

<36638780380017

DICTIONARIUM

LATINO-ANAMITICUM.

DICTIONARIUM
LATINO-ANAMITICUM,

AUCTORE J. L. TABERD,

EPISCOPO ISAUROPOLITANO,

VICARIO APOSTOLICO COCINCINÆ,

CAMBODIÆ ET CIAMPÆ, ASIATICÆ SOCIETATIS

PARISIENSIS, NEC NON BENGALENSIS

SOCIO HONORARIO.

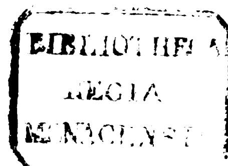
TENTAVIT QUOQUE REM SI DIGNE VERTERE POSSET.

HORATIUS, LIB. 2. EPIST. 1.

FREDERICNAGORI VULGO SERAMPORE,

EX TYPIS J. C. MARSHMAN.

1838.

AD LECTOREM ET LINGUÆ ANAMITICÆ PHILOLOGUM.

Labente sæculo decimo quinto Rex Tunquinensis occupavit quasdam provincias ipsius regno finitimas et Regi Ciampæ subditas. In sæculo decimo sexto, familia quædam Tunquinensis nomine Nguyễn *præclarè merita de Rege Tunquinensi, secundam à rege adepta est dignitatem dictam* Chúa *id est Dominus seu Pro-rex ; potestatem verò et dignitatem* Vua *dictam id est rex, princeps sibi servavit. Gubernium duarum provinciarum Regi Ciampæ ablatarum, posteris* Chúa Nguyễn, *à genero ortis fuit traditum. In sæculo decimo sexto ista familia jugum Regis Tunquinensis excussit; indè ortum est Regnum Cocincinense* An Nam *seu pax meridionalis dictum ab ipsis indigenis. Nomen Cocincinæ accepit à Lusitanis ad secernendam hanc regionem à Cochinensi regione in orâ Malabarensi. Plurima accepit nomina ab indigenis, ut* Nam Việt *vel* Việt Nam, *id est* Việt *meridionale,* Đại Việt *magnum* Việt. *Sed cùm à longo tempore notum sit hoc regnum sub nomine* An Nam, *hanc vocem promiscuè adhibebimus cum voce* Cocincina *et* Cocincinensis *ad designandum sivè Regnum sivè ipsius Incolas, et non scribemus* Cochinchina *nec* Cochinchinensis *ad vitandam hujus vocis asperitatem, et quia sic etiam usus voluit. Utrumque regnum bello et rebellioni fuit obnoxium, et lapsu temporis ipsi* Cocincinenses *etiam Regnum Tunquinense occupaverunt. A constitutione* Regni Anamitici *usquè nùnc undecim numerantur Reges, quorum primus* Tiên Vương, *ab anno* 1570 *ad annum usque* 1614 *hoc Regnum gubernavit. Secundus* Sãi Vương, *regnavit usque ad* 1635. *Tertius* Thương Vương, *præfuit usque ad* 1649. *Quartus* Hiền Vương, *dominatus est usque ad* 1668. *Quintus* Ngãi Vương, *regno potitus est usque ad* 1692. *Sextus* Minh Vương, *regni frena tenuit usque ad* 1724. *Septimus* Ninh Vương, *populum rexit usque ad* 1737. *Octavus* Võ Vương, *regni clavum moderatus est usque ad* 1765. *Nonus* Hiếu Vương, *sceptrum habuit usque ad* 1777. *Tùnc temporis duorum annorum fuit interregnum ; Tunquinenses occupaverunt partem borealem hujus regni, et posteà rebelles quidam dicti* Tây Sơn *seu monticolæ occidentales Regnum occupaverunt ad annum usquè* 1801, *quo rex legitimus* Gia Long *anteà* Nguyễn Chủng *vel* Nguyễn ánh *suum regnum recuperavit atque anno sequenti etiam Regnum Tunquinense occupavit, et statim Imperatoris nomen sibi decrevit. Mortuus est ipse anno* 1820, *et unus è filiis suis nomine* Minh Mạng *in patris imperium successit. Imperium istud continet circiter tredecim mille millia hominum et dividitur in* 22 *provincias et* 31 *præfecturas. Ad præsens extendit se ab insulâ* Pulo-Ubi *in parte meridionali ab octavo gradu et circiter viginti quinque minutis usque ad vigesimum tertium gradum latitudinis septentrionalis. Pars quæ olim dicebatur Regnum Tunquinense incipit in* 17° *gradu et* 15 *circiter minutis, dividitur in duodecim provincias* Xứ *dictas habetque quatuordecim præfecturas vulgò* Trấn, *quia Provincia* Nam *et Provincia* Thanh *habent unaquæque duas præfecturas, et hoc est nomen ipsarum:* Xứ *vel* Trấn Nghệ an. — Thanh nội. — Thanh ngoại. — Hưng hóa. — Nam thượng. — Nam hạ. — Hải đông. — Kinh bắc. — Sơn tây. — Cao bằng. — Lạng bắc. — Thái nguyên. — Tuyên quăng. — Yên quẳng. *Pars quæ ab Europæis Tunquinum vocatur, in linguâ anamiticâ dicitur* Đông kinh *seu Regia Civitas Orientalis. Cocincinenses vocant etiam illam partem* Bắc *septentrio, vel* Đàng Ngoài *id est regio exterior, Cocincina verò dicitur* Đàng Trong *seu regio interior. Pars*

vero Cocincinensis *propriè dicta, habet decem provincias et quindecim præfecturas. Dividitur etiam in tres partes præcipuas. Pars superior* Huế *dicta et magis Septentrionalis complectitur tres præfecturas, prima quæ Tunquino confinis est dicitur* Quảng Bình ; *Secunda* Quảng Trị *vel* Dinh Cát ; *Tertia ubi regia constituitur* Quảng Đức, Huế, Phủ Thừa Thiên *et etiam* Phủ Xuân *nominatur. Pars media amplectitur sex Provincias quarum prima est* Quảng Nam *vel* Phủ Chăm, *quæ initium sumit in montibus* Aỉ Vàn *dictis, ad* 16um *circiter gradum latitudinis borealis. Secunda provincia vocatur* Quảng Ngãi *vel* Hòa Ngãi ; *Tertia* Qui Nhơn *seu* Bình Định ; *Quarta* Phú Yên ; *quinta nominatur ordinariè* Nha Trang *et pro diversis partibus dicitur* Bình Hòa *et* Diên Khánh ; *sexta est* Bình Thuận *in hâc provinciâ jacet antiquum Regnum Ciampa dictum olim nominatum* Chiêm *vel* Xiêm Thành, *nùnc verò* Thuận Thiềng *quandoquè* Lồi. *Inferior Pars olim dicta* Đồng Nai, *campus cervorum, nùnc verò* Gia Định *complectitur octo præfecturas. Prima quæ affinis est provinciæ* Bình Thuận *est* Biên Hòa ; *Secunda* Phan Yên *vulgò* Sài Gòn ; *Tertia est* Định Tường, *vulgò* Mĩ Tho ; *quarta est* Vĩnh Thanh, *vulgò* Long Hồ ; *Quinta est* Châu Đốc, *seu* An Giang ; *Sexta est* Nam Vang, *antiqua regia Cambodiæ* ; *Septima est* Hà Tiên ; *Octava vulgò* Gò Sặt *dicitur* ; *Ipsa est ultima et remotior versùs sinum maris siamensis. Nomina hìc usurpata sunt magis communia et ab anamitis sæpiùs adhibita, quàm alia quæ à Rege nonnunquam mutantur, et à præfectis in suis tantùm adhibentur Scriptis. Nùnc verò Imperator* Minh Mạng, *ordinavit duas præfecturas sub nomine* Tỉnh, *(metropolis) cui præest unus Dux Supremus utriusque præfecturæ clavum tenens. Existimavimus satiùs esse obtemperare usui vulgari et consueto quàm uti vocibus quæ hodiè florent cras verò marcescunt. Hìc etiam notare juvat, ad vitanda Orthographiæ arbitrariæ incommoda, nos in utriusque Dictionarii scriptione, eamdem tenuisse methodum quam semper tenuerunt et tenent nùnc omnes Missionarii Sacerdotes sivè in Tunquino sivè in* Cocincinâ. *Hæc obiter perstringantur, propositum premamus.*

Lingua Anamitica de quâ plurima jam dixi in Dictionario Anamitico-Latino, *non solùm ad Tunquinum et* Cocincinam *spectat, sed etiam in Regionibus vicinis ut v. g. in* Cambodiâ, Laos, Siamo, Ciampâ, *multi illam loquuntur et multò plures illam intelligunt. Hoc idioma constat ex Hieroglyphis quorum significatio litterarum romanarum ope conscribi potest, et tonis qui accentuum subsidio notari possunt atque pronunciationem indicare. Non reperiuntur in hoc opere hieroglyphi* Cocincinenses, *tùm quia major fuisset hujus voluminis moles, tùm et imprimìs quia hoc majores requisivisset expensas, tùm et deniquè quia hoc minùs necessarium nobis fuit visum. Etenim si hujus linguæ Philologus quærendo aliquam vocem in hoc Dictionario ipsius hieroglyphum attentis oculis intueri cupiat, nihil faciliùs ; revolvat Dictionarium Anamitico-Latinum et statim erit sui voti compos. Si quis v. g. scire cupiat vocem* Pater *in linguâ anamiticâ, tùnc occurret ipsi in hoc volumine vox* Cha *vel* Phụ, *adeat nùnc Dictionarium anamiticum litterarum ordine dispositum vel ad vocem* Cha *vel ad vocem* Phụ, *tùnc poterit et oculos et mentem tot tantorumque characterum visu et notione recreare. Romanis igitur utemur litteris et paucioribus et longè facilioribus quam ipsorum symbola hieroglyphica. Siquidem anamitæ exprimunt in suâ linguâ omnes nostras litteras exceptâ litterâ* Z *et* P *in principio dictionis, sed habent* P *in fine ut in verbo* Báp. *Et si propriè nostrum* F *non exprimant, ope tamen* Ph *sat benè indicatur sonus iste. Litteras* ơ, ư, *et* đ *adjicere fuit necesse et adhibere quosdam accentus et apices ad vocum moderamentum et tonorum modulationem indicandum ; quæ omnia fusè explicantur in Dictionario Anamitico-Latino, quæ duo volumina haberi debent ut duo correlativa. Insuper cum tot Signis et accentibus hæc methodus scateat, supervacaneum fuisset uti litteris italicis ad utramque linguam distinguendam, mirum igitur non sit tibi, amice lector si in decursu libri illæ non tibi occurrant. Antequam per modum Grammatices partìm anamiticæ partìm latinæ, varias exponamus regulas quæ Anamitam possunt ducere ad linguæ latinæ cognitionem, et quæ etiam linguæ anamiticæ philologo notum facient istius linguæ ingenium relativè ad voces latinas, inutile non erit præponere pauca ad Syntaxim hujus linguæ spectantia. In hoc Anamitico idiomate, Nominativus debet anteire verbum, alioquin non esset ipse nominativus verbi. v. g.* Tôi khóc, *ego fleo ; si diceretur* Khóc tôi, *tùnc sensus esset ille vel illi flent me. Nomen verò quod sequitur verbum est casus ipsius ; ut v. g* Tôi dạy con, *ego doceo filium, si vertam verba et dicam,* Con dạy tôi, *tùnc significatur filius docet*

me. Substantivum nomen ordinariè præcedit adjectivum; ut v. g. Sách tốt, *liber pulcher.* Chúa cả, *supremus Dominus. Hæc regula non est tamen sine exceptione sed rarò ; ut v. g.* Cả tiếng, *altâ voce;* Cả lòng, *magnum cor, id est generosè ;* Tốt tay, *manus industriosa, dùm* Tay tốt, *est manus pulchra. Sed usus hæc et alia docebit. Ex duobus substantivis simul, quod secundo loco ponitur vel quod subsequitur, habendum est in casu genitivo, ut* Cha con, *pater filii ; si dicam vel scribam* Con cha *tùnc significatur Filius patris.* Chủ Nhà, *dominus domûs ; et* Nhà Chủ, *est domus domini, &c. Adjectiva autem plerumquè deferunt secum verbum substantivum vel auxiliare, ità ut necesse non sit addere illud, præsertìm si pronomen aliquod demonstrativum præcedat ; ut v. g.* Cây nầy cao, *arbor ista est alta ;* Mẹ ấy lành, *mater illa est bona. Attamen bonum est aliquandò verbum substantivum exprimere ; v. g.* Lời Chúa chơn thật, *significat verbum Dei est verax, sed etiam significare potest verbum Dei veri. Si verò ponatur verbum substantivum tùnc nulla est difficultas; ut v. g.* Lời Chúa là lời thật, *verbum Dei est verbum verax. Anamitæ non frequenter utuntur conjunctione copulativâ immò sine illâ multa simul eleganter conglomerant ; ut v. g.* Cha lành thức dậy sớm, Đọc kinh, Xem lễ, Về nhà, Đi làm, Dạy con, Làm phước &c. *Pater bonus, surgit summo mane, orat, missæ assistit, domum revertitur, vadit ad laborem, docet filios, bona præstat opera, &c. Quæ elegantiùs dicuntur quam si esset conjunctio copulativa* Và *et. Hìc etiam notandum est quod nominativi qui verba præcedunt elegantissimè iterùm atque iterùm repetuntur ; ut v. g.* Tôi lạy Quan, Tôi bởi phương xa mà đến, Tôi có sự, Tôi muốn kiện, Có một tên trong làng đánh tôi, Xin ông lo việc ấy, Xin ông đoán xử cho tôi nhờ; *ego saluto præfectum, ego è regione longinquâ venio, rem habeo, volo litigare, est quidam pagi incola qui me percussit, ego oro te ut meum negotium cures, rogo te ut meam dirimas litem ut mihi satisfiat. Hœc redundantia pronominis* ego *in linguâ latinâ,* Tôi *in anamiticâ, elegantia habetur apud ipsos. Sic etiam pronomen* Nó, *ille contemnendi causâ usurpatus eleganter repetitur ; ut v. g. Loquendo de inimico, ipsi dicunt:* Nó hư, Nó ghét kẻ lành, Nó làm nhiều chước, Nó muốn hại tôi, Nó đi nó lại nó muốn giết tôi ; *ille est perditus homo, ille odit bonos, ille molitur dolos multos, ille vult nocere mihi, ille vadit et venit, ille vult me occidere. Vox illa* Nó *sæpiùs repetita habet suam emphasim nervumque præbet orationi anamiticæ. Plurimæ sunt apud illos particulæ quæ magnum robur sermoni præstant. Inter eas eminet particula* Thì *quæ interdum est causalis; ut v. g.* Có muốn thì làm, *si vis facere fac, vel si vis facere ergò fac;* Có đói thì ăn, *si esuris ergò manduca. Interdum est divisiva ; v. g.* Có kẻ thì lành có kẻ thì dữ, *sunt aliqui boni sunt aliqui mali, vel sunt et boni sunt et mali. Difficile est unico verbo exprimere in linguâ latinâ vim istius particulæ sicut multarum de quibus prolixior sermo in altero Dictionario.*

Quibus prælibatis ad varias sermonis partes fusiùs explicandas transeamus.

BỔN DẠY

TIẾNG LA TINH.

Dạy cho biết dùng chữ latinh mà viết tiếng an nam.

Các chữ *vocalê* nghĩa là một chữ một tiếng, cũng là chữ kêu hay là âm một mình.

a, ă, â, e, ê, i, y, o, ô, ơ, u, ư.

Các chữ *consonantê*, nghĩa là hai ba chữ một tiếng, khi có chữ âm hay là *vocalê* vưới thì làm vậy.

B. *Bl.* C. ca, co, cu. Ch. D. Đ. G. ga, go, gu. gh. ghe, ghê, ghi, gi, gia, gie, gio, giu. H. K. ke, ki. kh. L. M. *Ml.* N. ng. nga, ngo, ngu. ngh. nghe, nghi. nh. Ph. Qu. qua, que, qui, quo. R. S. T. th. *tl.* tr. V. X.

Bl. Ml. Tl. là cách thuộc về đàng ngoài.

Các dấu tiếng annam.

A, à, ạ, ã, ả, á. chữ trước không dấu, chữ thứ hai có dấu huyền, chữ thứ ba có dấu nặng, chữ thứ bốn có dấu ngã, chữ thứ năm có dấu hỏi, chữ thứ sáu có dấu sắc.

Cội rễ các tiếng an nam.

ac, ăc, âc, ach, ai, am, ăm, âm. an, ăn, ân. ang, ăng. âng. anh. ap, ăp, âp. ao, aõ. at, ăt, ât. au, âu, ay, ây.

e, ê. êch. em. en. ên. ênh. eo. ep. êp. et, êt, êu.

i. ia. ich. iêc. iêt. iêu. im. in. inh. ip. it. iu. iêm. iên. iêng. iêp. yêu.

o. ô. ơ. oa. oac. oăc. oach. oai. oan. oăn. oang. oăng. oanh. oap. oăp. oat. oăt. oc. ôc. ơc. oe. oet. oi. ôi. ơi. om. ôm. ơm. on. ôn. ơn. ong. ông. ơng. op. ôp. ơp. ot. ôt. ơt. ou.

u. ư. ua. ưa. uân. uc. ưc. ue. uê. ui. ưi. uit. um. ưm. un. ưn. ung. ưng. uôc. ươc. uôi. ươi. uôm. ươm. uôn. ươn. uong. uông. ương. uôp. ươp. uôt. ươt. ươu. up. ưp. ut. ưt. ưu. uy. uya. uyên. uyêt. uynh. uyt.

Bổn dạy tiếng la tinh.

Cuốn thứ nhứt.

Cách đọc tiếng la tinh.

Tiếng nào có hai vần mà thôi, thì phải nói vần trước cho dài, tiếng nào có ba vần, nếu vần giữa dài, thì phải nói vần ấy cho dài, nếu vần giữa vắn, thì phải nói vần trước cho dài, tiếng nào có bốn vần, hay là năm sáu vần, nếu vần thứ hai về sau cùng dài, thì phải nói vần ấy cho dài, bằng vần ấy vắn, thì phải nói vần thứ ba về sau cùng cho dài.

Hỏi, nguyên tiếng la tinh có mấy mối? thưa, nguyên tiếng la tinh có tám mối : một là Nomine, nghĩa là tên hiệu; hai là Pronomine là tiếng thay vì tên hiệu; ba là Verbo, là lời nói; bốn là Participio, là tiếng có phần như verbo, cũng phần như nomine nữa; năm là Adverbio, là tiếng áp giúp nghĩa cho verbo; sáu là Præpositione, là tiếng đặt trước; bảy là Conjunctione, là tiếng buộc làm một; tám là Interjectione, là tiếng than ném vào.

Phần thứ nhứt.

Dạy cho biết sự nomine là thể nào.

Hỏi, tiếng nomine có mấy thứ? Thưa, tiếng nomine có hai thứ, một là nomine substantivo, hai là nomine adjectivo. Hỏi, nomine substantivo là đi gì ? Thưa, nomine substantivo là tiếng chỉ tên sự nọ sự kia gọi là làm sao? Hỏi, nomine adjectivo là đi gì ? Thưa, nomine adjectivo là tiếng chỉ tính sự nọ sự kia tốt xấu, hay là thể nào. Hỏi, nomine adjectivo có mấy bậc? Thưa, nomine adjectivo có ba bậc : một là bậc positivo, nghĩa là đặt; thí dụ, tốt; hai là bậc comparativo, nghĩa là sánh lại; thí dụ, tốt hơn; ba là bậc superlativo, nghĩa là đem lên trên hết, thí dụ, tốt lắm, tốt hơn cả. Hỏi, tiếng nomine có mấy numero? Thưa, tiếng nomine có hai numero; một là numero singulari, là tiếng hiểu về một sự mà thôi, hai là numero plurali, là tiếng hiểu về nhiều sự, ít nữa là đôi ba sự. Hỏi, tiếng nomine có mấy casu? Thưa, tiếng nomine có sáu casu, nghĩa là ngã: một là nominativo, nghĩa là chỉ tên; hai là genitivo, nghĩa là sinh; ba là dativo, nghĩa là cho; bốn là accusativo, nghĩa là cáo; năm là vocativo, nghĩa là kêu; sáu là ablativo nghĩa là cất đi. Hỏi, tiếng nomine có mấy genere? Thưa, tiếng nomine có ba genere, nghĩa là ba loài, một là genere masculino, nghĩa là loài nam, loài đực, loài trống; hai là genere feminino, nghĩa là loài nữ, loài cái, loài mái; ba là genere neutro, nghiã là không phải genere masculino, không phải genere feminino. Hỏi, có mấy Declinatione? Thưa, có năm declinatione, là năm cách đọc nomine. Hỏi, kẻ muốn biết nomine nọ thuộc về declinatione nào, thì phải xét đều gì? Thưa kẻ muốn biết nomine nọ thuộc về declinatione nào, thì phải xét genitivo nomine ấy.

Cho ai nấy dễ hảo cách lập tiếng annam cho xuôi tiếng la tinh trong các declinatione, thì chúng tôi đặt một thí dụ và dùng hai tiếng la tinh cho dễ cắt nghĩa sự ấy, Domina, bà; Tunica, áo.

Declinatione thứ nhứt.

Numero Singulari.

Nominativo.	Domina et tunica, bà và áo.	*Accusativo.*	Dominam accusa, affer tunicam ipsius, cáo bà và đem áo người.
Genitivo.	Dominæ tunica, áo bà, áo thuộc về bà.	*Vocativo.*	O Domina, O tunica, ớ bà, ớ áo.
Dativo.	Dominæ da tunicam, cho bà áo.	*Ablativo.*	Dominâ indutâ tunicâ, bởi bà mặc áo.

Numero Plurali.

Nominativo.	Dominæ et tunicæ, các bà cùng các áo.	*Accusativo.*	Dominas moneo servare tunicas, biểu các bà giữ áo.
Genitivo.	Dominarum tunicæ, áo các bà.	*Vocativo.*	O Dominæ, O pulchræ tunicæ, ớ các bà, ớ áo tốt.
Dativo.	Dominabus do tunicas, cho các bà áo.	*Ablativo.*	Dominabus indutis tunicis, bởi các bà mặc áo.

Các declinatione khác cũng theo một mực như vậy.

Numero Singulari.

Nom.	mensa. (một cái bàn.)	*Dat.*	mensæ.	*Voc.*	mensa.
Gen.	mensæ.	*Acc.*	mensam.	*Abl.*	mensâ.

Numero Plurali.

Nom. mensæ.	*Dat.* mensis.	*Voc.* mensæ.
Gen. mensarum.	*Acc.* mensas.	*Abl.* mensis.

Phải đọc các nomine sau nầy như mensa, nhưng mà có hai casu lạ; Equa, æ. *f.* con ngựa cái. Mula, æ. *f.* giống bởi con ngựa và con lừa mà sinh ra. Nata, æ. *f.* con gái. Dea, æ. *f.* bụt nữ. Filia, æ. *f.* con gái. Domina, æ. *f.* bà. Anima, æ. *f.* linh hồn. Vậy khi đọc các nomine ấy đến dativo và ablativo về numero plurali, thì phải đọc rằng: equabus, mulabus, natabus, deabus, filiabus, dominabus, animabus.

Numero Singulari.

Nom. andreas. (tên đờn ông.)	*Dat.* andreæ.	*Voc.* andrea.
Gen. andreæ.	*Acc.* andream. (vel, andrean.)	*Abl.* andreâ.

Numero Singulari.

Nom. epitome. (sách tóm lại.)	*Dat.* epitomæ.	*Voc.* epitome.
Gen. epitomes.	*Acc.* epitomem. (vel epitomen.)	*Abl.* epitome.

Numero Singulari.

Nom. anchises. (tên đờn ông.)	*Dat.* anchisæ.	*Voc.* anchise.
Gen. anchisæ.	*Acc.* anchisen.	*Abl.* anchise.

Declinatione thứ hai.

Numero Singulari.

Nom. dominus. (chúa, ông.)	*Dat.* domino.	*Voc.* domine.
Gen. domini.	*Acc.* dominum.	*Abl.* domino.

Numero Plurali.

Nom. domini.	*Dat.* dominis.	*Voc.* domini.
Gen. dominorum.	*Acc.* dominos.	*Abl.* dominis.

Các nomine thuộc về declinatione thứ hai, mà trong nominativo có vần rốt là *us*, thì phải đọc các nomine ấy như dominus.

Numero Singulari.

Nom. filius. (con trai.)	*Dat.* filio.	*Voc.* fili.
Gen. filii.	*Acc.* filium.	*Abl.* filio.

Numero Plurali.

Nom. filii.	*Dat.* filiis.	*Voc.* filii.
Gen. filiorum.	*Acc.* filios.	*Abl.* filiis.

Các tên riêng người ta thuộc về declinatione thứ hai, mà trong nominativo có cùng là *ius*; thì phải đọc các tên ấy như filius, tiếng sau nầy thì cũng vậy, Genius, ii. *m.* thần.

Numero Singulari.

Nom. magister. (thầy.)	*Dat.* magistro.	*Voc.* magister.
Gen. magistri.	*Acc.* magistrum.	*Abl.* magistro.

Numero Plurali.

Nom.	magistri.	*Dat.*	magistris.	*Voc.*	magistri.
Gen.	magistrorum.	*Acc.*	magistros.	*Abl.*	magistris.

Các nomine thuộc về declinatione thứ hai, mà trong nominativo có cùng là *er*, hay là *ir*, hay là *ur*, thì phải đọc các nomine ấy như magister.

Numero Singulari.

Nom.	deus. (đức chúa trời.)	*Dat.*	deo.	*Voc.*	deus.
Gen.	dei.	*Acc.*	deum.	*Abl.*	deo.

Numero Plurali.

Nom.	dii. (các chúa các bụt.)	*Dat.*	diis. (hay là deis.)	*Voc.*	dii.
Gen.	deorum.	*Acc.*	deos.	*Abl.*	diis. (hay là deis.)

Tiếng dii có nghĩa là các bụt, cũng có nghĩa là kẻ có quờn phép trọng hơn thường.

Numero Singulari.

Nom.	orpheus. (tên đờn ông.)	*Dat.*	orpheo.	*Voc.*	orpheu.
Gen.	orphei. (hay là, orpheos.)	*Acc.*	orpheum, orpheon, orphea.	*Abl.*	orpheo.

Cũng có một hai tên riêng người ta bởi tiếng græco mà ra, cũng thuộc về declinatione thứ hai, thì phải đọc các tên ấy như orpheus.

Numero Singulari.

Nom.	templum. (nhà thờ.)	*Dat.*	templo.	*Voc.*	templum.
Gen.	templi.	*Acc.*	templum.	*Abl.*	templo.

Numero Plurali.

Nom.	templa.	*Dat.*	templis.	*Voc.*	templa.
Gen.	templorum.	*Acc.*	templa.	*Abl.*	templis.

Các nomine theo genere neutro, cùng thuộc về declinatione thứ hai thì phải đọc các nomine ấy như templum.

Declinatione thứ ba.

Numero Singulari.

Nom.	pater. (cha.)	*Dat.*	patri.	*Voc.*	pater.
Gen.	patris.	*Acc.*	patrem.	*Abl.*	patre.

Numero Plurali.

Nom.	patres.	*Dat.*	patribus.	*Voc.*	patres.
Gen.	patrum.	*Acc.*	patres.	*Abl.*	patribus.

Các nomine theo genere masculino, và genere feminino, cùng thuộc về declinatione thứ ba, thì phải đọc các nomine ấy như pater.

Numero Singulari.

Nom.	vis. (sức.)	*Dat.*	vi.	*Voc.*	vis.
Gen.	vis.	*Acc.*	vim.	*Abl.*	vi.

Numero Plurali.

Nom.	vires.	*Dat.*	viribus.	*Voc.*	vires.
Gen.	virium.	*Acc.*	vires.	*Abl.*	viribus.

Có nhiều nomine theo genere masculino và genere feminino, cùng thuộc về declinatione thứ ba, mà trong ablativo về numero singulari có cùng là *i*, lại trong genitivo về numero plurali, có cùng là *ium*.

Numero Singulari.

Nom.	bos. (con bò.)	*Dat.*	bovi.	*Voc.*	bos.
Gen.	bovis.	*Acc.*	bovem.	*Abl.*	bove.

Numero Plurali.

Nom.	boves.	*Dat.*	bobus.	*Voc.*	boves.
Gen.	boum.	*Acc.*	boves.	*Abl.*	bobus.

Numero Singulari.

Nom.	cubile. (giường.)	*Dat.*	cubili.	*Voc.*	cubile.
Gen.	cubilis.	*Acc.*	cubile.	*Abl.*	cubili.

Numero Plurali.

Nom.	cubilia.	*Dat.*	cubilibus.	*Voc.*	cubilia.
Gen.	cubilium.	*Acc.*	cubilia.	*Abl.*	cubilibus.

Các nomine theo genere neutro cùng thuộc về declinatione thứ ba, nếu trong nominativo có cùng là *al* hay là *ar*, hay là *e*, hay là *x*, hay là *ns*, thì phải đọc các nomine ấy như cubile.

Numero Singulari.

Nom.	tempus. (thì.)	*Dat.*	tempori.	*Voc.*	tempus.
Gen.	temporis.	*Acc.*	tempus.	*Abl.*	tempore.

Numero Plurali.

Nom.	tempora.	*Dat.*	temporibus.	*Voc.*	tempora.
Gen.	temporum.	*Acc.*	tempora.	*Abl.*	temporibus.

Các nomine theo genere neutro, cùng thuộc về declinatione thứ ba nếu không đọc các nomine ấy như cubile, thì phải đọc như tempus.

Declinatione thứ bốn.

Numero Singulari.

Nom.	fructus. (trái.)	*Dat.*	fructui.	*Voc.*	fructus.
Gen.	fructûs.	*Acc.*	fructum.	*Abl.*	fructu.

Numero Plurali.

Nom.	fructus.	***Dat.***	fructibus.	***Voc.***	fructus.
Gen.	fructuum.	***Acc.***	fructus.	***Abl.***	fructibus.

Phải đọc các nomine sau nầy như fructus, nhưng mà có hai casu lạ.

Lacus, ûs. *m.* thủy tụ. Arcus, ûs. *m.* cái cung. Specus, ûs. *m.* hang. Portus, ûs. *m.* cửa biển. Artus, uum. *m.* chơn tay. Tribus, ûs. *f.* dòng dõi. Partus, ûs. *m.* sự sanh đẻ.

Vậy khi đọc bấy nhiêu nomine ấy đến dativo và ablativo về numero plurali, thì phải đọc rằng; lacubus, arcubus, specubus, portubus, artubus, tribubus, partubus.

Numero Singulari.

Nom.	Jesus, (Đức Chúa Giê giu.)	***Dat.***	Jesu.	***Voc.***	Jesu.
Gen.	Jesu.	***Acc.***	Jesum.	***Abl.***	Jesu.

Numero Singulari.

Nom.	domus, (nhà.)	***Dat.***	domui, hay là domo.	***Voc.***	domus.
Gen.	domûs, hay là domi.	***Acc.***	domum.	***Abl.***	domo.

Numero Plurali.

Nom.	domus.	***Dat.***	domibus.	***Voc.***	domus.
Gen.	domuum, hay là domorum.	***Acc.***	domus, hay là domos.	***Abl.***	domibus.

Numero Singulari.

Nom.	cornu, (sừng.)	***Dat.***	cornu.	***Voc.***	cornu.
Gen.	cornu.	***Acc.***	cornu.	***Abl.***	cornu.

Numero Plurali.

Nom.	cornua.	***Dat.***	cornibus.	***Voc.***	cornua.
Gen.	cornuum.	***Acc.***	cornua.	***Abl.***	cornibus.

Các nomine theo genere neutro, cũng thuộc về declinatione thứ bốn, thì phải đọc các nomine ấy như cornu.

Declinatione thứ năm.

Numero Singulari.

Nom.	dies, (ngày.)	***Dat.***	diei.	***Voc.***	dies.
Gen.	diei.	***Acc.***	diem.	***Abl.***	die.

Numero Plurali.

Nom.	dies.	***Dat.***	diebus.	***Voc.***	dies.
Gen.	dierum.	***Acc.***	dies.	***Abl.***	diebus.

Các nomine thuộc về declinatione thứ năm, Res, rei. *f.* et Species, ei. *f.* thì có đủ các casu như dies, ei; còn các nomine khác, mà thuộc về declinatione nầy, thường thì không *dativo* và *ablativo* trong *Numero Plurali.*

Các nomine sau nầy để mà đếm.

Numero Singulari.

Nom.	unus, una, unum. một.	***Dat.***	uni.	***Voc.***	(không.)
Gen.	unius.	***Acc.***	unum, unam, unum.	***Abl.***	uno, una, uno.

Phải đọc các nomine sau nầy như unus, una, unum.

Solus, a, um. một mình.		Alius, a, ud. kẻ nọ, kẻ kia, kẻ khác, (khi có nhiều.)
Ullus, a, um. ai. ‖ nào. ‖ đi gì.		Alteruter, alterutra, alterutrum. người nầy, hay là người kia, sự nầy hay là sự kia, (khi nói về hai.)
Nullus, a, um. không ai, không đi gì.		Uterque, utraque, utrumque. cả hai.
Uter, utra, utrum. ai, nào, (khi có hai.)		Totus, a, um. cả và, hết thảy thảy.
Neuter, neutra, neutrum. không cả hai.		
Alter, a, um. một, kia, (khi có hai.)		

Numero Plurali.

Nom. duo, duæ, duo. hai.	***Dat.*** duobus, duabus, duobus.	***Voc.*** (không.)
Gen. duorum, duarum, duorum.	***Acc.*** duos, duas, duo.	***Abl.*** duobus, duabus, duobus.

Nomine nầy ambo, ambæ, ambo, nghiã là đôi, thì phải đọc như duo, duæ, duo.

Numero Plurali.

Nom. tres, *m. f.* tria, *n.* ba.	***Dat.*** tribus.	***Voc.*** (không.)
Gen. trium.	***Acc.*** tres, tria.	***Abl.*** tribus.

Các nomine sau nầy thì chẳng đọc theo mẫu nào.

Qatuor.	bốn.	Tredecim.	mười ba.	Quadraginta.	bốn mươi.
Quinque.	năm.	Quatuordecim.	mười bốn.	Quinquaginta.	năm mươi.
Sex.	sáu.	Quindecim	mười lăm.	Sexaginta.	sáu mươi.
Septem.	bẩy.	Sexdecim.	mười sáu.	Septuaginta.	bẩy mươi.
Octo.	tám.	Septemdecim.	mười bẩy.	Octoginta.	tám mươi.
Novem.	chín.	Octodecim.	mười tám.	Nonaginta.	chín mươi.
Decem.	mười.	Novemdecim.	mười chín.	Centum.	một trăm.
Undecim.	mười một.	Viginti.	hai mươi.		
Duodecim.	mười hai.	Triginta.	ba mươi.		

Các nomine sau nầy, thì phải đọc như các nomine thuộc về declinatione thứ nhứt, cùng declinatione thứ hai.

Ducenti, æ, a.	hai trăm.	Quingenti, æ, a.	năm trăm.	Octingenti, æ, a.	tám trăm.
Trecenti, æ, a.	ba trăm.	Sexenti, æ, a.	sáu trăm.	Nongenti, æ, a.	chín trăm.
Quadringenti, æ, a.	bốn trăm.	Septingenti, æ, a.	bẩy trăm.	Mille.	một ngàn.

Chẳng phải đọc tiếng mille theo mẫu nào mà tiếng millia cũng có nghĩa là ngàn thì phải đọc như tria, hay là cubilia; lại tiếng millia cai genitivo; sau nữa chẳng nên đặt tiếng millia, khi nói đến một ngàn mà thôi. Decem millia, một muôn. Decies centena millia, một trăm muôn.

Các nomine sau nầy để mà kể thứ tự.

Primus, a, um.	thứ nhứt.	Octavus, a, um.	thứ tám.
Secundus, a, um.	thứ hai.	Nonus, a, um.	thứ chín.
Tertius, a, um.	thứ ba.	Decimus, a, um.	thứ mười.
Quartus, a, um.	thứ bốn.	Undecimus, a, um.	thứ mười một.
Quintus, a, um.	thứ năm.	Duodecimus, a, um.	thứ mười hai.
Sextus, a, um.	thứ sáu.	Decimus tertius, a, um.	thứ mười ba.
Septimus, a, um.	thứ bẩy.	Decimus quartus, a, um.	thứ mười bốn.

Decimus quintus, a, um.	thứ mười lăm.	Nonagesimus, a, um.	thứ chín mươi.
Decimus sextus, a, um.	thứ mười sáu.	Centesimus, a, um.	thứ một trăm.
Decimus septimus, a, um.	thứ mười bảy.	Ducentesimus, a, um.	thứ hai trăm.
Decimus octavus, a, um.	thứ mười tám.	Trecentesimus, a, um.	thứ ba trăm.
Decimus nonus, a, um.	thứ mười chín.	Quadringentesimus, a, um.	thứ bốn trăm.
Vigesimus, a, um.	thứ hai mươi.	Quingentesimus, a, um.	thứ năm trăm.
Trigesimus, a, um.	thứ ba mươi.	Sexcentesimus, a, um.	thứ sáu trăm.
Quadragesimus. a, um.	thứ bốn mươi.	Septingentesimus, a, um.	thứ bảy trăm.
Quinquagesimus, a, um.	thứ năm mươi.	Octingentesimus, a, um.	thứ tám trăm.
Sexagesimus, a, um.	thứ sáu mươi.	Nongentesimus, a, um.	thứ chín trăm.
Septuagesimus, a, um.	thứ bảy mươi.	Millesimus, a, um.	thứ một ngàn.
Octogesimus, a, um.	thứ tám mươi.		

Dạy cho biết đặt nomine adjectivo lên bậc comparativo, cùng bậc superlativo.

Khi đọc nomine adjectivo nào, đến casu có cùng là *i*, thì phải thêm *or*, cho đặng bậc comparativo về genere masculino và genere feminino; mà phải thêm *us*, cho đặng bậc comparativo về genere neutro; phải thêm *ssimus*, cho đặng bậc superlativo về genere masculino; phải thêm *ssima*, cho đặng bậc superlativo về genere feminino; phải thêm *ssimum*, cho đặng bậc superlativo về genere neutro. Thí dụ, khi đọc sanctus, đến genitivo thì có sancti thêm *or*, thì đặng sanctior, là bậc comparativo về genere masculino cùng genere feminino; thêm *us*, thì đặng sanctius, là bậc comparativo về genere neutro; thêm *ssimus*, thì đặng sanctissimus là bậc superlativo về genere masculino; thêm *ssima*, thì đặng sanctissima là bậc superlativo về genere feminino; thêm *ssimum*, thì đặng sanctissimum là bậc superlativo về genere neutro. Các nomine adjectivo có cùng là *er*, đến casu nominativo về numero singulari, thì phải thêm *rimus, rima, rimum*, cho đặng bậc superlativo. Thí dụ: pulcher, xinh tốt, thêm *rimus, rima, rimum*, thì đặng pulcherrimus, pulcherrima, pulcherrimum, là bậc superlativo. Cũng có bậc superlativo có cùng là *llimus, llima, llimum*. Thí dụ: Agilis, is, *m. f.* Agile, is, *n.* nhẹ kíp. Agilior, oris, *m. f.* Agilius, oris, *n.* nhẹ kíp hơn. Agillimus, a, um, nhẹ kíp lắm. Facilis, is, *m. f.* Facile, is, *n.* dễ. Facilior, oris, *m. f.* Facilius, oris, *n.* dễ hơn. Facillimus, a, um, dễ lắm. Gracilis, is, *m. f.* Gracile, is, *n.* gầy guộc. Gracilior, oris, *m. f.* Gracilius, oris, *n.* gầy guộc hơn. Gracillimus, a, um, gầy guộc lắm. Humilis, is, *m. f.* Humile, is. *n.* khiêm nhượng. Humilior, oris, *m. f.* Humilius, oris, *n.* khiêm nhượng hơn. Humillimus, a, um, rất khiêm nhượng. Similis, is, *m. f.* Simile, is, *n.* giống như. Similior, oris, *m. f.* Similius, oris, *n.* giống hơn. Simillimus, a, um, giống lắm.

Các nomine adjectivo bởi verbo *dico, facio, volo* mà ra, thì bậc comparativo có cùng là *entior, entius*; bậc superlativo có cùng là *entissimus, entissima, entissimum*. Thí dụ: Maledicus. a, um. kẻ nói hành. Maledicentior, oris, *m. f.* Maledicentius, oris, *n.* Maledicentissimus, a, um. Magnificus, a, um. trọng thể. Magnificentior, oris, *m. f.* Magnificentissimus, a, um. Benevolus, a, um. kẻ muốn cho kẻ khác đặng sự lành. Benevolentior, oris, *m. f.* Benevolentius, oris. *n.* Benevolentissimus, a, um. Có nhiều nomine adjectivo có bậc comparativo, và bậc superlativo vô mẹo. Thí dụ: Bonus, a, um. tốt lành, ngoan. Melior, oris, *m. f.* Melius, oris, *n.* Optimus, a, um. Malus, a, um. dữ. Pejor, oris, *m. f.* Pejus, oris, *n.* Pessimus, a, um. Magnus, a, um. lớn. Major, oris, *m. f.* Majus, oris, *n.* Maximus, a, um. Parvus, a, um. nhỏ. Minor, oris, *m. f.* Minus, oris, *n.* Minimus, a, um. Nequam, dữ, hư hốt. Nequior, oris, *m. f.* Nequius, oris, *n.* Nequissimus, a, um. Vetus, eris, cũ. Veterior, oris, *m. f.* Veterius, oris, *n.* Veterrimus, a, um. Maturus, a, um. chín. Maturior, oris, *m. f.* Maturius, oris, *n.* Maturissimus, a, um, hay là Maturrimus, a, um. Multus, a, um. nhiều. Plus, uris, nhiều hơn. Plurimus, a, um. nhiều lắm. Paucus, a, um. ít. Paucior, oris, *m. f.* Paucius, oris, *n.* ít hơn. Paucissimus, a, um. ít lắm. Exterus, a, um, hay là Externus, a, um. ngoài. Exterior, oris, *m. f.* Exterius, oris, *n.* Extremus, a, um. Internus, a, um. trong. Inte-

rior, oris, *m. f.* Interius, oris, *n.* Intimus, a, um. Juvenis, is, *m. f.* Juvene, is, *n.* trẻ. Junior, oris, *m. f.* Junius, oris, *n.* không superlativo. Senex, nis, *m. f.* già, lão. Senior, oris, *m. f.* không superlativo. Superus, a, um. trên. Superior, oris, *m. f.* Superius, oris, *n.* Supremus, a, um, hay là Summus, a, um. Inferus, a, um. dưới. Inferior, oris, *m. f.* Inferius, oris, *n.* Infimus, a, um. Posterus, a, um. sau. Posterior, oris, *m. f.* Posterius, oris, *n.* Postremus, a, um. Anterior, oris, *m. f.* Anterius, oris, *n.* hay là Prior, oris, *m. f.* Prius, oris, *n.* trước, không positivo, không superlativo. Ultratus, a, um. bên kia. Ulterior, oris, *m. f.* Ulterius, oris, *n.* Ultimus, a, um. Falsus, a, um. giả, không comparativo. Falsissimus, a, um. Novus, a, um. mới, không comparativo. Novissimus, a, um. Meritus, a, um. kẻ đã có công, không comparativo. Meritissimus, a, um. Có nhiều nomine adjectivo chẳng có bậc comparativo, cũng chẳng có bậc superlativo, thí dụ : Claudus, a, um. què chơn. Almus, a, um. sạch sẽ. Balbus, a, um. cà lăm. Carnosus, a, um. kẻ có nhiều thịt. Cæcus, a, um. mù. Các nomine adjectivo chỉ quê vức ; các nomine adjectivo để mà đếm ; các nomine adjectivo chỉ ngày giờ; các nomine có cùng là *imus*, hay là *ivus*, hay là *plex*, hay là *ius*, thì bấy nhiêu nomine adjectivo ấy chẳng có bậc comparativo, cũng chẳng có bậc superlativo, thí dụ : Romanus, a, um. thuộc về thành Roma. Primus, a, um. thứ nhứt. Hesternus, a, um. thuộc về ngày hôm qua. Legitimus, a, um. nên theo luật. Fugitivus, a, um. kẻ trốn. Duplex, icis. đôi. Multiplex, icis. nhiều thứ. Eximius, a, um. tốt hạng nhứt.

——— Phần thứ hai. ———

Dạy cho biết sự pronomine là thể nào? Hỏi, tiếng pronomine là đi gì? Thưa, pronomine là tiếng đặt thay vì nomine. Hỏi, pronomine có mấy thứ? Thưa, pronomine có sáu thứ; một là pronomine Personale ; hai là pronomine Possessivo ; ba là pronomine Nationale ; bốn là pronomine Demonstrativo ; năm là pronomine Relativo ; sáu là pronomine Indefinito.

Pronomine Personale.

Hỏi, có mấy pronomine personale? Thưa, có ba pronomine personale, nghĩa là chỉ ngôi : một là ego chỉ ngôi thứ nhứt ; hai là tu, chỉ ngôi thứ hai ; ba là ille, illa, illud, chỉ ngôi thứ ba.

Numero Singulari.

Nom.	ego, (tao, tôi, min.)	*Dat.*	mihi.	*Voc.*	(không.)
Gen.	mei.	*Acc.*	me.	*Abl.*	me.

Numero Plurali.

Nom.	nos. (chúng tôi.)	*Dat.*	nobis.	*Voc.*	(không.)
Gen.	nostrûm, hay là nostrî.	*Acc.*	nos.	*Abl.*	nobis.

Numero Singulari.

Nom.	tu, (ông, anh, mầy.)	*Dat.*	tibi.	*Voc.*	tu.
Gen.	tuî.	*Acc.*	te.	*Abl.*	te.

Numero Plurali.

Nom.	vos, (phô ông, chúng bay.)	*Dat.*	vobis.	*Voc.*	vos.
Gen.	vestrûm, hay là vestri.	*Acc.*	vos.	*Abl.*	vobis.

Pronomine sau nầy cũng là pronomine personale thuộc về ngôi thứ ba, Numero Singulari và Numero Plurali thì cũng như nhau.

Numero Plurali.

Nom.	(không.)	*Dat.*	sibi.	*Voc.*	(không.)
Gen.	suî, mình.	*Acc.*	se.	*Abl.*	se.

Numero Singulari.

Nom.	ille, illa, illud. người ấy, nó.	*Dat.*	illi.	*Voc.*	(không.)
Gen.	illius.	*Acc.*	illum, illam, illud.	*Abl.*	illo, illa, illo.

Numero, Plurali.

Nom.	illi, illæ. illa. phô người ấy.	*Dat.*	illis.	*Voc.*	(không.)
Gen.	illorum, illarum, illorum.	*Acc.*	illos, illas, illa.	*Abl.*	illis.

Pronomine Possessivo.

Hỏi, pronomine possessivo là đi gì? Thưa, pronomine possessivo là tiếng chỉ của thuộc về mình, hay là thuộc về kẻ khác. Hỏi, có mấy pronomine possessivo? Thưa, có năm pronomine possessivo sau nầy; Meus, mea, meum. thuộc về tôi. Noster, nostra, nostrum. thuộc về chúng tôi. Tuus, tua, tuum. thuộc về ông. Vester, vestra, vestrum. thuộc về phô ông. Suus, sua, suum. thuộc về mình. Hỏi, phải đọc năm pronomine possessivo ấy thể nào? Thưa, phải đọc năm pronomine possessivo ấy như các nomine thuộc về declinatione thứ nhứt cùng declinatione thứ hai. Song le pronomine Tuus, cùng pronomine Vester, và pronomine Suus, chẳng có vocativo, mà pronomine Meus có vocativo là mi, mea, meum.

Pronomine Nationale.

Hỏi, pronomine nationale là đi gì? Thưa, pronomine nationale là tiếng chỉ kẻ có một quê với nhau. Hỏi, có mấy pronomine nationale? Thưa, có ba pronomine nationale sau nầy: Nostras, atis, kẻ có một quê cùng chúng tôi. Vestras, atis, kẻ có một quê cùng phô ông. Cujas, atis, kẻ có một quê cùng ai. Hỏi, phải đọc ba pronomine nationale ấy thể nào? Thưa, phải đọc ba pronomine nationale ấy như các nomine thuộc về declinatione thứ ba.

Pronomine Demonstrativo.

Hỏi pronomine demonstrativo là đi gì? Thưa, pronomine demonstrativo là tiếng chỉ sự nọ sự kia cho người ta xem thấy. Hỏi, có mấy pronomine demonstrativo? Thưa, có bảy pronomine demonstrativo sau nầy, Hic, hæc, hoc, nầy. Iste, ista, istud, nầy. Is, ea, id, ấy. Idem, eadem, idem, cũng một ấy. Ipse, ipsa, ipsum, ấy. Ipsemet, ipsamet, ipsummet, ấy chốc. Ille, illa, illud, ấy. Hỏi, pronomine ille, illa, illud, là pronomine personale, còn phải là pronomine demonstrativo nữa sao? Thưa, pronomine ille, illa, illud, là pronomine personale, cũng là pronomine demonstrativo nữa. Hỏi, các pronomine demonstrativo khác đã kể trước nầy, có phải là pronomine personale nữa chăng? Thưa, các pronomine demonstrativo khác đã kể trước nầy, cũng là pronomine personale nữa. Hỏi, phải đọc pronomine Iste, ista, istud, và pronomine Ipse, ipsa, ipsum, thể nào? Thưa, phải đọc hai pronomine ấy như ille, illa, illud: song le khi đọc ipse, ipsa, ipsum, thì đừng đọc ipsud, mà nơi nào có illud, thì phải đọc ipsum. Lại hai pronomine ấy chẳng có vocativo. Hỏi, phải đọc pronomine Ipsemet, ipsamet, ipsummet, thể nào? Thưa, pronomine ipsemet, ipsamet, ipsummet, cũng là pronomine Ipse, ipsa, ipsum, phải thêm vần rốt là *met* trong các casu mà thôi, vậy khi kể riêng pronomine ấy là nói chẳng nhặt.

Numero Singulari.

Nom.	hic, hæc, hoc. nầy.	*Dat.*	huic.	*Voc.*	(không.)
Gen.	hujus.	*Acc.*	hunc, hanc, hoc.	*Abl.*	hoc, hâc, hoc.

Numero Plurali.

Nom.	hi, hæ, hæc.	*Dat.*	his.	*Voc.*	(không.)
Gen.	horum, harum, horum.	*Acc.*	hos, has, hæc.	*Abl.*	his.

Numero Singulari.

Nom.	is, ea, id. ấy.	*Dat.*	ei.	*Voc.*	(không.)
Gen.	ejus.	*Acc.*	eum, eam, id.	*Abl.*	eo, eâ, eo.

Numero Plurali.

Nom.	ii. hay là ei, eæ, ea.	*Dat.*	iis, hay là eis.	*Voc.*	(không.)
Gen.	eorum, earum, eorum.	*Acc.*	eos, eas, ea.	*Abl.*	iis, hay là eis.

Phải đọc pronomine idem, eadem, idem, như is, ea, id : phải thêm vần rốt là *dem* trong các casu mà thôi.

Pronomine relativo.

Hỏi, pronomine relativo là đi gì? Thưa, pronomine relativo là tiếng phải đem về với tiếng khac.

Numero Singulari.

Nom.	qui, quæ, quod. là kẻ, là sự.	*Dat.*	cui.	*Voc.*	(không.)
Gen.	cujus.	*Acc.*	quem, quam, quod.	*Abl.*	quo, quâ quo.

Numero Plurali.

Nom.	qui, quæ, quæ, hay là qua.	*Dat.*	quibus, hay là, queis.	*Voc.*	(không.)
Gen.	quorum, quarum, quorum.	*Acc.*	quos, quas, quæ, hay là qua.	*Abl.*	quibus, hay là queis.

Pronomine indefinito.

Hỏi, pronomine indefinito là đi gì? Thưa, pronomine indefinito là tiếng có nghĩa trống, chẳng có chỉ về ý nào riêng. Thí dụ : quis? ai? quid? đi gì? Hỏi, phải đọc pronomine quis, và pronomine quid, thể nào? Thưa, phải đọc pronomine quis như qui; lại phải đọc pronomine quid, như quod. Hỏi, có nhiều pronomine indefinito chăng? Thưa, có nhiều : các pronomine sau nầy là những pronomine indefinito. Quicumque, quæcumque, quodcumque; ai nấy, ai ai mặc lòng, sự gì sự gì mặc lòng. Quidam, quædam, quoddam hay là quiddam; có kẻ, có sự, kẻ nọ, sự nọ. Quilibet, quælibet, quodlibet, hay là quidlibet; ai ai mặc lòng, sự gì sự gì mặc lòng. Quivis, quævis, quodvis hay là quidvis; ai ai mặc lòng, sự gì sự gì mặc lòng. Quisnam, quænam, quodnam hay là quidnam; ai? đi gì? quispiam, quæpiam, quodpiam hay là quidpiam; có kẻ, kẻ nọ, có sự, sự nọ. Quisquam, quæquam, quodquam hay là quidquam; có kẻ, kẻ nọ, có sự, sự nọ. Quisque quæque, quodque hay là quidque; mỗi kẻ, mỗi sự. Quisquis, quæquæ, quidquid; ai ai mặc lòng, sự gì sự gì mặc lòng. Ecquis, ecquæ, ecquod hay là ecquid; ai? đi gì? Ecquisnam, ecquænam, ecquodnam hay là ecquidnam; ai? đi gì? Aliquis, aliquæ, aliquod hay là aliquid; có kẻ, một đôi kẻ, có sự, một đôi sự. Hỏi, phải đọc bấy nhiêu pronomine indefinito ấy thể nào? Thưa, phải đọc bấy nhiêu pronomine indefinito ấy như qui, quæ, quod. Hỏi, phải đọc pronomine unusquisque, unaquæque, unumquodque thể nào? Thưa, pronomine ấy gồm lại hai tiếng, một là unus, una, unum, đã có trước; hai là quisque, quæque, quodque, thì phải đọc tiếng sau nầy như qui, quæ, quod; vậy phải đọc rằng, *genitivo* uniuscujusque, vân vân. Pronomine ấy có nghiã là mỗi một kẻ, mỗi một sự.

——— Phần thứ ba. ———

Dạy cho biết sự verbo là thể nào? Hỏi, tiếng verbo là đi gì? Thưa, verbo là tiếng nói việc làm, sự chịu,

cách ở. Hỏi, verbo co mấy ngôi? Thưa, verbo có ba ngôi: Ngôi thứ nhứt là *ego*, nghĩa là tôi; cùng là *nos*, nghĩa là chúng tôi. Ngôi thứ hai là *tu*, nghĩa là mầy; cùng là *vos*, nghĩa là chúng bay. Ngôi thứ ba là *ille* nghĩa là nó; cùng là *illi*, nghĩa là chúng nó. Các nomine substantivo, và nhiều pronomine cũng chỉ ngôi thứ ba nữa, mà trong thói nước Annam khi ai nói với kẻ khác lớn hơn mình, thì chẳng dám dùng tiếng mầy một dùng tiếng anh, hay là ông, hay là tiếng khác như vậy, cho nên bấy nhiêu tiếng ấy cũng kể là ngôi thứ hai. Hỏi, verbo có mấy numero? Thưa, verbo có hai numero, một là numero singulari; hai là numero plurali. Hỏi, verbo có mấy thì? Thưa, verbo có năm thì, một là tempore præsenti, nghĩa là thì bây giờ: hai là tempore præterito imperfecto nghĩa là thì dã qua rồi, mà chưa trọn: ba là tempore præterito perfecto, nghĩa là thì đã qua rồi, cùng đã trọn: bốn là tempore præterito plusquam perfecto, nghĩa là thì đã qua rồi trước thì khác cũng đã rồi nữa, cho nên thì nầy hơn thì trọn: năm là tempore futuro, nghĩa là thì chưa đến mà sau sẽ đến. Thí dụ: tempore præsenti, tôi ghét tội. Præterito imperfecto, khi cố đến đây, thì tôi hãy còn theo đàng tội lỗi; câu nầy, khi cố đến dây là câu về thì præterito perfecto, còn câu, tôi hãy còn theo đàng tội lỗi, là câu về thì præterito imperfecto. Præterito perfecto, tôi đã bỏ đàng tội lỗi. Præterito plusquam perfecto, khi cha mẹ tôi chết, thì tôi đã bỏ đàng tội lỗi; câu nầy, khi cha mẹ tôi chết, là câu về thì præterito perfecto; còn câu, tôi dã bỏ đàng tội lỗi, là câu về thì præterito plusquam perfecto. Tempore futuro, tôi sẽ đi học hành. Hỏi, verbo có mấy modo? Thưa, verbo có bốn modo, nghĩa là cách thể: một là Indicativo, nghĩa là chỉ; hai là Subjunctivo, nghĩa là chịu phép; ba là Imperativo, nghĩa là khiến dạy; bốn là Infinitivo, nghĩa là trổng, chẳng chỉ về ý nào riêng. Hỏi, verbo có mấy thứ? Thưa, verbo có hai thứ, một là verbo substantivo, hai là verbo adjectivo. Hỏi, verbo substantivo là đi gì? Thưa, verbo substantivo là tiếng nói sự có mà thôi. Thí dụ: Sum, tôi là; Existo, tôi có. Hỏi, verbo adjectivo là đi gì? Thưa, verbo adjectivo là tiếng nói sự có thể nào. Hỏi, verbo adjectivo có mấy thứ? Thưa, verbo adjectivo có bốn thứ: một là verbo activo; hai là verbo passivo; ba là verbo neutro; bốn là verbo deponente. Hỏi, verbo activo là đi gì? Thưa, verbo activo là tiếng nói việc làm, thí dụ: amo, tôi yêu mến. Hỏi, verbo passivo là đi gì? Thưa, verbo passivo là tiếng nói sự chịu, thí dụ: amor, tôi đặng kẻ yêu mến tôi. Hỏi, verbo neutro là đi gì? Thưa, verbo neutro là tiếng nói cách ở, không phải verbo activo, cùng không phải verbo passivo, thí dụ: sto, tôi đứng. Hỏi, verbo deponente là đi gì? Thưa, verbo deponente là tiếng có nghĩa như verbo activo, song nó bỏ cách đọc verbo activo, mà theo cách đọc verbo passivo, thí dụ: precor, tôi cầu nguyện. Hỏi, verbo adjectivo còn có thứ nào nữa chăng? Thưa, verbo adjectivo còn có các thứ sau nầy nữa: một là verbo commune, nghĩa là chung; hai là verbo irregulare, nghĩa là chẳng theo luật chung; ba là verbo defectivo, nghĩa là thiếu; bốn là verbo impersonale, nghĩa là có một ngôi mà thôi, là ngôi thứ ba về numero singulari; song các verbo ấy đã vào trong các thứ trước, cũng có verbo auxiliare, nghĩa là giúp cho các verbo khác, mà verbo ấy là verbo substantivo. Hỏi, verbo commune là đi gì? Thưa, verbo commune là tiếng có nghĩa như verbo activo, cùng có nghĩa như verbo passivo, thí dụ: dignor, tôi khen xứng đáng; tôi đặng kẻ khen tôi xứng đáng; criminor, tôi chê, tôi phải kẻ chê tôi. Hỏi, có mấy conjugatione? Thưa, có bốn conjugatione là bốn cách đọc verbo. Hỏi, kẻ muốn biết verbo nọ thuộc về conjugatione nào thì phải xét đều gì? Thưa, kẻ muốn biết verbo nọ thuộc về conjugatione nào, thì phải xét indicativo tempore præsenti, numero singulari ngôi thứ nhứt, và ngôi thứ hai; lại xét infinitivo tempore præsenti nữa. Hỏi, khi đọc verbo nào, thì phải lấy những đều gì mà giúp mình cho đặng lập các thì? Thưa, khi đọc verbo nào thì phải lấy bốn đều sau nầy mà giúp mình cho đặng lập các thì: một là indicativo, tempore præsenti numero singulari ngôi thứ nhứt: hai là indicativo tempore præterito perfecto numero singulari, ngôi thứ nhứt: ba là supino; bốn là infinitivo, tempore præsenti. Hỏi, dùng indicativo, tempore præsenti numero singulari, ngôi thứ nhứt về đàng activo mà lập những thì nào? Thưa, dùng indicativo tempore præsenti numero singulari ngôi thứ nhứt về đàng activo mà lập những thì nầy: một là indicativo, tempore præsenti về đàng passivo; hai là indicativo, tempore præterito imperfecto về đàng activo và đàng passivo; ba là indicativo, tempore futuro về đàng activo và đàng passivo; bốn là subjunctivo tempore præsenti về đàng activo và đàng passivo; năm là imperativo về đàng activo và đàng passivo; sáu là các gerundio; bảy là participio præsenti;

tám là participio futuro có cùng là dus, aum. Hỏi, dùng indicativo tempore præterito perfecto, numero singulari, ngôi thứ nhứt về đàng activo, mà lập những thì nào? Thưa, dùng indicativo tempore præterito perfecto, numero singulari, ngôi thứ nhứt về đàng activo, mà lập những thì nầy: một là indicativo, tempore plusquam perfecto về đàng activo; hai là subjunctivo, tempore præterito perfecto và tempore præterito plusquam perfecto, cùng tempore futuro về đàng activo; ba là infinitivo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto, về đàng activo. Hỏi, dùng supino mà lập những thì nào? Thưa, dùng supino mà lập những thì nầy: một là participio futuro có cùng là rus, a, um; hai là participio præterito. Hỏi, dùng infinitivo, tempore præsenti về đàng activo mà lập những thì nào? Thưa, dùng infinitivo, tempore præsenti về đàng activo, mà lập subjunctivo, tempore præterito imperfecto về đàng activo và đàng passivo. Hỏi, khi đọc verbo passivo, thì phải lấy đều gì mà lập indicativo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto, cũng lập subjunctivo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto, cùng tempore futuro, lại lập infinitivo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto? Thưa, khi đọc verbo passivo, thì phải mượn lấy verbo substantivo cùng participio præterito mà lập indicativo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto, cũng lập subjunctivo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto, cùng tempore futuro, lại lập infinitivo, tempore præterito perfecto, và tempore præterito plusquam perfecto. Hỏi, khi đọc verbo activo thì phải lấy đều gì mà lập infinitivo tempore futuro? Thưa, khi đọc verbo activo, thì phải mượn lấy verbo substantivo, và participio futuro có cùng là rus, ra, rum, mà lập infinitivo tempore futuro. Hỏi, khi đọc verbo passivo thì phải lấy đều gì mà lập infinitivo, tempore futuro? Thưa, khi đọc verbo passivo, thì phải mượn lấy verbo substantivo và participio futuro có cùng là dus, a, um, hay là mượn lấy verbo iri và supino, mà lập infinitivo, tempore futuro. Hỏi, verbo có mấy đàng? Thưa, verbo có hai đàng: một là đàng activo, nghĩa là làm; hai là đàng passivo, nghĩa là chịu.

——— Verbo substantivo cũng là verbo auxiliare. Sum, tôi là. ———

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego sum; tu es; ille est.

Numero Plurali.

Nos sumus; vos estis; illi sunt.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego eram; tu eras; ille erat.

Numero Plurali.

Nos eramus; vos eratis; illi erant.

Præterito perfecto.

Numero Singulari.

Ego fui; tu fuisti; ille fuit.

Numero Plurali.

Nos fuimus; vos fuistis; illi fuerunt, vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego fueram; tu fueras; ille fuerat.

Numero Plurali.

Nos fueramus; vos fueratis; illi fuerant.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego ero; tu eris; ille erit.

Numero Plurali.

Nos erimus; vos eritis; illi erunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego sim; tu sis; ille sit.

Numero Plurali.

Nos simus; vos sitis; illi sint.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego essem hay là forem; tu esses hay là fores; ille esset hay là foret.

Numero Plurali.

Nos essemus; vos essetis; illi essent hay là forent.

Præterito perfecto.

Numero Singulari.

Ego fuerim; tu fueris, ille fuerit.

Numero Plurali.

Nos fuerimus; vos fueritis; illi fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego fuissem; tu fuisses; ille fuisset.

Numero Plurali.

Nos fuissemus; vos fuissetis; illi fuissent.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego fuero; tu fueris, ille fuerit.

Numero Plurali.

Nos fuerimus; vos fueritis; illi fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Tu es hay là esto; ille esto.

Numero Plurali.

Nos simus; Vos este hay là estote; illi sunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti, và præterito imperfecto, esse.

Præterito perfecto, và præterito plusquam perfecto, fuisse.

Tempore futuro, fore hay là futurum, futuram, futurum esse hay là fuisse.

Participio futuro, futurus, futura, futurum.

Phải đọc các verbo sau nầy như verbo substantivo.

Supersum, es, fui, esse. hãy còn có.
Absum, es, fui, esse. đi vắng, đi khỏi.
Adsum, es, fui, esse. ở đây, có mặt ở đây.
Insum, es, fui, esse. ở trong.
Obsum, es, fui, esse. làm ngăn trở.

Præsum, es, fui, esse. áp tác.
Subsum, es, fui, esse. ở dưới.
Desum, es, fui, esse. thiếu, chẳng có.
Intersum, es, fui, esse. ở khi ấy.

De verbo.

Cách thể cho đặng lập tiếng annam cho xuôi verbo latinh.
Conjugatione thứ nhứt, đàng activo nên gọi là hành ngôn, Amare, mến.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego amo, tôi mến.
Tu amas, mầy mến.
Ille amat, nó mến.

Numero Plurali.

Nos amamus, chúng tôi mến.
Vos amatis, chúng bay mến.
Illi amant, chúng nó mến.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego amabam, đương khi tôi mến, hay là khi ấy tôi mến.
Tu amabas, đương khi mầy mến.
Ille amabat, đương khi nó mến.

Numero Plurali.

Nos amabamus, đương khi chúng tôi mến.
Vos amabatis, đương khi chúng bay mến.
Illi amabant, đương khi chúng nó mến.

Præterito perfecto.

Numero Singulari.

Ego amavi, tôi đã mến.
Tu amavisti, mầy đã mến.
Ille amavit, nó đã mến.

Numero Plurali.

Nos amavimus, chúng tôi đã mến.
Vos amavistis, chúng bay đã mến.
Illi amaverunt vel amavere; chúng nó đã mến.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego amaveram, tôi đã mến khi trước, hay là khi trước tôi đã mến.
Tu amaveras, mầy đã mến khi trước.
Ille amaverat, nó đã mến khi trước.

Numero Plurali.

Nos amaveramus, chúng tôi đã mến khi trước.
Vos amaveratis, chúng bay đã mến khi trước.
Illi amaverant, chúng nó đã mến khi trước.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego amabo, tôi sẽ mến.
Tu amabis, mầy sẽ mến.
Ille amabit, nó sẽ mến.

Numero Plurali.

Nos amabimus, chúng tôi sẽ mến.
Vos amabitis, chúng bay sẽ mến.
Illi amabunt, chúng nó sẽ mến.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego amem, chớ chi tôi mến, hay là nếu tôi mến.
Tu ames, chớ chi mầy mến.
Ille amet, chớ chi nó mến.

Numero Plurali.

Nos amemus, chớ chi chúng tôi mến.
Vos ametis, chớ chi chúng bay mến.
Illi ament, chớ chi chúng nó mến.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego amarem, chớ chi khi ấy tôi mến, hay là nếu khi ấy tôi mến.

Tu amares, chớ chi khi ấy mầy mến.

Ille amaret, chớ chi khi ấy nó mến.

Numero Plurali.

Nos amaremus, chớ chi khi ấy chúng tôi mến.

Vos amaretis, chớ chi khi ấy chúng bay mến.

Illi amarent, chớ chi khi ấy chúng nó mến.

Præterito perfecto.

Numero Singulari.

Ego amaverim, chớ chi tôi đã mến, hay là nếu khi ấy tôi đã mến.

Tu amaveris, chớ chi mầy đã mến.

Ille amaverit, chớ chi nó đã mến.

Numero Plurali.

Nos amaverimus, chớ chi chúng tôi đã mến.

Vos amaveritis, chớ chi chúng bay đã mến.

Illi amaverint, chớ chi chúng nó đã mến.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego amavissem, chớ chi tôi đã mến khi trước, hay là chớ chi khi trước tôi đã mến, hay là nếu khi trước tôi đã mến.

Tu amavisses, chớ chi mầy đã mến khi trước.

Ille amavisset, chớ chi nó đã mến khi trước.

Numero Plurali.

Nos amavissemus, chớ chi chúng tôi dã mến khi trước.

Vos amavissetis, chớ chi chúng bay đã mến khi trước.

Illi amavissent, chớ chi chúng nó đã mến khi trước.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego amavero, khi tôi sẽ đã mến.

Tu amaveris, khi mầy sẽ đã mến.

Ille amaverit, khi nó sẽ đã mến.

Numero Plurali.

Nos amaverimus, khi chúng tôi sẽ đã mến.

Vos amaveritis, khi chúng bay sẽ đã mến.

Illi amaverint, khi chúng nó sẽ đã mến.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Tu ama hay là amato, mầy hãy mến.

Ille amato, nó hãy mến.

Numero Plurali.

Nos amemus, chúng tôi hãy mến.

Vos amate hay là amatote, chúng bay hãy mến.

Illi amanto, chúng nó hãy mến.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, amare, mến.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, amavisse, dã mến.

Tempore futuro.

Amaturum, amaturam, amaturum esse, hay là fuisse, sẽ yêu mến, hay là sẽ phải mến.

Gerundio.

Amandi, mà mến, đáng mến.

Amando, cách mến, thì mến.

Amandum, mà mến, mà chịu mến.

Supino.

Amatum, mà mến.

Participio præsenti.

Amans, amantis, kẻ mến

Participio futuro.

Amaturus, amatura, amaturum, kẻ sẽ mến.

Conjugatione thứ nhứt đàng passivo nên gọi là thọ ngôn.

Amari, đặng yêu, chịu mến.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego amor, tôi chịu mến.

Tu amaris, hay là amare, mầy chịu mến.

Ille amatur, nó chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amamur, chúng tôi chịu mến.

Vos amamini, chúng bay chịu mến.

Illi amantur, chúng nó chịu mến.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego amabar, đương khi tôi chịu mến, hay là khi ấy tôi chịu mến.

Tu amabaris, hay là amabare, khi ấy mầy chịu mến.

Ille amabatur, khi ấy nó chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amabamur, khi ấy chúng tôi chịu mến.

Vos amabamini, khi ấy chúng bay chịu mến.

Illi amabantur, khi ấy chúng nó chịu mến.

Præterito perfecto.

Numer Singulari.

Ego amatus sum, hay là fui, tôi đã chịu mến.

Tu amatus es, hay là fuisti, mầy đã chịu mến.

Ille amatus est, hay là fuit, nó đã chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amati sumus, hay là fuimus, chúng tôi đã chịu mến.

Vos amati estis, hay là fuistis, chúng bay đã chịu mến.

Illi amatisunt, hay là fuerunt, hay la fuere, chúng nó đã chịu mến.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego amatus eram, hay là fueram, tôi đã chịu mến khi trước, hay là thuở trước tôi đã chịu mến.

Tu amatus eras, hay là fueras, mầy đã chịu mến khi trước.

Ille amatus erat, hay là fuerat, nó đã chịu mến khi trước.

Numero Plurali.

Nos amati eramus, hay là fueramus, chúng tôi đã chịu mến khi trước.

Vos amati eratis, hay là fueratis, chúng bay đã chịu mến khi trước.

Illi amati erant, hay là fuerant, chúng nó đã chịu mến khi trước.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego amabor, tôi sẽ chịu mến.

Tu amaberis, hay là amabere, mầy sẽ chịu mến.

Ille amabitur, nó sẽ chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amabimur, chúng tôi sẽ chịu mến.

Vos amabimini, chúng bay sẽ chịu mến.

Illi amabuntur, chúng nó sẽ chịu mến.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Numero Singulari.

Ego amer, chớ chi tôi chịu mến, hay là nếu tôi chịu mến.

Tu ameris, hay là amere, chớ chi mầy chịu mến.

Ille ametur, chớ chi nó chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amemur, chớ chi chúng tôi chịu mến.

Vos amemini, chớ chi chúng bay chịu mến.

Illi amentur, chớ chi chúng nó chịu mến.

Præterito imperfecto.

Numero Singulari.

Ego amarer, chớ chi khi ấy tôi chịu mến, hay là nếu khi ấy tôi chịu mến.

Tu amareris, hay là amarere, chớ chi khi ấy mầy chịu mến.

Ille amaretur, chớ chi khi ấy nó chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amaremur, chớ chi khi ấy chúng tôi chịu mến.

Vos amaremini, chớ chi khi ấy chúng bay chịu mến.

Illi amarentur, chớ chi khi ấy chúng nó chịu mến.

Præterito perfecto.

Numero Singulari.

Ego amatus sim vel fuerim, chớ chi tôi đã chịu mến, hay là nếu khi ấy tôi đã chịu mến.

Tu amatus sis, hay là fueris, chớ chi mầy đã chịu mến.

Ille amatus sit, hay là fuerit, chớ chi nó đã chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amati simus, hay là fuerimus, chớ chi chúng tôi đã chịu mến.

Vos amati sitis, hay là fueritis, chớ chi chúng bay đã chịu mến.

Illi amati sint hay là fuerint, chớ chi chúng nó đã chịu mến.

Præterito plusquam perfecto.

Numero Singulari.

Ego amatus essem, hay là fuissem, chớ chi tôi đã chịu mến khi trước, hay là nếu khi trước tôi đã chịu mến.

Tu amatus esses, hay là fuisses, chớ chi mầy đã chịu mến khi trước.

Ille amatus esset, hay là fuisset, chớ chi nó đã chịu mến khi trước.

Numero Plurali.

Nos amati essemus, hay là fuissemus, chớ chi chúng tôi đã chịu mến khi trước.

Vos amati essetis, hay là fuissetis, chớ chi chúng bay đã chịu mến khi trước.

Illi amati essent, hay là fuissent, chớ chi chúng nó đã chịu mến khi trước.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Ego amatus ero, hay là fuero, khi tôi sẽ đã chịu mến.

Tu amatus eris, hay là fueris, khi mầy sẽ đã chịu mến.

Ille amatus erit, hay là fuerit, khi nó sẽ đã chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amati erimus, hay là fuerimus, khi chúng tôi sẽ đã chịu mến.

Vos amati eritis, hay là fueritis, khi chúng bay sẽ đã chịu mến.
Illi amati erunt, hay là fuerint, khi chúng nó sẽ đã chịu mến.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Numero Singulari.

Tu amare, hay là amator, mầy hãy chịu mến.
Ille amator, nó hãy chịu mến.

Numero Plurali.

Nos amemur, chúng tôi hãy chịu mến.
Vos amamini, chúng bay hãy chịu mến.
Illi amantor, chúng nó hãy chịu mến.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, amari, chịu mến.
Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.
Amatum, amatam, amatum esse hay là fuisse, đã chịu mến.

Tempore futuro.

Amatum iri, hay là amandum, amandam, amandum esse, hay là fuisse, sẽ phải chịu mến.

Participio præterito.

Amatus, amata, amatum, đã chịu mến.

Participio futuro.

Amandus, amanda, amandum, sẽ phải chịu mến.

Supino.

Amatu, chịu mến, đặng mến, mà mến.
(Hãy cứ một phép ấy cho đặng lập các conjugatione khác.)

VERBO DEPONENTE.

Precor, tôi cầu xin.

Phải đọc Indicativo, và Subjunctivo, cùng Imperativo, như amor, còn infinitivo, thì đọc như sau nầy.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti, và præterito imperfecto, precari.
Præterito perfecto, và præterito plusquam perfecto, precatum, precatam, precatum esse, hay là fuisse.

Tempore futuro.

Precaturum, precaturam, precaturum esse, hay là fuisse.

Gerundio.

Precandi, precando, precandum.

Supino.

Precatum, precatu.

Participio præsenti.

Precans, precantis.

Participio præterito.

Precatus, precata, precatum.

Participio futuro.

Precaturus, precatura, precaturum.

Conjugatione thứ hai.

Đàng activo.

Doceo, tôi dạy.

(Từ nầy về sau phải ám hảo các pronomine như Ego, tu, ille, nos, vos, illi.)

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Doceo, doces, docet.

Num. Plur.

Docemus, docetis, docent.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Docebam, docebas, docebat.

Num. Plur.

Docebamus, docebatis, docebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Docui, docuisti, docuit.

Num. Plur.

Docuimus, docuistis, docuerunt vel docuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Docueram, docueras, docuerat.

Num. Plur.

Docueramus, docueratis, docuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Docebo, docebis, docebit.

Num. Plur.

Docebimus, docebitis, docebunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Temporepræsenti.

Num. Sing.

Doceam, doceas, doceat.

Num. Plur.

Doceamus, doceatis, doceant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Docerem, doceres, doceret.

Num. Plur.

Doceremus, doceretis, docerent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Docuerim, docueris, docuerit.

Num. Plur.

Docuerimus, docueritis, docuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Docuissem, docuisses, docuisset.

Num. Plur.

Docuissemus, docuissetis, docuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Docuero, docueris, docuerit.

Num. Plur.

Docuerimus, docueritis, docuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Doce, vel doceto, doceto.

Num. Plur.

Doceamus, docete, vel docetote, docento.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, docere.
Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, docuisse.

Tempore futuro.

Docturum, docturam, docturum esse vel fuisse.

Gerundio.

Docendi, docendo, docendum.

Supino, doctum.

Participio præsenti, docens, docentis.

Participio futuro.

Docturus, doctura, docturum.

— Conjugatione thứ hai. —

đàng passivo.

Doceor, tôi đặng kẻ dạy tôi.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Doceor, doceris vel docere, docetur.

Num. Plur.

Docemur, docemini, docentur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Docebar, docebaris, vel docebare, docebatur.

Num. Plur.

Docebamur, docebamini, docebantur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Doctus sum vel fui, doctus es vel fuisti, doctus est vel fuit.

Num. Plur.

Docti sumus vel fuimus, docti estis vel fuistis, docti sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Doctus eram vel fueram, doctus eras vel fueras, doctus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Docti eramus vel fueramus, docti eratis vel fueratis, docti erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Docebor, doceberis vel docebere, docebitur.

Num. Plur.

Docebimur, docebimini, docebuntur.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Docear, docearis vel doceare, doceatur.

Num. Plur.

Doceamur, doceamini, doceantur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Docerer, docereris vel docerere, doceretur.

Num. Plur.

Doceremur, doceremini, docerentur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Doctus sim vel fuerim, doctus sis vel fueris, doctus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Docti simus vel fuerimus, docti sitis vel fueritis, docti sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Doctus essem vel fuissem, doctus esses vel fuisses, doctus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Docti essemus vel fuissemus, docti essetis vel fuissetis, docti essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Doctus ero vel fuero, doctus eris vel fueris, doctus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Docti erimus vel fuerimus, docti eritis vel fueritis, docti erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Docere vel docetor, docetor.

Num. Plur.

Doceamur, doceamini, docentor.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, doceri.

Præterito perfecto, và præterito plusquam perfecto, doctum, doctam, doctum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Doctum iri, vel docendum, docendam, docendum esse, vel fuisse.

Participio præterito.

Doctus, docta doctum.

Participio futuro.

Docendus, docenda, docendum.

Supino, doctu.

— Verbo deponente. —

Polliceor, tôi hứa.

Phải đọc Indicativo, và subjunctivo cùng imperativo như doceor, còn infinitivo phải đọc như sau nầy.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti, và præterito imperfecto, polliceri.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, pollicitum, pollicitam, pollicitum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Polliciturum, pollicituram, polliciturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Pollicendi, pollicendo, pollicendum.

Supino.

Pollicitum, pollicitu.

Participio præsenti.

Pollicens, pollicentis.

Participio præterito.

Pollicitus, pollicita, pollicitum.

Participio futuro.

Polliciturus, pollicitura, polliciturum.

— Conjugatione thứ ba. —

Đàng activo.

Lego, tôi đọc.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Lego, legis, legit.

Num. Plur.

Legimus, legitis, legunt.

Præteritoimperfecto.

Num. Sing.

Legebam, legebas, legebat.

Num. Plur.

Legebamus, legebatis, legebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Legi, legisti, legit.

Num. Plur.

Legimus, legistis, legerunt vel legere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Legeram, legeras, legerat.

Num. Plur.

Legeramus, legeratis, legerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Legam, leges, leget.

Num. Plur.

Legemus, legetis, legent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Legam, legas, legat.

Num. Plur.

Legamus, legatis, legant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Legerem, legeres, legeret.

Num. Plur.

Legeremus, legeretis, legerent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Legerim, legeris, legerit.

Num. Plur.

Legerimus, legeritis, legerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Legissem, legisses, legisset.

Num. Plur.

Legissemus, legissetis, legissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Legero, legeris, legerit.

Num. Plur.

Legerimus, legeritis, legerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Lege, vel legito, legito.

Num. Plur.

Legamus, legite vel legitote, legunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti, và præterito imperfecto, legere.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, legisse.

Tempore futuro,

Lecturum, lecturam, lecturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Legendi, legendo, legendum.

Supino.

Lectum.

Participio præsenti.

Legens, legentis.

Participio futuro.

Lecturus, lectura, lecturum.

— Conjugatione thứ ba. —

dàng passivo.

Legor, tôi dặng kẻ dọc tôi.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num Sing.

Legor, legeris vel legere, legitur.

Num. Plur.

Legimur, legimini, leguntur.

Præterito imperfecto.

Num Sing.

Legebar, legebaris vel legebare, legebatur.

Num. Plur.

Legebamur, legebamini, legebantur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Lectus sum vel fui. lectus es vel fuisti, lectus est vel fuit.

Num. Plur.

Lecti, sumus vel fuimus, lecti estis vel fuistis, lecti sunt vel fuerunt, vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Lectus eram vel fueram, lectus eras vel fueras, lectus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Lecti eramus vel fueramus, lecti eratis vel fueratis, lecti erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Legar, legeris vel legere, legetur.

Num. Plur.

Legemur, legemini, legentur.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Legar, legaris vel legare, legatur.

Num. Plur.

Legamur, legamini, legantur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Legerer, legereris vel legerere legeretur.

Num. Plur.

Legeremur, legeremini, legerentur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Lectus sim vel fuerim, lectus sis vel fueris, lectus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Lecti simus vel fuerimus, lecti sitis vel fueritis, lecti sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Lectus essem vel fuissem, lectus esses vel fuisses, lectus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Lecti essemus vel fuissemus, lecti essetis vel fuissetis, lecti essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Lectus ero vel fuero, letus eris vel fueris, lectus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Lecti erimus vel fuerimus, lecti eritis vel fueritis, lecti, erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Legere vel legitor, ille legitor.

Num. Plur.

Legamur, legimini, leguntur.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti, và præterito imperfecto, legi.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Lectum, lectam, lectum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Lectum iri vel legendum, legendam, legendum esse, vel fuisse.

Participio præterito.

Lectus, lecta, lectum.

Participio futuro.

Legendus, legenda, legendum.

Supino, lectu.

Phải đọc hai verbo sau nầy như lego: nhưng mà có Imperativo riêng. Dico, is, dixi, dictum, dicere, nói; duco, is, duxi, ductum, ducere, đưa; vậy khi đọc hai verbo ấy về đàng activo, đến imperativo thì phải đọc rằng: dic; duc; đừng đọc rằng dice, duce.

VERBO DEPONENTE.

Sequor, tôi đi theo.

Phải đọc indicativo và subjunctivo, cũng imperativo như legor, còn infinitivo, thì phải đọc như sau nầy.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, sequi.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Secutum, secutam, secutum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Secuturum, secutram, secuturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Sequendi, sequendo, sequendum.

Supino.

Secutum, secutu.

Participio præsenti.

Sequens, sequentis.

Participio præterito.

Secutus, secuta, secutum.

Participio futuro.

Secuturus, secutura, secuturum.

— Conjugatione thứ ba. —

Đàng activo.

Cupio, tôi mơ ước lắm.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Cupio, cupis, cupit.

Num. Plur.

Cupimus, cupitis, cupiunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Cupiebam, cupiebas, cupiebat.

Num. Plur.

Cupiebamus, cupiebatis, cupiebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Cupivi, cupivisti, cupivit.

Num. Plur.

Cupivimus, cupivistis, cupiverunt vel cupivere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Cupiveram, cupiveras, cupiverat.

Num. Plur.

Cupiveramus, cupiveratis, cupiverant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupiam, cupies, cupiet.

Num. Plur.

Cupiemus, cupietis, cupient.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Cupiam, cupias, cupiat.

Num. Plur.

Cupiamus, cupiatis, cupiant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Cuperem, cuperes, cuperet.

Num. Plur.

Cuperemus, cuperetis, cuperent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Cupiverim, cupiveris, cupiverit.

Num. Plur.

Cupiverimus, cupiveritis, cupiverint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Cupivissem, cupivisses, cupivisset.

Num. Plur.

Cupivissemus, cupivissetis, cupivissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupivero, cupiveris, cupiverit.

Num. Plur.

Cupiverimus, cupiveritis, cupiverint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupe vel cupito, cupito.

Num. Plur.

Cupiamus, cupite vel cupitote, cupiunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Cupere.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, Cupivisse.

Tempore futuro.

Cupiturum, cupituram, cupiturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Cupiendi, cupiendo, cupiendum.

Supino.

Cupitum.

Participio præsenti.

Cupiens, cupientis.

Participio futuro.

Cupiturus, cupitura, cupiturum.

— Conjugatione thứ ba. —

Đàng passivo, cupior, tôi đặng kẻ mơ ước tôi lắm.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Cupior, cuperis vel cupere, cupitur.

Num. Plur.

Cupimur, cupimini, cupiuntur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Cupiebar, cupiebaris vel cupiebare, cupiebatur.

Num. Plur.

Cupiebamur, cupiebamini, cupiebantur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Cupitus sum vel fui, cupitus es vel fuisti, cupitus est vel fuit.

Num. Plur.

Cupiti sumus vel fuimus, cupiti estis vel fuistis, cupiti sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Cupitus eram vel fueram, cupitus eras vel fueras, cupitus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Cupiti eramus vel fueramus, cupiti eratis vel fueratis, cupiti erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupiar, cupieris vel cupiere, cupietur.

Num. Plur.

Cupiemur, cupiemini, cupientur.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Cupiar, cupiaris vel cupiare, cupiatur.

Num. Plur.

Cupiamur, cupiamini, cupiantur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Cuperer, cupereris vel cuperere, cuperetur.

Num. Plur.

Cuperemur, cuperemini, cuperentur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Cupitus sim vel fuerim, cupitus sis vel fueris, cupitus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Cupiti simus vel fuerimus, cupiti sitis vel fueritis, supiti sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Cupitus essem vel fuissem, cupitus esses vel fuisses, cupitus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Cupiti essemus vel fuissemus, cupiti essetis vel fuissetis, cupiti essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupitus ero vel fuero, cupitus eris vel fueris, cupitus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Cupiti erimus vel fuerimus, cupiti eritis vel fueritis, cupiti erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Cupere vel cupitor, cupitor.

Num. Plur.

Cupiamur, cupimini, cupiuntor.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Cupi.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Cupitum, cupitam, cupitum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Cupitum iri, vel cupiendum, cupiendam, cupiendum esse, vel fuisse.

Participio præterito.

Cupitus, cupita, cupitum.

Participio futuro.

Cupiendus, cupienda, cupiendum.

Supino, cupitu.

Phải đọc verbo sau nầy như Cupio, nhưng mà có imperativo riêng.
Facio, is, feci, factum facere, làm.
Khi đọc verbo ấy về đàng activo, đến imperativo, thì đọc rằng: fac; đừng đọc rằng: face; còn đàng passivo, thì có cách đọc riêng, vì là verbo irregulare.

VERBO DEPONENTE.

Patior, tôi chịu khó.
Phải đọc indicativo, và Subjunctivo, cùng Imperativo như Cupior. còn Infinitivo thì đọc như sau nầy.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, pati.
Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.
Passum, passam, passum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Passurum, passuram, passurum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Patiendi, patiendo, patiendum.
Supino, passum, passu.

Participio præsenti.

Patiens, patientis.

Participio præterito.

Passus, passa, passum.

Participio futuro.

Passurus, passura, passurum.
Phải đọc verbo deponente sau nầy như Patior: nhưng mà đến infinitivo thì có đều riêng.
Morior, moreris, mortuus sum, mori, chết.
Vậy khi đọc verbo ấy, đến tempore futuro trong infinitivo, thì phải đọc rằng; moriturum, morituram, moriturum esse, vel fuisse: đừng đọc rằng: morturum, morturam, morturum.
Lại đến participio futuro, thì phải đọc rằng: moriturus, moritura, moriturum, đừng đọc rằng: morturus, mortura, morturum, vì chưng chẳng theo supino như thường.

— Conjugatione thứ bốn. —

Đàng activo.

Audio, tôi nghe.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Audio, audis, audit.

Num. Plur.

Audimus, auditis, audiunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Audiebam, audiebas, audiebat.

Num. Plur.

Audiebamus, audiebatis, audiebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Audivi, audivisti, audivit.

Num. Plur.

Audivimus, audivistis, audiverunt vel audivere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Audiveram, audiveras, audiverat.

Num. Plur.

Audiveramus, audiveratis, audiverant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Audiam, audies, audiet.

Num. Plur.

Audiemus, audietis, audient.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Audiam, audias, audiat.

Num. Plur.

Audiamus, audiatis, audiant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Audirem, audires, audiret.

Num. Plur.

Audiremus, audiretis, audirent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Audiverim, audiveris, audiverit.

Num. Plur.

Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Audivissem, audivisses, audivisset.

Num. Plur.

Audivissemus, audivissetis, audivissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Audivero, audiveris, audiverit.

Num. Plur.

Audiverimus, audiveritis, audiverint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Audi vel audito, audito.

Num. Plur.

Audiamus, audite vel auditote audiunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Audire.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Audivisse.

Tempore futuro.

Auditurum, audituram, auditurum esse vel fuisse.

Gerundio.

Audiendi, audiendo, audiendum.

Supino.

Auditum.

Participio præsenti.

Audiens, audientis.

Participio futuro.

Auditurus, auditura, auditurum.

— Conjugatione thứ bốn. —

đàng passivo.

Audior, tôi đặng kẻ nghe tôi.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Audior, audiris vel audire, auditur.

Num. Plur.

Audimur, audimini, audiuntur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Audiebar, audiebaris vel audiebare, audiebatur.

Num. Plur.

Audiebamur, audiebamini, audiebantur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Auditus sum vel fui, auditus es vel fuisti, auditus est vel fuit.

Num. Plur.

Auditi sumus vel fuimus, auditi estis vel fuistis, auditi sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Auditus eram vel fueram, auditus eras vel fueras, auditus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Auditi eramus vel fueramus, auditi eratis vel fueratis, auditi erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Audiar, audieris vel audiere, audietur.

Num. Plur.

Audiemur, audiemini, audientur.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Audiar, audiaris vel audiare, audiatur.

Num. Plur.

Audiamur, audiamini, audiantur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Audirer, audireris vel audirere, audiretur.

Num. Plur.

Audiremur, audiremini, audirentur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Auditus sim vel fuerim, auditus sis vel fueris, auditus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Auditi simus vel fuerimus, auditi sitis vel fueritis, auditi sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Auditus essem vel fuissem, auditus esses vel fuisses, auditus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Auditi essemus vel fuissemus, auditi essetis vel fuissetis, auditi essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Auditus ero vel fuero, auditus eris vel fueris, auditus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Auditi erimus vel fuerimus, auditi eritis vel fueritis, auditi erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Audire vel auditor, auditor.

Num. Plur.

Audiamur, audimini, audiuntor.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Audiri.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Auditum, auditam, auditum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Auditum iri vel audiendum, audiendam, audiendum esse, vel fuisse.

Participio præterito.

Auditus, audita, auditum.

Participio futuro.

Audiendus, audienda, audiendum.

Supino, auditu.

— Verbo Deponente. —

Blandior.

Tôi mừng rỡ.

Phải đọc Indicativo, và Subjunctivo, cùng Imperativo như Audior, còn Infinitivo thì đọc như sau nầy.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Blandiri.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Blanditum, blanditam, blanditum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Blanditurum, blanditaram, blanditurum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Blandiendi, blandiendo, blandiendum.

Supino.

Blanditum, blanditu.

Participio præsenti.

Blandiens, blandientis.

Participio præterito.

Blanditus, blandita, blanditum.

Tempore futuro.

Blanditurus, blanditura, blanditurum.

Cũng có verbo deponente có participio futuro về dàng Passivo, ấy là những verbo deponente cai accusativo.

Các verbo sau nầy là những verbo irregulare, nghĩa là những verbo chẳng theo luật chung như các verbo khác.

Verbo nầy thuộc về Conjugatione thứ bốn, Eo, tôi đi.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Eo, is, it.

Num. Plur.

Imus, itis, eunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ibam, ibas, ibat.

Num. Plur.

Ibamus, ibatis, ibant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Ivi, ivisti, ivit.

Num. Plur.

Ivimus, ivistis, iverunt vel ivere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Iveram, iveras, iverat.

Num. Plur.

Iveramus, iveratis, iverant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ibo, ibis, ibit.

Num. Plur.

Ibimus, ibitis, ibunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Eam, eas, eat.

Num. Plur.

Eamus, eatis, eant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Irem, ires, iret.

Num. Plur.

Iremus, iretis, irent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Iverim, iveris, iverit.

Num. Plur.

Iverimus, iveritis, iverint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Ivissem, ivisses, ivisset.

Num. Plur.

Ivissemus, ivissetis, ivissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ivero, iveris, iverit.

Num. Plur.

Iverimus, iveritis, iverint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

I, vel ito, ito.

Num. Plur.

Eamus, ite vel itote, eunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Ire.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Ivisse.

Tempore futuro.

Iturum, ituram, iturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Eundi, eundo, eundum.

Supino.

Itum, itu.

Participio præsenti.

Iens, euntis.

Participio futuro.

Iturus, itura, iturum.

Phải đọc các verbo sau nầy như Eo.

Adeo, adis, adivi vel adii aditum, adire, đi đến.

Abeo, abis, abivi vel abii, abitum, abire, đi mất.

Coeo, cois, coivi, vel coii, coitum, coire, đi làm một.

Exeo, exis, exivi vel exii, exitum, exire, đi ra.

Ineo, inis, inivi vel inii, initum, inire, đi vào.

Obeo, obis, obivi vel obii, obitum, obire, đi xung quanh, chết.

Pertranseo, pertransis, pertransivi, vel pertransii, pertransitum, pertransire, đi qua cho đến bên kia.

Subeo, subis, subivi vel subii, subitum, subire, đi dưới, chịu.

Præeo, præis, præivi vel præii, præitum, præire, đi trước.

Prætereo, præteris, præterivi vel præterii, præteritum, præterire, đi qua khỏi.

Transeo, transis, transivi vel transii, transitum transire, đi qua.

Pereo, peris, perivi vel perii, peritum, perire, chết.

Dispereo, disperis, disperivi vel disperii, diperitum, disperire, chết.

Intereo, interis, interivi vel interii, interitum, interire, chết.

Circumeo, circuis, circuivi, vel circuii, circuitum, circuire, đi khắp xung quanh, vây lấy.

Verbo sau hết là circumeo giữ đặng chữ *m* khi có chữ *e* ở bên hữu nó, bằng không chữ *e* ở bên hữu nó, thì mất chữ *m*. Thí dụ, đừng đọc rằng, circumis, circumit, circumibam, vân vân, mà phải đọc rằng; circumeam, circumeunto, circumeundi, circumeuntis, vân vân.

Verbo nầy thuộc về conjugatione thứ ba.

Đàng activo.

Fero, tôi đem.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Fero, fers, fert.

Num. Plur.

Ferimus, fertis, ferunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ferebam, ferebas, ferebat.

Num. Plur.

Ferebamus, ferebatis, ferebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Tuli, tulisti, tulit.

Num. Plur.

Tulimus, tulistis, tulerunt vel tulere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Tuleram, tuleras, tulerat.

Num. Plur.

Tuleramus, tuleratis, tulerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Feram, feres, feret.

Num. Plur.

Feremus, feretis, ferent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Feram, feras, ferat.

Num. Plur.

Feramus, feratis, ferant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ferrem, ferres, ferret.

Num. Plur.

Ferremus, ferretis, ferrent.

Præterito perfecto.

N um.Sing.

Tulerim, tuleris, tulerit.

Num. Plur.

Tulerimus, tuleritis, tulerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Tulissem, tulisses, tulisset.

Num. Plur.

Tulissemus, tulissetis, tulissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Tulero, tuleris, tulerit.

Num. Plur.

Tulerimus, tuleritis, tulerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Fer vel ferto, ferto.

Num. Plur.

Feramus, ferte vel fertote, ferunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Ferre.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, Tulisse.

Tempore futuro.

Laturum, laturam, laturum esse vel fuisse.

Gerundio.

Ferendi, ferendo, ferendum.

Supino, latum.

Participio præsenti.

Ferens, ferentis.

Participio futuro.

Laturus, latura, laturum.

— Đàng passivo. —

Feror, tôi chịu kẻ đem tôi.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Feror, ferris vel ferre, fertur.

Num. Plur.

Ferimur, ferimini, feruntur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ferebar, ferebaris vel ferebare, ferebatur.

Num. Plur.

Ferebamur, ferebamini, ferebantur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Latus sum vel fui, latus es vel fuisti, latus est vel fuit.

Num. Plur.

Lati sumus vel fuimus, lati estis vel fuistis, lati sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Latus eram vel fueram, latus eras vel fueras, latus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Lati eramus vel fueramus, lati eratis vel fueratis, lati erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ferar, fereris vel ferere, feretur.

Num. Plur.

Feremur, feremini, ferentur.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Ferar, feraris vel ferare, feratur.

Num. Plur.

Feramur, feramini, ferantur.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ferrer, ferreris vel ferrere, ferretur.

Num. Plur.

Ferremur, ferremini, ferrentur.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Latus sim vel fuerim, latus sis vel fueris, latus sit vel fuerit

Num. Plur.

Lati simus vel fuerimus, lati sitis vel fueritis, lati sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Latus essem vel fuissem, latus esses vel fuisses, latus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Lati essemus vel fuissemus, lati essetis vel fuissetis, lati essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Latus ero vel fuero, latus eris vel fueris, latus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Lati erimus vel fuerimus, lati eritis vel fueritis, lati erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ferre vel fertor, fertor.

Num. Plur.

Feramur, ferimini, feruntor.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Ferri.

Præterito perfecto và Præterito plusquam perfecto.

Latum, latam, latum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Latum iri vel ferendum, ferendam, ferendum esse, vel fuisse.

Participio præterito.

Latus, lata, latum.

Participio futuro.

Ferendus, ferenda, ferendum.

Supino, latu.

Phải đọc các verbo sau nầy như Fero.

Affero, affers, attuli, allatum, afferre, đem đến.

Aufero, aufers, abstuli, ablatum, auferre, cất đi.

Confero, confers, contuli,collatum, conferre, sánh lại.

Effero, effers, extuli, elatum, efferre, đem lên.

Defero, defers, detuli, delatum, deferre, cáo.

Differo, differs, distuli, dilatum, differre, giãn ra.

Offero, offers, obtuli, oblatum, offerre, dâng.

Infero, infers, intuli, illatum, inferre, đem vào.

Præfero, præfers, prætuli, prælatum, præferre, đem đi trước. ‖ kính chuộng hơn.

Perfero, perfers, pertuli, perlatum, perferre, chịu.

Profero, profers, protuli, prolatum, proferre, đem ra.

Refero, refers, retuli, relatum, referre, đem về.

Suffero, suffers, sustuli, sublatum, sufferre, chịu, nhịn.

Verbo nầy cũng thuộc về conjugatione thứ ba.

Đàng activo.

Edo, tôi ăn.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Edo, edis vel es, edit vel est.

Num. Plur.

Edimus, editis vel estis, edunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Edebam, edebas, edebat.

Num. Plur.

Edebamus, edebatis, edebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Edi, edisti, edit.

Num. Plur.

Edimus, edistis, ederunt vel edere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Ederam, ederas, ederat.

Num. Plur.

Ederamus, ederatis, ederant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Edam, edes, edet.

Num. Plur.

Edemus, edetis, edent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Edam, edas, edat.

Num. Plur.

Edamus, edatis, edant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Ederem vel essem, ederes vel esses, ederet vel esset.

Num. Plur.

Ederemus vel essemus, ederetis vel essetis, ederent vel essent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Ederim, ederis, ederit.

Num. Plur.

Ederimus, ederitis, ederint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Edissem, edisses, edisset.

Num. Plur.

Edissemus, edissetis, edissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Edero, ederis, ederit.

Num. Plur.

Ederimus, ederitis, ederint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ede vel edito, es vel esto, edito vel esto.

Num. Plur.

Edamus, edite vel editote, este vel estote, edunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Edere vel Esse.

Præterito perfecto, và præterito plusquam perfecto.

Edisse.

Tempore futuro.

Esurum, esuram, esurum esse, vel fuisse; esturum, esturam, esturum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Edendi, edendo, edendum.

Supino.

Esum, estum.

Participio præsenti.

Edens, edentis.

Participio futuro.

Esurus, esura, esurum, vel esturus, estura, esturum.

Đàng passivo, Edor, tôi phải giống kia ăn tôi, phải đọc như legor.

Phải đọc hai verbo sau nầy như Edo.

Comedo, comedis vel comes, comedit vel comest, comedi, comesum vel comestum, comedere vel comesse, ăn.

Exedo, exedis vel exes, exedit vel exest, exedi, exesum vel exestum, exedere vel exesse, ăn.

Verbo nầy cũng thuộc về conjugatione thứ ba.

Fido, tôi tin cậy.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Fido, fidis, fidit.

Num Plur.

Fidimus, fiditis, fidunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Fidebam, fidebas, fidebat.

Num. Plur.

Fidebamus, fidebatis, fidebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Fisus sum vel fui, fisus es vel fuisti, fisus est vel fuit.

Num. Plur.

Fisi sumus vel fuimus, fisi estis vel fuistis, fisi sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Fisus eram vel fueram, fisus eras vel fueras, fisus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Fisi eramus vel fueramus, fisi eratis vel fueratis, fisi erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Fidam, fides, fidet.

Num. Plur.

Fidemus, fidetis, fident.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Fidam, fidas, fidat.

Num. Plur.

Fidamus, fidatis, fidant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Fiderem, fideres, fideret.

Num. Plur.

Fideremus, fideretis, fiderent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Fisus sim vel fuerim, fisus sis vel fueris, fisus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Fisi simus vel fuerimus, fisi sitis vel fueritis, fisi sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Fisus essem vel fuissem, fisus esses vel fuisses, fisus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Fisi essemus vel fuissemus, fisi essetis vel fuissetis, fisi essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Fisus ero vel fuero, fisus eris vel fueris, fisus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Fisi erimus vel fuerimus, fisi eritis vel fueritis, fisi erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Fide vel fidito, fidito.

Num. Plur.

Fidamus, fidite vel fiditote, fidunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Fidere.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Fisum, fisam, fisum esse, vel fuisse.

Tempore futuro.

Fisurum, fisuram, fisurum esse, vel fuisse.

Gerundio.

Fidendi, fidendo, fidendum.

Supino.

Fisum, fisu.

Participio præsenti.

Fidens, fidentis.

Participio præterito.

Fisus, fisa, fisum.

Participio futuro.

Fisurus, fisura, fisurum.

Phải đọc hai verbo sau nầy như Fido.

Confido, confidis, confisus sum, confidere, tin cậy.

Diffido, diffidis, diffisus, sum, diffidere, hồ nghi, chẳng tin cậy.

Verbo nầy thuộc về conjugatione thứ hai.

Gaudeo, tôi vui mừng.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Gaudeo, gaudes, gaudet.

Num. Plur.

Gaudemus, gaudetis, gaudent.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Gaudebam, gaudebas, gaudebat.

Num. Plur.

Gaudebamus, gaudebatis, gaudebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Gavisus sum vel fui, gavisus es vel fuisti, gavisus est vel fuit.

Num Plur.

Gavisi sumus vel fuimus, gavisi estis vel fuistis, gavisi sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Gavisus eram vel fueram, gavisus eras vel fueras, gavisus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Gavisi eramus vel fueramus, gavisi eratis vel fueratis, gavisi erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Gaudebo, gaudebis, gaudebit.

Num. Plur.

Gaudebimus, gaudebitis, gaudebunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Gaudeam, gaudeas, gaudeat.

Num. Plur.

Gaudeamus, gaudeatis, gaudeant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Gauderem, gauderes, gauderet.

Num. Plur.

Gauderemus, gauderetis, gauderent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Gavisus sim vel fuerim, gavisus sis vel fueris, gavisus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Gavisi simus vel fuerimus, gavisi sitis vel fueritis, gavisi sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Gavisus essem vel fuissem, gavisus esses vel fuisses, gavisus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Gavisi essemus vel fuissemus, gavisi essetis vel fuissetis, gavisi essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Gavisus ero vel fuero, gavisus eris vel fueris, gavisus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Gavisi erimus vel fuerimus, gavisi eritis vel fueritis, gavisi erunt vel fuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Gaude vel gaudeto, gaudeto.

Num. Plur.

Gaudeamus, gaudete vel gaudetote, gaudento.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Gaudere.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Gavisum, gavisam, gavisum esse vel fuisse.

Tempore futuro.

Gavisurum. gavisuram, gavisurum esse vel fuisse.

Gerundio.

Gaudendi, gaudendo, gaudendum.

Supino.

Gavisum, gavisu.

Participio præsenti.

Gaudens, gaudentis.

Participio præterito.

Gavisus, gavisa, gavisum.

Participio futuro.

Gavisurus, gavisura, gavisurum.

Phải đọc ba verbo sau nầy như Gaudeo.

Audeo, audes, ausus sum, audere; dám.

Mœreo, mœres, mœstus sum, mœrere; buồn.

Soleo, soles, solitus sum, solere; quen.

Fio, tôi hóa nên.

Verbo nầy là dàng passivo verbo sau nầy.

Facio, facis, feci, factum, facere, làm.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Fio, fis, fit.

Num. Plur.

Fimus, fitis, fiunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Fiebam, fiebas, fiebat.

Num. Plur.

Fiebamus, fiebatis, fiebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Factus sum vel fui, factus es vel fuisti, factus est vel fuit.

Num. Plur.

Facti sumus vel fuimus, facti estis vel fuistis, facti sunt vel fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Factus eram vel fueram, factus eras vel fueras, factus erat vel fuerat.

Num. Plur.

Facti eramus vel fueramus, facti eratis vel fueratis, facti erant vel fuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Fiam, fies, fiet.

Num. Plur.

Fiemus, fietis, fient.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Fiam, fias, fiat.

Num. Plur.

Fiamus, fiatis, fiant.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Fierem, fieres, fieret.

Num. Plur.

Fieremus, fieretis, fierent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Factus sim vel fuerim, factus sis vel fueris, factus sit vel fuerit.

Num. Plur.

Facti simus vel fuerimus, facti sitis vel fueritis, facti sint vel fuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Factus essem vel fuissem, factus esses vel fuisses, factus esset vel fuisset.

Num. Plur.

Facti essemus vel fuissemus, facti essetis vel fuissetis, facti essent vel fuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Factus ero vel fuero, factus eris vel fueris, factus erit vel fuerit.

Num. Plur.

Facti erimus vel fuerimus, facti eritis vel fueritis, facti erunt vel fuerint.

Không imperativo.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Fieri.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Factum, factam, factum esse vel fuisse.

Tempore futuro.

Factum iri vel faciendum, faciendam, faciendum esse vel fuisse.

Participio præterito.

Factus, facta, factum.

Participio futuro.

Faciendus, facienda, faciendum.

Supino, factu.

Possum, tôi đặng.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Possum, potes, potest.

Num. Plur.

Possumus, potestis, possunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Poteram, poteras, poterat.

Num. Plur.

Poteramus, poteratis, poterant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Potui, potuisti, potuit.

Num. Plur.

Potuimus, potuistis, potuerunt vel potuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Potueram, potueras, potuerat.

Num. Plur.

Potueramus, potueratis, potuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Potero, poteris, poterit.

Num. Plur.

Poterimus, poteritis, poterunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Possim, possis, possit.

Num. Plur.

Possimus, possitis, possint.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Possem, posses, posset.

Num. Plur.

Possemus, possetis, possent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Potuerim, potueris, potuerit.

Num. Plur.

Potuerimus, potueritis, potuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Potuissem, potuisses, potuisset.

Num. Plur.

Potuissemus, potuissetis, potuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Potuero, potueris, potuerit.

Num. Plur.

Potuerimus, potueritis, potuerint.

Không imperativo.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Posse.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Potuisse.

Prosum, tôi làm ích.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Prosum, prodes, prodet.

Num. Plur.

Prosumus, prodestis, prosunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Proderam, proderas, proderat.

Num. Plur.

Proderamus, proderatis, proderant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Profui, profuisti, profuit.

Num. Plur.

Profuimus, profuistis, profuerunt vel profuere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Profueram, profueras, profuerat.

Num. Plur.

Profueramus, profueratis, profuerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Prodero, proderis, proderit.

Num. Plur.

Proderimus, proderitis, proderunt.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Prosim, prosis, prosit.

Num. Plur.

Prosimus, prositis, prosint.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Prodessem vel proforem, prodesses vel profores, prodesset vel proforet.

Num. Plur.

Prodessemus, prodessetis, prodessent vel proforent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Profuerim, profueris, profuerit.

Num. Plur.

Profuerimus, profueritis, profuerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Profuissem, profuisses, profuisset.

Num Plur.

Profuissemus, profuissetis, profuissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Profuero, profueris, profuerit.

Num. Plur.

Profuerimus, profueritis, profuerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Prodes vel prodesto, prodesto.

Num. Plur.

Prosimus, prodeste vel prodestote, prosunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Prodesse.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.
Profuisse.

Tempore futuro.

Profore vel profuturum, profuturam, profuturum essse vel fuisse.

Participio futuro.

Profuturus, profutura, profuturum.

Volo, tôi muốn.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Volo, vis, vult.

Num. Plur.

Volumus, vultis, volunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Volebam, volebas, volebat.

Num. Plur.

Volebamus, volebatis, volebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Volui, voluisti, voluit.

Num. Plur.

Voluimus, voluistis, voluerunt vel voluere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Volueram, volueras, voluerat.

Num. Plur.

Volueramus, volueratis, voluerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Volam, voles, volet.

Num. Plur.

Volemus, voletis, volent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Velim, velis, velit.

Num. Plur.

Velimus, velitis, velint.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Vellem, velles, vellet.

Num. Plur.

Vellemus, velletis, vellent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Voluerim, volueris, voluerit.

Num. Plur.

Voluerimus, volueritis, voluerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Voluissem, voluisses, voluisset.

Num. Plur.

Voluissemus, voluissetis, voluissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Voluero, volueris, voluerit.

Num. Plur.

Voluerimus, volueritis, voluerint.

Không imperativo.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Velle.
Præterito perfecto và Præterito plusquam perfecto.
Voluisse.

Participio præsenti.

Volens, volentis.

Malo, tôi muốn hơn.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Malo, mavis, mavult.

Num. Plur.

Malumus, mavultis, malunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Malebam, malebas, malebat.

Num. Plur.

Malebamus, malebatis, malebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Malui, maluisti, maluit.

Num. Plur.

Maluimus, maluistis, maluerunt vel maluere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Malueram, malueras, maluerat.

Num. Plur.

Malueramus, malueratis, maluerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Malam, males, malet.

Num. Plur.

Malemus, maletis, malent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Malim, malis, malit.

Num. Plur.

Malimus, malitis, malint.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Mallem, malles, mallet.

Num. Plur.

Mallemus, malletis, mallent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Maluerim, malueris, maluerit.

Num. Plur.

Maluerimus, malueritis, maluerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Maluissem, maluisses, maluisset.

Num. Plur.

Maluissemus, maluissetis, maluissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Maluero, malueris, maluerit.

Num. Plur.

Maluerimus, malueritis, maluerint.

Không Imperativo.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Malle.
Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.
Maluisse.

Participio præsenti.

Malens, malentis.

Nolo, tôi chẳng muốn.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Nolo, nonvis, nonvult.

Num. Plur.

Nolumus, nonvultis, nolunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Nolebam, nolebas, nolebat.

Num. Plur.

Nolebamus, nolebatis, nolebant.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Nolui, noluisti, noluit.

Num. Plur.

Noluimus, noluistis, noluerunt vel noluere.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Nolueram, nolueras, noluerat.

Num. Plur.

Nolueramus, nolueratis, noluerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Nolam, noles, nolet.

Num. Plur.

Nolemus, noletis, nolent.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Nolim, nolis, nolit.

Num. Plur.

Nolimus, nolitis, nolint.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Nollem, nolles, nollet.

Num. Plur.

Nollemus, nolletis, nollent.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Noluerim, nolueris, noluerit.

Num. Plur.

Noluerimus, nolueritis, noluerint.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Noluissem, noluisses, noluisset.

Num. Plur.

Noluissemus, noluissetis, noluissent.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Noluero, nolueris, noluerit.

Num. Plur.

Noluerimus, nolueritis, noluerint.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Noli vel nolito, nolito.

Num. Plur.

Nolimus, nolite vel nolitote, nolunto.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Nolle.
Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.
Noluisse.

Participio præsenti.

Nolens, nolentis.

Memini, tôi nhớ.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito perfecto.

Num. Sing.

Memini, meministi, meminit.

Num. Plur.

Meminimus, meministis, meminerunt vel meminere.

Præterito imperfecto và præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Memineram, memineras, meminerat.

Num. Plur.

Memineramus, memineratis, meminerant.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Meminero, memineris, meminerit.

Num. Plur.

Meminerimus, memineritis, meminerint.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito perfecto.

Num. Sing.

Meminerim, memineris, meminerit.

Num. Plur.

Meminerimus, memineritis, meminerint.

Præterito imperfecto và præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Meminissem, meminisses, meminisset.

Num. Plur.

Meminissemus, meminissetis, meminissent.

Tempore futuro.

Cũng như trong Indicativo.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Memento, memento.

Num. Plur.

Mementote.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto cùng præterito perfecto và præterito plusquam perfecto, Meminisse.

Phải đọc ba verbo sau nầy như Memini.

Odi, oderam, odero, odisse ; ghét.

Cœpi, cœperam, cœpero, cœpisse ; khỉ sự.

Novi, noveram, novero, novisse ; biết.

Sed Odi habet prætereà in præterito osus sum, venit à verbo antiquo odio, cujus multæ aliæ personæ, etiam passivè passìm inveniuntur præsertìm in scripturâ sacrâ, ut odiet, odient, odivi, odientes, odite.

Aio, tôi nói.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Aio, ais, ait.

Num. Plur.

Aiunt.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Aisti.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ai.

Participio præsenti.

Aiens, aientis.

Inquio, tôi nói.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Inquio, inquis, inquit.

Num. Plur.

Inquimus, inquiunt.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Inquiebat.

Num. Plur.

Inquiebant.

Præterito perfecto.

Num. Plur.

Inquistis.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Inquies, inquiet.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Inquam.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Inque vel inquito.

Ave, chào kính.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Ave vel aveto.

Num. Plur.

Avete vel avetote.

Salve, chào kính ; sức khỏe.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Salve vel salveto.

Num. Plur.

Salvete vel salvetote.

Vale, chào kính ; sức khỏe.

IMPERATIVO MODO.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Vale vel valeto.

Num. Plur.

Valete vel valetote.

Faxo, tôi làm.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Faxo, faxis, faxit.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Faxim, faxis, faxit.

Num. Plur.

Faximus, faxitis, faxint.

Ausim, tôi dám.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Ausim, ausis, ausit.

Quæso, tôi xin.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Quæso.

Num. Plur.

Quæsumus.

Cedo, hãy nói, hãy cho, hãy chỉ tên.

Infit, nó khỉ sự.

Defit, defieri, thiếu.

Các verbo trước nầy từ Menini về sau cho đến đây, là những verbo defectivo nghĩa là thiếu.

Me pœnitet, tôi ăn năn.

INDICATIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Me pœnitet, te pœnitet, illum pœnitet.

Num. Plur.

Nos pœnitet, vos pœnitet, illos pœnitet.

Præterito imperfecto.

Num. Sing.

Me pœnitebat, te pœnitebat, illum pœnitebat.

Num. Plur.

Nos pœnitebat, vos pœnitebat, illos pœnitebat.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Me pœnituit, te pœnituit, illum pœnituit.

Num. Plur.

Nos pœnituit, vos pœnituit, illos pœnituit.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Me pœnituerat, te pœnituerat, illum pœnituerat.

Num. Plur.

Nos pœnituerat, vos pœnituerat, illos pœnituerat.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Me pœnitebit, te pœnitebit, illum pœnitebit.

Num. Plur.

Nos pœnitebit, vos pœnitebit, illos pœnitebit.

SUBJUNCTIVO MODO.

Tempore præsenti.

Num. Sing.

Me pœniteat, te pœniteat, illum pœniteat.

Num. Plur.

Nos pœniteat, vos pœniteat, illos pœniteat.

Præterito imperfecto.

Num. Sing

Me pœniteret, te pœniteret, illum pœniteret.

Num. Plur.

Nos pœniteret, vos pœniteret, illos pœniteret.

Præterito perfecto.

Num. Sing.

Me pœnituerit, te pœnituerit, illum pœnituerit.

Num. Plur.

Nos pœnituerit, vos pœnituerit, illos pœnituerit.

Præterito plusquam perfecto.

Num. Sing.

Me pœnituisset, te pœnituisset, illum pœnituisset.

Num. Plur.

Nos pœnituisset, vos pœnituisset, illos pœnituisset.

Tempore futuro.

Num. Sing.

Me pœnituerit, te pœnituerit, illum pœnituerit.

Num. Plur.

Nos pœnituerit, vos pœnituerit, illos pœnituerit.

Không imperativo.

INFINITIVO MODO.

Tempore præsenti và præterito imperfecto, Pœnitere.

Præterito perfecto và præterito plusquam perfecto.

Pœnituisse.

Phải đọc bốn verbo sau nầy như Pœnitet.

Piget, piguit, pigere; nhác, làm biếng.

Pudet, puduit, pudere; thẹn, hổ ngươi.

Tædet, tæduit, tædere; phiền lòng.

Miseret, miseruit, miserere, thương xót.

Phần thứ bốn.

Dạy cho biết sự participio là thể nào.

Hỏi, tiếng participio, là đi gì?

Thưa, participio là tiếng bởi verbo mà ra, cũng có phép cai như verbo, sau nữa participio có ba genere như Nomine Adjectivo; có hai numero và sáu casu như các Nomine.

Hỏi, participio có mấy tempore?

Thưa, participio có ba tempore, nghiã là thì, một là participio præsenti về thì bây giờ; hai là participio præterito về thì dã qua rồi; ba là participio futuro về thì chưa dến mà sau sẽ dến.

Phần thứ năm.

Dạy cho biết sự adverbio là thể nào.

Hỏi, adverbio là đi gì?

Thưa, adverbio là tiếng như tiếng an nam, không phải đọc cách nào, lại nó áp gần verbo hầu giúp nghiã cho ra sự cớ thể nọ thể kia.

Hỏi, adverbio có bậc comparativo v àbậc superlativo như Nomine Adjectivo chăng?

Thưa, có nhiều adverbio có bậc comparativo và bậc superlativo như Nomine Adjectivo.

Những adverbio để mà đếm là bao nhiêu lần.

Semel, một lần.

Bis, hai lần.

Ter, ba lần.

Quater, bốn lần.

Quinquies năm lần.

Sexies, sáu lần.

Septies, bảy lần.

Octies, tám lần.

Novies, chín lần.

Decies, mười lần.

Undecies, mười một lần.

Duodecies, mười hai lần.

Tredecies, mười ba lần.

Quatuordecies mười bốn lần.

Quindecies, mười lăm lần.

Sexdecies vel sedecies, mười sáu lần.

Decies et septies, mười bảy lần.

Decies et octies, mười tám lần.

Decies et novies, mười chín lần.

Vicies, hai mươi lần.

Vicies et semel, hai mươi mốt lần.

Vicies et bis, hai mươi hai lần.

Tricies, ba mươi lần.

Quadragies, bốn mươi lần.

Quinquagies, năm mươi lần.

Sexagies, sáu mươi lần.

Septuagies, bảy mươi lần.

Octogies, tám mươi lần.

Nonagies, chín mươi lần.

Centies, một trăm lần.

Ducenties, hai trăm lần.

Trecenties, ba trăm lần.

Quadringenties, bốn trăm lần.

Quingenties, năm trăm lần.

Sexcenties, sáu trăm lần.

Septingenties, bảy trăm lần.

Octingenties, tám trăm lần.

Noningenties, chín trăm lần.

Millies, một ngàn lần.

Bis millies, hai ngàn lần.

Ter millies, ba ngàn lần.

Decies millies, một muôn lần.

Các adverbio sau nầy lả những adverbio chỉ là bao nhiêu.

Multùm, nhiều; plus, nhiều hơn; plurimùm, nhiều lắm.

Parùm, ít; minùs, ít hơn; minimùm, ít lắm.

Quantùm, bao nhiêu.

Tantùm, bấy nhiêu.

Satìs, đủ; Affatìm, chẳng hiếm.

Nimìs, qúa.

Các adveabio nầy là những adverbio chỉ nơi.

Qùo, đi đâu; Hùc, đến đây (là nơi tôi, hay là chúng tói ở.)

Istùc, đến đó, (là nơi người hay là phô người ở.)

Illùc, đến đó, (là nơi người ấy hay là nơi phô người ấy ở.)

Eò, đến đó, (là nơi ấy.)

Undè, ở đâu mà ra.

Hìnc, ở đây (là nơi tôi hay là nơi chúng tôi ở) mà ra.

Istìnc, ở đó (là nơi người hay là phô người ở) mà ra.

Illìnc, ở đó (là nơi người ấy hay là phô người ấy ở) mà ra.

Indè, ở đó (là nơi ấy) mà ra.

Quà, qua đang ở đâu.

Hàc, qua dàng ở dây (là nơi tôi hay là chúng tôi ở.)

Istàc, qua dàng ở đó (là nơi người hay là phô người ở.)

Illàc, qua dàng ở đó (là nơi người ấy hay là phô người ấy ở.)

Ubì, ở dâu.

Hìc, ở đây (là nơi tôi hay là chúng tôi ở)

Istìc, ở đó, (là nơi người hay là phô người ở)
Illìc, ở đó, (là nơi người ấy hay là phô người ấy ở.)
Ibì, ở đó, (là nơi ấy.)
Propè, gần; propiùs, gần hơn; proximè, gần lắm.
Longè, xa; longiùs, xa hơn; longissimè, xa lắm.
Antè, anteà, trước.
Ponè, retrò, retrorsùm, sau.
Intrà, intrò, intùs, trong.
Forìs, foràs, ngoài.
Suprà, insuper, trên; superiùs, trên hơn.
Infrà, subter, dưới; inferiùs, dưới hơn.
Altè, sublimè, cao; altiùs, cao hơn.
Humiliter, demissè, submissè, thấp.
Alibì, alìubì, ở chỗ khác.
Aliò, aliorsùm, đi chỗ khác.
Aliundè, ở chỗ khác mà ra.
Alià, qua đàng ở chỗ khác.
Quòcumque, đi khắp mọi nơi.
Ubìcumque, ubìque, ở khắp mọi nơi.
Nullibì, nusquàm alibi, không ở đâu.
Nusquàm aliò, nusquàm gentium, không đi đâu.
Aliquò, quòpiam, đi chỗ nọ.
Alicubì, ở chỗ nọ.
Các adverbio sau nầy là những adverbio Chỉ ngày giờ.
Hodiè, ngày hôm nay; heri, ngày hôm qua.
Olìm, quondam, thuở xưa.
Antiquitùs, thuở xưa đã lâu.
Nuper, recens, non pridem, non ità pridem, mới; nuperrimè, mới lắm.
Antè, anteà, priùs, khi trước.
Tùnc, tùm, khi ấy.
Nùnc, jàm, modò, bây giờ.
Cras, ngày mai.
Perendie, ngày mốt cách ngày mai.

Mox, statìm, jàm, jàmjamque; tức thì, chẳng bao lâu.
Deinceps, posthàc, từ nầy về sau.
Sæpè, sæpenumerò, crebrò, frequenter, năng.
Sæpiùs, năng hơn; sæpissimè, năng lắm.
Statìm, illicò, continuò, confestìm, extemplò, actutùm, tức khắc, bổng chốc, thoát chốc.
Aliquandò, nonnunquàm, quandoquè, interdùm, một hai khi, có khi.
Rarò, sưa.
Subitò, repentè, derepentè, repentinò, desubitò, tức thì liền.
Nunquàm, chẳng hề.
Semper, perpetuò, chẳng cùng.
Assiduè, assiduò, indesinenter, liền, chẳng khi dừng.
Tardè, chậm; tardiùs, chậm hơn;
Tardissimè, chậm lắm.
Quotidiè, hằng ngày.
Pridiè, hôm trước ngày ấy.
Postridiè, hôm sau ngày ấy.
Manè, sớm mai; serò, chiều tối.
Diù, lâu; diutiùs, lâu hơn; diutissimè, lâu lắm.
Quamdiù, bao lâu.
Tamdiù, bấy lâu.
Dudùm, jamdudùm, jamdiù, đã lâu.
Quousquè, cho đến khi nào.
Các adverbio sau nầy là những adverbio chỉ thứ tự cùng những sự lộn lạo.
Primò, primùm, thứ nhứt.
Secundò, deindè, thứ hai.
Denique, demùm, tandem, sau hết.
Alternatìm, thay đổi nhau, đổi phiên.
Confusè, permistè, perturbatè, promiscuè, lộn lạo.
Simul, unà, conjunctìm, conjunctè, làm một.
Separatìm, seorsùm, segregatìm, lẻ ra.

Các adverbio sau nầy là những adverbio để mà thưa có hay là không, cũng là những adverbio chỉ sự hồ nghi.
Ità, etiam, sic, có như vậy.
Certè, sanè, profectò, quidem, có thật vững vàng.
Non, haud, chẳng, không.
Nequaquàm, minimè, chẳng có đâu.
Forsan, forsitàn, fortè, fortassè, hoặc là.
Các adverbio sau nầy để mà sánh lại sự nọ vưới sự khác.
Ut, utì, quemadmodùm, velùt, velutì, sicut, sicutì, perindè ut, perindè ac, perindè atque, như, làm sao.
Ità, sìc, quasì, item, similiter, pariter, non aliter, non secùs, như làm vậy.
Æquè ac, æquè atque, bằng.
Ferè, fermè, propè, propemodùm, gần, chẳng thiếu bao lăm.

Phần thứ sáu.

Dạy cho biết sự præpositione là thể nào.
Hỏi, tiếng præpositione là đi gì?
Thưa, præpositione là tiếng như tiếng an nam, chẳng phải đọc cách nào, mà có phép cai Accusativo, hay là Ablativo, hay là Dativo, hay là Genitivo, như sẽ dạy trong tự vị.

Phần thứ bảy.

Dạy cho biết conjunctione là thể nào.
Hỏi, tiếng conjunctione là đi gì?
Thưa, tiếng conjunctione là như tiếng an nam, chẳng phải đọc cách nào; lại nó buộc các tiếng và các câu hiệp làm một. (coi tự vị.)

Phần thứ tám.

Dạy cho biết sự interjectione là thể nào.

Hỏi, tiếng interjectione là đi gì?

Thưa, interjectione là như tiếng an nam chẳng phải đọc cách nào; lại nó tỏ ra các sự động trong lòng, hoặc sự vui hay là sự đau, sự sợ, sự ghét, sự mơ ước, &c.

Cuốn thứ hai.
Đoạn thứ nhứt.

Dạy cho biết các lề luật về Nomine.

Luật thứ nhứt.

Deus sanctus, Đức Chúa trời là đấng thánh.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Nomine Adjectivo hiệp theo Nomine Substantivo nào, thì phải cứ một Genere, và một Numero, cùng một casu như Nomine Substantivo ấy.

Luật thứ hai.

Verum est, là sự thật.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi Nomine Adjectivo chẳng hiệp theo Nomine Substantivo nào, thì phải cứ Genere Neutro.

Luật thứ ba.

Rex et Regina sunt boni, đức vua và bà hoàng hậu, là hai người nhơn hiền.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Nomine Adjectivo hiệp theo hai ba Nomine Substantivo có Genere khác nhau; nếu có nói đến giống nào có sự sống: thì Nomine Adjectivo phải cứ Numero Plurali, và Genere trọng hơn; vậy Genere Masculino trọng hơn Genere Feminino; mà Genere Feminino trọng hơn Genere Neutro.

Luật thứ bốn.

Virtus et vitium sunt contraria, sự nhơn đức và tính nết xấu, là hai sự nghịch cùng nhau.

Hỏi luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Nomine Adjectivo hiệp theo hai ba Nomine Substantivo có Genere khác nhau; nếu có nói đến giống nào chẳng có sự sống: thì Nomine Adjectivo phải cứ Numero Plurali, và Genere Neutro.

Luật thứ năm.

Modestia et castitas sunt Deo gratæ hay là grata, sự nết na và sự sạch sẽ, là hai sự đẹp lòng Đức Chúa trời.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Nomine Adjectivo hiệp theo hai ba Nomine Substantivo có Genere như nhau, dầu mà có nói đến giống nào chẳng có sự sống, thì Nomine Adjectivo phải cứ Numero Plurali; lại đặng cứ một Genere như hai ba Nomine Substantivo ấy, cùng đặng cứ Genere Neutro nữa, mặc ý ai.

Luật thứ sáu.

Duce nobis opus est, chúng tôi có sự cần, là cho đặng kẻ đưa.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Nomine Substantivo chẳng có phép cai casu nào: nhưng mà Nomine opus nghiã là sự cần, và Nomine usus nghiã là sự dùng cho đặng ích trọng, hai Nomine ấy cai Nominativo, và Genitivo, và Ablativo.

Luật thứ bảy.

Patiens laboris, kẻ hay chịu khó.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Adjectivo bởi Verbo nào mà ra, thì cai Genitivo.

Luật thứ tám.

Rudis belli, kẻ chẳng biết nghề võ.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Adjectivo có nghiã là chỉ mọi sự trong trí, hoặc đặng thông thái hay là phải dốt nát, đặng bằng yên hay là phải lo lắng sợ hãi, có lỗi hay là chăng: thì bấy nhiêu Nomine Adjectivo ấy cai Genitivo.

Luật thứ chín.

Dives agris, kẻ có nhiều đất ruộng.

Pauper aquæ, kẻ có ít nước uống.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Adjectivo có nghiã là giàu có, hay là khó khăn, no đủ, hay là thiếu thốn, thì bấy nhiêu Nomine Adjectivo ấy cai Genitivo, hay là Ablativo.

Luật thứ mười.

Dignus laudis hay là laude, kẻ đáng khen.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: cũng có nhiều Nomine Adjectivo chưa kể trước nầy, mà cai Genitivo, hay là Ablativo nữa.

Luật thứ mười một.

Utilis ægro, kẻ làm ích cho kẻ liệt.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Adjectivo, có nghĩa là chỉ sự lành sự dữ, sự vui sự buồn, sự làm ích, cùng sự làm hại cho ai: thì bấy nhiêu Nomine Adjectivo ấy cai Dativo.

Luật thứ mười hai.

Doctior illo, kẻ thông biết hơn nó.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Nomine Adjectivo ở bậc Comparativo, thì cai Ablativo.

Luật thứ mười ba.

Salubrior quàm dulcior, lành hơn ngọt.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Nomine Adjectivo ở bậc Comparativo, thì có khi phải dùng Conjunctione quàm, mà buộc Nomine sau hiệp theo Nomine trước ; mà khi ấy Nomine trước ở casu nào, thì Nomine sau cũng phải ở casu ấy nữa.

Luật thứ mười bốn.

Fortior manuum, tay mạnh hơn trong hai tay.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Nomine Adjectivo ở bậc Comparativo, nếu có nói đến đều gì có đôi, thì Nomine Adjectivo ấy cai Genitivo.

Luật thứ mười lăm.

Prudentissimus hominum ; prudentissimus inter homines ; prudentissimus ex hominibus, khôn ngoan hơn hết mọi người.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Nomine Adjectivo ở bậc Superlativo, thì cai Genitivo ; bằng ai muốn dùng præpositione, inter, thì phải đặt Accusativo theo præpositione ấy, bằng muốn dùng præpositione è hay là ex hay là de, thì phải đặt Ablativo theo præpositione ấy.

Luật thứ mười sáu.

Triduum stetit in anchoris, nó cặm neo ba ngày.
Eo die fui impransus, tôi không ăn cả ngày ấy.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng ; các Nomine chỉ là bao lâu, thì phải ở Accusativo, hay là Ablativo; bằng có đặt các Nomine ấy ở Accusativo, cùng đặt præpositione per ở trước, thì cũng đặng, mặc ý ai.

Luật thứ mười bảy.

Vere primo, đầu mùa xuân.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine chỉ là bao giờ thì phải ở Ablativo.

Luật thứ mười tám.

Hic locus quinque millia passuum distat ab urbe ; chỗ nầy xa thành năm ngàn bước.
Decimo passu, hay là ad decimum passum, ab urbe manet; nó ở xa thành mười bước.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : các Nomine chỉ chỗ nọ xa chỗ kia là bao nhiêu, thì phải ở Accusativo, hay là Ablativo ; bằng có đặt các Nomine ấy ở Accusativo, cùng đặt præpositione ad ở trước, thì cũng đặng, mặc ý ai.

Luật thứ mười chín.

Sesquipede longum, dài bằng một thước rưỡi.
Altum pedes quinque, cao bằng năm thước.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : các Nomine chỉ giống nào bề dài, bề rộng, bề cao, là bao nhiêu, thì phải ở Accusativo, hay là Ablativo ; bằng có đặt các Nomine ấy ở Accusativo, cùng đặt præpositione ad ở trước, thì cũng đặng, mặc ý ai.

Luật thứ hai mươi.

Ferire gladio, lấy gươm mà chém.
Perire fame, chết đói.
Agere bonâ fide, làm bởi lòng ngay.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : các Nomine chỉ đồ dùng mà làm việc gì, và các Nomine chỉ lẽ cội rễ sinh sự gì, cùng các Nomine chỉ cách làm đều gì : thì bấy nhiêu Nomine ấy phải ở Ablativo.

Luật thứ hai mươi mốt.

Emere vili pretio, mua rẻ.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : các Nomine chỉ gía của gì đáng là bao nhiêu hay là mua bán là bao nhiêu thì phải ở Ablativo.

Luật thứ hai mươi hai.

Aliquem plurimi facere ; kính người nào lắm.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?
Thưa, luật ấy dạy rằng : khi các Nomine Adjectivo sau nầy hiệp theo Verbo nào có nghĩa là kính, hay là chỉ gía của gì đáng là bao nhiêu thì phải ở Genetivo.
Magnum, i. *n.* nhiều. ‖ trọng. ‖ lớn. ‖ cao.
Maximum, i. *n.* nhiều lắm. ‖ trọng lắm. ‖ lắm.
Multum, i. *n.* nhiều.
Plus, pluris. *n.* nhiều hơn. ‖ hơn.
Plurimum, i. *n.* nhiều lắm. ‖ lắm.
Parvum, i. *n.* ít.
Minus, oris. *n.* ít hơn.
Minimum, i. *n.* ít lắm.
Quantum, i. *n.* bao nhiêu.
Tantum, i. *n.* bấy nhiêu.

Luật thứ hai mươi ba.

Nihili quid sis memora, mầy hãy nhớ, mầy là vật rất hèn như không vậy.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi các Nomine Substantivo sau nầy hiệp theo verbo nào có nghĩa là khinh, hay là chỉ giá của gì đáng là bao nhiêu: thì phải ở Genitivo.

Nihilum, i. *n.* sự không.

Floccus, i. *m.* một chút của gì rất nhẹ.

Pilus, i. *m.* một cái lông.

Teruncius, ii. *m.* đồng tiền.

Nauci, (Genitivo.) da mỏng trong trái dầu.

Luật thứ hai mươi bốn.

Statua ex auro hay là aurea; hình tượng bằng vàng.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Substantivo chỉ của đã lấy mà làm đồ gì, thì phải ở Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione è hay là ex hay là de ở trước; bằng có dùng Nomine Adjectivo chỉ của ấy, thì càng hay.

Luật thứ hai mươi lăm.

Primus nostrûm; primus inter nos, primus ex nobis; người thứ nhứt trong chúng tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine dùng mà kể thứ tự, thì có phép cai như Nomine Adjectivo ở bậc Superlativo; hãy xem luật thứ mười lăm.

Luật thứ hai mươi sáu.

Quò vadis? người đi đâu?

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine chỉ nơi đi đến, thì phải ở Accusativo: nhưng mà phải đặt præpositione in ở trước.

Các tên riêng thành, và hai Nomine sau nầy, cũng phải ở Accusativo, mà không đặt præpositione in ở trước.

Domus, ûs. *f* nhà.

Domus, i. *f.* nhà.

Rus, ruris. *n.* ngoài đồng. ‖ nhà quê.

Luật thứ hai mươi bảy.

Undè venis? người ở đâu mà đến?

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine chỉ nơi ở mà ra, thì phải ở Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione è hay là ex ở trước.

Các tên riêng thành, và Nomine Domus, cũng Nomine Rus, cũng phải ở Ablativo, mà không đặt præposione nào ở trước.

Luật thứ hai mươi tám.

Quà transivisti? người đã qua vào ở đâu?

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng các Nomine chỉ nơi qua vào mà đi hay là về, thì phải ở Accusativo: nhưng mà phải đặt præpositione per ở trước. các tên riêng thành, và Nomine Domus, cùng Nomine Rus, phải ở Ablativo, mà không đặt præpositione nào ở trước.

Luật thứ hai mươi chín.

Ubi manes? người ở đâu?

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine chỉ nơi ở, thì phải ở Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione in ở trước.

Các tên riêng thành thuộc về declinatione thứ nhứt và declinatione thứ hai, cùng Nomine Domus, phải ở Genitivo về Numero Singulari, còn các tên riêng thành thuộc về declinatione thứ ba; cùng thuộc về declinatione thứ nhứt thứ hai, mà chẳng có Numero Singulari, và Nomine Rus: thì đều phải ở Ablativo, mà không đặt præpositione nào ở trước.

Luật thứ ba mươi.

Maneo Lutetiæ, in urbe principe Galliæ, tôi ở thành Pha-ri, là thành đầu nước Pha-lang-sa.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: theo bốn luật trước nầy, thì chẳng phải đặt præpositione nào ở trước các tên riêng thành, khi là nơi đi đến, hay là nơi ở mà ra, hay là nơi qua đàng, hay là nơi ở: nhưng mà có khi có tên chung hiệp theo các tên riêng ấy; thì khi ấy phải đặt một præpositione ở trước tên chung ấy, như trong bốn luật ấy dạy, cũng phải đặt tên chung ấy ở Accusativo hay là Ablativo, theo præpositione ấy; vậy nếu phải theo luật thứ hai mươi sáu, thì phải đặt tên chung ấy ở Accusativo, cũng phải đặt præpositione in ở trước; ví bằng phải theo luật thứ hai mươi bảy, thì phải đặt tên chung ấy ở Ablativo, cũng phải đặt præpositione è hay là ex ở trước; ví dầu phải theo luật thứ hai mươi tám, thì phải đặt tên chung ấy ở Accusativo, cũng phải đặt præpositione per ở trước; nhược bằng phải theo luật thứ hai mươi chín, thì phải đặt tên chung ấy ở Ablativo, cũng phải đặt præpositione in ở trước.

Luật thứ ba mươi một.

Febris accessit, buổi nóng đã đến.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Verbo nào ở Indicativo, hay là Subjunctivo, hay là Imperativo: nếu chẳng phải là Verbo imper-

sonale; thì phải có một Nomine Substantivo, hay là một pronomine ở Nominativo, mà chỉ ngôi Verbo ấy là ngôi nào, hoặc là ngôi thứ nhứt, hay là ngôi thứ hai hay là ngôi thứ ba; vậy từ nầy về sau, thì ta sẽ gọi Nomine Substantivo hay là Pronomine ấy, là Nominativo cho Verbo ấy.

Luật thứ ba mươi hai.

Scimus Christum surrexisse; chúng tôi biết Chúa Khi-rixi-tô đã sống lại.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Verbo nào ở Infinitivo; thì Nomine Substantivo hay là Pronomine, làm Nominativo cho Verbo ấy, liền phải ở Accusativo.

Luật thứ ba mươi ba.

Urbs roma, thành rô-ma.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai ba Nomine Substantivo ở liên nhau: nếu có lót đặng hai tiếng gọi là vào ở giữa, thì phải ở một casu như nhau.

Luật thứ ba mươi bốn.

Liber petri, sách ông vê-rô.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai ba Nomine Substantivo ở liên nhau: nếu có lót đặng hai tiếng thuộc về vào ở giữa, thì Nomine sau phải ở Genitivo, có khi đặt Nomine Adjectivo, hay là Pronomine, theo Genere neutro, thì nó hóa nên như Nomine Substantivo, cùng cai Genitivo.

Luật thứ ba mươi lăm.

Puer vultus ingenui hay là vultu ingenuo; con trẻ hình dạng thật thà.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: các Nomine Substantivo chỉ tài năng, cùng tính nết tốt xấu, thì phải ở Genitivo, hay là Ablativo.

Luật thứ ba mươi sáu.

Domine, audi me, ở Chúa, hãy nghe tôi.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi thưa ai, cùng khi kêu giống gì, thì phải đặt Vocativo.

Luật thứ ba mươi bảy.

Manè postero, ngày mai sớm.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: có khi đặt Verbo ở Infinitivo, có khi đặt Adverbio; có khi lấy một câu sách, làm như Nomine Substantivo thuộc về Genere neutro.

Đoạn thứ hai.

Dạy cho biết các lề luật về Pronomine.

Luật thứ nhứt.

Hic liber, sách nầy.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi Pronomine Demonstrativo, và Pronomine Possessivo, cùng Pronomine Indefinito, hiệp theo Nomine Substantivo nào: thì phải cứ một Genere, một Numero, một casu, như Nomine Substantivo ấy.

Luật thứ hai.

Suus cuique mos, mỗi người có cách ở là cách riêng mình.
Amat suum patrem, nó yêu mến cha mình.
Se ipse laudat, nó khen mình.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: có nhiều khi phải dùng Pronomine Personale sui, sibi, se, và Pronomine Possessivo suus, sua, suum, mà nói cho rõ: nếu chẳng dùng, thì chẳng hiểu đặng nghĩa là thể nào.

Luật thứ ba.

Deus qui adoratur, Đức Chúa trời là đấng thiên hạ thờ phượng.
Quas litteras scripsi, thơ tôi đã viết.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: Pronomine relativo qui, quæ, quod, thuộc về Nomine Substantivo hay là Pronomine nào, thì phải cứ một Genere và một Numero, như Nomine Substantivo hay là Pronomine ấy, lại nếu Pronomine Relativo qui, quæ, quod, ở trước Nomine Substantivo hay là Pronomine ấy, thì cũng phải cứ một casu như Nomine Substantivo hay là Promine ấy nữa: bằng không ở trước, thì cứ casu khác, có khi nó là Nominativo cho Verbo, có khi phải chịu Verbo cai nó ở Accusativo, hay là casu khác; có khi phải chịu præpositione cai nó ở Accusativo, hay là Ablativo; có khi nó hiệp theo một Nomine Substantivo, mà phải ở Genitivo; có khi có Nomine Adjectivo cai nó.

Luật thứ bốn.

Quis nostrûm; quis inter nos; quis ex nobis? ai trong chúng tôi?
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: các Pronomine có nghĩa là phận chia, thì có phép cai như Nomine Adjectivo ở bậc Superlativo; hãy xem đoạn thứ nhứt, luật thứ mười lăm.

Luật thứ năm.

Faciam sentias qui vir sim; tôi sẽ làm cho người biết tôi là ai.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Pronomine qui, quæ, quod, ở giữa hai Verbo, cũng buộc Verbo san hiệp theo Verbo trước : thì cai Verbo sau phải ở Subjunctivo.

Luật thứ sáu.

Cuja est navis ? mea ; tàu ấy là của ai ? của tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi dùng Pronomine nào mà hỏi đều gì, thì trong câu thưa, phải hiểu ngầm Verbo đã có trong câu hỏi, cho đặng đặt Nomine hay là Pronomine ở casu Verbo ấy cai.

Luật thứ bảy.

Quis non miretur ? nào ai sẽ chẳng lấy làm lạ ?

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi dùng Pronomine nào, mà hỏi đều gì về sự sau chưa đến : thì thường phải đặt Verbo ở Subjunctivo, cũng ở tempore præsenti.

Đoạn thứ ba.

Dạy cho biết các lể luật về Verbo.

Luật thứ nhứt.

Nos amamus, chúng tôi yêu mến.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : mỗi Verbo chẳng phải là Verbo Impersonale, cũng chẳng phải là Verbo ở Infinitivo : thì phải theo một ngôi, và một Numero, như Nomine Substantivo hay là Pronomine làm Nominativo cho nó.

Luật thứ hai.

Ego et filius meus valemus ; tôi và thằng con tôi, đặng sức khỏe cả hai.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi có hai ba Nomine Substantivo hay là Pronomine, làm Nominativo cho Verbo nào ; dầu mà mỗi một Nomine Substantivo, hay là Pronomine theo Numero Singulari mặc lòng ; nhưng mà phải đặt Verbo ấy theo Numero Plurali ; lại nếu hai ba Nomine Substantivo hay là Pronomine ấy, chỉ những ngôi khác nhau ; thì phải đặt Verbo ấy theo ngôi trọng hơn ; vậy ngôi nhứt trọng hơn ngôi hai, mà ngôi hai trọng hơn ngôi ba.

Luật thứ ba.

Deus est sapiens, Đức chúa trời là đấng khôn ngoan.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : các Verbo có nghĩa là buộc Nomine hay là Pronomine sau, hiệp theo Nomine hay là Pronomine trước : thì cai Nomine hay là Pronomine sau, phải ở một casu như Nomine hay là Pronomine trước.

Luật thứ bốn.

Liber mihi est ad manum, tôi có sách sẵn.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Verbo sum có nghĩa là có, thì cai Dativo.

Luật thứ năm.

Hoc mihi erit laudi, sự ấy sẽ đem lời khen cho tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Verbo sum có nghĩa là đem cho, thì cai Nomine chỉ người đặng, và Nomine chỉ sự đem cho, phải ở Dativo cả hai.

Luật thứ sáu.

Hic liber est petri, sách nầy thuộc về vê-rô.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi Verbo sum có nghĩa là thuộc về, thì cai Genitivo.

Luật thứ bảy.

Adsis mihi, xin người giúp tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : các Verbo bởi Præpositione nọ và Verbo Sum mà hóa nên, thì cai Dativo.

Luật thứ tám.

Meum est, phải việc tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi dùng Verbo sau nầy, và Pronomine Possessivo : thì phải đặt, Pronomine ấy ở Nominativo, cũng phải cho nó theo Genere neutro ; vì có hiểu ngầm một Nomine Substantivo là negotium, hiệp làm một cùng Pronomine Possessivo ấy, cùng làm Nominativo cho Verbo ấy ; vậy khi nói meum est, là như nói negotium meum est ; est, fuit, esse, là. ‖ phải là.

Luật thứ chín.

Mea refert, interest, phải việc trọng thuộc về tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi dùng hai Verbo sau nầy, và Pronomine Possessivo : thì phải đặt Pronomine ấy ở Nominativo, cũng phải cho nó theo Genere feminino ; vì có hiểu ngầm một Nomine Substantivo là res, hiệp làm một cùng Pronomine Possessivo ấy, cũng làm Nominativo cho Verbo ấy ; vậy khi nói mea refert, Interest, là như nói res mea fert, Interest.

Bằng khi nói, scit sua referre, là như nói scit negotia sua referre ; nó

biết là những việc trọng thuộc về mình.

Refert, retulit, referre, phải việc trọng.

Interest, interfuit, interesse, phải việc trọng.

Luật thứ mười.

Refert omnium, phải việc trọng thuộc về mọi người.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: ba Verbo nầy, là Est, Refert, Interest, cai Genitivo theo luật thứ ba mươi bốn đoạn thứ nhứt; vì có hiểu ngầm một Nomine Substantivo là res, hay là negotium, hay là negotia, như đã nói trong luật thứ tám, và thứ chín trước nầy; vậy khi nói refert omnium, là như nói res omnium fert.

Luật thứ mười một.

Dare panem pauperibus, thí bánh cho những kẻ khó khăn.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là chỉ sự lành sự dữ, sự vui sự buồn, sự làm ích cùng sự làm hại cho ai: thì cai Nomine chỉ kẻ đặng sự lành, hay là mắc sự dữ, phải ở Dativo.

Luật thứ mười hai.

Sapientia excellit divitiis; sự khôn ngoan là sự châu báu hơn nhiều của cải.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo sau nầy cai Dativo.

Occurro, occurris, occurri, occursum, occurrere; gặp.

Gratulor, gratularis, gratulatus sum, gratulari; mầng cho.

Succurro, succurris, succurri, succursum, succurrere; giúp.

Impero, imperas, imperavi, imperatum, imperare; khiến dạy.

Studeo, studes, studui, studere; học.

Medeor, mederis, mederi; làm thuốc.

Excello, excellis, excellui, excellere; ở trên lắm.

Faveo, faves, favi, fautum, favere; binh vực.

Evenit, evenit, evenire; phải khi tình cờ.

Accidit, accidit, accidere; phải khi tình cờ.

Contingit, contigit, contingere; phải khi tình cờ.

Sufficit, suffecit, sufficere; có đủ.

Restat, restitit, restare; còn có.

Placet, placuit, placitum est, placere; có đẹp lòng.

Libet, libuit, libitum est, libere; có bằng lòng.

Liquet, liquebat, liquere; có thật rõ ràng.

Constat, constitit, constare; có thật vững vàng ‖ giá mua là.

Dolet, doluit, dolere; có đau.

Expedit, expedivit, expedire, phải đều có ích.

Conducit, conduxit, conducere; phải đều có ích.

Licet, licuit, licitum est, licere; nên. ‖ đặng.

Luật thứ mười ba.

Negligentia vertitur pueris vitio; sự trễ nãi trở nên nết xấu cho con trẻ.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: có nhiều Verbo cai hai Dativo, như Verbo sum, hãy xem luật thứ năm trong đoạn nầy.

Luật thứ mười bốn.

Misereri alicujus, thương xót người nào.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là thương xót, thì cai Genitivo.

Luật thứ mười lăm.

Amo Deum, tôi yêu mến Đức Chúa trời.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo Activo, cùng các Verbo khác có nghĩa như Verbo Activo, thì cai Accusativo.

Luật thứ mười sáu.

Recordari alicujus rei hay là aliquam rem, nhớ lại sự gì.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là nhớ hay là quên, thì cai Accusativo hay là Genitivo, mà khi nó cai Genitivo, là bởi hiểu ngầm một Nomine Substantivo là Memoriam.

Luật thứ mười bảy.

Celavit me hanc rem, nó đã giấu sự nầy cùng tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo sau nầy cai Nomine chỉ người, phải ở Accusativo; cùng cai Nomine chỉ sự, phải ở Accusativo nữa; bởi vì hiểu ngầm một præpositione là secundum, ở trước Nomine chỉ sự; cho nên Nomine ấy phải ở Accusativo theo præpositione ấy; cũng có khi các Verbo ấy chẳng có cứ như vậy.

Celo, celas, celavi, celatum, celare; giấu.

Doceo, doces, docui, doctum, docere; dạy.

Rogo, rogas, rogavi, rogatum, rogare; xin.

Moneo, mones, monui, monitum, monere; khuyên.

Induo, induis, indui, indutum, induere; mặc.

Khi phải trở các Verbo ấy theo đàng Passivo; thì phải lấy Nomine chỉ người, ở Accusativo, mà đặt lại ở Nominativo cho Verbo Passivo; còn Nomine chỉ sự, ở Accusativo nữa, thì để vậy, chớ đặt lại làm chi; thí dụ, ab illo celatus sum hanc rem.

Luật thứ mười tám.

Mitto epistolam meo amico hay là ad meum amicum; tôi gởi thơ cho bạn hữu tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: ba Verbo sau nầy cai Nomine chỉ sự, phải ở Accusativo; cùng cai Nomine chỉ người đặng sự, phải ở Dativo hay là Accusativo: nhưng mà khi đặt Nomine ấy ở Accusativo, thì cũng phải đặt Præpositione ad ở trước.

Scribo, scribis, scripsi, scriptum, scribere; viết.

Mitto, mittis, misi, missum, mittere; gởi.

Fero, fers, tuli, latum, ferre; đem.

Luật thứ mười chín.

A te peto hunc librum, tôi xin người sách nầy.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là xin sự gì cùng ai; cùng các Verbo có nghĩa là chịu lấy sự gì nơi ai; và các Verbo có nghĩa là đợi trông sự gì bởi ai; sau nữa các Verbo có nghĩa là hỏi thăm sự gì cùng ai: thì bấy nhiêu Verbo ấy cai Nomine chỉ sự, phải ở Accusativo; cùng cai Nomine chỉ người, phải ở Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione à hay là ab ở trước.

Luật thứ hai mươi.

Liberare aliquem à malo, chữa người nào cho khỏi sự dữ.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là chữa ai cho khỏi sự gì, thì cai Nomine chỉ người, phải ở Accusativo; cùng cai Nomine chỉ sự dữ, phải ở Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione à hay là ab ở trước.

Luật thứ hai mươi mốt.

Hic locus distat ab urbe, nơi nầy xa cách thành.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là ở xa cách, cùng các Verbo có nghĩa là ở khác nhau: thì bấy nhiêu Verbo ấy cai Ablativo, mà phải dùng Præpositione à hay là ab vưới.

Luật thứ hai mươi hai.

Accusare aliquem criminis hay là crimine, cáo người nào là kẻ có tội trọng.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghĩa là cáo; và các Verbo có nghĩa là quở trách; cùng các Verbo có nghĩa là giải cho khỏi tội, hay là khỏi phạt; sau nữa các Verbo có nghĩa là đoán cho ai mắc phải đều gì: thì bấy nhiêu Verbo ấy cai Nomine chỉ sự tội hay là sự phạt, phải ở Genitivo hay là Ablativo; khi Nomine chỉ sự tội, ở Genitivo, là bởi hiểu ngầm một Nomine Substantivo là crimine, ở Ablativo, lại khi Nomine chỉ sự phạt, ở Genitivo, cũng là bởi hiểu ngầm một Nomine Substantivo khác là pœnâ, ở Ablativo nữa; có khi Nomine chỉ sự phạt, ở Accusativo: nhưng mà có đặt một præpositione là ad hay là in, ở trước.

Luật thứ hai mươi ba.

Ægere æris hay là ære, thiếu đồng tiền.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo có nghiã giàu có hay là khó khăn, no đủ đầy dẫy hay là thiếu thốn: thì bấy nhiêu Verbo ấy cai Genitivo, hay là Ablativo.

Luật thứ hai mươi bốn.

Interdico tibi hâc domo, tao cấm mầy chẳng đặng đến nhà nầy.

Hỏi luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Verbo sau nầy cai Nomine chỉ người, phải ở Dativo; cùng cai Nomine chỉ sự cấm, phải ở Ablativo, cũng có khi Nomine chỉ sự cấm, ở Accusativo.

Interdico, interdicis, interdixi, interdictum, interdicere; cấm.

Luật thứ hai mươi lăm.

Amor à Deo, tôi đặng Đức Chúa trời thương yêu tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo Passivo cai Ablativo: nhưng mà phải đặt præpositione à hay là ab, ở trước, có khi đặt Dativo thay vì Ablativo, và præpositione à hay là ab.

Luật thứ hai mươi sáu.

Probos miseret pauperum, những kẻ ngoan thương xót các kẻ khó khăn.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa luật ấy dạy rằng: khi nói pœnitet, là như nói pœnitentia tenet; khi nói pudet, là như nói pudor tenet; khi nói piget, là như nói pigritia tenet; khi nói

tædet, là như nói tædium tenet; khi nói miseret, là như nói misericordia tenet; vậy khi nói probos miseret pauperum, là như nói, misericordia pauperum tenet probos.

Bởi đó khi dùng năm Verbo đã chép trước nầy, thì phải đặt Nomine chỉ người ở Accusativo, theo luật thứ mười lăm, vì có Verbo tenet, là Verbo Activo cai Accusativo: mà phải đặt Nomine chỉ sự, ở Genitivo, theo luật thứ ba mươi bốn đoạn thứ nhứt, vì có một Nomine Substantivo ở trước Nomine chỉ sự, nên phải đặt Nomine chỉ sự ở Genitivo.

Luật thứ hai mươi bảy.

Petrum incipit tædere ruris; Vêrô khỉ sự lấy nhà quê làm buồn.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng; khi nói petrum incipit tædere ruris, là như nói tædium ruris incipit tenere petrum; vậy khi có các Verbo nầy là incipio, soleo, possum, debeo, desino, ở trước các Verbo đã chép trong luật thứ hai mươi sáu trước nầy, thì phải đặt các Verbo ở trước ấy, theo ngôi ba về Numero Singulari; vì có một Nomine Substantivo chỉ ngôi ba về Numero Singulari, là Nominativo cho các Verbo ấy; nên phải đặt các Verbo ấy làm vậy, theo luật thứ nhứt trong đoạn nầy, còn Nomine chỉ người, thì phải ở Accusativo, theo luật thứ mười lăm trong đoạn nầy nữa, như đã nói khi nãy trong luật thứ hai mươi sáu.

Incipio, incipis, incæpi, inceptum, incipere; khỉ sự.

Debeo, debes, debui, debitum, debere; phải.

Desino, desinis, desivi, và desii, desitum, desinere; thôi.

Luật thứ hai mươi tám.

Fungor officio; tôi làm việc đấng bậc tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Verbo sau nầy cai Ablativo.

Fungor, fungeris, functus sum, fungi; làm.

Vescor, vesceris, vesci; ăn.

Fruor, frueris, fruitus sum hay là fructus sum, frui; hưởng nhờ.

Potior, potiris, potitus sum, potiri; hưởng. || làm Chúa.

Utor, uteris, usus sum, uti; dùng.

Polleo, polles, pollere; có lắm.

Trong các Verbo ấy, cũng có một hai Verbo cai Accusativo và Genitivo nữa.

Luật thứ hai mươi chín.

Dignari aliquem veniâ; đoán cho ai là kẻ đáng tha.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: hai Verbo sau nầy cai Nomine chỉ người, phải ở Accusativo, cùng cai Nomine chỉ sự, phải ở Ablativo.

Dignor, dignaris, dignatus sum, dignari; đoán cho ai là kẻ xứng đáng.

Dono, donas, donavi, donatum, donare; cho.

Verbo dono cũng có cai Nomine chỉ người, ở Dativo, cùng cai Nomine chỉ sự, ở Accusativo.

Luật thứ ba mươi.

Sternere viam floribus; lấy hoa mà lót đàng.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Verbo sterno cai Nomine chỉ nơi lót, phải ở Accusativo; cùng cai Nomine chỉ của dùng mà lót, phải ở Ablativo.

Sterno, sternis, stravi, stratum, sternere; lót.

Luật thứ ba mươi một.

Afficior lætitiâ; tôi vui lắm.

Hỏi luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: hai Verbo sau nầy cai Ablativo.

Afficior, afficeris, affectus sum, affici; động lòng.

Careo, cares, carui hay là cassus sum, caritum hay là cassum, carere; thiếu.

Luật thứ ba mươi hai.

Alicui mortem minari; ngăm người nào phải chết.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Verbo sau nầy cai Nomine chỉ người, phải ở Dativo, cùng cai Nomine chỉ sự cực, phải ở Accusativo.

Minor, minaris, minatus sum, minari; ngăm.

Luật thứ ba mươi ba.

Fraudes tuæ non me latent; các chước dối trá mầy làm, thì chẳng kín cùng tao.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi dùng các Verbo sau nầy, thì phải đặt Nomine chỉ sự, ở Nominativo; còn Nomine chỉ người, thì phải ở Accusativo.

Fugit, fugit, fugere; trốn.

Fallit, fefellit, fallere; dối.

Præterit, præterivit hay là præteriit, præterire; qua khỏi.

Latet, latuit, latere; ở kín.

Delectat, delectavit, delectare; làm cho vui.

Decet, decuit, decere; ở xứng.

Dedecet, dedecuit, dedecere; ở chẳng xứng.

Juvat, juvit, juvare; ở đẹp lòng. || giúp.

Luật thứ ba mươi bốn.

Abire scholâ ; ra khỏi trường học.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : các Verbo có præpositione nào hiệp làm một, thì cai Accusativo hay là Ablativo như præpositione ấy ; bằng có đặt præposione ấy lại ở trước Nomine hay là Pronomine, thì cũng đặng, mặc ý ai.

Luật thứ ba mươi lăm.

Hoc ad me attinet ; sự nầy thuộc về tôi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : ba Verbo sau nầy cai Accusativo : nhưng mà phải đặt præpositione ad ở trước Nomine hay là Pronomine, ở Accusativo.

Attinet, attinuit, attinere; thuộc về.

Pert net, pertinuit, pertinere; thuộc về.

Spectat, spectavit, spectare; xem đến.

Luật thứ ba mươi sáu.

Volo legere ; tôi muốn đọc sách.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi có hai Verbo theo nhau, mà chẳng có Conjunctione nào buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước, nếu Verbo trước chẳng có chỉ sự động, là ở chỗ nọ mà sang chỗ khác, thì phải đặt Verbo sau ở Infinitivo.

Hỏi, khi phải đặt Verbo nào ở tempore futuro về Infinitivo ; mà Verbo ấy chẳng có tempore futuro ấy, thì phải lo làm sao ?

Thưa, khi phải đặt Verbo nào ở tempore futuro về Infinitivo ; mà Verbo ấy chẳng có tempore futuro ấy, thì phải đặt fore ut, hay là futurum esse ut, hoặc là futurum fuisse ut ; còn Verbo sau, thì phải ở Subjunctivo.

Luật thứ ba mươi bảy.

Eo lusum, tôi đi chơi.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi có hai Verbo theo nhau, mà chẳng có conjunctione nào buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước, nếu Verbo trước chỉ sự động, là ở chỗ nọ mà sang chỗ khác ; thì phải đặt Verbo sau ở supino có cùng là um.

Hỏi khi phải đặt Verbo nào ở supino có cùng là um, mà Verbo ấy chẳng có supino, thì phải lo làm sao ?

Thưa, khi phải đặt Verbo nào ở supino có cùng là um, mà Verbo ấy chẳng có supino, thì phải dùng gerundio có cùng là dum, mà phải đặt præpositione ad ở trước : hay là phải dùng gerundio có cùng là di, mà phải đặt một Nomine Substantivo là causâ hay là gratiâ, hiệp làm một : hay là phải dùng conjunctione ut, mà phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.

Hỏi, có nên đặt participio có cùng la Rus, ra, rum, thay vì supino chăng ?

Thưa, nên đặt participio có cùng là Rus, ra, rum, thay vì supino có cùng là um, thì càng hay.

Luật thứ ba mươi tám.

Fac ut videam ; người hãy làm cho tôi xém thấy.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi có hai Verbo theo nhau nếu Verbo trước có nghĩa là khiến dạy, hay là xin, hay là muốn, hay là ước ao, hay là khuyên, hay là làm, hay là bảo, hay là lo, hay là phải sự cần, hay là phải khi vân vân ; thì phải dùng conjunctione ut, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước ; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo, có khi hiểu ngầm conjunctione ut, mà đặt Verbo sau ở Subjunctivo mà thôi.

Hỏi, khi dùng conjunctione ut, hay là conjunctione khác cai Verbo nào phải ở Subjunctivo thì phải đặt Verbo ấy ở tempore nào ?

Thưa, khi dùng conjunctione ut, hay là conjunctione khác cai Verbo nào phải ở Subjunctivo, nếu Verbo trước ở tempore præsenti hay là tempore futuro về Indicativo, thì phải đặt Verbo sau ở tempore præsenti về Subjunctivo ; bằng Verbo trước ở tempore khác, thì phải đặt Verbo sau ở præterito imperfecto về Subjunctivo.

Luật thứ ba mươi chín.

Timeo ne moriatur ; tôi sợ nó chết.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì ?

Thưa, luật ấy dạy rằng : khi có hai Verbo theo nhau, nếu Verbo trước có nghĩa là sợ, hay là giữ kẻo có sự gì : thì phải dùng conjunctione ne, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước ; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo có khi hiểu ngầm conjunctione ne, mà đặt Verbo sau ở Subjunctivo mà thôi.

Hỏi, ví bằng Verbo trước có nghĩa là sợ kẻo chẳng có sự gì, thì phải dùng conjunctione nào, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước ?

Thưa, ví bằng Verbo trước có nghĩa là sợ kẻo chẳng có sự gì, thì phải dùng conjunctione ne non, hay là ut, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước ; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.

Luật thứ bốn mươi.

Vetare ne quis aliquid faciat ; cấm người nào làm sự gì.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai Verbo theo nhau, nếu Verbo trước có nghĩa là cấm, hay là gián, hay là ngăn trở, thì phải dùng conjunctione ne, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.
Hỏi, ví bằng Verbo trước có nghĩa là chẳng cấm, hay là chẳng gián, hay là chẳng ngăn trở, thì phải dùng conjunctione nào, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước?
Thưa, ví bằng Verbo trước có nghĩa là chẳng cấm, hay là chẳng gián, hay là chẳng ngăn trở, thì phải dùng conjunctione quin hay là quominùs, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.

Luật thứ bốn mươi mốt.

Dubito an venias; tôi hồ nghi người có đến chăng.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai Verbo theo nhau, nếu Verbo trước có nghĩa là biết, hay là chẳng biết, hay là hồ nghi hay là suy, hay là hỏi, hay là xét, hay là chỉ sự gì hồ nghi, thì phải dùng conjunctione an, hay là utrùm, hay là num, hay là ne, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.
Hỏi, ví bằng Verbo trước có nghĩa là chẳng hồ nghi, hay là chẳng đặng, thì phải dùng conjunctione nào, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước?
Thưa, ví bằng Verbo trước có nghĩa là chẳng hồ nghi, hay là chẳng đặng: thì phải dùng conjunctione quin, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.

Luật thứ bốn mươi hai.

Expecta dum defervescat ira; người hãy đợi cho đến khi cơn giận bớt đi.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai Verbo theo nhau, nếu Verbo trước có nghĩa là đợi, thì phải dùng conjunctione dum, hay là donec, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.

Luật thứ bốn mươi ba.

Boni benè fecisse gaudent, hay là boni quòd benè fecerint gaudent, hay là boni quòd benè fecerunt gaudent; những người nhơn hiền vui mầng vì đã làm sự lành.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai Verbo theo nhau, nếu Verbo trước có nghĩa là vui mầng, hay là buồn, hay là lấy làm lạ, hay là ăn năn, vân vân, thì phải đặt Verbo sau ở Infinitivo, hay là phải dùng conjunctione quòd, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo hay là Indicativo.

Luật thứ bốn mươi bốn.

Multi adolescentis refert, ut sapientes colat; có việc làm ích trọng cho kẻ đang trẻ, là ăn ở vuới những người khôn ngoan.
Hỏi, luật ấy dạy đều gì?
Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Verbo nào hiệp theo những Verbo nầy là est, refert, interest, là những Verbo ở trước, thì phải đặt Verbo sau ở Infinitivo, hay là phải dùng conjunctione ut, mà buộc Verbo sau hiệp theo Verbo trước; cùng phải đặt Verbo sau ở Subjunctivo.
Hỏi, khi dùng conjunctione ut, hay là ne, hay là an hay là utrùm, hay là nùm, hay là quin, vân vân, mà buộc Verbo nào hiệp theo Verbo khác, nếu có hiểu đặng, Verbo sau nói đến sự chưa có, thì phải lo làm sao?
Thưa, khi dùng conjunctione ut, hay là ne, hay là an, hay là utrùm, nùm, hay là quin, vân vân, mà buộc Verbo nào hiệp theo Verbo khác, nếu có hiểu đặng Verbo sau nói đến sự chưa có, thì phải dùng participio futuro có cùng là Rus, ra, rum, khi phải đều về đàng Activo, hay là participio futuro có cùng là dus, da, dum, khi phải đều về đàng passivo; cùng phải dùng Verbo Substantivo, mà đặt nó ở Subjunctivo; Thí dụ: tôi chẳng biết bao giờ nó sẽ nghe, nescio quandò auditurus sit; tôi chẳng biết tôi sẽ chịu nghe bao giờ, nescio quandò audiendus sim.
Hỏi, khi dùng participio futuro và Verbo Substantivo, như đã nói khi nãy, thì phải đặt Verbo Substantivo ấy ở tempore nào trong Subjunctivo?
Thưa, phải biết đều nầy đã; vậy sự chưa có, thì có bốn thứ: một là sự sẽ có, mà chẳng phải có sự gì khác vuới; Thí dụ: tôi sẽ đi chơi. Hai là sự sẽ có trước sự khác chưa có; Thí dụ: khi người sẽ đến, thì tôi làm việc người đã rồi. Ba là sự sẽ có, nhưng mà phải có sự khác vuới, thì mới sẽ có; Thí dụ: ví bằng tôi có nhiều tiền, thì tôi mua một con ngựa. Bốn là sự chưa có, mà ví bằng đã có sự khác, thì cũng đã có sự ấy rồi; Thí dụ: ví bằng tôi có nhiều tiền khi ấy, thì tôi đã mua

một con ngựa rồi. Vạy khi dùng conjunctione ut, hay là ne, vân vân, mà buộc Verbo nào hiệp theo Verbo khác, nếu có hiểu đặng Verbo sau nói đến sự chưa có, nhưng mà sẽ có, cùng chẳng phải có sự gì khác vưới, thì phải đặt Verbo Substantivo ở tempore præsenti trong Subjunctivo. Dubito an sim lusurus. Bằng có hiểu đặng Verbo sau nói đến sự chưa có, nhưng mà sẽ có trước sự khác chưa có, thì cũng phải đặt Verbo Substantivo ở tempore præsenti trong Subjunctivo nữa. Dubito an priùs venturus sit quàm ipsius opus perfecerim. Bằng có hiểu đặng Verbo sau nói đến sự chưa có, nhưng mà phải có sự khác vưới, mới sẽ có, thì phải đặt Verbo Substantivo ở præterito imperfecto trong Subjunctivo. Nesciebam an venturus esset; si multam pecuniam haberem dubito an empturus essem unum equum. Bằng có hiểu đặng Verbo sau nói đến sự chưa có, mà ví dầu đã có sự khác, thì cũng đã có sự ấy rồi, khi ấy phải đặt Verbo Substantivo ở præterito plusquam perfecto trong Subjunctivo. Nescio an venturus fuisset. Si multam habuissem pecuniam dubito an tunc empturus fuissem unum equum.

Song phải nhớ lại: nếu Verbo chẳng có participio futuro thì phải dùng tiếng *futurum sit ut* và đặt Verbo sau nơi tempore præsenti trong Subjunctivo; thí dụ: tôi chẳng biết có lẽ gì cho nó bao giờ sẽ học; nescio quomodò unquam futurum sit ut studeant.

Luật thứ bốn mươi lăm.

Tempus studendi, thì học hành.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có Nomine Substantivo ở trước Verbo nào, mà chẳng phải là Nominativo cho Verbo ấy, thì phải đặt Verbo ấy ở gerundio có cùng là di.

Hỏi các gerundio có phép cai như Verbo chăng?

Thưa, các gerundio thuộc về Verbo nào, thì có phép cai như Verbo ấy.

Hỏi, các Nomine Adjectivo cai Genitivo, có đặng cai gerundio có cùng là di nữa chăng?

Thưa, các Nomine Adjectivo cai Genitivo, thì cũng đặng cai Gerundio có cùng là di nữa.

Hỏi, tiếng latinh có tám mối, mà trong tám mối ấy, thì chẳng có nói đến Gerundio, cùng chẳng có nói đến Supino; vậy hai tiếng ấy ra làm sao?

Thưa, hai tiếng Gerundio, và Supino, là Nomine cùng là Verbo nữa.

Hỏi supino có phép cai như Verbo nữa chăng?

Thưa, supino thuộc về Verbo nào, thì có phép cai như Verbo ấy.

Hỏi, bao giờ dùng supino có cùng là u?

Thưa, khi có Nomine Adjectivo ở trước Verbo: nếu Nomine ấy chẳng có cai Gerundio có cùng la di thì cai supino có cùng là u; bằng có Verbo nào chẳng có supino, thì phải dùng Gerundio có cùng là dum: nhưng mà phải đặt præpositione ad ở trước.

Hỏi, bao giờ dùng Gerundio có cùng là do?

Thưa, bao giờ có præpositione cai Ablativo, thì mới dùng Gerundio có cùng là do: nhưng mà cũng có khi hiểu ngầm præpositione ấy.

Hỏi có nên lấy participio có cùng là dus, da, dum, mà thế các Gerundio chăng?

Thưa khi có Gerundio nào cai Accusativo, thì nên lấy participio có cùng là dus, da, dum, mà thế Gerundio ấy.

Luật thứ bốn mươi sáu.

Vidi eum ingredientem, tôi đã thấy nó đang vào.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có hai Verbo theo nhau, mà Verbo trước có nghĩa là thấy, hay là biết, hay là nghe, hay là lấy làm lạ, thì phải đặt Verbo sau ở participio præsenti.

Đoạn thứ bốn.

Dạy cho biết các lề luật về participio.

Luật thứ nhứt.

Vir laudandus, đờn ông đáng khen.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có participio hiệp theo Nomine Substantivo hay là pronomine nào, thì phải cứ một genere và một Numero cùng một casu, như Nomine Substantivo hay là pronomine ấy.

Luật thứ hai.

Amatus à rege, kẻ đã đặng đức vua yêu.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các participio thuộc về Verbo nào thì có phép cai như Verbo ấy.

Luật thứ ba.

Confectis negotiis, proficiscar; khi tôi làm mọi việc tôi đã rồi, thì tôi sẽ trẩy.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi có participio hiệp theo Nomine Substantivo hay là pronomine nào, nếu chẳng làm Nominativo cho Verbo nào, cũng chẳng có đều gì cai nó phải ở casu nào, thì phải ở Ablativo.

Đoạn thứ năm.

Dạy cho biết các lề luật về Adverbio.

Luật thứ nhứt.

Parùm vini, ít rượu.

Hỏi luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: các Adverbio chỉ là bao nhiêu, cùng các Adverbio chỉ nơi, và các Adverbio chỉ ngày giờ, thì bấy nhiêu Adverbio ấy cai Genitivo.

Luật thứ hai.

Quò plus, eò plus hay là hòc plus, quantò plus, tantò plus; càng hơn là bao nhiêu, thì càng hơn là bấy nhiêu.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: có nhiều khi phải đặt các Adverbio sau nầy ở trước bậc Comparativo.

Quò hay là quantò, càng bao nhiêu.

Eò hay là hòc hay là tantò, càng bấy nhiêu.

Multò, nhiều.

Multò magis. ‖ multò plus, hơn nhiều.

Multò minùs, ít hơn nhiều.

Aliquantò, một hai chút.

Aliquantò plus, hơn một hai chút.

Aliquantò minùs, ít hơn một hai chút.

Paulò, một chút.

Paulò plus, hơn một chút.

Paulò minùs, ít hơn một chút.

Paulò antè. ‖ aliquantò antè, trước một chút.

Paulò post. ‖ aliquantò post. ‖ non multò post, sau một chút.

Luật thứ ba.

Pridiè calendarum hay là calendas, hôm trước áp ngày calenda.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: hai Adverbio nầy là pridiè và postridè, cai Genitivo hay là Accusativo: nhưng mà khi nó cai Accusativo, là bởi hiểu ngầm một præpositione; vậy khi nói pridiè calendas, là như nói pridiè ante calendas, khi nói postridiè calendas, là như nói postridiè post calendas.

Luật thứ bốn.

En canis vel canem, nầy là con chó.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: hai Adverbio nầy là en và ecce, cai Nominativo hay là Accusativo.

Luật thứ năm.

Utinam mihi de omnibus benè merendi facultas detur; chớ chi tôi làm sự lành đặng cho thiên hạ.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: Adverbio nầy là utinam, cai Subjunctivo.

Luật thứ sáu.

Ne timeas hay là noli timere, mầy chớ sợ.

Hỏi, luật ấy dạy đều gì?

Thưa, luật ấy dạy rằng: khi dùng Adverbio ne, mà cấm sự gì; thì Adverbio ấy cai Imperativo hay là Subjunctivo: bằng khi dùng Verbo noli, nolite; thì phải đặt Verbo hiệp theo ở Infinitivo.

Đoạn thứ sáu.

Dạy cho biết các lề luật về præpositione, và các lề luật về Conjunctione, cùng các lề luật về Interjectione.

Hãy xem tự vị các præpositione, cùng các Conjunctione, thì sẽ biết, præpositione nào cai Accusativo, præpositione nào cai Ablativo; cũng sẽ biết, Conjunctione nào cai Indicativo, Conjunctione nào cai Subjunctivo.

Còn về sự Interjectione, thì ba Interjectione nầy là heu! proh! o! cai Nominativo, hay là Accusativo, hay là Vocativo.

Hai Interjectione nầy là hei! væ! cai Dativo.

Linguæ Latinæ Rudimenta minora, in Linguam Cocincinensem suprà relata et modo aliquantùm diverso.

Octo, sunt species dictionum in lingua latinâ scilicèt, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Adverbium, Præpositio, Conjunctio et Interjectio.

Ex illis octo speciebus, tres sunt quæ declinantur, scilicèt Nomen, Pronomen et Participium.

Unica species conjugatur, scilicèt Verbum.

Aliæ species quatuor nec declinantur, nec conjugantur, scilicet; Adverbium, Præpositio, Conjunctio et Interjectio.

De Nomine.

Interrogatio. Quid est nomen?

Responsio. Nomen est dictio significans nomen vel qualitatem alicujus rei.

I. Quotuplex est nomen?

R. Duplex, scilicèt nomen substantivum et adjectivum.

I. Quid est nomen substantivum?

R. Est dictio significans nomen alicujus rei.

I. Quid est nomen adjectivum?

R. Est dictio significans qualitatem alicujus rei, Exempli gratiâ;

mensa, Dominus, sunt nomina substantiva, quia significant nomina rerum. E contrà, Bonus, Fortis sunt nomina adjectiva, quia significant qualitatem rerum.

De Declinationibus Nominum.

I. Quot sunt declinationes nominum?

R. Sunt quinque.

I. Quomodò potest cognosci cujus declinationis sit aliquod nomen?

R. Cognoscitur per modum quo terminatur ejus genitivus.

I. Quomodò terminatur ejus genitivus?

R. Terminatur primæ declinationis in *æ*, secundæ in *i*, tertiæ in *is*, quartæ in *ûs*, quintæ in *ei*.

I. Quomodò declinantur nomina?

R. Declinantur per numeros et casus.

I. Quot sunt numeri in linguâ latinâ?

R. Sunt duo, scilicèt Singularis et Pluralis. Oportet uti Numero Singulari, quando sermo est de unicâ re. Oportet uti numero plurali, quando sermo est de pluribus rebus.

I. Quot sunt casus nominum latinorum?

R. Sunt sex casus in quolibet numero, tùm in singulari, tùm in plurali.

I. Quinam sunt illi sex casus?

R. Sunt nominativus, genitivus, dativus, accusativus, vocativus, ablativus.

Declinationes nominum latinorum.
Prima declinatio.

1.ª Declinatio continet nomina feminina in *a*; sed equa, mula, filia, dea, famula, anima, in Dativo et Ablativo Plurali, in *abus* terminantur.

Secunda declinatio.

2.ª Declinatio continet tres terminationes, scilicèt masculinam in *us* et *er* et in *um* pro neutro.

Quædam Nomina in *er* retinent *e* per omnes casus; ut, Nominativus, Vocativus, Dativus, puer et puero.

Nomina Adjectiva quæ habent tres terminationes sunt primæ declinationi, quoad terminationem femininam et secundæ declinationis quoad terminationem masculinam et neutram ut Bonus, a, um.

Non est necesse ejusmodi Adjectiva declinari statìm à pueris per tria genera; sed poterunt declinari, declinando Bonus separatìm et femininum Bona separatìm, &c. Sunt etiam aliqua Adjectiva, quorum est masculinum in *er* ut asper, aspera, asperum; niger, nigra, nigrum.

Tertia Declinatio.

3.ª Declinatio continet nomina omnium generum et terminationum.

Adjectiva quæ habent unicam aut duas solummodò terminationes sunt tertiæ hujus declinationis; ut Felix, felicis.

Quarta Declinatio.

4.ª Declinatio continet Nomina masculina in *us* et neutrum in *u*.

Aliqua Nomina hujus quartæ declinationis habent *ubus* in Dativo et Ablativo, scilicèt lacus, specus, tribus, portus, partus, veru &c.

Quinta Declinatio.

5.ª Declinatio continet solum Nomina in *es*.

Ambo, ambæ, ambo, declinatur sicut Duo, duæ duo. Cætera Nomina Numeri cardinalis usque ad centum, sunt indeclinabilia, scilicèt quatuor, quinque, sex, septem, Octo, novem, Decem, Undecim, Duodecim, &c. Posteà declinantur usque ad mille scilicèt Ducenti, æ, a; Trecenti, æ, a; Quadringenti, æ, a; Quingenti, æ, a; Sexcenti, æ, a; Septingenti, æ, a; Octingenti, æ, a; Nongenti, æ, a; mille est indeclinabile in Singulari sed declinatur in Plurali, scilicèt millia, um, ibus, sicut tria, um, tribus. (Vide hæc à paginâ V ad pag. XII.)

De Pronominibus.

Pronomina sic dicuntur quia in sermone dicuntur loco nominum; ut pro eo, quod diceretur *petrus* fecit, dicitur ille fecit, scilicèt *petrus*.

Octo sunt pronomina, scilicèt, *ego*, *tu*, *ille*, *suî*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is;* tria Pronomina Substantiva, scilicèt, *ego*, *tu*, *suî*, reliqua alia sunt Adjectiva; sex casus habent, sicut nomina; sed *ego* non habet Vocativum, alia etiam raró habent, præter *tu*, *suî;* pronomen personæ tertiæ caret Nominativo et Vocativo et Declinatur in Plurali sicut in Singulari.

Pronomina Adjectiva, sunt ille, ipse, hic, is. Idem, eadem, idem; Idem, declinatur sicut is, ea, id, addendo solummodò semper *dem;* idem dicendum de aliis pronominibus compositis; v. g. Egomet, Ipsemet, Hicce, &c. (pueri tamen in illis declinandis exerceantur.)

Meus, a, um. }
Tuus, a, um. } Ista tria formantur à Genitivo mei, tui, sui.
Suus, a, um. }

Noster, tra, trum. Vester, tra, trum. Hic, hæc hoc et Vestras.	Ista quatuor formantur à Genitivo nostrûm vel nostrî et vestrûm vel vestrî.

Declinantur juxta declinationum omnium regulas, excepto quod solummodò Meus habet in Vocativo mi, mea, meum; tuus verò et suus carent Vocativo.

Qui vel quis, quæ vel qua, quod vel quid.

Quidam, quædam, quoddam vel quiddam, sicut qui quæ quod vel quid declinantur. Aliquis, aliquæ aliquod vel aliquid. Alia composita ex *qui* eodem modo declinantur; Scilicèt, quicumque, quæcumque, quodcumque.

Quilibet, quivis, quinam, quispiam, quisquis, ecquis; eodem modo declinantur unusquisque, unaquæque unumquodque vel unumquidque; (Quæ omnia videre est à paginâ XII ad pag. XIV.)

De Verbo.

I. Quid est verbum?

R. Est pars orationis quæ conjugatur seu inflectitur per modos et tempora, et significat esse aut agere, aut pati.

I. Quotuplex est verbum?

R. Duplex, scilicèt substantivum et adjectivum.

I. Quid est verbum substantivum?

R. Est quod significat *esse*, *sum*, et *fio*.

I. Quid est verbum adjectivum?

R. Est quod significat agere aut pati.

I. Quotuplex est verbum adjectivum?

R. Quintuplex, scilicèt: verbum activum, passivum, neutrum, deponens, commune.

I. Quid est verbum activum?

R. Est verbum, quod terminatur in *o* ut *amo*, et addendo *or*, facit ex se passivum in *or*, ut *amor*.

I. Quid est verbum passivum?

R. Est verbum, quod terminatur in *or* et fit ab activo, addendo *r*, ut *amor*, quod fit ab activo *amo*.

I. Quid est verbum neutrum?

R. Est verbum quod terminatur in *o* et non facit ex se passivum; ut *sto*, *curro*, quia non dicitur *stor*, *curror*.

I. Quid est verbum deponens?

R. Est verbum, quod terminatur in *or* et non fit ab activo, sed habet significationem activi; ut *amplector*, *sequor*.

I. Quid est verbum commune?

R. Est verbum, quod terminatur in *or* et non fit ab activo, sed habet significationem Activi et passivi; ut *dignor*, *criminor*.

De Conjugatione Verborum.

Quot sunt conjugationes verborum et quomodo ab invicem dignoscuntur.

I. Quot sunt conjugationes verborum latinorum?

R. Sunt quatuor, scilicèt, prima, secunda, tertia et quarta.

I. Quænam sunt verba primæ conjugationis?

R. Sunt ea, quæ habent secundam personam indicativi in *as* et infinitivum in *āre* longum, ut *amo*, *amas*, infinitivum *amāre*.

I. Quænam sunt verba secundæ conjugationis?

R. Sunt ea, quæ habent secundam personam indicativi in *es*, infinitivum in *ēre* longum, ut *moneo*, *es*, infinitivum *monēre*.

I. Quænam sunt verba tertiæ conjugationis?

R. Sunt ea, quæ habent secundam personam indicativi in *is*, et infinitivum in *ĕre* breve ut *lego*, *is*, infinitivum *legĕre*.

I. Quænam sunt verba quartæ conjugationis?

R. Sunt ea, quæ habent secundam personam indicativi in *īs* longum et infinitivum in *īre* longum, ut *audio*, *īs*, infinitivum *audīre*.

I. Omnia verba conjugantur necne juxta normam quatuor harum conjugationum?

R. Non, quia sunt aliqua irregularia, quæ paulò aliter conjugantur.

I. Quomodo conjugantur verba?

R. Conjugantur per numeros, personas, tempora, et modos.

De numeris Verborum.

I. Quot sunt numeri in verbis?

R. Sunt duo numeri, scilicèt singularis, pluralis, sicut in nominibus.

I. Quandonam oportet numero uti singulari in verbis?

R. Quando nominativus est singularis numeri, ut ego amo; tu doces; ille audit.

I. Quandonam oportet uti numero plurali in verbis?

R. Quando nominativus verbi est pluralis numeri, ut nos manducamus; vos scribitis; illi venerunt.

De Personis Verborum.

I. Quot sunt personæ?

R. Sunt tres, scilicèt prima, secunda, tertia.

I. Quænam est prima persona?

R. Est illa quæ loquitur; ut ego doceo; nos scribimus.

I. Quænam est secunda persona?

R. Est illa ad quam quis loquitur; ut tu scribis; vos benè luditis.

I. Quænam est tertia persona?

R. Est illa de quâ quis loquitur; ut Magister venit; Discipuli student; Apostoli martyrium passi sunt; Christus crucifixus est.

De verborum temporibus; modis; gerundiis; supinis et participiis.

I. Quot sunt tempora verborum?

R. Sunt quinque, scilicèt præsens; imperfectum; perfectum; plusquam perfectum; futurum.

I. Quot sunt modi verborum?

R. Sunt quatuor, duo perfecti, duo imperfecti, scilicèt: Indicativus; Subjunctivus; Imperati vus et Infinitivus.

I. Quot sunt gerundia?

R. Sunt tria, scilicèt in *di*, *do*, *dum*, ut amandi, amando, amandum.

I. Quot sunt supina?

R. Sunt duo, sciliĉet in *um*, ut amatum, et in *u*, ut amatu.

I. Quot sunt participia?

R. Sunt quatuor, scilicèt duo in verbo activo et duo in passivo.

I. Quænam sunt participia activi verbi?

R. Sunt participium præsentis temporis in *ans* vel *ens*, ut amans vel legens; et participium futuri, in *rus*, ut amaturus, lecturus.

I. Quot sunt participia verbi passivi?

R. Sunt participium præteriti in *us*, ut amatus, lectus; et participium futuri in *dus*, ut amandus, legendus. (Vide à pag. XIV ad pag. XL.)

De Adverbio.

Adverbium est vox seu pars orationis, quæ juncta aliis partibus orationis, significationem earum determinat aut modificat, ut *scribit rectè, est egregiè doctus;* propterea vocatur *adverbium*, quia sæpiùs invenitur cum verbis, quàm cum aliis partibus orationis, estque quasi adjectivum verbi. Adverbiorum sunt diversæ species, alia enim locum designant, ut *Hìc*, *istic*, *illic*, pro quæstione *ubì* idest in quo loco; *hùc*, *istùc*, *illùc*, pro quæstione *quo* seu in quem locum; *hìnc*, *istìnc*, *illìnc*, pro quæstione *undè*, seu ex quo loco; *hàc*, *istàc*, *illàc*, pro quæstione *quà*, seu per quem locum, et alia multa quæ diversis modis locum designant; alia significant tempus, ut *herì*, *hodiè*, *cràs*, *postridiè*, *donec*, &c. alia inserviunt ad numerandum, ut *semel*, *bis*, *ter*, &c. *deciès*, *centiès*, &c. alia ad interrogandum, ut *cur? quare? quamobrem? quorsùm? quid? ita?* &c. alia ad affirmandum, ut *etiam*, *certè*, *profectò*, *quidem*, *equidem*, *sanè*, &c. alia ad negandum, ut *non*, *haud*, *minimè*, *nequaquàm*, *nunquàm*. Alia ad indicandum; ut *en*, *ecce*. Alia ad exhortandum; ut *eia*, *euge*, *age*, *agedum*. Alia ad designandum modum quo aliquid est vel fit, ut *doctè loqui*, *pulchrè dixisti*. Alia ad designandum quantitatem; ut *multùm*, *parùm*, *minimè*, *valde*. Alia ad similitudinem significandum; ut *quasi*, *seu*, *ut*, *uti*, *velut*, *veluti*, *sic*, *sicut*, *ita*, *tanquam*. Alia ad vocandum; ut, *o*, *hen*, *hem*. Aliæ sunt penè innumerabiles significationes adverbiorum diversique usus, quos ipso usu dicere oportet. Maxima adverbiorum pars ad adjectivis derivatur. Alia autem sunt positiva, sicut et alia adjectiva; alia sunt comparativa alia superlativa, formanturque hoc modo.

Modus formandi adverbia positiva ab adjectivo positivo 2.ª declinationis in *us*, vel in *er*. Adverbium positivum fit mutando in *i genitivi singularis in e;* ut *sanctus*, *i.* *piger*, *i.* *asper*, *i.* *sanctè*, *pigrè*, *asperè*. Ab adjectivo positivo 3.ª declinationis in *ans*, vel *ens*, fit adverbium positivum mutando *is genit. sing.* in *er;* ut amans, antis; diligens, entis; potens, entis; *amanter*, *diligenter*, *potenter*. Ab adjectivo positivo 3.ª declinationis, in *er*, *is*, *or*, *ors*, aut *x*, fit adverbium positivum mutando *i* Genitivi singularis in *ter;* ut, celer, fortis, memor, socors, tenax, celeris, fortis, memoris, socordis, tenacis, celeriter, fortiter, memoriter, socorditer, tenaciter.

Modus formandi adverbia comparativa et superlativa.

Adverbium comparativum, est simile neutro Nominativi Singularis numeri Adjectivi Comparativi; ut *doctior*, *us; fortior*, *us;* adverbium *doctiùs*, *fortiùs*.

Adverbium superlativum semper simile masculino Vocativi Adjectivi Superlativi; ut doctissimus, asperrimus, vocativus, doctissime et asperrime, adverbium doctissimè, asperrimè.

Aliqua adverbia quasi ex ipsis omparantur; ut *satìs*, *satiùs*, *diù*, *diutiùs*, *diutissimè*, *secùs*, *seciùs*, *&c.* sed olim dicebatur, *satis*, et *hoc sate*, &c. undè ad regulam generalem reduci possunt. (V. à pag. XL ad pag. XLI.)

De Præpositione.

Præpositio est vox seu pars orationis indeclinabilis, quæ reliquis vocibus præponitur et propterea vocatur præpositio. Præpositiones aliæ sunt separabiles, aliæ inseparabiles; inseparabiles sunt eæ, quæ in compositione tantùm reperiuntur; *de, deduco; dis, distraho; re, recipio; se, secubo*, id est separatìm cubo; *am, amplector*, &c. præpositiones separabiles sunt eæ, quæ extra compositionem reperiuntur; ut, *ante, apud, post, propter*, &c. horum aliæ regunt accusativum, aliæ vero ablativum, ut dicitur in syntaxi. (V. ad pag. XLI.)

De Conjunctione.

Conjunctio est vox seu pars orationis indeclinabilis, cæteras orationis partes, vel potiùs sensus orationis connectens, et propterea vocatur conjunctio. Conjunctiones aliæ sunt copulativæ, id est quæ conjungunt dictiones, aut sensus partiales; ut, *at, atque, etiam, etiamque, quod, propterea*, &c. Aliæ sunt disjunctivæ, id est, quæ dividunt dictiones, aut sensus partiales; ut, *aut, vel, sive, seu*, &c. aliæ sunt causales, id est, quæ inserviunt ad rationem reddendam, cur res ita fit; ut, *nam, namque, enim, etenim, quia, quoniam*. Aliæ sunt illativæ, id est, quæ inserviunt ad concludendum unum ex alio; ut, *ergo, igitur, ideo, proinde*, &c. Item aliæ sunt præpositivæ, id est, quæ semper præponuntur periodo; ut, *nisi, at, atque, ast*, &c. Aliæ sunt postpositivæ; id est, quæ postponuntur aliquibus dictionibus; ut, *que, ne, ve, quidem, verò*, &c. aliæ denique modò præponuntur, modò postponuntur; ut, *ergo, tamen, igitur*. (V. ad pag. XLI.)

De Interjectione.

Interjectio est vox seu pars orationis indeclinabilis, quæ inservit ad exprimendum affectus seu motus passionis personæ loquentis, ideò vocatur interjectio, quia sermoni interjicitur, seu intermiscetur. 1.° interjectiones, aliæ indicant lætitiam; ut, *O! Evax!* 2.° aliæ indicant dolorem, ut, *heu! hæi! ahu!* 3.° aliæ indicant indignationem; ut, *proh! heu!* aliæ sunt admirantis; ut, *o! papæ! hui! aha!* aliæ ridentis; ut, *ha, ha, ha*, &c. aliæ lugentis; ut, *hoi! heu! hei!* aliæ insultantis; ut, *vah*, &c. aliæ gaudentis; ut, *euge*, &c. (V. ad pag. XLI.)

Prima pars.

Regulæ generales Generum, in quibus repetitur genus à significatione.

Regula prima.

Nomina marium, feminarum, vel utrique convenientia.

1.ª *Nomen maris est masculum,*
2.ª Et *feminæ femineum*;
3.ª *Quod utrique convenerit,*
Commune semper fuerit.

Exempla et explicatio.

1.ª *Nomen maris est masculum*; id est, nomina masculorum sivè in hominibus, sivè in brutis, sunt semper *masc. gen.* Nomina autem hominum alia sunt propria, alia verò appellativa. Nomina propria sunt ea, quæ conveniunt unicuique hominum in particulari; ut, *Plato doctus*; *Æneas pius.* Nomina appellativa hominum sunt ea, quæ conveniunt multis hominibus; ut, *Rex fortissimus; Prætor honoratus; hic Episcopus; hic Magister; hic Puer.* Quæ sepecie viri pinguntur, sunt etiam *m. g:* ut, nomina Angelorum bonorum, et malorum; ut, *hic Michael; hic Beelzebub.* Nomina falsorum Deorum; ut. *Jupiter æquus; Mars impius; Mammona improbus*, (falsus Deus divitiarum apud Syros.) Nomina brutorum, quæ conveniunt solis maribus; ut, *Aries hic; hic Taurus; hic Leo.*

2.ª Et *Feminæ femineum*; id est, Nomina feminarum, seu femellarum, tùm in hominibus, tùm in brutis, sunt semper *f. g.* Nomina feminarum propria; ut, *Maria sanctissima; Eustochium sancta*, (nomen alicujus sanctæ virginis.) *Dido pulcherrima*, (nomen Reginæ.) Nomina appellativa feminarum; ut, *Mulier pudica; Mater optima.*

Quæ specie feminæ pinguntur, sunt etiam *f. g.* ut, Nomina falsarum Dearum; *Pallas bellica*, (Dea belli;) *hæc Juno.* Nomina nympharum; ut, *Nais candida;* Nomina parcarum; ut, *Lachesis invida;* (nomen secundæ è tribus parcis.) Nomina furiarum; ut, *Tisiphone pallida.* Nomina musarum et similium. Nomina femellarum in brutis; ut, *ovis nigra; Leæna torva; hæc vacca.*

3.ª *Quod utrique convenerit*, &c. id est Nomina quæ conveniunt masculo, et feminæ sunt communis generis tùm in hominibus, tùm in brutis; ita ut semper ponantur cum masculino quandò significant masculum, semper verò ponantur cum feminino, quandò significant feminam. Nomina convenientia viro et feminæ; ut, *Parens sanctus, parens alma*; *Ci-*

vis miser, *civis misera*; *Conjux miserrimus*, *conjux dotata*.

Nomina quæ conveniunt maribus et femellis in brutis; ut *Canis rabiosus*, et *canis tartarea*; *Bos mactatus*, *bos una*; *Sus immundus*, *sus amica luto*. Nomina ferarum, avium et piscium, in quibus sexus non discernitur, seu quæ sub uno genere, et eâdem terminatione significant marem et femellam, dicuntur epicœni generis, id est genus eorum debet à terminatione, aut auctoritate desumi; ut, *hic Phœnix*; *hic Vultur*; *hic Mus*; *hæc Limax*; *hæc Perdix*; *hic Glis*; *hæc Talpa*; de quibus consule usum et regulas terminationis.

Regula Secunda.

Nomina Ventorum, Montium, Fluviorum, Urbium, Regionum, Navium, et Insularum.

1.ª *Ventos fac semper maculos.*
2.ª *Montes sæpè*, 3.ª *Et fluvios.*
4.ª *Urbes verò femineas.*
5.ª *Terras*, 6.ª *Naves*, 7.ª *et Insulas.*

Explicatio et exempla.

1.ª *Ventos fac semper masculos.* 1.° Nomina ventorum sunt semper *m. g.* ut, *Eurus Sævus*, (ventus ab oriente;) *hic Zephirus*. (ventus ab occidente;) *hic Auster*, (ventus à meridie;) *Aquilo frigidus*, *hic boreas*, (ventus à septentrione;) *hic Etesias*, (ventus à septentrione et oriente.)

2.ª *Montes sæpè*. 1.° Nomina montium sæpè sunt *m. g.* ut, *Ossa summus*, (mons in finibus Thessaliæ;) *hic Eryx*, (mons in Siciliâ.)

3.ª *fluvios.* 1.° Nomina fluviorum sunt etiam sæpè *m. g.* ut, *hic Ganges*; *hic Euphrates*; *hic Tigris*; *hic Sequana.*

4.ª *Urbes femineas.* 1.° Nomina urbium sunt *f. g.* ut, *hæc Roma*; *hæc Neapolis*; *hæc Corinthus.*

5.ª *Terras.* 1.° Nomina Terrarum, seu Regionum sunt *f. g.* ut *hæc Ægyptus*; *hæc Europa*; *hæc Gallia.*

6.ª *Naves.* 1.° Nomina navium sunt *f. g.* ut, *Centaurus magna* id est navis, quæ vocabatur Centaurus; *hæc Argo*, (nomen primæ navis apud poetas.)

7.ª *Et insulas.* 1.° Nomina Insularum sunt *f. g.* ut, *hæc Cyprus*; *hæc Delos*, (insula maris Ægei;) *hæc Sicilia.* Dixi *montes sæpè et fluvios*, quia non omnia Nomina montium aut fluviorum sunt *m. g.* eò quod pluria illorum sequantur genus terminationis suæ; ut, *hæc Allia*; *hoc Lader*; *hæc Ætna*; *hæc Ida*; idem dicendum de urbium Nominibus, quorum plurima sequntur genus terminationis; ut, *hic Narbo*; *hoc Lugdunum*; *hi Parisii*; *hi Philippi*; *hi Delphi*; *hæc Ecbatana*; et sic de aliis. Ideò autem hæc vox (Parisii) et similes sunt *m. g.* quia significant olim populos incolentes regionum ubì talis est incolarum urbs, sed succedentibus temporibus Nomen incolarum datum est urbi præcipuæ, et tamen genus suum antiquum servavit.

Ratio autem cur Nomina ventorum, fluviorum, et montium sint *m. g.* eò quod sequantur genus Nominis sui generalis, nimirùm venti, montes et fluvii, ut, dicitur in reg. 4.ª Idèo autem hæc Nomina ventus, mons, et fluvius seu amnis secuta sunt *gen. mascu.* et terminationem masculinam; quia venti, montes, et fluvii pingebantur olim ut homines, et etiam colebantur ut falsi Dii. Idem dicendum de Nominibus urbium, regionum et insularum, quæ pariter juxta eamdem 4.^{am} reg. secuta sunt genus sui Nominis generalis, urbis, regionis, insulæ, quæ ideò fuerunt *f. g.* quia pingebantur sub specie feminarum et considerabantur ut bonæ matres, respectu suorum incolarum; undè tam sæpè, *filia Sion*, *mater Jerusalem*, *Bethel et filia ejus &c.* *Et telluris*, quæ totum sive terrarum orbem significat, sive aliquam ejus partem sunt *f. g.* diciturque apud Livium *alma mater*; immò et à græcis sub Nomine cujusdam Deæ colebatur.

Regula Tertia.
Nomina Arborum.

1.ª *Arbor esto feminea*, 2.ª *Dumus et in ster mascala*; 3.ª *hic hæc Rubus*; 4ª *in um neutra*; 5.ª *robur*, *suber*, *et aliqua.*

Explicatio et exempla.

1.ª *Arbor esto feminea.* 1.° arborum Nomina sunt *f. g.* ut, *quercus magna*; *ulmus annosa*; *cupressus infausta*; *hæc malus*; sed malus quandò sumitur pro malo navis, tùnc est *m. g.*

2.ª *Dumus* et *in* ster *mascula.* 1.° hoc Nomen dumus est *m. g.* et omnia Nomina arborum in *ster*; ut, *hic Dumus*; *hic oleaster*, (oliva silvestris;) *hic Pinaster*, (pinus silvestris.)

3.ª *Hic hæc rubus.* Hoc Nomen rubus est *m. g.* vel *f. g.* ut, *Rubus asper*, *rubus contorta.*

4.ª *In* um *neutra.* Nomina arborum terminata in *um* sunt *neutrius gen.* ut, *hoc Prunum*; *hoc Ebenum*; *hoc balsamum.*

5.ª *Robur*, *suber*, *et aliqua.* Ista

Nomina arborum et aliqua alia sunt etiam *n. g.* ut, *hoc robur,* (species arboris glandiferæ durissimæ;) invenitur in scripturâ sacrâ quasi Libanus, &c. 24. 21. Eccli. Invenitur etiam aliquid simile de cypresso, sed etiam magis ordinariè sunt *f. g.* Ideò autem ista Nomina sunt vulgò *f. g.* quia juxta 4.am Regulam sequuntur genus sui Nominis generalis, quod est arbos seu arbor. Ideò autem latini fecerunt arborem *f. g.* quia spectaverunt eam tanquam matrem respectu fructuum, et ramorum suorum, juxta illud Ovidii de nuce; "*pomaque læsissent matrem, nisi subdita ramo longa laboranti, furca tulisset opem.*" Idem sæpè reperies apud Virgilium in Georgiis.

Regula Quarta.

Nomen commune tribuit genus Nominibus particularibus, nisi obstet terminatio. (hæc 4.a reg. et sequens ut potè paulò difficiliores, et minùs necessariæ prætermitti poterunt à pueris et rudioribus.)

1.a *Genus vocis generalis, tenet vox particularis.*

2.a *Ni possit terminatio, plusquàm significatio.*

Explicatio et Exempla.

1.a *Genus vocis generalis.* Nomen magis generale sæpè tribuit genus suum nominibus particularibus, quæ sub ipso continentur; ut, *fabula* quæ est *f. g.* dat suum genus nominibus particularium fabularum; ut, *hæc Eunuchus; hæc Adelphi.*

Nomina litterarum sunt aliquandò *f. g.* propter hoc, nomen litteræ, quod est *f. g.* ut, *a* longa, *e* brevis, etiam neutrum dici potest ut, *a* longum. Nomina lapillorum sunt sæpè *m. g.* quia referuntur ad genus cujus nominis lapillus; ut, *hic Achates; hic Beryllus.* Aliquandò verò sunt *f. g.* quia referuntur ad gemmam; ut, *hæc Sapphirus, hæc Chrysolithus.*

Nomina specifica numerorum terminata in *io* sunt semper *m. g.* quia referuntur ad numerum; ut, *hic Ternio,* numerus ternarius; *hic quaternio,* numerus quaternarius.

Nomen *as, assis,* cum suis nominibus derivatis et compositis, est *m. g.* quia referuntur ad nomen generale, quod est numus seu nummus; ut, *hic as,* (libra duodecim unciarum;) *hic semissis,* (media pars libræ, seu sex unciæ;) *hic quadrans,* (quarta pars libræ, seu tres unciæ.) *Hic centussis,* (valor centum assium.) Hæc quarta regula est maximæ utilitatis, ut patet ex his, quæ posuimus in præcedentibus duabus regulis scilicet 2.a et 3.a adeò ut quotiès quærimus genus alicujus nominis, regula maxima generalis sit, attendere sub quo Nomine generali continentur; utile etiam erit ad investigandum genus cujuslibet Nominis, attendere ad genus sui diminutivi quod est ferè semper idem cum genere primitivi, *v. g.* quia *funiculus* est *m. g.* rectè infero Nomen *funis* esse *m. g.* quia si funis esset *f. g.* dicendum fuisset *funicula* et non *funiculus,* et sic de aliis.

2.a *Ni possit terminatio* &c. Genus Nominum aliquandò sumitur potiùs à terminatione quàm à significatione; *ex. gr.* Nomina urbium pluralis numeri in *a* sunt neutra; ut, *hæc Susa,* (urbs nobilissima, inter *Persidem,* et *Babylonem;*) *hæc Bactra,* (urbs Scythiæ ultra Assyriam.)

Nomina sequentia sunt *f. g.* quamvis intelligantur de hominibus, scilicet, *operæ clodianæ, satellites Clodii,* seu personæ pretio conductæ ad aliquid operis faciendum. *Hæ custodiæ* significant personas, quæ servantur vel in carcere, vel alitèr, et etiam pro iis ipsis accipiuntur, qui eas custodiunt. *Hæc vigilia; hæ excubiæ,* significant eos, qui vigilant vel custodiunt ad publicam securitatem; *hoc mancipium,* semper neutrum, sivè pro captivo viro, sivè pro captivâ feminâ sumitur. *Hoc scortum, hoc Prostibulum,* sunt semper *neut. gen.* quamvis pro meretrice accipiantur: ideò tamen *operæ, custodiæ,* sunt *f. g.* quia per illa verba non tàm homines attenduntur, quàm ipsa hominum actio aut conditio; sic pariter scortum propriè significat corium aliquid, aut pellem, undè non fuit attributum *meretrici,* nisi metaphoricè et despiciendi causâ, sicut *prostibulum* quod propriè significat locum, qui est ante portam, quasi diceretur pro sivè ante stabulum, eò quod in ejusmodi locis meretriculæ ipsæ sederent; undè si Nomen terminatum in *um* esset proprium mulieris, semper *f. g.* esset, ut, *mea Glicerium, sancta Eustochium.*

Regula quinta.

Adjectiva positiva sine Substantivo, et quidquid Substantivè ponitur.

1.a *Subaudito Substantivo genus dabis Adjectivo.* 2.a *quod Sub-*

stantivè ponitur, quidquid sit, neutrum sequitur.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Subaudito Substantivo*, &c. id est Adjectivum sine Substantivo, assumit genus sui Substantivi; ut, *hic Januarius, hic Martius, hic Decembris*, subauditur *mensis; hic pollex, hic index, hic medius, hic annularis, hic auricularis*, sivè *minimus*, subauditur *digitus. Hic maxillaris*, subauditur *dens. Hic molaris*, subauditur *dens*, seu *lapis. Hic mortalis*, subauditur *homo. Hic oriens, hic occidens*, subauditur *sol. Hic profluens, hic torrens*, subauditur *amnis*, sivè *Fluvius. Hæc arida, hæc Continens, hæc Eremus*, subauditur *terra. Hæc tertiana, hæc quartana, hæc continua*, subauditur *febris; hæc bipennis*, subauditur *securis; hæc bidens*, subauditur *securis*, vel *ovis; hæc curulis* subauditur *sella; hæc consonans, hæc vocalis*, subauditur *littera; hæc diphtongus*, subauditur *syllaba; hæc prægnans*, subauditur *mulier; hoc altum, hoc profundum*, subauditur *mare; hoc suburbanum*, subauditur *Rus* seu *prædium*.

2.ª *Quod Substantivè ponitur*, &c. id est omnis dictio, sivè Verbum, sivè Adverbium, sivè Adjectivum, sivè quod aliquid ex se nullum genus habens, si Substantivè ponatur sivè per modum Nominis Substantivi est *neut. gen.* Verba posita per modum nominis Substantivi; ut, *scire tuum, velle suum.* Adverbia posita per modum Nominis Substantivi, ut, *manè clarum, cras hesternum.* Dictio materialiter sumpta, et non pro re quam significat; ut, *Rex*, derivatum à *Rego; homo disyllabum*, subaudito **nomen**.

Adjectiva posita loco Substantivi, seu Substantivè sumpta, ut, *hoc antecedens; hoc consequens; hoc accidens; triste lupus stabulis; varium et mutabile semper femina.* In his tamen Adjectivis, multi intelligunt negotium cujus significatio non minùs latè patet, quam hujus Nominis res: ita ut triste lupus stabulis, sensus sit lupus est negotium triste stabulis, et sic de aliis.

Regula Sexta.

Nomina pluralia et indeclinabilia.
1.ª I *plurale sit masculum.*
2.ª Æ *verò femineum.*
3.ª A *neutrum*. 4.ª *et* E *plurale.*
5.ª *Neutrum indeclinabile.*

Explicatio et Exempla.

1.ª I *plurale sit masculum*, &c. id est, omnia Nomina in *i* Pluralis Numeri, sunt *m. g.* ut, *hi cancelli, orum; hi parisii, orum.*

2.ª Æ *verò femineum;* id est, omnia nomina in *æ* Pluralis Numeri sunt *f. g.* ut, *hæ vigiliæ; hæ excubiæ.*

3.ª A *neutrum;* id est, omnia Nomina, quæ terminantur in *a* in Plurali Numero, sunt neutrius generis; ut, *hæc arma, orum; hæc castra, orum, hæc Bactra, orum*, (nomen urbis in Assyriâ.) *Hæc ilia, orum*, partes imi ventris.

4.ª *Et* E *plurale;* id est, omnia græca Pluralis Numeri sunt *n. g.* ut, *cete grandia*, (id est magnæ balænæ;) *tempe amœna*, (locus amænus in Thessaliâ.)

5.ª *Neutrum indeclinabile;* id est omnia Nomina indeclinabilia cujuscumque sunt terminationis sunt *neutrius gen.* ut, *hoc manna; hoc pondo; hoc fas; hoc nefas; hoc gummi; hoc sinapi;* cætera Nomina terminata in *u* declinabilia, sunt *neutrius gen. hoc cornu; hoc veru;* in Plurali declinantur, nempè *cornua*, et ibì quoque sunt *n. g. Melos suavissimum; chaos antiquum; sophos grande;* (vox acclamantium cum aliquem doctum et sapientem appellarent.) *Hoc frit*, (pars summa spicæ.)

Nomina litterarum quandò indeclinabiliter sumuntur; ut, hoc *A*, illud *B*. Omnia deniquè quæ substantivè et indeclinabiliter sumuntur, sicut observatum est in regulâ 5.ª

Nomen *hoc pondo*, exactè loquendo, non est indeclinabile, sed ablativus secundæ declinationis, idem valens et significans ac *pondere. v. g.* cum dicitur, *aurea corona unius libræ pondo*, sensus est, corona pondere unius libræ. Multi referunt ad hanc regulam indeclinabilem hæc duo Nomina *Seraphim* et *Cherubim*, quia in scripturâ sacrâ, apud Chrysostomum et alibì, inveniuntur cum *neut. gen.* sivè quia sunt indeclinabilia seu forsan quia referuntur ad animalia, eò quod olim sub figuris animalium pingebantur; meliùs tamen ponuntur cum *gen. masc.* juxta Verbum sancti Hieronymi in cap. 10. &c.

Hanc regulam conjungimus regulis generalibus hujus primæ partis, tùm quia valdè generalis est, tùm quia continet Nomina propria multa urbium Pluralis Numeri in I in Æ et in A; licet propriè loquendo multa sint Nomina propria Pluralis Numeri, et *m. g.* ut subindicavimus in fine reg. 2.ª Nunc transeundum est

ad secundam partem, et ad regulas particulares.

Pars Secunda.

Regulæ particulares generum in quibus genus repetitur à Terminatione.

Regula prima.

Terminata in A et E Singularis Numeri.

1.ª *Hæc* E *primæ semper et* A.
2.ª *Sed* hic *cometa, planeta.*
3.ª *Semper esto neutrum* Pascha.
4.ª *Et* E *vel* A *in tertiâ.*

Explicatio et Exempla.

1.° *Hæc* E *primæ semper et* A; id est Nomina terminata in *a* vel *e* primæ declinationis sunt *f. g.* ut, *fama multa*; *hæc mensa; hæc arca; hæc musica; hæc epitome*,(summarium, compendium, breviarium.)

2.ª *Sed* hic *cometa, planeta;* id est, ista duo Nomina sunt *m. g.* ut, *cometa novus, planeta pulcher.*

3.ª *Semper esto neutrum Pascha;* id est hoc nomen pascha est semper neutrius gen. sivè sit 1.æ declinationis pascha, æ. sivè sit 3.æ declinationis pascha, atis, ut pascha proximum; hæbraicè et chaldaicè est *m. g.*

4.ª Et *E* vel *A* in tertiâ; id est, Nomina terminata in *e* et in *a* 3.æ declinationis sunt *n. g.* ut *hoc diadema; hoc ænigma; mare sollicitum; sedile parvum; talpa; panthera* et *dama*, Nomina animalium etiam sunt *f. g.* licèt aliquando inveniantur cum *m. g.*

Regula Secunda.
Terminata in O.

1.ª *Hic habet* O. 2.ª *sed hæc* Do, Go 3.ª *trisyllaba, hic harpago.* 4.ª *hæc caro, grando* 5.ª *hæc* Io *derivatum* 6.ª *hic pugio.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Hic habet o;* id est, Nomina terminata in *o* sunt *m. g.* ut, *hic sermo; hic scipio*, (baculus cui senes initentes gradum stabiliunt.) *Hic ligo*, id est instrumentum rusticum ad extirpandas herbarum radices accommodatum. *Hic arrhabo*, aliquandò tamen est *f. g.* (id quod dari solet in confirmationem contractûs;) *hic unio*, significans margaritam; *hic cardo*, (ferramentum, circa quod porta vertitur, et cui innititur;) *hic margo*, aliquandò invenitur cum *f. g.* (cujuscumque rei extremitas.)

2.ª Sed hæc *Do, Go*, &c. id est, Nomina terminata in do, go, habentia tres syllabas sunt *f. g.* ut, *hæc arundo: hæc fuligo*, (nigrum illud excrementum, quod fumo adhæret furnis aut caminis.)

3.ª *Hic harpago;* hoc Nomen harpago est *m. g.* ut, hic harpago, (instrumentum ordinarium ferreum in fine aduncum, ad aliquid attrahendum.)

4.ª *Hæc caro, grando;* id est, hæc duo Nomina sunt *f. g.* ut, *hæc caro; hæc grando.*

5.ª *Hæc Io derivatum;* id est Nomina terminata in io derivantia ab aliquo Nomine, aut Verbo sunt *f. g.* ut, *hæc portio*, à Nomine pars; *hæc talio*, à Nomine talis, sinificat enim pœnam talis. *Hæc concio*, à Verbo Cieo, multitudo populi convocata, vel oratio, quæ ad illam multitudinem habetur, vel suggestum, undè verba fiunt. *Hæc contagio*, à Verbo Tago, seu Tango, morbus qui ex contactu contrahitur; *hæc optio*, à Verbo opto, facultas eligendi. *Hæc alluvio*, à Verbo Alluo, inundatio seu aquarum violentia multa subvertens. *Hæc ditio*, à Nomine dis, ditis, (dominium, imperium;) *hæc rebellio*, à Nomine bellum; *hæc religio*, à Verbo Ligo; *hæc legio*, à Verbo Lego, eò quod legionis milites viritìm legi solerent.

Præsertìm verò Nomina, in *io* formata à supinis, ut, *hæc lectio* à supino lectum; *hæc oratio* à supino oratum, innumerabilia sunt ejusmodi.

6.ª *Hic pugio*; id est hoc Nomen est *m. g.* ut, *pugio acutus. Unio*, significans concordiam est *f. g.* quia venit ab unius, juxta regulam derivatam in *io*, sed unio non invenitur in hâc significatione apud auctores antiquiores; *perduellio*, significans actionem, seu crimen rebellionis est *f. g.* sed significans eum, qui reus est, vel fecit talem actionem est *m. g.* juxta regulam primam primæ partis. *Cupido*, significans cupiditatem est *f. g.* juxta regulam trisyllabarum in *do* et *go*. Significans verò impurum Deum amoris est *m. g.* juxta regulam primam 1.æ partis, et sic de aliis. *Echo*, vulgò femineum est, quia refertur ad nomen generale *vox*, vel quia potius fingebantur esse mulier mutata in vocem, seu in Echo. Diximus in 4.ª regulâ 1.æ partis de nominibus specificis numerorum terminatis in *io*, ut, *ternio*, &c. qui sunt masculini generis.

Regula Tertia.

Terminata in *Um c, l, t,* et *n.*

1.ª Um, c, l, t, *hoc facito.*
2.ª *Hic hoc sal.* 3.ª *Hic sol dicito.*
4.ª *Hæc sindon, Icon.* 5.ª *Hic vult*

n. 6.ª **Hoc men, gluten, unguen, inguen.**

Explicatio et exempla.

1.º ***Um, c*** &c. id est, Nomina, terminata in *um, c, l, t, n.* sunt *n. g.* ut, ***aurum flavum***; ***Lugdunum pulchrum***, (nomen urbis in Galliâ.) ***Hoc Illyrium***, (nomen regionis in Europâ.) *Hoc ligustrum*, nomen arboris; *hoc pomum*, nomen fructûs; *hoc arbustum*, locus plantatus arboribus; *Hoc quercetum*, locus plantatus quercubus. *Hoc mancipium ; hoc gymnasium* vel *gymnasion*, locus exercitiorum; *lac novum; hoc halec*, nomen piscis, significat etiam genus liquaminis salsi quod ex piscium intestinis fieri solet, sed *halec* idem significans est *n. g.* ***Animal fortissimum***; ***mel purum***; ***caput nitidum***.

2.ª ***Hic hoc sal;*** id est hoc nomen sal est *m.* vel *n. g.* In plur. semper *m. g.* In sing. quandò significat urbanitatem, sapientiam, jocum acutè dictum, facetias, est *m. g.* Quandò verò significat sal, est dubii generis, in *sing.* verò *m.* vel *neut. g.* ut, *sales attici*, (ingeniosa dicta Atheniensium;) *sales docti, sales venusti, sal siccus*, ***sal coctum***.

3.ª ***Hic sol dicito;*** Hoc nomen est *m. g.* ut, ***sol igneus***.

4.ª ***Hæc sindon, icon;*** id est, hæc Nomina in *on* sunt *f. g.* ut, *hæc sindon*, amictus ex lino; *hæc icon*, statua, seu imago.

5.ª ***Hic*** vult ***n;*** id est, Nomina terminata in *n* 3.æ declinationis sunt *m. g.* ut, Nomina in *an*, *hic pæan*, cantus lætitiæ. Nomina in *en*, ut, ***hic pecten;*** *hic ren*, in plur. renes. *Hic splen*, viscus in sinistrâ animalis parte situm; *hic Lien*, linguæ bubulæ figuram referens. Nomina in *in*, *hic delphin*, nomen piscis; Nomina in *on*, *hic canon*, regula; *hic agon*, certamen, contentio, labor cum summâ difficultate conjunctus. *Hic Pithon*, nomen serpentis, quandò est verò nomen urbis, est *f. g.* ut, ***Delphica pithon***.

6.ª ***Hoc men;*** id est, Nomina terminata in *men* sunt *n. g.* ut, *lumen jucundum; flumen rapidum*. ***Hoc flamen***, flatus seu ventus; quandò significat sacerdotem idolorum est *m. g.* juxta regulam 1.am primæ partis.

7.ª ***Gluten, unguen, inguen;*** id est tria ista sunt etiam *n. g.* ut, *hoc Gluten;* ***hoc unguen***, (unguentum,) *hoc inguen*, pars inferioris corporis.

Hymen est masculini generis, quandò significat Deum nuptiarum.

Regula quarta.

Terminata in *ar*, in *ur*, et in *or*.
1.ª *Dices hoc* ar. 2.ª *Dices hoc* ur.
3.ª ***Sed hic furfur, vultur, turtur.***
4.ª *Dices hoc* or. 5.ª Sed ***hæc arbor.***
6.ª ***Hoc cor, ador, marmor, æquor.***

Explicatio et exempla.

1.ª *Dices hoc* ar; id est, Nomina terminata in *ar*, sunt *n. g.* ut, *calcar argenteum; laquear* vel *lacunar aureum*, (Pars Superior cubiculi concava.) ***Hoc jubar***, splendor solis aliorumve siderum. *Baccar rusticum*, (Nomen herbæ, seu floris, quem quidam Sanctæ Mariæ chirothecas appellant.) ***Jubar*** invenitur apud aliquos auctores cum *m. g.* ut, *albus Jubar*, ad significandum lunam; sed apud Horatium, Ovidium, cæterosque posteriores semper est *n. g. Salar*, nomen piscis est *m. g.* ut, *Salar stellatus; Lar* etiam est *m. g.* si sumatur pro foco seu igne, seu ipsâ domo; ratio autem hujus rei est, quod in propriâ suâ significatione accipiebatur apud gentiles pro Deo seu Genio tutelari foci ac domûs, undè in Plurali *Lares*, quia duo dicebantur esse unus bonus, alter malus.

2.ª *Dices hoc* ur; id est Nomina terminata in *ur*, sunt *n. g.* ut, *murmur raucum; ebur venale; guttur siccum; murmur* et *guttur*, apud antiquos ex antiquioribus inveniuntur cum *m. g.*

3.ª *Sed hic furfur, vultur, turtur;* tria hæc sunt *m. g.* ut *furfur exemptus*, purgamentum farinæ seu partes crassiores; *vultur obscenus; turtur aureus.*

4.ª *Dices hic* or; id est, Nomina terminata in *or* sunt *m. g.* ut, *dolor acerbus.*

5.ª Sed *hæc arbor;* id est, hoc nomen est *f. g.* ut, *arbor mala.*

6.ª *Hoc cor, ador, marmor, æquor;* id est, quatuor ista sunt *n. g.* ut, *cor lapideum; hoc ador, adoris*, frumenti genus, quod *far* dicitur; *marmor antiquum; æquor tumidum*. Terminata in *ir* alia sunt *m. g.* juxta regulam 1.am primæ partis; ut, *vir, Levir;* alia sunt indeclinabilia, ut, *abadir;* ac consequenter sunt *n. g.* juxta regulam 6.am primæ partis de indeclinabilibus.

Regula quinta.

Terminata in *Er*.
1.ª *Hic cupit* er. 2.ª *Sed hæc linter.*
3.ª *Hoc iter, cadaver, spinther, ver, uber, tuber.* 4.ª *Fructuum* er *petit hoc, et arborum.*

Explicatio et exempla.

1.ª Hic cupit *er;* id est, Nomina

terminata in *er* sunt *m. g.* ut, *ager almus; imber frigidus; aer salubris; hic cancer,* (piscis genus; (Item unum ex 12 signis zodiaci, via solis, morbus quidam.) *Hic Vomer*, ferramentum aratri, quo sulci fiunt.

2.ª Sed *hæc linter;* id est hoc nomen est *f. g.* ut, *Linter magna;* invenitur cum *m. g.* ut, *exiguus linter*, naviculæ genus ad flumina trajicienda, ex arbore cavatâ.

3.ª *Hoc iter, cadaver &c.* Sex ista sunt *n. g.* ut, *iter altum; cadaver informe; spinther novum*, armillæ genus. *Ver amœnum; uber beatum; tuber durum*, est *m. g.* cùm significat fructum cujusdam arboris, et quæ ipsa dicitur *Tuber f. g.* juxta regulam arborum. Alibì semper est *n. g.* sivè cum significat tumorem, sivè callum in quocumque corpore eminentem, undè tuberculum cum significat fungos &c.

4.ª Fructuum *er* petit *hoc*, et *arborum;* id est Nomina fructuum terræ et plantarum, terminata in *er* sunt *n. g.* ut, *piper crudum; papaver soporiferum*, genus herbæ somniferæ; *hoc cicer*, genus leguminis. *Cucumer* non invenitur apud antiquos, sed *cucumis* erit *m. g.* vide terminata in Is. *Verber* non est in usu, nisi in *genitivo* verberis, et in *ablativo* verbere, et in *Plur.* verbera; *lenta verbera pati.* Aliqui Grammatici, et Auctores Ecclesiastici faciunt cancer *n. g.* et 3.æ declinationis; sed apud Auctores bonæ latinitatis, est *m. g.* et secundæ declinationis.

Regula sexta.

Terminata in *As.*

1.ª As *Semper primæ masculum.*

2.ª As *tertiæ femineum.*

3.ª Hoc *vas, vasis.*

4.ª Hic *as, antis, ut adamas, adamantis.*

Explicatio et exempla.

1.ª As *primæ* &c. id est, Nomina terminata in As 1.æ declinationis sunt *m. g.* ut, *tiaras sacer*, aliquandò dicitur *tiara, æ*, et tùm est *f. g.* (ornamentum capitis mulierum Persarum, quo posteà usi sunt reges et sacerdotes.) *Hic Asterias*, nomen lapilli pretiosi.

2.ª *As tertiæ femineum;* id est, Nomina terminata in *as* 3.æ declinationis sunt *f. g.* ut, *pietas antiqua; lampas nocturna; ætas formosa; hæc Æstas.*

3.ª *Hoc vas, vasis;* id est, hoc nomen est, *n. g.* pro quocumque vasorum genere sumatur; ut *vas novum.*

4.ª *Hic as, antis;* id est, Nomina terminata in as, quæ habent in *gen.* antis, sunt *m. g.* ut, *elephas pius; adamas notissimus*, lapis maximi inter gemmas pretii et durissimus. *Acragas arduus*, mons Siciliæ; *artocreas*, et alia similia. Purè græca retinent genus quod habent græcè, nempè *neutrum; mas, maris*, est *m. g.* juxta regulam 1.am primæ partis; *As, assis*, pariter juxta regulam 6.am primæ partis de indeclinabilibus.

Regula septima.

Terminata in *Es.*

1.ª *Femineum* es *feceris.*

2.ª *Dies hic hæc*, 3.ª *Hoc æs, æris.*

4.ª *Græca in* es *sunt mascula Tapes, lebes.*

5.ª *Quædam neutra.*

Explicatio et exempla.

1.ª *Femineum* es *feceris;* id est, Nomina terminata in *es* sunt *f. g.* ut, *rupes immota; merces tuta; fides sancta; hæc ales*, attamen quandò designat actu avem masculam, est *m. g.* ut, *fulvus jovis ales.*

2.ª *Hic hæc dies;* id est hoc nomen *dies* est dubii generis; Sed quandò in Singulari sumitur ad significandum tempus, seu spatium temporis indeterminatum, est vulgò *f. g.* ut, *longa dies*, hoc est longum tempus seu multi dies. Hìnc *diecula*, id est, breve tempus seu mora aliqua. Quandò verò sumitur ad significandum determinatum duodecim vel viginti quatuor horarum, est magis ordinariè *m. g.* ut, *dies sacer; dies festus.* Undè *hodiè* dicimus quasi hoc die; aliquandò tamen invenitur cum *f. g.* ut, *dies sacra;* dies in Plurali ferè semper *m. g.* ut, *præteriti dies*; aliquandò tamen invenitur cum *f. g.* ut, *aliquæ dies* (Cicero.) Omnia ejus composita sunt *m. g.* ut, *hic meridies; hic semidies; hic sesquidies.*

3.ª *Hoc æs, æris;* hoc nomen est *n. g.*

4.ª *Græca in* es *mascula* &c. Nomina græca in *es*, quæ græcè scribuntur per ης, latinè *es*, sunt *m. g.* ut, *cometes hic; tapes pulcher; hic lebes; hic magnes*, (genus lapidis ferrum ad se attrahentis.)

5.ª *Quædam neutra;* id est, Nomina græca in *es* quæ scribuntur per *epsilon* sunt *n. g.* ut, *hoc hippomanes*, (caroncula in fronte pulli equini recens nati, seu virus quoddam inguinibus defluens;) *cacoethes insanabile*, mala et præpostera consuetudo.

Regula octava.

Multa terminata in *Es; m. g.*

1.ª Hic *volunt pes, pariesque;*
Cespes, gurges, stipes quoque;
Ames tudes, poples, fomes;
Limes, palmes, trames, termes.

Explicatio et Exempla.

1.ª Hic *volunt pes* &c. Omnia ista Nomina in *es* sunt *m. g.* ut *pes magnus; paries proximus; cespes unus*, terra cum herbâ avulsâ; *gurges turbidus*, locus profundus in quo omnis aquarum congeries, ipsum mare; *stipes concussus*, truncus, seu validus fustis humi defixus; *ames levis*, pertica aucupis. *Hic tudes*, malleus, à tundendo dictus; *poples duplicatus*, pars opposita genu, quæ curvatur, seu plicatur. *Hic fomes*, materia sicca, quæ igne facilè inflammatur, et omne quod excitat et accendit. *Hic limes*, terminus quo agrorum fines distinguntur; *palmes lætus*, vitis, sarmentum, seu ramunculus; *trames siccus*, semita transversa; *termes avulsus*, ramus decerptus ex arbore cum fructu; *hic verres*, porcus non castratus. *Hic aries*, etiam cum sumitur pro belli machinâ. Ista duo ultima non posuimus in Regulâ, quia evidens est ea esse *m. g.* per 1.am regulam 1.æ partis de genere Marium. Multa sunt etiam quæ conveniunt mari et feminæ; ut, *miles, eques, cocles* &c. ac consequenter sunt *m. g.* sed inutile duximus novam de iis facere regulam, cum eorum genus constet satis ex eâdem 1.ª regulâ 1.æ partis, ubì de genere eorum, quæ conveniunt utrique sexui.

Regula nona.

Terminata in *Is.*
1.ª Is *facito femineum.*
2.ª *Finitum in* nis *masculum.*
3.ª *Hic hæc torquis, scrobis, finis,*
anguis, amnis, canis, clunis.

Explicatio et exempla.

1.ª Is *facito femineum;* Nomina terminata in *is* sunt *f. g.* ut, *vestis aurea; pellis arida; hæc cassis*, gen. *cassidis*, galea seu armatura capitis; *hæc tyrannis; hæc scobis*, quod ab aliquâ materiâ minutissimum decidit, dùm per serram secatur. *Hæc pestis.*

2.ª *Finitum in* nis *masculum;* id est, Nomina terminata in *nis* ordinariè sunt *m. g.* ut, *panis angelicus; crinis solutus; hic ignis; hic funis.*

3.ª *Hic hæc torquis* &c. ista Nomina sunt dubii generis, hoc est *m.* et *f. g.* ut, *torquis aureus, torquis aurea; hic scrobis, hæc scrobis*, id est fossa, seu fovea, dicitur magis ordinariè *scrobs, scrobis; hic finis, hæc finis; hic anguis, hæc anguis*, magis ordinariè est *m. g. Amnis cæruleus, amnis altera*, sic olim inveniebatur cum *f. g.* nùnc semper ponitur cum *m. g.* juxta regulam finitivam, in *nis. Canis immundus, canis* meliùs masculinum est; *hic clunis, hæc clunis*, nates, posterior pars equi. Sunt præterea multa terminata in *is*, quæ inveniuntur aliquandò cum *m. g.* aliquandò cum *f. g.* sed ea usus docebit.

Regula decima.

Multa terminata in *Is; m. g.*
1.ª Hic *glis, colis, caulis, collis,*
Axis, orbis, callis, follis,
Piscis, fustis, lapis, vepris,
Vermis, sentis, postis, torris,
Hic Cucumis, pollis, sanguis,
Vomis, vectis, fascis, unguis,
Cenchris, cassis, pulvis, mensis,
Delphis, aqualis et ensis.

Explicatio et exempla.

1.ª Hic *glis* &c. ista omnia Nomina in *is* sunt *m. g.* ut, *glis somniculosus*, nomen animalis; *caulis tener; hic colis*, idem significat, nempè stipitem herbæ undè se producunt folia, sumuntur pro quibuscumque oleribus. *Collis apertus; axis aureus*, lignum illud circa quod rotæ currûs vertuntur. *Orbis cunctus; callis angustus*, via stricta et angusta. *Follis laxus*, instrumentum quo attrahitur ventus seu emittitur ad ignem excitandum, item pilæ genus. *Piscis captus; fustis recisus; lapis pretiosus; hic vepris*, seu potiùs *hic vepres*, spinæ dumi, cardui. *Hic vermis; hic sentis*, meliùs in Plurali, *sentes densi*, quod à tangentibus sentiatur quamprimùm; *postis feratus*, latera portarum; *torris combustus*, fax semiustus et adhùc ardens, et *cucumis rectus*, aliquandò dicitur *cucumer; hic pollis* seu *pollen*, flos tritici, subtilior farinæ pars; *sanguis gelidus*, dicebatur etiam olim sanguen. *Vomis* vel *vomer uncus; vectis æreus; fascis unus*, lignorum aliarumve rerum colligatarum congeries, onus; *unguis aduncus; cenchris lapsurus* vel *lapsura*, species serpentis seu accipitris. *Hic cassis*, gen. *cassis*, rete præsertìm venatorum; *pulvis multus; mensis novus; hic delphis* vel *delphin*, nomen piscis; *hic aqualis; ensis districtus;* sunt et alia quædam; ut, *hic salutaris acinacis*, sed meliùs dicitur *acinaces*, ut suprà posuimus; cætera usus docebit, quæ paucissima sunt.

Regula Undecima.

Terminata in *os* et Terminata in *us* 2.æ vel 4.æ declinationis.

1.ª *Hic habet* os, 2.ª *Sed hæc cos, dos.*

3.ª *Hoc epos, oris, ossis, os,*

4.ª *Hic habet* us *non tertiæ,*

5.ª *Græca hæc ordinariè.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Hic habet* os; id est, Nomina terminata in *os*, sunt *m. g.* ut, *flos purpureus; mos perversus.*

2.ª *Sed hæc cos, dos;* id est, ista duo Nomina sunt *f. g.* ut, *hæc cos*, lapis ad acuendum ferramenta; *hæc dos*, quod marito ab uxore datur, et pro eo omni quod alicui datur, et pro eo quod alicui datum est, vel à naturâ, vel ab hominibus.

3.ª *Hoc epos*, &c. id est hæc tria sunt *n. g.* ut, *hoc epos*, poema heroicum; *hoc os*, gen. *oris*, vultus seu bucca; *hoc os*, gen, *ossis*, undè plurali, *ossa, ossium.*

4.ª *Hic habet us*, &c. id est Nomina terminata in *us* 2.æ et 4.æ declinationis sunt *m. g.* ut, *oculus fixus; vultus secundus; hic fructus; hic acus*, gen. *aci*, nomen piscis.

5.ª *Græca hæc ordinariè;* id est Nomina in *us*, quæ veniunt à Græcis sunt magis ordinariè *f. g.* quia retinent genus, quod habent in græco, quod est *f. g.* ut, *hæc abyssus; hæc papyrus; hæc crystallus; hæc synodus; hæc methodus; hæc exodus*, id est egressio; *hæc periodus; hæc diphthongus; hæc eremus; hæc atomus*, corpus minimum, quod dividi non potest: quandò veniunt in *us. m. g.* retinent genus suum, sunt *m. g.* ut, *hic paradisus*, hortus amœnus, sedes seu locus beatorum; *hic tomus*, pars corporis, seu libri volumen; *hic hyacinthus*, ista autem sequuntur regulam generalem, sunt enim 2.æ declinationis.

Regula Duodecima.

Multa in *us* 2.æ et 4.æ declinationis *f. g.*

1.ª Hæc *habeto colus, acus, manus, idus, tribus, ficus, humus et porticus, alvus, vannus, domus, et carbasus.*

Explicatio et Exempla.

1.ª Hæc *habeto acus, colus*, &c. ista Nomina in *us* 2.æ et 4.æ declinationis *f. g.* ut, *colus eburnea*, instrumentum à quo fusa fila, ducuntur; *hæc acus*, gen. *acûs*, instrumentum ad suendum; *manus dextera; hæc idus, iduum, idibus*, dies decimus quintus in martio, maio, julio et octobri, decimus verò tertius in cæteris; *tribus infima; hæc ficus*, gen. *ficûs*, vel *fici*, significans fructum ficum vel arborem ferentem ficus; *ficus*, significans morbum quemdam est semper *m. g.* juxta regulam generalem; *porticus ampla; alvus dura; humus sicca; carbasus alba*, velum lineum, aliquandò invenitur cum *m. g. Vannus rustica*, instrumentum ad separandum paleas à tritico vel orizâ; *domus ampla.*

Regula Decima Tertia.

Multa in *us* 2.æ et 4.æ declinationis *dubii generis.*

1.ª Neutra *sunt virus, pelagus.*

2.ª *Hic hoc sed magis hoc vulgus.*

3.ª Sed *grus, specus sunt dubia, penus, grossus et alia.*

Explicatio et Exempla.

1.ª Neutra *sunt virus*, &c. id est, hæc duo nomina *virus, pelagus*, sunt *n. g.* ut, *virus mortiferum;* venenum; *pelagus carpathium*, mare quoddam.

2.ª *Hic hoc sed magis hoc vulgus;* id est, hoc nomen aliquandò *m. g.* aliquandò *n. g.* sæpiùs tamen *n. g.* ut, *vulgus diligentior, vulgus incertum*, pars ignobilior populi.

3.ª Sed *grus specus*, &c. id est, quatuor ista nomina et aliqua alia sunt *dubii gen.* hoc est *m.* vel *f. g.* ut, *hic grus*, gen. *gruis, grus strigosa; specus densus, specus ultima;* aliquandò *n. g.* ut, *specus horrendum*, sed tùnc tertiæ declinationis, spelunca, antrum; *penus domesticus, penus magna*, invenitur etiam tertiæ decli. et cum *n. g.* ut, *potabile penus*, omne esculentum, poculentumque quod ad temporis futuri usum reconditur; *grossus coctus, hæc grossus*, significat ficum nondùm maturum, cætera docebit usus.

Regula Decima Quarta.

Terminata in *us* 3.æ declinationis.

1.ª Us *tertiæ neutrum facito.*

2.ª *Sed* hæc *tellus excipito.*

3.ª Hæc *us, utis, udis, untis.*

4.ª Hic *mus, lepus*, 5.ª hic *pus, podis.*

Explicatio et Exempla.

1.ª Us *tertiæ neutrum facito;* id est, Nomina in *us* tertiæ declinationis sunt *n. g.* ut, *tempus irreparabile; munus magnum; hoc acus* gen. *aceris*, id est, palea; *hoc pecus*, gen. *pecoris*, grex seu multæ pecudes collectivè sumptæ.

2.ª *Sed* hæc **tellus excipito;** id est, hoc nomen est *f. g.* ut, *hæc tellus*, gen. *telluris.*

3.ª Hæc **us**, **utis**, &c. id est, Nomina in **us**, quæ habent gen. **utis**, vel **udis**, aut **untis**, sunt *f. g.* ut, *hæc virtus*, gen. **utis**; *hæc subscus*, gen. **udis**, clavus ligneus duas tabulas jungens; *hæc Hydrus*, gen. **druntis**, nomen urbis; *hæc* **Pessinus**, gen. *pessinuntis*, nomen urbis.

4.ª Hic **mus**, **lepus;** id est, ista omnia sunt **m. g.** ut, **mus ridiculus; lepus auritus.**

5.ª Hic **pus**, **podis;** id est, Nomina in **pus**, quæ habent in gen. **odis**, hoc est composita à pes, pedis, seu potiùs à græco ποῦς πȣ̃ς, ποδος, **Pous, podos**, sunt **m.** *g.* ut, **tripus**, gen. *tripodis*, res habens tres pedes; *hic polypus*, gen. **polypodis**, piscis, vermis, seu alia res habens multos pedes; *hic chytrapus*, gen. *chytrapodis*, id est, olla; *hic apus*, gen. *apodis*, res non habens pedes.

Regula Decima Quinta.

Laus, fraus et terminata in *s* præcedente aliâ consonante.

1.ª Hæc *laus*, *frausque*,

2.ª *Et consona præcedens s;*

3.ª Sed dubia, **scrobs**, **stirps**, **seps**, **adeps.**

4.ª Hic **dens**, **mons**, **calybs**, **hydrobs**, **rudens**, **fons**, **pons.**

Explicatio et Exempla.

1.ª Hæc *laus*, *frausque;* id est, ista duo Nomina sunt *f. g.* ut; *laus vera; fraus iniqua.*

2.ª *Et consona præcedens s*, id est, nomina terminata in *s* præcedente consonante sunt *f. g.* ut, *urbs antiqua; hiems ignava; mens immota; hæc forceps*, gen. *cipis; hæc frons*, gen. **dis**, id est, folium arboris; *hæc frons*, gen. *tis*, pars vultûs superior; *hæc lens*, gen. *lentis*, species leguminis; *hæc lens*, gen. *lendis*, id est, ovum pediculorum, ex quo posteà pediculi generantur; *stirps sancta*, est *f. g.* significans familiæ originem.

3.ª Sed dubia *scrobs* &c. id est, Nomina ista sunt dubii gen. ut *scrobs amplus*, *scrobs exigua*, magna fossa, parva fossa; *hic hæc stirps*, significans truncum arboris aut radicem; *hic serpens*, significans serpentem, aut insecti genus, est *m. g.* hæc *seps* seu *sepes* gen. *sepis*, significans septum seu sepimentum quod introitum prohibet in hortum, aut in agrum, est *f. g. Adeps lupinus*, *hæc adeps*, sæpè masculum.

4.ª Hic *dens*, *mons*, &c. ista Nomina sunt **m. g.** ut, *dens fulmineus*, et alia similia, ut, *hic bidens*, *hic tridens*, instrumenta habentia duos tresve dentes; *mons incultus; Chalybs vulnificus*, ferrum durissimum; *hydrops dirus*, morbus quidam; *rudens extentus*, grossus funis, invenitur cum *f. g.* apud Plautum; *fons perlucidus; pons saxeus;* ratio, cur ista Nomina sunt *f. g.* quia veniunt à nominibus in *es* vel *is*, quæ sunt *f. g.* Nullum enim nomen olim terminabatur duplici consonante, sed ducebatur *hæc plebes*, pro *plebs; hæc artis* pro *ars; hæc montis* pro *mons; hæc frondes*, pro *frons*, &c. *serpens* est *m. g.* quia cum propriè sit Adjectivum seu participium Verbi *Serpo*, aliquandò refertur ad *anguem*, qui est *m. g.* aliquandò ad *bestiam*, quæ est *f. g. Chalybs* ideò est *m. g.* quia sumpsit nomen et genus à populis, qui hujusmodi metallum effodiebant, hìnc apud Virgilium, *at Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus.*

Regula Decima Sexta.

Terminata in *x*.

1.ª Hæc *habet* x.

2.ª Hic *grex*, *fornix*, *phænix*, *bombyx*, *calix*, *calyx.*

3.ª *Dissyllaba in* ax *et* ex.

4.ª *Sed* hæc *fornax*, *carex*, *forfex.*

Explicatio et Exempla.

1.ª Hic *habet* x; id est, Nomina terminata in *x* quâcumque præcedente vocali, aut consonante, sunt *f. g.* sivè sint monosyllaba; ut, *fax funesta; pax diuturna; fex subalba*, excrementum cujuscumque rei; *nex injusta; pix atra; vox amissa, crux sancta, lux reddita; hæc styx*, lacus, seu fluvius inferni; *hæc falx; hæc lanx*, vas rotundum et latum in quo cibus apponitur; *hæc arx;* sivè sint polyssyllaba; ut, *hæc suppellex; hæc appendix*, additamentum, quidquid alteri adjungitur et appenditur; *hæc bombyx*, significans fila serica, est *m. g.* significans vermem, qui producit illa fila serica; *hæc cervix*, pars posterior colli; *cicatrix adversa*, id est nota vulnerum, quæ accepta fuerunt in parte anteriori, resistendo hostibus; è contrà *cicatrix aversa*, nota est vulnerum acceptorum in parte posteriori fugiendo; *hæc lodix*, stragulum spissum ac grossum; *hæc vibex*, signum verberum in corpore remanens; *hæc phalanx*, gen. *angis*, acies ordinata modo Macedonico.

2.ª Hic *grex*, *fornix*, &c. id est, ista Nomina in *x* sunt *m. g.* ut, *grex totus; hic fornix*, arcus in

ædificiis, et quodcumque opus concameratum ; *hic phænix*, nomen avis ; *bombyx pendulus*, vermis faciens fila serica ; *calix perspicuus*, scyphus ad bibendum ; *hic calyx*, significat folliculum, quo primum flos et deindè herbarum semen vel fructus arborum cooperitur.

3.ª *Dissyllaba in* ax *et* ex ; id est Nomina in *ax* et *in ex*, duarum syllabarum, sunt etiam *m. g.* ut, *hic abax*, mensa in quâ aliquod ponitur ; *hic thorax*, stomachus, et vestitus stomachus loricâ ; *hic storax* seu *styrax*, species odoramenti, seu suffitus ; *hic mystax*, barba supra labium superius ; *hic apex*, summitas cujuscumque rei in acumen terminata ; *hic caudex* vel *codex*, truncus arboris, sumebatur olim indifferenter pro alterutro, ut, *plaustrum*, vel *plostrum ; caurus* vel *corus ventus ; hic codex*, liber ; *hic exlex*, sine lege ; *hic index ; hic latex*, omne genus liquorum ; *hic murex*, purpura, piscis undè extrahebatur ; *hic pollex ; hic pulex ; hic cimex ; hic sorex ; hic frutex*, arbuncula ; *hic vertex*, pars summa capitis, summitas cujuscumque rei.

4.ª *Sed* hæc *fornax*, &c. ista sunt *f. g.* ut, *hæc fornax ; hæc carex*, species herbæ ; *hæc forfex ; hæc halex*.

Regula Decima Septima.

Multa in *x* dubii generis.

1.ª Hæc hic *tradux, limax, culex,*
cortex, pumex, imbrex, silex,
Calx, linx, onyx, obex junge,
Ut cætera scias lege.

Explicatio et Exempla.

1.ª Hic hæc *tradux*, &c. id est, ista Nomina in *x* sunt dubii generis ; ut, *hic* vel *hæc tradux*, brachium seu ramus arboris, vitis, quo ex arboribus in arbores traducitur, et sibi mutuo connectitur ; *hic hæc limax*, cochleæ genus ; *culex malus, culex cana*, sæpiùs masculinum ; *cortex novus, cortex amara ; pumex latebrosus, pumex arida ;* lapis levis et cavernosus, aquis innatans ad scabra leviganda laudatissimus ; *hic* vel *hæc imbrex*, tegula concava ; *silex dura, silex indomitus*, lapis durus in quo ignis excuti solet ; *hic* vel *hæc calx*, significans talum pedis, aut cujuscumque rei extremitatem, sed est solum *f. g.* quandò significat *calcem*, quâ liniuntur parietes ; *lynx timidus, lynx stupefacta*, species cervi perspicacissimos habentis oculos ; *onyx calcatus* et *calcata*, species gemmæ atque etiam marmoris humani unguis colorem referentis ; *sardonyx verus, sardonyx conducta*, gemma summâ suî parte onycem referens, inferiore autem sardam, vulgò corallii ruborem. *Obex firmus, obex magna*, omne genus impedimenti, retinaculi, sæpiùs est masculinum.

Nomina irregularia quoad genus.

Regula prima.

Quædam Nomina *m. g.* in Sing. et *n. g.* in Plur. item alia *m. g.* et *n. g.* in Plur.

1.ª *Tartarus vult hæc tartara.*
Avernus sumit averna.
2.ª *Focus habet foca foci.*
Locus loca sæpè loci.

Regula secunda.

Quædam Nomina *f. g.* in Sing. et *n. g.* in Plur. Quædam alia *n. g.* in Sing. et *m. g.* in Plur.

1.ª *Hæc carbasus vult carbasa. Supellex, supellectilia. Dic hoc cælum, dic hi cæli, Elysium, Elysii.*

Regula tertia.

Quædam Nomina *n. g.* in Sing. et *m. g.* vel *n.* in Plur.

Dic si lubet rastrum rastra, et *pariter frenum frena,* at *si maris mutes in* i, *et dicito rastri, freni.*

Regula quarta.

Quædam Nomina neutra in Sing. et *f. g.* in Plurali.

1.ª *Hoc epulum, hæ epulæ, delicium, deliciæ*; *balneum balneas capit, sed balnea* non rejicit.

Regula quinta.

Nomen istud *jugerum*, est secundæ declinationis in Singulari et 3.æ declinat. in Plurali numero. *Si dicas in Singulari, erit jugerum, jugeri, sed jugera pro pluribus, et jugerum, jugeribus.*

Regula sexta.

Vas, vasis est 3.æ declinat. in *s.* et 2.æ declinat. in Plur. Domus in utroque numero aliquid accipit de 2.ª et 4.ª declinatione.

1.ª *Hoc vas capit hujus vasis, sed vasa, vasorum, vasis.*

2.ª *Tolle me, mi, tolle mu, tolle mis, si declinare domus vis.*

Regula Septima.

Nomina ista *vis, bos*, sunt irregularia in quibusdam casibus.

Dicas velim vis, vis, vim, vi,
Dicas et bos, bovis, bovi,
Vires, virium, viribus,

Sed et boves, boum, bobus.

Regula Octava.

Nomina quædam carent Singulari alia plurali.
Quædam sunt sine plurali,
Quædam sine singulari.
Ut nugæ, vepres, nuptiæ,
Arma, grates, divitiæ.
Finis Regularum Generalium.

Regulæ Syntaxis Minoris.
Regulæ Convenientiæ.
Regula Prima.

Convenientia substantivi et adjectivi.

1.ª *Substantivo suo habet congruere adjectum, numero casu et genere.*

2.ª *Quod si sint nomina diversi generis, tùnc magis nobile genus elegeris.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Substantivo suo*, &c. id est, nomen adjectivum convenire debet cum suo substantivo in genere numero et casu; ut, *Deus sanctus*, *Deus* est substantivum, *sanctus* est nomen àdjectivum, utrumque est in nominativo singularis numeri, *Deus* est masculini generis, *sanctus* etiam est in masculino genere, et sic de aliis exemplis; ut, *vita æterna*; *templum sanctum*; *Angeli boni*; *virtutes multæ*; *saxa grandia*; *iste liber*; *præceptor docens*; *discipuli audientes*.

2.ª *Quod si sint nomina*, &c. id est, quandò sunt duo vel plura nomina substantiva diversi generis, adjectivum debet poni in plurali et genere nobiliori, masculinum est nobilius aliis duobus, et femininum est nobilius neutro, præsertìm in rebus animatis; ut, *pater* et *mater mortui; mortui* est in plurali, quia *pater* et *mater* sunt duo; est in masculino *mortui*, quia pater est masculinus generis, quod est nobilius, quam femininum; *uxor* et *mancipium salvæ*. Quandò est sermo de rebus inanimatis, adjectivum solet poni in neutro plurali; ut, *virtus et vitium sunt contraria; ira et avaritia potentiora erant imperio.*

Regula Secunda.

Convenientia relativi et antecedentis.

1.ª *Qui, quæ, quod, numero debet congruere, præcedenti suo simul* et *genere.*

2.ª *Quod* si *post qui, quæ, quod, nomen posueris,* casu congruere, *tùnc illa feceris.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Qui, quæ, quod, numero* &c. id est, relativum, *qui, quæ, quod,* convenire debet cum suo nomine præcedenti, in genere et numero; ut, *Deus quem adoramus, quem* est relativum, *Deus* est nomen præcedens ad quod refertur *quem*, *quem* est masculino genere, et in *Sing.* quia *Deus* est masculini generis et Singularis numeri, et sic de aliis exemplis; ut, *Lex quam dedit Moysi; psalmi quos composuit David; sanctissima Virgo, quæ peperit Christum.*

2.ª *Quod si post qui, quæ, quod* &c. id est, relativum debet convenire cum nomine consequenti in genere numero et casu; ut, *quas litteras scripsi*, relativum *quas* convenit in genere numero et casu cum suo nomine *litteras*, tanquam adjectivum cum suo substantivo, quia nomen litteras ponitur post relativum *quas*. *Quem Joannem decollavit Herodes; quod evangelium scripsit Matthæus;* relativum ponitur in casu, quem petit verbum sequens; ut, *Deus, quem amo, quem* est in accusativo, quia verbum amo regit accusativum. *Beneficia, quorum abliviscebantur filii Israel, quorum* ponitur in genitivo, quia verbum obliviscor regit genitivum. *Sacra scriptura, cui student christiani, cui* ponitur in dativo, quia verbum neutrum studeo regit *dativum. Imperator Nero, qui interfecit sanctum Petrum, qui* ponitur in nominativo, quia verbum interfecit petit ante se nominativum, non est alius quam relativum *qui.*

Regula Tertia.

Convenientia nominativi in verbis.

1.ª *Semper conveniat verbum recto suo, Personâ simili semperque numero.*

2.ª *Si non sint nomina personâ simili pluralem ponito cum magis nobili.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Semper conveniat*, &c. id est, omne verbum, quod non est infinitivo, debet habere ante se nominativum cum quo convenit numero et personâ; ut, *Deùs videt omnia, videt* est verbum, *Deus* est nominativus, propterea *videt* est in sing. et *tertiâ personâ*, quia *Deus* est etiam sing. et in tertiâ personâ, et sic de aliis exemplis; ut, *tu doces, nos audimus, illi nugantur;* aliquandò nominativus non exprimitur sed subauditur; ut, *si vales, benè est*, id est, *si tu vales, hoc benè est; aiunt*, subau-

ditur homines; *pluit et tonat*, subauditur *cælum* vel *Deus*.

Quandò sunt plures vel duo nominativi singularis numeri, verbum ponitur in plurali; ut, *Paulus* et *Antonius vixerunt sanctissimè*, *vixerunt* ponitur in plur. quia *Paulus* et *Antonius* sunt duo et equivalent plurali.

2.ª *Si non sint nomina*, &c. id est, quandò illa duo vel plures non sunt nominativi ejusdem personæ, verbum ponitur in plurali et personâ nobiliori, prima persona est nobilior aliis duabus, secunda est nobilior tertiâ; ut, *si tu et filia valetis*, *valetis* ponitur in plurali, quia *tu et filia* sunt duo, ponitur autem in secundâ personâ, quia secunda persona est nobilior tertiâ, *Ego et Cicero valemus*, &c.

Regula Quarta.

Infinitivus vult accusativum ante se, verba quæ unionem significant, volunt eumdem casum post se et ante se.

1.ª *Modo in ultimo cum verbum fuerit accusantem prius ritè assumpserit.*

2.ª *Sed casus similes vult verbum uniens, et post et antè se, Deus est sapiens.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Modo in ultimo*, &c. id est, quandò verbum fuerit in Infinitivo vult habere ante se accusativum; ut, *scio Christum resurrexisse*, *Christum* est in accusativo, quia *resurrexisse*. quod est in infinitivo vult habere ante se accusativum; *nolo pueros mentiri;* potest poni ex his particulis, *quod*, *ut*, *quin*, *ne*, et tunc loco infinitivi ponitur in indicativo vel in subjunctivo, et loco accusativi ponitur nominativus, ut, *scio quod Christus resurrexit; nolo ut pueri mentiantur; pro* prohibeo pueros mentiri; *prohibeo ne pueri rixentur; non dubito quin hypocritæ damnentur*, pro non dubito hypocritas damnari.

2.ª *Sed casus similes*, &c. id est, verbum *Sum*, et similia; ut, *fio*, *evado*, *videor;* Verba vocandi; ut, *vocor*, *dicor*, *nominor*, *appellor*, et multa alia; ut, *æstimor*, *judicor*, volunt habere eumdem casum post se, quem habent ante se, quia significant solummodò Nomina sibi invicem convenire seu unire inter se; ut, *Deus est sapiens; Impii vocantur stulti; Clerici, si mali fuerint inemendabiles erunt*, et omnia alia quæ eodem modo significant res sibi convenire, volunt pariter eumdem casum post se, quem habent ante se, ut, *terra manet immobilis; Christus venit humilis et iterùm veniet terribilis.*

Quandòque ista nomina verba, quæ sunt in infinitivo volunt etiam eumdem casum post se, ut, *Ego cupio fieri doctus; Deus scit nos esse malos; hypocritæ volunt existimari sancti;* quandò ista verba habent dativum ante se, meliùs est ponere accusativum post eum, ut, *licet nobis esse bonos* et *beatos; non expedit pueris esse mendaces.*

Regula quinta.

Duo aut plura nomina ad eamdem rem pertinentia ponuntur in eodem casu; quandò pertinent ad diversas res, secundum ponitur in genitivo.

1.ª *Cum plura nomina idem significant, oportet simili casu congaudeant; diversa nominum significatio, secundum postulat tùnc in* genitivo.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Cum plura nomina* &c. id est, quandò sunt duo vel plura substantiva ad eamdem rem pertinentia, sive eamdem significantia, tùnc debent poni in eodem casu; ut, *urbs Roma*, illa nomina sunt eodem casu, quia significant eamdem rem, nempè *urbem Romam*. *Marcus Tullius Cicero, Publio Lentulo Proconsuli salutem dicit*; sunt in eodem casu, nempè in nominativo *Marcus Tullius Cicero*, quia significant sive nominant eumdem hominem, sic etiam *Publio Proconsuli Lentulo*, sunt in eodem casu nempè in dativo, quia pertinent ad eumdem hominem. *David rex propheta; fluvius Euphrates; mensis januarius.*

Regula Regiminis.

Diversa nominum &c. id est, quandò sunt duo nomina substantiva, quæ significant res diversas, id est, quarum una dicitur de alterâ, tùnc alterum illorum ponitur in genitivo; ut, *amor Dei; pœna peccati; stultitiæ impiorum; parabolæ Salomonis regis prophetæ filii Davidis; Salomonis* est in genitivo, *parabolæ* et *Salomon* sunt duæ res et diversæ, et *parabolæ* dicuntur de *Salomone*, sic etiam *Davidis* est in genitivo, quia *David* et filii sunt diversæ res, et duæ, at verò *Regis, Salomonis, prophetæ, filii*, ponuntur in eodem casu, quia pertinent ad eumdem hominem. *Vita clericorum, liber est laicorum*. (Turonense Concilium.)

Regula Sexta.

Genitivum regunt adverbia quantitatis, loci, temporis et alia aliqua. Nomina proprietatis, laudis, vituperii, ponuntur in genitivo et in ablativo.

1.ª *Casum dant secundum loci adverbia, quanti vel temporis,* instar *et alia.*

2.ª *Pars aut proprietas, laus, vituperium.*

Volunt æqualiter sextum aut secundum.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Casum dant secundum,* &c. id est, multa adverbia regunt genitivum; scilicet adverbia loci; ut, *ubì terrarum,* id est, in quo loco terræ; *nusquàm gentium,* id est, in nullo loco mundi; *longè gentium,* id est, multum longè ab hìnc. Adverbia quantitatis; ut, *parùm vini; multùm cibi; satis verborum*

Adverbia temporis; ut, *tùnc temporis; pridiè illius diei; postridiè absolutionis;* ista duo *pridiè, postridiè* regunt etiam accusativum; ut, *pridiè nonas; postridiè ludos; pridiè nonas,* id est, die ante nonas; *postridiè ludos;* id est, die post ludos.

Sunt adhuc aliqua adverbia, quæ regunt genitivum; ut, *instar montis,* id est ad similitudinem montis; *illius ergò,* id est, propter illum.

2.ª *Pars aut proprietas,* &c. id est, Nomina quæ significant proprietatem, aut partem alicujus hominis, aut alterius rei, aut laudem aut vituperium, ponuntur in *genitivo* vel *ablativo;* ut, *puer vultûs ingenui, vultûs* ponitur in genitivo, quia significat partem pueri, vel *vultu ingenuo,* in ablativo; *adolescens bonæ indolis, indolis* ponitur in *genitivo,* quia significat proprietatem laudabilem *adolescentis,* vel *bonâ indole; homo maximi animi,* vel *maximo animo; vir præstantis prudentiæ,* vel *præstante prudentiâ; homo ore durissimo,* id est, *impudentissimus.*

Regula Septima.

Genitivum regunt adjectiva à verbis derivata et alia multa, et adjectiva, et verba affectum aliquem significantia.

1.ª *Adjecta secundum volunt verbalia,*

2.ª *Affectum pariter significantia.*

3.ª *Et alia multa, quibus adjungitor verbum patheticum velut* Misereor.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Adjecta seu adjectiva secundum* &c. id est, adjectiva verbalia seu quæ à Verbo derivantur, regunt genitivum; ut, *tenax iræ,* id est, qui iram diù servat, *tenax* à Verbo teneo. *Fugax vitii,* id est qui fugit à vitio, *fugax* à Verbo fugio. *Avidus novitatis,* id est, qui desiderat semper scire aliquid novi, *avidus* à Verbo aveo.

2.ª *Affectum,* &c. id est, adjectiva quæ significant aliquem animi affectum, ut, scientiam, ignorantiam, curam, cupiditatem, reatum, et similia, regunt etiam genitivum; ut, *peritus musicæ,* id est qui scit artem musicam; *rudis scientiæ,* id est, qui nescit scientias; *anxius gloriæ,* id est, cujus animus afficitur desideriis gloriæ; *cupidus virtutis; timidus procellæ; conscius sceleris.*

3.ª *Et alia multa,* &c. id est, alia multa sunt adjectiva quæ regunt genitivum; ut, *pauper argenti; compos mentis,* id est qui habet sanam mentem; *prodigus pecuniæ.*

4.ª *Quibus adjungitor,* &c. id est, verba quæ significant aliquem animi affectum, aut dispositionem, curam, aut passionem aliquam, ac propterea pathetica dicuntur, regunt etiam genitivum; ut, *misereri alicujus, alicujus* est in genit. quia verbum misereri significat habere affectum misericordiæ et propterea regit gen. *Miserescite regis; satage rerum tuarum,* id est, benè cures res tuas. Verbum *miseror, aris,* regit accusativum; ut, *miserari fortunam alicujus,* id est, deflere, deplorare. Aliqua ex his verbis regunt ablativum, vel genitivum; ut, *falli animi* vel *animo,* id est decipi; *desipere mentis* vel *mente,* id est, delirare; *discrucior animi* vel *animo,* id est, crucior vel perturbor in animo.

Regula Octava.

Genitivum regunt Sum, Interest, Refert.

1.ª *Sum, Interest, Refert, casum dant secundum, cùm* Sum *pertinet;* Est *vult meum, tuum, nostrum, vestrum, suum; volunt meâ, tuâ, Refert et Interest, nostrâ, vestrâ, suâ.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Sum, Refert,* &c. id est, ista tria verba *sum, refert, interest,* quandò significant officium, possessionem, aut aliquid ad aliquem pertinere, regunt genti. ut, *sum Pauli,* id est ego pertineo ad Paulum, seu sum discipulus

Pauli, *Pauli* est in genitivo quia Sum hìc ponitur pro pertinere, ideò regit gen. *Tu non es Christi*, id est, tu non pertines ad Christum; *est christiani veri contemnere divitias*, id est proprium officium est christiani contemnere divitias; *interest omnium rectè facere*, id est, utile est omnibus rectè facere; *refert omnium*, id est, pertinet ad omnes.

2.ª Est *vult*, &c. id est, verbum *Est* loco genitivorum *meî tuî, suî, nostrî, vestrî*, accipit istos Nominativos neutros meum, tuum, nostrum, vestrum, suum; ut, *meum est hoc facere; nostrum est pati; tuum est docere; vestrum est audire*.

3.ª *Volunt meâ*, &c. id est, ista duo verba *refert* et *interest*, loco genitivorum, meî, tuî, nostrî, vestrî, suî, accipiunt istos ablativos femininos, meâ, tuâ, nostrâ, vestrâ, suâ; ut, *meâ et tuâ interest te rectè valere*. (Cicero.)

Regula Nona.
Regimen Dativi.

Naturalis et propria significatio dativi.

1.ª *Dativum postulat quæcumque dictio, quâ finis, commodum* vel *acquisitio significabitur, aut his contraria, Damnum, Incommodum atque similia*.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Dativum postulat* &c. id est, quæcumque dictio sivè sit nomen, sivè verbum, significans commodum, utilitatem, acquisitionem, aut attributionem boni vel mali, vult habere post se dativum, ut dativus post verba; sic, *veritas est mihi grata*, mibi ponitur in dativo, quia adjectivum *gratus, a, um*, regit dativum, eò quòd significat rem, quæ affert jucunditatem. *Prudentia est utilis pueris; disciplina molesta stultis; nebulo perniciosus est aliis; Gallia vicina est Italiæ; puer idoneus litteris; mendacium abominabile est Deo; hypocrita est similis simio; superbus est gravis omnibus*; dativus post verba; ut, *dare magistro verba; mittere litteras alicui; assuescere labori; bellaria nocent valetudini; ingenuus puer placet mihi; filii debent obedire parentibus; sapientes consulunt saluti animæ suæ; O quàm præsumptuosa temeritas! ille præponitur ovili divino, qui adhuc dominari spiritui suo nescit*. (Nicolai Papæ epistola.) *Non vacat mihi hoc facere*, id est non habeo tempus hoc faciendi; *invidere alicui*, id est, habere invidiam. *Mihi convenit, accidit, contingit, officit, restat, placet, libet, liquet, constat, decet, expedit, conducit*.

Regula decima.

Quædam verba particulariter regunt dativum ex quibus non nulla regunt dativum personæ et rei.

1.ª *Sum* et *composita, occurro, gratulor, succurro, impero, studeo, medeor, dativum postulant, excello, faveo*.

2.ª *Sum sæpè duplicem do, verto, habeo*.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Sum* et *composita* &c. id est, ista omnia verba et alia ejusdem significationis regunt dativum; ut, *est mihi liber*, id est habeo librum. *Adesse sacro*, id est, audire missam. *Adesse patri*; id est succurrere patri suo. *Joseph occurrit patri suo*, id est, ivit obviam patri suo. *Jethro gratulatus est Moysi*, id est gavisus est cum Moyse de bonis, quæ acceperat Moyses à Deo in Ægypto. *Rex Galliæ succurrit regi Angliæ*, id est auxiliatur vel opitulatur regi Angliæ, seu adjuvat Regem Angliæ. *Augustus imperavit omnibus nationibus; hypocrita semper studet simulationi; ignominia sacerdotis est propriis studere divitiis; virga medetur pigritiæ; sapientia excellit divitiis*, id est sapientia est melior et excellentior quam divitiæ; *Jonathas favebat Davidi*.

2.ª *Sum sæpè duplicem* &c. id est, ista verba *sum, do, verto, habeo*, etiam aliqua alia, ut, *tribuo, duco, relinquo, puto*, &c. regunt sæpè duos dativos, scilicet unum personæ et alterum rei; ut, *pietas est nobis honori*, id est affert nobis honorem, verbum *est* regit hos duos dativos scilicèt dativum personæ *nobis*, et *dativum* rei *honori*, et sic de sequentibus; *avari dant pauperibus fenori*, id est ad usuram. *Negligentia vertitur pueris vitio*, id est, ad vitium. *Impii bonos habent sibi ludibrio*, idest, impii irrident, seu despiciunt bonos; *aliquid relinquere creditori, pignori*, id est relinquere in pignus; *adulatio tribuitur adulatoribus ignaviæ*, id est, ad ignaviam; *impii peccata sua sibi laudi putant ducuntque*, id est, ad laudem ducunt, vel gloriantur de peccatis suis.

Regimen Accusativi.
Regula Undecima.

Omne verbum activum aut activè

sumptum regit accusativum, verba quæ significant recordari aut oblivisci regunt accusativum vel genitivum.

1.ª *Vult quartum regere verbum quod dicitur* activum, *sivè quod activè sumitur.*

2.ª *Verba memoriæ volunt alterutrum, casumque regere quartum vel secundum.*

Explicatio et Exempla.

2.ª *Vult quartum*, &c. i est omne verbum activum, aut habens significationem activam, regit accusativum post se; ut, *amo Deum*, Deum est in accusativum, quia verbum *amo* est activum, ac proindè regit accusativum. *Ignis œterni tormenta sustinebit qui ecclesiastica decreta neglexerit.* (Epistola S. Chrysostomi.) *Imitor bonos; odi mendacium; osculor crucem; modestia decet puerum; non facit ornatum clericum tenera vestis, sed munditia mentis.* (S. Bernardus.)

2.ª *Verba memoriæ*, &c. id est, verba quæ significant recordari, aut oblivisci regunt Accusativum, vel Genitivum; ut, *memini malorum meorum*, vel *mala mea; recordari peccatorum*, vel *peccata mea; oblivisci generis sui* vel *genus suum; memini Hilarionis* vel *Hilarionem;* Nomina Adjectiva, quæ Significant oblivionem aut memoriam, regunt solummodò genitivum; ut, *memor accepti beneficii; immemor injuriæ.*

Regula Duodecima.

Quædam verba regunt *accusativum* personæ, alia quandòque *accus.* personæ et *genitivum* rei.

1.ª Dic *hoc me delectat, fugit, fallit, pudet, juvat et præterit, decet et dedecet.*

2.ª Dic *hujus me piget, tædet et pænitet, non te pudet tuî, cujus me miseret.*

Explicatio et Exempla.

1.ª Dic *hoc me delectat*, &c. id est, ista verba regunt accusativum personæ, res verò ponitur in nominativo; ut, *ludus declectat pueros*, id est pueri gaudent ludere, *pueros* significat personam, propterea ponitur in accusativo, quia verbum delectat regit accusativum personæ, *ludus* verò est res, propterea ponitur in Nominativo, quia verbum delectat vult habere rem pro Nominativo. *Hoc me fugit et præterit*, id est, ignoro hanc rem, et nescio. *Non te fallit*, id est benè scis; *non te hæc pudent*, id est non habes pudorem istarum rerum; *id me juvat*, id est mihi placet, vel mihi affert gaudium et voluptatem; *modestia decet pueros*, id est modestia benè convenit pueris. *Scurrilitas non decet Christianum*, id est turpe est christiano scurriliter immodestè agere.

2.ª Dic *hujus me piget*, &c. id est, ista quinque verba regunt accusativum personæ et genitivum rei, ut, *piget me stultitiæ meæ*, id est doleo de stultitiâ meâ; *me* significat personam et est in accusativo, quia *piget* regit accusativum personæ, *stultitiæ* significat rem cujus me piget, et propterea est in genitivo, quia *piget* regit genitivum rei. *Tædet sanctos vitæ longæ*, id est longa vita molesta est Sanctis, quia cupiunt mori ut non peccent ampliùs, et sint cum Christo. *Regem Davidem pænitebat peccati sui*, id est valdè dolebat se peccavisse. *Non te pudet tuî, cujus me miseret*, id est, non habes pudorem stultitiæ tuæ, cujus compassionem habeo.

Quandò quinque ista verba in infinitivo sunt, alia hæc verba, *deceo, possum, debeo, soleo, incipio*, semper ponuntur in tertiâ personâ singularis numeri; ut, *me decet pænitere; te potest pænitere; nos incipit pudere; nos solet pigere; bonos christianos debet misereri paupertatis aliorum.*

Regula Decima tertia.

Verba consequenter posita sine vel cum conjunctione, gerundia, supina et participia regunt casum verbi sui.

1.ª Dic *volo legere.* 2.ª *Eo lusum* dicito.

3.ª Dic *fac ut videam.* 4.ª Vel *sciam facito.*

5.ª *Casum verbi sui regunt Gerundia.*

6.ª *Supina pariter.* 7.ª *Et Participia.*

Explicatio et Exempla.

1ª Dic *volo legere*, &c. quandò duo verba ponuntur consequenter sine conjunctione, ultimum debet poni in infinitivo; ut, *volo legere; qui nescit tacere, nescit loqui; verè novit rectè vivere, qui rectè novit orare.* (Augustinus.)

2.ª *Eo lusum dicito*, id est, post verba motum significantia, ponitur supinum in *um* loco infinitivi, ut *Eo lusum*, quia verbum *Eo* significat motum, ponitur supinum *lusum* loco infinitivi *ludere. Christus ducebatur immolatum*, pro *immolari*, vel *ut immolaretur.*

3.ª Dic *fac ut videam*, &c. id est, quandò post primum verbum ponitur conjunctio *ut*, vel *ne*, alterum verbum poni debet in Subjunctivo; ut, *fac ut videam*, ponitur *videam*, in Subjunctivo, quia Conjunctio *ut* ponitur post verbum *fac*, et hoc idem est ac *fac me videre; cave ne mentiaris*.

4.ª Vel *sciam facito;* id est, sæpè Conjunctiones illæ; *ut, ne*, subintelliguntur, et tamen semper verbum ponitur in Subjunctivo; ut, *fac videam*, subauditur *ut; cave mentiaris*, subauditur *ne*.

5.ª *Casum verbi sui regunt gerundia;* id est, gerundia regunt eumdem casum, quem regit verbum undè formantur; ut, *tempus obliviscendi injuriarum*, gerundium *obliviscendi*, regit genitivum injuriarum, quia verbum obliviscor regit genitivum. *Legendo libros; fungendo officio suo; indulgendo tibi*.

6.ª *Supina pariter;* id est, supina regunt pariter casum verbi sui; ut, *cur is te perditum*, supinum *perditum* regit *te* Accusativum, quia verbum perdo regit Accusativum; *vado accensum lampadem, lucernam*.

7.ª *Et participia;* id est, participia regunt etiam casum verbi sui ex quo formantur; ut, *amans Deum*, participium *amans* regit Accusativum *Deum*, quia verbum *Amo* regit Accusativum, *obliviscitur animæ suæ, serviens corpori, fruens voluptate*.

Ista omnia participia regunt casum verbi sui; ut, *populabundus agros*, nomen verbale *populabundus* regit Accusativum *agros*, quia verbum undè formatur, regit Accusativum. Deniquè omnes voces derivatæ ab Activo et servantes earum Significationem ordinariè regunt eumdem casum; ut, *convenienter naturæ*, quia dicitur *conveniens* seu *convenit naturæ*.

Regula decima quarta.

Verba quæ duos Accusativos regunt, aut habent varium regimen.

1.ª *Celo et doceo, rogo et moneo, dant quartum duplicem*,
2.ª *In Sacris Induo*, 3.ª Sed *tamen variant, usum consuleto*.
4.ª *Interdico tibi hâc domo dicito*.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Celo, doceo*, &c. id est, ista verba et eorum composita regunt duos Accusativos, hoc est unum Accusativum personæ et alterum rei; ut, *celo te hanc rem. te* est Accusativum personæ, *rem* est Accusativum rei. *Rogo te hoc beneficium; moneo te hanc rem; docere aliquem litteras, aliquem* est Accusativum personæ, *litteras* est Accusativum rei.

2.ª *In Sacris Induo;* id est, verba quæ Significant induere seu vestire regunt etiam duos Accusativos diversos, sed exempla non inveniuntur ordinariè, nisi in Scripturâ sacrâ; ut, *induit eum stolam gloriæ, eum* est Accusativum personæ, *stolam* est Accusativum rei.

3.ª Sed *tamen variant;* id est, ista verba sæpè regunt unum Accusativum solummodò cum alio casu; ut, *celo te de hâc re*, vel *celo hanc rem tibi; docuit nos rex de adventu suo; erudire aliquem præceptis; hoc à me poscit*, seu *flagitat; sciscitari aliquid ab aliquo; moneo te de hâc re; commonere aliquem officii sui; induo te veste;* ista omnia verba quandò sunt in passivo retinent Accusativum rei; ut, *Magister celatus est hanc rem*, id est Magister non scivit hanc rem; *pueri docentur grammaticam; Cæsar rogatus est sententiam à Consule; admonemur multa à præceptore*, id est, præceptor admonet nos de multis rebus; *induitur loricam*, induit se loricâ.

4.ª *Interdico tibi*, &c. id est, hoc verbum interdico vult habere *abl.* rei cum *dat.* personæ; ut, *interdico tibi hâc domo;* id est, prohibeo ne intres in hanc domum, *domo* est abl. rei, *tibi* est dativus personæ; aliquandò accipit Accusativum rei cum dativo personæ; ut, *Ecclesia interdicit Clericis usum vestium sericarum*, id est Ecclesia prohibet ne Clerici induantur vestibus sericis.

Regula decima quinta.

Præpositiones, quæ regunt Accusativum.

1.ª Accusantem regunt, *ad, apud, contra, adversum, adversus, ante, cis* vel *citra, circum, circa, extra, erga, inter, intra, infra, juxta, penes, ob, post, præter, supra*.

2.ª *Per, pone*, addito *secus*, et *secundum, trans, propter*, et *ultra*, et habes numerum, his addunt *circiter, prope* et alia, nempè, *versus, usque* sed sunt adverbia.

Explicatio et Exempla.

1.ª Accusantem regunt *ad, apud*, &c. id est, istæ omnes præpositiones, quæ sunt numero viginti quinque, regunt Accusativum; ut, *ire ad præceptorem*, præceptorem ponitur in Accusativum, quia præpositio *ad* regit Accu-

sativum; *Manducare apud hospitem ante horam octavam.*

2.ª His addunt *circiter*, &c. id est, aliqui addunt quatuor istas particulas viginti quinque præpositionibus suprà dictis, sed sunt adverbia, nam non regunt accutivum vel abl. nisi vi præpositionis alicujus subintellectæ aut expressæ; ut, *venit prope muros*, subauditur *ad* quæ regit muros. *Habemus hostem prope à muris*, ablativo *muris* regitur à præpositione *à*, et sic de aliis tribus.

Regula Decima Sexta.
Regimen Ablativi.

Præpositiones quæ regunt ablativum, quatuor accusativum vel ablativum.

1.ª Sextum regunt *à, ab, abs, absque, clam, coram, cum, de, e, ex, præ, pro, sine, tenus, palam.*

2.ª *In, sub, subter, super*, casum alterutrum, si sit motus quartum, si non sit ultimum.

Explicatio et Exempla.

1.ª Sextum regunt *à, ab*, id est, istæ quindecim præpositiones regunt ablativum; ut, *à patre; ab avo; venio abs te; absque te; clam me; coram omnibus; cum cupiditate; tenus* ponitur post casum suum; ut, *ore tenus*, id est, usque ad os; *cælo tenus*, id est, usque ad cœlum. Si nomen sit pluralis numeri, ista præpositio regit illud in *gen.* ut, *aurium tenus*, id est, usque ad aures.

2.ª *In, sub, subter, super*, id est, istæ quatuor præpositiones aliquandò regunt *accusativum*, aliquandò *ablativum*, scilicet regunt accusativum, quandò significant motum seu mutationem ex uno loco in alium locum; regunt verò ablativum, quandò non significant motum seu mutationem ex uno loco in alium locum; ut, *venire in scholam*, ponitur *scholam* in accusativo, quia præpositio *in* significat ibi motum seu mutationem ex uno loco in alium locum. *Deambulare in horto*, ibì *in horto* est in *ablativo*, quia præpositio non significat motum seu mutationem ex uno loco in alium locum, sed in eodem loco. *Sint divinæ scripturæ in manibus tuis, et jugiter in mente revolvantur*, (Hieron.) *Tegula cecidit super caput*, caput ponitur in *accusativo*, quia ibì est motus. *Requiescere super fronde viridi*, ponitur *viridi fronde* in *ablativo*, quia ibì non est motus.

Regula Decima Septima.

Verba composita ex præpositione, regunt ejus casum, Attinet, spectat, et pertinet, regunt accusativum cùm præpositione *ad*.

1.ª *Casum particulæ, ex quâ componitur* verbum, *vult regere,*

2.ª *Sed et repetitur sæpè particula.*

3.ª Spectat *et* attinet, *ad cum casu suo regunt, et* pertinet.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Casum particulæ*, &c. id est, verba composita ex aliqua præpositione, regunt casum illius præpositionis; ut, *Pytagoras Persarum magos adiit;* id est, ivit *ad magos*, ponitur in *accusativo*, quia *adiit* componitur ex verbo *eo* et præpositione *ad*, quæ regit accusativum. *Circumequitare mænia*, id est, equitare circà muros, *mænia* ponitur in accusativo, quia circumequitare componitur ex verbo equitare et præpositione *circum*, quæ regit accusativum. *Excedere muros*, id est, cedere, seu egredi extra muros, *muros* ponitur in accusativo, quia excedere ibì componitur ex verbo *cedere* et præpositione, *extra*, quæ regit accusativum. *Abire scholâ*, ponitur in ablativo *scholâ*, quia *abire* componitur ex verbo *ire* et *præpositione ab*, quæ regit ablativum. *Excedere terrâ*, id est, egredi è terrâ, seu regione aliquâ, *terrâ* ponitur in ablativo, quia *excedere* ibi componitur ex verbo *cedere* et præpositione *ex*, quæ regit ablativum.

2.ª *Sed et repetitur*, &c. id est, præpositio ex quâ verbum componitur, sæpè repetitur post illud verbum; ut, *adire ad aliquem*, ibì præpositio *ad*, ex quâ componitur verbum *adire*, iterùm repetitur. *Pervadere per agros; abire à schola.*

3.ª Spectat *et* attinet, &c. id est, ista tria verba regunt accusativum cum præpositione *ad;* ut, omnes *actiones hypocritæ spectant ad habendam laudem*, id est, hypocritæ omnia faciunt ut laudentur. *Hoc ad me attinet; hic liber pertinet ad te.*

Regula Decima Octava.

Quatuor quæstiones loci.

1.ª *In sexto jungere vult* Ubì *quæstio,*

2.ª *Sum tamen Cadomi, sum Romæ dicito.*

3.ª Quò *cum* in *vult quartum*, Quà *cum* per *pariter,*

4.ª *Sextum solummodò amans æqualiter.*

5.ª Undè, *è, ex*, et *à, cum sexto capiet.*

6.ª *Quælibet quæstio non rarò reticet,*

7.ª *Particulas istas.* 8.ª *Sic sola*

ponito urbium nomina. 9.ª *Rus, Domus jungito.*

Explicatio et Exempla.

Quatuor quæstiones loci scilicet, *ubì, quò, quà, undè,* notant locum, in quo aliquid est vel fit; ut, *ubì habitat. Quò,* denotat locum, in quem imus; ut, *quò vadis? Quà* denotat locum, per quem transimus; ut, *quà transit? Undè* denotat locum, ex quo venimus; ut, *undè venitis?* Oportet attendere, quænam præpositio propriè conveniat cuilibet istarum quatuor quæstionum, et quis sit casus illius præpositionis. Nam quæcumque loci nomina ponuntur in quâlibet quæstione, (excipe quæstionem *Quà.*) in casu præpositionis propriæ illius quæstionis cum illâ præpositione expressâ, vel subintellectâ. Exprimitur ordinariè præpositio ante nomina propria Regnorum et Provinciarum, et ante nomina appellativa cujuscumque loci. Ordinariè verò non exprimitur ante nomina propria urbium, et ante ista duo nomina *rus* et *domus.* Hæc est autem summa totius hujus regulæ, quæ per partes nunc est explicanda.

1.ª *In sexto jungere,* &c. id est quæstio *ubì,* quia non est motus seu mutatio ex uno loco in alium locum, vult ablativum cùm præpositione *in* expressâ vel subintellectâ; exprimitur præpositio *in* ante nomina regionum et ante nomina appellativa; ut, *Christus natus est in Judæâ,* exprimitur præpositio *in,* quia *Judæa* est nomen proprium alicujus regionis. *Habitat in urbe,* exprimitur præpositio *in,* quia urbs est nomen appellativum conveniens omnibus urbibus; non exprimitur præpositio *in* ante nomina propria urbium et ante nomina *rus* et *domus;* ut, *Alexander Babylone mortuus est,* subauditur præpositio *in,* sed non exprimitur, quia *Babylon* est nomen proprium urbis. *Vitam agere ruri* vel *rure,* ista duo nomina etiam *ruri* et *rure* sunt in ablativo.

2.ª *Sum tamen Cadomi,* &c. id est, Nomina urbium primæ et secundæ declinationis, (nisi sint pluralis numeri,) ponuntur in genitivo in quæstione *ubì;* ut, *sanctus Petrus mortuus est Romæ; Paulus prædicavit Corinthi. Jacobus manebat domi,* ponitur *domi* in genitivo, quia domus est secundæ declinationis, et ponitur semper sicut Nomina urbium.

Quatuor sunt Nomina, quæ in quæstione *ubì* ponuntur in genitivo; ut, *belli, militiæ, domi* et *humi.*

3.ª Quò *cum* in *vult quintum,* &c. id est, quæstio *quò,* quia designat motum seu mutationem ex uno loco in alium locum, vult Accusativum, cum præpositione *in* expressâ vel subintellectâ. Exprimitur *in* ante Nomina regionum, et ante Nomina appellativa; ut, *Cæsar ivit in Galliam; venire in urbem, in scholam.* Non exprimitur præpositio ante Nomina propria urbium, et ante Nomina *rus* et *domus;* ut, *Paulus venit Romum; Cæsar ivit Parisios; ire rus; reverti domum.*

4.ª Quà *cum per pariter;* id est, quæstio *quà* accipit accusativum cum præpositione *per,* sed solummodò ante Nomina appellativa; ut, *sanctus Paulus transivit per Macedoniam, et per multas urbes.*

5.ª *Sextum solummodò,* &c. id est, ista quæstio *quà* etiam accipit ablativum sine præpositione, sed ante sola Nomina propria urbium; ut, *transiit Athenis, Corintho,* et *Româ.*

6.ª Undè, *è, ex,* et *à,* &c. id est, quæstio *udnè* vult ablativum cum aliquâ ex his præpositionibus, *è, ex, à, ab,* vel *de,* expressis vel subintellectis. Exprimitur ante Nomina regionum et ante Nomina appellativa; ut, *Christus reversus est ex Ægypto, recessit à Judæâ; venio à præceptore, è cubiculo, ex agris.* Non exprimitur ante Nomina propria urbium et ante Nomina *rus* et *domus;* ut, *venit Lugduno, Parisiis, Neapoli, rure* et *domo.*

7.ª *Quælibet quæstio,* &c. id est, sæpè præpositiones non exprimuntur, atque etiam aliquandò ante Nomina regionum, sed tamen subintelliguntur semper.

8.ª *Sic sola ponito,* &c. id est, semper oportet ponere Nomina urbium sine præpositione, ut jam diximus, quamvis sæpè inveniantur cum præpositione apud antiquos auctores.

9.ª *Rus, domus jungito;* id est, ista duo Nomina debent poni semper sine præpositione, sicut Nomina urbium, ut jam diximus; inveniuntur tamen aliquandò cum præpositione apud antiquos auctores.

Regula decima nona.

Spatium temporis et loci, tempus, locus, mensura, ponuntur in ablativo vel in accusativo solis, vel cum præposione.

1.ª *Tempus atquè locus, mensura, spatium, loci vel temporis dant casum ultimum, vel quartum unicè*

vel cum particulâ. Dic *verno tempore*, Dic *horâ tertia*.

Explicatio et Exempla.

1.ª *Tempus atque*, &c, ista quinque scilicet.

1.um Spatium temporis.

2.um Spatium loci.

3.um Tempus in quo aliquid est vel fit.

4.um Locus in quo aliquid est vel fit.

5.um Mensura. Ista inquam quinque ponuntur in ablativo vel in accusativo solis; hoc est, sine præpositione vel tamen aliquandò cum præpositione, præsertim cum accusativo. Itaquè spatium seu duratio temporis quâ respondetur ad quæstionem quandiù vel quandudùm, seu quoto tempore, ponitur vel in ablativo sine præpositione; ut, *quandiù Christus Dominus Deus vixit? Vixit triginta tribus annis et tribus mensibus*, subauditur *in;* vel in accusativo sine præpositione; ut, *vixit triginta tres annos et tres menses*, vel subauditur *per* in accusativo vel cum præpositione; ut, *vixit per triginta tres annos et tres menses.*

2.ª *Spatium* seu *distantia locorum* ponitur in Ablativo sine præpositione; ut, *Hyerusalem distat ab Hebron spatio unius diei;* id est, distat itinere unius diei; vel in Accusativo sine præpositione, et magis ordinariè sic ponitur, *Bethlehem distat ab Jerusalem octo milliaria*, subauditur *per* vel *ad*, id est, abest ab Jerusalem itinere trium horarum; rarissimè invenitur præpositio expressa cum Accusativo.

3.ª *Tempus præcisum*, quo aliquid factum est vel fit, quo respondetur ad quæstionem quandò, debet poni semper in ablativo; ut, *Filii Israel egressi sunt de Ægypto mense martio, verno tempore; Christus natus est anno mundi quater millesimo.* Aliquandò nomen temporis invenitur cum Accusativo sine præpositione; ut, *Christus natus est ab hinc mille annos et octingentos*, subauditur *ante*. Aliquando tamen invenitur cum Accusativo et præpositione; ut, *circumcisus est post octo dies; ad trigesimum annum cæpit prædicare Evangelium.*

4.ª *Locus præcisus*, in quo aliquid est vel fit, ponitur in ablativo sine præpositione; ut, *primo lapide; secundâ domo; tertiâ arbore;* subauditur *in;* vel in Accusativo cum præpositione, et magis ordinarie sic ponitur; ut, *Romani occurrerunt Gallis ad undecimum lapidem; accepi tuas litteras ad quintum milliare.* Mensura ponitur in ablativo sine præpositione; ut, *arca federis erat longa duobus cubitis et dimidio, et alta uno cubito et dimidio;* vel in Accusativo sine præpositione; ut, *muri Babylonis erant alti pedes ducentos, lati quinquaginta*, subauditur *ad*. Mensura referri potest ad spatium seu distantiam locorum subintelligendo *ad*, de quâ suprà.

5.ª Dic *verno tempore*, dic *horâ tertiâ;* tempus, quo aliquid est vel fit, quo respondetur ad quæstionem *quandò*, ponitur magis ordinariè in ablativo; ut jam diximus, et magis ordinariè in praxi sic debet poni præsertìm à tyronibus; ut, *Pascha celebrabatur verno tempore; Spiritus Sanctus descendit super Apostolos horâ tertiâ.*

Regula vigesima.

Comparativum vult ablativum, partitivum et superlativum volunt genitivum.

1.ª *Comparans optimè dat casum ultimum,*

2.ª *Partem significans semper dat secundum,*

3.ª *Sit nomen superans, quandò partitio*

4.ª *Significabitur cum casu secundo.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Comparans optimè*, &c. id est Nomen comparativum regit ablativum; ut, *virtus melior est divitiis;* ponitur *divitiis* in ablativo, quia comparativum *melior* regit ablativum; *nihil pejus est hypocritâ;* ponitur *hypocrita* in ablativo quia *pejus* comparativum regit ablativum.

2.ª *Partem significans*, &c. id est, nomen partitivum, hoc est, nomen, quod significat partem alicujus majoris numeri, vel alicujus multitudinis regit genitivum; ut, *primus Apostolorum; unus Gallorum; quis vestrûm; dexter oculorum* ista omnia Nomina *primus, unus*, &c. sunt partitiva, ideò istos regunt genitivos, *Apostolorum, Gallorum*, &c. Multa autem sunt Nomina partitiva scilicet, *unus, duo, tres*, &c. et cæteri numeri cardinales, *primus, secundus, tertius*, &c. Item *alius, aliquis, alter, alteruter, nemo, neuter, nullus, singuli, bini, trini, plerique;* alia composita, à *qui, quæ, quod; solus, ullus, uter*, et omnia composita ac *plsraque* et alia præsertìm superlativa, et comparativa sæpissimè, ut mox dicetur.

3.ª *Sit nomen superans*, &c. id est, nomen superans etiam regit ge-

nitivum quotiescumque fit partitivum; ut, *Sapientissima Virginum*, ponitur *virginum* in genitivo, quia *sapientissima* est superlativum, et hoc loco est partitivum, significat enim inter omnes virgines, seu ex numero cum omnibus virginibus, istam unam esse valdè sapientem. *Nero fuit crudelissimus Imperatorum omnium Romanorum;* quandò comparativum est partitivum regit etiam genitivum; ut. *fortior manuum; major ursarum; Cicero et Demosthenes duo eloquentiores omnium oratorum*. Post comparativum loco ablativi potest poni particula *quàm* et post illam ordinariè ponitur casus similis illi, qui est ante; ut, *scientia est melior auro* vel *quàm aurum; nihil pejus est doloso*, vel *quàm dolosus*. Post partitivum et superlativum loco genitivi potest poni præpositio *inter* cum accusativo; ut, *sapientissima virginum*, vel *inter omnes virgines*, vel potest poni præpositio *ex* vel *de*, cum ablativo; ut *Nero fuit crudelissimus omnium*, vel *ex omnibus; quis vestrûm;* vel *quis ex vobis; pauci discipulorum perseverant*, vel *pauci de discipulis*.

Regula Vigesima Prima.

Verba et Nomina quæ regunt ablativum vel genitivum.

1.ª *Accuso absolvo, damnoque ultimum casum dant propriè, habent et secundum.*

2.ª *His debes jungere quæcumque* copiæ *verba aut nomina sive* penuriæ,

3.ª *Immunis, prœditus, expers, et alia,* ut, *dignus jungito, contentus gloriâ.*

4.ª *Dic opus pallium vel opus pallio, nonnunquam pallii sic* usus *ponito.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Accuso, absolvo*, &c. id est, ista verba, et alia ejusdem significationis, regunt ablativum, vel genitivum; ut, *accusare aliquem criminis*, vel *crimine; absolvere aliquem improbitatis*, vel *improbitate; damnare amicum sceleris*, id est, imputare crimen amico, *damnare eodem crimine;* aliquandò præpositio exprimitur cum ablativo; ut, *accusare de negligentiâ; absolvi de prævaricatione; condemnatus de aleâ.*

2.ª *His debes jungere*, &c. id est, Verba et Nomina Adjectiva, quæ significant copiam et abundantiam alicujus rei vel è contra quæ indigentiam significant aut penuriam seu privationem, regunt pariter ablativum vel genitivum, verba abundantiæ et privationis sæpiùs regunt ablativum; ut, *abundare ingenio et doctrinâ; affluere bonis; vacare pudore*, id est, esse sine pudore. Nonnulla tamen horum verborum indifferenter accipiunt ablativum vel genitivum; ut, *indigeo tui consillii;* id est, indigeo ut mihi des consilium; *pueri bonæ indolis indigent solummodò cohortatione. pigri et socordes indigent virgâ.* Nomina Adjectiva Significantia abundantiam regunt genitivum vel ablativum; ut, *Crœsus locuples pecuniæ;* id est, habebat multam pecuniam; *annus locuples frugibus;* id est. annus abundans frugibus; *pecus abundans lactis* vel *lacte.* Nomina Adjectiva Significantia privationem, aut penuriam regunt pariter genitivum vel ablativum; ut, *omnium egenus;* id est, qui nihil habet; *epistola inanis omni re utili;* id est, in quâ nihil boni est; *Hypocrita à stultis laudatur, ejus tamen animus est vacuus virtute.* Aliqua Adjectiva privationis regunt solummodò ablativum; ut, *captus oculis, auribus, mente;* id est, qui non habet usum oculorum, aurium, mentis; *confectus ætate;* id est, valdè senex, seu fractus senio.

3.ª *Immunis, prœditus*, &c. id est, ista adjectiva, et aliqua alia regunt genitivum vel ablativum; ut, *Immunis belli, immunis militiâ;* hoc est, qui non tenetur ire ad bellum. *Vir prœditus singulari virtute et constantiâ;* hoc adjectivum *prœditus* ponitur solummodò cum ablativo; *expers metu*, vel *expers metûs*, id est qui non habet timorem; *expers* meliùs ponitur cum genitivo; *dignus laudis vel laude*, meliùs cum ablativo. *Profectò indignus est sacerdotio qui non fuerit ordinatus invitus, contentus libertatis;* id est qui contentus est modo habeat libertatem; *contentus gloriâ; natura contenta est parvo;* hoc nomen contentus meliùs accipit ablativum.

4.ª *Dic opus pallium*, &c. id est hoc nomen *opus* solet jungi nominibus quasi esset adjectivum indeclinabile; ut, *pallium est opus; libri opus nobis sunt*, id est indigemus libris. Nomen *opus* sæpissimè regit ablativum; ut, *opus est pallio; opus nobis est præceptore.* Aliquandò etiam nomen *opus* invenitur cum genitivo; ut, *opus est pallii; si quis vult fieri doctus opus est lectionis.*

5.ª *Sic usus ponito;* id est hoc nomen *usus* regit ablativum sicut *opus* et idem significat; ut, *nùnc usus est viribus,* id est opus est viribus.

Regula Vigesima Secunda.

Nomen pretii et verba æstimandi.

1.ª *Semper in ultimo sit nomen pretii.*

2.ª *Pluris excipito, tanti et maximi.*

3.ª *Quæ vult et æstimo, cum flocci, nihili.*

4.ª *Pili, teruncii, multi et plurimi.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Semper in ultimo,* &c. id est nomen pretii ponitur semper in ablativo; ut, *emi librum tribus nummis;* ponitur *nummis* in ablativo, quia tres nummi sunt pretium libri. *Non emam mercedem hypocritarum vitiosâ nuce,* id est nullius pretii, vel nulla erit merces hypocritarum apud Deum.

2.ª *Pluris excipito,* &c. ista adjectiva *pluris, tanti maximi,* et alia; ut, *quanti, minoris,* &c. ponuntur in genitivo quandò sunt sine substantivo; ut, *emit tanti quanti voluit,* id est, emit eo, vel tanto pretio quo seu quanto voluit. *Non pluris vendo quam cæteri etiam minoris,* id est, non vendo majori pretio quam alii, imò vendo minori pretio.

3.ª *Quæ vult* et *æstimo,* &c. id est, verba æstimandi recipiunt etiam istos genitivos *tanti, quanti, minoris,* et præterea alios, nempè *flocci, nihili, pili,* &c. ut *æstimare multi; magni facere; parvi pendere; pili non facere; non facere flocci* vel *teruncii; nauci habere; nihili pendere.* Ista nomina ultima idem significant nempè pro nihilo habere. *Æqui bonique facio,* id est facio nùnc bonâ intentione. Ista autem nomina adjectiva, *tanti, quanti,* &c. ponuntur in ablativo quandò habent substantivum expressum; ut, *virtus magno pretio æstimatur; redimere minori pretio.* Aliqua tamen ex illis ponuntur in ablativo quamvis non habeant substantivum expressum; ut, *parvo vel nihilo consequi,* id est, facile aliquid obtinere seu pro nihilo. *Magno æstimare; vili vendere; nimio emere,* id est emere nimis charè.

Regula Vigesima Tertia.

Verba passiva, et quædam alia volunt Ablativum cum præposione *à* vel *ab.*

1.ª *Passivis ultimus, et præpositio A vel AB jungitur, amor à filio.*

2.ª *Idem hæc postulant, peto, recipio, expecto, libero, disto, et differo.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Passivis,* &c. id est verba passiva accipiunt post se ablativum cum præpositione *à,* vel *ab;* ut, *amor à filio,* amor est verbum passivum propter eà accipit præpositionem *à* cum ablativo *filio. Scriptura sacra legitur à christianis; stulti decipiuntur à diabolo.*

2.ª *Idem hæc postulant,* &c. hæc verba scilicet, *recipio, peto, expecto, libero, disto, differo,* et alia ejusdem significationis, accipiunt ablativum cum præpositione *à* vel *ab;* ut, *debemus petere omnia bona à Deo; accipimus à Deo ea quæ verè ab illo expectamus; Christus Dominus liberavit nos à peccatis; Lutetia Parisiorum distat ab urbe Româ trecentis leucis; multùm differunt verè pii ab hypocritis.* Aliqua etiam adjectiva accipiunt ablativum cum præpositione *à* vel *ab;* ut, *veternosi* (id est segnes somniculosi) *et Socordes solent esse alieni à litteris,* id est non amant litteras, seu abhorrent à litteris. *Res diversæ à præpositâ quæstione,* id est res quæ sunt alienæ.

Regula Vigesima Quarta.

Nomen materiæ in *ablativo* cum *è* vel *ex;* instrumentum, pœna, causa, modus in *ablativo,* et *ablativus absolutus.*

1.ª *Ex* vel *e* capiet et *casum ultimumn omen materiæ.* 2.ª *Sed solum ultimum volunt instrumentum, pœna, causa, modus.*

3.ª Dic, *servus cæditur cunctis præsentibus.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Ex* vel *e* capiet, &c. id est, nomen materiæ ex quâ aliquid fit ponitur in ablativo cum præpositione *ex* vel *e;* ut, *jussit Deus fieri candelabrum ex auro purissimo,* ponitur *auro* in ablativo cum præpositione *ex,* quia est res ex quâ factum fuit illud candelabrum tabernaculi. *Fecit Salomon mare ex ære; Imago Beatissimæ Virginis è marmore.*

2.ª *Sed solum ultimum,* &c. id est, ista omnia scilicet nomen instrumenti, nomen pœnæ, nomen causæ, modi, et similia ponuntur in ablativo sine præpositione. Nomen instrumenti, cujus ope aliquid fit; ut, *Moyses percussit mare rubrum virgâ,* ponitur *virgâ* in ablativo, quia fuit instru-

mentum cujus ope Moyses percussit mare rubrum; *stulti et pigri cæduntur flagello*, ponitur *flagellum* in ablativo, quia est triste illud, sed utile tamen instrumentum quo stultitia, et pigritia fugantur. *Pueri ludunt pilâ, et duodecim scrupis*, (scrupi sunt lapilli quibus utuntur pueri ad ludendum.) *Naso plùs videre quàm oculis*. Nomen pœnæ quâ aliquis punitur; ut, *vitia hominum damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur;* ista Nomina *damnis, ignominiis*, &c. ponuntur in ablativo, quia sunt Nomina diversarum pœnarum quibus puniuntur homines. *Punire supplicio; plecti capite;* id est, puniri morte. Nomen causæ à quâ seu propter quam aliquid fit; ut, *deteriores omnes sumus licentiâ*, ponitur *licentiâ* in ablativo, quia licentia seu nimia indulgentia est causa propter quàm multi evadunt pejores. *Impudens nullâ culpâ pallescit; Saul ardebat irâ; David insignis erat pietate; Salomon excæcatus est prosperitate.* Nomen modi quod aliquid fit; ut, *hypocritæ loquntur voce blandâ*, ponitur *voce blandâ* in ablativo, quia significat modum, quo hypocritæ solent loqui. *Flectitur Deus corde contrito et humiliato.* Modus cognoscitur interrogatione factâ per *quomodò;* ut, *quomodò loquuntur hypocritæ? voce blandâ; quomodò flectitur Deus? corde humiliato.* Nomen *excessûs*, id est nomen rei quâ aliquis aliquem superat, vel quâ ab aliis superatur, refertur ad nomen modi, ac proindè ponitur similiter in ablativo sine præpositione; ut, *Chrysostomus vincit cæteros patres eloquentiâ*, ponitur *eloquentia* in ablativo, quia est nomen rei, quâ Chrysostomus vincit cæteros patres. *Superare aliquem dignitate, doctrinâ et sanctitate. Antecedere aliquem ætate; primus nobilitate et divitiis*, &c.

3.ª Dic *servus cæditur*, &c. quandò aliqua nomina sunt in oratione, ita ut à nullâ re regi, aut pendere videantur, ponuntur in ablativo sine præpositione; et ille ablativus vocatur absolutus, id est, independens ab omni regimine; ut, *servus cæditur cunctis præsentibus*, ista duo nomina *cunctis præsentibus* ponuntur in ablativo quia à nullâ re pendere videntur. *Christus natus est Augusto regnante, toto orbe pacato; Fugit impius nemine persequente; Justus absque terrore requiescit, timore malorum sublato*; id est, non habens ullum timorem. *Quid prodest strepitus oris muto corde.* (Augustinus tract. in Joannem.) Id est quid prodest psalmos aut alias preces ore recitare seu cantare, nisi simul corde oremus, aut cantemus.

Regula Vigesima Quinta.

Quædam verba regunt ablativum quorum nonnulla etiam accusa.

1.ª *Dono*, et *polleo, dignor, afficior, sterno, dant ultimum*,

2.ª Sic *vescor, potior*, 3.ª *fungor, utor, fruor*, sed *hæc prætereà quartum recipiunt, potitur commoda.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *Dono* et *polleo*, &c. ista verba scilicet, *Dono, polleo, dignor, afficior*, et *sterno*, regunt ablativum; ut, *Israelitæ donarunt Rahab civitate;* id est, acceperunt illam mulierem in populum Israeliticum; *Salomon pollebat sapientiâ*; id est, abundabat. *Dignari aliquem veniâ;* id est, æstimare aliquem veniâ dignum. *Dignari honore;* id est, æstimari dignus honore. Nam hoc verbum *Dignor*, accipitur activè et passivè et prætereà dicitur verbum commune. *Afficior sollicitudine;* id est, habeo magnam sollicitudinem. *Sternere floribus pavimentum Ecclesiæ;* id est, sparsis floribus cooperire.

2.ª Sic *vescor, potior*, &c. id est, ista quinque verba deponentia, et eorum composita regunt etiam abl. ut, *Europei vescuntur pane; Indici vescuntur orizâ*, id est, manducant orizam. *Beati potiuntur gaudio in cælis*, id est, habent magnum gaudium. *Pueri diligentes funguntur officio suo*, id est officium suum exactè adimplent. *Uti summis honoribus*, id est, habere seu recipere magnos honores. *Peccatores abutuntur patientiâ Dei; carnales homines volunt frui voluptate corporis, Justi vero fruentur æternis gaudiis.*

3.ª Sed *hæc prætereà*, id est ista quinque deponentia sæpè inveniuntur cum *accusativo;* ut, *vesci carnes; fungor officium; operam abutitur*, id est, perdit tempus. *Sudum allectat ad fruendum agrum*, id est serenum cœlum invitat ad ambulationem.

Regula Vigesima Sexta.

Quædam particulæ, quæ diversos casus recipiunt et reciproca *suî* et *suus*.

1.ª *En* et *ecce primum quartum ve capiunt.*

2.ª Præter quos, *heu ! proh ! ô ! vocantem diligunt.*

3.ª *Dativum* dant *hei, væ. Esto reciprocus,*

4.ª *Sivè hoc quotiès sensus est dubius.*

Explicatio et Exempla.

1.ª *En* et *ecce,* &c. ista duo adverbia *En* et *ecce* regunt post se nominativum et accusativum; ut, *En crimen, En causa cur regem fugitivus accusat; En tectum; En tegulas; Ecce illa tempestas; Ecce miserum hominem.*

2.ª *Præter quos,* &c. id est istæ interjectiones regunt post se *nominativum* vel *vocativum,* vel *accusativum;* ut, *heu nimiùm felix! heu pater optime! heu stirpem invisam!* id est ô nationem pessimam et inimicam! *proh dolor! proh Deum atque hominum fidem! O qualis facies! O Dave! O me perditum!*

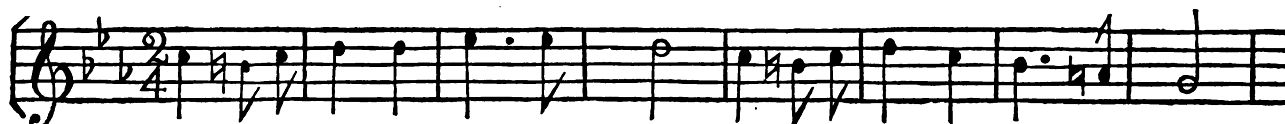
3.ª *Dativum* dant *hei, væ;* id est, istæ duæ interjectiones solent habere dativum post se; ut, *hei mihi! væ tibi! væ qui ambulantes in carne placere Deo non possunt, et placere velle præsumunt,* Subauditur *iis,* id est væ iis qui non sunt sancti, et præsumunt fieri Clerici, quasi possint alios sanctificare.

4.ª *Esto reciprocus,* id est ut ista quarta pars regulæ benè intelligatur, aliqua priùs explicanda sunt. Reciproca sunt, *suî, sibi, se,* et *suus, sua, suum. Sui, sibi, se,* refert personam aut rem ad seipsam sivè ad nominativum verbi; ut, *Cato se interfecit,* id est, Cato interfecit se Catonem, quia *se* refertur ad nominativum verbi interfecit, qui est Cato, seu refert Catonem ad seipsum. *Suus, sua, suum,* refert rem possessam ad proprium possessorem sive ad *Nominativum* verbi; ut, *parentes diligunt filios suos,* id est, diligunt filios suos parentum, quia *suos,* refertur ad Nominativum verbi diligunt, qui est parentes; itaque cum volumus rem referre ad seipsam seu ad Nominativum verbi solemus uti reciprocis, *suî* et *suus;* ut, si volo dicere, *notavi hypocritas ut cognoscant se et deserant mores suos;* utor reciprocis, quia refero hypocritas ad seipsos, seu quia, *se,* referri debet ad nominativum verbi *cognoscant* qui est *hypocritæ;* et *suos* ad Nominativum verbi *deserant,* qui est etiam *hypocritæ.* At verò si volo dicere, *notavi hypocritas ut alii cognoscant eos et fugiant mores eorum,* tùnc utor aliis pronominibus relativis quia *eos* non refertur ad Nominativum verbi *cognoscant,* qui est *alii,* et paritèr *eorum* non refertur ad Nominativum verbi *fugiant.* Notandum quod nunquàm uti teneamur pronomine reciproco *suus, sua, suum,* quandò verbum præcedens est in primâ et secundâ personâ tùm Singularis, tùm Pluralis numeri, sed genitivis *ejus, ipsorum, ipsarum, ipsorum;* non est tamen necessè uti reciprocis, quando res refertur ad seipsam seu ad Nominativum verbi quamvis sic soleat fieri; neque etiam necessè est semper uti aliis pronominibus relativis, quando res non refertur ad seipsam, seu ad Nominativum verbi, undè possum dicere, *cepi columbam in nido ejus. vel in nido suo; frater tuus timet ne deseras eum, vel ne deseras se; Omnes mali. quantùm in se fuit,* vel *quantùm in ipsis,* aut *in illis fuit, Christum occiderunt;* sed quandò potest esse æquivocatio in sermone, oportet uti reciprocis si res referatur ad seipsam, seu ad Nominativum verbi; ut, *Ariovistus dixit Cæsari non se bellum intulisse Gallis,* id est non se Ariovistum, quia si diceretur non illum, dubitaretur utrùm referri deberet ad Ariovistum vel ad Cæsarem. Si volo dicere, *milvium cepisse columbam in nido ipsius columbæ,* debeo dicere, milvius cepit columbam in nido ejus, id est, columbæ; si vero volo dicere, *milvium cepisse columbam in nido milvii,* debeo dicere, *milvius cepit columbam in nido suo,* id est, suo milvii. Igitur hic est sensus regulæ *Esto reciprocus sive hoc quoties sensus est dubius;* id est, oportet uti reciprocis, quandò timetur obscuritas, sivè æquivocatio, alioquin non est absolutè necesse, sed possumus uti reciprocis vel aliis pronominibus.

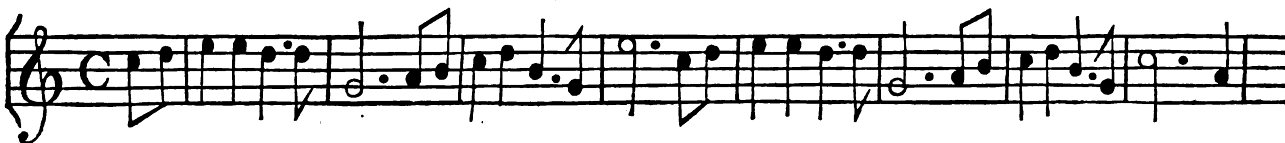
FINIS REGULARUM.

Cùm lingua Sinensis et populorum vicinorum sit modulatis vocibus distincta, optimè fuit excogitatum à prioribus S. Evangelii Præconibus apud hos populos, tradere alumnis linguæ latinæ regulas numeris nexas. Hæc antiquitatis monumenta servare voluimus in alumnorum Cocincinensium et aliorum commodum. Notandum est, in his octo vel sex syllabarum rhythmis, notas non posse semper convenire syllabæ longæ vel brevi in linguâ latinâ. Ideò monemus cantores, ut in quâlibet regulâ corripiatur vel producatur syllaba quotiès hoc quantitas seu numerus postulabit. Uno verbo ità concentum moderentur, ut modus numero, et modo numerus, inter se, in quantùm fieri poterit, congruant.

Modus Cantandi Regulas Suprà Relatas.

DE PROSODIÂ.

Prosodia est quæ rectam vocum pronunciationem tradit, latinè *accentus* dicitur, quia quandòque in libris ponitur accentus, ad indicandam syllabam quæ longa fieri debet in legendo vel loquendo, aut ad discrimen faciendum inter voces similes; v. g. *una* et *unà* Adverbium; sic in Ablativo casu quandòque ponitur accentus circumflexus; ut, *gloriâ*, ad secernendum Ablativum à Nominativo. Dividitur autem prosodia in tonum, spiritum et tempus. Tonus est lex vel nota quâ syllaba in dictione elevatur vel deprimitur. Est autem tonus triplex; acutus, gravis et circumflexus. Tonus acutus est virgula obliqua ascendens in dextram, sic (´); gravis est virgula descendens ad hunc modum, (`); circumflexus est quidam ex utrisque conflatum, hac figurâ (^). Hìc etiam addatur apostrophus qui est quidam circuli pars in summo litteræ opposita, quam sic pinges ('), hâc notâ ultimam dictionis vocalem deesse ostenditur; ut, *tanton' me crimine dignum duxisti?* Spiritus duo sunt, asper et levis, asper, quo aspirata profertur syllaba; ut, *homo, honos;* levis, quo citra aspirationem profertur syllaba; ut, *amor, onus.* Tempus est syllabæ pronunciandæ mensura, ut videbitur infrà. Notandum tamen, hodiè propter hominum imperitiam, circumflexum accentum ab acuto vix discerni prolatione, et grammaticos circumflexum cum acuto confudisse. Pronunciationis regulæ strictè sunt servandæ in loquendo vel legendo,

Si aliter fiat, tùnc vel fit confusio in verbis, vel loquens habetur, ut minùs peritus linguæ latinæ. Paucæ sunt hæ regulæ, ideò majorem habet culpam qui eas vel ignorat vel non servat.

Regula 1.ª Monosyllaba sive sit dictio brevis, sive positione longa semper acuitur vel producitur.

Regula II.ª In dissyllabâ dictione, si longa prior fuerit naturâ, posterior verò brevis, prior producitur; ut, *lūna, mūsa, lātus*, et si *latus* in poesi sit breve. Hìc notare juvat, voces quæ post se habent unam ex particulis; ut, *que, ne, ve*, efficere longam syllabam quæ præcedit eas; ut, *armáque, virúmque, terráque, pluítne, altĕrve.*

Regula III.ª dictio polysyllaba, si penultimam habet longam acuit eamdem; ut, *Libĕrtas, penátes, natúra*, &c. sin brevem habet penultimam, acuit ante penultimam; ut, *Dóminus, pōntifex*, etsi *Dŏ* sit brevis; quia *mĭ*, et *tĭ* sunt breves. Excipiuntur composita à *facio;* ut, *benefacis, malefacis*, &c. Composita à *Fīt*, ultimam acuunt; ut, *malefīt, calefīt, benefīt, satisfīt*. Nota in versibus quandò vox est dubia tùnc oportet acuere illam sicut carminis pes exigit; ut, *pecudes, pictæque volŭcres*, etsi penultima sit brevis in *volŭcres*, quia sic voluit poeta et sic illam longam fecit.

Regula IV.ª Græca verba plerùmque pronunciantur, ut fert ipsorum accentus græcus; ut, *paralipoménon, in platēis, idōlum;* si verò latinè convertantur, tùnc juxta regulas latinas pronunciari debent; ut, *grammática, philosōphia, astrológia*, sic *comœdia, tragœdia, symphonia*, tonum recipiunt in ante penultimâ, licet in suâ linguâ habeant in penultimâ.

Nota. In vocibus græcis et hebraicis, meliùs est obtemperare usui, et sibi reservare notionem et scientiam vocum quam auditorum offendere aures. Sic potiùs dicendum est *Marīa* juxta accentum græcum quàm servare regulam vocum latinarum. Penultima est semper longa in Infinitivo; ut, *amāre, monēre, audīre;* excipitur tantum tertia conjugatio; ut, *legĕre.*

Hæc sint satis de pronunciatione, ad majora transeamus, et syllabæ spatia seu quod idem est regulas quantitatis relativè ad poesim perstringamus.

Regulæ Generales Quantitatis.

1.º Omnis syllaba duabus vocalibus consecutivis vel unitis composita, quæ diphthonga vocatur, est longa; v. g. *lāurūs, pœnæ*, &c. excipitur præpositio *præ*, ipsa enim fit brevis quandò adhibetur in compositione verbi quod incipit à vocali; v. g. *prĕit, prĕest.*

2.º Omnis vocalis est brevis cùm in eodem verbo comitatur illam alia vocalis. v. g. *Dĕus, pŭer*. Exceptiones. *A* longum est in vocibus *āer, Cāius, Lycāon*, &c. *E* longum est in verbis *Ænēas, ēheu! Pompēius*, &c. sicut et in genitivo et dativo singulari quintæ declinationis; v. g. *diēi, speciēi*. *I* longum est in verbo *fio* quando *r* non invenitur in ipsius temporibus, est breve in aliis temporibus; v. g. *fĭent, fĭeri*. Dubium verò est in genitivis, *unĭus, illĭus, solĭus*, &c. longum quoque semper in genitivo *alīus*, et breve in *alterius*. *Marīa, amphīon, Orīon*, &c. habent *I* longum.

O longum evadit in *Trōes, herōis*, aliisque nominibus græcis quod usus docebit.

3.º Omnis vocalis quam duæ consonantes vel una ex istis duplicibus litteris J, X, Z, sequuntur, fit longa; ut, v. g. *vēntus, āxis, ējulo, āzymus*. Excipiuntur, *Bĭjugus, jurĕjurando*, &c.

4.ª Quandò ex duabus consonantibus invicem junctis secunda est *l* vel *r*, tùnc vocalis præcedens fit dubia, si in primigenio jam est brevis, sed manet longa si in primigenio est longa; v. g. *Pătĕr* habet *ă* brevis, sed *ă* erit dubius in *pătris, pătrem*, &c. dum in verbo *māter* a est longum et sic permanebit in *mātrem, mātre*, &c.

5.º Quævis syllaba ex aliis duabus composita per contractionem semper fit longa; v. g. *nīl* pro *nihil; cuī* pro *cŭi; Dī* pro *Dii; cōgo* pro *coăgo.*

De Vocalibus Extremis.

A extremum breve est in fine nominum, v. g. *musă, sanctă, poemă*, et in quatuor istis quæ non declinantur; v. g. *eiă, ită, ptuă, quiă;* dubium est in nominibus ad numerandum usurpatis quæ terminantur in *gintă ;* sed longum est 1.º In imperativo; v. g. *amā, vocā.* 2.º In ablativo primæ declinationis; v. g. *musā, mensā*, et in vocativo græcorum nominum in *as* desinentium; v. g. *Æneā, Pallā*, 3.º In adverbiis *intereā, frustrā, contrā, unā*, et in præpositionibus, *ā, circā*, &c.

E ultimum breve est ordinariè in fine nominum, v. g. *marĕ, penĕ, legĕ*, &c. Longum verò est 1.° In imperativo secundæ conjugationis; v. g. *docē, monē*. 2.° In nominibus vel primæ vel quintæ declinationis; v. g. *Penelopē, diē, fidē*, &c. et etiam in *famē* per exceptionem. 3.° In adverbiis formatis è secundæ declinationis adjectivis; ut, *indignē, certē*, &c. quatuor tamen excipi debent quæ habent *e* breve; v. g. *benĕ, malĕ, supernĕ, infernĕ*. 4.° *E* longum est in *fermē, ohē, dē, ē, nē* (conjunctio.) Sed dubium habetur in *ferĕ, cavĕ* et *valĕ*. Longum autem fit in monosyllabis *mē, tē, sē*, et breve in particulâ interrogativa *nĕ?* sicut et in cæteris monosyllabis quæ post Nomina ponuntur; ut, *vĕ, quĕ, cĕ*.

I extremum breve est in dativo et vocativo nominum græcorum tertiæ declinationis; v. g. *Daphnĭ, Palladĭ, Alexĭ*, &c. dubium est in *mihĭ, tibĭ, quasĭ, ubĭ*, et *utĭ* adverbium, breve semper fit in *nisĭ;* in cæteris semper protrahitur; v. g. *Patrī, sī, quī, dicī*, &c.

O ultimum dubium est in *Egŏ, sermŏ, amandŏ*, (gerundium.) et ŏ exclamatio, sed ante vocalem tantum, quia ante consonantem fit longum; v. g. *ō miseras*, &c. et in *serō* adverbium. Longum semper est in monosyllabis, ut *dō, nō, stō, prō, quō*, in dativis et ablativis Nominum, sicut et in adverbiis formatis ex adjectivis secundæ declinationis; v. g. *continuō, subitō*, in voce *ergō* sumptâ pro causâ, et in nominibus propriis qui in linguâ græcâ desinunt in (ω) seu ō longum; ut, *Sapphō, Didō, Apollō*, &c. Breve est in *imŏ, illicŏ, cedŏ* (loco dic,) *modŏ* et ipsius composita; ut, *quomodŏ*, &c. *citŏ* quoque ut et *ambo, duo, ego* atque *homo* vix leguntur producta.

U extremum est semper longum; ut, *manū, genū, amatū, tū, tonitrū*, &c.

De Consonantibus Extremis.

B. D. T. in fine verborum faciunt syllabam brevem; v. g. *ăb, ŏb, sŭb, sĕd, apŭd, quidquĭd capŭt, ĕt, ăt, erĭt*, &c. in *C* desinentia producuntur; ut, *āc, sīc, dūc*, et *hīc* adverbium; Dubia vero sunt *făc* et pronomen *hĭc*, Sed *nĕc* et *donĕc* sunt brevia.

Finita in *L* corripiuntur; v. g. *animăl, mĕl, pugĭl.* Excipiuntur *nīl* contractum à *nihil, sōl, sāl*, et hebræa quædam in *l;* ut, *Michaēl, Gabriēl, Daniēl.*

In *M* finita sunt semper longa; ut, *musām, vocēm, dūm* &c. illa sola est littera consonans quæ elisionem seu ellipsim patitur.

In *N* finita producuntur; ut, *hymēn, quīn, nōn, dæmōn.* Excipiuntur 1.° Nomina in *en* quæ habent genitivum in *inis;* v. g. *crimĕn, criminis, numĕn, flumĕn, carmĕn*, &c. Item 2.° finita in *ăn, ĭn, amĕn*, et ea quæ ex ipsis coalescunt, ut et in vocibus; *vidĕn', nostĭn', egŏn'?* &c. quæ habentur pro, *videsne?* &c. 3.° Etiam excipiuntur Nomina græca quæ habent omicron (*o*) seu o breve; ut, *Iliŏn, Peliŏn, Orpheŏn*, &c. quædam etiam in *in* per *i;* ut, *Alexĭn*, in *yn* per *y* ut *Capy̆n;* in *ăn* quandò ipsorum Nominativa sunt in *a* ut Nominativus *Iphigenia, Ægina*, habent accus. *Iphigeniăn, Æginăn.* Quæ enim habent Nominativa in *as* producuntur; ut, *Æneas, Marsyas*, accus. *Æneān, Mārsyān.*

Finita in *R* corripiuntur; ut, *vĭr, uxŏr, turtŭr, Cæsăr; cor*, semel apud Ovidium productum legitur; *mōllĕ mĕūm lĕvĭbŭs, cōr ĕst vĭŏlābĭlĕ tēlis.* Producuntur etiam *fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr, pār* cum compositis; ut, *compār, impār, dispār;* Græca etiam in *er* habentia *eris* in genitivo; ut, *aēr, æthēr, cratēr, sotēr.*

In *AS* finita ordinariè sunt longa; ut, *amās, musās, majestās*, &c. præter græca quorum genitivus exit in *adis;* ut, *pallăs, pallădis, lampăs, lampădis*, et præter etiam Accusativos plurales græcorum nominum tertiæ Declinationis; ut, *Naiadăs, heroăs. phyllidăs.*

In *ES* finita producuntur; ut, *sedēs, Anchisēs, docēs, patrēs.* Excipiuntur Nomina in *es* tertiæ declinationis quæ penultimam genitivi crescentis corripiunt; ut, *milĕs, milĭtis; segĕs, segĕtis; divĕs, divĭtis;* sed *ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs*, et *pēs* unà cum compositis; ut, *bipēs, tripēs, quadrupēs*, longa sunt. *Es* quoque à *Sum* unà cum compositis corripitur; ut, *potĕs, adĕs, prodĕs, abĕs*, &c. quibus *penĕs*, adjungi potest, unà cum neutris ac nominativis et vocativis pluralibus græcorum; ut, *Hippomanĕs, Troĕs, Arcadĕs, Cyclopĕs, Naiadĕs;* attamen hæc eadem Nomina producuntur in Accusativo *ēs.*

In *IS* finita brevia sunt; ut, *Panĭs, tristĭs*, &c. excipe dativos et ablativos plurales qui producuntur; ut, *musīs, Dominīs;* et adverbia, *forīs, gratīs;* Item *quīs*, pro *quibus*, cum producentibus penultimam genitivi

crescentis; ut, *Samnĭs, Salamĭs,* genitivo *Samnītis, Salamīnis.* Adde hùc quæ in *eis* diphthongum desinunt, sivè græca, sivè latina, cujuscumque fuerint numeri aut casûs; ut, *Simoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs,* et monosyllaba item omnia et ea quæ penultimam genitivi crescentis producunt; ut, *vīs, līs, dīs,* gen. *lītis, dītis,* &c. præter *ĭs,* et *quĭs,* Nominativos, et *bĭs* apud Ovidium.

In *OS* finita producuntur; ut, *honōs, nepōs, servōs,* &c. præter *compŏs, impŏs, ŏs, ŏssis,* et ipsius compositum, *exŏs,* et græca per *o* parvum; ut, *Delŏs, chaŏs, melŏs, arcadŏs;* si enim ista habent (ω) seu o longum tùnc necessariò producuntur.

In *US* finita corripiuntur; ut, *famulŭs, tempŭs,* &c. Excipiuntur producentia penultimam genitivi crescentis; ut, *salūs, tellūs,* gen. *salūtis, tellūris.* Longæ sunt etiam omnes voces quartæ declinationis in *us,* præter nominativum et vocativum singulares; ut, *hujus manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs;* his accedunt etiam monosyllaba; ut, *crūs, thūs, mūs, sūs,* &c. et græca item per *us* diphthongum, cujuscumque fuerint casûs; ut, hic *Panthūs, Melampūs, hujus Sapphūs, Cliūs; ātquĕ pĭīs cūnctīs vĕnĕrāndūm nōmĕn Iēsūs.*

De Augmentis Nominum.

Crementum seu augmentum vocatur quod syllabas auget, undè omnis syllaba nominativo substantivi vel adjectivi nominis adjecta, ad formandum alium casum dicitur augmentum; v. g. nominativus *virtus* duabus gaudet syllabis, et genitivus *virtutis* tribus, ergò habet augmentum; vox *iter* habet in genitivo *itineris,* id est habet duas syllabas magis quàm ipsius nominativus, ergò habet duo augmenta in genitivo. Augmentum nunquàm desumitur ab ultimâ syllabâ nominis; sic in vocibus *virtutis, ut* est augmentum, et *itineris, ti* et *ne* sunt augmenta ipsius. Crementa in plurali numero eamdem sequuntur methodum; sic *musæ* habet *a* in genitivo *musārum* pro cremento, et *domini* habet *o dominorum.* Hæc una est regula pro augmentis pluralibus. 1.° omne crementum singulare eamdem servat quantitatem in plurali numero. 2.° *A, E, O,* semper longa sunt, quando fiunt *crementa* in plurali. 3.° *I, U,* quandò sunt *crementa* in plurali semper brevia habentur. In primâ declinatione nullum est in singulari crementum, et *a* est *unicum crementum* in plurali. In secundâ *crementum* in singulari est breve; ut, *puĕr, puĕri, vir, vĭri,* præter quædam nomina propria quæ habent crementum longum; ut, *Iber, Ibēri, Celtiber, Celtibēri. O* verò est unicum *crementum* in plurali.

In tertiâ declinatione quatuor dantur regulæ.

1.ª Regula. *A* crementum in singulari producitur; ut, *pietas, pietātis; calcar, calcāris,* &c. Excipiuntur, 1.° Nomina propria generis masculini; ut, *Annibal, Annibălis, Cæsar, Cæsăris,* 2.° Nomina neutra in *a* finita; ut, *poema, poemătis; thema, themătis,* 3.° Nomina in *as* quæ genitivum habent in *adis,* et *aris;* ut, *Pallas, Pallădis; lampas, lampădis; mas, măris.* 4.° *A* crementum est breve in *par, păris* et ipsius compositis; sicut et in *jubar, jubăris; anas, anătis; bacchar, bacchăris; hepăr, hepăris; lar, lăris; nectar, nectăris; trabs, trăbis.*

2.ª Regula. *E* crementum singulare est breve; ut, *seges, segĕtis, munus, munĕris.* Excipiuntur. 1.° Nomina in *en* habentia *enis* in genitivo; ut, *ren, rēnis; siren, sirēnis.* 2.° Substantiva propria ex hebræo desumpta; ut, *Daniel, Daniēlis, Israel, Israēlis,* sicut et nomina qui græcè habent (η) seu *e* longum in penultimâ syllabâ genitivi; ut, *crater, cratēris; tapes, tapētis.* 3.° Quæ sequuntur nomina, *hæres, hærēdis; locuples, locuplētis; magnes, magnētis; merces, mercēdis; rex, rēgis; ver, vēris; quies, quiētis; vervex, vervēcis; lex, lēgis.*

3.ª Regula. *I* et *Y* crementa in singulari corripiuntur; ut, *homo, homĭnis; martyr, matўris.* Excipiuntur, 1.° monosyllaba; ut, *dis, dītis; glis, glīris; līs, lītis,* et *vīres,* plurale ex *vis.* 2.° Nomina græca finita in *in;* ut, *Delphin, Delphīnis; Salamin, Salamīnis,* sicut et populorum nomina; ut, *Quiris, Quirītis; Samnis, Samnītis.* 3.° Pleraque nomina in *ix;* ut, *felix, felīcis; radix, radīcis,* &c.

4.ª Regula *O* crementum in singulari producitur; ut, *dolor, dolōris; sermo, sermōnis;* Sed *O* est breve 1.° In substantivis neutrius generis finita in *or,* et *us;* ut, *marmor, marmŏris; ebur, ebŏris; pectus, pectŏris,* &c. 2.° In nominibus propriis in *or* è Græco desumptis; ut, *Hector, Hectŏris; Nestor, Nestŏris;* sicut et in gentium nominibus; ut, *Macedo, Macedŏnis; Saxo, Saxŏnis,* 3.° In nominibus istis; *arbor, arbŏris; bos, bŏvis; compos, compŏtis; tripus, tripŏdis; lepus, lepŏris; impos, impŏtis; inops, inŏpis; memor, memŏris; præcox, præcŏcis,* &c.

5.ª Regula *U* crementum in singulari breve est; ut, *Consul, Consŭlis; Dux, Dŭcis; murmur, murmŭris;* &c. Sed *U* est longum 1.° In *lux, lūcis; pollux, pollūcis*, et *frūgis*, gen. verbi *frux* non usitati, 2.° In nominibus finitis in *us* quorum genitivus est *uris, udis, utis;* v. g. *jus, jūris; palus, palūdis; salus, salūtis*, &c. Excipiuntur verò *pecus, pecŭdis; Ligur, Ligŭris; intercus, intercŭtis.*

In quartâ declinatione, crementum in singulari relationem habet cum regulâ docente, unam vocalem esse brevem quandò in eodem verbo illam comitatur alia vocalis; ut, *fructus, fructŭi.*

In quintâ declinatione, crementum habet eamdem regulam ac in quartâ. Sed notandum est, 1.° quod *e* inter duo *i* fit longum; ut, *diēi*, 2.° quandò duo sunt crementa in eodem verbo, utrumque est breve; ut, *iter, itĭnĕris; jecur, jecĭnŏris; anceps, ancĭpĭtis; præceps, præcĭpĭtis.*

De Verbi Augmentis.

Numerus crementorum in verbis æqualis est numero syllabarum superanti numerum syllabarum secundæ personæ in singulari in tempore Indicativo; v. g. *amo, amas* secunda persona duabus gaudet syllabis, ergò *amāmus* habet unum crementum; *amābĭtis* habet duo crementa, et *amābĭmĭni* habet tria. In verbis sicut et in nominibus crementa desumuntur ante ultimam syllabam, igitur crementum in *amamus* est *ma;* crementa in *amabitis* sunt *mabi*, et in *amabimini* sunt *ma-bi-mi.*

Regula I. *A* crementum est longum. Excipitur primum crementum verbi *Do*, et ipsius composita; ut, *Dăre, Dăbamus; Circumdătur, pessumdări.*

Regula II. *E* crementum est longum. Excipiuntur 1.° omnia tempora finita in *ĕram, ĕrim, ĕro*, et tempora verbi *Sum, ĕram, ĕro*, &c. 2.° secundæ personæ futuri passivi in *bĕris, bĕre*, et per licentiam poeticam, tertia persona plurali tempore perfecto verbi *Sto, stetĕrunt* et ipsius composita; ut, *circumstetĕrunt; constitĕrunt.* 3.° *E* crementum breve est ante *r* in verbis tertiæ conjugationis; ut, *legĕre, legĕrem, legĕrim.*

Regula III. *I* crementum verborum corripitur. Excipiuntur 1.° primum crementum verborum quartæ conjugationis; ut, *audīmus, Scīrent, īmus*, &c. 2.° primum augmentum temporis perfecti in *īvi*, et temporum ab ipso formatorum; ut, *quæsīvi, quæsīveram.* 3.° *I* adhùc producitur in tempore præsenti subjunctivi in verbis, *volo, nolo, malo, sum*, et ipsius composita; ut *velīmus, velītis, sīmus, possīmus.*

Regula IV. *O* crementum semper producitur. Excipitur tantùm *fŏrem* sumptum pro *essem.*

Regula V. *U* crementum breve est, exceptâ penultimâ syllabâ temporis futuri in *rus, ra, rum;* ut, *amatūrus, moritūrus.* Nota. In subjunctivo, finita in *ris, rimus, ritis*, longa sunt in poetis, quandò duæ syllabæ breves illa præcedunt; ut, *dĕdĕrīs, dĕdĕrīmūs, dĕdĕrītīs; trānsīĕrīs, trānsīĕrīmūs, trānsīĕrītīs;* attamen in prosaico sermone corripiuntur.

De Perfectis et Supinis.

Tempus perfectum duabus constans syllabis producit primam; ut, *lēgi, vīdi, nōvi, vīci*, &c. sicut etiam tempora ex eo formata; ut, *lēgeram, vīdissem, nōverim*, &c. sed exipiuntur ab hâc regulâ *bĭbi, pĕdi, fĭdi, scĭdi, stĕti, tŭli.* Tempus perfectum quod duplicat primam suam syllabam habet duas primas breves; ut, *cĕcini, dĭdĭci, pĕpŭli, cĕcĭdi*, ex (cado,) quia cædo facit *cĕcīdi*, sicut *pĕpēdi ex pedo.*

Supina è duabus conflata syllabis sicut et participia ex ipsis composita producunt primam syllabam; ut, *strātum, strātus; vīsum, vīsus, visurus*, &c. sed excipiuntur ista quæ primam syllabam brevem habent; *dătum, dătus, dăturus, rătum, rătus*, (reor;) *sătum, sătus*, (sero;) *lĭtum*, (lino;) *sĭtum*, (sino;) *quĭtum*, (queo); *ĭtum, ĭturus*, (eo); *rŭtum*, (ruo), atque ex ipso derivata; *erŭtum, erŭtus, obrŭtum, obrŭtus; stătum*, (sto); sed ipsius prima syllaba longa est in *stāturus*, et ex ipso composita; ut, *constāturus, obstāturus. cĭtum*, (cieo), habet penultimam brevem; Sed ex *Cio* derivata, producunt penultimam; ut, *concītus, excītus.*

Supina quæ magis quam duas habent syllabas et finita in *utum* suam penultimam producunt; ut, *imbūtum, tribūtum, imbūtus, tribūtus.* Eadem ratio est pro supinis finitis in *etum* et *itum*, quæque derivantur à perfectis in *evi*, et *ivi;* ut, *explētum, explētus; quæsītum, quæsītus;* Si verò supina in *ītum* non deducuntur è perfectis in *īvi*, tùnc suam penultimam corripiunt; ut, *monĭtum, monĭtus; credĭtum, credĭtus; agnĭtum, agnĭtus, &c.*

l

Supina et participia verbi *Eo* et ab ipso derivata corripiunt penultimam, etsi perfectum habeant in *ivi;* ut, *abĭtum, abĭturus; transĭtum, transĭturus, &c.*

De Carminum Ratione.

Hactenùs de quantitate, nùnc adjiciamus pauca de carminum ratione.

Tempus est syllabæ pronuntiandæ mensura. Syllaba brevis est unius temporis, longa vero duorum, dubia verò ad libitum fit longa vel brevis prout mensura requirit.

Tempus breve sic notatur (˘) ut, *cĕlĕr;* longum autem sic (-) ut, *tērrā.* Dubium verò sic (ˇ) ut, *pătrem.*

Ex syllabis dispositis justo ordine fiunt pedes. Est autem pes duarum syllabarum pluriumve constitutio, è certâ temporum observatione. Pedum alii dissyllabi, alii trissyllabi. De tetrasyllabis autem non multùm attinet ad hoc nostrum institutum disserere.

Dissyllabi sunt,	Spondæus,	ut	*Vīrtūs.*
	Pyrrhichius,		*Dĕŭs.*
	Trochæus,		*Pūnĭs.*
	Iambus,		*Ămāns.*

Trissyllabi sunt,	Molossus,	ut	*Māgnātēs.*
	Tribrachus,		*Dŏmĭnŭs.*
	Dactylus,		*Scrībĕrĕ.*
	Anapæstus,		*Pĭĕtās.*
	Bacchius,		*Hŏnēstās.*
	Antibacchius,		*Aūdīrĕ.*
	Amphimacer,		*Chārĭtās.*
	Amphibrachus,		*Vĕnīrĕ.*

Porrò pedes justo numero atque ordine concinnati, carmen constituunt. Est enim carmen, oratio justo atque legitimo pedum numero constricta.

Carmen compondituro imprimìs discendum est, pedibus ipsum ritè metiri quam scansionem vocant. Est autem scansio, legitima carminis in singulos pedes commensuratio.

Scansioni Accidentia.

Scansioni accidunt, Synalœpha, Ellipsis, Synæresis, Diæresis, et Cæsura. Synalœpha est elisio quædam vocalis ante alteram, in diversis dictionibus; ut, *sera nimis vit' est crastina, viv' hodie; (pro vita* et *vive.)*

At, *Heu* et *O*, nunquam intercipiuntur.

Ellipsis est, quoties *m* cum suâ vocali perimitur, proximâ dictione à vocali exorsa; ut Virg. "*monstr' horrend', inform', ingens, cui lumen ademptum,*, pro *monstrum, horrendum,* &c. Synæresis est duarum syllabarum in unam contractio; ut, Virg. *Seu lento fuerint alvaria vimine texta,* pro *alvearia.* Fit autem interdùm in his dictionibus; ut, *Dii, diis; iidem, iisdem; deinde, deinceps; semianimis; semihomo, semiustus; deest, deero, deerit,* et similibus.

Diæresis est, ubì ex unâ syllabâ dissectâ, fiunt duæ; ut, Ovid. *Dēbŭĕrānt fūsōs ēvŏlŭīssĕ sŭōs,* pro *evolvisse.*

Cæsura est, cum post pedem absolutum syllaba brevis in fine dictionis extenditur.

Cæsuræ Species.

Sunt triemimeris ex pede et syllabâ; ut Virg. *pēctŏrĭbūs, ĭnhĭāns, spīrāntĭă cōnsŭlit ēxtă.* Penthemimeris ex duobus pedibus et syllabâ; ut Virg. *ōmnĭă vīncĭt ămōr, ēt nōs cēdāmŭs ămōri.* Hepthemimeris ex tribus pedibus et syllabâ; ut, Idem, *ōstēntāns ārtēm pārĭtēr, ārcūmquĕ sŏnāntēm.*

Enneemimeris constat ex quatuor pedibus et syllaba; ut, Idem, *īllĕ lătūs nĭvĕūm mōllĭ fūltūs hўăcīnthō.*

De Generibus Carminum.

Carminum genera usitatiora, de quibus nos hoc loco potissimùm tractare decrevimus, sunt Heroicum, Elegiacum, Asclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, constat pedibus, numero quidem sex, genere vero duobus, dactylo et spondæo. Quintus locus dactylum, sextus spondæum peculiariter sibi vindicat; reliqui hunc

vel illum pro ut volumus; ut, Virgil. *Tĭtȳrĕ tū pătŭlæ rĕcŭbāns sūb tĕgminĕ fāgī.* Repetitur aliquando spondæus etiam in quinto loco; ut, Idem. *Chără Dĕūm sŏbŏlēs, māgnūm Jŏvis incrēmēntūm.* Ultima cujusque versûs syllaba habetur communis.

Carmen Elegiacum, quod et Pentametri nomen habet, è duplici constat Penthemimeri, quarum prior duos pedes, dactylicos, spondaicos, vel alterutros comprehendit, cum syllaba longâ; altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllabâ item longâ; ut Ovidius. *Rēs ēst sōllĭcĭtī plēnă tĭmōris ămōr.*

Carmen Asclepiadæum constat ex Pentemimeri, hoc est spondæo et dactylo, et syllabâ longâ, et duobus deinde dactylis; ut, Horat. *Mæcēnās, ătăvis ēdĭtĕ, rēgĭbŭs.*

Carmen Sapphicum constat ex trochæo, spondæo, dactylo, et duobus demum trochæis; ut Horat. *Jām sătĭs tērrīs nivis ātquĕ diræ.* In hoc tamen carminis genere, post tres versus additur Adonicum, quod constat ex dactylo et spondæo; ut, Horat. *īntĕgēr vītæ scĕlĕrīsquĕ pūrŭs,* ‖ *nōn ĕgĕt Māurī jăcŭlīs, nĕc ărcŭ,* ‖ *nĕc vĕnēnātīs grăvĭdā săgĭttīs* ‖ *Fūscĕ, phărētrā.*

Carmen Phaleucium, sive Hendecasyllabum, constat ex spondæo, dactylo, et tribus tandem trochæis; ut, *Quōquō dĭffŭgĭās, păvēns Mābĭlĭ,* ‖ *nōstrūm nōn pŏtĕrĭs lătĕrĕ nāsŭm.*

Iambicum Archilochium.

Legitimus versus Iambicus è solis constat iambis; ut, *Sŭīs, ĕt īpsă Rōmă, vīrĭbūs rŭĭt.*

Recipit tamen interdùm in locis imparibus pro Iambo, tribrachum, spondæum, dactylum, anapæstum; atque in paribus tribrachum, spondæum rariùs. Hoc tamen in duo genera diducitur: Dimetrum et Trimetrum sive Senarium. Dimetrum constat ex quatuor pedibus; ut, *ō cārmĭnūm dūlcēs nŏtæ,* ‖ *Qūas ōrĕ pūlchră mĕllĕō,* ‖ *Fūndĭs, lȳræquĕ sŭccĭnĭs!*

Trimetrum sive Senarium.

Trimetrum senis constat pedibus; ut, *quĭ nōs dāmnānt sūnt hīstrĭōnēs māxĭmī.*

Quasdam alias carminum species minùs necessarias hìc silemus, quas videre est apud eos qui ex professo de hâc materiâ disseruerunt.

Quæ hìc exposuimus de linguâ latinâ et prosodiâ præsertìm in Alumnorum Cocincinensium gratiam, referuntur etiam de linguâ Cocincinensi, Europæorum causâ, in præfatione Dictionarii Anamitico-Latini. Desideravimus utriusque gentis utilitati consulere ipsique beneficium conferre. Si nihilominùs hoc animi nostri propositum minùs tibi arridet, Amice Lector, memineris velim axiomatis: *quod alumnis Indo-Sinis prodest, mihi et tibi non obest, tenemur permittere.*

Quid ampliùs? volo te monere, Amice Lector, me in hujus Dictionarii scriptione methodum sive à Boudot sive à Noël usurpatam tenuisse. Quædam participia in verbis jam inclusa et quædam exempla in ipsorum Dictionariis relata prætermisi, et quodam modo supplevi aliis exemplis, linguæ anamiticæ magis consentaneis, omnes ferè alias voces è linguâ latinâ in anamiticam, in quantùm fuit mihi datum post quindecim annorum hujus linguæ studium, transferre conatus sum. Plurima quoquè proverbia ab Anamitis crebrò usurpata, ad lectoris oblectamentum interposui.

Si in multis vocibus quæ à variis scriptoribus variè scribuntur, non statim tibi occurrat aliquod verbum: v. g. ariolus, asilus, expectare, hiems, precium, seculum, &c. tùnc potes ad litteras hariolus, asylus, exspectare, hyems, pretium, sœculum, &c. recurrere. In regionibus istis multæ sunt arbores, plantæ, pisces et alia quæ in Europâ non vigent et vice versâ; necesse igitur fuit nobis uti aliquandò vocibus generalibus *quidam, quædam,* &c. v. g. *arbor quædam,* cây kia. *Piscis quidam,* cá kia. *Planta* vel *herba quædam,* Thảo kia. Etsi nos à *Plinio antiquo* vel *Linnæo* et aliis rerum naturalium peritissimis viris fuissemus eruditi, non major data fuisset facultas hæc omnia exprimendi. Quandoquè tamen adhibuimus voces Sinicas præsertim quoad plantas et animalia quorum Anamitæ nomen proprium non habent, et quorum plurima cognosci possunt à viris eruditis in linguâ Sinensi, et alia quædam usu quotidiano ab ipsis usurpata etiam à plebe intelliguntur. Quod verò spectat ad varias plantas huic regioni indigenas, videas velim Hortum floridum, quem ad calcem Dictionarii Anamitico-Latini posuimus.

Si igitur lapsu temporis, voces quædam sive ad dignitatum, locorum et aliorum nomina pertinentes non sint ampliùs in usu aut aliter pronuncientur vel scribantur, tùnc hoc mihi non imputa, sed consuetudini et quandòque superstitioni quæ ipsos arcet à verâ pronunciatione quorumdam verborum. Si quis Ethnicus, v. g. habeat patrem cujus nomen est An, *pax*, et ipse interrogetur è quâ regione sit oriundus, Ipse non respondebit ordinariè Tôi là người an nam, *Ego sum vir Anamiticus*, sed respondebit tôi là người yên nam, vel ai nam vel o nam vel alio modo non recto, quia non audet veram vocem enunciare, et sic de aliis multis. Sunt etiam quædam voces à Rege prohibitæ tùm in scriptione tùm in locutione, et hoc propter superstitionem vel quandòque propter reverentiam falsò habitam erga majores, &c. Si igitur hoc minùs benè tibi videatur, hoc mihi non ascribe, sed voluntati Principis in cujus regno omnia jura sivè hominum sivè vocum unius nutu atque arbitrio reguntur.

ENUCLEATIO NOTARUM ET SIGNORUM. NGHIÃ CÁC TIẾNG TẮT CÙNG CÁC DẤU.

N. D.	Nomen, Dignitatis.	tên chức.
N. F.	N. *Fluminis.*	tên sông.
N. G.	N. *Geometriæ.*	tiếng chỉ phép đo đất.
N. H.	N. *Hominum.*	tên người ta.
N. ID.	N. *Idoli.*	tên bụt.
N. INS.	N. *Insulæ.*	tên cù lao.
N. L.	N. *Logicæ.*	tên chỉ phép luận.
N. M.	N. *Montis.*	tên núi.
N. P.	N. *Provinciæ.*	tên xứ.
N. R.	N. *Regni.*	tên nước.
F. R.	*Figura Rhetoricæ.*	phép văn chương.
N. S.	N. *Sanctorum.*	tên thánh nam nữ.
N. U.	N. *Urbis.*	tên thành.
V.	*Vide.*	hãy coi.
act.	Activum.	verbo activo.
adv.	Adverbio.	tiếng adverbio.
bibl.	Biblia.	tiếng sách sấm truyền.
com.gen.	Commune genus.	giống chung.
conj.	Conjunctio.	tiếng conjunctio.
dep.	Deponente.	verbo đêponentê.
dimi.	Diminutivum.	tiếng bớt chỉ sự nhỏ hơn.
f.	Femineum.	giống cái.
freq.	Frequentativum.	tiếng chỉ sự năng.
Imp.	Imperativum.	thì imperativo.
Impers.	Impersonale.	verbo chẳng chỉ ngôi nào.
Interj.	Interjectio.	tiếng interjectio.
m.	Masculinum.	giống trai giống đực.
n.	Neutro.	tiếng hay là verbo neutro.
omn. gen.	Omnis generis.	tiếng góp các giống.
part. Abduco.	*participio. è verbo Abduco.*	participio bởi verbo Abduco mà ra.
pass.	Passivum.	verbo passivo.
pl.	Plurale.	tiếng plurali.
verb. def.	Verbum defectuosum.	verbo thiếu.
v. g.	*verbi gratiâ.*	thí dụ, giã linh.
	vel	hay là.

† Signum istud indicat bonam latinitatem his vocibus rarò uti.

† Dấu nầy chỉ những tiếng latinh chẳng hay, bởi đó chẳng nên năng dùng.

|| Duæ lineæ discrimen faciunt inter varias vocum significationes in eodem verbo, v. g. *absolvere*, xá, tha, giải. || làm trọn, làm hoàn tất.

|| Dấu nầy chia ra những ý khác nhau trong một tiếng latinh, như *absolvere* là xá, tha, giải, song cũng có nghiã khác, như làm trọn làm hoàn tất.

△ Triangulum istud indicat voces Sinicas.

△ Hình ba góc chỉ tiếng Đại minh.

* Signum istud designat vocem à linguâ græcâ mutuatam.

* Dấu nầy chỉ những tiếng có cội rễ trong tiếng dân Græco.

— Signum istud supponit vocem positam in principio articuli vel phrasis, v. g. *abradere capillos;* gọt tóc, — barbam, — râu, id est abradere barbam, gọt râu.

— Dấu nầy thế lại tiếng đặt nơi đầu câu, như gọt tóc, — râu, nghiã là gọt râu.

DICTIONARIUM

LATINO-ANAMITICUM.

A, AB, ABS, ba præpositione nầy, có một nghiã như nhau, và cai trị ablativo. Phải đặt A trước các chữ âm vưới, như chữ B, C, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, Q, R, S, T, V, X, Z. Phải đặt AB trước các chữ âm, như A, E, I, O, U; cũng có đặt một hai khi AB trước chữ D, J, L, N, R; thường lề phải đặt A B S trước chữ C, Q, S.

Doleo à capite, tôi nhức đầu.

Doleo ab oculis, tôi nhậm con mắt.

Imparati sumus cùm à militibus, tùm à pecuniâ, dầu quân lính, dầu bạc thì chẳng có sẵn mà đánh giặc.

A jentaculo, khi lót lòng rồi.

Ab eo gratiam inibo, tôi sẽ đặng ơn trước mặt người.

Ab re, nghịch lẽ.

Invictus à labore, chẳng nhọc công.

A sole calor, nắng mặt trời.

A mortecujus, từkhi người ấy chết.

Ab orbe condito, từtạo thiên lập địa.

Ab illo friget, người nầy lạnh hơn người kia.

A senatu stare, theo phe trào đình.

Regi ab epistolis, kí lục vua, thượng lại.

Aaron. *indecl.* *m.* N. H.

AB.

Ab. *præpositio.* coi trên AB, &c.

* Aba. *indecl.* *m.* cha.

Aba, æ. *f.* N. U. || N. M.

Abaces, is. *omnis generis.* kẻ chẳng có tiếng, — giọng.

* Abacion, vel Abacium, ii. *n.* (vide Abaculus.)

Abactor, oris. *m.* kẻ đuổi trâu bò.

Abactus, ûs. *m.* kẻ cướp người ta hay là cướp loài vật. || sự xua đuổi, sự đuổi ra, sự cướp lấy; abactus hospitum exercere, khách thứa đuổi chủ nhà.

Abactus, a, um. *part.* Abigo. kẻ chịu đuổi ra, — đi, — dở, xua —. abactus grex furto, đàn trâu bò người ta cướp lấy; abactus venter, trụy thai, phá —, — epulis, chẳng đặng ăn tiệc; — magistratu, mất chức quan; abactum flamen, hết gió.

Abacuc. V. Habacuc.

Abaculi, orum. *m.* *plur.* con toán.

Abaculus, i. *m.* *dimin.* Abacus. thớt nhỏ, tủ nhỏ.

Abacus, i. *m.* thớt, tủ. || bàn, ghế, trước ý. || bàn cờ. || phần che đầu

cột. || quần; abacus solis, vầng hồng, — ô; — cantorum, gía sách kẻ hát.

Abaddon, is. *m.* *Bibl.* kẻ phá phách, quan tướng vực sâu.

Abagarus, i. *m.* N. H. || N. D.

† Abagio, nis. *f.* tục ngữ.

Abagmenta, orum. *n.* *pl.* thuốc.

Abalienatio, nis. *f.* bán, từ, bỏ, từ nhường. || từ phân, — nhau, bất hòa, kình địch, ghen ghét.

Abalienatus, a, um. *part.* Abalieno. đã chịu bán, —từ, — bỏ; abalienata membra, phần thân thể bất dụng; abalienati à nobis, kẻ ngịch cùng ta, kẻ chẳng có kính, — mến như trước.

Abalieno, as, avi, atum, are. bán, từ, bỏ, từ bỏ, — nhường, từ rãy, — nhau. || từ biệt, phân ly, — ra, — rẽ, bất hòa, — thuận, mất lòng, nói gièm. || cất lấy, cướp lấy, chia ra; abalienare agros, bán ruộng, hay là cho người ta cầm ruộng; — aliquem ab altero, làmcho hai người bất thuận nhau; — aliquem à se, từ rãy người cho khỏi ta; nos abalienavit, người đã đuổi ta.

Abalienor, aris, atus sum, ari. *pass.*

Abalieno. bất hòa nhau, ở lạt lẽo nhau, cách xa nhau; crucior à viro me tali abalienari, tôi chịu phần ra người thể ấy, thì tôi lấy làm cực lắm.

Abalio, onis. *f.* N. U.

† Abambulantes, ium. *plur. omn. gen.* kẻ lui ra.

Abambulatio, nis. *f.* sự lui ra, sự đi xa, đi dạo, — đàng, — khỏi.

† Abambulo, as, avi, atum, are. lui lại, — ra, — gót, cách xa, đi khỏi.

Abamis, idis. *f.* V. Abramis.

Abannita, æ. *f.* chị em ông sơ.

* Abanec, Abanes, Abanet, vel Abnet. *indec. n.* đai, đai bào thầy cả dân Judêu.

Abannatio, vel Abannitio, onis. *f.* sự đày một năm.

Abannatus, vel Abannitus, a, um. kẻ phải đày một năm.

Abanteus, a, um. N. INS.

Abantiadæ, vel Abantides, um. *m. plur.* tên vua kia.

Abantis, idis, vel Abantias, adis. *f.* N. INS.

* Abaphus, a, um. chưa nhuộm.

* Abaptistum, i. *n.* dao thầy chích.

* Abaptistus, a, um. sự gì chìm chẳng đặng.

* Abar. *ind.* et

Abaraces. thứ bánh ngọt.

Abarceo. V. Aberceo.

* Abarea. V. Abazea.

Abares, um. *m. pl.* dân nước hung nô.

* Abaris, is. *m.* kẻ ở đất liền.

Abarmentatus, a, um. kẻ lìa ra đàn trâu bò.

* Abarnama, orum. *n. pl.* V. Bellaria.

* Abartia, æ. *f.* sự đói khát, sự chẳng hay no, háu, đói lắm.

* Abarticulatio, onis. *f.* kháp xương cốt ở nơi nó hay động tỏ tường.

* Abas. bịnh động kinh.

Abasa, vel Abason. trại, chòi trại.

* Abasanistus, a, um. kẻ chưa tầng, chưa quen, chưa tập. || chẳng hơ hải.

* Abascanus, a, um. kẻ chẳng mơ ước, kẻ chẳng phân bì.

Abassenia, Abassia, Abassinia, et Abyssinia, æ. *f.* N. R.

Abassini, vel Abyssini. *m. pl.* kẻ ở nước ấy.

* Abaton, i. *n.* hiểm hóc; loca abata, nơi hiểm hóc.

Abavia, æ. *f.* bà sơ.

Abavunculus, i. *m.* anh hay là em bà sơ.

Abavus, i. *m.* ông sơ.

Abax, acis. *m.* V. Abacus.

Abazea, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu.

Abba. *ind.* cha.

Abbas, atis. *m.* cha, thầy cai dòng, thầy cả nhà tu.

* Abbatia, æ. *f.* nhà dòng.

Abbatialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nhà dòng.

† Abbatissa, æ. *f.* bà nữ cai dòng.

† Abbreviator, oris. *m.* kẻ thu lại.

† Abbrevio, as, avi, are. thu lại, nói tắt, làm tắt.

Abdemelech. *ind. m. Bib.* N. H.

Abdera, orum, vel Abdera, æ. *f.* N. U.

Abderita, æ. *f.* vel Abderitanus, a, um. Abderites, æ, vel Abderiticus, a, um. kẻ thuộc về thành ấy; abderitica mens, ngu muội, ngây; abderitana pectora, nhát gan.

Abdias, æ. *m. Bib.* N. H.

Abdicatio, onis. *f.* sự để, — bỏ.

Abdico, as, avi, atum, are. để, bỏ, từ, từ bỏ, từ rẫy, chẳng nhìn, chối. || cất chức. || từ con. || cấm. || cất luật.

Abdico, is, ixi, ictum, ere. từ, chối, bỏ chẳng ưng, chẳng ưa. || cấm, chống trả, làm nghịch. || chẳng chịu đóan xét, làm cho người ta bị việc.

† Abditamentum, i. *n.* sự bớt.

Abditè. *adv.* cách kín, — trộm, — sẽ sẽ.

† Abditivus, a, um. V. Abditus, a, um.

Abditum, i. *n.* nơi kín, vắng vẽ, quạnh quẽ, chốn taò khê.

Abditus, a, um. *part.* Abdo. giấu, kín, khuất lấp, hiểm hóc.

Abdo, is, abdidi, ditum, ere. giấu giếm, để nơi kín, đặt nơi vững; abdere se, nép mình.

Abdomen, inis. *n.* bọng, bụng, ruột. || mỡ bụng. || per figuram, P. F.; abdomen insaturabile, tham ăn, háu ăn; abdomini natus, kẻ lo việc ăn uống mà thôi.

Abdon, onis. *m. Bib.* N. H.

Abduco, is, duxi, ductum, ere. cất lấy, keó, đem về, đuổi đi, kéo lại, cấm, ăn bớt, cướp lấy, làm hư; navim remulco abducere, lấy dây neo mà kéo tàu; abducere se ab omnibus molestiis et angoribus, tránh thế sự buồn bực phân vân.

Abducor, eris, uctus sum, duci. *pass.* Abduco.

Abductio, onis. *f.* sự trặc, lạc, sa, xuống, hạ nang. || *bib.* nơi vắng vẽ, quạnh quẽ. || trong phép luận; vox logicæ, V. L. chứng lời chẳng trọn.

Abductor, oris. *m.* kẻ dỗ dành, dối trá. || tên gân kia.

Abductus, a, um. *part.* Abduco. xa, khỏi, kéo ra.

† Abecedarium, ii. *n.* chữ đầu trong phép học như A, B, C, D, &c.

† Abecedarius, a, um. kẻ mới học A, B, C, &c. || kẻ mới học nghề. || kẻ sắp lớp có thứ tự.

Abel, elis. *m. Bib.* N. H.

Abella, æ. *f.* N. U.

† Abelline nuces, æ. *f. pl.* △ phỉ tử.

† Abemo, is, emi, emtum, ere. cất lấy, bớt.

Abeo, is, ivi, vel ii, itum, ire. đi, về, ra, chảy, trốn, lánh, mất, biến, biến hóa, đi khỏi, qua —, trốn —. ‖ trở khác, lià ra, — khỏi, từ bỏ, để lại, chẳng giữ lời; abire e medio vel e vitâ, chết; — honore, mất tiếng; — diem, chịu lần lữa; abire pro ludibrio, trở nên giống chê cười, haylà chịu chê cười; — in semen, nên giống; abiit res à me, đã thất sự.

Abeona, æ. *f.* bụt nữ hay việc kẻ đi.

Abequito, as, avi, atum, are. trốn và cỡi ngựa, tế ngựa mà trốn, cỡi ngựa.

Aberceo, es, ercui, itum, ere. cấm cửa, chẳng cho vào. ‖ đuổi ra, phân ra. ‖ bỏ, bỏ rãy.

Aberratio, onis. *f.* sự xiêu lạc, tiếng ấy hiệp làm một cùng — à dolore, à molestiis, xua đuổi sự đau đớn buồn bực.

Aberro, as, avi, atum, are. lạc, xiêu lạc, lạc lài, lạc đàng lạc sá, thất lạc, lâm, lầm lỗi. ‖ bất hòa, chẳng rập, khác nhau. ‖ lo ra, xao lảng, mơ màng; aberravit à patre inter homines, nó mất cha giữa người ta đông như hội.

Aberrunco. V. Averrunco.

Abessus, a, um. *part.* Abeso. ăn rồi, hư.

Abfore, vel Affore, vel Affuturum esse. kẻ phải đi khỏi, sẽ vắng mặt; nihil abfore credunt quin, nó tưởng sẽ chẳng khỏi bao lăm thì.

† **Abgrego**, as, avi, atum, are. mở, cất.

Abhinc. *adv.* từ, từ nầy; abhinc annis quindecim, từ mười lăm năm, đã có mười lăm năm; abhinc triennium, từ ba năm nay.

Abhorrens, tis. *omn. gen.* kẻ ghớm, kẻ nhờm, kẻ ghét, kẻ nhàm, kẻ nghịch; abhorrentes lacrymæ, nước mắt vô cớ.

Abhorreo, es, horrui, ere. nhờm, ghét, ghớm ghiếc, nhàm, trốn lánh, bỏ; abhorret parùm famam, nó ít lo danh tiếng, nó chẳng sá bao lời kẻ khác sẽ nói; — hoc ab illo, nó chẳng làm đều, nó chẳng dám; — auris et animus à nugis, nói lẽ chẳng vừa trí chẳng vừa lỗ tai; — hoc à fide, tin chẳng đặng, chẳng có lẽ mà tin; — hoc vero, chẳng thật, khó lấy làm thật.

Abhorresco, is, ere. sợ, run, — rẩy, — en.

† **Abhortor**, aris, atus sum, ari. *dep.* gián, can gián. V. Dehortor.

Abjectè. *adv.* cách hèn, — phàm; abjectè aliquid facere, làm sự gì hèn.

Abjectio, onis. *f.* sự phàm, hèn, hèn hạ, nhát. ‖ sự bỏ, sự chê.

† **Abjecto**, as, are. *freq.* V. Abjicio.

Abjectus, a, um. *part.* Abjicio. đã chê hay là chịu chê, bỏ, tất tưởi. ‖ nằm, sập, hạ xuống. ‖ phàm, hèn. ‖ xếch xác; abjectis nugis, nói chắc, chẳng nói chơi; abjectâ cunctatione, tức thì, đừng trễ.

Abjecula, æ. *f. dimin.* cây sam nhỏ.

Abiegnus, a, um. thuộc về cây sam.

Abiens, euntis. *omn. gen. part.* Abeo. kẻ về; abeuntes anni, năm hay qua.

Abies, etis. *f.* cây sam. ‖ chiếc tàu. ‖ nhám, tấm ván đã xức sáp mà viết.

Abietarius, ii. *m.* kẻ buôn sam, hay là thợ mộc trong cây sam. ‖ thợ mộc.

Abietarius, a, um. thuộc về cây sam; abietaria negotia, hàng sam.

† **Abiga**, æ. *f.* giống cỏ kia.

† **Abigeatus**, ûs. *m.* sự đuổi trâu mà cướp nó.

Abigeus, i. *m.* kẻ cướp trâu bò.

Abigo, is, abegi, abactum, ere. đuổi đi, lùa, khử, xua, — đuổi, đeo đuổi, trừ, chống trả, — cãi, can gián, ép. ‖ abigere partum, phá thai; — pecus, lùa trâu; — curas, giải khuây.

Abjicio, is, jeci, ectum, ere. duồng dẫy, để, quăng, — đi, bỏ —, trừ, — đi, bỏ, — văng đi, từ, từ bỏ, làm xấu hổ, — sỉ nhục, chê, khinh dể, hạ người xuống; abjicere se, hạ mình xuống; abjicere memoriam, khỏa lấp; — autoritatem, dể người quan; abjice te de hinc, xở đi.

Abimelec. *ind.* N. H.

Ab integrò. *adv.* còn, một lần nữa, lại, trọn.

Ab-intestatò. *adv.* chẳng có lời trối.

Abiotos, i. *f.* △ đinh tử thảo.

Abitio, onis. *f.* et

Abitus, ûs. *m.* sự đi, trẩy đi, lui ra, lìa ra. ‖ đàng đi, đàng vào, — tới, — qua. ‖ sự chết, qua đời.

Abitur. *impers.* có người về, — đi về.

Adjudicatus, a, um. *part.* sự gì đã phải mất vì quan phân đoán thế ấy.

Abjudico, as, avi, atum, are. cất, — lấy. ‖ phân xử cho người ta phải thua, phải mất của, án. ‖ từ chối, chẳng chấp đơn. ‖ từ rãy, chẳng ưng; abjudicare se à vitâ, giết mình; — sibi libertatem, phú mình làm tôi.

Abjuges, vel Injuges, ugum. *omn. gen. plur.* lòai vật chưa mang ách.

† **Abjugo**, as, avi, atum, are. lìa đôi, mở ách. ‖ chia ra, phân ly, phân cách.

Abjungo, is, junxi, ctum, ere. kéo ra, kéo lại, mở ra, lìa ra, phân —, chia —.

Abjuratio, onis. *f.* sự chối nợ, lời thề mình chẳng có đều kia.

Abjuratus, a, um. *part.* đã chối, đã chịu chối, đã chối rồi, hay là chẳng chịu trả sự gì phép công bình buộc phải trả; abjuratæ rapinæ, sự gì người ta cầm trái lẽ.

Abjuro, as, avi, atum, are. chối, từ —, thề, lấy lời thề; mihi autem abjurare certius est quàm dependere, tôi thà giơ tay lên, chẳng thà trả tiền.

Ablactatio, onis. *f.* sự hết bú sữa.

Ablactatus, a, um. *part.* chẳng hay bú nữa.

Ablacto, as, avi, atum, are. chẳng cho con bú sữa nữa.

Ablaqueatio, onis. *f.* sự đaò dưới chơn cây nho cho khí dễ vaò.

Ablaqueatus, a, um. *part.* đã chịu đào dưới chơn cây cho thông khí.

Ablaqueo, as, avi, atum, are. đào dưới chơn cây cho thông khí.

Ablatio, onis. *f.* sự cất lấy. ‖ buổi kẻ liệt thôi rét.

Ablativus, i. *m.* ablativô.

Ablatus, a, um. *part.* Aufero. cất lấy rồi.

Ablectus, a, um. *part.* Ablicio (non usitatur.) (chẳng dùng.) đẹp đẽ, sạch, dễ coi, xinh, tốt.

Ablegatio, onis. *f.* sự khiến dạy người ta lui ra, sai người ta đi.

Ablegatus, a, um. *part.* Ablego. đã sai, đã dạy về.

Ablegmina, orum. *n. plur.* phần ruột để lại mà tế lễ.

Ablego, as, avi, atum, are. sai, cho về, đuổi về. ‖ can, cấm, lìa ra; foras ablegare, đuổi người ta ra.

* Ablepsia, æ. *f.* sự lờ cờ, lất lơ, lây lất, trí bấn, — muội.

Abligurio, is, ivi, itum, ire. hao tốn, phá của cải.

Abliguritio, onis. *f.* sự xa xí của cải.

Abloco, as, avi, atum, are. cho mướn.

Abludo, is, lusi, usum, dere. ra khác, ra giống khác, chẳng in khuôn, khác khuôn rập; hæc à te non multùm abludit imago, ảnh tượng nầy khá giống người.

Abluo, is, lui, utum, ere. rửa, giặt, gội, tắm gội, gụt, bôi, súc. ‖ tưới nước, rảy nước. ‖ tẩy. ‖ cứu chữa tội mình, rửa tội mình cho bạch.

Ablutio, onis. *f.* sự giặt, rửa, súc.

Ablutus, a, um. *part.* Abluo. đã giặt, đã rửa.

† Abluvium, ii. *n.* lụt, lút, nước lụt.

Abmatertera, æ. *f.* chị hay là em bà sơ.

† Abmitto, is, abmisi, issum, ere. sai, gởi.

Abnato, as, avi, atum, are. lui ra, — lại, và trốn và lội, lội lặn mà cứu mình.

Abneco, as, avi, vel cui, atum, are. giết, chém, sát nhơn.

Abnego, as, avi, atum, are. từ, chối, chối cãi, chẳng chịu cho, — phải, — lấy.

Abnepos, otis. *m.* et

Abneptis, is. *f.* huyền tôn.

Abnocto, as, avi, atum, are. chẳng nằm đêm trong nhà mình, nằm ngòai nhà.

Abnodo, as, avi, atum, are. cắt mắt cây, cắt mụt cây cối.

Abnormis, *m. f.* me. *n.* is. bất phép, vô luật, chẳng có thứ tự, — lớp lang.

Abnuens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng ưng, — ưa.

Abnuo, is, nui, utum, ere. lắc đầu. ‖ chẳng ưng, chẳng ưa, — hạp, từ chối, chẳng cho, — chịu; nec abnuitur, chẳng ai chối.

Abnurus, ûs. *f.* vợ người cháu.

† Abnutivum, i. *n.* sự từ, — chối.

Abnuto, as, avi, atum, are. năng chối.

Aboleo, es, evi, vel abolui, itum, ere. phá, sổ, bôi, tuyệt, phá tan, tiêu tan, — tuyệt. ‖ hạ xuống, cất chức.

Abolesco, is, levi, ere. sự gì hay tiêu, hay qua, hay khỏa lấp, hay hư, hay nát, bất dụng, mòn.

Abolitio, onis. *f.* sự phá, xá, ơn, cất.

Abolitus, a, um. *part.* Aboleo. phá rồi, đã cất rồi, đã tiêu —, nát —, hư —.

Abolla, æ. *f.* aó ngòai người quân tử. ‖ giống aó tơi quân lính.

* Abolus, i. *m.* ngựa con chưa có đủ răng.

† Abomasum, i. *n.* đại trường, ruột.

Abominabilis, *m. f.* le. *n.* lis. et

Abominandus, a, um. sự đáng gớm ghiếc, — guốc, — ghê, quái gở.

Abominatio, onis. *f.* sự gớm ghiếc.

Abominatus, a, um. *part.* chịu gớm, — ghét.

Abominor, aris, atus sum, ari. *dep.* ghen ghét, gớm, — thấy; abominor quod ego, có sự làm vậy thì chớ, chẳng muốn cho có làm vậy. (*Verbô* nầy có nghiã như *Passivô* một hai khi.) Sævitia eorum abominabatur ab omnibus, mỗi một người gớm cách dữ tợn nó.

Abominosus, a, um. sự gì sinh trạo trực. ‖ điềm dữ.

Aborigines, um. *omn. gen. plur.* N. H. ‖ kẻ ở đất nào trước hết hay là tổ phụ người ta. ‖ nhánh dư hay sinh dưới gốc cây.

Aborior, eris, vel iris, abortus, vel aborsus sum, iri. *dep.* hư thai, sa con, con sổ ra sinh ra chưa đủ ngày đủ tháng; aboritur vox, thiếu tiếng, hết —.

Abortio, onis. *f.* sự thai hư, loài vật chửa sinh con chưa đủ ngày.

Abortio, is, ivi, ere. V. Aborior.

Abortior, iri, V. Abortio.

Abortivus, a, um. sự gì làm cho hư thai. ‖ con ranh, — sút, sảo đi.

Aborto, as, avi, atum, are. V. Aborior.

Abortus, ûs. *m.* V. Abortio, onis. *f.* abortum facere, trụy thai; — inferre, phá thai; abortus syderum, ngôi sao mọc lên.

Abortus, a, um. *part.* Aborior. mọc lên; abortus est sol, mặt trời đã mọc lên.

Abpatruus, i. *m.* anh hay là em ông sơ.

* **Abra**, æ. *f.* tôi tá, — tớ, phậu, đầy tớ.

Abrado, is, abrasi, asum, ere. cạo, gọt, cắt, cào. ‖ cạo gọt, vọt nặn; abradere capillos, thế phát; — barbam, cạo râu.

Abraham, vel Abram, æ. *m. Bibl.* N. H.

* **Abramis**, vel Abamis, idis. *f.* aó người nữ có sắc vàng.

Abrasus, a, um. *part.* Abrado. đã cạo rồi, đã chịu gọt; caput abrasum, vel caput sine capillis, đầu trọc.

Abreptus, a, um. *part.* Abripio. đã chịu cất, nhổ.

Abripio, is, ripui, eptum, ere. cất, cất lấy, cướp lấy, lột, nhổ ra; vestem alienam vi abripere, lột áo người; abripere se contumeliis, trốn khỏi lời nhiếc nhóc; a similitudine abripi, chẳng giống.

Abrodo, is, rosi, osum, ere. khới, cắn, gặm.

Abrogatio, onis. *f.* sự phá, tiêu tuyệt.

Abrogo, as, avi, atum, are. phá, phá tan, tuyệt, cất lấy, đuổi.

Abrotonus, i. *m.* nhơn trần, △ thảo hao.

Abrumpo, is, upi, uptum, ere. bể, xán, xán vỡ, phá, nhổ, bứt, xé, cắt, mở, để lại, bỏ, cất lấy, phạm, vi, thôi.

Abruptè. *adv.* bỗng chúc, thóat —, tốc —, tức —, chẳng dọn mình, chẳng giữ lễ phép.

Abruptio, onis. *f.* sự nứt, bể, lià, bất hòa, phân ly; propter venulæ alicujus abruptionem sanguine ore, vel naribus emittere, sặc máu.

Abruptum, i. *n.* chỗ hiểm địa, nơi hiểm hóc, hầm, hiểm nghèo, vực, đảnh núi đá, đảnh nhọn.

Abruptus, a, um. *part.* Abrumpo. cao, nơi hiểm hóc. ‖ bể, vỡ; abruptum ingenium, trí nóng, — sốt. ‖ mạo, bá lơ, lộp cộp, khật khù; abruptum lucrum, lời chẳng có trông.

Abs. *præp.* V. A.

Absalom. *ind. Bib.* N. H.

Abscedens, tis. *omn. gen.* kẻ đi về, lui ra.

Abscedentia, ium. *n. plur.* sự xa, cách —, sự gì hóa ra cách xa khi ta coi ảnh vẽ sơn thủy. ‖ sự gì sinh ghẻ cương.

Abscedo, is, cessi, cessum, ere. đi về, lui, — ra, đi xa, từ bỏ, để lại qua, biến mất, — hóa. ‖ sự gì hoá nên cương, — nhọt; absceditur, nó đi về.

Abscessio, onis. *f.* et

Abscessus, ûs. *m.* sự đi, trẩy đi, về, lui, ra, lìa ra. ‖ cương, nhọt, ung, — thơ, độc.

Abscido, is, idi, isum, ere. cắt, bứt, xé, xé ra, cất, — lấy.

Abscindo, is, abscidi, cissum, ere. V. Abscido.

Abscisè, vel Abscissè. *adv.* nhằm, — phải. ‖ cách nhặt, — nhiệm, — sát.

Abscissio, vel Abscisio, onis. *f.* sự cắt. ‖ sự nhằm phải. ‖ sự giản lời ra. F. R.

Abscissus, a, um. *part.* Abscindo. chia ra, chẳng có thứ tự. ‖ nhặt, nhiệm —. ‖ vỡ, bể, hiểm hóc, đứt, đàng dốc.

Abscissus, i. *m.* hoạn, thị lang, bộ.

Absconditè. adv. cách kín, — tối tăm, — chẳng rõ, — tỏ rõ.

Absconditus, a, um. *part.* Abscondo. kín, — dấu, giấu.

Abscondo, is, abscondi, itum, (rarò) absconsum, ere. giấu, — giếm, ẩn, tàng, che, — đậy, ăn cắp, cất lấy cho khỏi con mắt.

Absconsio, onis. *f.* nơi kín, — vắng, — tích trữ. ‖ sự giấu giếm.

* **Absconsor**, oris. *m.* kẻ giấu, — che, kẻ trử dương.

Absens, tis. *part.* Absum. *omn. gen.* kẻ đi khỏi, vắng mặt. ‖ kẻ đã chết.

Absentia, æ. *f.* sự vắng mặt, khuyết.

† **Absentio**, tis, ire. nghĩ khác, ngờ là khác, niệm tây khác.

Absento, as, avi, atum, are. đuổi xa, đày. V. Absum.

Absero, as, avi, atum, are. khoá, đóng cửa, đóng mình trong phòng.

Absida, æ. *f.* V. Absis.

Absilio, is, ivi, vel ui, ultum, ire. *n.* nhảy, nhảy nhót, đi và nhảy, nhảy và lui, trở lui mau, ra tốc tốc.

Absimilis, *m.f.* le. *n.* is. khác, — lạ, giống khác, hình dáng khác.

Absinthiatus, a, um. đã chế ngải cứu.

Absinthiles, æ. *m.* rượu ngải cứu.

Absinthium, ii. *n.* ngải cứu.

Absis, idis. *f.* sự gì có hình cong, nhịp, nhịp cầu, cung, cong bánh xe. ‖ các đồ có hình tròn như dĩa, một phần vòng tròn. ‖ toà giám mục. phần đền thờ có hình nửa vòng nguyệt, bán nguyệt.

Absistens, tis. *omn. gen.* kẻ thôi, — để.

† **Absisto**, is, titi, ere. thôi, để, để lại, từ, bỏ, từ nhường. ‖ lui, — xa, chẳng tới, lui lại, trở lui, trở về.

Absit. *subj.* Absum. *Bib.* há, há dễ, — là.

Absocer, eri. *m.* ông ông gia, là ông cố vợ, hay là ông cố chồng.

† **Absoleo**, es, evi, etum, ere. *n.* chẳng cứ thói quen, chẳng quen, đã bỏ thói, đã cựu, đã hết thói phép ấy.

Absolvo, is, vi, utum, ere. xá, tha, giải, thứ, mở, chữa cứu, rồi, làm cho thong thả, chẳng buộc,

chuẩn. || làm hòan tất, làm trọn, — cùng, — toàn hảo. || gởi, sai, — khiến, — cất. || trả công, — nợ, đền, hoàn, — lại; absolvere navem, kéo neo; — se judicio, phân lại cho minh bạch; — pondus alvi, đại tiện; — se, giết mình.

Absolutè. *adv.* tòan hảo, trọn, trọn vẹn, gồm trọn, tuyệt, — tận; absolutè negare, chối tươn đi.

Absolutio, onis. *f.* sự giải, mở, tha, xá, phá, cất lấy. || sự trọn, toàn hảo, hòan tất.

Absolutorium, ii. *n.* thuốc hiệu nghiệm, diệu dược.

Absolutorius, a, um. sự gì giúp cho đặng khỏi, — cho đặng chịu xá. || sự gì giúp cho đặng mau lành; tabulæ absolutoriæ, chiếu xá.

Absolutus, a, um. *part.* Absolvo. đã rồi, — đoạn, hoàn thành, tất, hết rồi, dứt; opus absolutum, dứt sự, tất sự.

Absonè. *adv.* cách nghịch phép, thất lễ.

Absonus, a, um. chẳng rập, chẳng thuận, xấu tiếng, chẳng có tiếng. || chẳng xứng, chẳng hạp, ngịch lễ phép, khó tin, khó lấy làm thật; absonum fidei, khó tin.

Absorbeo, es, absorbui, et absorpsi, ptum, ere. nuốt, hô hấp, húp, lua, hao,—tốn, baú, phá, làm hư, gậm, khới. || uống; hunc absorbuit æstus gloriæ, nó đã ham hố danh vọng qúa lẽ.

Absorptus, a, um. *part.* Absorbeo.

† Abspello, is, ere. đuổi, — đi, xua đuổi.

Absque. *præp.* cai ablat. vô, chẳng có.

Abstantia, æ. *f.* sự cách xa, sự xa.

Abstemius, a, um. vel Abstenius, a, um. kẻ chẳng uống rượu, kẻ ít uống; abstemium prandium, tiệc chẳng có rượu.

Abstensio, onis. *f.* sự cầm lại, cất, sự chối, chẳng chịu; abstensio hæræditatis, chẳng chịu lãnh phần gia tài.

Abstentus, a, um. *part.* Abstineo· cầm, cầm lại. || đã lìa ra, đãcất phép thông công.

Abstergens, tis. *omn. gen.* sự gì hay lọt, hay lau.

Abstergeo, es, si, sum, gere. et Abstergo, is, si, sum, gere. lọt, — đi, lau, — đi, chậm, rửa, làm cho sạch. || bôi, cất, đuổi xa; abstergere manu, thoa; abstergere lacrymas, bạt hàng châu lụy.

* Absterium, vel Absistrium, ii. *n.* nhà dòng, viện tu.

Absterreo, es, ui, itum, ere. làm cho người ta sợ hãi, — kinh khủng, — kinh sợ, — thất kinh, — nhát. || đuổi, xua đuổi, đuổi xa, làm chò người chạy dài, cấm.

Abstersio, onis. *f.* sự rửa, lau.

Abstersivus, a, um. sicut Abstergens.

Abstersor, oris. *m.* kẻ rửa, kẻ lau.

Abstinax, acis. *omn. gen.* kẻ sạch sẽ, tiết kiệm, kẻ cữ, kẻ kiêng cữ.

Abstinendus, a, um. sự gì phải cữ, nên kiêng cữ.

Abstinens, tis. *omn. gen.* kẻ tiết kiệm, hay cữ; abstinentes oculi, con mắt lim dim; abstinentissimus alieni, kẻ chẳng dám lấy, chẳng dám cầm cuả người ta.

Abstinenter. *adv.* cách tiết kiệm, vừa phải.

Abstinentia, æ. *f.* sự cữ, tiết kiệm. || ít ăn. || chẳng hay tham lam.

Abstineo, es, ui, tentum, ere. cữ, kiêng cữ, — dè, — nễ, giữ miệng, húy, kị, xa, bỏ, để, hãm mình; abstinetur pabulo et potione, chẳng cho ăn uống gì; abstinere se ostreis, cữ hàu.

Absto, as, stiti, itum, are. *n.* đi khỏi, vắng mặt.

† Abstollo, is, tuli, ablatum, lere. cất, cất lấy. V. Aufero.

† Abstorqueo, es, torsi, tortum, ere. cất lấy, cướp lấy.

Abstractus, a, um. *part.* Abstraho.

Abstraho, is, axi, actum, ere. cất, lấy, cất lấy, kéo, chia ra, hãm cướp. || rút, mở, chia, chữa cứu.

Abstrinctus, a, um. *part.*

Abstringo, is, xi, ctum, gere. giải, mở, buông.

Abstrudo, is, si, sum, ere. giấu, giếm, che đậy. || giả hình, giả dạng.

Abstrusus, a, um. *part.* Abstrudo. kín, chẳng rõ, mắt mỏ, khó hiểu; abstrusus homo, người kín miệng lắm.

Absum, es, fui, esse. đi khỏi, thiếu mặt, vắng —, đi xa. || chết; absunt, nó khỏan mặt, khuất mặt, chết. || absens e loco suo, sái đi.

Absumedo, inis. *f.* sự phá phách, hao tốn, xa xí.

Absumo, is, sumsi, sumtum, ere. hao, hao tốn, dùng, phá, tuyệt, mòn.

Absumor, eris, sumtus fui, tum esse, mi. *pass.* mòn hao, mòn mỏi, chết; absumi fame, chết đói.

† Absumtio, onis. *f.* sự hao tốn, mòn.

Absurdè. *adv.* vơ, — váo, — vửng, cách lạt, vô lý, vô phép, trếu tật.

Absurdum, i. *n.* sự quấy, ngang, trếu.

Absurdus, a, um. quấy, ngang, trếu, &c.

Absynthium, ii. V. Absinthium.

Abverto, is, ere. V. Averso.

† Abulæ, arum. *f. plur.* nơi tắm, nước nóng mà tắm.

† Abulia, æ. *f.* sự mạo, mách thàm, vụng về, vụng toan.

† Abulus, a, um. kẻ mách thàm, vụng toan.

Abundans, tis. *omn. gen.* nhiều,

đầy dẫy, giàu có, phú túc, sung mãn, hay sinh nhiều, dều dào.

Abundanter. *adv.* khê lê, nhiều, khá đủ, qúa bội, &c.

Abundantia, æ. *f.* sự đầy đủ, — dẫy, &c.

Abundatio, onis. *f.* lút, lụt, nước lút.

Abundè. *adv.* hiếm chi. V. Abundanter.

Abundo, as, avi, atum, are. có nhiều, đầy dẫy, — đủ, phú túc, sung mãn, tràn trề, dư dật.

Abundus, a, um. V. Abundans.

Abusio, onis. *f.* P. R. ‖ sự dùng chẳng nên.

Abusivè. *adv.* cách chẳng phải, chẳng nên.

Abusivus, a, um. giả hình, dối trá.

Abusor, oris. *m.* kẻ dối trá, kẻ dùng chẳng nên.

Abusquè. *adv.* từ khi ấy, từ nơi ấy.

Abusus, ûs. *m.* sự dùng chẳng nên, sự phá phách, xa xí. ‖ sự mòn, hao.

Abutor, eris, usus sum, uti. *dep.* dùng sự gì cách chẳng phải, chẳng nên, hao, làm hư, mất giờ. ‖ dùng, dụng, dùng cách phải,— cách nên; operam abutitur, nó dùng ngầy giờ nên; — aurum, nó xa xí vàng bạc; abuti patientiâ alicujus, làm cho người ta phải nhịn nhục quá; — familiaritate, lờn mặt, hay là núng niú.

Abydena, orum. *n. pl.* sự vặt, sự nhẹ, sự nhỏ, mọn, vô ích, ác cợt; abydena dicere, nói lề, nói vặt.

Abyssus, i. *f.* vực, — sâu, — thẳm.

AC

Ac. *conjunctio* nầy phải đặt trước các chữ âm vưới, như đặt Atque, trước chữ âm. ‖ aliter ac putaram, khác xa tôi đã tưởng; faciam hoc, ac lubens, tôi sẽ làm đều nầy, và sẽ làm bằng lòng.

Acacia, æ. *f.* △ nha thảo.

Academia, æ. *f.* trương, tràng, hàn lâm viện.

Academicus, a, um. kẻ ở trường, thuộc về trường, hàn lâm nhơn.

Acalanthis, idis. *f.* chim. ‖ △ hồng đầu tước nhi.

Acanthus, i. *m.* △. lang, hoa cần. ‖ cây kia rất thơm.

* Acaphractarius, ii. *m.* quân lính cầm giáo, — phũ việt.

* Acapnus, a, um. chẳng hay sinh khói.

* Acar, ris. *m.* V. Acarus.

Acarna, æ. *f.* V. Acorna.

Acarnania, æ. *f.* N. P.

Acaron, i. *n.* thứ cây sim. △ thiên lý hương.

* Acarus, i. *m.* con sâu nhỏ, phù du, con mọt.

* Acatalepsia, æ. *f.* sự chẳng hiểu đặng, vô thấu.

† Accanto, as, avi, atum, are. hát gần người hay là hát vưới người nào.

Accedo, is, essi, essum, dere. *n.* lại, lai, tới, léo lại, men tới, mơn —, thấn —, tấn —, ghé vào, xơn —. ‖ phú mình, mê, lãnh việc, gầy việc, gầy dựng. ‖ nộp mình, đầu, — phục, làm hoà, — thuận, ưng lòng, chịu, giao hoà. ‖ in, in rập, giống hình, miả mai; accedere ad munus, chịu chức quan; — ad Rempublicam, lo việc nhà nước, có chức quan; — ad causam alicujus, lo việc người nào, giúp việc người nào; — ad pactionem, giao hòa; accede huc, lại đây; alicui ad aurem accedere, nói thầm thĩ; accedit eò quid, vel accessit eò ut, cho đến đỗi; eò accessit, vã lại nữa; febris accedit, mới rét.

Acceleratio, onis. *f.* sự mau mắn, kíp.

Accelero, as, avi, atum, are. *act.* vel *neut.* làm mau mắn, bươn chải, đi kíp, cho —, xa —, lập cập, mau, cho —, tở mở, làm tươn đi, làm tướt đi, làm xổi; accelerare gradum, đi xung xăng; — magistratum, chuẩn tuổi, chuẩn thì cho người đặng chịu chức quan.

Accendo, is, di, sum, ere. thắp, đốt, đốt cháy. ‖ giục, xui giục, thúc, — tới, thôi thúc, thêm; accendere pretium, thêm giá; accendit opus artificem, việc xứng đáng thợ; accendi ad dominationem, mơ ước, nóng ruột cho đặng cai trị.

Accenseo, es, ui, sum, vel situm, ere. hiệp làm một, bổ vào, thêm.

Accensibilis, *m. f.* le. *n.* lis. *Bib.* nóng cháy.

Accensio, onis. *f.* sự đốt, cháy, của lễ phải đốt. ‖ báo thù. ‖ cơn rét.

Accensitus, a, um. biên sổ, tục vào sổ.

Accensiuncula, æ. *f.* bệnh động kinh.

Accensor, oris. *m.* kẻ dẫn đàng, kẻ đi trước, đem vào, ông thượng lễ, tiểu sai. ‖ kẻ thắp, kẻ nhúm lửả.

Accensus, a, um. *part.* Accendo. cháy đốt; ignis accensus, lửả đỏ. ‖ động, nộ. ‖ chói lòa; accensa studia in aliquem, triú mến người nào quá.

Accensus, i. *m.* kẻ theo, chơn tay, phòng trà, quan nhỏ hay giúp việc quan lớn, kẻ thay mặt, — vì. ‖ tiểu sai, xá nhơn. ‖ lính dư, kẻ đã muốn đi lính. ‖ accensi, lính cấp; accensus virgatus, xá nhơn có roi, cầm roi; — equester, xá nhơn mã, xá nhơn cỡi ngựa; — militaris, ông cai.

Accentiuncula, æ. *f.* chấm nhỏ.

Accentus, ûs. *m.* trắc, haylà bình, tiếng, tiếng tăm, giọng, tiếng cao, — thấp, giọng cao, haylà thấp, tiếng vắn, haylà dài, tiếng óc haylà bất óc. ‖ chấm như (´ ` ˆ) primus acutus, secundus gravis, tertius circumflexus vocatur.

Acceptabilis, *m. f.* le. *n.* is. tốt, lành, đẹp đẽ, nên lấy.

† Acceptæ, arum. *f. pl.* phần bắt thăm, phần phải bắt thăm cho đặng nó ; manipulus singulas acceptas accipiet, mỗi một tên lính sẽ đặng kỉ phần.

† Acceptilatio, onis. *f.* chủ trái xưng tỏ mình tha nợ cho kẻ mắc nợ vưới mình.

Acceptio, onis. *f.* sự chịu lấy, lãnh lấy, lễ phép, sự lịch sự; acceptio personarum, lễ tiếp.

Acceptior, ius, oris. *comp.* Acceptus.

† Accepto, as, avi, atum, are. chịu lấy, nhậm lấy, vưng phục.

† Acceptor, oris. *m.* kẻ chịu lấy, nhậm —, kẻ ưng. ‖ kẻ lãnh tờ khế. ‖ kẻ thiết đãi, — yến ; acceptor fui falsis illorum verbis, tôi đã mắc miệng lưỡi dối trá nó ; Deus non est acceptor personarum, đức chúa trời chẳng thiên tây ai.

† Acceptorius, a, um. sự gì dùng mà chịu lấy.

† Acceptrica, æ. *f.* et

† Acceptrix, icis. *f.* người nữ chịu lấy.

Acceptum, i. *n.* sự đã chịu, đã lãnh lấy. (huic voci opponitur expensum, Sicut Anamitica vox expensum est tốn, et acceptum tồn) ; acceptum ferre, referre, habere, facere, biên vaò sổ ; accepti et expensi tabulæ, sổ biên sự tốn và chỉ tồn ; accepto vel acceptum rogare, xin cho đặng khỏi sự hứa, hay là xin trả nợ; accepto liberare, trả khế.

Acceptus, a, um. *part.* Accipio. đã lấy, đã chịu lãnh. ‖ đẹp đẽ, — lòng, vừa con mắt, tốt ; acceptissimus apud aliquem, kẻ đặng đẹp ý người khác lắm.

Accersio, is, ivi, itum, ire. V. Accerso.

Accersitor, oris. *m.* kẻ đi mời, đi kêu.

Accersitus, a, um. *part.* Accerso. kẻ chịu mời, kêu, đòi. ‖ sự gì đã lấy nơi khác, đã mượn ; malum accersitum, phải tai nạn bởi mình ; accersita humus, đất bỏ đơm.

Accersitus, ûs. *m.* sự sai, khiến tới.

Accerso, is, ivi, itum, ere. đòi, — hỏi, kêu, mời, thỉnh, — tới ; rex accersit, vua vời ; accersere medicum, cầu thầy ; — mala, lụy mình, — aliquem capitis, kiện tội đáng chết ; — orationi splendorem, đặt lời văn hoa ; — mercede, lấy của mua lòng ; cupio accersiri, tôi ước ao người đòi.

Accessa, æ. *f.* et Recessa, æ. *f.* nước biển rông và ròng, nước lên, — xuống.

Accessio, onis. *f.* sự ghém, đi đi lại lại, tới, đến. ‖ sự thêm đơm, bỏ —, thêm cho, lợi, dư, dư dật, sự thêm cho khi buôn bán nhau, như một ve rượu cho con trai, của lễ cho con gái ; accessiones, sự lãnh, lãnh lấy. ‖ cuộc, dải, cọc.

Accessor, oris. *m.* kẻ tới, đến, lại. ‖ kẻ đi vưới, đi theo, như kẻ hầu chẳng phải người chính.

Accessus, ûs. *m.* sự đến, tới, lại, sự vào ra. ‖ accessus et recessus maris, con nước, nước rông, — ròng ; accessus febris, cơn rét ; accessus et defectus dierum, ngày vắn, ngày dài.

Accidens, tis. *n.* sự tình cờ, xảy đến, sự chẳng kịp suy. ‖ khốn khó, tai nạn, cơ quan, thì sự, sự hoặc có hoặc không.

† Accidentalis, *m. f.* le. *n.* is. cơ quan, sự tình cờ, &c.

† Accidentaliter. *adv.* tình cờ, họa, — là, hoặc.

† Accidentia, æ. *f.* sự tình cờ, hoặc, tai nạn.

Accido, is, di, dere. *n.* (non habet supinum.) té, sa xuống, ngã. ‖ sự gì xảy đến mà mình chẳng tưởng hay là chẳng trông ; accidit in te illud verbum, lời nầy chỉ đến mầy ; accidit, đã xảy đến ; accidere ad pedes alicujus, sấp mình dưới chơn người nào ; accidit ad aures ejus, nó đã mắng tiếng ; eò accessit ut, nó đã làm cho đến đổi ; quorsùm hoc accidat incertum est, việc sẽ ra thể nào thì chưa biết.

Accido, is, idi, isum, dere. cắt, bớt, gọt, cạo. ‖ bắt, bắt bớ, phá, — phách, tiêu tuyệt, hủy hoại. ‖ accidit res eorum uno prælio, nó đánh một trận mà thôi, và nó hư nát hết.

Accieo, es, ivi, itum, ere. mời, kêu, đòi, vời.

Accinctus, a, um. *part.* Accingo. chón hón, đã xăn áo; accinctus armis, mang khí giái.

Accingo, is, xi, ctum, ere. xăn áo, chón hón, gọn, — gàng, — ghẽ, đóng nịt, thắt lưng. ‖ dọn mình, sắm sửa, sắm sanh, — mình, trau giồi, nghiêm chỉnh, tề chỉnh ; accingere se prædæ, sắm mình đi ăn trộm ăn cướp ; accingere se ad iter, chuyển ra đi ; — se aliquo homine, kẻ có hay là kiếm một người bạn.

Accino, is, nui, centum, nere. hát vưới, hát rập.

Accio, is, vi, vel ii, itum, ire. kêu, mời, sai, gởi, đòi. ‖ acciri properis litteris, gởi thơ mà đòi cho mau.

Accipio, is, cepi, ceptum, ere. lấy, chịu lấy, giao lại, để lại, đặng, cầm, hưởng nhờ. ‖ nhậm lấy, chịu, ưng hạp. ‖ mắng tiếng, cắt nghĩa. ‖ dặt diù, hay là hành hạ, rước cách tốt, hay là — cách xấu ; accipere conditionem, chịu phép, hay là chịu như vậy ; — vehementer, mắng quở lắm ; — experimento, đã tầng ; — auditione et famâ, mắng

tin; — provinciam, lãnh việc; — rationes, chịu sổ khai; — imperium, vưng lời.

Accipiter, tris. *m.* chim bà cắt, chim ưng, và các thứ chim quen bắt con chim khác; accipiter pecuniarum, kẻ tham của.

Accipitrarius, ii. *m.* kẻ giữ các loài chim bà cắt, chim ưng, &c.

Accipitrina, æ. *f.* rau diếp hoang.

† Accipitro, as, are. xé, xé ra.

Accismus, i. *m.* giả từ sự gì mình muốn.

† Accisso, as, avi, atum, are. chơi, chơi bời, giả điên, làm tuồng. ‖ yêu mến mình lắm. ‖ giả hình chẳng muốn sự gì mình ước ao lắm.

† Accito, as, are. *freq.* kêu nhiều lần.

Accitus, ûs. *m.* sự kêu, đòi, lịnh, quen dùng tiếng nầy ở nơi ablativo singulari mà thôi.

Acclamatio, onis. *f.* sự tung hô. ‖ vỗ tay, ứng thượng.

Acclamito, as, are. năng tung hô.

Acclamo, as, avi, atum, are. tung hô, reo, hò reo. ‖ hò mà xỉ vả.

Acclinatus, a, um. *part.* Acclino. nghiêng bên nầy, hay là bên kia.

† Acclinis, *m. f.* ne. *n.* is. dốc, nghiêng; aditus leniter acclinis, dốc núi êm.

Acclino, as, avi, atum, are. nghiêng, dốc, uốn mình, nương dựa. ‖ chịu, binh vực, theo phe; acclinare se ad causam senatûs, theo phe trào đình.

Acclivis, *m. f.* ve. *n.* is. dốc lên. (Declivis, dốc xuống.)

Acclivitas, atis. *f.* sự dốc lên. (Declivitas, sự dốc xuống.)

Accola, æ. *omn. gen.* et

Accolens, tis. kẻ ở gần, lân cận.

Accommodatè. *adv.* cách xứng, — hạp, — phải, — sạch. ‖ tiện, vừa phải; accommodatè ad persuadendum, cách hạp mà làm cho người ta tin.

Accommodatio, onis. *f.* sự xứng, hạp, phải, nhằm, &c.

Accommodè. *adv.* V. Accommodatè.

Accommodo, as, avi, atum, are. làm nhằm, — phải, đặt nhằm, sắm sửa, làm cho rập, dễ coi. ‖ đặt, dọn, cho mượn; accommodare curam auribus, lắng tai mà nghe; — alicui mendacium, nói dối cho đặng giúp người.

Accomodus, a, um. hạp, vừa phải, sạch.

Accongero, is, essi, estum, erere. làm cho đầy dẫy, — đủ; accongerere alicui dona, cho nhiều của lễ cho người.

Accredo, is, didi, ditum, dere. tin, — cậy. ‖ chịu, để người ta làm; accredat quisnam illud tibi, ai sẽ để mầy làm sự ấy.

Accrementum, i. *n.* sự thêm.

Accresco, is, crevi, cretum, ere. lên, mọc lên, thêm, nên lớn, lên cho đến. ‖ bổ thêm; accrevit pectori, nó lên cao cho đến ngực; accrescunt negotia nova, việc mới tới đến.

Accretio, onis. *f.* sự mọc lên, thêm.

Accubatio, onis. *f.* sự nằm, hay là sự ngồi gần. ‖ cách nằm.

Accubita, æ. *f.* giường người ta nằm, phản.

Accubitalis, *m. f.* le. *n.* lis. sự gì dùng mà nằm, như gối, mền.

Accubitorius, a, um. sự gì thuộc về giường người nằm, hay là bàn ngồi.

Accubo, as, bui, bitum, are. nằm gần, ở ngang, ở ngày mặt, ở gần, ở ngày ai. ‖ nương dựa, nằm ngày; accubare regiè, nằm trọng thể như vua; — apud aliquem, ăn tiệc trong nhà người nào; accubant bini custodes, có hai tên lính giữ người.

† Accubuò. *adv.* cách siêng. ‖ cách kẻ nằm.

Accudo, is, udi, usum, ere. thêm, bỏ hiệp làm một khi rèn, hay là khi làm đều khác.

Accumbo, is, cubui, cubitum, ere. ngồi, chống cùi tay, nằm giường, nằm ngồi bàn ăn; accumbere in summo, ngồi đầu bàn.

Accumulatè. *adv.* *superl.* accumulatissimè. rộng, dài, nhiều, tràn trề.

Accumulatio, onis. *f.* sự góp, tòng tập nhiều, đầy dẫy. ‖ sự đắp, vun đắp.

Accumulo, as, avi, atum, are. tòng tập, góp nhiều, tràn trề, chồng, thâu góp, đắp, vun đắp, đắp đất; accumulare honorem alicui, tôn lên qúa.

Accuratè. *adv.* cẩn thận, cặn kẽ, tiêm tế, chín chắn; accuratissimè; hẳn chắn lắm, mũi lông chẳng chảy.

Accuratio, onis. *f.* sự cẩn thận, cặn kẽ, kỉ cang, kiên trí, tinh tấn, hẳn chắn.

Accuratus, a, um. đã kỉ cang, cẩn thận, sạch, đẹp, — đẽ, chuốt, giồi, trau —; accurata malitia, qủi quiệt lắm; — commendatio, dặn bảo mạnh thế; accuratæ litteræ, chữ dặn.

Accuro, as, avi, atum, are. làm việc cặn kẽ, — cẩn thận lắm. ‖ suy tưởng lắm, suy nghiệm; accurare pensum, giữ bổn phận mình.

Accurro, is, ri, sum, ere. đi mau, tới mau mắn.

Accuritur. *impers.* mỗi một người chạy đến.

Accursus, ûs. *m.* sự chạy. ‖ sự tựu đến mau.

Accusabilis, *m. f.* le. *n.* lis. et

Accusandus, a, um. sự nên quở, nên trách, nên cáo.

Accusatio, onis. *f.* sự cáo, quở, trách.

Accusativus, a, um. sự dùng mà cáo.

Accusator, oris. *m.* kẻ cáo.

Accusatoriè. *adv.* cách cáo.

Accusatorius, a, um. thuộc về sự cáo; accusatorius animus, người hay cáo, hay trách, hay quở.

Accusatrix, icis. *f.* kẻ cáo, người nữ cáo.

Accusito, as, avi, atum, are. *freq.* năng cáo, năng quở, chê, trách.

Accuso, as, avi, atum, are. cáo, chê, quở, trách, kiện cáo, thưa đơn, — trạng cáo; accusare falsò, cáo gian; —invidè, nạnh, sanh nạnh; — pertinaciter, cáo nài; — iterùm, phúc cáo (verbo nầy cai genitivo và khi ấy phải ám hảo tiếng crimine, v. g. accusare capitis, có khi cai ablativo; et tunc etiam subauditur, in, v. g. accusare in re aliquâ, và khi ấy phải ám hảo (in) hay là đe, accusare in re aliquâ.

† Acedia, æ. *f.* sự trễ nãi, làm biếng, nguội lạnh, vô sự, thơ mơ. || nhàm, ngã lòng. || rầu rĩ, mòn.

† Acedior, aris, ari. *Bib.* rầu rĩ, buồn nhàm, sờn lòng, làm biếng, nhác.

* Acenteta, orum. *n. pl.* thủy tinh sạch lắm.

† Aceo, es, cui, ere. nên chua, ra giấm.

* Acephalus, a, um. kẻ chẳng có đầu, kẻ chẳng có ai làm tướng.

Acer, eris. *n.* cây như dương thọ.

Acer, *m.* acris, *f.* acre. *n.* is. nồng nàn, chua, — xót, cay, mặn, nhám; acre acetum, giấm son. || nóng nẩy, cứng, nóng tính, mạnh mẽ, lớn. || siêng năng, cần mẫn, nhẹ nhàng, nhẹ chơn; acer potor, quân chè rượu; — homo, người gan dạ; acer animus, người cả gan; acerrimi testes, chứng vững vàng; vultus acer, mặt nhặt, mặt dữ.

† Acerbà. *adv.* et

Acerbè. *adv.* biùs, bissimè. cách nhặt, cứng, dữ; acerbè tueri, nhìn trừng trộ.

Acerbitas, atis. *f.* sự nồng nàn, cay, chát, khổ ngược, the, — —. || nhặt, — nhiệm, nhặt phép, cứng, dữ. || khốn khó, nạn, cực; acerbitas animi, xót ruột.

Acerbitudo, nis. *f.* sự chua, the, chát.

Acerbo, as, avi, atum, are. làm chua, làm cho nên khổ, — nên chua. || thêm giận, giục, xui —, làm cho nặng hơn, nói thêm, chát.

Acerbum, i. *n.* sự buồn bực, rầu rĩ, co máu, mắt mỏ, cú tắn.

Acerbus, a, um. chát, chua xót, cay đắng, cú tắn, nhám, the, làm cho ghê răng, trái chẳng chín. || dữ, khúc mắt, co máu, co cú, nhặt. || khó chịu, cực, nặng, rầu rĩ, làm cho động lòng. || nhám, thô, chẳng trơn. || acerbum funus, chết sớm.

Acernus, a, um. thuộc về cây Acer.

Acerosus, a, um. sự gì pha với rơm, sự gì pha có nhiều hột.

Acerra, æ. *f.* chủ hương, lư hương; Deum veneratur acerra, đốt hương mà kính lạy chúa.

Acerrimè. *adv.* cách cay đắng, mạnh, dữ.

* Acersecomes, æ. *m.* N. ID. || kẻ có tóc dài. || tiểu sai.

Acervalis, *m. f.* le. *n.* is. đống, đầy đống, có nhiều đều hiệp làm một với nhau.

Acervatìm. *adv.* cách đống, đầy —, lộn lạo, — bậy, bất thứ tự.

Acervatio, onis. *f.* sự đống, góp.

Acervo, as, avi, atum, are. đống, vun đống, đầy đống.

Acervus, i. *m.* một đống, nhiều, đông đắn, đông như hội.

Acescens, tis. *omn. gen.* sự gì nên chua, mới ra chua, úng.

Acesco, is, acui, ere. nên chua, úng.

Acesis, is. *f.* giống cỏ, cỏ kia, giống hàn the.

Acesta, æ. *f.* N. U.

Acestides, um. *f. pl.* lò nấu sắt, lò đúc gang, nấu gang.

Acetabularius, ii. *m.* kẻ múa chén.

Acetabulum, i. *n.* đồ lường, bình giấm, bình gia vị. || chén múa. || dĩa. || lỗ kháp, kháp xương. || loài cổ kia.

Acetaria, orum. *n. pl.* dưa, — trường, nộm, các giống rau lộn và chế giấm.

Acetarium, ii. *n.* rau sống, các giống rau chế giấm. || diã mà đặt rau ấy.

† Acetosa, æ. *f.* △ toan tương, rau chua me.

Acetum, i. *n.* giấm; acetum habere in pectore, người khôn ngoan; — habere in pectore peracre, hểm hịch; aceto perfundere aliquem, nói châm chích.

Achaia, æ. *f.* N. P.

Achane, es. *f.* giống hộc, đồ lường.

Achates, is. *f.* kẻ chẳng đẹp, chẳng có hình tốt.

Achates, æ. *m.* et *f.* hột trai kia.

Acheloides, um. *f. pl.* cá nhơn.

Achelous, i. *m.* N. F.

Acheron, tis. *m.* N. F. || sự chết, địa ngục.

Acherontia, æ. *f.* N. U.

* Acheta, æ. *f.* con ve ve.

Achetus, i. *m.* N. F.

Achillea, æ. *f.* Achilleis, idis. *f.* Achilleon, i. *n.* Achilleos. *f.* △ trắc bá diệp.

Achilleæ, arum. *f. pl.* hình tượng truồng hay cầm giáo.

* Achilleum, i. *n.* giống xốp người ta quen dùng mà làm cây viết.

Achivi, orum. *m. pl.* N. H.

* Achores, um. *m. pl.* chốc đầu, ghẻ chốc, sang.

Achras, dis. *f.* trái lệ hoang.

† Acia, æ. *f.* chỉ may, sợi chỉ xỏ kim rồi.

† Aciarium, ii. *n.* thép, cưa. || vỏ kim.

Acicula, æ. *f.* kim có cúc, — có nút. || cá kim. || giống cỏ. || thoen nhọn trong khoá.

Acicularium, ii. *n.* vỏ ống kim, nệm kim.

† Acicularius, ii. *m.* thợ kim cúc, kẻ bán kim có cúc.

Acida, æ. *f.* nước tắm, nước nóng tắm. || giống phấn chì.

Acidoton, i. *n.* cây thuốc linh dược mà chữa gán.

Acidula, æ. *f.* lòai trái lệ hoang. || lá dang.

Acidulus, a, um. *dim.* chua ít, chát ít ít.

Acidus, a, um. chua, chát, chua lè.

Acies, ei. *f.* mũi, sự nhọn, lưỡi. || mạnh, tài sức. || đạo binh, binh, một vệ, — đội, giặc, sự đánh giặc; acies ungium, móng tay; — frenata, binh mã; — pedestris, binh bộ; — prima, tiên binh; — postrema ac novissima, binh tiếp; ordinare acies, điều binh; dividere —, phân binh; in aciem producere, educere, aciem instruere, đem binh, ra —.

Acilia, æ. *f.* N. U.

† Acina, æ. *f.* hột cây nho, hay là hột trái gì khác có buồng.

* Acinaces, is. *m.* gươm, dao.

Acinaceus, a, um. sự gì đã làm cùng cặn trái nho.

Acinarium, ii. *n.* bình, ghè để cặn trái nho.

Acinaticium, ii. *n.* rượu cặn trái nho.

Acinosa, æ. *f.* tấm da thứ ba trong con mắt.

Acinosus, a, um. có nhiều hột. || có nhiều nước, nhiều vị.

Acipenser, eris. *m.* et Acipensis, is. *m.* cá kia.

Acis, is. *f.* N. F. et N. INS.

† Aclassis, is. *f.* thứ áo chẳng có may một buộc trên vai.

Aclis, dis. *f.* lao có dây buộc mà kéo lại.

Acmon, onis. *m.* đe, cái đe, hòn đe.

Acmothetum, i. *n.* đá táng hòn đe.

Acna, vel Acuna, æ. *f.* thước, hay là trượng đo đặng một trăm hai mươi thước vuông, hay là mười hai trượng annam.

Acnestis, is. *f.* xương sống.

* Acætus, a, um. chẳng có cặn, sạch.

* Acolastus, i. *m.* hoang đàng, xấu nết, xa xí, sửa lại chẳng đặng.

* Acoluthus, i. *m.* vel Acolythus, i. *m.* kẻ đi theo, hay là giúp việc các thầy cả.

* Acone, es. *f.* đá mài.

Aconitum, i. *n.* vị sang. || cây độc. || ghè chẳng có da bề trong.

* Acontiæ, arum. *f. pl.* sao chổi.

* Acontias, æ. *f.* con rắn.

* Acontiso, as, avi, atum, are. nhảy, chống lại, bắn, quăng, lòn, bò, dội ra.

* Acopa, orum. *n. pl.* thuốc cho khoẻ lại.

* Acopis, is. *f.* hột trái có chỉ vàng,

* Acopus, i. *f.* cây thúi.

Acor, is. *m.* sự chua, chát.

Acorna, vel Acornua, æ. *f.* △ thứ thảo nhi.

* Acoron, i. vel Acorus, i. *f.* est calamus aromaticus, xương bồ. || riềng.

Acosmus, a, um. chẳng trau giồi, chẳng trơn.

* Acquiescentia, æ. *f.* sự nghỉ, dựa.

Acquiesco, is, evi, etum, ere. *n.* nghỉ, — ngơi, dựa, nương dựa. || an ủi mình, lấy sự gì làm vui. || tin cậy. || ưng, chịu; acquievit. nó đã chết.

Acquiro, is, sivi, situm, ere. đặng, lấy đặng, tìm, — kiếm, sự gì đặng bởi mua, hay là đánh bạc, hay là đánh giặc, &c.

Acquisitio, onis. *f.* sự gì đặng.

Acquisitus, ûs. *m.* âm vần thấp hơn trong cách hát.

† Acra, æ. *f.* thước đo, là bốn mươi sào bề dài, và bốn saò bề ngang.

* Acratophorum, i. *n.* ve, hũ.

Acrè. *adv.* cách chua, chát.

Acredula, æ. *f.* chim. || chim cú.

Acrementum, i. *n.* rượu chua, — chát.

Acriculus, a, um. *dim.* chua ít ít, chát —. || kẻ nóng nảy ít ít.

Acridium, ii. *n.* con châu châu nhỏ.

Acridophagi, orum. *m. pl.* tên kẻ ăn con châu châu.

Acridotheta, æ. *f.* đồ mà bắt con châu —.

Acrifolium, ii. *n.* cây kia.

Acrimonia, æ. *f.* sự hăng, chua, cay, chát, cay đắng. || sự hung hăng, mạnh, tài sức, trí sáng, khôn sáng.

Acris, idis. *f.* con châu.

Acritas, atis. *f.* V. Acrimonia, æ.

Acritèr. *adv.* cách hăng, hung hăng, nồng nàn, nông nả, mạnh, cứng, kiêu ngạo, vững, cần mẫn, cẩn thận, rán sức. || cách khôn kheó; acriter solem intueri, coi mặt trời chăm chăm.

Acritudo, inis. *f.* V. Acrimonia.

Acriùs. *adv.* cách chát hơn, mạnh hơn; acriùs urget, nó làm hối đi hơn.

Acroama, tis. *n.* cách hỏi cao sâu trong phép cách vật cùng lý, truyện chơi, truyện vui, truyện bày đặt, tuồng, tuồng tập, tấn tuồng, hát rập ràng. || kẻ hay nói chơi, vui, khéo nói, kẻ hát tuồng, hát bội. || sự nghe tiếng, sự gì vui nghe, nghe có lợi, có ích.

* Acroamaticus, a, um. sự gì thuộc

về lỗ tai, thuộc về sự nghe ; acroamatici libri, sách phải nghe nghiã thì mới hảo đặng.

Acroasis, is. *f.* sân chầu, nơi nghe giảng, nghe dạy, trào đình. || lời giảng, bài giảng; acroasim facere, nhóm dân.

Acrobaticum, i. *n.* thang thợ vẽ.

* Acroceraunia, orum. *n. pl.* N. M.

* Acrochordon, onis. *f.* giống chẩn đậu mọc nơi ngón chơn.

Acrodrya, orum. *n. pl.* các trái có vỏ cứng như hạnh đào, pha nâu, &c.

Acrostichia, orum. *n. pl.* vel Achrostichis, idis. *f.* cách văn, thi tập, niêm luật.

Acrostolia, orum. *n. pl.* miệng ghè, bình, hay là những đều tốt xung quanh bình và cất lấy đặng.

* Acroteria, orum. *n. pl.* phần lòi ra trên vách, trên lũy. || chơn hình tượng. || phần rốt, phần sau hết trong phần thân thể các lòai vật ; đàng hẹp mà ra. || sự gì rực rỡ trên nóc nhà. || doi.

* Acrozymus-panis. *m.* bánh ít nổi, có ít men.

Acta, æ. *f.* bãi, bờ.

Acta, orum. *n. pl.* sự, việc làm, hạnh ; acta sanctorum, hạnh các thánh. || sổ sách mà biên sự gì đã luận, đã bàn bạc, chiếu, lịnh ; acta diurna, sách nhựt trình ; aliquid in acta referre, mandare in actis, đem vaò, biên vaò sổ ; ab actis, thơ lại, kẻ giữ sổ sách, tri bộ, kinh lịch ; acta, tàng thơ làu.

* Actæ, arum. *f. pl.* cảnh giái mà đi dạo chơi.

* Actæa, æ. *f.* △ giống lang thọ, ô xà dược.

* Acte, es. *f.* △ cây lang thọ, ô xà dược.

Actia, orum. *n. pl.* cách chơi mà kính bụt Apollo.

Actio, onis. *f.* sự đi, sự làm, việc làm, động. || bài, — giảng, đơn kiện, lời cung, cung án ; actoris actio, kẻ đi kiện ; dare actionem, chấp đơn ; tabulæ actio, sự hát bội.

Actito, as, avi, atum, are. năng làm, làm nhiều lần. || năng cung, năng kiện.

Activus, a, um. nhẹ nhàng, lẹ làng.

Actium, ii. *n.* N. U. Actiacum prælium, giặc ở nơi thành ấy.

Actor, oris. *m.* kẻ làm, kẻ lo việc ; actor negotii vel negotiorum, kẻ lo việc, kẻ giữ việc, — lãnh, thầy huyện, thầy cung. || kẻ làm tuồng, hát bội. || tiên caó ; actor belli, kẻ gây giặc, kẻ thách thức giặc.

Actualis, *m. f.* le. *n.* is. bây giờ, sự rày ; peccatum actuale, tội mình làm.

Actuariolum, i. *n.* tàu nhỏ, ghe sai.

Actuarium, ii. *n.* ghe hải.

Actuarius, ii. *m.* kí lục, thơ kí.

Actuarius, a, um. nhẹ, đi mau ; actuariæ naves, tàu chạy lắm.

Actuosè. *adv.* cách mau mắn, vội vàng.

Actuosus, a, um. lẹ làng, hay đi tốc, — đi chóng; khi nào, nó có nghiã, passivo, khi ấy phải nói (tunc dicitur,) nặng, — nề, khó; actuosa comœdia, tuồng khó, mắt mỏ.

Actus, ûs. *m.* sự đi, việc làm, đang, đức tính. || sự động, cách điệu ; actus hominis, các thì tiết người ta ; — rerum, sự giữ việc ; — comœdiæ, tấn tuồng.

Actus, ûs. *m.* đàng nẻo ; actus quadratus, miền đất có một trăm hai mươi thước bề mặt vuông.

Actus, a, um. sự gì đã rồi, đã làm rồi, đã qua, đã thành. || động, đuổi, xua, ép, khảo hình ; his actis, đoạn, khi ấy ; actum est de nobis, phần ta đã xong rồi, đã hư, đã mất ; actum agere, chịu khó vô ích, làm vô ích ; — ne agas, đừng nhớ việc ấy nữa ; actum habeo, tôi ưng việc ấy, lấy làm phải ; actus multis casibus, đã phải nhiều sự tai nạn ; actum genus per reges, người công tộc, dòng dõi vua.

Actutùm. *adv.* tốc, tốc —, tức —.

Aculeatus, a, um. sự gì có gai, có mũi nhọn. || kẻ mất lòng, phạm, nhạo cười. || sự gì hay làm cho trách mình, cắn rúc lương tâm ; aculeatæ litteræ, lời có ý vị, thơ mặn nồng.

Aculeolus, i. *m.* mũi nhọn, nọc nhỏ.

Aculeus, i. *m.* gai. || lời châm chích, nhiếc nhóc, buồn rầu, lo lắng, nọc, mũi nhọn.

Acumen, inis. *n.* mũi. || trí khôn, sáng, quỉ quyệt, tài năng, mưu kế, — trí ; acumen montis, đảnh núi ; — saporis, ý vị ; — ingenii, trí sâu ; mulierum acumina, mưu trí đờn bà ; sine acumine ullo, chẳng có sự gì mặn mòi.

Acuminarius, a, um. sự gì giúp mài.

Acuminatus, a, um. đã nhọn, có mũi, sắc. || sáng trí, sâu sắc, khôn.

Acumino, as, avi, atum, are. mài, làm cho nhọn, tiêm, — lại.

Acuo, is, acui, acutum, ere. mài, vạc, — nhọn, làm mũi nhọn, mài cho sắc lưỡi. || giục, xui —, thôi thúc, giục giận, thách thức, giục lòng, tập; acuere gradum, bước tới ; — lumen, làm cho sáng mắt ; — metum, thêm sự sợ ; — ingenium, mở trí.

† Acupeditus, a, um. lẹ làng, hay chạy mau lắm.

† Acupedius, ii. *m.* kẻ chạy, kẻ đi nhón chơn, nhón gót, nhẹ chạy, lẹ làng.

Acupictile, is. *n.* đồ thêu tiủ.

Acupictor, oris. *m.* kẻ làm nghề thêu.

Acupictus, a, um. đồ đã thêu dệt.
Acupingo, is, inxi, pictum, ere. thêu tỉa, — thùa, — dệt.
Acus, eris. *n.* trấu.
Acus, i. *m.* tên cá biển kia.
Acus, ûs. *f.* kim, — đục; acus magnæ, vel acus comatoria, trâm. ‖ acus discriminalis, trâm cài. ‖ rem acu tangere, trung tim; ferrum constanter tritum in acum potest evadere, chí công mài sắt chầy ngầy nên kim; (moraliter) labor improbus omnia vincit.
Acutatus, a, um. đã mài, đã nhọn.
Acutè. *adv.* cách khôn khéo, qủi quyệt, mưu trí; acutè sonare, tiếng thanh.
Acutor, oris. *m.* kẻ mài.
Acutulus, a, um. *dim.* Acutus. nhọn ít.
Acutùm. *adv.* pro Acutè.
Acutus, a, um. sắc, nhọn, sắc chởm —. ‖ trí sáng, mưu trí, khôn ngoan, — khéo, lanh, thông suốt; acutus sol, mặt trời nóng lắm; — odor, mùi mạnh; — sapor, vị cải; acuti oculi, sáng cón mắt; acutæ aures, sáng tai; vir acutæ naris, người biết liệu, biết phòng thân; acuta oratio, lời văn hoa.
* Acylos, i. *m.* vel Acylon, i. *m.* △ tưởng đầu tử.
* Acyrolygia, æ. *f.* cách nói chẳng nhằm tiếng, như sperare dolorem, thay vì, timere dolorem, trông cậy sự đau đớn, vì sợ sự đau đớn.
* Acyterium, ii. *n.* thuốc nghịch thai.

AD

Ad, *præpositio* nầy cai accusativo. nó có nhiều tiếng nhiều cách, như cho đặng, mà phải, mà chịu, mặc, theo gần, ở nhà, cùng, trên, dưới, đến, cho —, từ nầy cho đến, &c. ta lấy một hai thí dụ cho rõ hơn.

Ad quid, can chi; quid ad, can cớ ad verbum, nhằm mỗi lời; ad planum cognoscere, biết rõ, biết từ đầu cho đến gót; ad perpendiculum, cân mỗi bề; homo factus ad unguem, người gồm trọn; ad urbem esse, ở gần thành; ad me fuit, nó đã đến nhà tói; ad morsus bestiarum, thuốc tốt mà chữa kẻ bị lòai vật cắn; ad vinum disertus, khéo nói khi có rượu; ad cibos aviditas, thèm ăn; ad judicem dicere, thưa trước mặt quan; ad annum, từ nầy cho đến một năm; ad regem transiit, nó đã theo phe vua; ad irritum, vô ích; nil est ad nostram, sánh lại vưới của ta thì nó chẳng ra giống gì; ad ducentos, ước chừng đặng hai trăm; ad hanc diem, cho đến ngầy nầy; ad assem reddere, trả cho đến hết một đồng tiền; ad hoc, vã lại nữa, song còn nữa; ad terram dare, bổ, quăng dưới đất; ad præsens, rày, đến rầy; ad arbitrium, mặc ý; ad manum esse, có sẵn; ad æstatem, đến gần mùa hè; ad diem dare, hạn ngầy; ad cyatos stare, đứng hầu việc chén cho vua; ad manum ad pedes servus, người kí lục hay là chơn tay, đầy tớ hầu việc; præpositio nầy hiệp làm một cùng tiếng khác thì nó thêm sức v. g. amare, yêu, adamare, yêu lắm.
Adactio, onis. *f.* ép, sự ép lòng, — dạ.
Adactus, ûs. *m.* sự phải, mắc phải; dentis adactus, sự phải răng cắn.
Adactus, a, um. *part.* Adigo. sự đã đuổi, đã xô, đóng. ‖ ép, — uống; adactus jugo, đã chịu ách; — legibus, chịu luật; — sacramento, đã thề buộc mình; altè vulnus adactum, đã bị dấu sâu lắm.
Adæqualis, *m. f.* le. *n.* lis. bằng.
Adæquatè. *adv.* cách bằng, — bằng nhau.

Adæquatio, onis. *f.* sự bằng, chia bằng.
Adæquatus, a, um. *part.* đã nên bằng.
Adæquè. *adv.* cách bằng, — xứng nhau, bao nhiêu, hơn.
Adæquo, as, avi, atum, are. làm cho bằng. ‖ adæquarunt judices, các quan đoán xét đã chia ra hai phe bằng nhau; adæquare cursum, chạy bằng kẻ khác; adæquare solo, phá cho sát đất.
Adæratio, onis. *f.* sự đánh giá.
Adæratus, a, um. đã đánh giá.
Adæro, as, avi, atum, are. đánh gía, đánh giá thường.
Adæsia, æ. *f.* con chiên già mới đẻ.
Adæstuo, as, avi, atum, are. sưng mình, — lên, — húp, tràn ra. ‖ nóng, nóng mũi, tức giận, động địa. ‖ nực nội lắm.
Adagero, as, avi, atum, are. đống, vun đống.
Adagio, onis. *f.* et Adagium, ii. *n.* ngôn ngữ, ngạn —, khẩu ngữ; vetus adagium, cổ ngữ.
Adalligo, as, avi, atum, are. buộc, cột, thắt.
Adam, V. Adamus.
Adamantæus, a, um, et Adamantinus, a, um. thuộc về ngọc kim cang, cứng như ngọc kim cang. ‖ vững vàng, gan dạ, cứng cỏi, chẳng chịu phép, chẳng dầu, chẳng phục.
Adamantis, idis. *f.* giống cỏ dâm chẳng đặng, và dùng cho thuần con sư tử.
Adamas, antis. *n.* ngọc kim cang.
Adambulo, as, avi, atum, are. đi dạo gần, — dạo đến.
Adamita, æ. *f.* bà cô.
Adamo, as, avi, atum, are. yêu lắm, ái mộ, mến bắn bái, tríu mến, trắn mến. ‖ ưa hạp, ưng lòng. ‖ ấp yêu.
Adamus, i. *m.* vel Adam, æ. N. H.

Adamussim. *adv.* thật mực, cặn kẽ.

Adaperio, is, ui, pertum, ire. mở, bày tỏ, cất lấy sự gì chc. || đào dưới chơn cây cho thông khí. || adaperire caput, cất nón.

Adapertilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự gì mở đặng.

Adapertio, onis. *f. Bib.* sự mở, lỗ.

Adapertus, a, um. đã mở, trống trải.

† Adaptatus, a, um. sự gì đã tra ngàm.

† Adapto, as, avi, atum, are. tra ngàm, cất ngàm, đặt cho nhằm, tra vào.

† Adaquatus, ûs. *m.* nơi múc nước.

† Adaquatus, a, um. đã múc nước, đã tưới nước, đã uống nước.

Adaquo, as, avi, atum, are. đem uống nước, cho — —. || múc nước để dành; locus ubi adaquari solet, nơi quen dắc con ngựa uống nước; adaquandi causâ, cho đặng múc nước ngọt; tubus ad aquam adaquandam, ống ruồng.

* Adarca, æ. *f.* et Adarce, es. *f.* bọt nước mặn.

† Adareo, es, ui, ere. *n.* et Adaresco, is, ere. khô heó.

Adasia, V. Adæsia.

Adaucto, sicut Adaugeo.

Adauctus, ûs. *m.* sự thêm, bổ —.

Adaugeo, es, adauxi, ctum, ere. thêm, bổ —, làm cho nhiều, lên, mọc lên, làm lớn hơn, — vững hơn.

Adaugesco, is, ere. lên, mọc lên, nên lớn hơn, rộng hơn.

Adavia, pro Abavia.

Adavus, pro Abavus.

Adbello, V. Debello.

Adbibo, is, bibi, bitum, ere. uống với người khác, uống lắm. || dậm, dâm dề; charta adbibit, giấy dậm; adbibe puro pectore verba, puer, ó con, hãy ghi chép vào lòng con cho sớm những lời thầy đã dạy.

* Adbito, as, avi, atum, are. tới gần, đến gần; si adbites proprius, os denasabo tibi mordicùs, nếu mầy đến gần hơn, thì tôi sẽ cắt mũi mầy dữ lắm.

Adblandior, iris, itus sum, iri. *dep.* dỗ, — dành.

Adblatero, pro Blattero.

† Adcido, is, di, ere. sa, ngã xuống. té.

Adclamo, as, avi, atum, are. hô, kêu lên.

Adcognosco, is, ovi, cognitum, ere. nhìn, nhìn lại, xưng ra.

Adcubo, as, bui, itum, are. ngồi bàn và nằm đó.

Addecet, addecuit. *impers.* nên, phải, thậm phải, xứng, — hạp, tiện.

† Addecimo, as, avi, atum, are. trong mười phần lấy một.

Addenseo, es, sui, sere. *n.* sự gì rút lại, đóng lại, ngưng, trệ xuống.

Addenso, as, avi, atum, are. ép, ép làm đặc, nấu cao.

Addico, is, ixi, ctum, ere. cho, ban, nộp, phú, — cho, trao nộp cho kẻ lên giá cao hơn. || bán, lên giá, mở hàng. || bao phong gia tài. || có ý để làm việc nọ việc kia, phú, dâng. || bắt, ép, lấy, đòi, làm phép thánh. || án chết, đại xá. || ưng, giúp, điềm; addicere sanguinem alicujus, nộp người mặc ai chém đặng; — morti, án chết; — ad jusjurandum, bắt thề; non addixerunt aves, con chim chẳng tỏ ra điềm lành.

Addictè. *adv.* cách hèn hạ, như đầy tớ.

Addictio, onis. *f.* sự cho, phú, nộp. || ép, bắt. || sự phú mình hết lòng, sự dâng mình.

Addictus, a, um. *part.* Addico. đã phú, đã nộp. || đã phục, đã làm tôi; addictum tenes, người nầy phục ông hết lòng; addicta provincia vastitati, xứ đã nộp cho mỗi người ăn cướp, phá phách.

Addisco, is, didici, discitum, scere. học, siêng học hành.

Additamentum, i. *n.* sự thêm, bổ —, thêm lơm. || cớ sự.

Additio, onis. *f.* sự thêm. || cách toán.

Addito ut. giả linh tôi làm, hãy thêm đều nầy nữa. *imp.* Addo.

Additus, a, um. *part.* Addo. đã thêm, đã đặt với, đã hiệp với.

Addivinans, tis. *omn. gen.* kẻ bói, thầy —.

Addivino, pro Divino.

† Addo, as, are. pro Do.

Addo, is, didi, ditum, dere. thêm, hiệp với, — làm một, đặt lơm, thêm, phép toán khi đặt nhiều đều cho đặng lấy cọng; addere gradum, bước mau hơn; — cornua, làm cho kiêu ngạo; — animum, bổ sức lại, đặng lừng; — operam, lo lắng, chịu khó; — calcaria equo, dịch ngựa.

Addoceo, es, pro Doceo.

† Addormio, is, mivi, itum, ire. ngủ với, ngủ gần.

Addormisco, is, mivi, mitum, scere. ngủ, ngủ gục. (có kẻ nói Obdormisco.)

Addua, vel Adduas, æ. *m.* N. F.

Addubitatio, onis. *f.* sự hồ nghi.

Addubitatus, a, um. sự gì nên hồ nghi lắm, sự chẳng nên lấy làm thật.

Addubito, as, avi, atum, are. nghi lắm, hồ —, — hoặc, đa nghi, hóa —.

Adduco, is, uxi, ductum, cere. đem, đem về, dắc, đem đến, xui, giục. || dỗ dành. || giữ, làm, bắt chịu phép, uốn lòng người. || giương, — ra, rút lại, keó đến, uốn; adducere ad concordiam, làm cho người hòa thuận; — in controversiam,

cãi lẽ; adduci in sermonem, người ta dàm tiếu mình; adducere frontem, vel vultum, nhăn mặt; — arcum, giương cung; non adducar ut credam, chẳng có lẽ cho tôi tin.

Adductè. *adv.* như tôi tớ, cách hèn hạ.

Adductiùs. *adv.* cách nhặt quá.

Adductus, a, um. *part.* Adduco. dã đem.

Adduplico, as, avi, atum, are. kép lại.

Adedo, is, dedi, desum, edere. ăn, gặm.

* **Adelphades**, um. *f. pl.* các chị.

Adelphides, dum. *f. pl.* giống cây kè, hay là chàlà.

Ademptio, onis. *f.* sự cắt, bớt, lột.

Ademtus, vel **Ademptus**, a, um. *part.* Adimo, đã cất, đã lấy, cướp lấy. ‖ chết

* **Adenes**, um. *m. pl.* △ loã. ‖ bịnh vất khăn.

Adèo. *adv.* cho đến, — đổi, bao lăm, lắm, — thể, — bấy, cũng, — vậy, vã lại; adeò summa erat observantia, nó giữ phép tắc nhặt lắm; neque adèo, thật, dầu làm vậy. adèo dum, — usque dùm, cho đến đổi; adèo non, khác lắm.

Adeo, is, divi, et dii, ditum, dire. đi xem, đi thăm viếng, đi đến, đi gần, vào; adire aliquem, vel ad aliquem, đi viếng người nào; — per epistolas, gởi thơ; — scripto, thưa đơn; — hæreditatem, lãnh cơ đồ; — precibus vel armis, dùng lời cầu, hay là dùng khí giái; — si quid velit, đi coi người có muốn gì; — inimicitias, gây giận; adeuntur pericula, nó liều mình; non posse adiri, tới chẳng đặng; adire regem, bái yết.

Adeona, æ. *f.* N. ID.

Adeps, ipis. *m.* mỡ. ‖ mỡ sa. ‖ sự béo.

Adeptio, onis. *f.* sự đặng, sự mua, sự đặng hưởng nhờ. ‖ sự đặng bởi thắng trận.

Adeptus, a, um. *part.* Adipiscor. sự đã đặng. ‖ kẻ đã đặng sự gì.

Adequito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa, cỡi ngựa và đi xung quanh, hay là đi sau; adequitans portæ, cỡi ngựa và qua gần cửa; adequitare nostros, nó cỡi ngựa và tới đến ta.

Aderro, as, avi, atum, are. đi dạo, đi đi lại lại, hay là đi xung quanh, hay là đi dạo gần.

Adesdum. lại đây.

Adespotus, a, um. kẻ chẳng có quan thầy.

Adesurio, is, ivi, vel ii, itum, ire. đói lắm, đói khát lắm.

Adesus, a, um. *part.* Adedo. đã ăn, gặm, cắn, hư, phá.

Adfabrè. *adv.* những tiếng Adf, mà chẳng có đây thì phải tìm Aff.

Adfore. futuro infinitivo. verbo Adsum. sẽ có, — đến; utinam rex adforet, chớ chi vua ngự đây.

Adfremo, is, mui, mere. phàn nàn, trách móc, lằm bằm.

Adfringo, gis, fregi, fractum, gere. bẻ, vỡ, xán, phá trên.

Adgemo, is, ui, itum, ere. *n.* thương xót người, than thở vưới, khóc vưới.

Adgeniculor, aris, atus sum, ari. *dep.* qùi gối, qùi xuống.

Adgero, các tiếng có chữ Adg, mà chẳng có đây, thì phải tìm Agg. vel Agn.

Adguberno. V. Guberno.

Adhabito, as, avi, atum, are. ở gần.

Adhæc, vel **Adhòc.** lại, sau nữa.

Adhæreo, es, si, sum, ere. dính, — bén, vã vê, khắn, trét, — trát, — lại, tríu, — trắn. ‖ cột vưới, buộc làm một, đã móc. ‖ theo phe, theo ý. ‖ ở gần, ở ngang; pisces sagenæ adhærent, cá dóng lưới; adhærere terræ, sát đất; adhæserunt in me omnia tela, các tên bắn đâm tôi.

Adhæresco, escis, scere. *n.* ngập ngừng, ngần đi. V. Adhæreo.

Adhæsè. *adv.* cách dính bén. ‖ ngập ngừng.

Adhæsio, onis. *f.* sự dính, hiệp làm một, triú mến.

Adhæsus, ûs. *m.* V. Adhæsio.

Adhalo, as, avi, atum, are. thổi hơi lên, hả miệng thổi.

Adhamo, as, avi, atum, are. câu. ‖ làm cho người ta mắc dò lưới mình. ‖ ham hố sự gì.

Adhibeo, es, bui, bitum, ere. hiệp làm một, lắp vào, tra vào, thêm, đem, đặt gần. ‖ đem vào, rước. ‖ dùng. ‖ kêu, mời. ‖ tỏ ra; adhibere se, ăn ở; — se in consilium, bàn bạc; — religionem, chẳng dám sự gì trái phép; — fidem, tin; adhibe hùc vultus, hãy trở mặt bên nầy.

Adhinnio, is, ivi, itum, ire. hí; equus adhinniens, ngựa hí; adhinnire ad orationem, khen bài giảng tốt.

Adhorresco, is, rui, cere. gớm, nhờm.

Adhortamen, inis. *n.* et Adhortatio, onis. *f.* sự khuyên, — bảo, — dạy.

Adhortator, oris. *m.* kẻ khuyên.

Adhortatus, ûs. *m.* V. Adhortatio.

Adhortor, aris, atus sum, ari. *dep.* khuyên, — lơn, — bảo, dạy, giục, giục giã, biểu.

Adhùc. *adv.* hãy còn, cho đến rày, cho đến bây giờ, nữa, tồn, lưa, còn.

Adjacentia, orum. *n. pl.* miền đất xung quanh.

Adjaceo, es, ui, ere. *n.* ở, ở gần, ngồi, nằm gần.

* **Adianoetus**, a, um. hảo chẳng

đặng. ‖ sự mầu nhiệm, kín nhiệm.

* Adiantum, i. *n.* sive capillus veneris. △ kê khước thảo, △ quiển thanh.

Adiaphoria, æ. *f.* vô sự, lạt lẽo.

Adjectio, onis. *f.* sự thêm, — lơm, hiệp vươi. ‖ phần lòi ra. ‖ sự lên gía.

Adjectivus, a, um. sự gì thêm, phải.

Adjectus, ûs. *m.* V. Adjectio.

Adjectus, a, um. *part.* Adjicio. sự đã thêm, đã hiệp làm một.

Adjestus, ûs. *m.* V. Aggestus.

Adigo, is, egi, actum, ere. xô, — ra, đóng, nong vào. ‖ ép, bắt. ‖ đuổi, đem, dắc. ‖ quăng, bỏ, gởi; adigere ad insaniam, làm cho phát điên.

Adjicialis, *m. f.* le, *n.* lis. đã thêm, dư; adjicialis cæna, buổi ăn tối trọng lắm.

Adjicio, is, jeci, jectum, cere. quăng, xô, đuổi, — đi, ném. ‖ thêm, — lơm. ‖ dán, đặt, cột, buộc. ‖ cho của cải, làm cho ra giàu; adjicitur celeritati, làm vậy thì mau hơn; adjicere stimulos frementi, thêm lòng giận, thách giận.

Adimo, is, emi, emptum, ere. cất, lấy, cướp, bớt, nhổ, keó, chia ra; adimere formam, làm hư hình tốt.

Adimpleo, es, evi, etum, ere. làm cho đầy. ‖ làm trọn, ứng nghiệm; adimplere verbum, ứng nghiệm lời; — vicem, thay mặt, — vì.

† Adincresco, is, crevi, scere. *Bib.* mọc lên thêm, mọc trên.

Adindo, is, didi, ditum, dere. đút vào, xen vào, đóng vào, keó tới, tra vào.

Adinstar. *adv.* V. Instar.

Adinvenio, is, eni, entum, ire. tìm, bày vẽ, bày đặt, tiên sư, chuốt việc.

Adinventio, onis. *f. Bib.* sự bày đặt, tìm, việc tiên sư, sự lo tưởng kín, ý kín. ‖ lo tưởng xiêu lạc, lỗi.

Adinvicem. V. Invicem.

Adipalis, *m. f.* le. *n.* lis. béo. ‖ đầy dẫy.

Adipatum, i. *n.* thịt mỡ.

Adipatus, a, um. có nhiều mỡ, beó lắm; adipatum dicendi genus, văn chương cao quá lẽ, văn hoa quá bội.

Adipiscor, eris, adeptus sum, pisci. *dep.* đặng lợi, chịu lấy, đặng lấy, làm chủ, cầm, cất lấy, tới; adipisci præmium, chịu thưởng; — quempiam, lập chơn người nào. verbo nầy có nghiã passivo một hai khi. *v. g.* non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia, người ta đặng khôn ngoan chẳng phải tại tuổi, một bởi trí sáng.

Adiposus, a, um. béo, chác, lớn. ‖ giàu.

Aditialis, *m. f.* le. *n.* lis. sự gì thuộc về vào ra, đi về; aditialis cæna, tiệc mầng người thiết ngãi.

Aditiculum, i. *n.* et

Aditiculus, i. *m.* đàng hẹp mà qua, đàng hẹp mà vào.

Aditio, onis. *f.* sự đi đi lại lại.

Adito, as, avi, atum, are. *freq.* năng đi viếng.

Aditus, ûs. *m.* đàng nẻo. ‖ phép đến, phương thế, lỗ. ‖ cửa, tiền đàng; ad hoc nullus patet aditus, chẳng có thế mà lo việc nầy.

Adjubeo. V. Jubeo.

Adjudico, as, avi, atum, are. đoán cho, định người ta đặng. ‖ giao xong; sibi adjudicare, làm chủ của người.

Adjugo, as, avi, atum, are. hiệp làm một, cột, buộc nhau, đặt dưới ách.

Adjumentum, i. *n.* sự giúp, đỡ, lợi, ích, dựa.

Adjunctìm. *adv.* cách hiệp, cách hòa.

Adjunctio, onis. *f.* sự hiệp làm một, nghiã, sự thêm. ‖ sự kết ngãi, giao kết, thuận nhau, xứng nhau. ‖ sự bổ thêm mà chẳng cần, sự tề chỉnh, cớ sự; adjunctio animi aut voluntatis, thuận lòng thuận ý.

Adjunctiora, orum. *n. pl.* cơ quan, doan cơ sự.

Adjunctor, oris. *m.* kẻ hiệp, nối hiệp.

Adjunctorius, a, um. sự gì kề hơn, sự gì gần hơn, sự gì thuộc về bổn giống khác.

Adjunctum, i. *n.* cơ quan, sự gì thuộc về giống khác, ghém.

Adjungo, is, unxi, unctum, gere. nối, hiệp làm một, nối làm một, đặt, cột dưới ách, phụ vào, buộc, thêm; adjungere se, kết ngãi, phú mình; — dicenti, nói tiếp.

† Adjuramentum, i. *n. Bib.* et

† Adjuratio, onis. *f.* lời thề, lời thề mà làm chứng, — phân bua. ‖ lời xin, này —. ‖ phép hội thánh mà trừ quỉ.

† Adjurgium, ii. *n.* sự cãi lời, — lẽ, — trả.

Adjurgo, as, avi, atum are. quở, — trách.

Adjuro, as, avi, atum, are. thề, lấy lời thề làm chứng. ‖ xin, này —. ‖ trừ quỉ. ‖ bắt thề; per Deum tibi adjuro, đức chúa trời làm chứng.

Adjntabilis, *m. f.* le. *n.* lis. giúp đặng.

Adjutans, ntis. *omn. gen.* kẻ giúp, phù hộ.

Adjuto, as, avi, atum, are. giúp, — đỡ, phù hộ.

Adjutor, aris, ari. chịu giúp, chịu đỡ.

Adjutor, oris. *m.* kẻ giúp, kẻ làm ích.

Adjutorium, ii. *n.* sự giúp, đỡ.

Adjutrix, cis. *f.* người nữ giúp.

Adjutus, ûs. *m.* V. Adjumentum.

Adjuvo, as, uvi, utum, are. giúp, — đỡ, giúp bơ, đáp, giùm, — giúp, phù hộ, — trì, — trợ, tán, tá ; adjuvare insaniam ejus, thêm binh điên nó ; adjuvat, tiện.

Adlaboro, as, avi, atum, are. làm lắm. V. Allaboro.

† **Adlacrymo**, as, avi, atum, are. khóc vưới.

Adlatro. V. Allatro.

Adlectus, a, um. đã chọn, lựa, đã vào họ.

Adlecti, orum. *m. pl.* kẻ ở hàng quan nhỏ mà đặng lên quan lớn.

Adlectio, onis. *f.* sự chọn, lựa, cho vào họ, kẻ ở hàng quan nhỏ đặng lên bậc cao hơn.

Adlego. V. Allego.

† **Adlenimentum**, i. *n.* sự êm, nhẹ bớt.

Allevatus, a, um. *part.* Allevo. đã đỡ, đã giúp, binh vực.

Adlevo. V. Allevo.

Adlino. V. Allino.

† **Adlivescit**, phải bầm, nên bầm tím.

Adlocutio, onis. *f.* nói khó mà an uỉ.

† **Adluceo**, es, cere. sáng, chói. ‖ đốt.

† **Admando**. V. Mando.

† **Admanum**. *như adv.* có sẵn, đã sẵn.

Admaturo, as, avi, atum, are. làm bức, bước tới ; horum discessu, admaturari defectionem existimabat, người tưởng nếu nó dời bước thì người ta sẽ dấy ngụy mau hơn.

Admetior, iris, mensus sum, iri. *dep.* đo.

Admigro, as, avi, atum, are. sang, đi nơi khác.

Adminiculator, oris. *m.* kẻ giúp, kẻ lo việc.

Adminiculo, as, avi, atum, are. et

Adminiculor, aris, atus sum, ari. *dep.* đặt chóai. ‖ giúp, — đáp.

Adminiculum, i. *n.* chóai. ‖ sự giúp.

Administer, i. *m.* kẻ giúp, kẻ giữ, kẻ lo việc gì.

Administra, æ. *f.* nữ giữ, giúp việc, lo việc.

Administratio, onis. *f.* sự lo, sự giúp việc ; bona administratio, nhơn chánh ; — regni, trào chánh, — nghi.

Administrativus, a, um. sự thuộc về lo việc, giúp việc.

Administrator, oris. *m.* kẻ lo, kẻ giúp việc.

Administro, as, avi, atum, are. sửa trị, lo việc, coi việc. ‖ cho, ban, giúp, làm.

Adminùs. *adv.* ít nữa.

Admirabilis, *m. f.* le. *n.* lis. lạ, sự gì lạ, diệu, thần diệu, lạ lùng, tốt lắm.

Admirabilitas, atis. *f.* sự lạ, diệu.

Admirabilitèr. *adv.* cách lạ lùng.

Admirandus, a, um. đáng lấy làm lạ.

Admiratio, onis. *f.* sự lấy làm lạ.

Admiror, aris, atus sum, ari. *dep.* lấy làm lạ, đứng bơ vơ, bơ ngơ.

Admisceo, es, cui, istum, cere. pha, chế, trộn, — trạo, — lại, lộn ; admisceri ad consilium, đặng vào nơi công luận.

Admissarius, a, um. kẻ hoang đàng ; admissarius equus, ngựa chưa thiến.

Admissio, onis. *f.* phép vào, sự rước ; admissionum magister, ông thượng lễ.

Admissionalis, is. *m.* kẻ đem vào, xá nhơn.

Admissivus, a, um. sự nên chịu, nhậm lấy ; admissivæ aves, con chim điềm lành.

Admissum, i. *n.* tội lỗi.

Admissura, æ. *f.* sự pha, lộn lạo, hiệp làm một.

Admistio, onis. *f.* sự pha, chế, lộn. ‖ hỗn hào.

Admitto, is, misi, missum, tere. chịu, — lấy, nhậm lấy, ưng, để vaò, đem —, — tới. ‖ dịch, giục ngựa. ‖ để, cho phép, binh vực. ‖ lỗi, làm lỗi ; admittere jocos, biết chơi vui ; — equum, buông dây cương ; — surculum, chiết cây ; — culpam, sa lỗi ; — in se culpam, lãnh lỗi cho.

Admittier. thay vì Admitti. chịu lấy, để vào.

† **Admoderor**, aris, atus sum, ari. *dep.* cầm mình lại, ép mình ; nequeo me risu admoderarier, tôi chẳng đặng cầm mình khỏi nực cười.

Admodulor, aris, atus sum, ari. *dep.* hát vưới, hát một phần cùng kẻ đờn.

Admodùm. *adv.* lắm, nhiều lắm, lắm bấy, thôi, cho hết, thật thì, gần gần, dạ ; admodùm nihil, không gì cả.

† **Admœnio**, is, ivi, itum, ire. trùng vây, trèo thành trèo lũy.

Admolior, iris, itus sum, iri. *dep.* rán sức, chịu công lao khó nhọc cho đặng sự gì trọng.

Admoneo, es, ui, itum, ere. biểu, khuyên, — lơn, — bảo, nhắc lại. ‖ đòi, dạy trả nợ. ‖ sửa dạy, trách ; admonemur multa, ta nghe nhiều đều khuyên bảo.

Amonitio, onis. *f.* sự bảo. ‖ đòi nợ. ‖ quở ; admonitio morbi, sự muốn đau.

Admonitor, oris. *m.* kẻ khuyên lơn. ‖ xá nhơn.

Admonitum, i. *n.* et

Admonitus, ûs. *m.* V. Admonitio.

Admordeo, es, mordi, morsum, ere. cắn, cắn húc, gặm, khởi. ‖ ăn của người ta ; admordere aliquem, nói gièm.

Admotio, onis. *f.* et

Admotus, ûs. *m.* sự đặt gần. ‖ tra vào.

Admoveo, es, movi, motum, ere.

đặt gần, — kể, đặt trên, tra vào, dán. ‖ động, — địa. ‖ dâng, cúng, cho, ban ; admovere cruciatus, khảo hình ; — aurem, lắng tai ; — manum, cầm lấy ; — preces, cầu xin ; — terrorem, nhát người ; — blanditias, dỗ dành ; — ubera, cho bú.

Admugio, is, ivi, itum, ire. *n.* rống như voi như bò.

Admugitus, ûs. *m.* sự rống.

Admurmuratio, onis. *f.* sự óng, lầm bầm, nói lầm bầm. ‖ tung hô.

Admurmuro, as, avi, atum, are. *n.* nói lầm bầm, năn nỉ, làm hỗn hào. ‖ tung hô.

Admutilo, as, avi, atum, are. cắt, bớt, phá, vỡ ra, xán vỡ. ‖ cạo, gọt.

Adnascor, eris, natus sum, sci. *dep.* sinh ra, sinh đẻ, mọc lên, — trên, — gần. ‖ thuộc về bổn tộc. V. Agnascor.

Adnati. V. Agnati.

Adnato, are. V. Adno.

Adnavigo, as, avi, atum, are. *n.* đi thuyền nơi nọ nơi kia.

Adnecto, is, exui, exum, nectere. cột, buộc, nối hiệp, gút.

Adnicto, as, avi, atum, are. nháy mắt.

Adnitor, eris, nisus, vel nixus sum, niti. *dep.* nương, — dựa. ‖ rán sức, gắng công. ‖ giúp đỡ ; adniti hastis, dựa trên giáo.

Adno, as, avi, atum, are. *n.* lội, — lặn, lội tới, — đến nơi kia ; adnare terræ, lội đến đất ; — naves, lội tới tàu.

Adnotamentum, i. *n.* et

Adnotatio, onis. *f.* dấu diếm, sự biên, biên kí. ‖ sổ trường biên.

Adnotator, oris. *m.* kẻ làm dấu, biên, xét.

Adnoto, as, avi, atum, are. làm dấu, chấm, xét lại, biên kí. V. Annoto.

Adnotum est, đã rõ, việc ấy đã bày ra.

Adnubilo, as, avi, atum, are. trời u minh, — u ám, có mây, trời nhâm.

Adnumero. V. Annumero.

Adnuncio. V. Annuncio.

Adnuto, as, avi, atum, are. gặc đầu, nháy mắt.

Adnutrio, is, ivi, itum, ire. nuôi, — gần.

Adnutum. *adv.* mặc ý, — lòng.

Adobruo, is, ui, utum, ere. lấp, — đất, đắp cây lại, vùi đất.

Adoleo, es, lui, vel levi, dultum, ere. xông hương, xông trầm, — kì nam, tế lễ.

Adolescens, entis. *m. f.* con trai từ 14 tuổi cho đến 25, con gái từ 12, cho đến 21 tuổi ; adolescens moribus, chưa biết ăn ở.

Adolescentia, æ. *f.* còn trẻ, sự xuân xanh.

Adolescentior, oris. *m. f.* us. *n.* thay vì recentior. *comp.* mới. os adolescentioris academicæ, mặt mũi đe trong bổn trường mới.

Adolescentula, æ. *f.* đồng nhi nữ.

Adolescentulus, i. *m.* trẻ nhỏ.

Adolescentior, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn ở như con trẻ, chơi bời như kẻ còn trẻ, ở thong thả như con trẻ.

Adolescenturio, is, ire. ăn ở như con trẻ hay chơi bời.

Adolesco, is, lui, vel levi, dultum, cere. *n.* dậy mẩy, mọc lên, — lớn. ‖ đốt mà tế lễ ; adolescunt ignibus aræ, của tế lễ cháy trên bàn thờ ; ver adolescit, lập xuân.

Adonai. *indecl. Bib.* tên đức chúa trời, thiên chúa.

* Adonis, nidis. *m.* lòai cá biển kia. ‖ N. H. ‖ người yểu điệu.

Adoperio, is ui, ertum, ire. che, — đậy, — kín, giấu, ra u minh.

Adopinor, aris, atus sum, ari. *dep.* tưởng, tưởng đến, — tới, suy lại, ngờ, ngỡ là.

Adoptatio, onis. *f.* thay vì Adoptio.

sự nuôi con, làm con, lấy làm con. ‖ sự đặng, sự chọn lấy, sự ước ao.

Adoptatitius, a, um. et Adoptativus. V. Adoptivus.

Adoptator, oris. *m.* cha mày, kẻ lấy làm con.

Adoptatus, a, um. *part.* đã làm con nuôi, có cha mày. ‖ đã chọn. ‖ đã đặng ; adventus mihi adoptatissimus, sự tới ấy làm cho tôi mầng lắm.

Adoptio, onis. *f.* sự làm cha mày, lấy làm con nuôi ; adoptio ramorum, sự chiết cây.

Adoptitius, a, um. et Adoptivus, a, um. con nuôi, kẻ làm con nuôi ; filius adoptivus, con mày, ngãi tử.

Adopto, as, avi, atum, are. lấy làm con nuôi, cha mày. ‖ chọn lấy, lựa, lấy làm của riêng, — của mình, đặng. ‖ mơ ước, ước ao, ưng. ‖ chiết, — cây ; adoptare se alicui ordini, vào họ, — lương bằng.

Ador, oris. *n.* bột lọc lúa mì.

Adoratio, onis. *f.* sự kính lạy, thờ phượng, tôn kính, lạy, bái.

† Adorator, oris. *m.* kẻ thờ phượng.

Adordior, thay vì Adorior.

Adorea, æ. *f.* các giống đất hay sinh. ‖ chức, chức quờn, danh vọng, của cải, danh tiếng kẻ ở lính. ‖ lương lúa. ‖ sự thắng trận.

Adoreus, a, um. sự gì thuộc về lúa mì ; adorea liba, bánh bột lọc lúa mì ; adoreæ falces, lưỡi hái.

Adorior, iris, vel eris, ortus sum, iri. *dep.* đánh, xông pha, bắt lấy. ‖ khỉ sự, mở tay, ra —, gây việc, gây ra ; adoriri gladiis et fustibus, lấy gươm lấy trượng mà đánh.

Adorno, as, avi, atum, are. dọn đẹp đẽ, tề chỉnh, làm tốt, — rực rỡ. ‖ dọn, — dẹp, sắm sửa, sắp lớp. ‖ bày đặt, làm dối trá ; adornare tragulam, bày mưu kế ; — mensam, dọn cơm ; — convivium, làm tiệc.

Adoro, as, avi, atum, are. thờ phượng, thờ lạy, kính —, phượng tự, kính, cung —, thành —, — nắm, khâm sùng. ‖ bái, xá, qùi gối, sấp mình xuống. ‖ này xin, này nỉ, xin lắm. ‖ giảng dạy.

Adpario, vel Adparo, as, avi, atum, are. đặng, lấy làm của mình. ‖ sắm cho, dọn cho.

Adplenùm. *adv.* cách trọn, toàn hảo.

Adploro, as, avi, atum, are. *n.* khóc vưới.

Adpluo, is, ui, ere. mưa, mưa xuống.

Adporectus, a, um. *part.* Aporigo. nằm, nằm gần.

Adposco, is, poposci, scere. nài xin, muốn, đòi.

Adprecor, aris, atus sum, ari. *dep.* nguyện xin, ngửa —, trông —, vái.

Adprehendo, is, di, sum, dere. quở, sửa dạy.

Adpretio. những tiếng có chữ Adp, mà chẳng có đây, thì phải tìm, chữ App.

Adpromissor, oris. *m.* kẻ lãnh, — chịu.

Adpromitto, is, misi, missum, ere. lãnh, lãnh lờ, — chịu, — lấy.

† Adpugno, as, avi, atum, are. đánh, xông pha. ‖ đánh gần, đánh kề.

Adquò. *adv.* cho đến chỗ nào, cho đến khi nào, bao nhiêu.

† Adrachne, es. *f.* cây nhỏ hoang sinh trái một năm hai lần.

Adrada, æ. *m.* N. P.

Adrado, is, si, sum, ere. cạo, gọt, giũa.

Adrastus, i. *m.* N. H.

Adremigo, as, avi, atum, are. chèo, — đến.

Adrepo, is, epsi, ptum, pere. bò, leo.

Adreptans, is. *omn. gen.* kẻ bò, kẻ leo.

Adrepto. V. Repto.

Adrianopolis, eos. *f.* N. U.

Adrodo. V. Arrodo.

Adrumentum, i. *n.* N. U.

† Adrumo, as, avi, atum, are. nói lầm bầm, nói lẩm bẩm, ầm ầm.

Adruo, is, ere. lấp, vun đắp, lấy lưỡi cày mà lấp.

Adscio, is, ivi, itum, ire. kêu đến, lấy ở nơi khác. ‖ chịu, — lấy, nhậm —, ưng. ‖ thêm, — lơm, bỏ thêm, cho vào, rước, ghém.

Adscisco, is, ere. sicut Adscio. adsciscere sibi nomen, lấy tên ; — socios, lấy bạn; — generum, lấy rể, — oppidum, lấy thành.

Adscititius. et Adscitus, a, um. *part.* Adscio, et Adscisco. đã ghém, đã thêm.

Adscribo, Adscriptor và các tiếng bởi nó mà ra, thì phải tìm Ascribo.

† Adsello, as, avi, atum, are. *n.* ngồi trên ghế đại tiện.

Adseror, sereris, situs sum, seri. đã gieo giống gần, đã chịu trồng gần.

Adsertor, những tiếng Ads, mà chẳng có đây, thì phải coi chữ Ass.

Adsibilo, as, avi, atum, are. hút gío cách mạnh. ‖ hút gío gần, đáp lời như suối đờn.

Adsicco, as, avi, atum, are. phơi khô, làm cho khô, tát nước.

† Adsidelæ, arum. *f. pl.* bàn, hay là phản các sãi kia ngồi mà tế lễ.

Adsignifico, as, avi, atum, are. chỉ, bày tỏ, tỏ ra, tin, gởi tin, hiểu, biết.

Adsigno, as, avi, atum, are. kí, làm tờ khế, văn khế. ‖ chỉ dẫn, phú cho.

Adsitus, a, um. *part.* Adsero. trồng, đặt gần. ‖ dựa, có chóai.

Adspectabilis. những tiếng Adsp. chẳng có đây thì phải tìm chữ Asp.

Adspuo, is, pui, putum, puere. giổ trên.

Adsterno, is, stravi, stratum, nere. lót, trải; adsternere storeâ locum, lót chiếu.

Adstituo, is, tui, tutum, ere. đặt, — gần. ‖ dọn, sắp lớp.

Adsto. những tiếng có chữ Adst, hay là Adsu, mà chẳng có đây, thì phải tìm chữ Ast. hay là Assu.

Adsum, des, adfui, adesse. ở, dạ, có mặt, tỏ mình ra, là. ‖ giúp, hầu, đỡ, phù hộ, binh vực. ‖ tới, đến, lai, lại, tới gần, đến — ; adesse animo, vel animis, có ý chỉ. ‖ sẵn lòng, — — giúp ; adesse judici, quan đóan thừa ; adsit tibi Deus, chúa giúp sức ; adsum Domine, dạ ; adesto istic, ở lại đây.

Adsummam, vel Adsummum. sau hết, tóm lại, cho đặng kết, mà làm câu kết, ít là, chẳng qúa nữa là ; unus aut adsummum duo, một người chẳng qúa hơn hai thì đã đủ.

† Adsuspiro, as, avi, atum, are. than thở đến, — vưới.

† Adtamino, as, avi, atum, are. lấy, bắt lấy, cướp, tiếm đoạt. ‖ làm hư, — nhơ, nhớp, vấy vá.

† Adteger, gra, grum. đã hư, đã phá, đã mòn, chẳng có nguyên, chẳng còn trót.

Adtegro, as, avi, atum, are. bớt, làm mòn, làm hư, phá.

Adtexto, coi Att. cho đặng những tiếng Adt. mà chẳng có đây.

Adtonsus, a, um. đã cạo, gọt, ăn, gặm.

Adtremo, is, ui, ere. sợ, — hãi, kinh khiếp, động, — địa.

Adulatio, onis. *f.* sự dỗ dành, a dua.

Adulator, oris. *m.* kẻ a dua.

Adulatorius, a, um. thuộc về sự a dua.

† Adulatrix, icis. *f.* người nữ a dua.

Adulo, as, avi, atum, are. et

Adulor, aris, atus sum, ari. *dep.* dua, — nịnh, a dua, gièm, — dua, gièm siểm, gian nịnh, uốn lưỡi. ‖ khi có nghiã passivo, là chịu a dua, &c.

Adulter, a, um. sự trái, sự chẳng thật, giả.

Adulter, eri. *m.* et Adultera, æ. *f.* kẻ lỗi phép nhứt phu nhứt phụ, kẻ ngoại tình.

Adulterans, tis. *omn. gen.* kẻ bớt, kẻ pha sự tốt cùng sự xấu, kẻ làm hư, sự chế, sự pha đều tốt cùng sự xấu, làm sự gì cách chẳng thật, sự giả.

Adulteratio, onis. *f.* sự giả, chẳng thật, làm của giả, sự pha, sự chế của tốt cùng của xấu.

Adulterator, oris. *m.* kẻ làm giả, giả trá, làm hư; adulterator monetæ, kẻ làm vàng bạc giả.

Adulteratus, a, um. *part.* Adultero. sự đã gỉa, chẳng thật. ‖ đã phạm tội ngoại tình.

Adulterinus, a, um. chẳng thật, chẳng chính, thuộc về con gạnh, con gạnh. ‖ giả trá.

† Adulteritas, atis. *f.* et

Adulterium, ii. *n.* tội ngoại tình. ‖ sự giả, giả trá. ‖ adulteria arborum, sự chiết cây; — mercis, của gỉa, bán của gỉa. V. Adulteratio.

Adultero, as, avi, atum, are. phạm tội ngoại tình. ‖ giả, dối trá, làm hư, pha, chế, trộn của tốt cùng của xấu. ‖ adulterare edictum, giả lịnh.

Adulteror, aris, atus sum, ari. *pass.* chịu tội ngoại tình. ‖ có khi nó là verbo deponente, nghiã nó như adultero.

Adultus, a, um. *part.* Adolesco, vel Adoleo. đã đến tuổi khôn, đã mọc, đã lên, đã mạnh, đã thêm, đã có rễ; adultus sol, mặt trời đã lên bậc cao hơn; adulta virgo, đồng nhi nữ có tuổi làm bạn; adultus apud pastores, kẻ đã ở đồng nhi giữa mục đồng; urbs adulta, thành thạnh lợi; adultior, lớn, mạnh hơn.

Adumbramentum, i. *n.* nơi ym dợp, ym mát, có cây che. ‖ lớp che, bao, gói.

Adumbratìm. *adv.* cách tối tăm, ngu độn.

Adumbratio, onis. *f.* nham, phóng. ‖ khăn che, giả trá, sự man, man muội.

Adumbratus, a, um. *part.* Adumbro. mù mịt, chẳng rõ, thô. ‖ đã phóng. ‖ giả trá; adumbratus vir, chồng giả; adumbrata lætitia, sự vui gỉa; — intelligentia, tiểu trí.

Adumbro, as, avi, atum, are. ở dưới bóng, đặt dưới bóng, để nơi kín, che. ‖ phóng vẽ, — ảnh. ‖ bắt chước, bày đặt, làm hình. ‖ giả, nói man, man muội, giấu, phỉnh; adumbrare mores, bắt chước phong hóa, — thế tục.

† Adunatio, onis. *f.* sự hiệp, sự nối làm một.

Adunatus, a, um. *part.* Aduno. đã hiệp, đã nối, đã đặt làm một, sum hiệp.

Aduncitas, atis. *f.* sự gì cong, có hình cong như móc, như quắp.

† Adunco, as, avi, atum, are. uốn sự gì cho ra hình cong, — hình móc, — quắp.

Aduncus, a, um. đã có hình cong, — móc, — quắp; lignum aduncum ad aliquid extrahendum, kèo nèo.

Adunguem. cách trọn, toàn hảo.

Aduno, as, avi, atum, are. hiệp làm một, nối làm một.

Adunum. hết thảy thảy, có mặt ai nấy.

Adurgens, tis. *omn. gen.* kẻ làm bức, làm vội.

Adurgeo, es, adursi, gere. làm bức, nóng lắm, thôi thúc, vội vã, — vàng, ép, bắt.

Aduro, is, dussi, dustum, rere. đốt, cháy, cháy nám. ‖ phơi, — khô, nướng, quay. ‖ nấu, sinh nhột, sinh nhức, sinh đau.

Adusque. *præp.* cho đến.

Adustio, onis. *f.* sự cháy, đốt, sém, nhức. ‖ đen mốc mốc.

Adustus, a, um. *part.* Aduro. đã cháy; adustior color, sắc đen mốc mốc.

Advectio, onis. *f.* sự chở, sự xe, sự đem.

Advectitius, a, um. sự gì đặng chở, nên chở.

Advectito, as, avi, atum, are. vel Advecto. chở, xe, bâng, khiêng, đem, dắc.

Advector, oris. *m.* kẻ chở, kẻ đem.

Advectus, ûs. *m.* V. Advectio.

Adveho, is, exi, vectum, ere. đem, dắc, chở, xe.

Advelitatio, onis. *f.* sự thách đánh chưa có thứ tự, đua lời mắng nhiếc vưới nhau, nhiếc nhóc cùng nhau trước khi chưa đánh nhau.

Advelo, as, avi, atum, are. che, lấy màn mà che.

Advena, æ. *omn. gen.* phụ cư, ngụ cư, người lạ lùng; advenæ volucres, con chim hay qua chẳng ở một nơi.

Advenarius, a, um. ngụ cư, lạ lùng, bởi nơi khác mà đến, của ngoại quốc.

Adveneror, aris, atus sum, ari. *dep.* kính lắm, tôn —, kính lạy, — thờ. ‖ thờ phượng.

Adveniens, tis. *omn. gen.* kẻ đến, tới; adveniens mare, nước lên.

Advenio, is, veni, ventum, ire. *n.* đến, tới, về, bởi chỗ khác mà về.

Adventitium, ii. *n.* sự tình cờ, hoặc. ‖ của lễ quen dâng cho thầy thuốc vì đã đi viếng kẻ có bịnh.

Adventitius, a, um. sự gì đến tình cờ, lờ cờ, sự gì đã lấy hay là mượn nơi khác: adventitia bona, của cải bởi thì vận.

Advento, as, avi, atum, are. gần tới, hòng đến.

Adventor, oris. *m.* kẻ năng tới, — đến, kẻ quen đến, hay là đem hàng nơi nọ nơi kia.

Adventorius, a, um. sự gì đã quen làm, hay là quen cho khi có ai đến, sự tình cờ; adventoria epistola; thơ mà mầng kẻ mới tới.

Adventus, ûs. *m.* vel Adventus, i. *m.* sự tới, sự đến. ‖ mùa Advento.

Adverbero, as. V. Verbero.

Adverbium, ii. *n.* Adverbio, tiếng indeclinabile, phải đặt hiệp làm một cùng verbo mà chỉ nghiã verbo ấy.

Adverrunco. V. Averrunco.

Adversa, orum. *n. pl.* tai vạ, — nạn, — hại, — ách, khốn nạn; adversa forti animo sustinens, khẳng khái.

Adversans, tis. *omn. gen.* kẻ chống trả, kẻ nghịch.

Adversaria, æ. *f.* nữ nghịch.

Adversaria, orum. *n. pl.* sổ trường biên.

Adversarius, ii. *m.* kẻ nghịch, chống trả; adversarium intendere se, binh vực.

Adversarius, a, um. kẻ nghịch, ngỗ —, nghịch đảng, chống trả, phân bì.

Adversatio, onis. *f.* sự nghịch, nghịch đảng, chống trả, ghét, xung khắc.

Adversator, oris. *m.* et Adversatrix, icis. *f.* nam, hay là nữ nghịch, chống trả.

Adversè. *adv.* cách khó chịu, cách nghịch.

Adversio, onis. *f.* sự liều; adversione emere, liều mua, mua hàng mặc may rủi.

Adversitas, atis. *f.* sự nghịch, sự chống trả.

Adversor, aris, atus sum, ari. *dep.* nghịch phản, — đảng, xung khắc, khắc nhau, chống trả; adversante naturâ, khó lòng, chẳng bằng lòng, chẳng đành; sibi mutuò adversari, khích nhau.

Adversum, i. *n.* tai nạn, — hại, — vạ, khốn nạn, mất của cải, vận bĩ, xấu vận.

Adversùm. *præp.* V. Adversùs.

Adversus, a, um. *part.* nghịch, ngược, khắc, khích. ‖ ngay, ngay nhau; adversa manus, bàn tay; adversi dentes, răng cửa; ex adverso, e regione, ngang đây; adverso flumine, chèo nước ngược; — vento, gío ngược; — vultu, ngay mặt nhau; adversus gratiæ homo, người chẳng lịch sự, qué mùa.

Adversùs, et Adversùm. *præp. acc.* ngay, ngang đây. ‖ trước mặt. ‖ đi rước, đi đón.

Adverto, is, ti, sum, ere. et Advorto. trở bên nọ, — bên kia. ‖ xét, coi, nhìn, giữ mình, giữ keỏ, lo lắng, suy nghị; advertere agmen urbi, đem binh tới thẳng đến thành; — aures oraque, làm cho người ta lắng tai và ngửa mặt lên; — animum alicui rei, lo việc chăm chỉ; — animo, nghiệm xét; — graviter, lo hết lòng; — in aliquem, sửa phạt.

Advesperacit. *pret.* ravit. *fut.* rascet. *inf.* rascere. *impers.* đã gần tối, gần đỏ đèn.

Advigilantia, æ. *f.* sự lo cẩn thận lắm.

Advigilo, as, avi, atum, are. *n.* canh, canh giữ nhặt lắm, lo kĩ cang lắm. ‖ ở lẹ làng lắm.

Advivo, is, xi, ctum, ere. ở vưới, ăn ở cùng, còn sống.

Advocamentum, i. *n.* sự chơi vui, dạo, đi dạo cho toại lòng, làm việc chơi.

Advocatio, onis. *f.* việc thầy cung, sự lo liệu cho người. ‖ anh em thiết nghiã nhóm mà công luận việc gì. ‖ sự bàu chữa, binh vực, phục. ‖ sự an ủi, giúp đỡ, lời thầy cung thưa thốt. ‖ sự kêu, mời.

Advocatus, i. *m.* thầy cung, kẻ bàu chữa, quan bàu, binh vực.

Advoco, as, avi, atum, are. kêu đến, mời, đòi, vời, — tới, cầu, — xin. ‖ làm thầy cung; advocare in consilium, xin người ta liệu việc cùng ta; — in auxilium, xin giúp; — artes, dùng mưu kế; — animum ad seipsum, tỉnh lại, tỉnh sát; — testes, phân cớ.

Advolatus, ûs. *m.* sự con chim bay. ‖ sự mau tới.

Advolitans, antis. bay như con bướm.

Advolo, as, avi, atum, are. *n.* bay đến, bay trên. ‖ tới mau, đi như chạy vậy; advolare in auxilium, chạy chữa.

Advolvo, is, volvi, volutum, ere. lăn đến, cuốn, đặt nề mà đem, hay là xe giống gì, xây vần, trở, lăn vưới. ‖ đựng, bao chứa. ‖ lên cho đến; advolutus genibus, đã sấp mình xuống dưới chơn.

Advorsitor, oris. *m.* tôi tớ đi rước quan thầy mình.

Advorsùm. V. Adversùm.

Advorto. V. Adverto.

Advotum. y như lòng muốn.

Aditum, i. *n.* nơi kín mỗi người chẳng có phép vào. ‖ cung thánh, là nơi các thầy cả judeu đặng vào mà thôi.

Æ.

Æa, æ. *f.* N. U.

Æacus, i. *m.* N. ID.

Æcastor. *adv.* lấy tên castor mà thề.

Æcerè, et Ædepol. *adv.* lấy đền thờ hai bụt ấy mà thề.

Ædes, vel Ædis, is. *f.* đền thờ, nhà —.

Ædes, ium. *f. pl.* nhà, chỗ ở, phòng. ‖ khám, hòm để của thánh; ædes

inscribere, đặt thẻ trên nhà ; — venales, nhà người ta muốn bán; — mercede, nhà người ta cho mướn.

Ædicula, æ. *f.* đền thờ nhỏ, chùa nhỏ, miễu. ‖ nhà nhỏ, phòng riêng, hòm, khám, vỏ.

Ædificatio, onis. *f.* sự lập, dựng, gầy, sự làm nhà làm cửa. ‖ sự làm gương tốt.

Ædificatiuncula, æ. *f.* nhà nhỏ.

Ædificator, oris. *m.* kẻ làm, dựng nhà, giám thành, giám thị, kẻ thị sự; ædificator mundi, đấng dựng nên thiên hạ.

Ædificatus, a, um. *part.* đã lập, đã dựng.

Ædificium, ii. *n.* nhà, nhà lầu.

Ædifico, as, avi, atum, are. lập, dựng, — nhà. ‖ làm gương tốt.

Ædilis, is. *m.* et Ædilitas, tis. *f.* N. DIG.

Ædítimus, i. *m.* et Ædituus, ii. *m.* kẻ giữ nhà thờ, kẻ lo việc nhà thờ, trùm thánh đàng.

* Ædon, onis. *f.* chim hồng mã liêu.

Ædonius, a, um. thuộc về chim hồng mã liêu.

Ædui, orum. *m. pl.* N. H.

Ælii. *m. pl.* kẻ đã cưới hai chị em.

Æta, æ. *m. f.* N. H.

Ægæum mare. biển egêo.

Æger, a, um. kẻ đau đớn, có bịnh, tật nguyền, yếu đuối, rầu rĩ, chẳng bằng lòng, mệt mỏi ; æger consilii, chẳng biết liệu làm sao ; — anhelitus, tức ách ách ; ægram animam ponere, chết cực chẳng đã ; ægris oculis aspicere, nhìn trừng trộ, ghẻ mắt.

Ægerrimè. *adv.* cách khó lòng.

Ægidius, ii. *m.* N. S.

Ægilips, lipis. *m.* nơi hiểm hóc.

Ægilops, opis. *f.* mã đao nơi con mắt. ‖ thảo, cây kia.

Ægina, æ. *f.* N. INS.

Æginetes, is. *m.* N. F. et N. U.

Ægis, idis. *f.* cái thuẫn, cái khiên. ‖ giống cây đặc thịt và mềm dùng mà vẽ.

Ægisonus, a, um. có tiếng như cái thuẫn Ægis.

Ægloga, æ. *f.* văn thi mục đồng vấn đáp.

Ægoceros, otis. *m.* sửu, huỳnh đạo thập cung, sửu là dấu thứ mười trong hùinh đạo. ‖ △ hồ lô ba.

Ægrè. *adv.* chẳng bằng lòng, chẳng đành, khó, ghẻ mắt ; ægrè ferre, chẳng đành ; — quid tibi est ? giống gì làm cực lòng.

Ægret. thay vì Ægrescit.

Ægresco, is, scere. khó ở, đau. ‖ ở buồn, rầu rĩ. ‖ ngặt hơn ; ægrescere rebus lætis, lấy sự vui làm buồn.

Ægrimonia, æ. *f.* sự buồn, rầu rĩ, cực lòng, xót xa, đau trong trí. ‖ bịnh, — chướng.

Ægritudo, inis. *f.* V. Ægrimonia. ægritudo diuturna quæ nec sanatur nec ingravescit, bịnh lơi dơi ; ægritudo criminis, sự gì làm cho nhẹ tội hơn.

† Ægror, oris. *m.* bịnh, — tổn, lao, liệt laò.

Ægrotatio, onis. *f.* bịnh, khó ở, yếu đuối ; ægrotatio là thuộc về phần xác, và ægritudo thuộc về trí khôn.

Ægroto, as, avi, atum, are. *n.* đau đớn, yếu liệt, ốm yếu, phát bịnh ; ægrotat fama tua, danh mầy muốn hư ; ægrotant artes, rày mưu kế đã ra vô ích.

Ægrotus, a, um. có bịnh, đau đớn. kẻ nói sửa thì dùng tiếng *ægrotus* cho phần xác, và tiếng *æger* cho trí khôn.

Ægrum, i. *n.* sự buồn. V. Ægritudo et Ægrimonia.

Ægyptiacus, a, um. et Ægyptius, a, um. thuộc về Egypto.

Ægyptus, i. *f.* N. R.

Ælia, æ. *f.* tên thành Jerusalem.

Ælurus, ri. *m.* con mèo.

Æmathia, æ. *f.* N. P.

Æmilia, æ. *f.* N. P.

Æmonia, æ. *f.* N. P.

Æmulandus, a, um. đáng bắt chước.

Æmulatio, onis. *f.* sự bắt chước, đua. ‖ sự phân bì, ghen ghét, nghịch, cãi lẽ.

Æmulator, oris. *m.* kẻ bắt chước, đua. ‖ phân bì, đua vươi, nghịch, &c.

Æmulatus, ûs. *m.* V. Æmulatio.

Æmulor, aris, atus sum, ari. *dep.* đua tranh, muốn theo, — bắt chước, nong sức, phen lê, kình địch. ‖ phân bì, ghen ghét, ganh gổ ; æmulari cum aliquo, thi nhau cho đặng phần thưởng.

Æmulus, i. *m.* V. Æmulator.

Æmulus, a, um. kẻ ra sức cho đặng bắt chước, cho đặng phần thưởng. ‖ kẻ đua nhau, thi nhau. ‖ bằng, — nhau, — đẳng. ‖ kẻ phân bì, ganh gổ. ‖ nghịch ; æmula labra rosis, môi miếng hồng như hoa môi khôi vậy.

Æneator, oris. *m.* kẻ thổi loa.

Æneobarbus, i. *m.* N. H.

Æneolum, i. *n.* V. Ænulum.

Æneus, a, um. bằng đồng, thuộc về đồng, đồng thoi, đồ đồng. æneus ut stes, hầu cho người ta dựng cho mầy một hình tượng đồng.

Ænigma, atis. *n.* đều đố, thí dũ, sự gì khó thông thấu, khó hiểu.

* Ænigmaticus, a, um. thuộc về đều đố, thí dũ, khó hiểu.

* Ænigmatistes, æ. *m.* kẻ đặt đều đố, &c.

Ænobarbus, i. *m.* kẻ có râu hồng.

Ænulum, i. *n.* nồi đồng nhỏ, chảo nhỏ.

Ænum, i. *n.* chaỏ đụn, vạc.

† Ænus, a, um. bằng đồng.
Ænus, i. *f.* N. U.
Æolia, æ. *f.* N. INS.
Æolides, is. *m.* N. H.
Æolipyla, æ. *f.* hòn đồng không như lòng bóng có lỗ nhỏ mà đổ nước, khi nó ở trên lửa và nước đã nóng thì hòn ấy kêu ầm ầm dữ lắm.
Æolis, idis. *f.* N. P.
Æquabilis, *m. f.* le. *n.* lis. bằng, — nhau, hình như nhau, giống như nhau. ‖ xứng, phải, — lẽ, công bình.
Æquabilitas, tis. *f.* sự bằng, cũng bằng, xứng, — hạp, sự phải. ‖ sự vững vàng, vững chí, bền —.
Æquabiliter. *adv.* cách bằng, bằng bặn, cách phải, &c.
Æquævus, a, um. trang tác, một tuổi như nhau.
Æqualis, *m. f.* le. *n.* lis. bằng, — nhau, đồng, tày, — nhau, đều, cũng bằng, miả dạng. ‖ một tuổi, một đời, trang tác, đồng nhau.
Æqualitas, atis. *f.* sự bằng, đồng, tày, bằng bặn, đều. ‖ sự phải, công bình; exuere æqualitatem, phá sự bằng, nhắc mình lên.
Æqualiter. *adv.* cho bằng, — nhau, cân cái, quân, bằng bặn, bằng riến riến, đều đặn.
Æquanimis, *m. f.* nime. *n.* is. et
Æquanimus, a, um. kẻ ở bằng lòng luôn, kẻ giữ một trực, kẻ ở bằng an dầu mắc phải sự vui hay là sự buồn, dầu đặng thạnh lợi hay là mắc tai nạn.
Æquanimitas, atis. *f.* sự ở một trực, bằng lòng.
Æquanimiter. *adv.* cách bằng an, &c.
Æquatio, onis. *f.* sự bằng nhau, sự quân phân, chia ra bằng nhau.
Æquator, oris. *m.* xích đạo.
Æquè. *adv.* cách bằng, bằng nhau, một cách như nhau, như vậy. ‖ cách công bình; juxta tecum æquè scio, tôi biết đều ấy bằng mầy, như mầy vậy; æquè statuere, đóan cách công bình lắm. ‖ dường bằng.
Æquè ac, æquè atque, æquè ut. cho bằng như vậy, cũng vậy.
Æquidialis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về xuân phân, — thu phân.
† Æquidici versus. *m. pl.* văn thi có hai phần bằng nhau, song có hai đều nghịch.
† Æquidies, ei. *m.* et Æquidium, ii. *n.* sự xuân phân hay là thu phân.
† Æquilanium, ii. *n.* V. Æquilatium.
† Æquilatatio, onis. *f.* phần bề ngang bằng, chặng giữa hai đàng ngay nhau và bằng nhau.
† Æquilatium, Æquilotium, Æquilavium, vel Æquilanium, ii. *n.* sự hao nửa phần, như khi giặt lông con chiên.
Æquilibris, *m. f.* bre. *n.* bris. cân như nhau, nặng bằng nhau, cao bằng nhau, bằng bặn, trung cân.
Æquilibritas, atis. *f.* sự trung cân trong sự nặng và trong sự cao.
† Æquilibrium, ii. *n.* vống, thiên bình cân cái. ‖ trả nửa, thế mạng, thế vì, phạt thế.
Æquimanus, a, um. kẻ dùng hai tay bằng nhau.
Æquimelium, ii. *n.* tên sân kia trong thành Roma.
Æquinoctialis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về xuân phân thu phân.
Æquinoctium, ii. *n.* xuân phân, thu phân.
Æquipar, aris. *omn. gen.* bằng nhau, đôi.
Æquiparabilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự nên sánh lại.
Æquiparatio, onis. *f.* sự sánh lại, thí như, xứng đáng, hạp.
Æquiparo, as, avi, atum, are. sánh lại, cũng tày, làm cho bằng, — cho xứng.
Æquipolleo, es, ere. *n.* có sức, có phép bằng người khác, có công có tài như người khác.
Æquipondium, ii. *n.* cân bằng nhau, cân đôi, nặng như nhau. ‖ cân tiểu ly mà thử vàng ròng. ‖ bằng phân.
Æquitas, atis. *f.* sự công bình, sự bằng nhau, sự ngay thật, lẽ phải; æquitas animi, sự bằng an trong lòng.
Æquiter. *adv.* cho bằng nhau, cho công bình, phải lẽ.
Æquivaleo, es, lui, ere. *n.* có công, có danh hay là có gía bằng nhau.
Æquivocatio, onis. *f.* sự ám hảo, có hai nghiã.
Æquivocè. *adv.* cách ám hảo.
† Æquivoco, as, avi, atum, are. nói lời ám hảo, nói có hai ý, — hai nghiã.
† Æquivocum, i. *n.* tiếng có nhiều nghiã.
Æquivocus, a, um. chẳng rõ, có nhiều nghiã.
Æquo, as, avi, atum, are. ban, khỏa làm cho bằng. ‖ làm bằng kẻ khác, chẳng thua, có công như vậy. ‖ chia bằng nhau, quân phân; æquare ludum nocti, đánh bạc cả và đêm; — animum natalibus, ăn ở cho xứng dòng dõi mình.
Æquor, oris. *n.* bằng, nghiã tiếng ấy chỉ sự bằng thuộc về biển, nước hồ, bàu; æquor maris, mặt biển. ‖ đồng nội bằng. ‖ vầng trời. ‖ phần trên không; æquor saxi, mặt đá; — speculi, mặt kính; conscendere navibus æquor, vượt biển; egerere æquora fundo, vét nước; camporum patentia æquora, đồng nội rộng lắm.
Æquoreus, a, um. thuộc về biển; æquoreus rex, thủy phủ, hà bá;

æquorea via, đàng biển ; æquoreum genus, cá, loài cá ; æquorea busta, mồ mả gần biển ; æquorei populi, kẻ ở cù lao.

Æquum, i. *n.* phép công bình, sự phải, — lẽ. || đồng nội, đồng bằng. || sự lịch sự, xứng hạp ; ex æquo et bono, cách ngay lòng, phải đạo.

Æquus, a, um. bằng, — nhau, như nhau. || bằng riến riến, bằng bặn. || phải lẽ, công bình. || dễ ở, dễ làm, lịch sự, thậm phải ; æqui boni, vel æqui bonique facere, — consulere, rộng xét ; præsentibus æquus, thú nào vui thú ấy ; in æquas portiones distribuere, bình phân.

Aer, eris. *m.* khí, hơi. || gió, hơi gió. || tiếng ; aera reddet si percuteris, nếu đánh nó, thì nó sẽ ra tiếng ; aer purus, thanh khí ; — purior, khí dương ; aeris intemperies, chướng khí ; aer liber, thông khí ; aerem fieri nebulosum, tỏa ; in aera tollere, dở hổng ; aer silet, chẳng có hơi gió.

* Æra, æ. *f.* niên hiệu, tuế kỉ, thì, niên thì, hiệu bạc, số chỉ giá bạc, cổ lùng vực. || số riêng trong sổ bộ.

Æra, rum. *n. pl.* V. Æs.

Æramentarius, ii. *m.* thợ đồng, kẻ làm đồ đồng.

Æramentarius, a, um. thuộc về thợ đồng.

Æramentum, i. *n.* các giống bằng đồng, đồ đồng, đồ nhà bếp.

Æraria, æ. *f.* mỏ đồng. || chỗ đúc đồng, nhà thợ đồng.

Ærarium, ii. *n.* kho tàng để tiền bạc, kho để dành của ; ærarii præfectus, quan hay giữ kho ấy.

Ærarius, ii. *m.* thợ đồng, thợ đúc. || kẻ đã mất phép, — chức quan, kẻ đã phải ra dân. || ærarius fieri, chịu thuế.

Ærarius, a, um. sự gì bằng đồng ; ærarius quæstor, quan thâu thuế ; — mergus, kẻ ăn lời qúa bội ; ærarii milites, lính có lộc ăn tiền.

Æratus, a, um. *part.* Æro. đã dát đồng, đã lấy mạt đồng mà xức, mà vẽ ; æratus homo, thay vì obæratus, người có nợ lắm, kẻ mắc nhiều nợ. || người giàu, có nhiều của cải.

Æredirutus miles. *m.* lính mất ăn tiền, mất lộc, đã cất lương ; ære dirutus civis, người đã ra nghèo.

Æreolum, i. *n.* phần cân hai hào. || phần thứ sáu một đồng nhỏ kia gọi là Obolo.

Æreolus, i. *m.* một đồng nhỏ.

Aereus, a, um. thuộc về khí, ở trên không.

Æreus, a, um. bằng đồng.

Ærica, æ. *f.* cá trích phơi nắng.

Æricolum, i. *n.* V. Ærificium.

Ærifer, a, um. sự hay sinh đồng, mỏ đồng.

Ærificium, ii. *n.* đồ đồng, đồ bằng đồng.

Ærifodina, æ. *f.* mỏ đồng.

Ærineus, vel Ærinus, a, um. thuộc về cỏ lùng vực ; ærina farina, bột cỏ lùng vực. || bằng đồng.

Æripes, edis. *omn. gen.* có chơn bằng đồng. P. F. kẻ đi đàng mà chẳng biết mệt. || nhẹ như gió, nhẹ như bay trên không vậy.

Æris flos. *m.* ten đồng.

Ærisonus, a, um. hay kêu như tiếng đồng.

Aerius, a, um. kẻ bay trên quãng không cao ; mel aerium, mật ngọt bỡi mù sương mà ra.

* Aerizusa, æ. *f.* giống đá cẩm thạch.

† Æro, as, avi, atum, are. dát đồng, đặt một lớp đồng, lấy mạt đồng mà vẽ, bôi cái gì.

Æero, onis. *m.* thúng, — mủng.

Aeroides, is. *m. f.* hột trai kia.

Aerosis, is. *f.* phần huyết có nhiều khí hơn.

Ærosus, a, um. có nhiều đồng.

Æruca, æ. *f.* ten đồng. || mọt, sâu keo.

Æruginator, oris. *m.* kẻ cất ten, chùi ten rét. || thợ ten đồng. || kẻ làm khí gíai, kẻ chùi hay là chuốt khí giái.

Ærugino, as, avi, atum, are. mắc ten rét.

Æruginosus, a, um. có nhiều ten rét, — ten đồng ; æruginosa bilis, xung khí xanh.

Ærugo, inis. *f.* ten rét, ten đồng. || đám mây hay làm cho lúa háp. || sâu keo, mọt. || sự nói hành, bỏ vạ, cáo gian.

Ærumna, æ. *f.* cọc nạng, đòn gánh, gậy kẻ bộ hành dùng mà treo khăn gói, móc, câu móc mà gánh. || thương khó, khốn nạn, tai nạn, đồ khổ, cơ —, sự cực, cùng cực, cơ cực, sự cực xác, hay là cực lòng cực trí ; ærumnæ carnis comites, via ad perfectiones sunt, có thân thì có khó, có khó mới nên thân.

Ærumnabilis, *m. f.* le. n. lis. et

Ærumnalis, *m. f.* le. *n.* lis. kẻ mắc nhiều sự cực, buồn, rầu rĩ, sự thương khó, sự làm cực lòng.

Ærumnatus, a, um. et

Ærumnosus, a, um. khốn khổ, khốn khó, khó cực. || kẻ mắc phải nhiều sự đau đớn, khó cực, đáng thương khó.

Ærumnula, æ. *f.* cọc nạng nhỏ, móc nhỏ. || khốn khó nhẹ nhẽ.

Æruscans, tis. *omn. gen.* V. Æruscator.

Æruscatio, onis. *f.* sự vọt nặn, sự đục đẽo, cạo gọt tiền người ta.

Æruscator, oris. *m.* kẻ làm nghề vọt nặn tiền bạc người ta, kẻ dùng các thứ mưu kế mà đục đẽo cạo gọt tiền kẻ khác. || kẻ múa chén· || kẻ bợm bãi mọi bề. || kẻ lấy tiền nơi cửa bội bè.

Ærusco, as, avi, atum, are. vọt nặn

tiền người ta, bợm bãi mọi bề cho đặng lấy tiền kẻ khác.

Æs, æris. *n.* đồng, — thoi, gang, sắt, thép, — thau, — sắt. ‖ các đồ đồng, gang, sắt, thép. ‖ loa, mũ chiến đồng, hình tượng, lườn tàu; æs rubrum, đồng điếu, đồng ấm; — nigrum, đồng đen; — album, đồng bạc, — bạch; — auro mixtum, đồng thòa; æs grave, các thứ tiền bạc lấy cân mà bán; — signatum, tiền bạc có ấn, có hiệu; — rude, khối tiền bạc; ex ære aliquem ducere, đúc hình tượng ai; æs conflare, đúc đồng; — domare, rèn; — alienum, tiền mượn; in ære alieno esse, mắc nợ; æs alienum contrahere, — facere, — cogere, conflare, càng ngầy càng mắc nợ; æs alienum alicujus suscipere, lãnh nợ cho kẻ khác; — alienum donare, tha nợ cho; æs alienum dissolvere, — persolvere, trả nợ người ta; ære in meo est, nó theo phe tôi; devovere se pro ære alieno, nộp mình mà trả nợ; æs textile, các thứ thép; — regulare, — ductile, đồng dát; — cavum, loa; — recurvum, loa ruột gà.

Æra, rum. *n. pl.* dativo et ablativo, æribus. æra, các thứ loa; — micantia, khí giái chói loà; — spirantia, hình tượng đồng tốt như sống vậy; — unca, câu móc; — corybantia, xấp xải; distant æra lupinis, bạc tốt khác xa bạc xấu. P. F. những người tốt khác xa người bợm.

Æsalon, onis. *m.* loài chim ưng.

Æschynomene, es. *f.* cây mắt cỡ.

Æsculapius, ii. *m.* N. H.

Æsculator, oris. *m.* V. Æruscator.

Æsculetum, i. *n.* nơi đã trồng loài cây trứ có tên Æsculus.

Æsculeus, a, um. et Æsculinus, a, um. thuộc về cây trứ.

Æsculus, i. *f.* △ trứ mộc.

Æsopus, i. *m.* N. H.

Æstas, atis. *f.* mùa hè; æstate, trong mùa hè. ‖ cả và mùa binh đánh giặc; æstates, mùa nắng. ‖ gỉ đen mốc mốc tại nắng. ‖ hạ, hanh hao.

Æstifer, a, um. sự gì sinh nắng, làm cho hanh hao. ‖ chịu phơi nắng.

Æstimabilis, *m. f.* le. *n.* lis. nên chuộng, trọng dụng.

Æstimatio, onis. *f.* sự đánh giá; in æstimationem accipere, lấy theo giá đã đánh. ‖ của đã đánh giá; æstimationes suas vendere, bán hàng theo giá đã đánh. ‖ đoán của đáng bao nhiêu. ‖ một hai khi nó có nghĩa chuộng, lấy làm trọng.

Æstimator, oris. *m.* kẻ đánh giá. ‖ kẻ chuộng. ‖ immodicus sui æstimator, kẻ chuộng mình quá.

Æstimatorius, a, um. thuộc về sự đánh giá.

Æstimium, ii. *n.* V. Æstimatio.

Æstimo, as, avi, atum, are. đánh giá, định giá. ‖ suy xét, đoán. ‖ kính, chuộng; æstimare nomina, trả mỗi sự hao tốn. ‖ biên nợ vào sổ; æstimare de aliquo, xét công nghiệp người; — magni, vel magno, phải âm hảo, pretii, vel pretio, kính chuộng lắm.

Æstiva, orum. *n. pl.* chỗ quen qua mùa hè, chốn im mát mà ở dưới bóng cây. (phải âm hảo loca, nghĩa là æstiva loca.) ‖ mùa quân lính đánh giặc, khi ấy phải âm hảo castra, là nơi đóng binh; anni ejus æstiva usquè in mensem Decembrem perducta, binh đã đóng cho đến tháng Decembrê.

Æstivalis, *m. f.* le. *n.* lis. V. Æstivus.

† Æstivatio, onis. *f.* mùa binh đóng. ‖ cả và mùa quen ở thuở nắng nôi.

Æstivè. *adv.* cách nắng, — nhẹ, — vui.

Æstivo, as, avi, atum, are. *n.* qua mùa hè nơi nọ nơi kia.

Æstivus, a, um. thuộc về mùa hè; æstiva supellex, hũ, ve để nước hay là rượu mà uống cho mát; æstivus locus, chốn tốt, — hạp mà qua mùa hè.

Æstuarium, ii. *n.* cồn cát. ‖ cù lao nước biển lên xuống đã bồi. ‖ lỗ cho thông gió.

Æstuatio, onis. *f.* sự động, sôi nóng, nong nả. ‖ nóng nẩy, nóng giận. ‖ sự ước ao chàng ràng, muốn chẳng quyết.

Æstuo, as, avi, atum, are. *n.* có tính nóng, nóng nẩy, nóng ruột, nóng giận, sôi gan, không quyết sự gì, khi thì muốn cách nọ khi thì cách kia; animus æstuans, trí vô thường, — chàng ràng, — nóng giận.

Æstuosè. *adv.* cách nóng, — nong nả.

Æstuosus, a, um. nóng, — nẩy, sôi, động, lo lắng, chàng ràng, lá lay.

Æstus, ûs. *m.* sự nắng, — nôi, sôi. ‖ sự nóng nẩy, sôi gan, lo lắng, lá lay. ‖ æstu secundo procedere, chạy xuôi, thạnh lợi mỗi đàng; æstus æxcœstuare, mướt mồ hôi, cho mồ hôi chảy ra; — maris, — maritimi accedentes et recedentes, — maris reciprocus, nước lên, nước ròng, nước rông, — ròng, mòi sóng, sóng gió; — mustulentus, mùi nóng rượu ngon mới; — urens, nắng lửa, nắng chan chan; — mediocris, nắng ui; curarum fluctuat æstu, nó lăng nhăng, phân vân nhiều việc; æstus gloriæ, ham hố danh vọng lắm; — consuetudinis, thói quen cả và thiên hạ.

Ætas, atis. *f.* tuổi, — tác, △ niên, — kỉ, — xỉ, mùa, sự sống, đời,

năm, thì; ætas firmata, — confirmata, — constans, — integra, tuổi nam nhơn, tuổi mạnh; — bona, tuổi xuân xanh; — militaris, dân đinh, đinh niên; — ingravescens, tuổi cao; — decrepita, tuổi già, tuổi già yếu; — longæva, tuổi rùa tóc hạc; per ætatem, một đời.

Ætatula, æ. *f.* tuổi trẻ, — thơ.

Æternalis, *m. f.* le. *n.* lis. V. Æternus.

Æternior, oris. *m. f.* sự bền hơn, để lâu hơn.

Æternitas, tis. *f.* sự đời đời, kiếp kiếp.

Æterno, as, avi, atum, are. làm cho đặng đời đời, làm cho kiếp kiếp, hằng sống.

Æternò. *adv.* hằng hằng, hằng có làm vậy.

Æternùm. *adv.* đời đời kiếp kiếp, vô thỉ vô chung; æternùm puniri, trầm luân.

Æternus, a, um. hằng có đời đời, vô thỉ vô chung, vĩnh viễn, chẳng hay thay đổi.

Æther, eris. *m.* lửa, khí rất cao, — rất mỏng tanh, khí rất cao rất nhẹ. ‖ trời; æthera votis onerare, vái trời ngàn lần.

Æthereus, a, um. et Ætherius, a, um. thuộc về trời, — khí; æetherea terra, mặt trăng; æthereas sedes sperare, trông cậy ngày sau sẽ đặng lên trời.

Ætheria, æ. *f.* miền đất như Æthiopia, æ. *f.*

Ætherii, orum. *m. pl.* kẻ ở đất ấy như Æthiops, opis. *m.* ‖ mô rồ. ‖ kẻ mặt mũi đen.

Æthnici, orum. *m. pl.* khí cháy, khí lửa sáng lòa trên trời, cục lửa đóm lửa bày ra trên không.

Æthra, æ. *f.* V. P. trời thanh, ym —, mát —. ‖ phần trời cao hơn.

Æthrea, æ. *f.* N. INS.

* Ætiologia, æ. *f.* F. R. là chứng lẽ lời mới nói.

Ætiles, æ, vel itis. *m.* giống đá kia.

Ætna, æ. *f.* N. M. et Ætnæus, a, um. et Ætnensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về núi và thành Ætna.

Ætolia, æ. *f.* N. P. Ætolus, i. *m.* kẻ ở xứ ấy.

Ævitas, atis. *f.* tuổi. ‖ sự già cả.

Æviternus, a, um. V. Æternus.

Ævum, i. *n.* thì, tuổi, đời, muà, đời đời, kiếp —; ævo confectus, già sạn; ab ævo condito, từ xưa đến rày; ævum primum, đang thì.

AF

Afer, a, rum. thuộc về phương Africa.

Affabilis, *m. f.* le. *n.* is. ngoan ngùy, hiền lành, lịch sự, dễ nói, sẵn lòng giúp.

Affabilissimè. *adv.* cách rất hiền lành.

Affabilitas, atis. *f.* sự ngoan ngùy, hiền lành, &c.

Affabilitèr. *adv.* cách hiền, lịch sự.

Affabrè. *adv.* cách khéo leó, cách trọn.

† Affabulatio, onis. *f.* lý đoán trong câu kết truyện chơi.

† Affamen, inis. *n.* sự nói khó, — riêng cùng ai.

Affaniæ, arum. *f. pl.* lời nói lế, — nói vặt, nói vặt miệng, truyện vô căn vô nguơn.

Affatìm. *adv.* bộn bề, hiếm chi, hậu, lưu loát, sung túc, thừa lưa.

Affatus, ûs. *m.* sự nói khó. ‖ chiếu thơ.

Affectatè. *adv.* cách yểu điệu, — khoe mình, khoe trẻ quá, chẳng đơn sơ.

Affectatio, onis. *f.* sự yêu mình quá, yểu điệu, — chẳng có sự đơn sơ, chất phác. ‖ tỏ sự mình muốn, ước ao quá lẽ, tỏ sự ý muốn ra bề ngoài qúa bội.

Affectator, oris. *m.* kẻ nói kẻ làm sự gì cách lo lắng quá, kẻ muốn và tỏ ra ý muốn ấy quá. ‖ kẻ chẳng đơn sơ, chất phác; affectator imperii, kẻ muốn thượng vị.

Affectio, onis. *f.* sự tình, tâm tình, tính tình, sự xiêu, mê, chiù vế, sự động, cách ở, tính nết ở, sự thay đổi. ‖ affectio firma corporis, vóc mình thành, thân thể vững tốt; — animi ergà aliquem, tình ý cho ai.

Affecto, as, avi, atum, are. ước ao, muốn, lo lắng sự gì quá, tỏ ra sự ý muốn quá, muốn bày việc mình ra, có ý lám cho đẹp người, hay là cho người ta khen; affectare aliquem damnis, làm hại cho người nào; — viam ad aliquem, lo phương thế cho đặng tới cùng ai; — diligentiam, tỏ mình ra lo lắng bức tức lắm.

Affectuosus, a, um. có tình, có tình ý, tình thâm, có lòng mến. ‖ xót lòng.

Affectus, ûs. *m.* sự tình, tính tình, — ý, — tâm, tính mê, chìu vế. ‖ bịnh, khó ăn khó ở; affectu tacito lœtari, mừng thầm; affectus animi, tình mánh.

Affectus, a, um. động, động lòng, lo lắng. ‖ đầy dẫy. ‖ sẵn lòng, có lòng mến, có ý lành hay là xấu, cuồng lòng. ‖ hư, đã hư, đã mòn, có gỉ, đã nhuộm, đã nhuốm, nhiễm. ‖ yếu đuối, mòn hao, rũ liệt. ‖ đã gần rồi, — trọn, — hoàn tất; affecta fides, ít tin cậy nó; affectæ res, việc đã hư mất; affectus animus virtutibus, tình mánh chìu về sự nhơn lành; — præmiis, đã đặng nhiều của thưởng.

Affectus, uum. *m. pl.* dấu chỉ sự mến như con cái vợ chồng.

Affero, fers, tuli, latum, ferre. đem, — đến, — về. ‖ đem tin, thuật lại, doàn lại. ‖ thưa lại, trả lẽ. ‖ làm

cớ cho. ‖ đặt, phương mang, bắt, trách; afferre vim, ép, bắt, hãm; — manus sibi, giết mình; — questionem, luận việc; — compertum, quyết quả; — in medium, thông tin, thông sự mà lo việc gì; afferunt, vel affertur, có tiếng đồn; nihil afferre, vô dụng, vô ích.

Affibulo. V. Fibulo.

Afficio, is, eci, ectum, icere. làm cho động lòng, cuông lòng, giục lòng, làm cho mắc, cho phải đều gì; afficere dolore, làm cho buồn lòng; — delectatione, làm cho vui lòng; — pudore, làm cho tủi mặt; — præmio, vel pœnâ, thưởng phạt; afficiunt corpora fames et sitis, sự đói khát làm cho hư xác; afficitur pulmo totus, ho lao; afficere stipendio milites, cho linh ăn tiền.

Affictitius, a, um. đã cầm, đã hiệp, đã nối làm một. ‖ sự bày đặt, bày đặt mà chơi.

Affictus, a, um. *part.* Affingo, vel Affigo. đã thêm, hiệp làm một. ‖ giả dạng, bắt chước.

Affigo, is, xi, xum, vel ctum, gere. găm, đóng, — đơm, — vào, cặm. ‖ chạm, in, dán, in vào; affigere litteram ad caput, thích chữ trên trán; — cruci, đóng đinh trên cây câurút.

Affingo, is, xi, ctum, gere. bỏ thêm, chuốt, trau giồi, làm cho ra hình. ‖ bày đặt, giả dạng, bày truyện chơi; affingere crimen, đặt tội cho; — hominum mores, tùy thế tục.

Affinis, *m. f.* ne. *n.* nis. gần, lân cận. ‖ họ hàng bên bạn, thân quyến; affines regis, quan chưởng. ‖ bạn, bạn đặng phần thông công nhau, đồng lòng. ‖ gần một giống.

Affinitas, atis. *f.* sự thân quyến bởi kết bạn, bà con.

Affirmatè. *adv.* et Affirmativè. cách vững vàng, quả quyết, thật thì, thề quyết.

Affirmatio, onis. *f.* sự quyết, có thật.

Affirmatores, um. *m. pl.* kẻ lãnh, lãnh chịu.

Affirmo, as, avi, atum, are. quyết, quả quyết, đoán —, chịu có thật như vậy; affirmare se animo, tỉnh lại, thúc mình lại; — jurejurando, thề quyết.

Afflagrans, tis. *omn. gen.* sự khó, khốn khó, buồn bực, mất mồ, hỗn hào.

Afflatus, ûs. *m.* hơi thở, gió, hơi, khí, — đất. ‖ ơn soi trí.

Afflatus, a, um. *part.* Afflo. đã mắc hơi, đã phải gió đuổi. ‖ đặng ơn trên soi lòng; afflatus peste, đã nhiễm khí độc; — numine, đặng ơn trên soi; — incendio, đã phải cháy đốt.

Affleo, es, evi, etum, ere. khóc, than —, khóc lóc.

Afflictatio, onis. *f.* et Afflictio, onis. *f.* sự khốn khó, lo buồn, đau đớn, nạn, bắt bớ.

Afflicto, as, avi, atum, are. *freq.* hằng làm cực, năng làm khốn khó, khổ sở. ‖ phá phách, hủy hoại.

Afflictor, oris. *m.* kẻ làm cực. ‖ hủy hoại.

Afflictus, ûs. *m.* V. Afflictio.

Afflictus, a, um. buồn bực, rầu rĩ, phải nạn, — cực, — khốn. ‖ đã hư, đã tuyệt.

Affligo, is, xi, ctum, gere. bắt bớ, làm khổ sở, làm rầu rĩ. ‖ phá, — phách, — tan, nát, hủy hoại. ‖ làm hư. ‖ làm cực.

Afflo, as, avi, atum, are. thổi, — hơi, thổi hơi vào cho đầy gió. ‖ ban ơn soi lòng soi trí. ‖ bay mùi, — hơi, binh vực; afflari divino spiritu, chịu ơn trên, ơn thiên chúa soi lòng; afflat vittas anhelitus oris, hơi thở làm hư gìum hoa.

Affluens, tis. *omn. gen.* chảy, — đến, tuôn đến. ‖ đầy dẫy, nhiều lắm; affluens omni scelere, đầy dẫy mọi sự dữ.

Affluentèr. *adv.* đầy dẫy, nhiều lắm, cách no đủ, thừa thãi, tràn trề.

Affluentia, æ. *f.* sự đầy dẫy, no đủ, nhiều, đông đắn, đông như hội.

Affluo, is, xi, xum, ere. chảy đến. ‖ tới, đến, tuôn đến, bởi các nơi mà đến, no đủ, thừa thãi. ‖ lòn, lọng vào; affluere voluptatibus, no say mọi sự sung sướng; — omnibus bonis, no đủ mọi sự.

Affodio, is, odi, ossum, ere. đào, — gần.

Affor. (chẳng dùng ngôi nhứt ấy.) aris, atus sum, ari. *dep.* nói cùng, nói khó; affari verbis blandis, nói lời ngọt; — extremum, từ giã lần sau hết. V. Alloquor.

Afformido, as, avi, atum, are. sợ hãi lắm.

† Affrango, is, egi, actum, ere. bẻ trên, bẻ gần, xán vỡ trót.

† Affremo, is, mui, mere. gầm hét, kêu ầm ầm.

Affrico, as, avi, et icui, atum, are. cọ, mài trên, — gần.

Affrictus, ûs. *m.* sự cọ, sự mài.

† Affrio, as, avi, atum, are. xắt, — nhỏ, chà xát, bằm xắt, nghiền, đâm nhỏ.

Affulgeo, es, si, ere. chiếu minh, chói, — lói, — lòa, sáng chói. ‖ tỏ ra lòng thương, binh vực; spes affulget, sự trông cậy sáng chói, có lẽ mà trông cậy.

Affundo, is, udi, usum, ere. đổ, — vào, rót; affundere oceano aquas, đổ nước mình vào biển cả; affunditur hùc æstuarium e mari, nước biển lên xuống lập cồn cát đó.

Affusus, a, um. *part.* Affundo. đã

đổ, — vào, đổ trên, đã chảy. || nằm ; affusa genibus, nó đã sấp mình dưới chơn.

Afuris. *adv.* thay vì Aforis. bởi ngoại.

Africa, æ. *f.* một phương trong bốn phương thế giái.

Africanus, a, um. thuộc về phương Afirica, cũng là phương nam.

Africus, i. *m.* gío nam tây.

Africus, a, um. V. Africanus.

AG

† Agallochum, chi. *n.* trầm hương, kì nam.

* Agamus, i. *m.* kẻ chẳng có vợ.

Aganipis, idis. *f.* tên khe suối kia.

* Agapæ, arum. *f. pl.* tiệc giáo hữu quen ăn vưới nhau đời trước.

Agape, es. *f.* sự thương yêu, ngãi, bố thí.

* Agaricum, i. *n.* loài nấm.

Agaso, onis. *m.* nài ngựa, cổ ngựa, những kẻ quen giữ hay là lo cho các muông chim lục súc.

Agatha, æ. *f.* N. S.

Agathirsi, orum. *m. pl.* N. H.

Age. *pl.* Agite. *imp.* Ago age dùm ; age nunc, — porrò, — sanè, — inquam, — verò, — agesis, age, age ; hè, phấn phát, ớ, hãy làm, hưng sùng.

† Agea, æ. *f.* ván sạp tàu, sạp ghe, vạc —.

* Agelastus, i. *m.* kẻ chẳng cười khi naò.

Agellus, i. *m.* ruộng nhỏ, đồng nhỏ, đám đất nhỏ.

* Agema, tis. *n.* một vệ quân lính.

Agenor, oris. *m.* N. H.

Agens, tis. *omn. gen.* kẻ làm, hay là lo việc thay vì vua, thay vì hội thánh. || tài phú. || kẻ giữ việc. || kẻ dắc hay là cai trị ngựa, cai trị xe ngựa.

Ager, gri. *m.* ruộng, đồng, đám đất. || miền đất, huyện, tổng; limites agrorum, bờ ruộng ; ager, điền; ager regius, điền trang ; agros colere, làm ruộng, làm ruộng nương ; ager benè cultus, ruộng thục; agrorum tributa, thuế điền tô; ager cultus, điền trù ; ager exossatus, ruộng chẳng có đá; — compascuus, ruộng chung.

Agesilaus, i. *m.* N. H.

Aggemo, is, mui, ere. than thở vưới, kêu van cùng.

Agger, eris. *m.* bờ đập, đàng đập. || vun đống, đất đập. || đồn, lũy. || đồn cao, nơi cao. || đàng cái lát đá.

Aggeratim. *adv.* một đống, trót đống.

Aggeratio, onis. *f.* sự đống, vun —.

Aggero, as, avi, atum, are. đống, vun, vun đắp, đùn. || đắp bờ, đắp đất. || chồng đống, bỏ thêm, vun đầy. || vun trồng ; aggerare iras, thêm giận.

Aggero, is, essi, estum, erere. V. Aggero, are. aggerere falsa, chồng sự dối trá trên sự dối trá; — aquam alicui, gánh nước cho người đủ uống.

Aggestus, ûs. *m.* sự đống, vun —, một đống, chồng đống, hiệp làm một.

Agglomero, as, avi, atum, are. đánh lọn, lọn chỉ, cuốn lại, lăn. || góp, đánh lọn chỉ, đặt như lọn.

Agglutinamentum, i. *n.* et

Agglutinatio, onis. *f.* giao, a dao, hàn. || sự nối, hiệp làm một. || sự tinh tú hiệp làm một trong một bậc huình đạo cung.

Agglutino, as, avi, atum, are. hàn, dán, nối làm một, hiệp —, cột, buộc ; agglutinare papyrum, bồi, phất giấy; agglutinare se alicui, vel ad aliquem, giao kết nhau.

Aggravesco, is, ere. *n.* ra nặng hơn, thêm nặng hơn, ngặt hơn.

Aggravo, as, avi, atum, are. làm nặng hơn, đặt nặng hơn, thêm cho nặng hơn.

Aggredior, eris, essus sum, edi. *dep.* gây việc, khỉ sự. || tới, đến, —gần, tiếp theo, nói tiếp. || đánh, rình ; aggredi aliquem dictis, mở lời trước mặt ai, hay là mắng nhiếc ai.

Aggrego, as, avi, atum, are. tém, góp, tém vào, hiệp làm một. || chế, pha; aggregare in numerum, cho vào họ; — in comites, cho vào họ bạn.

Aggressio, onis. *f.* đánh, khỉ sự đánh. || sự gây việc, dốc lòng.

Aggressor, oris. *m.* kẻ đánh trước.

Aggressura, æ. *f.* V. Aggressio.

Agilis, *m. f.* le. *n.* lis. lẹ làng, chành rành, bẻo lẻo, lanh lợi, nhạy nhọt, nhẹ nhàng, nhòn nhẽ; agilis classis, tàu chạy hay lắm.

Agilitas, atis. *f.* sự nhẹ nhàng, lẹ làng, lanh lợi.

Agilitèr. *adv.* cạch nhẹ, lẹ làng.

Agina, æ. *f.* hang, vỏ, lỗ đòn cân.

Aginator, oris. *m.* kẻ chàng ràng hay lên xuống xây đi xây lại như thiên bình theo phe có lợi hơn.

Aginor, aris, ari. *dep.* tham tiểu lợi, bán bòn đãi. || ruổi theo sự nhỏ mọn.

Agitabilis, *m. f.* le. *n.* lis. dễ động, — lắc.

Agitatio, onis. *f.* sự động, lắc, xao xiến.

Agitator, oris. *m.* kẻ làm cho động, lắc, xui giục. || kẻ giữ, hay là dắc lòai vật thuần, kẻ trị ngựa xe.

Agitatorius, a, um. sự gì làm cho động, cho xao xiến, sự gì phải lắc.

Agitatrix, icis. *f.* nữ giữ, trị, dắc.

Agitatus, ûs. *m.* V. Agitatio.

Agito, as, avi, atum, are. lắc, lúc —, dùng lắc, làm cho động. || giục, xui —, thúc, thôi —. || gục gặc. || bắt bớ, đi bắt, theo bắt, làm

cực, đuổi, xua —. ‖ rung, dắc, đem, trị, cai. ‖ luận, liệu, bàn bạc. ‖ ra sức, ra tay. ‖ dao động. ‖ agitare vexillum, day cờ; — quæstionem, dao động; aquam agitari, nước giọng; agitare se, nhún; aliquid leve vento agitari, phất phơ; agitare seipsum, quậy, cựa quậy, cụ —, agitare se in aquâ, vùng vẫy; agitari, vật vờ; agitare caudam, vẩy đuôi; aquam seorsùm agitare, vẩy nước lên; in lusûs modum aquam manu agitare, vọc nước; agitare terris et undis, đuổi theo trên đất dưới biển; — equum calcaribus, dịch ngựa; — moras, lần lữa; — pacem, giao hòa; agitavit effugere, nó liệu trốn.

Agmen, inis. *n.* đoàn, bầy, đông đấn, hội đông. ‖ binh, đạo binh, một đội, một vệ. ‖ đàng. ‖ bầy trâu, bầy chim. ‖ dòng nước. ‖ cách day động, cách ở, cách chảy; agmen primum, tiên binh; — novissimum, binh tiếp, binh hậu.

Agminalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về binh, — bầy, — đoàn; agminales equi, ngựa chở đồ.

Agminatìm. *adv.* từ lũ, từ đoàn.

Agna, æ. *f.* con chiên cái còn nhỏ. ‖ gié, chẹn. ‖ đám đất đặng một trăm hai mươi thước vuông. ‖ tấm bạc có hình con chiên.

Agnalia, orum. *n. pl.* sự ăn tiệc mừng khi người ta gọt lông con chiên.

Agnascor, eris, atus sum, sci. *n.* sinh ra khi cha đã đặt cố ngôn, đã trối rồi. ‖ sinh ra gần, — trên.

Agnata, æ. *f.* nữ bà con bên nội.

Agnatio, onis. *f.* sự họ hàng bên nội. ‖ sinh ra khi cha đã có lời trối rồi; mụt hay mọc trên, — gần.

Agnatus, i. *m.* họ hàng bên nội.

Agnatus, a, um. *part.* Agnascor, người thặng số, mọc dư; agnata membra, phần thân thể dư như kẻ có sáu ngón trong tay.

Agnellus, i. *m.* con chiên nhỏ.

Agnes, etis. *f.* N. S.

Agninus, a, um. thuộc về con chiên.

Agnina, æ. *f.* et

Agninum, i. *n.* thịt con chiên; agnina lingua, rau mã đề.

Agnitio, onis. *f.* sự nhìn, biết, xưng ra, dấu, hiệu, thẻ.

Agnomen, inis. *n.* tên, tên họ, danh hiệu, như *Marcus Tullius Cicero*, *Marcus* là prænomen, *Tullius* là nomen, và *Cicero* là agnomen.

† **Agnomentum**, i. *n.* tên chê.

Agnosco, is, novi, nitum, scere. nhìn, — biết. ‖ xưng, — ra; agnoscere auribus, nghe, mắng tiếng; — erratum suum, xưng lỗi, chịu tội.

Agnus, i. *m.* con chiên. △ cao dương.

Ago, agis, egi, actum, ere. làm, ra tay mà làm, khỉ sự, gây việc, làm lụng. ‖ nói, ở, ăn ở. ‖ cai trị, giữ, đem, dắc. ‖ bắt bớ, làm cực, làm khổ sở. ‖ xô, — ra, đuổi. ‖ ép, thúc, thôi —. ‖ đi, qua. ‖ sống, ở đời, dùng thì, ở thế. ‖ hát bội; mala agere, ác nghiệp; agere caudam, ngoát đuôi; — conventus, có công đồng; — aliquid captandæ gloriæ causâ, làm lấy tiếng; — præcipitem ex alto, xô người bởi nơi cao cho nó té; — rimas, nẻ, đàng nẻ; — animam, ngặt mình lắm; — diem extremum, gần chết; — diem festum, chầu ngày lễ; — ex animo, làm hết lòng hết sức; — amicum, ở như người thiết nghiã; — se aliquò, đi chỗ nọ; iter age, bước đi; ago tecum, có việc cùng mầy; nihil ago tecum, chẳng có việc gì cùng mầy; agitur benè, vel malè mecum, người ta ở phải thể, hay là chẳng phải thể cùng tôi; agere rerum cursum, thuật lại việc; — facillimè, dễ ở; agitur res nostra, là chính việc ta; age quod agis, cứ việc, đi xuôi; undè te agis? bởi đâu mà về; quò hinc te agis? khỏi chỗ nầy đi đâu? hoccinè agis? có muốn, có quyết làm vậy chăng? agi desiderio rei, mơ ước đều gì lắm; agere ne, cấm; agere ut, ra sức cho; agendi ratio, cách phết, thói phết, nết ở; vivendi et agendi ratio, cách ăn cách ở; agendi rationem inspicere, coi, nhắm dẹo; actum est, đã đoạn, việc đã hư, đã tuyệt.

* **Agoga**, æ. *f.* et **Agoge**, es. *f.* ngòi rãnh quen đào trong mỏ vàng cho nước chảy ra.

† **Agolum**, i. *n.* gậy kẻ chăn chiên.

Agon, onis. *m.* trường đua, trường tập đánh, trương đua vật, trường danh lợi; agones musici, phần thưởng các tài tử cổ nhạc. ‖ trường thi.

Agonalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trường hay là phần thưởng kẻ đua vật nhau.

Agonensis, *m. f.* se. *n.* is. V. Agonalis.

Agones, um. *m. pl.* kẻ giết loài vật mà tế lễ.

Agonia, æ. *f.* sự hấp hối, gấp rúc, ngặt. ‖ cuả tế lễ, sự tế lễ; præces agoniæ recitare, dõi linh hồn.

Agonotheta, æ. *m.* giám trường đua, giám thí, kẻ trả phần thưởng.

* **Agoræus**, a, um. sự gì quen đem nơi chợ.

* **Agoranomus**, i. *m.* quan áp chợ xét giá hàng hoa.

† **Agrammatus**, a, um. dốt, chẳng hay chữ.

Agrarius, a, um. thuộc về ruộng, — đồng.

Agrestis, *m. f.* te. *n.* tis. thuộc về ruộng, — đồng. ‖ nhà quê, quê mùa, kệch, — cợm, thô —, quê

—, ngu độn, — muội, — ngơ. ‖ chát, chua; agrestis pubes, đồng nhi nhà quê.
Agrestis, is. *m.* dân nhà quê. △ dân thượng lưu.
Agricola, æ. *m.* kẻ làm ruộng, nông phu.
Agricolatio, onis. *f.* et Agricultio, onis. *f.* V. Agricultura.
Agricultor, oris. *m.* V. Agricola.
Agricultura, æ. *f.* nghề nông, — ruộng; agriculturæ inventor, thần nông.
Agrimensor, oris. *m.* nghề đo đất. △ trượng lượng pháp.
† Agrimonia, æ. *f.* △ chi hao.
Agrion. *n. ind.* con chuồn chuồn.
Agripeta, æ. *omn. gen.* kẻ đòi phần ruộng mình như lề luật cho.
Agrippa, æ. *f.* kẻ đã sinh ra chơn trước.
Agrippina Colonia, æ. *f.* N. U.
Agrostis, is. *f.* cỏ gấu. △ hương phụ.
Agrosus, a, um. kẻ có nhiều ruộng nương.
Agumentum, i. *n.* phần thịt để dành mà hiệp làm một cùng gan khi tế lễ. ‖ dồi, chả, dồi heo.
Agyrta, vel Agyrtes, æ. *m.* kẻ múa chén.

AH

Ah! tiếng nầy chỉ tỏ những sự động lòng xót xa, hay là sự vui, đau đớn, sợ. ‖ ớ, hỡi. ‖ ah, me miserum! ớ người khốn nạn; ah quantò satiùs est, ớ tốt hơn bội phần; ah! ah! ah! vui a, vui a, a vui.
Aheneus, a, um. bằng đồng.
Ahenipes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn bằng đồng.
Ahenum, heni. *n.* các đồ bằng đồng như chảo đụn, vạc.
Ahenus, a, um. bằng đồng.
Ahu, tiếng nầy chỉ tỏ sự kêu van than thở lắm, hỡi hỡi.

AI

Ain, thay vì ais ne? có nói chăng?
Aio, ais, ait, aiunt, aisti, aiens, tis. *defect.* nói, quyết, làm chứng; vel ai, vel nega, hãy nói có, hay là không.
Aius locutius, ii. *m.* N. ID. bụt về lời nói.
Airas, dis. *f.* cây lệ hoang.
Ajuga, æ. *f.* △ nhục đậu khấu.
Aizoum, i. *n.* cây trường sinh. △ trạch thất.

AL

Ala, æ. *f.* cánh. ‖ nách. ‖ vi cá, mang cá. ‖ một phần nhà. ‖ một cơ, — vệ, — đội quân. ‖ cánh tên. ‖ dực binh. ‖ buồm, cái chèo; ala dextra exercitûs, hữu dực; — sinistra, tả dực; alas expandere, sè cánh; alæ decidentes, sụ cánh; avis recolligit suas alas, chim xếp cánh; alis subnixis se inferre, đi chống nạnh; alas hominis vellere, nhổ lông nách; cubat hircus in alis, nó hôi mồ hôi nách; alæ præfectus, quan tướng binh mã; ala extrema, cánh nhỏ.
* Alabarche, es. *m.* quan cai dân Judeu trong thành Alexandria. ‖ kẻ thâu thuế loài vật.
Alabarchia, æ. *f.* quờn chức quan Alabarche. *
* Alabaster, tri. *m.* △ bình ngọc phụng. ‖ bình chứa thuốc thơm. ‖ △ thạch cao.
Alabastrites, æ. *m.* △ ngọc phụng.
Alabastrum, i. *n.* et Alabastrus, i. *m.* V. Alabaster.
Alabastrus, i. *m.* búp hoa hồng chưa nở.
Alacer, *m.* cris. *f.* cre. *n.* is. et Alacris, *m. f.* Alacre. *n.* is. chẩnh hoảnh, giỏi, — giắn, — giang, bảnh lảnh, nhọn nhẽ, sắc sảo; alacer animus ad bellum, lòng sẵn sàng mà đánh giặc. ‖ vui, mạnh.
Alacrè. *adv.* cách giỏi, vui, nhẹ, mạnh, bảnh lảnh, sắc sảo, mau mắn.
Alacritas, atis. *f.* sự vui vẽ, — mẳng, mau mắn, nhọn nhẽ, &c.
Alacriter. *adv.* V. Alacrè.
Alalagmus, i. *m.* tiếng quân lính hò reo khi đã thắng trận.
Alapa, æ. *f.* sự vả mặt.
Alaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về cánh.
Alarius, a, um. V. Alaris.
* Alastor, oris. *m.* con ngựa bụt Pluto. ‖ N. H. ‖ thần dữ.
Alaternus. i. *f.* cây đưng kia.
Alatus, a, um. có cánh.
Alauda, æ. *f.* thứ chim chóc maò.
Albarium, ii. *n.* sự tô vôi.
Albarius, ii. *m.* kẻ tô vôi, thợ mả.
Albarius, a, um. bằng vôi.
Albatus, a, um. đã tô vôi.
Albedo, inis. *f.* V. Albor.
Albens, tis. *omn. gen.* trắng, bạch; albente cœlo, rạng đông; ossa albentia, xương khô và trắng.
† Albeo, es, bui, ere. có sắc trắng.
Albesco, is, cere. *n.* nên trắng, ra —.
Albeus, i. *m.* bàn cờ.
Albico, as, avi, atum, are. *n.* hóa nên trắng. ‖ ra trắng mốc mốc.
Albicor. thay vì Albesco.
Albido, inis. *f.* V. Albor.
Albidus, a, um. gần trắng, trắng vừa vừa.
Albiga, æ. *f.* N. U.
Albii, orum. *m. pl.* N. M.
Albion, ii. *n.* nước hồng mao.
Albitudo, inis. *f.* sắc trắng, bạch.
Albogalerus, i. *m.* mũ sãi kia.
Albor, oris. *m.* sự trắng. ‖ trắng trứng gà.
Albucum, i. *n.* thảo kia.
Albuellis, is. *f.* giống trái nho bạch.
Albugo, inis. *f.* trắng trứng gà. ‖

tròng trắng. || vẩy cá, mây con mắt.

Albula, æ. *f.* N. F.

Albulus, a, um. trắng ít ít.

Album, i. *n.* bạc, bạch, trắng. || sổ, sổ bộ. || sử, — kí, sách —; album senatorium, sổ các quan; album oculi, tròng trắng; — ovi, trắng trứng gà.

Albumen, inis. *n.* trắng trứng gà.

Alburnum, i. *n.* dác cây.

Albus, a, um. trắng, bạch. || sạch, — sẽ, trắng, trong, — sạch, trong bóng. || phước, may mắn. || đáng khen, đáng kính, lịch sự. || xanh xao, mét meo, đau đớn trong lòng; albissimus, trắng lộp lộp; albo rete aliena oppugnare, lấy lẽ phải bề ngoài mà cướp của người ta; — notare lapillo, lấy sự gì may mắn cho mình; album calculum rei adjicere, tỏ ra lòng ưng hạp sự gì; — et nigrum novit, nó biết đủ mỗi việc, biết sự lành sự dữ; alba per me sint omnia, hễ sự gì người ta muốn thì tôi cũng muốn như vậy; album est mare, biển ở lặng; albus lapis, △ hoạt thạch.

Alcaicus, a, um. phép văn thi, như bēspĕrĭæ mălă lūctŭōsæ.

Alce, es, vel Alcis, is. *f.* Alces. *pl.* con lừa hoang, — rừng.

Alcea, æ. *f.* cây cối xay. △ huình thục qui.

Alcedo, inis. *f.* con chim kia quen làm tổ trên bãi biển.

Alcedonia, orum. *n. pl.* ngày trời thanh, ngày biển lặng.

Alcides, æ. *m.* N. H.

Alcoranum, i. *n.* vel Alcoranus, i. *m.* sách lề luật đạo lạc thằng Mahumet.

* Alcyon, onis. *m.* V. Alcedo.

Alea, æ. *f.* cờ bạc, các cách đánh cờ; aleæ totum tempus impendere, đánh li bì. || may, — mắn, — xưa, phận số, số mạng, sự tình cờ, các cách liều mình; alea decoquit illum, nó mê đánh cờ qúa lắm; aleam adire, liều số vận; jacta est alea, đã quyết rồi; extrà aleam positus, chẳng có lẽ mà sợ.

Alearium, ii. *n.* ống sừng để con cờ.

Aleator, oris. *m.* kẻ cờ bạc.

Aleatorium, ii. *n.* nhà chứa kẻ đánh bạc.

Aleatorius, a, um. thuộc về cờ bạc.

Alectoria, æ. *f.* hột trai kia láng như thủy tinh.

Alemannia, æ. *f.* N. R.

† Aleo, onis. *m.* thay vì Aleator.

Ales, itis. *m. f.* các thứ con chim lớn nhỏ. || sự gì nhẹ nhàng chạy mau lắm; ales cristatus, gà trống; — palladis, chim cú; — currus, xe đi như bay vậy.

Alesco, is, scere. nuôi mình, ra vóc, nên lớn, mọc thêm.

† Aletudo, inis. *f.* vóc lớn béo.

Alex, ecis. *f.* nước mắm.

Alexandria, æ. *f.* N. U.

Alexandrinus, a, um. thuộc về thành ấy.

* Alexipharmacus, a, um. thuốc bá bịnh.

Alga, æ. *f.* rau câu.

Algebra, æ. *f.* phép dùng chữ mà toán.

Algens, tis. *omn. gen.* lạnh lẽo lắm.

Algensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về rau câu.

Algeo, es, alsi, sum, ere. *n.* chịu lạnh leõ lắm. || chịu, — cực; probitas laudatur et alget, người ta khen sự nhơn đức, nhưng mà nó phải chịu cực.

Algesco, is, scere. *n.* V. Algeo.

Algidus, a, um. sự lạnh leõ, giá rét

Algificus, a, um. sự hay sinh lạnh, gía rét.

Algor, oris. *m.* sự lạnh lắm, gía rét lắm.

Algosus, a, um. có nhiều rau câu.

Algus, ûs, vel Algi. *m.* V. Algor.

Alià. *adv.* bởi nơi khác.

Aliàs. *adv.* khi khác, lần khác, một hai lần, xưa. || lại, sau nữa; aliàs aliud sentire, khi thì muốn thể nọ khi thì muốn thể kia; animal terrestre, aliàs terribile, nó là loài vật thế nầy, song cũng dữ nữa.

Alibì. *adv.* ở nơi khác.

Alibilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự hay nuôi, hay dưỡng.

Alica, æ. *f.* giống lúa mì, cháo lúa ấy. || giống rượu kia. || giống aó.

Alicariæ, arum. *f. pl.* đĩ thoã.

Alicarius, ii. *m.* kẻ làm, xay, hay là bán lúa. || quan áp nại muối.

Alicastrum, i. *n.* giống lúa mì sẵn mà nấu cháo.

Alicubì. *adv.* ở nơi nào.

Alicula, æ. *f.* aó có tay cho con trẻ.

Alicundè. *adv.* bởi nơi nọ nơi kia, — khác.

Alienatio, onis. *f.* sự bán, để cho kẻ khác. || sự giận, bất hòa nhau, ghen ghét, xa nhau. || xao xác, lao xao, lẳng xao, động, xao xiến, mất trí, điên; alienatio mentis, tật dại.

Alienigena, æ. *omn. gen.* et Alienigenus, a, um. kẻ ngoại quốc, ngoại xứ, thuộc về nơi khác.

Alieno, as, avi, atum, are. bán, để cuả cho kẻ khác, nhường lại cho người khác. || làm cho người ta giận, bất thuận nhau, cách xa nhau. || đuổi, — ra. || hư hốt, cất lấy, làm cho mất; alienare quem piam à se, ở bất thuận cùng ai; — aliquem, đuổi người; mentem alicujus alienare, làm cho ai mắc tật dại; alienari ab aliquo, giận người nào, bất hoà; alienantur momento intestina evoluta, ruột kéo và treo ra ngoài thì nó thúi và hư tức thì.

Alienum, i. *n.* của người ta.

Alienus, a, um. thuộc về người, — người khác. ‖ tha nhơn, tha hương. ‖ trái lẽ, vô lý, chẳng phải, ngịch. ‖ nhớp, nhơ, — uế, thô vổ, chẳng xứng, chẳng hạp ; alienus homo, tha nhơn ; qui genus jactat suum, aliena laudat, kẻ khoe trẻ sự sang trọng mình, thì khen của kẻ khác ; alienum dignitatis, dignitate, vel à dignitate, chẳng xứng quờn chức.

Alifana, orum. *n. pl.* V. Aliphana.

Alifer, a, um. et Aliger, a, um. có cánh.

Alimentarius, a, um. của nuôi, lương thực, thuộc về của ăn ; lex alimentaria, luật buộc con cái nuôi dưỡng cha mẹ.

Alimentarius, ii. *m.* kẻ có lộc ăn, chịu của ăn ; alimentarii pueri, con trẻ ăn của chung vì cha mẹ đã bỏ nó.

Alimentum, i. *n.* của ăn, lương thực ; alimenta distribuere, phát lương ; alimenta arcu expedire, săn mà ăn.

Alimonia, æ. *f.* et Alimonium, ii. *n.* V. Alimentum.

Aliò. *adv.* ở nơi khác ; quò aliò ? nơi naò khác ?

Alioqui. *conj.* vel Alioquin. *conj.* nếu chẳng vậy thì, nếu chẳng làm thể ấy thì, nếu chẳng có sự ấy.

Aliorsùm. *adv.* vel Alioversùm. *adv.* nơi khác, cách khác.

Alipes, edis. *omn. gen.* kẻ có cánh dưới chơn, đi mau lắm.

Aliphana, orum. ám hảo vasa. *n. pl.* hũ lớn.

Alipilus, i. *m.* kẻ nhổ lông nách.

Alipta, æ. *m.* V. Aliptes.

Alipterium, ii. *n.* nhà mà xức dầu kẻ đua vật nhau.

Aliptes, æ. *f.* kẻ xức dầu những người mới tắm, hay là kẻ đi đua vật. ‖ kẻ giúp việc nhà tắm. ‖ thợ chích.

Aliquà. *adv.* bởi nơi nào, — phía nào, — cách nào.

Aliquammulti. nhiều, đông khá khá.

Aliquammultum. *adv.* nhiều, khá, đủ.

Aliquamplures. V. Aliquammulti.

Aliquandiù. *adv.* một ít lâu, một lát.

Aliquandò. *adv.* một hai khi, một ít lần. ‖ sau hết, có ngày kia. ‖ thuở xưa.

Aliquantillùm. *adv.* V. Aliquantulùm.

Aliquantisper. *adv.* một chặp, — chúc, — ít.

Aliquantò. *adv.* một ít ; aliquantò ampliùsquam ferre possent, nó gánh hơn sức nó một ít.

Aliquantulùm. *adv.* một đỉnh, ít quá, ít nhiều, một mớ ; aliquantulùm terræ, tấc đất.

Aliquantùm. *adv.* một chút, một ít ; aliquantùm suspicionis, nghi nan một ít ; aliquantùm est ad rem avidior, nó hay tham của qúa một ít.

Aliquantus, a, um. một ít ; một hai ít ; aliquantus timor, sợ một ít.

Aliquatenùs. *adv.* cho đến chừng nọ, tựa tựa, miả mai.

Aliquid. *subst. n.* sự gì. ‖ *adv.* ít, một ít ; id aliquid nihil est, sự ấy chẳng hề gì ; aliquid lucri, một ít lợi.

Aliquis, qua, quod. kẻ, kẻ nọ, một hai kẻ ; aliquis ex privatis, người thứ dân ; si vis esse aliquis, nếu mầy muốn ra hình dáng gì ; tres aliqui aut quatuor, ba hay là bốn người ; aliquo modo, — pacto, cách nọ thế kia, phương naò.

Aliquispiam, quæpiam, quodpiam. ai, kẻ nọ. V. Aliquis.

Aliquò. *adv.* nơi nọ, chỗ kia.

Aliquomultùm. *adv.* khá khá, vừa vừa.

Aliquorsùm. *adv.* V. Aliorsùm, đến nơi nọ.

Aliquot. *pl. ind.* một hai người ; aliquot dies, và ngày ; — me adiere, có một hai kẻ đến cùng tôi.

Aliquotfariam. *adv.* một hai khi, — lần, — phen. ‖ một hai nơi.

Aliquoties. *adv.* một hai lần, — khi, và lần.

Aliquoversùm. *adv.* bên nọ bên kia, chỗ nọ chỗ khác.

Aliquousquè. *adv.* cho đến bao giờ, cho đến nơi nào.

Aliter. *adv.* khác, cách —, thế — ; aliter leges, aliter philosophi, lề luật thế nọ quân tử thế kia ; aliter atque aliter, nhiều cách nhiều thế.

Alitta, æ. *f.* N. ID.

Alitura, æ. *f.* V. Alimentum.

Alitus, a, tum. *part.* Alo. nuôi, có cuả ăn, đủ ăn.

Aliubì. *adv.* thay vì Alibi.

Aliundè. *adv.* bởi nơi khác ; aliundè pendere, ở dưới phép kẻ khác.

Alius, a, ud. *gen.* Alius, *dativ.* alii. (*pro omni genere.*) kẻ khác, người khác, sự khác, giống —, vật — ; alius agendi modus, khác cách, alia agendi ratio, khác cảo ; alia vice, phen khác ; alio tempore ; khi khác ; alius aliâ viâ, vel alio modo, người cách nọ người thể khác ; alius homo, người kia ; alia parte, bên kia ; alia provincia, tha xứ ; divitias alii preponunt, bonam alii valetudinem ; alii potentiam, alii honores, người nầy chuộng của cải hơn, người kia chuộng sự khỏe mạnh hơn, người nọ chuộng phép tắc hơn, người kia chuộng danh vọng hơn ; ut aliud ex alio, thôi đều nầy ta hãy nói đều khác.

Aliusmodì. *adv.* cách khác, thể khác.

Aliusvis, avis, udvis. dầu người nào, dầu ai.

† Aliutà. *adv.* thay vì Aliter.

Allabor, eris, psus sum, bi. *dep.* chảy, sa xuống gần, chảy ra. ‖ xuống, tới. ‖ bò, leo, lòn ; allabi genibus, sấp mình xuống dưới chơn. các verbo có hai chữ LL sau chữ A là verbo composito bởi verbo đơn cùng præpositione ad, nên allabor là verbo labor, cùng ad, như thể adlabor, song quen dùng allabor cho êm hơn.

Allaboro, as, avi, atum, are. làm mạnh lắm, — nặng, ra sức. ‖ lập công thêm.

† Allactum, i. *n.* giống đòn gánh cong. ‖ giống kèm mà gánh thùng rượu.

Allævo, as, avi, atum, are. đánh cho trơn, làm trơn, trau chuốt.

Allambo, is, ere. liếm láp. ‖ đá đến cách nhẹ.

Allantopeus, a, um. vel Allantopola, æ. *omn. gen.* hàng thịt heo.

Allapsus, a, um. *part.* Allabor. đã chảy, đã chảy ra. ‖ đã bò, đã lòn. ‖ đã tới, — đến ; angues duo ex occulto allapsi, hai con rắn bởi nơi kín bò lên.

Allapsus, ûs. *m.* sự chảy ra, đổ ra. ‖ sự trơn, ‖ ngã, — xuống.

Allasson, ontis. *m.* chén có nhiều sắc.

Allatro, as, avi, atum, are. sủa, tru người naò. ‖ la lối, mắng nhiếc. ‖ ầm ầm ; allatrat mare oram, biển ầm ầm đến bãi.

† Allaudabilis, *m. f.* le. *n.* lis. rất đáng khen.

Allaudo, as, avi, atum, are. ngợi khen lắm.

Allectatio, onis. *f.* sự giỡn, — hớt, dỗ, dỗ dành, giục, xui —.

Allecti, orum. *m. pl.* kẻ đã chịu chọn trong bậc sang trọng cho đặng lên bậc sang trọng hơn.

Allectio, onis. *f.* sự chọn, lựa.

Allecto, as, avi, atum, are. *freq.* V. Allicio. ‖ allectare boves sibilo, hút gió cho con bò uống nước.

Allector, oris. *m.* kẻ dỗ, giục. ‖ chim mồi.

Allectus, i. *m.* V. Allecti. ‖ kẻ biên sổ tốn trong việc chung.

Allegatio, onis. *f.* sự sai, đi sứ. ‖ đòi, cảo, gương, tích, chữa mình. ‖ lời hay là chứng cớ mà chữa lấy mình.

Allegatus, ûs. *m.* lịnh đòi, lời biểu đến.

Allegatus, a, um. đã đòi tới. ‖ bị cáo như mình đã đặng phần, hay là mình làm chứng, hay là đồng lòng.

Allego, as, avi, atum, are. sai, sai đi sứ. ‖ đặt, ngăn, xen. ‖ lấy lẽ, nói tích.

Allego, egis, egi, ctum, ere. chọn, lựa, cho vào họ bạn, cho hiệp làm một.

Allegoria, æ. *f.* F. R.

Alleluia. *ind. Bib.* ngợi khen chúa.

Allevamentum, i. *n.* vel

Allevatio, onis. *f.* sự đỡ, giúp, an ủi.

Allevatio, onis. *f.* sự lên, nhấc lên ; allevatio humerorum, nhóc vai.

Allevio, as, avi, atum, are. bớt, làm cho ra nhẹ hơn ; navem periclitantem alleviare, vợi.

Allevo, as, avi, atum, are. bớt, làm cho nhẹ hơn, giúp, hạ gánh xuống. ‖ an ủi, làm cho nguôi lòng. ‖ kéo, nhấc lên ; allevare se, bổ sức mình lại ; allevari, khoe mình về sự gì.

Allex, icis. *m.* ngón chơn cái.

Alliaria, æ. *f.* vel Alliarium, ii. *n.* tỏi, củ tỏi. △ toán đầu. △ phỉ thể.

Alliatum, i. *n.* gia vị có tỏi.

Alliatus, a, um. có tỏi, đã chế tỏi.

Allicefacio, is, ere. et

Allicio, is, lexi, lectum, cere. dỗ dành, quyến dụ, ve vãn, mời. ‖ facilè allici, xiêu lòng ; allicere ad misericordiam, chạnh lòng.

Allido, is, lisi, lisum, dere. xát, xán, bể, đánh giập, vỡ, va, gãy, tông, — chạm. ‖ nhổ, bị ; allidere gemmas, bẻ mụt cây nho ; allidi in re aliquâ, thiệt thòi trong sự gì.

Alligatio, onis. *f.* sự buộc. ‖ hiệp làm một, nghiã.

Alligator, oris. *m.* kẻ buộc, kẻ trói.

Alligatura, æ. *f.* V. Alligatio.

Alligo, as, avi, atum, are. cột, buộc, trói, ép lòng, bắt làm hay là chịu sự gì. ‖ ẵm lấy; alligare vulnus, rịt thuốc ; — iter, chấn đàng ; — se furti, mê ăn trộm.

Allino, is, levi, vel livi, litum, ere. thoa, trét, xức, thoa đi, bôi ; allinere alteri vitia sua, nhuốm kẻ khác nết xấu mình ; — sordes sententiæ, hồ nghi quan án đã chịu hối lộ.

Allisio, onis. *f.* sự xát, chà xát ; allisione digitorum conterere, lấy ngón tay mà xát.

Alliteratio, onis. *f.* sự nói trêu chơi.

Allium, ii. *n.* tỏi ; allii caput, củ tỏi ; — nucleus, vel stica, một múi tỏi.

Allix, icis. *f.* aó có tay.

Allobroga, æ. *omn. gen.* et Allobroges, um. *pl.* N. H. Allobrogicus, a, um. thuộc về dân ấy.

Allocutio, onis. *f.* sự nói khó, — cùng.

† Allodialis, *m. f.* le. *n.* lis. et Allodium, ii. *n.* khỏi nộp thuế, nhiêu thân.

* Allophylus, a, um. khách, tha hương. ‖ *Bib.* dân Philistin.

Alloquium, ii. *n.* V. Allocutio.

Alloquor, eris, cutus sum, loqui. *dep.* nói cùng, nói khó, giảng, — dạy, bàn bạc. || an ủi; alloquor te, tôi nói cùng ông; alloqui regem, tâu dộng.

Allubentia, æ. *f.* et

Allubescentia, æ. *f.* sự ưng theo ý, chiù lòng, — ý, ngoan ngùy.

Allubesco, is, bui, bitum, ere. đẹp lòng, vừa ý. || chiù ý, ở ngoan ngùy, ưng chìu theo ý.

Alluceo, es, alluxi, alluoere. soi; alluxit nobis, bono animo estote, hãy ở bằng an tốt vận đã soi cho ta.

Allucinatio, onis. *f.* sự lầm, lỗi, lạc, lỡ làng, sái.

Allucinor, aris, atus sum, ari. *dep.* lầm, — lỗi, lạc, lỡ làng, sái.

Allucita, æ. *f.* con muỗi. || con bướm nhỏ. || giống con đốm đốm. || kẻ ăn dỗ, ăn chực, bợm bãi.

† Alludio, as, avi, atum, are. mừng, mừng mặt, mừng như con chó ngoát đuôi.

Alludo, is, si, sum, dere. chơi, chơi cùng, chơi vười, chơi xung quanh. || giỡn, giỡn hớt, mừng. || nói có ý chỉ đều khác. △ chỉ khán. △ hữu thử ý huống. △ ngụ ý.

Alluo, is, ui, ere. chảy gần.

Allus, i. *m.* V. Hallus.

† Allusio, onis. *f.* lời chỉ sự khác. △ ngụ ý.

Alluvies, ei. *f.* et

Alluvio, onis. *f.* lụt, nước cuộn cuộn. || phần đất nước lụt bồ thêm, hay là phần đất đã đặng rộng hơn vì nước biển hay là nước sông lui ra chảy nơi khác.

Alluvius, a, um. đám đất đã đặng bởi nước chảy ra chỗ khác; alluvius ager, ruộng đồng nước chảy ra nơi khác đã lập.

† Allux, cis. *m.* ngón chơn cái.

Almus, a, um. hay nuôi dưỡng. || sự tốt, phước, lành. || sinh nhiều, sạch, hiền, — lành. || sai trái.

Almutia, æ. *f.* aó chức đeo trên tay.

Alnetum, i. *n.* nơi trồng dương mộc.

Alneus, a, um. thuộc về dương mộc.

Alnus, i. *f.* △ bạch dương mộc.

Alo, is, alui, alitum, ere. nuôi, — nấng, — dưỡng, dưỡng-dục, bảo dưỡng, cấp dưỡng, lưu dưỡng. || alere parentes, phượng dưỡng; — senes, dưỡng lão; — superiores, cúng dưỡng; — egenos, orphanos, vel infirmos, tuất dưỡng; — fratres, cúc dục anh em.

Aloa, æ. *f.* lễ kính bụt lúa và bụt rượu.

Aloe, es. *f.* lư hội. △ nha đam. || lignum aloes, △ gia nam hương.

Alogia, æ. *f.* sự bất trí. || sự dại dột. || sự chuẩn khai sổ.

Aloia, æ. *f.* giống con lừa hoang.

Alopecia, æ. *f.* tật làm cho tóc rụng.

† Alopecias, æ. *m.* cá biển kia.

Alopecis, idis. *f.* giống cây nho miả mai đuôi con chồn.

Alopex, ecis. *m.* con chồn, cáo. △ hồ ly.

Alosa, æ. *f.* cá taù. △ tàu bạch ngư.

Alpes, ium. *f. pl.* N. M.

* Alpha, chữ đầu trong chữ dân Ghêleca; alpha penulatorum, quan thầy con bợm.

Alphabetarius, a, um. kẻ mới học chữ đầu. V. Abecedarius.

Alphabetum, i. *n.* phép thứ tự các chữ, sách nhỏ mà tập học chữ.

Alipici, orum. *m. pl.* N. H.

Alsiosus, a, um. lạnh, lạnh leõ. || mát, mát mẻ.

Alsius, a, um. lạnh, kẻ sợ lạnh rét.

Altanus, i. *m.* gió đất, gió nam đông.

Altar, et Altare, is. *n.* bàn thờ; altare in regis honorem, phẩn vọng.

Altaria, orum. *n. pl.* et Altarium, ii. *n.* V. Altar. bàn thờ các bụt lớn ngự trên trời thì gọi là altaria, bàn thờ các bụt ngự dưới đất thì gọi là aræ, bàn thờ bụt ngự dưới ngục gọi là foci, vel scrobiculi.

Altatus, a, um. cao, đã nhắc lên.

Altè. *adv.* cao, cách cao. || sâu, thẳm —. || cao xa, — sâu, cao trọng; ferrum haud altè descendit, gươm chẳng thâu sâu mấy.

Alter, a, um. khác, kẻ —, người —, người thứ hai, sự thứ hai. || nghịch, chẳng hạp, chẳng phục; alter ego, tôi thương mến nó như mình tôi; — ille, người kia; — nostrûm, trong hai mớ tôi một; altero quoque die, hai ngày một; alter annus belli, năm thứ hai thuở giặc.

* Alter, eris. *m.* V. Halter.

† Alteràs. *adv.* thay vì Aliàs. lần khác.

Alteratio, onis. *f.* sự hư, sự giả, dối.

Altercatio, onis. *f.* cãi, sự cãi lẫy nhau, bắt lẽ, mắng nhau.

Altercator, oris. *m.* kẻ cãi lẫy nhau.

Altercor, aris, atus sum, ari. *dep.* cãi lẫy nhau, bắt lẽ, mắng nhau.

Altercum, i. *n.* hoa kia.

Alternans, tis. *omn. gen.* đổi phiên, thay nhau.

Alternatìm. *adv.* ai thì phiên nấy, đi hay là làm từng người.

Alternatio, onis. *f.* sự thay đổi nhau, luân phiên.

Alternè. *adv.* V. Alternatìm.

Alterno, as, avi, atum, are. khi thì làm việc nầy khi thì làm việc khác, thay đổi, luân phiên, sắp lớp từng lớp; alternat hic ager, ruộng nầy trồi; alternare sententiis, vel sententiam, chẳng

vững trong lời nói, khi thì nói cách nầy khi thì cách khác.

Alternus, a, um. đã đặt luôn nhau, sắp lớp từng lớp, lộn vào, luân phiên, thay đổi; alternâ vice, vel alternis vicibus, luân phiên; alternis boni, alternis mali, khi thì lành khi thì dữ; alternus sermo, vấn đáp; alternâ perire manu, giết nhau; alternis pedibus insistit, khi thì nó treo chơn nọ khi thì chơn kia; alternis pedibus saltat, nó nhắc cò cò; alternis annis ægrotat, nó đau hai năm một.

Altero, as, avi, atum, are. gỉa, làm cho ra tính khác, làm cho hư tính giống nọ giống kia; alterare argentum, giả bạc.

Alterorsùm. *adv.* bên khác, phía khác.

* Alterplex, icis. *omn. gen.* kẻ giả hình, dối trá, kẻ có mưu kế.

Alteruter, tra, trum. người nọ hay là người kia, trong hai người một.

Alteruterque, traque, trumque. hai người, cả hai, mỗi một người trong hai.

Alterutrinquè. *adv.* hai bên, đôi —.

* Althæa, æ. *f.* hoa cối xay. ‖ hoa cẩn. △ quì thể. △ thục qùi.

Alticinctus, a, um. đã xăn aó. ‖ người vững vàng sẵn lòng chịu mọi sự.

Altilia, um. *n. pl.* loài vật nuôi cho beó.

Altilis, *m. f.* le. *n.* lis. kẻ nuôi loài gì cho béo. ‖ của tốt, — mĩ vị, của có sức; altilis sanguis, huyết tốt; altiles cochleæ, ốc bươu.

Altiloquus, a, um. kẻ có tiếng lớn, giọng cao. ‖ kẻ nói những đều cao xa, cao trọng.

Altimetria, æ. *f.* phép đo nơi cao.

Altisonus, a, um. giọng óc, kêu lắm.

Altissimè. *adv.* rất cao, rất sâu.

Altitonans, tis. *omn. gen.* sấm nổi trên.

Altitudo, inis. *f.* sự cao, cao xa, — trọng. ‖ sự sâu, thẳm —, cao sâu, mầu nhiệm. ‖ sự cả gan, oai sấm, oai nghi; altitudo ædium, sự cao nhà cữa; — maris, sự biển sâu; — animi, sự cả gan; — ingenii, sự cao sáng cao trí.

Altivolans, tis. *omn. gen.* sự hay bay cao, bay rất cao.

Altivolus, a, um. V. Altivolans.

Altiùs. *adv.* cao hơn, sâu hơn.

Altiusculè. *adv.* cách cao hơn một thí, cao trọng hơn một chút.

Altiusculus, a, um. cao hơn một chút.

Altor, oris. *m.* et Altrix, icis. *f.* nam nhơn hay là nữ nhơn nuôi nấng.

Altrinsecùs. *adv.* bên kia, bên khác.

Altrorsùs. *adv. et* Altroversùm. *adv.* bên kia, — khác, bên nơi khác, chỗ khác, bởi nơi khác.

Altum, ti. *n.* sự cao. (phải ám hảo tiếng substantivo khác) altum (sommum) dormire, ngủ mạnh lắm; in altum (mare) abstrahere, ra khơi; in altum (locum) editus, ở nơi cao; ab alto (cœlo) dimittere, bởi trên trời gởi xuống; in altum progredi, gác khơi; altum petere, ra vời.

Altus, a, um. cao. ‖ sâu, thẳm —. ‖ cao xa, cao trọng, quí trọng, tốt, — lành. ‖ kiêu, — ngạo, — hảnh; altissimum, cao chất ngất, cao lộng lộng; sinapis alta, cải cao ngổng; altiora se dicere, nói leo; — se facere, bớn tớn; locus altissimus, nơi cao vọi vọi; alta arbor, cây cao vóng; — mens, trí cao; altâ mente repostum, khắn khắn ghi lòng; altissimis radicibus defixa virtus, nhơn đức vững bền; alta voce clamare, kêu cả tiếng.

Altus, ûs. *m.* sự nuôi nấng, của ăn.

Alum, i. *n.* cỏ kia. △ sinh địa huỳnh

Alumen, inis. *n.* phèn chua, bạch phàn.

Aluminatus, a, um. et

Aluminosus, a, um. đã có phèn, đã chế —.

Alumna, æ. *f.* nữ nuôi nấng, vú nuôi. ‖ nữ có vú nuôi, đã chịu nuôi, — dạy dỗ.

Alumno, as, are. et Alumnor, aris, ari. *dep.* nuôi, — nấng, dạy dỗ.

Alumnus, i. *m.* con nuôi. ‖ học trò, môn đệ. ‖ cha nuôi, kẻ dạy dỗ.

Aluta, æ. *f.* et Alutamen, inis. *n.* et

Alutamentum, i. *n.* da trắng và mỏng nhuộm ngũ sắc cho đặng dùng nhiều việc.

Alutarius, ii. *m.* kẻ làm nghề ấy.

Alutarius, a, um. thuộc về da ấy.

Alutatio, onis. *f.* nghề chuyên vàng.

Alvear, vel Alveare, is. *m.* et

Alvearium, ii. *n.* bộng con ong, tổ ong.

Alveatus, a, um. et

Alveolatus, a, um. xoi, đã xoi như máng, đã làm như máng xối.

Alveolus, i. *m. dim.* Alveus. máng nhỏ, rạch, mương, ngóc; alveolus in labro superiori, nhơn trung. ‖ các đồ vật nhỏ đã xoi đã đục.

† Alveum, ei. *n.* các giống vò, và nó chứa đặng bao nhiêu.

Alveus, i. *m.* lòng sông. ‖ ống, máng, rạch, mương, rãnh. ‖ các giống vò, ghè. ‖ bụng các đồ. ‖ máng, — xối, thùng, bộng. ‖ khám. ‖ alveus lusorius, bàn cờ. ‖ lòng vét. ‖ xuồng, tam bản. ‖ đàng thông lưu.

Alvinus, a, um. tả, phát tả, chảy.

Alvus, i. *f.* bụng, dạ, ruột. ‖ phân, cứt. △ nhơn trung huỳnh. ‖ bộng ong mật; alvus tenera, dễ sông áng; — liquida, — cita, — fluens, — fusior, chảy lắm, năng đi sông;

alvus contracta, — coacta, — dura, — astricta, — supressa, đi bón; — tuta, bụng vững; alvi resolutio, tháo dạ; — ductio, xổ ra; alvum ducere, — liquare, uống thuốc xổ; — astringere, — supprimere, cầm lại, uống thuốc cầm bụng lại; — reddere cum multo spiritu, đại tiện đa phóng sí.

Alysius, ii. N. ID.

Alytarches, æ. *m.* quan cai, xá nhơn, hay là áp tra.

AM

Ama, æ. *f.* lưỡi hái, liềm. ‖ gàu vảy.

† Amaad. *ind. Bib.* N. U.

Amabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng yêu, báu —, dấu da.

† Amabilitas, atis. *f.* sự đáng mến, dấu da, tốt lành. ‖ sự yêu mến; amabilitati animum addicere; xiêu lòng mến.

Amabilitèr. *adv.* cách yêu dấu, tốt lành.

Amabo. *interj.* xin giúp, làm mà đẹp lòng tôi, tôi sẽ mến lắm.

Amalecitæ, arum. *m. pl. Bib.* N. H.

Amalgama, atis. *n.* et

Amalgamatio, onis. *f.* sự chế pha ngũ hành ngũ kim.

Amalthea, æ. *f.* tên con dê kia.

Amam. *ind. Bib.* N. U.

Amandatio, onis. *f.* sự đày.

Amando, as, avi, atum, are. đày người, đuổi nơi đày, gởi chốn kia; amandare filium ad aliam nutricem, đổi vú nuôi cho con.

Amans, tis. *omn. gen.* kẻ yêu mến, yêu dấu, phải lòng.

Amantèr. *adv.* cách mến, — yêu.

Amanuensis, is. *m.* kí lục, kẻ viết lại, kẻ sao tả.

Amanus, i. *m.* N. M.

Amaracinum, i. *n.* (phải âm hảo oleum dầu, hay là unguentum thuốc thơm) dầu kinh giái.

Amaracinus, a, um. thuộc về kinh giái.

Amaracus, i. *m.* vel Amaracum, i. *n.* cây kinh giái.

Amaranthus, i. *m.* hoa mồng gà, bông bụt; hoa hồng cẩn. △ kê quan hoa.

Amarè. *adv.* cách đắng, cách cực, khốn cực.

† Amarefacio, is, ere. làm cho ra đắng.

Amaresco, is, ere. biết sự đắng đót, biết sự cực, sự đau đớn. ‖ nên đắng.

† Amarico, as, are. sinh sự đắng, — sự đau đớn. ‖ chọc giận; amaricaverunt Deum, nó chọc giận Đức Chúa trời.

Amaritas, tis. *f.* sự đắng, hôi miệng, miệng đắng.

Amarities, ei. *f.* vel Amaritudo, inis. *f.* et

Amaror, oris. *m.* sự đắng, sự chua. ‖ sự đau đớn, cực lòng, buồn, hẩm lấy.

Amarulentia, æ. *f.* sự đắng. ‖ sự rầu, buồn, chẳng bằng lòng, cực lòng, sự dữ, xấu tính.

Amarulentus, a, um. rất đắng đót. ‖ kẻ phải sự buồn, chẳng bằng lòng.

Amarùm. *adv.* thay vì Amarè.

Amarus, a, um. đắng, — đót, — cay, khổ. ‖ tân toan, — khổ, khốn khổ, cam khổ, khốn cực, khó chịu, cực. ‖ tức giận, nóng lòng, nong gan, khúc mắt, cộc cằn. ‖ xấu nết, hoang đàng, tính quỉ; amarissimus, đắng chằng, đắng nghét, đắng như bồ nẹt; amara res et dolenda valdè, sự cay đắng; amara mulier, đờn bà dữ tợn lắm; — lingua, lưỡi độc, xấu miệng; amari casus, những cơ khổ, cơ cực; amaræ sunt mulieres, các người nữ hay hẩm hịch; amara potio depellit morbos, veritas odium parit, thuốc đắng dã tật, lời thật mất lòng.

Amasco, is, ere. muốn yêu mến, phải lòng, chìu về sự mến.

Amacenus, i. *m.* N. F.

Amasia, æ. *f.* nữ hay yêu mến, phải lòng người nam, hay là chịu yêu dấu.

Amasio, onis. *m.* thay vì Amasius, ii. *m.* nam yêu mến, phải lòng người nữ.

Amatio, onis. *f.* sự phải lòng, sự yêu dấu.

Amator, oris. *m.* kẻ yêu, yêu chuộng. ‖ kẻ phải lòng.

Amatorculus, a, um. thằng, đứa hèn muốn yêu dấu; kẻ yêu ít ít vậy.

Amatoriè. *adv.* cách yêu dấu, cách phải lòng.

Amatorium, ii. *n.* sự hay sinh lòng yêu, giục lòng yêu mến.

Amatorius, a, um. thuộc về sự yêu mến.

Amatrix, icis. *f.* nữ yêu, phải lòng mến.

Amatus, i. *m.* kẻ phải lòng.

Amaxicus, i. *m.* kẻ dẫy xe, chở.

Amazones, um. *f. pl.* et

Amazonides, um. *f. pl.* tên các người nữ hay đánh giặc.

Ambacti, orum. *m. pl.* người họ tiểu, các người hầu hạ gần vua.

Ambactus, i. *m.* đầy tớ đã thuê mà sai nơi nọ nơi kia.

Ambadedo, is, edi, ere. ăn, hao tốn một khi một ít.

Ambagè. *abl. sing.* ambages, *nom.* et *acc. pl.* ambagibus, *abl.* et *dativo, pl.* lời dàm dĩnh. ‖ lời ám hảo, — ý, lời quanh, — co, chiệng ảnh, ca kệ; per ambages aliquid dicere, nói dàm dĩnh, nói chiệng ảnh.

Ambagiosus, a, um. có nhiều sự quanh, nhiều đều dàm dĩnh, quanh co.

Ambar, ris. *n.* et
Ambarum, i. *n.* △ long diên hương. △ hổ phách.
Ambarvalia, ium. *n. pl.* phép tế lễ mà kính xã tắc.
Ambarvalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về phép kính xã tắc.
Ambidens, tis. *m. f.* có hàm răng trên và dưới.
Ambidester, a, um. kẻ dùng tay mặt và tay trái bằng nhau.
Ambifariàm. *adv.* cả hai bên, hai cách.
Ambifarius, a, um. có hai bên, — mặt, hai lớp, kép. ‖ có hai ý, ám hảo ý.
Ambigena, æ. *m. f.* lại cái. △ hữu âm dương vật.
Ambigo, is, ere. hồ nghi, nghi hoặc. ‖ kiện cáo nhau; ambigere patriam, chẳng biết quê vức ở đâu; — cum aliquo de finibus, kiện giái hạn cùng ai; ambigitur, người ta hồ nghi, người ta chẳng rõ.
Ambiguè. *adv.* cách hồ nghi, cách chẳng rõ, chẳng thật, cách quanh co.
Ambiguitas, atis. *f.* et
Ambiguum, ii. *n.* sự chưa ắt, chưa rõ, chưa thật, nên nghi.
Ambiguus, a, um. chưa ắt, có lẽ hồ nghi, chưa thật, chẳng rõ; fluctuantem ambigua dicere, nói ập ợ; verba ambigua, lời khuẩn khúc; vir ambiguæ fidei, người chẳng nên tin.
Ambio, is, ivi, vel ii, itum, ire. đi xung quanh, vây, — phủ. ‖ tham lam, ham hố. ‖ đánh, bắt, bất thình lình, bất kì bất ý; ambire lucrum, trục lợi; — res vanas, xơn xao; — auro oras vestis, viền vàng gấu aó.
Ambitio, onis. *f.* sự vẩn, xây vẩn, vây. ‖ ham hố, ước ao lắm, tham lam, hối lộ, đút lót. ‖ sự bán dạng. song sanh, phô trương. ‖ sự gầy việc, toan sự, cầu —; æstimare viros per ambitionem, chuộng người ta vì hình dạng; ambitione magnâ perducere, đưa người cách trọng thể.
Ambitiosè. *adv.* cách ham hố, tham lam, song sanh. ‖ cách hối lộ, mưu kế; ambitiosissimè petere, cầu sự gì qúa.
Ambitiosus, a, um. kẻ ham hố, tham lam, cầu chức, cầu quan, khoe trẻ, trẻ của, bán dạng. ‖ quanh co lắm, có nhiều khúc, đi quanh lắm. ‖ ác dai, bớn tớn. ‖ chẳng đơn sơ; ambitiosus amnis, sông đi quanh lắm; — in aliquem, cầu người cho đặng ơn; — judex, quan ăn âm cầu hối lộ; ambitiosis precibus petere, cầu ác dai, cầu bớn tớn.
Ambitor, oris. *m.* kẻ vẩn, vây phủ. ‖ kẻ cầu sự gì, đút lót cho đặng.
† **Ambitudo**, inis. *f.* sự vây, vẩn, trùng vầy, sự xung quanh, vòng, nuộc.
Ambitus, ûs. *m.* V. Ambitudo. sự chiệng ảnh, lời dàm dĩnh, lời quanh. ‖ nói chòm xóm, phe đảng. ‖ cầu sự, muốn sự; ambitus nominum, tên khác nhau; — stellarum, đàng ngôi sao đi qua.
Ambix, icis. *m.* đồ nấu rượu như rượu chổi. △ tửủ thắng.
Ambo, æ, bo. *adj. pl.* đôi, song —, cả hai.
Ambo, nis. *f.* toà giảng. ‖ toà giám mục. ‖ nơi cao mà rao kinh thánh. ‖ giá sách. ‖ các giống cao và tròn ở trên mặt đất. ‖ các đồ có bụng.
Ambologium, ii. *n.* khăn vai thầy cả khi làm lễ.
Ambra, æ. *f.* V. Ambar.
† **Ambrices**, um. *f. pl.* giống rui mè. ‖ ngói âm dương.
Ambro, onis. *m.* thằng bợm bãi, điếm.
Ambrosia, æ. *f.* của rất ngon ngọt mĩ vị. ‖ rượu ngon lắm. ‖ cây ích mẫũ. ‖ sự thần tiên, hằng sống. ‖ thuốc, — giải độc.
Ambrosiacus, a, um. thuộc về giống rất ngon rất mĩ vị.
Ambrosius, a, um. tốt như tiên, rất ngon, rất lành, rất trọng vọng, hằng sống.
Ambubaiæ, arum. *f. pl.* nữ hay thổi quiển, thổi kèn.
Ambulacrum, i. *n.* tiền đàng có câu lơn, đàng trồng cây hai bên. ‖ đàng đi dạo như thềm.
Ambulans, tis. *omn. gen.* kẻ đi dạo, đương đi dạo.
Ambulatilis, *m. f.* le. *n.* lis. đi đi lại lại, lên xuống, sự sập sự chống lại đặng; ambulatiles fundi, cán ống thụt. △ pháo tắc tử.
Ambulatio, onis. *f* sự đi dạo, nơi đi dạo; ambulatio subdialis, đàng đi dạo trống trải.
Ambulatiuncula, æ. *f.* đàng dạo hẹp.
Ambulator, oris. *m.* kẻ đi dạo, kẻ ái mộ sự đi dạo. ‖ kẻ đi chỗ nọ chỗ kia, kẻ đi xung xăng.
Ambulatorius, a, um. sự cất đặng, sự đem sang đặng. ‖ sự hay đẩy đi đẩy lại, sự dễ cất, dễ khiêng.
Ambulatrix, icis. *f.* nữ hay đi xung xăng, nữ chẳng đặng ở một nơi.
Ambulo, as, avi, atum, are. chơn bước, đi dạo, dạo chơi, đi, đi đàng; in tenebris ambulare, đi sà sẫm; — passibus velociter repetitis, đi xung xăng; — in jus, tới trước mặt quan đoán; benè ambula et redambula, hãy đi và về bằng an.
Amburbialia, um. *n. pl.* lễ quen đem của tế lễ đi xung quanh thành.

Amburbialis, *m. f.* le. *n.* is. của đem đi xung quanh thành.

Amburo, ris, ussi, ustum, ere. đốt, — xung quanh, thui, nướng, quay, luộc.

Amburvo, as, are. dội lại, — ra, vọt, nhẩy vọt, nhẩy lên.

Ambusta, orum. *n. pl.* nơi chịu đốt, vít tích bởi phải lửa đốt.

Ambustio, onis. *f.* sự đốt, việc đốt, sự phải lửa đốt, — cháy.

Ambustulatus, a, um. đã thui.

† **Amecus**, a, um. thay vì Amicus.

Amella, æ. *f.* hoa cúc.

Amellus, i. *m.* giống hoa nắc nẻ.

Amèn. *adv.* tiếng hêbrêo khi nó ở đầu câu có nghiã là thật, rất thật, mựa khá hồ nghi, khi nó ở sau câu thì nghiã nó là chớ chi làm vậy.

Amens, tis. *omn. gen.* kẻ dại, điên cuồng. ‖ kẻ mất trí, xao xác, bất tỉnh.

Amentatus, a, um. đã buộc cùng dây da ; hasta amentata, đọc, cái đọc.

Amenter. *adv.* cách dại.

Amentia, æ. *f.* sự dại, điên cuồng, mất trí. ‖ xao xác, bất tỉnh, giận dữ.

Amento, as, are. buộc cùng dây da, trói, — lại, thắng.

Amentum, i. *n.* dây, dây da, — cang. ‖ cái đọc.

America, æ. *f.* một phương thế giái, thế giái mới.

Americanus, a, um. thuộc về America.

Amerina, æ. *f.* cây liễu thọ.

Amerina, orum. *n. pl.* lạt liễu thọ.

Ames, itis. *m.* sào mà chống lưới cho đặng bắt con chim.

Amethystina, orum. *n. pl.* aó sắc tím.

Amethystinatus, a, um. mặc áo sắc tím.

Amethystinus, a, um. màu tím.

* **Amethyzon**, tis. *m.* ngọc màu tím.

* **Amethystus**, i. *m.* ngọc. ‖ trái nho rất ngon kia. ‖ △ tử thạch anh.

Amfractus. V. Anfractus.

Amia, æ. *f.* con cá kia hóa ra lớn mau lắm.

Amiantus, i. *m.* loài đá chẳng hay thiêu đốt trong lửa và nên đánh như sợi chỉ. △ dương khỉ thạch.

Amica, æ. *f.* bạn, người nữ rất yêu dấu.

Amicabilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bạn hữu, thuộc về sự yêu mến ; amicabilem operam dare, giúp như người thiết nghiã.

Amicè. *adv.* cách thiết nghiã, cách yêu mến ; amicissimè vivere, ở nhau cách thiết nghiã lắm.

Amicio, is, ivi, ui, vel xi, ctum, ire. che, — đậy, phủ, mặc, cho mặc, gói, bao.

Amicitèr. *adv.* V. Amicè.

Amicitia, æ. *f.* ngãi, sự thương yêu, — mến, thiết nghiã, phải nghiã, sự quen thuộc nhau ; amicitiam vocare ad calculos, có ngãi vì có lợi ; — appetere, ước ao kết ngãi ; — consequi, — sibi comparare, — conciliare, làm ngãi ; — disrumpere, — divellere, — dislucere, — dissolvere, dứt ngãi.

† **Amico**, as, avi, atum, are. kết ngãi, sinh ngãi, làm ngãi, làm hoà.

Amictorium, ii. *n.* khăn người nữ dùng mà che ngực, iếm, ướm.

Amictus, ûs. *m.* tiếng chung mà chỉ những sự dùng mà che, như áo, khăn, mền, bao. ‖ khăn vai thầy cả. ‖ cách mặc, thói phép mặc.

Amicula, æ. *f.* bạn, nữ yêu dấu.

† **Amiculatus**, a, um. đã che, đã phủ, mặc áo ngoài như áo tơi.

Amiculum, i. *n.* giống áo vắn ; amiculum linteum, aó vải vắn như rokêto ; — forale, khăn liệm xác.

Amiculus, i. *m.* bạn hữu rất yêu dấu.

Amicus, a, um. bạn hữu, thiết ngãi, kẻ bàu chữa, binh vực. ‖ bà con, thân thích, thân quyến, họ hàng. ‖ hiền lành, hay giúp, ngoan ngùy, lịch sự ; amicæ civitates, thành giao lân ; amica quies, ngủ ngon.

Amicus, i. *m.* bằng hữu, bạn —, bậu —, liêu bằng, kim lan, thân bằng, — nghiã ; amicus fidelis, lương hữu. ‖ bạn học.

Amissio, onis. *f.* et

Amissus, ûs. *m.* sự mất, sự thiệt hại.

Amita, æ. *f.* cô.

Amitini, orum. *m. pl.* anh em con chú con bác hay là con cô.

Amitto, is, amisi, issum, ere. bỏ đi, buông ra. ‖ mất của, bỏ mất ; amittere conspectu, bỏ mất chẳng thấy ; — ex animo, quên ; — alicui vitam, giết người ; — a se, đuổi ra ; amitte me, hãy buông tôi ; amittere colorem, phai màu.

Ammium, ii. *n.* giống tiểu hồi.

Ammochrysus, i. *m.* ngọc có sắc như cát vàng.

Ammon, onis. *m.* N. ID.

Ammoniacum, i. *n.* △ cang sa.

Ammonitæ, arum. *m. pl.* N. H.

Ammonitrum, i. *n.* cát trắng lộn cùng diêm dùng nấu chai.

Amnicola, æ. *omn. gen.* kẻ ở trên bờ sông, vật hay mọc dưới bờ sông.

Amniculus, i. *m.* khe suối.

Amnicus, a, um. thuộc về sông, — khe.

Amnis, is. *m.* sông, suối, khe suối, chỗ sa, chỗ nước chẩy cuộn cuộn ; amnis fluminis, nước sông ; — oceani, sông biển.

Amo, as, avi, atum, are. yêu, — mến, — thương, — vì, — dấu, ái mộ. ‖ mừng, tạ ơn, giã —, cám

—. ‖ quen, có thói quen. ‖ cầu, — xin, — nguyện, ước ao; amare se in aliquâ re, mừng mình về sự gì; — te ait, hoc deferas, người nói nếu mầy đem sự nầy, thì người sẽ thương; ama me, đừng ngại hãy tin cậy tôi; amare vehementer, ái mộ, — Deum, kính mến chúa.

Amodò. *adv.* một ít nữa, bây giờ, chẳng khỏi bao lâu.

Amœnè. *adv.* cách cảnh, — tốt, — vui.

Amœnitas, atis. *f.* sự phong nguyệt, tốt lành, đẹp đẽ, vui vẻ, im dợp, — mát; amœnitas rei, cảnh vật, — loci, cảnh giái.

Amœnitèr. *adv.* V. Amœnè.

† Amœno, as, avi, atum, are. trau giồi, dọn dẹp tử tế, lịch sự. ‖ làm cho xinh, cho dễ coi, cho vui.

Amœnus, a, um. tốt, xinh, vui vẻ, đẹp đẽ, cảnh, phong nguyệt, im, — dợp, — mát, quang cảnh; locus umbrosus et amœnus, nơi bóng mát; locus patens et amœnus, chỗ quang cảnh.

Amolior, iris, itus sum, iri. *dep.* cất, — lấy, xô, — ra, đuổi ra. ‖ bắt lẽ.

Amolitio, onis. *f.* sự đuổi ra, xô ra.

Amomis, idis. *f.* cây thơm giống thảo quả.

* Amomum, i. *n.* △ thảo quả.

Amor, oris. *m.* sự thương, sự yêu, — kính, — mến, — dấu, ái mộ, ước ao. ‖ kính mến. ‖ N. ID. ‖ sự phải lòng; in amore esse alicui, kẻ người ta yêu mến lắm; amor suî, yêu mình. △ ái tư kỉ; amor reverentialis, sự yêu kính; amor mutuus conjugum, niềm ân ái; sic amore conjuncti, ut alter ab altero divelli nequeat, đơn điu.

Amores, orum. *m. pl.* sự yêu mến, tâm tình, phải lòng. ‖ văn thi hay nói về sự yêu mến.

Amotio, onis. *f.* sự bỏ ra, đuổi ra, đày. ‖ bắt, cất.

Amoveo, es, ovi, otum, ere. cất, — lấy, vẹt ra, đem đi. ‖ bỏ ra, bỏ xa, đuổi —, làm cho lo ra, cho xao lãng. ‖ đày, ăn trộm, — cắp; amovere a se culpam, chối lấy mình; — aliquem ex officio, cất chức; — a foribus, đuổi ra cửa nhà.

Ampelitis, is. *f.* đất đen giống như chai.

Ampeloleuce, es. *f.* giống khoai như khoai maniót, như sắn tàu, giống nầy có củ trắng, có giống khác như nó mà có củ đen, gọi là.

Ampelomelæna, æ. *f.*

Amphibium, ii. *n.* et

Amphibius, a, um. giống hay sống trên đất và dưới nước. ‖ lại cái.

Amphibolia, æ. *f.* et

Amphibologia, æ. *f.* lời có hai ý, hai nghiã, ám hảo ý, lời chẳng rõ.

Amphibrachus, i. *m.* et

Amphibrachys, eos. *m.* phép văn thi như ămīcă.

Amphictyones, um. *m. pl.* quan traò đình trong dân Ghêlêca.

* Amphidromia, æ. *f.* lễ mừng người nằm bếp khi đủ năm ngày.

* Amphimacer, et Amphimacrus, i. *m.* phép văn thi như Cāstĭtās.

* Amphimallum, i. *n.* aó có lông hai bên, — bề trong và bề ngòai.

* Amphiprostylus, i. *f.* có hai cửa bằng nhau, có hai mặt bằng nhau, có hai cột.

* Amphirrheusis, is. *f.* trục, cái trục.

* Amphisbæna, æ. *f.* con rắn có hai đầu.

* Amphitane, es. *f.* ngọc hay keó vàng và sắt.

* Amphithalamus, i. *m.* phòng nhỏ gần giường nằm.

Amphitapa, æ. *f.* V. Amphimallum.

Amphitheatralis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về áng bội bè.

Amphitheatricus, a, um. thuộc về vòng áng bội bè.

Amphitheatrum, i. *n.* chỗ như vòng có nhiều tầng nhiều lầu mà coi những người hát bội, hay là những kẻ đua vật trong áng bội bè. △ hí lầu.

* Amphithetum, i. *n.* hũ lớn, chén lớn uống rượu; ex amphitheto bibisti, người đã uống qúa chén.

Amphitrite, es. *f.* bà thuỷ, bụt biển.

Amphitryoniades, æ. *m.* N. H.

Amphora, æ. *f.* thùng hay chứa đặng hai mươi bốn hay là hai mươi tám ve chai. ‖ ghè có hai quai. (tiếng nầy chỉ ghè lớn, và *Urceus,* ghè nhỏ, bình nhỏ) cho nên

Amphoralis, *m. f.* le. *n.* lis. chỉ sự nhiều, đầy dẫy, nhiều lắm.

Amphorarius, ii. *m.* kẻ bán hũ, ghè, hay là xách hũ, vò.

Amphrysia vates. *f.* bà vãi bụt Apollo.

Amphrysus, i. *m.* N. F.

Amplè. *adv.* cách rộng, rộng lắm, quảng, — khoát, cách sung túc, — mãn. ‖ cách trọng, — thể, sang trọng, oai nghi, rực rỡ.

Amplector, eris, xus sum, cti. *dep.* ẵm, — lấy, bồng ẵm. ‖ làm chăm chỉ, làm có ý tứ, — hết lòng, tríu, trắn —, yêu, ấp yêu. ‖ chứa, đựng, bao. ‖ yêu, binh vực, chuộng, yêu —, lo lắng, lo cho, theo phe. ‖ lo cho có thân thế, đẹp lòng người. ‖ chịu, — lấy, ưng, ưa; mœnia muro amplexus est, nó làm vách xung quanh thành lũy; amplectitur se, nó yêu chuộng mình; amplecti aliquid verbis pluribus, nói dài.

Amplexor, aris, atus sum, ari. *dep.* ôm, ẵm lấy, hót; amplexari otium, ở nhưng. V. Amplector.

Amplexus, ûs. *m.* sự ẵm lấy, ôm —, hót, mừng; in amplexus ire, hót cổ; serpentis amplexus, rắn đoanh.
Ampliatio, onis. *f.* sự giãn việc ra.
† Amplicè. *adv.* cách trọng, sang trọng.
Amplificatio, onis. *f.* sự thêm, làm cho rộng. ‖ lời thêm.
Amplificator, oris. *m.* kẻ làm cho rộng, kẻ thêm. ‖ kẻ hay nói thêm.
Amplificè. *adv.* V. Amplicè.
Amplifico, as, avi, atum, are. làm cho rộng, làm thêm. ‖ nói thêm; amplificare rem ornando, làm cho vật gì nên qúi trọng hơn; amplificare virtutem laudibus, khong khen sự nhơn đức.
† Amplificus, a, um. giàu có, phú qúi, sang trọng, rực rỡ.
Amplio, as, avi, atum, are. V. Amplifico; ampliare ætatem, thêm tuổi; — reum, vel causam, giãn việc kẻ có tội ra.
Amplissimè. *adv.* nhiều lắm, rất dài, rất trọng thể.
Amplitèr. *adv.* rộng, hơn. ‖ cách trọng; ampliter acceptus, đã chịu thiết đãy.
Amplitudo, inis. *f.* sự rộng, — rãi. ‖ chức, quờn chức, sang trọng; amplitudo animi, trí cao sáng; ad amplitudinem pervenire, lên chức, lên bậc cao; amplitudine summâ dignus, người đáng quờn rất cao trọng.
Amplivagus, a, um. *adv. adj.* rất rộng, rất quảng khoát.
Ampliùs. *adv.* hơn, — nữa; non est ampliùs, chẳng còn; quid ampliùs, gì nữa; paulò ampliùs, chút nữa; ampliùs dare, thêm cho.
† Amplo, as, are. V. Amplifico.
Amplus, a, um. rộng, — rãi, quảng, — khoát, cao. ‖ sang trọng, uy nghi, cao quờn, cao đức. ‖ khoảng khoát thới; amplus homo, người có công có đức lớn; ampla occasio, thì tiện; amplum funus, cất đám trọng thể; amplissimus ordo, trào đình; amplissimo loco natus, người dòng dõi sang trọng.
Ampsanctus. V. Amsanctus.
Ampulla, æ. *f.* ve nhỏ, ve chai, ve có bụng. ‖ phổng da; ampulla potoria, chén uống.
Ampulaceus, a, um. có hình như ve; vestis ampulacea, aó phủ phê.
Ampullæ, arum. *f. pl.* lời cao kì, lời cầu cao, lời leo, — chẩu.
† Ampullagium, ii. *n.* hoa cây lựu.
Ampullarius, ii. *m.* kẻ làm ve, thợ ve.
Ampullarius, a, um. thuộc về ve.
Ampullor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn ở cách cao kì, — kiêu hảnh, nói hay là viết cách cao kì, — leo, — chẩu.
Amputatio, onis. *f.* sự cắt, chặt, chém, chém bặp; amputatio vocis, mất giọng.
Amputo, as, avi, atum, are. cắt, chặt, chém, dứt, cốt, đốn, phát; amputare caput, hành quyết; — arborem, đốn cây.
Amram. *m. ind.* N. H.
Amramides, is. *m.* tên ông thánh Moyses.
† Amsegetes, is. *m.* lúa hay là ruộng bên mé đàng.
† Amterminis, *m. f.* ne. *n.* is. et
† Amterminus, a, um. lân cận, gíai hạn
† Amula, æ. *f.* bình nước thánh.
Amuletum, i. *n.* bùa, — chú, sắc trấn; amuleta gestare, đeo bùa.
Amurca, æ. *f.* dầu cặn, dầu bọt.
Amurcarius, a, um. thuộc về cặn, hay là bọt dầu; amurcaria dolia, thùng dầu cặn.
Amusia, æ. *f.* sự dốt nát.
Amusium, ii. *n.* đồ cho đặng biết gío nào thổi.
† Amussiatus, a, um. đã làm trọn, làm tốt lành, gồm trọn, vuông tròn, tế chỉnh.
Amussìm, et Adamussìm. *adv.* et Examussìm. *adv.* cách có mực mẹo, tử tế, chuẩn thằng, chẳng sái, cách thẳng.
Amussis, is. *f.* mực mẹo, mực taù, chuẩn thằng, thước nách. ‖ cảo, khuôn, — rập. ‖ thước đo cho bằng, thước làm cho thẳng; ad amussim aliquid facere, làm việc vuông tròn, mũi lông chẳng chậy; amussi albâ, vô tình vô ý; judicium ad amussim factum, đoán rất công bình.
Amussitatus, a, um. đã làm vuông tròn, — tế chỉnh.
Amussium, ii. *n.* bằng bặn, mực mẹo, cái mực tàu, thước nách.
† Amusus, a, um. dốt nát, chẳng hay chữ.
Amyclæ, arum. *f. pl.* N. V.
Amyctica, orum. *n. pl.* thuốc cứu.
* Amygdala, æ. *f.* cây hồ đào. ‖ hạnh nhơn. ‖ amygdalæ faucium, hòn trong họng. △ hầu long hạch.
Amygdalaceus, a, um. giống hồ đào, miả giống hồ đào.
Amygdaleus, a, um. et
Amygdalinus, a, um. thuộc về hồ đào.
† Amygdalites, æ. *f.* lòai cây xương rồng.
† Amygdalum, i. *n.* cây hồ đào.
Amylon, i. *n.* et
Amylum, i. *n.* bột lọc.
Amystis, idis. *f.* sự uống núc nín hơi, tiếng nầy cũng chỉ hũ hay là ve có miệng nhỏ cổ hẹp.
Amystizo, as, avi, atum, are. uống núc nín hơi.

AN

An. *adv.* nó chỉ lời hỏi, hay là sự

hồ nghi; an is est? có phải là nó chăng? hoccine agis an non? ông có ý ấy hay là chăng? vis ne ire an non? người có muốn đi hay là chăng? erravit an potiùs insanivit? nó đã làm dại hơn đã làm lỗi chăng? an nondùm etiam? chưa có chưa xong sao; album an atrum potas? người uống rượu trắng hay là rượu đỏ? an non hoc dixi? tôi đã chẳng nói sự ấy sao? anne est intùs? có người trong chăng?

* Ana. *præp.* hốt mỗi một vị bằng nhau.

Anabaptista, æ. *m.* phe lạc đạo.

* Anabasis, is. *f.* △ mộc tặc.

Anabathmus, i. *m.* bậc thang mà lên áng bội bè, nơi cao mà xô kẻ có tội cho nó té xuống và chết.

* Anabathrum, i. *n.* bậc, thang, giá ngự. || giá sách, tòa, ghế cao.

* Anacampseros, otis. *f.* giống cỏ các phù thủy dùng.

* Anacephalæosis, is. *f.* sự doãn tắt lại, lời dón. △ sát ngôn, thủ sát, tiểu dẫn.

* Anachites, is. *m.* ngọc cang có phép giải độc giải dại.

* Anachoreta, æ. *m.* ẩn sĩ.

* Anachrisis, is. *f.* sự tra khảo chứng cớ, dò, khảo lại.

* Anaclinterium, ii. *n.* giường nằm giăng chiếu nhỏ, chõng. || gối, trái dựa.

* Anacoluthum, i. *n.* câu kết bất lý, lời nói chẳng có thứ tự, lời bậy bạ.

* Anactorium, ii. *n.* nhà bán tôi mọi. || chùa bụt kia. || N. U.

* Anadema, atis. *n.* giống rực rỡ mà bịt đầu, lá hậu mũ.

* Anadiplosis, is. *f.* sự lặp tiếng, lặp một tiếng ấy lại. || sự rét thêm.

Anagallis, idis. *f.* △ tuyền phúc hoa.

* Anaglipha, orum. *n. pl.* V. Anaglyptum.

* Anaglyptes, æ. *m.* thợ chạm trổ.

Anaglyptice, es. *f.* nghề chạm trổ.

* Anaglypticus, a, um. V. Anaglyptus.

Anaglyptum, i. *n.* của chạm trổ.

Anaglyptus, a, um. đã chạm trổ.

Anagnostes, æ. *m.* kẻ đọc sách, giảng —.

Anagoge, es. *f.* ý mầu nhiệm trong kinh thánh.

Anagogicus, a, um. mầu nhiệm, cao sâu, thiêng liêng.

* Anagrama, atis. *n.* phép đổi chữ và sắp lại cho nó ra nghĩa khác mà khen hay là chê ai, như *Gustavus*, sắp chữ lại nó sinh *Augustus.*

* Anagraphe, es. *f.* sổ sách, sổ biên kí, sổ trường biên, sổ biên các đồ các vật.

Anagyris, is. *f.* et Anagyron, i. *n.* et

Anagyros, i. *f.* cây thúi.

Analecta, æ. *m. f.* kẻ mót cơm rơi, — rớt, kẻ quét dưới bàn cho sạch vụn rớt. || kẻ đã coi sách lắm và nhớ nhiều điều cùng biên kí.

* Analecta, orum. *n. pl.* đồ thâu góp, lời biên kí, sách dón. || của doi mót.

* Analectis, idis. *f.* nệm nhỏ.

* Analemma, atis. *n.* đồ trắc ảnh.

* Analogia, æ. *f.* sự in rập nhau, giống như nhau, in khuôn, xứng nhau.

Analogicus, a, um. có hình dáng như nhau, in rập nhau, xứng nhau.

Analogus, a, um. có hình như nhau, rập nhau.

* Analysis, is. *m.* giải cội rễ tiếng nói, giải bổn tính vật nào, xét bổn tính vật gì. △ tế cổn đích tường. △ tán vị vạn sự.

Anancæus, a, um. cần kíp, cực chẳng đã, bất đắc dĩ. || anancæum poculum, chén lớn uống rượu mà phải uống nó cho hết. || chén đinh tử thảo kẻ có tội phải uống.

Anancitis, itis. *f.* ngọc kia.

Anania, æ. *f.* N. U.

Anapæsticus, a, um. thuộc về Anapestum.

Anapæstum, i. *n.* vel Anapæstus, i. *m.* phép văn thi như vènlăm.

* Anaphora, æ. *f.* F. R. lặp tiếng lại. || tinh tú lên cách giại. || sự giúp. || nhắc lên, kéo cao. || doãn tội lại. || ngửi mùi, mùi bay, hơi.

Anaphoricus, a, um. sự lặp tiếng lại, (thuộc về Anaphora;) anaphoricum horologium, đồng hồ nước.

* Anarchia, æ. *f.* nước loạn, nước hỗn hào.

Anartes, um. *m. pl.* et

Anarti, orum. *m. pl.* dân hung nô.

Anas, atis. *f.* con vịt; anas silvestris, con le le; — aquatica, vịt nước; anatem sugere, vịt rúc. || △ âm sang tật. △ bất liễm khẩu đích sang.

* Anastomosis, is. *f.* miệng mạch lạc nở ra. || huyết mạch lạc nhập nhau lai.

Anatarium, ii. *n.* ao hồ mà nuôi con vịt.

Anatarius, ii. *m.* kẻ giữ con vịt.

Anatarius, a, um. thuộc về con vịt.

Anatas, æ. *f.* et

Anates, tis. *f.* △ tật âm sang. △ bất liễm khẩu đích sang.

Anathema, atis. *n.* của lễ khấn hứa treo nơi nhà thờ, hay là của đặng khi đánh giặc và dâng cho nhà thờ.

* Anathema, atis. *n.* lời chúc khốn nạn, sự rủa, trù eỏ, đuổi cho khỏi họ, sự dứt phép thông công.

Anaticula, æ. *f.* con vịt con, vịt nhỏ.

Anatinus, a, um. V. Anatarius.
* Anatocismus, i. *m.* ăn lời vốn và lời nữa.
* Anatome, es. *f.* et
* Anatomia, æ. *f.* sự cắt hay là xét các phần trong thân người ta.
* Anatomicus, i. *m.* thầy cắt, hay là dạy học trò cắt xét thân người ta.
* Anatomicus, a, um. thuộc về sự cắt hay là xét thân người ta.
Ancarius, ii. *m.* V. Anchialus.
Ancæsum, i. *n.* bình chạm trổ.
Anceps, ipitis. *omn. gen.* dụ dự, ập ợ, lui tới, ngần ngừ. || có hai ý, ám hảo ý, bán tín bán nghi, việc chẳng rõ nên người ta chia ra hai phe; anceps gladius, gươm hai lưỡi; vocabula ancipitia, tiếng có hai nghiã; ancipites cardines, chốt kép.
Ancharius, ii. *m.* et
Anchialus, i. *m.* con lừa, kẻ ngoại đạo tưởng quân Judêu thờ con lừa; jura, verpe, per anchialum, ớ người đã chịu phép cắt bì hãy lấy tên con lừa bay thờ mà thề.
Anchora, æ. *f.* neo; anchora sacra, neo thần; — fundum sulcans, neo cày; anchoram extrahere, kéo neo; — jacere, neo đi, đặt neo; || sự trông cậy sau hết.
Anchoræ, arum. *f. pl.* dây neo.
† Ancorago, inis. *m.* △ mã bạt ngư.
Anchorale, is. *n.* dây neo.
Anchoralis, *m. f.* le. *n.* is. et
Anchorarius, a, um. thuộc về neo.
Anchorarius, ii. *m.* kẻ giữ neo, kẻ lo việc kéo hay là đặt neo.
Anchracosis, is. *f.* chốc nơi con mắt. || sang độc.
Anchusa, æ. *f.* △ tử thảo.
Ancile, is. *n.* et
Ancilia, orum. *n. pl.* cái thuẫn lớn có bán nguyệt hai bên.
Ancilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cái thuẫn hay là gươm cong.

Ancilla, æ. *f.* tôi tớ nữ, thể nữ, đầy tớ gái, con đòi.
Ancillariolus, i. *m.* kẻ hay giỡn, dỗ thể nữ. || kẻ phục vợ mình, chịu phép vợ mình.
Ancillaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về đầy tớ gái.
Ancillarius, ii. *m.* V. Ancillariolus.
Ancillo, as, are. et
Ancillor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm tôi, giúp, phục; ancillari uxori, chịu phục vợ; ancillans sydus, tinh tú hay giúp.
Ancillula, æ. *f.* đầy tớ gái nhỏ.
Ancipes, thay vì Anceps.
† Ancisus, a, um. đã xén, xởn.
† Ancisus, ûs. *m.* sự xén, xởn, vanh.
Anclabra, orum. *n. pl.* bình dùng khi tế lễ.
Anclabris, is. *f.* bàn độc.
Anclo, as, are. múc, keó lên. || đổ, rót. || giúp. || ăn cắp.
* Ancon, onis. *m.* nơi lắt léo trong cánh chỏ. || góc vách. || sự gì có hình như cánh chỏ. || con bọ. || mũi biển, ngực. || phù thủy. || lân cận. || thước nách. || bình có hình như cánh chỏ. || rìu, búa.
Ancona, æ. *f.* N. U.
Anconisci, orum. *n. pl.* đồ khảo lược. || sự gì giúp mà đỡ gánh.
Ancora. V. Anchora.
Ancteres, um. *m. pl.* dây rịt thuốc keổ miệng vít tích nên lớn qúa.
Anculæ, arum. *f. pl.* et
Anculi, orum. *m. pl.* bụt các đầy tớ trai và gái.
Ancyloglossum, i. *n.* chột lưỡi. || sự nói cà lăm.
Ancyra, æ. *f.* N. U.
Andabata, æ. *m.* kẻ nhắm con mắt mà đua vật; andabatam sollicitum agere, chạm giò.
Andela, æ. *f.* giống hòn núc.
Andrachne, es. *f.* rau sam. △ mã xĩ hiện.

Androdamas, antis. *m.* ngọc cang kia.
Androgyni, orum. *m. pl.* et
Androgynus, a, um. lại cái.
Andromache, es. *f.* tên người nữ kia. || người nữ thập phần, người nữ có gan. || nữ hay cãi lẫy chồng, người nữ hay đánh giặc.
Andromeda, æ. *f.* tên người nữ kia. || tú, tinh tú kia.
Andron, onis. *m.* nơi đờn ông ăn cơm, phe nam trong nhà thờ. || đàng hẹp và trống giữa hai vách. || thềm giữa hai nhà.
Andronitis, idis. *f.* nhà người nam ở mà thôi.
Andronium, ii. *n.* thuốc chữa bịnh cuống họng.
Androsaces, is. *f.* khổ thảo vô lá.
Androsæmon, i. *n.* cửu lý hương hoang. △ xú thảo dã.
Andruo. V. Recurro.
Anecdotus, a, um. sự chưa rao.
Anellus, i. *m.* nhẫn nhỏ, nhẫn chẳng có hột trai, nhẫn vô tướng.
* Anemona, æ. *f.* et
† Anemone, es. *f.* giống hoa mẫu đơn, giống hoa muống.
Anethum, i. *n.* hồi hương.
Aneticus, a, um. ngọt, ngon —. || điều hoà.
Anevrisma, atis. *n.* mạch lạc sưng.
Anevrismus, i. *m.* mạch giãn ra.
* Aneuriatus, a, um. kẻ kiếm lẽ chữa mình, hay là kiếm lời mà thưa.
† Anfractum, i. *n.* ngả tư.
† Anfractuosus, a, um. et
Anfractus, a, um. quanh co.
Anfractus, ûs. *m.* sự quanh, — co, đi xung quanh. || lẽ chữa mình. || vịnh sông, khúc —. || sự xếp đi xếp lại. || anfractus solis, vòng mặt trời xây đi vần lại; — riparum, khúc sông.
* Angara, orum. *n. pl.* cung, trạm.

* Angaria, æ. *f.* xe tram, ngựa trạm. ‖ việc quan.

Angariarius, ii. *m.* kẻ bắt người ta làm việc bua quan, người áp việc quan.

* Angario, as, are. *Bibl.* bắt, ép làm việc quan, ép giúp, đòi giúp ; angariare naves alicujus, bài tàu ai mà làm việc quan.

Angarius, ii. *m.* et

Angarus, i. *m.* chủ trạm. ‖ quan cai trạm, tiểu sai. ‖ kẻ chịu việc quan. ‖ đảm, đảm cử, phu. ‖ quân áp việc thâu thuế.

Angelica, æ. *f.* tên người nữ. ‖ △ khương hoạt, đang qui.

Angelicus, a, um. thuộc về thiên thần.

Angelus, i. *m.* thiên thần, sứ thần; oratio angelus, kinh nhựt một.

Angellus, i. *m.* góc nhỏ.

Angenora, æ. *f.* bụt thuộc về yết hầu.

Angenoralis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về bụt yết hầu.

Angerona, æ. *f.* vel Angeronia, æ. *f.* bụt thuộc về sự nín ở lặng.

Angibata, æ. *f.* V. Engibata.

Angina, æ. *f.* sự đau yết hầu, hầu bế. ‖ dây neo.

Angiportum, i. *n.* et

Angiportus, ûs. *m.* đàng hẹp, đàng quanh co.

Angli, orum. *m. pl.* người hồng mao.

Anglia, æ. *f.* nước hồng mao.

Anglicanus, a, um. vel

Anglicus, a, um. thuộc về hồng mao; anglicus sudor, bịnh rét dữ thuộc về đất người hồng mao.

Ango, is, xi, gere. thắt cổ, chọc cổ. ‖ nặn, ép lắm. ‖ làm cực lòng, khuấy, — khỏa, — khuất, làm khốn, làm cực, làm buồn ; angere se se animi, vel angi animo, ái ngại, bối hối, bủn rủn ; angi de re aliquâ, — re aliquâ, — ad rem aliquam, ái ngại, ngại lòng về sự gì ; angor intimis sensibus, tôi cực lòng là cực ; angi desiderio aliquo, tấm tức.

Angones, onum. *m. pl.* giáo, lao.

Angor, oris. *m.* bịnh yết hầu, yết hầu bế. ‖ sự buồn bực, rầu rĩ, cực lòng, cực trí, bối hối, ái ngại.

Anguicomus, a, um. có tóc con rắn, con rắn là tóc kẻ ấy.

Anguiculus, i. *m.* con rắn con.

† Anguifer, i. *m.* tinh tú kia.

Anguifer, a, um. hay sinh con rắn.

Anguigena, æ. *f. m.* et

Anguigenus, a, um. bởi con rắn mà sinh ra.

Anguilla, æ. *f.* con lươn ; anguilla brevior, cá chạch. △ đà ngư. ‖ roi bằng dây da.

Anguineus, a, um. V. Anguinus.

Anguinum, i. *n.* nhiều con rắn đoanh nhau.

Anguinus, a, um. thuộc về con rắn.

Anguipes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn co.

Anguis, is. *m.* con rắn. ‖ tinh tú kia.

Anguitenens, tis. *m.* tinh tú kia.

Angularis, *m. f.* re. *n.* is. vel

Angularius, a, um. et

Angulatilis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về góc, hay đặt vào góc.

Angulatìm. *adv.* cách có góc, từng góc.

Angulatus, a, um. et

Angulosus, a, um. có góc, có xó, có khóe.

Angulus, i. *m.* góc, khóe, xó, — góc ; anguli oculorum, khóe con mắt ; angulus panni quadrati, chéo khăn ; non rectangulus, xéo. ‖ quatuor anguli, tứ giác. ‖ nơi kín, nơi khuất, nơi vắng vẻ ; in angulo disserere, bàn luận sự gì nơi vắng vẻ.

Anguria, æ. *f.* dưa hấu.

Angustè. *adv.* cách hẹp hòi, chật chội ; angustissimè aliquem retinere, giữ ai cách nhặt lắm ; anguste uti aliquâ re, thiếu thốn ; — dicere, nói tắt ; — urgere, thôi thúc lắm.

Angustia, æ. *f.* nơi hẹp, thì vắn vỏi ; angustiis pressus, cực sỉ, cực lực ; angustiæ, cơ ngèo ; in angustias redigi, phải nàn ; in angustiis esse, ngặt, tàn mạt ; in angustiis, tức, bức — ; angustia temporis, ngày giờ vắn vỏi, thì suy, thì hiểm ngèo ; — itineris, đàng khó đi ; — rei familiaris, gia sự cơ ngèo.

Angusticlavia, æ. *f.* et Angusticlavium, ii. *n.* et Angusticlavius, ii. *m.* quờn chức kia và người có quờn chức ấy.

Angusticlavus, i. *m.* chức kia.

Angusto, as, avi, atum, are. làm cho ra hẹp, — chật, — nhỏ ; angustare domum turbâ servorum, làm cho nhà chật chội bởi đoàn tôi tớ.

Angustus, a, um. hẹp hòi, chật chội, nhỏ, vắn vỏi ; angusta mens, trí bẩn chật, trí đoản, hẹp lượng ; angustus aditus, ngõ lòn ; in angustum adduci, — venire, — cogi, phải cực, phải nàn, phải ngặt.

Anhelans, tis. *part.* mất hơi. ‖ thở ra. ‖ bay hơi nóng.

Anhelantèr. *adv.* V. Anxiè.

Anhelatio, onis. *f.* sự mất hơi, khó thở ra, hơi vắn vỏi, bịnh suyễn.

Anhelator, oris. *m.* kẻ khó thở vào khó thở ra, có hơi vắn. ‖ có bịnh suyễn.

Anhelatus, ûs. *m.* et

Anhelitus, ûs. *m.* hơi, — thở, hơ hải, thở bơ bải, thở dài, tấm tức, suyễn ; anhelitum ducere, lạch ạch ; — reddere, thở vào thở ra ; anhelitus terrarum, hơi đất ; anhelitum movere, sinh bịnh suyễn.

Anhelo, as, avi, atum, are. thở ra,

khó thở ra, thở dài. || bay hơi. || ước ao. || thổi; anhelare scelus, cầu tội lỗi; — prælium, cầu, ước ao sự giặc.

Anhelus, a, um. hơ hải, mất hơi, suyển; anhela febris, — tussis, bịnh rét hay là bịnh ho chẳng cho thở ra. || hơ hải, đuối hơi, hào hển.

Aniatreutus, a, um. kẻ đã lành bịnh mà chẳng uống thuốc.

Aniatrologetos, i. *m.* et

Aniatrologicus, i. *m.* thầy thuốc dốt.

* Anicetum, i. *n.* tiểu hồi. || thuốc dán kia.

Anicula, æ. *f.* bà già, mụ già.

Anicularis, *m. f.* re. *n.* is. et

Aniculosus, a, um. et Anilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bà già; aniles fabulæ, chuyện bà già, truyện vô căn vô nguơn.

Anilitas, atis. *f.* sự tuổi tác bà già.

Aniliter. *adv.* cách như mụ già.

Anima, æ. *f.* linh hồn, mạng sống, sự sống, lòng. || hơi, gió, khí. || anima rationalis, linh hồn; — sensitiva, giác hồn; — vegetativa, sinh hồn. || mùi; anima fetens, hôi miệng; animæ thraciæ, gió bấc; anima et corpus, hồn phách; anima, thần hồn; tres animæ facultates, tam tư; animam exhalare, — expirare, — efflare, trút hồn; — agere, — trahere, gần chết, ngặt mình; — alicui auferre, — adimere, — eripere, extinguere, giết ai, sát nhơn; vos, animæ meæ, ở người rất thiết ngãi; anima putei, nước giếng.

Animabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự hay sinh mạng sống.

Animadversio, onis. *f.* sự xét, sự biên kí. || sự sửa dạy, sửa phạt, quở, mắng, trách, chê. || tỉnh lại, tỉnh táo, có ý suy, — xét đi xét lại, tủy lại; animadversio in seleratos, sự sửa phạt kẻ có tội; — contumeliâ vacare debet, khá mắng quở chẳng khá làm sỉ nhục.

Animadversor, oris. *m.* kẻ xét, kẻ suy, — xét nhặt. || kẻ sửả dạy, sửa phạt.

Animadversus, ûs. *m.* V. Animadversio.

Animadverto, is, ti, sum, ere. tỉnh lại, xét, suy xét, xét nhặt, tỉnh táo, có ý. || sửa dạy, — phạt. || quở, mắng, chê; animadvertere verberibus in aliquem, đánh roi mà sửa phạt ai; — aliquid, xét sự gì.

Animæquior, oris. *comp.* kẻ cả gan, rất sức lực.

Animæquus, a, um. kẻ hay nhịn nhục, bằng an, vững vàng.

Animal, alis. *n.* lòai vật, muông chim; caput animalium, quách; animal silvestre homini simile, lười ươi; — occidere, sát sinh; — libertati reddere, phóng sinh, thả; animalia domestica, lục súc; animilia, loài khuyển súc; omnis generis animalia, cầm thú.

Animalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về loài vật. || sự gì có hồn, có mạng sống, sự gì thở vào thở ra đặng; animalia vincula, gân cốt; animalis spiritus, giác hồn.

Animatio, onis. *f.* sự làm cho có hồn.

† Animator, oris. *m.* kẻ làm cho sống.

Animatorius, a, um. sự hay thở ra đặng; animatoria olla, nồi có vung đã có lỗ cho hơi khí bay lên.

† Animatus, ûs. *m.* sự thở vào thở ra.

Animatus, a, um. *part.* Animo. đã có hồn, có linh hồn, có mạng sống. || có ý sẵn, có tâm tình; animatus benè vel malè ergà, — in, — circà aliquem, có ý lành hay là dữ cho ai; animatæ tegulæ, ngói ống, ngói âm dương.

Animitùs. *adv.* cách cả gan, vững lòng, vui lòng.

Animo, as, avi, atum, are. làm cho sống, làm cho có linh hồn, có mạng sống, cho đặng sống; animare in anguem, làm cho trở nên con rắn; — caminum, thổi lửa; animari subitis frondibus, trổ lá tức thì.

Animosè. *adv.* cách gan dạ, cả gan, vững lòng, bền lòng; animosissimè aliquid comparare, mua của gì dầu giá rất cao.

Animositas, atis. *f.* sự hểm hịch, — lấy, sự nóng tính, nóng giận, sốt sắng.

Animosus, a, um. gan đảm, đại đãm, cả gan, gan ruột, có tính nóng nẩy, mạnh mẽ, anh hùng, dạn dĩ, hăm hở, làm ún.

Animula, æ. *f.* lòng rất yêu dấu.

Animulus, i. *m.* lòng, linh hồn. (tiếng nầy tỏ sự yêu mến, như mi animule, ớ con, ớ người rất yêu dấu.)

Animus, i. *m.* linh hồn, lòng, trí khôn. || gan, — dạ, đại gan. || ý, ý muốn, ước ao, tâm tình, yêu mến, thiết ngãi, lòng thương. || sự bàn bạc, ý tưởng, ý xét, liệu, định liệu, lo tưởng, nhớ, trí nhớ. || sự kiêu ngạo, kiêu hảnh. || lương tâm. || sự chẳng bằng lòng, chàng ràng, xấu máu, co máu. || hơi, hơi thở. || lẽ phải, tính lành, tốt tính; animi affectus, tình mánh; animum alicujus explorare, coi tình mánh; uno animo, đồng tâm; animus et indoles, tâm thần và gan ruột; alicujus animum exploratum habere, biết thửa lòng; animus bonus, tinh thần lành, tốt chí; — crudelis, khí tượng dữ; animi causâ, mà

chơi; animos addere, thôi thúc lòng.

* Anisocycla, orum. *n. pl.* et Anisocycli, orum. *m. pl.* đồ có hình vòng khác nhau mà bắn tên.

Anisum, i. *n.* tiểu hồi; anisum stellatum, đại hồi.

Anna, æ. *f.* tên mẹ Đức Chúa Bà.

Anna perenna, æ. *f.* bụt nữ kia áp năm.

Annales, ium. *m. pl.* kỉ, sách ngoại kỉ, sử.

Annalis, is. *m.* kinh sử, sách sử.

Annalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về năm, — năm tháng; annale tempus, giáp năm.

Annarius, a, um. sự gì có trong một năm, mỗi một năm, thuộc về năm tháng.

† Annascor. V. Adnascor.

Annavigo. V. Adnavigo.

Annè. *adv. interr.* nếu, ví bằng, có làm vậy chăng?

Annecto. V. Adnecto.

Annellus. V. Anellus.

Annexus, ûs. *m.* sự gần, lân cận. ‖ sự buộc, thắt, — gút, lạt.

Annexus, a, um. đã buộc, cột, thắt, — gút; annexa puppi, sự gì đã cột sau lái.

Anniculus, a, um. có một năm, một tuổi.

Annifer, a, um. hay sinh trái cả và năm, tứ qúi.

Annitor, eris, nixus, vel nisus sum, niti. ra sức, gắng —, rán —.

Anniversarium, ii. *n.* sự gì nên hay là phải làm mỗi năm mỗi lần.

Anniversarius, a, um. mỗi năm mỗi lần; anniversarius medicus, thầy thuốc lãnh công mỗi năm một lần; anniversaria sacra, lễ hay là việc tế lễ phải làm một năm một lần.

Annixè. *adv.* cách mạnh, cách rán sức.

Anno, as, avi, atum, are. qua năm. ‖ annare et perennare, làm hằng năm.

† Annominatio, onis. *f.* F. R. sự nói trêu.

Annona, æ. *f.* của ăn. ‖ của sắm mà dùng cả và năm, lương thực; annona lactis, sắm sữa; — cara, — arctior, — gravis, annonæ caritas, — gravitas, — incendium, thì đông ken, tân quế mễ châu; annonæ difficultas, khó mua ăn; — vilitas, mua ăn rẻ; annonam incendere, — excandescere, — ingravescere, — flagellare, — vastare, — vexare, làm cho của ăn lên giá cao; — temperare, của ăn lên gía trung; — levare, của ăn hạ giá; ad annonæ incendium frumentum supprimere, giấu luá cho nó lên giá; annona dupla, của ăn bằng hai; — diurna, của ăn hằng ngày.

Annonarius, ii. *m.* kẻ phát lương hay là kẻ sắm của ăn.

Annonarius, a, um. thuộc về của ăn, thuộc về lương thực; annonaria lex, luật thuộc về lương thực.

Annonatinus, a, um. V. Annonarius.

Annono, as, avi, atum, are. sắm của ăn.

Annonor, aris, ari. *dep.* phát của ăn, mua lương.

† Annosa, æ. *f.* sự các bụt báo thù.

Annosus, a, um. già cả, tuổi tác.

Annotarius, ii. *m.* kẻ bán hàng cho quân lính.

Annotatio, onis. *f.* V. Adnotatio.

Annotatiuncula, æ. *f.* dấu nhỏ, sự biên ký hay là xét qua vậy, nhấn xuống.

Annotinus, a, um. V. Annonarius; annotinæ naves, tàu đi chở lương.

Annotinus, a, um. có một năm, một tuổi.

Annua, orum. *n. pl.* V. Annuum.

Annuatim. *adv.* mỗi năm, hằng năm, từng năm.

Annularis, *m. f.* re. *n.* is. et Annularius, a, um. thuộc về vòng, thuộc về nhẫnh; annulare candidum, annularia creta, giống bạch thổ. ‖ nhẫn chai; annulariæ scalæ, thang như khu ốc.

Annularius, ii. *m.* thợ nhẫn, thợ vòng.

Annulus, i. *m.* nhẫn, khoen, khâu, vòng nhỏ. ‖ tóc mai. ‖ cùm, trăng; annulus signatorius, — sigillaris, nhẫn dùng mà đánh dấu; — nuptialis, — pronubus, nhẫn mà kết bạn; — astronomicus, vòng trắc ảnh; annulo obsignare, — sigilla imprimere, đánh con dấu.

Annumero, as, avi, atum, are. đếm, kể, toán, — tính. ‖ trả tiền mặt; tục vào sổ. ‖ kể lại, kén; annumerare aliquid alicui rei, đặt sự gì hiệp làm một cùng sự khác; — se in exemplis, dâng mình làm gương cho người ta bắt chước.

Annuntiatio, onis. *f.* sự đem tin, rao tin, truyền tin; Festum annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis, lễ truyền tin, Lễ Đức Chúa Bà Maria chịu thai.

Annuntiator, oris. *m.* kẻ truyền tin.

Annuntio, as, avi, atum, are. đem tin, truyền tin, rao tin, nói cho người ta đặng hay, đi tin, giảng dạy; annuntiare salutem alicui, chào ai, kính mừng người.

Annuntius, ii. *m.* V. Nuntius.

Annuo, is, nui, ere. ưng, gặc đầu, gục gặc, chịu, hứa. ‖ chỉ, làm dấu mà chỉ. ‖ binh vực, bàu chữa, giúp. ‖ ừ è, nghe, nhậm; annuere toto capite aliquid, ưng sự gì vui lòng; — nutum, gặc đầu mà tỏ ý mình; — aliquem, chỉ người nào; — victoriam alicui, hứa cho ai sẽ đặng thắng trận; si Deus

annuisset, ví bằng Đức Chúa trời đã giúp.

Annus, i. *m.* năm, niên, tuổi, thì, đời, niên kỉ, vòng lớn; annus præteritus, năm ngóai; — præsens, năm nay; — futurus, sang năm; — bissextilis, năm nhuận; anno sequenti, năm sau; — revoluto, giáp năm; annis ab hìnc duobus, năm kia; anno Domini, năm từ Chúa ra đời, hay là giáng sinh; anno decimo à mundo condito, từ tạo thiên lập địa đặng mười năm; singulis annis, hằng năm; annis gravissimus, lão khủ; quotannis, hằng năm; annus recens, minh niên; quatuor anni tempora, bốn mùa, tứ qúi; mille annis, thiên tải; festivus dies anni novi, ngày tết; quot anni, mấy thu; anni tempestas, thì tiết; octo partes anni, tám tiết; labentibus annis, đến thì sau, đến đời sau; anni sitientes, năm đại hạn.

Annuum, ii. *n.* lộc, hay là lợi đặng trong năm, của cho mướn cho đặng lợi trong năm, tiền thuê mướn trong năm.

Annuus, a, um. thuộc về năm, có hằng năm, mỗi năm mỗi có; annuâ vice, annuis vicibus, mỗi một năm; annua nox erat nobis, chúng tôi lấy một đêm bằng cả và năm.

Anodyna, orum. *n. pl.* thuốc điều hòa, thuốc hay làm cho êm sự đau đớn.

* Anodynus, a, um. chẳng có sự đau đớn.

* Anomalia, æ. *f.* sự chẳng đều, chẳng xứng nhau, chẳng đối nhau.

* Anomalus, a, um. chẳng xứng, chẳng đối nhau.

* Anonymus, a, um. vô danh, chẳng có tên, chẳng tỏ tên mình ra.

Anormis, *m. f.* me. *n.* is. kẻ chẳng giữ luật, người lung lăng.

Anquína. V. Angina.

Anquiro, is, sivi, situm, rere. tra, — xét, tra hỏi, — khảo, — trì, tra xét cẩn thận; anquirere aliquem, in aliquem, de aliquo capitis, capite, de capite, kiện cáo ai về tội đáng chết; — pecuniâ, bắt vạ ai, hay là tra trì kẻ ăn của dân.

Anquisitè. *adv.* cẩn thận, cẩn mẫn, kỉ cang.

Anquisitus, a, um. kẻ chịu người ta kiện về sự gì đáng chết.

Ansa, æ. *f.* quai, quai xách, tai, cán, tai giầy. ‖ dây da, dây buộc. ‖ đinh tai, dịp, phương thế, lẽ, cớ, cơ hội; ansa gubernaculi, tay lái; — rudentis, mối dây neo; — auriculæ, trái tai; ansam quærere, kiếm thế, tìm phương; ansas sermonis dare, đặt cớ cho người ta hảo ý mình.

Ansata, æ. *f.* lao, đọc.

Ansatus, a, um. có quai, có cán; se se ità erigere, ut dorsum ansatum extet, nai lưng; homo ansatus, người chống nạnh.

Anser, eris. *m.* con ngỗng; anser silvestris, hồng nhạn.

Anseratìm. *adv.* cách như con ngỗng.

Anserculus, i. *m.* con ngỗng con.

† Anserina, æ. *f.* △ phiên bạch thảo.

Anserinus, a, um. thuộc về con ngỗng.

Ansula, æ. *f.* quai nhỏ, dây giầy. V. Ansa.

Antachates, æ. *m.* △ giống mã não thạch.

Antæ, arum. *f. pl.* cột ở hai bên cửa.

† Antagonista, æ. *m.* kẻ đua vươi, kẻ theo phe khác.

Antanaclasis, is. *f.* F. R. lặp tiếng có nghĩa khác. ‖ tiếng dội, hay là sự sáng giại ra, ngời ra. ‖ cắt nghiã trái ý kẻ nói.

Antanagoge, es. *f.* F. R. lấy lẽ kẻ chữa mình mà bắt nó. ‖ đổ tội cho kẻ muốn bắt tội.

Antapocha, æ. *f.* thơ kín nghịch thơ khác đã làm trước mặt thiên hạ.

Antapodosis, is. *f.* F. R. là khi phần câu giữa thuận cùng đầu đuôi. △ trung thuận hòa thượng hạ.

Antarcticus, a, um. thuộc về nam cực.

Antarius, a, um. thuộc về cột hay là ngạch cửa. ‖ antarium bellum, giặc trước cửa thành; antarii funes, chằng cột buồm. ‖ giống trục.

Ante. *præp.* cai trị accusativo. trước, trước mặt. ‖ trước hơn, — nữa. ‖ hơn, nữa, cho đến; ante oculos, thay vì coràm vel palàm, trước con mắt; ante me illum diligo, tôi yêu mến nó hơn mình tôi; ante alios felix, có phước hơn kẻ khác; — diem tertium, đã đặng ba ngày; in ante diem quartum differre, lần lữa cho đến ngày thứ bốn; ante, tiên.

Antè. *adv.* trước, ngày trước; longè antè, multò antè, trước đã lâu, đã lâu lắm; paucis antè diebus, một ít ngày trước, vài ngày trước; paulò antè, khi nãy; antè, tiền.

Anteà. *adv.* khi trước.

Anteactus, a, um. đã qua rồi, đã làm trước, đã qua thuở trước; anteacta ætas, đời trước.

Anteambulo, onis. *m.* kẻ đi trước mà dọn đàng, nạt đàng. ‖ kẻ làm việc xá nhơn, kẻ cầm tiết lông, kẻ cầm gươm giáo mà đi trước.

Anteambulo, as, avi, atum, are. đi trước mà dọn đàng, nạt đàng.

Antebasis, is. *f.* phần trước chơn cột.

Antecanis, is. *m.* tinh tú kia.

Antecapio, is, cepi, captum, capere. lấy trước, bắt trước, biết trước, lo trước, quan phòng; antecapere multa, lo nhiều việc trước; — famem, ăn trước đã kẻo đói; — pontem, chiếm lấy cầu trước.

† Antecapio, onis. *f.* sự lấy trước, lo trước, ước chừng, định chừng trước trong trí.

Antecedens, entis. *omn gen.* sự hay là kẻ ở trước, đi trước.

Antecedo, is, cessi, cessum, cedere. đi trước. ‖ nên cao hơn, trổi, trọng hơn; antecedere aliquem magnis itineribus, đi đàng xa mau hơn người khác nhiều lắm; — omnibus ingenti gloriâ, có danh tiếng trọng hơn hết mỗi người; — gregem, — pecudibus, đi trước đoàn trâu bò; — pretio, có gía trọng hơn.

Antecello, is, lui, ere. trổi, — hơn, đắc thế, trọng vọng hơn; antecellere aliquem, vel alicui in aliquâ re, vel aliquâ re, đắc thế hơn người khác.

† Anteceptus, a, um. V. Antecaptus.

Antecessio, onis. *f.* sự trước, sự trổi, — hơn. ‖ lời trước, tự, tựa sách.

Antecessor, oris. *m.* kẻ ở hay là làm việc gì trước ta. ‖ thầy dạy phép công bình hay là lề luật nhà nước.

Antecessores, orum. *m. pl.* kẻ đi kẻ chạy trước, kẻ đi do trước.

Antecessus, ûs. *m.* sự cho hay là đi hay là làm trước; in antecessum dare aliquid, cho sự gì trước.

Antecena, æ. *f.* et

Antecœnium, ii. *n.* sự ăn hàng.

Antecurro, is, cucurri, cursum, rere. et

Antecurso, as, avi, are. chạy trước, bước trước.

Antecursor, oris. *m.* V. Antecessores.

† Antecursorius, a, um. đi, qua trước; antecursoria potio, chén rượu uống khi mới ăn.

Antedico, is, ixi, ctum, ere. nói trước, nói tiên tri.

Anteo, is, ivi, itum, ire. đi trước, trổi, — hơn, — xa, trọng hơn, liệu trước; anteit omnibus virtus, nhơn đức trọng hơn hết mọi sự; anteire ætate aliquem, vel alicui, tuổi tác hay là già cả hơn người khác; — ætatem honoribus, đặng quờn chức sớm; ab aliis apud principem anteire, đắc thế trước mặt vua hơn kẻ khác.

Ante expectatùm. *adv.* chẳng tưởng đến, chẳng đợi trông.

Antefacta, orum. *n. pl.* sự, việc đã qua rồi.

Antefero, fers, tuli, latum, ferre. đem trước. ‖ chuộng hơn, lấy làm tốt hơn; anteferre gressum, bước tới trước; anteferre se honore alicui, chuộng mình hơn kẻ khác.

Antefixa, orum. *n. pl.* mái hắt, ván hay là ngói dưới chơn rui cho khỏi nước mưa dột trên vách nhà. ‖ nhà lều. ‖ bụt gốm. ‖ giống mà đỡ.

Antefixus, a, um. đã đặt hay là cột trước.

Antegenitalis, *m. f.* le. *n.* lis. đã sinh ra trước, ra đời trước; antegenitale experimentum, sự tầng trải các người lão mão.

Antegenitus, a, um. đã chịu sinh ra trước.

Antegredior, eris, gressus sum, di. *dep.* đi, bước trước, tới trước; antegredi debet honestas, sự lịch sự là đều tốt hơn, phải lấy sự lịch sự làm nhứt.

Antehabeo, es, bui, bitum, ere. chuộng hơn, lấy làm tốt hơn, chuộng dùng; antehabere vero incredibilia, tin những đều chẳng có lẽ mà tin hơn tin những đều chơn thật.

Antehàc. *adv.* trước, trước thì nầy, cho đến rày, — bây giờ, trước các đều nầy.

Antelii, orum. *m. pl.* bụt đặt trước cửa nhà.

Antelogium, ii. et

Anteloquium, ii. *n.* tựa sách, tiểu dẫn.

Antelucanus, a, um. trước sáng ngày; antelucana cœna, bữa ăn trước sáng ngày; antelucani spiritus, gió thổi trước sáng ngày; antelucanum carmen gratulatorium, đi mừng hát ai khi chưa sáng ngày.

Antelucìò. *adv.* vel Anteluculò. *adv.* trước tảng rạng, trước sáng ngày, trước mựng đông, khi chưa sáng.

Anteludium, ii. *n.* sự đầu, khỉ sự, sự thử trước làm việc cho thật.

Antemalorum, thay vì præteritorum malorum, sự dữ qua rồi, sự dữ trước.

Antemeridianus, a, um. sự gì có trước đứng bóng.

Antemissus, a, um. sự gì có đến giái hạn ruộng đồng; antemissæ arbores, cây trồng mà làm giái hạn.

Antemitto, is, misi, missum, ere. sai trước, gởi trước.

Antemurale, is. *n.* lũy trước thành.

Antenna, æ. *f.* cây ngang cột buồm.

Anteoccupatio, onis. *f.* sự lấy trước, soán lấy trước.

Anteoccupo, as, avi, atum, are. soán lấy trước, lấy trước, bắt lấy trước; anteoccupat quod putat opponi, nó bắt lẽ trước khi nó tưởng người ta muốn cãi.

Antepagmenta, orum. *n. pl.* đồ xuyên hoa nơi cửa.

Anteparo, as, avi, atum, are. dọn

trước, dự phòng, dọn dẹp, dọn lịch sự, soạn đồ.

Anteparta, orum. *n. pl.* của đã đặng trước.

Antepedes, um. *m. pl.* kẻ đi trước mà tỏ lòng kính người thiết nghiã khi đón rước nó, kẻ thiết nghiã tiếp rước nhau thể ấy. ‖ chơn tay, đầy tớ.

Antependulus, a, um. buộc, cột, kéo, treo, bày ra trước, treo trước, xủ xuống trước.

Antepenultimus, a, um. chữ thứ ba sau hết. △ đảo số đệ tam.

Antepilani, orum. *m. pl.* lính hùng hào ở hàng nhì trong binh Roma.

Antepono, is, sui, situm, ere. đặt trước, dâng, giúp. ‖ lấy làm trước, chuộng hơn, chuộng dùng; quid antepones illi jentaculo, sẽ dọn đều gì cho nó lót lòng; anteponere amicitiam rebus omnibus, chuộng tình ngãi hơn hết mọi sự.

Antepotens, tis. *omn. gen.* kẻ đặng phép lớn hơn người khác.

Antequàm. *adv.* trước khi, khi chưa. trước khi chưa; antequàm crearetur mundus, hồng hoang; — discedimus, trước khi ta ra; — venisses, trước khi người chưa tới.

Anterior, *m. f.* rius. *n.* oris. trước hết, kẻ đầu, ở trước mặt.

Anteris, idis. *f.* chơn nhịp cầu, giống đỡ, cây chống.

Anteriùs. *adv.* V. Antehàc.

Antermini, orum. *m. pl.* kẻ ở lân cận xứ nào.

Anteros, otis. *f.* △ giống tử thạch anh.

Antes, ium. *m. pl.* hàng nhứt cây nho. ‖ chơn, hay là dốc vách, góc vách. ‖ hàng quân lính.

Ante-scholanus, i. *m.* thầy lập bài học trước.

Antesignanus, i. *m.* tổng cờ. ‖ kẻ làm đầu. ‖ antesignani, con cha mẹ bỏ.

Antestatus, a, um. đã bắt làm chứng.

Antesto, as, stiti, statum, are. ở trước, ở bậc cao hơn. ‖ trổi, — xa, — hơn; antestare aliquem in aliquâ re, vel alicui re aliquâ, khéo hơn người khác trong sự gì.

Antestor, aris, atus sum, ari. *dep.* bắt người nào mà làm chứng, lấy sự gì mà làm chứng, đòi chứng cớ, nhắc lại; licet ne antestari? người có muốn làm chứng chăng? imam aurem tangendo antestamur, khi ta bóp trái tai thì ta nhớ lại; antestare me, lấy tôi làm chứng.

Anteurbanus, a, um. kẻ ở gần thành.

Antevenio, is, ni, entum, ire. đến trước, đi —, tới —. ‖ lo trước, dự phòng, — hậu. ‖ trổi, — xa, — hơn; antevenire aliquem omnibus, trổi xa ai trong mọi sự; — insidias alicujus, phá mưu kế người nào trước; — alicui, đón rước ai.

† Anteventulus, a, um. hay ra trước, xủ xuống; anteventuli crines, tóc xủ xuống trên trán.

Anteversio, onis. *f.* V. Anticipatio.

Anteverto, is, ti, sum, ere. ngừa rước, ngừa dón, đi trước, tới trước; antevertere aliquem verbis, nói ngừa; — veneno damnationem, uống thuốc độc trước chịu án chết; miror ubi ego huic anteverterim, tôi đến trước người nầy tôi lấy làm lạ.

† Antevio, as, are. đi hay là bước tới trước người nào.

Antevolo, as, avi, atum, are. bay, chạy trước; antevolant zephyros pennæ, lông cánh nó bay mau hơn gió.

Antevorta, æ. *f.* bụt nữ thuộc về sự hậu lai.

† Ante expectatùm. *adv.* mau hơn người ta trông, khi người ta chẳng đợi trông.

Anthedon, onis. *f.* cây sơn tra. ‖ N. U. ‖ N. H.

* Anthemis, idis. *f.* hoa cúc.

* Anthera, æ. *f.* nhụy hoa hồng.

Anthiæ, arum. *f. pl.* tóc mai đờn bà để xung quanh trán.

* Anthinus, a, um. giống bởi bông hoa mà ra; anthinum mel, mật ong mùa xuân.

* Anthologia, æ. *f.* et

* Anthologica, orum. *n. pl.* bài dạy về bông hoa, dạy tính bông hoa; giùm hoa.

* Anthologium, ii. *n.* sách tổng lược nhiều đều tốt người ta đã suy tưởng hay là đã làm.

Anthora, æ. *f.* △ lương đầu tiêm.

Anthracinus, a, um. đen như than, như mực, râu rĩ, tang chế; anthracinæ adolescentulæ, con gái để tang.

* Anthracites, æ. *m.* △ giống tử hồng thạch.

* Anthracitis, idis. *f.* △ dạ minh châu.

* Anthracius, ii. *m.* kẻ bán đá đen kia mà nhúm lửa. △ môi thạch.

* Anthrax, acis. *m.* △ dạ đinh châu. ‖ △ đinh sang, sang độc.

* Anthropomorphitæ, arum. *m. pl.* loài người lạc đạo và nói Đức Chúa trời có hình tượng như người ta.

* Anthropophagia, æ. *f.* sự dùng thịt người ta mà ăn.

* Antropophagus, i. *m.* kẻ ăn thịt người ta.

* Anthus, i. *f.* con chim kia hay ăn bông hoa.

* Anthypophora, æ. *f.* F. R. bắt lẽ trước khi người ta chưa cãi.

Antiæ, arum. *f. pl.* tóc mai người

nữ để xung quanh trán. ‖ lông mao trên trán lòai vật.

Antia lex. *f.* luật Roma chẳng cho người ta ăn cơm tối ngoài nhà mình.

Antiatæ, arum. *m. pl.* et Antiates, um. *m. pl.* N. H.

Antibacchius, ii. *m.* phép văn thi, như Fōrmōsă.

* Antibasis, is. *f.* cột hậu trong đồ đánh giặc.

* Antiboreus, a, um. ngang phương bấc.

Antica, (phải ám hảo pars) *f.* phương nam trên trời, cửa tiền.

Anticathegoria, æ. *f.* sự đổ vạ cho nhau.

Antichristus, i. *m.* qủi vương.

Antichitones, um. *m. pl.* kẻ ở dưới chơn ta. △ địa cầu hạ diện chi nhơn.

Anticipatio, onis. *f.* sự làm trước, lo trước, biết trước.

† Anticipator, oris. *m.* kẻ lo trước, biết trước, làm trước.

Anticipo, as, avi, atum, are. lo hay là lấy hay là làm trước. ‖ đi trước, liệu —; anticipare molestiam, lo buồn trước; — mortem, liều mình chết trước khi chưa đến thì.

Anticum, i. *n.* tiền đàng.

Anticus, a, um. thuộc về tiền đàng, phần trước nhà.

Anticyra, æ. *f.* tên cù lao hay sinh cây lê lư; anticyras naviget, nó hãy đi kiếm lê lư cho đã bịnh dại; anticyrâ non eget, chẳng cần dùng lê lư, vì nó chẳng dại.

Antidalæi, orum. *m. pl.* N. H.

† Antideà, thay vì Anteà.

† Antideo, thay vì Anteeo.

† Antidhàc, thay vì Antehàc.

† Antidorum, i. *n.* của lễ trả nghiã nhau. ‖ bánh đã làm phép và chia ra cho những người châu lễ.

Antidotum, i. *n.* vel

Antidotus, i. *m.* thuốc giải độc; sumere antidotum, cầm thuốc; pestis antidotum, thuốc ôn; — adhibere, giải độc.

Antigonia, æ. *f.* N. U.

* Antigramma, atis. *n.* thơ kín nghịch cùng thơ đã làm bề ngoài.

* Antigrapharius, ii. *m.* et

* Antigrapheus, ii. *m.* quan áp kho tàng, quan bộ hộ, quan bộ hình. △ cấp sự trung.

Antiheriò. *adv.* thay vì Statim, Subitò, valdè; tức thì, tốc tốc.

Antilena, æ. *f.* ngực con ngựa. △ đích lô.

* Antilepsis, sis. *f.* F. R. là sự cầu hay là kêu đến ai. ‖ sự hảo.

* Antilexis, is. *f.* sự ngang chướng chẳng chịu tới nha môn hay là toà quan đóan.

Antilibanus, i. *m.* N. M.

Antilocutio, onis. *f.* vel

* Antilogia, æ. *f.* vel

* Antilogium, ii. *n.* et

Antiloquium, ii. *n.* sự cãi lẽ. ‖ lẽ khúc mắt, khéo gạt gẫm.

* Antimelon, i. *n.* rễ có hình người ta.

* Antimeria, æ. *f.* F. R. là dùng một đều thay vì đều khác.

* Antimetabole, es. *f.* vel * Antimetalepsis, is. *f.* et Antimetathesis, is. *f.* F. R. là khi dùng tiếng nào lập lại theo nghiã khác, như non ut edam vivo, sed ut vivam edo, tôi chẳng sống cho đặng ăn, mà tôi ăn cho đặng sống.

* Antinomia, æ. *f.* sự luật nghịch nhau, lề luật cãi nhau.

Antiocheni, orum. *m. pl.* et

Antiochenses, ium. *m. pl.* N. H.

Antiochia, æ. *f.* N. U.

Antiosa, æ. *f.* nữ hay múa.

Antipagmenta. V. Antepagmenta.

Antipapa, æ. *m.* đức giáo tông giả, chẳng chính, người nghịch cùng đức giáo tông chính.

Antiparastasis, is. *f.* F. R. là khi kẻ bị cáo lấy lẽ nọ lẽ kia mà làm chứng, ví bằng mình đã làm sự người ta cáo, thì mình đáng khen hơn đáng quở phạt.

Antipastus, i. *m.* phép văn thi, như căvērnōsŭs.

* Antipathia, æ. *f.* sự xung khắc, tính khắc, bất hoà, — thuận, nghịch nhau.

* Antipendium, ii. *n.* màn chơn.

* Antiperistasis, is. *f.* sự thế thần khác nhau, nghịch nhau, đồ thế nghịch nhau.

* Antipherna, orum. *n. pl.* bổng lộc chống cho vợ khi hai bên giao kết nhau.

Antiphona, æ. *f.* sự ca xướng cho cả hai phe.

Antiphonarium, ii. *n.* vel

Antiphonarius, ii. *m.* sách kinh ca xướng ca hát.

Antiphrasis, is. *f.* tiếng ám hảo ý nghịch cùng ý nó chỉ.

Antipodes, um. *m. pl.* kẻ ở dưới chơn ta. V. Antichitones.

Antipolis, is. *f.* N. U.

Antipolitanus, a, um. thuộc về thành ấy.

Antiptosis, is. *f.* F. R. là dùng casu nào thay vì casu khác.

Antiquaria, æ. *f.* nữ nhơn thông thái, có trí lắm, nữ dùng những tiếng người tiền sinh tiên hiền.

Antiquarius, ii. *m.* người thông thái biết rõ những đều các đời trước. ‖ kẻ giữ sách và lo mà sửa lại kẻo nó hư. ‖ kẻ biên chép lại sách hư. ‖ kẻ sao tả, sao tờ.

Antiquatio, onis. *f.* sự từ lề luật nào.

Antiquatus, a, um. đã chịu bỏ, từ bỏ, chẳng chịu lấy.

Antiquè. *adv.* cách cũ, — đời xưa.

Antiquitas, atis. *f.* sự cũ, cựu, sự đời trước, đời xưa; antiquitatis multæ peritus, người thông thái trong những sự đời xưa.

Antiquitùs. *adv.* xưa, đời trước, thuở

trước. || xưa nay; non adeò antiquitùs, chẳng có bao lâu.

Antiquo, as, avi, atum, are. hưu cựu, chẳng chịu lấy, từ, từ bỏ, chẳng cho lập luật hay là đều khác.

Antiquus, a, um. *comp.* quior, us. *superl.* quissimus. cũ, cựu, cố cựu, cổ tích; antiqua culpa, tiền khiên; antiqui officii homo, người hiền đời xưa; *comparativo* có nghiã tốt hơn, trọng hơn; nihil mihi est antiquius, tôi chẳng có sự gì trọng hơn, tôi chẳng yêu chuộng sự gì hơn; antiquam rationem obtinere, cứ một trực như trước, giữ lại cách ăn ở xưa.

Antirrhetica, orum. *n. pl.* sách bắt lẽ phá lẽ kẻ khác đổ lại cho ta, sách mà chôi lấy mình. △ tố minh oan khúc.

Antisophista, æ. *m.* vel

Antisophistes, æ. *m.* △ tự thị nhi phi đích khóat biện bác; kẻ cãi lẽ bắt lẽ những người nói gạt gẫm, nói bôi bác.

Antistes, itis. *m.* kẻ làm đầu, làm tướng, đức giám mục, hoà thượng, thầy cai dòng, cai tràng; antistes artis, thợ khéo hơn; — ceremoniarum, ông thượng lễ.

Antistichon, i. *n.* sự đổi chữ thay vì chữ khác như olli thay vì illi.

Antistita, æ. *f.* bà vãi, bà nữ cai dòng.

Antistitor, oris. *m.* V. Antistor.

Antisto, as, are. V. Antesto.

Antistor, oris. *m.* kẻ áp việc.

Antistrophe, es. *f.* F. R. là lặp một tiếng nhiều lần.

Antithalamus, i. *m.* tiền đàng để cho đầy tớ nằm khi nó canh.

Antithesis, is. *f.* vel

Antitheton, i. *n.* F. R. là dùng tiếng nghịch nhau như lành và dữ.

Antia, æ. *f.* trục, bánh xe, hay là ống thụt múc nước. || phần phạt kẻ có tội phải múc nước.

Antlo. V. Anclo.

Antœci, orum. *m. pl.* kẻ ở một vòng chính ngọ mà trên phần đất ngang nhau.

Antoninus, i. *m.* N. H.

Antonius, ii. *m.* N. H.

* Antonomasia, æ. *f.* F. R. là đặt tên chung cho một người riêng, hay là lấy tên riêng mà làm tên chung.

Antræ, arum. *f. pl.* chặng đàng từ một cây cho đến cây khác.

Antrorsùm. *adv.* trước, — mặt, phần trước.

Antrum, i. *n.* hang, — đá, — hố; antrum profundum, hang thẳm; — non profundum, hang cạn; — saxeum, hang đá.

Antuerpia, æ. *f.* N. U.

Anubis, is. *m.* bụt kia có đầu con chó.

Anubis, is. *m.* chưa đến tuổi khôn, chẳng biết lo lắng. || chẳng có đám mây.

Anucula, æ. *f.* bà già, mụ già.

Anularis, Anularius, Anulatus, Anulus. V. Annularis.

Anus, i. *m.* lỗ trôn, hậu môn.

Anus, ûs. *f.* bà già, mụ già.

Anxiè. *adv.* cách tư lự, ưu; anxiè modestus, cúm núm.

Anxietas, atis. *f.* sự tư lự, ưu, — lo. || sự khúc mắt, láu đáu, ưu phiền; res maturè pensa nullam parit anxietatem, cẩn tắc vô ưu.

Anxifer, a, um. hay sinh ưu phiền.

Anxio, as, avi, atum, are. làm ưu phiền, làm khổ sở, — ngược.

Anxitudo, inis. *f.* V. Anxietas.

Anxius, a, um. ưu, — lo, lo lắng, ưu phiền, áy náy, âu lo; valdè anxius, liu chiu; anxius invidiâ, hay phân bì; — suî, lo lắng, áy náy tư kỉ; — potentiæ, khoe trẻ quờn chức mình; — pectore, âu lo, ưu phiền trong lòng lắm; — furti, hay sợ kẻ trộm; anxium habere aliquem, làm khổ sở cho ai, hay là khó chịu mặt người nào.

Anxur, uris. *m.* kẻ chưa chịu gọt tóc, cạo râu. || tên bụt. || tên thành.

AO

Aonia, æ. *f.* N. P.

Aonides, um. *f. pl.* bụt nữ hay sự văn thi.

Aoristus, i. *m.* một thì trống trong verbo.

Aornus, i. *m.* hồ kia, ao hồ.

Aorsi, orum. *m. pl.* dân hung nô.

Aorta, æ. *f.* mạch lạc lớn bởi bên tả trong trái tim mà ra.

* Aotus, a, um. chẳng có lỗ tai.

AP

Apage, vel Apageris. *interjectio* nầy chỉ sự gớm, sự chẳng bằng lòng; apage te à me, apage te, đi cho rảnh; — illud, thôi đừng nói sự ấy nữa; — me istam salutem, đừng lạy tôi làm chi; apagesis nùnc videamus, thôi, bây giờ ta coi thử.

† Apalæstrus, a, um. chẳng biết đụa vật.

† Apalus, a, um. non, yếu đuối, yểu điệu.

Apamea, æ. *f.* N. U.

† Apanagium, ii. *n.* phần gia tài con út.

Anarchæ, arum. *f. pl.* ruột loài vật dâng cho bụt và đốt trên bàn thờ.

Aparctias, æ. *m.* et Aparctius, ii. *m.* gió bấc.

* Aparina, æ. *f.* et Aparine, es. *f.* loài thảo kia.

Apathia, æ. *f.* sự lạt lẽo, vô sự.

Apaturia, æ. *f.* tên hai bụt nữ. || lễ kính bụt rượu, hay là bụt khôn ngoan.

Apaturum, i. *n.* chùa bụt nữ kia.

Apecula, vel Apicula, æ. *f.* con ong mật con.

Apeliotes, æ. *m.* gió đông.

† Apella, æ. *m.* N. H.

Apelles, is. *m.* kẻ đuổi, xua — sự gì trước mặt mình.

Apelles, is. *m.* N. H. tên người thợ vẽ rất khéo.

Apenninus, i. *m.* N. M.

Aper, pri. *m.* et *f.* heo rừng.

Aperculus, i. *m.* heo rừng con.

Aperio, is, rui, ertum, rire. mở, — ra, chẻ, khai. || bày tỏ, tỏ ra, cắt nghiã, giải, bảo; aperire canalem, khai rãnh; — librum, dở sách; — cultro, chẻ; — vimen, chẻ mây; manu aperire ligna, tước xé; aperire caput alicui, sả đầu người nào; — caput, cất nón; — cuniculos, mở ngóc, phá ngóc; — occasionem suspicioni, làm cớ cho người ta hồ nghi; — futura, tỏ sự hậu lai; — se, tỏ mình, xưng mình ra; — litteras, mở thơ; — ænigma, giải đều đố.

Apertè, iùs, issimè. *adv.* tỏ tường, — rõ, tố lộ, rõ ràng; apertiùs dicere, nói rõ hơn; apertissimè insanire, phát điên tỏ tường.

Apertio, onis. *f.* sự mở, sự khai, chẻ.

† Aperto, as, are. V. Aperio.

† Apertor, oris. *m.* kẻ mở, kẻ tỏ ra.

Apertum, i. *n.* đồng nội, chợ, sân dã, sân sương chung.

Apertura, æ. *f.* sự mở, một cánh cửa.

Apertus, a, um. đã mở, đã trống, đã tố lộ. || rõ, — ràng, tỏ, — tường. || chơn thật, thật thà, đơn sơ. || thanh; apertus impetus maris, sóng dợn dữ lắm; — homo, người thật thà; apertum cœlum, thanh trời; — mare, biển khơi; apertus omnibus, mỗi người đã hay; aperta loca, chốn trống; — pericula, sự hiểm nghèo tỏ tường; apertiores loci, apertissimi campi, đồng nội, đất bằng, bằng bặn; in apertum proferre opus, bia truyền sách hay là sự gì khác; in aperto ponere castra, đóng binh nơi trống trải.

Apex, icis. *m.* một cục tròn lông chiên hay là chỉ tơ mà đặt trên mũ. || mũ thầy sãi kia. || mồng con chim, mồng tếch. || đỉnh, xoáy, chót vót, chóp, nơi cao, bậc phẩm cao trọng hơn, phẩm nhứt. || dấu, điểm, chấm; apex senectutis est auctoritas, quờn cai là phân trọng vọng hơn kẻ già cả; apices juris, những lời các thầy kiện châm chích và nói lế; apex regum, phép cao trọng vua chúa.

Apexabo, onis. *m.* thịt dồi.

Aphaca, æ. *f.* vel

Aphace, es. *f.* △ dã đậu tử thảo, tầm đậu.

* Aphæresis, is. *f.* sự bớt một hai chữ đầu tiếng như temnere, thay vì contemnere.

Aphannæ, arum. *f. pl.* chốn rốt hèn kia trong nước Sicilia, nên đã sinh ngôn ngữ, *ad aphannas*, nghiã là chê hay là từ bỏ sự gì.

Aphara, æ. *f.* N. U.

Aphec, vel Apheca, æ. *f.* N. U.

Apheteria, orum. *n. pl.* ngăn, ngăn chắn nơi con ngựa khỉ sự tế. || đồ dùng mà đánh phá thành.

* Aphorismus, i. *m.* lời vắn có ý sâu, lý đoán. △ lệ ngôn.

Aphractum, i. *n.* vel

Aphractus, i. *m.* ghe, tam bản.

* Aphrodisia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ kia.

Aphronitrum, i. *n.* bọt diêm.

Aphya, æ. *f.* cá trắng kia. || aphya populi, phàm nhơn, dân phàm phu.

Apianus, a, um. thuộc về con ong mật; apiana uva, trái nho con ong ăn; apiana brassica, giống cải rổ kia.

Apiarium, ii. *n.* nơi để tổ ong. || tổ ong mật.

Apiarius, ii. *m.* kẻ nuôi, kẻ giữ con ong mật.

Apiastrum, i. *n.* △ tử tô, tiá tô.

Apiatus, a, um. vằn vện.

Apica, æ. *f.* con chiên trọc bụng.

Apicatus, a, um. có mũi nhọn, có mồng tếch.

Apicula, æ. *f.* con ong con.

Apiculum, i. *n.* vel Apiculus, i. *m.* *dim.* Apex.

† Apicus, a, um. xấu ruột.

Apilascus, cudis. *f.* tiền bạc hồng đúc.

Apinæ, arum. *f.* sự nhỏ mọn, đồ chơi, lời lế.

Apis, is. *f.* con ong mật; apium casulæ, tầng ong; apes aculeo aliquem impetere, ong đút; apes nutrire in manicâ, nuôi ong tay áo; apis facit mel sed non potest illud comedere, ong làm mật mà chẳng đặng ăn.

Apis, is, vel idis. *m.* con bò dân Egypto thờ. || tinh tú kia.

† Apiscor, eris, aptus sum, sci. *dep.* đặng, kiếm đặng, lấy, bắt; apisci sine me illum, để cho tôi bắt đặng nó.

† Apithia, æ. *f.* sự chẳng tin, sự chấp nê.

Apium, ii. *n.* hoa khóm. △ hạn cần thể. △ hương bạch chỉ.

† Apluda, æ. *f.* cỏ rác, rơm rác, trấu.

Aplustre, is. *n.* vel Aplustra, orum. *n.* et

Aplustria, ium. *n.* cờ cột buồm, đồ xây đi xây lại cho đặng biết gió, cờ gió.

Apocalypsis, is. *f.* sự tỏ ra điềm lạ, — đều kín.

* Apocha, æ. *f.* sự trả khế.

* Apocope, es. *f.* sự bớt. ‖ F. R. là bớt một hai chữ gần rốt tiếng.

* Apocrisiarius, ii. *m.* quan bộ hình, quan giữ ấn, ký lục, quan thượng lại, quan sứ, giám mục thừa, thầy giải tội.

* Apocryphus, a, um. chẳng thật, chẳng có chứng mà tin ; apocryphi libri, sách giả hay là nên hồ nghi nó có thật chăng.

† Apoculo, as, are. uống rượu, uống rượu say.

Apocynum, i. *n.* xương bên tả con ếch. ‖ giống xương rồng, cỏ độc làm cho con chó chết.

* Apodectæ, arum. *m. pl.* quan áp thuế, quan thâu thuế.

* Apodixis, is. *f.* lẽ làm chứng rõ ràng ; apodixis defunctoria, dấu tỏ rõ người ta ngặt. ‖ thơ mời người ta đưa xác.

Apodosis, is. *f.* F. R. là khi một hai phần trong câu sau nghịch cùng phần đầu.

* Apodyterium, ii. *n.* nơi kẻ tắm rửa cổi áo và để đó.

* Apogæum, i. *n.* nơi trung tim trên trời, rún trời.

Apogæus, i. *m.* gió đất.

Apographum, i. *n.* bổn sao tả.

* Apolactisso, vel Apolactizo, as, are. đá ; equus apolactizat, ngựa đá. ‖ chê, dể người.

* Apolecti, orum. *m. pl.* trào đình xứ Etolia.

† Apolis, idis. *m. f.* kẻ phải đày.

Apollinaris, *m. f.* re. *n.* is. et

Appollineus, a, um. thuộc về bụt

Apollo, inis. *m.* bụt hay sự thông thái, văn thi, đờn kìm.

Apologatio, onis. *f.* truyện bày đặt mà chơi và dạy lẽ phải. △ dụ ngôn. △ tỉ phương, nói thí dụ. ‖ lời mắng, nhiếc nhóc. ‖ lời xin.

* Apologeticus, a, um. thuộc về sự chối lấy mình, binh vực mình, chữa lấy mình. △ tố minh oan khúc.

* Apologia, æ. *f.* sự chối lấy mình, binh vực mình. △ biện tố.

* Apologismus, i. *m.* sổ, sổ biên sự tốn. ‖ sổ trường biên. ‖ sự chối lấy mình.

* Apologo, as, avi, atum, are. từ bỏ, từ rãy. ‖ nhiếc nhóc. ‖ xin, cầu xin.

* Apologus, i. *m.* truyện chơi dạy lẽ phải và dùng tiếng các loài vật dưới thế, truyện bày đặt mà dạy. ‖ △ tỉ phương, dụ ngôn.

† Apolyticæ epistolæ. thơ giám mục ban phép cho đặng chịu chức thầy trong địa phận khác.

Aponus, i. *m.* mạch nước nóng kia.

* Apophasis, is. *f.* sự từ, từ chối. ‖ sự xét các việc. ‖ sổ trường biên, sổ. ‖ F. R. là khi người nào hỏi mình và thưa.

* Apophoreta, orum. *n.* của lễ quen dâng ngày tết, hay là ngày lễ khác. ‖ của ăn kẻ đã ăn tiệc đem về nhà.

* Apophthegma, atis. *n.* lý đoán, lời khôn khéo, ngôn ngữ, tục ngữ.

* Apophyge, es. *f.* vel

Apophygis, is. *f.* khâu, vòng sắt đặt trên đầu cột. ‖ sự xa lánh, trốn, đi nơi vắng vẻ, sự sinh ra, sự tha, cho phép về.

Apophysis, is. *f.* sự gì mọc lên, mọc trên. ‖ sự gì bởi xương mà lòi ra.

* Apoplexia, æ. *f.* et

Apoplexis, is. *f.* △ đàm hỏa bịnh.

* Aporia, æ. *f.* sự hồ nghi, nghi nan, sự ngập ngừng, lo lắng chẳng biết liệu làm sao.

* Aporiatio, onis. *f.* sự nghèo, khó khăn.

† Aporio, as, avi, atum, are. làm cho ngặt, — cho khó khăn, — cho phải cực, — phải thiếu thốn. ‖ hồ nghi, nghi hoặc. ‖ ngập ngừng, chẳng biết lo làm sao.

* Aporrheta, orum. *n.* nhà tiêu, lỗ xí lỗ khanh, nơi kín.

* Aposiopesis, is. *f.* F. R. là khi kẻ đương nói nín lại chẳng tỏ lời cho hết song đã đủ cho người ta hảo, như *quos ego ... sed ...* lẽ phải thì nó đáng ... (phạt) song...

* Aposphragisma, atis. *n.* dấu, ấn, hình con dấu. ‖ ấn, con dấu.

* Apostasia, æ. *f.* sự bỏ đạo, chối đạo. ‖ sự trốn, sự làm ngụy, làm nghịch.

Apostata, æ. *omn. gen.* kẻ bỏ đạo. ‖ kẻ dối trá, chẳng thật lòng. ‖ kẻ trốn, kẻ làm ngụy.

† Apostato, as, avi, atum, are. bỏ đạo, chối đạo. ‖ bỏ quan thầy, trốn, làm ngụy, làm nghịch.

Apostatrix, icis. *f.* nữ bỏ đạo ; apostatrices gentes, dân đã bỏ đạo.

Apostema, atis. *n.* mụt nhọt, nhọt. ‖ mủ, máu mủ.

Apostolatus, ûs. *m.* chức làm tông đồ.

Apostolicus, a, um. thuộc về các thánh tông đồ.

Apostolium, ii. *n.* nhà thờ có thánh tông đồ làm bổn mạng.

Apostolus, i. *m.* tông đồ, môn đệ đức Chúa Jeju. ‖ quan sai, khâm sai. ‖ thơ phú việc kiện cho toà khác.

Apostropha, æ. *f.* vel

Apostrophe, es. *f.* F. R. là khi người ta nói đến cùng vật có linh hồn, hay là giác hồn hay là vật sinh hồn. ‖ lời nói về sự khác và bỏ đều chính.

Apostrophus, i. *m.* dấu nhỏ như quen dùng mà bớt một chữ như *ain'*, thay vì *aisne ?* có nói chăng ?

Apotheca, æ. *f.* tủ, kho, — tàng, phố, hàng phố, phố xá.

* Apothecarius, ii. *m.* kẻ bán trong phố, chủ phố. ‖ kẻ bán thuốc.

Apotheosis, is. *f.* sự phong chức cho ai làm chúa. △ nhập khanh hiền tự.

* **Apothesis**, is. *f.* lựa sự gì mà giữ nó.

* **Apothetes.** *f. pl.* lỗ sủng, vực sâu mà bỏ những con nít xấu hình.

* **Apozema**, atis. *n.* thuốc thang có nhiều vị.

Appanagium, ii. *n.* V. Apanagium.

Apparatè, tiùs, tissimè. *adv.* cách trọng thể, cách rực rỡ.

Apparatio, onis. *f.* sự trọng thể, dọn dẹp tử tế, tề chỉnh. V. Apparatus.

Apparator, oris. *m.* kẻ dọn dẹp tử tế, họa sĩ.

Apparatus, ûs. *m.* sự dọn dẹp, sắm sửa; magnus apparatus, phô trương; apparatus belli, sắm binh, hành binh.

Appareo, es, rui, ritum, ere. tỏ mình ra, hiện ra, ra mặt, bày tỏ, bày ra tỏ, bày ra tỏ tường, hiện đến, ứng hiện; apparet res, việc đã rõ; apparet nusquàm, chẳng thấy đặng; — oratione, lời nó bày tỏ sự ấy; — ex eo, bởi đó thì biết; — utrùm, dễ biết nếu; apparebo mox domi, một ít nữa tôi sẽ đến nhà; apparere regi, hầu vua; — magistratui, đi trước quan, nạt đàng cho quan; — in alicujus nomine, lấy tên người nào mà đến; ut appareat opera mea pro pretio facio, người ta cho tiền bạc chừng nào thì tôi cho của chừng ấy.

Apparitio, onis. *f.* sự cầm roi cầm giáo trước mặt quan. ‖ sự hiện ra, hiện đến.

Apparitor, oris. *m.* kẻ cầm roi, cầm hèo, cầm giáo hầu quan, xá nhơn; apparitores regis, quân tả hữu hầu vua.

Apparitorium, ii. *n.* vel

Apparitura, æ. *f.* V. Apparitio. apparituram facere, có quờn cầm hèo, cầm giáo, xá nhơn.

Apparo, as, avi, atum, are. dọn dẹp, sắm sửa, sắp lớp, soạn đồ; apparare fabricam, liệu mưu kế; — iter, mở đàng; — crimina, cáo gian; apparas delinire, mầy lo thế cho nó êm; apparatur, ai nấy sắm sửa.

Appellatio, onis. *f.* sự kêu, sự đặt tên. ‖ sự kêu gọi, kêu đến; appellatio litterarum, sự đánh vần; — tribunorum, sự kêu đến toà khác; — ad populum, sự kêu đến dân. ‖ phúc cáo.

Appellator, oris. *m.* kẻ kêu đến toà quan khác, kẻ phúc cáo.

Appellativus, a, um. thuộc về sự kêu gọi.

Appellatorius, a, um. thuộc về sự kêu đến, phúc cáo.

Appello, as, avi, atum, are. kêu, — gọi, đòi. ‖ tri hô, xin, xin giúp. ‖ bắt làm chứng. ‖ phúc cáo. ‖ giục, — gĩa, xui giục. ‖ hẹn ngày mà đến nha môn, hẹn ngày. ‖ mừng, — rỡ; appellare litteris crebris aliquem, năng gởi thơ cho ai; — litteras, đánh vần; — aliquem de aliquâ re, cáo ai về sự gì. ‖ bàn luận việc cùng người nào. ‖ giục, xui giục người ta làm việc nọ việc kia; appellare aliquem de pecuniâ, hẹn ngày mà trả nợ; — Deum, kêu đến Chúa; — aliquem honorificentissimè, nói đến người nào cách cung kính; — victorem, ban phần thưởng cho kẻ đã đặng thắng trận; — legentem, dạy kẻ giảng sách giãn việc ấy rạ.

Appello, is, puli, pulsum, ellere. đem tàu vào, đem tới, đem đến, đặt neo, vaò cửa, tới nơi. (phải ám hảo navem, appellere navem, cho tàu tới, đến, vel appellere nave, và phải đặt nơi tàu tới ở nơi dativo khi chỗ ấy là chỗ nhỏ mọn, ví bằng phải chỗ lớn có danh tiếng thì phải đặt accusativo cùng præpositione *ad*) appellere Siciliæ, vel in Siciliam, đậu nơi Sicilia; — ad scopulos, phải lố phải rạn; — oris, tới bãi, đậu bãi; — ad aliquem, tới cùng ai, đến cùng ai; — ad aquam animalia, dắc loài vật uống nước; — animum ad aliquid, làm sự chăm chỉ; — animum ad uxorem, lo việc hôn phối; hùc me appuli, tôi đã đậu đây.

Appendicula, æ. *f.* cơ quan nhỏ mọn.

Appendix, icis. *f.* sự gì cột buộc theo sự khác, sự gì treo hay là thuộc về sự gì khác như trái nho hiệp theo cây, thẻ trước cửa nhà, nhà lều. ‖ cơ quan. ‖ sự gì lân cận đồng ruộng như đàng, khe suối; appendix animi corpus, xác là giống thuộc về linh hồn; appendix spina, câu khỉ; appendices, binh tiếp. ‖ sổ trường biên, sách tóm lại.

Appendo, is, di, sum, dere. treo, cột cùng, cột vứơi. ‖ cân, nhắc cân. ‖ suy xét, nghiệm xét; appendere pecuniam, vel aurum alicui, cân hay là cho ai mượn vàng bạc; — verba, xét lời nói; — aliquid ad solem, treo của mà phơi nắng; — aduncum, mắc dơm.

Appetens, entis. *omn. gen.* kẻ mơ ước, ham hố; appetens cibi, lóc lẻm.

Appetentèr. *adv.* cách ham hố, bức tức.

Appetentia, æ. *f.* sự mơ ước, ước ao, mê, ham hố. ‖ sự lóc lẻm, muốn ăn.

Appetibilis, *m. f.* le. *n.* lis. đáng ước ao.

Appetitio, onis. *f.* V. Appetentia.

Appetitus, ús. *m.* sự dục, tình tư dục, lòng dục, tư tình, sự muốn, ước ao, mơ ước, tham lam, lòng

động lòng lo; appetitus voluptatis, tính mê những sự sung sướng xác thịt; — contrahere, — continere, — regere, — remittere, — sedare; tình tính, định tính; — caninus, háu ăn.

Appeto, is, ii, vel ivi, itum, ire. hảo, mơ ước, muốn, lăm le, ý mộ, tham lam, ái mộ, muốn lắm, thương yêu, thèm. ‖ đến gần, tới, bước tới. ‖ chìu về, mê, mê mẩn; appetere oculis, gẫm ghé; — aliquid naturâ, bổn tính chìu về sự gì; — regnum, ý mộ thượng vị; — ob jactationem, khoe trể mình; — Europam, muốn đến phương tây; — vitam alicujus, muốn giết ai; — humerum gladium, gươm đâm vai; — dextram osculis, bắt tay người mà hôn; — unguibus, bấu; — lapidibus, ném đá; — insidiis, làm mưu kế; appeti ignominiis, chịu sỉ nhục qúa bội; appetit dies septimus, ngày thứ bẩy đã gần đến; — nox, đêm tới; — meridies, đã gần đứng bóng; quid in illâ appetitur, có sự gì tốt trong người ấy sao.

Appia via, æ. *f.* đàng kia gần thành Roma.

Appiana mala, orum. *n. pl.* △ tiểu qủa. △ tiểu tần quả.

Appingo, is, nxi, pictum, gere. viết thêm, vẽ thêm.

Appingo, is, pegi, pactum, gere. nối thêm, bổ thêm, cột, buộc, đóng đinh.

Applaudo, is, si, sum, ere. cầm chầu, tung hô, vỗ tay mà mừng, mừng hát, khen, ngợi khen, khen cho. ‖ đạp đất cho bằng, đạp đất cho nó rung hầu trái lăn tới.

Applausor, oris. *m.* kẻ ngợi khen, kẻ khen cho, kẻ ưng, kẻ a dua.

Applausus, ûs. *m.* sự ngợi khen, mừng a dua.

Applicatio, onis. *f.* sự dán, sự buộc, đặt, tính chìu về sự gì.

Applicitus, a, um. đã cột, buộc, đặt kề, lập gần, nối làm một.

Applico, as, avi, vel cui, atum, vel citum, are. đặt, đặt trên, dán. ‖ hiệp làm một, tra vào, đặt gần; applicare oscula, hôn, hun; — se ad arborem, dựa mình trên cây; — castra flumini, đóng binh gần sông; — se ad flammam, tới gần ngọn lửa; — navem ad ripam, neo tàu gần bãi; — terræ, — ad terram, đem tàu phải đất; — se ad ductum alterius, phục người nào mà dạy hay là cai trị ta; — se ad aliquem, giao nghiã giao bạn cùng ai; — medicinam vulneri, đặt thuốc. ‖ nộp mình, phú mình cho người nào, theo chơn, làm nghiã cùng ai; — se ad fidem alicujus, tin ai; — aliquem alicui officio, — ad aliquod officium, phú việc cho người; — animum ad frugem, làm việc lành; — animum alicujus ad deteriorem partem, làm cho hư tính người nào; — unum annum, đã gần một tuổi; — aures amicas votis alicujus, dễ nghe lời thưa; quò me applicem? tôi sẽ trở mình bên nào?

Applodo, is, si, sum, ere. V. Applaudo.

Apploro, as, avi, atum, are. khóc gần hay là khóc vưới ai.

Applosus, a, um. *part.* Applodo. bổ quăng dưới đất.

Appluda, æ. *f.* V. Apluda.

Applumbatura, æ. *f.* sự hàn chì.

Applumbo, as, avi, atum, are. hàn chì.

Appluo, is, ui, ere. mưa xuống trên hay là gần.

Applutus, a, um. quăng, bắn.

Appono, is, sui, situm, ere. đặt đơm, đặt gần, đặt, — vưới, — trên. ‖ thêm, bổ làm một. ‖ sinh việc, gây việc. ‖ đặt trước. ‖ đổ vạ. ‖ dọn, sắm sửả, giúp, đem. ‖ dặt, dán; apponere lumen, đem đèn; — manum ad os, antè os, đặt tay trước miệng; — schalam, bắc thang lên; — de suo, lấy của mình mà bổ thêm; — custodem alicui, cho lính canh người; — mensam, dọn bàn; — cœnam, dọn cơm tối; — accusatorem, hối lộ kẻ cáo; — licitatorem, đặt kẻ lên giá cho mình.

Apporigo, is, exi, rectum, gere. trải gần, giơ ra gần.

Apportatio, onis. *f.* sự chở, xe, gánh.

Apporto, as, avi, atum, are. đem, vác, gánh, chở, xe. ‖ đặt cớ, làm cớ, làm dịp, đọc đàng.

Apposco. V. Adposco.

Appositè. *adv.* khéo, nhằm, cách lịch sự, đẹp đẽ.

Appositio, onis. *f.* sự lấy lẽ, dùng lẽ nọ lẽ kia, nói sách. ‖ cách phép trong sách mẹo, là khi hai tiếng *substantivo* ở một *casu* nhau, như *fluvius Sequana*, sông Sequana. ‖ sự hiệp nhau, cho hai đều làm một nhau, sự tra vào.

Appositum, i. *n.* tiếng bổ thêm mà khen hay là chê. △ biểu dương. ‖ sự gì đã để dành.

Appositus, ûs. *m.* sự đặt, dặt, dán, gắn, cách ở, thể.

Appotus, a, um. kẻ đã uống rượu lắm, kẻ say sưa.

Apprecatus, a, um. kẻ đã cầu xin, cầu nguyện.

Apprecio, as, avi, atum, are. đánh giá.

Apprécor, aris, atus sum, ari. cầu xin lắm, nguyện xin, nài xin, này xin. ‖ sủ vái.

Apprehendo, vel Apprendo, (trong phép văn thi) is, di, sum, ere. lấy, bắt lấy, câu, cầm lấy, nắm,

làm chủ; morsu apprehendere ad mandendum, cạp.

Appretio. V. Apprecio.

Apprimè. *adv.* lắm, tốt lắm, rất tốt, toàn hảo; apprimè rectissimè, rất trọn tốt rất trọn lành.

Apprimo, is, essi, pressum, premere. ép, ép lại, kẹp.

Apprimus, a, um. nhứt phẩm, bậc rất cao; apprimus tenax flos, hoa có rễ vững bền; vir summus apprimus, người có công rất lớn.

Approbatio, onis. *f.* sự ưng, sự lấy làm phải, sự xưng ra. ‖ lẽ, lẽ tin, lẽ quyết, sự luận lẽ, chứng lẽ.

Approbator, oris. *m.* kẻ ưng, kẻ lấy làm phải.

Approbè. *adv.* cách tốt, cách rất lành, tốt lắm, đáng khen.

Approbo, as, avi, atum, are. ưng, chấm cho, rằng phải, lấy làm phải, cho phép. ‖ lấy lẽ làm chứng, chứng lẽ; approbare aliquid auctoritate suâ, lấy quờn phép chấm cho sự gì; — aliquid alicui, chứng lẽ cho ai tin; approbat id fama, ai nấy lấy sự ấy làm phải.

Approbramentum, i. *n.* sự sỉ nhục, sự xấu hổ.

Approbus, a, um. kẻ rất tốt, rất lành, rất khôn, rất hiền lành, phải thế, có nết na rất tốt.

Appromissor, oris. *m.* kẻ lãnh, — lấy.

Appromitto, is, isi, issum, tere. lãnh, — lấy.

Approno, as, avi, atum, are. qùi gối, sấp mình dưới chơn.

Appropero, as, avi, atum, are. làm cho mau, bước tới, đi mau; approperare gradum, bước tới mau lắm; — ad cogitatum facinus, lo mà làm cho mau việc dữ đã toan. — mortem, giết mình.

Appropinquatio, onis. *f.* sự gần tới, sự đến, sự lân cận.

Appropinquo, as, avi, atum, are. gần đến, gần tới, ở gần, lại gần, ghé gần, áp, — gần, lâm.

Appropio. *Bib.* V. Appropinquo.

Appulsus, ûs. *m.* sự tới, đến, vào cửa.

Aprarius, a, um. thuộc về heo rừng.

Apricatio, onis. *f.* sự phơi nắng, sự khuất gió, sự sưởi mình.

Apricitas, atis. *f.* sự thanh trời, tốt trời, tốt khí, phong thổ điều hòa.

Apricor, aris, atus sum, ari. sưởi mình nơi mặt trời.

† Apriculus, i. *m.* heo cúi, heo biển. △ hải trư.

Apricus, a, um. sự đã phơi nắng, sự đặt ngoài nắng, đã khuất gió; apricus locus, nơi trống ngòai nắng và khuất gió; — homo, người hay sưởi mình ngòai nắng; hæc in apricum proferet ætas, lâu lâu thì sẽ biết rõ các việc ấy.

Aprilis, is. *m.* tháng Aprilis, tháng bốn bên tây.

Aprilis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về tháng Aprilis.

Aprinus, a, um. thuộc về heo rừng.

Apronia, æ. *f.* △ nam tinh. ‖ củ chóc.

Aproxis, is. *f.* chiếc chiếu.

Aprugna, æ. *f.* thịt heo rừng.

Aprugnus, a, um. thuộc về heo rừng.

Apsis, idis. *f.* nơi cong, vòng nguyệt, bán nguyệt, nhịp cầu, cong bánh xe, vòng tinh tú, dĩa, dĩa bàn; apsis summa, nơi tinh tú đã lên bậc cao hơn; — infima, nơi tinh tú ở bậc gần đất hơn. V. Absis.

Aptè, aptiùs, aptissimè. *adv.* nhằm, phải, xứng, — hạp, vừa, tốt, nên; aptè dispositum, bỉ bàng; aptè ad tempus dicere, nói nhằm thì.

Aptitudo, inis. *f.* cách ở, tài năng, trí khôn, sự giỏi.

Apto, as, avi, atum, are. dọn, sắm sửa, tra vào, ướm vào, lựa phần xứng, lựa đồ hạp, sắp lớp, soạn đồ; scitè et eleganter sibi vestes aptare, ăn mặc bỉ bàng; aptare instrumentum musicum, phím đờn; aptare quædam ad naturam, làm cho sự nào hóa nên như tự nhiên; aptari virtutibus, đặng nhơn đức cao; Danaûm insignia nobis aptemus, ta hãy mặc lấy khí giái dân Ghêlêcô.

Aptus, a, um. V. Adeptus.

Aptus, a, um. đã buộc, cột, hiệp làm một, đã lựa đôi, lựa phần, soạn đồ. ‖ đã xứng, đã hạp. ‖ có ích, đã tiện, lịch sự. ‖ aptus ad laborem, chắc việc; — ad aliquid, người rữa; — ex se se, kẻ có đủ của; — ex tribus, đã lấy ba đều làm một mà làm sự ấy; — regi, dễ trị; — alicui, ưa nhau, tính ưa hạp; aptum pallium ad omne anni tempus, áo bề ngòai dùng đặng trong bốn mùa.

Apua, æ. *f.* giống cá cơm.

Apud. *præp.* cai accusativo. tại, nơi, gần, trước mặt, ở nơi, cùng; apud forum, ở nơi chợ, ngòai chợ; — judicem dicere, thưa việc trước mặt quan đoán xét; — focum sedere, ngồi gần bếp; — exercitum esse, theo binh; — aliquem ruri esse, ở trong nhà quê người nào; — juventutem, trong kẻ còn trẻ tuổi; — illum fuit usus juris, người ấy biết phép công bình; — te tecum erat, nó ở trong nhà cùng mầy; — majores nostros, thuở hay là đời các tổ tông chúng tôi; — Platonem scriptum est, có lời kí chép trong sách ông Plato; — matrem rectè est, mẹ tôi sức khỏe; sum apud te primus, ông chẳng tin người nào ví cho bằng tôi; apud se esse, tỉnh táo; phải đặt *apud* cùng các verbo chỉ sự ngủ sự chẳng day động, và phải đặt

ad cùng các verbo chỉ sự day động.

* Apus, odis. *f.* con chim địa đàng, (vì là con chim rất tốt.)

* Apusia, æ. *f.* sự vắng mặt. ‖ sự thiệt hại.

Apyrina, orum. *n. pl.* (phải ám hảo mala, trái) trái lựu.

Apyrinus, a, um. chẳng có hột cứng.

Apyrotus, vel Apyrotos, i. *m.* △ dạ minh châu, giống chẳng hay hư trong lửả.

AQ

Aqua, æ. *f.* nước. △ thủy; aqua dulcis, nước ngọt; — salsa, nước mặn; — pluviæ, — pluvialis, — cœlestis, — imbrium, nước mưa; — maris, nước biển; — benedicta, nước thánh, nước lễ; — pura, nước lã; — turbulenta, nước đục; — limpida, nước trong; — pura, nước nễ; aqua prima è foliis vel aliis rebus expressa, nước cốt; — recedens, giặt mớn; aquæ recentis vestigium, mớn nước; aquam ex imbribus decidentem recipere, hứng nước; aquam ascendere, nước lên; — descendere vel recedere, nước ròng; ex aquæ mutatione morbum contrahere, ngã nước; ex aquæ mutatione non benè se habere, chối nước; aquam aliquò pertingere, lút, nước lút; — ad verticem capitis pertingere, lút ngập; — ad caput, ad collum pertingere, lút dầu, lút cổ; aqua velociter currens, nước cuộn cuộn, săn cuộn cuộn; — varios colores reddens, sặc sò; murmur aquæ scaturientis, suối dờn; ferri aquæ impulsu, trôi, — sông; aquis permittere, thả trôi; in aquis suffocari, chết trôi; aquâ extrahere, vớt lên; aquam manibus potare, uống vục; in lusûs modum aquam manu agitare, vọc nước; aqua inter cutem, bịnh thũng; aquam cedo manibus, cho nước rửa tay; aquâ adversâ navigare, chèo nước ngược; aquam à pumice postulare, muốn trổ nước bởi đá nổi; — perdere, luống công; in aquâ scribere, quên, hay là mất ngày mất giờ và uổng công; aquâ et ligne interdici, đã phải cấm nước và lửa, nghiã là phải đày.

Aquæ, arum. *f.* các thứ nước bởi núi non mà chảy ra, và dùng mà chữa lấy tật nguyền người ta, như mạch nước nóng.

Aquæductio, onis. *f.* sự đem nước cho nó chảy nơi kia.

Aquæductus, ûs. *m.* máng nước, máng đem nước chảy chỗ nọ chỗ kia. ‖ phép đem nước qua giữa đất kẻ khác.

Aquæ haustus, ûs. *m.* phép đi múc nước trong nhà người ta, hay là dùng đồ nào mà đem nước qua trong nhà mình.

Aquagium, ii. *n.* phép đặt máng nước trong đất người ta.

Aqualiculus, i. *m.* bụng. ‖ máng mà để của heo ăn.

Aqualicus, i. *m.* bụng. ‖ ruột lớn dùng mà làm dồi. ‖ máng để của cho loài vật ăn.

Aqualis, is. *m.* bình tích thủy, bình nước.

Aquans, tis. *omn. gen.* kẻ đi múc nước.

Aquariolum, i. *n.* nhà lều mà rửa bát.

Aquariolus, i. *m.* et

Aquariola, æ. *f.* kẻ giúp sự gì cho người nữ xấu nết.

Aquarium, ii. *n.* ao, hồ nước, chỗ sấm mà giặt áo hay là rửa bát.

Aquarius, ii. *m.* △ tí, huỳnh đạo thập nhứt chi cung, tí là dấu thứ mười một trong mười hai cung huỳnh đạo. ‖ quan áp việc các máng nước, kẻ làm nghề máng nước, kẻ làm ống thụt. ‖ kẻ gánh nước.

Aquarius, a, um. thuộc về nước; aquarius sulcus, đàng mương cho nước chảy; aquarium vas, bình nước.

Aquaticus, a, um. sự hay sống hay là hay mọc dưới nước. ‖ kẻ có bịnh thũng; aquaticus auster, gió nam hay làm cho mưa xuống; aquatica avis, chim bè, chim hay ở dưới nước.

Aquatilis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về nước; herba aquatilis, rong, — rêu; aquatilia, thủy tộc; aquatilis musculus, chuột nhỏ hay ở dưới nước; aquatilis humor, sự gì hay chảy như nước; aquatile pecus, loài vật hay ở dưới nước.

Aquatio, onis. *f.* sự sắm nước cho lâu. ‖ chỗ đi múc nước. ‖ sự rảy, tưới nước, mưa dầm, nước lụt.

Aquator, oris. *m.* kẻ đi múc nước, sắm —.

Aquatus, a, um. đã chế đã pha nước. ‖ sự gì chẳng đặc dễ chảy. ‖ sự có nước.

Aquifolia, æ. *f.* vel

Aquifolium, ii. *n.* △ đống thanh thọ.

Aquifolius, a, um. thuộc về đống thanh thọ.

Aquila, æ. *f.* chim phụng hòang. ‖ tinh tú. ‖ chim phụng hòang binh Roma đặt trên cờ. ‖ giống cá.

Aquilegia, æ. *f.* △ trương chí thể.

Aquilegium, ii. *n.* ao, hồ nước. ‖ cách sắm nhiều nước.

Aquilex, egis. *m.* kẻ lo, kẻ giữ việc nước, kẻ làm ống thụt, kẻ kiếm mạch nước.

Aquilicia, orum. *n. pl.* vel

Aquilicium, ii. *n.* lễ kính bụt kia mà cầu đảo, cầu mưa, đảo vũ.

Aquilifer, eri. *m.* kẻ phất cờ, tổng cờ trong binh Roma.
Aquilinus, a, um. thuộc về chim phụng hòang.
Aquilo, onis. *m.* gió bấc, gió sóc.
Aquilonaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về gió bấc, gió sóc.
Aquilones, um. *m. pl.* dông tố, bão tát, bão bùng.
Aquilonius, a, um. V. Aquilonaris.
Aquilus, a, um. đen mốc mốc, đen xám, xám tro.
Aquimanarium, ii. *n.* et
Aquimanale, ii. *n.* et
Aquimantile, is. *n.* et
Aquiminale, is. *n.* et
Aquiminarium, ii. *n.* et
Aquiminarius, ii. *m.* et
Aquiminile, is. *n.* thau nước mà rửa tay, bình nước.
Aquinas, atis. *omn. gen.* thuộc về thành
Aquinum, i. *n.* N. U.
Aquor, aris, atus sum, ari. *dep.* chở nước, đi múc nước, sắm nước cho lâu, chở nước ngọt, gánh nước. ‖ cho loài vật uống nước, dắc uống nước; aquari ex flumine, chở nước sông; — sub mœnibus urbis, nó đi chở nước dưới thành; aquatum equos egredi, dắc ngựa uống nước.
Aquosus, a, um. nơi có nhiều nước, nơi ướt át; aquosus languor, bịnh thũng; — campus, đồng ướt có nhiều mạch nước; aquosæ nubes, mây mưa.
Aquula, æ. *f.* rạch, suối nhỏ. ‖ aquulam suffundere, đổ nước trên mặt mũi người ta khi mất viá.

AR

Ara, æ. *f.* bàn thờ. ‖ tinh tú kia. ‖ nơi vững vàng mà bàu chữa người ta; aræ destinare, để dành mà tế lễ; ara legum, toà phép công bình; in aram confugere, chạy đến bàn thờ như nơi vững hay bàu chữa kẻ tới đó; pro aris et focis certare, đánh giặc vì đạo cùng vì quê vức.
Araba, æ. *f.* △ giống cây đào bất lế.
Arabarches. V. Alabarches.
Arabarchia. V. Alabarchia.
Arabia, æ. *f.* miền đất phương đông; Arabia Petræa, như đá; — Deserta, như rừng cát; — Felix, có phước.
Arabicè. *adv.* cách như người Arabia.
Arabicus, a, um. thuộc về Arabia.
Arabilis, *m. f.* le. *n.* lis. cày đặng.
Arabs, is. *omn. gen.* người xứ Arabia.
Arachne, es. *f.* giống con bướm.
Arachus, i. *m.* vel
Aracus, i. *m.* △ dã đậu tử thảo.
Araciæ, arum. *f. pl.* chuối trắng. △ vô hoa bạch qủa.
Aræ, arum. *f. pl.* bàn thờ. ‖ lố, rạn, đàng đắp bờ sông, đàng đắp trên bãi biển.
Aræostylos, i. *f.* nhà có cột cách xa nhau.
Aragonia, æ. *f.* N. R.
Aram. *indecl. Bib.* N. H.
Aramus, i. *m.* giống con chim ông già. △ hỉ hạp diểu, con chim cò.
Aranea, æ. *f.* con nhện. ‖ lông con. ‖ lưới nhện, váng —. ‖ trác ảnh.
Araneola, æ. *f.* et
Araneolus, i. *m.* nhện con, nhện nhỏ.
Araneosus, a, um. có nhiều lưới nhiều váng con nhện, thuộc về con nhện.
Araneum, i. *n.* con nhện, lưới nhện. ‖ giống bông như lưới nhện hay bao trái cây, giống tổ sâu.
Araneus, i. *m.* con nhện. ‖ giống cá có mu.
Araneus, a, um. thuộc về con nhện; araneus mus, loài chuột hôi.
Ararat. *ind.* N. M.
Aratio, onis. *f.* sự cày đất.
Arationes, um. *f.* ruộng cày đặng, nhà quê.
Aratiuncula, æ. *f.* ruộng nhỏ cày đặng.
Arator, oris. *m.* kẻ cày; cedebat taurus arator equo, thuở ấy con bò đực cày thua con ngựa.
Arator, oris. *m.* tên người làm văn. △ thi nhơn.
Aratorius, a, um. thuộc về sự cày.
Aratro, as, avi, atum, are. cày lần thứ hai.
Aratrum, i. *n.* cái cày; relinquere aratra defixa in medio opere, bỏ cái cày khi đã làm nửa phần việc.
Aratura, æ. *f.* V. Aratio.
Aratus, i. *m.* N. H.
Arax, acis. *m.* giống đậu.
Arbella, æ. *f.* N. U.
Arbilla, æ. *f.* mỡ dư, beó quá. ‖ mỡ.
Arbiter, tri. *m.* giám thị, kẻ xét, kẻ đoán việc, hiệu sự, xử việc, làm chứng. ‖ chủ tể, chúa cả; arbiter annonæ, quan đánh giá của bán nơi chợ, quan áp chợ; — iræ, quan trả phần phạt; — inter aliquos, kẻ giao hòa cùng hay là cho kẻ khác; — de finibus, giám thị mộc bài; — litterarum, quan chánh trạm; arbitri jam mihi vicini sunt, những người ở gần nhà tôi biết mỗi sự tôi; arbitrum cedo quemvis, dầu ai đoán xử tôi cũng chịu; ad arbitrum ire, đi cùng đi trước mặt quan đoán xử; ab arbitris remota, vel libera loca, vel sine arbitris, nơi vắng vẻ chẳng ai làm chứng; remotis arbitris, chẳng có ai làm chứng.
Arbitra, æ. *f.* nữ nhơn giám thị.
Arbitralis judicatio, onis. *f.* sự đoán xử, chịu giám thị đoán xử.
† **Arbitramentum**, i. *n.* là khi hai

bên kiện nhau xin người nào phân xử cho hòa.

Arbitrariò. *adv.* mặc ý, mặc lòng. ‖ thật, thật thì, mựa khá hồ nghi; haud arbitrariò perii, thật thì tôi phải mất.

Arbitrarius, a, um. sự mặc ý, mặc lòng.

Arbitratus, ûs. *m.* sự muốn, ý muốn, sự mặc lòng, sự theo ý riêng. ‖ sự giám thị; arbitratu tuo, mặc ý, mặc mầy; — suo vendere, buón bán mặc sức; in arbitratum victori se dedere, nó hàng đầu kẻ dã thắng trận.

Arbitrium, ii. *n.* sự mặc ý, mặc lòng, sự muốn, sự ý. ‖ phép, sự đặng, sự thong thả. ‖ sự đoán xử; ad arbitrium suum, arbitrio suo, mặc ý, mặc lòng; arbitrii sui homo, vel arbitrio suo agens, người cới tác; aliquem suo arbitrio permittere, để nể; suo arbitrio, tại ý; ad ejus arbitrium sic relinquatur, thây nó; cujuspiam arbitrio, trối ai; pro tuo arbitrio, quid ad me? trối kệ; arbitrium liberum, phép làm hay là chẳng làm, phép thong thả; — urbis habere, quan tổng thành; arbitria belli pacisque agere, có quờn liệu sự giặc hay là giao hòa; ad arbitrium alicujus totum se fingere et accommodare, phục ý người ta mọi bề.

Arbitro, as, avi, atum, are. vel Arbitror, aris, atus sum, ari. *dep.* đoán ngờ, xét, tưởng, ước, ngỡ là. ‖ đoán xử, phân xử. ‖ xét, xem xét, dò; rem alienam arbitrari suam, nhìn lầm, nhìn lờ.

Arbor, oris. *f.* cây, mộc, cây cối. ‖ cột cái ép, cột bộng ép. ‖ cái chèo, cột tàu; arbor novella, cây nhỏ; arbor vetula, cây già; arbor Jovis, △ trữ mộc; — infelix, cột mà sửa tù; arborem conscendere, leo lắt, trèo cây; — oriri, mọc phún phún; arbor vento inclinata, cây xiêu; arbor recta, cây róng.

Arborarius, a, um. sự hay là kẻ yêu ở trên cây.

Arborator, oris. *m.* kẻ làm kẻ giữ vườn cây.

Arborea, vel Arboria falx, rựa phẳng mà phát cây.

Arboresco, is, ere. nên cây, nên lớn như cây.

Arboretum, i. *n.* vườn cây, vườn đã trồng cây.

Arboreus, a, um. thuộc về cây.

† Arboridens ramus, i. *m.* nhánh đã sắm cho nó nên cây.

Arbos, oris. *f.* cây hay sinh trái.

Arbuscula, æ. *f.* cây nhỏ.

Arbustivus, a, um. vườn, nơi đã trồng cây, có cây; arbustiva vitis, cây nho có cây khác làm choái.

Arbusto, as, avi, atum, are. trồng cây; arbustare agrum populo, trồng dương mộc một đồng.

Arbustula, æ. *f.* V. Arbuscula.

Arbustum, i. *n.* vườn cây, nơi có nhiều cây sinh trái, cây.

Arbuteus, a, um. thuộc về trái dương môi.

Arbutum, i. *n.* △ dương môi.

Arbutus, i. *f.* cây dương môi.

Arca, æ. *f.* hòm, — rương, — xe; arca maxima, hòm rương; — rotata, hòm xe; — superiùs plana, hòm bằng; — superiùs convexa, hòm vỏ măng; — medicinarum, tủ thuốc; arcæ species, tủ. ‖ ngục. ‖ hòm đất. ‖ bờ đập. ‖ lỗ mà tra vaò đồ. ‖ nơi sâu trong đồ chạm leò; arca vestiaria, hòm để aó.

Arcades, um. *m. pl.* kẻ ở xứ

Arcadia, æ. *f.* N. P.

Arcadicus, a, um. thuộc về Arcadia. ‖ người mê muội, dốt nát.

Arcanè. *adv.* vel Arcanò. *adv.* cách kín, cách tư.

Arcanum, i. *n.* sự kín, — đáo, mầu nhiệm, âm hao, sự tế vi, vi diệu, ẩn vi; arcanorum celantissimus, người kín miệng; arcana ad aures loqui, dỉ tai, dỉ lời.

Arcanus, a, um. kín, — đáo, mầu nhiệm, ẩn vi.

Arcarius, ii. *m.* kẻ giữ của cải, kẻ giữ hòm tiền bạc. ‖ kẻ đổi tiền bạc. ‖ kẻ làm hòm.

† Arcatus, a, um. cong, có hình như cung.

Arcella, æ. *f.* hòm nhỏ, hòm vỏ măng.

Arcella, æ. *f.* giống giàn có hình vòng nguyệt để cho cây nho leo.

Arcellatus, a, um. có hình vòng nguyệt, bán nguyệt.

Arceo, es, cui, ere. can, ngăn —, ngừ, ngăn đón, đuổi, cấm chẳng cho qua, chẳng cho vào. ‖ ngăn lại, cầm lại, buộc, trói. ‖ đòi. ‖ vincula arcebant palmas, nó có lòi tói trói tay.

Arcera, æ. *f.* giống võng, kiệu cho kẻ liệt. ‖ giống xe kín như hòm. ‖ aó dài.

Arcessitor, oris. *m.* kẻ đi đòi, kẻ cáo.

Arcessitus, a, um. đã đòi, đã kêu, sai kêu. ‖ sự cao qúa, lời cao, chẳng đơn sơ, cao cách, khoe khoang; arcessitum dictum, lời cao.

Arcessitus, ûs. *m.* lịnh đòi, phụng truyền, sự đòi; ipsius arcessitu veni, tôi đến bởi người đòi.

Arcesso, is, ivi, itum, ere. đòi, sai đòi, sai kêu. ‖ lấy bởi, kéo bởi, bắt đem. ‖ xui giục, gây.

Arceuthinus, a, um. thuộc về cây ngô châu du.

* Archaicus, a, um. cách cũ, theo thói phép cựu.

* Archaismus, i. *m.* cách nói như đời xưa. △ cổ ngôn, cổ tự.

* Archangelica, æ. *f.* đang qui. △ khương hoạt.
†Archangelus, i. *m.* Arocangiô, đấng trên thiên thần và thông tin lành.
Archerostis, is. *f.* vel
Archesostis, is. *f.* giống củ chóc. △ nam tinh.
* Archetypum, i. *n.* cảo, gương, khuôn.
* Archetypus, a, um. khuôn, cảo; ab archetypo decedere, — labi, chẳng in khuôn, chẳng lột khuôn; archetypi amici, kẻ trọn nghĩa.
* Archiater, tri. *m.* vel
Archiatrus, i. *m.* chánh ngự y.
Archibulus, i. *m.* kẻ giữ việc nhà vua, kẻ giữ của cải.
* Archidiaconus, i. *m.* đấng cai các thầy phó tế.
Archidux, ucis. *m.* quan tướng nhứt, nguơn soái.
Archiepiscopatus, ûs. *m.* chức đấng cai giám mục.
* Archiepiscopor, aris, ari. chịu chức cai giám mục.
* Archiepiscopus, i. *m.* đấng cai giám mục trong địa phận mình.
* Archigallus, i. *m.* hòa thượng bụt kia. ‖ kẻ đã thiến thân mình.
Archigerontes, tum. *m. pl.* người nhứt trong các lão mão.
Archigrammateus, ei. *m.* kí lục nhứt nhà vua, quan bộ hình, quan giữ ấn.
Archilevita, æ. *m.* đấng cai các thầy LEVITA.
* Archilochius, a, um. sỉ nhục qúa, lời châm chích, sự châm chích dữ lắm.
* Archimagirus, i. *m.* △ thượng thiện, quan nhứt trong bếp.
* Archimandrita, æ. *m.* thầy cả cai dòng.
Archimedes, is. *m.* tên người thiên văn có danh tiếng lắm.
* Archimimus, i. *m.* thầy tuồng.
Archipelagus, i. *m.* phần biển cả.
* Archipirata, æ. *m.* thầy các bợm ăn cướp giữa biển.
Archippocomus, i. *m.* quan thượng mã.
Archippus, i. *m.* quan áp taù ngựa vua, hay là quan thượng mã.
* Archipresbyter, eri. *m.* thầy cả cai các thầy khác.
* Archipresbyteratus, ûs. *m.* chức cai các thầy cả trong một địa phận.
Architecta, æ. *m.* ông giám thành, thợ cất nhà.
* Architectatio, onis. *f.* vel
* Architectio, onis. *f.* sự giám thành coi hay là làm nhà.
* Architecto, onis. *m.* vel
Architecton, onis. *m.* quan giám thành, thợ áp việc cất nhà.
* Architectonice, es. *f.* việc giám thành, việc làm nhà.
Architectonicus, a, um. thuộc về sự giám thành, — sự cất nhà.
Architector, oris. *m.* quan giám thành, thợ nhứt hay việc làm nhà.
Architector, aris, atus sum, ari. *dep.* làm nhà, dựng nhà, làm việc giám thành; architectari voluptates, tìm kiếm, bày vẽ, bày đặt những sự vui chơi.
Architectura, æ. *f.* phép nghề làm nhà, — xây thành, nghề giám thành. ‖ đồ hay là phần sự giám thành, hay là việc cất nhà.
Architectus, i. *m.* ông giám thành, thợ nhứt hay làm hay coi nhà. ‖ kẻ làm hay là bày vẽ, bày đặt sự gì; architectus sceleris, kẻ bày mưu kế mà làm sự dữ, thầy ăn cướp; — verborum, kẻ đặt tiếng mới; — fallaciarum, ngụy kế; — omnibus Deus, Chúa đã dựng nên mọi sự; — legis, đấng lập lề luật.
* Architelones, is. *m.* quan thủ ngữ. ‖ quan áp điền tô, áp điền trang.
* Architalassia, æ. *f.* chức quan hay việc biển. △ trấn hải môn.
* Architalassus, i. *m.* quan nhứt phẩm hay việc biển. △ trấn hải tướng quân.
* Architeorus, i. *m.* quan áp việc tuồng tập.
* Architis, idis. *f.* N. ID.
* Architria, æ. *f.* nhà lều, phòng nhỏ.
* Architriclinus, i. *m.* quan áp việc dọn tiệc, — dọn ăn.
* Archium, ii. *n.* vel
* Archivum, i. *n.* △ tàng thơ lâu, nhà mà để sổ bộ. ‖ lầu đài.
* Archon, ontis. *m.* chức quan kia.
* Archontopulus, i. *m.* kẻ cầm gươm trước vua. ‖ quan áp tàu ngựa vua.
* Archos, i. *m.* V. Archon.
Archytas, æ. *m.* N. H.
† Arcifinalis, *m. f.* le. *n.* is. vel
Arcifinius, a, um. ruộng đồng có núi, hay là suối, hay là đàng quan, hay là rừng làm mộc bài.
Arcima, æ. *f.* võng, cáng, kiệu. ‖ dưa.
Arcio, is, ivi, itum, ire. V. Adigo.
Arcipotens, tis. *omn. gen.* vel
Arcitenens, tis. *omn. gen.* kẻ cầm cung trong tay. ‖ dấn, hùinh đạo cửu cung, dấn là dấu thứ chín trong hùinh đạo.
Arcivus, a, um. sự hay là kẻ hay cầm lại, ép lại, buộc. ‖ hay đuổi, xua —, chẳng cho vaò.
Arctatio, onis. *f.* sự làm cho hẹp, làm cho vấn, làm cho rụt lại.
Arctatus, a, um. chặt, hẹp, rụt lại.
Arctè. *adv.* cách hẹp, — mố, nhặt, đông đặc; arctè dormire, ngủ mạnh; — alligare, buộc chặt; — habere, giữ nhặt nhiệm lắm.
* Arcticus, a, um. thuộc về bắc cực.
Arcto, as, avi, atum, are. làm cho hẹp, đặt chen chúc, làm cho cực, giữ nhặt.
* Arctophylax, acis. *m.* tinh tú kia.

Arctos, cti. *f.* bắc dẩu. △ khôi tinh.

Arctous, a, um. thuộc về bắc, thuộc về bắc cực.

Arcturus, i. *m.* ngôi sao trong bắc dẩu.

Arctus, a, um. đã hẹp lại, đã ép, đã đặt chen chúc; arctum animum solvere, giải trí kẽo mệt hay là bởi phải sự rầu rĩ; arctis in rebus opem ferre alicui, giúp kẻ phải sự ngặt; arcta fames, sự đói lắm; arctæ leges, luật phép nhặt; arctior somnus, ngủ mê; arctissimum amoris vinculum, nghiã keo sơn.

Arcuarius, a, um. thuộc về cung tên.

Arcuarius, ii. *m.* thợ cung tên.

Arcuatìm. *adv.* cách như cung.

Arcuatio, onis. *f.* sự cong, hình như cung, như nhịp cầu.

Arcuatus, a, um. có hình cong, hình cung; arcuatus morbus, bịnh bủng beo, hùinh đãn.

Arcubalista, æ. *f.* ná, hay là giống con rắn.

Arcubalistarius, ii. *m.* thợ ná, kẻ làm ná, kẻ bắn ná.

Arcubiæ, arum. *m. pl.* vel

Arcubii, orum. *m. pl.* quân canh thành lũy.

Arcula, æ. *f.* hòm nhỏ, hộp; arcula rebus pretiosis destinata, hòm gương; — loculata, hòm ngăn.

Arcula, æ. *f.* con chim hay tỏ điềm dữ.

Arcularius, ii. *m.* thợ hòm, thợ yên viết, thợ tủ.

Arculum, i. *n.* mũ kia.

Arculus, i. *m.* bụt hay sự có hình cung, giống mũ êm cho dễ đội của; arculus Ephippii, cổ rối.

Arcuo, as, avi, atum, are. uốn sự gì cho nên hình cung hình vòng.

Arcuor, aris, atus sum, ari. cúi mình, đi cong lưng.

Arcus, ûs. *m.* cung tên. ‖ nhịp cầu. ‖ giống bán nguyệt rực rỡ cho đặng rước kẻ đã thắng trận. △ bài lâu. ‖ mây mống; arcum adducere, — curvare, — flectere, — intendere, — lentare, — lunare, — sinuare, — tendere, giương cung; — lapidum compagibus efficere, lấy đá mà xây nhịp cầu; — porrigere, hàng đầu; — tendere aliquò, nhắm nhía đến nơi kia. ‖ giàng; sagittam arcu emittere, lẩy cung; arcûs vagina, đãy cung; arcus quo glandes emittere solent, giàng đạn; arcu sagittas vel glandes emittere, bắn giàng; locus ubi in arcu glans collocatur, huyền cung; arcum tendere, rán cung.

Ardalus, i. *m.* tên kẻ đã bày vẽ sự tên cung.

Ardea, æ. *f.* chim cò.

Ardelio, onis. *m.* kẻ làm xàng xịu.

Ardens, tis. *omn. gen.* nóng, đốt, cháy đỏ. ‖ nóng nẩy, sốt sắng, hẩy. ‖ nong nả, nong giận. ‖ chói loà, sáng loà. ‖ phải lòng, mê đắm, mê mẩn; ardens febris, sốt mặt; — studium, sự ái mộ, tình ái mộ.

Ardentèr. *adv.* cách sốt sắng, nóng, — nẩy, nong nả, búi đi, ái mộ, tâng bẳng, vỡ lỡ.

Ardeo, es, si, sum, ere. đốt, cháy, hẩy, rát rao, viêm, nóng. ‖ sốt sắng, làm búi, làm vỡ lỡ. ‖ chói lòa, sáng lòa. ‖ mộ, ái mộ, mơ ước, thèm, muốn lắm; ardere aliquem, ái mộ người nào lắm; — irâ, bẳng gan; — in gutture, gắt cổ.

Ardeola, æ. *f.* chim cò con.

Ardesco, is, cere. lửa cháy, đã nhen lửa, lửa đỏ. ‖ mài; ardescere irâ, giận tâng bẳng; — in nuptias, ước ao kết bạn lắm; — in mucronem, mài mũi nhọn; — pariter, pariter silere, dễ giận dễ ở lặng; — vino, nóng tính vì rượu.

Ardor, oris. *m.* sự nóng, — nẩy, sự ước ao, ái mộ, muốn lắm, tính tình. ‖ sự yêu mến; ardor oculorum, con mắt sáng chói; — animi, tính nóng.

Ardosia, æ. *f.* ngói bằng bằng đá.

Arduitas, atis. *f.* gò, dốc.

Arduum, ii. *n.* nơi cao, nợi dốc, hiểm hóc.

Arduus, a, um. cao, dốc, khó, hiểm hóc. ‖ khó, mắt mỏ; rebus in arduis, trong cơn ngặt; arduâ cervice, ngóng cổ.

Area, æ. *f.* sân, chợ, luống đất. ‖ nền, sân sướng. ‖ đồng. ‖ quầng mặt trăng; areola olerum, đám rau. ‖ bịnh hay làm cho rụng lông, rụng tóc. ‖ đám đất vuông một thước. ‖ người có ba mươi tuổi. ‖ tiền đàng.

Area, æ. *f.* N. ID. ‖ N. IN. ‖ tên mạch nước kia.

Arealis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về sân sướng; areale cribrum, cái sàng.

Areca, æ. *f.* cây cau; culter ad secandam arecam, dao cau; fructus arecæ, trái cau. △ binh lang; species arecæ, cây nhum.

Arefacio, is, feci, factum, cere. phơi, làm cho khô, làm cho héo đi; arbor arefacta, cây chết đứng.

Arei, orum. *m. pl.* N. H.

Arena, æ. *f.* cát, sạn, sỏi, bờ, bãi, sân sướng đã rắc cát để làm đám hát, đám đua vật; arenâ arcere, chẳng cho tới; — impingere aliquem, ngăn cấm sự người ta muốn làm.

Arenaceus, a, um. có cát, đất sỏi. ‖ khô khan.

Arenaria, orum. *n. pl.* vel

Arenariæ, arum. *f. pl.* gò cát, đống cát.

Arenarius, ii. *m.* kẻ có nghề võ, kẻ hay đua vật.
Arenatio, onis. *f.* sự tô vách.
Arenatum, i. *n.* cối bằng vôi vừơi cát.
Arenatus, a, um. đã có cát, đã chế cát.
Arenavigus, a, um. hay xiêu lạc giữa cát.
Arenosus, a, um. đầy cát, có nhiều sạn.
Arens, tis. *omn. gen.* khô, — khan, — héo, — khao, — khốc; arens fluvius, sông cạn ; — plaga, đất khô khan; — silva, rừng cây chết đứng ; — sitis, khát nước lắm.
Arenula, æ. *f.* cát nhỏ.
Areo, es, rui, ere. heó đi, khô đi, héo don, khô héo.
Areola, æ. *f. dim.* Area. vồng ; areola olerum, vồng rau, đám rau ; areolam cumulare, làm vồng; — elevare, đánh vồng.
Areopagita, æ. *m.* vel
* Areopagites, æ. *m.* quan thuộc về công đồng thành Athena. ‖ quan công bình, quan chẳng chịu hối lộ.
* Areopagiticus, a, um. thuộc về công đồng thành Athena.
Areopagus, i. *m.* công đồng thành Athena.
Areopenna, æ. *f.* vel
Areopennis, is. *f.* sào đất.
Ares, thay vì Aries.
Aresco, is, arui, cere. héo, — don, khô héo, chết queo; planta arescens, cây chết queo ; arescere in gemmas, ra cứng như đá, hóa nên đá.
Aresta bovis. *f.* △ giống thảo tử, hà xa.
Aretalogus, i. *m.* kẻ dạy sự phong hoá. ‖ kẻ hay nói chơi, nói vặt, làm cho người ta vui cười.
Arferia (phải ám hảo, aqua) nước quen dùng khi đã đơm quải rồi.

Argæus, i. *m.* N. M.
Argema, æ. *f.* vel Argema, atis. *n.* vel
Argemon, onis. *n.* giống vảy cá trong con mắt.
Argemone, es. *f.* vel
Argemonia, æ. *f.* giống như cây muồng.
Argentaria, æ. *f.* nhà hay thay đổi bạc. ‖ nhà thợ bạc, mỏ bạc.
Argentarium, ii. *n.* hòm chắc mà để bạc, đồ bạc.
Argentarius, ii. *m.* kẻ giữ bạc, kẻ giữ hòm hay là phát bạc.
Argentarius, a, um. thuộc về bạc ; argentaria mensa, nhà hay đếm bạc, giao bạc; argentaria cura, sự lo lắng cho đặng bạc ; — creta, đất trắng, bạch thổ mà chuốt bạc ; — inopia, sự thiếu bạc ; argentarius commeatus, bạc đi đàng.
Argentatus, a, um. sự đã mạ bạc, xuy bạc.
Argenteolus, a, um. bằng bạc.
Argenteus, a, um. bằng bạc, có bạc, thuộc về bạc. ‖ láng như bạc, giống như bạc; argenteus crinis, tóc bạc ; — fons, mạch nước trong lắm.
Argenti exterebronides, is. *m.* kẻ bòn tiền bạc, nặn vọt bạc.
Argentifer, a, um. vel
† Argentifex, icis. *omn. gen.* hay sinh bạc.
Argentifodina, æ. *f.* mỏ bạc.
Argentosus, a, um. đã chế bạc, pha bạc.
Argentum, i. *n.* bạc. △ ngân. ‖ tiền bạc, vàng bạc. ‖ đồ bạc. ‖ của cải ; argentum vivum, thủy ngân ; — rasile, bạc đã đánh cho láng ; — signatum, bạc có hiệu ; — pustulatum, bạc luyện ; — præsentaneum, — præsens, tiền mặt, bạc mặt.
Argestes, æ. *m.* gió may.
Argilletum, i. *n.* nơi trong thành Roma co nhiều nhà các người thợ. ‖ argilletanæ tabernæ, hàng phố bán sách.
Argilla, æ. *f.* đất sét, gốm.
Argillaceus, a, um. vel
Argillosus, a, um. bằng đất sét, có gốm, có đất sét.
Argivus, a, um. người Ghêlêco.
* Argo. *indecl.* tên tàu kia. ‖ tên tinh tú.
Argolicus. V. Argivus.
* Argon, i. *m.* kẻ gảy đờn kìm.
Argonavis, is. *f.* tinh tú kia.
* Argonauta, æ. *m.* N. H. ‖ bạn tàu, hay là kẻ làm biếng cầm lái ở lâu dọc đàng.
Argos, i. *n.* N. U.
* Argous, a, um. thuộc về tàu Argo.
Arguens, entis. *omn. gen.* kẻ quở trách.
Argumentalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về đề, ra đề, thuộc về lẽ.
Argumentatio, onis. *f.* câu luận lẽ và câu kết.
Argumentor, aris, atus sum, ari. *dep.* lập câu luận cùng lấy lẽ mà chứng lời nói, cãi lẽ, đoán, biện luận, nghị luận, định chứng, nói —, ước chừng ; argumentari aliquid, vel de aliquâ re, bàn luận sự gì.
Argumentosus, a, um. sự hay gồm nhiều đều nhiều lời, nhiều lẽ.
Argumentum, i. *n.* đề, đề sách, câu có ba phần, câu mở, câu luận cùng câu kết, lẽ mà làm chứng, chứng cớ, lẽ xét, lời ước chừng, dấu, — tích ; argumentum grave et firmum, lẽ mạnh và vững vàng; argumentum vanum et frigidum, lẽ yếu đuối và vô ích ; argumenti satis est, đã đủ lẽ.
Arguo, is, ui, utum, ere. tỏ, — ra, làm chứng, làm dấu, đặt, ra chứng cớ. ‖ bắt lẽ, bắt, quở, — trách, cáo, mắng, sửa, — dạy, sửa đang, bắt lỗi; rerum levium indesinen-

ter arguere, nói phút phắt; arguere aliquem ex moribus, lấy phép nết người mà đoán cho nó; id quod arguis, sự người bắt.

Argutatio, onis. *f.* sự kêu khi hai đều chẳng hiệp làm một cùng nhau cho nên.

Argutator, oris. *m.* kẻ hay nói lẽ có hình bóng sự thật, kẻ nói lẽ gạt khéo. || kẻ hay nói lẩy, — nói chơi, — vặt miệng.

Argutè. *adv.* cách khéo, — có trí, — mưu kế.

Argutia, æ. *f.* et Argutiæ, arum. *f. pl.* lời khéo, — khôn khéo, lời vui chơi, lời khéo gạt, lời quanh co khéo. || lời quấy, lời phàm; argutiæ digitorum, ngón tay cựa quậy, sự giơ ngón tay; — operum, việc rất khéo; — vultûs, mặt vui phương phi; — pueri, sự con nít giỡn hớt; argutias alicui exhibere, nói chọc ghẹo ai.

Argutiola, æ. *f.* lời ít mặn mòi.

Argutiolus, a, um. đều có hình bóng thật mà thôi, có nhiều sự dối trá.

Arguto, as, avi, atum, are. năng quở trách, lặp đi lặp lại một đều, nhắc đi nhắc lại một việc; argutare aliquid alicui, nhắc đi nhắc lại một đều cho người nào.

Argutor, aris, atus sum, ari. *dep.* năng nói, nói liên chẳng khi dừng, hay nói lắm, nói cách tỏ mình ra là kẻ khôn có trí cao, nói vặt miệng, nói vui chơi; argutari pedibus, giậm chơn.

Argutulus, a, um. giỏi, khá, khôn khéo vừa đủ, lịch sự vừa phải.

Argutus, a, um. có trí, giỏi, khôn ngoan, sâu sắc, khôn khéo, quỉ quyệt, quỉ quái, mưu trí. || mỏng, — tanh, — mảnh, nhọn, sắc, hay kêu, hay dội, dội ra. || giọng óc, tiếng son, — cao, — sắc; arguta sedulitas, sự cẩn thận chín chắn lắm; argutum acumen, trí sắc; — nemus, rừng hay dội tiếng ra; argutius nihil, chẳng có sự gì sâu sắc hơn; argutior in sententiis, khéo suy tưởng; argutissimæ litteræ, thơ đầy những lời khôn khéo.

Argyrite, es. *f.* vel

Argyritis, idis. *f.* mật đà tăng; cứt bạc. || giống ngọc kia.

Arida, æ. *f. Bib.* đất, trái đất, bầu đất.

Ariditas, atis. *f.* sự khô, khô khan, hạn; ariditas magna, đại hạn, hạn cả.

Aridulus, a, um. khô một ít.

Aridum, i. *n.* bờ, bãi, cát.

Aridus, a, um. khô, héo, — don, — hắt, khô khan, — khao. || bòn đãi, hà tiện. || gầy guộc, khén, đất xấu; fruges aridissimæ, lúa khén; arida crura, ống chơn gầy guộc; in arido consistere, lên bờ; ex arido tela conjicere, ở trên bờ và phóng lao; arida vita, ở cơ nghèo; aridus sermo, bài chẳng mặn mòi gì, bai giảng lạt lẽo; — fragor, tiếng ran óc; aridus victus, ăn ở tùng tiệm; — magister, thầy chẳng dạy sửa lẽ, chẳng dạy mà mở trí học trò; aridum guttur, giọng khô khan.

Aries, etis. *m.* con chiên đực. || đồ có hình đầu con chiên dùng mà phá thành phá lũy. || dấu thứ nhứt trong mười hai cung hùinh đạo là tuất. || giống cákia.

Arietarius, a, um. thuộc về đồ giặc có hình đầu con chiên.

Arietatio, onis. *f.* sự đá, sự báng, húc.

Arietatus, a, um. đã đá, đã báng, đã tông phải, đã húc, đã dụng.

Arietinus, a, um. thuộc về con chiên đực; arietinum cicer, giống đậu ván.

Arieto, as, avi, atum, are. húc, dụng, bổ xuống, xô xuống đất. || tông phải, ngửng chơn, ngã xuống, rung; arietare aliquem in terram, húc ai xuống đất; — in portam, đánh gõ cửa.

Arilator, oris. *m.* kẻ đặt, — đánh cuộc.

Arinca, æ. *f.* giống lúa.

Ariola. V. Hariola.

Ariolor. V. Hariolor.

Ariolus. V. Hariolus.

Arista, æ. *f.* gié, — lúa. || lông, — heo, râu. || xương cá. || sự hay rởn gáy vì sự rét; arista sive pars ductilis seræ catenatæ, hom; odoratæ aristæ, cam tòng; post aliquot aristas, khỏi một ít mùa.

* Aristarchus, i. *m.* N. H. || tên chỉ người giám thị giám khảo.

* Aristocratia, æ. *f.* là sự hay là phép vua và các người sang trọng trị nhà nước mà dân chẳng lo đến.

* Aristolochia, æ. *f.* củ một. △ thanh mộc hương. △ xuyên khung.

* Aristophorum, i. *n.* mâm bâng của ăn.

Aristoteles, is. *m.* tên người hay cách vật và danh tiếng lắm. △ cùng lý đích nhơn.

Aristotelicus, a, um. et

Aristotelius, a, um. thuộc về ông Aristotele.

Arithmetica, æ. *f.* vel

Arithmetice, es. *f.* nghề, phép toán.

Arithmeticus, a, um. thuộc về phep toán; tabula arithmetica, bàn toán. △ cửu chương.

† Aritudo, inis. *f.* sự khô, — khan, hạn. || sự ốm, gầy guộc. || sự tiết kiệm, tùng tiệm.

Arius, ii. *m.* tên người kia làm đầu kẻ lạc đạo.

Arma, orum. *n. pl.* khí giái, can qua, con vác, đao thương. || sự giặc, đánh giặc, nghề võ. || trận,

giặc giã. || các giống đồ quen dùng mà làm nghề gì. || việc đại sự, sự trọng vọng, đã đặng nhiều trận; arma cerealia, đồ làm bánh; — navis, bạn tàu; — ad nocendum et ad tegendum, khí giái mà đánh kẻ khác và giữ mình; — canere, ca vãn sự giặc giã; acerrimus armis, người anh hùng; arma, mũi bạc.

† Armagedon, onis. *m. Bib.* N. M.

Armamenta, orum. *n.pl.* sự sắm sửa đồ mà đi tàu. || các đồ các vật các thứ khí giái, các giống thuộc về giặc giã, các đồ dùng mà làm ruộng làm đất; armamenta eripere, cất đồ ra khỏi tàu.

Armamentarium, ii. *n.* kho súng, nhà để hay là làm súng cùng các thứ khí giái.

Armamentarius, ii. *m.* kẻ giữ kho. || quan áp việc khí giái. || thợ khí giái.

Armariolum, i. *n.* tủ nhỏ. || phòng để đồ.

Armarium, ii. *n.* tủ, hòm để đồ.

Armatura, æ. *f.* con vác, khí giái; armaturæ duplices, lính ăn lộc bằng hai; — levis milites, lính cầm khí giái nhẹ; — gravis milites, lính cầm khí giái nặng; — levis oratio, bài giảng chẳng có lời gì mạnh, chẳng chứng lẽ.

Armatus, ûs. *m.* khí giái, mũi bạc, cách mặc aó giặc hay là cầm khí giái.

Armenia, æ. *f.* N. R.

Armenica, æ. *f.* (phải ám hảo malus vel prunus.) △ hạnh nhi. △ cây hạnh.

Armeniacum, i. *n.* (phải ám hảo malum.) △ trái cây hạnh. △ mai tử; nucleus armeniaci, hạnh nhơn.

Armeniacus, a, um. thuộc về nước Armênia.

Armenium, ii. *n.* vel Armenius lapis. △ kim tinh thạch; đá sắc da trời.

Armenius, a, um. V. Armeniacus.

Armenta, æ. *f.* thay vì Armentum.

Armentalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về đàn, bầy lũ loài vật như trâu bò.

Armentarius, ii. *m.* kẻ chăn giữ đàn loài vật. || kẻ hay bán bò.

Armentarius, a, um. thuộc về bầy lũ loài vật.

Armentitius, a, um. hay đi theo bầy trâu bò.

Armentivus, a, um. V. Armentalis.

Armentosus, a, um. có nhiều đàn loài vật.

Armentum, i. *n.* bầy loài vật lớn như trâu bò. || bầy con ngựa.

Armenus, a, um. V. Armenicus.

Armidoctor, oris. *m.* et

Armiductor, oris. *m.* kẻ đem kẻ tập quân lính.

Armifer, a, um. kẻ vác, cầm khí giái, người hung giặc, anh hùng; armifer campus, nơi, đồng ra trận; armiferi labores, việc binh.

Armiger, eri. *m.* đầy tớ cầm vác khí giái quan thầy. || lính mang khí giái nặng.

Armiger, a, um. mặc, mang khí giái; armiger jovis, chim phụng hoàng.

Armilla, æ. *f.* xuyến, hoa tai, vòng tay, chuỗi hột mang cổ, nhẫn. || niền sắt. || vòng trắc ảnh. || gestare armillas, đeo vòng, đeo ngọc hoàn.

Armillarii cursores. *m. pl.* tiểu sai mang long bài, — kim bài.

Armillaris sphera. *f.* địa cầu, thiên cầu gồm các thứ vòng theo phép thiên văn. △ tuyền cơ.

Armillatus, a, um. kẻ mang, đeo vòng.

† Armille, is. *n.* mưu kế, mưu trí, sự gồm nhiều mưu chước.

Armillum, i. *n.* hũ để rượu mà tế lễ; anus ad armillum redit, bà già trở lại đàng cũ.

† Armiludium, ii. *n.* vel

Armilustrium, ii. *n.* et

† Armilustrum, i. *n.* sự tập binh, soát binh, luyện binh.

Armipotens, tis. *omn. gen.* cả gan, vững vàng, anh hùng, anh hào.

Armisonus, a, um. tiếng khí giái rủng rẻng; antrum armisonum gladiis, hang đá dội tiếng khí giái rủng rẻng.

Armo, as, avi, atum, are. phát khí giái, trao —, sắm sửa các sự cần kíp mà chịu giặc. || làm cho có đủ các thứ khí giái.

Armoracea, æ. *f.* vel Armoracia, æ. *f.* et

Armoratium, ii. *n.* củ cải hoang.

Armus, i. *m.* vai, phần trên vai.

† Arna, æ. *m.* con chiên cái.

* Arnacis, idis. *f.* da có lông chiên.

Arnaris, idis. *f.* thứ áo cho con gái.

Aro, as, avi, atum, are. cày, làm ruộng làm đất; primam terram arare, cày vỡ; ab arando desistere, thả cày; arare æquor, vượt biển; — littus, uổng công; multum ex agris arare, được mùa tốt; venient rugæ quæ tibi corpus arent, ngày sau khi già cả mặt mũi mầy sẽ nhăn nhó.

Aroma, atis. *n.* hương hoa, các giống thuốc thơm.

Aromatarius, ii. *m.* kẻ bán thuốc thơm cùng các vị thuốc.

Aromatarius, a, um. thuộc về thuốc thơm cùng các vị thuốc.

Aromaticus, a, um. hay mùi thơm.

Aromatites, æ. *m.* rượu có thuốc thơm, rượu cùng các thứ rượu ngọt. || giống ngọc có mùi một dược.

† Aromatizo, as, are. *Bib.* hay mùi thơm, làm cho thơm tho.

Arotiæ, arum. *m. f. pl.* loài người ta kia ở như tôi tớ.

Arquatus, a, um. cong, có hình như cung tên. ‖ có da bủng.
Arquitenens, tis. *m.* dấu là dấu thứ chín trong hùinh đạo thập nhị cung.
Arquites, um. *m. pl.* kẻ bắn ná.
Arquus, i. *m.* mây mống.
Arra, æ. *f.* V. Arrha.
Arragonia, æ. *f.* N. R.
Arrectaria, orum. *n. pl.* đố cửa, thanh cửa sổ. ‖ bậc thang.
Arrectarius, a, um. đã đóng đứng, ở cách đứng. ‖ sự hay đỡ hay giúp mà lên mà đặt đứng. ‖ thanh cửa, đố cửa; asser arrectarius, thanh cửa.
Arrepo. V. Adrepo.
Arrepto. V. Adrepto.
Arrha, æ. *f.* vel
Arrhabo, onis. *m.* cọc, cuộc; arrham dare, đặt cọc. ‖ sự lãnh. ‖ sự cầm của cầm đồ.
Arrideo, es, isi, sum, ere. cười, mỉn cười, hạp ý, vừa ý, ưng, — lòng, ưa thích, thích ý. ‖ đẹp thích, đẹp lòng; sibi invicem arridere, ưa nhau; arridere ridentibus, cười cùng kẻ vui cười; arridet hoc mihi, tôi ưa sự ấy, sự ấy hạp ý tôi.
Arrigo, is, rexi, rectum, ere. nhắc lên, — cho ngay, — cho đứng; aures arrigere, lắng tai; — alicujus animum, bổ sức người nào lại.
† **Arrigo**, as, are. liệu việc của cải mà sắm mình chết, liệu sự gia tài khi mắc bịnh.
Arripio, is, pui, reptum, ere. lấy, bắt, bắt lấy, cướp lấy, giành, nắm, cất, vớ, tranh đoạt. ‖ hiểu, hảo, nghe, — rõ, hảo tức thì; arripere ore, táp; — extensis digitis, nạm; — occasionem, thừa cơ; — stultè, vơ; — baculum, vơ gậy; tigris arripuit illum, hùm đã vớ lấy nó; crinibus aliquem arripere, nắm chóp, nắm ót; arripere barbâ, nắm râu; — se se foràs, đi ra ngòai; — avidè litteras, học chữ mau lắm; — maledicta ex trivio, dùng lời chưởi rủa như ngoài chợ; — verba de foro, dùng lời lịch sự.
Arrisio, onis. *f.* sự cười, mỉn cười, mặt vui phớ lỡ.
Arrisor, oris. *m.* kẻ cười, tỏ mặt vui, rước người ta cách lịch sự, mừng phớ lỡ. ‖ kẻ binh vực, kẻ ngợi khen.
Arrodo, is, si, sum, dere. cắn rúc, khới, cắn húc, cắn xung quanh, ăn gian, khóet, ăn của dân; arrodere rempublicam, ăn của nhà nước, phá, làm hư của chung.
Arrogans, antis. *omn. gen.* kiêu ngạo, kiêu cang, — hảnh; arrogans minoribus, kẻ ở kiêu hảnh cùng kẻ bề dưới.
Arroganter. *adv.* cách kiêu ngạo; arroganter incedere, đi cách; — facere, làm vinh vang.
Arrogantia, æ. *f.* sự kiêu ngạo, — cang, — hảnh, cách ăn ở cao quá, cách khinh dể.
† **Arrogatio**, onis. *f.* sự nuôi người sang trọng làm con mày khi vua hay là dân ưng.
Arrogo, as, avi, atum, are. xin phép cùng vua hay là dân cho đặng lấy con lớn nhà kia mà làm con mày. ‖ khoe mình, khoe trẻ mình, cậy mình, ở cách kiêu ngạo. ‖ xin lắm, cầu xin, nài xin; nihil non arrogat armis, chẳng có sự gì đặng ngăn đón khí giái nó, hay là nó tưởng chẳng có sự gì khỏi phép khí giái nó; arrogat annus chartis pretium, cuốn sách càng cũ thì càng cao giá.
Arrosor, oris. *m.* kẻ cắn, khới xung quanh, khoét. ‖ kẻ hay đi ăn từng nhà dầu người ta chẳng mời, kẻ ăn dỗ, kẻ vọt nặn của người ta.
Arruga, æ. *f.* vel
Arrugia, æ. *f.* mương, rãnh, ngòi, — cho nước ra khỏi mỏ. ‖ đàng nẻo mà đi vào trong mỏ.
Ars, artis. *f.* nghề, — nghiệp, việc bổn phận, sự, việc làm, tài, — năng, tài nghề, — trí. ‖ mưu kế, chước dối, quỉ quyệt, sự quanh co; ars armorum, nghề võ; artes liberales, nghề văn học, khoa văn học; ars secreta, chước mầu; artem exercere, tập nghề; — et industriam in ventum effundere, hết nghề; facultatem alicujus artis exercendæ donari, ra nghề; peritus alicujus artis, thiện nghệ; in arte suâ exercitatus, quen thú; quam quisque novit artem in hâc se exerceat, thấy người làm đặng ăn xé chăn làm rớ; artes tuæ antiquæ ægrotant, mưu kẻ mấy đã ra cũ và vô ích.
Arsenicum, i. *n.* △ thạch tín. △ tỳ sương, vi sang.
Arsineum, vel Arsinum, i. *n.* đồ quí, đồ tốt đờn bà mà bịt đầu.
Artatus, a, um. kẻ có nghề văn học, khoa văn học.
* **Artemisia**, æ. *f.* N. H.
† **Artemisia**, æ. *f.* ích mẫu.
* **Artemon**, onis. *m.* đồ có nhiều cái rọc rọc mà cất gánh nặng lên. ‖ cột tàu sau lái. ‖ phần sau lái, buồm cột tàu sau lái.
* **Arteria**, æ. *f.* mạch, huyết đại mạch. ‖ arteria aspera, yết hầu; arteriæ micant, mạch lạc nhảy.
* **Arteriace**, es. *f.* thuốc chữa bịnh yết hầu.
† **Arteriacus**, a, um. vel
Arterialis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về huyết mạch.
† **Artericus**, a, um. có bịnh nhiệt độc trong tiết cốt.
Arterium, i. *n.* thay vì Arteria.

*Arthritica, æ. *f.* vel Arthetica, æ. *f.* △ xuân thiên thảo. ngọc trâm hoa.

* Arthriticus, a, um. V. Artericus.

* Arthrisis, idis. *f.* bịnh nhiệt độc trong các kháp, bịnh sinh nhức trong các nơi lắt léo chơn tay. △ tiết cốt quyên.

† Articulamentum, i. *n.* kháp, lắt léo, tiết cốt, tiết đầu. △ cốt đầu ua.

Articularis, *m. f.* re. *n.* ris. vel Articularius, a, um. thuộc về tiết cốt, — kháp, — lắt léo.

Articularius, ii. m. kẻ có bịnh trong tiết cốt, trong nơi lắt léo.

Articulatè. *adv.* rõ ràng, xong xả, tỏ tường, chẳng nói ngọng, nói dứt lời dứt câu.

Articulatìm. *adv.* từng phần, từng đốt. || có số, có phần, rõ ràng, có từng.

Articulatio, onis. *f.* sự đốt, sự lóng, sự kháp, sự lắt léo. || ung cây. || tật nơi mắt cây.

Articulatus, a, um. dứt câu, rõ ràng. || có lóng, có đốt, có số.

Articulo, as, avi, atum, are. nói rõ ràng, — xong xả, dứt câu, đọc nhằm tiếng nhằm vần.

Articulosus, a, um. có nhiều mắt, có ung cây; articulosa partitio, bài giảng đã chia ra từng phần.

Articulus, i. *m.* tiết, kháp, đốt. || lóng, số, đoạn, phần. || mắt cây. || nơi lắt léo. || chữ hay chỉ tiếng thuộc về giống thứ loài nào. || cơ hội, cớ tiện, thừa cơ. || điều, đều, phần. || thì, — tiết, thì sự, kịp thì; articulis digitorum percutere, đột; articuli digitorum, đốt ngón tay, lóng ngón; articulis supputare, đánh tay, tính tay; in articulos ire, cây sinh ung bướu; in ipso articulo opprimere, bắt kịp thì; articulus fidei, đều thuộc về đức tin; — mortis, lúc, giờ hấp hối; articuli montium, gò, nổng trên núi cao; articulos commoditatis omnes scire, biết thừa cơ tiện.

Artifex, icis. *m.* thợ, thợ thùng, công; artifex peritus, tài công, thiện nghệ, lương công.

Artifex, icis. *omn. gen.* đã có sự khéo, tài công, thiện nghệ, đã làm cho khéo, sự gì bởi tài năng mà ra; artifex vultus, mặt đã thoa phấn chì, mặt chẳng thật; — sceleris, thằng bợm; — mundi Deus, Đức Chúa trời đã dựng nên trời đất; — scriptor, kẻ làm kẻ đặt sách khôn khéo; — dicendi, người đầy ngôn ngữ khẩu thiệt; — morbi, thầy thuốc.

Artificialis, *m. f.* le. *n.* lis. bởi sự khéo léo mà ra, việc tỏ tài năng, sự chỉ thợ thùng thiện nghệ, việc đã làm cho nhằm luật phép lương công.

Artificialiter. *adv.* cách khéo léo.

† Artificina, æ. *f.* nhà người thợ, nhà đồ.

Artificiosè. *adv.* cách khéo léo. || cách giỏi. || cách quỉ quyệt, — khôn khéo, — mưu kế, — chước.

Artificiosus, a, um. thiện nghệ, lương công, có tài năng. || sự gì đã làm cho xứng mực, cách rất khéo; artificiosus ignis, lửa quen dùng mà làm sự gì; artificiosis rebus se delectare, ý mộ việc khéo léo.

Artificium, ii. *n.* nghệ, nghề, — nghiệp, chức, — quờn, bổn phận, phép, thế, cách, sự thông thái, — biết. || mưu trí, — kế, — chước, binh bãi, giả hình, dối trá; artificium oppugnationis, phép thế đánh thành; artificii aliquid habere, có nghề, đã ra nghề; artificio simulationis eruditus, thầy binh bãi; artificia tueri, giấu mưu chước mình.

Artigraphus, a, um. mới chép, mới viết.

† Artitus, a, um. V. Artatus.

* Artocopus, i. *m.* thợ làm bánh.

* Artocreas, atis. *n.* giống chả.

* Artolaganus, i. *m.* các thứ bánh.

Artomici, orum. *m. pl.* V. Arecomici.

* Artopta, æ. *f.* thứ mâm đồng mà nấu bánh. || cối đánh bột, quết bột. || hỏa lò.

* Artoptitius, a, um. đã nấu trong mâm đồng.

† Artro, as, avi, atum, are. cày đất đã gieo giống.

† Artua, uum. *n. pl.* hài cốt. △ cốt đầu ua.

† Artuatìm. *adv.* từng phần, xắt phần, từng hài cốt.

† Artuatus, a, um. đã xắt, bằm xắt, xắt từng phần, từng hài cốt.

† Artuo, as, are. xắt, bằm xắt từng phần, từng hài cốt.

† Artuosus, a, um. có vóc giạc, — mạnh mẽ, có hài cốt vững vàng.

† Artus, a, um. thay vì Arctus. nhỏ, hẹp. || đầy dẫy.

Artus, uum. *gen.* tubus. *dat.* *m. pl.* gân cốt, hài, — cốt. || phần thân thể; artus elapsi in pravum, gân cốt sái, hài cốt trặc; artus equorum, xương, hài cốt ngựa; in artus redire, hài cốt đã sửa lại, đã trở về chỗ cũ; artubus omnibus contremiscere, sợ rúng đi.

Arula, æ. *f.* bàn thờ tiểu, hỏa lò, lồng ấp, bình. || rãnh cho nước chảy, lỗ hầm nhỏ, vách thấp.

Arum, i. *n.* △ vu đầu.

Aruncus, i. *m.* râu con dê cái.

Arundifer, a, um. có tre, hay sinh cây tre, cây nứa. △ trước lịch.

Arundinaceus, a, um. có hình như cây tre.

Arundinetum, i. *n.* nơi sinh cây tre, cây nứa, chỗ cây tre mọc.

Arundineus, a, um. thuộc về cây tre.

Arundinosus, a, um. đầy cây tre,

— cây nứa, trước lịch, có nhiều tre, nhiều nứa.

Arundo, inis. *f.* cây tre, — nứa, — hóp, — dang, bạc mày, trước, mò o, sặt, sậy. || ống quyển, ống sáo. || cần câu. || tre trẩy, — mỡ, — là ngà, — đài. || cây con nít dùng như cỡi ngựa vậy. || choái.

Arundulatio, onis. *f.* sự đặt choái.

Aruo, as, are. cày mà lấp giống.

Aruspex, icis. *omn. gen.* thầy bói hay xét ruột loài vật đã tế lễ mà bói khoa.

Aruspicina, æ. *f.* việc thầy bói.

Aruspicio, is, ire. bói khoa như thầy bói. V. Aruspex.

Aruspicium, ii. *n.* việc thầy bói. V. Aruspex.

Arvalia, um. *n. pl.* lễ tế cho đặng muà tốt.

Arvalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về ruộng nương, — đồng điền.

† Arviga, æ. *m.* con chiên đực có sừng.

Arviguus, a, um. thuộc về con chiên có sừng.

Arvina, æ. *f.* thịt mỡ.

Arvisium, ii. *n.* mũi biển kia hay sinh cây nho tốt và làm rượu ngon lắm.

Arvis, igis. *f.* loài tế lễ có sừng.

Arvum, i. *n.* ruộng đã cày mà chưa gieo vãi, đồng điền.

Arx, arcis. *f.* đồn lũy. △ địch đài. || nơi mà ẩn mình, nơi ở cho vững. || đền thờ, thánh đàng ; arx capitolii, lũy kia trong thành Roma ; — causæ, chính lẽ trong một việc ; — legis, phép, sức luật cứu chữa ; — omnium gentium Roma, thành Roma là nơi các dân thiên hạ tựu tới ; — cœlestis, nước thiên đàng ; arcem musicæ possidere, biết đờn hát lịch lãm.

Arythmus, a, um. chẳng hay giữ luật phép, ở cách lộn lạo.

AS

As, vel Assis, is. *m.* tên cân kia đặng mười hai lượng. || hết cả, hết, cọng ; ex asse hæres, đặng hết phần gia tài. || một đồng tiền ; as ex ære, tiền đồng ; assium sexcentorum fasciculus, quan tiền ; sexaginta asses, một tiền ; unus assis, một đồng, trự ; ad assem omnia perdere, mất hết mọi sự.

As, vel libra. một cân là mười hai lượng ; deunx, mười một lượng ; dextans, mười lượng ; dodrans, chín lượng ; bes, tám lượng ; septunx, bảy lượng ; semis, nửa cân, sáu lượng ; quincunx, năm lượng ; triens, bốn lượng ; quadrans, ba lượng ; sextans, hai lượng ; sexcunx, vel sesquiuncia, một lượng năm đồng ; uncia, một lượng ; những tiếng bởi assis mà ra, là tressis vel tripondium, ba cân ; quincussis, năm cân ; octussis, tám cân ; decussis, mười cân ; undecim æris, mười một cân ; duodecim æris, mười hai cân ; (cứ như vậy cho đến vigesis.) vigesis, hai mươi cân ; trigesis, ba mươi cân ; centussis, một tạ, một trăm cân ; ducenti asses, vel æris ducenti, hai trăm.

† Asa fœtida. V. Assa fœtida.

† Asarota, orum. *n. pl.* vel Asarotum, i. *n.* ván rầm, ván gác rất khô rất đen và hay mau thấm nước đổ trên. || ván rầm có nhiều bức gián sắc khác nhau.

Asaroticus, a, um. thuộc về ván rầm có nhiều bức, nhiều sắc.

* Asarum, i. *n.* △ bắc tế tân.

* Asbestinum, i. *n.* giống gai chẳng hay cháy. △ hỏ ma vô thiêu.

* Asbestinus, a, um. chẳng hay cháy.

* Asbestos, i. *m.* giống đá khi nó cháy thì tắt lửa nó chẳng đặng.

* Ascalabotes, æ. *m.* giống nhện độc lắm.

Ascalonia, æ. *f.* △ phỉ thể. củ nén.

† Ascella, æ. *f.* nách. || cánh con chim.

Ascendens, entis. *omn. gen.* kẻ lên.

Ascendentes, um. *m. pl.* tổ tông.

Ascendo, is, di, sum, dere. lên, trèo —, thăng. || nhắc mình lên, tới, tới đến ; ascendere in cœlum, lên trời, thăng thiên ; — equo adversam ripam, cỡi ngựa mà qua bên kia sông ; — in concionem, — in rostra, lên toà giảng mà dạy người ta ; — navem, — in navem, xuống tàu.

Ascensio, onis. *f.* sự lên, thăng ; Festum Ascensionis Christi, Lễ Đức Chúa Jeju thăng thiên, Lễ Chúa lên trời.

Ascensor, oris. *m.* kẻ lên, kẻ cỡi ngựa.

Ascensus, ûs. *m.* sự lên, sự tới, đến, sự đến cùng. || đàng dốc, lài lài. || bậc ; ascensus mollis, dốc êm, lài lài, nơi cao, gò ; — ad honores, bậc mà lên quờn chức.

* Ascesis, is. *f.* sự tập trí khôn, sự suy gẫm.

* Asceta, æ. *f.* kẻ tập mình. || tu hành.

* Asceteria, æ. *f.* nữ tu.

* Asceterium, ii. *n.* trường tập. || sự lo việc cất đám. || nhà tu, nhà phúc, nơi vắng vẻ cho dễ suy gẫm.

* Ascetes, is. *m.* kẻ đua vật. || kẻ tập mình trong sự thiêng liêng.

* Asceticus, a, um. kẻ tập được. || hay ưng hạp sự suy gẫm.

* Ascetria, æ. *f.* nữ tu.

* Ascetrix, icis. *f.* người nữ sốt sắng đã dâng mình cho chúa cho đặng lo việc đọc kinh cùng việc cất xác.

Ascia, æ. *f.* rìu, búa, vời ; asciâ polire, lấy cái vời mà đẽo.

Ascio, as, avi, atum, are. đẽo. || lấy rìa mà xắt, lấy riù mà đốn.

Ascisco, is, scivi, itum, cere. lấy cho mình, khoe mình, lo lắng. || lấy, chịu, rước, ưng, xét sự thật, dùng. || kêu, mời, gọi đến. || đem vào. || kết bạn, giao bạn; asciscere sibi sapientiam, xưng mình là kẻ khôn ngoan; — civem vel in civitatem, vaò sổ người thành; —peregrinos ritus, lập thói phép ngọai quốc; — in commilitium, giao lân.

Ascites, æ. m. thứ bịnh thũng.

Ascititius, a, um. vel

Ascitus, a, um. *part.* Ascisco; đã thêm, đặt tạm, lấy ở nơi khác, đã mượn, đem vào, đã chịu; coma ascititia, tóc mượn; ascitus superis, đã đặt vào sổ các thánh.

* Ascius, a, um. chẳng có bóng.

Asclepiadæum carmen. *n.* phép văn thi, như ignōscās ălĭīs mūltă, nĭhĭl tĭbĭ, hãy duông thứ nhiều cho kẻ khác đừng duông thứ sự gì cho mầy.

Ascolia, æ. *f.* vel Ascolia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu, khi ấy người ta nhắc cò cò cho kẻ khác cười.

Ascoliamus, i. *m.* có một nghiã như Empusæ ludus, là chơi nhắc cò cò.

Ascopera, æ. *f.* thứ lường, đồ lường, hũ rượu, ve. || bao, bị, đãy, nang.

Ascribo, is, ipsi, ptum, ere. chép thêm, viết thêm, đem vào sổ, tục —. || đặt tên, đặt hiệu, đặt thẻ, làm dấu, gạc. || đặt cho, bắt cho, đổ lại cho; ascribere salutem alicui, gởi lời kính ai; — pœnam fœdere, định vạ cho kẻ phạm; ascribe diem, hãy viết ngày nào; — me tuæ sententiæ, hãy hiệp ý tôi vaò một ý cùng mầy.

Ascriptio, onis. *f.* sự chép thêm, sự vaò sổ, tục vaò sổ, sự giao bạn, làm bạn.

Ascriptitius, a, um. đã chọn, lựa, đã tục vao sổ, đã bổ thêm; ascriptitii dii, bụt nhỏ; — milites, tiếp binh.

Ascriptor, oris. *m.* ông biện, kẻ giữ sổ sách, kẻ tục vào sổ. || kẻ hiệp làm một cùng người khác mà kiện cáo nơi nha môn.

Asedoth. *ind. Bibl.* N. U.

Asella, æ. *f.* con lừa cái nhỏ.

Aselli, orum. *m. pl.* mùi là dấu thứ bốn trong mười hai cung huình đạo.

Aselli, orum. *m. pl.* phì chu, con bọ đất.

Asellus, i. *m.* con lừa con. || giống cá kia. || trục.

Asem. *ind. Bibl.* N. U.

Asia, æ. *f.* phương đông, — Asia, là một phương trong bốn phương thế giái.

Asiacus, vel Asianus, et Asiaticus, a, um. thuộc về phương Asia, — phương đông.

Asilus, i. *m.* con mòng. || loài cá kia. || chim kia.

Asina, æ. *f.* con lừa cái.

† Asinalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về con lừa, mỉa giống con lừa.

Asinarius, ii. *m.* kẻ dắc con lừa, kẻ lùa con lừa.

Asinarius, a, um. thuộc về con lừa.

Asininus, a, um. thuộc về con lừa, bởi con lừa mà ra; pullus asininus, con lừa con; gluten ex pelle asininâ, a giao.

Asinus, i. *m.* con lừa đực. || dốt nát, mê muội, dại dột; ab asinis ad boves transcendere, từ bổn phận hèn cho đặng bổn phận khá hơn; asinus albus, người dốt hay làm cớ cho người ta đàm tiếu.

Asio, onis. *m.* giống chim mèo.

Asisium, ii. *n.* V. Assisium.

Asius, a, um. người phương đông.

† Asizia, orum. *n. pl.* nha môn đi nơi nọ nơi kia mà đóan xử việc.

† Asizida, æ. *m.* kẻ cỡi con lừa.

Asmatocamptæ, arum. *m. pl.* kẻ làm văn thi mà chẳng cứ phép luật, một làm thong thả.

* Asmatographi, orum. *m. pl.* thi nhơn gảy đờn mà hát văn thi mình đã làm.

Asmodæus, i. *m. Bib.* qủi thuộc về sự dâm dục.

* Asomatus, a, um. vel

* Asomus, a, um. chẳng có xác.

* Asophia, æ. *f.* sự dại dột, mê muội, vụng về, dốt nát.

* Asophus, a, um. kẻ dốt nát, chẳng có trí khôn, vụng về, dại dột.

Asopus, i. *m.* N. P.

* Asotia, æ. *f.* sự xa xí, hao tốn qúa lẽ, sự mê mẩn, mê ăn, mê chơi ác, sự dâm dục.

* Asotium, ii. *n.* nhà chơi bời, chốn chơi ác, nơi như áng nguyệt hoa.

* Asotus, a, um. kẻ ở xa xí, kẻ mê ăn, mê dâm dục.

Asotùs. *adv.* V. Incontinenter.

Asphalathum, i. *n.* vel

Asphalatus, i. *m.* △ long hương.

Asphalas, acis. *f.* giống cây hay mọc trong đất hơn lên khỏi đất.

Asparagia, æ. *f.* một vống long tu thể.

Asparagus, i. *m.* △ long tu thể.

Asparatum, i. *n.* vel

Asparatus, i. *f.* giống rau nên ăn.

Aspectabilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự hay bày ra, — tỏ, nên xem, đặng xem. || đáng xem.

Aspecto, as, avi, atum, are. xem, coi, xem xét, năng xem, dính con mắt trên. || ở ngay mặt, ở bên kia.

Aspectus, ûs. *m.* sự xem, coi, phép xem, tài xem, hình dạng; oris aspectus, diện mạo; aspectu

primo, khi mới, khi vừa thấy; — uno, tức thì, chưa kịp suy, một nháy con mắt; sub aspectum et tactum, sự gì con mắt đặng xem và tay đặng rờ; aspectum alicujus exuere, chẳng nhớ lại người nào; — definire, coi xa hơn chẳng đặng; pulcher ad aspectum, dễ coi; aspectus miserabilis, hình dạng khốn cực; — morum, sự xem xét nết na; — virilis, hình dạng vững vàng.

Aspello, is, puli, pulsum, lere. đuổi, — ra, xua đuổi, xô, — ra, khử trừ; aspellit spes metum mihi, sự tin cậy hay cất lấy sự sợ tôi; aspellere à se, đuổi ra khỏi mình.

Asper, a, um. ior, errimus. nhám, chát, nhặm, chẳng trơn. ‖ mắt mỏ, cú mấu, co cú, nhặt, — nhiệm. ‖ auditu asperum, chát tai; gens aspera, dân giô giám; verba aspera, nặng lời; pellis aspera, da rít; dictum asperum, lời sành sỏi; vestis aspera, áo su si; aspera loqui, nói xẳng; asper victus, ăn ở khổ hạnh; — animus, người co cú; — homo, người nhặt qúa; asperiùs nihil est humili, cùm surgit in altum, chẳng có sự gì cú mấu ví cho bằng người hèn mà đặng lên bậc cao.

Asperè. *adv*. lẩy, xẳng xớm, nhám sì, nhặt, chát.

Aspergillum, i. *n*. que rưới nước.

Aspergo, inis. *f*. sự tưới, rảy nước, rưới dào, mưa tạt.

Aspergo, is, si, sum, gere. rảy, tưới nước, rửa, đổ nước, làm cho chảy nước. ‖ rắc, pha, chế. ‖ làm cho ướt dầm. ‖ làm gỉ giớm, làm bợn nhơ, làm hư, phạm, làm cho ra dơ dáy. ‖ nhạo, — cười, đàm tiếu. ‖ làm cho nước văng lên; aspersionem aquæ lustralis facere, rảy nước thánh; labeculam aspergere alicui, bớt danh tiếng người một ít; aspergere aliquem, nhạo cười ai.

Asperitas, atis. *f*. sự chát, chua. ‖ nhám, — sì, nhặt nhiệm. ‖ quê, — mùa, vô phép, co cú, cú mấu, dữ; asperitas verborum, lời xẳng; — viarum, đàng khó; — rationis, bài chẳng mặn mòi, chẳng êm tai; — aceti, giấm son.

Asperitèr. *adv*. V. Asperè.

Asperitudo, inis. *f*. V. Asperitas.

Aspernabilis, *m*. *f*. le. *n*. lis. đáng chê, — khinh dể.

† Aspernamentum, i. *n*. sự khinh dể.

Aspernandus, a, um. V. Aspernabilis.

† Aspernanter. *adv*. cách khinh dể.

Aspernatio, onis. *f*. sự khinh dể, chê bai.

Aspernor, aris, atus sum, ari. *dep*. khinh dể, chê bai, dể duôi, bỏ ra, xua đuổi, bỏ rãy. ‖ chẳng lo việc, làm biếng, chẳng sá chi.

Aspernor, aris, atus sum, ari. *pass*. chịu chê bai, — dể duôi; aspernatur qui pauper est, người ta chê bai kẻ khó khăn; minimè aspernandus est, chẳng nên dể duôi nó.

Aspero, as, avi, atum, are. làm cho nhám, làm cho ra hê hủng. ‖ lắc. ‖ mài. ‖ nói thêm, gây giận, chọc giận, làm cho có mũi nhọn; asperare saxo pugionem, mài dao chủy thủ trên đá; — sagittas ossibus, lấy xương làm mũi tên; — crimen, nói thêm tội; — undas, sóng gió, có dợn sóng; iram victoris, chọc giận kẻ đã thắng trận.

Aspersio, onis. *f*. sự rảy, tưới nước, sự văng lên.

Aspersus, ûs. *m*. V. Aspersio.

Asperugo, inis. *f*. vel

Asperula, æ. *f*. giống huỳnh tinh.

Asphaltion, ii. *n*. cây chiả ba.

Asphaltites, is. *m*. ao hồ kia.

Asphaltium, ii. *n*. chai.

Asphodelus, i. *m*. thảo kia.

Asphyxia, æ. *f*. sự mất vía, mòn hao, hao hơi, mạch lạc suy.

Aspicio, is, pexi, pectum, ere. xem, coi, thấy, nhìn, ngó, nhắm xem, trở con mắt bên, khán, ngửa mặt lên. ‖ giữ kẻo, vì, vì või, kiêng vì. ‖ binh vị, binh vực. ‖ giúp, — đỡ; aspicere obiter, coi qua.

Aspicuus, a, um. sự tỏ, xem đặng.

Aspideus, a, um. thuộc về rắn hổ mang.

* Aspilates, æ. *m*. giống ngọc hình lửa.

Aspiramen, inis. *n*. hơi, — thở.

Aspiratio, onis. *f*. thở vào, thở ra. ‖ sự hả miệng mà đọc cho nhằm; aspiratio cœli, khí trời; — terræ, khí đất, hơi đất.

Aspiro, as, avi, atum, are. thổi, gió thổi. ‖ ước ao, ra sức, muốn tới, — đến, thâu, — vào. ‖ binh vực, giúp. ‖ mở lòng mở trí. ‖ thở vào thở ra.

Aspis, idis. *f*. con rắn độc, rắn hổ, rắn hổ mang.

Asplenium, ii. *n*. vel

Asplenum, i. *n*. seu lingua cervina. △ tiêm diếp, thạch vi. ‖ cây ráng lá. ‖ thuốc chữa lá lách.

Asplenius, a, um. et

Asplenus, a, um. chẳng có lá lách.

Asporda, æ. *f*. trắng, bạch.

Asportatio, onis. *f*. sự đem sang, sự chở, xe.

Asporto, as, avi, atum, are. đem sang, cất, — đi, — lấy, đem, chở, xe, đem sang chỗ khác; asportare multa de suis rebus secum, đem nhiều của cải theo mình.

Aspredo, inis. *f*. V. Asperitas.

Aspretum, i. *n.* nơi hê hủng, nơi có nhiều bụi gai.

Aspritudo, inis. *f.* sự hê hủng, sự rít.

† Assa, æ. *f.* kẻ giữ con trẻ khi đã thôi bú; assa, thay vì assestrix mulier, người giữ đờn bà nằm bếp.

† Assa, æ. *f.* tấm ván đã bào trơn. ‖ sự trạo trực, ập uạ, muốn mửa. ‖ vôi đá.

Assa, orum. *n. pl.* ghế ngồi cho kẻ đã tắm gội ra mồ hôi.

Assa dulcis. *f.* △ an tức hương.

† Assa fœtida, æ. *f.* a ngùy.

† Assamenta, orum. *n. pl.* tấm ván, phản, thanh đố. ‖ văn thi khen hay là chê một người.

Assares, um. *m. pl.* kẻ đổi bạc.

Assarium, ii. *n.* nhà đồ mà đúc tiền đúc bạc. ‖ nhà đổi bạc. ‖ giống lưỡi trong ống bễ. ‖ thượng lương, rui mè.

Assarius, ii. *m.* sicut As, vel Assis.

Assarius, a, um. đã nung nướng; dapis assaria, thịt quay.

Assatura, æ. *f.* đồ nướng, đồ quay.

Assecla, æ. *m.* kẻ theo, hầu, — hạ, đầy tớ; assecla mensarum, kẻ hay năng đi ăn cơm trong nhà người ta; asseclæ legatorum, những người hầu hạ chánh sứ.

Assecor, aris, atus sum, ari. *dep.* xé ra từng phần, chia phần ra.

Assectatio, onis. *f.* sự đưa người; assectatio cœli, xem xét tinh tú.

Assectator, oris. *m.* kẻ hầu hạ, kẻ đưa; assectator alicujus, môn đệ người nào, kẻ bắt chước ai; — sapientiæ, kẻ học sự khôn ngoan, — sự nhơn đức.

Assector, aris, atus sum, ari. *dep.* đưa, hầu, theo. ‖ bắt chước; assectari aliquem omnibus beneficiis, giúp ai mọi bề, làm mọi sự lành mà mua lòng người ta.

Assector, aris. *passivo.* chịu theo, chịu đưa, chịu bắt chước; assectari omnes se cupiunt, mọi người muốn cho người ta bắt chước mình.

† Assello, as, are. đi sông, đi ngồi ghế đại tiện.

Assensio, onis. *f.* sự ưng, sự đẹp lòng, sự thuận, sự một ý.

Assensor, oris. *m.* kẻ ưng, — thuận, — lòng, — một ý.

Assensus, ûs. *m.* sự ưng, một ý, — lòng, thuận lòng. ‖ tâm tình, thuận tình, sự chịu về.

Assentatio, onis. *f.* sự theo ý, — lòng, a dua. ‖ hiền lành quá lẽ.

Assentatiuncula, æ. *f.* sự a dua, khen, giỡn, nâng niu, sự nói ngọt lắm, lấy nhiều lời mà mắng.

Assentator, oris. *m.* kẻ a dua, theo ý, — lòng.

Assentatoriè. *adv.* cách a dua.

Assentatrix, icis. *f.* người nữ hay a dua, theo ý, — lòng.

Assentio, is, sensi, sum, tire. vel

Assentior, iris, sensus sum, iri. *dep.* ưng, thuận ý, — lòng, chịu theo ý; assentire temerè, ưng vôi, ưng mách thàm; assentiri ad unum, thuận ý thầy thầy.

Assentor, aris, atus sum, ari. *dep.* theo ý, chiù theo, theo chiù, chiù lòng, a dua.

Assequor, eris, cutus sum, sequi. *dep.* tới, bắt kịp, tới đến, gặp kịp, làm cho bằng, ra —. ‖ đặng, lấy đặng, đặng lợi, đặng như ý muốn. ‖ ben theo, lập chơn; ambulantem assequi, kịp chơn, theo lập; assequi cogitationem alicujus, biết ý người.

Assequor. *passivo.* chịu nhìn; assequi horum nihil poterit, các sự ấy sẽ đặng kín.

Asser, eris. *m.* bản, rui mè, đòn tay, đố, thanh, tấm ván đã cưa. (thường lề quen dùng *numero plurali* hơn *singulari.*)

Asserculum, i. *n.* vel

Asserculus, i. *m. dim.* Asser. đòn tay. ‖ cán, gậy.

Assero, is, sevi, situm, ere. gieo vãi, trồng, chiết gần.

Assero, is, serui, sertum, rere. quyết, qủa quyết. ‖ đem, qui về, đặt cho. ‖ cứu, chữa —, cứu lấy. ‖ dán, cột, buộc. ‖ nói; asserere manum rei, tra tay lấy của.

Assertio, onis. *f.* sự quyết, câu kết. ‖ sự cứu, — khỏi, cứu cho khỏi làm tôi.

Assertor, oris. *m.* kẻ cứu, chữa lấy, kẻ bàu chữa, binh vực.

Asservatio, onis. *f.* sự giữ, chữa, để dành, phò giúp.

Asservio, is, vii, vitum, ire. giúp, làm tôi, phục, hạ mình xuống; asservire studio alicujus, theo ý muốn người nào; — omnibus ungulis alicui, giúp ai hết lòng hết sức; — toto corpore contentioni vocis, rán hết sức cho đặng giọng óc quá.

Asservo, as, avi, atum, are. giữ, — gìn, — giàng, canh giữ. ‖ để dành. ‖ xét, xem xét, xét nét, dò, do; asservare oram maritimam, canh giữ bãi biển.

Assessio, onis. *f.* sự ở, sự ngồi gần, sự hầu việc đoán xét.

Assessor, oris. *m.* quan tra đóan thừa, quan phó quan đóan xử.

Assessorium, ii. *n.* nha môn quan đóan thừa.

Assorius, a, um. thuộc về quan thừa.

Assessura, æ. *f.* quờn chức quan đóan thừa, quờn quan đóan tiện nghi.

Assestrix, icis. *f.* người nữ giúp đờn bà nằm bếp, kẻ giữ kẻ bồng con nít.

Asseveranter. *adv.* cách quyết, vững vàng.

Asseveratè. *adv.* V. Asseveranter.

Asseveratio, onis. *f.* sự quyết.

Assevero, as, avi, atum, are. quyết, — thề, quả quyết; asseverare de re aliquâ, quyết sự gì; — gravitatem, làm tính nghiêm nhặt; — frontem, châu mày.

Asseum, i. *n.* nơi cho ra mồ hôi.

Assibilo, as, are. hút gió.

Assiccesco, is, ere. ra khô, khô héo.

Assicco, as, avi, atum, are. phơi khô, phơi nắng.

Assiculus, i. *m.* tấm ván nhỏ, giăm.

† Assidela, æ. *f.* V. Adsidelæ.

Assideo, es, sedi, sessum, dere. ngồi gần. ‖ ở gần. ‖ an ủi. ‖ bao, vây thành; assidere in sellâ apud aliquem, — alicui, ngồi ghế gần người nào; — valetudini, hằng lo thân mình cho khoẻ mạnh; — gubernaculo, cầm lái; — litteris, học hành luôn; — mœstæ matri, an ủi mẹ rầu rĩ; — populis ferocissimis, ở gần dân mọi rợ; assidet insano nimiùm severus, kẻ hăm mình qúa đã gần nên dại.

Assido, is, sedi, sessum, dere. *n.* ngồi, ngồi gần.

Assiduè, issimè. *adv.* chuyên, siêng, cách siêng năng, hằng, hằng ngày, luôn, năng, bền đỗ; assiduè mecum fuit, người chẳng hề lìa bỏ tôi.

Assiduitas, atis. *f.* sự siêng năng, lo lắng, chuyên việc, sự làm luôn. ‖ sự ở cùng hay là hầu ai luôn; assiduitas exercitationis, sự man mác liên.

Assiduò. *adv.* V. Assiduè.

Assiduus, a, um. siêng, kẻ siêng, — năng, kẻ làm việc luôn. ‖ cẩn thận, cần mẫn, có lòng thương, lo lắng. ‖ giàu, — có, phú qúi, có của cải; assiduus fide jussor, người lãnh vững vàng; — est in prædiis, người ở nhà quê luôn; — scriptor, người hay chép cẩn thận, người làm sách rất khôn ngoan; — testis, người chứng cớ chơn thật.

Assignatio, onis. *f.* sự định, sự hạn, chia ra, phân ra, bổn phận.

† Assignifico, as, are. đem tin, rao, truyền, cao rao, tỏ ra, làm cho đặng hay, ngỗ hay.

Assigno, as, avi, atum, are. định, chia, — ra, — phần, làm dấu, chỉ, đặt, — cho, đem, qui về, lấy làm của riêng; assignare vicem, cắt phiên; — cuique portionem, chia phần; — cuique munus, định đoạt; — sibi mutuò diem, hẹn nhau; — opus alicui, nấy việc; — cuique suum, phân cắt; — culpam fortunæ, đổ sự lỗi cho số hệ.

Assiliens, entis. *omn. gen.* văng lên, nhảy mắng.

Assilio, is, lui vel lii, ultum, lire. *n.* nhảy, — lên, — đến, — trên, văng, — đi. ‖ chạy, — đến, tới mau; assilire mœnibus, nhảy trèo thành.

Assimilatio, onis. *f.* sự mỉa mai, mỉa dạng, hình dạng như nhau, in khuôn.

Assimilis, *m. f.* le. *n.* lis. lột khuôn, in khuôn, rất mỉa dạng, rất mỉa tợ, bằng nhau, giống như nhau, giống như hệt.

Assimiliter. *adv.* cách mỉa mai, — tợ, một giống một cách như nhau.

Assimilo, as, avi, atum, are. làm cho nên mỉa mai, — mỉa dạng, — tợ, — một giống, hình dạng như nhau, — giống như hệt. ‖ sánh lại, — ví, — so; gulæ deditus homo porcum assimilat, người mê ăn uống là giống con heo.

Assimulatio, onis. *f.* sự giả, — hình.

Assimulo, as, avi, atum, are. giả, giả hình, binh bãi. ‖ ra hình, nên mỉa mai; furorem, vel furore assimulavit, nó muốn giả kẻ dại; assimulare virtutem, giả sự nhơn đức.

Assipondium, ii. *n.* một cân đặng mười hai lượng.

Assir. V. Sanguis.

Assiratum, i. *n.* giống uống có rượu pha máu.

Assis, is. *m.* V. As, Asser, Axis.

Assisa, æ. *f.* vel

Assisia, æ. *f.* sự quan lớn đoán xử đến xử việc trong chỗ quan nhỏ. ‖ toà mà nghe lời người ta trách và kiện cáo quan nhỏ. ‖ thói phép nhà nước.

Assistens, tis. *omn. gen.* kẻ hầu, — hạ, nghe, coi. ‖ *Bib.* khi đã đến, khi đã ra mặt. ‖ assistentes regis, cận thị.

Assisto, is, astiti, astitum, ere. tại, ở, đứng, — gần, — trước. ‖ là, hữu. ‖ chầu, hầu, — hạ, coi, xem, tỏ mình ra, ra mặt. ‖ bàu chữa, phù hộ, bảo hộ. ‖ assistere regi, chầu vua, chầu cận, — chực; — proximè regi, cận thị.

† Assistrix, icis. *f. Bib.* kẻ hầu, kẻ ở gần, người nữ ở vưới luôn. V. Assestrix.

Assiuslapis. *m.* giống đá dùng làm hòm kẻ chết.

Asso, as, avi, atum, are. nướng. ‖ làm gác, làm rầm, đặt ván rầm. ‖ hát một mình; tibicines assant, có tiếng kèn mà thôi.

Associo, as, avi, atum, are. hiệp làm một, giao bạn, kết —, đặt hiệp làm một, đặt vưới, đặt theo, buộc, cột vưới nhau; associare passus, đi đàng cùng nhau.

Assolet. *impers.* có thói làm vậy, quen thói thể ấy, thường lề; assolent quæ signa ad salutem esse, dấu ấy thường lề chỉ sự lành sự mạnh.

Assono, as, nui, nitum, are. dội tiếng ra, ra tiếng ảnh hưởng, tiếng dội lại, vang, — lừng.

† Assudesco, is, ere. lau, chùi mình, phơi mình cho khô.
† Assudo, as, are. V. Sudo.
Assuefacio, is, feci, factum, facere. tập cho quen, mắc thói quen, làm cho quen nề, làm quen, tập luyện mình cho quen; assuefacere equos eodem vestigio remanere, tập con ngựa đứng lại một chỗ quen.
Assuefactus, a, um. đã mắc thói quen; cœli locique temperiei assuefactus, phục thủy thổ.
Assueficio, is, factus sum, ieri. vel
Assuesco, is, evi, etum, scere. tập mình, luyện mình cho quen, mắc thoi, có thói quen.
Assuetudo, inis. *f.* thói, thói phép, — quen, sự quen tay.
Assula, æ. *f.* các thứ ván dùng làm cửa. ‖ giằm; assula infixa corpori, xóc giằm.
Assulatìm. *adv.* vel
Assulosè. *adv.* từng giằm, — phần.
Assultans, tis. *omn. gen.* kẻ đánh trước, thách thức, kẻ nhẩy trên.
Assultìm. *adv.* cách văng, — nhẩy.
Assulto, as, avi, atum, are. đánh, thách, — thức, xông tới, — pha. ‖ mắng, — nhiếc. ‖ văng lên.
Assultus, ûs. *m.* sự đánh, thách. ‖ mắng nhiếc.
Assum, i. *n.* thịt nướng, thịt quay, sự gì đã nướng.
Assum. V. Adsum.
Assumentum, i. *n.* manh, giẻ, — rách, manh áo, giẻ vá áo.
Assumo, is, psi, ptum, ere. lấy, — cho mình, cất lấy, lấy làm của riêng. ‖ bởi đó mà đóan, lập câu kết; assumere sibi artem, lựa nghề nghiệp; — aliquem in nomen, làm cha mày; — suæ laudi, khoe mình; — noctis aliquantulùm, có ý nói chẳng rõ.
Assumptio, onis. *f.* sự góp, thâu góp, để dành, hái. ‖ lập câu, lập lẽ lại. ‖ câu luận; assumptione dignum, sự đáng tích để. ‖ sự cất lấy, tích trữ.
Assumptivus, a, um. lẽ bởi phép luận mà ra; assumptiva pars, câu luận.
Assuo, is, sui, sutum, ere. may, kết vào, vá áo; aliquid durum punctu assuere, chằm.
Assura, æ. *f.* cách phép nuôi nấng. ‖ sự nướng quay gà vịt.
Assurgo, is, rexi, rectum, gere. chổi dậy, đứng dậy lại. ‖ lên, thăng, nhắc mình lên. ‖ mọc, — lên. ‖ nhường. ‖ khoe trẻ mình; assurgunt iræ, nổi giận. ‖ chổi dậy khi đã ngã xuống. ‖ cứu lấy mình khỏi sự hiểm nghè o; assurgere alicui, dậy lồm cồm; — animo, bổ sức mình lại, tỉnh lại; — querelis haud justis, kêu oan trái lẽ, năn nỉ trái lẽ; assurgit tumor, sưng lên.
Assus, a, um. nướng. ‖ đơn, sự chẳng chế chẳng pha; assus sol, trời nắng lửa, nắng hanh; assum panem edere, ăn bánh không; assa et elixa, thịt nướng và thịt hầm; assa nutrix, vú chẳng có sữa.
Assyria, æ. *f.* N. R.
Assyrius, a, um. thuộc về nước Assyria.
Assyrium pomum, i. *n.* loài trái chanh.
Ast. *conjunct.* mà, nhưng mà, song, — le. ‖ thật, — thì; crebras epistolas expecta, ast plures etiam ipse mittito, tôi sẽ năng gởi thơ cho ông, song ông càng phải gởi thơ năng hơn.
* Astacus, i. *m.* cua, cua biển.
* Astaphis, idis. *f.* trái nho phơi khô.
Astarte, es. *f.* bụt nữ kia.
* Aster, i. *m.* △ ngọc trâm hoa. ‖ giống bạch thổ.
Asteraticus, i. *m.* thảo kia.
Asteria, æ. vel
* Asterias, æ. *f.* chim có lông như ngôi sao, giống con cò. ‖ giống cá đuối. ‖ ngọc sáng như ngôi sao.
Astericum, i. *n.* △ lá thuốc giòi.
Astericus, i. *m.* dấu như ngôi sao, *.
Asterno, is, astravi, astratum, nere. trải, lót gần.
* Asthenes, is. *omn. gen.* kẻ phải bị dấu, có tật chẳng đặng giúp gì, chẳng có sức.
* Asthenia, æ. *f.* sự yếu, — đuối, mòn sức.
* Asthma, atis. *n.* bịnh suyễn.
* Asthmaticus, a, um. có bịnh suyễn.
Astipulatio, onis. *f.* sự thuận ý, — lòng, một ý, — lòng. ‖ ưng, sự ưng hạp. ‖ sự làm chứng, sự lãnh lấy.
Astipulator, oris. *m.* kẻ thuận ý. ‖ kẻ lãnh. ‖ lính nha môn; astipulator vanæ opinionis, kẻ binh vực lẽ trái.
Astipulatus, ûs. *m.* V. Astipulatio.
Astipulor, aris, atus sum, ari. ưng, thuận ý, — lòng.
Astituo, is, tui, tutum, ere. đặt gần. ‖ soạn, lập thứ tự, có lớp lang; astituere aliquid ad aliquod, đặt một đều gần đều khác.
Asto, as, astiti, astitum, are. đứng, đứng gần, ra mặt, tỏ mặt ra, đứng lại. ‖ chống trả. ‖ hầu, — hạ. ‖ hiện, — đến, — ra; astare alicui, — in conspectu alicujus, — antè oculos, đứng gần, ra mặt trước người; — alicui contrà, chống trả người nào; — advocatus, đứng mà bàu chữa; — ad tumulum, đứng gần mồ mả; — ad currum, đi xe; — in genua, qùi gối; — in ripâ, ra mặt trên bãi; — mensæ, ngồi bàn ăn cơm; astante atque audiente toto po-

pulo, cả và dân đứng và nghe lời ấy.

Astræa, æ. *f.* sự công bình. || tị là dấu thứ sáu trong huình đạo.

Astragalus, i. *m.* đồ như tràng hột trên đầu cột. || xương chơn và xương nhiều chỗ khác. || giống cờ mà chơi. || đậu ván hoang. || xương đặt trong tay người mà ép nó đi.

Astrepo, is, pui, pitum, pere. làm cho động, làm ngầy, — ngà; astrepere aures, ngầy tai; — alicui, vỗ tay mà mừng người.

Astrictè, iùs, issimè. *adv.* cách chặt, — hẹp, — nhặt.

Astrictio, onis. *f.* sự cầm lại, phép thuốc cầm lại.

Astrictorius, a, um. sự có phép có sức cầm lại.

† Astricus, a, um. thuộc về tinh tú.

Astrifer, fera, ferum. sự hay đem ngôi sao, thuộc về ngôi sao.

Astriger, a, um. tinh tú, hay đem tinh tú, có tinh tú.

Astringo, is, nxi, ictum, gere. buộc cho chặt, thắt lại, ép, riết lại; dầy đống. || ép, xui giục; astringere se sacris, chịu chức thánh; — in jura sacra, — se sacris, thề buộc mình; — alvum, cầm bụng lại; — fidem, lấy đức tin mà buộc mình.

Astrobolesia, æ. *f.* vel Astrobolia, æ. *f.* et Astrobolismus, i. *m.* V. Sideratio.

Astrocynos, i. *m.* et

Astrocyon, is. *m.* tinh tú kia.

Astroites, æ. *m.* ngọc có lỗ như hình ngôi sao.

* Astrolabium, ii. n. đồ thiên văn. △ thuyền cơ. △ thiên bình nghi.

Astrologia, æ. *f.* sự suy xét tinh tú, phép dị đoan mà xét các tinh tú cho đặng bàn điềm lành điềm dữ, sự bảng trời.

* Astrologus, i. *m.* kẻ biết bảng trời. || N. H.

* Astronomia, æ. *f.* sự thiên văn.

* Astronomicus, a, um. thuộc về sự thiên văn.

* Astronomus, i. *m.* thầy thiên văn.

Astrum, i. *n.* tinh tú, ngôi sao; astrorum cursus et conversio, độ số; astris cadentibus, khi rạng đông; — surgentibus, khi đỏ đèn; in astra ferre, nhắc lên trời.

Astruo, is, xi, ctum, ere. lập gần, lập kề. || đặt cho, cho. || vẽ hình trong trí. || thêm, — lơm. || quyết, quả quyết.

Astu. *ind.* thành Athena.

Astu. *adv.* cách qủi quyệt, — mưu kế.

Astula, æ. *f.* vel Assula, æ. *f.* giăm.

† Astulus, a, um. quỉ quyệt.

Astupeo, es, pui, ere. lấy làm lạ, sững, — đi, đứng sửng, bơ vơ, bỡ ngỡ; astupere divitiis, mừng rỡ qúa bội vì có nhiều của cải.

Astur, uris. *m.* lòai chim ưng.

Asturco, onis. *m.* con ngựa nước Hisphania, con ngựa đi chơn ba, ngựa kiệu.

Astus, ùs. *m.* sự mưu kế, — chước, qủi quyệt.

Astus, a, um. thay vì Astutus.

Astutè, iùs, issimè. *adv.* cách khéo, cách mưu, — kế.

Astutia, æ. *f.* mưu kế, — chước, sự khôn khéo, qủi quyệt.

Astutulus, a, um. khá qủi quyệt, có mưu kế khá khá vậy.

Astutus, a, um. tior, ius, tissimus. kẻ mưu kế, — chước, — trí, qủi quái, qủi quyệt, chước móc; astutissimus, thừa chua quá úng.

Astyages, is. *m.* tên vua kia. || kẻ sửa dạy hay là trị thành.

Asyctos, i. *m.* giống ngọc kia.

Asyla, æ. *f.* thảo kia.

Asylia, æ. *f.* phép bàu chữa và chứa người ta, như khi mình đến trong nhà thờ thì người ta bắt chẳng đặng.

Asylum, i. *n.* nơi chứa vững vàng.

* Asymbolus, a, um. kẻ chẳng nộp phần riêng mình, nhiêu thân.

Asyndeton, i. *n.* F. R. là khi đặt nhiều tiếng mà chẳng có conjunctio, như veni, vidi, vici, tao đến, thấy, thắng trận.

* Asynthetus, a, um. chẳng có liên nhau, chẳng hiệp làm một. || sạch, trong sạch.

AT

At. *conjunctio.* mà, nhưng mà, song, — le, ít là, ít nữa là, thì, cũng; at quem, thay vì ad quem; at, at, ôi, ôi; at videte hominis audaciam, nhưng mà hãy xem sự dạn dĩ người; — mihi unus scrupulus restat, song tôi còn hồ nghi một đều; — postridiè si non eodem die, nếu chẳng phải ngày mai, ít là ngày mốt; si non hominis at ætatis ratio habenda est, nếu chẳng vì người, ít là phải vì tuổi.

Ata, æ. *f.* V. Ate.

Atabulus, i. *m.* gió bắc tây.

† Atanuvium, ii. *n.* bình đất dùng mà tế lễ.

Atarot. *ind. Bib.* N. U.

Atavia, æ. *f.* bà sơ.

Atavus, i. *m.* ông sơ; editus regibus atavis, kẻ đã sinh ra bởi dòng dõi vua, tổ tông làm vua.

Ataxia, æ. *f.* sự lộn lạo, — vậy, — bậy, bậy bạ.

Ate, es. *f.* bụt nữ hay làm sự dữ mà thôi.

* Atechnia, æ. *f.* sự dốt nát. || mê muội, vụng về.

Atellanus, i. *m.* người hát bội, kẻ nói hay là làm sự gì vui cho người ta cười.

Ater, atra, atrum. đen, đen thui,

— kịn kịn, — sì, — địch, — lanh; aterrimus, đen trạy, — lánh. ‖ sự khốn khó, — cực, khốn nạn, rầu rĩ; ater homo, người xấu mặt; — odor, mùi hôi, — thối; atra bilis, đàm đen; atra cura, sự ưu lo lắm; — dies, ngày khốn nạn; — tempestas, bão dữ lắm; atrum nemus, rừng mù mịt, rừng rậm rập; — olus, △ trường tòng.

Atergatis, idis. *f.* bụt nửa cá nửa người nữ.

* Athanatos, i. *m.* chẳng hay chết, hằng sống.

Athara, æ. *f.* cháo.

Atheia, æ. *f.* et

Atheismus, i. *m.* sự chẳng tin có chúa.

Athenæ, arum. *f. plur.* N. U.

Athenæum, i. *n.* chùa bụt Minerva. ‖ trường tập, trường học.

Atheniensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về thành Athena.

Atherina lex. *f.* sự nộp thuế mười đồng cho một con bò.

Atheroma, atis. *n.* nhọt, ung độc.

Athesia, æ. *f.* sự bỏ lời, chẳng giữ lời, đổi ý.

Atheus, i. *m.* kẻ chẳng tin có chúa.

Athleta, æ. *m.* kẻ hay đua vật trong diễn trường.

* Athletica, æ. *f.* vel

* Athletice, es. *f.* nghề đua vật.

Athleticè. *adv.* cách kẻ đua vật, cách vững vàng; athleticè valere, sức mạnh, khỏe mạnh lắm.

* Athleticus, a, um. thuộc về kẻ đua vật.

* Athlotheta, æ. *m.* vel

* Athlothetes, æ. *m.* kẻ ban phần thưởng. ‖ giám thị mà ban phần thưởng cho kẻ đua vật. ‖ kẻ lập trường đua vật.

Atho, onis. *m.* vel Athos. N. M.

Athroismus, i. *m.* F. R. là khi đặt nhiều ý nhiều nghiã trong một ít lời.

Athyr. *ind.* tháng ba dân Egyptô.

Atigeris. *adv.* V. Statìm.

* Atinia, æ. *f.* loài cây du thung thọ; atinia lex, luật kia trong thành Roma.

* Atlantes, um. *m. pl.* hình người thợ chạm đặt mà đỡ đồ gì.

Atlanticum, i. *n.* biển đông, biển cả.

Atlantides, um. *m. pl.* N. H.

Atlantis, idis. *f.* vel

Atlantius, a, um. kẻ thuộc về núi Atlas. ‖ tên bụt kia. ‖ sao rua. ‖ tinh tú kia.

Atlantius nodus. *m.* đầu xương sống.

Atlas, antis. *m.* N. M. ‖ tên người danh tiếng trong việc thiên văn.

Atmosphæra, æ. *f.* khí trời.

Atnepos, otis. *m.* con chít trai.

Atneptis, is. *f.* con chít gái.

* Atocium, ii. *n.* thuốc nghịch thai, thuốc sinh sự son.

* Atocius, a, um. thuộc về thuốc Atocium.

* Atomus, i. *f.* trần ai.

* Atopema, tis. *n.* et

* Atopia, æ. *f.* sự dại dột, ngu muội, vụng về trong lời nói hay là việc làm.

* Atopus, a, um. kẻ dại dột, quê mùa, vô trí, vụng về.

* Atornatus, i. *m.* kẻ có phép có thơ mà giữ việc.

Atque. *conjunctio.* mà, quen đặt tiếng *atque* trước các chữ, mà tiếng *at* thì đặt trước các chữ âm vưới mà thôi. ‖ tức thì, — tốc; atque illum præceps rapit, thì nó cất lấy tức thì. ‖ nhưng mà, song, — le, nhưng vậy; atque ipsi hoc commentum placet, nhưng mà nó còn tin truyền vô cớ ấy. ‖ như, như vậy, bấy nhiêu; nullus atque is est, chẳng có người nào như nó; bellus atque optabam, nó tốt như ý tôi ước ao. ‖ song, mà; atque ego qui te confirmo, mà tôi là kẻ làm cho vững ý mầy; atque adèo potiùs, song lại nữa; — vides, song mầy thấy. ‖ khi, khi naò; atque exorta est semel, khi nó đã ra mặt. ‖ aliter, contrà, vel secùs atque antè, khác trước. ‖ dầu vậy, dầu mà; atque aliquis dicat, dầu mà có kẻ nói. ‖ nhứt là; atque id hiemis tempore, sự nầy nhứt là trong mùa đông. ‖ (khi thì dùng tiếng ấy cho lịch sự hơn mà thôi.) atque atque ascendit muros Romana juventus, trẻ dân Roma đua nhau mà trèo lũy; atque adeò, có làm vậy, tốt lắm.

Atqui. *conjunctio.* ấy vậy, bởi đó, — cho nên, nhưng mà, song, — le, mà, dầu vậy, sau hết, thật, — thì; atqui si illam attigerit, song nếu nó đã đến người; — certè nihil est meliùs mundo, thật thì chẳng có sự gì tốt hơn thế gian; — hoc verum est, nhưng mà sự nầy cũng là sự thật.

Atractylis, idis. *f.* △ hồng hoa. ‖ nghệ hoang.

Atramen, inis. *n.* sự đen.

Atramentarium, ii. *n.* bình mực.

Atramentarius, a, um. thuộc về mực.

Atramentum, i. *n.* mực. ‖ thuốc nhuộm ‖ nước đen cá mực; atramentum scriptorum, mực viết; — librarium, mực in; — sutorium, mực thợ giày. ‖ bạch phàn, thanh phàn, hay là hắc phàn; atramento sutorio absolutus, kẻ đã khỏi án bởi quan binh vực.

* Atrapus, i. *m.* rượu nho bởi trái nho chưa ép.

Atratus, a, um. đã bôi đen. ‖ mặc aó chế.

Atrebaticæ vestes. *f. pl.* aó sắc lá héo.

Atriarius, a, um. thuộc về tiền đàng hay là sân trước cửa nhà.

Atriarius, ii. *m.* kẻ giữ nhà cửa, kẻ áp cửa.

Atricapilla, æ. *f.* con chim kia như con sẻ sẻ.

* Atrici, orum. *m. pl.* kẻ giữ cửa.

Atricolor, ris. *omn. gen.* sắc đen.

Atriensis, is. *m.* kẻ giữ nhà cửa, giữ đồ.

Atriensis, *m. f.* se. *n.* sis. V. Atriarius.

† Atrilicium, ii. *n.* nhà dệt cửi.

Atriolum, i. *n.* nhà cầu, tiền đàng nhỏ.

Atriplex, icis. *f.* △ yên chỉ thể.

Atritas, atis. *f.* sự đen, sắc đen.

Atrium, ii. *n.* tiền đàng, sân trước nhà, nhà cầu. ‖ những sự trong nhà mà bày ra khi đã mở cửa; atrium palatii, sân chầu. ‖ tam quan, chái bát vấn.

Atrocia, æ. *f.* vel

Atrocitas, atis. *f.* sự dữ, — tợn, độc dữ, độc địa, bạc ác; atrocitas verborum, lời dữ, lời nặng; atrocitas sceleris, sự quái gở bạc ác.

Atrociter, atrociùs, cissimè. *adv.* cách độc địa, dữ tợn.

* Atropha, orum. *n. pl.* phần thân thể chẳng đặng nhờ của ăn.

* Atrophia, æ. *f.* sự mòn, — hao, gầy mòn, bịnh mòn mỏi, bịnh hao hơi.

* Atrophus, a, um. kẻ mòn mỏi, gầy mòn, hao hơi, rũ liệt.

* Atropia, æ. *f.* sự hư trong xác trong sức, kẻ chẳng đặng khỏe mạnh.

Atropos, i. *f.* tên bụt kia.

Atropus, a, um. kẻ chẳng hay động lòng thương, người dữ, thẳng, cứng thẳng, nhặt nhiệm quá.

Atror, oris. *m.* sự đen, sắc đen.

Atrox, ocis. *omn. gen.* cior, ciùs, cissimus. dữ, — tợn, độc dữ, — địa, bạc ác, hung ác, — bạo, quái gở. ‖ còn sống, chưa chín, rít; atrox odii fæmina, người nữ hểm thù dữ lắm; atrox spectaculum, sự bày tỏ rất dữ tợn; — negotium, việc rất mất mỏ; — cœlum, thì độc; atrocia exta, ruột chưa nấu.

Atta, æ. *f.* trái mảng cầu; atta regia, bình bát. ‖ tiếng con trẻ dùng mà kính kẻ già cả. ‖ kẻ đi nhớm chơn.

Attaceo, es, cui, citum, ere. nhịn, ở lặng với kẻ khác.

Attactus, ûs. *m.* sự đá đến, rờ, — rệt.

† Attacus, i. *m.* V. Attelabus.

Attagen, enis. *m.* vel

Attagena, æ. *f.* loài chim trĩ.

Attagenus, i. *m.* cá biển.

Attalicus, a, um. cao, — trọng, tốt, rất tốt, trọng vọng.

Attalus, i. *m.* tên vua.

Attamen. *conj.* mà, nhưng mà, song, — le.

Attamino, as, avi, atum, are. làm hư, — nhơ, — nhớp, vấy vá, phạm, làm cho hư cho mất tiếng. ‖ rây. ‖ sàng; nequis ullam attaminet, ai nấy chớ làm cho hư người nào sốt.

Attaragus, i. *m.* lớp trên bánh.

† Atteger, gra, grum. đã bớt phần.

Attegiæ, arum. *f. pl.* trại, lều, chòi.

Attegro, as, avi, atum, are. bớt, bớt phần.

Attelabus, i. *m.* loài châu chấu nhỏ hơn hết và chẳng có cánh.

Attemperatè, iùs, issimè. *adv.* cho thuận thì, kịp thì, nhằm —, phải thì.

Attempero, as, avi, atum, are. đặt tra vào, làm hay là đặt nhằm, thậm phải; attemperare alicui vel voluntati alicujus, chiù theo, — ý, dửa lòng, tùy ý; attemperare gladium jugulo, đặt gươm nhằm họng.

Attendo, is, di, ntum, dere. lắng tai, cầm lòng cầm trí, giữ mình, lo lắng, suy tưởng, chăm chỉ; attendere aliquem, — alicui, lắng tai mà nghe người; — aliquid, ad aliquid, de aliquâ re, — alicui rei, xem xét sự gì chăm chỉ; — verba, giữ lời nói.

Attentè, iùs, issimè. *adv.* có ý, chăm chỉ, cẩn thận, cần mẫn, cặn kẽ, kỉ cang; non attentè, vô ý, bất ý.

Attentio, onis. *f.* sự lắng tai, lo lắng, chăm chỉ, ý tứ, có ới, sự cẩn thận, cần mẫn.

Attento, as, avi, atum, are. thử, dò thử, coi —, ra tay, mở —, vỡ —, đầu tay. ‖ làm, ra tay làm. ‖ thử ý, —lòng. ‖ đánh, — phá; attentare fidem auditoris, ra sức cho đặng gạt kẻ thật lòng mà nghe; —jura alicujus, phạm phép công bình, làm sự trái lẽ cho người.

Attenuatè, iùs, issimè. *adv.* cách đơn sơ, thật thà, nói cách thường, lời hèn.

Attenuatio, onis. *f.* sự bớt, sự mòn.

Attenuo, as, avi, atum, are. bớt, xớ —, giảm, phang, làm cho ra mỏng mảnh, — yếu, — mòn, — gầy mòn, nhỏ hơn; lignum attenuando accuere, mứt nhọn; lingua felis attenuat cutem hominis, lưỡi con mèo là như giũa trên da người ta.

Attero, is, trivi, tritum, terere. vày, — vò, — lại, xát, chà xát, cọ, mài, tán, nghiền. ‖ phá, dâm. ‖ làm cho hư, — nát. ‖ giày đạp. ‖ quở, trách nặng lời; atterere aures alicui, ngấy, — ngà, — tai; — famam atque pudorem, làm cho người mất tiếng tốt cùng sự hổ ngươi; — opes imperii, làm cho nhà nước mất của cải; asini atterunt se spinetis,

con lừa ngứa cà mình nơi bụi gai; atterere herbas, đạp cỏ.
Attestatio, onis. *f.* sự làm chứng, bút tích, tờ.
Attestator, oris. *m.* kẻ làm chứng, kẻ cho bút tích, kẻ quả quyết.
Attestor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm chứng, quyết, qủa quyết.
Attexo, is, xui, textum, xere. buộc, cột hiệp làm một, dệt cửi, đan.
Attica, æ. *f.* N. P.
* Atticismus, i. *m.* cách nói như trong thành Athêna.
* Atticisso, as, avi, atum, are. nói như người thành Athêna.
Atticurges, is. *omn. gen.* đã lập như thói người Athêna.
Atticus, a, um. thuộc về thành Athêna.
† Attigo, is, ere. V. Attingo.
Attiguus, a, um. kề, gần, hiệp theo.
Attilia lex. *f.* luật thuộc về con mồ côi.
Attilianus tutor. *m.* kẻ lo cho con mồ côi theo luật ấy.
Attilus, i. *m.* con cá kia.
Attinæ, arum. *f. pl.* đống đá.
Attineo, es, tinui, tentum, tinere. cầm, — lại; attinere aliquem custodiâ, cầm ai cho nhặt; — spe pacis, giãn việc ra vì cho người ta trông cậy sự hòa thuận; attineri domi studiis, ở lại trong nhà mà học; attinet ad me quid istud ? sự ấy có can gì tôi ? — quid plura dicere, nói nhiều lời làm chi ; attinuit quia nihil, non venit, người chẳng đến, vì là sự vô ích ; ille ad me attinet, nó là thuộc về tôi.
Attingo, is, tigi, tactum, ngere. đá đến, rờ, cầm, tới đến. ‖ thuộc về, qui về, trúng, nhằm, chọc, đích ; attingere scopum, trúng đích, nhằm bia; attingere, cùng tột; scopum ferè attingere, bắn trọn ; aquam aliquò attingere, nước xắp xắp ; attingere cœlum digito, mừng rỡ qúa bội ; — cognatione, vel necessitudine, bà con, hay là thiết nghiã.
Attis, idis. *f.* miền đất Athena. ‖ △ chim hồng mã liêu.
Attollo, is, tollere. nhắc lên, cất, cất lấy, vén ; attollere vestem, vén áo; — parùm, nhớm; — partum, nuôi dưỡng con ; — crura, bước đi ; — oculos, ngửa mặt lên.
Attondeo, es, di, sum, ere. gọt, cạo, hớt, xởn, cắt, — vanh ; attondere virgulta, gặm cây cối ; — aliquem auro doctis dolis, vọt nặn vàng bạc người cách rất khéo.
Attonitè. *adv.* cách bỡ ngỡ.
Attonitus, a, um. bỡ ngỡ, bơ vơ, đứng sửng; rei novitate attonitus, lơ láo. ‖ bất tỉnh nhơn sự vì phải gió hay là phải bịnh khác. ‖ attonitus morbus, đàm hỏa bịnh.
Attono, as, nui, itum, are. làm cho sợ, làm cho khiếp, — đứng sửng; attonuit mentes, nó làm cho trí sững đứng.
Attractio, onis. *f.* sự kéo đến, diú.
Attraho, is, xi, ctum, here. kéo, díu, níu ; attrahere deorsùm, rút ; — deorsùm ad se, níu xuống ; — animam, thở ra ; — aliquem ad se, dỗ người theo phe mình ; — aliquem ad aliquid, xui giục ai mà làm sự gì ; — lora, kéo dây cang.
Attrectatio, onis. *f.* vel
Attrectatus, ûs. *m.* sự đá đến, rờ.
Attrecto, as, avi, atum, are. đá đến, rờ, năng rờ, năng đá đến ; attrectare in tenebris, rờ rẫm. ‖ cầm đi cầm lại. ‖ cướp lấy, đoạt, chiếm —, tranh —.
Attremo, is, ui, ere. sợ, run — ; attremere loquenti, nghe ai nói thì run rẩy ; — oranti, động lòng vì lời nguyện xin.
Attrepidatè. *adv.* cách đi như con trẻ hay là người già cả.
Attrepido, as, avi, atum, are. đi nhỏ bước như con trẻ như kẻ già, đi cách run, đi chẳng vững.
Attribuo, is bui, butum, ere. ban cho, đặt cho, đổ lại cho. ‖ chia phân, cân cho. ‖ phú việc cho. ‖ định đoạt.
Attributio, onis. *f.* sự ban cho, đổ lại cho. ‖ sự hạn, kì, trả nợ, bổng lộc, sự mắc nợ, mắc tiền đồ thuê.
Attributum, i. *n.* đều đặt cho ; attributa Dei, những sự trọn tốt trọn lành, phép tắc công bình cùng các sự khác thuộc về Đức Chúa trời.
Attrita, orum. *n. pl.* sự da lốt, da xé, sứt da, sự trặc tay trặc chơn.
Attritio, onis. *f.* sự ăn năn tội cách chẳng trọn, ăn năn tội vì mình.
Attritus, ûs. *m.* sự cọ, sự mài ; attritus nubium, mây cọ nhau.
Attritus, a, um. *part.* Attero. attrita vestis, vestis valdè attrita, aó dạc dài; attritæ opes, của cải mòn hao.
Attulo. thay vì Affero.
Attumulo, as, avi, atum, are. chôn, chôn vưởi, — gần.
Atypus, a, um. cà lăm. ‖ kẻ chẳng có hình mặt tốt, xấu hình.

AU

Au. *interj.* a, hè ; au tergo meo, a lưng tôi.
Auceps, cupis. *omn. gen.* kẻ đánh bẫy chim. ‖ auceps syllabarum, kẻ xét các vần.
Aucetus, a, um. vel
Auceus, a, um. đã thêm nhiều lần.
Aucilla, æ. *f.* con chim con.
Aucipula, æ. *f.* bẫy đánh chim.
Aucta, orum. *n. pl.* sự thêm.
Auctarium, ii. *n.* sự bổ thêm, bổ bập.
Auqifer, a, um. et

Auctificus, a, um. sự hay giúp thêm, bổ thêm, bổ bập.

Auctifico, as, avi, atum, are. làm thêm, giúp thêm, làm cho mọc lên.

Auctio, onis. *f.* sự thêm, mọc lên. ‖ sự đánh giá, bán của trước mặt thiên hạ cho kẻ lên giá hơn. ‖ sự sóat xét đồ muốn bán cách trước nầy; auctio hastæ, ép hay là đòi bán của cách ấy.

Auctionalis, *m. f.* le. *n.* lis. V. Auctionarius.

Auctionans, tis. *omn. gen.* kẻ bán cách đánh giá cho kẻ lên giá hơn.

Auctionarius, a, um. thuộc về sự đánh giá, — lên giá.

Auctionarius, ii. *m.* quan hay đánh giá.

Auctionor, aris, atus sum, ari. bán đồ cách đánh giá, — lên giá.

Auctito, as, avi, atum, are. năng thêm, bổ thêm; auctitare pecunias fœnore, thêm của cải bởi sự ăn lời cho vay.

Aucto, as, avi, atum, are. thêm, bổ thêm, làm cho rộng hơn; auctare aliquem lucro, giúp người ta cho đặng lợi; — opibus, cho nhiều của cải cho người nào.

Auctor, oris. *m.* kẻ làm sự gì trước hết, bày đặt sự gì đầu hết. ‖ kẻ lên giá sau hết. ‖ kẻ xui giục hay là làm cớ đầu hết. ‖ quân sư. ‖ kẻ giao hòa, lo việc, bàu chữa. ‖ kẻ đặt sách. ‖ kẻ làm chứng. ‖ kẻ lập sự lập việc gì; te auctore hoc feci, bởi ông xui giục thì tôi mới làm sự nầy; auctores primi, kẻ bán trước hết; — secundi, kẻ lãnh của bán ấy; auctor tibi sum ut, tôi biểu sự; auctores. *pl.* kẻ làm sách lề luật, — phép công bình. ‖ tiên sư.

Auctoramentum, i. *n.* sự buộc mình giữ lời hứa. ‖ phần thưởng; irritare auctoramento funebri ad necem, ban phần thưởng mà giục người ta giết ai.

Auctoritas, atis. *f.* phép, quờn phép, — tước, — chức, — cử thế; auctoritas propria et delegata, kinh quờn. ‖ sức mạnh, có thế. ‖ danh tiếng, có danh. ‖ chỉ lời sách, lấy lời trong sách làm chứng. ‖ sổ trường biên, sổ sách, văn khế. ‖ sự đặng, lấy làm của mình. ‖ sự lãnh. ‖ giá, giá đáng. ‖ nhà tốt, rộng, xinh, lịch sự; auctoritatem detrahere, làm hư danh; — deferre, ngợi khen ai cho đặng danh tiếng; esse in auctoritate, người hay là vật người ta chuộng lắm.

Auctoro, as, avi, atum, are. ép, buộc, cho người ta ăn tiền mà buộc nó làm sự gì; miles auctoratus, tinh binh. ‖ đặt cớ, làm cớ. ‖ lo cho.

Auctum, i. *n.* nơi ngoài trường đua, ai tới đó thì đặng phần thưởng.

Auctumnus, i. *m.* V. Autumnus.

Auctus, ûs. *m.* sự thêm, bổ thêm, lợi, mọc, mọc lên.

Aucupaculatus, ûs. *m.* đi săn con chim ban đêm.

Aucupatio, onis. *f.* sự đánh bẫy con chim, bắn chim.

Aucupatorius, a, um. thuộc về sự bắt con chim.

Aucupium, ii. *n.* sự đánh bẫy chim. ‖ loài chim đã bắt đặng. ‖ mưu, — kế, — chước; aucupium delectationis, sự muốn đẹp lòng; — verborum, sự nói, sự bắt sự xét những lời nhỏ mọn; — auribus facere, lắng tai mà dò lời nói.

Aucupo, as, avi, atum, are. gạt, gạt gẫm, nói dối, dỗ dành, làm cách khéo. ‖ dò, kiếm bắt.

Aucupor, aris, atus sum, ari. *dep.* săn con chim, đánh bẫy mà bắt chim. ‖ gạt, nói dối, dỗ dành. ‖ soát, xét, tìm mà bắt, đi do. ‖ dò lòng, thử lòng. ‖ ý muốn đẹp lòng, ý muốn sự gì; aucupari gratiam alicujus, đẹp lòng ai.

Audaces, ium. *m. pl.* chén uống.

Audacia, æ. *f.* et

Audacitas, atis. *f.* sự dạn dĩ, cả gan, to gan, trì trợm, dạn quá, cậy mình quá, hung bạo, hùng hào; res ingentis audaciæ, việc mạnh dạn lắm.

Audaciter, ciùs, cissimè. *adv.* vel

Audacter. *adv.* chán chường, cách cả gan, — chắc gan, — hung bạo, — hùng hào, anh hùng. ‖ cách cậy mình quá, — trì trợm. ‖ cách dạn dĩ quá. ‖ mặt chai đá.

Audaculus, a, um. dạn quá một ít.

Audax, cis. *omn. gen.* cior, cissimus. cả gan, dạn dĩ, bao dạn, dạn gan, mạnh dạn, gan ruột; valdè audax, gan sắt. ‖ anh hùng. ‖ kẻ cậy mình quá; audax ingenii, cậy trí mình quá; — viribus, cậy sức quá.

Audenter, tiùs, tissimè. *adv.* V. Audacter.

Audentia, æ. *f.* V. Audacia.

Audeo, es, sus sum, dere. *n.* dám, cậy sức, ra tay, gây việc, chẳng sợ, chẳng hổ người; non audere dicere, chẳng dám hở răng; qui audeam, đâu dám; ausim petere, dám xin; quis audeat, ai dám; audere capitalia, dám giết người ta; — vim alicui, vel vim in aliquem, hãm hiếp người; — pericula, liều; — ultima, — extrema, liều hết mọi sự; — negare, cả lòng chối; multa dolo audebantur, nó làm nhiều đều bởi mưu kế; auderem scribere, tôi cả lòng dám viết.

Audientia, æ. *f.* sự ở lặng, làm thinh mà nghe; audientiam sibi facere, bắt người ta lắng tai mà nghe lời mình.

Audio, is, divi, itum, ire. nghe. ‖

vưng, — lời, chịu lụy, theo ý, phục, ưng, thuận ý, — lòng. || nhậm lời. || nghe nghiã, làm môn đệ. || hảo, hiếu. || láng tai mà nghe. || mắng tin, — tiếng; audire negligenter, nghểnh ngảng; — explicationem, nghe nghiã; — raptìm, nghe thấp thoảng; — famam, vel vocem, nghe tiếng; — clarè, nghe thấm; — malam famam, xấu danh; — benè apud alios, văn danh; audit ne? nghe hay chăng? audis ne? nghe chăng? auditur, nghe rằng; eminùs aliquid audire, nghe vẳng vẳng; benè et malè audire, chịu người ta khen và người ta chê; minùs commodè audire, chẳng đặng danh thơm mấy; audite paucis, hãy nghe và lời; audisti rex et pater, người ta đã gọi người là vua cùng là cha.

Auditio, onis. *f.* sự nghe, sự mắng tiếng. || bài thầy dạy học trò; fictæ auditiones, tiếng đồn chẳng thật.

Auditiuncula, æ. *f.* tiếng đồn nhẹ nhẹ vậy.

Auditor, oris. *m.* kẻ nghe, — sách, môn đệ, học trò. || kẻ giảng sách.

Auditorium, ii. *n.* dinh môn. || nha môn; auditorium regium, sân chầu, công đàng, trào đình. || toà quan đoán xét. || nhà học, trường học. || kẻ nghe, hội đông kẻ nghe.

† Auditum, i. *n.* sự mắng tiếng, tiếng đồn, tin; auditum præter nihil habere, biết những đều đồn mà thôi; audito crudelior, dữ tợn quá bội.

Auditus, ûs. *m.* sự nghe, sự lỗ tai nghe, tai, phép nghe; auditu difficilia, trái tai; auditu suave, êm tai; — delectabile, sướng tai.

Auditus, a, um. *part.* Audio. đã nghe, đã thưa được; quo audito, thốt đoạn, — thôi; auditâ re ex utrâque parte, nghe hai bên đoạn.

Aufero, fers, abstuli, ablatum, auferre. cất, — lấy, — đi, cướp, — lấy, đem đi, dọn đi, đam đi, hăm; aufer te hìnc, dậy khỏi; auferre cadaver, cất xác; haud sic auferent, chẳng tha cho nó làm vậy đâu; auferri aliorum consiliis, theo ý kẻ khác.

Aufidia lex. *f.* luật thuộc về sự cấm đều dối trá.

Aufugio, is, fugi, gitum, ere. trốn, lánh, trốn khỏi; aufugit aqua, nước chảy.

Augeo, es, auxi, ctum, gere. thêm, bổ thêm, thêm đơm, mọc, ra lớn, nên giàu hơn, có phép hơn; dignitate augere, nhắc lên, tăng lên; augere tributa, tăng thuế; — pretium, thăng giá.

Augesco, is, ere. mọc, — lên, ra lớn hơn; augescere tacitis incrementis, nên lớn dần dà; illis animi augescunt, gan ruột nó càng lớn.

Augifico, as, are. V. Augeo.

Augites, æ. *m.* giống hột trai kia.

Augmen, inis. *n.* sự thêm, sự mọc lên, sự rộng hơn.

Augmentatio, onis. *f.* V. Augmen.

Augmento, as, avi, atum, are. thêm.

Augmentum, i. *n.* phần thịt tế lễ đặt hiệp làm một cùng gan. || một thì thêm trong sách mẹo.

Augur, uris. *m.* kẻ xét con chim bay hay là con chim kêu mà làm thầy bói.

Auguraculum, i. *n.* nơi hay là nhà thầy bói xét con chim, &c.

Augurale, is. *n.* dấu riêng chỉ thầy bói Augur. || V. Auguraculum.

Auguralis, is. *m.* kẻ đã làm thầy bói Augur.

Auguratio, onis. *f.* sự làm thầy bói. V. Augur.

Auguratò. *adv.* khi đã xét con chim như thầy bói Augur. || khi đã liệu việc cho cẩn thận.

Auguratrix, icis. *f.* nữ bói như thầy Augur.

Auguratus, ûs. *m.* quờn phép hay là sự thông biết làm thầy Augur.

Auguratus, a, um. sự gì đã chọn đã lập khi đã xét con chim như thầy Augur đoạn.

Augurialis, *m. f.* le. *n.* lis. V. Auguralis.

Augurium, ii. *n.* V. Auguratio.

Augurius, a, um. V. Auguralis.

Augusta, æ. *f.* bà hoàng hậu.

Augustale, is. *n.* dinh trại ông tướng quân. || văn tế.

Augustales, ium. *m. pl.* các quan chánh vệ hay đánh giặc trước hết.

Augustalia, ium. *n. pl.* vel Augustales ludi. *m. pl.* lễ kính Đức hoàng đế.

Augustalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Đức hoàng đế.

Augustana confessio. *f.* nghiã đức tin kia kẻ lạc đạo đặt.

Augustè, tiùs, tissimè. *adv.* oai nghi, cách uy nghi, — oai nghiêm, — trọng thể, rực rỡ, sum nghiêm. || cách cung kính, — sốt sắng, — nhơn đức.

Augustus, i. *m.* tên vua. || hoàng đế. || tháng augustó.

Augustus, a, um. oai nghi, — nghiêm, sum nghiêm, nghiêm nghị, — chỉnh, oai khí, — phong, — sấm, — vang. || sự trọng thể. || đáng cung kính, cuả thánh, cuả lễ tế. || sự gì thuộc về hoàng đế; augusta forma, thói phết oai nghiêm.

Aula, æ. *f.* lâu đài, — các, triều đình, công môn, sân chầu; leges aulæ observandæ, triều chánh. || ràn, chuồng. || giống loa.

Aulæ, arum. *f. pl.* ống quyển, ống phong kìm.

Aulæa, æ. *f.* V. Aulæum.
Aulædus, i. *m.* V. Auletes.
† Aulæum, i. *n.* màn, cháng treo trên bàn ăn cơm.
† Aular, aris. *n.* vung nồi.
Auletes, æ. *m.* kẻ thổi ống quyển hay là ống khác.
* Auleticus, a, um. thuộc về các giống ống quyển.
* Auletris, idis. *f.* người nữ hay thổi quyển.
Aulicoquus, a, um. đã nấu trong nồi trong siêu.
Aulicus, a, um. thuộc về nội triều, — triệu phong, — lầu đài, trọng thể, oai nghi.
Aulicus, i. *m.* người thuộc nội, nội triều.
Aulis, dis. *f.* N. P.
Aulœdus, i. *m.* kẻ thổi các giống ống quyển.
Aulones, um. *m. plur.* giống ghe hải.
Aulula, æ. *f.* nồi nhỏ, siêu nhỏ.
Aumarium, ii. *n.* nhà tiêu.
Aura, æ. *f.* gió. ‖ gió nhơn, — êm. ‖ khí, sự sáng. ‖ sự binh vực, sự bàu chữa. ‖ mùi. ‖ danh, — tiếng; auras vitales carpere, sống, thỏa khí; aura auri, vàng sáng.
Auramentum, i. *n.* đồ mà luyện vàng.
Aurantia poma. *n. plur.* trái cam. △ tranh tử.
Auraria, æ. *f.* mỏ vàng. ‖ đồ chịu thuế.
Aurarius, ii. *m.* thợ vàng.
Aurarius, a, um. thuộc về vàng; aurarium negotium, việc hay sinh lời.
Aurata, æ. *f.* loài cá có vảy vàng.
Auratura, æ. *f.* sự mạ vàng, thếp vàng.
Auratus, a, um. sự đã thếp, mạ, xuy vàng.
† Aurea, æ. *f.* dây gióng khớp ngựa.
Aureolus, i. *m.* đồng tiền vàng.
Aureolus, a, um. bằng vàng, màu vàng. ‖ có hình như vàng, đã thếp vàng. ‖ sự gì giống gì rất qúi rất trọng, sự gì đáng giá cao; aureola oratiuncula, bài vắn rất hay; aureolus libellus, sách nhỏ tốt như vàng.
† Auresco, is, ere. ra màu vàng.
Aureus, i. *m.* một tấm, một đồng vàng.
Aureus, a, um. bằng vàng. ‖ màu vàng, thếp vàng; aureus nummus, một tấm vàng, một đồng vàng; aurei mores, tính nết rất tốt; ætas aurea, tuổi vàng, đời tốt như vàng; aurea cæsaries, tóc vàng; — nox, đêm có ngôi sao soi sáng; aureum dictum, lời rất qúi trọng, ngôn ngữ rất khôn; aureum malum, cam, quít, chanh, tắt.
Aurichalcum, i. *n.* kim bản, vàng giả, vàng reo.
Auricomus, a, um. có tóc hồng, tóc vàng, tóc màu vàng. ‖ có nhành hay là lá vàng.
Auricula, æ. *f.* tai, lỗ tai; auriculam opponere, ra hay là trở tai cho người ta đá đến, (là cách quen mà tỏ mình chịu làm chứng;) auriculâ infimâ mollior, mềm hơn trái tai; auriculas demittere ut iniquæ mentis asellus, xủ tai như người dại dột, (ở lặng chẳng nói lời gì;) auricula muris, △ sơn miêu nhi nhãn; — asini, vel ursi, giống tử thảo.
Auricularis, *m. f.* re. *n.* ris. thuộc về lỗ tai; auricularis digitus, ngón út; — verminatio, sự ngứa tai.
Auricularium specillum. *n.* cái váy tai.
Auricularius, a, um. V. Auricularis.
Auricularius, ii. *m.* kẻ thiết nghĩa và nghị luận giúp người khác.
Aurifaber, ri. *m.* V. Aurifex.
Aurifer, a, um. nơi có vàng, hay sinh vàng.
Aurifex, icis. *m.* thợ vàng, thợ bạc.
Aurificina, æ. *f.* nhà thợ vàng.
Auriflamma, æ. *f.* cờ binh nước Phalansa.
Aurifluus, a, um. sông có vàng, — chở vàng.
Aurifodina, æ. *f.* mỏ vàng.
Aurifur, uris. *m.* kẻ trộm vàng.
Auriga, æ. *m. f.* kẻ dẫy xe, — ngựa, — bò. ‖ ông lái, kẻ cầm lái. ‖ tinh tú kia.
Aurigans, antis. *omn. gen.* kẻ dẫy xe.
Aurigarius, ii. *m.* kẻ giữ kẻ lo việc xe.
Aurigarius, a, um. thuộc về kẻ dẫy xe.
Aurigatio, onis. *f.* sự dẫy xe.
Aurigator, oris. *m.* V. Aurigarius.
Aurigena, æ. *omn. gen.* bởi phép vàng mà sinh ra.
Auriger, a, um. V. Aurifer.
Aurigo, inis. *f.* bịnh bủng, huỳnh đản.
Aurigo, as, avi, atum, are. et
Aurigor, aris, atus sum, ari. *dep.* dẫy xe. ‖ cai trị.
Auripigmentum, i. *n.* △ thư hoàng, thạch tín. ‖ sắc huỳnh.
Auris, is. *f.* tai, lỗ tai; auris ima, trái tai; aures hebetes, nặng tai; auribus alicui abuti, ngầy; aures obtundere, ngầy tai; — perfodere, xỏ tai; propriis percipere auribus, tai nghe; in auribus aliquem cædere, vả tai; aures erigere, lắng tai; auris patiens culturæ, dễ dạy dỗ; — memor, sáng dạ; aurem vellere, nhắc lại; auris marina, giống ngao. △ hải cáp, văn cáp.
Auriscalpium, ii. *n.* et
Aurisclarium, ii. *n.* tăm váy tai.
Auritulus, a, um. *dim.* Auritus.
Auritus, a, um. kẻ có tai dài. ‖ kẻ

láng tai nghe; auritum facere populum, bắt người ta làm thinh; auritus testis, kẻ đã nghe và làm chứng.
Auro, as, are. thếp vàng, mạ vàng.
Auro, onis. *m*. cây cối hay mọc trên bãi biển.
Auroclavatus, a, um. có đinh vàng, đã chạm trổ vàng, thêu vàng.
Aurora, æ. *f*. rạng đông, mưng đông, mưng mưng sáng, rạng sáng. △ thần.
Aurosus, a, um. et
Aurulentus, a, um. có nhiều vàng, giàu có, có sắc vàng.
Aurum, ri. *n*. vàng, kim. ‖ đồng vàng. ‖ đồ vàng. ‖ aó vàng, của vàng. ‖ kim ô; aurum ex arenâ extrahere, đãi vàng; — purissimum, vàng thập, — mười, — ròng; — liquidum, vàng tương; aurum textile, kim thuyến; — purgare, luyện vàng; — grave, khối vàng; — coronatum, mũ triều thiên vàng; — gemmatum, nhẫn vàng; — cælatum, vàng chạm trổ.
† Auscaripeda, æ. *f*. loài sâu có nhiều chơn, sâu rọm.
Auscultatio, onis. *f*. sự chịu lụy, vâng lời, phục. ‖ sự tọc mạch.
Auscultator, oris. *m*. kẻ nghe.
Auscultatus, ûs. *m*. V. Auscultatio.
Ausculto, as, avi, atum, are. nghe, lắng tai. ‖ tin, theo ý, vâng lịnh; mihi ausculta, hãy tin tôi.
Ausim, is, it. *præs. subj*. đâu dám; ausim nec dicere, hà dám nói.
Ausonius, ii. *m*. tên người văn thi.
Auspex, icis. *m*. thầy xét coi chim mà bói. ‖ kẻ giữ, — bàu chữa, — lo; auspex legis, kẻ binh vực lề luật.
† Auspicalis. *m. f*. le. *n*. lis. thuộc về sự bói. V. Auspex.
Auspicaliter. *adv*. et
Auspicatò. *adv*. cách bói, việc đã bói. ‖ may phước, — mắn, tiện.
Auspicatus, a, um. đã dâng, đã tế lễ, đã coi chim mà bói, đã bói. ‖ may, may mắn, đã hay, tốt, điềm lành.
Auspicialis, *m. f*. le. *n*. lis. V. Auspicalis.
Auspicium, ii. *n*. sự coi chim mà bói. ‖ sự bàu chữa, giữ, binh vực. ‖ phép tắc, quờn phép, — chức; auspiciis suis vivere, ăn ở theo ý riêng mình.
† Auspico, as, avi, atum, are. et
Auspicor, aris, atus sum, ari. *dep*. coi chim mà bói. ‖ khỉ sự, ra tay, mở tay làm.
Auster, ri. *m*. gió nam; austri, *plur*. chỉ các thứ gió.
Austerè, iùs, issimè. *adv*. cách nhặt, — nhiệm, — cứng, — dữ, — chát, — hãm mình.
Austeritas, atis. *f*. sự nhặt, — nhiệm, cứng, chát, sự hãm mình. ‖ sự nghiêm, — nhặt.
Austerulus, a, um. *dim*.
Austerus, a, um. nhặt, — nhiệm. ‖ nhiệm nhặt. ‖ cứng, chát; austerus color, màu sắc đậm; austerior gustus, mùi chát lắm.
Australis, *m. f*. le. *n*. lis. thuộc về phương nam; australis cingulus, nam đạo; — polus, nam cực.
Austria, æ. *f*. N. R.
Austriacus, a, um. thuộc về nước Austria.
Austrinus, a, um. V. Australis. austrinus dies, ngày có gió nam thổi.
Austro, as, avi, atum, are. tưới, — nước.
Austrum, i. *n*. bánh xe múc nước.
Ausum, i. *n*. việc dạn dĩ, sự hung bạo; ausis excidere, việc sái đi.
Aut. *conj*. hay là; aut bibe, aut abi, hay là uống hay là đi.
Autem. *conj*. nhưng, mà, và, cũng, lại, song, bởi đó, bởi vậy; quid autem ille? song nó nói làm sao? mihi autem, bằng sự tôi, bằng tôi; quid autem meâ, chẳng can chi tôi; agite, abite, tu domum, et tu autem domum, ấy vậy, hãy đi, mầy hãy về nhà, và mầy cũng về nhà.
* Authenticus, a, um. ấn tín, văn bằng; authenticæ testamenti tabulæ, bổn lời trối có ấn tín.
* Authepsa, æ. *f*. nồi đồng.
* Autodidactus, i. *m*. kẻ làm thầy dạy dỗ mình, chẳng có thầy khác.
* Autographus, a, um. tờ khế, sự gì tay mình đã viết.
Autolecythus, i. *m*. V. Scurra.
Automata, orum. *n. pl*. et
Automataria, orum. *n. pl*. giống máy như hình nhơn hay động, giật máy.
Automatarius, ii. *m*. kẻ làm đồ máy.
† Automatia, æ. *f*. sự số hệ, tình cờ.
* Automatum, i. *n*. đồ máy. ‖ đồng hồ.
Autor, oris. *m*. V. Auctor.
Autoro, (cùng các tiếng như vậy hãy coi Auctoro.)
Autumnal, alis. *omn. gen*. et
Autumnalis, *m. f*. le. *n*. is. thuộc về mùa thu.
Autumnitas atis. *f*. mùa thu.
Autumno, as, avi, atum, are. trời như mùa thu; autumnat aer et vernat semper in Italiâ, trong nước Italia trời ra như mùa thu và mùa xuân luôn.
Autumnum, i. *n*. et
Autumnus, i. *m*. muà thu.
Autumnus, a, um. V. Autumnalis.
Autumo, as, avi, atum, are. tưởng, ngờ, ngỡ, đoán. ‖ nói, thuật lại.
Auxiliabundus, a, um. có ý giúp.
Auxiliaris, *m. f*. re. *n*. is. et
Auxiliarius, a, um. kẻ giúp, hay đỡ, phù hộ, binh vực, bàu chữa.

Auxiliatio, onis. *f.* sự giúp, bàu chữa, phù hộ, cứu, chữa cứu.
Auxiliator, oris. *m.* kẻ giúp, kẻ phù hộ.
Auxiliatrix, icis. *f.* nữ phù hộ.
Auxiliatus, ûs. *m.* V. Auxilium.
Auxilio, as, are. et
Auxilior, aris, atus sum, ari. *dep.* giúp, — đỡ, phù hộ, phụ, phù trì, — trợ.
Auxilium, ii. *n.* sự giúp, sự phù hộ, cứu giúp; auxilium adversæ valetudinis, thuốc chữa bịnh; — est mihi in patre, cha tôi sẽ phù hộ.
Auxilla, æ. *f.* nồi nhỏ.
Auxim, thay vì audeam hay là ausim.
* Auximalis ager. *m.* phần đất đã chia trong một trăm người.

AV

Avarè, iùs, issimè. *adv.* bỏn sẻn, hà tiện, cách tham.
Avariter. *adv.* V. Avarè.
Avaritia, æ. *f.* vel
Avarities, ei. *f.* sự bỏn sẻn, hà tiện, bòn đãi, sự tham lam; avaritia gloriæ, sự ham hố danh vọng qúa.
Avarus, a, um. kẻ hà tiện, hay tham của, kẻ chặt chịa, xấu bụng, độc ruột, bòn đãi, — táy, bỏn sẻn, tham lẫn; avarus laudis, kẻ tham lam sự ngợi khen; — venter, bụng chẳng hay no.
Ave. mừng, kính, lạy, chaò người; ave, ave aves esse aves? lạy ông, có muốn ăn con chim chăng?
Avectus, a, um. avecta có nghĩa như sæpè aucta, đã năng thêm.
Aveho, is, xi, ctum, here. cất, đem đi, đem về, đem ra, — sang, — đến, đòi, kéo ra.
Avellana, æ. *f.* △ trăn, trái kia.
Avello, is, li, vel avulsi, vulsum, lere. nhổ, — ra, tiển, cất, — lấy, cướp lấy, phân rẽ, — ra, chia ra; avellere se ab aliquo, lìa khỏi ai; — à corpore, kéo ra khỏi xác.
Avena, æ. *f.* △ tử mạch thục. ‖ rơm, — rạ, ngồng, nhồng.
Avenaceus, a, um. thuộc về tử mạch thục.
Avenarius, a, um. giống hay ưa tử mạch thục.
Aventer. *adv.* V. Avidè.
Aveo, es, ere. ước, — ao, muốn lắm, lăm le; valdè aveo scire quid agas, tôi ước ao lắm cho đặng biết ông ở làm sao; avere discere, ái mộ sự học hành.
Averna, orum. *n. pl.* V. Avernus.
Avernalis, *m. f.* le. *n.* lis. et
Avernus, a, um. thuộc về địa ngục.
Avernus, i. *m.* hồ ao kia các người văn thi bày đặt là địa ngục.
Averruncandæ iræ. *f. plur.* cho đặng khỏi cơn giận, (phải ám hảo gratiâ.)
Averruncasso, is, ere. et
Averrunco, as, avi, atum, are. đốn, chặt, cắt, phát cỏ, — cây. ‖ trốn, lánh, — xa, lo khỏi, lo cho thoát khỏi sự dữ sự khó; averruncet Deus, chớ chi Chúa cứu cho khỏi.
Averruncus, i. *m.* N. ID.
Aversabilis, *m. f.* le. *n.* lis. et
Aversandus, a, um. sự quái gở, gớm ghiếc, sự đáng ghớm, — lắm.
Aversatio, onis. *f.* sự giận, ghét, hềm, — thù, hờn, — giận, sự xa nhau, chẳng thuận, chẳng hoà, nghịch.
Aversatus, a, um. V. Aversus.
† Aversio, onis. *f.* sự giận, ghét, hềm. ‖ chẳng cứ lời nói một trở đàng khác. F. R. ‖ cách làm cho trở đàng khác; aversione vel per aversionem emere aut vendere, mua hay là bán sỉ; aversione et ideò pretio minori emere vel vendere, mua hay là bán trẻ.
Aversor, oris. *m.* kẻ ăn trộm, ăn cắp, kẻ lấy sự gì làm của riêng, ăn lén.
Aversor, aris, atus sum, ari. *dep.* gớm, nhờm, khinh dể, chê, hờn, hờn giận, từ bỏ, từ rẫy, chẳng khứng, sấp cật, trở lưng, chẳng ghé mắt lại, ngó lui; aversari honorem, lánh quờn chức. ‖ quày, — lại.
Aversus, a, um. sior, sissimus. kẻ sấp cật, trở lưng. ‖ nghịch, — thù, kẻ giận, — ghét, nhờm, chê, khinh dể, chẳng khứng. ‖ ăn trộm, ăn cắp, ăn lén, lấy làm của riêng, xớ bớt, ăn bớt của người ta; aversissimo a me animo fuit, người giận dữ tôi lắm; aversus hostis, kẻ nghịch sấp cật; — a proposito, bỏ ý trước; aversa pars capitis, phần sau đầu.
Averto, is, ti, sum, tere. sấp lại, úp lại, quày, trở, — lại, úp xuống, úp sấp. ‖ ăn cắp, ăn bớt, xớ bớt, lấy làm của riêng. ‖ cấm, can, — gián; avertere faciem, quày mặt, trở mặt; — oculos, ngó ngơ; avertere se a sermone alicujus, sấp cật chẳng chịu nghe lời người nói.
Aveto. từ giã người sức khỏe, chào người.
Avi, orum. *m. pl.* tổ tông.
Avia, æ. *f.* bà.
Avia, orum. *n. pl.* nơi chẳng có đàng mà đi, nơi hiểm hóc.
Aviaria, orum. *n. pl.* rừng bối, bụi gai con chim đến đỗ, cây cối tốt như huyền vũ mà con chim tới đỗ. ‖ nèo.
Aviarium, ii. *n.* lồng chim, chuồng gà vịt.
Aviarius, a, um. thuộc về con chim.
Avicula, æ. *f.* chim con, chim nhỏ.
Avicularia, æ. *f.* lòai hoa kia sắc da trời.

Avidè, iùs, issimè. *adv.* cách tham ăn, côm cam, chồm ố, ham, — hố ; avidè quærere, đon ren.

Aviditas, atis. *f.* sự tham ăn, háu ăn, lòng tham, sự ham, — hố, muốn lắm, ước ao, chồm ố ; aviditas pecuniæ, sự tham tiền bạc.

Avidus, a, um. kẻ tham ăn, háu ăn, mê ăn uống. ‖ lòng tham, chồm ố, ham hố, côm cam, ước ao, muốn ; avidus cibi, láu ăn ; — studii, ham học ; — rerum, tham của ; — novitatis, kẻ yêu mến sự lạ sự mới.

Avis, is. *f.* con chim. △ điểu. ‖ điềm ; avis Solis, gà trống ; — Jovis, chim phụng hoàng ; — Junonis vel medica, con công ; — Veneris, chim bò câu ; — Minervæ, chim cú ; — sinistra, — adversa, — dira, chim điềm dữ ; — fluminea, chim nước ; — alba, điềm lành, sự lạ ; — squamosa, cá chuồn ; avibus bonis, — secundis, chim bàn điềm lành, may mắn ; avis vox queribunda, chim giéo giắt ; avium garitus, chim líu lo ; loca ubi quiescunt aves, nèo ; avis canens, chim kêu ; rete ad aves capiendas, rập bắt chim ; sonus avium volantium, chim bay sập sận ; avis alas expandens, chim sè cánh ; avis volando rectà ascendens, chim tâu lên ; voces avium diù productæ, chim kêu thẳnh thót ; avem rapidissimè aerem dividere, thoi chim.

Avitus, a, um. thuộc về tổ tông ; avita templa, tông miễu ; avita bona, cơ đồ, — nghiệp ; avium malum, bịnh liên tọa, bịnh lưu truyền.

Avius, a, um. chẳng có đàng, — nẻo, nơi hiểm hóc. ‖ xiêu, — lạc.

Avocamentum, i. *n.* sự nghỉ, chơi cho đặng thỏa lòng, — cho đặng giải trí giải lòng.

Avocatio, onis. *f.* sự lo ra, xao lảng sự chơi, nghỉ ; avocatio a cogitandâ molestiâ, lo ra cho đặng giải khuây.

Avoco, as, avi, atum, are. làm cho xao lảng, — lo ra, — cho trở đàng khác, ngăn trở, kéo lại, lấy lại, kêu lại, đòi lại ; onus à se avocare, lật lờ ; avocare concionem, ngăn trở bài giảng.

Avolo, as, avi, atum, are. bay đi. ‖ trốn, — lánh, chạy, mất, biến mất, biến hoá, đi qua mau lắm ; avolat voluptas, sự sung sướng hay biến hóa mau lắm, — chóng qua.

Avorsùm. *adv.* bề sau.

Avulsio, onis. *f.* sự nhổ, — ra, sự cất.

Avulsor, oris. *m.* kẻ nhổ ra.

Avunculus, i. *m.* cậu.

Avus, i. *m.* ông.

AX

Axamenta, orum. *n. pl.* văn thi ngợi khen các bụt.

Axè. *adv.* V. Confestìm.

Axenum mare. *n.* vel

Axenus pontus. *m.* biển kia gọi là biển đen.

Axiculus, i. *m.* tấm ván nhỏ, giăm, rui. ‖ chốt, — nhỏ. ‖ bản.

Axiligator, oris. *m.* chốt tum xe.

Axilla, æ. *f.* nách ; sub axillis portare, cắp nách.

* Axinomantia, æ. *f.* lấy rìu búa mà bói.

* Axioma, tis. *n.* lý đóan, chí ngôn, thị ngôn, cách ngôn.

Axis, is. *m.* tấm ván, rui mè. ‖ bản, cơ xu, chốt, ngạt ; axis cultri, ngạt dao ; — currûs, chốt xe. ‖ xe, — cộ. ‖ trời.

Axis, is. *m.* loài nai con.

Axit, thay vì Egerit.

Axites, um. *f. pl.* đờn bà kia tin quấy và nhóm nhau mà làm việc dị đoan.

Axitia, æ. *f.* bàn chải tóc.

Axitiosus, a, um. kẻ lo với nhau mà làm việc dị đoan.

Axon, onis. *m.* tum, cơ xu. ‖ đàng chia sự gì tròn làm hai, đàng ngay xuống trên đàng xích đạo. ‖ khúc thứ ba trong xương sống.

Axones, um. *m. pl.* bản gỗ hay là đồng đã thích luật kia.

Axungia, æ. *f.* mỡ, mỡ sa, mỡ cũ.

Axungiarius, a, um. kẻ bán mỡ, — sa, — mỡ cũ.

AZ

Azanea mala. *n. pl.* giống trái Azanea, nghĩa là việc mắt mỏ lắm mà chẳng sinh lợi gì.

Azanius fons. *m.* mạch nước kia kẻ uống nước đó thì đặng ghét rượu lắm.

* Azimuth. *indecl.* vòng kia trong thiên đỉnh.

Azok, vel Azoth. *ind.* thủy ngân.

Azymus, a, um. chẳng có men, bánh chẳng có men ; Festum azymorum, Lễ phục sinh.

BA

Baal. *ind.* chúa. ‖ bụt dân kia.

Babæ. *interj.* a, ơi, ớ. babæ! nùnc demùm animus mihi in tuto est loco, a nay trí tôi đặng nghỉ ngơi.

Babæcalus, a, um. kẻ hay nói, — xấu nết.

Babel. *ind. f.* tháp Babel hay là Babylon.

Babylon, onis. *f.* N. U.

Babylonia, æ. *f.* xứ Babylon.

Babylonicus, a, um. vel

Babyloniensis, *m. f.* se. *n.* is. et

Babylonius, a, um. thuộc về Babylon.

Babylonii, orum. *m. pl.* dân hay nghề bẳng trời.

Bacantivus, a, um. trễ nải, làm biếng, ngay lưng.

Bacar, aris. *m.* hũ, bình, ve rượu.

|| gàu vẩy mà đổ nước trên kẻ tắm rửa mình.

Bacca, æ. *f.* các thứ trái nhỏ như trái sim, ngô châu du vân vân. || hột trai kia.

Baccalaureatus, ûs. *m.* chức tú tài, — sinh đồ.

Baccalaureus, i. *m.* ông tú tài, — sinh đồ, nhiêu học.

Baccalia, æ. *f.* cây hay sinh buồng trái.

Baccans, tis. *omn. gen.* tròn, vững, chắc.

Baccatus, a, um. có hột trai, hay là bông trái.

Baccha, æ. *f.* tên bà vãi kia. || giận hoảng, — dữ lắm.

Bacchabundus, a, um. kẻ mê ăn uống, say li bì.

Bacchæ, arum. *f. pl.* các bà vãi bụt rượu.

Bacchæus, a, um. V. Bacchicus.

Bacchanal, vel le, lis. *n.* nhà quán chơi bời, sự say đắm.

Bacchanalia, ium, vel orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu; bacchanalia facere, — exercere, — vivere, ăn ở say đắm hoang đàng.

Bacchans, tis. *omn. gen.* kẻ làm như say máu, điên cuồng. || kẻ tế lễ bụt rượu.

* Bacchar, aris. *f.* vel

Baccharis, ris. *f.* thảo kia.

Bacchatìm. *adv.* cách dại, — như say máu, — say đắm, — hoang đàng.

Bacchatio, onis. *f.* sự mê sa đà, say sưa.

Baccheis, idis. *omn. gen.* et

Baccheium, ii. *n.* bình dùng khi tế lễ kính bụt rượu.

Baccheius, a, um. et

Bacchicus, a, um. thuộc về bụt rượu.

Bacchis, idis. *f.* bà vãi trong chùa bụt rượu. || người xấu nết, hoa nương.

Bacchius, ii. *m.* phép văn như ămāntēs.

Bacchor, aris, atus sum, ari. *dep.* bẩy gan, giận hoảng, — dữ, làm như kẻ dại, — kẻ say máu, chạy hoảng. || mê đắm, mê sa đà chơi bời; bacchari in aliquem vel cum aliquo, nói hóang, giận dữ người nào; — in voluptate, mê đắm sa đà; bacchatur fama per urbes, có tiếng đồn trong các thành.

Bacchus, i. *m.* bụt rượu. || rượu.

Baccifer, a, um. hay sinh trái nhỏ hay sinh hột.

Baccula. *dim.* Bacca.

Bacelus, vel Baceolus, i. *m.* tên các người cao mà yếu đuối phần trí khôn và phần xác. || quan bộ kia.

Bacillum, i. *n.* et

Bacillus, i. *m.* gậy nhỏ, roi. || đũa. || đòn bịt sắt. || đũa con; assem et bacillum confringere in signum repudii, bẻ đồng tiền chiếc đũa; bacillis capere, gắp; — cibos in os immittere, và; — cibos dividere, vẽ; — carnem dividere, vẽ thịt.

Bacrio, onis. *m.* gàu vẩy mà đổ nước trên xác kẻ tắm rửa mình.

Bactra. V. Bactrum.

Bactri, orum. *m. pl.* N. H.

Bactriana, æ. *f.* N. P.

Baculum, i. *n.* et

Baculus, i. *m.* gậy; baculo inixum incedere, chống gậy, nương gậy; onus extremo baculo impositum humero deferre, quẩy mang.

Badius, a, um. có sắc dà.

* Badizo, as, avi, atum, are. đi, bước đi.

Bætica, æ. *f.* N. P.

Bæticatus, a, um. có sắc dà.

Bagoas, i. *m.* bộ, hoạn quan.

Bahurim. *ind. f.* N. U.

Bajulo, as, avi, atum, are. gánh, vác, đẩm; bajulare crucem, vác câurút.

Bajulus, i. *m.* đẩm, kẻ vác, kẻ gánh. || mạnh. || phu.

Bala, æ. *f.* N. U. || tên người nữ.

Balaam. *ind.* N. H.

Balæna, æ. *f.* cá voi.

Balænarius, a, um. et

Balænatus, a, um. đã lấy lông hay là mang cá voi mà làm.

Balanatus, a, um. đã thoa dầu thơm bởi trái kia.

Balanitæ, arum. *omn. gen. pl.* giống buồng lớn kia.

Balanites, is, vel æ. *m.* giống ngọc xanh.

* Balanitis, idis. *f.* giống trái dẻ gai mà làm thuốc xổ.

* Balanus, i. *m.* vel *f.* thứ trái dẻ gạo. || trái chà là. || trái dẻ gai biển. || △ chỉ tử, kha tử.

Balaris, is. *f.* thứ cây chỉa ba màu vàng.

Balatro, onis. *m.* bợm, thằng bợm bãi, kẻ hay nói lắm.

Balatus, ûs. *m.* tiếng con chiên kêu.

* Balaustinus, a, um. thuộc về hoa cây lựu hoang.

Balaustium, ii. *n.* △ thạch lựu hoa hoang.

Balaustrum, i. *n.* bông búp thạch lựu.

Balausus, i. *f.* △ giống thủy tiên hoa.

Balbè. *adv.* cách cà lăm.

Balbus, a, um. kẻ nói cà lăm, kẻ nói ngọng.

Balbuties, ei. *f.* sự cà lăm.

Balbutio, is, ivi, itum, ire. nói cà lăm, nói ngọng, nói mà cà mà cặp; balbutire aliquem, nói tên ai cách ngọng; — de re aliquâ, nói vấp về sự gì.

Balea, æ. *f.* xuồng, tam bản.

Baleatus, a, um. V. Baliolus.

Baleoca, æ. *f.* et

Baleuca, æ. *f.* vàng chưa luyện.

Balineæ, arum. *f. pl.* nhà tắm.

Balineum, i. *n.* nơi tắm ; balinei instrumentum, thùng tắm.
Balio, onis. *f.* bàn tay.
Baliolus, a, um. vện, vằn vện.
Balis, idis. *f.* thảo kia hay làm cho kẻ đã phải chết vì con rắn cắn thì đặng sống lại.
Balista, æ. *f.* ná ; balistis jacere, bắn ná ; sagittam balistâ emittere, lẩy ná.
Balistarium, ii. *n.* nơi đặt ná.
Balistra, æ. *f.* V. Balista.
Balitans, tis. *omn. gen.* kêu như con chiên.
Balito, as, avi, atum, are. năng kêu như con chiên.
Balivatus, ûs. *m.* et
Balium, ii. *n.* huyện, tổng. ‖ địa phận, sự cai, quờn cai.
Balivus, i. *m.* quan huyện, ông chánh tổng.
Balatus, ûs. *m.* tiếng chiên kêu.
Ballote, es. *f.* △ hi kiểm thảo, cây cứt lợn, thứ rau nhong.
Balneæ, arum. *f. pl.* et
Balnearia, orum. *n. pl.* nhà tắm.
Balnearis, *m. f.* re. *n.* is. et
Balnearius, a, um. thuộc về sự tắm, — nhà tắm rửa mình ; balnearium instrumentum, thùng mà tắm.
Balnearium, ii. *n.* nhà riêng mà tắm.
Balnearius, ii. *m.* et
Balneator, oris. *m.* kẻ làm chủ nhà tắm, kẻ áp việc tắm.
Balneatrix, icis. *f.* người nữ áp sự tắm.
Balnedum, i. *n.* et
Balneolæ, arum. *f. pl.* et
Balneolum, i. *n.* nhà nhỏ mà tắm.
Balneum, i. *n.* nhà riêng mà tắm.
Balo, as, avi, atum, are. kêu như con chiên.
Balsameus, a, um. et
Balsamicus, a, um. et
Balsaminus, a, um. thuộc về tô hạp.
Balsamita, æ. *f.* rau húng. ‖ giống é trắng hay là é tía.
Balsamum, i. *n.* cây tô hạp. ‖ tô hạp. △ thủy an tức ; balsamum peruvianum, ba nhi sát mạt.
Balteolus, i. *m. dimin.* Balteus.
Balteum, i. *n.* et
Balteus, i. *m.* đai, dây nịt lưng. ‖ phần trên hay là dưới cột mà lòi ra. ‖ đá hiệp nhau như tràng hột. ‖ viền, sự vải viền. ‖ bậc cao và rộng hơn nơi đám hát, hay là nơi trường đua ; balteus stellatus, huình đạo.
Baluca, æ. *f.* et
Balux, ucis. *f.* hột vàng.
Bambacinus, a, um. thuộc về bông.
Bambacion, ii. *n.* bông, cây bông.
Bambalio, onis. *m.* kẻ nói cà lăm.
Bambata, æ. *f.* △ hà, hẹ.
Bambatus, a, um. đã dầm trong nước.
Banaucon, i. *n.* các giống trục.
Banchus, i. *m.* cá biển.
Banleuca, æ. *f.* nơi xung quanh và thuộc về chỗ nào.
Bannio, is, ire. đày, phải đày. ‖ rao, truyền lịnh. ‖ ra lịnh mà cấm sự gì tỏ tường.
Banum, i. *n.* et
Bannus, i. *m.* sự rao, truyền, cấm. ‖ sự đày, khách đày.
Baphia, æ. *f.* nhà thợ nhuộm.
Baphica, æ. *f.* et
Baphice, es. *f.* nghề nhuộm.
Baphicus, a, um. et
Baphius, a, um. thuộc về sự nhuộm, đồ nhuộm, giống hay nhuộm.
Baptæ, arum. *m. pl.* thầy sãi kia.
Baptes, æ. *m.* ngọc, hột trai mềm và thơm.
Baptisma, atis. *n.* vel
Baptismum, i. *n.* et
Baptismus, i. *m.* phép rửa tội.
Baptisterium, ii. *n.* nơi rửa tội. ‖ nhà tắm.
Baptizo, as, are. làm phép rửa tội.
Barathrum, i. *n.* vực, vực sâu, lỗ sâu lắm. ‖ người nữ hay phá của cải kẻ yêu nó như vực vậy. ‖ kẻ mê ăn uống, kẻ chẳng hay no. ‖ bụng. ‖ địa ngục.
Barba, æ. *f.* râu, — ria ; barba ad aures usquè promissa, râu rìa, râu quai nón ; barbam sapientem pascere, để râu dài cho đặng tiếng người khôn ngoan.
Barba Alfugi. *f.* lê lư, cây lê lư.
Barba Capria. *f.* hoa kia.
Barba Jovis. *f.* cây trường sinh.
Barbaralexis, is. *f.* F. R. là đặt tiếng tha quốc hiệp làm một cùng tiếng bổn quốc.
Barbarè. *adv.* cách dữ, dữ tợn, bạc ác, độc địa. ‖ cách quê muà, vô phép.
Barbaria, æ. *f.* miền đất kia. ‖ sự dữ, dữ tợn, bạc ác, độc địa. ‖ quê muà, sự vô phép ; barbaricæ vestes, áo có nhiều sắc nhiều thứ hình tượng bông hoa ; barbarica silva, rừng có các thứ cây cối.
Barbaricum, i. *n.* tiếng hò reo những người mọi kêu la khi nó đi đánh giặc. ‖ kho tàng để của lễ mọi dâng cho hoàng đế nước Ghêlêco.
Barbaries, ei. *f.* V. Barbaria.
Barbarismus, i. *m.* tiếng, lời chẳng nhằm hay là phạm tiếng, phạm cách nói bổn quốc.
Barbarus, a, um. kẻ dữ, — tợn, bạc ác, độc địa. ‖ di, — địch, man di. ‖ kẻ tha quốc, tha nhơn, chẳng biết tiếng bổn quốc. ‖ hồ nhung, mọi, — rợ ; barbarorum vici, sốc. ‖ quê mùa, thô, — tháp, — tục, — cạch.
Barbata, æ. *f.* giống chim phụng hoàng.
Barbator, oris. *m.* kẻ cạo râu.
Barbatulus, a, um. kẻ có ít râu, người râu mới mọc.

Barbatus, a, um. có râu ria. || kẻ già cả, tuổi tác.
Barbiger, a, um. kẻ để râu, có râu.
Barbista, æ. m. kẻ cạo râu, thợ cạo râu.
Barbitium, ii. n. râu.
Barbiton, i. n. vel Barbitos, i. f. et
Barbitus, i. m. các giống đờn kìm đờn sắt.
Barbo, onis. m. V. Barbus.
Barbula, æ. f. râu nhỏ; barbula hirci, △ sơn lão quán chủy.
Barbus, i. m. cá đối, — buôi.
† Barbus, a, um. V. Bardus.
Barbyla, orum. n. pl. đại taó.
Barca, æ. f. N. R. tên người nữ.
Bardaicus, a, um. V. Bardiacus.
Bardana, æ. f. △ thương nhĩ, cây ké; bardana minor, ngưu bàng tử.
Bardi, orum. m. pl. thi nhơn trong nước Phalansa.
Bardiacum, i. n. et
Bardiacus, i. m. áo giặc lính Phalansa.
Bardiacus, a, um. thuộc về thi nhơn hay là người khác nước Phalansa.
Barditus, i, vel ûs. m. ca hát thi nhơn Phalansa.
Bardocucullus, i. m. giống áo dài.
Bardus, a, um. dốt nát, mê muội, dại dột, ngộ; bardum se facere, giả hình dại.
Bar-Jona, æ. m. tên ông thánh Vêrô.
Baris, idis. f. chiếc taù chạy tốt.
Barnabas, æ. m. N. S.
Baro, onis. m. người sang trọng, có quờn chức kia. || dốt nát, mê, — muội, ngu muội, dại dột, vô phép, quê muà, mọi, đầy tớ quân lính.
Barometrum, i. n. △ âm tinh biểu. đồ cho biết khí trời nặng nhẹ thể naò.
Baronatus, ûs. m. et
Baronia, æ. f. đất kẻ có quờn làm Baro.
Barrio, is, ire. ré như voi, rống.
Barritus, ûs. m. sự ré, sự rống, reo hò quân lính Roma khi đi đánh giặc.
Barrus, i. m. voi, con voi.
Bar-Sabas, æ. m. N. H.
Bartholomæus, i. m. N. S.
Barycephalus, a, um. et
Barycus, a, um. là nhà hay là lầu đài có cột lớn và phần trên mái nhà cũng lớn và ra như hình người ta.
Basaltes, æ. f. đá cẩm thạch có sắc như sắt.
Basanites, æ. f. đá thử vàng. || sự thử vàng.
Bascauda, æ. f. thau nhỏ rửa tay.
Basia, æ. f. V. Basium.
Basiatio, onis. f. sự hôn.
Basiator, oris. m. kẻ ái mộ hôn.
Basiglossis, is. m. gân kia ở dưới cuống họng.
Basilare, is. n. xương trên trán.
Basilica, æ. f. lầu, — đài, — các, nhà lầu. || nhà có hai hàng cột. || nha môn, toà đoán xét. || nhà thờ, thánh đàng. || mạch gan. || thảo kia.
Basilicè. adv. cách trọng, — thể, rực rỡ, — xứng đấng làm vua.
Basilicum, i. n. aó cẩm bào. || rau é. || giống thuốc dán. || giống cây nho.
Basilicus, a, um. thuộc về vua, trọng vọng, trọng thể.
Basiliscus, i. m. N. H. || rắn độc lắm. || tinh tú kia.
Basio, as, avi, atum, are. hôn, — hít.
Basiolum, i. n. sự hôn nhẹ vậy.
Basis, is. f. rường cột; basis lapidea, đá táng. || chơn cột.
Basium, i. n. sự hôn.
Bassareus, i. m. N. ID.
Bassaris, idis. f. bà vãi bụt rượu. || aó dài kia. || chiên béo.
Bastagia, æ. f. sự lãnh việc phát lương thực cho cả và binh. || chở lương cho binh.
Bastagium, ii. n. vỏ, đãy khí giái.
Basterna, æ. f. võng.
Bat. interject. thì thôi, đủ, đã đủ.
Batavi, orum. m. pl. người Hollandia.
Batavia, æ. f. nước Hollandia, — Joang luba, — ô lơn. || thành Joang luba, nước Calava.
Baticula, æ. f. thaỏ biển kia.
Batillum, i. n. et
Batillus, i. m. cái thêu, — sắt, — gỗ, vá. || lưỡi hái, liềm. || hỏa lò, lò lửa.
Batinus, a, um. kẻ ở nhà quê. V. Stultus.
Batiocus, i. m. hũ rượu.
Batiola, æ. f. chén.
Batis, idis. f. cá đuối. || tiểu hồi biển. || áo dòng.
Batrachion, ii. n. △ hà thủ ô.
Batrachites, æ. m. ngọc.
Batrachomyomachia, æ. f. giặc con ếch cùng con chuột.
Batrachos, i. m. con ếc, — ếch, — nhái.
Battologia, æ. f. sự lặp đi lặp lại, — trong lời nói trong bài giảng.
Batuo, is, ere. đánh, — đòn. || đánh giặc; batuere impudenter, đánh bạo ngược.
Batus, i. m. thùng kia đặng ba mươi sáu ve chai.
Baubor, aris, atus sum, ari. dep. sủa.
Baucia, æ. f. hoa khóm hoang.
Bavaria, æ. f. N. R.
Bavarus, a, um. thuộc về Bavaria.
Baxeæ, arum. f. pl. giày người cách vật.
Bdellium, ii. n. lòai cây thơm kia.

BE

Bearnia. V. Benearnia.
Beatè, iùs, issimè. adv. may, — mắn, cách phước, thanh nhàn, như ý muốn; beatè sit tibi, tôi chúc mọi sự lành cho.

Beatifico, as, are. đem vaò sổ các thánh. || làm cho vui mừng, — cho thanh nhàn.
Beatitas, atis. *f.* et
Beatitudo, inis. *f.* sự phước, — vui vẻ, phước lộc, sự may mắn, sự thanh nhàn; octo beatitudines, tám mối phước thật.
Beatrix, icis. *f.* N. S.
Beatulus, a, um. có phước khá khá vậy, vui vừa, — vậy.
Beatus, a, um. kẻ thanh nhàn, có phước, — lộc, vui vẻ, tiêu dao. || giàu có, phú quí.
Bebrycia, æ. *f.* N. P.
* Bechium, ii. *n.* △ khoản đông hoa.
Beelzebub, et Beelzebut. *ind.* chúa, hay là bụt con ruồi, hay là bụt phân nhơ.
Belga, æ. *m. f.* người nước Belgium.
Belgium, ii. *n.* N. R.
Belial. *ind.* N. ID. || kẻ hoang hủy chẳng phục ai. || chẳng thuần.
Belioculus, i. *m.* ngọc kia.
Bellaria, orum. *n. pl.* các thứ bánh, các thứ mứt, các giống ngọt; bellaria liberi, rượu ngọt, rượu liquor.
Bellator, oris. *m.* kẻ hay đánh giặc, quân lính. || bellator equus, ngựa hay đánh giặc; — ensis, gươm giặc.
Bellatorius, a, um. thuộc về sự giặc, — kẻ đánh giặc; bellatorius stylus, lời nói hay là viết mà cãi nhau.
Bellatrix, icis. *f.* người nữ hay đánh hay yêu sự giặc; bellatrix triremis, ghe hải mà đánh giặc; — Diva, Pallas là bụt nữ hay giặc.
Bellatulus, a, um. xinh, tốt, đẹp đẽ.
Bellax, acis. *omn. gen.* kẻ hay đánh giặc.
Bellè. *adv.* tốt, cách tốt, xinh, hay, đẹp, — đẽ, — lòng, lịch sự; bellè se babere, sức mạnh, khoẻ mạnh; bellissimè navigare, vượt biển xuôi buồm thuận phong.
Bellerophon, ontis. *m.* N. H.
Bellica, æ. *f.* cột dựng trước chuà bụt nữ hay việc giặc, khi người ta muốn đi đánh giặc thì phóng lao trên cột ấy.
Bellicosus, a, um. kẻ hay đánh giặc, người có nanh có vút, anh hùng.
Bellicrepa, æ. *f.* sự múa và mang khí giái.
Bellicum, i. *n.* tiếng loa thổi mà đánh giặc. || tiếng trống đánh; bellicum canere, ra hiệu cho binh đánh. || gây sự loạn lạc, — sự ngụy, — sự mắng, — nhiếc.
Bellicus, a, um. sự gì thuộc về giặc; bellica disciplina, phép, — luật giặc.
Bellifer, a, um. et
Belliger, a, um. vel
Belligerator, oris. *m.* V. Bellicosus.
Belligero, as, avi, atum, are. đánh giặc, chịu giặc.
Bellio, onis. *f.* △ loài dã cúc hoa.
Bellipotens, tis. *omn. gen.* có phép mạnh mà đánh giặc. || kẻ áp việc giặc. || tên bụt hay sự giặc.
Bellis, idis. *f.* loài hoa cúc, nắc nẻ.
Bello, as, avi, atum, are. et
Bellor, aris, atus sum, ari. *dep.* đánh giặc; bellare alicui, — cum aliquo, đánh giặc vưới người naò; — cum Diis, ép tính, hãm mình.
Bellona, æ. *f.* bụt nữ hay sự giặc.
Bellosus, a, um. V. Bellicosus.
Bellua, æ. *f.* muông chim, lòai vật dữ. || người dữ tợn, bạc ác.
Bellualis, *m. f.* le. *n.* is. V. Belluinus.
Belluatus, a, um. có hình loài vật; belluata tapetia, nệm có hình loài vật.
Belluinus, a, um. thuộc về loài vật.
Bellulè. *adv.* cách xinh, — tốt lắm.
Bellulus, a, um. xinh, tốt, đẹp đẽ.
Bellum, i. *n.* giặc, — giã, sự đánh giặc. || sự nghịch thù, sự giận, ghen ghét, sự nghịch nhau, bất thuận; bellum commovere, dấy giặc; — civile, loàn; — parvì faciendum, giặc rài; — inferre alicui, khỉ binh; locus bello infestus, chốn phaó tên; in bello mori, bị trận; belli expers, — inexpertus, — insolens, — rudis, kẻ chẳng biết nghề giặc; — immunis, kẻ khỏi đi đánh giặc; bello expertus, kẻ hay nghề giặc; — durus, kẻ quen chịu sự khốn khó trong giặc; — habilis, có tuổi mà đánh giặc.
Belluosus, a, um. có nhiều loài vật dữ.
Bellus, a, um. xinh, tốt, — lắm, đẹp đẽ.
Bellutus, a, um. V. Belluinus.
* Belone, es. *f.* cá kìm, cá biển.
Belulcum, i. *n.* đồ thầy chích mà kéo sắt trong vít tích ra.
Belus, i. *m.* tên vua kia. || N. F.
Benè. *adv.* tốt, rất tốt, hay, nên, phải lắm, nhiều, — lắm; benè est, đà phải; non benè, chẳng khá; benè manè, thới tảo; — longa oratio, bài giảng dài lắm; — putare, suy xét cho phải lẽ; — habet, người sức mạnh; — hoc habet illi, việc xuôi cho nó; — nuncias, người đem tin lành cho tôi; — ambula et redambula, tôi xin cho ông đi và về bằng an; — illi est, ligno, vino, cibo, người đủ ăn uống cho vui gần lửa.
Benearnia, æ. *f.* N. P.
† Benedicè. *adv.* cách lành, lời lành, cách lịch sự, — ngợi khen.
Benedico, is, xi, ctum, ere. khen, nói khen, nói lời tốt, — lành,

chúc phước lành, chúc sự lành ; benedicere alicui, khen người ; benedixisti, at mihi istud non in mentem venit, ông đã nói thậm phải, song tôi chưa tưởng đến sự ấy.

Benedicta, æ. *f.* N. S.

Benedictini, orum. *m. pl.* tên các thầy tu hành trong dòng ông thánh Bênêditô.

* Benedictio, onis. *f.* sự làm phép, phép lành, lời chúc sự lành.

Benedictum, i. *n.* lời khôn, — khéo, ngôn lành, lời phải, lời thậm phải, lời có ý cao, lý đoán. || lời khen, — mừng, lời lịch sự; benedictorum et benefactorum mater philosophia, nhơn đức khôn ngoan là mẹ dạy mọi sự lành trong lời nói việc làm.

Benedictus, a, um. et

Benedicus, a, um. đã nói phải lẽ. || đã làm phép, đã chúc sự lành.

Benefacio, is, feci, factum, facere. làm sự lành, huệ, vi thiện, giúp, phù hộ; benefaxit tibi Deus, xin Chúa xuống mọi ơn lành cho ; benefacere erga aliquem, — alicui, làm sự lành cho người.

Benefactum, i. *n.* ơn, sự lành, việc lành, ơn nghĩa, sự phước đức, sự giúp, phù hộ, binh vực ; benefacta malè locata, malefacta arbitror, xuống phước lành cho kẻ chẳng đáng, thì là làm sự chẳng phải.

Beneficentia, æ. *f.* lòng thương, tính hay giúp, — thương xót, tính rộng rãi, lòng chiù về sự thương giúp, thừa thãi.

Beneficiarius, a, um. kẻ nhờ ơn người khác, kẻ làm ruộng đất người khác, kẻ chịu phục người sang trọng. || quân lính khỏi việc binh. || kẻ mắc ơn nghĩa vì sự lành đã đặng nhờ. || lính đặng thăng lên vì quan binh vực. || kẻ ăn lộc quờn chức và khỏi làm việc. || kẻ ăn lộc hội thánh, kẻ ăn lộc thánh đàng, kẻ có quờn chức hiệp làm một cùng lộc thánh đàng kia.

Beneficium, ii. *n.* ơn, — nghĩa. || lộc, bổng lộc. || phần thưởng, của thưởng, ơn chuẩn ; recordari beneficia, cám ngãi ; beneficia multa, ơn dày ; — suscipere, gội ơn ; beneficium magnum, ân hậu ; — facere, làm ân huệ ; beneficii immemor, được cá quên nơm ; beneficium ab aliquo expectare, trông ơn ; — conferre, làm ơn, ra ơn, xuống ơn ; — beneficiis solvere, chịu ơn trả ơn ; — recipere, chịu ơn ; beneficia innumera, muôn ơn ; devinciri alicujus beneficiis, mắc ơn ; beneficia alicujus non agnoscere, phỉủ ơn ; beneficiorum esse immemorem, vong ơn ; beneficio meo, vì tôi, bởi tôi.

Beneficus, a, um. kẻ hay giúp, — thương giúp, — có lòng thương, lòng rộng rãi ; beneficus oratione, kẻ hay hứa lắm ; beneficentissimus in amicos, kẻ có lòng rộng rãi cùng kẻ thiết nghĩa.

Bene-mereor. V. Mereor.

Bene-placeo. V. Placeo.

† Beneplacitum, i. *n.* sự đẹp lòng, — ý, vừa ý.

Beneventum, i. *n.* N. U.

Benevolè. *adv.* cách thương, — bằng lòng, — vui lòng, đẹp ý, vừa ý.

Benevolens, tis. *omn. gen.* kẻ có ý sẵn mà giúp, có lòng thương, — xót, — giúp ; benevolens alicujus vel alicui, kẻ sẵn lòng giúp ai.

Benevolentia, æ. *f.* sự thương, — giúp, sẵn lòng giúp, có ý muốn giúp, muốn đẹp lòng ; benevolentia erga aliquem, ý muốn giúp người.

† Benevolentus, a, um. V. Benevolens.

Benevolus, a, um. — alicui, — erga aliquem, ngoan ngùy cho người, kẻ muốn sự lành cho ai.

Benjamin. *ind. m.* N. H.

Benignè, iùs, issimè. *adv.* cách lành, — tốt, — lịch sự, phải thế, — hiền lành, — hậu ; benignè dicere, nói những đều lịch sự tốt lành ; — excipere, đãi ; — respondere, thưa tốt ; — negare, chối cách lịch sự.

Benignitas, atis. *f.* sự hiền, — lành, — hậu, nhơn từ, lịch sự, sự ngoan ngùy, ý thương, lòng thương giúp ; benignitas in audiendo, nghe lời thưa cách hiền hậu.

† Benigniter. *adv.* V. Benignè.

Benignus, a, um. hiền, — lành, — hậu, tốt, nhơn từ, hay thương, hay giúp, hay làm ơn, nhu mì. || sinh nhiều, sai trái ; benignus dies, ngày tốt, ngày phước.

Benna, æ. *f.* xe có phên xung quanh. || áo nhà quê. || giống thúng mủng, rổ.

Benzoinum, i. *n.* △ an tức hương.

Beo, as, avi, atum, are. làm cho vui vẻ, làm cho thanh nhàn, — phỉ lòng phỉ dạ, làm ơn, — sự lành, giúp cho đặng ơn ; beare cœlo aliquem, nhắc người lên trời, làm cho ai đặng phước thanh nhàn đời đời.

Berecynthes, um. *m. pl.* N. H.

Berenice, is. *f.* tên nhiều người nữ.

Bero, onis. *m.* đãy, nang, bao, bị.

Beroa, æ. *f.* N. U.

Beroe, es. *f.* tên người nữ. || N. U.

Bersabee, es. *f.* N. U. || tên người nữ.

Beryllus, i. *m.* ngọc sắc xanh biển.

Bes, essis. *m.* tám lượng. V. As.

Bessalis, *m. f.* le. *n.* lis. có tám tấc bề dọc bề dày bề ngang.

Bestia, æ. *f.* muông chim, loài vật. ‖ tinh tú kia.
Bestiarius. a, um. thuộc về loài vật; bestiarius ludus, cách chơi coi loài vật đua vật nhau.
Bestiarius, ii. *m.* kẻ phải đua vật cùng muông chim khi dân muốn coi chơi.
Bestiola, æ. *f.* muông chim nhỏ, — con.
Beta, æ. *f.* △ quân đặt thể, bạch hung; beta alba, bạch quân đặt thể; — nigra, hồng quân đặt thể. ‖ N. U. ‖ chữ thứ hai trong các chữ đầu dân Ghêlêca.
Betaceus, a, um. thuộc về quân đặt thể.
Betæ, arum. *m. pl.* người yếu điệu.
Betel. *ind. n.* trầu; betel concinare ad edendum, têm trầu; — mandere, ăn trầu.
Bethania, æ. *f.* N. U.
Bethel. *ind.* N. U.
Bethlehem. *ind.* vel
Bethlema, æ. *f.* N. U.
Bethlehemitæ, arum. *m. pl.* kẻ thuộc về thành Bethlehem.
Beth-phage, es. *f.* làng kia.
Beth-saïda, æ. *f.* N. U.
Beth-sames, is. *f.* N. U.
Bethsamitæ, arum. *m. pl.* kẻ ở thành Bethsames.
Bethsura, æ. *f.* nhà lầu trong nước Judêu.
Bethylus, i. *m.* con chim kia.
Betizo, as, are. ở cách lạt lẽo, làm cách nguội lạnh.
Beto, is, ere. đi, bước đi.
Betonica, æ. *f.* hoác hương; betonica, △ bạch trước hoa; — altilis seu carysphillus hortensis, △ thập dạng cầm.
Betula, æ. *f.* △ bạch dương thọ.
Betulaceus, a, um. thuộc về cây bạch dương thọ.
Betylus, i. *m.* đá bụt kia nuốt.

Bezoar. *n. ind.* bezoar bovinum. △ ngưu huình.

BI

Bianor, oris. *m.* N. H.
Bias, antis. *m.* tên người quân tử.
Bibacitas, atis. *f.* tính mê uống, sự hay uống.
Bibaculus, a, um. kẻ mê yêu uống, kẻ uống một khi một ít.
Bibax, acis. *omn. gen.* kẻ hay uống, — mê uống, — uống lắm.
Biberius, ii. *m.* tên hoàng đế Tibêriô, vì người hay uống lắm.
Bibesia, æ. *f.* sự ý muốn uống, ước ao uống.
Bibio. V. Vipio.
Bibleus, a, um. kẻ đóng sách.
* Biblia, orum. *n. pl.* sách, — nhứt hạng, sách kinh thánh, sách sấm truyền mới cùng sấm truyền cũ.
* Bibliopegus, i. *m.* kẻ đóng sách.
* Bibliopola, æ. *m.* kẻ bán sách.
Bibliotheca, æ. *f.* kệ sách, tủ để sách.
Bibliothecarius, ii. *m.* kẻ giữ sách.
Biblis, idis. *f.* mạch nước kia.
Biblus, i. *f.* lác kia hay là giấy. ‖ sách. ‖ vỏ cây dùng làm giấy và dùng gỗ mà đóng ghe.
Bibo, is, bibi, bibitum, ere. uống, nhậu; bibere aquam, uống nước; —vinum, uống rượu; (bibere vel edere de magnatibus, dicitur xơi;) bibe aut abi, hay là uống hay là về; bibere pro summo, uống đầy chén; — more græco, uống đầy chén và uống nhiều lần; — gemmâ, uống trong chén ngọc; — in auro, uống trong chén vàng; — longum amorem, — ignem ossibus, phải lòng người ta qúa bội; biberunt sat prata, thì thôi, đã đủ; bibere aure, — suspensis auribus, lắng tai mà nghe.
Bibosus, a, um. V. Bibax.

Bibulus, a, um. kẻ hay là sự hay uống lắm, hay là dễ uống. ‖ sự hay dễ thấm, — tháp, — lấy nước; bibulus vini, kẻ mạnh uống rượu; — lapis, đá nổi. ‖ đất cát, cát; bibula charta, giấy dậm; — vestis, aó dậm.
Biceps, cipitis. *omn. gen.* có hai đầu, ngạnh; biceps civitas, thành chia ra hai phe.
Bichordulus, a, um. có hai dây.
Biclinium, ii. *n.* nhà ăn cơm có hai giường xung quanh bàn.
Bicolor, oris. *omn. gen.* vel Bicoloreus, a, um. vel Bicolorus, a, um. có hai sắc.
Bicomis, *m. f.* me. *n.* is. có tóc, có lông hai bên.
Bicornis, *m. f.* ne. *n.* is. có hai sừng. ‖ có hai răng, có hai mũi, có hai chỉa, nạng.
Bicorpor, oris. *omn. gen.* et
Bicorporeus, a, um. có hai thân, có hai xác.
Bicubitalis, *m. f.* le. *n.* lis. có hai thước.
Bidens, tis. *m.* chỉa có hai răng.
Bidens, tis. *f.* con chiên hai năm, con chiên có hai răng lớn.
Bidental, talis. *n.* chốn sét đã đánh mà các thầy bói sửa lại khi tế lễ một con chiên hai tuổi. ‖ nạng. ‖ sấm sét.
Biduum, ii. *n.* hai ngày, trong hai ngày; bidui abesse, xa cách hai ngày đàng, (phải ám hảo spatio.)
Biennalis, *m. f.* le. *n.* is. et
Biennis, *m. f.* ne. *n.* nis. có hai năm, có hai tuổi.
Biennium, ii. *n.* cách hai năm, trong hai năm.
Bifariàm. *adv.* hai phần, hai bên, hai cách.
Bifer, a, um. et
Biferus, a, um. hay sinh một năm hai lần.
Bifidatus, a, um. et

Bifidus, a, um. chia ra hai phần, đã xẻ ra, có hình nạng, có chỉa.
Bifissus, a, um. V. Bifidus.
Biforis, *m.f.* re. *n.* ris. có hai cửa, có hai cánh cửa, có hai lỗ, hai đàng; bifores valvæ, cửa hai cánh; biforis tibia, ống quyển có hai lỗ.
† **Biformatus**, a, um. et
Biformis, *m. f.* me. *n.* is. có hai hình dạng.
Biforus, a, um. V. Biforis.
Bifrons, tis. *omn. gen.* có hai mặt.
Bifurcus, a, um. có hai phần, hai mũi, có hình cọc nạng, có chỉa.
Biga, æ. *f.* et
Bigæ, arum. *f. pl.* xe hai con ngựa kéo ngay nhau.
* **Bigamia**, æ. *f.* sự hai đời vợ.
* **Bigamus**, a, um. kẻ có hai đời vợ.
Bigatus, a, um. có hai con ngựa kéo ngay nhau.
Bigemmis, *m. f.* me. *n.* is. có hai mắt, có hai mụt, — hai măng. ‖ có hai hột trai.
Bigener, a, um. đã chịu sinh bởi hai loài khác nhau, như con la sinh bởi con lừa dực cùng con ngựa cái.
Bignus, a, um. đã chịu sinh đôi.
Bijugis, *m. f.* ge. *n.* is. et
Bijugus, a, um. có một đôi ngựa hay là loài khác kéo ngay nhau.
Bilanx, cis. *f.* cân thăng bằng. △ thiên bình.
Bilibra, æ. *f.* nặng bằng hai cân, hai cân.
Bilibris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về hai cân, nặng bằng hai cân.
Bilinguis, *m. f.* lingue. *n.* is. kẻ nói hai tiếng. ‖ kẻ giả hình, — dối trá, bợm bãi, binh bãi. ‖ có hai lưỡi.
Biliosus, a, um. hay xung khí, có huỳnh đàm.
Bilis, is. *f.* đàm, huỳnh đàm, sự xung khí. ‖ sự giận, — dữ, — hoáng, thạnh nộ. ‖ bilis atra, đàm đen, xung khắc; bilis difficilis, sự giận khó giải khuây; — libera, — splendida, — vitrea, sự giận hay làm cho tỏ ra mọi sự trong lòng.
Bilix, icis. *omn. gen.* hai lá go, canh dệt chỉ đôi.
Bilustris, *m. f.* tre. *n.* is. có mười tuổi.
Bimaris, *m. f.* re. *n.* is. ở giữa hai biển.
Bimater, tris. *omn. gen.* có hai mẹ.
Bimatus, ús. *m.* có hai tuổi, — hai năm.
Bimembris, *m. f.* bre. *n.* is. có hai thứ thân thể.
Bimensis, is. *m.* trong hai tháng, cách hai tháng.
Bimestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về hai tháng, có hai tháng.
Bimulus, a, um. et
Bimus, a, um. có hai năm, có hai tuổi; bima sententia, án dạy làm sự gì trong hai năm; — legio, một đội lính đã lập đặng hai năm.
Bini, æ, a. *pl.* hai đều hiệp làm một, một đôi, một cặp; bini boves, một đôi bò; binæ litteræ, hai chữ; binæ aures, hai tai; binæ litteræ quas magi ad portam majorum collocant ad avertendum diabolum, sắc trấn.
Bino, as, are. hiệp làm một, đặt hai đều làm một.
Binoctium, ii. *n.* trong hai đêm.
Binominis, *m. f.* ne. *n.* is. et
Binomius, a, um. có hai tên.
Binus, a, um. kép, có hai; binus honor, sự trọng vọng bằng hai; binis annis, trong hai năm một; binis centesimis fenerari, cho vay ăn lời một trăm thì ăn hai quan.
Bion, onis. *m.* N. H.
Bipalium, ii. *n.* xuổng, chõi, mai, chòng.
Bipalmis, *m. f.* me. *n.* is. có hai gang bốn bề.
Bipartior, iris, itus sum, iri. *dep.* chia ra làm hai, chia ra làm hai phần, xẻ.
Bipartitò. *adv.* cách chia hai, — hai phần, hai cách.
Bipatens, tis. *omn. gen.* hay mở làm hai, có hai cánh cửa, — hai lỗ, — hai đàng.
Bipedalis, *m. f.* le. *n.* is. et
Bipedaneus, a, um. vel
Bipedanus, a, um. có hai thước mộc bốn bề.
Bipennella, æ. *f.* △ địa du.
Bipennifer, a, um. kẻ cầm rìu hai lưỡi.
Bipennis, is. *f.* rìu hai lưỡi. ‖ đồ thợ mộc.
Bipennis, *m. f.* ne. *n.* is. nguyệt sa, có hai cánh.
Bipes, edis. *omn. gen.* có hai chơn.
Bipinnella, æ. *f.* V. Bipennella.
Biremis, is. *f.* ghe hải có hai hàng cọc chèo.
Bis. *adv.* hai lần, bằng hai, kép; bis die, một ngày hai lần.
Bisacium, ii. *n.* nang, — thác, đãy.
Bisacutum, i. *n.* đồ thợ mộc.
Bisaria, æ. *f.* △ thanh hao.
Biseta, æ. *f.* con heo nái đặng sáu tháng.
Bismaga, æ. *f.* △ huình la bạc.
Bismalva, æ. *f.* △ thục quì, hoa cẩn.
Bison, tis. *m.* giống con bò rừng, con bò tót.
Bispellio, onis. *m.* V. Versipellis.
Bisquinus, a, um. thứ mười, một chục.
Bissellium, ii. *n.* trước ỷ cho hai người ngồi.
Bissenus, a, um. thứ mười hai, mười hai hiệp làm một cùng nhau; bissenæ ligaturæ, mười hai quan.
Bissextilis, *m. f.* le. *n.* lis. bissextilis annus, năm có ngày nhuận.

Bissextum, i. *n.* et
Bissextus, i. *m.* ngày nhuận.
Bistorta, æ. *f.* △ thảo tử hà xa.
Bisulcus, a, um. có hai mũi nhọn, nỉa, chỉa hai răng, đã chia ra, đã xẻ ra làm hai nhọn; discerniculum bisulcum, trâm nỉa.
Bisultor, oris. *m.* kẻ báo thù bằng hai, — hai lần.
Bisyllabum, i. *n.* tiếng hai vần.
* **Bithymum**, i. *n.* mật ong có hai thứ thảo thơm.
Bithynia, æ. *f.* N. P.
Bithynus, a, um. thuộc về xứ Bithynia.
Bitiensis, *m. f.* se. *n.* is. người dông dài, chạy dông dài. || kẻ đi đàng đi xa luôn.
Bitio, is, ire. et
Bito, is, ere. vel
Bito, as, are. đi, bước đi.
Bitumen, inis. *n.* chai, chai rái.
Bituminatus, a, um. có vị có nhựa như chai.
Bitumineus, a, um. thuộc về chai.
Bitumino, as, avi, atum, are. trét chai.
Bituminosus, a, um. có chai.
† **Bivertex**, icis. *omn. gen.* có hai xoáy, có hai đỉnh, hai chóp.
Bivira, æ. *f.* người nữ có hay là đã có hai đời chồng.
Bivium, ii. *n.* ngả hai; multa bivia, nhiều phương nhiều ngả; bivium dare ad aliquid, tỏ hai phương cho đặng làm việc gì.
Bivus, a, um. có hai ngả, — hai phương.
Bizacium, ii. *n.* vụn đá.
Bizantinus, a, um. thuộc về thành
Bizantium, ii. *n.* N. U.

BL

Blachia, æ. *f.* N. P.
† **Blactero**, as, are. V. Blatero.
Blæsus, a, um. cà lăm, kẻ nói ngọng.

Blandè, iùs, issimè. *adv.* cách dỗ dành, — hiền, — lành, — dịu dàng, — ngọt, êm, — ái, cách a dua; blandè alloqui, nói ngọt; — loqui, nói mơn; — suadere, dỗ ngọt; — hortari, khuyên thiện.
† **Blandicellus**, a, um. *dim.* Blandus.
† **Blandidicus**, a, um. kẻ hay a dua hay nói ngọt, dỗ ngọt.
Blandiloquens, tis. *omn. gen.* V. Blandidicus.
Blandiloquentia, æ. *f.* et Blandiloquium, ii. *n.* lời ngọt, lời a dua, lời dỗ.
Blandiloquentulus, a, um. et
Blandiloquus, a, um. V. Blandidicus.
Blandimentum, i. *n.* sự dỗ, — dành, sự a dua, dỗ ngọt, sự giỡn. || sự lo lắng, sự cẩn thận.
Blandior, iris, itus sum, iri. dỗ, — dành, giỡn, a dua, cám dỗ, nâng niu, nói tốt, nói ngọt, mừng, dỗ ngọt; blandiri verbis, chuốt ngót; — filio, nậng con; — alicui, om bóp, vuốt ve; suaviter blanditur sensibus nostris voluptas, sự vui sướng hay dỗ ngũ quan ta êm lắm; blandiri manibus, giỡn, vỗ về; — auribus alicujus, nói a dua người.
† **Blanditèr**. *adv.* V. Blandè.
Blanditia, æ. *f.* vel
Blanditiæ, arum. *f. pl.* et
Blandities, ei. *f.* sự dỗ, giỡn, vỗ về, lời ngọt, lời a dua; blanditias dicere, chuốt ngót.
Blanditìm. *adv.* V. Blandè.
Blanditus, ûs. *m.* V. Blandities.
Blandulus, a, um. *dim.*
Blandus, a, um. sự vui, giỡn, a dua, ngọt, đẹp đẽ, mừng, sự hay dỗ; verba blanda, ngọt miệng, lời ngọt; blandi anni, tuổi xuân; blandus amicus, bạn hữu hay a dua.

Blandusiæ fons. *m.* mạch nước kia.
Blapsigonia, æ. *f.* bịnh ong mật. || sự phá thai, sa con.
Blasius, ii. *m.* N. H.
* **Blasphemator**, oris. *m.* kẻ nói lộng ngôn, — lậu ngôn.
Blasphemia, æ. *f.* sự lậu ngôn, lộng ngôn, lời phạm thượng.
Blasphemo, as, are. nói lộng ngon.
Blasphemus, i. *m.* kẻ nói lộng ngon.
Blasto, onis. *m.* chủ quán. || phòng trà, kẻ dọn phòng.
Blateratus, ûs. *m.* sự ngứa miệng, sự năng nói, hay nói, — nói lạt, nói quấy.
Blaterea, æ. *f.* sự con ếc kêu.
Blatero, onis. *m.* kẻ già hàm, — hay nói lắm, — quá, — nói quấy quá.
Blatero, as, avi, atum, are. nói lắm, nói quá, — quấy quá, già hàm, đãi miệng, khua môi, khuống miệng; ineptè blaterare, nói như phát tấu.
Blathea, æ. *f.* vel orum. *n. pl.* cục phân, phân viên, cứt, bùn lấm văng.
Blatio, is, ire. V. Blatero.
Blatta, æ. *f.* con gián. || loài cá. || con mọt. || cá điều.
Blattaria, æ. *f.* thảo kia.
Blattarius, a, um. nơi có nơi sinh con gián con mọt.
Blattea, æ. *f.* cá điều. || tằm. || con mọt, con sâu.
Blatteus, a, um. thuộc về sắc điều.
Blatrifer, a, um. hay sinh sắc điều.
Blennus, a, um. kẻ dại dột, ngu muội, dốt nát, nhẹ tính.
* **Blepharo**, onis. *m.* kẻ có mày liễu. || kẻ đi cách kiêu hảnh.
Bliteus, a, um. kẻ hèn, — hạ, phàm hèn, xấu nết, hoang đ ng, — hủy. || nhơ nhớp, dơ dáy. || dại dột, ngu muội.
Blitum, i. *n.* et

Blitus, i. *m.* △ hiện thể, giống rau giền.

BO

Boa, æ. *f.* loài con rắn lớn và dữ. || sưởi, mụt đỏ nơi mặt mũi. || bịnh con bò. || sưng chơn khi đi đàng lâu ngày. || hũ rượu.

Boalia, ium. *n. pl.* phép chơi mà kính bụt âm phủ.

Boanerges, um. *m. pl.* con bởi sấm sét mà sinh ra.

Boarius, a, um. thuộc về con bò.

Bœdromia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt Apollo.

Bœdromium, ii. *n.* tháng Aprili hay là Junio.

Boelium, ii. *n.* △ yếm phát hương.

Bœotia, æ. *f.* N. P.

Bœthi, orum. *m. pl.* người phó, thơ lại.

Bohemia, æ. *f.* N. R.

Bohemius, a, um. et

Bohemus, a, um. thuộc về nước Bohemia.

Boia, æ. *f.* vòng sắt kẻ tù đeo cổ.

Boius, a, um. kẻ mang xiềng, kẻ đeo vòng sắt.

† Bolenia, æ. *f.* giống hột trai kia.

Boletarium, ii. *n.* dĩa đặt nấm.

Boletus, i. *m.* nấm.

* Bolis, idis. *f.* lao. || trái dò. || lưỡi lửa. || △ cảnh tinh, hình lửa lạ bày ra trên không.

Bolus, i. *m.* khúc, phần, vụn. || của lấy đặng bắt đặng khi đi đánh giặc hay là đi săn. || bủa lưới. || mồi. || sự cờ tịch. || cục đất. || △ xích thạch chi. || thuốc viên.

Bombax, cis. *f.* cây bông. △ miên hoa. || bông.

Bombax. *interj.* V. Babæ.

Bombilatio, onis. *f.* sự con ong kêu vù vù. || tiếng kêu trong cổ ve khi đổ nước ra mau.

Bombilo, as, are. kêu vù vù như con ong mật.

Bombus, bi. *m.* V. Bombilatio. || tiếng vù vù, tiếng âm âm như tiếng loa tiếng sấm sét. || tiếng om sòm dân mừng rỡ.

Bombycina, orum. *n. pl.* áo lụa.

Bombycinus, a, um. thuộc về lụa, bằng lụa.

Bombylis, is. *m.* nhộng kia sinh tằm.

Bombyx, icis. *m.* tằm; nutrire bombyces, để tằm; bombicum folliculi, kén; bombicem e folliculo exire, tằm nở; fila tenuissima quæ bombyces ex ore emittunt, tơ mành. △ tư; fila bombycum folliculis extrahere, ươm, — chao. || lụa.

Bona, orum. *n. pl.* của cải; bona caduca, của phù vân; bonorum pauperrimus, khó khăn lắm, chẳng có của gì.

Bona Dea. V. Fatua, Fauna.

Bonasus, i. *m.* con bò rừng có sừng uốn bẻ trong và gáy ngựa.

Bonè. *adv.* thay vì Benè.

Bonifacia, æ. *f.* loài cây trước đào.

Bonitas, atis. *f.* sự lành, — hiền, — lòng nhơn, — từ; bonitas agri, ruộng tốt; — ingenii, trí sáng.

Bonum, i. *n.* sự lành, sự tốt, sự ích, ích lợi; bonum litterarum, sự ích bởi học hành mà ra; — formæ, sự ích bởi mặt mũi nhơn lành mà ra; bonum operari est instar sursùm petere, tùng thiện như đăng; etiam si tota vita bonum operaris, illud adhùc imperfectum est, chung thân hành thiện, thiện du bất túc; bonum agens bona inveniet, malum agenti mala evenient, tích thiện phùng thiện, tích ác phùng ác.

Bonus, a, um. tốt, lành, ích, ích lợi, đặng ích, hạp, xứng hạp, tiện. || thiện. || lành, hoà, lương; bonus homo, người lành, thiện nhơn; boni mores, thiện hành, nết tốt; bonus animus, tốt chí; bona species, tốt cách; — proprietas, tốt thế; — fortuna, tốt số; bona verba quæso, xin nói cho phải; bonâ tuâ veniâ, vì bằng đẹp lòng người thì xin; cum bono bonus eris, cum perverso perverteris, gần mực thì đen gần đèn thì sáng.

Bonusculum, i. *n.* của cải nhỏ mọn, phước lành nhỏ mọn.

Bonzia, æ. *f.* bà vãi.

Bonzius, ii. *m.* thầy sãi, tăng, — đồ, thiền đồ; bonzius et bonzia, sãi vãi, tăng ni; bonziorum superior, hoà thượng.

Boo, as, avi, atum, are. rống như con bò.

* Bootes, æ. *m.* thinh tú kia.

Bora, æ. *f.* ngọc kia.

Borago, inis. *f.* △ khí độc thể.

† Borax, acis. *f.* hàn the.

Borea, æ. *f.* V. Boria.

Borealis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bấc.

* Boreas, æ. *f.* N. M. || gió heo, — bấc.

* Boreus, a, um. thuộc về bấc.

Boria, æ. *f.* giống thạch bích kia.

Borsella, æ. *f.* mí con mắt.

Borussia, æ. *f.* N. R.

Borussus, a, um. thuộc về nước Borussia.

Borysthenes, æ. *m.* N. F. || hồ kia.

Bos, ovis. *com. gen.* con bò. || tiền bạc có hình con bò; bos in linguâ, tục ngữ chỉ kẻ đã chịu hối lộ mà làm thinh.

Boscas, adis. *f.* vel

Boschis, idis. *f.* et

Boscis, idis. *f.* các lòai chim thuần nuôi trong nhà như gà vịt.

Bosphorus, i. *m.* biển hẹp kia con bò lội đặng từ bãi nầy cho đến bãi kia.

Botanica, æ. *f.* sự biết tính các thảo mộc.

Botanicum, i. *n.* sách góp các thứ thảo mộc.

Botanicus, i. *m.* kẻ dạy, hay là kẻ biết tính các thảo mộc.

Botaurus, i. *m.* giống con cò.

Botellus, i. *m.* V. Botulus.

Botruosus, a, um. có nhiều buồng nho.

* Botrus, i. *m.* et

* Botryon, i. *n.* buồng trái nho.

Botrytes, æ. *m.* ngọc kia.

Botrytis, is. *f.* giống đá hùng hoàng.

Botularius, ii. *m.* kẻ làm thịt heo, làm dồi.

Botulus, i. *m.* dồi, dồi thịt heo.

Bovea, æ. *f.* △ giống tích diệc, loài cà giông.

Boves mortui, tấm da, dây da con bò.

Bovile, is. *n.* chuồng bò.

Bovillus, a, um. thuộc về con bò.

† Bovinator, oris. *m.* kẻ chẳng đi xuôi, kẻ đi quanh.

† Bovinor, aris, atus sum, ari. *dep.* lần lữa, chẳng đi thẳng, chẳng đi xuôi, đi quanh co.

Box, ocis. *m.* bò biển, cá biển kia.

BR

Brabantia, æ. *f.* N. P.

Brabeium, ii. *n.* et

Brabeum, i. *n.* của thưởng kẻ đã đặng thi đậu trong trường đua.

Brabeutes, æ. *m.* quan giám thị trong trường đua.

Brabium. V. Brabeium.

* Brabyla, orum. *n. pl.* trái táo nhỏ hoang.

Braca, æ. *f.* et

Bracæ, arum. *f. pl.* thứ áo kia. ‖ áo khá rộng và dài vừa, quần.

Bracatus, a, um. kẻ mặc áo, mặc quần.

Brachiale, is. *n.* vòng đeo tay. ‖ nơi lất léo cổ tay. ‖ một vầng.

Brachialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cánh tay.

Brachiatus, a, um. có tay, có nhành.

Brachiolaris, *m. f.* lare. *n.* is. V. Brachialis.

Brachiolum, i. *n.* cánh tay nhỏ.

Brachium, ii. *n.* cánh tay; brachia arborum, nhành cây; — montium, gò núi; — piscium, mang cá; — præbere sceleri, giúp sự dữ; brachium infirmum, chệ cánh; brachia extendere, sải tay; in orbem jactare brachium, vung văng.

* Brachmanæ, arum. *m. pl.* et

Brachmanes, um. *m. pl.* người cách vật cùng lý trong nước tiểu tây.

Bractea, æ. *f.* dát; bractea ærea, dát đồng. ‖ giăm, tấm ván mỏng lắm; bractea versatilis, cờ gió.

Bractealis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về dát.

Bracteamentum, i. *n.* nước, mả hay chảy. ‖ đồ nằm.

Bractearius, ii. *m.* et

Bracteator, oris. *m.* kẻ dát, thợ dát vàng bạc. ‖ kẻ làm đồ xuyên hoa.

Bracteatus, a, um. có dát, đầy dát.

Bracteola, æ. *f.* dát nhỏ.

Branchiæ, arum. *f. pl.* mang cá, vi cá; piscem branchias extendere, cá giương vây.

Branchidæ, arum. *m. pl.* thầy sãi kia.

Brasilia, æ. *f.* N. R.

Brassica, æ. *f.* cải rổ.

Bratus, i. *f.* giống ngô châu du.

Bravium, ii. *n.* V. Brabeium.

* Brephos, i. *m.* con trẻ.

* Brephotrophium, ii. *n.* nhà mà rước con trẻ cha mẹ bỏ hoang.

Breve, is. *n.* sổ, sổ trường biên, đều chép cho đặng nhớ lại sự gì. ‖ tóm lại, sách tóm lại, lời dón.

Breves, ium. *f. pl.* sách nhỏ để theo mình cho đặng nhớ sự gì.

Brevì. *adv.* một ít nữa, chẳng khỏi bao lâu, mau, chóng, tóm lại, một hồi, gần vời, một mai; non brevi antiquior, chẳng lớn tuổi hơn mấy.

Brevia, ium. *n. pl.* cạn, — trợt. ‖ cồn cạn, cồn cát.

Breviarium, ii. *n.* sách tóm lại, — dón lại, sổ. ‖ sách kinh; breviarium rationum, sổ tồn và chỉ tồn.

Breviloquens, tis. *omn. gen.* kẻ hay nói tắt, kẻ nói ít lời mà chỉ nhiều.

Breviloquentia, æ. *f.* et

Breviloquium, ii. *n.* lời tắt, lời dón, lời tắt mà chỉ nhiều đều.

Brevio, as, avi, atum, are. nói hay là làm tắt, — ngắn, — vắn, nói tóm lại, nói dón.

Brevis, *m. f.* ve. *n.* is. vắn, ngắn, tắt, tóm lại, dón lại, hay chóng qua, hụt, đoản, ngắn ngủi, vắn vỏi. ‖ sổ biên đều gì muốn nhớ lại; brevis vita, đoản mạng; brevius spe, mau hơn người ta trông cậy. ‖ cụt; brevissimus, cụt ngủn.

Brevitas, atis. *f.* sự vắn vỏi, ngắn ngủi, cụt ngủn. ‖ sự nhỏ; brevitas diei, ngày vắn vỏi; — syllabæ, vần vắn.

Brevitèr. *adv.* cách vắn, — vỏi, — mau, — tắt, — dón, ít lời. V. Brevì.

Briareus, i. *m.* tên người giềnh giàng có một trăm cánh tay.

† Brisa, æ. *f.* trái nho đã ép rồi, cặn trái nho.

Britannia, æ. *f.* tên nước hồng mao. ‖ N. P.

Britannicus, a, um. et

Britannus, a, um. thuộc về hồng mao.

† Brochitas, atis. *f.* sự răng trối.

† Brochum, i. *n.* cây sinh nhựa kia. V. Bdellium.

Brochus, a, um. có răng trối.

Bronchia, orum. *n. pl.* nơi hủng trong yết hầu.

Bronchiæ, arum. *f. pl.* nơi hủng trong phổi.

Bronchocele, es. *f.* bướu nơi cổ.
Bronchus, i. *m.* nhành đã chặt. || phần bể trong yết hầu. || họng.
Bronteum, i. *n.* bình đồng mà đặt sỏi cho đặng bắt chước tiếng sấm sét.
* Brontia, æ. *f.* et
Brontias, adis. *f.* đá sấm sét. △ thích lịch thạch.
Bruchus, i. *m.* các giống sâu hay ăn rau, — cây cối.
Bruma, æ. *f.* △ đông chí, mặt trời đứng lại. || muà đông. || năm.
Brumalia, um. *n. pl.* lễ kính bụt rượu trong muà đông.
Brumalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mùa đông hay là thuộc về đông chí.
Bruscus, i. *m.* ung bướu nơi cây bạch dương thọ. || △ đống thanh thọ. || loài chim kia.
Brutus, a, um. mê muội, ngu muội, ngây muội; bruta animalia, loài vật vô tâm vô trí; — fortuna, số hệ ngu muội.
Brya, æ. *f.* (sativa.) cây me.
Brya silvestris, is. *f.* cây nhỏ nhỏ làm bàn chải.
* Bryon, i. *n.* rêu cây. || buồng cây dương thọ.
Bryonia, æ. *f.* giống củ sắn tàu hay leo. || loài dưa ác, loài bầu đắng.

BU

Bua, vel Buas, æ. *f.* sự con nít uống, hay là lời nó dùng mà xin uống.
Bubalinus, a, um. thuộc về con trâu.
Bubalus, i. *m.* con trâu. △ ngưu; colli bubali pars superior valdè erecta, dậy mờm; quoddam tuber in collo bubali, trái mờm.
Bubbatio, onis. *f.* et
Bubbatis, is. *m.* đá hay phá sắt.
Bubbetiæ, arum. *f.* lễ chơi hay là phép đua vật mà con bò là phần biếu kẻ đã đặng.

Bubeum, i. *n.* giống rượu kia.
Bubicino, as, are. thổi tù và.
Bubilis, is. *m.* et
Bubile, lis. *n.* chuồng bò.
Bubilo, as, are. V. Bubulo.
Bubino, as, avi, atum, are. lấy máu mà vấy vá, đổ máu mà làm dơ dáy.
Bubleum, i. *n.* et
Bublinum, i. *n.* rượu kia.
* Bubo, onis. *m.* chim cú, chim mèo. || giống nhọt hay mọc dưới nách hay là nơi đì.
Bubo, as, are. et
Bubo, bis, ere. kêu như chim mèo.
Bubon, onos. *m.* nhọt nơi đì.
Bubona, æ. *f.* bụt nữ người ta vái cho đặng giúp con bò.
Bubonium, ii. *n.* giống hoa khóm.
Bubonocele, es. *f.* ruột sa nơi đì sinh một cục đó.
Bubsequa, æ. *m. f.* kẻ giữ con bò.
Bubula, æ. *f.* thịt bò. || N. U.
Bubulcio, is, ire. et
Bubulcito, as, are. vel
Bubulcitor, aris, ari. *dep.* chăn giữ trâu bò.
Bubulcus, i. *m.* kẻ chăn trâu bò.
Bubulo, as, avi, atum, are. kêu như con chim mèo. || xỉ vả.
Bubulum femur. *n.* thảo làm ích cho gân.
Bubulus, a, um. thuộc về trâu bò.
Bucæda, æ. *omn. gen.* kẻ chịu đánh bằng dây da trâu.
Bucar, is. *n.* bình kia.
Bucardia, æ. *f.* ngọc kia.
Bucca, æ. *f.* lỗ nơi má khi búng nó. || má, miệng. || kẻ hay kiếm ăn trong nhà nọ nhà kia; buccæ fluentes, má miếng bầu; inflare buccas, búng má; buccas ambas alicui inflare, nhạo cười người.
Buccea, æ. *f.* một miếng. || dây da mà đánh.
Buccella, æ. *f.* một miếng. || miệng nhỏ, — hẹp. || bánh ngọt; una buccella tempore famis, æquivalet uni involucro ciborum tempore saturitatis, một miếng khi đói, bằng một gói khi no.
Buccellaris, *m. f.* re. *n.* is. dọn từng miếng.
Buccina, æ. *f.* loa cùng các giống đồ đồng quen thổi. || tù và, còi.
Buccinator, oris. *m.* kẻ thổi loa, bả lịnh; buccinator existimationis alicujus, kẻ rao danh tiếng người.
Buccino, as, avi, atum, are. thổi loa, túc còi.
Buccinum, i. *n.* loa, tù và, còi. || ốc dùng làm tù và. || cá điều.
Buccones, um. *m. pl.* dân quê muà, ngu muội, nhẹ tính.
Bucconiatis, idis. *f.* loài trái nho quen hái khi nó đã mắc giá rét.
Buccula, æ. *f.* miệng nhỏ, má nhỏ. || một tấm rèm trước mũ chiến.
Bucculatus, a, um. et
Bucculentus, a, um. mặt chệp bệp, kẻ có má miếng bầu. || kẻ bợm bãi, kẻ mê sự bay nhảy. || kẻ yêu chuộng mình lắm, kẻ khoe trẻ mình.
Bucentaurus, i. *m.* tên chiếc tàu kia.
Bucentes, is. *m.* con ong lỗ.
Bucentrum, i. *n.* cái dịch bò.
Buceo, onis. *m.* kẻ hay nói, mặt đe. || mặt chệp bệp. || kẻ hay đi ăn chỗ nọ chỗ kia.
Bucephalus, i. *m.* con ngựa vua Alexandrê. || mũi biển kia.
Buceras, atos. *n.* △ loài thảo quyết minh.
Buceriæ, arum. *f. pl.* đàn con bò.
Bucerius, a, um. et
Bucerus, a, um. có sừng bò.
Bucetum, i. *n.* et
Bucitum, i. *n.* bầy con bò. || chốn đem con bò ăn.
Bucolica, orum. *n. pl.* văn thi thuộc về kẻ chăn chiên bò.
Bucolicum, i. *n.* thảo kia.

Bucolicus, a, um. thuộc về con bò hay là thuộc về kẻ chăn bò.
Bucolus, i. *m.* V. Buculus.
Bucranium, ii. *n.* △ tuyền phúc hoa. ‖ đầu con bò đã giết.
Bucula, æ. *f.* con bò cái. ‖ trục.
Buculus, i. *m.* con bò con. ‖ kẻ chăn giữ bò.
Buda, æ. *f.* N. U.
Bufo, onis. *m.* con cóc; bufo quem in lunâ habitare dicunt, thiềm thừ; bufo crepidatus, cóc đi guốc.
Bufonites, æ. *m.* et
Bufonitis, idis. *m.* đá kia ở trong đầu con cóc.
Buglossum, i. *n.* et
Buglossus, i. *m.* et
Buglotis, idis. *f.* △ tử thảo. ‖ cá biển kia.
Bugones, um. *f. pl.* con ong mật.
Bul. *ind.* tháng tám dân Judêu.
Bulapathum, i. *n.* thứ rau me đất.
Bulbaceus, a, um. V. Bulbosus.
Bulbine, es. *f.* hẹ, củ hẹ.
Bulbosus, a, um. ánh gầng, có củ như hành như tỏi, có dáu.
Bulbulus, i. *m. dim.*
Bulbus, i. *m.* dáu, ánh gầng.
Buleuta, æ. *m.* người traò đình, kẻ hay luận việc.
Buleuterion, ii. *n.* đình, môn đình quan đoán xét, trào đình.
Bulga, æ. *f.* các thứ bị, bao, gói, đãy. ‖ tử cung, lòng mẹ.
Bulgaria, æ. *f.* N. P.
Bulimia, æ. *f.* et
Bulimus, i. *m.* sự năng đói, năng muốn ăn.
Bulis, is. *f.* N. U. ‖ hội công luận, hội đồng.
Bulla, æ. *f.* lòng bóng trên mặt nước khi lắc nó hay là khi nước sôi. ‖ cúc đinh. ‖ ve nhỏ bằng vàng hay là bằng bạc. ‖ vòng kia có hình trái tim con nhà sang trọng quen mang. ‖ thứ cờ phất trước mặt kẻ đặng thắng trận. ‖ hòn đồng kia như lòng bóng hay lội trên mặt nước và quen dùng mà chỉ giờ. ‖ tua rơi. ‖ thể thức đức giáo tông. ‖ hòn, cục.
Bullatus, a, um. kẻ mang nơi cổ vòng hay là ve vàng bạc. ‖ hay sinh lòng bóng. ‖ có tua rơi. ‖ có thể thức, đã phong, đã đánh dấu. ‖ có hòn, có cục.
Bullio, is, ivi, itum, ire. sôi.
Bullitus, ûs. *m.* sự sôi.
Bullo, as, avi, atum, are. sinh lòng bóng, sinh bọt, lên bọt. ‖ đánh con dấu.
Bullula, æ. *f.* ve nhỏ, cục nhỏ.
Bulonitis, idis. *f.* △ thiêm tô.
Bumamma, æ. *f.* et
Bumammia, æ. *f.* vel
Bumastus, i. *m.* buồng nho lớn.
Bumelia, æ. *f.* lòai cây lớn, giống hòe thọ. △ thung thọ.
Bunias, adis. *f.* et
Bunium, ii. *n.* giống la bạc.
Buphthalmus, i. *m.* △ đồng lao thể. cúc tầng ô.
Buprestis, is. *f.* ong bầu.
Bura, æ. *f.* mỏ cày.
Buranica, æ. *f.* đồ uống đã chế sữa và rượu nấu.
Burdo, onis. *m.* et
Burdus, i. *m.* △ con mạch, loài mulo.
Buris, is. *f.* V. Bura.
Burræ, arum. *f. pl.* lời lạt lẽo, lời lể, lời vặt, truyện chơi vui, truyện chẳng có căn chẳng có nguơn; burras dicere, nói vặt.
Burrago, inis. *f.* △ khí độc thể.
Burrhanicum, i. *n.* bình kia.
Burrhio, is, ire. et
Burrio, is, ire. kêu vù vù, kêu như con ong.
Bursa pastoris. *f.* △ lạt lạt quán, △ tầm phổng.
Buselinum, i. *n.* thứ rau cần.
Bustans, tis. *omn. gen.* kẻ thiêu hay là liệm xác.
Busteus, a, um. đã hòng đặt trên đống củi. ‖ kẻ đã gần xuống lỗ, kẻ già cả gần chết.
Busticetum, i. *n.* nơi thiêu xác.
Bustirapus, a, um. kẻ ăn trộm mọi sự nó lấy đặng ở nơi thiêu xác kẻ chết. ‖ kẻ ăn trộm đồ trong mồ mả người ta.
Bustuaria, æ. *f.* người nữ chịu thuê mà khóc và theo xác kẻ chết khi cất đám. ‖ bà bóng bà bói hay tìm nơi mồ mả cho đặng sự gì mà làm nghề dối trá ấy.
Bustuarius, a, um. thuộc về mồ mả hay là thuộc về sự thiêu xác.
Bustulum, i. *n. dim.*
Bustum, i. *n.* đống củi mà thiêu xác kẻ chết. ‖ mồ mả, huyệt, chốn sẵn mà thiêu xác.
Busycon, i. *n.* chuối lớn mà lạt.
Butaurus, i. *m.* loài chim ưng.
Buteo, onis. *m.* loài chim ưng.
Buthysia, æ. *f.* sự tế lễ con bò.
Buthyta, æ. *m.* thầy tế lễ con bò.
Butio, onis. *m.* con chim kia, loài con cò.
Butio, is, ivi, itum, ire. kêu như loài chim ưng.
Butyraria, æ. *f.* người nữ bán mỡ sữa.
Butyrarius, ii. *m.* kẻ bán mỡ sữa.
Butyrum, i. *n.* mỡ sữa.
Buxa, orum. *n. pl.* ống quyển bằng cây ngâu.
Buxans, tis. *omn. gen.* bằng cây ngâu.
Buxetum, i. *n.* nơi đã trồng cây ngâu.
Buxeus, a, um. thuộc về cây ngâu; buxei dentes, răng vàng; buxea forma, có mặt huình đản, khuôn làm bánh sữa.
Buxifer, a, um. hay sinh cây ngâu.
Buxosus, a, um. nơi có cây ngâu. ‖ có hình cây ngâu.
Buxum, i. *n.* et
Buxus, i. *m.* cây ngâu. △ huình dương mộc. ‖ ống quyển. ‖ vụ; buxum agitare, chọi vụ.

BY

Byblus, i. *f.* N. U. || cây kia như cây dó người ta dùng làm giấy. V. Biblus.

Byssinum, i. *n.* V. Byssus.

Byssinus, a, um. bằng linô. △ hồ ma.

Byssus, i. *f.* △ hồ ma, linô.

Byterus, i. *m.* et

Byturus, i. *m.* con sâu, con mọt.

Byzantius, a, um. thuộc về thành Bizantium, ii. *n.* N. U.

CA

Cabala, vel Cabbala, æ. *f.* sự biết đều gì mầu nhiệm trong dân Judêu. || phe đảng.

Cabalista, æ. *m.* kẻ biết sự mầu nhiệm dân Judêu.

Cabalisticus, a, um. thuộc về phép mầu nhiệm ấy.

Caballinus, a, um. thuộc về con ngựa. || mạch nước kia gọi là fons cabalinus.

Caballio, onis. *m.* con ngựa biển.

Caballus, i. *m.* con ngựa xấu, — ốm, ngựa làm biếng đi.

Cabulus, i. *m.* đồ có hình đầu con chiên mà phá thành.

Cabus, i. *m.* thùng kia đặng ba ve chai nước, mà khi lường đồ khô thì nó đặng nửa cái lương. || hai mươi lăm trứng gà. || năm cân.

Cacabo, as, avi, atum, are. kêu như con chim đa đa.

Cacabus, i. *m.* nồi, siêu.

* Cacalia, æ. *f.* rau lủi. △ độc căn đích.

Cacaturio, is, ivi, itum, ire. muốn đi sông, muốn đi đại tiện.

Cachectæ, arum. *m. pl.* kẻ yếu đuối, ốm yếu, kẻ đau ốm.

Cachecticus, a, um. et

Cachectus, a, um. kẻ đau ốm, yếu đuối.

Cachecxia, æ. *f.* sự đau ốm, sự yếu đuối.

† Cachinnabilis, *m. f.* le. *n.* lis. kẻ reo cười, cười lã, cười rặc rặc, thuộc về sự cười; cachinnabilis risus, cười lã như người điên.

Cachinnatio, onis. *f.* V. Cachinnus.

Cachinno, onis. *m.* kẻ hay reo cười, — cười lã.

Cachinno, as, avi, atum, are. et

Cachinnor, aris, atus sum, ari. *dep.* reo cười, cười lã, cười rặc rặc, cười rả rả, reo rặn.

Cachinnus, i. *m.* sự cười lã, reo cười.

Cachla, æ. *f.* V. Buphthalmus.

Cachrys, yos. *f.* △ hột địa phu tử. || hột hạ mộc. || △ cây sam, sam mộc.

Cacillo, as, avi, atum, are. túc như con gà.

Cacizothecnus, i. *m.* kẻ chê nghề nghiệp mình.

Caco, as, avi, atum, are. đi đại tiện, đi sông áng, đi ỷả.

* Cacodæmon, onis. *m.* thần độc dữ, ma quỉ.

† Cacoethes, is. *n.* ung độc. || bổn tính đau ốm, sự láu đáu cho đặng làm việc gì.

Cacostomachus, i. *m.* kẻ có tì vị xấu.

Cacostomia, æ. *f.* lời nói hành.

Cacotechnia, æ. *f.* mưu kế độc, xấu nghề.

Cacozelia, æ. *f.* bắt chước sự dữ, sự xấu.

Cacozelus, i. *m.* kẻ bắt chước sự dữ, sự xấu.

Cactos, i. *f.* củ kia.

Cactus, i. *f.* trái hồng thị.

Cacubalum, i. *n.* thảo kia.

Cacula, æ. *m.* đầy tớ trong đạo binh.

† Caculatus, ûs. *m.* sự làm tôi tớ trong binh.

Cacumen, inis. *n.* đỉnh, đảnh, chót, chót vót; cacumen montis, chót núi; — arboris, ngọn cây. || chóp, mũi nhọn. || sự trọn lành, toàn hảo.

Cacuminatus, a, um. có đảnh, có chót, có mũi nhọn.

Cacumino, as, avi, atum, are. vót nhọn, làm mũi nhọn.

Cadaver, eris. *n.* xác kẻ chết, thây, — ma; cadaver in partes proscindere, phân thây; cadaver aliquandò inhumatum servare, quàn; pauperum cadavera storeâ condere, bó giát; efferre cadaver, cất ma; afferre cadaver, tống chung; cadaver portare, di quan; — in loculum includere, liệm xác.

Cadaverosus, a, um. thuộc về xác kẻ chết.

Cadiscus, i. *m.* bình hay là hòm nhỏ mà kẻ bắt thăm đem tên vào đó. || sự bắt thăm.

Cadivus, a, um. hay dễ sa, dễ ngã.

Cadmia, æ. *f.* đá hùng huình.

Cado, is, cecidi, casum, ere. ngã, — xuống, sa ngã, — xuống, té, — xuống. || chết, mất, ngã chết. || sờn lòng. || xảy đến, tình cờ. || chịu, cực. || mắc phải. || đặng, thạnh lợi, xuôi, xứng, — hạp, xứng đáng. || nguôi ngoai, thôi, hết, đã cùng. || đáo; cadere (de rebus quæ aliis perforatis superponuntur,) lọt, — vào; — lentè, ríu ríu ngã; — ex alto, rớt xuống; mica e mensâ cadens, cơm rớt; cadere in foveam, sa hầm; — animo, sờn lòng; — ex aliquo loco, sút đi; — foràs, té ra; — intùs, lọt vaò; — propè, ngã xiếng; — causâ, — lite, — in judicio, thua kiện; — sub aspectum, bày xa; — in intelligentiam alicujus, vừa sức trí khôn người naò; — in cursu, hụt đi.

Caducarius, a, um. kẻ mắc bịnh động kinh. || kẻ chẳng có người nào mà lãnh phần gia tài.

Caduceator, oris. *m.* kẻ đi trước binh, kẻ đánh trống, kẻ thổi loa,

quan khâm sai, xá sai, phụng sai mà xin sự gì, sứ.
Caduceum, i. *n.* et
Caduceus, i. *m.* giống roi bụt kia cầm.
Caducifer, a, um. kẻ cầm roi cầm búa như dấu giao hoà.
Caduciter. *adv.* cách vội vàng.
Caducus, a, um. bọt bèo, danh lợi, phù vân, đá đoan, mộng huyễn, sự đời. || hòng ngã, gần hư. || mắc bịnh động kinh; caducæ preces, lời nguyện vô ích.
Cadurcum, i. *n.* N. U. || vải linô trắng lắm, vải hồ ma. || khăn, màn, — cháng, mung xung, mền, mảng tạ. || gàu. || tấm ván hay là phên kẻ bán hàng dùng mà che mình.
Cadurcus, a, um. cadurcæ fasciæ, mền đáp.
Cadus, i. *m.* hũ lớn, ảng để rượu, thùng. || đồ lường đặng ba cái lường và ba phần; cadis parcere, ít uống rượu; cados siccare, uống rượu quá.
† Cadusa, æ. *f.* đĩ thoã.
Cæcias, æ. *m.* gió chướng.
† Cæcigenus, a, um. đã mù thuở bình sinh.
Cæcilia, æ. *f.* con rắn chẳng có con mắt.
Cæcitas, atis. *f.* sự mù quáng; cæcitas libidinis, tính mê đắm qúa; — mentis, trí mù quáng. || sự tối tăm.
Cæco, as, avi, atum, are. làm cho mù con mắt, — mù quáng, mù mẫn, làm cho tối tăm. || lấp sự sáng, làm cho mắt loà; cæcare mentes largitione, ban nhiều của cho trí người ta ra tối tăm. || quáng.
Cæculto, as, avi, atum, are. coi gần lắm, làng lệt, làng mắt, láng quáng. || làm như kẻ mù. || coi chẳng rõ. V. Cæcutio.
Cæculus, a, um, kẻ coi gần, kẻ láng quáng.
Cæcus, a, um. mù, — quáng, — mẫn, đui, — tối, mù mắt, xoan. || tối tăm, mù mịt. || kín, — đáo, chẳng rõ, chẳng thật. || nhẹ tính, chẳng khôn khéo; cæcum intestinum, đại trường; — vallum, đồng đã thả chông; cæca vox, tiếng mất; — expectatio, trông cậy chẳng chắc; cæcus ignis, phải lòng cách kín; cæcæ fores, cửa mạch; cæca pectora, người chẳng biết lo cho khéo; cæcâ die emere, vendere oculatâ, mua chịu, bán mặt.
Cæcutio, is, ivi, itum, ire. hóa ra mù quáng, ra láng quáng, chẳng thấy rõ nữa.
Cædes, is. *f.* sự giết, — lộn nhau.
Cædo, is, cecidi, cæsum, dere. đốn, chặt, chém, xẻ ra. || đánh. || chia ra, phân ra. || bán hàng xén, bán cách đánh giá, lên giá. || giết. || chạm, — trỗ; cædere carmina in marmore, thích văn thi vào đá cẩm thạch; cædere virgis, đánh roi; — pugnis, đánh đấm; — calcibus, đá.
Cæduus, a, um. sự nên đốn, nên chặt; cædua silva, rừng già nên chặt hằng năm một khi một phần.
Cælamen, inis. *n.* sự chạm trỗ.
Cælator, oris. *m.* kẻ chạm trỗ.
Cælatum, i. *n.* đồ vàng bạc.
Cælatura, æ. *f.* sự chạm trỗ.
Cælebs, ibis. *comm. gen.* đồng trinh, kẻ chẳng có vợ chẳng có chồng. || góa; cælebs muliere, người chẳng có vợ.
Cæles, itis. *omn. gen.* thuộc về trời, rất tốt, rất lành.
Cælestis, *m. f.* te. *n.* is. thuộc về trời, — chúa, — đức chúa trời rất trọn tốt rất trọn lành.
Cælia, æ. *f.* thứ rượu người ta lấy nhiều thứ hột mà làm.
Cælibaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về kẻ chẳng có vợ chẳng có chồng.
Cælibatus, ûs. *m.* chực tiết, sự người ta chẳng lấy vợ chẳng lấy chồng. || kẻ goá.
Cælicola. V. Cœlicola.
Cælius mons. *m.* N. M.
Cælo, as, avi, atum, are. chạm, — trỗ, thích.
Cæltes, i. *m.* et
Cælum, i. *n.* dao chạm, đục mà chạm.
Cæmentarius, ii. *m.* thợ gạch, thợ làm nhà đá.
Cæmentitius, a, um. thuộc về đá hay là gạch.
Cæmentum, i. *n.* thứ đá, vôi trộn cùng cát hay là sỏi. || vách bằng vôi và sỏi hay là cát; cæmenta marmorea, khúc văng bỡi đá cẩm thạch.
Cæpa, æ. *f.* et
Cæpè. *ind. n.* củ hành.
Cæpetum, i. *n.* et
Cæpina, æ. *f.* vồng củ hành.
Cæpitius, a, um. thuộc về củ hành.
Cæpium, ii. *n.* củ hành.
Cæpula, æ. *f.* hẹ, kiệu.
Cæra, æ. *f.* V. Cera.
Cære. V. Ceres.
Cærefolium, ii. *n.* giống hoa khóm.
Cæremonia, æ. *f.* et
Cæremoniæ, arum. *f. pl.* lễ, — nghi, lễ tiết, — nhạc; magister cæremoniarum, thầy tướng lễ.
Cærimonia, æ. *f.* V. Cæremonia.
Cærula, orum. *n. pl.* tứ hải, bốn biển.
Cæruleatus, a, um. biếc, sắc xanh, xanh biển.
Cæruleum, i. *n.* sắc xanh, sắc da trời; cælum cæruleum, trời xanh.
Cæruleus, a, um. có sắc xanh, — biếc.
Cærulus, a, um. xanh, biếc.
Cæsa, æ. *f.* sự chia bài giảng. ||

giống tầng ong, thứ ren áo. ‖ thứ khí giái. ‖ sự cắt.

Cæsalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về sự chia ra; cæsalis lapis, mộc bài.

Cæsar, is. *m.* tên các vua chúa.

Cæsariatus, a, um. có tóc dài.

Cæsaries, ei. *f.* tóc người nam, tóc người nữ gọi là crines.

Cæsìm. *adv.* cách cắt, bởi lưỡi sắc; cæsìm ac punctìm, mọi bề.

Cæsio, onis. *f.* sự cắt, sự chặt.

Cæsitium, ii. *n.* các thứ áo vải đã giặt sạch.

Cæsitius, a, um. đã cắt, đã chặt, đã vạc nhọn.

Cæsius, a, um. sắc xanh, — da trời; cæsii oculi, con mắt xanh.

Cæsius, ii. *m.* kẻ có mắt xanh.

Cæso, onis. *m.* con trẻ đã sinh ra bởi mổ bụng mẹ.

Cæspes. V. Cespes.

Cæstrum, i. *n.* giống đục thợ tiện.

Cæstus, ûs. *m.* bao tay có chì kẻ đua vật dùng mà đánh nhau. ‖ đai người nữ. ‖ dây da có cục chì mà đánh.

Cæsuliæ, arum. *m. f. pl.* kẻ có con mắt xanh.

Cæsulum, i. *n.* sự xanh, biếc. △ thạch lục.

Cæsura, æ. *f.* dấu tích, vít tích, sự chặt, sự xé. ‖ sự làm dấu hay là cắt gỗ, cắt đá. ‖ một phần câu. ‖ phép văn thi.

Cæsuratìm. *adv.* cách nói chia lời ra, — nói lẽ luận vắn vỏi.

Cæterà. *adv.* et

Cæterò. *adv.* đẳng vặt, vân vân. ‖ và, lại, sau. ‖ thì dư.

Cæteroquì. *adv.* et

Cæteroquìn. *adv.* V. Alioquìn. nếu chẳng, nếu vậy, nếu khác.

Cæterùm. *adv.* còn về mọi sự khác thì, sau nữa, và lại.

Cæterus, a, um. dư, kì dư, sự dư; cætera mitte loqui, đừng nói về sự gì khác; cæterum omne, các kì dư; cæterum quid? có sự gì nữa.

Cafri, orum. *m. pl.* quân mò hóng, trày.

Caia, æ. *f.* bà chủ, như Caius, ii. *m.* ông chủ; ubi tu Caïus et ego Caïa, ông sẽ làm chủ của gì thì tôi sẽ làm chủ của ấy.

† Caio, as, are. đánh, sửa phạt; amicam times, ne te manica caiet? có sợ kẻo người ông thương yêu lấy tay áo mà đánh chăng?

Caïus, ii. *m.* V. Caïa.

* Calabarriunculi, orum. *m. pl.* V. Calaburriones.

Calabracuria, æ. *f.* nơi thầy cả quen nhóm dân mà rao lịch.

Calabrico, as, are. rịt, riết, vấn khăn, dùng tã.

Calabrix, icis. *f.* gai rừng.

Calaburriones, um. *m. pl.* kẻ rao nơi Calabra curia.

Calæ, arum. *f. pl.* trượng đầy tớ cầm khi theo quan thầy đi đánh giặc.

† Calais, idis. *f.* △ loài bích ngọc.

Calamba, æ. *f.* △ kì nam.

Calamarius, a, um. thuộc về tháp để cây viết; calamaria theca, tháp viết.

Calamenthum, i. *n.* kinh giái huệ.

Calametum, i. *n.* nơi có nhiều choái.

Calamintha, æ. *f.* V. Calamenthum.

Calaminaris lapis, idis. *m.* đá hùng huỳnh.

Calamistratus, a, um. có tóc quăn, có tóc mai.

Calamistri, orum. *m. pl.* lời cầu cao, lời chẳng đơn sơ; calamistris historiam inurere, làm hư sách vì đặt lời trau chuốt quá.

Calamistro, as, are. làm tóc mai.

Calamistrum, i. *n.* đồ sắt mà làm tóc mai. ‖ trâm cài.

* Calamita, æ. *f.* ếc bàu.

Calamitas, atis. *f.* sự khốn nạn, thiệt hại, gian nan, gian truân. ‖ mưa đá, bão bùng hay phá lúa. ‖ ách nạn, tai hại, họa, hoạn nạn; calamitas injusta, sự oan nghiệp; in calamitatem incidere, mắc nạn; calamitas inopinata, tai bay vạ gởi; — dura, ương ách cực dữ; calamitates depellere, nhương tai.

Calamites, æ. *m.* et

Calamitis, is. *m.* loài ngọc kia.

Calamitosè. *adv.* cách khốn nạn, — gian nan.

Calamitosus, a, um. mắc, phải trời xấu, — bão bùng, — mưa đá. ‖ sự gian nan, — truân, tai hại, — nạn. ‖ nghèo, ngặt, khốn cực; calamitosa tempora, thì hiểm nghèo.

Calamus, i. *m.* sậy, cây sậy, cây nứa; calamus aquatilis, lau lách. ‖ ống quyển. ‖ cách, phép viết. ‖ cây viết. ‖ tên bắn. ‖ cây luá. ‖ sự chiết. ‖ cần câu. ‖ nhành cây có mủ cây mà bắt chim; calamus aromaticus, — asteroides, — odoratus, △ thạch xương bồ.

Calantica, æ. *f.* mũ đờn bà, khăn lúp đầu người nữ.

Calasastri, orum. *m. pl.* con trẻ có tiếng tốt, ngọt giọng, có tiếng son.

Calassis, is. *f.* áo dài kia.

Calathiana, æ. *f.* △ thương chỉ thể. △ địa đinh thảo.

Calathiscus, i. *m. dim.*

Calathus, i. *m.* thúng, — mủng, oi, bình hoa. ‖ chén. ‖ siêu đồng mà để sữa.

Calator, oris. *m.* tôi tớ giúp việc chung ai muốn đòi thì nó phải vưng.

Calatus, a, um. đã mời, đã kêu, đã gọi, đã đòi.

Calazia, æ. *f.* loài ngọc kia. ‖ hột mưa đá.

Calazophylax, cis. *m.* kẻ xét hình

trời cho đặng biết bao giờ có mưa đá.
Calbeus, i. *m*. vòng đeo tay mà kính quân lính.
Calcabilis, *m*. *f*. le. *n*. lis. nên đạp, nên giày đạp.
Calcaneum, i. *n*. et
Calcaneus, i. *m*. gót.
Calcar, aris. *n*. cái dịch. ‖ cựa gà.
Calcaria, æ. *f*. lò vôi.
Calcarius, ii. *m*. kẻ nấu vôi.
Calcarius, a, um. thuộc về vôi.
Calcata, æ. *f*. một bó củi.
Calcatio, onis. *f*. sự giày đạp.
Calcator, oris. *m*. kẻ giày đạp.
Calcatorium, ii. *n*. thùng ép rượu. ‖ đàng hẹp. ‖ lò vôi.
Calcatripa, æ. *f*. △ lão thanh hoa.
Calcatura, æ. *f*. đi trong bánh xe cho nó xây vần.
Calcatus, a, um. đã tô vôi. ‖ hèn, — hạ, thường. ‖ đã giày đạp. ‖ đàng kiệt.
Calceamen, inis. *n*. et
Calceamentum, i. *n*. giày, hài, hớn hài, bài dép; uti calceamentis, đi giày, đi hài.
Calcearia officina, æ. *f*. nhà thợ giày.
Calcearium, ii. *n*. chốn bán giày.
Calcearius, ii. *m*. thợ giày.
Calceatus, ûs. *m*. giày, hài.
Calcedonius, ii. *m*. △ loài mã não thạch.
Calceo, as, avi, atum, are. đặt giày vào, chuốc giày, mang giày. ‖ bao sắt; calceare aliquem soccis, cho người mang hia bài; — equos, bao dép sắt cho chơn con ngựa.
Calceolarius, ii. *m*. thợ giày.
Calceolus, i. *m*. giày nhỏ, giày mỏng.
Calceus, i. *m*. giày, hài; calceos induere, chuốc hài; calceo mutare, đổi bổn phận mình.
Calciarium. V. Calcearium.
Calciraga, æ. *f*. △ hộ nhĩ thảo.

Calcitratus, ûs. *m*. sự đạp chơn, đá.
Calcitro, as, avi, atum, are. đá, đạp chơn, giậm. ‖ chống cãi, chống trả.
Calcitro, onis. *m*. kẻ đá, kẻ giậm chơn. ‖ kẻ đi cách nặng nề như kẻ quê mùa.
Calcitrosus, a, um. kẻ hay đá, hay đạp chơn. ‖ kẻ cứng đầu cứng cổ. ‖ kẻ chống trả, — cãi.
Calco, as, avi, atum, are. đạp, giày đạp, giày bừa, giậm, — chơn.
Calcularius, a, um. thuộc về sổ.
Calculator, oris. *m*. kẻ tính tóan, kẻ làm sổ.
Calculo, as, avi, atum, are. tính toán.
Calculosus, a, um. có sỏi. ‖ có trái ké.
Calculus, i. *m*. sỏi. ‖ trái ké, bịnh trái ké. ‖ con tóan. ‖ cờ, con cờ. ‖ sự khó, mắt mỏ; calculum album adjicere, ưng; ad calculos vocare amicitiam, tính lại mọi sự đã giúp người thiết ngãi; — reverti, trở về đàng cũ.
Calda, æ. *f*. thay vì aqua calida, nước nóng.
Caldaria, æ. *f*. xanh, vạc.
Caldarium, ii. *n*. nhà kín cho mồ hôi chảy ra, thùng nước nóng mà tắm. ‖ xanh lớn, vạc.
Caldarius, a, um. thuộc về xanh, — vạc, — nơi cho mồ hôi chảy ra.
Caldonia, æ. *f*. người nữ áp việc nấu nước trong nhà tắm.
Caldus, a, um. V. Callidus.
Calefacio, is, feci, factum, cere. hâm, tắm, — lại; calefacere aquam, hâm nước; — ad ignem, sưởi; — vinum, bắc rượu; — medicinam, sắc thuốc; — aliquem, giục, chọc ai. ‖ ấp. ‖ thang.
Calefacto, as, avi, atum, are. hâm lại, năng tắm lại.
Calefactorius, a, um. hay làm cho nóng, hay ấp, hay hâm, hay ấm.

Calefactus, ûs. *m*. sự hâm, ấm, ấp, làm cho nóng.
Calefio, is, factus sum, fieri. nên nóng, ra ấm, sưởi mình; vir propè mortuus et iterùm calefactus dicitur, hồi dương.
Calena, æ. *f*. giống chén.
Calendæ, arum. *f*. *pl*. ngày mồng một mọi tháng; ad calendas græcas, chẳng hề.
Calendatim. *adv*. mọi ngày mồng một.
Calendula, æ. *f*. △ giống thọai thảo hoa.
Caleo, es, lui, litum, ere. nóng, ra nóng, sôi, cháy, chịu nóng. ‖ muốn lắm, ái mộ, ước ao, phải lòng, động mình, day động, nóng mình, lo lắng lắm, làm búi; caletur, trời nực.
Calesco, is, lui, scere. ấm mình, mới nóng.
Calfacio. V. Calefacio.
† Calicatus, a, um. đã tô vôi.
Caliculus, i. *m*. chén nhỏ; caliculus florum, nụ hoa.
Calidarium, ii. *n*. V. Caldarium.
Calidè, iùs, issimè. *adv*. cách nóng, nong nả, — vội vàng, mau mắn.
Calidus, a, um. nóng, sôi, cháy, đốt, nóng nảy. ‖ lẹ làng, mau mắn, nóng tính. ‖ sự xảy đến tức thì, chưa kịp suy; calidum mendacium, lời dối bày đặt tức thì. ‖ lờ cờ.
Caliendrum, i. *n*. tóc giả, — mượn đờn bà dùng bịt đầu.
Caliga, æ. *f*. thứ hia hài quân lính.
Caligaris, *m*. *f*. re. *n*. is. et
Caligarius, a, um. thuộc về hia quân lính.
Caligarius, ii. *m* thợ hia hài.
Caligatio, onis. *f*. sự lờ lệt, sự mù.
Caligatus, a, um. có hia, mang hia.
Caligino, as, are. làm cho ra mù mịt.
Caliginosus, a, um. mù, — mịt.

Caligo, inis. *f.* sự tối tăm, u ám, mù mịt, mù trời.
Caligo, as, avi, atum, are. lờ, — lệt, lờ lạc, làng lệt, quáng mắt, quáng, láng quáng. || tối tăm, mù trời, — mịt; caligare in sole, quáng khi đứng bóng. || rối rắm trong việc rõ và dễ.
Caligula, æ. *f.* hia hài nhỏ quân lính. || tên hoàng đế kia.
Calim. *adv.* thay vì Clàm.
Calix, icis. *m.* chén uống. || chén làm lễ. || vỏ ốc. || nụ hoa, bông hoa; calix florum, nụ hoa, bông búp; — fructuum, nụ trái. || siêu, trã, bình ấm.
Callaicæ, arum. *f. pl.* thứ áo.
Callainus, a, um. có sắc biếc.
* Callais, idis. *f.* hột trai xanh.
Callarias, æ. *m.* cá biển giống như lỗ ngư.
Callenter. *adv.* cách khôn ngoan, — khéo.
Calleo, es, lui, ere. có chai, có da cứng, nên cứng. || biết, — rõ, thông suốt; callere dicenda tacendaque, biết nói và biết làm thinh.
Callesco, is, scere. ra cứng như chai, sinh nhiều cục cứng.
Calliblepharum, i. *n.* thuốc dán mí con mắt.
Callicia, æ. *f.* cỏ kia hay làm cho nước đông lại.
Callidè, ius, issimè. *adv.* cách khôn, — khéo, — quỉ quyệt, có mưu trí; callidè decipere, ăn gian; callidissimè penetrare, thoát vào.
Calliditas, atis. *f.* sự khôn khéo, sự quỉ quyệt, mưu kế, — chước, — trí, sự lau lách, xảo.
Callidus, a, um. khôn kéo, quỉ quyệt, mưu trí, xảo, lau lách.
Callielæa, æ. *f.* cây oliva thật. △ giống lãm mộc.
Calligonum, i. *n.* loài muống.
* Calligraphia, æ. *f.* sự viết chữ tốt.
Callimus, i. *m.* đá kia.
Callion, onis. *f.* △ toan tương.
Callionymus, i. *m.* cá kia mật nó chữa dấu tích và bịnh con mắt; (hoặc là cá chữa cứu ông Tobia.)
Callipides, is. *m.* chẳng tới đủ một thước.
Callirohe, es. *f.* tên người nữ. || tên mạch nước kia.
Callis, is. *m.* đàng nẻo, đàng kiệt. || chốn trâu bò đi ăn cỏ.
Callistruthiæ, arum. *f. pl.* et
Callistruthis, idis. *f.* loài chuối mát hơn hết.
Callistricha, æ. et
Callitriche, es. *f.* vel
Callitrichum, i. *n.* đuôi chồn. △ kê khước thảo.
Callitrix, icis. *f.* loài con khỉ.
Callositas, atis. *f.* sự da cứng, chai, có cục cứng.
Callosus, a, um. có da cứng, có chai, có cục cứng.
Callum, i. *n.* et
Callus, i. *m.* chai, da cứng, cục cứng; callum obducere dolori, tập cho quen chịu khó.
Calo, onis. *m.* guốc. || đầy tớ trong binh. || người quỉ quyệt.
† Calo, as, avi, atum, are. nhóm, kêu, mời.
Calophanta, æ. *omn. gen.* kẻ nhạo, — cười, đàm tiếu. || giả hình.
* Calopodium, ii. *n.* guốc, khuôn mà đóng giày, thước đo thợ giày; uno calopodio omnes calceare, cho người ta mang một thứ giày, nghĩa là xét mọi người bằng nhau.
Calopus, i. *m.* loài vật kia.
Calor, oris. *m.* sự nóng, nực, nhiệt, nong nả, nóng tính. || sự mau mắn, vội vàng, lo lắng; ignis calorem prodire, hừng; morbus nimio vitali calore contractus, bịnh nhiệt; nimio calore laborare, phát nhiệt; calor nativus, lửa thận; calor mentis, trí sáng; — animi, gan ruột.
Calorificus, a, um. sự hay sinh nóng, sinh nhiệt.
Calpar, aris. *n.* hũ rượu lớn. || rượu dâng bụt kia. || rượu giỗ.
Caltha, æ. *f.* △ thoại thảo hoa.
Cathula, æ. *f.* thứ áo đờn bà.
† Calthularius, ii. *m.* thợ may áo người nữ.
Caltum, i. *n.* △ đồng lao thể, cúc tầng ô.
Calumnia, æ. *f.* sự vu vạ, vu hoặc, vu huiễn, đổ thừa, bỏ vạ, sự bày đặt, mưu kế, — chước; calumniæ litium, mưu trí các thầy kiện; calumniam jurare, thề mình chẳng bỏ vạ; calumniam alicui instruere, lo mưu cho đặng bỏ vạ cho người; — obterere ac contendere, thoát khỏi lời vu vạ.
Calumniatio, onis. *f.* V. Calumnia.
Calumniator, oris. *m.* kẻ bỏ vạ, đổ thừa, vu vạ. || kẻ cãi lẽ thể nọ thể kia.
Calumniatrix, icis. *f.* người nữ hay vu vạ, bỏ vạ.
Calumnior, aris, atus sum, ari. *dep.* bỏ vạ, đổ thừa, vu vạ, — huiễn, — hoặc, nói thừa, phao vu.
Calumniosè. *adv.* cách dối trá, — bỏ vạ.
Calumniosus, a, um. sự dối trá, vu vạ, vu huiễn.
Calva, æ. *f.* sọ.
Calvæ, arum. *f. pl.* △ trăn.
Calvaria, æ. *f.* V. Calva.
Calvaria, æ. *f.* mũ chiến. || chốn chung mà chôn kẻ chết. || chỗ sửa tù và chốn chôn nó cùng các đồ đã dùng mà sửa nó. || cá kia. || núi, rừng núi chẳng có cây, núi trọc; calvarius-mons, núi calvario là nơi Đức Chúa Jeju chịu đóng đinh trên cây câurút.
Calvaster, stri. *m.* kẻ sọi đầu một it.

Calvatus, a, um. sói, — đầu, — trán.
Calvefio, is, factus sum, fieri. ra sói, sói đầu.
Calveo, es, vi, ere. ở sói, đã ra sói đầu.
Calvesco, is, scere. ra sói, nên sói đầu. ‖ rụng lá, trọc lóc.
† Calvitas, atis. *f.* sự sói đầu. ‖ sự sái lời.
Calvities, ei. *f.* et
Calvitium, ii. *n.* sự sói đầu ít vậy, thiếu tóc, sự thiếu —, trọc, trọi.
Calvo, as, avi, atum, are. làm cho ra sói.
Calvo, is, vi, vere. et
Calvor, eris, vi. *dep.* dối trá, làm sự dối trá. ‖ phá, phá tuyệt, cất lấy, làm cho ra trọc, — trọi; calvitur calamitas arva, mưa đá làm cho ruộng đồng ra trọc lóc.
Calvus, a, um. sói, sói đầu, trọc tóc, sói trán.
Calx, cis. *m.* gót, — chơn. ‖ đạp chơn, đá. ‖ sự cùng, — tột. ‖ rường cột, chơn cột, đá táng; calcibus innixum sedere, ngồi xổm; a calce ad carceres, a capite usque ad calcem, từ đầu nhẫn gót.
Calx, lcis. *f.* vôi. △ thạch hôi. ‖ cờ, con cờ; calx viva, vôi sống; — lapidibus confecta, vôi đá; calce linire, tô vôi.
Calyculus, i. *m.* búp, chiếng bông.
Calyptra, æ. *f.* áo dài hay là dây nịt lưng người nữ.
Calyx, icis. *m.* búp, chiếng bông, bao bị, vỏ, da, mo, cùng các thứ bao trái bao hột.
Camæleon, ontis. *m.* △ thạch long tử; species camæleontis, cá kè; camæleon, các kè.
Camara, æ. *f.* nhịp, sự gì cong, bán nguyệt. ‖ chiếc tàu có ván có sạp. ‖ lỗ trong tai.
Cambio, is, psi, psum, ire. đổi tiền bạc. ‖ đánh giặc. ‖ lên đàng, dời chơn mà đi, dời bước, dời gót. ‖ tới bên, trở bên.
† Cambium, ii. *n.* sự đổi vàng bạc. ‖ nhà, dinh người buôn bán nhóm nhau; cambium siccum, đổi bạc không chẳng ăn lời; — nationale, văn khế mà thế bạc lại.
Cambodia, æ. *f.* nước Cao mên.
Camelæ virgines. *f.* nguyệt lão con gái muốn làm bạn vái khấn.
Camelaria, æ. *f.* sự giữ con camêlô.
Camelarius, ii. *m.* kẻ giữ con camêlô.
Camelasia, æ. *f.* V. Camelaria.
Camelasium, ii. *n.* thuế con camêlô.
Camelinus, a, um. thuộc về con camêlô.
Camella, æ. *f.* bình gỗ dùng khi tế lễ.
* Camelopardalis, is. *f.* loài kia có hình con camêlô và hình con hùm.
Camelus, i. *m.* con camêlô. △ lạc đà.
Camena, vel Camæna, æ. *f.* bụt về sự đờn hát. ‖ câu ca ngợi.
Camera, æ. *f.* nhịp, hình vòng cầu, bán nguyệt. ‖ mái nhà có hình vòng nguyệt. ‖ giàn.
Cameraria, æ. *f.* đầy tớ gái hay lo việc phòng.
Camerarius, ii. *m.* quan áp phòng.
Camerarius, a, um. thuộc về nhịp cầu, vòng cầu, — bán nguyệt; cameraria cucurbita, trái bầu hay leo trên giàn.
Cameratus, a, um. có nhịp, có vòng cầu, có hình cong, — vòng nguyệt; camerata arca, hòm vỏ mang; — vehicula, xe có đồ che như hình vòng nguyệt.
Camero, as, avi, atum, are. xây vòng cầu, làm hình vòng nguyệt, — như nhịp cầu, — bán nguyệt.
† Camillum, i. *n.* phòng hay là hòm gương người nữ.
Camino, as, avi, atum, are. làm như hình lò lửa, xây lò.
Caminus, ni. *m.* lò, lỗ lửa, lò rèn. ‖ lửa; camino oleum addere, đổ dầu trong lửa, (thêm sự giận.)
Camisia, æ. *f.* et
Camisium, ii. *n.* áo trắng bề trong, áo dòng, áo alba, áo rochêto.
Cammarus, i. *m.* con cua, con tôm, tôm càng; cammari parvuli, tép.
Campa, æ. *f.* truyện chơi. ‖ sự cong. ‖ con sâu. ‖ ống chơn. ‖ cá, loài cá lớn.
Campacus, i. *m.* et
Campagium, ii. *n.* vel
Campagus, i. *m.* thứ giày vua chúa quan lớn giám mục quen mang.
Campana, æ. *f.* chuông; campanam pulsare, rung chuông; pulsando tympanum campana commovetur, hederas extrahendo fit strepitus in sylvâ, đánh trống động chuông, rút dây động rừng; campana percussa neminem advocat à fortiori frusta testacea, (frustrà tentat ignarus quod nequit doctus.) chuông khánh chẳng toàn ai, huống chi mường chĩnh.
Campanarius, ii. *m.* thợ đúc chuông.
Campania, æ. *f.* N. P.
Campanica, orum. *n. pl.* thứ quần vấn kẻ đua vật.
Campanile, is. *n.* tháp để chuông.
Campanus, i. *m.* et
Camparius, ii. *m.* vel
Campas, æ. *m.* kẻ canh giữ trái trăng hoa quả ngoài đồng.
* Campe, es. *f.* các thứ con sâu.
Campechense lignum, i. *n.* tô mộc, cây vang.
Campester, stris. *m.* et
Campestris, *m. f.* tre. *n.* tris. thuộc về ruộng đồng, — nhà quê.
Campestre, is. *n.* quần vấn kẻ đua vật.
Camphora, æ. *f.* long não. △ băng

phiến; camphora bornea, băng phiến; — sinica, chương não.

Campicursio, onis. *f.* sự tập chạy ngoài đồng.

Campolus, i. *m.* mụt mọc lên chẳng ngay.

Campso, as, are. đổi, — chác, thay đổi. || uốn éo, — bên, trở bên.

Campsor, oris. *m.* kẻ thay đổi vàng bạc hay là sự gì khác.

Camptaula, æ. *m.* et

Camptaules, æ. *m.* kẻ thổi loa.

Campter, eris. *m.* mộc bài. || nơi rộng và tròn sắm mà chơi hay là dẫy xe.

Campus, i. *m.* ruộng đồng, đồng nội. || sự cớ, cơ quan, cớ sự. || sự nhóm dân, hội công; campus ad semen aptus, đất ym; — aquarum, biển; campi æquor, camporum æquora, đất bằng, đồng bằng; campum relaxare, xô dân ra; — dare, mở đàng, đặt cớ; campo se inferre, — se dare, vào trường đua; — indulgere, yêu đi dạo chơi.

Camura, æ. *f.* hòm gương người nữ.

Camurus, a, um. cong, cong lại, hình câu liêm.

Camus, i. *m.* dây cột ngựa. || dây thắt cổ. || mặt mẻ. || bình đặt tên người mình bàu khi bắt thăm. || nơm, đăng đánh cá điều. || súng đánh lửa. || thứ giỏ sắt bao miệng ngựa hay cắn. || bao trèo dưới miệng ngựa có đồ ăn.

Cana, æ. *f.* N. U.

Canabis, is. *f.* V. Cannabis.

Canalicolæ, arum. *omn. gen. pl.* thứ dân hèn hạ kia ở gần rạch. || kẻ múa chén.

Canalicula, æ. *f.* V. Canaliculus.

Canaliculatim. *adv.* cách có rạch, có mương, đàng mương.

Canaliculatus, a, um. có đàng xoi, có hình mương.

Canaliculus, i. *m.* mương, đàng mương, ống nhỏ, rãnh. || họng. || máng để đồ ăn uống cho con chim, ống nhỏ mà thâu ống khóa; canaliculus columnarum, đàng xoi trổ dọc cột.

Canaliensis, *m. f.* se. *n.* is. V. Canalitius.

Canalis, is. *m.* máng xối, mương, rãnh, đàng mương, ống. || lỗ ống khóa; canalem aperire, xẻ rãnh. || lòng sông. || đàng hẹp, nẻo; canalis arundineus, ống đồng; — animæ, yết hầu.

Canalitius, a, um. có hình mương, đã xoi như ngòi rãnh, như đàng mương.

Cananæa, æ. *f.* đất Chúa hứa cho dân Judêu.

Cananæus, a, um. thuộc về xứ Cananæa.

Canaria, æ. *f.* N. INS. || cỏ ống. || chim kia.

Canariensis passer. *m.* loài chim sẻ sẻ có sắc vàng và kêu tốt tiếng lắm.

Canarium, ii. *n.* sự tế lễ một con chó cái sắc hồng cho đặng mùa tốt.

Canarius, a, um. thuộc về cù lao Canaria. || thuộc về con chó.

Cannatim. *adv.* như chó.

Cancellaria, æ. *f.* dinh quan thượng hình, dinh quan giữ bửu ấn.

Cancellariatus, ûs. *m.* quờn chức quan thượng hình, hay là quan giữ ấn vua.

Cancellarius, ii. *m.* quan có quờn chức thượng hình, hay là quờn giữ ấn vua.

Cancellatim. *adv.* cách sơ li, có con tiện, có câu lơn.

Cancellatus, a, um. có sơ li, có con tiện, có câu lơn. || đã gạc, đã bôi. || đã có mộc bài, có cùng, có giái hạn; Janua cancellata, cửa cổng; cancellata elephantum cutis, da con voi hay nhăn nhó như bức sáo. || có bức sáo.

Cancelli, orum. *m. pl.* câu lơn, con tiện, sơ li, bức sáo. || mộc bài, giái hạn, cùng; cancellis circumscripta scientia, sự biết có cùng có hạn.

Cancello, as, avi, atum, are. đặt câu lơn, làm sơ li, treo bức sáo, lập con tiện. || bôi, gạc. || đặt mộc bài, lập giái hạn.

Cancer, cri. *m.* cua, con cua, cua biển; cancri forcipes, càng cua; genus cancri, con còng, con cáy. △ bàng giải; cancri lapides, △ thạch bàng giải. || nha cam. || sang độc. || mùi là dấu thứ bốn trong huỳnh đạo thập nhị cung.

Cancer, eris. *m.* nha cam. || sang độc.

Canceraticus, a, um. thuộc về nha cam, — sang độc.

Cancero, as, avi, atum, are. ăn như nha cam.

Canceroma, atis. *n.* chốc, — lếch.

Cancrema, tis. *n.* thịt hư, như thịt nha cam.

Cancri, orum. *m. pl.* V. Cancelli.

Candaulus, i. *m.* giống cháo có bánh có thịt có bánh sữa có nước thịt.

Candefacio, is, feci, factum, ere. tô trắng, tô bạch, làm cho ra trắng, nung sắt cho đến khi nó ra đỏ trắng.

Candela, æ. *f.* đèn mỡ hay là đèn sáp. || vải đã bôi dầu.

Candelabrum, i. *n.* chơn đèn, cây đèn, dèn cây.

Candentia, æ. *f.* sáng trắng.

Candeo, es, dui, ere. nên trắng phau phau, trắng lộp lộp. || sáng loà, chói lòi, láng, bóng láng. || nóng, sốt lắm, cháy, ra như lửa; candere æstate, chịu nực trời trong mùa hè.

Candesco, is, ere. ra trắng lộp lộp. || ra nóng như lửa.

Candia, æ. *f.* N. U. ‖ N. INS.

Candicans, tis. *omn. gen.* có sắc trắng lợt.

Candicantia, æ. *f.* sự trắng phau phau, hay là trắng lợt.

Candico, as, avi, atum, are. ra trắng lợt. V. Candeo.

Candidatorius, a, um. thuộc về sự tham, — sự muốn quờn chức hay là sự gì khác; candidatorium munus, của lễ cho đặng xin sự gì.

Candidatus, a, um. kẻ mặc áo trắng. ‖ kẻ cầu chức gì. ‖ kẻ muốn, kẻ tham sự gì.

Candidè, iùs, issimè. *adv.* cách trắng. ‖ cách đơn sơ, ngay thật, thật thà. ‖ bạch.

Candido, as, are. làm cho ra trắng, tô vôi.

Candidulus, a, um. có sắc trắng lợt.

Candidus, a, um. trắng, — phau phau, trắng lộp lộp, bạch. ‖ ngay dạ, — thật, đơn sơ, thật thà, rõ, minh bạch, tỏ tường. ‖ lành, tốt, phước. ‖ sáng, bóng láng, chói lói, thanh, chẳng có mây. ‖ may phước; candidum dicendi genus, cách nói rõ ràng. ‖ sạch sẽ.

Candifico, as, are. tô vôi, làm cho nên trắng.

Candificus, a, um. hay làm cho ra trắng.

Candor, oris. *m.* sự trắng phau phau, sự trắng lộp lộp. ‖ sự ngay dạ, — thật, đơn sơ, thật thà. ‖ candor animi, sự ngay lòng, ngay dạ. ‖ sự nóng, sự muốn lắm.

† Candosoccus, i. *m.* nhành cây nho cùi dưới đất cho nó mọc lên.

Caneo, es, ui, ere. ra bạc đầu. ‖ có mù sương trắng như tuyết.

Canephora, æ. *f.* vel

Canephorus, i. *m.* kẻ đội thúng.

Canesco, is, ere. hoa râm đầu, đầu điểm bạc, ra bạc đầu; canescit oratio, cách nói thể ấy đã cũ rồi.

Canga, æ. *f.* gông; cangam immittere, đóng gông; — gestare, mang gông; canga ex tabulis, gông ván.

Cani, orum. *m. pl.* tóc bạc, bạc đầu.

Cania, æ. *f.* nàng hai, cỏ nàng hai đực.

Canicaceus, a, um. có cám, có cám và bột.

Canicæ, arum. *f. pl.* cám có ít bột dùng làm bánh cho con chó.

† Caniceps, cipitis. *omn. gen.* có đầu con chó.

Canicula, æ. *f.* con chó cái con. ‖ mùa nực trời. ‖ tinh tú kia. ‖ canicula, người hay nói lẫy, nói châm chích. ‖ đánh cờ rủi ro. ‖ cá nhám. ‖ cửa kia trong thành Roma.

Canicularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về mùa nắng lắm.

Caniformis, *m. f.* me. *n.* is. có hình con chó.

Caninus, a, um. thuộc về con chó; canina eloquentia, khéo nói châm chích; — rosa, △ kim anh tử, hoa hồng hoang; caninum prandium, buổi trưa uống nước lã mà thôi.

Canis, is. *m.* con chó. ‖ hươu thêm, khuyển; canis marinus, cá mập; — venaticus, chó săn; — rabidus, chó dại; — lato pectore et angusto ventre, chó thắt đáy. ‖ lapis canis, cẩu bửu. ‖ dân hèn, thằng bợm bãi. ‖ xiềng tay. ‖ lời châm chích. ‖ kẻ đi theo người khác khắp mọi nơi. ‖ tinh tú kia; canem percutiendo ejus dominum vereare, đánh chó kiêng chúa nhà; canis famelicus probro est domino suo, chó đói xấu mặt chủ nuôi.

Canistrum, i. *n.* thúng, — mủng, oi, — giỏ; canistrum magnum, thúng cái; circulum aptare canistro, lận thúng; sedens in canistro difficilè auffert illum, (septus miseriis nequit seipsum eripere.) ngồi thúng khôn bề cất thúng.

Canities, ei. *f.* et

Canitudo, inis. *f.* tóc bạc, — hạc; canities morosa, kẻ già cả mắt mỏ lắm.

Canna, æ. *f.* cây tre, — nứa. V. Calamus. ‖ canna sacchari, mía; cannarum mel exprimere, đạp mật, — miá. ‖ ống quyển. ‖ yết hầu. ‖ bình kia.

Cannabaceus, a, um. V. Cannabinus.

Cannabetum, i. *n.* nơi trồng gai.

Cannabinus, a, um. thuộc về gai.

Cannabis, is. *f.* et

Cannabum, i. *n.* gai. △ ma; sericum et cannabum, △ tư ma; cannabis, △ đại ma; — similis exoticæ, huình ma; cannabis semen, huình ma tử.

Cannetum, i. *n.* chốn trồng cây tre cây nứa.

Canneus, a, um. thuộc về tre, — cây nứa; canneæ segetes, chiếu lác.

† Cannitius, a, um. V. Canneus.

Cano, is, cecini, cantum, ere. hát, xướng hát, ca hát, ca, âu ca, ca xướng. ‖ mừng, khen, ngợi khen, tán tạ, rao, làm vè, — văn, làm văn thi. ‖ nói tiên tri. ‖ nói giảng. ‖ đờn hát; canere fidibus, gảy đờn; obscæna canere, hát hoa tình; quidam canendi modi, sày, cung than, ca văn, hát xoan; canere eamdem cantilenam, nói nằng nặng; versus demissâ voce canere, ngâm thơ, ca ngâm; canere ad harmoniam, hát rập; — tibiâ, thổi ống quyển; — classicum, — signum, — signa, ra dấu, đánh hiệu; — ex ore divino, nói tiên tri; — receptui, bãi binh.

* Canon, onis. *m.* luật, lề luật, luật phép, cảo, khuôn, sổ, thứ tự;

nhơn số, sổ bộ, — dân, — thuế. || máng xối. || sổ đánh giá. || lịch. || quan giám thị, giám khảo.

Canonicus, a, um. thuộc về phép, — luật phép, nhằm lề luật, — phép, xứng, hạp, vừa; canonici libri, sách kinh thánh, sách hội thánh lấy làm chơn thật; jus canonicum, luật phép hội thánh; horæ canonicæ, phần kinh các thầy phải đọc một ngày nhiều lần.

Canonicus, i. *m.* thầy cả giữ luật kia.

Canopus, i. *m.* tinh tú kia. || ᴎ. ᴜ.

Canor, oris. *m.* sự hát, — mừng, ca hát cho rập, hát và gảy đờn cách rập.

Canorus, a, um. hay kêu tốt tiếng, có giọng óc, ngọt giọng, thông giọng; canorum spontè animal, chim hay năng kêu, yêu kêu; fluvius canorus, sông đờn.

Cantabrica, æ. *f.* △ yên chỉ hoa hoang.

Cantabrum, i. *n.* cờ, — phất. || cám, bánh hèn, — xấu.

Cantamen, inis. *n.* sự ếm chù, phù chú.

Cantatio, onis. *f.* V. Cantio.

Cantator, oris. *m.* kẻ hát, xướng. —, kẻ đờn hát, thầy dạy hát; cantator fidibus, kẻ gảy đờn.

Cantatrix, icis. *f.* người nữ hay đờn hát, con nhà nghề, con chơi ác, — phường xoan; cantatrices choreæ, và múa và hát.

Cantariatus, a, um. V. Cantheriatus.

Cantharias, æ. *m.* ngọc kia.

Cantharida, æ. *f.* et

Cantharis, idis. *f.* ban miêu.

Cantharites, æ. *m.* giống rượu bởi phương đông.

Cantharus, i. *m.* hũ rượu. || thứ chén. || loài bò hung. || cá kia. || hình tượng kia. || chơn đèn nhà thờ.

Cantheriatus, a, um. có chóai, có chóai đỡ.

Cantherinus, a, um. thuộc về con ngựa chưa thiến; cantherinum hordeum, thứ mạch nha kia để cho con ngựa ăn; — lapathum, △ câu khỉ.

Cantheriolus, i. *m.* choái nhỏ.

Cantherium, ii. *n.* xe đã dâng cho bụt rượu.

Cantherius, ii. *m.* choái, sào. || con ngựa chưa thiến. || sào gác. || hình con ngựa bằng gỗ. || kèo.

Canthus, i. *m.* dát sắt bao bánh xe. || khóe con mắt.

Canticum, i. *n.* ca, — vịnh, vè; canticum agere, ca hát, hát ca vịnh.

Cantilena, æ. *f.* ca vịnh vắn. || tiếng đồn.

Cantillo, as, are. hát thầm thỉ.

Cantio, onis. *f.* ca, — vịnh. || sự ếm chú, phù chú.

Cantito, as, avi, atum, are. nghêu ngao, năng hát.

Cantiuncula, æ. *f.* ca vịnh vắn.

Canto, as, avi, atum, are. ca, âu —, ca hát, — ngợi, — xướng, hát, — hổng. || làm ếm chú, — phù chú, phép thuật người ta; cantare fidibus alicui, gảy đờn trước mặt người; — aliquem, ngợi khen ai; — carmina, làm văn thi; — idem quod priùs, nói nẳng nẳng; aliquem cantatum provocare, mời người hát; inter opus cantare, và làm và hát.

Cantor, oris. *m.* kẻ hát, kẻ ca hát, quân hát bội.

Cantrix, icis. *f.* người nữ hay ca hát, — xướng hát.

Canturio, is, ire. V. Cantito.

Cantus, ûs. *m.* sự hát, ca hát, tiếng, giọng. || sự đờn kìm kêu, gảy đờn, sự thổi loa, — quyển. || cách hát, phép xướng hát. || âm, giọng óc hay là giọng thấp. || sự ếm chú, phù chú, phép thuật; cantus galli, gà gáy; in cantu galli, canh gà gáy; cantus avium, chim kêu, kêu lêng ỏi; cantu præcinere, xướng, — lên; cantus symphoniæ, hát rập.

Canus, a, um. bạch, trắng, bạc đầu, tóc bạc. || người đời trước. || sạch, vẹn —, ngay dạ, đơn sơ, son. || có tuyết, đầy tuyết; cana fides, lòng ngay thật người đời xưa; — veritas, sự chơn thật đơn sơ; cani fluctus, sóng lên bọt.

Canusina, æ. *f.* (phải âm hảo vestis) áo lông chiên tốt sắc dà.

Canusinatus, a, um. mặc áo lông chiên.

Capacitas, atis. *f.* sự chứa, sự độ lượng, sự đựng; capacitas animi, trí cao, trí sáng, gan dạ.

Capax, cis. *omn. gen.* cior, cissimus. chứa đựng, đựng đặng, rộng, lớn. || có tài có sức, hạp, có trí, người tài trí, sáng láng, sáng dạ; capax scientiæ, người có tài trí mà học, người học đặng.

Capedo, inis. *f.* thứ ảng lớn kia có hai tai và dùng tế lễ.

Capeduncula, æ. *f.* ảng nhỏ có hai tai.

Capella, æ. *f.* dê con. || tinh tú kia. || nhà thờ nhỏ.

Capellanus, i. *m.* thầy cả giúp việc trong nhà thờ nhỏ.

Caper, pri. *m.* con dê đực. || sự hôi, hôi hám, tanh hôi dưới nách. || cá kia. || sửu là dấu thứ mười trong huình đạo.

Capero, as, avi, atum, are. nhấu, nháu mặt, bụng bụng má; frons caperata, mặt ủ mày châu; caperat quid illi frons severitudine, sự gì làm mặt châu chan người thể ấy.

Capesso, is, ivi, itum, ere. lấy, cất lấy; capessere fugam, trốn; — fugam in bello, xuôi cờ; — bel-

lum, quyết giặc; — inimicitias, làm cho người ta nghịch thù với mình; — matrimonium, giao bạn; — pugnam, ra cờ; — se domum, về nhà; — libertatem, đặng thong thả.

Capidula, æ. *f.* chén có quai.

Capidulum, i. *n.* mũ lúp đầu.

Capillaceus, a, um. thuộc về tóc, bằng tóc. ‖ có nhiều sợi nhiều chỉ. ‖ có hình mỏng, — nhỏ như sợi tóc.

† Capillago, inis. *f.* et

Capillamentum, i. *n.* tóc. ‖ tóc giả, tóc mượn, tóc mai đặt xung quanh đầu.

Capillare, is. *n.* mũ, khăn người nữ lúp đầu. ‖ thuốc cao mà xức tóc.

Capillares, ium. *f. pl.* các thứ đuôi chồn, các thứ kê khước thảo.

Capillaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tóc, có hình sợi tóc.

Capillatura, æ. *f.* sự bới tóc như hình dây đánh lạ, gióc tóc.

Capillatus, a, um. có nhiều tóc, có tóc dài. ‖ có nhiều sợi nhiều chỉ.

Capillitium, ii. *n.* tóc. ‖ sợi chỉ.

Capillor, aris, atus sum, ari. *dep.* có tóc, có sợi có chỉ.

Capillum, i. *n.* et

Capillus, i. *m.* râu, lông, tóc; capillos erigere, đứng gáy; luctûs causâ capillorum partem aliquam secare, phát tang. ‖ tóc tơ; capilli non coerciti, xả tóc; caput sine capillis, đầu trọc; capillorum animalia, chí hay là trứng con chí.

Capio, is, cepi, captum, ere. bắt, — lấy, cất, — lấy. ‖ chịu lấy. ‖ hiểu, hảo. ‖ cầm, chứa, đựng. ‖ kéo, — lấy, — lại, bắt chập; alicujus amore capi, phải lòng. ‖ nã tróc, câu tróc, nắm quách, núm; totum capere, bắt trụm; capere magistratum, lên quờn; — multitudinem, chứa nhiều dân; capi ab aliquo, mắc mưu kế người ta; — assentatione, chịu lời a dua; — re aliquâ, ưa hạp sự gì; — altero oculo, đui một con mắt; — lectione, ái mộ coi sách; — religione, giữ nhặt theo phép đạo; — naturæ impetu, theo tính nóng phăng phăng; capto tempore aliquid agere, thừa cơ tiện.

Capis, idis. *f.* chén uống có hai quai.

Capisterium, ii. *n.* cái rây.

Capistro, as, avi, atum, are. dàm ngựa, dùng dây mà cột, buộc, buộc giỏ dưới miệng loài vật.

Capistrum, i. *n.* dàm ngựa, dây cột, lạt buộc cây nho; capistrum maritale, nhơn doan.

Capital, alis. *n.* thứ khăn lúp đầu khi tế lễ. ‖ đãy mà để tóc, dây buộc tóc. ‖ tội đáng chết.

Capitalis, *m. f.* le. *n.* is. đáng chết; capitalis adversarius, kẻ nghịch thù chẳng hoà bao giờ; — morbus, bịnh phải chết; — scriptor, kẻ làm sách tóm lại, làm dón; — sedes, nhà người ta đã phạm tội đáng chết; sententia capitalis, đề trảm; capitale ingenium, trí sáng lắm; capitale est, phải chết, tội đáng chết.

Capitaliter. *adv.* cách rất trọng, — đáng chết.

Capitatio, onis. *f.* đánh thuế mọi người. ‖ bổng lộc quân lính.

Capitatus, a, um. có một đầu, một cục, một cội, một củ.

Capitecensus, a, um. kẻ nộp ít thuế. ‖ kẻ chẳng có gia tài nên chịu thuế nhẹ.

Capitellum, i. *n.* đầu nhỏ. ‖ đầu cột, vung nồi. ‖ bụi cỏ.

Capitha, æ. *f.* thứ thùng kia đặng mười hai ve.

Capitium, ii. *n.* áo, khăn đờn bà. ‖ khăn lúp đầu, mũ.

Capito, onis. *m.* có đầu lớn. ‖ chấp nhứt, cố chấp, — nê. ‖ cá kia.

Capitolinus, a, um. thuộc về Capitolium.

Capitolium, ii. *n.* đồn dinh trong thành Roma.

Capitosus, a, um. có đầu. ‖ cố chấp, chấp nê; capitosæ strophæ, mưu kế rất khéo.

Capitularia, ium. *n. pl.* sách góp lề luật lịnh truyền chiếu thơ nhà nước.

Capitulatim. *adv.* từng đoạn.

Capitulatus, a, um. có đầu nhỏ. ‖ có cục.

Capitulum, i. *n.* đầu nhỏ. ‖ đầu cột. ‖ áo đờn bà. ‖ đoạn, tự, đề. ‖ nhà thầy cả kia nhóm nhau; capitulum mali punici, hột trái lựu. Capitula, *n. pl.* bịnh sang lậu sưng lên.

* Capnias, æ. *m.* △ thứ bích ngọc thạch có sắc dà mốc mốc.

† Capnion, ii. *n.* △ địa đinh thảo.

* Capnites, æ. *f.* thứ ngọc kia.

* Capnitis, idis. *f.* △ cam lồ thạch.

Capo, onis. *m.* gà thiến. ‖ hoạn.

Cappadocia, æ. *f.* N. R.

Cappadocius, a, um. et

Cappadocus, a, um. vel

Cappadox, ocis. *omn. gen.* người thuộc về nước Cappadocia.

Cappadox, ocis. *m.* N. F. ‖ kẻ buôn bán mọi.

† Cappar, aris. *m.* trái kia như dưa chuột, cây bún.

Capra, æ. *f.* con dê cái. △ dương. ‖ tinh tú kia.

Caprarius, a, um. thuộc về con dê.

Caprarius, ii. *m.* kẻ giữ con dê, chăn con dê.

Caprea, æ. *f.* △ sơn dương. ‖ dê rừng, dê con. ‖ vòi cây nho vịn lấy.

Capreolatim. *adv.* V. Implicitè.

Capreolus, i. *m.* con dê con. ‖ vòi cây nho vịn lấy. ‖ dao kia mà chặt cây nho. V. Cincinnus. ‖ thứ trục kia.

Capricornus, i. *m.* sửu là dấu thứ mười tròng huình đạo.

Caprificatio, onis. *f.* phép làm cho chuối hoang nên trái tốt mà ăn.

Caprificialis, *m.* *f.* le. *n.* lis. V. Cannicularis.

Caprificor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm cho trái chuối hoang nên trái tốt cho đặng ăn nó.

Caprificus, i. *f.* cây chuối hoang. ‖ kẻ khoe trẻ mình vì biết một hai đều.

Caprifolium, ii. *n.* △ kim ngân hoa.

Caprigenus, a, um. đã sinh ra bởi con dê.

Caprile, is. *n.* chuồng dê.

Caprilis, *m.* *f.* le. *n.* lis. thuộc về con dê.

Caprimulgus, a, um. kẻ bú sữa con dê. ‖ trí mê muội, ngây muội, dốt nát. ‖ lòai chim cú.

Caprinus, a, um. thuộc về con dê; de lunâ caprinâ rixari, cãi vô cớ.

Capripes, edis. *omn. gen.* có chơn con dê.

Caprizans pulsus. *m.* mạch động liên như mạch con dê.

Capronæ, arum. *f. pl.* phần tóc hay là lông xuống trên trán. ‖ tóc mai bịt đầu. V. Antiæ.

Caprunculum, i. *n.* bình đất.

Caprunculum, i. *n.* đồ thầy thuốc.

Capsa, æ. *f.* hòm, — nhỏ, ngăn, bao học trò đặt cuốn sách.

Capsarius, ii. *m.* kẻ gánh sách con nhà sang trọng khi nó đi trường học. ‖ kẻ giữ hòm. ‖ kẻ giữ áo những người tắm rửa mình. ‖ kẻ đóng hòm.

Capsella, æ. *f.* V. Capsula.

Capsis, thay vì Cape si vis, muốn lấy thì lấy.

Capsula, æ. *f.* hòm nhỏ, níp, hộp.

Capsus, i. *m.* ghế kẻ dẫy xe ngồi. ‖ hòm trên xe, xe có mui che kín. ‖ áo kia.

Captatio, onis. *f.* sự lo, — lắng, sự ruổi tìm, ruổi chạy cho đặng sự gì mình muốn; captatio verborum, xét lời nói cho đặng bắt; — testamenti, khéo lo cho đặng nhờ phần gia tài.

Captator, oris. *m.* et

Captatrix, icis. *f.* kẻ chen chúc mình khắp mọi nơi, kẻ liu chiu mọi việc. ‖ kẻ lo lắng cho đặng nhờ phần gia tài người ta.

Captio, onis. *f.* sự mưu, — kế, — trí, — chước, quỉ quyệt, kheó gạt, — gẫm. ‖ sự lấy, cất —, kéo lấy. ‖ sự hại, thiệt —, thiệt thòi. ‖ lời trái lẽ có hình lời phải gọi là captio dialectica. ‖ captio in verbis, lời khuẩn khúc.

Captiosè. *adv.* cách khéo, — mưu kế, có ý bắt, có ý gạt; captiosè percontari, cơ hỏi.

Captiosus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. kẻ hay lường gạt, làm mưu kế. ‖ làm hại, — thiệt hại. ‖ chưa ất, chẳng rõ, khuẩn khúc. ‖ kẻ nói lẽ trái có hình lẽ phải.

Captitius, a, um. V. Captivus.

Captivitas, atis. *f.* sự làm tôi, — mọi, phải tù; alicui finem captivitatis afferre, cứu người khỏi làm tôi.

Captiuncula, æ. *f.* mưu kế nhỏ mọn, gạt nhẹ.

Captivo, as, are. bắt người ta làm tôi, khi đánh giặc bắt người ta làm tôi làm mọi.

Captivus, a, um. kẻ làm tôi, kẻ chịu bắt, ở trong tù. ‖ đã phải người ta bắt khi đánh giặc; captivæ res, của cải đồ đạc đặng khi đánh giặc; captivos à servitute redimere, chuộc kẻ làm tôi.

Capto, as, avi, atum, are. muốn lấy, cầu cho đặng, ước ao lấy, tìm kiếm, ruổi tìm cho đặng, lo lắng ra sức cho đặng sự gì. ‖ hầu hạ, lo thế mua lòng hay là bỏa lòng người ta, ra sức cho đặng đẹp lòng ai; captare amorem populi, bỏa lòng dân; — occasionem, thừa cơ; — laudes mentitâ suî demissione, nói dín; — auram, hóng mát; — amorem alicujus, cầu mị.

Captura, æ. *f.* của đã bắt đặng. ‖ công, — mướn. ‖ của đã ăn mày.

Captus, ûs. *m.* một nạm, một hốt. ‖ trí hảo, sức trí hiểu, tài trí. ‖ đứng bực, bổn phận. ‖ chốn dọn mà tế lễ; captus trium digitorum, sự gì lấy đặng cùng ba ngón tay; pro captu rerum, theo thì; ut est captus hominum, theo sức, vừa sức trí khôn người ta.

Capula, æ. *f.* chén uống.

Capularis, *m.* *f.* re. *n.* ris. kẻ chẳng đặng sống bao lâu nữa; capularis senex, người già cả đã đến gần lỗ.

Capulator, oris. *m.* kẻ đổ một thùng vaò thùng khác.

Capulica, æ. *f.* thứ chiếc ghe biển.

Capulo, as, avi, atum, are. đổ thùng nọ vaò thùng kia.

Capulum, i. *n.* et

Capulus, i. *m.* cán, dáu, lõm. ‖ hòm đất, săng, — ẩm; capulus flabelli, dáu quạt; — ensis, lõm gươm.

Capus, i. *m.* V. Capo.

Caput, itis. *n.* đầu, thủ. ‖ mạng sống. ‖ mạch, nguơn, cội rễ. ‖ vốn, chính việc. ‖ đoạn, số, sự dón, tóm lại. ‖ lẽ, lý, lý đoán, lý luận, câu kết. ‖ sự cùng. ‖ người, ngài. ‖ vốn tiền bạc. ‖ cửa biển, mạch nước, nguơn sông. ‖ mối. ‖ điều, kẻ làm đầu, — chủ. ‖ sự đầu, khi sự. ‖ cội, — rễ, cớ, — sự; caput apertum, dầu; — omninò ad terram demittere, nằm chùm hum; — graviter læsum, lả đầu; — extrà mittere ad aliquid explorandum, ló đầu ra; dolere capite, ngây đầu, nhức đầu; aperto capite incedere, ngơi ngơi đầu; caput adaperire, cất nón; — tundere, đánh óc. ‖ △ thượng tiêu.

‖ capite laborare, vang đầu, vang óc ; caput pecuniæ sine lucro recuperare, đỗ vốn ; audax caput, lính có gan ; caput facere, mọc nhọt ; O lepidum caput ! ớ người rất tốt rất lành ! capitis causam orare, kiện cho đặng cứu người khỏi chết, hay là khỏi đày ; — condemnare, án chết ; salvo capite, chẳng liều sự gì ; sine capite manare res dicitur, có tiếng đồn song chẳng ai biết cội rễ ; in capite, đến giái hạn.

* Carabus, i. *m.* loài cua biển. ‖ ghe lườn.

Caracalla, æ. *f.* thứ áo.

Caraxo, as, avi, atum, are. gạc, lám dấu, chấm, bôi. ‖ chám da. ‖ cày. ‖ chạm, — trổ, thích.

Carbas, æ. *m.* gió kia.

Carbasa, orum. *n. pl.* buồm tàu.

Carbaseus, a, um. et Carbasineus, a, um. vel

Carbasinus, a, um. linô, vải linô mỏng lắm, vải linô tốt.

Carbasus, i. *m.* linô mỏng lắm. ‖ △ hồ ma. ‖ khăn che tốt, khăn linô mà che hay là lúp đầu. ‖ buồm tàu.

Carbo, onis. *m.* than, — lửa, — đen ; carbo candens, — pruna, than lửa ; carbone notare, lấy than mà gạc.

Carbonaria, æ. *f.* mỏ than, mỏ môi thạch. ‖ kho than.

Carbonarius, ii. *m.* kẻ bán than.

Carbonarius, a, um. thuộc về than.

Carbonesco, is, ere. ra than.

Carbunculatio, onis. *f.* sự mụt măng bông hoa chết vì sự nắng mặt trời hay là vì sự lạnh hay là giá rét.

Carbunculo, as, avi, atum, are. et

Carbunculor, aris, atus sum, ari. *dep.* chịu giá rét đốt hay là làm héo mụt măng cây cối.

Carbunculosus, a, um. cháy, đốt, nóng như lửa ; carbunculosa arena, đất có sỏi đỏ.

Carbunculus, i. *m.* than nhỏ. ‖ △ dạ minh châu. ‖ sự cây cối phải chết vì giá rét. ‖ sang độc.

Carcer, eris. *m.* tù, — rạc, rạc ràng, cửa rạc, ngục, tù lao, li tiết. ‖ kẻ xấu, kẻ đáng vào tù đáng cầm tù, bợm, — bãi ; aliquem in carcerem conjicere, — contrudere, lưu giam ; carcerem refringere, — expugnare, vincula carceris rumpere, phá ngục ; in carcere detinere, cầm ngục ; in carcerem detrudere, hãm ngục ; carceri in perpetuum mancipare, rũ tù.

Carceres, um. *m. pl.* câu lơn ngăn các loài vật dữ ở nơi đám chơi.

Carceralis, *m. f.* le. *n.* is. et

Carcerarius, a, um. thuộc về tù rạc ; carcerarius quæstus, lợi kẻ giữ tù, phần lợi chủ ngục.

Carcerarius, ii. *m.* chủ ngục.

† Carchedonius, ii. *m.* △ thứ mã não thạch.

Carchesium, ii. *n.* từng kia trên cột buồm. ‖ chén. ‖ trục. ‖ lỗ mà tra vào miệng cây.

Carcinethron, i. *n.* △ thứ hà xa, thảo tử.

Carcinodes, is. *n.* nha cam.

* Carcinoma, atis. *n.* cái độc, sang độc, nha cam.

* Carcinus, i. *m.* mùi là dấu thứ bốn trong huỳnh đạo. ‖ cua.

* Cardamomum, i. *n.* bạch đậu khấu, thảo đậu khấu, thảo quả.

* Cardamum, i. *n.* △ đinh lịch.

* Cardiacon, i. *n.* vel

Cardiacus morbus, i. *m.* sự yếu trong tì vị, hay là trong trái tim, tức ngực.

Cardiacus, a, um. có bịnh tức ngực, yếu tì vị, yếu trong trái tim.

Cardinalatus, ûs. *m.* quờn chức thầy cả Cardinale.

Cardinalis, is. *m.* thầy cả Cardinale.

Cardo, inis. *m.* chốt cửa. △ ôi. ‖ phần gỗ hay vào tròng lỗ. ‖ phương, xứ, hướng, đàng, cõi, đàng từ bắc cực cho đến nam cực. ‖ mộc bài, giái hạn ; cardines mundi, bắc cực nam cực ; cardo rei, chính việc, vốn sự gì, sự gì khó trong việc, cơ hội, cơ quan ; cardo ævi extremus, sự già sạn.

Cardopus, i. *m.* hòm để bánh.

Carduelis, is. *f.* thứ con sẻ sẻ đầu đỏ.

Carduetum, i. *n.* nơi có nhiều gai gốc. △ thứ thảo nhi. ‖ đám đất củ kia.

Carduus, i. *m.* cây gai gốc. △ thứ thảo nhi, tật lê. ‖ carduus benedictus, △ kim tuiên giái.

Carè, iùs, issimè. *adv.* cao giá, mắt.

Carectum, i. *n.* loài lác. ‖ nơi có cây nứa, có lác nhọn.

Carenum, i. *n.* rượu ngọt nấu.

Careo, es, ui, vel cassus sum, ritum, et cassum, rere. thiếu, — thốn, chẳng có, chẳng có mà dùng ; careo id quod amo, tôi chẳng có sự tôi yêu chuộng ; carere memoriâ, tối dạ ; — domo, đi khỏi, hay là chẳng có nhà cửa gì ; — fide, chẳng có đủ lẽ mà tin ; — febri, khỏi cơn rét.

Careum, i. *n.* rau kia.

Carex, icis. *m.* lác nhọn kia.

Caria, æ. *f.* N. P.

Cariatides, um. *f. pl.* lễ múa hát mà kính bụt nữ kia. ‖ cột đã chạm hình nữ nhơn.

Carica, æ. *f.* thứ chuối, loài chuối kia. ‖ thứ ghe, — tàu.

Carico, as, are. đặt đồ, cất gánh.

Caricus, a, um. thuộc về xứ Caria. ‖ sự gì hèn, — hà. ‖ carica charta, giấy da ; caricum sepulchrum, mồ mả tốt.

Caries, ei. *f.* mọt, mục.

Carina, æ. *f.* lườn ghe, con tiếp. ‖ chiếc tàu.

Carinæ, arum. *f. pl.* nơi kia trong thành Roma. || người nữ đi làm mướn mà khóc lóc theo xác kẻ chết.

Carinarius, a, um. hay nhuộm sắc huỳnh.

Carinatus, a, um. có hình lườn ghe, đã trám, đã trét.

Carino, as, avi, atum, are. làm như hình lườn ghe. || sửa lườn ghe hay là con tiếp lại, trám, trét ghe.

* Carinor, aris, atus sum, ari. *dep.* khéo châm chích.

Cariosus, a, um. đã mục, có mọt; lignum cariosum, củi mục. || ướt quá.

Cariseus, a, um. V. Rancidus.

Caritas, atis. *f.* sự mắt, giá cao; annonæ caritas, thì đông ken, tân quế mễ châu. || sự thiếu, cơ hàn, — nghèo, — cẩn.

Carmelita, æ. *comm. gen.* ke ở trên núi Caramêlô. || người nhà dòng Caramêlô.

Carmelitanus, a, um. et

Carmeliticus, a, um. thuộc về Caramêlô.

Carmelus, i. *m.* núi Caramêlô.

Carmen, inis. *n.* văn thi, vãn, thơ, vè, văn tế, văn chương, lời văn hoa. || sự ếm chú, phù chú. || cách, phép kẻ lớn quen dùng mà tỏ ý mình ra. || giống chải, — lược; carmina pandere, làm thơ, đề thi; carmen alternum, thơ vấn đáp; — exequiale, văn tế; — famosum, — mordax, — probrosum, vè châm chích; carmen perpetuum, chương thi; — connubiale, — nuptiale, — sociale, thơ về nhơn doan; — tragicum, tuồng tập; — vocale, ca; — magicum, thơ phù chú; — divinum, — propheticum, lời tiên tri; carminis ars, nghề văn thi; carmine capi, phải sự phù chú.

Carmenta, æ. *f.* tên bà bóng kia.

Carmentæ, arum. *f. pl.* lễ kính các bụt nữ thuộc về sự văn thi hay là mạng sống.

Carminarius. V. Carminator.

Carminatio, onis. *f.* nghề chải lông chiên.

Carminator, oris. *m.* et

Carminatrix, icis. *f.* kẻ chải lông con chiên.

Carmino, as, avi, atum, are. chải lông con chiên.

* Carnales, ium. *m. pl.* quan áp thịt.

Carnalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về thịt, — máu thịt.

Carnalitèr. *adv.* cách máu thịt.

Carnarium, ii. *n.* tủ để thịt. || nhà làm thịt. || thịt. || nơi muối thịt.

Carnarius, ii. *m.* hàng thịt, kẻ làm thịt. || kẻ hay ăn thịt lắm; carnarius sum, pinguarius non sum, tôi muốn ăn thịt nạc chẳng muốn thịt mỡ; carnarius malè loquitur de cetario, hàng thịt gièm hàng cá.

Carnarius, a, um. thuộc về thịt.

Carneus, a, um. bằng thịt.

Carnifex, icis. *m.* xử tù. || kẻ giết hay là chém người ta, bợm, — bãi, hoang đàng. || kẻ hay ăn thịt lắm. || kẻ giết mình, tự vận, vận mình. || kẻ khảo hình, khảo lược; carnifices epulæ, tiệc độc. || quan giám sát.

Carnificina, æ. *f.* sự dữ, độc dữ, độc, độc địa. || sự khảo hình. || pháp trường. || nghề xử tù.

Carnificius, a, um. thuộc về xử tù.

Carnifico, as, are. làm việc xử tù, làm sự dữ tợn, xé, cấu xé, phân thây.

Carnificor, aris, atus sum, ari. chịu phân thây, chịu đánh đòn dữ lắm, chịu án chết.

Carnivorus, a, um. kẻ hay ăn thịt lắm.

Carnosus, a, um. et

Carnulentus, a, um. có nhiều thịt, béo chắc, phì mĩ; carnulenta pectora, mình mẩy lớn.

Caro, rnis. *f.* thịt, — loài vật cùng lõm và ruột các trái trăng hoa quả; caro tosta, thịt nướng; — putrida, thịt thúi.

Carolus, i. *m.* N. H.

Caros, i. *m.* sự mê ngủ vì say rượu.

Carota, æ. *f.* △ hồ la bạc.

Caroticæ venæ. *f. pl.* et

Carotides, um. *f. pl.* huyết mạch họng.

Carpæa, æ. *f.* cách múa và cầm khí giái.

Carpentarius, ii. *m.* thợ mộc. || kẻ làm xe. || kẻ dẫy xe.

Carpentarius, a, um. thuộc về xe; carpentarius equus, ngựa xe; carpentaria fabrica, nhà thợ xe. || nhà để gỗ.

Carpentum, i. *n.* xe. || sự tinh tú thăng nơi cao hơn.

Carpheotum, i. *n.* nhũ hương bạch và sạch.

Carphos, i. *f.* △ thứ thảo quyết minh.

Carpineus, a, um. thuộc về cây

Carpinus, i. *m.* loài cây như dương thọ trắng. △ bạch dương thọ.

Carpio, onis. *f.* giống cá gáy.

Carpisculum, i. *n.* et

Carpisculus, i. *m.* thứ giày kia, giày mỏng.

Carpo, is, psi, ptum, ere. lấy, hái, lẩy, lắt, lặt. || quở, — trách, mắng. || gạt, — gẫm, phỉnh. || chia ra, phân ra. || bớt, tốn, hao tốn. || flores carpere, — legere, hái, lắt hoa; auras vitales carpere, thở ra; carpere iter, đi đàng; — cibum, ăn; — fugam, trốn; — gramina, gậm cỏ; — opes, cướp của cải; — pecus, gọt lông loài vật; carpitur forma suo spatio, sự nhan sắc trong một thì; —

cæco igni, lửa kín làm cho mồn sức người; pectus auro carpitur, sự bỏn sẻn làm cực lòng nó.

Carpophyllon, i. *n.* loài cây trước đào.

Carptìm. *adv.* cách hái, — lắt, lẩy, lẩy bên nọ bên kia, mót. ‖ cách riêng, — lé, từng một. ‖ lược vậy, qua vậy, tóm lại, ít lời.

Carptor, oris. *m.* kẻ cắt thịt. ‖ kẻ trách, quở phạt. ‖ kẻ giám khảo, giám thí. ‖ kẻ chải lông. ‖ kẻ mót, — hái.

Carptura, æ. *f.* sự mót, hái, lắt, lẩy, tìm kiếm nơi nọ nơi kia. ‖ con ong nút nhụy hoa quả.

Carptus, ûs. *m.* sự hái, — mót đặng.

Carptus, a, um. hái, mót, lẩy. ‖ đã chải. ‖ đã quở trách, sửa lại; lana benè carpta, lông chiên đã chải tốt.

Carpum, i. *n.* V. Carphos.

Carpus, i. *m.* cổ tay, cổ cườm. ‖ kẻ cắt thịt, kẻ xé thịt. V. Carptor.

Carrago, inis. *f.* đồ đạc đặt xung quanh thành lũy.

Carrhæ, arum. *f. pl.* N. U.

Carriata, æ. *f.* N. U.

Carruca, æ. *f.* xe, cộ, — xe.

Carrucarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe. ‖ kẻ làm xe.

Carrucarius, a, um. thuộc về xe.

Carthaginensis. et

Carthaginiensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về

Carthago, inis. *f.* N. U.

Carthusia, æ. *f.* tên núi có nhà dòng ông thánh Borunô.

Carthusiana, æ. *f.* nhà dòng ông thánh Borunô.

Carthusianus, a, um. thuộc về dòng ông thánh Borunô.

Carthusianus, i. *m.* thầy dòng ông thánh Borunô.

† Cartibulum, i. *n.* bàn đá có một chơn mà đỡ.

Cartilagineus, a, um. cốt non, thuộc về cốt non.

Cartilaginosus, a, um. có nhiều cốt non.

Cartilago, inis. *f.* cốt non là phần trong xác mềm hơn xương và cứng hơn thịt gần như thịt bạng nhạng; arundinis cartilago, lõm cây tre, tim bấc.

Caruncula, æ. *f.* phần thịt nhỏ. ‖ thứ sợi chỉ bày ra trong nước tiểu.

Carus, a, um. mắt, cao giá, mắt mỏ. ‖ yêu, — mến, yêu dấu; carus sibi, kẻ yêu mình; carissima lux venit, ngày ta ngóng trông đã sáng; carior me mihi, tôi yêu nó hơn mình tôi.

Carvota, æ. *f.* V. Caryota.

* Caryatides, um. *f. pl.* V. Cariatides.

* Caryca, æ. *f.* huyết dồi, huyết thịt và đồ khác dồi.

Caryinon, i. *n.* dầu hạch đào.

* Caryinus, a, um. V. Caryon.

* Caryon, yi. *n.* △ hạch đào, △ cai đào; caryon myristicon, nhục đậu khấu; caryon ponticum, △ phỉ tử; — basilicum, hạch đào tử.

* Caryophyllum, i. *n.* cây đinh hương.

* Caryophyllus hortensis. *m.* △ thạch trước hoa.

* Caryophyllula, æ. *m.* △ ngư diệp đỗ.

* Caryophum, i. *n.* thứ cây quế.

* Caryopus, i. *m.* vị hạch đào.

Caryota, æ. *f.* et

* Caryotis, idis. *f.* trái chà là.

Casa, æ. *f.* nhà nhỏ, trại, lều, chòi.

Casans, tis. *part.* đi chẳng vững, đi nhúc nhích.

† Casarius, a, um. kẻ giữ nhà.

† Cascus, a, um. cũ, già, cựu, mòn.

Caseale, is. *n.* nhà làm bánh sữa. ‖ khuôn bánh sữa.

Casearia, æ. *f.* nhà phơi bánh sữa cho khô. ‖ nhà bán bánh sữa.

Casearius, a, um. thuộc về bánh sữa.

Caseum, i. *n.* et

Caseus, i. *m.* bánh sữa; caseus mollis, — musteus, — recens, bánh sữa mới; — oculatus, — puniceus, — fistulosus, — spongiosus, bánh sữa có con mắt, — có lỗ.

Casia, æ. *f.* nhục quế, cây nhục quế. ‖ thảo kia con ong ăn lắm.

Casina, æ. *f.* đầy tớ gái xinh.

Casiro, as, are. et

Caso, as, avi, atum, are. đi chẳng vững, run, năng ngã, vật vờ, dật dờ, đi nhúc nhích.

Caspius, a, um. Mare Caspium, biển Caspio.

Caspi, orum. *m. pl.* kẻ ở gần biển Caspio.

Casses, ium. *f. pl.* dò, lưới, bẫy; insidiari cassibus, đánh dò.

Cassiculum, i. *n.* et

Cassiculus, i. *m.* dò lưới nhỏ.

Cassida, æ. *f.* mũ chiến.

Cassidilis, is. *f.* bao, bị, nang.

Cassiope, es. *f.* et

Cassiopea vel Cassiopeia, æ. *f.* tên người nữ. ‖ N. U. tinh tú kia.

Cassis, is. *f.* lưới, dò lưới, lưới săn.

Cassis, idis. *f.* mũ chiến.

Cassita, æ. *f.* thứ chim sơn ma tước.

Cassiterus, i. *m.* thiếc.

Cassus, a, um. vô ích, bọt beò, có hình mà thôi, chẳng có ruột, hèn, chẳng đáng giá nào. ‖ không, trống hổng, không làu làu; cassus aer lumine, trời u ám, tối tăm; — labor, uổng công; — lumine, chết; — luminis, — lumine, mù quáng; — venter, xọp bụng; augur cassa futuri, bà bóng dốt; cassum animâ corpus, xác chết.

Castalia, æ. *f.* N. U. ‖ tên người nữ. ‖ mạch nước kia.

Castalides, um. *f. pl.* bụt nữ hay văn thi.
Castalius fons. *m.* khe suối kia.
Castamola, æ. *f.* sự các người nữ đồng trinh trong thành Roma tế lễ.
Castanea, æ. *f.* cây dẻ gai. △ cây lật; castaneæ fructus, lật tử, trái dẻ gai.
Castanetum, i. *n.* chốn có nhiều cây lật, — cây dẻ gai.
Castaneus, a, um. thuộc về cây lật.
Castè, iùs, issimè. *adv.* cách sạch sẽ, — có nết; castè et integrè vivere, ăn ở cách sạch sẽ và trọn lành.
Castella, æ. *f.* N. R.
† Castellamentum, i. *n.* sự dọn tiệc và dọn như hình cột ba góc.
Castellanus, i. *m.* kẻ ở gần lầu dài, gần địch đài mà đỡ mình.
Castellanus, a, um. thuộc về địch dài, — lầu dài. ‖ thuộc về nước Castella. ‖ quan chánh trong địch dài.
Castellarius, ii. *m.* kẻ phải dìu, dắc, kẻ phải lo giữ kéo. ‖ giám thị. ‖ kẻ canh giữ.
Castellatim. *adv.* từng đoàn. ‖ từng khúc, từng đống. ‖ từng lầu dài.
Castellum, i. *n.* địch dài, địch lầu, lầu dài, đồn, — lũy. ‖ bàu nước. ‖ nhà xây như tháp mà để chìa khóa các máng nước; castellum philosophiæ, thành lũy cách vật cùng lý; — omnium scelerum, áng các sự dữ các sự xấu; castella. *n. pl.* mạch nước lập trong thành cho dân đặng nhờ.
Casteria, æ. *f.* xưởng ghe, xưởng thuyền.
Castificus, a, um. hay sinh sự sạch sẽ.
Castigabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng phạt, — sửa phạt.
Castigatè, iùs, issimè. *adv.* cách sạch cẩn thận, cặn kẽ, kỉ cang, tử tế.
Castigatio, onis. *f.* sự sửa, — dạy, — phạt.
Castigator, oris. *m.* kẻ sửa dạy, — phạt, kẻ xét, kẻ bắt tội, giám khảo, dò.
Castigatorius, a, um. sự gì hay giúp sửa dạy, — phạt.
Castigatus, a, um. đã sửa, — dạy, — phạt. ‖ đã biểu, đã quở trách. ‖ đã nhằm, đã cẩn thận, cặn kẽ, kỉ cang, sạch; castigatus animi dolor, sự đau đớn trong lòng đã êm hơn; castigatissimæ formæ mulier, người nữ toàn hảo mọi bề.
Castigo, as, avi, atum, are. sửa, — dạy, — phạt, đánh đòn, quở, — trách. ‖ chuốt, trau giồi. ‖ cầm lại, hãm, làm cho êm, — hoà, chế chẩm; castigare se in re aliquâ, trách mình về sự gì; ab aliquo castigari, chịu đánh đòn; castigare verbis aliquem, sửa dạy người; — moras, giục đi mau. ‖ quở sự trễ nải làm biếng; castigare carmen ad unguem, giồi mài văn thi cho trọn lành.
Castimonia, æ. *f.* et
Castimonium, ii. *n.* et
Castitas, atis. *f.* vel
Castitudo, inis. *f.* trinh khiết, sự sạch sẽ, vẹn sạch, thanh sạch, — tịnh, sự nết na, đức hạnh; impenetrabilis castitas, nhơn đức trinh khiết đã chịu luyện mình rồi.
Castor, oris. *m.* △ loài vật hải loa. ‖ tinh tú kia. ‖ lửa hay bay xung quanh tàu cũng có khi dính bén trên cột.
Castorea, orum. *n. pl.* et
Castoreum, i. *n.* dái con hải loa.
Castoreus, a, um. thuộc về con hải loa.
Castra, æ. *f.* et
Castra, orum. *n. pl.* ải lang, dinh trại, đồn, lũy. ‖ nhà tạm, rạp; castra cerea, tầng ong; — constituere, — facere, — locare, — imponere, — metari, — ponere, đóng binh; — movere, hồi binh; — habere ad oppidum, đóng binh gần thành; — movere in hostem, đem binh.
Castrametans, tis. *m.* quan áp việc đóng binh.
Castrametatio, onis. *f.* sự lựa chốn mà đóng binh.
Castrametator, oris. *m.* V. Castrametans.
Castrametor, aris, atus sum, ari. *dep.* đóng trại, — binh.
Castrata, æ. *f.* thứ lúa mì.
Castratio, onis. *f.* sự thiến. ‖ sự phát cây.
Castratura, æ. *f.* sự sàng lúa.
Castrensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về trại, — dinh trại. ‖ chơn tay vua chúa, quan lớn; castrensis corona, mũ phần thưởng kẻ đã lấy đặng dinh trại binh kẻ nghịch; — ratio, lịnh, phép thuộc về trại, luật về sự giặc; — cibus, của ăn dễ dọn; castrense verbum, khẩu hiệu; — stipendium, bổng lộc quân lính.
Castro, as, avi, atum, are. thiến. ‖ lặt. ‖ phát cây, chặt nhành cây, cắt, cất; castrare avaritiam, sửa sự hà tiện; — vites, phát cây nho; — vina saccis, lọc rượu.
Castrum, i. *n.* địch dài, — lầu, đồn, lũy. ‖ dinh trại; castris undecimis, trong mười một ngày đàng.
Castula, æ. *f.* các thứ áo đồng nhi nữ bằng vải.
† Castum, i. *n.* mùa hãm mình.
Castus, ûs. *m.* lễ phép trong đạo. V. Ritus.
Castus, a, um. trinh, — khiết, sạch, — sẽ, vẹn sạch, có nết na, đức hạnh, sốt sắng; aures castæ, — pudicæ, lỗ tai vẹn sạch; castus

moribus, người có nết tốt; — à culpà, chẳng có tội; castissimus vir, người trọn lành.

Casualis, m. f. le. n. is. thuộc về sự tình cờ. || thuộc về casu; casualis declinatio, sự kêu tiếng theo các casu.

Casula, æ. f. nhà nhỏ, chòi trại. || áo lễ.

Casus, ûs. m. sự té, — ngã, — xuống. || tai nạn, khốn nạn, rủi. || việc, đều, sự đã làm, đã mắc. || sự liều mình, sự hại, thiệt —. || sự phá, hủy, — hoại. || sự tình cờ, sự hoặc, hoặc là, sự xẩy đến suy chẳng kịp. || lỗi. || sự hiểm nghèo. || số, — hệ, — mạng. || casu là các cách nên đặt tiếng nọ tiếng kia cho xuôi luật tiếng ấy. || casus si inciderit, nếu việc hóa ra làm vậy; — urbis, sự hủy thành; — maris, — marini, sự liều vượt biển; teter et mirificus casus, sự dữ và sự rất lạ; — gravissimus, sự rất cực; in casum dare, liều mình; casu, tình cờ; nec opinatus casus, sự tới chẳng kịp suy.

Catachresis, is. f. F. R. là dùng tiếng cách chẳng phải.

* Cataclysmus, i. m. lụt, nước lút.

Catacrisis, is. f. án.

Catadictum, i. n. lời khôn, lời mặn mòi.

* Catadromus, i. m. dây thẳng mà múa trên. || thứ trục. || trường đua.

* Catagraphum, i. n. ảnh, tượng ảnh có một bề mà thôi, thấy ảnh một bề mà thôi.

* Catagraphus, a, um. có nhiều hình nhiều sắc.

Cataia, æ. f. nước hung nô.

* Catalogus, i. m. sổ, — bộ, — sách; conficere catalogum, kê sổ.

Catambo, nis. m. cách chơi đi ngược.

* Catamidio, as, avi, atum, are. làm cho người ta đàm tiếu, — nhạo cười, đem ai ra ngoài cho đặng chịu sỉ nhục.

* Catamitus, i. m. con trẻ xấu nết hoang đàng lắm, — mê chơi ác quá.

Catana, æ. f. N. U.

* Cataphracta, æ. f. áo giáp. || dây buộc lưng.

* Cataphractarius, a, um. et

* Cataphractus, a, um. lính mang đủ các thứ khí giái; navis cataphracta, tàu trận.

* Catapirater, eris. m. trái dò.

Cataplasma, tis. n. thuốc dán.

† Cataplasmo, as, are. dán thuốc, hay là làm, nấu thuốc dán.

Cataplus, i. m. sự tàu năng tới. || cửa biển tàu năng vào. || hải đạo tàu buôn bán.

Catapotium, ii. n. thuốc viên.

Catapulta, æ. f. ná.

Catapultarium pilum. n. lao đặt trong ná.

Catapultarius, ii. m. kẻ bắn ná.

Cataracta, æ. f. đồ nặng hình bừa cào mà đặt trên cửa thành cho đặng bỏ nó xuống trên kẻ muốn vào thành.

Cataracta, æ. f. vel

Cataractes, æ. f. nước thác. || đồ ngăn nước lại. || con chim kia co răng. || nước hay làm cho quáng mắt.

* Catarrhus, i. m. bịnh ho.

* Catascopium, ii. n. ghe hải.

* Catascopus, i. m. kẻ nghe mà do.

* Catasta, æ. f. thứ thang mà đặt kẻ tù cho ai nấy đặng thấy. || cùm kẻ làm tôi. || nơi có câu lơn xung quanh mà để mọi cho người ta đặng thấy nó mà mua nó.

* Catastroma, tis. n. sạp taù. || nệm chơn.

Catastrophe, es. f. sự gì đã trở cách lành hay là cách dữ.

* Catastus, i. m. tôi mọi.

Catatechnus, a, um. kẻ hay chịu khó cho đặng làm việc gì toàn hảo.

Catatonus, a, um. sự gì thẳng lắm. || chẳng cao mấy, xả xuống.

Catatypotis, is. f. sự bắt chước.

Catax, cis. omn. gen. kẻ què chơn.

Catè. adv. cách khôn, — khéo, — mưu trí.

* Catechesis, is. f. sự dạy dỗ, dạy nghiã tin kính.

Catecheticus, a, um. thuộc về nghiã tin kính.

Catechismus, i. m. sách nghiã tin kính.

* Catechizo, as, are. dạy nghiã tin kính.

* Catechumenus, i. m. kẻ học đạo, chầu nhưng.

Catechuntes, um. m. pl. nơi hay làm cho mất tiếng, nghe tiếng chẳng rõ.

Categorema, tis. n. et

Categoria, æ. f. sự cáo, bắt tội. V. Prædicamentum.

† Catela, æ. f. thứ lao, thứ ná.

Catella, æ. f. con chó cái nhỏ. || xà tích nhỏ.

Catellus, i. m. chó con. || xà tích nhỏ.

Catena, æ. f. xà tích, lòi tói, dây cột, — buộc, — trói; catenam nectere, chuyền xà tích. || thứ chốt xà nhà. || thứ nọc neo. || thiết tỏa.

Catenæ, arum. f. pl. xà tích, lòi tói, đòi tói, cùm, trăng, xiềng, — khoá; alicui catenas injicere, — indere, aliquem catenis vincire, xiềng khoá người nào; catenæ mulierum, xà tích đờn bà nịt lưng; catenarum plena quæstio, lời hỏi mắt mỏ lắm; catenis legum obstrictus, kẻ luật phép nhặt cầm lại.

Catenarius, a, um. thuộc về xà tích; catenarius canis, chó cột.

Catenatio, onis. f. sự hiệp, buộc theo nhau, kết nhau.

Catenatus, a, um. mang xiềng, đã đóng cùm, — trăng, mang lòi tói. ‖ tôi mọi; catenata lagena, ve đan; catenati labores, sự khốn kho tiếp theo nhau, — nối nhau.

Cateno, as, avi, atum, are. đóng xiềng, — lòi tói, trói.

Catenula, æ. *f.* xà tích nhỏ.

Caterva, æ. *f.* đoàn, bầy, đông đắn, đông như hội. ‖ đạo binh sáu ngàn quân lính. ‖ một đoàn lính. ‖ caterva peditum, một cơ binh bộ.

Catervarius, a, um. đi đông người ta, đi đoàn, từng đoàn.

Catervatìm. *adv.* cách đông đắn. ‖ chòm xóm.

Catharma, tis. *n.* V. Piaculum.

* **Catharticus**, a, um. thuộc về thuốc xổ.

* **Cathedra**, æ. *f.* toà giảng. ‖ toà giám mục. ‖ ghế, trước ỷ.

Cathedralitius, a, um. thuộc về toà, — ghế. ‖ kẻ yếu điệu, trễ nải, ngồi luôn.

Cathedrarius, a, um. thuộc về toà dạy; cathedrarius philosophus, quân tử giả, chẳng giữ sự người dạy trên toà.

Cathetus, i. *m.* đàng xuống ngay trên đàng khác, mực tàu.

* **Catholicus**, a, um. chung, ở khắp mọi nơi, đã có khắp thế giái.

Catilla, æ. *f.* người nữ mê ăn đồ ngon.

Catillo, onis. *m.* kẻ mê ăn của mĩ vị. ‖ gò.

Catillo, as, avi, atum, are. mê ăn của mĩ vị. ‖ liếm dĩa, háu ăn.

Catillus, i. *m.* dĩa nhỏ, chén ăn, bát. ‖ phần trên đá cối xay.

Catilo, onis. *m.* chó sói biển.

Catina, æ. *f.* et Catine, es. *f.* N. U.

Catinus, i. *m.* dĩa nhỏ, bát.

* **Catoblepas**, æ. *m.* loài vật kia nó xem ai thì nấy phải chết.

Catochites, æ. *m.* hột trai kia.

Catochus, i. *m.* sự mê ngủ và nhắm con mắt.

† **Catomium**, ii. *n.* nơi lắt léo thứ nhứt gần cổ trong xương sống. ‖ nọc cột kẻ phải chịu đánh.

† **Catomum**, i. *n.* V. Catomium.

† **Catonium**, ii. *n.* ngục, địa ngục.

† **Catoptrica**, æ. *f.* et

Catoptrice, es. *f.* phép biết xét ánh sáng chiếu lại. △ phản chiếu.

Catopyrites, æ. *m.* hột trai kia.

Catorthoma, tis. *n.* việc lành rất chơn thật.

Catorthosis, is. *f.* phong tư, tốt tính người chìu về sự lành.

Catularia, æ. *f.* tên cửa kia trong thành Roma.

Catulinus, a, um. thuộc về con chó; catulina caro, thịt chó.

Catulio, is, ivi, itum, ire. đú, lăng đú.

Catulitio, onis. *f.* sự đú, lăng đú.

Catulus, i. *m.* chó con. ‖ con các loài vật. ‖ vòng cổ con chó.

Catus, a, um. kẻ quỉ quyệt, — mưu kế, — trí, khôn, — ngoan, khôn khéo; legum catus, người thông thái lề luật; cata dicta, lời khôn ngoan.

Caucalis, dis. *f.* giống tiểu hồi. ‖ hoa khóm hoang.

Caucaseus, a, um. et

Caucasius, a, um. thuộc về núi

Caucasus, i. *m.* núi cao lắm.

Cauda, æ. *f.* đuôi, vĩ; caudam movere, (de animalibus) ngoắt đuôi; — agitare, vẩn vờn đuôi; caudam celare et ostendere caput, (unum celando aliud palàm facere) tàng đầu xuất vĩ; anguem caudâ capere, bắt lươn đàng đuôi.

Cauda equina, æ. *f.* △ mộc tặc.

† **Caudeæ**, arum. *f. pl.* giỏ nhỏ bằng lác hay là bằng lông ngựa.

Caudeus, a, um. thuộc về cội, — đuôi.

Caudex, icis. *m.* gốc, cội cây. ‖ chột cây nhỏ. ‖ bản cột nhau. ‖ ngây muội, ngu —. ‖ tấm ván dùng làm ghế. V. Codex.

Caudicalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về gốc, — chột; caudicalis provincia, bổn phận chêm củi.

Caudicarius, a, um. đã làm bằng súc gỗ; caudicaria vel caudicata navis, ghe lườn.

Caudinæ fauces, vel furcæ. *f. pl.* N. M.

† **Caudinus**, a, um. đã làm bằng gốc cây.

Caulæ, arum. *f. pl.* chuồng, ràn; caulæ corporis, lỗ nhỏ như sợi chỉ trong da người ta; — palati, lỗ trong be.

† **Caulesco**, is, ere. sinh chột.

* **Caulias**, æ. *m.* mủ an tức hương.

Caulicatus, a, um. có chột.

Cauliculus, i. *m.* chột có đàng xoi hay là xà leo.

Caulis, is. *m.* chột, sống lá. ‖ cải rổ. ‖ cán giáo. ‖ ống; caulis pennarum, ống cây viết.

Caulodes, æ. *m.* chồi cải rổ.

Cauma, tis. *n.* nắng lửa.

Cauneæ, arum. *f. pl.* loài chuối.

Caunus, i. *f.* N. U.

Caupo, onis. *m.* chủ quán. ‖ kẻ bán hàng.

Caupona, æ. *f.* quán, hàng quán.

Cauponaria, æ. *f.* et

Cauponia ars. *f.* nghề hàng quán.

Cauponius, a, um. thuộc về quán.

Cauponor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm sự gì cho đặng lợi, làm hàng quán. ‖ đánh giặc cho đặng lấy của. ‖ đi phá đất kẻ nghịch.

Cauponula, æ. *f.* hàng quán nhỏ.

Caurio, is, ivi, itum, ire. kêu như con beo đú.

Caurus, i. *m.* gió may.

Causa, æ. *f.* cớ, — sự, tích cớ, cội rễ, căn nguơn, — duơn, — do, đầu cớ. ‖ lẽ, gốc, cơ hội, cơ quan,

căn cớ, doan cớ. ‖ sự chữa mình, cáo cùng, sự hình, — bề ngòai. ‖ phe, — đảng, — ngụy, ngụy đảng. ‖ bổn phận, đứng bậc, quờn chức, việc phải giữ, — phải làm. ‖ sự, việc, sự kiện cáo, can hệ; sine causâ, hư không. ‖ nguồn cơn, nỗi; causam referre, thưa thốt; coram aliquo causam suam agere, đôi chối; causam perpendere, đôi xét; antiqua causa alicujus rei, tiền căn. ‖ tình do; sine causâ, tự nhiên; causa hæc, vel causæ id est quod sic statuo, vì lẽ nầy tôi định làm vậy; — favorabilis, việc người mồ côi bà goá; — sontica, lẽ chữa mình đưa đãi; quid causæ est? muốn nói sự gì? causam non dico, tôi chẳng có sự gì mà thưa; ad causam accedere, lãnh việc; in causam se demittere, — se deducere, — ingredi, — incumbere, theo phe; causâ laborare, chẳng có lẽ mạnh; — cadere, thua; — meâ, — tuâ, vì tôi, vì mầy; — brevitatis, cho đặng nói tắt vậy; in causâ eâdem esse, theo một phe vưới nhau; gravi de causâ, vì lẽ mạnh.

Causariè. *adv.* có lẽ, vì lẽ, có căn nguơn.

Causarius, a, um. kẻ yếu đuối, ốm, đau ốm, ốm yếu. ‖ đã lấy cớ, đã mắc cơ hội khốn nạn. ‖ kẻ hay cãi, — lẽ, kiện cáo. ‖ kẻ đã phá của cải mình. ‖ kẻ bị tội, mắc việc kiện. ‖ kẻ đặt cớ sự gì, mở đàng; causarius miles, lính yếu đuối khỏi việc binh; causariæ animi partes, bịnh trong trí.

Causariùs. *adv.* có lẽ mạnh hơn, có nhiều cớ, — cơ hội hơn.

* Causia, æ. *f.* nón có cánh lớn xung quanh cho đặng che sự nắng trời. ‖ nón ngự. ‖ nón thầy cả Cardinalê.

Causidica, æ. *f.* dinh môn, nha môn.

Causidicus, i. *m.* thầy cung, tiền thầy, thầy kiện.

Causificor, aris, atus sum, ari. *dep.* chữa mình, lấy lẽ chữa mình, cáo cùng.

* Causon, onis. *f.* bịnh nóng, — sốt liên.

Causor, aris, atus sum, ari. *dep.* lấy lẽ, — chữa mình, kiếu cùng. ‖ giãn việc ra, lần lữa. ‖ kiện, — cáo; causari morbum, kiếu bịnh; — ætatem, — annos, kiếu tuổi; — tempus, kiếu mùa; — locum kiếu chốn.

* Causticus, a, um. hay đốt.

Causula, æ. *f.* bài văn. ‖ lẽ chữa mình nhỏ mọn, lẽ yếu, lẽ non.

Cautè, iùs, issimè. *adv.* cách khôn khéo, cẩn thận; cautè loqui, giữ miệng, nắm giữ, thận ngôn; — agere, thận hành; cautè ut incedas viâ, hầu cho đặng đi đàng cẩn thận; cautìm et paulatìm dabis, si sapies, nếu ông khôn, thì sẽ cho cẩn thận và một khi một ít.

Cautela, æ. *f.* sự lãnh, chịu lãnh, sự vững vàng.

Cauter, eris. *m.* V. Cauterium.

Cauteriatus, a, um. đã đốt, đã cứu.

Cauterium, ii. *n.* thuốc cứu, — đốt. ‖ cục sắt mà in, — mà đốt, đá cứu, đá đốt. ‖ vít tích thuốc cứu. ‖ đồ thợ vẽ dià bát.

Cauterizo, as, avi, atum, are. đốt thuốc cứu, làm thuốc cứu, đặt thuốc cứu, lấy sắt đỏ, — nóng mà in mà chám, nung sắt mà chám.

Cautes, is. *f.* núi đá, viên đá.

Cautìm. *adv.* V. Cautè.

Cautio, onis. *f.* sự cẩn thận, sự khôn khéo. ‖ sự lãnh, sự vững. ‖ văn khế, tờ khế; cautio chirographi, tờ khế; cautio est, phải giữ; — mea, vel mihi, tua vel tibi ne, tôi và mầy phải lo kẻo; cautiones facere, cho kẻ lãnh; — proferre, đem kẻ lãnh; cautionem adhibere, — adjungere, lo cho cẩn thận; a cautione discedere, chẳng nắm giữ cẩn thận như trước.

Cautor, oris. *m.* kẻ lo thân mình, kẻ giữ cẩn thận, kẻ lo cho vững, kẻ muốn cho ai lãnh; cautor formularum, kẻ làm tờ làm khế nhầm luật phép.

Cautus, a, um. kẻ lo, biết lo, hay giữ cẩn thận, khôn, — khéo, khôn ngoan. ‖ quỉ quyệt, mưu, trí, — kế. ‖ vững vàng; cautior quò mulieri res esset, hầu cho của cải đờn bà đặng vững hơn; cautiores judices facere, làm cho quan đoán đặng tin vững hơn.

† Cava, æ. *f.* lỗ con chim ở, hay là làm tổ.

Cavædium, ii. *n.* vel cavum ædium; sân nhà, nơi trống có nhà xung quanh.

† Cavamen, inis. *n.* lỗ rộng.

Cavana, æ. *f.* N. U.

Cavatica, æ. *f.* ốc.

Cavaticus, a, um. hay sinh hay là hay ở trong lỗ.

Cavatio, onis. *f.* lỗ, nơi hủng.

Cavator, oris. *m.* kẻ đào lỗ, khoét lỗ; cavator arborum, chim xanh kia hay khoét cây.

Cavatus, a, um. đã đào lỗ, hủng; cavati oculi, con mắt sâu.

Cave, es. *f.* N. U.

Cavea, æ. *f.* lỗ, hầm, hang, bẹo. ‖ lồng chim. ‖ raò, hầm nhỏ xung quanh cây nhỏ cho khỏi loài vật tới gần. ‖ bộng ong. ‖ chốn rào kín tư bề. ‖ dân ở bậc dưới trong áng bội bè; verba ad summam caveam spectantia, lời xứng dân phàm hèn.

Cavendus, a, um. sự đáng lánh, phải trốn lánh.

Caveo, es, cavi, cautum, ere. lánh,

trốn, xa lánh, lo cho khỏi, giữ, nắm giữ, giữ gìn; cave tibi, sibique, giữ hồn; cavere sibi, giữ mình. ‖ lo lắng, lo giữ, phòng, quan phòng, phòng hậu. ‖ lo cho vững, canh, — giữ; cave quid facias, giữ mình kẻo làm sự gì. ‖ cho kẻ lãnh. ‖ cavere aliquem, vel ab aliquo, giữ cho khỏi người, hồ nghi người nào; — alicui rei, lo cho sự gì đặng vững vàng; — alicui aliquid, biểu ai cho khỏi sự gì; — aliquem, sợ, nghi người; — sibi obsidibus ab aliquo, cầm của người ta cho khỏi lo sợ; — aliquem amare, lo phương thế cho người khỏi sự yêu mến; — ut dent sibi alii, lo cho kẻ khác dâng của lễ cho mình; — sibi loco, lo cho đặng chốn vững; caveturne, phép cấm; cautum est lege, luật cấm; — unaquâque de re, đã lo mọi việc; — fœdere, đã vững vì có sự giao lân; — illi, đã sửa sự ấy lại; cavebuntur cætera, các sự khác sau sẽ hay.

Caverna, æ. *f.* hang, hang sâu, hủng, bẹo.

Cavernacula, æ. *f.* hang nhỏ.

Cavernosus, a, um. có hang, có lỗ; cavernosa radix, rễ xoi.

Cavernula, æ. *f.* nơi hủng nhỏ.

Caveus, i. *m.* siêu.

Caviæ, arum. *f. pl.* et

Caviares, ium. *f. pl.* vel

Caviariæ, arum. *f. pl.* các phần của tế lễ cho đến đuôi.

Cavilia, æ. *f.* et

Cavillatio, onis. *f.* sự xược, cắc cớ, sự nhể, nhạo, — cười. ‖ lời xược, lời khéo gạt, lời có hình thật song là lời trái. ‖ mưu, — trí, — kế.

Cavillator, oris. *m.* et **Cavillatrix**, icis. *f.* kẻ nói láo, nói xược, kẻ nhể, — nhạo, — cười, cắc cớ.

Cavillatus, ûs. *m.* lời xược, cắc cớ, lời nhạo, — cười, sự nhể.

Cavillor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói xược, nói cắc cớ, làm nhể, nhạo, — cười, đàm tiếu, nói láo, chọc, — ghẹo, trêu chọc; cavillari aliquid, nhể sự gì; — aliquem, nhạo người; — in re aliquâ, đàm tiếu sự gì.

Cavillosus, a, um. kẻ chọc, — ghẹo, trêu chọc, cãi. ‖ quỉ quyệt, mưu trí, — chước. V. Cavillator.

Cavillum, i. *n.* V. Cavillatus.

Cavitas, atis. *f.* nơi hủng, lỗ.

Cavo, as, avi, atum, are. xoi, đào, xoi trổ, làm lỗ, khoét —; cavare lintres arboribus, vel ex arboribus, mổ cây làm ghe, — lườn; — clypeum gladio, lấy gươm mà phá cái thuẫn.

Cavum, i. *n.* et

Cavus, i. *m.* lỗ, hầm, hủng, hang; cavum ædium, sân nhà; — medium servare in structurâ parietis, để lỗ trong vách.

Cavus, a, um. sâu, hủng, có lỗ, đã xoi, đã mổ; cava trabs, ghe lườn; — testudo, thứ đờn kìm; cava luna, hạ huyền; — lumina, con mắt sâu; — tempora, màng tang sâu; — fenestra, cửa sổ trống; — convallis, sủng sâu; cavum æs, loa. ‖ nồi.

Cayster, vel **Caystrus**, tri. *m.* N. F.

Caystrius ales. *m.* △ thiên nga, con chim bạch.

Caystrus, i. *f.* N. U.

CE

Cea, æ. *f.* N. INS.

Cebenna, æ. *f.* et

Cebennæ, arum. *f. pl.* N. M.

Cecropia, æ. *f.* N. U.

Cecua, æ. *f.* V. Cicuma.

Cecubnm, i. *n.* N. U.

Cecula, æ. *f.* loài con rắn.

Cedens, tis. *omn. gen.* ngã, rớt xuống; sedentes capilli, tóc rụng.

Cedmata, um. *n. pl.* nhức xương nhức cốt luôn.

Cedo, is, cessi, cessum, ere. về, đi về, lui lại, nhường, — chỗ, trốn, để lại, bỏ, từ bỏ. ‖ chịu thua, đầu, hàng đầu, phục, chịu phép, vưng lời, chịu lụy. ‖ hệ, thuộc về, đã đặng, tới, đến, qua, trở về, chẳng cãi lẽ; alteri non cedere, nào kém; voluntas cedens, lòng khiêm; cedere alicui, nhường lại, — cho; — sibi mutuò, nhường nhau; — locum alicui, nhường chỗ; — alicui loquendi facultatem, nhường lời; animus cedens, lòng khiêm tốn; cedere humiliter, tè nhường; — victoriam, chịu thua; — libenter, từ nhường vui lòng; — ab oppido, ra khỏi thành; — ab ordine, thôi quờn chức; cedit pœna in vicem fidei, phần phạt thế công nó lại; — lucro ei ea res, việc nầy đã sinh lợi cho nó; — animo fiducia, đã mất lòng trông cậy; — illi victoria, nó đã đặng thắng trận; — ab ore pudor, nó chẳng có nết nữa; cedunt horæ, dies, mensis, annus, ngày giờ năm tháng hay qua; — mores rebus secundis, sự thạnh lợi làm cho hư nết; domus et quæ domui cedunt, nhà và lều; cessit in proverbium, sự nầy đã nên tục ngữ.

Cedo. *verb. defect.* hãy nói, — cho, — nói tên; cedo unum mihi, xin hãy nói tên ai, xin cho tôi đặng coi một; — quî amisistis? hãy nói cho tôi đặng biết ông đã thua thể nào? — quid portas? đem sự gì đó? — manum, hãy trao tay; — aquam manibus, hãy cho nước rửa tay; — coram illo, hãy nói trước mặt người; — senem, cho

ông gìa tới; — pateram mihi, hãy nhường chén cho tôi; — alios? kẻ khác ở đâu?
Cedratus, a, um. đã thoa dầu cây hương nam mộc.
Cedrelæum, i. *n.* dầu bạch mộc, dầu hương nam mộc.
Cedrelate, es. *f.* thứ hương nam mộc lớn.
Cedreum, i. *n.* et
Cedria, æ. *f.* mủ cây hương nam khi đốt nó.
Cedrinus, a, um. thuộc về hương nam mộc.
* Cedris, idis. *f.* trái cây hương nam.
† Cedrium, i. *n.* V. Cedreum.
Cedron. *ind.* nơi sông và nước thác gần thành Hiêrusalem.
Cedropolis, is. *f.* N. U.
Cedrosii, orum. *m. pl.* N. H.
Cedrostis, is. *f.* thứ cây qua qua.
Cedrus, i. *f.* △ hương nam mộc; cedro digna, việc đáng nhớ đời đời.
Celadusa, æ. *f.* et Celadusæ, arum. *f. pl.* N. INS.
Celænæ, arum. *f. pl.* gò và thành phương Asia.
Celæno, ûs. *f.* tên bụt nữ dữ kia.
Celamen, inis. *f.* V. Occultatio.
† Celatìm. *adv.* cách kín, — riêng.
Celeber. V. Celebris.
Celebrabilis, *m. f.* le. *n.* is. rất trọng, trọng thể.
† Celebrata, orum. *n. pl.* sự cất đám, cất xác.
Celebratio, onis. *f.* lời khen, bài văn chương ngợi khen, bài tặng. ‖ lễ, sự làm lễ, chầu lễ, lễ cả. ‖ danh, — tiếng. ‖ sự đông đắn, đông như hội; celebratio ludorum, lễ chơi; — domûs, danh tiếng nhà nào; celebrationem habere, có danh dự, thơm danh.
Celebrator, oris. *m.* kẻ khen, kẻ tặng. ‖ kẻ làm lễ, kẻ chầu lễ cả.
Celebratus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. đã chịu khen, đã tặng, — chuộng, danh tiếng, thanh danh, trọng, — vọng. ‖ đã biết, đã tỏ. ‖ năng dùng; celebrata res omnium sermone, việc công danh mọi người khen; celebratior nomine quàm pretio, có danh vọng hơn giá trọng; celebratissimis in rebus versari, lo công danh.
Celebresco, is, ere. có danh, đặng —, công danh.
Celebris, *m. f.* re. *n.* is. *comp.* ior. *superl.* errimus. trọng, trọng vọng, — thể, có danh, — công danh, danh vọng, thơm danh, sang trọng. ‖ quen, năng dùng.
Celebritas, atis. *f.* sự trọng, — vọng, trọng thể, lễ cả. ‖ đông đắn, — như hội. ‖ danh, — tiếng, — vọng, công danh, thơm —, sự ngợi khen, khong —, bài tặng; celebritas mihi odio est, vel celebritatem odi, tôi chẳng ưa ở giữa dân đông như hội; celebritas diei supremi, sự cất xác trọng thể; celebritate in maximâ vivere, có danh thơm lắm; — suâ aliquem honestare, đưa người vì lòng kính; celebritatem addere ludis, làm cho lễ chơi nên trọng vọng hơn.
Celebritèr. *adv.* cách trọng, — thể, năng; celeberrimè, đông đắn lắm. ‖ năng lắm.
Celebro, as, avi, atum, are. làm lễ, chầu lễ cả. ‖ năng đi thăm, — viếng. ‖ ngợi, — khen, tặng, đọc bài tặng, đọc bài chương, văn chương, rao danh vọng; celebrare ludos, làm lễ chơi; — viam, năng đi một đàng; — domum, năng đến nhà ai; — cœtus, nhóm họ; — convivium, dọn tiệc; — seipsum mero, có danh uống rượu lắm; — diem festum, chầu ngày lễ; — missam, làm lễ, làm lễ Missa.
Celer, vel eris. *m. f.* re. *n.* is. *comp.* ior. *superl.* errimus. bẻo lẻo, lẹ, — làng, bảnh lảnh, mau mắn, — chơn, nhẹ, — nhàng, — nhẽ, chóng vánh; celere consilium, liệu mau mắn; celer irasci, cộc cằn; — jaculo, khéo phóng lao; — animus, người giỏi; celeris mors, chết tươi; celeres Deæ, giờ; celerrimum appulsu, sự mau tới.
Celerantèr. *adv.* et
Celeratìm. *adv.* et Celerè. *adv.* V. Celeriter.
Celeres, um. *m. pl.* thay vì Equites, binh ngựa kia.
Celeripes, edis. *m. f.* kẻ chạy triến chơn, — mau chơn, liện chơn.
Celeritas, atis. *f.* sự mau mắn, lẹ làng, cần mẫn, liện tay, — chơn; celeritas verborum, liện miệng; — dicendi, — ad dicendum, nói liện, nói mau mắn; celeritate uti, làm mau mắn; — celeritatem alicujus vincere, bước tới mau hơn người khác; celeritate opus est, phải lo cho mau.
Celeritèr, riùs, errimè. *adv.* mau, — mắn, chóng, duột, giáy, kíp, lịa, chóng vánh, triến, tức thì, tốc tốc; celeriùs transigere, việc hoàn tất mau quá. ‖ celerrimè, triến trang; celerrimè loqui, lịa miệng.
Celeritudo, inis. *f.* V. Celeritas.
Celeriusculè. *adv.* mau quá một ít.
Celero, as, avi, atum, are. làm hay là đi mau, bước tới, làm chóng, — vánh, làm lịa; celerare maximis itineribus, bước đi đàng mau chơn; — gradum, đi mau; — opus, làm giáy; — opem, giúp kíp.
* Celes, etis. *m.* chiếc ghe nhỏ, tam

bẳn. ‖ lính ngựa. ‖ ngựa nên cỡi. ‖ võng, xe.

* Celetizootes, um. *m. pl.* con trẻ năng cỡi ngựa. ‖ kẻ nhẩy, — múa chơi trên ngựa.

† Celeuma, tis. *n.* et

* Celeusma, tis. *n.* hò, reo hò. ‖ dấu cho các bạn ghe làm việc.

* Celeustes, æ. *m.* kẻ áp hay là cai bạn tàu.

Celia, æ. *f.* thứ rượu lấy hột trái mà làm.

Celibaris. V. Cælibaris.

Celius, ii. *m.* N. M.

Cella, æ. *f.* nhà để đồ ăn, lều, nhà ăn cơm. ‖ phòng, trại, chòi. ‖ áng nguyệt hoa; cella panaria, kho lúa; — promptuaria, phòng giữ đồ; — olearia, kho dầu; — vinaria, kho rượu; — janitoris, chòi kẻ giữ cửa; — servilis, trại tôi mọi; — ædis templi, cung thánh; cellæ, tàng ong.

Cellaria, æ. *f.* người nữ hay giữ đồ giữ việc.

Cellaris, *m.f.* re. *n.* is. thuộc về kho để đồ.

Cellarium, ii. *n.* tủ, hòm để đồ ăn, kho, — tàng.

Cellarius, ii. *m.* kẻ giữ việc.

Cello, is, ceculi, culsum, lere. lòi, — ra, trồi, — quá.

Cellula, æ. *f. dim.* Cella. lỗ chuồng bò câu.

Celo, as, avi, atum, are. giấu, giấu giếm, iểm, — giấu, tàng; malè celare, giấu chẳng nhẹm; celare aliquid regem, tâu man. ‖ giữ kín, chẳng tỏ ra, che, để kín; celare aliquid alicui, — aliquem aliquid, — de aliquâ re, chẳng cho ai biết sự gì; — se tenebris, ẩn mình trong sự tối tăm; — fossam arundine, lấy tre che hầm; — hamos cibo, giấu mồi trong câu; celari maximis rebus ab aliquo, chẳng biết sự trọng vì người ta giữ kín; — diù hoc non potest, chẳng có lẽ gì cho việc nầy đặng kín lâu.

Celotium, ii. *n.* et

Celox, ocis. *f.* ghe hải, tàu trận.

Celsitas, atis. *f.* et

Celsitudo, inis. *f.* sự cao, — xa, — trọng, chức cao, quờn lớn, bậc cao trọng; celsitas animi, cao trí, gan lớn; celsitudo corporis, cao xác, cao vóc.

Celsus, a, um. *comp.* ior. *sup.* issimus. cao, — xa, — trọng, — sang; celsus honore, chức cao, đã lên chức lớn; celsior armis, có vai cao hơn; celsissima sedes, quờn chức rất lớn; feriunt celsos fulmina montes, sét đánh núi non cao.

Celte, is. *n.* et

Celtes, is. *m.* dao chạm.

Celtiberia, æ. *f.* N. P.

Celtis, is. *m.* dao chạm.

Celtis, is. *f.* cây kia. ‖ cá kia.

Cena, æ. *f.* V. Cœna.

Cenchramides, um. *m. pl.* hột chuối.

Cenchreæ, arum. *f. pl.* N. U. ‖ tên cửa biển kia.

Cenchris, is. *f.* con rắn kia, rắn cườm.

Cenchris, idis. *f.* loài chim ưng.

* Cenchritis, idis. *f.* et

* Cenchrites, is. *m.* hột trai kia.

Cenchrius, ii. *m.* N. F.

Ceno. V. Cœno.

* Cenotaphium, ii. *n.* lâm bô.

† Censa, orum. *n. pl.* kén của cải cho đặng đánh giá, — cho đặng đánh thuế. ‖ lộc, bổng lộc người nào.

Censeo, es, sui, sum, ere. định, ngờ, tưởng, định chừng, kén, biên sổ. ‖ dạy, khiến dạy; censere de fide alicujus, tỏ ý mình về sự ngay thật người nào; — familias, biên sổ các nhà; censet id Senatus, trào đình dạy sự ấy; censes ne me te esse? có tưởng tôi là một giống như mầy chăng? cessenda prædia, ruộng nương đồng đất nên mua bán.

Censio, onis. *f.* sự giám, xét ruộng, xét đất cho đặng đánh giá. ‖ vạ; censionem facere, bắt vạ.

Censitio, onis. *f.* sự đánh thuế.

† Censitor, oris. *m.* quan giám, kẻ đánh giá. ‖ kẻ đo, xét ruộng.

Censor, oris. *m.* quan giám thị, — giám khảo. ‖ quan kén của kén dân. ‖ kẻ sửa, — dạy, bắt tội, quở, — trách. V. Censitor. Censor ecclesiasticus, thầy cả có quờn sửa phạt các thầy khác.

Censorius, a, um. thuộc về giám khảo, — sự sửa dạy, — phạt; censorium opus, việc đáng phạt; censoria nota, dấu sỉ nhục.

Censualis, *m.f.* le. *n.* is. thuộc về sự đánh thuế, — sự xét ruộng xét đất mà đánh thuế; censualis lex, luật về sổ bộ; — liber, sổ thuế; — contractus, lời giao về sự trả lợi bao nhiêu.

Censura, æ. *f.* quờn quan khảo, chức giám khảo. ‖ sự sửa, — dạy, — phạt, quở trách, sự xét. ‖ sự đoán, — xét, án. ‖ lịnh, luật. ‖ sự thử; censuram vini in epulas regis facere, xét rượu cho vua uống; dat veniam corvis, vexat censura columbas, phép xét hay thay cho kẻ cao tay, và bắt kẻ yếu thế mà thôi. ‖ vạ.

Census, a, um. kẻ đã nộp sổ gia tiểu cho quan giám khảo; censi capite, kẻ phải tỏ tên mình ra mà thôi.

Census, i. *m.* kẻ đã tỏ của cải mình và đã cho vào sổ bộ.

Census, ûs. *m.* sự kén dân và xét của cải cho đặng đánh giá mà nộp thuế. ‖ của cải, lợi của cải. ‖ sự kén. ‖ sự biên sổ bộ; censum habere, — agere, kén cả và dân; census honores et amicitias dat,

của cải hay sinh quờn chức và kẻ thiết nghiã. ‖ lộc, lợi của cải sinh.

† Censuus, a, um. sự gì vào sổ nên bán theo phép; censui agri, ruộng nên mua bán.

* Centaurea, æ. *f.* et

* Centaurium, ii. *n.* vel

* Centauria, æ. *f.* cây thường sơn.

Centauri, orum. *m. pl.* N. H.

Centaureus, a, um. et

Centauricus, a, um. thuộc về giống yêu Centaurus.

Centauris, idis. *f.* thảo kia.

* Centaurus, i. *m.* yêu tinh kia có nửa phần hình nhơn, nửa phần hình ngựa. ‖ tinh tú kia. ‖ N. F. ‖ tên tàu kia.

Centenarii, orum. *m. pl.* quan cai một trăm người. ‖ quan đóan bề dưới, — nhỏ. ‖ chơn tay quan đóan.

Centenarius, a, um. thuộc về một trăm; centenarius lapis, một tạ; centenariæ cœnæ, buổi ăn nên bao tốn một trăm đồng tiền mà thôi.

Centenus, a, um. trăm; centenus judex, một trăm quan đóan; centenâ arbore fluctus verberare, đi ghe có một trăm chèo; centena decies millia, mười ức, một triệu; centeni anni, một trăm tuổi; — nummi, một trăm tấm bạc.

Centesima, æ. *f.* et

Centesimæ, arum. *f. pl.* lợi mười hai trong một năm, một trăm ăn lời mười hai trong một năm, hay là ăn lời một trong một tháng; centesima rerum venalium, đánh thuế các đồ buôn bán một trăm phải nộp một.

Centesimo, as, avi, atum, are. trong một trăm lấy một.

Centesimus, a, um. thuộc về trăm; centesimum fructum afferre, một sinh một trăm.

Centiceps, cipitis. *omn. gen.* có một trăm đầu.

Centiès. *adv.* một trăm lần.

Centifidus, a, um. đã chia ra một trăm phần.

Centifolius, a, um. có một trăm lá.

Centigranum, i. *n.* thứ lúa mì mọi gié có một trăm hột.

Centiles lapis. *m.* vel Unicornu. △ long cốt thạch.

Centimanus, i. *m.* kẻ có một trăm tay.

Centimorbia, æ. *f.* △ thủy chi ma.

Centinodia, æ. *f.* △ huyết kiệt. ‖ △ ô thê ca.

Centipeda, æ. *f.* sâu rọm. ‖ sâu có nhiều chơn.

Centipellio, onis. *m.* bụng con nai. ‖ hay đói luôn, ăn chẳng biết no.

Centipes, pedis. *f.* con rít. ‖ con cá.

Cento, onis. *m.* mền hay là aó có nhiều tấm ngũ sắc. ‖ áo vá, áo có nhiều tấm giẻ rách, manh áo. ‖ gói có nhiều thứ manh, nhiều giẻ. ‖ truyện chơi, — bày đặt, — vô cớ, — vô sự, sự nói láo, nói dại. ‖ sách văn góp khắp mọi nơi; centones alicui farcire, nói truyện bày đặt cho người ta.

Centonalis, is. *f.* cửu lý hương rừng.

Centonarius, a, um. kẻ góp văn khắp mọi nơi. ‖ kẻ góp, kẻ kiếm giẻ rách.

Centonicum, i. *n.* ngải cứu biển.

† Centralis, *m. f.* le. *n.* is. ở giữa, ở trung tim.

Centrines, æ. *f.* loài con ruồi.

Centrosus, a, um. có nhiều mắt, có ung cây.

Centrum, i. *n.* trung tim. ‖ ung cây.

Centum. *ind.* trăm, bá, bách; centum quinquaginta, trăm rưỡi; centum libræ, một tạ; centum millia, mười muôn, một vẹo.

Centumcapita, tum. *n. pl.* △ tật lê bá thủ.

Centumcellæ, arum. *f. pl.* N. U.

Centumgeminus, a, um. lặp trăm lại một trăm lần.

Centumpondium, ii. *n.* sự gì cân một trăm cân, một tạ. ‖ sự gì nặng quá lẽ.

Centumviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một trăm quan đoán xét.

Centumviratus, ûs. *m.* công đồng một trăm quan đoán xét.

Centumviri, orum. *m. pl.* một trăm quan đoán.

Centunculus, i. *m.* giẻ rách.

Centuplex, icis. *omn. gen.* trăm lặp lại một trăm lần.

Centuplicatò. *adv.* một trăm lặp lại một trăm lần.

Centuplico, et Centuplo, as, are. lặp một trăm lại một trăm lần.

Centuplò. *adv.* V. Centuplicatò.

Centuplus, a, um. V. Centuplex.

Centupondium, ii. *n.* V. Centumpondium.

Centuria, æ. *f.* một trăm người, một trăm quân. ‖ hai trăm sào đất.

Centurialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một trăm quân, hay là một trăm người ta; centuriale arvum, ruộng hai trăm sào.

Centuriatìm. *adv.* từng trăm người, hay là quân.

Centuriatio, onis. *f.* phân người ta từng trăm, một đội quân đặng một trăm người.

Centuriator, oris. *m.* kẻ phân người ta từng trăm.

Centuriatus, ûs. *m.* quờn cai một trăm người, — quân.

Centuriatus, a, um. đã phân hay là đã cắt người ta từng trăm, — quân. ‖ thuộc về trăm người ta.

Centurio, onis. *m.* quan cai một trăm quân.

Centurio, as, avi, atum, are. phân người ta từng trăm. || cấp binh, — lính.
Centurionatus, ûs. *m.* V. Centuriatus.
Centurionus, i. *m.* V. Centurio.
Centussis, is. *m.* một đồng kia đặng một trăm đồng tiền.
Ceos, i. *f.* N. INS.
Cepa, æ. *f.* hành. △ thông đầu.
Cepæa, æ. *f.* thứ rau như rau sam.
Ceparius, ii. *m.* kẻ trồng hành.
Ceparius, a, um. thuộc về hành.
Cepe. *ind.* V. Cepa.
Cepetum. V. Cepina.
Cephalæa, æ. *f.* sự nhức đầu.
Cephalæus, a, um. V. Cephalicus.
Cephalalgia, æ. *f.* sự nhức đầu luôn.
Cephalalgicus, a, um. kẻ mắc bịnh nhức đầu luôn.
Cephalene, es. *f.* N. INS.
Cephaletio, onis. *f.* đánh thuế theo mọi đầu, mọi người.
Cephalicus, a, um. thuộc về đầu.
Cephaline, es. *f.* nơi lưỡi biết nếm biết sự ngon.
* Cephalus, i. *m.* con cá kia.
Cephen, enis. *m.* con ong sắt.
Cephus, i. *m.* loài yêu tinh, hoặc con khỉ con vượn.
Cepidines, um. *f. pl.* đá trồi nơi vách, rạn, lố.
Cepina, æ. *f.* V. Cepitium.
Cepionides, æ. *f.* hột trai láng như thủy tinh.
Cepitium, ii. *n.* vồng củ hành.
Cepula, æ. *f.* hẹ. △ phỉ, kiểu đầu.
Cera, æ. *f.* sáp, nháp sáp mà viết, nháp đã thoa sáp. △ huình lạp. || tượng ảnh sáp; cera miniata, — miniatula, sáp son; — sigillaris, sáp đánh dấu; — punica, sáp trắng; — prima, vel — ultima, — ima, — extrema, trang tờ thứ nhứt hay là rốt hết. Ceræ, arum. *f. pl.* thơ. || hình tượng sáp; ceræ sexangulæ, bánh sáp lục lăng; ceræ aliquid credere, biên sự gì trên nháp sáp; ceram auribus obdis, mầy làm ngơ điếc.
Cerachates, æ. *m.* loài mã não thạch.
Ceracolips, pis. *f.* loài con khỉ.
Ceramites, æ. *m.* thứ hột trai.
Cerarium, ii. *n.* thuế sáp. || công phải trả cho kẻ đánh con dấu.
Cerarius, ii. *m.* kẻ bán sáp.
Cerasinus, a, um. sắc anh đào.
Cerasium, ii. *n.* V. Cerasum.
* Cerasta, æ. *m.* con rắn có sừng. || sâu làm hư chuối.
Cerasum, i. *n.* △ anh đào.
Cerasus, i. *f.* △ anh đào thọ.
Cerasus, untis. *f.* N. U.
Ceratanlæ, arum. *m. pl.* kẻ thổi quyển.
* Ceratia, æ. *f.* cây thuốc chữa bịnh xích lợi.
* Ceratias, æ. *m.* sao chổi có hai đuôi.
* Ceratinus, a, um. có hai sừng, lời hay là câu luận mắt mỏ.
Ceratilis, is. *f.* muồng đen.
Ceratorium, ii. *n.* et
Ceratum, i. *n.* thuốc dán có sáp.
Ceratura, æ. *f.* sự thoa sáp.
Ceratus, a, um. đã thoa sáp; tædæ ceratæ, đuốc sáp.
Ceraula, æ. *m.* kẻ thổi quyển.
Ceraunia, æ. *f.* thứ hột trai. || cây kia. || N. U.
Ceraunia, orum. *n. pl.* N. M.
Ceraunium, ii. *n.* thứ khoai. || dấu gạc như chữ thập.
Ceraunius, a, um. thuộc về núi Ceraunia, hay là thuộc về sấm sét; lapis ceraunius, △ thích lịch thạch.
Cerbereus, a, um. thuộc về
Cerberus, i. *m.* tên con chó có ba đầu và giữ cửa âm phủ.
Cerceps, cipis. *m.* loài con khỉ.
Cerceris, is. *m.* con chim kia.
Cercetius, ii. *m.* N. M.
Cercius. V. Circius.
* Cercolips, ipis. *m.* con khỉ chẳng có đuôi.
Cercopa, æ. *m.* V. Lucripeta.
* Cercopithecus, i. *m.* con khỉ cái. || con khỉ có đuôi. || tên người.
* Cercops, is. *m.* V. Lucripeta. || N. H.
* Cercurus, i. *m.* thứ tàu.
Cerdo, onis. *m.* thợ giày. || kẻ làm nghề hèn miễn là đặng lãnh công, kẻ vét giếng.
Cereales, ium. *m. pl.* quan áp việc lúa.
Cerealia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt nữ kia.
Cerealis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt nữ hay việc lúa; cerealis sapor, mùi lúa; cereale papaver, muồng hay sinh trong lúa; cerealia arma, đồ xay lúa, đồ làm bột; — dona, bánh, lúa.
Cerearius, ii. *m.* V. Cerarius.
* Cerebellare, is. *n.* mũ chiến.
Cerebellum, i. *n.* óc nhỏ.
Cerebrosus, a, um. kẻ hoang, — dại như kẻ đã chịu vỡ óc. || nóng nẩy, — tính.
Cerebrum, i. *n.* óc, đầu; cerebrum mihi excutiunt, nó đánh vỡ óc tôi; cerebri felix, kẻ hay nói, — xét mọi sự; cerebrum arboris, lõm cây.
Ceremonia, æ. *f.* V. Cæremonia.
Cereo, thay vì Creo. Cerus manus, thay vì Creator bonus.
† Cereolus, i. *m.* đèn nhỏ.
Ceres, reris. *f.* bụt nữ hay việc lúa. || lúa.
Cerevisia, æ. *f.* thứ rượu hột, rượu mạch nha. V. Cervisia.
Cerevisiarius, ii. *m.* V. Cervisiarius.
Cereus, i. *m.* đèn sáp; cereum alicui lucere, soi ai vưới đèn sáp.
Cereus, a, um. bằng sáp, thuộc về —. || sắc như sáp. || mềm, dễ xiêu, nhẹ, — tính. || có sắc vàng

vì nhiều mỡ, béo; cerea brachia, cánh tay yếu; cereus in vitium flecti, dễ chìu về đàng trái.

† Ceria, æ. *f.* thứ rượu hột, rượu mạch nha.

Cerifico, as, avi, atum, are. làm sáp.

Cerimonia, æ. *f.* lễ, — nhạc, — phép, — tiết.

† Cerinarius, a, um. sự hay nhuộm sắc sáp.

Cerintha, æ. *f.* et

* Cerinthe, es. *f.* vel

Cerinthus, i. *m.* hoa kia con ong ăn lắm.

Cerinum, i. *n.* áo người nữ sắc huình.

Cerinus, a, um. có sắc huình.

Cerites, æ. *m.* thứ hột trai.

Cerites tabulæ. *f. pl.* nháp quan khảo viết tên những người có sự xấu hay là có án.

Ceritus, a, um. điên cuồng, dại, — dột, kẻ đã mất trí khôn.

Cerno, is, crevi, cretum, nere. xét, định, đoán, — xử. ‖ biết, phân biện, phân đoán, biết lo trước, thấu; nhìn, xem, — xét, có ý. ‖ có phép lấy gia tài. ‖ cãi lẽ, cãi lẫy. ‖ nói, — khó, bàn luận, — bạc. ‖ lọc, rây. ‖ lố thấy; repentè cernere, xảy thấy; non clarè cernere, coi tấp tóa, trợn trạc; cernere acutùm vel acutè, — in aliorum vitiis, biết rõ nết xấu kẻ khác; — ultima, biết mình gần chết, biết rõ mọi sự dầu nhỏ mọn thể nào; cernere ferro, — pro patriâ, cầm gươm mà đánh giặc cho quê vức mình; — obliquis oculis, ghé mắt; — ad aliquem locum, xem bên chỗ nào; — procul e loco, ngó xa, ngó dặm; — est, xem thấy đặng; cernam me an illum potiorem putes, tôi sẽ phân biện nếu mầy yêu mến nó hơn tôi; cerni actionibus, lấy việc làm cho người ta biết mình; — cribro arctiore, chịu lọc trong rây sưa lắm.

† Cernulo, as, avi, atum, are. nhào, lộn nhào. ‖ hạ mình xuống, bái đầu. ‖ uốn lưng mình bề sau và chống tay dưới đất. ‖ nghiêng mình bề trước.

Cernuo, as, avi, atum, are. còm lưng, nhiêng mình xuống, bái, quì, đặt đầu trong trái vế.

Cernus, i. *m.* bình đất.

Cernuus, i. *m.* V. Soccus.

Cero, as, avi, atum, are. thoa sáp, trét, bôi sáp.

Ceroma, tis. *n.* sáp và dầu nấu cùng nhau kẻ đua vật dùng mà xức mình. ‖ nhà kẻ vật thoa thuốc ấy. ‖ nháp thoa sáp mà viết.

Ceromaticus, a, um. đã đánh sáp và dầu, đã thoa thuốc sáp và dầu.

* Ceron, onis. *m.* khe suối kia.

Cerostrotum, i. *n.* đồ xuyên hoa bằng sừng, đồ gián sắc.

Cerostrotus, a, um. có đồ xuyên hoa bằng sừng.

Cerosus, a, um. có sáp, đầy sáp.

Cerreus, a, um. et

Cerrinus, a, um. bởi cây Cerrus.

Cerritus, a, um. dại dọt.

Cerrus, i. *f.* loài cây dẽ gạo.

Certamen, inis. *n.* sự trận, sự đối địch, cãi, mắng, — nhiếc. ‖ sự thi, đua, — vật, đua chơi. ‖ sự gắng công, ra sức. ‖ khoa thi; locus certaminis, trường thi; certamen inire, giáp trận; ad certamen egredi, ra trận; ad certamen venire, ứng trường; certamen disci, đánh quần; — histrionum, hát bội đua nhau; — est mihi cum illo pro hâc re, de hâc re, vel hujus rei, tôi cãi cùng người về sự nầy.

Certatìm. *adv.* cách đua nhau, chẳng chịu thua, ai nấy muốn cho đặng.

Certatio, onis. *f.* V. Certamen.

Certator, oris. *m.* kẻ đánh, — đua, — cãi.

Certatus, ûs. *m.* V. Certamen.

Certè, et Certò, iùs, issimè. *adv.* thật, — thì, dạ, hẳn thật, quả thị, ắt là, ắt thật, ốt, — thật. ‖ ắt nữa, ít nữa là; certò scio, tôi biết thật.

Certioro, as, avi, atum, are. đem tin, biểu, nói hẳn thật, gởi tin.

Certisso, as, are. đặng tin, nghe tin, chịu tin, đặng tin hẳn thật.

Certitudo, inis. *f.* sự biết thật, tin hẳn thật, tin vững vàng.

Certo, as, avi, atum, are. đánh, đối địch. ‖ cãi, mắng, — nhiếc, nhiếc đáp nhau. ‖ đua nhau, đua vật, — chơi. ‖ gắng công, rán sức, khoa thi, thi; certare viribus, nống sức; — verbis, cãi lộn; — pugnis, đánh lộn; certando in examine vincere, thi đậu; certare armis, đấu tranh. ‖ đua tranh; certare in omne facinus, mê theo các giống tội lỗi; — foro, kiện; — honorem, đua tranh danh vọng; — inter se officiis, đua tranh cùng nhau trong sự lịch sự; certantibus animis, người ta những mảng chia nhau hai phe.

Certus, a, um. thật, — thì, quả, quả quyết, hẳn thật, vững vàng, rõ, — ràng, tỏ tường; certum habere, vững tay; certiorem aliquem facere alicujus rei, vel de aliquâ re, gởi tin cho ai về sự gì; pro certo habere, quả quyết; certus eundi, quyết đi; — mori, quyết chết; jaculis certus, khéo phóng lao; certi homines, người đáng tín; certis de causis, vì lẽ mạnh; certa nomina, nợ vững; — verba, lời cần kíp; — in verba jurare, thề theo phép; pro certo habere aliquid, lấy sự gì làm hẳn thật; certo

certius est, chẳng có lẽ mà hồ nghi.
* Ceruchus, i. *m.* dây cột nơi trục buồm.
Cerula, æ. *f.* một khúc sáp nhỏ.
Cerussa, æ. *f.* phấn chì. △ huyền phấn. ‖ phấn.
Cerussanus, a, um. đã giồi phấn, đã thoa phấn chì.
Cerva, æ. *f.* con nai cái. ‖ cây đủ đủ tía.
Cervarius, a, um. thuộc về con nai; cervarius lupus, con chó sói dữ. △ lang.
Cervica, æ. *f.* vả mặt.
Cervical, is. *n.* et
Cervicale, is. *n.* gối. ‖ khăn cổ.
Cervicatus, a, um. et
† Cervicosus, a, um. chấp nê, — nhứt, cố chấp, chấp vặt, cứng cổ, dữ.
Cervicula, æ. *f.* *dim.* Cervix. ‖ cổ đồ gì càng dài càng hẹp, như cổ muổng đổ rượu.
Cervinus, a, um. thuộc về con nai; vox cervina, mang tác.
Cervisia, æ. *f.* rượu mạch nha, rượu hột nọ hột kia.
Cervisiarius, ii. *m.* kẻ đặt rượu mạch nha.
Cervix, icis. *f.* cổ, ót. ‖ cổ ve; cervicibus aliquem arripere, nắm ót; cervices abscindere, vét ót; dura cervix, cứng cổ như chày; homo duræ cervicis, người cứng cổ; cervix locata, đảm đội gánh; —captiva, kẻ mang xiềng, mang vòng nơi cổ; — amphoræ, cổ ve; — alta, người kiêu hảnh. Cervices, um. *f.* *pl.* người ta; in cervicibus hostium esse, đuổi kẻ nghịch; — bellum est, giặc đã gần; — dominium imponere, bắt làm tôi, bắt hàng đầu; — resistere, làm tức lắm.
Cervulus, i. *m.* *dim.*
Cervus, i. *m.* con nai đực; species cervi, con cheo. ‖ cọc nạng đỡ mái nhà. ‖ gốc và nhành cây mà làm rào. ‖ nạng lớn. ‖ giống chông. ‖ nhành cây muốn gãy vì có nhiều trái. ‖ hươu nai; species cervi minoris, con hươu, con mang; cervi cornua adhùc tenera, lộc nhung.
Cerycia, æ. *f.* et
Cerycium, ii. *n.* thứ heò, thứ roi các ông sứ quen cầm làm dấu quờn chức ấy. ‖ tri hô. ‖ lộc kẻ rao sự gì.
Cerix, icis. *m.* quan sứ. ‖ kẻ rao.
Cespes, itis. *m.* bậng đất có cỏ, bậng cỏ. ‖ bàn thờ. ‖ mồ mả.
Cespitator, oris. *m.* kẻ đi chẳng vững.
Cespititius, a, um. bằng cỏ, bằng đất cỏ, có bậng cỏ.
Cespito, as, avi, atum, are. đi chẳng vững.
Cessata, orum. *n.* *pl.* ruộng để nghỉ hai năm một, ruộng trổi.
Cessatio, onis. *f.* sự thôi, giãn, nghỉ, ở nhưng, làm biếng.
Cessator, oris. *m.* kẻ trễ nải, làm biếng.
Cessìm. *adv.* ngược, — lại, cách ngược, — lui, — trở lui; cessìm ire, trở lui. ‖ ở chấp nê.
Cessio, onis. *f.* sự từ, — bỏ, để lại, sự nhường, — lại.
Cesso, as, avi, atum, are. thôi, giãn việc ra. ‖ ở nhưng, trễ nải, làm biếng. ‖ chơi bời, chậm, — chạp, chậm chơn; ventum cessare, gió lặng; ab opere cessare, nghỉ tay; pluviam cessare, ngớt mưa; cessatum usque adhuc est, người ta đã nghỉ cho đến rày; cessare præliis, thôi việc giặc; — in officio, trễ nải việc bổn phận; — in opere et studio, làm biếng trong sự học sự làm; — si quid potes, nếu ông rảnh việc một ít; — sibi, chơi, chẳng lo việc mình; — in vota precesque, làm biếng lời khấn lời nguyện; — de aliquo detrahere, thôi nói hành; absenti tibi contumelias nunquam cessavit hodiè dicere, hôm nay khi vắng mặt ông thì nó đã nói sỉ nhục cho ông luôn; quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur, sự gì thiếu về phần bổng lộc, thì sự tiết kiệm bổ thêm.
Cesticillus, i. *m.* et
Cesticullus, i. *m.* vel
Cestillus, i. *m.* mũ có bông lót cho dễ đội sự gì nặng.
* Cestrophendona, æ. *f.* ná.
Cestrota, orum. *n.* *pl.* V. Cerostrotum.
Cestrum, i. *n.* chàng thợ tiện. ‖ thứ lao.
Cestus, i. *m.* dây, đai chồng cho vợ ngày sính lễ. ‖ các thứ dây buộc lưng.
Cetaceus, a, um. thuộc về cá voi, — cá lớn.
Cetaria, orum. *n.* *pl.* et
Cetariæ, arum. *f.* *pl.* ao, — hồ, đià, đầm đià nuôi cá lớn.
Cetarius, ii. *m.* hàng cá, kẻ bán cá, kẻ làm nghề cá biển.
Cete. *ind.* *n.* *pl.* V. Cetus.
Ceterus, a, um. V. Cæterus.
Cetosus, a, um. có nhiều cá biển lớn. ‖ thuộc về cá lớn.
Cetra, æ. *f.* cái thuẫn lót da.
Cetratus, a, um. có cái thuẫn lót da.
Cetus, i. *m.* cá voi. ‖ các thứ cá lớn ở trong biển. ‖ tinh tú kia.
Ceu. *conj.* như, — vậy, gần như vậy; ceu verò, ví dầu.
Ceus, i. *f.* N. U. ‖ N. INS.
Ceva, æ. *f.* con bò cái nhỏ có nhiều sữa.
Ceveo, es, ere. ngoắt đuôi mà mừng như con chó.

CH

Chærephyllum, i. *n.* thứ hoa khóm.

Chalatorius, a, um. sự hay giúp cất gánh, — keó gánh lên.
Chalazias, æ. *m.* thứ hột trai cứng như ngọc và có hình như hột mưa đá.
Chalchantum, i. *n.* et
Chalchantus, i. *m.* bạch phàn.
Chalcedon, is. *m.* et
Chalcedonia, æ. *f.* N. U. || cá biển.
Chalcedonius, a, um. thuộc về thành Calcedonia; Chalcedonius lapis, △ thứ mã não thạch.
Chalceos, i. *f.* thảo kia.
Chalcetum, i. *n.* thảo kia.
Chalceus, a, um. bằng đồng, — thau.
Chalcia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt hay việc rèn sắt.
Chalcides, æ *f.* loài cà giông.
Chalcides, um. *f. pl.* đầy tớ gái dân kia.
Chalcidica, æ. *f.* N. P.
Chalcidicum, i. *n.* sân lớn hiệp làm một cùng dinh nha môn.
Chalciæcum, i. *n.* lễ, và chùa bụt nữ Minerva.
* Chalcis, idis. *f.* loài chim bay ban đêm. || loài cà giông độc, rắn mối. || con cá kia. || N. U.
Chalcites, æ. *m.* △ tự nhiên đồng.
Chalcitis, idis. *f.* loài tự nhiên đồng. || thứ hùng huình.
Chalcus, i. *m.* một phần cân đặng phần thứ mười đồng Obolo. || đồng tiền nhỏ lắm đặng phần thứ tám một Obolo.
Chaldæa, æ. *f.* N. P.
Chaldæi, orum. *m. pl.* kẻ ở miền đất Chaldæa.
Chaldæus, i. *m.* thầy bói, thầy bằng trời.
Chaldæus, a, um. et
Chaldaicus, a, um. thuộc về miền đất Chaldæa.
* Chalo, as, avi, atum, are. hạ xuống, đem tới, kê, — lên.
Chalta, æ. *f.* thứ thoại thảo hoa.

* Chalybs, ybis. *m.* thép, — sắt.
Chamæacte, es. *f.* thứ ô xà dược.
* Chamæcerasus, i. *f.* △ cây anh đào nhỏ.
Chamæcissus, i. *f.* rau má. △ liên tiền thể.
Chamæcyparissus, i. *f.* △ thảo hao.
Chamædaphne, es. *f.* △ dương giác thứ, nhúc môi.
Chamædrys, yos. *f.* △ long đảm thảo.
Chamæglycimerides, æ. *m.* cá kia.
Chamælea, æ. *f.* thảo kia.
* Chamæleon, ontis. *m.* con cút, cắc ké; species chamæleontis, cá kè.
* Chamæleon, onis. *m.* thảo kia.
Chameleos, is. *m.* thứ con cua.
* Chamæleuce, es. *f.* △ khoản đông hoa.
Chamæmelum, i. *n.* hoa cúc.
Chamæmyrsine, es. *f.* cây sim.
Chamæmyrsinus, a, um. thuộc về cây sim.
Chamæpeloris, dis. *f.* loài cá có ốc.
Chamæpeuce, es. *f.* thảo kia.
Chamæpitis, yos. *f.* thứ đãm thảo.
Chamæplatanus, i. *f.* △ bạch dương thọ.
Chamærrhipes, um. *f.* loài cây chà là nhỏ.
Chamæsyce, es. *f.* loài xương rồng.
Chamætera, æ. *f.* et
Chamæteris, idis. *f.* đầy tớ gái. || hình người nữ làm tôi.
Chamætrachæa, æ. *f.* cá kia có ốc.
Chamæxylon, i. *n.* et
Chamæzelon, i. *n.* ngũ trảo. || △ sơn miêu nhi nhãn.
Chamos. *m.* bụt kia.
Chamus, i. *m.* hàm khớp, hàm thiết.
Chananæa, æ. *f.* miền đất.
Chananæus, a, um. et
Chananitis, idis. *f.* thuộc về đất Chananæa.
Channe, es. *f.* cá biển kia.
Chaones, um. *m. pl.* N. H.
Chaonia, æ. *f.* miền đất.

Chaos. *n. ind.* hỗn độn. || vực, sự tối tăm.
Chara, æ. *f.* rễ kia nên ăn cùng sữa.
Charachatus, a, um. có choái mà đỡ.
Characacias, æ. *f.* thứ choái, thứ cây nứa làm choái cây nho. || thứ xương rồng.
Character, eris. *m.* dấu, chữ. || bổn tính, phong thể, phong hóa. || cách làm, cách viết.
* Charax, acis. *m.* choái.
* Charisia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ kia.
* Charisma, atis. *n.* ơn.
* Charistia, orum. *n. pl.* lễ kính, — mừng nhau và cho của lễ nhau, cùng đơm tế quải lạy ông bà cha mẹ.
Charitas, atis. *f.* sự yêu, — mến, nhơn đức yêu mến, nhơn ái, lòng thương, — mến, tình ngãi, sự sốt sắng; charitas liberorum patriæ, nhơn ái cho con cái cùng quê vức mình.
* Charites, um. *f. pl.* bụt nữ là ba chị em hay sự xinh sự tốt.
Charitoblepharon, i. *n.* cây kia.
* Charon, onis. *m.* bụt hay đưa đò mà qua âm phủ. || sự chết. || N. H.
Charoneus, a, um. et
* Charonacus, a, um. thuộc về bụt Charon.
* Charta, æ. *f.* giấy. || sách, sổ —, thơ, trang, — sách, tờ giấy, dát; charta plumbea, dát chì; — bibula, giấy dậm. || bià; charta virgo, sách, thơ chẳng có ai sao lại; — epistolaris, thơ, giấy viết thơ; — docta et laboriosa, sách thông thái và có công lắm; — dentata, bài châm chích; — inepta, bài hèn; — anus, sách cũ, giấy cũ.
Chartaceus, a, um. et
Chartarius, a, um. thuộc về giấy, bằng giấy; chartarius calamus,

cày viết; chartaria officina, nhà làm giấy, kho giấy, nhà giấy.
Chartarius, ii. *m.* kẻ bán giấy.
Charteus, a, um. V. Chartaceus.
* Chartophylacium, ii. *n.* tủ sách.
Chartula, æ. *f.* *dim.* Charta. giấy bồi, giấy nhỏ, miếng giấy.
Chartularius, ii. *m.* kẻ giữ sổ sách.
Charus, a, um. V. Carus.
Charybdis, is. *f.* vực thẳm sâu trong biển kia. ‖ sự khốn nạn dữ lắm; e Scyllâ in Charybdim incidere, vel incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim, cực lòng nên phải biến dời, biến dời lại phải một nơi cực lòng.
* Chasma, atis. *n.* lỗ, hầm rộng, vực sâu.
Chaus, i. *m.* con chó sói dữ lắm. △ lang. ‖ hỗn độn.
* Chelæ, arum. *f.* *pl.* gọng cua. ‖ đất đập, bờ đập. ‖ cái kéo, kềm. ‖ móng chơn loài vật. ‖ nơi hai lông mày hiệp nhau. ‖ mũi biển kia.
* Chelidium minus. *n.* thứ huỉnh liên. △ hà thủ ô.
Chelidon, onis. *f.* con én. ‖ chelidon quædam cujus nidus in magno pretio est, con yến.
* Chelidonia, æ. *f.* huỉnh liên. ‖ hột trai kia gặp trong tổ con én.
* Chelidonias, æ. *m.* gió tây. ‖ loài con rắn độc.
* Chelidonius, a, um. thuộc về con én.
Chelone, es. *f.* con rùa. ‖ đồ giặc kia.
* Chelonia, æ. *f.* hột trai kia.
* Chelonia, orum. *n.* *pl.* V. Tolleno. ‖ dây cột đồ trong tàu, dây kéo gánh. ‖ quai sắt kéo gánh.
* Chelonites, æ. *m.* et
Chelonitis, idis. *f.* hột trai kia.
* Chelonium, ii. *n.* đồ chạm trên đầu cột nhỏ hơn. ‖ mu rùa.
* Chelonopagus, a, um. kẻ hay ăn con rùa.

* Chelydrus, i. *m.* con rắn nước.
* Chelys, yos. *f.* con rùa. ‖ đờn kìm kia.
* Chenalopex, icis. *f.* et Chenelops, is. *f.* loài con ngỗng quỉ quyệt lắm.
Cheneros, tis. *f.* loài con ngỗng rừng.
* Chenoboscium, ii. *f.* chuồng con ngỗng.
Chenomychon, i. *n.* thảo kia con ngỗng ghét lắm.
† Chenopus, odis. *f.* △ hoả thể.
Cheramides, æ. *m.* hột trai kia.
* Chernites, æ. *m.* đá kia có hình như ngà.
* Chersina, æ. *f.* con ốc. ‖ rùa kia.
* Chersonesus, i. *f.* tên chỉ nhiều nơi, tên thuộc về nhiều miền đất.
Chersydrus, i. *m.* con rắn hay sống trên đất và dưới nước.
Cherub. *ind.* vel
Cherubim. *ind.* *m.* thiên thần Cherubim.
Chia, æ. *f.* hang, hầm, lỗ, bẹo.
Chiaficus. *f.* chuối kia ngon lắm.
Chiaterra, æ. *f.* bạch thổ làm cho trơn da.
* Chiliarchus, i. *m.* quan chánh cai một ngàn binh ngựa.
* Chilias, adis. *f.* một ngàn.
Chiliastæ, arum. *m.* *pl.* phe kia lạc đạo.
Chiliodyname, es. *f.* △ bạch tiển bì.
Chilo, onis. *omn.* *gen.* kẻ có môi miệng lớn. ‖ tên người quân tử kia.
Chimera, æ. *f.* yêu tinh kia. ‖ mơ màng sự vô ích, thấy sự quái.
Chimerinus, i. *m.* △ nam đai. △ đông chí quyện, vòng ma yết cung.
China, æ. *f.* nước đại minh, — đại thanh; radix chinæ, phục linh; — chinæ rubra, thổ phục linh; — chinæ alba, bạch phục linh.

Chinensis, *m.* *f.* se. *n.* is. thuộc về nước đại minh.
* Chiragra, æ. *f.* bịnh nhức tay.
* Chiragricus, a, um. kẻ mắc bịnh nhức tay.
Chirembolum, i. *n.* tay ra dấu. V. Manumissio.
* Chiridota tunica. *f.* aó có tay dài, aó rộng tay.
Chirographarius, a, um. chirographarius creditor, chủ trái cầm tờ khế riêng mà thôi; — debitor, kẻ mắc nợ làm tờ riêng mà thôi.
* Chirographum, i. *n.* et
Chirographus, i. *m.* tờ khế, văn khế. ‖ thủ kí.
* Chiromantia, æ. *f.* phép nghề coi chỉ tay.
Chironia, æ. *f.* thường sơn đại.
Chironia vitis. *f.* dây leo kia.
Chironomia, æ. *f.* cách phết giữ tay tướng diện khi đi hay là khi nói hay là múa hát.
* Chironomon, onis. *m.* kẻ làm cách điệu.
* Chironomus, a, um. kẻ biết giữ tay cho phải phép, kẻ làm cách điệu cho phải lẽ. ‖ thầy dạy múa hát.
* Chirotheca, æ. *f.* bao tay.
* Chirurgia, æ. *f.* nghề ngoại khoa, nghề chích.
Chirurgicus, a, um. thuộc về sự chích.
Chirurgus, i. *m.* thợ giác, thầy ngoại khoa, — chích.
Chius, ii. *m.* cách đánh cờ. ‖ ve rượu Chio. ‖ N. INS. ‖ N. U.
Chius, a, um. thuộc về cù lao Chio.
* Chlamydatus, a, um. mặc aó dài ngoài, mặc áo ngoài.
* Chlamydula, æ. *f.* et
Chlamys, idis. *f.* aó ngoài.
Chlorion, onis. *m.* con chim kia.
* Chloris, idis. *f.* bụt nữ hay bông hoa. ‖ tên người nữ.
Chlorites, æ. *m.* hột trai xanh.

Choaspes, is. *m.* N. P.
* Choaspites, æ. *m.* hột trai kia.
* Chodchod. *ind.* vel Chorchor. các thứ đồ quí trọng hay là đồ thêu có hình cái thuẫn hay là vẩy cá.
Chœmis, is. *f.* chừng bốn dặm đàng.
Chœnica, æ. *f.* V. Chœnix.
Chœnicium, ii. *n.* tum xe. ‖ đồ thợ giác.
Chœnix, icis. *f.* bình, đồ chứa đặng sáu ve. ‖ đồ cân đặng hai cân một phần. ‖ nửa giạ lúa. ‖ cùm. ‖ đồ thợ giác.
Chœras, dis. *f.* bịnh vắt khăn, bịnh trang nhạc. △ loã má đao. ‖ heo nái.
Chœrogryllus, i. *m.* con nhím.
Chola, æ. *f.* hột trai xanh. ‖ đàm xanh.
* Cholera, æ. *f.* bịnh xung, xung khí. ‖ bịnh dịch khí. ‖ đau bão.
Cholera, æ. *f.* máng xối.
Cholericus, a, um. kẻ mắc xung, xung khí. ‖ đau bão.
Choliambi, orum. *m. pl.* phép văn thi.
Choloe, es. *f.* N. U.
* Choma, atis. *n.* đập, bờ đập.
* Chomer. *ind.* đồ lường lớn.
Chondrille, es. *f.* et
Chondrillum, i. *n.* khổ thể rừng. △ khổ mãi thể.
Chondris, itis. *f.* thứ bạch tiễn bì giả.
Chondros, i. *m.* hột nhũ hương. ‖ ruột kia. ‖ cốt mềm.
* Choragium, ii. *n.* chái áng bội bè. ‖ đồ hát bội. ‖ sự dọn trọng thể. ‖ máy kia trong đờn phong kìm.
* Choragus, i. *m.* kẻ trả công cho hát bội, thầy hát bội, chủ hát bội.
* Choraula, æ. *f.* et
* Choraules, æ. *m.* kẻ thổi quyển, — kèn cho người ta múa hát.
* Choraulistria, æ. *f.* người nữ múa hát tốt, nữ giỏi múa hát.

* Chorchor. V. Chodchod.
Chorda, æ. *f.* dây đờn. ‖ dây mực tàu. ‖ dây; chordas experiri, — prætentare, — tentare, gẩy đờn mà thử dây có rập hay là chăng; — tangere, gẩy đờn; chordis socianda verba, ca hát muốn hiệp làm một với đờn kìm.
Chordapsum, i. *n.* bịnh bão trong ruột non.
Chordum, i. *n.* cỏ thứ hai khi đã làm cỏ nhứt. ‖ thứ lúa mì.
Chordus, a, um. sự hay sinh muộn, đã muộn; chordum frumentum, lúa muộn.
Chorea, æ. *f.* sự múa; choreas agere, tiêu thiều nhạc vũ, ca vũ, nhạc vũ; ordo choreas agentium, hàng kè.
Choreus, i. *m.* phép văn thi như ārmā.
Chorium, ii. *n.* đá chồng trên đá. ‖ đám hát. ‖ da kia trong óc. ‖ nhau, bào tử.
Chorobates, æ. *m.* đồ thiên văn, thước đo sự bề cao nơi nào. ‖ đồ làm bản đồ. ‖ cây như đòn cân mà làm máng nước.
* Chorocytharista, æ. *m. f.* et
Chorocytharistes, æ. *m. f.* kẻ gẩy đờn.
* Chorographia, æ. *f.* họa đồ một chỗ.
† Chorographus, i. *m.* kẻ làm họa đồ chốn nào.
Chorostates, æ. *m.* kẻ hát, kẻ xướng hát.
Chors, ortis. *f.* sân nuôi loài vật.
Chorsia, æ. *f.* N. U.
Chortacana, æ. *f.* N. U.
Chortalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về sân.
Chorteus, i. *m.* áo thô kẻ quê mùa.
Chortinum, i. *n.* dầu cỏ héo, hay là dầu cỏ ống.
Chorus, i. *m.* hội kẻ múa hát, hội kẻ hát. ‖ đông đần, hội nhiều người. ‖ tấn tuồng. ‖ chorus novem Angelorum, chín phẩm thiên thần, chín đấng thiên thần.

Chrestologia, æ. *f.* cách nói dịu dàng ngoan ngùy.
* Chrestum, i. *n.* thứ khổ thể.
Chria, æ. *f.* văn chương vắn vỏi. ‖ lời bụt phán như tiên tri. ‖ lịnh.
Chrisma, atis. *n.* sự xức, xức dầu.
Christianè. *adv.* cách xứng đạo thánh.
Christianismus, i. *m.* sự giữ đạo Đức Chúa Jeju.
Christianitas, atis. *f.* V. Christianismus. ‖ sự làm thầy đạo.
Christianizo, as, are. giữ và xưng đạo Đức Chúa Jeju.
Christianus, a, um. et
Christicola, æ. *m.* kẻ thờ phượng Đức Chúa Jeju Khirixitô, bổn đạo, giáo hữu, giáo nhơn, Da tô giáo nhơn.
Christus, i. *m.* đấng đã chịu xức dầu thánh. ‖ tên Đức Chúa Jeju.
* Chroma, atis. *n.* cách hát hay là đờn bởi giọng trầm lên giọng óc. ‖ sắc, hình vẽ. ‖ lẽ giả, hình lẽ, lẽ đưa. ‖ sự gì sáng.
† Chrombus, i. *m.* cá kia.
† Chrombis, is. *m.* cá kia.
* Chronica, orum. *n. pl.* kí, sử kí, sách sử.
Chronicus, a, um. thuộc về sử kí; chronici libri, sách sử; — morbi, bịnh thì khí, bịnh tứ thì.
Chronisso, as, are. đứng lại, ở lại, ở lại một ít lâu.
Chronographia, æ. *f.* kí, sử kí.
Chronographus, i. *m.* kẻ chép sử, sử thần.
Chronologia, æ. *f.* sự biết sử kí, — các thì, — các việc đã có trong các đời.
Chronologus, i. *m.* kẻ làm sách sử các thì các đời, kẻ biết các việc đã có trong các đời.
Chronosticum, i. *n.* phép văn thi.

Chrysalis, idis. *f.* nhộng.
Chrysanthemum, i. *n.* hoa nắc nẻ. ‖ thứ thoại thảo hoa. ‖ △ đồng lao thể, cúc tầng ô.
Chrysaopis, idis. *f.* hột trai sắc vàng.
Chryse, es. *f.* N. INS. ‖ nước Nhựt Bổn.
* Chryselectrum, i. *n.* lạp phách.
* Chrysendeta, orum. *n. pl.* bình hoa mĩ bằng vàng cùng hột trai.
* Chrysites, æ. *m.* hột trai sắc vàng.
Chrysitis, dis. *f.* mật dà tăng. ‖ △ kê minh thảo.
* Chrysoberyllus, i. *m.* hột trai sắc vàng.
* Chrysocolla, æ. *f.* hàn the. ‖ thứ đá kia. ‖ thứ thạch lục.
* Chrysocome, es. *f.* △ kê minh thảo.
* Chrysolachanum, i. *n.* △ khổ thể, yên chỉ thể.
* Chrysolampis, idis. *f.* hột trai ban đêm hay sáng như lửa.
* Chrysolitus, i. *m.* hột trai kia.
* Chrysomelum, i. *n.* △ mộc qua.
Chrysopastus, i. *m.* V. Chrysopterus.
Chrysophis, dis. *f.* hột trai sắc vàng.
Chrysophysium, ii. *n.* nơi rửa vàng.
Chrysopolis, is. *f.* N. U. ‖ mũi biển kia. ‖ cỏ kia hay đốt.
Chrysoptasus, i. *m.* et
Chrysopterus, i. *m.* hột trai xanh và vàng.
* Chrysorophus, a, um. rầm thượng đã thếp vàng, lá mái thếp vàng.
* Chrysorrhoas, æ. *m* sông chở vàng. ‖ N. F.
Chrysum, i. *n.* cá biển có vảy vàng. ‖ đỏ trứng gà.
* Chus. *ind.* N. H. ‖ đồ lường kia.
Chyamus, i. *f.* V. Colocasia.
Chydæa, æ. *f.* thứ cây kè hay là cây chà là.
* Chydæus, a, um. hèn, phàm —, thường. ‖ thuộc về cây kè.
* Chydræa, æ. *f.* thứ cây kè.

Chylus, i. *m.* phẩn, vị nhứt của ăn khi đã tiêu rồi hay nuôi xác ta.
Chymia, æ *f.* phép chia ra và xét các phần các xác các vật.
Chytra, æ. *f.* nồi, trã. ‖ bắt tai và hôn người ta.
Chytrinda, æ. *f.* cách chơi chạm giò.
Chytropoda, æ. *f.* nồi ba chơn. ‖ kiềng.
Chytropodium, ii. *n.* V. Chytropoda.
Chytropus, odis. *m.* siêu ba chơn. ‖ kiềng, rế, hòn núc.

CI

Ciampa, æ. *f.* nước Thuận Thiềng.
† Cibalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đồ ăn, của nên ăn.
Cibaria, orum. *n. pl.* đồ ăn, của —, lương thực. ‖ của muông chim ăn ; præbere cibaria alicui, nuôi người nào, cho đồ ăn.
Cibarium, ii. *n.* của ăn, đồ nuôi xác. ‖ thứ cám thô lắm.
Cibarius, a, um. sự hay nuôi dưỡng, đồ nên ăn, sự gì thuộc về của ăn. ‖ sự hèn, phàm —, nhẹ giá ; homo cibarius, người làm thuê làm mướn cho đặng ăn ; cibaria res, của nuôi miệng.
Cibatus, ûs. *m.* của ăn uống, thịt.
Cibicida, æ. *m.* V. Lucro.
Cibo, as, avi, atum, are. nuôi, nuôi nấng, — dưỡng, cho ăn.
Ciborium, ii. *n.* chén, bát, — uống, bình Ciborio. ‖ lá đậu kia.
Cibus, i. *m.* của ăn, đồ —, thịt, thịt cá. ‖ tiệc, bữa ăn; cibis nunquam contentus, kén ăn ; — ægrè se habere, phạm thực ; cibus parabilis, của ăn đơn sơ ; cibos sumere, cầm thực ; cibis afferre sibi nocumentum, trúng thực ; cibus acutus, — exquisitus, của mĩ vị ; — gravis, của ăn cứng ; — facilis, của dễ ăn ; cibum peragere, — perficere, tiêu đồ ăn ; justum cibi modum sumere, ăn vừa đủ ; deficiente cibo perire, chết đói ; in cibo est homini, người ta quen ăn, người ta dùng.
Cicada, æ. *f.* ve ve, con ve. ‖ cantus cicadæ, ve ngâm, ve kêu, ve tâu. ‖ △ trách thiền. ‖ con ve vàng kẻ sang trọng đặt trên tóc.
Cicatrico, as, avi, atum, are. làm dấu, — vít tích, lằn. ‖ vít nhíp miệng lại.
Cicatricosus, a, um. có nhiều vít tích.
Cicatricula, æ. *f.* vít nhỏ.
Cicatrix, icis. *f.* vít, — tích, dấu tích ; cicatrix obducta, vít nhíp miệng lại, vít lành ; cicatricem refricare, vít tích lành nứt lại ; malè obducta cicatrix, redit in vulnus, vít tích chưa nhíp miệng lại cho trọn thì sinh dấu tích lại.
Ciccum, i. *n.* múi trái lựu, vỏ cam.
Ciccus, i. *m.* con châu chấu nhỏ.
Cicer, eris. *n.* đậu ván.
Cicera, æ. *f.* thứ đậu ván.
Cicercula, æ. *f.* thứ đậu ván. ‖ △ sơn mộc trĩ. ‖ tàm đậu.
Cicerculum, i. *n.* xích thổ.
Cicerus, i. *m.* loài cà giông.
* Cichoreum, i. *n.* et
Cichorium, ii. *n.* △ khổ mãi thể ; cichorium constantinopolitanum, nam đại kích.
Cici. *ind.* thứ đủ đủ tiá.
Cicilindrum, i. *n.* gia vị kia.
Cicindela, æ. *f.* con đốm đốm.
Cicinus, a, um. thuộc về đủ đủ tiá.
Cicinum oleum, i. *n.* dầu đủ đủ tiá.
Ciconia, æ. *f.* loài con cò. ‖ đồ múc nước. ‖ sự nhướng cổ mà nhạo người ta.
† Cicuma, æ. *f.* loài chim cú.
Cicur, uris. *omn. gen.* et
Cicuratus, a, um. loài thuần. ‖ hiền, dễ dạy dỗ.
Cicurio, is, ire. túc như gà trống.

Cicuro, as, avi, atum, are. làm cho thuần.
Cicus, i. *m.* V. Ciccum.
Cicuta, æ. *f.* △ đinh tử thảo. △ bá bá đinh dẹp. ‖ ống quyển. ‖ một lóng.
Cicutaria, æ. *f.* △ dã hồ.
† Cidaris, is. *f.* mũ vua hay là thầy cả. ‖ mũ, nón, đồ lúp đầu, khăn bịt.
Cidarum, i. *n.* thứ ghe hải.
Cieo, es, civi, citum, ere. giục, xui —, chọc, trêu —. ‖ vái, kêu, — đến, đòi. ‖ làm cực, — rầu rĩ, chọc giận. ‖ đuổi, xô, — ra. ‖ chia ra; eretum non citum, gia tài chưa chia ra.
Cilibantum, i. *n.* et
Cilibanum, i. *n.* bàn hay là tủ tròn.
Cilicia, æ. *f.* miền đất.
Cilicinus, a, um. dệt bằng lông con dê.
Cilicium, ii. *n.* aó nhặm, đồ dệt bằng lông con dê.
Cilium, ii. *n.* lông nheo.
Cilix, icis. *omn. gen.* thuộc về Cilicia.
* Cillibantes, um. *m. pl.* giá để cái thuẫn.
† Cillo, onis. *m.* kẻ gẩy đờn. ‖ kẻ làm chênh chòng, ở cách vô phép.
Cilo, onis. *m.* kẻ có đầu và trán nhọn.
Cima, æ. *f.* ngọn cỏ.
Cimbri, orum. *m. pl.* N. H.
* Cimeliarcha, vel Cimeliarches, æ. *m.* kẻ giữ của cải nhà thờ, hay là giữ của gì lạ qúi trọng.
* Cimeliarchium, ii. *n.* chái nhà thờ, nhà để các đồ qúi trọng.
* Cimelium, ii. *n.* của, đồ qúi trọng.
Cimex, icis. *m.* con rệp.
Cimile, is. *n.* thau rửa tay.
Cimmerii, orum. *m. pl.* N. H.
Cimolis, idis. *f.* N. U.
Cimolius, a, um. bạch thổ.

Cinædias, æ. *f.* đá kia ở trong đầu con cá.
Cinædicus, a, um. et
Cinædus, a, um. kẻ hoang đàng, hoang hủy, xấu nết, mê chơi ác.
Cinamomum. V. Cinnamomum.
Cinara, æ. *f.* rau kia. ‖ thứ đờn kia.
Cinasonus, i. *m.* trâm cài.
Cincinatus, a, um. có tóc mai; cincinata stella, sao chổi.
Cincinulus, i. *m.* tóc mai nhỏ.
Cincinnus, i. *m.* tóc mai; cincinni orationis, lời văn hoa.
Cincticulus, i. *m.* khăn, đồ vấn mình mẩy, hay là buộc lưng.
Cinctorium, ii. *n.* đai.
Cinctura, æ. *f.* dây nịt lưng.
Cinctus, ûs. *m.* V. Cinctorium. ‖ thứ chăn.
Cinctus, a, um. lính đã xăn áo cho sẵn mà đánh giặc.
Cinefacio, is, ere. làm cho ra tro.
† Cinefactio, onis. *f.* sự làm cho ra tro.
Cinefactus, a, um. đã ra tro.
Cineraceus, a, um. sắc tro, luốc luốc, mốc mốc.
Cinerarium, ii. *n.* mồ mả. ‖ bình đựng tro xác chết.
Cinerarius, ii. *m.* kẻ làm nghề cắt tóc, vậ làm tóc quăn.
Cinericius, a, um. thuộc về tro, màu bầu bí, xám tro, sắc xám, xám xám.
Cinerosus, a, um. đầy tro, có nhiều tro.
Cingo, is, xi, ctum, ere. đóng nịt, nịt lưng, buộc, thắt lưng, mặc áo, bịt. ‖ vấn, vận, vây; femorali se cingere, vận quần; obsidione cingi, bị trùng vây. ‖ đưa, — đón; cingere castra vallo, đào hào xung quanh dinh trại; — urbem copiis, đem binh vây thành; ense latus cinxit, người mang gươm; cingi odiis, mắc phải mọi người ghét; — cum aliquo, đã giao cùng ai; — armis, cầm, mang khí giái. ‖ cingi, chịu binh vực, — bàu chữa, — cứu lấy, hiệp làm một, chịu cột làm một.
Cingula, æ. *f.* thắng đái.
Cinguli, orum. *m. pl.* các đàng chỉ vẽ trên bầu trời.
Cingulum, i. *n.* dây, đai, dải; cingulum religiosorum, dây dòng; — femoralis, dải quần; — militare, đai. ‖ nhẫn. ‖ quờn, chức quan. ‖ dây lưng, dây thắt lưng; cingulum quo cinguntur nobiles et litterati, dây thao; — præfectorum, đai vàng; cingulo spoliare, cất chức; cingulum orionis, tinh tú kia.
† Cingulus, a, um. ốm dưới bụng.
Ciniflo, onis. *m.* kẻ thổi trong tro. ‖ kẻ mai tóc. ‖ kẻ giúp việc nhà bếp. ‖ kẻ hay đi ăn từng nhà người ta. ‖ kẻ trêu chọc.
Ciniphes, um. *m. pl.* thứ con muỗi hay cắn dữ lắm.
Cinis, eris. *m.* tro, bụi tro; dies cinerum, lễ tro. ‖ mồ mả, sự chết, kẻ chết; cineri alicujus dare pœnas, chịu phạt vì đã phạm mồ mả người ta; — fidem servare, ở trung trực dầu khi người ta đã chết rồi; — alicujus dolorem inurere, làm cực cho ai cho đến trong mồ mả người ấy; — suprema ferre, cất đám ai; cinis dummodò absolvar, miễn là tôi đặng chôi lấy mình khi chết rồi; post cineres decus, chết rồi thì đặng vang hiển.
Cinnabari. *ind.* et
Cinnabaris, is. *f.* son, đơn sa, ngân châu.
Cinnameus, a, um. có mùi nhục quế.
Cinnamomum, i. *n.* cây nhục quế. ‖ nhục quế, quế bì. ‖ loài cây hình như cây nhục quế.
Cinnus, i. *m.* tóc mai. ‖ chả, nhiều

đồ ăn lộn nhau. || nước hay là thuốc chế, — pha. || mí con mắt.
* Cynira, æ. *f.* thứ đờn dùng khi cất xác.
Cio, is, ivi, itum, ire. V. Cieo.
Cippus, i. *m.* đá vun đống, đất vun, cột thích chữ hay là chẳng có chữ mà nhắc lại sự gì. || nọc trồng làm chông. || cùm, trăng.
Circa. *præp.* cai accusativo. gần, kề, xung quanh, ước chừng, định —, đổ. || trên, bên.
Circà. *adv.* xung quanh, đổ, gần.
Circæa, æ. *f.* hoa mồng gà.
Circæum, i. *n.* vel
Circæium, ii. *n.* thảo độc kia.
Circanea, æ. *f.* chim diều.
Circator, oris. *m.* V. Circitor.
Circensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về áng hát bội, — nhà chung mà chơi.
Circinatio, onis. *f.* vòng cái khuynh làm. || vòng tinh tú. || circinationem facere, — currere, — peragere, làm vòng mình cho trọn cho cùng.
Circinatò. *adv.* cách tròn, hình vòng.
Circino, as, avi, atum, are. làm tròn, lấy cái khuynh làm vòng. || xây quanh; circinare auras, bay xây quanh trên không; — in orbem ramos, chang cây.
Circinus, i. *m.* cái khuynh.
Circiter. *præp.* cai accusativo. độ, đổ, ước chừng, bên, trên, gần, kề.
Circiter. *adv.* xác mấy, bờm thờm, đổ, sảo lược, — qua, sơ, sơ sơ.
Circitor, oris. *m.* kẻ bán hàng. || quân tuần.
Circitores, um. *m. pl.* hai ngôi sao kia.
Circius, ii. *m.* gió bấc.
Circlus, i. *m.* V. Circulus.
Circos, i. *m.* chim mồi. || hột trai kia.
Circueo, is, ivi, itum, ire. V. Circumeo.
Circuitio, onis. *f.* việc đi xung quanh. || đàng tắt. || đàng, chặng đàng cần kíp mà đi xung quanh chốn nào. || đàng có câu lơn hay là tầng nhà. || lời nói quanh, — nói xa; circuitione nihil usus est, người đã nói cách đơn sơ.
Circuitor, oris. *m.* V. Circitor.
Circuitus, ûs. *m.* nơi tròn, nơi hình vòng, nơi đi xung quanh. || sự nói quanh co, nói xa, nói nhiều lời. || trường chạy; circuitus febrium, cơn rét. || một giáp.
Circuitus, a, um. đã rào xung quanh, đã làm vòng, đã đi xung quanh.
Circulatìm. *adv.* từng phiên, luân phiên. || xung quanh.
Circulatio, onis. *f.* việc quanh, sự làm vòng, đi xung quanh. || trường chạy. || sự chảy.
Circulator, oris. *m.* et Circulatrix, icis. *f.* kẻ múa chén, kẻ leo dây, kẻ nói hay là làm sự gì chơi cho người ta vui cười. || kẻ nói lẽ trái có hình sự thật; lingua circulatrix, lưỡi hay nói hành.
Circulatorius, a, um. thuộc về kẻ múa chén; circulatoria jactatio, sự khoe khoang mình qúa.
Circulo, as, avi, atum, are. rào xung quanh, đem xung quanh, vây. || xem ngang xem ngửa. || làm nghề múa chén; circulare totis castris, tựu đông đắn trong trại.
Circulor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm nghề chơi bời như kẻ múa chén leo dây, nói giễu cợt cho người tuôn đến. || khoe mình, — tài, — trí.
Circulus, i. *m.* vòng, — tròn. || hội. || hoa tai, vòng tay, hột trai mang cổ; circulus perfectus, giáp vòng; — ferreus, khoen sắt; circulus vimineus, nén mây; — canistri, nẹp thúng; circulis aliquid stringere, đóng niền; luna quodam circulo lucido cincta, trăng có quầng; circulus quidam in petaso positus, sua nón; circulus cophini, vành thúng; circulum ducere, vòng quanh; phrases circulo dividere, vòng câu; funiculi in circulum replicati ad aliquid immittendum, khuy.
Circum. *præp.* cai accusativo. gần, xung quanh, vây.
Circùm. *adv.* đâu đó, khắp xung quanh, bốn bề; circum circa regionem prospicere, xem khắp phương xung quanh.
Circumactio, onis. *f.* et
Circumactus, ûs. *m.* một vòng, sự xung quanh, đi —, xây vần, — quanh.
Circumadspicio. V. Circumspicio.
Circumaggero, as, avi, atum, are. đắp, vun —, xây —.
Circumago, is, egi, actum, agere. xây, — quanh, — đi, vần chuyển; circumagi, luân đi vần lại. || làm cho xây đi vần lại. || thả; circumagere se, trở mình lại, xây mình lại; — navem, trở buồm tàu; circumegit se annus, năm đã qua rồi.
Circumambulo, as, avi, atum, are. đi dạo xung quanh.
Circumamicto, as, are. che màn xung quanh.
Circumamictus, a, um. đã che màn xung quanh.
Circumaro, as, avi, atum, are. cày đất xung quanh.
Circumaspicio. V. Circumspicio.
Circumcæsura, æ. *f.* V. Circumcisura.
Circumcellio, onis. *m.* kẻ dông dài, hoang đàng, chàng ràng. || kẻ tra soát khắp mọi nơi.
Circumcidaneus, a, um. đã xởn, đã cắt vanh.
Circumcido, is, idi, isum, ere. xởn, xẻo, vanh, cắt —, cắt xung quanh, xén; forcipe circumcidere, cắt rẻo. || cắt, bớt. || cắt bì.

Circumcingo, is, xi, ctum, gere. ví, vây phủ, trùng vây tư bề.

Circumcisè. *adv.* cách cắt lấy các sự trau giồi. || cách thô, — quê mùa. || cách tắt, lời tắt.

Circumcisio, onis. *f.* sự cắt vanh, cắt xén ; Festum Circumcisionis, Lễ cắt bì.

Circumcisitius, a, um. V. Circumcidaneus.

Circumcisorium, ii. *n.* dao cắt rẻo, — vanh. || dao cắt bì.

Circumcisorius, a, um. đồ cắt vanh, — cắt rẻo, thuộc về sự cắt vanh.

Circumcisura, æ. *f.* sự cắt vanh, — rẻo, xén. || sự cắt bì.

Circumclaudo, is, si, sum, ere. rào xung quanh, vây tư bề, ví.

Circumcludo, is, si, sum, dere. rào xung quanh ; circumcludere argento ab labris cornu, bịt sừng bạc, sừng bịt bạc ; — parietibus, xây vách xung quanh.

Circumcolo, is, lui, cultum, ere. ở xung quanh, ở gần.

Circumculco, as, avi, atum, are. đạp xung quanh.

Circumcurrens, tis. *omn. gen.* kẻ chạy xung quanh ; circumcurrens ars, nghề hay gồm mọi sự.

Circumcurro, is, cucurri, cursum, rere. chạy quanh. V. Circumcurso.

Circumcursio, onis. *f.* sự chạy quanh.

Circumcurso, as, avi, atum, are. chạy diễu, — quanh, — khắp mọi nơi, đi xung xăng ; circumcursare villas lecticulâ, đi võng mà thăm các nhà quê mình.

Circumdatio, onis. *f.* sự mặc áo mặc của rực rỡ.

Circumdo, as, dedi, atum, are. vây phủ, — quanh, vi, ví, trùng vây.

Circumdolo, as, avi, atum, are. bào, — trơn, — xung quanh, đẽo.

Circumduco, is, xi, ctum, cere. đem, dắc xung quanh, đi dạo quanh. || gạt, — gẫm, lường gạt ; phỉnh, — phờ. || phá, — hại, — tuyệt. || giãn, dùng dằng, lửng lỉnh ; circumducere ædes aliquem, đem ai đi thăm các phòng các nhà ; — aliquem per dolos, lường gạt người ; — aliquem argento, vọt nặn người ; — cognitionem causæ, giãn việc kiện ra ; — diem, qua cả và ngày.

Circumductio, onis. *f.* sự đem đi xung quanh. || đào hầm, đắp lũy, xây thành. || sự gạt, lường —, mưu kế. || vòng, — tròn sự gì.

Circumductum, i. *n.* câu quanh, lời văn hoa, cách nói khéo.

Circumductus, ûs. *m.* V. Circumductio.

Circumeo, is, ivi, itum, ire. châu lưu, đi quanh, đi xung quanh, đi dạo quanh, tuần. || nói quanh, nói xa, phỉnh, — phờ, lường gạt ; circumire saucios, đi xung quanh viếng kẻ bị dấu ; — agmina, vây binh ; — terga, vây sau lưng ; — aliquem, phỉnh người ; — vigilias, đi tuần.

Circumequito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa và đi xung quanh.

Circumerro, as, avi, atum, errare. đi dông dài xung quanh, đi lạc xung quanh.

Circumferentia, æ. *f.* vòng, — tròn ; circumferentia lunæ, vòng mặt nguyệt.

Circumfero, fers, tuli, latum, ferre. đem xung quanh, đem khắp mọi nơi. || rửa sạch, tắm rửa xác ; merces circumferre, bán dạo ; hùc illùc oculos circumferre, vúc vắc ; circumferre se, trở mình tư bề ; — vinum, cho mọi người uống rượu ; — se esse Cæsarem, rao khắp thế mình là vua Cæsarê ; — prædicatione, rao danh khắp mọi nơi ; — purâ undâ aliquem, tắm rửa ai cùng nước sạch ; circumferri ad nutum alicujus, chìu theo ý người ; — ad nutum licentium, phú mình cho kẻ hứa giá cao hơn.

Circumfinio, is, ivi, itum, ire. làm cùng, — trọn xung quanh.

Circumfirmo, as, avi, atum, are. làm cho vững, — cho chắc xung quanh.

Circumflecto, is, flexi, flexum, tere. đi quanh, — xung quanh, chẳng đi ngay thẳng. || làm dấu như ^. || uốn tròn.

Circumflexio, onis. *f.* et

Circumflexus, ûs. *m.* sự quanh, — co, sự chẳng ngay.

Circumflo, as, avi, atum, are. thổi tư bề, — khắp mọi nơi ; circumflari ab omnibus invidiæ ventis, phải mọi người ghen ghét.

Circumfluo, is, xi, xum, ere. chảy xung quanh. || tuôn đến, tựu tới bởi khắp mọi nơi. || vây, phủ, rào. || phú túc, sung mãn, túc dụng ; circumfluit amnis oppidum, sông chảy xung quanh thành ; — ignis frontem, nó mất cỡ ; circumfluunt undiquè gentes, các dân tứ phương tuôn đến ; — rebus omnibus, vel eos res omnes, nó túc dụng, sung mãn.

Circumfodio, is, fodi, fossum, dere. đào xung quanh.

Circumforaneus, a, um. kẻ bán hàng ngoài chợ.

Circumforo, as, avi, atum, are. khoét, làm lỗ, đục lỗ xung quanh.

Circumfossor, oris. *m.* kẻ đào xung quanh.

Circumfossura, æ. *f.* lỗ, hầm, hào. || sự đào xung quanh.

Circumfrango, is, fregi, fractum, ere. bẻ xung quanh.

Circumfremo, is, ere. gầm xung quanh, kêu ầm ầm xung quanh.

Circumfrico, as, cui, frictum, vel

fricatum, are. cà, cọ, mài xung quanh.

Circumfulgeo, es, si, gere. chói lói, chói loà tư bề.

Circumfundo, is, fudi, fusum, dere. đổ xung quanh. ‖ vây, — phủ; circumfundere hostium agmen, vây phủ binh kẻ nghịch; — aquam ad arborem, tưới cây; — amictu nebulæ, áng mây che phủ; circumfunditur huic multitudo, dân sự tựu xung quanh nó; circumfundi tenebris, mắc sự tối tăm.

Circumfusio, onis. *f.* sự đổ xung quanh.

Circumgelor, aris, atus sum, ari. chịu đông giá, giá rét xung quanh.

Circumgemo, is, mui, mitum, ere. kêu van xung quanh; circumgemit ursus ovile, con gấu gầm xung quanh ràn con chiên.

Circumgesto, as, avi, atum, are. đem xung quanh; circumgestare epistolam, đem thơ khắp mọi nơi.

Circumglobo, as, avi, atum, are. góp xung quanh, vun đống xung quanh.

Circumgredior, deris, gressus sum, gredi. *dep.* vây, — phủ, bao phủ, trùng vây.

Circumito, as, avi, atum, are. lúng liếng; aliquem circumitare, vẩn chơn; circumitare ad aliquid opportunè agendum, láo liếng.

Circumjaceo, es, cui, ere. ở gần, nằm xung quanh, ở xung quanh.

Circumjectus, ûs. *m.* vòng, sự vấn lại, nơi xung quanh.

Circumjicio, is, jeci, jectum, jicere. ném, quăng xung quanh, — tư bề. ‖ vây, — phủ; circumjicere hastam in venientem hostem, phóng lao trên kẻ nghịch khi nó tới; — vallum sarcinis depositis, xây lũy xung quanh đồ đạc đạo binh; circumjecit Deus cœlum rotundo ambitu, Đức Chúa trời đã lập trời tròn.

Circumlambo, is, bi, ere. liếm xung quanh.

Circumlatitius, a, um. sự gì đem đặng xung quanh.

Circumlavo, as, lavi, et lavavi, lavatum, et lautum, vare. rửa xung quanh.

Circumlegens, tis. *omn. gen.* kẻ đi theo bờ, — bãi, lộng.

Circumligo, as, avi, atum, are. léo, đánh —, ràng, — rịt; circumligare ulnis aliquem, hót cổ người; — stupâ lignum, lấy gốc gai mà ràng cây.

Circumlinio, is, vel lino, is, linivi, vel livi, linitum, vel litum, nire, vel nere. xức xung quanh, đổ, bôi xung quanh.

Circumlitio, onis. *f.* sự xức, đổ, bôi xung quanh.

Circumlocutio, onis. *f.* sự nói xa, nói quanh, câu nói quanh.

Circumluceo, es, luxi, cere. soi xung quanh.

Circumluo, is, lui, ere. rửa xung quanh, đổ nước xung quanh, chảy xung quanh.

Circumluvio, onis. *f.* nước lụt tràn ra xung quanh.

† Circumluvium, ii. *n.* chỗ đã nên cù lao vì nước chảy cuộn cuộn.

Circummingo, is, nxi, mictum, gere. đái xung quanh, đi tiểu tiện xung quanh.

Circummitto, is, misi, missum, ere. gởi khắp mọi nơi, gởi tứ phương.

† Circummœnitus, a, um. có thành có lũy xung quanh.

Circummulceo, es, si, sum, cere. giỡn tư bề, rờ rệt, vuốt ve.

Circummunio, is, ivi, itum, ire. xây thành xây lũy xung quanh, xây đắp cho vững vàng.

Circummunitio, onis. *f.* các thứ thành lũy đồn, các việc làm cho đặng vững và khỏi người ta đánh.

Circumnascor, eris, natus sum, sci. *dep.* mọc lên xung quanh.

Circumnavigo, as, avi, atum, are. chạy biển, vượt xung quanh biển.

Circumnecto, is, xui, ctere. buộc, cột, thắt gút xung quanh.

Circumnotatus, a, um. có dấu xung quanh.

Circumobruo, is, brui, brutum, ruere. lấp tư bề.

Circumornatus, a, um. diễu; bursa circumornata, đãy thuà.

Circumpango, is, pegi, pactum, gere. đóng xung quanh.

Circumpavio, is, ire. đập bằng bặn xung quanh.

Circumpecto, is, ere. gạt, phỉnh phờ.

Circumpedes, um. *m. pl.* đầy tớ, chơn tay.

Circumplaudo, is, plausi, plausum, dere. mừng, ngợi khen tư bề.

Circumplecto, is, ere. et

Circumplector, eris, plexus sum, ecti. *dep.* vây tư bề. ‖ lấy, làm chủ, tranh đoạt. ‖ ôm lấy; circumplectuntur tertii vix arborem, dầu ba người ôm lấy cây nầy thì cũng khó; circumplecti patrimonium alicujus, tranh đoạt gia tài người.

Circumplexus, ûs. *m.* sự vấn. ‖ sự ôm lấy.

Circumplico, as, avi, atum, are. vấn vít, — lấy xung quanh.

Circumpono, is, posui, situm, ere. đặt, dọn, soạn xung quanh; circumponere aliquid alteri, đặt sự gì xung quanh sự khác.

Circumpotatio, onis. *f.* sự uống từng phiên.

Circumpoto, as, avi, atum, are. uống xung quanh, — từng phiên.

Circumpurgo, as, avi, atum, are. rửa, quét xung quanh cho sạch.

Circumquaquè. *adv.* khắp xung quanh, khắp mọi nơi.

Circumrado, is, si, sum, dere. cạo xung quanh.

Circumretio, is, ivi, itum, ire. đánh lưới xung quanh.

Circumriguus, a, um. có nước chảy xung quanh, tưới xung quanh.

Circumrodo, is, si, sum, dere. khới, cắn xung quanh, gặm; circumrodo dudùm quod devorandum est, tôi lánh một việc đã lâu song tôi chẳng khỏi mắc nó; circumrodi dente alicujus, phải người ta giột nhẻ lắm.

Circumroro, as, are. chịu dầm xung quanh bởi mù sương.

Circumscalpo, is, psi, ptum, pere. bới, chạm xung quanh.

Circumscarifico, as, avi, atum, are. cắt, chặt da xung quanh.

Circumcindo, is, scidi, scissum, dere. cắt, xé xung quanh.

Circumscribo, is, psi, ptum, bere. viết, chép, kẽ hàng xung quanh. || trồng, lập, đặt mộc bài, hạn, đặt giái hạn, — dấu, làm dấu, chỉ, vây. || gạt, lường —, phỉnh, — phờ. || ngăn, — trở, — đón, làm cho hụt đi. || phá, cấm; circumscribere aliquem virgulâ, lấy roi mà kẽ hàng xung quanh người; aliquem circumscribere, gạt người; circumscribere magistratum, cất quờn chức quan trước kì hạn.

Circumscriptè. *adv.* cách hạn, — lược, — tắt. || cách nói nhằm, — phải, — lịch sự, — giỏi.

Circumscriptio, onis. *f.* mộc bài, giái hạn. || sự chế, sửa lại, bớt ít. || sự rộng, vòng, vấn. || cấm, vạ. || sự gạt, phỉnh; circumscriptio verborum, lời quanh, câu quanh; — temporis, kì hạn.

Circumscriptor, oris. *m.* kẻ lường gạt, dối trá, dỗ dành, bợm.

Circumseco, as, cui, sectum, are. xén, vanh, cắt vanh.

Circumsecùs. *adv.* tư bề, mọi bề, khắp xung quanh.

Circumsedeo, es, sedi, sessum, dere. trùng vây, vây phủ. || ngồi xung quanh, ngồi vây lại.

Circumsepio, is, sepsi, septum, pire. ví, rào xung quanh; circumsepíre armatis corpus, có lính cầm khí giái mà ví mình.

Circumsero, is, sevi, situm, rere. gieo xung quanh.

Circumsessio, onis. *f.* sự vây thành.

Circumsideo, es, sedi, sessum, dere. et

Circumsido, is, ere. trùng vây, ví thành.

Circumsigno, as, avi, atum, are. làm dấu xung quanh.

Circumsilio, is, ire. đánh tư bề, nhảy tư bề.

Circumsisto, is, stiti, stitum, sistere. vây, — phủ, đứng, ở xung quanh.

Circumsono, as, ui, itum, are. kêu lại, dội xung quanh; circumsonat hostes nostrorum clamor, tiếng quân ta dội cho đến binh nghịch; circumsonant his aures meæ, sự nầy ngây tai tôi.

Circumsonus, a, um. hay kêu, hay vang xung quanh.

Circumspectatrix, icis. *f.* người nữ hay xem ngang ngửa, tọc mạch.

Circumspectè, iùs, issimè. *adv.* cách kỉ cang, cẩn thận, có ý.

Circumspectio, onis. *f.* sự cẩn thận, ý tứ, — chỉ, phép tắc, nết na, khôn ngoan, sự suy chăm chỉ, sự lo, — lắng.

Circumspecto, as, avi, atum, are. coi, xem xung quanh, xem khắp xung quanh, xem ngang ngửa. || coi gần và mọi bề, xét gần tư bề; circumspectare defectionis tempus, xét thì tiện cho đặng làm nguy.

Circumspectus, ûs. *m.* sự xem ngang ngửa, — tư bề. || sự suy xét, sự xem.

Circumspergo, is, persi, persum, gere. rắc xung quanh, đổ —.

Circumspicientia, æ. *f.* V. Circumspectio.

Circumspicio, is, spexi, spectum, cere. xem, — xét, coi tư bề, xem ngang ngửa, coi tứ phương. || xem, suy, — xét, xem gần, giữ cho cẩn thận, vì, tây vị, thiên tây; circumspicere rerum proprietates et circumstantias, nhắm thế; — animo, — mentibus, lo chăm chỉ lắm; — se magnificè, yêu chuộng mình lắm; — se prudentis est, suy xét mình là chính việc người quân tử.

Circumstantia, æ. *f.* sự vây, sự xung quanh, vòng, — tròn, sự vấn. || cơ quan; circumstantiæ temporis, thì sự; circumstantia hostium, binh nghịch ở xung quanh.

Circumstatio, onis. *f.* đội binh ở xung quanh mà giữ.

Circumstipo, as, avi, atum, are. et

Circumsto, as, steti, statum, are. đưa, theo, đi —, đứng, ở xung quanh, ví, vây; circumstant nos fata omnia, các sự khốn cực vây phủ ta.

Circumstrepo, is, pui, pitum, pere. làm om sòm xung quanh; circumstrepunt minæ humanam vitam, người ta phải sợ cho mạng sống mình luôn.

Circumstrideo, es, di, ere. vel

Circumstrido, is, di, ere. V. Circumstrepo.

Circumstruo, is, xi, ctum, ere. lập xung quanh.

Circumsudo, as, avi, atum, are. chảy mồ hôi ra tư bề.

Circumsuo, is, sui, sutum, ere. may

viền xung quanh. ‖ vá, may vá.

Circumsurgo, is, surrexi, rectum, ere. đứng dậy xung quạnh, nổi lên xung quanh.

Circumtego, is, xi, ctum, gere. che phủ xung quanh.

Circumtentus, a, um. đã phủ đã che đã trải tứ bề.

Circumtexo, is, xui, textum, xere. đan, dệt xung quanh.

Circumtextum, i. *n.* aó đã viền đồ dệt.

Circumtextura, æ. *f.* viền, dệt xung quanh.

Circumtinnio, is, ivi, itum, nire. đánh tiếng, kêu xung quanh; apes perducet circumtinniendo ære, nó sẽ đánh chiêng mà rủ con ong lại.

Circumtondeo, es, re. gọt xung quanh, cắt tóc xung quanh, xởn tóc.

Circumtono, as, nui, nitum, are. sấm nổi, ầm ầm xung quanh.

Circumtorqueo, es, torsi, rtum, quere. đánh, giún, vấn xung quanh.

Circumtremo, is, mui, mitum, mere. run sợ xung quanh.

Circumtueor, eris, tuitus sum, eri. *dep.* canh giữ xung quanh.

† Circumtumulatus, a, um. đã chôn xung quanh.

Circumvado, is, si, sum, dere. đến bất thình lình, vây, đánh, xông pha, — qua tứ bề; circumvasit barbaros timor, các dân mọi rợ đã sợ khiếp.

Circumvagor, aris, ari. *dep.* V. Circumerro.

Circumvagus, a, um. kẻ dông dài, sự hay xây đi vần lại xung quanh.

Circumvallo, as, avi, atum, are. xây thành, — lũy, đóng cừ xung quanh; circumvallare oppidum, vây phủ thành; circumvallant me tot res, bấy nhiêu sự cực vây phủ tôi.

Circumvectio, onis. *f.* sự chở, xe.

Circumvector, aris, atus, sum, ari. *dep.* et

Circumveho, is, vexi, vectum, here. đem xung quanh.

Circumvehor, heris, vectus sum, hi. *dep.* đi xung quanh; circumvehi equo, cỡi ngựa và đi xung quanh.

Circumvenio, is, veni, ventum, nire. ví, vây, — phủ. ‖ gạt, lường —, phỉnh, — phờ, dỗ dành; circumvenire mœnia urbis vallo et fossâ, đào hào và đóng cừ xung quanh thành; circumvenire ad pedes alicujus, xoắn lại.

Circumventio, onis. *f.* sự gạt, phỉnh, mưu kế, — trí.

Circumventor, oris. *m.* kẻ gạt, kẻ làm mưu chước.

Circumventus, a, um. *part.* Circumvenio. đã vây, — phủ; omni parte circumventus, túng, — tiú; miseriis circumventus, no lòng chịu khó.

Circumversio, onis. *f.* sự xây đi vần lại.

Circumversor, aris, atus sum, ari. *pass.* vel *dep.* xây đi vần lại. ‖ đi xung quanh, xây đi xây lại.

Circumverto, is, ti, sum, tere. đi xung quanh, xây đi. ‖ bắt xây vần. ‖ gạt, phỉnh phờ; circumvertere aliquem argento, vọt nặn bạc người.

Circumvestio, is, ivi, itum, ire. phủ che, vấn xung quanh, cho mặc áo; circumvestire dictis aliquid, dùng lời quanh co mà nói sự gì.

Circumvincio, is, nxi, nctum, cire. buộc, cột, trói xung quanh; circumvincire aliquem virgis, lấy roi đánh người.

Circumviso, is, si, sum, ere. xem xung quanh, xem ngang ngửa, xem khắp phương.

Circumvolito, as, avi, atum, are. et

Circumvolo, as, avi, atum, are. bay xung quanh; circumvolitare limina potentium, năng hầu hạ trong nhà kẻ lớn.

Circumvolvo, is, vi, volutum, ere. quây vấn vít, vấn lấy, xây; circumvolvere se arbore, vấn lấy cây.

Circumvolutor, aris, atus sum, ari. *dep.* lăn mình, lăn mình xung quanh.

Circuo, is, ivi, itum, ire. đi quanh, đi xung quanh.

Circus, i. *m.* sự quây, sự xây, — đi, làm một vòng, sự vấn lấy, vòng tròn, nơi có hình vòng, hình tròn. ‖ thứ chim ưng. ‖ chỗ rộng kia và tròn trong thành Roma để mà chơi; circus candens, ngân hà.

* Ciris, is. *f.* con chim kia. ‖ △ sơn ma tước.

Cirnea, æ. *f.* ve, hũ rượu.

Cirratus, a, um. có tóc mai. ‖ có ren có thuà dưới, có gấu.

Cirri, orum. *m. pl.* mồng con chim.

Cirriger, a, um. kẻ có vá, có tóc trên đầu.

Cirrus, i. *m.* tóc mai. ‖ thuà, ren, gấu aó.

Cirsæa, æ. *f.* cỏ kia.

Cirsium, ii. *n.* △ tử thảo.

Cis. *præpos.* cai accus. bên nầy; cis Euphratem, bên nầy sông Euphratê; — paucos dies, khỏi một ít ngày; — undiquè, bên nọ bên kia.

Ciser, eris. *n.* lúa.

Cisiarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe.

Cisibilites, æ. *m.* thứ rượu ngọt.

Cisium, ii. *n.* xe, xe trạm.

Cispello, is, puli, pulsum, ere. đuổi bên nầy.

Cissanthemus, i. *f.* thảo kia.

Cissarum, i. *n.* V. Cistus.

Cissites, æ. *m.* hột trai kia.

Cissus, i. *m.* thứ dây choại.
Cisybium, ii. *n.* chén gỗ uống.
Cista, æ. *f.* giỏ, rổ, rổ sảo, cái vịt. ‖ hòm nhỏ kẻ bắt thăm đặt tên người nó bàu.
Cistella, æ. *f.* giỏ nhỏ, rổ —.
Cistellarius, a, um. kẻ đem, vác, bưng giỏ.
Cistellatrix, icis. *f.* đầy tớ gái.
Cistellula, æ. *f.* hòm nhỏ, — mang.
Cisterna, æ. *f.* ao để dành nước mưa, ao tích nước mưa.
Cisternimus, a, um. thuộc về ao nước mưa.
Cisthum, i. *n.* cây kia hay sinh mủ kia.
Cistifer, a, um. et
Cistiger, a, um. vel
* Cistophorus, a, um. kẻ đem giỏ, — thúng.
* Cistophorus, i. *m.* đồng tiền có hình người đem vác hay là bưng giỏ, — thúng.
Cistula, æ. *f.* giỏ, thúng nhỏ.
Cistus, i. *m.* lòng bóng, bàng quang. ‖ hột trái oliva. ‖ cây kia.
Citatìm. *adv.* mau, — mắn, tốc tốc.
Citatus, a, um. tior. tissimus. nhẹ, — nhàng, lẹ làng, bức, bước tới; citatus equus, ngựa tế; — vultus irâ, mặt nóng giận; — pulsus, mạch chạy mau lắm; citatior pennâ, — euro, mau hơn tên bắn, mau hơn gió; — imbribus amnis, nước mưa đã làm cho nước sông ra lớn và mạnh hơn.
Citeria, æ. *f.* thứ con bò nhìn có máy cho đặng nói.
Citerior, *m. f.* ius. *n.* oris. bên nầy hơn; citeriora nondùm audiebamus, chúng tôi là kẻ ở gần hơn hết, song chưa tầng nghe các đều ấy.
Citeriùs. *adv.* ít hơn sự phải.
✝ Cithago, inis. *f.* cỏ lùng vực.
Cithara, æ. *f.* thứ đờn kìm, — sát.
Citharicen, inis. *m.* V. Citharista.
Citharis, idis. *f.* V. Cidaris.
Citharisma, atis. *n.* tiếng đờn kìm kia.
Citharista, æ. *m.* kẻ gảy đờn kìm.
Citharistria, æ. *f.* người nữ gảy đờn kìm.
Citharizo, as, avi, atum, are. gảy đờn kìm Cithara.
Citharœdicus, a, um. kẻ gảy đờn kìm, thuộc về đờn kia.
Citharœdus, i. *m.* kẻ gảy đờn kìm.
Citimè. *adv.* mau lắm.
Citimus, a, um. bên nầy gần lắm, gần ta lắm; citima stellis terra, ngôi sao gần đất lắm.
Citò, iùs, issimè. *adv.* chóng, — vánh, giáy, kíp, cho —, tốc, — tốc, tức —, citiùs dicto, mau hơn lời nói; — noto, chóng hơn gió.
Cito, as, avi, atum, are. giục, xui —, làm bức, — cho mau, thôi thúc, thúc tới. ‖ kêu, — đến, đòi, gọi, kêu tên, đòi chứng, dịch ngựa; citare equum, dịch ngựa; — gradum, bước tới; — palmitem, sinh mụt cây; — arinam, làm cho lợi đàng tiểu tiện; — testem in rem aliquam, in aliquâ re, — re aliquâ, — alicujus rei, đòi chứng cớ về sự gì.
Citra. *præp.* cai accus. bên nầy. ‖ vô, chẳng có. ‖ trừ, đừng kể; citra fastidium, chẳng có sự nhàm lờn; — senatûs auctoritatem, chẳng có phép trào đình; — sudorem, mồ hôi chẳng chảy ra.
Citrà. *adv.* bên nầy; citrà paucis millibus, một ít dặm bên nầy.
Citrago, inis. *f.* tía tô.
Citratus, a, um. V. Citrinus.
Citretum, i. *n.* nơi đã trồng cây chanh, vườn cây chanh.
Citreum, i. *n.* trái chanh.
Citreus, a, um. thuộc về cây chanh; citrea mala, trái chanh.
Citrinus, a, um. sắc trái chanh, sắc linh đơn.
Citrò. *adv.* bên nầy; (phải dùng tiếng citrò hiệp làm một cùng tiếng ultrò;) ultrò citròque, bên nọ — kia, bên kia bên nầy, mọi bề.
Citrosus, a, um. V. Citrinus.
Citrum, i. *n.* gỗ cây chanh.
Citrus, i. *f.* cây chanh, thanh yên. ‖ cây kia có mùi như cây chanh mà chẳng sinh trái.
Citus, a, um. *part.* Cio, et Cieo. đã giục, — thôi thúc, — dịch. ‖ lẹ, lẹ làng, nhẹ nhàng, vội vàng.
Civicus, a, um. thuộc về thành, — kẻ ở trong thành, người chính xã; civica bella, giặc loạn, loạn; — corona, mũ triều thiên kẻ đã cứu một người khỏi chết đặng đội; civicum jus, phép nhà nước.
Civilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về người thành, — làng xã, — chính xã. ‖ lịch sự. ‖ thói phép người thành, sự thường, sự gì quen trong thành. ‖ kẻ dân yêu thương. ‖ kẻ khéo ở; civili sermone uti, dùng tiếng dân quen; civilem se ostendere, tỏ mình ra là người lịch sự; civilius illo quid? có sự gì lịch sự hơn phép tắc người ấy?
Civilitas, atis. *f.* sự lịch sự, thói phép tốt lành.
Civiliter. *adv.* theo phép công bình nhà nước. ‖ cách phải, — lịch sự; poscimus ut manduces civiliter, chúng tôi xin ông ăn cho phải phép.
Civis, is. *m. f.* người chính xã, bổn xã; civem asciscere, tục vào sổ bổn xã.
Civitas, atis. *f.* thành, chốn thị thành; civitas regia, chốn kinh đô; — mœnibus cincta, thành; — firmissimè munita, thành đồng, — vàng; platea civitatis, thành trì. ‖ dân trong thành hay là

thuộc về thành. ‖ phương, hướng, chốn, đất, xứ, huyện; civitati aliquem, vel in civitatem aliquem, vel civitate ascribere, vel civitatem alicui impertiri, largiri, vel civitate aliquem donare, tục người vào sổ dân thành; civitatem alicui adimere, — eripere, gạc tên người trong sổ dân thành; civitatibus in reliquis urbes incenduntur, trong các phương khác người ta đốt thành.

Civitatula, æ. *f.* thành nhỏ, làng xã.

Cixius, ii. *m.* con ve ve.

CL

Clabula, æ. *f.* thứ xe. V. Clavola.

Clades, is. *f.* sự hại, thiệt —, tai, — nạn, — vạ, sự phá, — phách, sự đồi tệ, — tàn, sự giết, và các sự khốn nạn lớn.

Clam. *præpos.* cai accus. hay là ablativo. chùng, — lén, trộm; clam vos sunt facinora ejus, những tội quái gở nó đã phạm thì còn kín cho các ông; — patrem, cha nó chẳng biết; — iis, chẳng cho nó hay.

Clàm. *adv.* trộm, chùng, — lén, kín; clàm ferre, giấu sự hờn giận, hẽm lấy kín.

Clamator, oris. *m.* kẻ hay la, hay kêu lớn tiếng, hay nói lắm, hay nói lớn tiếng. ‖ quan đi đòi, đi mời.

Clamatorius, a, um. hay la, hay kêu, hay la chạc chạc.

Clamitatio, onis. *f.* sự la, năng la, kêu lớn tiếng, la om sòm.

Clamito, as, avi, atum, are. năng la, la chạc chạc, la triến miệng, nói lớn tiếng, năn nỉ, kêu van lớn tiếng; caricas clamitare, rao bán chuối khô; clamitare calliditatem, tỏ mưu chước.

Clamo, as, avi, atum, are. la, kêu lớn tiếng, nói —. ‖ kêu tên, gọi, tung hô. ‖ rao, — cả tiếng. ‖ năn nỉ, kêu van cả tiếng; clamare se civem, xưng mình là người bổn xã.

Clamor, oris. *m.* sự la, kêu om sòm. ‖ sự mừng, ngợi khen, tung hô. ‖ sự xỉ vả; clamor continuus, liên thanh; multorum clamores, la rân đi; clamor avium, chim kêu yêng ỏi; — montium, tiếng dội núi; clamorem tollere, kêu cả tiếng.

Clamosè. *adv.* cách la, — nói lớn tiếng, — om sòm.

Clamosus, a, um. trống họng, lớn —, ồ lác, hay kêu, — la, — nói lớn tiếng. ‖ tiếng dội.

Clancularius, a, um. kẻ hay ẩn mình, sự kín, trộm, chùng lén, giấu tên mình, vô danh.

Clanculò. *adv.* et *præpos.* chùng.

Clanculùm. *præp.* et *adv.* V. Clàm.

Clandestinò. *adv.* cách kín, — trộm, chùng lén, — vụng.

Clandestinus, a, um. kín, sự gì đã làm kín, — trộm, — chùng vụng.

Clango, is, nxi, gere. kêu lớn tiếng, làm cho ra tiếng om sòm, — tiếng dội. ‖ kêu giọng óc; clangere buccinis, thổi loa.

Clangor, oris. *m.* tiếng óc, tiếng rủng rẳng. ‖ tiếng chim phụng con ngỗng cùng các loài ấy; clangor tubarum, tiếng loa.

Clarè, iùs, issimè. *adv.* tỏ, rõ, rõ ràng, tỏ tường, — rệt, rệt thẳm, tường tận. ‖ ngay dạ, — thật.

Clareo, es, rui, ere. đã tỏ, — rõ. ‖ sáng loà, chói lói. ‖ có danh, — tiếng, — vọng; claret hoc mihi, sự nầy đã rõ cho tôi, tôi hiểu sự nầy.

Claresco, is, ere. nên rõ, — tỏ hơn; clarescit, đã rõ; post tempestatem cœlum iterùm clarescere, trời xẳng. ‖ sáng ra.

Claricito, as, are. kêu lớn tiếng, rao cả tiếng.

Clarifico, as, avi, atum, are. làm cho tỏ, — rõ. ‖ ngợi khen, rao danh, bia danh. ‖ lọc.

Clarificus, a, um. hay thêm sự sáng, làm cho rõ hơn.

Clarigatio, onis. *f.* sự sai tin mà tỏ nếu người ta chẳng phạt tạ thì có giặc. ‖ sự đòi người ta phạt tạ. ‖ sự người ta đã làm cho mình thể nào thì mình cũng làm thể ấy. ‖ phép bắt người cùng lấy của cải. ‖ sự thâu thuế.

Clarigo, as, avi, atum, are. sai người mà tỏ sự giặc nếu người ta chẳng phạt tạ. ‖ đòi sự phạt tạ. ‖ làm cho người ta như người ta đã làm cho mình.

Clarisonus, a, um. có tiếng óc, — giọng óc, kêu tốt tiếng, có tiếng rõ.

Claritas, atis. *f.* sự sáng, sự sáng láng, sự chói lói, — lòa, rạng thanh. ‖ danh, — tiếng, — vọng, — sáng, — cao sang, sang trọng; claritas vocis, ngọt giọng, thông —; — oculorum, — visûs, con mắt sáng; claritatem alicui dare, bia danh, rao danh vọng; in claritate esse, có danh thơm, — vọng.

Claritudo, inis. *f.* V. Claritas.

Clarius, ii. *m.* thứ ống quyển.

Claro, as, avi, atum, are. làm cho sáng, — cho minh bạch, tỏ ra. ‖ soi, — sáng. ‖ ngợi khen, bia danh, rao —; Aristides, veteres qui clarat Athenas, ông Aristidê làm cho sáng danh thành cũ Athêna.

Claror, oris. *m.* V. Claritas.

Clarus, a, um. minh, miêng, — bạch, phân miêng, sáng, — láng, bóng láng, tố lộ, quang, sáng vặc. ‖ tỏ, — tường, — tận. ‖ cao sáng, có danh, — tiếng, — vọng; clarior luce, rõ hơn sự sáng;

clarissima mundi lumina, nhựt nguyệt sáng láng hơn trong các sự thế gian.

Classiarii, orum. *m. pl.* lính binh thủy. ‖ kẻ làm nghề vượt biển.

Classiarius, a, um. thuộc về binh thủy. ‖ kẻ sẵn luôn.

Classicen, inis. *m.* kẻ thổi loa.

Classicula, æ. *f.* binh thủy nhỏ.

Classicum, i. *n.* loa. ‖ tiếng loa, việc tiếng loa dậy; classica canere, thổi loa mà ra hiệu.

Classicus, i. *m.* kẻ thổi loa. ‖ người phẩm nhứt. ‖ kẻ giúp việc biển. ‖ bạn tàu. ‖ kẻ chèo.

Classicus, a, um. thuộc về binh thủy, — biển; classicum bellum, giặc thủy; classicus scriptor, kẻ đặt sách tốt và đáng bắt chước.

Classis, is. *f.* binh thủy. ‖ hạng, bậc, phẩm. ‖ chiếc tàu. ‖ binh ngựa; classis prima, phẩm nhứt; — infima, hạ phẩm; — suprema, thượng phẩm; classes militum, hàng thuyền, bốn thuyền; — artificum, nhà tơ. ‖ classis, hải đạo. ‖ classis puerorum, hạng học trò; classem armare, — instruere, — parare, cất hải đạo; — ducere, quan tướng hải đạo; classis procincta, binh sẵn mà đánh giặc.

Clathratus, a, um. đã đặt câu lơn xung quanh.

Clathro, as, avi, atum, are. đặt câu lơn, — bức sáo.

Clathrum, i. *n.* et

Clathrus, i. *m.* câu lơn, bức sáo.

Claudicatio, onis. *f.* sự què chơn.

Claudico, as, avi, atum, are. nhúc nhắc, đi như kẻ què chơn. ‖ làm chẳng nhằm, đi chẳng ngay. ‖ thiếu, hụt; claudicare in suo officio, chẳng giữ bổn phận mình cho nên; — ex aliquâ parte, sái trong sự gì.

Claudigo, ginis. *f.* V. Claudicatio.

Clauditas, atis. *f.* V. Claudicatio.

Claudo, is, si, sum, dere. đóng, khép, đút, rào xung quanh. ‖ làm cho rồi, — cho hòan tất, — cùng, — cho cùng. ‖ turmam claudere, đốc đoàn; claudere oculos, nhắm con mắt; — omninò oculos, nhắm trít lại; — librum, xấp sách; — rem familiarem, tùng tiệm của cải mình; — januam sine repagulo, khép cửa.

Claudus, a, um. kẻ què chơn, — què quặt, đi nhúc nhắc, đi cà rà. ‖ kẻ thiếu, hụt, bất cụ; claudus vulnere, què chơn vì bị dấu; — Deus, bụt què kia; clauda fides, lời chẳng nên tin mấy; — carmina, văn thi lạc vận.

Claustrarius, a, um. thuộc về sự đóng, sự khóa; claustrarius artifex, thợ rèn ống khóa.

Claustrium, ii. *n.* sự đóng hay là nhốt nhiều vật cùng nhau.

Claustrum, i. *n.* raò, đón, thoen, khóa, nhốt, cùng các đồ dùng mà đóng lại. ‖ sân raò, vườn —. ‖ bờ đập, lũy, ngăn, — chấn; claustra loci, — montis, — viarum, đàng hẹp, nơi hiểm hóc, ngả chẳng thông lưu; — regni, thành lũy vững vàng; — pudoris, cách phết đức hạnh; — naturæ, sự mầu nhiệm trong việc thế gian; — obstantia rumpere, phá các sự ngăn trở; — januæ pandere, mở thoen cửa.

Clausula, æ. *f.* sự cùng, sự hết, sự rồi, sự hoàn tất, câu kết; clausula nervorum ungues existimantur, người ta tưởng gân tới cho đến móng tay; — testamenti, lời kết cố ngôn; — epistolæ, — orationis, lời cùng thơ, lời kết bài giảng.

Clausum, i. *n.* vườn rào, nơi rào kín.

Clausus, a, um. kín, đóng, rào; semper clausus, đậy ým ým; clausa domus pudori, nhà chẳng biết hổ người; — habere sua consilia, giữ ý mình kín.

Clava, æ. *f.* △ thông. ‖ dùi gậy, roi rồi.

Clavarium, ii. *n.* bạc phát cho lính mà sắm giày.

Clavator, oris. *m.* kẻ cầm, vác dùi gậy.

Clavatus, a, um. có hình dùi. ‖ có đinh đóng xung quanh.

Clavecymbalum, i. *n.* thứ đờn kìm.

Clavicordium, ii. *n.* thứ đờn kìm.

Clavicula, æ. *f.* vòi cây nho. ‖ xương ngực. ‖ dùi nhỏ. ‖ chìa khoá nhỏ; clavicula ferrea, chốt sắt.

Claviculatìm. *adv.* cách như vòi cây nho.

Claviger, a, um. kẻ cầm dùi, — chìa khoá.

Clavis, is. *f.* chìa khoá; clavis laconica, — adultera, chìa khóa giả; sub clavi esse, đã khoá rồi.

Clavola, æ. *f.* mụt cây phải cắt hai đầu cho đặng trồng nó. ‖ sự chiết.

Clavula. V. Clavola.

Clavulus, i. *m.* đinh nhỏ.

Clavus, i. *m.* đinh, chốt. ‖ lái, bánh lái. ‖ nhọt, cục cứng. ‖ mắt cây. ‖ cục tròn như gút bằng nĩ điều hay là bằng vàng có hình đinh cúc kẻ sang trọng quen đặt trên áo mặc; clavi utrinquè acuti, đinh găm; clavis capitatus, đinh cúc.

* Clema, atis. *n.* củi cây nho. ‖ thảo kia. ‖ ô thê ca.

Clematis, idis. *f.* cây bìm bìm. △ hắc sửu. ‖ △ dương giác thứ.

Clemens, tis. *omn. gen.* hiền, — lành, nhơn, nhơn từ, — ái, khoan hoà, — nhơn, — hậu, — dong, — từ, — nhã, nhơn lành, khoan thai; clemens et facilis, rộng duông; clementissimus ab innocentiâ, người rộng duông cho kẻ vô tội.

Clementer, iùs, issimè. *adv.* cách nhơn từ,—lành, — hậu.
Clementia, æ. *f.* nhơn ái, nhơn hiền, sự hiền lành, — hậu, nhơn từ, sự khoan nhơn; clementia hiemis, muà đông tốt, — êm dễ chịu; — æstatis, mùa hè êm dễ chịu.
Cleonicium, ii. *n.* V. Clinopodium.
Clepo, onis. *m.* kẻ trộm, cướp, bợm.
Clepo, is, psi, ptum, pere. ăn trộm, — cướp; clepere verba alicujus, xét lời nói người.
* Clepsammidium, ii. *n.* đồng hồ cát.
† Clepsydra, æ. *f.* đồng hồ nước. ‖ đồ thiên văn cho đặng xét sự cao. ‖ tên khe suối kia.
Clepta, æ. *m.* et
Cleptes, æ. *m.* thằng ăn cắp, — trộm, — bợm.
Clericatus, ûs. *m.* bậc, phẩm các thầy cả.
Clericus, i. *m.* thầy đã chịu chức cắt tóc, người thuộc về phẩm hội thánh.
* Cleromantia, æ. *f.* bắt thăm mà bói khoa. ‖ sự bắt thăm.
Cleronomia, æ. *f.* phần gia tài đã bắt thăm.
Cleros, i. *m.* đoàn con ông mật chẳng đặng thành sự.
Clerus, i. *m.* thứ con sâu làm hư ổn con ong. ‖ phần gia tài. ‖ hội các thầy cả, phẩm các thầy cả.
Clibanarius, ii. *m.* kẻ mặc aó giáp.
Clibanus, i. *m.* lò lửa đem đặng, mâm. ‖ N. M. ‖ thứ áo giáp.
Cliens, tis. *m.* et
Clienta, æ. *f.* con bàu chủ, kẻ chịu người ta bàu chủ.
* Clientela, æ. *f.* sự bàu chủ. ‖ nhơn số những người chịu bàu chủ, sự binh vực, phù hộ.
Clientula, æ. *f.* V. Clienta.
Clientulus, i. *m.* V. Cliens.

* Clima, atis. *n.* thủy thổ, địa khí, phong thổ.
Climacis, idis. *f.* thang nhỏ.
* Climacter, eris. *m.* thì kia hay đến khi đủ bảy năm và thầy bảng trời luận có nhiều sự lành hay là dữ sẽ xảy đến. ‖ thiết tỏa mà treo nồi trên lửa.
* Climactericus, a, um. có bậc có thang mà lên.
Climacterium tempus. V. Climacter.
Climax, acis. *f.* bậc khu ốc, từng có hình khu ốc. ‖ lòng súng. ‖ thứ con rùa.
Clinamen, inis. *n.* sự nghiêng lệch, sự dốc, sự xiêu.
Clinatus, a, um. nghiêng, — lệch, xiêu.
* Clinice, es. *f.* nghề viếng kẻ liệt và định thuốc cho nó.
Clinicus, i. *m.* thầy thuốc đi viếng kẻ liệt. ‖ kẻ đau và nằm trên giường. ‖ kẻ đào huyệt, kẻ chôn xác kẻ chết.
Clinicus, a, um. kẻ liệt nằm trên giường. ‖ clinici, tiếng ấy chỉ những người chịu phép rửa tội đến giờ chết.
Clino, as, avi, atum, are. ra nghiêng, — lệch, xiêu.
Clinopodium, ii. *n.* rau kia giống kê minh thảo.
† Clipeus, ei. *m.* V. Clypeus.
Clitellæ, arum. *f. pl.* bành. ‖ thứ đồ kẹp; clitellas bovi imponere, đặt bành trên lưng con bò, nghĩa là phú việc nào cho kẻ chẳng có tài mà làm xong.
Clitellarius, a, um. kẻ chở, gánh, mang bành.
Clitenus, i. *m.* △ kim ngân hoa.
Clivina, æ. *f.* con chim hay cấm sự gì trong phép bói.
Clivosus, a, um. nơi hê hủng, đàng dốc, gò.
Clivulus, i. *m.* gò, dốc vắn.

Clivum, i. *n.* vel
Clivus, i. *m.* gò, đàng dốc.
Cloaca, æ. *f.* lỗ khanh lỗ xí, hào, — hố.
Cloacalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lỗ khanh.
Cloacarium, ii. *n.* sự đánh thuế cho lỗ khanh.
Cloacina, æ. *f.* bụt nữ hay việc lỗ khanh.
Cloaco, as, are. làm nhớp, vấy vá.
Cloacula, æ. *f.* lỗ khanh nhỏ.
Clorio, onis. *m.* con chim kia.
Clota, æ. *f.* nước biển lên hay là xuống.
Cludidatus, a, um. V. Mansuetus.
Cludo, is, si, sum, dere. V. Claudo.
Clueo, es, ere. uống thuốc xổ. ‖ có danh, đặng danh tiếng. ‖ tỏ mình ra, bày ra; cluens consilio et linguâ, người có danh tiếng trong việc lo liệu và trong lời nói.
Cluinum pecus. *n.* loài vật ở trong hàng rào.
Clumæ, arum. *f. pl.* trấu lúa mạch nha.
Cluna, æ. *f.* con khỉ.
Clunaculum, i. *n.* dao phay.
Cluniculus, i. *m.* đít nhỏ.
Clunis, is. *m.* vel Clunes, ium. *m. f. pl.* đít, khu, mồng; clunes gallinarum, giò gà, chơn gà.
Cluo, is, ere. V. Clueo.
Clupea, æ. *f.* con cá kia.
Clura, æ. *f.* V. Cluna.
Clusilis, *m. f.* le. *n.* is. sự dễ đóng.
Clusinus, i. *m.* et
Clusius, ii. *m.* tên bụt Janus khi nước Roma ở bằng an thì người ta đóng cửa chùa bụt ấy.
Clusor, oris. *m.* thợ bạc.
Clusus, a, um. V. Clausus.
Clymene, es. *f.* tên bụt nữ kia.
Clymenum, i. *n.* thảo kia.
Clypea, æ. *f.* V. Clupea.
Clypeatus, a, um. kẻ cầm cái thuẫn.

Clypeo, as, are. có cái thuẫn nơi tay, lấy cái thuẫn mà che mình.
Clypeum, i. *n.* et
Clypeus, ei. cái thuẫn, — khiên.
Clymus, i. *m.* thuốc, thuốc xổ.
Clyster, eris. *m.* thông khoan. ‖ ống thông khoan.
Clysterizo, as, avi, atum, are. cho thông khoan.

CN

Cnaso, onis. *m.* trâm cài.
Cnecinum oleum. dầu nghệ hoang.
Cnecium, ii. *n.* hài nhi cúc.
Cnecus, i. *f.* nghệ hoang.
Cnephosus, a, um. tối tăm, mù mịt.
Cnestrum, i. *n.* cây kia hay sinh hồ tiêu núi.
Cnodax, acis. *m.* chốt sắt lớn.

CO

Co. *ind. f.* N. U. ‖ N. INS.
Coaccedo, is, essi, essum, dere. lại cùng nhau, tới vưới nhau, thêm.
Coacervatìm. *adv.* cách đống, — góp nhóp, nhúm, — lại, sắp đống. ‖ cách nói tóm lại, doãn lại.
Coacervatio, onis. *f.* sự đống, sắp —, sự góp nhóp, sự nhúm lại. ‖ lời tóm lại, doãn lại.
Coacervo, as, avi, atum, are. góp nhóp, vun đống, đống, sắp —, nhúm, — lại. ‖ doãn lại, nói tóm lại; coacervare pecuniam omnibus modis, dùng các phương các ngả cho đặng góp nhóp tiền bạc.
Coacesco, is, ere. trở nên chua; ut enim, non omne vinum, sic non omnis ætas naturæ vetustate coascescit, như các thứ rượu cựu chẳng trở nên chua thì các người già cả chẳng hoá ra cú mấm.
Coactilia, ium. *n. pl.* các thứ khăn gói, các đồ dùng mà che phủ áo xống khi đi đàng. ‖ các thứ nĩ đã nện.
Coactiliarius, ii. *m.* thợ nện nĩ.
Coactìm. *adv.* cách vội vàng.
Coactio, onis. *f.* thuế. ‖ coactio causæ, tóm việc lại.
Coactiùs. *adv.* cách bức hơn, — vội vàng hơn. ‖ cách cẩn thận hơn.
Coacto, as, avi, atum, are. ép, — uổng, dẹp, hãm dẹp.
Coactor, oris. *m.* kẻ thâu thuế, quan cai thâu. ‖ kẻ đòi, bắt, ép. ‖ kẻ chăn trâu bò.
Coactura, æ. *f.* sự góp, — lại, đống; coactura diei, sự đã góp trong một ngày.
Coactus, ûs. *m.* sự bắt, ép, ép uổng. ‖ sự động, sự xui, — giục; coactu tuo scribam, bởi ông ép thi tôi sẽ viết.
Coaddo, is, didi, ditum, ere. thêm đơm, — vưới, hiệp làm một.
Coadjicio, is, jeci, jectum, jicere. V. Adjicio.
Coaduno, as, avi, atum, are. sum hiệp, — vầy, cột, buộc vưới nhau.
Coædifico, as, avi, atum, are. lập xung quanh.
Coæqualis, *m. f.* le. *n.* lis. bằng đẳng, đều nhau. ‖ bằng hữu, liêu bằng.
Coæquo, as, avi, atum, are. làm cho bằng, — cho đều nhau, — cho đối nhau. ‖ làm cho bằng bặn; coæquare omnia ad suas injurias, chẳng duông thứ ai; — gratiam omnium, giúp mọi người bằng nhau; — leges, giữ phép công binh cùng mọi người.
Coæquus, a, um. bằng nhau, bằng đẳng, giống như nhau; coæqua pars, nửa phần.
Coætaneus, a, um. et
Coævus, a, um. trang tác, một tuổi một đời cùng nhau.
† **Coaggero**, as, avi, atum, are. vun đống, góp nhóp, nhúm lại.
Coagitatio, onis. *f.* sự day động cùng nhau, sự lúc lắc nhau.
Coagito, as, avi, atum, are. lắc, lúc lắc vưới, giũ vưới.
Coagmentatio, onis. *f.* sự hiệp làm một, đóng làm một, sự kết.
Coagmento, as, avi, atum, are. góp nhau, đặt hiệp làm một cùng nhau, đóng lại vưới nhau, kết; coagmentare pacem, giao hoà cho vững bền; — quasi verba verbis, nói như kết lời vưới lời.
Coagmentum, i. *n.* sự kết vưới, sự hiệp làm một. ‖ thanh cửa, đố thanh.
Coagulatio, onis. *f.* sự ngưng, — trệ, sự đông đặc.
Coagulo, as, avi, atum, are. làm cho ra ngưng, — trệ, — cho nên mỡ sữa hay là bánh sữa. ‖ đông, — đặc.
Coagulum, i. *n.* vị hay làm cho sữa trệ, — cho sữa ngưng. ‖ hồ, a dao cùng các giống dùng mà gắn.
Coaleo, es, lui, itum, ere. et
Coalesco, is, lui, litum, scere. mọc, bén rễ, sinh rễ, trổ, sinh chồi, — mống, mọc lên vưới, nên lớn. ‖ hiệp làm một, sum hiệp, — vầy, làm một hội; incredibile est quam facilè coaluerint, nó đã kết nghĩa cách rất dễ cho nên nói chẳng đặng; coalescit vulnus, vít sưng híp.
Coalluo, is, ui, ere. tưới, nước chảy xung quanh, nước chảy vưới, — chảy hiệp làm một, — chảy cùng.
Coambulo, as, avi, atum, are. đi dạo vưới, — cùng.
Coamicus, i. *m.* người thiết nghĩa chung.
Coangusto, as, avi, atum, are. làm cho ra hẹp, — cho hẹp hơn, buộc, cột chặt hơn, kết, nối chặt

hơn, — cho chặt chịa hơn; coangustare legem, làm cho hẹp luật.

Coarcto, as, avi, atum, are. làm cho hẹp, — cho chặt, giữ nhặt, ép, ẵm lấy. ‖ làm tắt, tóm lại.

Coaresco, is, rui, ere. ra khô, — héo.

Coarguo, is, gui, gutum, guere. tỏ, — ra, bày ra, — tỏ. ‖ cãi, — lẽ, bắt tội, cáo, mắng; coarguere errorem alicujus, bắt lỗi người; — reum testibus, dùng chứng cớ cho kẻ có tội chịu lỗi mình; — aliquem avaritiæ, cáo tội người hà tiện.

Coarticulo, as, are. giao lời, nhường lời cho, cho phép nói.

Coaspernor, aris, atus sum, ari. *dep.* chê, khinh dể, dể người, bỏ, từ rãy.

Coaspides, is. *f.* hột trai kia.

Coaspis. V. Choaspes.

Coassatio, onis. *f.* phản, ván rầm, đóng ván làm vách.

Coasso, as, avi, atum, are. đóng ván làm một, đóng phản, — vách, — rầm thượng.

Coaxatio, onis. *f.* tiếng ếc kêu.

Coaxo, as, are. kêu như con ếc.

Cobio, onis. *m.* con cá nhỏ.

Cobium, ii. *n.* thứ cây xương rồng.

† Coccetum, i. *n.* giống ăn bằng mật ong cùng muồng.

Cocceus, a, um. V. Coccineus.

Coccinatus, a, um. mặc áo sắc điều.

Coccineus, a, um. thuộc về sắc điều. ‖ đỏ như cây điều, đỏ như màu rum.

Coccinum, i. *n.* áo màu điều.

Coccinus, a, um. bằng cánh kiến, màu điều.

Coccum, i. *n.* cánh kiến. ‖ áo màu điều.

Coccus, i. *m.* cây điều, cây rum, cây có cánh kiến. ‖ nĩ màu điều.

* Coccyx, ygis. *m.* △ hàn điều.

Cochlea, æ. *f.* ốc; cochleæ fluviatiles, điền loa, điền đinh; ligneæ cochleæ ad fides stringendos, phím; cochlea quædam pretiosa, ốc xa cừ. ‖ các đồ có hình như khu ốc bằng sắt bằng gỗ. ‖ đồ múc nước. ‖ khu ốc.

Cochlear, is. *n.* et

Cochleare, is. *n.* muổng.

Cochlearia, æ. *f.* △ gia ý thảo.

Cochlearis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về muổng; cochlearis mensura, một muổng.

Cochleatus, a, um. có hình ốc.

Cocio, onis. *m.* kẻ dòng giá mà mua sự gì cách bổn sẻn.

Cocionor, aris, atus sum, ari. *dep.* dòng giá mà mua cách hèn hạ.

Coles, itis. *m.* kẻ đui một con mắt.

Cocoloris, is. *m.* trái nho kia.

Cocos. *ind. n.* cây dừa; cocos nucifera, cây dừa; — nypa, dừa nước.

Coctana, orum. *n. pl.* thứ chuối nhỏ.

Coctibilis, *m. f.* le. *n.* lis. dễ nấu, dễ tiêu.

Coctilia, ium. *n. pl.* than. △ môi thạch. ‖ ngói, gạch.

Coctilis, *m. f.* le. *n.* lis. đã nấu; coctiles muri, vách gạch.

Coctio, onis. *f.* sự nấu, sự tiêu; aqua quæ coctione minuitur, nước sắc lại.

Coctito, as, are. nấu.

Coctivus, a, um. dễ nấu.

Coctor, oris. *m.* ông bếp, người nhà bếp, kẻ nấu. ‖ kẻ xa xí.

Coctura, æ. *f.* sự nấu, — nướng; cocturis crepis, nấu nhiều lần.

Coculum, i. *n.* các đồ dùng mà nấu, như nồi, chảo, siêu; cocula vasa, đồ nhà bếp.

Cocus, i. *m.* kẻ nấu, ông bếp.

Cocytus, i. *m.* N. F. ‖ địa ngục.

Codetum, i. *n.* ruộng hoang, ruộng có bụi gai.

Codex, is. *m.* gốc cây. ‖ tập vở, bổn kinh. ‖ sách góp lề luật. ‖ sổ trường biên; codex orationum, bổn kinh; — accepti et expensi, sổ tốn và chỉ tốn; — eburneus, tập vở ngà; — robustus, đồ khảo hình.

Codicarius, a, um. sự gì đã làm bằng gốc cây hay là bằng ván; codicariæ naves, ghe ván.

Codicilli, orum. *m. pl.* tập vở, sổ trường biên. ‖ sắc lịnh, bằng thị.

Codium, ii. *n.* thứ rau diếp. ‖ búp cây muống. ‖ da có lông.

Codo, onis. *m.* da sống.

Codones, um. *m. pl.* chuông nhỏ, lạc.

* Codonophorus, i. *m.* kẻ mang chuông, — lạc. ‖ kẻ rao sự cất xác.

Cœlator, oris. *m.* kẻ chạm.

Cœlebs, ibis. *m. f.* V. Cælebs.

Coelectus, a, um. đã chịu chọn với kẻ khác.

Cœlestis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trời; cœlestis arcus, mây mống; — aqua, nước mưa; — in dicendo vir, người hay nói cách rất khôn ngoan; — mens, trí cao sáng; — aula, nước thiên đàng.

Cœlestes, ium. *m. pl.* bụt kẻ ngoại. ‖ các đấng hưởng phước thanh nhàn.

Cœlesyria, æ. *f.* miền đất.

Cœliacus, a, um. đau bão, năng đi sông, chảy, đau bụng, năng chảy.

Cœlicola, æ. *m. f.* et

Cœlicolæ, arum, vel lûm. *m. pl.* các đấng thánh, các đấng ở trên trời. ‖ kẻ thờ phượng trời.

Cœlifer, a, um. kẻ đem trời, vác trời.

Cœlipotens, tis. *omn. gen.* đấng ngự trên trời, đấng hưởng phước trên trời, đấng phép tắc trên trời.

Cœlites, um, vel tuum. *m. pl.* đấng hưởng phước thanh nhàn trên trời, đấng ngự trên trời.

Cœlitùs. *adv.* bởi trời, bởi nơi cao.

Cœlum, i. *n.* trời, các từng trời, trời xanh. || khí, thủy thổ, phong thổ. || dao, chàng, đục mà chạm; cœlum cameræ, nơi cong, nơi có hình bán nguyệt; cœlum et terra, càn khôn; cœlum, càn, dầm vàng, huyền thiên, thiên, — thai; cœlum serenum, thanh trời; Deus cœli, Đức Chúa trời, thiên Chúa; porta cœli, thiên môn; cœlum, thiên đình, — cung; cœlum et terra, thiên địa; cœli decretum, thiên mạng; — cursus, thiên đạo; vitæ necessaria à cœlo hominibus attributa, thiên lộc; cœlum sive regio superior, thượng giái; cœlum, thượng thiên, cửu tiêu; — sublime, trời cao; — ascendere, lên trời, thăng thiên; — pluere, trời mưa; — non pluere, trời tạnh; — jucundum, mát trời; — nubilum, trời nhâm; — capitis, sọ; — discedi, trời mở ra; — crassum, nặng khí; — tenue, nhẹ khí; — mutare, đổi khí; — se digito putare attingere, tưởng mình đã đặng lên trời rồi; — vesperascit, đã gần tối; cœli vertex, thiên đỉnh.

* Cœmeterium, ii. *n.* nơi chôn kẻ chết, đất thánh.

Coemo, is, emi, emptum, ere. mua chung, — với.

Coemptio, onis. *f.* sự mua chác, — với, — chung. || phép giao cho đặng chen hàng, cách giao bạn.

Coemptionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phép mua chung, — với. || người khôn giúp việc mua bán, kẻ lãnh của mà đi bán cho kẻ khác.

Cœna, æ. *f.* cơm hôm, bữa ăn tối. || nhà ăn cơm; cœna apponitur, đương dọn cơm; — secunda, thì ăn bánh ăn trái; — dubia, bữa ăn có thịt có cá; — recta, tiệc trọng thể; — aspera, bữa ăn khó khăn; cœnæ pater, — magister, chủ nhà dọn tiệc; ad cœnam adducere, đem một người ăn cơm hôm; — promittere, hứa đi ăn cơm hôm.

Cœnacularia, æ. *f.* tiền bởi cho mướn một tầng nhà, tiền đặng bởi cho mướn một tầng nhà trong một năm, tầng cao hơn hết; cœnaculariam facere, cho người ta mướn tầng trên hết.

Cœnacularius, ii. *m.* kẻ thuê mướn tầng nhà cao hơn hết.

Cœnaculum, i. *n.* nhà ăn cơm. || tầng nhà cao hơn cho dân hèn hạ mướn; in cœnacula rarus venit miles, quân lính ít lên cho đến tầng nhà cao hơn; cœnaculum superius, tầng nhà trên hết.

Cœnaticus, a, um. thuộc về cơm hôm.

Cœnatio, onis. *f.* chỗ rộng trên tầng cao hơn hay là trong vườn, nhà ngòai mà rước khách, nhà ăn cơm kẻ sang trọng. || nhà dọn tiệc. || chòi trong vườn.

Cœnatiuncula, æ. *f.* nhà nhỏ mà rước người ta hay là nhà nhỏ ăn cơm.

Cœnatorium, ii. *n.* áo mà đi ăn tiệc. || áo dài mặc trong nhà.

Cœnaturio, is, ivi, itum, ire. muốn ăn cơm hôm.

Cœnipeta, æ. *omn. gen.* kẻ kiếm nhà nọ nhà kia cho đặng ăn cơm, kẻ ăn bòn cơm người ta.

Cœnito, as, avi, atum, are. năng ăn, năng ăn cơm hôm.

Cœno, as, avi, atum, are. ăn cơm hôm, ăn bữa tối; cœnare alienum, ăn cơm hôm nhà người ta; — atratum, mặc áo chế mà ăn cơm tối; — in odorem culinæ, dùng mùi thịt nhà bếp bay lên thế cơm hôm; — olus, dùng rau mà ăn cơm hôm; — pulmenta, ăn cháo bữa tối; — aprum, vel patinas apri, ăn thịt heo rừng bữa tối.

* Cœnobiarcha, æ. *m.* thầy cả cai dòng, thày giữ việc, áp việc.

* Cœnobitæ, arum. *comm. gen. pl.* thầy tu hành ở nhà chung, thầy viện tu.

Cœnobium, ii. *n.* viện, — tu, nhà dòng.

Cœnomyia, æ. *f. Bibl.* thứ con ruồi; dixit et venit cœnomyia et ciniphes, người phán tức thì con ruồi cùng con muỗi bay lên.

Cœnosus, a, um. có bùn, — lấm.

Cœnula, æ. *f.* ăn cơm hôm ít, lót lòng tối.

Cœnum, i. *n.* bùn, — lấm, phẩn, cứt, sự dơ; in cœno ludere, giẫm bùn. || người phàm, — hèn hạ, xấu ruột, bợm bãi.

Coeo, is, ivi, itum, ire. lại cùng nhau, ăn ở cùng nhau, hiệp làm một, hiệp nhau, sum hiệp, — vầy, kết bạn, giao bạn cùng nhau, nối hiệp, làm phe đảng. || cãi nhau. || hiệp lại, nhíp lại, đóng lại. || đông lại, đặc, ra đặc, nên ngưng, ra trệ, hoà nhau, pha nhau. || hiệp làm một lại; coire cum aliquo, vel societatem cum aliquo rei alicujus, vel de re aliquâ, vel in rem aliquam, giao bạn cùng nhau cho đặng lo việc gì; — inter se, nhóm nhau; — in unum, hiệp làm một cùng nhau lại; — in aliquem locum, — in aliquo loco, nhóm nhau một chỗ; — par pari, kết bạn cùng kẻ bằng mình; — in matrimonium, ưng nhau về sự giao bạn; — in litem, giúp kẻ bị kiện; — in fœdera, giao hoà; — in accusationem alicujus, ưng lòng theo ý kẻ kiện cáo người.

Cœpio, is, pi, ptum, ire. khỉ sự, mới làm, ra tay, mở tay làm; cœpit ruere, nó đã khỉ sự hư đi; cœpere se extollere, nó khỉ sự tâng mình lên.

† Coepiscopus, i. *m.* giám mục phó.

Cœpto, as, avi, atum, are. khỉ sự, ra tay mà làm, gầy việc.
Cœptum, i. *n.* et
Cœptus, ûs. *m.* sự đầu, sự mới, khỉ sự, mới ra tay, mới gầy việc, ý, — muốn, ý tứ.
Coepulo, onis. *m.* vel
Coepulonus, i. *m.* người thiết nghĩa, bạn uống rượu.
Coepulor, aris, ari. *dep.* ăn cơm với, — cùng, — nhau. ‖ ăn tiệc.
Coequito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa đi với, — đi cùng nhau.
Coerceo, es, cui, citum, ere. cấm, cầm lại, hãm dẹp, ngăn cấm, — trở. ‖ chứa, đựng. ‖ ép, bắt; coercere capillos nodo, bối tóc; — animum, cầm lòng, thìn lòng; — se, rèn tiết, sửa lòng; — naturam, thìn tính; — dæmonem, tróc quỉ; — superbos, trừng trị kẻ kiêu ngạo; — se ipsum, tu trì mình; modico se coercere, ở tiết kiệm.
Coercitio, onis. *f.* sự hãm dẹp, tiết kiệm, ép, bắt. ‖ phạt, phần phạt, sửa phạt.
Coerctio, onis. *f.* sự quở, — trách, sửa phạt, — dạy. ‖ vạ, bắt vạ.
Coerro, as, are. lạc với, xiêu lạc cùng nhau. ‖ đi dạo chơi ngoài đồng cung nhau.
Coertio, onis. *f.* V. **Coerctio.**
Cœrula, orum. *m. pl.* biển, sóng biển, dợn sóng biển.
Cœruleatus, a, um. vẽ sắc xanh biển, sắc da trời, — biếc.
Cœruleus, a, um. et
Cœrulus, a, um. sắc da trời, — xanh biển, — biếc.
Cœsius, a, um. V. **Cæsius.**
Cœtus, ûs. *m.* hội, đông, — đàn, họ, sự nhóm nhau; cœtum aperire, mở hội; cœtum qui fecerit capitale sit, ai nhóm họ cách trái phép thì nấy phải chết; virginei cœtus, hội đồng nhi nữ.

Coexercitatus, a, um. đã dùng, đã từng trải, đã thử.
Coggygria, æ. *f.* cây bông.
Cogitabilis, *m. f.* **le.** *n.* **is.** sự lo tưởng đặng.
Cogitatè. *adv.* et
Cogitatim. *adv.* cách suy tưởng, — lo tưởng, — đã định liệu, — đã quyết, có ý, — muốn, đã đành lòng; cogitatè scribere, viết khi đã suy lại.
Cogitatio, onis. *f.* sự lo, — tưởng, suy, — xét, — gẫm, ý, ý tứ, ý muốn; malæ cogitationes, lòng động lòng lo, sự tưởng đều trái, đều chẳng nên; cogitatione nullâ homo, người vô sự; — aliquid fingere, bày đặt đều gì trong trí; cogitatione alicujus accipere, biết sự kín người khác; cogitationem alicui injicere de re aliquâ, mở đàng cho người suy tưởng đều gì.
Cogitatò. *adv.* V. **Cogitatè.**
Cogitatum, i. *n.* sự lo tưởng, ý, — tứ, — muốn, ý tưởng, ý định.
Cogito, as, avi, atum, are. tưởng, lo —, suy —, hồ nghi, suy gẫm, suy nghị, — lượng, — lại, — xét, nghị luận. ‖ toan, lo —, toan tính, — định, — liệu, — lượng, ý muốn, quyết lòng, dốc lòng, chạnh tưởng, lường, nghĩ; de aliquâ re cogitare, tưởng tới; de se invicem cogitare, tương tư; repentè cogitare, sực tưởng; cogitare secum, vel animo, — in vel cum animo, tưởng thầm; — rem aliquam, vel de aliquâ re toto animo, vel toto pectore, tưởng đến một đều trong trí luôn; — rem aliam ex aliâ, tưởng tới một đều đoạn thì tưởng đến một đều khác; — de aliquo, vel in aliquem amabiliter, tưởng nhớ ai cho đặng giúp người; — ad verbum, suy một lời, lựa một lời; — dignitatem, tơ tưởng quờn chức; — suspendium, muốn thắt cổ; — alicui fraudem, liệu phương thế cho đặng gạt người.
Cognatio, onis. *f.* họ, — hàng, bà con, sự thân thích, họ máu, thân quyến. ‖ sự thiết nghiã, quen biết, hòa thuận, phải ngãi; cognatio paterna, họ nội; — materna, họ ngoại; cognatione amplissimâ vir, người dòng dõi lớn, — sang trọng; — aliquem attingere, một họ cùng người; cognatio studiorum, nghiã học trò; — naturæ, phải ngãi.
Cognatus, a, um. đã sinh ra với, có hình giống, — hình dạng miả giống, họ hàng, bà con, thân thích, — quyến. ‖ lân cận, ở gần, ở một làng, một xứ; cognatum illud est mentibus nostris, sự ấy đã sinh ra cùng ta; res alteri cognata, sự miả dạng sự khác; cognata vocabula rebus, tiếng hay tỏ nghĩa sự gì cách rõ; cognati cineres, xương cốt họ hàng.
Cognitio, onis. *f.* sự biết, nhìn biết, trí —, sự xét, hảo, hiểu, sự xem, coi, trí sáng, trí thấu. ‖ sự biết ơn, cám ơn, dấu; cognitionis imago, sự xét giả; — dies, ngày quan đoán coi và xét đơn trạng, xét sự kiện cáo; cognitioni de Christianis nunquam interfui, tôi chẳng hề đoán xử việc kẻ có đạo thiên Chúa.
Cognitivus, a, um. kẻ biết.
Cognitor, oris. *m.* kẻ lo, — giữ việc. ‖ quan doãn việc lại. ‖ quan xét đơn trạng.
Cognitura, æ. *f.* quờn quan doãn việc lại. ‖ quờn lo giữ việc.
Cognomen, inis. *n.* et
Cognomentum, i. *n.* tên thêm, gọi tên, tên tục, tên họ.
Cognominatus, a, um. đã gọi tên,

có tên họ; cognominata verba, tiếng có một nghiã như nhau.

Cognominis, *m.f.* ne. *n.* is. có một tên như nhau; cognominis illa fuịt mea, người nữ ấy có một tên như tôi.

Cognomino, as, avi, atum, are. gọi tên, đặt tên thêm, thêm tên khác, gọi tên họ.

Cognosco, is, novi, nitum, scere. biết, nhìn biết, thấu. ‖ hiểu, hảo, nghe, phân minh, — biện, biết rõ, xét, xem xét, thấy, hỏi, tra hỏi, — xét, suy xét, phân đoán, chịu đóan, phân xử. ‖ học, thử, từng trải, làu, làu đi, suốt, thông —, suốt biết, thấu suốt, suốt hay. △ thức tri; cognoscere de aliquâ re, tra hỏi sự gì; — causas alicujus, nghe người phân bày lẽ chữa mình; — ex litteris, nghe trong thơ; — humanitatem alicujus, từng trải lòng người thương giúp; — jus domi, học phép công bình trong nhà; — indicio transfugæ, nghe kẻ trốn nói; — experiendo, từng trải, từng biết.

Cogo, is, coegi, actum, gere. góp, thâu góp, góp nhóp, vun đống. ‖ ép, bắt, hãm hiếp. ‖ xô, — ra, đuổi, — cách mạnh, làm cho hẹp, — chật. ‖ làm cho vững, — cho có vóc, — cho đông lại, — cho đặc, — cho ngưng trệ. ‖ lập câu kết. ‖ ép uổng, — lòng, — dạ; præmaturè aliquem ad aliquid cogere, chín non giú ép; milites cogere, phát binh; cogere aliquem in ordinem, bắt người chịu phép; — ad verba, nhóm nhau mà bàn luận; — senatum, vời công đàng; — copias, cất binh; — pecuniam, thâu tiền thuế; — vindemiam, hái trái nho; — medicos, rước thầy thuốc cho các ông bàn luận cùng nhau; — ad fiscum bona, bao phong gia tài; in angustum meæ coguntur copiæ, tôi phải sự ngặt; in arctissimas ripas amnis cogitur, lòng sông nầy hẹp lắm.

Cohabito, as, avi, atum, are. ở cùng người khác, ở một nhà cùng kẻ khác.

Cohærarius, ii. *m.* quan phó.

Cohærenter, iùs. *adv.* cách hiệp nhau, nối nhau, dính.

Cohærentia, æ. *f.* sự dính, — bén, thuận, — nhau, xứng nhau, nối hiệp.

Cohæreo, es, si, sum, rere. xứng nhau, thuận hoà nhau, dính, — bén nhau, hiệp nhau, nối hiệp nhau, cột nhau; cohærere inter se, có một ý một lòng cùng nhau; aptè cohærent, nó xứng nhau.

Cohæres, edis. *m.* kẻ đặng phần gia nghiệp, — gia tài; cohæres multis, — multorum, kẻ chia phần gia tài cùng nhiều người khác.

Cohæresco, is, ere. V. Cohæreo.

Cohibeo, es, bui, bitum, ere. cấm, cầm, — lại, ngăn trở, — cấm, hãm, — lại, — dẹp, bắt chịu phép cấm, át, mắng át, răn dạy, rèn chí, — lòng, trừng trị; cohibere se, tu thân, rèn chí, rèn lòng; — se ad assequendam immortalitatem, tu tiên; — naturam, dẹp tính; — filium, giữ con nhặt; — manus et oculos ab alieno, chẳng lấy cùng chẳng tham của người; — in vinculis, cầm tù; — nodo crines, bối tóc; — pugnare, cấm đánh.

Cohibilis oratio. *f.* bài giảng liền nhau, — nói xuôi.

Cohibitio, onis. *f.* sự cấm, ngăn trở.

Cohinnio, is, ire. hí vưới, — cùng nhau.

Cohircinatio, onis. *f.* con dê đực dú.

Cohonesto, as, avi, atum, are. kính, tôn kính, ở cách lịch sự; cohonestare exequias alicujus, đưa xác người; — laude, ngợi khen mà tỏ lòng kính.

Cohorreo, es, ui, ere. nhờm, gớm, run, — sợ, khiếp, kinh —, sợ khiếp; cohorrere ex sudore, chảy mồ hôi rồi thì run.

Cohorresco, is, rui, scere. V. Cohorreo.

Cohors, tis. *f.* sân, — sướng, sân nhà quê. ‖ cơ quân, chiếc —, đoàn người ta. ‖ đồ, võng, xe tiếp theo người cao quờn; cohors prætoria, quân hầu.

Cohortalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sân. ‖ thuộc về cơ quân; cohortalis apparitor, quan cai chiếc quân.

Cohortatio, onis. *f.* sự an ủi, khuyên lơn, — bảo, — dạy, sửa dạy, xui giục.

Cohorticula, æ. *f.* một cơ quân, một chiếc quân, một đội quân.

Cohortor, aris, atus sum, ari. *dep.* giục lòng, xui giục, khuyên, — lơn, — bảo, thôi thúc, an ủi; cohortari ad pacem, khuyên sự hoà; — invicem, an ủi nhau.

Cohum, i. *n.* dây cột bắp cày cùng ách con trâu, nài. ‖ trong phép văn thi nó chỉ trời.

Cohumido, as, are. nhuần, đượm — vưới, — cùng.

Coiens, euntis. *omn. gen.* hay hiệp làm một lại, hay rụt mình lại.

Coilia, æ. *f.* nơi cao máng nước nơi sủng hay lập.

Coinquinatio, onis. *f.* sự dơ, — dáy, sự nhớp.

Coinquino, as, avi, atum, are. làm hư, — nhơ, — nhớp, — dơ dáy, vấy vá. ‖ làm cho mắc tiếng xấu, — cho hư danh; coinquinare se crimine aliquo, phạm tội làm cho hư danh mình.

Coitio, onis. *f.* sự phe đảng, đảng ác, — dữ, gian đảng. ‖ hội đông,

đoàn người ta, đông đấn. || sự đánh, mới đánh, mới gặp nhau mà đánh.

Coitus, ûs. *m.* sự hiệp làm một, nối hiệp, sự lại cùng nhau, kết nhau. || sự đống, vun đống; coitus lunæ, thượng huyền; — humorum, máu mủ đông lại.

Coix. *ind. n.* cây bo bo.

* Colaphizo, as, are. vả mặt, vả.

* Colaphus, i. *m.* vả, — mặt; colaphum alicui incutere, — ducere, — infligere, — infringere, vả, — mặt.

* Colax, acis. *m.* kẻ a dua, kẻ đi kiếm ăn.

Colchi, orum. *m. pl.* N. H.

Colchis, idis. *f.* miền đất.

Colcotar, aris. *n.* bạch phàn đã nấu cho đến khi nó ra tro đỏ.

Colendus, a, um. đáng kính.

Coles, is. *m.* V. Mentula.

Coleus, i. *m.* nang hòn, đãy hòn, dái.

* Colias, æ. *m.* cá biển kia. || mũi biển.

Colica, æ. *f.* et

Colice, es. *f.* sự đau ruột, — quặn, quặn ruột.

Coliculus, i. *m.* mụt, chồi, — mống; coliculum agere, mọc mụt.

Colicus, a, um. quặn ruột, đau quặn, — ruột; colicum medicamentum, thuốc quặn ruột.

Coliphium, ii. *n.* bánh hay là của kẻ đua vật quen ăn.

Colis, is. *m.* mụt, chồi, chột.

* Colla, æ. *f.* thứ keo, giao, a giao. || da nấu làm keo.

Collabasco, is, ere. hòng hủy hoại, xếu, gần hư, gần ngã, chẳng vững; collabascunt amici, kẻ có nghĩa chẳng vững.

* Collabefacio, is, ere. phá, — tán, làm hủy hoại, bể, vỡ, bỏ quăng, quăng dưới đất, xán vỡ.

Collabefacto, as, avi, atum, are. làm cho động, — cho rung, lắc, rung. || làm cho trở ý, — cho có ý khác, — liệu cách khác, — cho người sợ, — rủn chí, nhát người.

Collabefio, is, factus sum, fieri. đã hư, nên hư, đã vỡ, xán vỡ, làm hủy, — hoại, ngã, đã nhận xuống. || hư đi, thon von.

Collabello, as, are. hôn.

Collabesco, is, ere. run, rúng, lắc, hòng ngã xuống, xếu, — xáo, — mếu.

Collabor, eris, lapsus sum, bi. *dep.* ngã, sa ngã, ngã xuống; collabi dolore, mất vía; — ruinâ, xếu, hư đi nên ngã xuống.

Collabus, i. *m.* phím đờn.

Collacero, as, avi, atum, are. xé, — ra vưới, xé ra cùng nhau.

Collacrymatio, onis. *f.* khóc, — lóc, thương xót, chảy nước mắt cùng nhau.

Collacrymo, as, avi, atum, are. khóc lóc vưới, khóc cùng nhau.

Collacrymor, aris, atus sum, ari. *dep.* khóc vưới, — cùng nhau.

Collactaneus, a, um. et

Collateus, a, um. đã bú sữa cùng nhau, đã đặng một vú nuôi, đã bú sữa một vú, anh em một vú.

Collare, is. *n.* vòng cổ mà cột.

Collaria, æ. *f.* vòng cổ bằng sắt.

† Collaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về cổ, để mang cổ; collaris corona, xuyến hoa đeo cổ.

Collaterensis, *m. f.* se. *n.* is. et

Collateralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một bên, thuộc về hàng ngang, chẳng sinh ra bởi hàng ngay, một bởi bên nọ hay là bên kia mà ra, có một bên xứng, — đối cùng bên khác.

Collatina, æ. *f.* N. ID. || tên cửa thành Roma.

Collatio, onis. *f.* phần thuế, thuế phải nộp, tiền góp. || thí dụ, ví dụ, sánh lại; collatio signorum, hai cơ quân đánh nhau; — instrumentorum, khảo tờ cùng bổn chính.

Collatitius, a, um. thuộc về phần nhiều người đã nộp, đã chịu, đã góp; collatitia instrumenta, đồ mượn nhiều người.

Collativum, i. *n.* phần riêng mọi người góp.

Collativus, a, um. V. Collatitius. collativus venter, bụng lớn, thùng chứa; collativa cœna, cơm hôm mọi người chịu phần riêng mình.

Collato, as, avi, atum, are. làm cho rộng.

Collator, oris. *m.* kẻ chịu, nộp phần riêng.

Collatus, ûs. *m.* thí dụ, ví dụ, sự sánh lại. || hai binh gặp nhau. || sự thâu thuế, góp tiền.

Collaudatio, onis. *f.* lời khen, văn chương ngợi khen, bài khen. || sự yêu, kính chuộng.

Collaudo, as, avi, atum, are. khen, ngợi khen, khong khen, kính chuộng, chuộng, dặn vưới.

Collecta, æ. *f.* sự góp, thâu góp, sự vun đống. || đi xin từng người từng nhà. || phần góp, phần nộp. || hội, sự nhóm họ, — nhau. || kinh kia trong việc tế lễ thiên Chúa; collectam à convivis exigere, đòi mọi người ăn cơm nộp phần riêng mình.

Collectaneus, a um. đã góp, — thâu góp, góp nhóp bởi nhiều nơi; collectanea (scripta), lời góp trong nhiều sách.

Collectio, onis. *f.* sự góp, — nhóp, vun đống, lựa sự mà để dành. || câu kết, câu luận, câu lập mà luận sự gì. || sự đi góp, đi xin từng nhà; collectio hominum, sự cấp lính; — humorum, nhọt.

Collectitius, a, um. đã góp, — nhóp

bởi mọi nơi; collectitius exercitus, quân tạm.

Collectivus, a, um. nên hái, nên góp, nên để dành. ‖ câu kết; collectiva quæstio, đều hỏi hay mở đàng mà lập câu kết.

† Collector, oris. *m.* kẻ thâu, — góp, góp nhóp, kẻ góp tiền từng nhà, kẻ tích trữ, — để, kẻ thâu thuế, áp thuế.

Collectrix, icis. *f.* người nữ đi xin đi góp tiền, góp của.

Collectum, i. *n.* đồ tiền của góp, — góp nhóp, tích trữ, xin từng nhà; vivere collecto, dùng của đã tích của đã ăn mày mà nuôi mình.

Collectus, ûs. *m.* một đống, vun đống, của tích trữ.

Collega, æ. *m.* trang tác, bạn hữu liêu hữu, bằng đẳng, người họ lương bằng.

Collegatarius, ii. *m.* kẻ phải chia một phần gia tài cùng người khác.

† Collegialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một trường, — một họ, — một hội.

Collegium, ii. *n.* trường học, tràng, — ốc, họ, hội, nhà dòng; collegium naturæ, phải ngãi; — mercatorum, hội kẻ buôn bán; — fabrorum, hội các thợ, hạng các thợ.

* Colleticus, a, um. có phép làm cho hai đều hiệp làm một lại, — cho nhíp lại, — khít lại.

Collevo, as, avi, atum, are. giúp, — đỡ, phù hộ, — trợ, bớt cho nhẹ, làm cho nhẹ.

Collianus, i. *m.* V. Publicanus.

Collibertus, i. *m.* kẻ đã khỏi làm tôi cùng một người khác.

Collibet, uit, itum, ere. đẹp lòng, ưng —, ưa hạp; (quen dùng verbo nầy trong ngôi thứ ba mà thôi), collibuit vel collibitum est mihi facere, tôi đã ưng lòng làm sự nầy.

Colliciæ, arum. *f. pl.* rãnh xẻ trong ruộng đồng cho nước chảy ra. ‖ máng xối, ống, ngòi.

Colliculus, i. *m.* gò.

Collido, is, lisi, lisum, dere. cà, cọ hai đều cùng nhau, tông, — chạm, mài nhau, xán, — vỡ, giần, phá trên, đánh trên; collidere manibus, vỗ tay, thoa tay; collidit fratres gloria, danh vọng hay làm cho anh em đánh phá nhau; colliduntur leges, luật nghịch nhau.

Colligatio, onis. *f.* sự buộc, dây buộc, sự cột nhau, hiệp làm một nhau.

Colligo, as, avi, atum, are. cột, buộc nhau, buộc làm một, ràng rịt; colligare globulos catenâ, chuyền chuỗi; — simul, buộc túm lại; — vulnus, rịt thuốc; — se cum aliis, hiệp làm một cùng kẻ khác; — aliquid in fasciculos, bó, làm bó; — aliquid libro, tích sự gì trong sách.

Colligo, is, legi, lectum, gere. hái, mót, hốt, lặt, lắt hái, góp, — nhóp, nhắc lên, xăn, vận áo. ‖ bởi đó thì luận, lập câu luận, — câu kết. ‖ tập đặng, lời lãi, lợi, đặng lợi, để dành, để riêng; colligere manibus, hốt; — in unum, giụm. — gịt, góp lại; — simul, buộc gộp; — singulatim, lượm lặt; — sagenam, lượm lưới; — rete, lượm chài; — vectigal, thâu thuế; — decimas, mười phần thâu một; — fruges, tích tụ lúa; — se, tỉnh lại; — animos, tỉnh táo; — vestem, xăn áo; — rationes, góp lẽ, tính sổ; — benevolentiam, đẹp lòng; — causas, kiếm lẽ chữa mình.

Colliminium, ii. *n.* cõi, bờ cõi, giái hạn, biên thùy.

Collimitaneus, a, um. ở gần cõi, — gần bờ cõi.

Collimitium, ii. *n.* V. Colliminium.

Collimitor, aris, atus sum, ari. *dep.* lập mộc bài, đặt giái hạn.

Collimo, as, avi, atum, are. vel

Collineo, as, avi, atum, are. nhè làn, đè làn, nhắm, — nhía, nhè, nhắm xem, nhè bia, trúng, trúng đích, — bia; collineare jaculum aliquò, nhắm nhía mà phóng lao.

Colliuio, is, ivi, itum, ire. et

Collino, is, livi, lini, vel levi, litum, nere. xức, thoa, bôi, đồ, phết, vã vưới, xức vưới, phết cùng; collinire melle, phết cùng mật ong; — crines pulvere, lấy tro xức tóc.

Collinus, a, um. thuộc về gò.

Colliphium, ii. *n.* V. Coliphium.

Colliquatio, onis. *f.* sự chảy, xổ ra, chảy ra, tháo, — ra.

Colliquefacio, is, feci, factum, cere. làm cho chảy, — cho lỏng, dong; colliquefacere æs, dong đồng. ‖ dặm, dầm.

Colliqueo, es, cui, ere. et

Colliquesco, is, cui, scere. chảy ra, ra lỏng lỏng, ra dong vưới, ra lỏng cùng.

Colliquiæ, arum. *f. pl.* mương, rãnh, ngòi rãnh cho nước chảy ra, máng xối, ống.

Collis, is. *m.* gò, cồn, giồng.

Collisio, onis. *f.* et

Collisus, ûs. *m.* sự tông, — chạm, sự cà, sự cọ.

Collo, as, avi, atum, are. trét ghe, lấy chai mà trét.

Collocatio, onis. *f.* sự đặt, bày, soạn, soạn đồ, sự sắp, — lớp, nơi đặt, chỗ mà soạn đồ; collocatio filiæ, gả con; — siderum, nơi các ngôi sao ở.

Colloco, as, avi, atum, are. đặt, bày, soạn, sáp lại, — lớp; ordine collocare, bày hàng; collocare rectè, để cho sửa; — infrà, nhắc xuống; collocare in bono lumine tabu-

lam, đặt ảnh nơi sáng cho phải; — aptè coxam, sửa trái vế cho phải lẽ; — præsidium in loco, đóng binh nơi nào; — castra, đóng trại; — spem in aliquo, trông cậy người nào; — insidias alicui, bày mưu kế, làm mưu chước cho người; — pecuniam nominibus, — in nomina, cho tiền vay và ăn lời; — pecuniam in capita, đánh thuế cho mọi người; — se in studio, học hành; — malè horas, dùng ngày giờ cách chẳng phải; — se in otium, ở nhưng; — beneficium in aliquem, làm ơn cho người; — filiam suam, — in matrimonium, — nuptui, — nuptum, — alicui, gả con cho người; — aliquem ad interficiendum, hối lộ người naò mà giết kẻ khác; — se in arborem, đụt mình dưới cây; — patrimonium in salutem reipublicæ, dùng của cải mình mà giúp nhà nước.

Colloclupeto, as, avi, atum, are. làm cho giàu có, làm cho đặng lợi, — cho đặng của cải. || làm cho xinh, — cho tốt, dọn tề chỉnh, — lịch sự.

Collocutio, onis. *f.* et

Colloquium, ii. *n.* sự nói khó, sự đàm, — luận; in colloquium venire, đi bàn luận.

Colloquor, eris, cutus sum, qui. *dep.* nói khó, đàm, — luận, nói vưới, nói cùng nhau; colloqui alicui, — aliquem, — cum aliquo, nói khó cùng người.

Collubet. V. Collibet.

Collucatio, onis. *f.* sự phát rừng, — rẫy, phát cây nho, — cây.

Colluceo, es, xi, ere. sáng, — láng, soi sáng, chói loà, láng, bóng láng; collucere flammis, nhờ sự sáng ngọn lửa; collucent omnia luminibus, có đèn soi khắp mọi nơi; — agri floribus, ruộng đồng chói loà bởi bông hoa; collucet sol mundo, mặt trời soi thế gian.

Colluco, as, avi, atum, are. phát, — cây. || phát rừng.

Colluctatio, onis. *f.* sự vật, đua —, chống trả, — cãi, sự đánh nhau, mắng nhau, cãi lẽ.

Colluctor, aris, atus sum, ari. *dep.* vật, đua vật, cãi lẽ, chống trả, — cãi.

Colludium, ii. *n.* sự chơi vui cùng người khác. || sự thông ý, một lòng cùng nhau, ẩm nhẩm.

Colludo, is, lusi, lusum, dere. ẩm nhẩm, chơi cùng, — vưới. || thông ý, một ý một lòng cùng nhau, có một ý mà gạt; colludere cum aliquo, có một ý cùng người.

Collum, i. *n.* cổ; collum erigere, giương cổ; — exiguum, ngẳng cổ; colla eripere jugo, cứu cho khỏi làm tôi, ở thong thả; — montis, dốc, dốc núi; in collum aliquem tollere, cõng người.

Collumino, as, avi, atum, are. soi vưới, — cùng.

Colluo, is, lui, lutum, ere. súc, rửa; colluere os, súc miệng.

Collurcinatio, onis. *f.* sự hoang đàng, mê trai gái rượu trà.

Collusio, onis. *f.* et

† Collusium, ii. *n.* sự một ý một lòng cùng nhau mà lường gạt.

Collusor, oris. *m.* kẻ ẩm nhẩm, chơi vưới. || kẻ chơi hay là kiện và có một ý cùng kẻ khác cho đặng gạt, kẻ phạm phép; collusor puerorum, kẻ chơi cùng con trẻ.

Collusoriè. *adv.* có một ý một lòng, có một ý mà gạt.

Collustro, as, avi, atum, are. soi, — sáng, làm cho sáng, — cho láng. || xem xung quanh, — khắp mọi nơi. || chùi, lau; collustrare oculis, xem xung quanh, — khắp mọi nơi; — vias, quét đàng cho sạch.

Collutio, onis. *f.* sự rửa, súc; dolorem sedare collutione dentium, súc miệng cho bớt sự đau răng.

Collutulatio, onis. *f.* sự bùn lấm vấy vá, bùn văng đi.

† Collutulo, as, avi, atum, are. lấy bùn mà vấy vá, làm cho bùn văng đi. || làm cho hư danh hư tiếng, — cho xấu tiếng.

Colluvialis. V. Colluviaris.

Colluviaria, orum. *n. pl.* lỗ khanh lỗ xí.

Colluviaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về lỗ khanh; colluviaris porcus, con heo hay lăn mình trong bùn trong lỗ khanh lỗ xí.

Colluvies, ei. *f.* đống phẩn, lỗ khanh. || dân hèn, mạt hạ, bợm. || nhiều sự rối rắm; colluvies nationum, dân hèn mạt các nơi; — sceleratorum, gian đảng; — rerum, thế sự phân vân.

Colluvio, onis. *f.* sự lộn lạo, hỗn độn, sự đóng, sự chế, pha. || sự phá, xáo lộn.

* Collybista, æ. *m.* et

Collybistes, æ. *m.* kẻ đổi vàng bạc.

* Collybisticus, a, um. thuộc về sự đổi tiền bạc.

* Collybus, i. *m.* đồng tiền kia có hình con bò. || tiền nộp theo luật cho kẻ đổi tiền bạc. || tờ, văn khế thế tiền lại.

* Collyra, æ. *f.* thứ bánh béo. || thứ bánh.

Collyricum jus. *n.* mỡ, dầu mà nấu thứ bánh ấy.

† Collyrida, æ. *f.* V. Collyra.

Collyrium, ii. *n.* thứ thuốc dặt con mắt. || đồ chỉ, đồ vải mà nhét vào trong vít tích. || thuốc xổ cho con ngựa. || nửa phần cột. || kẻ giúp thợ gạch.

Colo, as, avi, atum, are. lọc, lượt, rây; colare aquam, lọc nước.

Colo, is, lui, cultum, ere. làm ruộng làm đất, cày đất, làm vườn. || thương, — yêu, — mến, yêu mến, — dấu. || kính, kính lạy, thờ, — phượng, thờ lạy, tôn kính, chuộng. || ở, ở tại, trú. || giữ, giữ gìn; colere religionem, giữ đạo; — Deum, khâm sùng thiên Chúa, thờ phượng Chúa; — virtutem, thìn bề đức hạnh; — arbores, vun trồng. || colere, phượng tự; — festa, chầu lễ, giữ ngày lễ; — donis, dâng của lễ mà đẹp lòng; — vitam veterum, ăn ở theo thói tổ tông; — se, ở cho sạch; — quæstum, kiếm lợi; — inter se, yêu nhau; — studia, ái mộ sự học hành.

Collobium, ii. *n.* aó lá. || khăn lúp đầu người nữ và xuống cho đến gót chơn. || thứ áo Dalmatica cho thầy phó tế.

* **Colocasia**, æ. *f.* et

Colocasium, ii. *n.* thứ đậu. || thứ khoai. || rễ đậu kia; colocasium album, khoai ngọt; — rubrum, khoai máu.

* **Colocynthidæ**, arum. *f. pl.* et

Colocynthis, idis. *f.* thứ bầu có hột đắng lắm.

Colon, i. *n.* đại trường, ruột lớn. || một phần câu.

Colona, æ. *f.* người nữ nhà quê.

Colonia, æ. *f.* đoàn người ta đi ở phương khác. || miền đất những người nước khác đến mà ở. || nhà quê.

Colonicus, a, um. thuộc về kẻ ở đất khác chẳng phải nơi sinh, thuộc về nhà quê; colonicæ leges, thói phép kẻ làm ruộng làm đất.

Colonus, i. *m.* kẻ ở trong đất khác nhà nước mình, người nhà quê, kẻ làm ruộng; colonos deducere, đem người ta sang đất khác mà ở; colonus partiarius, kẻ làm rẽ, kẻ làm ruộng ăn nửa phần.

Colonus, a, um. đất nên làm, ruộng nên cày; colonus ager, ruộng giao cho người ta làm.

Colophon, onis. *f.* N. U. || sự cùng, sự trọn lành; colophonem, vel colophona operi imponere, làm cho trọn việc.

Colophonia, æ. *f.* thứ bìm bìm. || thứ chai.

Color, vel Colos, oris. *m.* sắc, thức, màu, — mè, màu sắc mặt mũi. || hình dạng, hình bề ngoài, lẽ chữa mình; color nitidus, lẫn màu; — vividus, tốt màu; — non vividus, mớt mớt; colorem amittere, phai, lạt —, phai mùi, — màu; color spissus, sậm màu; — niger non splendens, màu thâm; quinque colores, ngũ sắc; color albus, sắc trắng, — bạch; — ruber, sắc đỏ; — viridis, sắc xanh; — flavus, sắc vàng; — niger, sắc đen; — violaceus, sắc tiá, sắc tím; — ceruleus, sắc biếc; — roseus, màu bò nâu; — rubicundus, sắc hồng; — vitæ, bổn phận; — civitatis, thành có hình dạng tốt; colores nectere, hoà ngũ sắc; — rhetorici, phép văn chương.

Coloratè. *adv.* có lẽ có hình có dạng bề ngoài, cách vẽ.

Coloratus, a, um. đã vẽ, đã nhuộm, đã làm cho láng. || đã dọn tề chỉnh, — rực rỡ. || phai, — màu; colorata oratio, bài văn hoa.

Coloro, as, avi, atum, are. vẽ, thoa thuốc, đổ thuốc, nhuộm, nhuốm, làm cho láng. || giấu, giả hình, lẽ chữa mình; colorare liberalitatem debiti nomine, ở rộng rãi và nói là việc phải làm.

Colosseus, a, um. V. Colossicus.

Colossicotera opera. *n. pl.* việc lớn, đồ rất lớn, hình tượng rất lớn.

Colossicus, a, um. thuộc về đồ, — hình tượng rất lớn.

Colossinus color. *m.* sắc vàng.

Colossus, i. *m.* hình tượng rất lớn.

Colostis, idis. *f.* thảo kia.

Colostra, æ. *f.* sữa bóp lần đầu hết khi đờn bà nằm bếp.

Colostratio, onis. *f.* bịnh con nít mắc phải vì uống sữa mới bóp.

Colostratus, a, um. con nít mắc bịnh vì uống sữa mới bóp.

Colostrum, i. *n.* V. Colostra.

Coluber, bri. *m.* con rắn, rắn lục. △ xà; colubri exuviæ, xà thoát.

Colubrifer, a, um. hay đem, hay sinh con rắn, — con rắn lục.

Colubrinus, a, um. thuộc về con rắn; colubrinum ingenium, kẻ mưu trí quỉ quyệt.

Colum, i. *n.* đồ lọc, đồ lượt. || đàng mà qua nơi hay là nhà khác. || sự quặn, — ruột. || đồ lưới, thứ lướt, đăng.

Columba, æ. *f.* con bò câu.

Columbar, aris. *n.* vòng cổ bằng sắt.

Columbarium, ii. *n.* chuồng bò câu.

Columbaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về con bò câu.

Columbarius, ii. *m.* kẻ nuôi con bò câu.

Columbatim. *adv.* như con bò câu.

Columbinus, a, um. thuộc về con bò câu; columbinus pullus, bò câu con.

Columbulus, i. *m.* bò câu con.

Columbus, i. *m.* con bò câu trống; Columbus cellaris, con bò câu nhà; — agrestis, — saxatilis, con bò câu rừng.

Columella, æ. *m.* N. H.

Columella, æ. *f.* cột nhỏ, cột con. || cây chống, cây đỡ. || người áp việc, kẻ cai chơn tay trong nhà.

Columellaris, *m. f.* re. *n.* is. bằng cột con, hình cột con; columellares dentes, răng cấm.

Columen, inis. *n.* trái cây, cột trụ,

đòn dông, lương đống, thượng lương mà đỡ mái nhà. || sự vững vàng, sự đỡ, sức, mạnh sức; columen regni, kẻ trảo nha, quốc trụ.
Columis, *m.f.* me. *n.* is. lành, khỏe mạnh. V. Incolumis.
Columna, æ. *f.* cột, trụ, cột con; hæc aliquâ propone columnâ, hãy dán sự nầy trên cột kia.
Columnaris, *m.f.* re. *n.* is. thuộc về cột.
Columnarium, ii. *n.* thâu lậu. || thuế phải nộp từng cột nhà.
Columnarius, ii. *m.* quan áp thuế cột nhà. Columnarii. *pl.* kẻ đã phá xa xí của cải mình.
Columnatio, onis. *f.* hàng cột.
Columnatus, a, um. có cột, hàng cột mà đỡ, đã lập trên cột. || đã làm hình dạng như cột; columnatum os, chống cằm.
Columnella, æ. *f.* cột con.
Coluri, orum. *m. pl.* chẳng có đuôi, đã cắt đuôi. || vòng kia trong bầu trời.
Colurnus, a, um. △ bằng phỉ tử. △ phỉ mộc.
Colurus, i. *m.* vòng bầu trời.
Colus, i. *m.* vel ûs. *f.* cần mà kéo vải, con quay.
Colustra, æ. *f.* et Colustrum, i. *n.* V. Colostra.
* Colutea, æ. *f.* cây hoa kia.
Colutea, orum. *n. pl.* V. Bellaria.
Coluteum, i. *n.* trái cây Colutea.
Colymbas, adis. *f.* trái oliva dưa.
Colymbus, i. *m.* con chim kia.
Coma, æ. *f.* tóc. || lông ngựa, gáy con sư tử; coma ovium, lông chiên; — arborum, nhành cây.
Comans, tis. *omn. gen.* có tóc dài hay là tóc mượn dài, có lông dài; comans humus, đất có nhiều cỏ; — pectus, ngực có lông; — stella, sao chổi; — galea, mũ chiến có mồng; comantes sylvæ, rừng rậm.

Comarchus, i. *m.* quan cai làng, Chúa làng.
Comatorius, a, um. dùng mà bối tóc, thuộc về tóc; acus comatoria, trâm cài.
Comatus, a, um. có tóc có lông dài; comata sylva, rừng rậm.
Combibo, is, bibi, bibitum, bere. uống cùng nhau. || dậm; combibere lacrymas suas, an ủi một mình; — artes, học cho thành nghề; — cruorem, dậm máu; — maculas, mắc gì giớm.
Combibo, onis. *m.* bạn uống rượu.
Combinatio, onis. *f.* sự tính, sự toán.
Combino, as, are. tính, — toán, làm đôi, lập đôi, hiệp hai đều làm một.
Combretum, i. *n.* △ thứ bắc tế tân.
Comburo, is, bussi, bustum, rere. đốt, bỏ vào lửa, thiêu, thui; ligna ad comburendum cara, củi quế; ubi comburemus hunc diem? ta sẽ qua ngày nầy ở đâu? comburere aliquem judicio, án cho người nào phải chịu thiêu; — aliquem vivum, đốt người còn sống; — fumo aliquem, ngợi khen người quá lẽ và vô cớ; comburere gutturem, gắt cổ.
Combustio, onis. *f.* sự đốt, lửa cháy.
Combustura, æ. *f.* sự đốt, phỏng.
Come, es. *f.* △ sơn lão quán chủy.
Comedo, is, vel Comes, dit, vel Comest, medi, esum, vel estum, esse, vel edere. ăn, nuốt, tốn, xa xí; comedere rem suam, ăn của cải mình; — beneficia, quên ơn; — aliquem oculis, xem đi xem lại người.
Comedo, onis. *m.* kẻ tham ăn, thùng chứa, kẻ mê ăn uống, kẻ muốn ăn đồ mĩ vị.
Comes, itis. *m. f.* bạn, — hữu, kẻ đi cùng, kẻ đưa cùng. || kẻ theo một phe. || người sang trọng; Genius comes, Thiên thần giữ mình người; comitem se alicui dare, đưa người, đi đàng cùng người; comes exterior, đi bên tả; — interior, đi bên hữu; — conciliis alicujus, vel secretorum, người thiết nghiã biết mọi sự kín; — sacrarum largitionum, kẻ làm phước của cải vua chúa thay vì người; — stabuli, quan áp tàu ngựa vua.
Comessatio, onis. *f.* sự ăn hàng, ăn ngoài bữa. || sự mê ăn uống.
Comessator, oris. *m.* kẻ mê ăn uống.
Comessor, aris, atus sum, ari. *dep.* mê ăn sa đà, mê ăn uống, ăn ngoài bữa; comessatum ire, — venire ad aliquem, đi ăn tiệc lớn.
Comestura, æ. *f.* sự ăn.
Comestor, oris. *m.* kẻ ăn lắm.
Comestus, a, um. et
Comesus, a, um. đã ăn, đã hao.
Cometa, æ. *m.* sao chổi, — phướn, tuệ tinh.
Cometes, æ. *m.* sao chổi.
Comicè. *adv.* cách chơi, — vui chơi, cách như hát bội.
Comici, orum. *m. pl.* kẻ hát bội.
Comicus, a, um. thuộc về hát bội; comicus poeta, kẻ đặt tuồng chơi.
Cominùs. *adv.* gần, kề. || tức thì, tốc tốc; cominùs agere, ở gần mà nói khó cùng nhau; cominùs incessare aliquem lapidibus, ở gần mà ném đá người.
Comis, *m. f.* me. *n.* is. *comp.* comior. *superl.* issimus. ngoan, — ngùy, từ hòa, hiền, nhơn hiền, nhơn từ.
Comitas, atis. *f.* sự ngoan, — ngùy, nhơn hiền, — từ, từ hoà; comitas sermonis, lời ngoan; comitatis exquisitissimæ cœnam dare, dọn ăn tiệc tối cách lịch sự lạ hiếm.

Comitatus, ûs. *m.* đoàn, sự đưa, theo, hầu hạ. ‖ miền đất thuộc về người sang trọng.

Comiter. *adv.* cách lịch sự, — phải lẽ, phải phép; comiter excipi, chịu rước cách lịch sự.

Comitia, orum. *n. pl.* công đồng; comitia indicere, vời công đồng.

Comitialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về công đồng; comitiales dies, ngày nhóm công đồng; — homines, người hay cãi, hay kiện; comitialis morbus, vel comitiale vitium, bịnh động kinh, dụng kinh; — homo, người mắc bịnh động kinh.

Comitialiter. *adv.* cách động kinh.

Comitiarius, a, um. thuộc về công đàng.

Comitiatus, ûs. *m.* V. Comitia.

Comitiatus, a, um. người công đồng đã chọn.

Comitissa, æ. *f.* người nữ sang trọng.

Comitium, ii. *n.* nơi nhóm dân, đình làng.

Comito, as, avi, atum, are. et

Comitor, aris, atus sum, ari. *dep.* đưa, — đón, tống, — chung; comitare, vel comitari aliquem ad vel in locum, đưa người đến nơi; quæ comitantur huic vitæ, những sự tiếp theo mạng sống ta ở đời nầy.

* Comma, atis. *n.* sự chia câu ra, một phần câu. ‖ nút trám khẩu ao hồ. ‖ chữ, hiệu tiền bạc.

Commaculo, as, avi, atum, are. làm hư, phạm, vấy vá; commaculare manus sanguine, dầm tay mình trong máu; — se ambitu, làm hư danh mình vì có lòng ham hố danh vọng.

Commadeo, es, dui, ere. dầm, — nước.

Commando, is, di, sum, ere. ăn, nuốt, nhai.

Commanducatus, ûs. *m.* sự ăn, sự nhai.

Commanduco, as, avi, atum, are. nhai lâu, ngậm trong miệng.

Commanipularis, is. *m.* quân lính một đội một cơ cùng nhau.

Commanipulatio, onis. *f.* sự một đội, một cơ, đoàn.

Commanipulo, onis. *m.* V. Commanipularis.

Commaritus, i. *m.* kẻ thế chồng, thay vì chồng.

Commasculo, as, are. có hình dạng người nam.

Commaticus, a, um. kẻ hay nói lý đoán, — lẽ vắn mà cao nghĩa, — ít vậy, — tắt.

Commeator, oris. *m.* kẻ đi đi lại lại, kẻ đem thơ đem đồ cho người ta.

Commeatus, ûs. *m.* sự đi đi lại lại, sự quá giang, xe, sự chở. ‖ lương, — thực, lương binh. ‖ tờ đi đàng, binh qua đàng. ‖ đàng, — nẻo, ngả.

Commeditor, aris, atus sum, ari. *dep.* gẫm, suy —, nguyện —, gẫm đi gẫm lại.

Commemini, nisse. nhớ, — lại.

Commemorabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng nhớ, — khen, cao, — trọng.

Commemoramentum. i. *n.* et

Commemoratio, onis. *f.* sự nhớ, — lại, nhắc lại, chỉ sách, chỉ lời.

Commemoro, as, avi, atum, are. nhắc lại. ‖ bày vẽ trong trí, suy lại. ‖ doãn lại, thuật lại, trả bài, lấy lẽ, chỉ lời, nhắc lời trong sách. ‖ khen, ngợi —, rao danh; commemorare aliquem, — de aliquo, vel aliquid, de aliquâ re, nhắc người lại hay là nhắc sự gì lại; — aliquid in aliquo, khen sự gì trong người.

Commendabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng khen, đáng nhớ, đáng chuộng.

Commendátio, onis. *f.* sự nhắn, — lại, dặn, — dò, lời khen, sự chuộng, yêu —, kính —, sự sáng danh, danh vọng, sang trọng; commendatio in vulgus, có danh tiếng trong dân; — majorum, sự sang trọng các tổ tông.

Commendatitius, a, um. thuộc về sự nhắn, hay nhắn, — nhắn lời, — lại, hay dặn, — dò; commendatitiæ litteræ, thơ bàu chữa, thơ binh vực.

Commendator, oris. *m.* et

Commendatrix, icis. *f.* kẻ nhắn, — lại.

Commendo, as, avi, atum, are. dặn, — dò, — lại, nhắn, — lời, — lại, — bảo, đinh ninh, nhắn cùng, — vươi. ‖ phú thác, ki thác. ‖ xin lo, — giữ, — giúp, bàu chữa, khen, ngợi khen, bia danh; commendare nomen vel nominis memoriam immortalitati, lập danh cho đặng sống đời đời; — aliquid memoriæ, học thuộc lòng; — litteris, vel litterarum monumentis, lưu truyền; — se fugæ, trốn cho khỏi.

Commensus, ûs. *m.* sự nhằm, xứng, — nhau, đối nhau.

Commentariensis, is. *m.* biện, ông biện trong đội quân, kẻ giữ sổ. ‖ kẻ làm tờ, — khế, — giữ sổ sách, giữ tù rạc.

Commentariolum, i. *n. dim.*

Commentarium, ii. *n.* et

Commentarius, ii. *m.* sổ, sách sử, sổ trường biên, sách nhựt trình, sách giải nghiã, chú con mà cắt nghiã; referre aliquid in commentarium, biên sự gì vaò sổ.

Commentatio, onis. *f.* sự gẫm, suy gẫm, tưởng, suy —, suy xét, sách truyện, sách cắt nghiã sự gì, sự doãn lại, lời thêm, chú con cho rõ nghĩa hơn, sổ trường biên.

Commentator, oris. *m.* kẻ cắt nghiã sự gì, kẻ đặt truyện chơi, kẻ bày đặt sự gì.

Commentior, iri. *dep.* bày đặt, bày những đều giả, — những đều chẳng thật.

Commentitius, a, um. sự bày đặt, đều chẳng thật, đều bày đặt mà chơi.

Commentor, oris. *m.* kẻ bày sự gì, tiên sư, tổ phụ, kẻ đặt sự gì trước hết.

Commentor, aris, atus sum, ari. *dep.* gẫm, suy gẫm, lo, — lắng, — liệu, định liệu, toan —. ‖ cắt nghiã, đặt chú con mà cắt nghiã, đặt sách, bàn luận. ‖ bày vẽ, — đặt, giả hình; commentari aliquid, vel de re aliquâ, cum aliquo inter se, bàn luận sự gì cùng người; — aliquem, giả người.

Commentum, i. *n.* sự bày vẽ, bày đặt, sự giả, giả hình, truyện chơi, trí vẽ; commenta opinionum, ý chẳng nhằm lẽ, sự ngờ là trái lẽ.

Commeo, as, avi, atum, are. đi qua đi lại; commeare à loco ad vel in locum, sang bởi chỗ nầy đến chỗ kia; — in viâ, đi dạo trên đàng; — ultrò citròque, đi xung xăng.

Commercium, ii. *n.* sự buôn bán, bán chác, bán cùng nhau, sự mua bán mua chác, đổi chác, sự giao bạn, họ lương bằng, sự thông công, — ý, một ý một lòng, sự, việc; commercium litterarum, gởi thơ cùng nhau; — illi cum alio nullius rei est, người chẳng có nghiã gì chẳng thông công cùng ai.

Commercor, aris, atus sum, ari. *dep.* mua bán cùng nhau, đổi chác, lập họ lương bằng; commercari captivos, mua bán mọi cùng nhau.

Commereo, es, rui, ritum, ere. et

Commereor, eris, ritus sum, eri. *dep.* đáng, xứng, lập công. ‖ lỗi, lầm lỗi, phạm tội, sái; commerere, vel commereri culpam de aliquâ re erga alterum, đáng phạt vì đã mất lòng người trong sự gì. (mereri là đáng cách phải, mà commereri là đáng vì đã làm sự chẳng phải.)

Commetior, iris, ensus sum, iri. *dep.* đo, lường, đo đắn. ‖ lập cho nhằm, làm cho xứng, — cho xứng hạp nhau; commetiri cum tempore negotium, liệu việc theo thì; — aliquid numero, biết số sự gì; — agros, đo ruộng.

Commigro, as, avi, atum, are. sang, đi ở nơi khác, đổi chỗ ở; commigrare huic viciniæ, sang nơi lân cận nầy; — Romam, đi ở trong thành Roma; — in domum suam, sang ở trong nhà mình.

Commiles, itis. *m.* quân một đội một cơ cung nhau.

Commilitia, æ. *f.* et

Commilitium, ii. *n.* sự giao lân cùng nhau, hiệp sức cùng nhau mà đánh giặc. ‖ những chốn đã đi đánh giặc, thì đã ở lính.

Commilito, onis. *m.* bạn tập khí giái, hay là bạn học.

Commilito, as, avi, atum, are. ở một cơ quân cùng nhau. ‖ hiệp sức mà đánh giặc cùng nhau, giao lân cùng nhau.

Comminatio, onis. *f.* sự đe, — phạt, hăm, — he.

Comminatus, a, um. đả phải đe, — hăm, — he.

Comminctus, a, um. nơi đã có nước đái, nơi người ta đã đến đái.

Commingo, is, nxi, ictum, gere. đái trên, tiểu tiện trên.

Comminiscor, eris, mentus sum, nisci. *dep.* suy, — gẫm, — xét, bày, — đặt, — vẽ. ‖ nhớ, — lại.

Comministro, as, avi, atum, are. giup, — đỡ, trao, cho, cho cùng nhau, chịu cùng nhau.

Comminor, aris, atus sum, ari. *dep.* đe, — phạt, hăm, — he lắm.

Comminuo, is, nui, nutum, ere. bớt, vót, giảm. ‖ phá, vỡ, — ra, xán vỡ, tán, — mạt, nghiền; comminui, vỡ ra, nát ra; comminuere ossa, nghiền xương; comminutus re familiari, nát của cải.

Commisceo, es, cui, mistum, vel mixtum, scere. trộn lại, pha, chế; commiscere consilium cum aliquo, liệu việc cùng người; — quidpiam cum altero, có việc bất hoà cùng nhau. ‖ có thông công, thông việc cùng nhau, đồng tình.

Commiseratio, onis. *f.* áo não, sự thương, — xót; commiseratione dignus, đáo để.

Commiserescit. *imp.* thương xót, động lòng thương.

Commiseror, aris, atus sum, ari. *dep.* thương, — xót, — hại; vir commiserandus, người đáo để.

Commissio, onis. *f.* sự bày, — vẽ, tổ ra. ‖ việc thi, thi cử.

Commissum, i. *n.* tội, — lỗi. ‖ sự bao phong gia tài. ‖ vạ.

Commissura, æ. *f.* ngạt keó, lắt leó, bản lề, sự hiệp làm một, ràng, — rịt, sự thắt gút. ‖ giẻ rách; commissura ferrea, bản lề.

Commissuralis, *m. f.* le. *n.* is. có ngạt kéo, có bản lề, có sự lắt leó.

Commistio, onis. *f.* sự pha, trộn lại. ‖ sự ngôi sao gặp cùng nhau.

Commitigo, as, avi, atum, are. làm cho êm, — mềm, — dịu mềm, — cho nguôi, — nguôi ngoai, — nguôi lòng.

Committo, is, misi, missum, tere. gởi, — gắm, — vưới, — cùng. hiệp làm một; committere se, phú dâng mình; — aliquid alicui, giao cho, gởi cho, kí cho; contra

præscripta aliquid committere, phạm lậnh; committere alicui negotium, phú việc cho người; — aliquos inter se, làm cho người ta bất thuận cùng nhau; — ovem lupo, kí con chiên lại cho con chó sói; — litteras alicui, giao thơ cho người; — litteris aliquid, biên sự gì; — multa in Deum, phạm đến Chúa nhiều cách; — vereor ut, tôi sợ kẻo; — gnatam suam uxorem, gả con; — se itineri, đi đàng; — se nocti, liều mình ban đêm; — prælium, vào trận; — oras plagæ sutori, may miệng vít tích; — ponte fluvium, lập cầu trên sông; — animos, lập sự hoà thuận; — se in conclave, vào phòng; — se ponti, qua cầu; — aliquid alicujus arbitrio, phú việc mặc ý kẻ định; — vices suas alicui, giao phiên mình cho người, đặt ai thay vì mình; — se in fidem alicujus, phú mình mặc ý lòng ngay người; — ludos, mở trường chơi; — de existimatione suâ alteri, đặt danh tiếng mình trong tay kẻ khác; — curas suas auribus alicujus, doãn sự đau đớn trong lòng mình cùng người khác; — habenas alicui, buông người mặc ý mình; — se periculo, — in discrimen, liều mình; — maturè cœnam, ăn cơm hôm sớm; — fraudem, làm gian; — mulctam, liều mình phải vạ; non committam ut, tôi chẳng để cho, tôi sẽ giữ cho khỏi, tôi chẳng dám.

Commixtìm. *adv.* cách lộn, — trộn.

Commixtio, onis. *f.* V. Commistio.

Commoda, orum. *n. pl.* sự ích, — lợi, của cải. || bổng lộc quân lính.

Commodatarius, a, um. người đã cho mượn sự gì.

Commodatio, onis. *f.* sự cho mượn.

Commodator, oris. *m.* kẻ cho mượn.

Commodatum, i. *n.* sự cho mượn.

Commodatus, a, um. tiện, hạp. || đã cho mượn hay là đã mượn.

Commodè, diùs, dissimè. *adv.* tốt, phải, thậm phải, phải lẽ, tiện, hạp, xứng hạp. || cách rộng, thong thả, dễ; minùs commodè audire, chẳng có danh thơm mấy; commodè saltare, muá hát phải thế; — cadit, việc thì xuôi; commodissimè per illum agi potest, nên dùng người ấy cách có ích.

Commoditas, atis. *f.* sự tiện, sự hạp, cớ sự tiện, cơ hội tốt. || sự ích, — lợi. || sự ngoan, — ngùy, duông thứ, rộng duông, sự nhơn từ, — hiền; commoditas corporis, người gói gắm; — vitæ, dễ ở, đủ ăn và dư nữa; commoditatem consequi in lædendo, lấy sự hại làm vui.

Commodito, as, avi, atum, are. năng cho mượn.

Commodo, as, avi, atum, are. đỡ, giúp, — đỡ, làm ơn, làm cho đẹp lòng. || cho mượn; commodare se alicui omnibus in rebus, giúp người nào trong các cơ hội; — patientem aurem culturæ, sẵn lòng nghe lời dạy dỗ.

Commodulatio, onis. *f.* sự nhằm, sự xứng, — hạp, sự phải.

Commodulè. *adv.* khá khá, vừa phải.

Commodum, i. *n.* sự lợi, ích, — lợi, sự dễ, tiện, hạp, rảnh việc, thong thả; commodum proprium, sự ích kỉ; commodo quod tuo fiat, xin ông làm khi nào rảnh việc; quandò quàm, vel si commodum est, khi, hay là nếu khi nào có thì tiện.

Commodùm. *adv.* nhằm buổi, — thì, tức thì, phải thì; commodùm discesseras cùm, người vừa đi khỏi khi; — in crumenâ talentum erat, may phước khi ấy trong đãy tôi có một tấm bạc.

Commodus, a, um. *comp.* dior. *superl.* dissimus. ích, ích lợi, tiện, — lợi. || ngoan ngùy, dễ. || hạp, phải, xứng hạp; commoda valetudo, khỏe mạnh; commodus sibi uni, người hay tìm sự ích riêng mình mà thôi; ego commodiorem hominem non vidi, tôi chẳng thấy người nào đến nhằm thì hơn.

Commœreo, es, ere. buồn bực, có lòng rầu rĩ.

Commolior, iris, molitus sum, iri. *dep.* bày mưu, — chước, bày đặt, ra sức cho đặng bày vẽ, bày đặt sự gì.

Commolo, is, molui, litum, ere. đâm, xay, nghiền, tán mạt.

Commonefacio, is, feci, factum, ere. biểu, bảo, khuyên, — bảo, truyền bảo; superiorem commonefacere, thưa qua; rex commonefaciens, vua chỉ phán; quo quomodo se invicem eminùs commonefacere, chiêu nhau. || nhắc, — lại.

Commonefio, is, factus sum, fieri. *pass.* chịu bảo, — khuyên lơn.

Commoneo, es, nui, nitum, ere. biểu, bảo, khuyên —, nhắc lại.

Commonitio, onis. *f.* sự khuyên bảo, sự biểu, sự sửa dạy.

Commonstro, as, avi, atum, are. chỉ, tỏ, — ra, dạy dỗ.

Commoratio, onis. *f.* sự dần dà, sự dùng dằng. || sự ở, trú, cư, gia cư. || F. R.

Commordeo, es, di, sum, dere. cắn.

Commorior, reris, tuus sum, mori. *dep.* chết cùng nhau.

Commoro, as, avi, atum, are. et

Commoror, aris, ari. *dep.* ở lại, đi dùng dằng, dần dà. || cầm lại, chơi, khoan giãn, lần lữa.

Commortalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ hay chết hay hư hay nát thật.

Commosis, is. *f.* vị nhứt mật khi con ong mới làm. ‖ sự dọn tề chỉnh, sự chỉnh, tề chỉnh qúa, vô ích.

Commotaculum, i. *n.* thứ roi.

Commotio, onis. *f.* sự động, lúc lắc, sự lo lắng, láu đáu, động lòng, xao xác, — xiến.

Commotiuncula, æ. *f.* sự động một ít.

Commoveo, es, movi, motum, vere. làm cho động, lắc, lúc lắc. ‖ giục, xui —, thôi thúc, dịch, ép. ‖ khuyên bảo, — lơn. ‖ làm xao xác, — hỗn hào, dộn dực; commovere castra ex aliquo loco, đi đóng binh chỗ khác; — aliquem, làm cho động lòng người; — aliquem ad aliquid, xui giục người làm sự gì; — se contra rempublicam, dấy loạn; — aliquem ab aliquo loco, đuổi người ra khỏi chỗ nào; — suî expectationem alteri, làm cho người ta trông nhớ mình; — memoriam alicui, nhắc lại sự gì; — sedibus, đổi chỗ.

Commulceo, es, si, sum, cere. vuốt, giỡn, rờ, làm cho trơn, — cho êm.

Commune, is. *n.* sự ở chung, cả và dân làng hay là thành.

Communicarius, a, um. V. Communis.

Communicatio, onis. *f.* sự thông công, sự nói khó, bàn bạc, — luận; communicatio civitatis, sự cho vào làng xã, phép bổn xã.

Communicator, oris. *m.* kẻ thông công.

Communico, as, avi, atum, are. thong, thông, — công, phân, — cát, bình phân, lo liệu, bàn bạc, — luận, nói khó. ‖ làm cho ra việc chung, hay là tỏ việc ra; cum periculis alicujus sua communicare, liều của cải mình mặc đòi số vận kẻ khác; cum aliquo inimicitias communicare, theo phe kẻ bị việc gì; mensa suâ communicare aliquem, nuôi dưỡng người.

Communio, onis. *f.* sự kết bạn, họ bạn, họ lương bằng, sự thông công, sự đồng tình; communio sanctorum, thông công các thánh; communionem recipere, rước lễ; communio sanguinis, sự họ thân, họ máu; — sermonis, sự nói khó.

Communio, is, ivi, itum, ire. lập đồn, xây thành, làm cho vững; communire auctoritatem, làm cho vững quờn chức mình.

Communis, *m. f.* ne. *n.* is. chung, sự chung, thuộc về nhiều người, chẳng thuộc về ai cách riêng, thuộc về mọi người. ‖ thường. ‖ ô uế, dơ, dơ dáy. ‖ sự chưa có ai lấy; communis belli Mars, sự thắng trận khi thì theo phe nầy khi thì phe kia; communes dies, ngày có lễ nửa phần ngày; — manus, tay chẳng sạch.

Communitas, atis. *f.* sự chung, họ, họ lương bằng, sự kết nghiã, — bạn. ‖ phép công bình kẻ mua bán cùng nhau; communitas quæ vobis est cum eo? có sự gì cùng nhau? — conditionis, một bậc, một bổn phận cùng nhau.

Communitèr. *adv.* V. Communitùs.

Communitio, onis. *f.* sự vững vàng, đồn, lũy. ‖ sự dọn, sự lo phòng hậu.

Communitùs. *adv.* chung chạ, đồng công, góp. ‖ thường, — lệ. ‖ bình thường, bằng nhau. ‖ một ý một tiếng, rập lòng, đồng tình.

Commurmuratio, onis. *f.* sự trách móc, phàn nàn, lầm bầm.

Commurmuro, as, avi, atum, are. et **Commurmuror**, aris, atus sum, ari. *dep.* nói lầm bầm, — thầm thĩ, phàn nàn, năn nỉ, trách, — móc.

Commutabilis, *m. f.* le. *n.* is. chàng ràng, hay thay đổi, nhẹ tính, huyễn hóa. ‖ sự nên đổi. ‖ sự nên mua bán, thay đổi cùng nhau; commutabile exordium, lời mở bài giảng thay đổi đặng và dùng nhiều cách.

Commutatio, onis. *f.* sự thay đổi. ‖ sự hay trở, sự đổi chác cùng nhau. ‖ F. R. là khi trở câu lại như, esse oportet ut vivas, non vivere ut edas, phải ăn cho đặng sống, chẳng phải sống cho đặng ăn.

Commutatus, ûs. *m.* V. Commutatio.

Commuto, as, avi, atum, are. đổi, thay đổi, bớt, giả, chế lộn. ‖ đổi chác cùng nhau; commutare fidem pecuniâ vel cum pecuniâ, ăn hối lộ mà đổi lẽ công chính; — verba cum aliquo, đổi cách nói cùng người; — vitam cum morte, qua đời; commutari animo, đổi ý trước.

Como, is, psi, ptum, vel psum, mere. trang điểm, chải, làm tốt; mulieres dum comuntur annus est, đờn bà hao trót năm mà làm tốt.

Comœdia, æ. *f.* sự hát bội, bội bè, tuồng, — tập; comœdiam agere, làm tuồng, làm trò.

Comœdicè. *adv.* cách như hát bội, cách bội bè, — tuồng, — chơi, — làm cho vui.

* **Comœdicus**, a, um. thuộc về hát bội.

Comœdiographus, i. *m.* kẻ đặt tuồng chơi.

Comœdus, i. *m.* con hát, đứa hát bội; loqui comœdorum more, nói tuồng.

Comosis, is. *f.* V. Commosis.

Comosus, a, um. *comp.* sior. *superl.* sissimus. có nhiều tóc, — tóc dài.

Comotriæ, arum. *f. pl.* đờn bà có nghệ trang điểm.

Compactilis, *m. f.* le. *n.* is. vắn, nhỏ và dày, thấp và chắc, dày dịch. ‖ hay nối hay hiệp cùng nhau, đã hiệp nhau.

Compactio, onis. *f.* sự nối, kết cùng nhau, sự đặt hiệp làm một cùng nhau, sự đặt nhiều đồ hiệp làm một cùng nhau.

Compactura, æ. *f.* V. Compactio.

Compactus, a, um. *part.* Compingo. dễ, mịn. ‖ vắn, thấp và dày. ‖ cột, buộc hiệp làm một. ‖ gói, bao. ‖ đóng lại; terra mobilis et compacta, đất bủn; terra compacta, đất dẽ; compacto, de compacto, ex compacto, rập lòng, thuận lòng.

Compages, is. *f.* sự hiệp làm một, sự đặt hiệp làm một, sự nối, kết, lắt léo, gân cốt, hài cốt; compages corporis, hài cốt, vóc, vóc giạc, — mình.

Compago, inis. *f.* V. Compages.

Compar, aris. *omn. gen.* bằng nhau, đôi, sánh đôi. ‖ đôi lứa, kim bằng, bằng hữu, — đẳng.

Comparabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng sánh lại, sánh đôi đặng. ‖ sắm đặng.

Comparatè. *adv.* cách sánh lại.

Comparatio, onis. *f.* lời ví, ví dụ, sự ví, sánh lại. ‖ miả giống, có hình dạng như nhau. ‖ sự dọn, sắm sửa. ‖ sự đặng.

Comparativus, a, um. thuộc về Comparativo. V. Comparabilis.

Comparco, is, rsi, rsum, cere. kiêng bớt, dùng cho vừa phải, ở tiết kiệm, nhín, ra nhín.

Compareo, es, rui, ere. bày ra, tỏ mình ra, hiện ra. ‖ ở, có, còn nguyên trót.

Comparilis, *m. f.* le. *n.* is. bằng nhau, miả giống, một thứ.

Comparo, as, avi, atum, are. sánh, — lại, ví, ví lấy, sánh so, — bằng, — tợ, — vưới, — ví. ‖ dọn, sắm sửa, soạn. ‖ lập, khiến, lập thứ tự. ‖ sắm sửa, mua, tích, — trử, — để; comparare virtutes, tích đức; — merita, lập công; — aliquid, đọ sự gì; aliquid comparatum, sự sẵn ắp ắp; nomen sibi comparare, mua danh; comparare se ad dicendum, sắm sửa mình mà nói; — se ad iter, sắm mình đi đàng; — canem ad cursum, tập con chó chạy; — sibi domicilium, sắm nhà cửa; urere tecta comparat, nó kiếm thế mà đốt nhà.

Comparticeps, 'ipis. *omn. gen.* kẻ đặng phần cùng, kẻ đồng tình.

Compartior, iris, titus sum, iri. *dep.* chia phần cùng nhau.

Compasco, is, pavi, pastum, scere. đi chăn cùng, — vưới.

Compascuus ager. *m.* chốn chăn trâu bò.

Compassio, onis. *f.* sự lân mẫn, sự thương xót, động lòng thương.

Compasticus, a, um. compasticæ deliciæ, sự yêu chuộng mình hư không.

Compatior, teris, ti. *dep.* liên mẫn, lân mẫn, động lòng thương, thương xót.

Compatronus, i. *m.* chủ, chúa, kẻ bàu chủ vưới, bàu chữa cùng.

Compavesco, is, scere. sợ, — hãi, run sợ.

Compedes, um. *f. pl.* cùm, trăng, xiềng, — khoá. ‖ vòng, xuyến đờn bà đeo nơi chơn. ‖ thiết tỏa mà trói tay. ‖ chông.

Compedio, is, ivi, itum, ire. đóng cùm, — trăng.

Compellatio, onis. *f.* sự quở, — trách, mắng, sửa dạy. ‖ P. R. là khi người ta kêu đến người nào hay là giống gì.

Compello, as, avi, atum, are. kêu, — đến ai, hay là mắng người hay là giống gì. ‖ quở, — trách, chê, sửa dạy; compellare aliquem questu, năn nỉ người.

Compello, is, puli, pulsum, llere. nhóm, góp, — nhóp, đuổi, xua đuổi, ép, — uổng, bắt. ‖ giục, — lòng, xui giục. ‖ hiếp, hăm —, ức —; compellere in angustias, làm cho ngặt; — greges in unum, đuổi trâu bò làm một; — ossa in sedem suam, sửa xương trặc lại.

Compendiaria, æ. *f.* đàng nẻo, đàng tắt.

Compendiariò. *adv.* tóm lại, lời tắt, dón, tắt mông, cách tắt; ad maximas divitias te compendiariò voco, tôi dùng đàng tắt hơn mà mời người cho đặng nhiều của cải.

Compendiarius, a, um. tắt, dón, vắn hơn.

Compendifacio, is, feci, factum, ere. làm tắt, làm vắn hơn.

Compendiosus, a, um. tắt, văn hơn. ‖ sự hay làm cho bớt ngày bớt giờ bớt sự khó. ‖ ích, ích lợi, tiện.

Compendium, ii. *n.* sự kiêng bớt, tiết kiệm, sự ích lợi bởi sự tiết kiệm mà ra. ‖ sự dón, tắt, tóm lại; compendio dicere, nói dón, lược bày, nói tắt; — agere, làm tắt; per compendia litterarum confusè scribere, viết thảo; compendio privato servire, kiếm sự ích riêng mình.

Compensatio, onis. *f.* sự bồ đờm, — lại, phần thưởng, công, — nghiệp, sự thường lại, sự thế lại.

Compenso, as, avi, atum, are. thế lại, cấn lại, bồ đờm cho bằng, thường lại, đền lại. ‖ thưởng, trả công; compensare vitiis bona, cân sự lành sự dữ bằng nhau.

Comperendinatio, onis. *f.* et
Comperendinatus, ûs. *m.* sự giãn việc tra xét, giãn đoán xét cho đủ ba ngày hay là cho ngày khác. || kẻ khỏi cầm tù vì người ta lãnh.
Comperendino, as, avi, atum, are. giãn việc đoán xét cho đến ngày khác hay là cho đến ba ngày, kiện lần thứ hai.
Comperendinus, a, um. thuộc về sự giãn việc ra.
Comperio, is, peri, pertum, rire. nghe, biết, đã học, đã đặng biết, xét đặng, nhình lại, biết thật, biết rõ; comperire testibus, biết bởi miệng kẻ làm chứng; jam de amore comperit, nó đã tỏ lòng mến rồi.
Compernis, is. *comm. gen.* kẻ có đầu gối hay là chơn quều, uinh. || kẻ có chơn dài lắm.
Comperpetuus, a, um. hằng có đời đời cùng nhau.
Compertè. *adv.* tỏ tường, tố lộ, minh bạch.
Compertus, a, um. thật, — thì, rõ, tỏ, — tường, tố lộ. || đã chịu ngã lẽ; compertum est mihi vel habeo aliquid vel de aliquâ re certis auctoribus, tôi biết thật sự nầy vì có người nên tin đã thuật lại.
Compes. V. Compedes. Compede exsolutâ, chẳng lo láng sự gì.
Compesco, is, cui, ere. cầm lại, ngăn trở, can, làm cho nguôi.
Competens, tis. *omn. gen.* kẻ có phép, có lẽ có quờn làm sự gì; competens judex, quan đoán chánh; competentes, kẻ thi kẻ đua nhau.
Competenter. *adv.* vừa, — phải, xứng, — hạp, phải lẽ, đẹp lòng, khá, tốt.
Competentia, æ. *f.* sự hạp, sự xứng hạp, sự phải lẽ, nhằm lẽ.
Competitor, oris. *m.* et
Competitrix, icis. *f.* kẻ đua tranh cùng nhau, kẻ cầu một việc; competitrix scena, tấn tuồng mà bửa lòng dân.
Competo, is, ivi, itum, ere. đua, tranh, cầu một đều cùng nhau. || hạp, phải lẽ, — thì, xứng hạp, vừa phải, đủ. || xảy đến, (quen dùng verbo nầy đến ngôi thứ ba mà thôi); competebat vix ad arma capienda animus, người vừa có gan mà cầm lấy khí giái; si cuncta competunt voto, nếu mọi sự thuận ý.
Compilatio, onis. *f.* sự ăn trộm ăn cắp, ăn cướp, của ăn trộm.
Compilator, oris. *m.* kẻ ăn trộm ăn cướp.
Compilo, as, avi, atum, are. ăn trộm, ăn cắp, ăn cướp, thâu, — góp; compilare scrinia alicujus, ăn trộm bài người ta đã làm; — fana, ăn trộm của đền thờ.
Compingo, is, pegi, pactum, gere. đóng, cột, buộc, nối, kết, nhét vào, nhận vào, gói cùng nhau, đặt làm một; compingere librum, đóng sách; — solum axibus, lập ván trên đất, lót ván dưới đất; — in oculos, quăng trên mặt.
Compitalia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt kia ở các đàng các ngả.
Compitalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về các ngả.
Compitalitia, orum. *n. pl.* V. Compitalia.
Compitalitius, a, um. V. Compitalis.
Compitum, i. *n.* et
Compitus, i. *m.* ngả, đàng; compita frequentia, ngả có nhiều dân; — ramosa, nơi có nhiều đàng nhiều ngả; — pertusa, nơi trong rừng thấy đặng nhiều ngả.
Complaceo, es, cui, vel itus sum, ere. (quen dùng verbo nầy trong các thì sau nầy; complacet, complacebat, complacuit, complacere), đẹp. — lòng, vừa ý, — lòng, ưng lòng, mừng, — trong lòng; complacitum hoc Deo est, sự nầy đã đẹp lòng Chúa; complacita est tibi, post quam me amare dixi, nó đã đẹp lòng mấy khi tôi đã tỏ lòng yêu nó đoạn.
Complaco, as, avi, atum, are. làm cho êm, — cho nguôi ngoai, — cho nguôi lòng.
Complano, as, avi, atum, are. làm cho bằng bặn, nghè, giồi mài; complanare papyrum, nghè giấy; ferrum ad pannos complanandos, bàn ủi. || cạo, gọt. || làm trọn, bào chuốt.
Complantatus, a, um. đã trồng nhiều cây.
Complaudo, is, si, sum, dere. V. Complodo.
Complector, eris, plexus sum, plecti. *dep.* ẵm lấy, ôm lấy, hót, hót cổ, gồm no, chứa, đựng, rào, nhét vào, nhận vào; complecti omnia, gồm no mọi vẻ; — aliquem amicitiâ, benevolentiâ, caritate, yêu mến người nào; — omnibus virtutibus, omnibus studiis, giúp ai hết lòng hết sức; — vitæ periculis, giúp người cho đến đổi liều mình chết; — omnibus laboribus, giúp hết sức; — aliquid animo, mente, cogitatione, hảo sự gì, nhắc đi nhắc lại sự gì trong trí.
Complementum, i. *n.* sự làm cho trọn, — rồi, sự tòan hảo, sự bổ thêm, thêm đơm.
Compleo, es, plevi, pletum, ere. dập, — dã, làm cho đầy. || làm cho trọn, rồi, ứng nghiệm; me complevit formidine, nó đã làm cho tôi sợ hãi lắm, cho tôi sững đứng.
Completio, onis. *f.* V. Complementum.
Completorium, ii. *n.* kinh nhựt

một, phần đọc kinh sau hết ban hôm.

Completus, a, um. lụn, mãn, rồi, đầy, — dẫy, trọn, toàn hảo.

Complex, icis. *m. f.* bạn, kẻ thông công trong sự gì.

Complexìm. *adv.* cách ẵm lấy.

Complexio, onis. *f.* sự nối, — hiệp, kết, sự hiệp làm một. || câu kết. || sự ẵm lấy, hôn, giỡn, — hớt; complexio verborum, một câu có nhiều phần; — cumulata bonorum, nhiều của cải.

Complexus, ûs. *m.* sự ẵm lấy, hót, hôn, giỡn, — hớt. || sự xung quanh, vòng; quantum brachiorum complexu contineri potest, một vẳng; complexus personarum, cơ quan người ta; complexum accipere, chịu hôn.

Complico, as, avi, vel cui, atum, vel itum, are. xếp, gói, vấn, vấn vít; complicare epistolam, xếp thơ, phong thơ; — vela, cuốn buồm; — rudentem, khoanh dây neo.

Complodo, is, si, sum, dere. mừng, vỗ tay, khen, ưng lòng.

Comploratio, onis. *f.* et

Comploratus, ûs. *m.* nước mắt, sự khóc, — lóc vưới, kêu van, than thở.

Comploro, as, avi, atum, are. khóc, — lóc, kêu van, than thở cùng; comploratum est publicè, mọi người thương tiếc.

Compluo, is, ui, utum, ere. mưa xuống trên.

Complures, *m. f.* ra. vel ria. *n. pl.* rium. *gen.* nhiều người.

Compluriès. *adv.* nhiều lần, hằng, thường.

Complusculè. *adv.* một ít lần, một hai khi, năng vừa vậy.

Compluscli, orum. *m. pl.* một ít, khá khá vậy; compluscli dies, nhiều ngày, một ít ngày.

Compluviatus, a, um. có hình máng xối.

Compluvium, ii. *n.* máng xối, ao hồ tích nước mưa.

Compluvius, a, um. đồ hứng nước mưa, hay chịu nước mưa.

Compondero, as, are. cân vưới, trung cân.

Compono, is, posui, positum, ere. làm bài, đặt, sắm sửa, sắp, soạn, sắp lớp, dọn. || dạy, khiến, — dạy. || chôn. || làm cho thuận, giao hoà, làm cho nguôi ngoai. || làm, lập, dựng nên. || sánh lại; componere amicos aversos, làm cho hai người thiết ngãi nghịch cùng nhau hoà thuận lại; — vultus, làm nghiêm; — oculos, lim dim; — se, giữ phép; — rectè vestem jam indutam, xóc áo.

Comportatio, onis. *f.* sự chở, xe.

Comporto, as, avi, atum, are. đem, chở, xe.

Compos, otis. *omn. gen.* kẻ đặng, kẻ hưởng, — nhờ, cầm; compos suî, vel mentis, định tính; — animi, — animo, định tính; — voti, toại lòng, — chí, — ý, phỉ chí, đắc ý, thỏa lòng, phỉ nguyền, túc nguyền; compos scientiâ, người thông thái; compotem voti aliquem facere, làm cho phỉ lòng người; prædâ ingenti compos exercitus, binh đã lấy đặng nhiều của.

Compositè. *adv.* sẽ sẽ, chu chu chăm chăm, tề chỉnh, có lớp, có thứ tự, có cách có chừng, có lối lằn; compositè dicere, nói lịch sự.

Compositio, onis. *f.* bài, phú, thơ phú, văn. || sự dọn, sự nối, kết, hiệp làm một, đặt làm một, lớp lang, lối lằn, sự soạn. || sự giao, lời giao, chịu đầu, chịu phép. || lịnh, luật phép. || sự pha, nấu cao, rim; compositio elegans, bài hay; apta membrorum compositio, người dong dẩy.

Compositò. *adv.* ex composito, rập ý, — lòng, thuận ý, — lòng, tập lập, huề.

Compositor, oris. *m.* kẻ làm bài, làm sách, đặt sách.

Compositura, æ. *f.* V. Compositio.

Compositus, a, um. *comp.* tior. *superl.* tissimus. đã chế nhau, pha vưới, nấu cao. || đã lập, đã định. || nhằm, tiện, hạp, ích, phải lẽ, phải thế. || bằng an, hoà thuận, hay giữ phép. || đã có lớp, đã soạn, đã sắp. || đã rồi, đã trọn, đã hết. || đã dò, đã sánh lại; pretio compositi, đã định bổng lộc cho những người ấy; composita acies, binh chiến sẵn; — oratio, bài hay, lời văn hoa; — verba, lời lịch sự, lời nhằm lẽ; — hora, giờ đã định; compositissimæ litteræ, hoa văn; ex composito, huề.

Compostus, a, um. thay vì compositus.

Compotatio, onis. *f.* sự ăn tiệc, ăn uống chơi cùng nhau.

Compotio, is, ire. et

Compotior, iris, itus sum, iri. *dep.* làm cho người ta đặng, — cho người ta hưởng nhờ.

Compoto, as, avi, atum, are. V. Combibo.

Compotor, oris. *m.* bạn rượu.

Compotrix, icis. *f.* người nữ uống cùng người khác; compotrix turba, đoàn kẻ uống rượu.

Compræcido, is, di, sum, dere. xé, cắt ra cùng nhau.

Compræs, ædis. *m.* kẻ làm chứng về sự lãnh.

Comprandeo, es, di, sum, ere. ăn cơm trưa cùng nhau.

Compransor, oris. *m.* kẻ ăn cùng người khác.

Comprecatio, onis. *f.* sự đọc kinh chung.

Comprecor, aris, atus sum, ari. *dep.* đọc kinh chung, đọc kinh cho thiên hạ.

Comprehendo, is, di, sum, dere. lấy, cất lấy, bắt, cầm lấy. || hiểu, hảo, thông biết; omnia perfectè comprehendere, gồm trọn.

Comprehensè, iùs, issimè. *adv.* tóm lại, lời tắt, lược qua; comprehensiùs loqui, nói tắt hơn.

Comprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự hảo đặng, xứng hạp.

Comprehensio, onis. *f.* sự lấy, cất lấy, cầm —, bắt —. || trí hiểu, — hảo, trí vẽ, trí biết. || sự kiếm đặng đều gì, việc tiên sư; comprehensio verborum, câu có nhiều phần.

Comprehensum, i. *n.* sự biết, sự hảo, hiểu, trí sáng, sự sáng dạ.

Compressè, iùs, issimè. *adv.* cách chặt, — ép, hẹp, tóm lại, tắt; compressiùs quærere, tra hỏi cẩn thận hơn.

Compressio, onis. *f.* sự ẵm lấy, hót lấy chặt chịa, hay là cách yêu mến lắm. || sự ép, ép lại; compressione aquam haurire, chắt nước; — exanimari, chết ngột.

Compressiuncula, æ. *f.* ép cách nhẹ.

Compressus, ûs. *m.* V. Compressio.

Comprimìs. *adv.* lắm, rất, — lắm; vir comprimìs honestus, người rất nhơn rất tốt.

Comprimo, is, pressi, pressum, mere. dằn, nặn, ép, chà, — xát, thất, chặm. || giấu, — giếm, để kín, cất lấy cho khuất. || làm cho nguôi ngoai, — cho êm, bớt, cầm lại; comprimere leviter, dặt xuống; — se mutuò in turmâ, lấn nhau; — animam, nín hơi; — linguam alicui, bắt người làm thinh; — conatus, làm cho sự rán sức ra vô ích.

Comprobatio, onis. *f.* sự ưng, — hạp, khen. || sự thử.

Comprobator, oris. *m.* kẻ ưng, kẻ khen. || kẻ thử.

Comprobo, as, avi, atum, are. ưng, — lòng, ưng hạp, khen, làm chứng, binh vực, chứng lẽ, đỡ, bàu chữa, lập. || xét, tra xét sự thật.

Compromissarius, ii. *m.* kẻ làm giám thị, kẻ xử cho, liệu cho.

Compromissum, i. *n.* lời giao cùng nhau hai bên sẽ vưng phép người giám thị liệu xử. || của gởi, — cầm, cuộc, cọc, cố.

Compromitto, is, misi, missum, tere. giao cùng nhau vưng phép người giám thị liệu xử. || đặt cố, — cuộc, — cọc, đánh cuộc, đoan.

Comptus, ûs. *m.* sự trau giồi, trang điểm, mặc tề chỉnh.

Compugno, as, are. đánh, cãi, mắng nhau.

Compulso, as, are. tông, — chạm, — phải, xô, đuổi ra.

Compunctio, onis. *f.* sự đau xóc. || sự đau đớn trong lòng.

Compungo, is, unxi, unctum, gere. châm, xóc, đâm. || làm khổ sở; compungere collo equum, đâm cổ con ngựa; compungere se suis acuminibus, làm khốn cho mình. || làm cho ăn năn, — cho đau đớn.

Computabilis, *m. f.* le. *n.* is. tính toán đặng, có sổ, đã tính tóan.

Computatio, onis. *f.* sự tính toán, cách tóan, phép —; intricata computatio, diệu toán; ad computationem vocare, đòi khai sổ, đòi tính sổ.

Computator, oris. *m.* kẻ tính toán.

Computo, as, avi, atum, are. tính toán. || ngờ, tưởng; malè computare, lậm.

Computresco, is, trui, scere. hư, — nát, thúi, — tha, hôi hám.

Computus, i. *m.* sự tính, — sổ, nghề chiếm hậu.

Comus, i. *m.* bụt về sự ăn tiệc.

Conamen, inis. *n.* sự rán, — sức, thử. || khỉ sự, gầy việc.

Conamentum, i. *n.* đòn, — xeo. || các đồ dùng mà xeo lên hay là nạy sự gì.

Conatio, onis. *f.* et

Conatum, i. *n.* sự gắng, — công, ra sức, sự gầy việc khó việc nặng.

Conatus, ûs. *m.* sự nuối, gắng sức. || sự thử, gầy việc khó và mạnh. || ý, ý muốn, lòng chìu, bổn tính; summis conatibus persequi, nuối theo; non sine desperatione extremos adhibere conatus, tiếc nuối; magno conatu et suspirio aliquid agere, rặn; conatum habere ad, có tài mà làm.

Concaco, as, avi, atum, are. vấy vá trong quần mình.

Concædes, ium. *f. pl.* cây đã đốn, giăm.

Concalefacio, is, feci, factum, cere. hâm, làm cho nóng.

Concalefio, is, factus sum, fieri. đã ra nóng.

Concaleo, es, lui, ere. ra nóng, nong gan, nong giận.

Concalesco, is, lui, scere. ra nóng, nên nóng; concalescere ardore, hoá nên nóng lắm.

Concalleo, es, lui, ere. ra cứng, ra chai.

Concameratio, onis. *f.* nhịp cầu, hình vòng, bán nguyệt.

Concameratus, a, um. có hình bán nguyệt, — hình nhịp cầu.

Concamero, as, avi, atum, are. làm hình bán nguyệt, làm như nhịp cầu.

Concaptivus, a, um. làm tôi cùng nhau.

Concastigo, as, avi, atum, are. phạt cùng nhau.

Concatenatio, onis. *f.* sự chuyền, sự thiết toả.

Concatenatus, a, um. kẻ mang xiềng, — lòi tói, của lóm vào.

Concava, orum. *n. pl.* nơi hủng.

Concavitas, atis. *f.* sự hủng, của hủng, sự hỏm vào.

Concavo, as, avi, atum, are. đào, xới, uốn như hình cung, làm như nhịp cầu; concavare brachia, chống nạnh.

Concavus, a, um. lỗ hỏm, hủng, có hình cung tên, quằn; concava vela, buồm phồng.

Concedo, is, cessi, cessum, dere. lui, — ra, — về, về, đi, ra, đi khỏi. ‖ nhường, — lại, cho, ưng, cho phép, chịu. ‖ để, — lại, chẳng cứ phép cho nhặt, chẳng đòi nhặt. ‖ tha, thứ tha. ‖ chết; concedere biduum, đi khỏi hai ngày; — de jure suo, chẳng đòi theo phép công thẳng; — partem pretii, giảm một phần giá; — in iras alicujus urbem, nộp thành mặc lòng người nào giận; — dicto vel facto alicujus, thứ tha lời hay là việc làm người; — ludum pueris, cho phép cho trẻ chơi; — solio, chỗi dậy; concede hinc intrò, hãy vào trong nầy; summas inter occupationes aliquid otii aliis concedere, nhắt công.

Concelebro, as, avi, atum, are. chầu lễ, làm lễ, tôn kính, bia danh. ‖ năng tới, — đến; concelebrare dapes, dọn tiệc lớn; — natalem suum, chầu ngày lễ sinh nhựt mình; — funus, cất đám trọng thể.

Concentio, onis. *f.* sự ưng, sự rập ý, hát rập, thuận lòng cùng nhau.

✝ **Concento**, as, are. hát rập.

Concentricus, a, um. có một tim cùng nhau, trung tim.

Concenturio, as, avi, atum, are. góp, nhóm, bày vẽ, bày đặt; concenturiare corde sycophantias, bày đặt mưu kế; epistola illa mihi concenturiat metum in corde, thơ nầy làm cho lòng tôi sợ hãi lắm.

Concentus, ûs. *m.* sự hát rập. ‖ sự thiết nghiã, kết bạn; concentus multarum avium, chim kêu yêng ỏi; — gratulatorius, hát mừng.

Conceptaculum, i. *n.* nơi thai dựng, chỗ đầu sự gì, nơi sự gì mới sinh ra.

Conceptio, onis. *f.* sự đầu thai, bào thai, sự sinh, sự chịu thai. ‖ cách phép phải dùng khi làm tờ khế.

Conceptivus, a, um. hay thay đổi; conceptivæ feriæ, lễ hay thay đổi.

Conceptus, ùs. *m.* sự thai dựng, sự mới đầu thai trong lòng mẹ. ‖ sự loài vật chửa, nghén, các sự các đều bởi sự gì mà sinh ra. ‖ sự tưởng, hảo, biết; conceptus aquarum inertium, chốn nước chẳng hay chảy và đọng, như bàu, ao hồ, nước búng.

Concerno, is, crevi, cretum, nere. thấy rõ mọi bề.

Concerpo, is, psi, ptum, pere. xé, — ra, xán, — vỡ.

Concertatio, onis. *f.* sự cãi lẫy, cãi nhau, mắng nhau, sự đánh, sự thách, — thức. ‖ sự đua, — tranh; concertatio animorum, sự phân bì.

Concertator, oris. *m.* kẻ đua, thi, đánh vưới, thi cử.

Concertatorius, a, um. thuộc về sự cãi, — lẫy, — thi cử, — thách.

Concerto, as, avi, atum, are. đua, — ngỗ. ‖ đánh cùng nhau, cãi, — lẫy, mắng nhau. ‖ thi cử; concertare verbis cum aliquo, dức lộn nhau.

Concessatio, onis. *f.* sự thôi, nghỉ, giãn việc ra. ‖ sự làm biếng, trễ nải, ở nhưng.

Concessio, onis. *f.* sự ưng, để, cho phép, nhịn, tha, buông.

Concesso, as, avi, atum, are. thôi, giãn việc ra, nghỉ, ở nhưng.

Concessum, i. *n.* sự cho phép, sự đã cho phép, đã ưng.

Concessus, ûs. *m.* phép, ơn, sự chuẩn, binh vực. V. Concessio.

Concha, æ. *f.* ngao, mu, sò, ốc, hà, hến; concha bivalvis, △ khôi cáp, △ ngọa long tử. ‖ nhịp cầu có hình ốc; concha cærulea, vòng trời xanh.

Conchatus, a, um. có hình ốc.

Conchula, æ. *f.* ốc nhỏ.

Conchyle. V. Conchylium.

Conchyliatus, a, um. đã nhuốm màu điều.

Conchylium, ii. *n.* mu, các thứ ngao, ốc. ‖ sò hay sinh màu điều. ‖ áo dài sắc điều.

Conchyta, æ. *m.* kẻ làm nghề bắt sò, bắt hàu.

Concido, is, di, sum, dere. cắt, — măm, — lát, vằm, xé, phá, — nát, hủy hoại; concidere pugnis, đấm chết.

Concido, is, di, ere. ngã xuống, hư nát, xiêu, xếu xáo, sập, — xuống. ‖ chết, mất vía, sờn lòng; concidere mente, animo, vel animis, sờn lòng, — chí, dã dượi; concidunt venti, gió thôi.

Concieo, es, civi, citum, ere. nhóm, — lại, kêu, mời, đòi. ‖ giục, xui —, gây, — gổ, quến dỗ, dấy loạn; conciere iram, gây giận; — turbas et lites, gây hỗn hào cùng sự dức lộn.

Conciliabulum, i. *n.* hội nhỏ. ‖ sự hội nói chòm xóm, sự tập lập. ‖ đình làng, nơi nhóm. ‖ sân lập chợ, chợ.

Conciliatio, onis. *f.* sự thiết nghiã, sự bạn hữu, sự hoà thuận, sự giao hoà; conciliatio gratiæ, sự đẹp lòng người nào.

Conciliator, oris. *m.* kẻ dỗ, kẻ giục, kẻ an ủi, giao hoà; conciliator furti, kẻ canh giữ khi kẻ khác ăn trộm.

Conciliatricula, æ. *f.* et

Conciliatrix, icis. *f.* người nữ hay giao hoà, môi dong.

Conciliatura, æ. *f.* tài bủa lòng người.

Conciliatus, ûs. *m.* sự chế, pha, hoà, chế chẩm. ‖ sự hiệp, — vầy, hiệp nhiều đồ cùng nhau.

Conciliatus, a, um. đã buả lòng, đã cầu lòng. ‖ đã hiệp, — vầy, — vuới nhau. ‖ dã mua.

Concilio, as, avi, atum, are. giao hoà, lập sự hoà thuận, hiệp, — lại, — vưới, — vầy. ‖ làm cho xứng nhau. ‖ đặng, dỗ; conciliare pacem inter cives, giao hoà trong dân; — sibi aliquem, cầu lòng người; — alicui fortunam, nhẹ viá; conciliat nos primùm natura Deo, parentibus et patriæ, tính giáo buộc ta trước hết cùng Chúa, đoạn cùng song thân và quốc gia.

Concilium, ii. *n.* hội, — công, sự công luận, công đồng. ‖ sự hiệp, — làm một, — vưới, sự hoà, — thuận, sự xứng nhau. ‖ rau chua lẻ; concilium indicere, hạn ngày công luận; — convocare, — vocare, nhóm họ; — habere, đương nhóm; — dimittere, thôi nhóm.

Concinentia, æ. *f.* V. Concentio.

Concinnatio, onis. *f.* sự chế, — chẩm, sự dặt, sự bày dặt, sự dọn, soạn.

Concinnatitius, a, um. dọn tử tể.

Concinnator, oris. *m.* et

Concinnatrix, icis. *f.* kẻ ở hoà thuận cùng mọi người; concinnator causarum, thầy kiện khéo.

Concinnè. *adv.* cách vẹn vẻ, — vẻn vang, — lịch sự, đẹp dẽ, xinh, tốt lành, tử tế, phải lẽ, phải phép, nhằm; litteras concinnè exarare, hoa văn.

Concinnitas, atis. *f.* sự vẹn vẻ, sự vẻn vang, lịch sự, xinh, tốt lành, đẹp dẽ, vừa con mắt, sạch sẽ, văn chương, lời văn hoa, sự tề chỉnh, nhằm lẽ.

Concinniter. *adv.* V. Concinnè.

Concinnitudo, inis. *f.* V. Concinnitas.

Concinno, as, avi, atum, are. soạn, sành soạn, soạn đồ, dọn dẹp, — tề chỉnh, — tử tế, giồi mài, trau giồi; concinnare alicui ex instituto suo munusculum, sắm của lễ nhỏ mọn vừa ý mình mà dâng cho người; — aream, quét sân cho sạch; — pelles, thuộc da; — vestem, xóc áo; — mendacium, bày lời dối; verba concinnata, lời bạt thiệp.

Concinnus, a, um. xinh, tốt, — lành, lịch sự, đẹp dẽ, nhằm lẽ, dễ coi, vừa con mắt, xứng, — hạp; concinnus ad persuadendum, có tài dỗ lòng; — in brevitate respondendi, có trí mau mắn mà thưa lời vắn nhằm lẽ.

Concino, is, nui, centum, nere. hát vưới, hát cùng kẻ khác. ‖ hát hay là gẩy đờn rập cùng kẻ khác; concinere ad fores alicujus, hát mừng rập ràng gần cửa người.

Concio, is, civi, citum, ire. giục, — giã, xui giục, thôi thúc.

Concio, onis. *f.* sự nhóm họ, — dân, hội, — đồng, hội công. ‖ bài, — giảng. ‖ chốn nhóm họ; concio legitima, nhóm họ theo luật phép; concionem advocare, — vocare, in vel ad concionem vocare, nhóm làng, nhóm họ; concionem habere de aliquo, làm bài giảng mà bia danh người nào; — habere in aliquem, làm bài giảng cho hư danh người nào; in concionem ascendere, lên toà giảng.

Concionabundus, a, um. kẻ giảng dạy trước mặt người ta.

Concionalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Concionarius, a, um. sự gì thuộc về hội công, sự gì thuộc về bài giảng.

Concionator, oris. *m.* thầy giảng.

Concionatorius, a, um. thuộc về hội, thuộc về sự giảng.

Concionor, aris, atus sum, ari. *dep.* giảng, — giải, dẫn, — khuyên; concionari ad populum, — de aliquâ re, giảng dẫn người ta sự gì.

Concipilo, as, avi, atum, are. V. Compilo.

Concipio, is, cepi, ceptum, cipere. chịu thai, baò thai, thai dựng, hoài thai, đầu thai, có thai. ‖ suy, — gẫm. ‖ hảo, hiểu. ‖ lấy, chịu lấy, chứa, dựng; concipere morbum, mắc bịnh; — verba juramenti, vẽ vời cách thề.

Concisè. *adv.* cách vắn và chắc, lời vắn và chắc.

Concisio, onis. *f.* sự cắt, sự làm cho hẹp, cho chặt chịa.

Concisorius, a, um. sự gì dùng mà cắt.

Concisura, æ. *f.* sự chia ra, phân ra.

Concisus, a, um. đã cắt, đã xé, đã bằm. ‖ dã ép, đã làm cho vắn cho hẹp; concisus exercitus, binh đã phải chết chém; — orator, thầy giảng cách vắn và chắc; — ignominiis, kẻ phải trăm ngàn sỉ nhục.

Concitamentum, i. *n.* sự hay xui giục.

Concitatè. *adv.* cách nong nả, vội vàng, cách rán sức.

Concitatio, onis. *f.* sự động, động lòng, day động, động địa, thì động dụng, sự lo láng, láu đáu.

Concitator, oris. *m.* et
Concitatrix, icis. *f.* kẻ xui giục, làm loạn, làm hỗn hào.
Concito, as, avi, atum, are. gạy, gạy mọc, xui giục, giục giã, thôi thúc, thách, — thức ; concitari in aliquem, tức giận người nào ; concitare equum contrà aliquem, dịch ngựa mà tới đến người.
Concitor, oris. *m.* V. Concitator.
Concitus, a, um. V. Concito.
Concitus, a, um. đã đòi, đã vời.
Conciuncula, æ. *f.* bài giảng vắn.
Conclamatio, onis. *f.* sự la, tiếng nhiều người kêu la.
Conclamito, as, avi, atum, are. kêu la cùng nhau, kêu la rập tiếng cùng nhau.
Conclamo, as, avi, atum, are. la, kêu. ‖ kêu la cùng nhau ; conclamare victoriam, kêu la thắng trận ; — ad arma, tri hô mà lấy khí giái ; — vasa, rao truyền hồi binh ; — socios, kêu bạn hữu cả tiếng.
Conclaudo, is, si, sum, dere. đóng vưới, rào vưới, nhốt.
Conclavatus, a, um. đã đóng cùng một chìa khóa.
Conclave, is. *n.* et
Conclavium, ii. *n.* cung, cung loan, phòng, — loan ; conclave regis, cung. ‖ phòng kín, chốn váng.
Concludo, is, si, sum, dere. đóng, đóng lại, rào. ‖ kết câu, làm cho rồi, — cho cùng, làm hòan tất, rồi, làm mau mắn. ‖ đút, trám, — lại ; concludere se in cellam, đóng cửa phòng, cấm phòng lại ; — caveâ, ẩn mình trong hang ; — versum, kết văn thi ; — aliquem tot rebus, làm cho người giặng gịt bấy nhiêu việc.
Concluse. *adv.* cách kết câu, tóm lại, dón, nhằm lẽ, cặn kẽ, phải luật, phải phép.
Conclusio, onis. *f.* câu kết. ‖ sự cùng, cùng tận, sự hạn. ‖ sự vây, trùng vây thành ; conclusio portûs, bờ hay là vách đá đắp dưới cửa biển ; — orationis, câu kết bài giảng.
Conclusiuncula, æ. *f.* câu kết vắn vỏi.
Conclusura, æ. *f.* sự đóng lại, sự rào, rào giậu, hàng rào.
Concoctio, onis. *f.* sự tiêu, — hoá, sự nấu.
Concotrix facultas. *f.* tì vị tiêu, phép, sức tì vị tiêu của ăn.
Concœna, æ. *m.* kẻ ăn cơm tối vưới.
Concœnatio, onis. *f.* sự ăn cơm tối cùng nhau.
Concolor, oris. *omn. gen.* có một sắc cùng nhau.
Concomitor, aris, atus sum, ari. *dep.* đưa, đưa đón.
Concopulo, as, avi, atum, are. đặt hiệp làm một.
Concoquo, is, oxi, octum, quere. nấu, tiêu, tiêu đồ ăn. ‖ nhơi. ‖ suy đi gẫm lại. ‖ chịu, nhịn.
Concordia, æ. *f.* hoà, — thuận, hài, bình an, hoà nhã ; ad concordiam revocare, điều ; concordia plebem inter et magnates, thượng hoà hạ mục ; — conjugum, doan hài. ‖ hoà hai. ‖ sự rập, — lòng, thuận lòng.
Concorditèr, diùs, dissimè. *adv.* cách hoà nhã, — thuận lòng, rập lòng, rập ràng, thuận hoà, cách êm, — bình an.
Concordo, as, avi, atum, are. hòa thuận cùng nhau, rập lòng vưới nhau, hòa hai, một ý một lòng cùng nhau. ‖ ở cho xứng luật phép ; concordare cum aliquo, ăn ở thuận hòa cùng người.
† **Concorporalis**, *m. f.* le. *n.* is. kẻ thuộc về một thân, — một họ, — một hội, — một đội, một cơ, một vệ, — một phòng một nhà, kẻ ở dưới phép một quan thầy.
Concorporo, as, avi, atum, are. đem vào một thân cùng nhau, đặt hiệp làm một, ở làm một cùng nhau.
Concors, dis. *omn. gen.* đồng lòng, hòa hiệp, thuận ý, — lòng.
Concratitius, a, um. thuộc về phên vách, — ngăn chấn, — hàng rào.
Concrebresco, is, brui, scere. hóa nên mạnh hơn, — lớn hơn vì người ta giúp.
Concredo, is, didi, ditum, ere. et
† **Concreduo**, is, ere. gởi cho, — gắm, phú mà giữ, kí cho, — thác.
Concrementum, i. *n.* sự đống.
Concremo, as, avi, atum, are. đốt, thiêu phẩn, phẩn hóa.
† **Concreor**, aris, atus sum, ari. *Bibl.* chịu sinh ra cùng nhau, chịu dựng nên vưới nhau.
Concrepo, as, pui, pitum, are. kêu, nổ, ra tiếng, kêu rầm rầm, — rủng rẳng, — rểnh rẳng. ‖ đánh tiếng, tiếng dội ra.
Concresco, is, crevi, cretum, scere. ra đặc, ngào, ra ngưng, — ngưng trệ ; concrescere glacie, hóa nên giá rét.
Concretio, onis. *f.* sự chế chẩm, sự pha, sự hòa nhiều đồ cùng nhau, sự ngưng, — trệ.
Concretus, ûs. *m.* V. Concretio.
Concretus, a, um. *part.* Concresco. đã ngưng, — trệ, đã ra đặc, — đặc sệt. ‖ đã chế chẩm ; concretus aer, khí nặng ; — in suos artus, người đọn ; — dolor, sự đau đớn chua xót.
Concribillo, as, avi, atum, are. có lỗ như cái sàng ; concribillare flagellis nates, đánh cho đến khi bàn trôn hư nát.
* **Concriminor**, aris, atus sum, ari. *dep.* bắt tội, cáo tội.
Concrispo, as, avi, atum, are. làm cho quăn quíu, — cho ra như tóc mai, vấn vít.
Concrucior, aris, atus sum, ari.

pass. chịu khốn cực, chịu khảo hình; concruciari omni corpore, chịu cực trong cả và mình.

Concubià nocte. nửa đêm, đêm khuya.

Concubina, æ. *f.* vợ bé, vợ mọn, hầu, vợ thứ.

Concubinatus, ûs. *m.* sự ở cùng vợ mọn, cầm giữ vợ thứ.

Concubinus, i. *m.* đứa xấu nết, thằng hoang đàng. ‖ kẻ có vợ mọn.

Concubitor, oris. *m.* kẻ nằm vưới người khác.

Concubium, ii. *n.* đêm vắng.

Concubo, as, bui, bitum, are. nằm cùng, nằm vưới.

Conculcatio, onis. *f.* et

Conculcatus, ûs. *m.* sự giày đạp, giày bừa.

Conculco, as, avi, atum, are. giày đạp, giày bừa, đạp. ‖ chê, khinh dể, chẳng khấng.

Concumbo, is, cubui, cubitum, mbere. nằm cùng nhau.

Concupio, is, ivi, et ii, pitum, pere. ước ao, ái mộ, ái dục, muốn lắm, mơ ước lắm.

Concupiscentia, æ. *f.* lòng dục, sự ước ao, muốn, ái dục, tình tư dục.

Concupiscibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự đáng ước ao, nên muốn, sự gì thuộc về lòng dục.

Concupisco, is, pivi, et pii, pitum, scere. V. Concupio.

Concurator, oris. *m.* kẻ giữ việc cùng người khác. ‖ kẻ lo mà giữ, kẻ giữ cặn kẽ lắm.

Concuro, as, avi, atum, are. lo giữ cẩn thận, giữ cùng kẻ khác, giữ chung vưới người khác.

Concurrens, tis. *omn. gen.* kẻ đua, thi nhau. ‖ kẻ chạy tới.

Concurro, is, curri, cursum, rere. chạy đến, — tới, tựu đến, tuôn đến. ‖ tông, — phải, — chạm nhau, vật nhau, đánh cùng nhau. ‖ đua nhau, gặp nhau, có một ý một lòng cùng nhau; concurrere ob viam, đón rước; concurrit sæpè, có nhiều lần thì; concurritur ad incendium, bốn phương chạy đến nơi nào cháy; concurritur, người ta đánh lộn nhau; nomina concurrunt, ta mắc nợ cùng kẻ khác bao nhiêu, thì kẻ khác cũng mắc nợ vưới ta bấy nhiêu.

Concursatio, onis. *f.* sự chạy xung xăng, sự đi dông dài, sự đi đi lại lại. ‖ sự tuôn đến, gặp nhau. ‖ sự lo lắng cho đặng sự gì.

Concursator, oris. *m.* kẻ đi xung xăng nơi nọ nơi kia, kẻ đi dông dài khắp mọi nơi.

Concursio, onis. *f.* sự tuôn đến, sự tông phải, sự gặp nhau; concursiones astrorum, sự hai tinh tú gặp nhau.

Concurso, as, avi, atum, are. đi xung xăng, đi đi lại lại, đi xung quanh khắp mọi nơi.

Concursus, ûs. *m.* sự tuôn đến, sự đông như hội. ‖ sự tông phải, sự gặp nhau. ‖ sự đua thi cùng nhau, sự thi cử quờn chức.

Concussio, onis. *f.* sự động, rung, lắc. ‖ ăn gian, ăn chẹt gánh.

Concusso, as, avi, atum, are. lắc, rung.

Concussus, ûs. *m.* sự rung.

Concutio, is, cussi, cussum, tere. rung, lắc, làm cho động.

Condalium, ii. *n.* thứ nhẫnh đầy tớ quen đeo. ‖ bao tay thợ giày. ‖ bao ngón tay thợ may.

Condecentèr. *adv.* cách lịch sự, — phải phép, — sạch sẽ.

Condecentia, æ. *f.* sự lịch sự, phép tắc, sự phải lẽ phải phép.

Condecet, cuit, ere. phải lẽ, phải phép, xứng hạp.

Condeclino, as, are. hạ xuống vưới.

Condecorè. *adv.* V. Condecenter.

Condecoro, as, avi, atum, are. dọn tử tế, dọn cách đẹp đẽ, dọn tề chỉnh, làm cho xinh tốt lành, làm cho rực rỡ, — cho trọng thể, tôn kính; condecorare aliquem suo nomine, đặt tên mình cho người khác mà tỏ lòng kính.

Condelector, aris, atus sum, ari. *dep. Bibl.* lấy sự gì làm vui, sướng lòng trong sự gì.

Condemnatio, onis. *f.* sự án.

Condemnator, oris. *m.* kẻ cáo cho người ta bị án.

Condemno, as, avi, atum, are. án người ta, lén án, xử đoán cho người thua. ‖ làm cho người ta bị việc, làm cho người ta phải án.

Condenseo, es, ere. V. Condenso.

Condensitas, atis. *f.* sự đặc sệt.

Condenso, as, avi, atum, are. làm cho ra đặc, — đặc sệt, — cho ra ngưng trệ, ngào, thắng.

Condensum, i. *n.* nơi rậm rạp.

Condensus, a, um. đặc, — sệt. ‖ rậm rạp, đông đặc; condensa arboribus vallis, nơi sủng có cây rậm rạp.

Condepso, is, psui, psitum, psere. trộn, — trạo nhau, — lại vưới, nhồi vưới. V. Depso.

Condico, is, xi, ictum, cere. hứa cùng nhau, đặt thửa, hẹn ngày, hẹn nhau. ‖ cáo, tỏ ra. ‖ đòi, — hỏi đến nha môn. ‖ có một ý một tiếng mà nói mà rao sự gì; condicere alicui cœnam, hứa đi ăn cơm tối trong nhà người; — locum tempusque coeundi, kì chốn kì thì nhóm nhau; — inducias, giao hoà tạm cùng nhau.

Condictio, onis. *f.* sự đòi, — hỏi, sự cáo.

Condictitius, a, um. thuộc về sự đòi sự gì nơi nha môn.

Condictum, i. *n.* sự hoà nhau, lời giao lời hứa cùng nhau.

Condictus, a, um. *part.* đã ưng đã giao cùng nhau, đã hứa nhau; condictus dies cum hoste, ngày đã hẹn cùng kẻ đánh giặc.

Condignè. *adv.* cách xứng, — đáng cho phải thể; noctu ut condignè recubes curabitur, người ta sẽ lo cho ông đặng nằm đêm nầy cho phải thể.

Condignus, a, um. kẻ đáng, xứng đáng, có công.

Condimentarius, a, um. thuộc về sự ướp, — sự rim.

Condimentum, i. *n.* sự ướp, gia vị, đồ rim; condimentum citò edendum, dưa xổi; condimenta omnium sermonum facetiæ, lời khôn vui chơi là như gia vị trong việc nói khó. ‖ nêm.

Condio, is, ivi, itum, ire. ướp, gia vị, nêm; condire pisces, ướp cá; — jusculum, nêm canh; — saccharo, rim; — mortuum, xức xác kẻ chết cùng thuốc thơm; — tristitiam temporum hilaritate, ăn ở vui vẻ mà giải thì suy.

Condiscipula, æ. *f.* bạn học nữ.

Condiscipulatus, ûs. *m.* họ bạn học hay là tập nghề gì, thì quen ở đó cùng nhau; à condiscipulatu, từ thuở học cùng nhau.

Condiscipulus, i. *m.* bạn học.

Condisco, is, didici, scere. học cùng nhau.

Conditaneus, a, um. nên rim.

Conditio, onis. *f.* sự nêm, sự ướp, sự làm gia vị. ‖ sự rim; conditio vini, sự chế rượu; — frugum, phép thế giữ gìn hột giống.

Conditio, onis. *f.* *Bibl.* sự sinh ra, sự dựng nên. ‖ bổn phận, đấng bậc, đẳng hạng, doan phận, luân, nhơn luân, thân phận, thì vận, thú. ‖ bổn tính, tư chất, tư dong. ‖ tứ thì, thủy thổ. ‖ việc, vốn, sự giao, số, một điều; conditio vitæ, vốn tôi, bổn phận; — vitæ meæ, vốn tôi là; — infima, — vilis, phận hèn; — pauperis et miseri, phận bạc, phận khó; — propria, phận riêng; — loci, thủy thổ; conditiones pacis, điều trong sự giao hoà; — ferre, dâng đều; conditionem accipere, chịu đều; sub ea conditione ut, buộc mình chịu; suâ quisque conditione sit contentus, thú nào vui thú ấy.

Conditionalis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì có đều buộc nếu có hay là không thì.

Conditionaliter. *adv.* cách buộc, — giao nếu có hay là không thì.

Condititius, a, um. đã ướp, đã nêm.

Condititius, a, um. đã để dành, tích trử, tích để.

Conditivum, i. *n.* săng, — ấm, quan tài.

Conditivus, a, um. để dành được mà chẳng hư.

Conditor, oris. *m.* kẻ làm nhà bếp, làm bánh làm gia vị, rim mứt.

Conditor, oris. *m.* kẻ lập, kẻ dựng nên, kẻ làm, kẻ đặt, kẻ làm đầu, kẻ dạy, kẻ dẫn, chỉ dẫn, tiên sư, tổ tiên; conditor legum, kẻ làm luật; — artis, tiên sư; — sectæ, đầu phe đảng; — ævi redeuntis Christus, Đức Chúa Jeju là đấng lập đời mới là sủng giáo; — negotii, kẻ lo việc gì; — historiæ, kẻ làm sách; — disciplinæ militaris, kẻ lập luật phép nghề võ.

Conditorium, ii. *n.* bình, thùng đặt dưa, bình để mứt.

Conditorium, ii. *n.* kho tàng để sổ sách, hay là khí giái, hay là đồ khác. ‖ quan tài, săng, săng ấm. V. Conditivum.

Conditrix, icis. *f.* nữ hay lập, nữ dựng nên.

Conditum, i. *n.* kho lúa; condita militaria, kho tàng các đồ binh.

Conditura, æ. *f.* sự nêm, ướp đồ ăn, nghề bếp, — rim, nghề làm dưa, nghề muối đồ.

Conditus, ûs. *m.* V. Conditura.

Condo, is, didi, ditum, dere. che, giấu, che đậy, bao, vấn. ‖ tích, tích trử, — để, giữ, để dành. ‖ cất mà để dành. ‖ lập, dựng nên, làm, xây. ‖ đặt, bày đặt, làm, lập làm, — lên, tu tạo; condere leges, sáng chế; — ignem, nhúm lửa; — urbem, xây thành; — ensem, xỏ gươm vào vỏ; — lumina, vuốt con mắt kẻ chết; — aliquid arcâ, in alvo, in crumenam, đặt sự gì vào trong hòm, trong bụng, trong đãy; longos cantando condere soles, hao phí cả và ngày mà hát; ab orbe condito, từ tạo thiên lập địa.

Condocefacio, is, feci, factum, cere. dạy dỗ, giáo huấn, tập.

Condoceo, es, cui, doctum, ere. dạy dỗ, giáo huấn, huấn dũ, tập.

Condoleo, es, lui, ere. et

Condolesco, is, lui, scere. đau đớn, thống, biết sự đau đớn; condoluit mihi caput de vento, gió đã làm cho tôi nhức đầu; — si pes, si dens ferre non possumus, nếu ta đau chơn đau răng thì ta chịu không được.

Condonatio, onis. *f.* ơn, của ban vì lòng rộng rãi. ‖ sự thứ, tha.

Condono, as, avi, atum, are. tha, tha cho, thứ tha. ‖ ban, cho, xá; condonare culpam, tha lỗi; — alicui munus, ban của cho ai; — pecunias debitoribus, tha cho kẻ mắc nợ; — alicui aliquem, tha cho ai vì người khác.

Condormio, is, ivi, itum, ire. et

Condormisco, is, ivi, itum, scere. ngủ với, ngủ cùng nhau.

* Condrilla, æ. *f.* et

* Condrillum, i. *n.* V. Chondrille.

Conducenter. *adv.* cách phải, — phải lẽ, cách khôn.

Conducibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự ích,

— lợi, tiện; non ego istuc facinus mihi conducibile esse arbitror, tôi chẳng tưởng việc nầy đặng sinh sự ích gì cho tôi.

Conducit. *impers.* là việc phải, là sự ích, sự tiện.

Conduco, is, xi, ctum, ere. dắc, đem, dẫn. ‖ nhóm, góp. ‖ khi sự, ra tay, gầy việc. ‖ mướn, thuê mướn; conducere hortum, ăn vườn; — exercitum in unum locum, đem binh tới nơi hạn; — homines, cất binh, cấp lính; conducit hoc tibi, vel tuis rationibus, in vel ad rem tuam, sự nầy có ích lợi cho mầy; conducunt ea maximè quæ sunt rectissima, việc càng công bình thì càng ích hơn.

Conductio, onis. *f.* sự mướn, sự cho mướn. ‖ câu kết, lời kết; conductio fundi, sự cho thuê đất.

Conductor, oris. *m.* kẻ gầy việc, kẻ lãnh chịu việc, kẻ chịu làm việc theo gía đánh cùng nhau. ‖ kẻ mướn, kẻ thuê người ta.

Conductum, i. *n.* sự gì đã cho thuê, cho mướn.

Conductus, a, um. đã đem, đã dắc, đã nhóm, đã góp. ‖ đã cho thuê, cho mướn. ‖ tá; conductus exercitus, binh tá, binh ở mướn; conducti nummi, tiền vay; — testes, chứng cớ thuê mướn; conductæ operæ, kẻ làm thuê làm mướn.

Conduplicabilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự gì đặng xếp làm hai, xấp đôi; conduplicabiles fores, cửa xấp có hai cánh.

Conduplicatio, onis. *f.* sự thêm, — lơm, bổ thêm, gia thêm, — đơm. ‖ sự ẵm lấy, hót, hôn. ‖ sự lặp, sự lặp đi lặp lại một tiếng.

Conduplico, as, avi, atum, are. thêm, gia thêm, bổ —, làm cho rộng cho lớn hơn; conduplicare alicui beneficium, trả ơn người lại bằng hai.

Condurdum, i. *n.* thảo kia.

† Conduro, as, avi, atum, are. làm cho ra cứng.

Condus, i. *m.* người giữ việc. ‖ thứ chén.

* Condyloma, atis. *n.* ung thơ, ung bướu nơi hậu môn.

* Condylus, i. *m.* nơi lắt léo, nơi cổ lẳng trong xương cốt; complicatis in condylos digitis, người có ngón tay quéo, nghiã là người cầm của mình rít rát.

Confabulo, as, are. et

Confabulor, aris, atus sum, ari. *dep.* đàm, nói chuyện, — vãn, truyện trò.

Confacio, is, feci, factum, ere. làm chung, — cùng nhau.

Confæta, (sus.) heo nái người ta tế lễ cùng các con nó.

Confarcio. V. Confercio.

Confarreatio, onis. *f.* lễ phép kia khi người Roma kết bạn.

Confarreo, as, are. giữ lễ phép kia khi kết bạn.

Confatalis, *m. f.* le. *n.* is. có một phận số như nhau, mắc một số mạng xấu như nhau.

Confectio, onis. *f.* sự chế, sự pha thuốc, hòa đồ gì cùng nhau, sự làm, sự dọn, sự làm cho trọn, — cho cùng, làm rồi; confectio belli, hết giặc; — escarum, sự tiêu đồ ăn; — tributi, sự đánh thuế; — libri, sự đặt sách; — valetudinis, sức mòn mỏi.

Confector, oris. *m.* kẻ làm cho cùng, — cho rồi, — cho trọn; confector omnium ignis, lửa hay phá nát mọi sự; — ferarum, kẻ hay săn bắn, kẻ đua vật cùng loài vật dữ nơi áng vui chơi.

Confectrix, icis. *f.* người nữ hay làm cho cùng, — cho rồi.

Confectura, æ. *f.* nhà đồ, nhà làm nghề nghiệp nào, cách làm việc. ‖ sự chế, pha, sắm đồ, — của; confecturæ locus, nơi nhà đồ; confectura mellis, việc con ong làm mật.

Confectus, a, um. đã làm, đã rồi, đã trọn, đã xong. ‖ đã mòn, — mỏi, mòn cách, mòn sức, rũ liệt, bải hoải, củ rủ; confectus cibus, của ăn tiêu rồi; — vino, say dứ; — viribus, thất thơ, luỗi; — inediâ, — fame, đói luỗi đi; — ætate vel infirmitate, cọm rọm; — fame vel miseriâ, thất thểo; — senectute, củ rủ; confectâ victoriâ, khi đã thắng trận rồi; confecta res, việc đã xong rồi; — civitas ab aliquo, thành đã phải hủy hoại; — macie forma, nhan sắc hư vì sự đói luỗi.

Confercio, is, si, tum, cire. đống, vun đống, góp nhóp, thâu góp, tích để, tích trữ. ‖ ép, đặt chặt, — hẹp; conferciunt se, người ta lấn nhau.

Confero, fers, tuli, latum, ferre. góp, thâu góp, vun đống, đem, cất, chở, đem sang, thâu một chỗ. ‖ phú, nẩy, ban, cho. ‖ nộp phần, chịu phần riêng. ‖ giãn việc ra. ‖ cảo, ví, sóng lại, sánh lại, so, sánh so, sánh cùng, —ví. ‖ dùng, đặt. ‖ đánh giặc. ‖ sinh sự ích; conferre signa, giao chiến; — unum alteri, gióng lại; — rationes injustè, lậm mạt, ăn lậm; — dignitatem, nẩy chức; — aliqua inter se, so, so lại; — bacillos inter se, so đũa; — librum, cảo sách; — culpam in aliquem, đổ vạ; — se aliquò, đi nơi nào; — se Romam, đi thành Roma; — se in fugam, trốn; — in aliquem beneficia, làm ơn cho người; — verba ad rem, lấy việc làm hiệp làm một cùng lời đe phạt; — litem, đi kiện; — capita, nói khó;

— consilia, đàm luận ; — castra castris, đóng trại ngang nhau ; — novissima primis, sánh việc bây giờ cùng việc đời trước ; — pedem, gặp nhau ; — rem in pauca, làm dón ; verba si ad rem conferuntur, nếu lời hứa có sức.

Conferrumino, as, avi, atum, are. hàn.

Confert. *impers.* có ích, có tiện.

Confertìm. *adv.* cách đầy đống, chật hẹp, vun đầy, cách lấn nhau.

Confertus, a, um. *part.* đầy, — dẫy, vun đầy, đầy phe phe, đầy chật, đầy đống ; confertus cibo, no quá.

Conferva, æ. *f.* giống xốp hay thấm nước.

Confervefacio, is, facere. đốt.

Conferveo, es, bui, vere. hoá nên vững, — chắc, hàn nhau lại, hiệp làm một cùng nhau lại, nối nhau lại ; confervent ossa mota vel soluta, xương trặc hay là gãy hàn lại cùng nhau đặng.

Confervesco, is, ere. sôi, ra nóng, sôi bọt, hóa ra đỏ như lửa ; confervescere irâ, nong giận.

Confessio, onis. *f.* sự xưng, — ra, tỏ ra ; confessionem imitatur taciturnitas, ở lặng cũng là như xưng vậy ; confessione suâ indui, ngã lẽ bởi sự mình xưng.

Confessorius, a, um. thuộc về sự xưng.

Confessus, a, um. đã xưng, đã tỏ, đã chịu. ‖ đã rõ, tỏ tường ; confessas manus tendere, giơ tay mà đầu phục ; confessus æris, kẻ xưng mình có nợ ; ex confesso, bởi sự mình đã xưng, đã tỏ ; confessa res est, confessum venit, in confesso est, việc đã rõ, đã chắc, chẳng ai hồ nghi.

Confestìm. *adv.* liền, tức thì, — tốc, tốc tốc, bỗng chúc, thoát chúc ; confestìm aspicere, chợt nhìn ; — loqui, liền nói ; — increpare, mắng phét lấy ; — recordari, sãy nhớ ; rem confestìm gerendam censeo, tôi tưởng phải làm việc ấy tức thì.

Confibula, æ. *f.* chốt, móc, khoá.

Conficientissimus, a, um. rất cẩn thận, rất kỉ cang, — cặn kẽ, rất nhằm.

Conficio, is, feci, fectum, ere. làm, làm trọn, — rồi, làm hoàn tất. ‖ làm cớ, đặt can cớ, làm cho có. ‖ góp, thâu góp, đặng. ‖ giết, chém, đâm, làm cho chết. ‖ hao, — phí, làm hư, làm hư nát, xa xí. ‖ conficere seipsum, vận mình, tự vận ; — funera justa, cất xác ; — longam viam, đi đàng xa ; — officia sua, làm việc bổn phận mình ; — annos propè centum, đặng gần một trăm tuổi ; — rationes, tính sổ cho xong ; — tabulas, biên sổ, giữ sổ ; — peculium grande, thâu nhiều của cải ; confecta res est, vel confectum est, việc đã hư, thôi đã hết việc ; confici fame, chết đói ; — lacrymis, đươm hàng châu lụy ; ex quo conficitur ut, bởi đó thì ngờ là, bởi đó thì luận.

Confictio, onis. *f.* sự bày đặt, sự giả như, giả thể ; confictionem criminis suscipere, lãnh sự phao vu tội.

Confidejussor, oris. *m.* kẻ lãnh với.

Confidenter. *adv.* cách dạn, — dĩ, bạo dạn, mạnh mẽ, vững vàng. ‖ cách cậy mình, cậy qúa, cậy thế.

Confidentiloquus, a, um. kẻ nói cách cậy mình quá.

Confido, is, idi, et isus sum, dere. cậy, trông —, cậy nhờ, — cùng, cậy thế, tự thị ; confido rem mihi fore laudi, tôi trông cậy việc nầy sẽ sinh danh vọng cho tôi.

Configo, is, fixi, xum, gere, đóng, đâm, cặm, cắm, gắm ; configere contum, cặm sào ; — acum, găm kim ; — suas curas in reipublicæ salute, hằng lo lắng cho nhà nước đặng bình an.

Configuratè. *adv.* cách lập hình, lập tượng, cách gõ.

Configuro, as, avi, atum, are. gõ, gõ khuôn, làm cảo, lập hình lập tượng ; configurare aliquid ad similitudinem alterius, gõ sự gì lột khuôn.

Confindo, is, fidi, fissum, ndere. kênh, sả, — hai ; confindere manibus, tách.

Confine, is. *n.* nơi lân cận. ‖ mộc bài, biên thùy, giái hạn ; eum ferit in confine papillæ, nó đánh người gần nơi vú ; in confinibus hostis arcendus est, phải chấn đón kẻ nghịch nơi giái hạn nước.

Confingo, is, finxi, fictum, ngere. bày đặt, giả. ‖ làm, lập, đặt, trau tria, — giồi ; confingere dolum inter se, bày mưu kế cùng nhau ; — crimen in aliquem, đổ vạ cho người ; — rumorem, đồn tiếng chẳng thật.

Confinis, *m. f.* ne. *n.* is. cận, lân —, cảnh, biên thùy, biên bỉ, kẻ ở lân cận, — gần cương giái ; confinis regionis, dân ngoại cảnh.

Confinium, ii. *n.* cảnh, cương, cương giái, phong cương, giái hạn, mộc bài. ‖ sự gần, sự lân cận. ‖ cõi, biên thùy, — bỉ ; in confiniis, ven cõi ; in confinio boni malique posita est mediocritas, sự vừa phải ở giữa sự lành và sự dữ ; — arcto salutis exitúsque esse, hòng chết.

Confio, is, fieri. nên, hóa nên, hóa ra ; confit res utroque modo, có hai cách làm việc nầy ; — quod ex pecudibus stercus, phẩn loài vật ; si confit hoc quod volo, nếu việc hóa nên như lòng tôi ước ao ; confieret quò facilius

per te res tota, hầu cho việc nầy đặng xong xả mau hơn bởi tài ông; confiet id, việc nầy sẽ hóa ra; confieri id difficiliùs animadvertere, suy xét sự nầy nên khó hơn; ut confiat panis diligenter curare, lo cho bánh nên tốt.

Confirmatio, onis. *f.* sự quyết, sự làm vững, sự chứng cớ, lời quả quyết, sự vững vàng. ‖ sự đỡ, chống đỡ, giúp đỡ; confirmatio animi, trí vững, trí chắc; confirmatione non eget virtus tua, nhơn đức người chẳng thiếu sự giúp đỡ, nhơn đức người đã vững; Sacramentum Confirmationis, phép xức trán.

Confirmator, oris. *m.* kẻ lãnh, kẻ chịu lãnh.

† Confirmitas, atis. *f.* sự vững, — vàng, sức mạnh.

Confirmo, as, avi, atum, are. làm cho vững, — vàng. ‖ quyết, quả quyết, làm chứng, chứng lẽ, ban phép, lập. ‖ đỡ, giúp —, chống đỡ, binh vực. ‖ khuyên, — lơn, — bảo, bổ sức lại, giục lòng, thôi thúc. ‖ làm phép xức trán; confirmare aliquid alicui, quyết sự gì cho ai; — de aliquo, làm chứng về sự gì; — corpus, — se, bổ sức mình lại; — animos verbis, nói đệm vào, thôi thúc lòng người ta.

Confiscarius, ii. *m.* kẻ tra hỏi, tra xét, kẻ cáo.

Confiscatio, onis. *f.* sự bao phong gia tài.

Confisco, as, avi, atum, are. bao phong gia tài.

Confisio, onis. *f.* sự cậy, tin cậy, sự quyết, sự vững.

Confiteor, eris, fessus sum, teri. *dep.* xưng, — ra, tỏ, — ra, xưng ngay; confiteri aliquid, vel de re aliquâ, xưng đều gì; — vultu, mặt mũi tỏ sự thật; — quæs tione adhibitâ, xưng sự thật khi chịu khảo hình; — pallore timorem, tỏ sự sợ bởi mặt mũi mét meo.

Confixus, ûs. *m.* sự chịu xóc, xóc, đâm, châm.

Conflacceo, es, ere. et

Conflaccesco, is, ere. chẳng động nữa, ở lặng, nguôi, xọp, hết sưng, ngót, thôi sưng húp.

† Conflages, is. *f.* nơi gió thổi tư bề.

Conflagito, as, avi, atum, are. này xin, này nỉ, nguyện xin lắm.

Conflagratio, onis. *f.* lửa đốt, sự cháy.

Conflagro, as, avi, atum, are. đốt, cháy; conflagrare invidiâ, kẻ chịu người ta ghen ghét lắm.

Conflammo, as, are. đốt, nhen lửa, thắp.

Conflatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đúc; conflatile simulacrum, hình tượng đúc.

Conflatio, onis. *f.* V. Conflatura.

Conflator, oris. *m.* thợ đúc.

Conflatorium, ii. *n.* lò đúc, lò rèn. ‖ nhà thợ đúc. ‖ nồi dót.

Conflatura, æ. *f.* sự đúc, — bác.

Conflecto, is, flexi, flexum, ctere. uốn, — éo.

Conflictatio, onis. *f.* sự thách, — tức, đánh. ‖ sự tông, — phải, tông nhau.

Conflictio, onis. *f.* sự tông, — phải, — nhàu, sự cà nhau. ‖ sự cãi nhau, — lẽ, sự nghịch.

Conflicto, as, avi, atum, are. et

Conflictor, aris, atus sum, ari. *dep.* thách, — tức, đánh nhau, cãi, — lẽ, — nhau. ‖ làm cực, — khốn, — khổ sở. ‖ phải khốn, phải chịu hạ xuống; conflictari cum aliquo, đánh cùng người; — iniquissimis verbis, nhiếc nhóc nhau dữ lắm; conflictare rempublicam, làm loạn trong nhà nước.

Conflictor, (*passivo.*) chịu khổ sở.

Conflictus, ûs. *m.* sự chiến trận. ‖ sự cãi, — nhau.

† Confligium, ii. *n.* sự hai đều tông phải, tông chạm cùng nhau, gặp cùng nhau.

Confligo, is, xi, ctum, gere. đánh, chiến trận. ‖ cãi, — nhau, — lẫy, — lẽ, mắng, — nhiếc; confligere acie, — armis, — collatis signis, giao chiến; — de re aliquâ, cãi nhau về sự gì.

Conflo, as, avi, atum, are. thổi vưới, — cùng nhau. ‖ đúc, — bác. ‖ rèn. ‖ làm, gây, gây, — gổ, giục, xui —; conflare alicui negotium, gây sự cho người; — alicui bellum, gây giặc cùng người; — exercitum, cất binh; — societatem, fœdus, amicitiam cum aliquo, giao kết, giao hoà cùng người nào; — seditionem, làm loạn; — judicium, bày đặt tội; — æs alienum, mắc nợ; et curvæ rigidum falces conflantur in ensem, người ta lấy lưỡi hái mà rèn gươm dữ.

Confluctuo, as, are. V. Fluctuo.

Confluens, tis. *omn. gen.* kẻ tuôn đến đông lắm, sự hay chảy cùng nhau.

Confluens, tis. *m.* nơi hai sông giáp lại cùng nhau.

Confluentia, æ. *f.* sự máu mủ chảy tràn và tựu nơi nào trong xác.

Confluges, is. *f.* et

Conflugium, ii. *n.* V. Confluens. *m.*

Confluito, as, are. V. Confluo.

Conflumeus, a, um. et

Conflumineus, a, um. kẻ ở hay là đặng nhờ một sông cùng nhau.

Confluo, is, xi, xum, fluere. chẩu vào, túa, — ra, tuôn, — đến, vũ vào. ‖ chảy vưới, — cùng nhau, nước chảy giáp làm một cùng nước khác.

Confluviatus, a, um. hiệp làm một cùng sông, ở trên bờ sông.
Confluvium, ii. *n.* et
Confluxus, ûs. *m.* sự đầy, — dẫy, tràn, — trề, đông như hội, nơi nào nhiều người hay là nhiều đều tuôn đến cùng nhau hay là châu vào.
Confodio, is, fodi, fossum, dere. đào, cuốc, xắn, cày, bừa, đâm; confodere hortum apud aliquem, làm vườn người; — aliquem vulneribus, đâm người cho phải bị dấu tích; — scripta alicujus notis, xét sách mà bắt lẽ.
Confœdatio, onis. *f.* sự gỉ giớm, ố gỉ, sự nhơ, — nhớp, dơ dáy.
Confœdo, as, are. vấy vá, làm dơ, — dơ uế, — ố gỉ.
Confœto, as, are. để một lứa, để một giống cùng nhau.
Confœtura, æ. *f.* lứa.
Confœtus, a, um. đã chửa.
Confomo, as, are. phát, — cây.
Confore. V. Fore.
Conformatio, onis. *f.* hình dáng, — thể, — vóc. ‖ sự dọn, sự sắp, — lớp. ‖ trí nhớ, trí vẽ sự gì. ‖ P. R. là khi đặt lời trong miệng sinh hồn; conformatio verborum, sắp tiếng; — vocis, giọng nói.
Conformator, oris. *m.* kẻ sắp, — lớp, dọn, sọan, — đồ.
Conformis, *m.* *f.* me. *n.* is. miả giống, giống hình, lột khuôn.
Conformitas, atis. *f.* sự miả giống, miả mai, giống hình.
Conformo, as, avi, atum, are. làm cho ra hình, gõ, gõ khuôn, lập hình. ‖ sọan, — đồ, sắp, — lớp, dọn, sửa, — lại, — trị; conformare orationem, dọn bài; — se ad voluntatem alterius, chìu lòng người.
Confornico, as, avi, atum, are. làm hình cung, — hình vòng nguyệt, — hình bán nguyệt.
Confoveo, es, fovi, fotum, vere. ấp, dưỡng, để cho ấm. ‖ bổ sức lại.
Confractio, onis. *f.* sự gãy, bể.
Confractus, a, um. bể, gãy, vỡ.
Confragosus, a, um. nhám, — nhuốc, — sì, su si, gập gềnh, hê hỏng, hiểm hóc; confragosa loca, et obsitos virgultis tenebant colles, nó đã soán các chốn hiểm hóc cùng các núi có rừng bối. ‖ quê, — mùa. ‖ khó hảo, khó nghe, mất mỏ; confragosum illud quæro, tôi lo cho biết nghiã câu nầy.
Confragus, a, um. nhám, su si, gập gềnh.
Confremo, is, mui, mitum, ere. kêu ầm ầm, la kêu, kêu lớn tiếng.
Confrico, as, cui, frictum, care. cà, mài, cọ trên, mài trên. ‖ trêu chọc, chọc giận.
Confrigefio, is, fieri. et
Confrigeo, es, ere. ra nguội, ra lạnh.
Confrigero, as, are. làm cho nên lạnh, nên nguội.
Confringo, is, fregi, fractum, fringere. bể, vỡ, — ra, xán vỡ.
Confucius, ii. *m.* Khổng tử, trọng ni.
Confugela, æ. *f.* V. Confugium.
Confugio, is, fugi, fugitum, ere. kiếm nơi núp mình, núp ẩn, — lén, kiếm nơi bàu chữa, — vững mà ở, chạy đến cùng.
Confugium, ii. *n.* chốn bàu chữa, nơi vững vàng.
Confulcio, is, si, tum, cire. đỡ, chống, đặt chóai, giúp đỡ.
Confulgeo, es, si, gere. sáng, soi —, chói, — loà, loà, sáng loà.
Confumo, as, are. làm cho ra khói, xông khói.
Confundo, is, fudi, fusum, ndere. đổ lộn, trộn, — trạo, trộn lại, pha. ‖ làm lộn, xáo lộn, — lộn bậy; confundere vera falsis, đặt sự thật cùng sự giả lộn lạo cùng nhau.
Confusaneus, a, um. đã đổ lộn, — trộn.
Confusè. *adv.* hỗn hào, — độn, lỗ mỗ, nghênh ngang, tạp nhạ, vậy vạ.
Confusìm. *adv.* V. Confusè.
Confusio, onis. *f.* sự đổ lộn, trộn, — trạo, pha, chế. ‖ sự bậy bạ, lộn lạo, hỗn độn. ‖ sự hổ người, mất cỡ; confusio oris, — vultûs, hổ mặt.
Confutatio, onis. *f.* sự bắt lẽ, sự đáp lại.
Confuto, as, avi, atum, are. bắt lẽ, đáp lời lại, chống lẽ, hăm dẹp, trừng trị. ‖ trộn, — trạo.
Confuturus, a, um. V. Futurus.
Congaudeo, es, ere. vui vầy, vui mầng cùng, — vưới nhau.
Congelasco, is, ere. hóa nên giá, — giá rét, — đông giá.
Congelatio, onis. *f.* sự giá, — rét, đông giá.
Congelatus, a, um. et
Congelidus, a, um. đông giá, đã nên giá rét, đã thắng; congelatus superficie, đóng váng.
Congelo, as, avi, atum, are. đông giá, nên giá rét; mel coquendo congelare, thắng mật.
Congeminatio, onis. *f.* sự ẵm lấy, hót, — lấy. ‖ sự hai đều hay là hai người hiệp làm một cùng nhau, sự kép, sự thêm.
Congemino, as, avi, atum, are. đặt hai đều hiệp làm một, lập đôi, — lứa, kép, — lại; congeminare ictus ensibus, lấy gươm mà đâm đi đâm lại; — se alicui, kết bạn.
Congemisco, is, scere. et
Congemo, is, mui, mitum, ere. kêu van vưới, kêu rêu, than, — thở cùng. ‖ kêu, ra tiếng.

Congener, eris. *omn. gen.* một giống, một loài cùng nhau.
Congenero, as, avi, atum, are. sinh, dựng, — ra cùng nhau, — với nhau; congenerat eum mihi affinitas, sự thân quyến hay làm cho tôi nhìn nó như con vậy.
Congenitura, æ. *f.* sự sinh dựng cùng nhau, một lứa cùng nhau.
Congenitus, a, um. đã sinh dựng, — thành, sinh ra cùng nhau.
Congenulo, as, avi, atum, are. quì hai gối xuống, quì gối.
Conger, gri. *m.* con cá kia.
Congeries, ei. *f.* một đống, trót đống.
† Congermino, as, avi, atum, are. mọc, — lên, — chồi cùng nhau cũng một khi cùng nhau.
Congero, is, gessi, gestum, rere. đống, vun —, góp, thâu —, tích, tích trử, — để; congerere divitias, tích tài; — aliquid arctè alicubì, ém; — contributiones, góp nhóp; — testimonia, kết lấy lẽ.
Congero, onis. *m.* kẻ thâu hết cho mình.
Congerro, onis. *m.* bạn hữu mà nói khó cùng nhau. ‖ bạn chơi.
Congestè. *adv.* et
Congestìm. *adv.* một đống, trót —, bậy bạ, lộn lạo.
Congestio, onis. *f.* sự đống, trót — sự tích, sự góp. ‖ sự lấp.
Congestitius, a, um. thuộc về sự góp nhóp; locus congestitius, chốn để mà bỏ rơm rác.
Congestus, ûs. *m.* V. Congestio.
Congialis, *m. f.* le. *n.* is. thứ lường chứa đặng sáu ve chai.
Congiarium, ii. *n.* bình hay là hũ đựng đặng sáu ve chai. ‖ của lễ vua chúa quan lớn ban cho dân. ‖ tiền công kẻ làm mướn.
Congiarius, a, um. V. Congialis.
Congius, ii. *m.* thứ lường chứa đặng sáu ve chai.

Conglacio, as, avi, atum, are. hóa nên giá rét, ra đông, ra ngưng trệ. ‖ tê, tê mê.
Conglobatìm. *adv.* một đoàn, trót bầy, đông đảo, một đống, như cục, như lọn.
Conglobatio, onis. *f.* một đống, vun đống tròn. ‖ trái bả, một cục, một lọn, — viên.
Conglobo, as, avi, atum, are. đống cục, vò viên, — lại, vò, vun đống.
Conglomero, as, avi, atum, are. làm lọn, cuốn, đóng cục. ‖ góp, — nhóp, thâu góp. ‖ trộn, — lại, trộn bột; conglomerare mala in aliquem, đổ mọi sự dữ cho ai.
Conglorificor, aris, atus sum, ari. *Bib.* chịu tăng lên cùng kẻ khác.
Conglutinamentum, i. *n.* et
Conglutinatio, onis. *f.* sự hiệp làm một, kết, — nhau, nối, — nắm, sự gắn, dán.
Conglutinator, oris. *m.* kẻ nối, kết, hiệp làm một, gắn, dán.
Conglutino, as, avi, atum, are. gắn, dán. ‖ đặt hiệp làm một, kết, nối.
Conglutinosus, a, um. hay gắn, hay dán, hay hiệp làm một.
Conglutio, is, ire. nuốt với.
Congræco, as, are. et
Congræcor, aris, ari. *dep.* ăn ở như dân Græcô, nghĩa là ăn uống chơi bời cùng nhau.
Congratulatio, onis. *f.* sự mừng.
Congratulor, aris, atus sum, ari. *dep.* mừng, — rỡ, — lòng, — mặt, đem lòng mừng, mừng với, — cùng.
† Congredio, is, ere. et
Congredior, eris, gressus sum, edi. *dep.* nhóm cùng nhau, tựu đến, đi đàng cùng nhau. ‖ gặp cùng nhau, đón rước, tới đến, — gần. ‖ cãi, — lẫy nhau, — lẽ, đánh cùng nhau.

Congregabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ nhóm.
Congregatio, onis. *f.* hội, — đông, họ đang, họ đương.
Congrego, as, avi, atum, are. nhóm, — họ, — lại, vầy hiệp, sum vầy, thu, thu thập, thu trử, tụ, tụ hội, súc tích, vầy đoàn; congregare se libenter cum æqualibus, nhóm lại bằng lòng cùng bạn hữu; — in unum locum turbam, nhóm dân một nơi đông đắn lắm; — in unum, xúm; — se ad alterum, xúm vào cùng người khác.
Congressio, onis. *f.* sự tới, đến, gặp nhau, vầy hiệp, sum vầy, sự nói khó, sự bàn bạc, — luận, sự viếng, — thăm, viếng nhau.
Congressus, ûs. *m.* sự đánh nhau, thách nhau, đánh lộn.
Congrex, egis. *omn. gen.* một đoàn một bầy cùng nhau.
Congruentia, æ. *f.* et
Congruitas, atis. *f.* sự xứng hạp, sự phải, — lẽ, nhằm, phải, tiện.
Congruo, is, ere. hạp cùng nhau, xứng hạp, ưa hạp nhau, đối nhau; congruere inter se, thuận ý, — lòng; — cum naturâ et moribus alicujus, ưa tính ưa nết người nào; — decretis alicujus, chiù ý người.
Congrus, i. *m.* con cá kia.
Congruus, a, um. xứng, — hạp, tiện; non congruus, kềnh càng.
Congylis, is. *f.* thứ củ cải tròn.
† Congyro, as, are. chạy quanh, xây quanh.
Conjectanea, orum. *n. pl.* sách nói phỏng.
Conjectarius, a, um. thuộc về sự tính phỏng.
Conjectatio, onis. *f.* sự nói phỏng, tính phỏng, thỗn đạc, sự bói.
Conjectatoriè. *adv.* cách thỗn đạc.
Conjectatus, a, um. đã phỏng.
Conjectio, onis. *f.* sự quăng, sự

ném. ‖ sự phỏng, sự thổn đạc; conjectio causæ, dón việc; — somniorum, đạc chừng sự chiêm bao. ‖ sự bói.

Conjecto, as, avi, atum, are. phỏng, đạc, — chừng, thổn đạc, bói.

Conjector, oris. *m.* kẻ nói phỏng, đạc chừng, kẻ bói, thầy bói.

Conjectrix, icis. *f.* bà bói, bà bóng.

Conjectura, æ. *f.* sự đạc, — chừng, sự phỏng, sự mọng; conjecturas loqui, — dicere, nói mọng, nói phỏng; — ducere, đánh mọng; — ducere ex vultu, xem tướng; — dicere, nói khống huyền; conjecturâ consequi, phỏng nhằm.

Conjecturalis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về sự đạc chừng, — sự phỏng.

Conjecturatio, onis. *f.* V. Conjectura.

† Conjecturo, as, avi, atum, are. V. Conjecto.

Conjectus, ûs. *m.* sự quăng, ném; conjectus oculorum, sự nháy con mắt, một nháy.

Conifer, a, um. et

Coniferus, a, um. et

Coniger, a, um. hay sinh trái có hình mụt măng.

Conjicio, is, jeci, jectum, jicere. quăng, bỏ —, ném, phóng. ‖ bỏ lại, quăng lại. ‖ phỏng, đạc, đạc chừng, thổn đạc, bói, nói khống huyền, — khống khứ, nói mọng, đánh mọng, mọng tưởng, ước chừng; conjicere somnia, bàn chiêm bao; — manus in aliquem, câu tróc; — causam, lược bày sự; — tela, phóng lao; — se in fugam, trốn; — aliquem in vincula, đóng xiềng người nào; — aliquem in lætitiam, làm cho ai đặng vui mừng.

Conisco, as, avi, atum, are. vel Conisso. húc.

Conisterium, ii. *n.* chốn những người đua vật nhau quen quăng tro hay là bụi bụi đất cho nhau cho đặng níu lấy nhau dễ hơn.

Conitum, i. *n.* sự đồ bột mà làm của lễ. V. Ornatus.

† Conjubilo, as, avi, atum, are. vui mừng cùng nhau.

Conjucundor, aris, ari. *dep. Bib.* mừng rỡ cùng nhau.

Conjugalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự vợ chồng, — phép hôn nhơn, — nhơn doan.

Conjugata, orum. *n. pl.* những đều có sự hiệp cùng nhau, những đều qui về cùng nhau như justicia, justus, justè.

Conjugatio, onis. *f.* sự hiệp làm một cùng nhau, sự kết nhau, sự nghiã, phải nghiã nhau, cách cột cây nho. ‖ cách đọc hay là kêu các thì trong verbo.

Conjugator, oris. *m.* kẻ hiệp làm một, — đặt vưới, kẻ buộc, — cột.

Conjugialis, *m. f.* le. *n.* is. et

Conjugis, *m. f.* ge. *n.* is. V. Conjugalis.

Conjugium, ii. *n.* phép hôn phối, hôn nhơn, doan nhơn, doan cang lệ. ‖ một đôi loài vật.

Conjugo, as, avi, atum, are. hiệp làm một, buộc, cột, vầy hiệp, sum vầy, đặt dưới ách, cột dưới một ách. ‖ đọc các thì verbo; conjugat amicitiam morum similitudo, nết ăn nết ở miả mai hay sinh nghiã keo sơn.

Conjugulus, a, um. hay dính, hay gắn, hay hiệp làm một.

Conjugus, a, um. đã kết bạn, đã có hôn nhơn, đã có đôi lứa.

Conjunctè, tiùs, tissimè. *adv.* cùng nhau, liền, cách hiệp làm một, luôn thể, một lượt. ‖ chặt, — chịa; conjunctiùs amare, yêu mến thiết tha; conjunctissimè vivere, thiết ngãi cùng nhau.

Conjunctìm. *adv.* V. Conjunctè.

Conjunctio, onis. *f.* sự hiệp làm một, cột, buộc, sự liền. ‖ sự nghiã, thiết nghiã, họ lương bằng, phải ngãi. ‖ thân thích, thân quyên, — bằng, — cận. ‖ tiếng kết hay là tiếng Conjunctio.

Conjuncto, as, are. V. Conjungo.

Conjunctum, i. *n.* phần câu chẳng quyết sự gì và hiệp làm một cùng câu khác.

Conjunctus, a, um. đã hiệp làm một, — kết, cột, buộc. ‖ làn cận, liền; conjunctissimi inter se, người có nghiã thiết tha.

Conjungo, is, nxi, nctum, gere. hiệp làm một, kết, nối, cột, buộc, lập đôi, — lứa.

Conjunx, ngis. *m. f.* V. Conjux.

Conjuratè. *adv.* et

Conjuratìm. *adv.* cách ngụy đảng, phe đảng, cách tập lập.

Conjuratio, onis. *f.* sự thề làm ngụy, sự tập lập, phe đảng.

Conjuro, as, avi, atum, are. ăn thề, tập lập, làm ngụy, — phe đảng; conjuratis se adjungere, hùa theo.

Conjux, ugis. *m. f.* vợ chồng, chồng hay là vợ, đôi lứa; conjuges, đôi lứa, vợ chồng; conjugum alterutrum ab alio morte se jungi, oan ương chếch cánh. ‖ phu, phụ; conjuges, phu thê, phu phụ.

Coniza, æ. *f.* cỏ con rệp.

Conlativus, a, um. V. Collativus.

Conlatro, as, avi, atum, are. sủa đến.

Conlaxo, as, are. V. Laxo.

Connecto, is, nexi, et nexui, nexum, ctere. đặt hiệp làm một, kết, nối, buộc, cột, xỏ, — vào; connectere quædam oratione, đặt sự gì vào làm một cùng bài giảng.

Connexio, onis. *f.* V. Connexus.

Connexivus, a, um. hay kết, — nối, — hiệp làm một.

Connexum, i. *n.* câu kết, sự kết, sự nối.

Connexus, ûs. *m.* sự kết hiệp làm một, gút, thắt nhau.

Connitor, eris, nisus, vel nixus sum, niti. *dep.* ra sức, rán —, gắng. ‖ nương, — dựa, — cậy. ‖ sinh, — đẻ; conniti virtute in aliquem locum, rán sức cho đặng lên chốn nào.

Conniventia, æ. *f.* sự nháy mắt. ‖ một ý một lòng cùng nhau, làm ngơ.

Conniveo, es, nivi, et nixi, vere. et

Connivo, is, ivi, et ixi, ere. nháy mắt, nhấp nháy. ‖ giả hình, làm ngơ, rập lòng nhau; connivere ad fulgura, nháy mắt khi thấy chớp; — in re aliquâ, làm ngơ trong việc gì. ‖ dong dưỡng.

Connixus, a, um. *part.* Connitor. đã rán sức; connixus toto corpore in hastam, người chống thân mình trên xà mâu; gemellos connixa, nó đã đẻ sinh đôi.

Connubialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hôn nhơn, — về vợ chồng; connubialia festa, lễ cưới.

Connubilis, *m. f.* le. *n.* is. có đủ tuổi mà kết bạn, — kết hôn nhơn.

Connubilo, as, are. hóa nên ám, hóa ra u ám mù mịt, trời mù.

Connubium, ii. *n.* hôn nhơn, hôn phối.

Connubo, is, psi, ptum, bere. cưới, kết hôn nhơn cùng nhau, phối thất.

Connudo, as, avi, atum, are. lột, đặt trần truồng, bày tỏ, chẳng che cho kín, lột trần.

Connumero, as, avi, atum, are. đếm, tính cùng, tính toán vưới.

Connuo, is, ere. gặc đầu, gục gặc.

Conopeum, i. *n.* mẳng tạ, mùng, cháng, màn trướng, trướng, — tiủ, — cẩm. ‖ nhà tạm.

Conor, aris, atus sum, ari. *dep.* ra sức, rán —, gắng, — sức, — gượng, — công, — gổ, gượng gạo; conari aliquid, rán sức cho đặng sự gì; — pedibus manibusque, làm hết sức; — attingere, rán sức đến, — tới; — obviam alicui, lo đón rước người nào.

Conquadro, as, are. làm cho ra vuông.

Conquassatio, onis. *f.* sự động, day động, chuyển —, sự rung, run, — rẩy, rúng; conquassatio valetudinis, sức mòn.

Conquasso, as, avi, atum, are. rung, động, day —, chuyển —, lắc. ‖ xán, — vỡ, phá nát, phá tan, phá phách, phá ra tan tác. ‖ phá, hại, phá tuyệt, phá hủy hoại; conquassatur mens et omnis animæ potestas, trí khôn và các tài năng linh hồn day động; conquassari terræ motibus, rúng vì đất chuyển động; conquassare nationes, phá tan dân thiên hạ.

Conqueror, eris, questus sum, queri. *dep.* năn nỉ, nằn nỉ, phàn nàn cùng nhau, lẩu bẩu, kêu rêu, than trách, năn trách, van vỉ, — siếc, kêu van, than van, vân vỉ; suspirando conqueri, van; conquerendo gemere, ta thán; de iniquâ conqueri miseriâ, kêu oan; conqueri de miseriâ sibi injustè factâ, oan gia.

Conquestio, onis. *f.* et

Conquestus, us. *m.* sự năn nỉ, kêu van.

Conquiesco, is, evi, etum, scere nghỉ, — mệt, khang ninh, nghỉ ngơi, ở an ổn. ‖ đứng lại, thôi việc. ‖ ngủ.

Conquinisco, is, conquexi, conquiniscere. ngồi xổm.

Conquino, as, are. V. Coinquino.

Conquiro, is, sivi, situm, rere. tìm, — kiếm, kiếm chác, tìm tả, hỏi, — han, tra hỏi, — xét.

Conquisitè. *adv.* cẩn thận, cặn kẽ; conquisitè scribere, viết dặn.

Conquisitio, onis. *f.* sự tra xét, — hỏi. ‖ sự tìm, — kiếm; conquisitio exercitûs, cất binh.

Conquisitor, oris. *m.* kẻ cấp lính. ‖ ông giám, giám thí, khâm sai. ‖ quan áp tra xét.

† Conregno, as, are. trị, — vì vưới, trị cùng nhau.

* Conressuscito, as, avi, atum, are. sống lại vưới, — cùng nhau.

Consalutatio, onis. *f.* sự chào nhau.

Consaluto, as, avi, atum, are. chào, — mừng nhau.

Consanasco, is, nui, scere. et

Consanesco, is, nui, scere. khỏe lại, bổ sức lại, mới khá, khá hơn.

Consanguineus, a, um. bà con, anh chường hàng, thân cận, bổn tộc, họ đương, họ hàng, liên chi, một máu, cốt nhục, thân thích, tộc; regis consanguinei, công tộc. ‖ thân quyến, họ bạn. ‖ có nghiã, đã giao lân; consanguineus lethi sopor, sự ngủ mỉa mai sự chết; consanguinei etiam in nono gradu utiliores sunt extraneis, chín đời hơn người dưng.

Consanguinitas, atis. *f.* họ máu, thân thích, bà con.

Consanguis, *m. f.* gue. *n.* is. V. Consanguineus.

Consano, as, avi, atum, are. cứu cho lành đã, — khỏe lại, — khá lại.

Consanor, aris, atus sum, ari. *pass.* đã lành, đặng khỏe mạnh.

Consarcinator, oris. *m.* kẻ gói; consarcinator litium, kẻ gièm, kẻ gieo vạ cho người ta giận nhau.

Consarcinatrix, icis. *f.* người nữ hay làm nghề gói.

Consarcino, as, avi, atum, are. gói, — gắm, bao, vấn cùng, — vưới; consarcinare verba, sắp lời.

Consarrio, is, ivi, itum, ire. phát cỏ hoang trong lúa, tiễn thảo hoang trong lúa.

Consarritio, onis. *f.* sự phát cỏ, tiễn thảo.

Consarritor, oris. *m.* kẻ phát cỏ.

Consaucio, as, avi, atum, are. làm dấu tích, — vít tích.

Consceleratus, a, um. *comp.* tior. *superl.* tissimus. gian nhơn, gian tà, thằng bợm; consceleratus vultus, mặt gian tà.

Conscelero, as, avi, atum, are. làm hư, phạm; conscelerare oculos, xem sự xấu; — domum, làm hư nhà vì phạm tội đó.

Conscendo, is, di, sum, dere. lên, trèo lên, cỡi, leo lắt, trèo; conscendere montem, trèo đèo; — arborem, trèo cây, leo lắt, trèo trặc cây; — solium, thượng vị. ‖ xuống tàu; conscendere equum, — in equum, cỡi ngựa; — currum, lên xe.

Conscensio, onis. *f.* sự xuống tàu.

Conscientia, æ. *f.* lương tâm. ‖ sự biết hay là thông công trong việc gì. ‖ sự nhớ, suy lại. ‖ sự đa nghi, lương tâm trách. ‖ sự tỏ ra đều gì riêng cho người; in conscientiam facinoris asciscere aliquem, tỏ ra việc gì xấu cùng người nào; conscientiâ officii sui frui, ở vui mừng vì mình đã làm việc phải làm.

Conscindo, is, scidi, scissum, dere. xé, — ra, cấu xé, bứt xé, xán, — vỡ, cắt. ‖ giột người ta, làm hư danh người; conscindere sibilis aliquem, nhê nhún, hút gió xỉ vả người; — capillo aliquem, đánh diú người.

Conscio, is, ivi, itum, ire. biết mình có tội; nihil conscire sibi, lương tâm chẳng trách về sự gì.

Consciscendus, a, um. sự gì phải chịu, phải chịu phép.

Conscisco, is, ivi, itum, scere. đoán, khiến dạy, đoán quyết cùng nhau, rao truyền, truyền lịnh. ‖ lo cho đặng, quan phòng. ‖ tích trữ, mắc phải; consciscere ut bellum fiat, quyết định sự đánh giặc; — sibi mortem veneno, uống thuốc độc cho đặng tự vận; — sibi exilium, đi khách đày; — in se facinus, phạm tội đến mình; — sibi fugam, trốn; — humorem, ra mốc meo.

Conscissura, æ. *f.* sự cắt, xé, đàng nẻ.

Conscius, a, um. kẻ biết, — thông công, kẻ làm chứng, vào một phe. ‖ kẻ có tội; scelerum conscii, đồ đẳng; conscius alicujus, vel conscius alicui in aliquâ re, kẻ biết việc kín người.

Conscotinus, a, um. et

Conscotus, a, um. kẻ ở trong sự tối tăm cùng người khác.

Conscreor, aris, atus sum, ari. *dep.* ho như kẻ muốn giỗ, khó khạc.

Conscribello, as, avi, atum, are. et

Conscribillo, as, avi, atum, are. viết, chép, làm bài. ‖ tục vào sổ. ‖ cấp lính.

Conscribo, is, psi, ptum, bere. viết, biên, chép; conscribere milites, hưng binh; — librum, tả sách; — militiæ, tuyển binh; — epistolam alicui vel ad aliquem de re aliquâ, viết thơ cho người về sự gì; — quæstionem, chép những đều tra hỏi; — legem, lập luật; — parietes, viết trên vách; miles conscriptus, quân tinh.

Conscripti, orum. *m. pl.* những người đã tục vào sổ cho đặng lên chức quan lớn, — trào đình; patres conscripti, quan trào đình.

Conscriptio, onis. *f.* đều chép, sự biên vào sổ, tục —, bài, chữ chép.

Conscriptum, i. *n.* bài, lời chép, sách.

Conscrutor, aris, ari. tìm, kiếm, xét, soát vưới.

Conseco, as, cui, sectum, are. vằm, bằm, cắt lát, cắt măm, xé.

Consecraneus, a, um. V. Consecratus.

Consecratio, onis. *f.* sự dâng, làm phép nhà thờ hay là đồ lễ đồ thánh.

Consecrator, oris. *m.* đấng làm phép thánh, thầy dâng của.

Consecro, as, avi, atum, are. làm phép cho của lễ, dâng của cho Chúa, tục vào sổ các thánh. ‖ chưởi, — rủa.

Consectaneus, a, um. kẻ theo ý người khác.

Consectarium, ii. *n.* câu kết bởi câu đoán hay là bởi đều khác.

Consectarius, a, um. sự gì bởi đều mà ra, — nên kết, bởi đó mà ra, bởi đó nên suy, nên xét nên đoán.

Consectatio, onis. *f.* sự lo, sự học, sự muốn, đuổi theo, đeo đuổi, sự lo cho đặng, rảo tìm.

Consectator, oris. *m.* et

Consectatrix, icis. *f.* kẻ tìm kiếm, kẻ lo cho đặng. V. Consector.

Consectio, onis. *f.* sự cắt, sự rẻo.

Consector, aris, atus sum, ari. *dep.* tìm, — kiếm, theo, đuổi theo, rảo tìm, đeo đuổi. ‖ đưa, — đón; consectari aliquem clamoribus vel sibilis, nhê nhún người; — debita, đòi nợ; — benevolentiam largitione, lấy của lễ mà cầu lòng người; — hostes, đeo đuổi giặc.

Consecutio, onis. *f.* sự gì bởi đều khác mà ra. ‖ câu kết. ‖ sự đặng của, cầm hay là hưởng nhờ của gì; consecutio verborum, lời nói liền.

Consedeo, es, ere. V. Consideo.

Conseminalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Consemineus, a, um. đã gieo đá trồng giống khác nhau.

Consenesco, is, nui, scere. hóa nên già, — già cả, ra cũ. ‖ ra yếu đuối, mất tiếng tốt, hư danh, xấu danh.

Consensio, onis. *f.* et
Consensus, ûs. *m.* sự ưng, ưa hạp, chịu, cho phép, sự rập lòng. thuận ý, — lòng, sự tập lập, phe đảng, sự ăn thề.
Consentaneus, a, um. sự phải, — lẽ, xứng, — đáng, xứng hạp; consentaneus personæ et tempori, sự phải lẽ theo người theo thì.
Consentes Dii. *gen.* tum. *m. pl.* tên mười hai bụt lớn kia.
Consentia sacra. sự đơm ma, của lễ họ hàng tế cùng nhau.
Consentio, is, sensi, sensum, tire. ưng, — lòng, giao, — nhau, thuận ý, — lòng; consentiens fama de aliquo, danh thơm người bay khắp thế; consentienti ex omni parte secum ipsa oratio, bài giảng nhằm phép mọi bề.
Consepelio, is, livi, pultum, lire. chôn cùng, — vưới.
Consepio, is, psi, ptum, pire. et
Consepto, as, are. rào, — giậu.
Conseptum, i. *n.* hàng rào.
† Consequax, acis. *omn. gen.* V. Consectarius.
Consequens, tis. *n.* câu kết, sự gì bởi câu đoán mà ra, lời kết; consequentia per rationem homo cernit, trí đoán hay làm cho người ta đặng luận những sự bởi đều khác mà ra.
Consequenter. *adv.* bởi đó, — cho nên, ấy vậy, bởi đó nên suy nên đoán.
Consequentia, æ. *f.* sự liền, sự luôn việc, sự gì bởi đều khác mà ra.
Consequor, eris, secutus sum, qui. *dep.* theo, đi theo, — gần, theo sau, noi theo. ‖ đặng, lấy đặng, cầm đặng. ‖ đặng như lòng muốn, đặng như ý cầu. ‖ kịp, — chơn, tới đến, nhằm, phải. ‖ bắt chước; consequi aliquid animo, — intellectu, hảo đều gì; — memoriâ, nhớ lại; — conjecturâ, đạc chừng; — verbis, tỏ sự gì ra; — ætate aliquem, trang tác cùng người; idem vitium consequuntur, nó có tính nết xấu như nhau; viden' homini sarcinatos consequi? có thấy người ta gánh vác theo người nầy chăng?
Consereno, as, are. thanh trời.
Consermonor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Sermocinor.
Consero, is, sevi, situm, rere. trồng, gieo, — giống, — vãi vưới, gieo cùng.
Consero, is, rui, sertum, rere. pha, chế, trộn, hoà, vấn, — vít, — lấy, đan, đánh dây; conserere catenas ex vimine, đan lòi tói bằng mây; — diem nocti, hiệp ngày làm một cùng đêm; — dextras, — manum, — certamen, — prælia, — pugnam, — manus cum hostibus, công kích, ra trận; — verba, nối lời; — latus lateri, ở kề nhau.
Conserratus, a, um. có răng như răng cưa.
Consertè. *adv.* cách đan, — vấn vít, gióc, cách tiếp dây.
Consertor, oris. *m.* kẻ đánh giặc, ra trận, kẻ đua vật.
Conserva, æ. *f.* bạn tôi tớ, bạn tôi mọi đầy tớ gái.
Conservatio, onis. *f.* sự giữ, — gìn, bàu chữa, binh vực, sự phòng thân.
Conservator, oris. *m.* et
Conservatrix, icis. *f.* kẻ giữ, — gìn, bàu chữa, binh vực.
Conservilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tôi tớ, — tôi mọi.
Conservitium, ii. *n.* phận tôi tá cùng nhau, ở đầy tớ ở tôi mọi cùng nhau.
Conservo, as, avi, atum, are. giữ, — gìn, để dành, dành dập, phù hộ, bảo hộ; creare et conservare, sinh dưỡng.
Conservus, i. *m.* bạn tôi mọi, kẻ làm tôi cùng nhau.
Consessio, onis. *f.* nhiều người nhóm cùng nhau, hội chung.
Consessor, oris. *m.* kẻ ngồi cùng, — gần. ‖ quan thừa, — phú, — phó.
Consessus, ûs. *m.* hội, hội nhiều người ngồi mà coi sự gì lạ hay là sự gì vui chơi. ‖ các quan đoán xét hiệp nghị.
Consideo, es, sedi, sessum, dere. ngồi, — gần, — vưới. ‖ đứng lại, ở lại, nghỉ lại. ‖ đóng trại; considere in mente, quyết trong trí; ubi ira consedit, khi đã nguôi giận.
Considerantia, æ. *f.* sự kính vì, sự lo cẩn thận, sự suy nghị cặn kẽ.
Consideratè, iùs, issimè. *adv.* cẩn thận, cách khôn, — ngoan, — khéo; consideratè agere, dong lừa, đong lường.
Consideratio, onis. *f.* sự lo suy, lo lắng, khôn ngoan, — khéo, kính vì, sự suy gẫm, suy nghị.
Considerator, oris. *m.* kẻ suy xét, lo suy. ‖ kẻ chiêm bao, kẻ hay mơ màng, — mòng, hay mớ, hay tin hay yêu sự mơ màng.
Considero, as, avi, atum, are. suy đi gẫm lại, lo suy, suy xét, lo liệu, định liệu, tư lượng, suy tưởng, giữ cho khéo. ‖ yêu vì, kính vì. ‖ kính chuộng. ‖ xem; coi; considerare aliquid secum in animo, tư lượng sự gì trong trí; — de re aliquâ cum aliquo, lo liệu sự gì cùng người khác.
Consido, is, sedi, vel sidi, sessum, dere. ngồi, đặt mình, nghỉ. ‖ ở, ở lại, đứng lại. ‖ sập xuống, xiêu, ngã xuống. ‖ ở lặng, nguôi, — lòng, — ngoai, khuây

lấp, ở bằng an. ‖ chìm, xuống dưới; consedit ardor animi, ira, furor, lòng giận đã nguôi ngoai; — in cinerem regia, kinh đô hoá ra tro; considitur, người ta đã ngồi; considere sedibus, — in sedibus, ngồi ghế; — in aliam partem, theo ý khác.

Consignanter. *adv.* cách chắc, — vững vàng, — quyết; consignantiùs quid dicere, nói sự gì cách mạnh hơn.

Consignatio, onis. *f.* tờ, — khế, văn khế, văn tự. ‖ ấn, con dấu, dấu ấn. ‖ sự kí, sự thủ kí.

Consigno, as, avi, atum, are. thủ kí, kí, đánh con dấu, đánh ấn, in ấn. ‖ ban phép, cho phép. ‖ đặt nơi vững, để chỗ nào, gởi cho, phú cho; consignata litteris publicis memoria, việc đại sự đã biên sổ trường chung; consignatæ in animis notiones, sự biết đã ghi lấy.

Consileo, es, ere. et

Consilesco, is, ere. làm thinh, ở lặng, nín.

Consilians, tis. *omn. gen.* vel

Consiliarius, a, um. kẻ lo cùng, lo liệu vưới, làm quân sư.

Consiliarius, ii. *m.* vel

Consiliator, oris. *m.* et

Consiliatrix, icis. *f.* kẻ lo cho, lo liệu cùng, — vưới, lo toan, bàn luận vưới, toan việc; regis intimus consiliarius, quan cận thần; consiliarii cædis, kẻ toan phạm tội nhơn mạng.

Consiliatus, a, um. *part.* Consilior. đã nện.

Consiligo, inis. *f.* thaỏ kia.

Consilio, as, avi, atum, are. toan việc, lo liệu, bàn luận. ‖ thương lượng, — nghị, lo liệu cho người ta hay là xin người ta lo liệu cho mình.

Consilio, is, lui, et livi, sultum, ire. xông tới, — pha, đánh, nhảy trên, xông qua trên, nhiếc đáp; consilire hostes, vel hostibus, đánh phá kẻ nghịch.

Consilior, aris, atus sum, ari. chịu nện. ‖ toan sự, lo liệu; consiliandi cum suis causâ, cho đặng toan liệu cùng kẻ thuộc về mình.

Consiliosus, a, um. kẻ có nhiều sự lo liệu, đầy dẫy sự lo liệu.

Consilium, ii. *n.* sự toan, lo, — liệu, công luận, lượng, — nghị. ‖ sự quyết, định, — liệu, ý nghị, ý tưởng. ‖ sự khôn ngoan. ‖ hội công luận; consilium simul inire, công luận, công cọng; vir consilii, người lực lượng; de negotio inire consilium, toan việc; consilium e re natâ capere, kiến cơ nhi tác; consilium vestrum est quid sit faciendum, chúng bay phải biết việc phải toan; sollicitè inter se consilium inire, lo liu chiu; consilio labi, chẳng lo việc mình cho cẩn thận; consilio, có ý; in consilium advocare aliquem, toan việc cùng người khác; minuere consilium suum, đổi ý mình.

Consimilis, *m.* *f.* le. *n.* is. miả, — giống, — mai, — tợ, — dạng, giống nhau lắm.

Consimiliter. *adv.* có hình như nhau, cách miả giống.

Consimillimè. *adv.* cách miả giống như nhau lắm, rất giống nhau lắm, giống như hệt.

Consipio, is, ere. V. Sapio.

Consisto, is, nstiti, nstitum, sistere. ở, ở lại, đứng lại, ở vững, đứng vững. ‖ chống cãi, — trả. ‖ vốn là. ‖ đứng; fluvius frigore consistit, nước sông đông lại; neque mente, neque linguâ consistere, chẳng có trí chẳng có lời mà đỡ mình; consistere triduum Romæ, ở lại trong thành Roma ba ngày; consistit utrinquè fides, hai bên đã giữ lời hứa; consistunt usuræ, chẳng ăn tiền lời nữa.

Consitio, onis. *f.* sự trồng, sự chiết; consitiones arborum delectant, trồng cây là sự vui chơi.

Consitor, oris. *m.* kẻ trồng; edens fructus arboris memor sit consitoris, ăn trái nhớ kẻ trồng cây.

Consitura, æ. *f.* sự trồng, cách trồng, muà trồng.

Consiva, æ. *f.* tên bụt nữ hay sự trồng sự gieo.

Consobrina, æ. *f.* chị hay là em bạn con dì ruột.

Consobrinus, i. *m.* anh hay là em bạn con dì ruột.

Consocer, ceri. *m.* bạn sui gia.

Consociatio, onis. *f.* sự kết nghiã, — bạn, họ lương bằng.

Consocio, as, avi, atum, are. hiệp làm một, giao kết, kết, nối; consociare se cum aliquo, giao kết cùng người.

Consocrus, ûs. *f.* đờn bà sui gia.

Consolabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. sự hay an ủi.

Consolans, tis. *omn. gen.* sự hay là kẻ hay an ủi.

Consolatio, onis. *f.* et

Consolatiolum, i. *n.* sự an ủi.

Consolator, oris. *m.* kẻ an ủi.

Consolatorius, a, um. thuộc về sự an ủi.

† Consolatus, a, um. thay vì Consolidatus et Consolor.

Consolida, æ. *f.* △ tạc diệp.

Consolidatio, onis. *f.* là hiệp sự làm chủ của cùng sự ăn trái hay là nhờ lợi của ấy.

Consolidatus, a, um. V. Consolido.

Consolido, as, avi, atum, are. hiệp làm một hai đều đã lià nhau. ‖ hiệp sự làm chủ của cùng sự nhờ lợi bởi của ấy; consolidare parietem, tu lý vách cho vững.

Consolo, as, are. et

Consolor, aris, atus sum, ari. *dep.*

(cũng có nghiã passivo.) an ủi, chịu an ủi; consolari aliquem de morte alicujus, an ủi ai về sự chết người nào; — se per litteras, học hành mà giải sự phiền buồn; — se exemplo alterius, xem gương kẻ khác mà an ủi mình; cum animum vestrum erga me video vehementer consolor, khi tôi nhớ cách ông thương yêu tôi thì tôi rất vui mừng.

Consomniatio, onis. *f.* sự chiêm bao, mơ màng.

Consomnio, as, avi, et atus sum, atum, are. chiêm bao, mơ mòng, — màng, mớ; quid consomniavit? người đã chiêm bao sự gì?

Consonans, tis. *omn. gen.* có tiếng kêu, tiếng âm, vần; consonantiora verba, lời âm vần hơn, lời bộ vận; consonans sibi per omnia tenor vitæ, cách ăn ở hay cứ một trực liên.

Consonans, tis. *f.* chữ âm vưới, — ăn rập.

Consonantia, æ. *f.* sự rập. ‖ bộ vận, âm vận, sự hạn vận rập ràng; syllaba ad consonantiam necessaria, hạn vận.

Consonantissimè. *adv.* cách rất rập, — rập ràng, — bộ vận, rất mực mẹo.

Consonè. *adv.* cách rập, — âm vần.

Consono, as, nui, nitum, nare. kêu, vang, — lừng, ra tiếng, tiếng dội, âm. ‖ ở rập ràng, xứng hạp, lột khuôn, nhằm, phải; consonare sibi omnibus rebus, — per omnia, cứ một trực luôn; consonat moribus oratio, lời nói rập cùng cách ăn ở.

Consonus, a, um. hay kêu, hay ra tiếng, hay vang, hay âm. ‖ rập, nhằm, phải lẽ, thuận lẽ, xứng hạp; valdè rationi consonum, thậm phải.

Consopio, is, pivi, pitum, ire. sinh sự ngủ, hay làm cho mê ngủ.

Consors, tis. *omn. gen.* kẻ ở một phe, đồng tình, thông công, bạn, kẻ chia phần cùng nhau, một đảng; consors generis, bà con; — criminis, đảng; — periculi alterius, — periculi cum aliquo, — in periculo alterius, kẻ liều mình cùng người khác.

Consortio, onis. *f.* họ lương bằng, sự giao kết, kết nghiã, — bạn. ‖ sự thông công, sự chia phần, đặt của chung cùng nhau.

Consortitio, onis. *f.* sự bắt thăm cùng, — vưới.

Consortitor, oris. *m.* kẻ bắt thăm vưới.

Consortium, ii. *n.* sự kết bạn, — nghiã, họ lương bằng, sự thông công, đặng phần, đặt của chung, làm của chung cùng nhau.

Conspectus, ûs. *m.* sự xem, sự nháy mắt, sự coi; in conspectum alicujus venire, ra mặt, tỏ mình ra trước mặt người; in conspectum non cadere, chẳng thấy, xem chẳng thấy; conspectum alicujus fugere, chạy mặt người.

Conspectus, a, um. *part.* Conspicio. đã xem, đã thấy. ‖ sang trọng, quí trọng.

Conspergo, is, rsi, rsum, gere. rảy, tưới, đổ, đổ trên; sordes conspergere, xả rác.

Conspicabundus, a, um, sự tốt mà xem, sự đáng xem, cảnh vật, sự hay sinh vui khi xem nó.

Conspiciendus, a, um. đáng chịu xem, đáng cho người ta xem.

Conspicilium, ii. *n.* V. Conspicillum.

Conspicillo, onis. *m.* quân do, môi nhơn.

Conspicillum, i. *n.* nơi đã treo bức sáo cho đặng xem và khỏi người ta thấy mình. ‖ mục kính, ống dòm; conspicillo uti, dùng mục kính.

Conspicio, is, pexi, pectum, picere. ngó, xem, ngó thấy, coi, xet, xem xét, coi đi coi lại. ‖ giữ, — gìn, suy xét, lượng xét.

Conspico, as, avi, atum, are. et

Conspicor, aris, atus sum, ari. *pass. et dep.* xem, ngó, coi; conspicor cur in his ego te regionibus? làm sao tôi thấy ông trong miền đất nầy?

Conspicuus, a, um. sự xem đặng, sự đã thấy. ‖ sang trọng, cao trọng, quí —. ‖ cao, lớn.

Conspirans, tis. *omn. gen.* kẻ có một ý, ăn thề.

Conspiratè. *adv.* một ý cùng nhau, một ý, một lòng, rập lòng.

Conspirati, orum. *m. pl.* kẻ ăn thề, kẻ làm ngụy.

Conspiratio, onis. *f.* et

Conspiratus, ûs. *m.* sự ăn thề, làm phe đảng, sự thuận ý, — lòng.

Conspiro, as, avi, atum, are. ăn thề, tập lập, giao kết cùng nhau, làm phe đảng, hiệp làm một cùng nhau; conspirare se, vấn lấy mình; conspirare ad defectionem, tập lập làm ngụy.

Conspisso, as, are. làm cho ra đặc, — đông đặc, — đặc sệt.

Conspondeo, es, spopondi, sponsum, dere. giao cùng nhau, giao hứa nhau, hứa cùng nhau.

Consponsor, oris. *m.* kẻ lãnh cùng người khác. ‖ kẻ đòi người bạn thề. ‖ kẻ làm phe đảng, kẻ ăn thề.

Conspuo, is, pui, sputum, ere. giổ, — trên.

Conspurco, as, avi, atum, are. vấy vá, làm dơ, xả rác; conspurcare aliquid luto, đổ bùn lấm trên sự gì.

† Consputator, oris. *m.* kẻ giổ trên.

Consputo, as, avi, atum, are. giổ, — trên, — vật.

Constabilio, is, livi, litum, ire. lập cho vững, đặt vững vàng; constabilire rem suam, đặng thạnh lợi.

Constabulatio, onis. *f.* sự ở chuồng trong mùa đông.

Constabulo, as, avi, atum, are. ở hay là đặt trong chuồng cả mùa đông.

Constagno, as, are. lút, — ngập, nước tràn ra.

Constans, is. *comp.* tior. *superl.* tissimus. *omn. gen.* vững, — vàng, — bền, bền chặt, — chí, — lòng, cang cường, đá vàng, cang dõng, cang đoán; vir constans, sĩ chí. ‖ chấp nhứt, có chấp, chấp nê; constans in optimis rebus, người có lòng đạo vững vàng, người nhơn đức vững bền; — fides, người giữ lời hứa vững vàng; — ætas, tuổi đang thì; — in levitate, kẻ hay thay đổi liên; — rumor, — fama, — sermo, tiếng đồn rất thật. ‖ rắn rỏi.

Constanter, tiùs, tissimè. *adv.* vững bền, — vàng, bền chí. ‖ một trực, một mực. ‖ cách chấp nê, — nhứt. ‖ một rập, rập lòng; constanter idem agere, cứ một trực; — aliquid agere, ghì mài; — se gerere, ở cang dõng; constantiùs manere in aliquo statu, ở chấp nhứt trong một bổn phận; constantissimè exquirere, tra xét nhặt nhiệm lắm.

Constantia, æ. *f.* sự vững, — vàng, bền lòng, — chí, cang dõng, cả gan, gan dạ. ‖ sự bền đổ, bền chặt. ‖ sự bằng an, sự ở bằng yên, cứ một trực, — mực, giữ một cách, cứ một phép ăn ở. ‖ sự chấp nê, — nhứt.

Constantia, æ. *f.* tên người nữ. ‖ N. U.

Constantinopolis, is. *f.* N. U.

Constat. *impers.* đã rõ, đã thật, đã vững.

Constellatio, onis. *f.* tinh thần, vì sao.

Constellatus, a, um. có ngôi sao.

Consternatio, onis. *f.* sự sợ, sợ hãi, kinh sợ, run sợ, sợ sệt, khiếp, sợ khiếp, kinh khiếp. ‖ sự loạn, ngụy loạn, dấy loạn, lộn lạo, xáo lộn, sự năn nỉ trách móc.

Consterno, as, avi, atum, are. làm cho sợ, — kinh sợ, — cho kinh khiếp, làm xao xác, — lao xao; consternare animos, làm cho ngã lòng rủn chí; consternari animo, sợ hãi lắm.

Consterno, is, stravi, stratum, nere. lót, che, trải, lót đàng, đặt trên, đổ trên; consternere contabulationem lapidibus et luto, lót nền nhà bằng đá và bùn; — cubilia gallinarum, làm tổ cho con gà.

Constipo, as, avi, atum, are. ép, ép lại, làm cho chặt, — đặc, — đặc sệt, đút, trám, — lại, đại tiện chẳng thông; constipare se sub vallo, đặt mình dưới đồn.

Constirpo, as, are. trồng.

Constituo, is, tui, titutum, ere. lập, dựng, — nên, đặt, lập lên. ‖ sắp lớp, đặt thứ tự, soạn, — đồ, định, lập luật, — phép, khiến, — dạy. ‖ chỉ, làm dấu, đặt, hạn. ‖ xử, giải, đoán xong, làm cùng. ‖ dốc lòng, quyết lòng. ‖ hứa, giao lời, giao cùng nhau cho xong. ‖ đánh giá, đánh thuế; constituere aciem inter silvam, đóng binh trong rừng; — rem familiarem, lập nhà cửa; — aliquem magnâ gratiâ apud regem, làm cho vua yêu người nào lắm; constitui non poterant naves nisi in alto, tàu đã phải bỏ neo ngoài khơi.

Constituta, orum. *n. pl.* luật, — phép, lề luật, lịnh, điều răn, giái răn.

Constitutio, onis. *f.* sự lập, định. V. Constituta. constitutio corporis, bổn hay là tư chất thân thể, tốt thế hay là xấu thế xác thịt, khí chất.

Constitutitius, a, um. V. Constitutorius.

Constitutò. *adv.* đến ngày đến khi hạn, đến ngày kì.

Constitutor, oris. *m.* kẻ đã lập, đã định.

Constitutorius, a, um. sự kiện kẻ đã sái lời hứa trả nợ.

Constitutum, i. *n.* ngày hai người kiện cùng nhau đã kì mà tỏ mình ra trước mặt quan đoán.

Constitutus, ûs. *m.* bổn phận như nhau, đấng bậc bằng nhau.

Consto, as, stiti, statum, vel stitum, are. ở cùng nhau, đứng lại cùng người khác. ‖ ở, có, là, hữu. ‖ gồm, — no, — trộn, tổng cọng. ‖ ở vững vàng, bền lòng, có lòng bền đổ. ‖ có giá, giá cả. ‖ ở lại. ‖ có một ý một lòng, thuận ý, — lòng. ‖ xem đặng, đã tỏ, đã nên cao, — sang, cao trọng, đã bày tỏ tường, đã nên thật, đã chắc; constat, đã thật đã vững, chẳng có lẽ hồ nghi, ai nấy thuận lòng; — mihi, tôi tin, tôi biết thật; — id cum superioribus, sự nầy xứng cùng những sự trước; — de hâc re, sự nầy đã vững, đã thật; — mihi hoc tecum, cả hai thuận ý về sự ấy; — auri ratio, cọng vàng bạc đã nhầm; — fides sua, người giữ lời hứa; — victoria plurimorum morte, ta đã phải mua sự thắng trận giá cao lắm vì đã phải nhiều người chết; — magistratibus reverentia, phải kính các quan cho xứng quờn chức các đấng ấy; — vita sine

crimine, cách ăn ở người ấy chẳng có tội gì.

Constrepo, is, pui, pitum, ere. làm om sòm, làm day động, dức lác, la lối, ngầy tai, ngầy ngà.

Constringo, is, strinxi, strictum, ngere. buột, cột, — chặt chịa, buộc chặt, dun, — lại, gom lại, rịt, thâu lại ; constringere manu, bóp ; res benè constricta, sự gì chặt như nêm ; constringi necessitate, cùng chẳng đã. || ép, bắt, hãm, — lại, đánh dẹp ; constringitur religione fides, đạo đức là nền dức tin.

Constructio, onis. *f.* sự lập, sự dựng, sự dựng nên, nhà lập, sự xây ; constructio hominis, hình dạng thứ tự trong thân thể người ta ; — verborum, sự sắp tiếng.

Construo, is, xi, ctum, ere. lập, làm, xây, dựng, — nên. || sắp, — lớp, soạn, — đồ. || thâu, góp, vun dồng, tích, — trữ; construere vias saxis, lát đá.

Constuprator, oris. *m.* kẻ làm hư, làm cho hư, đứa hư.

Constupro, as, avi, atum, are. làm cho hư, — hư đi, làm cho hư thân.

Consuadeo, es, asi, asum, dere. dỗ, dũ, giục, xui giục.

Consualia, ium. *n. pl.* lễ kinh bụt hay sự toan liệu.

Consuasor, oris. *m.* kẻ hiệp làm một cùng người khác mà dỗ.

Consudo, as, avi, atum, are. rịn mồ hôi tư bề.

Consuefacio, is, feci, factum, ere. tập quen, — cho quen, huấn dũ ; consuefeci filium ea ne me celet, tôi đã tập con cho nó quen tỏ ra những đều thể ấy.

Consuesco, is, suevi, et suetus sum, suetum, scere. quen, làm quen, tập quen ; consuescere alicui rei, — aliquâ re, tập cho quen trong sự gì ; — alicui, — cum aliquo, quen biết người nào ; — libero victu, quen ăn ở cách thong thả.

Consuetudo, inis. *f.* thói, — quen, cách thói, thế —, tục, thế —, thói tục, phong tục, lệ, lề, lề thói. || sự quen, — biết, — mặt, sự thiết nghiã, sự nói khó, sự giao nhau, sự yêu mến, sự yêu thương ; consuetudo strictissima, nghiã keo sơn ; — antiqua, cựu lệ ; — recens, sinh lệ ; — vim legis habens, sổ lệ ; — rata, thành lệ, thành tục ; — pristina, cựu giao ; consuetudinis meæ est, vel consuetudo mea fert, tôi quen làm vậy ; consuetudo victûs, cách ăn ở ; — tenuit, đã có thói làm vậy ; in consuetudinem cadere, venire, sinh thói, nên thói ; in consuetudinem alicujus se dare, se immergere, se insinuare, vel consuetudinem cum aliquo jungere, vel consuetudine alicujus se implicare, — alicui, — cum aliquo ingredi, quen biết, quen nghiã cùng người nào ; præter vel supra consuetudinem, phi lệ, phi thường, thất lệ ; e consuetudine recedere, chẳng theo thói tục như trước ; pro consuetudine meâ, theo cách thói tôi.

Consul, ulis. *m.* quan nhứt là như vua trong nhà nước khi nhiều người trị cùng nhau.

Consularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về quan Consul.

Consulatus, ûs. *m.* quờn chức ông Consul. || mùa ông Consul dặng hưởng nhờ quờn ấy.

Consulo, is, lui, ultum, ere. lo lường, toan sự, lo liệu, nghị, — luận, — lượng, luận, bàn luận, bàn việc cùng người khác, lo vưới, liệu cùng kẻ khác, hỏi người ta cho biết cách thế phải lo phải toan việc. || công luận, định, đoán, day, truyền, khiến, răn, lo phòng, giữ, — gìn ; consulere secretò, tiêu hao ; — invicem, nói to nhỏ ; — minùs benè sibi vel aliis, vụng toan ; — in commune, — in publicum, toan sự ích chung ; — in longitudinem, — longè, lo phòng hậu ; æqui bonique consule, đừng lấy làm trái ; suæ saluti consulere, phòng thân ; consulitur, có kẻ lo, — toan, — giữ, — xét ; consulere aliquem, bàn luận sự gì cùng người ; — aliquem de aliquâ re, toan việc cùng người nào.

Consultatio, onis. *f.* sự toan, bàn luận, lo liệu, sự hỏi cho đặng biết cách thể toan việc. || sự định, — liệu, sự nghị, — lượng, đều nghị, đều luận.

Consultè, iùs, issimè. *adv.* cách khôn, — ngoan, — khéo, — cặn kẽ, — kỉ cang.

Consultò. *adv.* có ý, cách muốn, đành lòng.

Consulto. *abl. abs.* consulto opus est priusquàm incipias, phải luận trước khi ra tay mà làm ; ex consulto, đã có ý, đã muốn.

Consulto, as, avi, atum, are. thương lượng, hỏi cho biết phương thế lo liệu, toan sự, bàn luận, định liệu, lo toan, công luận ; consultare quid agendum, lo liệu việc phải làm ; — regno, lo lắng việc nhà nước.

Consultor, oris. *m.* kẻ lo việc, kẻ toan sự, kẻ hỏi cho biết cách liệu việc, kẻ giúp sự lo liệu.

Consultum, i. *n.* et

Consulta, orum. *n. pl.* lịnh, điều răn, lời truyền, sự định, sự đoán ; Patrum consultum, vel Senatûs consulta, lịnh trào đình.

Consummatio, onis. *f.* sự cùng, sự

trọn, sự hoàn tất, sự ứng nghiệm; consummatio professionis, sự thiện nghệ.

Consummo, as, avi, atum, are. làm cho trọn, làm hoàn tất, làm cùng, ứng nhiệm, giỏi, — mài, trau giồi; consummare scientias, làm cho các tài nghề đặng toàn hảo.

Consumo, is, sumpsi, sumptum, mere. hao, — tốn, tốn, tổn, mòn, hao phí, phá. ‖ dùng; consumi febri, mòn mỏi vì bịnh rét; labore consumi, mệt luỗi đi; in litteris ac studiis omne tempus consumere, xôi kinh nấu sử; rem familiarem consumere, hao phí gia tài.

Consumptio, onis. *f.* sự tốn, tổn, hao tốn, phá, phí, làm hư làm nát. ‖ mòn, sự mòn mỏi; consumptio operæ, giồi mài việc cho đặng trọn.

Consumptor, oris. *m.* kẻ hao tốn, — phí, — xa xí, kẻ phá.

Consuo, is, sui, sutum, ere. chằm, may cùng, — vưới; galerum frondeum consuere, chằm nón.

Consurgo, is, rrexi, rrectum, gere. đứng dậy cùng, — vưới, chổi dậy. ‖ mọc, — ra, — lên, lên, leo. ‖ nổi lên, — dậy, dấy loạn; consurgere alicui, — in venerationem, — honorificè, đứng dậy mà kính.

Consurrectio, onis. *f.* sự đứng dậy mà kính.

Consus, i. *m.* bụt hay sự lo liệu.

Consusurro, as, avi, atum, are. dỉ tai, — lời, nói thầm thì cùng nhau.

Consutilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên chằm, — đặng may cùng, — vưới.

Contabeo, es, bui, bere. et

Contabesco, is, bui, scere. nên gầy guộc, hoá ra —, ra gầy mòn, — mòn mỏi, nên mỏn cách, rũ, — liệt, mòn hao.

Contabulatio, onis. *f.* sự lát, lát ván, vách, phên.

Contabulo, as, avi, atum, are. lát, — ván. ‖ đóng vách, — ngăn, làm ngăn chấn; contabulare murum turribus, xây tháp gỗ trên thành.

Contactus, ûs. *m.* sự đá đến, sự rờ.

Contages, is. *f.* lây, bịnh lây.

Contagio, onis. *f.* sự thông, — nhau, sự trộn, — trạo, — lại, sự hòa, pha, chế, sự đá đến, sự rờ, thiết nghĩa, phải nghĩa. ‖ khí độc, thuốc độc, dịch khí, ôn dịch, lây, tật lây.

Contagiosus, a, um. thuộc về sự lây, — tật lây.

Contagium, ii. *n.* sự đá đến, sự rờ. ‖ lây, bịnh lây, dịch khí, khí độc. ‖ sự thiết nghĩa, quen, — biết, — mặt, — nhau.

Contaminatio, onis. *f.* sự gỉ, gỉ giớm, ố gỉ, bợn nhơ, sự vấy vá.

Contamino, as, avi, atum, are. làm hư, vấy vá, làm dơ, — gỉ giớm, — ố gỉ, phạm.

Contechnor, aris, atus sum, ari. *dep.* bày mưu kế, bày đặt, bày sự gian tà.

Contego, is, texi, tectum, gere. che, — đậy, gói, vấn trong khăn, giấu; contegere tumulo, lấp đất; — pudore libidines, giấu sự hoang đàng mình vì hổ ngươi.

Contemero, as, avi, atum, are. nhạo cười, nhiếc, phạm, làm hư, vấy vá.

Contemno, is, tempsi, temptum, nere. chê, — bai, — bỏ, chê cười, dể, — duôi, khinh dể, dể ngươi, mạn, khinh —, khi —; contemnere aliquem præ se, khinh dể người vì chẳng bằng mình.

Contemplatio, onis. *f.* sự gẫm, suy gẫm, — xét, — nghị, — lượng, sự suy lại, xét lại, sự xem, sự coi, thấy. ‖ sự vì, binh vực. ‖ sự lo tưởng. ‖ sự ngoạn.

Contemplator, oris. *m.* et

Contemplatrix, icis. *f.* kẻ suy gẫm, — xét, kẻ hay xem, hay ngoạn.

Contemplatus, ûs. *m.* sự suy, — xét, xem, ngoạn.

† Contemplo, as, avi, atum, are. et

Contemplor, aris, atus sum, ari. *dep.* suy, — xét, — gẫm, nguyện gẫm, xem, — xét, ngoạn; id animo contemplare quod oculis non potes, hãy suy trong trí sự gì xem chẳng thấy.

Contemptibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng chê, — chê bai, — khinh dể.

Contemptìm. *adv.* cách chê, — khinh, — dể ngươi; contemptim aliquem abigere, gạc mặt ra.

Contemptio, onis. *f.* sự chê, khinh dể, chê cười, — bai, — bỏ.

Contemptiùs. *adv.* cách khinh dể, — hăm. ‖ cách trễ nải, ngay lưng.

Contemptor, oris. *m.* et

Contemptrix, icis. *f.* kẻ chê, — khinh dể, — chê cười, nhạo cười, chê bai, kiêu hảnh.

Contemptus, ûs. *m.* sự chê, dể duôi, dể ngươi; contemptu laborare, chịu dể duôi; contemptui esse, chịu người ta dể ngươi; — habere, phỉ báng.

Contendo, is, di, nsum, vel tum, dere. giương, kéo, — lôi, — ra, làm cho thẳng. ‖ ra sức, ra công, gắng công, rán sức. ‖ đua, — bơi, — nhau. ‖ cãi. ‖ quyết, quả —. ‖ công kích, địch, kình —, địch cùng, cự địch. ‖ thi, — cử, thí. ‖ đua tranh, tranh cạnh. ‖ sánh lại, — ví, — cùng. ‖ xin nài; contendere agmen, bắt đạo binh bước tới; contende si audes, đố mầy.

† Contenebrasco, is, ere. et

† Contenebresco, is, scere. ra mù,

— u ám, — mù mịt, — mù trời, — u minh.

† Contenebro, as, are. et

† Contenebror, aris, atus sum, ari. có nhiều mây, mù mịt lắm, mù trời lắm, phải nhiều sự u ám.

Contentè, iùs, issimè. *adv.* et

Contentìm. *adv.* cách rán sức, — bón, — khó.

Contentio, onis. *f.* sự rán sức, ra sức, gắng công. ‖ ví dụ, sự sánh lại, thí dụ. ‖ sự cãi, địch, kình địch. ‖ sự xin nài, nài nạnh, sự muốn, ước ao lắm. ‖ sự mắng, — nhiếc. ‖ sự giương.

Contentiosè. *adv.* cách cãi, — rán sức, — gắng công, — địch, — kình địch.

Contentiosus, a, um. kẻ hay cãi, — lẫy. ‖ hay địch, kình địch, chấp nhứt, cố chấp.

Contentus, a, um. *part.* Contineo. đã đựng, chứa. ‖ vui, — vẻ, — mầng, — lòng, — cười, bằng lòng, đành lòng, vui chí, êm lòng, sướng ý, khoái, — lạc, — chí, — ý, ưng lòng, phỉ lòng, — chí, — ý, — dạ ; contentus suâ sorte, an thửa phận ; — valdè, toại thay, — bấy, rất toại ; — de re aliquâ, ưng lòng về sự gì ; — vestis suæ, phỉ ý về áo mình.

Contentus, a, um. *part.* Contendo. đã giương, đã kéo ; contentus arcus, cung giương.

Conterminatio, onis. *f.* giái hạn, mộc bài, cõi, bờ cõi.

Contermino, as, avi, atum, are. lập giái hạn, trồng mộc bài, ở bờ cõi, làm bờ cõi, ở lân cận.

Conterminus, a, um. ở lân cận, ở gần, ở trên cõi, — bờ cõi, — nơi giái hạn.

Contero, is, trivi, tritum, rere. giã, già, — giệt, nghiền, đâm nát, dùng, hao phí, làm hư, mất ; conterere pedibus, giày đạp ; ne tempus frustrà conteras, chớ lẳng xao bóng ác ; conterere ætatem in litibus, kiện cáo cả và đời.

Conterraneus, a, um. người một xứ, một quê cùng nhau.

Conterreo, es, rui, ritum, rere. làm cho người ta sợ, — sệt, — hãi, — run sợ; conterrere aliquem latratu, sủa sau lưng người cho nó sợ.

Contestatio, onis. *f.* sự chứng, sự quyết, quả quyết, chứng cớ. ‖ sự đòi chứng cớ, bắt làm chứng, sự tra hỏi, — xét. ‖ sự làm chứng.

Contestatò. *adv.* cách quả quyết, — có chứng cớ. ‖ cách hỏi tra.

Contestor, aris, atus sum, ari. *dep.* đòi chứng cớ, bắt làm chứng, tra hỏi, — xét. ‖ phân bua, — cứ. ‖ làm chứng, thề quyết ; contestans Deum et homines, nó lấy tên Đức Chúa Trời và người ta làm chứng ; contestari litem, kiện cáo, đòi tra hỏi kẻ làm chứng.

Contexo, is, xui, xtum, xere. mạng, đan, kéo vải, dệt, — cửi. ‖ hiệp làm một, nối nhau ; contexere lilia amaranthis, kết hoa huệ cùng hoa mồng gà ; — carmen, làm văn thi ; — crimen, bỏ vạ.

Contextè. *adv.* et

Contextìm. *adv.* liền, — nhau.

Contextio, onis. *f.* V. Contextus.

Contextura, æ. *f.* sự bài, sự đặt, sự dệt, sự soạn, sự sắp, — lớp, lập thứ tự.

Contextus, ûs. *m.* cửi canh, canh tơ, sự kết, đan, chuyền ; contextu uno, liên lỉ.

Conticeo, es, cui, ere. et

Conticesco, is, scere. làm thinh, ở lặng, — lặng lẽ, giữ miệng ; conticescere ad casus aliquos, ở lặng vì thấy sự gì khốn nạn ; conticescunt artes, người ta chẳng học các nghề ; — lites forenses, chẳng có sự kiện nơi nha môn.

Conticinium, ii. *n.* đêm khuya, đêm vắng tanh.

Contignatio, onis. *f.* gác, ván rầm, từng, gỗ dùng làm nhà, các thứ gỗ, cây đòn tay dùng lập nhà.

Contigno, as, avi, atum, are. đặt gỗ, cây, ván hiệp làm một, đóng làm một cùng nhau, đóng ván rầm, lát ván.

Contignum, i. *n.* phần thịt có xương sườn.

Contiguus, a, um. lân cận, liên cư, giáp, — nhau.

Continens, tis. *omn. gen.* gần, lân cận, giáp, — nhau, liên cư. ‖ luôn, liên lỉ. ‖ kẻ tiết kiệm, kẻ hãm mình lại, kẻ giữ mình sạch ; febris continens, bịnh rét liên.

Continens, tis. *f.* đất, bầu đất.

Continenter. *adv.* liên, — lỉ, luôn, chuyên. ‖ tức thì, tốc tốc. ‖ cách vừa phải, tiết kiệm ; bellum continenter gerere, đánh giặc chẳng khi đừng.

Continentia, æ. *f.* nhơn đức sạch sẽ, sự tiết kiệm, dằn lòng, sự hãm, — dẹp. ‖ sự gần, lân cận ; continentia militum, quân lính vâng phục.

Continentia, orum. *n. pl.* đều chính trong lẽ cãi, — trong sự cãi nhau.

Contineo, es, nui, tentum, nere. đựng, chứa, bao, gấu chứa, chấp chứa, dong, bao —. ‖ hãm, — dẹp, ngăn, dằn, cầm lại, ngăn đón, — chấn, — trở. ‖ giấu, tích, — để, giả hình, chẳng tỏ sự kín trong lòng mình. ‖ vốn là, chính sự là ; continere se, dằn lòng ; — gaudium non posse, hốp tốp ; — odium, cưu hờn ; — se domi aut ruri, ở trong nhà hay là nhà quê.

Contingens, tis. *omn. gen.* lân cận, gần, kề. ‖ phần riêng mọi người, phân cắt.

Contingit. *impers.* xảy. || có thường, có, năng có.

Contingo, is, tigi, tactum, ngere. đá đến, nhằm, — phải. || ở gần, ở kề, — lân cận. || tới, đến, — kịp. || nhuộm, vẽ. || xức, thoa; eundo aliquid contingere, xuông phải, xoang phải; transeundo contingere, xuông qua; contigit eum sors, khi bắt thăm thì số hệ xảy đến cho người; — mihi, tôi đã mắc phải; — tibi honor ex merito, công nghiệp ông đã đáng quờn chức ấy; contingit id plerumquè in magnis animis, sự nầy là sự thường cho những kẻ có gan ruột; si contigerit mihi vita, nếu tôi sống; — aliquid visu, thấy đều gì; crimine contingi, mắc tội.

Continuatio, onis. *f.* sự liên, — cư, chuyên, — trị, thứ tự, lớp lang.

Continuè. *adv.* liên, — lỉ, luôn, chẳng khi đừng, chuyên trị, tức thì, — tốc.

Continuitas, atis. *f.* sự liên, — lỉ, sự cứ việc, sự kết, nối nắm, sự đều nhau, sự chuyên trị, kế.

Continuò. *adv.* tức thì, — tốc, tốc tốc.

Continuo, as, avi, atum, are. kế tấn, cứ việc, bền, — đỗ, cứ liên, làm luôn; continuare agros, kế ruộng cùng ruộng khác; — magistratum, còn giữ quờn chức quan.

Continuus, a, um. liên, — lỉ, luôn, chuyên, — trị, chẳng khi đừng. || kề, gần, lân cận; continuus Principis, người cận thị; continua pluviâ, mưa nhười nhười; continuos dies quinque, năm ngày luôn.

Contollo, is, ere. contollam gradum, tôi sẽ bước tới đó.

Contor, aris, atus sum, ari. *dep.* dò, bỗ trái dò. || hỏi, — han, tra hỏi; contari ex aliquo de re aliquâ, hỏi người về sự gì.

Contorqueo, es, rsi, rtum, quere. xây, — quanh, xe săn, đánh, đánh dây cho săn; contorquere funem, đánh dây; — labia, nhúm môi; funis benè contortus, dây săn.

Contortio, onis. *f.* sự động, day động cho đặng quăng hay là ném sự gì hay là bắn đều gì cho mạnh; contortiones orationis, bài giảng lăng nhăng, — chẳng xong xả.

Contortè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng xong, — xả, — rõ, lăng nhăng, chẳng đơn sơ, chẳng chảy, rối, chẳng ngay.

Contortor, oris. *m.* kẻ cắt nghiã cách chẳng xuôi, — chẳng đơn sơ, kẻ cắt nghiã chẳng nhằm ý, — trái lẽ.

Contortulus, a, um. rối, — rắm, bối rối, chẳng ngay, — thẳng, — xuôi, — đơn sơ, quanh, — co.

Contortus, a, um. méo, chẳng ngay thẳng, quanh co. || rối, — rắm, bối rối, chẳng đơn sơ. || đã quăng, — ném, bắn, phóng. || uốn khúc; os contortum, méo miệng; contortus amnis, sông quanh.

Contra. *præp.* trước mặt, ngay nhau, đối nhau. (nó cai accusativo.) nghịch, mà làm nghịch; contra rationem, chướng quá.

Contrà. *adv.* nghịch, trái, làm hại. || cách khác, chẳng có như. || bên mình; contrà ac, contrà atque, chẳng có như; contrà quàm, chẳng có như; contrà atque oportet, cách chẳng phải, — trái lẽ; contrà quam fas est, cách nghịch phép, cách trái lẽ; auro contrà, bằng như cân vàng.

Contractè. *adv.* cách ép, — chặt chịa, — rút, — co lại.

Contractio, onis. *f.* sự rút, — lại, sự ép lại cho ra nhỏ, sự co lại; contractio frontis, châu mày; — animi, sự tức lòng; — nervorum, gân rút lại.

Contractiuncula, æ. *f.* *dimin.* Contractio.

Contractus, ûs. *m.* sự giao, — kết, giao cùng nhau, lời giao. || phần nhỏ hơn trên cột.

Contradico, is, ixi, ctum, cere. cãi, — trả, — lẽ, — lẫy; contradicuntur hæc, người ta cãi các sự ấy.

Contradictio, onis. *f.* sự cãi, — lẽ, sự nghịch. || sự cãi trả, thưa lại, đáp lẽ.

Contraeo, is, ire. cãi, đi ngược, thâm phạm, làm ngược; contraire mandato, cãi lịnh.

Contraho, is, traxi, tractum, here. làm cho ra hẹp, — rút lại, — cho nên chặt chịa, rút, — lại, dón, — lại, làm cho ra vắn, — co, co lại. || giao, — kết, — bạn, đặng, lợi đặng, đặng lợi đặng của. || keó, — lại. || nhóm, — họ, góp. || làm cho ra ngưng, — trệ. || sinh, — ra, đặt cớ; contrahere manum, co tay; — morbum, mang tật; — sagenam, gom lưới; — rugas, nhăn nhó; — vultum, bạu mặt; — cum aliquo, giao cùng người; — cicatricem, sưng híp; contractus frigore, run vì giá rét; collum contractum, rút cổ.

Contraliceor, eris, citus sum, eri. *dep.* lên giá, thêm giá cao hơn kẻ khác, cho giá cao hơn người ta.

Contrariè. *adv.* cách nghịch, — khác, cách cực chẳng dã.

Contrarietas, atis. *f.* sự nghịch, sự cãi trả, sự làm nghịch.

Contrariò. *adv.* chẳng có như, chẳng phải làm vậy.

Contrarius, a, um. nghịch, xung, — khác; contrarias in partes dis-

ceptare, cãi hai phe; duo contraria, kị nhau; e, vel ex contrario, chẳng phải, — làm vậy, mà lại.

Contravenio, is, veni, ventum, nire. đón, — đàng, — rước. ‖ đón, ngăn —, ngăn trở, chẳng cho làm; contravenire de litteris corruptis, cáo người giả tờ.

Contrayerva, æ. *f.* cảo bổn.

Contrectatio, onis. *f.* sự đá đến, năng rờ, — rệt.

Contrecto, as, avi, atum, are. đá đến, rờ, — rệt, — rẫm, năng rờ, — đá đến. ‖ bàn bạc, — luận; contrectare mente varias voluptates, suy nhớ trong trí nhiều sự vui chơi; — oculis, ngó chăm.

Contremisco, is, ere. et

Contremo, is, mui, ere. sợ, run, — sợ, dùng mình, ớn rét; contremiscere omnibus artubus, sợ khiếp; — injurias, sợ sự xấu hổ; — periculum, sợ sự hiểm nghèo.

Contribulis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một xứ.

Contribulo, as, avi, atum, are. bể, xán vỡ, phá. ‖ làm cực, làm khổ sở, khuấy, — khoả.

Contribuo, is, bui, butum, ere. góp, — nhóp, chịu phần, cho, ban, chỉ phần, đặt cho. ‖ biên vào sổ, tục vào sổ; contribuere se alicui, phú mình cho người nào.

Contributio, onis. *f.* sự chịu phần, phần góp.

Contristo, as, avi, atum, are. làm cực, làm cho rầu rĩ, — đau lòng, làm khổ sở.

Contritio, onis. *f.* sự lo buồn, đau đớn trong lòng, sự nghiền.

Contritor, oris. *m.* kẻ dùng sự gì.

Controversia, æ. *f.* sự cãi, — nhau, — lẽ, — lẫy, — trả, trả treo; sine controversiâ, chẳng có sự cãi trả; controversia mihi cum illo est rei familiaris, vel controversiam habeo cum eo de re familiari; ta có sự, ta cãi nhau về sự gia tài; vocare, vel adducere in controversiam, cãi trả về sự gì; controversiam dirimere; xử việc, xử sự kiện.

Controversiosus, a, um. sự gì chưa xong, — đương kiện, — mắt mỏ, — đương cãi lẫy.

Controversor, aris, atus sum, ari. *dep.* cãi, — trả, — lẫy; controversari inter se vel cum aliquo de aliquâ re, cãi nhau về sự gì.

Controversus, a, um. sự gì còn cãi nhau, — đương kiện nhau.

Contrucido, as, avi, atum, are. giết, đánh óc, gõ óc.

Contrudo, is, trusi, trusum, dere. nhận vào, nhét vào, đóng, xô, — ra.

Contrunco, as, avi, atum, are. bớt, bầm xắt, giết; contruncare cibum, bớt của ăn.

Contubernalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ ở một phòng một nhà tạm cùng nhau, bổn trường, con một nhà, bạn đồng song. ‖ bạn hữu, tôi tớ, khách; contubernalis mulier, vợ kẻ tôi mọi; — crucis, bạn đồng song một hình khổ.

Coutubernium, ii. *n.* đoàn mười người ở một trại cùng nhau, chòi trại chung. ‖ con một nhà, bạn đồng song ăn và ở một nơi. ‖ nhơn doan kẻ làm tôi mọi. ‖ hội bạn hữu, phe đẳng.

Contueor, eris, tutus, et tuitus sum, eri. *dep.* coi, xem, ngó.

Contuitus, ûs. *m.* sự coi, xem, ngó, sự nháy mắt.

Contumacia, æ. *f.* sự lộng lượt, ngang ngược, cố chấp, chấp nhứt, — nê. ‖ sự kiêu ngạo, kiêu hảnh. ‖ sự vững vàng, gan dạ.

Contumaciter. *adv.* cách lộng lượt, — chấp nhứt. ‖ cách kiêu ngạo; superiori contumaciter resistere, cãi trả bề trên; contumaciter obsistere, đay chặt.

Contumax, acis. *omn. gen.* kẻ lộng lượt, ngang ngược, hay nói như gãi, cố chấp, — nhứt. ‖ kẻ kiêu ngạo, — hảnh. ‖ kẻ gan dạ, vững vàng; contumax fides, sự trung trực vững vàng; contumaces preces, lời chữa mình kiêu hảnh.

Contumelia, æ. *f.* sự sỉ nhục, xỉ vả, xúc báng, — phạm, cớ. ‖ sự ra sức, tông, — phải.

Contumeliosè, iùs, issimè. *adv.* cách sỉ nhục, — xỉ vả, — xấu hổ.

Contumeliosus, a, um. sự gì hay sinh sự sỉ nhục, — xấu hổ, — xúc báng, — phạm lắm.

Contumulo, as, avi, atum, are. chôn, — xác.

Contundo, is, tudi, tusum, ndere. đâm, giã, nghiền, phá, đánh vỡ. ‖ ép, hãm, — dẹp; contundere aliquem, phá lòng kiêu hảnh người; — orisam, giã gạo.

Conturbatio, onis. *f.* sự động, day —, loạn, sự rối rắm, xao xiến, — xác, lao xao; conturbationes oculorum, mây trong con mắt.

Conturbator, oris. *m.* kẻ đã ở xa xí và phá gia nghiệp mình. ‖ tôi tớ hay bao chơn con la cái bằng sắt; conturbator aper, heo rừng hay phá đồng điền.

Conturbo, as, avi, atum, are. nhiễu, — loạn, — nhương, làm lao xao, làm rối, khuấy, làm cho người ta sợ. ‖ phá gia tài, — gia nhiệp; conturbare fortunas, — rem, phá cơ nghiệp.

Contus, i. *m.* cái sào; cymbam conto impellere, chống thuyền. ‖ lao, giáo, đọc.

Contusio, onis. *f.* dấu tích, vít tích; contusio cutis, sướn máu.

Contutor, oris. *m.* kẻ bàu chủ, bàu chữa cùng kẻ khác.

Conum, i. *n.* et

Conus, i. *m.* sự gì có hình như mụt măng. || phần trên mũ.

Convado, is, ere. đi vưới, đi cùng nhau.

Convador, aris, atus sum, ari. *dep.* kì, — ngày, — cho, — hẹn.

Convaleo, es, lui, ere. et

Convalesco, is, scere. đã bịnh, lành đã, thuyên, an thuyên. || mọc, — lên, — thêm, khỏe lại; convalescere ex morbo, đã bịnh.

Convallatus, a, um. có thành lũy xung quanh.

Convallis, is. *f.* et

Convallium, ii. *n.* sủng, nơi —, lỗ sủng.

Convallo. V. Vallo.

Convaso, as, avi, atum, are. soạn đồ mà đi về, cất lấy gói mình, đi biệt.

Convecto, as, avi, atum, are. chở, xe, gánh; convectare aliquid e proximis locis, chở đồ bởi nơi lân cận.

Convector, oris. *m.* kẻ chở, gánh, dẫy xe. || kẻ đi đàng cùng nhau.

Conveho, is, vexi, vectum, here. V. Convecto.

Convello, is, velli, et vulsi, vulsum, vellere. nhổ, — rễ, — lên, tiễn, kéo, — ra, — lên. || phá, — ra, — tan, hủy, — hoại, quăng, ném xuống đất, rung, lắc, suốt; convellere vires, mỏn cách; — gratiam alicujus, làm cho người ta chẳng đặng danh tốt; — aliquid alicui, vọt nặn người.

Convelo, as, avi, atum, are. gói, bao, che, che đậy, giấu, nói man.

Convenæ, arum. *m. pl.* phụ cư bởi nhiều nơi tựu đến xứ nào cho quen, tạm cư, ngụ cư.

Conveniens, tis. *omn. gen.* xứng, — hạp, nhằm, — phải. || kẻ tựu đến, — nhóm nhau; conveniens tempus operi, thì tiện mà làm việc; — ad res secundas, hạp cho đặng thạnh lợi; convenientes inter se, thuận nhau.

Convenientèr. *adv.* cách xứng, — hạp, — phải lẽ, — phải phép.

Convenientia, æ. *f.* sự hạp, xứng —, sự phải, — lẽ, — phép, sự thuận hoà, sự nhằm lý.

Convenio, is, veni, ventum, nire. xúm, — nhau, — vào, giao, — cùng, hiệp, — mặt, hội, — diện, giụm, — đầu, — miệng, họp, nhóm họp, tụ họp, nhóm nhau, — mặt, tập lập, tụ chúng, — hội, — đẳng, — nhau, tề tựu. || xứng, — nhau, ám, — hạp, xứng —, nhằm, phải, — lẽ. || giao kết cùng, thuận ý, — lòng; in unum convenire, vầy nhau; sibi mutuo convenire, hạp nhau; convenit, (impers;) de facto, vel factum, mọi người thuận ý về việc ấy; — pax, đã giao hòa; — hoc fratri mecum, — mihi cum fratre, tôi và em tôi thuận ý về sự ấy; — priori posterius, đầu và đuôi xứng nhau, thỉ chung như nhứt; convenire debitorem, đòi nợ.

Conventiculum, i. *n.* hội nhỏ, phe đẳng, hội tập lập, đồ đảng.

Conventio, onis. *f.* lời giao, — kết, tờ giao. || hội, — đông, — chung.

Convento, as, avi, atum, are. năng nhóm cùng nhau, năng hội hiệp cùng nhau.

Conventum, i. *n.* lời hay là tờ giao, — kết, — nhau, lời giao hứa.

Conventus, ûs. *m.* hội, — hiệp, — đông, — chung, công đồng. || lời giao, sự giao, — kết. || địa phận thuộc về ông cai nào; conventus celebrare, — agere, nhóm công đồng; — indicere, kỉ ngày công đồng.

Converbero, as, avi, atum, are. đánh, — đập, — đòn lắm.

Converriculum, i. *n.* chổi mà quét.

Converritor, oris. *m.* kẻ quét.

Converro, is, erri, sum, rere. quét, — trước, — vén, — sạch, dùng bàn chải; converrere aliquid, quét sự gì cùng bàn chải.

Conversatio, onis. *f.* sự nói khó, lời nói cùng nhau, sự vấn đáp, sự ở, năng ở cùng nhau. || ở một nơi, ở chung cùng nhau.

Conversator, oris. *m.* V. Contubernalis.

Conversio, onis. *f.* sự xây, — vần, — quanh, — đi, sự quây. || giáp, — vòng. || sự trở cách khác, sự luân phiên. || sự trở lại, ăn năn trở lại cùng Chúa, cải dữ về lành. || sự day động, lao xao, xáo lộn; conversio verborum, cách thế nói; — anni, giáp năm.

Converso, as, are. V. Verso.

Conversor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói khó, — phô, — năng, ăn nói, vấn đáp.

Conversus, ûs. *m.* một vòng, sự xây, sự động, sự trở mình bên nọ hay là bên kia, sự trở lại.

Converto, is, ti, sum, tere. trở, — lại, — bên khác, xây lại, đổi, rung. || trở lại, trở cách, cải dữ về lành. || dịch, — sách, — tiếng; convertere terga, — iter ad fugam, — se in fugam, sấp cật mà trốn; — se ad aliquem, trở mặt cùng người; — os ad aliquem, — oculos in aliquem, ghé mắt cùng người.

Convescens, tis. *omn. gen.* kẻ ăn vưới, kẻ ở cùng.

Convestio, is, ivi, itum, ire. cho mặc aó, che, — đậy, dọn lịch sự, — đẹp đẽ.

Convexio, onis. *f.* et

Convexitas, atis. *f.* sự chang, làm phần khiá, sự gì lồi ra, sự khiá

phần bề ngoài bầu; concavitas et convexitas, khía kẽ; convexitas oculorum, chang mày. || sự cong.

Convexo, as, are. làm khổ sở cho ai mọi bề.

Convexus, a, um. có chang, có khiá, hay lồi ra; convexa supera, vel convexum cœlum, chang trời xanh.

Conviciator, oris. *m.* kẻ mắng, — nhiếc, nhiếc nhóc, — đáp, chưởi mắng, nói hành, bổ vạ.

Convicior, aris, atus sum, ari. *dep.* mắng, chưởi mắng, nhiếc nhóc, — đáp, nói hành, bổ vạ; conviciari alicui, nhiếc nhóc người; contrà sentientibus conviciari, nhiếc đáp kẻ chẳng thuận ý cùng mình.

Convicium, ii. *n.* lời mắng, — nhiếc nhóc, — đáp, lời chưởi mắng, lời sỉ nhục. || tiếng nhiều người nói lộn lạo cùng nhau; convicia cicadarum, ve ngâm khuấy; conviciis insectari, — proscindere aliquem, — os alicujus verberare, convicia ingerere, — dicere, — facere alicui, — fundere in aliquem, chưởi mắng người, nói sỉ nhục.

Convictio, onis. *f.* sự ăn nói, nói khó, sự ăn sự ở cùng nhau.

Convictor, oris. *m.* kẻ ăn uống một bàn cùng người khác.

Convictus, ûs. *m.* V. Convictio.

Convinco, is, vici, victum, ncere. đắc lý, làm hay là nói cho người ta ngã lẽ, làm chứng, chứng lẽ.

Convinctio, onis. *f.* conjunctio là lời kết tiếng nominê cùng tiếng verbo.

Conviso, is, visi, visum, ere. thăm viếng, đi thăm, đi viếng; convisere aliquem, đi viếng người.

Convitium, ii. *n.* sự hư, nát, hủy hoại; convitium domûs reficere, tu lý nhà xếu mếu.

Conviva, æ. *m.* kẻ ăn hay là đã chịu mời ăn một bàn cùng kẻ khác.

Convivalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiệc, — sự ăn tiệc lớn.

Convivator, oris. *m.* kẻ dọn tiệc, mời ăn tiệc, kẻ thiết đãi.

Convivifico, as, avi, atum, are. làm cho sống lại vưới.

Convivium, ii. *n.* tiệc, diên yến, yến, — tiệc; convivium in die anniversario mortis parentum, giỗ, — chạp.

Convivo, is, ixi, ctum, vere. ăn ở cùng người, ăn uống cùng nhau.

Convivor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn tiệc, yến ẩm, thiết đãi; convivari de publico, lấy tiền nhà nước mà ăn tiệc.

Convocatio, onis. *f.* sự kêu, đòi, nhóm, mời, túc thỉnh, rủ.

Convoco, as, avi, atum, are. mời, đòi, nhóm họ, vời, rủ, túc thỉnh; convocare in vel ad concionem, mời nghe giảng.

Convolo, as, avi, atum, are. bay cùng nhau, — vưới, bước tới, sang mau chỗ nọ chỗ kia.

Convolvo, is, vi, volutum, vere. cuốn, lăn, gói, bao, vấn vít.

Convolvolus, i. *m.* et

Convolvulus, i. *m.* con sâu, con trùn, sâu keo. || dây bìm bìm. △ khiên ngưu.

Convomo, is, mui, mitum, ere. V. Vomo.

Convulnero, as, avi, atum, are. đâm, làm dấu tích.

Convulsa, orum. *n. pl.* et

Convulsio, onis. *f.* bịnh gân, gân nhảy.

Coonero, as, avi, atum, are. đặt gánh.

Cooperator, oris. *m.* kẻ làm vưới, kẻ giúp, — đỡ, phó.

Cooperculum, i. *n.* nắp, — dũm, vung.

Cooperimentum, i. *n.* nắp, các giống dùng mà che, màn, khăn che.

Cooperio, is, perui, pertum, rire. che, — đậy, đậy, đắp điếm, phủ, — che.

Cooperor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm cùng, — vưới, giúp, phù, phụ vào. || hóa nên, — ra.

Cooptatio, onis. *f.* họ, hội, sự chọn, — lấy, bàu, bảo, sự cho vào họ.

Coopto, as, avi, atum, are. cho vào họ, — sổ, chọn, bảo.

Coorior, riris, ortus sum, riri. *dep.* mọc lên, nổi lên, — dậy, day động.

Coos. *f.* V. Co.

Copa, æ. *f.* người nữ chủ quán. || nhà quán, quán.

Cophinus, i. *m.* thúng, — mủng.

Copia, æ. *f.* bụt nữ thuộc về sự sung túc.

Copia, æ. *f.* sự sung túc, phú túc, sung mãn. || phép, — tắc, phép đi, phép làm. || phương, — thế, cách, — thế; copia hominum, đông như hội; copia dicendi, vel in dicendo, người đầy khoa ngôn ngữ khẩu thiệt; — non est cunctandi, chẳng nên trễ; pro copiâ, mặc tôi; copiam facere sui alicui, phú mình, đầu phục; — habere alicujus, làm chủ người nào.

Copiæ, arum. *f. pl.* của cải, sự sung túc, — mãn, phú túc, lương, — thực. || binh, đạo binh. || sự tiện, lời hạp, ích lợi, đồ làm, của dùng; copiæ pedestres, binh bộ; copias in aciem educere, tấn binh.

Copiolæ, arum. *f. pl.* binh nhỏ.

Copiosè, iùs, issimè. *adv.* cách sung túc, sung mãn, phú túc; copiosè loqui de re aliquâ, nói lâu dài về sự gì.

Copiosus, a, um. *comp.* sior. *sup.*

sissimus. phú túc, sung túc, phú qúi; copiosissimum ingenium, trí cao sáng.

* Copis, idis. *f.* thứ dao có hình như lưỡi hái. || dao phay.

† Coprea, vel as, æ. *f.* kẻ hát bội, — bè, — nói hay là làm sự gì cho người ta vui cười, kẻ leo dây, kẻ múa chén.

* Copta, æ. *f.* thứ bánh ngọt kia. bánh khô.

Copula, æ. *f.* dây cột, — buộc, dây da, hay là dây sắt cột con chó, sự kết.

Copulatè. *adv.* et

Copulatìm. *adv.* đồng, — nhau, cùng nhau, liên nhau.

Copulatio, onis. *f.* sự giao, — kết, sự hiệp làm một, lập đôi; copulatio carnalis, giao cám.

Copulo, as, avi, atum, are. et

Copulor, aris, atus sum, ari. *dep.* hiệp làm một, giao, — kết, cột, buộc, nối nhau.

Coqua, æ. *f.* người nữ làm nhà bếp.

Coquina, æ. *f.* nhà bếp.

Coquinaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về nhà bếp.

Coquinarius, a, um. et

Coquinatorius, a, um. thuộc về nhà bếp.

Coquino, as, avi, atum, are. et

Coquinor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm nhà bếp.

Coquinus, a, um. thuộc về nhà bếp, — người nhà bếp; coquinum forum, chợ bán thịt quay.

Coquo, is, coxi, coctum, quere. nấu nướng, nấu. || tiêu. || làm chín. || phơi, — nắng. || ấp, bày mưu kế, toan làm sự gì; coquere animal integrum, nấu ám; — multùm, chưng; — medicinam, chưng thuốc, sắc thuốc; — lento igne et ollà benè conclusâ, hầm; — in aquâ ferventi ad breve tempus, luộc; — aliquid sub cinere, lùi; coquit me cura, sự lo lắng rầu rĩ hay làm cho tôi mòn mỏi.

Coquus, i. *m.* kẻ nấu nướng, người nhà bếp, kẻ làm bánh.

Cor, dis. *n.* lòng, tâm thần, tim, tâm, trái tim, lòng dạ, tấc lòng, tấm —, tâm trường. || linh hồn, trí, — khôn, sự sống, mạng sống, gan dạ, to gan; cor purum, lòng son, vặc vặc lòng son; — alicujus movere, trúng tim; — ferreum, cứng lòng; — paratum, sẵn lòng; cor illi sapit, người ấy có lòng khôn ngoan; — habere, có gan; cordi est id mihi, sự nầy đẹp lòng tôi lắm; toto corde et totis viribus, tận tâm tận lực.

* Cora, æ. *f.* con người.

* Coracinus, a, um. thuộc về con quạ.

* Coracinus, i. *m.* cá sủ, cá vược.

Corallium, ii. *n.* et

Corallum, i. *n.* cây hoa đá.

Coram. *præp.* cai ablativo. trước người, — mặt, hiện tại, tại nhãn; coram patribus, — senatu, trước mặt trào đình.

Coràm. *adv.* trước mặt, giáp mặt, trước mặt thiên hạ, tỏ tường, nhãn tiền; coràm in os laudare aliquem, khen người trước mặt.

Corax, acis. *m.* con quạ. || đồ giặc mà phá thành lũy. || con cá kia.

Corbis, is. *f.* thúng, — mủng, rổ.

Corbita, æ. *f.* tàu buôn bán nặng lắm.

Corbito, as, avi, atum, are. đặt đồ đặt hàng xuống tàu. || ăn lắm, háu ăn như con quạ.

Corbona, æ. *f.* hòm tích của người ta dâng.

Corbula, æ. *f.* rá, thúng nhỏ.

* Corchorus, i. *f.* △ tuiền phúc hoa.

Corculum, i. *n.* *dimin.* cor. rất đáng yêu mến. || người khôn ngoan.

Cordatè, iùs, issimè. *adv.* cách khôn, — ngoan, — ngùy, hết lòng.

Cordatus, a, um. khôn, — ngoan, — khéo, ngoan ngùy, có lòng tốt.

Cordax, acis. *m.* phép văn thi như mũsă. || cách múa hát, kẻ múa hát cách ấy.

Cordolium, ii. *n.* sự rầu, cực, đau đớn trong lòng, bợn dạ.

Cordus, vel Chordus, a, um. muộn, trái mùa.

Cordyla, æ. *f.* cá con kia.

Corea, æ. *f.* triều tiển quốc, nước cao ly.

Coriaceus, a, um. thuộc về da, bằng da.

Coriandrum, i. *n.* rau ngò.

Coriarius, a, um. sự gì dùng mà thuộc da, kẻ thuộc da. || cây kia dùng mà thuộc da.

Corinthia, orum. *n. pl.* thứ bình thành Corintho.

Corinthiacæ uvæ. *f. pl.* trái nho thành Corintho.

Corinthus, i. *f.* thành Corintho.

Corion, ii. *n.* thảo kia. || của lễ tế cho con trẻ. || con gái nhỏ.

Corium, ii. *n.* et

† Corius, ii. *m.* da, — thuộc.

Corneolus, a, um. cứng như sừng.

Cornesco, is, ere. hoá nên như sừng, — cứng như sừng.

Corneus, a, um. bằng cây cứng kia. || bằng sừng. || cứng như sừng.

Cornicen, inis. *m.* kẻ thổi loa.

Cornicula, æ. *f.* loài con quạ nhỏ.

Corniculum, i. *n.* sừng nhỏ, loa, tù và nhỏ. || đồ sừng đặt trên mũ.

Cornifer, a, um. hay sinh trái kia.

Corniger, a, um. hay mang sừng, có sừng.

Cornipes, edis. *omn. gen.* có chơn bằng sừng. || con ngựa.

Cornix, icis. *f.* loài con quạ. || khoen hay là búa nhỏ đặt trên cửa mà kéo hay là gõ.

Cornu. *indecl.* nơi *sing. n.* sừng. || loa, tù và. || dực, tả dực hay là hữu dực. || cornua ramosa, —

cervorum, gạc nai; — lunæ, bán nguyệt; — fluminum, khúc sông; — pauper sumit, kẻ nghèo hóa nên kiêu ngạo; — sonare, túc còi; — lento flectere, — lentare, giương cung.

Cornuçopia, æ. *f.* sừng đầy dẫy, sừng chỉ sự sung túc.

Cornum, i. *n.* trái kia.

Cornupeta, æ. *m. f.* kẻ báng.

Cornus, i. *f.* ûs. *f.* cây cứng kia. ‖ lao giáo. ‖ quyền.

Cornutus, a, um. có sừng.

Corolla, æ. *f.* hào quang, đóa hào quang. ‖ giùm hoa. ‖ mũ bằng kim bản hay là tấm lá bạc.

Corollarium, ii. *n.* sự bổ thêm, bổ thêm, phần thêm khi mua bán. ‖ lễ mọn. ‖ câu đoán bởi câu trước mà ra. ‖ mũ bằng kim bản hay là tấm lá bạc.

Corona, æ. *f.* mũ, mũ triều thiên, tràng hoa, giùm hoa. ‖ hội, đoàn người ta. ‖ phần trên đầu cột, xuyên hoa trên cột. ‖ quầng. ‖ sự vây phủ, bao phủ, trùng vây thành, nơi cao trên lũy, vách che phủ trên thành lũy.

Coronamentum, i. *n.* sự gì dùng mà làm mũ như hoa cỏ lá cây.

Coronaria, æ. *f.* người nữ hay làm hay là bán giùm hoa.

Coronarius, a, um. thuộc về mũ.

Coronis, idis. *f.* sự cùng, trọn, toàn hảo, sự hết, sau hết.

Corono, as, avi, atum, are. cho đội mũ, đặt mũ trên đầu. ‖ vây phủ, trùng vây, rào, bao phủ; coronare crateras, đổ rượu cho đầy chén.

Coronopus, odis. *f.* rau gạc nai, thứ thảo như rau mã đề. ‖ cỏ ống kia.

Coronula, æ. *f.* mũ nhỏ.

Corophium, ii. *n.* loài con cua.

Coroplathi, orum. *m. pl.* kẻ làm con bò nhìn, kẻ làm đồ chơi cho con nít.

Corporalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về xác, có xác; Corporale, khăn thánh để mình Chúa.

Corporaliter. *adv.* cách có xác, có hình xác, — ngũ quan thấy đặng.

Corporatio, onis. *f.* et

Corporatura, æ. *f.* vóc, mình vóc, hình vóc, vóc dáng.

Corporatus, a, um. có xác.

Corporeus, a, um. có xác, bằng xác, sự gì ngũ quan xem đặng.

Corporo, as, avi, atum, are. vun đống, thâu về. ‖ giết, chém, làm cho linh hồn ra khỏi xác.

Corporor, aris, atus sum, ari. *passiv.* chịu vun đống, — hiệp làm một, chịu thâu về. ‖ chịu chết, còn xác không mà thôi.

Corporosus, a, um. V. Corpulentus.

Corpulentè. *adv.* cách béo, — dày, — dày dịch.

Corpulentia, æ. *f.* mình vóc lớn, — vóc béo.

Corpulentus, a, um. có mình vóc lớn, — béo.

Corpus, oris. *n.* xác, mình, — mẩy, — vóc, thân, — mình, — thể, — thi, xác thịt, thịt mình, xương thịt, máu thịt, vóc, — giạc, máu xác, thân xác. ‖ họ, hội, hàng, hạng, hàng ngũ, họ lương bằng, nhà trường, trường. ‖ sự thể, sự chất. ‖ cuốn, — sách; totum corpus, tứ thể, — chi, bá hài; corpus agitare ambulando, xành xang; — arboris, gốc cây; — legum, sách lề luật; genitalia corpora, tứ hạnh.

Corpusculum, i. *n.* xác nhỏ.

Corpuscula, orum. *n. pl.* trần ai.

Corrado, is, si, sum, dere. đi hái, đi mót tư bề, đi góp khắp mọi nơi; corrasi omnia, tôi đã cất lấy hết.

Corrago, inis. *f.* △ khí độc thể. △ tử thảo.

Correctio, onis. *f.* sự giảm lỗi, sự sửa lại. F. R. khi người ta sửa lại lời nói mà nói lời khác tốt hơn.

Corrector, oris. *m.* kẻ sửa, — lại, — đang, — sắn.

Correlativa, orum. *n. pl.* sự gì hay tiếp theo nhau, hay qui về nhau, có dây buộc nhau như hai cha con, như tam cang.

Correpo, is, epsi, eptum, pere. bò, leo, lườn, lễ mễ, lọng vào; correpere in dumeta, lòn bụi lúp xúp.

Correptor, oris. *m.* kẻ giám, — khảo, kẻ sửa lại.

Corrideo, es, isi, sum, dere. cười cùng nhau, vui cười cùng kẻ khác.

Corrigia, æ. *f.* dây, — da.

Corrigiarius, ii. *m.* kẻ làm đồ da.

Corrigiatus, a, um. đã cột đã buộc cùng dây da.

Corrigo, is, rexi, rectum, gere. uốn sự gì cong, — sự gì chẳng ngay. ‖ sửa, — lại, — sắn, quở trách, sửa đang; corrigere superiorem, gián tránh; — superiorem prudenter, phúng gián; — aliquem ad frugem, sửa tính người; antequam mores aliorum corrigas, tuos corrige, ông hãi sửa nết mình đã, tiên xử kỉ hậu xử bỉ.

Corripio, is, pui, reptum, ripere. lấy, bắt lấy, cầm lấy. ‖ sửa, — dạy, — lại, — sắn, — đang, — trị. ‖ corripere regem, phúng gián. ‖ nói dón, — tắt, — tóm lại; corripere corpus e somno, e stratis, chổi dậy mau lắm; — se ad aliquem, tới cùng người cho mau; — cursum, chạy; — morsu, cắn dữ; corripi morbo, phát bịnh; — timore, sợ dét; — magno timore, kinh tâm phá đảm, sợ rúng đi.

Corrivalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ đua nhau, thi nhau. ‖ kẻ ở một bãi một bờ.

Corrivalitas, atis. *f.* sự đua, — tranh nhau.
Corrivatio, onis. *f.* đàng mương cho nước chảy xuống một chỗ.
Corrivor, aris, atus sum, ari. *dep.* chảy nhiều ngả nhiều mương.
Corroboro, as, avi, atum, are. bổ, — sức lại, làm cho khỏe mạnh, — cho vững, lập cho vững vàng.
Corrodo, is, rosi, rosum, dere. moi, rúc, — ráy, cắn rúc, khới.
Corrogo, as, avi, atum, are. nguyện xin, cầu xin, phổ khuyến, ăn mày.
Corrotundo, as, avi, atum, are. làm tròn, — cho tròn.
Corrotundor, aris, atus sum, ari. nên tròn, hóa vòng tròn.
Corruda, æ. *f.* et
Corrudago, inis. *f.* △ lòng tu thể hoang.
Corrugatio, onis. *f.* sự nhăn nhiú.
Corrugo, as, avi, atum, are. nhăn, — nhó, — lại, — nhiú; corrugare nares, nhăn lỗ mũi.
Corrumpo, is, rupi, ruptum, rumpere. làm hư, phạm, làm hư hốt, — hư đi, — giả, — giả trá, — ố gỉ, — dơ, — xấu xa, vấy vá. ‖ mất; corrumpere fontes, đổ thuốc độc trong mạch nước; — ungues dentibus, cắn móng tay; — se ipsum, hư thân; — litteras, giả chữ; — disciplinam, phá luật phép.
Corruo, is, rui, rutum, ere. *n.* ngã, — xuống, hư, xếu, — mếu. ‖ lầm, — lạc, — lỗi. ‖ đống, vun —, tích, — trữ. ‖ phá.
Corruptè, iùs, issimè. *adv.* cách hư, — hốt, — giả, — trái, — xấu. — chẳng ngay thật.
Corruptela, æ. *f.* sự hư, — hốt, — nát.
Corruptibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì hay mòn hay nát, hay hư hay nát.
Corruptio, onis. *f.* sự hư, — hốt, — nát, bậy bạ, lộn bậy, sự đút lót, sự hối lộ.
Corruptor, oris. *m.* et
Corruptrix, icis. *f.* kẻ làm hư, kẻ làm hư hốt, kẻ đút lót, hối lộ.
Cors, cortis. *f.* sân.
Corsa, æ. *f.* đồ xuyên hoa kia.
Corsica, æ. *f.* N. INS.
Cortex, icis. *m. f.* da, vỏ; cortex arecæ, mo cau; — interior mali aurei, mu cam; — testudinis, mu rùa; — frugum, trấu; — arboris, vỏ cây.
Cortico, as, avi, atum, are. lột vỏ, lột da.
Corticosus, a, um. có nhiều vỏ, có nhiều da.
Corticula, æ. *f.* vỏ, da mỏng.
Cortina, æ. *f.* vạc, cái bung. ‖ trướng phủ. ‖ hội đám hát bội. ‖ khăn phủ kẻ chết.
Cortinale, is. *n.* nơi để cái bung.
Corus, i. *m.* gió tây, gió may.
Corus, i. *m.* thứ lượng đặng bốn mươi lường.
Coruscamen, inis. *n.* chớp.
Coruscatio, onis. *f.* V. Fulgor.
Corusco, as, avi, atum, are. chói, — loà, — lói, sáng chói. ‖ làm cho lòa ra.
Coruscus, a, um. sáng, — láng, — lòa, chói lòa, — lói.
Corvinus, a, um. thuộc về con qua.
† **Corvito**, as, avi, atum, are. ăn nhiều, — lắm như con qua.
Corvitor, oris. *m.* kẻ ăn lắm như con qua.
Corvus, i. *m.* chim qua, con ác, qua qua. △ ô nha; corvus aquaticus, lộ tư. ‖ câu móc, lưỡi câu.
Corybantes, tum. *m. pl.* thầy sãi bụt kia.
Corycæus, i. *m.* kẻ tọc mạch, — do nơi cửa, kẻ đi do, quân do.
Corycæum, i. *n.* bao da.
Coryletum, i. *n.* nơi đã trồng nhiều phỉ mộc.
Corylus, i. *f.* △ phỉ mộc.
Corymbifer, a, um. hay đem, hay cầm dây choại cùng buồng nó.
Corymbus, i. *m.* giùm hoa hay là mũ bằng hột dây choại. ‖ các thứ buồng, các thứ hột hay sinh một buồng. ‖ nút vú. ‖ chót cây, ngọn cỏ.
Coryphæus, i. *m.* kẻ làm đầu, kẻ làm trưởng, đại tướng, ông chánh.
Cos, cotis. *f.* đá mài, đá lửa.
Cosmeta, æ. *m. f.* et
Cosmetes, æ. *m.* đầy tớ giúp quan thầy mặc cho tề chỉnh. ‖ kẻ dọn nơi cho người ta tắm rửa cho sạch. ‖ kẻ cắt tóc, làm tóc mai.
Cosmianum, i. *n.* thuốc thơm, — dán thơm tho.
Cosmicus, a, um. thuộc về thế gian, yêu sự thế gian. ‖ kẻ yểu điệu hay dùng các thứ thuốc thơm.
* **Cosmographia**, æ. *f.* họa đồ thế gian, bản đồ thế giái.
* **Cosmographicus**, a, um. thuộc về họa đồ, — bản đồ thế giái.
* **Cosmographo**, as, are. họa, làm chép sách hay là bản đồ thế giái.
* **Cosmographus**, i. *m.* kẻ họa, kẻ làm biết hay là viết sự gì thuộc về thế giái.
Cossis, is. *m.* et
Cossus, i. *m.* sùng, — sán; cossum aliquid perforare, sùng đục. ‖ lụy.
Costa, æ. *f.* xương sườn; costa brevior, xương sườn cụt; costæ navium, cong ghe; costæ rerum convexæ, khến góc.
Costatus, a, um. có xương sườn, có cong có khến.
Costum, i. *n.* et
Costus, i. *f.* △ mộc hương.
Cotaria, æ. *f.* mỏ đá mài.
Cotes. V. Cautes.
Cothurnatus, a, um. hay mang giày hát bội. ‖ kẻ làm sách cách cao xa.

Cothurnus, i. *m.* hia, giày kẻ hát bội quen dùng. || cách viết cao xa.
Coticula, æ. *f.* đá thử vàng, đá mài nhỏ.
Cotinus, i. *f.* thứ cây oliva hoang. △ lãm mộc hoang.
Cotona, Coctona, vel Cottona, æ. *f.* thứ chuối nhỏ, trái chuối nhỏ.
Cotoneum, i. *n.* △ mộc qua.
Cotoneus, a, um. thuộc về mộc qua.
Cottabus, i. *m.* tiếng kêu khi đánh sự gì.
Cotula. V. Cotyla.
Coturnix, icis. *f.* chim cút.
Cotyla, æ. *f.* đồ lượng đặng một ve chai.
Cotyledon, onis. *m.* △ kim mịch hà diệp. || cotyledones, miệng huyết mạch.
Coutor, eris, ti. *dep.* ở, ăn ở hòa thuận cùng nhau, thuận lòng cùng nhau.
Covinarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe hay là đứng trên xe có khí giái mà đánh giặc.
Covinus, i. *m.* xe có khí giái như lưỡi hái mà đánh giặc. V. Arcera.
Coxa, æ. *f.* trái vế, phần trên trái vế, kẽ háng, hạch.
Coxendix, icis. *f.* phần thên trái vế, hạch, kẽ háng.
Coxo, onis. *m.* kẻ què chơn.

CR

Crabro, onis. *m.* ong lỗ.
Cracovia, æ. *f.* N. U.
* Crambe, es. *f.* thứ cải rổ.
Craneum, i. *n.* trường tập, — thi, — đua.
+ Cranium, ii. *n.* V. Calvaria.
Crapula, æ. *f.* sự mé ăn uống li bì. || sự nhức đầu vì đã uống quá lẽ.
Crapulatus, et Crapulentus. V. Ebrius.
Cràs. *adv.* mai, ngày mai, đến mai.
Crassamen, inis. *n.* cặn; crassamen aquæ, nước cặn.
Crassamentum, i. *n.* cặn. || sự dày, — dịch, sự to.
Crassè. *adv.* cách dày. || cách quê mùa, — thô.
Crassesco, is, ere. ra lớn, — béo, hóa ra dày, — to.
Crassitudo, inis. *f.* sự dày, — lớn. || sự nặng, sự thô, quê mùa.
Crassus, a, um. *comp.* sior. *superl.* sissimus. dày, — dịch, thô, lớn. || quê mùa, nặng, — nề. || béo, hay sinh sản. || to, dày vục; crassus ager, ruộng tốt; — aer, khí nặng; — homo, người béo; crassum filum, chỉ thô.
Crastinè. *adv.* mai, ngày mai, đến mai.
Crastinus, a, um. thuộc về ngày mai, — ngày sau; in crastinum (diem) differre, rày mai.
* Cratæogonum, i. *n.* rau răm.
* Crater, eris. *m.* chén uống, hồ, vực.
Cratera, æ. *f.* chén, hồ. || tinh tú kia.
* Cratera, æ. *f.* thùng để nước. V. Situla.
Crates, is. *f.* phên, giàn, bức sáo; crates spinæ, xương sống; — ad afferendam terram apta, trạc, trạc đất; — ad confessionem parata, phên mặt cáo.
Craticula, æ. *f.* phên, giàn nhỏ; craticula ad torrendum arecam, lồng sậy. || giường sắt.
Cratio, is, ivi, itum, ire. bừa cào.
Cratis, is. *f.* V. Crates.
Cratitius, a, um. bằng phên, có phên, — giàn, — bức sáo, có sơ li; cratitius paries, phên vách.
Creagra, æ. *f.* chiả, niả.
Creatio, onis. *f.* sự sinh, — lập, chọn, lựa, bàu, sinh ra, dựng nên.
Creator, oris. *m.* đấng dựng nên, — sinh ra. || kẻ lập, dựng, làm, thợ. || cha sinh, cha sinh đẻ.
Creatrix, icis. *f.* mẹ, bà. || thợ, cớ sự, cội rễ. || nữ hay sinh, — ra, — lập.
Creatura, æ. *f.* vật, nhơn —, loài vật.
Creber, bra, brum. *comp.* brior. *superl.* berrimus. năng, — lắm, — chuyến, nhiều lần. || chặt, — chịa, chật, — chội, — hẹp.
Crebresco, is, brui, scere. mọc thêm, càng ngày càng mọc, nên lớn hơn, đồn, — tiếng. || nói đi nói lại, làm đi làm lại.
Crebritas, atis. *f.* đông như hội, đông, — đặn, — đảo, — dầy dầy, nhiều, — lắm. || sự dày.
Crebriter. *adv.* năng, nhiều lần.
Crebrò, briùs, berrimè. *adv.* năng, — lắm, nhiều lần, năng chuyến, thường thường.
Credibilis, *m.* *f.* le. *n.* is. nên tin, đáng tin, có lẽ mà tin.
Credibiliter. *adv.* cách nên tin, — có lẽ mà tin.
Creditor, oris. *m.* et
Creditrix, icis. *f.* chủ trái.
Creditum, i. *n.* nợ, của mượn, — vay mượn.
Credo, is, didi, ditum, dere. tin, tin, kính tin, ngờ, — là, tưởng. || gởi cho, giao cho, nấy phú, phú cho, cho mướn, cho mượn; creditur non temerè, có lẽ mà tin; credere in Deum, tin kính Đức Chúa trời; — Deum, tin có Đức Chúa trời; — Deo, tin lời Đức Chúa trời phán; hoc credere te credo, tôi tưởng anh tin sự nầy; credere uni omnia, phú thác mọi sự cho một người.
Credulitas, atis. *f.* sự dễ tin, dễ nghe lời người ta nói.
Credulus, a, um. hay tin, dễ tin.
Cremaster, steris. *m.* móc, câu —.
Crematio, onis. *f.* sự đốt, cháy, thiêu.

Cremium, ii. *n.* củi nhỏ và khô. ‖ của tế lễ.

Cremo, as, avi, atum, are. đốt, thiêu; cremare domum, đốt nhà; domus cremata, nhà cháy.

Cremor, oris. *m.* vị nhứt bởi sự gì đã ép mà chảy ra, mỡ sữa.

Crena, æ. *f.* phần đã cắt, đã xẻ, đã mở đã xoi. ‖ yết hầu nhám, mạch nước.

Crenatus, a, um. V. Crena.

Creo, as, avi, atum, are. sinh, — ra, dựng, — nên, lập, dựng, làm, tạo hóa, — lập, dựng lập, sinh đẻ, — thành, — nên, tạo thành. ‖ gây, — gổ, đọc đàng, làm cớ, đặt cớ. ‖ chọn, bàu, lựa; omnia creata, vạn vật, nhơn vật, muôn vật; creare mundum, dựng nên thế giái; — filios, sinh con cái; — ærumnas alicui, làm cớ cho người ta phải khốn cực.

Crepax, acis. *omn. gen.* hay ra tiếng, hay kêu.

Creperus, a, um. sự gì chẳng thật, cỏ lẽ hồ nghi, chẳng chắc.

Crephagenetus, i. *m.* bụt kia.

Crepida, æ. *f.* dép, guốc. ‖ giày thô, — quê mùa; ne sutor ultrà crepidam, thấy rối chạy nối rang cũng chạy.

Crepidarius, ii. *m.* kẻ đóng dép, đóng giày cũ lại.

Crepidatus, a, um. hay mang dép, — guốc.

Crepido, inis. *f.* các chỗ nước sông hay là biển xấp xấp; crepido urbis, vách đá hay là bờ đá nơi sông trong thành.

Crepidula, æ. *f. dim.* Crepida. dép nhỏ. ‖ đầy tớ gái hèn mọn.

Crepitaculum, i. *n.* cái bống, mõ, phách, xấp xải, khánh, các đồ quên đánh cho ra tiếng.

Crepito, as, avi, atum, are. địt, nổ, ra tiếng, kêu; crepitans flamma, cháy bầng bầng.

Crepitus, ûs. *m.* địt, nổ, tiếng kêu, sự ra tiếng, đánh tiếng, sự vỗ tay, rủng rảng.

Crepo, as, pui, pitum, are. ra tiếng lớn, đánh tiếng, kêu. ‖ địt, nổ, nứt, — nở, nẻ, — ra. ‖ quở, — trách, bắt tội, cáo. ‖ năng nói lại, năng khen, nói đi nói lại.

Crepundia, orum. *n. pl.* đồ chơi cho con nít.

Crepusculum, i. *n.* Crepusculum matutinum, rạng đông. △ mội sảng; — vespertinum, đỏ đèn. △ vãng hôn, chạng vạng.

Cresco, is, crevi, cretum, scere. mọc, — lên, nên lớn, — giàu có, — phú quí, thạnh lợi; crescere ad magnum, sinh ra.

Cressius, a, um. et Cressus, a, um. thuộc về cù lao Candia. ‖ bằng phấn thổ, bạch thổ. ‖ ngày tốt, — phước.

Creta, æ. *f.* cù lao Candia.

Creticus, i. *m.* phép văn thi như cāritās.

Cretio, onis. *f.* sự chịu lãnh phần gia tài, cách trọng thể dùng khi ấy hay là thì hẹn cho kẻ lãnh hay là từ chối gia tài.

Cretosus, a, um. có nhiều phấn thổ, bạch thổ.

Cretula, æ. *f.* một miếng bạch thổ hay là đất sét.

Cribraria, æ. *f.* bột lọc nhứt.

Cribrarius, ii. *m.* thợ sàng gạo, kẻ làm cái sàng.

Cribrarius, a, um. như cái sàng, thuộc về sàng, — giần.

Cribro, as, avi, atum, are. sàng, giần, rây; cribrare orisam, sàng gạo.

Cribrum, i. *n.* cái sàng, giần, cái rây; cribrum tenuis texturæ, giần, — sàng.

Crimen, inis. *n.* tội, — lỗi, sự xấu, sự gian tà. ‖ sự cáo, bỏ vạ, nói hành, mắng nhiếc; vocare aliquem in crimen, kiện cáo người.

Criminalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tội, sự gì có tội; judex criminalis, giám sát, quan án sát.

Criminaliter. *adv.* V. Criminosè.

Criminatio, onis. *f.* sự cáo, bắt tội, quở, phạt tội. ‖ sự bỏ vạ, cáo gian. ‖ sự gì người ta cáo; criminatio tua quæ est? mầy cáo tôi về sự gì?

Criminator, oris. *m.* kẻ cáo, kiện cáo, cáo gian, kẻ đi thưa đi cáo.

Criminatorius, a, um. thuộc về sự tội, sự cáo, sự bỏ và.

Criminor, aris, atus sum, ari. *dep.* cáo, kiện cáo, bắt tội, quở, — phạt, — trách, xem xét, sửa, — trị; criminari aliquem apud alterum, nói lược mĩ; — aliquem alicui, nói lược mĩ.

Criminosè, iùs, issimè. *adv.* cách có tội, — trái lẽ, — xấu, — đáng phạt.

Criminosus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. kẻ cáo, quở, trách, nói hành, mắng, nhiếc. ‖ đáng quở trách, — phạt, có tội; crimen ei est fecisse, nó đã làm đều ấy thì có tội.

Crinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tóc; crinalis acus, trâm cài.

Criniger, a, um. có tóc dài hay là tóc rậm.

Crinis, is. *f.* tóc, lông; arrectis crinibus, đầu chơm bơm; crinibus aliquem arripere, nắm chóp; crines arborum, rễ cây.

Crinitus, a, um. V. Criniger.

Crisis, is. *f.* bịnh trở ngặt, bịnh trở chứng.

Crispisulcansfulmen. *n.* sét xuống như hình con rắn vắn vít.

Crispo, as, avi, atum, are. làm tóc quăn, — tóc mai, làm cho ra quăn; crispare hastilia manu, đâm buông lao; serpens quidam crispatus, thuổng luổng; capilli crispati, tóc quăn.

Crispus, a, um. có tóc mai, — quăn, quăn. || có dợn sóng, sóng dợn.
Crista, æ. *f.* mồng, tếch ; crista galli, mồng gà.
Cristatus, a, um. có mồng.
Cristula, æ. *f.* mồng nhỏ.
Criticus, i. *m.* kẻ xét, bắt lỗi, giám khảo.
Crocatus, a, um. có nghệ, có bột nghệ.
Croceus, a, um. et
Crocinus, a, um. bằng nghệ, thuộc về nghệ ; color quidam crocinus, vàng nhựa, màu kim thất; valdè croceus, vàng khé.
Crocio, is, ivi, itum, ire. kêu như con quạ.
Crocitatio, onis. *f.* V. Crocitus.
Crocito, as, are. V. Crocio.
† Crocitus, ús. *m.* tiếng con quạ.
Crocodilinus, a, um. có hình con sấu. || quỉ quyệt, dối trá.
* Crocodilus, i. *m.* sấu, con sấu ; species crocodili, kì đà.
* Crocomagma, atis. *n.* thứ cặn bột nghệ.
* Crocota, æ. *f.* aó người nữ có sắc nghệ.
Crocum, i. *n.* nghệ.
Crocus, i. *m. f.* nghệ. △ phiên hồng hoa.
* Crotalia, orum. *n. pl.* hoa tai.
* Crotalistria, æ. *f.* người nữ hay đánh trống kia. || con cò. || người nữ hay đánh chiêng kia có ba góc.
Crotalum, i. *n.* thứ trống, thứ chiêng có ba góc.
Cruciabilis, *m. f.* le. *n.* lis. sự cực, — khổ, khốn cực, khó chịu, hay sinh cực lòng.
Cruciabilitas, atis. *f.* sự cực khổ, sự khốn nạn, sự cực lòng, hình khổ.
Cruciabiliter. *adv.* cách khốn cực, — cực lòng.
Cruciamentum, i. *n.* V. Cruciatus.
Cruciarius, a, um. đáng chịu hình phạt. || đáng thắt cổ, kẻ khảo hình ; cruciarius, kẻ sửa tù, kẻ khảo lược.
Cruciatio, onis. *f.* V. Cruciatus.
Cruciator, oris. *m.* kẻ sửa tù, kẻ khảo lược.
Cruciatus, ûs. *m.* hình khổ, — phạt, sự cực lòng, sự đau đớn ; cruciatus animi, sự đau lòng. || hành hình.
Cruciata montana, æ. *f.* △ đẳng sâm.
Crucifer, a, um. kẻ vác cây câu rút.
Crucifigo, is, ixi, xum, gere. đóng đinh trên cây câu rút.
Crucio, as, avi, atum, are. gia hình, khảo lược, hành hình, khảo hình, thống khổ, làm khổ sở; fame cruciari, xót ruột.
Crudelis, *m. f.* le. *n.* is. *comp.* lior. *superl.* lissimus. độc, — dữ, độc ác, dữ tợn, bạc ác, hung bạo, bạo dạn, hung ác, lòng độc, sâu độc, dạ sói ; crudelior in liberos, người hay sát phạt con cái qúa.
† Crudelitas, atis. *f.* sự độc, — dữ, — ác, hung ác.
Crudeliter, iùs, issimè. *adv.* cách độc dữ, — dữ tợn.
Crudesco, is, dui, scere. hóa nên dữ tợn hơn, càng ngày càng nóng càng giận càng ra nặng.
Cruditas, atis. *f.* sự ngưng trệ, sự khó tiêu đồ ăn. || sự độc dữ.
Crudus, a, um. sống, chẳng chín, sống sít, còn xanh. || chẳng hay tiêu của ăn. || cứng, độc, hung ác, mắt mổ ; crudum vulnus, dấu tích mới ; — solum, đất chưa cày ; cruda mens, trí khôn còn chắc.
Cruento, as, avi, atum, are. đổ máu ra, đổ máu vấy vá ; cruentari scelere, đầy dẫy các giống tội lỗi.
Cruentus, a, um. có máu, dã vấy vá máu. || có sắc như máu. || độc dữ.
Cruma, atis. *n.* tiếng rểnh rảng.
Crumena, æ. *f.* đẫy, nang, — thác.
Cruor, oris. *m.* máu chảy ra, máu bầm, huyết bầm tím.
Crupellarii, orum. *m. pl.* kẻ mặc aó giáp, kẻ mang đủ khí giái.
Crus, cruris. *n.* óng chơn, cổ chơn ; quædam infirmitas in crure, áp lẫm ; crus arboris, chơn cây.
* Crusma, atis. *n.* tiếng kêu khi người đánh thứ phách.
Crusta, æ. *f.* lớp, da, vỏ, lớp lang. || miếng kính, — sành, — đá ; crusta orisæ tostæ, bậng cháy.
Crustatus, a, um. có lớp, — da, dã sơn, dã vẽ. || có vảy. || có bức gián sắc.
Crusto, as, avi, atum, are. tô, tu lý, đồ thuốc, vẽ, đặt lớp, làm da, cẩn, gắn vào. || dát, đặt bức gián sắc.
Crustula, æ. *f.* lớp nhỏ.
Crustularius, ii. *m.* kẻ làm bánh.
Crustulum, i. *n.* bánh, — tráng, — ngọt.
Crustum, i. *n.* lớp, da bánh, phần bánh.
Crux, crucis. *f.* cây câu rút, thánh giá, thập giá. || sự cực, — lòng, khốn cực, rầu rĩ, đau đớn trong lòng; crux australis, sao cá liệt; in crucem agere, — tollere, crucem afficere, cruci suffire, — affigere, — dare, in cruce suffigere, đóng đinh trên cây câu rút.
Crypta, æ. *f.* hang, — hố, — đá, cống.
* Crypticus, a, um. có cống, hang đào dưới đất.
Crypto-porticus, ûs. *f.* cống, chốn đào dưới đất có hình bán nguyệt, nơi tối tăm dưới đất.
* Crystalinus, a, um. bằng thủy tinh, sáng như —, bằng lưu ly ; vas crystalinum, bình lưu ly.
Crystallum, i. *n.* et

Crystallus, i. *f.* lưu ly, thủy tinh. △ thủy tinh thạch.

CT

* Ctenes, um, nibus. *m. pl.* bốn răng cữa.
* Cteniatrus, i. *m.* kẻ làm thuốc cho loài vật.

CU

Cuba, æ. *f.* N. INS. lót rơm. || bụt kia.
Cubatio, onis. *f.* sự nằm, sự nghỉ.
Cubatus, ûs. *m.* V. Cubatio.
Cubebæ, arum. *f. pl.* hột mang tang. △ tất trừng già.
Cubicularis, *m. f.* re. *n.* is. et
Cubicularius, a, um. thuộc về phòng.
Cubicularius, ii. *m.* tôi tớ hay lo việc phòng.
Cubiculatus, a, um. có phòng.
Cubiculum, i. *n.* phòng nằm, buồng. phòng, — loan.
* Cubicus, a, um. vuông tư bề.
Cubile, is. *n.* giường. || tổ, lỗ, hang, hầm ; cubilia ferri, mỏ sắt.
Cubital, alis. *n.* gối, trái dựa.
Cubitalis, *m. f.* le. *n.* is. có một thước, cao một thước.
Cubito, as, avi, atum, are. nằm, năng nằm.
Cubitum, i. *n.* cánh chỏ. || thước mười tấc. || giường nằm, chõng. || xích.
Cubitus, i. *m.* cánh chỏ, xích. || một thước. || vuông tư bề ; mensura quinque cubitorum, một tầm.
Cubitus, ûs. *m.* sự nghỉ, sự nằm. || giường.
Cubo, as, avi, atum, are. nằm, nằm trên giường, nghỉ. || ngồi ăn. || nằm vì đau.
Cubus, i. *m.* vuông tư bề, có sáu khía sáu mặt bằng nhau.
Cucubo, as, avi, atum, are. kêu như chim cú.

Cuculla. V. Cucullus.
Cucullatus, a, um. có mũ lúp đầu.
Cucullio, onis. *m.* et
Cucullus, i. *m.* mũ lúp đầu. || giấy cuốn như hình sừng.
Cuculus, i. *m.* △ hàn điều.
Cucuma, æ. *f.* et
Cucumella, æ. *f.* bình ấm, siêu, cấp siêu. || trại, chòi trại.
Cucumer, eris. *m.* dưa chuột, dưa leo.
Cucumerarium, ii. *n.* chốn trồng dưa chuột, — leo.
Cucumis, eris. *m.* dưa chuột, — leo. || cá kia. || bình kia. || đồ xinh hiệp theo khớp ngựa.
Cucurbita, æ. *f.* bầu, bí, — rợ, — ngô. || chén lưu ly có hình như bầu mà làm thuốc cứu. || △ hồ lô.
Cucurbitinus, a, um. thuộc về bầu, — bí, có hình bầu.
Cucurbitula, æ. *f.* chén như bầu mà cứu người ta.
Cucurio, is, ire. gáy.
Cudo, is, di, sum, dere. rèn ; cudere ferrum, rèn sắt.
Cuicuimodi. dầu thể nào thể nào.
Cujas, *m. f.* vel
Cujatis, *m. f.* bởi nước nào, bởi phe nào.
Cujus, a, um. thuộc về ai; cuja res est? sự ấy thuộc về ai? cujusque modi, dầu ai ai, dầu thể nào.
Culcita, æ. *f.* et
Culcitra, æ. *f.* nệm giường, gối.
Culeolus, i. *m.* dãy nhỏ, bao nhỏ.
Culeum, i. *n.* et
Culeus, i. *m.* đồ lường chứa đặng bốn trăm tám mươi ve chai. || bao da. || hình phạt kẻ giết cha mẹ.
† Culex, icis. *m.* con muỗi, — mòng; culex minimus, bọ mắt.
Culina, æ. *f.* nhà bếp. || nhà tiêu.
Culmen, inis. *n.* chót, — vót, chóp, đảnh, đỉnh, nóc, nơi cao, phần trên hết. || thượng lương.

Culmus, i. *m.* cây lúa, ngồng, nhồng, rơm ; culmus sinapis, raparum, &c. ngồng cải.
Culpa, æ. *f.* tội, lỗi, khiên, sự lầm, — lỗi ; suam culpam agnoscere, giác đắc sự quai ; a culpâ procul abesse, — esse, — abhorrere, culpâ vaccare, extra culpam esse, chẳng có lỗi gì ; culpâ teneri vel in culpâ esse, có lỗi ; culpam in aliquem avertere, — inclinare, — conferre, — conjicere, — transferre, — impingere, đổ vạ cho người khác; culpæ vel culpâ liberare, — exsolvere, a culpâ eximere, chữa lấy người.
Culpatio, onis. *f.* sự bắt lỗi, quở, trách, sửa lại, sửa dạy.
Culpito, as, avi, atum, are. năng quở, — trách.
Culpo, as, avi, atum, are. bắt lỗi, quở, trách, sửa dạy.
Cultè, iùs, tissimè. *adv.* cách lịch sự, — cẩn thận, kỉ cang, cách tốt lành, — đẹp đẽ.
Cultellatus, a, um. có hình dao. || đã lóc, đã bằm, — xắt. || đã làm bằng bặn.
Cultello, as, avi, atum, are. làm bằng, — bằng bặn.
Cultellus, i. *m.* dao nhỏ ; cultellus ligneus, chốt gỗ.
Culter, tri. *m.* dao, đao ; culter coquinarius, dao phay ; secare cultro obtuso, cứa, cắt cứa ; cultro aperire, chẻ ; cultri aciem cote excitare, liếc dao ; species cultri magni, cái mác ; culter grandior, rựa ; cultro secare premendo, cắt sấn, siết ; culter sine manubrio, trành dao ; culter tonsorius, dao cạo râu.
Cultio, onis. *f.* V. Cultura.
Cultor, oris. *m.* kẻ cày, kẻ làm vườn, — đất, — ruộng. || kẻ tôn kính, kính lạy, — thờ; cultor minervæ, người ái mộ sự học hành.

Cultrarius, ii. *m.* kẻ làm thịt loài vật mà tế. ‖ thợ dao.

Cultrarius, a, um. thuộc về dao, có hình con dao.

Cultratus, a, um. có hình hay là sắc như con dao.

Cultrix, icis. *f.* người nữ hay làm ruộng làm đất. ‖ người nữ hay tôn kính, thờ lạy.

Cultura, æ. *f.* V. Cultus.

Cultus, ûs. *m.* sự cày, sự làm ruộng, — vườn. ‖ cách ăn mặc, aó mặc, aó. ‖ sự xinh, tốt lành, đẹp đẽ, tề chỉnh. ‖ sự lịch sự, văn hoa, lời bạc thiệp. ‖ sự vẹn sạch, sạch sẽ. ‖ thói phép sang trọng; cultus Dei, sự kính thờ Đức Chúa trời; — animi, sự trau giồi trí khôn; — vitæ, cách ăn ở thong dong.

Culullus, i. *m.* bình hay là chén lớn dùng trong việc tế lễ.

Cum. *præp.* cai ablativo. vưới, vuối, cùng. ‖ từ, trong. ‖ vì, cho. ‖ trên; cum primâ luce, khi vừa sáng.

Cum. *conj.* khi, — nào, đương khi. ‖ chẳng những làm vậy mà, lại, sau nữa, bởi, — vì, vả lại. ‖ dầu mà, — vậy, tuy là, vì, nếu làm vậy.

Cumatilis, *m. f.* le. *n.* is. sắc biếc, biếc. ‖ có dợn sóng, sóng dợn.

Cumera, æ. *f.* thúng lớn có nắp. vựa.

Cuminum, i. *n.* thảo kia. △ tắc lạt.

Cumprimis. *adv.* nhứt là, chính sự, việc nhứt, sự trọng hơn, trên hết, nhiều, — lắm.

Cumprimùm. *adv.* từ, — khi, tức thì, liền, khi ấy.

Cumulatè, tiùs, tissimè. *adv.* nhiều, — lắm, vun xủn, khê lê, chan chứa, chứa chan, tràn trề.

Cumulatìm. *adv.* trót đống, dấy đống, vun —, cách chồng chặp.

Cumulatio, onis. *f.* đống, trót đống, sự vun đống, sự chồng chặp.

Cumulo, as, avi, atum, are. chồn đống, vun đống, đổ vào, — cho đầy, lấp. ‖ thêm, bổ —; cumulare altaria donis, dâng nhiều của lễ trên bàn thờ; — maximo gaudio, làm cho vui mầng lắm.

Cumulus, i. *m.* đống, mô, sự tém. ‖ sự thêm, bổ —, sự dư, sự chan chứa, chồng chặp. ‖ sự cùng, câu kết; cumulus arborum, lùm cây; — terræ pro limitibus, mô mốc; — terræ in scopo erectus, mô súng; intùs vel in cumulum colligere, tém vào.

Cunabula, orum. *n. pl.* dấn, nôi, khăn vấn con nít. ‖ sự bé mọn; a cunabulis, từ mới sinh; versare infantem in cunabulis, ru con, đưa con.

Cunæ, arum. *f. pl.* V. Cunabula.

Cunalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về dấn, — nôi, — con bé.

Cunctabundus, a, um. chậm, — chạp, — chơn, lấng chấng, chàng ràng, hay lần lữa, lần cần, lẩn thẩn, ngập nghừng, dần dà, rày mai.

Cunctatio, onis. *f.* sự dần dà, chậm chạp, lần cần, lần lữa.

Cunctator, oris. *m.* V. Cunctabundus.

† **Cuncto**, as, are. et

Cunctor, aris, atus sum, ari. *dep.* lần lữa, rày mai, làm dần dà, — chậm chạp, ngập nhừng, giãn việc ra.

Cunctus, a, um. hết, — cả, trót, nguyên trót; cunctus orbis, cả và thiên hạ.

Cuneatìm. *adv.* cách như chêm, — nêm. ‖ cách như đạo binh đóng.

Cuneatus, a, um. có hình như chêm, — như nêm.

Cuneo, as, avi, atum, are. đóng nêm, chêm, lấy chêm mà chẻ, làm như hình nêm, chẻ, — ra, phân ra, chia ra.

Cuneolus, i. *m.* chêm, nêm nhỏ, chốt.

Cuneus, i. *m.* chêm, nêm. ‖ đinh lớn. ‖ chốt lớn. ‖ đạo binh, cơ quân. ‖ góc.

Cunicularius, ii. *m.* kẻ làm cống, kẻ đào dưới đất, dọn đàng, làm ngóc.

Cuniculatìm. *adv.* như hình cống, — ống nhỏ, — lỗ nhỏ, cách xoi.

Cuniculosus, a, um. có nhiều con thỏ. ‖ có nhiều cống, — lỗ nhiều ngóc.

Cuniculum, i. *n.* ngóc, cống.

Cuniculus, i. *m.* con thỏ. △ thố. ‖ mương, cống, ngóc; cuniculos agere, đào ngóc.

Cunila, æ. *f.* thảo kia.

Cunilago, inis. *f.* thảo kia.

Cunina, æ. *f.* bụt nữ hay bàu con nít.

Cunio, onis. *m.* đứa hát bội rao tán tuồng.

Cunio, is, ire. vấy vá aó quần như con nít trong nôi.

Cunquè, thay vì utcumquè, dầu cách nào, — thể nào.

Cupa, æ. *f.* chén, — uống, chậu. ‖ thùng.

Cupedia, æ. *f.* et

Cupedia, orum. *n. pl.* et

Cupediæ, arum. *f.* bánh, các thứ bánh hay là các đồ ngon ngọt, mứt.

† **Cupediarius**, ii. *m.* et

Cupedinarius, ii. *m.* kẻ làm bánh làm mứt.

Cupedo, inis. V. Cupido.

Cupidè, iùs, issimè. *adv.* cách ái mộ, — ái dục, mơ ước, ý muốn lắm.

Cupiditas, atis. *f.* lòng dục, ý muốn, sự ái mộ, ái dục, sự ước ao, mơ ước, sự tham lam; cupiditas cibi, sự tham ăn; — honoris, sự ham hố quờn chức.

Cupido, inis. *m.* bụt thuộc về sự yêu mến.

Cupido, inis. *f.* V. Cupiditas. ‖ sự tọc mạch, muốn xem, — nghe.

Cupidus, a, um. kẻ ái mộ, — dục, muốn lắm, tham lam, gian tham, ước ao, mơ ước, mê.

Cupienter, iùs, issimè. *adv.* cách ái mộ, — dục, — muốn lắm, — mơ ước.

Cupio, is, ivi, itum, ere. mơ, — ước, ước ao, muốn, ái mộ, — dục, tham lam, ngóng trông; **cupere aliquid alicui**, chúc sự lành cho người; **nihil cupientium nudus castra peto, et transfuga divitum partes linquere gestio**, chi bằng cẩn trước aó tơi danh cương lợi tỏa mặc đời đua tranh.

Cupitor, oris. *m.* kẻ ái mộ, — dục, muốn lắm, tham lam, mơ ước, ham hố.

Cupressetum, i. *n.* chốn trồng cây dương.

Cupressifer, a, um. hay sinh cây dương, có cây dương.

Cupressinus, a, um. đã làm bằng cây dương.

Cupressus, i. *f.* vel ûs. *f.* cây dương, cây tùng bá. △ bá thọ.

Cupreus, a, um. et

Cuprinus, a, um. bằng thau bằng đồng.

Cuprum, i. *n.* thau.

Cur. *adv.* vì lẽ nào? vì làm sao? vì cớ nào?

Cura, æ. *f.* sự lo, — lắng, ý, — tứ, — chỉ. ‖ sự khó, — nhọc, lao lực, công lao, sự cực, rầu rĩ, rối rắm. ‖ gánh, việc bổn phận. ‖ sự giữ gìn, coi sóc; **curam agere**, phương mang; — **habere**, coi sóc, tai bồi, chăn móc, quyến, quyến cố; **diligenter curam agere**, săn sóc; **cura rei domesticæ**, tảo tần; **omnium curam habere**, tổng suất; **cui dominus curæ est**, kẻ hay lo việc quan thầy cẩn thận.

Curantia, æ. *f.* V. Curatio.

Curatè, iùs, issimè. *adv.* cẩn thận, cặn kẽ, kỉ cang.

Curatio, onis. *f.* sự chữa, — bịnh, — cứu, — lấy, — đã. ‖ sự lo, — lắng, việc bổn phận, quờn chức, cai, giữ, trị, áp việc.

Curator, oris. *m.* kẻ lo, — lắng, giữ, — gìn, — việc, áp việc, mối việc; **curator pagi vel legionis**, đầu xâu, ông xâu.

Curatura, æ. *f.* sự lo việc, mối việc, sự áp việc.

Curculio, onis. *m.* sâu keo. ‖ cuống họng.

Curculiunculus, i. *m.* sâu keo nhỏ.

Curcuma, atis. *n.* ngải vàng. △ cương huỳnh; **curcuma rotunda**, nghệ. △ vứt kim.

Curia, æ. *f.* kinh đô, — kì, — sứ, đế kinh, kinh thành, cung điện, triều, đền, — đài, — rồng, — vàng, đình. ‖ công đồng. ‖ đền thờ, nhà thờ. ‖ một phần trong ba mươi phần ông Romulo đã chia ra thành Roma.

Curialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một phần thành Roma.

Curialis, is. *m.* quan cai một phần hay là một ấp trong thành Roma.

Curiatìm. *adv.* cách như một ấp một đội.

Curiatus, a, um. thuộc về ấp, — phần trong thành Roma.

Curio, onis. *m.* thầy cả trong một ấp một làng. ‖ kẻ rao. ‖ quan sứ hay tấu việc. ‖ đứa hát bội rao tấn tuồng; **agnus curio**, con chiên gầy guộc.

Curiosè. *adv.* cách tọc mạch, cẩn thận, cặn kẽ, kỉ cang; **curiosiùs colloquiis alienis immiscere se**, giỡ miệng; — **aliquò se intromittere**, giỡ vào. ‖ cách yểu điệu qúa, lịch sự qúa. ‖ cách khôn khéo.

Curiositas, atis. *f.* sự tọc mạch, sự muốn nghe, muốn biết, — học.

Curiosulus, a, um. có ý tọc mạch một ít.

Curiosus, a, um. tọc mạch, lo lắng, cẩn thận, cặn kẽ, cần mẫn. ‖ hay lo qúa, hay bức tức qúa, lo dư. ‖ gầy guộc, đói khát lắm.

Curiosus, i. *m.* quân do, kẻ hay xét, hay thưa thốt, — cáo, hay mách miệng, mách bảo. ‖ ông cai quản trạm.

Curo, as, avi, atum, are. giữ, giữ gìn, xem sóc, chăn móc, quyến, — cố, tai bồi, phương mang, săn sóc, lo lắng, lo phòng hậu, chữa, quản, — trị, cai quản. ‖ tập cho thuần, — cho quen; **sedulò curare**, săn sóc; **curare morbum**, chữa bịnh, điều trị; — **valetudinem suam**, độ thân, — mình; — **corpus**, — **cutem**, — **ætatem suam**, độ mình; — **mandatum**, vưng lịnh.

Curriculò. *adv.* cách chạy, — mau, mau mắn, tức thì, cách bức tức, — vội vàng.

Curriculum, i. *n.* trường đua. ‖ xe. ‖ chốn đi dạo đi chạy.

Curro, is, cucurri, cursum, rere. chạy; **currere uno impetu**, thẳng biêu; — **celeriter**, chạy bon bon; — **equitando**, chạy ngựa; — **citissimè**, quén vó; — **multos simul**, chạy rần rần; — **equo velociter**, ruổi; **plures currere per varias vias**, chạy táo tác; **currere**, tẩu, bôn tẩu; — **uno impetu**, chạy te; — **magno impetu**, chạy hộc tốc; — **rectà**, chạy xuôi; — **cursum vel stadium**, chạy trong trường đua; — **subsidio alicujus, vel alicui**, chạy đến giúp người.

Curruca, æ. *f.* loài chim sẻ sẻ.

Currus, ûs. *m.* xe, — cộ, — loan, giá, xa, xe giá, cỗ xe. ‖ ngựa kéo xe. ‖ △ bài phường; **currûs rota**,

bánh xe; — axis, chốt xe; temo currûs, điếu xe; vehi curru, thừa xa; priore curru subverso, posterior sibi caveat, tiền xa kí phúc, hậu xa giái chi; currus bovem trahit, làm ngược.

Cursìm. *adv.* cách chạy, — mau, — mắn, — vội vàng, bức tức, tốc tốc; cursìm investigare, ruổi tìm; — aliquid dicere, lược bày.

Cursito, as, avi, atum, are. đi đi lại lại, ruổi qua, đi xung xăng.

Curso, as, avi, atum, are. chạy, ruổi, giong ruổi; cursare et illùc, đi xung xăng; — vias, chạy các đàng các ngả.

Cursor, oris. *m.* kẻ chạy, quân dịch kị, mã đội; cursores, lính đi trước binh.

Cursorius, a, um. hay chạy, chạy đăng, hay đi mau lắm.

Cursura, æ. *f.* et

Cursus, ûs. *m.* sự chạy, trường chạy, — đua, đi một phiên, một vòng, sự đi đàng. ‖ đàng sá; cursu insequi, ruổi theo; — pervenire, ruổi tới; cursus cœli, thiên đạo; aquæ cursus, dòng xanh, dòng quiên.

Curto, as, avi, atum, are. làm cụt, — vắn, — nhỏ, bớt, xớ bớt, cắt; curtare caudam, làm cụt đuôi.

Curtus, a, um. vắn, cụt, vắn vỏi, đã cắt, đã bớt. ‖ đã phá, vỡ, xán.

Curulis, *m.f.* le. *n.* is. thuộc về xe, — xa, — xe gía; curulis sella, ghế ngà.

Curvamen, inis. *n.* sự cong.

Curvatio, onis. *f.* sự làm cong.

Curvatura, æ. *f.* sự cong. ‖ nhịp cầu, hình vòng, bán nguyệt, vòng nguyệt.

Curvitas, atis. V. Curvamen.

Curvo, as, avi, atum, are. làm cong, uốn hình cong, làm nhịp cầu, làm bán nguyệt; curvare arcum, giương cung; — caput, gục đầu; dorsum curvatum, lưng còm; curvare dorsum, khom lưng; curvare se, phủ; curvari onere, quằn quại, sụn lưng.

Curvus, a, um. khum khum, cong.

Cusor, oris. *m.* kẻ đúc tiền, đúc bạc. ‖ thợ rèn.

Cuspidatìm. *adv.* có mũi, — nhọn, hình nhọn.

Cuspidatus, a, um. nhọn, có mũi nhọn, sắc.

Cuspido, as, avi, atum, are. mài cho sắc, làm mũi nhọn, làm cho ra nhọn.

Cuspis, idis. *f.* mũi, — nhọn, các thứ khí giái có mũi nhọn. ‖ nòng quay, que. ‖ ống thong, — đồng.

Custodia, æ. *f.* et

Custodiæ, arum. *f. pl.* sự giữ, — gìn, canh, — giờ, canh giữ, quân canh, sự tuần, — do, quân tuần. ‖ tù, — rạc. ‖ kẻ phải tù, ở trong tù.

Custodio, is, ivi, itum, ire. giữ, — gìn, canh giữ, tuần, — do, chăn giữ, giữ giàng, — lấy, thủ, trấn giữ; custodire se, giữ mình; — aliquid non posse, giữ chẳng rữa. ‖ do, xét, xem xét.

Custoditè, iùs, issimè. *adv.* cách cẩn thận, — khôn khéo, cặn kẽ.

Custoditio, onis. *f.* sự giữ, — gìn, để dành.

Custos, odis. *m.* kẻ giữ, — gìn, canh, — giữ, thủ, tuần. ‖ quan trấn; custos civitatis, quan thủ thành; — castrorum, thủ trại; custodes regis, kẻ hộ vệ.

Cuticula, æ. *f.* da nhỏ, da mỏng.

Cuticularis, *m.f.* re. *n.* is. thuộc về da.

Cutis, is. *f.* da, vỏ; cutem lacerari, trầy da; cutis parùm contusa, sứt da; cutis terræ, mặt đất; ego te intùs et in cute novi, tôi biết mầy rõ lắm.

CY

* Cyaneus, a, um. xanh da trời.

* Cyanus, i. *m.* hoa xanh da trời. ‖ △ kim tinh thạch.

* Cyathisso, as, avi, atum, are. cho uống, rót chén, đổ trong chén.

* Cyathus, i. *m.* chén, — uống. ‖ mười đồng cân. ‖ đồ lường kia đặng bốn muổng.

Cybele, es. *f.* tên bụt nữ là mẹ các bụt khác.

Cyclades, um. *f. pl.* N. IN.

* Cyclas, adis. *f.* áo dài người nữ.

Cyclus, i. *m.* vòng, — năm, giáp năm; cyclus solaris, vòng mặt trời; — lunæ, vòng mặt trăng; ordo annorum cycli, tuế thứ; cyclus sexaginta annorum, lục thập giáp tí; ab anno 1836, sic conficitur pro 12 annis; 1836, bính thân.

1837, đinh dậu.
1838, mồ tuất.
1839, kỉ hợi.
1840, canh tí.
1841, tân sửu.
1842, nhâm dần.
1843, qúi mẹo.
1844, giáp thìn.
1845, ất tị.
1846, bính ngọ.
1847, đinh mùi; duodecim litteræ cycli duodenarii uniuntur uni ex aliis decem litteris quæ sunt quasi matres; ut autem ultima littera cycli duodenarii concurrat cum ultimâ ex litteris matribus, sivè cum ultimâ cycli denarii, idem cyclus quinquies repeti debet, tùnc habetur revolutio sexaginta annorum.

Hæ sunt decem litteræ matres, giáp, ất, bính, đinh, mồ, kỉ, canh, tân, nhâm, qúi.

Duodecim verò litteræ cycli duodenarii hæ sunt, tí, sửu, dần,

mẹo, thìn, tị, ngọ, mùi, thân, dậu, tuất, hợi.
* Cyclicus, a, um. thuộc về vòng, — vòng giáp, tròn.
Cyclopes, um. *m. pl.* giành giàng bày đặt kia có một con mắt giữa trán.
Cyclopeus, a, um. thuộc về giành giàng kia.
Cyclops, opis. *m.* V. Cyclopes.
Cycnus, i. *m.* chim bạch kia. △ thiên nga. ‖ tinh tú kia.
Cydon, onis. *f.* N. U.
* Cydonites, æ. *m.* thứ mứt, thứ rượu bởi mộc qua.
Cydonius, a, um. thuộc về thành Cydon. ‖ thuộc về mộc qua; cydonium malum, mộc qua.
Cygnus, i. *m.* V. Cycnus.
Cylindraceus, a, um. có hình tròn như trục.
Cylindrus, i. *m.* cái trục, cái tròn. ‖ thứ ngọc kia.
Cyllenius, ii. *m.* tên bụt kia.
Cyma, æ. *f.* vel atis. *n.* cải rổ con. ‖ đọt cây, cây xổ rễ ngoài. ‖ sóng dợn. ‖ giống, — má. ‖ vượng hình. ‖ bình ấm.
* Cymatium, ii. *n.* đồ xuyên hoa trên cột.
* Cymba, æ. *f.* thuyền, — bá, ghe, — bầu, — giàn; species cymbæ magnæ, ghe đại trường đà; cymbam solvere, lui thuyền; species cymbæ cujus carina fit ex unâ arbore, ghe lườn; cymba arundinea, sõng nan, ghe nan; tabula in prorâ et puppi cymbarum superaddita, véo ghe.
* Cymbalum, i. *n.* chiêng, cái cồng, mã la, chuông, lạc.
* Cymbium, ii. *n.* chén uống có hình thuyền.
Cymbula, æ. *f.* ghe nhỏ, xuồng, ghe lườn.
Cynanche, es. *f.* bịnh nghẹt cổ, — họng.

Cynegesia, æ. *f.* sự săn bắn loài vật.
Cynici, orum. *m. pl.* quân tử nhơ nhớp kia.
Cynicus, a, um. thuộc về Cynici. ‖ thuộc về con chó.
* Cynocephalis, idis. *f.* et
Cynocephalus, i. *m.* loài con khỉ có đầu như con chó. ‖ bụt kia.
Cynomia, æ. *f.* con mòng. ‖ hột rau mương. △ thanh lương tử.
Cynorrhodon, i. *n.* et
Cynosbatos, i. *f.* △ kim anh tử.
Cynosura, æ. *f.* bắc đẩu tiểu. △ khôi tinh. ‖ phương bắc.
Cynthia, æ. *f.* N. ID. tên người nữ.
Cynthius, i. *m.* tên bụt kia.
Cynthus, i. *m.* N. M. tên người.
Cyparissus, i. *f.* bá, cây —, tùng bá, cây dương.
Cyperus, i. *f.* cỏ cú. △ hương phụ.
Cyprus, i. *f.* △ xú lý thọ. ‖ thuốc hoa thơm.
Cyprus, i. *f.* N. IN.
Cyrenæus, a, um. V. Cyrenaicus.
Cyrenaica, æ. *f.* miền đất kia.
Cyrenaicus, a, um. thuộc về Cyrenaica.
Cyrenenses, ium. *m. pl.* kẻ ở miền đất Cyrenaica.
Cythera, orum. *n. pl.* N. IN.
Cytherea, æ. *f.* et
Cythereus, a, um. thuộc về cù lao hay là bụt nữ dâm dục ở trong chốn Cythera.
Cytheron, onis. *m.* N. M.
Cytisum, i. *n.* et
Cytisus, i. *m.* đậu sáng.

DA

Da, thay vì dic. *imp.* hãy nói.
Dabir. *ind.* tên xứ kia.
Dacia, æ. *f.* tên miền đất.
Dactylicus, a, um. thuộc về phép văn thi dactylus, hay là thuộc về trái chà là.
Dactyliotheca, æ. *f.* hòm gương.

Dactylus, i. *m.* trái chà là. ‖ ốc kia. ‖ phép văn thi như rĕgiă.
Dacus, a, um. thuộc về miền Dacia.
Dædalus, a, um. thuộc về sự tài năng. ‖ khéo, khôn —, tài công, kẻ có tài trí, — tài nghề, — tài ngõ. ‖ sự khôn khéo, sự tài nghề.
* Dæmon, onis. *m.* thần, — dữ, ma, — quỉ, ranh, quỉ, — thần. ‖ trí, — khôn. ‖ có phước, tốt phước; dæmon aereus, tinh quái, mị; dæmonem abigere, khử ma, trừ ma.
Dæmoniacus, a, um. kẻ phải quỉ ám.
Dæmonicus, a, um. thuộc về ma quỉ.
Dæmonium, ii. *n.* V. Dæmon.
Dagon, onis. *m.* bụt kia.
Dalmata, æ. *m.* người xứ Dalmatia.
Dalmatia, æ. *f.* miền đất kia.
Dalmatica, æ. *f.* áo lễ kia. ‖ áo có lông.
Dalmaticus, a, um. thuộc về dalmatia.
Dama, æ. *m.* loài con nai như con cà tong.
Damascenus, a, um. thuộc về thành Damas. sericum damascenum, gấm đại đóa. ‖ N. H.
Damascus, i. *f.* N. U.
Damianus, i. *m.* N. H.
Damnas, atis. *m.* kẻ chịu đoán xét, — phạt, bị việc.
Damnatio, onis. *f.* án, sự chịu đoán phạt, sự bị việc.
Damnatorius, a, um. thuộc về sự đoán, — phạt, — án.
Damno, as, avi, atum, are. lên án, đoán, — phạt, quở, — phạt, trách. ‖ ép, đòi, buộc; capite damnare, để trảm; capite injustè damnari, chết oan.
Damnosè, iùs, issimè. *adv.* cách hại, — thiệt hại.
Damnosus, a, um. hay hại, — làm hại, — thiệt hại, hay làm nát hại.

Damnum, i. *n.* sự thiệt, — hại, tai hại; damnum pati, chịu hại; — afferre, nát hại; — inferre, nhiều hại, tàn, — hại; — sibi afferre, thiệt thân, — mình.

Damula, æ. *f.* loài con cà tong nhỏ.

Danai, orum. *m. pl.* dân Grêcô.

Dani, orum. *m. pl.* N. H.

Dania, æ. *f.* N. R.

Danista, æ. *f.* et

Danistes, æ. *m.* kẻ cho vay ăn lời.

Danubius, ii. *m.* N. F.

Danus, a, um. thuộc về Dania.

Dapalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Dapaticus, a, um. trọng, — vọng, đại, cao, — trọng, — sang.

Dapaticè. *adv.* cách cao, — trọng.

Dapes, um. *f. pl.* của ăn, đồ mĩ vị, của ngon ngọt, hảo vị, yến, mùi ngon, sự thiết đãy, — yến, tiệc, yến —, yến diên; dapes exquisitæ, vị cao lương, hảo vị.

Dapino, as, avi, atum, are. yến ẩm, ăn yến, làm yến, dọn yến tiệc.

Daps, apis. *f.* V. Dapes.

† **Dapsilè**. *adv.* cách cao trọng, — trọng thể, — cao sang, — sung túc, — mãn.

Dapsilis, *m. f.* le. *n.* is. trọng, — vọng, cao trọng, — sang, sung túc, — mãn, trọng thể.

Dapsiliter. *adv.* V. Dapsilè.

Dapticus, a, um. V. Dapsilis.

Dardanarius, ii. *m.* hàng xáo, kẻ tích lúa mà bán đến khi nó mắt.

Dardani, et ii, orum. *m. pl.* N. H.

Dardania, æ. *f.* N. P.

Dardanium, ii. *n.* N. U. ‖ vòng đeo tay.

Dardanius, a, um. thuộc về thành Dardania. ‖ kẻ tích của cho đặng đến mùa mắt mà bán.

* **Dasypus**, odis. *m.* loài con thỏ.

Datarius, a, um. sự nên cho, sự phải cho.

Datatim. *adv.* cách cho cùng nhau, — trao cho.

Datio, onis. *f.* sự cho, ban.

Dativus, a, um. sự nên cho; dativus casus, casu dativô là casu hay là bậc thứ ba trong declinatione.

Dato, as, avi, atum, are. năng trao, — trao cho, — tay.

Dator, oris. *m.* kẻ cho, kẻ có lòng rộng rãi.

Datum, i. *n.* ơn, của lễ, của cho; dati et accepti ratio, sổ tồn sổ thâu. ‖ con cờ đã phải dời trong bàn cờ. ‖ trái chà là.

Datus, ûs. V. Datum.

Dauchus, i. *m.* kẻ cầm đuốc, — đèn cháy mà đi trước người.

Daucus, i. *m.* △ xà sàng tử.

Daulias, adis. *f.* tên bụt kia.

Dauni, orum. *m. pl.* N. H.

Daunia, æ. *f.* miền đất kia.

Daunius, a, um. thuộc về miền Daunia.

Daunus, i. *m.* N. H. ‖ khe suối kia.

David, idis. *m.* N. H.

Davidicus, a, um. thuộc về vua Davít.

Davus, avi. *m.* dại, — dột, ngu muội, thật thà. ‖ gian tà.

DE

De, *præpos.* cai *abl.* khi, vì, bởi, cho, sau, trong, giữa, bằng, đương khi, trên; de genu pugnare, qùi gối mà đánh giặc; de cœlo. giữa trời; de industriâ, có ý; de improviso, bất ý, bất kì; de meâ re, vì việc tôi; de te quidem satis scio, bằng về việc mầy tôi biết đủ; de die, ban ngày; de aliquo exemplum capere, soi gương người mà bắt chước.

Dea, æ. *f.* bụt nữ. ‖ N. U. ‖ N. F.

Deacino, as, avi, atum, are. cất lấy hột trái nho.

* **Deactio**, onis. *f.* sự rồi, cùng.

Dealbator, oris. *m.* kẻ tô, thợ tô vôi.

Dealbo, as, avi, atum, are. tô, — vôi; dealbare duos parietes de eadem fideliâ, một cơm hai việc. △ nhứt cử lưỡng tiện; dealbare lavando, phiếu; — pannos, phiếu giẻ.

Deambulatum, i. *n.* nơi đi dạo, chốn mà đi dạo chơi.

Deambulatio, onis. *f.* sự đi dạo.

Deambulatorium, ii. *n.* chốn để mà đi dạo, câu lơn, hai hàng cây mà đi dạo.

Deambulatorius, a, um. nên dời, dời chỗ đặng.

Deambulo, as, avi, atum, are. dạo, đi —, dạo chơi; deambulatum ire, đi dạo chơi.

Deamo, as, avi, atum, are. yêu mến, ái mộ lắm, yêu chuộng qúa.

Deana, æ. *f.* tên bụt nữ kia.

Deargentasso, is, ere. vọt nặn bạc.

Deargentatus, a, um. et

Deargenteus, a, um. mạ bạc.

Dearmo, as, avi, atum, are. cất lấy khí giái.

Deartuo, as, avi, atum, are. xát, bằm, cắt xé tứ chi; deartuare opes, hao phí của cải mình.

Deascio, as, avi, atum, are. bào cho bằng, bào. ‖ lường gạt, phỉnh phờ, — dỗ.

Deaurator, oris. *m.* thợ mạ vàng.

Deauro, as, are. mạ vàng, xuy vàng, thếp vàng.

Debacchor, aris, atus sum, ari. *dep.* giận dữ, tức giận, nổi —, thạnh nộ, bẩy gan; Debacchari in aliquem, thạnh nộ người nào.

Debatuo, is, ere. đánh, — đòn, đập đánh.

Debellator, oris. *m.* kẻ thắng trận.

Debellatrix, icis. *f.* người nữ đặng thắng trận.

Debello, as, avi, atum, are. thắng trận, chiến thắng, làm cho hết giặc; debellare superbos, bắt kẻ kiêu ngạo chịu phép.

Debeo, es, ui, itum, ere. mắc nợ,

phải, phải nợ, phải ngãi, có ngãi, mắc ngãi; debere animam, mắc nợ qúa trả chẳng nổi; — non posse, trả nợ; — ludibrium ventis, liều mình chịu các cơn sóng gió.

Debibo, is, ere. uống bởi, — hết.

Debilis, *m. f.* le. *n.* is. yếu, — đuối, non yếu, liễu yếu, đào thơ, yếu sức, — liệt, — ớt, thơ yếu, liệt nhược, — yếu, — lào, non lòng. ‖ qùe tay, — chơn. ‖ bất cụ. ‖ ươn, — ế; valdè debilis, vướng vớt.

Debilitas, atis. *f.* sự yếu, — đuối, suy, — nhược, — yếu, yếu liệt, — sức; debilitas animi, non lòng.

Debilitatio, onis. *f.* sự hư, hư hết trong xác, sự yếu sức trong tứ chi, thân thể có tật, sự mòn, — mỏi, mỏn cách.

Debiliter. *adv.* cách yếu, — đuối, mỏn cách.

Debilito, as, avi, atum, are. làm mòn, làm mỏn cách, — mòn mỏi, — cho ra liệt lào, — yếu sức, — cho suy, — suy nhược; debilitari animo, sờn lòng.

Debitio, onis. *f.* nợ, sự mắc nợ.

Debitor, oris. *m.* et

Debitrix, icis. *f.* kẻ mắc nợ, — có nợ.

Debitum, i. *n.* nợ, trái; debitum dimittere, tha nợ; — solvere, trả nợ; — habere, mắc nợ; — exigere, đòi nợ; debita conjugum, filiorum, parentum, &c. doan nợ; — contrahere, đóng nợ; debitum vetus, tiền trái; — persolvere, hoàn trái; — contrahere, thọ trái; — naturæ reddere, chết, sinh thì.

Deblatero, as, avi, atum, are. đãi miệng ra, nói khùng ngộ, nói như phát tấu, nói già hàm, khua môi.

Debora, æ. *f.* tên người nữ.

Debuccellatus, a, um. đã dùng một miếng mà làm.

Debuccino, as, are. rao, cao —, rao truyền.

* Decachinno, as, are. chê cười, đàm tiếu, nhạo cười.

Decachordum, i. *n.* đờn kìm có mười dây.

Decacuminatio, onis. *f.* sự phát chót cây.

Decacumino, as, avi, atum, are. phát chót cây.

Decalogus, i. *m.* mười sự răn, — giái, — điều răn.

Decalvo, as, are. làm cho sói đầu, — trán, — đầu trọc.

Decanatus, ûs. *m.* hội mười người. ‖ kẻ lớn tuổi hơn trong hội.

Decantatio, onis. *f.* sự hay nói, sự sắc miệng.

Decanto, as, avi, atum, are. thôi hát. ‖ hát, ca hát. ‖ khen, ngợi —, cao rao. ‖ nói đi nói lại, lặp. ‖ ếm chú.

Decanummus, i. *m.* một đồng tiền nhỏ.

Decanus, i. *m.* kẻ cai mười người. ‖ kẻ tuổi tác hơn trong một họ.

Decapolis, is. *f.* miền kia đặng mười thành.

Decapolitanus, a, um. et

Decapolites, æ. *f.* thuộc về Decapolis.

Decapulo, as, avi, atum, are. rót, đổ trên, — lại, lọc, dổ cách nhẹ nhẹ.

Decarno, as, are. lóc, xẻo thịt, cắt thịt.

* Decas, adis. *f.* một chục, tuần mười ngày. ‖ nơi trong tù rạc để thắt cổ người ta; una decas cycli sinici, con giáp; decas prima mensis, thượng tuần; — secunda, trung tuần; — tertia, hạ tuần.

Decastylus, i. *m.* có mười cột.

Decolesco, is, scere. mọc, — lên, — chồi.

Decedo, is, cessi, cessum, dere. *n.* ra, — khỏi, lui, — ra, lìa ra, bỏ, từ bỏ, về, đi về; decedere magistratu, từ quờn chức quan; — de vel ex provinciâ, bỏ trấn nhậm; — alicui de viâ, tránh đàng vì lòng kính người; — de viâ, lạc đàng; — fide, thất tín; — ab officio, — de officio, phạm bổn phận mình; ille decessit, nó đã chết. ‖ bớt, thất. ‖ trốn, — tránh, — lánh. ‖ chịu, nhường. ‖ chết; decedere nemini, chẳng chịu phép ai; decedunt vires, sức mỏi; decedens dies, xế chiều.

Decem. *ind.* mười, thập; decem dies, một tuần; — millia, vạn, một muôn.

December, bris. *m.* tháng chạp, — decembrê.

Decembris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tháng decembrê.

Decemjugis, *m. f.* ge. *n.* is. có mười con ngựa kéo.

† Decemmestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về hay là có mười tháng.

Decemmodius, a, um. có mười lượng.

Decempeda, æ. *f.* sào mười thước.

Decempedator, oris. *m.* kẻ đo đất.

Decemplex, icis. *omn. gen.* hơn bằng mười.

Decemplicatus, a, um. lặp lại mười lần.

Decemprimi, orum. *m. pl.* mười ông cai nhứt.

Decemremis, *m. f.* me. *n.* is. có mười chèo.

Decemscalmus, a, um. có mười cọc chèo.

Decemvir, iri. *m.* một quan trong mười quan trấn nhậm.

Decemviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mười quan cai.

Decemviratus, ûs. *m.* quờn chức mười quan trấn nhậm.

Decemviri, orum. *m. pl.* mười quan trấn nhậm.

Decennalis, *m. f.* le. *n.* is. et
Decennis, *m. f.* ne. *n.* is. thuộc về mười năm, bằng mười năm.
Decennium, ii. *n.* mười năm, thì mười năm.
Decens, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. sự phải, tốt, đẹp, đẹp mặt, tề chỉnh, xứng, — hạp.
Decenter, tiùs, issimè. *adv.* cách phải, — tốt, lịch sự.
Decentia, æ. *f.* sự phải, — phép, lịch sự, đẹp mặt, tề chỉnh.
Deceo. V. Decet.
Deceptio, onis. *f.* sự gạt, phỉnh phờ.
Deceptor, oris. *m.* kẻ gạt, kẻ phỉnh phờ, dối trá.
Deceptorius, a, um. dối trá, sự hay gạt, — phỉnh phờ.
Deceptrix, icis. *f.* người nữ hay phỉnh phờ, hay gạt.
Deceptus, us. *m.* sự lầm.
Decermina, um. *n. pl.* nhành dư.
Decerno, is, crevi, cretum, nere. đóan, — xét, quyết, răn dạy, ra lịnh, truyện lịnh, xuống lịnh. ‖ phân phú, phú cho. ‖ xử, giải, quyết lòng. ‖ đánh, — giặc, cãi lẽ. ‖ trả, cho, kì, hạn đòi, kì ngày; decernere gratulationem, truyền cám ơn; — acie, ra trận; decretum est pati, tôi đã sẵn lòng chịu khó.
Decerpo, is, psi, ptum, pere. hái, lặt, lượm, nhổ. ‖ cất, bớt, lấy, kéo. ‖ đặng, đặng nhờ; unguibus decerpere, ngắt.
Decertatio, onis. *f.* sự đánh, — giặc, sự cãi, — lẫy, sự bất hòa, sự đấu tranh.
Decertatorius, a, um. thuộc về sự cãi, — lẫy, — đấu tranh.
Decerto, as, avi, atum, are. đấu tranh, đánh, đấu địch, — chiến. ‖ cãi, — lẫy, — nhau; decertare prælio, giáp trận.
Decerticatus, a, um. đã chịu chém — đầu.

Decessio, onis. *f.* sự đi, trẩy, — đi, lui, — ra, về. ‖ thôi chức, sự bớt, hao. ‖ sự bịnh ngặt hơn.
Decessor, oris. *m.* kẻ đã thôi việc, đã hết thì làm quan, kẻ nhường việc cho người khác.
Decessus, ûs. *m.* sự trẩy đi.
Decet, decuit, decere. *impers.* phải, át —, khá, ốt phải, xứng, phải lẽ, xứng hạp, nên; decet neutiquàm oratorem irasci, thầy giảng giận thì chẳng khá bao giờ.
Decido, is, cidi, dere. *n.* ngã, sa ngã, díu xuống, té, lún, — xuống; decidere ex equo, té ngựa; — ex alto, sa xuống, rơi xuống; — e manu, sẩy, sút tay; — à spe, mất lòng trông cậy; — in foveam, sa hầm.
Decido, is, cidi, cisum, cidere. cắt, bớt. ‖ đánh, — đòn. ‖ xử, giao cùng, ở hòa. ‖ đánh giá, đánh thuế. ‖ tỏ ra; decidere negotium, vel de negotio, xử việc; — cum aliquo, giao cùng; — damnum, đánh giá thường lại.
Deciduus, a, um. xếu, — xáo, — mếu, hòng ngã, — hư. ‖ đã cắt, đã đốn.
Deciès. *adv.* mười lần; deciès centena, một ngàn.
Decima, æ. *f.* trong mười phần một.
Decimani, orum. *m. pl.* kẻ thâu trong mười phần một.
Decimatio, onis. *f.* sự thâu một trong mười phần.
Decimo, as, avi, atum, are. trong mười phần lấy một. ‖ dâng một phần trong mười làm của lễ; decimare legionem, trong một cơ quân phạt một người trong mười.
Decimodia, æ. *f.* ghè đặng mười lường.
Decimò. *adv.* thứ mười, lần thứ mười.
Decimùm. *adv.* lần thứ mười.
Decimus, a, um. thứ mười, thập.

Decineratus, a, um. đã hóa ra tro.
Decinerasco, is, scere. hóa nên tro.
Decipio, is, cepi, ceptum, cipere. gạt, — gẫm, lường gạt, phỉnh, — phờ, — dỗ, dối trá, hoạc, huyễn hoạc, man muội; decipi, mắc miếng, — mớp, phải miếng. ‖ ngụy trá, tráo đấu; decipere diem, chơi cả ngày; — aliquem, dối trá người.
Decipula, æ. *f.* et
Decipulum, i. *n.* bẫy, máy, lỗ hầm, dò lưới, lưới săn; decipulum instruere, triêng, đánh, gài bẫy.
Decircino, as, are. làm vòng, lấy cái khuynh làm vòng.
Decisio, onis. *f.* sự cắt. ‖ sự giải, xử, giao cùng, lập hòa.
Declamatio, onis. *f.* sự tung hô, sự ra tuồng, bài giảng, — thơ cao trọng.
Declamatiuncula, æ. *f.* bài giảng vắn vỏi, bài tung hô vắn lắm.
Declamatorius, a, um. thuộc về sự ra tuồng, — tung hô.
Declamito, as, avi, atum, are. *n.* năng tung hô, năng giảng như ra tuồng; declamitare de aliquo, nói gièm về người nào.
Declamo, as, avi, atum, are. tung hô, ra tuồng, giảng, bàn luận; declamare alicui, ra tuồng, giảng trước mặt ai; — de vel in, nói gièm.
Declaratio, onis. *f.* sự tỏ ra, chứng, — cớ, sự xưng, — ra, sự trình.
† **Declarativus**, a, um. sự gì hay tỏ ra; declarativum rei, sự gì chỉ sự tốt hay là sự xấu trong của hay là trong việc gì.
Declarator, oris. *m.* kẻ tỏ ra, kẻ rao, — truyền, cao rao. ‖ kẻ thiếu sự sáng.
Declaro, as, avi, atum, are. tỏ, — ra, xưng, — ra, — lời, — bày. ‖ tỏ cáo. ‖ cắt nghĩa, giải, tỏ bày minh bạch, phân lại minh bạch.

|| chỉ, bày tỏ tường, chỉ ý, tỏ ý; declarare aliquid, tỏ sự gì; — peccata, xưng tội.

† **Declavo, as, are.** bỏ, bớt, phát cây.

Declinabilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về declinatione, — sự lánh, nên trốn lánh.

Declinatio, onis. *f.* et

Declinatus, ûs. *m.* sự trở mình cho khỏi, trở mình mà lánh, sự tránh, né. || sự trốn, — lánh, đàng dốc. || sự xiêu, chìu vế. || declinationes mundi, thủy thổ hay là địa phương thế giái.

Declinis, *m. f.* ne. *n.* is. có dốc.

Declino, as, avi, atum, are. xếu, — mếu, — xáo, nghiêng, xế xế. || lánh, nghiêng mình, né, thóat, tị, đào tị, tránh; declinare ictum, né; — ictum deflectendo, triệng mình; — linguas hominum declinare, lánh miệng thế gian; — incipit sol, bóng xế. || có dốc, có đàng dốc. || hòng ngã; à malis declinare, tránh sự dữ.

Declivis, *m. f.* ve. *n.* is. et

Declivus, a, um. có dốc, đàng dốc; declivis sol, bóng xế. || chiù vế.

Declivitas, atis. *f.* sự dốc, đàng dốc. || sự xế.

Decocta, æ. *f.* (ám hảo aqua.) nước sôi đoạn đặt trong tuyết cho mát.

Decoctio, onis. *f.* nước sôi pha thuốc, thuốc thang.

Decoctor, oris. *m.* kẻ xa xí, phá của.

Decoctum, i. *n.* et

Decoctura, æ. *f.* et

Decoctus, ûs. *m.* thuốc thang, thuốc chén.

Decollo, as, avi, atum, are. chém, chặt quách, cắt cổ. || dối trá, gạt, lường —. || decollari, chết chém.

Decolor, oris. *omn. gen.* phai, — màu, lạt phai, mất màu sắc. || hư, — hốt, nhơ, — nhớp, dơ, xấu xa.

Decoloratio, onis. *f.* sự phai, — phai màu.

Decoloro, as, avi, atum, are. làm cho phai màu, — cho mất màu sắc. || làm cho hư, làm xấu hổ, — cho mất tiếng.

† **Decolorus, a, um.** V. Decoloror.

† **Deconcilio, as, are.** cất lấy.

† **Decondo, is, dere.** giấu.

† **Decontor, aris, ari.** *dep.* ngập nghừng.

Decoquo, is, coxi, coctum, quere. nấu, — nướng, hầm, luộc, ở xa xí, hao phí của vô ích. || bớt, ra hèn. || chẳng ra ích gì. || sắc thuốc. || sửa lại, trau giồi; decoquere medicinam ad tertias, sắc thuốc cho đến khi trong ba phần còn một mà thôi.

Decor, oris. *m.* sự tốt, xinh, tốt lành, đẹp, — đẽ, đẹp mặt, sự nhằm, xứng, — hạp.

Decor, oris. *omn. gen.* V. Decorus.

Decoramen, inis. *n.* et

Decoramentum, i. *n.* sự tốt, tề chỉnh, sự dọn cách đẹp mặt, sự rực rỡ.

Decorè. *adv.* cách tốt, — lành, — đẹp mặt, — lịch sự; decorè et honestè incedere, đi phủ phê.

Decoriatus, a, um. đã lột da.

† **Decoriter.** *adv.* V. Decorè.

Decoro, as, avi, atum, are. dọn cách tốt, — đẹp đẽ, — đẹp mặt, — tề chỉnh, — rực rỡ, tôn, — lên; decorare aliquem dignitate, phong, — chức; — aliquem laudibus, tôn người lên.

† **Decorosus, a, um.** V. Decorus.

Decorticatio, onis. *f.* sự lột da, — vỏ, sự gọt, — vỏ.

Decortico, as, avi, atum, are. vạc vỏ, lột da, gọt.

Decorum, i. *n.* sự lịch sự, phép tắc, nết na, tề chỉnh.

Decorus, a, um. lịch sự, tốt, xứng, — hạp, phải lẽ, — phép, dễ coi, đẹp mặt, đẹp đẽ.

Decrementum, i. *n.* sự ngót, — xuống, bớt, sự rọt, — lại.

† **Decremo, as, are.** đốt, thiêu.

Decrepitus, a, um. già cả, lớn tuổi, cao tuổi, gần miệng lỗ.

† **Decrepo, as, are.** sáng ngời lần sau hết, ngọn đèn hòng tắt. || hòng tắt hơi.

Decrescentia, æ. *f.* sự ngót, — xuống, sự rọt, — lại, sự hao, bớt, xế.

Decresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* ngót, ngót xuống, rọt, — lại, nên vắn hơn, bớt, ra nhỏ hơn; decrescit dies, đã bóng xế; — oratio, bài giảng ra yếu hơn.

Decretalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lịnh truyền.

Decretales, ium. *f. pl.* (ám hảo epistolæ.) lịnh, thể thức đức giáo tông, chiếu thơ.

† **Decretio,** onis. *f.* chiếu thơ, lịnh, thể thức.

Decretorius, a, um. dứt, — lời, — việc, đã hẳn, — thật, đã quyết; decretoria hora, giờ sau hết; verbum decretorium, dứt lời.

Decretum, i. *n.* lịnh, chiếu, — thơ, thể thức. || mạng. || điều giáo, lý đóan. || ý muốn, quyết lòng, dốc lòng; decretum cœli, mạng trời, thiên mạng.

Decubo, as, ui, itum, are. đi nằm chỗ khác. || nằm.

Deculco, as, avi, atum, are. đạp, giày đạp.

Deculpatum verbum, i. *n.* tiếng chẳng quen dùng, lời rớt hèn.

Decuma, æ. *f.* phần thứ mười, một phần trong mười.

Decumæ, arum. *f. pl.* V. Decuma.

Decumani, orum. *m. pl.* kẻ thâu phần thứ mười.

Decumanus, a, um. thuộc về phần thứ mười; decumana legio, cơ

quân thứ mười; decumanum oleum, dầu xấu. ‖ lớn, thô, to; decumana pira, trái lệ lớn.

Decumbo, is, cubui, cubitum, bere. nằm, — nghỉ. ‖ ngồi mà ăn. ‖ ngã, — xuống; lecto infirmitate decumbere, nằm giụi đi.

Decunx, vel **Decuncis**, *m. f.* ce. *n.* is. mười lượng cân.

Decuplatus, a, um. V. Decuplum.

Decuplex, icis. *omn. gen.* V. Decemplex.

Decuplum, i. *n.* et Decuplus, a, um. hơn bằng mười lần.

Decures, um. *m. pl.* V. Decuriones.

Decuria, æ. *f.* mười người trong quan văn hay là quan võ, hội mười người.

Decurialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mười, — họ mười người.

Decuriatìm. *adv.* theo cách họ mười người.

Decuriatio, onis. *f.* et

Decuriatus, ûs. *m.* phân người ta ra một đoàn mười người. ‖ chức cai mười người. ‖ ông chánh cai ba mười hai người.

Decurio, as, avi, atum, are. phân đoàn mười người, phân ra từng thập.

Decurio, onis. *m.* quan kia. ‖ quan cai mười tên lính ngựa hay là mười tên quân bộ. ‖ quan chánh ba mười hai người.

Decurionatus, ûs. *m.* chức quan cai mười người.

Decurro, is, cucurri, cursum, rere. đi, chạy xung xăng, bởi nơi cao mà chạy xuống. ‖ bức, — đi, đi mau chơn. ‖ chạy đua nhau. ‖ chạy đến, chạy cùng. ‖ phép thuật lại sự gì. ‖ bởi trên chảy xuống, — dưới; decurrere inceptum laborem, cứ việc đã khỉ sự; — ad preces, dùng lời cầu.

Decursio, onis. *f.* sự chạy, sự chảy xuống. ‖ sự xông pha, — tới. ‖ sự tập binh.

Decursorium, ii. *n.* trường đua, — chạy, — đua vật.

Decursus, ûs. *m.* sự chạy, đi một chặng đàng. ‖ sự dòng nước chảy; decursus diei, bóng ác; — ludicri, sự đua vật.

Decurto, as, avi, atum, are. cắt, làm cụt, — vắn hơn, — nhỏ hơn; decurtare caudam, cắt đuôi cho cụt; cauda decurtata, cụt đuôi.

Decurvatus, a, um. cong, khum.

Decus, oris. *n.* sự tốt, — lành, danh tiếng, — vọng, quờn sang, — chức, rực rỡ, đẹp mặt; decus eximium formæ, người nhan sắc rất tốt.

Decussatìm. *adv.* cách tréo.

Decussatio, onis. *f.* sự tréo.

Decussio, onis. *f.* sự giũ, rung.

Decussis, is. *m.* mười, một chục. ‖ mười số nhứt. ‖ hình chữ x là sự tréo.

Decussus, ûs. *m.* sự rung, sự giũ, sự lắc.

Decutio, is, cussi, cussum, tere. giũ, rung, lắc; decutere ense caput, chém đứt ngót.

† **Dedamno**, as, are. tha, giải tội.

Dedecet, decuit, decere. chẳng nên, — phải, xấu, chẳng lịch sự, chẳng xứng; dedecet jussa, chẳng vưng phép truyền.

Dedecor, oris. *omn. gen.* V. Dedecorus.

Dedecoratio, onis. *f.* sự xấu.

Dedecorator, oris. *m.* kẻ làm hư, — làm sự xấu hổ.

Dedecoro, as, avi, atum, are. làm hư, phạm, làm sự xấu, — xấu hổ.

† **Dedecorè**, et **Dedecorosè**. *adv.* cách hư, — xấu hổ.

Dedecorosus, a, um. et

Dedecorus, a, um. sự xấu, — hổ, sỉ nhục.

Dedecus, oris. *n.* sự xấu, — hổ, nhạp, sỉ nhục; dedecus sibi afferre, làm nhũng.

Dedicatio, onis. *f.* sự dâng, — cho, làm phép thánh, lễ.

Dedicativè. *adv.* cách quyết.

Dedico, as, avi, atum, are. dâng, — cho, làm phép, — lễ. ‖ nói, tỏ, — ra.

Dedignatio, onis. *f.* sự chẳng khứng, chi khứng, đâu khứng, chê, sinh, nhàm, kiêu hảnh.

Dedignor, aris, atus sum, ari. *dep.* chẳng khứng, chi khứng, đâu —, chê, làm sinh, — sinh sang, làm cao, nhàm, làm khảnh, — đày; dedignari honores, chẳng thèm quờn chức.

Dedisco, is, dedici, scere. quên sự gì đã học đã nghe, — đã biết. ‖ bỏ thói quen, dứt thói quen.

† **Deditìm**. *adv.* cách phú mình, nộp mình.

Deditio, onis. *f.* sự phú mình, nộp mình, đầu, hàng đầu; deditionem facere, đầu phục.

Dedititius, a, um. kẻ đã nộp mình, hàng đầu. ‖ kẻ trốn bên phe khác, gian thần, nịnh thần. ‖ kẻ có án.

Dedo, is, didi, ditum, dere. cho, ban, nộp, trả, — lại, phú; dedere se, chịu đầu, bó tay; — se se hosti, hàng đầu; deditus voluptati, sa đắm, mê đắm; — alicui rei, say vui; — pecuniæ, mê tham của; deditâ operâ, có ý.

Dedoceo, es, cui, doctum, cere. làm cho quên sự gì đã học.

Dedoleo, es, lui, ere. quên sự đau đớn trong lòng, thôi sự phiền lòng.

Dedolo, as, avi, atum, are. bào, — trơn.

Deduco, is, xi, ctum, cere. kéo, rút, tống, đuổi, — ra, xua đuổi. ‖ đem, đưa, — đón. ‖ cất, — lấy. ‖ bớt,

trừ. || gánh, chở. || ép, xui giục; deducere aliquem, đưa người; — ex regno, thiện vị, soán vị; — vela, kéo buồm; — fila, kéo vải; — cibum, bớt của ăn.

Deducta, æ. *f.* tiền bạc đã trừ bởi cố ngôn.

Deductio, onis. *f.* sự đưa, đem. || sự chở. || sự bớt, trừ.

Deductor, oris. *m.* kẻ đưa, kẻ dẫn dàng.

† Deductorium, ii. *n.* máng xối, mương, đàng mương.

Deductus, ûs. *m.* deductus aquarum, mương nước.

Deerro, as, avi, atum, are. lạc, xiêu lạc. || lầm, — lỡ, — lỗi; deerrare itinere, lạc đàng lạc sá.

* Defæcabilis, *m. f.* le. *n.* is. rửa hay là chùi đặng cho sạch.

Defæcatio, onis. *f.* sự rửa, chùi hay là quét cho sạch.

Defæco, as, avi, atum, are. lóng, lọc, lọc cho hết cặn, tẻ ra. || giồi mài.

Defalco, as, avi, atum, are. đốn, cắt, phát, lấy cái phãng mà phát. || cắt, bớt. || trừ.

Defamatus, a, um. *comp.* tior. *superl.* tissimus. hoang, — đàng, — hủy, hư, bợm, hư danh.

Defamatus, a, um. đã mất tiếng tốt, đã hư.

Defarinatus, a, um. đã ra bột.

Defatigatio, onis. *f.* sự mệt, — mỏi, — nhọc, lao lực; propter defatigationem crebrò ducere spiritum, hoi hóp.

Defatigo, as, avi, atum, are. làm cho mệt, — mỏi, — lao lực; defatigari, chịu lao lực.

Defatiscens, tis. *omn. gen.* hay ngã xuống, hết sức, mỏn cách.

Defeco. V. Defæco.

Defectio, onis. *f.* sự thiếu, — thốn. || lỗi. || sự khuyết, khiếm —. || sự ngụy, phe đảng, ngụy đảng. || sự yếu, mòn, mỏn cách, rũ liệt; defectio solis vel lunæ, sự ngất sáng, nhựt thực nguyệt thực, nhựt hay là nguyệt ăn thâm; defectio animi, sự sờn lòng.

Defectivus, a, um. có lỗi, thiếu, khuyết, chẳng nhằm.

Defector, oris. *m.* kẻ làm ngụy, ngụy đảng. || gian thần, kẻ trốn.

† Defectrix, icis. *f.* nữ chẳng tốt, — thiếu, — khuyết.

Defectus, ûs. *m.* V. Defectio.

Defendo, is, di, sum, dere. binh vực, phù hộ, bàu chữa, đỡ, chống đỡ, nương đỡ, nâng đỡ, giữ, — gìn. || che chở. || đòi. || rán sức. || che. || chữa mình; defendere pacem, giữ sự hòa thuận; — regnum, khuông phò nước; — aliquem verbis, nói binh.

Defenero, as, are. ăn lợi qúa nên làm cho người ta phải nghèo.

Defensa, æ. *f.* sự báo thù.

Defensio, onis. *f.* sự binh vực, bàu chữa, đỡ, chống đỡ; defensio criminis, sự chôi lấy mình cho khỏi tội.

Defensito, as, avi, atum, are. năng binh vực, năng bàu chữa.

Defenso, as, avi, atum, are. đỡ, giúp, — đỡ, phù hộ, xua đuổi; defensare metus, đuổi sự sợ.

Defensor, oris. *m.* kẻ bàu chữa, bàu chủ, trảo nha, binh vực, kẻ xua đuổi. || hàng rào, cột cừ.

Defero, ers, tuli, latum, ferre. đem, kiêng, đem lại, — sang, chở. || dâng. || cáo. || đem qui về, đặt cho; deferre rationes, trình sổ; — primas alicui, cho nhứt hạng cho người; — in errorem, dối trá.

Defervefacio, is, feci, factum, cere. làm cho sôi, nấu cho sôi.

Deferveo, es, bui, vel vi, vere. et

Defervesco, is, bui, vel vi, scere. sôi lắm, hay là thôi sôi, ra nguội. || nguôi ngoai, nguôi lòng, ở lặng, lặng lẽ; deferbuit mare, biển đã lặng.

Defesticor, eris, fessus sum, sci. *dep.* ra mỏi, — mỏi mê, — mỏi nhọc, — mỏi hơi.

Deficio, is, feci, fectum, ficere. thiếu, — thốn, chẳng có. || bỏ, từ —, làm ngụy, trốn. || rồi, làm hoàn tất. || ra mệt, — mỏi, ngã, mất vía, thực. || chết, hết hơi; deficit sol, nhựt thực; vires dificiunt, hao hơi; deficiens, kém, khuyết; deficere viribus, mòn sức; solem et lunam deficere, ngất sáng; deficere animis, sờn lòng; animam aliquem deficere, xửng vửng. || suy vi, tiệt.

Defigo, is, xi, xum, gere. đóng, — vào, găm, cặm, cắm; defigere contum, cắm sào; — cruci, đóng đinh trên cây câu rút; defigi diris deprecationibus, chịu vạ dứt phép thông công.

Defingo, is, finxi, fictum, ngere. phóng, — hình, vẽ, tượng hình, làm khuôn.

Definio, is, ivi, itum, ire. dặt, trồng mộc bài, — giái hạn. || làm cho rồi, giải việc, xử việc cho xong. || hạn, — kì, chỉ. || cắt nghiã cho rõ, bày tỏ; definitum est, dã xong; definire legem, truyền luật.

Definitè. *adv.* cách xong, — dứt lời, — quyết. || cách rõ ràng, — tỏ tường; definitè dicere, nói nhằm.

Definitio, onis. *f.* sự cắt nghiã, giải nghiã bổn tính cùng lý thế trong sự gì, nghiã lý thế. || sự hạn, quyết, chỉ. || án, sự đã định, luật phép.

Definitivè. *adv.* V. Definitè.

Definitivus, a, um. thuộc về nghiã lý thế. || đã quyết, đã xong. || có giái hạn.

† **Definitor**, oris. *m.* kẻ dạy, — truyền.

Defioculus, i. *m.* kẻ đui một con mắt.

Defit, defieri. *imp.* thiếu, chẳng có; defit mihi pecunia, tôi chẳng có bạc.

Deflagratio, onis. *f.* sự cháy.

Deflagro, as, avi, atum, are. cháy, lửa đốt, thiêu. ‖ nguôi, — ngoai, bớt, ở lặng; deflagrat ira, nguôi giận.

Deflammo, as, are. tắt, — lửa.

Deflecto, is, flexi, flexum, ctere. uốn. ‖ ghé, ngảnh, nghiêng mình, trở, trớ; deflectere aliquò, ghé; — à recto tramite, đi trớ; — sermonem aliò, nói bát ra.

Defleo, es, flevi, fletum, flere. khóc, — lóc, khóc tủi, kêu khóc; mala sua deflere, tủi thân; tacitè suam deflere miseriam, tủi thầm.

* **Defletio**, onis. *f.* sự khóc, — lóc.

Deflexio, onis. *f.* sự lạc, sái.

Deflexus, ûs. *m.* sự uốn.

Deflo, as, avi, atum, are. thổi trên. ‖ chê.

Deflocco, as, avi, atum, are. mất tóc, rụng tóc, — lông, hóa ra sói, — trọc, — đầu trọc, nhổ lông.

† **Defloratio**, onis. *f.* sự hái hoa.

Defloreo, es, rui, rere. et

Defloresco, is, rui, scere. mất hoa, hoa rụng, úa, — rữa, héo, mất hắt, mất bóng láng.

Defloro, as, avi, atum, are. hái hoa, lát, — hoa. ‖ làm uá, — rữa, làm hư. ‖ làm cho mất sự tốt, mất bóng láng.

Defluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy xuống, chảy. ‖ qua, thôi. ‖ thôi chảy. ‖ ngã, kéo. ‖ té, — xuống. ‖ mất; defluere secundo amne, chạy xuôi nước; — ad, vel in terram, té, ngã xuống đất; — inertiâ, ở phong lưu; — ex numero, ra khỏi số.

Defluus, a, um. hay ngã, — xuống; deflua cæsaries, tóc xả. ‖ tua.

Defluvium, ii. *n.* sự té, ngã, — xuống. ‖ sự chảy; defluvia fontanea, nước mạch chảy ra.

Defluxio, onis. *f.* et **Defluxus**, ûs. *m.* đàng mương cho nước chảy.

Defodio, is, fodi, fossum, dere. đào, cuốc, bừa cào. ‖ chôn; pecuniam in terram defodere, chôn tiền.

Defomitatus, a, um. chẳng đặng nhờ đất béo nữa.

Deforàs. *adv.* bề ngòai, ngoại.

Defore, vel **Defuturum** esse. sẽ thiếu, sẽ chẳng có.

Deforìs. *adv.* bề ngòai.

Deformatio, onis. *f.* sự phóng, vẽ, tượng hình, gạch. ‖ sự hư, danh hư, sỉ nhục, xấu hổ.

Deformis, *m. f.* me. *n.* is. xấu, — dạng, giệch, xấu hình. ‖ xấu xa, dơ dáy, thô, — tháp, — vổ; valdè deformis, xấu như chằn.

Deformitas, atis. *f.* sự giệch, xấu dạng, — hình. ‖ danh hư, xấu tiếng. ‖ sự xấu hổ.

Deformiter. *adv.* cách xấu, — khó coi, xấu dạng.

Deformo, as, avi, atum, are. làm hư, — xấu, — xấu hình, — xấu dạng. ‖ phóng, gạch, vẽ, — hình. ‖ làm sỉ nhục, — xấu hổ. ‖ bớt, chuốt. ‖ làm hư; deformare multa bona uno vitio, một đều xấu làm hư nhiều tâm tình tốt.

Defossus, ûs. *m.* lỗ, hầm.

Defrænatus, a, um. V. Effrænatus.

† **Defraudatio**, onis. *f.* sự thiếu, lỗi.

Defraudator, oris. *m.* et **Defraudatrix**, icis. *f.* kẻ làm cho thiếu, — cho thiệt.

Defraudo, as, avi, atum, are. dối trá, làm gian, — thiệt, — hại, phỉnh phờ, gạt; defraudare aliquem aliquid, — re, gạt người; — se victu ad hospitem liberaliùs excipiendum, nhịn miệng thiết khách.

† **Defremo**, is, mui, mitum, mere, thôi hét, — giận dữ.

Defricatè. *adv.* cách nói lẩy nói chích.

Defrico, as, avi, atum, are, vel fricui, frictum, are. cọ, đánh cho láng, — cho sạch, chùi con ngựa.

Defrigeo, es, ixi, gere. et

Defrigesco, is, frixi, scere. ra nguội.

Defringo, is, fregi, fractum, fringere. đánh vỡ, xán vỡ, bể; defringere poculum, xán vỡ chén. ‖ nhổ.

† **Defrondo**, as, are. suốt lá.

Defrudo, as. thay vì **Defraudo**.

Defrugatio, onis. *f.* sức đất đã mòn vì chẳng cho nghỉ.

Defrugo, as, are. hao sức đất.

Defruor, eris, ui. *dep.* hưởng nhờ trái bởi, hái trái bởi.

Defrusto, as, are. chép tóm lại. ‖ bầm, xắt. ‖ phá, — hoang.

Defruto, as, avi, atum, are. nấu trái nho cách cao.

Defrutum, i. *n.* trái nho đã nấu cao.

† **Defuga**, æ. *m.* kẻ gian thần.

Defugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn, — lánh, từ chối; defugere munus, từ của lễ.

Defugo, as, are. đuổi, xua —; defugare aliquem, đuổi người.

Defulguro, as, are. chớp sáng chói.

Defunctoriè. *adv.* cách sơ sảo.

Defunctorius, a, um. nhẹ, yếu, hay qua.

Defunctus, ûs. *m.* kẻ chết, sự chết.

Defundo, is, fudi, fusum, ndere. đổ, — lại, rót. ‖ đúc.

Defungor, eris, functus sum, ngi. *dep.* rồi việc cách khó nhọc, rặn, đã làm đặng, làm cho hoàn tất, làm cùng, — cho cùng, khỏi, đền, trả, thường lại, trả nợ, giữ bổn phận mình; defungi parco victu, ăn uống tiết kiệm; — curâ, khỏi lo.

Degener, eris. *omn. gen.* lại giống, đã ra khác, — giống khác. ‖ chẳng xứng, chẳng đáng, xấu, hèn ; filius non degener, con nòi.

Degenero, as, avi, atum, are. ra khác, — giống khác, ra lại giống, ra hèn hạ, bỏ thói nết tốt. ‖ hóa ra hư, — hốt, — xấu. ‖ bớt, giả ; degenerare in feritatem, hóa ra dữ.

Degero, is, gessi, gestum, gerere. gánh, vác, đem sang chỗ khác ; degerere laborem alicui, giúp người.

Deglabro, as, avi, atum, are. nhổ lông, cạo gọt, lột da, — vỏ.

Deglubo, is, bere. lột da, — vỏ. ‖ làm thịt, tróc da, — ra.

Degluptus, a, um. đã cạo gọt, đã nhổ lông.

Deglutino, as, avi, atum, are. tróc ra, cất sự gì đã dán, — đã gắn.

Deglutio, is, ivi, itum, ire. nuốt, háu ăn.

Dego, is, gi, ere. ở, ăn ở, hao. ‖ nhổ, cất. ‖ bớt. ‖ degere vitam placidam, ở bằng an ; — laborem alicui, giảm khó nhọc cho người.

† **Degrado**, as, are. cất chức.

Degrandinat, avit, are. có mưa đá, mưa đá xuống.

Degrassor, aris, atus sum, ari. *dep.* chạy mà bắt người. ‖ đánh, — trước, chọc, đánh phá ; degrassari in aliquem, đánh, mắng, giận người lắm ; — deorsùm, mưa, xuống như mưa.

Degravo, as, avi, atum, are. đặt gánh, làm cho ra nặng, đặt gánh nặng nề, đặt gánh nặng qúa. ‖ hạ xuống. ‖ làm cho mệt, — mỏi, — mỏi sức, — hết hơi.

Degredior, eris, gressus sum, gredi. *dep.* xuống, đi —, ghé, trở ; degredi de viâ in semitam, bỏ đàng quan mà theo đàng tắt.

† **Degrumor**, aris, atus sum, ari. *dep.* lập sự gì cho ngay, lập đàng cho ngay thẳng.

† **Degulator**, oris. *m.* kẻ háu ăn, kẻ hao phí của, xa xí.

† **Degulo**, as, are. nuốt.

Degustatio, onis. *f.* sự nếm, — rượu, — gia vị.

Degusto, as, avi, atum, are. nếm, thử, đáo khẩu ; degustare vinum, nhấm rượu.

Dehabeo, es, bui, ere. thiếu.

Dehaurio, is, si, stum, rire. múc. ‖ nuốt. ‖ làm cho hết.

Dehìnc. *adv.* từ nầy về sau, đoạn, sau nữa.

Dehisco, is, scere. nẻ, — ra, — đàng, hở, nứt ra, nở ra ; dehiscere in aliquem, gièm người, nói gièm ; dehiscit terra, đất nẻ.

Dehonestamentum, i. *n.* sự xấu, — hổ, sỉ nhục, ố gỉ, xấu danh. ‖ xấu dạng, — hình, sự kém.

Dehonesto, as, avi, atum, are. làm sỉ nhục, — xấu hổ, — hư danh, nói gièm. ‖ làm hư hình, — xấu dạng.

Dehonestus, a, um. sự xấu, chẳng nên, chẳng lịch sự, thô, — vỏ.

† **Dehonoratus**, a, um. đã mất tiếng, đã hư danh.

* **Dehortatio**, onis. *f.* sự gián, sự khuyên đừng làm.

Dehortor, aris, atus sum, ari. *dep.* khuyên người, xui giục người đừng làm sự nọ sự kia ; dehortari superiorem, gián bề trên.

Deificus, a, um. hay làm bụt.

Deìn. *adv.* đoạn, sau, — nữa.

Deinceps. *adv.* từ nầy nhẫn sau, đoạn, rồi. ‖ tức thì, liên, luân phiên, từng phiên, theo phiên.

Deindè. *adv.* đoạn, sau, lại.

Deinceps, ipis. *omn. gen.* sự gì đến, — tới sau ; deincipi die, ngày mai.

† **Deinsuper**. *adv.* trên, bởi trên.

Deintegrò. *adv.* còn, lại, mới.

Deintegro, as, avi, atum, are. làm hư, phạm, làm sỉ nhục. ‖ bớt.

† **Deintùs**. *adv.* trong, bề trong.

Deipara, æ. *f.* người nữ hay sinh Chúa ; Deipara virgo, Mẹ Đức Chúa Jeju.

Deitas, atis. *f.* tính Đức Chúa trời, bổn tính Chúa.

Dejectè. *adv.* cách hèn.

Dejectio, onis. *f.* sự xô, — ra, bỏ, sự bạt, sự bê. ‖ sự xổ, sông áng ; dejectio animi, sự ngã lòng.

Dejecto, as, are. V. Dejicio.

Dejector, oris. *m.* kẻ bỏ, ném.

Dejectus, ûs. *m.* sự xếu, sự té, ngã, phá, đốn. ‖ đàng con nai đạp giữa rừng. ‖ sự dốc, đàng —, nơi nước sa. ‖ phần ngọc đã chuốt ; dejectus arborum, cây đã đốn ; — aquæ, nước sa.

Dejeratio, onis. *f.* sự thề.

Dejero, as, avi, atum, are. thề.

Dejicio, is, jeci, jectum, jicere. quăng, bỏ, ném, nhận xuống, bỏ xuống, bạt, gạt, hất, hất. ‖ xô, — ra, đuổi, đày, gieo xuống, chịu hạ xuống ; ad ripam dejici, dạt vào, rấp ; dejicere in altum, hất lên ; navim aliquò dejici, tàu xiêu ; dejicere avem, bắn chim.

Dejugis, *m. f.* ge. *n.* is. có dốc.

Dejugo, as, avi, atum, are. cất lấy ách, khỏi mang ách. ‖ chia ra.

Dejungo, is, nxi, ctum, gere. lià ra, phân ra, — rẽ, chia ra.

Dejurium, ii. *n.* sự thề, lời thề.

Dejuro, as, avi, atum, are. V. Dejero.

† **Dejuvo**, as, are. chẳng chịu giúp, từ giúp.

Delabor, eris, delapsus sum, labi. *dep.* té, trợt chơn. ‖ chiù về, xiêu, — lòng, — ngã ; delabi in fraudem, mắc mớp ; — in insidias, mắc mưu kế.

† **Delaboro**, as, are. làm việc nặng, chịu khó nhọc.

Delacero, as, avi, atum, are. xé, — ra, phá của, phí của; delacerare rem, phí của.
Delacrymatio, onis. *f.* sự chảy nước mắt, sự nhặm con mắt nên chảy nước luôn, sự khóc, — lóc.
Delacrymo, as, avi, atum, are. khóc, — lóc, chảy nước mắt.
Delactatio, onis. *f.* sự thôi bú sữa.
Delacto, as, avi, atum, are. chẳng cho bú sữa, thôi bú.
Delævo, as, are. V. **Lævigo.**
Delambo, is, bi, bere. liếm.
Delamentor, aris, atus sum, ari. *dep.* kêu van, khóc lóc, than thở.
Delapido, as, avi, atum, are. lượm đá. ‖ lát đá. ‖ phí, hao —.
Delapsus, ûs. *m.* đàng mương cho nước chảy.
Delassabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay mệt, mệt sức, mỏi.
Delasso, as, avi, atum, are. ra mệt, — mỏi, mỏi sức. ‖ làm cho nhàm.
Delatio, onis. *f.* sự cáo, thưa, mách miệng; delationes discutere, đôi mách.
Delator, oris. *m.* kẻ mách miệng, kẻ cáo.
† **Delatura**, æ. *f.* sự cho, ban. ‖ bỏ vạ, mách miệng, cáo gian.
Delavo, as, avi, atum, are. rửa, — sạch.
Delebilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì bôi đặng.
Delectabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự vui, hay sinh vui lòng.
Delectamen, inis. *n.* et
Delectamentum, i. *n.* et
Delectatio, onis. *f.* sự vui, — vẻ, — chơi, — lòng, — mừng, thỏa lòng.
† **Delectio**, onis. *f.* sự chọn, lựa.
Delecto, as, avi, atum, are. làm cho vui, — lòng, — vui mừng, — sướng lòng, — sướng chí, — sướng ý, — sướng bụng; delectari visu alicujus rei, ưa nhìn; — oculis, vừa con mắt.
Delector, oris. *m.* kẻ cấp lính.
Delectus, ûs. *m.* sự chọn, lựa. ‖ sự khác nhau. ‖ sự cất binh; delectum habere, — agere, — instituere, cất binh.
Delegatio, onis. *f.* sự chịu sai cắt, sự sai cắt, sự cậy, sai khiến, sự đi sứ. ‖ sự thế lại, — cho, cậy người khác mà thế.
Delegatorius, a, um. thuộc về sự sai cắt.
Delegatus, a, um. kẻ chịu sai cắt, chịu sai khiến. ‖ quan thừa. ‖ qui về. ‖ để dành.
Delego, as, avi, atum, are. sai cắt, — khiến, phú, — cho, đặt cho. ‖ cậy kẻ khác mà thế lại, đặt thế cho. ‖ cho, nhường lại, giao cho; delegare debitorem, cậy người khác trả nợ cho mình.
Delenificus, a, um. êm, — ái, dịu dàng, ngoan ngùy, nhơn hiền, — hòa.
Delenio, is, ire. V. **Delinio.**
Deleo, es, levi, letum, lere. tẩy, bôi. ‖ diệt, phá, hoại, phá cho tuyệt. ‖ phá luật, làm cho ra hư không; delere exercitum, phá binh; deleri omninò, đoạn tuyệt; — totam familiam, tuyệt tộc; deletum à memoriâ, khuất lấp.
Deletilis, *m. f.* le. *n.* is. sự dùng mà bôi.
Deletio, onis. *f.* sự phá, sự hoại.
Deletitius, a, um. sự bôi đặng.
Deletor, oris. *m.* kẻ phá.
Deletrix, icis. *f.* người nữ hay phá.
Deletus, ûs. *m.* V. **Deletio.**
Delevo, as, avi, atum, are. làm trơn, chuốt, trau giồi.
Delibamentum, i. *n.* sự đổ rượu làm của tế lễ.
Delibatio, onis. *f.* sự nếm, nhấm. ‖ phần thứ chín trong cố ngôn cho kẻ đặng nhờ gia tài.
Delibator, oris. *m.* kẻ nếm, — nhấm.
† **Delibatorium**, ii. *n.* nơi đổ rượu làm của tế lễ.
Deliberatio, onis. *f.* sự lo liệu, bàn luận.
Deliberativus, a, um. thuộc về sự lo liệu.
Deliberator, oris. *m.* kẻ lo liệu.
Deliberatum, i. *n.* việc đã liệu, — đã bàn luận, — đã toan.
Delibero, as, avi, atum, are. lo, — liệu, định liệu, bàn luận, toan, — tính, — liệu, — lượng, — việc; deliberare aliquid, toan việc; deliberatum est mihi, tôi đã toan định.
Delibo, as, avi, atum, are. nhấm, nếm, thử. ‖ hái, lắt. ‖ bớt, giảm; delibare studium, học vỡ lòng; jam delibor, tôi hòng chết.
Delibro, as, avi, atum, are. gọt da, lột da, — vỏ. ‖ cân.
Delibuo, is, bui, butum, buere. xức; delibutus oleo, đã chịu xức dầu; — gaudio, rất đổi vui mừng.
Delicatè. *adv.* cách yểu điệu.
Delicatus, a, um. *comp.* tior. *superl.* tissimus. yểu điệu, kheo khảy, khong khảy. ‖ mĩ vị, rất tốt, — ngon, rất qúi, nhứt vị, — hạng.
Delicia, æ. *f.* máng xối.
Delicia, æ. *f.* et **Deliciæ**, arum. *f. pl.* sự vui, — sướng, sự sướng lòng, — ý, — bụng, — chí. ‖ sự yểu điệu, kheo khảy, tính khong khảy; in deliciis habere aliquem, bịn rịn người.
Deliciolæ, arum. *f. pl. dim.* **Deliciæ**, sicut **Deliciolum**, i. *n. dim.* **Delicium.**
Deliciosus, a, um. ngon, mĩ vị.
Delicium, ii. *n.* V. **Deliciæ.**
† **Delictor**, oris. *m.* kẻ có tội.
Delictum, i. *n.* tội, lỗi, khiên.
Delicus, a, um. đã thôi bú sữa.
Deligo, as, avi, atum, are. cột, buộc.

Deligo, is, legi, lectum, gere. chọn, lựa, bàu. || hái, lắt; deligere aliquem ad imitandum, chọn người nào mà bắt chước.

Delimatus, a, um. đã đặng bởi sự giũa; dilimatus æris scobs, mạt đồng.

Delimis, *m. f.* me. *n.* is. giại, gieo gio.

Delimitatio, onis. *f.* sự đặt mộc bài.

Delimo, as, avi, atum, are. giũa, chuốt.

Delineatio, onis. *f.* sự phóng, sự phóng bản đồ, sự gạch, — đàng.

Delineo, as, avi, atum, are. phóng, gạch, — đàng, nẻ mực tàu, tượng hình; figuram alicujus delineare, tượng hình.

Delingo, is, nxi, nctum, gere. liếm.

Delinimen, inis. *n.* et

Delinimentum, i. *n.* V. Delinitio.

Delinio, is, ivi, itum, ire. thoa, bôi. || dỗ, giỡn; virtutis pulchritudine delinitus, say màu nhơn ngãi. || an ủi, làm cho êm, làm khuây.

Delinitio, onis. *f.* sự dỗ, — dành. giỡn, mồi, — hoa, an ủi. || phép thuật, sự ếm chú.

Delinitor, oris. *m.* kẻ dỗ, — dành, giỡn, dua, a dua, dua nịnh.

Delino, is, lini, vel levi, vel livi, litum, nere. bôi, gạc.

† **Delinquentia**, æ. *f.* V. Delictum.

Delinquo, is, liqui, lictum, quere. làm lỗi, — tội, sót sự gì.

Deliqueo, es, licui, quere. et

Deliquesco, is, cui, scere. chảy, — ra; æs deliquescere, đồng chảy.

Deliquiæ, arum. *f. pl.* máng xối, đòn tay, rui, — mè.

Deliquium, ii. *n.* sự thiếu, lỗi. || điếng; deliquium pati, chết điếng, chết giấc, chết mất miếng, ngất, chết ngất; deliquium solis, nhựt thực.

Deliquo, as, avi, atum, are. đổ, — thêm, — trên. || dầm.

Deliquus, a, um. sự thiếu.

Deliramentum, i. *n.* et

Deliratio, onis. *f.* et **Deliritas**, atis. *f.* sự ra khỏi đàng cày. || sự sảng, nói sảng, sảng sốt, sự hoáng, hoảng hốt, sự dại, — dột.

Delirium, ii. *n.* sự sảng, nói sảng.

Deliro, as, avi, atum, are. phát điên, ra khỏi đàng cày. || nói sảng, sảng sốt, nói hoáng, nói hoảng hốt.

Delirus, a, um. kẻ hay nói sảng.

Deliteo, es, tui, tere. et

Delitesco, is, tui, scere. ẩn mình, nương bóng, núp bóng.

Delitigo, as, avi, atum, are. quở nặng lời, — lắm.

Delitor, oris. *m.* kẻ bôi, kẻ gạc.

Delito, as, avi, atum, are. tế lễ.

Delos, i. *f.* cù lao kia.

† **Delotus**, a, um. đã rửa, đã giặt, đã dầm.

Delphicus, a, um. thuộc về thành Delphê.

Delphinus, i. *m.* cá kia; delphinus phocena, cá nược. || tinh tú kia. || bình bạc chạm. || quai. || giường. || kiểng. || trái cân đồng hồ.

Delta, æ. *f.* miền Egyptô có hình ba góc như △.

† **Deltoton**, i. *n.* tinh tú kia có hình như chữ nầy △ là D.

Delubrum, i. *n.* chùa, miễu. || súc, gốc cây làm bụt. || nơi trước bàn thờ các sãi rửa tay.

Deluctatio, onis. *f.* sự vật.

Delucto, as, avi, atum, are. et

Deluctor, aris, atus sum, ari. *dep.* vật, đua vật.

Deludificor, aris, atus sum, ari. *dep.* trêu người, phỉnh người.

Deludo, is, lusi, lusum, dere. phải bị dấu khi chơi. || phỉnh phờ.

Delumbis, *m. f.* be. *n.* is. yếu diệu qúa bội. || đau lưng.

Delumbo, as, avi, atum, are. đánh gãy lưng. || làm cho yếu lắm, mòn cách.

Deluo, is, ui, utum, uere. rửa, — sạch, súc, dầm.

* **Delusio**, onis. *f.* sự dối, phỉnh.

Delutamentum, i. *n.* đất bùn, đất sét.

Deluto, as, avi, atum, are. tô, — vách, — vôi, — bùn.

Demadeo, es, ui, dere. et

Demadesco, is, scere. ngấm, ướt, ra ướt, dầm, ra mốc meo.

† **Demagis**. *adv.* nhiều hơn.

Demando, as, avi, atum, are. khiến, — dạy, răn dạy. || dặn, dặn dò, — bảo, phú, giao cho; demandare aliquid, dặn sự gì.

Demano, as, avi, atum, are. chảy, dột.

Demeaculum, i. *n.* đàng mà xuống dưới cống.

Demens, tis. *omn. gen. comp.* tior. *superl.* tissimus. điên, — cuồng, dại, — dột.

Demensum, i. *n.* lường phát mọi tháng, lộc hay là tiền trả công cho kẻ làm mướn, hay là cho kẻ làm tôi.

Dementer. *adv.* cách dại.

Dementia, æ. *f.* sự điên, — cuồng, sự dại dột.

Dementio, is, ivi, et ii, itum, ire. phát điên.

Demento, as, avi, atum, are. làm cho mất trí khôn. || ếm chú.

Demeo, as, avi, atum, are. chảy, — xuống, dột.

Demereo, es, rui, ritum, rere. et

Demereor, eris, ritus sum, reri. *dep.* đặng, đã đáng, đáng, đích đáng, có công, đặng lợi; demereri grandem pecuniam, đặng nhiều tiền.

Demergo, is, si, sum, gere. chìm, dầm nước, lội; demergi in cœnum, lội bùn; — in inferno, trầm luân.

Demersio, onis. *f.* et

Demersus, ûs. *m.* sự lội, sự dầm nước.

Demetior, iris, ensus, vel etitus sum, iri. *dep*. đo, — đán nhằm.

Demeto, as, avi, atum, are. đo, trồng mộc bài, lập giái hạn.

Demeto, is, messui, messum, tere. hái, gặt — ; demetere uvas, hái nho.

Demigratio, onis. *f*. sự sang chỗ khác, dời, trẩy đi.

Demigro, as, avi, atum, are. dời, — đổi, — dạc, — gót, — bước, sang, trẩy đi. ‖ chết ; demigrare ex agris in urbem, dời nhà quê mà về thành.

Deminoratio, onis. *f*. V. Diminutio.

Deminuo, is, ere. V. Diminuo.

Demiror, aris, atus sum, ari. *dep*. lấy làm lạ, sững đứng.

Demissè, iùs, issimè. *adv*. dưới, — đất, hạ. ‖ cách khiêm nhường, — hèn hạ, — rốt hèn.

Demissio, onis. *f*. sự sổng, sự dưới, sự thấp, hạ. ‖ demissio animi, sự hèn hạ, sự ngã lòng, sự hạ mình xuống. ‖ sự buông mình.

Deimssitius, a, um. hay xuống, — xuống dưới đất, — dưới gót.

Demitigo, as, avi, atum, are. dỗ, làm cho êm lòng, làm cho nguôi ngoai; demitigare iram, làm cho nguôi giận.

Demitto, is, misi, missum, tere. hạ xuống, dòng, dốc, nghiêng. ‖ gởi. ‖ đặt hay là đổ vào. ‖ demittere funem, dòng dây ; — se verbis vel actis, giu mình, tự khiêm, nghiêng vai ; — se ad locum humiliorem ingrediendum, lòn ; — aliquid de fune, thòng xuống ; — ramos arborum, vin nhành ; demissâ voce, lâm dâm ; pondere demitti, lún xuống, sụt xuống ; parùm demissus, nấm thấp ; valdè demissus, thấp lũn đũn ; demittere animum, sờn lòng ; — in carcerem, bỏ vào tù.

Demiurgus, i. *m*. quan tổng thành trong nước Grêcia. ‖ đứng dựng nên trời đất, thiên Chúa.

Demo, is, dempsi, demptum, et emsi, emtum, mere. cất, — lấy, bớt, giảm ; demere ungues, cắt móng tay.

* **Democratia**, æ. *f*. quờn phép trị nước trong tay dân.

* **Democraticus**, a, um. thuộc về Democratia.

Democritus, i. *m*. tên người quân tử.

Demolio, is, ivi, itum, ire. et

Demolior, iris, itus sum, iri. *dep*. phá, hoại, hủy —, phá cho tuyệt ; demoliri culpam de se, chôi lấy mình.

Demolitio, onis. *f*. sự phá, hủy hoại.

Demolitor, oris. *m*. kẻ phá, hủy hoại.

Demonstrabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. sự gì đặng chịu chỉ, — tỏ, sự gì có lẽ mà làm chứng đặng.

† **Demonstrantia**, æ. *f*. sự chỉ.

Demonstratio, onis. *f*. sự tỏ ra, chứng cớ, lẽ mạnh mà chứng. ‖ F. R.

Demonstrativè. *adv*. cách tỏ tường, — vững lẽ.

Demonstrativus, a, um. thuộc về chứng cớ vững vàng, sự hay chỉ tỏ tường.

Demonstrator, oris. *m*. kẻ chỉ, kẻ dùng lẽ vững làm chứng.

Demonstro, as, avi, atum, are. chỉ rõ ràng, làm chứng lẽ, lấy lẽ vững làm chứng, cắt nghĩa minh bạch. ‖ chỉ, làm dấu. ‖ dạy, gọi; demonstrare pueros, dạy con trẻ.

† **Demoratio**, onis. *f*. sự trễ.

Demordeo, es, di, sum, dere. cắn, — rứt.

Demorior, eris, mori. *dep*. chết, chết vì lòng yêu mến qúa, ái mộ lắm.

Demoror, aris, atus sum, ari. *dep*. ở, đợi, chờ —, trễ, chơi. ‖ cầm ở lại.

Demorsico, as, are. cắn, — rứt.

Demoveo, es, movi, motum, vere. rung, lắc, cất, — lấy, đuổi, — ra, — cho khỏi, bỏ rãy. ‖ cất chức, hạ xuống. ‖ dày; omnem demovere lapidem, làm nuối.

Demptio, onis. *f*. sự cất, bớt.

Demugio, is, ivi, itum, ire. *n*. rống.

Demulceo, es, si, sum, et ctum, cere. giỡn, — hớt, rờ, — rệt, nâng niu.

Demùm. *adv*. sau hết. ‖ nhứt là.

Demurmuro, as, avi, atum, are. lầm bầm, nói lẩm bẩm.

Demussatus, a, um. sự gì đã giả, đã bôi bác.

† **Demutabilis**, *m*. *f*. le. *n*. is. hay thay đổi.

Demutatio, onis. *f*. sự biến cải.

† **Demutator**, oris. *m*. kẻ thay đổi.

Demutilo, as, avi, atum, are. cắt, phát cây, chặt.

Demuto, as, avi, atum, are. đổi, thay —, cải ; demutare sententiam, biến cải ý tưởng.

† **Denarismus**, i. *m*. sự trả công một đồng tiền.

Denarium, ii. *n*. et

Denarius, ii. *m*. một đồng tiền kia.

Denarius, a, um. thuộc về mười, — một chục.

Denarro, as, avi, atum, are. doãn lại, doãn tích.

Denascor, eris, natus sum, nasci. *dep*. chết, qua đời.

Denaso, as, avi, atum, are. cắt mũi, chặt mũi.

Denato, as, avi, atum, are. lội xuôi dòng nước.

* **Dendrachates**, æ. *m*. ngọc kia. △ mã não thạch có hình cây.

Dendritis, idis. *f*. ngọc kia.

Denego, as, avi, atum, are. chối, từ chối, cãi. ‖ chẳng cho, chẳng chịu. ‖ chẳng rập lòng, — hòa ; denegare fidem, chối đạo.

Deni, æ, a. *pl.* từng chục, — mười; bis dena, hai mươi.

Denicales feriæ. *f. pl.* lễ phép kẻ ngoại là quét nhà cho sạch ngày thứ mười khi ai đã chết trong nhà ấy.

Denigro, as, avi, atum, are. bôi đen, làm đen, tô đen. ‖ nói gièm, — hành, bỏ vạ.

Deniquè. *adv.* sau hết, lại, sau nữa, tóm lại.

Denodo, as, are. mở gút.

Denominatio, onis. *f.* sự đặt tên. ‖ v. n.

Denominativus, a, um. bởi tên mà ra.

Denomino, as, avi, atum, are. đặt tên.

Denormatus, a, um. chẳng nhằm luật, — phép.

Denormo, as, avi, atum, are. làm cho sái, — sái luật, — chẳng nhằm luật, — phép.

Denotatio, onis. *f.* dấu, bài.

Denoto, as, avi, atum, are. bài, làm dấu, gạc, điểm; denotare aliquem probro, gièm chê người.

Dens, tis. *m.* răng. ‖ bừa cào, móc, chỉả, kèo nèo; dentes primores, — adversi, — tomici, — incisores, răng cửa; — canini, răng chó; — maxillares, vel molares, răng cấm; — mobiles, răng sếu sáo; — cavi, — cariosi, — putidi, lồi xỉ; dens eburneus, cái lược ngà. ‖ dens, △ xỉ; dentium infirmitas, ung xỉ; dentes animalium, nha; — molares animalium, nanh; — hebetari, ghê răng; — continuò exerere, nhăn nanh. ‖ dens leonis, △ bồ công anh.

Densabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nấu cao đặng, sự gì trệ đặng, — cầm bụng lại, vị hay làm cho chặt bụng.

Densatio, onis. *f.* sự trệ, ngưng, nấu cao.

Densator, oris. *m.* kẻ nấu cao, kẻ làm cho ngưng, — trệ.

Densè, iùs, issimè. *adv.* cách chặt, hẹp, — đầy dẫy, — đầy tràn, — vun đầy, — rậm rạp. ‖ năng, — lắm, nhiều lần. ‖ cách đặc.

Denseo, es, ere. V. Denso.

Densitas, atis. *f.* sự trệ, — ngưng, đông đặc. ‖ đông đảo, — đán.

Denso, as, avi, atum, are. nấu cao, làm cho ngưng, — trệ, ngào, thắng. ‖ ép. ‖ đánh, chà xát; densare mel, thắng mật.

Densus, a, um. đậm, đầy dẫy, đen nhiến nhiến, dổ dắn, rậm rạp. ‖ năng, — lắm, nhiều lần.

Dentale, is. *n.* nơi xỏ lưỡi cày.

Dentaria, æ. *f.* △ tiền dược.

† **Dentaparga**, æ. *f.* thứ kềm mà cất lấy hay là kéo răng.

Dentatus, a, um. có răng.

Dentex, icis. *m.* cá có răng lớn.

Denticulatus, a, um. có răng.

Denticulum, i. *n.* vỏ, ống đặt kim. ‖ mũi nhọn.

Denticulus, i. *m.* thứ xuyên hoa trên cột có hình như răng. ‖ răng con, răng nhỏ.

Dentiducus, a, um. sự gì dùng mà kéo răng.

Dentiens, tis. *omn. gen.* kẻ mọc răng.

Dentifrangibulum, i. *n.* đồ dùng mà phá răng, — cho gãy răng.

Dentifrangibulus, a, um. sự hay phá răng, hay làm cho gãy răng.

Dentifricium, ii. *n.* sự gì dùng mà rửa hay là chùi răng cho sạch.

Dentilegus, a, um. kẻ đã phải gãy răng.

Dentiloquus, a, um. kẻ hay nói ngọng.

Dentio, is, ire. mọc răng; dentiunt dentes, nghiến răng vì sự đói.

Dentiscalpium, ii. *n.* tăm xỉả răng.

Dentitio, onis. *f.* sự mọc răng, bịnh con nít khi răng mới mọc.

Denubo, is, psi, ptum, bere. cưới, — vợ, làm lễ cưới. ‖ cưới một người chẳng xứng bổn phận mình.

† **Denudatio**, onis. *f.* sự ở truồng, sự lột quần.

Denudo, as, avi, atum, are. lột quần, ở trần truồng. ‖ tỏ ra. ‖ cất, — lấy hết, suốt; denudare consilium, tỏ ý mình; — arborem foliis, suốt lá.

Denumero, as, are. V. Dinumero.

Denuntiatio, onis. *f.* sự tỏ, — ra, bảo, khuyên, dạy, đòi, kì hạn. ‖ sự cáo, mách miệng.

Denuntiator, oris. *m.* kẻ cáo, kẻ mách miệng.

Denuntio, as, avi, atum, are. tỏ, — ra, bày tỏ, truyền, rao, cáo, mách miệng. ‖ hẹn, — thì, hạn, — kì, kì hạn. ‖ bảo, khuyên lơn; denuntiare aliquid, rao sự gì.

Denuò. *adv.* lại, còn, nữa, một lần nữa.

Deoccatio, onis. *f.* sự bừa cào.

Deoceo, as, avi, atum, are. bừa cào.

Deoneratio, onis. *f.* sự hạ gánh xuống, sự giúp đỡ xuống.

Deonero, as, avi, atum, are. et

Deonesto, as, are. cất gánh xuống, — cho khỏi vai, hạ gánh xuống.

Deorsùm. *adv.* dưới, hạ; deorsùm directò, ngay dưới; — versùm vel versùs, bên dưới; — sursùm, và trên và dưới, thượng hạ, mọi bề.

Deosculor, aris, atus sum, ari. *dep.* hôn, hun.

Depaciscor, eris, pactus sum, pacisci. *dep.* giao, — kết, — cùng, — hòa, — hiếu; depacisci periculo, liều mình; — aliquid cum aliquo, giao sự gì cùng người.

Depalatio, onis. *f.* sự đóng nọc mà rào. ‖ bóng ác vắn hay là dài ở nơi trắc ảnh mặc đòi ánh mặt trời làm cho ngày vắn dài.

Depalator, oris. *m.* kẻ đóng nọc.

Depalmo, as, avi, atum, are. vả mặt.

Depalo, as, are. đóng nọc.

Depango, is, nxi, nctum, gere. đóng, găm.

Deparcus, a, um. kẻ hà tiện, chặt chịa, bỏn sẻn.

Depasco, is, pavi, pastum, scere. et

Depascor, eris, pastus sum, sci. *dep.* chăn, ăn cỏ, ăn, phí. ‖ đi chăn. ‖ hao, — mòn, mỏn. ‖ hái; depascitur artus febris, bịnh rét hay mòn sức.

Depastio, onis. *f.* sự ăn cỏ, chăn.

Depaupero, as, avi, atum, are. làm cho ra nghèo, — khó khăn.

Depavitus, a, um. đã chà xát.

Depeciscor, eris, isci. *dep.* V. Depaciscor.

† **Depectio**, onis. *f.* sự giao gian.

Depecto, is, pexui, pexum, ctere. chải; depectere caput, chải đầu.

† **Depector**, oris. *m.* thầy cung, thầy kiện.

Depeculasso, is, scere. ăn trộm, ăn cắp.

Depeculator, oris. *m.* kẻ ăn trộm, ăn cướp.

Depeculatus, ûs. *m.* sự ăn trộm.

Depeculor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn trộm, ăn cướp; depeculari laudem familiæ, làm cho hư danh nhà nào.

Depelliculo, as, avi, atum, are. gọt da, lột da.

Depello, is, puli, pulsum, pellere. đuổi xuống, xô xuống, bỏ xuống, đùa xuống, níu xuống, cướp, — lấy, đẩy, dùa di, lấn, tống; depellere miserias, tống tai; — cymbam, đẩy thuyền.

Dependeo, es, di, sum, dere. treo, chịu treo. ‖ ở dưới phép.

Dependo, is, di, sum, dere. cân, nhắc cân, — cân thăng bằng. ‖ trả, — nợ, thường lại, hoàn, — lại. ‖ dùng; dependere pecuniam, cho bạc.

Dependulus, a, um. hay chịu treo, xủ xuống, hay xuống dưới; crines dependuli, tóc xả. ‖ tủa.

Depennatus, a, um. có cánh. ‖ cao trọng, cao xa.

Deperdo, is, didi, ditum, dere. mất, — của, thiệt, mất hết; deperdere aliquid suî, mất của gì riêng; deperditus amore, kẻ ái mộ bẳn bái.

Depereo, is, ii, vel ivi, itum, ire. *n.* mòn, — hao, mỏn sức, mất, hư đi. ‖ rũ liệt, bịn rịn qúa, yêu mến qúa bội; deperire aliquem, — amore aliquem, yêu, ấp yêu người nào quá.

Depesta, orum. *n. pl.* hũ rượu mà tế lễ.

Depetigo, inis. *f.* bịnh tổ điả.

Depetigosus, a, um. có tật tổ điả.

Depilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lông.

Depilo, as, avi, atum, are. nhổ lông, cạo gọt.

Depingo, is, nxi, ictum, ngere. vẽ. ‖ doãn, — lại, chỉ tỏ bổn tính người; depingere ora cerussâ, giồi mặt bằng phấn chì

Deplango, is, nxi, nctum, gere. tiếc, thương —, kêu van, than, — thở, khóc và đánh ngực.

Deplano, as, are. làm bằng, — cho bằng, — bằng bặn, nghè.

Deplanto, as, avi, atum, are. nhổ sự gì đã trồng, chiếc mạ; deplantare segetes, nhổ mạ.

Depleo, es, evi, etum, ere. đổ ra; deplere sanguinem, chích máu.

Deplexus, a, um. đã khỏi cột, — buộc, đã mở dây.

Deploro, as, avi, atum, are. tủi, thán, ta —; deplorare suam sortem, tự thán; — suam miseriam tủi thân.

Deplumis, *m. f.* me. *n.* is. chẳng có lông.

Depluo, is, plui, plutum, ere. mưa, — xuống.

Depolio, is, ivi, itum, ire. chuốt. ‖ làm trọn, trau giồi. ‖ gọt tóc.

Depolitio, onis. *f.* sự chuốt.

Depondero, as, are. nhắc cân.

Deponens, tis. *omn. gen.* cối nghiã passivo cho đặng nghiã activo.

Depono, is, posui, positum, nere. đặt. ‖ cất xuống, nhắc xuống, sập, hạ xuống. ‖ bỏ, để, — lại, từ, — bỏ. ‖ cuộc, đánh —; deponere ex alto, thòng thòng; — januam elevatam, sập cửa; — res injustè acceptas vel prohibitas apud aliquem ut capiuntur, phao tang.

Depontanus, i. *m.* lão nhiêu.

Depopulatio, onis. *f.* sự phá, hủy, — hoại, phá tuyệt.

Depopulator, oris. *m.* kẻ phá, — tuyệt, ăn trộm, ăn cướp.

Depopulo, as, avi, atum, are. et

Depopulor, aris, atus sum, ari. *dep.* phá, — phách, — tan, — nát, — hại, hủy hoại, ăn trộm, ăn cướp.

Deportatio, onis. *f.* sự chở, gánh vác. ‖ sự đày.

Deporto, as, avi, atum, are. đem, gánh, vác, chở, xe. ‖ đày.

Deposco, is, poposci, poscitum, scere. xin này, này xin; deposcere ad supplicium, — in pœnam, — morti, đòi cho người phải chết.

Depositarius, ii. *m.* kẻ giữ của gởi cho.

Depositio, onis. *f.* sự gởi của cho. ‖ sự để, bỏ. ‖ sự hạ tay xuống khi giảng.

Depositum, i. *n.* của gởi cho, của cầm.

Depostulo, as, avi, atum, are. xin này, này xin.

† **Deprædatio**, onis. *f.* sự ăn trộm ăn cướp, phá phách.

Deprædor, aris, atus sum, ari. *dep.*

ăn trộm, ăn cướp, phá, hủy, hoại, phá hại. || chịu ăn cướp.
Deprœliatio, onis. *f.* binh trận.
Deprælior, aris, atus sum, ari. *dep.* ra trận, chiến, — vững vàng.
Depravatè. *adv.* cách trái lẽ, — trái phép, trái phép công bình.
Depravatio, onis. *f.* sự hư, — hốt, sự giả, sự trái.
Depravator, aris. *m.* kẻ làm hư.
Depravo, as, avi, atum, are. làm hư, — đi, — hư hốt, phạm, giả, làm trái. || làm hư hình dạng. || cắt nghiã trái lẽ; depravare sensum verbi, cắt nghiã lời gì trái lẽ.
Deprecabundus, a, um. kẻ xin, này xin.
Deprecatio, onis. *f.* lời xin, — này xin, nguyện xin, cầu xin. || phép trừ, — cứu, đọc chú. || sự cáo, sự chữa mình cho khỏi; deprecationes diræ, lời trù ẻo.
Deprecator, oris. *m.* kẻ xin, cầu xin. || kẻ bàu chữa, phù hộ.
Deprecatorius, a, um. thuộc về sự xin, nguyện xin.
Deprecatrix, icis. *f.* người nữ bàu chữa, bảo hộ.
Deprecor, aris, atus sum, ari. *dep.* này xin, xin này, nguyện xin, cầu xin. || cáo mình cho khỏi, chữa mình cho khỏi, kiếu, — cùng; deprecari mortem, xin cho khỏi chết.
Deprehendo, is, di, sum, dere. bắt, — thình lình. || biết, hảo. || bắt khi người ta còn làm hay là mắc phải sự gì; deprehendere falsas gemmas, biết xét ngọc giả.
Deprehensa, æ. *f.* phần phạt quân lính.
Deprehensio, onis. *f.* sự bắt người ta khi làm sự lỗi hay là sự gì kín. || sự biết, hảo, bày sự.
Depressio, onis. *f.* sự đè, sự sủng, sự sâu, nhận xuống.
Depressitas, atis. *f.* V. Devexitas.
Depressor, oris. *m.* kẻ đè, — xuống.
Depretio, as, avi, atum, are. hạ giá xuống, chê, chẳng chuộng.
Deprimo, is, pressi, pressum, mere. nhận, — xuống, đè. || hạ xuống, làm xấu hổ, — sỉ nhục cho ai. || hãm hiếp, ăn hiếp. || làm cho chìm; deprimere aliquid firmiter, đè miết xuống; — aliquid tundendo, đóng thốn lại; — caput alicujus, nhay đầu xuống; ad terram deprimi, tủa.
Deprocul. *adv.* bỡi xa, xa xa.
Depromo, is, prompsi, promptum, mere. ró ra, múc. || học; depromere vinum dolio, múc rượu trong thùng.
Depropero, as, avi, atum, are. làm văng đi, — mau mắn, — vội vàng, xuân xăn. || làm hối, — hối đi, — hối hả. || đem mau.
Depsiticus, a, um. et
Depsititius, a, um. đã đâm, đã quết lắm.
Depso, is, ui, itum, ere. quết, — bột, đâm bột, chà xát cho mềm.
Depuber, eris. *m. f.* et
Depubis, *m. f.* be. *n.* is. kẻ chết khi chưa đến tuổi làm bạn.
Depudet, uit, ere. et Depudesco. is, ui, scere. chẳng biết hổ ngươi, — xấu hổ.
Depugnatio, onis. *f.* sự chiến, binh trận.
Depugno, as, avi, atum, are. chiến, ra trận, đấu, đánh giặc, — cùng nhau. || mắng, cãi.
* Depullatus, a, um. đã cổi áo chế, đã mãn tang.
Depulsatio, onis. *f.* et Depulsio, onis. *f.* sự xô, — ra, đuổi, — ra.
Depulso, as, are. *freq.* V. Depello.
Depulsor, oris. *m.* kẻ xô, đuổi, — ra.
Depulsoria sacra. *n. pl.* et
Depulsum, i. *n.* lễ phép hay là lời nguyện cầu cho khỏi sự dữ.
Depulsus, a, um. *part.* Depello. đã chịu xô, — xua đuổi. || depulsus de spe vel gaudio, hỏi, mừng hỏi; — de spe vel conatu, lỡ cơ.
Depulvero, as, are. tán mạt, giũ bụi.
Depurgo, as, avi, atum, are. rửa, — cho sạch; depurgare crimina, chối lấy mình.
Depuro, as, are. lọc, phi, san.
Deputo, as, avi, atum, are. cắt. || tưởng, ngờ. || dâng, — cho, qui về, đặt cho; deputare rationes, tính sổ lại.
† Depuvio, is, ivi, ire. đánh, đấm.
Depygis, *m. f.* gè. *n.* is. chẳng có xương hông.
Dequeror, eris, estus sum, eri. *dep.* năn nỉ lắm.
Derado, is, si, sum, dere. cạo, gọt, giẫy. || bôi.
Derceto, dercetûs. *f.* bụt nữ kia như cá nhơn.
Derelictio, onis. *f.* et Derelictus, ûs. *m.* sự bỏ, từ bỏ, để lại.
Derelinquo, is, liqui, lictum, quere. bỏ, từ bỏ, để, — lại, chẳng kể, trễ, — nải; derelinquere aliquid, bỏ sự gì; derelictus homo, vel derelicta res, người tàn tật, chơ ngơ, cui cút, của bỏ rãy.
Derepentè. *adv.* et Derepentinò. *adv.* tức thì, — tốc, tốc tốc, bỗng chúc, thình lình.
Derepo, is, psi, ptum, ere. bò, leo, lườn, bò lên, bò xuống.
Derideo, es, si, sum, dere. nhạo, — báng, — cười, đàm tiếu. || nói cười; deridere aliquem, nhạo báng người.
Deridiculum, i. *n.* lời nhạo cười, sự vui cười. || thói phết kì dị.
Deridiculus, a, um. trếu, — tật, cới trếu.
Deripio, is, pui, reptum, ripere. cất, — lấy, ăn cướp, cướp lấy.
Derisor, oris. *m.* kẻ nhạo cười.
Derisorius, a, um. đáng trêu chọc,

đáng đàm tiếu, — nhạo cười. || kẻ hay nhạo báng.

Derisus, ûs. *m.* sự nhạo cười.

Derivatio, onis. *f.* sự trổ; derivatio aquarum, trổ nước; — verborum, cội rễ tiếng.

Derivo, as, avi, atum, are. trổ, đem, kéo, — ra. || trở, bỏ; derivare culpam in aliquem, đổ vạ cho người.

Derodo, is, si, sum, ere. khới.

Derogatio, onis. *f.* sự giảm luật, phạm một phần lề luật. || ngủng nghỉnh.

Derogator, oris. *m.* kẻ giảm luật, kẻ giữ luật chẳng trọn. || kẻ nói hành.

Derogito, as, avi, atum, are. xin đi xin lại, này xin.

Derogo, as, avi, atum, are. giảm luật, phạm một hai đều trong luật hay là trong lời giao.

Deruncino, as, avi, atum, are. bào. || đánh, — đập, — đòn, — quất, — lắm.

Deruo, is, rui, rutum, ere. bỏ xuống, xô xuống, phá, — phách, hủy hoại. || giảm, bớt.

Deruptum, i. *n.* chốn hiểm địa, — hiểm hóc.

+ Des, thay vì Bes. V. As.

Desacro, as, avi, atum, are. dâng, — cho, làm lễ, — phép thánh.

Desævio, is, vii, itum, ire. *n.* giận dữ, — hoáng, — lắm, thạnh nộ. || nguôi, — ngoai, nguôi giận; desævire in aliquem, tức giận người nào.

Desalto, as, avi, atum, are. múa, — hát, nhảy, — nhót.

Desarcino, as, avi, atum, are. cất gánh xuống, hạ gánh xuống.

Descendo, is, di, sum, dere. *n.* xuống, giáng, đi xuống, hạ mình xuống, phục tùng, nhường, ở hòa, — thuận; descendere in se se, tỉnh sát.

Descentio, onis. *f.* et

Descensus, ûs. *m.* đàng dốc, sự giáng, sự đi xuống.

Descio, is, ire. V. Nescio.

Descisco, is, scivi, scitum, scere. *n.* để, — lại, bỏ, từ, — bỏ. || làm loạn, dấy loạn; desciscere à se, cổi tính cũ.

Descobino, as, are. giũa. || lột da.

Describo, is, ipsi, ptum, bere. chép lại, sao, — tả. || phóng, làm bản đồ, — tuồng đồ. || chỉ tỏ, doãn lại, cắt nghĩa. || phân, — ra, chia ra, đòi, hạn kì, bài, truyền, định, phân định; describere jura, phân cắt; — milites, cấp lính.

Descriptè. *adv.* cách rõ, — tỏ tường, — có thứ tự.

Descriptio, onis. *f.* sự phóng, làm bản đồ, tuồng đồ. || sự cắt nghiã, doãn lại. || sự phân ra. || sự biên sổ.

Descriptiuncula, æ. *f. dimin.* Descriptio.

Descrobo, as, are. nhận vào.

Deseco, as, cui, sectum, are. cắt, đốn, cưa, giẫy; desecare arborem, cưa cây.

Desecro, as, are. cất chức.

Desectio, onis. *f.* sự cắt, giẫy, cưa.

Desector, oris. *m.* kẻ giẫy cỏ, kẻ cưa, thợ cưa.

Deseneo, es, ui, nere. ra già. || ở lặng, nguôi ngoai.

Deseratus, a, um. trống trải, ngỏ.

Desero, is, sevi, situm, ere. gieo, — vãi, trồng.

Desero, is, serui, sertum, rere. bỏ, từ —, lưu phế, trốn; deserere fidem, thất tín.

Deserpo, is, psi, ptum, pere. bò.

Desertio, onis. *f.* sự trốn, lưu phế.

Desertor, oris. *m.* kẻ từ, — bỏ, lưu phế. || gian thần. || kẻ phải đày.

Desertum, i. *n.* dã, sản dã, rừng, chốn quạnh quẽ.

Desertus, a, um. *part.* Desero. dã để, — bỏ, lưu phế. || vắng vẻ, quạnh quẽ; locus desertus, rừng hoang; montes deserti gemmis et pretiosis lapidibus scatent, lâm sơn tàng bửu ngọc.

Deservio, is, ivi, itum, ire. giúp, — đỡ; deservire corpori, duông xác thịt.

Deses, idis. *omn. gen.* trễ nải, đãi đọa, dõng lưng, xõng lưng, ngay xương, đồng lưng.

Desiccatio, onis. *f.* sự khô, ráo.

Desicco, as, avi, atum, are. ráo, — rẻ, phơi khô, làm cho khô.

Desideo, es, sedi, sidere. ở trễ, — nải, làm biếng, phong lưu. || đi đại tiện. || ngồi.

Desiderabilis, *m. f.* le. *n.* lis. đáng mơ ước.

Desiderabiliter. *adv.* cách ước ao.

Desideratio, onis. *f.* sự ước ao, muốn.

Desiderium, ii. *n.* sự mơ ước, ước ao, muốn; desiderium vehemens, bâng khuâng; rei alicujus desiderio teneri, vã vê, thương tiếc.

Desiderius, ii. *m.* N. H.

Desidero, as, avi, atum, are. ước ao, mơ ước, muốn. || tiếc, thương tiếc, thiếu; cum actu desidero, những ước; desiderare aliquem, khát mặt người; — aliquid, tưởng ước, vọng sự gì.

Desides, um. *m. pl.* V. Deses.

Desidia, æ. *f.* et Desidies, ei. *f.* sự trễ nải, cống xương, — lưng.

Desidiosè. *adv.* cách biếng nhác.

Desidiosus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. kẻ làm biếng, trễ nải, ngay xương, — lưng, phong lưu.

Desido, is, sedi, sidere. sụn; desidit tumor, sự sưng ngót xuống.

Designatè. *adv.* cách có thứ tự.

Designatio, onis. *f.* sự bày vẽ, phóng, bản đồ, tuồng đồ, cảo, lịnh, lời truyền. || dấu, bài. || thứ tự, lớp lang.

Designator, oris. *m.* kẻ phóng, vẽ, thợ nhà, thợ vẽ, — bản đồ, — tuồng đồ, quan giám thành. ‖ quan chỉ nơi nào lính phải ở. ‖ ông thượng lễ, ông tổng chung, cai tấu. ‖ kẻ rao.

Designo, as, avi, atum, are. phóng, vẽ, — tuồng đồ, — bản đồ. ‖ chỉ, bài, cắt người, chọn, sai. ‖ quyết, phân định. ‖ gây.

Desilio, is, lui, et lii, sultum, lire. nhảy, — nhót, — xuống; desilire ad pedes, sấp mình xuống dưới chơn.

† **Desinatio**, onis. *f.* sự thiếu, nghèo ngặt.

Desinator, oris. *m.* bần cùng.

Desino, is, ivi, et sii, situm, nere. *n.* thôi, — việc, giãn, — việc, rồi; desinere artem, thôi nghề.

Desipiens, tis. *omn. gen.* kẻ dại, — dột, bất trí, kẻ điên.

Desipientia, æ. *f.* sự điên, — cuồng, dại dột.

Desipio, is, pui, ere. phát điên, nói lẩn quẩn; desipere gaudio, say vui.

Desisto, is, destiti, stitum, sistere. thôi, — việc, khoan tay, — giãn; ab iniquis desistere, khử tà; — à jurgiis vel lite, hưu đi. ‖ giãn việc ra. ‖ trễ, khoanh tay.

Desolatio, onis. *f.* bần đăng, sự đồi tệ.

Desolatorius, a, um. hay phá.

Desolo, as, avi, atum, are. phá, — phách, làm đồi tệ, — bần đăng.

Desomnis, *m. f.* ne. *n.* is. hay thức.

Desopio, is, ire. *n.* thức dậy.

Despectatio, onis. *f.* câu lơn nơi nhà cho đặng ngó dặm, xa trông.

Despectio, onis. *f.* sự chê, — bai.

Despecto, as, avi, atum, are. xa trông, ngó dặm, — xa, ở nơi cao mà ngó dưới. ‖ chê, — bai, — bỏ.

Despectus, ûs. *m.* sự chê, — bai, — bỏ. ‖ sự ngó xa, ở trên ngó dưới.

Despensatus, a, um. đã chuẩn.

Desperanter. *adv.* et **Desperatè.** *adv.* cách mất lòng trông cậy.

Desperatio, onis. *f.* sự ngã lòng trông cậy.

Desperno, as, avi, atum, are. ngã lòng, mất lòng trông cậy; desperare saluti suæ, mất lòng trông cậy phần rỗi.

Despicabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng chê, nên chê.

Despicatio, onis. *f.* et **Despicatus**, ûs. *m.* sự chê, — bai, — bỏ.

Despicientia, æ. *f.* sự chê, — bỏ.

Despicio, is, spexi, spectum, spicere. xa trông, ngó dặm, ngước mặt. ‖ chê, — bai, — bỏ, dể người, khinh, — dể, — dị, — mạn, khi mạn, chẳng đoái mắt; despiciens suî, người khiêm; — rerum, kẻ thanh liêm.

Despicor, aris, atus sum, ari. *dep.* chê, — bai; homo despicandus, đứa vất mả.

Despicus, a, um. kẻ lo lắng.

Despino, as, avi, atum, are. lể gai, nhổ gai, phá gai, rút gai.

Despoliabulum, i. *n.* chốn để cổi aó. ‖ sự trộm cướp.

Despolio, as, avi, atum, are. lột, — áo, — truồng. ‖ ăn trộm, ăn cướp; despoliare dorsum virgis, đánh cho nát lưng.

Despondeo, es, ndi, vel spopondi, nsum, dere. gả con, làm lễ hỏi. ‖ hứa, giao hứa cùng nhau; despondere animum, rủn chí, thối chí, bủn rủn.

Desponsatio, onis. *f.* sự gả con, lễ hỏi. ‖ lời hứa.

Desponsio, onis. *f.* sự ngã lòng.

Despumatiò, onis. *f.* sự đổ bọt ra. ‖ sự nguội.

Despumo, as, avi, atum, are. vớt bọt. ‖ ra bọt, sinh bọt. ‖ ra nguội.

Despuo, is, pui, putum, ere. giổ. ‖ chê, — bỏ, gớm; despui, chịu gớm ghê.

Desputamentum, i. *n.* bọt rượu.

Desputum, i. *n.* sự giổ.

Desquamatio, onis. *f.* sự đánh vảy cá.

Desquamo, as, avi, atum, are. đánh vảy cá, làm vảy cá.

Destercoro, as, avi, atum, are. quét cho sạch, cạo phân.

Desterno, is, stravi, stratum, nere. mở, cất yên ngựa.

Desterto, is, ui, tere. *n.* thôi ngáy pho pho.

Destico, as, are. túc, — như chuột.

Destillatio, onis. *f.* sự chảy, — ra, khí dư, — xấu chảy ra, mã đao.

Destillo, as, avi, atum, are. dột.

Destimulo, as, are. phí, xa xí. ‖ giục, dịch.

Destina, æ. *f.* dây cột, con bọ, cột.

Destinatè, iùs. *adv.* cách chấp nê, có ý, cả lòng.

Destinatio, onis. *f.* sự cắt khiến, sự dốc lòng, quyết lòng, định.

Destinatò. *adv.* có ý, cả lòng.

Destino, as, avi, atum, are. cắt khiến, để dành, chỉ, phân định, quyết, đoán. ‖ để phòng hậu. ‖ cột, buộc. ‖ mua. ‖ nhắm xem; destinare animo, têm dặt.

Destituo, is, tui, tutum, ere. bỏ, từ —, để lại. ‖ cất phép, — chức. ‖ dối trá, chẳng giữ lời hứa. ‖ đóng, găm; destituere alimento, cất lương.

Destitutio, onis. *f.* sự bỏ, từ —, sự giả trá, dối trá, thất tín.

Destitutor, oris. *m.* kẻ từ bỏ.

Destrangulo, as, are. thắt cổ.

† **Destrictè**. *adv.* tỏ tường, nhằm.

† **Destrictivus**, a, um. hay xổ.

Destringo, is, nxi, strictum, gere. hái, cắt. ‖ cạo. ‖ bớt. ‖ mắng nhiếc, khảo, xét; destringere

gladium, rút gươm; — scripta, khảo sách. V. Distringo.

† Destructibilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Destructilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì chịu phá đặng.

Destructio, onis. *f.* sự phá. ‖ sự bắt lẽ.

Destructivus, a, um. sự hay phá.

Destruo, is, struxi, structum, struere. phá, — phách, hủy hoại. ‖ bắt lẽ, cãi lẽ; destruere domum, phá nhà; — funditùs, phá tan; aliquid penitùs destructum, banh tành, đổi tàn; destrui, tiêu tan.

Desub. *adv.* bên dưới.

Desubitò. *adv.* tức thì, tốc tốc.

† Desubito, as, are. phá tức thì.

Desubulo, as, avi, atum, are. giùi, — lỗ.

Desudasco, is, scere. chịu khó nhọc, làm cho đến khi ra mồ hôi.

Desudatio, onis. *f.* sự mệt nhọc. ‖ sự ra mồ hôi.

Desudo, as, avi, atum, are. mồ hôi chảy ra, làm việc khó nhọc.

Desuefacio, is, feci, factum, facere. làm cho mất thói quen, cất xuống, hạ gánh xuống.

Desuefio, is, factus sum, fieri. et

† Desueo, es, sevi, suere. et

Desuesco, is, uevi, suetum, escere. *n.* mất thói quen, cổi thói quen.

Desuetudo, inis. *f.* sự cổi thói.

Desugo, is, xi, suctum, gere. bú.

Desulto, as, are. nhẩy.

Desultor, oris. *m.* kẻ nhẩy khi thì trên con ngựa nầy khi thì trên ngựa kia.

Desultorius, a, um. sự gì dùng mà nhẩy. ‖ chàng ràng.

Desultura, æ. *f.* phép nhẩy trên con ngựa.

Desum, es, defui, deesse. thiếu, mút mát, hụt, khiếm, — khuyết, khuyết mặt, — vị, thiếu mặt, — thốn; deesse officio, phạm bổn phận mình; — aliquid necessarium cui, trụi lủi; — tempus ad aliquid agendum, làm chẳng lập.

Desumo, is, sumpsi, sumptum, sumere. cất, — lấy bởi, chọn.

Desuo, is, ui, ere. buộc, cột, kết.

Desuper. *adv.* trên, bởi trên.

Desupernè. *adv.* bởi trên.

Desurgo, is, surrexi, surrectum, surgere. chổi dậy.

† Desursùm. *adv.* bởi trên; desursùm aliquid recipere, hứng.

Detectio, onis. *f.* sự bày ra, mở.

Detector, oris. *m.* kẻ mới bày sự gì ra, kẻ mở.

Detego, is, texi, tectum, tegere. mở, tỏ ra, bày tỏ, cất nắp, cất màn. ‖ tỏ, — ra, bày tỏ, — ra; detegere ossa, bới xương.

Detendo, is, di, sum, dere. mở ra, tháo ra, xếp; detendere tabernacula, xếp nhà tạm.

† Detentatio, onis. *f.* sự đặng, cầm của.

† Detentator, oris. *m.* kẻ cầm lại, — của.

† Detentio, onis. *f.* sự cầm của.

Detento, as, are. cầm lại, giữ của.

† Detentor, oris. *m.* kẻ cầm của trái ý chủ.

Detepesco, is, pui, scere. ra nguội.

Detergeo, es, si, sum, gere. et

Detergo, is, si, sum, gere. chùi, lau, kì, — mài, — cọt; detergere digito, phết; — sarmenta de arboribus, phát cây.

Deteriæ porcæ. *f. pl.* heo nái ốm.

Deterior, *m. f.* rius. *n.* oris. *sup.* errimus. xấu hơn, yếu hơn.

† Deterioratus, a, um. đã ra xấu, — xấu hơn, đã hư đi.

Deteriùs. *adv.* xấu hơn.

† Determinabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì hạn đặng, định đặng.

Determinatio, onis. *f.* giái hạn, mộc bài, cõi, cùng. ‖ câu kết.

† Determinator, oris. *m.* kẻ hạn, kẻ định.

Determino, as, avi, atum, are. trồng mộc bài, đặt giái hạn. ‖ định. ‖ làm cùng, — rồi; determinare opus, định việc.

Detero, is, trivi, tritum, rere. ra tệ, nên tệ, làm cho mòn, — hư, mài cho mòn. ‖ tán, — nát, nghiền. ‖ làm cho hư đi, bớt.

Deterreo, es, rui, ritum, rere. kinh giái, làm cho kinh sợ, — hãi, — kinh khiếp. ‖ đuổi; deterrere de sententiâ, làm cho cải ý.

Deterrimè. *adv.* cách rất xấu.

Deterrimus, a, um. rất xấu.

Detestabiliter. *adv.* cách gớm.

Detestabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Detestandus, a, um. đáng gớm.

Detestatio, onis. *f.* sự gớm, lời chúc sự dữ, lời rủa. ‖ sự đòi người. ‖ sự cắt bao hòn, hoạn, cắt dái.

† Detestator, oris. *m.* kẻ gớm, kẻ thề.

Detestor, aris, atus sum, ari. *dep.* gớm, — ghê, nhờm, ghét lắm. ‖ trốn, lánh. ‖ thề, chưởi, rủa, đòi người ta làm chứng.

Detexo, is, xui, texum, xere. dệt, — cửi, đan, cất, xé vải, tháo vải khỏi trục.

Detineo, es, ui, tentum, ere. cầm, — lại, giữ, — gìn, giam chấp; detineri negotiis, mắc mưới; — re aliquâ, thẳng mẳng; detinere in carcere, lưu giam. ‖ khoan giãn.

Detitulo, as, are. làm cho hư danh, nói gièm.

Detondeo, es, di, et totondi, tonsum, dere. cắt, cạo, gọt, cạo lông, — tóc.

Detono, as, nui, nitum, nare. sấm nổi, — dậy, ầm ầm. ‖ đánh tiếng, nói lớn tiếng, nói cả tiếng.

Detorno, as, avi, atum, are. tiện; detornare globulos, tiện trái lăn.

Detorqueo, es, si, rsum, et rtum, quere. trở, — lại, — bên khác. || nói trớ, làm trớ, cắt nghĩa cách trái, — trái lẽ, — trái ý; detorquere os, bệu bạo.
Detorreo, es, ui, rere. rang, đốt.
Detorsio, onis. *f.* sự trở, — bên khác, sự mếu, — máo.
Detractio, onis. *f.* sự cướp, kéo. || sự bớt, xổ. || sự nói hành.
Detractor, oris. *m.* V. Detrectator.
Detraho, is, traxi, tractum, here. cất, — lấy, kéo, nhổ. || cướp, bớt, hớt, nhắt. || nói hành, gièm; detrahere aliquid, sớt; — ex onere, sớt gánh; — alicui, nói hành người; — pellem, vuột da; pellem vel aliud hujusmodi detrahi paululùm, xước, — ra.
Detranquillo, as, are. làm cho nguôi, — ngoai, — cho an.
Detrectatio, onis. *f.* sự từ, bỏ, chối, chẳng chịu lụy. || lời hành.
Detrectator, oris. *m.* kẻ chẳng chịu làm, — chịu lụy. || kẻ nói hành, nói gièm.
Detrecto, as, avi, atum, are. chẳng vưng, — chịu lụy, — phục. || nói hành, bỏ vạ, nói gièm.
Detrimentosus, a, um. hay sinh thiệt hại, — tai hại.
Detrimentum, i. *n.* sự hại, thiệt hại, — thòi; afferre detrimentum, tổn hại; pati detrimentum, tổn thất.
† Detriumpho, as, avi, atum, are. thắng, thắng trận.
Detrudo, is, si, sum, dere. đuổi, — ra, xua đuổi. || giãn việc, khoan giãn; detrudere in carcerem, giam, trăng trói.
Detruncatio, onis. *f.* sự cắt, đốn.
Detrunco, as, avi, atum, are. cắt, đốn, chặt, phát; detruncare arborem, đốn cây.
Detudis, *m. f.* de. *n.* is. đã quết.
Detumeo, es, ui, ere. *n.* et
Detumesco, is, mui, scere. sưng ngót, — ngót xuống, rọt, — lại.
Detundo, dis, tudi, dere. nghiền.
Deturbo, as, avi, atum, are. đảo, phá, — phách, — nát. || đuổi, xua đuổi, đuổi ra, truất, — xuống; deturbare aliquem dignitate, truất chức.
Deturgeo, es, rsi, gere. ngót, — xuống.
Deturpo, as, avi, atum, are. làm hư, vấy vá, làm dơ, làm xấu dạng; deturpare seipsum, hư thân.
Deungo, is, nxi, nctum, gere. xức, — dầu, thoa dầu.
Deunx, cis. *m.* một lượng cân khi phân cân ra mười hai lượng. || mười một lượng. || thứ lượng kia. V. As.
Deuro, is, ussi, ustum, rere. đốt, thiêu.
Deus, i. *m.* Đức Chúa trời, thiên Chúa, đấng phép tắc vô cùng, đấng toàn năng toàn tài, Chúa tể, thượng Chúa; Deum loqui vel præcipere, Chúa phán, — truyền, — phán dạy, — phán bảo; Dii majorum gentium, bụt lớn kẻ ngoại đạo, Dii minorum, bụt nhỏ kẻ ngoại đạo.
Deuteria, æ. *f.* rượu yếu, — xấu.
Deuteronomium, ii. *n.* *Bib.* luật thứ hai, sách Deuteronomium.
Deutor, eris, usus sum, uti. *dep.* *cai abl.* dùng chẳng nên.
Devagor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi dông dài, ruông.
Devasto, as, avi, atum, are. phá, — phách, — hoang.
Devecto, as, are. *freq.* V. Deveho.
Deveho, is, vexi, vectum, here. đem, chở, xe.
Devello, is, elli, et vulsi, ulsum, vellere. nhổ, tiển.
Develo, as, avi, atum, are. cất màn che, — khăn che, tỏ, bày ra.
Deveneror, aris, atus sum, ari. *dep.* thờ, — lạy, — phượng, — kính.
Devenio, is, veni, ventum, venire. đến, tới; devenire in insidias, mắc chước móc.
Devenusto, as, avi, atum, are. làm hư dạng, — hư hình tốt.
Deverbero, as, avi, atum, are. đánh đòn, — lắm.
Devergentia, æ. *f.* sự nghiêng, dốc, xếu.
Devergo, is, ere. ở nghiêng, — lệch, xếu mếu, xế xế.
Deverra, æ. *f.* bụt nữ hay sự quét sạch.
Deverro, is, ere. quét, chùi.
Deversito, as, are. *freq.* V. Deverto.
Deversitor, oris. *m.* et Deversor, oris. *m.* V. Diversor.
Deversorium. V. Diversorium.
Deverto, is, ti, sum, tere. ghé lại. || đảo, nói đảo ra, đuổi, — ra, — xa, xô, — ra.
Devescor, eris, sci. *dep.* háu ăn.
Devestio, is, ivi, ire. lột áo, cổi áo.
Deveto, as, are. V. Veto.
Devexio, onis. *f.* et Devexitas, atis. *f.* sự dốc, nhiêng, đàng dốc.
Devexo. V. Divexo.
Devexus, a, um. có dốc, nghiêng; dies devexior, bóng xế. || xế xế.
Devia, orum. *n. pl.* đàng khó đi, — hiểm hóc, hiểm địa.
† Devictio, onis. *f.* sự thắng trận.
Devictor, oris. *m.* kẻ thắng trận.
Devigeo, es, ui, gere. et
Devigesco, is, ui, scere. mỏn, ra yếu sức.
Devincio, is, xi, ctum, cire. cột, buộc, thắt; devincire sibi populos, vỗ lòng dân; — sibi aliquem, lấy lòng; devinciri beneficiis, mắc ơn.
Devinco, is, vici, victum, cere. thắng trận, hãm, làm cho thuần.
Devinctio, onis. *f.* dây buộc, — thắt.

Devio, as, are. lạc, — đàng.

Devirginatio, onis. *f.* sự làm hư người nữ.

Devirgino, as, avi, atum, are. làm hư thân người nữ đồng trinh, làm cho mất đoan nữ, làm hư hoa nữ gái; devirginari, nên tuổi làm bạn.

Devitabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì lánh đặng.

Devitatio, onis. *f.* sự xa lánh.

Devitator, oris. *m.* kẻ lánh.

Devito, as, avi, atum, are. lánh, xa lánh, trốn lánh.

Devius, a, um. lạc, — đàng, kẻ lạc đàng lạc sá.

Devocatio, onis. *f.* sự kêu.

Devoco, as, avi, atum, are. kêu, gọi, đòi, nhắc lại, đòi lại; devocare ad perniciem, làm cho phải khốn.

Devolo, as, avi, atum, are. bay xuống, chạy mau lắm. ‖ bay ra, — đi.

Devolvo, is, vi, volutum, vere. lăn, lăn xuống, xô, bổ xuống, làm cho té xuống.

Devoratio, onis. *f.* sự háu ăn.

Devorator, oris. *m*, kẻ háu ăn.

Devoratrix, icis. *f.* người nữ háu ăn.

Devoro, as, avi, atum, are. háu ăn, nuốt; devorare pecuniam, phí hết gia tài.

Devotamentum, i. *n.* sự phục.

Devotatus, a, um. mắc ếm chú.

Devotè, issimè. *adv.* cách sốt sắng.

Devoti, orum. *m. pl.* kẻ gan dạ cả lòng theo số mạng quan thầy nó vưng phục.

Devotio, onis. *f.* sự phục, vưng —, sự yêu, — mến, nguyền cùng, nguyền, khấn hứa, sự sốt sắng. ‖ sự ếm chú, phù chú, sự thuật, phép thuật, chưởi rủa, dứt phép thông công.

Devoto, as, avi, atum, are. *freq.* V. Devoveo.

Devotorius, a, um. thuộc về sự dâng mình, phú mình, vưng phục, hứa, nguyền cùng, sốt sắng.

Devotus, a, um. kẻ có lòng sốt sắng, đã dâng mình, phú mình, phục, yêu mến. ‖ mê, say mê; devotus vir, người nhơn đức; — Deo, kẻ có lòng kính mến Chúa. ‖ đã chịu chúc mọi sự dữ, — chưởi rủa. ‖ đã chịu ếm chú, phù chú.

Devoveo, es, vovi, votum, ere. nguyền, — cùng, khấn, — hứa, dâng, — cho, phú, — cho. ‖ chưởi, rủa, nộp cho ma quỉ; devovere se alicui, nguyền cùng.

Dextans, tis. *omn. gen.* trong mười hai phần đặng mười phần.

Dextella, æ. *f.* tay nhỏ, — bên mặt.

Dexter, tra, trum, vel tera, terum. ngay, — thẳng, bên tay mặt, bên tay hữu. ‖ lành, xuôi. ‖ đăm. ‖ khôn, — kéo, có trí, có mưu; dextrum cornu, hữu dực.

Dextera, æ. *f.* et Dextra, æ. *f.* tay mặt, — hữu, tay đăm; dextras conjungere, — copulare, dextram dextræ jungere, — committere, giao hòa; dextrâ, a dextrâ, ad dexteram, bên hữu.

Dexterè. *adv.* cách khôn, — khéo, — giỏi, — có tài, — mưu, — trí. ‖ có phước, có số tốt.

Dexteritas, atis. *f.* sự tài, — trí, kì tài, tài cao, đại tài, tốt số, may lắm, may mắn.

Dextimùm. *adv.* V. Dextrorsùm.

Dextimus, a, um. bên hữu, ở bên hữu.

Dextrale, is. *n.* et Dextraliolum, i. *n.* vòng đeo tay hữu.

Dextratio, onis. *f.* sự động trở hay là sự động bên hữu. ‖ sự cột ngựa cùng nhau.

† Dextratus, a, um. ở bên hữu.

† Dextro, as, are. buộc, cột ngựa. ‖ trở bên hữu.

Dextrocherium, ii. *n.* vòng đeo tay.

Dextrorsùm. *adv.* et Dextrorsùs, vel Dextroversùm. *adv.* bên hữu.

DI

* Diabathra, orum. *n. pl.* giày guốc đờn bà.

Diabathrarius, ii. *m.* thợ giày đờn bà.

Diabetes, æ. *m.* ống.

* Diabolicus, a, um. thuộc về quỉ.

Diabolus, i. *m.* ma, quỉ, ma quỉ, quỉ thần, thần dữ, tà ma; diabolum apparere, quỉ hiện; virtute diaboli insignis locus, nơi thiêng, thính; diabolus a quo putant occidi infantes, quan sát. ‖ kẻ bỏ vạ, nói hành.

Diaconatus, ûs. *m.* chức thầy phó tế.

Diaconus, i. *m.* thầy phó tế, thầy có sáu chức.

Diadema, atis. *n.* mũ triều thiên.

Diadematus, a, um. có hay là đội mũ triều thiên.

Diadochos, i. *f.* ngọc kia.

Diæresis, is. *f.* sự chia một vần ra hai như aquaï thay vì aquæ.

Diæta, æ. *f.* sự cữ, kiêng —, tiết, — kiệm. ‖ nhà ăn cơm. ‖ nhà tạm trong vườn mà chơi. ‖ phòng kẻ cầm lái trong tàu.

Diætarchus, i. *m.* et Diætarius, ii. *m.* người phòng trà, kẻ cai phòng.

* Diætetica, æ. *f.* phép thầy thuốc dạy kiêng cữ cho đặng lành.

* Diagonalis, *m. f.* le. *n.* is. et

* Diagonicus, a, um. et

Diagonios. hàng hay là đàng qua từ một góc cho đến góc khác.

* Diagramma, atis. *n.* hình, — tượng, bản đồ, tuồng đồ, sự phóng, vẽ cảo, gạch đàng, — hình.

* Diagraphice, es. *f.* phép, nghề vẽ.

* Dialectica, æ. *f.* et Dialectica,

orum. *n. pl.* et Dialectice, es. *f.* phép luận lẽ.

* Dialecticè. *adv.* cách luận lẽ.
* Dialecticus, i. *m.* kẻ luận lẽ.
* Dialecticus, a, um. thuộc về phép luận.

Dialectus, i. *f.* tiếng riêng xứ nọ xứ kia, cách nói trong xứ nọ khác xứ kia.

Dialion, ii. *n.* hoa qùi, nhựt qùi.

Dialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt Jovis. ‖ ở ngòai, ở trên không. ‖ thuộc về một ngày.

* Dialogista, æ. *m.* kẻ đặt lời vấn đáp, kẻ luận lẽ.
* Dialogus, i. *m.* sự vấn đáp, lời —, sách vấn đáp.
* Diameter, tri. *m.* et Diametros, i. *m.* đàng qua trong tim vòng, đàng trung tim.
* Diametrus, a, um. thuộc về đàng trung tim.
* Diamicton, i. *n.* vách có nhiều sạn sỏi trong mình.
* Diamoron, i. *n.* vị thuốc cao bằng trái dâu pha mật ong.
* Diana, æ. *f.* bụt nữ kia hay việc rừng việc săn.

Dianaria, riæ. *f.* ích mẫu.

Dianius, a, um. thuộc về bụt Diana.

Dianœa, æ. *f.* sự hiểu, trí —, thí dụ hay tỏ ý hơn lời nói.

* Diapasma, atis. *n.* thuốc thơm.
* Diapason. *n. ind.* tám âm, tám cung van.
* Diaphoresis, is. *f.* sự mồ hôi ra. ‖ sự mất vía.
* Diaphoreticus, a, um. hay làm cho mồ hôi ra.
* Diaphragma, atis. *n.* phần kia như gân hay ngăn chấn ngực cùng ruột. △ cao hoang.
* *Diapontius*, a, um. bên kia biển.
* *Diaporesis*, is. *f.* F. R. là sự hồ nghi.

Diarium, ii. *n.* của ăn một ngày, lương phát hằng ngày cho lính hay là kẻ làm tôi. ‖ sách nhựt trình, sổ biên việc làm hằng ngày.

* Diarrhæa, æ. *f.* sự chảy, tháo dạ.

Dias, adis. *f.* số thứ hai.

* Diastema, atis. *n.* chặng đàng, một chặng, — đàng, sự ngăn.
* Diastematicus, a, um. đã ngăn chấn, đã chia ra.
* Diastole, es. *f.* sự duỗi, — lòng.
* Diasyrticus, a, um. thuộc về sự nói lẩy nói châm chích.
* Diathyrum, i. *n.* câu lơn, sơ li ngăn cửa nhà. ‖ cửa ngăn nhỏ cùng thoen nó.
* Diatonus, i. *m.* hai âm hiệp theo cùng nhau. ‖ đá dùng làm góc.

Diatretarius, ii. *m.* thợ tiện, kẻ gầy việc.

Diatretum, i. *n.* chén lu li, — thủy tinh đã nhận hột trai vào.

Diatretus, a, um. đã tiện, có nơi mà nhận hột vào.

* Diatriba, æ. *f.* trường, — học, — thi. △ hàn lâm viện. ‖ phe. ‖ trường luận lẽ, cãi lẽ.
* Diatyposis, is. *f.* phép nói văn hoa.

Diaulus, i. *m.* một chặng đàng dặng hai dặm hay là một ngàn hai trăm thước. ‖ sự chạy từ đầu trường cho đến rốt và trở về nơi đầu.

* Diazoma, atis. *n.* dây buộc lưng, dải, khố. ‖ vòng, hàng rào.

† Dibalo, as, avi, atum, are. hao, — phí; dibalare rem suam, phí của mình.

* Dibapha, æ. *f.* et Dibaphus, i. *m.* sắc điều, aó màu điều.
* Dibaphus, a, um. đã nhuộm hai lần.

Dica, æ. *f.* sự kiện, — cáo.

Dicacitas, atis. *f.* tâm tình hay nói trêu, — chọc, — lẩy.

Dicaculè. *adv.* cách trêu, — ngươi.

Dicaculus, a, um. hay trêu một ít.

Dicatio, onis. *f.* et Dicatura, æ. *f.* sự dâng, dâng cho. ‖ sự phục, phú mình, sự yêu, nguyền cùng.

Dicax, cis. *omn. gen.* kẻ hay trêu, — chọc, — ngươi, hay nói chơi.

Dichalcum, i. *n.* đồng tiền kia.

Dichoreus, i. *m.* phép văn thi như ăudĭāmŭs.

Dichotomos, i. *f.* bán nguyệt.

Dicibula, orum. *n. pl.* truyện chơi, truyện bày đặt.

Dico, as, avi, atum, are. dâng, — cho, làm phép thánh mà dâng, cúng; dicare vota, khấn hứa; — se totum alicui, nguyền cùng người; — templum Deo, làm phép thánh mà dâng đến thờ cho Chúa.

Dico, is, xi, ctum, cere. nói, vân, phán, thưa, giảng, kiện, doãn, — lại, thuật, — lại, đờn môi, khua môi; dicere, (Deum vel regem dicere,) phán; — superiori, thưa; — obiter, nói qua; respondeo dicens, thưa rằng; quî dici potest, há rằng; non audere dicere, chẳng dám hở răng; ne cuique dixeris, chớ hở môi răng lạnh; dicere cœnam, mời ăn; — salutem, chào, bái, mừng; dicitur, chữ rằng.

Dicrotum, i. *n.* ghe hải, thuyền hải đạo.

Dicta, orum. *n. pl.* lịnh, luật, chiếu, thể thức.

Dictamnum, i. *n.* et Dictamus, i. *m.* △ bạch tiễn bì.

Dictata, orum. *n. pl.* bài, — học, — sách, vở. ‖ lời dạy, — khuyên hay là luật phép thầy dạy lập.

Dictatio, onis. *f.* bài học trò chép theo lời thầy nói.

Dictator, oris. *m.* nguơn soái, quan thượng có quờn như vua trong thành và nước Roma.

Dictatorius, a, um. thuộc về chức Dictator.

Dictatrix, icis. *f.* hoàng hậu, nữ vương cai trị nước như vua vậy.
Dictatura, æ. *f.* quờn chức quan Dictator.
Dicterium, ii. *n.* lời trêu, — chọc, — người, lời châm chích.
Dictio, onis. *f.* cách nói, lời, tiếng. ‖ sự thuật, lời doãn, — lại, bài, — giảng, — kiện. ‖ sự bàu, lời bàu chữa, lời chối lấy người. ‖ lời thưa, lời bụt nói ; dictio sententiæ, tỏ ý tưởng ; dictio ornata, lời văn hoa.
† Dictionarium, ii. *n.* et
Dictionarius liber. *m.* sách tự vị.
Dictiosus, a, um. kẻ hay nói lời vui chơi, — trêu, — chọc, trêu người.
Dictito, as, avi, atum, are. nói, năng nói, nói đi nói lại.
Dicto, as, avi, atum, are. ra bài cho học trò biên chép. ‖ dạy ; dictare alicui epistolam, nói cho người ta viết thơ ; — actionem, kiện.
† Dictor, oris. *m.* thầy, sư, kẻ dạy.
Dictum, i. *n.* lời, tiếng, ngôn, — ngữ, — từ, tục ngữ. ‖ bài giảng ; dictum bonum, ngôn ngữ ; — vetus, tục ngữ cựu ; dicto obedientem esse, vưng lời, — dạy ; dictum falsum, có ý gẫm.
Dicturio, is, ivi, ire. có ý nói, muốn nói.
* Didascalus, i. *m.* thầy, sư, thầy dạy.
Diderunt, thay vì Dididerunt.
Didia lex. *f.* luật Didia hay định sự phí của cho đến chừng nào.
Dido, onis, et ûs. *f.* tên người nữ.
Dido, is, dididi, diditum, didere. phân, — chia, — cắt ; didere munia, phân chia chức phận.
Didorus, a, um. có hai gang.
Didrachma, æ. *f.* et Didrachmum, i. *n.* hai Drachma. V. Drachma.
Diduco, is, xi, ctum, ere. đem, — khắp mọi nơi. ‖ phân, — ra, — chia. ‖ giương, mở, làm cho rộng ; diducere oculos, giương mắt ; — os multùm, giàng miệng.
Diductio, onis. *f.* sự phân, phân ra, — chia, sự giương.
Didyma, æ. *f.* tên chung nhiều nơi.
Didymæ, arum. *f. pl.* N. U.
Didymeum, ei. *n.* chùa bụt Apollo.
Diecula, æ. *f.* một ít lâu, một ngày.
Dierectà. *adv.* et Dierectè. *adv.* et
Dierectò. *adv.* thẳng xông, tức thì, đi thẳng đi. ‖ rủi ro, ranh sát.
Dierectus, a, um. đã treo, — buộc. ‖ kẻ bợm, gian tà.
Dies, iei. *m.* et *f. pl. m.* ngày, nhựt, thì, kì, sống, mạng sống, trú ; in diem vivere, lần cứa ; dies festus, ngày lễ ; — crastinus, ngày mai ; totâ die, cả ngày, ngày thẳng, thâu ngày, tối ngày ; quâ die, ngày nào ; his diebus, ngày rày ; diebus antè actis, ngày xưa.
Diesis, is. *f.* nửa phần tiếng âm.
Diespiter, tris. *m.* tên bụt là như cha sự sáng.
Diffamo, as, avi, atum, are. gièm chê, — pha, làm hư danh. ‖ rao, tỏ ra.
Diffarreatio, onis. *f.* sự vợ chồng phân li.
Diffarreo, as, avi, atum, are. phân li, vợ chồng dâng của lễ mà phân li cùng nhau, bẻ đồng tiền chiếc đũa.
Differcio, is, rsi, rtum, ire. làm cho đầy.
Differens, tis. *omn. gen.* khác nhau.
Differentia, æ. *f.* et Differitas, atis. *f.* sự khác, — nhau, — xa, — lạ, giống dạng khác, chẳng xứng nhau, chẳng đối nhau.
Differentiùs. *comp. adv.* khác xa hơn, — lạ hơn.
Differo, fers, distuli, dilatum, ferre. ra khác, — nhau, ra giống khác, chẳng đối cùng nhau. ‖ giãn việc ra, nhảng việc ra. ‖ đem nơi nọ nơi kia, đổ, — ra, phí, xa xí. ‖ nhịn, — nhục, chịu. ‖ phá, làm lao xao ; differre rumorem, — aliquid rumoribus, đồn tiếng ; — inter se linguis, nói tiếng khác nhau.
Diffibulo, as, avi, atum, are. mở khóa, — nút.
Difficilè, iùs, illimè. *adv.* cách khó.
Difficilis, *m. f.* le. *n.* is. khó, — lòng, khốn cực, khó nhọc. ‖ mắt mỏ, lăng nhăng. ‖ rúng rẩy, cú mấu, cú mấm, cú tấn, co cú. ‖ difficile ad fidem, — ad credendum, khó tin ; — dictu, khó nói.
Difficiliter. *adv.* V. Difficilè.
Difficultas, atis. *f.* sự khó, — lòng, — nhọc, khốn cực, công lao, lao lực, sự ngăn, — trở, — đón. ‖ sự thiếu, thốn —, cơ, — khổ, cơ hàn ; difficultas urinæ, sự lâm bế ; — spirandi vel spiritûs, bịnh suyễn.
Difficulter. *adv.* V. Difficilè.
Diffidatio, onis. *f.* sự gởi tin mà đánh giặc cùng nhau.
Diffidens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng tin, kẻ hồ nghi.
Diffidentèr. *adv.* cách chẳng tin, — hồ nghi, — sợ, chẳng vững.
Diffidentia, æ. *f.* sự hồ nghi, chẳng tin, sợ e chẳng đặng như ý muốn.
Diffido, as, avi, atum, are. thách, — thức, cho tin giặc sẽ tới.
Diffido, is, fisus sum, fidere. sợ, hồ nghi e chẳng đặng như lòng muốn ; diffidere alicui vel de aliquo, chẳng tin người.
Diffindo, is, fidi, fissum, dere. sả, chêm, — củi, kênh, sả hai ; diffindere ligna, chêm củi ; — portas, phá cửa.
Diffingo, is, nxi, fictum, gere. phá, làm hư hình dạng, làm lại, làm cho ra hình dạng khác ; diffingere incude ferrum retusum, rèn lại khí giái hư.

Diffinio. V. Definio.
Diffinitio. V. Definitio.
Diffinitivè. *adv.* sau hết, tóm lại, cho dứt lời, cho quyết.
Diffissio, onis. *f.* sự giãn việc ra, sự đợi một ít nữa.
Diffiteor, eris, eri. chối, từ chối.
Difflo, as, avi, atum, are. phá, thổi và phá, — làm hư. ‖ bay mùi, — hơi.
Diffluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy ra, chảy tràn, — tràn trề, chảy khắp, — tư bề; diffluere sudore, chảy mồ hôi ra lắm.
Diffluus, a, um. lưu loát, hay chảy ra khắp mọi nơi.
Diffringo, is, fregi, fractum, fringere. phá, — ra, đánh vỡ, xán vỡ, bứt xé, phá nát, phá tán.
Diffugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn, — lánh, khỏi, thoát khỏi. ‖ từ, — chối; diffugere domum, trở về nhà; diffugiunt stellæ, ngôi sao biến hóa.
Diffugium, ii. *n.* sự trốn nơi nọ nơi kia.
Diffugo, as, are. đảo, đuổi, — đi, xua đuổi chỗ nọ chỗ kia.
Diffulguro, as, are. soi, sáng soi.
Diffulmino, as, avi, atum, are. sét đánh.
Diffundito, as, are. phí, hao phí.
Diffundo, dis, fudi, fusum, dere. đổ, — ra, rót. ‖ giương, sè. ‖ đúc; diffundere vitem in orbem, cắt cây nho cho nó dum da hình tròn; — vultum, tỏ mặt phởn lởn.
Diffusè. *adv.* đâu đó, nơi nọ nơi kia, tràn trề.
Diffusilis, *m. f.* le. *n.* is. sự hay chảy, — tràn ra.
Diffusio, onis. *f.* sự đổ ra, chảy ra, tràn ra.
† Diffusor, oris. *m.* kẻ đổ, — lại.
Digamma, atis. *n.* chữ F.
Digamus, i. *m.* kẻ đã có hai đời vợ.
Digastricus, a, um. có hai bụng.

Digeries, ei. *f.* sự tiêu đồ ăn.
Digero, is, gessi, gestum, rere. đem chỗ nọ sang chỗ kia. ‖ tiêu, nấu chín. ‖ sắp, — lớp, chia ra, phân chia; digerere cibum, tiêu của ăn; — crines, bới tóc, bối tóc; digeri, tiêu đi, ngót xuống.
Digesta, orum. *n. pl.* sách tổng luận lý đoán phép công bình.
Digestio, onis. *f.* sự sắp, — lớp. ‖ sự tiêu đồ ăn, nấu chín.
Digestor, oris. *m.* kẻ sắp, — lớp.
Digitabulum, i. *n.* bao ngón tay. ‖ sự gì dùng bao tay, — bao ngón tay.
Digitale, is. *n.* V. Digitabulum.
Digitalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ngón tay.
Digitatus, a, um. có ngón tay.
Digitellum, i. *n.* cây trường sinh.
Digitullus, i. *m.* ngón út, ngón nhỏ.
Digitus, i. *m.* ngón, — tay. △ chỉ; digitus major seu pollex, ngón cái; — index, — salutaris, ngón trỏ; — medius, — infamis, ngón giữa, ngón trung; — annularis, — mediculus, ngón đeo nhẫn; — minimus, — minusculus, ngón út; articuli digitorum, lóng tay, đốt ngón tay; digitis pulsare instrumenta musica, cất ngón; digitis simul collectis aliquid accipere, nhón; unus articulus digiti medii, một tấc; monstrare digito, chỉ trỏ.
Digladiator, oris. *m.* kẻ đánh, đua vật, kẻ cãi.
Digladior, aris, atus sum, ari. *dep.* đánh, đua, — vật, cãi, — nhau, — lẽ.
Dignandus, a, um. đáng, có công.
Dignanter. *adv.* cách nhậm lời, cách phải.
Dignatio, onis. *f.* bậc, phẩm, phẩm trật, quờn, chức, công, — nghiệp, danh tiếng, công danh, sự kính, tôn, — kính, sự nhường, nhượng; dignatio principis, chức vua.

Dignè, iùs, issimè. *adv.* cách xứng, — phải, — phải lẽ, thậm phải; dignè ornatus, mặc tề chỉnh.
Dignitas, atis. *f.* chức, — quờn, công, chức quan, bằng tước, chức tước, phẩm, — trật, bậc, phận, chức phận, bổn phận; dignitate decorari, chịu chức; dignitas suprema, tam công; dignitate aliquem decorare, phong, — quờn; contentione dignitatem assequi, tay vin quế đỏ.
Dignitosus, a, um. rất đáng, cao sang.
† Digno, as, avi, atum, are. et
Dignor, aris, atus sum, ari. *dep.* tin, tín, ngờ, tưởng, đoán người nào đã đáng. ‖ khứng, chịu người ta nhìn lấy mình là kẻ đã đáng; non dignari loqui, chẳng thông nói; dignari aliquem veniâ, đoán người nào đáng cho người ta tha.
Dignoratio, onis. *f.* dấu cho đặng nhìn sự gì lại.
Dignorator, oris. *m.* kẻ làm dấu cho đặng nhìn sự gì lại.
Dignoro, as, avi, atum, are. làm dấu cho đặng nhìn sự gì lại.
Dignosco, is, novi, notum, scere. nhìn, — nhỏ, — lấy, biết, phân biện, — minh, — đoán; dignoscere rectum curvo, phân biện tà chính.
Dignus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. đáng, xứng đáng, có công, đáng mặt; dignus præmio, đáng thưởng; — pœnâ, đáng phạt; — flagellorum, đáng đòn; laude dignissimus, đích đáng.
Digredior, deris, gressus sum, gredi. *dep.* về, đi về, trở về, trẩy, — đi, ra, lánh. ‖ nói sự khác; digredi ad pedes, trẩy bộ; — a proposito vel de causâ, nói đều khác.

Digressio, onis. *f.* sự đi, trẩy đi. || nói sự khác.

Digressus, ûs. *m.* V. Digressio.

Dii, eorum. *m. pl.* V. Deus.

Diiambus, i. *m.* phép văn thi như sĕvērĭtās.

Dijicio, is, ere. V. Dejicio.

Dijovis, is. *m.* bụt Jovis hay bàu chữa.

Dijudicatio, onis. *f.* sự phân biện, — đoán.

Dijudico, as, avi, atum, are. phân, — biện, — đoán, — minh ; dijudicare reos, xử tù.

Dijunctio. V. Disjunctio.

Dijungo. V. Disjungo.

Dilabens, tis. *omn. gen.* et

Dilabidus, a, um. et

Dilabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự hay hư, hay nát. || hay chảy ra.

Dilabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* chảy, — ra, dột. || trốn, lánh, thóat khỏi. || hư, nên hư, mất, hư đi, hư nát. || trợt; dilabi memoriâ, khuất lấp.

Dilaceratio, onis. *f.* sự xé.

Dilacero, as, avi, atum, are. xé, — ra, cấu xé, xé rách; dilacerata vestis, aó rách toạc.

Dilacrymo, as, avi, atum, are. khóc, — lóc.

Dilamino, as, avi, atum, are. sả, — hai.

Dilancinatus, a, um. rách.

Dilanio, as, avi, atum, are. cấn, — rứt, cấu xé.

† Dilano, as, are. mở cho rộng.

Dilapidatio, onis. *f.* sự lượm đá. || sự phá, xa xí.

Dilapido, as, avi, atum, are. lượm lặt đá cho khỏi ruộng. || xa xí, phí. || phá, — phách.

Dilapsio, onis. *f.* sự xác người ta rã rời hư nát.

Dilargior, iris, itus sum, iri. *dep.* cho, ban, có lòng rộng rãi, ban của; dilargiri vestes militibus, phát aó cho lính.

Dilatatio, onis. *f.* sự duỗi, mở cho rộng.

Dilatio, onis. *f.* sự giãn việc ra, sự trễ kì, trễ kì hạn.

Dilato, as, avi, atum, are. duỗi, lan ra, mở, — rộng, — mang, tràn ra. || dilatare cor lætitiâ, nở gan, duỗi lòng; — rictum, hả miệng.

Dilator, oris. *m.* kẻ trễ, lần lữa.

Dilatorius, a, um. thuộc về sự trễ, — giãn việc ra.

Dilatro, as, avi, atum, are. sủa.

Dilaudo, as, avi, atum, are. ngợi khen lắm.

Dilecta, æ. *f.* chim cu, — cu cu.

Dilectio, onis. *f.* sự yêu, yêu mến.

Dilector, oris. *m.* V. Amator.

Dilectus, ûs. *m.* sự chọn, lựa.

Dilegit, thay vì Dilexit. V. Diligo.

Dilemma, atis. *n.* phép luận làm ngặt hai đàng, nên gọi phép ấy là phép luận có hai sừng.

Diligens, tis. *omn. gen. comp.* tior. *superl.* tissimus. kẻ cần mẫn, mau mắn, cẩn thận, kẻ chọn cặn kẽ. || kẻ yêu mến. || năng nản, cần quyền, siêng năng, — sắn.

Diligentèr, iùs, issimè. *adv.* cần mẫn, — quyền, chín chắn.

Diligentia, æ. *f.* sự cần mẫn, — quyền, chín chắn; cæca diligentia, lụi cụi. || sự yêu mến vững bền, sự trung trực. || sự chọn, lựa, tiết kiệm, tùng tiệm.

Diligo, is, lexi, lectum, ligere. yêu, thương yêu, yêu dấu, — đang, — mến, — vì. || chọn, trạch, lựa; aliquam ob rationem aliquem diligere, yêu vì; diligere benè de se meritum, cám mến; diligere homines utì seipsum, ái nhơn như kỉ.

Dilogia, æ. *f.* lời khuẩn khúc, lời ập ợ, lời ám hảo.

Dilores, rum. *f. pl.* aó có hai tấm giẻ có hai sắc.

Dilorico, as, avi, atum, are. mở, — khóa, — nút áo, mở gút.

Dilucco, es, xi, ere. sáng, đã sáng, rạng, sáng ngày. || hóa ra sáng.

Dilucescit. *imp.* sáng ngày, tỏ rạng.

Dilucidandus, a, um. sự gì phải tỏ cho minh bạch, phải xử cho minh bạch.

Dilucidatio, onis. *f.* sự cắt nghiã cho rõ, bày tỏ, phân minh.

Dilucidè. *adv.* cách tỏ, — rõ.

Dilucido, as, avi, atum, are. cắt nghiã rõ ràng, phân minh, — minh bạch, phân bày, — tỏ.

Dilucidus, a, um. chói, lòa, sáng láng, bóng láng. || tỏ, — rõ, — tường, minh bạch.

Diluculat. *imp.* rạng, rạng ngày.

Diluculò. *adv.* tảng rạng, tảng sáng.

Diluculum, i. *n.* tảng rạng, — sáng; cum diluculo, diluculo primo, tảng rạng.

Diludia, orum. *n. pl.* thì để cho kẻ đua vật đặng nghỉ mệt.

Diluo, is, lui, lutum, ere. chế, pha, dầm. || rửa, bôi, phá. || phân minh, — tỏ. || bớt; diluere vinum, chế rượu cùng nước.

Dilutiùs. *adv.* có nhiều nước hơn.

Dilutum, i. *n.* thuốc đã sắc lại.

Diluvialis, *m. f.* le. *n.* lis. thuộc về nước lụt.

Diluvies, ei. *f.* et Diluvio, onis. *f.* lụt, — lội, nước lụt, nước lút; magnum diluvium, vel magna diluvies, lụt hồng thủy.

Diluvio, as, avi, atum, are. có lụt, có nước lút.

Diluvium, ii. *n.* V. Diluvies.

* Dimachæ, arum. *m. pl.* lính hay đánh giặc dầu bộ dầu ngựa.

Dimadeo, es, dui, ere. chảy, — ra như nước.

Dimano, as, avi, atum, are. chảy, — ra, dột; suaviter dimanare, chảy rỉ rỉ.

Dimensio, onis. *f.* phép đo, phép đo tư bề.
Dimensor, oris. *m.* kẻ đo.
Dimergo, is, rsi, rsum, gere. V. Demergo.
Dimessio. V. Dimensio.
Dimetatio, onis. *f.* sự đo, phép đo.
Dimetior, iris, mensus sum, metiri. *dep.* đo, — đắn, lường.
Dimeto, as, are. et Dimetor, aris, ari. *dep.* V. Dimetior.
Dimeto, is, messui, messum, tere. cắt, phát. ‖ hái, lượm, gặt hái.
Dimicatio, onis. *f.* trận, chiến, chiến trận, sự giặc, đấu, — chiến. ‖ cãi, — lẫy, — lẽ, — nhau.
Dimico, as, avi, atum, are. đánh giặc, chiến, đấu, — chiến. ‖ cãi, — lẫy, — lẽ, — nhau, liều mình; dimicare prælio, — acie, chiến trận, ra trận.
Dimidiatìm. *adv.* nửa phần.
Dimidiatio, onis. *f.* sự chia làm hai.
† Dimidio, as, are. chia ra làm hai, phân ra làm hai.
Dimidium, ii. *n.* nửa, nửa phần; dimidium animæ meæ, người rất yêu dấu.
Dimidius, a, um. rưỡi, rưỡi, thuộc về nửa phần; dimidius modius, nửa lường; unus modius cum dimidio, một lường rưỡi.
Diminuo, is, nui, nutum, ere. bớt, giảm, cắt. ‖ phá, xán vỡ. ‖ hạ xuống; diminuere de, — ex aliquâ re aliquid, bớt một phần trong sự gì; diminui capite, chịu chém.
Diminutio, onis. *f.* sự bớt, giảm, ngót, — xuống, hạ xuống. ‖ sự điên; diminutio mentis, tật điên.
Diminutivè. *adv.* cách bớt.
Diminutivus, a, um. thuộc về sự bớt.
Dimissio, onis. *f.* sự cho về, thả. ‖ sự gởi, gởi gắm.
Dimissorius, a, um. thuộc về sự cho về.
Dimitto, is, misi, missum, tere. gởi, — gắm, sai, truyền đi, sai khiến. ‖ tha, cho về, thả, để qua, để mất. ‖ từ, bỏ, để lại, sập xuống, hạ xuống; dimittere milites, cho lính về nhà.
Dimoveo, es, movi, motum, vere. giay, nhắc, — ra, nhích. ‖ đuổi, xua —. ‖ bỏ, từ bỏ. ‖ trở đàng khác; dimovere parùm, nhích; — de suo cursu, làm cho đi trớ; dimovendo aliquid expurgare, gẩn; dimovere e suo loco, trệch, — đi, xai, — đi; dimotus e suo loco, xệch.
Dintrio, is, ire. et
Dintro, is, ere. kêu như con sóc.
Dinumeratio, onis. *f.* sự tính sổ, doãn lại.
Dinumero, as, avi, atum, are. tính, — toan, — góp, — sổ.
† Dinummium, ii. *n.* sự nộp thuế hai tấm bạc.
Diobolaris, *m. f.* re. *n.* is. đặng hai đồng tiền nhỏ giá đặng hai Obolo. ‖ sự gì nhỏ mọn, hèn.
Diocæsarea, æ. *f.* N. U.
Diodela, æ. *f.* △ trắc bá diệp.
Diœcesanus, a, um. thuộc về Diœcesis.
Diœcesis, is. *f.* một xứ, một trấn. ‖ địa phận giám mục trị.
Diœceses, æ. *m.* quan trấn.
Diogmitæ, arum. *m. pl.* quân lính mặc đồ nhẹ để thả đồn.
Diomedea avis. *f.* chim cò.
Dionæa, æ. *f.* bụt nữ về sự xinh tốt.
Dioptra, æ. *f.* một phần vòng kẻ đo đất dùng, đồ trượng lượng pháp.
Dioptrica, æ. *f.* sự ánh sáng dội triệng ra. ‖ sự ngoạn cảnh.
Dioryx, ygis. *m.* mương, đàng —.
Diospolis, is. *f.* N. U.
Diota, æ. *f.* hũ rượu có hai tai.
Diphthera, æ. *f.* da đã thuộc cho đặng viết trên. ‖ bìa sách. ‖ áo tơi bằng da.
Diphthongus, i. *f.* hai tiếng gồm trong một vần.
Diplacium, ii. *n.* bằng hai, một phần bằng hai.
Diplinthius, a, um. có hai lớp đá hay là gạch bề ngang.
* Diplois, idis. *f.* aó kép, áo ngoài.
* Diploma, atis. *n.* sắc, — lịnh, thể thức, bằng thị; diploma dignitatis, sắc phong; regem diploma dare, vua ban sắc.
Dipondiarius, a, um. V. Dupondiarius.
Dipondium, ii. *n.* et Dipondius, ii. *m.* V. Dupondium.
* Dipsacum, i. *n.* et Dipsacus, i. *m.* gai ma vương. △ tật lê, thứ thảo nhi. ‖ bạch tật lê.
* Dipsas, adis. *f.* thứ con rắn nhỏ kia rất độc.
* Dipterus, i. *m.* có hai cánh. ‖ có hai hàng cột.
Diptycha, orum. *n. pl.* nháp kép.
Diradiatio, onis. *f.* sự dọn sắp đồ hình như căm xe.
Diradio, as, avi, atum, are. dọn sắp ra như hình căm xe.
Diræ, arum. *f. pl.* lời chưởi rủa, trù ẻo. ‖ bụt nữ dữ tợn kia.
Directarii, orum. *m. pl.* kẻ lòn mà ăn trộm trong nhà.
Directè. *adv.* et Directìm. *adv.* ngay, — thẳng, theo thứ tự.
Directio, onis. *f.* sự ngay, — thẳng. ‖ hàng ngay. ‖ sự nhắm nhía. ‖ sự bảo dẫn.
Directò. *adv.* V. Directè.
Directura, æ. *f.* hàng ngay.
Diremptio, onis. *f.* et Diremptus, ûs. *m.* sự phân li, bất hòa.
Direpo, is, psi, ptum, pere. bò, lườn.

Direptio, onis. *f.* sự cướp, ăn cướp, phá, — phách, — hoang.
Direptor, oris. *m.* kẻ phá, cướp, phá hoang, — tuyệt.
Direptus, ûs. *m.* V. Dereptio.
Diribeo, es, bui, bitum, bere. phân ra, — chia, — cắt; diribere tabellas, chia nháp cho người ta biên tên người nó muốn bàu lên.
Diribitio, onis. *f.* sự chia nháp.
Diribitor, oris. *m.* kẻ phát nháp cho đặng viết tên người mình muốn bàu lên. ‖ kẻ hầu bàn ăn.
Diribitorium, ii. *n.* kho phát tiền cho lính. ‖ sân điểm binh.
Dirigeo, es, gui, gere. đứng đi, đứng sửng, sững đứng, khiếp; comas dirigere, rởn gáy.
Dirigo, is, rexi, rectum, gere. chỉ, — dẫn, — huy, dẫn dũ, — đàng, giảng dẫn, nhè, đặt mực tàu, làm ngay, lập cho ngay, sửa sự gì chẳng ngay thẳng, sửa sự vạy vò; dirigere acies, điều binh.
Dirimo, is, remi, remptum, rimere. lìa, — ra, phân ra, — li, chia, — ra. ‖ bẻ, giãn, — việc ra, hoan giãn. ‖ xử, phân —, đoán xử; dirimere litem, đoán kiện.
Diripio, is, pui, reptum, ripere. ăn trộm, ăn cướp, phá, — phách, phá tuyệt, phá hoang; ad assem diripere, bòn chen.
Diritas, atis. *f.* sự dữ, — tợn, bạc, bạo, sự báo thù. ‖ điềm dữ.
Dirivo, as, are. V. Derivo.
Dirumpo, is, rupi, ruptum, mpere. phá, đánh vỡ, xán vỡ, bể. ‖ làm xao xác, — lao xao, bất thời; dirumpere amicitias, phá nghiã cùng nhau.
Diruncino, as, are. et
Diruncio, is, ire. phát cỏ, nhổ cỏ.
Diruo, is, rui, rutum, ere. phá, phá phách, hủy, hủy hoại, phá tuyệt.
Diruptio, onis. *f.* sự phá, nứt, đứt, xán, — vỡ.

Dirus, a, um. bạc, — ác, bạo, hung bạo, dữ tợn. ‖ mọi, — rợ. ‖ điềm dữ, — xấu. ‖ hay làm cho hoảng kinh, — kiếp. ‖ sự gớm, — guốc, quái gở.
Dis, ditis. *m.* bụt hay sự của cải, bụt âm phủ. ‖ âm phủ.
Dis, *m. f.* dite. *n.* is. phú quí, giàu có, có của cải; dites animi, trí cao sáng.
Discalceatio, onis. *f.* rút giày ra, sự cổi giày.
Discalceo, as, avi, atum, are. cổi giày, rút giày ra.
Discapedino, as, are. duỗi tay, mở tay.
Discapulatus, a, um. kẻ để áo xuống cho đến đất, kẻ mặc áo phết đất.
Discaveo, es, cavi, cautum, vere. giữ, — mình, giữ kẻo; discave tibi, giữ hồn.
Discedo, is, cessi, cessum, dere. đi, đi về, trẩy, — đi, xa lánh. ‖ nẻ ra, nứt ra; terram discedere, đất nẻ.
Discento, as, are. hát giọng óc.
Disceptatio, onis. *f.* sự cãi, — lẽ, — nhau, mắng, nhiếc.
Disceptatiuncula, æ. *f.* *dim.* Disceptatio.
Disceptator, oris. *m.* et Disceptatrix, icis. *f.* giám thị, kẻ thị sự, kẻ liệu cho.
Discepto, as, avi, atum, are. cãi, — nhau, — lẽ, — lẫy, kình địch, gổng trí, địch cùng, đối địch. ‖ làm thị sự, giám thị, đoán xét, liệu cho; disceptare aliquorum controversias, xử đoán việc người ta bất hòa.
Discerniculum, i. *n.* trâm cài. ‖ rây, sàng. ‖ sự khác nhau, dấu riêng, dấu khác.
Discerno, is, crevi, cretum, nere. mơ mòng, phân minh, — bạch, phân biện. ‖ chia, — ra, phân ra; discernere litem, đoán xử kiện.

Discerpo, is, psi, ptum, pere. xé, cấu xé. ‖ chia, — ra, phân ra; discerpere unguibus, quấu.
† Discerto, as, avi, atum, are. bàn luận, — bạc, nói khó; discertare de aliquâ re, — aliquid, bàn luận sự gì.
Discessio, onis. *f.* sự phân ra, — li, — rẽ. ‖ sự kình địch, cãi, cãi lẫy, sự tỏ ý mình ra.
Discessus, ûs. *m.* sự phân ra, — cách, sự đi về, ra, trẩy đi.
Disceus, i. *m.* sao chổi tròn như quần, tròn như viên mạng.
Discidium, ii. *n.* sự kình địch, cãi lẫy.
Discifer, a, um. kẻ cầm quần, cầm viên mạng.
Discinctè. *adv.* cách hoang đàng.
Discinctus, a, um. chẳng có dây buộc lưng. ‖ nhát, — nhút. ‖ trễ nải, bợm, hoang đàng.
Discindo, is, scidi, scissum, dere. xé, — ra, sả, cắt. ‖ chia ra.
Discingo, is, nxi, nctum, gere. mở dây, cất dây thắt lưng. ‖ đuổi quân lính ra khỏi hàng đội; discingere ingenium, làm cho hư trí.
Disciplina, æ. *f.* lời dạy, — dỗ, răn dạy, giải, — răn. ‖ phép dạy, luật phép mà dạy. ‖ phe, — đảng, trường học. ‖ sự giáo, sự biết. ‖ luật, phép luật; disciplina collegii, luật phép nhà trường.
Disciplinabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên biết, nên học. ‖ có phép có cách, có thứ tự.
† Disciplinabiliter. *adv.* có cách, có thứ tự.
† Disciplinator, oris. *m.* thầy, sư.
Disciplinosus, a, um. kẻ dễ học.
Discipula, æ. *f.* et Discipulus, i. *m.* kẻ học, học trò, môn đệ, tử đệ, môn đồ, — nhơn, tớ.

Discludo, is, si, sum, dere. chia, — ra, ngăn, — chấn. || tích, — trử, — để.

Disclusio, onis. *f.* sự ngăn, — chấn. || rào, hàng rào. || sự tích, — trử.

Disco, is, didici, discitum, scere. học, — hành; discere aliquid ab, — de, — ex, — sub aliquo, — sub aliquem, học sự gì cùng người.

* **Discobolus**, i. *m.* kẻ đánh quần.

Discoctus, a, um. *part.* Discoquo. đã nấu chín.

Discolor, oris. *omn. gen.* lốm đốm, lổ đổ.

Discolorius, a, um. V. Discolor.

Disconduco, is, xi, ctum, cere. làm hại, làm thiệt hại, ngăn trở, chẳng xứng, chẳng hạp.

Disconvenio, is, veni, ventum, nire. chẳng hạp, — xứng, — hòa, bất hòa.

Discooperio, is, rui, rtum, ire. mở, cất nắp; olla discooperta, nồi để ngỏ.

Discophorum, i. *n.* et Discophorus, i. *m.* tủ. || bàn ăn cơm.

Discophorus, a, um. kẻ giúp bàn, đặt dĩa trên bàn.

Discoquo, is, coxi, coctum, quere. nấu chín, — nhừ.

Discordabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng rập, chẳng thuận.

Discordia, æ. *f.* sự kình địch, đối địch, cãi lẫy, bất thuận.

Discordialis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh sự bất hòa, — bất thuận.

Discordiosus, a, um, kẻ yêu sự kình địch, — bất hòa.

Discordo, as, avi, atum, are. ở bất thuận, — bất hòa cùng nhau, cãi, — lẫy, kình địch; discordare ab, — cum aliquo, — alicui, — adversùs aliquem, chẳng có hòa thuận cùng người.

Discors, dis. *omn. gen.* bất hòa, — thuận, chẳng hạp nhau, chẳng rập lòng, công kích.

Discrepantia, æ. *f.* et Discrepatio, onis. *f.* sự bất hòa, — thuận, công kích, xung khắc.

Discrepito, as, avi, atum, are. et

Discrepo, as, avi, atum, are. gài gập, gài nhau, ghềnh gập, công kích. || chẳng rập lòng, chẳng rập tiếng hát, có giọng khác. || chẳng rập nhau, khác nhau; discrepare alicui, ab, vel cum aliquo, de vel in aliquâ re, gài nhau về sự gì.

† **Discresco**, is, crevi, cretum, scere. *n.* mọc lên cách lớn quá.

Discretè. *adv.* et Discretìm. *adv.* cách riêng, tư riêng.

Discretio, onis. *f.* sự ngăn cách, sự phân biện, chia ra.

Discretor, oris. *m.* kẻ phân biện.

Discretivè. *adv.* cách phân ra.

Discretivus, a, um. có phép, có tài mà phân ra, — phân biện.

† **Discretorium**, ii. *n.* dinh công luận.

Discrimen, inis. *n.* sự khác, — nhau, giống khác. || sự công kích, kình địch. || sự ngăn, — chấn. || sự liều, — mình, sự hiểm nghèo. || sự phân, — chia, — cắt. || chiến trận, đánh, — giặc; omnia subire discrimina, đánh liều.

Discriminale, is. *n.* cài, trâm cài.

Discriminatìm. *adv.* cách riêng, — ngăn chấn, cách chia.

Discriminator, oris. *m.* kẻ chia, phân, kẻ phân biện.

Discrimino, as, avi, atum, are. phân, — ra, — chia, phân biện, phân xử, — đoán, gỡ rối.

Discruciatus, ûs. *m.* hình khổ, — phạt.

Discrucior, aris, atus sum, ari. *pass.* chịu cực, — khốn cực lắm; discruciari animi, — animo, sờn lòng, mất lòng trông cậy.

Discrutor, aris, ari. *dep.* dọn các đồ cần kíp trong tàu.

Discubitio, onis. *f.* nơi để mà nằm.

Discubitorius, a, um. sự gì dùng mà nằm.

Discubitus, ûs. *m.* sự ngồi, nằm mà ăn cơm.

Discubo, as, avi, et ui, atum, et itum, are. nằm, — giường, đi nằm.

Discumbo, is, cubui, cubitum, mbere. nằm, đi nằm, nằm trên giường. || nằm mà ăn; discumbere mensis, ngồi ăn cơm.

Discuneo, as, avi, atum, are. chêm, sả; discuneare ligna, chêm củi.

Discupio, is, pivi, pitum, pere. muốn lắm, ái mộ lắm, ước ao.

Discurro, is, curri, cursum, rere. đi đi lại lại, chạy đi chạy lại.

Discursatio, onis. *f.* et

Discursio, onis. *f.* et Discursitatio, onis. *f.* sự đi đi lại lại.

Discursitor, oris. *m.* kẻ đi xung xăng.

Discurso, as, avi, atum, are. chạy đi chạy lại, đi xung xăng.

Discursor, oris. *m.* kẻ chạy đi chạy lại.

Discursus, ûs. *m.* sự đi xung xăng. || nơi đi dạo. || sự bàn bạc, nói khó.

Discus, i. *m.* quần, đồng chì. || dĩa, mâm. || trắc ảnh; disco ludere, đánh quần.

Discussio, onis. *f.* sự rung, lắc. || bàn luận, xét.

Discussor, oris. *m.* kẻ xét, kẻ luận.

Discussorius, a, um, hay giải.

Discutio, is, cussi, cussum, tere. phá, — phách, hủy, hoại, rung, lắc. || đuổi, xua —, giải, — lã. || biện, phận —, bàn luận, xét; discutere litem, tra kiện; — delationes, mách lời.

Disdiapason. *ind.* hai lần tám dấu, tám giọng hát. V. Diapason.

† **Disemus**, i. *m.* tiếng có hai vần.

Disertè. *adv.* et Disertìm. *adv.* rõ ràng, tỏ tường. || cách biện thiệp.

† **Disertio**, onis. *f.* sự chia phân gia tài.

† **Disertitudo**, inis. *f.* sự ngôn ngữ khẩu thiệt.

Disertus, a, um. *comp.* tior. *superl.* tissimus. kẻ biện thiệp, kẻ nói rõ ràng, — phân biện. ‖ kẻ giọng lưỡi, miệng lưỡi. ‖ kẻ đầy ngôn ngữ khẩu thiệt.

Disglutino, as, are. lột ra.

Disgrego, as, are. chia ra, phân ra.

Disbiasco, is, scere. *n.* nẻ ra.

Disjecto, as, avi, atum, are. bỏ, — quăng nơi nọ nơi kia, gieo khắp mọi nơi.

Disjectus, ûs. *m.* sự bỏ quăng, xa xí, phí.

Disjicio, is, jeci, jectum, jicere. bỏ, quăng mọi nơi, bỏ đâu đó, gieo, phí, xa xí. ‖ phá, — tán, — nát, hủy, hoại, phá tuyệt; disjicere pecuniam, phí của.

Disjugatus, a, um. đã lià, lià ra.

Disjunctè. *adv.* et **Disjunctìm**. *adv.* cách riêng, — tư, — ngăn.

Disjunctio, onis. *f.* sự phân ra, phân li, lià ra, ngăn chấn.

Disjunctivè. *adv.* V. Disjunctìm.

Disjunctivus, a, um. hay lià, — ra, hay ngăn chấn.

Disjunctor, oris. *m.* kẻ chia ra, phân ra, ngăn chấn.

Disjungo, is, nxi, nctum, gere. chia, — ra, phân li, — rẽ, ngăn chấn. ‖ mở ách, lià đôi. ‖ bỏ xa; conjuges, vel avium mares et fæminas disjungi, thất ngẫu.

† **Dislocensis**, *m. f.* se. *n.* is. bởi nhiều nơi.

Disomus, a, um. có hai xác.

Dispalesco, is, ere. tiếng đồn đã bay ra, thiên hạ biết.

Dispalo, as, avi, atum, are. et

Dispalor, aris, atus sum, ari. *dep.* phân rẽ, — li, chia ra, đổ ra, gieo. ‖ xiêu lạc.

Dispando, pandis, nsi, nsum, pandere. giơ, giơ ra, giương, tỏ ra, mở cho rộng.

Dispar, aris. *omn. gen.* khác nhau, giống khác, chẳng đối nhau, chẳng bằng nhau. ‖ chẳng xứng nhau.

Disparata, orum. *n. pl.* sự gì khác nhau, nghịch nhau.

Disparatio, onis. *f.* sự khác, giống khác nhau. ‖ sự ngăn chấn.

Disparatum, i. *n.* lẽ nghịch mà cãi. ‖ sự gì nghịch, ngược.

Disparilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Dispar.

Disparilitas, atis. *f.* sự khác nhau, chẳng bằng nhau, chẳng đối nhau.

Dispariliter. *adv.* cách khác, — khác nhau, chẳng bằng nhau.

Disparo, as, avi, atum, are. chia ra, ngăn chấn. ‖ lià đôi, làm cho thất ngẫu. ‖ làm cho ra nhiều thứ nhiều cách. ‖ ra giống khác, chẳng đối nhau.

Dispartibilis, *m. f.* le. *n.* is. chia ra đặng, nên phân ra.

Dispartio, is, ire. et **Dispartior**, iri. *dep.* V. Dispertio.

Dispectio, onis. *f.* sự xét, biện.

Dispecto, as, are. V. Despicio.

Dispector, oris. *m.* kẻ phân biện.

Dispectus, ûs. *m.* sự xem xét, phân biện.

Dispello, is, pulsi, pulsum, pellere. bỏ, quăng, bỏ quăng nơi nọ nơi kia, gieo, xô, — ra, đuổi; dispellere caliginem ab oculis, mở con mắt cho khỏi sự tối.

Dispendiosus, a, um. hay sinh thiệt hại.

Dispendium, ii. *n.* sự hao, — tốn, của tốn. ‖ sự hại, thiệt hại, tổn hại; dispendia silvæ, đàng truông quanh co.

Dispendo, is, di, sum, dere. tốn, hao —, tổn. ‖ dùng, làm cho mắc việc, phú việc mà làm; dispendere rem, tốn của.

Dispenno, is, ere. giơ tay như chim giương hay là sè cánh.

Dispensatio, onis. *f.* sự giữ việc, sự chuẩn.

Dispensator, oris. *m.* kẻ giữ việc, áp việc, quan áp tác.

Dispensatrix, icis. *f.* người nữ giữ tiền bạc.

Dispenso, as, avi, atum, are. giữ việc, áp việc, áp tác, chuẩn, — cho, tha. ‖ chia, — ra, chia phân, dùng. ‖ tích, — trữ, ở tùng tiệm. ‖ dọn, sắp lớp.

Dispercutio, is, tere. đánh vỡ óc ra.

Disperditio, onis. *f.* sự phá, hủy, hoại.

Disperdo, is, didi, ditum, dere. phá, hủy, hoại. ‖ hao tốn, phí, mất; disperdere operam, phí công.

Dispereo, is, rivi, et rii, peritum, perire. làm hư mình, hư thân hư mình, hư đi, — mất, — nát; malè partum malè disperit, của gian chẳng sinh ích lợi gì.

Dispergo, is, si, sum, gere. gieo, đổ, đổ ra, rắc, dan, — ra, dạt, phanh ra; dispergi, tán loạn, thất lạc, tủa ra, tan tác, — hoang, — hoanh, — tành, tản mác; dispergere vitam in auras, mất hơi, tắt hơi.

Disperno, is, nere. khinh dể.

Dispersè. *adv.* et **Dispersìm**. *adv.* cách riêng, — ngăn chấn, nhiều nơi, đâu đó, bên nầy bên kia.

Dispersus, ûs. *m.* sự tan, tan tác, phanh ra.

Dispersus, a, um. *part.* Dispergo. res dispersæ, đồ lúc cúc; homines dispersi, người ta man mác.

Dispertio, is, ivi, itum, ire. et

Dispertior, iris, itus sum, iri. *dep.* chia ra, phân ra, — rẽ, — cắt.

Dispesco, is, ui, scere. ngăn, ngăn chấn, — cách. ‖ luà trâu bò về nhà khi đã chăn.

Dispescuus, a, um. đã luà về nhà chẳng cho ăn cỏ, đã thôi chăn.

Dispicio, is, spexi, spectum, picere. ngó, xem xung quanh, xem tư bề, dòm, ngó. || xét, xem xét, suy xét, nghiệm xét, suy nghiệm, nghiệm đi nghiệm lại; dispicere verum, phân biện sự thật.

Displano, as, avi, atum, are. nghè.

Displicentia, æ. *f.* sự mất lòng, chột ý, sự phiền lòng.

Displiceo, es, cui, citum, ere. chột ý, mất lòng, chẳng vừa ý, chẳng ưng, chẳng ưa; displicet illud mihi, sự nầy chẳng ưa ý tôi.

Displico, as, cui, et avi, itum, et atum, are. mở, tháo ra, lăn lóc. || phanh ra, gieo, rắc, tỏ ra.

Displodo, is, si, sum, dere. et

Displodor, eris, sus sum, di. *dep.* nổ, — ra; displodere tormenta, bắn súng, xổ súng, nổ súng.

Displuviatus, a, um. có hai máng xối.

Displuvium, ii. *n.* sân trống, sân cho mưa dễ xuống.

Dispolio, as, avi, atum, are. lột, — áo, cướp người ta.

Dispolio, is, ivi, itum, ire. lột da; dispolire dorsum virgis, đánh nát lưng.

Dispondæus, i. *m.* phép văn thi như ōrātōrēs.

Dispono, is, posui, positum, ponere. dọn, — dẹp, sắp, sắp lớp, lập thứ tự, bày, — hàng, cất đặt, tu chỉnh, dọn vén, soạn, — đồ, vận dụng. || dốc lòng, quyết lòng; disponere insidias, bày mưu kế.

Disposìtè. *adv. comp.* iùs. *superl.* issimè. có thứ tự, lớp lang. || tiện, cách phải, — dễ coi.

Dispositio, onis. *f.* sự dọn, sắp, soạn, thứ tự. || sự tuân, — thủ. || lịnh, lời răn, lời truyền.

Dispositor, oris. *m.* kẻ dọn, sắp, sắp lớp, soạn, bày vẽ, truyền.

Dispositura, æ. *f.* et Dispositus, ûs. *m.* V. Dispositio.

Dispudet, duit, vel ditum est, ere. hổ người, — thẹn, xấu hổ, hổ nhuốc, — mặt, mất cỡ.

Dispulvero, as, avi, atum, are. tán mạt.

Dispunctio, onis. *f.* V. Diletio, Expunctio, Supputatio.

Dispunctor, oris. *m.* kẻ xét, đóan xét, gián.

Dispungo, is, nxi, nctum, gere. toán, tính —, toán lại, tính sổ, xét sổ. || bôi, gạc, điểm. || thưởng. || xử, — phân; dispungere vitæ suæ dies, suy tính cách ăn ở cả và đời mình.

Disputabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên cãi, — cãi đặng, — chẳng rõ.

Disputatio, onis. *f.* bài, — giảng, — dạy, bài nghị luận. || lẽ, — luận. || sự cãi, — lẽ, — lẫy.

Disputatiuncula, æ. *f.* sự cãi đều nhỏ mọn.

Disputator, oris. *m.* et Disputatrix, icis. *f.* kẻ bàn luận, nghị luận, suy luận. || kẻ cãi, kẻ cãi lẽ.

Disputo, as, avi, atum, are. bàn luận, nghị luận, suy nghị, cãi, — lẽ, — lẫy. || chặt, phát; disputare cum aliquo de re aliquâ, — ad aliquid, circà aliquid, cãi nhau về sự gì.

Disquiro, is, sivi, situm, rere. soát, tra soát, xét, xem —, trá xet, suy xét, lượng xét cặn kẽ lắm.

Disquisitio, onis. *f.* sự xét, tra soát, lượng xét cẩn thận. || khảo sách, bắt lẽ, — lỗi.

Disquisitor, oris. *m.* kẻ tra xét, giám khảo.

Disraro, as, avi, atum, are. làm cho sưa, phát rừng, làm cho ra sưa hơn, — cho có ít hơn.

Disrumpo, is, rupi, ruptum, pere. đánh vỡ, bể, xán vỡ, rựt; disrumpi, sứt, nứt, đứt; disrumpere funem, rựt dây; labrum parùm disruptum, sứt môi; disrumpi, nứt bụng vì sự giận dữ.

Disruptio, onis. *f.* sự đứt, nứt.

Disruptus, a, um. hiểm hóc.

Disseco, as, cui, sectum, care. cắt, xé, lóc, lóc thịt người ta hay là loài vật.

Dissectio, onis. *f.* sự cắt, lóc.

Disseminatio, onis. *f.* sự gieo, sự đồn tiếng.

Disseminator, oris. *m.* kẻ gieo giống. || kẻ đồn tiếng.

Dissemino, as, avi, atum, are. gieo, — vãi, — giống nơi nọ nơi kia. || đồn tiếng, rao.

Dissensio, onis. *f.* et Dissensus, ûs. *m.* sự bất hòa, bất thuận, chột ý, chẳng rập lòng. || sự cãi, — lẽ, — lẫy nhau, kình địch, chia nhau hai phe, chẳng có một ý.

Dissentaneus, a, um. chẳng rập ý, — lòng, có ý khác.

Dissentio, is, ensi, ensum, tire. nói ngẳng ra, có ý khác, chẳng rập lòng, — ý, — thuận ý, theo phe khác. || ở bất hòa, — thuận; dissentire plurimorum opinioni, theo ý luận khác xa ý thiên hạ.

Dissepimentum, i. *n.* sự gì hay ngăn, múi.

Dissepio, is, psi, ptum, pire. ngăn, — chấn, rào. || chêm, sả. || phá, hoại. || rồi, làm cùng, làm hoàn tất.

Disseptio, onis. *f.* et Disseptum, i. *n.* hàng rào, ngăn, — chấn. || △ cao hoang.

Disserenat, avit, are. *imp.* trời ráng thanh, trời thanh.

Dissero, is, sevi, situm, rere. gieo, — vãi; disserere seditiosa, đồn tiếng ngụy loạn.

Dissero, is, rui, sertum, rere. bàn luận, nghị luận; disserere cum aliquo de aliquâ re in contrarias

partes, vel in utramque partem, cãi nhau về sự gì.
Dissertabundus, a, um. kẻ bàn luận sự gì.
Dissertatio, onis. *f.* sự bàn luận, nghị luận, cãi, — lẽ.
Dissertator, oris. *m.* kẻ nghị luận, bàn luận.
Dissertio, onis. *f.* V. Dissertatio.
Disserto, as, avi, atum, are. bàn luận, nghị luận.
Dissicio, is, ere. V. Disjicio.
Dissidens, tis. *omn. gen.* kẻ có ý khác, chẳng thuận ý, — lòng, nghịch, gài gập.
Dissidentia, æ. *f.* sự gài gập, khác nhau, nghịch nhau.
Dissideo, es, sedi, sessum, dere. gài gập, xung khắc, khắc nhau, ở bất hòa, chẳng rập lòng, nghịch nhau, có ý khác, cãi, — nhau. ‖ ở khác xa, ở cách xa; dissidere inter se, nghịch nhau, mắng nhau; — in re aliquà, chẳng rập ý về sự gì.
Dissidium, ii. *n.* sự khác nhau, xung khắc, chẳng rập ý, — lòng, bất thuận. ‖ sự cãi, — lẽ, mắng nhau. ‖ sự cách xa, sự trẩy đi. ‖ sự phân li.
Dissignator, oris. *m.* V. Designator.
Dissilio, is, lui, et ivi, sultum, lire. phá ra, nổ, nứt, văng, văng đi, sạc ra; dissilire risu, cười nên sạc.
Dissimilaris, *m. f.* re. *n.* is. chẳng phải một giống cùng nhau, khác giống.
Dissimilis, *m. f.* le. *n.* is. *comp.* lior. *superl.* illimus. khác nhau, khác lạ, — xa; dissimilis moribus, khác thói.
Dissimiliter. *adv.* cách khác, khác xa, — lạ, chẳng bằng, mỉa giống khác.
Dissimilitudo, inis. *f.* sự khác, — nhau, — xa, — lạ, mỉa dạng khác, chẳng đối nhau, chẳng bằng nhau, khác, — nhau, xung khắc; dissimilitudo ab re, vel cum aliquâ re, hai đều khác nhau.
Dissimulabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì giả đặng, dong túng đặng.
Dissimulamentum, i. *n.* V. Dissimulantia.
Dissimulantèr. *adv.* cách giả hình, — dong túng. ‖ cách lẩy, — trêu chọc. ‖ cách làm ngơ.
Dissimulantia, æ. *f.* sự giả, — hình, ẩn, sự dong túng, làm lơ, làm ngơ.
Dissimulatìm. *adv.* V. Dissimulanter.
Dissimulatio, onis. *f.* sự giả, — hình, sự lơ, làm ngơ. ‖ lời lẩy, lời châm chích, trêu chọc. ‖ sự trễ nải, vô sự, làm biếng.
Dissimulator, oris. *m.* kẻ giả, kẻ giả hình, làm ngơ, kẻ kín, hay giấu, — ẩn, dong túng.
Dissimulatus, a, um. *part.*
Dissimulo, as, avi, atum, are. dong túng, làm ngơ, — lơ, giấu ý mình, ẩn ý tưởng, giả mạo, — dạng, — như, — thể; dissimulare audire, ngơ điếc.
Dissipabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì hay mau mất, — mau biến.
Dissipatio, onis. *f.* sự lià ra, phân ra, — rẽ, tan ra. ‖ sự phá, — tan, — nát, xa xí, phí.
Dissipator, oris. *m.* kẻ phá, — tan, đuổi ra.
Dissipium, ii. *n.* tấm da hay ngăn chấn ngực cùng bụng. △ cao hoang.
Dissipo, as, avi, atum, are. phá, — tan, đổ ra, gieo, phí, xa xí; dissipare exercitum, tàn binh; — rem familiarem, phí gia nghiệp.
Dissitus, a, um. xa miền, viễn vọng, — phương. ‖ tàn, đã đổ ra.
Dissociabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay chia ra. ‖ nghịch nhau, hiệp nhau chẳng đặng.
Dissociatio, onis. *f.* sự nghịch, xung khắc, sự khích, công kích. ‖ sự ngăn, ngăn chấn.
Dissociatus, a, um. *part.*
Dissocio, as, avi, atum, are. phân ra, ngăn chấn. ‖ làm cho người ta bất hòa, nói hay là làm cho người ta nghịch hay là giận cùng nhau.
Dissolubilis, *m. f.* le. *n.* is. tháo ra đặng, chảy đặng.
Dissolvens, tis. *n.* thuốc phá hay là làm cho ngót sưng.
Dissolvo, is, vi, solutum, vere. mở, — ra, chia, — ra, tháo, — ra, gỡ, — rối, xử sự rối. ‖ sai, gởi. ‖ phá, — ra, — nát. ‖ giải, cắt nghiã.
Dissolutè. *adv.* cách trễ nải, — vô sự, — sơ sảo.
Dissolutio, onis. *f.* sự tháo, — ra, lià ra, phân ra, ngăn; dissolutio morum, tính nết lung lăng.
Dissolutus, a, um. *comp.* ior. *superl.* tissimus. *part.* Dissolvo. lung lăng, lăng đú, — loàn, luông tuồng, xa xí; dissoluti capilli, tóc xả.
Dissonans, tis. *omn. gen.* chẳng hay kêu, chẳng có tiếng kêu. ‖ chẳng rập; dissonans tonus, lạc vần.
Dissono, as, ui, itum, are. chẳng có tiếng. ‖ chẳng rập tiếng, chẳng rập ràng.
Dissonus, a, um. chẳng rập tiếng. ‖ nghịch, chẳng rập lòng, khác, khác xa.
Dissors, tis. *omn. gen.* chẳng vào hàng nào, ra khỏi sổ.
Dissortio, onis. *f.* sự bắt thăm mà chia ra phân gia tài.
Dissuadeo, es, si, sum, dere. nói đảo ra, nói ngẳng ra.
Dissuasio, onis. *f.* sự nói đảo ra, lời ngẳng ra.

Dissuasor, oris. *m.* kẻ nói đảo ra.

Dissuavior, aris, atus sum, ari. *dep.* hôn hít cách rất yêu mến.

Dissuesco, is, ere. mất thói quen.

Dissulcus, i. *m.* con heo có lông rẽ ra trên đầu.

Dissulto, as, avi, atum, are. phá, — ra, sự gì xáu vỡ, vỡ ra. ‖ gieo mình xuống. ‖ văng, — đi, năng nhảy.

Dissuo, is, sui, sutum, ere. tháo, — ra, tháo một khi một ít.

† **Dissyllabus**, a, um. V. Disyllabus.

Distabesco, is, ere. chảy, — ra.

Distædet, duit, vel tæsum est, dere. nhàm lờn, ở rầu rĩ, phiền lòng; distædet me tuî, tôi nhàm mầy.

Distans, tis. *omn. gen.* ở cách xa, huyền viễn. ‖ khác, — xa. ‖ xa, — xuôi.

Distantia, æ. *f.* độ, sự xa, — xác, — xuôi, viễn, cách xa. ‖ sự khác, — nhau, khác xa, — lạ.

† **Distectus**, a, um. trống, ngỏ.

Distegia, æ. *f.* nhà có hai từng. ‖ nhà vua ngự cơm. ‖ nơi kẻ bán tôi mọi đứng mà coi hát bội.

Distegus, a, um. có hai mái nhà hay là hai từng.

† **Distempero**, as, avi, atum, are. làm loạn, làm lao xao, — xao xác, làm rốn. ‖ làm cho phải bịnh, — cho mắc sự đau đớn.

Distendo, is, di, sum, et tum, dere. giương. ‖ mở rộng, duỗi, banh sanh. ‖ đổ ra, — vào cho đầy; distendere nimiùm, vươn; — dorsum, ễn lưng; — se ad aliquid accipiendum, vói, — tay; — nervos, chờn vờn.

Distenno, is, ere. mở, — ra, duỗi, — ra, mở rộng.

Distentio, onis. *f.* sự duỗi, — ra, mở rộng.

Distento, as, avi, atum, are. làm cho đầy, thổi cho phùng, thổi cho phồng.

Distentus, ûs. *m.* sự phồng lên.

Distentus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. *part.* Distendo. đã giương, — ra, đã thẳng.

Distentus, a, um. *part.* Distineo. đã cầm, — lại, mắc việc; distentus negotiis, giặng việc lắm.

Disterminatio, onis. *f.* mộc bài, giái hạn.

Disterminator, oris. *m.* kẻ trồng, kẻ lập mộc bài.

Distermino, as, avi, atum, are. lập mộc bài, trồng mộc bài, giái hạn, ngăn chấn.

Disterno, is, stravi, stratum, sternere. trải mền, — chiếu trên giường. ‖ mở đồ con ngựa, — đồ thắng ngựa.

Distero, is, trivi, tritum, rere. tán, — mạt, nghiền.

Disthicum, i. *n.* một cặp câu trong phép văn thi.

Disthicus, a, um. có hai hàng.

Distillarius, ii. *m.* V. Distillator.

Distillatio, onis. *f.* mã đao, sự nhỏ giọt.

Distillator, oris. *m.* kẻ nấu rượu lại như nấu cách nhỏ giọt.

Distillo, as, avi, atum, are. nấu sự gì cho nhỏ giọt như nấu rượu chổi, nhỏ, — giọt, nhỏ xuống, dột. ‖ mắc bịnh tổn.

Distinctè. *adv.* et **Distinctìm**. *adv.* rõ ràng, cách sửa. ‖ cách riêng, có thứ tự; distinctè loqui, nói rõ.

Distinctio, onis. *f.* sự chia, — ra, phân rẽ, sự khác, — lạ. ‖ sự ngăn, — chấn. ‖ phân biện.

Distinctor, oris. *m.* kẻ phân, — biện.

Distinctus, ûs. *m.* sự khác, — nhau, sự vằn, — vện.

Distineo, es, ui, tentum, nere. trở, — việc, — tay, mắc ngăn trở, làm cho mắc ngăn trở, — cho giặng gịt, — cho giặng việc, cầm lại. ‖ distineri negotiis, trở việc.

Distinguo, is, nxi, nctum, guere. phân biện, — minh, — ghẽ, — xử. ‖ ngăn, — chấn, phân rẽ. ‖ đổi đi đổi lại, đổi ra nhiều cách nhiều thứ, xen sự gì vào cùng sự khác. ‖ làm cho ra lém đém, — vằn vện, — cho ra gián sắc; distinguere vera à falsis, — falsum vero, hắc bạch phân minh.

† **Distitium**, ii. *n.* chỗ, chốn, sân.

Distito, as, are. et

Disto, as, steti, stitum, et statum, are. *n.* cách xa, cách, — trở, — nhau, — biệt. ‖ khác nhau, — xa nhau, khác thói, khác miả dạng. ‖ phân cách; multùm distare, xa vời; parùm distare, gần vời.

Distorqueo, es, si, sum, et tum, querе. vặn, đánh dây, xe chỉ; distorquere os, trề nhún; — labia, trề môi; — filum, xe chỉ.

Distortio, onis. *f.* sự mếu, — máo, sự xe vặn, đánh dây; distortio oris, sự mếu, — miệng; — pedis, trặc chơn.

Distractio, onis. *f.* sự kéo, — lôi, — lôi đi, lấy sức mà kéo, — mà phân rẽ. ‖ sự phân li cùng nhau, sự bất hiệp. ‖ lo ra. ‖ sự bán lẻ.

Distractus, a, um. *part.*

Distraho, is, xi, ctum, here. xe, — ra, kéo lôi, lấy sức mà phân rẽ, — mà chia ra, dứt, xé rách, rẽ ra. ‖ phân chia. ‖ ăn gian, cất lấy, ăn bớt. ‖ làm cho ra nghịch, — bất hòa, — nghịch lòng. ‖ ngăn trở, giãn việc ra, trễ việc. ‖ phí, xa xí. ‖ buôn bán; distrahere mentem, làm cho lẳng xao; mente distractus, tính lẳng; distrahi, ngập nghừng.

Distribuo, is, bui, butum, ere. phân đoán, — chia, chia phân, phát, phân phát; distribuere pecuniam,

phát tiền; — in singulos, phân cắt cho mọi người.

Distributè. *adv.* et **Distributìm.** *adv.* có thứ tự, có phép thứ tự, chia ra từng người, — cho công bình.

Distributio, onis. *f.* sự phát, phân phát, chia ra.

Distributor, oris. *m.* kẻ phát, phân phát, chia ra.

Districtè. *adv.* et **Districtìm.** *adv.* cách hẹp, nhặt, — nhiệm; districtè negare, cả lòng chối.

Districtio, onis. *f.* địa phận, — quan trấn nhậm. ‖ sự ngăn trở, sự rối.

Districtus, ûs. *m.* V. Districtio.

Districtus, a, um. *part.* Distringo.

Distrigillator, oris. *m.* kẻ rửa, chùi con ngựa, kẻ kì mài.

Distringo, is, nxi, strictum, gere. bóp, bọp, gút, buộc chặt chịa, néo, riết, — lại. ‖ bấu, ngắt, — véo, dâm, châm. ‖ hái, lắt. ‖ cà, chùi, lau, chải. ‖ bắt lỗi, xét, giám khảo. ‖ giao việc, phú việc mà làm. ‖ làm khổ sở. ‖ giao lời, giao buộc nhau; distringere gladium, rút gươm.

Distructus, a, um. *part.* Distruo.

Distrunco, as, avi, atum, are. xắt, bằm xắt.

Distruo, is, xi, ctum, ere. lập nơi nọ nơi kia, lập xa.

Disturbatio, onis. *f.* sự phá, — ra, hủy, — hoại.

Disturbator, oris. *m.* kẻ phá.

Disturbo, as, avi, atum, are. phá, — ra, hủy, hoại, tuyệt. ‖ làm loạn, — lẳng xao, xáo lộn. ‖ ngăn trở; disturbare tecta, phá nhà.

Disunio, is, ii, itum, ire. phân rẽ, chia ra.

Disyllabus, a, um. có hai vần.

Ditator, oris. *m.* kẻ làm cho giàu co.

Ditatus, a, um. *part.* Dito.

† **Ditè**, iùs, issimè. *adv.* cách giàu, — phú qúi.

Ditesco, is, scere. *n.* hóa nên giàu có, — phú qúi.

Dithalassus, a, um. có hai biển giáp đó.

Dithyrambicus, a, um. thuộc về

Dithyrambus, i. *m.* tên bụt hay việc rượu. ‖ văn thi khen bụt ấy. ‖ văn thi vô luật.

Ditio, onis. *f.* địa phận, quờn, — phép, nhà nước; ditionis alicujus fieri, ở dưới phép người; se in ditionem alicujus permittere, thúc thủ.

Dito, as, avi, atum, are. làm cho nên giàu có, — phú qúi.

Ditrochæus, i. *m.* phép văn thi như cīvĭtātĕ.

Diu. ban ngày; diu noctuque, tối ngày, khuya sớm, hôm sớm, triêu mộ.

Diù. *adv.* chầy, cửu, trường —, lâu; diutissimè, lâu lắc, — dài, — lắm, — bấy; diù aspicere, ngoạn.

Dium, ii. *n.* khí trời đất, khí ngoài, ngoài. ‖ giữa khí trời đất.

Diurna, orum. *n. pl.* sách nhựt trình, sổ biên việc hàng ngày, nhựt khóa.

† **Diurno**, as, are. sống lâu, trường thọ.

† **Diurnum**, i. *n.* lương thực hằng ngày cho kẻ làm tôi.

Diurnus, a, um. thuộc về ngày, — một ngày, — hằng ngày.

Dius, a, um. V. Divinus.

Diusculè. *adv.* một ít lâu.

Diusfidius, ii. *m.* tên bụt kia.

Diutinè. *adv.* et **Diutinò.** *adv.* lâu, — lắm.

Diutinus, a, um. sự bền đỗ, sự lâu dài.

Diutulè. *adv.* một ít lâu.

Diuturnè, iùs. *adv.* lâu.

Diuturnitas, atis. *f.* sự lâu dài.

Diuturnus, a, um. lâu dài, miên trường, vĩnh.

† **Diva**, æ. *f.* bụt nữ. ‖ người nữ thánh.

Divagor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Vagor.

Divaricatio, onis. *f.* sự mở, — rộng, giương, trải, giạng.

Divaricator, oris. *m.* kẻ giạng, kéo ra, mở rộng, giương.

Divaricatus, a, um. *part.*

Divarico, as, avi, atum, are. giạng, keó ra, mở, — rộng, giương. ‖ nể, — ra; divaricare pedes, giạng chơn; divaricari, ngẳng.

Divello, is, velli, vel vulsi, vulsum, vellere. nhổ, — ra, tiển. ‖ cắt, lấy, cướp, — lấy; divellere herbas, tiển thảo; divelli ab aliquo, cách nhau, — mặt, phân rẽ; nunquam ab aliquo vel ab aliquâ re divelli, chẳng khi nào rời.

Divenditus, a, um. *part.*

Divendo, is, didi, ditum, dere. buôn bán lẻ, rồi, bán rồi.

Diverbero, as, avi, atum, are. đánh, — ngang, — đòn, — bậy.

Diverbium, ii. *n.* lời vấn đáp, tấn tuồng kẻ hát bội. ‖ lý đoán, ngôn ngữ.

Divergium, ii. *n.* khúc sông.

Diversè, iùs, issimè. *adv.* cách khác, thể khác, phương khác, khác cảo, nhiều cách; diversimodè, khác cảo.

Diversitas, atis. *f.* sự khác, cách khác, khác nhau, — xa, — lạ, sự nghịch.

Diversito, as, avi, atum, are. năng trở đi trở lại mình, tìm kiếm cách sốt sắng qúa, bịn rịn sự gì quá; diversitandum non est ab verborum venustate, chẳng khá bịn rịn lời câu cao.

Diversitor, oris. *m.* et **Diversor**, oris. *m.* khách, — thứa, ngụ cư.

Diversor, aris, atus sum, ari. *dep.*

ngụ cư, tụ bạ, tạm cư, đỗ, — nhà, ở đậu, đậu bạc, nương náu, tạm trú ; diversari apud aliquem, vel in domo alicujus, đỗ nhà người nào.

Diversoriolum, i. *n.* quán nhỏ.

Diversorium, ii. *n.* quán, nhà quán, nhà tạm cư.

Diversorius, a, um. thuộc về nhà quán.

Diversus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. khác, — lạ, — xa, khác thói, — cách.‖ kẻ theo phe khác, — nghịch ; diversa intentio, khác ý ; — agendi ratio, khác cảo.

Diverticulum, i. *n.* đàng nẻo, — tắt, — trẽ. ‖ nhà quán. ‖ sự quỉ quyệt, lời khéo mà chữa mình, lời giả mà cáo cùng. ‖ sự nói hay là làm đều khác ; diverticula dare, lấy lẽ bôi bác chữa mình.

Diverto, is, ti, sum, tere. et

Divertor, eris, versus sum, ti. *dep.* ghé, — lại, lên đàng. ‖ trở đáng. ‖ tạm cư, đỗ nhà người ; diverti domum, về nhà ; — ad alia, — à proposito, nói đều khác.

Dives, tis. *omn. gen.* tior. issimus. (chẳng mấy khi divitior, divitissimus.) giàu có, có của cải, đạt, phú, — qúi, — túc, giàu sang ; dives et nobilis, phú qúi ; dives familia, nhà giàu, phú gia ; ditior Creso, giàu hơn thạch sùng ; dùm dives es plurimi te frequentabunt, dùm pauper es etiam propinqui te vitabunt, phú qúi đa nhơn hội, bần cùng thân thích ly.

Divexo, as, avi, atum, are. đày đọa, xác xói, phá, hủy, hoại. ‖ làm khổ sở.

† Divexus, a, um. có hình câu rút.

Divi, orum. *m. pl.* các bụt, các chúa. ‖ những người đã vào sổ các chúa.

Dividia, æ. *f.* sự rầu rĩ, phiền lòng, buồn bực. ‖ sự bất hòa.

Dividicula, orum. *n. pl.* ao nước mọi người có phần lấy đó mà tưới ruộng mình.

Divido, is, visi, visum, dere. chia, — ra, — phần, phân chia, phân cắt ; homines se æqualiter dividere, truân nhau ; in multos usus res suas dividere, xây cứa.

Dividuè. *adv.* nửa, phần —, nửa phần.

Dividuitas, dividuitatis. *f.* sự chia, — ra, phân chia.

Dividus, a, um. et Dividuus, a, um. sự gì chia đặng, nên chia. ‖ đã chia, — ra ; dividua luna, bán nguyệt.

Divinaculus, i. *m.* thầy bói.

Divinatio, onis. *f.* phép nghề thầy bói. ‖ sự nói tiên tri.

Divinator, oris. *m.* thầy bói.

Divinatus, a, um. *part.* Divino.

Divinè. *adv.* cách rất lạ, cách qúa khỏi phép người ta.

Divinipotens, tis. *omn. gen.* có phép như Chúa.

Divinitas, atis. *f.* tính, phép Đức Chúa trời, tính Đức Chúa trời.

Divinitùs. *adv.* bởi ơn chúa giúp, bởi ơn chúa soi sáng. ‖ cách lạ, — rất lạ.

Divino, as, avi, atum, are. bói, — khoa, nói tiên tri. ‖ đạc, — chừng, đạc vậy, nói chừng, ước chừng.

Divinus, i. *m.* thầy bói, — khoa.

Divinus, a, um. thuộc về Chúa, — tính Đức Chúa trời, oai linh. ‖ lạ, sự lạ, — lùng, kì, — dị, cao, — trọng. ‖ sự thánh, sự bởi trời mà xuống, sự qúa khỏi phép người ta. ‖ kẻ bói, kẻ nói tiên tri ; divinus locus, thánh đàng, nhà thờ.

Divisè. *adv.* et Divisìm. *adv.* tở tái, cách riêng ; divisìm quemque iter suum agere, tản đi.

Divisio, onis. *f.* sự chia, — ra, — phân. ‖ sự ngăn, — chắn. ‖ khoang, khoảng ; divisio partis inferioris cymbæ, khoang ghe.

Divisor, oris. *m.* kẻ chia, — phần, phân cắt.

Divisura, æ. *f.* sự cắt, xé, cắt xẻo, ngăn, — chắn.

Divisus, ûs. *m.* V. Divisio.

Divitatio, onis. *f.* sự lập của cải, sự sinh lợi, sinh giàu.

Divitiæ, arum. *f. pl.* của cải, tài, tiền —, tài hóa, — vật ; divitiarum vortex, vòng lợi lộc ; homines propter divitias mortem incurrunt, sic et aves propter escas capiuntur, nhơn tham tài nhi tử, điểu tham thực nhi vong.

Divito, as, are. làm cho nên giàu ; divitare aliquem, làm cho người đặng nhiều của cải.

Divortium, ii. *n.* sự phân rẽ, — ly, lià cách. ‖ nơi hẹp giữa hai miền đất, khúc đàng ; divortium facere cum uxore, vợ chồng phân ly nhau.

Divulgator, oris. *m.* kẻ rao, kẻ đồn tiếng.

Divulgatus, a, um. *part.*

Divulgo, as, avi, atum, are. rao, — truyền, đồn tiếng ; divulgare nomen, bia danh.

Divulsio, onis. *f.* sự nhổ, — ra, tiễn, kéo ra, lià ra.

Divulsor, oris. *m.* kẻ nhổ ra.

Divulsus, a, um. *part.* Divello.

Divum, i. *n.* V. Dium.

Divus, i. *m.* Đức Chúa trời, thiên Chúa, tính Đức Chúa trời. ‖ đấng thánh, đấng hưởng vĩnh phước.

Divus, a, um. V. Divinus, a, um.

Dixi. *præt.* Dico. nay lời, — thơ, — kính, — lạy.

DO

Do, as, dedi, datum, are. cho, ban, cấp, ban bố, trao, — nẩy ; dare verba, trao lời. ‖ △ tứ ; dare

mercedem, thưởng tứ; — fabulam, hát bội; — se alicui, phú mình cho ai; — pugnam, chiến.
Doceo, es, cui, ctum, cere. dạy, — dỗ, — biểu, — bảo, huấn dũ, dẫn dũ, giảng dẫn, giáo huấn, giáo hóa, dạy học, mở dạy; hortando docere, khuyên dạy; docere mercede pueros litteras, lấy tiền con trẻ mà dạy nó học chữ.
Dochimus, i. *m*. phép văn thi như ămātōrīē.
Docibilis, *m. f*. le. *n*. is. dễ biểu, — dạy. ‖ dạy đặng, có lẽ mà dạy.
Docilis, *m. f*. le. *n*. is. dễ biểu, — dạy, có lòng muốn học.
Docilitas, atis. *f*. tính dễ biểu, dễ dạy, muốn học.
† **Dociliter**. *adv*. cách dễ biểu.
Doctè, iùs, issimè. *adv*. cách thông thái, — sáng trí, — cao sáng, — sáng dạ. ‖ cách khôn, — khéo, — quỉ quyệt.
Doctor, oris. *m*. sư, tấn sĩ, danh nhu, danh sĩ, danh sư, tiến sĩ.
Doctrina, æ. *f*. giáo, lời dạy, đạo lý, đạo, sự thông thái, sự biết. ‖ lời răn dạy; doctrina sancta, thánh giáo; — falsa, đạo tà, đạo vạy; doctrina immutabilis, điển; vir præclarâ eruditione et doctrinâ, người lượng cao, lượng cả.
Doctrix, icis. *f*. bà thầy, bà sư, người nữ dạy dỗ.
Doctus, a, um. ior. issimus. thông thái, kẻ thông thái, kẻ khôn ngoan, kẻ có lượng cao. ‖ kẻ đã học, đã nghe dạy; doctus cantare, kẻ biết hát; — ad malitiam, kẻ biết sự xấu; doctissima fandi, kẻ khéo nói.
Documen, inis. *n*. et **Documentum**, i. *n*. lời dạy, răn bảo, lời dạy dỗ, — khuyên lơn. ‖ cảo, kiểu, gương. ‖ cớ, chứng cớ, dấu.
Dodona, æ. *f*. bụt nữ kia.
Dodonæus, a, um. thuộc về bụt nữ Dodona.
Dodrans, tis. *m*. chín lượng; dodrans dies, ba phần ngày; dodrante altus, có chín tấc bề cao.
Dodrantalis, *m. f*. le. *n*. lis. có chín tấc, có ba phần, đặng chín lượng.
* **Doga**, æ. *f*. lường kia.
† **Dogma**, tis. *n*. sự giáo, lời răn, — dạy, lý đoán; dogma sanctum, thánh giáo, sự phải tin. ‖ lời dạy sự gì phải tin.
Dogmaticus, a, um. thuộc về sự giáo, — sự phải tin.
Dolabella, æ. *m*. N. H.
Dolabella, æ. *f*. cái rìu nhỏ. ‖ bào nhỏ.
Dolabra, æ. *f*. cái bào, — rìu, búa. ‖ dao kẻ làm thịt loài vật mà tế lễ.
Dolabratus, a, um. đã bào, — đẽo.
Dolatìm. *adv*. cách bào, — đẽo.
Dolatus, a, um. đã bào, — đẽo.
Dolearium, ii. *n*. V. Doliarium.
Dolendus, a, um. đáng than tiếc, thảm bấy, khá tiếc.
Dolentèr. *adv*. cách than tiếc, — thảm thương, — rầu, — rầu rĩ, — cực, — khốn cực.
Doleo, es, lui, litum, ere. *n*. đau đớn, thống, tiếc, tủi, than tiếc; dolere vehementer, thống thiết; — de re aliquâ, tiếc, than tiếc; dolere ab oculis, nhặm mắt.
Doliaris, *m. f*. re. *n*. is. thuộc về thùng.
Doliarium, ii. *n*. nhà kho để rượu.
Doliarius, ii. *m*. kẻ đóng thùng.
Doliarius, a, um. kẻ giữ nhà kho rượu.
Dolichus, i. *m*. trường chạy, — đi đặng mười hai hay là hai mươi dặm. ‖ thứ đậu kia.
Doliolum, i. *n*. thùng nhỏ.
Dolivium, ii. *n*. cái bào, — rìu.
Dolium, ii. *n*. thùng mà đựng rượu.
Dolo, as, avi, atum, are. đẽo, bào. ‖ trau, giồi, chuốt; dolare circiter, đẽo vạc.
Dolon, onis. *m*. thứ khí giái kia. ‖ roi, thó, roi thó, trường côn đã bịt sắt hai đầu. ‖ buồm kia.
Dolor, oris. *m*. sự đau, — đớn, sự cực, khó ở, sự rầu rĩ, buồn rầu, phiền lòng; dolor continuus, đau dọi; — acutus, đau chói; — levis et continuus, âm ỷ; — vehemens, đau lói; magno affici dolore, thảm thiết; dolor pudore mixtus, tủi hổ; — capitis cum palpitatione, nhức đầu; ardor doloris, sự rát.
Dolosè. *adv*. cách gian, — dối, — dối trá, — gian lận, — quỉ quyệt. ‖ cách khéo, — khôn khéo. ‖ cách chước móc.
Dolositas, atis. *f*. chước móc, xảo kế.
Dolosus, a, um. kẻ dối, — trá, gian tà, — lận, độc lòng. ‖ khéo, khôn —, quỉ quyệt. ‖ kẻ giả, — dạng, — hình, giả kế, xảo.
Dolus, i. *m*. chước, — móc, mưu, mưu kế, — chước; dolus malus, xảo kế; dolo capi, sa kế; — decipere, giả kế.
Doma, atis. *n*. mái nhà bằng.
Domabilis, *m. f*. le. *n*. is. ép đặng, trị đặng, ép đặng nó chịu phép.
Domatio, onis. *f*. sự ép, bắt chịu phép, sự làm cho thuần.
Domator, oris. *m*. kẻ làm cho thuần.
Domefactus, a, um. đã ép, đã ép cho thuần.
Domesticatìm. *adv*. từng nhà.
Domesticus, a, um. thuộc về nhà, — gia, gia trung; domesticam rem constituere, tạo nghiệp; domesticæ facultates, nghiệp nhà; domesticum negotium, gia sự. ‖ gia thần.
Domicilium, ii. *n*. chỗ ở, nhà ở, nơi trú; domicilium superbiæ, tòa sự kiêu ngạo.

Domicœnium, ii. *n*. ăn cơm trong nhà mình.

Domiducus, i. *m*. bụt hay sự đưa con gái, — đưa dâu.

Domina, æ. *f*. bà, bà chủ, bà quan, nữ vương, hoàng hậu.

Dominatio, onis. *f*. sự cai, — trị, quờn, — phép, nước, nhà nước, quốc, địa phận.

Dominator, oris. *m*. et **Dominatrix**, icis. *f*. kẻ cai, — trị, có quờn, có phép cả, chủ, chúa; dominator rerum Deus, Đức Chúa trời là đấng cai trị hết mọi sự.

Dominatus, ûs. *m*. V. Dominatio.

Dominica, æ. *f*. (âm hảo dies là ngày.) ngày Chúa, Chúa nhựt.

† **Dominicalis**, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về Chúa, — Chúa nhựt; Dominicalia, điền trang.

Dominicus, a, um. thuộc về chủ, — Chúa; Dominica dies, Chúa nhựt.

Dominium, ii. *n*. quờn trị, phép cai trị, địa phận, điền, điền sản, ruộng nương, đất, vườn tược. ‖ ăn tiệc trong nhà mình.

Dominobilis, *m*. *f*. le. *n*. is. người sang, sang trọng, dòng sang.

Dominor, aris, atus sum, ari. *dep*. trị, cai trị, trị vì, — nước, — dân, cầm quờn. ‖ có danh tiếng; dominari in capite fortunisque hominum, làm chủ mạng sống cùng của cải người ta.

Dominus, i. *m*. chủ, Chúa, ông, tài chủ, thượng phụ. ‖ Dominus epuli, chủ nhà dọn tiệc.

Domiporta, æ. *f*. kẻ gánh vác nhà mình như con rùa con ốc.

Domiseda, æ. *f*. kẻ ở nhà.

Domito, as, avi, atum, are. ép, bắt chịu phép, làm cho thuần, bắt phục.

Domitor, oris. *m*. et **Domitrix**, icis. *f*. kẻ ép, kẻ bắt phục. ‖ kẻ làm cho thuần, kẻ thắng trận.

Domitura, æ. *f*. sự ép, sự bắt phục, bắt cho thuần.

Domitus, ûs. *m*. V. **Domitura**.

Domitus, a, um. *part*.

Domo, as, ui, itum, are. ép, bắt cho thuần, — chịu phép; domare elephantem, ép voi. ‖ đặng, thắng trận, cai, — trị.

Domuitio, onis. *f*. sự về nhà.

Domuncula, æ. *f*. trại, chòi.

Domus, ûs. *f*. nhà, gia, — đàng, cung thất, môn đình, ốc, phòng ốc, nhà rường. ‖ gia tử, gia quyến, — thất, — tiểu. ‖ miền, miền đất. ‖ tù, — rạc; Dominus domûs, chúa nhà, chủ nhà, gia trưởng. ‖ nhà cửa; domus multis alta contignationibus, nhà lầu; domus cujus pavimentum ligneum parùm est elevatum à terrâ, sàn, nhà sàn, sàn gác; domus ejusque appendices, nhà tòa. ‖ đền, — thờ, nhà, chùa.

Donabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. sự gì nên cho, sự đặng cho. ‖ kẻ đáng cho người ta cho.

Donandus, a, um. phải cho, khá cho, đáng cho người ta cho.

Donarium, ii. *n*. chốn tích của lễ trong chùa, hòm tích tiền bạc. ‖ của lễ.

Donatarius, ii. *m*. kẻ lãnh kẻ chịu của người ta cho.

Donaticus, a, um. của cho.

Donatio, onis. *f*. sự cho, sự dâng, của lễ.

Donativum, i. *n*. của thưởng quân lính.

Donativus, a, um. của đã cho.

Donatus, a, um. *part*. Dono.

Donax, acis. *m*. cây nứa dùng làm tên bắn. ‖ cây viết. ‖ cá kia.

Donec. *adv*. cho đến, — khi, đương khi.

Donicùm. *adv*. V. Donec.

Donifico, as, are. cho của lễ cùng nhau.

Dono, as, avi, atum, are. cho, ban, thưởng, dâng; vitæ gaudio donare aliquem, nhiêu mạng.

Donosus, a, um. kẻ hay cho, có lòng rộng rãi.

Donum, i. *n*. của lễ, ơn, của dâng, của thưởng.

* **Dorcas**, adis. *f*. thứ con mang, loài sơn dương. ‖ tên người nữ.

Doricus, a, um. V. Dorii.

Dorides, um. *f*. *pl*. thớt. ‖ dao phay.

Dorii, orum. *m*. *pl*. N. H.

Doris, idis. *f*. N. ID. ‖ biển. ‖ N. P. rau kia. ‖ tên người nữ.

Dormio, is, ivi, et ii, itum, ire. ngủ, nằm ngủ, giấc, nhắp mắt; vigilare et dormire, thức nhắp; dormire altum, — arctè, — arctiùs, ngủ mạnh lắm; — ad multam diem, ngủ nướng.

Dormisco, is, ere. buồn ngủ, ngủ gục.

Dormitatio. V. **Dormitio**.

Dormitator. V. **Dormitor**.

Dormitio, onis. *f*. sự buồn ngủ, sự ngủ.

Dormito, as, avi, atum, are. ngủ gục, — gật, buồn ngủ. ‖ mê ngủ. ‖ làm biếng, trễ nải, vô sự.

Dormitor, oris. *m*. kẻ hay ngủ, mê ngủ.

Dormitorium, ii. *n*. nhà ngủ, phòng nằm ngủ. ‖ nơi chôn kẻ chết, đất thánh.

Dormitorius, a, um. nơi để mà nằm ngủ.

Dorstenia, æ. *f*. △ xuyên khung.

Dorsualia, ium. *n*. *pl*. sự dùng dựa lưng. ‖ khăn, màn phủ lưng con loài vật. ‖ yên ngựa.

Dorsualis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về lưng.

Dorsuarius, a, um. V. **Dossuarius**.

Dorsum, i. *n*. lưng, trái cật, lưng cổ. ‖ bờ đập gần cửa biển, mũi biển cao; dorsum modicè incur-

vatum, rùa vai; spina dorsi, xương sống; dorsum nasi, sống mũi; dorsum in mari, cồn cát giữa biển.

Dorsuosus, a, um. có trái cật dài, có lưng to.

Dorsus, i. *m*. V. Dorsum.

* Dorx, cis. *m*. thứ con mang, sơn dương.

* Doryphorus, a, um. kẻ cầm dòng, cầm gươm giáo, đọc, lao. ‖ lính cận thị, thị vệ.

Dos, dotis. *f*. của đưa con gái. ‖ đức, nhơn —, tư dong, tài năng, tài cao; egregiis dotibus ornatus, tài tử; præclaris dotibus insignis, hiền tử; dotes naturæ, tư dong.

Dossuarius, a, um. hay vác hay chở.

Dotalis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về của đưa con gái.

Dotatus, a, um. *part*.

Doto, as, avi, atum, are. cho của đưa con gái. ‖ lập, tạo lập nghiệp cho sinh lợi, cho ruộng nương hay là vườn tược cho người đặng nhờ lợi nó; dotatus formâ, người có dong nghi tốt.

DR

Drabe, es. *f*. △ đình lịch.

Dracæna, æ. *f*. con rồng cái.

Drachma, atis. *n*. giống tiền kia, một tấm đồng bạc chia ra ba mươi phần thì drachma đặng một.

Draco, onis. *m*. long, con rồng. ‖ tinh tú kia. ‖ cây nho trồng dưới cây lớn cho đặng leo đó. ‖ cờ có hình con rồng.

Draconigena, æ. *m*. bởi con rồng mà sinh ra.

Draconites, æ. *m*. et Dracontis, tidis. *f*. et Dracontia, æ. *m*. ngọc ở trong đầu con rồng.

Dracontium, ii. *n*. et Dracunculus, i. *m*. △ thanh hao. ‖ nam tinh, củ chóc, bán hạ.

* Drama, atis. *n*. tuồng, tấn tuồng.

Drapeta, æ. *m*. tôi mọi trốn.

Drauci, orum. *m*. *pl*. kẻ mê dâm dục.

Drenso, as, are. kêu như con ngỗng trời, kêu như thiên nga.

* Drepanis, idis. *f*. con yến.

* Dromas, adis. *m*. con Dromedariô, loài lạc đà. ‖ loài cua.

* Dromon, onis. *m*. ghe sai, ghe hải. ‖ loài cua.

* Dropax, acis. *m*. thuốc dùng cho rụng lông.

Druidæ, arum. *pl*. *m*. et Druides, um. *m*. *pl*. thầy chùa cùng tiền hiền nước Pha lang sa.

Drungarius, ii. *m*. quan chánh vệ, quan chánh cơ.

Drungus, i. *m*. một vệ, một cơ.

Drupa, æ. *f*. trái oliva chưa chín. △ cầm lăm chưa chín.

* Drytes, æ. *m*. ngọc kia ở trong rễ cây.

Dryope, es. *f*. N. U.

Dryophitæ, arum. *m*. *pl*. con ếch rớt khi mưa xuống.

Dryopia, æ. *f*. miền đất kia.

Dryopteris, idis. *f*. thứ rau dớn.

DU

Dualis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về hai.

Dubiè. *adv*. cách hồ nghi, — chưa ắt; haud dubiè, non dubiè, chẳng có lẽ hồ nghi, ắt thật.

Dubietas, atis. *f*. V. Dubitatio.

+ Dubiosus, a, um. chưa ắt.

Dubitabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. sự gì nên hồ nghi.

Dubitanter. *adv*. et Dubitatìm. *adv*. cách hồ nghi, chưa ắt, chẳng vững; non dubitanter, ắt là, vững vàng.

Dubitatio, onis. *f*. sự nghi, hồ nghi, ngần ngừ, nghi ngại, — hoặc, nghi ngờ. ‖ sự nghi nan.

Dubitatus, a, um. *part*.

Dubito, as, avi, atum, are. nghi, — nan, — hoặc, — ngại, — ngờ, hồ nghi. ‖ ngật ngờ, lo sợ; percipe quid dubitem, hãy nghe việc tôi toan.

Dubium, ii. *n*. sự nghi, hồ nghi, trất nghi.

Dubius, a, um. ngần ngừ, chưa ắt, chưa dứt, ngập ngừng, phân vân. ‖ sự gì nên hồ nghi.

Ducatus, ûs. *m*. quờn cai, phép cai trị, chức quan chánh, chức quan tướng. ‖ địa phận riêng đức ông nào.

Ducenarius, ii. *m*. quan cai hai trăm người. ‖ một người trong hai trăm quan đoán xét trong thành Roma.

Ducenarius, a, um. thuộc về hai trăm.

Duceni, æ, a. hai trăm.

Ducentesimus, a, um. thứ hai trăm.

Ducenti, æ, a. hai trăm.

Ducenties. *adv*. hai trăm lần.

Ducissa, æ. *f*. vợ đức ông hay là vợ quan lớn. V. Dux.

Duco, is, xi, ductum, cere. đem, dắc, dìu —, dắc díu, dẫn, bảo dẫn, đạo. ‖ lấy lòng, bủa lòng, dỗ. ‖ ngờ, tưởng, tin; ducere exercitum, đem binh; — uxorem, lấy vợ; — alvum, xổ.

Duco, as, are. trị, cai trị.

Ductariè. *adv*. cách kéo, — lôi. ‖ cách trễ, chậm chạp.

Ductarius, a, um. sự gì dùng mà kéo, — mà gánh.

Ductilis, *m*. *f*. le. *n*. is. sự gì dát đặng, — dễ dát. ‖ dễ đam, dễ dắc, dễ đem; aurum ductile, kim tương. ‖ cuprum ductile, thép thau.

Ductìm. *adv*. liên, luôn việc, luôn thể, một khi một ít. ‖ kéo đến mình.

Ductio, onis. *f*. sự dẫn, dắc, — díu. ‖ sự kéo; ductio rudentium, kéo dây neo.

Ductitius, a, um. dễ dát, dễ đánh dát.

Ductito, as, are. đem, dắc. || gạt, phỉnh phờ, nhạo cười.

Ducto, as, avi, atum, are. đem, dắc, dẫn; ductare pro nihilo, chẳng sá chi.

Ductor, oris. *m*. kẻ đem, dẫn, dắc, — díu, quan cai, — trị, — chánh; ductor elephantis, nài voi.

Ductus, ûs. *m*. sự đem, dẫn, dắc. || trị, cai trị, trấn nhậm. || sự liên, tiếp theo, một nét, một phết; ductus penicilli, nét phết.

Dudùm. *adv*. đã lâu, kinh cửu. || xưa, thuở xưa.

Duella, æ. *f*. một phần hay là phần thứ ba trong một lượng cân.

Duellarius, a, um. vũ sĩ, vũ phu, — dõng.

† **Duellator**, oris. *m*. người vũ sĩ, vũ phu, — dõng, anh hùng, lính.

† **Duellicus**, a, um. thuộc về giặc, — về binh.

Duellona, æ. *f*. tên bụt nữ hay việc giặc.

Duellum, i. *n*. giặc, chiến trận. || giặc hay là trận riêng hai người.

Duicensus, i. *m*. đã tục vào sổ cùng người khác.

Duidens, tis. *f*. V. Bidens.

Duint. thay vì Dent.

Duis. thay vì Bis.

Duitas, atis. *f*. số thứ hai.

Dulcacidus, a, um. có mùi ngọt và chua.

Dulcè, iùs, issimè. cách đẹp, — dễ, — đẹp lòng, cách ngọt.

Dulcedo, inis. *f*. sự ngọt, — ngào, — nghễ, xinh, sự tốt, sự dỗ ngọt, sự đẹp, — lòng; dulcedinem veritatis experiri, nếm màu đạo.

Dulceo, es, cere. et Dulcesco, is, scere. hóa nên ngọt.

Dulciaria, orum. *n. pl*. bánh, các thứ bánh ngọt, mứt.

Dulciarius, ii. *m*. kẻ làm bánh.

Dulciarius, a, um. thuộc về bánh, — ngọt.

Dulciculus, a, um. ngọt vừa.

Dulcifer, a, um. ngọt, — ngào.

Dulcifluus, a, um. hay chảy cách êm, — cách dịu dàng.

Dulciloquus, a, um. et Dulcimodus, a, um. êm, — ái, dịu dàng.

Dulcinervis, *m. f*. ve. *n*. is. hay kêu, hay sinh tiếng êm ái.

Dulciola, orum. *n*. các thứ bánh ngọt, các thứ mứt.

Dulcioreloquus, a, um. hay nói ngọt.

Dulcis, *m. f*. ce. *n*. is. ngọt, — ngào, — nghễ, êm, — ái, dịu dàng. || tốt, — lành, xinh, đẹp, — dễ, — lòng; dulcissime frater, ớ anh rất yêu dấu; dulcissimus, ngọt xớt, ngọt hắc.

Dulcisonus, a, um. hay kêu êm, hay ra tiếng dịu dàng.

Dulcitas, atis. *f*. V. Dulcitudo.

Dulcitèr. *adv*. V. Dulcè.

Dulcitudo, inis. *f*. sự ngọt, êm.

Dulcor, oris. *m*. sự ngọt, sự êm.

† **Dulco**, as, are. et Dulcoro, as, are. làm cho ngọt, rim.

Dulia, æ. *f*. sự kính, tôn kính các thánh.

Dulicè. *adv*. cách như kẻ làm tôi.

Dulichium, ii. *n*. N. IN.

Dulopolis, is. *f*. miền đất kia.

Dùm. *conj*. khi, khi nào, đương khi, đang khi, miễn, những, vừa khi. || nhưng mà, song, — le. || cho đến, — khi; dùm statuo, những lăm; dùm possim, miễn là; dùm adhuc agebam, những còn làm; nihil dùm, chưa có sự gì.

Dumetum, i. *n*. bụi lúp xúp.

Dummodò. *adv*. miễn, — là.

Dumosus, a, um. có bụi gai, — bụi lúp xúp.

Dumus, i. *m*. bụi, — gai, — lúp xúp.

Duntaxat. *adv*. mà chớ, những, mà thôi; unum duntaxat cogitare, những tưởng.

Duo, is, uere. cho.

Duo, æ, a. hai, nhị, lưỡng.

Duodeciès. *adv*. mười hai lần.

Duodecim. mười hai.

Duodecimus, a, um. thứ mười hai.

Duodenarius, a, um. thuộc về mười hai.

Duodeni, æ, a. mười hai.

Duode. khi tiếng duode hiệp làm một cùng số kia thì nó bớt hai, thí dụ, duode viginti, là mười tám, là như nói rằng bởi hai mươi cất hai thì còn mười tám mà thôi.

Duodenonaginta. *ind*. tám mươi tám.

Duodetriginta. hai mươi tám.

Duodetricies. *adv*. hai mươi tám lần.

Duomillesimus, a, um. thứ hai ngàn, hai thiên.

† **Dupla**, æ. *f*. gía bằng hai.

Duplaris, *m. f*. re. *n*. is. bằng hai, kép.

Duplex, icis. *omn. gen*. kép, hai, bằng hai. || to, dài, lớn. || quỉ quyệt; vestis duplex, áo kép, áo lót; duplex animo, người hai lưỡi.

Duplicarii, orum. *m. pl*. lính có lương bằng hai.

Duplicatio, onis. *f*. sự kép lại. || đánh lại, dội lại, — ra. || lời bắt lại lời thưa.

Duplicatò. *adv*. bằng hai.

Duplicatus, a, um. *part*. Duplico.

Duplicitèr. *adv*. bằng hai, hai cách, hai phương.

Duplico, as, avi, atum, are. xấp, — lại, xếp, — lại, làm hai, — bằng hai, thêm bằng hai; res duplicata, của kép.

Duplio, onis. *f*. bổn sao, sự bằng hai. || tấm bạc kia.

Duplo, as. thay vì Duplico.

Duplò. *adv.* bằng hai.

Duplus, a, um. bằng hai; duplo major, lớn hơn bằng hai.

Dupondiarius, a, um. đặng hai cân, nặng bằng hai cân.

Dupondium, ii. *n.* et

Dupondius, ii. *m.* hai cân, nặng bằng hai cân. || thứ đồng tiền mỗi một đồng đặng mười hai lượng, cả hai đặng hai cân. || sự bề ngang bề dài bề sâu đặng hai thước.

Durabilis, *m. f.* le. *n.* is. bền, vững bền, bền chặt, — bĩ, dai, — hoi, dẻo dai, kiên trí, kiên cố.

Duracinus, a, um. bền chặt.

Duramen, inis. *n.* et **Duramentum,** i. *n.* gốc cây nho. || sự dẻo dai, kiên trí.

Duratio, onis. *f.* sự bền, sự ở lâu, lâu hư, sự đậu.

Durator, oris. *m.* et **Duratrix,** icis. *f.* kẻ giữ cho bền, — cho vững bền.

Duratus, a, um. *part.* Duro.

Durè, iùs, issimè. *adv.* nhặt, cứng, cách nặng, — nhặt, — dữ, nhặt nhiệm. || cách thô, — quê mùa, vô phép.

Dureo, es, rui, ere. *n.* et

Duresco, is, scere. nhót, — lại, ra cứng.

Duricorius, a, um. có da, có vỏ cứng.

Duritas, atis. *f.* sự cứng, nhặt, — nhiệm, dữ, chua xót.

Duriter. *adv.* V. Durè.

Duritia, tiæ. *f.* et

Durities, ei. *f.* sự cứng, vững, — bền, bền chặt; duritia virilis, sự gan dạ.

Durius, a, um. cứng; duria nox, đêm khốn nạn.

Duriusculus, a, um. cứng một ít.

Duro, as, avi, atum, are. đậu, bền đậu, ở vững bền, ở bền đỗ. || làm cho cứng, — cho ra cứng. || chịu, nhịn nhục. || sống, còn, còn ở, còn sống. || durare in saxa, ra cứng như đá.

Durus, a, um. cứng, dai, dẻo dai, bền, — chặt, vững bền, cang, chắc, — chắn, cứng cỏi, — cát, cang cường, cứng trác. || nhặt, nhặt nhiệm, dữ, mắt mỏ, co cú; os durum, già miệng.

Duumvir, iri. *m.* et

Duumviri, orum. *m. pl.* hai ông quan soát tù rạc. || quan tổng thành.

Duumviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Duumviri.

Duumviratus, ûs. *m.* quờn chức Duumviri.

Dux, ucis. *m.* kẻ cai, — trị, chúng tướng, tướng lớn, chúa suất, tể tướng. || kẻ dẫn, đem, dẫn đàng. || kẻ làm đầu, làm cớ, đặt cớ, — cội rễ. || đức ông, ông hoàng, quan lớn có quờn cai địa phận riêng; dux militum supremus, ông nguơn soái, tể tướng; — prædonum, đầu thầy, gian hùng; — navis, chúa tàu; — famosus, danh tướng; — militiæ, vũ tướng; — astrorum, mặt trời; ducem se præbere, suất.

DY

Dyaphanus, a, um. lựu, bích, trong ngần; quidam lapis dyaphanus, ngọc lựu.

Dynamis, is. *f.* phép, — tắc, sức lớn.

Dynasta, æ. *m.* et

* **Dynastes,** æ. *m.* đại tướng, đức ông có địa phận rộng lớn mà trị.

* **Dyota,** æ. *f.* ghè, bình đất có hai quai. || con chim kia.

* **Dyscolus,** a, um. co cú, mắt mỏ.

* **Dysenteria,** æ. *f.* bịnh hạ lợi, tháo dạ, xích lợi.

* **Dysentericus,** a, um. có bịnh hạ lợi, mắc bịnh xích lợi.

Dyseros, i. *m.* kẻ xấu số trong việc yêu mến.

Dyspepsia, æ. *f.* sự ăn chẳng tiêu.

Dysphoricus, a, um. kẻ khó chịu, kẻ khốn cực.

Dyspnæa, æ. *f.* bịnh suyển.

Dyspnoicus, a, um. kẻ có bịnh suyển.

Dyspropheron, i. *n.* sự nói cứng, — chẳng sửa, — chẳng êm.

Dysuria, æ. *f.* sự lâm bế.

Dysuriacus, a, um. kẻ lâm bế, kẻ bí tiểu tiện.

EA

E, *præpositio* cai ablativo. phải đặt Ex trước các chữ âm như A, E, I, O, U; và phải đặt E trước các chữ khác là những chữ âm vưới. E, theo. || phải mà theo. || mặc. || về. || ở. || ở mà. || cùng tôi. || nơi. || bởi. || bởi vì. || gần như. || cho. || mà nên. || mà làm. || khi đoạn lấy mà làm. || trong. || từ, — khi; E meo quidem animo, theo ý tôi. || E parte contrariâ, bên kia. || E viâ languere, mỏi bởi đi đàng. || E vestigio, khi dời chơn đi, thức thì. || E facili, cho dễ. || E medio abire, ra khỏi thế nầy, chết.

Eà. *adv.* đó, nơi ấy, trong nơi ấy, bởi nơi ấy. V. Prætereà.

Eapse, nó chúc.

Eare. *abl. abs.* thay vì Proptereà.

Eatenùs. *adv.* cho đến dỗi, — đến khi. || đương khi, đang khi, bao lâu. || nhưng mà, những, mà thôi; eatenùs feram quoad, tôi sẽ nhịn nhục cho đến khi.

EB

Ebenum, i. *n.* mun, cây mun. △ ô mộc.

Ebibo, is, bibi, bibitum, ere. uống hết, nuốt hết, múc cho cạn;

ebibere imperium heri sui, quên lịnh quan thầy mình.
Eblandior, iris, itus sum, iri. *dep.* dỗ cho đặng sự gì, dỗ dành. || a dua, dua nịnh. || làm cho đẹp lòng.
Eborarius, ii. *m.* thợ ngà.
Ebore, is. *n.* V. Ebur.
Eboreus, a, um. bằng ngà.
Ebriacus, a, um. say rượu.
Ebrietas, atis. *f.* sự say rượu.
Ebriolatus, a, um. đã say rượu.
Ebriolus, a, um. say một ít.
Ebriositas, atis. *f.* sự say rượu, sự mê say.
Ebriosus, a, um. say, — rượu, mê uống rượu say sưa.
Ebrius, a, um. say, — sưa; totâ die ebrius, say li bì; aliquâ re ebrius, đắm say; ebrium ad se redire, tánh rượu.
Ebrus, i. V. Hebrus.
Ebullio, is, ivi, et ii, itum, ire. *n.* sôi, trào, — ra; ebullire aliquotiès, sôi và dạo; — animam, chết.
Ebullitio, onis. *f.* sự sôi, trào.
Ebullo, as, are. V. Ebullio.
Ebulum, i. *n.* et Ebulus, i. *m.* thứ ô xà dược. △ lang thọ.
Ebur, oris. *n.* ngà, nha tượng, ngà voi. || đồ ngà; ebur curule, trước ỷ ngà.
Eburatus, a, um. có ngà, đã nhận ngà voi.
Eburneolus, a, um. et Eburneus, a, um. et Eburnus, a, um. bằng ngà. || trắng như ngà voi.

EC

Ecastor. *adv.* cách thề kia.
Ecbatana, orum. *n.* *pl.* N. U.
Ecbola, æ. *f.* tên, lao.
Ecbolas, adis. *f.* trái nho kia.
Ecca, Eccam. thay vì, Ecce ea, **Ecce eam,** nầy nó, — người; **eccum,** thay vì ecce eum, nầy người, kià nó.

Eccè. *adv.* kià, nầy, ấy, nầy là, nì, nì nì, nọ, nọ là; ecce me, nầy là tôi; ecce dominus, nầy là ông.
Eccentros, i. *m.* vòng có trung tim khác nhau.
Eccerè. *adv.* cách thề kia.
Eccilla, Eccillam. thay vì ecce illa, ecce illam, nầy người; eccistam, thay vì ecce istam, nầy nó, kià nó.
Ecclesia, æ. *f.* hội, — công, — đông, hội thánh; aliquid offerre Ecclesiæ, cúng thí.
Ecclesiarcha, vel Ecclesiarches, æ. *m.* thầy cả, đứng trị một hội giáo hữu, đứng trị một địa phận giáo hữu.
Ecclesiasterium, ii. *n.* hội, nơi người ta hội hiệp, đình nhóm, hội đám.
Ecclesiastes, æ. *m.* kẻ giảng.
Ecclesiasticus, a, um. thuộc về hội thánh.
Ecclesiasticus, i. *m.* sách Ecclesiasticô trong kinh thánh cựu.
Eccos, Eccas, Ecca. thay vì Ecce eos, — eas, — ea, nầy nó.
Ecdici, orum. *m.* *pl.* kẻ giữ việc, áp việc trong thành, hay là trong nhà chung.
Echeneis, idis. *f.* cá biển kia.
Echidna, æ. *f.* et Echidne, es. *f.* thứ rắn hổ, rắn hổ mang. || thứ ngọc kia.
Echinades, um. *f.* *pl.* năm cù lao kia.
* Echinatus, a, um. có lông con nhím, tơi bời, có mũi nhọn, — mũi sắc, có chông.
* Echinometra, æ. *f.* con nhím biển.
Echinophora, æ. *f.* thứ cá có gai.
Echinopus, odis. *f.* thứ tật lê, giống cây có gai gốc.
Echinus, i. *m.* con nhím. || vỏ có gai như trái vải. || thau rửa chén. || một phần vòng.
Echion, ii. *n.* thuốc cao kia là Thêriaca. || thứ tử thảo.
Echionidæ, arum. *m.* *pl.* N. H.
Echites, æ. *m.* ngọc kia.
Echo, ûs. *f.* ảnh hưởng, cuội, thằng cuội, tiếng dội. || tên người nữ.
* Ecligma, atis. *n.* thuốc cao mà ngậm hay là nút.
Eclipsis, is. *f.* sự nhựt hay là nguyệt thực, sự ngất sáng.
Eclipticus, i. *m.* huỳnh đạo.
Ecloga, æ. *f.* sự chọn, lựa. || lời kẻ chăn con chiên vấn đáp.
Eclogarius, ii. *m.* kẻ chọn, kẻ lặt những đều tốt trong sách nó coi cho đặng góp đều ấy lại.
Econtrà. *adv.* et Econtrariò. bên kia, bên kia trước mặt.
Ecphora, æ. *f.* sự lồi, — ra.
Ecquandò? *adv.* bao giờ?
Ecquid. *adv.* có chăng? có hay là chăng?
Ecquis, qua vel quæ, quod vel quid. et Ecquisnam, ecquænam, ecquodnam, vel ecquidnam. ai, đi gì.
Ecstasis, is. *f.* sự quên sửng.
Ectropa, æ. *f.* dàng trễ.
Ectypus, a, um. đã chạm trổ.
Eculeus, i. *m.* V. Equuleus.

ED

Edacitas. atis. *f.* sự háu, — ăn, nuốt, sự mê ăn.
Edax, acis. *omn. gen.* kẻ háu, — ăn, mê ăn, tham ăn, ăn bặp bặp. || hay phá, hay ăn như rét; edax cura, sự lo hay mòn sức.
Edeatræ, arum. *m.* *pl.* kẻ hầu vua ngự cơm.
Edecimata, orum. *n.* *pl.* một phần trong mười, phần thứ mười.
Edecimatio, onis. *f.* sự lấy một phần trong mười. || sự chọn, lựa.

Edecimator, oris. *m.* kẻ thâu trong mười phần một.

Edecimo, as, are. trong mười phần thâu một. ‖ chọn, lựa.

Eden. *n. ind.* vườn diệu quang, địa đàng.

Edento, as, avi, atum, are. phá răng, làm cho sún răng. ‖ kéo răng.

Edentulus, a, um. móm, — mém, — miệng, sún răng.

Edepol. *ind.* V. Ædepol.

Edera. V. Hedera.

Edessa, æ. *f.* N. U.

Edico, is, xi, ctum, cere. nói rõ ràng, — tỏ tường. ‖ cấm, khiến, truyền. ‖ rao; regem edicere, vua truyền lịnh, hạ lịnh, ra lịnh; edicere diem, kì ngày.

Edictalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lịnh, — chiếu vua. ‖ trò học phép công bình trong hai năm.

Edictator, oris. *m.* kẻ rao.

Edictio, onis. *f.* lịnh, — truyền, — lạc, sắc lịnh. ‖ sự khiến, — dạy. ‖ sự rao, — truyền.

Edicto, as, are. nói, tỏ, — ra, cáo, biểu. ‖ doãn, — lại.

Edictor, oris. *m.* V. Edictator.

Edictum, i. *n.* lịnh, — vua, chiếu, — thơ, — chỉ, thể thức.

Edictus, a, um. đã truyền, đã khiến, đã rao.

Ediscitus, a, um. *part.*

Edisco, is, didici, scitum, scere. học ôn, học thuộc lòng. ‖ học.

Edissero, is, rui, sertum, rere. bày tỏ, tỏ ra, doãn, — lại, — tích, cắt nghiã; edissere vera mihi, hãy nói thật cùng tôi.

Edisserto, as, avi, atum, are. giảng, — dạy, doãn lại, cắt nghiã.

Edita, orum. *n. pl.* lịnh, — vua.

Editio, onis. *f.* sự kêu, xướng tên, sự rao. ‖ sự bày cuốn sách, đặt sách. ‖ sự bàu, — thăm. ‖ sự sinh, — đẻ. ‖ sự chọn, lựa. ‖ sự khai; editio rationum, khai sổ.

Edititius, a, um. đã chịu chọn, — bàu.

Editor, oris. *m.* kẻ sinh, — ra, — đẻ, bày, — ra, — tỏ. ‖ kẻ đặt sách cho người ta in. ‖ kẻ làm, đặt cớ.

Editus, ûs. *m.* phân, — phướng, cứt.

Editus, a, um. *part.* Edo. *comp.* editior. *sup.* editissimus. đã tỏ ra, bày ra, đã rao, đã kì, đã đòi. ‖ đã chịu sinh con. ‖ cao, — lớn, — trọng; editus regibus, công tộc; in loco edito positus, lố.

Edo, is, vel es, edit, vel est, edi, esum, vel estum, edere, vel esse. ăn; sæpè et parum edere, ăn vặt; edere relicta ab aliis, ăn mót; — orisam, thì cơm, (de magnatibus dicitur.) condimentum citò edendum, dưa xổi.

Edo, edonis. *m.* kẻ háu, — ăn.

Edo, is, didi, ditum, dere. sinh, — ra, — đẻ, bày, — ra, đặt, tỏ ra, làm cớ, bày tỏ, rao, — truyền, cáo, đồn, — ra; edere scelus, phạm tội; — in vulgus, đồn tiếng; — responsum, thưa lại.

Edocentèr. *adv.* cách dạy dỗ.

Edoceo, es, cui, ctum, ere. dạy, — dỗ, dẫn, — dỗ, tỏ, — ra, thuật lại, doãn, doãn lại; edocere omnia ordine, dạy mọi sự theo thứ tự.

Edolator, oris. *m.* kẻ bào, đẽo, chuốt.

Edolatus, a, um. đã bào trơn. ‖ đã thành.

Edolo, as, avi, atum, are. bào, đẽo. ‖ trau, — giồi, chuốt.

Edomatio, onis, *f.* sự ép.

Edomitus, a, um. *part.*

Edomo, as, ui, itum, are. ép, bắt chịu phép, làm cho thuần, bắt phục.

Edon, onis. *m.* N. M.

Edormio, is, ivi, itum, ire. et

Edormisco, is, ere. *n.* giấc ngủ, ngủ.

Edrei, orum. *m. pl.* N. U.

Educatio, onis. *f.* sự nuôi, — nấng, — dưỡng, dưỡng dục. ‖ sự dạy, — dỗ, phép dạy.

Educator, oris. *m.* kẻ nuôi, — nấng, cha nuôi. ‖ thầy dạy.

Educatrix, icis. *f.* người nữ nuôi dưỡng, mẹ nuôi, vú nuôi, người dạy dỗ.

Educatus, a, um. *part.*

Educo, as, avi, atum, are. nuôi, — nấng, — dưỡng, dưỡng dục. ‖ dạy, — dỗ, sửa dạy; educare mammis fetum, cho con bú sữa.

Educo, is, xi, ctum, cere. kéo, — ra, — lôi, đuổi, — ra, rút. ‖ đem, — đi, dẫn. ‖ nuôi, — dưỡng, giúp đỡ, dạy, — dỗ, cấp dưỡng cho người đặng học; educere letho aliquem, cứu ai khỏi chết.

Edulco, as, avi, atum, are. et

Edulcoro, as, are. làm cho ngọt, rim, pha đàng.

Edulis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên ăn.

Edulium, ii. *n.* của ăn, sự nên ăn; mortuis edulia offerre, đơm ma, đơm tế, làm tuần; edulia offerre defunctis progenitoribus, quải, đơm quải, quải lạy, quải cơm.

Edurè. *adv.* cách cứng, — nhặt.

Eduresco, is, scere. et

Eduro, as, avi, atum, are. làm cho ra cứng. ‖ làm cho bền đỗ, đậu.

Edurus, a, um. cứng, — lắm.

Edusa, æ. *f.* bụt nữ hay sự ăn tiệc.

EE

Eetion, onis. *m.* N. H.

Eetionea, æ. *f.* mũi biển kia.

Eetioneus, a, um. thuộc về Eetionea.

EF

Effabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên nói. V. Affabilis.

Effæco, as, avi, atum, are. lọc, lóng, tẻ ra. || quét sạch.

† Effamen, inis. *n.* lời, ngôn, — ngữ, lý đoán.

Effarcio, vel Effercio, is, rsi, rtum, cire. dồi, làm cho đầy ; effarcire se, ăn no bụng.

Effari, atus sum. *dep.* nói, giảng, doãn, thuật ; effari alicui, nói cùng người.

Effascinatio, onis. *f.* sự ếm chú, phù chú, phép thuật.

Effascinator, oris. *m.* phù thủy, kẻ làm sự yêu thuật.

Effacino, as, avi, atum, are. phù chú, ếm chú, làm sự phù chú, làm sự yêu thuật.

Effata, orum. *n. pl.* sự đọc chú.

Effatum, i. *n.* lời, ngôn, — ngữ, lý đoán.

Effatus, ûs. *m.* lời bụt phán. || lý đoán. || bài giảng.

Effatus, a, um. đã phán, đã nói. || đã đọc chú.

Effectè. *adv.* cách trọn lành, toàn hảo.

Effectio, onis. *f.* sự làm, việc làm ; effectio artis, ra nghề.

Effectivè. *adv.* thật, — thì, ắt là.

† Effectivus, a, um. sự thật, chơn thật.

Effector, oris. *m.* et Effectrix, icis. *f.* kẻ làm, thợ.

Effectus, ûs. *m.* sự gì bởi đều mà ra, sự gì bởi đều khác mà sinh ra, cớ sự đã hóa ra.

Effectus, a, um. *part.* Efficio.

Effeminatè. *adv.* cách như người nữ, — yểu điệu.

Effeminatus, a, um. *part.*

Effemino, as, avi, atum, are. làm cho ra yểu điệu, làm cho ra non sức yếu ớt như đờn bà.

Efferatus, a, um. *part.* Effero, as, avi, atum, are. làm cho ra dữ, — như mọi dữ, — cho ra hoang đàng, làm cho ra ngây dại.

Effero, ers, extuli, latum, ferre. đem ra, cất, — đi, — về, kéo ra. || sinh, — ra, — trái. || khen, ngợi khen, khong khen ; efferre aliquid in locum suum, cất vén ; corvum prædam efferre, qựa tha ; efferre aliquem laudibus, tặng ; — se laudibus, khoe danh ; — cadaver, cất xác. || bày, — tỏ.

Efferveo, es, ere. et Effervesco, is, bui, scere. et Effervo, is, vi, vel bui, ere. trào, — ra, sôi, — lắm ; effervere irâ, trào gan, nổi giận.

Effervescentia, æ. *f.* sự trào, sôi, nóng lắm. || sự nổi giận.

Efferus, a, um. kẻ dữ, — tợn, bạc ác, hung, hoang.

Effeta, æ. *f.* người nữ đã thôi sinh đẻ con, nữ son sẻ. || loài cái đã đẻ con.

Effetè. *adv.* cách khôn, — khéo. || cách yếu, yếu đuối.

Effetus, a, um. đã sinh, đã đẻ, đã mòn.

Efficacia, æ. *f.* et Efficacitas, atis. *f.* sự hiệu nghiệm, sự diệu, sức, phép.

Efficaciter, iùs, issimè. *adv.* cách hiệu, — thần hiệu, — diệu.

Efficax, acis. *omn. gen.* sự gì hiệu nghiệm, — thần hiệu, — diệu, — có sức, có phép ; medicina efficax, thuốc hiệu ; efficax vir, người sấn sướt.

Efficienter. *adv.* cách nên, — xong, — xong xả, — chắc, — thật.

Efficientia, æ. *f.* tài, sức, phép có hiệu, phép có hiệu nghiệm.

Efficio, is, feci, fectum, ficere. làm, đặt cớ, sinh việc. || ra sức, rán sức, gắng sức. || làm rồi, — cùng, — hoàn tất, làm trọn ; efficere portus, lập cửa ; — morbos, sinh bịnh.

Effictio, onis. *f.* sự giả dạng, — hình, — hình tượng người nào.

Effictus, a, um. *part.* Effingo.

Effigies, ei. *f.* ảnh, hình, — tượng. || chơn duông. || bổn, — thảo, — sao tả. || khí tượng ; effigiem alicujus delineare, tượng hình.

Effingo, is, nxi, fictum, ngere. tượng hình, vẽ hình, — chơn duông. || chùi, lau. || bắt chước, sao, — tả ; effingere aliquid animo, vẽ sự gì trong trí.

Efflagitatio, onis. *f.* et

Efflagitatus, ûs. *m.* sự nài xin.

Efflagitatus, a, um. *part.*

Efflagito, as, avi, atum, are. này, — nĩ, — xin, xin này, nài xin, nguyện xin, khẩn nguyện.

Efflammans, antis. *omn. gen.* hay cháy bầng bầng, hay chói lói.

Efflatus, ûs. *m.* hơi, — ra, sự thong khí.

Effleo, es, flevi, fletum, flere. lụy tuôn rơi, khóc lóc lắm.

Efflictè. *adv.* et Efflictìm. *adv.* lắm, — bấy, lắm lắm, qúa, — bội ; efflictè amare, yêu qúa lẽ.

Efflictio, onis. *f.* V. Afflictio.

Efflicto, as, are. đánh, — và phá.

Efflictus, a, um. *part.*

Effligo, is, xi, ctum, gere. đánh, — đòn, làm cực, — khổ sở. || tuyệt, đạp. || phá tuyệt, hủy, hoại ; effligere lapide, ném đá.

Efflo, as, avi, atum, are. thổi ra, thổi mà đuổi ra ; efflare animam, — extremum halitum, tắt hơi.

Effloreo, es, rui, rere. et

Effloresco, is, scere. sinh hoa, nở đóa, — đài, hoa nở.

Effluenter. *adv.* cách tràn, — trề.

Effluentia, æ. *f.* sự chảy, — ra, — xuống, sự đổ ra.

Effluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy, — ra. || ra hơi, biến mất ; effluere ex animo, khỏa lấp.

Effluus, a, um. hay chảy ra.

Effluvium, ii. *n.* sự chảy, — ra, đàng mương.

Effocatio, onis. *f.* sự ngột.

Effoco, as, avi, atum, are. ngột, chọc cổ; effocari, chết ngột. ‖ cán cổ.
Effodio, is, fodi, fossum, dere. bới, đào, — lỗ; effodere cadaver, bới mả.
Effœmino. V. Effemino.
Effœta. V. Effeta.
Effor. V. Effari.
Efformo, as, are. V. Formo.
Efforo, as, avi, atum, are. khoét phủng, khoét lủng đáy.
Effosio, onis. *f.* sự bới, đào.
Effosor, oris. *m.* kẻ đào, bới.
Effossus, a, um. *part.* Effodio.
Effractarius, ii. *m.* et Effractor, oris. *m.* kẻ phá, kẻ cướp.
Effractura, æ. *f.* sự phá, phá mà trộm cướp.
Effractus, a, um. *part.* Effringo.
Effrænatè. *adv.* et Effrenatè, iùs, issimè. *adv.* cách lung, — lung lăng, — tặc.
Effrenatio, onis. *f.* sự lung lăng, — tặc, — khí, tính lung.
Effrenatus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. lung lăng, — tặc, lung khí, buông tuồng, hoang; equus effrenatus, ngựa sa hoàng.
Effrenus, a, um. hoang, hoàng, phóng túng. ‖ lung lăng, — tặc.
Effricatio, onis. *f.* sự chùi, lau, cà, cọ.
Effrico, as, ui, vel avi, atum, et ctum, are. cà, cọ, chùi, giặy.
Effringo, is, fregi, fractum, fringere. phá, đánh vỡ; effringere fores, dộng cửa.
Effritico, as, are. mọc mụt.
Effrondeo, es, ui, ere. nở lộc, nẩy lộc.
Effrons, tis. *omn. gen.* lung tặc, buông tuồng, kẻ chẳng biết hổ ngươi.
Effugia, æ. *f.* loài vật đã khỏi hay là trốn nơi nó hòng chịu tế lễ.

Effugies, ei. *f.* sự trốn, — lánh.
Effugio, is, fugi, fugitum, fugere. trốn, lánh, thoát, — khỏi, — vòng, — ra, đào thoát, tị, đào tị; effugere manus, sẩy, — đi; — patriâ, trốn quê vức.
Effugium, ii. *n.* sự thoát, — khỏi.
Effulcio, is, si, itum, ire. chống, đỡ, đặt choái.
Effulgeo, es, si, gere. et Effulgo, is, gere. chói, — loà, — lói, sáng chói.
Effumigatus, a, um. đã xông khói mà xua đuổi.
Effumo, as, are. bay khói.
Effundo, is, fudi, fusum, ndere. đổ, — ra, giội, rót, xối; effundere aquam, xối nước, giội nước; — lacrymas ubertim, tuôn sa; — oculum, khoét một con mắt; — crines, xả tóc; — herbas, sinh cỏ; — animam, chết.
Effusè, iùs, issimè. *adv.* cách đầy tràn, — đầy dẫy, — vun đầy. ‖ cách bậy, — bạ, lộn bậy; effusè vivere, ăn ở rộng rãi lắm.
Effusio, onis. *f.* sự đổ, — ra, chảy ra. ‖ sự phí, xa xí; effusio animi, sự duỗi lòng, nở lòng.
Effusor, oris. *m.* kẻ đổ, kẻ phí.
† **Effusoriè**. *adv.* cách bậy bạ.
Effusus, a, um. *part.* Effundo.
Effutio, is, ivi, itum, ire. nói chờm, máy miệng, mau miệng, nói mếch dáp, nói mếch thàm; temerè de omni re effutire, kẻ trống ruột.
Effutitus, a, um. đã nói chờm, nói mếch thàm.

EG

Egelatus, a, um. giá, đông giá đã chảy đã tháo ra.
Egelido, as, are. làm cho giá rét chảy ra, — tháo ra.
Egelidus, a, um. nguội. ‖ sự giá rét chảy ra.

Egelo, as, are. làm cho nguội.
Egens, tis. *omn. gen.* kẻ khó, — khăn, kẻ thiếu, bần cùng.
Egenulus, a, um. *dimin.*
Egenus, a, um. bần cùng, cùng cực, khó khăn, — cực, — ngột, eo ngột; egena familia, nhà bạc, nhà bạc cửa.
Egeo, es, gui, gere. thiếu thốn, ngặt, chẳng có, muốn, ước ao; egere pecuniâ, thiếu tiền; egeo pane, tôi ước ao bánh.
Egeria, æ. *f.* tên người nữ cùng mạch nước kia. ‖ bụt nữ hay sự nằm bếp.
Egeries, ei. *f.* phân, cứt.
Egermino, as, avi, atum, are. mọc mụt, trổ ra.
Egero, is, gessi, gestum, rere. cất, — ra, — đi, bỏ ra ngoài, quăng đi. ‖ đào. ‖ đổ ra; egerere urinam, tiểu tiện.
Egestas, atis. *f.* sự khó, — khăn, sự thiếu, — thốn; egestas animi, trí mọn.
Egestio, onis. *f.* sự xa xí, phí, sự xổ, tiêu, đại tiện.
Egestuosus, a, um. kẻ thiếu.
Egestus, ûs. *m.* V. Egestio.
Egestus, a, um. *part.* Egero.
Egigno, is, nere. sinh, — ra.
Ego. *m. f.* tôi, ta, chúng tôi, tao, min, ‖ mỗ, ngô; ego (pro rege.) trẫm; ego et tu, qua bậu.
Egomet. *m. f.* tôi chúc.
Egredior, deris, gressus sum, gredi. *dep.* đi về, đi ra, ra, ra khỏi, bước đi, trẩy đi; egredi domo, bỏ quê vức.
Egregiè, iùs, issimè. *adv.* tốt, tốt lắm, trọn tốt trọn lành, giỏi, toàn hảo.
Egregius, a, um. tốt, — lành, — lắm, trọn tốt, toàn hảo. ‖ anh hùng, hùng hào.
Egressio, onis. *f.* sự ra, đi ra. ‖ nói đều khác.

Egressus, ûs. *m.* sự ra, đi ra, bước đi. || sự ra khỏi tàu, xuống hay là lên bờ lên đất. || sự ngôi sao mọc lên.
Egressus, a, um. *part.* Egredior.
Egula, æ. *f.* thứ sinh dùng mà phiếu lông con chiên.
Egurgito, as, avi, atum, are. mửa, — ra, đổ ra, quăng, bỏ quăng.

EH

Ehe! et Ehem! *interject.* ớ, è, ờ.
Eheu! *interj.* hỡi, hỡi ôi, thương hỡi; eheu fili mi! con hỡi.
Eho! Ehodum! Eho tu! ớ, a, ơi.

EI

Ei, thay vì Ii. nó, phô người.
Eia! *interj.* hè, phấn phát.
Eia agite! hãy làm hè.

EJ

Ejaculatio, onis. *f.* sự ném, quăng, phóng.
† Ejaculator, oris. *m.* kẻ phóng, quăng, ném.
Ejaculatus, a, um. *part.*
Ejaculo, as, avi, atum, are. et
Ejaculor, aris, atus sum, ari. *dep.* phóng, quăng, ném.
Ejectamenta, orum. *n. pl.* sự gì biển dật vào bãi.
Ejectatio, onis. *f.* et Ejectio, onis. *f.* sự đổ ra, xổ, — ra. || sự xô, — ra, đuổi ra. || sự đày.
Ejectatus, a, um. *part.* Ejecto.
Ejectitius, a, um. đã đuổi ra.
Ejecto, as, avi, atum, are. đuổi, xua đuổi, mửa.
Ejector, oris. *m.* kẻ xua, — đuổi, bỏ ra, mửa.
Ejectus, a, um. *part.* Ejicio.
Ejectus, ûs. *m.* V. Ejectio.
† Ejeratio, onis. *f.* sự chối.
Ejero, as, are. V. Ejuro.
Ejicio, is, jeci, jectum, jicere. xua, — đuổi, xô, — ra, bỏ ra, đày; ejicere memoriâ, khuất rảy; ejicere aquam manu, khoát nước; — ore aliquid mansum, nhả ra; — vi aliquem, đấm nhủy đi; — partum, trụy thai, sút con; pes ejectus, chơn trặc; ejicere cibum, mửa đồ ăn.
Ejulatio, onis. *f.* et Ejulatus, ûs. *m.* sự kêu khóc.
Ejulito, as, are. kêu dọi, la dọi dọi.
Ejulo, as, avi, atum, are. *n.* kêu khóc, khóc hu hu.
Ejuncesco, is, scere. hóa ra nhỏ như lác.
Ejuncidus, a, um. nhỏ như lác.
Ejuno. *ind.* cách thể kia.
Ejuratio, onis. *f.* sự chối, từ chối, sự bỏ, từ bỏ. || sự phân cứ, phân bua, sự thề mà phân bua.
Ejuratus, a, um. *part.*
Ejuro, as, avi, atum, are. thề và từ chối, thề và phân cứ, phân bua. || từ chối, bỏ, từ bỏ; — ejurare militiam, từ việc lính.
Ejuscemodi. *gen.* V. Ejusmodi.
Ejusdemmodi. *gen.* một thể, — cách, như vậy.
Ejusmodi. *gen.* một thể nầy, một cách nầy.

EL

Ela, æ. *f.* N. U.
Elabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* trốn, thoát, — khỏi, sút, — tay, sa, trợt, chảy ra. || biến mất; elabi de manibus, sút tay.
Elaboratè. *adv.* cẩn thận, kỉ cang, cặn kẽ.
Elaboratio, onis. *f.* et
Elaboratus, ûs. *m.* sự công, — lao, sự kỉ cang, cẩn thận, chăm chỉ.
Elaboratus, a, um. *part.*
Elaboro, as, avi, atum, are. làm sự gì cẩn thận, — khéo, trau giồi, — chuốt; elaborare in litteris, học chữ chăm chỉ.
Elacata, æ. *f.* et Elacatena, æ. *f.* cá biển kia.
Elactesco, is, scere. hóa ra trắng như sữa.
Elacto, as, are. chẳng cho bú sữa nữa.
Elæomeli. *n. ind.* dầu ngọt như mật ong.
Elæon, i. *n.* nơi đã trồng cây oliva. △ lãm mộc.
Elæophagus, a, um. kẻ hay ăn trái oliva. △ — cảm lãm.
Elæophesium, ii. *n.* phòng trong nhà tắm cho kẻ đua vật đặng xức dầu cùng sáp.
Elævigatio, onis. *f.* sự chuốt, sự bào trơn.
Elævigator, oris. *m.* kẻ chuốt.
Elævigatus, a, um. *part.*
Elævigo, as, avi, atum, are. chuốt, bào trơn, làm láng, — lẵn, — trơn lứt, phang, giũa; cultro vel securi elævigare, vạc.
Elam. *m. ind.* N. H.
Elamitæ, arum. *m. pl.* N. H.
Elangueo, es, ui, guere. et
Elanguesco, is, gui, scere. mòn mỏi, mòn cách, rũ liệt, gầy mòn, ở lê mê, ở chệ.
Elanguidus, a, um. chệ, yếu, mòn, lết bết.
Elapidatio, onis. *f.* sự cất, lượm đá cho khỏi ruộng.
Elapido, as, avi, atum, are. lượm đá cho khỏi đồng ruộng.
† Elapis, is. *f.* et Elaps, pis. *f.* thứ con rắn.
Elapsio, onis. *f.* sự thoát khỏi.
Elapsus, a, um. *part.* Elabor.
Elaqueatus, a, um. *part.*
Elaqueo, as, are. thả.
Elargior, iris, itus sum, iri. *dep.* ở rộng rãi, cho cách rộng rãi.
Elassesco, is, scere. mệt vì gánh.
Elate, es. *f.* △ sam mộc, loài cây tùng. || thứ bẹ cây kè, thứ cây kè cao lắm.

Elatè. *adv.* cách cao, giọng ốc, cả tiếng. ‖ cách cao xa, — trọng ; elatiùs se gerere, ở kiêu hãnh.
Elaterium, ii. *n.* thuốc xổ mạnh lắm. ‖ sự gì hay rút đi rút lại, sự gì hay dội ra, sắt, thép nẩy lên.
Elatine, es. *f.* củ cải hoang.
Elatio, onis. *f.* sự nhắc lên, kéo lên. ‖ sự kiêu, — ngạo, lời cầu cao. ‖ văn chương. ‖ sự cất xác.
Elatites, æ. *m.* ngọc kia.
Elatoriè. *adv.* cách nói thêm.
Elatro, as, avi, atum, are. sủa.
Elatus, a, um. *part.* Effero.
Elaudo, as, are. bia danh, khen.
Elautus, a, um. *part.*
Elavo, as, lavi, lotum, vel lautum, are. giặt, rửa.
Elecebræ, arum. *f. pl.* kẻ làm mồi, đặt mồi, ăn lận.
Electè. *adv.* cách giỏi, — tốt, — kỉ cang.
† **Electibilis,** *m. f.* le. *n.* is. et
Electilis, *m. f.* le. *n.* is. đã lượm, đã chọn, — lựa.
Electio, onis. *f.* sự chọn, — lựa, lượm lặt.
Electo, as, avi, atum, are. dỗ, — dành. ‖ chọn.
Elector, oris. *m.* et Electrix, icis. *f.* kẻ chọn, lựa, bàu.
Electrifer, a, um. hay sinh hổ phách.
Electrinus, a, um. thuộc về hổ phách.
Electrum, i. *n.* hổ phách, lạp phách. ‖ vàng pha bạc.
Electus, ûs. *m.* sự chọn.
Electus, a, um. *part.* Eligo.
Eleemosyna, æ. *f.* của bố thí ; eleemosynam largiri, làm phước bố thí, cúng thí, chẩn bần.
Elegans, tis. *omn. gen.* tốt, — lắm, lịch sự, tề chỉnh, sạch sẽ, đẹp đẽ.
Eleganter. *adv.* cách tốt, — đẹp, — đẹp đẽ, — lịch sự, tề chỉnh ; eleganter condere, làm tiếu liếu.

Elegantia, æ. *f.* sự lịch sự, tốt, — lành, đẹp đẽ, tề chỉnh, văn tự, văn chương, lời văn hoa; elegantiam ostentare, cao gãy.
Elegeia, æ. *f.* V. Elegia.
Elegia, æ. *f.* văn tế.
Elegidarium, ii. *n.* et Elegidium, ii. *n.* văn tế vắn vỏi.
Elego, as, are. cho phần gia tài cho kẻ khác.
Elegus, a, um. thuộc về văn tế.
Elegus, i. *m.* văn tế.
Elementa, orum. *n. pl.* hành, sự đầu, cội rễ ; quatuor elementa, tứ hành là aer, khí ; terra, thổ ; ignis, hỏa ; aqua, thủy. ‖ các chữ bổn.
Elementarius, a, um. kẻ mới học, kẻ học chữ bổn.
Elementum, i. *n.* V. Elementa.
Elenchticus, a, um. kẻ xét và bắt lỗi.
Elenchus, i. *m.* ngọc có hình trái lê. ‖ mục lục. ‖ sự xét và bắt lỗi.
Elentesco, is, scere. hóa ra mềm.
Elephantia, æ. *f.* V. Elephantiasis.
Elephantiacus, a, um. et
Elephanticus, a, um, thuộc về tật phung.
Elephantiasis, is. *f.* tật phung.
Elephantinus, a, um. thuộc về con voi. ‖ trắng như ngà. ‖ bằng ngà.
Elephantiosus, a, um. V. Elephantiacus.
Elephantis, idis. *f.* N. U. ‖ tên người nữ.
Elephantus, i. *m.* con voi. △ tượng ‖ ngà voi. △ nha tượng ; qui herbas elephanto præcidunt, quân cỏ voi, vũ tượng ; elephanti ductor, nài voi ; — pastor, mục voi ; — proboscis, vòi voi ; elephantum ebore ferire, voi ấu.
Elephas, antis. *m.* con voi. ‖ tật phung, đơn phung.
Eleuthera, æ. *f.* et Eleutheræ, arum. *f. plur.* N. U.

Eleutheria, æ. *f.* sự thong thả.
Eleutheria, orum. *n. pl.* lễ kia.
Eleutheropolis, is. *f.* N. U.
Elevatio, onis. *f.* sự cất lên, sự nhắc lên, lời khen, lừng lẫy. ‖ sự dâng mình thánh Chúa.
Elevatus, a, um. *part.*
Elevo, as, avi, atum, are. cất lên, nhắc, — lên, dở. ‖ bớt, — cho nhẹ ; elevare aliquid supposito instrumento, nạy, xeo nạy, nống lên.
Eli. *ind.* ở Chúa tôi, Chúa tôi.
Elibatio. V. Libatio.
Eliberis, is. *f.* N. U.
Elices, um. *m. pl.* đàng mương.
Elicio, is, cui, citum, cere. chích, giác, kéo ; elicere sanguinem paulatìm, nể thả ; — ignem e ligno, kéo lửa ; — ignem e silice, đánh lửa.
Elicitor, aris, atus sum, ari. *dep.* đánh giá và lên giá.
Elicitus, a, um. *part.* Elicio.
Elicius, a, um. hay kéo, — ra, hay chích.
Elido, is, si, sum, dere. đánh giập, — vỡ, chà, — xát, đạp, ép, đâm ; elidere fauces, cán cổ.
Eliezer. *m. ind.* N. H.
Eligius, ii. *m.* N. H.
Eligo, is, legi, lectum, ligere. chọn, lựa, trạch, lắt, lượm, — lặt, tuyển, — trạch, chọn kén ; eligere diem, trạch nhựt ; — ad usum, tuyển dụng.
† **Elimatio,** onis. *f.* sự giũa mà bớt.
Elimator, oris. *m.* kẻ chùi sạch.
Elimino, as, avi, atum, are. đuổi, — ra, xua, — đuổi. ‖ rao, bia danh ; eliminare nomen foràs, bia danh.
Elimo, as, avi, atum, are. giũa, — mà chuốt, — trơn. ‖ làm cho trọn, làm cho toàn hảo. ‖ chùi cho sạch.
Elingo, is, xi, inctum, gere. liếm.

Elinguis, *m.* *f.* gue. *n.* guis. kẻ chẳng có lưỡi, kẻ lụt miệng.
Elinguo, as, avi, atum, are. cắt lưỡi, kéo lưỡi.
Elino, is, evi, itum, nere. bôi, gạc.
Eliquabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. chảy đặng, ra lỏng đặng.
Eliquamen, inis. *n.* gia vị, sự gì lỏng, sự gì chảy như nước.
Eliquatio, onis. *f.* sự chảy, sự ra lỏng, làm cho ra lỏng.
Eliquesco, is, scere. ra lỏng, chảy ra.
Eliquium, ii. *n.* sự chảy ra. ‖ sự ngất sáng.
Eliquo, as, avi, atum, are. lọc, lóng. ‖ nói tiếng êm, — tiếng ngọt, — ngọt tiếng. ‖ nấu cho chảy, nấu cho lỏng.
Elis, idis. *f.* N. U.
Eliseus, i. *m.* N. H.
Elisio, onis. *f.* sự ép cho vị sự ấy chảy ra. ‖ sự bớt một chữ âm.
Elisus, a, um. *part.* Elido.
Elix, icis. *m.* mương, đàng —, ngòi rãnh. ‖ đồ có hình ruột gà để trên đầu cột.
Elixatìm. *adv.* cách luộc.
Elixatura, æ. *f.* sự đã luộc.
Elixatus, a, um. *part.*
Elixo, as, are. luộc, luộc chín.
Elixus, a, um. đã luộc.
Ellam, thay vì En vel Ecce illam, nầy nó.
Elleborum, i. *n.* V. Helleborum.
Ellipsis, is. *f.* F. R. là khi bớt một hai tiếng cần cho đủ luật.
Ellops, opis. *m.* cá kia.
Ellum, thay vì Ecce vel En illum, nầy nó.
Ellychnium, ii. *n.* tim đèn, đăng tâm.
Elocatus, a, um. *part.* Eloco.
Elocò. *adv.* thức thì.
Eloco, as, avi, atum, are. đem qua, đem sang chỗ khác. ‖ cho mướn. ‖ giao giá, đánh giá; elocare filiam, gả con.

Elocutilis, *m.* *f.* le. *n.* is. thuộc về lời nói.
Elocutio, onis. *f.* cách nói, phép nói. ‖ F. R.
Elocutor, oris. *m.* et Elocutrix, icis. *f.* kẻ nói ra, kẻ nói trước.
Elocutorius, a, um. thuộc về sự nói.
Elocutus, a, um. *part.* Eloquor.
Elogium, ii. *n.* bài tặng, lời khen, văn hoa, — chương. ‖ đề, hiệu đề, bảng nhạn trên mồ mả. ‖ lẽ, cớ sự, chứng cớ. ‖ tờ thị, bảng thị. ‖ bút tích. ‖ sự tra kiện, đoán tra, — xét. ‖ cổ ngôn.
Elohim. *ind.* các chúa, các quan đoán.
Eloi. *ind.* Chúa tôi, ở Chúa tôi.
Elongo, as, avi, atum, are. giãn việc ra, khoan giãn, giương, — ra, duỗi, làm cho ra dài hơn.
Eloquens, tis. *omn. gen.* kẻ nói, nói khéo, nói lời bạt thiệp. ‖ kẻ luận, bàn luận. ‖ kẻ dễ nói.
Eloquentèr. *adv.* cách khéo nói.
Eloquentia, æ. *f.* sự dễ nói, lời khéo. ‖ sự ngôn ngữ khẩu thiệt; eloquentiæ consultus, người đại khoa ngôn ngữ khẩu thiệt.
Eloquium, ii. *n.* lời nói, bài, bài giảng. ‖ sự khẩu thiệt. ‖ cách nói.
Eloquor, eris, cutus sum, qui. *dep.* nói, — ra, luận, bàn bạc, — luận, giảng, tỏ ra, cắt nghĩa; eloqui præclarè, nói cao.
Elotæ, arum. *m. pl.* et Elotia, orum. *n. pl.* tôi tớ chung.
Elotus, a, um. *part.* Elavo.
Elucens, tis. *omn. gen.* chói lói.
Eluceo, es, xi, cere. chói, — lói, — loà, sáng chói. ‖ tỏ mình ra, tỏ mình ra cách trọng thể, ra mặt oai nghi.
Elucesco, is, scere. sáng ra, rạng.
† **Elucidatio**, onis. *f.* nghĩa, sự cắt nghĩa, chú con.
† **Elucido**, as, are. cắt nghĩa, giải nghĩa.

Elucifico, as, are. quáng, làm cho mù quáng.
Eluctabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. khó lấn, khó đệm xuống, khó gỡ.
Eluctatio, onis. *f.* sự đua vật, sự ra sức cho thoát khỏi.
Eluctor, aris, atus sum, ari. *dep.* rất khó thoát khỏi, rán sức cho thoát khỏi, ra sức cho thoát khỏi. ‖ khó khỏi, khó gỡ rối.
Elucubratus, a, um. *part.*
Elucubro, as, avi, atum, are. et
Elucubror, aris, atus sum, ari. *dep.* làm sự gì ban đêm, làm việc công đăng hỏa.
Elucus, i. *m.* kẻ khó ở, kẻ nặng nề trong mình vì say rượu. ‖ kẻ nhẹ tính.
Eludo, is, lusi, lusum, dere. chơi cho cùng. ‖ thoát, — khỏi. ‖ lận, — mạt, ăn lận, phỉnh, — phờ, — dỗ. ‖ nhạo, — cười; eludere vim legis, cắt nghĩa lề luật trái ý.
Elugeo, es, luxi, luctum, gere. hết tang chế, mãn tang. ‖ thương tiếc, khóc khoải.
Elul. *ind.* tháng chạp dân Judêu.
Elumbis, *m.* *f.* be. *n.* is. kẻ gãy lưng, kẻ yếu đuối, ít sức.
Elumbus, a, um. V. Elumbis.
Eluo, is, lui, lutum, ere. rửa, giặt, súc, gụt. ‖ bôi, gạc; eluere os, súc miệng; — vestis maculas, gụt áo.
Elusa, æ. *f.* N. U.
Eluscatio, onis. *f.* sự đui một con mắt.
Elusco, as, avi, atum, are. làm cho người ta đui một con mắt.
Elusio, onis. *f.* sự lận, phỉnh.
Elusus, a, um. *part.* Eludo.
Elutia, orum. *n. pl.* các giống ngũ hành bởi mỏ nào khi đã rửa sạch. ‖ cặn vàng khi đã luyện nó.
Elutio, onis. *f.* sự rửa, sự giặt.
Elutrio, as, avi, atum, are. đổ vào, đổ sang bình khác, lọc, lóng.
Elutus, a, um. *part.* Eluo.

Eluvies, ei. *f.* lụt, nước lụt. ‖ lỗ khanh lỗ xí. ‖ dòng nước, cơn nước xoi đàng hê hủng.

Eluvio, onis. *f.* lụt, — lội, nước lụt, hồng thủy; eluvio modica, lụt ói; — et tempestas, bão lụt; — aquarum, chan hoà hải hác; eluvionem cessare, ra lụt.

Eluxatus, a, um. *part.*

Eluxo, as, avi, atum, are. làm cho lọi, — cho sái, — cho trặc, — cho trật.

Eluxurior, aris, atus sum, are. *dep.* ra tốt dà dà, ra diềm dà qúa.

Elysium, ii. *n.* et Elysii campi, orum. *m. pl.* cõi tiên, cõi trời, vườn diệu quang kẻ ngoại.

Elysius, a, um. thuộc về trời kẻ ngoại.

EM

Em, im, thay vì eum.

Emaceo, es, cui, ere. hóa ra ốm, — gầy guộc.

Emacio, as, avi, atum, are. làm cho ra ốm nhom, — cho khô héo.

Emacitas, atis. *f.* sự mê mua chác.

Emacresco, is, crui, scere. et

Emacror, aris, ari. *dep.* hóa nên gầy guộc, — ốm nhom, mỏn, mòn sức, khô héo.

Emaculatus, a, um. *part.*

Emaculo, as, avi, atum, are. gụt gỉ, rửa sạch.

Emadeo, es, ui, dere. ra dầm dề.

Emanatio, onis. *f.* sự chảy ra, sự đổ xuống, đổ vào.

Emancipatio, onis. *f.* sự ra khỏi phép, sự chịu phóng.

Emancipator, oris. *m.* kẻ phóng.

Emancipatus, a, um. *part.*

Emancipo, as, avi, atum, are. phóng, cho phép cho đặng thong thả. ‖ không chịu phép, không ở dưới phép. ‖ bắt phục, — chịu phép; emancipare se alicui, phục người.

Emanco, as, avi, atum, are. làm cho què tay, làm cho bị dấu.

Emaneo, es, nsi, nsum, nere. *n.* ra khỏi trại, ra khỏi binh khi chẳng có phép.

Emano, as, avi, atum, are. chảy, — ra, dột. ‖ sinh ra bởi. ‖ đồn, — tiếng, bày ra; emanare in vulgus, bày ra trong dân.

Emansio, onis. *f.* sự ở ngoài binh, ở ngoại trại mà chẳng có phép.

Emansor, oris. *m.* kẻ ra khỏi hàng lính lâu hơn phép cho.

Emarcesco, is, cui, scere. *n.* rữa, úa rữa, rữa héo.

Emargino, as, avi, atum, are. cắt mé, — mạn, — khía xung quanh, cắt rẻo, cắt cạnh.

Emasculator, oris. *m.* kẻ làm cho yếu điệu, — cho yếu sức. ‖ kẻ thiến, kẻ hoạn. ‖ kẻ làm hư người ta.

Emasculo, as, are. làm cho yếu đuối, — cho hết sức. ‖ thiến, hoạn.

Emath. *ind.* N. U.

Emathia, æ. *f.* miền đất kia.

Ematuresco, is, rui, scere. hoá nên chín, gíu trái. ‖ hoá ra êm hơn, nguôi ngoai.

Ematuro, as, avi, atum, are. gíu, gíu trái, làm cho chín.

Emax, acis. *omn. gen.* kẻ hay muốn mua chác.

Embænetica, æ. *f.* nghề biển, nghề cướp giữa biển.

* Embamma, atis. *n.* các thứ gia vị.

* Embasicœtes, æ. *m.* thằng hoang đàng, hoẳng hốt.

* Embater, eris. *m.* lỗ trong đồ kia dùng mà ném đá.

Embates, is. *m.* thước quen dùng mà lập thứ tự trong nhà.

* Emblema, atis. *n.* đồ tốt, — rực rỡ quen đặt theo bình hay là bửu khí. ‖ đồ xuyên hoa. ‖ thí dụ.

Embola, æ. *f.* sự đem đồ xuống tàu.

Embola, orum. *n. pl.* lời vui chơi, lời trếu tật.

Emboliarius, a, um. thuộc về sự nói trếu, — lời vui chơi.

Embolimeus, a, um. thuộc về ngày hay là tháng nhuận.

Embolium, ii. *n.* đề, tự sách. ‖ cách nói vui chơi khi người ta nghỉ trong đám hát bội. ‖ △ ngâm vịnh đề chỉ.

Embolum, i. *n.* cán ống thụt. ‖ chêm, chốt.

Emeatus, a, um. đã qua, qua khỏi.

Emedullatus, a, um. *part.*

Emedullo, as, avi, atum, are. lấy tủy ra. ‖ cắt nghiã từng đều.

Emendabilis, *m. f.* le. *n.* is. sửa lại đặng, có lẽ mà sửa đặng.

Emendatè, iùs. *adv.* cách sửa, — phải, cách phải lẽ.

Emendatio, onis. *f.* sự sửa, — lại, sự chữa, — cới. ‖ sự quở, — trách.

Emendator, oris. *m.* et Emendatrix, icis. *f.* kẻ sửa, — lại.

Emendatorius, a, um. có phép làm cho sạch.

Emendicatus, a, um. *part.*

Emendico, as, avi, atum, are. ăn mày, phổ khuyến. ‖ cầu chức hay là sự gì khác, này, xin này; emendicare dignitatem, cầu chức.

Emendo, as, avi, atum, are. sửa, — lại, — dạy, — lỗi, khảo sách, xét sách. ‖ emendare litteras, chữa chữ; — se, sửa mình, chữa cới; — mores, thìn nết; — vitam, tu thân.

Emensus, a, um. *part.* Emetior.

Ementior, iris, itus sum, iri. *dep.* nói dối, dối, — trá. ‖ giả, — mạo, giả dạng. ‖ bỏ vạ; ementiri in aliquem, bỏ vạ cho người.

† Ementitè. *adv.* cách dối, — giả.

Ementitus, a, um. *part.* Ementior.

Emercor, aris, atus sum, ari. *dep.* mua chác.

Emereor, eris, ritus sum, reri. *dep.* et **Emereo**, es, ui, itum, rere. đáng. ‖ đặng. ‖ rồi việc lính, làm đủ thì phải ở lính. ‖ đặng bởi việc làm.

Emergo, is, si, sum, gere. nổi lên, ra khỏi nước. ‖ khỏi, thóat khỏi, cứu mình cho khỏi. ‖ sinh ra, lên, chịu tôn lên, chịu nhắc lên, tỏ mình lên; sol emergens, mặt trời mọc lên.

Emeritum, i. *n.* lộc quân lính khi đã giúp việc binh đủ năm.

Emeritus, a, um. *part.* Emereo.

Emersus, ûs. *m.* sự nổi lên, sự ra khỏi. ‖ tinh tú mọc lên.

Emersus, a, um. *part.* Emergo.

Emetior, iris, mensus sum, tiri. *dep.* đo, — đắn. ‖ tới, làm cho đến cùng; emetiri labores, chịu nhọc.

Emeto, is, messui, messum, tere. gặt, hái, gặt hái.

Emicans, antis. *omn. gen.* sự hay chói, sáng chói.

Emico, as, cui, are. *n.* chói, — lói, sáng chói. ‖ nhảy, văng. ‖ tỏ mình ra, ra, lấn, — hơn, trổi, — hơn; emicare præ omnibus, trổi chúng; emicat rosa, hoa hồng nở ra.

Emigratio, onis. *f.* sự sang.

Emigro, as, avi, atum, are. sang, — chỗ khác, đi ở nơi khác; emigrare e vitâ, chết.

Eminatio, onis. *f.* sự đe, lời đe.

Eminens, tis. *omn. gen.* sự hay lòi, lòi ra. ‖ cao, — kiến, sộ. ‖ cao sang, sang trọng.

Eminenter. *adv.* cách cao sang.

Eminentia, æ. *f.* sộ, nơi cao. ‖ sự lòi, lòi ra. ‖ sự cao sang. ‖ sự chạm, sự đã chạm trổ, sự cồm.

Emineo, es, ui, nere. cồm, cồm cồm ra, gio, — ra, lòi, — ra. ‖ trổi, — hơn. ‖ ra, tỏ mình ra; eminebat ex ore crudelitas, mặt mũi những còn tỏ ra sự dữ.

Eminitor, aris, ari. *dep.* et

Eminor, aris, ari. *dep.* V. Minor.

Eminulus, a, um. lùm lùm.

Eminùs. *adv.* xa; eminùs conspicere, ngó chừng; — inspicere, xa xem; eminùs et cominùs, xa gần.

Emiror, aris, ari. V. Miror.

Emisceo, es, scere. trộn, — trạo.

Emissarium, ii. *n.* mương, đàng mương. ‖ nơi nào nước nhảy. ‖ cửa ngòi rãnh cho nước chảy ra.

Emissarius, ii. *m.* quân do. ‖ mã đội, quân dịch kị, đình pho; emissarius equus, ngựa chưa thiến.

Emissio, onis. *f.* sự thả, cho phép về, sự phóng; emissio glandis tormentarii, mũi súng. ‖ sự quăng.

Emissitiæ, arum. *f. pl.* lỗ khanh lỗ xí. ‖ lời lạt, lời hèn.

Emissitius, a, um. sự gì quen quăng, quen bắn, quen gởi.

Emissus, a, um. *part.* Emitto.

Emito, as, avi, atum, are. năng mua chác.

Emitto, is, misi, missum, tere. gởi, đuổi, — ra. ‖ phóng, tha, thả. ‖ quăng, ném, phóng, bày ra, bày tỏ, rao, tỏ ra; emittere caput, lú đầu, thò đầu ra; — sanguinem naribus, nục huyết; — ore, ứa.

Emmanuel. *ind.* Chúa ở cùng chúng tôi.

Emmaüs, i. *m.* làng kia.

Emo, is, emi, emptum, ere. mãi, mua, mua chác; emere merces, mua hàng; — fide datâ, mua chịu; — præsenti pecuniâ, mua mặt; præfectum aliquid emere, quan mãi; — carè, mua mắt.

Emoderor, aris, ari. *dep.* V. Moderor. những tiếng có chữ đầu như Emo mà chẳng có đây, thì phải đi tìm chữ MO.

Emodulor, aris, ari. *dep.* ngâm ngợi, rúc.

Emodus, i. *m.* N. M.

Emolimentum, i. *n.* sự lập.

Emolior, iris, itus sum, iri. *dep.* làm cho đến cùng, rồi, đã làm đặng. ‖ đuổi, xua —, đuổi ra, xô, — ra. ‖ rung, giục.

Emolitus, a, um. *part.* Emolo.

Emollidus, a, um. V. Mollis.

Emollio, is, ivi, itum, ire. làm cho ra mềm, — mềm mại, làm cho dịu mềm. ‖ làm cho ra yếu đuối, — yếu điệu; emollire præcepta, ở rộng phép.

Emollitus, a, um. đã ra mềm, — yếu điệu.

Emolo, is, ui, itum, lere. xay.

Emolumentum, i. *n.* sự lợi, ích lợi, lộc, bổng lộc, sự tiện.

Emoneo, es, ere. V. Moneo.

Emorior, reris, mortuus sum, mori. *dep.* chết, qua đời; emori risu, cười nên sạc.

Emortualis, *m. f.* le. *n.* is. dies emortualis, ngày chết.

Emortuus, a, um. đã chết, sự vô ích.

Emotus, a, um. *part.*

Emoveo, es, vi, tum, ere. đuổi, — ra, xua đuổi, đày. ‖ cất lấy bên chỗ nọ mà đem sang chỗ kia, rung, động, làm cho day động; emovere flammam spiritu, thổi lửa.

* **Empetros**, is. *f.* rau kia.

* **Emphasis**, is. *f.* F. R. là khi nói câu cao qúa.

* **Emphractus**, a, um. vững vàng mọi bề.

* **Emphragma**, atis. *n.* sự bí.

* **Emphyteuma**, atis. *n.* sự làm cho ruộng vườn nên tốt hơn.

Emphyteusis, is. *f.* sự trồng. ‖ sự cho mướn lâu năm.

Empirice, es. *f.* sự làm thuốc vì đã từng quen.

Empiricus, i. *m.* thầy thuốc vì đã từng, — vì đã quen.

Emplastratio, onis. *f.* cách chiết cây.
Emplastro, as, avi, atum, are. chiết cây như hình cái thuẫn.
Emplastrum, i. *n.* thuốc dán. ‖ đất hay là sáp quen dùng nơi đã chiết cây; emplastrum vulneri imponere, dán thuốc, dặt thuốc.
* Empleuros, i. *m.* có hông vững.
Emporeticus, a, um. thuộc về hàng họ, — chợ, — sự buôn bán.
Emporium, ii. *n.* chợ, chợ búa, thị. ‖ N. U.
Emporus, i. *m.* kẻ buôn bán.
Emptio, vel Emtio, onis. *f.* sự mua.
Emptionalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ hay mua chác.
Emptitatus, a, um. đã mua lẽ.
Emptitius, a, um. nên mua, mua dặng.
Emptito, as, are. *freq.* V. Emo.
Emptor, oris. *m.* et Emptrix, icis. *f.* kẻ mua, mua chác, mãi.
Empturio, is, rire. có ý mua, muốn mua.
Emptus, a, um. *part.* Emo.
Emucidus, a, um. mốc, — meo.
Emugio, is, ivi, et ii, itum, ire. rống, rống như bò.
Emulctrale, is. *n.* bình nặn sữa.
† Emulgatio. V. Promulgatio.
Emulgeo, es, si, sum, gere. nặn, nặn sữa.
Emunctio, onis. *f.* sự hỉ mũi. ‖ sự ngây muội.
Emunctorium, ii. *n.* đồ bắt tim đèn, cái khêu đèn.
Emunctus, a, um. *part.* Emungo.
Emundatio, onis. *f.* sự rửa sạch.
Emundatus, a, um. *part.*
Emundo, as, avi, atum, are. chùi, lau, rửa sạch, quét sạch.
Emungo, is, nxi, nctum, gere. hỉ, hỉ mũi. ‖ vọt nặn; emungere lampadem, khêu đèn; — aliquem rebus suis, ăn cắn.
Emunio, is, ivi, itum, ire. lập thành lập lũy cho vững, rào. ‖ dọn, sắm sửa; emunire se, hộ thân; — toros, dọn giường.
Emusco, as, avi, atum, are. cạo rêu cây.
† Emussitatus, a, um. dã đặt mực mẹo.
Emutatus, a, um. đã đổi.
Emutio, is, ivi, itum, ire. nói lẩm bẩm.
Emuto, as, are. V. Immuto.
Emydes, um. *f.* con rùa.

EN

En. *præp.* cai nominativo hay là accusativo. nầy, kià, nọ, nọ là; en lupus, vel lupum, nầy là chó sói.
Enarrabilis, *m. f.* le. *n.* is. doãn lại dặng.
Enarratè. *adv.* rõ ràng.
Enarratio, onis. *f.* sự doãn, — lại, thuật lại.
Enarrator, oris. *m.* kẻ cắt nghĩa, doãn tích.
Enarratus, ûs. *m.* V. Enarratio.
Enarro, as, avi, atum, are. nói lại, doãn, — lại, thuật lại, doãn tích, cắt nghiã; rem examussìm enarrare, doãn tích.
Enascor, eris, natus sum, nasci. *dep.* sinh, — ra, mọc, — lên.
Enato, as, avi, atum, are. khỏi, lội mà trốn, lội lặn cho khỏi.
Enatus, a, um. *part.* Enascor.
Enavatus, a, um. *part.* Enavo.
Enavigatus, a, um. *part.*
Enavigo, as, avi, atum, are. đi biển, đi tàu. ‖ tới, đến, khỏi.
Enavo, as, are. gắng công ra sức, làm hết sức.
* Encænia, orum. *n. pl.* lễ dâng đền thờ. V. Instauratio.
† Encænio, as, are. mặc áo mới.
Encardia, æ. *f.* ngọc kia có hình trái tim.
Encarpi, orum. *m. pl.* đồ xuyên hoa.
* Encaustes, æ. *m.* thợ vẽ trên đồ như diã bát bằng đất và đồng.
* Encaustica, æ. *f.* et Encaustice, es. *f.* nghề vẽ như Encaustes.
* Encausticus, a, um. thuộc về nghề thợ Encautes.
Encaustum, i. *n.* sự gì bằng đất và đồng pha nhau. ‖ dầu sơn. ‖ mực son.
Encautarium, ii. *n.* sổ bộ đã chép cùng mực kia gọi là
Encautum, i. *n.* mực các quan trấn quen dùng.
* Enchiridium, ii. *n.* sách dùng hằng ngày. ‖ mái cái chèo. ‖ giùi.
* Enchytum, i. *n.* thứ bánh kia.
Enclima, atis. *n.* sự dốc, đàng dốc, sự chênh, — lệch. ‖ thủy thổ.
Encoma, atis. *n.* thứ thước mà đo lính.
Encomium, ii. *n.* văn chương mà khen, bài tặng.
* Encyclicus, a, um. sự gì làm vòng, — đi xung quanh; epistola encyclica, lịnh truyền cho hết mọi nơi.
* Encyclios, ii. *m.* trong vòng; encyclios doctrinarum, sự gồm no mọi đều phải hay là nên biết.
Endromitatus, a, um. mặc áo dài bề ngoài, mặc áo tơi.
Endromides, um. *f. pl.* thứ giày đình pho.
Endromis, idis. *f.* aó dài bề ngoài, aó tơi.
Eneco, as, avi, et ecui, atum, et nectum, are. giết; suspendio enecare, tự ái.
Enectus, a, um. *part.* Eneco.
Enema, atis. *n.* sự thông khoan.
Energema, atis. *n.* phép, sức, hiệu, thần hiệu.
Energumenus, a, um. kẻ phải qủi ám, đồng phù.
Enervatus, a, um. *part.* Enervo.
Enervis, *m. f.* ve. *n.* is. yếu đuối,

suy tổn. ‖ yếu điệu, chẳng có gan, yếu gân.

Enervo, as, avi, atum, are. cắt gân. ‖ làm cho ra yếu đuối, — suy tổn. ‖ làm cho ra yếu điệu chẳng gan dạ; regnum enervatum, nước suy.

Engibata, orum. *n. pl.* hình tượng nhỏ như lòng bóng đặt trong nước cho nó động.

Engonasi. *ind.* et Engonasis, is. *f.* tinh tú kia.

Engonatum, i. *n.* đồng hồ.

Enhæmon, i. *n.* thuốc cầm máu.

Enharmonicus, a, um. rập tiếng, rập ràng.

Enim. *conj.* vì chưng, bởi vì. (chẳng quen đặt conjunctio nầy đầu câu.)

Enisus, a, um. *part.* Enitor.

Eniteo, es, tui, tere. et

Enitesco, is, tui, scere. chói, — lói, sáng loà, — chói. ‖ tỏ mình ra cách trọng thể, — cách cao sang; enitet decus ore, người ra oai.

Enitor, eris, nixus sum, niti. *dep.* rán sức, ra công, rán lấy, nuối, hừng hẩy. ‖ sinh, đẻ, nằm bếp; omni ope, omni operâ eniti, gắng công, hừng hẩy, nuối.

Enixa, æ. *f.* người nữ nằm bếp, loài cái đã sinh đẻ.

Enixè, iùs, issimè. *adv.* cặn kẽ, cách mạnh, — rặn; enixè commendare, gắn vó, kiết cấu; — rogare, khẩn nguyện.

Enixìm. *adv.* V. Enixè.

Enixus, ûs. *m.* sự rán sức. ‖ sự sinh, — đẻ, nằm bếp.

Enixus, a, um. *part.* Enitor.

Ennagonus, a, um. sự gì có cửu lăng.

Enneas, adis. *f.* chín ngày, việc chín ngày.

Eno, as, avi, atum, are. lội mà trốn, — cho thoát khỏi. ‖ ra, — khỏi, lánh.

Enodatè. *adv.* tỏ tường, rõ ràng.

Enodatio, onis. *f.* sự cắt nghiã. ‖ sự trẩy mắt cây. ‖ sự cùng, sự gỡ việc rối. ‖ sự mở dạy; enodatio nominum, cội rễ tiếng.

Enodator, oris. *m.* kẻ cắt nghiã.

Enodis, *m. f.* de. *n.* is. chẳng có gút, — có mắt. ‖ sự gì dễ. ‖ sự gì rõ, minh bạch.

Enodo, as, avi, atum, are. trẩy mắt cây. ‖ cắt nghiã, tỏ ra rõ ràng.

Enorchis, is. *f.* ngọc bạch kia.

Enormis, *m. f.* me. *n.* is. sự gì lớn qúa, — nặng nề qúa. ‖ sự gì chẳng có thứ tự, chẳng có mực.

Enormitas, atis. *f.* sự lớn qúa, khối. ‖ sự gì chẳng có mực mẹo.

Enormitèr. *adv.* nhiều qúa, qúa bội, qúa lẽ.

Enotesco, is, tui, scere. tỏ mình ra, cho người ta biết mình.

Enotatus, a, um. *part.*

Enoto, as, avi, atum, are. biên kí, biên vào sổ trường

Enovo, as, are. V. Renovo.

Ens, entis. *n.* sự gì có, sự gì là; ens à se existens, đứng tự hữu.

Ensiculus, i. *m.* gươm nhỏ, dao.

Ensifer, a, um. et Ensiger, a, um. kẻ mang gươm.

Ensis, is. *m.* gươm.

Entasis, is. *f.* V. Intentio, Productio.

* Enterocele, es. *f.* bịnh hạ nang.

Enterocelicus, a, um. kẻ phải tật hạ nang.

* Entheatus, a, um. V. Entheus.

Entheca, æ. *f.* hòm. ‖ kho chung.

Entheus, a, um. có ơn trên giúp, có ơn soi lòng.

Euthusiasmus, vel Enthousiasmos, i. *m.* sự say vui, say mê sự gì, sự mê phép văn thi.

Enthymema, atis. *n.* phép luận có hai câu đoán vì đã bớt một.

† Enubilo, as, are. soi, — sáng. ‖ cắt nghiã.

Enubo, is, psi, ptum, bere. cưới người chẳng xứng.

Enucleatè. *adv.* cách tỏ, — tỏ tường, rõ ràng.

Enucleo, as, avi, atum, are. kéo hột trái ra. ‖ đạp hột. ‖ cắt nghiã, bày tỏ, mở dạy, gỡ rối.

Enudo, as, avi, atum, are. lột áo ra cho ra trần truồng. ‖ tỏ ra, bày tỏ.

Enumeratio, onis. *f.* sự kể, — lại, sự điểm. ‖ lời kết.

Enumeratus, a, um. *part.*

Enumero, as, avi, atum, are. kể, — lại, điểm, đếm kể, doãn, doãn tích. ‖ tính, — toán, — số, tính cọng.

Enuntiatio, onis. *f.* sự mở lời. ‖ doãn lại. ‖ lý đoán chịu hay là chối.

Enuntiativus, a, um. sự gì hay tỏ ra, — hay chỉ.

Enuntiator, oris. *m.* et

Enuntiatrix, icis. *f.* kẻ tỏ ra, xưng ra, cắt nghĩa, mở dạy.

Enuntiatum, i. *n.* lẽ dối hay là lẽ thật, lý đoán.

Enuntiatus, a, um. *part.*

Enuntio, as, avi, atum, are. cắt nghĩa, tỏ ra, bày tỏ, mở dạy, giảng, rao.

Enuptio, onis. *f.* sự cưới, làm bạn cùng người chẳng xứng mình.

Enutrio, is, ivi, itum, ire. nuôi, — nấng, — dưỡng.

Enyalius, ii. *m.* quan võ, bụt hay sự giặc.

Enyo, ûs. *f.* bụt nữ hay sự giặc. ‖ việc giặc.

EO

Eò. *adv.* hiệp làm một cùng genitivo. đó, đây, đấy, đến, đến đó, đến đỗi; eò loci res devenit, đến đỗi nầy; res jam eò devenit, nỗi nước nầy; eò usquè, cho đến đỗi

Eo, is, ivi, itum, ire. đi, trẩy đi, bước đi ; ire ambulatum, đi dạo ; — pedibus, đi bộ ; — cymbâ, đi thuyền ; ire et redire, vãng lai.
Eòdem. *adv.* eòdem loci, đến một nơi, một chỗ đó ; eòdem illud pertinet, cũng một việc.
Eos, ûs. *f.* rạng đông.
Eous, a, um. thuộc về phương đông, — nơi mặt trời mọc.
Eous, i. *m.* tên con ngựa kéo xe mặt trời. ‖ sao mai. ‖ phương đông.

EP

* Epactæ, arum. *f. pl.* những ngày thêm trong một giáp vòng mặt trăng cho nó đặng rập cùng vòng mặt trời.
Epagoge, es. *f.* câu kết, kết nhiều lẽ mà chứng một đều.
* Epaphæresis, is. *f.* sự cắt tóc.
Epastus, a, um. V. Pastus.
Ependytes, æ. *m.* áo dài bề ngoài, áo tơi.
Epenthesis, is. *f.* sự thêm một chữ hay là một vần trong một tiếng.
* Ephalmator, oris. *m.* kẻ múa hát.
* Ephebatus, a, um. kẻ đã nên tuổi khôn, — đã thành nhơn, — đang thì.
* Ephebeia, orum. *n. pl.* lễ mừng kẻ đã thành nhơn.
* Ephebeum, i. *n.* trường đua cho kẻ đang thì.
*Ephebica, æ. *f.* sự đang thì.
* Ephebicus, a, um. et Ephebius, a, um. thuộc về đang thì.
* Ephebus, i. *m.* người đang thì.
* Ephemeris, idis. *f.* sách nhựt trình.
Ephemerides, um. *f. pl.* lịch ; astronomi qui edunt ephemerides, nghề chiếm hậu.
Ephemeron, i. *n.* cây độc.
Ephesia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Diana.
Ephesinus, et Ephesus, a, um. thuộc về thành Ephêsus.
Ephestii, orum. *m. pl.* vua bếp.
Ephesus, i. *f.* N. U.
Ephetæ, arum. *m. pl.* quan đoán xét kia.
Ephippiatus, a, um. có yên ngựa.
Ephippium, ii. *n.* yên ngựa, an, kiểu ngựa, kiểu khấu.
Ephod. *ind.* áo dài thầy cả Judêu.
Ephodus, i. *f.* sự nói xeo nạy. ‖ đầu cội rễ.
Ephori, orum. *m. pl.* quan kia.
Ephraïm. *m. ind.* N. U.
Ephyra, æ. *f.* N. U.
* Epibades, um. *f. pl.* tàu mà quá giang, đò.
* Epibatæ, arum. *m. pl.* kẻ qúa giang.
* Epicedion, ii. *n.* văn tế.
* Epicherema, atis. *n.* lẽ chứng.
Epicheia, æ. *f.* quờn hành.
Epichysis, is. *f.* hũ rượu.
Epicitharisma, atis. *n.* việc cổ nhạc khi đã hát bội rồi.
Epicœnus, a, um. chung.
* Epicrocum, i. *n.* áo người nữ có sắc nghệ.
Epicrocus, a, um. có màu nghệ.
Epicureus, a, um. thuộc về ông Epicurus. ‖ mê đắm.
* Epicurus, i. *m.* N. H.
* Epicus, a, um. thuộc về phép văn thi cao xa, thuộc về niêm trọng ; epicus poeta, nhơn thi cao trí.
* Epicyclus, i. *m.* vòng nhỏ ở trong vòng lớn.
* Epidaurum, i. *n.* N. U.
* Epidemus, i. *m.* tật lây, bịnh nhiễm.
Epidicticus, a, um. phép tỏ sự gì rõ ràng, phép làm chứng tỏ tường.
Epidipnides, um. *f. pl.* các thứ bánh trái trăng hoa qủa khi đã ăn cơm thì mới dùng trên bàn.
Epidrome, es. *f.* et Epidromus, i. *m.* dây thắt lưới. ‖ buồm kia. ‖ dây treo giường bạn tàu.
Epiglossis, idis. *f.* et Epiglottis, idis. *f.* cuống họng.
Epigramma, atis. *n.* đề, hiệu đề. ‖ lời, văn thi vắn vỏi và bâm bổ.
Epigrammaticus, a, um. thuộc về câu bâm bổ.
† Epigri, orum. *m. pl.* đinh. ‖ chốt.
* Epilepsia, æ. *f.* động kinh, bịnh động kinh.
Epileus, i. *m.* loài chim ưng.
† Epilogo, as, are. kết bài, — bài giảng.
† Epilogus, i. *m.* lời kết bài. ‖ △ loạn.
* Epimenia, orum. *n. pl.* lễ quen dâng các ngày mồng một.
Epimenidium, ii. *n.* củ hành ngọt.
Epimerismus, i. *m.* lời kết.
Epimetrum, i. *n.* phần bỏ thêm khi mua.
Epinicia, orum. *n. pl.* tiệc, văn thi, lễ mừng khi người ta đã thắng trận.
Epinyctis, idis. *f.* △ âm sang, tật kia hay làm cho nước chảy ra bời khóe con mắt. ‖ mụt nhọt nơi chơn hay là nơi trái vế.
Epiphania, æ. *f.* et Epiphania, orum. *n. pl.* lễ ba Vua đi lạy Đức Chúa Jeju.
Epiphania, æ. *f.* et Epiphanias, adis. *f.* N. U.
Epiphonema, atis. *n.* sự hô hấp, ứng thương. ‖ F. R.
Epiphora, æ. *f.* sự sổ ra, sổ mũi. ‖ mã đao.
Epirhedium, ii. *n.* dây cang. ‖ xe.
Epirus, i. *m.* tên miền kia.
Episcenus, a, um. thuộc về sự tấn tuồng.
† Episcopalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Giám mục.
† Episcopaliter. *adv.* cách như Giám mục.

† Episcopatus, ûs. *m.* chức Giám mục.

* Episcopius, a, um. thuộc về sự do, — tuần do.

Episcopus, i. *m.* Giám mục. ‖ quan giám, — thủ, — tuần thủ, — tuần sát. ‖ quan áp việc, — áp việc bán đồ ăn. ‖ quan cai, — thủ đồn biển.

Epistates, æ. *m.* kẻ áp việc.

Epistola, æ. *f.* thơ, — nhạn, — mây, — từ; epistolam scribere, làm thơ; — mittere, gởi thơ; — obsignare, phong thơ.

Epistolaris, *m. f.* re. *n.* is. et

Epistolicus, a, um. thuộc về thơ.

Epistolium, ii. *n.* thơ vắn, bút tích.

Epistomium, ii. *n.* chià khóa thùng, vòi thùng, chốt chià ấy. ‖ phím phong kìm.

* Epistylium, ii. *n.* đồ xuyên hoa.

Epitaphium, ii. *n.* văn tế. ‖ danh đề bảng nhạn trên mả.

Epitaphius, a, um. thuộc về sự văn tế, — sự chết.

* Epithalamium, ii. *n.* văn thi thuộc về nhơn doan.

* Epitheca, æ. *f.* sự bổ đơm.

Epithema, atis. *n.* thuốc dặt.

Epithetum, i. *n.* tên bổ đơm, tiếng đặt thêm.

* Epitithides, idum. *f. pl.* phần đặt trên hết cho cùng sự.

* Epitogium, ii. *n.* áo dài bề ngoài.

* Epitoma, æ. *f.* et Epitome, es. *f.* sách tóm lại, — tổng lại, sách dón.

† Epitomo, as, are. dón, tóm lại.

Epitonium, ii. *n.* phím đờn. ‖ trục. ‖ đầu chià khóa thùng rượu.

* Epitoxis, idis. *f.* huyền cung.

Epitropus, i. *m.* kẻ giữ ruộng vườn.

Epityrum, i. *n.* cầm lăm, trái oliva đã ướp dầu cùng giấm và tiểu hồi.

Epiurus, i. *m.* chóai cây nhỏ.

Epodos, is. *m.* phép văn thi kia.

Epops, opis. *m.* loài chim bịp bịp.

Epos, i. *n.* văn thi cao trọng.

Epoto, as, avi, atum, are. uống hết. ‖ dậm; uno haustu epotare, uống núc.

Epotus, a, um. đã uống hết. ‖ đã nuốt.

Epulæ, arum. *f. pl.* tiệc, yến tiệc. ‖ của ăn, đồ ăn.

Epularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về yến tiệc, — yến diên.

† Epularium, ii. *n.* nhà ăn tiệc.

Epulatio, onis. *f.* sự ăn, ăn tiệc.

Epulatus, a, um. *part.* Epulor.

Epulo, onis. *m.* kẻ dọn, mời ăn tiệc. ‖ kẻ đi ăn tiệc. ‖ kẻ háu ăn.

Epulones, num. *m. pl.* thầy sãi lo yến tiệc khi đã tế lễ.

† Epulonus, i. *m.* kẻ đã chịu mời ăn tiệc.

Epulor, aris, atus, sum, ari. *dep.* dọn tiệc, ăn tiệc lớn, yến ẩm; epulari dapibus opimis, yến ẩm mĩ vị.

Epulum, i. *n.* tiệc, yến tiệc. ‖ sự ăn yến chung.

EQ

Equa, æ. *f.* con ngựa cái.

Equaria, æ. *f.* tàu ngựa đực cùng ngựa cái.

Equarius, ii. *m.* kẻ giữ ngựa.

Equarius, a, um. thuộc về con ngựa.

Eques, itis. *m.* lính ngựa, quân kị. ‖ equitum ordo, phẩm sang trọng kia; equites, binh mã.

Equester, et Equestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về ngựa, — binh mã.

Equidem. *adv.* thật, — vậy, thật thì.

Equiferus, i. *m.* ngựa sa hoàng.

Equile, is. *n.* tàu ngựa.

Equimentum, i. *n.* công trả cho con ngựa đực nhảy trên ngựa cái.

Equimulgus, i. *m.* kẻ dùng sữa con ngựa cái.

Equinus, a, um. thuộc về ngựa.

Equio, is, ivi, itum, ire. *n.* ngựa đú, ngựa cái lăng đú.

Equiria, orum. *n. pl.* trường đua ngựa.

Equirinè. *adv.* cách thề kia.

Equiselis, is. *f.* et Equisetum, i. *n.* △ mộc tặc.

Equiso, onis. *m.* quân cỏ ngựa.

Equitabilis, *m. f.* le. *n.* is. nơi cỡi ngựa đặng, chốn đặng tập quân kị.

Equitatio, onis. *f.* sự cỡi ngựa.

Equitatus, ûs. *m.* sự kị, cỡi ngựa. ‖ binh mã.

Equitium, ii. *n.* V. Equaria.

Equito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa, kị, thừa mã; equitare velociter, ruổi.

Equivultur, uris. *m.* yêu kia có cánh và hình ngựa.

Equula, æ. *f.* ngựa cái con.

Equuleus, i. *m.* ngựa đực con. ‖ con ngựa thấp. ‖ ngựa bằng gỗ dùng mà khảo lược người ta.

Equulus, i. *m.* ngựa đực con.

Equus, i. *m.* con ngựa. △ mã; equus veredus, ngựa đình pho; equi crines, tóc cáp; — juba, gáy ngựa; equus tolutarius, ngựa tế; excitare equum, dịch ngựa; excitare equum ad currendum, quần ngựa; equus velociter currens, ngựa ruổi; equum omnibus instruere ad equitandum, thắng ngựa; viâ longâ noscuntur equi vires, regno turbato probatur servus fidelis, trường đồ tri mã lực, quốc loạn thức thành thần. ‖ đồ giặc kia. ‖ tinh tú kịa.

ER

Eradicatio, onis. *f.* sự nhổ.

Eradicator, oris. *m.* kẻ nhổ.

Eradicatus, a, um. *part.* Eradico.

† Eradicitùs. *adv.* cho đến cội rễ. ‖ tuyệt.

Eradico, as, avi, atum, are. nhổ,

tiễn, — thảo, nhổ rễ, nhổ lên. ‖ tuyệt, phá, — tuyệt, tuyệt tông, tuyệt tích.
Erado, is, si, sum, dere. cạo, giẫy. ‖ gạc; eradere herbas, giẫy cỏ; — nomen albo, gạc tên.
Erase, es. *f.* bụt nữ biển.
Erasus, a, um. *part.* Erado.
Erato, ûs. *f.* bụt nữ hay việc đờn và phép văn thi.
Ercisco, is, scere. chia, — ra.
Erctum, i. *n.* gia tài, — nghiệp.
Erebeus, a, um. thuộc về địa ngục.
Erebus, i. *m.* địa ngục, âm phủ.
Erectè, iùs. *adv.* cách vững lòng.
Erectio, onis. *f.* sự dựng lên. ‖ sự nổi dậy, nổi lên.
Erector, oris. *m.* kẻ dựng lên.
Erectus, a, um. *part.* Erigo.
Eremigatus, a, um. *part.*
Eremigo, as, avi, atum, are. chèo.
* Eremita, æ. *m.* et Eremitis, idis. *f.* ẩn sĩ, tu hành.
Eremodicium, ii. *n.* sự mất phép đòi kiện nữa. ‖ sự chẳng ra mặt nơi nha môn.
Eremus, i. *f.* lâm tuyền, rừng, dã, sản dã; in eremum se recipere, đi tu.
Erepo, is, repsi, reptum, pere. lườn, — ra, lòn ra. ‖ bò, leo.
Ereptio, onis. *f.* sự cất lấy, cướp, — lấy, bắt hãm.
Erepto, as, are. cứu mình, ra khỏi.
Ereptor, oris. *m.* kẻ cướp, — lấy, bắt hãm.
Ereptus, a, um. *part.* Eripio.
Eres, is. *m.* con nhím. V. Heres.
Eretria, æ. *f.* N. U. ‖ Eretria creta, bạch thổ, phấn thổ.
Ergà. *præp.* cai accusativô. cho, vì, gần, ngay nhau.
Ergasterium, ii. *n.* nhà làm việc, nhà xác, — thợ làm nghề.
Ergastularis, *m. f.* re. *n.* is. et
Ergastularius, a, um. thuộc về tù rạc, — tôi tá.
Ergastularius, ii. *m.* kẻ giữ tù, chủ ngục.
Ergastulum, i. *n.* ngục, tù rạc.
Ergastulus, i. *m.* tôi mọi phải cầm ngục và mang xiềng.
Ergata, æ. *f.* trục; volvere ergatam, đánh trục.
Ergò. *conj.* ấy vậy, vậy, bởi đó, bởi vậy, bởi đó cho nên.
Ergò. *præp.* cai genitivo. vì; illius ergò, vì nó.
Ergolabus, i. *m.* kẻ gây việc.
Erice, es. *f.* thảo kia hay sinh hoa.
Ericeus, a, um. thuộc về thảo kia, — cây cối con ong ăn hoa làm mật.
Ericius, ii. *m.* con nhím. ‖ chông mộc mã dùng mà ngăn giặc.
Eridanus, i. *m.* N. F. ‖ tinh tú kia.
Erigeron, ontis. *m.* V. Senecio.
Erigidus, a, um. V. Rigidus.
Erigo, is, erexi, erectum, gere. dựng, — lên, đỡ dậy; in signum aliquid erigere, bêu; erigere supercilia, giẳng mày; — jubam, — pilos, giẳng gáy.
Eriguo, as, are. mở cho nước chảy, mở nùi cho vật gì chảy.
Erimanthus, i. *m.* thầy bói kia.
Erinaceus, i. *m.* con nhím.
* Erinnys, yos, et ys. *f.* tên ba người nữ hoảng hốt dữ tợn kia.
Erinus, i. *f.* loài chuối hoang.
Eriphia, æ. *f.* △ hà thủ ô kia. ‖ tên người nữ.
Eripio, pis, pui, reptum, pere. cướp, — lấy, cất, — lấy, bắt hãm. ‖ chữa, cứu, — thục; eripere aliquem a morte, cứu thục mạng; — timorem, siêu độ sự sợ; — ab inferis, phá ngục.
Eris, idis. *f.* bụt nữ thuộc về sự mắng nhiếc. V. Contentio.
Erisma, atis. *n.* nhịp mà đỡ, sự đỡ, chống đỡ, đóng cừ, hàn.
Eristalis, idis. *f.* ngọc kia.
Erithacus, i. *m.* loài chim sẻ sẻ đỏ trên đầu.
Erivo, as, are. đào mương cho nước chảy.
Ero, onis. *m.* bị, bị bằng lác. ‖ chiếu.
Erodius, ii. *m.* con cò. ‖ con le le.
Erodo, is, rosi, sum, dere. khới, gặm.
Erogatio, onis. *f.* sự ban, phát của, cho của rộng rãi. ‖ sự hao tốn. ‖ sự phá luật.
Erogator, oris. *m.* kẻ cho, ban.
Erogatorius, a, um. sự gì nên cho, nên phát.
Erogatus, a, um. *part.* Erogo.
Erogito, as, are. hỏi, tra hỏi.
Erogo, as, avi, atum, are. phát, ban, cho. ‖ hao, — tốn, phân phát của cho rộng. ‖ xa xí, phí; erogare stipem et alia, công đức.
Erosio, onis. *f.* sự khới, gặm.
Erosus, a, um. *part.* Erodo.
Eroticus, a, um. thuộc về sự yêu, — sự yêu mến.
† Erotundatus, a, um. đã tròn.
* Erotylum, i. *n.* ngọc kia.
Errabundus, a, um. dông dài.
Errans, tis. *omn. gen.* kẻ lạc, người dông dài; errans et vagus animus, tính lẳng.
Errantia, æ. *f.* V. Erratio.
Erraticus, a, um. dông dài. ‖ sự gì bò lan ra. ‖ cỏ hoang.
Erratio, onis. *f.* sự lạc, ghé, trớ. ‖ sự lầm, — lỗi, làm phải mưu kế.
Erratitius, a, um. V. Errabundus.
Erratum, i. *n.* sự lầm, — lỗi, — lỡ, sự lầm phải; errata sua defendere, sức phi.
Erratus, us. *m.* V. Erratio et Erratum.
Erro, as, avi, atum, are. mậu. ‖ lạc, — đàng, xiêu lạc, lạc lài. ‖ lỗi, lầm lỗi, — lỡ, sai. ‖ đi dông dài. ‖ thất lật, sai suyển; errare

scribendo, viết mất; — verbis, lỗi lời; aliquid suum vel alienum errando habere, nhìn lầm.
Erroneus, a, um. kẻ dông dài.
Error, oris. m. sự lầm, — lỗi, — lỡ, lỗi, sự mậu, sự quai vi; in errorem labi, lầm phải; errorem inquirere, bắt mậu.
† Erubescentia, æ. f. sự hổ ngươi.
Erubeo, es, bui, ere. et
Erubesco, is, bui, escere. hổ ngươi, hổ thẹn, — mặt, xấu hổ, hổ hang, thẹn, — thuồng, — mặt; erubescere sortem suam, hổ thân.
Eruca, æ. f. sâu, con sâu, — keo; eruca sativa, △ khổ lạt thể.
Eructatio, onis. f. sự ợ, ập ợ. ‖ hơi.
Eructo, as, avi, atum, are. ợ, ập ợ. ‖ bay hơi, bay mùi.
Eructus, a, um. *part.* Erugo.
Erudero, as, are. cất hay la dọn đi đồ đạc nhà cũ.
Erudio, is, ivi, itum, ire. dạy, — dỗ; erudire artibus, dạy chữ.
Eruditè, iùs, issimè. *adv.* cách khôn ngoan, cách thông thái.
Eruditio, onis. f. sự biết, sự thông thái; vir præclarâ eruditione præditus, người lượng cao, rộng lượng.
Eruditor, oris. *m.* et Eruditrix, icis. *f.* kẻ dạy dỗ.
Eruditulus, a, um. kẻ biết một ít, hẹp lượng.
Eruditus, a, um. *part.* Erudio.
† Eruditus, ûs. *m.* sự biết.
Erugatio, onis. f. sự cất hay là phá nhăn.
Erugo, as, avi, atum, are. cất hay là phá sự nhăn nhó.
Erugo, is, gi, ctum, gere. V. *Eructo.*
Erumpo, is, rupi, ruptum, pere. xông qua, — tới, phát, xông ra. ‖ bày ra, phát ra tức thì. ‖ làm cùng; morbum erumpere, bịnh sơ phát.

Erunco, as, avi, atum, are. phát cỏ, — gai, — bụi.
Eruo, is, rui, rutum, ere. bới, — ra, đào, nhổ, — ra. ‖ phá, hủy, hoại; eruere cadaver, đào mồ; — clavos, tháo đinh ra; — aurum terrâ, bòn vàng.
Eruptio, onis. *f.* sự xông qua, — tới. ‖ sự xông vào, xông pha.
† Eruptor, oris. *m.* kẻ dông dài.
Eruptus, a, um. *part.* Erumpo.
Erutus, a, um. *part.* Eruo.
Ervum, i. *n.* thứ dái chồn.
Erymanthus, i. *m.* N. U.
Eryngium, ii. *n.* △ tật lê, cỏ nàng hai.
Erysimum, i. *n.* △ đình lịch.
Erysipelas, atis. *n.* △ tật hỏa đan, tật tổ đỉa.
Erysthia, Erythra, et Erysthræ, arum. *f. pl.* N. U.
Erythrinus, i. *m.* cá hồng.
Erythrodanus, i. *m.* mẫu đơn bì.
Eryx, icis. *m.* N. H. ‖ N. M. ‖ N. U.

ES

Esaias, æ. *f.* N. H.
Esau. *m. ind.* N. H.
Esca, æ. *f.* của, đồ ăn. ‖ mồi.
Escalis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì dùng trên bàn. ‖ sự gì thuộc về mồi.
Escarius, a, um. sự gì dùng trên bàn. ‖ sự gì nên ăn.
† Escatilis, *m. f.* le. *n.* is. sự nên ăn.
Escensus, ûs. *m.* V. Ascensus.
Escendo, thay vì Ascendo.
Eschara, æ. *f.* lớp.
Escharoticus, a, um. có lớp.
Esco, as, avi, atum, are. ăn.
Esculentum, i. *n.* đồ ăn, của ăn. ‖ lương thực.
Esculentus, a, um. sự gì nên ăn.
Esculetum, et Esculus. V. Æsculetum et Æsculus.
Esdras, æ. *m.* N. H.
Esitatio, onis. *f.* sự năng ăn.

Esitator, oris. *m.* kẻ năng ăn.
Esito, as, avi, atum, are. năng ăn, năng dùng của gì.
Esox, ocis. *m.* cá lớn kia, thứ cá xà sông.
Essæi, orum. *m. pl.* phe kia trong quân Judêu.
Esse. *inf.* verbo Sum. là. cũng là infinitivo verbo Edo là ăn.
Esseda, æ. *f.* xe giặc.
Essedarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe giặc.
Essentia, æ. *f.* bổn tính của nọ của kia, vốn sự gì, nhứt vị.
Essentialiter. *adv.* phải có làm vậy, theo bổn tính thì vậy.
Estor, oris. *m.* kẻ ăn lắm. ‖ chốt kết điều cùng xe nó, người chính việc.
Estrix, icis. *f.* người hay ăn lắm.
Esurialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đói; esuriales dies, ngày ăn chay.
Esuriens, tis. *omn. gen.* kẻ đói.
Esurienter. *adv.* cách đói.
Esuries, ei. *f.* et Esurigo, inis. *f.* sự đói, — khát, — bụng, sự ngã, sự cực, khó khăn, đói rách.
Esurio, onis. *m.* V. Esuritor.
Esurio, is, ivi, et ii, itum, rire. đói, cơ, ngã, đói khát, đói bụng; valdè esurire, đói xo. ‖ năng ăn. ‖ khát khao.
Esuritio, onis. *f.* V. Esuries.
Esuritor, oris. *m.* kẻ đói bụng, đói xo, năng ăn, đói luôn.
Esurus, a, um. kẻ phải ăn.
Esus, ûs. *m.* sự ăn.

ET

Et. *conj.* mà, và, lại, nữa, vậy.
Etenim. *conj.* vì chưng.
Etesiacus, a, um. V. Etesius.
Etesiæ, arum. *f. pl.* gió chướng hay là gió sóc.
Etesias, æ. *m.* gió chướng.
Etesius, a, um. thuộc về gió chướng hay làgió só c.
Etesius lapis. *m.* đá dùng làm cối.

Etexo, is, xui, textum, xere. tháo dây đã xe, tháo sự gì đã đánh đã xe. ‖ gỡ, — gạc, — rối.

Ethica, æ. *f.* et Ethice, es. *f.* sự phong hóa, phần sách cách vật cùng lý dạy sự phong hóa.

Ethìcus, a, um. thuộc về phong hóa, — về phép nết.

* Ethnarca, æ. *m.* et Ethnarches, æ. *m.* đức ông, đại tướng.

* Ethnicalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Ethnicus.

* Ethnicè. *adv.* cách như kẻ ngoại.

* Ethnicus, a, um. kẻ ngoại đạo.

* Ethologia, æ. *f.* tượng hình là vẽ cách người ta ăn ở.

* Ethologus, i. *m.* kẻ bày vẽ, tỏ cách ăn cách ở, tỏ nết ăn ở.

Ethopœia, æ. *f.* F. R. là bày tỏ nết ăn nết ở.

Ethopœus, i. *m.* kẻ bày vẽ thói ăn ở, bày vẽ phong hóa, kẻ hát bội.

Ethos, i. *m.* phong hóa, nết ăn nết ở.

Etiam. *conj.* dạ, vậy, như vậy, cũng, và, vã lại, nữa, phải, vưới, vuối, lắm, đỗi, đến đỗi, rất đỗi, cho đến nay; da etiam, cho vuối; etiam oportet, cũng phải.

Etruria, æ. *f.* miền đất kia.

Etsi. *conj.* cai indicativo. dầu mà, ví dầu.

Etymologia, æ. *f.* cội rễ tiếng.

Etymologice, es. *f.* phép tìm kiếm cội rễ tiếng.

Etymon, i. *n.* cội rễ tiếng.

EU

Eu, thay vì heu.

Eubœa, æ. *f.* N. IN.

Eucharis, *m. f.* re. *n.* is. V. Gratiosus.

Eucharistia, orum. *n. pl.* sự cám ơn, tạ ơn, đội ơn.

Eucharistia, æ. *f.* mình thánh, thánh thể; sacram eucharistiam accipere, rước lễ, rước mình thánh Chúa.

Eucharisticus, a, um. thuộc về sự mình thánh Chúa, thuộc về sự cám ơn, sự đội ơn.

Eudo, onis. *m.* N. P. ‖ N. H.

Eudora, æ. *f.* N. IN. ‖ tên bụt nữ.

Euge. *interj.* tốt, rất tốt, hãy làm, hay lắm, đã nên tốt, đã nên giỏi, hãy phấn phát, hè.

Eugeniæuvæ, arum. *f. pl.* buồng nho tốt lắm.

Eugepæ. *interj.* V. Euge.

Eum, thay vì Eorum hay là accus. is, ea, id.

Eumeces, is. *m.* tô hạp kia. ‖ ngọc kia.

Eumenides, um. *f. pl.* bụt nữ dữ tợn kia.

Eumolpidæ, arum. *m. pl.* sãi cùng quan kia trong thành Athena.

† Eunuchinus, a, um. thuộc về bộ, thuộc về sự thiến.

† Eunuchismus, i. *m.* sự thiến.

† Eunuchisatus, a, um. đã ra hoạn, đã ra bộ.

† Eunucho, as, are. V. Eviro.

Eunuchus, i. *m.* bộ, hoạn, thị lang.

Euonymus, i. *m.* cây kia.

Eupatoria, æ. *f.* △ chi hao.

Euphonia, æ. *f.* tiếng ngọt, ngọt giọng.

Euphorbia, æ. *f.* et Euphorbion, ii. *n.* cây xương rồng.

Euphrate, es. *m.* et Euphrates, is. *m.* N. F.

Euphrosina, æ. *f.* tên người nữ.

Euphrosine, es. *f.* sự vui, tính vui.

Euphrosinum, i. *n.* tử thảo.

Eurinus, a, um. thuộc về phương đông.

Euripice, es. *f.* thứ láo kia có hột hay sinh sự buồn ngủ.

Euripus, i. *m.* phần biển hẹp kia. ‖ ao nước.

Eurythmia, æ. *f.* sự nhằm luật, — phép, có mực mẹo. ‖ dong nghi, dong nhan, hình dong có thứ tự.

Euroaquilo, onis. *m.* phần bên phương đông cùng phương bắc.

Euroauster, ri. *m.* et Euronotus, i. *m.* phần bên phương nam cùng phương đông. ‖ nồm, gió nồm.

Europa, æ. *f.* tên người nữ. ‖ phương tây.

Europeus, a, um. et Europensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về phương tây.

Eurotas, æ. *m.* N. F.

Eurotias, æ. *m.* ngọc kia.

Eurus, i. *m.* gió đông.

Eurynome, es. *f.* tên người nữ.

Euschemè. *adv.* cách có nết, cách phải phép.

Eustylus, a, um. nhà có cột hay là các chặng cột đều nhau rập nhau.

Euterpe, es. *f.* tên bụt nữ hay việc đờn hát.

Eutygrammus, i. *m.* thước mà kẽ hàng ngay.

Euxinum mare. *n.* biển kia.

EV

Eva, æ. *f.* tên người nữ thứ nhứt.

† Evacuatio, onis. *f.* sự đổ ra, xổ ra. ‖ sự phá.

Evacuatus, a, um. *part.*

Evacuo, as, avi, atum, are. đổ, đổ ra, xổ ra. ‖ phá tuyệt.

Evado, is, si, sum, dere. *n.* thoát, — khỏi, đào thoát, khỏi, trốn, — khỏi lánh, khỏi, luột, — vòng, qua khỏi, lộn vòng. ‖ hóa nên, hóa ra. ‖ tới, đến; evadere discrimen, khỏi sự cheo leo; — e custodiâ, thoát vòng tù rạc.

Evagatio, onis. *f.* sự đi dông dài. ‖ sự xiêu, — lạc.

Evagino, as, avi, atum, are. đem ra khỏi vỏ, tót; evaginare gladium, rút gươm, tót gươm.

Evagor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi dông dài, xiêu lạc, đi xung xăng. ‖ duỗi, lan, — ra, bò lan ra. ‖ ra dài hơn, hóa ra rộng hơn. ‖ thôi lời trước và nói đều khác, chẳng

cứ một đều nói. ‖ lút ngập chỗ nọ chỗ kia, chảy ra; evagari ordinem, phạm luật phép.

Evaleo, es, ui, ere. et **Evalesco**, is, ui, scere. có sức, có phép, có quờn phép, đặng.

Evallefacio, is, feci, factum, cere. đuổi ra, quăng ra ngoài.

Evallo, as, avi, atum, are. quăng ra ngoài, đuổi, xua đuổi.

Evallo, is, ere. sảy, — gạo.

Evanesco, is, nui, scere. hoai, biến, — mất, ra hơi, hả hơi; odorem evanescere, hoai mùi.

Evangelia, orum. *n. pl.* lễ tế mà tạ ơn vì đặng tin lành, của lễ cho kẻ đem tin lành ấy.

Evangelicus, a, um. thuộc về Evangelio, thuộc về tin lành.

Evangelista, æ. *m.* đấng đã chép sách Evangelio, thánh sư.

Evangelium, ii. *n.* sách Evangêlio. △ tân kinh phước âm, tin lành.

† **Evangelizator**, oris. *m.* kẻ giảng lời Evangelio.

Evangelizo, as, avi, atum, are. rao tin lành, giảng lời Evangelio.

Evangelus, i. *m.* kẻ đem tin lành.

Evanidus, a, um. đã hoai, hoai đi, đã biến, đã mất, đã mòn, đã yếu sức.

Evanno, as, are. et **Evanno**, is, nere. sảy, — gạo. ‖ bỏ rãy.

Evaporatio, onis. *f.* hơi, mùi, khí.

Evaporativus, a, um. hay làm cho bay hơi, bay mùi ra.

Evaporo, as, avi, atum, are. bay hơi, bay mùi.

Evastatio, onis. *f.* V. Vastatio.

Evastatus, a, um. *part.*

Evasto. V. Vasto.

Evasus, a, um. *part.* Evado.

Evax. *interj.* a! tốt! hay lắm!

Evectio, onis. *f.* sự đỡ lên, nhắc lên. ‖ phép đi trạm.

Evectus, ûs. *m.* sự xe, sự chở.

Evectus, a, um. *part.*

Eveho, is, vexi, vectum, here. đem, — qua, xe, chở, đem ra, nhắc lên; evehere in dignitatem, tặng chức, tặng phong.

Evello, is, vulsi, vel velli, vulsum, vellere. nhổ, — rễ, — lên; evellere herbas, tiễn thảo; — radicitùs, trừ căn tiễn thảo; — uno impetu, nhổ phứt; arbores radicitùs evelli, lổng, — gốc.

Evenio, is, veni, ventum, nire. tới, đến, xảy đến; evenire ex sententiâ, có như ý muốn.

† **Eventilator**, oris. *m.* kẻ sảy.

Eventilo, as, avi, atum, are. sảy, — gạo, sàng.

Eventum, i. *n.* et **Eventus**, ûs. *m.* sự đến, tới, sự xảy đến, sự cùng việc, sự cớ, hở cơ.

Everbero, as, avi, atum, are. V. Verbero.

† **Everganeus**, a, um. trếnh, đà khít rịt.

Evergo, is, gere. đổ, rót.

Everræ, arum. *f. pl.* cách quét nhà cho sạch khi ai đã chết.

Everriator, oris. *m.* kẻ đặng phần gia tài và phải chịu sự tống táng.

Everriculum, i. *n.* lưới, chài hay là chổi mà quét sạch.

Everro, is, ri, sum, rere. quét, — tước, — vén, quét sạch.

Eversio, onis. *f.* sự phá, — phách, hủy, hoại, phí.

Eversor, oris. *m.* kẻ phá, hủy, xa xí, phí.

Eversus, a, um. *part.* đã phá, đã hoại, đã xáo, — lộn.

Everto, is, ti, sum, tere. phá, phá phách, diệt, trừ diệt, dứt diệt, phản phúc; evertere funditùs, diệt tàn; eversa et direpta opera, việc bại hoại; eversa familia, nhà tàn mạt; everti, đổi tệ. ‖ chùi, quét sạch.

Evestigatus, a, um. V. Investigatus.

Evestigiò. *adv.* tức thì, tốc tốc.

Evibratio, onis. *f.* sự phóng, đâm buông, sự múa gươm, múa hoa.

Evibro, as, avi, atum, are. rung, động, lắc, giục; evibrare lumen, nháng; — gladium, múa hoa, múa gươm; ad rabiem evibrare, làm cho ra dại.

Evictio, onis. *f.* phép đòi lại của mình người ta đã chiếm đoạt.

Evictus, a, um. *part.* Evinco.

Evidens, tis. *omn. gen. comp.* tior. *superl.* tissimus. còn sờ sờ, rõ ràng, tỏ tường, minh bạch, tường tận.

Evidentèr. *adv.* đành rành, tỏ, tỏ tường, tường tận.

Evidentia, æ. *f.* sự tỏ tường, tường tận.

Evigesco, is, gui, scere. mất sức.

† **Evigilatio**, onis. *f.* sự thức.

Evigilatus, a, um. *part.*

Evigilo, as, avi, atum, are. thức, — dậy, — giấc. ‖ canh giữ; evigilare in studio, học luôn.

Evigoratus, a, um. đã mất sức.

Evilesco, is, lui, scere. ra hèn.

Evincio, is, nxi, nctum, cire. thắt — gút, buộc chặt, trói.

Evinco, is, vici, victum, cere. thắng, — trận, — phụ, đặng thế, ăn, bắt phục, bắt chịu lẽ, bắt chịu phép. ‖ cất lấy. ‖ trổi hơn. ‖ đặng, uốn lòng người ta. ‖ đuổi, lấy của mình lại, lấy của người ta đã tranh đoạt.

Evinctus, a, um. *part.* Evincio.

Eviratio, onis. *f.* sự thiến.

Eviresco, is, scere. mất sự xanh tươi. ‖ ra mét meo.

Eviro, as, avi, atum, are. thiến, làm cho ra bộ, — hoạn. ‖ làm cho ra yếu điệu, — yếu đuối. ‖ lặt.

Evisceratus, a, um. *part.*

Eviscero, as, avi, atum, are. mổ ruột; vir evisceratus, người đổ ruột.

Evitabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì tránh đặng.

Evitatio, onis. *f.* sự tránh, xa lánh.
Evitatus, a, um. *part.*
Evito, as, avi, atum, are. tránh, lánh, xa lánh, thóat, — khỏi.
Evocati, orum. *m. pl.* quân lính đã thải song còn đòi lại khi có sự ngặt.
Evocatio, onis. *f.* sự đòi, kêu lại. ‖ sự cất binh vội vàng.
Evocator, oris. *m.* kẻ kêu, đòi lại, nhóm, — họp.
Evoco, as, avi, atum, are. kêu, đòi, — lại, nhóm, — họp, đòi ra mặt, bắt tỏ mình ra, đòi hỏi, kì ngày mà tới, kì mà hầu toà kiện; evocare capillos, làm cho tóc mọc lên.
Evolito, as, avi, atum, are. bay ra.
Evolo, as, avi, atum, are. bay, — ra, — lên. ‖ biến, mất, lánh khỏi, thóat, — khỏi. ‖ tới mau, chạy triển chơn. ‖ duỗi tay hứng sự gì.
* Evolo, as, are. ăn trộm, ăn cắp.
Evolutio, onis. *f.* sự dở ra, dở sách, coi sách. ‖ sự tập binh lui tới.
Evolutor, oris. *m.* kẻ dở, — ra, dở cuốn sách.
Evolutus, a, um. *part.*
Evolvo, is, vi, volutum, vere. triển, dở, — ra, mở, — ra, lăn, gỡ; evolvere librum, coi sách.
Evomo, is, ui, itum, ere. mửa, — ra, — mả, thổ, ập ụa; evomere sanguinem, thổ huyết.
Evulgatio, onis. *f.* sự rao, đồn.
Evulgator, oris. *m.* kẻ đồn, rao.
Evulgatus, a, um. *part.*
Evulgo, as, avi, atum, are. đồn, bia truyền; evulgare nomen, biêu danh, đồn danh; — auctoritatem suam, mở tờ; — calendarium, ban lịch.
Evulsio, onis. *f.* sự nhổ, nhổ rễ.
Evulsus, a, um. *part.* Evello.

EX

Ex. *præp.* cai abl. qnen đặt nó trước a, e, i, o, u. còn e thì đặt trước các chữ khác, song nó có nghĩa như *præp.* E. ‖ ex, theo, cho, phải mà theo, mà nên, khi, ở, mà ở, cùng, như, bởi, vì, bởi vì, về, về sự, khi đoạn, vuối, lấy mà làm, bằng, cho hết, trong, khỏi, do, từ, tự, từ khi; ex illâ die, từ ngày ấy; ex quo, từ thuở; ex meâ sententiâ, phải mà theo ý tôi; ex tempore, theo thì; ex aperto, tỏ tường; ex animo dicere, nói thật như có trong lòng; ex improviso, khi vô ý; ex adverso, ở bên kia trước mặt; ex re et ex tempore, theo thì sự.
Exaceratus, a, um. *part.* Exacero.
Exacerbatio, onis. *f.* sự tức giận, sự làm cho nổi giận, gây giận.
Exacerbator, oris. *m.* kẻ gây giận.
Exacerbatus, a, um. đã giận, giận dữ.
Exacerbesco, is, scere. *n.* nổi giận.
Exacerbo, as, avi, atum, are. gây giận, giục hờn giận. ‖ thêm hờn, làm cho nặng hơn; exacerbare supplicia, gia hình khổ.
Exacero, as, avi, atum, are. sảy, — gạo.
Exacervatio, onis. *f.* V. Acervatio.
Exacervo. V. Acervo.
Exacesco, is, cui, scere. ra chua.
Exacino, as, avi, atum, are. lấy hột, lượm hột.
Exactè, iùs, issimè. *adv.* kĩ cang, cặn kẽ, cẩn thận, tử tế.
Exactio, onis. *f.* sự đày, đuổi ra. ‖ sự góp, thâu thuế. ‖ sự trọn, toàn hảo, nhằm luật, — phép.
Exactor, oris. *m.* kẻ thâu thuế, kẻ góp của. ‖ kẻ đày, — đuổi. ‖ exactor operis, kẻ áp việc; — sermonis, kẻ xét, bắt lời nói.
Exactum, i. *n.* sự gì đã tìm đặng, sự gì mới bày ra.
Exactus, ûs. *m.* sự buôn bán.
Exactus, a, um. *part.* Exigo.
Exacuo, is, cui, cutum, cuere. mài, — nhọn, — sắc. ‖ giục, xui giục, giục lòng, dịch.
Exacutio, onis. *f.* sự mài, — nhọn.
Exacutus, a, um. *part.* Exacuo.
Exadversò. *adv.* et Exadversùm. *adv.* bên kia trước mặt.
Exædificatio, onis. *f.* nhà, — cửa, sự lập nhà. ‖ bài.
Exædificator, oris. *m.* V. Ædificator.
Exædificatus, a, um. *part.*
Exædifico, as, avi, atum, are. lập nhà, làm nhà rồi. ‖ đuổi ra.
Exæquabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì ban đặng, sự gì làm đặng bằng bặn.
Exæquatio, onis. *f.* sự ban, sự bằng bặn, sự gạt. ‖ thí, sánh so, sánh lại.
Exæquatus, a, um. *part.*
Exæquo, as, avi, atum, are. ban, làm cho bằng, làm cho bằng bặn, gạt.
Exæstuatio, onis. *f.* sự sôi, sự nóng, nóng nảy. ‖ sự nong gan.
Exæstuo, as, avi, atum, are. sôi, sốt, nóng tính, sốt tính, xao xác, động địa. ‖ thạnh nộ, sôi gan, nổi giận; exæstuare irâ, nong giận.
† Exaggeranter. *adv.* cách gia, cách thêm.
Exaggeratio, onis. *f.* đống đất. ‖ sự cao. ‖ lời thêm, sự gia thêm.
Exaggerator, oris. *m.* kẻ gia thêm.
Exaggeratus, a, um. *part.*
Exaggero, as, avi, atum, are. đắp đất, vun đống. ‖ nói thêm, nói ngoa; exaggerare agrum, đắp bờ ruộng.
Exagitatio, onis. *f.* V. Agitatio.
Exagitator, oris. *m.* kẻ bắt bớ, kẻ khuấy khỏa.

Exagitatus, a, um. *part.*
Exagito, as, avi, atum, are. bắt bớ, khuấy, — khỏa, — rối. || theo dõi, tùy theo. || bắt lỗi, xét nét. || bày tỏ, doãn, — lại, bàn luận ; exagitare fraudes alicujus, doãn lại các sự gian tà người.
Exagium, ii. *n.* sự cân.
Exagoga, æ. *f.* sự đem sang, chở, xe chỗ khác. || kẻ chở, xe chỗ khác.
Exalbatus, a, um. đã ra trắng.
Exalbesco, is, scere. hóa nên trắng. || hóa ra mét meo. || phiếu.
Exalbidus, a, um. trắng vừa. || mét meo.
Exalbo, as, are. phiếu, làm cho ra trắng.
Exalburnatus, a, um. *part.*
Exalburno, as, avi, atum, are. lột dác cây.
Exalgeo, es, gere. V. Algeo.
Exaltatio, onis. *f.* sự nhắc lên, sự kiêu ngạo ; exaltatio sanctæ crucis, lễ tôn kính thánh giá.
Exaltatus, a, um. *part.*
Exalto, as, avi, atum, are. tặng, nhắc lên.
Exaluminatus, a, um. trong bóng, trong lẻo lẻo.
Exambio, is, ivi, itum, bire. ham hố, cầu chức.
Examen, inis. *n.* đàn, bầy, đoàn. || ổn, bầy con ong. || sự tra hỏi, sự xét, khoa, — mục, — hội ; examen decretorium, đại khoa ; præses examinis, giám thí ; censor examinis, khảo thí.
† Examinatè. *adv.* cách nghiệm xét.
Examinatio, onis. *f.* sự nhắc trái cân cho thăng bằng. || sự xét.
† Examinator, oris. *m.* kẻ nhắc cân cho thăng bằng. || kẻ tra hỏi, kẻ xét.
Examinatus, a, um. *part.*
Examino, as, avi, atum, are. nhắc cân thăng bằng. || lập bầy ong mật. || xét, nghiệm xét, tra xét, xét doán, giám, lượng xét, sát, thẩm xét, xem xét ; examinare causam, tra trì ; — penitùs, tính lại ; — omnibus modis, lừa lọc ; — iterùm, nghiệm lại.
Examo, as, avi, atum, are. tríu, — mến, trấn tríu.
Examplexor, aris, atus sum, ari. *dep.* hót, ẵm, — lấy.
Examurco, as, are. lóng. || phơi.
Examussìm. *adv.* nhằm, — mực, toàn hảo ; rem examussìm referre, doãn tích.
Exanguis, *m.* *f.* gue. *n.* is. điếng, sợ điếng, đau điếng ; color exanguis, bạc tạng ; exanguis metu, sợ điếng, sợ mét. || xanh xao.
Exangulus, a, um. chẳng có góc.
Exanimabiliter. *adv.* cách như điếng hồn.
Exanimalis, *m.* *f.* le. *n.* is. chẳng có hồn. || giống độc, giống hay giết.
Exanimatio, onis. *f.* sự điếng, sợ điếng, sự sững đứng, sự ngột, chết ngột, sự ngất.
Exanimatus, a, um. *part.* Exanimo.
Exanimis, *m.* *f.* me. *n.* is. điếng hồn, chết. || thất kinh. || nhát gan.
Exanimo, as, avi, atum, are. giết, làm cho ai phải chết. || làm cho thất kinh, — cho khiếp. || làm cho ngã lòng, — sờn lòng ; exanimari, mất viá ; — compressu, chết ngột ; — timore, kinh khiếp, rụng rời.
Exanimus, a, um. V. Exanimis.
Exantè. *præp.* thay vì Antè.
Exanthemata, um. *n.* *pl.* mụt, đinh sang, sảy.
Exantlatus, a, um. *part.*
Exantlo, as, avi, atum, are. chịu nhọc, nhọc công, nhọc sức, chịu khó đủ sức người, gắng công phỉ sức. || múc cho đến khi cạn. || uống, nhận ; exantlare scitissimè vinum poculo, uống núc một chén rượu giỏi lắm.
† Exaperio, is, rire. dở, mở.
Exapto, as, are. treo, cột.
Exaptus, a, um. đã buộc chặt.
Exarator, oris. *m.* nông phu, kẻ làm ruộng. || kẻ kẽ hàng.
Exaratus, a, um. *part.* Exaro.
Exarchatus, ùs. *m.* chức quan tổng thành kia.
Exarchus, i. *m.* quan tổng thành.
Exardeo, es, si, dere. *n.* et
Exardesco, is, scere. *n.* cháy, lửa ra đỏ. || sôi gan, nong giận ; exardescere irâ, giận tăng bằng.
Exarefio, is, factus sum, fieri. V. Exaresco.
Exareno, as, avi, atum, are. cất lấy cát.
Exaresco, is, rui, scere. héo, héo hắt, héo don, khô héo. || úa rữa.
† Exaridus, a, um. khô khốc.
Exarmatio, onis. *f.* sự cất khí giái.
Exarmatus, a, um. *part.*
Exarmo, as, avi, atum, are. cất lấy khí giái.
Exaro, as, avi, atum, are. cày, — đất, cày bừa, đào. || phóng, viết ; exarare litteras, viết chữ.
Exasciatus, a, um. đã đẽo, đã bào.
Exasperatio, onis. *f.* sự nhám da.
Exasperator, oris. *m.* et Exasperatrix, icis. *f.* kẻ làm cho nhám, kẻ gây giận.
Exasperatus, a, um. *part.*
Exaspero, as, avi, atum, are. làm cho ra nhám, làm cho ra nhám sì, — hê hẳng. || gây hờn, — giận ; exasperare fauces, làm cho khan cổ.
Exatio, as, are. V. Exsatio.
Exaturo, as, are. V. Exsaturo.
Exauctoratus, a, um. *part.*
Exauctoro, as, avi, atum, are. cho lính về nhà, thải, thải đi, cất chức, hạ chức xuống.

Exauctus, a, um. đã thôi mọc.
† **Exaudibilis**, *m. f.* le. *n.* is. đáng cho người nhậm lời.
Exaudio, is, ivi, itum, ire. nhậm, nhậm lời, nghe, ưng.
Exauditio, onis. *f.* sự nhậm, — lời.
Exauditor, oris. *m.* kẻ nhậm lời.
Exauditus, a, um. *part.* Exaudio.
Exaugeo, es, xi, ctum, gere. thêm, — đơm. ‖ mở cho rộng.
Exauguratio, onis. *f.* sự phạm, sự vi.
Exaugurator, oris. *m.* kẻ phạm.
Exauguratus, a, um. *part.*
Exauguro, as, avi, atum, are. dùng lễ phép mà phạm, làm lễ gì mà vi sự thánh.
† **Exauratus**, a, um. đã xuy vàng.
Exauspicatio, onis. *f.* sự bàn điềm dữ.
Exauspicatus, a, um. *part.*
Exauspico, as, avi, atum, are. bàn điềm dữ.
Exauthoro. V. Exauctoro.
Exbalisto, et **Exballisto**, as, avi, atum, are. phá cùng đổ giặc kia dùng bắn đá.
Exbola, æ. *f.* lao, đòng, tên.
Excæcator, oris. *m.* kẻ làm cho mù.
Excæcatus, a, um. *part.*
Excæco, as, avi, atum, are. làm cho ra mù, — quáng, — mù con mắt. ‖ quáng, làm cho quáng, — cho chói mắt. ‖ đút, làm cho bí.
Excalceatus, a, um. *part.*
Excalceo, as, avi, atum, are. cổi giày, rút giày.
† **Excaldatio**, onis. *f.* nước nóng mà tắm.
Excaldo, as, are. luộc, đổ nước nóng.
Excalefacio, vel **Excalfacio**, is, feci, factum, cere. hâm, sưởi lửa, tắm, tắm lại, nung.
Excalfactio, onis. *f.* sự tắm.
Excalfactor, oris. *m.* kẻ tắm.
Excalfactorius, a, um. hay làm cho nóng.
Excalfio, et **Excalefio**, is, factus sum, fieri. hóa ra nóng, tắm.
Excalpo. V. Exscalpo.
Excandefacio, is, feci, factum, cere. nung đỏ, nung nướng đỏ, nung lửa.
Excandescentia, æ. *f.* sự tức giận, sực gan.
Excandesco, is, dui, scere. hóa ra nóng đỏ, — nóng như lửa. ‖ tức giận, sực gan; irâ excandescere, nổi cơn tích lịch.
Excantatio, onis. *f.* sự ếm chú.
Excantatus, a, um. *part.*
Excanto, as, avi, atum, are. làm phép yêu thuật, làm sự ếm chú.
Excapio, thay vì Excipio.
Excarnatus, a, um. đã lắt thịt.
Excarnificatus, a, um. *part.*
Excarnifico, as, avi, atum, are. khảo hình, — lược, gia hình, làm khổ sở qúa.
Excavatio, onis. *f.* sự xoi.
Excavo, as, avi, atum, are. xoi, bổ, khai, mổ; excavare arborem, bổ cây, mổ cây; — terram ita ut foramen infrà latum videatur angustum suprà, đào vùng ra; — flumen, khai kênh; aquam excavare, nước xoi.
Excedo, is, cessi, cessum, dere. ra, — khỏi, về, đi về. ‖ qúa, trổi, — hơn, — qúa. ‖ qua đời, chết; excedere de medio, chịu chết, qua đời, qúa khứ, tạ thế.
Excellens, tis. *omn. gen.* cao, — trọng, — sang, gang thước. ‖ diệu, thần diệu; ætate, opibus et virtute excellens, trưởng giả.
Excellenter. *adv.* cách trọng vọng, — toàn hảo, — trổi hơn.
Excellentia, æ. *f.* sự cao trọng, cao sang, qúi trọng, sự cao quờn, công danh.
Excello, is, lui, lere. tốt, tốt khỏi, tốt chúng, tuyệt khỏi, lấn, luột vòng, trổi, — hơn; excellere viribus, lấn sức; — ingenio, lấn trí.
Excelsè, iùs, issimè. *adv.* nơi cao, bên cao xa; excelsissimè florere, thạnh lợi thới qúa.
Excelsitas, atis. *f.* et **Excelsitudo**, inis. *f.* sự cao, — xa, — trọng.
Excelsus, a, um. cao, — xa, — trọng, — sang; excelsum ingenium, trí cao.
† **Exceptaculum**, i. *n.* chỗ hay là bình mà đựng sự gì.
Exceptatio, onis. *f.* sự bắt, lấy, chịu lấy, sự năng chịu lấy. ‖ sự đặng của gì.
Exceptio, onis. *f.* sự hay là lời trừ đều gì, sự trừ, trừ đi. ‖ lẽ quen dùng mà bát lẽ kẻ đòi sự gì. ‖ chữa.
Exceptitius, a, um. sự gì trừ, đã trừ đi. ‖ sự gì khác, sự gì riêng.
Exceptiuncula, æ. *f.* sự trừ nhỏ.
Excepto, as, avi, atum, are. lấy, chịu —, rước lấy. ‖ tích, — để, — trử, chứa, chuẩn.
Exceptor, oris. *m.* kẻ biên sự xưng ra, kẻ biên sự gì đã tỏ ra, thơ lại, kí lục, thơ kí, kẻ biên kí.
Exceptorius, a, um. sự gì dùng mà chịu lấy, hay là đựng sự gì.
Exceptus, a, um. *part.* Excipio.
† **Excerebratus**, a, um. *part.*
† **Excerebro**, as, are. làm cho mất trí khôn.
Excerno, is, crevi, cretum, nere. lọc, làm cho sạch. ‖ sẩy, sàng. ‖ rây; excernere sanguinem, tả huyết.
Excerpo, is, psi, ptum, pere. lắt, hái, lượm, lặt.
Excerpta, orum. *n. pl.* sự lượm lặt.
† **Excervicatio**, onis. *f.* sự ngụy.
Excessus, ûs. *m.* sự đi, trẩy đi, lui ra. ‖ sự chết, qua đời. ‖ sự thới qúa, qúa lạm.
Excetra, æ. *f.* con rắn kia.
Exchalcio, as, are. vọt nặn.

Excidio, onis. *f.* et **Excidium**, ii. *n.* sự phá, hủy, hoại, tuyệt.

Excido, is, cidi, cisum, dere. cắt, đốn, chặt, phá, hoại, tuyệt. ‖ phát, bớt.

Excido, is, cidi, dere. *n.* sẩy, — đi, sút, sa, — xuống, rơi, — rác, rơi xuống; excidere manu, sẩy đi; — equo, té ngựa; — memoriâ, sửng; — nunquam memoriâ, chẳng phai.

Excieo, es, civi, citum, ere. V. Excio.

Excinctus, a, um. *part.*

Excingo, is, nxi, nctum, gere. mở dây thắt lưng, cắt dây lưng. ‖ lột áo, lột hết.

Excio, is, ivi, itum, ire. đòi, mời, vời, kêu. ‖ giục, xui —, thúc, thôi thúc, thúc tới; excire alicui lacrymas, làm cho sôi nước mắt.

Excipio, is, cepi, ceptum, pere. bắt, bắt lấy, bắt khi vô ý. ‖ bắt thình lình. ‖ chịu, — khó, nhịn. ‖ chịu lấy, rước, — lấy, tiếp. ‖ trừ, chừa, chuẩn. ‖ lất, lượm. ‖ lượm lặt phần nhứt. ‖ mang tiếng. ‖ nối, — quờn, kế vị. ‖ noi theo; excipere aliquid, chừa sự gì; — multis ictibus, lèn đòn; — aliquem, tiếp rước người; — hospitem, tiếp khách; excepto uno, đừng một; — aliquo, chừa mặt; ne uno quidem excepto, càn ngang.

Excipium, ii. *n.* V. Exceptio.

Excipula, æ. *f.* et **Excipulum**, i. *n.* et **Excipulus**, i. *m.* đăng, nò. ‖ các đồ dùng mà bắt muông chim ngư ba. ‖ nõ. ‖ đồ thầy chích.

Excipuus, a, um. sự gì lọt vào.

Excisio, onis. *f.* sự cắt, chặt. ‖ sự phá, hủy, hoại.

Exciso, as, are. cắt, bớt. ‖ phá.

Excisus, a, um. *part.* Excido.

Excitabilis, *m f.* le. *n.* is. sự gì giục.

Excitandus, a, um. khá thôi thúc.

Excitatiùs. *adv.* cách mạnh hơn, cách sáng chói hơn.

† **Excitator**, oris. *m.* kẻ xui giục.

Excitatorius, a, um. sự hay thôi thúc.

Excitatus, a, um. *part.*

Excito, as, avi, atum, are. giục, — giã, xui giục, thôi thúc. ‖ nhắc, — lên, nống, kê lên. ‖ tặng, tâng lên. ‖ thúc đi, thúc trẩy đi; excitare ad iram, gây giận; — ignem, nhen lửa; — ignem folle, hẩy lửa; — se mutuò, quấn nhau; — corporis vires, xóc xáo.

Excitus, a, um. *part.* Excio.

Exclamatio, onis. *f.* sự tung hô, tri hô, kêu cả tiếng.

Exclamator, oris. *m.* kẻ tri hô, tung hô.

Exclamo, as, avi, atum, are. tung hô, tri hô, kêu, gọi lớn tiếng, kêu cả tiếng.

Exclaro, as, avi, atum, are. làm cho sáng, soi sáng.

Excludo, is, si, sum, dere. đuổi, — ra, xua đuổi, cấm vào. ‖ chừa, trừ. ‖ làm cho nở, — nở ra. ‖ bỏ, từ bỏ; excludere oculum alicui, khoét con mắt người.

Exclusio, onis. *f.* sự trừ, chừa, đuổi ra, cấm, cấm vào.

Exclusivè. *adv.* trừ, chừa.

Exclusor, oris. *m.* kẻ đuổi ra.

Exclusorius, a, um. hay làm cho phải đuổi ra.

Exclusus, a, um. *part.* Excludo.

† **Excoctio**, onis. *f.* sự nấu.

Excoctus, a, um. *part.* Excoquo.

Excodico, as, avi, atum, are. trừ căn, nhổ gốc.

Excogitatio, onis. *f.* et

Excogitatus, ûs. *m.* sự bày, — đặt, sự đặng, tìm đặng.

Excogitator, oris. *m.* kẻ bày sự, kẻ bày đặt việc trước hết, tiên sư.

Excogitatus, a, um. *part.*

Excogito, as, avi, atum, are. suy lượng, luận, nghị, nghị luận. ‖ bày, — vẽ, — đặt, kẻ làm tiên sư, làm tổ sư; excogitare ad aliquid, suy lượng sự gì.

Excolo, is, lui, cultum, lere. dọn tề chỉnh, tai bồi, dọn dẹp lịch sự. ‖ vun trồng, vun quén. ‖ kính, tôn kính, chuộng; excolere animum, rèn chí.

Excolo, as, are. V. Colo, as.

† **Excolubro**, as, are. xét nét, tra soát, dòm lén, lòn như rắn.

Excommunicatio, onis. *f.* vạ dứt phép thông công.

Excommunicatus, a, um. *part.*

Excommunico, as, are. phạt người ta phải vạ dứt phép thông công.

Excondo, is, didi, itum, dere. tỏ ra, bày đặt.

Exconsul, is. *m.* et **Exconsularis**, is. *m.* et **Exconsule.** *ind.* et **Exconsulibus**; kẻ đã đặng quờn chức Consul thuở trước. V. Consul.

Excoquo, is, coxi, coctum, quere. nấu, — nướng. ‖ nấu cháy. ‖ tiêu. ‖ luyện, phi. ‖ bày vẽ, bày đặt; excoquere aurum, luyện vàng.

Excoriatio, onis. *f.* sự lột da.

Excorio, as, are. lột da, gọt vỏ.

Excornis, *m. f.* ne. *n.* is. chẳng có sừng.

Excors, dis. *omn. gen.* kẻ dại dột, bất trí.

Excreabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự dễ giổ, giổ đặng.

Excreatio, onis. *f.* sự giổ.

Excrementum, i. *n.* phân, cứt.

† **Excremo**, as, are. thiêu, đốt.

Excrescentia, ium. *n. pl.* sự mọc trên.

Excresco. V. Cresco.

Excretio, onis. *f.* đồ tiêu hóa, sự xổ đồ tiêu hóa.

Excretum, i. *n.* rác, trấu; oriza in excretis residua, gạo giặt.

Excretus, a, um. *part.* Excresco. đã mọc, mọc lên, đã ra lớn. ‖ *partic.* excerno. đã lọc, đã rây, đã sảy. ‖ đã tiêu, đã xổ ra.

Exoribo. V. Exscribo.

Excruciabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng phạt. ‖ hay hành phạt.

Excruciatio, onis. *f.* et Excruciatus, ûs. *m.* sự hình khổ, gia hình.

Excruciatus, a, um. *part.*

Excrucio, as, avi, atum, are. khảo hình, khảo lược, gia hình. ‖ làm khổ sở, làm cực.

Excubatio, onis. *f.* sự tuần do.

Excubiæ, arum. *f. pl.* tuần do, đồ, điếm đồ, kẻ canh giữ, tuần hoàn; excubias agere, canh, canh đồ, tuần do.

Excubitor, oris. *m.* kẻ tuần do.

Excubitorium, ii. *n.* đồ, xích hậu.

Excubitus, ûs. *m.* V. Excubiæ.

Excubo, as, bui, bitum, are. nằm ngoài nhà, nằm trong nhà người ta. ‖ canh, — giữ; excubare ova, ấp trứng; — animo ad capiendum aliquem, máy móc, gạy mọc.

Excudo, is, di, sum, dere. rèn, làm, đặng bởi công mình; excudere ignem silice, đánh lửa; — ova, để trứng; — libros, in sách.

Excultator, oris. *m.* kẻ dông dài.

Exculcatus, a, um. *part.*

Exculco, as, avi, atum, are. đạp, giày đạp.

Exculpo. V. Exsculpo.

Excultor, oris. *m.* kẻ làm ruộng.

Excultus, a, um. *part.* Excolo.

Excuneatus, a, um. kẻ chẳng có chỗ trong đám hát bội.

Excuratus, a, um. đã nấu đã dọn ngon lắm, đã dọn đồ mĩ vị. ‖ đã chịu thiết đãy.

Excurio, as, are. đuổi ra khỏi hạng.

Excurro, is, curri, vel cucurri, rsum, rere. chạy ra, — ngoài, — xuống. ‖ lan ra. ‖ xông pha. ‖ bỏ sót.

Excursatio, onis. *f.* sự chạy, sự xông pha.

Excursio, onis. *f.* sự chạy, xông pha. ‖ sự trẩy đi. ‖ sự nói đều khác.

Excursor, oris. *m.* kẻ xông pha. ‖ kẻ dông dài. ‖ kẻ cướp biển. ‖ kẻ ăn trộm.

Excursus, ûs. *m.* V. Excursio.

Excursus, a, um. *part.* Excurro.

Excusabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng tha, có lẽ mà chữa.

Excusabiliter. *adv.* cách đáng tha.

Excusamentum, i. *n.* sự chữa mình.

Excusatè, iùs. *adv.* nên nhịn, khá, chẳng có lẽ bắt lỗi.

Excusatio, onis. *f.* lời chữa mình, lẽ giả; excusatione uti, chữa mình; verberibus minuitur excusatio, già đòn non lẽ.

Excusator, oris. *m.* kẻ chữa người.

Excusatorius, a, um. sự dùng chữa mình.

Excusatus, a, um. *part.*

Excuso, as, avi, atum, are. chữa người, cáo cùng, nói giải; excusare se, giồi lỗi; — se ab aliquo opere, kiếu cùng.

Excusor, oris. *m.* thợ rèn, thợ đúc.

Excussabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ giũ, dễ rung.

Excussatus, a, um. đã bắt chịu tra xét, — tra hỏi.

Excussè. *adv.* cách giũ mạnh, cách rít rát.

Excussio, onis. *f.* sự giũ, lắc, rung. ‖ sự cầm của cải tạm.

Excussorius, a, um. sự gì dùng mà giũ, — mà rung; excussorium cribrum, nong nia, rây.

Excussus, ûs. *m.* sự giũ, sự rung.

Excussus, a, um. *part.* Excutio.

Excusus, a, um. *part.* Excudo.

Excutia, æ. *f.* et Excutia, orum. *n. pl.* bàn chải.

Excutiendus, a, um. khá giũ.

Excutio, is, cussi, cussum, tere. giũ, phủi, rẩy, — đi, bứt xé đi. ‖ xét, soát. ‖ cất, — lấy, đem ra. ‖ luận, bàn bạc, — luận, xét nét, tra soát. ‖ phá, rung, lắc, hủy hoại, nhận xuống đất; excutere manu pulverem, phủi bụi; — alas, giũ cánh; — aliquid in aquâ, giạu; — lavando, chao; — fructus instrumento, chọc trái.

Exdecimo, as, are. V. Decimo.

Exdorso, as, are. et Exdorsuo, as, are. lột da trên lưng. ‖ đánh gãy lưng.

Execo, cùng các tiếng có chữ đầu Exec, phải coi chữ Exsec.

Exedentulus, a, um. sún, — răng.

Exedo, exes vel exedis, edi, esum, vel estum, esse, vel edere. cắn, — rúc, cắn rứt, ăn, khởi. ‖ mòn, — mỏi, hao hơi. ‖ làm hư; ærugo exedit, ten ăn.

Exedra, æ. *f.* phòng các quân tử nhóm nhau. ‖ đình nhóm họ.

Exemplar, aris. *n.* et Exemplare, is. *n.* bổn, cảo, mẫu, rập, khuôn rập.

Exemplaris, *m. f.* re. *n.* is. hay ra cảo, hay làm gương.

Exemplarium, ii. *n.* bổn sao.

Exemplum, i. *n.* cảo, mẫu, khuôn rập. ‖ bổn sao tả. ‖ dấu, món. ‖ gương. ‖ phần phạt, hình phạt. ‖ thí dụ, ví dụ. ‖ exemplum præbere, làm dạng; — posteris relinquere, để gương; exemplo bono esse, làm gương tốt; — pravo esse, sinh ngụy.

Exemptilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ cất.

Exemptio, onis. *f.* sự cất, bớt, phát.

Exemptor, oris. *m.* kẻ cất, bớt.

Exemptus, ûs. *m.* sự bớt, cất.

Exemptus, a, um. *part.* Eximo.

† **Exentera**, orum. *n. pl.* ruột.

Exenteratio, onis. *f.* sự chất ruột.
Exenterator, oris. *m.* kẻ chất ruột.
Exenteratus, a, um. *part.*
Exentero, as, avi, atum, are. chất ruột, mổ ruột. ‖ vọt nặn.
Exeo, is, ivi, vel ii, itum, ire. ra. về, đi về, đi ra, trở ra, xuất, — ra. ‖ đến cùng, rồi, hết. ‖ bày, — ra, — tỏ. ‖ lánh, thoát khỏi; exire ære alieno, trả nợ; — in medium, ra mặt; — in angulos, hóa nên hình góc.
Exequiæ, và các tiếng exeq. phải đi tìm chữ Exseq.
Exerceo, es, cui, citum, cere. luyện, tập, làm, rèn, chuyên, tập rèn, tập tành. ‖ làm khổ sở, làm cực lòng, khuấy, — khỏa. ‖ dưỡng, — tính, binh vực; exercere artem, chuyên nghiệp; — corpus, xóc xáy; — animum in aliquâ re, rèn lòng; — milites, tập binh.
Exercirent. thay vì sarcirent.
Exercitamentum, i. *n.* sự làm, rèn, việc làm, sự xóc xáy.
Exercitatio, onis. *f.* sự mệt, nhọc, công lao, xóc xáo. ‖ thói, thói quen; exercitatio corporis, sự xóc xáo; — campestris, sự luyện binh.
Exercitatè, iùs, issimè. *adv.* cách thành thục, cách từng trải.
Exercitator, oris. *m.* kẻ tập.
Exercitatrix, icis. *f.* nghề đua vật luyện xác cho xóc xáo.
Exercitatus, a, um. *part.* Exercito.
Exercitè, iùs. *adv.* cách chăm chỉ.
Exercitio, onis. *f.* et Exercitium, ii. *n.* sự luyện, tập. ‖ sự mướn tàu.
Exercito, as, are. tập, luyện; exercitatus exercitus, binh thành thục; — in aliquâ re, lịch trị.
Exercitor, oris. *m.* kẻ tập, thầy luyện; exercitor navis, chủa tàu.
Exercitorius, a, um. thuộc về sự tập. ‖ thuộc về sự mướn tàu.

Exercitus, a, um. *part.* Exerceo.
Exercitus, ûs. *m.* binh, đạo binh, đội quân, cơ, vệ; exercitus pedestris, binh bộ; — equitum, binh mã; — navalis, binh thủy; — constans ex universo ferè populo, đại cử; — validus, binh ròng, tinh binh, binh mạnh thế, binh chắc thế; dux exercitûs, quan tổng binh; exercitum procedere, tấn binh; — progredi, xuất binh; — dissipare, tàn binh; — revocare, chiêu binh; — ducere, đem binh; — retrocedere, hồi binh. ‖ sự tập. ‖ sự khổ sở, sự cực.
Exero, is, ui, ertum, ere. lè, le, tốt, kéo ra ngoài; exerere linguam, le lưỡi, lè lưỡi; — dentes, nhăn răng; — vires, ra sức, rán sức; — naturam pravam, trổ ý, trổ tính; dentes exerti, hô răng.
Exerratio, onis. *f.* V. Erratio.
Exerro, as, are. V. Erro.
Exertè. *adv.* cả tiếng. ‖ cách nhặt.
Exertim. *adv.* V. Extrorsùm.
Exerto, as, avi, atum, are. *freq.* V. Exero.
Exertus, a, um. *part.* Exero.
Exesor, oris. *m.* kẻ ăn, cắn, khới.
† Exesto, xớ đi.
Exesus, a, um. *part.* Exedo.
Exferox, ocis. *omn. gen.* kiêu hảnh.
Exfibratus, a, um. *part.*
Exfibro, as, avi, atum, are. cất lấy sợi, nhổ rễ nhỏ.
Exfibulo, as, are. mở khóa; exfibulare calceos, mở khóa giày.
Exfilatus, a, um. đã may lược, đã tháo ra.
Exfio, is, ire. rửa, — sạch, chùi.
Exfodio, is, fodi, fossum, dere. bới, đào, — đất.
Exfolio, as, are. hái lá, suốt lá.
Exfornicor, aris, atus sum, ari. *dep.* phạm tội trái tính.
Exfrico, as, ui, are. chùi, lau.
Exfundatus, a, um. phá tuyệt.

Exgrumino, as, are. et Exgrumo, as, are. sanh ra bởi bặng đất như trùn.
Exgurgitatio, onis. *f.* sự đầy tràn.
Exgurgito, as, avi, atum, are. có đầy tràn ra, đầy phé phé.
Exhæredatio, onis. *f.* sự từ người chẳng đặng phần gia tài.
Exhæredatus, a, um. *part.*
Exhæredo, as, avi, atum. are. từ ai chẳng cho đặng nhờ phần gia tài; exhæredare filium, từ con.
Exhæres, edis. *m. f.* kẻ chẳng đặng phần gia tài, đã chịu từ.
Exhæresimus, a, um. sự gì nên cất, sự gì nên bớt.
Exhalatio, onis. *f.* sự bay hơi.
Exhalatus, a, um. *part.*
Exhalo, as, avi, atum, are. tươm, bay hơi, bay mùi; exhalare adipem, tươm mỡ ra; — animam, chết.
Exhaurio, is, haussi, haustum, rire. tát, vét, kiệt, tận, múc hết. ‖ cất lấy, đem ra. ‖ phá, hoại; exhaurire aquam penitùs, vét nước; — aquam, tát nước; exhaustus viribus, suy tổn.
Exhaustum, i. *n.* sự tát, vét.
Exhaustus, a, um. *part.* Exhaurio.
Exhedra, æ. *f.* et Exhedrium, ii. *n.* V. Exedra.
Exherbo, as, avi, atum, are. bứt cỏ, tiễn thảo.
Exheredo. V. Exhæredo.
Exhibeo, es, bui, bitum, bere. tỏ, tỏ ra, chỉ, dẫn, trình; exhibere scriptum, trình tờ; — clementiam, thi nhơn; — animum totum, cạn ý.
Exhibitio, onis. *f.* sự trình, tỏ ra.
Exhibitor, oris. *m.* kẻ trình, tỏ ra.
Exhibitorius, a, um. hay trình, hay tỏ.
Exhibitus, a, um. *part.* Exhibeo.
Exhilaratio, onis. *f.* sự làm vui.
Exhilaratus, a, um. *part.*

Exhilaro, as, avi, atum, are. làm vui, sinh vui vẻ, làm cho vui mừng, — vui lòng.
Exhìnc. *adv*. từ khi ấy.
Exhio, as, avi, atum, are. hở ra, nẻ ra, hả miệng lớn.
Exhonoro, as, are. khinh dể, làm cho xấu hổ.
Exhorreo, es, rui, rere. et
Exhorresco, is, rui, scere. gớm, — lắm, nhờm. ‖ làm cho sợ khiếp.
Exhortatio, onis. *f*. sự khuyên, — lơn, — bảo, an ủi.
Exhortativus, a, um. hay dùng mà an ủi, — khuyên lơn.
Exhortatus, a, um. *part*.
Exhortor, aris, atus sum, ari. *dep*. ủy phủ, an ủi, khuyên lơn, — bảo, — răn, giảng khuyên, thôi thúc, giục, xui giục.
Exhydriæ, arum. *f. pl*. gió hay sinh mưa, gió hay đem mưa.
Exiens, euntis. *omn. gen*. kẻ đi ra.
Exigo, is, egi, actum, gere. đòi, — lại. ‖ đày, — đi. ‖ đuổi, — ra. ‖ đo, cầm mực, ra mực mẹo. ‖ trả công, thưởng. ‖ làm hoàn tất, rồi, làm cùng. ‖ bỏ, xô, — ra. ‖ sinh, mọc lên. ‖ nhịn, chịu khó ; exigere pœnam, bắt lỗi, phạt, sửa tội ; — debitum, đòi nợ ; — debitum severè, đòi ốt lấy.
Exiguè. *adv*. ít lắm, cách rất tiết kiệm.
Exiguitas, atis. *f*. sự ít, thiếu, cơ ngèo ; exiguitas pellis, da mỏng.
Exiguum, ui. *n*. sự ít.
Exiguùm. *adv*. ít, một ít.
Exiguus, a, um. bé, nhỏ, ít, hẹp. ‖ vắn, — vỏi. ‖ hèn, — hạ. ‖ đơn sơ, chất phác. ‖ tiểu, thỏn ; exiguum mentum, thỏn cằm ; — ingenium, tiểu trí, thiểu trí ; — exigua solertia, thiểu tài ; — facere, làm thất mất ; homo exigui consilii, người lú lẫn.
Exilio. V. Exsilio.
Exilis, *m. f*. le. *n*. is. tiểu, nhỏ, — mọn, mỏng, — mảnh. ‖ gầy, — mòn, — guộc. ‖ khô, — khan. ‖ hèn, — hạ ; exile ingenium, thấp trí, thiểu trí, tiểu trí.
Exilitas, atis. *f*. sự thiểu, nhỏ, — mọn. ‖ sự khô, — khan, gầy.
Exiliter. *adv*. cách hèn, nhỏ mọn.
Exilium, ii. *n*. sự đày, khách, đày ; locus exilii, chốn đày.
Eximiè. *adv*. cách giỏi, — tốt qúa, — tốt lắm, — cao trọng, — cao sang.
Eximius, a, um. tốt, — lắm, cao sang, — trọng, diệu, thần diệu ; virtus eximia, cao đạo ; eximius virtute vir, trượng phu ; eximium fieri virum, nên thân.
Eximo, is, emi, emptum, mere. kéo, — ra, — lôi, cất lấy. ‖ chuẩn, — cho, dong thứ. ‖ chữa lấy. ‖ cắt, bớt.
Exin. *adv*. V. Exindè.
Exinanio, is, ivi, itum, ire. cất lấy hết, cất sạch trơn. ‖ phá hết, cướp lấy, hủy hoại, phá dân, cướp dân.
Exinanitio, onis. *f*. sự phá sạch trơn, cất hết.
Exinanitor, oris. *m*. kẻ phá hết.
Exinanitus, a, um. *part*. Exinanio.
Exindè. *adv*. đoạn, rồi thì, từ khi ấy.
Exinfulo, as, avi, are. cất mũ các thầy tế lễ quen dùng.
Exinsperatò. *adv*. thình lình.
Exinteratus, a, um. V. Exenteratus.
Exisonus, a, um. bằng nhau, rập nhau, có một mực như nhau.
Existentia, æ. *f*. sự là, sự hữu ; existentia a se ipso, sự tự hữu.
Existimans, antis. *omn. gen*. kẻ tưởng, ngờ.
Existimatio, onis. *f*. sự tưởng, ngờ, ngờ là, sự yêu chuộng, kính chuộng, danh, danh tiếng; bona existimatio, danh dự. ‖ sự chê.
Existimator, oris. *m*. kẻ ngờ, ngờ là. ‖ kẻ đánh giá.
Existimatus, a, um. *part*.
Existimo, as, avi, atum, are. ngờ, ngờ là, tưởng, đoán, xét.
Existo, is, exstiti, exstitum, ere. là, hữu, có. ‖ tỏ mình, ra mặt. ‖ hóa nên, hóa ra. ‖ sinh bởi, — ra bởi; existere a se, tự hữu.
Exiteria, orum. *n. pl*. lễ kia.
Exitiabilis, *m. f*. le. *n*. is. et
Exitialis, *m. f*. le. *n*. is. V. Exitiosus.
Exitio, onis. *f*. V. Exitus.
Exitiosè. *adv*. cách cheo leo.
Exitiosus, a, um. sự hại, làm hại, làm thiệt hại, sự khốn cực, cheo leo, hiểm nghèo, hoại.
Exitium, ii. *n*. sự hại, thiệt hại, sự hủy hoại. ‖ sự cực, khốn nạn, sự thuyệt, chết.
Exitus, ûs. *m*. sự ra, đi ra. ‖ mương, đàng mương, sự trổ nước. ‖ sự đặng, sự xuôi, sự thạnh lợi. ‖ sự cùng, sự sau hết, sự rồi, câu kết. ‖ sự trẩy đi. ‖ sự chết, qua đời ; exitus aquæ secundus, xuôi dòng.
Exitus, a, um. V. Extremus.
Exjuro, as, avi, atum, are. thề, thề quyết.
Exlætus, a, um. rất vui vẻ.
Exlecebra, æ. *f*. V. Illecebra.
Exlex, egis. *m. f*. buông tuồng, ngang chướng, tung hoành, ngang tàng, — ngửa, — ngược, phóng túng, tung hoành lỗ lược.
Exloquor, eris, qui. V. Eloquor.
Exobrutus, a, um. đã bới.
Exobsecro, as, avi, atum, are. nguyện xin, xin này.
Exochadium, ii. *n*. cục nơi lỗ trôn.
Exocætus, i. *m*. cá kia.
Exoculasso, is, sere. et Exoculo, as, are. khoét con mắt.
Exodiarius, ii. *m*. kẻ nói trếu.
Exodium, ii. *n*. lời kết, câu kết, lời vui chơi.

Exodoratus, a, um. chẳng có mùi gì.
Exodus, i. *m.* sự ra, đi ra. ‖ sách thánh kia.
Exoleo, es, evi, etum, ere. et
Exolesco, is, lui, et levi, scere. mất sức, ra yếu, chẳng phải thói nữa, đã ra thói cũ.
Exoletus, a, um. *part.* Exoleo.
Exolvo. V. Exsolvo.
Exomis, idis. *f.* et Exomium, ii. *n.* áo vắn như áo lá sen kia. ‖ áo đứa hát bội.
Exomnis, *m. f.* ne. *n.* is. V. Exsomnis.
Exomologesis, is. *f.* sự xưng, xưng tội.
Exoneratio, onis. *f.* sự cất xuống. ‖ sự hạ gía xuống.
Exoneratus, a, um. *part.*
Exonero, as, avi, atum, are. cất gánh xuống, hạ gánh xuống, bớt gánh, làm cho nhẹ gánh ; exonerare tormentum, thí súng ; — alvum, xổ ra.
Exophthalmia, æ. *f.* sự con mắt lộ.
Exopinatò. *adv.* thình lình, chẳng ngờ.
Exoptabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên ước ao, đáng nguyền.
Exoptatus, a, um. *comp.* ior. *superl.* tissimus. *part.*
Exopto, as, avi, atum, are. nguyền, ước ao, ngóng trông, chóc mòng.
Exorabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ nghe, dễ nhậm lời.
Exorabulum, i. *n.* phần bài giảng cho động lòng người ta.
Exoratio, onis. *f.* lời nguyền xin.
Exorator, oris. *m.* kẻ nguyền xin cho đặng.
Exoratus, a, um. *part.* Exoro.
Exorbeo. V. Exsorbeo.
† Exorbitatio, onis. *f.* sự lạc đàng.
† Exorbitator, oris. *m.* kẻ lạc đàng chính.

Exorbito, as, are. lạc, lạc đàng, phạm phép, chẳng giữ luật phép.
Exorbo, as, are. khoản, cất cho khỏi, làm cho chơ ngơ.
* Exorcismus, i. *m.* lời, phép trừ ma quỉ.
* Exorciso, as, are. trừ ma, trừ quỉ.
* Exorcista, æ. *m.* et Exorcistes, æ. *m.* đứng có phép trừ quỉ.
Exordior, iris, orsus sum, diri. *dep.* giáo đầu, khỉ sự, mở tay làm.
Exordium, ii. *n.* sự đầu, khỉ sự, cội rễ, lời tự, tựa sách.
Exorior, eris, et riris, ortus sum, riri. *dep.* mọc, mọc lên, sinh, sinh ra, tỏ mình ra ; sol exoritur, mặt trời mọc lên.
Exornatio, onis. *f.* sự dọn tề chỉnh, sự rực rỡ, đồ hay là lời lịch sự.
Exornator, oris. *m.* kẻ dọn lịch sự
Exornatus, a, um. *part.*
Exorno, as, avi, atum, are. dọn dẹp, dọn tử tế, — tề chỉnh, trau chuốt; exornare convivium, làm yến.
Exoro, as, avi, atum, are. nguyền, — xin, này xin, khẩn nguyện, nguyền cho đặng uốn lòng người; exorare patrem filio, làm cho hai cha con đặng hòa.
Exors, tis. *omn. gen.* V. Exsors.
Exorsa, orum. *n. pl.* sự đầu, lời mở bài, tựa, đề sách.
Exorsus, ûs. *m.* sự giáo đầu.
Exorsus, a, um. *part.* Exordior.
Exortivus, a, um. thuộc về sự mọc lên, thuộc về sự sinh ra, thuộc về phương đông.
Exortus, ûs. *m.* sự mọc, sinh ; exortus solis, mặt trời mọc.
Exortus, a, um. *part.* Exorior.
Exos, ossis. *omn. gen.* đã lóc.
Exosculatio, onis. *f.* sự hôn.
Exosculator, oris. *m.* et Exosculatrix, icis. *f.* kẻ hôn.

Exosculatus, a, um. *part.*
Exosculor, aris, atus sum, ari. *dep.* hôn cách yêu lắm.
Exossatim. *adv.* cách lóc.
Exossatio, onis. *f.* sự lóc.
Exossatus, a, um. *part.* Exosso.
Exossis, *m. f.* se. *n.* is. chẳng có xương, đã lóc.
Exosso, as, avi, atum, are. lóc, lát thịt, cất xương cá hay là cất đá khỏi ruộng, đánh gãy xương, đánh gãy lưng.
Exossus, a, um. V. Exos.
Exostra, æ. *f.* cầu bắc trên vách thành lũy.
Exosus, a, um. kẻ ghét, gớm. ‖ kẻ chịu sự giận, chịu sự ghét.
Exotericus, a, um. sự thường, hèn.
Exoticus, a, um. sự gì hay sinh hay mọc trong đất trong nước khác, sự gì bởi nước khác mà ra. ‖ của ngoại quốc.
Expalleo, es, lui, ere. et
Expallesco, is, scere. thất sắc, thất kinh.
Expalliatus, a, um. *part.*
Expallio, as, avi, atum, are. lột áo dài bề ngoài, lột áo tơi.
Expallidus, a, um. mét iếng.
Expalpo, as, avi, atum, are. giỡn, giỡn hớt, rờ rệt. ‖ dỗ, — dành.
Expalponides nummorum. kẻ vọt nặn tiền bạc vì khéo dỗ.
Expanditor, oris. *m.* hay duỗi, hay giương, hay tràn ra.
Expando, is, di, nsum, vel passum, dere. giương, duỗi, sè, mở ra, tháo ra, nở, nở ra, rắc ; expandere alas, sè cánh, giương cánh ; — florem, hoa nở; — rem dictis, cắt nghiã sự gì.
Expango, is, nxi, pactum, ngere. chỉ chỗ, định nơi, sắp.
Expansio, onis. *f.* sự giương ra, duỗi.
Expansus, a, um. *part.* Expando.
Expapillatus, a, um. *part.*

Expapillo, as, avi, atum, are. ở trần, làm cho hở ngực.

Expassus, a, um. *part.* Expando.

Expatior. V. Exspatior.

Expato, as, are. ra mặt, tỏ mình ra.

Expatricius, ii. *m.* kẻ đã đặng quờn chức lớn thuở trước. V. Patricius.

Expatro, as, are. làm cùng, làm hoàn tất. || từ con. || phí của trong sự chơi bời.

Expausatus, a, um. *part.*

Expauso, as, avi, atum, are. nghỉ mệt, nghỉ tay, nghỉ chơn.

Expavefacio, is, feci, factum, cere. làm cho thất kinh, làm cho khiếp.

Expaveo, es, pavi, scere. vỡ mật, thất kinh.

Expavidus, a, um. hay kinh sợ.

Expecto, as, cùng các tiếng bởi nó mà ra thì đi coi Exspecto.

Expecto, is, ere. chải.

Expectoro, as, avi, atum, are. bỏ quên, quên lấp.

Expeculiatus, a, um. *part.*

Expeculio, as, avi, atum, are. lột hết của, cướp hết.

Expedio, is, ivi, vel ii, itum, ire. rút chơn khỏi bùn lầm. || xử, phân xử, cắt nghiã, dở ra. || dọn, sắm sửa; expedire negotium, xử sự; — se, xử kỉ; — se verbis ingeniosis, trợ ngữ.

Expedit. *imp.* có ích, phải, phải có, là sự ích lợi, thì tiện.

Expeditè, iùs, issimè. *adv.* dễ, dễ ợt. || tức thì. || tỏ tường; non expeditè loqui, nói bèn nhèn.

Expeditio, onis. *f.* sự lo hay là đi đánh giặc, sắm đồ giặc giã. || cắt nghiã.

Expeditionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đánh giặc.

Expeditus, a, um. *part.* Expedio.

Expello, is, puli, pulsum, lere. đuổi, — ra, xua đuổi. || đày, xua ra, đưa đi, tống. || trừ; expellere miserias, tống tai; — diabolum, trừ tà; — tristitiam, khuây buồn. || chết, qua đời; expelli ævo, qua đời.

Expendo, is, di, sum, dere. cân, nhắc cân. || đền, trả nợ, luận, suy lượng, nghiệm xét; expendere quid agendum, liệu dùng; — res, tốn của.

Expensa, æ. *f.* V. Expensum.

Expensè. *adv.* cách này xin.

Expensio, onis. *f.* V. Expensum.

Expenso, as, are. tốn, hao tốn, phát. V. Expendo. V. Compenso.

Expensum, i. *n.* sự tốn, hao tốn.

Expensus, a, um. *part.* Expendo.

Expergefacio, facis, feci, factum, facere. thức dậy. || tri hô, làm lao xao, động. || nhớ lại, nhắc lại.

Expergefactus, a, um. *part.*

Expergefio, is, factus sum, fieri. thức giấc.

* Expergifico, as, avi, atum, are. thức người ngủ. || giục, xui giục.

Expergificus, a, um. hay thức, hay thức giấc, hay thôi thúc.

Expergisco, is, ere. et Expergiscor, eris, rectus sum, gisci. *dep.* thức dậy, tánh ngủ, thức giấc. || giục lòng mình, thôi thúc mình.

Expergitè. *adv.* cách lo lắng, cặn kẽ, kỉ cang, cẩn thận.

Expergitus, a, um. thẳng giấc.

Expergo, is, rexi, rectum, gere. thức người dậy, phá sự ngủ.

Experiendus, a, um. khá thử.

Experiens, tis. *omn. gen.* đã từng, đã từng trải, lịch lãm, từng việc; nondum experiens, chưa từng.

Experientia, æ. *f.* et

Experimentum, i. *n.* sự thăm, sự thử; experimentum sumere, thăm coi.

Experior, iris, pertus sum, iri. *dep.* thử, dò, coi thử, xem thử; experiri animum alicujus, thử lòng người; — vadum fluvii, dò lòng sông; expertus operis, lãm việc, lịch lãm; jam expertus, đã từng, từng trải.

Experitus, a, um. vụng về.

Experjuro, as, are. thề, khẩn nguyện.

Expernor. V. Aspernor.

Experrectus, a, um. *part.* Expergo.

Expers, tis. *omn. gen.* chẳng có, thiếu. || chưa từng, chưa từng trải; expers rationis, thơ dại, dại dột; — eruditionis, dốt đặc.

Expersus, a, um. đã tưới, đã dầm.

Expertio, onis. *f.* sự thử, sự thăm.

† Expertor, oris. *m.* kẻ thử.

Expertus, a, um. *part.* Experior.

Expes. V. Exspes.

Expetendus, a, um. khá ước ao.

Expetens, tis. *omn. gen.* kẻ mơ ước.

Expetesso, is, scere. V. Expetisco.

Expetibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng mơ ước, đáng nguyền.

Expetisco, is, scere. chóc mòng.

Expetitor, oris. *m.* kẻ mơ ước.

Expetitus, a, um. *part.*

Expeto, is, tivi, vel ii, titum, ere. ước ao, mơ ước, chóc mòng, || xin, thèm, muốn, yêu muốn, này xin, nguyện xin. || tới, đến, xảy đến.

Expiabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà đền, đền đặng.

Expiatio, onis. *f.* sự đền, đền tội.

Expiator, oris. *m.* kẻ đền.

Expiatus, ûs. *m.* V. Expiatio.

Expiatus, a, um. *part.* Expio.

Expictus, a, um. *part.* Expingo.

Expilatio, onis. *f.* sự ăn trộm, ăn cướp, phá phách.

Expilator, oris. *m.* thằng bợm bãi, đứa trộm cướp.

Expilatus, a, um. *part.*

Expilo, as, avi, atum, are. trộm cướp, phá hết, lột hết; expilare aliquem, cạo gọt, vọt nặn, đục đẽo, đẽo gọt, quét sạch.

Expingo, is, pinxi, pictum, gere.

vẽ, vẽ hình, vẽ ảnh, doãn lại. expingere se, giồi phấn.

Expio, as, avi, atum, are. đền, đền tội, thường bồi, phạt tạ, làm lễ phép mà bổ thường, làm lễ phép cho đặng khỏi hay là cho đặng sạch; expiare mulieres à menstruâ fœditate, chữa huyết bồn.

Expiro. V. Exspiro.

Expiscor, aris, atus sum, ari. *dep.* câu cá, bắt cá. || tra hỏi, cơ hỏi, hỏi thăm.

Expisso, as, are. nấu cho đặc, làm cho đặc sệt.

Explanabilis, m. f. le. n. is. rõ, minh bạch.

Explanatè, iùs. *adv.* rõ ràng, tỏ rõ, tỏ tường.

Explanatio, onis. *f.* sự cắt nghĩa, sự biện bạch.

Explanator, oris. *m.* kẻ cắt nghĩa, kẻ biện bạch. || thầy bói.

Explanatorius, a, um. hay cắt nghĩa, hay biện bạch.

Explanatus, a, um. *part.*

Explano, as, avi, atum, are. ban, làm cho bằng. || cắt nghĩa, biện bạch; explanare verba, nói sửa.

Explanto, as, avi, atum, are. tỉả ra, nhổ tỉả, bấng bầu.

Explaudo, is. V. Explodo.

Explebilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà nhậm, có lẽ cho đặng nghe. || lấp đất đặng.

Explementum, i. *n.* sự đầy đủ, sự làm cho đầy. || sự bổ thêm.

Explendeo. V. Exsplendeo.

Expleo, es, evi, etum, ere. làm cho đầy, đổ cho đầy, lấp, làm cho vun đầy. || chuốt, làm trọn, rồi việc, giữ bổn phận mình. || làm cho bằng lòng, — cho no; explere sitim, đã khát; — perbenè quod suum est, trọn niềm.

Expletio, onis. *f.* sự bằng lòng, vui lòng, đành lòng. || sự ứng nghiệm.

Expletus, a, um. *part.* Expleo; tempus expletum, mãn châu; munus jam expletum, mãn cảo.

Explicabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ cắt nghĩa, cắt nghĩa đặng.

Explicabiliter. *adv.* có lẽ mà cắt nghĩa đặng.

Explicatè. *adv.* rõ ràng, tỏ, tỏ tường, dễ hảo.

Explicatio, onis. *f.* sự mở ra, dở ra, tháo ra. || sự cắt nghĩa.

Explicator, oris. *m.* et

Explicatrix, icis. *f.* kẻ cắt nghĩa.

Explicatus, ûs. *m.* V. Explicatio.

Explicatus, a, um. *part.* Explico.

† Explicit. nay lời, nay cùng, rồi.

Explicitus, a, um. *part.* Explico.

Explico, as, avi, vel cui, atum, vel citum, are. dở, — ra, mở ra, triển, cắt nghĩa, biện bạch; explicare volumen, dở cuốn; — se, nở, — ra, — nang; florem explicare se, hoa nở, hoa cười; — mentem suam, tỏa ý; — se, xử kỉ.

Explodo, is, si, sum, dere. đuổi, xô, — ra. || chê bỏ, làm sỉ nhục. || bắn. || chẳng ưng, — ưa, chê bai, chê bỏ, vỗ tay mà xua đuổi; explodere tormentum, bắn súng; explodendo non attingere, bắn gạc.

Exploratè, iùs. *adv.* cách quyết, — thật, — vững vàng, — cẩn thận.

Exploratio, onis. *f.* sự do, sự xét, sóat.

Explorato, *abl. abs.* khi đã biết, đã xét đoạn.

Exploratò. *adv.* V. Exploratè.

Explorator, oris. *m.* et

Exploratrix, icis. *f.* kẻ do, quân do. || kẻ hỏi dọ, dò dẫn, con mồi, mồi nhơn.

Exploratorius, a, um. thuộc về sự do, sự hỏi dọ, dò dẫn.

Exploratus, a, um. *part.*

Exploro, as, avi, atum, are. thử, coi thử, dò, nói rán, sát, xét, nghiệm xét. || biết, nhìn biết. || do, đi do, thám thính, thăm binh tình. || khóc khoải; explorare voluntatem, dò lòng; — veritatem, án nghiệm; — astutè veritatem rei alicujus, bắt xấp; — facta alicujus scrupulosiùs, xét nét.

Explosio, onis. *f.* sự xô, — ra, đuổi, bắn.

Explosus, a, um. *part.* Explodo.

Expolio, as. V. Exspolio.

Expolio, is, ivi, itum, ire. chuốt, trau chuốt, chuốt ngót, chùi, đánh bóng láng.

Expolitio, onis. *f.* sự chuốt, trau chuốt. || sự tòan hảo, lịch sự.

Expolitus, a, um. *part.* Expolio.

Expono, is, posui, situm, nere. dở, — ra, mở ra, đặt, sắp đồ cho người ta đặng xem. || liều, bỏ mặc may rủi. || tỏ ra, bày tỏ, biện bạch, doãn, — lại. || phá, bỏ xuống đất; exponere causam præfecto, cung án, lời cung; — se vento, hóng gió.

Expopulatio, onis. *f.* sự phá, phá nát, phá tuyệt, hoại.

Exporgo, is. V. Exporrigo.

Exporrectus, a, um. *part.*

Exporrigo, is, rexi, rectum, rigere. chìa ra, duỗi, giơ ra; exporrigere manum, duỗi tay, giơ tay.

Exportatio, onis. *f.* sự đem ra. || sự đày.

Exportatus, a, um. *part.*

Exporto, as, avi, atum, are. đam, đem, đem đi, — ra, cất, — lấy; exportare ambabus manibus, rinh.

Exposco, is, poposci, poscitum, poscere. này xin, nguyền xin.

Expositè. *adv.* rõ ràng, tỏ tường.

Expositio, onis. *f.* sự cắt nghĩa, biện bạch. || sự để, bỏ con.

Expostitius, a, um. đã bỏ, để.

Expositor, oris. *m.* kẻ cắt nghĩa.

Expositus, a, um. *part.* Expono.

Expostulatio, onis. *f.* sự xin, sự cáo.
Expostulator, oris. *m.* kẻ xin, kẻ cáo, kẻ trách.
Expostulo, as, avi, atum, are. này, này nĩ, — xin, nguyện xin. ‖ năn nỉ, trách, thưa cáo; expostulare injuriam vel de injuriâ cum aliquo, đòi người bồ thường sự thiệt.
Expotus, a, um. đã uống.
Expræfectus, i. *m.* et Expræpositus, i. *m.* et Exprætorius, ii. *m.* người đã nhưng chức quan trấn hay là áp việc, hay là quan tổng binh.
Expressè, iùs. *adv.* cách rõ, tỏ tường, rõ ràng. ‖ nhằm lý, — lẽ, lịch sự. ‖ cách vun đầy.
Expressìm. *adv.* cách kẻ chắc, dứt lời.
Expressio, onis. *f.* sự ép cho ra vị. ‖ sự quăng lên, quăng trên. ‖ sự cao, nơi cao. ‖ sự văng. ‖ sự lồi ra. ‖ sự vắt.
Expresso, as, are. ép như ép dầu.
Expressus, ûs. *m.* V. Expressio.
Expressus, a, um. *part.*
Exprimo, is, pressi, pressum, mere. ép, nặn, vắt. ‖ bắt lấy, cướp lấy, đòi. ‖ vẽ hình, vẽ phong thể, — phong tư, giả, bắt chước. ‖ cắt nghiã, doãn, — lại. ‖ chạm, in. ‖ dịch, — sách. ‖ nhắc lên, nống lên. ‖ chỉ tỏ, tỏ ra rõ ràng; exprimere pus, nặn mủ; — aquam, vắt nước.
Exprobrabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. đáng trách, đáng nhiếc đáp.
Exprobratio, onis. *f.* sự nhiếc đáp.
Exprobrator, oris. *m.* et Exprobratrix, icis. *f.* kẻ nhiếc đáp.
Exprobratus, a, um. *part.*
Exprobro, as, avi, atum, are. nhiếc, nhiếc nhóc, — đáp.
Expromissor, oris. *m.* kẻ bảo lãnh, lãnh nợ.
Expromitto, is, isi, issum, ere. bảo lãnh nợ người ta, lãnh chịu nợ.
Expromo, is, prompsi, promptum, mere. lấy ra, bồ ra. ‖ tỏ ra, bày tỏ. ‖ thuật, — lại, doãn, — lại; expromere supplicia, khảo hình.
Expromptus, a, um. *part.* Expromo.
Exproperatus, a, um. bức, bức tức.
† Expudoratus, a, um. chẳng biết xấu hổ.
Expugnabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. bắt đặng, bắt lấy đặng, phá đặng.
Expugnans, tis. *omn.* *gen.* kẻ hãm bắt.
Expugnasso, is, sere. V. Expugno.
Expugnatio, onis. *f.* sự hãm, bắt, phá.
Expugnator, oris. *m.* kẻ hãm thành, bắt phá thành.
Expugnatorius, a, um. hay hãm.
Expugnatrix, icis. *f.* người nữ hay hãm, hay bắt thành, lấy thành.
Expugno, as, avi, atum, are. hãm, hãm bắt, — thành, lấy thành, bắt phục, bắt hàng đầu. ‖ đòi, cướp, cướp lấy; expugnare urbem, hãm thành.
Expulsatus, a, um. V. Expulsus.
Expulsìm. *adv.* cách xô, xô ra.
Expulsio, onis. *f.* sự đày, đuổi ra.
Expulso, as, avi, atum, are. đuổi, xua đuổi, xô, — ra, đánh cho dội lại, đánh văng.
Expulsor, oris. *m.* kẻ đuổi.
Expulsus, a, um. *part.* Expello.
Expultrix, icis. *f.* người nữ xua đuổi, người nữ xô ra.
Expumico, as, are. rửa, chùi mình cho sạch.
Expumo. V. Exspumo.
Expunctio, onis. *f.* sự ứng nghiệm, ứng lời.
Expunctor, oris. *m.* kẻ gạc.
Expunctus, a, um. *part.*
Expungo, is, xi, nctum, gere. châm, chấm. ‖ gạc, bôi, bôi phá. ‖ san, san định, san lại. ‖ phá, sửa lại. ‖ cấm, ngăn cấm. ‖ đuổi ra; expungere nomen albo, sổ tên; — litteras, gạc chữ.
Expuo, is, ere. V. Exspuo.
Expurgatio, onis. *f.* sự chữa lấy mình, lẽ chữa mình.
Expurgo, as, avi, atum, are. rửa, — sạch, tẩy. ‖ chối lấy mình, giồi mình, chữa, — mình, chữa lấy người. ‖ san, — định, — lại; expurgare se, giồi mình; — aurum, phi vàng; — viscera, bàn ruột; — aquam, gạn nước.
Exputatio, onis. *f.* sự phát, phát cây. ‖ sự toán.
Exputatus, a, um. *part.*
Exputo, as, avi, atum, are. phát, phát cây. ‖ bàn luận, toán.
Exputresco, is, trui, scere. mục nát, hư nát, nũng, lở lói, múi ra.
Exputus, a, um. *part.* Expuo.
Exquæro, is, rere. V. Exquiro.
Exquæstor, oris. *m.* người nhưng chức quan giữ kho tiền.
Exquiliæ, arum. *f.* *pl.* N. M.
Exquilinus, a, um. et Exquilius, a, um. thuộc về núi Exquiliæ.
Exquiro, is, sivi, situm, rere. tra, — hỏi, — xét, hỏi, — dọ, tra ra. ‖ này, — xin; exquirere ardenter, chuộng cầu.
Exquisitè. *adv.* et Exquisitìm. *adv.* kỉ cang, cẩn thận, cặn kẽ. ‖ cách khéo, cách nhằm, — lịch sự; exquisitiùs, cặn kẽ lắm.
Exquisitio, onis. *f.* sự tìm. ‖ sự thử.
Exquisititius, a, um. của rất kì, của chẳng thường, sự gì vô thường.
Exquisitor, oris. *m.* kẻ tìm.
Exquisitus, a, um. *part.* Exquiro. Exquisitæ dapes, vị cao lương.
Exradico, as, are. V. Eradico.
Exrogo, as, avi, atum, are. chuẩn luật cũ mà lập luật mới.
Exsacrifico, as, are. V. Sacrifico.
Exsævio, is, ii, itum, ire, nguôi, nguôi ngoai, nguôi lòng.
Exsanguinatus, a, um. chẳng có máu, chẳng có huyết. ‖ khô, — héo.

Exsanguis, *m. f.* gue. *n.* is. chẳng có huyết, chẳng có máu, đã hết máu. ‖ mét meo, sợ mét.

Exsanio, as, avi, atum, are. nặn mủ, làm cho ra mủ.

Exsarcio, is, arci, artum, ire. bổ thường, thường lại.

Exsatiatus, a, um. *part.*

Exsatio, as, avi, atum, are. làm cho no, làm cho no bụng, — cho phỉ, — cho no đủ.

Exsaturatus, a, um. *part.*

Exsaturo, as, avi, atum, are. V. Exsatio.

Exscalpo, is, psi, ptum, pere. đục, xoi. ‖ bới. ‖ bươi, — móc, cào cấu, lấy đục mà phá mà cạo.

Exscendo, is, di, sum, dere. xuống bời, xuống mà lên đất.

Exscensio, onis. *f.* et Exscensus, ûs. *m.* sự ra khỏi tàu mà lên đất.

Exscidio, onis. *f.* et Exscidium, ii. *n.* sự phá tuyệt, hủy hoại.

Exscindo, is, scidi, scissum, ndere. cắt, bớt, rà. ‖ phá, — nát, tuyệt, hủy hoại.

Exscisio, onis. *f.* sự đục, xoi. ‖ sự phá, — tuyệt, hủy hoại.

Exscreabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự dễ giổ.

Exscreatio, onis. *f.* sự giổ, khạc.

Exscreator, oris. *m.* kẻ giổ.

Exscreatus, ûs. *m.* sự giổ, khạc.

Exscreo, as, avi, atum, are. giổ, khạc; exscreare phlegmata, khạc đờm.

Exscribo, is, psi, ptum, bere. sao, sao tả; exscribere scriptum, sao tờ.

+ Exscriptor, oris. *m.* kẻ sao tả.

Exscriptus, a, um. *part.* Exscribo.

Exsculpo, is, psi, ptum, pere. chạm, đục, xoi. ‖ kéo, — ra, rút. ‖ phá, bôi, gạc.

Exsculptus, a, um. *part.* Exsculpo.

Exseco, as, cui, ectum, are. cắt, rà, bớt.

Exsecrabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng gớm, đáng ghét, đáng rủa.

Exsecrabilitas, atis. *f.* sự đáng rủa, sự gớm lắm.

Exsecrabilitèr, iùs. *adv.* cách gớm ghiếc lắm.

Exsecrans, tis. *omn. gen.* kẻ rủa, chửơi rủa, mạ, lăng mạ.

Exsecratio, onis. *f.* sự thề và rủa mình. ‖ sự chưởi, — rủa.

Exsecrativè. *adv.* cách gớm, cách chửơi rủa.

Exsecrator, oris. *m.* kẻ gớm, kẻ rủa.

Exsecratus, a, um. *part.*

Exsecror, aris, atus sum, ari. *dep.* chưởi, — rủa, rủa, rủa ráy, trù, trù ẻo. ‖ gớm, nhờm; exsecrando vociferari, réo ruốn. ‖ mạ, mạn mạ.

Exsectio, onis. *f.* sự cắt, rẻo, đục, xoi.

Exsector, oris. *m.* kẻ cắt.

Exsectus, a, um. *part.* Exseco.

Exsecutio, onis. *f.* sự làm, sự cứ, noi giữ; exsecutio obligationis, đòi nợ như khế buộc trả.

Exsecutor, oris. *m.* kẻ cứ việc noi giữ, làm cho cùng việc.

Exsecutus, a, um. *part.* Exsequor.

Exsensus, a, um. kẻ dại dột.

Exsequens, tis. *omn. gen.* kẻ cứ làm việc.

Exsequiæ, arum. *f. pl.* sự cất xác, cất ma, tống táng.

Exsequialis, *m. f.* le. *n.* is. et

Exsequiarius, a, um. thuộc về sự cất xác, thuộc về sự tống táng.

† Exsequior, aris, atus sum, ari. *dep.* tống chung, tống, táng, cất xác.

Exsequium, i. *n.* V. Silicernium.

Exsequor, eris, cutus sum, qui. *dep.* làm, cứ, cứ việc, noi giữ, làm cùng, — cho đến cùng. ‖ đưa, dõi, dõi theo. ‖ theo bắt. ‖ nhịn, chịu cực. ‖ sửa phạt, báo thù; exequi opera pietatis, làm phúc; — altiora se, làm vượt vồng.

Exsequutio. V. Exsecutio.

Exsero. V. Exero.

Exserto. V. Exerto.

Exsibilatio, onis. *f.* sự hút gió mà chê.

Exsibilo, as, avi, atum, are. nhê nhún, hút gió làm sỉ nhục, hút gió xỉ vả.

Exsiccatio, onis. *f.* sự phơi, phơi khô.

Exsiccatus, a, um. *part.* Exsicco.

Exsiccesco, is, ere. hóa ra khô.

Exsicco, as, avi, atum, are. phơi, phơi nắng, — khô. ‖ kiệt, tát, tận; exsiccare ad ignem, hơ lửa; — supra ignem, sậy; — in sole, phơi, phơi nắng.

Exsignatus, a, um. *part.*

Exsigno, as, avi, atum, are. phong, đánh con dấu.

Exsilio, is, lii, vel livi, sultum, lire. lanh chanh, nhẩy, nhẩy trổi, — lên, — vồng lên, — nhót; exsilire foras, trổi ra; aqua exsiliens, nước vọt; scintilla exsiliens, đóm lửa văng đi; exsilire gaudio, nhẩy mừng.

Exsinceratus, a, um. đã giả.

Exsinuo, as, are. dở ra, mở ra, nở ra, bày ngực ra, hở ngực.

Exsisto. V. Existo.

Exsolutè. *adv.* cách rát, cách tươn; exsolutè negare, chối tươn đi.

Exsolutio, onis. *f.* sự trả hết nợ.

Exsolutus, a, um. *part.*

Exsolvo, is, vi, solutum, vere. mở, mở ra, tháo, — ra, mở gút. ‖ phá, kéo. ‖ giải, — ra, cứu lấy, chữa khỏi; exsolvi, giộp, giộp ra; corticem exsolvi ab arbore, giộp vỏ; exsolutus, rã, rời rã; grana orizæ exsoluta, cơm rời; exsolvere fidem, giữ lời; — beneficia, chịu ơn trả ơn.

Exsomnis, *m. f.* ne. *n.* is. hay thức.

hay tánh ngủ. || ngủ chẳng đặng.

Exsono, as, ui, itum, are. vang, vang lừng, vang dầy; tonitru exsonare, sấm nổi.

Exsorbeo, es, bui, ptum, bere. húp, uống núc, nuốt.

Exsordesco, is, dui, scere. ra hư, hư mình, ra hèn.

Exsors, tis. *omn. gen.* chẳng bắt thăm. || chẳng có phần. || dị, kì dị.

Exsortium, ii. *n.* sự chẳng đặng phần.

Exspatians, tis. *omn. gen.* hay duỗi, hay tràn, — tràn ra, — lan ra.

Exspatiator, oris. *m.* kẻ dông dài.

Exspatiatus, a, um. *part.*

Exspatio, as, are. et Exspatior, aris, atus sum, ari. *dep.* tràn ra. || lan ra, lạc lài, đi trớ, đi đàng quanh. || nói đều khác.

Exspectabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng ước ao, nên đợi, nên đợi trông.

Exspectatio, onis. *f.* sự đợi, đợi trông; diuturnâ exspectatione fatigari, trông mỏi cổ.

† Exspectator, oris. *m.* kẻ coi, bàng quan.

† Exspectatrix, icis. *f.* người nữ biết đợi.

Exspectatus, a, um. *part.*

Exspecto, as, avi, atum, are. đợi, chờ, chờ đợi, trông, ngửa trông, trông vọ vọ; exspectare avidè, ngóng trông; — erecto collo, ngóng cổ; — vehementer gratiam Dei, ngửa trông ơn Chúa.

Exspergo, is, persi, sum, gere. V. Aspergo.

Exspes, ei. *omn. gen.* chẳng có trông gì, đã hết lòng trông cậy.

Exspirans, tis. *omn. gen.* hay thổi, kẻ ra hơi. || tắt hơi.

Exspiratio, onis. *f.* hơi đất, hơi nước; exspiratio ignis, lửa hắng ra.

Exspiratus, a, um. *part.*

Exspiro, as, avi, atum, are. bay hơi, ra hơi, bay khí. || rịn. || tươm. || tắt hơi, chết; exspirare sudorem, rịn mồ hôi; — sanguinem, tươm máu ra.

Exspisso, as, avi, atum, are. nấu cao, làm cho trệ ngưng.

Exsplendeo, es, ui, dere. *n.* et

Exsplendesco, is, scere. chói, chói lòa, sáng chói.

Exspoliatio, onis. *f.* sự lột.

Exspolio, as, avi, atum, are. lột, cướp, cất lấy; exspoliare uno ictu ramum foliis, suốt lá.

Exspuitio, onis. *f.* sự giổ, khạc.

Exspumo, as, avi, atum, are. ra bọt, sinh bọt, ra mủ, rịn.

Exspuo, is, spui, sputum, puere. giổ, khạc; exspuendo purgare guttur, đằng hắng, dặng hắng.

Exstans, tis. *omn. gen.* cao, cao xa.

Exstantia, æ. *f.* sự cao, — xa, sự lồi, bồi ra, gio; exstantia ventris, sự chương bụng.

Exstaris. V. Extaris.

Exstasis, is. *f.* sự quên sửng.

Exstercoro, as, avi, atum, are. cất phân phướng, vét nhà tiêu, vét giếng.

Exsterno, as, are. V. Externo.

Exstillo, as, avi, atum, are. dột, nhỏ, nhỏ giọt, nhỏ xuống, nhỉ; exstillare se lacrymis, nước mắt nhỏ, nhỉ nước, khóc dai.

Exstimulatio, onis. *f.* sự dịch, giục.

Exstimulator, oris. *m.* kẻ dịch, giục.

Exstimulatus, a, um. *part.*

Exstimulo, as, avi, atum, are. dịch, giục, xui giục, đâm đót.

Exstinctio, onis. *f.* sự diệt, trừ diệt, tàn. || sự chết, tắt, — hơi.

Exstinctor, oris. *m.* kẻ diệt, phá diệt, kẻ tắt, chặm.

Exstinctus, ûs. *m.* sự tắt. || sự tắt hơi, chết.

Exstinctus, a, um. *part.*

Exstinguo, is, nxi, nctum, gere. tắt, chặm, chữa. || diệt, trừ, — tàn; exstingui penitùs, chết tiệt; exstinguere lampadem, tắt đèn; — incendium, chữa lửa; — facem, chặm đuốc.

Exstirpatio, onis. *f.* sự nhổ, nhổ rễ. || sự phá, tận tuyệt.

Exstirpator, oris. *m.* kẻ nhổ rễ.

Exstirpatus, a, um. *part.*

Exstirpo, as, avi, atum, are. nhổ, nhổ rễ, — lên, khử trừ, trừ căn. || phá, — tuyệt.

Exstiti, *præte.* verbo Existo, et Exsto.

Exsto, as, stiti, stitum, are. có, là, đứng, ở, hữu; exstare à se ipso, tự hữu; exstat, đã thật.

Exstringo, is, xi, strictum, gere. thắt, buộc chặt, riết, riết lại.

Exstructio, onis. *f.* sự lập, dựng. || sự làm tốt, làm xinh.

Exstructor, oris. *m.* kẻ lập.

Exstructorius, a, um. sự gì dùng mà lập.

Exstructus, a, um. *part.*

Exstruo, is, xi, ctum, ere. lập, lập nhà, dựng, — nên.

Exsuccidus, a, um. V. Exsuccus.

Exsucco, as, are. vắt, vắt vị, vắt nước.

Exsuccus, a, um. khô, chẳng có vị.

Exsuctus, a, um. *part.* Exsugo.

Exsudatus, a, um. *part.*

Exsudo, as, avi, atum, are. rịn mồ hôi, mồ hôi chảy ra. || nhỏ dọt, rịn.

Exsuetus, a, um. chẳng quen, hết thói, đã ra thói cũ.

Exsufflo, as, avi, atum, are. thổi, xuy mà xô ra.

Exsugo, is, xi, ctum, gere. bú, hút, mút, nút.

Exsultabundus, a, um. hay nhảy nhót, hay nhảy mừng.

Exsultanter, iùs. *adv.* cách nói vui qúa.

Exsultantia, æ. *f.* sự nhức, — nhối. ‖ sự nhiếc đáp.

Exsultatio, onis. *f.* sự nhảy, — nhót. ‖ sự nhảy mừng. ‖ sự kiêu ngạo.

Exsultìm. *adv.* banh sanh, cách nhảy nhót. ‖ exsultìm equis currere, tế đại.

Exsulto, as, avi, atum, are. nhảy, — nhót. ‖ nhảy mừng, mừng quá bội. ‖ khoe mình, khoe danh; exsultare lætitiâ, mừng bội phần.

Exsum, exesse. ra ngoại, ở ngoại.

Exsuperabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng, có lẽ mà phá đặng, — mà thắng trận. ‖ người có sức lấn, lấn hơn.

Exsuperans, tis. *omn. gen.* hơn, trổi, — hơn. ‖ cao, — xa, — trọng.

Exsuperantia, æ. *f.* sự cao, nơi cao. ‖ sự cao sang, cao trọng, cả gan, trí sáng.

Exsuperatio, onis. *f.* F. R. là khi nói ngoa miệng.

Exsuperator, oris. *m.* kẻ thắng trận. ‖ kẻ khởi hoàn.

Exsuperatus, a, um. *part.*

Exsupero, as, avi, atum, are. trổi, — hơn, lấn, — hơn, hơn, qua khỏi, cao hơn, trổi, — lên; exsuperare viribus, lấn sức.

Exsuppuro, as, are. nặn mủ.

Exsurculo, as, avi, atum, are. phát, — cây.

Exsurdo, as, avi, atum, are. lói tai, làm cho ra điếc, — cho điếc tai. ‖ ngầy tai.

Exsurgo, is, rexi, rectum, gere. chờ dậy, chổi dậy, chờ dậy, đi dậy. ‖ thức mình dậy, bổ sức lại, thôi thúc mình. ‖ thêm, hơn. ‖ mọc, — lên; exsurgit dolor, đau hơn.

Exsuscitatio, onis. *f.* sự giục, thức sự lo lắng.

Exsuscito, as, avi, atum, are. thức dậy. ‖ thúc sự lo lắng, giục lòng, thôi thúc. ‖ thức sự mê ngủ.

Exsyncerastus, a, um. V. Emedullatus.

Exta, orum. *n. pl.* ruột, — loan, ruột tầm, trường, can trường.

Extabesco, is, bui, scere. mòn, mòn mỏi, héo don, mòn cách, ra cũ, ra hư, ra nát.

Extæniatus, a, um. chẳng có gì, chẳng có dây lụa nhỏ, đã mở gút.

Extalis, is. *m.* đại trường.

Extaris, *m. f.* re. *n.* is. extaris olla, nồi nấu ruột, nấu trường loài vật đã tế.

Extemplò. *adv.* bỗng chúc, thoát chúc, sực chốc, tức thì, — tốc, tốc tốc; extemplò facere, liền làm; — aspicere, sực nhìn.

Extemporalis, *m. f.* re. *n.* is. lời nói hay là việc làm tức thì, chẳng kịp suy, sự sực nói sực làm.

Extemporalitas, tis. *f.* tài phép nói hay là làm tức thì, sự sực nói sực làm.

Extemporaliter. *adv.* sực, chưa kịp dọn, chưa kịp suy.

Extemporaneus, a, um. V. Extemporalis.

Extendo, is, di, sum, vel entum, dere. giương, duỗi, giăng ra, giăng, giơ, — ra, nẹt, rán, tải ra, làm cho rộng hơn; extendere funem, rán dây, giăng dây; — corium, căng da; — arcum, giương cung; — aliquid ut resiliat, nẹt.

Extenebro, as, are. vớt khỏi sự tối tăm, soi sáng.

Extensè, iùs. *adv.* cách rộng hơn.

Extensio, onis. *f.* sự giương, rán, giăng.

Extensivus, a, um. sự gì giương rán hay là giăng đặng.

Extensus, a, um. *part.* Extendo.

Extentè, iùs. *adv.* cách giương, — rộng, — dài.

Extento, as, avi, atum, are. thử, dò. ‖ rán mà giương.

Extentus, ûs. *m.* V. Extensio.

Extentus, a, um. *part.* Extendo. thẳng; valdè extentus, vel extensus, thẳng rẵng rẵng.

Extenuatio, onis. *f.* sự bớt, mòn, mòn mỏi. ‖ F. R.

Extenuator, oris. *m.* kẻ bớt.

Extenuatus, a, um. *part.* Extenuo.

Extenuissimè. *adv.* ít lắm, ít qúa.

Extenuo, as, avi, atum, are. bớt, giảm, làm mỏng, vạc, phạng, làm cho ra nhỏ hơn, làm cho ra hẹp hơn, ép lại; extenuare corpus, hãm xác.

Extepesco, is, ere. ra nguội.

Exter. thay vì Exterus.

Exterebra, æ. *f.* khoan, mỏ nhát.

Exterebratio, onis. *f.* sự khoan lỗ.

Exterebratus, a, um. *part.*

Exterebro, as, avi, atum, are. khoan gỗ, khoan lỗ. ‖ ăn cắp, vọt nặn. ‖ soát, tra soát, đánh hơi, bòn đãi, bòn chen.

Extergeo, es, rsi, rsum, gere. et

Extergo, is, rsi, rsum, gere. lọt, lau, chùi; extergere faciem, lọt mặt.

Exterior, *m. f.* rius. *n.* oris. ngoại, bề ngoại, ở ngoài.

Exterminatio, onis. *f.* sự phá tuyệt, phá tan, hủy hoại.

Exterminator, oris. *m.* kẻ đuổi, đuổi ra, kẻ phá tuyệt.

Exterminatus, a, um. *part.* Extermino.

Exterminium, ii. *n.* sự phá, — tan, phá tuyệt, hủy hoại.

Extermino, as, avi, atum, are. phá, — tan, phá tuyệt, hoại. ‖ đuổi, — ra, đày. ‖ làm hư hình.

Exterminus, a, um. kẻ phải đày.

Externo, as, avi, atum, are. làm cho ra dại, làm cho ra điên, — cho phát điên cuồng, — mất trí khôn. ‖ làm cho thất kinh. ‖ từ, từ con.

Externus, a, um. kẻ ngoại, kẻ ở

ngoại, kẻ ở ngoài, — bề ngoài. || khách, phụ cư.

Extero, is, trivi, tritum, rere. nghiền, đâm, giã, tán. || xắt.

Exterraneus, a, um. V. Extraneus vel Exterus.

Exterreo, es, rui, ritum, rere. làm cho khiếp, — thất kinh.

Exterricineus, a, um. kẻ đã sinh ra khi chưa đủ ngày đủ tháng vì mẹ thất kinh.

Exterritus, a, um. *part.* Exterreo.

Extersio, onis. *f.* et Extersus, ús. *m.* sự lọt, chùi, lau.

Extersus, a, um. *part.* Extergo.

Exterus, a, um. phụ cư, tha nhơn, tha quốc. || sự bề ngoài.

Extexo, is, xui, textum, ere. tháo ra sự gì đã dệt.

Extextus, a, um. *part.* Extexo.

Extillo. V. Exstillo.

Extimeo, es, mui, ere. *n.* et

Extimesco, is, mui, scere. sợ, sợ hãi, — sệt, run sợ.

Extimo, as, are. V. Existimo.

Extimulo. V. Exstimulo.

Extimus, a, um. rốt hết, xa hơn hết, rốt đáy.

Extinguo. V. Exstinguo. các tiếng có chữ đầu ext mà chẳng có đây thì phải đi coi chữ exst.

Extispex, icis. *m.* kẻ hay coi ruột loài vật đã tế cho đặng bói sự hậu lai.

Extispicium, ii. *n.* et Extispicina, æ. *f.* sự coi ruột loài tế cho đặng bói sự hậu lai.

Extispicus, i. *m.* V. Extispex.

† Extollentia, æ. *f.* sự nhắc, — lên; Extollentia oculorum, sự kiêu ngạo, kiêu hảnh.

Extollo, is, tuli, elatum, tollere. nhắc, — lên, tâng, — lên; extollere se, kể công, khoe mình; — aliquem, tôn lên; — aliquem laudibus, nhắc lên, tâng người lên; — se invicem, tâng nhau.

Extorpeo. V. Obtorpesco.

Extorqueo, es, torsi, tortum, quere. làm cho trặc hay là sái phần nào trong mình. || hãm lấy, cướp lấy, rút lấy; extorquere aliquid, làm xiêu méo.

Extorrefacio. V. Torrefacio.

Extorreo. V. Torreo.

Extorris, *m. f.* e. *n.* is. kẻ phải đày.

Extorsio, onis. *f.* sự cướp lấy.

Extortor, oris. *m.* kẻ cướp, cướp lấy.

Extortus, a, um. *part.* Extorqueo.

Extrà. *adv.* bề ngoài, ngoài, ngoại; extrà cadere, té ra, lọt ra.

Extra. *præp.* cai accusativo. khỏi. || vô. || trừ. || ngoài khỏi. || chẳng phải là. || đừng kể. || chẳng nói đến. || qua, qua khỏi; extra viam, ngoài đàng, ngoài khỏi đàng; extra modum, quá độ, quá bội, vô ngằn.

Extraclusus, a, um. đã để dành, đã đóng bề ngoài.

Extractorius, a, um. có sức rút, có sức kéo lại.

Extractus, a, um. *part.*

Extraho, is, xi, ctum, here. rút, — lại, kéo, — lại, dỡ. || trễ, — việc, giãn, — việc ra; extrahere orizam ollâ, dỡ cơm; — loco angusto, móc ra; — aquâ, vớt lên.

Extramundanus, a, um. qua khỏi sức người thế gian.

Extramuranus, a, um. ngoài thành, ở ngoài vách thành.

Extranaturalis, *m. f.* le. *n.* is. quá khỏi tính người ta, quá khỏi sức người, quá khỏi bổn tính người ta.

Extraneo, as, are. từ, chẳng cho ăn phần gia tài.

Extraneus, a, um. kẻ nể, người dưng, ngoại nhơn, kẻ ngoại, tha nhơn, ngoại quốc.

Extraordinarius, a, um. kì dị, phi thường, quái, thất thường.

Extraquàm. *adv.* trừ, đừng kể, vô, khỏi, chừa.

Extrarius, a, um. bề ngoài, sự ngoài. || tha nhơn.

Extravagantes, ium. *f. pl.* luật kia chẳng thâu về pho sách luật chung thiên hạ.

Extremisco, is, scere. sợ, sợ hãi.

Extremitas, atis. *f.* biên, cạnh, chót, bià, mối. || vòng, mặt, bề mặt sự gì. || biên bỉ, cõi; extremitas funis, mối dây; — fili, mối tơ.

Extremò, et Extremùm. *adv.* sau hết, đoạn, sau nữa, lại.

Extremum, i. *n.* sự cùng, rốt, sự hết; extrema maris, góc biển; ad extrema maris, cuối biển; ad extremum, sau hết, đến cùng. V. Extremitas.

Extremus, a, um. rốt hết, rốt đáy. || ở rốt hết, ở sau hết, ở xa xuôi, xa lắm. || sự cực qúa lẽ, cực quá sức. || hèn, rốt hèn; extremum ingenium, trí nhỏ mọn; in extremis esse, ngặt lắm; aliquid ab uno tantùm extremo erectum, ghếch gác; extremos trahere spiritus, hấp hối; extremum spiritum paulatìm emitti, mỏn hơi.

Extricabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà gỡ đặng.

Extricatus, a, um. *part.*

Extrico, as, avi, atum, are. gỡ, gỡ gạc, gỡ rối; opus extricatum, việc xong xả. || xấn đất.

† Extrilidus, a, um. cả gan, chắc gan.

Extrinsecus, a, um. bởi bề ngoài.

Extrinsecùs. *adv.* bề ngoài, ngoài mặt, bề mặt.

Extritus, a, um. *part.* Extero.

Extro, as, are. ra, đi ra.

Extrudo, is, si, sum, dere. chuồi, đâm chuồi. || đuổi, — ra. || sai, — khiến, sai cắt.

Extrundo, is, ere. lấy tay mà xô, đùa xuống.

Extrusus, a, um. *part.* Extrudo.
Extuberans, tis. *omn. gen.* có phần lùm lùm bề mặt.
Extuberatio, onis. *f.* sự sưng, sưng húp, sưng lên.
Extuberatus, a, um. *part.*
Extubero, as, avi, atum, are. sưng, sưng lên. V. Extumeo.
Extulo, is, ere. thay vì Effero.
Extumeo, es, mui, ere. et
Extumesco, is, mui, scere. sưng, sưng sốt, sưng lên, sưng húp, chương.
Extumidus, a, um. sưng, đã sưng lên, đã chương.
Extùnc. *adv.* từ, — khi, từ khi ấy.
Extundo, is, tudi, tusum, dere. đâm chuối, chuối ra. ‖ bòn chen, cướp, — lấy, ăn chẹt gánh. ‖ chạm; extundere artes, làm tiên sư; — librum, in sách ra.
Exturbatus, a, um. *part.*
Exturbo, as, avi, atum, are. phá, hủy, hoại. ‖ đuổi ra, xua đuổi. ‖ làm lao xao. ‖ khuấy, — khỏa.
Extussio, is, sire. và ho và nhả, ho hen và giổ ra.
† Exuber, eris. *omn. gen.* đã thôi bú.
Exuberans, tis. *omn. gen.* đầy, đầy dẫy, đầy vun, đầy tràn, — phé phé, kẻ hay là sự phu phỉ.
Exuberantia, æ. *f.* et
Exuberatio, onis. *f.* sự đầy phé phé, sự sung túc, phu phỉ.
Exubero, as, avi, atum, are. làm cho sung túc, làm cho đầy dẫy, làm cho phu phỉ.
Exuccus, a, um. V. Exsuccus.
Exudo. V. Exsudo.
Exuetus, a, um. V. Exsuetus.
Exugo. V. Exsugo.
Exul, ulis. *m. f.* kẻ phải đày, khách đày; exul mentis, người điên.
Exulans, tis. *omn. gen.* kẻ đã phải đày, khách đày.
Exulatio, onis. *f.* sự đày, phải đày.
Exulceratio, onis. *f.* sự mọc chốc, sự làm cho đau đớn lại.
Exulcerator, oris. *m.* et
Exulceratrix, icis. *f.* kẻ hay làm cho mọc chốc, hay làm cho đau đớn lại trong lòng.
Exulceratorius, a, um. hay sinh chốc.
Exulceratus, a, um. *part.*
Exulcero, as, avi, atum, are. làm cho mọc chốc, làm cho mọc chốc lếch. ‖ chột ý, chọc gan, chọc giận lại.
Exulo, as, avi, atum, are. đày người, án người phải đày.
Exulto. V. Exsulto.
Exululo, as, avi, atum, are. gầm, tru.
Exunctio, onis. *f.* sự xức, thoa.
Exunctus, a, um. *part.* Exungo.
Exundans, tis. *omn. gen.* hay tràn ra, nước lút.
Exundatio, onis. *f.* nước lút, nước khỏa bờ, nước tràn ra.
Exundo, as, avi, atum, are. nước lút, nước tràn ra, — khỏa bờ.
Exungo, is, nxi, nctum, gere. xức, thoa.
Exungulo, as, avi, atum, are. cát móng, phá tan. ‖ chịu cực, chịu sự phiền lòng, rầu rĩ quá.
Exuo, is, ui, utum, ere. cổi, cổi áo. ‖ cứu mình, chữa lấy mình. ‖ bỏ, từ bỏ; exuere pravam naturam, cổi tính xấu; — promissa, — fidem, thất tín; — animam, chết; — digitos, cất nhẫn; — ritus profanos, bỏ đạo tà.
Exuperabilis, các tiếng có chữ exu thì phải đi coi exsu.
† Exurgeo, es, si, gere. vắt; exsurgere oleum, ép dầu.
Exuro, is, ssi, ustum, rere. đốt, thiêu, phần, phần hóa.
Exustici, orum. *m. pl.* kẻ đã phải chạm trán.
Exustio, onis. *f.* sự đốt, thiêu, sự lửa đốt.
Exustus, a, um. *part.* Exuro.
Exuthenismus, i. *m.* F. R. là sự chẳng chuộng đều gì như nó đáng.
Exutus, a, um. *part.* Exuo.
Exuviæ, arum. *f. pl.* sự lốt, cổi lốt. ‖ phần hay là của đặng bởi sự giặc hay là bởi sự trộm cướp; exuviæ serpentis, lốt rắn; — tigridis, lốt hùm; — serpentis, xà thoát.
† Exuvium, ii. *n.* sự gì đã cổi, đã cổi lốt. ‖ áo.
Exvelatus, a, um. ngỏ, để ngỏ, chẳng che, đã cất khăn che. ‖ trần truồng.
Exvello, is, ere. V. Evello.
Exverro. V. Everro.
Exverto, is, ere. tới trước, đặng trước, ở trước, chóan.

FA

Faba, æ. *f.* đậu; faba sancti Ignatii, hột đậu; — viridis, đậu xanh; — nigra, đậu đen; fabæ germinatæ ad vescendum aptæ, dưa giá.
Fabaceus, a, um. thuộc về đậu.
Fabacia, æ. *f.* thứ bánh đậu.
Fabacium, ii. *n.* chột cây đậu.
Fabacius, a, um. et Fabaginus, a, um. V. Fabalis.
Fabalia, ium. *n. pl.* ruộng đồng đã trồng đậu. ‖ chột cây đậu.
Fabalis, *m. f.* le. *n.* is. bằng đậu.
Fabarius, a, um. bằng đậu, thuộc về đậu.
Fabatarium, ii. *n.* nồi nấu đậu. ‖ diã có đậu. ‖ cháo đậu.
Fabatus, a, um. bằng đậu, thuộc về đậu.
Fabella, æ. *f.* chuyện, — chơi, — văn, truyện. ‖ tuồng tập.
Fabellator, oris. *m.* kẻ nói chuyện chơi.
Fabellatrix, icis. *f.* người nữ nói chuyện vô sự.
Fabello, as, are. V. Fabulor.
Faber, a, um. kẻ làm thợ, kẻ khéo.
Faber, bri. *m.* thợ, tượng; faber

lignarius, thợ mộc; — argentarius, thợ bạc.
Faberrimè. *adv.* cách khéo léo.
Fabetum, i. *n.* nơi đã trồng đậu.
Fabiranum. V. Phabiranum.
Fabrè. *adv.* cách khéo, khéo léo. ‖ cách có tài, có tài trí, — khôn khéo.
Fabrefacio, is, feci, factum, cere. làm khéo, làm như người tài công.
Fabrica, æ. *f.* sự lập, sự làm, làm nghề, lập lên, lập thứ tự, sự dựng lập. ‖ nghề nghiệp. ‖ nhà thợ, nhà đồ, lò rèn. ‖ nghề giám thành, nghề lập nhà. ‖ mưu, — kế, sự quỉ quyệt.
Fabricatio, onis. *f.* sự lập, sự làm, tra vào.
Fabricator, oris. *m.* thợ, tượng.
Fabricatrix, icis. *f.* người nữ làm thợ.
Fabricatus, ûs. *m.* V. Fabricatio.
Fabricatus, a, um. *part.* Fabricor.
Fabricenses, ium. *m. pl.* thợ khí giái trong nhà đồ.
Fabrico, as, avi, atum, are. et
Fabricor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm, rèn, lập, lập làm, dựng; fabricari aliquem, dạy người.
Fabricus, a, um. thuộc về thợ.
† Fabrificatio, onis. *f.* V. Fabricatio.
Fabrilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về thợ.
Fabriliter. *adv.* cách như thợ khéo.
Fabula, æ. *f.* đậu nhỏ.
Fabula, æ. *f.* chuyện, — chơi, — vui, chuyện dạy sự phong hóa. ‖ tuồng, — tập. ‖ truyện, sự doãn, thuật lại, ca văn, văn thi cao xa. ‖ sự bỏ vạ, nói hành, trêu chọc, sự đàm tiếu.
Fabularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về chuyện chơi, — chuyện bày đặt.
Fabulatio, onis. *f.* chuyện, — chơi, truyện bày đặt.
Fabulator, oris. *m.* kẻ bày đặt truyện chơi, — vui, kẻ hay nói truyện văn.
Fabulo, onis. *m.* kẻ hay nói cợt, giễu cợt, kẻ hay trêu chọc, trêu người.
Fabulo, as, avi, atum, are. et
Fabulor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói chuyện, nói chuyện văn, nói truyện chơi. ‖ bàn, — bạc, nói khó. ‖ bày đặt, nói láo.
Fabulosè, iùs, issimè. *adv.* cách nói chuyện chơi, cách bày đặt.
Fabulositas, atis. *f.* sự bày đặt truyện.
Fabulum, i. *n.* et Fabulus, i. *m.* đậu. ‖ chột cây đậu.
Face. thay vì Fac.
Facelare, is. *n.* thứ dưa, thứ đậu.
Facessitus, a, um. *part.*
Facesso, is, ivi, vel ssi, vel sii, situm, ssere. làm, — trọn, — cùng, — hết. ‖ sai, — khiến, vưng. ‖ gây, giục. ‖ về, ra, bước, trẩy đi. ‖ đuổi, — ra. ‖ từ, bỏ, để; facessere rem, kiện.
Facetè. *adv.* cách vui, cách chơi.
Facetia, æ. *f.* et Facetiæ, arum. *f. pl.* lời vui chơi, sự giễu, giễu cợt, sự khéo nói; facetias dicere, nói lắt léo, nói giễu, nói ý chỉ.
Facetior, aris, atus sum, ari. *dep.* nói giễu, nói lắt léo, nói ý chỉ.
Facetus, a, um. kẻ hay nói giễu cợt, kẻ nói ý chỉ, nói trêu chọc. ‖ kẻ hay nói trếu, hay trếu tật. ‖ kẻ giỏi, lịch sự.
Facies, ei. *f.* mặt, mặt mũi, dong nhan, diện, tướng diện. ‖ hình, — dạng, thế thần. ‖ sự thứ tự, thể, thế, hình. ‖ hình xác, dạng xác, hình vóc, mình vóc. ‖ yêu, — quái. ‖ ảnh, — tượng, — vẽ. ‖ tài tướng, tư chất, tư dong; facies regis, long nhan; — rubicunda, hồng nhan, má đào; — mœsta, khó mặt; — hilaris, vui mặt; faciem avertere, trở mặt; facies ingenua et liberalis, tốt tướng; ex facie conjecturam facere, coi tướng.
Facifer, a, um. kẻ cầm đuốc.
Facilè, iùs, illimè. *adv.* dễ. ‖ thật, — thì, chẳng có lẽ hồ nghi; facillimè, dễ ợt; facilè e somno excitari, sãy thức.
Facilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ, sự dễ, chẳng khó. ‖ ngoan, ngoan ngùy, hiền, — lành. ‖ mỏng, dễ uốn, mềm, — mại, dịu mềm. ‖ từ hòa, dễ dạy; facilis in lacrymis, mủi khóc.
Facilitas, atis. *f.* sự dễ, dễ ợt. ‖ sự ngoan, ngoan ngùy, lịch sự, từ hòa, phong tư. ‖ sự mềm, — mại, tính dịu mềm quá.
Faciliter. *adv.* cách dễ.
Facinorosus, a, um. kẻ bợm, bợm bãi, gian tà, đàng điếm. ‖ lung lăng, hoang đàng.
Facinus, oris. *n.* việc; tiếng facinus chỉ việc tốt xấu mặc đòi tiếng hiệp theo; præclarum facinus, sự nghiệp; song thường lề khi chẳng có tiếng hiệp theo thì nó chỉ việc xấu việc gian việc quái gở.
Facio, is, feci, factum, facere. làm, hành, làm việc, làm lụng, mần, mần việc, tác, tạo tành, vi. ‖ tế lễ, làm việc tế. ‖ làm việc bổn phận, phải niềm; facere rebellionem, tác loạn; — de novo, tân tạo; — benè vel bonum, vi thiện; — sacrum, làm lễ; — jacturam, mất, thiệt hại; — se magnum, làm lớn; fecisse videtur, xem tợ coi thể thì nó đã làm việc ấy.
Factio, onis. *f.* cách làm, thói phép làm. ‖ phe, — đảng. ‖ đoàn, — lũ, họ lương bằng. ‖ quờn thế; dux factionis, giáp phe.
Factiosè, iùs, issimè. *adv.* cách phe đảng.

Factiosus, a, um. kẻ lẹ, lẹ làng, giỏi, lung tặc. || kẻ làm phe đảng. || kẻ có quờn thế.
Factitamenta, orum. *n. pl.* sự, việc đã rồi, đã làm rồi.
Factitatio, onis. *f.* sự năng làm.
Factitator, oris. *m.* thợ, kẻ làm.
Factitius, a, um. sự gì chẳng sinh ra bởi tự nhiên một bởi tay người ta làm, đồ giả chẳng thật.
Factito, as, avi, atum, are. năng làm, thường làm; factitare medicinam, làm thầy thuốc.
Facto, as, are. *freq.* năng làm.
Factor, oris. *m.* thợ, tượng, kẻ làm. || kẻ ép dầu. || kẻ đá cầu và giao lại.
Factum, i. *n.* sự, việc, bày, gầy. || facta, sự nghiệp. || cách ép.
Factura, æ. *f.* cách làm, sự gì dùng mà làm. || sự lập, sự chế, pha. || việc làm.
Facturio, is, ivi, vel ii, itum, ire. muốn làm.
Factus, i, et ûs. *m.* mọi vòng dùng mà ép dầu.
Factus, a, um. *part.* Fio.
Facul. *adv.* V. Facilè.
Facula, æ. *f.* đóm, — lửa, đèn đuốc nhỏ. || que, que củi.
Facultas, atis. *f.* phép, sức, tài. || dịp, cơ hội, sự tiện, sự dễ, ích, phương, — thế. || sự phu phỉ, của cải. || phép kín, phép mầu, chước mầu, sự biết, khéo lo, khéo làm. || phép về, phép đi. || trí, — khôn, sáng dạ, tài năng, tư dong, phong tư; facultas recondita, phép mầu.
Facultates, tum. *f. pl.* của cải, phép tắc, quờn phép, quờn thế; facultates domesticæ, sinh nghiệp, nghiệp nhà, gia nghiệp.
Facultatula, æ. *f.* của cải nhỏ mọn, gia nghiệp nhỏ mọn.
Faculter. *adv.* cách dễ.
Facundè, iùs, issimè. *adv.* cách ngôn ngữ khẩu thiệt.

Facundia, æ. *f.* ngôn ngữ, khẩu thiệt, lời bạt thiệp.
Facundiosus, a, um. V. Facundus.
Facunditas, atis. *f.* V. Facundia.
Facundo, as, are. làm cho ra người ngôn ngữ khẩu thiệt.
Facundus, a, um. kẻ có ngôn ngữ khẩu thiệt, kẻ có miệng lưỡi.
Fæx, æcis. V. Fex.
Fageus, a, um. et Faginus, a, um. thuộc về cây Fagus.
Fagus, i. *f.* thứ cây dẽ gai. △ cây giả thọ.
Fagutal, lis. *n.* rừng cây giả thọ.
Falæ, arum. *f. pl.* tháp gỗ dùng đánh giặc. || từng có hình vòng cho người ta coi hát bội. || mưu kế.
Falarica, æ. *f.* lao có đèn chai người ta phóng mà đốt tháp gỗ.
Falcarius, ii. *m.* thợ rèn lưỡi hái.
Falcator, oris. *m.* kẻ gặt hái, cắt lúa.
Falcatus, a, um. có hình lưỡi hái.
Falcicula, æ. *f.* lưỡi hái nhỏ, liềm.
Falcifer, a, um. et Falciger, a, um. kẻ có lưỡi hái, kẻ cầm hay là mang lưỡi hái.
Falco, as, avi, atum, are. cắt lúa, gặt hái.
Falco, onis. *m.* con chim ưng. || có ngón chơn quéo.
Falcula, æ. *f.* liềm, rựa; falcula sine manubrio, trành rựa.
Falcunculus, i. *m.* loài chim ưng.
Falere, is. *n.* cột đỡ.
Falerinus, a, um. thuộc về
Falernum, i. *n.* rượu, rượu ngon.
Falernus, i. *m.* núi kia có cây nho làm rượu ngon lắm.
Faliscæ, arum. *f. pl.* máng cỏ.
Faliscus, i. *m.* dồi, thịt dồi.
Falla, æ. *f.* et Fallacia, æ. *f.* et Fallacies, ei. *f.* sự dối trá, chước dối, sự gian, gian tà, — lận, mưu, — kế, — chước.
† Fallaciloquentia, æ. *f.* lời dối, dối trá.

Fallaciosus, a, um. binh bãi, gian tà, dối trá. || quỉ quyệt.
Fallaciter, issimè. *adv.* lá lay, cách dối trá, cách gian lận.
Fallax, acis. *omn. gen.* kẻ biến huyễn, huyễn hoặc, dối trá, gian tà, — lận, miệng lằn lưỡi mối, binh bãi, anh én, đá đoan, bạc đen, điên đảo, mồ hồ, mộng huyễn, quỉ trá, quỉ quyệt, kẻ gió trăng, xuyên hoa, xuyên tạc. || kẻ có chước dối, có mưu kế. || kẻ giả hình, giả mạo; fallax et astutus, buôn mây bán gió; verba fallacia, lời cuống hoặc.
Fallens, tis. *omn. gen.* kẻ dối trá.
Fallo, is, fefelli, falsum, llere. biến huyễn, nói dối, dối trá, ngụy trá, giả trá, trá mưu, trá kế, trớ, nói trớ, làm trớ. || dỗ, — dành, đâm dớt, dằn tay áo; fallere verbis, dối trá, nói trớ; — arte, làm trớ; — tempus, nhàn, du nhàn; falli, lầm lỡ, hỏng; vestigium falli, hỏng chơn.
Falsarius, ii. *m.* kẻ giả; falsarius edicti regii, kẻ giả lệnh.
Falsatio, onis. *f.* sự giả, giả trá.
Falsatus, a, um. đã giả, giả trá.
Falsè. *adv.* cách giả, cách dối, cách dối trá.
Falsidicus, a, um. kẻ hay nói dối.
Falsificatio, onis. *f.* sự giả.
Falsificus, a, um. kẻ dối trá, gian.
Falsijurius, ii. *m.* kẻ thề dối.
Falsiloquentia, æ. *f.* V. Fallaciloquentia.
Falsiloquium, ii. *n.* lời dối.
Falsiloquus, a, um. kẻ nói dối.
Falsimonia, æ. *f.* et Falsimonium, ii. *n.* sự dối, dối trá, gian lận.
Falsiparens, tis. *omn. gen.* kẻ có cha giả.
Falsitas, atis. *f.* sự dối, lời dối trá, chứng dối, sự bày đặt.
Falso, as, are. giả, giả trá.
Falsò. *adv.* cách dối, cách gian;

falsò accusare, cáo gian ; — imputare aliquid, oan.

Falsum, i. *n.* sự giả. ‖ lời dối, lời dối trá, sự gian, gian tà, sự oan, bày đặt; falsum pro vero accipere, hàm hồ.

Falsus, a, um. dối, — trá, giả, — trá, — hình, — dạng, — mạo. ‖ huyễn, huyễn hoặc, mị, gian, — giảo, — tà, phi, vạy. ‖ phù vân, bày đặt; falsa verba, lời vạy, lời thị phi, lời dối; — dicere, nói mị; doctrina falsa, đạo vạy, đạo tà.

Falx, cis. *f.* lưỡi hái, liềm, rựa, phãng, cái vằng. ‖ gươm.

Fama, æ. *f.* danh, — vọng, — dự, thanh danh, công danh, thơm danh, danh thơm, — tốt, tốt tiếng, đặng tiếng, văn thanh. ‖ tiếng đồn; famam perdere, mất tiếng, hư danh, uổng danh; — percrebrescere, oai vang; fama semel amissa difficilè reparatur, danh hư nan thục.

Famel. V. Famulus.

Famelicè. *adv.* cách đói.

† Famelicosus, a, um. et

Famelicus, a, um. kẻ đói, đói khát. ‖ ốm, lép; famelica terra, đất thổ.

Famella, æ. *f.* danh nhỏ mọn.

† Famen, inis. *n.* lời, ngôn.

Fames, is. *f.* sự đói, đói khát, sự cơ, cơ cẩn, — ngèo. ‖ háu, — ăn. ‖ sự ham hố, khát khao. ‖ tật dại. ‖ sự cữ, hãm bớt; tempus famis, thì cơ khát; fame perire, chết đói, ngã tử.

Famesco, is, scere. chịu đói.

Famiger, a, um. kẻ đồn tiếng.

Famigerabilis, *m. f.* le. *n.* is. có danh tiếng, anh danh.

Famigeratio, onis. *f.* tiếng đồn, đồn tiếng.

Famigerator, oris. *m.* et

Famigeratrix, icis. *f.* kẻ đồn tiếng, đem tin.

Famigeratus, a, um. có danh, anh danh.

Familia, æ. *f.* họ, gia thất, gia tiểu, — quyến, bà con, họ hàng, thân thích, thân quyến, tông tộc, bổn tộc. ‖ tôi, — tớ, — tá, đầy tớ. ‖ gia nghiệp. ‖ họ lương bằng, đoàn, phe, — đảng, trường học; tota familia, đoàn trường, thê noa, bà con, thê tử; primus alicujus familiæ, trưởng tộc.

Familiaresco, is, scere. quen biết hơn.

Familiaricus, a, um. tôi, — tớ, gia thần.

Familiaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về họ hàng, — bà con, — gia thần, người quen biết, gia quyến, bằng hữu, thuộc về tôi tá, tôi tớ, đầy tớ. ‖ thường. ‖ quen biết, ngọc hữu.

Familiaritas, atis. *f.* sự quen, — biết, — thân, sự thiết nghiã; nimia familiaritas, lờn ngơn; nimiâ familiaritate debitam reverentiam amittere, lân lứa; familiaritate abuti, làm nũng; familiaritas nimia contemptum parit, lơn ngơn lâu lờn mặt.

Familiariter. *adv.* cách quen biết, thiết nghiã, cách đơn sơ. ‖ từng họ hàng.

Familiarius, a, um. thuộc về tôi tớ, — gia thần.

Familiola, æ. *f.* sự gia thần, phận tôi tớ.

Famosè. *adv.* có danh tiếng.

Famositas, atis. *f.* xấu danh, danh hư, sự sỉ nhục.

Famosus, a, um. anh danh, có danh, anh hào, anh hùng, — kiệt. (tiếng nầy cũng có nghiã ngược) xấu danh, hư danh, hư hốt, hoang đàng, sỉ nhục, xấu hổ; famosa mulier, đờn bà xấu danh, đờn bà hư danh.

Famul, thay vì Famulus.

Famula, æ. *f.* tôi tá gái, tôi mọi, con đòi, thể nữ.

Famulans, antis. *omn. gen.* kẻ giúp.

Famulanter, et Famulatè. *adv.* cách khiêm nhượng, cách hèn hạ.

Famularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tôi tớ.

Famulatio, onis. *f.* sự đặng nhiều tôi tá.

Famulatorius, a, um. hèn, thuộc về tôi tớ.

Famulatrix, icis. *f.* con đòi.

Famulatus, ûs. *m.* et Famulitas, atis. *f.* et Famulitium, ii. *n.* phận tôi tớ, phận tôi mọi, gia thần.

Famulor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm tôi. ‖ giúp, giúp đỡ.

Famulosus, a, um. V. Famosus.

Famulus, a, um. tôi, kẻ phục, chịu phép. ‖ kẻ làm tôi, giúp việc.

Famulus, i. *m.* tôi tớ, — tá, đầy tớ.

Fanaticè. *adv.* cách hung, — hung hăng, — hoảng hốt.

Fanaticus, a, um. kẻ có lòng sốt sắng về sự gì như hoảng hốt vậy. ‖ kẻ dại, điên, làm hoảng, kẻ chiêm mộng, kẻ mộng mị; fanatica arbor, cây sét đã đánh.

Fandus, a, um. khá nói, khá truyền

Fannia lex. luật cấm phí của mà làm tốt cùng đánh bạc ăn tiệc.

Fans, tis. *omn. gen.* kẻ nói.

Fano, as, are. nói.

Fanulum, i. *n.* miễu, miễu mạc.

Fanum, i. *n.* chùa, — chuyền, — miễu, am, gia triền, tự, am tự; ager fano consecratus, ruộng tam bảo; fanum avis dedicatum, tông miễu, — mưỡu; rei ad custodiam fani deputati, an tự. ‖ đền thờ, nhà thờ; inter plurimos bonzios nemo est qui fani fores occludat, nhiều sãi không ai đóng cửa chùa.

Far, farris. *n.* các giống hột, các thứ hột dùng đặng làm bột. ‖ bột.

Farcimen, inis. *n.* dồi, ruột dồi.
Farciminum, i. *n.* chốc ngựa.
Farcino, as, are. pha, trộn.
Farcio, is, rsi, rtum, et rctum, cire. dồi, làm cho có bụng, bón; farcire gallinam, bón gà.
Farctor. V. Fartor.
Farfara, æ. *f.* △ khoản đông hoa.
Fari. *inf.* V. Faris.
Farina, æ. *f.* bột. || bụi, — bậm. || keo. || bánh.
Farinarius, ii. *m.* kẻ làm hay là bán bột.
Farinarius, a, um. thuộc về bột.
Farinosus, a, um. có bột.
Farinula, æ. *f.* bột lọc.
Farinulentus, a, um. có bột.
Fario, onis. *m.* cá kia.
Faris, fatur, fatus sum, fari. *dep.* nói, phán.
Farnus, i. *f.* thứ cây dẽ gai. || cây giả thọ.
Farraceus, a, um. et Farracius, a, um. bằng bột, bằng bột mì.
Farraginaria, orum. *n. pl.* et
Farrago, inis. *f.* nhiều thứ bột trộn nhau. || lúa, — mì. || sự góp, sự thâu nhiều đều về nhau.
Farrarium, ii. *n.* kho, — tàng, — tích lúa.
Farrarius, a, um. thuộc về lúa.
Farratus, a, um. đã làm bằng lúa.
Farrearius, a, um. V. Farrarius.
Farreum, i. *n.* bánh bằng bột mì.
Farreus, a, um. V. Farraceus.
Farriculum, i. *n.* men.
Farsilis, *m. f.* le. *n.* is. et Fartilis, *m. f.* le. *n.* is. đã dồi, đã bón. || có xác.
Farticulum. V. Fartum.
Fartìm. *adv.* V. Confertìm.
Fartor, oris. *m.* kẻ làm dồi, kẻ bón.
Fartum, i. *n.* thịt dồi. || lõm chuối.
Fartura, æ. *f.* sự dồi thịt. || sự bón, bón loài vật. || sồi, sành sồi.
Fartus, ûs. *m.* sự gì dùng mà dồi.
Fartus, a, um. đã dồi, đã đầy.

Fas. *ind. n.* sự nên, phép, sự phải, lẽ phải, lẽ công bình; contra fas, mạo.
Fasces, ium. *f. pl.* V. Fascis.
Fascia, æ. *f.* dây, đai, dải, tấm, tấm giẻ. || ươm, iếm. || chăn. || huình đạo. || mũ triều thiên. || quầng mặt trời.
Fasciæ, arum. *f. pl.* tã, nôi, mền, chiếu, mền vải mà đắp.
Fasciatìm. *adv.* cách như bó, cách như liều như liễn.
Fasciatus, a, um. đã vấn, đã cột, đã rịt, đã ràng rịt.
Fasciculus, i. *m.* một bó, một tập, liễn, liều; fasciculus lignorum, bó củi; — betel, liễn trầu; fasciculus florum, giùm hoa.
Fascinans, tis. *omn. gen.* kẻ làm cho mê, kẻ làm phép thuật.
Fascinatio, onis. *f.* sự ếm chú, yêu thuật, phép thuật.
Fascinator, oris. *m.* et
Fascinatrix, icis. *f.* kẻ thuật.
Fascino, as, avi, atum, are. làm yêu thuật, làm ếm chú, — cho mê.
Fascinum, i. *n.* sự phù chú, ếm chú.
Fascinus, i. *m.* bụt hay chữa cho khỏi phép thuật.
Fascio, as, avi, atum, are. rịt, ràng rịt, vấn trong khăn, vấn trong tã.
Fasciola, æ. *f.* tã, dải nhỏ, dây vấn.
Fascis, is. *m.* bó, tập, liễn, liều, giùm, chuôm, chùm. || gánh; fasces, ium. *m. pl.* một bó đót, cây có rìu búa lồi ra nơi giữa là dấu chức quan.
Faselinus, a, um. thuộc về đậu.
Faselus, i. *m.* ghe chiến, ghe hải.
Faselus, i. *m.* et Faseolus, i. *m.* thứ đậu lớn.
Fassus, a, um. *part.* Fateor.
Fasti, orum. *m. f.* lịch chỉ ngày lễ cùng ngày công đồng. || sổ, — bộ, — trường đã chép tên quan lớn.
† Fastidibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự lờn, hay sinh nhàm lờn.
† Fastidienter. *adv.* cách làm cao.
Fastidiens, tis. *omn. gen.* kẻ lờn.
Fastidiliter. *adv.* V. Fastidiosè.
Fastidio, is, ivi, itum, ire. làm cách, lờn, nhàm lờn, ngán, làm sình. || chê, — bỏ, làm cao; fastidire aliquem, làm sình; — cibum, ngán miệng.
Fastidiosè. *adv.* cách nhàm, — sình sang, — làm cao.
Fastidiosus, a, um. kẻ ngán, nhàm. || kẻ làm sình. || kẻ mắt mỏ, khúc mắt. || hay làm cho nhờm.
Fastiditor, oris. *m.* kẻ làm sình.
Fastiditus, a, um. *part.* Fastidio.
Fastidium, ii. *n.* sự lờn, nhàm lờn, nhờm, ngán. || sự sình, làm cao. || sự yểu điệu. || fastidium ciborum, hôi miệng.
Fastigatio, onis. *f.* et Fastigiatio, onis. *f.* mũi, mũi nhọn đã dùng chiết cây.
Fastigiator, oris. *m.* kẻ làm hay là đặt mũi nhọn.
Fastigiatus, a, um. *part.*
Fastigio, as, avi, atum, are. dựng lên cách mũi nhọn, — hình nhọn.
Fastigium, ii. *n.* nóc, nóc nhà, sự cao, nơi cao, mũi nhọn cao. || sự bề ngoài, bề mặt, mặt sự gì. || sự sâu, lỗ hầm. || bậc cao, quờn, chức, phẩm trật, phép, quờn phép; fastigium honoris, thượng phẩm.
Fastigo, as, avi, atum, are. V. Fastigio.
Fastosè. *adv.* V. Fastuosè.
Fastosus, a, um. kiêu hảnh, kẻ làm cao, làm sình. || có hình bề ngoài mà thôi. || kẻ trẻ của, bán dạng.
Fastuosè. *adv.* cách làm cao.
Fastuositas. V. Fastus.

Fastuosus, a, um. V. **Fastosus.**

Fastus, ûs. *m.* sự múa dạng, bán dạng, trề của, sự phô trương. ‖ sự kiêu hảnh, kiêu ngạo.

Fastus, uum. *m. pl.* V. Fasti.

Fasta, orum. *n. pl.* V. **Fatum.**

Fatalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về số mạng xấu, — sự dữ, — xấu, — điềm dữ.

Fatalitas, tis. *f.* số mạng dữ, sự tình cờ, sự hở cơ.

Fataliter. *adv.* theo số mạng xấu.

Fateor, eris, fassus sum, teri. *dep.* xưng, — ra. ‖ tỏ, — ra; fateri culpam, chịu lỗi; — peccata, xưng tội; — sincerè, xưng ngay.

Faticanus, a, um. et **Faticinus**, a, um. kẻ hay nói tiên tri, kẻ hay bói.

Fatidica, æ. *f.* bà bóng.

Fatidicus, i. *m.* thầy bói.

Fatidicus, a, um. kẻ nói tiên tri, kẻ bói.

Fatifer, a, um. hay giết, — đem sự chết.

Fatigabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ mệt.

Fatigatio, onis. *f.* sự nhọc, nhọc nhằn, mệt nhọc, mỏi nhọc, nhọc sức. ‖ sự mòn, mỏn cách.

Fatigationes, onum. *f. pl.* V. Facetiæ.

Fatigatus, a, um. *part.*

Fatigo, as, avi, atum, are. làm cho mệt, làm nhọc, làm cho nhọc nhằn, — cho nhọc sức, — cho cực, — lao lực, thôi thúc việc, giục việc. ‖ làm cực, — khổ sở, khuấy, — khỏa. ‖ nài, — hà, xin nài; fatigare cœlum perjuriis, thề dối đến đỗi gây giận trời.

Fatilegus, a, um. kẻ hái kẻ đi tìm thuốc độc.

Fatiloqua, et **Fatiloquus.** V. Fatidica, et **Fatidicus.**

Fatìm. *adv.* V. Affatìm.

Fatisco, is, scere. nẻ, — ra, nứt ra, — nở. ‖ nhọc, — sức, gánh mệt. ‖ mỏn, — cách, lũ khũ. ‖ giạc ra, ra lỏng lẻo; fatiscere vulneribus, bị dấu chồng chặp.

Fator, aris, ari. *dep.* nói lắm.

Fatua, æ. *f.* bụt nữ lành là đất.

Fatuarii, orum. *m. pl.* kẻ bói sự hậu lai.

Fatuè. *adv.* cách dại, — vô phép.

Fatuitas, atis. *f.* sự dại, vô phép, sự lểu lảo, ngây muội, sự lả lúa.

Fatum, i. *n.* mạng, số mạng, căn doan, căn kiếp, số hệ. ‖ số, phận số, vận, thì vận. ‖ sự hậu lai. ‖ sự chết, sinh thì, sự cực, khó, tai hại, tai vạ, — nạn. ‖ mạng trời, tài năng, phép tắc, đứng xem sóc mọi sự. ‖ mạng sống. ‖ lời tiên tri, lời bói.

Fatuor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói hay là làm cách dại dột, làm vô phép, — lểu lảo, đi chểnh cháng, trề mình, làm cách, làm lả lúa.

Fatus, a, um. *part.* Fari.

Fatus, ti. *m.* V. **Fatum.**

Fatus, ûs. *m.* lời, ngôn.

Fatuus, a, um. lả lúa, kẻ dại, nhẹ tính, làm cách, phô trương, kẻ nói hay là làm sự trếu tật. ‖ lạt, — lẽo, lạt thếch.

Fauces, ium. *f. pl.* V. **Faux.**

Faunus, i. *m.* bụt giữ rừng.

Faustè. *adv.* may, — mắn.

Faustitas, atis. *f.* sự may phước. ‖ bụt nữ kia.

Faustulus, a, um. có sự may mắn.

Faustus, a, um. kiết, cát, may, — mắn; dies fausta, lương nhựt, — thần, kiết nhựt, cát nhựt. ‖ tiện, ích, hạp.

Fautor, oris. *m.* et **Fautrix**, icis. *f.* kẻ theo phe, kẻ binh vực.

Faux, cis. *f.* họng, cổ; fauces obstructæ, tắc cổ; faucibus aliquid hærere, ngạc cổ; — subitò capi canendo, lạc giọng.

Fauces, ium. *f. pl.* đàng, — trẽ, cửa, — biển, khẩu. ‖ nơi nào biển hẹp. ‖ đàng hẹp, đàng hẻm.

Faventia, æ. *f.* sự binh vực, giúp, lo cho, bàu chữa.

Faveo, es, favi, faustum, vere. binh vực, bàu chữa, giúp, — đỡ, khen, mừng. ‖ có tài cho đặng; favere linguis, ở lặng.

Favilla, æ. *f.* tro nóng, lửa, tàn lửa, than lửa, khói, ngọn lửa; favilla nigra, mò hóng.

Favillaceus, a, um. et **Favillaticus**, a, um. thuộc về tàn lửa.

Favissæ, arum. *f. pl.* cống, lỗ dưới đất để bụt hay là tích của cải.

Favitor, oris. *m.* kẻ bàu chủ, — bàu chữa, binh vực.

Favonianus, a, um. thuộc về gió tây.

Favonius, ii. *m.* gió tây.

Favor, oris. *f.* sự binh vực, sự bàu chủ, — chữa, sự yêu mến, thương giúp; favor regis, thần thế; dùm favorem habes ne nimiùm innitaris illi, hữu thế bất khả ỷ tận.

Favorabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay binh vực, hay bàu chữa, — giúp. ‖ đặng hưởng sự yêu mến, đặng nhờ sự thương giúp.

Favorabiliter. *adv.* cách đẹp lòng.

Favulus, i. *m.* et **Favus**, i. *m.* tầng ong, mật ong. ‖ sự gì có lục lăng như tầng ong. ‖ sự sưng sốt kia.

Fax, acis. *f.* đuốc, đèn chai; fax magna in ædibus magnatum incensa, đình liệu. ‖ lửa, ngọn lửa. ‖ sự yêu mến, tríu mến, lửa dâm dục. ‖ ma trơi. ‖ sự xinh, đẹp mặt, tốt lành. ‖ giáp phe, giáp ngụy đảng.

Faxo, is, it, im, imus, itis, int. tôi sẽ làm vân vân ... faxit Deus, chớ chi Chúa làm.

FE

Febresco, is, scere. rét, ớn rét.

Febricitatio, onis. *f.* binh rét, sự rét.

Febricito, as, avi, atum, are. rét, ớn rét.
Febricosus, a, um. V. Febriculosus.
Febricula, æ. *f.* sự en, ớn rét.
Febriculentus, a, um. hay rét.
Febriculositas, atis. *f.* V. Febricitatio.
Febriculosus, a, um. hay sinh bịnh rét.
Febrifuga, æ. *f.* et Febrifugia, æ. *f.* △ hài nhi cúc, thứ cúc hoa.
Febrilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự rét.
Febrio, is, ire. mắc bịnh rét, ớn rét, sốt mình, sốt mặt.
Febris, is. *f.* bịnh rét, bịnh ớn rét, úi, en, run en.
Februa, orum. *n. pl.* phép tế mà đền, phép phạt tạ.
Februarius, ii. *m.* tháng hai.
Februarius, a, um. thuộc về tháng hai, — tháng Februario.
Februatio, onis. *f.* lễ phép đền, — rửa cho sạch, giỗ chạp.
Februo, as, avi, atum, are. làm việc giỗ, giỗ chạp.
Februum, ui. *n.* V. Februatio.
Februus, a, um. thuộc về sự giỗ chạp.
Fecatus, a, um. thuộc về cặn.
Fecialis, is. *m.* sứ đi đòi người ta phạt tạ, hay là đem tin giặc.
Fecinius, a, um. et Fecinus, a, um. có nhiều cặn.
Fecosus, a, um. hay sinh cặn.
Fecula, æ. *f.* vị gì đặc chẳng lỏng.
Feculentè. *adv.* et Feculenter. *adv.* cách có cặn.
Feculentia, æ. *f.* cặn, bọt đặc.
Feculentus, a, um. có nhiều cặn, đục.
Fecundator, oris. *m.* kẻ làm cho sinh sản, kẻ làm cho sai trái.
Fecundè. *adv.* cách sai trái.
Fecunditas, atis. *f.* sự sinh sản, sự sai trái.

Fecundo, as, avi, atum, are. sinh sản, làm cho sai trái.
Fecundus, a, um. hay sinh sản, hay sai trái.
Fecutinæ, arum. *f. pl.* nơi hôi.
Fecutinus, a, um. V. Feculentus.
Fel, fellis. *n.* mật, đảm.
Feles, is. *f.* V. Felis.
Felicitas, atis. *f.* sự phước, phúc, tiêu dao, tiêu sái, thanh nhàn, doan phước, phước phận; quinæ felicitates, ngũ phước.
Feliciter, iùs, issimè. *adv.* may, — mắn, phước, — lắm.
Felineus, a, um. et Felinus, a, um. thuộc về con mèo.
Felio, is, ivi, itum, ire. hầm hầm như con thước, hầm hầm như con hùm.
Felis, is. *f.* con mèo. ‖ con sóc. ‖ kẻ ăn trộm con nít.
Felix, icis. *omn. gen.* ior. issimus. kẻ phước, có phước, có lộc, hoan nhàn, — lạc, thanh nhàn, thung dung. ‖ phong, ích, tiện, xuôi. ‖ hay sinh sản, hay sai trái; dùm felix es moderatè utere illâ felicitate, △ hữu phước bất khá hưởng tận; felix indoles, phong tư.
Fellator, oris. *m.* et Fellatrix, icis. *f.* kẻ bú, kẻ nút.
Fellebris, *m. f.* bre. *n.* is. kẻ bú.
Fellico, as, are. V. Fello.
Fellicus, a, um. et Felleus, a, um. thuộc về mật, đắng như mật.
Fellito, et Fello, as, avi, atum, are. bú, nút.
Fellosus, a, um. có nhiều mật.
Femella, æ. *f. dimin.* Femina.
Femen, inis. *n.* phần bề trong trái vế, trái vế. V. Femur.
Femina, æ. *f.* gái, nữ, nữ nhơn, đờn bà; avis femina, chim mái; femina quadrupes, con cái; muliercula femina, con mẹ; femina primaria, nhà bà.
Feminalia, ium. *n. pl.* quần vắn.

Feminatus, a, um. yểu điệu.
Femineus, a, um. thuộc về gái, — người nữ, — đờn bà, — giống cái. ‖ yểu điệu, yếu đuối, — ớt, — ợt, — liệt. ‖ chẳng nhịn, chẳng hay chịu, cao có, lung lăng, làm hoáng; femineus gestus, cách điệu như người nữ.
Femininus, a, um. thuộc về giống cái.
Femorale, is. *n.* đồ che trái vế.
Femoralia, ium. *n. pl.* quần; femoralibus cingere se, vận quần.
Femur, oris. *n.* trái vế, đùi; pars infima femoris, cổ vế; femorum juncturæ, kẽ háng.
Fenarius, a, um, thuộc về cỏ khô.
Fenebris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về sự ăn lời, — cho vay.
Feneralia, ium. *n. pl.* ngày đòi tiền lời.
Fenerarius, ii. *m.* V. Fenerator.
Feneratio, onis. *f.* sự cho vay ăn lời.
Feneratitius, a, um. thuộc về sự ăn lời, — đặt nợ.
Feneratò. *adv.* cách ăn lời.
Fenerator, oris. *m.* kẻ cho vay ăn lời, phóng trái.
Feneratorius, a, um. thuộc về sự ăn lời, — đặt nợ.
Feneratrix, icis. *f.* người nữ cho vay.
Fenero, as, avi, atum, are. et
Feneror, aris, atus sum, ari. *dep.* cho vay ăn lời, phóng trái; fenerari beneficia, giúp cho đặng ích lợi.
Fenestella, æ. *f.* cửa sổ nhỏ.
Fenestra, æ. *f.* cửa sổ; fenestra cancellata, cửa sổ song.
Fenestralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cửa sổ.
Fenestro, as, avi, atum, are. làm cửa sổ, khoét như cửa sổ.
Fenestrula, æ. *f.* V. Fenestella.
Feneus, a, um. bằng cỏ khô.

Fenicularium, ii. *n.* cỏ khô.

Fenicularius, a, um. hay sinh cỏ khô.

Feniculum, i. *n.* thứ hồi hương.

Fenile, is. *n.* kho tích cỏ khô.

Feniseca, æ. *f.* kẻ giẫy cỏ, giẫy cỏ rác.

Fenisecia, æ. *f.* et **Fenisecium**, ii. *n.* cỏ giẫy, mùa giẫy cỏ.

Fenisecus, a, um. hay dùng mà giẫy cỏ, giẫy cỏ rác.

Fenisex, ecis. *m.* V. **Feniseca**.

Fenum, i. *n.* cỏ khô, cỏ rác. △ sô; fenum græcum, △ thảo quyết minh.

Fenus, oris. *n.* sự cho vay ăn lời, sự phóng trái, sự đặt nợ; dare fenori ad breve tempus, cho tiền góp. ‖ sự ích, lợi, vốn lợi.

Fenusculum, i. *n.* *dimin.* **Fenus**.

Fera, æ. *f.* ác thú, loài vật dữ. ‖ tinh tú kia.

Feracitas, atis. *f.* sự sinh sản, sai trái.

Feraciùs. *adv.* nhiều hơn, sai trái hơn.

Feraculum, i. *n.* V. **Ferculum**.

Feralè. *adv.* cách tang chế.

Feralia, ium. *n. pl.* ngày giỗ, giỗ chạp.

Feralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự tang chế, — sự giỗ chạp, giỗ trộm, chạp mả, thuộc về sự tống chung. ‖ căn doan, căn kiếp, mạng dữ, xấu mạng.

Ferax, acis. *omn. gen.* cior. issimus. hay sinh sản, — sai trái, — sinh nhiều lắm.

Ferculum, i. *n.* kiệu, thứ kiệu, đồ mà khiêng. ‖ đồ ăn. ‖ đồ đặt trên bàn ăn. ‖ dĩa, — bàn. ‖ tran; ferculum sapidum, miếng ngon; — ex piscibus, chạo; — superstitiosum erigere, buộc tran.

Ferè. *adv.* hòng, hầu, vòn vèn; ferè æqualis, phen kịp, cũng địch, sâm si. ‖ thường, năng.

Ferentarii, orum. *m. pl.* ngựa nhẹ nhàng, ngựa nhẹ phơi phới. ‖ lính dùng lao, dùng thứ chài nhỏ mà đánh.

Ferentarius, a, um. lẹ làng, hay giúp mau mắn.

Fereola, æ. *f.* thứ cây hay là trái nho.

Feretrum, i. *n.* hòm, — đất, săng, săng ấm, quan tài; pedes feretri, mộc mễ. ‖ đồ khiêng.

Feria, æ. *f.* ngày thường, — hàng.

Feriæ, arum. *f. pl.* ngày nghỉ, — nghỉ chơi, ngày nhàn, — du nhàn; feriæ esuriales, ngày ăn chay; — forenses, ngày sắp ấn.

Feriaticus dies. *m.* ngày nhàn.

Feriatus, a, um. nhàn, du nhàn, thung dung.

Fericulum, i. *n.* V. **Ferculum**.

Ferina, æ. *f.* thịt rừng.

Ferinè. *adv.* cách như loài vật.

Ferinus, a, um. thuộc về loài rừng, — loài săn, — thịt rừng.

Ferio, is, ire. đánh, — đòn, đánh phải bị dấu, làm dấu tích, — vít tích; elephantem ferire, voi xốc; cornu ferire, húc.

Ferior, aris, atus sum, ari. *dep.* nhàn, du nhàn.

Feritans, tis. *omn. gen.* hay sai trái.

Feritas, atis. *f.* tính dữ, — ác, tính hung bạo. ‖ sự dữ tợn, bạc ác. ‖ sự sai trái.

Fermè. *adv.* vòn vèn, gần gần, — như vậy, thiếu ít, thiếu một chút. ‖ thường, thường lề. ‖ hết cả.

Fermentatio, onis. *f.* sự men nổi.

Fermentesco, is, scere. men nổi, sôi, sưng húp.

Fermento, as, avi, atum, are. trộn men cho nổi bột.

Fermentum, i. *n.* men.

Fero, fers, tuli, latum, ferre. đem, đam. ‖ sinh, — ra, đặt cớ. ‖ chịu, — khó, nhịn nhục. ‖ đem ra, đam đi. ‖ đặng, chịu lấy. ‖ cất, — lấy, lãnh lấy. ‖ biết, giác, thưởng. ‖ dâng, cúng. ‖ đem tin, thuật lại; ferre aliquid alicui, vel ad aliquem, dâng của cho người; — ventrem, — partum, — uterum, có thai, đã chửa; — palmam, — præmium, cất lấy phần thưởng; — grates, đội ơn; — sententiam, — judicium, lên án; — thura, dâng hương.

Ferocia, æ. *f.* gan vàng, — dạ, cả gan, anh hào. ‖ sự làm cao, kiêu hẳnh, mặt dữ.

Ferocio, is, cire. làm cao, — kiêu hẳnh.

Ferocitas, atis. *f.* sự cao cách, sự kiêu hẳnh. ‖ sự dữ, hung bạo.

Ferociter, iùs, issimè. *adv.* lẫy, cách cao, cách kiêu cang; ferociter abjicere, bỏ lẫy.

Feroculus, a, um. kiêu ngạo ít.

Ferox, ocis. *omn. gen.* cior. issimus. kiêu hẳnh, kẻ làm cách cao. ‖ kẻ gan dạ, anh hùng, — hào, hung bạo, dữ, — tợn; aper ferox, heo rừng dữ tợn.

Ferramentarii, orum. *m. pl.* thợ rèn. ‖ kẻ bán đồ bằng sắt.

Ferramentum, i. *n.* đồ sắt.

Ferraria, æ. *f.* mỏ sắt.

Ferrarii, orum. *m. pl.* thợ rèn.

Ferrarius, a, um. thuộc về sắt.

Ferrarius, ii. *m.* thợ rèn.

Ferratilis, *m. f.* le. *n.* is. có sắt.

Ferratus, a, um. có sắt, đã bao bằng sắt. ‖ kẻ mang xiềng. ‖ mang con vác cho đủ.

Ferreum, i. *n.* tấm sắt mà đặt cối.

Ferreus, a, um. bằng sắt, bằng thiết; ferreus fustis, thiết bảng. ‖ dữ, — tợn, hung bạo. ‖ chẳng hay nhọc sức, cứng, — cát; ferreus scriptor, kẻ làm bài cứng lắm; ferreum cor, cứng lòng.

Ferricrepidinæinsulæ. *f. pl.* cù lao vang lừng rủng rảng vì kẻ ở đó mang xiềng.

Ferrifodina, æ. *f.* mỏ sắt.
Ferriteri, orum. *m. pl.* kẻ mang xiềng.
Ferriterium, ii. *n.* chốn cầm tôi mọi mang xiềng. ‖ sự mang xiềng.
Ferritribax, acis. *omn. gen.* kẻ mang xiềng khóa.
Ferruginans, tis. *omn. gen.* có mùi sắt.
Ferrugineus, a, um. et Ferruginus, a, um. có hình có mùi sắt. ‖ đen, đen thui, — sì, u, u ám.
Ferrugo, inis. *f.* ten sắt. ‖ màu ten sắt. ‖ màu mốc mốc, màu dà, màu nâu, màu tím đỏ đỏ.
Ferrum, i. *n.* sắt, thiết. ‖ các thứ khí giái. ‖ các đồ dùng làm việc. ‖ sự cứng, cứng cát; ferrum fusile, gang; — calefacere, nung sắt.
Ferrumen, inis. *n.* hàn the, sự gì dùng mà hàn, thuốc hàn. ‖ sự chuốt lời kẻ khác. ‖ ten, màu dà.
Ferruminatio, onis. *f.* hàn the, sự hàn.
Ferruminator, oris. *m.* kẻ hàn.
Ferruminatus, a, um. *part.*
Ferrumino, as, avi, atum, are. hàn.
Fertatus, a, um. V. Festatus.
Fertilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh sản, sai trái; annus fertilis, đặng mùa lắm; — fertilis omnimodè, phong điều vũ thuận.
Fertilitas, atis. *f.* sự sai trái, sự sinh sản. ‖ sự tề chỉnh qúa.
Fertiliter, liùs, lissimè. *adv.* cách sai trái, cách phu phỉ, khê lê.
Fertor, oris. *m.* kẻ cúng bánh thánh.
Fertorius, a, um. đồ khiêng.
Fertum, i. *n.* bánh bằng bột mì mật ong và rượu mà cúng.
Fertus, a, um. V. Fertilis.
Ferula, æ. *f.* bê, cái bê. ‖ đót, gạc nai. ‖ thảo kia. ‖ bánh giầy.
Ferus, a, um. dữ tợn, hung bạo, mọi, — rợ. ‖ gan vàng, có gan.
Ferus, i. *m.* loài vật, loài cầm thú.
Fervefacio, is, feci, factum, cere. ấm, nung, làm cho sôi. ‖ xui giục; fervefacere aliquid ut densius fiat, ngào.
Fervefactus, a, um. sôi; aqua fervefacta, nước sôi.
Fervens, tis. *omn. gen.* nóng, sôi.
Ferventer, tiùs, tissimè. *adv.* nong nả, nóng mũi, sốt, — sắng.
Ferveo, es, bui, vere. sôi. ‖ sôi gan, nong gan; fervere irâ, sôi gan.
Fervesco, is, scere. sôi, nóng. ‖ nóng tính. ‖ tức giận, nong gan.
Fervidè. *adv.* nong nả, nông nả, tâng bâng; multos aliquid fervidè agere, hưng sùng.
Fervido, as, are. V. Fervefacio.
Fervidus, a, um. sôi, nóng. ‖ sốt, — sắng. ‖ bảnh lảnh, giỏi, lẹ làng; cor fervidum, lòng sốt sắng.
Fervisco, is, scere. V. Fervesco.
Fervo, is, vere. cháy, sôi, trào, trào ra. ‖ giận, nong gan. ‖ ở xao xiến; tacitâ fervere irâ, giận ngầm.
Fervor, oris. *m.* sự nóng, sôi, sốt, — sắng, nóng tính, sôi gan. ‖ sự lao xao, xao xiến.
Fessitudo, inis. *f.* sự nhọc, mệt.
Fessus, a, um. *part.* Fatiscor. mệt, — mỏi, nhọc, nhọc nhằn, — công, — sức, mỏi nhọc, mệt nhọc, ê, ê ẩm, lao lực, mỏi mê, — hơi; valdè fessus, mệt dứ; manus fessæ, đuối tay; maximè fessus, oải xương, — lưng; multùm fessus, mệt hấp hơi, xoai.
Festatus, a, um. ngày lễ, ngày có lễ.
† Festicè. *adv.* cách vui mầng.
Festìm. *adv.* V. Confestìm.
Festinabundus, a, um. et Festinans, tis. *omn. gen.* bức, bước tới, bươn bả.
Festinanter, iùs, issimè. *adv.* et Festinatìm. *adv.* bươn bả, kíp, cho kíp, mau, — mắn, — chơn; festinanter agere, làm ốt lấy.
Festinatio, onis. *f.* sự mau, — mắn, — chơn, sự bức, sự lật đật.
Festinatò. *adv.* V. Festinanter.
Festinè. *adv.* bức, kíp, cho kíp, mau chơn.
Festinatus, a, um. *part.*
Festino, as, avi, atum, are. đi mau, mau mắn, đi mau chơn, bước tới, đi kíp, đi bươn bả, hối hả, làm quày quã, làm phứt, làm lật đật, — vội vàng, làm xốt lấy.
Festinus, a, um. kẻ bức, bước tới, đi mau chơn, đi kíp, đi bươn bả. ‖ sớm, chín sớm.
Festivè, iùs, issimè. *adv.* lâng lâng, vui vẽ, — mầng, hoan hỉ, — lạc, cách giỏi, — đẹp lòng.
Festivitas, atis. *f.* sự lâng lâng, hoan hỉ, — lạc, sự vui chơi, — mầng. ‖ ngày lễ, — nhàn, — chơi. ‖ tính vui, — hay giễu cợt. ‖ tính hay duông thứ.
Festiviter. *adv.* cách như ngày lễ, — vui, — lâng lâng.
Festivum, i. *n.* ngày lễ.
Festivus, a, um. thuộc về ngày lễ, — sự vui, — mầng, — hoan hỉ, — sự đẹp con mắt.
† Festra, æ. *f.* cửa sổ nhỏ.
Festuca, æ. *f.* rác, cỏ rác, rác rến, rơm rác, thảo giái. ‖ roi.
Festucula, æ. *f.* *dim.* Festuca.
Festum, i. *n.* ngày lễ. ‖ sự vui mầng; festum solemne, lễ lớn, lễ cả.
Festus, a, um. thuộc về ngày lễ, sự vui mừng, hoan hỉ, — lạc. ‖ sự phước, kiết, xuôi.
Fetens, tis. *omn. gen.* hay hôi, thúi.
Feteo, es, tere. thối, — tha, thúi.
Fetialis. V. Fecialis.
Fetiditas, atis. *f.* sự hôi, — hám; fetiditas oris, hôi miệng.
Fetido, as, avi, atum, are. làm cho hôi hám, — cho hôi thối.

Fetidus, a, um. hôi, — hám, — thối.
Fetifer, a, um. hay làm cho sinh sản.
Fetifico, as, avi, atum, are. đẻ, đẻ con.
Fetificus, a, um. hay giúp sự sinh.
Feto, as, avi, atum, are. đẻ, đẻ con, làm cho nhâm thần. || làm cho sinh sản.
Fetor, oris. *m.* sự hôi, — hám, thối, thúi, gắt, hỉnh, mùi thối; fetor intolerabilis, sặc sụa, gắt gớm; — carnis, — piscium, hỉnh; — urinæ, khai, hôi khai.
Fetulentèr. *adv.* cách hôi, hôi hám.
Fetuosus, a, um. hay sinh sản.
Fetura, æ. *f.* lứa, một lứa. || kì cưu mang. || sự gì đã mọc trong năm. || bài hay là sách người ta đặt.
Feturatus, a, um. vượng hình.
Fetus, ûs. *m.* vel Fœtus, ûs. *m.* lứa, kì loài vật chửa. || sự đẻ, nằm bếp. || trái. || con vượng hình; fetus terræ, trái đất; — pecuniæ, tiền lời.
Fetus, a, um. đã chửa, có bụng. || hay sinh sản. || đã sinh, đã đẻ; feta terra fructibus, đất sai trái.
Fetutinæ, arum. *f. pl.* nơi hôi hám.
Feudatarius, a, um. kẻ phục, ở dưới phép người sang trọng.
Feudum, i. *n.* đồng ruộng vườn đất người sang trọng.
Fex, fecis. *f.* cặn, tra tễ. || gốc tơ. || cặn rượu. || trái nho ngào. || mây; fex infima plebis, vất mả, kẻ thị tỉnh.

FI

Fiber, bri. *m.* con rái. △ thứ hải loa.
Fibra, æ. *f.* rễ con, rễ như sợi chỉ. || sợi trong xác nhỏ như chỉ. || ruột. || sự giác, biết, trí hảo.
Fibræ, arum. *f. pl.* bờ sông. || bìa gan và phổi cùng trái tim. || mạch nhỏ như sợi tóc mà rịn mồ hôi. || gân mỏng như sợi chỉ.
Fibratus, a, um. có sợi da như sợi tóc, có rễ nhỏ lắm.
Fibrinus, a, um. thuộc về con rái, — con hải loa.
Fibula, æ. *f.* khóa. || đinh co, chốt, đồ thợ giác mà nhíp thịt lại. || xương nhỏ trong chơn; fibula cinguli, khóa lưng.
Fibulatio, onis. *f.* sự đóng đinh co mà hiệp làm một.
Fibulo, as, avi, atum, are. khóa, đóng đinh co.
Ficares, is. *m.* tinh tú kia.
Ficaria, æ. *f.* vườn chuối.
Ficarius, a, um. thuộc về chuối.
Ficatum, i. *n.* gan con heo đã nuôi cùng chuối.
Ficedula, æ. *f.* thứ chim ăn chuối.
Ficetum, i. *n.* vườn chuối.
Ficitas, atis. *f.* sự sai chuối.
Ficitor, oris. *m.* kẻ hái chuối. || kẻ yêu chuối, kẻ hạp chuối.
Ficolea, æ. *f.* nọc bằng cây chuối.
Ficoleus, a, um. kẻ đầy chốc kia.
Fictè. *adv.* cách giả hình, giả dạng; vultus fictè compositus, tốt mặt.
Fictile, is. *n.* đồ gốm.
Fictilis, *m. f.* le. *n.* is. bằng đất, bằng gốm; vas quoddam fictile ad bibendum, vùa.
Fictio, onis. *f.* sự lập, đặt. || sự giả, — hình, — dạng. || F. R. là giả người nọ, giả người kia.
Fictitius, a, um. sự gì đã làm đã đặt, đã bày đặt, sự gì đã giả chẳng phải sự thật.
Fictor, oris. *m.* kẻ làm, kẻ đặt, — lập, thợ. || thợ gốm, thợ chạm. || kẻ đặt sách.
Fictosus, a, um. hay giả dạng lắm, hay giả hình lắm.
Fictrix, icis. *f.* người nữ làm, bà thợ.
Fictum, i. *n.* sự dối, dối trá.
Fictùm. *adv.* cách giả, cách dối.
Fictura, æ. *f.* V. Fictio.
Fictus, a, um. *part.* Fingo. huyễn, giả, — dạng, sự dối, — trá. đã giả, đã làm, — đặt, — bày đặt; ficta verba, trá ngữ, trá ngôn; fictâ ignorantiâ aliquid agere, giả mù pha mưa.
Ficulnea, æ. *f.* cây chuối. △ vô hoa quả mộc, cây vả.
Ficulneus, a, um. et Ficulnus, a, um. thuộc về chuối.
Ficulus, i. *m.* chuối nhỏ.
Ficus, ci. *m.* et ûs. *f.* cây chuối. || trái chuối. △ vô hoa quả. || thứ chốc có hình chuối. || cây vả; racemus ficorum, nải chuối.
† Fidamen, inis. *n.* sự tin, tin cậy.
Fidè, issimè. *adv.* cách đáng tin, cách trung trực.
Fidefragus, i. *m.* kẻ thất tín.
Fideicommissarius, ii. *m.* kẻ lãnh sự gì, kẻ cầm đồ gởi.
Fideicommissum, i. *n.* đồ gởi cho.
Fideicommissus, a, um. sự gì đã gởi cho.
Fideicommitto, is, isi, issum, tere. gởi cho.
Fidejubeo, es, jussi, jussum, bere. lãnh, — chịu, — lờ, — lấy, bảo lãnh.
Fidejussio, onis. *f.* sự bảo lãnh, lãnh chịu.
Fidejussor, oris. *m.* kẻ bảo lãnh, lãnh lấy.
Fidejussorius, a, um. thuộc về sự bảo lãnh, — lãnh lờ, — lấy, — chịu.
Fidelè. *adv.* V. Fideliter.
Fidelia, æ. *f.* thứ hũ rượu. || dây đã thoa phấn thổ mà cầm mực; fideliâ de eâdem duos parietes dealbare, nhứt cử lưỡng tiện.
Fidelis, *m. f.* le. *n.* is. trung chính, — trực, — hiếu, — trinh, thành, — tín; fidelis amicus, hiếu hữu.
Fidelitas, atis. *f.* sự thiết ngãi, sự trung chính.
Fidelitèr, iùs, issimè. *adv.* cách trung chính, cách trung trực.

Fidens, tis. *omn. gen.* kẻ tin cậy. || kẻ gan dạ, vững vàng.

Fidentia, æ. *f.* sự tin cậy, sự vững lòng, quả quyết.

Fides, ei. *f.* sự tin, tin cậy, đức tin, ngãi. || sự hứa, lời hứa. || sự quyết, quờn phép. || tờ thị, — khế, bằng thị. || sự bảo lãnh, sự lãnh lờ, sự phù, phù hộ, bàu chữa, binh vực; virtus fidei, đức tin; fides vera, thành tín; malâ fide esse, đãi buôi; fidem habere, lòng tin.

Fides, is. *f.* et Fides, ium. *f. pl.* đờn, các thứ đờn kìm đờn sắt; canere fidibus, gảy đờn, đờn ca.

Fidi. *præt.* fido, et Findo.

Fidicen, inis. *m.* et Fidicina, æ. *f.* kẻ gảy đờn.

Fidicinius, a, um. thuộc về đờn.

Fidicino, as, are. gảy đờn.

Fidicula, æ. *f.* đờn nhỏ. || tinh tú kia.

Fidiculæ, arum. *f. pl.* đồ khảo hình.

Fidis, is. *f.* tinh tú kia. || dây đờn.

Fidissimè. *adv.* cách rất trung chính.

Fido, is, fidi, et fisus sum, dere. tin cậy; fidere et venerari, tin kính; — sibi, cậy mình.

Fiducia, æ. *f.* sự tin, — cậy, sự vững lòng, gan vàng. || sự giả bán. || của cầm. || sự bán lai thục.

Fiducialiter. *adv.* cách tin cậy.

Fiduciarius, a, um. đã giao cách kín, đã giả bán. || đã bán lai thục.

Fidus, a, um. trung chính, thành, thủ ngãi, trung ngãi.

Fidustus, a, um. thành thật.

Figlina, æ. *f.* hàng gốm, nghệ gốm.

Figlinum, i. *n.* đồ gốm, bình gốm.

Figlinus, a, um. thuộc về đồ gốm.

Figmen, inis. *n.* et Figmentum, i. *n.* đồ, việc, hình tượng sành, đồ bằng đất bằng gốm. || sự đặt, lập.

Figo, is, xi, xum, gere. đóng, — đinh, cặm, cắm, găm, lập. || dán, dặt, treo. || đâm; figere sedem alicubi, lập nghiệp; — acum, găm kim; — in animo, ghi lòng.

Figularis, *m. f.* re. *n.* is. V. Figlinus.

Figulina, æ. *f.* hàng gốm, lò gốm, nhà làm gốm.

Figulus, i. *m.* thợ gốm.

Figura, æ. *f.* hình, — tượng, — dáng, dạng, hình dạng, hình dong, tâm dạng. || P. R. văn chương, bút pháp. || lời châm chích, lời trêu chọc; figura incedentis, thung thăng; — exterior, thể diện; figuram inspicere, coi dáng; figura rei alicujus, tuồng đồ.

Figuratè. *adv.* cách thí dụ, có ý mẫu, có tuồng đồ.

Figuratio, onis. *f.* hình, — tượng, — dáng, — dong, thể diện. || tượng hình, sự mường tượng.

Figurativus, a, um. đã dùng thí dụ mà chỉ, — đều đố mà cắt nghiã, hình bóng chỉ, hình vẽ.

Figuratus, a, um. *part.*

Figuro, as, avi, atum, are. làm hình tượng, tượng hình, lập hình dáng. || mường tượng, vẽ trong trí. || dọn tề chỉnh, — chuông chắn.

Filacissa, æ. *f.* con nhện nhỏ. || người nữ kéo vải.

Filarium, ii. *n.* lọn chỉ, búp vải.

Filatìm. *adv.* từng sợi chỉ.

Filia, æ. *f.* con gái, nữ gái, nữ tử.

Filialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về con.

Filiaster, ri. *m.* V. Privignus.

Filiastra, æ. *f.* V. Privigna.

Filicatus, a, um. có răng như cây đuôi chồn.

Filictum, i. *n.* nơi có cây đuôi chồn.

Filicula, æ. *f.* rau dớn. △ điếu thiên cơ.

Filiola, æ. *f.* con bé, con thơ, con yêu.

Filiolus, i. *m.* con nhỏ, con nhỏ mọn, con rất yêu dấu, hài đồng, hài nhi.

Filipendula, æ. *f.* cây chó đẻ.

Filius, ii. *m.* con, — trai, nam tử, tử; filius uterinus, thân tử; — gratus, hiếu tử; — ingratus, tặc tử; — primogenitus, trưởng nam, con đầu lòng; — regis, công tử; — adoptivus, con mày; — ultimus, con út; eximios habere filios, trổ sinh chồi quế; filium amat qui adhibet verbera, filium odit qui dat dulcia, thương con cho roi cho vọt, ghét con cho ngọt cho bùi.

Filix, icis. *f.* cây đuôi chồn. △ quán trọng; filix mas, quán dóa; — femina, quán mẫu trọng; — florida, quán trọng.

Filtratio, onis. *f.* sự nhỏ giọt.

Filum, i. *n.* chỉ, sợi chỉ. || hàng, đàng. || nét. || ngấn, sớ tướng diện; fila aranei, lưới nhện; fila tenuissima jàm contorta, chỉ mành; — serica, chỉ tơ; — intricata, chỉ nhăng nhiú.

Fimarium, ii. *n.* phân, đống phân.

Fimarius, ii. *m.* et Fimator, oris. *m.* kẻ cất hay là gánh phân. || kẻ vét lỗ khanh lỗ xí. || kẻ cất, cạo bùn lầm.

Fimbria, æ. *f.* gấu áo, gí, tua.

Fimbriatus, a, um. có gí, có tua.

Fimetum, i. *n.* chốn đống phân.

Fimum, i. *n.* et Fimus, i. *m.* cứt, phân, phân phướng.

Finalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự cùng, — sự cùng tận, — sự hết, — mộc bài.

Findo, is, fidi, fissum, dere. sả, sả hai, kênh, chêm, chẻ, tách, xẻ; findere in duas partes, sả hai, xẻ hai; — manibus arborem, tách cây; — ligna, chêm củi; — ligna magna, kênh gỗ; piscem aquas velocissimè findere, thoi cá.

Fingo, is, nxi, fictum, ngere. làm, lập. ‖ làm hình, giả dạng, giả mạo. ‖ bày vẽ, — đặt; fingere vultum, làm tốt mặt.

Finio, is, ivi, itum, ire. làm cùng, làm tận, — hết, — rồi, — cho trọn. ‖ trồng mộc bài, đặt giái hạn. ‖ xử, đoán xử; finitum opus, việc hoàn tất.

Finis, is. *m. f.* sự cùng, sự tận, hết, mạt, hết rồi. ‖ cạnh, bià, biên, — bỉ, — thùy. ‖ cớ, — sự, doan cớ, căn cớ, cơ quan. ‖ sự chết. ‖ nghiã sự gì, câu kết; finis omninò, tận tuyệt.

Finitè. *adv.* cách có cùng, có tận.

Finitimus, a, um. lân cận, cõi. ‖ miả giống, hệt.

Finitio, onis. *f.* sự cùng, sự tận, sự trọn, sự trọn lành, toàn hảo. ‖ sự cắt nghiã. ‖ sự chết. ‖ sự chia, hạn.

Finitivus, a, um. hay cắt nghiã xong.

Finitor, oris. *m.* kẻ đo đất. ‖ circulus finitor, vòng liệng, vòng biên mặt đất. △ địa bình diện.

Finitus, a, um. *part.* Finio.

Fio, is, factus sum, fieri. *pass.* hóa, hóa nên, — ra, làm. ‖ tới, đến, xẩy đến. ‖ nên, thành, trở nên; fieri eximium virum, thành thân, nên thân; novi aliquid malè fieri, sinh sự; quid tibi fieri non vis, alteri ne feceris, △ kỉ sở bất dục, vật thiư nhơn; quod factum, factum, đã vậy thì vậy.

Firmamen, inis. *n.* et

Firmamentum, i. *n.* sự đỡ, sự bổ, sự gì làm cho vững vàng, — cho vững bền, nền, bổu, cội. ‖ △ huyền khung, △ khung long, vầng trời, trời, hàng tinh thiên, trời xanh.

Firmator, oris. *m.* kẻ giúp, giúp đỡ, lập cho vững.

Firmatus, a, um. *part.* Firmo.

Firmè, iùs, issimè. *adv.* cách vững vàng, — bền, cả lòng, — gan. ‖ cách rặn, — rán sức.

Firmitas, atis. *f.* V. Firmitudo.

Firmiter. *adv.* cách vững vàng, trác trác; firmiter tenere, ghì, chầm lấy.

Firmitudo, inis. *f.* sự vững vàng, — bền, sự chắc, trác. ‖ gan vàng, cả gan, lớn phổi.

Firmo, as, avi, atum, are. đóng bổ, làm cho vững, — vàng, — bền. ‖ chống, đỡ. ‖ lấy lẽ làm chứng, quyết, quả quyết; firmare regnum, chống vững.

Firmus, a, um. vững, — vàng, — bền, chắc, trác, vững thế, chắc chắn, cứng cát, sộ, bền chí, chí sức. ‖ kẻ sức mạnh, khỏe mạnh.

Fiscalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kho tiền vua.

Fiscarius, ii. *m.* kẻ mắc nợ trong kho vua.

Fiscella, æ. *f.* rổ, thúng nhỏ bằng lác. ‖ vỉ, thứ chõ bằng tre, phên vỉ. ‖ giỏ mà bịt miệng. ‖ phên, vỉ cho ráo bánh sữa.

Fiscellum, i. *n* et Fiscellus, i. *m.* khuôn làm bánh sữa, vỉ cho rút nước bánh sữa. ‖ kẻ hay ăn bánh sữa tươi, kẻ ăn bánh mỡ sữa; fiscellus orizæ, đai cơm.

Fiscina, æ *f.* rổ, thúng, bị.

Fiscus, i. *m.* thúng, bị lớn mà đặt bạc. ‖ kho tiền bạc. ‖ bị, bao. ‖ phên, vỉ cột dưới cái ép và trên thùng cho đặng ngăn cặn nhỏ xuống.

Fissiculo, as, are. cắt gân nhỏ như sợi chỉ cho đặng biết sự hậu lai.

Fissilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ sả, dễ xẻ.

Fissio, onis. *f.* sự sả.

Fissipes, edis. *omn. gen.* có vó sả hai.

Fissum, i. *n.* et Fissura, æ. *f.* et

Fissus, ûs. *m.* đàng nẻ, lỗ hở.

Fissus, a, um. *part.* Findo.

Fistuca, æ. *f.* thứ dùi, thứ vồ bịt sắt mà đóng nọc. ‖ dùi vồ mà lát đá.

Fistucatio, onis. *f.* et Fistucatum, i. *n.* sự dùng dùi vồ đóng nọc, hay là lát đá cùng dâm vôi.

Fistuco, as, avi, atum, are. dùng dùi vồ sắt mà đóng nọc. ‖ lấy dùi vồ mà ban đàng hay là ban đất.

Fistula, æ. *f.* ống quyển, — sáo bằng cây lúa, ống địch, đờn địch, còi, tiêu; fistulâ canere, thổi quyển. ‖ đàng mương mà trổ nước, máng xối. ‖ họng thở, họng hơi thở. ‖ đồ thợ giác mà dò thứ vít tích. ‖ âm sang, trĩ lậu, trĩ như ống quyển nơi con mắt hay là nơi hậu môn. △ bất liểm khẩu đích sang; ferrea fistula longior, súng tay.

Fistulans, tis. *omn. gen.* V. Fistulosus.

Fistularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về ống, thuộc về ống quyển.

Fistulatìm. *adv.* bởi ống, cách có ống.

Fistulatio, onis. *f.* sự thổi quyển.

Fistulator, oris. *m.* kẻ thổi ống sáo, bả lịnh.

Fistulatorius, a, um. V. Fistularis.

Fistulatus, a, um. *part.*

Fistulo, as, avi, atum, are. có nhiều lỗ, — ống. ‖ thổi quyển, — sáo, — kèn.

Fistulosus, a, um. đã xoi, đã xoi như ống. ‖ dầy lỗ.

Fitilla, æ. *f.* thứ cháo mà cúng.

Fitur. thay vì Fit.

Fiveo. thay vì Fugio.

Fivit. thay vì Fugit.

Fixè, iùs. *adv.* cách hẳn, cách vững.

Fixula, æ. *f.* V. Fibula.

Fixura, æ. *f.* vít tích đã phải cái đinh.

Fixus, a, um. *part.* Figo. đã đóng, đã găm. ‖ đã in, — ghi, — ghi. ‖ đã khoan. ‖ đã vững, vững vàng;

fixum ratumque habere, hẳn lòng, quyết chí.

FL

Flabellifer, a, um. kẻ cầm quạt, kẻ cầm dù lọng, quạt hậu.
Flabello, as, are. quạt, quạt lửa.
Flabellulum, i. *n.* et **Flabellum**, i. *n.* quạt. ‖ đuôi con công; flabellum seditionis, giáp phe.
Flabilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về khí thở vào thở ra.
Flabra, orum. *n. pl.* gió. ‖ trận gió, gió tạt.
* **Flabralis**, *m. f.* le. *n.* is. hay thổi.
* **Flabro**, as, are. thổi, quạt, trận gió.
Flacceo, es, cui, cere. *n.* et **Flaccesco**, is, scere. rữa, úa, — rữa, héo, — don, khô héo, mòn, mỏn cách, hóa nên xốp xáp, co lại.
Flaccidus, a, um. xốp, — xáp, non, — yếu, yếu ợt, héo don, mỏn cách; aures flaccidæ, trập tai. ‖ co lại. ‖ rữa úa.
Flaccus, a, um. kẻ trập tai.
Flaces, ium. *f. pl.* V. Fraces.
Flagellantes, ium. *m. pl.* phe kia lạc đạo.
Flagellatio, onis. *f.* sự đánh roi.
Flagellatus, a, um. *part.*
Flagello, as, avi, atum, are. đánh, — đòn, — roi, — roi vọt; flagellare fruges, đạp lúa.
Flagellum, i. *n.* roi, roi vọt, nhành cây dịu mềm.
Flagitans, tis. *omn. gen.* V. Flagitator.
Flagitatio, onis. *f.* sự nài, nài hà.
Flagitator, oris. *m.* kẻ nài, xin nài.
Flagitiosè. *adv.* cách xấu, xấu hổ.
Flagitiosus, a, um. kẻ xấu tính, xấu nết, hoang đàng, — hủy, kẻ hư.
Flagitium, ii. *n.* sự quái gở, tai quái, tội rất trọng rất nặng. ‖ sự xấu hổ, sỉ nhục. ‖ lỗi. ‖ sự thiệt.

Flagito, as, avi, atum, are. nài, — hà, xin nài. ‖ cáo, — nài.
Flagrans, tis. *omn. gen.* hay cháy. ‖ hay chói, — lòa, sáng chói. ‖ nóng, — nẩy, — tính; flagrans amore, có lòng sốt mến.
Flagrantèr, iùs, issimè. *adv.* cách nóng nẩy, sốt sắng, cách ái mộ qúa.
Flagrantia, æ. *f.* sự cháy, lửa cháy, sự đốt. ‖ sự sốt sắng, yêu mến, ái mộ, tríu mến, trằn tríu.
Flagrator, oris. *m.* V. Flagrio.
Flagrifer, a, um. kẻ cầm roi, cầm dây đánh.
Flagrio, onis. *m.* tôi phải chịu roi, kẻ chịu roi cho đặng tiền.
Flagritiba, æ. *m.* kẻ năng đánh roi, hay là năng chịu roi.
Flagro, as, avi, atum, are. cháy, lửa đốt, lửa cháy. ‖ ái mộ, muốn lắm, mơ ước lắm; flagrare amore, có lòng sốt mến; — invidiâ, ghé mắt; — infamiâ, hư danh.
Flagrum, i. *n.* roi, — vọt.
Flamen, inis. *n.* gió, hơi hải, hơi thở, sự thổi, tiếng ống quyển, tiếng khi thổi các thứ kèn quyển sáo.
Flamen, inis. *m.* thầy cả nhứt. ‖ hoà thượng, sãi.
Flaminica, æ *f.* bà hòa thượng, bà vãi.
Flaminium, ii. *n.* chức thầy cả, chức hoà thượng, chức sãi.
Flaminus, a, um. thuộc về gia tiểu hoà thượng, — sãi vãi.
Flamma, æ. *f.* ngọn, — lửa, lửa. ‖ sự yêu mến, muốn, ái mộ, mơ ước. ‖ sự liều, — mình; flamma vorax, lửa cười, △ hỏa hào; flammam ardere, hẩy; flammis se tradere, chết thiêu; flammæ inferni, lửa sinh lửa diêm; flamma gulæ, sự háu; flamma probat aurum, tribulatio virtutes, ngọn lửa thử vàng, gian nan thử đức.
Flammandus, a, um. khá đốt.

Flammans, tis. *omn. gen.* hay cháy, lửa đốt, có nhiều lửa.
Flammatio, onis. *f.* sự đốt, đặt lửa, quăng lửa.
Flammator, oris. *m.* kẻ đốt, quăng lửa, — vổ lửa, kẻ đốt nhà.
Flammatus, a, um. *part.* Flammo.
Flammea, æ. *f.* thứ hoa tím. ‖ khăn lúp đầu màu đỏ, màu hoe.
Flammearius, ii. *m.* thợ bán hay là nhuộm khăn lúp đầu sắc đỏ.
Flammeolum, i. *n.* V. Flammeum.
Flammeolus, a, um. có màu đỏ, có màu hoe.
Flammeum, i. *n.* khăn màu hỏa nữ nhơn mới kết bạn dùng lúp đầu, khăn màu hoe.
Flammeus, a, um. hoe, màu hoe, đỏ lói. ‖ hay cháy, có lửa đốt.
Flammicomans, tis. *omn. gen.* et **Flammicomus**, a, um. có tóc màu hoe, có tóc đỏ lói.
Flammidus, a, um. V. Flammeus.
Flammifer, a, um. et **Flammiger**, a, um. hay cháy, hay sinh lửa, lửa tạt.
Flammigero, as, avi, atum, are. et **Flammigo**, as, avi, atum, are. cháy, phun lửa, thổ ngọn lửa.
Flammiolus, a, um. V. Flammeolus.
Flammipotens, tis. *omn. gen.* vua bếp, bụt lửa.
Flammivolus, a, um. hay bay như ngọn lửa vậy.
Flammivomus, a, um. hay phun, hay thổ lửa.
Flammo, as, avi, atum, are. đốt, thiêu. ‖ gây giận. ‖ phun lửa.
Flammula, æ. *f.* ngọn lửa nhỏ. ‖ flammula seu dentaria, △ địa cẩm; — Jovis, △ huyết kiến sầu.
Flatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về gió, dễ chảy, dễ dong.
Flato, as, are. thổi.
Flator, oris. *m.* bả lịnh, kẻ thổi kèn. ‖ thợ đuc.

Flatura, æ. *f.* gió, hơi thở. ‖ sự dong, sự đúc.

Flaturalis, *m. f.* le. *n.* is. hay giúp mà thổi.

† **Flaturarius**, ii. *m.* kẻ đúc tiền đúc bạc.

Flatus, ûs. *m.* gió, ngọn gió, hơi thở, thổi. ‖ linh hồn. ‖ lo le; flatus levis, phưởng phất; flatu secundo ferri, xuôi buồm.

Flaveo, es, ere. et **Flavesco**, is, scere. vàng ẳng, uá, hóa ra màu vàng, hóa ra màu vàng thén.

Flamicomans, tis. *omn. gen.* et

Flamicomus, a, um. có tóc hồng, hồng mao.

Flavidus, a, um. V. **Flavus**.

Flavissæ, arum. *f. pl.* kho tích vàng đã đúc mà dùng.

Flavus, a, um. có màu vàng, huình, hùng hoàng; valdè flavus, vàng thén. ‖ hồng, — mao.

Flebilè. *adv.* cách rầu rĩ.

Flebilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng khóc, đáng thương tiếc. ‖ sự gì thuộc về tang chế, — sự rầu rĩ sầu não.

Flebiliter. *adv.* cách rầu rĩ, — xót xa, — thương tiếc.

Flecto, is, exi, xum, ctere. uốn, co, qùi; flectere se, uốn eó, theo chìu; — genua, qùi gối; — lignum, uốn cây; plantam si non flectas dum tenera est, franges eam cum grandescit, bé chẳng vin, lớn gẫy nhành.

Fleginum, i. *n.* sự đau con mắt hay là đau phổi vì phát nhiệt.

Flegma, atis. *n.* đờm, — dạnh.

Flemina, um. *n. pl.* sự sưng chơn vì đi đàng lâu.

Flendus, a, um. V. **Flebilis**.

Fleo, es, evi, etum, ere. khóc, — lóc, khấp, chua rơi, sùi sụt. ‖ nhỏ giọt.

Fletus, ús. *m.* nước mắt, sự khóc.

Flexanimo, as, are. làm cho động lòng, — cho sôi nước mắt, lấy lòng.

Flexanimus, a, um. sự gì hay làm cho động lòng, — cho xao xiến.

Flexibilis, *m. f.* le. *n.* is. mềm, — mại, dịu, — mềm, dễ uốn, dai.

Flexibilitas, atis. *f.* sự dai, dễ uốn, sự dịu mềm.

Flexilis. V. **Flexibilis**.

Flexiloquus, a, um. sự ám hảo ý, lời khuẩn khúc.

Flexio, onis. *f.* sự uốn; flexio vocis, uốn giọng. ‖ khúc, uốn khúc.

Flexipes, edis. *omn. gen.* có chơn như câu liêm, — như rựa quéo.

Flexivicè. *adv.* V. **Flexuosè**.

Flexo, as, are. V. **Flecto**.

Flexumines, um. *m. pl.* người sang trọng kia trong thành Roma.

Flexuosè. *adv.* cách quanh, quanh co.

Flexuosus, a, um. quanh co, vẹo, vẹo vò, uốn khúc; via flexuosa, đàng vẹo.

Flexura, æ. *f.* sự uốn, uốn khúc, co.

Flexus, ûs. *m.* sự uốn, sự co, sự cong. ‖ sự quanh co, uốn khúc. ‖ sự dịu mềm.

Flexus, a, um. *part.* Flecto.

Flictus, ûs. *m.* sự tông, tông phải.

Fligo, is, xi, ctum, gere. tông, — phải, tông chạm.

Flo, as, avi, atum, are. thổi; ventum leniter flare, hiu hiu gió thổi.

Floccidus, a, um. có lông, có lông mới mọc.

Floccifacio, is, feci, factum, cere. et

Floccipendo, is, di, sum, dere. sá bao, — chi, khinh, — dể, khinh dị, thảo giái, cóc khô, cóc rác.

Flocco, as, are. tuyết xuống.

Floccosus, a, um. có nhiều lông, nhiều bông.

Flocculus, i. *m.* lọn bông nhỏ.

Floccus, i. *m.* lọn bông hay là lọn sự gì khác nhẹ lắm.

Floces, um. *f. pl.* cặn rượu, rượu cặn.

Flora, æ. *f.* bụt nữ hay bông hoa.

Floralia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Flora. ‖ vườn hoa.

Floralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Flora.

Floralitius, a, um. thuộc về Flora.

Floralium, ii. *n.* et **Florantium**, ii. *n.* vườn hoa.

Florens, tis. *omn. gen.* long, thạnh lợi, thịnh lợi, vang hoa, vinh hiển. ‖ hay nở, có bông hoa nở; florens et nobilis, vang hiển; — et debile, hanh truân; — tempus, thì thịnh.

Florentia, æ. *f.* N. U. ‖ cây nho kia.

Floreo, es, ui, ere. hoa nở, nở đóa, có bông hoa. ‖ hưng long, rân rả, rân rát, thái, thạnh, — lợi, thịnh lợi. ‖ trổi, — hơn; florere formâ, có nhan sắc.

Floresco, is, scere. hoa đơm bông. ‖ thái, có danh, — tiếng.

Floreus, a, um. có bông hoa, bằng hoa. ‖ hoa đã đơm bông.

Floricomus, a, um. có bông hoa trên tóc.

Florida, æ. *f.* miền đất thế giái mới.

Floridè. *adv.* cách có hoa. ‖ cách rực rỡ.

Floridulus, a, um. đã đơm bông, hoa đã đơm bông. ‖ xinh, tốt lành.

Floridus, a, um. hoa đã đơm bông, hoa đã nở; color floridus, đỏ au.

Florifer, a, um. hay sinh hoa.

Florifertum, i. *n.* lễ cúng bông lúa cho bụt nữ kia.

Floriger, a, um. hay sinh hoa.

Florilegus, a, um. hay lắt, hái bông hoa. ‖ hay nút hoa.

Floriparus, a, um. hay sinh hoa.

Floritio, onis. *f.* mùa đơm bông hoa, mùa hoa nở.

Florulentus, a, um. có nhiều hoa.

Florus, a, um. V. Floridus.

Flos, oris. *m.* hoa, bông hoa. ‖ đồ xinh như bông hoa. ‖ kẻ vang hiển, vinh sang, người nhứt hạng, người đại thần, thái công, nước thạnh. ‖ sự trinh tiết. ‖ ngôi sao; flos lactis, mỡ sữa; — papyraceus veneficiis adhibitus, rí; florem explicare se, hoa nở, nở đóa; — geminare, chiếng, — bông; floris medulla aperta, nở nhụy, nhụy chiếng; flos arundinum, cờ lau; — milii, cờ bắp; flos animi, sự già cả; — templi, tháp xây trên nóc nhà thờ; suavitates odorum qui efflantur e floribus, thơm hẳng hẳng; olfacere flores, ngửi hoa; homo flori simillimus, qui manè vernans serò marcessit, người đời khác nữa là hoa, sớm còn tối mất nở ra lại tàn.

Floscellus, i. *m.* et Flosculus, i. *m.* bông hoa nhỏ. ‖ lời văn hoa.

Flosculè. *adv.* cách rực rỡ, — văn hoa.

Flucticola, æ. *f.* kẻ ở trên bờ sông.

Flucticulus, i. *m.* sóng nhỏ.

Fluctifer, a, um. hay sinh dợn sóng.

Fluctifragus, a, um. hay phá sóng.

Fluctigeua, æ. *f.* et Fluctigenus, a, um. đã sinh ra trong sóng trong biển.

Fluctivagus, a, um. hay trôi sóng.

Fluctuabundus, a, um. có dợn sóng, sóng dợn lắm, chịu nhồi sóng.

Fluctuans, tis. *omn. gen.* nổi phềnh, nổi trên mặt sóng. ‖ chành rành, đa nghi, ngần ngừ.

Fluctuatim, *adv.* cách động như sóng dợn.

Fluctuatio, onis. *f.* sự sóng dợn, biển động. ‖ sự ngần ngừ, đa nghi.

Fluctuatus, a, um. *part.*

Fluctuo, as, avi, atum, are. sóng dợn, nước động, biển động. ‖ nổi lên, — trên mặt nước, lênh đênh. ‖ ngần ngừ, đa nghi.

Fluctuosus, a, um. có sóng, sóng dợn, sóng động. ‖ có hình sóng dợn.

Fluctus, ûs. *m.* ba, sóng. ‖ sự động, lao xao, xao xiến. ‖ sự máng, đánh bậy bạ.

Fluentèr. *adv.* cách chảy, cách xuôi.

Fluentia, æ. *f.* sự chảy, chảy ra.

Fluentisonus, a, um. hay kêu ầm ầm.

Fluentum, i. *n.* dòng nước. ‖ khe suối.

Fluesco, is, scere. hay ra lỏng.

Fluibundus, a, um. kẻ yếu điệu.

Fluido, as, are. làm cho ra lỏng, làm cho chảy.

Fluidus, a, um. hay chảy, lỏng. ‖ nhát gan, yếu điệu, yếu ợt.

Fluitatio, onis. *f.* sự lênh đênh.

Fluito, as, avi, atum, are. nổi lên, — trên mặt nước, lênh đênh. ‖ ngần ngừ, đa nghi.

Flumen, inis. *n.* sông, giang. ‖ khe, khe suối. ‖ flumina et maria, sông biển; — et montes, giang sơn; trajicere flumen, sang sông; fluminis ramus, phái. ‖ xuyên.

Fluminalis, *m. f.* le. *n.* is. et Flumineus, a, um. thuộc về sông.

Fluo, is, fluxi, xum, ere. chảy, — ra, — xuống, lưu, hóa nên lỏng. ‖ bày ra, tiếng đồn. ‖ hư mất, qua khỏi. ‖ hư nát. ‖ bởi sự khác mà thông ra hay là sinh ra. ‖ ra lỏng leỏ, ra yếu điệu.

Fluor, oris. *m.* sự chảy, tháo dạ, sự tả, phát tả. ‖ nước.

Flustra, orum. *n. pl.* sóng lặng.

Flustro, as, are. làm cho sóng biển ở lặng lẽ.

Fluta, æ. *f.* cá kia.

Fluto. V. Fluito.

Fluvia, æ *f.* V. Fluvius.

Fluvialis, *m. f.* le. *n.* is. et Fluviaticus, a, um. et Fluviatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sông suối.

Fluvidus, a, um. V. Fluidus.

Fluvito. V. Fluito.

Fluvius, ii. *m.* sông, giang, xuyên, suối.

Fluxè. *adv.* cách chảy, cách lưu. ‖ nhiều, hậu. ‖ cách trễ nải.

Fluxilis, *m. f.* le. *n.* is. lỏng, hay chảy.

Fluxio, onis. *f.* sự chảy, nhỏ dột, mã đao.

Fluxura, æ. *f.* sự chảy, sổ. ‖ vị trái nho.

Fluxus, ûs. *m.* sự chảy, lưu, dòng nước, dòng quiên; fluxus sanguinis, rong máu.

Fluxus, a, um. hay chảy, — lưu. ‖ hay qua, — mất. ‖ sa đà, sa hoàng, lung lăng. ‖ hay nát, hư nát. ‖ yếu ợt, trễ nải. ‖ res fluxæ et caducæ, sự đời, sự phàm trần, xao qua, sự phù vân; fluxas et caducas res magno habere in pretio, chuốc lấy sự đời.

FO

Focale, is. *n.* mũ, khăn bịt đầu cùng lỗ tai. ‖ áo lá sen. ‖ đồ sắt mà quăn tóc.

Focaneus, a, um. hay mọc giữa hai chồi bậm.

Focaria, æ. *f.* nữ nhơn làm nhà bếp.

Focarius, i. *m.* kẻ làm nhà bếp, kẻ giữ hỏa lò.

Focillatio, onis. *f.* sự thoa, bóp, làm thuốc bề ngoài. ‖ nuôi dưỡng, dưỡng bịnh.

Focillator, oris. *m.* et Focillatrix, icis. *f.* kẻ bóp, thoa thuốc cho ấm. ‖ kẻ nuôi dưỡng cho bổ sức lại.

Focillo, as, avi, atum, are. et

Focillor, aris, atus sum, ari. *dep.* bóp, thoa cho ấm. ‖ dưỡng bịnh, bổ sức lại. ‖ binh vực, bàu chữa.

Focula, orum. *n. pl.* lương thực.
Foculus, i. *m.* lồng ấp, hỏa lò, lò. ‖ lửa, hỏa; foculus tripes, hòn núc; deponere aliquid e foculo, giuống xuống.
Focus, ci. *m.* bếp, lò, táo. ‖ nhà, nhà bếp. ‖ lồng ấp, hỏa lò. ‖ thuốc thoa cho ấm; spiritus foci, vua bếp, táo quân; ligna in focum immittere, giụm củi; — e foco extrahere, dụt củi, — lửa; pars foci quæ carbones excipit, rá hỏa lò.
Fodicatio, onis. *f.* sự đào, cuốc, khoan, châm, đâm, dịch, giục. ‖ véo.
Fodico, as, avi, atum, are. đào, cuốc, khoan, châm, dịch, giục, ngắt véo. ‖ làm khổ sở, khuấy.
Fodina, æ. *f.* mỏ; fodina auri, mỏ vàng.
Fodio, is, fodi, fossum, dere. đào, cuốc, xắn đất. ‖ đâm, kênh, xoi; fodere arva, cày ruộng, xắn đất.
Fœcatus. &c. V. Fecatus.
Fœdator, oris. *m.* kẻ vấy vá.
Fœdatus, a, um. *part.* Fœdo.
Fœdè, iùs, issimè. *adv.* cách dơ, dơ nhớp, cách vấy vá. ‖ cách dữ tợn.
Fœderaticus, a, um. thuộc về sự giao hòa.
Fœderatus, a, um. *part.*
Fœdero, as, avi, atum, are. giao kết, — hòa, — lân; regna fœderata, nước giao lân.
Fœdifragus, a, um. kẻ phá sự giao lân, phá sự giao hòa.
Fœditas, atis. *f.* sự dơ, — dáy, sự vấy vá, nhớp nhúa. ‖ sự xấu hổ, sỉ nhục, sự hư. ‖ sự dữ, dữ tợn; fœditas vultûs, xấu mặt.
Fœdo, as, avi, atum, are. vấy vá, làm dơ, — dơ dáy, — ố gỉ, — nhơ, — bợn nhơ. ‖ phạm. ‖ làm hư; fœdare unguibus ora, bấu mặt.
Fœdus, a, um. kẻ dơ, dơ dáy, nhớp, xấu xa, hôi hám. ‖ gớm ghiếc, quái gở.
Fœdus, eris. *n.* sự giao, giao kết, — hòa, — lân, — cùng nhau. ‖ luật, phép.
Fœnum. Fœtus, &c. V. Fenum. Fetus.
Foë. *ind.* phật, bụt phật.
Foliatio, onis. *f.* sự nở lộc, nẩy chồi, nẩy lá, nẩy đọt.
Foliatum, i. *n.* thuốc thơm kia.
Foliatura, æ. *f.* đọt cây, lá cây.
Foliatus, a, um. et Foliosus, a, um. có lá, có đọt, dum da.
Folium, ii. *n.* lá, — cây, tàu lá. ‖ tờ. ‖ giùm hoa, — lá, mũ lá; folium libri, lá sách, tờ sách; — papyri, tờ giấy; — lacerum, lá te; — fici, tàu chuối; — decidens, lá rụng; foliis pictis ludere, đánh bài; folia viridia decidunt propter fructus flavos, lá xanh chết duồng trái úa.
Folleo, es, lere. rộng lớn như ống bễ.
Follicans, tis. *omn. gen.* hay phập phồng như ống bễ.
Folliculare, is. *n.* cổ chèo có da nơi cọc chèo.
Folliculum, i. *n.* bao lúa, trấu. ‖ mình vóc. ‖ vỏ lúa.
Folliculus, i. *m.* dậy da nhỏ. ‖ búp, chiếng; folliculus nymphææ, búp sen; folliculo florem exerere se, nhụy chiếng.
Follis, is. *m.* ống bễ. ‖ bao, bị da, ống tròn trống hổng. ‖ phổi lớn như thầy cung. ‖ rổ đề trái lăn.
Follitim. *adv.* trong bị da. ‖ như ống hay là hòn tròn trống hổng.
Fomentatio, onis. *f.* V. Fomentum.
Fomento, as, avi, atum, are. bóp, thoa cho ấm, dặt thuốc ấm.
Fomentum, i. *n.* dặt thuốc cho ấm, — cho nóng. ‖ làm cho ráo vít tích. ‖ bóp, thoa cho êm. ‖ sự nuôi dưỡng.
Fomes, itis. *m.* bùi nhùi. ‖ sự gì hay thôi thúc.
Fons, tis. *m.* suối, nguồn, — đào, ngọn nguồn. ‖ nguồn cơn, cội rễ, bổn. ‖ nước khe suối.
Fontalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Fontinalis.
Fontanalia, ium. *n. pl.* lễ kính các bụt nữ hay khe suối.
Fontanalis. V. Fontinalis.
Fontaneus, a, um. et Fontanus, a, um. thuộc về khe suối, — nguồn.
Fonticolæ, arum. *f. pl.* kẻ ở gần suối.
Fonticulus, i. *m.* suối nhỏ.
Fontigenæ, arum. *m. pl.* kẻ đã sinh ra bởi khe suối.
Fontiger, a, um. kẻ áp suối.
Fontinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về suối, — nguồn.
Fontinalis, is. *m.* bụt hay suối.
Fora, orum. *n. pl.* thùng lớn trong cái ép.
Forabilis, *m. f.* le. *n.* is. khoan đặng.
Forago, inis. *f.* sợi chỉ.
Foramen, inis. *n.* lỗ, lỗ hở. ‖ lỗ nhỏ như sợi tóc cho đặng rịn mồ hôi.
Foràs. *adv.* ngoài, ngoại; foràs prodire, ra ngoài.
Foratus, ûs. *m.* sự khoan lỗ.
Forbea, æ. *f.* các đồ ăn nóng.
Forceps, cipis. *m. f.* kềm; cancri forcipes, càng cua.
Forculus, i. *m.* bụt giữ cửa.
Forda, æ *f.* con bò chửa.
Fordicidia, orum. *n. pl.* sự tế lễ con bò đã chửa.
Forensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về nha môn, — toà đoán kiện.
Fores, ium. *f. pl.* cửa, — ngõ; fores cæcæ, cửa mạch; — pessulis occludere, gài cửa, gài thoen.
Forfex, icis. *f.* (vel forfices. *pl.* tốt hơn.) kéo; forficibus præcidere, xẻo, cắt xẻo, xẻo lấy.
Forfices, um. *f. pl.* đồ thành lũy, mang cá.

Forfico, as, avi, atum, are. cắt xẻo.
Forficulæ, arum. *f. pl.* kéo nhỏ.
Fori, orum. *m. pl.* sạp tàu, — ghe. ‖ nơi riêng các hàng ngũ trong áng bội bè. ‖ nẻo vườn. ‖ tổ ong.
Foria, orum. *n. pl.* phân lỏng lỏng khi tháo dạ.
Forica, æ. *f.* nhà tiêu.
Foricarius, ii. *m.* kẻ áp sự vét nhà tiêu, hay là các lỗ khanh lỗ xí.
Foricula, æ. *f.* cửa sổ nhỏ, cửa sổ bằng ván.
Foricularium, ii. *n.* thuế đánh cho nhà tiêu.
Forinæ, arum. *f. pl.* đàng mương, máng nước.
Forincecùs. *adv.* bồi ngoài, bên ngoại.
Forio, is, ire. chảy, tả.
Foriolus, a, um. kẻ mắc bịnh tả.
Foris, is. *f.* cửa, (dùng Fores, thì hơn.)
Forìs. *adv.* ngoài, ngoại; foris aspicere, ngó ra.
Forma, æ. *f.* hình, — tượng, — dạng, — dáng. ‖ đồ phóng, — vẽ, cảo, kiểu, mẫu. ‖ ảnh. ‖ khuôn. ‖ tuồng đồ. ‖ hình dong, dong nhan, — nghi, hồng nhan, đẹp mặt, phong thể xinh tốt lành. ‖ sự lịch sự. ‖ mực mẹo, mực tàu; dare formam, ra cảo; formam ad aliquid fundendum apparere, gõ khuôn; formæ simillimus, lột khuôn; formam assignare, ra dáng; non secundum formam, thất cách.
Formabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà sửa hay là lập đặng.
Formaceus, a, um. bằng đất đã trộn cùng đã dâm.
Formalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về khuôn, — phép phải giữ.
Formalitas, atis. *f.* phép, lề phép phải giữ.
Formaliter. *adv.* theo lề phép.

Formamentum, i. *n.* cảo hay là mẫu trổ ra. ‖ ảnh, đồ vẽ.
Formaster, tri. *m.* kẻ hay làm xinh, — tốt, — cao, — dạng.
Formatio, onis. *f.* tuồng đồ, hình vẽ, bản đồ, họa đồ, sự lập.
Formator, oris. *m* kẻ sửa, — lại, — dạy, kẻ lập, làm cảo.
Formatura, æ. *f.* cảo, mẫu, sự lập, làm hình, — dáng, tuồng đồ.
Formatus, a, um. *part.* Formo.
Formella, æ. *f.* vỉ đặt bánh sữa cho ráo.
Formiæ, arum. *f. pl.* vũng, cửa biển tốt, vũng tốt.
Formica, æ. *f.* con kiến; formica alata, kiến cánh; — paulatìm asportando foveas replet, kiến tha lâu đầy lỗ.
Formicabilis, *m. f.* le. *n.* is. et
Formicalis, *m. f.* le. *n.* is. et Formicans, tis. *omn. gen.* hay xót như khi con kiến cắn vậy hay là chạy trên mình vậy.
Formicatio, onis. *f.* sự xót xa như khi con kiến chạy trên da mình.
Formicinus, a, um. thuộc về con kiến.
Formico, as, avi, atum, are. xót trong mình như con kiến chạy trên da thịt mình vậy.
Formicosus, a, um. có nhiều kiến.
Formicula, æ. *f.* kiến con.
Formidabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng sợ, đáng kinh.
Formidamina, um. *n. pl.* yêu nghiệt, yêu quái, tinh tường, yêu tinh.
Formidatio, onis. *f.* et Formido, inis. *f.* sự sợ, sợ hãi, kinh sợ. ‖ sự làm cho nhát. ‖ sự nhát, nhát gan.
Formido, as, avi, atum, are. sợ, sợ hãi, kinh, — sợ, kiêng mặt.
Formidolosè. *adv.* cách nhát sợ.
Formidolosus, a, um. nhát, — gan. ‖ kẻ đáng sợ, đáng kinh hãi. ‖ sự gì nên sợ, sự gì làm thất kinh.
Formilega, æ. *f.* con kiến.
Formo, as, avi, atum, are. gõ, — khuôn, — hình, làm tuồng đồ, làm cảo. ‖ dạy, sửa dạy, tập, — tành; formare mores, sửa nết na.
Formosè, iùs. *adv.* cách đẹp đẽ.
Formositas, atis. *f.* nhan sắc, sắc tốt, dong nhan.
Formosulus, a, um. tốt khá, tốt vừa.
Formosus, a, um. dong nhan, đẹp đẽ, dấu da, duông nhan, đẹp mặt, phương phi, xinh tốt, béo tốt, nhan sắc.
Formula, æ. *f.* cách, thói, phép phải dùng khi làm tờ làm khế. ‖ luật, lý đoán, cách viết, cảo; formula lethalis, án chết, án tử.
Formularius, ii. *m.* kẻ tầng trải việc làm tờ làm khế làm đơn, thầy kiện.
Fornacalia, ium. *n. pl.* lễ tế khi sậy lúa trong lò lửa.
Fornacarius, a, um. thuộc về lò lửa.
Fornacarius, ii. *m.* et Fornacator, oris. *m.* kẻ áp lò, giữ lò lửa.
Fornaceus, a, um. thuộc về lò lửa.
Fornacula, æ. *f.* hỏa lò.
Fornax, acis. *f.* lò lửa.
Fornicalia. V. Fornacalia.
Fornicarius, ii. *m.* et Fornicaria, æ. *f.* kẻ phạm tội tà dâm.
Fornicatìm. *adv.* cách như nhịp.
Fornicatus, a, um. có hình cong như nhịp cầu.
Fornicor, aris, atus sum, ari. *dep.* có hình cong như nhịp cầu. ‖ phạm tội tà dâm. ‖ phạm nhơn đức kính chuộng vì làm sự dị đoan.
Fornix, icis. *f.* nhịp cầu, sự gì cong như nhịp cầu, bán nguyệt. ‖ △ bài lâu. ‖ áng nguyệt hoa. ‖ dĩ thoã.
Fornus, i. *m.* lò lửa nấu bánh.
Foro, as, avi, atum, are. khoan lỗ.

Fors, tis. *f.* vận, số vận, số hệ, sự tình cờ.

Forsan. *adv.* Forsit, Forsitan, Fortassè, Fortassean, Fortassis, Fortè, Fortean. *adv.* hoặc, âu là, họa là, tình cờ, hoặc là, — có; forsan est, hoặc có; — non, hoặc chăng.

Fortesco, is, ere. bổ sức lại, ra mạnh, — sức, khỏe mạnh.

Forticulus, a, um. có gan khá.

Fortifico, as, avi, atum, are. làm cho vững, — vàng, — chắc.

Fortis, *m. f.* te. *n.* is. mạnh sức, kẻ mạnh khỏe, vững sức, — vàng, dõng, cang dõng, cường, cang cường, hùng, anh hùng, kiện, tráng kiện, cang kiện, mạnh mẽ, dõng nhuệ, rắn rỏi, vũ phu, vũ dõng. || giàu có, phú quí, có quờn phép, có thế.

Fortiter. *adv.* cách vững vàng, độ phu, cách cả gan.

Fortitudo, inis. *f.* thần lực, dõng lực, tráng lực, dõng, sự vững vàng, vững lòng, gan dạ, — vàng, cả gan, sự anh hùng, sự quả quyết.

Fortiuncula, æ. *f.* nữ nhơn gan dạ, anh hùng, người nữ thập phần.

Fortiusculus, a, um. V. Forticulus.

Fortuito, et Fortuitu. *abl. abs.* tình cờ, hở cơ, bất kì, vô ý.

Fortuitus, a, um. sự tình cờ.

Fortuna, æ. *f.* vận, — hệ, số vận, phận số, doan phước. || số mạng, sự tình cờ. || phận, bổn phận. || quờn chức, thế thần. || của cải, lộc, sự vinh hiển, sang trọng; fortuna adversa, phận bạc, vận bĩ; — bona, đạt căn vận, tốt vận. || thí vận, ngõ may; ad fortunæ arbitrium, mặc may rủi. || tuần vận, — thì.

Fortunæ, arum. *f. pl.* của cải, sự giàu có, phú quí, tài, tiền tài; fortunis omnibus exutus, thất vận.

Fortunatè. *adv.* et Fortunatim. *adv.* may, — lắm, — mắn, ngõ may, họa may.

Fortunatus, a, um. người có lộc, phước lộc, — bộc, tốt phước.

Fortuno, as, avi, atum, are. làm cho đặng lộc, — đặng phước, — cho đặng thạnh lợi, — đặng mọi sự lành, làm phép lành.

Foruli, orum. *m. pl.* tủ, tủ sách, ngăn, hòm ngăn, hòm nhỏ.

Forum, i. *n.* chợ, — búa, thị, — thành, chốn thị. || nha môn, tòa đoán kiện. || cửa mồ mả. || thùng lớn đặt trái nho; tempus ubi tabernæ in foro clauduntur, tan chợ; qui in foro vectigalia colligunt, thị tảo, kẻ lấy thị; domûs fastigium foro remotius, nóc nhà xa hơn chợ. || tụng đàng. || bàn cờ.

Forvus, a, um. nóng.

Fossa, æ. *f.* hầm, lỗ hầm, lũy. || mương, đàng mương. || hào.

Fossatum, i. *n.* hầm, hào.

Fossilia, ium. *n. pl.* muối kia ở trong ruột đất.

Fossilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đặng khi đào đất.

Fossio, onis. *f.* sự đào, bới.

Fossitius, a, um. V. Fossilis.

Fosso, as, are. V. Fodio.

Fossor, oris. *m.* kẻ đào, đào đất, — hầm.

Fossula, æ. *f.* lỗ nhỏ; lusus fossulæ dictus, đánh đáo.

Fossura, æ. *f.* V. Fossio.

Fossus, a, um. *part.* Fodio.

Fotus, ûs. *m.* sự ấp, sự ấp cho ấm, ấp cho nóng, sự nuôi dưỡng

Fovea, æ. *f.* hầm, lỗ —, hãm tỉnh. || huyệt. || hào, hố, hố hang; foveam excavare, khai huyệt; locum foveæ sepulchralis à magis eligi, điểm huyệt.

Foveo, es, fovi, fotum, vere. ấp, ấm, giữ nóng, dưỡng, nuôi dưỡng. || binh vực. || giỡn, thương; fovere se invicem, dắc díu; — se mutuò, ấm cúng; — filium, ấp con; — animum, dưỡng chí.

FR

Fraceo, es, ere. hóa ra mốc. || chẳng đẹp lòng. V. Fracesco.

Fraces, ium. *f. pl.* dầu cặn.

Fracesco, is, cui, scere. ra mốc, ra mốc thếch, — mục nát, ra hư.

Fracidè. *adv.* cách mốc, — mục nát, — hôi.

Fracidus, a, um. đã mốc, — mục, — nát, — hư, hôi, — hám.

Fractio, onis. *f.* sự gãy, bẻ.

Fractor, oris. *m.* kẻ phá, phá gãy.

Fractura. æ. *f.* sự gãy, bể, sự xán vỡ. || miếng. || bẻ.

Fractus, a, um. *part.* Frango.

Frænator. V. Frenator.

Fraga, orum. *n. pl.* △ xà mâu.

Fragesco, is, ere. mòn hao, mỏn cách, rũ, — liệt.

Fragilis, *m. f.* le. *n.* is. giòn, — rụm, — khớu, mỏng giòn, mủi, bở, dễ vỡ. || yếu, — đuối, — ợt, chẳng bền. || yểu điệu. || sự gì hay kêu khi đốt hay là bẻ nó; funis fragilis, dây mủi.

Fragilitas, atis. *f.* sự giòn, — rụm, dễ vỡ ra, — bể. || sự yếu đuối, non lòng, — sức, sự dễ xiêu.

Fragisco, is, ere. V. Fragesco.

Fragium, ii. *n.* sự bẻ, xán vỡ.

Fragmen, inis. *n.* et Fragmentum, i. *n.* miếng, phiến, tấm; fragmen testaceum, miếng sành.

Fragor, oris. *m.* om sòm, ran, vang lừng, đùng đùng, vang dầy. || tiếng tung hô, tiếng tri hô, — dầy; fragor tormenti vel tonitru, sấm ran, vang dầy, đùng đùng; — catenarum, testarum, &c. tiếng rủng rẳng.

Fragosè, iùs. *adv.* cách om sòm.

Fragosus, a, um. nhám, — sì. || hay

đùng đùng, — vang dầy. ‖ hiểm bóc.
Fragrans, tis. *omn. gen.* thơm ngọt.
Fragrantia, æ. *f.* mùi thơm ngát.
Fragro, as, avi, atum, are. bay mùi thơm lựng, — thơm ngát.
Fragum, i. *n.* V. Fraga.
Framea, æ. *f.* thứ lao, thứ gươm.
Franci, orum. *m. pl.* N. H.
Francia, æ. *f.* Nước Pha lang sa.
Francicus, a, um. thuộc về Nước Pha lang sa.
Frango, is, fregi, fractum, gere. đánh vỡ, xán vỡ, bể, — gãy, ghẽ, đánh lửng. ‖ phá, hoại. ‖ hạ xuống, trừng trị, bắt chịu phép, — phục. ‖ uốn lòng người, dỗ, quyến dũ. ‖ giao hòa, làm cho nguôi ngoai; frangere aliquid magnâ vi, xán vỡ; — partìm, đánh lửng; — paulatìm ad dandam formam alicui rei, ghẽ; — vim veneni, dã thuốc; frangi, gãy, vỡ ra, bể; — in duas partes, sạc, — ra; frangere fidem, thất tín; — vim vini, dã rượu.
Fratellus, i. *m.* V. Fraterculus.
Frater, ris. *m.* anh, em, huynh đệ, thân đệ. ‖ thân quyến, — nghĩa, — bằng; frater major, thân huynh, huynh, hiền huynh, tôn huynh, qúi huynh, nhơn huynh, trưởng huynh; frater minor, em, — trai, đệ, tiểu đệ, thân đệ; fratres, anh em, thủ túc, huynh đệ. ‖ thân cận.
† Fraterculo, as, are. *n.* ở cùng nhau như anh em, hệt nhau như huynh đệ.
Fraterculus, i. *m.* em nhỏ, tiểu đệ, đờn em.
Fraternè. *adv.* cách yêu như anh em.
Fraternitas, atis. *f.* sự thân huynh cùng nhau, sự thủ túc. ‖ họ, hội.
Fraternus, a, um. thuộc về anh em, — huynh đệ.

Fratilli, orum. *m. pl.* gí nệm.
Fratria, æ. *f.* chị dâu; fratriæ, hai người nữ đã lấy hai anh em.
Fratricida, æ. *f.* kẻ đã giết anh hay là em.
Fratro, as, avi, atum, are. *n.* mọc lên cùng nhau như gié lúa.
Fraudatio. V. Fraus.
Fraudator, oris. *m.* kẻ gian, gian tà, bợm bãi, ngụy kế, kẻ lận mạt.
Fraudatus, a, um. *part.* Fraudo.
Fraudiger, a, um. bợm bãi.
Fraudo, as, avi, atum, are. lận, — mạt, ăn lận, gian lận, làm dối trá.
Fraudosus, a, um. V. Fraudulentus.
Fraudulenter. *adv.* cách gian.
Fraudulentia, æ. *f.* V. Fraus.
Fraudulentus, a, um. bợm bãi, gian tà, — lận, kẻ dối trá.
Fraus, dis. *f.* sự dối, — trá, mớp, ngụy kế, sự gian, — lận; fraudem moliri, trá mưu, — kế; in fraudem illicere, điệp ong; verba ad fraudem adornata, trau lời.
Frausus, a, um. kẻ chịu lận mạt, kẻ mắc mớp.
Frax, acis. *f.* V. Fraces.
Fraxator, oris. *m.* kẻ tuần do.
Fraxinella, æ. *f.* △ oai linh tiên, phòng phong.
Fraxineus, a, um. thuộc về hoè thọ.
Fraxinus, i. *f.* cây hoè thọ, thung thọ.
Fraxinus, a, um. thuộc về hoè thọ.
Fraxo, as, are. canh giữ, tuần do.
Frefat. thay vì regit.
Fremebundus, a, um. hay kêu ầm ầm, hay vang dầy, — hăm he.
Fremitus, ûs. *m.* sự ầm ầm, tiếng lảnh lói, tiếng rủng rẳng, — vang dầy; fremitus animalium, hét, gầm; — secundus, ứng thương.
Fremo, is, mui, mitum, ere. ầm ầm, om sòm, vang dầy. ‖ hét, gầm, hầm hầm. ‖ hí. ‖ hổ ngươi.

Fremor, oris. *m.* V. Fremitus.
Frenator, oris. *m.* kẻ hãm khớp. ‖ kẻ hãm dẹp, dẹp tính.
Frenatus, a, um. *part.* Freno.
Frendeo, es, ui, ere. et Frendo, is, dui, fressum, dere. nghiến, tán. ‖ giận dữ; frendere dentibus, nghiến răng, cành nanh.
Frendor, oris. *m.* sự nghiến răng.
Freni, orum. *m. pl.* khớp, dây cang, dàm, hàm thiết.
Freniger, a, um. có hàm thiết.
Freno, as, avi, atum, are. hãm khớp, gò cang. ‖ hãm dẹp; frenare vinclis, xiềng khóa.
Frenum, i. *n.* khớp, hàm thiết, dàm, dây cang.
Frequens, tis. *omn. gen.* sự gì năng đến, — làm, sự thường. ‖ chốn người ta năng vào ra, dập diều. ‖ đông như hội.
Frequentamen, inis. *n.* sự năng vào ra cùng nhau, sự quen biết.
Frequentamentum, i. *n.* tiếng run khi hát.
Frequentarius, a, um. V. Frequens.
Frequentatio, onis. *f.* sự năng dùng, sự lặp đi lặp lại.
Frequentativus, a, um. sự gì năng đến, — làm, lặp đi lặp lại.
Frequentator, oris. *m.* et
Frequentatrix, icis. *f.* kẻ năng vào ra, quen nhau.
Frequentatus, a, um. *part.* Frequento.
Frequenter, tiùs, issimè. *adv.* năng, nhiều lần, thường thường.
Frequentia, æ. *f.* dập diều, đông như hội, đông đắn.
Frequentidicus, a, um. kẻ hay nói, năng nói.
Frequento, as, avi, atum, are. năng ra vào, năng ở cùng nhau, quen thân, tương phùng, tương kiến. ‖ lặp đi lặp lại.
Fressus, a, um. đã nghiền, đã tán.
Fretale, is. *n.* chảo, cối xay.

Fretum, i. *n.* phá, — biển, biển hẹp, giang hồ.

Fretus, a, um. đã đỡ, đã chống, đặng nhờ, có thế, lấy thế.

Fretus, ûs. *m.* sự gì ngăn. ‖ sự nhờ, thế, sự lấy thế.

Friabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì dễ dâm, dễ tán, — ra vụn.

Frictio, onis. *f.* sự bể vụn, làm mún, làm mẩy mún.

Fricamentum, i. *n.* et

Fricatio, onis. *f.* sự cà, cọ, giạy, mài, giụi, thoa.

Fricator, oris. *m.* et **Fricatrix**, icis. *f.* kẻ cà, cọ, thoa.

Fricatura, æ. *f.* et **Fricatus**, ûs. *m.* V. **Fricatio.**

Fricatus, a, um. *part.*

Frico, as, avi, et icui, atum, et ictum, are. cà, cọ, thoa, mài, giụi, giạy; fricare manus, thoa tay; — oculos, giụi con mắt, giạy con mắt.

Frictilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì chiên dặng.

Frictio, onis. *f.* et **Frictus**, ûs. *m.* V. **Fricatio.**

Frictus, a, um. *part.* **Frico.** đã cà, đã cọ. ‖ *part.* **Frigo.** đã chiên; fricta ova ex oleo, trứng chiên cùng dầu.

Frigdo, as, are. V. **Frigido.**

Frigedo, inis. *f.* sự lạnh, — lẽo, hàn, đông ken.

Frigefacio, is, ere. V. **Frigefacto.**

Frigefactio, onis. *f.* sự nguội.

Frigefacto, as, avi, atum, are. làm cho nguội, làm cho lạnh, — hẩm hẩm.

Frigefactor, oris. *m.* kẻ làm cho nguội, — lạnh.

Frigeo, es, ui, gere. dùng mình, ở lạnh lẽo, phải lạnh lùng.

Frigeratio, onis. *f.* sự mát mẻ.

Frigerator, oris. *m.* kẻ làm cho mát mẻ.

Frigeratorium. V. **Frigidarium.**

Frigero, as, avi, atum, are. làm cho mát mẻ, — mát rợi rợi.

Frigesco, is, scere. *n.* hóa ra lạnh.

Frigidarium, ii. *n.* chốn im mát. ‖ nơi làm giá rét.

Frigidarius, a, um. hay làm cho mát mẻ.

Frigidè. *adv.* cách lạnh. ‖ cách trễ nải, — nguội lạnh.

Frigidiusculus, a, um. et **Frigidulus**, a, um. lạnh một ít.

Frigidus, a, um. lạnh, — lẽo, — lùng, nguội. ‖ lạt, — lẽo. ‖ trễ nải, ngay lưng, bần thần; frigidissimus, lạnh ngắt, lạnh như đồng.

Frigilla, æ. *f.* △ hồng đinh khải nhi.

Frigo, is, frixi, xum, et ctum, ere. chiên, ram, rán. ‖ kêu van. ‖ xui giục; frigere carnem, ram thịt.

Frigorificus, a, um. hay sinh mát, — mát mẻ.

Frigoriticus, a, um. hay run en.

Frigulo, as, are. kêu như lòai chim cưởng.

Frigus, oris. *n.* sự lạnh, — lẽo, — lùng, hàn, sự nguội, rét mướt, giá rét. ‖ run en, ớn rét. ‖ run sợ. ‖ sự chết. ‖ sự mát mẻ. ‖ sự mồn cách, rũ, rũ liệt; morbus frigore contractus, bịnh thương hàn; frigore horrere, ớn rét; frigus acerrimum, dông ken, lạnh ngắt, lạnh như đồng, giá rét.

Friguscolum, i. *n.* sự lạnh vừa. ‖ sự nguội lòng cùng nhau.

Frigutio, is, ire. sinh tiếng như khi ram thịt vậy. ‖ dùng mình, nhóc vai mà tỏ sự vui mừng. ‖ nói bồng chẳng, nói chạ, nói chả chớt, nói dai.

Fringilla, æ. *f.* V. **Frigilla.**

Fringultio, is, ire. V. **Frigutio.**

Frio, as, avi, atum, are. bể vụn, bể mún, làm cho ra mún.

Friritus, ûs. *m.* V. **Fremitus.**

Frit. *ind.* giống mao lúa khi gié đã chín.

Fritilla, æ. *f.* thứ cháo mà cúng.

Fritillus, i. *m.* ống có hình sừng mà đánh cờ. ‖ bàn cờ.

Fritinnio, is, nire. chiu chít như én con.

Frivola, orum. *n.* bình sành. ‖ đồ hèn.

Frivolarius, ii. *m.* kẻ bán đồ đạc hèn, bán đồ chơi.

Frivolus, a, um. sự hèn, vô ích, phù vân. ‖ giòn, mỏng giòn.

Frixa, æ. *f.* thịt nướng, thịt ram.

Frixorium, ii. *n.* chảo.

Frixus, a, um. đã chiên, đã ram.

Frondarius, a, um. thuộc về lá.

Frondatio, onis. *f.* sự hái lá.

Frondator, oris. *m.* kẻ hái lá. ‖ kẻ phát cây.

Frondeo, es, ui, dere. et **Frondesco**, is, ui, scere. nở lộc, nẩy lộc, nẩy chồi.

Frondeus, a, um. et **Frondicomus**, a, um. et

Frondifer, a, um. đã làm bằng lá, có nhiều lá lộc, dum da.

Frondifluus, a, um. hay làm cho lá rụng.

Frondor, aris, atus sum, ari. *dep.* chịu rụng lá hết, chịu suốt lá cho hết, cây chịu trọc lóc.

Frondosus, a, um. có lá lộc; arbor frondosa, cây dum da.

Frons, dis. *f.* lá lộc, đọt, dây bằng lá; arbor frondibus virens, cây sum sê.

Frons, tis. *f.* trán, tướng, mặt mày. ‖ phong thể. ‖ hình, mặt bề ngoại. ‖ sự hổ ngươi, mất cỡ, — tịt. ‖ đỉnh trán; frons contracta, châu mày; — lata, vồ trán; — serena, vui mặt; — rotæ, vòng bánh xe.

Frontalia, ium. *n. pl.* phần dây cang. ‖ đồ bịt trán.

Frontatus, a, um. sự gì đặng thấy mặt bởi hai phiá.

Fronto, onis. *m.* kẻ vổ trán.

Frontosus, a, um. có nhiều trán. ‖ kẻ chẳng hổ ngươi.

Fructesco, is, scere. *n.* sinh trái.

Fructifer, a, um. hay sinh trái.

Fructificatio, onis. *f.* sự sinh trái.

Fructifico, as, are. sinh trái.

Fructificus, a, um. hay sinh trái.

Fructuarius, a, um. hay sinh trái, có trái, thuộc về trái. ‖ kẻ đặng hưởng nhờ của vườn đất, kẻ ăn vườn, ăn ruộng.

Fructùo, as, are. sinh trái.

Fructuosè. *adv.* cách ích lợi.

Fructuosus, a, um. hay sai trái, sinh nhiều trái, sinh sản. ‖ hay sinh lợi, — ích lợi, tiện.

Fructus, ûs. *m.* trái, trái trăng, quả, hoa quả; fructus vitiatus, trái đẹt; — intùs putridus, trái nẫu; — durissimus, trái già rọi. ‖ lợi, sự ích, tiện. ‖ sự dùng của và ăn trái nó sinh; edens fructus arboris memor sit consitoris, ăn trái nhớ kẻ trồng cây.

Frugalis, *m.* *f.* le. *n.* is. kẻ tiết kiệm, kẻ tùng tiệm.

Frugalitas, atis. *f.* sự tiết kiệm, sự tùng tiệm. ‖ đồ ăn, lương thực.

Frugaliter. *adv.* cách tiết kiệm.

† **Frugamenta**, orum. *n.* *pl.* mùa màng, mùa gặt.

Frugeria, æ. *f.* bụt nữ hay lúa thóc.

Fruges, um. *f.* *pl.* lúa, lúa thóc, lúa má, mạch, tắc.

Frugesco, is, scere. sinh trái, sai trái.

Frugi, *dati.* Frux, (chẳng quen dùng;) homo frugi, người tiết kiệm, người tốt.

Frugifer, a, um. et **Frugiferens**, tis. *omn. gen.* hay sinh trái, — sai trái. ‖ tiện, ích, — lợi; arbor valdè frugifera, cây sai triú đi.

Frugilegus, a, um. kẻ hái, kẻ lặt thóc, lượm hột.

Frugiperdus, a, um. kẻ mất trái mình, kẻ trụy thai.

Fruiscor. V. **Fruor**.

Frumen, inis. *n.* họng. ‖ thứ cháo mà cúng.

Frumenta, orum. *n.* *pl.* hột nhỏ trái chuối.

Frumentaceus, a, um. et

Frumentarius, a, um. thuộc về lúa, thuộc về lúa mì.

Frumentarius, ii. *m.* hàng xáo, kẻ bán lúa mì. ‖ quan hay sự lương thực.

Frumentatio, onis. *f.* sự tích lúa, phát lúa. ‖ gặt lúa.

Frumentator, oris. *m.* kẻ phát lương, phát lúa. ‖ hàng xáo.

Frumentor, aris, atus sum, ari. *dep.* tích lúa, phát hay là bán lúa.

Frumentum, i. *n.* lúa, lúa thóc, lúa mì, các thứ mạch.

Fruniscor, eris, sci. *dep.* hưởng, — nhờ, đặng.

Frunitus, a, um. khôn ngoan.

Fruor, eris, fruitus sum, vel fructus sum, frui. *dep.* hưởng, — nhờ, thọ. ‖ lấy sự gì làm vui, lấy sự gì làm vui mừng. ‖ ăn trái, ăn lợi ruộng vườn; frui felicitate, hưởng phước, thọ phúc.

Frustatìm. *adv.* mằm mún, dứt.

Frustillatìm. *adv.* mẩy mún, dứt.

Frustillum, i. *n.* V. **Frustum**.

Frustito, as, avi, atum, are. et

Frusto, as, avi, atum, are. vằm, dứt, dứt đoạn, bằm.

Frustrà. *adv.* uổng, vô ích, hư vô.

Frustrabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. sự gì vô ích, hư vô, uổng.

Frustratio, onis. *f.* sự lận, lận mạt. ‖ sự hụt, hụt đi, — hạt, trông uổng.

Frustrator, oris. *m.* kẻ lận, lận mạt, lần lữa, lần hồi.

Frustro, as, avi, atum, are. et

Frustror, aris, atus sum, ari. *dep.* lận, — mạt, ăn lận. ‖ làm cho uổng, làm cho uổng công, — cho ra vô ích.

Frustulentus, a, um. đầy vụn.

Frustulum, i. *n.* mún, vụn, miếng nhỏ, tấm nhỏ.

Frustum, i. *n.* tấm, miếng, một đoạn, khúc, manh, phiến, thỏi; frustum æris, thỏi đồng; — tabulæ, tấm ván; — testaceum, miếng sành; — mattæ, manh chiếu; — carnis, khúc thịt.

Frutetosus, a, um. có nhiều đọt, có nhiều nhành.

Frutetum, i. *n.* vườn giâm giống, vườn trồng đọt, vườn trồng chồi mống.

Frutex, icis. *m.* đọt, cây nhỏ. ‖ chồi, ngồng, chột. ‖ ngây dại.

Fruticatio, onis. *f.* sự mọc chồi.

Fruticesco, is, scere. *n.* sinh đọt, mọc chồi.

Fruticetum, i. *n.* V. **Frutetum**.

Frutico, as, avi, atum, are. et

Fruticor, aris, atus sum, ari. *dep.* mọc chồi, — mụt, — chồi mống.

Fruticosus, a, um. hay sinh nhiều chồi mống. ‖ có nhiều đọt, có chồi đọt.

Frux, gis. *f.* (ít quen dùng nơi singulari.) trái, các thứ lúa, — mạch. ‖ sự khôn, tốt, tài năng; ad meliorem frugem se recipere, cải dữ về lành, cổi tính xấu, thiên thiện, thìn lại; bonæ frugis homo, thiện nhơn.

FU

Fuam, as, at. thay vì sim, sis, sit; fiam, as, at.

Fucæ, arum. *f.* *pl.* gỉ, dấu sắc nâu nơi mặt, sự chạm trán.

Fucatè. *adv.* cách giả, — bôi bác.

Fucatio, onis. *f.* sự bôi bác, bôi, làm lớp.

Fucator, oris. *m.* kẻ bôi, — bác, làm lớp, gạt lớp.

Fucatus, a, um. đã nhuộm. ‖ đã bôi, đã bôi mặt. ‖ đã bôi bác, giả.

Fucilis, *m. f.* le. *n.* is. đồ giả, sự gạt lớp, bôi bác.

Fuco, as, avi, atum, are. bôi, nhuộm. ‖ bôi mặt, dặm mặt, giồi phấn. ‖ giả, — dạng, giả hình, bôi bác, xuy mạ; os fucare, dặm mặt.

Fucosus, a, um. sự giả, đã giả, đã làm lớp, sự chẳng thật; fucosæ merces, đồ giả, của dối.

Fucus, i. *m.* ong nghệ. ‖ màu nhuộm, sắc giả. ‖ phấn chì. ‖ sự giả, dối, bôi bác; fuco illinire faciem, giồi phấn chì; fucum facere alicui, làm mặt, bôi bác, làm lớp, gạt lớp, xuy mạ; species fuci, phấn điệp.

Fueret. thay vì Esset.

Fuga, æ. *f.* sự trốn, — lánh. ‖ sự đày. ‖ sự chạy, chạy khỏi. ‖ lời chữa mình, giồi lỗi; in fugam adigere, khua đuổi.

Fugalia, ium. *n. pl.* lễ mừng ngày đặng khua đuổi các vua.

Fugax, acis. *omn. gen.* ior. issimus. kẻ hay trốn, chạy khỏi. ‖ hay qua mau lắm, chẳng bền, thoảng qua.

Fugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn, — lánh, đào, khua đuổi, lánh khỏi, đào tẩu, — thoát, tránh, trích. ‖ tránh khỏi, lánh khỏi. ‖ chẳng biết; fugere opera publica, trốn xâu; quæ me fugiunt, những sự tôi chẳng biết, chẳng nhớ, đã khuất lấp.

Fugitivarius, a, um. kẻ đi bắt tôi mọi trốn.

Fugitivus, a, um. kẻ trốn, đào tẩu. ‖ gian thần. ‖ thoảng qua, chẳng bền, phù vân.

Fugito, as, are. V. Fugio.

Fugitor, oris. *m.* kẻ trốn lánh.

Fugo, as, avi, atum, are. đảo, đuổi, xua đuổi. ‖ đày. ‖ xô, quăng.

Fulcibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đỡ hay là chống đặng.

Fulcimen, inis. *n.* et Fulcimentum, i. *n.* con bọ, đồ chống đỡ, choái.

Fulcio, is, fulsi, fultum, cire. chống đỡ. ‖ bổ. ‖ nâng, nâng đỡ.

Fulcrum, i. *n.* con bọ, choái, đồ chống đỡ.

Fulgeo, es, lsi, gere. chói, sáng chói, chói loà, — lói. ‖ nhấp nháng, chớp nháng.

Fulgesco, is, scere. *n.* hóa ra chói loà.

Fulgetra, æ. *f.* et Fulgetrum, i. *n.* chớp.

Fulgo, is, si, gere. V. Fulgeo.

Fulgor, oris. *m.* sự chói lói, sáng chói. ‖ chớp.

Fulgora, æ. *f.* bụt nữ hay chớp.

Fulgur, uris. *n.* chớp. ‖ sét. ‖ sự sáng, sự chói lói, chói loà.

Fulguralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về chớp.

Fulguratio, onis. *f.* sự chớp nháng.

Fulgurator, oris. *m.* kẻ đàm buông chớp, hay là dùng chớp nháng mà bói.

Fulguratus, a, um. V. Fulguritus.

Fulgurio, is, ivi, itum, ire. sét đánh.

Fulguritas, atis. *f.* sự chói sáng, chói lói, — loà.

Fulguritasso, is, ere. *n.* phải sét đánh.

Fulguritus, a, um. *part.* Fulgurio. đã phải sét đánh.

Fulguro, as, avi, atum, are. chớp nháng. ‖ chói sáng, — lói.

Fulica, æ. *f.* con le le.

Fuliginatus, a, um. đầy mò hóng.

Fuligineus, a, um. thuộc về mò hóng.

Fuliginosus, a, um. có nhiều mò hóng.

Fuligo, inis. *f.* mò hóng, lọ nghẹ. △ lương thượng trần, ô long vĩ.

Fulix, icis. *f.* V. Fulica.

Fullo, onis. *m.* thợ nện nĩ. ‖ loài bò hung bò rầy.

Fullonica, æ. *f.* đồ mà nện nĩ. ‖ nhà thợ nện.

Fullonicum, i. *n.* nhà nện.

Fulmen, inis. *n.* sét, sấm sét. ‖ chóai, sự chống đỡ. ‖ lưỡi sấm sét; feriunt summos fulmina montes, cả vóc cả keo.

Fulmenta, æ. *f.* đồ kê thùng.

Fulmentum, i. *n.* chóai, đồ chống đỡ.

Fulminatio, onis. *f.* sự sét đánh.

Fulmineus, a, um. thuộc về sấm sét.

Fulmino, as, avi, atum, are. sét đánh; fulminare oculis, nhìn trừng trộ.

Fulsi. *præt.* Fulgeo, et Fulcio.

Fultio, onis. *f.* sự chống đỡ.

Fultura, æ. *f.* chóai, đồ chống đỡ. ‖ của ăn, lương thực.

Fulvaster, a, um. màu dà.

Fulviana, æ. *f.* cây nàng hai.

Fulvus, a, um. màu sẩm, — sắn, màu vàng vàng.

Fumaria, æ. *f.* △ địa đinh thảo.

Fumarium, ii. *n.* chốn xông khói, chốn xông đồ gì. ‖ ống lò lửa.

Fumeus, a, um. hay sinh khói, hay bay khói.

Fumicus, a, um. V. Fumifer.

Fumidus, a, um. hay bay khói, hay bay hôi khói.

Fumifer, a, um. hay bay khói.

Fumifico, as, avi, atum, are. xông, bay khói. ‖ xông hương.

Fumigabundus, a, um. có nhiều khói.

Fumigo, as, avi, atum, are. xông, xông hương.

Fumo, as, avi, atum, are. *n.* bay khói, xông khói.

Fumosus, a, um. hay bay khói, có nhiều khói. ‖ đen như khói, đã xông khói.

Fumus, i. *m.* khói, — khắm; fumum

excitare, un khói; — ascendere, khói toả; fumo siccare, xông khói; — signum edere, trái khói.

Funale, is. *n.* đuốc, đèn chai. || dây, dây neo.

Funalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đèn đuốc. || sự gì đã cột cùng dây.

Funambulus, i. *m.* kẻ leo dây.

Funarius, ii. *m.* kẻ đánh dây.

Functio, onis. *f.* sự làm việc, niềm, quờn, quờn chức, bổn phận, trấn nhậm.

Funda, æ. *f.* chài nhỏ mà quăng đá. || chài; fundam jacere, vãi chài; fundæ pars superior, chóp chài. || búp nhẫn mà nhận ngọc vào.

Fundamen, inis. *n.* et **Fundamentum**, i. *n.* nền, cột. || bổn, cội rễ. || hào.

Fundarius, ii. *m.* kẻ làm ruộng, làm đất.

Fundatio, onis. *f.* sự lập, đắp nền.

Fundator, oris. *m.* kẻ lập.

Fundibalista, æ. *m.* et **Fundibalus**, i. *m.* et **Fundibularius**, ii. *m.* et **Fundibulator**, oris. *m.* et **Fundibulus**, i. *m.* V. Funditor.

Fundibulum, i. *n.* V. Funda. || đá cùng các đồ vật quăng xa.

Fundito, as, avi, atum, are. phí, hao phí.

Funditor, oris. *m.* et **Funditularius**, ii. *m.* kẻ dùng chài mà quăng, vãi chài.

Funditùs. *adv.* tuyệt, tận, — tuyệt; funditùs evertere, phá tuyệt, tan hoanh.

Fundo, as, avi, atum, are. lập, dựng, — nên, đắp nền, khai dựng, tạo lập, lập làm, — lên. || mở. || tạo tành, tạo hóa, khai tạo; fundare regnum, mở nước.

Fundo, is, fusi, fusum, dere. đúc, — bác. || đổ, rót, trút, chước; fundere vinum, rót rượu, chước tửu; — statuam, đúc tượng.

Fundula, æ. *f.* *dimi.* Funda.

Fundulus, i. *m.* đáy bình nhỏ.

Fundum, i. *n.* et **Fundus**, i. *m.* đáy, lòng. || ruộng nương, vườn đất. || kệ đặt sách.

Funebris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về tang chế; funebris oratio, văn tế.

Funera, æ. *f.* nữ nhơn bà con kẻ chết gần hơn mọi người.

Funera. *n. pl.* V. Funus.

Funerarius, a, um. et **Funeratitius**, a, um. thuộc về sự tống táng.

Funeraticum, i. *n.* sự tốn mà tống táng.

Funerepus, a, um. kẻ leo dây.

Funereus, a, um. thuộc về sự tống táng.

Funero, as, avi, atum, are. tống táng, tống chung, cất đám.

Funeror, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Funero.

Funesto, as, avi, atum, are. phạm tội giết người trong nơi thánh.

Funestus, a, um. hay giết, hay sinh sự chết. || hay làm hại, hay phạm nơi thánh vì tội sát nhơn, hay sinh điềm dữ.

Funetum, i. *n.* nhiều dây cây nho vấn vít nhau.

Funginus, a, um. thuộc về nấm.

Fungor, eris, functus sum, ngi. *dep.* làm việc bổn phận, làm việc, giữ việc mình. || hưởng, — nhờ. || trấn nhậm; fungi perbenè officio suo, trọn niềm; — vitâ, thác mất.

Fungositas, atis. *f.* sự xốp như nấm, xốp và nhẹ như đá nổi.

Fungosus, a, um. có nhiều lỗ nhỏ như sợi tóc và xốp như nấm.

Fungus, i. *m.* nấm, — mối. △ ma cô, đồ ma. || tàn tim đèn. || tật cây oliva. || ung bướu. || ngây muội.

Fungus, a, um. ngây, — muội, dại dột, nhẹ tính.

Funiculus, i. *m.* dây nhỏ, chỉ dây, nhợ, dây nhợ, tao, — dây, thẳng.

Funis, is. *m.* dây, — nhợ, — chạc. || dây neo; funis ad aliquid grave retinendum vel muniendum, dây dổi; funes texere, gióc, gióc dây, đánh dây; — ad se trahere, rút dây; æquare trahendo extrema funis, truân mối; funem extensum manibus recolligere, phăn dây; pars funis, chặng dây; funes scansiles, chằng; funis non benè contortus, dây lơi; — incendiarius, hoả mai.

Funus, eris. *n.* đám ma, sự cất xác, cất đám. || sự chết. || sự thiệt hại, tai nạn; funus comitari, tống chung.

Fuo, is, it, ere. V. Sum.

Fur, uris. *m.* gian nhơn, — đẳng, — vật, kẻ trộm, ăn trộm, — cướp, — cắp. || tôi, tôi mọi.

Furacitas, atis. *f.* sự mê ăn trộm.

Furaciter, issimè. *adv.* cách như kẻ gian đẳng, gian vật, cách ăn trộm.

Furator, oris. *m.* kẻ trộm.

Furatrina, æ. *f.* nghề ăn trộm.

Furax, acis. *omn. gen.* mê ăn trộm.

Furca, æ. *f.* nạng, cọc nạng. || choái. || câu móc. || thứ gông kia. || cây, cột để mà treo kẻ có tội. || gông.

Furcifer, eri. *m.* et **Furcifera**, æ. *f.* đứa bợm bãi, loài gian tà.

Furcilla, æ. *f.* nạng nhỏ.

Furcilles, ium. *f. pl.* nạng treo kẻ có tội.

Furcillo, as, avi, atum, are. lấy nạng mà chống đỡ; furcillare fidem, nghi lòng ngay người.

Furcula, æ. *f.* nạng nhỏ.

Furculosus, a, um. có nhiều chỉa nhiều răng chỉa.

Furenter. *adv.* cách bẩy gan.

Furfur, uris. *m.* cám; furfures capitis, gàu.

Furfureus, a, um. bằng cám.

Furfurosus, a, um. có nhiều cám.

Furia, æ. *f.* sự bẩy gan, giận dữ,

giận hoáng. || người nóng hoáng, người dữ như ma như quỉ.
Furiæ, arum. *f. pl.* nữ nhơn bẩy gan. || sự lương tâm cắn rúc.
Furialè. *adv.* V. **Furialiter.**
Furialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự bẩy gan, — giận hoáng.
Furialiter. *adv.* như kẻ bẩy gan.
Furibundus, a, um. đã ra nóng hoáng như bẩy gan.
Furina, æ. *f.* bụt nữ kẻ trộm, bụt nữ hay báo thù tội.
Furinales feriæ. *f. pl.* et **Furinalia,** ium. *n.* lễ bụt nữ kẻ trộm.
Furinus, a, um. thuộc về kẻ trộm.
Furio, as, avi, atum, are. gây giận hoáng.
Furiosè. *adv.* cách giận hoáng.
Furiosus, a, um. kẻ bẩy gan, giận hoáng. || kẻ dại, mất trí.
Furnaceus, a, um. thuộc về lò lửa.
Furnaria, æ. *f.* nhà kẻ làm hay là bán bánh.
Furnarius, ii. *m.* kẻ làm bánh.
Furnus, i. *m.* lò, lò lửa.
Furo, is, rere. *n.* bẩy gan, giận hoáng.
Furor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn trộm, ăn cắp; furari res parvas, trộm vặt.
Furor, oris. *m.* sự bẩy gan, sự giận dữ, giận hoáng. || sự say máu. || sự nóng tính. || sự tríu mến qúa.
Furtificus, a, um. hay quen ăn trộm, có thói ăn trộm.
Furtìm. *adv.* et **Furtivè.** *adv.* trộm, chùng, — trộm, — vụng; furtìm facere, làm vụng; — aspicere, liếc mắt. || thấp thoảng.
Furtivus, a, um. đã trộm, của trộm. || đã làm chùng vụng.
Furtò. *adv.* V. **Furtìm.**
Furtum, i. *n.* sự trộm, ăn trộm. || sự làm chùng vụng. || mưu kế. || sự bắt, hãm bắt, — lấy, tội ngoại tình. || của trộm.
Furunculus, i. *m.* kẻ trộm vặt. || ung nơi nhành nho sinh chồi. || nhọt. △ thơ.
Furvus, a, um. u ám, tối tăm.
Fuscator, oris. *m.* kẻ làm cho ra đen, — mốc mốc, — u ám.
Fuscina, æ. *f.* cuốc chỉả, câu móc thịt.
Fuscinula, æ. *f.* chỉả, niả.
Fuscitas, atis. *f.* màu dà, — mốc mốc.
Fusco, as, avi, atum, are. làm cho ra mốc mốc, — đen mốc, — ra u minh, — u ám.
Fuscus, a, um. có màu mốc, có máu đen, — u ám, tối tăm.
Fusè, iùs. *adv.* cách rộng, nhiều, cách dài.
Fusilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đúc hay là dong đặng.
Fusio, onis. *f.* sự đổ, đổ ra, xuất ra. || sự dong, đúc.
Fusor, oris. *m.* thợ đúc.
Fusorium, ii. *n.* lỗ khanh, lỗ xí.
Fusorius, a, um. thuộc về sự dong, — sự đúc.
Fusterna, æ. *f.* chót cây tùng có nhiều ung bướu. || gậy khúc mắt.
Fustiarius, ii. *m.* V. **Fustuarius.**
Fustibalatores, orum. *m. pl.* kẻ gài đồ kia mà quăng đá.
Fustibalus, i. *m.* thứ ná quăng đá.
Fusticulus, i. *m. dimi.* V. **Fustis.**
Fustigatus, a, um. đã chịu roi.
Fustìm. *adv.* đã dấn ba hèo.
Fustis, is. *m.* dùi, gậy, dùi gậy, côn, trượng, — côn, con vác. || hình phạt trượng đòn; fustem alicui impingere, đánh đòn, dấn ba hèo.
Fustuarium, ii. *n.* sự đánh đòn, trượng đòn, hình phạt trượng đòn.
Fustuarius, ii. *m.* kẻ đánh đòn.
Fusura, æ. *f.* sự đúc, dong.
Fusus, ûs. *m.* sự đổ.
Fusus, i. *m.* đồ kéo vải, đồ vặn chỉ, con quay.
Fusus, a, um. *part.* Fundo.
Futatìm. *adv.* thay vì **Fusè.**
Futilè. *adv.* uổng, cách vô ích.
Futile, is. *n.* bình có khu nhọn dùng mà tế bụt kia.
Futilis, *m. f.* le. *n.* is. sự vô ích, hư vô, phù vân. || giòn, mỏng giòn.
Futilitas, atis. *f.* sự hư, vô ích, phù vân.
Futis, is. *f.* V. **Futum.**
Futo, as, avi, atum, are. V. **Confuto.**
Futum, i. *n.* thứ gàu mà gánh nước trong nhà bếp. || gáo rót nước lạnh trong nồi kẻo nó sôi. || bình mà hốt của dư khi đã tế lễ.
Futuritio, onis. *f.* sự hậu lai.
Futurus, a, um. hậu lai, sẽ là, sẽ có; res futuræ, sự vị lai; seculum futurum, hậu đại.

GA

Gabala, æ. *f.* N. U.
Gabalium, ii. *n.* thuốc thơm kia.
Gabalus, i. *m.* cột để sửa tù. || bợm bãi.
Gabaon. *ind.* N. U.
Gabatæ, arum. *f. pl.* bát, diã.
Gabatha, æ. *f.* chốn cao trong thành Jerusalem lập mà đoán xét.
Gabriel, elis. *m.* thiên thần Gabirie.
Gæsum, i. *n.* thứ giáo có cán sắt.
Gagates, æ. *m.* △ bị phong thạch, mã não.
Gaalctis, idis. *f.* cỏ có mủ như xương rồng.
Galactites, æ. *f.* đá có sắc và mùi sữa. △ thạch chung nhụ.
Galactopata, æ. *m. f.* kẻ uống sữa.
Galaicus, i. *m.* ngọc kia.
Galanga, æ. *f.* riềng. △ cao lương cương.
Galatæ, arum. *m. pl.* N. H.
Galatia, æ. *f.* miền đất kia.
Galaxias, æ. *f.* thiên hàng, ngân hà.
Galba, æ. *f.* con sâu kia.
Galbanatus, a, um. mặc thứ nỉ

xanh tốt mà nằm ngủ. || đã xức một thứ tô hạp kia.
Galbaneus, a, um. bằng tô hạp kia.
Galbanum, i. *n.* et Galbanus, i. *m.* tô hạp kia.
Galbeæ, arum. *m. f. pl.* vòng tay lính đặng thắng trận đeo.
Galbeum, i. *n.* et Galbeus, i. *m.* đồ tốt kia đờn bà dùng. || thuốc dặt nơi cổ tay.
Galbinatus, a, um. V. Galbanatus.
Galbineus, a, um. et Galbinus, a, um. màu xanh lợt. || kẻ yểu điệu, xổng lưng.
Galbula, æ. *f.* △ thương canh nhi.
Galbulus, i. *m.* hột cây dương.
Galea, æ. *f.* mũ chiến. || mống tếch.
Galeagra, æ. *f.* thứ hình phạt.
Galearis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về mũ chiến.
Galearii, orum. *m. pl.* kẻ vác khí giái quân lính.
Galeatus, a, um. kẻ đội mũ chiến.
Galena, æ. *f.* mỏ có bạc lộn cùng chì.
Galeo, as, are. cho đội mũ.
Galeola, æ. *f.* bình có hình mũ dùng uống rượu.
Galeor, aris, atus sum, ari. *dep.* đội mũ chiến, lấy mũ mà đội.
Galeos, i. *m.* con cá kia. || loài con chồn.
Galeotæ, arum. *m. pl.* kẻ cắt nghiã điềm lạ.
Galeotes, æ. *m.* loài cà giông. || con bò cạp.
Galericulum, i. *n.* et Galericulus, i. *m.* mũ bằng tóc mượn.
Galerita, æ. *f.* et Galeritus, i. *m.* chim chóc mào. △ sơn ma tước.
Galeritus, a, um. hay đội mũ bằng tóc mượn.
Galerum, i. *n.* et Galerus, i. *m.* nón, mũ, mũ da. || mũ tóc mượn; os aperire volentem galeri ligula impedit, mở miệng mắc quai nón.
Galculus, i. *m.* chim thương canh.
Galilæa, æ. *f.* miền đất kia.

Galilæus, a, um. thuộc về Galilæa.
Galla, æ. *f.* △ ngũ bôi tử, một thạch tử. || đồ uống rốt hèn. || giùi. || tên người nữ.
Galli, orum. *m. pl.* người nước Pha lang sa.
Gallia, æ. *f.* Nước Pha lang sa.
Gallicæ, arum. *f. pl.* guốc.
Gallicanus, a, um. thuộc về nước Pha lang sa.
Gallicè. *adv.* cách như người Pha lang sa.
Gallicinium, ii. *n.* ban khuya khi gà gáy, canh gà.
Gallicus, a, um. thuộc về Pha lang sa.
Gallina, æ. *f.* con gà, gà mái; gallina silvestris, gà ri. △ trạc trỉ; gallinam pullos vocare, gà túc. || tinh tú kia; ovo edito gallina glocitat, gà đẻ gà tục tác.
Gallinaceus, a, um. thuộc về gà; pullum gallinaceum ex ovo prodire, gà nở.
Gallinaceus, i. *m.* gà trống.
Gallinarium, ii. *n.* ràn gà.
Gallinarius, ii. *m.* kẻ bán con gà.
Gallinarius, a, um. thuộc về con gà.
Gallinula, æ. *f.* gà con.
Galliopavus, i. *m.* con gà lôi.
Gallipugnarium, ii. *n.* sự đá gà, sự gà chọi, chọi gà.
Gallo, as, avi, atum, are. bẩy gan như sãi kia.
Gallulasco, is, scere. et
Gallulo, as, avi, atum, are. mất tiếng son, nên tuổi thành nhơn.
Gallus, i. *m.* người nước Pha lang sa. || gà trống; gallus magnus, gà cồ; — pugnator, gà chọi; cantus galli, gà gáy, canh gà; gallus gallinaceus ad pugnam accingens se, gà vè. || bộ, sãi hoạn kia. || tên sông kia.
Gamba, æ. *f.* giò.
Gambosus, a, um. có chơn có giò lớn.

Gamma, æ. *f.* mộc bài có chữ Γ.
Gammarus, i. *m.* V. Cammarus.
Gammoides, is. *m.* đồ thợ giác nặn mủ.
* Gamos, i. *m.* sự phối hiệp.
Gamostulus, i. *m.* kẻ làm tiệc ăn lễ cưới.
Ganea, æ. *f.* áng nguyệt hoa. || cách ăn cách ở hoang hủy. || quán rượu.
Ganeo, onis. *m.* thằng lắc lờ, lõm chóp, đàng điếm.
Ganeum, i. *n.* áng nguyệt hoa. || quán bán rượu.
Ganges, is. *m.* N. F.
Gangilion, ii. *n.* et Ganglion, ii. *n.* ung bướu, ung độc.
Gangræna, æ. *f.* cái độc làm cho thịt lở lói.
Gannio, is, ivi, itum, ire. kêu như con chồn. || nói lẩm bẩm. || chút chớt, nói chả chớt, la lối.
Gannitus, ûs. *m.* tiếng con chồn. || sự nói lẩm bẩm, la lối. || lời mắng nhiếc, sự bổ vạ, nói hành.
Gannymedes, is. *m.* N. H.
Gargarisma, atis. *n.* đồ dùng súc miệng.
Gargarismatium, ii. *n.* et
Gargarizatio, onis. *f.* et Gargarizatus, ûs. *m.* sự súc.
Gargarizo, as, avi. atum, are. súc; gargarizare os, súc miệng.
Garrio, is, ivi, et ii, itum, ire. kêu như con chim, kêu yêng ỏi. || nói chơi, — cợt, — vui cười. || nói bổng chẳng, nói trêu, nói vặt; garrire sine intermissione, nói dai; — usquè ad saturitatem, nói tỏa tuế; — quodlibet, nói chả chớt, nói bổng chẳng.
Garritido, as, are. V. Garrio.
Garritudo, is. *f.* et Garritus, ûs. *m.* et Garrulitas, atis. *f.* sự nói dai, — bổng chẳng, — chả chớt. || tiếng con chim kêu.
Garrulosus, a, um. kẻ hay nói lắm.

Garrulus, a, um. hay kêu như chim. || kẻ hay nói, nói như kéc, nói như tách nứa.
Garum, i. *n.* mắm, mắm muối, nước mắm; species gari, mắm thính.
Garus, i. *m.* con cá kia.
* Gaster, ri. *m.* bụng. || tum. || đáy bình.
* Gastrimargia, æ. *f.* sự mê ăn uống.
Gastrimargus, a, um. kẻ mê ăn uống.
Gau. thay vì Gaudium.
Gaudeo, es, gavisus sum, dere. mừng, vui mừng, hoan, — hỉ, — lạc, — hân, mừng lòng, mừng rỡ, vui vẻ; gaudere apud se, mừng thầm; — equo, yêu cỡi con ngựa.
Gaudialis, *m.* *f.* le. *n.* is. hay sinh sự vui vẻ, — vui mừng.
Gaudibundus, a, um. hay nhảy mừng, hay hoan hân.
Gaudiloquus, a, um. hay nói vui chơi.
Gaudimonium, ii. *n.* sự vui vẻ.
Gaudiolum, i. *n.* *dimi.*
Gaudium, ii. *n.* sự vui, — vẻ, — mừng, — lòng, sự hoan lạc.
Gaulus, i. *m.* thứ chiếc tàu. || chén.
Gaunace, es. *f.* et Gaunacum. i. *n.* thứ áo có lông chiên một bên.
Gausapa, æ. *f.* et Gausapa, orum. *n. pl.* thứ áo dài có lông chiên hai bên. || mền, nệm, nệm chiếu, chiếc chiếu. || râu rià.
Gausapatus, a, um. kẻ mặc áo Gausapa.
Gausapinus, a, um. có lông chiên hai mặt.
Gavia, æ. *f.* loài chim cò, chim nước kia.
Gaza, æ. *f.* của cải, của tích, kho tiền bạc. || N. U.
* Gazophilacium, ii. *n.* hòm tích vàng bạc, kho vàng bạc.
* Gazophylax, acis. *m.* kẻ áp kho vàng bạc.

GE

Gehenna, æ. *f.* địa ngục.
Gehon. *ind.* N. F.
Gelabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. hay đông lại đặng, đông đặng như giá rét.
Gelasco, is, scere. hóa ra đông, hóa nên giá rét.
Gelasianus, i. *m.* et Gelasimus, i. *m.* kẻ hay nói cười, — giễu cợt, — trếu tật. || N. H.
Gelasinus, i. *m.* lỗ nhỏ nơi mặt kẻ mỉn cười, đồng tiền nơi má. || răng cửa. || kẻ có tính vui, — hay nói châm chích.
Gelatio, onis. *f.* sự giá rét.
Gelboe, es. *f.* N. M.
Gelicidium, ii. *n.* giá rét.
Gelida, æ. *f.* nước lạnh như đồng.
Gelidè. *adv.* cách lạnh lẽo. || cách xổng lưng, — nguội lạnh, — lạt.
Gelidus, a, um. ior. issimus. đã đông, — lạnh ngắt, lạnh lẽo.
Gelo, as, avi, atum, are. hóa ra đông, — giá rét, — lạnh ngắt, nước đông lại.
Gelu. *ind.* et Gelum, i. *n.* et Gelus, i. *m.* giá, — rét, sự đông, băng.
Gemebundus, a, um. hay kêu van.
Gemellar, aris. *n.* et Gemellaria, æ. *f.* bình dầu chứa bằng hai lương.
Gemellipara, æ. *f.* kẻ sinh đôi.
Gemellus, a, um. một đôi, bằng đôi, bằng cặp.
Gemendus, a, um. khá thương tiếc, đáng kêu van.
Geminatìm. *adv.* từng đôi, — cặp.
Geminatio, onis. *f.* sự làm lại, lặp, sự lặp đi lặp lại.
Gemini, orum. *m. pl.* con đôi, hai anh em đã chịu sinh đôi. || thần là cung thứ ba trong huình đạo. || nang hòn, dái.
† Geminitudo, inis. *f.* sự hệt, giống như hệt.
Gemino, as, avi, atum, are. làm kép, làm bằng hai, đặt bằng hai, lặp. || cấp đôi, cấp lứa, đặt hai đều làm một.
Geminus, a, um. bằng hai, kép. || một đôi, một cặp. || con đôi. || hệt, miả giống; fructus gemini sibi mutuò annexi, trái lẹo.
Gemisco, is, scere. V. Gemo.
Gemites, æ. *m.* ngọc kia.
Gemitus, ûs. *m.* sự kêu van, than khóc; gemitus turturis con cu gầm.
Gemma, æ. *f.* hột trai, ngọc. || búp, mắt, măng, mụt cây nho, mụt mống, chồi mống; occasione venti gemmas arundinum frangere, duồng gió bẻ măng.
Gemmarius, ii. *m.* thợ chuốt ngọc.
Gemmarius, a, um. thuộc về thợ ngọc.
Gemmasco, is, ere. sinh chồi, mọc mụt măng, mọc mụt, mọc búp.
Gemmatio, onis. *f.* sự mọc mụt.
Gemmator, oris. *m.* thợ ngọc, kẻ chuốt hay là bán ngọc.
Gemmatus, a, um. có ngọc, có hột trai.
Gemmeus, a, um. bằng ngọc, bằng hột trai.
Gemmifer, a, um. hay sinh hột trai.
Gemmo, as, avi, atum, are. mọc mụt, mọc măng, sinh chồi, trổ chồi mống, sinh đọt ra.
Gemmosus, a, um. đầy ngọc, có nhiều hột trai.
Gemmula, æ. *f.* hột trai nhỏ.
Gemo, is, ui, itum, ere. *n.* kêu van, than thở, — khóc, rên, — siếc, van siếc, — vỉ. || than tiếc. || gầm.
Gemonides, um. *f. pl.* đá vàng kia mà cứu đờn bà khó nằm bếp.
Gemulus, a, um. V. Gemebundus.
Gemursa, æ. *f.* mụt cứng nơi chơn.
Gena, æ. *f.* má. || mí con mắt.

* Genealogia, æ. *f.* gia tộc, mục lục tông tộc, tông tích, dòng dõi.
Genealogus, i. *m.* kẻ làm mục lục gia tộc, kẻ làm sách kể dòng dõi, kẻ kể tông tích.
Gener, eri. *m.* rể, chàng rể. ‖ anh rể, em rể. ‖ đông sàng, tế, ngãi tế; gener regis, phò mã.
Genera, um. *n. pl.* V. Genus.
Generabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ sinh đặng. ‖ có phép có tài sinh.
Generalis, *m. f.* le. *n.* is. chung, hết, thảy thảy, trống, cả thảy.
Generaliter. *adv.* cả thảy, hết.
Generasco, is, scere. sinh, — ra, chịu sinh ra.
Generatìm. *adv.* trống, chung, hết cả, cả thảy. ‖ từng giống từng loài. ‖ từng dân thiên hạ.
Generatio, onis. *f.* sự sinh, — ra, ra đời, sinh đẻ, — dựng, — thành, — nên; liber generationis, sách kể tông tích, kể gia tộc.
Generator, oris. *m.* kẻ sinh ra, cha.
Genero, as, avi, atum, are. sinh, — ra, — dựng, — thành, — đẻ, — sản. ‖ chịu thai, bào thai, thai dựng. ‖ làm, tìm đặng, bày vẽ, bày đặt.
Generosè, iùs. *adv.* cách rộng lòng, cả gan, vũ dõng.
Generositas, atis. *f.* dòng sang. ‖ sự sinh sản. ‖ gan vàng, sự rắn rỏi. ‖ sự tốt lành.
Generosus, a, um. kẻ sang, — trọng, vinh hiển. ‖ ngon, mạnh, tốt, tốt lành. ‖ vững vàng, anh hùng, rắn rỏi, vũ dõng, cang kiện. ‖ hay sinh sản; vinum generosum, rượu ngon.
Genesara, æ. *f.* et Genesareth. *ind.* tên phá, tên biển kia.
Genesis, is. *f.* sự sinh, — nhựt. ‖ tên sách thánh kia.
Genethliace, es. *f.* phép coi tướng, phép coi số bói khi người ta mới sinh ra.
Genethliacus, i. *m.* kẻ coi số, &c.
Genethliologia, æ. *f.* sự coi trời mà bàn điềm hay là bói những sự hậu lai cho kẻ mới sinh.
Genethlius, a, um. V. Natalitius.
Genialis, *m. f.* le. *n.* is. sự hay sinh vui, — chơi, vui lòng, — mừng.
Genialitas, atis. *f.* sự vui, vui lòng, vui sướng.
Genialiter. *adv.* cách vui vẻ.
Geniculatìm. *adv.* từng gút, từng mắt.
Geniculatio, onis. *f.* et Geniculatus, ûs. *m.* sự qùi gối.
Geniculatus, i. *m.* tinh tú kia.
Geniculo, as, avi, atum, are. sinh ra nhiều ung cây, — ra mắt miả.
Geniculum, i. *n.* gối, đầu gối. ‖ mắt cây.
Geniculus, i. *m.* góc hình có ba phiá.
Genii, orum. *m. pl.* thần bếp.
Genimen, inis. *n.* dòng dõi, giống, sự đã sinh ra. ‖ trái.
Genista, æ. *f.* cây giếng giếng.
Genitabilis, *m. f.* le. *n.* is. et Genitalis, *m. f.* le. *n.* is. hay dùng mà sinh, hay giúp mà sinh. ‖ thuộc về sự sinh; genitalia, chỗ kín.
Genitaliter. *adv.* bởi sự sinh ra.
Genitivus, a, um. thuộc về sự sinh ra.
Genitor, oris. *m.* cha sinh, kẻ sinh ra sự gì.
Genitrix, icis. *f.* mẹ sinh, nữ nhơn hay sinh ra, nữ đã sinh.
Genitura, æ. *f.* sự dòng dõi mình, sự gì mình đã sinh ra, của sinh ra. ‖ giống má. ‖ tướng.
Genitus, ûs. *m.* V. Genitura.
Genitus, a, um. đã sinh ra. *part.* Gigno.
Genium, ii. *n.* et Genius, ii. *m.* thần dàng, thần hầu khi người ta mới sinh. ‖ tư dong, tính, sự mê hay là chiu về sự gì, bổn tính, tâm tình, tình mánh. ‖ số hệ, — mạng. ‖ trí, — khôn, — sáng; genio indulgere, dưỡng nhàn.
Geno, is, ere. V. Gigno.
Gens, tis. *f.* dân gian, nhơn thế gian, dân thiên hạ. ‖ dòng dõi. ‖ kẻ ngoại, kẻ ngoại đạo. ‖ loài; gens humida, loài cá.
Gentiana, æ. *f.* khổ sâm.
† Genticus, a, um. thuộc về dân riêng, sự gì riêng thuộc về dân.
Gentilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về dân kia, — dân thiên hạ, — một họ một dòng, — một nước. ‖ kẻ ngoại đạo.
Gentilitas, atis. *f.* dòng dõi, bổn tộc, tông tộc, họ hàng, một họ, một tên cùng nhau. ‖ loài, giống, thứ. ‖ đàng kẻ ngoại đạo, phận ngoại đạo.
Gentiliter. *adv.* theo cách nói hay là cách làm nước nào. ‖ như thói kẻ ngoại đạo.
Gentilitium, ii. *n.* gia tài tổ tiên lưu truyền.
Gentilitius, a, um. thuộc về một dòng một họ, sự chung trong một họ một dòng. ‖ sự gì thuộc về một dân kia; gentilitia nomina, tên họ.
Genu. *ind.* đầu gối. ‖ mắt cây; genu submittere, qùi một gối.
Genua, uum. *n. pl.* đầu gối.
Genualia, ium. *n. pl.* dây buộc tất.
Genuinè. *adv.* cách ngay thật.
Genuinus, a, um. sự gì theo bổn tính người ta, xứng và nhằm lẽ tự nhiên, thật, chẳng giả.
Genuinus, i. *m.* răng cấm.
Genus, eris. *n.* dòng, — dõi, bổn tộc. ‖ họ, họ hàng, một họ. ‖ nòi, giống, — má, loài, thứ. ‖ bổn tính, thói phết, cách phết, tư dong; genus humanum, nhơn loại, loài người ta; genera omnia, loài vật, các loài.
* Geographia, æ. *f.* bản đồ, họa đồ.

* Geographicus, a, um. thuộc về bản đồ.

* Geographus, i. *m.* thợ họa đồ.

* Geometra, æ. *m.* et Geometre, es. *m.* kẻ biết đo, kẻ đo đất.

* Geometria, æ. *f.* et Geometrice, es. *f.* phép đo, △ trượng lượng pháp.

Geometricè. *adv.* theo phép đo.

Geometricus, a, um. thuộc về phép đo, — trượng lượng pháp.

Georgia, æ. *f.* miền đất kia.

Georgica, orum. *n. pl.* văn thi về nghiệp nông tang.

Georgicus, a, um. thuộc về nghiệp nông, — sự làm ruộng.

Geranion, ii. *n.* thảo kia. ‖ trục kéo đồ nặng lên.

Geranites, æ. *m.* ngọc kia.

Geraria, æ. *f.* tôi gái bồng con.

Gerifolium, ii. *n.* dây ngăn sách.

Germanè. *adv.* cách như anh em, cả lòng, vui lòng, hết lòng.

Germani, orum. *m. pl.* hai anh em ruột. ‖ N. H.

Germania, æ. *f.* N. R.

Germanitas, atis. *f.* họ máu. ‖ họ, miả giống.

Germanitùs. *adv.* như anh em, hết lòng.

Germanus, i. *m.* N. H.

Germanus, a, um. anh em chị em một cha một mẹ, hay là một cha, hay là một mẹ mà thôi. ‖ thật, của thật, ngay thật, sự gì chẳng giả chút gì. ‖ hệt, giống như hệt, miả giống; fratres germani, đồng bào, tâm bào, đàng đệ; pater germanus, cha ruột.

Germen, inis. *n.* giống, — má. ‖ mụt, chồi mống, mộng.

Germinalis, *m. f.* le. *n.* is. hay mọc mụt, hay đâm đọt.

Germinatio, onis. *f.* et

Germinatus, ûs. *m.* sự mọc mụt, trổ chồi, nẩy chồi.

Germino, as, avi, atum, are. mọc mụt, trổ ra, trổ chồi mống, nẩy chồi, mọc mộng; semina vitiata quæ non germinant, trẩm mộng.

Gero, onis. *m.* đẩm, quân đẩm, quân phu, — gánh.

Gero, is, gessi, gestum, gerere. đẩm, gánh, vác, mang, đam. ‖ có, tỏ, tỏ ra. ‖ trấn nhậm, trị, làm, giữ, coi sóc; gerere morem alicui, vâng chịu, vâng nghe; — se ut oportet, ở cho phải, làm cho phải; — bellum, đánh giặc.

Gerræ, arum. *f. pl.* sự nói vặt, việc hèn, — chơi, sự giễu cợt. ‖ phên hay là cái thuẫn bằng tre.

Gerres, is. *m.* loài cá trích.

Gerro, onis. *m.* kẻ nói giễu cợt, nói vặt, làm trò.

Gerula, æ. *f.* V. Geraria.

Gerulifigulus, a, um. flagitii gerulifigulus, kẻ binh vực hay là làm cớ cho người ta hư đi.

Gerulo, onis. *m.* et Gerulus, i. *m.* đẩm, — cử, quân đẩm, quân phu.

Gerundia, orum. *n. pl.* gêrondio.

* Gerusia, æ. *f.* trào đình, công đồng, hội công kẻ tuổi tác.

Gesa, orum. *n. pl.* lao kia, thứ lao.

Gesclitherum, i. *n.* hang đá kia là nguồn mạch gió bấc.

Gesta, orum. *n. pl.* sự nghiệp, việc trọng, việc đại sự.

Gestabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đem đặng, bâng được.

Gestamen, inis. *n.* đồ rực rỡ, dấu quờn chức, dấu diếm.

Gestatio, onis. *f.* sự động, lắc xóc xáo khi đi võng hay là kiệu hay là cỡi ngựa. ‖ đàng mà đi thể ấy. ‖ sự đẩm, gánh, bâng, khiêng.

Gestator, oris. *m.* đẩm, — cử. ‖ kẻ khiêng, kẻ võng. ‖ xe giá.

Gestatorium, ii. *n.* võng, kiệu.

Gestatorius, a, um. sự gì dùng mà gánh khiêng hay là võng.

Gestatrix, icis. *f.* nữ nhơn đẩm.

Gestatus, ûs. *m.* sự gánh, bâng.

Gesticula, æ. *f.* cách múa.

Gesticularia, æ. *f.* nữ nhơn múa dạng, — múa mày múa mặt, khoan bộ.

Gesticularius, ii. *m.* kẻ múa mày múa mặt, kẻ làm khoan bộ.

Gesticulatio, onis. *f.* sự làm cách điệu.

Gesticulator, oris. *m.* kẻ làm cách điệu, — quan bộ, — khoan bộ.

Gesticulor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm cách điệu, — khoan bộ.

Gesticulus, i. *m.* phép dùng ngón tay mà đếm.

Gestio, onis. *f.* sự cai, giữ việc, trấn nhậm.

Gestio, is, ivi, itum, ire. *n.* nhảy mừng, — nhót, — vui, hoan hân, hởi dạ, phở lở; gestire gaudio, mừng phở lở, mừng khấp khởi, mừng bội phần. ‖ ước ao, khát khao.

Gestito, as, are. *freq.*

Gesto, as, avi, atum, are. bâng, gánh, khiêng, cõng, võng, bồng; gestare manibus, bâng; — sinu, bồng ẵm; — filium, bồng bế; — in utero, hoài thai, cưu mang, mang mển; — gladium, mang gươm; — cangam, mang gông.

Gestor, oris. *m.* đẩm, phu, kẻ gánh, kẻ mách miệng. ‖ kẻ áp việc.

Gestuosè. *adv.* cách khoan bộ.

Gestuosus, a, um. hay làm như khoan bộ, — cách điệu.

Gestus, ûs. *m.* cách điệu, khoan bộ; gestus indecori vel incompositi, chênh chòng, — vênh; — indecorus et ad ostentationem compositus, múa mày múa mặt.

Gestus, a, um. *part.* Gero.

Gesum. V. Gesa.

Gethyum, ii. *n.* rau hẹ.

Getulia, æ. *f.* miền đất kia.

GI

Gibba, æ. *f.* et Gibber, eris. *m.* bướu, cục bướu.

Gibber, a, um. et Gibberosus, a, um. et Gibbosus, a, um. et Gibbus, a, um. kẻ có bướu, có cục bướu, kẻ còm, lưng còm. ‖ sự gì lùm lùm, — lồi ra. ‖ khum khum.

Gibbus, i. *m.* V. Gibba.

Giganteus, a, um. thuộc về kẻ giành giàng.

Gigas, antis. *m.* giành giàng, kẻ cao lớn.

Gigeria, orum. *n. pl.* mề; gigeria gallinæ, mề gà.

Gignentia, ium. *n. pl.* rễ, cội rễ.

Gigno, is, genui, genitum, gnere. sinh, — ra, — để, — sản; bubalum gignens non gignit ejus cornua, filium pariens non parit ejus cor, △ sinh ngưu vô sinh giác, sinh tử bất sinh tâm.

Gilvus, a, um. sắc mốc mốc, màu tro.

Gingidium, ii. *n* thứ rau khóm.

Gingiva, æ. *f.* et Gengivula, æ. *f.* lợi răng, nớu.

Gingrina, æ. *f.* ống quyển thổi khi cất đám.

Gingrinator, oris. *m.* kẻ thổi quyển khi cất đám.

Gingrio, is, rire. kêu như con ngỗng.

Gingritus, ûs. *m.* tiếng con ngỗng.

Ginsen. *ind.* nhơn sâm.

Girgillus, i. *m.* cái cuồng.

Git. et Gith. *ind.* thứ cỏ hay cay như hồ tiêu.

GL

Glabellus, a, um, et Glaber, a, um. trọc, — trồi, — lóc. ‖ chẳng có lông, — râu. ‖ quan bộ, hoạn. ‖ *sói,* — đầu.

Glabraria, æ. *f.* nữ hay lo sự mặc *tề chỉnh.* ‖ cây phao lưới.

Glabrarius, ii. *m.* kẻ nhổ lông.

Glabreo, es, brere. et Glabresco, is, scere. trọc, — trồi, — lóc. ‖ chẳng có lông, — râu, sói, — đầu.

Glabreta, orum. *n. pl.* chốn trọc lóc.

† **Glabritas**, atis. *f.* sự sói, — đầu.

† **Glabro**, as, avi, atum, are. cạo, gọt, nhổ lông, làm cho ra sói.

Glacialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về gía rét.

Glacies, ei. *f.* sự đông, nước đông lại, giá rét, băng, giá.

Glacio, as, avi, atum, are. nước đông lại, hóa nên giá, giá rét.

Glacito, as, avi, atum, are. kêu giọng ét, kêu như con cò, — séo, — con ngỗng.

Gladiarius, a, um. thuộc về gươm.

Gladiator, oris. *m.* kẻ đua vật, kẻ hay nghề gươm dao.

Gladiatoriè. *adv.* cách đua vật.

Gladiatorium, ii. *n.* công hay là phần thưởng kẻ đua vật.

Gladiatorius, a, um. thuộc về kẻ đua vật.

Gladiatura, æ. *f.* nghề đua vật, nghề gươm dao.

Gladii, orum. *m. pl.* lọn chỉ lông con chiên.

Gladiolus, i. *f.* xương bồ, cây sắn bồ. ‖ củ ngải. ‖ dao chủy thủ.

Gladium, ii. *n.* et Gladius, ii. *m.* gươm, — dao; gladius flexilis, dao quất; — anceps, gươm hai lưỡi; — pretiosus, bửu kiếm; gladium gestare, đeo gươm; — exerere, tót gươm. ‖ lọn chỉ lông con chiên. ‖ cá kia.

Glandarius, a, um. có nhiều tưởng đầu tử, thứ hột kia là trái cây dẽ sừng.

Glandifer, a, um. hay sinh tưởng đầu tử.

Glandionida, æ. *f.* et Glandium, ii. *n.* mồm và lưỡi heo đã muối cùng xông khói. ‖ cái hạch.

Glandula, æ. *f.* cái hạch.

Glandulosus, a, um. có nhiều cái hạch.

Glanis, idis. *m.* V. Glanus.

Glans, dis. *f.* △ tưởng đầu tử, hột đậu kia là trái cây dẽ sừng. ‖ đạn, — ve.

Glanus, i. *m.* cá kia.

† **Glaphyrus**, a, um. người lịch sự, sự tốt lành, đẹp mặt, hẳn hoi.

Glarea, æ. *f.* sỏi, đất sỏi, cát.

Glareola, æ. *f.* sỏi nhỏ.

Glareosus, a, um. có nhiều sỏi.

Glastum, i. *n.* thứ cây chàm.

Glatiola, æ. *f.* thứ bát giác.

Glaucinus, a, um. màu xanh éo.

Glauciosus, i. *m.* con ngựa có vòng trắng nơi con mắt.

Glauciscus, i. *m.* cá kia.

Glaucito, as, are. sủa như chó con.

Glaucium, ii. *n.* thứ muống. ‖ con chim kia.

Glaucoma, æ. *f.* et Glaucoma, atis. *n.* tật hay làm cho con mắt hóa nên màu xanh éo.

Glaucus, a, um. xánh éo.

Glaucus, i. *m.* cá kia. ‖ N. P.

Glaux, cis. *f.* thảo kia. ‖ cách múa. ‖ thứ đồng tiền.

Gleba, æ. *f.* bặng đất, vầng đất. ‖ ruộng cày; gleba calcis, đá vôi.

Glebalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bặng đất.

Glebarius, ii. *m.* kẻ xắn đất.

Glebatìm. *adv.* cách bặng đất.

Glebosus, a, um. có bặng đất.

Glebula, æ. *f.* bặng đất nhỏ.

Glebulentus, a, um. V. Glebosus.

Glechon, onis. *m.* bạc hà.

Glechonites, æ. *m.* rượu bạc hà.

Glessum, i. *n.* lạp phách, hổ phách.

Gleucinum oleum, i. *n.* dầu oliva nhứt.

Glinon, i. *n.* loài bạch dương thọ.

Glirarium, ii. *n.* chốn nuôi con sinh.

† **Glis**, idis. *f.* bánh mốc meo.

Glis, iris. *m.* con sinh là thứ chuột hay mê ngủ.

Glis, tis. *f.* đất sét.

Glisco, is, scere. mọc, — thêm, lan ra. ‖ ra béo, — phì mĩ. ‖ đặng

sức lại. ‖ chương, thình lên. ‖ nhẩy mừng. ‖ mơ ước lắm; gliscit fama in dies, tiếng đồn càng ngày càng thêm.

Globatìm. *adv.* bằng cục, — trái, — lọn.

Globor, aris, atus sum, ari. *pass.* hóa ra tròn, — cục, — hòn, — viên, — lọn, đã đóng cục.

Globositas, atis. *f.* sự tròn, viên.

Globosus, a, um. viên, tròn, có hình cục.

Globulus, i. *m.* hòn, hòn cù, cục, nút, trái cù, viên. ‖ bánh đạn, — nhãn; globulos conficere, viên tròn, vò viên; globulus ingesto intùs pulvere sulphureo confectus, trái phá; — vestium, nút áo, cúc; — pensilis, trái cù; in globulos divisum, lổn chổn.

Globum, i. *n.* et **Globus**, i. *m.* hòn, bầu, đạn, trái lăn, hòn lăn, cầu, trái cầu, trái lọn, hoàn, cục. ‖ hội, — cộng, — đông, đông như hội, vòng nhiều người; globus lusorius, trái lăn, trái cù; globus cœlestis, bầu trời, thiên cầu; — terrestris, bầu đất, trái đất, địa cầu.

Glocido, as, are. et

Glocio, is, ivi, itum, ire. tục tác.

Glocitatio, onis. *f.* sự tục tác.

Glocito, as, avi, atum, are. tục tác, túc như gà.

Gloctoro, as, avi, atum, are. kêu như thứ con cò kia.

Glomer. V. Glomus.

Glomerabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì lọn đặng, — cuốn lại đặng.

Glomeramen, inis. *n.* đống, vun đống, cục, lọn.

Glomerarius, a, um. kẻ làm lọn, — búp, kẻ vầy lại.

Glomeratìm. *adv.* cách vầy lại, — lọn, cách vầy đoàn.

Glomeratio, onis. *f.* sự vấn vít. ‖ kiệu ngựa.

Glomero, as, avi, atum, are. vầy lại, ún lại, làm lọn, — búp, — bả, cuốn, — lại, lăn; glomerare gressus, bước tới.

Glomerosus, a, um. đã vầy lại, đã ún lại.

Glomicellus, i. *m.* et **Glomulus**, i. *m. dimi.* Glomus, eris. *n.* bả, lọn, búp, trái; glomus filorum, búp vải, lọn chỉ; — serici, bả tơ.

Gloria, æ. *f.* danh tiếng, — vọng, — dự, — thơm, công danh. ‖ sự sang trọng, vinh hiển, oai nghi. ‖ sự tán tạ, ngợi khen. ‖ sự khoe danh; gloria mundi, danh lợi.

Gloriabundus, a, um. kẻ khoe danh, khoe mình.

Gloriæ, arum. *f. pl.* sự bay nhẩy, sự chí lăng vân, sự khoe mình, kiêu ngạo, sự phô trương.

Gloriatio, onis. *f.* sự khoe, khoe danh, — mình, sự phô trương.

Gloriator, oris. *m.* V. Gloriabundus.

Glorifico, as, avi, atum, are. khen, ngợi khen, khong khen. ‖ kính chuộng, tôn kính.

Gloriola, æ. *f.* sự bay nhẩy, chí lăng vân, sự muốn cho đặng danh, cho đặng tiếng; aliquid captandæ gloriæ causâ agere, làm lấy tiếng.

Glorior, aris, atus sum, ari. *dep.* khoe, — khoang, — mình, — tài, — danh, nở mặt; gloriari de ingenio, vel in ingenio, vel ingenium, khoe trí.

Gloriosè, iùs, issimè. *adv.* cách đáng khen, — có danh, — có tiếng. ‖ cách khoe mình, — kiêu cang, — phô trương, — tâng mình.

Gloriosus, a, um. có danh, — tiếng. đáng khong khen, sang trọng. ‖ kiêu ngạo, kẻ khoe khoang, kẻ khoe mình, phô trương mình.

Glos, oris. *f.* chị em chồng. ‖ thảo kia.

Glossa, æ. *f.* sự cắt nghiã, chú con. ‖ lưỡi, tiếng nói.

Glossaria, orum. *n. pl.* hòm đất, săng.

Glossarium, ii. *n.* sách nghiã, sách tự vị.

Glossema, atis. *n.* tiếng ít dùng. ‖ sự cắt nghiã, chú con.

Glossographus, i. *m.* kẻ cắt nghiã.

Glossopetra, æ. *f.* đá có hình lưỡi.

* **Glottis**, idis. *f.* cuống họng. ‖ vua chim cút.

Glottoro, as, are. V. Gloctoro.

Glubo, is, bere. lột da, gọt vỏ.

Gluma, æ. *f.* vỏ hột lúa. ‖ vỏ chuối.

Glus, tinis. *n.* et **Gluten**, inis. *n.* keo, hồ, giao; gluten coquere, khuấy hồ; gluten ex pelle asini, a giao.

Glutinamen, inis. *n.* et **Glutinamentum**, i. *n.* et **Glutinatio**, onis. *f.* sự dán, hàn, gắn, hồ.

Glutinator, oris. *m.* kẻ dán, kẻ hàn, kẻ hồ.

Glutinium, ii. *n.* V. Gluten.

Glutino, as, avi, atum, are. dán, gắn, hàn, hồ; glutinare stamno, hàn thiếc. ‖ làm cho ra dẻo.

Glutinosus, a, um. dẻo, có nhựa.

Glutinum, i. *n.* keo, nhựa, mủ cây. ‖ hàn the, sự hàn.

Glutio, is, ivi, itum, ire. nuốt, ăn bặp, nuốt trộng, táp, háu ăn; voces glutire, nói lấp dấp, nói lặp bặp.

Gluto, onis. *m.* kẻ háu ăn, kẻ mê ăn uống.

Gluttus, i. *m.* họng.

Glutus, a, um. bằng, — bặn.

† **Gluviæ**, arum. *f. plu.* kẻ háu ăn, kẻ mê ăn uống.

Glycymerides, um. *f. pl.* thứ hàu.

Glycyrrhiza, æ. *f.* V. Glycyrrhizon.

Glycyrrhizites, æ. *m.* rượu hay là nước cam thảo.

Glycyrrhizon, i. *n.* cam thảo, △ quốc lão.

Glycyside, ysides. *f.* xích thược, thược dược.

GN

Gnæus, i. *m.* V. Nævus.
Gnaphalium, ii. *n.* thảo kia.
Gnarè. *adv.* cách lịch lãm, — thông thái.
† Gnarico, as, are. thuật lại.
Gnaritas, atis. *f.* sự thông biết, sự lịch lãm.
Gnaruris, *m.f.* re. *n.* is. et
Gnarus, a, um. kẻ thông biết, thông minh, — thái, lịch lãm. ‖ vững vàng, nên tin. ‖ kẻ quen biết.
Gnata, æ. *f.* con gái.
* Gnatho, onis. *m.* kẻ ăn dỗ, ăn chực.
Gnathonicus, a, um. thuộc về kẻ ăn dỗ ăn chực.
Gnatus, i. *m.* con trai.
Gnavè. *adv.* V. Gnaviter.
Gnavitas, atis. *f.* sự siêng, — năng, cần mẫn, cẩn thận. ‖ sự khỏe mạnh, vững sức. ‖ sự lo lắng, canh giữ.
Gnaviter. *adv.* cẩn thận, cặn kẽ, siêng năng. ‖ cách mạnh. ‖ mau mắn.
Gnavo, as, are. V. Navo.
Gnavus, a, um. kẻ vững lòng, vững gan, gan vàng, anh hùng. ‖ kẻ khéo lo, có tài, cặn kẽ, cần mẫn.
Gnephosus, a, um. V. Obscurus.
* Gnesion, ii. *n.* chim phụng hoàng.
Gneus, i. *m.* V. Nævus.
Gnide, es. *f.* cá kia.
Gnidus, i. *f.* N. U.
Gnobilis, *m. f.* le. *n.* is. quen, quen biết.
Gnoma, æ. *f.* ngôn ngữ, lý đoán. ‖ sào đo đất. ‖ thước nách.
Gnomon, onis. *m.* kim trắc ảnh.
Gnomonica, æ. *f.* et Gnomonice, es. *f.* trắc ảnh, nghề làm trắc ảnh.
Gnomonicus, a, um. thuộc về trắc ảnh.

Gnosco, is, scere. V. Nosco.
Gnostoci, orum. *m. plu.* phe lạc đạo kia xưng mình là kẻ thông thái.
Gnotus, a, um. V. Notus.

GO

Goa, æ. *f.* cây chuối. ‖ N. U.
Gobio, onis. *m.* et Gobius, ii. *m.* thứ cá cơm, — cá bống, cá con.
Gog. *ind.* N. H.
Golgotha. *ind.* tên núi Calavariô.
Gomor. *ind.* thứ lường, thứ đấu.
Gomorrha, æ. *f.* N. U.
Gomphosis, is. *f.* sự nhét xương vào trong xương như răng trong hàm và ở đó vững vàng.
Gomphus, i. *m.* chêm, đinh. ‖ nọc. ‖ tật con mắt.
Gonarche, es. *f.* thứ trắc ảnh.
Gongylis, dis. *f.* củ cải.
Gonorrhæa, æ. *f.* △ bạch trọc, tật kia.
Gordieus, i. *m.* N. M.
Gorgo, et Gorgon, nis. *f.* tên người nữ.
Gorgona, æ. *f.* tên bụt nữ.
Gorgonia, æ. *f.* hoa đá, san hô.
Gossampinus, i. *f.* cây bông.
Gossypium, ii. *n.* bông. △ miên hoa. ‖ cây bông. ‖ cái que rẩy nước; purgare gossypium, cán bông.
Gothi, orum. *m. pl.* N. H.
Gothia, æ. *f.* miền đất kia.

GR

Grabatulus, i. *m.* et Grabatus, i. *m.* giường, giằng, chõng.
Graccito, as, avi, atum, are. kêu như con ngỗng.
Gracilens, tis. *omn. gen.* et Gracilentus, a, um. gầy guộc.
Gracilesco, is, scere. *n.* ra gầy guộc, ra ốm nhom.
Gracilipes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn ốm nhom; pes altero gracilior, nhót chơn.

Gracilis, *m. f.* le. *n.* is. ốm, ốm nhom, mảnh hình, khẳng khảnh, mỏng.
Gracilitas, atis. *f.* sự ốm, mảnh hình, hình thể khẳng khảnh.
Gracilitudo, inis. *f.* sự gầy guộc, sự ốm, ốm nhom.
Gracillo, as, avi, atum, are. túc như gà.
Gracilus, a, um. V. Gracilis.
Gracito, as, avi, atum, are. kêu như con ngỗng.
Graculus, i. *m.* thứ chim cưởng. △ chim luiện hạp. ‖ loài con quạ. ‖ cá kia.
Gracus, i. *m.* loài chim cưởng. △ chim luiện tước.
Gradalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ đi thung thăng.
Gradarius, a, um. từng bậc, thung thăng, từng bước, dần dà.
Gradatìm. *adv.* từng bậc, dần dà, từ ngắn, chòm xóm.
Gradatio, onis. *f.* bậc lên, từng lên. ‖ giá ngự. ‖ F. R. là thêm hay là lên một khi một ít.
Gradatus, a, um. có hình từng, đã lập bậc.
Gradilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bậc, có từng.
Gradior, eris, gressus sum, gradi. *dep.* đi, tới, bước, lết, trèo, trèo trật.
Gradipes, edis. *m.* loài chim ưng.
Gradivicola, æ. *m.* kẻ phục quan vũ, kẻ thờ quan vũ.
Gradivus, i. *m.* bụt quan vũ.
Gradus, ûs. *m.* bậc, từng. ‖ đời khi xét bậc kẻ bà con. ‖ bước, nước bước. ‖ đấng bậc, quờn chức, phẩm, — trật, đợt, đứng đợt. ‖ đàng, — đi, — vào, phương, — thế; scalarum gradus, bậc thang.
Græcatìm. *adv.* et Græcè. *adv.* cách như dân Græcô.
Græci, orum. *m. pl.* N. H.
Græcia, æ. *f.* miền đất.

Græcisco, as, are. et **Græcisso**, as, are. et **Græcor**, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn ở như dân Græcô.

Græcostadium, ii. *n.* et **Græcostasis**, is. *f.* ngả trong thành Roma các quan sứ dân Græcô cùng các dân khác ở.

Græcula, æ. *f.* hoa hồng nhỏ kia.

Græcus, a, um. người Græcô.

Grallæ, arum. *f. pl.* cà khêu; grallis incedere, đi cà khêu.

Grallator, oris. *m.* kẻ đi cà khêu.

Grallatorius, a, um. thuộc về cà khêu.

Grallipes, edis. *omn. gen.* V. Grallator.

Gramen, inis. *n.* cỏ, thảo. ‖ cỏ ống. △ mao căn.

Gramia, æ. *f.* ghèn, sự nhả quèn.

Gramineus, a, um. có nhiều cỏ tươi tốt, — cỏ ống.

Graminosus, a, um. đầy cỏ.

Gramiosus, a, um. kẻ nhả con mắt, có ghèn.

Gramma, æ. *f.* nét, đàng gạch. ‖ nặng bằng hai phần một drachma.

Grammateus, i. *m.* kí lục, thơ kí.

Grammatias, æ. *f.* ngọc kia.

Grammatica, æ. *f.* et **Grammatice**, es. *f.* sách mẹo, nghề, phép dạy chữ dạy tiếng.

Grammaticè. *adv.* cách như mẹo dạy.

Gammaticus, i. *m.* kẻ dạy mẹo.

Grammaticus, a, um. thuộc về mẹo mực, — sách, — phép mẹo dạy.

Grammatista, æ. *m.* et

Grammatistes, æ. *m.* thầy dạy chữ, — tiếng, — mẹo.

Grammatophylacium, cii. *n.* nhà giữ sổ sách nhà nước.

Grammicus, a, um. thuộc về nét, — hàng, — đàng gạch, — đàng rạch.

Grammosus, a, um. V. Grammiosus.

Granarium, ii. *n.* kho, — tàng, vựa, — lúa, đụn, — lẫm, bịch, bồ bịch.

Granatìm. *adv.* từng hột.

Granatum, i. *n.* trái lựu, thạch lựu.

Granatus, i. *m.* hột trai, thứ đá quí trọng.

Granatus, ûs. *m.* sự sinh hột.

Granatus, a, um. có hột, có thóc.

Grandævitas, atis. *f.* sự lớn tuổi.

Grandævus, a, um. kẻ khôn kháo, lớn tuổi, cao tuổi, kẻ có tuổi rùa tóc hạc.

Grandesco, is, ere. hóa ra lớn, hóa lớn khôn; comedendo grandescit corpus, studendo scientias acquirit animus, ăn thì vóc, học thì hay.

Grandiculus, a, um. lớn vừa.

Grandifer, a, um. cao, — trọng.

Grandificus, a, um. hay làm cho rộng, — cho cao.

Grandigrans, tis. *omn. gen.* kẻ đi mau chơn, kẻ có bước dài lắm.

Grandiloquus, a, um. kẻ hay nói cách cao trọng, — cao xa, cao trí. ‖ kẻ hay nói cầu cao.

Grandinat, avit, are. *impers.* mưa đá xuống, có mưa đá.

Grandineus, a, um. et **Grandinosus**, a, um. có mưa đá, mưa đá năng xuống đó.

Grandio, is, ivi, itum, ire. làm cho ra lớn, làm cho mọc lên.

Grandis, *m. f.* de. *n.* is. cao lớn, cao ngật nghễu. ‖ rộng, — lớn. ‖ cao, — trọng, — sang. ‖ nặng, — nề; grandis natu, cao tuổi.

Grandiscapiæ, arum. *f. pl.* cây cao chất ngất. V. Scapus.

Grandisonus, a, um. hay vang lừng, hay kêu.

Granditas, atis. *f.* cao tuổi. ‖ sự cao, — sang, — trọng.

Granditèr, iùs. *adv.* cách cao trọng.

Grandiusculus, a, um. khá lớn, lớn khôn vừa.

Grando, dinis. *f.* mưa đá.

Granicus, i. *m.* N. F.

Granifer, a, um. hay sinh hột.

Granosus, a, um. có hột, đầy hột.

Granum, i. *n.* hột, hạt thóc, óc; granum orizæ, hột gạo, óc gạo; — pro armillis, cườm; grana spicis excussa mandere, ăn trắt.

Graphiarium, ii. *n.* bình mực, tháp viết.

Graphiarius, a, um. thuộc về sự viết, — sự vẽ.

Graphice, es. *f.* nghề viết, — vẽ.

Graphicè. *adv.* cách toàn hảo.

Graphicoterus, a, um. trọn tốt trọn lành, trọn vẹn.

Graphicus, a, um. toàn hảo.

Graphis, idis. *f.* bản đồ, họa đồ, tuồng đồ, đồ phóng vẽ. ‖ chơn duông, ảnh, cách vẽ. ‖ dao chạm.

Graphium, ii. *n.* cây viết.

Grassatio, onis. *f.* sự gian hùng.

Grassator, oris. *m.* kẻ cướp, gian hùng.

Grassatura, æ. *f.* sự cướp.

Grassatus, a, um. kẻ đã cướp, đã làm gian hùng, làm gian tà.

Grassor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi, tới, bước đi; grassari in, — adversùs, — contra aliquem, làm thiệt hại, phạm đến người; — obsequio, a dua. ‖ làm gian hùng.

Gratabundus, a, um. kẻ mừng, mừng vưới, vội mừng.

Gratans, tis. *omn. gen.* V. Gratabundus.

Gratanter. *adv.* cách mừng.

Gratè, iùs, tissimè. *adv.* cách cám ơn, cách lòng thảo, trọn thảo.

Grates, *f. pl.* ơn, lòng thảo, sự đội ơn, cám tạ; grates agere, tạ ơn, giã ơn, lạy ơn; — ab aliquo actos abnuere, từ tạ.

Gratia, æ. *f.* ơn, ơn lành, ân, ân huệ, ơn ngãi. ‖ tâm tình, tình mánh, sự thiết nghiã, sự báo

niếu, tạ ơn. ‖ sự tha, thứ tha. ‖ sự lợi, tiện, ích lợi. ‖ thế, quờn thế, phép lớn. ‖ sự xinh, tốt lành, nhan sắc, dong nhan, đẹp mặt, lịch sự. ‖ ân xá; mala gratia, sự bất hoà, căm hờn; cum bonâ gratiâ, cách thảo lảo, — thảo thuận; cum malâ gratiâ, cách nhặt, — rít rát, — hờn.

Gratiæ, arum. *f. pl.* V. Grates.

Gratificatio, onis. *f.* sự làm ơn, giúp, trả ơn.

Gratifico, as, avi, atum, are. et

Gratificor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm ơn, trả ơn, tạ ơn, làm cho vui mừng, giúp, binh vực, làm phước; gratificari jus, mở phép công bình cho rộng.

Gratiosè. *adv.* cách binh vực, vị quờn thế.

Gratiosus, a, um. kẻ đẹp lòng, kẻ ưa, ưa ý, — lòng. ‖ kẻ có thế, quờn thế. ‖ kẻ binh, binh vực, bàu chữa. ‖ kẻ đã đặng bởi sự vị, bởi sự thiên tây.

Gratìs. *adv.* không, chẳng trông sự ích lợi gì.

Gratito, as, avi, atum, are. V. Gratificor.

Gratò. *adv.* cách cám tạ ơn, lòng thảo.

Grator, aris, atus sum, ari. *dep.* mừng, — mặt, — vưới, tỏ lòng vui mừng, mừng người bội phần. ‖ tạ ơn, cám đội ơn.

Gratuitò. *adv.* V. Gratìs.

Gratuitus, a, um. đã cho không, đã làm cho hay là để mà chẳng trông sự ích lợi gì.

Gratulabundus, a, um. V. Gratabundus.

Gratulanter. *adv.* V. Gratanter.

Gratulatio, onis. *f.* sự mừng, — mặt, — người, tỏ lòng mừng. ‖ sự tạ ơn, đội ơn, sự lạy ơn, cám đội ơn chúa; anni novi gratulatio, mừng tuổi.

Gratulator, oris. *m.* kẻ mừng, mừng mặt, — người.

Gratulatorius, a, um. thuộc về sự mừng, — vui mừng, — mừng rỡ, — mừng người, — mừng mặt; gratulatorium munus, lễ mừng; — convivium, ăn mừng.

Gratulor, aris, atus sum, ari. *dep.* mừng, — người, — mặt, tỏ lòng mừng, mừng cho, — làm một. ‖ cám đội ơn; gratulari alicui rem, re, de, in, pro re, mừng người về sự gì; — Deo, cám ơn Chúa.

Gratum, i. *n.* sự thảo, sự lòng thảo.

Gratus, a, um. lòng thảo, báo hiếu, trung hiếu, biết ơn, đạo ngãi. ‖ sự đẹp, đẹp lòng, — mặt, — ý, ưng ý, — lòng. ‖ ngon, — ngọt; gratus filius, con thảo; — animus, lòng thảo; grato animo aliquid accipere, lấy thảo; gratum habere, ưng bụng.

† Gravabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho nặng.

Gravamen, inis. *n.* sự cực lòng.

Gravandus, a, um. khá đặt cho nặng.

Gravans, tis. *omni. gen.* làm cho nặng.

Gravastellus, i. *m.* già lủ khủ.

Gravatè. *adv.* et Gravatìm. *adv.* cách khó, — cực, — khó lòng, chẳng bằng lòng, chẳng đành lòng. ‖ cách mắt mỏ; gravatè loqui, biếng nói; gravatìm aspicere, biếng xem.

Gravatus, a, um. *part.* Gravor; gravatus somno, bứ rứ, mắt lườm lườm, thiủ ngủ; gravata facies, nặng mặt.

Gravedinosus, a, um. kẻ nặng đầu, hay sinh sự nặng đầu.

Gravedo, inis. *f.* sự nặng đầu, sự nghẹt mũi.

Graveolens, tis. *omn. gen.* hay hôi, thiu.

Graveolentia, æ. *f.* sự hôi, — hám, sự thiu, ỉnh ỉnh; oris graveolentia, hôi miệng.

Gravesco, is, scere. chịu nặng qúa, gánh nặng qúa, ngã dưới gánh nặng nề qúa. ‖ chìm vì sự nặng. ‖ ra đầy, hóa ra chửa. ‖ thêm, ra ngặt hơn; gravescit valetudo, bịnh ngặt hơn.

Gravidatus, a, um. *part.* Gravido.

Graviditas, atis. *f.* sự chịu thai.

Gravido, as, avi, atum, are. làm cho chịu thai, — nhâm thần. ‖ gieo giống, gieo vãi.

Gravidus, a, um. nặng, đầy; gravida mulier, đờn bà có thai, thai nghén; — canis, chó chửa.

Graviloquus, a, um. kẻ hay nói nghiêm nhặt, — nghiêm trang.

Gravis, *m. f.* ve. *n.* is. ior. issimus. nặng, — nề. ‖ nghiêm, — trang, oai nghiêm. ‖ trọng, đại, lớn. ‖ cực, khó, khổ sở, mắt mỏ. ‖ xấu hổ, sỉ nhục. ‖ cheo leo, xấu khí, nghịch cùng sức người, hay hại. ‖ chẳng hạp. ‖ hôi, thiu; gravis natura, tính đằm địa, điềm đạm, khoan thai, thầm lặng, tính dằn, tính trầm trọng; — infirmitas, bịnh trọng.

Gravitas, atis. *f.* sự nặng, — nề. ‖ gánh nặng. ‖ sự nhặt, — nhiệm, khoan nhặt, khoan thai. ‖ nghiêm, đằm, — đạm, — địa, — thầm, tính đằm, tính oai; gravitas auditûs, sự nặng tai.

Graviter, iùs, issimè. *adv.* cách nặng, — nặng nề. ‖ cách dễ dặt. ‖ cách nhặt, — nhiệm, — oai, — đằm địa. ‖ cách ngặt, — cheo leo. ‖ cách mắt mỏ, — cú mấu, cú tấn, cú mấm; graviter omnia ferre, cơ cầu.

Gravitudo, inis. *f.* V. Gravedo.

Graviusculus, a, um. giọng thấp hơn.

Gravo, as, avi, atum, are. làm cho

nặng, làm cho ra nặng nề, đặt gánh nặng. || khuấy, — khỏa, — lòng. || giục giận, thêm sự ngặt; gravare ense, cho mang gươm.
Gravor, aris, atus sum, ari. *dep.* ngại lòng, lấy làm nệ, rối lượng; non gravari, nào nệ; ne graveris chớ nệ; gravari aliquem, nhàm ai.
Graxo, is, ere. V. Strepo.
Gregalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một bầy một đàn trâu bò, — một họ, — một đoàn, — bạn hữu. || thuộc về một đội quân, — quân lính. || chung, hèn, — hạ, thường.
Gregarius, a, um. thuộc về bầy.
Gregatìm. *adv.* chòm xóm, từng đoàn lũ, từng bầy, — đàn.
Gregatus, a, um. đi dông, đã vầy đoàn.
Gremium, ii. *n.* ngực, chính giữa lòng. || trung, — tim.
Gressio, onis. *f.* et Gressus, ûs. *m.* cách đi, bước, nước bước; gressus aliquò dirigere, đè chừng, đè dặm, đè ngàn.
Gressus, a, um. *part.* Gradior.
Grex, gis. *m.* bầy, đoàn, — lũ, đàn trâu bò. || hội, đoàn người ta, đảng, quản; amoto pastore dispergitur grex, khoẩn chúa đàn tan con nghé.
Grillo, as, avi, atum, are. tâu như con dế, dế tâu.
Griphus, i. *m.* đều đố.
Groccio, is, ire. kêu như con quạ.
Groenlandia, æ. *f.* miền đất.
Groma, æ. *f.* V. Gruma.
Gromaticus, i. *m.* kẻ đo đất.
Gromaticus, a, um. thuộc về sự đo đất.
Gromphæna, næ. *f.* thảo kia dùng cầm thổ huyết. || loài chim cò.
Grossior, *m. f.* ius, *n.* oris. thô hơn; vestis grossior, bả bô, bả vải, đơn sơ.
† Grossitudo, inis. *f.* sự thô, sự dày. — dịch. || sự quê mùa.

Grossulus, i. *m. dimi.*
Grossus, i. *m. f.* chuối non, chuối chát.
Grossus, a, um. thô, dày, dày dịch.
Gruis, is. *f.* V. Grus.
Gruma, æ. *f.* phần giữa thành mà cầm mực cho ngay đàng. || sào, thẻ dẫn đàng, cắm vè, cắm hoa tiêu mà dọn đàng.
Grumulus, i. *m. dimin.*
Grumus, i. *m.* cục, đống, sự ún đống, ún lại. || gò, lùm.
Grundio, is, ivi, itum, ire. *n.* et
Grunnio, is, ivi, itum, ire. kêu như con heo hộc.
Grunnitus, ûs. *m.* tiếng con heo hộc; abruptus validiorquè porci grunnitus, heo hộc.
Gruo, is, ivi, itum, ire. kêu như con nhạn, kêu như con séo.
Grus, gruis. *f.* chim nhạn, loài chim séo, loài con cò. || trục kia mà nhắc đồ nặng lên.
Gryllus, i. *m.* dế, con dế.
Gryphites, æ. *m.* có mũi nhọn, mũi cao.
Gryphus, i. *m.* et Gryps, yphis. *m.* loài vật bày đặt kia.
Grypus, i. *m.* kẻ có mũi nhọn, mũi cao.

GU

Guadulpia, æ. *f.* N. IN.
Guberna, orum. *n. pl.* et
Gubernaculum, i. *n.* bánh lái. || chánh, — giáo, — lạnh, — sự.
Gubernatio, onis. *f.* sự cầm lái. || chấp chánh, chánh sự, sự chánh giáo, — hóa, trấn nhậm.
Gubernator, oris. *m.* kẻ cầm lái, hoa tiêu. || quan trấn nhậm, chưởng dinh, kẻ chưởng quản, quản trị; gubernator in regni confiniis, phan trấn quan.
Gubernatrix, icis. *f.* nữ nhơn quản trị, — chưởng trị.
Gubernatus, a, um. *part.* Guberno.

Gubernium, ii. *n.* V. Gubernatio.
Guberno, as, avi, atum, are. trị, — vì, cai trị, trấn nhậm, — thủ, — giữ. || cầm lái. || chấp chánh.
Guelphi, orum. *m. pl.* phe đảng kia.
Guiava, æ. *f.* cây ổi, trái ổi.
Guinea, æ. *f.* miền đất kia.
Gula, æ. *f.* họng. || sự mê ăn uống.
Gulliocæ, arum. *f. pl.* vỏ hạnh đào.
Gulo, onis. *m.* kẻ mê ăn uống, kẻ tham ăn.
Gulosè, ius, issimè. *adv.* cách tham ăn.
Gulosus, a, um. tham ăn, mê ăn uống.
Gumen, inis. *n.* V. Gummi.
Gumas, æ. *f.* et Gumia, æ. *f.* V. Gulosus.
Gummatus, a, um. có mủ cây, hay sinh mũ, sinh nhựa.
Gummi. *n. indecl.* nhựa, mủ cây; gummi persicum, đào giao; — sandaraceum, tử thảo; — gutta, vàng nhựa, △ dằng hoàng; — lacca, cánh kiến, △ tử thảo nhung.
Gumminus, a, um. có nhựa, đã đặt mủ cây.
Gummis. V. Gummi.
Gummitio, onis. *f.* sự thoa nhựa, sự sơn.
Gummosus, a, um. đầy mủ cây.
† Gurdonicus, a, um. thô, quê mùa.
Gurdus, a, um. ngây muội, nhẹ tính, vô ý tứ, ngơ ngáo, lơ lửng.
Gurges, itis. *m.* vực, lỗ sâu lắm; gurges patrimonii, kẻ phí gia tài; — vitiorum, mê các giống tội lỗi; — cæruleus, biển.
Gurgulio. V. Curculio.
Gurgustiolum, i. *n. dimin.*
Gurgustium, ii. *n.* quán uống rượu. || trại, chòi; gurgustium tigridis, cũi hùm.
Gurrio, is, ivi, itum, ire. kêu như

chim choát chuè. △ kêu như hồng mã liêu.

† Gustarium, ii. *n.* sự ăn hàng. || ghe hải.

Gustatio, onis. *f.* của ăn đầu khi mới ngồi bàn. || ăn hàng.

Gustatorium, ii. *n.* chốn ăn hàng. || sự lót lòng buổi tối.

Gustatus, ûs. *m.* sự nếm.

Gustatus, a, um. *part.*

Gusto, as, avi, atum, are. nếm, thử, ăn thử. || do. || ăn hàng, ăn bữa cơm.

Gustulus, i. *m.* của ăn nhỏ mọn khi mới ngồi bàn. || trứng tổ tiên quen ăn khi đầu bữa cơm.

Gustus, ûs. *m.* sự nếm, sự biết mùi, sự thử, ăn thử, sự ngon, vị. || sự biết, suy xét. || của ăn đầu hết.

Gutta, æ. *f.* giọt, hột, hạt. || một ít, — chút, một phần. || thứ cây trầm, nam hương. || hổ phách; cambogia gutta, vàng nhựa.

Guttæ, arum. *f. pl.* sự vằn, — vện, gỉ giớm. || thứ hột nhỏ trong đồ xuyên hoa.

Guttans, tis. *omn. gen.* hay nhỏ giọt.

Guttatìm. *adv.* từng giọt, dột, lợt đợt; aqua guttatìm cadens, nước nhỏ thảnh thót.

Guttatus, a, um. vằn, — vện.

Guttula, æ. *f.* hột, giọt nhỏ.

Guttulus, i. *m.* V. Guttus.

Guttur, uris. *n.* họng. || ống thuộc về cái bễ; guttur benè collutum, thông giọng; — refrigerare, thấm giọng; ardere in gutture, gắt cổ; saporem mordere guttur, hắc cổ.

Gutturalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về họng.

Gutturosus, a, um. có họng lớn, có họng rộng. || sưng cổ, có tràng nhạc.

Guttus, i. *m.* thứ ve cổ hẹp mà nhỏ nước. || ve con rót dầu, ve dùng mà tế lễ.

GY

Gyara, æ. *f.* N. INS.

Gymnas, adis. *f.* sự tập đua vật.

* Gymnasiarcha, æ. *m.* et Gymnasiarchus, i. *m.* vũ sĩ, thầy nghề vũ, thầy cai trường, — tràng, giám trường.

Gymnasium, ii. *n.* diễn trường, trường đua vật. || trường học, — ốc, tràng ốc; vetus gymnasium, học hiệu, tường tự. || chốn tắm.

Gymnasticus, a, um. thuộc về sự đua vật, — trường đua, — học.

Gymnesiæ, arum. *f. pl.* N. INS.

Gymnicus, a, um. thuộc về sự đua vật.

Gymnosophistæ, arum. *m. pl.* tiền hiền phương đông ở trần truồng liên.

Gynæceum, i. *n.* et Gynæconitis, idis. *f.* chốn quê môn, cung.

Gypseus, a, um. bằng điệp, bằng vôi.

Gypso, as, avi, atum, are. thoa điệp, tô phấn điệp.

Gypsum, i. *n.* thứ phấn điệp. || △ thạch cao, quân thạch.

Gyratio, onis. *f.* sự chóng mặt.

Gyrinus, i. *m.* con nhái.

Gyro, as, avi, atum, are. đi quanh, xây quanh, chóng mặt. || tiện, làm tròn. || viếng, đi viếng.

Gyrosus, a, um. kẻ hay chóng mặt.

Gyrus, i. *m.* vòng, viếng, sự vấn, vấn lấy, — vít, — quanh, sự quanh co. || sự vấn lấy như con rắn; gyrum perficere, khắp viếng, cùng viếng.

HA

Ha. *interj.* hẽ!

Habena, æ. *f.* dây cang, — cương. || dây da, dây đánh. || dây rịt, — ràng rịt.

Habenæ, arum. *f. pl.* chánh giáo, —, sự, sự trấn nhậm, giữ gìn, coi sóc, cai trị. || dây cương, — cang.

Habentia, æ. *f.* sự giàu có, của cải.

Habenula, æ. *f.* dây nhỏ, dây vấn, — cương.

Habeo, es, bui, bitum, ere. có, đặng, là. || cầm, giữ, — gìn. || chuộng, yêu chuộng. || ở, ăn ở, đậu. || biết. || rước, tiếp rước, thiết đãy. || nuôi dưỡng. || tưởng, ngờ. || hữu. || dùng. || tin. || kính, — chuộng. || làm hại, đặt cớ, mở đàng. || nhóm; habere convivium, làm yến; — certum cognitum, compertum, exploratum, perspectum, pro certo, pro comperto, lấy làm hẳn thật, tin thật; — se benè vel bellè, sức khỏe, khỏe mạnh; — se malè, khó ở, (se da, de superioribus); — ut, xem thể; — ut stercus divitias mundi, xem của cải thế gian như thể phân vậy; res quas quis semper secum habere debet, của tùy thân.

Habeor, eris, bitus sum, eri. chịu xem dường, — xem thể, — xem như, chịu ngờ; habetur ut vir prudens, người ta nhìn lấy người ấy như người khôn.

Habessit. thay vì habeat.

Habilis, *m. f.* le. *n.* is. *comp.* ior. *superl.* issimus. có tài, có sức, nên dùng, dùng đặng.

Habilitas, atis. *f.* sự tài, tài năng; habilitas naturalis, tư chất.

Habiliter. *adv.* dễ, tiện.

Habitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chốn ở đặng, có kẻ ở đó.

Habitaculum, i. *n.* V. Habitatio.

Habitans, tis. *omn. gen.* kẻ ở.

Habitatio, onis. *f.* nhà ở, chỗ ở.

Habitatiuncula, æ. *f.* trại, chòi.

Habitator, oris. *m.* et Habitatrix, icis. *f.* kẻ ở.

Habitio, onis. *f.* sự đặng, sự có, sự cầm; habitio gratiæ, sự cám ơn.

Habito, as, avi, atum, are. ở, đậu.
Habitualis, *m.f.* le. *n.* is. có thường; intentio habitualis, ý có thường bởi sự quen.
Habitudo, inis. *f.* cách ăn, cách ở, thói phết, hình dong, — dáng. ‖ thói tục, mình vóc. ‖ thói quen.
Habituo, as, are. làm cho quen, làm cho ra thói, — ra dáng, — hình dạng.
Habiturio, is, ire. ước ao, mơ ước.
Habitus, ûs. *m.* cách phết, thói phết. ‖ phong thể, hình dong, — dáng. ‖ cách ăn, cách ở, nết ăn, nết ở. ‖ cách ăn mặc, thói, phép, áo. ‖ sự quen, thói quen. ‖ khí chất.
Hàc. *adv.* bên nầy.
Haceldama. *ind.* đất máu.
Hactenùs. *adv.* xưa nay, — rày, từ xưa nhẫn nay, từ đậu nhẫn gót. △ cổ kim. ‖ đến nay, — dổi, đến rày; nunquam hactenùs, chưa hề.
Hadrianopolis, is. *f.* N. U.
Hædile, is. *n.* chuồng con dê.
Hædillus, i. *m.* dê con.
Hædinus, a, um. thuộc về con dê.
Hædulia, æ. *f.* bầy con dê.
Hædulus, i. *m.* dê đực con.
Hædus, i. *m.* dê đực.
Hæmachates, æ. *m.* thứ mã não thạch.
Hæmatinus, a, um. sắc máu, màu huyết.
Hæmatites, æ. *m.* △. đại đổ thạch.
Hæmatoxylum, i. *n.* tô mộc, gỗ vang.
Hæmorroides, dum. *f. pl.* mạch huyết xuống nơi hậu môn. ‖ trĩ sang, huyết lậu.
Hærediolum, i. *n.* gia tài nhỏ mọn.
Hæredipeta, æ. *m.f.* kẻ lo cho đặng phần gia tài, kẻ lo cho ai trối cho mình.
Hæreditariè. *adv.* bởi cơ nghiệp.
Hæreditarius, a, um. phần gia nghiệp, phần thế lộc, bởi cơ nghiệp.
Hæreditas, atis. *f.* cơ đồ, cơ nghiệp, gia nghiệp, — truyền.
Hæreo, es, hæsi, hæsum, rere. dính, — bén, tríu, hiệp làm một. ‖ hồ nghi, ngật ngờ, ngập ngừng, chàng ràng. ‖ ngừng chơn, — lại. ‖ ở, ở lại, đậu, bền đậu; spinam, os faucibus hærere, hóc, hóc xương, ngạc cổ; pedem hærere, tríu chơn.
Hæres, dis. *m.f.* kẻ đặng phần gia nghiệp, — gia sản. ‖ chồi cây.
Hæresis, is. *f.* phe, — đảng, sự chọn. ‖ sự lạc đạo, rối đạo, sự dị đoan.
Hæreticus, a, um. thuộc về sự lạc đạo, — sự dị đoan.
Hæsitabundus, a, um. khi đã ngừng chơn một ít đoạn. ‖ chàng ràng.
Hæsitans, tis. *omn. gen.* kẻ cà lăm, kẻ nói mà cà mà cặp. ‖ kẻ trắc ngại, kẻ chẳng biết.
Hæsitanter. *adv.* cách ngừng lại, ngập ngừng. ‖ cách cà lăm.
Hæsitantia, æ. *f.* sự cà lăm.
Hæsitatio, onis. *f.* sự cà lăm, sự nghi ngại, ngật ngờ, ngập ngừng. ‖ sự trễ.
Hæsitator, oris. *m.* kẻ ngập ngừng, nghi ngại, trắc ngại, chàng ràng.
Hæsitatus, a, um. *part.*
Hæsito, as, avi, atum, are. ngập ngừng, ngật ngờ, ngại lòng, nghi ngại, trắc ngại, hồ nghi. ‖ ngừng chơn, — lại. ‖ ngẩn, ngẩn đi, ngơ ngẩn. ‖ lo liệu, toan liệu. ‖ nói lặp; hæsitare legendo, đọc lai nhai; — linguâ, nói cà lăm.
Halcyon. V. Alcyon.
Halec, ecis. *m.* V. Halex.
Halecula, æ. *f.* loài cá cơm.
Halex, ecis. *f.* loài cá trích, — cá cơm, — cá trà, — cá mòi. ‖ mắm, nước mắm.
* **Haliæetus**, i. *m.* et Haliætus, i. *m.* chim phụng hoàng biển. ‖ loài chim ăn cá dưới biển.
Halicastrum, i. *n.* thứ lúa mì tốt.
Halieutica, orum. *n. plu.* bài sách nói về con cá.
Halito, as, avi, atum, are. bay hơi, phun hơi.
Halitus, ûs. *m.* hơi, hơi thở. ‖ khí, khí đất, sự tươm ra. ‖ gió.
Hallucinatio, onis. *f.* V. Allucinatio.
Hallus, i. *m.* et Hallux, ucis. *m.* ngón chơn cái.
Halo, as, avi, atum, are. bay mùi ra, tươm, — ra, bay hơi.
Halo, onis. *m.* kẻ nhức đầu hay là khó ở vì ăn uống qúa hôm qua.
Halo, onis. *f.* quầng mặt trời hay là mặt trăng.
* **Halophanta**, æ. *m.* kẻ hay nói dối trá, kẻ mách miệng và cáo kẻ có muối trái phép.
* **Halosis**, is. *f.* sự phá tan, phá tuyệt thành.
* **Halter**, eris. *m.* roi kẻ leo dây quen cầm cho đặng giữ trung tim và vổng vập. ‖ gậy dùng mà nhẩy. ‖ trái chì kẻ tập đua vật quen cầm.
Halysis, is. *f.* quầng nơi mặt trời.
Hama, æ. *f.* gàu vẩy. ‖ câu móc chữa lửa.
Hamadryades, um. *f. pl.* bụt nữ hay rừng bối.
Hamatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về móc.
Hamatus, a, um. có móc, có câu móc, có kèo nèo, có móc sắt.
Hamaxa, æ. *f.* miền đất kia. ‖ tinh tú kia.
* **Hamaxici**, orum. *m. pl.* quân lính ở trên xe mà đánh giặc.
Hamaxo, as, are. mắc loài vật vào xe.
Hamiota, æ. *m.* kẻ câu cá.
Hamium, ii. *n.* seu urtica iners. △ tử kinh giái.
Hammel. tuất huình đạo nhứt cung. △ bạch dương cung.

Hammites, æ. *f.* đá có hình trứng cá.
Hammon. V. Ammon.
Hamo, as, avi, atum, are. câu cá. ‖ dùng câu móc mà bắt. ‖ làm chước móc, khéo gạt.
Hamo, onis. *m.* sự gì đã đặng trên cát.
Hamotrahones, um. *m. pl.* kẻ câu cá. ‖ kẻ xử tù, kẻ sửa tù.
Hamula, æ. *f.* chậu.
Hamulus, i. *m.* móc nhỏ.
Hamus, i. *m.* câu móc, lưỡi câu, câu hoác. ‖ mặt lưới. ‖ lược. ‖ mưu kế. ‖ bánh chè; catenula quâ ligatur hamus, thẻo câu; piscando agitare hamum, nhấp câu; quis conficiens hamum potest eum ad singulorum piscium ora attemperare, ai uốn lưỡi câu cho vừa miệng cá.
Haphe, es. *f.* thứ bột quen rắc trên mình mẩy kẻ đua vật khi đã thoa dầu rồi.
Hapsus, i. *m.* dây bằng lông chiên mà rịt vít. ‖ gốc lông chiên đã cán cùng thấm thuốc mà dặt.
Hara, æ. *f.* tàu, chuồng.
Haringua, æ. *f.* loài vật tế mà coi ruột.
Hariola, æ. *f.* bà bóng.
Hariolatio, onis. *f.* nghề bói khoa.
Hariolator, oris. *m.* thầy bói, pháp sư.
Hariolor, aris, atus sum, ari. *dep.* bói, bói khoa, nói như tiên tri.
Hariolus, i. *m.* thầy bói; hariolus qui eligit locum sepulchri, thầy địa lý; hariolum alicujus vitam vel fortunam prædicere, toán mạng.
Harmoge, es. *f.* sự chế pha nhiều thứ sắc. ‖ sự chế thuốc vẽ. V. Commissura.
Harmonia, æ. *f.* sự rập ràng, sự hòa nhã, bộ vận; ad harmoniam canere, hát rập.
Harmonice, es. *f.* ca hát, sự hát rập.
Harmonicus, a, um. rập ràng.
Harpa, æ. *f.* loài chim kên kên. ‖ thứ đờn kìm.
Harpaga, æ. *f.* V. Harpago.
† Harpaginetulus, i. *m.* sự vấn lấy.
Harpago, inis. *m.* câu móc, — liêm. ‖ kẻ trộm.
Harpago, as, avi, atum, are. lấy câu liêm mà kéo. ‖ hãm lấy, cướp lấy.
Harpastum, i. *n.* thứ ống tròn, thứ lòng bóng.
Harpe, es. *f.* rựa quéo, gươm quéo. ‖ loài chim ưng. ‖ sao kia.
Harpocrates, is. *m.* bụt hay sự ở lặng. ‖ N. H.
Harpyiæ, arum. *f. pl.* chim bày đặt kia.
Haruspex. V. Aruspex.
Hasta, æ. *f.* giáo, giáo đòng, mâu, xà mâu, qua, can qua. ‖ sự bán theo giá đánh; hasta longa, trường thương. ‖ bán thách lên bán thách xuống. ‖ búa trị. ‖ sao chổi. ‖ câu luận hay.
Hastarium, ii. *n.* nơi quen bán theo giá đánh. ‖ sổ biên của bán.
Hastarius, a, um. thuộc về can qua.
Hastarius, ii. *m.* et Hastatus, i. *m.* kẻ làm giáo, làm qua, kẻ cầm giáo, kẻ cầm qua.
Hastatus, a, um. kẻ có giáo, kẻ cầm can qua.
Hasticus, a, um. thuộc về giáo, — qua.
Hastile, is. *n.* cán giáo, cán qua. ‖ qua, lao.
Hastula, æ. *f.* giáo nhỏ. ‖ thảo kia.
Hau. *interj.* ớ! ơi!
Haud. *part. neg.* chẳng, không.
Haud quaquàm. *adv.* chẳng hề, nào hề, chi hề.
Haurio, is, hausi haustum, rire. múc, xúc. ‖ nuốt, nút, hút. ‖ lấy, chịu lấy. ‖ hao, kiệt, tát. ‖ kín; haurire aquam e puteo, kín nước, múc nước; — manibus, bốc; — penitùs, vét.
Haustor, oris. *m.* kẻ uống, nuốt.
Haustrum, i. *n.* gàu, gáo, ống thụt, gàu dai; haustrum e cortice, bồ đài.
Haustum, i. *n.* et Haustus, ûs. *m.* sự múc, tát, vét. ‖ một núc, một miếng nước, một hớp.
Haustus, a, um. *part.* Haurio.
Haut. *adv.* V. Haud.

HE

He! heu! *interj.* ôi! thương ôi! hỡ! thương hỡ.
Heautontimorumenos, a, on. kẻ phạt mình.
Hebdomada, æ. *f.* V. Hebdomas.
Hebdomadalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một tuần.
Hebdomas, adis. *f.* một tuần là bảy ngày.
Hebe, es. *f.* bụt nữ hay con trẻ.
Hebeninus, a, um. thuộc về mun.
Hebenus, i. *f.* V. Ebenus.
Hebeo, es, bere. *n.* V. Hebesco.
Hebes, etis. *omn. gen.* lụt lạt. ‖ cùn. ‖ ngây, — muội, — dại, ngây ngất, — ngúa, dốt nát, dốt đặc, mông, bất trí, trí nột, đặc sệt, thiểu trí, vô tâm vô tính, trệ trập. ‖ yếu trí, — sức, sù sì.
Hebesco, is, scere. ra lụt lạt, — cùn, — tà mũi. ‖ hóa nên yếu, — yếu đuối, hóa ra bất trí. ‖ phai màu, lạt màu.
Hebetatio, onis. *f.* sự ra yếu, sự ra lụt.
Hebetator, oris. *m.* et Hebetatrix, icis. *f.* kẻ làm lụt lạt, làm cùn.
Hebetesco, is, scere. V. Hebesco.
Hebeto, as, avi, atum, are. làm tà mũi nhọn, — cho ra lụt lạt, — ra cùn. ‖ bớt, mài; hebetare dentes, làm cho ghê răng.
Hebetudo, inis. *f.* sự đọn, đọn trí. V. Hebetatio.

Hebræus, a, um. người hê bê rêu.
Hebraicè. *adv.* cách như hệ bê rêu.
Hebraicus, a, um. thuộc về dân hêbê rêu.
Hebraismus, i. *m.* cách nói như tiếng hêbê rêu.
Hecate, es. *f.* bụt nữ.
Hecatombe, es. *f.* et Hecatombion, ii. *n.* sự tế lễ một trăm loài vật như nhau.
Hecatomphonia, æ. *f.* lễ kia khi tế một trăm con loài vật.
Hecatontarchus, i. *m.* quan cai một trăm quân.
Hecta, æ. *f.* V. Hetta.
Hectica, æ. *f.* et Hectice, es. *f.* bịnh rét hay mòn sức.
Hecticus, a, um. hay mòn mỏi.
Hedera, æ. *f.* seu Halix, icis. *f.* thứ dây choại. △ thiều ; hedera terrestris, △ băng thạch oản ; — persica, △ thẩu cốt tiểu ; — arborea, △ kiết bích thảo.
Hederaceus, a, um. bằng hay là giống như dây choại ; △ bằng kiết bỉnh thảo.
Hederiger, a, um. et Hederosus, a, um. có dây choại.
Hedyosmus, i. *m.* thứ rau húng.
Hei! *interj.* khốn! ôi! hĩ ôi! hei mihi! khốn thân tôi.
Helciarius, ii. *m.* kẻ dùng dây mà khéo ghe. ‖ kẻ làm nghề dọn các đồ đặt bông hay là lông bò lông chiên vào trong và lót da ngòai.
* **Helcium**, ii. *n.* vòng cổ ngựa mà kéo xe.
Helcysma, atis. *n.* cứt bạc.
Helena, æ. *f.* ma trơi. ‖ tinh tú kia. ‖ tên người nữ.
Helenium, ii. *n.* hoàng quả thể.
Heleoselinum, i. *n.* rau cần, thủy cần.
* **Helepolis**, is. *f.* tháp kia mà đánh giặc.
Helice, es. *f.* bắc đẩu. ‖ N. U.
Helicon, onis. *m.* N. M.

Heliocaminus, i. *m.* chốn hình bán nguyệt sắm sẵn cho ánh mặt trời giại vào đó cho nóng, nơi nóng trong nhà tắm.
Heliochrysus, i. *f.* △ giống thoại thảo hoa.
Helioscopium, ii. *n.* đồ như ống dòm mà xem mặt trời.
Helioscopius, a, um. kẻ hay xem mặt trời.
Helioscopius, ii. *m.* V. Heliotropium.
Helioselinum, i. *n.* rau cần.
* **Heliotropium**, ii. *n.* hoa qùi, nhựt qùi. ‖ hoa khổ thảo. ‖ ngọc kia.
* **Helix**, icis. *f.* thứ muống biển. ‖ đồ xuyên hoa.
Hellas, adis. *f.* nước ghê lê cô. ‖ N. U.
Helleborine, es. *f.* V. Helleborum.
Helleborites, æ. *m.* rượu lê lư.
Helleboro, as, avi, atum, are. cho uống thuốc lê lư, — lê lô.
Helleborum, i. *n.* et Helleborus, i. *m.* △ lê lư, lê lô.
Hellenismus, i. *m.* cách nói như dân ghê lê cô.
Hellespontias, ados. *m.* et
Hellespontis, idis. *f.* gió đông bắc.
Hellespontus, i. *m.* tên phá biển kia.
Helluatio, onis. *f.* sự háu ăn, tham ăn, mê ăn uống.
Helluo, onis. *m.* kẻ tham ăn, mê ăn uống.
Helluor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn bặp bặp, háu ăn, mê ăn uống.
Helucus, a, um. V. Stupidus.
Helvellæ, arum. *f. pl.* cải rổ con.
Helveolus, a, um. màu tro.
Helvetia, æ. *f.* miền đất kia.
Helvetii, orum. *m. pl.* N. H.
Helveus, a, um. kẻ hay ngáp, hả miệng.
Helvolus, a, um. et Helvus, a, um. màu bò nâu.
Helxine, es. *f.* lá thuốc giòi.

Hem. *interj.* ớ, ơi, a, ấy.
Hemeresius, a, um. thuộc về một ngày.
Hemeris, idis. *f.* loài trử mộc, cây dẽ sừng.
Hemerobius, ii. *m.* loài vật kia sống một ngày mà thôi.
Hemerocallis, is. *f.* hoa huệ sớm nở tối mất.
Hemerocallus, i. *f.* chim bạch hạp.
Hemerodromus, i. *m.* kẻ chạy, kẻ chạy mà đem tin, kẻ chạy ống.
Hemicrania, æ. *f.* sự nhức đầu.
Hemicranica, orum. *n. pl.* thuốc chữa sự nhức đầu.
Hemicranicus, a, um. kẻ hay nhức đầu.
Hemicyclium, ii. *n.* thứ trắc ảnh, bán nguyệt.
Hemicyclius, a, um. bằng nửa phần vòng, — bán nguyệt.
* **Hemicyclum**, i. *n.* nửa phần vòng, bán nguyệt.
* **Hemicyclus**, i. *m.* ghế hay là bàn dọn như hình bán nguyệt.
Hemicylindrus, i. *m.* cột sả hai.
Hemina, æ. *f.* thứ lường đặng một ve chai nhỏ.
Hemiolida, æ. *f.* et Hemiolium, ii. *n.* ghe hải.
Hemionitis, idis. *f.* et Hemionium, ii. *n.* △ tiêm diếp.
* **Hemisphærium**, ii. *n.* nửa phần bầu đất hay là bầu trời. ‖ sự gì có hình cong như bán nguyệt.
Hemistichium, ii. *n.* nửa câu vãn.
Hemitonium, ii. *n.* nửa phần tiếng âm.
Hemitritæos, i. *f.* thứ bịnh rét.
Hemixestes, æ. *m.* nửa lường.
Hendecasyllabicus, a, um. có mười một vần.
* **Heniochus**, i. *m.* tinh tú kia.
Hepar, atis. *n.* gan. ‖ cá kia.
Hepatarius, a, um. V. Hepaticus.
Hepatica, æ. *f.* △ thạch thanh đài.
Hepatica, orum. *n. pl.* ruột.

Hepaticus, a, um. thuộc về gan.
Hepatites, æ. *m.* ngọc kia.
Hepatizon, tis. *n.* thứ đồng đỏ.
Heptagonus, a, um. có thất lăng.
Hepapachys, eos. *f.* trượng bảy thước.
Heptas, adis. *f.* số thứ bảy.
Hepteres, is. *f.* thứ thuyền hải đạo mọi bên có bảy chèo.
Hera, æ. *f.* bà chủ nhà. ‖ bụt nữ hay số mạng.
Heraclæa, æ. *f.* N. U.
Heraclius lapis. *m.* đá thử vàng.
Herba, æ. *f.* cỏ, săng cỏ, hoa cỏ, ngọn cỏ, thảo; herbæ ad ædes tegendas aptæ, tranh săng; herbam dare, — porrigere, chịu thua.
Herbaceus, a, um. thuộc về cỏ, có màu cỏ.
Herbarius, ii. *m.* kẻ biết và xét các thứ thảo mộc.
Herbarius, a, um. thuộc về cỏ.
Herbasco, is, ere. *n.* et
Herbesco, is, ere. *n.* sinh cỏ, hóa ra cỏ, ra săng cỏ, mọc cỏ.
Herbeus, a, um. màu cỏ.
Herbidus, a, um. có nhiều cỏ.
Herbifer, a, um. hay sinh cỏ.
Herbigrada, æ. *f.* thứ ốc.
Herbigradus, a, um. kẻ đi hay là bò trên cỏ.
Herbilis, *m. f.* le. *n.* is. hay dùng cỏ.
Herbosus, a, um. đầy cỏ.
Herbula, æ. *f.* ngọn cỏ.
Hercisco. V. Ercisco.
Herclè. *adv.* et Herculè. *adv.* thật thì, cách thề kia.
Hercules, is. *m.* bụt kia.
Herè. *adv.* V. Herì.
Herediolum. V. Hærediolum.
Heremus. V. Eremus.
Heres. V. Hæres.
Heres, is. *m.* con nhím.
Herì. *adv.* hôm qua.
Herifuga, æ. *m. f.* tôi mọi trốn quan thầy.

Herilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về chủ, — chủ nhà.
Herinaceus, a, um. thuộc về con nhím.
Herma, atis. *n.* V. Sabura. ‖ lũy bằng đất. ‖ hoa tai. ‖ đầu cột. ‖ chơn cột. ‖ rạn, hòn rạn.
* Hermaphroditus, i. *m.* người lại cái. △ hữu âm dương vật.
Hermedone, es. *f.* tinh tú kia.
Hermæ, arum. *m. pl.* đầu bụt kia.
Hermeticè. *adv.* cách khít, — rịt; hermeticè clausus, hòm hơi; — obturatus, khít rịt, khít khao.
Hermodactylus, i. *m.* bối mẫu.
Hermon, onis. *f.* N. M.
Hernia, æ. *f.* sự hạ nang, ruột sa.
Hernicus, a, um. thuộc về sự hạ nang.
Herniosus, a, um. mắc sự hạ nang.
Hero, onis. *m.* V. Æro.
Herodio, onis. *m.* et Herodius, ii. *m.* loài chim ông già, con cò.
Heroicus, a, um. thuộc về sự anh hùng.
Heroina, æ. *f.* et Herois, idis. *f.* nữ nhơn anh hùng.
* Heros, ois. *m.* anh hùng, — kiệt, — hào, — tài, — danh, hào kiệt, tuấn kiệt, — sĩ; heroum turma, quần hùng; heros hominum primus, anh hùng cái thế.
* Heroum, i. *n.* mồ mả cao đại mà kính người tuấn kiệt.
Herous, a, um. thuộc về sự anh kiệt.
Herpes, etis. *m.* thứ ghẻ cương, đinh sang ăn ruồng da thịt cho đến xương. ‖ loài vật kia hay chữa bịnh ấy.
Herthus, i. *m.* đất.
Heruli, orum. *m. pl.* N. H.
Herus, i. *m.* chủ, — nhà, ông, quan thầy.
Hesperia, æ. *f.* miền đất kia.
Hesperus, i. *m.* sao hôm hay là sao mai.

Hesternus, a, um. thuộc về hôm qua.
Heteria, æ. *f.* đoàn, bầy, quần. ‖ họ, họ lương bằng. ‖ binh tiếp.
Heteroclitus, a, um. chẳng hay theo lề luật thường.
Heterocranea, æ. *f.* sự nhức đầu.
Heterodoxus, a, um. kẻ có ý khác, có ý nghịch.
Heterogeneus, a, um. có nhiều đều, có nhiều giống pha nhau, — nhiều giống trộn khác nhau.
Heteromalla, æ. *f.* et Heteromaschala, æ. *f.* áo tôi mọi kia.
Hetruria, æ. *f.* miền đất kia.
Hetta, æ. *f.* sự ngáp. ‖ thứ lòng bóng nổi lên khi nấu bánh. ‖ sự nhỏ mọn, sự hèn, vật vô ích.
Hettematicus, a, um. hèn hơn, hư hơn, thua kém.
Heu! *interj.* cha ôi! ôi ôi! thương ôi!
Heus. *interj.* ớ! a!
Heva, æ. *f.* tên người nữ thứ nhứt.
* Hexachordon, i. *n.* et Hexacordos, i. *m. f.* thứ đờn có sáu dây.
* Hexaclinon, i. *n.* nơi có sáu giường xung quanh bàn.
* Hexagonus, a, um. có sáu góc, có lục lăng.
Hexameter, a, um. câu vãn có sáu vần.
* Hexaphori, orum. *m. pl.* sáu người khiêng.
* Hexaphorum, i. *n.* kiệu sáu người khiêng.
Hexas, adis. *f.* số thứ sáu.
Hexastachus, a, um. có sáu hàng hột.
Hexasteron, i. *n.* mang chủng, sao rua.
Hexastylus, a, um. có sáu hàng cột.
Hexecontalithos, i. *m.* ngọc kia.
Hexeres, is. *f.* ghe hải có sáu cọc chèo mọi bên.
Hexis, is. *f.* khí chất tốt, — mạnh.

HI

Hiacinthus, i. *f.* V. Hyacinthus.

Hiasco, is, scere. ngáp, hả ra, hở ra, nẻ ra.

Hiato, as, avi, atum, are. năng ngáp.

Hiatus, ûs. *m.* lỗ miệng, sự hả miệng. || đàng nẻ, lỗ nẻ, sự hở ra. || vực. || sự ngáp. || sự tham.

Hiberna, orum. *n. pl.* et Hibernacula, orum. *n. pl.* ở hay là đậu cho qua mùa đông. || nhà, trại quân lính cho qua mùa rét.

Hibernalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Hibernus.

Hibernia, æ. *f.* cù lao kia.

Hiberno, as, avi, atum, are. đậu cho qua mùa đông, ở lại cho khỏi mùa rét.

Hibernum, i. *n.* dông tố.

Hibernus, a, um. thuộc về mùa rét. || thuộc về cù lao Hibernia.

Hibiscum, i. *n.* et Hibiscus, i. *m.* thục qùi, thứ hoa cẩn, hồng cẩn.

Hic, hæc, hoc. nó, nầy. △ tư; hic mensis, tháng nầy, tư nguyệt.

Hìc. *adv.* đây, đó, bên nầy. || khi ấy.

Hicce, hæcce, hocce. nầy, — chúc.

Hiccine, hæccine, hoccine. có phải nó, — người nầy chẳng? — sự nầy chẳng?

Hiemalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mùa rét.

Hiematio, onis. *f.* mùa đông, sự qua mùa đông.

Hiemo, as, avi, atum, are. đậu cho khỏi mùa đông. || đã đến mùa đông, đã đến mùa rét.

Hiems, emis. *f.* mùa đông, mùa rét. || bão tát, — bùng, biển động. || đông ken.

Hiera, æ. *f.* tật động kinh. || tật phung. || thứ thuốc cao. || mũ, tràng hoa cúng cho bụt. || đàng kia. || cù lao và mũi biển kia.

Hieracium, ii. *n.* △ dã miêu nhi nhãn tình.

Hierapicra, æ. *f.* thuốc xổ kia đắng lắm mà hạ đờm xuống.

Hierapolis, is. *f.* N. U.

Hierarchia, æ. *f.* phép thứ tự trong các phẩm trật hội thánh.

Hierarchicus, a, um. thuộc về thứ tự các phẩm trật hội thánh.

Hierobotane, es. *f.* mã tiên thảo.

Hieroglyphus, i. *m.* hình hay là đồ gì chỉ sự khác như các chữ đại minh gói lấy ý.

Hierophanta, æ. *m. f.* et

Hierophylax, actis. *m.* kẻ giữ đồ thánh, hay là giữ của cải.

Hierosolyma, æ. *f.* et Hierosolyma, orum. *n. pl.* thành Giêrusalem.

Hierosolymarius, a, um. et

Hierosolymita, æ. *m. f.* et

Hierosolymitanus, a, um. thuộc về thành Giêrusalem.

Hierusalem. *f.* V. Hierosolyma.

Hilarè, iùs, issimè. *adv.* cách vui, cách vui lòng, cách khoái lạc, vui thấn thấn, lâng lâng, hây hây.

Hilaresco, is, ere. mừng rỡ, ra khoái lạc, ra khoái chí, khoái ý.

Hilaria, orum. *n. pl.* ngày hay là lễ vui mầng.

Hilaris, *m. f.* re. *n.* is. khoái lạc, vui vẻ, — lòng, — mừng, hớn hở, vui hớn hớn, hoan hỉ, — lạc, — nhã.

Hilaritas, atis. *f.* sự vui mừng, vui lòng, sự khoái lạc, hoan hỉ, hớn hở.

Hilariter. *adv.* V. Hilarè.

Hilaritudo, inis. *f.* V. Hilaritas.

Hilaro, as, avi, atum, are. làm khoái lạc, — vui lòng, — hoan hỉ.

Hilarœdus, a, um. kẻ hay hát lời giễu cợt.

Hilarus, a, um. V. Hilaris.

Hilla, æ. *f.* thịt dồi, dồi, ruột.

Hilum, i. *n.* dấu đen nơi đậu kia. || một ít, một chút.

Himantopus, odis. *m.* loài chim kia. || kẻ qùe chơn.

Hìnc. *adv.* bởi đây, bởi nơi nầy, bởi đó cho nên; surge hìnc, dậy khỏi; hìnc et hìnc, hìnc et illìnc, hai bên, tư bề.

Hinnibundè et **Hinnienter**. *adv.* cách hí.

Hinnilito, as, avi, atum, are. hí, kêu như con la, như con mulus.

Hinnio, is, ivi, itum, ire. hí.

Hinnitus, ûs. *m.* sự con ngựa hí.

Hinnuleus, i. *m.* nai con.

Hinnulus, i. *m.* la con, mulus nhỏ.

Hinnus, i. *m.* con mạch, con mulus hay là mula.

Hio, as, avi, atum, are. ngáp, hả miệng. || nẻ ra, làm đàng nẻ, làm lỗ nẻ. || nở ra. || khát khao, muốn lắm, mơ ước. || lấy làm lạ. || mửa ra; hiare ad spem futuri, ngóng trông của gì; hiavit humus, đất nẻ ra.

Hippace, es. *f.* bánh sữa con ngựa cái.

Hippaco, as, are. thở vào thở ra mau lắm, có hơi thở dài, có hơi thở mạnh.

Hippæ, arum. *f. pl.* loài cua.

Hippago, inis. *f.* et Hippagogus, i. *m.* et Hippagum, i. *n.* et Hippagus, i. *m.* tàu mà chở con ngựa. || tàu con ngựa kéo.

Hipparcha, æ. *m.* quan cai binh mã.

Hippeus, i. *m.* sao chổi.

Hippi, orum. *m. pl.* thứ cua chạy mau.

Hippiades, um. *f. pl.* hình tượng nữ nhơn cỡi ngựa.

Hippice, es. *f.* thảo kia làm cho ngựa chẳng muốn ăn uống.

Hippo, onis. *f.* N. U.

Hippocampus, i. *m.* ngựa biển, hải mã.

Hippocentaurus, i. *m.* yêu quái có hình nhơn cùng hình ngựa.
Hippocomus, i. *m.* quân cỏ ngựa.
Hippocrene, es. *f.* khe suối kia.
Hippodromus, i. *m.* diễn trường.
Hippoglossa, æ. *f.* thảo kia.
Hippoglotion, ii. *n.* cây trước đào.
Hippolapathum, i. *n.* thổ đại hoàng.
Hippomanes, is. *n.* đinh sang. ‖ cỏ hay làm cho ngựa cái ra dại. ‖ cục thịt nơi trán ngựa mới sinh.
Hippomarathrum, i. *n.* tiểu hồi hoang.
Hippoperæ, arum. *f. pl.* đãy da đặt sau lưng con ngựa.
Hippopotamus, i. *m.* hải mã.
Hippotoxotæ, arum. *m.* quân cỡi ngựa và bắn giàng.
Hippozeliuum, i. *n.* độc huợt.
Hippuris, idis. *f.* △ mộc tặc.
Hir. *n. ind.* bàn tay.
Hira, æ. *f.* ruột kia.
Hircinus, a, um. thuộc về dê đực.
Hircipes, edis. *m.* kẻ có chơn dê đực.
Hircipilus, i. *m.* kẻ có lông như con dê đực.
Hircosus, a, um. hay bay mùi hôi như dê đực.
Hirculatio, onis. *f.* tật cây nho.
Hirculus, i. *m.* dê đực con. ‖ thảo hôi hám kia.
Hircus, i. *m.* con dê đực. ‖ mùi hôi như dê đực.
Hirpex, icis. *m.* bừa cào.
Hirquinus, a, um. thuộc về dê đực.
Hirquitallio, is, lire. mất tiếng son.
Hirquitallus, i. *m.* kẻ mất tiếng son.
Hirquus, i. *m.* khóe mắt. ‖ mắt lé.
Hirrio, is, ivi, itum, rire. lầm bầm như con chó khi gần sủa.
Hirsuta, æ. *f.* V. Eruca.
Hirsutia, æ. *f.* sự rởn gáy.
Hirsutus, a, um. et Hirtuosus, a, um. et Hirtus, a, um. có lông, có nhiều lông. ‖ bờm xờm, tả tơi, hay rởn gáy, hay dựng gáy. ‖ nhậm, nhám, — sì. ‖ co mau, co cú, mắt mỏ, nhặt, nghiêm. ‖ quê mùa.
Hirudo, inis. *f.* đỉa; hirudines marinæ, đột đột.
Hirundineus, a, um. et Hirundininus, a, um. thuộc về con én.
Hirundo, inis. *f.* con én, yến; hirundo nidos facit, sed in eis non potest manere, yến làm tổ mà không đặng ở.
Hisco, is, ere. nẻ ra, phở. ‖ ngáp. ‖ mở miệng mà nói; ne hiscere quidem audebat, nó chẳng dám hở răng.
Hispania, æ. *f.* N. R.
Hispanicus, a, um. et Hispanus, a, um. thuộc về nước Hispania.
Hispido, as, avi, atum, are. thả chông, rắc gai.
Hispidosus, a, um. et
Hispidus, a, um. đầy lông. ‖ có gai, có chông, nhậm, nhám.
Histones, um. *m. plu.* kẻ dệt cửi, nhà dệt cửi.
Historia, æ. *f.* truyện, chuyện, — văn.
Historialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về truyện.
Historicè. *adv.* cách chuyện.
Historice, es. *f.* tài, trí đặt truyện, cắt nghĩa sách truyện.
Historicus, a, um. thuộc về truyện.
Historicus, i. *m.* et Historiographus, i. *m.* kẻ làm sách sử, sử thần.
Histria, æ. *f.* miền đất kia.
† Histricosus, a, um. co cú, co máu.
Histricus, a, um. V. Histrionalis.
Histrio, onis. *m.* kẻ hát bội, làm trò, làm tuồng; histriones regis, việt tượng.
Histrionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tuồng, — trò, — hát bội.
Histrionia, æ. *f.* nghề trò, nghề hát bội.
Histrionicus, a, um. V. Histrionalis.
Histrix. V. Hystrix.
Hiulcè. *adv.* cách nẻ ra.
Hiulco, as, avi, atum, are. nẻ, nẻ ra, chêm, sả, làm cho hở ra.
Hiulcus, a, um. đã nẻ, đã nẻ ra, có đàng nẻ, có lỗ nẻ. ‖ kẻ tham lam.

HO

Hoc. *subs.* Hoc ætatis, tuổi nầy; hoc noctis, ban đêm nầy. V. Hùc.
Hodiè. *adv.* hôm nay, ngày rày, bây giờ, bữa nay.
Hodiernus, a, um. thuộc về ngày hôm nay.
Hodœdocos, i. *m.* kẻ cướp giữa đàng quan.
Hodœporicum, i. *n.* đồ thể hay là sách dẫn đàng.
Hœdile, is. V. Hædile.
Hoi! *interj.* ôi! cha ôi! ai ôi! thương ôi!
Holce, es. *f.* trái cân.
Holcus, i. *f.* mạch nha hoang.
Hollandia, æ. *f.* N. R. nước giang luba.
* Holocaustoma, atis. *n.* et
* Holocaustum, i. *n.* của lễ tế đốt hết trừ ruột mà thôi.
* Holographus, a, um. đã dùng tay mình mà viết, thủ kí.
* Holophanta, æ. *m.* kẻ hay nói lắm, hay nói dối.
Holosericus, a, um. bằng lụa hết.
Holosteon, i. *n.* thứ cỏ ống.
Holothuria, æ. *f.* đột đột.
Homelium, ii. *n.* thứ mũ, thứ nón.
Homagium, ii. *n.* sự tôn, tôn kính.
Homericus, a, um. thuộc về
Homerus, i. *m.* tên người hay làm văn kia, danh nhơn thi.
Homicida, æ. *m.* kẻ giết người, kẻ sát nhơn.
Homicidium, ii. *n.* tội giết người, tội sát nhơn, dân mạng.
Homilia, æ. *f.* bài giảng.
Homo, inis. *m. f.* người, đấng làm người, nhơn, người ta, nam nhơn

hay là nữ nhơn, nhơn gian ; homines, dân gian, nhơn gian, người ta, loài nhơn, loài người, người thế, thế ; unus homo, một người, nhứt viên ; homo vilis, tiểu nhơn ; — gravis, người dễ dặt ; — benè figuratus, người gói gắm ; hominum natura, thế tình ; homo quatenùs homo est considerare debet quoniam gloria et opes sunt somnium unius momenti, làm người thì phải xét suy vang hoa phú quí một thì chiêm bao.

Homodoxia, æ. *f.* sự thuận ý, thuận lòng, sự rập ý.

Homœomeria, æ. *f.* sự miả giống, sự hệt, các phần giống như hệt.

Homœosis, is. *f.* thí dụ.

Homœoteleutus, a, um. F. R. là kết các phần câu như nhau.

Homogeneus, a, um. một giống cùng nhau.

Homologus, a, um. có các phía các khía bằng nhau.

Homonymia, æ. *f.* et

Homonymus, a, um. tiếng hay kêu như nhau mà có nghiã khác nhau.

Homotonus, a, um. đã giương bằng nhau, có một tiếng âm như nhau.

Homullus, i. *m.* et Homulus, i. *m.* et Homuncio, onis. *m.* et Homunculus, i. *m.* tiểu nhơn, người nhỏ nhỏ, người hèn.

Honestamentum, i. *n.* đồ tề chỉnh, đồ dọn cho đẹp mặt, — cho đẹp dẽ, đồ để mà giồi điểm. ‖ sự tôn kính.

Honestas, atis. *f.* sự lịch sự, nết na, phép lịch sự, sự hẳn hoi. ‖ sự khoan nhơn. ‖ sự đẹp mặt, sự dễ coi, vừa con mắt.

Honestatus, a, um. *part.* Honesto.

Honestè, iùs, issimè. *adv.* cách lịch sự, phải lẽ, phải phép, phải thế, xứng, — đáng, bằng lòng, cách oai, cách nghiêm.

Honestitudo, inis. *f.* V. Honestas.

Honesto, as, avi, atum, are. kính, chuộng, tôn kính, giữ phép lịch sự, ăn ở hẳn hoi, nhắc lên, phong quờn, — chức, gia chức.

Honestum, i. *n.* sự nết na, sự phải lẽ, phải phép, sự lịch sự.

Honestus, a, um. sự phải lẽ, — phép, nết na, lịch sự, đẹp dẽ, hẳn hoi, xứng, — đáng. ‖ sang trọng, vinh hiển, cao sang. ‖ sạch sẽ, thanh sạch. ‖ dong nhan, tốt lành ; facies honesta, nhan sắc.

Honor, oris. *m.* sự kính, tôn, chuộng, kính nấm. ‖ quờn, chức, phẩm trật, quờn thế. ‖ phần thưởng. ‖ sự dọn cho tề chỉnh, đồ để mà giồi điểm. ‖ của tế lễ, lễ tế. ‖ công, — danh ; honoribus deturbari et decorari, truất trắc ; honor vanus, opes fluxæ, công danh bánh vẽ, sang giàu chiêm bao.

Honorabilis, *m. f.* le. *n.* is. *comp.* ior. *superl.* issimus. đáng tôn, đáng kính, — chuộng.

Honorabiliter. *adv.* cách lịch sự, — kính chuộng, — xứng đáng.

Honorandus, a, um. khá kính.

Honorarium, ii. *n.* của lễ mừng quan khi mới đến trấn nhậm hay là khi khác. ‖ lộc, bổng lộc, lễ trả ơn.

Honorarius, a, um. thuộc về sự kính, — chuộng.

Honoratè, iùs, issimè. *adv.* cách tôn kính, — chuộng.

Honoratio, onis. *f.* sự kính, chuộng.

Honoratus, a, um. *comp.* ior. *superl.* issimus. kẻ đã đặng công danh, đáng kính chuộng. ‖ sang trọng, cao sang. ‖ những quan. ‖ tề chỉnh.

Honorificè, centiùs, centissimè. *adv.* cách xứng đáng, cách đáng kính, cách lịch sự.

Honorificentia, æ. *f.* sự tôn, kính, kính chuộng.

† Honorifico, as, are. tôn, kính.

Honorificus, a, um. centior. centissimus. đáng kính, — chuộng. ‖ hay lập công danh.

Honoripeta, æ. *m. f.* kẻ ham hố quờn chức danh vọng, kẻ cầu chức.

Honoro, as, avi, atum, are. tôn, — kính, kính chuộng, thảo kính. ‖ thưởng, trả công. ‖ trối, — lại. ‖ dọn tề chỉnh.

Honorus, a, um. hay sinh sự kính, hay làm cho đáng kính chuộng, — cho đặng công danh. ‖ oai nghiêm.

Honos, oris. *m.* V. Honor.

Hoplitites, æ. *m.* kẻ cầm khí giái.

Hoplomachia, æ. *f.* chiến trận những người mang các thứ khí giái.

Hora, æ. *f.* giờ. ‖ mùa, thì, ngày ; hora crastina, ngày mai ; — anni, mùa.

Horæum, i. *n.* dồi bằng thịt cá.

Horæus, a, um. V. Tempestivus.

Horalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một giờ.

Horarium, ii. *n.* các đồ chỉ giờ.

Horarius, a, um. thuộc về một giờ.

Horda, æ. *f.* bò cái chửa.

Hordeaceus, a, um. thuộc về mạch nha.

Hordearius, a, um. hay dùng, hay là ăn mạch nha. ‖ chín trong mùa mạch nha.

Hordeolus, a, um. mụt nơi mi con mắt.

Hordeum, i. *n.* mạch nha, đại mạch.

Hordicalia, orum. *n. pl.* et

Hordicidia, orum. *n. pl.* lễ tế một con bò chửa.

Horeb. *ind.* N. M.

Horia, æ. *f.* et Horiola, æ. *f.* ghe nhỏ.

* **Horizon**, tis. *m.* mặt đất, địa diện, thiên biên, thiên nhai, địa bình hoành.
Hormesium, ii. *n.* hột trai sắc lửa.
Horminum, i. *n.* thứ đại bi, thứ từ bi.
Hornò. *adv.* (hoc anno) năm nay.
Hornotinus, a, um. et **Hornus**, a, um. thuộc về năm nay.
Horologium, ii. *n.* đồng hồ; horologium solarium, — sciothericum, trắc ảnh; — ex aquâ, đồng hồ nước; — ex arenâ, đồng hồ cát; — manuale, đồng hồ trái quít.
Horoscopavasa, orum. *n. pl.* trắc ảnh.
Horoscopalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về điềm lành dữ khi ai sinh.
Horoscopans, tis. *omn. gen.* sự gì hay bàn điềm lành dữ khi người ta sinh, sự gì áp sinh nhựt.
Horoscopium, ii. *n.* đồ thiên văn kia.
Horoscopo, as, avi, atum, are. áp ngày sinh, áp sinh nhựt. ‖ coi ngày giờ người ta sinh cho đặng bàn điềm tốt xấu, bói số con nít mới sinh.
Horoscopus, a, um. sự gì dùng cho đặng biết giờ.
Horoscopus, i. *m.* thì người ta sinh ra, sự bàn điềm tốt xấu khi ai sinh ra. ‖ kẻ coi ngày giờ người ta sinh cho đặng bói số, bàn điềm tốt xấu khi con mới sinh.
Horrearius, ii. *m.* kẻ áp kho.
Horreaticus, a, um. thuộc về kho.
Horrendùm. *adv.* gớm ghiếc.
Horrendus, a, um. gớm, — ghiếc, quái gở, xấu, — xa, gớm guốc, — lắm. ‖ lớn lắm, — qúa. ‖ lạ, kì.
Horrens, tis. *omn. gen.* rởn gáy. V. **Horrendus**.
Horrentia, æ. *f.* sự gớm, nhờm.
Horreo, es, ui, rere. rởn gáy, đứng gáy, giẳng tóc, — gáy. ‖ nhờm, gớm, lẫy làm gớm, sợ, sợ hãi. ‖ run én, run lập cập, dùng mình, rúng rẩy. ‖ nhờn.
Horresco, is, scere. rởn ốc, sợ rúng đi, run sợ, sợ hãi. ‖ gớm, nhờm. ‖ hóa ra quái gở, — gớm.
Horreum, i. *n.* kho, — tàng, đụn, — lẫm, vựa, nhà kho. ‖ bộng ong.
Horribilis, *m. f.* le. *n.* is. gớm, đáng gớm, đáng ghét, quái, — gở, xấu xa.
Horridè. *adv.* cách gớm, — quái gở, — xấu xa. ‖ cách cứng, — nhám, — nhặt, — quê mùa.
Horriditas, atis. *f.* sự gớm, nhờn.
Horridulus, a, um. rởn gáy một ít. ‖ hay dùng mình. ‖ quê mùa.
Horridus, a, um. rởn gáy. ‖ gớm, — ghiếc, quái gở, xấu xa. ‖ hay làm cho sợ rúng đi. ‖ dữ, mọi, quê mùa, thô tháp. ‖ the, chua. ‖ gầy guộc, lem luốc, bầy hầy.
Horrifer, a, um. hay làm cho sợ hãi, — cho sợ rúng đi, — thất kinh.
Horrificè. *adv.* cách gớm, — quái gở.
Horrifico, as, avi, atum, are. làm cho thất kinh, — cho sợ rúng đi. ‖ làm cho oai, — nghiêm.
Horrificus, a, um. V. Horrifer.
Horripilatio, onis. *f.* sự rởn gáy, — tóc, — lông, sự đứng gáy, lông chửng lên, sự giẳng tóc.
Horripilo, as, are. rởn gáy, đứng gáy, giẳng lông, — gáy. ‖ mặc lòng nhám sì.
Horrisonus, a, um. hay sinh tiếng gớm, hay vang lừng dữ lắm.
Horror, oris. *m.* sự nhờm, nhờn, gớm. ‖ sự sợ hãi, sợ rúng đi, run en. ‖ sự giẳng tóc. ‖ sự quên sững.
Horsùm. *adv.* bên nầy.
Hortamen, inis. *n.* et **Hortamentum**, i. *n.* et **Hortatio**, onis. *f.* sự khuyên lơn, — bảo, giục lòng.
Hortativus, a, um. hay khuyên lơn, hay giục lòng.
Hortator, oris. *m.* et **Hortatrix**, icis. *f.* kẻ khuyên, khuyên lơn, — bảo, — dạy.
Hortatus, ûs. *m.* V. **Hortamen**.
Hortatus, a, um. *part.* **Hortor**.
Hortensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về vườn.
Hortentius, a, um. thuộc về vườn.
Hortor, aris, atus sum, ari. *dep.* khuyên, — lơn, — bảo, — dạy, xui, — giục, dỗ dành, thôi thúc, khuyên răn, giảng khuyên, khuyên thiện.
Hortulanus, i. *m.* kẻ làm vườn, kẻ giữ vườn.
Hortulus, i. *m.* *dim.*
Hortus, i. *m.* vườn; hortum colere, lập vườn tược; — conducere, ăn vườn; totus hortus, vuông vườn; flores et arbores alicujus horti, thanh hoa.
Horti, orum. *m. pl.* nhà vườn, nhà quê, nhà cảnh thanh, nhà mát. ‖ làng, xóm.
Hosanna. *ind.* (tiếng nầy là tiếng hê bêrêu.) nghiã là mừng, bằng an, ngợi khen.
Hospes, itis. *m.* khách, — thứa, kẻ ở đậu. ‖ phụ cư, ngụ cư, tân, thương khách. ‖ tha nhơn. ‖ kẻ lạ mới tới mới đến, kẻ lạ nên dễ gạt nó; hospites excipere, tiếp khách, — tân; — liberaliter tractare, đãi khách, thiết khách.
Hospita, æ. *f.* nữ khách. ‖ bà chủ quán.
Hospitalia, ium. *n. pl.* nhà rước khách.
Hospitalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về khách, — sự tiếp khách. ‖ kẻ hay rước khách thứa.
Hospitalitas, atis. *f.* sự tiếp rước khách. ‖ sự ngụ cư, phụ cư.
Hospitaliter. *adv.* cách rước khách.
Hospitator, oris. *m.* kẻ rước người ta.

† **Hospitatura**, æ. *f.* nghề giữ quán.

Hospitiolum, i. *n. dim.*

Hospitium, i. *n.* nhà quán, quán khách, phép ở đậu nhà người ta theo lời giao cùng nhau từ cha nhẫn đến con cái. ‖ quán xá.

Hospitor, aris, atus sum, ari. *dep.* ngụ cư, ở đậu, ở đỗ, nương đụt, nương ngụ, tạm ngụ, náu ngụ, trú ngụ.

Hospitus, a, um. người khách, khách thứa, tha nhơn, phụ cư. V. Hospitalis.

Hostia, æ. *f.* của lễ tế, sự giết hay là loài vật đã giết mà tế. ‖ bánh lễ. ‖ tinh tú kia.

* **Hostiatus**, a, um. đầy loài vật mà tế.

Hosticum, i. *n.* đất kẻ nghịch. ‖ dấu ra trận.

Hosticus, a, um. et **Hostifer**, a, um. thuộc về kẻ nghịch, — kẻ bất thuận.

Hostificè. *adv.* cách nghịch.

Hostificus, a, um. et **Hostilis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kẻ nghịch.

Hostilitas, atis. *f.* sự bất thuận, bất hòa, sự nghịch.

Hostiliter. *adv.* cách nghịch, — dữ.

Hostimentum, i. *n.* sự thế vì, — lại, trả nửa.

Hostio, is, ivi, itum, ire. trả nửa, hoàn trả sự gì người ta đã làm cho mình. ‖ đánh; hostire ferrociam hostium, trừng trị sự kiêu ngạo kẻ nghịch.

Hostis, is. *m. f.* kẻ nghịch, kẻ giặc, tha nhơn; hostium vim impellere, đánh dẹp.

Hostorium, ii. *n.* cái trang.

Hostus, i. *m.* chậu hay là tum mà hứng dầu khi ép nó.

HU

Hùc. *adv.* đây, đến đây. ‖ cho đến đây, cho đến đỗi; hùc usquè, cho đến đây, cho đến đỗi; veni hùc, lại đây.

Hui. *ind.* vui hè, hè, a, ô.

Hujuscemodi. *ind.* et **Hujusmodi**. *ind.* thể ấy, dường ấy, làm vậy.

Hulcus, eris. *n.* V. Ulcus.

Humanè, iùs, issimè. *adv.* cách xứng loài người ta, cách phải lẽ, cách phải phép, cách hiền lành, — khoan nhơn, — lịch sự, — hẳn hoi.

† **Humanista**, æ. *m.* kẻ biết nghề văn.

Humanitas, atis. *f.* nhơn, ngãi, nhơn đạo. ‖ đứng làm người, đứng làm loài nhơn, bổn tính người ta. ‖ sự hiền lành, nhơn từ, lịch sự. ‖ nghề văn, nghề văn chương; humanitatis expers, người dốt nát chẳng hay chữ.

Humaniter. *adv.* et **Humanitùs**. *adv.* V. Humanè.

Humanus, a, um. thuộc về loài nhơn, — đứng làm người, — bổn tính người ta, — nhơn đạo, — loài người. ‖ nhơn từ, khoan thai, — dong, lịch sự. ‖ kẻ biết nghề văn, hay chữ nghĩa.

Humatio, onis. *f.* sự chôn xác.

Humator, oris. *m.* kẻ chôn xác.

Humatus, a, um. *part.* Humo.

Humectatus, a, um. *part.*

Humecto, as, avi, atum, are. nhuần, làm cho đượm nhuần, dầm, làm cho ướt, làm cho yủ.

Humectus, a, um. ướt, dầm, nhuần.

Humefactus, a, um. ướt át, yủ yủ, mốc.

Humeo, es, ere. ướt ra, dầm, ra yủ, ra mốc meo.

Humerale, is. *n.* áo dài, áo ngoài. ‖ dây buộc lưng hay là iếm người nữ.

Humerosus, a, um. có vai cao. ‖ cây nho có mọt.

Humerulus, i. *m. dim.* con bọ.

Humerus, i. *m.* vai; humeris aliquem gestare, cõng người, cõng đồng đồng; in humeros ruere, chổng gọng; humerum movere et attollere, nhóc vai.

Humesco, is, scere. hoá ra nhuần, — đượm nhuần, hóa ra ướt át, — mốc, — yủ yủ.

Humì. *adv.* dưới đất, trên đất.

Humida, orum. *n. pl.* biển.

Humidè. *adv.* cách ướt, — át, — yủ yủ.

† **Humido**, as, avi, atum, are. làm cho ra ướt, — dầm, — nhuần.

Humidulus, a, um. ướt một ít.

Humidum, i. *n.* chốn ướt, chốn ướt át, nơi bùn nẩy, lầy, hồ.

Humidus, a, um. ướt, dầm.

Humifer, a, um. V. Humificus.

Humifico, as, are. nhuần, làm cho đượm nhuần, làm cho ướt.

Humificus, a, um. hay sinh sự ướt.

Humigatus, a, um. đã ướt ra.

Humiliatio, onis. *f.* sự hạ xuống, sự hèn hạ.

Humiliatus, a, um. *part.*

Humilio, as, avi, atum, are. et

Humilifico, as, avi, atum, are. hạ xuống, đè xuống, uốn xuống.

Humilis, *m. f.* le. *n.* is. hèn, hèn hạ, rốt hèn, phàm hèn, bò lan dưới đất. ‖ khiêm nhượng. ‖ thấp. ‖ nhu mì. ‖ nhát, nhát hít, nhát gan; locus humilis, chỗ thấp; humilis homo, tiểu nhơn, người hèn.

Humilitas, atis. *f.* sự thấp, sự bò lan gần đất. ‖ sự hèn, hèn hạ. ‖ trí mọn, trí hèn, tiểu trí, — tâm. ‖ dòng dõi hèn. ‖ sự khiêm nhượng.

Humiliter, iùs, illimè. *adv.* cách hèn, hèn hạ. ‖ cách thấp. ‖ cách nhát gan, cách khiêm nhượng; humiliter demittere se, dún mình; — aliquid à Deo expectare, phục vọng.

Humo, as, avi, atum, are. chôn, lấp, — đất, dập, vùi dập.

Humor, oris. *m.* khí, nước, hơi, —

đất. ‖ sự ướt, — át, yủ yủ; humor bacchi, rượu; humor et sanguis, khí huyết, tinh khí; aquæ humore coquere, xôi.

Humotenùs. *adv.* V. Humi.

Humu. *abl.* thay vì Humo.

Humus, i. *f.* đất, thổ, đồng ruộng; humo mandare, chôn, mai táng; humi jacere, ngồi trệt.

Hungaria, æ. *f.* N. R.

Hunni, orum. *m. pl.* N. H.

Hurones, um. *m. pl.* N. H.

HY

Hyacinthinus, a, um. thuộc về hoa hay là ngọc hyacinthus.

Hyacinthus, i. *m.* N. H. ‖ hoa thơm kia, △ dạ hương lan, △ thoại lan. ‖ △ tử thạch anh, ngọc màu tử anh.

Hyades, dum. *f. pl.* tên bảy ngôi sao.

Hyæna, æ. *f.* loài vật dữ có hình chó sói. ‖ cá lớn kia.

Hyalinus, a, um. bằng chai. ‖ xanh.

Hyalus, i. *m.* chai, lưu ly.

Hyberna, orum. *n. pl.* V. Hiberna.

Hybernia. V. Hibernia.

Hybrida, æ. *m. f.* V. Ibrida.

Hydaspes, is. *m.* N. F.

Hydra, æ. *f.* rắn nước, rắn bày đặt kia có bảy đầu.

Hydragogium. V. Aquæductus.

Hydragogus, a, um. hay tát nước.

* Hydrargyrum, i. *n.* thủy, — ngân.

* Hydraula, æ. *f.* máy cùng các đồ nước gài hay là nước làm cho đồ ấy xây đi vần lại.

† Hydraula, æ. *m.* et Hydraules, æ. *m.* kẻ gài máy nước.

Hydraulica, orum. *n. pl.* V. Hydraula.

Hydraulicus, a, um. thuộc về máy nước; hydraulica organa, thủy kìm.

Hydraulus, i. *m.* thủy máy.

Hydrelæum, i. *n.* dầu đánh cùng nước.

Hydreum, i. *n.* máng nước cho con Ca mê lô uống.

Hydria, æ. *f.* hũ, bình nước, gàu nước, vò, ghè.

Hydrius, ii. *m.* thiếc bình cung.

* Hydrocele, es. *f.* hạ nang hữu thủy, tật ruột sa có nước lộn vưới.

* Hydrocelicus, a, um. kẻ có hạ nang.

Hydrocephalum, i. *n.* et Hydrocephalus, i. *m.* máu cùng nước ngưng hay là trệ khí nơi đầu.

Hydrogarum, i. *n.* thứ gia vị có nước mắm.

Hydrognomon, nis. *m.* kẻ có nghề tìm mạch nước.

Hydrogmonice, es. *f.* nghề phép hay là tài tìm mạch nước.

Hydrographia, æ. *f.* họa đồ hà hải, bài nói về nước.

Hydrolapathum, i. *n.* thứ thổ đại hoàng.

Hydromantia, æ. *f.* nghề hay là phép dùng nước mà bói khoa.

Hydromeli, elitis. *n.* thứ rượu mật, mật pha nước.

Hydromylæ, arum. *f. pl.* cối xay hay xây vần bởi sức nước.

Hydrophanta, æ. *m.* V. Hydrognomon.

Hydrophantica, æ. *f.* V. Hydrogmonice.

Hydrophanticus, a, um. thuộc về phép tìm mạch nước kín.

Hydrophobia, æ. *f.* sự sợ và gớm nước.

Hydrophobicus, a, um. et Hydrophobus, a, um. kẻ sợ kẻ gớm nước như kẻ đã phải chó dại cắn.

Hydropicus, a, um. kẻ mắc thủy thũng.

Hydropisis, is. *f.* bịnh thũng, thủy thũng, thũng trướng, cổ trướng.

Hydropotes, æ. *m.* kẻ hay uống nước.

* Hydrops, opis. *m.* kẻ thủy thũng, kẻ có bịnh thũng.

Hydroselinum, i. *n.* thủy cần.

Hydrus, i. *m.* V. Hydra.

Hyems, cùng các tiếng thuộc về nó thì phải coi Hiems.

Hygea, æ. *f.* bụt nữ hay sự khỏe mạnh.

Hygrophobia. V. Hydrophobia.

Hymen, enis. *m.* et Hymenæus, i. *m.* lễ cưới, phép cưới, sự gì thuộc về phép hôn phối. ‖ bụt hay việc cưới. ‖ câu ca ngợi lễ cưới.

Hymettus, i. *m.* N. M.

Hymnifer, a, um. kẻ hát ca, hát ca vịnh.

† Hymnio, is, ire. hát ca, hát câu ca ngợi.

Hymnisonus, a, um. ca vịnh vang lừng, hay làm cho ca vịnh vang lừng.

Hymnus, i. *m.* câu ca ngợi, ca vịnh ngợi khen Chúa.

Hyoscyamum, i. *n.* et Hyoscyamus, i. *m.* thảo kia.

Hyoseris, is. *f.* thứ khổ thể mà dặt.

Hypæthrum, i. *n.* chốn trống trải.

Hypæthrus, a, um. trống, — trải, nơi gió thổi tư bề.

* Hypallage, es. *f.* F. R. là dùng tiếng kia mà thế tiếng khác.

Hypanis, is. *m.* N. F.

Hypate, es. *f.* dây mỏng hơn trong đờn kìm.

Hypenemius, a, um. V. Zephyrius.

Hyperbasis, is. *f.* F. R. thí dụ, △ tá ngãi, hình dạng chi tứ. ‖ sự phạm lời thề, sự thất tín.

Hyperbaton, i. *n.* F. R. là đặt hay là đổi tiếng trước sau.

Hyperbibasmus, i. *m.* F. R. là đổi dấu hay là đổi chữ.

Hyperbola, æ. *f.* hình đồ, tuồng đồ thuộc về trượng lượng pháp hay là thuộc về thiên văn. ‖ đảnh núi.

Hyperbole, es. *f.* F. R. là lời ngoa.

Hyperbolicus, a, um. thuộc về lời ngoa.

Hyperboreus, a, um. ở bên phương bắc.

Hypercatalectus, a, um. et Hypercatalecticus, a, um. có một vần dư.

Hypericon, i. *n*. cây lành ngạnh.

Hyperthris, idis. *f*. et

Hyperthyron, i. *n*. đồ xuyên hoa.

Hyphear, atos. *n*. nhành gởi, mủ cây kia, mủ cây tùng.

Hyphen. *ind*. F. R. là hai tiếng hiệp làm một.

Hypnale, is. *n*. rắn độc kia.

Hypobole, es. *f*. F. R. là giải lẽ cãi trước khi người ta bắt lẽ.

Hypobrychium, ii. *n*. vực sâu giữa biển như vũng vật làm cho tàu và người ta phải hư mất.

Hypocausis, is. *f*. et Hypocaustum, i. *n*. lò lửa, lò hầm.

Hypocondria, orum. *n. pl*. nơi cạnh nương long, nơi hông.

Hypocondriacus, a, um. kẻ đau nơi hông, kẻ cú mấu, co máu.

Hypocorisma, atis. *n*. et Hypocorismus, i. *m*. lẽ chữa mình, sự dùng cho người ta cáo cùng. ‖ sự dùng những lời ngon ngọt.

* **Hypocrisis**, is. *f*. sự giả hình, — trá, binh bãi. ‖ sự làm trò, làm tuồng.

* **Hypocrita**, æ. *m*. et Hypocrites, æ. *m*. binh bãi, kẻ giả hình, — trá, làm nết, làm hạnh. ‖ kẻ làm trò.

Hypodidascalus, i. *m*. thầy nhì, — thứ hai ở dưới phép thầy nhứt, thầy phó phục thầy chánh.

Hypogastrium, ii. *n*. bụng, dạ dưới.

Hypogesum, i. *n*. cỏ hay mọc trên mái nhà.

Hypogeum, i. *n*. lều, nhà lều. ‖ hang đặt xác kẻ chết.

Hypoglossa, æ. *f*. △ giáp trước đào.

Hypoglossis, is. *f*. V. Hypoglottis.

Hypoglottia, orum. *n. pl*. et Hypoglottides, um. *f. pl*. thuốc viên ngậm.

Hypoglottis, idis. *f*. et Hypoglottium, ii. *n*. phần dưới lưỡi. ‖ ung dưới lưỡi. ‖ thuốc êm, thuốc cho êm.

Hypographum, i. *n*. đồ phóng vẽ, bản đồ phóng, tuồng đồ.

Hypogryphus, i. *m*. con ngựa bày đặt kia.

Hypogryphus, a, um. có mũi như con kéc.

Hypomelis, idis. *f*. trái pha nâu.

Hypomnema, atis. *n*. sổ trường biên. ‖ chú con, lời cắt nghĩa, nghĩa.

Hypomochlium, ii. *n*. đồ nống mà đặt dưới đòn nạy cho dễ dùng. ‖ sự kiêu ngạo.

Hypostasis, is. *f*. cặn, tra tể. ‖ sự đỡ, sự có, sự hữu, sự ngôi, sự vị. ‖ trí lực, trí cao, — sâu.

Hypostaticus, a, um. thuộc về Hypostasis.

* **Hypotheca**, æ. *f*. phép trái chủ cố chấp vườn đất nhà cửa kẻ thọ trái. ‖ của cầm, đồ đợ.

* **Hypothecarius**, a, um. kẻ có phép cố chấp, kẻ chịu người ta đợ nhà cửa.

Hypothenusa, æ. *f*. phần dài hơn và ngay góc chính trong đồ có hình ba góc.

* **Hypothesis**, is. *f*. lời thí dụ, giả linh, sự ví dụ, thí như. ‖ sự cắt nghĩa, cớ sự, lý đoán.

Hypotheticus, a, um. thuộc về ví dụ.

* **Hypothyrum**, i. *n*. sự trống hổng nơi cửa, — nơi cửa sổ. ‖ lỗ sâu.

Hypotrachelium, ii. *n*. đồ xuyên hoa ở nơi cột.

Hypotyposis, is. *f*. F. R. là lời hay là câu nói văn chương bạc thiệp như vẽ hình sống vậy.

Hypozeuxis, is. *f*. F. R.

Hypsoma, atis. *n*. sự cao.

Hyrcani, orum. *m. pl*. N. H.

Hyrcania, æ. *f*. miền đất kia.

Hyria, æ. *f*. N. INS. ‖ N. U.

Hysginum, i. *n*. thảo kia sinh thuốc màu vàng.

* **Hyssopites**, æ. *m*. rượu kinh giái.

Hyssopum, i. *n*. et Hyssopus, i. *m*. kinh giái.

Hystera, orum. *n. pl*. bào tử.

Hystera, æ. *f*. bụng, lòng mẹ, tử cung.

Hysterica, æ. *f*. nữ nhơn đau bão, đau tử cung.

Hysterologia, æ. *f*. et Hysteron — Proteron, i. *n*. F. R. là nói ngược, đặt sự trước sau.

Hystricosus, a, um. có gai.

Hystrix, icis. *f*. con nhím.

Hytanis, is. *m*. N. F.

Hyttenia, æ. *f*. V. Tetrapolis.

I

I. *imper*. eo. hãy đi.

IA

Ia, orum. *n. pl*. hoa màu tím. △ thứ kiết dương thảo.

Iacchus, i. *m*. tên bụt rượu. ‖ rượu.

Iambeus, a, um. et Iambicus, a, um. thuộc về phép văn Iambus.

Iambus, i. *m*. phép văn thi như ămāns.

Iana, æ. *f*. bụt nữ hay việc săn.

* **Ianthina**, orum. *n. pl*. áo màu tím.

Ianthinus, a, um. tím, màu hoa kiết dương.

Ianthis, idis. *f*. hoa màu tím. V. Ia.

Iapetus, i. *m*. N. H.

* **Iapyx**, ygis. *m*. gió tây. ‖ N. H.

Iasone, es. *f*. dây bìm bìm.

Iaspideus, a, um. màu thanh bích.

* **Iaspis**, idis. *f*. bích ngọc thạch, thanh bích.

Iatralepta, æ. *m*. thầy thuốc hay dùng thuốc thoa, — thuốc xức, — thuốc êm thoa bề ngoài.

Iatraleptice, es. *f.* nghề làm thuốc thoa.

Iatrice, es. *f.* nghề thuốc.

Iatromæa, æ. *f.* mụ bà.

IB

Iberi, orum. *m. pl.* N. H.

Iberia, æ. *f.* miền đất kia.

Iberis, idis. *f.* △ khổ địch lịch.

Iberus, i. *m.* cá biển kia. || N. F.

Ibex, icis. *m.* loài sơn dương. || dê đực rừng.

Ibi. *adv.* đó, ở đó, ở nơi ấy. || khi ấy.

Ibidem. *adv.* một nơi, đó chúc, trong một nơi, trong một việc, trong một khi.

Ibis, is, et idis. *m.* chim kia ăn con rắn.

Ibrida, æ. *m. f.* lai căn, sinh lan, khách thuộc.

Ibus. thay vì iis.

IC

Icaria, æ. *f.* N. IN.

Icarus, i. *m.* N. H. || N. F.

Iccircò. thay vì Idcircò.

Ichneumon, onis. *m.* et Ichneuta, æ. *m.* chuột hay ghét và giết con sâu.

Icnographia, æ. *f.* họa đồ nhà cửa.

Ichor, oris. *n.* mủ máu.

* **Ichthyocolla**, æ. *f.* keo con cá. || cá dẻo kia.

Ichthyophagi, orum. *m. pl.* kẻ ăn cá.

Ichtyotrophium, ii. *n.* ao hồ nuôi cá, sự hàng cá.

Ico, is, ci, ctum, cere. đánh, — đòn, đập đánh, đá đến, trúng, nhằm; icere colaphum, vả; — fœdus, giao hòa, — kết.

Icon, onis. *f.* tượng ảnh. || F. R. là nói như vẽ phong thể người vậy.

Iconoclastæ, arum. *m. pl.* et

Iconomachi, orum. *m. pl.* kẻ phá tượng ảnh.

Icterias, adis. *f.* đá huình kia người ta tưởng là của hiệu trong bịnh bủng.

Ictericus, a, um. kẻ bủng beo.

Icteros, i. *m.* bịnh bủng beo, bịnh huình đãn.

Icterus, i. *m.* △ chim thương canh. || bịnh huình đãn.

Ictis, is, vel idis. *f.* loài con chồn, con sóc.

Ictus, a, um. *part.* Ico.

Ictus, ûs. *m.* sự đòn, đánh; in ictu oculi, trong một nháy; cæco ferire ictu, đánh hụt; a jocis ad ictus venire, làm nâu.

Icuncula, æ. *f. dim.* Icon.

ID

Ida, æ. *f.* N. M.

Idalia, æ. *f.* tên rừng và thành kia.

Idcircò. *adv.* vì vậy, bởi vậy, nhơn vì sự ấy, bởi đó cho nên, cho nên.

Idea, æ. *f.* sự trí vẽ, hình, cảo trí vẽ.

† **Idealis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đều hay là hình trí vẽ.

Idem, eadem, idem. cũng một, một người hay là một sự ấy, vậy.

Identidem. *adv.* một hai khi, một ít lần.

Ideò. *adv.* V. Idcircò.

Idiographum, i. *n.* tờ, khế tay mình đã viết, tờ khế thủ kí.

Idioma, atis. *n.* tiếng quốc ngữ.

* **Idiota**, æ. *m. f.* et Idiotes, æ. *m. f.* et Idioticus, a, um. người dưng, dân sự. || kẻ chẳng có quờn chức gì. || kẻ dốt nát chẳng hay chữ, kẻ mê muội.

Idiotismus, i. *m.* cách nói đơn sơ mà chẳng hèn. || cách nói xứng hạp tiếng quốc ngữ.

Idoleum, i. *n.* et Idolium, ii. *n.* chùa.

Idolicus, a, um. thuộc về sự thờ bụt.

Idololatra, æ. *m.* kẻ thờ bụt thần.

Idololatria, æ. *f.* sự thờ bụt, thờ thần, — ma quỉ.

Idololatrix, icis. *f.* nữ nhơn thờ bụt.

Idolopœia, æ. *f.* F. R. là đặt lời trong miệng kẻ chết.

Idolothysia, æ. *f.* sự tế bụt.

Idolothytum, i. *n.* thịt đã tế đã cúng cho bụt thần, — ma quỉ, thịt tợ.

Idolothytus, a, um. đã tế cho bụt.

Idolum, i. *n.* bụt, — thần, hình bụt, tượng bụt. || ảnh, tượng ảnh. || yêu, — nghiệt, — quái, tinh quái.

Idoneè. *adv.* cách tiện hơn, — ích hơn.

† **Idoneitas**, atis. *f.* sự xứng hạp, sự tiện.

Idoneus, a, um. xứng, — hạp, tiện, có tài, khéo.

Idulia, ium. *n. pl.* lễ tế bụt kia.

Idulis, is. *f.* con chiên bạch tế cho bụt.

Idumæa, æ. *f.* miền đất kia.

Idumæi, orum. *m. pl.* N. H.

Iduo, as, avi, atum, are. phân, chia, chia ra, — phân, phân rẽ, ngăn.

Idus, uum, ibus. *f. pl.* cách chia tháng.

Idyllium, ii. *n.* văn thi mục đồng.

IE

Iens, euntis. *part.* V. Eo.

Iesus, u. *m.* danh con Đức Chúa trời, Chúa Giê giu.

IG

Igitur. *conj.* vậy, ấy vậy, bởi vậy, cho nên, bởi đó cho nên, vì vậy, đoạn, rồi.

Ignaruris, *m. f.* re. *n.* is. et Ignarus, a, um. kẻ dốt nát, chẳng hay chữ, chẳng biết, đặc sệt, dốt đặc, ngây dại.

Ignavè. *adv.* cách nhát, nhát nhút, — gan, cách trễ nải.

Ignavesco, is, scere. hóa ra trễ nải.

Ignavia, æ. *f.* sự nhát, nhát nhút, — gan, sự trễ nải, sự làm biếng.

Ignavio, onis. *m.* kẻ nhát, biếng nhác.

Ignavitas, atis. *f.* V. Ignavia.

Ignaviter. *adv.* V. Ignavè.

Ignavus, a, um. kẻ nhát, — gan, thất phu, biếng nhác.

Ignefactus, a, um. đã cháy.

Igneolus, a, um. cháy một ít.

Ignesco, is, scere. *n.* lửa cháy, lửa đỏ. ‖ nong gan.

Igneus, a, um. bằng lửa, như lửa, lửa đỏ, — cháy.

Igniarium, ii. *n.* bùi nhùi, ngòi, ngòi súng, cò máy đá, đồ mà đánh lửa; ignem igniario subjicere, châm ngòi.

Ignibulum, i. *n.* bình hương.

Ignicolor, oris. *omn. gen.* et Ignicolorus, a, um. màu lửa, màu hỏa.

Ignicomans, tis. *omn. gen.* et

Ignicomus, a, um. có tóc như lửa.

Igniculus, i. *m.* ngọn lửa, đóm lửa.

Ignifer, a, um. hay đem lửa.

Ignifluus, a, um. sự gì bởi đó lửa chảy, hay thổ lửa, hay phun lửa.

Ignigena, æ. *m. f.* kẻ bởi lửa mà sinh ra. ‖ tên bụt hay rượu.

Ignio, is, ire. đốt cháy.

Ignipes, edis. *omn. gen.* có chơn lửa.

Ignipotens, tis. *omn. gen.* kẻ làm chủ lửa, có phép tắc trên lửa.

Ignis, is. *m.* lửa, hoả. ‖ sự sốt sắng, kính mến, yêu mến, lửa sốt mến. ‖ sự sáng, sáng láng, chói lòa. ‖ sự nóng, sự khỏe mạnh; ignis scintilla, đóm lửa; ignem condere, nhúm lửa; igni admovere, hiếng lửa; ad ignem calefacere, hơ hiếng hiếng; ignis supplicium. hoả hình; — non ardens, lửa leo lét; — occultè consumens sine flammâ, lửa ngún; ignem excitare, nhen lửa; — vento dejici. lửa tạt; — obruere cinere, vùi lửa; ignis probat aurum ærumnæ virtutes, liệt hỏa thí kim gian nan thí đức. ‖ chớp. ‖ sự đỏ như lửa, sự giận.

Ignispicium, ii. *n.* dùng lửa mà bói.

Ignitabulum, i. *n.* ngòi, bùi nhùi. ‖ hoả lò.

Ignitulus, a, um. *dim.* Ignitus, a, um. nóng, cháy, sốt, lửa đỏ, sốt sắng.

† Ignivagus, a, um. hay bò lan như lửa.

Ignivomus, a, um. hay thổ lửa, phun lửa.

Ignobilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ chẳng có danh, — danh tiếng, — chẳng ai biết. ‖ kẻ bần tiện, hèn hạ, thất phu, phàm phu, — nhơn, loài én tước.

Ignobilitas, atis. *f.* dòng dõi hèn, loài phàm.

Ignobiliter. *adv.* cách phàm, cách hèn.

Ignomines, um. *m. pl.* dân phàm, phàm nhơn.

Ignominia, æ. *f.* sự sỉ nhục, xấu hổ, nhuốc nha.

† Ignominiatus, a, um. đã phải sỉ nhục, đã phải xấu hổ.

Ignominiosus, a, um. nhuốc nha, sỉ nhục, xấu hổ. ‖ đã hư danh.

Ignorabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì chẳng biết, sự gì có lẽ mà biết chẳng đặng, sự gì dễ khuất, chẳng biết.

Ignorans, tis. *omn. gen. comp.* tior. V. Ignarus.

Ignoranter. *adv.* cách chẳng biết, vì quên, vì chẳng biết.

Ignorantia, æ. *f.* sự chẳng biết, sự mê muội, dốt nát, — đặc, sự tối trí, tối dạ.

Ignoratio, onis. *f.* sự chẳng biết, sự thiếu sự biết.

Ignoratus, a, um. *part.*

Ignoro, as, avi, atum, are. chẳng biết, chẳng thuộc, — hay, chẳng quen, khuất lấp, quên, chẳng nhìn; non ignoro, tôi biết.

Ignoscendus, a, um. khá thứ tha.

Ignoscentia, æ. *f.* sự duông thứ, tha.

Ignoscibilis, *m. f.* le. *n.* is. nên dong thứ.

Ignosco, is, novi, notum, scere. dong thứ, dong cho, chuẩn, — cho, nhiêu dong, tha, — cho, xá. ‖ biết; ignoscere aliquid alicui, tha lỗi cho người.

Ignotitia. V. Ignoratio.

Ignotus, a, um. lạ mặt, kẻ chẳng ai quen, — biết. ‖ kẻ hèn hạ, người dòng dõi phàm. ‖ kẻ chẳng biết.

IL

Ile, is. *n.* et Ileon, i. *n.* lòng chay, ruột non.

Ileos, i. *m.* V. Ileus.

Ileosus, a, um. kẻ đau quặn ruột đến đỗi thổ phân mình ra.

Ileus, i. *m.* bịnh quặn ruột dữ lắm, sự thổ phân mình.

Ilex, icis. *f.* trử mộc kia, thứ cây ô rô.

Ilia, ium. *n. pl.* hông, ruột.

Iliacus. V. Ileosus.

Ilias, adis. *f.* văn thi kia.

Ilicet. *adv.* người về được, muốn về thì về. ‖ tức thì.

Ilicò. *adv.* V. Illicò.

Ilion, ii. *n.* et Ilium, ii. *n.* N. U.

Illà. *adv.* V. Illàc.

Illabefactus, a, um. chưa hư, còn nguyên vẹn, chẳng đúng.

Illabilis, *m. f.* le. *n.* is. ngã chẳng đặng.

Illabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* sa, — xuống, ngã vào, lọt vào, lén, xen vào; illabi animis, làm cho động lòng.

Illaboratus, a, um. làm sơ sảo, — cách trễ nải, đã bỏ chẳng làm.

Illaboro, as, avi, atum, are. làm trong; illaborare domibus, làm việc trong nhà.

Illàc. *adv.* bên kia, qua đàng ở đó.

Illacerabilis, *m. f.* le. *n.* is. xé chẳng đặng. ‖ chưa xé, còn vẹn.

Illacessitus, a, um. chưa có ai thách thức, chưa có ai chọc.

Illacrymabilis, *m. f.* le. is. kẻ cứng dầu nước mắt nhỏ xuống thì chẳng động lòng thương. ‖ kẻ chẳng ai thương khóc.

Illacrymo, as, avi, atum, are. et

Illacrymor, aris, atus sum, ari. *dep.* khóc, thương khóc, — tiếc. ‖ rịn, dột, nhỏ giọt, tươm; illacrymare morti vel mortem, khóc kẻ chết.

Illactenùs. *adv.* cho đến, cho đến đó.

Illæc, thay vì Illahæc. sự nầy.

Illæsus, a, um. chẳng phải nao, nguyên, vẹn.

Illætabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng làm cho vui lòng, hay sinh rầu.

Illævigatus, a, um. chưa bào, chưa trơn, — chuốt.

Illamentatus, a, um. chẳng có ai thương khóc người.

Illapsus, ûs. *m.* sự nước chảy, chảy ra, — qua, dòng nước. ‖ sự lọt, lọt vào. ‖ sự sa, sa xuống.

Illaqueatio, onis. *f.* sự đánh bẫy, sự mắc bẫy, sự bủa giăng.

Illaqueator, oris. *m.* kẻ đánh bẫy, bủa giăng.

Illaqueo, as, avi atum, are. đánh bẫy, bủa giăng, làm cho mắc lưới.

Illatebra, æ. *f.* nơi trống chẳng giấu đặng sự gì.

Illatebro, as, avi, atum, are. giấu, ẩn, tàng.

Illatenùs. *adv.* cho đến đó.

Illatio, onis. *f.* sự đem vào trong. ‖ lời kết, câu kết.

Illativus, a, um. dùng mà kết câu.

Illatratio, onis. *f.* sủa trong.

Illatro, as, avi, atum, are. sủa trong, — sau, — gần.

Illatus, a, um. *part.* Infero.

Illaudabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng đáng khen.

Illaudandus, a, um. et **Illaudatus**, a, um. chẳng đáng khen ngợi.

Illautus, a, um. chưa có rửa, nhớp.

Ille, illa, illud. người, nó, ấy, gã, gã kia, hắn, kia, ngài, nghỉ, nọ, tê, thử, va; Ille, người, ngài, chú va, người nọ, nó.

Illecebra, æ. *f.* thảo kia. ‖ rau sam hoang.

Illecebra, æ. *f.* et **Illecebræ**, arum. *f. pl.* mồi, mồi hoa. ‖ ngòi. ‖ sự nhử. ‖ sự dỗ, — dành, cám dỗ.

Illecebrator, oris. *m.* kẻ nhử, nhử, đặt mồi hoa. ‖ kẻ dỗ dành, cám dỗ.

† **Illecebro**, as, are. nhử, nhử, đặt mồi, dỗ dành, xui giục, bủa lòng.

Illecebrosè. *adv.* cách dỗ dành, — đẹp mặt, — cám dỗ, — nhử, — bủa lòng.

Illecebrosus, a, um. tốt, — lành, đẹp lòng, làm cho xiêu lòng.

Illectamentum, i. *n.* et **Illectatio**, onis. *f.* et **Illectus**, ûs. *m.* V. Illecebræ.

Illecto, as, are. *freq.* Illicio.

Illectus, a, um. *part.* Illicio.

Illectus, a, um. chưa đọc, chẳng ai đọc. ‖ chưa hái.

Illentesco, is, scere. V. Lentesco.

Illepidè. *adv.* cách chẳng đẹp, chẳng đẹp lòng, — vừa mắt, cách thô, — quê mùa.

Illepidus, a, um. kẻ chẳng đẹp mặt, chẳng lịch sự, thô tục, — tháp, quê mùa. ‖ co máu, cú mấu.

Illex, icis. *m.* V. Illecebræ.

Illex, egis. *omn. gen.* kẻ buông tuồng.

Illì. *adv.* V. Ibi.

† **Illibabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà bớt đặng.

Illibatus, a, um. nguyên, — vẹn — trót, — cựu, còn nguyên, chưa hư, chẳng đúng, vẹn sạch.

Illiberalis, *m. f.* le. *n.* is. hèn, — hạ, phàm hèn, chẳng xứng, — đáng, xấu, — ruột, hà tiện, bòn đãi, bỏn sẻn.

Illiberalitas, atis. *f.* sự hà tiện, bòn đãi, hèn hạ, xấu ruột.

Illiberaliter. *adv.* cách hèn, cách hà tiện.

Illiberis, *m. f.* re. *n.* is. chẳng có con.

Illic, illæc, illoc. V. Ille.

Illìc. *adv.* đó, đến đó, nơi đó, ở đó, đấy; hìc illìc, đây đó, khi ấy.

Illicentiosus, a, um. kẻ xấu tính, xấu nết, lung lăng.

Illicibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay đẹp lòng, — mặt, hay làm cho xiêu lòng.

Illicio, is, lexi, lectum, cere. dỗ, — dành, xui giục, cám dỗ, nhử; in fraudem illiciens, yến điệp.

Illicitator, oris. *m.* kẻ lên giá cao hơn.

Illicitè. *adv.* cách trái lẽ, — chẳng nên, chẳng phải. ‖ cách đẹp lòng.

Illicitus, a, um. chẳng nên, chẳng phải, trái, trái lẽ.

Illicium, ii. *n.* V. Illecebra. Illicium annisatum, đại hồi.

Illicò. *adv.* tức thì, bỗng chúc, liền, tức tốc, tốc tốc, thoát chúc, bỗng chốc, phút chốc, xảy; illicò percutere, đánh phét lấy.

Illido, is, lisi, lisum, dere. tông, tông chạm, — phải, xán, — vỡ, bể, đánh giập; illidere caput, đánh giập đầu.

Illigatio, onis. *f.* sự cột, buộc.

Illigatus, a, um. *part.*

Illigo, as, avi, atum, are. buộc, cột, ràng, thắt, vấn lấy, gióc.

Illiminatus, a, um. để trên ngạch cửa.

Illimis, *m. f.* me. *n.* is. trong, trong sạch.

Illìnc. *adv.* bên ấy, bên kia, bởi đó.

Illinimentum, i. *n.* V. Illitus.

Illinio, is, ivi, itum, ire. xức. V. Illino.

Illinitus, a, um. *part.* Illinio.

Illino, is, levi, litum, nere. xức, thoa, trét, tô; illinere aurum tectis, thếp mái nhà bằng vàng.

Illiquefacio, is, feci, factum, facere. dong, làm cho ra lỏng.

Illiquefio, is, ieri. ra lỏng, chảy ra.

Illisus, a, um. *part.* Illido.

Illisus, ûs. *m.* sự tông, tông phải, — chạm.

Illiteratus, a, um. dốt nát, chẳng hay chữ. ‖ chưa viết.

Illitus, a, um. *part.* Illino. Illitus fuco, đã giồi phấn.

Illitus, ûs. *m.* sự xức, sự trét, tô.

Illò. *adv.* trong nơi ấy, đó.

Illocabilis, *m. f.* le. *n.* is. đặt chẳng đặng.

Illorsùm. *adv.* đến nơi ấy.

Illotus, a, um. chưa giặt, — rửa, chẳng súc, — sạch.

Illubricans, tis. *omn. gen.* hay lọt vào, hay lòn vào, xen vào, giổ vào.

Illùc. *adv.* đó, đến nơi ấy, đấy, đến đó.

Illuceo, es, xi, cere. et Illucesco, is, xi, scere. sáng ra, sáng ngời. ‖ soi, — sáng; ubi illuxit, khi đã sáng ngày.

Illuctor, aris, atus sum, ari. *dep.* chống trả, — cãi, đua nhau.

Illucubratus, a, um. chưa làm.

Illudia, orum. *n. pl.* sự chiêm mộng dối trá.

Illudo, is, lusi, dere. nhạo cười, — báng, trêu ngươi, đàm tiếu. ‖ hao phí, xa xí. ‖ hãm hiếp, làm hư; illudere vitam filiæ, liều sự sống con gái mình.

Illuminatè. *adv.* cách tốt lành, — đẹp đẽ, — văn hoa, — văn chương.

Illuminatio, onis. *f.* sự soi, — sáng.

Illuminator, oris. *m.* kẻ soi, kẻ đem sự sáng.

Illuminatus, a, um. *part.*

Illumino, as, avi, atum, are. soi, — sáng, chiếu minh, sáng soi; illuminare cor, mở lòng; sol et luna etsi clarissima sint, non tamen illuminant locum vase aliquo obtectum, nhựt nguyệt kia tuy sáng, chậu úp nọ khôn soi.

Illuminus, a, um. tối tăm, chẳng sáng.

Illunc. thay vì Illum.

Illunis, *m. f.* ne. *n.* is. et Illunus, a, um. chẳng có mặt trăng, nguyệt chẳng soi đó.

Illuo, is, ui, ere. dầm, chảy gần.

Illusio, onis. *f.* sự nhạo cười.

Illusor, oris. *m.* kẻ nhạo cười, đàm tiếu, kẻ trêu ngươi.

Illustramentum, i. *n.* sự tốt, xinh, tề chỉnh, đẹp đẽ, đồ gì làm cho sáng loà.

Illustratio, onis. *f.* sự soi, — sáng. ‖ sự làm cho sáng danh. ‖ sự cắt nghĩa cho rõ.

Illustrator, oris. *m.* kẻ soi sáng. ‖ kẻ làm cho sáng danh.

Illustris, *m. f.* tre. *n.* is. sáng, hay sáng, sáng loà, — chói. ‖ tỏ, — tường, rõ ràng. ‖ có danh tiếng, sang trọng, vinh hiển. ‖ anh tài, anh danh.

Illustriùs, issimè. *adv.* rõ hơn, rõ ràng lắm.

Illustro, as, avi, atum, are. làm cho sáng, — sáng ra. ‖ tỏ ra, cắt nghĩa cho rõ ràng. ‖ làm cho đặng danh tiếng, — ra anh tài, — sang trọng, — anh danh. ‖ làm tốt, — tề chỉnh, — đẹp con mắt; illustrare veritatem, làm cho sự thật bày ra tỏ tường.

Illutibarbus, a, um. râu nhớp.

Illutibilis, *m. f.* le. *n.* is. rửa chẳng đặng.

Illutus, a, um. V. Illotus.

Illuvies, ei. *f.* sự nhơ nhớp, dơ dáy, bợn nhơ, sự vấy vá. ‖ nước lút. ‖ nước đọng.

Illuviosus, a, um. đầy bợn nhơ, vấy vá, nhơ nhớp.

Illyria, æ. *f.* et Illyricum, i. *n.* miền đất kia.

IM

Im. thay vì Eum.

Imaginabundus, a, um. kẻ bày vẽ bày đặt trong trí sự nọ sự kia.

Imaginalitèr. *adv.* bởi trí vẽ.

Imaginarius, a, um. sự có trong trí vẽ, sự giả như khi mơ màng.

Imaginarius, ii. *m.* kẻ làm ảnh, kẻ làm hình tượng.

Imaginatio, onis. *f.* trí vẽ, trí bày đặt, mường tượng. ‖ sự lo tưởng khuấy trí.

Imaginativus, a, um. thuộc về trí vẽ, — mường tượng.

Imagineus, a, um. sự mường tượng hay chỉ hay tỏ hình.

Imaginifer, eri. *m.* tổng cờ.

Imagino, as, avi, atum, are. trả hình nào lại như chiếu lại vậy.

Imaginor, aris, atus sum, ari. *dep.* vẽ trong trí, tưởng, mơ màng.

Imaginosus, a, um. hay mơ màng, thấy trong trí như khi mơ màng.

Imago, inis. *f.* ảnh, tượng ảnh, ảnh hình, cảo, kiểu, mẫu. ‖ sự tưởng, lo tưởng. ‖ hình giả, lẽ giả. ‖ chơn duông. ‖ bóng, hình bóng. ‖ thằng cuội.

Imaguncula, æ. *f. dim.* Imago.

Imbalnities, ei. *f.* sự nhớp vì chẳng tắm xác.

Imbarbesco, is, ere. mới có râu, râu mới mọc.

Imbecillis, *m. f.* le. *n.* is. non sức, yếu đuối, non lòng, nhu nhược. ‖ yếu trí

Imbecillitas, atis. *f.* sự yếu đuối, non lòng, non sức. ‖ sự yếu trí. ‖ bịnh.

Imbecilliter. *adv.* cách yếu đuối.

Imbecillus, a, um. V. Imbecillis.

Imbellia, æ. f. sự nhát gan. ‖ sự nghề võ. ‖ sự chưa từng nghề võ.

Imbellis, m. f. le. n. is. kẻ bất tài cho nghề vũ. ‖ kẻ nhát, yếu sức, nhát gan. ‖ chưa từng nghề võ.

Imber, bris. *m.* mưa, vũ. ‖ nước. ‖ nước mắt; imber tenuis, mưa bay; — opportunus, mưa nhơn; — levis, mưa pháy pháy, mưa phúi phúi; — cœruleus, đám mây; imbrem imminere, vần vũ; — cessare, tạnh mưa, tạnh trời.

Imberbis, *m. f.* be. *n.* is. et

Imberbus, a, um. chẳng có râu, miệng còn hôi sữa. ‖ trẻ, nhỏ tuổi.

Imbibo, is, bibi bibitum, ere. dậm, thấm. ‖ suy tưởng, toan định.

Imbito, is, ere. V. Introeo. V. Ineo.

† Imbonitas, atis. *f.* sự cực, sự thiếu.

Imbracteo, as, are. bao dát đồng hay là sắt.

Imbrex, icis. *m.* mái nhà, ngói, ngói âm dương. ‖ máng xối. ‖ cách vỗ tay mà ứng thượng.

Imbricamentum, i. *n.* lợp bằng ngói âm dương. ‖ sự đặt mái nhà. ‖ đồ như máng xối.

Imbricatìm. *adv.* hình máng xối, có hình mái nhà.

Imbricitor, oris. *m.* cơn mưa.

Imbricium, ii. *n.* V. Imbrex.

Imbrico, as, avi, atum, are. lợp nhà bằng ngói âm dương, đặt mái nhà.

Imbricus, a, um. et Imbridus, a, um. có mưa, muốn mưa.

Imbrifer, a, um. hay sinh mưa.

† Imbrifico, as, are. phun nước, tưới nước.

Imbulbito, as, are. et Imburino, as, are. vấy vá.

Imbuo, is, ui, butum, buere. dậm, thấm, — tháp, — lấy, nhuộm lấy, ngấm. ‖ dạy, dạy dỗ; imbui, triêm, — nhuận, — nhiễm, thấm ra, nhuần gội, — nhã; imbui aliquâ doctrinâ, triêm nhiễm giáo hóa. ‖ đổ vào.

Imbutus, a, um. *part.* Imbuo.

Imitabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên bắt chước, nên theo gương ấy. ‖ có lẽ mà giả đặng.

Imitamen, inis. *n.* et Imitamentum, i. *n.* sự bắt chước, sự giả hình.

Imitatio, onis. *f.* sự bắt chước, sự học đòi.

Imitator, oris. *m.* et Imitatrix, icis. *f.* kẻ bắt chước, noi theo, theo đòi.

Imitatus, ûs. *m.* V. Imitatio.

† Imito, as, avi, atum, are. et

Imitor, aris, atus sum, ari. *dep.* bắt chước, học đòi, noi theo, nên giống như hệt. ‖ theo đòi, — gót, học dõi, làm theo; imitari penicillo, vẽ; vir imitandus, người nên gương; imitari mœstitiam, giả rầu.

Imitùs. *adv.* cho đến rốt, — đáy.

Immaculabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng mắc bợn nhơ.

Immaculatus, a, um. vẹn sạch, chẳng phải bợn nhơ, chẳng đúng, đâu đúng bợn nhơ.

Immaculo, as, are. làm dơ, — nhớp, làm gỉ giớm, vấy vá.

Immadeo, es, dui, ere. *n.* et

Immadesco, is, dui, scere. *n.* ra dầm dề, ra nhuần nhã, ra ướt.

Immanè. *adv.* nhiều lắm, hậu.

† Immaneo, es, nere. *n.* ở trên.

† Immanifestus, a, um. tối tăm.

Immanis, *m. f.* ne. *n.* is. lớn lắm, lạ hiếm, đại sự. ‖ bạo, dữ, — tợn, hung bạo, dữ như chằn, mọi, — rợ.

Immanitas, atis. *f.* sự lớn lắm, lạ hiếm. ‖ sự dữ tợn, hung bạo.

Immaniter, iùs. *adv.* nhiều lắm, qúa bội. ‖ cách dữ, dữ lắm, cách dữ tợn.

Immansuetus, a, um. chẳng thuần, chẳng hiền lành, còn mọi. ‖ hoang, hoang đàng.

Immarcescibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay héo, chẳng hay úa rữa, — hư.

Immarcesco, is, cui, scere. ra héo, — đon, — hắt, rữa, úa rữa, ra hư.

Immasticatus, a, um. đã chẳng nhai, chưa nhai.

Immaturè, iùs. *adv.* trái mùa, chưa chín. ‖ vội vàng.

Immaturitas, atis. *f.* sự trái mùa, sự non chưa chín. ‖ chưa có tuổi kết bạn. ‖ sự vội vàng, bức tức.

Immaturus, a, um. chưa chín, còn sống, trái mùa. ‖ vội, — vàng, lật đật. ‖ chát, sống sít; immatura virgo, con gái chưa đến tuổi kết bạn.

Immediatè. *adv.* liền, — nhau, chẳng có ngăn trở gì, chẳng có sự ngăn chấn.

Immedicabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ đặng chữa lấy, chẳng có lẽ cho đặng cứu lấy, chẳng đã.

Immedicatus, a, um. đã xức thuốc thơm.

Immeditatè. *adv.* vô ý, vô tình, chẳng suy. ‖ vội vàng, lật đật.

Immeditatus, a, um. vô ý, chưa suy, chưa xét. ‖ đơn sơ, ngay thật.

Immeio, is, minxi, mictum, meiere. đái trong, đấy trong.

Immemor, oris. *omn. gen.* chẳng nhớ lại, quên; beneficii immemor, vô ơn, được cá quên nơm.

Immemorabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng nên nói. ‖ vô lượng vô biên. ‖ chẳng hay nhớ sự gì.

Immemoratio, onis. *f.* sự làm thinh về sự gì.

Immemoratus, a, um. chưa có ai nghe, — có nói.

Immemoria, æ. *f.* sự tối dạ, sự chẳng nhớ, sự quên.

Immemoris, *m. f.* re. *n.* is. V. Immemor.

Immensè. *adv.* V. Immensùm.

Immensitas, atis. *f.* sự bao lao, sự vô lượng vô biên, vô cùng.

Immensùm. *adv.* vô cùng vô tận, vô lượng vô biên, bao biến.

Immensus, a, um. vô cùng, vô tận, vô lượng vô biên, bao lao. ‖ lớn lắm, rộng qúa, lạ hiếm.

Immeo, as, are. lọt vào, lòn vào, xen vào, bạ vào.

Immerens, tis. *omn. gen.* kẻ vô tội, kẻ chịu oan, ke chẳng đáng.

Immerenter. *adv.* cách oan ức.

Immergo, is, si, sum, gere. nhận nước, hụp xuống, làm cho phải chìm; immergere se in voluptates, mê đắm các sự vui sướng.

Immeritissimò. *adv.* et Immeritò. *adv.* cách oan, — ức, trái lẽ.

Immeritum, i. *n.* sự oan, — ức, sự chẳng đáng.

Immeritus, a, um. chẳng đáng, chịu oan ức, vô tội. ‖ trái lẽ.

Immersabilis, *m. f.* le. *n.* is. nhận nước chẳng đặng.

Immersio, onis. *f.* sự nhận nước.

Immersus, a, um. *part.* Immergo. mê man; omni cupiditate immersus, mê đắm, mê man.

Immetatus, a, um. chưa đo, chẳng có hạn.

Immigro, as, avi, atum, are. sang qua, sang ở chỗ khác, trẩy đi nơi khác; immigrare in vestigia, nối gót.

Imminens, tis. *omn. gen.* hay nghiêng, xếu mếu, lâm, đã gần đến; imminens partus, gần nằm bếp.

Imminentia, æ. *f.* sự dốc. ‖ lời đe, — phạt, lời đe loi.

Immineo, es, minui, ere. gần đến, hòng tới, lâm. ‖ xếu mếu, nghiêng, hòng ngã. ‖ đe, đe phạt, — loi. ‖ tìm cơ hội, thừa cơ. ‖ hòng xông tới, hòng xông phá; imminere occasioni, — in occasionem, thừa cơ.

Imminuo, is, nui, nutum, ere. bớt, xớ bớt, cắt, làm cho ra yếu hay là nhỏ hơn, phá, phạm; imminuere jus, phạm luật; — pretium, hạ giá.

Imminutio, onis. *f.* sự bớt, xớ bớt.

Immisceo, es, cui, mistum, ere. chế, pha, trộn, trộn trạo; immiscere se colloquiis alienis, nói xam; — se aliis, hứng tiện.

Immiserabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng đáng cho ai thương xót.

† **Immisericordia**, æ. *f.* sự cứng lòng, lòng dữ.

Immisericorditer. *adv.* cách dữ, cách rát, chẳng hay thương.

Immisericors, dis. *omn. gen.* xấu dạ, — ruột, kẻ chẳng thương.

Immiseror, aris, atus sum, ari. *dep.* thương, — xót, đoái thương.

Immissarium, ii. *n.* ao nước.

Immissarius, ii. *m.* quân do. ‖ kẻ làm chứng dối.

Immissio, onis. *f.* et Immissus, ûs. *m.* sự đặt vào, bỏ vào, nhận vào; immissio sarmentorum, sự chiết cây nho, hạ nhành cây nho dưới đất cho nó bậm rễ.

Immissus, a, um. *part.* Immitto.

Immistus, a, um. *part.* Immisceo.

Immitigabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng làm cho thuần đặng.

Immitis, *m. f.* te. *n.* is. bạo, hung bạo, dữ, — tợn, nhặt phép. ‖ chưa chín, chát, sống.

Immitto, is, misi, missum, ere. đặt vào, bỏ vào, nhận vào, gởi vào, trụng. ‖ gởi, quăng, ném. ‖ giục, mở lòng, soi lòng. ‖ đâm đót, hối lộ; immittere aliquid in aquam ferventem, trụng nước nóng; — habenas, buông dây cang; quod alicui rei immissum ei ad amussim respondet, vừa sít sít.

Immixtìm. *adv.* cách trộn, — pha trộn.

Immixtus, a, um. V. Immistus.

Immò. V. Imo.

Immobilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay động, vững vàng, đứng sững; immobilis et eminens, đồ sộ; bona immobilia, điền viên, của chìm.

Immobilitas, atis. *f.* sự đọng. ‖ sự vô sự, sự chẳng động.

Immobiliter. *adv.* cách vững, cách chẳng động.

Immoderantia, æ. *f.* V. Immoderatio.

Immoderatè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng vừa phải, cách qúa, qúa lẽ, cách chẳng cứ mực, cách phí, qúa bội.

Immoderatio, onis. *f.* sự qúa, sự qúa bội, sự phí, chẳng tiết kiệm.

Immoderatum, i. *n.* sự vô cùng.

Immoderatus, a, um. thới qúa, qúa lẽ, qúa bội, mê qúa, chẳng tiết kiệm, mê man, mê đắm.

Immodestè, iùs. *adv.* cách vô phép, cách bất nết, — chếch lệch; immodestè cubare, nằm ngang ngửa; — circumspicere, lấc láo.

Immodestia, æ. *f.* sự trắc nết, sự chếch lệch, bất nết, vô phép, sự thới qúa, sự trẳng thời. V. Immoderatio.

Immodestus, a, um. trắc nết, trẳng thời, chếch lệch. V. Immoderatus.

Immodicè. *adv.* qúa bội, — lẽ, thới qúa. V. Immoderatè.

Immodicus, a, um. thới qúa, qúa lẽ, qúa bội.

Immodulatus, a, um. chẳng có mực mẹo, chẳng có trực, nghịch luật, nghịch phép vãn.

Immolatio, onis. *f.* sự tế lễ, sự giết loài vật mà tế.

Immolatitius, a, um. đã tế, đã chịu tế.

Immolator, oris. *m.* thầy tế lễ.

Immolitus, a, um. đã lập, đã dựng.

Immolo, as, avi, atum, are. tế, tế lễ, dâng, cúng của lễ, giết loài vật mà tế lễ. ‖ giết.

Immorior, reris, mortuus sum, mori. *dep*. chết trong; immori aquis, trầm nịch.

Immoror, aris, atus sum, ari. *dep*. ở lại, ở, trễ.

Immorsus, a, um. đã phải cắn.

Immorsus, ûs. *m*. sự cắn.

Immortalè. *adv*. V. Immortaliter.

Immortalis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng hay chết, hằng sống, thường sinh, tiên. ‖ có phước lắm.

Immortalitas, atis. *f*. sự hằng sống; sedes immortalitatis, cõi thọ, cõi tiên.

Immortaliter. *adv*. hằng hằng, đời đời, chẳng cùng, vô cùng.

Immortuus, a, um. chưa tắt cho hết, còn một chút hơi. ‖ đã chết trong. ‖ đã chết trên; immortuus vino, chết khi say rượu.

Immotus, a, um. chẳng hay động, vững vàng, vững lòng; immotum sedere, ngồi trích trích.

Immugio, is, gii, gitum, ire. rống, gầm hét. ‖ vang lừng, dấy tiếng.

Immulgeo, es, si, vel xi, ctum, gere. nặn, nặn sữa trong.

Immundabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng có lẽ cho đặng rửa hay là lau cho sạch.

Immundè. *adv*. cách nhớp, cách dơ.

Immunditia, æ. *f*. et Immunditiæ, arum. *f*. *pl*. et Immundities, ei. *f*. sự nhơ nhớp, sự ô uế, dơ dáy, sự vấy vá.

Immundus, a, um. nhơ nhớp, nhớp nhúa, xấu xa, ô uế, dơ dáy; immunda verba, lời tục tĩu.

Immunificus, a, um. rít rát, chẳng có lòng rộng rãi.

Immunis, *m*. *f*. le. *n*. is. kẻ chẳng mắc, khỏi, nhiêu thân, nhiêu dong, nhưng, — thuế, — chức. ‖ kẻ ở dưng, ở nhưng. ‖ kẻ thong thả, chẳng chịu phép ai; immunis tributi, nhiêu thân.

Immunitas, atis. *f*. sự khỏi, sự nhiêu, sự giảo, tờ giảo.

Immunitus, a, um. chẳng có thành, chẳng có lũy, — có đồn.

Immurmuro, as, avi, atum, are. nói lầm bầm, lằm bằm.

Immusculus, i. *m*. et Immustulus, i. *m*. chim kên kên con.

† Immusicus, a, um. chẳng biết hát, chẳng biết đờn hát.

Immutabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng hay thay đổi, vững bền, hằng có vậy; doctrina immutabilis, điển.

Immutabilitas, atis. *f*. sự chẳng hay thay đổi, sự vững bền.

Immutabiliter. *adv*. hằng có vậy, chẳng hay thay đổi.

Immutatio, onis. *f*. sự thay đổi.

Immutator, oris. *m*. kẻ thay đổi.

Immutatus, a, um. *part*. Immuto.

Immutesco, is, tui, scere. *n*. hóa ra câm, ở lặng, làm thinh, ngậm câm lại.

Immutilatus, a, um. đã xớ bớt, đã xắt. ‖ nguyên, nguyên vẹn.

† Immutio, is, ire. lằm bằm.

Immuto, as, avi, atum, are. đổi, thay đổi.

Imò. *conj*. lẽ thì, lại, cũng, mà lại, thật là; imò verò, — etiam, phải chúc, thật thì, mà lại nữa.

Impacatus, a, um. chưa khuây, — lấp. ‖ kẻ nhúc nhích, lung lăng, chẳng biết ở bằng an.

Impactio, onis. *f*. sự đụng, sự tông phải, tông chạm.

Impactor, oris. *m*. kẻ đụng.

Impactus, a, um. *part*. Impingo.

Impages, gum. *f*. *pl*. đồ thợ mộc ngàm và tra ngàm tra vào.

Impalleo, es, ui, lere. et Impalesco, is, scere. *n*. hóa ra mét, hóa ra mét meo.

Impallidus, a, um. chẳng hay ra mét xanh, chẳng biết mét mặt.

Impalpebratio, onis. *f*. sự đau nơi mí con mắt.

† Impancro, as, are. tranh đoạt. V. Invado.

† Impannis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng có áo mặc.

Impar, aris. *omn*. *gen*. lẻ, — loi, chếch, — đôi, chẳng bằng, chẳng tày. ‖ chẳng có sức, chẳng nổi; oneri impar, cất chẳng nổi; par impar ludere, đánh nắm.

Imparatio, onis. *f*. Imparatio stomachi, mỏ ác yếu, — xấu, sự tức ngực.

Imparatus, a, um. chẳng sẵn. ‖ thiếu.

Imparens, tis. *omn*. *gen*. chẳng vưng lời, chẳng chịu lụy, chẳng phục.

Imparentia, æ. *f*. sự ngỗ nghịch, nghịch tặc, chẳng chịu lụy, chẳng phục.

Imparilis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng tày, chẳng bằng, chẳng đều nhau.

Imparilitas, atis. *f*. sự chếch, chếch đôi, chẳng bằng. ‖ sự lỗi luật mẹo.

Impariter. *adv*. cách chếch đôi.

Imparo, as, avi, atum, are. sắm, sắm sửa, — sanh.

Impartior, iris, iri. *dep*. V. Impertior.

Impascor, eris, pastus sum, pasci. *dep*. chăn trong, ăn cỏ trong.

Impassibilis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng hay chịu, chẳng có lẽ cho đặng chịu.

Impassibilitas, atis. *f*. sự hay là tính chịu cực chẳng đặng.

Impastus, a, um. chưa ăn, đói.

Impatibilis, *m*. *f*. le. *n*. is. cầm chẳng đậu.

Impatiens, tis. *omn*. *gen*. chẳng hay nhịn, chẳng hay chịu, cau có, quâu có; oculus luminis impatiens, chói mắt.

Impatienter. *adv.* cách cạu có, cách bức.

Impatientia, æ. *f.* sự cạu có, sự chẳng nhịn, chẳng chịu, sự không khẩy. ‖ sự thơ mơ, lạt lẽo.

Impausabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng đặt cho vững. ‖ chẳng hay nghỉ an bao giờ.

Impavidè. *adv.* cách vững lòng, cách quả cảm.

Impavidus, a, um. chắc gan, quả cảm, gan đảm, đại đảm, đại cang.

Impausabiliter. *adv.* liên chẳng khi dừng, hay động luôn.

Impeccabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay phạm tội, chẳng có lẽ mà phạm tội đặng.

Impeccantia, æ. *f.* sự khỏi tội, chẳng mắc tội đặng.

Impedandus, a, um. khá đặt choái.

Impedatus, a, um. *part.* Impedo.

Impedico, as, are. bủa giăng, làm cho mắc bẫy.

Impediens, tis. *omn. gen.* hay ngăn trở.

Impedimentum, i. *n.* sự ngăn trở, đợt ba, cách trở, phương ngại, sự khó, sự rối.

Impedimenta, orum. *n. pl.* đồ đạc đạo binh.

Impedio, is, divi, vel dii, ditum, dire. ngăn trở, can, — gián, trở đáng, gàng, — trở, — lại, ngăn can, — đón, — cấm, trở đạng, — chứng. ‖ làm cho mắc bẫy, — mắc lưới; impedire causam, làm cho rối sự.

Impeditio, onis. *f.* V. Impedimentum.

Impedito, as, are. V. Impedio.

Impeditor, oris. *m.* kẻ can, kẻ ngăn trở.

Impeditus, a, um. ior. issimus. *part.* Impedio. Impeditus pedibus, bận chơn, bận bịu.

Impedo, as, avi, atum, are. đặt choái.

Impello, is, puli, pulsum, pellere. chuổi, — vào, đẩy, ũi, ũi tới, ũi vào. ‖ thôi thúc, giục, — giã, xui giục. ‖ xô ra. ‖ xô vào; impellere pede, đạp chọi; — in fugam, xua đuổi; — aures, đánh tai.

Impendens, tis. *omn. gen.* nghiêng, xếu mếu, hòng ngã, hòng đến.

Impendeo, es, di, sum, dere. ở nghiêng trên, gần sa, gần ngã xuống, hòng té, xếu mếu. ‖ gần đến, — tới, làm; impendent te mala, người đã hòng mắc nạn.

Impendia, æ. *f.* V. Impendium.

Impendiò. *adv.* (hiệp theo comparativô.) impendiò magis, nhiều hơn; — minùs, ít hơn.

Impendiosus, a, um. hay tốn lắm.

Impendium, ii. *n.* sự tốn, hao tốn, của tốn, sở tổn. ‖ tiền lời. ‖ sự thiệt hại.

Impendo, is, di, sum, dere. tốn, hao tốn, phí; impendere curam, xem sóc; — de suo, hao của mình.

Impendulus, a, um. đã treo trên, đã buộc trên.

Impenetrabilis, *m. f.* le. *n.* is. thâu chẳng đặng, chẳng có lẽ thâu qua cho được, khoan chẳng đặng.

Impenetrale, is. *n.* chốn kín, chốn cấm chẳng có ai đặng vào.

Impensa, æ. *f.* sự tốn, của tốn. ‖ hòm tích của cải nhà thờ. ‖ các đồ các vị dùng làm dồi.

Impensè, iùs, issimè. *adv.* nhiều, — lắm, rất, — nhiều. ‖ cách hao tốn.

† **Impensibilis,** *m. f.* le. *n.* is. khó xét, khó hiểu, khó thấu.

Impensus, ûs. *m.* sở tổn, của tốn.

Impensus, a, um. ior. issimus. *part.* Impendo.

Imperans, tis. *omn. gen.* kẻ cai trị.

Imperativè. *adv.* cách răn khiến.

Imperativus, a, um. hay răn khiến.

Imperator, oris. *m.* đế, hoàng đế, thượng đế. ‖ soái, nguơn sóai, tướng sóai. ‖ quan cai, quan chánh vệ.

Imperatoria, æ. *f.* sa sâm, tứ diệp sa sâm.

Imperatoriè. *adv.* cách như tướng soái. ‖ cách như hoàng đế.

Imperatorius, a, um. thuộc về sự cai trị, — tổng binh. ‖ thuộc về hoàng đế.

Imperatrix, icis. *f.* hoàng hậu, nữ nhơn cai trị.

Imperatum, i. *n.* sự răn kiến, sự đã khiến dạy, điều răn.

Imperatus, ûs. *m.* lịnh, lời răn.

Imperatus, a, um. *part.* Impero.

Imperceptus, a, um. ior. sự gì đã chẳng xét, sự gì đã chẳng thấy.

Impercitus, a, um. đã chẳng động lòng.

Imperco, is, cere. V. Parco.

Impercussus, a, um. chưa chịu đánh.

Imperditus, a, um. đã thoát khỏi.

Imperfectè. *adv.* cách chẳng trọn.

Imperfectio, onis. *f.* sự chẳng trọn, chẳng trọn lành.

Imperfectus, a, um. chẳng trọn vẹn, chưa rồi, lở dở; imperfectum opus, mứa, mứa mứa, bỏ mứa.

Imperfidus, a, um. rất gian tà, rất dối trá.

Imperfossus, a, um. chưa khoan.

Imperfundies, iei. *f.* sự lem luốc.

Imperiabiliter. *adv.* cách khiến, cách kiêu hẳnh.

Imperialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hoàng đế.

Imperialiter. *adv.* cách xứng đáng hoàng đế.

Imperiosè, iùs. *adv.* cách kiêu hẳnh.

Imperiosus, a, um. hay cai trị, hay khiến dạy. ‖ kiêu ngạo, — hẳnh; imperiosus sibi, — suî, kẻ biết thìn lòng thìn tính mình.

Imperitabundus, a, um. et

Imperitans, tis. *omn. gen.* kẻ trị.
Imperitè, iùs, issimè. *adv.* cách vụng, vụng về, cách mê muội.
Imperitia, æ. *f.* sự vụng về, sự dốt nát, mê muội chẳng thông.
Imperito, as, avi, atum, are. *freq.* Impero.
Imperitus, a, um. vụng về, kẻ chưa tầng, dốt nát, bất tài, lạ.
Imperium, ii. *n.* quờn chức, quờn phép, phép cai trị nhà nước. ‖ nước đức hoàng đế cai trị. ‖ quờn trấn nhậm, thượng thủ, tổng binh. ‖ lời thầy thuốc dạy.
Imperjuratus, a, um. tên chẳng nên dùng mà thề dối.
Impermissus, a, um. đã cấm, chẳng nên.
Impermixius, a, um. nguyên, chưa pha, chưa trộn.
Impero, as, avi, atum, are. cai, cai trị, trị vì, thượng vị. ‖ khiến, răn dạy, sai khiến, trấn nhậm. ‖ đánh thuế; imperare cupiditatibus, thìn lòng mê đắm. ‖ dạy thuốc cho kẻ liệt.
Imperpetuus, a, um. chẳng bền luôn, chẳng bền đời đời.
Impersonalis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng chỉ tên ai.
Impersonaliter. *adv.* cách trống chẳng chỉ tên ai.
Imperspectiùs. *adv.* cách vô ý qúa.
Imperspicax, acis. *omn. gen.* chẳng thông, — biết xét, — biết lo.
Imperspicuus, a, um. chẳng rõ.
Imperterritus, a, um. chẳng sợn.
† Impertilis, *m. f.* le. *n.* is. chia ra phân ra chẳng đặng.
Impertinens, tis. *omn. gen.* chẳng thuộc về, chẳng hệ.
Impertio, is, ivi, itum, ire. et
Impertior, iris, itus sum, iri. *dep.* ban cho, ban bố, — phân, cho thông công, chia phần, chuẩn; impertiri laudem alicui, ngợi khen người.

Impertitio, onis. *f.* sự thông công. ‖ sự phạt tạ.
Impertitus, a, um. *part.* Impertior.
† Imperturbabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay động, vững vàng, vững lòng.
† Imperturbatio, onis. *f.* sự vững lòng chẳng chịu.
Imperturbatus, a, um. chẳng hay động, vững lòng
Impervius, a, um. chẳng có đàng mà qua, — mà thâu, hiểm hóc, chẳng có đàng đi.
Impesco, is, ere. chăn trâu bò nơi lúa rậm qúa, chăn nơi có nhiều cỏ.
Impete. *abl.* thay vì Impetu.
Impetè. *adv.* mạnh qúa, cách nóng, — xán.
Impetens, tis. *omn. gen.* kẻ đánh, kẻ thách trước.
Impetibilis, *m. f.* le. *n.* is. xấu, — xa, sự gì chẳng nên xin, đánh vô ích. ‖ nóng, — tính, dữ. ‖ khó chịu, rất nặng nề. ‖ sự gì nên xin.
Impetiginosus, a, um. có tật lác, — tật lãi, tật lang ben.
Impetigo, inis. *f.* tật lác, — lãi, — lang ben.
Impeto, is, tere. đánh trước, đối địch, thách, xông pha; gallinas se mutuò impetere, gà xói; æquales se mutuò impetere, công phạt; aves rostro impetere, chim mổ; impetere cornu, báng. ‖ cáo.
Impetrabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ xin, xin đặng; impetrabilis dies, kiết nhựt.
Impetrasso, is, scere. đặng, đặng sự xin.
Impetratio, onis. *f.* sự đặng như lời xin.
Impetrator, oris. *m.* kẻ đặng sự xin.
Impetratorius, a, um. hay giúp cho đặng sự xin.

Impetratus, a, um. *part.* Impetro.
Impetrio, is, ire. V. Impetro.
Impetritum, i. *n.* điềm lành.
Impetritus, a, um. V. Impetratus. V. Stabilis.
Impetro, as, avi, atum, are. xin đặng, đặng ý như lời xin. ‖ làm trọn, làm rồi, — hoàn tất; impetrare veniam ex pœnitentiâ, khỏi tội vì sự ăn năn trong lòng.
Impetuosè. *adv.* hăm hăm, cách lút lất, — phăng phăng, lẩy.
Impetuosus, a, um. lút lất, mạnh lắm, vội vàng, lao xao, lao đao, lụng lăng, hay làm ún.
Impetus, ûs. *m.* sự hăm hăm, sự lút lất, sự ún, sự nóng, nóng tính, — giận. ‖ sự đánh, xông pha, mạnh xán. ‖ sự lẩy. ‖ gánh, sự nặng, sự xô, xô ra, sự đẩy; impetu magno, hăm hăm; — animi, lẩy; — animi loqui, nói lẩy; — magno agere, làm ún; — uno currere, chạy xăm xăm; — uno ire, đi xăm xăm; — uno abire, đi phăng phăng; — uno trahere, kéo sướt; unus impetus venti, trận gío, hì hụt; primus impetus, nước nạp; magno impetu, chẩm hẩm; animi impetu non ratione agere, làm lểu lảo; uno impetu bibere, uống núc.
Impexus, a, um. xăch xác, xơ xác. ‖ quê mùa, thô tháp. ‖ chưa bới tóc.
Impia, æ. *f.* giống cây như hương thảo.
Impiamentum, i. *n.* et Impiatio, onis. *f.* việc dơ dáy, sự ô uế, gỉ.
Impiatus, a, um. kẻ đã phải tội trọng.
Impicatus, a, um. *part.*
Impico, as, avi, atum, are. trét chai.
Impiè. *adv.* cách gian ngược.
Impietas, atis. *f.* sự gian ngược, sự vô nhơn, sự phạm đến đạo, phạm

Đức Chúa trời, — đức tin, sự bất nhơn bất hiếu, sự độc dữ.
Impiger, a, um. kẻ siêng năng.
Impigrè. *adv*. cần mẫn, năng nắn.
Impigritas, atis. *f*. sự năng nắn.
Impilia, ium. *n*. *pl*. thứ bia hài bằng lông chiên. ‖ dây thắt tất hay là bới tóc.
Impingendus, a, um. khá đẩy.
Impingo, is, pegi, pactum, pingere. tông chạm, đụng, tông phải, va, va vào, xán, xuông phải; impingere capite, cụng đầu; — se invicem, cụng, xán nhau; — aliquid magnâ vi, xán; — navem, đẩy tàu; — culpam in aliquem, đổ vạ. ‖ đá, đả; impingere pugnum, đấm.
Impinguo, as, are. nuôi cho béo, nuôi bón.
Impio, as, avi, atum, are. phạm, làm việc có tội, phạm đến, xúc phạm.
Impius, a, um. gian ngược, lăng loàn, vô nhơn, bất hiếu, bạo ngược, độc dữ, lỗi niềm, mất đức tin, phạm đạo, xúc phạm Đức Chúa trời.
Implacabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng êm lòng, chẳng nguôi lòng, chẳng có lẽ mà làm cho nguôi ngoai, hay tích giận.
Implacabilitas, atis. *f*. tính hay hềm hịch.
Implacabiliter, iùs. *adv*. cách hềm.
Implacatus, a, um. chẳng hay nguôi ngoai.
Implacidus, a, um. hay hềm hịch, chẳng êm lòng, độc dữ, bạo ngược.
† **Implago**, as, are. đánh bẫy, làm cho mắc bẫy.
Implanator, oris. *m*. kẻ gian tà, gian ngược, dối trá.
Implano, as, are. gạt, lận, dối trá.
Implanus, a, um. hê hẩng.
Implecto, is, tere. gióc, tréo nhau, vấn nhau.
Impleo, es, plevi, pletum, plere. làm cho đầy, làm cho đầy dẫy, đổ cho đầy đủ. ‖ ứng nghiệm, làm cho hòan tất; implere fidem, chỉ tín; — partes officii, phải niềm. ‖ nuôi, nuôi bón. ‖ làm cho chịu thai, làm cho chửa; implere caput oleo, đổ dầu trên đầu.
Impletus, a, um. *part*. Impleo.
Implexio, onis. *f*. et **Implexus**, ûs. *m*. sự gióc, sự tréo, — nhau, sự rối.
Implexus, a, um. *part*. Implecto. (chẳng dùng verbo ấy;) đã tréo, đã vấn, đã gióc.
Implicamentum, i. *n*. V. Implicatio.
Implicatè. *adv*. cách lăng nhăng, cách rối.
Implicatio, onis. *f*. sự gióc, vấn vít, vấn lấy, sự mắc, rối.
Implicator, oris. *m*. kẻ làm rối, kẻ mách miệng, — nhiễu nhương.
Implicatura, æ. *f*. sự gióc chỉ, sự đan lưới.
Implicatus, a, um. *part*. Implico.
Impliciscor, eris, sci. mắc rối, mắc xăng xái, rối lòng rối trí.
Implicitè. *adv*. cách rối, — xăng xái. ‖ cách chẳng rõ song đã gói lấy, vấn lấy.
Implicito, as, avi, atum, are. *freq*. V. Implico.
Implicitus, a, um. đã làm rối, rối rắm, đã vấn lấy, chẳng rõ, giặng; implicitus negotiis, giặng git, giặng việc, xăng xít, bấn bíu.
Implico, as, avi, vel cui, atum, vel citum, are. gióc, vặn tréo, vấn vít, vấn lấy. ‖ làm rối, mắc phân vân, vây phủ, làm cho mắc phải, mắc xăng xit; implicare dextras, bắt tay; — crines auro, lấy dây vàng mà bối tóc hay là gióc tóc.
Implorabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. có lẽ cầu xin, — xin giúp.
Imploratio, onis. *f*. sự xin, lời cầu.
Imploratus, a, um. *part*.
Imploro, as, avi, atum, are. xin, này, này nỉ, xin này, nguyền xin, xin giúp, và khóc và xin này.
Implumbo, as, avi, atum, are. hàn chì, phong bằng chì.
Implumis, *m*. *f*. le. *n*. is. chẳng có lông cánh, — lông lá, trọc lóc.
Impluo, is, plui, plutum, ere. mưa xuống trên hay là trong.
Impluvia, æ. *f*. thứ áo tơi.
Impluviatus, a, um. màu dà. ‖ có hình mái nhà vuông.
Impluvium, ii. *n*. sân nước mưa xuống. ‖ máng xối.
Impœnitendus, a, um. chớ khá ăn năn về sự.
Impœnitens, tis. *omn. gen*. kẻ chẳng ăn năn đau đớn trong lòng; impœnitentem repentinò mori, ăn năn chẳng kịp.
Impœnitentia, æ. *f*. sự cứng cỏi chẳng ăn năn tội.
† **Impœnitus**, a, um. chẳng chịu phạt.
Impolitè. *adv*. cách đơn sơ, — quê mùa, chẳng lịch sự.
Impolitia, æ. *f*. sự nhớp, lem luốc, sự thô tháp. ‖ sự trễ giữ ngựa cho sạch.
Impolitus, a, um. quê mùa, thô tháp, chẳng lịch sự. ‖ chưa chuốt, chưa bào, nhám, chưa rồi, — trọn.
Impollutus, a, um. vẹn sạch, chẳng phải bợn nhơ, chẳng đúng.
Impomenta, orum. *n*. *pl*. V. Bellaria.
Impono, is, posui, positum, nere. đặt, đặt trên. ‖ gạt, lận, dối trá; imponere silentium, bắt ở lặng; — nomen rei, đặt tên cho của gì.
Imporcatio, onis. *f*. đàng cày, sự đánh vồng, cày mà lấp giống.
Imporcitor, oris. *m*. kẻ cày, đánh vồng, kẻ cày lấp giống. ‖ thần nông.

Imporco, as, avi, atum, are. cày, làm đàng cày, cày mà lấp giống.
Importabilis, *m. f.* le. *n.* is. nhịn chẳng đặng. ‖ gánh chẳng nổi.
Importatitius, a, um. sự gì đã đem qua, — đem sang, đem vào.
Importatus, a, um. *part.*
Importo, as, avi, atum, are. chở, đem, — sang, — qua, xe, đam, đam vào. ‖ sinh sự, đặt cớ, làm cớ sự; importare multis adjumenta, làm ích cho nhiều người.
Importunè, iùs, issimè. *adv.* chòi mòi chọc mọc, bớn tớn, cách chẳng phải, chẳng hạp, — tiện; importunè petere, nài xin.
Importunitas, atis. *f.* sự chẳng tiện, sự ác dai, sự bớn tớn. ‖ sự dạn, ăn hiếp.
Importunus, a, um. ác dai, kẻ khuấy, khuấy khỏa, kẻ bớn tớn, nài xin, chẳng tiện, — phải, — phải thì, độc dữ; importunus homo, người hay nhạy miệng.
Importuosus, a, um. chẳng có cửa, — vũng mà đậu, — nơi cho đặng neo.
Impos, otis. *omn. gen.* kẻ chẳng đặng, chẳng có, chẳng cầm; impos mentis, sảng tính. ‖ sảng sốt, ngây dại.
Impositio, onis. *f.* sự đặt, sự dặt thuốc; impositio nominis, đặt tên.
Imposititius, a, um. et **Impositivus**, a, um. đã đặt trên, đã đặt tạm.
Impositor, oris. *m.* kẻ đặt tên.
Impositura, æ. *f.* et **Impositus**, ùs. *m.* V. Impositio.
Impositus, a, um. *part.* Impono.
Impossibile, is. *n.* sự được chẳng đặng, sự khôn được, chi được.
Impossibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ gì cho đặng, chẳng có lẽ cho có, — mà làm, chi được, khôn được, nào được, đâu được.
Impossibilitas, atis. *f.* sự chẳng có lẽ cho đặng, — cho có.

Impostor, oris. *m.* đứa gian, đứa dối trá.
Impostura, æ. *f.* sự gian tà, dối trá.
Impotens, tis. *omn. gen.* chẳng lại, chẳng có sức, — có phép, yếu đuối. ‖ chẳng thìn tính, chẳng thìn mình, chẳng thìn lòng. ‖ chịu chẳng đặng; impotens animi, bất tính nhơn sự.
Impotenter, issimè. *adv.* qúa lẽ, qúa chừng, — phép. ‖ cách kiêu hảnh.
Impotentia, æ. *f.* sự thiếu, sự yếu sức, làm chẳng đặng, chẳng có phép, chẳng có quờn. ‖ sự nóng, — tính, — giận. ‖ sự khó khăn, sự thiếu tốn.
Impræmeditatò. *adv.* chẳng kịp suy, lật đật, vô ý.
Impræpeditè. *adv.* et **Impræpeditò**. *adv.* chẳng có ngăn trở.
Impræputiatus, a, um. chẳng chịu phép cắt bì.
Impræscientia, æ. *f.* sự bất phòng hậu, chẳng biết lo sự hậu lai.
Impræsentiarum. *adv.* thay vì in præsentià rerum, bây giờ, rày.
† **Impræstabilis**, *m. f.* le. *n.* is. cho chẳng đặng.
Impransus, a, um. chưa ăn cơm trưa, chưa lót lòng.
Imprecatio, onis. *f.* lời rủa.
Imprecor, aris, atus sum, ari. *dep.* rủa, chưởi rủa, trù ẻo; imprecari diras alicui, chưởi bới, chúc sự dữ. ‖ cầu nguyện.
Imprensibilis, *m. f.* le. *n.* is. thông hiểu chẳng đặng.
† **Impressè**. *adv.* chăm chỉ, kỉ cang.
Impressio, onis. *f.* sự in, sự đánh dấu. ‖ sự xông pha, xông qua, — vào, sự đánh, ra sức.
Impressus, ùs. *m.* sự ép, đè.
Impressus, a, um. *part.* Imprimo.
Imprimìs. *adv.* vel in primis. nhứt là, nhứt hảo, trước hết.
Imprimo, is, pressi, pressum, mere. in, làm dấu, chạm, chám, đánh dấu. ‖ đè, ép. ‖ đào, chiết. ‖ lăm chăm, chăm chút. ‖ dán, buộc, treo; imprimere signum pecori, chạm loài vật.
Improbabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà chứng. ‖ chẳng có lẽ mà ưng
Improbabiliter. *adv.* chẳng có lẽ tin.
Improbatio, onis. *f.* sự từ, chối, chẳng ưng, chẳng chịu.
Improbator, oris. *m.* kẻ chẳng ưng, kẻ chối.
Improbatus, a, um. *part.* Improbo.
Improbè, iùs, issimè. *adv.* cách gian tà, cách gian ngược, — dữ, — xấu.
Improbitas, atis. *f.* sự gian tà, gian ngược, độc dữ, xấu xa, gian hùng, sự khuấy khỏa, bớn tớn; ex unius improbitate omnes malè audiunt, một con sâu làm rầu nồi canh.
Improbiter. *adv.* V. Improbè.
Improbo, as, avi, atum, are. chê, chẳng ưng, rầng chăng, trách, quở. ‖ trêu ngươi, nói trếu. ‖ phá. ‖ chối.
Improbro, as, avi, atum, are. quở, quở trách, — phạt, mắng.
Improbulus, a, um. *dim.*
Improbus, a, um. gian hùng, — tà, — ngược, xấu nết, gian đảng, xấu dạ. ‖ hư, xấu. ‖ dữ, độc địa, có máu, cú máu, cú tấn. ‖ chẳng hạp, — tiện. ‖ mặt dày mày dạn, mặt chai đá; homini improbo noli sociare, rem injustam noli accipere, △ nhơn phi ngãi mạc giao, vật phi ngãi mạc thủ.
† **Improcerus**, a, um. chẳng có mình vóc cao, chắt chắt, lé đé.
† **Improcreabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà chịu sinh đặng.
Improfessus, a, um. chưa xưng, chưa tỏ ra, chưa nộp sổ, — làm sổ.

Improles, is. *omn. gen.* et Improlus, a, um. chưa vào sổ làng, chưa đặng làm người chính xã. ‖ chẳng có con, son.
Impromiscuus, a, um. chẳng thường. ‖ chẳng trộn cùng sự gì.
Impromptus, a, um. cà lăm, kẻ nói ngọng. ‖ kẻ chậm chạp, bần thần.
Improperanter. *adv.* dần dà, chậm chạp.
Improperatus, a, um. chẳng vội, chẳng vội vàng.
Improperium, ii. *n.* lời quở trách, sự sỉ nhục.
Impropero, as, avi, atum, are. bức vào, vội vào. ‖ quở trách, mắng.
Improperus, a, um. kẻ đi chậm, chậm chạp, bần thần.
Impropriè. *adv.* cách chẳng hạp, chẳng xứng.
Improprium, ii. *n.* sự chẳng hạp, chẳng chính, chẳng nhằm.
Improprius, a, um. chẳng chính, — nhằm, — hạp.
† Impropugnatus, a, um. chẳng ai đánh chống.
Improspectè. *adv.* chẳng lo, cách chẳng phòng hậu.
Improspectus, a, um. xa thấy chẳng đặng, chẳng có lẽ ngó chừng đặng.
Improsper, a, um. chẳng có phước, chẳng đặng may mắn, mắc rủi ro.
Improsperè. *adv.* vô phước, rủi ro.
Improtectus, a, um. chẳng ai giúp, chẳng ai đỡ, — ai binh vực.
Improvidè. *adv.* vô sự, chẳng lo toan, hở cơ.
Improvidentia, æ. *f.* sự bất phòng hậu, chẳng lo toan.
Improvidus, a, um. chẳng hay lo, chẳng hay toan, — phòng hậu, vụng toan.
Improvisè. *adv.* et Improvisò. *adv.* hở cơ, thình lình, bất ý, tức thì.
Improvisus, a, um. sự xảy đến thình lình, sự bất kì, sự chẳng kịp suy.
Imprudens, entis. *omn. gen.* kẻ chẳng biết, chẳng thông, — từng, chưa từng trải. ‖ kẻ nhẹ tính, chẳng biết lo, vụng toan.
Imprudenter. *adv.* cách mê muội, — vội vàng, — dốt, cách vô ý.
Imprudentia, æ. *f.* sự dốt nát, bất trí, bất ý. ‖ sự vụng lo, tính nhẹ.
Impubes, eris. *omn. gen.* et Impubescens, tis. *omn. gen.* et Impubis, *m. f.* be. *n.* is. *pl.* Impuberes. kẻ chưa có tuổi khôn, nam chưa đặng mười bốn, nữ chưa đặng mười hai, kẻ chưa thành nhơn.
Impudens, tis. *omn. gen.* già miệng, già hàm, mặt đe, mặt chai đá, mặt dày mày dạn, lấy đây, lấy lựa, mày đe, bạo ngược.
Impudenter, iùs, issimè. *adv.* cách lấy đây, — lấy lựa.
Impudentia, æ. *f.* sự lấy đây, mặt đe, mày đe.
Impudentiusculus, a, um. già miệng một ít, lấy lựa một ít.
Impudicatus, a, um. đã hóa ra xấu nết, đã sa đắm, mê dâm dục.
Impudicè. *adv.* cách dâm dục.
Impudicitia, æ. *f.* sự dâm dục, lòng mê đắm, sự dơ dáy.
Impudicus, a, um. sa đắm, mê dâm dục, mê sự dơ dáy.
Impugnatio, onis. *f.* sự đánh, đánh phá, sự xông pha, sự hãm, chiến trận, sự trêu người.
Impugnator, oris. *m.* kẻ hãm, đánh, chiến trận, thách.
Impugnatus, a, um. đã đánh, đã hãm. ‖ bị trận, thua bể. ‖ chưa chịu đánh.
Impugno, as, avi, atum, are. đánh, hãm, xông pha. ‖ chống trả.
Impulsio, onis. *f.* sự đẩy, xô, — ra. ‖ sự đụng. ‖ sự giục, xui giục. ‖ tình mánh, tình tư tà.
Impulsor, oris. *m.* kẻ xui giục.
Impulsus, ûs. *m.* V. Impulsio.
Impulsus, a, um. *part.* Impello.
Impulvereus, a, um. et Impulvis, eris. *omn. gen.* chẳng có bụi bặm.
Impunè, iùs, issimè. *adv.* chẳng phải chịu phạt, chẳng phải nao, múa gậy vườn hoang.
Impunis, *m. f.* le. *n.* is. V. Impunitus.
Impunitas, atis. *f.* sự khỏi phạt.
Impunitè. *adv.* V. Impunè.
Impunitus, a, um. khỏi vạ, khỏi phạt.
† Impuno, onis. *m.* V. Impudens.
Impuratus, a, um. đã hư, đã ra dơ dáy, đã ra nhớp nhúa.
Impurè. *adv.* cách dơ dáy, cách hư, cách xấu.
† Impurgabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà chữa đặng.
Impuritas, atis. *f.* et Impuritia, æ. *f.* sự dơ dáy, nhơ nhớp, ô uế, nhớp nhúa, dâm dục, xấu xa. ‖ sự vấy vá, bèn nhèn.
Impuro, as, avi, atum, are. làm hư, làm cho ra dơ day, vấy vá.
Impurus, a, um. dơ dáy, nhớp, hư, mê đắm, mê dâm dục. ‖ lem luốc, bèn nhèn.
Imputatio, onis. *f.* sự ngờ cho, đặt cho. ‖ tính sở tổn và chi tổn.
† Imputativus, a, um. thuộc về sự cáo.
Imputator, oris. *m.* kẻ trách, kẻ giữ sổ tổn. ‖ kẻ muốn cho người ta tính sổ.
Imputatus, a, um. chưa cắt, chưa phát. ‖ chẳng nguyên, — vẹn. ‖ đã pha, đã chế, đã đã. ‖ đã đặt cho, đã biên vào sổ.
Imputo, as, avi, atum, are. đặt cho, ngờ vực, đổ lại, đổ vạ cho. ‖ tính sổ, biên vào sổ. ‖ đánh thuế.
Imputresco, is, trui, scere. *n.* hoá ra hư, hư đi, hư nát, thúi.

Imputribilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay hư chẳng hay nát.

Imputribilitèr. *adv.* cách chẳng hư.

Imulus, a, um. *dim.*

Imus, a, um. rốt đáy, tận ; in imâ parte exiguum, thỏn ; ex imo corde, hết lòng ; imo pectore, tận tâm ; ima auris, trái tai.

IN

In *præp.* (cai accus. khi có sự động sự đi ; cai *abl.* khi ở, ở lặng chẳng động.) trong, ở, tại, cho đặng ; in tempore, nhằm thì, thì tiện ; — nomine, nhơn danh ; — mundo, trong đời ; — posterùm, từ nảy về sau ; — diem, từng ngày ; — diebus paucis, khỏi một ít ngày ; — lucem bibere, uống cho đến sáng ngày ; — infinitum, vô cùng ; — morem, theo thói ; — potestatem suam redigere, bắt ở dưới phép mình ; — pariundo, đương khi sinh đẻ ; — orbem, như vòng ; — aliquam rem dicere, nói về sự gì ; — summâ, sau hết, tóm lại ; — præsenti, — præsentiâ, bây giờ, rày.

Ina, æ. *f.* mạch nhỏ như sợi tóc.

Inabruptus, a, um. chẳng đứt.

Inabsolutus, a, um. chưa rồi, chưa trọn.

Inaccessibilis, *m. f.* le. *n.* is. et Inaccessus, a, um. đi đến đi tới chẳng đặng, hiểm hóc. ‖ chẳng nên đến đó.

Inacesco, is, scere. ra chua. ‖ chột ý, mất lòng.

+ Inactuosus, a, um. kẻ ở nhưng.

Inacuratè. *adv.* thảo thễn.

+ Inadibilis, *m. f.* le. *n.* is. đi đến chẳng đặng, hiểm hóc.

Inadulabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ a dua đặng, chẳng chịu nịnh.

Inadustus, a, um. chưa nướng, chưa cháy.

Inadversùm. *adv.* qua, thâu qua, qua trong, qua bên kia, ngang.

Inædificatio, onis. *f.* sự lập trên, lập trong.

Inædificatus, a, um. *part.*

Inædifico, as, avi, atum, are. lập trong, — trên.

Inæquabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng bằng, ban chẳng đặng, hê hủng.

Inæquabilitas, atis. *f.* sự chẳng bằng.

Inæquabiliter. *adv.* cách lộn lạo, — hê hủng, lộn vậy, — bậy. ‖ cách nhiều chặng, nhiều thì khác nhau.

Inæqualis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng bằng, hê hủng, vạy vò, gập gềnh. ‖ so le ; inæqualia, hàm sấu ; — loca, lồi lóm. ‖ chẳng đối nhau. ‖ hay thay đổi, chẳng vững bền.

Inæqualitas, atis. *f.* sự chẳng bằng, chẳng bằng nhau, chẳng đối nhau. ‖ hê hủng.

Inæqualiter. *adv.* chẳng bằng, — bằng nhau, gềnh gập.

Inæquatus, a, um. *part.*

Inæquo, as, avi, atum, are. ban, làm bằng, — bằng bặn.

Inæstimabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có giá, chẳng ra giống gì. ‖ vô giá, chẳng có lẽ mà kính chuộng cho đặng.

Inæstimatus, a, um. chưa đánh giá.

Inæstuo, as, avi, atum, are. sôi, sôi bọt. ‖ sôi gan.

Inaffectatus, a, um. đơn sơ.

Inaggeratus, a, um. đã đánh vồng.

Inagitabilis, *m. f.* le. *n.* is. vững vàng, chẳng hay động, chẳng lúc lắc.

Inagitatus, a, um. chưa lắc, chưa động.

Inalbesco, is, scere. hóa ra trắng.

Inalesco, is, scere. mọc lên cùng nhau.

Inalgesco, is, scere. ra nguội, ra lạnh.

Inalienatus, a, um. nguyên, chưa pha, — dã.

Inalienus, a, um. chẳng thuộc về kẻ khác. ‖ chẳng phải tha nhơn.

Inaltatus, a, um. *part.* Inalto.

Inaltero, as, are. làm hư, pha, chế, giả.

Inalto, as, are. nhắc lên, kê lên.

Inamabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có sự gì cho đặng yêu mến, xấu.

Inamaresco, is, scere. ra đắng, ra đắng cay, ra chua.

Inamatus, a, um. chẳng ai mến.

Inambitiosus, a, um. chẳng tham.

Inambulatio, onis. *f.* sự đi dạo, chốn đi dạo.

Inambulo, as, avi, atum, are. đi dạo.

Inamœnus, a, um. chẳng đẹp, chẳng tốt.

Inane, is. *n.* không, sự không, sự trống hổng, khí trời đất.

Inanefactus, a, um. *part.*

Inanefacio, is, feci, factum, facere. V. Inanio.

Inanesco, is, scere. bay mất, biến hóa, biến mất.

Inaniæ, arum. *f. pl.* đều không, vô ích, vặt, sự trống hổng.

Inaniloquus, a, um. kẻ hay nói vặt.

Inanimalis, *m. f.* le. *n.* is. et Inanimans, tis. *omn. gen.* et Inanimatus, a, um. chết, phách, phách lạc.

Inanimentum, i. *n.* sự trống hổng, sự làm cho ra không.

Inanimis, *m. f.* me. *n.* is. et Inanimus, a, um. V. Inanimatus.

Inanio, is, ivi, itum, ire. làm trống hổng, làm cho ra không, đuổi ra.

Inanis, *m. f.* ne. *n.* is. ior. issimus. trống hổng, không, xáp, — ve. ‖ vô ích, hư không, phù vân. ‖ khó khăn, bần cùng, đói khát ; falsa et inanis gloria, danh cương lợi toả ; inanes jactare voces, nói chẳng nhích ; inanis venter, bụng xáp ve.

Inanitas, atis. *f.* sự trống hổng, sự không, phù vân, vô ích, sự lăng vân, sự bay nhảy.

Inaniter. *adv.* cách dối, — giả. ‖ cách hư, — vô ích.

Inanitus, a, um. đã ra trống hổng, đã ra không.

Inantè. *adv.* trước, tiền.

Inapertus, a, um. chưa mở, chưa trống, — tổ.

Inapparatio, onis. *f.* sự vô dọn.

Inapprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. thông hảo chẳng đặng, mầu nhiệm.

Inaquo, as, are. làm cho ra nước.

Inaquosus, a, um. khô, — khan, — khốc.

Inaratus, a, um. chưa cày.

Inarculum, i. *n.* nhành cây lựu bà vãi quen đội khi tế lễ.

Inardeo, es, si, dere. et **Inardesco**, is, arsi, scere. *n.* cháy, lửa đã nhen, cháy bằng bằng, cháy tâng bầng. ‖ ra mặt đỏ, mất cỡ.

Inarefactus, a, um. đã khô héo.

Inaresco, is, rui, scere. *n.* héo, héo hắt, — don, khô héo.

Inargentatus, a, um. đã mạ bạc.

Inargutè. *adv.* cách vụng về, — dốt, mê muội, cách quê mùa, — thật thà.

Inargutus, a, um. kẻ thật thà, đơn sơ, mê muội, trí bẩn.

Inaro, as, avi, atum, are. cày. ‖ cày mà lấp giống.

Inarticulatus, a, um. nói ngọng, sự ngọng, lời ngọng.

Inartificialis, *m. f.* le. *n.* is. đơn sơ, chẳng giả.

Inartificialiter. *adv.* cách đơn sơ.

Inascensus, ûs. *m.* sự trèo, trèo lên, cỡi.

Inascensus, a, um. chưa có ai trèo, chưa có ai lên, — cỡi.

Inaspectus, a, um. et **Inaspicuus**, a, um. chưa có ai thấy.

Inassatus, a, um. đã nướng.

Inassero, as, are. lát ván.

Inassuetus, a, um. chẳng quen.

Inateres, um. *f. pl.* hai người nữ đã kết bạn cùng hai anh em ruột.

† **Inattaminatus**, a, um. chẳng hư, vẹn sạch.

Inattentè. *adv.* cách lếch lác, cách ngất ngơ, vô tâm vô ý.

Inattenuatus, a, um. chưa bớt.

Inattestatus, a, um. chẳng lấy ai làm chứng.

Inattritus, a, um. chẳng rách, — xơ xác.

Inaudax, acis. *omn. gen.* nhát, nhát gan.

Inaudibilis, *m. f.* le. *n.* is. nghe chẳng đặng, chẳng có lẽ nghe đặng.

Inaudientia, æ. *f.* sự chẳng vưng lời.

Inaudio, is, ivi, itum, ire. nghe, mắng tiếng. ‖ biết thật.

Inauditiuncula, æ. *f.* bài vắn thầy ra cho học trò.

Inauditus. et **Inauditatus**, a, um. chẳng hề nghe, chưa nghe bao giờ. ‖ chẳng hay là sự đã cấm. ‖ điếc lác. ‖ đã mắng tiếng.

Inauguratio, onis. *f.* sự đầu, khỉ sự.

Inauguratò. *adv.* khi đã hỏi thầy bói đoạn.

Inauguratus, a, um. *part.*

Inauguro, as, avi, atum, are. xét tiếng chim kêu mà bói khoa. ‖ dâng, cúng, làm phép thánh. ‖ cho vào họ, cho thông công. ‖ bói.

Inaurator, oris. *m.* kẻ mạ vàng.

Inauratus, a, um. đã mạ vàng. ‖ đã mất vàng xuy, chẳng có vàng.

Inauris, is. *f.* hoa tai, trầm hoãn.

Inauritus, a, um. chẳng có tai.

Inauro, as, avi, atum, are. mạ vàng, xuy vàng. ‖ làm cho ra giàu có. ‖ quang thếp, thếp, sơn thếp.

Inauspicatò. *adv.* chưa coi chim bay mà bói. ‖ rủi ro.

Inauspicatus, a, um. điềm xấu, rủi, vô phước.

Inausus, a, um. chưa dám, chưa thử.

Inauxiliatus, a, um. chẳng ai phù hộ, — giúp.

Inaversabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có thể khỏi cho đặng.

Incæduus, a, um. chẳng ai cắt, chẳng quen phát.

Incalationes, um. *f. pl.* sự kêu đến, sự vái.

Incalativè. *adv.* cách kêu, cách vái.

Incalcatus, a, um. chưa có ai đạp.

Incaleo, es, ui, ere. et **Incalesco**, is, lui, ere. ra nóng, ra ấm. ‖ sôi gan, nóng giận.

Incalfacio, is, feci, factum, cere. ấm, nấu cho nóng, nung lửa.

Incalidè. *adv.* cách đơn sơ, thật thà.

Incalidus, a, um. đơn sơ, ngay thật.

Incallo, as, are. ra cứng, ra chai.

Incalo, as, are. kêu đến, nguyện xin, vái.

Incandeo, es, ui, ere. et **Incandesco**, is, ui, scere. hóa ra đỏ như lửa. ‖ sôi gan.

Incandido, as, are. tô vôi, làm cho ra trắng. ‖ bôi, điệt.

Incanesco, is, nui, ere. ra trắng.

Incantamentum, i. *n.* et **Incantatio**, onis. *f.* sự ếm chú, phù chú.

Incantator, oris. *m.* phù thủy.

Incantatus, a, um. *part.*

Incanto, as, avi, atum, are. ếm chú, làm sự yêu thuật, ve vãn.

Incanus, a, um. bạc đầu.

† **Incapabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chứa chẳng đặng.

† **Incapax**, cis. *omn. gen.* chẳng đặng; incapax sacramenti, chẳng đặng giữ lời thề.

Incapistro, as, are. dàm ngựa.

Incarceratio, onis. *f.* sự cầm tù.

Incarceratus, a, um. *part*.
Incarcero, as, avi, atum, are. cầm tù, nộp vào tù; incarcerari, ngồi tù.
Incarnatio, onis. *f*. sự giáng sinh, giáng đản, đầu thai, sự lấy xác hồn như người và ra đời; Festum Incarnationis, lễ Đức Chúa bà chịu thai.
Incarnatus, a, um. đã lấy xác như người, đã đầu thai; Deus incarnatus, Chúa ra đời. ‖ màu thịt, sắc đỏ như thịt. ‖ đã giáng sinh, — giáng đản, đã xuống thế làm người.
Incassùm. *adv*. vô ích, uổng; incassùm hortari, nói chẳng xuể; — pati, luống chịu.
Incastè. *adv*. thay vì Incestè.
Incastigatus, a, um. chưa chịu phạt.
Incastitas, atis. *f*. sự nghịch cùng nhơn đức sạch sẽ, sự dơ dáy.
Incastratura, æ. *f*. sự cho vào miệng, mộng vào miệng, sự tra ngàm.
Incastro, as, are. ngàm, tra ngàm, cho mộng vào miệng, tra miệng.
Incasurus, a, um. sẽ có, sẽ xảy đến.
Incateno, as, are. đóng xiềng.
Incautè, iùs, issimè. *adv*. cách bơ thờ, hời lổng, lất lơ, lây lất, vô ý, vô ý tứ.
Incautela, æ. *f*. sự lất lơ, bơ thờ.
Incautus, a, um. lất lơ, ngất ngơ, kẻ chẳng hay suy, — xét, — giữ, vô tâm vô ý.
† Incavillatio, onis. *f*. sự nhạo, nhạo cười.
Incedo, is, cessi, cessum, cedere. đi, bước đi, dời bước; incedere tardè, trục trịch, lần la; — suspenso gradu, lén. ‖ vào, tới, lai.
Incelebratus, a, um. chưa rao, chưa đồn tiếng.
Incelebris, *m*. *f*. bre. *n*. is. vô danh.
Incendefacio, is, feci, factum, cere. đốt, nhen lửa.
Incendiaria, æ. *f*. chim hay ra điềm sẽ có lửa đốt nhà.

Incendiarius, a, um. kẻ đốt.
Incendiarius, ii. *m*. V. Incensor.
Incendiosus, a, um. đầy lửa, cháy.
Incendium, ii. *n*. lửa đốt, hỏa tai. ‖ sự muốn lắm, lòng mơ ước; incendium ferre, bị hỏa tai; — extinguere, chữa lửa; — annonæ, đồ ăn mắt lắm.
Incendo, is, di, sum, dere. đốt, nhen lửa, thổi lửa, phẩn, — hóa, thiêu. ‖ xui giục, thôi thúc, thúc tới; incendere virgulas odoriferas, phẩn hương; animum alicujus vehementer incendi, nóng mũi, nong gan.
Inceno. V. Incœno.
Incensè. *adv*. lắm, rất, cách ái mộ, cách muốn lắm, — nong nả.
Incensio, onis. *f*. sự đốt, thiêu.
† Incensivus, a, um. hay ấm, hay làm cho nóng.
Incensor, oris. *m*. kẻ đốt, đốt nhà, kẻ phẩn; incensor turbarum, giáp phe nguy.
Incensum, i. *n*. nhũ hương.
Incensus, a, um. *part*. Incendo.
Incensus, a, um. chưa lấy sổ, chưa kén.
Incentio, onis. *f*. sự hát rập. ‖ cách hát mà làm sự yêu thuật hay là ếm chú.
Incentivum, i. *n*. lẽ giục lòng. ‖ sự đặt, dọn trước.
Incentivus, a, um. hay giục. ‖ dọn trước.
Incentor, oris. *m*. kẻ xướng, xướng lên. ‖ kẻ hát giọng óc.
Inceps. *adv*. thay vì Deinceps.
Inceptio, onis. *f*. sự khỉ sự, sự đầu. ‖ sự toan, toan liệu, — định.
Inceptivus, a, um. hay khỉ sự, hay ra tay.
Incepto, as, avi, atum, are. *freq*. Incipio. khỉ sự, ra tay, mở tay.
Inceptor, oris. *m*. kẻ khỉ sự, ra tay.
Inceptum, i. *n*. et Inceptus, ûs. *m*. sự khỉ sự, mở tay, sự toan việc.

Inceptus, a, um. *part*. Incipio.
Inceratus, a, um. đã xức sáp.
Incerniculum, i. *n*. rây, cái rây, cái sàng, cái giần.
Incerno, is, crevi, cretum, cernere. rây, giần, giần sàng. ‖ rắc.
Incero, as, avi, atum, are. thoa sáp, xức sáp.
Incertè. *adv*. et Incertò. *adv*. chẳng thật, có lẽ hồ nghi; incertè loqui, nói mở hồ. ‖ chưa ắt.
Incerto, as, avi, atum, are. làm cho hồ nghi.
Incertum, i. *n*. sự chẳng thật, chưa ắt.
Incertus, a, um. ior. issimus. chưa ắt, có lẽ hồ nghi. ‖ hay thay đổi, chàng ràng, lao đao. ‖ chẳng quả quyết, chẳng quyết lòng; incerta loqui, nói hống tống; — verba, anh én.
Incessabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. luôn, liên, hằng có.
Incessabiliter. *adv*. et Incessanter. *adv*. liên, liên chẳng khi dừng.
Incessio, onis. *f*. sự đeo đuổi.
Incesso, is, essi, vel sivi, itum, ere. *n*. xảy đến, hòng đến. ‖ đánh, thách, đeo đuổi. ‖ lận, — mạt, dối, nhập; incessit animos mœstitia, sự rầu rĩ đã nhập vào lòng người ta.
Incessor, oris. *m*. gian hùng, kẻ cướp.
Incessus, ûs. *m*. cách đi, cách bước. ‖ sự thâm, — loạn. ‖ đàng đi, — vào, — ra, — qua.
Incestè, iùs. *adv*. cách dơ dáy, — dâm dục cùng người họ.
Incestificus, a, um. kẻ phạm tội cùng người thận thích hay là thân quyến, kẻ phạm tội loạn luân.
Incesto, as, avi, atum, are. làm hư thân, làm sự dơ dáy, phạm tội dâm dục cùng người họ, phạm tội loạn luân.
Incestum, i. *n*. et Incestus, ûs. *m*.

tội tà dâm, tội cùng người thân thích hay là thân quyến, tội loạn luân.
Incestuosus, a, um. kẻ phạm tội dâm dục, — tội loạn luân.
Incestus, a, um. dơ dáy, nhơ nhớp, phạm tội dâm dục cùng người họ.
Inchoaculatum, i. *n.* sự mở tay, ra tay, khỉ sự làm việc.
Inchoatio, onis. *f.* sự cất tay làm.
Inchoativus, a, um. thuộc về sự khỉ sự.
Inchoator, oris. *m.* kẻ cất tay làm.
Inchoatus, a, um. *part.*
Inchoo, as, avi, atum, are. gầy, cất tay làm, khỉ sự, cử, sự gầy dựng, đầu tay làm, bắt tay làm, ra tay, mở tay, vỡ, tiên phá. ‖ khỉ phát, phát ngôn.
Incibo, as, are. chim sún cho con.
Incicur, ris. *omn. gen.* chưa thuần.
Incidens, tis. *omn. gen.* hay cắt, sắc. ‖ hay chạm. ‖ kẻ hay giãn đoạn.
Incidens, tis. *omn. gen.* hay đến, hay tới.
Incido, is, di, cisum, dere. cắt, phát, chém, chặt. ‖ chạm, — trổ. ‖ giãn việc ra, giãn đoạn. ‖ xé, bể. ‖ thích; incidere lites, thôi kiện; — leges, thích luật trên đồng.
Incido, is, cidi, casum, dere. sa xuống, — trong, ngã trên, mắc, — phải, lâm phải. ‖ xảy đến, đến tình cờ; incidit sæpè ut, có nhiều lần, nhiều lần thì; incidere in miserias, đọa lạc, lâm nạn; — in peccatum, mắc tội, mắc phải tội; — in laqueum, sa kế, sa thế. ‖ lâm cơ.
Inciduus, a, um. V. Incæduus.
Inciens, tis. *f.* nữ nhơn gần ngày, loài vật gần đẻ.
Incieo, es, ere. V. Moveo.
Incile, is. *n.* et Incilia, ium. *n. pl.* mương, ngòi, rạch, rãnh, hầm.
Incilo, as, avi, atum, are. quở trách, mắng. ‖ xẻ rãnh.
Incinctus, a, um. *part.*
Incingo, is, nxi, nctum, gere. vây, vây phủ, trùng vây, bịt, vận.
Incingulum, i. *n.* V. Cingulum.
Incino, is, nui, centum, cinere. hát, hát rập, xướng, — lên.
Incipero, as, are. V. Impero.
Incipio, is, cœpi, (vel cepi, một hai khi) ceptum, pere. khỉ sự, khỉ phát, mở tay, gầy dựng, ra tay.
† Incipisso, is, sere. thay vì Incipio.
Incircumcisus, a, um. chưa chịu cắt bì.
Incircumscriptus, a, um. vô cùng, vô hạn.
Incisè. *adv.* et Incisìm. *adv.* cách nói như dứt đoạn, lời dứt đoạn.
Incisio, onis. *f.* sự cắt, chích. ‖ lời dứt đoạn, câu chẳng ăn rập.
Incisum, i. *n.* câu chẳng ăn rập cùng các câu khác, câu chiết vào.
Incisura, æ. *f.* sự cắt, chặt, thích. ‖ sớ tay, văn lý, thứa tay. ‖ nơi côn trùng hòng dứt đoạn. ‖ phép bút vẽ chia bóng ra khỏi sáng; incisura libri extima et concava, lòng mo.
Incisus, a, um. *part.* Incido.
Incisus, ûs. *m.* V. Incisio.
Incitæ, arum. *f. pl.* nơi con cờ chẳng đặng qua khỏi trong bàn cờ; ad incitas reductus, cùng thế, cùng chẳng đã.
Incitabulum, i. *n.* et Incitamentum, i. *n.* sự giục, thôi thúc, dịch.
Incitatè. *adv.* mau, chóng, kíp.
Incitatio, onis. *f.* cách giục, cách dịch. ‖ sự mau mắn, kíp, nóng.
Incitator, oris. *m.* et Incitatrix, icis. *f.* kẻ giục, kẻ thôi thúc.
Incitatus, ûs. *m.* V. Incitatio.
Incitatus, a, um. *part.* Incito.
Incitega, æ. *f.* đồ mà lót dưới ve trên bàn.
Incito, as, avi, atum, are. giục, xui giục, thôi thúc, thúc tới. ‖ dịch; incitare equum, dịch ngựa.
Incitus, ûs. *m.* sự động, dạy động.
Incitus, a, um. lẹ, lẹ làng. V. Incitatus.
Incivilis, *m. f.* le. *n.* is. quê mùa, thô, — tháp, vô phép. ‖ kiêu hảnh.
Inciviliter. *adv.* cách quê mùa, — vô phép, — chẳng lịch sự. ‖ cách trái lẽ. ‖ cách kiêu ngạo.
Incivilitas, atis. *f.* sự vô phép.
Inclamatio, onis. *f.* sự tri hô.
Inclamatus, a, um. đã kêu lớn tiếng.
Inclamito, as, avi, atum, are. năng tri hô, — kêu la.
Inclamo, as, avi, atum, are. kêu, gọi lớn tiếng, tri hô, la.
Inclareo, es, ui, rere. et Inclaresco, is, rui, scere. *n.* dặng danh, dặng tiếng tốt, — danh vọng, — công danh.
Inclarus, a, um. mù, tối tăm.
Inclemens, tis. *omn. gen.* vô nhơn, dữ tợn.
Inclementer, iùs. *adv.* cách vô nhơn, cách dữ tợn, — cứng.
Inclementia, æ. *f.* sự vô nhơn, sự độc dữ, nhặt nhiệm.
Inclinabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho nghiêng được.
Inclinamentum, i. *n.* sự đọc các thì verbo hay là đọc cách.
Inclinans, tis. *omn. gen.* nghiêng, — xuống, xếu mếu. ‖ hay chìu về, nghiêng về, gần xiêu, mê.
Inclinatio, onis. *f.* sự ngúc, cúi mình, cúi xuống. ‖ sự nghiêng, sự xếu mếu. ‖ sự xiêu, chìu về.
Inclinatus, ûs. *m.* sự đọc tiếng declinatione.
Inclinatus, a, um. *part.* Inclino.
Inclinis, *m. f.* ne. *n.* is. nghiêng. ‖ chẳng nghiêng.
Inclino, as, avi, atum, are. cúi, cúi

xuống, ngúc, bái, phủ, — phục, gục. ‖ xiêu, — lòng, chìu về, mê. ‖ dỗ, xui giục. ‖ trở bên ; inclinare se, nghiêng vai ; — caput, ngúc đầu, cúi đầu, bái ; aliquem inclinatum stare, đứng gièo ; ad latus inclinatum incedere, niểng lưng ; rem inclinantem erigere, rúng lại ; inclinando se reverentiam alicui exhibere, phủ phục ; inclinat dies, — se sol, chênh chênh bóng ác ; aliquid inclinatum, chênh, — lệch, nghiêng, — lệch, xế xế, xiên, — xẹo, xiêu ngã ; inclinare aliquem blando sermone, xiêu lòng. ‖ lấy cội rễ, đọc các thì trong verbo hay là các casus trong declinatione.

Inclitus, a, um. V. Inclytus.

Incloctor, oris. *m.* kẻ khảo lược, kẻ xử tù.

Includo, is, si, sum, dere. nhốt, — lại, — vào, bỏ vào, đặt vào, cầm ; includere in carcerem vel carcere, bỏ vào tù, cầm tù ; — auro, bịt vàng ; — viam, đón đàng, chận đàng ; — germen, chiết cây. ‖ rào, lập giái hạn, đóng lại.

Inclusio, onis. *f.* sự bỏ vào tù, sự nhốt lại.

Inclusivè. *adv.* cách đặt vào.

Inclusor, oris. *m.* kẻ nhốt, nhốt lại. ‖ quan giám thành. ‖ thợ ngọc. ‖ kẻ giữ cửa.

Inclusus, a, um. *part.* Includo.

Inclytus, a, um. kẻ có danh vọng, có công danh, — danh tiếng, sang trọng, vinh hiển.

Incoactus, a, um. chẳng có ai ép. ‖ bằng lòng. ‖ đã đông lại. ‖ đã ra đặc, — ngưng trệ.

Incoctile, is. *n.* bình đồng mạ thiếc.

Incoctio, onis. *f.* sự nấu. ‖ chẳng chín.

Incoctus, a, um. chẳng chín, còn sống. ‖ đã nấu vưới, — nấu trong. ‖ đã chín.

Incœnatus, a, um. et **Incœnis**, *m. f.* ne. *n.* is. chưa ăn cơm tối.

Incœno, as, are. ăn bữa tối trong nhà người ta.

Incœptio, onis. *f.* (các tiếng thuộc về nó thì phải coi Inceptio.)

Incogitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay suy, nhẹ tính. V. Incogitans.

Incogitandus, a, um. chẳng nên lo tưởng.

Incogitans, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng hay suy, — xét, — toan việc.

Incogitantia, æ. *f.* tính nhẹ chẳng hay lo suy, tính vội vàng, tính khật khù.

Incogitatus, a, um. chưa lo tưởng. ‖ vô tình vô ý, bá lơ, lộp cộp.

Incogito, as, avi, atum, are. suy, — gẫm, suy lại, — tưởng, suy đi gẫm lại.

Incognitus, a, um. kẻ lạ, lạ mặt, chẳng ai biết.

Incognosco, is, scere. nhìn, — lại.

Incohibesco, is, escere. cầm chẳng lại, cầm chẳng nổi.

Incohibilis, *m. f.* le. *n.* is. cầm chẳng nổi.

Incoibilis, *m. f.* le. *n.* is. bất hiệp, bất nối.

Incoinquinatus, a, um. sạch, chẳng phải ố gì, — bợn nhơ.

Incola, æ. *f.* gia cư, kẻ ở nơi nào.

Incolatus, ûs. *m.* sự ở bao lâu, thì gia cư. ‖ sự đày.

Incolo, is, lui, cultum, lere. ở, tại, trú ; incolere vitam inopem, ăn ở khó khăn.

Incoloratè. *adv.* chẳng chữa mình.

Incolumis, *m. f.* me. *n.* is. chẳng phải nao, mạnh khỏe, nguyên.

Incolumitas, atis. *f.* sự nguyên, — vẹn, chẳng phải nao, tốt, mạnh.

Incomatus, a, um. chẳng có tóc.

Incomes, itis. *omn. gen.* nhứt thân kì nhứt thân, tứ thân, chếch bạn, độc thân.

Incomis, *m. f.* me. *n.* is. quê mùa, chẳng lịch sự, thô, hoang.

Incomitas, atis. *f.* sự thô tháp, quê mùa, hoang.

Incomitatus, a, um. tư thân, độc, độc chiếc, chẳng ai đưa, — đi vưới.

Incomitio, as, avi, atum, are. gièm pha, làm cho hư danh. ‖ đòi người ta nơi nha môn cho nó phạt ta sự gièm pha.

Incomma, æ. *f.* thước đo sự cao quân lính.

† **Incommeabilis**, *m. f.* le. *n.* is. hiểm hóc, nơi hờm.

Incommendatus, a, um. kẻ tất tưởi, kẻ chịu sỉ nhục mọi bề.

† **Incommissibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay chịu trộn, — pha, — lộn.

Incommodatio, onis. *f.* V. Incommoditas.

Incommodè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng tiện, cách chẳng hạp thì, cách khó, — cực.

Incommodisticus, a, um. cực, khó, rầu rĩ.

Incommoditas, atis. *f.* sự khó ở, khó chịu, chẳng tiện, chẳng hạp thì, sự thiệt, — hại, sự nghịch ý.

Incommodo, as, avi, atum, are. khuấy lòng, — rối, làm hại.

Incommodum, i. *n.* sự khó, sự cực lòng, sự thiệt hại ; incommoda corporum, bịnh hoạn.

Incommodus, a, um. hay khuấy khoả, — khuấy rối, khuấy lòng, hay sinh ưu hoạn, hay làm hại, — thiệt, chẳng tiện, — hạp.

Incommotè. *adv.* cách vững vàng.

Incommunis, *m. f.* ne. *n.* is. chẳng chung, chẳng thuộc về nhiều người.

Incommutabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay thay đổi, vững bền.

† **Incommutabilitas**, atis. *f.* sự vững bền chẳng hay thay đổi.

Incommutabiliter. *adv.* cách vững bền.

Incomparabilis, *m. f.* le. *n.* is. khôn đang, ví chẳng bằng, chẳng có ai cho bằng.

Incomparabiliter. *adv.* cách ví chẳng bằng.

† **Incompassibilis,** *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà chịu vươi.

Incompertus, a, um. lạ, lạ mặt, chẳng ai biết, chưa đặng.

Incompletus, a, um. chưa trọn, — rồi, còn thiếu.

Incompositè. *adv.* bậy bạ, lộn lạo, nghênh ngang, vô phép. ‖ đơn sơ.

Incompositus, a, um. nghênh ngang, kẻ vô phép, kẻ lộn lạo, lọ lem, lỗ mỗ.

Incomprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. thông hiểu chẳng đặng, qúa khỏi trí xét, mầu nhiệm. ‖ tới, bắt chẳng đặng. ‖ bao biến.

Incomprehensibiliter. *adv.* cách qúa trí hảo đặng.

Incomprehensus, a, um. chưa hảo đặng, chẳng biết.

Incomptè. *adv.* cách lỗ mỗ, — đơn sơ.

Incomptus, a, um. bài xài, xài xạc, hui hút, lem hem, xếch xác, xơ xác, đơn sơ, chất phác; incomptus decor, tư dong nhan sắc.

Inconcessibilis, *m. f.* le. *n.* is. cho chẳng đặng, chẳng nên cho, — chịu.

Inconcessus, a, um. đã cấm, chẳng nên.

† **Inconciliatè.** *adv.* cách mất mỏ, — cú mẩu.

* **Inconcilio,** as, avi, atum, are. đặt cớ cho người ta hềm mình, đọc đàng cho người ta bất hòa cùng mình, — cho ai bất thuận. ‖ dùng mưu kế cho ai mắc.

Inconcinnè. *adv.* V. Inconcinniter.

Inconcinnitas, atis. *f.* sự lỗ mỗ, bất thứ tự, bất vẹn vẽ.

Inconcinniter. *adv.* cách chẳng vẹn vẽ, — lịch sự, lỗ mỗ, vô thứ tự.

Inconcinnus, a, um. chẳng vẹn vẽ, chẳng có thứ tự, — lịch sự, chẳng dễ coi, lỗ mỗ.

Inconcitus, a, um. chẳng bức, chẳng vội.

Inconcretus, a, um. chẳng có chất, giống thiêng.

Inconcupisco, is, scere. mơ ước, muốn lắm, khát khao.

Inconcussè. *adv.* cách vững vàng.

Inconcussus, a, um. vững vàng.

Inconditè. *adv.* bậy bạ, lộn lạo, lỗ mỗ, bất thứ tự; inconditè loqui, liú lo.

Inconditus, a, um. bậy bạ, lộn lạo, hổ đổ, chẳng có thứ tự, chẳng lịch sự, thô, quê mùa. ‖ chưa tích, chưa trữ. ‖ chưa chôn. ‖ chưa sinh ra.

Inconfectus, a, um. chưa tiêu, chưa rồi.

Inconfessus, a, um. chưa xưng.

† **Inconfusibilis,** *m. f.* le. *n.* is. chẳng làm sự gì nên hổ người.

Inconfusus, a, um. chẳng lộn lạo.

Incongelabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay đông lại đặng, — ngưng trệ đặng.

† **Incongressibilis,** *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng tới, — cho đặng nói cùng người.

Incongruè. *adv.* chẳng nhằm, chưa xứng nhau.

Incongruens, tis. *omn. gen.* chẳng hài, — hạp, — xứng.

Incongruenter. *adv.* V. Incongruè.

Incongruentia, æ. *f.* sự chẳng xứng, chẳng nhằm.

Incongruus, a, um. V. Incongruens.

Inconnexus, a, um. chẳng liên chẳng nối nhau.

Inconnivens, tis. *omn. gen.* et

Inconnivus, a, um. chẳng nháy mắt.

Inconscius, a, um. chẳng hay, chẳng biết sự.

Inconscriptus, a, um. chưa biên.

Inconsentaneus, a, um. chẳng rập lòng cùng nhau.

Inconsequens, tis. *omn. gen.* câu hay là lời kết chẳng ăn rập cùng đều trước, chẳng nên kết.

Inconsequentia, æ. *f.* câu chẳng kết lại cùng đều trước.

Inconsiderans, tis. *omn. gen.* V. Inconsideratus.

Inconsideranter. *adv.* vô ý.

Inconsiderantia, æ. *f.* sự vô ý, sự bất suy bất xét, sự khật khù, lờ cờ, lộp cộp, vội suy.

Inconsideratè, iùs. *adv.* lờ cờ, lất lơ, lây lất, bất ý, vô tâm vô ý; inconsideratè loqui, bạ ăn bạ nói, ưa là nói.

Inconsideratio, onis. V. Inconsiderantia.

Inconsideratus, a, um. bá lơ, lờ cờ, lộp cộp, kẻ có tính khật khù, chẳng hay liệu, vô tình vô ý; os inconsideratum, lẻm dẻm hàm.

Inconsitus, a, um. đã chẳng trồng, đã chẳng cày, hoang.

Inconsolabilis, *m. f.* le. *n.* is. an ủi chẳng đặng.

Inconsonantia, æ. *f.* sự lạc giọng, lạc vần.

Inconspectus, a, um. kẻ nhẹ tính, tính khật khù.

Inconspicuus, a, um. chẳng có đều gì trọng sang, chẳng tỏ mình ra.

Inconspretus, a, um. chẳng ai bỏ, chẳng ai từ chối.

Inconstans, tis. *omn. gen.* kẻ chàng ràng, hay thay đổi, nhẹ tính, biến cải, đá đoan, lá lay, lăng quăng. ‖ phù vân, chẳng bền, chẳng vững.

Inconstanter, iùs, issimè. *adv.* cách chàng ràng, — lăng quăng, — lất lơ, — đá đoan.

Inconstantia, æ. *f.* sự thay đổi, nhẹ tính, đá đoan.

Inconsuetus, a, um. chẳng thường, trái thói, trái phép, nghịch lề, chẳng thường lề. ‖ chẳng quen.

Inconsultè. *adv.* et **Inconsultò**. *adv.* lất lơ, lây lất, vô ý, bất suy xét, mách thàm, trật trờ; inconsultò aliquid agere, ưa là làm; — loqui, nói trật trờ. V. Inconsideranter.

Inconsultus, a, um. chẳng lọ liệu vưới. ‖ chưa bàn luận. ‖ hốp háp. V. Inconsideratus.

Inconsultus, ûs. *m.* sự giấu chẳng cho biết; inconsultu meo, chẳng tỏ ra cho tôi đặng hay.

† **Inconsummatio**, onis. *f.* sự làm chẳng trọn; in inconsummatione erunt, nó sẽ ra vô phước.

Inconsummatus, a, um. chưa rồi, — trọn, — hoàn thành.

Inconsumptus, a, um. chưa mòn hao.

Inconsutilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có đàng may, đã dệt luôn.

Incontaminabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho mắc ố gì, — bợn nhơ.

Incontaminatus, a, um. sạch, chẳng phải bợn nhơ, chẳng hư.

† **Incontemplabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng ngoạn, — thấy.

Incontentus, a, um. thụng thụng, — thịu, chẳng thẳng, lổng lẻo.

Incontinens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng thìn lòng, — mình, chẳng thìn tính, chẳng hãm dẹp tính xác thịt, kẻ mê, sa đắm, mê dâm dục.

Incontinenter. *adv.* cách mê đắm, — buông tuồng, qúa, — bội.

Incontinentia, æ. *f.* sự chẳng hay kiêng cữ, chẳng kiêng bớt, chẳng tiết kiệm, chẳng thìn lòng, chẳng thìn tính mê, chẳng sạch sẽ; incontinentia urinæ, sự đái mê, đái dầm, sự nhỏ dọt nước đái.

† **Incontradicibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ chống trả đặng.

Incontroversus, a, um. chẳng có ai cãi lẽ.

Inconveniens, tis. *omn. gen.* chẳng hài, — rập, — nhằm, — xứng, — hạp, trái phép, — thói, — lề. ‖ chẳng giống nhau, khác nhau.

Inconvenienter. *adv.* chẳng xứng.

† **Inconvenientia**, æ. *f.* sự chẳng rập, chẳng hạp nhau, — xứng, khác nhau.

† **Inconvertibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng biến cải, — trở lại.

† **Inconvolutus**, a, um. đã gói, đã vấn.

† **Incopiosus**, a, um. chẳng có nhiều.

† **Incoprio**, as, are. mắng, nhiếc, — nhóc, — đáp.

Incoquo, is, coxi, coctum, ere. nấu trong, hầm. ‖ nung lửa mà mạ hay là xuy vàng bạc.

Incoràm. *adv.* V. Coram.

Incordio, as, avi, atum, are. dỗ dành, đổ vào lòng, xiêu lòng người, nói xeo nạy, in vào lòng.

Incoronatus, a, um. chưa đội mũ.

Incorporabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Incorporalis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có xác, giống thiêng liêng.

Incorporalitas, atis. *f.* sự chẳng có xác, vô hình vô xác.

Incorporaliter. *adv.* vô xác.

Incorporatio, onis. *f.* khí chất.

Incorporatus, a, um. đã lấy xác, đã hiệp làm một cùng xác.

Incorporeus, a, um. vô xác.

Incorporo, as, are. hiệp làm một, pha nhau.

Incorporor, aris, atus sum, ari. *dep.* hiệp cùng kẻ khác, nhập vào họ, nên một thân, lấy xác.

Incorrectus, a, um. chưa dò, — sửa lại, — khảo.

Incorruptè, iùs. *adv.* cách vẹn sạch, ngay thật, trung trực.

Incorruptela, æ. *f.* sự vẹn sạch, chẳng hay hư.

† **Incorruptibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay hư, — hay nát.

† **Incorruptibilitas**, atis. *f.* sự chẳng hay hư, sự sạch luôn.

† **Incorruptibiliter**, iùs. *adv.* cách chẳng hay hư.

† **Incorruptio**, onis. *f.* sự giữ vẹn sạch, sự khỏi hư.

† **Incorruptivus**, a, um. chẳng hay hư.

Incorruptorius, a, um. et

Incorruptus, a, um. nguyên vẹn, chẳng giả. ‖ sạch sẽ, chẳng hư. ‖ chẳng hay hư nát.

Incoxo, as, avi, atum, are. ngồi xổm.

Incrassatus, a, um. đã ra dày, — lớn, — béo.

Increatus, a, um. chẳng hề chịu sinh ra, đã có thuở nguơn sinh, hằng có đời đời.

Increbresco, is, brui, vel bui, scere. *n.* ra năng hơn, càng ngày càng hơn, càng ngày càng thêm; increbrescit ventus, rắn gió; — fama, danh vang.

Increbro, as, avi, atum, are. V. Crebro.

Incredendus, a, um. et **Incredibilis**, *m. f.* le. *n.* is. tin chẳng đặng, chẳng có lẽ tin. ‖ kẻ mất đức tin.

Incredibilitas, atis. *f.* sự chẳng tin.

Incredibiliter. *adv.* cách chẳng có lẽ tin.

Increditus, a, um. chẳng tin người hay là chẳng tin sự.

Incredulitas, atis. *f.* sự chẳng tin.

Incredulus, a, um. kẻ chẳng muốn tin. ‖ chẳng có lẽ tin.

Incredundus, a, um. thay vì Incredendus.

Incrematus, a, um. đã thiêu, đã cháy.

Incrementulum, i. *n. dim.*

Incrementum, i. *n.* sự thêm, bỏ thêm, tăng lớn, tăng bổ. ‖ giống, mụt mộng. ‖ phần thuế.

Increpatio, onis. *f.* sự mắng mỏ.

Increpativè. *adv.* cách mắng mỏ.

Increpatorius, a, um. thuộc về sự quở trách.

Increpatus, a, um. đã chịu quở mắng.

Increpitans, tis. *omn. gen.* kẻ quở trách, mắng mỏ.

Increpito, as, avi, atum, are. quở trách, mắng mỏ; increpitare aliquem segnitiæ, trách sự biếng nhác người.

Increpitus, ûs. *m.* sự quở mắng.

Increpitus, a, um. *part.*

Increpo, as, avi, atum, vel ui, itum, are. nổ, nổ ra, địt, ra tiếng bằng bẳng. ‖ mắng mỏ, — quở, — dức, quở phạt, trách móc, chê trách, châm chích; increpare omnes nullius habitâ ratione, mắng phá; — auctorem, mắng vốn; — coram et illicò, mắng xát lấy; — acriter, quở búi đi; increpanti vicem reddere, mắng trả; increpare, trả treo; — statìm, mắng tạt lấy; — signum, thổi loa; — boves stimulo, dịch bò.

Incresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* mọc lên, mọc thêm, ra nhiều hơn; increscit fluvius, nước sông đã lớn hơn.

Increto, as, avi, atum, are. tô phấn, tô vôi.

Incretus, a, um. chưa sàng, — giần sàng. ‖ chưa rẽ ra.

† Incriminatio, onis. *f.* sự vô tội, chẳng có sự cáo.

† Incrispatio, onis. *f.* sự quăn tóc.

Incrispo, as, are. nhận vào, tô.

Incrudesco. V. Crudesco.

Incruens, tis. *omn. gen.* V. Incruentus.

Incruentatus, a, um. chẳng có máu đổ trên.

Incruentus, a, um. chẳng đổ máu ra, — máu trên.

Incrustatio, onis. *f.* sự tô, sự đặt lớp, nhận vào.

Incrustatus, a, um. *part.*

Incrusto, as, are. tô, làm hay là đặt một lớp, nhận vào.

Incubatio, onis. *f.* V. Incubitio.

Incubatus, ûs. *m.* V. Incubitus.

Incubito, as, avi, atum, are. nằm trên. ‖ ấp.

Incubitio, onis. *f.* et Incubitus, ûs. *m.* sự ngồi xổm. ‖ sự nằm trên. ‖ sự ấp.

Incubitus, a, um. đã ấp.

Incubo, as, avi, vel bui, batum, vel bitum, are. nằm trên, dựa trên. ‖ ấp. ‖ ở, tại. ‖ canh giữ. ‖ chiếm lấy của; incubare pecuniæ, tham lam của cải.

Incubo, onis. *m.* et Incubus, i. *m.* quỉ thần kia ở dưới đất mà giữ của cải. ‖ quỉ làm hư người nữ. ‖ tật mộc dè là tức ách ách khi đương ngủ.

Incudo, is, ere. V. Cudo.

Inculcatus, a, um. *part.*

Inculco, as, avi, atum, are. giắt vào, nhét vào. ‖ in, — vào lòng. ‖ nhắc đi nhắc lại, lặp đi lặp lại. ‖ đạp cho bằng, dện cho bằng; inculcare animis, tạc lòng, ghi tạc.

Inculpabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lỗi gì.

Inculpatìm. *adv.* vô tội.

Inculpatus, a, um. kẻ vô tội, sạch tội.

Incultè, iùs. *adv.* cách lem hem, — chẳng lịch sự, cách thô. ‖ đơn sơ.

Incultus, ûs. *m.* sự lem hem, hui hút, vô phép.

Incultus, a, um. hoang, chẳng làm chẳng cày đó. ‖ hui hút, vô phép, quê mùa, lem hem; agri inculti, ruộng hoang.

Incumba, æ. *f.* đá nhứt dùng mà làm nhịp cầu, hay là bán nguyệt.

Incumbo, is, cubui, cubitum, bere. dựa, nương dựa trên, nằm trên. ‖ xếu, nghiêng, ngã. ‖ mê sự gì, chăm chỉ, chí mấm; incumbere gladio, gieo mình xuống trên gươm; — studio, học chăm chỉ.

Incunabula, orum. *n. pl.* nôi. ‖ dấn. ‖ sự bé thơ. ‖ thổ sản.

Incunctabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ hồ nghi. ‖ chẳng có lẽ mà đợi.

Incunctanter. *adv.* liền, tức thì.

Incunctatus, a, um. vững vàng, chẳng hồ nghi.

Incupidus, a, um. chẳng hay mơ ước. ‖ ái mộ lắm.

Incuratus, a, um. chưa lành, chưa đặt thuốc.

Incuria, æ. *f.* sự trật trờ, trễ nải, lất lơ; incuriâ amittere, thất lật.

Incuriosè, iùs. *adv.* cách trật trờ, — biếng nhác, — lẳng lơ.

Incuriosus, a, um. lẳng lơ, trễ nải, chẳng hay lo.

Incurrens, tis. *omn. gen.* hay đến, hay xảy đến.

Incurro, is, curri, cursum, rere. *n.* chạy, — đến, gieo mình trên, xông tới, — pha, đánh phá. ‖ té, xảy đến, xảy tới, lai, xảy đến tình cờ, tới hở cơ. ‖ mắc phải, liều mình. ‖ phải túng, phải túng thế; incurrere in reprehensiones, mắc phải sự quở trách.

Incursans, tis. *omn. gen.* kẻ chạy xung xăng, kẻ xông pha.

Incursatio, onis. *f.* V. Incursio.

Incursatus, a, um. *part.* Incurso.

† Incursax, acis. *omn. gen.* kẻ năng xông pha.

Incursìm. *adv.* mau mắn, tốc tốc.

Incursio, onis. *f.* sự xông pha, xông vào. ‖ sự chạy đến, chạy mà bắt.
Incursito, as, avi, atum, are. năng tông phải.
Incurso, as, avi, atum, are. xông pha, — qua, — tới, — vào. ‖ tông, — chạm, — phải. ‖ năng chạy nơi nọ nơi kia. ‖ chiếm đoạt; incursare rupibus, vấp chơn phải đá.
Incursus, ûs. *m.* sự xông pha, — qua, — tới, sự chiếm đoạt, chiếm lấy. ‖ sự giao chiến, chiến trận.
Incurvatio, onis. *f.* sự chúc xuống, sự uốn cong.
Incurvatus, a, um. *part.* Incurvo.
Incurvesco, is, scere. cúi mình, hóa ra còm.
Incurvo, as, avi, atum, are. cúi, chúc xuống, uốn cho cong.
Incurvus, a, um. cong, khum khum.
Incus, udis. *f.* hòn đe; et malè tornatos incudi reddere versus, phải sửa đi sửa lại văn thơ lạc vận.
Incusabilis, *m.f.* le. *n.* is. đáng cáo.
Incusatio, onis. *f.* sự cáo, sự quở trách, quở phạt.
Incusator, oris. *m.* kẻ cáo.
Incusatus, a, um. *part.*
Incuso, as, avi, atum, are. cáo, quở, trách, mắng mỏ. ‖ phân thưa, gián, — tránh.
Incussio, onis. *f.* sự tông chạm.
Incussor, oris. *m.* kẻ đánh.
Incussus, ûs. *m.* sự tông phải.
Incussus, a, um. *part.* Incutio.
Incustoditus, a, um. chẳng ai giữ. ‖ chẳng hay giữ mình, chẳng lo. ‖ chẳng ai xét.
Incusus, a, um. đã đánh, đã rèn.
Incutio, is, cussi, cussum, tere. đánh, nện, đập đánh, đóng vào, chuối, đâm chuối, chuối vào. ‖ ném, quăng, xán, — vào; incutere metum verbis, nạt, — nộ; — saxa, ném đá; — colaphum, vả.

Indagabilis, *m.f.* le. *n.* is. nên tìm xét, nên tra hỏi.
Indaganter. *adv.* cách đánh hơi.
Indagatio, onis. *f.* sự xét cẩn thận, sự đôn đáo. ‖ sự đánh hơi.
Indagator, oris. *m.* et Indagatrix, icis. *f.* kẻ xem xét, đôn đáo.
Indagatus, ûs. *m.* V. Indagatio.
Indagatus, a, um. *part.* Indago.
† Indages, is. *f.* V. Indagatio.
Indago, as, avi, atum, are. et
Indagor, aris, atus sum, ari. *dep.* đánh hơi, theo hơi, xem xét, đôn đáo; minima indagare, bòn đãi.
Indago, inis. *f.* lưới, bẫy. ‖ nhợ câu. ‖ đồn lũy, hàng quân lính. ‖ sự bòn đãi, đôn đáo.
Indè. *adv.* bởi nơi ấy, bởi nơi đó. ‖ bởi đó, vì lẽ ấy, nhơn vì sự ấy. ‖ đoạn, lại, sau, rồi; indè ab initio, từ đầu, từ khi đầu hết.
Indebitè. *adv.* et Indebitò. *adv.* chẳng công bình, cách trái lẽ, trái phép.
Indebitum, i. *n.* sự chẳng phải, sự khỏi nợ.
Indebitus, a, um. chẳng mắc nợ, chẳng mắc đều gì.
Indecens, tis. *omn. gen.* chẳng xứng, — phải, vô phép, xấu, — hình.
Indecenter, iùs, issimè. *adv.* cách quê mùa, chẳng lịch sự, chẳng phải phép, xấu, — xa.
Indecentia, æ. *f.* sự vô phép, nghịch lề, trái thói, sự xấu.
Indecet. chẳng nên, chẳng phải phép.
Indeclinabilis, *m. f.* le. *n.* is. lánh chẳng khỏi. ‖ vững vàng. ‖ chẳng hay day động, — hay thay đổi.
Indeclinatus, a, um. vững bền.
Indecor, is. *omn. gen.* V. Indecoris.
Indecorabiliter. *adv.* et Indecorè. *adv.* quấy qúa, trái lẽ, chẳng xứng.
Indecoris, *m. f.* re. *n.* is. et Indecorus, a, um. trái lẽ, quấy qúa, xấu xa, chẳng nên, chẳng xứng hạp, lem hem.
Indecoro, as, are. làm hư.
Indefatigabilis, *m.f.* le. *n.* is. et
Indefatigatus, a, um. chẳng hay mệt nhọc, dẻo sức.
Indefectus, a, um. chẳng sái, chẳng sót, cẩn thận.
Indefensè. *adv.* chẳng ai giúp.
Indefensus, a, um. chẳng có ai binh vực, — bàu chữa. ‖ chẳng ai cứu giúp.
Indefessè. *adv.* et Indefessìm. *adv.* cách chẳng mỏi, chẳng mệt; indefessè ludere, chơi váy váy.
Indefessus, a, um. dẻo sức.
Indeficiens, tis. *omn. gen.* chẳng thiếu.
† Indeficienter. *adv.* luôn chẳng khi đừng.
Indefinitè. *adv.* chẳng hạn, — cùng.
Indefinitum, i. *n.* thì Infinitivô.
Indefinitus, a, um. chẳng có hạn, trống, chưa quyết, mắt mỏ, rối.
Infletus, a, um. chưa có ai đã thương khóc.
Indeflexus, a, um. vững vàng, chẳng chịu uốn.
Indejectus, a, um. chưa xô, chưa xô ra, — quăng, — bỏ rãy.
Indelassatus, a, um. dẻo sức.
Indelebilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng ai bôi đặng, chẳng hay sổ ra, chẳng hư.
Indelectatus, a, um. chẳng vui lòng, chẳng lấy làm vui.
Indelibatus, a, um. chẳng lấy vị, chưa ai nếm, chưa ai đúng, — ai hái, — ai đá đến.
Indelictus, a, um. kẻ vô tội.
Indemnatus, a, um. chẳng chịu đoán xét, — phạt.
Indemnis, *m. f.* ne. *n.* is. chẳng chịu thiệt, chẳng chịu hại.
Indemnitas, atis. *f.* sự bồ thường phần thiệt.

† **Indemonstrabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ giải hay là dạy đặng.
† **Indemutabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay thay đổi, vững bền.
Indenuntiatus, a, um. chưa rao, chưa truyền.
Indepiscor. V. **Indipiscor**.
Indeploratus, a, um. V. **Indefletus**.
Indepravatus, a, um. chẳng hư.
Indeprecabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ xin cho đặng.
Indeprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. et **Indeprehensus**, a, um. et **Indeprensus**, a, um. sự gì con mắt xem chẳng thấy, sự gì thông hiểu chẳng đặng.
Indepto, as, are. đặng, được.
Indeptus, a, um. *part.* **Indipiscor**.
Indescriptus, a, um. vô hạn.
Indesertus, a, um. chưa bỏ.
Indeses, idis. *omn. gen.* siêng năng, — sắn, ân cần, chẳng trễ nải.
Indesinenter. *adv.* liên, luôn, chẳng khi đừng, liên lỉ, mãi, rỉ rả, sòng, — sã; indesinenter sequi, lẻo đẻo; — agere, làm kiệt; — flere, khóc dọi dọi; indesinenter (de lusu, fletu, potu &c.) li bì.
Indespectus, a, um. chẳng ai thấy.
Indestrictus, a, um. chẳng phải bị chút gì.
† **Indeterminabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng xong bao giờ, — khi nào hết.
Indeterminatè. *adv.* chẳng hạn.
Indeterminatus, a, um. chẳng hạn, chẳng quyết.
Indetonsus, a, um. chưa cạo, chưa gọt tóc.
Indetritus, a, um. chẳng rách, — mòn.
Indevitatus, a, um. chẳng chịu lánh, chưa xa lánh.
† **Indevoratus**, a, um. đã chịu ăn.
Indevotè. *adv.* chẳng có lòng ái mộ.
Indevotio, onis. *f.* sự nguội lạnh, chẳng có lòng sốt sắng. ‖ sự chê từ bỏ trả phần gia tài như ý kẻ trối.
Indevotus, a, um. kẻ chẳng có lòng thương bà con và chối phần gia tài riêng như lời trối cho. ‖ kẻ chẳng có lòng sốt sắng, chẳng có lòng ái mộ.
Index, icis. *m.* kẻ cáo, tổ cáo, chỉ, mách miệng. ‖ dấu, tích, hiệu, nhãn, thẻ, bằng cớ, cẩn phong. ‖ sổ, — bộ, mục lục. ‖ đá thí, đá thử; index digitus, ngón chỉ, — trỏ; — lapis, đá thử vàng; — libri, mục lục, điều mục, điều lý; — recensionis, sổ chấp bằng, bộ tịch.
Indi, orum. *m. pl.* dân tiểu tây.
India, æ. *f.* phương thiên trước, tiểu tây dương, tây phương phật.
Indica, æ. *f.* hột trai.
Indicabilis, *m. f.* le. *n.* is. chỉ đặng, hay chỉ, hay tỏ ra.
Indicatio, onis. *f.* sự đánh giá.
Indicativus, a, um. thì **Indicativo**.
Indicator, oris. *m.* kẻ chỉ, tỏ.
Indicatura, æ. *f.* sự đánh giá. ‖ sự cáo, mách miệng.
Indicatus, a, um. *part.* **Indico**.
Indicens, tis. *omn. gen.* chẳng tỏ ra, chẳng nói.
Indicina, æ. *f.* sự mách miệng.
Indicium, ii. *n.* dấu, tích, hiệu, nhãn, thẻ, mòi. ‖ sự tỏ, cáo, mách miệng. ‖ phần thưởng cho kẻ tố cáo. ‖ sự dùng đá thí vàng; quærere indicium, coi mòi.
Indico, as, avi, atum, are. chỉ, chỉ trỏ, — dẫn, — huy, — bảo, — tỏ, tỏ ra, tố cáo, rao, truyền, chỉ vẽ, bảo dẫn, dẫn dũ, dạy dỗ; indicare jubendo, chỉ bảo. ‖ đánh giá; indicare iter, chỉ đàng.
Indico, is, ixi, ctum, dicere. rao, truyền, tỏ ra, kì, hạn, đòi, khiến; indicere concilium, nhóm họ; — mulctam, bắt vạ.
Indictio, onis. *f.* sự chịu tăng thuế, sự nộp thuế tăng, bua quan, việc quan.
Indictionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiền thuế.
Indictitius, a, um. thuộc về việc bua quan.
Indictivus, a, um. đã rao, đã truyền.
Indictus, a, um. *part.* **Indico**. ‖ chưa nói, — rao.
† **Indiculum**, i. *n.* et **Indiculus**, i. *m.* mục lục nhỏ, mục lục vắn.
Indicum, i. *n.* chàm.
Indicus, a, um. thuộc về tây phương phật, — tiểu tây dương.
Indidem. *adv.* cũng một bên. ‖ cũng một việc.
Indies. *adv.* mỗi ngày, hằng ngày, tầng ngày.
Indifferens, tis. *omn. gen.* chẳng xấu, chẳng tốt, vừa, chẳng mất mỏ gì, chẳng khó, khá dễ, thường thường.
Indifferenter. *adv.* bất luận, càn ngang. ‖ vô sự, vô ý.
Indifferentia, æ. *f.* sự mỉa dạng, mỉa giống, xứng nhau, đối nhau.
Indigena, æ. *f.* người bổn quốc.
Indigenitalis, *m. f.* le. *n.* is. gia cư, người bổn quốc.
Indigens, tis. *omn. gen.* kẻ thiếu, bần cùng, khó khăn.
Indigentia, æ. *f.* sự thiếu thốn. ‖ sự khó khăn, cơ ngèo, cơ cực.
Indigenus, a, um. V. **Indigena**.
Indigeo, es, gui, gere. *n.* thốn thiếu, muốn, ước ao cho đặng; indigere nihil, chẳng thiếu sự gì.
Indiges, is. *omn. gen.* V. **Indigens**.
Indiges, etis. *m. f.* người bổn quốc. ‖ quen thờ, có thói thờ trong phương ấy.
Indigestè. *adv.* bậy bạ, lộn lạo.
† **Indigestibilis**, *m. f.* le. *n.* is. khó tiêu.
Indigestio, onis. *f.* sự khó tiêu; ventris indigestio, ích bụng.

Indigestus, a, um. bậy bạ, lộn lạo, rối rắm. || khó tiêu.

Indigetes, um. *m. pl.* thần từ, hộ pháp.

Indigitamenta, orum. *n. pl.* sổ sách các thầy đã biên vào tên các bụt nó thờ cùng các lễ phép ấy.

Indigitatio, onis. *f.* sự thành phật. || sự vái, vái bụt.

Indigito, as, avi, atum, are. vái, sủ vái, khấn vái. || thành phật. || chỉ trỏ, kêu đến, lấy ngón tay mà chỉ.

Indignabundus, a, um. hay giận dữ.

Indignans, tis. *omn. gen.* chẳng chịu, khó chịu, chẳng cam chịu, chẳng hay nhịn.

Indignanter. *adv.* cách nộ, — giận dữ; indignanter aspicere, gườm ghè.

Indignatio, onis. *f.* sự tức giận, nộ, thạnh nộ, giận dữ. || F. R.

Indignatiuncula, æ. *f.* sự giận nhẹ.

Indignativum, i. *n.* lòng thú hay giận.

Indignatus, a, um. hay giận dữ.

Indignè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng xứng, cách dữ, — xấu, — gớm.

Indignitas, atis. *f.* sự xấu hổ, sỉ nhục, sự hạ xuống, sự hèn, việc rốt hèn, sự phàm. || sự giận dữ, nộ, tức giận.

Indigniter. V. Indignè.

Indignor, aris, atus sum, ari. *dep.* nổi giận, tức giận, thạnh nộ. || chê, — bỏ, chẳng khứng; indignari imperia, chẳng vưng lời.

Indignum, i. *n.* sự gớm ghiếc, sự trái tai.

Indignus, a, um. chẳng đáng, — xứng. || xấu xa, trái lẽ, trái thói. || vô tội. || qúa bội, qúa chừng.

Indigus, a, um. et Indiguus, a, um. V. Indigens.

Indiligens, tis. *omn. gen.* chẳng siêng.

Indiligenter. *adv.* cách trễ nải.

Indiligentia, æ. *f.* sự trễ nải, làm biếng, nhác, sự vô sự.

Indimissus, a, um. chưa bỏ rãy.

Indipisco, is, scere. et Indipiscor, eris, deptus sum, sci. *dep.* đặng, được, cầm. || cất lấy, bắt lấy, móc, vịn lấy; indipisci pugnam, giao chiến; — animo, hảo.

Indirectus, a, um. chẳng nhằm luật, sái luật.

Indireptus, a, um. chưa phá.

† Indisciplinatio, onis. *f.* sự nghịch luật phép.

† Indisciplinatus, a, um. chẳng hay giữ luật phép.

Indiscissus, a, um. đã chẳng xé rách.

Indiscretè. *adv.* bậy bạ.

Indiscretìm. *adv.* bất luận.

Indiscretus, a, um. chẳng rẽ ra, chưa lià, còn lộn lạo. || khó phân biện vì giống như hệt. || trống họng; indiscreta et obscura loqui, nói khuẩn.

Indiscriminabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà phân biện đặng.

Indiscriminatìm. *adv.* bất luận, càn ngang; indiscriminatìm percutere, đánh phá.

Indiscriminatus, a, um. chẳng chọn, — lựơm, bất luận.

Indiscussus, a, um. chẳng bàn luận.

Indisertè. *adv.* cách nột khẩu.

Indisertus, a, um. kẻ nột khẩu.

Indispensatus, a, um. chẳng có tiết kiệm, chẳng ai chuẩn.

Indispositè. *adv.* bất thứ tự, bậy bạ.

Indispositus, a, um. chẳng có thứ tự, lộn lạo, bậy bạ, thất thứ.

Indissimilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng khác, miả giống.

Indissimulabilis, *m. f.* le. *n.* is. giả đò chẳng đặng.

Indissimulatus, a, um. chẳng giả đò.

Indissociabilis, *m. f.* le. *n.* is. phân rẽ chẳng đặng.

Indissolubilis, *m. f.* le. *n.* is. tháo ra chẳng đặng.

Indissolubiliter. *adv.* cách chẳng dứt đặng.

Indissolutus, a, um. chưa tháo ra, chưa mở gút.

Indistinctè. *adv.* bất luận.

Indistinctus, a, um. lộn lạo. || phân biện chẳng đặng.

Indistrictus, a, um. V. Indestrictus.

Inditus, a, um. *part.* Indo.

Individuè. *adv.* phân chia chẳng đặng.

Individuitas, atis. *f.* sự phân chia chẳng đặng; individuitas matrimonii, phép hôn phối chẳng chịu lià nhau.

Individuum, ii. *n.* sự chẳng chịu phân chia, trần ai.

Individuus, a, um. chẳng hay chịu phân chia; individua corpora, trần ai.

Indivisè. *adv.* chẳng phân chia.

Indivisibilis, *m. f.* le, *n.* is. phân chia chẳng đặng.

Indivisibiliter. *adv.* cách phân chia chẳng đặng.

Indivisus, a, um. chẳng phân chia.

Indivulsus, a, um. rẽ ra chẳng đặng, chẳng rời.

Indo, is, didi, ditum, ere. đặt trong, — vào, giát vào; indere nomen, đặt tên; — naturam, phú tính; — novos ritus, lập lề thói mới.

† Indocibilitas, atis. *f.* nột trí.

Indocilis, *m. f.* le. *n.* is. khó biểu, khó dạy. || rắn mắt, — gan. || chưa học. || đơn sơ, tự nhiên.

Indoctè, iùs, issimè. *adv.* cách mê muội, cách dốt nát.

Indoctus, a, um. dốt, — nát, chẳng hay chữ nghiã, chẳng thông, u mê, mê muội, vụng về, bất trí.

Indolatilis, *m. f.* le. *n.* is. dẽo chẳng đặng.

Indolatus, a, um. nhám, chẳng trơn, chưa dẽo.

Indolentia, æ. *f.* sự vô sự, sự tê, chẳng biết sự đau đớn.

Indoleo, es, lui, ere. *n.* đau đớn trong lòng, kêu van, thương tiếc, buồn bực lắm.

Indoles, is. *f.* bổn tính, tư chất, khí tượng; indoles felix, tốt tính, phong tư; — prava, xấu tính, xấu máu; vir bonæ indolis, người có doan, người hẳn hoi.

Indolescendus, a, um. khá thương tiếc.

Indolesco, is, lui, scere. sinh sự đau đớn. ‖ sinh sự buồn bực.

† Indoloria, æ. *f.* V. Indolentia.

Indomabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng chịu sửa trị, bắt phục chẳng đặng, đánh chẳng nổi, đánh chẳng lại.

Indomitus, a, um. lung khịa, lung tặc, luông tuồng, sa hoàng, chẳng thuần, tung hoành lỗ lược; natura indomita, tính lung; equus indomitus, ngựa sa hoàng.

Indonatus, a, um. chưa cho giống gì.

Indormio, is, ivi, itum, ire. ngủ trong hay là trên. ‖ trễ việc. ‖ tê; indormire sibi, quên mình là đấng cao trọng.

Indotatus, a, um. chẳng có của đưa. ‖ đơn sơ, chẳng có sự gì tề chỉnh.

Indu. *præp.* bề trong.

Indubitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ hồ nghi, hẳn thật.

Indubitabiliter. *adv.* et Indubitanter. *adv.* et Indubitatè. *adv.* et

Indubitatò. *adv.* hẳn thật.

Indubitatus, a, um. chẳng có lẽ hồ nghi, hẳn thật.

Indubito, as, avi, atum, are. hồ nghi, nghi ngại, — nan.

Indubius, a, um. hẳn thật.

Induciæ, arum. *f. pl.* sự giãn việc giặc ra ít lâu. ‖ sự khoan giãn, sự duông, duông thứ.

Induco, is, xi, ctum, cere. lồng vào, đưa vào, nhét vào, xen vào. ‖ đem vào, đưa. ‖ mạ, thếp, tô, thoa. ‖ bôi, gạc, diệt. ‖ phá, bôi phá, bỏ. ‖ giục, thôi thúc. ‖ lận, gạt, dối trá; inducere aurum, mạ vàng, thếp vàng; — aliquid alteri, tròng vào; — solum, ban đất.

Inductibilis, *m. f.* le. *n.* is. dẻo.

Inductile, is. *n.* thứ ve.

Inductio, onis. *f.* sự đưa, đưa đi. ‖ sự tròng vào, lồng vào, xen vào. ‖ sự bôi, gạc. ‖ sự tuyệt. ‖ sự quyết lòng. ‖ sự dỗ, xui giục. ‖ F. R.

Inductivè. *adv.* cách dũ.

Inductor, oris. *m.* kẻ đánh tôi mọi.

Inductrix, icis. *f.* người nữ đưa vào. ‖ người nữ lận, gạt.

Inductus, ûs. *m.* sự dũ, xui giục.

Inductus, a, um. *part.* Induco.

Inducula, æ. *f.* áo vắn bề trong.

Indugredior. V. Ingredior.

† Indulcitas, atis. *f.* sự đắng.

† Indulcito, as, are. et Indulcoro, as, are. làm cho ra ngọt, rim.

Indulgens, tis. *omn. gen.* kẻ dong thứ, thứ tha, dễ, ngoan ngùy, nhiêu thứ, rộng duông.

Indulgenter, iùs, issimè. *adv.* cách dong thứ, cách ngoan ngùy.

Indulgentia, æ. *f.* sự thứ tha, ân xá, sự rộng duông.

Indulgeo, es, si, sum, et tum, ere. dong thứ, duông, thứ tha, xá, chuẩn cho, chước thứ, dong cho, nhiêu dong, khoan giãn, nhiêu thứ, mở lượng, chước liệu, nhơn thứ, nhưng cho, mở rộng, tha cho, thứ xá, thứ cho, thứ; indulgere sibi, dong thân; — nimiùm filio, câng con, dong con.

Indultor, oris. *m.* kẻ dong thứ.

Indultum, i. *n.* ơn thể thức đức giáo tông, ơn thể thức vua ban.

Indultus, ùs. *m.* ơn thứ, ân xá.

Indultus, a, um. *part.* Indulgeo.

Indumentum, i. *n.* áo, áo mặc.

Induo, is, ui, utum, ere. mặc, mang lấy. ‖ mắc phải. ‖ mặc lấy; induere vestes alienas, mặc bính; — arma, mang khí giái; — se in florem, hoa đơm bông.

Indupedior, thay vì Impedior.

Induperator, thay vì Imperator.

Induratus, a, um. *part.* Induro.

Induresco, is, rui, scere. *n.* ra cứng, hoá nên cứng cỏi.

Induro, as, avi, atum, are. làm cho ra cứng, làm cho ra cứng cát, — cứng cỏi; cor induratum, gan chai phổi đá; indurare frontem, chẳng biết hổ người.

Indus, i. *m.* N. P.

Indus, a, um. thuộc về nước tiểu tây dương.

Indusia, æ. *f.* V. Indusium.

Indusiarius, ii. *m.* thợ may hay là bán áo bề trong.

Indusiata, æ. *f.* V. Indusium.

Indusiatus, a, um. kẻ mặc áo bề trong.

Indusio, as, are. cho mặc áo.

Indusium, ii. *n.* áo bề trong.

Industria, æ. *f.* sự lo lắng, chăm chỉ, siêng học. ‖ sự thông thái, thông biết, sự phòng hậu. ‖ tài, — năng, — cán, — nghề, — trí, — ngõ; industria eximia, tài cao, ngoan tài.

Industriè, iùs, issimè. *adv.* cần mẫn, cẩn thận, kỉ cang. ‖ cách khôn khéo, cách khéo léo.

Industriosè. *adv.* cặn kẽ, chăm chỉ, cẩn thận.

Industriosus, a, um. kẻ hay lo cặn kẽ, kẻ siêng năng.

Industrius, a, um. siêng sắn, siêng năng, cần mẫn. ‖ có tài, khéo; manus industria, tốt tay, hoa tay.

Indutilis, *m. f.* le. *n.* is. hay dễ vỡ, xán vỡ đất.

† Indutorius, a, um. hay giúp hay quen dùng mà mặc.

Indutus, a, um. *part.* Induo.

Induviæ, arum. *f. pl.* áo mặc ; induviæ arboris, vỏ cây.

Inebriator, oris. *m.* kẻ làm cho say rượu.

Inebriatus, a, um. *part.*

Inebrio, as, avi, atum, are. làm cho say rượu, say rượu, làm cho say.

Inedia, æ. *f.* sự kiêng cữ, kiêng ăn ; confectus inediâ, cũ rũ.

Ineditus, a, um. chưa bày ra, — in.

Ineffabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ nói cho đặng, hay trổi hơn mọi lẽ người ta nói đặng.

Ineffabiliter. *adv.* cách trổi xa mọi lời nói.

Inefficaciter. *adv.* cách vô ích, vô hiệu.

Inefficax, acis. *omn. gen.* vô ích, chẳng có hiệu, chẳng thần hiệu.

† **Ineffigiabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ vẽ hình đặng.

Ineffigiatus, a, um. xấu dạng. ‖ chẳng có lẽ vẽ hình đặng.

Ineffugibilis, *m. f.* le. *n.* is. lánh chẳng khỏi, lánh chẳng đặng.

Inelaboratus, a, um. đã làm chẳng trọn, đã làm sơ sơ.

Inelegans, tis. *omn. gen.* chẳng lịch sự, chẳng khéo léo, vụng, lạt.

Ineleganter. *adv.* cách thô, — quê mùa, — chẳng giỏi, — chẳng lịch sự. ‖ cách vụng trí.

Ineloquens, tis. *omn. gen.* người bất khẩu thiệt.

† **Ineloquibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà nói cho đặng.

Ineluctabilis, *m. f.* le. *n.* is. bất đắc dĩ, chẳng đã, cùng chẳng đã.

† **Ineluibilis**, *m. f.* le. *n.* is. bôi chẳng đặng.

Inemendabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ sửa trị đặng. ‖ sửa mình chẳng lại.

Inemeribilis, *m. f.* le. *n.* is. theo chẳng kịp, làm chẳng nhằm.

Inemorior, eris, ori. chết trong.

Inemptus, a, um. chưa có ai mua.

Inenarrabilis, *m. f.* le. *n.* is. doãn lại chẳng đặng.

Inenarrabiliter. *adv.* cách trổi xa lời nói đặng.

Inenarratus, a, um. chưa có ai thuật lại, chưa có ai nghe.

Inenatabilis, *m. f.* le. *n.* is. lội chẳng đặng.

Inenodabilis, *m. f.* le. *n.* is. mở gút chẳng đặng, gỡ chẳng đặng.

Inenormis, *m. f.* me. *n.* is. vừa, chẳng qúa chừng.

Inenuntiabilis. V. Inenarrabilis.

Ineo, is, ivi, vel ii, itum, ire. vào, — trong. ‖ khỉ sự, ra tay, gầy. ‖ tra miệng, tra miệng vào. ‖ liều mình ; inire consilium, công luận, công đồng, bàn soạn, bàn luận ; — societatem, kết bạn, giao kết ; — matrimonium, kết hôn nhơn.

Ineopte. thay vì in eo ipso.

Ineptè. *adv.* cách khùng ngộ, — khùng khịu, — chẳng tiện, chẳng hạp ; ineptè loqui, nói dông dài ; — agere, làm khùng khịu.

Ineptia, æ. *f.* et

Ineptiæ, arum. *f. pl.* sự vặt, hèn, phàm, quấy, trếu tật, sự bửng mặt, sự mách dáp.

Ineptio, is, ire. nói trếu tật, nói vặt, — mách dáp, giễu cợt, nói lạt. ‖ nói như người dại, làm như người dại.

Ineptiola, æ. *f. dim.* V. Ineptia.

Ineptitudo, inis. *f.* V. Ineptia.

Ineptus, a, um. kẻ khùng ngộ, khùng khịu, bất tài, bất trí, lò cò, bửng mặt, mặt bư, mặt nạc, nghếch ngác, ngu ngơ, ngơ ngáo, thiển tài, ưởi hình ; ineptissimus, vô tâm vô tính.

Inequitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chốn chẳng đặng cỡi ngựa.

Inequito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa.

Inermis, *m. f.* me. *n.* is. yếu đuối, chẳng có khí giái đỡ mình.

Inermo, as, avi, atum, are. cất lấy khí giái.

Inermus, a, um. V. Inermis.

Inerrabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Inerrans, tis. *omen. gen.* vững, chẳng hay xiêu, chẳng xiêu lạc.

Inerro, as, avi, atum, are. *n.* đi dông dài, chạy dông dài, đi xung xăng.

Iners, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng có nghề gì, bất tài, vụng về, dốt. ‖ biếng nhác, trễ nải, xong tay ; iners sal, muối lạt.

Inertia, æ. *f.* sự vụng về, bất tài. ‖ sự trễ nải, xong tay.

Inerticulus, a, um. yếu đuối, mòn sức ; inerticulum membris jacere, nhồi mình.

Ineruditè. *adv.* cách dốt, — vụng trí.

Ineruditio, onis. *f.* sự dốt nát.

Ineruditus, a, um, kẻ dốt nát.

Inescatus, a, um. *part.*

Inesco, as, avi, atum, are. nhử, đặt mồi, dỗ, dũ lòng, ve vãn.

Inevectus, a, um. đã nhắc lên.

Inevitabilis, *m. f.* le. *n.* is. lánh chẳng đặng, chẳng đã.

Inevitabiliter. *adv.* chẳng có thế lánh đặng.

Inevolutus, a, um. chưa mở, chưa tháo ra.

Inevulsibilis, *m. f.* le. *n.* is. nhổ chẳng đặng.

Inexaminatus, a, um. chưa chịu xét.

Inexatur. V. Inexs.

Inexcitabilis, *m. f.* le. *n.* is. thức dậy chẳng đặng.

Inexcitus, a, um. chưa chịu thách, chưa chịu xui giục.

Inexcoctus, a, um. chẳng chín.

Inexcogitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho trí vẽ cho trí mường tượng đặng.

Inexcogitatus, a, um. chẳng có ai tưởng đến, chẳng có ai mường tượng.

Inexcultus, a, um. đã bỏ, không, chẳng ai làm. ‖ đơn sơ, lem hem.
Inexcusabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ chữa cho đặng.
Inexcussus, a, um. vững vàng, gan vàng. ‖ chưa chịu xét.
Inexercitatus, a, um. et
Inexercitus, a, um. chưa tầng, chưa từng trải.
Inexesus, a, um. mòn chẳng đặng.
Inexhaustus, a, um. múc chẳng khi nào hết.
Inexorabilis, *m. f.* le. *n.* is. lời nguyện xin chẳng làm cho động lòng. ‖ dầu xin thể nào thì cũng chẳng đặng.
† **Inexoratus**, a, um. đã chưa xin.
Inexpectatus. V. **Inexspectatus**.
Inexpedibilis, *m. f.* le. *n.* is. gỡ chẳng đặng.
Inexpeditus, a, um. chưa xong, rối, rối rắm.
Inexperientia, æ. *f.* sự chưa tầng.
Inexperrectus, a, um. chưa thức.
Inexpertus, a, um. chưa tầng, chưa thử.
Inexpiabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà phạt tạ cho xứng. ‖ hay hềm hịch, chẳng hay tha.
† **Inexpiabiliter**. *adv.* chẳng có thế cho đặng sạch tội.
† **Inexpiatus**, a, um. chưa phạt tạ.
Inexplanabilis, *m. f.* le. *n.* is. làm bằng bặn chẳng đặng, gỡ rối chẳng xong, cắt nghiã chẳng đặng.
Inexplanatus, a, um. chưa bằng bặn. ‖ rối, rối rắm. ‖ ủng tắc.
Inexplebilis, *m. f.* le. *n.* is. cho ăn no chẳng đặng, chẳng đã thèm bao giờ.
Inexpletùm. *adv.* quá chừng.
Inexpletus, a, um. chẳng hay no bao giờ. ‖ chưa rồi, chưa trọn.
Inexplicabilis, *m. f.* le. *n.* is. gỡ chẳng xong, xử chẳng đặng. ‖ cắt nghiã chẳng đặng.
Inexplicabiliter. *adv.* chẳng xong. ‖ cắt nghiã chẳng đặng.
Inexplicatus, a, um. chưa có cắt nghiã.
Inexplicitus, a, um. đều đố, mầu nhiệm. ‖ khó hảo, mắt, rối.
Inexploratè. *adv.* tình cờ, chưa suy xét.
Inexploratò. *adv.* chẳng do, chẳng đi do.
Inexploratus, a, um. chưa do, — thử, — xét.
Inexpugnabilis, *m. f.* le. *n.* is. đánh chẳng xong, — chẳng nổi, phá chẳng đặng.
Inexpugnatus, a, um. chưa bị, chưa thua trận.
Inexputabilis, *m. f.* le. *n.* is. kể chẳng xiết, tính chẳng nổi.
Inexsaturabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay no đặng.
Inexsaturatus, a, um. chưa no.
Inexspectatus, a, um. tình cờ, hở cơ, chẳng tưởng đến.
Inexstensus, a, um. dùi.
Inexstinctus, a, um. et **Inexstinguibilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay tắt đặng.
Inexstirpabilis, *m. f.* le. *n.* is. nhổ chẳng đặng.
Inexstirpatus, a, um. chưa nhổ.
Inexsuperabilis, *m. f.* le. *n.* is. tới đến chẳng đặng. ‖ phá, thắng trận chẳng đặng.
Inexsuperatus, a, um. chưa ai phá hay là thắng trận đặng.
Inexterminabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay chết, chẳng hư đặng.
Inextricabilis, *m. f.* le. *n.* is. gỡ chẳng xong, xử chẳng rồi, rối rắm, thóat chẳng khỏi. ‖ cắt nghiã chẳng đặng.
Inextricabiliter. *adv.* cách rối.
Inextricatus, a, um. chưa gỡ rối.
Inexuperabilis. V. **Inexsuperabilis**.
Infaber, a, um. chẳng có nghề, chẳng biết làm thợ.
Infabrè. *adv.* cách vụng, chẳng khéo léo.
Infabricatus, a, um. chưa làm.
Infacetè. *adv.* cách lạt lẽo, cách thô tháp, — quê mùa.
Infacetiæ, arum. *f. pl.* lời lạt, lời trếu tật, lời vặt, bất ý chỉ.
Infacetus, a, um. kẻ hay nói lạt, nói trếu tật, — vặt, — vô ý chỉ.
Infacundia, æ. *f.* sự nột khẩu.
Infacundus, a, um. kẻ chẳng có miệng lưỡi, kẻ nột khẩu.
† **Infæco**, as, avi, atum, are. đổ cặn vấy vá.
Infallibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ dối đặng; testis infallibilis, chứng miêng.
Infalsatus, a, um. đã giả, đã dối.
Infamans, tis. *omn. gen.* hay sinh xấu hổ.
Infamatio, onis. *f.* sự gièm chê, gièm pha.
Infamatus, a, um. *part.* Infamo.
Infamia, æ. *f.* sự xấu hổ, xấu danh, hư danh, sỉ nhục; infamiâ intactus, thơm danh.
Infamis, *m. f.* me. *n.* is. kẻ xấu danh, xấu tiếng; infamem aliquem reddere, gièm pha.
Infamo, as, avi, atum, are. gièm chê, — pha, làm cho hư danh, làm sỉ nhục. ‖ nhiếc, — nhóc.
Infandùm. *adv.* sự gớm rất khó nói.
Infandus, a, um. chẳng nên nói, chớ khá nói. ‖ sự gớm ghiếc, đáng nhờm gớm, quái gở.
Infans, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. con trẻ, bé mọn, con thơ, con dại, thơ dại, con đỏ, hài đồng, hài nhi, tiểu nhi, thơ ấu, thơ ngây, tử, xích tử. ‖ con loài vật. ‖ chẳng có miệng lưỡi, nột khẩu. ‖ câm; infantium voces, u ơ. ‖ con sa, con sút.
Infantaria, æ. *f.* đờn bà có con, đờn bà sinh con.

Infantia, æ. *f.* sự bé mọn, sự thơ dại. ‖ sự nột khẩu. ‖ tuổi trẻ, tuổi nhỏ. ‖ sự gì mới sinh.

Infanticida, æ. *m. f.* kẻ giết con.

Infanticidium, ii. *n.* tội giết con.

Infantilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về con nhỏ, — tiểu nhi; morbus infantilis, đẹn.

Infantula, æ. *f.* et **Infantulus**, i. *m.* bé thơ.

Infarcio, is, si, tum, ire. nhét vào, nhận vào, dồi, đổ cho đầy.

Infartus, vel **Infertus**, a, um. *part.* Infarcio.

Infastiditus, a, um. chẳng ai chê bỏ, — ai nhàm lờn.

Infatigabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay mệt nhọc, dẻo sức.

Infatigatus, a, um. chưa mệt.

Infatuo, as, avi, atum, are. làm cho ra dại, làm cho mất trí, — sảng sốt.

Infavorabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng kiết, chẳng xuôi, — đáng cho ai binh vực.

Infavorabiliter. *adv.* cách chẳng xuôi, — kiết.

Infaustus, a, um. vô phước, bất kiết, bất cát, hung, dữ; faustum et infaustum, cát hung; locus bello infaustus, chốn pháo tên.

Infectio, onis. *f.* đồ nhuộm. ‖ sự trễ nải.

Infectivus, a, um. dùng mà nhuộm.

Infector, oris. *m.* thợ nhuộm. ‖ dùng mà nhuộm.

Infectorius, a, um. dùng mà nhuộm.

Infectus, a, um. chưa làm, — trọn, — rồi. ‖ đã nhuộm. ‖ đã hư, đã ra dơ, — nhớp. ‖ đã thấm, đã thấm tháp, thấm lấy. ‖ đơn sơ, chẳng trau giồi; infectum reddere, phá cho dứt sự.

Infectus, ûs. *m.* đồ nhuộm.

Infecundè. *adv.* cách đưng, chẳng có trái gì, — ích gì, son sẻ.

Infecunditas, atis. *f.* sự đưng, sự son sẻ.

Infecundus, a, um. son, son sẻ, đưng, chẳng hay sinh giống gì.

Infelicitas, atis. *f.* sự vô phước, sự hung, sự khốn, khốn nạn, dữ, tai nạn, rủi.

Infelicitèr. *adv.* rủi, — ro. ‖ vô ích, uổng công. ‖ chẳng may.

Infelicito, as, avi, atum, are. làm cho ai mắc tai nạn, — rủi.

Infelix, icis. *omn. gen.* vô phước, chẳng cát kiết, chẳng đặng may mắn, mắc rủi ro. ‖ đưng, son sẻ.

Infensè, iùs. *adv.* cách nghịch.

Infenso, as, avi, atum, are. phá, — phách, — tan, làm hư.

Infensus, a, um. kẻ nghịch, kẻ hềm, hềm hịch, kẻ giận dữ.

Infer, thay vì Infrà.

Infer, a, um. V. Inferus.

† **Inferax**, acis. *omn. gen.* đưng, chẳng hay sinh giống gì, son.

Infercio. V. Infarcio.

Inferi, orum. *m. pl.* ngục, địa ngục, nhà ngục, chốn dưới đất. ‖ mồ, sự chết.

Inferiæ, arum. *f. pl.* sự giỗ chạp.

Inferialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đơm quải, — giỗ chạp.

Inferior, *m. f.* us. *n.* oris. dưới hơn, bề dưới, vai dưới. ‖ sau. ‖ đời sau. ‖ hạ. ‖ kém, thua; alicui aliquâ re inferiorem, thất thế; inferiores, con em, đờn em, vai em, thủ hạ.

Inferiùs. *adv.* dưới hơn, hạ hơn.

Inferius, a, um. V. Inferialis.

Infermentatus, a, um. men chưa nổi, chẳng có men cho nổi.

Inferna, orum. *n. pl.* địa ngục. ‖ các chỗ dưới.

Infernalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về địa ngục.

Infernas, atis. *omn. gen.* hay mọc dưới.

Infernè. *adv.* dưới, hạ.

Inferni, orum. *m. pl.* địa ngục.

Infernus, a, um. thuộc về dưới, — hạ. ‖ thuộc về địa ngục; inferni dii, diêm vương; loca inferna gentilium, diêm la, diêm phủ, âm phủ.

† **Infernus**, i. *m.* địa ngục.

Infero, ers, tuli, latum, ferre. đam đến, đam vào, — trên, — trong, đút vào, xỏ vào. ‖ làm cớ, đặt cớ. ‖ đặt trên bàn. ‖ cất xác, chôn. ‖ inferre vim, hãm, hãm hiếp; — crimen, cáo; — unum ex alio, suy luận; — mortem, giết.

Infervefacio, is, feci, factum, cere. bắc cho sôi.

Infervefactus, a, um. sôi.

Infervefio, is, factus sum, fieri. et

Inferveo, es, bui, vere. et **Infervesco**, is, bui, scere. *n.* sôi vưới, sôi trong.

Inferus, a, um. thuộc về dưới, hạ.

Infestatio, onis. *f.* sự phá, phá phách. ‖ sự khuấy khỏa, khổ sở.

Infestator, oris. *m.* kẻ phá, phá tan, xông pha, cướp dưới biển.

Infestatus, a, um. đã phải phá, đã chịu nát, hư, hủy hoại.

Infestè, iùs, issimè. *adv.* cách nghịch, — phá, — hại.

Infestiviter. *adv.* chẳng vui mừng, cách quê mùa.

Infestivus, a, um. chẳng đẹp, chẳng vui, quê mùa, thô tháp.

Infesto, as, avi, atum, are. làm hại, phá, — tan, — phách. ‖ khuấy, — khỏa; infestare saporem, làm cho ra đắng.

Infestus, a, um. nghịch, hay làm hại. ‖ hay mất lòng, kẻ làm mất lòng; locus periculis infestus, thế hiểm.

Infibula, æ. *f.* cửa hay là vòng cái khóa.

Infibulo, as, avi, atum, are. khóa, đóng khóa; infibulare calceos, khóa giày.

Inficetè. *adv.* cách khó mặt.
Inficetiæ, arum. *f. pl.* V. Infacetiæ.
Inficetus, a, um. chẳng đẹp, — tốt, khó mặt.
Inficialis, *m. f.* le. *n.* is. hay chối.
Inficiandus, a, um. khá chối.
Inficias ire. chối, từ chối.
Inficiatio, onis. *f.* sự chối.
Inficiator, oris. *m.* et Inficiatrix, icis. *f.* kẻ chối.
Inficiatus, a, um. đã chối.
Inficiens, tis. *omn. gen.* kẻ biếng nhác. ‖ kẻ nhuộm.
Inficio, is, feci, fectum, ficere. nhuộm, nhuốm, vẽ, thoa thuốc. ‖ pha, chế thuốc. ‖ thấm tháp, — lấy. ‖ nhiễm, lây, lây phải. ‖ dạy dỗ, tập, — luyện. ‖ làm hư, làm hay là cho thuốc độc; inficere sordibus, trầy, trầy tra; — colore purpureo, nhuộm điều; infici morbo, nhuốm bịnh; — peccato vel morbo, lây phải.
Inficio, as, are. et Inficior, aris, atus sum, ari. *dep.* chối, từ chối.
Infidè. *adv.* bất tín, vô tin, chẳng nên tin.
Infidelis, *m. f.* le. *n.* is. ior. issimus. dối trá, chẳng ngay lòng, — thật thà, lỗi nghĩa, ở nịnh, thất trung, gian nịnh. ‖ kẻ chẳng có lòng tin đạo Đức Chúa trời, kẻ ngoại.
Infidelitas, atis. *f.* sự dối trá, sự thất trung, thất tín, ở nịnh. ‖ sự chẳng tin.
Infideliter. *adv.* cách gian tà, — nịnh, thất trung.
Infidus, a, um. kẻ thất trung, ở nịnh, thất tín, chẳng thật thà; infida pax, sự giao hòa chẳng bền.
Infigo, is, fixi, xum, gere. găm, — vào, đóng vào, xóc, đâm, chuồi, đâm chuồi, cặm, cắm; assulas infigi corpori, xóc giằm; infigere animo, khắn khắn ghi lòng.

† Infigurabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có hình dạng gì.
Infimas, atis. *m. f.* kẻ rốt hèn, hạ phẩm, mạt hạ.
Infimatus, a, um. đã ra rốt hèn.
Infimitas, atis. *f.* hạ phẩm, sự phàm hèn.
Infimo, as, are. hạ xuống đến rốt.
Infimus, a, um. rốt hết, dưới hết, rốt hèn, hèn mạt, mạt hạ, hạ phẩm; infimum genus, hạ phẩm; infima plebs, dân mạt hạ.
Infindo, is, dere. sả, chẻ.
Infinibilis, *m. f.* le. *n.* is. vô cùng vô tận.
Infinitas, atis. *f.* sự vô cùng vô tận, bao biến, sự vô số.
Infinitè. *adv.* vô cùng, vô lượng vô biên, vô số, vô biên bỉ; infinitè bonus, tốt vô biên. ‖ qúa bội, nhiều lắm.
Infinitio, onis. *f.* V. Infinitas.
Infinitivus, i. *m.* thì Infinitivô các verbo.
Infinitò. *adv.* V. Infinitè.
† Infinitudo, inis. *f.* V. Infinitas.
Infinitus, a, um. vô cùng vô tận, đâu cùng, dễ cùng, khôn cùng, chi cùng, vô chung. ‖ vô số. ‖ quá bội, — chừng. ‖ chưa rồi, chưa rõ, chưa cắt nghiã cho rõ.
Infirmatio, onis. *f.* sự ra yếu đuối, làm cho ra yếu. ‖ sự bắt lẽ, chối.
Infirmatus, a, um. yếu, — đuối, — sức. ‖ đã phá, đã làm cho ra không.
Infirmè, iùs. *adv.* cách yếu đuối, cách khó ở.
Infirmis, *m. f.* me. *n.* is. yếu đuối.
Infirmitas, atis. *f.* sự yếu liệt, bịnh hoạn, tật nguyền. ‖ tuổi non, sự nhẹ tính, sự chàng ràng.
Infirmiter. *adv.* V. Infirmè.
Infirmo, as, avi, atum, are. yếu liệt, làm cho ra yếu, — đuối, mất sức. ‖ bắt lẽ. ‖ phá, làm cho ra không; infirmare testamentum, phá cố ngôn.

Infirmus, a, um. yếu, — liệt, ốm yếu, yếu sức, — đuối, — ợt, liệt nhược, bịnh nhược. ‖ chẳng vững, — bền, hay thay đổi; infirmum aliquem exportare, vặc.
Infit. (verbo thiếu.) nó khỉ sự; infit sic farier, infit his vocibus, người mở miệng và rằng.
Infiteor, teri. *dep.* chẳng xưng.
Infitialis, *m. f.* le. *n.* is. V. Inficialis.
Infixus, a, um. *part.* Infigo.
Inflabello, as, are. thổi lửa, quạt lửa.
Inflabilis, *m. f.* le. *n.* is. sưng, sưng hút đặng, hay sưng lên, hay phùng.
† Inflacceo, es, cere. *n.* ra xọp. ‖ ra không.
Inflagro, as, are. đốt lửa, đốt.
Inflammanter. *adv.* cách sốt sắng, — nong nả, — nóng, — ái mộ.
Inflammatio, onis. *f.* sự đốt. ‖ sự nóng, ái mộ, khát khao, sự nóng tính, nóng giận, tính nóng nẩy.
Inflammator, oris. *m.* et Inflammatrix, icis. *f.* kẻ đốt, giáp phe.
Inflammatus, a, um. *part.*
Inflammo, as, avi, atum, are. đốt, — lửa, thắp, làm cho cháy, — cho nóng nẩy. ‖ giục, thôi thúc; inflammari, lửa dậy; — furore, giận dữ lắm, căm giận.
Inflatè. *adv.* cách cầu cao qúa, cách kiêu hãnh.
Inflatio, onis. *f.* sự sưng, — lên, phồng da. ‖ gío, phong, phồng.
Inflatus, ûs. *m.* sự búng má thổi quyển, sự thổi; inflatus divinus, ơn trên soi trí.
Inflatus, a, um. đã sưng, phong, phồng, đầy gio, đã phồng, phồng ra. ‖ kiêu ngạo, tâng mình lên. ‖ hay cầu cao, chẳng đơn sơ.
Inflectio. V. Inflexio.
Inflecto, is, flecxi, flectum, flectere.

uốn, uốn cho cong, làm cho động lòng; inflectere caput, bái đầu; — in nodum, gút; inflecti, go gấp, go lại.

Infletus, a, um. chưa có ai thương khóc.

Inflexibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay động lòng, cang cường; natura inflexibilis, tính cang.

Inflexio, onis. *f.* et Inflexus, ûs. *m.* sự uốn.

Inflexus, a, um. *part.* Inflecto.

† Inflictio, onis. *f.* sự bắt vạ, sửa phạt.

Inflictus, a, um. *part.*

Infligo, is, xi, ctum, gere. đánh mạnh, — dữ; infligere alicui turpitudinem, làm cho hư danh người.

Inflo, as, avi, atum, are. thổi, — trong, phồng. ‖ sưng húp, sưng lên, làm cho sưng. ‖ làm cho kiêu ngạo, tăng lên. ‖ làm cho chương, — chương bụng, — thông khí; inflare buccas, búng má; — vela, buồm phồng ra; — buccinam, thổi loa.

Infloreo, es, ui, ere. thái, thịnh.

Influctuo, as, are. chảy vào trong.

Influens, tis. *omn. gen.* hay chảy vào, hay chảy vào trong, hay xông pha.

Influentia, æ. *f.* sự chảy, — vào. ‖ sự thế thần, sự xiêu lòng người.

Influo, is, fluxi, fluxum, ere. chảy trong, — vào. ‖ chuồi vào. ‖ chen, — chúc, thò vào, lọng vào. ‖ xông pha, vào; influere in animos, dỗ lòng người.

Influus, a, um. hay chảy vào trong.

Influvium, ii. *n.* sự đổ ra.

Influxio, onis. *f.* et Influxus, ûs. *m.* sự đổ vào lòng, dỗ lòng, xiêu lòng; influxus cœli, thiên đạo.

Infodio, is, odi, ossum, dere. đào, chôn dưới đất, chôn.

Infœcundus, a, um. V. Infecundus.

Infœderatus, a, um. chẳng giao lân, — giao hòa.

Inforator, oris. *m.* kẻ khoan lỗ. ‖ kẻ đòi tới nơi nha môn.

Informabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng khuôn hay là hình gì.

Informatio, onis. *f.* đồ phóng, đồ vẽ. ‖ sự suy, trí vẽ.

Informator, oris. *m.* kẻ lập khuôn phép.

Informatus, a, um. *part.* Informo.

† Informidabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ sợ.

Informidatus, a, um. chẳng nên sợ. ‖ chẳng hay sợ.

Informis, *m. f.* me. *n.* is. chẳng có hình dạng gì. ‖ đồ phóng, mới làm. ‖ xấu hình. ‖ xấu hổ.

Informitas, atis. *f.* sự xấu hình, sự thiếu hình.

Informiter. *adv.* cách xấu.

Informo, as, avi, atum, are. phóng, — vẽ. ‖ doãn tích, — lại. ‖ suy nhớ, vẽ trong trí, mường tượng. ‖ cặp nãi, dạy dỗ.

Informus, a, um. rất nóng. ‖ chẳng có hình gì.

Inforo, as, avi, atum, are. khoan, — lỗ. ‖ đòi tới nơi nha môn.

Infortunatè. *adv.* rủi, — ro, chẳng may.

Infortunatus, a, um. kẻ xấu phước, mắc rủi, lỡ vận, mắc ách nạn.

Infortunitas, atis. *f.* et Infortunium, ii. *n.* ách nạn, tai nạn, khốn nạn, rủi ro, tai vạ, tai hại.

Infossus, a, um. *part.* Infodio.

Infrà. *adv.* dưới, hạ.

Infrà. *præp.* cai accusat. bên dưới, dưới, bề dưới.

Infractio, onis. *f.* sự phạm, xán, vỡ, bể. ‖ sự sờn lòng, ngã lòng.

Infractus, a, um. đã xán, vỡ, bể. ‖ đã phạm, đã lỗi. ‖ nguyên, — vẹn, chưa vỡ. ‖ vững vàng.

Infrænis. V. Infrenus.

Infragilis, *m. f.* le. *n.* is. et Infrangibilis, *m. f.* le. *n.* is. cứng cát, chẳng hay vỡ ra. ‖ vững vàng, cả gan.

Infremo, is, mui, mitum, ere. *n.* kêu ầm ầm, hầm hầm, gầm hét. ‖ căm gan, bẩy gan.

Infrenatio, onis. *f.* sự khớp.

Infrenatus, a, um. chẳng có khớp.

Infrendeo, es, ui, dere. nghiến răng.

Infrenis, *m. f.* ne. *n.* is. V. Infrenus.

Infreno, as, avi, atum, are. khớp, khớp ngựa. ‖ hãm khớp, cầm lại, thìn lòng.

Infrenus, a, um. chẳng có khớp.

Infrequens, tis. *omn. gen.* chẳng đông người, tẻ, nơi tẻ. ‖ hiếm, chẳng năng. ‖ chẳng mấy khi đến đó; via infrequens, đàng trẽ.

Infrequentatus, a, um. chẳng quen làm.

Infrequentia, æ. *f.* sự tẻ, sự ít người tựu; infrequentia locorum, nơi tẻ, chốn có ít dân.

Infrico, as, avi, atum, are. thoa, — trên, bóp, cà.

Infrictio, onis. *f.* sự thoa, bóp.

Infrigesco, is, xi, scere. *n.* ra nguội.

Infrigidatio, onis. *f.* sự nguội.

Infrigido, as, are. hóa ra lạnh, làm cho nguội.

Infrigo, is, xi, ctum, gere. chiên, rán trong, rán vưới.

Infringo, is, fregi, fractum, gere. xán vỡ ra, bể, phá, đánh vỡ, phá tan, — tuyệt. ‖ bớt, làm cho yếu. ‖ hãm khớp, cầm lại. ‖ làm cho nguội. ‖ phạm, lỗi; infringere colaphos, đấm; — spem, làm cho mất lòng trông cậy.

Infrio, as, avi, atum, are. làm cho ra măm mún, cho ra vụn, bể vụn vằn, rắc, tán mạt.

Infrons, dis. *omn. gen.* et Infrondis, *m. f.* de. *n.* is. chẳng có đọt, chẳng sinh lá, trọc lóc.

Infructuosè. *adv.* vô ích, uổng công.
Infructuosus, a, um. chẳng hay sinh trái, đưng. ‖ vô ích, uổng công.
Infrugiferus, a, um. đưng, son.
Infrunitus, a, um. kẻ dại, dại dột, ngơ ngẩn, — ngáo.
Infucatio, onis. *f.* sự giồi phấn.
Infucatus, a, um. *part.*
Infuco, as, avi, atum, are. giồi phấn, bôi phấn. ‖ giả, — hình, bôi bác, xuy mạ; infucare vinum, dã rượu.
Infula, æ. *f.* et Infulæ, arum. *f. pl.* mũ, các thứ mũ hay là đồ vua chúa cùng các thầy cả đội hay là bịt đầu.
Infulatus, a, um. kẻ đội mũ.
Infulsio, is, si, tum, cire. chuồi, — vào, đóng vào, nhét vào.
Infulgens, tis. *omn. gen.* chói, — sáng, — lòa.
Infumatus, a, um. đã xông khói.
Infumibulum, i. *n.* ống cho khói bay lên.
Infumo, as, avi, atum, are. xông khói.
Infundibulum, i. *n.* muỗng rót nước hay là đổ rượu. ‖ muỗng nơi rây cối xay.
Infundo, is, fudi, fusum, ndere. đổ vào, chước, tưới. ‖ đổ ra, lập thói; infundere vinum, chước tửu.
Infurnibulum, i. *n.* cái thêu lò lửa.
Infuscatio, onis. *f.* sự gièm pha, ố gỉ.
Infuscatus, a, um. *part.*
Infusco, as, avi, atum, are. bôi đen, làm cho đen, — đục, chế, pha. ‖ nhuộm, làm ố gỉ, — hư; infuscare merum, dã rượu; — aquam, làm cho nước đục; — sonum, làm cho khản tiếng.
Infuscus, a, um. đen mốc mốc.
Infusio, onis. *f.* V. Infusus.
Infusor, oris. *m.* kẻ đổ vào. ‖ kẻ soi lòng.
Infusorium, ii. *n.* muỗng, ống máng.
Infusus, ûs. *m.* sự đổ vào.
Infusus, a, um. *part.* Infundo.
Ingelabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay đông lại.
Ingelidus, a, um. ít nóng, nguội.
Ingemens, tis. *omn. gen.* V. Ingemiscens.
Ingeminatus, a, um. *part.*
Ingemino, as, avi, atum, are. làm kép, lặp đi lặp lại, làm đi làm lại. ‖ làm thêm bằng hai. ‖ ra mạnh hơn.
Ingemiscens, tis. *omn. gen.* kẻ hay kêu van.
Ingemisco, is, mui, scere. *n.* et
Ingemo, is, mui, mitum, mere. kêu van, than thở, thương khóc; ingemere interitum, than tiếc sự chết.
Ingenerabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ chịu sinh đặng.
Ingenerasco, is, scere. *n.* mọc lên, chịu sinh.
Ingeneratus, a, um. *part.*
Ingenero, as, avi, atum, are. sinh, sinh ra, sản, sinh sản.
Ingeniatus, a, um. có tài cho, có tài tự nhiên về.
Ingenicularius, ii. *m.* et Ingeniculatus, i. *m.* tinh tú kia.
Ingeniculatus, a, um. đã qùi gối.
Ingeniculo, as, avi, atum, are. qùi gối.
Ingeniolum, i. *n. dim.* trí mọn.
Ingeniosè, iùs, issimè. *adv.* cách khôn khéo, — khéo léo, — có tài, — then máy.
Ingeniosus, a, um. kẻ khôn khéo, khéo léo, có tài, có trí sáng, có then máy.
Ingenitus, a, um. *part.* Ingigno.
Ingenium, ii. *n.* trí, trí trá, tài trí, mưu trí. ‖ tính, bổn tính, tư chất, khí chất; ingenium præclarum, tốt trí, cao trí, sáng trí, trí cả; — exile, thấp trí; — obtusum, cạn trí; — acutum et perspicax, sách hoạch, trí huệ; facultas humani ingenii, độ lượng.
Ingens, tis. *omn. gen.* lớn, chần vần, dày, đại, lạ, — lùng, — bấy, — thay; ingens animi, đại gan, — cang.
Ingenuatus, a, um. có tính ngay, có tính tốt.
Ingenuè. *adv.* cạn dạ, ngay thật. ‖ cách sang trọng; ingenuè loqui, nói bẩu lẩu.
Ingenuitas, atis. *f.* phần kẻ sinh ra bởi dòng sang, — dòng xong xả. ‖ sự cạn dạ, chần chờ, chất phác, sự ngay thật.
Ingenuus, a, um. kẻ sinh ra bởi dòng chẳng hay làm tôi. ‖ kẻ chần chờ, ngay dạ, chất phác.
Ingero, is, gessi, gestum, gerere. đút, — vào, đun, chụm, ún vào, nhét vào, ném, quăng, bỏ vào. ‖ ghi lòng. ‖ nhắc lại; ingerere orizam in os, đút cơm; — ligna foco, chụm củi, đun lửa; — se alicui negotio, giỗ vào sự gì.
Ingestabilis, *m. f.* le. *n.* is. gánh chẳng nổi, chịu chẳng đặng.
Ingesto, as, are. *freq.* Ingero.
Ingestus, a, um. *part.* Ingero. đam vào, đam trên, đã chồng chặp. ‖ vội dâng.
Ingigno, is, genui, genitum, gnere. sinh, — ra, — sản, sinh vươi, — cùng.
† Ingitas, atis. *f.* sự thiếu, sự khó khăn.
Inglomero, as, avi, atum, are. vun đống, tích trữ.
Ingloriosus, a, um. et Inglorius, a, um. chẳng có danh vọng.
Ingluvies, iei. *f.* diều chim. ‖ họng. ‖ sự háu, háu ăn, mê ăn.
† Ingluviosus, a, um. hay mê ăn.
Ingrandesco, is, dui, scere. mọc lên, ra lớn.

Ingratè. *adv.* cách chẳng đẹp, chẳng hạp. ‖ khó lòng. ‖ vô ân, vô nghì.

† Ingratia, æ. *f.* sự mất quờn thế, sự mắc từ, mắc bỏ rãy.

† Ingratificus, a, um. kẻ vô ơn vô nghì.

Ingratiis, et Ingratis. *abl. abs.* cực chẳng đã, nghịch ý, — lòng, cách khó lòng, cách chẳng hạp ý; ingratis tuis, dầu mầy chẳng muốn.

† Ingratitudo, inis. *f.* sự vô ơn, — nghiã, vô nghì, bất hiếu.

Ingratus, a, um. bạc, — ngãi, — tình, bất ngãi, bội ngãi, bạc đen, bất nhơn, vô nhơn, vô nghì, vong ơn, bội ơn, phụ ơn, phụ bạc, sấp mày sấp mặt, phụ phàng, — công, trở mặt. ‖ chẳng ưa hạp, chẳng đẹp, khó, chẳng đành lòng. ‖ chẳng sinh vui gì, — ích gì; ingratus in parentes, bất hiếu, kẻ thất hiếu; ingrata tempora, khi ngặt, thì suy.

Ingravesco, is, scere. *n.* ra nặng hơn, ra lớn hơn, thêm hơn; ingravescit morbus, bệnh ngặt hơn.

Ingravido, as, are. làm cho chịu thai.

Ingravis, *m. f.* ve. *n.* is. hay sinh cực lòng.

Ingravo, as, avi, atum, are. đặt cho nặng, — cho nặng qúa. ‖ làm cho ngặt hơn, — cho khó lòng hơn.

Ingredior, eris, essus sum, gredi. *dep.* vào, vô, men vào, nhập vào, trở vào, đi vô. ‖ bước đi, — tới, trẩy đi. ‖ khỉ sự, mở tay, gầy; ingredi domum, vào nhà; — aliquò per fas et nefas, tuông pha; — liberè et audacter, đi ruông; — paulatim, rà vào; — iter, ra đi; — pedes, đi bộ.

Ingressio, onis. *f.* et Ingressus, ûs. *m.* sự vào. ‖ sự đi, ra đi, tuồng phết đi, cách bước đi. ‖ sự đầu, khỉ sự.

Ingruens, tis. *omn. gen.* đã hòng đến, — hòng tới, — hòng xẩy đến, — hòng xông pha.

Ingruo, is, ui, ere. *n.* xông pha, — qua, — tới, đánh phá, phá tan.

Inguen, inis. *n.* kẽ háng, đì. ‖ ung nơi háng. ‖ tì vị. ‖ nơi nhành hiệp làm một cùng cội cây.

Inguinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về háng, — kẽ háng, — đì.

Inguinaria, æ. *f.* thảo kia hay chữa đã sự đau đớn nơi háng.

Ingurgitatio, onis. *f.* sự mê ăn uống qúa chừng.

Ingurgito, as, avi, atum, are. ăn uống sa đà, mê ăn uống qúa bội. ‖ xoi; ingurgitare se inflagitia, mê theo cách tính trái.

Ingustabilis, *m. f.* le. *n.* is. nếm chẳng đặng.

Ingusto, as, avi, atum, are. cho nếm.

Inhabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có tài, khó sửa lại, khó giữ, khó cầm.

Inhabitabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ ở đặng.

Inhabitatio, onis. *f.* nhà ở, chỗ ở.

Inhabitator, oris. *m.* kẻ ở trong nhà. ‖ kẻ ở đậu, kẻ mướn nhà.

Inhabito, as, avi, atum, are. ở, tại, trú, đậu. ‖ mặc áo, dùng áo.

Inhærentia, æ. *f.* thế của gì hiệp làm một cùng chất, (tiếng trong phép luận.)

Inhæreo, es, hæsi, hæsum, hærere. *n.* dính, — bén, — nhau; inhærere ad aliquid, vịn, vin nương; — faucibus, nghẹn; — vestigiis, vịn theo.

Inhæres, edis. *omn. gen.* chẳng đặng phần cơ đồ.

Inhæresco, is, scere. *n.* V. Inhæreo.

Inhæsio, onis. *f.* V. Inhærentia.

Inhalatio, onis. *f.* et Inhalatus, ûs. *m.* hơi, hơi thở.

Inhalo, as, avi, atum, are. thở, hơi thở, thở vào thở ra.

Inhians, tis. *omn. gen.* kẻ hả miệng như kẻ sững đứng hay là kẻ muốn táp; inhians gazis, trục lợi.

† Inhianter. *adv.* cách ham hố.

Inhiatio, onis. *f.* sự đứng sững, bở ngỡ.

Inhibeo, es, bui, bitum, bere. cấm, — lại, cầm lại, thìn lòng, ngăn cấm, can gián, cấm nhặt. ‖ hãm; inhibere alvum, cầm bụng; — cruorem, cầm máu lại.

Inhibitio, onis. *f.* sự rút, rút lại. ‖ sự cấm.

Inhibitor, oris. *m.* kẻ ngăn cấm.

Inhibitus, a, um. *part.* Inhibeo.

Inhinnio, is, ire. hí đến.

Inhio, as, avi, atum, are. hả miệng như khát khao sự gì hay là lấy làm lạ. ‖ ham hố; inhiare lucro, trục lợi, đoạt lợi.

Inhonestamentum, i. *n.* việc hay sinh sỉ nhục, sự xấu hổ.

Inhonestas, atis. *f.* sự vô phép, chẳng lịch sự, thô tháp.

Inhonestè. *adv.* vô phép. ‖ xấu xa.

Inhonesto, as, avi, atum, are. phạm, làm cho hư, làm sự xấu hổ.

Inhonestus, a, um. chẳng lịch sự, vô phép, quê mùa. ‖ xấu xa, xấu hổ. ‖ kẻ xấu danh. ‖ xấu hình, lem hem; verba inhonesta, lời thô vổ.

Inhonorabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay sinh danh tốt.

Inhonoratus, a, um. chẳng có danh vọng. ‖ chẳng ai kính, — chuộng. ‖ chẳng ai dâng của lễ.

Inhonorificus, a, um. V. Inhonorabilis.

Inhonoro, as, are. làm hư, phạm.

Inhonorus, a, um. V. Inhonoratus.

Inhorreo, es, ui, rere. et Inhorresco, is, scere. *n.* rởn, — gáy, —

ốc. ‖ run en, run sợ; inhorrere febri, chướng ngược.

Inhortor, aris, atus sum, ari. *dep.* khuyên, — lơn, — bảo, — dạy, thôi thúc.

Inhospitalis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay rước khách. ‖ ở chẳng đặng, đậu chẳng đặng.

Inhospitalitas, atis. *f.* sự chẳng thương chẳng rước khách thứa.

† Inhospitaliter. *adv.* cách nghịch cùng phép thương khách.

Inhospitus, a, um. ở chẳng đặng, khó ở đó.

† Inhumanatio, onis. *f.* sự Đức Chúa Jeju lấy xác cùng hồn như người ta.

† Inhumanatus, a, um. đã nên người, đã giáng sinh.

Inhumanè. *adv.* V. Inhumaniter.

Inhumanitas, atis. *f.* sự bất nhơn, sự độc dữ, bạc ác. ‖ sự quê mùa.

Inhumaniter. *adv.* cách độc địa, cách thô tháp, — như mọi rợ.

Inhumanus, a, um. bạc ác, độc dữ, bất nhơn. ‖ thô, — tháp. ‖ qúa khỏi tính người ta, bởi trời mà đặng.

Inhumatus, a, um. chưa chịu chôn.

Inhumectus, a, um. chưa tưới nước.

Inhumigo, as, are. làm cho nhuần.

Inhumo, as, avi, atum, are. chôn, lấp đất.

Inibì. *adv.* đây, bên nầy.

Inidonèe. *adv.* cách chẳng bằng lòng.

Inigo, is, egi, actum, gere. xô vào, bắt vào, đuổi vào; inigere oves instabula, lùa con chiên vào ràn.

Inimicalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự nghịch.

Inimicè, issimè. *adv.* et Inimiciter. *adv.* cách nghịch, cách hềm.

Inimicitia, æ. *f.* et Inimicitiæ, arum. *f. pl.* sự nghịch, nghịch đảng, giận, hềm, — hịch, — thù, sự bất hòa, bất thuận.

Inimico, as, avi, atum, are. gây sự bất thuận bất hòa, gây giận làm cho người ta hềm thù nhau.

Inimicus, a, um. kẻ nghịch, nghịch đảng. ‖ hay làm hại. ‖ cừu, — địch.

Inimitabilis, *m. f.* le. *n.* is. bắt chước chẳng đặng.

† Inimitabundus, a, um. lum lăm.

† Inindè. *adv.* bởi đó, bởi nơi ấy.

† Ininitiatus, a, um. chẳng có thỉ, vô thỉ, vô đầu.

† Inintelligibilis, *m. f.* le. *n.* is. thông hiểu chẳng đặng.

† Ininterpretabilis, *m. f.* le. *n.* is. cắt nghiã chẳng đặng.

† Ininterpretatus, a, um. chưa có ai cắt nghiã.

† Ininventibilis, *m. f.* le. *n.* is. gặp chẳng đặng.

† Ininvestigabilis, *m. f.* le. *n.* is. tra soát rảo tìm chẳng đặng.

Iniquè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng bằng, cách trái lẽ, trái phép, trái phép công bình.

Iniquitas, atis. *f.* sự dữ, sự trái lẽ, sự gian, gian tà, chẳng công bình. ‖ sự chẳng bằng. ‖ sự khó, mắt mỏ; iniquitas temporum, thì động dụng.

Iniquo, as, are. làm cho chẳng bằng, làm chẳng công bình, lỗi phép công bằng.

Iniquus, a, um. chẳng công bình, gian tà, trái lẽ, — phép. ‖ chẳng bằng, — trơn, hê hủng. ‖ hay làm hại, nghịch, chẳng xuôi, khó, — lòng, mắt mỏ. ‖ dữ, xấu, có ý trái.

Inirrigatus, a, um. chưa tưới nước.

Initia, orum. *n. pl.* sự đầu hết, lời dạy trước hết, thỉ. ‖ sự sinh, sinh nhựt. ‖ phép mầu thuộc về bụt kia. ‖ phép bói khoa.

Initialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đầu, — cội rễ, — thỉ, — sự gây.

Initiamenta, orum. *n. pl.* et Initiatio, onis. *f.* sự mở dạy lẽ màu nhiệm trong đạo.

Initiator, oris. *m.* et Initiatrix, icis. *f.* kẻ mở dạy sự mầu trong đạo.

Initiatus, a, um. *part.*

Initio, as, avi, atum, are. mở dạy sự mầu nhiệm trong đạo. ‖ cặp nãi, dạy tập nghề văn. ‖ làm phép rửa tội. ‖ khỉ sự, gây.

Initium, ii. *n.* thỉ, đầu, sự khỉ sự; initio. *adv.* đầu hết, sơ khỉ; initium operis, đầu tay; — ducere, khỉ phát; — dicendi facere, mở lời, mở miệng

Initio, as, are. *freq.* Ineo. năng vào.

Initus, a, um. *part.* Ineo.

Initus, ûs. *m.* sự đi vào, tới, đến. ‖ sự giao cám.

Injectio, onis. *f.* sự bắt lấy, cầm lấy, chiếm. ‖ sự cãi lẽ.

Injecto, as, avi, atum, are. bắt lấy, chiếm đoạt.

Injectus, ûs. *m.* sự ném trên.

Injectus, a, um. *part.*

Injicio, is, jeci, jectum, cere. bỏ trong, ném, quăng trên. ‖ chiếm đất mình; injicere se in aquam, trấn nước; — ardorem, giục lòng; — manum, bắt; — catenas, trói.

Injucundè, iùs, issimè. *adv.* cách chẳng đẹp lòng, cách khó.

Injucunditas, atis. *f.* sự chẳng đẹp lòng, chẳng ưa hạp.

Injucundus, a, um. chẳng đẹp, khó; auditu injucundum, sự trái tai. ‖ nhặt, cứng, mắt mỏ.

Injudicatus, a, um. chưa chịu đoán xét. ‖ chẳng quyết lòng.

Injugatus, a, um. et Injugis, *m. f.* ge. *n.* is. chưa mang ách.

Injunctio, onis. *f.* sự khiến, lịnh.

Injunctus, a, um. *part.*

Injungo, is, xi, ctum, gere. nối, nối hiệp. ‖ khiến dạy, truyền. ‖ trồng. ‖ định thuế. ‖ làm cớ; in-

jungere damnum, làm thiệt; — servitutem, bắt làm tôi; — nomen, đặt tên.

Injuratus, a, um. chưa thề.

Injuria, æ. *f.* sự trái, trái lẽ, — phép công bình, sự hại, làm thiệt. ‖ sự nhiếc nhóc, xấu hổ, sỉ nhục; injuriâ, cách trái lẽ.

Injuriè. *adv.* V. Injuriosè.

Injurior, aris, atus sum, ari. *dep.* làm hại, làm thiệt.

Injuriosè. *adv.* cách trái lẽ, cách trái phép công bình.

Injuriosus, a, um. V. Injurius.

Injurium, ii. *n.* V. Perjurium.

Injurius, a, um. trái lẽ, trái phép công bình, hay làm hại.

Injussus, ûs. *m.* Injussu meo, *abl. abs.* tôi chẳng khiến.

Injussus, a, um. chẳng ai khiến dạy. ‖ cả lòng, cam lòng. ‖ chẳng có ai truyền cho.

Injustè. *adv.* cách trái phép công bình, tây, trái lẽ, oan.

Injustitia, æ. *f.* sự trái lẽ, trái phép công bình. ‖ sự cứng, nhặt; res injustè acceptas in injustitiæ signum afferre, tang, — tích, — vật.

Injustus, a, um. trái lẽ, trái phép, — phép công bình, thiên tư, — tây, gian; injustam obire mortem, chết oan; homini improbo noli sociare, rem injustám noli accipere, △ nhơn phi ngãi mạc giao, vật phi ngãi mạc thủ.

Inlaqueatus, a, um. mắc bẫy.

Inlargio. V. Largior.

Inlatebro, as, are. ẩn mình.

Inlex, egis. *m.* kẻ buông tuồng.

Inlex, icis. *m.* bẫy, lưới, mồi.

Inlicentiosus, a, um. qúa chừng, lung lăng.

Inlices, cum. *m. pl.* mương, rãnh, máng xối. V. Illex.

Inlicio. V. Illicio.

Inlicitator, oris. *m.* kẻ đánh gía lên.

Inlicium, ii. *n.* sự nhóm họ, đòi họ nhóm.

Inluvies, ei. *f.* V. Illuvies.

Innabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ lội đặng.

† Innascibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng sinh ra bởi ai, tự hữu.

Innascor, eris, atus sum, nasci. *dep.* sinh hay là mọc trong. ‖ có tự nhiên.

Innato, as, avi, atum, are. lội mà vào. ‖ nổi, — lên, — trên. ‖ tràn ra; ligni frustula aquis innatantia, củi rều.

Innatus, a, um. có tự nhiên, đã sinh trên hay là trong. ‖ tự hữu.

Innavigabilis, *m. f.* le. *n.* is. vượt biển hay là sông chẳng đặng, chở ghe chẳng đặng.

Innavigo, as, avi, atum, are. hành hải, vượt biển.

Innecto, is, nexui, nexum, nectere. buộc vưới, nối, — cùng, buộc thắt, thắt gút, hiệp làm một; innectere tempora sertis, đội mũ hoa.

Innexus, a, um. *part.* Innecto.

Innidifico, as, avi, atum, are. đặt trong tổ.

Innitens, tis. *omn. gen.* kẻ nương, nương dựa; innitens baculo, nương gậy.

Innitor, eris, nixus sum, niti. *dep.* nương, — dựa, — nhờ, — cậy, — náu, nhờ, — nhõi, cậy nhờ, gối, nương đỡ; inniti beneficiis alicujus, nhờ ơn, gội nhờ; — auctoritate alicujus, ỷ quờn; — cervicali, gối đầu. ‖ y, ỷ, kề mài, kề dựa.

Innixus, a, um. nương dựa, kề mài.

Inno, as, avi, atum, are. lội trong, lội qua, nổi, — lên.

Innobilitatus, a, um. chưa nên sang trọng.

Innocens, tis. *omn. gen.* vô tội, sạch tội, sạch mình. ‖ chẳng làm hại.

Innocentèr, iùs, issimè. *adv.* cách sạch tội, — chẳng hại.

Innocentia, æ. *f.* sự vô tội, sạch tội, sạch mình, tính lành, phong tư, sự ngay dạ, chẳng làm hại, chẳng trục lợi.

Innocuè. *adv.* chẳng hại, chẳng lỗi gì.

Innocuus, a, um. chẳng làm hại. ‖ chẳng chịu thiệt.

Innodatus, a, um. đã thắt gút. ‖ rối, — rắm.

Innodo, as, are. thắt, vấn lấy.

Innominabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng nên nói tên.

Innotesco, is, tui, scere. *n.* có danh, có tiếng, có danh vọng, danh đồn, mắng tiếng, — nghe.

Innoto, as, are. biên, — kí.

Innotus, a, um. thay vì Ignotus.

Innovatio, onis. *f.* sự mới, lạ. ‖ sự giao hòa lại.

Innovo, as, avi, atum, are. lập sự mới, làm cho ra mới, đổi sự cũ lập sự mới.

Innox, ocis. *omn. gen.* thay vì Innoxius.

Innoxiè. *adv.* cách vô tội, chẳng làm cho bị dấu.

Innoxius, a, um. chẳng lỗi gì, sạch tội. ‖ chẳng làm hại. ‖ chẳng chịu thiệt.

Innuba, æ. *f.* nữ nhơn chưa có hay là chẳng hề đã có chồng.

Innubilatus, a, um. *part.*

Innubilo, as, avi, atum, are. trời mù, trời ra tối tăm, trời ủ dột.

Innubilus, a, um. et Innubis, *m. f.* be. *n.* is. thanh trời, chẳng mù.

Innubo, is, nupsi, nuptum, bere. lấy chồng. ‖ kết hôn nhơn cùng người dòng sang hơn mình.

Innubus, a, um. chẳng có chồng.

Innumerabilis, *m. f.* le. *n.* is. vô số, kể chẳng xiết, khôn xiết, đếm chẳng xiết, hằng hà vô số, vô hồi, trùng trùng điệp điệp.

Innumerabilitas, atis. *f.* sự vô số.
Innumerabiliter. *adv.* khôn xiết.
Innumeralis, *m. f.* le. *n.* is. vô số.
Innumerosus, a, um. et **Innumerus**, a, um. có xe, đếm chẳng xiết.
Innuo, is, nui, nutum, nuere. gặc đầu, làm dấu tỏ lòng ưng, chỉ, tỏ, nháy mắt.
Innupta, æ. *f.* người nữ chưa có chồng, gái goá.
Innutribilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng nuôi chẳng bổ sức lại.
Innutrior, iris, tritus sum, iri. *pass.* chịu nuôi dưỡng trong, — cùng, chịu sinh dưỡng cùng.
Inobediens, tis. *omn. gen.* chẳng hay vâng lời chịu lụy.
Inobedientia, æ. *f.* sự chẳng vâng lời.
† **Inobedus**, a, um. kẻ chẳng chịu lụy.
Inoblector, aris, atus sum, ari. *dep.* lấy sự gì làm vui, chơi xuân.
Inobliteratus, a, um. chưa bôi, chưa quên.
Inoblitus, a, um. đã chẳng quên.
Inobrutus, a, um. chưa chịu lấp.
Inobscurabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho u minh đặng.
Inobscuro, as, avi, atum, are. làm cho ra tối tăm, giấu trong sự tối tăm.
Inobseptus, a, um. chưa rào, chưa đứt.
Inobsequens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng chịu lụy.
Inobservabilis, *m. f.* le. *n.* is. giữ chẳng đặng.
Inobservantia, æ. *f.* sự bất ý, vô ý.
Inobservatus, a, um. chưa có ai giữ, — lo.
Inobsoletus, a, um. chưa hết thói, còn cứ thói.
Inocciduus, a, um. chẳng hay lặn.
Inocco, as, avi, atum, are. bừa.
Inoculatio, onis. *f.* sự chiết cây.
Inoculator, oris. *m.* kẻ chiết cây.
Inoculo, as, avi, atum, are. chiết, — cây, đổ vào lòng, in vào lòng.
Inodoro, as, avi, atum, are. tươm mùi ra, nhiễm mùi, bay mùi ra.
Inodorus, a, um. chẳng bay mùi ra, chẳng thơm. ‖ chẳng đánh hơi.
Inoffensè, iùs. *adv.* chẳng phải nao, chẳng chột ý.
Inoffensus, a, um. chẳng ai làm thiệt hại, chẳng chột ý. ‖ chẳng phải nao.
Inofficiosus, a, um. chẳng hay thương giúp, hay lỗi niềm. ‖ bất hiếu.
Inolens, tis. *omn. gen.* chẳng có mùi.
Inolesco, is, ui, et evi, itum, et etum, scere. *n.* mọc trên, — trong. ‖ làm cho mọc, — thêm, làm cho vững.
Inolitus, a, um. tự nhiên có, đã sinh ra làm một cùng ta.
Inominalis, *m. f.* le. *n.* is. hay tỏ điềm xấu, — dữ.
Inominatus, a, um. xấu số xấu vận, lỡ vận.
Inopaco, as, avi, atum, are. làm cho dum da, làm cho ym dợp.
Inoperatus, a, um. kẻ ở nhưng.
Inoperor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm, — việc, mắc việc.
Inopertus, a, um. ngỏ, trống.
Inopia, æ. *f.* sự cơ nghèo, cơ hàn, sự thốn thiếu, khó khăn.
Inopinabilis, *m. f.* le. *n.* is. suy chẳng thông, hảo chẳng đặng.
Inopinans, tis. *omn. gen.* chẳng tưởng đến, bất ý, chẳng ngờ.
Inopinanter. *adv.* et **Inopinatè.** *adv.* et **Inopinatò.** *adv.* bất kì, lờ cờ, chẳng ngờ, thờ ơ, vô ý; inopinatò videre, đoái thấy; — currere, đi trờ tới.
Inopinatus, a, um. et **Inopinus**, a, um. chẳng ngờ, bất kì.
Inopiosus, a, um. kẻ thiếu.
Inopidatus, a, um. kẻ chẳng có chỗ ở, kẻ ở dông dài, chẳng ở trong thành.
Inopportunè. *adv.* chẳng tiện.
Inopportunus, a, um. chẳng tiện, chẳng hạp, chẳng phải thì.
Inops, opis. *omn. gen.* kẻ thiếu, thiếu thốn, khó khăn, hắt hẻo, khó cực, khó ngột, nhiệt, nghèo ngặt; inops concilii, túng thế.
Inoptabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng nên mơ ước.
Inoratus, a, um. chưa nói về sự ấy.
† **Inordinaliter.** *adv.* et **Inordinatè.** *adv.* thất thứ, lộn hàng, lộn vậy, láo dáo.
Inordinatìm. *adv.* láo dáo, lộn vậy.
Inordinatio, onis. *f.* sự lộn vậy, láo dáo, thất thứ.
Inordinatus, a, um. lộn lạo, — vậy, bậy bạ, lỗ mỗ.
Inorior, eris, et iris, ortus sum, iri. *dep.* sinh ra trong, sinh ra bởi, thông ra.
Inornatè. *adv.* cách đơn sơ.
Inornatus, a, um. đơn sơ, chất phác, chẳng trau giồi.
Inorno, as, are. dọn đẹp, dọn tề chỉnh.
Inoro, as, are. bịt, dọn tốt xung quanh, dọn ngòai mé.
Inorus, a, um. chẳng có miệng.
Inotiosus, a, um. chẳng ở nhưng khi nào, hay làm luôn.
Inposterùm. *adv.* từ nầy về sau.
Inpræsentiâ. bây giờ, rày.
Inprimìs. *adv.* trước hết, nhứt là.
Inquam. V. **Inquio.**
Inquantùm. *adv.* et **Inquantumcumquè.** *adv.* cho đến ngần nào, cho đến bao nhiêu.
Inquies, etis. *omn. gen.* kẻ lao đao, tháy máy.
Inquies, etis. *f.* sự lao đao, lo lắng, láu đáu, sự khó lòng, cực lòng, râu rĩ, ngủ chẳng đặng.
Inquiescens, tis. *omn. gen.* V. **Quiescens.**

Inquietatio, onis. *f.* sự động, sự lắc, lúc lắc, nhúc nhích.

Inquietator, oris. *m.* kẻ khuấy khỏa.

Inquietatus, a, um. lao đao, chịu khuấy khỏa, xao xác, lao xao.

Inquietè. *adv.* cách máy mó, cách nhúc nhích.

Inquieto, as, avi, atum, are. khuấy, — khỏa, ngầy ngà. ‖ đòi nơi tòa kiện. ‖ làm khổ sở.

Inquietudo, inis. *f.* sự lo lắng, âu lo, láu dáu, áy náy.

Inquietus, a, um. lao đao, lao xao, nhúc nhích, máy mó, tháy máy, lẫy đẫy; manus inquieta, máy tay.

† Inquilinatus, ûs. *m.* sự ở trong nhà mướn, sự ở đậu.

Inquilinus, a, um. kẻ ở trong nhà mướn, ở đậu.

Inquinamentum, i. *n.* sự dơ, dơ dáy, nhơ nhớp.

Inquinatè. *adv.* cách dơ, — nhớp. ‖ cách thô, — chẳng lịch sự.

Inquinatio, onis. *f.* V. Inquinamentum.

Inquinatus, a, um. *part.*

Inquino, as, avi, atum, are. vấy vá, làm dơ, — dơ dáy, — nhơ nhớp, làm hư. ‖ nhuộm; inquinare aliquem, làm hư người.

Inquio, is, it. *verb. defect.* tôi nói, mầy nói, nó nói.

Inquiro, is, sivi, situm, rere. tìm kiếm, tra hỏi, tra xét, — trì, — khảo; inquirere circiter, sơ vấn; — in se, xét mình; — scrupulosiùs, xét nét; — causam, tra trì; — diligentèr, tra hỏi; — ostiatìm, hỏi dọ.

Inquisitio, onis. *f.* sự tra hỏi, tra xét, tìm kiếm.

Inquisitiùs. *adv.* cách xét nét, xét cẩn thận hơn.

Inquisitor, oris. *m.* kẻ tra, tra xét, — hỏi. ‖ quân do.

Inquisitus, a, um. đã tìm kiếm, xét, tra hỏi. ‖ chẳng tìm, chưa tra, chưa xét.

Inrectus, a, um. chẳng ngay.

Inresectus, a, um. chưa ai cắt.

Insalubris, *m. f.* bre. *n.* is. chẳng lành, chẳng tốt, xấu, nghịch sự khỏe mạnh; aer insalubris, khí độc.

Insalutatus, a, um. chẳng ai chào, chưa ai lạy.

Insanabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng đã.

Insanè, iùs, issimè. *adv.* cách dại, cách hoảng hốt, — quấy, — quấy quá.

Insania, æ. *f.* sự dại, hoảng hốt, giận dữ, sự quấy, mơ màng.

Insaniens, tis. *omn. gen.* kẻ dại.

Insanio, is, ivi, itum, ire. ra dại, ra hoảng hốt, nói hay là làm quấy, nói sảng sốt, sảng; metu insanire, sảng hồn.

Insanitas, atis. *f.* sự sảng tính, điên, trí điên, mất trí.

Insanus, a, um. kẻ dại, điên, điên cuồng, hoảng hốt, giận dữ, bẩy gan. ‖ quá, — bội, — chừng. ‖ sảng, — sốt, — tính.

Insaporatus, a, um. lạt, chẳng có mùi ngon.

Insatiabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay no, chẳng nhàm bao giờ.

Insatiabilitas, atis. *f.* sự tham chẳng hay no, sự ăn chẳng no.

Insatiabiliter. *adv.* cách chẳng no.

Insatiatus, a, um. V. Insatiabilis.

Insatietas, atis. *f.* V. Insatiabilitas.

Insativus, a, um. hay mọc tự nhiên, chẳng có ai trồng.

Insaturabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay no.

Insaturabiliter. *adv.* cách chẳng hay no.

Insaturatus, a, um. chẳng no.

† Insauciatus, a, um. chẳng bị dấu.

Inscalpo, is, pere. gãi; inscalpere aurem, gãi tai.

Inscendo, is, di, sum, dere. trèo lên trên hay là trong; inscendere arborem, trèo cây.

Inscensio, onis. *f.* sự xuống tàu.

Inscensus, ûs. *m.* sự hiệp làm một cùng nhau.

Inscensus, a, um. đã trèo trên, đã cỡi.

Insciè. *adv.* V. Inscienter.

Insciens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng hay, chẳng biết.

Inscienter. *adv.* cách vụng về, — dại dột, — dốt nát. ‖ vô ý vô tứ.

Inscientia, æ. *f.* sự dốt nát, chẳng hay chữ, chẳng biết. ‖ sự bất tài.

Inscitè. *adv.* cách vụng về, — dốt nát.

Inscitia, æ. *f.* sự trí nột, dốt nát, vụng về, bất tài, chẳng biết.

Inscitulus, a, um. *dim.*

Inscitus, a, um. dốt nát, chẳng biết, chẳng hay chữ, vụng về.

Inscius, a, um. chẳng hay, — biết.

Inscribo, is, psi, ptum, bere. chép vào, biên vào, — trên, — trong, ghi, phong thơ, để hiệu, đặt đề; inscribere librum, đặt hiệu sách; — animo, ghi lòng.

Inscriptio, onis. *f.* thẻ, nhãn, đề, hiệu, bảng, bảng nhãn, — dán; epistolarum inscriptio, nhãn thơ.

Inscriptum, i. *n.* tờ, tờ thẻ, bảng thị. V. Inscriptio.

Inscriptus, a, um. *part.* Inscribo.

Inscrutabilis, *m. f.* le. *n.* is. thông thấu chẳng đặng, xét chẳng thông.

Inscrutor, aris, atus sum, ari. *dep.* xem xét, soát, bươi lông tìm vít, xuy mao cầu tì, xuyên tạc.

Insculpo, is, psi, ptum, pere. thích, chạm, tạc, trổ, — chạm, rạch; insculpere in lapide vel ære, bia tạc; — in mentibus, in vào lòng; — litteras, thích chữ.

Insculptus, a, um. *part.* Insculpo.
Insecabilis, *m. f.* le. *n.* is. cắt hay là chia chẳng đặng.
Insecendus, a, um. thay vì Dicendus, a, um. khá nói.
Inseco, as, cui, sectum, secare. cắt, cưa, xẻ ra, chia ra; insecare dentibus, giột giạt.
Insectanter. *adv.* ruổi bắt, bắt bớ qúa.
Insectatio, onis. *f.* sự ruổi theo, ruổi bắt, bắt bớ, làm khốn, làm sỉ nhục.
Insectator, oris. *m.* kẻ bắt, bắt bớ giám khảo, bắt tội.
Insectatus, a, um. *part.* Insecto.
Insectiones, um. *f. pl.* bài giảng, lời doãn lại, lời châm chích.
Insecto, as, avi, atum, are. et
Insector, aris, atus sum, ari. *dep.* đeo đuổi, dõi bắt, bắt bớ, ruổi theo, dõi theo. ‖ làm khổ sở; insectari aliquem maledictis, nhiếc nhóc người.
Insectum, i. *n.* loài côn trùng.
Insectura, æ. *f.* sự cắt, sự chích.
Insecutio, onis. *f.* sự đeo đuổi, bắt.
Insecutor, oris. *m.* kẻ bắt, bắt bớ.
Insecutus, a, um. *part.* Insequor.
Insedabiliter. *adv.* chẳng đã khát, chẳng đã giận.
Insedatus, a, um. lúc lắc, chẳng hay ở bằng an, máy mó.
Insedi. *præt.* Insideo, vel Insido.
Inseminatus, a, um. đã gieo giống.
Insemino, as, avi, atum, are. gieo vãi, gieo giống. ‖ làm cho sinh sản, làm cho sinh ra, mở đàng.
Insenesco, is, senui, scere. ra già cả, ra lớn tuổi.
† Insensatè. *adv.* cách dại.
Insensatus, a, um. kẻ dại, dại dột, mất trí khôn, hoảng hốt.
Insensibilis, *m. f.* le. *n.* is. et Insensilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì xem chẳng thấy, sự gì ngũ quan xem thấy chẳng đặng. ‖ sự gì qúa khỏi trí hảo, hảo chẳng đặng. ‖ chẳng giác, chẳng biết.
† Insensualis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có ngũ quan.
† Inseparabilis, *m. f.* le. *n.* is. chia hay là lìa chẳng đặng, chẳng rời.
Inseparabiliter. *adv.* chẳng khi rời.
† Inseparatus, a, um. chẳng có sự gì ngăn chấn.
Inseptus, a, um. đã rào. ‖ chẳng rào.
Insepultus, a, um. chưa chôn.
Inseque. thay vì Dic. hãy nói.
Insequens, tis. *omn. gen.* noi theo.
Insequenter. *adv.* cách chẳng kết câu, bởi đó chẳng ra. ‖ đoạn, sau, tức thì.
Insequor, eris, cutus sum, sequi. *dep.* dõi, — theo, ruổi, — bắt, bắt bớ. ‖ doãn, — lại.
Inserenus, a, um. hay làm cho mù trời, hay sinh mây.
Insero, is, rui, sertum, rere. luồn, giắt, — vào, — đơm, xỏ, — vào, nhét, — vào, nhận, — vào; inserere funiculum, xâu; — digitos, xỏ ngón tay.
Insero, is, sevi, situm, rere. gieo, — vãi, — giống, chiết, — cây. ‖ in, đánh dấu, đổ vào lòng.
Inserpo, is, psi, ptum, pere. *n.* lườn, bò, lan, trườn, lọng vào.
Inserta, æ. *f.* đồ xuyên hoa, đồ tề chỉnh.
Insertatio, onis. *f.* sự giắt vào.
Insertatus, a, um. đã giắt, đã xỏ vào.
Insertio, onis. *f.* sự chiết.
Insertivus, a, um. đồ pha, chẳng chính, — thật.
Inserto, as, avi, atum, are. *freq.*
Insero. giắt vào, xỏ vào.
Insertorium, ii. *n.* dây hay là vòng cái thuẫn.
Insertum, i. *n.* sự lập liên. ‖ sự chiết.
Insertus, a, um. đã giắt vào, xỏ vào. ‖ đã chiết.
Inservio, is, vivi, vel vii, vitum, ire. *n.* dùng, giúp, — đỡ, làm ích, giúp cho, lo cho đặng; ad multa inservire, thông dụng; inservire honoribus, ham hố quờn chức; — valetudini, dong thân.
Inservo, as, avi, atum, are. giữ, — gìn.
Insessor, oris. *m.* gian hùng, kẻ cướp.
Insessus, a, um. *part.* Insideo.
Insibilo, as, avi, atum, are. thổi trong.
Insiccabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho khô, phơi khô chẳng đặng.
Insiccatus, a, um. *part.*
Insicco, as, avi, atum, are. làm cho khô, phơi khô.
Insicia, æ. *f.* et Insicium, ii. *n.* thịt dồi.
Insiciarius, ii. *m.* kẻ dồi thịt.
Insideo, es, sedi, sessum, dere. *n.* ngồi trên, cỡi. ‖ ở đậu, ở trên. ‖ chiếm, — đất. ‖ rình; insidere equo, cỡi ngựa; — arcem, bắt thành.
Insidiæ, arum. *f. pl.* chước móc, mưu kế. ‖ nơi rình; insidias alicui collocare, — comparare, — facere, — instruere, — ponere, — tendere, — moliri, — struere, — disponere, — subjicere, bày mưu kế; in insidiis latere, rình.
Insidianter. *adv.* cách mưu, cách bày mưu kế, cách rình.
Insidiator, oris. *m.* et Insidiatrix, icis. *f.* kẻ bẫy mưu, kẻ rình.
Insidior, aris, atus sum, ari. *dep.* bày mưu kế, làm chước móc, bủa giăng, rình; insidiari tempori, đợi thì tiện.
Insidiosè. *adv.* cách có mưu, — dối trá, — rình; insidiosè loqui, nói khước mắt.

Insidiosus, a, um. kẻ bày mưu, bủa giăng. || cheo leo.

Insido, is, sedi, sessum, dere. đỗ, — trên, đậu trên. || sập, — xuống, trụy.

Insigne, is. *n.* dấu, dấu riêng, dấu tữ nhiên. || hiệu. || cờ.

Insignia, ium. *n. pl.* dấu, bằng, — thị, ấn tước. || chứng cớ, bằng cớ; insignia lugentium, áo chế.

Insignio, is, ivi, itum, ire. bài, bái tước, phong chức, làm cho sang, làm cho đặng danh, cho ấn tước.

Insignis, *m. f.* ne. *n.* is. kẻ có dấu riêng, có bằng, có tước, có thị. || rực rỡ, tề chỉnh, đẹp đẽ. || có danh, — tiếng sang, công danh; insignis genere, dòng sang; — latro vel fraudator, bợm bãi, lỡm, bợm lỡm; — ætate, virtutibus, opibus, trưởng giả; insigne nomen, thành danh.

Insignita, orum. *n. pl.* dấu vít, sự bị dấu, sứt da.

Insignitè. *adv.* et Insigniter. *adv.* cách sang, cách trọng, — có danh, — mạnh mẽ. || quá, — chừng.

Insignitus, a, um. có dấu riêng, có danh vọng. || bợm, — lỡm.

Insilia, um. *n. pl.* cái đạp không cửi.

Insilio, is, lui, et ii, sultum, lire. *n.* nhảy lên, — vào. || xông pha. || văng vào. || insilire in equum, nhảy trên ngựa.

Insimul. *adv.* vưới, cùng nhau.

Insimulatio, onis. *f.* sự cáo.

Insimulator, oris. *m.* kẻ cáo.

Insimulo, as, avi, atum, are. cáo, cáo gian, quở, — trách. || yểm đi, giả, — hình.

Insincerus, a, um. hư, — hốt. || chẳng thật thà, quỉ quyệt.

Insinuatio, onis. *f.* sự đặt vào, đem vào trong lòng, dỗ lòng.

Insinuator, oris. *m.* kẻ dỗ lòng.

Insinuo, as, avi, atum, are. dỗ vào lòng, dỗ lòng. || làm cho thấm vào, xỗ vào, đặt trong tay; insinuare aliquid tectis verbis, nói xeo nạy.

Insipidus, a, um. lạt, — lẽo; valdè insipidus, lạt thếch.

Insipiens, tis. *omn. gen.* ngu muội, dại, — dột, lả lúa; sapiens ad minimum nutum, dolorem concipit, insipiens, etiamsi caput ejus tudite feriatur pro nihilo reputat, △ quân tử ứ hự thì đau, tiểu nhơn dùi đục va đầu như không.

Insipienter. *adv.* cach dại, — ngu muội, — lả lúa, vô tâm vô tính.

Insipientia, æ. *f.* sự ngu muội, dại dột. || sự vô ý, lả lúa, lá lay.

Insipio, is, pere. *n.* ra lạt, — lạt lẽo.

Insipo, as, avi, atum, are. et Insipo, is, pui, ere. bỏ vào, quăng vào.

Insisto, is, stiti, stitum, stere. vịn noi, dựa, nương dựa, chống trên. || đứng lại, ở lại, ở vững. || đeo đuổi, ruổi tìm, — theo, — bắt. || cứng cổ, chấp nê; insistere vestigiis, dõi tìm, noi theo, nối gót, nối đuôi, vin theo.

Insitio, onis. *f.* sự chiết, chiết cây, mùa chiết.

Insititius, a, um. tha quốc, chẳng sinh ra trong đất người.

Insitium, ii. *n.* V. Insicium.

Insitivus, a, um. đã chiết; insitivi liberi, con cái chẳng chính.

Insitor, oris. *m.* kẻ chiết.

Insitum, i. *n.* nhành chiết trên cây hoang.

Insitus, ûs. *m.* sự chiết.

Insitus, a, um. *part.* Insero.

Insociabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Insocialis, *m. f.* le. *n.* is. kết lại nối nhau chẳng đặng, chế pha trộn nhau chẳng đặng. || bất hòa, hiệp nhau chẳng đặng.

† Insolabilis, *m. f.* le. *n.* is. an ủi chẳng đặng.

Insolabiliter. *adv.* cách an ủi chẳng đặng.

Insolatio, onis. *f.* sự phơi.

Insolatus, a, um. *part.* Insolo.

Insolens, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng quen, chưa từng. || kiêu hảnh. || lung lăng, — tặc, quấy qúa.

Insolenter, iùs. *adv.* cách kiêu ngạo. || nghịch thói, thất lệ.

Insolentia, æ. *f.* sự kiêu căng, — hảnh. || thói kì cục. || sự chưa tầng. || sự thới qúa, qúa bội. || sự lạ, mới.

Insolesco, is, scere. *n.* hóa ra kiêu hảnh, — lung tặc.

Insolidò. *adv.* et Insolidùm. *adv.* cho hết cả, cả phần, một chịu cho hết.

Insolidus, a, um. chẳng vững.

Insolitè. *adv.* trái cách, — cảo, phi thường.

Insolitus, a, um. chưa quen, — tầng. || phi thường.

Insolo, as, avi, atum, are. phơi, — nắng.

Insolubilis, *m. f.* le. *n.* is. trả nợ chẳng đặng, trả nợ chẳng nổi. || hẳn thật. || giải nghiã chẳng đặng, mở chẳng đặng.

Insolubilitas, atis. *f.* lẽ giải chẳng đặng.

Insolubiliter. *adv.* cách chẳng có lẽ mở đặng.

Insolutus, a, um. chưa trả nợ, chưa mở.

Insomnia, æ. *f.* sự ngủ chẳng đặng.

Insomnia, orum. *n. pl.* sự chiêm bao, mơ màng.

Insomniosus, a, um. ngủ chẳng đặng, hay mơ màng sự khuấy khỏa.

Insomnis, *m. f.* ne. *n.* is. chẳng hay ngủ.

Insono, as, avi, et ui, atum, vel itum, are. vang lừng, vang dậy.

Insons, tis. *omn. gen.* kẻ sạch tội, chẳng làm hại.

Insonus, a, um. chẳng vang lừng, chẳng ra tiếng.

† Insopibilis, *m. f.* le. *n.* is. mê ngủ chẳng đặng.

Insopitus, a, um. chưa ngủ.

Insordesco, is, dui, scere. *n.* ra hư. || ra tối tăm.

Insortitus, a, um. chẳng đặng khi bắt thăm, chưa bắt thăm.

† Inspatians, tis. *omn. gen.* kẻ đi dạo trong.

† Inspeciatus, a, um. chưa chỉ riêng chưa phân cách riêng.

Inspeciosus, a, um. chẳng tốt, chẳng đẹp.

Inspectatio, onis. *f.* sự xem, coi.

Inspectio, onis. *f.* sự xem, coi. || sự xét, xem xét, tuần.

Inspecto, as, avi, atum, are. *freq.* inspicio. xem, coi, ngó, suy xét.

Inspector, oris. *m.* kẻ giám, giám khảo, tuần sát, xét, soát.

Inspectus, ûs. *m.* sự xem, coi.

Inspectus, a, um. *part.* Inspicio.

Insperabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ trông đặng.

Insperans, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng trông, ngã lòng trông cậy.

Insperatus, a, um. đã chẳng trông, — tưởng đến.

Inspergo, is, si, sum, gere. rắc, đổ trên, đổ lộn.

Inspersio, onis. *f.* et Inspersus, ûs. *m.* sự rắc, đổ trên.

Inspicio, is, spexi, pectum, cere. coi, xem, ngó, nhắm, — xem, xét, xem xét; inspicere diligenter, đoái lại; — agendi rationem, coi dẹo, nhắm dẹo; — eminùs, xa xem.

Inspico, as, avi, atum, are. vạc nhọn như chẹn lửa.

Inspiramentum, i. *n.* sự thổi trong.

Inspiratio, onis. *f.* sự thở, hơi, sự thổi, ơn soi lòng.

Inspiratus, a, um. *part.*

Inspiro, as, avi, atum, are. thổi trong, thổi vào. || mở lòng, soi lòng. || nói hay là đọc bởi họng.

Inspisso, as, avi, atum, are. nấu cao, nấu đặc, làm cho đặc sệt.

Inspoliatus, a, um. chẳng chịu lột.

Inspumo, as, are. sôi bọt, ra bọt, trào gan.

Inspuo, is, pui, ere. et Insputo, as. avi, atum, are. giổ trong, giổ trên.

Instabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng vững, — bền, chàng ràng, chàng chấu, lẫy đẫy, lao đao, giệu giạo.

Instabilitas, atis. *f.* sự giệu giạo, chàng chấu, tính nhẹ, sự chàng ràng, hay thay đổi.

Instans, tis. *omn. gen.* cấp, cần, cần cấp, gấp, hòng đến, — tới, lâm.

Instanter, iùs, issimè. *adv.* cách gấp, — cấp, vội vàng, bức, lâm.

Instantia, æ. *f.* sự mạnh, — mẽ, nóng, bức, hối hả, cần cấp, lo lắng, xin này.

Instàr. *ind. n.* như, — thể, dường bằng, tùy cách, tùy dẹo; ad instar, mỉả dạng, mỉa tợ.

Instauratio, onis. *f.* sự làm hay là lập lại, tái tạo sự gì đã gây trước, tu bổ.

Instaurativus, a, um. et Instauratus, a, um. tái tạo, đã lập lại.

Instauro, as, avi, atum, are. tu bổ, — lý, tu tạo lại, tái tạo, sửa lại, gây hay là làm lại sự gì. || dọn, sắm. || vá, khâu; instaurare vestem, khâu áo; — sacrificium, dọn của tế.

Insterno, is, stravi, stratum, sternere. trải, lót; insterni terrâ, chịu chôn.

Instigans, tis. *omn. gen.* kẻ giục, xui giục.

Instigatio, onis. *f.* sự giục, xui giục.

Instigator, oris. *m.* kẻ giục.

Instigatus, ûs. *m.* V. Instigatio.

Instigatus, a, um. *part.*

Instigo, as, avi, atum, are. giục, — giã, xui giục, thôi thúc, khuyên, quến dỗ, xui khiến; instigare iracundiam, gây giận.

Instillatio, onis. *f.* sự nhỏ dột, nhỏ giọt.

Instillo, as, avi, atum, are. nhỏ dột, nhỏ giọt; instillare præceptum auribus, dỉ lời răn.

Instimulator, oris. *m.* kẻ giục, xui.

Instimulo, as, avi, atum, are. giục, — lòng, xui giục, thôi thúc; instimulare aliquem ad malum, xui mưu. || dịch.

Instinctor, oris. *m.* kẻ xui giục.

Instinctus, ûs. *m.* tính phú, tính làm cho mê hay là chìu về sự gì, sự hay là tính hay xui giục tự nhiên; instinctu divino, bởi ơn trên soi lòng, — giục lòng.

Instinctus, a, um. *part.*

Instinguo, is, nxi, nctum, gere. V. Instigo.

Instipo, as, are. đạp, nhận cho đầy.

Instipulatus, a, um. đã giao cùng.

Instipulor, aris, atus sum, ari. *dep.* giao cùng, giao kết, — vưới, — xong, hứa; instipulari dolo malo, hứa gian.

Instita, æ. *f.* gấu, viền, dây viền, dây người nữ bịt đầu. || dây giằng ghế hay là giường nằm.

Institio, onis. *f.* sự nghỉ dọc đàng.

Instito, as, are. ở vững, chống, — trả.

Institor, oris. *m.* kẻ lo việc cho, △ kinh kỉ; institores, các lái. || kẻ hàng xén.

Institorius, a, um. thuộc về các lái, — lái buôn, — hàng xen.

Institrix, icis. *f.* người nữ hay lo mọi việc cho bà chủ nhà. || nữ nhơn bà chủ tin, môi dong.

Instituo, is, ui, utum, ere. khai dựng, răn dạy, — bảo, định. || tập, — rèn, cặp nãi. || lập, dựng,

dựng nên. || bàn luận, giải lẽ; instituere officinam, lập phố; — in animo, quyết lòng; — iter, đi đàng; — amicitiam, kết ngãi; — questum, lợi; — vineas, trồng cày nho; — pontem, bắc cầu.

Institutio, onis. *f.* sự răn bảo, khuyên dạy, sự lo, lo giữ. || sự dạy. || cách ăn ở, luật phép giữ đạo. || sự ý tứ, sự dốc lòng, lo toan.

Institutor, oris. *m.* thầy dạy, — xem sóc.

Institutum, i. *n.* dẹo, thói phép, cách ăn, cách ở. || sự đã quyết lòng. || luật, lý đoán. || lời giao.

Institutus, a, um. đã lập, định. || đã chịu lời dạy; malè institutus, lung lao.

Insto, as, titi, titum, tare. đứng trên. || hòng đến, hòng tới. || hối hấp, lâm, cấp. || xông pha. || xốt, làm xốt lấy. || cứ, cứ lẽ, nói lại; instare operi, làm việc cách mạnh lắm; — viam, cứ đàng; instat partus, đã gần ngày.

Instragulum, i. *n.* et Instratum, i. *n.* et Instratura, æ. *f.* mền, chiếu dấp. || sự lát đàng.

Instratus, a, um. *part.* Insterno.

Instrenuè. *adv.* cách nhát gan.

Instrenuus, a, um. chẳng có gan, nhát, trễ nải.

Instrepito, as, avi, are. *freq.*

Instrepo, is, pui, pere. *n.* kêu như con ong, kêu van. || khuống, làm om sòm; instrepere dentibus, nghiến răng.

Instrictus, a, um. *part.* Instringo.

Instridens, tis. *omn. gen.* sinh tiếng kẹt kẹt, — bảng bẳng, — tiếng rủng rẳng.

Instringo, is, nxi, trictum, gere. buộc chặt, trói.

Instructio, onis. *f.* sự lập. || sự soạn, dọn. || sự dạy dỗ; instructio militum, sự điều binh.

Instructiùs. *adv.* cách trọng thể hơn.

Instructor, oris. *m.* kẻ dọn, soạn, lập thứ tự; instructores militum, đầu trâu.

Instructura, æ. *f.* sự lập, dựng. || sự điều binh.

Instructus, ûs. *m.* sự dọn tề chỉnh, dọn trọng thể. || sự lập thứ tự.

Instructus, a, um. *part.* Instruo.

Instrumentum, i. *n.* đồ, — đạc, các đồ dùng dọn dẹp nhà, đồ thợ. || các phương thế dùng cho đặng sự gì. || trạng, đơn kiện cáo. || văn án.

Instruo, is, truxi, tructum, uere. khai dựng, lập, tạo. || lập thứ tự, dọn, sắm sửa, soạn, — đồ, điều. || lập, — thành, dạy dỗ, cặp nãi; instruere aciem, điều binh; — hortos, lập vườn; — insidias, làm mưu kế.

Instudiosus, a, um. chẳng học.

Instupens, tis. *omn. gen.* tê.

Insuasum, i. *n.* màu mốc mốc.

Insuavis, *m. f.* ve. *n.* is. chẳng ngọt, — êm, chẳng có mùi ngon.

Insuavitas, atis. *f.* sự chẳng êm, chẳng ngọt.

Insuaviter. *adv.* cách khó, chẳng đẹp.

Insubidè. *adv.* vô ý, lây lất.

Insubidus, a, um. kẻ lây lất, vô ý vô tứ, nhẹ tính.

Insubjectus, a, um. kẻ chẳng phục.

Insubtilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng mỏng, — khéo.

Insubtiliter. *adv.* cách thô, chẳng giỏi.

Insubulum, i. *n.* trục vấn vải.

† Insuccatus, a, um. *part.*

† Insucco, as, avi, atum, are. dầm, nhúng, thấm.

Insudo, as, avi, atum, are. chảy mồ hôi ra, mệt cho đến đỗi chảy mồ hôi ra; multùm insudare laboribus, tan xương nát thịt.

Insuccus, a, um. khô, chẳng nhuần, chẳng có mùi.

Insuefactus, a, um. quen.

Insuesco, is, suevi, suetum, scere. *n.* quen, tập quen, quen thói, mắc thói.

Insuetè. *adv.* thất lệ, phi thường.

Insuetudo, inis. *f.* sự chẳng quen.

Insuetus, a, um. *part.* Insuesco. chưa quen, phi thường.

Insufficiens, tis. *omn. gen.* chẳng đủ.

Insufficientia, æ. *f.* sự chẳng đủ.

Insufflo, as, are. thổi trong, thổi trên.

Insula, æ. *f.* cù lao, cồn. || nhà ở lẻ đôi. || ngả hay là phần trong thành; insula in flumine, cồn soi.

Insulanus, a, um. et Insularis, *m. f.* re. *n.* is. kẻ ở cù lao, thuộc về cù lao.

Insularius, ii. *m.* kẻ áp cửa nhà, giữ cửa nhà.

Insulatus, a, um. đã ra cù lao. || ở lẻ đôi.

Insulensis, *m. f.* se. *n.* is. V. Insularis.

Insulo, as, are. ra lẻ, ra lẻ đôi, ra cù lao.

Insulosus, a, um. có nhiều cù lao.

Insulsè. *adv.* cách ngây muội, — dại, luông lao; insulsè garrire, nói dong dẫn.

Insulsitas, atis. *f.* sự ngu muội, dại dột, luông lao.

Insulsus, a, um. lạt, — lẽo, chẳng có muối, dở dang. || vô tình, dại dột, ngây muội.

Insultatio, onis. *f.* sự nhẩy lên. || sự nhiếc nhóc.

Insultatoriè. *adv.* cách sỉ nhục.

Insultatorius, a, um. hay làm sỉ nhục.

Insulto, as, avi, atum, are. nhẩy lên, — trên. || mắng, nhiếc; insultare fores calcibus, đạp cửa.

Insultura, æ. *f.* nghề nhẩy.

Insultus, ûs. *m.* sự nhiếc nhóc.

Insum, ines, inesse. ở trong, ở đó; inest nobis spes, ta có lòng trông cậy.

Insumo, is, psi, ptum, mere. dùng, phí, hao tốn. ‖ lấy; insumere operam, làm cặn kẽ.

Insumptio, onis. *f.* sự hao tốn.

Insumptus, a, um. *part.* Insumo.

Insuo, is, ui, utum, ere. may trong, kết, nối. ‖ thêu tỉu.

Insuper. *præp.* cai accus. trên, trên hơn, nhiều hơn. ‖ bên trên.

Insuper. *adv.* lại, sau nữa, lại có, hơn, nhiều hơn, đoạn, rồi; insuper habere, chẳng lo đến, chẳng bao sá.

Insuperabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ cho đặng lấn, — lấn hơn, — cho đặng lấn lướt, — cho đặng thắng trận. ‖ chẳng có lẽ cho đặng tới, — cho đặng qua. ‖ chẳng đã.

Insuperabiliter. *adv.* cách chẳng đã, — cùng chẳng đã.

Insuperatus, a, um. chẳng đã, chẳng chịu thua, — lấn hơn.

Insuperhabitus, a, um. đã trễ, đã chê bỏ, đã chẳng lo.

Insurgo, is, rexi, rectum, gere. *n.* chổi dậy, nổi dậy, trèo, trèo lên; rebelles insurgere, dấy loàn, khuấy loàn; ventum insurgere, nổi gió.

Insusceptus, a, um. chẳng ai rước, chẳng chịu lấy.

Insuspicabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ hồ nghi đặng.

† **Insustentabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chịu chẳng đặng.

Insusurratio, onis. *f.* lời to nhỏ, dỉ.

Insusurro, as, avi, atum, are. nói to nhỏ, dỉ, dỉ tai, nói xầm xuất, lầm bầm, kêu như suối đờn; insusurrare in aurem, nói xầm xuất; — vota Deo, đọc kinh thầm thì.

Insutus, a, um. *part.* Insuo.

Intabesco, is, bui, scere. *n.* héo, ra khô héo, — héo don, — hắt, ra yếu, — mòn. ‖ chảy, — ra, — lỏng; intabescere morbo, ra mòn mỏi; — dolore, mỏn cách vì sự đau lòng.

Intactilis, *m. f.* le. *n.* is. đá đến chẳng đặng.

Inctactus, a, um. chẳng đúng, chi đúng, nào đúng, chẳng ai đá đến, chi hấn, chẳng hấn. ‖ nguyên, — vẹn, còn nguyên. ‖ sạch, vẹn sạch; intactum servare, giữ vẹn, để nề.

† **Intalio**, as, are. cắt.

Intaminatus, a, um, sạch, chẳng phải bợn nhơ.

Intantùm. *adv.* bao lăm, lắm bấy, lắm, cho đến chừng ấy.

Intardans, tis. *omn. gen.* kẻ trễ.

Intectus, a, um. *part.* Intego.

Integellus, a, um. sạch, vẹn, chẳng hư. *dim.*

Integer, a, um. nguyên, — vẹn, — cựu, còn nguyên, hoàn tuyền, hoàn nguơn, trọn, trót, tuyền vẹn, vuông tròn. ‖ lành, — lẽ, chưa hư. ‖ chẳng phải xấu danh, chẳng đúng. ‖ thái, thịnh lợi, chẳng mắc vận bỉ. ‖ thanh tao. ‖ trọng. ‖ chẳng mắc nợ; integra ætas, tuổi xuân xanh; ab, vel de, ex integro, lại; integrum non est, chẳng nên, chẳng phải thì.

Intego, is, texi, tectum, gere. che. ‖ tô, — vôi. ‖ lát. ‖ làm cho có bóng.

Integrasco, is, scere. *n.* hóa ra mới, làm lại.

Integratio, onis. *f.* sự làm lại, tái tạo, tu lại.

Integrator, oris. *m.* kẻ tu lại, làm lại.

Integrè. *adv.* trót, nguyên, — vẹn, công bình, cách thanh tao.

Integritas, atis. *f.* sự nguyên, nguyên vẹn, trót. ‖ sự thanh tao, lòng ngay, thật thà. ‖ sự sạch sẽ, đồng trinh; integritas corporis, sự mạnh khỏe; — sermonis, tiếng sửa.

Integritudo, inis. *f.* ý lành, ý tốt.

Integro, as, avi, atum, are. làm lại, tái tạo, làm mới, tu lại, sửa lại, bổ lại, bổ sức lại, chơi; integrare pugnam, chiến lại; — carmen, ca hát lại.

Integumentum, i. *n.* khăn gói, — vấn, — che. ‖ lẽ điên đảo chữa mình.

Intellectio, onis. *f.* trí hảo, minh ngộ. ‖ F. R.

Intellector, oris. *m.* kẻ coi sách và dễ hảo.

Intellectualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự thông hiểu.

Intellectualitas, atis. *f.* tài trí hiểu, sự minh ngộ.

Intellectus, us. *m.* trí hiểu, minh ngộ. ‖ sự biết, hảo. ‖ ý, nghĩa. ‖ sự giác, giác hồn; intellectus saporum, sự biết mùi ngon.

Intellectus, a, um. *part.* Intelligo.

Intelligens, tis. *omn. gen.* kẻ có trí hiểu, biết, thông minh, tài trí, khôn khéo, biết lời, biết đều.

Intelligenter. *adv.* cách khôn ngoan, — có mưu trí, — khéo, — tổ, — rõ.

Intelligentia, æ. *f.* trí hiểu, trí biết, sự thông minh, tài trí, sự khôn ngoan, sự biết mùi.

Intelligibilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ hiểu.

Intelligibiliter. *adv.* cách dễ hiểu.

Intelligo, is, lexi, lectum, gere. hiểu, — biết, ngộ, liễu, — ý, thông minh; intelligere perfectè, thông biết, — suốt; — penitùs, thong hay; — probè, cóc biết. ‖ biết mùi ngon, giác. ‖ phân biện, phân minh; intelligere animum, biết ý biết lòng.

Intemerabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Intemerandus, a, um. chẳng nên làm hư, — phạm, — đúng.

Intemeratè. *adv.* cách chẳng hư.

Intemeratus, a, um. chẳng đúng, chẳng hư, còn nguyên, vẹn sạch.

Intemperabilis, *m. f.* le. *n.* is. sửa lại chẳng đặng, chế dã chẳng đặng.

Intemperans, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng hay kiêng bớt, chẳng tiết kiệm, mê đắm, mê sa dà, hay buông xác thịt, chẳng thìn lòng, chẳng thìn tính.

Intemperanter. *adv.* qúa chừng, — bội, — phép.

Intemperantia, æ. *f.* sự mê đắm, sa dà, chẳng thìn lòng. ‖ sự mê ăn uống, chẳng tiết kiệm. ‖ sự qúa, qúa chừng. ‖ sự chướng khí.

Intemperatè. *adv.* V. Intemperanter.

Intemperatus, a, um. chẳng hay hãm xác thịt. ‖ chẳng tiết kiệm, qúa, — chừng. ‖ mê đắm. ‖ chẳng lành, khí độc.

Intemperiæ, arum. *f. pl.* sự chướng khí. ‖ sự giận hoảng hốt, bẩy gan, sự lương tâm cắn rúc, các sự dữ qủi thần.

Intemperies, ei. *f.* sự chướng khí, khí độc. ‖ sự cú mấu, cú mấm. ‖ sự giận hoảng. ‖ sự vô phép. ‖ sự mê đắm; cœli intemperies, trời động.

Intempestas, atis. *f.* sự chướng khí.

Intempestivè. *adv.* chẳng tiện, chẳng phải thì.

Intempestivitas, atis. *f.* sự chẳng phải thì.

Intempestiviter. *adv.* V. Intempestivè.

Intempestivus, a, um. chẳng phải thì, — mùa hạp, trái mùa. ‖ điềm dữ; fructus intempestivi, trái rài.

Intempestus, a, um. chẳng có tiếng om sòm, lặng; intempesta nox, đêm khuya. ‖ chẳng lành, trời động, biển động.

Intemporalis, *m. f.* le. *n.* is. hằng có đời đời, vô thỉ vô chung. ‖ dã cho đến thì chẳng tiện.

Intemporaliter. *adv.* chẳng phải thì.

Intendo, is, di, sum, vel tum, dere. giương, rán. ‖ sè, giương, tháo ra, mở ra. ‖ giăng, — ra. ‖ ghé, — lại, đi tới, tới đến. ‖ rán sức, chí mấm. ‖ dâng, trao. ‖ lo chăm chỉ, có ý, cao suy. ‖ thêm, — đơm. ‖ kiện; intendere vela, buồm phồng ra; — funem, rán dây; vela vento intendi, buồm hứng gió.

Intensio, onis. *f.* V. Intentio.

† Intensivè. *adv.* cách mạnh hơn.

Intensivus, a, um. có sức mạnh hơn, có nhiều độ nhiều bậc nóng hay là lạnh hơn.

Intensus, a, um. đã giăng, dã giương. V. Intentus.

Intentatio, onis. *f.* sự giương, giương ra, giăng ra, sè.

† Intentator, oris. *m.* kẻ chẳng cám dỗ.

Intentatus, a, um. chưa thử, — tầng, — dùng. ‖ đã đe phạt; nihil intentatum relinquere, liều công.

Intentè, iùs, issimè. *adv.* có ý, ý chỉ, chăm chỉ, cặn kẽ.

Intentio, onis. *f.* sự giương, giăng, rán. ‖ sự chí mấm, ý, — tứ, — chỉ, chí thú, lòng dạ, ới, — tứ. ‖ sự cầm lòng cầm trí, chăm chỉ. ‖ sự kiện cáo, tụng, tranh tụng. ‖ câu mở.

Intento, as, avi, atum, are. *freq.* Intendo. giương, duỗi. ‖ đe, — loi, — phạt. ‖ tụng, tranh tụng; intentare manus in aliquem vel alicui, tra tay mà bắt người; — mortem, đe phạt chết.

Intentus, ûs. *m.* sự giương, giăng ra, rán cho thẳng.

Intentus, a, um. đã rán, — giương. ‖ đã thêm, thêm đơm. ‖ lo lắng, chí mấm, có ý tứ.

Intepeo, es, ui, pere. *n.* ra nguội.

Intepesco, is, ui, scere. ấm, ra ấm, ra nóng.

Inter. *præp.* cai acc. trong, giữa, ở giữa, đương khi, đang khi; inter initia principatûs, khi người mới lên trị vì; — omne tempus, bao lâu.

Interæstuans, tis. *omn. gen.* nghẹt cổ, khó thở vào khó thở ra.

Interalbico, as, avi, atum, are. ra gần màu trắng.

Interamenta, orum. *n. pl.* các đồ tàu, đồ dọn tàu.

Interamna, æ. *f.* kẻ ở giữa hai sông.

Interamnanus, a, um. ở giữa hai sông.

Interanea, orum. *n. pl.* ruột.

Interaresco, is, rui, scere. *n.* hóa ra khô, ra héo hắt. ‖ hư mất, ra không.

Interbibo, is, bibi, bibitum, bere. uống hết.

Interbito, is, tere. xẩy đến, tới khi bất ý, đến tình cờ.

Intercalaris, *m. f.* re. *n.* is. đã nhận vào, đã thêm; mensis intercalaris, tháng nhuận.

Intercalarium, i. *n.* V. Intercalatio.

Intercalarius, a, um. V. Intercalaris.

Intercalatio, onis. *f.* sự nhuận, xen vào.

Intercalator, oris. *m.* kẻ đặt mình hay là xỏ mình vào giữa.

Intercalatus, a, um. *part.*

Intercalo, as, avi, atum, are. đặt nhuận, đặt giữa, xen vào giữa, bổ thêm, thêm vào. ‖ giãn việc ra.

Intercapedinans, tis. *omn. gen.* kẻ giãn hay là thôi việc.

Intercapedo, inis. *f.* một chặng,

một đổi, thì giữa. || sự giãn việc ra.

Intercardinatus, a, um. đã tra vào cùng nhau.

Intercarpens, tis. *omn. gen.* kẻ cầm lấy phần giữa.

Intercedo, is, cessi, cessum, cedere. ở, ở giữa, có. || xảy đến, — tới, luồn mình vào, giỏ vào đến khi có sự. || giao hòa. || chống, — trả, chẳng chịu. || lãnh, — lấy. || giúp lời, xin cho ; intercedere legi, phân bua mình chẳng chịu luật.

Interceptio, onis. *f.* sự ăn cắp, sự bắt khi vô ý.

Interceptor, oris. *m.* kẻ bắt khi vô ý.

Interceptus, a, um. *part.* Intercipio.

Interceptus, ûs. *m.* V. Interceptio.

Intercessio, onis. *f.* sự giúp lời, ở đó, giao hòa. || sự chống, nghịch. || sự lãnh, lãnh lấy. || sự làm.

Intercessor, oris. *m.* kẻ bàu chủ, giao hòa, giúp lời, binh vực. || kẻ chống, ngăn, can gián. || giám thị. || kẻ làm việc.

Intercessus, ûs. *m.* sự ở giữa mà giúp, ở giữa mà giao hòa, sự giúp lời.

Intercido, is, cidi, casum, dere. *n.* ngã giữa. || xảy đến, đến tình cờ. || hư, ra hư, mất. || khuất lấp.

Intercido, is, cidi, cisum, dere. cắt, sả, xẻ làm hai, cắt giữa ; intercidere sententias, phá nghĩa.

Intercinctus, a, um. đã vấn, đã gióc, đánh tréo, rào.

Intercino, is, ui, centum, nere. hát giữa, hát đương khi đợi đều khác.

Intercipio, is, cepi, ceptum, pere. máy móc, bươi móc, bắt thình lình. || kẹp; intercipere iter, chấn đàng.

Intercisè. *adv.* từng vụn, — phần.

Intercisio, onis. *f.* sự cắt, cắt giữa ; intercisio stomachi, đau quặn, đau mổ ác.

Intercisus, a, um. đã sả, xẻ hai, cắt hai.

Intercludo, is, si, sum, dere. đóng, khóa, đút, chấn đàng.

Interclusio, onis. *f.* sự rào, chấn đàng. || sự cấm, can gián. || sự mở vòng nầy ( ). || subita interclusio spiritûs, tức.

Interclusus, a, um. đã rào, đã đón, chấn đàng, đã cấm. || spiritum interclusum habere, ngột, tức ách ách.

Intercolumnium, ii. *n.* chặng cột, căn nhà.

Interconcilio, as, avi, atum, are. lập hòa, giao hòa.

Intercostalis, *m. f.* le. *n.* is. ở giữa xương sườn.

Interculco, as, avi, atum, are. ép, đạp, chà xát.

Intercurro, is, curri, cursum, rere. *n.* xảy đến, tới ngăn chấn. || chạy ngang.

Intercurso, as, avi, atum, are. chảy giữa.

Intercursus, ûs. *m.* sự tới đương khi, sự đến giữa kẻ nhiếc nhau cho đặng giao hòa.

Intercus, cutis. *omn. gen.* ở giữa da và thịt, dưới da và trên thịt ; intercus aqua, intercutem aquam, bệnh thũng. || kín, — đáo.

Interdatus, a, um. đã chia phần.

† Interdianus, a, um. ban ngày.

Interdico, is, xi, ctum, cere. cấm. || khiến, — dạy, truyền. || chống trả. || cáo; ingressu Ecclesiæ alicui interdicere, cất phép.

Interdictio, onis. *f.* sự cấm.

Interdictor, oris. *m.* kẻ cấm.

Interdictum, i. *n.* sự cấm, cấm tạm.

Interdictus, a, um. *part.* Interdico.

Interdiù. *adv.* ban ngày.

Interduatim. *adv.* V. Interdùm.

Interductus, ûs. *m.* sự chấm, vòng dấu, sự chấm câu.

Interdùm. *adv.* một hai khi, khúc khắc.

Interèa. *adv.* Interèa loci, song, nhưng, — mà, những, nhơn khi, khi ấy, vừa khi. || một hai khi.

Intereadùm. *adv.* cho đến khi.

† Interemptibilis, *m. f.* le. *n.* is. nên giết, giết đặng.

Interemptio, onis. *f.* sự giết, sát, sát nhơn.

Interemptor, oris. *m.* kẻ giết người.

Interemptrix, icis. *f.* nữ nhơn giết người.

Interemptus, a, um. *part.* Interimo.

Intereo, is, ivi, et ii, itum, ire. *n.* chết, mất, tuyệt. || biến hóa. || hư đi, thiu ; interire fame, chết đói.

Interequito, as, are. *n.* cỡi ngựa và đi giữa.

Intererro, as, are. lạc giữa.

Interest, fuit, esse. *imp.* có ích, có tiện. || có sự khác nhau ; non interest hominum, chẳng phải việc người ta ; hoc pater et dominus interest, ấy cha và quan thầy khác nhau dường ấy. V. Intersum.

Interfacio, is, feci, factum, cere. làm một khi một ít.

Interfans, tis. *omn. gen. part.*

Interfaris, atus sum, ari. *dep.* nói hớt. || mở lời.

Interfatio, onis. *f.* F. R. là giãn lời, lời giãn đoạn.

Interfectibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay giết, hay sinh chết.

Interfectio, onis. *f.* sự giết, giết người.

Interfectivus, a, um. hay sinh chết.

Interfector, oris. *m.* kẻ giết, sát nhơn.

Interfectrix, icis. *f.* nữ nhơn giết người.

Interfectus, a, um. *part.*

Interficio, is, feci, fectum, ficere. giết, — người, sát. ‖ phá, — tan, — tuyệt; interficere hominem, sát nhơn.

Interfio, is, fieri. hóa ra không.

Interfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy giữa. ‖ nổi, — lên, nổi trên mặt nước, lênh đênh.

Interfluus, a, um. hay chảy giữa.

Interfodio, is, fodi, fossum, dere. đâm giữa, đâm trong.

Interfor. V. Interfaris.

Interfossus, a, um. đã chôn.

Interfringo, is, fregi, fractum, gere. xán vỡ đâu đó.

Interfugio, is, gere. *n.* thoát ra bởi giữa, lườn giữa.

Interfulgens, tis. *omn. gen.* hay chói sáng giữa.

Interfundo, is, fudi fusum, ndere. đổ trong, đổ giữa.

Interfuro, is, rere. bẩy gan, làm hoảng hốt đâu đó.

Interfusio, onis. *f.* sự đổ giữa.

Interfusus, a, um. hay chảy giữa.

Interfuturus, a, um. sẽ ra mặt đó.

Intergarrio, is, ire. nói chuyện văn cùng nhau.

Intergerinus, a, um. ở giữa, hay ngăn giữa.

Intergerium, ii. *n.* sự gì ngăn, sự ở giữa.

Intergero, is, gessi, gestum, gerere. V. Interjicio.

Intergressus, ûs. *m.* V. Interventus.

Interhæc. *adv.* V. Intereà.

Interhio, as, are. hở ra.

Interibi. *adv.* những, song, khi ấy.

Interibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay chết.

Interìm. *adv.* những, đương khi ấy, một khi ấy. ‖ khi nay, cho đến khi. ‖ một hai khi.

Interimo, is, emi, emptum, mere. giết, sát nhơn. ‖ cất, — lấy. ‖ phá, — tuyệt.

Interior, *m. f.* ius. *n.* oris. bề trong, trong, ruột. ‖ bên tả. ‖ kín, — đáo. ‖ cận, gần. ‖ interior societas, nghiã keo sơn.

Interiora, orum. *n. pl.* phần bề trong, ruột.

Interitio, onis. *f.* et

Interitus, ûs. *m.* sự chết, sự qua đời. ‖ sự hủy hoại, tuyệt; perditioni et interitui dare, nỡ hoài.

Interitus, a, um. đã chết, đã chịu giết, đã hoại.

Interiùs. *adv.* bề trong.

Interjaceo, es, cui, cere. *n.* ở giữa.

Interjacio, is, jeci, jectum, cere. V. Interjicio.

Interjectio, onis. *f.* sự xen, xen vào. ‖ tiếng tỏ sự mánh, tỏ tình mánh.

Interjectivus, a, um. sự gì đặt xen.

Interjectus, ûs. *m.* sự đặt giữa, chặng; interjectus itineris, chặng đàng.

Interjectus, a, um. *part.*

Interjicio, is, jeci, jectum, cere. xen, — vào, trộn, đặt giữa, quăng giữa.

Interjunctus, a, um. *part.*

Interjungo, is, xi, ctum, gere. nghỉ một ít, đứng lại mà nghỉ mệt.

Interlabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* lọt vào, chảy trong.

Interlapsus, a, um. đã chảy vào.

Interlateo, es, ui, tere. *n.* núp lén, nép mình góc nọ góc kia, nép mình xó.

Interlectio, onis. *f.* coi sách một hai khi, coi sách một khi một ít.

Interlego, is, legi, lectum, legere. hái một khi một ít, phát cây.

Interlino, is, levi, litum, nere. bôi, chấm phá. ‖ tô, — vôi.

Interlitus, a, um. *part.* Interlino.

Interlocutio, onis. *f.* sự tra trỉ, — kiện, án tạm.

Interloquor, eris, cutus sum, qui. *dep.* nói hớt. ‖ lên án tạm. ‖ cướp lời.

Interlucatio, onis. *f.* sự phát cây.

Interlucatus, a, um. *part.* Interluco.

Interluceo, es, xi, cere. et **Interlucesco**, is, xi, scere. *n.* chói trong, sáng giữa; interlucet acies, binh đi có khoảng.

Interluco, as, avi, atum, are. phát cây.

Interludo, is, si, sum, dere. chơi giữa, chơi trong.

Interlunis, *m. f.* ne. *n.* is. nơi mặt trăng chẳng soi.

Interlunium, ii. *n.* thì mặt trăng khuất.

Interluo, is, ui, utum, ere. tưới khi chảy đó, chảy giữa. ‖ rửa.

Interluvies, ei. *f.* dòng nước chảy giữa.

Intermaneo, es, mansi, mansum, nere. *n.* ở giữa.

Intermedius, a, um. ở giữa.

Intermenstruus, a, um. thì hay là thuở mặt trăng khuất.

Intermeo, as, avi, atum, are. chảy giữa, qua giữa.

Intermestris, *m. f.* tre. *n.* is. V. Intermenstruus.

Intermico, as, cui, are. *n.* nháng giữa.

† **Interminabilis**, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có hạn, vô cùng.

Interminatus, a, um. *part.*

Intermino, as, avi, atum, are. et

Interminor, aris, atus sum, ari. *dep.* đe, — loi, — phạt, hăm he, cấm nhặt.

Interminus, a, um. V. Interminatus.

Intermisceo, es, cui, mistum, et mixtum, cere. trộn cùng, — với, đặt lộn.

Intermissio, onis. *f.* et **Intermissus**, ûs. *m.* sự giãn việc ra, sự hoãn, để, thôi; sine intermissione,

trùng trùng điệp điệp; — per diem vel horam aliquid agere, làm thẳng thoét. || sự hoãn ra.

Intermissus, a, um. *part.*

Intermitto, is, misi, missum, tere. hoãn, — ra, — việc, thôi, để, bỏ; febris intermittens, cữ rét; aliquid intermissum, việc lở dở.

Intermixtus, a, um. *part.* Intermisceo.

Intermorior, eris, mortuus sum, mori. *dep.* chết đương khi làm việc, chết đương khi ấy.

Intermortuus, a, um. *part.* gần chết. || chết khi ấy. || yếu đuối, mòn mỏi. || gần hư.

Intermundium, ii. *n.* chặng đàng hay là chừng đỗi từ thế giái nọ cho đến thế giái kia.

Intermuralis, *m. f.* le. *n.* is. ở giữa thành, ở giữa lũy, chẩy giữa.

Internascor, eris, atus sum, nasci. *dep.* sinh, mọc giữa.

Internè. *adv.* bề trong.

Internecida, æ. *m.* kẻ sát nhơn khi đã giả cố ngôn hầu đặng gia nghiệp.

Internecidium, ii. *n.* tội kẻ sát nhơn V. Internecida.

Internecinus, a, um. V. Internecivus.

Internecio, onis. *f.* sự giết bậy.

Internecivè. *adv.* cách giết bậy.

Internecivus, a, um. hay đánh giết bậy, hay giết khắp thế.

Interneco, as, cui, vel avi, nectum, vel catum, are. giết, chém bậy, đánh giết lộn bậy, giết nhiều lắm. || phá.

Internectio, onis. *f.* V. Internecio.

Internecto, is, nexui, nectum, ctere. gióc, tréo, đánh tréo, vấn vít, buộc nối, cột cùng nhau, ràng rịt.

Internectus, a, um. *part.* Internecto.

Internicialis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh chết, hay giết.

Interniculum, i. *n.* et Interniculus, i. *m.* quán, nhà quán rốt hèn.

Internidifico, as, avi, atum, are. làm tổ giữa, làm tổ trong.

Internigrans, tis. *omn. gen.* màu đen mốc mốc.

Interniteo, es, tui, ere. *n.* chói trong, nháng giữa.

Internodium, ii. *n.* đốt, lóng, lóng tre, ống; internodium arundinis, ống tre, lóng tre; — digitorum, đốt ngón tay.

Internosco, is, novi, notum, cere. nhìn lại giữa, nhìn lại trong, phân biện, — minh, — xử.

Internuculus, i. *m.* kẻ luông tuồng sớm.

Internuncio, as, avi, atum, are. gởi lời và trả lời cùng nhau, tin đi tin lại cùng nhau.

Internuncius, ii. *m.* môi dong. || thông sự. || khâm sai. || kẻ đem tin.

Internundinium, ii. *n.* et Internundinum, i. *n.* thì chín ngày mở hàng mở hội.

Internus, a, um. trong, bề trong, nội; interna mœstitia, âm ỷ, tủi thầm.

Intero, is, trivi, tritum, rere. đâm trong, tán mạt trong.

Interordinium, ii. *n.* chặng đàng trong hai hàng cây.

† **Interpartio**, is, ivi, itum, ire. phân chia, phân cắt.

† **Interpateo**, es, ui, tere. *n.* hở, hở ra, nẻ, nẻ ra.

Interpedio, is, ivi, et ii, itum, ire. can, — gián, làm rối.

Interpedo, as, are. cỡi ngựa và ruổi qua ruổi tới, cỡi ngựa và chạy vòng.

Interpellatio, onis. *f.* sự nói hớt.

Interpellator, oris. *m.* et Interpellatrix, icis. *f.* kẻ nói hớt, kẻ khuấy khỏa.

Interpellatus, a, um. *part.*

Interpello, as, avi, atum, are. nói hớt, cướp lời, khuấy khỏa. || đòi, bắt kẻ có nợ.

Interpendium, ii. *n.* trung cân.

Interpensiva, orum. *n. pl.* con bọ đỡ đòn tay.

Interpensivus, a, um. treo giữa. || đặt trên con bọ.

Interplicatio, onis. *f.* sự tréo, vấn, gióc.

Interplico, as, avi, atum, are. gióc, xỏ tréo, vấn tréo.

Interpolatio, onis. *f.* sự chuốt lại, trau giồi. || sự mạng, vá, khâu.

Interpolator, oris. *m.* et Interpolatrix, icis. *f.* kẻ bán hàng xén. || kẻ vá, khâu, bán áo cũ.

Interpolatus, a, um. et Interpolis, *m. f.* le. *n.* is. đã làm lại, sửa lại, mạng, vá, khâu. || đã cũ, đã mòn.

Interpolo, as, avi, atum, are. trau, chuốt lại, làm lại. || vá, khâu. || trộn, lộn, đặt lộn, pha.

Interpolus, a, um. V. Interpolatus.

Interpono, is, posui, positum, nere. xỏ vào, xen vào, đặt lộn, trộn, đặt vào trong, — giữa; interponere se, xen mình mà lo cho; aliquâ re interpositâ impedire, ngáng lại.

Interpositio, onis. *f.* et Interpositus, ûs. *m.* sự đặt giữa, sự giữa hàng. || sự mở vòng như (   ).

Interpositus, a, um. *part.* Interpono.

Interpremo, is, pressi, pressum, mere. ép giữa, kẹp trong; interpremere fauces, cán cổ.

Interpres, etis. *m. f.* kẻ thông sự, thông ngôn. || kẻ dịch sách.

Interpretamentum, i. *n.* et Interpretatio, onis. *f.* sự thông sự, cắt nghĩa, kinh ngãi, chú con, lý tích; interpretatio brevis, tập chú. || sự định, định chừng.

Interpretativus, a, um. sự gì xem

dường như có song chẳng có thật.

Interpretatiuncula, æ. *f.* tập chú.

Interpretatus, a, um. *part.* Interpretor.

Interpretium, ii. *n.* lợi đặng bởi của bán.

Interpretor, aris, atus sum, ari. *dep.* giải ngãi, nói lý, thông ngôn. ‖ thông, hảo ý lành hay là dữ; interpretari sententiam, hảo lý; — malè, cắt nghiã trái ý.

Interpunctio, onis. *f.* et **Interpunctum**, i. *n.* sự chấm, chấm câu, vòng câu.

Interpunctus, a, um. *part.*

Interpungo, is, xi, nctum, gere. chấm, — câu, vòng câu.

Interpurgatio, onis. *f.* sự phát cây.

Interpurgo, as, avi, atum, are. phát cây, phát choái.

Interputo, as, avi, atum, are. phát cây, — choái.

Interqueror, eris, questus sum. queri. *dep.* năn nỉ về sự gì.

Interquestus, a, um. kẻ năn nỉ.

Interquiesco, is, evi, etum, scere. *n.* hoãn việc.

Interrado, is, rasi, rasum, radere. cạo rêu cây. ‖ phát cây. ‖ giũa, mài, chuốt, giồi.

Interrasilis, *m. f.* le. *n.* is. đã giũa, đã chuốt, đã giồi trơn.

Interregnum, i. *n.* thì từ khi vua chết cho đến khi chọn vua khác.

Interrex, regis. *m.* quan kia phải chọn lại khi đủ năm ngày cho đến khi chọn quan Consul rồi. ‖ quan tiện nghi vua băng.

Interritè. *adv.* cách dạn gan.

Interritus, a, um. kẻ dạn, bạo dạn, vững vàng.

Interrivatio, onis. *f.* sự trổ nước giữa hai chỗ.

Interrogatio, onis. *f.* sự hỏi, vấn. ‖ P. R.

Interrogatiuncula, æ. *f.* sự hỏi vấn.

Interrogativè. *adv.* cách hỏi.

Interrogativus, a, um. dùng mà hỏi.

Interrogator, oris. *m.* kẻ hỏi.

Interrogatorius, a, um. thuộc về sự hỏi.

Interrogatus, a, um. *part.*

Interrogo, as, avi, atum, are. hỏi, hỏi han, vấn; interrogare et respondere, vấn đáp.

Interrumpo, is, rupi, ruptum, pere. bẻ giữa, bẻ làm hai. ‖ chấn đàng; interrumpere somnos, phá sự ngủ; — iter, chấn đàng; — pontem, phá cầu; — sermonem, nói hớt.

Interruo, is, ruere. *n.* bổ mình giữa.

Interruptè. *adv.* cách giãn đoạn.

Interruptio, onis. *f.* sự giãn việc, hoãn việc, thôi, để lại.

Interruptor, oris. *m.* kẻ giãn việc.

Interruptus, a, um. *part.* Interrumpo, voces interruptæ, tiếng kêu thảnh thót; aliquid interruptum, việc giãn đoạn.

Interscalmium, ii. *n.* chặng đàng từ một cái chèo cho đến chèo khác, khoản chèo.

Interscapilium, ii. *n.* et **Interscapilium**, ii. *n.* et **Interscapulum**, i. *n.* nơi giữa hai vai.

Interscindo, is, scidi, scissum, dere. bẻ giữa, bẻ hai. ‖ chia, — ra. ‖ cắt giữa.

Interscribo, is, psi, ptum, bere. viết giữa hai hàng; interscribens vena, chỉ nơi đá cẩm thạch.

Intersecivus, a, um. V. Arcifinalis.

Interseco, as, cui, sectum, are. cắt hai, cắt làm hai. ‖ thích, in, tạc lòng.

Intersectio, onis. *f.* cắt giữa. ‖ cắt xuyên hoa trên cột như chơn con châu chấu.

Interseminatus, a, um. gieo trong, gieo giữa.

Intersepio, is, sepi, septum, pire. rào, rấp, cắm rào.

Intersero, is, rui, sertum, rere. xen, — vào, trộn, đặt lộn, đút vào.

Intersero, is, sevi, situm, rere. trồng, gieo giữa, gieo trong.

Intersisto, is, stiti, stitum, stere. *n.* đứng giữa.

Intersono, as, ui, are. vang, — lừng, vang trong, — giữa.

Interspersus, a, um. vần vện. ‖ đã gieo, đã rắc trong, — rắc giữa.

Interspiratio, onis. *f.* sự thở vào thở ra.

Interspiro, as, avi, atum, are. thở vào thở ra. ‖ hóng gió, hóng mát.

Intersterno, is, stravi, stratum, nere. trải, lót giữa.

Interstes, itis. *omn. gen.* kẻ ở giữa lập hòa, môi dong.

Interstinctio, onis. *f.* sự phân chia, phân ra, ngăn chấn.

Interstinctus, a, um. *part.*

Interstinguo, is, nxi, nctum, guere. tắt. ‖ chia ra, ngăn, — chấn, phân ra. ‖ làm cho chết ngột.

Interstitio, onis. *f.* et **Interstitium**, ii. *n.* nơi giữa, khoản, chặng hay là đỗi từ một nơi cho đến nơi khác, thì từ khi ấy cho đến thì khác. ‖ sự du nhàn. ‖ sự khác nhau; interstitium extremis exilius, eo. ‖ khoảng giữa.

Intersto, as, are. V. Intersisto.

Interstratus, a, um. *part.* Intersterno.

Interstrepo, is, pui, pitum, pere. *n.* la vang, kêu om sòm giữa.

Interstringo, is, nxi, strictum, gere. kẹp, ép; interstringere gulam, cán cổ.

Interstructio, onis. *f.* sự tra miệng.

Interstruo, is, xi, ctum, ere. tra vào, — miệng, — ngàm, đặt hiệp làm một.

Intersum, es, fui, esse. ở giữa, có mặt đó, ở cách xa, — nhau.

Intertaleo, as, avi, atum, are. cắt mà trồng hay là chiết.

Intertexo, is, ui, textum, xere. dệt, gióc, tréo nhau, đan tréo, vấn nhau.

Intertignium, ii. *n.* bức, khoản từ cột hay là đòn tay cho đến cột hay là đòn tay khác.

Intertingo, is, xi, nctum, gere. làm vẻ, vẽ vằn vện.

Intertraho, is, xi, ctum, here. kéo bởi giữa.

Intertrigo, inis. *f.* dấu, vít bởi sứt da hay là cà da cùng nhau.

Intertrimentum, i. *n.* et Intertritura, æ. *f.* sự thiệt, hại, hao.

Interturbatio, onis. *f.* sự động bề trong hay bày ra bề ngoài. ‖ sự chịu trở đáng.

Interturbo, as, avi, atum, are. làm lao xao, — hỗn hào. ‖ hoãn ra, làm cho trở đáng; interturbare dicentem, cướp lời; alium jam dicentem interturbando loqui, nói hớt.

Interula, æ. *f.* áo bề trong, áo gần da hơn.

Interulus, a, um. bề trong.

Interundatus, a, um. có hình dợn sóng.

Interusurium, ii. *n.* tiền lời bởi một ít lâu, lợi bởi cho tiền góp.

Intervacans, tis. *omn. gen.* trống giữa.

Intervallatus, a, um. đã có ngăn, có khoảng. ‖ chẳng liên. ‖ có giáp cữ; intervallata febris, cữ rét.

Intervallum, i. *n.* khoản, khoảng, chặng. ‖ giáp cữ, cữ; intervallum servare, chừa khoản; — rei cujus reversio et motus constans est, giáp cữ. ‖ sự cách xa, cách xa nhau.

Intervello, is, velli, et vulsi, vulsum, lere. nhổ đâu đó, nhổ khắp, nhổ tỉa, tỉa ra.

Intervenio, is, veni, ventum, nire. *n.* tới, đến bất kì, đến tình cờ, xảy đến, tới khi hở cơ. ‖ ngăn, — trở, can, — gián. ‖ ở giữa mà giao hòa. ‖ lãnh, — lấy. ‖ ngừa, — đón, đón rước; intervenit nox prælio, đêm tới đương khi chiến trận.

Intervenium, ii. *n.* mạch cùng các lỗ nhỏ như sợi tóc trong xác người ta.

Interventio, onis. *f.* sự lãnh, — lấy, lo cho, giúp cho.

Interventor, oris. *m.* kẻ tới bất kì, kẻ khuấy khỏa, vô phép. ‖ kẻ lãnh. ‖ kẻ giúp lời, cầu cho.

Interventus, ûs. *m.* sự đến bất kì, đến hở cơ. ‖ sự lãnh, giúp lời.

Interversio, onis. *f.* sự lao xao, sự làm xao xác, sự ăn bớt.

Interversor, oris. *m.* kẻ ăn bớt.

Interversura, æ. *f.* đồng ruộng có hình cánh chỏ.

Interversus, a, um. *part.*

Interverto, is, ti, sum, tere. úp, — sấp, — xuống, trở cách khác. ‖ ăn bớt của phải giữ. ‖ trở bề ngoài. ‖ phí, hao phí

Intervibro, as, are. quăng, phóng giữa, — trong.

Intervigilatio, onis. *f.* sự giữ gìn cẩn thận.

Intervigilo, as, avi, atum, are. nửa thức nửa ngủ.

Intervigilus, a, um. kẻ nửa thức nửa ngủ.

Intervireo, es, virui, rere. *n.* có màu xanh lộn vướí.

Interviso, is, si, sum, sere. thăm viếng một hai khi.

Intervocaliter. *adv.* cả tiếng.

Intervolito, as, avi, atum, are. bay, năng bay giữa.

Intervolo, as, avi, atum, are. bay giữa, bay trong.

Intervomo, is, mui, mitum, mere. mửa giữa, đổ trong.

Intervulsus, a, um. giãn đoạn, chẳng liên.

Intestabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng đặng làm chứng. ‖ chẳng đặng trối. ‖ gớm, xấu.

Intestatò. *adv.* et Abintestatò. *adv.* chẳng có trối gì, — cố ngôn.

Intestatus, a, um. kẻ đã chết và chẳng có lời trối. ‖ chẳng nên tin. ‖ chẳng có chứng cớ cho ngã lẽ.

Intestina, orum. *n. pl.* et Intestinum, i. *n.* ruột, lòng, phế phủ, tạng phủ; intestinorum dolores, não gan.

Intestinus, a, um. bề trong, nội, thuộc về sự trong, — gia thần; intestina discordia, loàn.

Intexo, is, ui, textum, xere. dệt, gióc, tréo, đan tréo. ‖ vấn nhau. ‖ cho người ta nói vấn đáp; intexere capillos, gióc tóc.

Intextus, ûs. *m.* sự dệt, đồ dệt.

Intextus, a, um. *part.* Intexo.

Intimatio, onis. *f.* sự đòi, biên vào sổ, sự truyền.

Intimator, oris. *m.* kẻ biên vào sổ, kẻ tỏ, đòi, đem vào, truyền.

Intimatus, a, um. đã rao, — truyền. ‖ đã biên kí.

Intimè. *adv.* bề trong, nội. ‖ hết lòng; intimè alicui adhærere, trằn tríu.

Intimidè. *adv.* cách vững, — dạn.

Intimo, as, avi, atum, are. biên kí. ‖ truyền, rao. ‖ cho tin, — biết.

Intimus, a, um. trong hơn, bề trong, kẻ tâm phúc; intimus amicus, kim bằng; — subditus, cận thần, nội thần; intima consuetudo, thiết ngãi; intimum odium, hềm cừu; imo pectore, tận tâm.

Intinctio, onis. *f.* sự nhuộm. ‖ phép rửa tội. ‖ nhúng.

Intinctor, oris. *m.* thợ nhuộm.

Intinctus, ûs. *m.* gia vị, ướp.

Intinctus, a, um. *part.*

Intingo, is, xi, nctum, ngere. nhúng, nhuộm. ‖ trầm vào. ‖ chấm; intingere in acetum, chấm giấm; — collâ, gắn; — aquâ, nhúng nước; — digitum liquore aliquo, trúng vào.

Intitulo, as, are. đặt hiệu, — nhãn.

Intolerabilis, *m. f.* le. *n.* is. chịu chẳng đặng, coi chẳng đang; odor intolerabilis, thúi nặc nồng.

Intolerabiliter. *adv.* cách khó chịu.

Intolerandus, a, um. V. Intolerabilis.

Intolerans, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng hay nhịn, — chịu.

Intoleranter, iùs, issimè. *adv.* cách khó chịu, — chịu chẳng đặng; intolerantiùs se jactare, cậy tài cậy khóe.

Intolerantia, æ. *f.* sự chẳng nhịn, chẳng chịu. ‖ sự kiêu hảnh.

Intollo, is, tuli, lere. intollere clamores, kêu lớn tiếng.

Intonatus, a, um. *part.* Intono.

Intondeo, es, di, sum, dere. cạo xung quanh.

Intono, as, ui, atum, et itum, are. sấm nổi, sấm dậy, kêu, ra tiếng như sấm. ‖ cung lên. ‖ cất tiếng như sấm vậy.

Intonsus, a, um. chưa chịu cạo, — gọt tóc. ‖ chẳng cạo râu chẳng gọt tóc, lem hem. ‖ nhặt, — phép, dữ.

Intorqueo, es, si, tum, quere. vặn, — lại, — ngược. ‖ vấn, — tréo, gióc, un lại. ‖ quăng, ném, phóng; intorquere mentum, bệu bạo.

Intortio, onis. *f.* vặn tóc cho quấn, sự làm tóc mai.

Intortiùs. *adv.* cách vấn vít hơn.

Intortus, a, um. *part.* Intorqueo.

Intrà. *adv.* trong, bề trong, nội.

Intra. *præp.* cai accus. trong, nội. bề trong, đang khi còn, chẳng bằng, chẳng hơn, chẳng đủ, chẳng vừa phải; intra parietes meos, trong nhà tôi; — quatuor annos, từ rày cho đến bốn năm; — famam esse, danh vọng người còn sáng hơn tiếng đồn; — modum, vừa phải; — legem, ít hơn luật dạy.

Intrabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ có thể vào đặng.

Intractabilis, *m. f.* le. *n.* is. luông tuồng, tính lung, bất thuận. ‖ nhám sì. ‖ cú mấu, cú tấn, — mấm.

Intractatus, a, um. chưa thuần, sa hoàng.

† **Intractio**, onis. *f.* sự rụt, nhăn, co lại.

Intraho, is, traxi, tractum, here. kéo, — sau, — theo mình. ‖ nhiếc.

Intramuranus, a, um. ở trong thành.

Intrarius, a, um. V. Intimus.

Intratus, a, um. đã vào đó, — thấu vào.

Intremisco, is, mui, scere. et

Intremo, is, mui, mere. sợ, run sợ, thất kinh. ‖ kiêng vì.

Intremulus, a, um. hay run, hay sợ.

Intrepidè. *adv.* cách dạn.

Intrepidus, a, um. dạn, — gan, chắc gan, kẻ sấn sướt, trì trợm; intrepidus verbo, nói sướt; — actione, làm sướt.

Intribuo, is, ui, butum, buere. nộp tiền góp, nộp phần, giúp phần.

Intributio, onis. *f.* sự góp phần.

Intricatè. *adv.* cách rối.

Intricatura, æ. *f.* sự rối rắm.

Intricatus, a, um. *part.* Intrico. rối, — rắm, bối rối, chẹt, khúc mắt, mắt mỏ, nhăng, lăng nhăng, phân vân, xoắn xíu; cor intricatum, rối lòng.

Intrico, as, avi, atum, are. et Intricor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm nhăng, làm rối; fila intricata, chỉ rối; valdè intricare, làm rối như tơ.

Intrimentum, i. *n.* V. Intritum.

Intrinsecùs. *adv.* bề trong.

Intrita, æ. *f.* thứ chả. ‖ vôi trộn với cát và đồ khác. ‖ đất sét mà bao nhành chiết.

Intritum, i. *n.* chả.

Intritus, a, um. *part.* Intero.

Intrò. *adv.* (chỉ sự động) bề trong.

Intro, as, avi, atum, are. vào, trở vào, lọng vào, vô, đi vô. ‖ chiếm lấy. ‖ xông vào, thấu vào, khoét; intrare insidias, mắc chước móc; — familiaritatem, nên thiết ngãi.

Introcedo, is, cessi, cessum, cedere. V. Intro.

Introclusus, a, um. đã cầm trong, — đóng trong, ở trong rào.

Introcurro, is, rri, cursum, rere. chạy trong.

Introdo, as, dedi, datum, dare. dâng mình, phú mình.

Introduco, is, xi, ctum, ducere. đem vào, đưa vào.

Introductio, onis. *f.* sự đưa vào.

Introeo, is, ivi, et ii, itum, ire. vào, thấu vào; introire in vitam, sinh ra.

Introfero, fers, tuli, latum, ferre. đem trong.

Introgredior, eris, gressus sum, gredi. *dep.* V. Introeo.

Introitus, ûs. *m.* sự vào, đàng tới vào. ‖ khẩu, cửa biển. ‖ sự đầu, khỉ sự.

Intromissio, onis. *f.* sự đút vào, đun.

Intromissus, a, um. *part.*

Intromitto, is, misi, missum, mittere. chuồi vào, đun, ké, — vào, luồn, — vào, tron, nhét, — vào, xen, — vào, xét vào. ‖ đem vào, đưa vào, cho phép vào ra; intromittere vi, nhét vào, nhận vào, nong vào, dầy vào; intromittere se magnâ vi, xán vào; — manum, thò tay vào, tron vào, thuồn vào, ró; intromittere se, chen, —

chúc, bạ vào; intromittere aliquid, lồng vào; — funes vel ligna, luồn dây hay là cây vào; — se per angustum locum, chun.
Introrepo, is, pere. *n.* lọng vào, lườn vào, lễ mễ trong.
Introrsùm. *adv.* et Introrsùs. *adv.* trong, bề trong, nội.
Introrumpo, is, rupi, ruptum, pere. xán vào, chun vào, xông vào.
Introruptio, onis. *f.* sự xông vào.
Introspectus, a, um. *part.*
Introspicio, is, pexi, pectum, cere. dòm vào, dòm trong, coi vào, xét trong, thâu qua, ngó; introspicere voluntates, dòm ý, dò lòng.
Introversùs. *adv.* V. Introrsùs.
Introvocatus, ûs. *m.* sự chiêu vào.
Introvoco, as, avi, atum, are. chiêu vào, gọi vào; introvocare exercitum, chiêu binh.
Intrudo, is, si, sum, dere. chuối vào, nhét vào. ‖ giỏ vào; intrudere se, lo việc gì khi chẳng ai cầu.
Intubaceus, a, um. thuộc về khổ thể.
Intubum, i. *n.* et Intubus, i. *m.* khổ thể.
Intueor, eris, uitus sum, tueri. *dep.* nhìn, xem, coi, xét; intueri speciem, nhắm dạng; — oculis fixis, nhìn trằng trằng.
Intuitus, ûs. *m.* sự nhìn, xem, nhắm.
Intumeo, es, mui, mere. et Intumesco, is, mui, scere. sưng, — lên, — húp, sình, — ra, chương. ‖ tâng mình lên. ‖ giận dữ, sôi gan; intumescere laudibus, lẳng lên, đặng lẳng.
Intumulatus, a, um. chưa chôn.
Intundo, is, dere. dâm.
Intuor, eris. V. Intueor.
Inturbatus, a, um. chẳng lao xao, — động, bằng an.
Inturbidus, a, um. chẳng day động, phẳng lặng.
Inturgesco, is. V. Intumesco.
Intùs. *adv.* trong, bề trong, nội, gian; intùs et secretò, ngầm.
Intutus, a, um. chẳng vững, chẳng chắc.
Intybum, i. *n.* khổ thảo hoang, khổ thảo mãi.
Inuber, eris. *omn. gen.* ốm, gầy guộc, còi, chẳng sinh trái.
Inudo, as, are. dầm, thấm nước.
Inula, æ. *f.* △ hoang quả thể.
Inultè. *adv.* chẳng báo thù.
Inultus, a, um. chẳng báo thù, chưa hềm thù, chưa chịu hềm oán. ‖ chẳng chịu phạt.
Inumbrans, tis. *omn. gen.* hay che bóng, ym mát, ym dợp; inumbrante vesperâ, xế chiều.
Inumbratio, onis. *f.* nghề vẽ bóng cho nhằm thế. ‖ bóng, — mát.
Inumbrator, oris. *m.* thợ vẽ.
Inumbratus, a, um. *part.*
Inumbro, as, avi, atum, are. bóng che, có bóng, bóng mát. ‖ bôi, phá.
Inunco, as, avi, atum, are. câu, móc, lấy móc mà bắt.
Inunctio, onis. *f.* sự xức.
Inunctor, oris. *m.* kẻ xức.
Inunctus, a, um. *part.* Inungo.
Inundatio, onis. *f.* nước lút, — lụt.
Inundator, oris. *m.* kẻ đổ nước cho tràn ra.
Inundatus, a, um. *part.*
Inundo, as, avi, atum, are. lụt, nước tràn ra.
Inungito, as, are. *freq.*
Inungo, is, xi, tum, gere. xức, thoa; inungere oleo sancto, xức dầu thánh.
Inunio, is, ire. nối, hiệp làm một.
Inuniversùm. *adv.* bình thường, thường tình, gần hết.
Inurbanè. *adv.* cách vô phép.
Inurbanus, a, um. quê mùa, thô, lỗ mỗ, thất lễ, chẳng lịch sự, phàm phu, phi lễ.
Inurens, tis. *omn. gen.* kẻ nung sắt mà chám.
Inurgeo, es, gere. ép trên, đánh trên.
Inurino, as, avi, atum, are. lặn, lội, lặn dưới hết.
Inuro, is, ussi, ustum, rere. chám, nung sắt mà chám. ‖ dùng lửa mà vẽ; nomini labem inurere, nhơ danh.
Inusitatè. *adv.* et Inusitatò. *adv.* cách chẳng quen, — có thói.
Inusitatus, a, um. bất dụng, chẳng quen, — có thói.
Inusquè. *præp.* cho đến.
Inustus, a, um. *part.* Inuro.
Inusus, ûs. *m.* sự vô dụng, trễ nải.
Inutilis, *m. f.* le. *n.* is. bất dụng, vô dụng, hư sự, vô ích. ‖ độc, thiểm; innutile aliquid agere, nước đổ lá môn.
Inutilitas, atis. *f.* sự vô ích.
Inutiliter. *adv.* vô ích, uổng.
Inuus, i. *m.* bụt rừng kia.
† Inuxorus, a, um. chẳng kết hôn nhơn, chực tiết.
Invado, is, si, sum, dere. xông pha, xông vào. ‖ thâm, — loạn, chiếm, tranh đoạt. ‖ nhảy chồm. ‖ mở tay, gầy dựng.
Invagino, as, are. xỏ gươm vào vỏ.
Invalentia, æ. *f.* sự yếu đuối, tật nguyền. ‖ khí chất yếu ớt.
Invaleo, es, lui, ere. et Invalesco, is, ui, scere. *n.* khỏe lại, bổ sức lại, càng ngày càng mạnh. ‖ càng ngày càng vững càng quen; invaluit consuetudo, thói đã thành.
Invaletudinarius, a, um. kẻ yếu ớt.
Invaletudo, inis. *f.* sự yếu sức, tật nguyền.
Invalidè. *adv.* cách yếu đuối.
Invalidus, a, um. kẻ yếu ớt, non sức, liệt lào, chẳng vững.
Invasio, onis. *f.* sự thâm, — loạn, tranh đoạt.

Invasor, oris. *m.* kẻ thâm, — tranh đoạt, chiếm, kẻ đánh trước.
Invasus, ûs. *m.* sự xông pha, đánh thách.
Invasus, a, um. *part.* Invado.
Invecta, orum. *n. pl.* đồ đạc, gia tài, của nổi.
Invectio, onis. *f.* sự đem, — sang, chở, xe. ‖ lời nhiếc nhóc, — đáp.
Invectitius, a, um. đã đem sang, đã chở.
Invectivaliter. *adv.* cách nhiếc.
Invectivus, a, um. thuộc về sự mắng nhiếc.
Invectus, ûs. *m.* sự chở, xe, cách đem sang.
Invĕctus, a, um. *part.*
Inveho, is, vexi, vectum, here. đem, — sang, — qua, chở, xe, kéo vưới, — sau. ‖ lập, đặt cớ, đưa, — xuống; invehere limum, mắc bùn lấm.
Invehor, eris, vectus sum, vehi. *pass.* chịu chở. ‖ nhiếc nhóc, mắng nhiếc. ‖ xông pha, — vào; invehi curru, đi xe; invehi in aliquem, mắng nhiếc người.
Invelatus, a, um. truồng, ngổ.
Invendibilis, *m. f.* le. *n.* is. bán chẳng đặng.
Invenditus, a, um. chưa bán.
Invenio, nis, veni, ventum, nire. đặng, được, đắc, tìm, gặp, bày vẽ, — đặt, làm tiên sư. ‖ góp, tích, — trữ. ‖ biết, nghe, mắng tiếng; invenire laudem, đặng danh vọng.
Inventarium, ii. *n.* sự biên sổ cơ nghiệp.
Inventio, onis. *f.* sự đặng, tìm đặng, sự tiên sư, tiền sự, bày đặt.
Inventiuncula, æ. *f.* sự bày đặt việc nhỏ mọn.
Inventor, oris. *m.* et Inventrix, icis. *f.* tiên sự, kẻ tìm đặng, kẻ lập sự.
Inventum, i. *n.* et Inventus, ûs. *m.* sự gì đã bày vẽ, — đã đặng, — đã lập.
Invenustè. *adv.* cách thô, chẳng đẹp, cách xấu, chẳng tốt.
Invenustus, a, um. chẳng xinh, — tốt, quê mùa, chẳng lịch sự.
Inverecundè. *adv.* cách xấu hổ.
Inverecundia, æ. *f.* sự chẳng biết hổ ngươi.
Inverecundus, a, um. kẻ chẳng hay hổ ngươi, — thẹn thuồng, kẻ mất cỡ, mày đe.
Invergo, is, gere. trở bên. ‖ đổ trên.
Inversio, onis. *f.* sự trở ngược. ‖ F. R. là thí dụ. ‖ sự nói châm chích.
Inversùm. *adv.* từng lớp, theo thứ tự.
Inversura, æ. *f.* et Inversuræ, arum. *f. pl.* sự quanh co.
Inversus, a, um. *part.*
Inverto, is, ti, sum, tere. trở ngược, úp, — sấp, — xuống, tráo chác, lộn trái, — lại; invertere ordinem, làn đan. ‖ buôn bán; invertere campum, cày ruộng
Invesperascit. *impers.* đã xế chiều.
Investigabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà tìm đặng, — tra xét, có lẽ hảo đặng.
Investigatio, onis. *f.* sự tìm, xét, soát. ‖ tra, — hỏi, — xét.
Investigator, oris. *m.* kẻ tìm xét, hỏi dọ, hỏi dọ dẫn.
Investigatus, a, um. *part.*
Investigo, as, avi, atum, are. hỏi, tra hỏi, cơ hỏi, hỏi dọ, — dọ dẫn, soát, tra soát. ‖ tìm, — kiếm, — tả, đặng; investigare diligenter, lục lạo; — penitùs, tra soát; — rationem, xét lẽ; — per omnia loca, rảo tìm.
† Investimentum, i. *n.* áo dài ngoài.
Investio, is, ivi, vel ii, itum, ire. mặc, cho mặc, lồng vào, che, phủ. ‖ nhận vào, dọn dẹp, — tốt, trau giồi.
Investis, *m. f.* te. *n.* is. truồng. ‖ chưa thành nhơn. ‖ đồng trinh. ‖ thiếu, chẳng có.
Inveterasco, is, avi, scere. *n.* ra cũ. ‖ ở tạm cư lâu. ‖ ra bền, càng lâu càng ra bền chặt.
Inveteratio, onis. *f.* sự vững bền bởi lâu dài. ‖ tật cũ.
Inveteratus, a, um. *part.*
Invetero, as, avi, atum, are. dọn mà để lâu dài. ‖ ra vững bền, ra mạnh.
Invetitus, a, um. nên, chẳng cấm.
Invicem. *adv.* nhau, cùng nhau, tương. ‖ luân phiên, từng phiên; se invicem diligere, yêu nhau, tương ái.
Invictè. *adv.* hẳn thật.
Invictus, a, um. chẳng thua, — kém, — bệ khi nào, chẳng bị trận. ‖ đánh chẳng lại, thắng phụ chẳng đặng. ‖ luông tuồng. ‖ phá, bẻ chẳng đặng; invicta necessitas, sự bất đắc dĩ.
Invidentia, æ. *f.* sự ganh gổ.
Invideo, es, vidi, visum, dere. phân bì, ganh gổ, ghẻ mắt, tật đố, ghen ghét, ghen tương; sibi mutuò invidere, ganh nhau; alienis ne invideas, cú có vọ mắng.
Invidia, æ. *f.* sự ganh, — gổ, tật đố; invidia temporum, thì suy.
Invidiola, æ. *f.* sự ganh gổ hèn mọn.
Invidiosè, iùs, issimè. *adv.* cách ganh gổ, cách ghen ghét, tật đố.
Invidiosus, a, um. kẻ ganh gổ, xấu bụng, phân bì. ‖ kẻ chịu ghen tương, — ghẻ mắt, đáng phân bì. ‖ kẻ chịu ghen ghét, — giận, — hềm. ‖ ngứa con mắt.
Invidus, a, um. kẻ cảnh nanh, xấu bụng, phân bì, ganh gổ.
Invigilatus, a, um. đã làm khi canh giờ.
Invigilo, as, avi, atum, are. canh, — giữ, xem sóc, săn sóc.
Invincibilis, *m. f.* le. *n.* is. đánh

chẳng lại, chẳng chịu thua, lấn chẳng đặng, chẳng chịu phép.

Invincibiliter. *adv.* cách qúa phép, — sức, — chẳng có lẽ mà lấn lướt đặng.

Invinctus, a, um. mang xiềng.

Invinius, a, um. chẳng hay uống rượu.

Invio, as, avi, atum, are. đi, bước đi.

Inviolabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng nên phạm, — nên đúng. ‖ chẳng hay bị dấu đặng.

† Inviolabiliter. *adv.* et Inviolatè. *adv.* cách chẳng đúng, chẳng nên phạm.

Inviolatus, a, um. nguyên vẹn, chẳng phải nao, chẳng đúng, — hư. ‖ vẹn sạch; inviolata terra, đất trinh thục.

† Inviseeratus, a, um. tạc lòng.

† Inviscero, as, are. sinh trong ruột.

Invisibilis, *m. f.* le. *n.* is. xem chẳng thấy, xem chẳng thấy đặng.

Invisibilitas, atis. *f.* sự xem chẳng thấy đặng.

Invisibiliter. *adv.* cách xem chẳng thấy.

Invisitatus, a, um. chưa thăm.

Inviso, is, si, sum, sere. thăm, — viếng, đi thăm; se mutùo invisere, viếng nhau; quotidiè invisendi parentes, thần tỉnh mộ khán.

† Invisor, oris. *m.* kẻ ganh gổ.

Invisus, a, um. ior. issimus. chưa xem thấy. ‖ chưa đi viếng, phải sự ghen ghét, kẻ người ta ghét. ‖ cực, khó, hay khuấy khỏa.

Invitabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay đẹp lòng, — giục, — dũ lòng.

Invitamentum, i. *n.* mồi, — hoa, sự gì quyến dũ.

Invitasso, is, ssere. V. Invito.

Invitatio, onis. *f.* sự mời, giục, đòi.

Invitatiuncula, æ. *f.* sự mời uống.

Invitator, oris. *m.* kẻ mời, kẻ mời ăn cơm trưa. ‖ quan hay mời.

Invitatorius, a, um. hay dùng mà mời.

Invitatus, ûs. *m.* sự khuyên, khuyên lơn, — bảo, thôi thúc.

Invitè. *adv.* trái ý, nghịch ý, chẳng đành lòng, cực chẳng đã.

Invitiabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng hay hư, chẳng hay nát.

Invito, as, avi, atum, are. mời, khuyên mời, gậy, — mọc, — ra, nhóm, — họ. ‖ giục, thôi thúc, khuyên bảo; invitare hospites, mời khách; — ad edendum, mời ăn.

Invituperabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ chê, — trách.

Invitus, a, um. kẻ làm sự gì trái ý, — nghịch ý, kẻ làm cùng chẳng đã; invito ridere vultu, cười gằn.

Invius, a, um. chẳng có đàng mà đi, hiểm hóc.

Invocatio, onis. *f.* sự kêu đến, vái.

Invocatus, a, um. *part.*

Invoco, as, avi, atum, are. kêu, — đến, vái, sủ vái, vái niệm. ‖ gọi, — tên, kêu tên, ngoắt, — lại, kêu lại đây; invocare Deum, kêu đến Chúa; — cœlum, vái niệm, vái trời.

Involatus, ûs. *m.* sự bay trên, — trong. ‖ sự xông pha, nhảy chồm.

Involito, as, avi, atum, are. năng bay trên.

Involo, as, avi, atum, are. bay trên, — trong, — lên. ‖ xông pha, nhảy chồm. ‖ ăn cắp, ăn trộm; involare alicui in capillum, nắm chóp.

Involucre, is. *n.* khăn cạo râu.

Involucris, *m. f.* cre. *n.* is. chưa bay.

Involucrum, i. *n.* khăn gói, — vấn, — che, — phủ. ‖ sự làm mặt, giả hình.

† Involumentum, i. *n.* khăn gói, khăn vấn.

† Involuntarius, a, um. thất ý, trái ý, vô ý, chẳng có ý.

Involutè. *adv.* cách vấn, cách gói.

Involutio, onis. *f.* sự vấn, vấn vít, gói.

Involutus, a, um. *part.*

Involvo, is, vi, volutum, vere. cuốn, gói, — gấm, vấn, văn lại. ‖ che, phủ, che cho tối, giấu. ‖ giả hình; involvere saxa, lăn hòn đá.

Involvolus, i. *m.* et Involvulus, i. *m.* con sâu ăn mình trong lá cây nho.

Invulgatus, a, um. đã rao, đã đồn. ‖ đã ra hèn, ra phàm.

Invulgo, as, avi, atum, are. rao, đồn, truyền.

Invulnerabilis, *m. f.* le. *n.* is. bị dấu chẳng đặng.

Invulneratus, a, um. chẳng bị dấu.

IO

Io. *interj.* tiếng nầy chỉ sự vui, hay là sự rầu, sự mừng hay là sự đau.

Io, ûs. *f.* N. ID.

Ion, ii. *n.* hoa tím, ngọc kia.

Iones, um. *m. pl.* N. H.

Ionia, æ. *f.* miền đất kia.

Ionicus, a, um. thuộc về Ionia.

Ios, ûs. *f.* N. IN.

Iota. *ind.* chữ I. ‖ không, sự hư không, vô ích.

Iotacismus, i. *m.* sự nói chữ I chẳng sửa, lặp lại chữ I.

IP

Ipse, a, um. ấy, cũng một, nó; ipsemet, nó chúc.

Ipsimi, thay vì ipsi mihi, cho tôi đặng nhờ.

Ipsillices, um. *f. pl.* nước mắt quen chảy ra khi tế lễ. ‖ hình kia phù thủy dùng cho người ta phải lòng.

Ipsissimus, a, um. là người ấy chúc.

Ipsud. thay vì Ipsum.

Ipsus, a, um. thay vì Ipse, a, um.

IR

Ira, æ. *f.* sự giận, giận dữ, sự hờn, hềm. ‖ sự cãi, — lẫy, mắng, bất thuận; irâ furens, cộc cùn, giận cùn; — fervere, nong gan; — æstuare, nong giận; — accensus, thắm mặt; — tacitâ turgescere, cưu hờn; iram tenere, hềm, — lẫy, cưu; — ponere, dập dã; — explere, đã nư đã thờ; ad iram excitare, gây giận; iram verbis præferre, quát mắng, quát nạt.

Iracundè, iùs. *adv.* cách giận, giận dữ.

Iracundia, æ. *f.* tính cộc cùn, tính hay giận. ‖ sự nong giận.

Iracunditer. *adv.* V. Iracundè.

Iracundus, a, um. hay giận, cả giận, cùn mằn; vox iracunda, giẩn tiếng.

Irascentia, æ. *f.* V. Iracundia.

Irascibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay giận, dễ giận, cùn mằn.

Irascor, eris, atus sum, sci. *dep.* giận, — dữ, hờn giận, nộ, vùng vẫy; irasci ferociter, giận lẫy; — indesinenter, giận nằng nằng; saturo nullus sapor, irascenti nulla prudentia, no hết ngon giận hết khôn.

Iratè. *adv.* cách giận, giận dữ.

Iratus, a, um. kẻ giận, kẻ nong gan, nộ; irati more, buông văng; iratus venter, bụng đói.

Irceus, i. *m.* dồi bằng máu con dê đực dùng làm của tế lễ.

Ircipes, edis. *f.* cái bừa.

Ire, et Iri. *infin. verbo.* eo, is.

Iria, æ. *f.* V. Hibernia.

Iricolor, oris. *omn. gen.* có màu hoa củ ngải mọi, màu giao tiến hòa.

Irinum, i. *n.* thuốc thơm bằng hoa củ ngải mà xức.

Irinus, a, um. có màu củ ngải, có sắc như mống.

Irio, onis. *f.* loài đình lịch.

Iris, idis. *f.* hoa củ ngải mọi, xạ can, củ rẻ quạt. ‖ ngọc kia. ‖ mống, △ giao tiến hòa.

Irlandia, æ. *f.* cù lao kia.

Irnea, æ. *f.* hũ, ghè, bầu.

Irnella, æ. *f.* bình dùng mà tế lễ.

Irneum, i. *n.* thứ bánh.

Ironia, æ. *f.* sự nói giọng, nói lẫy. F. R. nhạo.

Ironicè. *adv.* cách nói giọng.

Irpex, icis. *m.* cái bừa.

Irradiatus, a, um. *part.*

Irradio, as, avi, atum, are. giới, giấp giới, sáng giới, ánh sáng giới.

Irrado, is, dere. cạo cho.

Irrasus, a, um. chưa cạo, — gọt.

Irrationabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng phải lẽ, nghịch lẽ, trái lẽ.

Irrationabilitas, atis. *f.* sự trái lẽ.

Irrationabiliter. *adv.* nghịch lẽ.

Irrationalis, *m. f.* le. *n.* is. trái lẽ.

Irraucesco, is, cui, scere. et

Irraucio, is, ire. khan, — cổ, — giọng, — tiếng.

Irrecitabiliter. *adv.* cách trổi xa lời nói.

Irrecogitatio, onis. *f.* sự vô ý.

Irrecordabilis, *m. f.* le. *n.* is. nhớ lại chẳng đặng.

Irrecuperabilis, *m. f.* le. *n.* is. lấy lại chẳng đặng, bất lai thục.

Irrecusabilis, *m. f.* le. *n.* is. chối, từ chối chẳng đặng.

Irredivivus, a, um. sửa lại, lập lại chẳng đặng.

Irredux, ducis. *omn. gen.* ra khỏi chẳng đặng.

Irreformabilis, *m. f.* le. *n.* is. sửa lại chẳng đặng.

Irrefutabilis, *m. f.* le. *n.* is. bất lẽ chẳng đặng.

Irregibilis, *m. f.* le. *n.* is. trị chẳng đặng.

Irregressibilis, *m. f.* le. *n.* is. trở về chẳng đặng.

† Irregularitas, atis. *f.* sự nghịch lề luật, chẳng nhằm luật.

Irreligatus, a, um. chẳng có gút, đã mở ra.

Irreligio, onis. *f.* sự vô đạo, sự nghịch đạo chánh.

Irreligiosè. *adv.* cách nghịch đạo chính, cách vô phép.

Irreligiositas, atis. *f.* sự phạm đạo thánh đạo chánh.

Irreligiosus, a, um. kẻ nghịch đạo, kẻ vô đạo, phạm đạo thánh.

Irremeabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ trở về hay là qua lại đặng.

Irremediabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà chữa đặng.

Irremissibilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ thứ tha đặng.

Irremotus, a, um. chẳng có lẽ mà bỏ đặng.

Irremunerabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà thưởng xứng đặng.

Irremuneratus, a, um. chưa chịu phần thưởng.

Irreparabilis, *m. f.* le. *n.* is. sửa lại chẳng đặng.

Irrepercussus, a, um. chưa có ai bát lẽ.

Irrepertus, a, um. chưa động, chưa đặc.

Irrepo, is, psi, ptum, pere. lọng vào, lườn, — vào, bạ vào; irrepere in mentes hominum, vỗ lòng người ta.

Irreposcibilis, *m. f.* le. *n.* is. xin lại chẳng đặng.

Irreprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Irreprehensus, a, um. et

Irreprensus, a, um. sạch tội, vô tội, chẳng có lẽ mà bắt lỗi đặng.

Irrepto, as, are. *freq.* V. Irrepo.

Irreptor, oris. *m.* kẻ chiếm lấy của.

Irrequiebilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng cho nghỉ bao giờ.

Irrequies, etis. *omn. gen.* et Irrequietus, a, um. nhúc nhích, lúc lắc, lao đao.

Irresectus, a, um. chưa có ai cắt.

Irresolubilis, *m. f.* le. *n.* is. tháo ra chẳng đặng.

Irresolutus, a, um. thẳng luôn.

Irrespirabilis, *m. f.* le. *n.* is. thở vào thở ra chẳng đặng.

Irrestinctus, a, um. chưa tắt.

Irretio, is, ivi, vel ii, itum, ire. vương víu, vương lấy, đánh bẫy; irretire illecebris, dỗ dành.

Irretitus, a, um. *part.* Irretio. phải vướng lấy, mắc lưới.

Irretortus, a, um. vững, — vàng; irretorto oculo spectare, nhìn trẳng trẳng.

Irretractabilis, *m. f.* le. *n.* is. đổi lại hay là phá lại chẳng đặng.

Irreverens, tis. *omn. gen.* lang ben, bợt chợt, làn đan, lơn ngơn, bèo trẹt.

Irreverenter. *adv.* vô phép, quác thước, hỗn hào, lang ben.

Irreverentia, æ. *f.* sự vô phép, lang ben, lơn ngơn, làn đan.

Irrevocabilis, *m. f.* le. *n.* is. chẳng có lẽ mà gọi hay là đòi lại đặng.

Irrevocabiliter. *adv.* cách chẳng đòi hay là gọi lại đặng.

Irrevocandus, a, um. sửa lại hay là chẳng đặng lại.

Irrevocatus, a, um. chưa gọi hay là chưa đòi lại.

Irrevolutus, a, um. chưa dở, — coi, chưa đọc.

Irridenter. *adv.* cách nhạo cười.

Irrideo, es, si, sum, dere. nhạo, — cười, chê cười, nhể, — miếng, nhướ'i.

Irridiculè. *adv.* cách chẳng đẹp.

Irridiculum, i. *n.* sự nhạo, — cười, trêu người, đàm tiếu; irridere aliquem, nhạo người.

Irrido, is, ere. V. Irrideo.

Irrigatio, onis. *f.* sự tưới, tưới nước.

Irrigatus, a, um. *part.*

Irrigo, as, avi, atum, are. tưới, rưới, rưới nước; irrigare aquam, trổ nước; — fletu genas, khóc ngoà nguệt.

Irriguus, a, um. kẻ tưới. ‖ đã tưới.

Irrimor, aris, ari. V. Rimor.

Irripio, is, pere. cất vào, đem vào.

† **Irrisibilis**, *m. f.* le. *n.* is. nên chê cười.

Irrisio, onis. *f.* sự nhạo, chê cười.

Irrisor, oris. *m.* kẻ trêu người, đàm tiếu. ‖ kẻ bắt nét, xét nét.

Irrisus, ûs. *m.* V. Irrisio.

Irrisus, a, um. *part.* Irrideo.

Irritabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ dễ giận, cộc cằn. ‖ kẻ giục, chọc.

Irritabilitas, atis. *f.* tính hay giận, tính cùn mằn.

Irritamen, inis. *n.* et Irritamentum, i. *n.* sự gì hay giục hay là gây giận. ‖ sự gì hay dịch, thôi thúc.

Irritatio, onis. *f.* sự giục, thôi thúc, gây. ‖ ý muốn, lòng dục, sự ngứa.

Irritator, oris. *m.* et Irritatrix, icis. *f.* kẻ trêu chọc, giục, xui giục, thầy giùi.

Irritatus, a, um. *part.*

Irrito, as, avi, atum, are. gây giận, chọc giận. ‖ giục, thôi thúc, trêu chọc.

Irritus, a, um. đã phá, phá tuyệt, đã ra không, vô ích.

Irroboro, as, avi, atum, are. bổ lại, làm cho vững.

Irrogassit, thay vì Irrogat.

Irrogatio, onis. *f.* sự đánh vạ, — thuế, khiến, bắt vạ.

Irrigatus, a, um. *part.*

Irrigo, as, avi, atum, are. khiến, — dạy, bắt vạ, đòi, buộc. ‖ cho, ban; irrogare pœnam, bắt vạ; — tributa, đánh thuế.

Irrorat. *imp.* mù sương sa, sa mù.

Irroratus, a, um. *part.* Irroro.

Irroresco, is, scere. *n.* ướt vì mù sương, phải mù sương.

Irroro, as, avi, atum, are. sa mù, mù sương sa. ‖ rưới; irrorare lacrymis oculos, sôi nước mắt.

Irroto, as, avi, atum, are. xây vần; irrotare testam super undas, liệng.

Irrubeo, es, ui, bere. et Irrubesco, is, ui, scere. *n.* ra đỏ, ra thắm.

Irructo, as, avi, atum, are. ợ, ập ợ.

Irrufatus, a, um. đã ra màu dà.

Irrufo, as, are. làm cho ra màu dà.

Irrugatio, onis. *f.* sự nhăn nhó.

Irrugio, is, ire. gầm hét.

Irrugo, as, avi, atum, are. nhăn nhó, giun lại.

Irrumpo, is, rupi, ruptum, pere. chồm, xông vào, giổ; canem irrumpere in aliquem, chó giổ; — in castra, xông vào ải lang.

Irruo, is, rui, rutum, ere. xông pha, nhẩy chồm, giổ, chụp, vũ vào; irruere in mediam aciem nhẩy chồm giữa đạo binh.

Irruptio, onis. *f.* sự xông vào, chồm vào.

Irruptus, a, um. chẳng hay đứt.

Irtiola, æ. *f.* giống cây nho.

Irus, i. *m.* N. H. ‖ N. M.

IS

Is, ea, id. *pron.* nó, người, nó chúc.

Isagoge, is. *f.* tiểu dẫn.

Isagogicum, i. *n.* sách mẹo.

Isatis, idis. *f.* rau diếp hoang. ‖ giống cây chàm.

Isauria, æ. *f.* xứ kia.

Isauricus, a, um. người xứ Isauria.

Isca, æ. *f.* lõm trái đào.

Iscariotes, æ. *m.* tên tục thằng Juda.

Isce, ejusce. *pron.* nó chúc.

Ischia, orum. *n. pl.* xương háng. ‖ bàn trôn.

Ischiacus, a, um. et Ischiadicus, a, um. kẻ có tật nhiệt hay làm cho nhức xương háng, nhức trái vế.
Ischias, adis. *f.* tật nhiệt hay làm cho nhức xương háng. ‖ thảo kia.
Ischium, ii. *n.* háng, kẽ háng.
Iscopolis, is. *f.* N. U.
Iselastica, orum. *n. pl.* cách đua vật kia.
Iselastici, orum. *m. pl.* kẻ đã đặng trường danh lợi.
Iselasticum, i. *n.* bổng lộc thành ban cho những người đua vật mà đặng trường danh lợi.
Iseum, i. *n.* chùa bụt Isis.
Isiaci, orum. *m. pl.* sãi bụt Isis.
Isicium, ii. *n.* thịt dồi.
Isis, idis. *f.* bụt nữ kia.
Ismaelitæ, arum. *m. pl.* N. H.
Ismirus, i. *m.* △ thiết thạch kia.
Isocinnamum, i. *n.* loài cây nhục quế.
Isocolon, i. *n.* câu có các phần như nhau.
* **Isodomum**, i. *n.* cách lập các từng đá bằng nhau.
Isondæ, arum. *m. pl.* N. H.
Isonomia, æ. *f.* sự đặng phép bằng nhau.
Isopyrum, i. *n.* thảo kia.
Isostasis, is. *f.* sự cân, trung cân.
Ispissa, æ. *f.* chim nhỏ kia.
Israel, elis. *m.* tên tục ông jacob và tên dân judêu.
Israelitæ, arum. *m. pl* N. H.
Israeliticus, a, um. thuộc về dân Isarae.
Isso, thay vì Ivero.
Istàc. *adv.* nơi đó, bên ấy.
Istacè. thay vì Istàc.
Istactenùs. *adv.* cho đến bên người, — nơi ông.
Iste, ta, tud. nầy, gã nọ, ni, người, người ni, ấy kẻ, kẻ ấy.
Isthic, isthæc, isthoc. ni chúc, nó chúc, người ấy, cũng một người.
Isthìc. *adv.* đó, nơi đó, đây.
Isthìnc. *adv.* bởi đó.
Isthmia, orum. *n. pl.* cách chơi trong doi Corintho.
Isthimiacus, a, um. et Isthimicus, a, um. et Isthmius, a, um. thuộc về doi hay là lưỡi đất.
Isthmus, i. *m.* doi đất có hình lưỡi hiệp hai nơi cùng nhau và chia hai biển.
Istic, istæc, istoc. V. Isthic.
Istìc. *adv.* đây, nơi nầy.
Isticcine, taccine, tæccine, toccine, tuccine. có phải là nơi ông ở chăng.
Istìnc. *adv.* bởi đây, bởi nơi người ở.
Istiusmodi. *gen.* thể ấy, dường ấy, làm vậy, cách ấy.
Istò. *adv.* ở, nơi đó, tại đó. ‖ trong sự ấy.
Istòc. *adv.* bởi đây.
Istorsùm. *adv.* bên người, đến nơi người ở.
Istri, orum. *m. pl.* N. H.
Istria, æ. *f.* miền đất kia.
Istùc. *adv.* đó, nơi người đó.
Istuc, thay vì Istud.
Istuccine? có phải đó, có phải làm vậy chăng? có phải vậy sao?

IT

Ità. *adv.* dạ, phải, ừ ừ, ừ è, vậy, làm vậy, thể ấy, vậy chúc. ‖ nếu, ví bằng, đến đỗi. ‖ cách ấy, thật, thật chúc; ità ne? ità ne verò? ita ne est? vậy vay.
Itali, orum. *m. pl.* N. H.
Italia, æ. *f.* N. R.
Italicus, a, um. et Italus, a, um. thuộc về nước Italia, — người Italia.
Itaque. *conj.* ấy vậy, bởi vậy, nhơn vì sự ấy, vì vậy, bởi đó.
Item. *conj.* cũng, vậy, như vậy, cũng vậy, lại; non item, chẳng phải như vậy; et item, itemque, đoạn, sau, rồi. ‖ lần khác.
Iter, itineris. *n.* đàng, — sá, cù, đồ, lộ đồ, dặm tía, — liễu, — hòe, đàng hạnh, kiệt lộ. ‖ phép đi qua, phép đi đàng. ‖ sự toan liệu. ‖ một ngày đàng. ‖ mương, đàng mương, rạch, rãnh, máng nước; iter ingredi, lên đàng, cất gánh; sumptibus alicujus nixum iter agere, đi nhờ; iter brevius arripere, đi tắt; — facere, đi đàng, tách dặm, đè dặm; iter publicum, đàng cái, đại lộ; nisi ambules non pervenies ad finem itineris, đàng chẳng đi chẳng đến.
Iteratio, onis. *f.* sự lặp lại, nói lại, làm lại, ép lại, sự giặp.
Iteratò. *adv.* V. Iterùm.
Iterator, oris. *m.* kẻ lặp đi lặp lại, nói lại, làm lại, kẻ giặp.
Iteratus, ûs. *m.* V. Iteratio.
Iteratus, a, um. *part.* Itero. đã giặp, làm giặp; ager iteratus, ruộng cày hai lần.
Itero, as, avi, atum, are. làm giặp, phúc lại, làm lại, lượt lại, phục, trùng. ‖ nói lại, lặp lại. ‖ làm cách mới, — cách khác; iterare sæpiùs, làm xàng xàng; — voces, lặp, lặp đi lặp lại; — magno cum aliorum tœdio, lẩn quẩn; nuntius sæpiùs iterari, nhặt tin.
Iterùm. *adv.* lại, phục, giặp, trùng, tái, lần khác, một lần nữa.
Ithaca, æ. *f.* cù lao kia.
Itidèm. *adv.* như vậy, cũng vậy, cũng một thể một cách.
Itiner, eris. *n.* V. Iter.
Itinerarium, ii. *n.* sách hay là lời doãn tích những việc đã thấy khi đi đàng sá, hay là dạy thứ tự khi muốn lên đàng. ‖ dấu hay là hiệu mà lên đàng.
Itinerarius, a, um. thuộc về đàng.
Itio, onis. *f.* sự đi đi lại lại, việc đi đàng. ‖ sự ra vào.
Itito, as, are. et Ito, as, avi, atum, are. năng đi, qua lại, ra vào,

vãng lai, đi đi lại lại; itare circum, lúng liếng.

Itur. *impers.* có kẻ đi.

Ituræa, æ. *f.* tên xứ.

Itus, ûs. *m.* sự ra vào; itus vita est, mors reditus, △ sinh kí tử qui. V. Itio.

Itys, ys. *m.* chim trĩ. ‖ N. F.

IX

† Ixeutica, æ. *f.* nghề bắt chim cùng nhựa cây.

Ixia, æ. *f.* thảo kia.

† Ixon, i. *n.* nhựa cây.

Ixos, i. *m.* nhành gởi. ‖ kên kên.

JA

Jaca, æ. *f.* cây mít.

Jaceo, es, cui, ere. nằm, — vùi. ‖ nằm chết. ‖ ở, ở cách nào, tại. ‖ ra yếu đuối, mòn mỏi, rũ liệt, ngã lòng. ‖ hư danh, mất tiếng, mất của; jacere placidè, nằm ým ým, nằm thíp thíp, nằm dàu; elephantem jacere, voi mẹp.

Jacio, is, jeci, jectum, ere. quăng, bắn, ném, đâm, phóng. ‖ đặt, lập. ‖ đồn tiếng; jacere lapides, ném đá; — rete, phao vọng; — telum, đâm lao; — balistis, bắn ná; — sursùm, dồi lên; — anchoram, gieo neo.

Jacobea, æ. *f.* △ tam thất hoa.

Jactabundus, a, um. hay day động. ‖ kẻ khoe mình.

Jactantèr, iùs. *adv.* cách kiêu hảnh, cách khoe khoang; jactanter incedere, đánh đàng xa.

Jactantia, æ. *f.* sự khoe mình, khoe khoang.

† Jactanticulus, i. *m.* kẻ khoe mình một ít.

Jactatio, onis. *f.* sự động, lắc, lao đao. ‖ sự ném; jactatio intelligentiæ, sự khoe trí.

Jactator, oris. *m.* kẻ khoe mình. ‖ kẻ khen.

Jactatus, ûs. *m.* sự động, day động, lắc; jactatus pennarum, sự giũ cánh.

Jactatus, a, um. *part.* Jacto.

Jactitator, oris. *m.* kẻ năng nói đồng.

Jactito, as, avi, atum, are. *freq.* Jacto. nói đồng, làm đồng. ‖ hỏi thưa, vấn đáp.

Jacto, as, avi, atum, are. quăng, bỏ bật bạ, lắc, khuấy khỏa, làm khổ sở. ‖ ném, phóng, đâm, bắn. ‖ khoe, — khoang, ngợi khen, tâng lên. ‖ rao, đồn tiếng; jactare oculos, nháy mắt; — se de vel in aliquâ re, khoe mình, khẳng tẳng, tự kiêu, làm láo, làm dày, khoe dạng, xưng tài; — se verbis, nói đồng, nói láo; — se actis, làm đồng; — se in aquâ, vẫy vùng; — se in aquis præ timore, chới với; totum corpus inverso capite in oppositam partem jactare, nhào, lộn nhào; suspensum se jactare, đánh đu; vehementer jactari, lục đục.

Jactuosus, a, um. V. Jactabundus.

Jactura, æ. *f.* của bỏ xuống biển cho nhẹ tàu. ‖ sự thiệt hại. ‖ sự hao tốn.

Jactus, ûs. *m.* sự quăng, ném; jactus teli, làn tên; — fulminum, sét đánh.

Jactus, a, um. *part.* Jacio.

Jaculabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà bắn hay là ném đặng, quăng được.

Jaculans, tis. *omn. gen.* kẻ nháy mắt.

Jaculatio, onis. *f.* sự quăng, phóng, đâm, ném, bắn.

Jaculator, oris. *m.* kẻ phóng lao. ‖ kẻ quăng. ‖ kẻ bủa lưới.

Jaculatorius, a, um. thuộc về sự phóng lao, — đâm lao; oratio jaculatoria, lời kinh vắn vỏi.

Jaculatrix, icis. *f.* nữ nhơn phóng lao.

Jaculatus, ûs. *m.* sự quăng, ném.

Jaculatus, a, um. *part.* Jaculor.

Jaculi, orum. *m. pl.* dây da mà cột con bò dưới ách.

Jaculo, as, avi, atum, are. et

Jaculor, aris, atus sum, ari. *dep.* phóng lao, ném, quăng, bắn, đâm, phóng lao nhắm; jaculare lucem, sáng giới.

Jaculum, i. *n.* lao, tên.

Jaculus, i. *m.* rắn kia bời trên cây mà nhảy xuống.

Jàm. *adv.* bây giờ, rày. ‖ đà, gần. ‖ tức thì. ‖ đã, — rồi. ‖ cho kíp; jam habere, đã có; — pridem absolutum, rồi hoánh; — venit tempus, đã đến chừng; — dudum, kinh cửu; — pridem, kinh niên; jam jam, mong; — moriturus, hầu chết; — dicturus, hòng nói; jam expertus, đã tầng.

Jamboa, æ. *f.* cây bưởi.

Jana, æ. *f.* bụt nữ kia.

Janalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt kia.

Janectus, i. *m.* et Janeus, i. *m.* V. Janitor.

Jani, orum. *m. pl.* mái nhà có hình bán nguyệt, đàng đi, chái bát vân.

Janiculum, i. *n.* N. M.

Janitor, oris. *m.* kẻ giữ cửa, áp cửa. ‖ xá nhơn.

Janitrix, icis. *f.* nữ nhơn giữ cửa.

Janua, æ. *f.* cửa, môn. ‖ đàng vào; stridor januæ, ót ét. ‖ sự khỉ sự, mở lời, khỉ phát, phát ngôn, sự đầu.

Januale, is. *n.* thứ bánh cúng cho bụt janus.

Januarius, rii. *m.* tháng januario, tháng giêng.

Janus, i. *m.* bụt hay cửa. ‖ chợ nơi thành Roma. ‖ mặt trời. ‖ N. H.

Japonia, æ. *f.* nước nhựt bổn.

Japonicus, a, um. thuộc về nước nhựt bổn.
Jasminum, i. *n.* hoa lài. △ tố hương hoa.
Jaspis, idis. *f.* mã não.
Java, æ. *f.* cù lao giang luba.

JE

Jebus. *ind.* thành Jerusalem.
Jebusæi, orum. *m. pl.* N. H.
Jecinorosus, a, um. kẻ đau can, đau gan.
Jecoralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về gan.
Jecorarius, ii. *m.* V. Aruspex.
Jecur, oris, vel jecinoris. *n.* gan, can. ‖ sự khôn ngoan.
Jecusculum, i. *n.* gan nhỏ.
Jejunatio, onis. *f.* V. Jejunium.
Jejunator, oris. *m.* kẻ ăn chay.
Jejunè, iùs. *adv.* chưa lót lòng. ‖ cách gầy mòn, — yếu, — hèn.
Jejuniosus, a, um. hay đói lắm.
Jejunitas, atis. *f.* sự đói bụng. ‖ sự khô, — héo.
Jejunium, ii. *n.* chay, sự ăn chay, chay lòng, trai, — giái, kiêng cữ. ‖ ngày chay. ‖ sự khô, khô khan, — héo, gầy, mòn. ‖ sự đói; jejunium solvere, phạm chay; — integrum, tịnh trai; tempus jejunii, mùa chay, tuần trai.
Jejuno, as, are. ăn chay, trai giái, tịnh trai, trì trai, kiêng cữ; tempus jejunandi transactum, ra chay.
Jejunum, ii. *n.* đại trường.
Jejunus, a, um. chưa ăn, chưa lót lòng; jejunus venter, lòng không; — animus, trí mọn.
Jentaculum, i. *n.* et Jentatio, onis. *f.* sự lót lòng.
Jentator, oris. *m.* kẻ lót lòng.
Jento, as, avi, atum, are. lót lòng.
Jerosolyma, æ. *f.* et Jerosolyma, orum. *n. pl.* et Jerusalem. *ind.* thành Jerusalem.

Jesuata, æ. *m.* người nhà dòng kia.
Jesuita, æ. *m.* người nhà dòng Đức Chúa Jeju la nhà ông thánh Ignatio lập.
Jesus, u. *m.* tên con Đức Chúa trời, giê giu, Da tô, cứu thế. ‖ N. H.

JO

Joanna, æ. *f.* tên người nữ.
Joannes, is. *m.* N. H.
Job. *ind.* N. H.
Jocabundus, a, um. kẻ vui chơi, hay giễu cợt, hay nói giễu.
Jocaliter. *adv.* cách vui chơi, — giễu.
Jocatio, onis. *f.* sự giễu cợt.
Jocatus, a, um. *part.* Jocor.
Joci, orum. *m. pl.* sự chơi, giễu cợt. ‖ bụt nhỏ hay sự chơi bời.
Joco. *abl. abs.* cách cợt, giễu cợt.
Joco, as, are. et Jocor, aris, atus sum, ari. *dep.* giễu cợt, nói giễu, ác cợt, chơi, — bời, vui chơi, giễu cười, nói cười, nói khuấy, kheo cợt; jocari immodestè, ác nghiếp.
Jocosè, iùs. *adv.* cợt, vui chơi, cách giễu cợt.
Jocosus, a, um. kẻ hay vui chơi, — nói giễu, — nói cợt, — trêu chọc. ‖ sự vui, sự đẹp, sinh vui lòng; jocosa proferre verba, nói chơi, nói cợt.
Joculans, *n.* tis. *omn. gen.* kẻ hay giễu, kẻ trêu chọc.
Jocularis, *m. f.* re. *n.* is. vui chơi, cợt, sự trếu, trếu tật.
Jculariter. *adv.* cách giễu cợt.
Jocularius, a, um. V. Jacularis.
Joculatio, onis. *f.* V. Jocatio.
Joculator, oris. *m.* kẻ nói hay là làm giễu cợt, — trêu chọc, — đàm tiếu.
Joculatorius, a, um. thuộc về sự giễu cợt, — trêu chọc.
Joculor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Jocor.

Joculum, i. *n.* et Joculus, i. *m.* lời trêu chọc, lời giễu cợt nhỏ mọn.
Jocus, i. *m.* sự chơi, — bời, vui chơi, cợt, giễu cợt, giễu cười. ‖ đồ chơi; per jocum ad rem non respondere, nói trều trào.
Joppe, es. *f.* N. U.
Joppitæ, arum. *m. pl.* người thành Joppe.
Jordanis, is. *m.* N. F.
Josue. *ind.* N. H.
Jovialis, *m. f.* le. *n.* is. V. Dialis.
Jovis, is. *m.* bụt kia. V. Jupiter.
Jovius, a, um. thuộc về bụt Jupiter.

JU

Juba, æ. *f.* lông ngựa, gáy ngựa, lông mao. ‖ mồng con rắn.
Jubar, aris. *n.* sự sáng giới nơi mặt trời hay là tinh tú, hào quang, quầng, sự sáng chói. ‖ sao mai hay là sao hôm.
Jubatus, a, um. có gáy, có lông mao trên cổ, có mồng.
Jubeo, es, jussi, jussum, bere. khiến, nấy khiến, sai khiến, sai cắt, sử, sai sử. ‖ truyền, — dạy. ‖ răn, khuyên răn, dạy răn, răn bảo; jubere legem, lập luật. ‖ chịu lấy luật; jubeo te salvere, sức khỏe; — bella, tỏ sự giặc; — aliquem habere bonum animum, vel esse bono animo, an ủi hay là bổ sức người lại.
Jubila, orum. *n. pl.* tiếng tung hô.
Jubilæus, a, um. thuộc về phép đại xá; jubilæus annus, năm hội thánh ban phép đại xá rất lớn.
Jubilatio, onis. *f.* et Jubilatus, ûs. *m.* tiếng tung hô, reo, hò reo. ‖ sự rung chuông mà tri hô.
Jubilo, as, avi, atum, are. kêu cả tiếng, rung chuông hay là nổi mõ mà tri hô xin người ta cứu giúp. ‖ tung hô, reo, mừng reo, hát mừng.
Jubilum, i. *n.* V. Jubila.

Jucunculus, i. *m.* V. Lucunculus.

Jucundè, iùs, issimè. *adv.* cách đẹp, vui lòng, vừa ý, đẹp lòng, êm, — ái.

Jucunditas, atis. *f.* sự đẹp lòng, vui, — vừa ý. ‖ sự lịch sự, phải phép; jucunditates, sự giúp đỡ, làm ơn cho người.

Jucundo, as, are. làm vui, — vui mừng, — đẹp lòng, làm êm ái.

Jucundus, a, um. vui, đẹp lòng, êm vừa ý. ‖ lịch sự, hay giúp, làm ơn; jucundus odor, mùi thơm.

Judæa, æ. *f.* tên xứ, tên nước.

Judeus, a, um. người judêu.

Judaicè. *adv.* như thói dân judêu.

Judaicus, a, um. thuộc về dân judêu.

Judaismus, i. *m.* đạo dân judêu.

Judaizo, as, are. giữ đạo judêu.

Judex, icis. *m.* quan xét, — đoán; judex criminalis, án sát.

Judicabilis, *m.f.* le. *n.* is. kẻ ở dưới phép quan xét.

Judicassit. thay vì Judicaverit.

Judicatio, onis. *f.* sự hay là quờn xét, việc phải xét.

Judicatò. *adv.* khi đã nghị luận kỉ cang đoạn.

Judicatorius, a, um. thuộc về quan xét.

Judicatrix, icis. *f.* nữ nhơn đoán xét.

Judicatum, i. *n.* sự đã đoán.

Judicatus, ûs. *m.* quờn đoán xét.

Judicatus, a, um. *part.* Judico.

Judicialis, *m.f.* le. *n.* is. et

Judiciarius, a, um. thuộc về sự đoán xét, — sự kiện cáo.

Judiciolum, i. *n.* sự đoán nhỏ mọn.

Judicium, ii. *n.* sự xét, đoán, tra xét, án, đều xét. ‖ ý, — tưởng, ngỡ là, suy; dies judicii, ngày phán xét; judicio meo, theo ý tôi; judicia suprema, cố ngôn.

Judico, as, avi, atum, are. đoán, phán xét, tra xét, án, lên án. ‖ tỏ ý mình, ngỡ là. ‖ phân định, phân đoán, chiết đoán, thẩm phán, — đoán; judicare animo suo, đoán theo ý mình; — oculis, đoán theo sự con mắt thấy; — inediâ de se ipso, chết đói.

Jugabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà cột dưới ách, — hiệp làm một.

Jugalis, *m.f.* le. *n.* is. hay cột, hay đỡ ách. ‖ thuộc về nhơn doan, — hôn nhơn; jugale vinculum, doan cang lệ.

Jugamentum, i. *n.* thanh cửa. ‖ thanh cửa sổ.

Jugarius, ii. *m.* kẻ đuổi bò, dẫy xe.

Jugatinus, i. *m.* bụt hay sự giao hôn nhơn.

Jugatio, onis. *f.* sự đặt choái.

Jugator, oris. *m.* kẻ cột dưới ách.

Jugatorius, a, um. hay mang ách đặng, thuộc về ách.

Jugatus, a, um. đã hiệp làm một, đã cho mang ách.

Jugè. *adv.* V. Jugiter.

Juger, eris. *n.* V. Jugerum.

Jugeralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mẫu đất.

Jugeratìm. *adv.* từng mẫu đất.

Jugerum, i. *n.* mẫu đất, — ruộng, phần đất hai con bò cày đặng trong một ngày. ‖ sào đất.

Juges, um. *m.* một đôi bò.

Jugifluus, a, um. hay chảy liên.

Jugis, *m.f.* ge. *n.* is. hằng có, luôn, liên, chẳng khi dừng; jugi mœrore affectus, buồn dượi dượi; juges lacrymas profundere, khóc nhưới nhưới.

Jugitas, atis. *f.* sự liên, chẳng khi dừng.

Jugiter. *adv.* luôn, liên, chẳng khi dừng; jugiter recordari, nhớ cạy cạy; — amare, thương ngùi ngùi.

Juglans, dis. *f.* △ cây hạch đào.

Jugo, as, avi, atum, are. cho mang ách, mắc ách cho, cột ách, hiệp làm một. ‖ giao hôn nhơn, kết hôn nhơn.

Jugo, is, gere. kêu như con diều. ‖ thổi các thứ ống quyển ống sáo.

Jugosus, a, um. có đèo, có ải, — gò, — núi.

Jugula, æ. *f.* tinh tú kia.

Jugulæ, arum. *f. pl.* tinh tú kia.

Jugularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về họng.

Jugulatio, onis. *f.* sự cắt cổ, chọc huyết.

Jugulatus, a, um. *part.*

Jugulo, as, avi, atum, are. chọc cổ, — huyết, cắt cổ, chém.

Jugulum, i. *n.* et **Jugulus**, i. *m.* nọng, họng.

Jugum, i. *n.* ách. ‖ đôi con bò mang ách. ‖ mẫu đất. ‖ xe giá. ‖ ba cái giáo để cho quân lính bị giặc qua dưới. ‖ sự làm tôi. ‖ doan nhơn. ‖ rạp cho dây đặng leo. ‖ nơi kẻ chèo ngồi. ‖ đòn cân. ‖ trục không cửi. ‖ go không cửi. ‖ thiên bình huình đạo thất cung. ‖ núi, đảnh, đỉnh, đèo, đèo ải, đỉnh núi.

Jugumento, as, avi, atum, are. cột cây hình như rạp.

Jugumentum, i. *n.* V. Jugamentum.

Juli, orum. *m. pl.* lông con nơi má. ‖ thứ lông như rêu khi cây chưa đơm bông. ‖ thứ con sâu. ‖ vỏ hay là lông như hình bông hay che trái.

Julia, æ. *f.* tên người nữ. ‖ N. U.

Julianus, a, um. thuộc về hoàng đế Julio.

Julio, is, ire. kêu như chim diều.

Julius, a, um. thuộc về hoàng đế Cêsare Julio.

Julius, ii. *m.* tháng julio, — bảy.

Jumentarius, a, um. thuộc về loài vật hay chở.

Jumentum, i. *n.* loài vật hay chở, — kéo xe. ‖ xe.

Juncaria, æ. *f.* △ mộc tặc. ‖ N. U.
Juncetum, i. *n.* nơi có lác.
Junceus, a, um. bằng lác, như lác.
Juncidus, a, um. mỏng như lác.
Juncinus, a, um. bằng lác.
Juncosus, a, um. hay sinh lác, có nhiều lác.
Junctìm. *adv.* liền nhau, tức thì.
Junctio, onis. *f.* sự nối hay là hiệp làm một cùng nhau.
Junctura, æ. *f.* kháp, nơi lắt léo. ‖ sự nối hay là hiệp làm một cùng nhau. ‖ mắc ách, buộc dưới ách. ‖ đồ con ngựa. ‖ lời hay là câu liền nhau; junctura generis, bà con.
Junctus, ûs. *m.* V. Junctio.
Junctus, a, um. *part.* Jungo.
Junculus, i. *m.* thứ bánh kia.
Juncus, ci. *m.* lác; medulla junci, tim bấc; juncus arundinis, trước lịch; — odoratus, △ li thật.
Jungo, is, nxi, nctum, gere. kết, nối, chắp, — nối, kế, kiết, lắp, hiệp; jungere manus, chắp tay; — funes, chắp dây, nối dây; — ligna ferrum, đâu gỗ đâu sắt lại; — disjuncta, lắp lại; — ligna simul ità ut unum in aliud intret, tra cho mấm; — benè et accuratè, khít rịt; — ostia, đóng cửa; — connubio, giao hôn nhơn; — laborem, làm việc luôn.
Junii vel **Juniæ calendæ**, mồng một tháng junio.
Junior, *m.* *f.* ius. *n.* oris. nhỏ hơn, nhỏ tuổi hơn.
Juniperus, i. *m.* △ ngô châu du.
Junius, ii. *m.* tháng junio, — sáu.
Junius, a, um. thuộc về tháng junio.
Junix, icis. *f.* con bò cái con.
Juno, onis. *f.* bụt nữ kia. ‖ vợ. ‖ khí, khí thấp hơn; junonis ales, con công.
Junonius, a, um. thuộc về Juno.

Jupiter, jovis. *m.* ngọc hoàng. ‖ khí. ‖ mưa. ‖ sao mộc.
Juramentum, i. *n.* et **Jurandum**, i. *n.* V. Jusjurandum.
Juratio, onis. *f.* sự thề.
Jurativus, a, um. dùng mà thề.
Juratò. *adv.* cách thề, có lời thề.
Jurator, oris. *m.* kẻ thề.
Juratorius, a, um. thuộc về sự thề.
Juratus, a, um. *part.* Juro.
Jurè. *abl.* có lẽ, lẽ thì, có lẽ phải.
Jurea, æ. *f.* thịt nấu cao.
† **Jurejuro**, as, avi, atum, are. thề.
Jureus, a, um. bằng nước canh, bằng gia vị.
Jurgamen, inis. *n.* et **Jurgatio**, onis. *f.* sự kiện.
Jurgatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay mắng trả, — cãi trả.
Jurgiosus, a, um. hay dức, mắng, hay cãi lẫy.
Jurgium, ii. *n.* sự cãi lẫy, dức, mắng. ‖ sự kiện.
Jurgo, as, avi, atum, are. et
Jurgor, aris, atus sum, ari. *dep.* mắng nhau, cãi lẫy. ‖ kiện cáo.
Juridicatus, ûs. *m.* quờn cai.
Juridicalis, *m.* *f.* le. *n.* is. thuộc về quan đoán xét.
Juridicina, æ. *f.* toà xét. ‖ quờn cai.
Juridicus, i. *m.* quan xét, — đoán.
Juridicus, a, um. nhằm luật, — phép công bình. ‖ thuộc về sự đoán xét.
Jurisconsultus, i. *m.* tấn sĩ quốc chánh, tấn sĩ luật phép.
Jurisdictio, onis. *f.* quờn cai, phép trấn nhậm. ‖ địa phận.
Jurisonus, a, um. kẻ trưng luật.
Jurisperitus, i. *m.* tấn sĩ lề luật.
Jurisprudentia, æ. *f.* sự biết luật.
Juro, as, avi, atum, are. thề, thề nguyền. ‖ làm ngụy, dấy ngụy; jurare falsum, thề dối; — pro re minimâ, thề vặt.
Jurulentia, æ. *f.* nước canh.

Jurulentus, a, um. có vị ngon, đã hầm.
Jus, uris. *n.* canh, nước canh, gia vị.
Jus, uris. *n.* sự công bình, phép công bình, luật phép. ‖ quờn phép, — chức; juris esse suî, chẳng chịu phép ai.
Juscellum, i. *n.* canh nhỏ mọn.
Jusculentus, a, um. đã hầm, đã nấu trong nước thịt, có gia vị.
Jusculum, i. *n.* canh, nước canh, canh rêu.
Jusjurandum, **Jurisjurandi**. *n.* sự thề, lời thề; jusjurandum exigere, bắt thề.
Jussio, onis. *f.* sự khiến, lịnh, sự truyền.
Jussulentus, a, um. V. Jusculentus.
Jussum, i. *n.* et **Jussus**, ûs. *m.* lịnh, điều răn, sự khiến dạy.
Jussus, a, um. đã có lịnh, đã truyền, — dạy. ‖ đã truyền cho.
Justa, orum. *n.* *pl.* sự tống chung, tống táng, sự đưa xác. ‖ tiền công một ngày, sự trả công cho kẻ làm mướn. ‖ việc phải làm, niềm.
Justè, iùs, issimè. *adv.* theo phép công bình, lẽ công.
Justidium, ii. *n.* mùa ba mươi ngày mà dọn mình đi đánh giặc hay là trả nợ.
Justificatio, onis. *f.* sự chôi lấy mình, sự giồi lỗi, rửa mình sạch tội.
Justificatus, a, um. *part.*
Justifico, as, are. giồi lỗi, chữa lấy, chữa khỏi tội, làm cho sạch tội.
Justificus, a, um. kẻ làm sự công bình.
Justiniana, æ. *f.* tên thành Carthago.
Justinopolis, is. *f.* N. U.
Justitia, æ. *f.* sự công bình, phép công bình, luật, — phép. ‖ sự

nhơn lành, ngãi, nhơn ngãi, đức ngãi.

Justitium, ii. *n.* sự sắp ấn ; justitium remittere, khai ấn. ‖ sự thôi đánh giặc tạm vậy. ‖ sự tang chế chung.

Justo. *abl. abs.* V. Justè.

Justus, a, um. ior. issimus. công, — bình, trung chính, — ngãi. ‖ thật, — thà, chơn thật. ‖ lớn, cao. ‖ nhằm, — lẽ, — phép, vừa. ‖ nhơn lành, — ngãi, đức ngãi; vir justus, người ngay, người nhơn đức mọi bề.

Juthia, æ. *f.* thành cũ bang kóc.

Jutus, a, um. *part.* Juvo.

Juvamen, inis. *n.* et Juvamentum, i. *n.* sự giúp, — đỡ, phù hộ.

Juvenales ludi, *m. pl.* et Juvenalia, ium. *n. pl.* lễ chơi cho con trẻ.

Juvenalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về con trẻ.

Juvenca, æ. *f.* bò cái choai. ‖ con gái.

Juvencula, æ. *f.* con gái nhỏ.

Juvenculus, i. *m.* con trai nhỏ.

Juvencus, i. *m.* bò đực choai. ‖ con trai còn nhỏ.

Juvenesco, is, scere. ra trẻ lại, trở nên con trẻ.

Juvenilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về con trẻ, — thì xuân xanh.

Juvenilior, *m. f.* ius. *n.* oris. nhỏ tuổi hơn.

Juvenilitas, atis. *f.* tuổi trẻ, thì xuân xanh.

Juveniliter. *adv.* cách như con trẻ.

Juvenis, *m. f.* ne. *n.* is. nhỏ tuổi.

Juvenis, is. *m. f.* trai hay là gái tơ, trẻ, con trẻ, trẻ mỏ; juvenem mori, chết yểu. ‖ anh hùng.

Juvenor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn ở như con trẻ, — như trai tơ.

Juventa, æ. *f.* đang thì, thì xuân xanh. ‖ đoàn trai đang thì. ‖ bụt thuộc về đang thì.

Juventas, atis. *f.* bụt hay sự đang thì. ‖ tuổi đang thì, sự xuân xanh.

Juventus, tis. *f.* thì xuân xanh, tuổi trẻ, đang thì, đang trai. ‖ đoàn đang trai. ‖ bụt hay đang thì.

Juvo, as, juvi, jutum, are. giúp, — đỡ, — đáp, tá, phù hộ, hộ trì; juvare opibus suis, tư trợ; — labore suo, thí công; — se invicem, giúp nhau; Deus nos juvat, Chúa phù hộ, phù trì, phù trợ; juvare oculos, hay sinh ích cho con mắt; — pectora alloquio, an ủi người; juvat me hoc fecisse, tôi mừng vì đã làm sự nầy.

Juxta. *præp.* cai acc. gần, kề, gần gũi; juxtà mores, phải thói; — viam, dọc đàng; — tempus, vừa chừng; — ripam, trên bờ.

Juxtà. *adv.* bằng, dường bằng, như, — vậy, cũng, cũng vậy; juxtà tecum scio, tôi biết như người.

Juxtìm. *adv.* gần, — gũi, kề, — lấy, — đó, ngay đây. ‖ cũng bằng.

Jynges, um. *m. pl.* thuốc yêu thuật cho người ta phải lòng.

Jynx, gis. *m.* chim kia.

KA

Kaia, æ. *f.* đàng gần bờ sông.

Kalb. *ind.* trái tim, lòng.

Kalmuchi, orum. *m. pl.* hung nô.

Karibs, dis. *f.* cột sứa tù.

Kermes. *ind.* hột điều.

Kupti, orum. *m. pl.* dân Egypto có đạo thiên Chúa.

* **Kyrie, eleison**, Chua hãi thương xót.

LA

Labans, tis. *omn. gen.* hòng ngã, xếu, — xáo.

Labarum, i. *n.* cờ có hình câu rút.

Labasco, is, scere. et Labascor, sceris, sci. *dep.* xếu, — xáo, hòng ngã, hòng hư. ‖ động lòng, xiêu lòng, xiêu theo; labasci misericordiâ, động lòng thương.

Labda, æ. *m. f.* kẻ bú, nút.

Labdace, es. *f.* sự bú, sự nút.

Labdacidæ, arum. *m. pl.* N. H.

Labecula, æ. *f.* sự gỉ nhỏ, dấu nhỏ mọn.

Labefacio, is, feci, factum, cere. rung, lắc, dao, — động, day động. ‖ dũ, làm cho xiêu lòng; labefacere contagione, làm cho phải tật lây.

Labefactatio, onis. *f.* sự rung, day động.

Labefactator, oris. *m.* kẻ rung.

Labefactio, onis. *f.* sự dao động.

Labefacto, as, avi, atum, are. *freq.* Labefacio. rung, dao, — động, day động, lắc, lúc lắc, làm cho ngã, phá, làm cho ngã xuống. ‖ dỗ, — dành, làm cho xiêu lòng, — cho đổi ý; labefactare commoda, làm hại; — opinionem, bắt ý tưởng người; — jura, phá luật; — signum, phá hình tượng.

Labefactus, a, um. *part.* Labefacio.

Labefio, is, factus sum, fieri. phải day động.

Labellum, i. *n.* môi nhỏ. ‖ chậu.

Labens, tis. *omn. gen.* xếu, — xáo, hòng ngã, hòng ngã xuống. ‖ hay chảy. ‖ hay qua, hay mất.

Labeo, onis. *m.* kẻ có môi lớn, có môi miệng lớn.

Labes, is. *f.* vực, vũng, đàng nẻ, lỗ nẻ. ‖ sự phá, phá tan, thiệt, hoại. ‖ sự gỉ, ố gỉ. ‖ sự nhơ, nhơ danh; labes conscientiæ, sự lương tâm trách.

Labia, orum. *n. pl.* et Labiæ, arum. *f. pl.* môi miệng, môi; contorquere labia, trề môi, nhún môi, nhê nhún; labiis horrere, đánh sứa miệng.

Labidus, a, um. trơn, — lu.
Labilis, *m. f.* le. *n.* is. hay dễ ngã.
Labio, onis. *f.* V. Labeo.
Labiosus, a, um. có môi miệng lớn. ‖ có biên, có cạnh lớn.
Labium, ii. *n.* mối, — miệng. ‖ sự biên, cạnh, bìa.
Labo, as, are. *n.* xếu, — xáo, hòng ngã xuống, chẳng vững, xiêu; labare sermone, nói lai nhai, nói cà lăm.
Labor, eris, lapsus sum, bi. *dep.* ngã, — xuống, trợt chơn. ‖ qua, mất. ‖ sa phạm, lầm lỗi; labi mente, phát điên; — pectore, khuất lấp.
Labor, oris. *m.* sự khó, — nhọc, công lao, khốn, — khó, lao lực. ‖ sự cheo leo, liều mình. ‖ bịnh, tật nguyền, đau đớn. ‖ sự nặng, nặng nề. ‖ sự lo lắng. ‖ sự rán sức. ‖ sự khốn cực, khốn nạn, phải thiệt hại; solis lunæquè labores, sự nhựt thực nguyệt thực; labor parentum, công áng ná, cù lao; labores parvifacere, nào nệ, chẳng nệ; laboris exspers, phong lu; texti labores, đồ thêu.
Laborans, tis. *omn. gen.* kẻ làm việc, chịu công lao, chịu khó nhọc, — đau đớn, — rầu rĩ.
Laboratus, a, um. *part.* Laboro.
Laborifer, a, um. hay chịu công lao khó nhọc, chẳng mỏi nhọc.
Laboriosè, iùs, issimè. *adv.* cách mỏi nhọc, cách khốn khó, — lao lực.
Laboriosus, a, um. khốn, — khó, — cực, hay sinh lao lực. ‖ kẻ hay làm, hay chịu công lao. ‖ kẻ hay nhịn nhục, hay chịu khó.
Laboro, as, avi, atum, are. làm, — việc, chịu công lao. ‖ chịu khó, — cực, — đau đớn, khó ở. ‖ rán sức, lo lắng; laborare arma, rèn khí giái; — ex intestinis, quặn ruột; — in acie, thua kém trong chiến trận; — animo, lo phiền; — capite, nhức đầu; — cerebro, phát điên một ít; — fenore, mắc nợ lắm.
Labos, oris. *m.* V. Labor.
Labosus, a, um. trơn, — tru. ‖ khốn khó. ‖ có ố gỉ.
Labrosus, a, um. có cạnh, có bìa như môi miệng.
Labrum, i. *n.* môi, — miệng. ‖ cạnh, bìa, biên, bờ. ‖ chậu, — tắm, âu; labra comprimere, mím môi; — mordere, bặm môi; labris et ore tenùs annuere, dạ nhịp.
Labrus, i. *m.* cá kia.
Labrusca, æ. *f.* cây nho rừng.
Labrucetum, i. *n.* nơi có nho rừng.
Labruscosus, a, um. có nho rừng.
Labruscum, i. *n.* trái nho rừng.
Laburnum, i. *n.* cây kia.
Labyrintheus, a, um. et Labyrinthiacus, a, um. et Labyrinthicus, a, um. thuộc về Labyrinthus.
Labyrinthus, i. *m.* chốn có nhiều đàng nhiều ngả quanh co.
Lac, tis. *n.* sữa; lac sugere, bú sữa. ‖ △ nhũ trấp.
Lacæna, æ. *f.* tên người nữ.
Lacca, æ. *f.* ung nơi chơn loài vật. ‖ cây thuốc cho bịnh bủng; lacca gummi, cánh kiến, △ vân hương, tử cánh.
Lacedæmon, onis. *f.* et Lacedæmonia, æ. *f.* N. U.
Lacedæmones, um. *m. pl.* et Lacedæmoni, orum. *m. pl.* N. H.
Lacer, a, um. rách, — rưới, tả tơi, xài xạc, lài xài, xể xài, xơ xác, đã phá tan, cởi.
Lacerans, tis. *omn. gen.* kẻ xé, xé ra.
Laceratio, onis. *f.* sự xé, xé ra.
† **Lacerator**, oris. *m.* kẻ xé.
Laceratus, a, um. *part.* Lacero.
Lacerna, æ. *f.* aó tơi, áo dài che mưa. ‖ aó dài bề ngoài.
Lacernatus, a, um. kẻ mặc aó tơi.
Lacero, as, avi, atum, are. xé, xé ra, cắn xé, xé rách, bứt xé, cấu xé. ‖ phá, — tan, hủy hoại. ‖ làm khổ sở. ‖ cất lấy hết; lacerare genas, bấu má; — exercitum, phá binh.
Lacerosus, a, um. kẻ mặc áo rách, mặc cờn cởi.
Lacerta, æ. *f.* con thằn lằn; species lacertæ esculentæ, cà giông. ‖ cá kia, thứ con sấu.
Lacertosus, a, um. có nhiều gân. ‖ mạnh mẽ.
Lacertus, i. *m.* óng tay, xương óng, bắp tay; pars carnosa lacerti, trái tay. ‖ cánh tay. V. Lacerta.
Lacerus, a, um. V. Lacer.
Lacessio, et Lacessitio, onis. *f.* sự thách, đánh thách, trêu chọc.
Lacessitus, a, um. *part.*
Lacesso, is, sivi, vel ii, itum, ssere. thách, chọc, trêu chọc, chọc giận. ‖ giột. ‖ chọc léc, làm nhột; lacessere verbis, buông lời, xúc báng, nói ghẹo, nói khế, nong lời; — se invicem, giột nhau.
† **Lachanisso**, et Lachanizo, as, are. mỏn, rũ liệt.
Lachano, as, are. nuôi bằng cỏ.
Lachanum, i. *n.* thảo ngon, rau.
Lachesis, is. *f.* bụt nữ kia hay mạng sống người ta. ‖ số mạng.
Lachryma. V. Lacryma.
Lacinatio, onis. *f.* sự xé, cấu xé, hao tốn, phí.
Lacinator, oris. *m.* kẻ xé, cấu xé. ‖ kẻ phí của.
Lacinatus, a, um. *part.* Lacino.
Lacinia, æ. *f.* gấu áo, gí áo, tua. ‖ phần áo, tấm áo, áo. ‖ phần, vụn, lọn. ‖ tên bụt nữ Juno.
Laciniæ, arum. *f. pl.* hai giống vú nơi cổ con dê cái.
Laciniatìm. *adv.* cách vụn, — lọn, — tấm.
Laciniatus, a, um. *part.*
Lacinio, as, avi, atum, are. chia ra

từng phần, — từng lọn, — từng tấm.

Laciniosè. *adv.* cách như gí áo.

Laciniosus, a, um. có gấu, có gí dưới. ‖ đã xé, đã chia phân, đã lát thịt.

Lacino, as, are. V. Lancino.

Lacio, is, cere. gạt, phỉnh phờ, bày mưu kế.

Lacon, onis. *m.* người xứ Laconia.

Laconia, æ. *f.* et Laconica, æ. *f.* et Laconice, es. *f.* miền đất kia.

Laconicum, i. *n.* thứ lò lửa cho mồ hôi chảy ra.

Laconicus, a, um. thuộc về Laconia.

Laconismus, i. *m.* cách nói tắt, — vắn vỏi mà có nhiều ý, ngôn thiểu tri đa.

Lacotomus, i. *m.* đàng ngay trong vòng xích đạo, đàng thượng ngọ thuyến.

Lacruma, æ. *f.* et Lacryma, æ. *f.* nước mắt, biển bạc, châu lụy, hột châu, dòng châu, dòng chua, lụy ngọc. ‖ mủ cây, nhựa; lacrymas ubertìm profundere, khóc lu bù, lụy tuôn rơi, châu rơi lã chã.

Lacrymabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng cho sa nước mắt.

Lacrymabiliter. *adv.* cách lụy nhỏ.

Lacrymabundus, a, um. kẻ lụy nhỏ, sa nước mắt, khóc lóc; oculi lacrymabundi, rưng rưng nước mắt.

Lacrymandus, a, um. khá thương khóc.

Lacrymans, tis. *omn. gen.* kẻ lụy nhỏ.

Lacrymatio, onis. *f.* sự nước mắt nhỏ sa. ‖ mủ cây nhỏ giọt.

Lacrymatus, a, um. *part.*

Lacrymo, as, avi, atum, are. et Lacrymor, aris, atus sum, ari. *dep.* sa nước mắt, lụy nhỏ, đượm hàng châu lụy, nước mắt nhỏ sa, khóc, khóc lóc, thương khóc.

Lacrymosè. *adv.* có nước mắt nhỏ sa. ‖ có hình nước mắt.

Lacrymosus, a, um. kẻ hay khóc. ‖ hay sinh lụy nhỏ. ‖ hay đổ mủ, nhỏ giọt mủ cây.

Lacrymula, æ. *f.* nước mắt nhỏ.

† Lacta, æ. *f.* thứ nhục quế.

Lactaneus, a, um. et Lactans, tis. *omn. gen.* có sữa, cho bú đặng. ‖ còn bú sữa. ‖ kẻ dỗ.

Lactantia, ium. *n. pl.* et Lactaria, orum. *n. pl.* các đồ ăn bằng sữa, — có sữa. ‖ thịt loài vật nào còn bú.

Lactaria, æ. *f.* loài thảo có mủ như xương rồng.

Lactaris, *m. f.* re. *n.* is. có sữa.

Lactarium, ii. *n.* chỗ để sữa.

Lactarius, ii. *m.* kẻ làm bánh, làm đồ ngọt.

Lactarius, a, um. có sữa. ‖ kẻ bú. ‖ đã nấu cùng sữa.

Lactatus, ûs. *m.* sự cho bú.

Lactatus, a, um. đã bú sữa.

Lacte, is. *n.* V. Lac.

Lactens, tis. *omn. gen. part.* Lacteo. kẻ bú, bú sữa. ‖ có sữa.

Lactentia, ium. *n. pl.* các đồ có sữa, các đồ đã dọn cùng sữa.

Lacteo, es, tere. *n.* có sữa.

Lacteolus, a, um. bằng sữa, trắng như sữa.

Lactes, ium. *m. pl.* ruột nhỏ. ‖ sữa cá.

Lactesco, is, scere. trở nên sữa, ra sữa. ‖ có sữa.

Lacteus, a, um. bằng sữa. ‖ bạch như sữa. ‖ kẻ bú sữa; via lactea, thiên hàng, △ ngân hà.

Lacto, as, avi, atum, are. nhũ bộ, bú mớm, cho bú, nuôi. ‖ nói nhịp, nói giọng, — đưa, quến dỗ, phỉnh phờ.

Lactuca, æ. *f.* rau diếp.

Lactucosus, a, um. nơi có nhiều rau diếp mọc đó.

Lactucula, æ. *f.* rau diếp nhỏ.

Lacuna, æ. *f.* hố, hào hố, hang hố, vũng, hầm, đầm, bàu. ‖ lỗ, lỗ nẻ, — hở. ‖ nhơn trung. ‖ sự gì núng; aliquid lacunis deformatum, núng vào, móp, móp vào; lacuna famæ, nhơ danh.

Lacunar, aris. *n.* et Lacunarium, ii. *n.* lá mái, gác nhà.

Lacunarius, ii. *m.* kẻ đào hào.

Lacunatus, a, um. *part.*

Lacuno, as, avi, atum, are. đặt lá mái, làm gác.

Lacunosus, a, um. có hầm, có lỗ nẻ, có lỗ hở.

Lacus, ûs. *m.* bàu, chằm, bàu nươm, thủy tụ, hồ, đầm, ao. ‖ chậu đặt dưới cái che hay là cái ép. ‖ thùng giặt áo. ‖ thùng hứng dầu. ‖ ngăn mà phân các thứ lúa. ‖ lá mái; lacus ubi plantantur nymphææ, bàu sen.

Lacusculus, i. *m. dim.* Lacus.

Lada, æ. *f.* cây kia hay sinh mủ.

Ladanum, i. *n.* mủ cây kia.

Lædo, is, si, sum, dere. đánh cho bị dấu, làm hại. ‖ phạm, mất lòng. ‖ làm xấu hổ, làm sỉ nhục, làm chứng về sự gì nơi nha môn; lædere famam, làm hư danh; — fidem, thất tín.

Lælaps, apis. *m.* trận gió. ‖ tinh tú kia.

Læna, æ. *f.* áo kia.

Læsio, onis. *f.* dấu, vít. ‖ sự mất lòng, sỉ nhục, lời nhiếc.

Læstrygones, um. *m. pl.* dân kia hay ăn thịt người ta.

Læsura, æ. *f.* dấu, sự bị dấu.

Læsus, a, um. *part.* Lædo. kẻ phải dấu; læsus aliquo membro, què quặt.

Læta, orum. *n. pl.* điền trang.

Lætabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm vui, hay sinh vui mầng.

Lætabundus, a, um. kẻ rất vui mầng, rất vui chí.

Lætamen, inis. *n.* phân đổ trên

ruộng, phân đổ trên đất, — đổ trên vườn.

Lætandus, a, um. khá mừng.

Lætans, tis. *omn. gen.* kẻ vui, vui mừng.

Lætanter. *adv.* V. Lætè.

Lætaster, tri. *m.* kẻ vui một ít.

Lætatio, onis. *f.* sự vui, sự vui mừng.

Lætè. *adv.* cách vui, vui mừng, vui chí.

Lætificans, tis. *omn. gen.* vui, vui mừng.

Lætificatus, a, um. đã vui chí. ‖ đã làm cho đất đượm nhuần.

Lætifico, as, avi, atum, are. làm cho vui, làm cho vui lòng, — cho vui chí, — cho vui mừng; lætificare agros, đổ phân trong ruộng.

Lætificor, aris, atus sum, ari. *dep.* đặng vui mừng, có lòng vui vẻ.

Lætificus, a, um. hay sinh vui lòng.

Lætisco, is, ere. V. Lætor.

Lætitia, æ. *f.* et Lætitudo, inis. *f.* sự vui, vui mừng, — vẻ, — sướng. ‖ sự tốt, tốt lành, xinh; ad lætitiam excitari, hứng vui.

Læto, as, are. làm cho vui mừng. ‖ đổ phân trên ruộng.

Lætor, aris, atus sum, ari. *dep.* vui mừng, vui cười, hỉ hoan, hoan lạc, khóai lạc, mừng lòng; lætari rei, — rem, re, in re, vui mừng về sự gì.

Lætus, a, um, ior, issimus. hoan nhã, vui, — vẻ, — lòng, — mừng, — chí. ‖ hay sinh vui, — cười, — lòng. ‖ phước. ‖ sai trái. ‖ béo. ‖ xinh, đẹp đẽ, đẹp mặt; lætus ventus, gió xuôi; læta seges, đặng mùa; — indoles, phong tư; lætæ res, sự lành, sự tốt, sự thịnh lợi.

Læva, æ. *f.* tay tả, tay trái.

Lævatus, a, um. trơn, — lu, đã chuốt.

Lævè. *adv.* cách vụng, cách không khéo.

Lævorsùm. *adv.* et Lævorsùs. *adv.* bên tả.

Lævis. V. Levis.

Lævus, a, um. ở bên tả, tại tả. ‖ vụng, — về, bất tài, dại dột. ‖ chẳng tiện, — hạp, bất thì, vô phước.

Laganum, i. *n.* bánh, — rán.

Lagea uva, æ. *f.* thứ trái nho.

Lagena, æ. *f.* ve, — ngọc, — chai.

Lageos, i. *m.* thứ nho kia.

Lago, inis. *f.* thứ hắc sửu, bìm bìm.

* Lagois, idis. *f.* con thỏ biển.

Lagonopos, i. *m.* sự quặn ruột.

* Lagophthalmia, æ. *f.* tật mí con mắt.

* Lagophthalmus, a, um. kẻ mở con mắt khi ngủ.

* Lagopus, odis. *f.* chim bạch có lông dưới chơn như con thỏ. ‖ thảo kia.

* Lagotrophium, ii. *n.* chốn nuôi con thỏ.

Laguncula, æ. *f.* ve nhỏ.

Laicus, a, um. thứ dân, kẻ chẳng có chức thánh, giáo hữu.

Lalax, agis. *m.* kẻ hay la, la lối. ‖ chim kia.

Lalisio, onis. *m.* con lừa rừng.

Lallo, as, avi, atum, are. hát và ru con nít cho nó ngủ.

Lallus, i. *m.* ca cho con nít dễ ngủ. ‖ bụt nữ kẻ nuôi con.

Lama, æ. *f.* chỗ lấm láp, lỗ khanh. ‖ đầm, — đìa. ‖ thứ chai.

Lambero, as, avi, atum, are. đâm, chấm, xé, cấu xé. ‖ nhạo cười, dàm tiếu.

Lambito, as, avi, atum, are. liếm láp như chó.

Lambitus, ûs. *m.* sự liếm.

Lambo, is, bi, bere. liếm, — láp. ‖ xớt qua, vừa đá đến, đá đến một chút. ‖ nút. ‖ chảy dọc, chảy và tưới bờ.

Lamella, æ. *f.* dát nhỏ.

Lamellula, æ. *f.* khối nhỏ.

Lamenta, orum. *n. pl.* et Lamentæ, arum. *f. pl.* sự than khóc.

Lamentabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng thương khóc.

Lamentarius, a, um. hay sinh sự than khóc.

Lamentatio, onis. *f.* sự kêu van, than khóc.

† Lamentator, oris. *m.* et Lamentatrix, icis. *f.* kẻ khóc khoải.

Lamentatus, ûs. *m.* V. Lamentatio.

Lamentatus, a, um. *part.*

Lamento, as, avi, atum, are. et Lamentor, aris, atus sum, ari. *dep.* khóc khoải, than khóc, kêu van, thương khóc, — tiếc, than thở.

Lamentum, i. *n.* sự thương khóc.

Lamia, æ. *f.* yêu tinh, yêu quái kia. ‖ bà bóng ăn thịt người ta. ‖ cá kia hay nuốt người ta. ‖ tên họ kia.

Lamiæ, arum. *f. pl.* rạn biển kia.

Lamina, æ. *f.* dát. ‖ bàn bằng chì. ‖ tấm ván thùng. ‖ khối nhỏ. ‖ cưa. ‖ bình mỏng. ‖ dát nung lửa mà gia hình. ‖ vỏ trái hạch đào.

Lamium, ii. *n.* thứ nàng hai chẳng xót xa.

Lamna, æ. *f.* V. Lamina.

Lamnula, æ. *f. dim.* Lamina.

Lampada, æ. *f.* V. Lampas.

Lampadarius, ii. *m.* kẻ cầm đèn.

* Lampadias, æ. *f.* sao chổi nhấp nháng.

Lampas, adis. *f.* đèn, — chai, đuốc, đèn dầu, lồng đèn. ‖ đèn hạnh. ‖ △ cảnh tinh, lửa kì dị trên không. ‖ tinh tú, sự sáng các tinh tú.

Lampetra, æ. *f.* cá kia.

Lampsana, æ. *f.* thứ rau diếp hay là khổ thể.

Lampyris, idis. *f.* đóm đóm, giời. △ uinh hỏa trùng.

Lamyrus, i. *m.* cá biển có hìn thằn lằn.

Lana, æ. *f.* lông con chiên, lông con dê, — con thỏ, lông con ngỗng, các sự êm như lông con ngỗng.

Lanaria, æ. *f.* thảo kẻ nện nĩ quen dùng.

Lanaria, æ. *f.* nhà dọn lông chiên.

Lanaris, *m. f.* re. *n.* is. có lông chiên.

Lanarius, ii. *m.* thợ dọn lông chiên.

Lanata, æ. *f.* con chiên.

Lanatus, a, um. có lông, có lông chiên, có bông.

Lancea, æ. *f.* đòng, giáo, náp.

Lancearius, ii. *m.* kẻ cầm đòng.

Lanceatus, a, um. phải bị đòng đâm. ‖ kẻ cầm đòng. ‖ có hình cái đòng.

Lanceo, as, are. cầm, dùng, đâm buông đòng.

Lanceola, æ. *f. dim.* Lancea.

Lances, ium. *f. pl.* V. Lanx.

Lancicula, æ. *f. dim.* Lanx.

Lancinator, oris. *m.* đồ tể loài vật đã chịu tế và ăn thịt nó.

Lancinatus, a, um. *part.*

Lancino, as, avi, atum, are. xé, cấu xé. ‖ phá, phí. ‖ lắt thịt.

Landgraviatus, ûs. *m.* tên quờn chức kia.

Lanestris, *m. f.* tre. *n.* is. bằng lông chiên.

Lanetum, i. *n.* áo bằng lông chiên dẻo.

Laneus, a, um. bằng lông chiên. ‖ có bông. ‖ yểu điệu, kheo khẩy.

Langa, æ. *f.* V. Languria.

Langobardi, orum. *m. pl.* N. H.

Languefacio, is, feci, factum, cere. làm cho ra mỏn, — mỏn cách.

Languens, tis. *omn. gen.* kẻ mỏn, mòn mỏi, rũ liệt.

Langueo, es, ui, guere. ra mỏn, ra mòn mỏi.

Languescens, tis. *omn. gen.* kẻ mỏn, mỏn cách.

Languesco, is, scere. *n.* ra mỏn, ra mòn mỏi, ra rũ liệt, — yếu, nguôi, — ngoai, bớt; languescit cupido, sự ước ao đã ra nguôi.

Languidè. *adv.* cách yếu đuối, — mỏn, — trễ nải, lểu lảo.

Languidulus, a, um. rũ liệt.

Languidus, a, um. kẻ yếu, yếu ớt, lết bết, lê mê, rũ liệt, mỏi nhọc. ‖ biếng, nhác, ngay lưng; pictura languidis coloribus, lợt lạt, lợt màu.

Languificus, a, um. hay sinh mỏi nhọc, — mòn mỏi.

Langula, æ. *f.* chậu.

Languor, oris. *m.* sự mòn mỏi, mỏn cách, bải hoải. ‖ sự trễ nải, ngay lưng. ‖ sự nhát gan, sờn lòng rủn chí. ‖ màu lợt; languor maris, biển lặng; — aquosus, bịnh thũng.

Languria, æ. *f.* loài vật kia người ta tưởng nó sinh hổ phách.

Langurium, ii. *n.* lạp phách.

Laniarium, ii. *n.* phố hàng thịt.

Laniarius, ii. *m.* V. Lanius.

Laniatio, onis. *f.* et **Laniatus**, ûs. *m.* sự xé, xé ra, — rách, cấu xé.

Laniatus, a, um. đã rách, xé, cấu xé.

Lanicia, æ. *f.* et **Lanicium**, ii. *n.* lông chiên cắt hằng năm. ‖ sự dọn lông chiên.

Lanicutis, *m. f.* te. *n.* is. có lông chiên trên da.

Laniena, æ. *f.* nhà làm thịt hay là phố bán thịt.

Lanifer, a, um. V. Laniger.

Lanificium, ii. *n.* nghề dọn lông chiên.

Lanificus, a, um. kẻ dọn lông chiên.

Lanifer, a, um. kẻ mang lông chiên, hay sinh lông chiên. ‖ con chiên. ‖ bạch dương cung.

Lanio, as, avi, atum, are. xé, — ra, cấu xé; laniare ora digitis, bấu mặt.

Lanio, onis. *m.* hàng thịt.

Lanionius, a, um. thuộc về hàng thịt.

Lanista, æ. *m.* thầy nghề võ.

Lanistatura, æ. *f.* nhgề võ.

Lanistitius, a, um. thuộc về nghề võ.

Lanitia, æ. *f.* et **Lanities**, ei. *f.* V. Lanicia.

Lanius, ii. *m.* hàng thịt, △ đồ tể.

Lanoculus, i. *m.* kẻ lấy lông chiên mà che con mắt xấu.

Lanositas, atis. *f.* V. Lanicia.

Lanosus, a, um. có lông chiên.

Lanterna, æ. *f.* V. Laterna.

Lanuginosus, a, um. có lông, mới có lông như bông, có bông.

Lanugo, inis. *f.* lông mới, lông con. ‖ bông. ‖ mạt cưa.

Lanula, æ. *f.* một búp nhỏ lông chiên.

Lanx, cis. *f.* dĩa, dĩa bàn than, mâm, mâm bàn; lanx lignea, mộc liễu. ‖ dĩa cân thăng bằng.

Laodicea, æ. *f.* N. U.

Lapathium, ii. *n.* et **Lapathum**, i. *n.* et **Lapathus**, i. *m.* rau chua me, cây dèo hoang, △ công đại hoàng.

Lapi. thay vì Lapide.

Lapicida, æ. *m.* V. Lapidarius.

Lapicidina, æ. *f.* mỏ đá, nơi cắt đá.

Lapicidinarius, ii. *m.* et **Lapidarius**, ii. *m.* thợ đá.

Lapidarius, a, um. thuộc về đá.

Lapidatio, onis. *f.* sự ném đá. ‖ mưa đá.

Lapidator, oris. *m.* kẻ ném đá, quăng đá.

Lapidatus, a, um. đã phải ném đá, đã chịu mưa đá.

Lapidesco, is, scere. hoá ra đá, ra cứng như đá.

Lapideus, a, um. bằng đá. ‖ đã trở nên đá. ‖ có nhiều đá. ‖ vững vàng.

Lapidicina, æ. *f.* V. Lapicidina.

Lapido, as, avi, atum, are. ném đá, quăng đá. ‖ lấp đá. ‖ mưa đá xuống.
Lapidositas, atis. *f.* sự dễ hoá ra đá.
Lapidosus, a, um. có sỏi, nơi sành sỏi. ‖ cứng như đá.
Lapillulus, i. *m. dim.*
Lapillus, i. *m.* sỏi, sạn. ‖ hột trai.
Lapio, is, ire. làm cho ra đá.
Lapis, idis. *m.* đá, thạch; lapis quadratus, thạch bàn; — pretiosus, ngọc; omnem movere lapidem ad aliquid inveniendum, hom lấy; lapis bibulus, đá nổi; — vivus, đá lửa; — incusus, đá mài; ad vicesimum lapidem, đến dặm thứ hai mươi.
Lappa, æ. *f.* cây ké, △ thương nhĩ.
Lappaceus, a, um. thuộc về thương nhĩ.
Lappones, um. *m. pl.* tên người ta, cũng là tên kẻ chất chất.
Lapponia, æ. *f.* miền đất.
Lapsabundus, a, um. hòng ngã.
Lapsana, æ. *f.* cải nhà trời.
Lapsio, onis. *f.* sự ngã xuống.
Lapso, as, avi, atum, are. hòng ngã, đi chẳng vững, trại chơn, trợt chơn. ‖ năng sa ngã.
Lapsus, ûs. *m.* sự sa, ngã, — xuống. ‖ sự lỗi, lầm lỗi. ‖ sự chim đậu; lapsus linguæ, trại miệng.
Lapsus, a, um. *part.* Labor.
Laquear, aris. *n.* ván lát trên lá mái, gác nhà.
Laqueator, oris. *m.* kẻ đua vật và cầm dao bẩy cùng dây. ‖ kẻ quăng dây trên cổ kẻ trốn cho đặng bắt nó.
Laqueatus, a, um. có ván lát trên.
Laqueo, as, avi, atum, are. cột, buộc, rịt, ràng rịt. ‖ vấn dây nơi cổ.
Laqueus, i. *m.* lưới, dò lưới, bẩy, vòng. ‖ mưu kế, — chước; in laqueum incidere, sa kế, sa thế; laqueos intendere, gài bẩy; laqueo se suspendere, chết thắt cổ.
Lar, aris. *n.* vua bếp, thổ công thổ chủ. ‖ nhà. ‖ sự bề trong nhà. ‖ lò, lò lửa. ‖ gia tiểu. ‖ tinh tú kia.
Lararia, orum. *n. pl.* lễ kính vua bếp hay là thổ công.
Lararium, ii. *n.* tran vua bếp.
Lardum, i. *n.* V. Laridum.
Lares, ium. *m. pl.* vua bếp, thổ công. ‖ hộ pháp, thần từ. ‖ nhà, quê hương. ‖ tổ chim.
Largè, ius, issimè. *adv.* cách rộng rãi, — rộng duông, — đầy dẫy, — tràn trề, dư dật, trọng thể. ‖ đông đắn. ‖ dễ. ‖ xa.
Largificus, a, um. đã làm cách rộng rãi, — trọng thể.
Largifluus, a, um. hay chẩy tràn.
Largiloquus, a, um. kẻ hay nói lắm.
Largio, is, ivi, itum, ire. et Largior, iris, itus sum, iri. *dep.* phát, ban phát rộng rãi, rộng duông. ‖ cho, ban cho, chịu cho.
Largitas, atis. *f.* sự rộng rãi, sự ban rộng rãi. ‖ lòng rộng rãi. ‖ sự tràn, dư dật, đầy dẫy. ‖ sự trọng thể, qúi trọng.
Largiter. *adv.* V. Largè.
Largitio, onis. *f.* sự rộng rãi, lòng rộng. ‖ sự phí, xa xí. ‖ sự đút tiền, hối lộ.
Largitor, oris. *m.* kẻ phát, ban phát rộng rãi. ‖ kẻ đút tiền.
Largitor, aris, ari. *dep. freq.* Largior.
Largitudo, inis. *f.* V. Largitas.
Largitus, a, um. *part.* Largio.
Largitùs. *adv.* V. Largè.
Largiusculus, a, um. nhiều hơn.
Largus, a, um. ior. issimus. có lòng rộng rãi. ‖ đầy dẫy, tràn trề, nhiều. ‖ xa xí, phí.
Laricina, æ. *f.* nhựa lòng cây kia.
Laridum, i. *n.* thịt mỡ heo.
Larifuga, æ. *m. f.* kẻ trốn nhà.
Larix, icis. *f.* cây kia.
Larva, æ. *f.* tinh quái, yêu quái. ‖ mặt mẻ, mặt mạc. ‖ xương xác nào đã lắt thịt.
Larvalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tinh quái, yêu quái.
Larvatus, a, um. kẻ hoảng hốt như khi thấy yêu quái. ‖ có mặt mẻ.
Larvo, as, are. làm cho hoảng kinh.
Larus, i. *m.* cây cối xay. ‖ thứ gà nước.
Larynx, gis. *f.* V. Guttur.
Lasanum, i. *n.* bình tiểu. ‖ bình đại tiện.
Lascivè. *adv.* cách yểu điệu, — lục tặc, — xấu nết.
Lascivia, æ. *f.* sự yểu điệu, sự mê đắm, lục tặc, hoang đàng, xấu nết. ‖ sự nói giễu, làm giễu cợt vui, nhẹ tính, tính hay chơi. ‖ sự vui chơi, vui cười. ‖ sự kiêu hảnh; lascivia maledicendi, sự ngứa miệng nói hành.
Lascivibundus, a, um. hay vui chơi, hay nhẩy nhót.
Lascivio, is, civi, vitum, vire. nhẩy, — nhót, đú, lăng đú, ác chơi, giễu cợt, nhúc nhích; lascivire alicui, giễu cợt cùng người.
Lascivitas, atis. *f.* V. Lascivia.
Lasciviter. *adv.* cách vui chơi, ác chơi.
Lascivulus, a, um. *dim.*
Lascivus, a, um. ior. issimus. lục tặc, lung lăng, ác chơi. ‖ hay giễu cợt. ‖ hay nhẩy nhót. ‖ hay đú.
Laser, eris. *n.* nhàn.
Laseratus, a, um. có nhàn.
Laserpitiatus, a, um. có mủ nhàn ướp đồ ăn.
Laserpitifer, a, um. hay sinh nhàn.
Laserpitium, ii. *n.* cây sinh nhàn.
Lassatus, a, um. mệt, mỏi, nhọc.
Lassesco, is, scere. ra mệt, ra nhọc.

Lassitudo, inis. *f.* sự mệt, mỏi, bải hoải, tê mê, lao lực.
Lasso, as, avi, atum, are. sinh sự mệt, làm cho bải hoải, — nhọc. ‖ nhịn, chịu khó vững bền. ‖ sập, — xuống.
Lassulus, a, um. *dim.*
Lassus, a, um. mệt, nhọc, mỏi, đuối, lao lực.
Lastaurus, i. *m.* hoang đàng, hoang hủy.
Latè, iùs, issimè. *adv.* cách rộng; latiùs scribere, viết dai. ‖ khoát, khoảng khoát.
Latebra, æ. *f.* nơi ẩn mình, chỗ vắng vẻ, chỗ khuất, hang, — đá. ‖ lẽ chữa mình, lẽ giỏi mình.
Latebricola, æ. *m. f.* kẻ ái mộ nơi khuất, muốn ở nơi vắng vẻ, muốn ở trong hang.
Latebrosè. *adv.* cách kín, cách ẩn mình.
Latebrosus, a, um. kín, — đáo, vắng, — vẻ, thanh vắng, quạnh vắng, tịch mạc; latebrosa quæstio, đều hỏi mắt mỏ.
Latens, tis. *omn. gen.* khuất, kín.
Latenter. *adv.* cách kín, khuất.
Lateo, tes, ui, tere. *n.* núp, — lén, — ẩn, nép, ẩn nép, giấu dạng; latere in insidiis, rình, mai phục; latet mihi, — me, — causa, tôi chẳng biết vì lẽ nào.
Later, eris. *m.* gạch, tấm gạch.
Lateralia, ium. *n. pl.* bộ dây da hiệp theo yên ngựa.
Lateralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hông.
Lateramen, inis. *n.* đồ gạch.
Lateraria, æ. *f.* nhà làm gạch, đồ gốm. ‖ lò hầm gạch.
Lateraria, orum. *n. pl.* đòn tay bề ngang.
Laterarius, i. *m.* thợ gạch, — gốm, — ngói.
Laterarius, a, um. thuộc về ngói. ‖ ở một bên.
Latercülenses, ium. *m. pl.* quan cai bộ.
Laterculum, i. *n.* bộ, sổ bộ. ‖ kho tiền bạc. ‖ gạch nhỏ.
Laterculus, i. *m.* gạch hay là ngói nhỏ. ‖ bánh ngọt kia.
Latere. *abl.* bởi Latus, và Later.
Lateritius, a, um. bằng gạch, — ngói.
Laterna, æ. *f.* lồng đèn: species laternæ magicæ, múa rối.
Laternarius, a, um. kẻ cầm lồng đèn.
Laterones. V. Latro.
† **Lateruncularia**, æ. *f.* V. Latruncularia.
Lateruncüli, orum. *m. pl.* V. Latrunculi.
Latesco, is, scere. *n.* ra rộng hơn, ra khoát, — khoảng khoát.
Latesco, is, cere. *n.* ẩn mình, ẩn núp.
Latex, icis. *m.* nước hay là giống gì lỏng hay nhảy vọt bởi nơi kín.
Lathyris, is. *f.* loài xương rồng.
Latialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về xứ Latium; latialis sermo, tiếng latinh.
Latialiter. *adv.* cách latinh.
Latiaris, et **Latiarius**, a, um. V. Latialis.
Latibulo, as, avi, atum, are. et
Latibulor, aris, atus, sum, ari. *dep.* ẩn mình, ẩn núp, giấu dạng.
Latibulum, i. *n.* nơi kín, nơi ẩn mình, nơi núp lén, lỗ, hang, hầm.
Laticlavia, æ. *f.* đai bào quan lớn thành Roma.
Laticlavius, ii. *m.* quan lớn mang đai bào.
Latifolius, a, um. có lá lớn.
Latifundium, ii. *n.* đồng ruộng rộng lắm.
Latinæ, arum. *f. pl.* lễ kia trong xứ Latium.
Latinè. *adv.* cách latinh; latinè scire, biết tiếng latinh.
Latini, orum. *m. pl.* N. H.
Latinitas, atis. *f.* tiếng latinh.
Latinizo, et **Latino**, as, are. dịch ra tiếng latinh.
Latinus, a, um. thuộc về xứ hay là tiếng latinh.
Latio, onis. *f.* sự đem, gánh; latio legum, lập luật.
Latipes, edis. *omn. gen.* có chơn rộng lớn.
Latitabundus, a, um. kẻ ẩn mình cẩn thận lắm.
Latitans, tis. *omn. gen.* kẻ ẩn núp.
Latitatio, onis. *f.* sự ẩn mình.
Latito, as, avi, atum, are. ẩn dạng, núp lén. ‖ chẳng ra mặt nơi nha môn. ‖ năng đem; latitare paulisper, nín lại.
Latitudo, inis. *f.* sự bề ngang, bề hoạt.
Latium, ii. *n.* xứ Latinh.
Latius, a, um. thuộc về xứ Latinh.
Latomiæ, arum. *f. pl.* mỏ đá.
Latona, æ. *f.* mẹ hai bụt kia.
Lator, oris. *m.* đầm, phu, kẻ đem, gánh. ‖ kẻ đem thơ, đem tin; lator legis, kẻ lập luật.
Latous, i. *m.* bụt Apollo.
Latrabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ làm hình như sủa vậy.
Latrans, tis. *omn. gen.* kẻ sủa.
Latratio, onis. *f.* sự sủa.
Latrator, oris. *m.* kẻ sủa như chó, kẻ hay la lối.
Latratus, ús. *m.* sự sủa.
Latratus, a, um. *part.* **Latro**.
Latria, æ. *f.* sự thờ phượng Chúa.
Latriensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về sự thờ phượng Đức Chúa trời.
Latrina, æ. *f.* et **Latrinum**, i. *n.* nhà tiêu, nhà xí, lỗ khanh lỗ xí, hào. ‖ nhà tắm. ‖ nhà vị.
Latro, as, avi, atum, are. sủa, la lối, sủa như chó; canis nunquam latrat ad vacuum antrum, chó đâu có sủa lỗ không.
Latro, onis. *m.* kẻ trộm, ăn trộm,

kẻ cướp, gian nhơn, đạo tặc, đạo kiếp, hung đồ; dux latronum, đầu thầy, chủ trại; turma latronum, đảng kẻ cướp. ‖ kẻ hộ vệ, lính hộ vệ, lính ăn lương ăn tiền. ‖ con cờ.

Latrocinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kẻ cướp.

Latrocinaliter. *adv.* cách như kẻ cướp.

Latrocinatio, onis. *f.* sự trộm cướp.

Latrocinium, ii. *n.* sự trộm, trộm cướp, đảng kẻ cướp. ‖ sự cướp biển. ‖ sự hãm hiếp. ‖ bàn cờ. ‖ lính hộ vệ.

Latrocinor, aris, atus sum, ari. *dep.* trộm cướp. ‖ ở lính và ăn lương tiền vua. ‖ đuổi. ‖ lất thịt.

Latruncularia, æ. *f.* bàn cờ.

Latrunculator, oris. *m.* quan đoán xét kẻ trộm cướp.

Latrunculus, i. *m.* gian nhơn nhỏ, kẻ ăn trộm vặt. ‖ con cờ, cờ tướng.

Latumium, ii. *n.* đồ kéo đá trong mỏ. ‖ phần phạt bắt làm việc trong mỏ.

Latus, a, um. *part.* Fero.

Latus, a, um. rộng, khóat, khoảng khóat, quảng, — khóat.

Latusclavus, i. *m.* đồ chỉ quờn chức quan lớn thành Roma.

Latus, eris. *n.* hông, cạnh nương long, cạnh sườn. ‖ dực, tả dực hay là hữu dực. ‖ bãi, bờ bãi. ‖ bạn, bậu bạn; a latere alicujus, kẻ hầu hạ, chơn tay; ad latus regis, ven màn; dolor lateris acutus, đau xóc; lateri inixum jacere, nằm nghiêng; ad aliud latus vertere, lật sấp.

Latusculum, i. *n. dim.* Latus.

Laudabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng khen.

Laudabiliter. *adv.* cách đáng khen.

Laudandus, a, um. khá khen.

Laudatè. *adv.* V. Laudabiliter.

Laudatio, onis. *f.* sự ngợi khen, bài tặng.

Laudativus, a, um. thuộc về sự khen, — sự tặng.

Laudator, oris. *m.* kẻ khen, tặng. ‖ kẻ làm chứng cho người ta khỏi bị cáo.

Laudatorius, a, um. thuộc về sự khen, hay tặng.

Laudatrix, icis. *f.* nữ nhơn khen.

Laudatus, a, um. *part.* Laudo.

Laudicœna, æ. *m.* et **Laudicœnus**, i. *m.* kẻ ăn dỗ.

Laudo, as, avi, atum, are. khen, ngợi khen, khong khen, ca ngợi, dự, tán, — tụng, — tạ. ‖ tặng, làm bài tặng. ‖ trưng, — tích. ‖ bắt làm chứng. ‖ chuộng, yêu chuộng, ưng; laudare aliquem, khen người.

Laurea, æ. *f.* lá cây giáp trước đào. ‖ mũ bằng giáp trước đào, sự khởi.

Laureatus, a, um. kẻ đặng nhành giáp trước đào hay là đặng đội mũ cây ấy, là dấu khởi hoàn hay là trường danh lợi.

Laureo, as, are. lấy cây giáp trước đào mà dọn tề chỉnh, hay là cho đội mũ bằng cây ấy.

Laureola, æ. *f.* mũ nhỏ bằng lá giáp trước đào.

Laureolum, i. *n.* V. Lauromele.

Lauretum, i. *n.* nơi trồng loài cây giáp trước đào.

Laureum, i. *n.* V. Laurea.

Laureus, a, um. bằng giáp trước đào.

Laurices, cum. *m. pl.* con thỏ con.

Lauricomus, a, um. có cây giáp trước đào nơi chóp.

Laurifer, a, um. et **Lauriger**, a, um. kẻ đội, hay là cầm cây giáp trước đào, hay sinh cây giáp trước đào.

Laurinus, a, um. bằng giáp trước đào.

Lauromele, es. *f.* dao thầy chích.

Laurus, i. *f.* loài cây giáp trước đào là cây thơm và xanh lâu dài, mũ bằng cây ấy.

Laus, dis. *f.* sự ngợi khen, danh tiếng, — vọng, công nghiệp.

Lausus, ûs. *m.* sự than thở.

Lautè. *adv.* trọng thể, lịch sự.

Lautia, orum. *n. pl.* của lễ thành Roma ban cho sứ cùng vua chúa.

Lautitia, æ. *f.* sự trọng thể, cao trọng, lịch sự, oai nghi.

Lautitiæ, arum. *f. pl.* của ngon, yến tiệc mĩ vị, yến diên lịch sự. ‖ bột mì đã tưới nước.

Lautiusculus, a, um. *dim.* Lautus.

Lautumarius, ii. *m.* kẻ năng chịu cầm tù.

Lautumiæ, arum. *f. pl.* V. Latomiæ.

Lautus, a, um. *part.* Lavo. đã rửa, đã rửa sạch, đã tắm. ‖ đã trơn, giồi, mài, chuốt. ‖ trọng thể, cao sang, qúi trọng, phú qúi.

Lavacrum, i. *n.* nhà tắm.

Lavamentum, i. *n.* V. Lavatio.

Lavandria, ium. *n. pl.* đồ phải giặt.

Lavandula, æ. *f.* cam tòng, chổi; aqua lavandulæ, rượu chổi.

Lavatio, onis. *f.* sự rửa, giặt. ‖ tắm.

Lavator, oris. *m.* kẻ rửa, giặt, tắm.

Lavatrina, æ. *f.* nhà tắm. ‖ V. Latrina.

Lavatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay giặt.

Lavatus, a, um. đã rửa, đã giặt.

Laver, eris. *f. n.* rau cần.

Laverna, æ. *f.* bụt nữ kẻ trộm. ‖ kẻ ăn lóm.

Lavernalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt Laverna.

Lavernio, onis. *m.* gian nhơn.

† **Lavito**, as, are. *freq.* Lavo, as, avi, atum, are. et Lavo, is, lavi, lotum, vel lautum, vere. rửa, súc, giặt, gội, gụt, tắm, vút; lavare corpus, tắm rửa; — corpus et linteamina, tắm giặt; — caput, gụt đầu, gội đầu; — maculas

vestis, gụt áo ; — poculum, súc chén.

Lax, acis. *f.* V. Fraus. △ cây trường sinh, trạch thất. ‖ phần lái trên. ‖ náng chơn.

Laxamentum, i. *n.* sự nghỉ, du nhàn, dưỡng nhàn. ‖ sự rộng, quảng khoát, đỗi đàng. ‖ laxamentum leges non habent, luật chẳng hay duông.

Laxatio, onis. *f.* sự làm cho rộng, cho quảng khoát. ‖ đỗi, chừng đỗi.

Laxatus, a, um. *part.* Laxo.

Laxè. *adv.* cách quảng khoát. ‖ cách chẳng thẳng, bụng thụng. ‖ lục tặc.

Laxitas, atis. *f.* sự khoảng khoát, chừng đỗi, sự giương ra ; laxitas aeris, sự thông khí.

Laxius, ii. *m.* đại trường, ruột đại.

Laxo, as, avi, atum, are. nới, — ra, — bớt. ‖ mở cho rộng, mở quảng khoát. ‖ buông, mở, tha, cho du nhàn ; laxare iram, nguôi giận ; — funes, nới dây ; — intestina, xổ ra.

Laxùm. *adv.* cách rộng.

Laxus, a, um. bụng thụng, lỏng lẻo, lỏng xệch, giạc, rệu rạo. ‖ rộng, quảng, — khoát ; laxa janua, cửa ngỏ ; arcus laxus, cung chẳng thẳng.

Lazulus, i. *m.* △ kim tinh thạch ; lapis lazuli falsus, △ thạch thanh.

Lazurium, ii. *n.* màu biếc, màu da trời.

LE

Lea, æ. *f.* con sư tử cái. ‖ cải rổ kia.

Leæna, æ. *f.* sư tử cái.

Lebes, etis. *m.* chảo, — đụn, nồi.

Lecanomantia, æ. *f.* phép dùng chậu mà bói.

Lecia, æ. *f.* trái vải, △ lệ chi nhục.

† Lectarius, ii. *m.* kẻ làm giường.

Lectè. *adv.* cách chọn kén, cách khéo, — phải lẽ, phải ý.

Lectica, æ. *f.* kiệu, võng.

Lecticariola, æ. *f.* nữ nhơn ái mộ kẻ võng.

Lecticarius, ii. *m.* đảm võng, phu võng.

Lecticula, æ. *f. dim.* Lectica.

Lectio, onis. *f.* sự coi sách, đọc sách. ‖ sự chọn, chọn kén, lựa. ‖ lắt, hái.

Lectisterniator, oris. *m.* kẻ dọn giường.

Lectisternium, ii. *n.* lễ phép dọn giường trong chùa và đặt nó xung quanh bàn ăn có đồ mĩ vị cho các hình tượng bụt nọ bụt kia ngồi đó. ‖ phòng nằm.

Lectitatus, a, um. *part.*

Lectito, as, avi, atum, are. coi sách, coi đi coi lại. ‖ siêng lắt, siêng hái.

Lectiuncula, æ. *f.* sự coi bài vắn.

Lecto, as, are. V. Eligo et Lego.

Lector, oris. *m.* kẻ coi hay là đọc sách.

Lectualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về giường nằm.

Lectula, æ. *f.* giảng chõng, chõng.

Lectulus, i. *m.* chõng.

Lecturio, is, rire. *n.* ái mộ coi sách, muốn coi sách.

Lectus, i. *m.* giảng, giường nằm, giường ngồi, giảng chiếu, mền chiếu ; lectus affabrè sculptus, giường lèo ; margines lecti, thanh giường ; lecti stratum arundineum, vạc giảng.

Lectus, a, um. *part.* Lego.

Lectus, ûs. *m.* sự chọn, chọn kén, lựa, lắt, hái, lượm lặt.

Lecythus, i. *m.* bình dầu. ‖ bình thầy thuốc để dầu.

Ledo, onis. *m.* con nước, nước biển lên hay là ròng. ‖ bão, biển động.

Legalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về luật.

Legaliter. *adv.* theo luật, y như luật dạy.

Legarium, ii. *n.* V. Legumen.

Legassis. thay vì Legaveris.

Legata, æ. *f.* nữ nhơn sứ.

Legatarius, a, um. thuộc về của trối, — kẻ đi sứ.

Legatio, onis. *f.* sự đi sứ. ‖ sự trấn nhậm. ‖ sứ sự.

Legatitium, ii. *n.* et Legativum, i. *n.* bổng lộc quan sứ.

Legator, oris. *m.* kẻ trối cho.

Legatum, i. *n.* của trối, của lưu lại.

Legatus, i. *m.* sứ, — thần, — giả, xá sai, phụng sai, quan sai, khâm sai, sai nhơn. ‖ tiện nghi, thay vì. ‖ legatum agere, đi sứ ; legatorum munera, cống sứ ; — comites, tùng sứ.

Legatus, a, um. đã sai. ‖ đã trối cho.

Legens, tis. *omn. gen.* kẻ đọc sách.

Legia, æ. *f.* ghe hải. ‖ N. U.

† Legibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ coi hay là đọc đặng.

Legigrepa, æ. *m.* thầy cung, thầy kiện nhỏ mọn.

Legifer, a, um. kẻ lập luật.

Legio, onis. *f.* cơ quân, vệ ; instructores legionis, đầu bếp ; prima legio satellitum regis, thuyền trung.

Legionarius, a, um. thuộc về cơ quân.

Legirupa, æ. *m. f.* et Legirupio, onis. *m.* kẻ phạm lề luật.

Legislator, oris. *m.* kẻ lập luật, lập luật phép.

Legitima, orum. *n. pl.* phép phải giữ nơi nha môn hay là nơi tòa kiện.

Legitimè. *adv.* phải phép, — thói, nhằm luật phép. ‖ tốt, phải thế.

Legitimus, a, um. chính, nhằm luật phép, chính vị, theo lề luật, — lẽ phải, — sự công bình. ‖ phải phép, — ý, thường, xứng

hạp; legitimus rex, chính thống.

Legiuncula, æ. *f. dim.* Legio. cơ quân thiếu.

Lego, as, avi, atum, are. sai sứ, gởi sứ, sai, — khiến, — cắt, dặn, — dò, — bảo, nhắn lời. ‖ trối, lưu lại. ‖ đặt cho, nhìn cho, ngờ cho, — vực; legare aliquem alicui, đặt kẻ phó, đặt kẻ tiện nghi.

Lego, is, legi, lectum, gere. đọc, coi sách, đọc sách. ‖ hái, lắt, lẩy, lặt, chọn, lựa, chọn kén. ‖ lận, gạt, phỉnh phờ, ăn lận; legere vela, cuốn buồm; — spicas relictas, mót; — flores, lẩy hoa, lắt hoa; — olera, hái rau; — librum, đọc sách; — expeditè, đọc liện; legitur, chữ rằng; legere oram, đi theo bãi, lộng.

Legula, æ. *f.* trái tai.

Leguleius, ii. *m.* học trò phép công bình, kẻ học luật nhà nước.

Legulus, i. *m.* kẻ lẩy trái.

Legumen, inis. *n.* et Legumentum, i. *n.* các thứ đậu.

Legeminarius, ii. *m.* kẻ bán các thứ đậu.

Leguminosus, a, um. có nhiều đậu, nhiều hột.

Lema, æ. *f.* ghèn.

Lembarius, ii. *m.* lính thủy.

Lembulus, i. *m.* et Lembunculus, i. *m. dim.*

Lembus, i. *m.* ghe hải, tàu chở, ghe chiến, ghe cá.

Lemma, atis. *n.* đề văn thi, câu đọc đàng mà chứng lẽ.

Lemniscatus, a, um. có dây lụa.

Lemnisci, orum. *m. pl.* dây lụa.

Lemnia terra, æ. *f.* xích thổ, đất đỏ.

Lemonium, ii. *n.* mứt hay là rượu trái lệ hoang.

Lemures, um. *m. pl.* tinh quái.

Lena, æ. *f.* hoa nương.

Lenea, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu.

Lenæus, i. *m.* bụt rượu.

Lendiculus, i. *m. dim.* Lens, dis.

Lene, is. *n.* bình kia. ‖ ghe, xuồng.

Lenè. *adv.* cách êm, cách hiền lành.

Lenimen, inis. *n.* et Lenimentum, i. *n.* sự êm, êm ái, an ủi, giúp đỡ.

Lenio, is, ivi, et ii, itum, ire. làm cho êm, làm cho nguôi ngoai, — ngớt, mơn. ‖ giúp, — đỡ, an ủi; lenire animos, làm khuây lòng.

Lenis, *m. f.* ne. *n.* is. êm, êm ái, hiền lành, dịu dàng.

Lenitas, atis. *f.* sự êm, êm ái, ngọt. ‖ sự hiền lành, dịu dàng.

Leniter. *adv.* cách êm, êm ái, cách hiền lành.

Lenitudo, inis. *f.* V. Lenitas.

Lenitus, a, um. đã ra êm, đã ra hiền lành, đã nguôi ngoai.

Leniusculus, a, um. êm hơn một ít, hiền hơn một ít.

Leno, onis. *m.* kẻ bán tôi mọi. ‖ kẻ làm hư trái tơ. ‖ sứ, quan sai.

Lenocinamentum, i. *n.* V. Lenocinium.

Lenocinator, oris. *m.* V. Leno.

Lenocinium, ii. *n.* sự buôn bán tôi mọi. ‖ sự làm môi dong việc trai gái. ‖ sự xinh, tốt lành, sự trau tria. ‖ sự làm xinh làm tốt, sự yểu điệu; verba lenocinio plena, lời ong ve.

Lenocinor, aris, atus sum, ari. *dep.* giỡn, giỡn hớt, ve vãn, dỗ, — dành, nặng, nâng niu. ‖ đam hay là trử trai hay là gái cho ai. ‖ dọn tề chỉnh, dọn xinh tốt, trau tria; lenocinari formæ, làm xinh hơn.

Lenonicè. *adv.* cách như môi dong sự trai gái.

Lenonicus, a, um. et Lenonius, a, um. thuộc về môi dong sự trai gái.

Lens, dis. *f.* trứng chí.

Lens, tis. *f.* phù bình, thủy bình, bèo, đậu như đậu xanh; lens palustris, bồ biều.

Lentatus, a, um. đã trễ.

Lentè. *adv.* chậm, — chạp, — chơn, riú, sẽ, sẽ sẽ. sẽ vậy, khoan thai; lentè cadere, riú riú ngã.

Lenteo, es, ere. *n.* ở cách chậm.

Lentesco, is, scere. *n.* ra dẻo, ra mềm, ra dịu. ‖ ra nguôi ngoai.

Lenticula, æ. *f.* thứ đậu nhỏ như đậu xanh. ‖ diã tròn và bằng như đậu xanh kia. ‖ dấu, đém nơi mặt. ‖ ngọc kia.

Lenticularis, *m. f.* re. *n.* is. có hình đậu xanh.

Lenticulatus, a, um. bằng hột đậu xanh. ‖ có đém nơi mặt.

Lenticulosus. et Lenticinosus, a, um. có dấu có đém màu dà nơi mặt.

Lentigo, inis. *f.* đém hay là nút ruồi màu dà nơi mặt.

Lentipes, edis. *omn. gen.* kẻ chậm chơn.

Lentiscifer, a, um. hay sinh cây chò.

Lentiscinus, a, um. thuộc về chai.

Lentiscum, i. *n.* et Lentiscus, i. *m.* cây chò, cây sinh chai móng. ‖ dầu chai. ‖ △ vân hương thọ.

Lentitia, æ. *f.* sự dẻo. ‖ sự dịu, dễ uốn.

Lentities, ei. *f.* sự dễ dát; lentities auri, sự kim tương. ‖ sự dịu, dễ uốn, dễ kéo.

Lentitudo, inis. *f.* sự dịu, dễ uốn. ‖ sự chậm chạp. ‖ sự ngây muội.

Lento, as, avi, atum, are. uốn; lentare arcum, giương cung; lentare bella, giãn việc giặc ra.

Lentor, oris. *m.* sự dịu, dễ uốn. ‖ sự dẻo, sự nhớt nhao.

Lentulitas, atis. *f.* sự kiêu ngạo ông Lentulus.

Lentulus, a, um. chậm, — chạp một ít, lổng, — lẻo.
Lentus, a, um. dai, dịu, dễ uốn. || dẻo. || chậm, — chạp, đủng đỉnh, trễ nải. || nguội lạnh, phẳng lặng, lần cần; lento gradu, chậm chơn, đủng đỉnh. || lâu dài, hay lần hồi.
Lenulus, i. *m. dim.* Leno.
Lenuncularius, ii. *m.* kẻ đưa đò.
Lenunculus, i. *m. dim.* Leno. || *dim.* Lene, is. *n.* ghe nhỏ.
Lenus, i. *m.* V. Leno. || miền đất kia.
Leo, onis. *m.* sư tử. || sư tử biển. || dạn như con sư tử. || sư tử huình đạo ngũ cung.
Leoninus, a, um. thuộc về con sư tử; leonina societas, họ đang một bên thì đặng hết lợi cả, còn một bên thì chịu thiệt hết cả.
Leontice, es. *f.* thứ rau cần hoang.
Leontios, ii. *m.* ngọc kia.
Leontophonus, i. *m.* loài vật nhỏ kia thịt nó là giống độc cho con sư tử.
Leontopodion, ii. *n.* hoa kia gọi là chơn sư tử.
Leopardus, i. *m.* △ con thược, thứ gần như hùm.
Lepas, adis. *f.* cá biển có ốc và dính trên đá. || mũi hòn đá kia.
Lepidè. *adv.* cách vui, cách đẹp, — lịch sự, — khôn khéo; lepidè agere, chướng khúc.
Lepidium, ii. *n.* thứ đình lịch.
Lepidotes, æ. *m.* hột trai kia.
Lepidulè. *adv.* cách đẹp, cách lịch sự.
Lepidulus, a, um. *dim.*
Lepidus, a, um. đẹp, — đẽ, vui, tốt, đẹp lòng, xinh, lịch sự; lepidum caput, chướng khúc.
Lepis, idis. *f.* đồi mồi.
Lepista, æ. *f.* bình để nước trong chùa.
Lepor, oris. *m.* sự ý chỉ, ý vị mặn nồng, sự lịch sự, đẹp lòng, đẹp dẽ.

Leporarium, ii. *n.* chốn nuôi con thỏ.
Leporinus, a, um. thuộc về con thỏ.
Lepos, oris. *m.* V. Lepor.
Lepra, æ. *f.* et Lepræ, arum. *f. pl.* phung, tật phung, phung hủi, đơn, đơn phong; lepram prorumpere, phát đơn.
Leprosus, a, um. kẻ có tật phung.
Lepus, oris. *m.* con thỏ, thố. || cá kia. || thứ con cua. || tinh tú kia; timidus ut lepus, nhát như thỏ.
Lepusculus, i. *m.* thỏ con.
Leria, orum. *n. pl.* đồ vàng kia nữ nhơn quen mang trên áo.
Lesbos, ûs. *f.* cù lao kia.
Lessum, i. *n.* et Lessus, i. *m.* tiếng kêu van than khóc khi cất xác.
Lethabilis, *m. f.* le. *n.* is. et Lethalis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh sự chết.
Lethæus, a, um. thuộc về sông kia hay làm cho quên mọi sự.
Lethaliter. *adv.* cách độc hay sinh chết.
* **Lethargia**, æ. *f.* tật mê.
* **Lethargicus**, a, cum. kẻ có bịnh mê chẳng biết đều gì nữa.
Lethargus, i. *m.* bịnh mê.
Lethatus, a, um. đã chết, đã chịu chết.
Lethe, es. *f.* sông kia hay làm cho quên hết mọi sự.
Lethifer, a, um. et Lethificus, a, um. hay sinh sự chết; peccatum lethiferum, tội nặng.
Letho, as, are. giết.
Lethum, i. *n.* et Letum, i. *n.* sự chết.
Leuca, æ. *f.* dặm, đổi đàng đặng một muôn ba ngàn sáu trăm chín mươi hai bước.
Leucacantha, æ. *f.* bụi gai kia.
Leucacathes, æ. *m.* ngọc kia.
Leucanthemis, idis. *f.* et
Leucanthemum, i. *n.* hoa cúc.
Leuce, es. *f.* thảo kia. || cây dương.

|| củ cải hoang. || tên cù lao. || tật tổ điả,
Leucochrysus, i. *m.* ngọc màu vàng có chỉ bạch.
Leucogæa, æ. *f.* et Leucographia, æ. *f.* ngọc bạch kia.
Leucoion, ii. *n.* △ yên chỉ hoa.
Leuconicum, *n.* V. Leuconium.
Leuconicus, a, um. bằng lông con chiên.
Leuconium, ii. *n.* lông chiên, lông cán mà làm nệm.
Leuconotus, i. *m.* gió tây.
Leucopetalus, i. *m.* ngọc kia.
Leucophæatus, a, um. có áo mốc mốc.
Leucophæus, a, um. sắc tro, sắc mốc.
Leucophorum, i. *n.* hàn the. || keo mà gắn vàng trên gỗ.
Leucopthalmus, i. *m.* ngọc kia giống như con ngươi và trắng con mắt.
Leucrocota, æ. *m.* loài vật kia hay bắt chước tiếng người ta.
Leunculus, i. *m.* sư tử con.
Levabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà giúp.
Levamen, inis. *n.* et Levamentum, i. *n.* sự giúp, giúp đỡ, bớt, an ủi, làm cho nhẹ.
Levana, æ. *f.* bụt nữ kia.
Levatio, onis. *f.* sự nhấc lên. || sự giúp đỡ.
Levator, oris. *m.* kẻ cất lấy, kẻ trộm.
Levatus, a, um. *part.* Levo.
Levenna, æ. *f.* người nhẹ tính.
Levi. *præt.* Lino.
Leviathan. *ind.* cá voi. || rồng địa ngục.
Leviculus, a, um. nhẹ một ít.
Levidensis, *m. f.* se. *n.* is. sưa. || nhẹ giá, chẳng đáng bao lăm.
Levifidus, a, um. kẻ hay thất lời, thất tín.
Levigatio, onis. *f.* sự bào, đẽo.

Levigatus, a, um. *part.*

Levigo, as, avi, atum, are. chuốt, làm cho lẵn, phang, vạc, vót, bào; vimen cultro levigare, vót mây. ‖ tán mạt; levigare cote, mài; levigatus, a, um. lánh, láng, trơn, — lứt. ‖ tán mạt.

Levipes, edis. *omn. gen.* kẻ nhẹ chơn, kẻ chạy lắm.

Levir, iri. *m.* anh chồng.

Levis, *m. f.* ve. *n.* is. nhẹ, — nhẽ, — nhàng, chẳng nặng. ‖ nhẹ tính, hốp háp, chàng chẩu, lóc lách, lá lay. ‖ hèn, — hạ, nhỏ mọn, khinh. ‖ dối trá, gian tà. ‖ chẳng nặng gì, dễ chịu, dễ làm. ‖ phù vân, vô ích. ‖ yếu đuối, yếu ợt.

Levis, *m. f.* ve. *n.* is. trơn, — lứt, lẵn, lánh, lổng lẻo, trơn tru, trơn lởn. ‖ đã bào, đã chuốt. ‖ chẳng có lông, chẳng nhám.‖ yểu điệu.

Levisomnus, a, um. chẳng hay ngủ mê, — mạnh, dễ thức giấc.

Levita, æ. *m.* người dòng ông Levi. ‖ thầy giúp việc trong đền thờ thành Jerusalem.

Levitas, atis. *f.* sự lóc lách, nhẹ tính, chàng chẩu, chàng ràng, sự khinh.

Levitas, atis. *f.* sự trơn, trơn tru, — lởn, sự lẵn.

Leviter, iùs, issimè. *adv.* cách nhẹ, cách nhẹ phới phới. ‖ vừa, qua vậy, tắt, sơ, sơ lậu, — sảo; leviter increpare, nói phớt phớt.

Levites, æ. *m.* thầy phó tế.

Leviticus, a, um. thuộc về dòng Lêvi.

Levitissa, æ. *f.* người nữ dòng Lêvi.

Leviusculus, a, um. *dim.* Levis.

Levo, as, avi, atum, are. nhắc, — lên, kéo lên. ‖ làm cho nhẹ, đỡ, giúp, an ủi. ‖ bớt, cất lấy. ‖ cứu, chữa khỏi; levari curis debitis, ngơi ra, nhòn ra.

Levo, as, avi, atum, are. làm cho bằng, — trơn, — lẵn, bào, chuốt.

Levor, oris. *m.* V. Levitas.

Lex, egis. *f.* luật, — phép, lề luật, cang kỉ, chánh, — giáo, — hóa, — lệnh, chế, — độ, chiềng mối, qui củ, giềng mối, chiềng hàng, khuôn phép, qui mô, cang thường; leges regni, quốc chánh; — promulgare, ra chánh giáo; — condere, chế độ; consuetudo vim legis habens, sổ lệ. ‖ cảo, mẫu, mẹo mực. ‖ bổn phận, đứng bậc. ‖ thứ tự; sine lege, bậy bạ.

* Lexicon, i. *n.* tự vị.

* Lexidion, ii. *n.* tiếng, lời.

* Lexis, eos. *f.* V. Vocabulum.

LI

Liaculum, i. *n.* đồ đâm đất.

Libacunculus, i. *m. dim.* Libum. bánh nhỏ.

* Libadium, ii. *n.* thường sơn.

Libamen, inis. *n.* et Libamentum, i. *n.* sự đổ rượu hay là giống khác khi tế lễ. ‖ sự thử.

Libanios, ii. *m.* cây nho kia.

Libanochros, ii. *m.* ngọc kia.

Libanotis, idis. *f.* △ hương thảo.

Libanotus, i. *m.* gió nam, — nam tây.

Libanus, i. *m.* núi libano. ‖ cây sinh nhũ hương, nhũ hương.

Libarius, ii. *m.* thợ bánh, kẻ nấu hay là bán bánh.

Libatio, onis. *f.* V. Libamen.

Libatorium, ii. *n.* bình dùng đổ rượu khi tế lễ.

Libatus, a, um. đã đổ mà tế lễ. ‖ đã nếm, đã thử. ‖ đã vắt. ‖ đã phải đúng.

Libella, æ. *f.* đồ ban, đồ ban đất. ‖ đồng tiền kia; ad libellam terræ componere, ban đất; rami horizonti ad libellam respondentes, nhành chẳng.

Libellaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sổ sách.

Libellarium, ii. *n.* tủ sách, bao sổ trường biên.

Libellatici, orum. *m. pl.* giáo hữu nguội lạnh nộp tiền cho đặng tờ xuất giáo dầu nó chẳng bỏ trong lòng.

Libellenses, ium. *m. pl.* kí lục biên đơn tâu vua.

Libellio, onis. *m.* kí lục, thơ kí. ‖ kẻ sao tả. ‖ kẻ ban sách. ‖ kẻ đem thơ.

Libellulus, i. *m. dim.*

Libellus, i. *m.* sách nhỏ. ‖ đơn, đơn từ, sớ, trạng. ‖ thơ, tờ, điều thơ, bằng thị, phiếu. ‖ sổ trường biên. ‖ phố sách; libellus supplex, đơn từ, sớ, sớ điệp, tờ sớ, lời sớ; — accusatorius, trạng, trạng từ, trạng cáo. ‖ thước đo. ‖ nhà bán sách. ‖ bút tích mà mời.

Libens, tis. *omn. gen.* cam, — lòng, bằng lòng.

Libenter, iùs, issimè. *adv.* cam lòng, bằng lòng, vui lòng.

Libentia, æ. *f.* sự vui, vui lòng, bằng lòng, cam lòng. ‖ phép lịch sự.

Libentina, æ. *f.* bụt nữ quan im.

Liber, eri. *m.* bụt rượu. ‖ rượu.

Liber, bri. *m.* sách, cuốn sách. ‖ △ kinh điển, điển tịch. ‖ sách vở, kinh sách. ‖ thiên sách. ‖ phần sách. ‖ sổ bộ, sổ trường biên. ‖ da mỏng dưới vỏ cây tổ tiên dùng mà viết; libri præmium, tự.

Liber, ra, um. thong dong, thung dung, thảnh thơi, thong thả. ‖ kẻ ngay thật, thật thà. ‖ kẻ khỏi làm tôi mọi, chẳng ở dưới phép ai, kẻ nhiêu, nhiêu thân; liberum arbitrium, phép làm hay là chọn mặc ý; vita liberior, cách ăn ở buông tuồng.

Libera, æ. *f.* bụt nữ địa ngục.

Liberalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt rượu.

Liberalis, *m. f.* le. *n.* is. rộng rãi, khoan dong, hểu hảo, thảo lảo, lượng rộng, rộng duông, thể thống, thảnh thơi, thời lời; liberalis uxor, vợ dòng sang; — actio, sự nghiệp; liberales artes, nghề nghiệp; liberalia studia, nghề văn.

Liberalitas, atis. *f.* sự rộng rãi. ‖ lượng rộng, sự lịch sự, ngoan ngùy, rộng duông.

Liberaliter. *adv.* cách rộng rãi, cách thời lời, — thảo lảo, — vui lòng, — đẹp, — lịch sự, — rộng duông; liberaliter tractare, hậu đãi.

Liberatio, onis. *f.* sự cứu, chữa cứu, cứu cho khỏi, sự tha, nhiêu.

Liberator, oris. *m.* kẻ cứu, cứu chuộc.

Liberatus, a, um. *part.* Libero.

Liberè, iùs, errimè. *adv.* cách thong thả, — thong dong, — rộng rãi, — lịch sự; liberiùs vivere, ăn ở luông tuồng.

Liberi, orum. *m. pl.* con cái có cha mẹ thong thả, con cái bởi cha mẹ chẳng làm tôi mọi.

Libero, as, avi, atum, are. cứu, — chuộc, — lấy, độ, siêu độ, cứu trợ, — vớt. ‖ phóng tôi. ‖ giải, — lỗi, nói giải, đoán người nào sạch tội; liberare se ære alieno, trả nợ.

Liberta, æ. *f.* nữ nhơn khỏi làm tôi.

Libertas, atis. *f.* sự thong thả, rộng chơn, phép ăn ở mặc ý mình. ‖ sự ngay thật. ‖ phép, — đi, — làm. ‖ nết ăn nết ở luông tuồng.

Libertina, æ. *f.* con gái bởi mẹ khỏi làm tôi. ‖ kẻ khỏi làm tôi mọi. ‖ con bợm.

Libertinitas, atis. *f.* phận kẻ đã chịu phóng, — khỏi làm tôi.

Libertinium, ii. *n.* phần cơ nghiệp kẻ phóng tôi để lại cho nó.

Libertinus, i. *m.* con trai bởi cha mẹ khỏi làm tôi. ‖ kẻ đã khỏi làm tôi.

Liberto, as, are. phóng tôi.

Libertus, i. *m.* kẻ đã khỏi làm tôi.

Libescit. thay vì Libet.

Libet, libuit, bitum est, libere. *n.* nên, hạp, — lòng, ưng; libuit, tôi đã muốn làm vậy; ut libet, mặc ý.

Libeum, i. *n.* bình đổ hay là phép đổ rượu khi tế lễ.

Libidinitas, atis. *f.* V. Libido.

Libidinor, aris, atus sum, ari. *dep.* mê đắm, mê chơi ác.

Libidinosè. *adv.* mê man, mê đắm.

Libidinosus, a, um. kẻ mê man, trai gái, hoang đàng, xấu nết.

Libido, inis. *f.* dâm, — dục, sự dục, lòng dục, sắc dục, tà dâm, tửu sắc. ‖ tình, tâm tình, tình ý, ý muốn, sự muốn, ước ao. ‖ sự ngứa; libido urinæ, sự láu đái; — nauseæ, sự bợn dạ.

Libita, orum. *n. pl.* V. Libitum.

Libitina, æ. *f.* bụt nữ hay sự tống táng. ‖ sự lo hay là sự tốn mà cất đám. ‖ sự chết. ‖ hòm đất. ‖ nghề cất xác, nghề chịu mọi sự cần cho đặng cất xác.

Libitinarius, ii. *m.* kẻ chịu mọi sự cần mà cất đám.

Libitinensis porta. *f.* cửa phải qua khi cất xác kẻ chết nơi diễn trường khi nó đua vật.

Libito, as, avi, atum, are. V. Libo.

Libitum, i. *n.* ý, ý muốn, sự mặc ý, sự đẹp lòng; ad libitum, mặc ý, — lòng, — lượng, — người, dầu lòng.

Libo, as, avi, atum, are. đổ rượu hay là giống khác mà tế bụt nào. ‖ cúng, dâng. ‖ thử, đúng, đá đến một chút; libare oscula, hôn mặt; — ab ore, bớt sự xinh; — lacrymas, khóc; — suo nomini laudem, khen mình về sự gì.

Libonotus, i. *m.* gió nam tây.

Libozephyrus, i. *m.* gió tây nam tây.

Libra, æ. *f.* một cân. ‖ cân, cân thăng bằng. ‖ trái cân. ‖ đồ ban đất. ‖ thiên bình thất cung huình đạo thập nhị cung; decem libræ, một yến; ad libram, bằng bặn.

Libralis, *m. f.* le. *n.* is. bằng một cân, nặng bằng một cân.

Libramen, inis. *n.* et Libramentum, i. *n.* trái cân. ‖ trái đưa đu đồng hồ. ‖ vồng, — vập. ‖ đồ ban, đồ làm cho bằng bặn. ‖ cán, trung cân.

Librari. *inf. pass.* chịu vồng lên.

Libraria, æ. *f.* phố sách, tủ sách. ‖ nữ tôi tớ chia phần việc cho các bạn cùng coi sóc nó.

Librariolus, i. *m. dim.* Librarius.

Librarium, ii. *n.* sổ bộ, tủ sách.

Librarius, ii. *m.* kẻ sao tả. ‖ kí lục, thơ kí. ‖ kẻ bán sách.

Librarius, a, um. thuộc về sách.

† Libratè. *adv.* cách có chừng có cân.

Libratio, onis. *f.* sự đặt cân, đặt trung cân, đặt vồng vập. ‖ sự ban, làm bằng bặn. ‖ sự đưa, sự đu. ‖ sự ném, quăng, bắn.

Librator, oris. *m.* kẻ ban, kẻ đo cho bằng bặn. ‖ kẻ bắn ná, bắn súng; librator tormenti, chính súng.

Libratura, æ. *f.* sự ban, làm bằng bặn.

Libratus, a, um. *part.* Libro.

Libriger, eri. *m.* kẻ cầm sách.

Librile, is. *n.* cân thăng bằng. ‖ đòn cân.

Librilia, ium. *n. pl.* đồ giặc dùng mà bắn.

Librilis, *m. f.* le. *n.* is. hay dùng mà bắn.

Libripens, dis. *m.* kẻ cân bạc phát cho lính. ‖ quan áp việc cân. ‖ kẻ cầm một cân đồng khi làm văn khế gọi là mancipatio.

Libro, as, avi, atum, are. ban, — đất, làm bằng bặn. ‖ cân, nhắc cân. ‖ đặt trung cân, vồng, — lên. ‖ xét, thử. ‖ suy xét, suy nghị. ‖ bắn, ném, phóng; librare corpus in alas, chim kè liệng, chim liếng; — tela, bắn tên; — fidem, thử lòng ngay; — malleum, đập cùng dùi đục.

Libs, ibis. *m.* gió nam đông.

Libum, i. *n.* bánh bằng bột lọc mật ong cùng dầu mà cúng bụt.

Liburna, et Liburnica, æ. *f.* chiếc tàu hay chạy lắm, tàu trận, ghe hải.

Liburnicum imperium. *n.* sự tổng binh thủy.

Liburnicus, a, um. thuộc về thuyền hải đạo hay chạy mau.

Liburnides, um. *f. pl.* cù lao kia.

Liburnum, i. *n.* võng, kiệu.

Libya, æ. *f.* phần đất lớn trong phương Africa là phương nam. ‖ tên người nữ.

Libycus, a, um. thuộc về xứ Libya.

Libyphœnicia, æ. *f.* nước Tunis.

Licens, tis. *omn. gen.* kẻ lên giá khí bán thách lên thách xuống. ‖ kẻ nói hay là làm sự gì văn hoa nguyệt hoa.

Licenter. *adv.* cách luông tuồng, — quấy, — vô phép, qúa phép. ‖ có phép.

Licentia, æ. *f.* phép, — đi, — làm, tờ thể. ‖ cách ăn ở lung tặc, nết ăn nết ở xấu xa.

Licentior, *m. f.* ius. *n.* oris. et

Licentiosus, a, um. kẻ lung lăng, lung tặc, buông tuồng, vô phép, hay nói hay làm quấy. ‖ thong thả qúa.

Liceo, es, cui, citum, cere. *n.* chịu bán cách thách giá lên thách giá xuống, bán cách ấy.

Liceor, eris, licitus sum, eri. *dep.* thách giá lên, thêm giá, lên giá.

Licessit. thay vì Licuerit.

Licet, cuit, citum est, cere. *n. imp.* nên, phải, ắt nên, cho phép.

Licèt. *conj.* dầu mà, dầu vậy.

Lichanus, i. *m.* tiếng dây đờn khi gẩy nó.

Lichen, enis. *m.* et Lichene, es. *f.* tật áp lẫm, tật lác, — lãi, — lang ben. ‖ rau đá, thanh đài thảo, thạch hoa thể.

Liciatorium, ii. *n.* trục không cửi vải sợi.

Liciniæ leges. lề luật kia.

Licinium, ii. *n.* sợi vải cũ đã tháo ra.

Licinus, a, um. đã trở lên trên.

Licitans, tis. *omn. gen.* kẻ đánh giá, thêm giá, lên giá.

Licitatio, onis. *f.* sự bán cách đánh giá lên.

Licitator, oris. *m.* kẻ đánh giá lên.

Licitatus, a, um. đã bán cách đánh giá lên.

Licitè. *adv.* et Licitò. *adv.* nên, cách nên, cách phải, — có phép, theo phép.

Licitor, aris, atus sum, ari. *dep.* bán thách giá lên xuống, lên giá. ‖ đánh giặc.

Licitum est. nên.

Licitus, a, um. sự gì nên, — phải, — theo phép, có phép, theo luật.

Licium, ii. *n.* canh tơ, — vải. ‖ bià vải. ‖ canh vải. ‖ dây, — lụa, — gióc. ‖ go không cửi.

Ligneri, orum. *m. pl.* N. H.

Lictor, oris. *m.* xá nhơn, tiểu sai, kẻ nạt đàng.

Lictorius, a, um. thuộc về xá nhơn.

Liduna, æ. *f.* nước ròng.

Lien, enis. *m.* lá lách, thăn.

Lienicus, a, um. et Lienosus, a, um. kẻ đau nơi lá lách, kẻ uất khí, uạ ngáp.

Lienteria, æ. *f.* thứ bịnh hạ lợi.

Lientericus, a, um. kẻ tháo dạ.

Ligamen, inis. *n.* et Ligamentum, i. *n.* et Ligatio, onis. *f.* et

Ligatura, æ. *f.* đồ hay là dây cột, dây buộc, — thắt, lạt; ligamen benè strictum, lạt chặt chịa; — ad aliquid vecte gestandum, quang gióng; ligatura assium, quan tiền; quinque ligaturæ simul colligatæ, tiền viả.

Ligatus, a, um. *part.* Ligo.

Ligellum, i. *n.* trại bằng ván.

Liger, et Ligeris, is. *m.* N. P.

Ligillum, i. *n.* giăm. ‖ vỏ trái hạch đào. ‖ V. Ligellum.

Lignarius, ii. *m.* thợ gỗ, tiều phu, lão tiều, thợ mộc.

Lignarius, a, um. thuộc về gỗ, — cây cối.

Lignatio, onis. *f.* sự đốn cây, làm củi. ‖ chốn nên đi lấy củi, chốn mà làm tân sài.

Lignator, oris. *m.* lão tiều, tiều phu; lignatores regii, tân sài.

Ligneolus, a, um. bằng giăm, bằng cây nhỏ.

Ligneus, a, um. bằng cây, — gỗ, mình mộc.

Lignicida, æ. *m.* lão tiều.

Lignipedium, ii. *n.* guốc.

Lignor, aris, atus sum, ari. *dep.* hái củi, làm củi, — tiều phu.

Lignosus, a, um. có nhiều gỗ, — cây, cứng như gỗ.

Lignum, i. *n.* gỗ, săng gỗ, súc gỗ, cây gỗ; ligna ad comburendum, củi, củi đuốc; robur ligni, lõi cây; lignum molle, gỗ tạp, điều mộc, cây xốp, cây xốp xáp; — ad focum, que củi, sài; — aperiens se, cây toác ra; ligna triennio colligens intra unam horam comburit, hái củi ba năm thiêu một giờ. ‖ hột trái. ‖ rượu cặn. ‖ nhắp. ‖ vỏ trái hạch đào.

Ligo, onis. *m.* xuổng, mai; ligonis ferrum, lưỡi mai.

Ligo, as, avi, atum, are. cột, buộc, thắt, ràng, rịt; ligare vulnera, rịt thuốc; — in orbem, ràng rịt;

— aliquid extremum, nức; — pedes, kiềng chơn lại; — iterùm atque iterùm, néo ong; bubalus ligatus pascenti invidet, trâu cột ghét trâu ăn.

Ligonizo, as, avi, atum, are. dùng mai hay là xuổng mà cày.

Ligula, æ. *f.* dải, dây nhỏ, quai, dây cang, dây da. || muổng, — xúc. || một muổng. || miếng nhỏ như lưỡi. || lưỡi gươm. || muổng có lỗ cho đặng lọc đồ gì. || ống. || phím quyển. || mũi nọc. || cuống họng; ligula galeri, quai nón.

Ligurio, is, ivi, itum, ire. lựa đồ mĩ vị mà ăn, mê ăn của ngon, kén ăn. || háu ăn. || tham ăn. || ước ao. || liếm.

Liguritio, onis. *f.* sự mê ăn, kén ăn.

Liguritor, oris. *m.* kẻ mê ăn của mĩ vị. || kẻ liếm láp.

Ligusticum, i. *n.* rau kia.

Ligustrum, i. *n.* △ xú lí thọ.

Liliaceus, a, um. thuộc về hoa huệ.

Liliasphosdalus, i. *m.* cẩu tẩn đằng hoang.

Lilietum, i. *n.* vườn trồng hoa huệ.

Lilium, ii. *n.* bạch hạp hoa, hoa huệ; lilium convallium, ngọc trâm hoa; — curcum, đơn tòng; — pomponium, bông huyên; — aquaticum, hoa sen. || chông.

Lilybæum, i. *n.* et Lilybe, es. *f.* N. U.

Lima, æ. *f.* N. U.

Lima, æ. *f.* giũa. || sự sửa đi sửa lại bài hay là sách. || bụt nữ hay ngạch cửa. || sự khảo sách.

† Limaceus, a, um. đã làm bằng bùn lấm.

Limarius, a, um. có bùn lấm.

Limatè. *adv.* cách giỏi, — hay, — lịch sự.

Limatio, onis. *f.* sự sửa hay là khảo bài cho hay.

† Limatula, æ. *f.* giũa nhỏ, giũa êm.

Limatulus, a, um. đã giũa trơn, tốt, hay.

Limatura, æ. *f.* mạt; limatura ferri, mạt sắt; — æris, vảy đồng.

Limatus, a, um. đã giũa, đã giỏi, — chuốt, — sửa lại, khảo lại.

Limax, acis. *m. f.* ốc, con ốc. || kẻ tra soát dò xét khắp mọi nơi. || con chơi ác, con bợm.

Limbator, oris. *m.* thợ thêu dệt.

Limbatus, a, um. có gí, có viền.

Limbolarius, ii. *m.* et Limbularius, ii. *m.* kẻ thêu, thợ thêu, thợ viền.

Limbus, i. *m.* bâu, gấu, gí, tà áo, đồ viền, đồ đặt xung quanh, đồ bịt. || nơi lâm bô.

Limen, inis. *n.* ngạch, — cửa. || đàng vào, nơi vào, cửa vào. || đồ ngăn, — chấn đón. || giáp cõi, biên thùy; limen superius, mày cửa; in primo vitæ limine, khi mới sinh ra.

Limenarcha, æ. *m.* quan thủ ngữ, quan thủ cửa biển.

Limentinus, i. *m.* bụt giữ ngạch cửa.

Limentum, i. *n.* ngạch cửa.

Limes, itis. *m.* nẻo, đàng nẻo. || bờ cõi, biên thùy, — bỉ, giái hạn, mốc giái, mô mốc, mộc bài; regni limites, phiên, biên thùy. || đàng, hàng.

Limeum, i. *n.* thảo độc kia.

Limicola, æ. *m. f.* kẻ hay ở trong bùn lấm.

Liminaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về ngạch cửa.

Limis, *m. f.* me. *n.* is. V. Limus.

Limitaneus, a, um. giáp cõi.

Limitaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về biên thùy, — phiên.

Limitatio, onis. *f.* mộc bài, giái hạn.

Limitator, oris. *m.* kẻ đặt mộc bài.

Limitatus, a, um. đã có hạn có cõi, có giái hạn. || đã chia nhiều đàng nhiều nẻo. || có chừng.

Limitor, aris, atus sum, ari. *pass.* có giái hạn, có mộc bài. || đã chia nhiều đàng nhiều nẻo.

Limitrophus, a, um. đất quân lính giữ biên thùy đặng ăn.

Limma, atis. *n.* nửa phần tiếng.

Limne, es. *f.* bàu, ao.

Limnesium, ii. *n.* cây thường sơn.

Limniades, um. *f. pl.* bụt nữ hay bàu ao.

Limo, as, avi, atum, are. giũa, giũa trơn. || sửa hay là khảo sách. || cất sự dư sự vô ích; limare opus, sửa bài cho hay; — cultrum, rửa dao.

† Limo, as, are. lấp bùn lấm.

Limo, onis. *m.* điếu xe.

Limocinctus, i. *m.* xá nhơn, tiểu sai.

Limon, onis. *f.* chanh. △ ninh mông; limon salsa, sal acidum, chanh mặn, muối chua.

Limoniades, um. *f. pl.* bụt nữ hay hoa cỏ.

Limoniates, æ. *m.* ngọc xanh.

Limonium, ii. *n.* thảo kia.

Limositas, atis. *f.* bùn lấm. || khó mặt.

Limosus, a, um. có bùn lấm.

Limpidus, a, um. trong, — sạch, — ngần; aqua limpida, nước trong; — limpidissima, nước trong lẻo lẻo, trong vắt, — vẻo, — ngần; — sublimpida, nước hến.

Limpitudo, inis. *f.* sự trong, trong sạch, — ngần.

Limula, æ. *f.* giũa nhỏ.

Limulus, a, um. vạy một ít.

Limus, i. *m.* bùn, — lấm. || cặn. || cứt. || chăn, — loan. || đàng cày kề nhau; pedes in limum deprimi, lún chơn.

Limus a, um. giại, vạy chẳng ngay thẳng.

Lina, orum. *n. pl.* lưới, dò lưới.

Linamentum, i. *n.* vải sợi cũ mà nhét vào dấu tích. || tim đèn.

Linarium, ii. *n.* ruộng đã trồng linô, △ hồ ma.

Linarius, ii. *m.* thợ dệt vải, dệt vải hồ ma.

Linctus, a, um. *part.* Lingo.

Linea, æ. *f.* sợi chỉ, dây nhỏ. ‖ chỉ, dây nhợ, nhợ câu. ‖ đàng, — gạch, hàng. ‖ nét, — viết, — vẽ. ‖ dây có nhiều thứ lông chim mà nhát nó. ‖ cõi, giái hạn, biên thùy. ‖ cùng. ‖ dòng, — dõi, — họ. ‖ mực tàu, mực mẹo; linea stricta, áo dài bề trong; — margaritarum, tràng ngọc; lineam ducere, gạch đàng, rạch đàng, vạch đàng, kẽ hàng.

Linealis, *m. f.* le. *n.* is. V. Linearis.

Lineamentum, i. *n.* sớ, thứa, tướng diện. ‖ hàng, đàng, nét, — viết; lineamenta membrorum vel arborum, ngấn; — ligni, thứa cây; — carnis, thứa thịt; — manuum, văn lý.

Linearis, *m. f.* re. *n.* is. có nét, — hàng, có đàng gạch. ‖ thuộc về sự phóng vẽ.

Lineatio, onis. *f.* sự gạch đàng. ‖ tướng diện.

Lineatus, a, um. *part.*

Lineo, as, avi, atum, are. kẽ hàng, gạch đàng, cầm mực mẹo, làm hàng ngay; lineare materiam, cầm mực trên gỗ.

Lineola, æ. *f.* *dim.* Linea.

Lineus, a, um. bằng vải lino, — hồ ma; linea nebula, vải lino rất mỏng.

Lingo, is, linxi, linctum, gere. liếm, liếm láp.

Lingua, æ. *f.* lưỡi, thiệt. ‖ tiếng nói, ngôn ngữ, lời bạt thiệp. ‖ doi, mũi biển; spissâ linguâ et inexplanatâ loqui, nói lua lua; linguâ impeditus, lử cử; linguam mentem præcurrere, lịu miệng; plus valere linguâ quàm manu, nói như pháo làm như lão.

Linguarium, ii. *n.* đồ khớp miệng. ‖ vạ kẻ nói quá hay là chẳng nên phải nộp.

Linguatus, a, um. kẻ có miệng lưỡi.

Linguax, acis. *omn. gen.* kẻ hay nói, kẻ già hàm.

Lingula, æ. *f.* mũi kềm. ‖ doi, mũi đất. ‖ lưỡi nhỏ. ‖ mũi nhọn. V. Ligula. ‖ lingula balistæ, lẩy ná.

Lingulaca, æ. *f.* nữ nhơn hay nói, già hàm. ‖ bà bóng dùng tiếng chim kêu mà bói. ‖ cá lưỡi trâu. ‖ thảo kia.

Lingulatus, a, um. có hình lưỡi nhỏ.

Linguosus, a, um. V. Loquax.

Liniger, a, um. có áo lino, mặc đồ lino. ‖ sãi kia.

Linimentum, i. *n.* sự bôi, thoa.

Linio, is, ivi, itum, ire. bôi, đồ, phết, thoa, vã, xức, trét; linire faciem, bôi mặt; — unguento, phết thuốc.

Linipulus, i. *m.* bó gai lino. △ bó hồ ma.

Linitio, onis. *f.* sự trét, phết.

Linitus, ûs. *m.* sự xức, đồ thuốc.

Linitus, a, um. *part.* Linio.

Linium, ii. *n.* V. Licium.

Linna, æ. *f.* áo thô kia mà đánh giặc.

Lino, is, lini vel levi, litum, nere. xức, trét, đồ thuốc, phết, bôi, gạc. ‖ vấy vá; linere parietes, trét vách; — auro, mạ vàng; — alicui labra, gạt người; — dolium rectè, đút nùi thùng; — cerâ, xức sáp.

Linostoma, atis. *n.* khăn lau chén calicê.

Linostrophon, i. *n.* △ tạm thảo.

Linozostis, idis. *f.* thảo kia.

Linquo, is, liqui, lictum, quere. bỏ, từ, từ bỏ, để lại; linqui animo, chết điếng.

Linteamen, inis. *n.* mền vải, các thứ khăn, các thứ vải.

Lintearius, a, um. thuộc về đồ vải.

Lintearius, ii. *m.* kẻ bán hàng gói.

Linteatus, a, um. có áo vải, mặc đồ vải.

Linteo, onis. *m.* thợ dệt cửi, dệt vải.

Linteolum, i. *n.* *dim.* Linteum.

Linter, tris. *f.* đò, đò giang. ‖ xuồng.

Linteum, i. *n.* khăn, — bàn, — mũi, — lau. ‖ mền vải. ‖ buồm.

Linteus, a, um. bằng vải.

Lintrarius, ii. *m.* kẻ đưa đò.

Lintriculus, i. *m.* *dim.* Linter.

Linum, i. *n.* thứ gai lino. △ hồ ma. ‖ chỉ lino. ‖ dây tàu; lini semen, △ hồ ma tử; linum incidere, mở thơ V. Lina.

† Lio, as, are. chuốt, trét.

Lipara, æ. *f.* N. IN.

Liparæ, arum. *f.* *pl.* thuốc dán.

Liparis, is. *m.* cá kia có hình thằn lằn. ‖ ngọc kia. ‖ N. F.

Lipio, is, ire. kêu như con diều.

Lippio, is, ivi, itum, ire. nhả con mắt, nhả quèn, có con mắt bét. ‖ nhặm mắt.

Lippitudo, inis. *f.* sự nhả mắt, ghèn.

Lippus, a, um. kẻ nhả mắt, nhả quèn, bét mắt, có ghèn; lippa lacuna, con mắt đã khoét hay sinh mủ máu.

Lipsana, orum. *n.* *pl.* sự dư, dư dật, cơm rớt. ‖ xương hay là đồ thánh.

Liquabilis, *m. f.* le. *n.* is. dong được, dễ dong.

Liquamen, inis. *n.* trấp, nước thịt, nước canh.

Liquamentum, i. *n.* V. Liquamen.

Liquaminatus, a, um. đã nấu trong trấp, — nước canh.

Liquaminosus, a, um. có nhiều trấp, — gia vị.

Liquatio, onis. *f.* sự dong, đúc.

Liquator, oris. *m.* thợ đúc.

Liquatorium, ii. *n.* đồ rây. ‖ nồi dót.

Liquatus, a, um. *part.* Liquo.

Liquefacio, is, feci, factum, cere.

dong, đúc, làm cho lổng, làm cho chảy ra, — mềm, — yểu điệu.
Liquefactio, onis. *f.* V. Liquatio.
Liquefactus, a, um. *part.* Liquefio.
Liquens, tis. *omn. gen.* hay chảy.
Liquentiùs. *adv.* rõ hơn.
Liquesco, is, scere. *n.* chảy, ra lổng; æs liquescere, đồng chảy.
Liquet, ebat, ere. *impers.* đã rõ, đã hẳn thật.
Liquidè. *adv.* rõ, — ràng, tỏ tường.
Liquiditas, atis. *f.* sự lổng, sự chảy. ‖ sự tỏ, minh bạch.
Liquidiusculus, a, um. lổng hơn một ít. ‖ rõ hơn một ít.
Liquidò. *adv.* V. Liquidè.
Liquidum, i. *n.* nước.
Liquidus, a, um. ior. issimus. lổng, hay chảy. ‖ rõ, tỏ, minh bạch, thanh; liquidâ luce, khi đã thanh trời đoạn; liquida fides, lòng ngay; — voluptas, sự vui thanh sạch; — vox, tiếng son.
Liquo, as, avi, atum, are. dong, đúc, nấu. ‖ lọc; liquare vina, lọc rượu.
Liquor, eris, qui. *dep.* chảy, — ra, nhỏ giọt. ‖ biến hóa, — mất.
Liquor, oris. *m.* nước, sự gì lổng, sự gì chảy ra. ‖ nước canh, trấp, gia vị; medio liquore aliquid deglutire, trơu vào; liquore aliquo caput intingere, vã đầu.
Lira, æ. *f.* vồng đất giữa hai đàng cày.
Liræ, arum. *f. pl.* sự chơi bời, lời vặt, nói lề.
Liratim. *adv.* từng đàng cày, từng gò.
Lirinum, i. *n.* dầu hoa huệ.
Lirinus, a, um. bằng hoa huệ.
Liro, as, avi, atum, are. làm vồng đất khi cày hai đàng.
Lis, litis. *f.* sự kiện, kiện cáo, sự bất hòa, bất thuận. ‖ sự bậy bạ, lộn lạo; litis instrumentum, trạng cáo; — actor, tiên cáo; — reus, bị cáo; litium præfectus cognitor, cai án; litem inferre, đi kiện, tụng, tranh tụng; — dirimere, đoán kiện; — in pauca referre, án tử; — inter se habere, tương tụng; forum ubì lites aguntur, tụng đàng.
Lisæ, arum. *f. pl.* mạch huyết thô nơi họng.
Lisbona, æ. *f.* N. U.
Litabilis, *m. f.* le. *n.* is. tế lễ đặng.
Litæ, arum. *f. pl.* bụt nữ kia.
Litamen, inis. *n.* của tế lễ đẹp lòng các bụt.
Litaniæ, arum. *f. pl.* kinh cầu.
Litatio, onis. *f.* sự tế lễ đẹp lòng Chúa.
Litatò. *adv.* khi đã tế lễ đẹp lòng Chúa đoạn.
Litera. V. Littera.
Lithargyrium, ii. *n.* et Lithargyrus, i. *m.* △ mật đà tăng.
Lithocolla, æ. *f.* vôi trộn cùng cát mà gắn đá.
* Lithospermum, i. *n.* thảo kia.
* Lithostrota, orum. *n. pl.* chỗ lát đá ngũ sắc.
* Lithostrotus, a, um. đã lát đá.
Lithotomia, æ. *f.* nghề phép cắt trái ké.
Lithotomus, i. *m.* thầy cứu kẻ có tật trái ké.
Lithuania, æ. *f.* N. P.
Liticen, inis. *m.* et Liticina, æ. *m. f.* kẻ thổi thứ loa kia.
Litigatio, onis. *f.* sự kiện cáo.
Litigator, oris. *m.* et Litigatrix, icis. *f.* kẻ hay kiện.
Litigiosus, a, um. sọc sạch, hay kiện cáo. ‖ sự gì chưa đoán kiện, chưa xử.
Litigium, ii. *n.* sự kiện, kiện cáo, sự tụng. ‖ sự cãi, bất thuận.
Litigo, as, avi, atum, are. kiện, — cáo, đi kiện, tụng, tranh tụng; litigare cum aliquo, — de re aliquâ, kiện người về sự gì.
Lito, as, avi, atum, are. dâng của lễ tế đẹp lòng. ‖ tế lễ. ‖ đơm quải.
Littera, æ. *f.* chữ, tự. ‖ cách viết. ‖ thơ; littera facilis, chữ rẻ; — difficilis, chữ mắt; — antiqua, cổ tự; litteras perperàm exarare, viết quệch quạc; — rudiores delineare, viết nham; littera perfecta, chữ dặn; — abbreviata, chữ thảo; — salutaris, là chữ A chỉ sự tha Absolvatur; — tristis, là chữ C chỉ phần phạt Condemnetur.
Litteræ, arum. *f. pl.* thơ, — nhạn, bức thơ, phong thơ. ‖ văn khế. ‖ văn tự, — chương, — bài; regis litteræ, chiếu thơ; litteras dare, gởi thơ; — concinè exarare, hoa văn; litteræ magistratuum facultatem aliquam concedentes, tờ thị. ‖ chữ ngãi; sylva litterarum, rừng nhu. ‖ sổ bộ, sổ sách.
Litteralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sách, — chữ nghĩa. ‖ thuộc về thơ, — nghĩa chữ, — ý chữ.
Litterarius, a, um. thuộc về chữ nghiã, — văn vật; ars litteraria, nghề văn; compositio litteraria, văn chương.
Litteratè. *adv.* cách thông thái, — thông minh, — khôn ngoan.
Litteratio, onis. *f.* sự học chữ.
Litterator, oris. *m.* kẻ hay chữ nghĩa, — văn vật; litteratorum societas, văn hội; suprema litteratorum dignitas, trạng nguơn.
Litteratura, æ. *f.* sự tập viết, sự viết nham. ‖ sự học sách mẹo. ‖ nghề văn, sự sĩ hành văn.
Litteratus, a, um. ior. issimus. kẻ hay chữ nghĩa, nhu, văn nhơn, văn vật, sĩ hành văn. ‖ đã thích chữ trên.
Litterio, onis. *m.* kẻ biết một hai đều.
† Litterosus, a, um. V. Litteratus.

Litterula, æ. *f*. chữ nhỏ. ‖ thơ vẳn, và hàng chữ và lời.‖ sự học ít.
Littoralis, *m.f*. le. *n*. is. et **Littoreus**, a, um. et **Littorosus**, a, um. thuộc về bãi, — bờ bãi.
Littus, oris. *n*. bãi, bờ, — bãi, bãi biển ; littus legere, lộng ; ad littus accedere, lộng vào ; — attrahere, rấn lên ; — impelli, tất ; cymbam ad littus impelli, thuyền tất vào.
Litura, æ. *f*. sự gạc, sổ, sự sổ, bôi, trét, xức, thoa.
Liturarius, a, um. thuộc về sự nháp, — sự sổ đi, — sổ đi sự đã viết.
Liturgia, æ. *f*. lễ tiết, lễ nghi, lễ nhạc, sách lễ tiết.
Liturgus, i. *m*. kẻ có quờn chức.
Lituro, as, avi, atum, are. sổ, sổ đi, bôi, gạc.
Litus, oris. *n*. V. Littus.
Litus, a, um. *part*. Lino.
Litus, ûs. *m*. sự xức, đổ thuốc.
Lituus, i. *m*. thứ loa. ‖ thứ gậy cong trên như gậy giám mục. ‖ thứ còi.
Livedo, inis. *f*. màu bầm.
Liventer. *adv*. cách bầm.
Liveo, es, vere. *n*. có màu bầm, ra bầm tím. ‖ phân bì, xấu bụng, có tật đố, ghẻ mắt.
Livesco, is, scere. ra bầm. ‖ ghẻ mắt; in aquâ livescere, giợt giạt.
† **Lividinans**, antis. *omn. gen*. kẻ phân bì, ghẻ mắt.
Lividineus, a, um. lividinei vibices, lằn roi.
Lividiùs. *adv*. cách phân bì hơn.
† **Livido**, as, are. làm cho ra bầm tím, — mét meo.
Lividulus, a, um. *dim*. Lividus, a, um. bầm, bầm tím, trắng ỏng, võ vàng. ‖ kẻ ghẻ mắt, ganh gổ.
Livonia, æ. *f*. xứ kia.
Livor, oris. *m*. màu bầm, màu tím. ‖ sự ghẻ mắt, ganh gổ.

Lix, icis. *f*. tro hỏa lò. ‖ tro lộn hay là pha nước.
Lixa, æ. *m*. tôi tớ quân lính.
Lixabundus, a, um. kẻ đi bậy bạ như tôi mọi quân lính.
Lixatus, a, um. đã luộc, đã chần ; caro lixata, thịt phay.
Lixivia, æ. *f*. et **Lixivium**, ii. *n*. tro nấu với nước. △ kiên thủy.
Lixivum vinum, i. *n*. rượu nho dột khi chưa ép trái nho trong thùng.
Lixivus, a, um. thuộc về nước tro, — kiên thủy.
Lixulæ, arum. *f. pl*. bánh làm cùng nước bột và bánh sữa.
Lixus, a, um. luộc, luộc chần.

LO

Lobæ, arum. *f. pl*. cây bắp, ống bắp.
Lobus, i. *m*. trái tai, mép tai. ‖ phần gan. ‖ vỏ, da đậu.
Loca, orum. *n. pl*. V. Locus, et Loci.
Localis, *m. f*. le. *n*. is. thuộc về nơi.
Localiter. *adv*. theo nơi, theo chỗ.
Locarium, ii. *n*. tiền nộp vì đã mướn sự gì.
Locarius, ii. *m*. kẻ cho thuê mướn.
Locatìm. *adv*. từng nơi.
Locatio, onis. *f*. sự mướn hay là cho thuê mướn, tiền nộp vì sự mướn. ‖ sự làm việc theo giá đánh trước cùng nhau.
Locatitius, a, um. thuộc về sự cho mướn, — kẻ làm thuê làm mướn.
Locator, oris. *m*. kẻ cho mướn. ‖ kẻ mướn. ‖ kẻ lãnh việc theo giá đã giao cùng nhau.
Locatus, a, um. *part*. Loco.
Locellus, i. *m*. hòm nhỏ, hòm gương, đãy có nhiều ngăn.
Loci, orum. *m. pl*. sự dùng nhiều lẽ thường hay là chung mà đặt bài hay là làm văn chương.

Locito, as, avi, atum, are. cho mướn, cho thuê.
Loco, as, avi, atum, are. đặt, đặt cho, đặt ở, lập. ‖ cho thuê, cho làm theo giá đã giao cùng nhau ; locare filiam, gả con ; — insidias, bày mưu ; — vigiles, đặt quân canh ; — fundamenta urbis, xây thành.
Locri, orum. *m. pl*. N. H.
Loculamentum, i. *n*. các thứ ngăn chấn, như ngăn hòm, ngăn tảng ong, — chuồng bò câu, — đãy, — bản in.
Loculatus, a, um. có ngăn chấn. ‖ đã liệm xác, đã cho vào hòm đất. ‖ đã đặt vào đãy, — đặt vào ngăn.
Loculi, orum. *m. pl*. đãy có nhiều ngăn. ‖ cũi, chuồng. ‖ hòm có ngăn, ngăn bản in.
Loculosus, a, um. có nhiều ngăn, — lỗ nhỏ.
Loculus, i. *m*. hòm đất, quan tài, cái tiểu, săng vỏ. ‖ thúng, rổ. ‖ máng cỏ. ‖ ống mà đánh cờ. V. Loculi.
Locuples, etis. *m. f*. pletior. pletissimus. giàu có, phú quí. ‖ thật thà, đáng tin, sạch tội. ‖ sai trái, dầy dẫy ; locuples oratio, văn chương khôn khéo.
Locupletatio, onis. *f*. của cải.
Locupletator, oris. *m*. kẻ làm cho có của cải.
Locupletissimè. *adv*. cách rất phú quí.
Locupleto, as, avi, atum, are. làm cho ra giàu có.
Locupletus, a, um. V. Locuples.
Locus, i. *m*. Loci, *m. pl*. Loca, orum. *n. plur*. chốn, chỗ, nơi, xứ sở. ‖ đấng bậc, bổn phận, quờn chức. ‖ dòng dõi, quê hương, họ. ‖ mùa, thì, thế sự, phương, cơ hội. ‖ mồ, mồ mả. ‖ chỗ kín, dương vật âm vật. ‖

mượn lời, điều mượn trong sách kẻ khác, ra bài; locus prælii, chiến trường; — ubì ethnici sua festa celebrant, đám hội, hội hè; — pauperrimus et infrequens, chốn lèo hèo; — patens et amœnus, nơi quang cảnh; — solitarius, quang quẻ; — humilis, chỗ thấp; — patens, trẳng; loca demissiora, sủng, nơi sủng, lỗ sủng; pars loci, phiá; loco alterius, thay vì, thay mặt, thế, thế vì; Intereà loci, song.

Locusta, æ. *f.* chấu, con chấu chấu. || cua, — biển, cá kia; species locustæ, giọt sành, đàng lang. △ phụ đông; locusta sese currui opponit, chấu chấu chống xe.

Locutio, onis. *f.* sự nói, lời nói, cách nói.

Locutor, oris. *m.* kẻ hay nói lắm.

† Locutorium, ii. *n.* phòng hay là nơi có bức sáo mà nói khó cùng người nhà dòng.

Locutuleius, ii. *m.* kẻ hay nói, kẻ nói ngoa, ngoa ngoét.

Locutus, a, um. kẻ đã nói.

Locutus, ûs. *m.* V. Locutio.

Lodicula, æ. *f.* *dim.*

Lodix, icis. *f.* mền thô, mền dày.

Lœdoria, æ. *f.* lời nhiếc nhóc.

Logarithmus, i. *m.* phép kia thuộc về nghề tính toán.

Logarium, ii. *n.* sổ, sổ sách nhỏ.

Logeum, i. *n.* chỗ riêng trong áng bội bè cho đám hát và kẻ giúp việc hát bội.

Logi, orum. *m.* *pl.* truyện chơi, truyện hèn, — vặt, — trếu tật.

* Logica, orum. *n.* *pl.* đều cãi lẫy cao sâu.

* Logica, æ. *f.* et Logice, es. *f.* phép luận cho đặng biết nhiều sự thật.

Logion, logii. *n.* lời bụt phán tiếng thường chẳng dùng văn thi.

Logismus, i. *m.* sự tính toán.

Logista, æ. *m.* kẻ có nghề toán. || kẻ đánh giá. || quan giữ hay là phát tiền kho vua. || quan phát lương hay là lo việc giặc. || quan thâu thuế.

Logistoricus, a, um. liber logistoricus, sách góp nhiều đều tốt hay là truyện hay là lời khôn hay là lý đoán.

Logisterium, ii. *n.* sự điểm binh. || dinh quan phát lương tiền. || trường học nghề toán.

Logistice, es. *f.* nghề toán. || phép luận.

Logodædalus, i. *m.* kẻ khéo nói, kẻ hay nói ngoa, nói cợt. || kẻ nói lời quỉ quyệt.

Logographus, i. *m.* thơ kí, kí lục.

Logogryphus, i. *m.* thứ đều đố.

Logos, i. *m.* cách, mẹo mực.

Loliaceus, a, um. có cỏ lùng vực.

Loliarius, a, um. thuộc về cỏ lùng vực.

Loliginosus, a, um. nơi có nhiều cá như cá chuồn có máu đen.

Loligo, inis. *f.* thứ cá chuồn có máu đen. || sự nói hành, giột.

Loliguncula, æ. *f.* *dim.* Loligo.

Lolium, ii. *n.* cỏ lùng vực. △ nhạn mạch thảo.

Lolius, ii. *m.* V. Loligo.

Lomentum, i. *n.* bột đậu. || thứ thạch thanh.

Lonchitis, is. *f.* thứ cốt tối bổ.

Lonchus, i. *m.* đòng, giáo.

Londinium, ii. *n.* et Londinum, i. *n.* kinh đô Hồng mao.

Longævitas, atis. *f.* sự tuổi lớn, tuổi cao, tuổi rùa tóc hạc.

Longævus, a, um. kẻ lớn tuổi.

Longanimis, *m.* *f.* me. *n.* is. nhơn từ, nhơn hiền, hay nhịn nhục.

Longanimitas, atis. *f.* sự nhịn, nhịn nhục lắm.

Longanimiter. *adv.* cách nhịn nhục lắm.

Longano, onis. *m.* đại trường, ruột đại.

Longè, iùs, issimè. *adv.* xa, cách xa, hoánh chừng, ngái, xa ngái; longissimè, xa mân; longè remotus, viễn. || lắm, rất, nhiều; longè aliter, cách khác xa lắm; — latequè, khắp mọi nơi.

Longiloquium, ii. *n.* sự nói như kẹo.

Longinquè. *adv.* V. Longè.

Longinquitas, atis. *f.* sự xa, cách xa, sự viễn, dao viễn, huyền viễn, viễn phương. || sự dài, lâu dài.

† Longinquo, as, are. bỏ xa, xô ra.

Longinquò. *adv.* V. Longè.

Longinquus, a, um. xa, — xuôi, — xác, xa cách, viễn, huyền viễn, dao viễn, viễn vọng. || lâu dài; regio longinqua, viễn phương.

Longipes, edis. *omn.* *gen.* kẻ có chơn dài.

Longisco, is, scere. *n.* ra lớn, ra dài, bò lan ra.

Longiter. *adv.* V. Longè.

Longitrorsùm. *adv.* bề dài, bề dọc.

Longitudo, inis. *f.* sự bề dài, bề dọc, tràng, bề trường. || sự lâu dài. || độ từ một nơi cho đến thượng ngọ thuyến.

Longiturnitas, thay vì Diuturnitas.

Longiturnus, a, um. thay vì Diuturnus, a, um.

Longiusculè. *adv.* xa hơn một ít.

Longiusculus, a, um. xa hơn một ít.

Longobardia, æ. *f.* N. R.

Longulè. *adv.* xa một ít.

Longùm. *adv.* cho lâu.

Longurio, onis. *m.* người giềnh giàng ốm nhom.

Longurius, ii. *m.* sào dài.

Longus, a, um. dài, trường, rộng. || lâu dài. || xa, — xuôi, — cách; longissimus, dài dằng dẳng; longissimus, (de fune, ligno, &c.) dài đuột đuột; æquo lo-

ngior, lướt thướt; vita longa, trường thọ; iter longum, đàng trường; perquàm longus, dài dặc dặc.

Lopas, adis. *f.* V. Lepas.

Loquacitas, atis. *f.* sự hay nói, sắc miệng, ngứa miệng, ngoa. ‖ miệng lưỡi.

Loquaciter. *adv.* cách ngứa miệng.

Loquacito, as, are. nói ngoa, nói ngoa ngoét, nói nhiều đều.

Loquaculus, a, um. hay nói ít vậy.

Loquax, acis. *omn. gen.* kẻ ngoa, ngoa ngoét, kẻ hay nói, kẻ nhiều đều, kẻ ngứa miệng.

Loquela, æ. *f.* tiếng, — nói, lời nói, cách nói, giọng nói.

Loquelaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tiếng hay là lời nói.

Loquendus, a, um. khá nói.

Loquentia, æ. *f.* sự ngoa, sắc miệng, nhiều đều.

Loquitor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói lắm, nói xàm xàm, nói lắp bắp.

Loquor, eris, cutus vel quutus sum, qui. *dep.* nói, nói khó, thuật lại, ngữ, nói phô, — năng, — ra, thốt, — nói, doãn lại, bàn luận; loqui, (de Deo vel Rege) phán; loqui mulsa, nói lời ong ve; — inconsideratè, nói bồng chẳng; — præcipitanter, nói lau chau; — suaviter, nói rủ rỉ; — lentè vel submissè, nói thủ thỉ, nói thầm thĩ; — velocissimè, nói trăm; — absurda, nói quấy, nói chạ; me vel illo adhuc loquente, tôi hay là nó những mảng nói.

Lora, æ. *f.* rượu nhì bởi xác hay là cặn trái nho mà ra.

Loramentum, i. *n.* dây, — da.

Lorarii, orum. *m. pl.* tôi mọi áp việc đánh tôi mọi khác.

Loratus, a, um. đã buộc đã cột cùng dây, — dây da.

Loreus, a, um. bằng dây da.

Lorica, æ. *f.* áo giáp, mã giáp, tay vượn. ‖ hầm, hào, lũy, thành lũy cùng các đồ che phủ khi đánh giặc. ‖ đồ lòi ra trên đầu cột. ‖ sự tô, trét vách. ‖ sự rào, đóng cừ.

Loricatio, onis. *f.* sự lát ván, lá mái.

Loricatus, a, um. mặc áo giáp. ‖ có lũy phủ.

Lorico, as, avi, atum, are. cho mặc áo giáp. ‖ tô, trét, — vách, vã, lát; loricare opere marmoreo, lát đá cẩm thạch.

Loricula, æ. *f.* lũy hay là đồn nhỏ.

Loripes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn quều. ‖ kẻ đi chậm như rùa.

Lorum, i. *n.* dây cang, roi da, dây neo, — buồm, — chằng, — tháng, dải. ‖ bao tay kẻ đua vật.

Lotaria, æ. *f.* nữ nhơn giặt áo.

Lotio, onis. *f.* sự rửa, giặt. ‖ thông khoan.

Lotiolentè. *adv.* cách dơ, — nhớp, có nước tiểu.

Lotium, ii. *n.* nước đái.

Lotometra, æ. *f.* thứ bánh kia.

Lotophagi, orum. *m. pl.* et

Lotophagus, a, um. kẻ ăn bánh lotos.

Lotor, oris. *m.* kẻ rửa, kẻ giặt, kẻ cho tắm gội.

Lotos, i. *f.* cây kia.

Lotura, æ. *f.* sự giặt. ‖ nữ nhơn có nghề giặt áo.

Lotus, ûs. *m.* sự rửa, giặt.

Lotus, a, um. *part.* Lavo.

† Loxias, æ. *m.* tên bụt Appollo.

LU

Lua, æ. *f.* bụt nữ thuộc về sự tế hay là rửa cho sạch tội.

Lubens. V. Libens.

Lubenter, &c. V. Libenter.

Lubentia, æ. *f.* bụt nữ hay sự vui chơi.

Lubet. *impers.* V. Libet.

Lubido. V. Libido.

Lubricatus, a, um. đã ra trơn.

† Lubricè. *adv.* cách trơn trợt.

Lubrico, as, avi, atum, are. làm trơn trợt, làm cho ra trơn trợt.

Lubricum, i. *n.* nơi trơn tru, nơi trơn lờn.

Lubricus, a, um. trơn, — tru, — lờn, — trợt. ‖ cheo leo, hiểm nghèo. ‖ chẳng thật, chẳng bền, dối trá, phù vân. ‖ chàng ràng.

Lucabos, lucæbovis. *f.* con voi.

Lucanar, aris. *n.* hang con chồn.

Lucanica, æ. *f.* thứ thịt dồi.

Lucanicus, a, um. mê ăn, kén ăn.

Lucar, aris. *n.* lộc kẻ hát bội.

Lucaria, orum. *n. pl.* lễ kia.

Lucaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về huyền vũ.

Lucarius, ii. *m.* kẻ giữ rừng.

Luce. ban ngày, tỏ tường; primâ luce, tảng sáng.

Lucellum, i. *n.* lợi nhỏ mọn.

Luceo, es, luxi, cere. sáng, — láng, — ra, — ngời, — lòa, — sủa, tỏ rạng; lucere cereum alicui, lấy đèn sáp mà soi người; — bombyce, mặc áo lãnh.

Lucerenses, et Luceres, um. *m. pl.* N. H.

Lucerna, æ. *f.* đèn, — dầu, đăng, đèn đuốc, lồng đèn. ‖ công đăng hỏa. ‖ cá kia; lucerna obscura, đèn leo lét.

Lucernatus, a, um. có đèn soi.

Lucernula, æ. *f. dim.* Lucerna.

Lucescit. sáng ra, sáng ngời.

Lucì. *adv.* tảng sáng, — rạng.

† Lucidarium, ii. *n.* sự bày tỏ tự sự, sự hay giúp cho đặng biết việc.

Lucidè, iùs, issimè. *adv.* tỏ, — tường, rõ ràng.

Lucidus, a, um. sáng, — láng, — lòa. ‖ trắng như tuyết, trong vẻo. ‖ chói lòa, trong bóng, — ngần. ‖ tỏ tường, rõ ràng; lucidissi-

mus, sáng lòa, chói lòa, trong bóng.
Lucifer, eri. *m.* sao mai. || ngày. || tướng các thiên thần ngụy đẳng.
Lucifer, a, um. hay soi sáng, sáng lòa, — ra. || hay cầm đèn đuốc.
Lucifera, æ. *f.* mặt trăng, nguyệt.
Lucificus, a, um. hay sinh sự sáng.
Lucifluus, a, um. sáng, chói.
Lucifuga, æ. *omn. gen.* et Lucifugax, acis. et Lucifugus, a, um. kẻ trốn hay là xa lánh sự sáng.
Lucina, æ. *f.* bụt quan im. || sự sinh, — đẻ, nằm bếp. || bụt nữ áp sự nằm bếp.
Lucinius, a, um. kẻ có mắt lươn, áp nhãn, coi gần.
Lucinus, a, um. thuộc về sự sáng hay là bụt quan im.
Luciparens, tis. *omn. gen.* kẻ sinh sự sáng.
Lucipores, um. *m. pl.* mọi ông Lucio.
Lucisator, oris. *m.* kẻ sinh sự sáng.
Lucisco, is, scere. *n.* V. Lucescit.
Luciscus, a, um. kẻ yếu con mắt, nhặm mắt, lé, kẻ có con mắt lênh.
Lucius, ii. *m.* cá kia. || N. H.
Lucomedi. V. Luceres.
† Lucratio, onis. *f.* lợi, lời lãi.
Lucrativus, a, um. hay sinh lợi.
Lucratus, a, um. *part.* Lucror.
† Lucricupido, dinis. *f.* sự tham lợi, tham của.
Lucrifacio, is, feci, factum, cere. đặng lợi, đặng lời lãi.
Lucrifactus, a, um. *part.* Lucrifacio.
Lucrificabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh lợi.
Lucrifico, as, are. được lợi.
Lucrificus, a, um. hay sinh lợi.
Lucrifio, is, factus sum, fieri. có lợi, sinh lời lãi, ra lợi, nên lợi, nên ích lợi.
Lucrifuga, æ. *m. f.* kẻ xa lánh lời lãi, chẳng kiếm lợi.
Lucrii dii. *m. pl.* bụt áp sự lời lãi.
Lucrio, onis. *m.* et Lucripeta, æ. *m.* kẻ ham lợi, kiếm lợi, tham lợi.
Lucror, aris, atus sum, ari. *dep.* được lợi, đặng lời lãi.
Lucrosè. *adv.* cách có lợi.
Lucrosus, a, um. hay sinh lợi.
Lucrum, i. *n.* lợi, lời lãi, lợi lộc, ích lợi; occasio lucri, miếng ăn; lucro inhiare, trục lợi, đoạt lợi.
Lucta, æ. *f.* V. Luctatio.
Luctamen, inis. *n.* et Luctatio, onis. *f.* sự đua vật. || sự cãi, — lẫy, mắng nhau. || sự rán sức.
Luctator, oris. *m.* kẻ vật, đua vật. || kẻ rán sức.
Luctatorius, a, um. thuộc về sự đua vật.
Luctatus, a, um. *part.* Luctor.
Luctatus, ûs. *m.* sự vật, đua vật, sự rán sức.
Luctifer, a, um. hay sinh sự buồn bực, — phiền lòng.
Luctificabilis, *m. f.* le. *n.* is. ưu phiền cho đến đổi kêu van than khóc.
Luctificus, a, um. V. Luctifer.
Luctisonus, a, um. hay kêu van.
Luctito, as, are. *freq.*
Lucto, as, avi, atum, are. et
Luctor, aris, atus sum, ari. *dep.* vật, đua vật. || rán sức. || cãi, — lẫy; luctando prosternere, đệm xuống; luctari semel, vật một keo.
Luctuosus, a, um. đáng kêu van, đáng thương khóc.
Luctus, ûs. *m.* sự buồn bực, sự kêu van, thương khóc. || tang chế; esse in luctu, cư tang; luctum inire, để tang, thọ chế; — servare, để chế, để thương, để khó; luctûs tempus peractum, mãn tang, hết tang; post luctum gaudia, bĩ cực thới lai.
Lucu, thay vì Luce.
Lucubratio, onis. *f.* công đăng hỏa, sự làm đêm khuya, làm khuya sớm.
Lucubratiuncula, æ. *f. dim.* Lucubratio.
Lucubratorius, a, um. thuộc về sự làm khuya, làm sớm.
Lucubratus, a, um. đã làm ban khuya.
Lucubro, as, avi, atum, are. làm việc ban đêm, làm khuya sớm, có công đăng hỏa; lucubrare viam, đi đàng ban đêm.
Luculentè. *adv.* et Luculenter. *adv.* rõ ràng, tỏ tường, minh bạch. || giỏi, khéo, hay lắm; luculenter dicere, nói rõ; — vendere, bán đắt.
Luculentia, æ. *f.* cách làm bài hay.
† Luculentitas, atis. *f.* sự trọng thể, cao trọng, phép lịch sự.
Luculento, as, avi, atum, are. làm cho rõ, — cho sáng.
Luculentus, a, um. rõ, — ràng, tỏ, — tường. || sáng, đành rành. || cao, — trọng, — sáng, trọng thể.
Luculus, i. *m.* huyền vũ nhỏ.
Lucunculus, i. *m.* et Lucuns, untis. *m.* et Lucunter, eris. *m.* bánh kia.
Lucus, i. *m.* huyền vũ.
Ludi, orum. *m. pl.* đám hát bội hay là cách chơi chung cho dân đặng vui cười.
Ludia, æ. *f.* con hát, con múa hát.
Ludibriosè. *adv.* cách nhạo cười.
Ludibrium, ii. *n.* sự nhạo, nhạo cười, sự trêu ngươi, đàm tiếu. || sỉ nhục.
Ludibundus, a, um. kẻ lẹ, lẹ làng, kẻ làm việc dễ lắm như chơi vậy.
Ludicer, a, um. V. Ludicrus.
Ludicrè. *adv.* cách vui chơi.
Ludicrum, i. *n.* các cách vui chơi chung.
Ludicrus, a, um. sự gì làm mà chơi, — cho vui chơi. || sự trêu cợt; ludicra ars, nghề múa chén.

Ludifacio, is, feci, factum, ere. V. Ludificor.

Ludificabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh vui cười, sinh vui chơi.

Ludificatio, onis. *f.* sự nhạo, — cười, đàm tiếu, trêu ngươi. ‖ sự nhiếc, nói leo.

Ludificator, oris. *m.* kẻ nhạo cười, đàm tiếu.

Ludificatus, ûs. *m.* sự nhạo, nhạo cười.

Ludifico, as, avi, atum, are. et

Ludificor, aris, atus sum, ari. *dep.* nhạo, — cười, — báng, phỉ báng, đàm tiếu, tréu ngươi. ‖ lận, — mạt, gian lận.

Ludimagister, tri. *m.* thầy áp việc đua vật hay là vui chơi. ‖ thầy dạy chữ hay là nghề võ.

Ludio, onis. *m.* et Ludius, ii. *m.* kẻ múa chén, leo dây, múa hát.

Ludo, is, lusi, lusum, dere. chơi, — bời, — nhởi, — lúc cúc. ‖ vui chơi, giễu cợt, nói chơi, nói vui. ‖ múa, — hát, gẩy đờn. ‖ trêu ngươi, nhạo cười. ‖ lận, — mạt. ‖ đặt vãn, làm văn thi; ludere operam, luống công, mất công, uổng công, tốn công; ludere immodestè, chơi ác; ludendo aliquid continuò versare manu, vần vọc. ‖ đánh cờ đánh bạc.

Ludus, i. *m.* sự chơi, đánh chơi, chơi bời, du nhàn, dưỡng nhàn, lời trêu, giễu cợt. ‖ trường, — học, diễn trường. ‖ tuồng, — tập; ludus dicendi, trường học văn chương; — disci, sự đánh quần.

Luela, æ. *f.* phản phạt, vạ.

Luendus, a, um. khá đền, khá chịu phạt, — bổ thường.

Lues, is. *f.* dịch khí, thần khí, lây, tật lây. ‖ nước lút, lụt lội; lues venerea, tim la.

Lugdunum, i. *n.* N. U.

Lugendus, a, um. khá thương khóc.

Lugeo, es, luxi, luctum, gere. khóc, khóc lóc, than khóc, kêu van, tang, thọ tang; parentes lugere filios, tre già khóc măng.

Lugubrè. *adv.* cách rầu, cách tang.

Lugubria, ium. *n. pl.* áo tang.

Lugubris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sự tang, — chế; lugubris ornatus, — vestis, áo tang, tang phục.

Lugubriter. *adv.* cách hay là giọng than tiếc.

Luitio, onis. *f.* sự trả nợ, đền, thường, bổ thường. ‖ phạt tạ. ‖ sự thục, lại thục.

Luma, æ. *f.* bụi gai. V. Sagum.

Lumarius, a, um. thuộc về gai.

Lumbago, inis. *f.* sự yếu trái cật, yếu thận.

† Lumbare, is. *n.* quấn vắn, đồ phủ trái vế.

Lumbellus, i. *m.* V. Lumbulus.

Lumbrifragium, ii. *n.* sự gãy thận.

Lumbricus, i. *m.* trùn, trùng, trùng sán.

Lumbulus, i. *m.* trái cật, phần dưới trái cật.

Lumbus, i. *m.* trái cật, lưng, thận, lưng quần.

Lumectum, i. *n.* chốn có bụi gai.

Lumen, inis. *n.* sự sáng. ‖ sự sống, mạng sống. ‖ đèn, — đuốc. ‖ sự xem, con mắt. ‖ ngày. ‖ sự rực rỡ, tề chỉnh. ‖ sự cắt nghiã. ‖ lỗ, lỗ hở.

Luminare, is. *n.* đèn, — đuốc, — sáng.

Luminatus, a, um. đã có sự sáng.

Lumino, as, are. soi, soi sáng.

Luminosus, a, um. có sự sáng, sáng chói, — lòa.

Luna, æ. *f.* mặt trăng, nguyệt, ngoạt, thỏ bạc, búa nguyệt, quảng hàn, ngọc thố, hộp ngọc, quảng hàn cung; claritas lunæ, sáng trăng; luna clara, trăng tỏ; — crescens vel decrescens, trăng khuyết; prima quadratura lunæ, thượng huyền; ultima quadratura, hạ huyền; prima dies lunæ, sóc nhựt; quindecima dies lunæ, sóc vọng; circulus lunam circumcingens, quầng. ‖ tháng, ngoạt. ‖ ban đêm, đêm.

Lunaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc vệ mặt trăng.

Lunaticus, a, um. kẻ có bịnh giáp cữ mặt trăng.

Lunatus, a, um. có hình bán nguyệt, cong như quảng hàn cung.

Luno, as, avi, atum, are. uốn như hình cung, uốn như bán nguyệt. ‖ dọn hay là sắp như hình bán nguyệt.

Lunula, æ. *f.* nhẫn đơn, khóa hay là nhẫn có hình bán nguyệt. ‖ khóa giày có hình bán nguyệt kẻ sang trọng quen mang.

Lunus, i. *m.* mặt nguyệt. ‖ dải tôi mọi.

Luo, is, lui, ere. trả nợ, đền, thường, hoàn lại, chạy vạ. ‖ chịu phạt. ‖ rửa, tắm, tưới; luere pœnas, chịu phạt; — æs alienum, trả nợ; — capite, chịu chém.

Lupa, æ. *f.* chó sói cái. ‖ đĩ thõa.

Lupanar, aris. *n.* et Lupanarium, ii. *n.* áng nguyệt hoa.

Luparius, ii. *m.* kẻ săn chó sói.

Lupatum, i. *n.* hàm thiết nhám.

Lupatus, a, um. cầm hàm thiết nhám lắm.

Lupercalia, ium. *n. pl.* lễ kia.

Luperci, orum. *m. pl.* sãi bụt kia.

Lupillus, i. *m.* tiền gỉa quân hát bội quen dùng. ‖ chó sói con.

Lupinum, i. *n.* et Lupinus, i. *m.* thứ đậu, cây lục lạc. ‖ tiền gỉa đứa hát bội dùng chơi.

Lupinus, a, um. thuộc về chó sói.

Lupio, is, ire. háu ăn như chó sói.

Lupor, aris, atus sum, ari. *dep.* quen biết hoa nương.

Lupula, æ. *f. dim.* Lupa.
Lupulatus, a, um. đã trộn đã pha cẩu tẩn đằng.
Lupulus, i. *m.* △ cẩu tẩn đằng.
Lupus, i. *m.* con chó sói, lang, sài lang, muông lang, sói rừng. ‖ chó sói biển. ‖ thứ con nhện. ‖ △ cẩu tẩn đằng. ‖ kèo nèo, câu móc. ‖ hàm thiết dữ lắm. ‖ cưa.
Lura, æ. *f.* miệng bao da. ‖ bụng.
Lurcabundus, a, um. rất mê ăn uống.
Lurco, as, avi, atum, are. V. Lurcor.
Lurco, onis. *m.* kẻ mê, tham ăn.
Lurconius, a, um. et **Lurconinus**, a, um. thuộc về sự mê ăn uống.
Lurcor, aris, atus sum, ari. *dep.* háu ăn, mê ăn uống.
Luria, æ. *f.* mật ong pha cùng giấm.
Luridatus, a, um. et **Luridus**, a, um. màu da. ‖ mét meo. ‖ bầm, da bủng.
Luror, oris. *m.* bịnh huình đãn.
Lurulentus, a, um. có bùn lấm.
Lusca, æ. *f.* nữ nhơn lé, có một con mắt.
Luscinia, æ. *f.* thứ chim choát chùe, chim kêu hay lắm. △ hồng mã liêu.
Lusciniola, æ. *f. dim.* Luscinia.
Luscinius, ii. *m.* V. Luscinia.
Lusciola, æ. *f.* V. Upupa.
Lusciosus, a, um. V. Luscitiosus.
Luscitio, onis. *f.* bịnh con mắt như quáng gà.
Luscitiosus, a, um. kẻ nhặm mắt, kẻ coi gần, lé.
Luscus, a, um. có một con mắt, lé.
Lusio, onis. *f.* sự chơi, đánh cờ đánh bạc, đánh.
Lusitania, æ. *f.* N. R.
Lusito, as, avi, atum, are. năng đánh, năng chơi.
Lusor, oris. *m.* kẻ hay đánh, hay chơi. ‖ kẻ giễu cợt. ‖ kẻ lận, lận mạt.
Lusoriè. *adv.* cách chơi.
Lusorium, ii. *n.* áng bội bè, trường đua vật. ‖ sự vui chơi.
Lusorius, a, um. thuộc về sự đánh, — sự chơi, — giễu cợt. ‖ vô ích ; lusorius alveus, bàn cờ.
Lustralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự chữa, — rửa cho sạch. ‖ thuộc về năm năm ; lustralis aqua, nước cam lồ.
Lustramen, inis. *n.* sự đền, phạt tạ. ‖ tìm kiếm.
Lustramentum, i. *n.* sự dùng ếm chú bùa chú mà chữa bịnh.
Lustratio, onis. *f.* sự tế lễ mà phạt tạ hay là đền hay là rửa cho sạch. ‖ đổi đàng, sự tuần sát. ‖ sự muông ở trong hang.
Lustrator, oris. *m.* et **Lustrix**, icis. *f.* kẻ chữa, rửa mà làm cho sạch tội. ‖ kẻ tuần, tìm kiếm.
Lustratus, a, um. *part.* Lustro.
Lustria, orum. *n. pl.* lễ kính bụt hay lửa.
Lustricus, a, um. thuộc về lễ phép làm hay là rửa cho sạch.
Lustrificus, a, um. V. Lustricus.
Lustro, onisi *m.* kẻ hoang hủy.
Lustro, as, avi, atum, are. dâng của lễ tế mà chữa hay là rửa cho sạch. ‖ tuần thủ, — sát, — vãng, soát, xét ; per omnem lustrare locum, can tầm ; — æquora, vượt biển.
Lustror, aris, atus sum, ari. *dep.* năng vào ra áng nguyệt hoa.
Lustrum, i. *n.* lễ tế mà phạt tạ hay là rửa cho sạch khi đã kén danh hay là điểm binh đoạn. ‖ áng nguyệt hoa. ‖ hang muông chim. ‖ một thì năm năm.
Lusus, us. *m.* sự chơi, đánh, — chơi. ‖ lời vui chơi, giễu cợt. ‖ trường học.
Lusus, a, um. đã nhạo cười, đàm tiếu, trêu người. ‖ đã làm cách chơi.
Lutamentum, i. *n.* vách, — ngăn. ‖ nền đất dện, bùn trộn cùng vôi.
Lutarius, a, um. hay ở trong bùn.
Lutatus, a, um. *part.* Luto.
Lutea, æ. *f.* hoa vàng.
Lutensis, *m. f.* se. *n.* is. V. Lutarius.
Luteolus, a, um. màu vàng nhựa.
Luter, eris. *m.* ẳng, thùng lớn.
Lutesco, is, scere. *n.* ra bùn lấm.
Lutetia, æ. *f.* et **Lutetiæ** Parisiorum. kinh đô nước Pha lang sa.
Luteum, i. *n.* thứ chàm. ‖ đỏ trắng.
Luteus, a, um. bằng bùn lấm, hèn.
Luteus, a, um. màu vàng nhựa.
Luto, as, avi, atum, are. trét đất, trét vôi; lutare capillos, xức tóc.
Lutor, oris. *m.* sự mét meo. ‖ huình đãn. ‖ vàng nhựa.
† **Lutor**, oris. *m.* kẻ giặt áo.
Lutosè. *adv.* cách lọ lem, — dơ.
Lutosus, a, um. có bùn lấm.
Lutra, æ. *f.* con rái, tấy.
Lutulentus, a, um. có bùn lấm. ‖ dơ, — dáy, — uế, lem hem.
Lutulo, as, avi, atum, are. lấp bùn.
Lutum, i. *n.* bùn, — lấm. ‖ đồ nẩy, bùn nẩy. ‖ đất sét. ‖ sự tắm rửa trong nước lạnh. ‖ thứ chàm ; luto conspersus, lấm láp ; ambulare in luto, lội bùn.
Lutus, a, um. thay vì Lotus.
Lux, ucis. *f.* sự sáng, ngời, ngày. ‖ mạng sống. ‖ sự chói, — lòa. ‖ danh vọng, sang trọng, cao sang. ‖ con mắt, sự xem. ‖ lửa, sự nhấp nháng. ‖ mùa, thì. ‖ tinh tú ; plenâ luce, bạch nhựt ; clarâ luce, tỏ rạng, sáng thật mặt.
Luxatio, onis. *f.* et **Luxatura**, æ. *f.* sự sái, sự trặc, lọi, trật.
Luxatus, a, um. trặc.
Luxo, as, avi, atum, are. lọi, sái, trặc ; brachium luxatum, sái cánh ; pedem luxari, trật chơn.

Luxor, aris, atus sum, ari. V. Luxurior.
Luxurarius, a, um. có nhiều sự trọng thể hay là mê đắm qúa.
Luxuria, æ. *f.* sự phí của, sự mê các đều trọng thể, mê sự bay nhảy. || sự yếu điệu. || sự dâm dục. || sự diềm dà; luxuria arborum, cây tốt đùn đùn.
Luxuriatus, a, um. đã mê qúa.
Luxuries, ei. *f.* V. Luxuria.
Luxurio, as, avi, atum, are. et
Luxurior, aris, atus sum, ari. *dep.* mê theo sự vui sướng, mê vui chơi, mê sự dâm dục, — sự bay nhảy, — sự cao sang, — sự xa xí, phí của lắm. || nhảy nhót. || diềm dà, tốt đùn đùn, tốt dà dà; segetes nimiùm luxuriantes, lúa lốp.
Luxuriosè, iùs, issimè. *adv.* cách qúa chừng, mê đắm, xa xí.
Luxus, ûs. *m.* phí qúa, sự mê đều cao trọng qúa, xa xí, bay nhảy. || sự mê đắm, dâm dục. || yếu điệu. || sự trặc, sái.
Luxus, a, um. trặc, sái, trật.

LY

Lyæus, a, um. thuộc về bụt rượu.
Lycæum, i. *n.* nơi quân tử kia quen dạy học trò.
Lycaonia, æ. *f.* miền đất kia.
Lychnis, idis. *f.* hoa kia.
Lychnitis, idis. *f.* cây hay sinh tim bấc.
Lychnobius, ii. *m.* kẻ hay thức đêm khuya và ngủ ban ngày.
Lychnuchus, i. *m.* cây đèn có nhiều tay nhiều nhành.
Lychnus, i. *m.* đèn, — hoa, — dầu, — lửa.
Lycia, æ. *f.* N. P.
Lycisca, æ. *f.* loài vật bỡi sài lang lai cùng chó, chó có hình chó sói.
Lyciscus, i. *m.* cái rọc rọc chẳng có chốt.
Lycium, ii. *n.* △ nhi trà.
Lycophos, i. *m.* thới tảo.
Lycophthalmus, i. *m.* ngọc kia.
Lycopsis, is. *f.* △ tử thảo.
Lycus, i. *m.* thứ nhện nhỏ. || chó sói. || mạch nước kia. || N. F.
Lydia, æ. *f.* miền đất kia.
Lydius, a, um. thuộc về Lydia; lydius lapis, đá thử vàng.
Lympha, æ. *f.* nước.
† Lymphaseus, a, um. màu biếc.
Lymphaticum, i. *n.* sự dại, sảng.
Lymphaticus, a, um. kẻ đã ra dại, — sảng sốt, sảng tính; lymphaticus pavor, sảng hồn.
Lymphatio, onis. *f.* et Lymphatus, ûs. *m.* sự sảng sốt vì thấy hay là chiêm bao đều gì kì cục.
Lympho, as, avi, atum, are. làm cho ra dại, — cho sảng tính.
Lymphor, aris, atus sum, ari. *pass.* ra dại, sảng sốt, sảng tính.
† Lymphor, oris. *m.* nước.
Lynceus, a, um. thuộc về con Lynx. || kẻ thông minh, sáng láng.
Lyncurium, ii. *n.* ngọc kia.
Lynx, cis. *m.* muông dữ kia.
Lyra, æ. *f.* đờn kìm kia. || tinh tú kia. || cá kia; lyra rustica mendici, đờn cò ke; lyræ lyræ, lời vặt, lời chơi vô ích, đều hư không.
Lyrica, orum. *n. pl.* văn thi kia.
Lyricen, inis. *m.* kẻ gẩy đờn Lyra.
Lyricus, a, um. thuộc về đờn cò ke.
Lyristes, æ. *m.* kẻ gẩy đờn cò ke.
Lysimachia, æ. *f.* △ thủy chi ma. || N. U.
Lyta, æ. *m.* học trò quốc chánh.
Lythargyrium, ii. *n.* mật dà tăng.
Lytra, æ. *f.* V. Lutra.
Lytta, æ. *f.* con sâu nhỏ kia ở dưới lưỡi con chó.

MA

Macaum, i. *n.* thành Macao. △ áo môn.
Macedonia, æ. *f.* miền đất kia.
Macellarius, ii. *m.* hàng thịt, — cá.
Macellum, i. *n.* chợ, chợ búa.
Macellus, a, um. *dim.* Macer.
Maceo, es, ui, cere. *n.* ra ốm.
Macer, a, um. crior. errimus. ốm, — nhom, gầy guộc. || nhỏ, — mọn.
Maceratio, onis. *f.* sự hãm, dần, sú. || sự hư, bở, — rệt, lũng, nũng, ướn.
Maceratus, a, um. *part.* Macero.
Maceresco, is, scere. *n.* ra mềm, ra nhuần nhã, dầm.
Maceria, æ. *f.* et Maceries, iei. *f.* hàng rào, vách, — ngăn. || lũy thành. V. Secundæ.
Macero, as, avi, atum, are. dần, dầm nước, ngâm, nhồi, sú, tẩm, làm cho ra ốm nhom, — gầy guộc; macerare se, hãm mình; — olera, nhồi dưa; — farinam in aquâ, sú bột; macerari lentis ignibus, mòn mỏi một khi một ít.
Macesco, is, scere. *n.* ra ốm nhom.
Macetia, æ. *f.* V. Macedonia.
Machabæi, orum. *m. pl.* N. H.
* Machæra, æ. *f.* dao, gươm, dao phay.
* Machærium, ii. *n.* dao phay, dao chủy thủ.
* Machærophorus, i. *m.* kẻ mang gươm.
* Machæropœus, i. *m.* kẻ làm gươm dao.
Machina, æ. *f.* các đồ dùng mà kéo hay là quăng hay là bắn sự gì. || chước, — móc, máy móc; machina occulta, (sicut horologium.) máy; ejusmodi machinas aptare, gài máy; easdem antè tempus moveri, sẩy máy.
Machinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đồ, — máy, — máy móc.
Machinamentum, i. *n.* đồ, trục kéo, đồ giặc, đồ sửa xương trặc. || mình vóc, ngũ quan.
Machinarius, ii. *m.* thợ máy.

Machinarius, a, um. V. Machinalis.

Machinatio, onis. *f.* đồ đánh giặc, nghề đặt máy, làm máy móc, — mưu kế.

Machinator, oris. *m.* et Machinatrix, icis. *f.* thợ máy. ‖ kẻ bày mưu kế.

Machinatus, ûs. *m.* V. Machinatio.

Machinatus, a, um. *part.*

Machinor, aris, atus sum, ari. *dep.* dùng máy. ‖ kế, bày kế, làm mẹo, mống; machinari alicui necem, toan chước giết người.

Machinosus, a, um. có máy, dùng máy, khéo làm, khéo đặt.

Machinula, æ. *f. dim.* Machina.

Machlis, is. *f.* loài vật như con hươu.

Macies, ei. *f.* sự gầy guộc, ốm nhom.

Macilentus, a, um. gầy guộc, — mòn, — võ, lang thang, lép, võ vàng, xanh xao.

† Macio, as, avi, atum, are. làm cho gầy mòn.

Macior, aris, atus sum, ari. *pass.* ra ốm nhom, trở nên gầy guộc.

Macis, idis. *f.* △ nhục đậu khấu hoa. ‖ thuốc thơm.

Macor, oris. *m.* V. Macies.

Macresco, is, scere. *n.* ra gầy võ, gầy mòn; paulatìm macrescere, ròn rõi.

Macritas, atis. *f.* sự còi, đất còi, đất cát, — khô, — xấu.

Macritudo, inis. *f.* sự gầy guộc.

Macro, as, are. làm cho ra gầy võ.

Macrochira, orum. *n. pl.* áo có tay dài.

Macrocolum, i. *n.* giấy đại.

Macrocomus, a, um. có tóc dài.

Macror, oris. *m.* V. Macies.

Mactabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên tế lễ, — giết.

Mactator, oris. *m.* kẻ làm thịt, kẻ giết người.

Mactatus, ûs. *m.* sự giết, làm thịt mà tế lễ.

Mactatus, a, um. *part.* Macto.

Mactè. *vocat. sing.* Macti. *pluri.* hãy phấn phát, rán lấy, hò reo; macte virtute, — animi, vel animo, — esto, hãy phấn phát; mactè amare, tríu.

Mactea, æ. *f.* của ngon tổ tiên. V. Mattya.

Macticus, a, um. có hàm dài và miệng lớn miệng hoác.

Macto, as, avi, atum, are. làm thịt, giết. ‖ thêm, bổ thêm. ‖ tế lễ; mactare honoribus, tăng chức; — malo, làm khổ sở.

Mactra, æ. *f.* cối đâm hay là quết bột.

Mactus, a, um. V. Mactè.

Macula, æ. *f.* gỉ, ố gỉ, gỉ giớm, bợn, dấu, vít, vợn, đém, lang. ‖ mặt lưới. ‖ sự xấu hổ, sỉ nhục; macula nativa in corpore, nút ruồi.

Maculatio, onis. *f.* lang, đém nơi da thịt. ‖ sự xấu hổ. ‖ sự vấy vá.

Maculo, as, avi, atum, are. vấy vá, làm gỉ giớm. ‖ lang lổ, vằn vện, vẻ; maculare nomen, làm hư danh; maculatus vir, người lổ đổ.

Maculosus, a, um. có gỉ, gỉ giớm, có ố gỉ. ‖ vằn vện, lang lổ. ‖ hư, phải xấu hổ, — xấu danh. ‖ sỉ nhục, nhơ uế.

Madefacio, is, feci, factum, cere. dầm, ngâm, — nước, thấm lấy, tưới nước.

Madefio, is, factus sum, fieri. dầm dề, dầm mình, ngấm, ra ướt.

Madeo, es, ui, dere. *n.* ra ướt, ngấm, dầm dề; madere vino, say rượu; penitùs madens, ướt mem, lướt mướt. ‖ ra yủ, ra yủ yủ, — mốc meo.

Madera, æ. *f.* cù lao kia.

Madesco, is, scere. ra nhuần nhã, ra ướt, ra mềm.

Madian. *ind.* N. R. N. U.

Madidè. *adv.* cách ướt, — nhuần.

Madido, are. V. Madefacio.

Madidus, a, um. ướt, dầm dề. ‖ say, — sưa; totus madidus, ướt loi ngoi, ướt nhướt nhướt; totâ die vino madidus, say li bì; madidus arte, có tài công.

† Madifico, as, are. V. Madefio.

Madum, i. *n.* cây nho trắng.

Mador, oris. *m.* sự mốc meo, sự yủ.

Madulsa, æ. *m. f.* et Madusa, æ. *m. f.* kẻ say rượu.

Meander, dri. *m.* sông kia. ‖ đồ thêu dệt có chỉ tréo gióc. ‖ khúc. ‖ đồ vẽ có đàng quanh co.

Mædi, orum. *m. pl.* N. H.

Mæna, æ. *f.* thứ cá cơm.

Mænades, um. *f. pl.* người nữ hoảng hốt kia.

Mæniana ædificia, orum. *n. pl.* nhà có từng lối ra ngoài đàng và rộng hơn nền nhà ấy. ‖ câu lơn, sơ li xung quanh nhà.

Mæonia, æ. *f.* miền đất kia.

Mæonides, æ. *m.* N. H.

Mæotidæ, arum. *m. pl.* N. H.

Mæsius, ii. *m.* V. Maius et Major.

Maga, æ. *f.* bà bóng.

Magale, is. *n.* et Magalia, ium. *n. pl.* trại, chòi, thảo lư.

Magè. *adv.* thay vì Magìs.

Magia, æ. *f.* et Magice, es. *f.* phép thuật, phù chú, pháp môn; inventor magiæ, cao biền.

Magicus, a, um. thuộc về phù chú.

Magida, æ. *f.* mâm.

Magidophori, orum. *m. pl.* kẻ hầu quan giám trường đua.

Magidossorus, i. *m.* kẻ đạp lúa.

† Maginium, ii. *n.* tật con bò khi da dính xương.

Magis, idis. *f.* mâm, chậu.

Magìs. *adv.* hơn; multò magìs, nhiều hơn; magìs ac magìs, càng hơn; magìs aut minùs, ít nhiều.

Magister, tri. *m.* thầy, thầy dạy, quan thầy, thầy cai, — bề trên; magister insignis, thầy danh; — et discipulus, sư đệ. ‖ sư phụ, tôn sư, tây tịch, phu tử; magister natu major, tiên sinh; — ludi, thầy dạy học.

Magisterium, ii. *n.* quờn thầy, phép cai, — trị, — dạy, — liệu sự khi ăn yến tiệc. ‖ quờn trấn nhậm.

Magistra, æ. *f.* bà thầy.

Magistratio, onis. *f.* phép cai. ‖ trường học.

Magistratus, ûs. *m.* quan cai, — trấn nhậm, hàng thao mũ, quan quyền, — gia.

Magistero, et **Magistro**, as, are. cai, trấn nhậm.

Magma, atis. *n.* xác thuốc thơm; magma orizæ distillatæ, hèm; — medicinæ, xác thuốc.

Magmentarius, a, um. thuốc về của thêm đơm khi tế lễ.

Magmentum, i. *n.* của thêm đơm khi tế lễ. ‖ của cúng bụt kia.

Magnalia, ium. *n. pl.* sự nghiệp, sự cao trọng, việc cả thể.

Magnanimis, *m. f.* me. *n.* is. V. Magnanimus.

Magnanimitas, atis. *f.* sự cang dõng, chí sĩ, đại đảm.

Magnanimus, a, um. kẻ có gan vàng, cả gan, lớn gan, gan dạ, — ruột, lực sĩ, — lượng, cang dõng, chí sĩ, đại đảm, dõng sĩ, vũ sĩ, dõng nhuệ.

Magnarius, ii. *m.* kẻ bán sỉ.

Magnates, um. *m. pl.* V. Optimates.

Magnè. *adv.* nhiều, lắm, rất.

Magnes, etis. *m.* đá nam châm.

Magnesia, æ. *f.* N. P. ‖ N. U.

Magnetes, um. *m. pl.* N. H.

Magneticus, a, um. thuộc về đá nam châm.

Magni. lắm, (ám hảo pretii.)

Magnidicus, a, um. kẻ nói cao, kẻ nói cầu cao, nói việc đại sự. ‖ kẻ khoe mình.

Magnifacio, is, feci, factum, cere. chuộng, kính chuộng, yêu chuộng.

Magnificatio, onis. *f.* sự tưởng hay là nói tâng sự gì.

Magnificè. *adv.* et **Magnificenter**. *adv.* cách cao trọng, — sang, cao đại, cả thể, trọng thể; magnificè loqui, nói cao.

Magnificentia, æ. *f.* sự cao, cao trọng, — sang, sự trọng thể.

Magnifico, as, avi, atum, are. nói tâng, ngợi khen, tâng lên. ‖ chuộng.

Magnificus, a, um. centior. issimus. cao trọng, sang, trọng thể. ‖ mê sự bay nhảy, nói cầu cao.

Magniloquentia, æ. *f.* khẩu thiệt, ngôn ngữ, lời bạt thiệp, lời văn hoa, sự nói cách.

Magniloquus, a, um. kẻ đại khoa ngôn ngữ khẩu thiệt, kẻ nói cách. ‖ kẻ nói láo, khoe mình.

Magnipendo, is, dere. chuộng lắm.

Magnisonans, tis. *omn. gen.* hay dấy tiếng om sòm.

† **Magnitas**, atis. *f.* et **Magnitudo**, inis. *f.* sự dài, lớn, rộng. ‖ sự nhiều, chan chứa, chan hòa.

Magno, et **Magnoperè**. *adv.* nhiều, lắm, rất, lắm bấy.

Magnùm. *adv.* V. Valdè.

Magnus, a, um. major. maximus. lớn, đại, rộng, hồng, to. ‖ cao, — trọng, trọng thể. ‖ lâu dài. ‖ hay nói láo. ‖ tốt, — lành, ngon; magna vina, rượu ngon; frater major, anh; dux maximus, đại tướng.

Magudaris, is. *f.* V. Laserpitium.

Magus, i. *m.* danh sĩ, sĩ hiền. ‖ phù chú, thầy phù thủy, đồng phụ; auctor sectæ magorum, lão quân; consulere magos, ăn hàng; magos diabolum in aliquem ingredi jubere ad magiam exercendam, sai đồng.

Mahumetis sectator, oris. *m.* hồi hồi, dân chà và.

Maia, æ. *f.* bụt nữ. ‖ tinh tú. ‖ cua biển.

Mailais, is. *m.* heo thiến.

Maius, ii. *m.* tháng maio, tháng năm.

Maius, a, um. thuộc về tháng maio.

Majestas, atis. *f.* sự nghiêm, nghiêm trang, — oai, — nghi, sự oai khí, — phong, uy nghi. ‖ bậc cao trọng, quờn cao; sua majestas, (de rege.) thiên nhan, tâu vua, tâu bệ hạ; majestas divina, oai linh; majestatem exhibere, ra oai; majestate et severitate terreri, nớp oai.

Major, *m. f.* jus. *n.* oris. V. Magnus.

Majores, um. *m. pl.* tổ tiên, tổ nễ, tổ tông.

Majusculus, a, um. đại, lớn hơn một ít. ‖ lớn tuổi hơn một ít; majusculis scribere litteris, viết cảo.

Mala, æ. *f.* má. ‖ hàm răng.

Malaca, æ. *f.* thành chà và.

Malache, es. *f.* thứ hoa cối xay.

Malacia, æ. *f.* sự lặng, lặng lẽ, biển lặng, lặng phắc phắc, lặng như tờ. ‖ sự yếu điệu. ‖ rỡ đờn bà có thai.

Malacisso, as, are. làm cho ra mềm.

Malacus, a, um. V. Mollis.

Malagma, atis. *n.* thuốc dán cho êm.

Malaxatio, onis. *f.* sự làm cho mềm.

Malè. *adv.* xấu, trái lẽ, chẳng phải. ‖ chẳng tiện. ‖ lắm, — bấy, rất; malè gratus, bất hiếu.

Maledicè. *adv.* cách sỉ nhục, — nhiếc nhóc.

Maledicens, tis. *omn. gen.* kẻ nói hành.

Maledicentia, æ. *f.* lời hành, — sỉ nhục, — nhiếc nhóc, — chưởi.

Maledicentissimus, a, um. *superl.* V. Maledicens.

Maledico, is, xi, ctum, cere. nói hành, giột, — giạt, nhiếc nhóc, chưởi; maledicere indignis, nhiếc kẻ chẳng đáng.

Maledictio, onis. *f.* lời nhiếc nhóc, lời chưởi, — sỉ nhục, — hành.

Maledictor, oris. *m.* V. Maledicus.

Maledictum, i. *n.* V. Maledictio.

Maledictus, a, um. kẻ chịu sự sỉ nhục, — lời chưởi rủa, — lời chúc sự dữ sự xấu.

Maledicus, a, um. kẻ nói hành, giột, — giạt, kẻ chưởi rủa.

Malefaber, a, um. kẻ gian tà.

Malefacio, is, feci, factum, cere. làm sự gì chẳng phải, — chẳng nên, phạm tội.

Malefactor, oris. *m.* et Malefactrix, icis. *f.* kẻ phạm tội, làm sự chẳng nên.

Malefactum, i. *n.* tội, — lỗi, sự dữ, sự xấu; unius malefacto omnes maculam accipiunt, một người làm xấu cả bậu mang nhơ.

Maleferiatus, a, um. kẻ trễ nải.

Maleficè. *adv.* có ý trái.

Maleficentia, æ. *f.* sự hại, làm thiệt. ‖ tính xấu chịu về sự dữ.

Maleficiosè. *adv.* V. Malitiosè.

Maleficium, ii. *n.* việc dữ, — xấu. ‖ sự làm thiệt hại. ‖ phép thuật, phép yêu thuật.

Maleficus, a, um. kẻ gian, gian tà. ‖ hay làm hại. ‖ hay thuật người ta.

Malefidus, a, um. đứa chẳng nên tin.

Malefractus, a, um. đã gãy hết cả.

Malefregor, aris, ari. *dep.* chưởi ruả.

Malegerens, tis. *omn. gen.* kẻ ăn ở chẳng phải phép.

Malesuadus, a, um. kẻ giục làm sự xấu, dỗ dành làm tội.

Malevestitus, a, um. mạc rách nát.

Malevolens, tis. *omn. gen.* V. Malevolus.

Malevolentia, æ. *f.* ý dữ, ý xấu, muốn sự dữ, sự hềm, hềm hịch.

Malevolus, a, um. có ý dữ, có ý xấu, hay hềm, hay giận.

Malicorium, ii. *n.* vỏ trái lựu.

Malifer, a, um. hay sinh trái như trái đào cùng trái khác.

Malignè. *adv.* cách dữ, — xấu, — độc, — hà tiện.

Malignitas, atis. *f.* sự dữ, xấu, độc ác, gian tà, xấu bụng, hà tiện.

Maligno, as, are. làm hại.

Malignor, aris, ari. *dep.* ăn ở độc ác.

Malignus, a, um. kẻ độc ác, dữ, xấu, thiểm. ‖ hà tiện, xấu ruột. ‖ hẹp. ‖ đưng. ‖ cao cách.

Malim, is, it. *subj.* Malo.

Malinus, a, um. thuộc về trái malum.

Malistus, i. *m.* người qúi trọng.

Malitia, æ. *f.* sự dữ, xấu, lòng tà. ‖ sự mưu kế, qủi quyệt. ‖ tính nết xấu. ‖ sự đưng. ‖ đất còi; malitia propria, tư tà.

Malitiosè, iùs, issimè. *adv.* cách dữ, — xấu, độc ác, thiểm, qủi quyệt.

Malitiosus, a, um. kẻ thiểm, xấu, độc ác, qủi quyệt, dối trá, gian, gian tà.

Malleator, oris. *m.* kẻ dùng búa, thợ rèn.

Malleatus, a, um. đã rèn, đã dát.

Malleolaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về nhành cây nho uốn dưới đất cho nó bậm rễ.

Malleoli, orum. *m. pl.* thứ trái phá.

Malleolus, i. *m.* buá nhỏ. ‖ mắt cá. ‖ nhành cây nho uốn dưới đất mà bậm rễ. ‖ tật con ngựa.

Malleus, i. *m.* búa, dùi, vồ, dùi đục. ‖ tật con ngựa.

† Mallo, onis. *f.* vỏ, da củ hành.

Malluvia, æ. *f.* et Malluvium, ii. *n.* thau rửa tay.

Malo, avis, vult, lui, malle. muốn hơn, thà, chuộng hơn, yêu hơn.

Malobathrum, i. *n.* lá kia thơm tho.

Malogranatum, i. *n.* trái lựu.

Maltha, æ. *f.* thứ vôi trộn cùng mỡ. ‖ thứ chai cháy trong nước. ‖ thứ chai pha cùng sáp mà bôi bàn nhám. ‖ người yểu điệu.

Malthacus, et Malthinus, a, um. kẻ yểu điệu. ‖ N. H.

Maltho, as, avi, atum, are. trét cùng vôi pha vưới mỡ.

Malum, i. *n.* sự dữ, xấu, tội lỗi, sự cực, khốn nạn, sự thiệt. ‖ sự đau đớn, rầu rĩ. ‖ vạ, phần phạt; est aliquid mali, có sự; in cumulum mali aliquid accedere, sinh chứng; mala ultrò adsunt, tai bay vạ gởi; malum pro bono reddere, trở mặt làm trái; in malo persistere, ngựa quen đàng cũ.

Malùm. *adv.* thay vì Malè.

Malum, i. *n.* trái kia có hình như cam. ‖ các thứ trái; mala aurea, trái cam; — punica, trái lựu; — citrea, trái chanh. ‖ △ tần qủa.

Malus, i. *f.* cây sinh trái có hình như cam. △ tần qủa mộc.

Malus, i. *m.* cột buồm. ‖ trếnh.

Malus, a, um. *comp.* pejor. *superl.* pessimus. dữ, xấu, ác, xấu xa; mala species, xấu cách; mala agere, ác nghiếp; mala mens, lòng tà; malum carmen, sự ếm chú.

Malva, æ. *f.* hoa cối xay, phù dong.

Malvaceus, a, um. thuộc về hoa cối xay.

Mamers, tis. *m.* bụt quan vũ.

Mamilla, æ. *f. dim.* vú nhỏ. ‖ vòi thùng.

Mamillana, æ. *f.* chuối dài kia.

Mamillare. is. *n.* iếm, ướm, khăn bịt cổ hay là che ngực.

Mamma, æ. *f.* mẹ. ‖ vú, — sữa, — nuôi, ngực. ‖ mắt cây hay sinh chồi mống; mammam præbere, cho bú.

Mammalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về vú.

Mammatus, a, um. có một hay là nhiều vòi thùng.

Mammeatus, a, um. V. Mammosus.

Mammona, æ. *f.* của cải. ‖ lợi.

Mammoneus, a, um. thuộc về của cải. ‖ kẻ tham của.

Mammosus, a, um. có vú lớn.

Mammula, æ. *f.* V. Mamilla.

Mamphula, æ. *f.* bánh đã cháy trong lò lửa khi chưa chín.

Mamphur, is. *n.* trục vấn dây thợ tiện.

Manabilis, *m. f.* le. *n.* is. chảy đặng.

† **Manamen**, inis. *n.* con nước.

Manatio, onis. *f.* sự chảy.

Manceps, cipis. *m.* kẻ giơ tay lên mà lên giá. ‖ quan áp điền tô điền trang. ‖ kẻ thâu hết lương cho đặng bán một mình. ‖ kẻ lãnh việc làm. ‖ kẻ lãnh của mình bán. ‖ quan giám thành. ‖ quan cai trạm. ‖ kẻ giữ tù rạc.

Manciolæ, arum. *f. pl.* tay nhỏ. ‖ xiềng tay.

Mancipatio, onis. *f.* et Mancipatus, ûs. *m.* sự bán điền trang cho dân. ‖ quờn kẻ cai điền trang.

Mancipatus, a, um. đã bán điền trang. ‖ carceri mancipatus, tù hành lang; in peccati pœnam operi publico mancipatus, dịch phu.

Mancipi. thay vì Mancipii. V. Mancipium.

Mancipium, ii. *n.* phép người chính nước Roma đặng hưởng nhờ là làm chủ của hay là ruộng nương trong đất ấy. ‖ gia tài, của nổi. ‖ sự bán. ‖ sự phục. ‖ phần khó nhà nào phải chịu. ‖ tôi mọi, tôi tá, gia đinh, cọc, nô tì, nô bộc, gia nô, hề nô. ‖ kẻ đã phải bắt khi đánh giặc; mancipio dare, bán của.

Mancipo, as, avi, atum, are. bán của bán gia nghiệp theo phép, là trước mặt năm người cùng một người cầm cân thăng bằng mà cân bạc. ‖ bắt phục, — chịu phép; se alicui pro debitis mancipare, ở đợ. ‖ cầm lấy.

Mancupi. thay vì Mancipi.

Mancus, a, um. què tay. ‖ bất cụ, thiếu.

† **Mandatarius**, ii. *m.* kẻ chịu lo việc cho.

Mandatio, onis. *f.* sự chịu lo việc cho.

Mandator, oris. *m.* kẻ sai, sai khiến. ‖ kẻ lo đi vay cho. ‖ kẻ dằn tay áo, kẻ hối lộ người làm chứng. ‖ kẻ lấy tên đức hoàng đế mà dạy người ta ở trong trường đua làm thinh.

Mandatum, i. *n.* et Mandatus, ûs. *m.* lệnh, lời răn, — khiến, — dạy, giái, — răn; mandatum regis, lệnh, — lạc, hiệu lệnh; — à rege accipere, lãnh mạng.

Mandatus, a, um. *part.* Mando.

Mandibula, æ. *f.* hàm răng.

Mando, as, avi, atum, are. khiến, — dạy, sai khiến, truyền, răn dạy, cắt khiến, chỉ truyền; mandare memoriæ, học ôn; — terræ, phong phần, táng, mai táng, trợ táng, tống táng. ‖ dặn, — dò, nhắn. ‖ gởi thơ, nhắn tin. ‖ trối, lưu lại. ‖ lưu; mandare vinculis, lưu giam; — corpus humo, chôn xác; — sulcis, gieo giống; — se fugæ, trốn; — animis, ghi vào lòng.

Mando, is, di, sum, dere. nhá, nhai.

Mando, onis. *m.* kẻ ăn lắm.

Mandra, æ. *f.* chuồng, tàu. ‖ hang muông chim. ‖ chòi ẩn sĩ. ‖ một nước con cờ. ‖ bàn cờ. ‖ bầy loài vật hay chở đồ. ‖ xe lớn. ‖ nhà phước, nhà tu.

Mandragora, Mandragoras, æ. *f.* thứ cây có rễ như nhơn sâm.

Mandrita, æ. *m.* ẩn sĩ, tu hành.

Manducatio, onis. *f.* sự ăn.

Manducator, oris. *m.* kẻ ăn.

Manduces, is. *m.* V. Manducus.

Manduco, onis. *m.* V. Mando.

Manduco, as, avi, atum, are. et **Manducor**, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn, xơi, thì, nhá, nhai.

† **Manducum**, i. *n.* đồ ăn.

Manducus, i. *m.* thứ bò nhìn yêu quái hát bội dùng.

Manè. *adv.* rạng ngày, tảo, triêu, sớm mai; summo manè, thới thảo, sớm mai; manè et serò, hôm mai, triêu tịch.

Mane. *n. ind.* ban mai; mane primo, rạng ngày; à mane usquè ad vesperam, từ sớm mai cho đến tối.

Manens, tis. *m. f.* gia cư.

Maneo, es, si, sum, nere. ở, tại, trú, trú ngụ, — tạm. ‖ đỗ, — rường, ở bền. ‖ đợi, — chờ; manere promissis, — dictis, chỉ tín, chỉ lời; manet te gloria, danh vọng đã sẵn cho mầy; manet si voluntas, nếu ông cứ một ý cho bền.

Manes, ium. *m. pl.* hồn, vị, linh vị kẻ chết, hình bóng kẻ chết; Dii manes, âm phủ. ‖ sự cực, hình phạt.

Manga, æ. *f.* cây hay là trái xoài.

Mango, onis. *m.* kẻ bán tôi mọi. ‖ kẻ làm hư người trai, kẻ làm hư kẻ đang thì. ‖ kẻ giả của mà bán lại giá cao hơn.

Mangonicus, a, um. V. Mango.

Mangonium, ii. *n.* kẻ làm nghề như Mango. V. Mango.

Mangonizo, as, avi, atum, are. giả của cho đặng bán giá cao hơn.

Mania, æ. *f.* bụt nữ kia. ‖ N. U. ‖

tật loài vật. ‖ chứng, trái chứng, chứng lạ, — kì cục. ‖ tật dại.

Maniæ, arum. *f. pl.* thứ bò nhìn bằng bột, yêu quái vú nuôi nhát con nít.

Maniaticus, a, um. kẻ dại.

Manibula, æ. *f.* cán, cán ngang chuôi cày.

Manica, æ. *f.* tay áo. ‖ bao tay lớn; apes nutrire in manicâ, nuôi ong tay áo.

Manicæ, arum. *f. pl.* xiềng khóa tay. ‖ bao tay bằng sắt; compedes et manicæ, trất cốc.

Manicatus, a, um. có tay áo.

Manichæus, a, um. phe đảng kia lạc đạo chính.

Manico, as, are. cầm tay, bắt tay. ‖ năng chảy ra. ‖ thức sớm.

Manicon, i. *n.* cây độc kia.

Manicula, æ. *f.* chuôi cày.

Manifestarius, a, um. V. Manifestus.

Manifestatio, onis. *f.* sự tỏ ra.

Manifestator, oris. *m.* kẻ tỏ ra.

Manifestatus, a, um. đã tỏ ra.

Manifestè, et Manifestò. *adv.* tỏ, — tường, rõ ràng, tố lộ.

Manifesto, as, avi, atum, are. tỏ, — ra, bày tỏ, tỏ sự, chường dạ, thổ lộ; manifestare superiori, chường thầy bề trên; — judici, tỏ cáo; — suam voluntatem, lậu tình.

Manifestus, a, um. tỏ, — rõ, — tường, tố lộ, rõ ràng, đành rành, ngờ ngờ.

Manificus, a, um. đã làm vưới tay.

Manilæ, arum. *f. pl.* cù lao Lữ Tống.

Maniosus, a, um. dại.

Maniplaris, et Maniplus. V. Manipularis, et Manipulus.

Manipularis, is. *m.* quân lính.

Manipularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về đoàn.

Manipularius, a, um. thuộc về lính chẳng có chức gì.

Manipulatìm. *adv.* bằng bó, từng đoàn, — đội quân, — cơ quân. ‖ đông đảo, — đảo.

Manipulus, i. *m.* bó, một nắm. ‖ một trăm hay là hai trăm quân. ‖ đoàn, đội, cơ quân. ‖ tổng cờ. ‖ dây vấn đeo tay.

Manius, ii. *m.* kẻ đã sinh ra ban mai. ‖ hay làm thất kinh.

Manlianus, a, um. thuộc về ông Manlio. ‖ dữ, — tợn, bạc ác.

Manna, æ. *f.* hột nhũ hương. ‖ của ăn có hình như hột ngò.

Mannulus, i. *m. dim.* ngựa con.

Mannus, i. *m.* con ngựa kiệu.

Mano, as, avi, atum, are. chảy, — ra, nhỏ xuống, nhểu, nhỏ giọt. ‖ bày ra, tiếng đồn, đồn ra; manat fama, — rumor, tiếng đồn rằng; — sudore, mồ hôi chảy ra.

Manon, i. *n.* giống bọp xọp.

Mansio, onis. *f.* sự ở, tại, đỗ, đậu, đậu bạc. ‖ nhà quán. ‖ một đỗi đàng đặng một ngày, chừng đổi đi trong một ngày. ‖ trạm ngủ chặng đàng. ‖ phòng ở; mansio in vitâ, sự sống ở đời.

Mansito, as, avi, atum, are. *n.* ở đậu, đỗ, năng đỗ một nơi.

Mansor, oris. *m.* kẻ ở.

Manstutor, oris. *m.* kẻ bàu chữa.

Mansucius, ii. *m.* kẻ ăn lắm.

Mansuefacio, is, feci, factum, cere. làm cho thuần, — thuần tính, — cho hiền, — cho quen.

Mansuefio, is, factus sum, fieri. ra thuần, nên hiền lành.

Mansues, etis. thay vì Mansuetus.

Mansuesco, is, suevi, scere. *n.* ra thuần, nên hiền.

Mansuetarius, ii. *m.* kẻ tập loài dữ cho thuần.

Mansuetè. *adv.* cách hiền, — êm.

Mansuetudo, inis. *f.* sự hiền, hiền lành, nhơn từ; mansuetudo animi morumque, tính nết hiền lành.

Mansuetus, a, um. hiền, — lành, thuần thiện, — tính, thuần, ngoan ngùy.

Mansum, i. *n.* đồ ăn vú nuôi đã nhai cho con nít.

Mansura, æ. *f.* chòi, trại, lều.

Mansurus, a, um. sẽ ở. ‖ bền đỗ.

Mansus, i. *m.* nhà quê có gia nghiệp đủ cho gia tiểu.

Manta, *imper.* thay vì Mane. hãy ở.

† Mantelium, ii. *n.* lời bụt phán.

Mantele, is. *n.* et Mantelium, ii. *n.* V. Mantile.

Mantellum, i. *n.* et Mantelum, i. *n.* áo dài ngoài, áo tơi, màn che, khăn lúp đầu. ‖ lễ chữa mình.

Mantes, æ. *m.* thầy bói.

Manteum, i. *n.* nhà thầy bói.

Mantia, æ. *f.* phép bói khoa.

Mantica, æ. *f.* bao, nang thác, bầu, bị.

Mantice, es. *f.* sự bói, nghề bói.

Mantichora, æ. *f.* loài bày đặt kia có hình nhơn.

Manticinor, aris, ari. ăn lận, khéo ăn gian.

Manticula, æ. *f.* nang, nang thác nhỏ, đãy.

Manticularia, orum. *n. pl.* của năng dụng.

Manticularius, ii. *m.* bợm bãi, kẻ cướp.

Manticulatus, a, um. *part.*

Manticulo, as, are. et Manticulor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn gian, ăn lậm, cướp.

Mantile, is. *n.* khăn lau tay.

Mantiscinor, aris, ari. *dep.* bói.

Mantissa, æ. *f.* phần thêm đơm.

Manto, as, are. thay vì Manere. đợi.

Manturna, æ. *f.* bụt nữ người ta vái cho doan hài bền đỗ.

Manualis, *m. f.* le. *n.* is. tay cầm đặng, thuộc về tay; manualis fasciculus, một nắm.

Manuarius, a, um. thuộc về tay, đã dùng tay mà làm.
Manuarius, ii. *m*. đứa ăn trộm.
Manubalista, æ. *f*. ná, cung.
Manubiæ, arum. *f. pl.* của đặng khi đánh giặc. ‖ phần của ấy để cho đại tướng. ‖ lợi đặng bởi bán của ấy. ‖ của quan trấn ăn bớt. ‖ lôi giáng.
Manubialis, *m. f.* le. *n*. is. thuộc về của đặng khi đánh giặc.
Manubiarius, a, um. kẻ đem của ấy.
Manubius, a, um. lợi đặng bởi của ấy.
Manubriatus, a, um. có cán, có chuôi.
Manubriolum, i. *n*. chuôi, cán nhỏ.
Manubrium, ii. *n*. cán, chuôi; manubrium gubernaculi, tay lái; — molæ, giằng xay; — remi, guốc chèo.
Manuciolum, i. *n*. bó.
Manulia, æ. *f*. tay nhỏ. ‖ lẩy ná.
Manufactus, a, um. đã dùng tay mà làm.
Manulea, æ. *f*. V. Manica.
Manulearius, ii. *m*. thợ may áo dài có tay.
Manuleatus, a, um. có áo có tay. ‖ kẻ yếu điệu. ‖ mặc áo dài có tay.
Manumissio, onis. *f*. sự phóng, — tôi mọi.
† **Manumissor**, oris. *m*. kẻ phóng tôi mọi.
Manumissus, a, um. đã chịu phóng.
Manumitto, is, misi, missum, ere. phóng tôi.
Manuor, aris, ari. *dep*. ăn trộm, ăn cướp.
Manupretium, ii. *n*. tiền công.
Manus, ûs. *f*. tay, thủ. ‖ chữ tay đã viết, chữ người. ‖ đoàn, tốp. ‖ đông đắn. ‖ phép, quờn phép. ‖ sự nghiệp. ‖ tài công. ‖ vòi voi. ‖ tay sắt; manus dextra, tay mặt, tay hữu; — sinistra, tay tả, tay trái; de manu in manum, chuyền tay; manibus promptus, mau tay; — junctis, lượm tay, chúm tay; — elabi, sẩy tay; — tergo postpositis, cắp tay; — vacuus, trụi tay; — pulsare, vỗ; manu haurire, vốc; manum altè extollere ad amputandum vel percutiendum, xang tay; manu ducere, dắc.
† **Manutigium**, ii. *n*. sự thoa.
† **Manzer**, eris. *omn. gen.* con gạnh.
Mapalia, ium. *n. pl.* V. Magalia.
Mappa, æ. *f*. khăn bàn. ‖ hiệu mà đánh cờ, đánh bạc. ‖ bản đồ.
Mappula, æ. *f*. khăn nhỏ.
Maranatha. *ind.* cho đến khi Chúa tới.
Maranta, æ. *f*. riềng.
Marathrites, æ. *m*. rượu tiểu hồi.
Marathrum, i. *n*. thứ tiểu hồi.
Marcens, tis. V. Marcescens.
Marceo, es, cui, cere. *n*. rữa, — héo, úa rữa, hoa tàn. ‖ ra yếu đuối, mỏn cách, rũ liệt; marcere otio, du nhàn, ngay lưng; — metu, thất kinh.
Marcescens, tis. *omn. gen.* kẻ mòn, — mỏi, mỏn cách. ‖ rữa, úa rữa.
Marcescibilis, *m. f.* le. *n*. is. hay dễ úa rữa, — dễ hư.
Marcesco, is, cui, cere. *n*. dàu, héo dàu dàu, úa rữa, hoa tàn; florem marcescere, hoa rữa.
Marchio, onis. *m*. tướng binh mã giữ biên thùy. ‖ danh hiệu người sang trọng.
Marchionatus, ûs. *m*. gia nhiệp ông Marchio. V. Marchio.
Marchionissa, æ. *f*. vợ ông Marchio.
Marcidulus, a, um. *dim.*
Marcidus, a, um. đã úa, đã úa rữa, đã hư, đã héo dàu dàu.
Marcionensis, *m. f.* se. *n*. is. thuộc về phe lạc đạo ông Marcio.
Marcor, oris. *m*. sự hư, hư nát, thúi tha. ‖ sự mê ngủ, biếng, nhác. ‖ sự nhát gan.
Marculentus, a, um. uá rữa.
Marculus, i. *m*. búa thợ hầm than.
Mare, ris. *n*. biển, bể, hải; mare rubrum, biển đỏ; maria et flumina, sông bể, hà hải; mare altum petere, ra khơi; — tranquillum, biển lặng; in medio mari, rún biển; mare altum, khơi, biển thẳm, vời, ngoài vời. ‖ △ thương hải. ‖ nước biển, màu biếc.
Mareotis, idis. *f*. N. P.
Marga, æ. *f*. bạch thổ hay thế phân phướng.
Margaris, idis. *f*. thứ trái chà là.
Margarita, æ. *f*. châu ngọc, trân châu, hột châu, hột trai, — chua.
Margaritarius, ii. *m*. thợ chuốt châu ngọc, kẻ bán trân châu.
Margaritatus, a, um. kẻ mang trân châu.
Margaritifer, a, um. hay sinh trân châu; concha margaritifera, ốc xa cừ.
Margaritum, i. *n*. V. Margarita.
Marginatus, a, um. đã viền.
Margino, as, avi, atum, are. viền, đặt bìa, đặt cạnh.
Margo, inis. *f*. cạnh, bìa, khía, mạn, mé, biên. ‖ thành giếng. ‖ biên thùy. ‖ viền; margines cymbæ, mạn thuyền.
Maria, æ. *f*. tên người nữ.
Marianus mulus, i. *m*. câu móc bằng sắt quân đẩm hay là quân gánh.
Marica, æ. *f*. bụt nữ kia.
Marinus, a, um. thuộc về biển.
Marisca, æ. *f*. thứ chuối lạt. ‖ thứ bệnh trĩ, sang lậu, âm sang, trĩ sang.
Mariscum, i. *n*. et Mariscus, i. *m*. lác biển.
Marita, æ. *f*. người nữ có chồng.
Maritalis, *m. f.* le. *n*. is. thuộc về hôn nhơn, — vợ chồng.

Maritatus, a, um. đã kết bạn.

Maritimus, a, um. thuộc về biển; maritimi æstus, con nước.

Marito, as, avi, atum, are. gả con. ‖ đặt hiệp làm một. ‖ làm cho sinh sản.

Maritus, i. *m.* chồng, lương nhơn; maritus et uxor, phu thê, phu phụ, một xương một thịt; pater et mater mariti, công cô. ‖ gà trống. ‖ maritus olens, dê đực.

Maritus, a, um. thuộc về vợ chồng, — phu phụ; maritum fœdus, nhơn doan.

Marmarites, is. *f.* △ địa đinh thảo.

Marmor, oris. *n.* đá cẩm thạch. ‖ biển lặng.

Marmorarius, ii. *m.* thợ cẩm thạch.

Marmoratio, onis. *f.* sự lát hay là làm gì bằng cẩm thạch.

Marmoratum, i. *n.* lớp hay là tấm cẩm thạch đặt trên vách.

Marmoratus, a, um. đã lát bằng cẩm thạch. ‖ đã thích trên cẩm thạch.

Marmorearius, ii. *m.* thợ làm tượng hay là thích cùng chạm cẩm thạch.

Marmoreus, a, um. bằng cẩm thạch. ‖ lát bằng cẩm thạch. ‖ bạch và trơn tốt như cẩm thạch; marmorea cervix, cổ trắng như cẩm thạch.

Marmoro, as, are. lát, hay là sắp lớp cẩm thạch.

Marmorosus, a, um. có tính hay là hình cẩm thạch.

Maronitæ, arum. *m. pl.* N. H.

Marra, æ. *f.* cuốc, — chét, xuổng.

Marrubium, ii. *n.* marrubium album, tạm thảo; — aquaticum, hoang úy ích mẫu.

Mars, tis. *m.* bụt quan vũ. ‖ hỏa tinh. ‖ sự giặc giã; æquo marte pugnare, đang địch.

Marspedis, is. *m.* et Marspiter, tris. *m.* tên tục bụt quan vũ.

Marsupium, ii. *n.* túi, nang, đãy.

Marsus, a, um. thuộc về phép yêu thuật.

Martes, is. *f.* △ tao thử.

Martialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về giặc, — quan vũ.

Marticola, æ. *m.* kẻ thờ quan vũ.

Martigena, æ. *m. f.* et **Martigenus**, a, um. bởi dòng dõi quan vũ.

Martiobarbulus, i. *m.* lính bắn đạn chì.

Martiolus, i. *m.* búa nhỏ.

Martius, a, um. thuộc về bụt quan vũ, — sự gan dạ, — tháng martio là tháng ba.

Martius, ii. *m.* tháng ba, tháng martio.

Martulus, i. *m.* búa thợ đúc.

Martyr, yris. *m.* người tử vì đạo, tử đạo.

Martyrium, ii. *n.* sự chịu chết vì đạo thánh Chúa, thọ tử đạo.

Mas, ris. *m.* (de hominibus.) người nam, trai; (de quadrupedibus.) con đực; (de avibus.) con trống. ‖ kẻ có gan, — gan dạ, vững vàng.

Masculesco, is, scere. *n.* ra giống trai, — giống người nam

Masculetum, i. *n.* rạp hay là giàn cây nho.

Masculinè. *adv.* giống trai, giống nam.

Masculinus, a, um. thuộc về người nam, — trai.

Masculus, a, um. nam, trai. ‖ cả gan, gan vàng.

Masculus, i. *m.* phần ống hay là phần vặn ốc lọt vào hay là lồng vào trong phần khác.

Masora, æ. *f.* phép khảo tiếng hêbêrêu.

Maspetum, i. *n.* lá cây nhàn. ‖ chột.

Massa, æ. *f.* khối, cục lớn. ‖ bột; massa auri, khối vàng.

† **Massalis**, *m. f.* le. *n.* is. xấu như hỗn độn.

† **Massaliter**. *adv.* bằng khối. ‖ cách chung, cách như bán sỉ.

Massaris, is. *f.* nho rừng mà làm thuốc.

Massicum, i. *n.* thứ rượu nho.

Masso, as, avi, atum, are. làm cho ra khối, đống khối. ‖ nhai, nhá.

Massula, æ. *f.* *dim.* Massa.

Masticatio, onis. *f.* sự nhá, nhai.

Masticatus, a, um. đã nhai, đã nhá.

Mastice, et **Mastiche**, es. *f.* chai, chai móng.

Mastichatus, a, um. có nhiều chai.

Mastichum, i. *n.* V. Mastiche.

Mastigeus, i. *m.* et **Mastigia**, æ. *f.* đáng chịu đánh roi.

Mastigophorus, i. *m.* xá nhơn.

Mastruca, æ. *f.* áo lông.

Mastrucatus, a, um. kẻ mặc áo da có lông.

Mastus, i. *m.* ống nhỏ đặt vào trên ống lớn. ‖ sự vặn vòi mạch nước. ‖ thảo kia hay làm cho rơi lông ngực.

Matæus, a, um. điên một ít.

Matara, æ. *f.* et **Mataris**, idis. *f.* lao dài, đòng vắn.

† **Mataxa**, æ. *f.* dây nho. ‖ lọn chỉ. ‖ bó.

Mataxatus, a, um. đã làm bó.

Matella, æ. *f.* et **Matellio**, onis. *m.* bình tiểu, — tiêu. △ mã sí.

Mateola, æ. *f.* cái trang nhỏ.

Mater, tris. *f.* mẹ, mẫu, mẹ nuôi, vú nuôi, mẹ đẻ, mẹ sinh. ‖ đờn bà, nhà bà. ‖ cây nho có nhiều dây. ‖ cội cây; materfamilias, đờn bà có con cái; — regis, quốc mẫu; — germana, thân mẫu, nhũ mẫu, dưỡng mẫu, huyên đàng, nhà huyên; filius non abhorret matrem deformem, canis non fastidit dominum pauperem, △ tử bất hiềm mẫu xú, cẩu bất yếm gia bần.

Matera, æ. *f.* V. Matara.

Matercula, æ. *f.* *dim.* Mater.

Materes, um. *f. pl.* V. Matara.

Materia, æ. *f.* sự chất, tài liệu, tài chất, đồ dùng mà làm việc. || phương, — thế, dịp, cơ hội. || cớ sự, doan cớ. || tình, tính tình, tình ý; materia crassa, âm; — purior, dương; — ad texendum parata, nan. || các thứ cây, gỗ đã cất dầu đã làm hay là chưa làm việc gì.

Materialis, *m. f.* le. *n.* is. có tài chất, có thể.

Materialiter. *adv.* cách có chất.

Materiarius, ii. *m.* lâm công dọn hay là cất gỗ làm các tầng nhà. || thợ mộc.

Materiarius, a, um. thuộc về thợ mộc, — lâm công, — cây, — gỗ.

Materiatio, onis. *f.* tầng hay là gỗ dùng làm tầng nhà.

Materies, iei. *f.* V. Materia.

Materinus, a, um. cứng, vững như gỗ.

Materio, as, are. lập tầng nhà, lập tầng.

Materiola, æ. *f. dim.* Materia.

Materior, aris, atus sum, ari. *dep.* sắm cây, — gỗ làm việc. || lập tầng.

Matermatima, æ. *f.* đờn bà đã có con khi mẹ còn sống.

Maternus, a, um. thuộc về mẹ; uterus maternus, lòng mẹ.

Matertera, æ. *f.* dì; mortuâ matre materteræ uberibus adhærendum, khoản mẹ tríu vú dì.

Mathematica, æ. *f.* tư thiên.

Mathematicus, a, um. thuộc về tư thiên.

Mathematicus, i. *m.* kẻ thông tư thiên. || kẻ thông thiên văn.

Mathesis, is. *f.* sự học, giáo. || tư thiên. || thiên văn.

Matralia, ium. *n. pl.* lễ kia đờn bà sang trọng đặng hưởng nhờ mà thôi.

Matresco, is, scere. hóa nên hình giống mẹ.

Matricalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tử cung.

Matricaria, æ. *f.* hài nhi cúc, cúc hoa.

Matricida, æ. *m. f.* kẻ đã giết mẹ.

Matricidium, ii. *n.* tội giết mẹ.

Matricula, æ. *f.* sổ, — bộ.

Matricus. V. Matticus.

Matrimonialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hôn nhơn, — hôn phối.

Matrimonium, ii. *n.* hôn nhơn, nhứt phu nhứt phụ, sự kết bạn, giao bạn, cưới vợ lấy chồng; matrimonium solemne, lễ bắt tay; — inire, kết hôn, giao hôn. của || đưa.

Matrimus, a, um. kẻ có mẹ còn sống.

Matrisylva, æ. *f.* △ kim ngân hoa.

Matrix, icis. *f.* muông hay nuôi con. || heo nái để dành mà làm giống. || cây mọc mụt chồi. || tử cung, lòng mẹ. || châu tỉnh.

Matrona, æ. *f.* nhà bà, đờn bà sang trọng, gia quan. || bụt nữ kia.

Matronalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đờn bà sang trọng.

Matronaliter. *adv.* cách xứng nhà bà.

Matronatus, ûs. *m.* bậc, đứng bậc, bổn phận đờn bà sang trọng.

Matruelis, is. *m. f.* anh em chị em bạn con dì hay là anh em chị em một mẹ.

Matta, æ. *f.* chiếu, chiếc chiếu, chiếu liếp.

† Mattarius, ii. *m.* kẻ nằm trên chiếc chiếu.

Mattea, et Matteola, æ. *f. dim.* Mattya.

Matticus, a, um. có hàm dài.

Mattya, orum. *n. pl.* các đồ ăn mĩ vị.

Matula, æ. *f.* bình tiểu, — tiêu, mã sí.

Matura, æ. *f.* bụt nữ người ta cầu cho trái đặng chín.

Maturatè. *adv.* mau, — mắn, sớm.

Maturatio, onis. *f.* sự mau mắn, bức, kíp.

Maturatus, a, um. *part.* Maturo.

Maturè, iùs, issimè. *adv.* nhằm thì, thì tiện. || sớm, kíp. || khi đã suy đoạn; maturè perpensis omnibus agere, nhắm trước xem sau; — vitâ excedere, chết sớm.

Maturefacio, is, feci, factum, cere. giú, — trái.

Maturesco, is, rui, scere. *n.* ra chín. || ra trọn, nên việc; maturescere nubilibus annis, có tuổi kết bạn.

Maturitas, atis. *f.* sự chín, trái già. || phương tốt, thì hạp, thì tiện, cơ hội. || sự trọn, trọn lành. || sự mau, kíp.

Maturo, as, avi, atum, are. giú, — trái, làm cho chín. || làm kíp, — mau mắn. || làm cho mềm. || ấp trứng. || làm cho trọn, — cho cùng sự. || làm trước, — khi chưa đến thì; maturare fugam, trốn kíp; — ova, ấp trứng.

Maturus, a, um. chín; nimis maturus, chín muồi; fructus maturus, trái già; fruges ferè maturæ, lúa vàng; — venter, đờn bà gần ngày; — animi, kẻ đã tầng, đã thử.

Matuta, æ. *f.* rạng đông. || bụt nữ rạng đông.

Matutinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sớm, — ban mai.

Matutinè. *adv.* et Matutinò. *adv.* sớm, — mai, ban mai.

Matutinum, i. *n.* ban mai.

Matutinus, a, um. thuộc về sớm mai, — ban mai. || hay thức dậy sớm; frons matutina, châu mày; stella matutina, sao mai, khởi minh.

Mauri, orum. *m. pl.* N. H.

Mausoleum, i. *n.* phần trủng cao đại, mồ phần qúi trọng.

Mavors, tis. *m.* bụt quan vũ.

Mavortius, a, um. thuộc về bụt quan vũ. ‖ có gan, gan dạ.

Maxilla, æ. *f.* hàm, càng hàm; præ frigore maxillis stridere, đánh sứa.

Maxillaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về hàm.

Maximè. *adv.* rất, lắm, — bấy, cực, lắm lắm, nhiều lắm. ‖ nhứt là, trước hết. ‖ thật thì, phải vậy. ‖ là họa.

Maximitas, atis. *f.* sự lớn qúa.

Maximoperè. *adv.* lắm lắm, ghê thay, chỉn ghê, gớm ghê, cần cấp.

Maximus, a, um. rất lớn, đại giái, lớn sầm sầm, lớn thếch; maximus natu, anh cả.

† **Maxumus**. thay vì Maximus.

Maza, æ. *f.* bột mạch nha pha vưới sữa cho chó con.

Mazaces, um. *m. pl.* N. H.

Mazara, æ. *f.* N. U. ‖ đòng vắn.

Mazonomum, i. *n.* et Mazonomus, i. *m.* dĩa lớn mà dọn thịt.

ME

Me. thay vì Mihi. *acc.* et *abl.* Ego. per me, bởi tôi, bởi tôi giúp.

Meabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ qua đặng. ‖ dễ chảy, dễ lòn.

† **Meatìm**. *adv.* theo ý, theo thói tôi.

Meatus, ûs. *m.* cách đi, thói phết bước. ‖ lỗ nhỏ như sợi tóc trong da cho mồ hôi chảy ra; meatus spiritûs, sự thở vào thở ra; — nubivagus, sự ăn trộm.

Mecastor. cách thề.

Mecca, æ. *f.* N. U.

Mechanema, atis. *n.* máy, — khéo.

Mechanicos. *adv.* cách có máy.

Mechanicus, a, um. thuộc về máy, — đồ khéo làm, — khéo đặt.

Mechanicus, i. *m.* kẻ làm máy, có nghề, có tài công.

Meconium, ii. *n.* a phiện. ‖ rau sam. ‖ sự con mới sinh xở ra lần đầu hết.

Mecum. cùng tôi, với ta, vuối tao; mecum nihil tibi, chẳng có sự gì cùng nhau.

Medela, æ. *f.* thuốc, sự chữa đã.

Medeor, eris, eri. *dep.* chữa, làm thuốc, chạy thuốc, lo phương thuốc, đã; mederi malo, chữa tật; — vulnus, rịt thuốc.

† **Mederga**. thay vì erga me.

Medi, orum. *m. pl.* N. H.

Media, æ. *f.* N. R.

Mediale, is. *n.* lõi cây, trung tim.

Medialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trung tim. ‖ thuộc về giờ ngọ.

Medianum, i. *n.* nửa.

Medianus, a, um. kẻ ở giữa.

Mediastinus, i. *m.* đầy tớ làm việc rốt hèn.

Mediastuticus, i. *m.* quan lớn kia.

Mediatio, onis. *f.* sự ở giữa mà cầu thay cho, hay là giúp cho hòa.

Mediator, oris. *m.* kẻ ở giữa cho đặng cầu hay là lập hòa thuận, giám thị, thuế khách.

Mediatrix, icis. *f.* nữ nhơn thuế khách.

Medica, æ. *f.* thứ cỏ như dây đậu phụng.

Medicabilis, *m. f.* le. *n.* is. chữa lấy đặng, có lẽ cho đặng chữa đã. ‖ có sức, có thần hiệu cho đặng làm cho lành đã.

Medicabiliter. *adv.* cách chữa.

Medicabulum, i. *n.* chỗ có thuốc cho lành đã, — mà giúp.

Medicamen, inis. *n.* thuốc, — độc. ‖ máu cá dùng nhuộm sắc điều. ‖ ếm chú, yêu thuật. ‖ phấn chì.

Medicamentarius, ii. *m.* kẻ bán thuốc, hay là dọn, sắm thuốc. ‖ kẻ cho thuốc độc.

Medicamentarius, a, um. thuộc về thuốc tốt hay là thuốc độc.

Medicamentosus, a, um. lương dược, thuốc có thần hiệu.

Medicamentum, i. *n.* thuốc, lương dược, dược. ‖ thuốc độc, độc dược. ‖ đồ nhuộm. ‖ phấn chì. ‖ mủ cây, chai; medicamentum efficax, thuốc hiệu, lương dược; — optimum, thuốc mầu. ‖ ếm chú, phép yêu thuật.

Medicatio, onis. *f.* sự đổ thuốc, dặt thuốc, cho thuốc. ‖ sự chế thuốc.

Medicatus, ûs. *m.* ếm chú.

Medicatus, a, um. đã chế thuốc, pha, trộn thuốc. ‖ đã nhuộm; medicata pocula, thuốc chén.

Medicina, æ. *f.* thuốc, — thang, — the, dược, vị thuốc. ‖ nghề thuốc, phép làm thuốc, △ y. ‖ thuốc độc. ‖ nhà thương, — chữa bệnh; medicina præsentissima, tiên dược.

Medicinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuốc về thuốc, — dược; pillulæ medicinales, thuốc hoàn.

Medicinius, et Medicinus, a, um. thuộc về thuốc thang; artis medicinæ arcana alicui tradita, gia truyền.

Medico, as, avi, atum, are. chế, pha, trộn; medicare semina, ngâm giống. ‖ chữa, — chùng, — bệnh. ‖ nhuộm.

Medicor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm thuốc, hốt thuốc cho, chữa, — bệnh, — chùng, chạy chữa.

Medicus, a, um. V. Medicinalis.

Medicus, i. *m.* thầy thuốc, lương y, nội khoa.

Medidies. thay vì Meridies.

Mediè. *adv.* nửa, nửa phần.

Medietas, atis. *f.* nửa, phần nửa, trung tim.

Mediluna, æ. *f.* bán nguyệt.

Medimnum, i. *n. n.* et Medimna, æ. *f.* đồ kia đựng sáu lường.

Medio, as, are. phân làm hai.
Mediocriculus, a, um. rất don.
Mediocris, *m. f.* cre. *n.* is. don, don don, trung trung, vừa, — phải, sàn sàn vậy, thường. || tiết kiệm, tùng tiệm.
Mediocritas, atis. *f.* sự vừa phải, sự vừa đủ ăn.
Mediocriter. *adv.* vừa.
Mediolanum, i. N. U.
Medioximè. *adv.* vừa.
Medioximi, orum. *m. pl.* bụt ngự bậc giữa.
Medioximus, a, um. et Medioxumus, a, um. ở giữa, ở trung, vừa phải.
Medipontus, i. *m.* dây cái ép. || cầu bằng dây.
Meditabundus, a, um. hay suy gẫm.
Meditamen, inis. *n.* et Meditamentum, i. *n.* V. Meditatio.
Meditatè. *adv.* có ý, đã suy, — gẫm.
Meditatio, onis. *f.* sự suy, suy gẫm, — tưởng, xét, lo liệu, có ý chỉ. || sự dọn, sắm sửa.
Meditator, oris. *m.* kẻ suy gẫm.
Meditatus, ûs. *m.* sự lo, lo tưởng, suy, — lại.
Meditatus, a, um. *part.* Meditor.
Mediterraneus, a, um. et Mediterreus, a, um. ở giữa đất; mare mediterraneum, biển phân phương tây với phương đông.
Meditor, aris, atus sum, ari. *dep.* suy, — gẫm, — xét, — tưởng, — lại, — nghị, — lượng, — luận, — xem, nguyện gẫm; meditari alicui insidias, máy móc.
Meditrina, æ. *f.* bụt nữ hay việc thuốc thang.
Meditrinalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt nữ hay việc thuốc.
Meditullium, ii. *n.* trung, — tim của nọ của kia, nơi giữa.
Medium, ii. *n.* trung, trung tim, giữa. || chung, trước mặt thiên hạ. || nửa. || ngoài không; medium tenere, vừa phải; — temporis, nửa sạc; in medium, cho mọi người đặng nhờ; in medio esse, sống; de medio excedere, chết, qua đời.
Medius, a, um. ở giữa. || khuẩn khúc, chưa ắt, quanh quéo. || chẳng theo phe ai. || thuế khách; ætas media, (hominum vel arborum &c.) giầy; media via, nửa đàng; — pars diei, nửa ngày; — bella, giặc thường; medius amicus, liêu bằng chung.
Mediusfidiùs. cách thề người nam dùng như đờn bà dùng Ecastor.
Medulla, æ. *f.* tủy. || tim, tâm, ruột. || lõi, ròng cây; medulla ossium, cốt tủy; — junci, tim bấc; — fici, lõm chuối; — bellariorum, nhuân bánh; — floris aperta, nở nhụy; — panis, mún bánh.
Medullaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tủy.
Medullatus, a, um. có tủy. || đã lấy tủy, ốm nhom.
Medullitùs. *adv.* cho đến tủy. || tận tâm, hết lòng, tốt chí, chí thiết.
Medullo, as, are. bốc lõm, lấy tủy.
Medullor, aris, ari. || đầy dẫy tủy.
Medullosus, a, um. có nhiều tủy.
Medullula, æ. *f. dim.* Medulla.
Medulus, a, um. thuộc về dân kia.
Megabizi, orum. *m. pl.* sãi hoạn bụt nữ kia. || nội hoạn vua Persia.
Megæra, æ. *f.* nữ hoảng hốt kia. || sự la lối, nhiếc nhóc.
Megalesia, orum. *n. pl.* lễ và sự chơi mà kính bụt nữ kia.
Megalesium, ii. *n.* chùa bụt nữ kia.
* Megalium, ii. *n.* thứ thuốc thơm qúi trọng và thần hiệu.
Megalographia, æ. *f.* tuồng đồ vẽ hay là chỉ các bụt hay là sự gì đại khác.
Megastines, um. *m. pl.* các người phú qúi, sang trọng, đại phu.
Meherclè, vel Mehercule. *adv.* cách thề cho người nam.
Meio, is, minxi, mictum, meiere. tiểu tiện, đái, đấy.
Mel, mellis. *n.* mật ong. || sự ngọt. || △ mật đàng; apis facit mel, sed illud non potest comedere, ong làm mật mà chẳng đặng ăn.
Melampodium, ii. *n.* cây lê lư.
Melampsythium, ii. *n.* thứ trái nho đen và khô.
Melanaetus, i. *m.* chim phụng ô.
Melancholia, æ. *f.* sự ưu phiền, bệnh xung.
Melancholicus, a, um. kẻ ưu sầu, ưu phiền, xung khí, có mặt châu chan.
Melancoryphus, i. *m.* chim hay ăn chuối.
Melandryum, i. *n.* lõi trử mộc. || cỏ kia mọc trong lúa.
Melania, æ. *f.* sự ô, ố gỉ. || màu bầm.
Melanion, ii. *n.* hoa tím và thơm.
Melanteria, æ. *f.* △ hắc phàn đặc.
Melanthium, ii. *n.* thứ cỏ lùng vực. || △ gia đậu tử thảo.
Melanurus, i. *m.* cá kia có gỉ ô nơi đuôi. || thứ con rắn.
Melapium, ii. *n.* thứ trái lê.
Melapontus, i. *m.* biển ô.
Melas, anis. *m.* N. F. || thứ tật phung đen.
Melculum, i. *n.* V. Melliculum.
Mele, *n. pl. ind.* lời ca hát.
Meleagris, idis. *f.* thứ con trích. || gà lôi.
Meles, is. *f.* V. Melis.
Melicera, æ. *f.* et Meliceris, idis. *f.* nhọt. || nhọt có mủ trắng.
Melichrysos, otos. *m.* ngọc sắc vàng.
Melichrysos, i. *m.* ngọc màu mật ong.
Melicratum, i. *n.* nước pha mật.
Melicus, a, um. thuộc về ca ngợi và văn thi kia.
Melilotos, i. *f.* et Melilotum, i. *n.* cỏ kia.

Melimela, orum. *n. pl.* thứ trái pha nâu, △ tần quả cam.

Melemili, *n. ind.* mật ong ngâm cùng mộc qua.

Melina, æ. *f.* đãy, nang da.

† Melina, æ. *f.* con nước lên.

Melinum, i. *n.* thứ đất đỏ hay là vàng thợ vẽ dùng. || dầu mộc qua. || màu mộc qua.

Melinus, a, um. màu mộc qua.

Melinus, a, um. thuộc về mèo rừng.

Melior, *m. f.* lius. *n.* oris. *comp.* Bonus. tốt hơn, trọng hơn.

† Melioratio, onis. *f.* sự tốt hơn.

Melioresco, is, scere. ra tốt hơn.

Melioro, as, avi, atum, are. làm cho ra tốt hơn.

Meliphyllum, i. *n.* tử tô, tiá tô.

Melis, is. *f.* cán giáo, — đòng.

Melis, is. *f.* lòai mèo rừng, loài con chồn.

Melisphyllum, i. *n.* et Melissa, æ. *f.* et Melissophyllum, i. *n.* tiá tô.

* Melites, vel Melitis, idis. *f.* ngọc màu vàng.

Melites, æ. *m.* rượu có mật ong.

Melitton, i. *n.* tổ ong mật và nơi đặt nó.

Meliturgus, i. *m.* kẻ lấy mật ong trong tổ. || bộng ong.

Meliùs. *adv.* hơn, tốt hơn ; meliùs esse, chi bằng, chi bằng, — tày, nào tày, chẳng tày, há tày.

Meliusculè. *adv.* hơn một ít, tốt hơn một ít.

Meliusculus, a, um. tốt hơn một ít, khá hơn một ít.

Mella, æ. *f.* nước dầm hay là ngâm tàng ong khi đã lấy mật hết sức. || N. F.

Mellaceum, i. *n.* trái nho nấu cao.

Mellarium, ii. *n.* chỗ nuôi ong. || bình dựng mật ong. || bộng ong.

Mellarius, ii. *m.* V. Melliturgus.

Mellatio, onis. *f.* mùa mật ong.

Melleus, a, um. bằng mật, ngọt như mật ong.

Melliculum, i. *n.* một chút mật ong. || ó con rất yêu dấu.

Mellifer, a, um. hay sinh mật.

Mellificatio, onis. *f.* et Mellificium, ii. *n.* sự ong làm mật.

Mellifico, as, avi, atum, are. làm mật.

Mellificus, a, um. thuộc về sự làm mật.

Mellifluens, tis. *omn. gen.* et

Mellifluus, a, um. hay chảy mật.

Melligenus, a, um. có tính mật.

Melligo, inis. *f.* vị, đồ, hoa con ong dùng làm mật.

Mellila, æ. *f.* tiếng chỉ sự yêu dấu.

Mellina, æ. *f.* nước pha mật.

Mellinia, æ. *f.* V. Dulcedo.

Mellitulus, a, um. *dim.* Mellitus, a, um. có mật, đã chế mật. || ngọt như mật. || êm, tốt, dẹp đẽ.

Mellona, æ. *f.* bụt nữ hay con ong.

† Mellosus, a, um. có mùi mật.

Melo, onis. *m.* thứ dưa quả ngọt.

Melodes, is. *m.* kẻ ca hát nhiều cách hay.

Melodia, æ. *f.* tiếng thanh bai, sự hát nhiều cách hay, hát rập.

Melodina, orum. *n. pl.* hát rập.

Melodus, a, um. có tiếng thanh bai, thuộc về sự hát rập.

Melofolia, orum. *n. pl.* thứ tần quả

Melongena, æ. *f.* cà. △ gia tử.

Melopepones, um. *m. pl.* dưa quả. △ hòang qủa.

Melos, eos. *n.* ca, — hát, sự hát cho thứ tự, hát rập, văn.

Melota, æ. *f.* aó bằng da và lông con chiên. || da chưa lột lông, áo bằng da ấy.

Melpomene, es. *f.* bụt nữ hay tuồng tập.

Melus, i. *m.* V. Melos.

Membrana, æ. *f.* da mỏng hay gói, hay bao, hay vấn. || da mỏng để mà viết. || da mỏng ở giữa vỏ và cây. || mặt, mặt trên, thứ khởm.

Membranaceus, a, um. có hình giống da mỏng.

Membraneus, a, um. bằng da mỏng.

Membranula, æ. *f.* et Membranulum, i. *n.* da mỏng và nhỏ.

Membratìm. *adv.* tầng phần, — đều, — đốt, — đoạn, dứt đoạn.

Membratura, æ. *f.* hình dong tứ thể, — thân thể, hình vóc giạc.

Membro, as, are. lập tứ thể.

Membror, ari. chịu lập tứ thể.

Membrosus, a, um. có tứ thể vững mạnh.

Membrum, i. *n.* phần thân thể, phần thân mình. || phần, một phần, một đều, một khúc. || phần câu văn chương. || dãy, phần thành ; membrum dormitorium, phòng nằm ngủ ; — genitale, dương vật, hạ thân, âm vật.

Meme, vel Memet, tôi chúc.

Memecylon, i. *n.* thứ dương môi.

† Meminens, tis. *omn. gen.* kẻ nhớ.

Memini, isti, nit, nisse. nhớ, — lại, nhắc lại.

Memnonius, a, um. thuộc về ông Memnon. || đen, ô. || thuộc về phương đông.

Memor, oris. *omn. gen.* kẻ hay nhớ, nhớ lại, kẻ nhắc lại. || kẻ sáng dạ. || kẻ dễ thuộc lòng ; memor beneficii, kẻ biết ơn, nhớ ơn.

Memorabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng nhớ, đáng cho người ta nhắc lại.

Memoraculum, i. *n.* bảng nhạn.

Memoralis, *m. f.* le. *n.* is. hay giúp cho đặng nhớ.

Memorandus, a, um. đáng nhắc lại. || khá nhớ lại, khá doãn lại.

Memorator, oris. *m.* et Memoratrix, icis. *f.* kẻ nhắc lại, kẻ doãn lại.

Memoratus, a, um. *part.* Memoro.

Memoratus, ûs. *m.* sự nhớ, nhớ lại.

Memorè. *adv.* V. Memoriter.

Memoria, æ. *f.* sự nhớ, trí nhớ. ‖ sự nhắc lại, doãn lại. ‖ sử, sử kí; memoriâ custodire, giữ lấy; — tenere verba, giữ lời; memoriam charorum habere, bàn hoàn; jugis rei alicujus memoria, bâng khuâng; felici præditus memoriâ, sáng láng, — dạ; e memoriâ abire, quên lửng, lửng lót; memoriâ aliquid tenere, ôn; — aliquid tenere optimè, nhuần nhã; — excidere, sửng, — đi; — tenere, thuộc, — thành, — lòng, — lầu; memoriæ mandare, học ôn; post hominum memoriam, kinh cửu; memoriam recolere, ôn cố; — suî invicem habere, tương tư.

Memorialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trí nhớ, — sự nhớ lại.

Memoriola, æ. *f.* sự tối dạ. ‖ dấu tích nhỏ mọn.

Memoriosus, a, um. kẻ sáng dạ.

Memoriter. *adv.* cách thuộc lòng; memoriter recitare, đọc ôn.

Memoro, as, avi, atum, are. doãn, — lại, thuật lại. ‖ nhớ lại; memorant, có kẻ rằng.

Memphis, is. *f.* N. U.

Men', thay vì Mene? ai? tôi chăng?

Mena, æ. *f.* bụt nữ hay sự kinh nguyệt. ‖ cá nhỏ kia.

Menæus, i. *m.* vòng chỉ tháng trong trắc ảnh.

Menas. V. Mænades.

† **Menceps**, ipis. *omn. gen.* kẻ điên, kẻ mất trí khôn.

Menda, æ. *f.* lỗi khi viết hay là in sách. ‖ đém, nút ruồi, dạng, hình xấu.

Mendaciloquus, a, um. kẻ hay nói dối.

Mendaciolum, i. *n.* V. Mendaciunculum.

† **Mendacitas**, atis. *f.* thói quen nói dối.

Mendaciter. *adv.* cách dối, dối trá.

Mendacium, ii. *n.* lời dối, dối trá, trá ngôn, — ngữ, lời giả, sự giả hình.

Mendaciunculum, i. *n.* lời dối trá vặt, — dối nhỏ mọn.

Mendax, acis. *omn. gen.* kẻ hay nói dối, — dối trá, — nói láo. ‖ dối trá, giả hình, già hàm. ‖ chẳng thật.

Mendicabulum, i. *n.* đứa gian, — dối trá. ‖ nơi ăn mày tụ hội.

Mendicabundus, a, um. kẻ hay kêu van mà ăn mày.

Mendicans, tis. *omn. gen.* kẻ ăn mày.

Mendicatio, onis. *f.* sự ăn mày.

Mendicatus, a, um. *part.* Mendico.

Mendicè. *adv.* như kẻ ăn mày.

Mendicimonium, ii. *n.* et Mendicitas, atis. *f.* sự khó khăn, bần cùng, cơ nghèo, cơ hàn.

Mendiciter. et Mendicitùs. *adv.* V. Mendicè.

Mendicium, ii. *n.* V. Mendicum.

Mendico, as, avi, atum, are. et

Mendicor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn mày, — xin, đi xin, ăn thép, hành khất, phổ khuyến.

Mendicula, æ. *f.* áo dài tôi tớ, — quân hầu.

Mendiculus, i. *m.* *dim.* Mendicus.

Mendicum, i. *n.* khăn nhỏ mà phủ.

Mendicus, i. *m.* đứa ăn mày, bần nhơn, — cùng.

Mendicus, a, um. thuộc về ăn may. ‖ dối trá, gian tà. ‖ hèn hạ.

Mendosè. *adv.* cách sái, — có nhiều lỗi. ‖ chẳng tiện, trái thì, — mùa hạp, chẳng phải, — nên.

Mendosus, a, um. có nhiều lỗi, chẳng sửa. ‖ đém, gỉ, xấu, — hình, hư, — hốt.

Mendum, i. *n.* lỗi, — khi viết sự gì. ‖ đém, ố, ố gỉ. ‖ sự tội, sự chẳng nên.

Menervo, as, are. khuyên bảo.

Meniana, orum. *n. pl.* V. Mæniana.

Meninges, um. *f. pl.* hai tấm da bao óc.

Menis, idis. *f.* vòng nhỏ mặt trăng.

Menisci, orum. *m. pl.* hào quang.

Menodes, æ. *f.* thượng huyền.

Menologium, ii. *n.* lịch.

Mens, tis. *f.* trí, — khôn, ý, — muốn, — tưởng, — suy, sự nhớ, trí nhớ, minh ngộ, lẽ, lý, lý sự, hồn, linh hồn, trí xét, trí đoán; altâ mente repositum, khắn khắn ghi lòng; mente aliquid percipere, ngấm mật; mentem suam aperire, thổ lộ, tỏ lòng; mentis impos, sớn sác, bất tỉnh nhơn sự; mens benigna, tính tình tốt; mentis compos, định tính.

Mensa, æ. *f.* bàn ăn. ‖ đồ đặt trên bàn. ‖ △ tợ. ‖ phố, hàng phố, phố tính toán; mensa publica, phố đổi vàng bạc; — pythagoræ, bàn toán số bởi mình; mensa adornata, cỗ; — honorificata, cỗ biếu; — eduliis ornata, cỗ bàn; — rotunda, mâm bàn.

Mensalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bàn, hay là phố đổi vàng bạc.

Mensarium, ii. *n.* đồ ở trên bàn.

Mensarius, ii. *m.* kẻ đổi vàng bạc.

Mensatìm. *adv.* tầng bàn.

Menses, ium. *m. pl.* kinh nguyệt.

Mensio, onis. *f.* sự đo. ‖ thước đo.

Mensis, is. *m.* tháng, ngoạt, nguyệt; mensis primus, tháng giêng; — ultimus, tháng chạp.

Mensor, oris. *m.* kẻ đo. ‖ ông bếp; mensor cœli, kẻ thiên văn; — terræ, kẻ đo đất. ‖ giám thành, — địa.

Menstrua, orum. *n. pl.* V. Menses.

Menstrualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tháng, — ngoạt; menstrualis revolutio vel infirmitas, giáp ngoạt.

Mentruum, ii. *n.* lương cho đủ một tháng. ‖ bổng lộc đủ một tháng.

Menstruans, tis. *f.* et **Menstruata**, æ. *f.* nữ nhơn có kinh ngọat.
Menstruus, a, um. thuộc về tháng, — mọi tháng, mỗi tháng mỗi có.
Mensula, æ. *f. dim.* Mensa.
Mensularius, ii. *m.* kẻ đổi vàng bạc.
Mensura, æ. *f.* cái lường, gịa, thăng. ‖ thước, — đo, cái no. ‖ sự bề rộng. ‖ phong cảnh; mensura decem pedum, trượng; — trium palmarum, thước may; — ab extremo brachio erecto ad calcem, một với.
Mensurabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ đo đặng.
Mensuralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đo.
Mensuraliter, et **Mensuratìm**. *adv.* theo sự đo, — sự đong, cách đo.
Mensuratio, onis. *f.* sự đong.
Mensurnus, a, um. V. Menstruus.
Mensuro, as, are. đo, đong.
Mensuror, aris, ari. chịu đo, — đong.
Mensus, a, um. *part.* Metior.
Mensus, ûs. *m.* sự đo, sự đong.
Menta, æ. *f.* rau húng, △ tiểu bạc hà.
Mentagra, æ. *f.* tật tổ đỉa nơi cằm.
Mentastrum, i. *n.* rau húng hoang.
Mentha, æ. *f.* V. Menta.
Menthestrum, i. *n.* V. Mentastrum.
Mentigo, inis. *f.* thứ tật tổ đỉa nơi miệng con chiên hay là con ngựa.
Mentio, onis. *f.* sự nhắc, nhắc đến; mentionem de aliquâ re habere, nhắc đến.
Mentior, iris, itus sum, iri. *dep.* nói dối, nói dối trá, — láo, — khoét. ‖ gỉa, — hình. ‖ ra giống hệt, ra mỉa dạng; mentiri jocosè, phỉnh phờ; — virum, mặc áo người nam; — somnum, gỉa ngủ; — in aliquem, đổ vạ cho người; — amorem, giả lòng yên mến.
Mentitio, onis. *f.* lời dối trá, lời nịnh.
Mentitus, a, um. *part. dep.* đã nói dối. ‖ *part. pass.* gỉa, — trá, chẳng thật, gỉa dạng, — hình.
Mento, onis. *m* kẻ có cằm dài.
Mentum, i. *n.* cằm; mentum exiguum, thỗn cằm. ‖ phần trên đầu cột.
Meo, as, avi, atum, are. chảy, — ra. ‖ lòn, lọng vào. ‖ sang chỗ khác.
Meopte ingenio. theo ý tôi.
Mephiticus, a, um. hôi hám.
* **Mephitis**, is. *f.* mùi hôi, — khai, — khét như mùi sinh. ‖ sự hôi miệng. ‖ bụt nữ áp các nơi hôi.
Meptam vel **Mepte**. tôi chúc.
Meraciùs. *adv.* meraciùs bibere, uống rượu chẳng chế sự gì.
Meraculus, a, um. *dim.* Meracus, a, um. sự gì chẳng chế, chẳng pha vị khác, nguyên trọn.
Mercabilis, et **Mercalis**, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên bán.
Mercans, tis. *omn. gen.* kẻ buôn bán.
Mercatio, onis. *f.* sự buôn bán.
Mercator, oris. *m.* kẻ buôn bán, lái buôn, thương nhơn, — khách. — cỗ; mercator vagabundus, rồi.
Mercatorium, ii. *n.* chợ, thị, hàng phố, hàng.
Mercatorius, a, um. thuộc về hàng. — lái buôn.
Mercatura, æ. *f.* hàng, — họ, đó bán, sự buôn bán; mercaturæ societas, buôn chung.
Mercatus, a, um. kẻ đã mua. ‖ bán.
Mercatus, ûs. *m.* sự buôn, sự mua bán. ‖ chợ, thị, hội đông kẻ mua bán.
Mercedula, æ. *f.* tiền công nhỏ mọn.
Mercenarius, a, um. đã làm cho đặng tiền công.
Mercenarius, ii. *m.* kẻ làm thuê làm mướn. ‖ tôi tớ có tiền công. ‖ kẻ mướn, nông phu.
Merces, edis. *f.* công, tiền công, phần thưởng, lộc; mercedem retribuere, trả công, hồi công; mercede aliquem donare, tứ thưởng.
Mercimonium, ii. *n.* hàng, — họ, của buôn bán.
Mercor, aris, atus sum, ari. *dep.* mua, mua chác; semel mercari, mua một chuyến.
Mercuriales, ium. *m. pl.* họ kính bụt Mercurius. ‖ kẻ thông thái.
Mercurialis, is. *f.* loài xương rồng.
Mercurius, ii. *m.* bụt hay nhiều việc lắm. ‖ sao thủy. ‖ đống đá giữa đàng quan mà kính bụt ấy; mercurii dies, ngày thứ bốn.
Merda, æ. *f.* cứt, phân, nhơn trung huỳnh.
Merè. *adv.* thật, y, chẳng pha sự gì.
Merenda, æ. *f.* hàng, sự ăn hàng.
Merendarius, ii. *m.* đứa ăn mày.
Merens, tis. *omn. gen.* kẻ đáng.
Merentes, ium. *m. pl.* kẻ làm thuê làm mướn.
Mereo, es, ui, ritum, rere. *n.* et
Mereor, eris, itus sum, reri. *dep.* đặng, đáng, xứng đáng, đáng công. ‖ làm nghề hoa nương. ‖ ở lính; mereri benè de aliquo, làm ơn cho người; —malè, mất lòng; — noxam, làm lỗi; — odium, phải người ta ghét.
Meritriciè. *adv.* như đĩ thõa.
Meretricium, ii. *n.* nghề hoa nương, sự chơi ác.
Meretricius, a, um. thuộc về đĩ thõa.
Meretricor, aris, atus sum, ari. *dep.* quen áng nguyệt hoa.
Meretricula, æ. *f. dim.*
Meretrix, icis. *f.* đĩ thõa, hoa nương.
Merga, æ. *f.* lưỡi hái. ‖ chiả.
Mergens, tis. *omn. gen.* kẻ lặn.
Merges, itis. *f.* bó lúa. ‖ lưỡi hái.
Mergo, is, si, sum, gere. lặn, ngâm nước, dầm, thấm, nhúng nước. ‖ chìm thuyền, làm cho chìm;

mergi aquis, chết chìm ; — vino, đắm say ; mergere se in aquam, trầm nịnh.

Mergus, i. *m.* chim thẳng cộc. ‖ dây nho.

Meribibulus, a, um. kẻ uống rượu ngon.

Meridialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phương nam.

Meridianò. *adv.* khi đứng bóng.

Meridianum, i. *n.* V. Meridies.

Meridianus, i. *m.* kẻ đua vật khi đứng bóng.

Meridianus, a, um. thuộc về chính ngọ, — nửa ngày.

Meridiatio, onis. *f.* sự ngủ trưa.

Meridies, ei. *m.* chính ngọ, đứng bóng, nửa ngày. ‖ hướng nam ; sub meridiem, trưa, ban trưa ; paulò à meridie, bóng xế.

Meridio, as, avi, atum, are. et

Meridior, aris, atus sum, ari. *dep.* ngủ buổi trưa.

Meridionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hướng nam.

Meritissimè. et Meritissimò. *adv.* rất phải lẽ.

Meritò. *adv.* phải lẽ, nên, đà phải, đã đáng, lẽ thì.

Merito, as, avi, atum, are. đáng công làm. ‖ ở lính.

Meritorium, ii. *n.* phòng mướn. ‖ nhà thuê mà đi chơi.

Meritorius, a, um. đã thuê, đã mướn.

Meritum, i. *n.* công, — đáng bởi việc làm. ‖ ơn, ơn ngãi. ‖ của thưởng. ‖ công lênh ; merita parentum, cù lao.

Meritus, a, um. *part.* Mereor.

Mero, onis. *m.* bao đầy đất hay là độn mà ngăn sông.

Merobiba, æ. *f.* Merobibulus. et

Merobibus, a, um. kẻ uống rượu y, — rượu ngon.

Merops, opis. *m. f.* chim hay bắt con ong mật.

† Mersio, onis. *f.* sự nhúng nước, lặn dưới nước.

Mersito, as, avi, atum, are. năng ngâm, năng lặn, — nhúng nước.

Merso, as, avi, atum, are. dầm, nhúng nước, nhận xuống nước ; mersari fortunæ fluctibus, mắc vận bỉ.

Mersus, a, um. *part.* Mergo.

Merula, æ. *f.* △ Hắc thước điểu. ‖ cá kia.

Merulæ, arum. *f. pl.* máy kia thủy gài, nó bắt chước tiếng người và tiếng chim kêu.

Merum, i. *n.* rượu y, — đông, — ngon, hảo tửu.

Merus, a, um. thật, chẳng pha sự gì.

Merx, cis. *f.* hàng, — họ, của buôn bán ; merx multos habens emptores, đắt hàng ; — nullos habens emptores, hàng ế ; merces variæ, hàng món.

Mesaræum, i. *n.* da mỏng hay bao ruột.

Mesaula, æ. *f.* nhà cầu hay là rạp giữa hai nhà, sân giữa hai nhà.

Mese, es. *f.* dây giữa đờn kìm.

Mesenterium, ii. *n.* V. Mesaræum.

Mesobrachys, is. *m.* phép văn thi như pūlchĕrrĭmārūm.

Mesochorus, i. *m.* thầy cai đám hát, kẻ xướng lên. ‖ kẻ dịp chơn.

Mesodicus, i. *m.* thuế khách. ‖ quan bàu việc vua.

Mesolabium, ii. *n.* đồ mà kiếm hai phương hay đối nhau.

Mesolucus, i. *m.* ngọc kia. ‖ thảo kia.

Mesonyctium, ii. *n.* nửa đêm.

Mesopotamia, æ. *f.* N. P.

Mespilum, i. *n.* trái sơn tra.

Mespilus, i. *f.* cây sơn tra.

Messio, onis. *f.* sự gặt, mùa gặt.

Messis, is. *f.* mùa gặt, sự gặt hái, luá chưa gặt.

Messor, oris. *m.* kẻ gặt ; messorum turma, bọn gặt.

Messorius, a, um. thuộc về sự gặt.

Messura, æ. *f.* sự gặt hái.

Messuranema, atis. *n.* trung thiên đỉnh.

Messus, a, um. *part.* Meto, is.

Met. Ego met, tôi chúc, ấy tôi.

Meta, æ. *f.* mộc bài có hình măng tre. ‖ đích, giái hạn. ‖ sự cùng, hết ; meta sacchari, cái đàng. ‖ thớt trên cối xay. ‖ đống.

Metabasis, is. *f.* sự đổi chỗ. ‖ F. R.

Metalepsis, is. *f.* F. R.

Metalis, *m. f.* le. *n.* is. có hình măng tre.

Metaliter. *adv.* như hình mụt măng.

Metallarius, ii. *m.* et Metallicus, i. *m.* kẻ làm việc trong mỏ kim.

Metallicus, a, um. thuộc về loài kim.

Metallifer, a, um. hay sinh kim.

Metallum, i. *n.* kim, loài kim. ‖ mỏ ; metalla æris, mỏ đồng ; — auraria, — argentaria, mỏ vàng, mỏ bạc.

Metamorphosis, is. *f.* sự đổi hình.

Metanoea, æ. *f.* sự ăn năn tội.

* Metaphora, æ. *f.* tá ngãi, thí dụ, ẩn ngữ. △ hình dạng chi từ. ‖ F. R.

Metaphrasis, is. *f.* qua hay là sang mà nói đều khác. ‖ sự cắt nghĩa.

Metaphrastes, is. *m.* kẻ cắt nghĩa.

* Metaphysica, æ. *f.* thiên địa quỉ thần chi luận.

Metaphisicè. *adv.* cách luận thiên địa quỉ thần.

Metaplasmus, i. *m.* F. R.

Metarius, a, um. thuộc về mộc bài.

* Metastasis, is. *f.* F. R.

Metathesis, is. *f.* F. R.

Metatio, onis. *f.* tuồng đồ, đồ vẽ, đồ phóng, sự lập hàng ngay.

Metator, oris. *m.* kẻ đo, kẻ lập hàng cho ngay.

Metatorius, a, um. hay giúp mà dọn chỗ ở.

Metatura, æ. *f.* V. Metatio.

Metatus, a, um. kẻ đã đo, đã chịu đo.

† **Metaxa**, æ. *f.* tơ sống.

Metempsychosis, is. *f.* luân hồi.

Meteorum, i. *n.* cảnh tinh, không trúng đích biến sự.

Methodice, es. *f.* phần mẹo dạy nói tiếng sửa.

Methodici, orum. *m. pl.* thầy thuốc hay theo ý như sách dạy.

Methodium, ii. *n.* sự dối trá. ‖ sự bày đặt mà chơi. ‖ sự mơ màng. V. Transitus.

Methodus, i. *f.* cách, cách thế, phương, mẹo mực.

Meticulosus, a, um. nhát, — gan. ‖ hay sinh sự sợ, — nhát.

Metior, iris, mensus sum, tiri. *dep.* đo, đo đắn, đong, lường, lượng, sai phân. ‖ đoán, đong lưa, đem, qui về; metiri mare, vượt biển.

Metitor, oris. *m.* kẻ đo, kẻ giám đất, giám thành.

Meto, is, messui, messum, tere. gặt, gặt hái.

Meto, as, avi, atum, are. V. Metor.

* **Metonymia**, æ. *f.* P. R.

* **Metopa**, æ. *f.* khoảng nơi cột. ‖ miệng tra đòn tay vào.

Metopium, ii. *n.* dầu hạnh đào, hay là hồ đào đắng.

Metoposcopus, i. *m.* kẻ coi tướng diện.

Metor, aris, atus sum, ari. *dep.* đo, — đắn, vẽ đồ, lập hàng; metari castra, đo nơi đóng binh.

Metreta, æ. *f.* et Metetres, æ. *f.* ghè lớn chứa đặng hai mươi bốn ve chai.

Metricè. *adv.* cách văn, — văn thi.

Metricus, a, um. thuộc về văn, — văn thi.

* **Metrocomia**, æ. *f.* huyện.

* **Metropolis**, is. *f.* châu tĩnh. ‖ N. U.

Metropolitanus, a, um. thuộc về tĩnh.

Metropolitanus, i. *m.* Giám mục nhứt trong một xứ.

Metrum, i. *n.* thước đo. ‖ văn thơ, văn thi.

Metula, æ. *f.* mộc bài nhỏ.

Metuo, is, tui, ere. sợ, — hãi; noti hominis animum, ignoti speciem metuimus, quen dái dạ, lạ dái áo.

Metus, ûs. *m.* sự sợ, sợ hãi; metu tremere, run sợ; metus cadendi, ngợp.

Metutus, a, um. *part.* Metuo. đã phải sự sợ hãi.

Meum, i. *n.* △ Lậu lô.

Meus, a, um. của tôi, thuộc về tôi; meus sum, tôi tỉnh.

Mexicum, i. *n.* kinh đô nước Mexico trong thế giái mới.

MI

Mi. thay vì Mihi. mi, *vocat.* Meus. mi vir, ớ phu quân rất yêu.

Mica, æ. *f.* mún, một mún, vụn; mica orizæ, cơm rớt; — auri, dát nhỏ bằng vàng, vụn vàng; — thuris, hột nhũ hương.

Micarius, ii. *m.* kẻ hốt cơm rớt.

† **Micatus**, ûs. *m.* sự lè lưỡi ra như con rắn.

Miccotrogus, i. *m.* kẻ ăn ít.

Miceo, es, cere. *n.* kêu như con dê.

Mico, as, cui, care. chói, — lói, — lòa, sáng chói, giấp giới, nhấp nháng. ‖ nhẩy, — nhót, — mừng; cor micat, nôn ruột; æra micantia, mũi bạc.

Microcosmus, i. *m.* sự thế gian tóm lại, người.

Micropsychus, a, um. nhút nhát. ‖ hà tiện.

Microscopium, ii. *n.* ống dòm tỏ vẽ của lớn hơn.

Mictilis, *m. f.* le. *n.* is. hèn, phàm.

Mictorus, a, um. et Mictualis. *m. f.* le. *n.* lis. hay giúp cho dễ đái, dễ tiểu tiện.

Micturio, is, ivi, et ii, ire. *n.* láu đái, mót đái.

Mictus, ûs. *m.* sự đái, tiểu tiện, tiểu biền.

Mictyris, idis. *f.* thứ cháo đậu của hèn kẻ khó khăn ăn.

Micula, æ. *f.* vụn nhỏ mọn.

Migma, atis. *n.* đồ lộn như trộn hột cùng rơm.

Migratio, onis. *f.* sự sang chỗ khác.

Migratus, ûs. *m.* sự chở của bời nơi nầy sang chỗ khác.

Migro, as, avi, atum, are. sang, đi chỗ khác, trẩy đi. ‖ chở, đem qua nơi khác; migrare ex urbe, ra khỏi thành; — ex vitâ, qua đời.

Mihi. *dat.* Ego. cho tôi.

Miles, itis. *m.* lính, quân, — lính, kẻ đánh giặc. ‖ lính bộ. ‖ xá nhơn, tiểu sai. ‖ kẻ giữ tù. ‖ chúng quân, ông đô, lính tráng; omnes regni milites, tam quân, bá quân; milites inscribere, bắt lính.

Miliaceus, a, um. thuộc về hột kê.

Miliarium, ii. *n.* thứ ghè cao và hẹp.

Miliarius, a, um. kẻ hay ăn hột kê.

Militaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sự giặc, — quân linh, — nghề võ; opera vel ars militaris, nghề võ, — võ; tres libri de arte militari, tam lược.

Militariter. *adv.* cách như lính.

Militarius, a, um. V. Militaris.

Militia, æ. *f.* sự giặc, nghề võ, việc binh. ‖ chiến trận. ‖ chức trong quân; dux supremus militiæ, tướng soái, nguơn soái.

Militiola, æ. *f.* chức nhỏ mọn trong quân.

Milito, as, avi, atum, are. *n.* ở lính, làm việc binh, — giặc. ‖ giao trận, chiến, giáp trận.

Milium, ii. *n.* cây kê, △ khoáng mạch; species milii, mọc mạch, bắp bốp.

Mille, *sing. ind.* **Millia, ium.** *pl. n.* một ngàn, nhứt thiên. ‖ nhiều, đông lắm, kể chẳng xiết; decem millia, một muôn; centiés centena millia, một thê.
Millefolia, æ. *f.* et **Millefolium**, ii. *n.* thứ cỏ gọi là một ngàn lá.
Millenarius, a, um. thuộc về phe kia.
Milleni, æ, a. ngàn.
Millepeda, æ. *f.* thứ con rít, phù chu, con bọ đất, △ ngô công.
Millesimus, a, um. thuộc về ngàn.
Milli, thay vì Mille.
Millia, ium. *n. pl.* một ngàn. ‖ một dặm, một lý là một ngàn bước.
Milliare, is. *n.* et **Milliarium**, ii. *n.* như Millia, millium.
Milliarius, a, um. thuộc về ngàn.
Milliès. *adv.* một ngàn lần, nhiều lần lắm; millies salutare, thiên vàn lạy.
Millus, i. *m.* vòng cổ bằng da có mũi sắt nhọn cho con chó.
Mittus, i. *m.* thứ son đỏ.
Milvago, inis. *f.* thứ cá.
Milvina, æ. *f.* ống quyển chẳng êm.
Milvinus, a, um. thuộc về con diều.
Milvius, ii. *m.* et **Milvus**, i. *m.* chim diều. ‖ kẻ cướp, ăn gian, ăn chẹt gánh.
Mima, æ. *f.* nữ nhơn hát bội, con hát.
Mimallones, um. *f. pl.* nữ nhơn hoảng hốt kia như say rượu vậy.
Mimalloneus, a, um. thuộc về lễ bụt rượu.
Mimarius, a, um. thuộc về hát bội.
Mimas, antis. *m.* núi kia là nơi kính bụt rượu lắm.
Mimesis, is. *f.* F. R. là bắt chước phong hoá.
Mimicè. *adv.* cách trò, — hát bội.
Mimicus, a, um. thuộc về hát bội.
Mimographus, i. *m.* kẻ đặt tuồng.
Mimologus, i. *m.* đứa hát bội.
Mimulus, i. *m. dim.*
Mimus, i. *m.* đứa hát bội. ‖ tuồng, — tập, sự trò. ‖ cách chơi khéo, — chơi vui; dux mimorum, quân bầu gánh.
Min'. thay vì Mihine? có phải cho tôi chăng?
Mina, æ. *f.* thứ cân kia. ‖ một khoảnh đất đặng một trăm hai mươi thước tứ bề. ‖ cái vú nào chẳng có sữa. ‖ chiên có bụng trọc. ‖ sự đe, lời ngăm.
Minaciæ, arum. *f. pl.* V. Minæ.
Minaciter. *adv.* cách ngăm.
Minæ, arum. *f. pl.* sự đe, đe loi, lời ngăm. ‖ phần lòi ra trên lũy.
Minans, tis. *omn. gen.* kẻ đe.
Minanter. *adv.* V. Minaciter.
† **Minario**, is, ire. gầm như chim cu.
Minatio, onis. *f.* sự ngăm.
Minator, oris. *m.* kẻ lùa trâu bò.
Minatorius, a, um. hay ngăm đe, dữ tợn.
Minax, acis. *omn. gen.* kẻ đe loi, ngăm đe, hăm he; oculi minaces, trừng con mắt. ‖ cao; minax scopulus, núi đá cao.
Minctio, onis. *f.* et **Minctura**, æ. *f.* sự tiểu tiện, đái.
Mineo, es, ere. *n.* V. Immineo.
† **Minera**, æ. *f.* et **Mineralia**, ium. *n. pl.* mỏ.
Minerrimus, a, um. V. Minimus.
Minerva, æ. *f.* bụt nữ khôn ngoan. ‖ sự thông minh, thông thái, biết, khôn ngoan, tài năng; ne sus minervam, cháu đẻ ra ông.
Minerval, is. *n.* et **Minervale**, is. *n.* công, tiền công, lộc kẻ dạy, phần thưởng thầy đặng nhờ.
Minervalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Minerva.
Mingo, is, xi, ictum, gere. tiểu tiện, đái, tiểu giải.
Miniaceus, a, um. thuộc về màu son.
Miniaria, æ. *f.* mỏ son.
Miniarius, a, um. thuộc về son.
Miniatulus, et **Miniatus**, a, um. vẽ bằng son.
Minimè. *adv.* không, chẳng có, chẳng phải, — có chút gì, ít là.
Minimùm. *adv.* ít là, ít nữa là.
Minimum, i. *n.* phần nhỏ mọn hơn.
Minimus, a, um. rất nhỏ, — nhỏ mọn; minimus natu, em út; res minima, hào, hào ly, lấn mấn; ad minima demittere se, làm tăn măn. ‖ tế vi, táy táy, nhỏ choắt, con con.
Minio, as, avi, atum, are. vẽ bằng son.
Minister, tri. *m.* kẻ giúp, giúp việc, đầy tớ, chơn tay, đồ đệ, phòng bề, — trà. ‖ tiểu sai. ‖ ministri regii, nội viện; — præfectorum, phòng trà, bộ hạ, thủ hạ, thuộc nội, thủ túc. ‖ kẻ vưng phép.
Minister, a, um. kẻ hay là sự hay giúp, hay làm.
Ministerium, ii. *n.* sự giúp, việc giúp, bổn phận. ‖ quờn, — chức, niềm. ‖ gia sự, — thần. ‖ đồ dọn bàn.
Ministra, æ. *f.* nữ nhơn giúp việc, đầy tớ gái.
Ministratio, onis. *f.* sự giúp việc.
Ministrator, oris. *m.* kẻ giúp, giúp việc. ‖ đầy tớ, chơn tay. ‖ kẻ hầu rượu hay là trà. ‖ kẻ nuôi muông chim. ‖ kẻ giúp việc kiện.
Ministratorius, a um. sự dùng mà giúp bàn.
Ministratrix, icis. *f.* nữ nhơn giúp việc.
Ministratus, a, um. *part.*
Ministro, as, avi, atum, are. giúp, — việc, — cho. ‖ dọn bàn, giúp việc bàn. ‖ cai, — trị, giữ, — việc; missæ ministrare, giúp lễ; ministrare victum, cho ăn; — alicui poculum, cho người uống; — animum, bổ sức lại.
Minitabiliter. *adv.* V. Minaciter.

Minitabundus, a, um. hay ngăm.
Minito, as, avi, atum, are. et
Minitor, aris, atus sum, ari. *dep.* hăm he, — hở, ngăm ; minitari urbi ferro flammâquè, hăm đốt thành và giết người ta.
Minium, ii. *n.* son, màu đỏ.
Mino, as, avi, atum, are. đe, hăm he. ‖ lùa loài vật hay chở.
Minor, *m. f.* us. *n.* oris. nhỏ hơn, mọn, hèn, thấp hơn, nhỏ thua kém.
Minor, aris, atus sum, ari. *dep.* đe, — loi, ngăm, hăm he, đe phạt. ‖ nên lớn, ra cao ; magna minari extricare nihil, miệng hùm gan sứa ; minari in cœlum, lên cao cho đến trời.
Minoratio, onis. *f.* sự bớt, vạc, làm cho ra nhỏ hơn.
Minoratus, a, um. *part.* Minoro.
Minores, um. *m. pl.* con cháu, miêu dệ.
† Minoro, as, are. V. Minuo.
Minotaurus, i. *m.* yêu tinh nửa người nửa bò.
Minous, a, um. thuộc về cù lao kia.
Mintrio, is, ire. et Mintro, as, are. túc như chuột.
Minuisco, is, scere. *n.* ra nhỏ hơn.
Minuo, is, nui, nutum, ere. bớt, giảm, vạc, làm cho ra nhỏ hay là mỏng hơn. ‖ ngót ; minuere pretium, truất giá, — tiền ; — pœnam, chước bớt ; — gradum, đi chậm hơn ; — sanguinem, chích máu ; minui, ngớt bớt, sai phân.
Minurio, is, ire. kêu nhỏ và thảnh thót.
Minuritio, onis. *f.* chim kêu iêng ỏi.
Minùs. *adv.* ít hơn, kém.
Minusculus, a, um. nhỏ hơn một ít.
Minutal, alis. *n.* chả, nhút, dồi ; piscium minutal facere, vằm cá.
Minutatìm. *adv.* từng phần, — mún, — tấm, măm mún, manh mun ; minutatìm concidere carnes, bằm thịt, vằm thịt ; — diffringere, bẻ vụn.
Minutè. *adv.* cách hèn. V. Minutatìm.
Minutia, æ. *f.* et Minuties, ei. *f.* vụn, mún. ‖ bụi tro. ‖ một phần số trong nghề toán.
Minutiloquium, ii. *n.* lời dón và sâu.
Minutìm. *adv.* V. Minutatìm.
Minutio, onis. *f.* F. R.
Minutulus, a, um. mảy mún, một mảy.
Minutus, a, um. *part.* Minuo.
† Mirabiliarius, ii. *m.* kẻ làm phép lạ.
Mirabilis, *m. f.* le. *n.* is. lạ, kì, — dị, — cục.
Mirabilitas, atis. *f.* sự nên lạ.
Mirabiliter. *adv.* cách lạ.
Mirabundus, a, um. kẻ lấy làm lạ, bỡ ngỡ, sững đứng.
Miracula, æ. *f.* nữ nhơn hoang hay là xấu hình qúa.
Miraculum, i. *n.* phép lạ, điềm lạ, sự kì dị. ‖ yêu tinh, yêu quái.
Mirandus, a, um. khá lấy làm lạ.
Mirans, tis. *omn. gen.* kẻ lấy làm lạ.
Miratio, onis. *f.* sự sững đứng, bỡ ngỡ, lấy làm lạ.
Mirator, oris. *m.* et Miratrix, icis. *f.* kẻ sững đứng, kẻ lấy làm lạ.
Miratus, ûs. *m.* V. Miratio.
Miratus, a, um. kẻ đã lấy làm lạ.
Mirè. *adv.* cách tốt, — lạ, — hay.
Mirificè. *adv.* V. Mirabiliter.
Mirifico, as, avi, atum, are. làm cho ra lạ.
Mirificus, a, um. lạ, kì, — dị, — cục.
Mirio, onis. *m.* yêu quái, giống người xấu hình.
Mirmillo, onis. *m.* kẻ đua vật.
Miro, as, are. et Miror, aris, atus sum, ari. *dep.* lấy làm lạ, sững đứng. ‖ bắt chước. ‖ chẳng biết, chẳng hay. ‖ nhìn trằng trằng ; mirari se, yêu chuộng mình.
Mirum, i. *n.* sự lạ, sự kì cục ; avidus miri, cầu kì.
Mirus, a, um. lạ, kì, — dị, — cục ; mira res, sự lạ, đều lạ ; — facies, kì tướng ; — patrandi facultas, linh ; mirum et excellens, thần diệu ; — in modum, miris modis, rất tốt, — hay, cách rất lạ.
Mis. thay vị Mei.
Miscellanea, orum. *n. pl.* nhiều cách chơi ngày lễ. ‖ sách gồm nhiều đều khác nhau.
Miscellaneus, a, um. đã trộn, đã lộn.
Miscellus, a, um. trộn, pha, lộn.
Misceo, es, cui, xtum, cere, vel mistum, miscere. trộn, pha lộn, tạp, trộn trạo. ‖ đổ lộn, xáo lộn, cãi lộn, dức lộn ; miscere sermonem de auditis, sạo miệng ; — omnia, đổ các đều lộn nhau.
† Miscipulo, as, are. nhấp nháng, nháng như chớp.
Misellus, a, um. bần cùng, nghèo cực, đáng thương xót. ‖ mòn, rách. ‖ kẻ đã qua đời.
Miser, a, um. khó khăn, khốn cực, đồ thán, đáng thương xót. ‖ có bệnh.
Miserabilè. *adv.* V. Miserabiliter.
Miserabilis, *m. f.* le. *n.* lis. hắt hẻo.
Miserabiliter. *adv.* cách đáng thương xót.
Miserandus, a, um. đáng thương xót ; miserandum in modum. V. Miserabiliter.
Miseranter. *adv.* cách thương xót.
Miseratio, onis. *f.* sự cám động, động lòng thương xót ; miseratione dignus, ỷ thương ; sine ullo miserationis motu, trối thây ; gemitibus alienam miserationem movere, thăn thỉ.
† Miserator, oris. *m.* kẻ động lòng thương.
Miseratus, a, um. đã cám động.
Miserè. *adv.* cách khốn cực. ‖ lắm,

qúa; miserè amare, triú mến qúa.

Misereo, es, rere. et Misereor, reris, sertus sum, eri. *dep*. et Miseresco, is, scere. *n*. thương xót, đoái thương, đoái đến; miserescat te mihi, hãy thương xót tôi.

Miseret, misertum, et miseritum est. *impers*. miseret me vicem tuam, tôi lấy làm cực vì người.

Miseria, æ. *f*. sự khốn nạn, tai nạn, khốn cực. ‖ sự cam khổ, cơ khổ, tân khổ. ‖ cực lòng, gian nan, công lao, lao lực, thì đột ngột, thì cơ khát.

Misericordia, æ. *f*. sự thương xót, lòng thương, sự nhơn từ, từ bi, lòng lành, — nhơn.

Misericors, dis. *omn. gen*. kẻ có lòng nhơn, — lành, từ bi, trắc ẩn, kẻ hay thương xót; misericordior nulla me est, chẳng có ai hay thương xót ví cho bằng tôi.

Miseriter. *adv*. V. Miserè.

Miseritudo, inis. *f*. V. Miseratio.

Miseritus, a, um. et Misertus, a, um. kẻ đã động lòng thương.

Misero, as, avi, atum, are. et

Miseror, aris, atus sum, ari. *dep* cám động lòng thương, cám cảnh, thương đến, — xót, đoái thương, thảm thương, thương tới, — xem; miserari vehementer, chua xót, thảm thương; — se, van siếc, rên siếc; — obiter suam sortem, siếc qua.

Miserulus, a, um. *dim*. Miser.

Miserùm. *adv*. thương hại, khốn nạn, thương ôi.

Misna, æ. *f*. sách luật dân Judêu. ‖ N. U.

Misraïmense regnum, i. *n*. nước Egyptô.

Missa, æ. *f*. lễ, lễ missa.

Missale, is. *n*. sách lễ.

† **Missibilis**, *m. f.* le. *n*. is. V. Missilis.

Missiculo, as, avi, atum, are. năng gởi.

Missile, lis. *n*. tên, lao, các đồ bắn. ‖ tiền bạc các hoàng đế quăng giữa dân.

Missilis, *m. f*. le. *n*. is. bắn, phóng, lẩy đặng.

Missio, onis. *f*. sự gởi, sai, sai khiến. ‖ sự tha, cho về; sine missione pugnatum est, người ta đánh giặc dữ chẳng tha cho ai sót.

Missitatus, a, um. *part*. Missito.

Missitius, a, um. đã tha, đã cho về.

Missito, as, avi, atum, are. năng gởi, năng sai.

Missus, ûs. *m*. sự gởi, sai. ‖ sự bắn, phóng. ‖ sự thả muông dữ trong diễn trường. ‖ sự giúp bàn. ‖ đồ ăn, của ăn đặt trên bàn.

Missus, a, um. *part*. Mitto.

Mistarius, ii. *m*. bình dùng mà pha mà chế đồ.

Mistìm. *adv*. cách pha, — trộn.

Mistio, onis. *f*. et

Mistura, æ. *f*. sự pha, trộn, chế. ‖ sự hiệp làm một.

Mistus, a, um. *part*. Misceo.

Misys, yos. *n*. thứ khoai củ. ‖ thứ lục phàn.

Mitè, iùs, issimè. *adv*. cách hiền, cách khoan khoan.

Mitella, æ. *f*. thứ mũ đờn bà đội. ‖ khăn treo nơi cổ mà đỡ cánh tay gãy.

Mitesco, is, scere. ra nhơn lành, ra hiền, nguôi ngoai. ‖ ra chín, ra già, nên chín, nên mềm. ‖ nên thuần; mitescit cœlum, trời lặng.

Mithra, æ. *f*. tên mặt trời. ‖ thầy sãi mặt trời nơi người ta thờ nó.

Mithridaticum antidotum, i. *n*. thuốc giải độc vua Mithridatê đặt.

Mitificatio, onis. *f*. sự làm cho êm, — hiền, — nguôi ngoai, — thuần.

Mitificatus, a, um. *part*.

Mitifico, as, avi, atum, are. làm cho ra hiền lành, — cho thuần.

Mitificus, a, um. đã ra hiền, — thuần.

Mitigabiliter, et Mitiganter. *adv*. cách êm, — làm cho ra hiền.

Mitigatio, onis. *f*. sự làm cho êm, — cho nguôi ngoai, — cho hiền.

Mitigativus, a, um. et Mitigatorius, a, um. hay làm cho êm, — cho nguôi lòng.

Mitigatus, a, um. đã quen, đã êm, đã nguôi lòng. ‖ đã thuần.

Mitigo, as, avi, atum, are. nguôi lòng, — ngoai, làm cho thuần, giải khuây, giải buồn. ‖ giú, — trái. ‖ tiêu đồ ăn; mitigare vina diluendo, dã rượu; — agros ferro, xắn đất.

Mitilo, as, avi, atum, are. kêu như chim choắt chùe.

Mitis, *m. f*. te. *n*. is. hiền, — lành, nhơn từ, từ bi, từ huệ. ‖ lặng, — lẽ. ‖ chín; equus mitis, ngựa thuần.

Mitiusculus, a, um. hiền hơn một ít.

Mitra, æ. *f*. mũ kia, mũ giám mục.

Mitratus, a, um. kẻ đội mũ.

Mitrula, æ. *f*. mũ nhỏ.

Mitto, is, misi, missum, mittere. gởi, sai, khiến, mời. ‖ tha, cho phép về. ‖ quăng, bắn, phóng. ‖ bỏ, để lại, bỏ sót. ‖ truyền tin, cho tin, dặn, nhắn tin. ‖ làm cùng, ngớt. ‖ từ, bỏ. ‖ thôi. ‖ sinh, — ra, mọc, đơm bông đơm đọt. ‖ đặt. ‖ kí; mittere aliquem aliquò, sai đi; — aliquem ut ibi maneat, kí tại; — vocem, phát ngôn; — florem, đơm bông hoa; — spem, mất lòng trông cậy; — salutem, gởi lời thăm, gởi lời kính.

Mitulus, i. *m*. lòai sò, sò máu, ngao sò.

Mitylene, es. *f.* N. U.
Mixtura, æ. *f.* V. Mistura.
Mixtus, a, um. V. Mistus.

MN

Mna, æ. *f.* giống kia như Mina. cân đặng một trăm đồng cân.
† **Mnemonica**, orum. *n. pl.* luật cho dễ thuộc lòng.
Mnemosyne, es. *f.* mẹ chính các bụt nữ gọi là Musæ.
Mnemosynum, i. *n.* dấu chỉ sự yêu mến.
Mnester, eris. *m.* kẻ muốn, lo cho đặng sự gì

MO

Mobilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ động, dễ đổi, dễ đem qua chỗ khác. || nhẹ tính, hay thay đổi, chẳng vững. || dịu, — mềm, dai; bona mobilia, của nổi.
Mobilitas, atis. *f.* sự dễ động, dễ đổi. || sự chàng ràng, nhẹ tính, đá đoan.
Mobiliter. *adv.* lẹ, cách lẹ làng, mau.
Mobilito, as, avi, atum, are. làm cho động, lúc lắc.
Moderabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà dễ giữ phép, — khỏi qúa chừng.
Moderamen, inis. *n.* sự gì dùng mà cai trị như lái như dây cang. || sự cai, trị, sửa, — sang, trấn, — nhậm. || sự dã, chế.
Moderamentum, i. *n.* dấu kia đặt trên vần mà chỉ cách đọc cho sửa tiếng.
Moderans, tis. *omn. gen.* kẻ trị, cai.
Moderanter. et **Moderatè**, iùs, issimè. et **Moderatìm**. *adv.* vừa phải. || một khi một ít. || dè dặt, đạm bạc.
Moderatio, onis. *f.* sự tiết, vừa phải, dè, — dặt, tiết kiệm. || sự hãm, cầm lại. || phép cai, trấn nhậm; moderatio cœli, khí trời.
Moderator, oris. *m.* kẻ cai, cai trị, giữ, trấn. || kẻ cầm lái. || chính chuyên; moderator equorum, kẻ dẫy xe; — aratri, kẻ cày.
Moderatrix, icis. *f.* nữ nhơn cai trị, giữ, — gìn, khuyên bảo.
Moderatus, a, um. *part.*
Modero, as, avi, atum, are. et
Moderor, aris, atus sum, ari. *dep.* cai, — trị, dạy, khuyên bảo, sửa sang. || cầm lại, gò cang; moderari iræ, thìn tính giận; — verbis, giữ lời nói; — cantum, dịp chơn, nhịp nhàng; — vino, uống rượu ít vậy.
Modestè. *adv.* cách tiết, — có nết, dè dặt; modestè intueri, xem lim dim.
Modestia, æ. *f.* đức hạnh, nết na, tiết hạnh. || sự tiết kiệm, sự vừa phải. || nết ăn, nết ở tốt lành; modestia spectata, tiết biêu; simulare modestiam, lập tính.
Modestus, a, um. có nết, nết na, nhu mì, tiết, — kiệm. || ít.
Modialis, *m. f.* le. *n.* is. đựng hay là chứa một cái lường.
Modiatio, onis. *f.* sự đong lường.
Modicè. *adv.* vừa, — vậy, ít, ít lắm, vừa phải, khá.
Modicellus, a, um. tốt vừa vậy.
Modicùm. *adv.* ít, vừa.
Modicum, i. *n.* một ít, một chút.
Modicus, a, um. nhỏ, mọn, hèn, ít, vừa. || có nết, có nết na, tiết hạnh; valdè modicus, một nhỉ; modicus imber sed guttis majoribus, mưa lác đác; in modicò, chẳng khỏi bao lâu.
Modificatio, onis. *f.* luật phép phải giữ khi làm văn, — đặt văn thi. || phép văn chương. || sự sửa lại, sự dã, chế, điều lời.
Modificator, oris. *m.* kẻ định chừng, kẻ định trực hay là định cách.
Modificatus, a, um. đã đổi cách.
Modifico, as, are. et **Modificor**, aris, atus sum, ari. *dep.* lập, định chừng, — trực. || cầm lại, thìn tính; modificari liberorum desideriis, thìn nết con cái.
Modificus, a, um. hay chịu, hay giữ phép văn, — văn thi.
Modimperator, oris. *m.* kẻ làm vua yến tiệc và định cách uống.
Modiolus, i. *m.* phần thứ bốn trong một cái lường. || thùng nhỏ. || chén uống. || máng nước. || ống thụt. || ống bễ, máy thủy gài. || hòm đóng nơi ống thụt. || tum bánh xe. || dao thầy chích.
Modium, ii. *n.* et **Modius**, ii. *m.* đồ dùng mà đong như cái lường cái hộc; modius agri, đám đất đặng một trăm hai mươi thước vuông.
Modò. *adv.* khi nãy, mới, khi ấy, bây giờ, rày. || một ít lâu nữa, miễn là. || mà thôi; modò ait modò negat, khi thì nói có khi thì nói không; modò non, paulùm modò, một thí, ít lắm.
Modulabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà hát đặng.
Modulamen, inis. *n.* et **Modulamentum**, i. *n.* sự hạn vận, bộ vận, sự hát, hát rập ràng.
Modulatè. *adv.* cách rập, có bộ vận.
Modulatio, onis. *f.* sự hát rập, — rập ràng, hát hay. || phép luật bộ vận.
Modulator, oris. *m.* kẻ hát, ca ngợi.
Modulatrix, icis. *f.* nữ nhơn hát.
Modulatus, ûs. *m.* cách ngâm ngợi hay lắm.
Modulatus, a, um. *part.*
Modulor, aris, atus sum, ari. *dep.* hát rập, hát theo luật phép, hát hay, nhịp, — nhàng, ăn nhịp, ngán, ngâm ngợi, ca ngợi, rúc; modulari vocem, ăn nhịp; — cantum, dịp chơn.
Modulus, i. *m.* đồ mà đo, thước đo. || ca ngợi. || mực, phép làm nhà cho nhằm luật cho đều và xứng mọi bề.

Modus, i. *m.* cách, thói phép, thể. ‖ cung cách, bộ vận, hạn vận. ‖ cùng, hạn, mộc bài. ‖ phương, — thế. ‖ thước đo, mực mẹo. ‖ ngằn, chừng; modum cernere, coi tuồng, coi dẹo; ultra modum, qúa chừng, qua đỗi; multis modis, ghe chìu; hoc modo, như thử; quo modo, thể nào.

Mœcha, æ. *f.* hoa nương. ‖ đờn bà phạm tội ngoại tình.

Mœchator, oris. *m.* đờn ông phạm tội ngoại tình.

Mœchia, æ. *f.* tội ngoại tình.

Mœchidius, a, um. thuộc về tội ngoại tình.

Mœchile, is. *n.* et Mœchinomium, ii. *n.* tội ngoại tình.

Mœchisso, as, avi, atum, are. V. Mœchor.

Mœchocinædus, i. *m.* con trai hoang đàng, kẻ dỗ người ta phạm tà dâm.

Mœchor, aris, atus sum, are. *dep.* phạm tội ngoại tình.

Mœchulus, i. *m. dim.*

Mœchus, i. *m.* kẻ phạm tội ngoại tình.

Mœne, is. *n.* lũy thành, thành.

Mœnera, thay vì Munera.

Mœnia, ium. *n. pl.* lũy, — thành, thành quách, thành, thiềng, vách thành; mœnia erigere, đắp thành, xây thành.

Mœnitus, a, um. có lũy, có thành.

Mœrens, tis. *omn. gen.* buồn, kẻ râu rĩ, kẻ buồn bực.

Mœreo, es, mœstus sum, rere. *n.* buồn, — bực, bẩn thỉu; mœreri casum, cực lòng vì sự khốn nạn; — alienis bonis, ghẻ mất phước người ta.

Mœri, thay vì Muri.

Mœro, as, are. làm râu, làm cho phải buồn bực.

Mœror, oris. *m.* sự buồn, — bực, râu rĩ, phiền lòng, phiền muộn.

Mœsia, æ. *f.* phương hướng kia.

Mœstè. *adv.* phiền muộn, cách buồn.

Mœstifico, as, avi, atum, are. làm cực lòng.

Mœstificus, a, um. hay sinh buồn.

Mœstifer. *adv.* V. Mœstè.

Mœstitia, æ. *f.* et Mœstitudo, inis. *f.* ưu hoạn, sự râu rĩ, sầu não; mœstitia interna, uất tích, — khí, ưu uất; mœstitiâ affici, đeo sầu, sầu bi.

Mœsto, as, are. làm cho phải râu.

Mœstus, a, um. buồn bực, râu rĩ, sầu não, muộn, phiền lòng, — não, sầu bi, ưu phiền, ưu sầu; mœsta facies, xàu mặt.

Mola, æ. *f.* cối xay đá, cối xay. ‖ bánh mà cúng. ‖ cục thịt kia. ‖ răng cấm, hàm răng. ‖ phần tròn đầu gối.

Molaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về xay, — cối xay.

Molarius, a, um. thuộc về cối xay.

Molendarius, a, um. et Molendinarius, a, um. V. Molarius.

Moles, is. *f.* khối, cục lớn hay là nặng qúa. ‖ bờ đập mà ngăn nước, sự đóng cừ. ‖ trọng công, việc khó gầy dựng.

Molestè. *adv.* cách khó chịu; molestè petere, xin nài.

Molestia, æ. *f.* sự khuấy, — khỏa, — rối, ưu hoạn, trần phiền, phiền hoa; molestiam afferre, eo óc, khuấy khỏa.

Molesto, as, avi, atum, are. làm râu, khuấy, — khỏa, — rối.

Molestus, a, um. kẻ khuấy, — rối, hay làm cực, eo óc.

Moletrina, æ. *f.* cối xay, nơi có cối xay.

Molictus, ûs. *m.* sự mất loài vật, lứa hư, — mất.

Molile, is. *n.* vòng cổ tôi mọi hay là loài vật xay lúa. ‖ giằng xay.

Molimen, inis. *n.* et Molimentum, i. *n.* sự công lao, gắng sức.

Molina, æ. *f.* cối xay đá. ‖ nơi nào nước chảy trên bánh xe và làm cho cối xay xây vần.

Molinum, i. *n.* V. Molina.

Molio, is, ire. et Molior, iris, itus sum, iri. *dep.* rán sức, gắng gổ. ‖ rung, làm cho động. ‖ mống lòng, toan liệu, bày kế. ‖ dọn; moliri dolum, luận mưu, luận chước; — rebellionem, mống loạn; — vindictam, hằn, — thù; — habenas, cai trị.

Molitio, onis. *f.* công lao, khó nhọc, gầy dựng việc đại việc lớn. ‖ phá, — tan.

Molitor, oris. *m.* kẻ bày sự gì, đặt, gầy sự gì trước.

Molitor, oris. *m.* kẻ xay lúa.

Molitrix, icis. *f.* đờn bà hay gầy việc nọ việc kia.

Molitrix, icis. *f.* nữ nhơn xay lúa.

Molitura, æ. *f.* sự xay lúa.

Molitus, a, um. *part.* Molior vel Molo.

Mollesco, is, scere. ra mềm. ‖ ra yếu điệu. ‖ nên người lịch sự.

Mollestra, æ. *f.* da chiên người ta dùng mà chùi mũ chiến.

Mollicina, æ. *f.* thứ áo.

Mollicomus, a, um. có tóc tốt.

Molliculus, a, um. mềm một ít. ‖ yếu điệu.

Mollificatio, onis. *f.* sự làm cho ra mềm.

Mollimentum, i. *n.* sự êm, êm ái, sự giúp, — đỡ cho nhẹ.

Mollio, is, ivi, et ii, itum, ire. làm cho ra mềm, — êm, — yếu đuối, — yếu điệu, — keo khẩy, — ra thuần, — hiền lành; mollire opus, làm cho nhẹ việc hơn; — terram, làm đất; — lanam, nện lông chiên.

Mollipes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn mềm, dễ uốn chơn.

Mollis, *m. f.* le. *n.* is. mềm, — mại, — lũn. ‖ êm, — ái, dịu, — dàng,

— mềm, êm thấm. || yểu điệu, keo khẩy, yếu đuối, mòn sức. || nhu, — mì, dễ uốn; mollis et flexilis, dịu mềm; mollissimum, mềm lũn, — xàu, — như bún; molle et tractabile, bọp xọp; lignum molle, cây xốp. || kẻ ác nghiếp mình.

Molliter. *adv.* cách yểu điệu, — êm ái, — yếu đuối, — dễ, — nhẹ, — hay, lào thào.

Mollitia, æ. *f.* et Mollities, ei. *f.* sự yểu điệu, yếu đuối, non sức, tính chìu về sự vui sướng, tính hay duông thứ. || tội ác nghiếp mình; mollitia frontis, sự nhát sợ; — animi, sự nhát gan; — vocis, giọng người nữ.

† Mollito, as, are. V. Mollio.

Mollitudo, inis. *f.* sự yểu điệu. || sự dịu mềm.

Mollitus, a, um. *part.* Mollio.

Molliusculus, a, um. V. Molliculus.

Mollugo, inis. *f.* cỏ kia làm cho ngưng sữa.

Mollusca, æ. *f.* hạch đào có vỏ mềm.

Molluscum, i. *n.* mụt cứng nơi loài cây bạch dương thọ.

Molluscus, a, um. bọp xọp.

Molo, is, lui, litum, ere. xay, — lúa, tán mạt cùng cối xay đá; moli in farinam, tán ra bột.

Moloch. *ind.* bụt kia.

Moloche, es. *f.* hoa cối xay.

Molochinarius, ii. *m.* thợ nhuộm màu hoa cối xay.

Molochinus, a, um. màu hoa cối xay.

Molochtus, Molorchus, et Molorthus, i. *m.* trái dò. V. Bolis.

Molossi, orum. *m. pl.* N. H.

Molossus, a, um. thuộc về chó ngao.

Molossus, i. *m.* chó ngao. || phép văn thi như vēnātrix.

Moluccæ, arum. *f. pl.* N. IN.

Molucrum, i. *n.* cục thịt kia.

Moly. *ind. n.* diệu dược giải độc.

Molybdæna, æ. *f.* phấn bạc pha chì. || rau răm.

Molybdoides, is. *m.* mỏ chì.

Molybdus, i. *m.* chì.

Momar, is. *m.* kẻ dại.

Momen, inis. *n.* V. Momentum.

Momentaneus, a, um. et Momentarius, a, um. thuộc về một hồi một phút.

Momentò. *adv.* trong một hồi, một lát, — một giây, một phút, tức thì.

Momentosus, a, um. rất qúi trọng, đại sự. || mau hết, chẳng lâu dài.

Momentum, i. *n.* giây, — phút, lát, hồi, mỗ phút, tu du. || một chút, ít, một phần nhỏ mọn. || sự đại, qúi trọng, ích, — lợi. || phần, ly hay làm cho cân lên xuống; uno momento, một giây, một phút.

Momus, i. *m.* bụt hay sự trêu chọc.

Monacha, æ. *f.* nữ tu.

Monachus, i. *m.* thầy tu hành, ẩn sĩ.

* Monarcha, æ. *m.* vua, quân vương.

* Monarchia, æ. *f.* nước vua trị.

* Monas, adis. *f.* số một, nhứt.

* Monasterium, ii. *n.* nhà tu, viện tu.

* Monaulus, i. *m.* ống quyển đơn.

Monedula, æ. *f.* thứ con sáo sáo.

† Monela, æ. *f.* lời bảo.

Monenteron, i. *n.* ruột lớn, ruột đại.

Moneo, es, ui, itum, ere. bảo, dạy, bảo tin, nhủ, thị. || sửa, — lại, — phạt, quở, mắng. || doãn lại. || nói tiên tri. || khuyên bảo, giục lòng; monere vitam, bảo cách ăn ở; — meliora, dạy đều tốt hơn.

* Moneris, is. *f.* thứ thuyền.

Moneta, æ. *f.* tiền, đồng, — tiền. || nhà đúc tiền. || tên bụt nữ kia; moneta adulterina, tiền ngụy hiệu.

Monetalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiền.

Monetarius, ii. *m.* kẻ đúc tiền.

Monile, is. *n.* vòng cổ, tràng hoa; monilia gestare, đeo hoa.

Monimentum, i. *n.* V. Monumentum.

Monitio, onis. *f.* lời khuyên, — dạy, — bảo, — quở, — sửa.

Monito, as, are. V. Moneo.

Monitor, oris. *m.* kẻ khuyên bảo, dạy, thị, nhủ, thầy chỉ bảo, — chỉ dẫn. || kẻ nói thầm thĩ cho người nào nghe. || kẻ áp việc.

Monitorius, a, um. hay bảo, — dạy, kẻ khuyên, sửa, thị.

Monitum, i. *n.* et Monitus, ûs. *m.* sự bảo, thị, khuyên. || sự tiên tri; monita reminisci, giữ lời; regem annuere monitis, vua nạp gián; plùs valent apud sapientem monita quàm verbera, bổ tiên thị nhục.

Monitus, a, um. *part.* Moneo.

Monoceros, otis. *m.* loài con tây.

Monochordum, i. *n.* đờn kìm có một dây. || loa binh thủy.

Monochromateus, a, um. có một màu.

Monochromatum, i. *n.* et Monochromatus, i. *m.* et Monochromum, i. *n.* đồ vẽ bằng mực hay là thuốc pha nước, đồ phóng một sắc.

Monochronos, i. *m.* có một thì.

Monoclonos, i. *m.* có một chột.

Monocoli, orum. *m. pl.* thứ dân chạy và nhắc cò cò.

Monocolus, a, um. có một phần thân thể mà thôi.

Monocrepis, idis. *m.* có một chiếc giày.

Monoculum, i. *n.* ruột đại kia.

Monoculus, i. *m.* kẻ có một con mắt.

Monodiaria, æ. *f.* nữ nhơn mướn mà kêu khóc khi cất đám.

Monogamia, æ. *f.* sự cưới một đời vợ.

Monogamus, i. *m.* kẻ đã cưới một đời vợ.
Monogramma, atis. *n.* chữ gói lấy một tên.
Monogrammus, a, um. có một nét; monogrammi homines, người gầy guộc.
Monolinum, i. *n.* tràng hột, — hoa.
Monolithus, a, um. có một tấm đá.
Monologia, æ. *f.* sự nói một mình.
Monologium, ii. *n.* bài giảng về một đều.
Monomachia, æ. *f.* sự hai người đánh nhau.
Monopodium, i. *n.* bàn có một chơn.
Monopolium, ii. *n.* phép bán một mình đồ nọ đồ kia. ‖ nhà hay là kho bán của nộp thuế cho vua.
Monopterus, a, um. có một cánh.
Monoptotus, a, um. có một casu.
Monostichum, i. *n.* bài văn có một hàng chữ mà thôi.
Monosyllabus, a, um. có một vần.
Monoxyllus, a, um. đã làm bằng một súc gỗ.
Mons, montis. *m.* núi, — non, sơn, non xanh, trái núi, ngàn. ‖ đống, vun đống; in montibus, trên núi, trên ngàn; mons nudus arboribus, động núi trọc; — arenosus, động cát; una arbor montem non facit, sed tres simul conjunctæ instar præalti montis apparent, một cây làm chẳng nên non, ba cây giụm lại nên hòn núi cao; jam ad montem pervenisti, ne vacuis manibus redeas, △ dĩ chí bửu sơn, mạc qui không thủ.
Monstrabilis, *m. f.* le. *n.* is. trọng, đáng cho người ta nhìn, — biết.
Monstratio, onis. *f.* sự chỉ, chỉ dẫn.
Monstrator, oris. *m.* kẻ chỉ, chỉ dẫn, chỉ bảo, — trỏ.
Monstratus, ûs. *m.* V. Monstratio.
Monstratus, a, um. đã chỉ, — trỏ, — dẫn, — bảo, đã dạy.
Monstrifer, a, um. hay sinh yêu quái. ‖ quái gở.
Monstrificalis, *m. f.* le. *n.* is. quái gở.
Monstrificè. *adv.* cách quái gở.
Monstrificus, a, um. hay làm phép lạ. ‖ hay làm cho ra yêu tinh. ‖ kì, — dị, lạ.
Monstrigena, æ. *m. f.* et **Monstriparus**, a, um. kẻ sinh yêu nghiệt, — quái.
Monstro, as, avi, atum, are. chỉ, chỉ trỏ, — dẫn, dạy, cắt nghĩa, bảo dẫn; monstrare viam, dẫn đàng, dẫn lộ, vạch đàng chỉ nẻo. ‖ giục lòng. ‖ chứng cớ, cáo.
Monstrosè. *adv.* cách quái gở.
Monstrosus, a, um. quái gở.
Monstrum, i. *n.* yêu nghiệt, — quái, — tinh, — tướng, chằn, bà chằn. ‖ sự lạ, kì, — dị, — cục. ‖ sự quái gở, trái tai, trái mắt. ‖ lời tiên tri, hay là lời bụt phán. ‖ tai nạn lạ.
Monstruosus, a, um. quái gở, tai quái, gở lạ.
Montanus, a, um. thuộc về núi non, bằng núi. ‖ kẻ ở trên núi. ‖ có nhiều núi non; montana habitans garritus avium distinguit, propè aquam incolens cognoscit piscium naturam, gần non biết tiếng chim, gần nước hay tính cá.
Monticola, æ. *m. f.* kẻ ở trên núi.
Montinus, i. *m.* bụt hay núi non.
Montivagus, a, um. kẻ xiêu lạc trên núi.
Montosus, et **Montuosus**, a, um. có nhiều núi; iter montuosum, đèo.
Monualus, i. *m.* ngôi sao kia.
Monumentarius, a, um. thuộc về sự tang chế.
Monumentum, i. *n.* dấu tích, cổ tích, mô mốc. ‖ mồ, — mả; monumenta avita, mồ mả tổ tiên; — deorum, chùa hay là hình tượng các bụt; — scriptorum, sách sử.
Mora, æ. *f.* sự trễ, lần lữa, dần dà, khoan giãn. ‖ sự gì cầm lại, buộc, rịt. ‖ thì ở ít lâu nơi nào; moras trahere, khiên trì; — nectere, dùng dằng, trần trựa, lủng lỉnh, dùi dắng. ‖ sự chuyển vần.
Moracius, a, um. V. Durus.
Moralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phong hóa, — cách ăn ở, — thói phết, — bổn tính người ta, — thế thói.
Moralitas, atis. *f.* nết ăn nết ở, sự phong hóa, thói phết.
Moraliter. *adv.* theo cách người ta quen hảo, — xét, — nói, theo thế thói.
Moramentum, i. *n.* sự trễ, khoan giãn, sự nghỉ lại, trần trựa.
Moratim. *adv.* cách trễ, dần dà. ‖ cách lẻ.
Moratio, onis. *f.* V. Mora.
Morator, oris. *m.* kẻ khiên trì, kẻ ngăn, cầm lại.
Moratorius, a, um. hay sinh sự trễ, — sự dùng dằng.
Moratus, a, um. *part.* Moror.
Moratus, a, um. có nết na tốt.
Moravia, æ. *f.* N. P.
Morbidus, a, um. kẻ ốm yếu, liệt lào, có tật nguyền, đau nam. ‖ hay sinh bịnh, độc.
Morbificus, a, um. độc, hay sinh bịnh.
Morbonia, æ. *f.* thì chẳng tiện.
Morbosus, a, um. ốm yếu, năng đạu, liệt lào, — nhược, đau nam.
Morbus, i. *m.* bịnh, — hoạn, tật, — nguyền, sự đau đớn, liệt, — lào, ốm yếu, khó ở; morbus familiaris, bịnh lơi dơi; — insanabilis, tật chẳng đã; — periculosus, bịnh ngặt; — pejor factus, trở chứng; morbi tentatio, cơn bịnh; morbum contrahere, cảm

bịnh, sinh tật; in morbum cadere, delabi, incurrere, morbum contrahere, facere, conficere, mắc bịnh, mang bịnh, nhuốm bịnh. ‖ morbo affici, impediri, laborare, tentari, urgeri, opprimi, afflictari, conflictari, jactari, teneri, languere, mang bịnh; morbus sanatus, ngớt bịnh, lành bịnh, đã bịnh, an bịnh, thuyên bịnh; — regius, huình đãn; — major, — comitialis, — sonticus, động kinh. ‖ morbus animi, tính nết xấu.

Mordacitas, atis. *f.* sự cay, tân.

Mordaciter. *adv.* cách cay lắm.

Mordaculus, a, um. *dim.* the the.

Mordax, acis. *omn. gen.* cior. issimus. hay cắn. ‖ hay cay, — tân, tăn, the. ‖ châm, — chích; verba mordacia, lời châm chích.

Mordeo, es, momordi, morsum, dere. cắn. ‖ ăn. ‖ xa xí, phí của. ‖ mordere dictis, châm chích; — dente iniquo, giột; — se invicem iniquo dente, cắn húc nhau; — labra, bặm miệng; morderi occulto dolore, phải uất tích rất cực; — conscientiâ, phải lương tâm cắn rúc. ‖ suy gẫm, suy tưởng; mordere rura, xắn đất.

Mordicatio, onis. *f.* sự cay, the, tân.

Mordicativus, a, um. hay cay, — đốt, gắt.

Mordices, um. *m. pl.* răng cưa.

Mordicitùs. *adv.* V. Mordicùs.

Mordico, as, are. gắt, cay, the.

Mordicùs. *adv.* với răng. ‖ cách rít róng, — gắt góng, — gắt gớm, — cố chấp.

Morè. *adv.* cách dại.

Morea, æ. *f.* hướng phương kia.

Mores, um. *m. pl.* V. Mos.

Moretum, i. *n.* đồ ăn kia có nhiều vị.

Moria, æ. *f.* sự dại, dại dột.

Moribundus, a, um. kẻ lâm chung.

Moriens, tis. *omn. gen.* kẻ lâm tử.

Moriger, a, um. V. Morigerus.

Morigeratio, onis. *f.* sự chìu lòng, chìu theo, chịu lụy.

Morigero, as, avi, atum, are. et

Morigeror, aris, atus sum, ari. *dep.* chìu lòng, — theo, chịu lụy; morigerari voluptati aurium debet oratio, phải lo mà đặt bài giảng cho êm tai.

Morigerus, a, um. kẻ hay chìu lòng, — theo, chịu lụy, dễ biểu, ngoan ngùy.

* Morio, onis. *m.* kẻ làm trò, hát bội, nói vui chơi.

Moriola, æ. *f.* rượu xấu, rượu lạt.

Morion, onis. *m.* ngọc đen kia.

Morior, eris, mortuus sum, mori. *dep.* chết, qua đời, sinh thì, mất, thác mất, tắt, — hơi, cố mạng, khoản, — mặt, — đi, — khỏi, mạng một, muôn một, nhắm mắt, thất thác, thệ, tử, tử mạng, tử vong, vong mạng, xa chơi. ‖ qua, mất, khuất, — lấp; mori insepultum, chết vất; — temerè, uổng tử; — in prælio, tử trận; — derelictum, chết queo; — immaturè, chết yểu; — subitò, chết tươi; regem mori, vua băng, án gía.

Moriturio, is, ire. *n.* ước ao chết.

Moriturus, a, um. sẽ chết.

Morius, ii. *m.* cá kia.

Mormyra, æ. *f.* et Mormyris, is. *f.* et Mormyrus, i. *m.* cá biển kia.

Morologus, a, um. kẻ hay nói quấy.

Moror, aris, atus sum, ari. *dep.* ở, đậu, đỗ, ghé. ‖ khiên diên, — trì, lân la, lần lữa, trễ, — việc, chuyển vần. ‖ ngăn, — trở, can, cấm. ‖ lo, âu lo. ‖ giãn việc ra. ‖ đợi, chờ. ‖ morari paulisper, náu lại. ‖ đi dùng dằng, đi dần dà; ne multis, ne pluribus morer, cho đặng nói tắt; nihil vos moror, tôi chẳng cầm bay lại.

Moror, aris, atus sum, ari. *dep.* làm dại, — dột, phát điên.

Morosè. *adv.* cách cú mấu, — cú mấm, — bẳn hẳn. ‖ cách khó mặt, — nhặt dữ. ‖ cẩn thận, cặn kẽ.

Morositas, atis. *f.* tính cú mấm, — cú mấu, — mắt mỏ, — co máu.

Morosus, a, um. cú mấu, cú mấm, co máu, mắt mỏ, ưu nhặt. ‖ lâu lâu.

Morpheus, i. *m.* bụt hay sự ngủ.

Mors, tis. *f.* sự chết, qua đời, tử, mạng chung, — một; morte jam proximâ, lâm chung, lâm tử; mortem subire violentam, tuyệt mạng; — pecuniâ compensare, thường mạng; — pro justitiâ oppetere, tử ngãi; — sibi voluntariè accersire, hoành tử; vitæ et mortis tempus incertum, sinh tử bất kì. ‖ xác kẻ chết.

Morsicatìm. *adv.* cách cắn rứt.

Morsicatio, onis. *f.* sự cắn rứt, xót.

† Morsico, as, avi, atum, are. cắn, — rứt, — rúc, xót, — xáy, ngát véo.

Morsiuncula, æ. *f.* sự cắn nhẹ.

Morsus, a, um. *part.* Mordeo.

Morsus, ûs. *m.* sự cắn, cắn rứt. ‖ sự giột, châm chích. ‖ vít tích răng cắn. ‖ mùi cay, — the. ‖ ten rét. ‖ sự đau lòng xót xa.

Mortales, ium. *m. pl.* người thế, — đời, phàm trần, — gian.

Mortalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ phải chết, hay chịu chết, hay hư hay nát. ‖ thuộc về loài phàm gian, — tay người thế gian làm.

Mortalitas, atis. *f.* sự phải chết, — chịu chết, bổn phận loài phàm gian. ‖ phàm trần, người thế. ‖ sự chết.

Mortaliter. *adv.* theo bổn phận loài phàm gian, cách hay sinh chết.

Mortariola, orum. *n. pl.* lỗ nớu.

Mortariolum, i. *n. dim.*
Mortarium, ii. *n.* cối đâm, cối đạp. || chỗ mà trộn vôi cùng cát.
Morticinus, a, um. thuộc về xác kẻ chết, — loài vật chết, — thây. || kẻ có hình mặt mét như kẻ chết.
Mortifer, a, um. V. Mortiferus.
Mortiferè. *adv.* cách cho phải chết.
Mortiferus, a, um. hay làm cho phải chết, hay sinh sự chết.
Mortificatio, onis. *f.* sự hãm mình.
Mortifico, as, are. hãm; mortificare se, hãm mình.
Mortificus, a, um. V. Mortifer.
Mortualia, ium. *n. pl.* áo chế. || lời kêu van kẻ chịu mướn mà khóc.
Mortualis, *m. f.* le. *n.* is. et Mortuarius, a, um. thuộc về kẻ chết. || vô ích, bày đặt.
Mortuosus, a, um. thuộc về kẻ chết, có hình như chết vậy.
Mortuus, a, um. đã chết. *part.* Morior.
Morua, æ. *f.* △ lỗ ngư.
Morula, æ. *f. dim.* Mora.
Morula, æ. *f.* đồng nhi nữ mò hóng.
Morum, i. *n.* △ tang thậm tử, trái dâu.
Morus, i. *f.* cây dâu, △ tang thọ.
Morus, a, um. dại, điên.
Morychus, i. *m.* tên bụt hay rượu.
Mos, oris. *m.* thói, — quen, — phép, cách thói, thế thói, dẹo, lề, — thói, lệ, thế tục, tục. || phong hóa, — tục, nết, nết ăn nết ở; ut mos, moris est, de, ex more, more, có lệ, phải dẹo; mos insuetus, cách lạ; — pravus, thói xấu; mores boni, tốt nết; — sæculi, trần tục, thói đời, thế tục; — rustici, thô tục; — mutare, trở cách, khác cách; — bonos servare, giữ nết; morem gerere alicui, chịu lụy, vưng chịu, tùy ý người.
Moschus, i. *m.* xạ hương. || con xạ.
Moscovia, æ. *f.* phương kia.

Mosculus, i. *m. dim.* Mos.
Mosillus, i. *m.* V. Mosculus.
Mosoleus, i. *m.* phần trủng cao đại, mồ mả cao lớn tốt lành.
Motabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng rung, — động.
Motacilla, æ. *f.* thứ chim sẻ nhỏ.
Motacismus, i. *m.* sự năng lặp chữ M. || chữ M ở trước chữ âm.
Motatio, onis. *f.* V. Motio.
Motator, oris. *m.* V. Motor.
Motatus, a, um. *part.* Moto.
Motio, onis. *f.* sự động, rung; motio animi, tình mánh.
Motito, as, are. *freq.* Moto.
Motiuncula, æ. *f.* sự động một ít.
Moto, as, avi, atum, are. rung, lắc, năng lúc lắc.
Motor, oris. *m.* kẻ rung, kẻ lắc.
Motorius, a, um. hay day động.
Motus, ûs. *m.* sự động, day động, rung, lắc. || sự đưa đi đưa lại. || loạn lạc, hỗn loạn, ngụy loạn, — đảng. || cớ, doan cớ, căn cớ, cớ sự, lẽ giục làm sự gì; motus terræ, đất chuyển động; motibus insolitis vehementer jactari, giãy giụa. || tình, tâm tình, tình mánh.
Motus, a, um. *part.* Moveo.
Moveo, es, movi, motum, vere. động, rung, lắc, lúc lắc, lay, lung lay. || làm cho động lòng, giục, — giã, thôi thúc. || trẩy đi, bước đi, sang, qua nơi khác. || dọn, sắm sửa. || gây. || đuổi, — ra. || làm, đặt cớ; movere se, trở mình; omnem lapidem, làm nuối; — stomachum, làm trạo trực; moveri, động, chuyển động, day động, cựa, cụ cựa, cựa quậy, lúc lắc; terram moveri, động đất; cor aliqua cogitatione malâ moveri, lòng động.
Mox. *adv.* mong, tức thì, một ít nữa. || đoạn, rồi, sau. || liền.
Mozarabes, um. *m. pl.* N. H.
Mozetta, æ. *f.* áo chức kia.

MU

Mu. là tiếng loài vật gầm.
Muccinium, ii. *n.* khăn.
Mucco, as, are. hỉ mũi.
Mucculentus, a, um. có mũi dãi.
Mucedo, inis. *f.* V. Mucor.
Muceo, ces, cere. *n.* đã mốc meo.
Mucesco, is, scere. *n.* ra meo, ra meo mốc.
Mucidè. *adv.* cách dơ, — nhớp.
Mucidus, a, um. mốc, meo, — mốc, ẩm. || có mũi dãi; oriza mucida, gạo hẩm.
Mucor, oris. *m.* sự meo, — mốc, ẩm.
Mucosus, a, um. có mũi dãi.
Mucro, onis. *f.* mũi, — nhọn. || gươm dao. || sự cùng; mucro sagittæ, sổ tên; mucrones trutinæ, ghim cân.
Mucronatus, a, um. có mũi nhọn.
Mucus, i. *m.* mũi dãi.
† **Muffulæ**, arum. *f. pl.* bao tay có lông.
Muger, gri. *m.* V. Mucosus.
Mugil, is. *n.* et Mugilis, is. *m.* cá buôi, cá đối, cá đối cồi.
Mugilo, as, avi, atum, are. rống như con lừa rừng.
Muginor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói quanh, nói khuẩn khúc, tránh chính đều nói, kiếm lẽ trở việc. || chơi, — bời. || nói lầm bẩm.
Mugio, is, ivi, itum, gire. rống như bò.
Mugitus, ûs. *m.* sự rống. || tiếng vang dầy, — vang lừng.
Mula, æ. *f.* con la cái, △ con mạch.
Mularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về con la.
Mulcator, oris. *m.* kẻ sửa phạt. || V. Adulator.
Mulcedo, inis. *f.* sự dua nịnh, binh vực, giỡn, nặng.
Mulceo, es, si, sum, cere. nàng niu,

dua, a dua, làm cho nguôi, — em, — thuần. || giỡn, rờ, — rệt. || nặng; mulcere animos, làm cho nguôi lòng.

Mulciber, bri, et beris. *m.* bụt hay lửa. || lửa.

† Mulco, as, avi, atum, are. sửa dạy, — phạt, bắt vạ, đánh đòn.

Mulcta, æ. *f.* V. Multa.

Mulctra, æ. *f.* sự nặn, nặn sữa. || sữa. || bình sữa.

Mulctrale, is. *n.* bình nặn sữa.

Mulctrum, i. *n.* et Mulctura, æ. *f.* et Mulctus, ûs. *m.* sự nặn sữa.

Mulgeo, es, si, et xi, sum, et xum, gere. nặn sữa; mulgere hircos, uổng công. || làm sự dại.

† Mulgo, as, are. rao, đồn tiếng.

Muliebris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về người nữ, — đờn bà, — sự yểu điệu; vultus muliebris, má đào; muliebrem personam agere, đàu; muliebris conditio, phận gái, thân gái; — animus, nhát gan; — fides, chẳng chỉ tín.

† Muliebritas, atis. *f.* phận gái.

Muliebriter. *adv.* cách như đờn bà.

Muliebrositas, atis. *f.* V. Mulierositas.

Mulier, eris. *f.* người nữ, nữ nhơn, nàng, gái, phụ nữ, phụ nhơn. || đờn bà, thê. || kẻ nhút nhát, nhát gan; mulier fidelis, hiền thê; — formosa, thể nữ.

Mulierarius, a, um. thuộc về người nữ. || kẻ chìu ý người nữ.

Muliercula, æ. *f.* con mẹ, lão, mụ, đờn bà hèn hạ, — khó khăn.

Mulierositas, atis. *f.* sự mê sắc dục.

Mulinus, a, um. thuộc về con la.

Mulio, onis. *m.* kẻ lùa con la. || thứ con mòng hay cắn con la dữ lắm.

Mulionicus, et Mulionius, a, um. thuộc về kẻ lùa con la.

Mulleolus, a, um. màu điều.

Mulleum calceamentum, i. *n.* et Mulleus calceus, i. *m.* thứ hia hài vấn màu điều.

Mullo, as, are. may vá.

Mullulus, et Mullus barbatus, i. *m.* cá buôi, cá đối, cá đối cồi.

Mulomedicus, i. *m.* thầy thuốc con ngựa.

Mulseus, a, um. có mùi mật ong.

Mulsi. *præt.* Mulceo, et Mulgeo.

Mulsipultarium, ii. *n.* ghè mà đặt rượu mật.

Mulsum, i. *n.* rượu mật, — ngọt.

Mulsura, æ. *f.* sữa đã nặn.

Mulsus, a, um. *part.* Mulceo. đã pha, đã chế mật ong; mulsa dicta, lời ngọt.

Multa, æ. *f.* vạ, tiền vạ, vạ tiền.

Multa. *acc. pl.* et *adv.* nhiều lắm, lâu dài.

Multangulus, a, um. có nhiều góc.

Multatio, onis. *f.* sự bắt vạ; multatio bonorum, sự bao phong gia tài.

Multatitius, a, um. thuộc về vạ.

Multatus, a, um. đã phải vạ; multatus exilio, phải đày.

Multesimus, a, um. trong nhiều người một.

Multibarbus, a, um. có nhiều râu, có râu rìa.

Multibibus, a, um. kẻ hay uống lắm.

Multicavatus, a, um. có nhiều lỗ.

Multicaulis, *m. f.* le. *n.* is. có nhiều chột.

Multicavus, a, um. có nhiều lỗ.

Multicolor, oris. *omn. gen.* et

Multicolorus, a, um. có nhiều sắc, — ngũ sắc.

Multicomus, a, um. có nhiều tóc.

Multicupidus, a, um. kẻ hay mơ ước lắm.

Multifacio, is, feci, factum, cere. chuộng, — lắm.

Multifariàm, et Multifariè. *adv.* nhiều cách, — thế, — phương.

Multifarius, a, um. có nhiều cách, — thế, — phương. || vẻ, vện.

Multifer, a, um. hay sinh lắm, sai trái.

Multifidus, a, um. sả nhiều phần; multifidus dens, cái lược.

† Multifluus, a, um. hay chảy tràn.

Multiforabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Multiforatilis, *m. f.* le. *n.* is. có nhiều lỗ, đã khoan nhiều lỗ.

Multiforis, *m. f.* re. *n.* is. có nhiều đàng mà ra.

Multiformis, *m. f.* me. *n.* is. có nhiều hình. || hay thay đổi, lá lay.

Multiformiter. *adv.* nhiều cách.

Multiforus, a, um. có nhiều lỗ.

† Multigeneris, *m. f.* re. *n.* is. et

Multigenus, a, um. có nhiều thế, nhiều giống, bằng nhiều cách.

† Multigrumus, a, um. hay chia ra làm nhiều đống như dợn sóng.

Multijugis, *m. f.* ge. *n.* is. et

Multijugus, a, um. đã cột nhiều loài vật cùng nhau. || có nhiều cách.

Multilaudus, a, um. đáng khen lắm.

Multiloquax, acis. *omn. gen.* V. Multiloquus.

Multiloquium, ii. *n.* sự năng nói, tính hay nói; in multiloquio non deerit peccatum, năng nói năng lỗi.

Multiloquus, a, um. kẻ hay nói, nói láo.

Multimammia, æ. *f.* có nhiều vú.

Multimeter, a, um. có nhiều thước, nhiều cách.

Multimodè. *adv.* et Multimodis. *adv.* nhiều phương, nhiều thế.

Multimodus, a, um. có nhiều cách.

Multinodus, a, um. có nhiều gút.

Multinominis, *m. f.* ne. *n.* is. có nhiều tên.

Multinubentia, æ. *f.* sự lấy nhiều đời chồng.

Multinubus, a, um. kẻ cưới nhiều lần.

Multinummus, a, um. mắt lắm. ‖ hay sinh lợi lắm. ‖ có nhiều bạc.

Multipartitus, a, um. đã chia ra nhiều phần, đã phân chia cho nhiều người.

Multipatens, tis. *omn. gen.* trống lắm, rộng lắm, quảng lắm.

Multipeda, æ. *f.* con rít, con sâu, bọ cá.

Multipes, edis. *omn. gen.* có nhiều chơn.

Multiplex, icis. *omn. gen.* ghe chìu, — cách ; multiplex ratio, ghe nỗi, — đàng ; — ingenium, trí dối trá ; — nodus, gút kép.

Multiplicabilis, *m. f.* le. *n.* is. đã xếp lại nhiều lần.

Multiplicatio, onis. *f.* sự thêm hơn, — cho đông hơn, — cho nhiều hơn.

Multiplicator, oris. *m.* kẻ thêm.

Multipliciter. *adv.* ghe chìu, — cách.

Multiplico, as, avi, atum, are. thêm, — hơn. ‖ sinh sản ; multiplicare semina, gây giống ; — numerum cum numero, lập số lại cùng số.

Multipotens, tis. *omn. gen.* có phép lớn, mạnh thế.

Multiradix, icis. *omn. gen.* có nhiều rễ.

Multiramis, *m. f.* me. *n.* is. có nhiều nhành.

Multiscius, a, um. rất thông thái.

Multisonorus, a, um. et Multisonus, a, um. hay kêu, — vang lắm.

Multitia, orum. *n. pl.* vải có sợi kép và mỏng và dệt chín chắn.

Multitudo, inis. *f.* đông, — đán, hội đông, đô hội, đông đảo, — dầy dầy ; multitudo magna, đông nhiển nhiển ; — innumerabilis, đông nhâm đất ; — ingens, đông như hội ; — effusa, bọn nhộn ; — tumultuosa, đầm ấm. ‖ nhiều lắm.

Multivagus, a, um. kẻ dông dài.

Multivira, æ. *f.* nữ nhơn đã lấy nhiều đời chồng, hung vợ.

Multivius, a, um. có nhiều đàng.

Multivolus, a, um. kẻ muốn đều nọ đều kia, lá lay.

† Multivorantia, æ. *f.* sự háu ăn.

Multo, as, avi, atum, are. bắt vạ, phạt ; multare morte, án chết ; — exilio, đày ; — votis, nhậm lời nguyền xin. ‖ đặt, đặt bài, đặt sách.

Multò. *adv.* nhiều ; multò magis, nhiều hơn ; — aliter, — secùs, khác lắm.

Multoperè. *adv.* nhiều, lắm, tốt.

Multor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Multo.

Multotiès. *adv.* đòi lần, ghe phen.

Multùm. *adv.* nhiều, lắm, qúa bội, bội phần, đa, thạnh ; multùm vini, nhiều rượu.

Multus, a, um. bộn bàng, đông, — như hội, ghe, ghểnh đi, dều, đặc dầy, ghe mặt, nhiều ; multa verba, nhiều lời ; — negotia, nhiều đều ; multâ nocte, vel de nocte, khuya lắm.

Mulvianum, i. *n.* thứ mộc qua.

Mulus, i. *m.* con la, con mạch. ‖ ngây muội.

Mumia, æ. *f.* xác đã xức thuốc thơm mà để dành.

Munctio, onis. *f.* sự hỉ mũi.

Munctus, a, um. *part.* Mungo.

Mundanus, a, um. phàm tục, người thế, — đời, thế sự. ‖ phù vân, huyễn mộng, vô ích.

Mundatio, onis. *f.* sự rửa sạch, tẩy.

Mundator, oris. *m.* et Mundatrix, icis. *f.* kẻ chùi, rửa, súc, tẩy.

Mundatus, a, um. đã sạch.

Mundè. *adv.* V. Munditer.

† Mundialis, *m. f.* le. *n.* is. phàm tục.

† Mundialiter. *adv.* cách phàm tục.

Mundicura, æ. *f.* tăm, — xỉa răng.

† Mundicors, ordis. *m. f.* có lòng sạch.

Mundipotens, tis. *omn. gen.* có phép dưới thế.

Munditenens, tis. *omn. gen.* hay cai trị thế gian.

Munditer. *adv.* cách sạch sẽ.

Munditia, æ. *f.* et Mundities, ei. *f.* sự sạch, — sẽ, vẹn sạch, tề chỉnh, lịch sự.

† Munditians, tis. *omn. gen.* kẻ chùi, làu, rửa sạch, tẩy.

Mundo, as, avi, atum, are. chùi, lau, rửa, súc, tẩy, phát, rửa cho sạch, quét sạch.

Mundulè. *adv.* khá sạch, sạch vừa vậy.

Mundulus, a, um. kẻ ăn mặc yểu điệu, lịch sự qúa, tề chỉnh.

Mundum, i. *n.* sự gì đờn bà dùng mà trau giồi mình.

Mundus, a, um. sạch, tịnh, láng, khiết. ‖ lịch sự, tề chỉnh.

Mundus, i. *m.* thế, — gian, bốn bể, dương gian, thế gian, đời bụi, thế giái, phàm gian, hạ giái, thiên hạ, trần tục, — thế. ‖ địa ngục ; mundus muliebris, đồ người nữ dùng mà trau giồi mình ; quatuor partes mundi, bốn phương thế gian ; mundi negotia, thế sự ; in mundo, trên thế, dưới thế ; mundi oculus, mặt trời.

Munerabundus, a, um. kẻ đem của lễ.

Muneralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về của lễ.

Munerarius, ii. *m.* kẻ cho dân coi chơi những người đua vật, — coi muông dữ đua vật nhau, kẻ ăn tiền dân mà cho coi loài dữ đua vật.

Munerarius, a, um. kẻ rộng rãi, hay dâng của lễ.
Muneratio, onis. *f.* của thưởng, của cho, sự cho của.
Munerator, oris. *m.* V. Munerarius.
Muneratus, a, um. kẻ đã cho của, — lễ. || kẻ đã đặng phần thưởng.
Munerigerulus, i. *m.* kẻ đem của lễ.
Munero, as, avi, atum, are. et Muneror, aris, atus sum, ari. *dep.* dâng, cho của, cho phần thưởng.
Mungo, is, xi, ctum, gere. hỉ mũi.
Munia, orum. *n. pl.* niềm, việc bổn phận.
Municeps, cipis. *m. f.* người hưởng nhờ phép như kẻ chính xã hay là chính thành Roma.
Municipalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về thành. V. Municipium. || kẻ ở xa chốn thị thiềng.
Municipaliter. *adv.* trong các người làng xã.
Municipatìm. *adv.* từng các thành chính.
Municipatus, ûs. *m.* phép người đặng như chính xã.
Municipiolum, i. *n.* xóm.
Municipium, ii. *n.* thành đặng giữ luật riêng mình và đặng hưởng nhờ phép người chính thành Roma cùng đặng bàu lên các chức.
Munifex, icis. *m. f.* lính làm phiên. || kẻ phải làm việc gì.
Munificè. *adv.* cách rộng rãi.
Munificentia, æ. *f.* sự rộng rãi.
Munificium, ii. *n.* của phải nộp thuế.
Munifico, as, avi, atum, are. dâng, cho của; municare aliquem salute, kính hay là chào người.
Munificus, a, um. centior. centissimus. kẻ rộng rãi, rộng dong, khoan dong.
Munimen, inis. *n.* et Munimentum, i. *n.* lũy, thành, đồn, các đồ làm cho vững vàng; munimenta corporis, navium &c. muộn màng; — togæ, áo che bề ngoài.
Munio, is, ivi, et ii, itum, ire. đắp lũy, xây thành cho vững, sắm sửa muộn màng; munire se, hộ thân; — tormenta pulvere et glande, nạp súng; — aliquid in modum circuli, bịt; — viam, lát đá; — navalia pice, trét tàu bằng chai.
† **Munio, onis.** *f.* thứ văn, — văn thi.
Munis, *m. f.* ne. *n.* is. kẻ hay giúp, biết ơn, hiếu, ngoan ngùy.
Munitè. *adv.* cách vững vàng.
Munitio, onis. *f.* lũy, thành, đồn; munitio viarum, lát đá đàng quan.
Munitiuncula, æ. *f.* lũy nhỏ.
Munito, as, avi, atum, are. *freq.*
Munio. ăn tiệc ngày lễ bụt nữ Ceres.
Munitor, oris. *m.* kẻ làm hay là đắp lũy đắp thành.
Munitorium, ii. *n.* lũy, đồn, thành.
Munitura, æ. *f.* sự lập. || quần vấn bề trong.
Munitus, a, um. *part.* Munio.
Munus, eris. *n.* lễ, của lễ, — thưởng, ơn. || quờn, — chức, niềm, trấn, — nhậm, bổn nghiệp. || sự cất đám. || lễ chơi cho dân coi vui. || nhà chung; munus aliquod expectare, ứng vụ; — proprium, niềm tay, bổn nghiệp; — ineuntis anni, lễ tết; munere vacare, nhiêu thân; — amplo efferre, cất đám trọng thể lắm.
Munusculum, i. *n.* lễ mọn.
Muræna, æ. *f.* cá kia.
Murænula, æ. *f. dim.* xà tích vàng mà đeo nơi cổ.
Muralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lũy, — vách thành.
Muralium, ii. *n.* lá thuốc giòi.
Muratus, a, um. có vách, có thành.
Murcia, æ. *f.* bụt nữ hay sự trễ nải. || N. U.
Murcidus, a, um. nhát, — gan, biếng.
Murciolum, i. *n.* hột cây chò.
Murculus, seu concha bivalvis, △ mã đao.
Murex, icis. *m.* ốc kia, thứ sò hay sinh màu điều, cánh kiến. || màu điều, đỏ thắm. || đỉnh núi đá.
Murices, um. *m. pl.* chông.
Murgino, as, are. V. Muginor.
Murgiso, onis. *m.* kẻ biếng nhác.
Muria, æ. *f.* nước mắm.
Muriaticus, a, um. đã ngâm trong nước mắm.
Murica, æ. *f.* cây me.
Muricatìm. *adv.* cách có hình chông.
Muricatus, a, um. có hình chông.
Muricidus, a, um. kẻ giết chuột mà chơi. || kẻ nhút nhát, nhát gan.
Muries, ei. *f.* V. Muria.
Murilegulus, i. *m.* kẻ bắt cá hay là sò điều.
Murina, æ. *f.* rượu pha thuốc thơm.
Murinus, a, um. thuộc về con chuột.
Murmur, uris. *n.* sự om sòm, tiếng kêu ầm ầm, — vang dầy. || óng, tiếng con ong hay là chim kêu; murmur aquæ, suối đờn. || sự lầm bầm, lời lầm bầm.
Murmurabundus, a, um. tính hay nói lầm bầm.
Murmuratio, onis. *f.* lời lầm bầm. || sự om sòm.
Murmurator, oris. *m.* kẻ nói lầm bầm.
Murmurillo, as, avi, atum, are. lầm bầm, năn nỉ thầm thì.
† **Murmurillum,** i. *n.* sự thầm thì, lầm bầm nhẹ vậy.
Murmuro, as, avi, atum, are. *n.* et
Murmuror, aris, atus sum, ari. *dep.* nói lầm bầm, lầm bầm, nói thầm thì. || nói hành, cáo, giột. || ra tiếng om sòm; murmurat

unda, suối đờn. ‖ phàn nàn, năn nỉ.
Murra, æ. *f.* thứ đá dùng làm chén, chén bằng đá ấy.
Murreus, a, um. V. Murrinus.
Murrha, æ. *f.* V. Murra.
Murrhatus, a, um. đã chế đã pha một dược, — thuốc thơm.
Murrhina, æ. *f.* của uống pha thuốc thơm.
Murrhobathrarius, ii. *m.* kẻ xông giày người nữ bằng thuốc thơm.
Murrinus, a, um. đã làm bằng đá Murra.
Murtatum, i. *n.* thứ thịt dồi.
Murteta, orum. *n. pl.* một bó lá hay là nhành sim.
Murtia, æ. *f.* tên bụt quan im.
Murus, i. *m.* vách, lũy, thành. ‖ bờ. ‖ sự gì dùng mà giữ cho vững; locus muro cinctus, viện.
Mus, uris. *m.* con chuột, chuột bọ; mus odoratus, chuột xạ; — major, chuột cống; — minimus, chuột lắt.
Musa, æ. *f.* bụt nữ hay nghề văn chương. ‖ ca, — ngợi. ‖ chuối.
Musæ, arum. *f. pl.* nghề văn.
Musæum, i. *n.* V. Museum.
Musaicum opus. V. Musivum.
Musca, æ. *f.* con ruồi. ‖ kẻ kiếm ăn, ăn chực. ‖ kẻ khuấy khỏa; musca quædam magna, ruồi lằng; muscam aliquid impetere, ruồi bu; — aliquid impedire, ruồi bâu; vel musca una in staterâ residens pondus addit, một con ruồi đỗ nặng đầu cân; dulce mel occidit muscas, mật ngọt giết ruồi.
Muscarium, ii. *n.* cái xơ quất mà đuổi con ruồi. ‖ bắp nhiều thứ cây hoa. ‖ chổi quét.
Muscarius, a, um. thuộc về con ruồi.
Muscatella, æ. *f.* thứ trái lê.
Muscatus, a, um. thơm, — tốt; nux muscata, nhục đậu khấu.

Muscerda, æ. *f.* cứt chuột.
† Muscedum, i. *n.* hoa hồng thơm. ‖ nơi có nhiều con ruồi.
Muscidus, a, um. có nhiều rêu.
Muscipula, æ. *f.* et Muscipulum, i. *n.* bẫy chuột.
Muscor, aris, ari. *dep.* có nhiều rêu.
Muscosus, a, um. đầy rong rêu.
Muscula, æ. *f.* ruồi con.
Musculosus, a, um. có gân mạnh.
Musculus, i. *m.* chuột lắt. ‖ cá kia. ‖ đồ che phủ kẻ phá thành.
† Muscum, i. *n.* xạ hương.
Muscus, i. *m.* rêu, rong rêu. ‖ rau câu; muscus terrestris, thổ thanh đài; — marinus, thạch hoa.
Museiarius, ii. *m.* V. Musivarius.
* Museum, i. *n.* hàn lâm viện. ‖ tràng, — ốc, trường học. ‖ phòng học. ‖ hang đá người ta đã làm.
Museus, a, um. thuộc về các bụt nữ Musa.
* Musica, æ. *f.* et Musica, orum. *n. pl.* nhạc, sự ca nhạc.
Musicarius, ii. *m.* kẻ làm đồ nhạc.
Musicatus, a, um. đã đặt theo phép nhạc.
Musice, es. *f.* V. Musica.
* Musicè. *adv.* cách cổ nhạc.
Musicus, i. *m.* kẻ biết đờn biết cổ nhạc. ‖ nhơn thi.
Musicus, a, um. thuộc về cổ nhạc, — gảy đờn, — văn, — văn thi.
Musimon, onis. *m.* con lừa, con la, ngựa nhỏ. V. Musmon.
Musinor, aris, ari. V. Muginor.
Musivarius artifex. kẻ làm bức xuyên hoa, — đồ nhiều sắc.
Musivum, i. *n.* đồ có bức ngũ sắc.
Misivus, a, um. thuộc về đồ có nhiều ngăn nhiều bức ngũ sắc.
Musmon, onis. *m.* con chiên đực có lông như con dê.
Mussatio, onis. *f.* sự nói thầm thĩ, lầm bầm.

Mussitabundus, a, um. kẻ hay nói lẩm bẩm.
Mussitandus, a, um. sự gì phải nói thầm thĩ.
Mussitatio, onis. *f.* sự lầm bầm.
Mussitator, oris. *m.* kẻ nói lầm bầm, phàn nàn, năn nỉ.
Mussito, as, avi, atum, are. et Musso, as, avi, atum, are. nói lầm bầm, lầm bầm, nói thầm thĩ, hó hé, nói lùng bùng, nói vụng, nói xầm xuất. ‖ làm thinh, ở lặng. ‖ hồ nghi; mussitantem audire, nghe xầm xuất; mussat dicere, nó chẳng dám nói.
Mustace, es. *f.* thứ giáp trước đào.
Mustaceum, i. *n.* et Mustaceus, i. *m.* bánh ngọt kia.
Mustarius, a, um. thuộc về rượu ngọt.
Mustela, æ. *f.* thứ con sóc, thứ chồn. ‖ cá kia.
Mustelinus, a, um. thuộc về con sóc.
Mustellatus, a, um. màu con sóc.
Musteus, a, um. ngọt như rượu mới. ‖ tươi, xanh.
Mustricola, æ. *f.* khuôn giày.
Mustricula, æ. *f.* bẫy chuột.
Mustulentus, a, um. ngon như rượu ngọt rượu mới, đầy rượu mới.
Mustum, i. *n.* rượu ngọt, — mới ép.
Mustus, a, um. tươi, mới.
Musulmanus, a, um. tên dân hồi hồi.
Musulum, i. *n.* thứ nhục quế. ‖ N. U.
Muta, æ. *f.* bụt nữ kia.
Mutabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay thay đổi. ‖ chàng ràng, lá lay.
Mutabilitas, atis. *f.* sự hay thay đổi. ‖ tính nhẹ.
Mutabiliter. *adv.* cách chẳng bền.
Mutatio, onis. *f.* sự đổi, thay đổi, ra khác, hư đi, trở tính, sự đổi

chác; mutatio repentina, huyễn biến, — hóa. ‖ trạm, cung. ‖ ngựa trạm.
Mutatorium, ii. *n.* áo thay. ‖ đồ nữ nhơn dùng. ‖ nhà cảnh các hoàng đế Roma ngự.
Mutatorius, a, um. thuộc về sự thay, dùng mà thay đổi.
Mutatus, a, um. *part.* Muto.
Mutesco, is, scere. *n.* ra câm.
Muticus, a, um. chẳng có râu.
Mutilatio, onis. *f.* sự chặt một phần trong thân thể.
Mutilator, oris. *m.* kẻ chặt.
Mutilo, as, avi, atum, are. chặt một phần, — trong thân thể, vằm.
Mutilus, a, um. bất cụ, đã chịu vằm đã chặt một phần. ‖ sói đầu. ‖ kẻ nhát gan đã chặt ngón tay cái cho khỏi việc lính.
Mutilus, i. *m.* loài sò.
Mutio, is, ivi, itum, ire. nói thầm thì, — xầm xuất, — lầm bầm.
Mutitio, onis. *f.* lời thầm thì.
Mutito, as, avi, atum, are. ăn tiệc từng phiên cùng nhau. ‖ năng đổi chác của cùng nhau.
Muto, as, avi, atum, are. đổi, thay đổi, đổi chác, canh cải, biến cải, — dời, tráo trở. ‖ đổi của nhau; mutare mores, trở cách; — nomen, cải tên; — tecta, dỡ nhà; — animum, — mentem, — sententiam, trở lòng, trở ý; — vestem, thay áo; — locum, dời, — đổi, — dạc; mutari in melius, cải dữ về lành; — in pejus, trở ra tính xấu.
† Mutosus, a, um. kẻ câm.
Mutuarius, a, um. V. Mutuus.
Mutuatio, onis. *f.* sự mượn.
Mutuatitius, a, um. thuộc về sự cho mượn.
Mutuatus, a, um. *part.* Mutuo.
Mutuè. *adv.* cùng nhau, nhau.
Mutuitans, tis. *omn. gen.* kẻ lo cho đặng mượn.

Mutuiter. *adv.* V. Mutuè.
Mutuito. V. Mutito.
Mutulus, i. *m.* thứ con bọ bằng đá hay lòi ra.
Mutuò. *adv.* nhau, cùng nhau; sibi mutuò occurere, giáp mặt.
Mutuo, as, avi, atum, are. et Mutuor, aris, atus sum, ari. *dep.* mượn, vay mượn, — bợ; mutuare equum, mượn ngựa; — pecuniam, mượn bạc.
Mutus, a, um. kẻ câm, kẻ ngậm câm lại.
Mutuum, i. *n.* tiền mượn hay là tiền cho vay; mutuum dare, cho vay; — rogare, vay mượn; — accipere ad breve tempus, xây tạm.
Mutuùm. *adv.* nhau, cùng nhau.
Mutuus, a, um. thuộc về nhau; mutuam sibi opem ferre, giúp nhau, thế công; mutua fratrum obsequia, ngãi anh em.

MY

Mya, æ. *f.* thứ sò. ‖ N. IN.
Myacanthon, i. *n.* △ long tu thể rừng.
Myachale, is. *n.* cách chơi như chạm giò.
Myaces, um. *m. pl.* thứ con sò.
Mycematias, æ. *m.* đất động ầm ầm.
Mydriasis, is. *f.* tật nơi con ngươi.
Mygdonia, æ. *f.* et Mygdonis, is. *f.* phương kia.
Mylœcus, i. *m.* thứ con mọt.
Myoctonus, i. *f.* rễ xạ cang thảo.
Myoparo, onis. *m.* thứ ghe hải.
Myophonum, i. *n.* V. Myoctonus.
Myophonus, a, um. hay giết con ruồi con chuột.
Myops, opis. *omn. gen.* áp nhãn.
Myops, opis. *m.* con ong nghệ.
Myosota, æ. *f.* △ sơn miêu nhi nhãn.
Myosurus, i. *f.* △ trạch thất.

Myrabalanum, i. *n.* V. Myrobalanum.
Myrapium, ii. *n.* thứ trái lê.
Myriarcha, æ. *m.* et Myriarches, æ. *m.* et Myriarchus, i. *m.* quan cai một muôn người.
Myrias, adis. *f.* một muôn, hay là muôn vàn.
* Myrica, æ. *f.* et Myrice, es. *f.* cây me. ‖ chổi, đót. ‖ N. INS.
Myrinus, i. *m.* cá kia.
Myrinus, a, um. đã pha thuốc thơm.
* Myriophillum, i. *n.* cây kia.
Myrmeciæ, arum. *f. pl.* mụt cóc.
Myrmecium, ii. *n.* mụt cóc. ‖ thứ con nhện. ‖ cỏ nàng hai.
Myrmecoleon, onis. *m.* con kia hay bắt kiến.
Myrmex, ecis. *f.* con kiến.
Myrmicè. *adv.* như con kiến.
Myrminodes, um. *m. pl.* N. H.
Myrobalanum, i. *n.* △ chi tử, trái dành, △ kha tử.
Myrobractarius, ii. *m.* et Myrobrecharius, ii. *m.* et Myropola, æ. *f.* kẻ bán thuốc thơm.
Myropolium, ii. *n.* phố thuốc thơm.
Myrothecium, ii. *n.* bình đựng thuốc thơm. ‖ lời văn hoa.
Mirrha, æ. *f.* một dược.
Mirrhatus, a, um. đã pha một dược.
* Mirrheus, a, um. bằng một dược.
Myrrhina, æ. *f.* rượu pha thuốc thơm. ‖ N. U.
Myrrhinus, a, um. V. Mirrheus.
Mirrhis, idis. *f.* rau thơm kia.
Mirrhites, æ. *f.* ngọc kia.
Mirseneum, i. *n.* thứ tiểu hồi.
Myrsine, es. *f.* thứ cây sim.
Myrsinites, æ. *m.* thứ ngọc. ‖ rượu đã ngâm trái sim. ‖ cỏ kia.
Myrta, orum. *n. pl.* trái sim.
Myrtaceus, a, um. thuộc về cây sim.
Myrtaria, æ. *f.* thứ thảo xương rồng.

Myrtatus, a, um. có trái sim pha vào.
Myrtea, æ. *f.* tên bụt quan im.
Myrtetum, i. *n.* chốn trồng cây sim.
Myrteum, i. *n.* dầu sim.
Myrteus, a, um. bằng sim.
Myrtidanum, i. *n.* V. Myrtites.
Myrtinus, a, um. V. Myrteus.
Myrtiolus, a, um. giống cây sim.
Myrtites, æ. *m.* rượu sim.
Myrtosus, a, um. đầy cây sim.
Myrtum, i. *n.* V. Myrta.
Myrtus, i, et ûs. *f.* cây sim.
Myrus, i. *m.* V. Myrinus.
* Mys, yos. *m.* cá biển gọi là chuột biển.
Mysia, æ. *f.* miền đất kia.
* Mysta, et Mystes, æ. *m.* kẻ đã vào đạo mầu.
* Mystagogia, æ. *f.* phép cho biết đạo mầu.
Mystagogicus, a, um. thuộc về sự mầu nhiệm.
Mystagogus, i. *m.* kẻ cho vào đạo mầu và cho coi các sự lạ trong đền thờ.
Mystax, acis. *m.* lông mép.
Mysteriarches, æ. *m.* người áp đạo mầu.
Mysterium, ii. *n.* sự mầu, mầu nhiệm. ‖ phép kín. ‖ lẽ mầu trong đạo mà kính bụt.
Mysticè. *adv.* cách mầu, — kín.
Mysticus, a, um. mầu, — nhiệm, kín, — đáo.
Mythicus, i. *m.* kẻ bày đặt truyện chơi.
Mythistoria, æ. *f.* truyện chơi.
Mythistoricus, a, um. thuộc về truyện nửa phần thật nửa phần dối.
Mythologia, æ. *f.* sách truyện các bụt đời xưa.
Mythologicus, a, um. thuộc về mythologia.
Mythologus, a, um. ké hay nói truyện bày đặt mà chơi.
Mythus, i. *m.* truyện, sự mầu nhiệm, truyện chơi.
Mythyus, i. *m.* thứ con sò.
Myxa, æ. *f.* mũi dãi.
Myxæ, arum. *f. pl.* thứ cây táo.
Myxaria, orum. *n. pl.* thứ trái táo.
Myxon, onis. *m.* thứ cá đối.
* Myxus, i. *m.* đồ cầm tim đèn. ‖ tàn đèn.
Myxum, i. *n.* trái táo dùng mà làm rượu ngọt.

NA

Nabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà lội bơi.
Nabis, is. *m.* loài vật kia.
Nablio, onis. *m.* et Nablista, æ. *m.* kẻ gảy đờn kia.
Nablium, ii. *n.* V. Nablum.
Nablizo, as, are. gảy đờn.
Nablum, i. *n.* thứ đờn kìm.
Nabundus, a, um. V. Nabilis.
Naca, æ. *m.* et Nacca, æ. *m.* et Nacta, æ. *m.* thợ nện vải. ‖ kẻ bỏn sẻn. ‖ kẻ làm nghề hèn.
Nactus, a, um. *part.* Nanciscor.
Nadir. *ind.* địa hạ thiên đỉnh ; Zenith et Nadir, thiên địa trung chi thượng hạ.
Næ. *adv.* thật, — thì.
Nænia, V. Nenia.
Nævolæ, arum. *f. pl.* cục như nút vú hay lòi ra nơi cổ con dê.
Nævulus, a, um. có gỉ, — đém, lém đém, có nút ruồi.
Nævulus, i. *m. dim.*
Nævus, i. *m.* nút ruồi, đém.
Naiades, um. *f. pl.* bụt nữ hay sông suối.
Nam, Namquè. *conj.* vì chưng, bởi vì, nhưng mà.
Nancio, is, ire. et Nancior, iris, iri. et Nanciscor, eris, nactus sum, sci. *dep.* gặp, đặng, tìm đặng, tới ; nancisci occasionem, gặp thì ; — aliquid opportunum, gặp vận, — hội ; — morbum, mắc bịnh.
Nanum, i. *n.* bình đựng nước.
Nanus, i. *m.* lùn, người lùn, người chất chất.
Nanus, a, um. thuộc về người lùn.
Napa, æ. *f.* rượu củ cải.
Napææ, arum. *f. pl.* bụt nữ hay nơi sủng.
* Naphtha, æ. *f.* thứ chai dễ cháy.
Napina, æ. *f.* ruộng trồng củ cải.
Napus, i. *m.* củ cải.
Narcissus, i. *m.* △ thủy tiên hoa.
Narcotis, is. *f.* sự tê, tê mê.
Narcoticus, a, um. hay làm cho tê mê.
Nardifer, a, um. hay sinh cam tùng.
Nardinus, a, um. có mùi cam tùng.
Nardostachion, ii. *n.* gié cam tùng.
Nardum, i. *n.* et Nardus, i. *m.* cam tùng.
Nares, ium. *f. pl.* lỗ mũi. ‖ thứ nút mở hay là đóng ống bễ hay là phong kìm.
Narica, æ. *f.* thứ ốc.
Naris, is. *f.* lỗ mũi ; sanguinem naribus emittere, máu cam, sặc máu ; pituitam è narribus effluere, sổ mũi ; os narium, tam tinh ; naris emunctæ homo, người quỉ quyệt.
† Naritas, atis. *f.* then máy.
Narrabilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên thuật lại.
Narratio, onis. *f.* truyện vãn, sự doãn lại.
Narratiuncula, æ. *f. dim.* Narratio.
Narrativè. *adv.* cách truyện vãn.
Narrator, oris. *m.* kẻ truyện vãn, doãn lại.
Narratus, ûs. *m.* V. Narratio.
Narratus, a, um. *part.*
Narro, as, avi, atum, are. truyện vãn, doãn, — lại, chuyện vãn, thuật lại, nói, — khó ; surdo fabulam narrare, nước đổ lá môn ; narrare malè de aliquo, giột người ; — stomachum alicui, thuật mọi sự cạn lòng.

Narthecia, æ. *f.* V. Narthex.
Narthecium, ii. *n.* bình, hay là lư thuốc thơm, lư hương.
Narthex, ecis. *f.* thứ tiểu hồi.
Nascentia, æ. *f.* sự sinh, ngày sinh, sinh nhựt, △ khánh đãn.
Nascibilis, *m.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng ra đời.
Nascor, ceris, natus sum, asci. *dep.* ra, sinh, ra đời. ‖ bày ra, trỗ; nascitur ventus, nổi gió; nascimur in miseriam, chúng tôi sinh ra mà chịu cực.
Nasica, æ. *m.* có mũi dài.
Nasiterna, æ. *f.* ghè lớn đựng nước có ba vòi.
Nasiternatus, a, um. kẻ xách ghè Nasiterna.
Nasites, is. *m.* sự sổ mũi.
Naso, onis. *m.* kẻ có mũi cao.
Nassa, æ. *f.* đăng, đơm đó, đơm cá, cái giẹp, nò, nơm, lờ, toi, — nhà, trúm; nassam intexere, bện đăng; nassâ piscari, chấn đăng; pera nassæ, đó; capto pisce nassas oblivisci, đặng cá quên nơm.
Nasturtium, ii. *n.* △ đình lịch.
Nasum, i. *n.* et Nasus, i. *m.* mũi. ‖ quai. ‖ mùi nếm, sự ngửi. ‖ lời trêu chọc, đàm tiếu, nhạo cười. ‖ sự khôn, — ngoan, — khéo; nasus demissus, trịt mũi; — styli, lời châm chích.
Nasutè. *adv.* cách khôn, — quỉ quyệt, — châm chích.
Nasutulus, a, um. *dim.*
Nasutus, a, um. có mũi cao. ‖ hay dàm tiếu, — châm chích. ‖ then máy, khôn, — ngoan, — khéo.
Nata, æ. *f.* con, con gái.
Natabilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Natatilis.
Natabulum, i. *n.* chốn mà lội.
Natales, ium. *m. pl.* dòng, — dõi. ‖ lễ. ‖ sinh nhựt.
Natalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự sinh; natale solum, quê hương; — regnum, nhà nước; natalis pagus, hương đẳng.
Natalis, is. *m.* ngày sinh, sinh nhựt, khánh đãn.
Natalitia, orum. *n. pl.* tiệc ăn cùng bằng hữu ngày khánh đãn, hay là của lễ người ta dâng cho ngày ấy.
Natalitius, a, um. thuộc về sinh nhựt.
Natatile, is. *n.* ao hồ cho con ngổng con vịt đặng lội.
Natatilis, *m. f.* le. *n.* is. hay lội đặng.
Natatio, onis. *f.* sự lội lặn. ‖ chỗ mà lội, nơi tắm gội.
Natatitius, a, um. V. Natatilis.
Natator, oris. *m.* kẻ biết lội.
Natatoria, æ. *f.* chỗ mà tập lội.
Natatorius, a, um. hay giúp lội.
Natatus, ûs. *m.* V. Natatio.
Natatus, a, um. đã lội qua.
Nates, is. *f.* et Nates, ium. *f. pl.* bàn thối, mông, mỗng trôn, bàn tọa, khu, đít.
Natinatio, onis. *f.* sự buôn bán.
Natinatores, orum. *m. pl.* lái buôn. ‖ kẻ ngụy đẳng.
Natinor, aris, ari. *dep.* buôn bán. ‖ tập lập, làm phe đẳng.
Natio, onis. *f.* sự lội.
Natio, onis. *f.* sự sinh, ra đời. ‖ bụt quan im. ‖ dân, nước. ‖ họ đang. ‖ dân ngoại đạo.
Nativitas, atis. *f.* sinh nhựt, khánh đãn; nativitas D. N. J. C. lễ sinh nhựt Đức Chúa Jeju.
Nativitùs. *adv.* từ mới sinh.
Nativus, a, um. hay sinh, hay ra đời. ‖ đơn sơ, thật. ‖ humor nativus, khí huyết; macula nativa in corpore, nút ruồi. ‖ đã sinh ra cùng ta.
Nato, as, avi, atum, are. lội, — lặn, — bơi. ‖ lan, lan ra, bò lan. ‖ ngạc lòng, — ý, trất ngại, nghi ngại, chàng ràng; natare flumen, lội sông; natatur piscibus unda, cá lội vởn vơ nước.
Natolia, æ. *f.* phương hướng kia.
Natrix, icis. *f.* con rắn hay đổ giống độc trong nước. ‖ roi phạt. ‖ thảo hôi kia.
Natu. *abl. abs.* tuổi; frater natu major, anh cả; — natu minor, em; — natu minimus, út, qúi; natu major, tiên sư.
Natura, æ. *f.* tính, — khí, — nết, tâm tính. ‖ bổn tính và sự thần hiệu các lòai các vật. ‖ tình, — ý, tâm tình, tình mánh, — chìu, — nghiêng về, trí, tài trí, trí lực. ‖ thế, đồ thế. ‖ phong thổ. ‖ bổn tính lòai giác hồn. ‖ các lòai các vật đã thọ sinh, thân thể kín người ta; natura inflexibilis, tính cang; — hominum, thế tình; — ad malum prona, thiên tính; — bona, tốt tính; — prava, xấu tính; — fervida, táo tính; naturam cohibere, tình tính; naturæ cedere, — satisfacere, — concedere, chết.
Naturabilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Naturalis.
Naturale, is. *n.* et Naturalia, ium. *n. pl.* dương vật âm vật, thân hạ.
Naturalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bổn tính, đặng tự nhiên. ‖ thật, chẳng dối; hominibus naturale est amare nova et vetera negligere, thế tình mới chuộng cũ vong.
Naturalitas, atis. *f.* sinh hồn.
Naturaliter. *adv.* et Naturalitùs. *adv.* tự nhiên, theo tính giáo, theo bổn tính người ta.
† Naturificatus, a, um. đã lấy tính người ta.
Natus, i. *m.* con, con trai. ‖ ngựa con; nati natorum, miêu dệ.
Natus, a, um. *part.* Nascor. đã sinh ra, đã sinh bởi. ‖ có tài cho; pro re natâ, theo thì; nudus natus,

nudus morieris, sinh không hề tử dã không.

Nauci. *gen.* Naucum. vật mọn qúa như không vậy.

Naucifacio, is, ere. V. Nihilifacio.

Naucleriacus, Nauclericus, et

Nauclerius, a, um. thuộc về kẻ cầm lái.

Nauclerus, i. *m.* ông lái, lái tàu, hoa tiêu.

Naucula, æ. *f.* V. Navicula.

Nauculor, aris, atus sum, ari. *dep.* vượt biển.

† Naufragalis, *m. f.* le. *n.* is. et Naufragiosus, a, um. hay làm cho phải chìm.

Naufragium, ii. *n.* sự chìm, chìm thuyền, phải tàu. ‖ sự thiệt hại, mất của.

† Naufrago, as, avi, atum, are. et Naufragor, aris, atus sum, ari. *dep.* phải tàu, chìm thuyền.

Naufragus, a, um. kẻ chìm, phải tàu. ‖ hay làm cho chìm thuyền. ‖ kẻ dã mất của cải.

Naula, æ. *f.* đờn kìm kia.

Naulium, ii. *n.* ca, cách ca ngợi khi gảy đờn kìm.

Naulum, i. *n.* tiền qúa giang. ‖ tiền mướn chiếc tàu. ‖ tiền để trong miệng kẻ chết mà nộp thuế khi xuống địa ngục.

Naumachia, æ. *f.* phép đánh chơi dưới thủy cho dân coi, nơi kênh mà đánh thể ấy.

Naumachiarii, orum. *m. pl.* kẻ đánh chơi dưới thủy.

Naumachiarius, a, um. có tài mà đánh chơi dưới thủy.

Naupegia, æ. *f.* et Naupegica, æ. *f.* xưởng mà đóng tàu.

Naupegiarius, ii. *m.* V. Naupegus.

Naupegium, ii. *n.* xưởng đóng tàu.

Naupegus, i. *m.* kẻ đóng hay là cầm mực tàu.

Nauphractum, i. *n.* cửa sổ tàu mà bắn súng. ‖ binh thủy.

Nauplius, ii. *m.* thứ cá như trùng, cá nhỏ kia hay vào trong ốc có hình thuyền và chạy với.

Nausco, is, scere. nở ra như hình thuyền như hột đậu.

Nausea, æ. *f.* ạo ực, bợn dạ, buồn dạ; nausea laborare, động mời, lao lư.

Nauseabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay giục sự muốn mửa, hay động mời.

Nauseabundus, a, um. hay năng động mời.

Nauseator, oris. *m.* kẻ hay lao lư, hay nhợn.

Nauseo, as, avi, atum, are. ạo ực, động mời, lao lư, nhợn, — cổ, trạo trực, muốn mửa, ớn cổ, dại sóng. ‖ nhờm, — miệng, nhàm, — lờn.

Nauseola, æ. *f.* nhợn cổ.

Nauseatus, a, um. hay làm trạo trực, — cho muốn mửa.

Nauta, æ. *m.* bạn tàu.

Nautalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bạn tàu.

Nautea, æ. *f.* nước lòng vét. ‖ cây kia dùng thuộc da. ‖ nước ngâm da.

Nauticus, i. *m.* bạn tàu.

Nauticus, a, um. thuộc về bạn tàu, — tàu, — biển; nauticus panis, bánh khô.

Nautilus, i. *m.* cá biển kia.

Nautidicæ, arum. *m. pl.* quan áp việc tàu, — việc thủy, thống chế thủy.

Nautria, æ. *f.* nữ nhơn cầm lái.

Navale, is. *n.* et Navalia, ium. *n. pl.* vũng, — tàu. ‖ kho đồ thủy. ‖ tàu, muộn màng tàu.

Navalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về việc biển, — thủy; navale bellum, giặc thủy.

Navarchis, idis. *f.* tàu quan tổng thủy.

Navarchus, i. *m.* quan tổng thủy, chúa tàu, lái tàu.

Navargus, i. *m.* tàu kia. ‖ tinh tú kia.

Navarra, æ. *f.* N. R.

Navè. V. Naviter.

Navia, æ. *f.* máng nước. ‖ ghe lườn.

Navicella, æ. *f.* xuồng.

Navicula, æ. *f.* ghe, thuyền.

Navicularia, æ. *f.* nghề biển, — thủy. ‖ việc thủy, việc bạn tàu, — buồm lạt.

Navicularis, *m. f.* re. *n.* is. V. Nauticus.

Navicularius, a, um. thuộc về lái tàu.

Navicularius, ii. *m.* et Naviculator, oris. *m.* bạn tàu, chúa tàu, lái tàu.

Naviculor, aris, atns sum, ari. *dep.* V. Nauculor.

Navifragus, a, um. hay làm cho phải tàu, — chìm tàu, hay phá tàu.

Navigabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà vượt đặng, hay chở thuyền đặng.

Navigatio, onis. *f.* sự vượt biển, mùa hạp mà vượt biển.

Navigator, oris. *m.* kẻ vượt biển.

Navigatus, a, um. nơi đã vượt.

Naviger, a, um. V. Navigabilis.

Navigiolum, i. *n. dim.* tàu nhỏ.

Navigium, ii. *n.* chiếc tàu; navigium bellicum, thuyền hầy đạo.

Navigo, as, avi, atum, are. vượt biển, đi biển, hành hải; navigare rectà, tách vời; — obliquis velis, chạy vát.

Navis, is. *f.* tàu, tàu bè; navis piscatoria, ghé cá; dux navis, chúa tàu; navem construere, đóng tàu; — conscendere, xuống tàu; — periclitantem alleviare, vợi, vợi tàu; in eàdem es navi, người mắc như tôi.

Navita, æ. *m.* quân bạn tàu, kẻ đưa đò. ‖ bụt Caro đưa đò cho người ta xuống địa ngục.

Navitas, atis. *f.* sự cần mẫn, sự tài năng, tài công.
Naviter. *adv.* cách khéo, — có tài, — cần mẫn, — cẩn thận ; naviter plenus, đầy ắp ắp, đầy mắm mắm, đầy mấp mấp.
Navities, ei. *f.* V. Navitas.
Navithalamus, i. *m.* thứ thuyền mà đi chơi ngòai biển.
Navo, as, avi, atum, are. chí công, ra công chăm chỉ ; navare opera vel studium alicui, liều công cho người ; — rempublicam, khuông phò.
Navus, a, um. kẻ siêng, siêng năng, cẩn thận, lo hết lòng, có tài, khéo. ‖ mạnh mẽ, cả gan.
Naxia, æ. *f.* thứ đá mài. ‖ N. U.
Nazareus, a, um. et **Nazarenus**, a, um. người thành Nazaréth. ‖ người có đạo thiên Chúa.
Nazarenus, i. *m.* tên tục Đức Chúa Jeju.
Nazareth. *ind.* N. U.
Nazianzus, i. *f.* N. U.

NE

Ne. *conj.* cai subj. hay là imperativo. chớ, đừng, chẳng, không, kẻo ; ne feras, át đi ; ne unquam, mựa hề ; ne quæso, mựa nỡ ; — teneatur, kẻo phải ; — multa, — plura, — longum faciam, — longum sit, — multis, — diutiùs teneam, cho đặng nói tắt.
Ne. *conj.* interrogans ; (phải đặt sau tiếng khác, nó cai indicativo, mà khi có sự hồ nghi nó cai subjunctivo.) ego ne ? có phải tôi chăng ? redierit ne vise ? coi nó đã về chăng ?
Ne. *imp.* verbo Neo.
Neapolis, is. *f.* N. U.
Nebris, idis. *f.* da cà tong hay là dê người ta che mình khi làm việc kính bụt hay rượu.
Nebula, æ. *f.* sương mù mịt, — sa mù trời, mây, — mưa. ‖ khói ; nebula pulveris, bụi như mây hay bay lên ; — linea, vải mỏng lắm, vải sưa lắm.
Nebulo, onis. *m.* thằng lõm chóp, côn đồ, con quang, điếm, chó điếm, lấc hấc, lờm lờ, — lắm, xấc, thằng, thằng xấc lắm ; nebulones ejusdem farinæ, đồng đảng ; nebulonum mores, chờm hớp.
Nebulositas, atis. *f.* mây mù mịt.
Nebulosus, a, um. có sương sa mù trời.
Nec. *conj.* chẳng, cũng chẳng, chẳng hơn ; nec melior vir fuit, chẳng khi nào đặng thấy người tốt hơn ; necdum, chưa ; nec mora, tức thì ; nec nemo, chẳng người nào ; nec ne, hay là chăng.
Necator, oris. *m.* kẻ giết người.
Necatus, a, um. *part.* Neco.
Necessaria, æ. *f.* họ hàng, thân quyến, cốt nhục, thiết ngãi. ‖ nữ nhơn thiết ngãi.
Necessariè. *adv.* V. Necessariò.
Necessarii, orum. *m. pl.* bà con, họ hàng, người thân quyến.
Necessariò. *adv.* tự nhiên, cần kíp, phải làm, ắt là.
Necessarius, a, um. cần kíp, phải làm, chẳng có lẽ đặng khỏi, cấm chẳng đặng, bỏ chẳng đặng. ‖ kẻ họ hàng, thân quyến ; vitæ necessaria à cœlo hominibus attributa, thiên lộc ; victui vestituiquè necessaria habere, sẵn ăn sẵn mặc, khẩm ăn, khẩm mặc ; vitæ necessaria habere, no đủ no ấm.
Necesse. *n. ind.* phải, là sự cần ; quid necesse ? nào phải, chẳng phải ; necesse habeo scribere, phải viết chẳng khỏi.
Necessitas, atis. *f.* sự cần, cần kíp, sự phải làm. ‖ căn doan, số mạng. ‖ sự họ hàng, thân quyến, thiết ngãi ; vitæ necessitas ultrò accersita, doan nợ.
Necessitudo, inis. *f.* sự cần kíp. ‖ sự thân quyến, cốt nhục, thiết ngãi.
Necesso, as, are. ép, buộc làm.
Necessum. *n. ind.* V. Necesse.
Nec ne. hay là chăng.
Nec non. và, phải, cũng.
Neco, as, avi, vel cui, atum, vel nectum, are. giết, sát ; necare flammas aquâ, đổ nước mà tắt lửa.
Necopinans, tis. *omn. gen.* kẻ chẳng ngờ.
Necopinatò. *adv.* bất ý, bất kì, chẳng ngờ.
Necopinatus, a, um. et **Necopinus**, a, um. kẻ chẳng ngờ, chẳng tưởng đến.
Necromanta, tes, æ. *m.* phù thủy hay đòi hay kêu linh hồn kẻ chết hiện ra mà hỏi nó.
Necromantia, æ. *f.* V. Necromanta.
Necromanticus, a, um. thuộc về phép Necromanta.
Necrothytus, a, um. đã đơm, đã đơm quải.
Nectar, aris. *n.* của uống các bụt hay làm cho nó ra tiên. ‖ mật ong. ‖ đồ ngọt. ‖ rượu. ‖ thuốc thơm.
Nectarea, æ. *f.* △ hoàng qủa thế.
* **Nectareus**, a, um. thuộc về Nectar.
* **Nectarites**, æ. *m.* rượu hoàng qủa thể.
Necto, is, nexui, nexum, ctere. gút, thắt, buộc, buộc nối, hiệp làm một, gióc, gióc tréo ; nectere flores, làm giùm hoa ; — capillos, bới tóc ; — moras, dùng dằng, chuyển như chuyển sứ ; necti à creditoribus, ở đợ, ở đợ nợ.
Nectus, a, um. *part.* Neco.
Necubì. *adv.* kẻo có nơi nào, kẻo có lần nào. ‖ chẳng có nơi nào.
Necui. *part.* Neco.
Necundè. *adv.* kẻo bởi nơi nào.

Necya, orum. *n. pl.* lâm bô, đồ mồ, sự cất đám.
Necydalus, i. *m.* nhộng, — tằm.
Nedùm. *conj.* ít hơn, — hơn bội phần, khác xa lắm.
Nefandè. *adv.* cách gớm, — quái gở.
Nefandus, a, um. et **Nefans**, tis. *omn. gen.* chớ khá nói, đừng nói, chẳng nên nói. ‖ quái gở.
Nefariè. *adv.* et **Nefariò**. *adv.* cách quái gở, — độc địa.
Nefarius, a, um. kẻ hung bạo, hung ác, gian hung, quái gở, xấu nết qúa.
Nefas. *n. ind.* sự gì chẳng nên, sự gì cấm, sự tội lỗi, sự bạc ác; nefas capitale, tội đáng chết; perfas et nefas, bất luận dầu cách nên hay là chẳng nên; quidquid corrigere est nefas, sự gì sửa lại chẳng đặng.
Nefastus, a, um. sự gì chẳng nên, chẳng phải, — nên, cấm. ‖ gian hung, — tà, lăng loàn. ‖ căn doan, — kiếp; nefasti dies, ngày hung, hung nhựt.
Nefrens, dis. *m.* con heo mới thôi bú. ‖ chiên con chẳng bú sữa nữa.
Nefrundines, um. *m. pl.* trái cật, dái. ‖ nang hòn thân hạ. △ noãn bão.
Negantia, æ. *f.* et **Negatio**, onis. *f.* sự chối, lời chối.
Negativus, a, um. thuộc về sự chối.
Negator, oris. *m.* kẻ chối.
Negatorius, a, um. dùng mà chối.
Negatrix, icis. *f.* nữ nhơn chối.
Negatus, a, um. *part.* Nego.
Negito, as, avi, atum, are. năng chối.
Neglectè. *adv.* et **Neglectìm**. *adv.* V. Negligenter.
Neglectio, onis. *f.* sự khinh, khinh dể, chẳng sá chi, chẳng kể, kể chi, sá kể.
Neglector, oris. *m.* kẻ trễ nải, sá kể.
Neglectus, ús. *m.* sự trễ nải, kể chi, sá kể, chẳng lo việc.
Neglectus, a, um. *part.* Negligo.
Negligens, tis. *omn. gen.* đãi đọa, trễ nải.
Negligenter. *adv.* cách trễ nải, vô sự, biếng nhác, lểu lảo.
Negligentia, æ. *f.* sự trễ nải, làm biếng, đãi đọa, lểu lảo. ‖ sự sá kể, kể chi, chê, khinh.
Negligo, is, glexi, glectum, gere. trễ, — việc, — nải, làm biếng, chẳng ngõ ngàng đến. ‖ chẳng sá chi, bao sá, kể chi; negligere mortem, chẳng sá chi sự chết; — de aliquo, chẳng sá chi người. ‖ chẳng lo, chẳng lo đến.
Nego, as, avi, atum, are. chối, chối cãi. ‖ từ chối, nói không, chẳng muốn, chẳng chịu, chẳng cho phép, cấm; absolutè negare, chối tươn đi; negare impudenter, chối lứt đi.
Negotialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự buôn bán.
Negotians, tis. *omn. gen.* lái buôn.
Negotiatorius, a, um. V. Negotiator.
Negotiatio, onis. *f.* sự buôn bán, của buôn, đồ, hàng bán. ‖ mưu kế.
Negotiator, oris. *m.* lái buôn. ‖ người áp việc, giữ việc.
Negotiatorius, a, um. thuộc về sự buôn bán.
Negotiatrix, icis. *f.* nữ nhơn buôn bán.
Negotiatus, a, um. *part.* Negotior.
Negotinummius, a, um. dã dùng bạc mà mua bán.
Negotiolum, i. *n. dim.* Negotium.
Negotior, aris, atus sum, ari. *dep.* buôn bán, mua bán; negotiari animas, chẳng sá chi sự sống người ta.
† **Negotiositas**, atis. *f.* sự thế sự phân vân, sự giặng việc.
Negotiosus, a, um. giặng gịt, — việc, phân vân nhiều sự. ‖ khó nhọc, công lao; negotiosum tergum, trái cật năng chịu đòn.
Negotium, ii. *n.* việc, sự, sự tình. ‖ niềm, bổn phận. ‖ sự buôn, mua bán. ‖ công lao, khó nhọc. ‖ sự kiện. ‖ việc phú cho, việc phú thác, — nấy phú; negotium grave, đại sự; — publicum, công sự; multa negotia, nhiều phương, nhiều ngả; negotiis vacuus, thong dong, vô sự; — multis intricatus, đa mang; — occupatus, mắc việc, bộn việc.
Nema, atis. *n.* chỉ, chỉ may.
Nemesia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ hay báo tội và lễ kính kẻ chết.
Nemesiaci, orum. *m. pl.* thầy bói.
Nemesis, is. *f.* bụt nữ hay báo tội. ‖ số vận.
Nemestrinus, i. *m.* bụt hay rừng.
Nemo, inis. *m.* chẳng ai, chẳng có ai, — người nào. ‖ phàm, hèn hạ; non nemo, người; nemo hominum, chẳng có người nào trong loài người ta; nemo hoc nescit, ai nấy biết đều ấy.
Nemoralis, *m. f.* le. *n.* is. et **Nemorensis**, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về rừng bối.
Nemoricultrix, icis. *f.* kẻ ở trong rừng.
Nemorivagus, a, um. kẻ xiêu lạc giữa rừng.
Nemorosus, a, um. có nhiều rừng bối, có rừng rậm.
Nempè. *adv.* át là, thật thì, là, nghiã là.
Nemus, oris. *n.* rừng, — bối, — rậy; atrum nemus horrenti umbrâ, lờm lĩnh.
Nenia, æ. *f.* et **Neniæ**, arum. *f. pl.* ca ngợi rầu rĩ, lời kêu van, thứ văn tế người ta hát hiệp làm một

cùng cổ nhạc. || sự nói lệ, nói vặt, lời chơi, — trêu, truyện văn mà chơi vui. || ca ngợi mà ếm chú, ca ngợi mà ếm chú con rắn. || bụt nữ hay sự cất đám ; nenias dicere, nói lệ, nói vặt.

† Nenior, aris, atus sum, ari. *dep.* nói truyện chơi, — truyện vô ích. || hiệp làm một cùng cổ nhạc mà hát văn tế khi cất đám. || ếm chú.

† Neniosus, a, um. có nhiều truyện chơi vô ích, — ca ngợi, — sự ếm chú, — ca hát rầu rĩ khi cất đám.

Neo, es, evi, netum, ere. kéo vải.

Neocorus, i. *m.* V. Æditaus.

Neomenia, æ. *f.* ngày mồng một, sóc nhựt.

Neomeniæ, arum. *f. pl.* lễ kia ngày mồng một.

Neomenium, ii. *n.* sóc nhựt, thượng huyền.

Neophytus, a, um. mới trồng. || kẻ mới giữ đạo.

Neotericè. *adv.* mới, cách mới, cách lạ.

Neoterici, orum. *m. pl.* những người đời nầy, hay là đời mới qua.

Neotericus, a, um. mới, tân, lạ, chưa quen dùng, chưa có thói.

Nepa, æ. *f.* con bò cạp. || thiên át thất cung. || con cua, cua biển. || thảo kia.

Neparcus, a, um. kẻ chẳng hà tiện.

Nepenthes, is. *n.* giống như bông huyên hay khuây buồn.

Nepeta, æ. *f.* bạc hà rừng.

Nephrites, is. *f.* xương trên hết trong xương sống.

Nephriticus, a, um. thuộc về lưng, — trái cật. || hay đau trái cật. || hay đã sự đau nơi lưng.

Nephretis, idis. *f.* sự đau ruột, đau lưng.

Nepos, otis. *m.* cháu trai, tôn, thân tôn. || kẻ phí của và mê tình tư dục ; nepos ex filio, cháu nội ; — ex filiâ, cháu ngoại ; — ex fratribus, điệt.

Nepotalis, *m. f.* le. *n.* is. hoang đàng.

Nepotatus, ûs. *m.* cách ăn ở hoang hủy.

Nepotes, um. *m. pl.* tử tôn, miêu dệ. || nhành nho phải cắt hằng năm.

Nepotinus, a, um. thuộc về kẻ hoang đàng, hoang hủy.

Nepotor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn ở hoang đàng, mê đắm và phí của.

Nepotula, æ. *f. dim.* Neptis.

Nepotulus, i. *m. dim.* Nepos.

Neptis, is. *f.* cháu gái.

Neptunalia, ium. *n. pl.* lễ kính thủy phủ.

Neptunicola, æ. *m. f.* kẻ ở giữa biển.

Neptunine, es. *f.* con gái thủy phủ.

Neptunius, a, um. thuộc về thủy phủ.

Neptunus, i. *m.* thủy phủ, hà bá. || biển.

Nepurus, a, um. dơ, dơ dáy, chẳng sạch.

Nequâ. *abl.* (ám hảo viâ). kẻo có đàng hay là phương nào.

Nequà. *adv.* kẻo bởi nơi nào.

Nequalia, ium. *n. pl.* sự thiệt hại.

Nequam. *ind. omn. gen.* gian hung, bợm, dữ, người xấu, kẻ bạc ác, hoang đàng, xấu nết. || vô ích, bất dụng.

Nequandò. *adv.* thay vì Ne aliquandò, kẻo có ngày nào.

Nequaquam. *adv.* chẳng, không, chẳng chi sốt.

Neque. *conj.* V. Nec.

Nequedùm. *adv.* chưa.

Nequeo, is, quivi, vel quii, itum, ire. chẳng đặng, chẳng có lẽ cho đặng ; nequeo quin fleam, chẳng có lẽ cho tôi khỏi khóc.

Nequicquàm. *adv.* vô ích, uổng.

Nequid. V. Nequis.

† Nequino, as, are. khi thì nói có khi thì nói không.

Nequior, *m. f.* us. *n.* oris. xấu hơn, dữ hơn.

Nequis, nequa, nequod, vel nequid. thay vì Nealiquis, aliqua, aliquod. (nó cai subj.) đừng ai, đừng cho ai, hầu cho chẳng có ai.

Nequissimus, a, um. rất xấu, rất dữ.

Nequiter. *adv.* cách xa xí, — xấu, — dữ, — hung, — trái lẽ, — trái phép, — vô phước, — gian, — mê đắm, — khônkhéo, — qủi quyệt.

Nequitia, æ. *f.* et Nequities, ei. *f.* sự nhát, nhát gan, yếu điệu. || xa xí, phí của. || sự mê đắm, hoang đàng. || sự gian, dối trá, qủi quyệt. || sự hư, giả, phá của.

Nerantzium, ii. *n.* trái cam.

Nereis, et Nereides, um. *f. pl.* bụt nữ hay biển.

Nereus, a, um. thuộc về Nereus.

Nereus, i. *m.* cha bụt nữ hay biển. || biển.

Neriene, es. *f.* vợ quan vũ.

Nerio, ûs. *f.* sự mạnh mẽ. || vợ quan vũ.

Nerion, ii. *n.* cây giáp trước đào.

Neris, is. *f.* N. U. || thứ cam tòng núi.

Neritæ, arum. *f. pl.* thứ ốc biển.

Nervalis, is. *f.* thảo kia.

† Nervatio, onis. *f.* sự bổ gân lại.

Nervator, oris. *m.* kẻ bổ gân lại.

Nervia, æ. *f.* et Nervia, orum. *n. pl.* dây da, dây ruột loài vật. || gân.

† Nerviceus, a, um. bằng gân.

Nervicus, a, um. hay đau gân.

Nervinus, a, um. Nervini funes, dây bằng ruột loài vật.

Nervium, ii. *n.* V. Nervia.

Nervosè. *adv.* cách mạnh, — dõng.

Nervositas, atis. *f.* sự mạnh, dõng.

Nervosus, a, um. có gân vững mạnh. || mạnh mẽ, lực sĩ. || có lẽ vững, có lẽ mạnh.

Nervulus, i. *m. dim.*

Nervus, i. *m.* gân. ‖ lực, sức, sức mạnh, gắng sức. ‖ dây da, dây cung tên. ‖ trăng, cùm, vòng cổ và trất cốc buộc kẻ có tội; nervum contrahi, rút gân lại.

Nesapius, a, um. V. Insipiens.

Nescienter. *adv.* chẳng biết, vô ý.

Nescio, is, ivi, itum, ire. chẳng biết, chẳng thuộc, chưa học; nescio te, tôi chẳng biết mầy.

Nescitus, a, um. đã chẳng biết.

Nescius, a, um. kẻ chẳng biết, kẻ chẳng hay, chẳng thuộc. ‖ dốt nát. ‖ chẳng ai quen biết, kẻ lạ.

† Nesi. thay vì sine.

Nessotrophium, ii. *n.* nơi nuôi con vịt.

Nestes, is. *m.* ruột đại kia.

Nete, is. *f.* dây đờn kìm.

Netio, onis. *f.* sự kéo vải.

Netor, oris. *m.* kẻ kéo vải.

Netorium, ii. *n.* đồ có hình mụt măng mà kéo vải, con quay.

Netrix, icis. *f.* nữ nhơn kéo vải.

Netum, i. *n.* chỉ, — vải. ‖ N. U.

Netus, a, um. *part.* Neo.

Neu. *conj.* và chẳng, hay là chẳng, không.

Neuma, æ. *f.* et atis. *n.* V. Modulatio.

Neunquàm. thay vì Nunquàm.

Neuricus, a, um. hay đau gân.

Neurobata, æ. *m. f.* et Neurobates, æ. *f.* kẻ leo dây, múa trên dây.

Neuroides, is. *f.* rau diếp hoang.

Neurospaston, i. *n.* thứ bò nhìn.

Neurospastos, i. *f.* bụi gai.

Neuter, tra, trum. chẳng ai trong hai người hay là hai đều, chẳng có gì và hai bên.

Neutiquàm. *adv.* chẳng có đều gì sốt, chẳng có lẽ, chẳng đặng dầu thể nào thể nào.

Neutralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về giống neutro, chẳng cái chẳng đực. ‖ ở giữa.

Neutraliter. *adv.* theo cách neutro.

Neutrò. *adv.* giữa chẳng theo bên nào.

Neutrobì, et Neutrobiquè. et Neutrubì. *adv.* và hai nơi đều không, chẳng bên nào.

Neve. *conj.* hay là chăng?

Nevolo, nevis, nevult, nevelle. V. Nolo.

Nex, ecis. *f.* sự chết cực dữ, sự giết. ‖ sự chết.

Nexibilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Nexilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng gút, — thắt, — gióc.

Nexio, onis. *f.* sự gút, thắt gút.

Nexo, as, are. V. Necto.

Nexor, oris. *m.* kẻ gút, gióc.

Nexosus, a, um. V. Nexuosus.

Nexum, i. *n.* khế buộc kẻ trả nợ chẳng nổi làm tôi chủ nợ một năm. ‖ phép giao kia trong thành Roma.

Nexus, i. *m.* phải tù, hay là làm tôi chủ nợ một năm.

Nexus, ûs. *m.* sự gút, thắt, buộc, dây buộc. ‖ sự gióc, vấn lấy; virtutum nexus, nhơn. V. Nexum.

Nexus, a, um. *part.* Necto.

NI

Ni. *conj.* nếu chẳng, ví bằng không; ni domi est mirum, người chẳng có ở nhà thì lạ lắm.

Nicæa, æ. *f.* N. U.

Nicerotianum, i. *n.* thuốc thơm kia.

* Niceteria, orum. *n. pl.* phần thưởng hay là lễ mẵng vì đã thắng trận.

Nico, is, cere. ngoắt, lấy tay mà làm dấu hay là ngăm đe.

Nicolai, orum. *m. pl.* trái chà là và bánh bằng trái ấy.

Nicophorus, i. *f.* V. Smilax.

Nicotiana, æ. *f.* cây thuốc, thuốc ăn.

† Nictaculus, i. *m.* con chó điếm, chó canh dỏ. ‖ chó hay săn, muông săn.

Nictatio, onis. *f.* sự nháy, máy mắt.

Nictator, oris. *m.* kẻ máy mắt.

Nicto, is, tere. muông săn sủa làm dấu có thịt rừng.

Nicto, as, avi, atum, are. et Nictor, aris, atus sum, ari. *dep.* máy mắt, nháy mắt, nhấp nháy, nháy nhau. ‖ gắng công, ra sức.

Nictus, ûs. *m.* V. Nictatio.

Nidamentum, i. *n.* hễ sự gì chim dùng làm tổ.

Nideo, es, ere. V. Renideo. ‖ chim con sè cánh mà mừng cha mẹ trở về nơi tổ.

Nidicus, a, um. thuộc về tổ.

Nidificium, ii. *n.* sự làm ổ, làm tổ.

Nidifico, as, avi, atum, are. làm ổ, làm tổ.

Nidificus, a, um. hay làm tổ.

Nidor, oris. *m.* khét, — khao, — nghẹt, mùi khét; nidor orizæ combustæ, khê, cơm khê.

Nidorosus, a, um. có mùi khét, — khê.

Nidulor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm ổ, hay là ở trong tổ.

Nidulus, i. *m.* ổ nhỏ.

Nidus, i. *m.* ổ, tổ. ‖ lứa. ‖ bình có hình tổ. ‖ ngăn, — hòm, — kệ sách, ngăn tủ; nidus hirundinum salangan, yến sào.

Nigella, æ. *f.* △ gia đậu tử thảo, thứ cỏ lùng vực. ‖ cây tiêu sọ.

Nigellus, a, um. đen mốc mốc.

Niger, a, um. đen, màu đen, màu hắc, ô. ‖ u minh, mù, — mịt, tối tăm. ‖ dữ, bạc ác, hung. ‖ hay làm hại. ‖ chết. ‖ điềm dữ; nigerrimus, đen hin, — thui, — sì, — địch; gallina nigra, gà ô; capilli nigri, tóc xanh.

Nigramen, inis. *n.* sự đen, ô.

Nigrans, tis. *omn. gen.* có màu đen mốc mốc. ‖ u minh, tối tăm.

Nigredo, inis. *f.* màu đen.

Nigrefio, is, factus sum, fieri. ra đen, ra ô, đã ra đen.

Nigreo, es, grui, rere. *n.* et Nigresco, is, scere. *n.* ra đen, nên ô. ‖ ra u minh, tối tăm.

Nigricans, tis. *omn. gen.* có màu đen mốc mốc.

Nigricolor, oris. *omn. gen.* màu đen.

Nigrifico, as, are. bôi đen, làm cho ra đen.

Nigritia, æ. *f.* phương kia.

Nigritia, æ. *f.* et Nigrities, iei. *f.* et Nigritudo, inis. *f.* sự ô, màu đen.

Nigro, as, avi, atum, are. làm cho ra đen, bôi màu ô. ‖ làm cho ra bầm, đánh cho ra bầm tím.

Nigror, oris. *m.* màu đen, sự ô.

Nigrum, i. *n.* gì ô.

Nihil. *n. ind.* không, chẳng, chẳng có sự gì; nihil nuntii, biệt tin; — in manibus, tay sạch không; nihil interest, chẳng can chi.

Nihildùm. *adv.* chưa.

Nihilifacio, is, feci, actum, cere. et Nihilipendo, is, dere. kể chi, sá kể. màng chi, màng bao, ỏ bao, bao sá.

Nihilnon. *adv.* mọi sự, mọi bề, — đều.

Nihilomagìs. *adv.* chẳng hơn gì.

Nihilominùs. *adv.* nhưng mà, song, song le. ‖ chẳng ít hơn, bấy nhiêu, chẳng nhiều hơn, chẳng ít hơn.

Nihiloplus. *adv.* chẳng hơn gì, bấy nhiêu.

Nihiloseciùs. *adv.* V. Nihilominùs.

Nihilum, i. *n.* không, sự không; ad nihilum redigi, tiêu hóa; pro nihilo ducere, — habere, — putare, chẳng kể là gì; nihili homo, người rốt hèn.

Nil, thay vì Nihil.

Nilum, i. *n.* V. Nihilum.

Nilus, i. *m.* N. F. ‖ ngòi rạch mà trổ nước.

Nimbatus, a, um. có khăn lúp đầu, hay bịt trán cho xinh hơn.

Nimbifer, a, um. hay sinh mưa.

Nimbosus, a, um. có cơn mưa, có đám mây, có mây mưa.

Nimbus, i. *m.* cơn mưa, cây mưa, mây mưa, mưa dông, đám mây, trận mưa. ‖ khăn người nữ lúp đầu hay là đồ bịt trán. ‖ bình đựng rượu ngọt. ‖ khốn nạn xảy đến tình cờ. ‖ đám mây các bụt ngự như trên gía vậy, thứ hào quang.

Nimia, orum. *n. pl.* sự dư, vô ích.

Nimiè. *adv.* nhiều qúa, qúa, lắm, qúa chừng, dư.

Nimietas, atis. *f.* sự nhiều qúa, khê lê, sự gia giết, dư dật, xa xí.

Nimiò. *adv.* (hiệp làm một cùng bậc comparativo.) nimiò plus eum diligo, tôi yêu nó qúa lắm. V. Nimiè.

Nimioperè. *adv.* nhiều bấy. V. Nimiè.

Nimirùm. *adv.* thật, — thì. ‖ nghĩa là, là.

Nimìs. *adv.* et Nimiùm. *adv.* qúa lắm, gia giết, qúa chừng. ‖ lắm, cực, qúa; nimiùm epotare, qúa chén.

Nimius, a, um. qúa, qúa lắm, — chừng; nimius mero, qúa chén.

Ningo, is, xi, gere. *n.* tuyết sa xuống.

Ningor, oris. *m.* mùa tuyết, mùa tuyết sa nhiều lắm.

Ninguidus, a, um. đầy tuyết.

† Ninguis, is. *f.* thuyết, tuyết bạc, sương thuyết.

Ningulus, a, um. V. Nullus.

Ninnius, ii. *m.* ngựa con.

Niphates, is. *m.* N. F. ‖ N. M.

Niptra, orum. *n. pl.* sự tắm rửa, nơi tắm.

† Niquiscivit. họ một trăm người mà kẻ chẳng đặng bàu lên trong họ mình thì đến bàu đó.

Nis. thay vì Nobis.

Nisa, æ. *f.* tên người nữ. ‖ giáo, lao.

Nisabath. *ind.* tháng aprili dân Judêu.

Nisan. *ind.* tháng bẩy quân Judêu.

Nisi. *conj.* nếu chẳng, ví bằng chẳng, chẳng qua là, trừ, đừng kể. ‖ song; nisi sciret, ví dầu nó chẳng biết.

Nisus, i. *m.* chim phụng hoàng biển. ‖ N. H.

Nisus, ûs. *m.* sự rán sức, gắng gổ, rặn; nisus evomentis, ập ụa.

Nisus, a, um. *part.* Nitor.

Nitedula, æ. *f.* chuột cống.

Nitefacio, is, cere. đánh bóng láng.

Nitefactus, a, um. đã đánh cho bóng láng.

Nitela, æ. *f.* phần láng trong cát. ‖ sự gì dùng mà chùi cho sạch. ‖ tăm xỉa răng. ‖ chuột cống.

Nitelinus, a, um. màu chuột cống.

Nitella, æ. *f.* V. Nitela.

Nitens, nitentis. *omn. gen.* láng, bóng láng, chói, — loà; nitens ingenium, trí huệ.

Nitens, is. *omn. gen. part.* Nitor, rán sức.

Niteo, es, tui, ere. *n.* et Nitesco, is, tui, scere. *n.* chói, — sáng, — lòa, láng, bóng láng. ‖ có danh, có tiếng; nitescere unguentis, nên bóng láng vì thuốc thơm.

Nitibundus, a, um. kẻ hay rán sức.

Nitidè. *adv.* cách láng, — sạch, — lịch sự, xinh tốt.

Nitiditas, atis. *f.* sự láng, sạch, lịch sự, đẹp đẽ, tề chỉnh.

Nitidiusculè. *adv.* cách láng, — sạch hơn một ít.

Nitidiusculus, a, um. láng, sạch hơn một ít.

Nitido, as, avi, atum, are. chùi cho sạch, đánh bóng láng; nitidare corpus, tắm gội mình.

Nitidulus, a, um. *dim.*

Nitidus, a, um. láng, sáng, bóng láng, sạch. ‖ lịch sự, đẹp đẽ, tốt lành; nitida femina, nữ nhơn tề chỉnh; nitidum genus verborum, lời văn hoa.

Nitor, oris. *m.* sự láng, bóng láng, sáng. ‖ sạch, xinh, tốt, lịch sự, tề chỉnh, đẹp đẽ; nitor generis, dòng sang; — corporis, xác phì mĩ

Nitor, eris, nisus, vel nixus sum, niti. *dep.* rán sức, gắng gổ, — công, rặn. ‖ sinh, — đẻ. ‖ nương, — dựa, — nhờ, — cậy; niti aliquo ad eundum, vịn noi; — ope alicujus, nương nhờ; — hastâ, chống.

Nitraria, æ. *f.* mỏ diêm.

Nitratus, a, um. có diêm, đã pha diêm.

Nitrosus, a, um. đầy diêm.

Nitrum, i. *n.* diêm, △ tiêu thạch, mang tiêu; nitrum præparatum, phác tiêu, mang tiêu.

Nivalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tuyết. ‖ bạch như tuyết.

Nivarius, a, um. hay dùng cho tuyết chảy xung quanh ve rượu cho mát.

Nivatus, a, um. đã dùng tuyết mà làm cho mát.

Nivens, tis. *omn. gen.* kẻ nhấp nháy.

Niveus, a, um. thuộc về tuyết. ‖ trắng như tuyết. ‖ trắng bọt.

Nivosus, a, um. đầy tuyết, có tuyết, hay sinh sương tuyết.

Nix, ivis. *f.* tuyết, sương tuyết. ‖ sự trắng, bạch; nives capitis, tóc bạc.

Nixæ, arum. *f. pl.* sự đờn bà rặn mà sinh đẻ.

Nixidii, orum. *m. pl.* et Nixi, orum. *m. pl.* bụt hay bàu đờn bà nằm bếp.

Nixor, aris, ari. *dep.* V. Nitor.

Nixurio, is, ire. *n.* muốn gắng, muốn rặn.

Nixus, i. *m.* tinh tú kia.

Nixus, ûs. *m.* sự rán sức, rặn, sự đau đớn người nữ muốn sinh đẻ. ‖ sự nương, nương dựa.

Nixus, a, um. *part.* Nitor.

NO

No, as, avi, are. lội, lội lặn. ‖ đi ghe, vượt, — biển. ‖ nổi lên. ‖ bay; nare sine cortice, lội một mình.

Nobilis, *m. f.* le. *n.* is. sang, — trọng, giàu sang, cao sang, qúi, phú qúi, vang hiển, tôn trọng, hiển vang, vinh hiển. ‖ có danh, có danh vọng, công danh; vir nobilis, qúi nhơn, trượng nhơn; nobiles et ignobiles, tôn ti; nobiles, tôn qúi.

Nobilissimatus, ûs. *m.* bậc kẻ cao sang, có quờn sang.

Nobilitas, atis. *f.* danh vọng, công danh. ‖ sự sang trọng, dòng sang. ‖ sự cao sang, phú qúi. ‖ phẩm người dòng sang. ‖ sự kiêu hảnh, kiêu ngạo, kẻ sang trọng.

Nobilitatus, a, um. đã nên sang, — cao sang, có công danh, có danh vọng.

Nobiliter. *adv.* cách sang trọng. ‖ cách cao sang, — cao trọng, — phú qúi, — có công danh.

Nobilito, as, avi, atum, are. làm cho ra sang, làm cho công danh, — danh vọng, đồn tiếng, — danh; nobilitare famam, đồn danh người.

Nobiscum, thay vì cum nobis, với chúng tôi, trong chúng tôi.

Nocens, tis. *omn. gen.* tior. issimus. hay làm hại, — thiệt. ‖ kẻ có tội, bạc ác, gian hung.

Nocenter. *adv.* cách hại.

Nocentia, æ. *f.* sự hại. ‖ phận, bổn phận linh hồn mắc tội.

Noceo, es, cui, citum, ere. *n.* làm hại, làm thiệt, phá hại, làm khốn, làm cực; nocere alteri, hại người.

Nocivus, a, um. V. Noxius.

Noctambulus, a, um. kẻ đi dạo ban đêm.

Noctesco, is, scere. *n.* đã chiều tối, đã gần tối, ra u minh.

Noctianus, a, um. kẻ tuần do.

Nocticola, æ. *m. f.* kẻ kính hay là yêu ban đêm.

Nocticolor, oris. *omn. gen.* u ám, tối tăm như ban đêm.

Nocticula, æ. *f. dim.* Nox.

* Nocticulus, a, um. chó điếm.

Noctifer, a, um. hay sinh hay đem sự tối.

Noctifuga, æ. *m. f.* kẻ trốn ban đêm.

Noctiluca, æ. *f.* mặt trăng soi ban đêm. ‖ đuốc, lồng đèn.

Noctisurgium, ii. *n.* sự chổi dậy ban đêm.

Noctivagus, a, um. hay lạc đêm.

Noctividus, a, um. hay thấy ban đêm.

Noctius, a, um. V. Nocturnus.

Noctu. *abl.* ban tối, khuya; diù noctuquè, khuya sớm.

Noctua, æ. *f.* chim cú, chim mèo.

Noctuabundus, a, um. hay đi thâu đêm.

Noctuinus, a, um. như con mắt chim cú.

Nocturnus, i. *m.* bụt hay đêm. ‖ kẻ trộm cướp ban đêm.

Nocturnus, a, um. thuộc về ban đêm. ‖ thuộc về sự chết.

Noctuvigilia, æ. *f.* tên tục bụt nữ hay thức đêm.

Nocuus, a, um. V. Noxius.

† Nodamen, inis. *n.* gút, thắt, dây buộc.

Nodatio, onis. *f.* ung cây, mắt cây.

Nodator, oris. *m.* kẻ gút, buộc.

Nodatus, a, um. đã thắt, buộc. || có ung. || infans nodatus, con đọn.
Nodia, æ. *f.* lá thuốc giòi.
Nodinus, i. *m.* bụt hay lúa khi mới có đòng đòng.
Nodo, as, avi, atum, are. gút, thắt, buộc, thắt gút.
Nodositas, atis. *f.* sự nhiều ung nhiều mắt cây hay là nhiều gút hiệp nhau.
Nodosus, a, um. có ung có mắt cây. || khúc mắt; lignum nodosum, cây vặn thịt. || mắt miủ. || có nhiều gút.
Nodotus, i. *m.* V. Nodinus.
Nodulus, i. *m.* *dim.*
Nodus, i. *m.* gút, thắt, mắt, mắt cây, ung cây. || sự khó, rối, khúc mắt. || sự sưng, sưng lên, vít, dấu tích sưng lên; nodus crinium, tóc gióc; — cœlestis, song ngư thập nhì cung. || nodus arboris producens ramos, chặng ba; — in arbore, mắt cây; nodi articulorum, khớp, nơi lắt léo; — aheni, xà tích; — amicitiæ, sự thiết nghiã; — vitales animæ, sự linh hồn hiệp lầm một cùng xác; — plagarum, lằn roi; arbor sine nodis, cây suôn đuồn đuồn; nodus ad aliquid retinendum, mấu; — funis, gút dây; nodos ligare, buộc thắt; nodum expedire, giải sự khúc mắt, giải sự rối.
Noegeum, i. *n.* thứ dây thắt lưng hay là áo ngoài có gấu điều.
Noema, atis. *n.* F. R. là nói khác và hảo khác.
† Nœrza, æ. *f.* thứ con chồn.
† Noffus, i. *m.* hòm đất.
Nola, æ. *f.* N. U. || chuông nhỏ, chuông mèn.
† Nolarium, ii. *n.* tháp để chuông.
Nolentia, æ. *f.* sự chẳng muốn, chẳng chịu, ý chống trả.
Nolo, nonvis, nolui, nolle. chẳng muốn, chẳng chịu; noli, đừng, mựa khá, chớ; noli unquam, chớ hề.
Noluntas, atis. *f.* V. Nolentia.
Nomades, um. *m.* *pl.* dân tạm cư.
Nomæ, arum. *f.* *pl.* thứ ghẻ hờm, ghẻ chiêm bao ăn thịt dơ.
Nomarcha, æ. *m.* quan trấn, quan trấn xứ.
Nomarchia, æ. *f.* phép trấn, quờn trấn nhậm một xứ.
Nomen, inis. *n.* tên, danh. || danh vọng, — tiếng, — sư, công danh. || lẽ, lý, lẽ chữa mình. || danh hiệu. || cớ, cớ sự. || nợ. || điều trong sổ; nomen patroni, thánh hiệu; — post mortem alicui inditum, tên thị; inurbanè aliquem solo nomine vocare, kêu trổng, kêu xách mé; nomen præclarum, danh vang; nomine alicujus aliquid agere, mượn lời; nomina facere, mắc nợ; — exigere, đòi nợ.
Nomenclatio, onis. *f.* sổ các tên, sổ bộ các đồ, thứ sách chỉ nam. || sự xướng tên nhiều người hay là nhiều đồ liền nhau.
Nomenclator, oris. *m.* kẻ giữ sổ bộ hay là xướng tên người ta.
Nomenclatura, æ. *f.* sổ, sổ bộ, mục lục, điều mục.
Nomia, æ. *f.* bụt nữ mục đồng.
Nominalia, ium. *n.* *pl.* ngày lễ đặt tên cho con nít.
Nominalis, *m.* *f.* le. *n.* is. thuộc về tên.
Nominaliter. *adv.* kêu tên.
Nominatìm. *adv.* từng tên mọi người. || cách riêng, kể tên riêng, chỉ riêng.
Nominatio, onis. *f.* sự kêu tên, xướng danh. || sự phong, phong chức. || sự kể, kể lại nhiều đều. || F. R. || tên; nominatio occulta, tiếng ít quen.
Nominativus, i. *m.* tiếng nominativo.
Nominator, oris. *m.* kẻ đặt hay là kêu tên, có phép ban quờn chức.
Nominatus, ûs. *m.* tên, tên đặt.
Nominatus, a, um. *part.* Nomino.
Nominitatus, a, um. *part.*
Nominito, as, avi, atum, are. năng kêu tên.
Nomino, as, avi, atum, are. kêu tên, đặt tên. || nói tâng người lên.
Nomocanon, onis. *m.* mục lục lề luật.
Nomodidactes, is. *m.* et Nomodidascalus, i. *m.* et Nomodotes, is. *m.* tấn sĩ lề luật.
Nomographia, æ. *f.* sách lề luật.
Nomographus, i. *m.* kẻ làm sách nói về lề luật.
Nomomathes, is. *m.* kẻ học luật phép nhà nước.
Nomophylacia, æ. *f.* sự binh vực lề luật, sự giữ luật.
Nomophylacium, ii. *n.* dinh quan bộ lại.
Nomophylax, acis. *m.* kẻ binh vực luật.
Nomopoeus, i. *m.* kẻ lập luật.
Nomos, i. *m.* lề luật, luật phép, mực mẹo. || xứ, sự trấn xứ. || cách hát.
Nomothesia, æ. *f.* sách luật. || sự lập luật phép.
Nomotheta, æ. *m.* kẻ làm luật.
Non. *adv. neg.* chẳng, không, vô, chăng; non esse, non habere, chẳng có; non licet, chẳng phải.
Nona, æ. *f.* bụt nữ kia.
Nonæ, arum. *f.* *pl.* ngày mồng bảy hay là mồng năm theo tháng.
Nonagenarius, a, um. thuộc về chín mươi.
Nonagenarius, ii. *m.* kẻ đặng chín mươi tuổi.
Nonageni, æ, a. chín mươi.
Nonagesimus, a, um. thứ chín mươi.

Nonagiès. *adv.* chín mươi lần.
Nonaginta. *ind.* chín mươi.
Nonalia, ium. *n. pl.* lễ kia các ngày mồng bảy hay là mồng năm.
Nonani, orum. *m. pl.* quân lính trong đội thứ chín.
Nonaria, æ. *f.* nữ nhơn xấu nết kia.
Nonarius, a, um. sự gì làm đến giờ thứ ba ban hôm.
Nondùm. *adv.* chưa, chửa; nondum expertus, chưa từng.
Nongecuplex, icis. *omn. gen.* sự gì đặng làm bằng chín mươi cách.
Nongenti, æ, a. chín trăm.
Nongenti, orum. *m. pl.* chín trăm người góp thể và soát thể người ta đã bàu lên khi dân thành Roma nhóm nhau.
Noniès. chín lần.
Noningentesimus, a, um. thứ chín trăm.
Noningenti, æ, a. chín trăm.
Noningenties. *adv.* chín trăm lần.
Nonnè. *adv.* có chăng? có phải chăng? chẳng phải sao? nonnè vides? chẳng thấy sao?
Nonnihil. *adv.* một ít, ít lắm.
Nonnullus, a. um. có kẻ; nonnulli, một ít người. ‖ một hai kẻ.
Nonnunquàm. *adv.* một hai khi.
Nonnusquàm. *adv.* có nơi, một hai nơi.
Nonnus, a. người tu hành.
Nonœolæ, arum. *f. pl.* thứ trái mờm nơi cổ con dê.
Nonpridem. mới, chẳng có lâu, khi nãy.
Nonuncium, ii. *n.* chín lượng cân.
Nonus, a, um. thứ chín.
Nonus decimus, a, um. thứ mười chín.
† Nonussis, nonussis. *m.* đồng kia đặng chín đồng tiền.
Norim, noris, norit. thay vì noverim, noveris, noverit. V. Nosco.
Norma, æ. *f.* thước nách, mực mẹo, mực tàu, thẳng, — mực; normam præbere, ra mực.
Normalis, *m. f.* le. *n.* is. đã làm cùng mực thẳng.
Normaliter. *adv.* cách có mực thẳng.
Normatio, onis. *f.* et Normatura, æ. *f.* sự cầm mực, làm cùng mực thẳng.
Normatus, a, um. đã làm cùng mực thẳng.
Norvegia, æ. *f.* N. R.
Nos, chúng tôi, chúng ta, qua, mớ qua, mớ tôi, vớ tôi.
Noscibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà nhìn lại đặng.
Noscitabundus, a, um. hay nhớ mờ mờ, ra sức cho đặng nhớ lại.
Noscito, as, avi, atum, are. ra sức cho đặng nhớ lại nhìn lại.
Nosco, is, novi, notum, cere. biết, nhìn, thông, thuộc, hảo, hiểu; noscere penitùs, lầu thông; — clarè, thuộc thành; — omnia in cœlo et in terrâ, thông thiên đạt địa.
Nosmet, et Nosmetipsi. chúng tôi chúc.
Nosocomia, æ. *f.* sự lành đã.
Nosocomium, ii. *n.* nhà thương, nhà liệt.
Nosocomus, a, um. kẻ hay làm cho lành đã, — giúp kẻ liệt.
Nosocomus, i. *m.* chủ nhà thương.
Nosodochium, ii. *n.* nhà thương.
Nosognomonice, es. *f.* sự thông việc bệnh hoạn.
Nosse, thay vì Novisse. V. Nosco.
Noster, a, um. thuộc về ta, — chúng tôi, của ta. ‖ chúng ta, chú nghỉ. ‖ binh vực ta. ‖ một bậc như ta.
Nostin, thay vì Novistine. V. Nosco.
Nostras, atis. *omn. gen.* chàng ta, chú nghỉ, trai ta.
Nostratìm. *adv.* theo thói ta.
Nota, æ. *f.* dấu, — diếm, tích. ‖ gỉ, ố gỉ, sự nhơ, nhơ danh, bợn. ‖ chạm. ‖ dấu tắt, sự dón, dón lại. ‖ chữ. ‖ cách, thói, phép. ‖ giống. ‖ hiệu vàng bạc. ‖ sự sửa, sửa phạt, quở; notæ musicæ, dấu trong cách hát; notis scribere, viết tắt.
Notabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng xem, đáng khen, cao trọng, qúi trọng. ‖ dễ xem, dễ xét, dễ nhìn lại. ‖ đáng quở. ‖ đã chạm. có án, nhơ danh.
Notabilitas, atis. *f.* sự cao trọng.
Notabiliter. *adv.* cách cao trọng, qúi trọng, cao sang. ‖ tỏ tường. ‖ lắm, nhiều lắm.
Notaculum, i. *n.* et Notamen, inis. *n.* dấu, — diếm, dấu tích.
Notaria, æ. *f.* sự cáo, trạng cáo, đơn cáo.
Notarius, a, um. thuộc về các chữ nhứt, — cội.
Notarius, ii. *m.* thơ ký, ký lục, kẻ viết tắt, viết đơn, sao tả.
Notatio, onis. *f.* dấu, — xét, — sửa lại. ‖ cội rễ tiếng. ‖ lời quở hay là phần phạt quan giám khảo dạy.
† Notatorium, ii. *n.* dấu, — diếm.
Notatus, a, um. *part.* Noto.
Notesco, is, cui, scere. *n.* đã bày ra, đã ra tỏ tường, ai nấy biết.
Nothia, orum. *n. pl.* phần cơ nghiệp con gạnh đặng bởi lời trối cha nó.
Nothus, a, um. chẳng chính, con gạnh. ‖ chẳng phải giống tốt. ‖ ngoại quốc.
Noti, orum. *m. pl.* người ta quen biết. ‖ gió nam.
Notia, æ. *f.* thứ ngọc sa xuống cùng mưa. V. Ombria.
Notiæus, i. *m.* tủy xương sống.
Notifico, as, avi, atum, are. cho tin, cho biết, tỏ ra.
Notio, onis. *f.* sự biết, thông, — hiểu. ‖ trí, — biết, minh ngộ. ‖ ý, nghĩa tiếng. ‖ quờn tra hỏi

việc. ‖ sự đoán xét quan giám khảo.

Notitia, æ. *f.* et Notities, ei. *f.* sự hảo, biết, minh ngộ.

Notius, a, um. thuộc về phương nam.

Noto, as, avi, atum, are. biên, làm dấu, ghi, — chép, nhấn, gạc. ‖ chỉ, tỏ, tỏ ra. ‖ xét, — lại. ‖ sửa, — lại, — lời, bắt lỗi, quở. ‖ làm cho nhơ danh, án, chạm. ‖ viết tắt, viết đơn ; notare mente, ghi lòng ; — scripto, ghi chép ; — catalogum, kê sổ ; — aliquid puncto minimo, nhấn, — xuống ; — ungue genas, bấu má ; — manu, lấy tay mà chỉ ; — carbone, chẳng ưng lòng ; — cretâ, ưng lòng.

Notoplex, icis. *omn. gen.* kẻ đã phải xử tù đánh roi.

Notor, oris. *m.* kẻ biết hay là cho người ta biết ai.

Notoria, orum. *n. pl.* lời kẻ làm chứng.

Notorium, ii. *n.* dấu chỉ tội lỗi. ‖ sổ sách tòa bộ hình.

Notorius, a, um. rõ, tỏ tường, sự gì ai nấy biết, hay tỏ hay chỉ cho người ta biết.

Notozephyrus, i. *m.* gió nồm.

Notula, æ. *f.* dấu nhỏ.

Notus, i. *m.* gió nam.

Notus, a, um. *part.* Nosco. đã biết, đã quen. ‖ kẻ biết, quen ; notus sibi, kẻ biết mình ; nota mulier, đờn bà xấu danh ; noti, người thiết nghĩa, thân thích, thân quyến.

Novacula, æ. *f.* dao cạo râu. ‖ dao, dao chủy thủ. ‖ dao gọt. ‖ cá kia.

Novale, is. *n.* et Novalis, is. *f.* ruộng trổi.

Novalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ruộng đất trổi.

Novamen, inis. *n.* sự làm mới lại.

Novatio, onis. *f.* sự làm mới lại.

Novator, oris. *m.* et Novatrix, icis. *f.* kẻ làm mới lại. ‖ kẻ lập sự gì mới lạ.

Novatus, a, um. đã làm mới lại.

Novatus, ûs. *m.* sự thay đổi.

Novè. *adv.* cách mới, cách lạ.

Novellæ, arum. *f. pl.* một trăm sáu mươi tám luật vua kia.

Novellaster, tra, trum. mới qúa một ít.

Novelletum, i. *n.* cây con, cây nho con.

† Novellicus, a, um. mới.

† Novellitas, atis. *f.* V. Novitas.

Novello, as, avi, atum, are. trồng cây nho. ‖ cày vỡ, xắn đất.

Novellus, a, um. *dim.* Novus.

Novem. *ind.* chín. △ cửu.

November, bris. *m. f.* tháng novembrê là tháng mười một.

Novembris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về tháng novembrê.

Novenarius, a, um. thuộc về chín.

Novendeciès. *adv.* mười chín lần.

Novendialis, *m. f.* le. *n.* is. hay ở hay là bền chín ngày. ‖ làm ngày thứ chín.

Novendium, ii. *n.* một thì chín ngày.

Noveni, æ, a. chín.

Noverca, æ. *f.* mẹ ghẻ, dì ghẻ.

Novercalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mẹ ghẻ.

† Novercor, aris, ari. *dep.* ăn ở như mẹ ghẻ.

Noviès. *adv.* chín lần.

Novissimè. *adv.* sau hết, mới.

Novissimi, orum. *m. pl.* binh hậu, binh tiếp.

Novissimus, a, um. hèn, rốt hèn, rốt hết, sau hết.

Novitas, atis. *f.* sự mới, lạ ; novitas generis, — nominis, bậc sang trọng mới.

Noviter. *adv.* mới, khi nãy.

Novitiolus, a, um. *dim.*

Novitius, a, um. kẻ mới, lạ. ‖ chưa quen, chưa tầng. ‖ tôi mọi chưa giúp một năm. ‖ kẻ thọ phong quờn chức qúa khỏi dòng dõi mình.

Novo, as, avi, atum, are. làm lại, làm mới, — mới lại. ‖ đổi, thay đổi, chịu đổi. ‖ lập sự gì mới, lập sự gì lạ ; novare nomen, đổi tên ; — res, làm ngụy ; — prole viros, nối dòng ; — membra lymphâ, tắm gội mình.

Novus, a, um. mới, tân ; maximè novus, mới vặcvặc ; novus alicui rei, bỡ ngỡ, chưa tầng ; — annus, năm mới ; nova instituere, tân lập ; de novo facere, tân tạo.

Nox, noctis. *f.* đêm, ban đêm, đêm hôm. △ mộ, mộ dạ, tịch. ‖ tối, tối. ‖ sự binh vực, ỷ thế. ‖ ngủ, — đêm. ‖ dông, bão. ‖ nocte concubiâ, đêm khuya ; tota nox, đêm trường ; silentium noctis, đêm vắng ; nocte sine lumine ire, đi thầm ; nox animi, linh hồn mắc sự tối tăm ; — æterna, nơi tối tăm, địa ngục. ‖ sự chết.

Noxa, æ. *f.* sự hại, thiệt hại, tai nạn. ‖ lỗi, tội. ‖ bịnh hoạn. ‖ vạ, phần phạt ; noxæ esse, làm thiệt ; — dedere, thường lại.

Noxalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự hại, — thiệt.

Noxia, æ. *f.* lỗi, cả lòng muốn lỗi. ‖ sự thiệt hại. ‖ làm hại. ‖ sự độc, phép yêu thuật. ‖ sự cãi, cãi nhau.

Noxialis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm hại.

Noxiosus, a, um. hay sinh thiệt. ‖ có lỗi, độc. ‖ có bịnh hoạn, rũ liệt.

Noxitudo, inis. *f.* V. Noxia.

Noxius, a, um. có tội lỗi. ‖ hay làm thiệt, độc.

NU

Nubecula, æ. *f.* đám mây, mây nhỏ.

Nubes, is. *f.* mây, — mưa, — móc. △ vân. ‖ khí đất, hơi đất. ‖ khí uất, khó mặt. ‖ hội, đông đắn. ‖ sự mù, tai nạn. ‖ màn, tối tăm. ‖ khăn che. ‖ cơn, — mưa, — bụi; nubes volantes, mây bay cuộn cuộn; — dividere, quén ngút; lucida nubes ex solis radiis, trời ráng ra; nubes velociter ascendere, mây un.

Nubia, æ. *f.* miền đất kia.

Nubifer, a, um. hay chở mây, hay sinh mây.

Nubifugus, a, um. hay phá mây tan.

Nubigena, æ. *m. f.* kẻ bởi mây mà sinh ra.

Nubiger, a, um. có nhiều mây.

Nubila, orum. *n. pl.* mây, — mưa, △ vân. ‖ khí uất, tính rầu, châu mày.

Nubilar, aris. *n.* et Nubilarium, ii. *n.* nhà cầu, rạp gần nơi người ta đạp lúa cho đặng đụt mưa đó.

Nubilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ đã đủ tuổi kết nhơn doan.

Nubilito, as, are. mây un cho mù trời.

Nubilo, as, avi, atum, are. trời ra ủ dột, ra mù mịt, có sương móc, có mây móc; nubilat aer, trời ra mù.

Nubilum, i. *n.* trời mù.

Nubilus, a, um. ủ dột, mù, — mịt, vân vụ, vân vũ. ‖ tối tăm. ‖ châu mày, xao xác, lao xao. ‖ khốn cực, tai nạn.

Nubis, is. *f.* V. Nubes.

Nubitur, *impers.* có kẻ kết bạn.

Nubivagus, a, um. hay xiêu lạc giữa đám mây.

Nubo, is, nupsi, vel nupta sum, nuptum, bere. lấy khăn mà che. ‖ kết bạn, kết hôn nhơn, giao hôn, gia thú, phối thất, cưới vợ, lấy chồng; si vis nubere, nube pari, nếu người muốn kết bạn hãy kết cùng người bằng mình.

Nucalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hạnh hạch đào.

Nucamentum, i. *n.* hoa hạch đào, hay là vòi hiệp theo hoa và rớt trước trái.

Nucella, æ. *f. dim.* Nux.

Nucetum, i. *n.* chốn trồng hạch đào.

Nuceus, a, um. thuộc về hạch đào.

Nucifrangibulum, i. *n.* cái có răng mà phá trái hạch đào

Nucinus, a, um. bằng gỗ hạch đào.

Nucipersica, orum. *n. pl.* trái đào.

Nuciprunum, i. *n.* trái táo đã chiết trên hạch đào.

Nucleatus, a, um. trái đẹt.

Nucleo, as, are. khi sự ra óc ra hột.

Nucleus, ei. *m.* hột, óc, hạnh, tử. ‖ lớp vôi với cát mà lát gạch. ‖ khuôn kẻ lát đá; nucleus acini, óc trái nho; — ferri, thép.

Nucula, æ. *f. dim.* Nux.

Nuculus, i. *m.* con trẻ còn chơi cùng trái hạch đào.

Nudatio, onis. *f.* sự trần truồng, sự lột trần, cổi áo.

Nudatus, a, um. *part.* Nudo.

Nudè. *adv.* cách trần truồng. ‖ tố lộ, chẳng giấu sự gì.

Nudipedalia, ium. *n. pl.* lễ kia phải dâng chơn không.

Nuditas, atis. *f.* sự ở trần truồng. ‖ lời đơn sơ.

Nudius, ii. *m.* hôm qua, ngày trước, hôm nay; nudius tertius, hôm kia; nudius quartus, bữa kia; — quintus, đã đặng năm ngày.

Nudo, as, avi, atum, are. lột trần truồng, cổi áo, tỏ ra tố lộ. ‖ phát cây. ‖ tỏ ra, bày tỏ, tỏ sự kín; nudare armis, cất khí giái; — gladios, tót gươm; — omnia, cướp hết; — scelus, tỏ cáo tội người; — animum, cạn lòng.

Nudulus, a, um. *dim.* Nudus, a, um. trần, — truồng, đã cổi áo. ‖ bần cùng, đơn chiếc, thiếu thốn; nudus nummis, chẳng có tiền; — et vacuus ab omni re, bần cùng; — omninò, trần truồng, lõa lồ, ở lổ, xích thân; — frondibus, trọc lóc; corpore nudo, collum floribus circumornatur, mình ở lổ cổ đeo hoa.

Nugacitas, atis. *f.* sự mê, ái mộ chơi.

Nugæ, arum. *f. pl.* ca hát những người nữ mướn quen than khi cất đám. ‖ vặt, lời vặt, lời cợt, sự ác cợt, sự chơi bời, ác chơi. ‖ lời dối.

Nugalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Nugatorius.

Nugamentum, i. *n.* V. Nugæ.

Nugarius, a, um. thuộc về lời chơi, — ác cợt. ‖ thuộc về sự người nữ trau giồi mình.

Nugator, oris. *m.* kẻ nói vặt, ác cợt, ác chơi, nhẹ tính.

Nugatoriè. *adv.* cách giễu cợt, ác cợt.

Nugatorius, a, um. thuộc về sự giễu cợt, — ác cợt, — ác chơi, — lời vặt.

† Nugatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay giễu cợt, hay ác chơi, nhẹ tính.

Nugax, acis. *omn. gen.* V. Nugator.

Nugidoliloquides, is. *omn. gen.* kẻ nói giễu cợt có ý dối trá.

Nugiger, a, um. et Nugigerulus, a, um. kẻ hay tin hay đem những đều ác cợt vô ích cho người ta nghe.

Nugiparus, a, um. kẻ hay sinh những đều vặt vô ích.

Nugiperus, a, um. kẻ có đều ác cợt sẵn.

Nugivendus, a, um. kẻ buôn những đồ vặt đồ chơi vô ích. ‖ kẻ hay nói giễu cợt nói vặt.

Nugor, aris, atus sum, ari. *dep.* ác cợt, ác chơi, giễu cợt, nói vặt.

Nugulæ, arum. *f. pl. dim.* Nugæ.

Nullæ. thay vì Nullius.

Nullatenùs. *adv.* chi hề, nào hề.

Nullibì. *adv.* chẳng có nơi nào.

Nullomodo. *adv.* nào hề, chẳng hề.

Nullus, a, um. chẳng có ai, chẳng người nào. ‖ rốt hèn, chẳng đáng gía nào.

Nùm? *adv.* có chăng? có phải chăng? có sao; nùm furis? có dại chăng? videte nùm, hãy coi nếu.

Numarius, a, um. V. Nummarius.

Numellæ, arum. *f.* thứ vòng nơi cột buộc kẻ chịu khảo lược. ‖ vòng cổ loài cày bừa.

Numen, inis. *n.* chúa, bụt, đấng chí tôn. ‖ phép tắc, quờn phép, sự sang trọng cùng các đều cao trọng nơi chúa. ‖ ý, ý muốn. ‖ sự gục đầu, sự nghiêng, — lệch; numen amicum, chúa phù hộ.

Numerabilis, *m. f.* le. *n.* is. kể đặng, tính toán đặng.

Numeralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về số, — cách tính toán; numerale præfectorum, viên; — filorum, sợi; — vicium, phiên, hay là phen; — ambituum ligaminis, nuộc; — operum, debitorum, negotiorum, nố; multa negotia, nhiều nố; duo debita, hai nố; unus capillus, một sợi tóc. ‖ thứ; primus, thứ nhứt.

Numeramen, inis. *n.* sự tính, tính toán.

Numerarius, ii. *m.* kẻ biết tính toán, kẻ có nghề toán. ‖ quan áp việc kho vàng bạc và tính sổ.

Numeratio, onis. *f.* sự tính toán, kể, kể lại, tính sổ.

Numeratò. *adv.* (ám hảo pretio.) có tiền mặt.

Numerator, oris. *m.* kẻ tính toán.

Numeratus, a, um. *part.* Numero.

Numeria, æ. *f.* bụt nữ các người có thai vái.

Numerius, a, um. đã sinh ra khi đủ ngày đủ tháng, đã thọ sinh dễ.

Numero. *abl. adv.* nhằm thì, — kì, khi tiện, khi hạp, kịp. ‖ tức thì, mau, chẳng khỏi bao lâu.

Numero, as, avi, atum, are. đếm, tính, — toán, xiết, kể, kể lại, điểm, — kể. ‖ chuộng, kính, dự hàng, cho vào một họ một hàng; numerare rem nullo loco, chẳng sá chi sự ấy sốt; — de suo pecuniam, nộp tiền mình trước.

Numerosè, iùs, issimè. *adv.* đông, — lắm, — đán, bộn bề, lưu loát. ‖ cách có văn, cách có bộ vận, — hạn vận, — có thứ tự. ‖ có chừng.

Numerositas, atis. *f.* đông, — đán.

Numerosus, a, um. đông, hội đông, đông như hội, nhiều lắm. ‖ rộng, lớn. ‖ có thứ tự, hạn vận, bộ vận.

Numerus, i. *m.* đông, đông như hội, đông lắm. ‖ số. ‖ thứ tự, bộ vận, hạn vận. ‖ sổ, — sách, — bộ; numerus hominum, nhơn số; extra numerum, thặng số; ingens numerus, trắng mén; in numeros nomen referre, tục tên vào sổ.

Numidia, æ. *f.* miền đất kia.

* **Numisma, atis.** *n.* đồng tiền. ‖ ảnh, — vảy, tượng ảnh đồng.

Numismatographia, æ. *f.* sách dạy việc ảnh vảy.

Nummarius, a, um. thuộc về đồng tiền, — âm cầu hối lộ; nummaria pœna, tiền vạ; nummarius judex, quan đoán âm cầu hối lộ, quan ăn âm cầu hối lộ.

Nummatio, onis. *f.* sự giàu có, đặng nhiều vàng bạc.

Nummatus, a, um. có tiền, có bạc có tiền sẵn.

Nummosus, a, um. có nhiều vàng bạc, giàu có.

Nummulariolus, i. *m.* kẻ đổi một ít bạc.

Nummularius, ii. *m.* kẻ làm nghề thay đổi vàng bạc.

Nummularius, a, um. thuộc về việc đổi bạc.

Nummulus, i. *m. dim.*

Nummus, i. *m.* đồng vàng, đồng bạc, tấm vàng, — bạc. ‖ ảnh, tượng ảnh, ảnh đồng; nummus argenteus seu pataca, tấm bạc, bạc chiên phi; — adulterinus, đồng bạc giả.

Numnam. *adv.* V. Num.

Numus, &c. V. Nummus.

Nunc. *adv.* bây giờ, rày, chừ, khi nay, tư; nunc nunc, khi nay; — nuper, mới đó; nunc spero, tư thị.

Nuncia, æ. *f.* nữ nhơn đem tin.

Nunciatio, onis. *f.* sự đem tin.

Nunciator, oris. *m.* kẻ đem tin.

Nunciatrix, icis, *f.* nữ nhơn hay đem tin.

Nunciatum, i. *n.* thơ, tin, tin thăm. ‖ kẻ đem tin.

Nunciatus, a, um. *part.*

Nuncio, as, avi, atum, are. bảo tin, báo tin, tin, tin lại, gởi tin, đem tin, truyền tin. ‖ rao, cáo, mách miệng; nunciare salutem, gởi trộm lạy; — horas, tin là giờ thứ mấy.

Nuncium, ii. *n.* tin, — thăm; nuncium secretum, lời mật tín; — aliquò pervenire, thấu tin.

Nuncius, ii. *m.* tin, tin, — nhạn, — thăm, thơ tin. ‖ kẻ đem tin, — truyền tin, gởi tin, thông tin, kẻ tin tức. ‖ tờ phân ly; nuncium ad aliquem mittere, — dare alicui, gởi tin, gởi thơ; nihil nuncii, tuyệt tin, bặt tin, vắng tin, biệt tin; nuncium uxori remittere, để bỏ vợ; — mundo remittere, lánh vòng trần ai; — dare per alium, nhắn tin.

Nuncius, a, um. hay đem, hay gởi hay truyền tin.

Nuncubì? *adv.* có nơi nào chăng? có hề bao giờ chăng?

Nuncupatim. *adv.* kêu tên cách riêng, chỉ tên riêng.

Nuncupatio, onis. *f.* sự kêu, gọi tên, tên tục. ‖ sự kêu và đặt tổ tường kẻ sẽ đặng nhờ cơ nghiệp. ‖ sự dâng, cúng cho ; nuncupatio votorum, sự khấn hứa trọng thể.

Nuncupator, oris. *m.* kẻ đặt tên.

Nuncupatus, a, um. *part.*

Nuncupo, as, avi, atum, are. gọi, kêu, đặt tên ; nuncupare insueto nomine, đặt tên mới ; — verbis, — linguâ, nói tỏ tường.

Nunc usquè. cho đến rày.

Nundina, æ. *f.* bụt nữ kia.

Nundinæ, arum. *f. pl.* chợ phiên, những ngày mở hàng, hàng xén.

Nundinalis, *m. f.* le. is. et.

Nundinarius, a, um. thuộc về chợ phiên; forum nundinarium, hàng trại.

Nundinatio, onis. *f.* sự mua bán, buôn bán.

Nundinatitius, a, um. đã mở hàng.

Nundinator, oris. *m.* kẻ hay đi nơi mở hàng, hay buôn bán.

Nundinium, ii. *n.* thì ở giữa hai chợ phiên. ‖ mùa chọn các quan consul. V. Consul.

Nundino, as, are. et Nundinor, aris, atus sum, ari. *dep.* mua bán, mở hàng; nundinare jus, buôn phép công bình ; — pudorem, làm nghề hoa nương.

Nundinum, i. *n.* chợ phiên, ngày mở hàng.

Nunquàm. *adv.* chẳng hề, chưa hề ; nunquam non, liên, chẳng khi đừng.

Nunquandò. *adv.* có lần nào chăng?

Nunquid. *adv.* Nunquidnam. *adv.* có chăng ? có sự gì chăng ? nunquid vis, có muốn sự gì chăng ?

Nunquis, quæ, quod. có ai, có người nào chăng? nunquis hic nemo? chẳng có ai đây sao?

Nunquò. *adv.* nunquò vocaris ad cœnam, có ai mời người mà đi ăn cơm tối nơi nào chăng ?

Nuntio. &c. V. Nuncio.

Nuo, is, ui, nuere. gặc đầu.

Nupèr. *adv.* mới, — đó, khi nãy, chẳng có bao lâu.

Nuperus, a, um. mới, chưa có bao lâu.

Nupta, æ. *f.* nữ nhơn có chồng.

Nuptiæ, arum. *f. pl.* lễ cưới, phép cưới, lễ hôn phối, lễ phối thất; nuptias facere, — celebrare, — apparare, — conficere, cheo cưới; nuptiarum solemnia, lễ giá thú, sánh lễ; — dea, nguyệt lão; dona quæ in nuptiis dantur concivibus, cheo, cheo làng.

Nuptialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lễ cưới, — hôn phối; nuptialis vestis, áo nhựt bình ; munus nuptiale, lễ cưới.

Nuptialiter. *adv.* theo cách cưới.

Nuptialitius, a, um. V. Nuptialis.

Nuptiator, oris. *m.* kẻ làm môi dong.

Nupto, as, are. năng kết bạn.

† Nuptorium, ii. *n.* nơi đám cưới.

Nupturio, is, ii, ire. *n.* muốn phối thất.

Nuptus, ûs. *m.* sự gả con ; filiam nuptui collacare vel nuptu locare, giá, gả con.

Nuptus, a, um. đã làm bạn, xứng người nữ có chồng.

Nurus, ûs. *f.* dâu, nàng dâu ; nurus fidelis, dâu nam gián. ‖ đờn bà.

† Nuscicio, onis. *f.* tật kẻ thấy ban tối rõ hơn ban ngày.

Nuspiam. *adv.* et Nusquàm. *adv.* chẳng có nơi nào ; nuspiam gentium, chẳng có nơi nào trong cả và thiên hạ ; — non, khắp mọi nơi.

Nutabilis, *m. f.* le. *n.* is. et Nutabundus, a, um. hay xếu xáo, xếu mếu, chàng ràng, bàn hoàn.

Nutamen, inis. *n.* sự đưa, vổng đu, đưa đi, sự vổng vập, vổng lên.

Nutatio, onis. *f.* sự gục, gục gũ, — đầu, gục gặc; nutatio montis, núi động.

Nuto, as, avi, atum, are. gục, gặc đầu. ‖ bàn hoàn, chúng chắng, khất khểu, phản phúc. ‖ xếu xáo, — mếu, nghiêng, — lệch. ‖ trất ngại, ngại lòng, ngạc lòng, — ý ; nutare caput, ngúc ngắc ; — in aliquâ re, ngạc ý về sự gì.

Nutribilis, *m. f.* le. *n.* is. hay nuôi, có vị nuôi, bổ sức.

Nutricatio, onis. *f.* et Nutricatus, ûs. *m.* sự nuôi, nuôi nấng.

Nutricator, oris. *m.* kẻ nuôi dưỡng.

Nutricius. V. Nutritius.

Nutrico, as, avi, atum, are. et Nutricor, aris, atus sum, ari. *dep.* nuôi nấng, hay là chịu nuôi.

Nutricula, æ. *f.* vú nuôi nhỏ mọn.

Nutrimen, inis. *n.* et Nutrimentum, i. *n.* của nuôi.

Nutrio, is, ivi, itum, ire. nuôi, — nấng, — dưỡng, dưỡng dục, lưu dưỡng, bảo dưỡng, nhũ bộ. ‖ giữ, chữa, dưỡng tật, — bịnh ; nutrire se, dưỡng thân ; — parentes, phụng dưỡng ; — superiores, cúng dưỡng.

Nutritia, æ. *f.* vú nuôi, mẹ nuôi.

Nutritia, orum. *n. pl.* của ăn, đồ nuôi. ‖ tiền tháng mướn vú nuôi.

Nutritium, ii. *n.* sự nuôi dưỡng.

Nutritius, a, um. hay nuôi nấng.

Nutritius, ii. *m.* bõ nuôi.

Nutritor, oris, *m.* kẻ nuôi.

Nutritorius, a, um. hay bổ, hay nuôi.

Nutritus, ûs. *m.* của nuôi, sự nuôi.

Nutritus, a, um. *part.* Nutrio.

Nutrix, icis. *f.* mẹ nuôi, nhũ mẫu, vú, vú nuôi. ‖ vú, nút vú. ‖ nữ nhơn hay giữ, giữ gìn, nuôi giữ, nuôi dưỡng. ‖ vườn giâm giống ; nutrix curarum nox, đêm hay

thêm sự ưu lo; nutrices, vú sữa, ngực.

Nutus, ûs. *m.* sự ngúc ngắc, gục, gặc đầu. ‖ ý, — muốn, ý kì cục, ý cú mấu. ‖ phần nặng các đồ các vật hay kéo nó xuống dưới và chó đến trung tim nó. ‖ đồ hay là vật té xuống; pro nutu, ad nutum, vel nutu alicujus, mặc ý, mặc lượng.

Nux, nucis. *f.* cai hạch đào, cây đào. ‖ hạnh đào. ‖ nux moschata, — aromatica, — odorata, — myristica, — unguentaria, nhục đậu khấu; — vomica, hương mộc biếc; — medica, mộc biếc tử; — pinea, sơn tòng tử.

NY

Nyctages, um. *m. pl.* phe kia lạc đạo chính.

Nyctalmus, i. *m.* tật kia hay làm cho người ta mơ màng sự kì cục.

Nyctalopia, æ. *f.* bịnh hay là tật kia hay làm cho người ta thấy ban đêm rõ hơn ban ngày hay là chẳng thấy nơi đèn soi.

Nyctalops, opis. *omn. gen.* V. Nictalopia.

Nyctegreton, i. *n.* thảo đóm đóm.

Nyctelia, orum. *n. pl.* lễ dâng ban đêm cho bụt rượu.

Nyctelius, a, um. thuộc về bụt hay rượu.

Nycteparchus, i. *m.* quan cai quân tuần.

Nycteris, idis. *f.* chim kia. ‖ cá kia.

Nycticorax, acis. *m.* thứ chim mèo. △ hiều.

Nyctilochus, i. *m.* kẻ trộm ban đêm.

Nyctilops, opis. *f.* cỏ kia đóm đóm.

Nyctophylacia, æ. *f.* sự tuần do.

Nyctophylax, acis. *m.* quân tuần.

Nyctostrategus, i. *m.* quan cai sự tuần do.

Nympha, æ. *f.* con gái mới kết bạn, nữ nhơn mới phối thất. ‖ búp hoa hồng mới nở.

Nymphæ, arum. *f. pl.* bụt nữ kia. ‖ ong mật con.

Nymphæa, æ. *f.* hoa sen, búp sen. △ liên hoa, phù bình thảo.

Nymphæum, i. *n.* mũi biển kia. ‖ hòn đá kia. ‖ chùa kia. ‖ nơi mà tắm rửa mình.

Nympharina, æ. *f.* ngọc kia.

Nymphon, onis. *m.* buồng vợ chồng.

Nysa, æ. *f.* N. M. ‖ vú nuôi bụt rượu.

Nysion, ii. *n.* thứ dây choại, △ thiều.

Nyssa, æ. *f.* N. U. ‖ nơi hạn cho kẻ khỉ sự chạy trong trường đua. ‖ mộc bài kẻ ấy phải đi xung quanh.

O

O. *interj.* cai nominat, hay là accus, hay là vocativo; O Deus meus! ố Chúa tôi! O frater! ố anh! O me perditum! khốn hẽ! O liceat! chớ chi tôi có phép!

OB

Ob. *præpos.* cai accus. vì, bởi, — vì, trước, về trước, cho đặng; ob eam rem, vì sự ấy; — hoc verbum, nhơn vì lời nầy; — industriam, có ý; — oculos, trước con mắt.

Obacerbo, as, are. thay vì Exacerbo.

Obacero, as, are. bưng miệng lại, khóa miệng.

† Obæmulor, aris, ari. *dep.* thách, gây, chọc, trêu chọc.

Obæratus, a, um. mắc nợ nần lắm. ‖ kẻ phục và theo quan lớn vì mắc nợ lắm.

Obagito, as, are. thay vì Exagito.

Obambulatio, onis. *f.* sự đi đi lại lại, đi dạo xung quanh.

Obambulator, oris. *m.* et Obambulatrix, icis. *f.* kẻ đi dạo.

Obambulo, as, avi, atum, are. đi dạo trước, — xung quanh.

Obarator, oris. *m.* kẻ cày xung quanh.

Obardeo, es, si, sum, ere. cháy xung quanh, nhấp nháng xung quanh.

Obaresco, is, scere. héo hắt xung quanh.

Obarmatio, onis. *f.* sự mang con vác.

Obarmator, oris. *m.* kẻ cho mặc khí giái đủ các thứ.

Obarmo, as, avi, atum, are. sắm sửa mà đánh giặc.

Obaro, as, avi, atum, are. cày xung quanh.

Obater, tra, trum. đen mốc mốc.

† Obaudientia, æ. *f.* sự vâng lời.

Obaudio, is, ire. làm ngơ điếc. ‖ vưng lời, nghe vưng. V. Obedio.

Obauditio, onis. *f.* sự nghe lầm.

Obauratus, a, um. xuy vàng xung quanh.

Obba, æ. *f.* thứ chén đan mà uống. ‖ hũ rượu mà đơm tế. ‖ bình, ve đựng nước.

Obbibo, is, bibi, bitum, bere. uống núc.

Obblateratus, a, um. la lối.

Obbrutesco, is, ui, scere. hóa ra ngu muội, ra vô tâm vô trí.

Obcæcatio, onis. *f.* V. Occatio.

Obcæcatus, a, um. *part.*

Obcæco, as, avi, atum, are. làm cho ra mù mịt, — đui tối, — u ám; obcæcare animos, làm cho tối trí; — fossas in agro, lấp hào trong ruộng.

Obcædes, is. *f.* sự giết.

Obcaleo, es, ui, ere. ra nóng xung quanh.

Obcallatus, a, um. ra cứng.

Obcalleo, et Obcalesco. V. Occalleo.

Obcantatus, a, um. V. Incantatus.

Obcanto. V. Incanto.

† Obcensus, a, um. đã cháy.
† Obclaudo, is. V. Occludo.
† Obcœno, as, are. ăn cơm tối.
Obditus, a, um. *part.*
Obdo, is, didi, ditum, dere. đặt trước, che, đóng, đút; obdere pessulum ostio, gài thoen cửa.
Obdormio, is, ivi, itum, ire. et
Obdormisco, is, ivi, scere. *n.* ngủ trên; obdormiscere crapulam, ngủ say rượu.
Obduco, is, xi, ductum, cere. đem trước, — xung quanh, đem ngửa. ‖ trở cách khác, đặt ngay. ‖ đi xung quanh, che, phủ. ‖ Obducere frontem, ra ủ dột, ra mặt ủ mày châu; — ostium, đóng cửa; — vela, phủ màn; — rubiginem, mắc ten.
Obductio, onis. *f.* sự che, phủ màn.
Obducto, as, are. đem vào.
Obductor, oris. *m.* kẻ đem vào. ‖ kẻ che.
Obductus, a, um. *part.* Obduco. obducta frons, châu mày, ủ dột, bạu mặt.
Obdulceo, es, ere. et Obdulcesco, is, scere. *n.* ra ngọt.
Obdulco, as, are. làm cho ngọt; obdulcati sunt fontes amari, mạch nước đắng đã hóa ra ngọt.
† Obduratio, onis. *f.* sự ra cứng.
Obduratus, a, um. ra cứng.
† Obdurefacio, is, cere. làm cho ra cứng.
Obdureo, es, ui, ere. *n.* et Obduresco, is, ui, ere. *n.* ra cứng, ra cứng cỏi.
Obduro, as, avi, atum, are. hóa nên cứng, — cứng cỏi. ‖ ở vững lòng. ‖ chẳng nệ. ‖ ở vững bền.
Obedienter. *adv.* cách chịu lụy.
Obedientia, æ. *f.* sự vưng lời, chịu lụy, phục.
Obedientiùs. *adv.* cam lòng.
Obedio, is, ivi, itum, ire. chịu lụy, vưng lời, phục, chìu ý, — theo, theo chìu; obedire dicto, vưng lời; — tempori, theo thì.
† Obeditio, onis. *f.* V. Obedientia.
Obedo, is, esi, esum, dere. ăn, gặm, khới xúng quanh.
Obeliæ, arum. *f. pl.* bánh cúng cho bụt rượu.
Obeliscolychnium, ii. *n.* cột có lồng đèn. ‖ lồng đèn quân lính treo nơi cán giáo.
Obeliscus, i. *m.* cột đá có hình măng tre và nhiều phía.
Obelus, i. *m.* que, cái que. ‖ dấu mà gạc chữ.
Obeo, is, ivi, vel ii, itum, ire. qua, đi xung quanh, vây phủ. ‖ văng, tuần, — văng. ‖ trấn nhậm, giữ niềm, có quờn. ‖ ra mặt, đứng đó, có mặt đó. ‖ chết. ‖ obire mortem injustam, chết oan; — diem, — diem supremum, — diem suum, chết; — morte repentinâ, chết tươi; — munus ut decet, phải niềm; — pericula, liều mình.
Obequitatio, onis. *f.* sự cỡi ngựa xung quanh.
Obequitator, oris. *m.* kẻ cỡi ngựa và đi xung quanh.
Obequito, as, avi, atum, are. cỡi ngựa và đi xung quanh; obequitare agmen, cỡi ngựa mà soát binh.
Oberro, as, avi, atum, are. đi dông dài xung quanh. ‖ sái, lầm, — lạc, lầm lỗi.
Obesatus, a, um. đã béo chắc qúa.
Obesco, as, are. cho ăn.
Obesitas, atis. *f.* sự béo, phì mĩ.
Obeso, as, avi, atum, are. nuôi cho béo, — cho mập mạp, bón.
Obesus, a, um. *part.* Obedo. béo, phì mĩ, mập mạp, bậm bạp. ‖ đã phải ăn, — gặm, — khới xung quanh. ‖ ốm, — nhom; incessus hominis obesi, đi núc ních, đi trúc trích; obesæ naris juvenis, con trẻ ngây muội.
Obex, icis. *m.* cây gài cửa, thoen. ‖ cầu lơn, sơ li trước cửa. ‖ sự ngăn, ngăn đón, — chắn, ngăn trở. ‖ bờ, — đập, sự đóng cừ. ‖ cồn cát. ‖ nước cạn. ‖ sự lấp độn.
Obfirmatè. *adv.* cách cố chấp. ‖ vững vàng, — lòng, bền chí.
Obfirmatio, onis. *f.* sự chấp nê. ‖ cứng cổ. ‖ sự vững lòng, bền chí.
Obfirmatus, a, um. *part.*
Obfirmo, as, avi, atum, are. làm cho vững. ‖ quyết chí, dốc chí. ‖ ở cố chấp, chấp nê, cứng cổ; obfirmare se, — animum, quyết chí; — sigillo, đánh dấu.
Obfrænatus, a, um. đã phải dàm.
Obfringo, is, gere. V. Offringo.
Obfuscatio, onis. *f.* sự lận, dối trá.
Obgannio. V. Ogganio.
Obgarrio, is, ire. kêu xung quanh.
Obhæreo, es, et Obhæresco, is, ere. V. Adhæreo.
Obherbesco, is, scere. *n.* mọc cỏ.
Obhorreo, es, rui, ere. *n.* ra gớm, ra quái gở.
Obigitat, thay vì ante agitat.
Obinanis, *m. f.* ne. *n.* is. V. Inanis.
Obirascor, eris, atus sum, sci. *dep.* giận dữ, tức giận, thạnh nộ.
Obiter. *adv.* lược qua, nhẹ vậy, lấy rồi, lấy có; obiter aspicere, lác xem, liếc xem; — loqui, nói đưa đò; — de aliquâ re dicere, nói phớt qua.
Obitus, ûs. *m.* sự chết, lặn. ‖ gặp; obitus stellarum, sao lặn; — rerum, việc hư; — tuus voluptati est, hễ khi nào tôi gặp người thì tôi vui mừng.
Obitus, a, um. *part.* Obeo.
† Obius, a, um. V. Mortuus.
Objaceo, es, cui, cere. *n.* ở trước, nằm trước; objacere occasui, ở bên phương tây.
Objecta, orum. *n. pl.* lời chống cãi.

Objectaculum, i. *n.* sự ngăn trở, sự chống; objectaculum foribus antepositum, bình phong.
Objectamentum, i. *n.* et Objectatio, onis. *f.* sự quở trách.
Objectator, oris. *m.* kẻ quở mắng.
Objectatus, a, um. *part.* Objecto.
Objectio, onis. *f.* sự đặt ngăn. ‖ sự quở trách.
Objecto, as, avi, atum, are. quở, — trách, cãi, — trả, nhiếc. ‖ liều cho; caput objectare periclis, liều mình chết.
Objectum, i. *n.* sự gì đặt trước mà ngăn.
Objectus, ûs. *m.* sự gì ở trước và ngăn chấn, ngăn trở, can, — giáu.
Objectus, a, um. *part.* Objicio.
Objexim. thay vì Objecerim.
Objicio, is, jeci, jectum, jicere. đặt hay là quăng trước, đặt mà ngăn, đặt mà chống. ‖ cãi, — trả, nhiếc. ‖ bày ra, dâng, — cho; objicere maledictum, chưởi rủa; — terrorem, nhát người.
Objurgatio, onis. *f.* sự quở, quở trách.
Objurgator, oris. *m.* et Objurgatrix, icis. *f.* kẻ quở trách, mắng.
Objurgatorius, a, um. thuộc về sự quở.
Objurgatus, a, um. đã chịu trách.
Objurgito, as, avi, atum, are. năng quở trách.
Objurgo, as, avi, atum, are. quở, — trách, — mắng, nhiếc, nhạo; objurgare graviter, quở phạt; — acriter, mắng hiếp; objurgari propter alium, chịu nhạp.
Objuro, as, avi, atum, are. bắt thề, đòi thề.
Oblædo. V. Lædo.
Oblangueo, et Oblanguesco. V. Langueo.
Oblaqueo, as, are. nhận, — vào.
Oblatio, onis. *f.* của lễ, của dâng. ‖ thuế kia.
Oblatitius, a, um. đã dâng vì lòng rộng rãi.
Oblativus, a, um. kẻ dâng mình.
† Oblator, oris. *m.* kẻ dâng, cúng.
Oblatrator, oris. *m.* et Oblatratrix, icis. *f.* kẻ hay sủa xung quanh. ‖ kẻ hay kêu la, la lối.
Oblatum, i. *n.* của lễ, của dâng.
Oblatus, a, um. *part.* Offero.
Oblectabilis, *m. f.* le. *n.* is. đẹp đẽ.
Oblectamen, inis. *n.* et Oblectamentum, i. *n.* sự vui chơi, vui sướng.
Oblectaneus, a, um. hay sinh vui.
Oblectatio, onis. *f.* V. Oblectamentum.
Oblectator, oris. *m.* et Oblectatrix, icis. *f.* kẻ hay làm cho vui chơi.
Oblectatorius, a, um. hay làm cho vui chơi.
Oblecto, as, avi, atum, are. et Oblector, aris, atus sum, ari. *dep.* chơi, — xuân, làm cho vui lòng, ngoạn; oblectari contemplatione florum, arborum, &c. ngoạn cảnh; — vitam, dưỡng nhàn.
Oblenio, is, ivi, itum, ire. làm cho êm, — nguôi.
Oblenitor, oris. *m.* kẻ làm cho nguôi cho êm.
Oblido, is, si, sum, dere. đánh giập. ‖ cán cổ, làm cho chết ngột.
Obligamentum, i. *n.* V. Obligatio.
Obligans, tis. *omn. gen.* hay buộc.
Obligatio, onis. *f.* sự buộc, sự phải làm.
Obligatorius, a, um. hay buộc, dây phép buộc.
Obligatus, a, um. *part.*
Obligo, as, avi, atum, are. ràng, — rịt. ‖ buộc, — mình, lãnh. ‖ khấn, — hứa. ‖ ép; vulnus obligare, rịt thuốc; — ventis, đi biển; — fidem, lãnh lấy.
Obligurio, is, ivi, itum, ire. phí của, xa xí, tốn của bởi mê ăn uống hay là mê dâm dục.
Obliguritor, oris. *m.* kẻ phí của.
Oblimatus, a, um. *part.*
Oblimo, as, avi, atum, are. đổ bùn đổ phân cho tốt đất. ‖ làm mù con mắt, làm cho hư. ‖ phí.
Oblinio, is, ivi, itum, ire. V. Oblino.
Oblinitor, oris. *m.* kẻ thoa xung quanh. ‖ kẻ dua nịnh.
Oblinitus, a, um. *part.* Oblinio.
Oblino, is, levi, litum, nere. xức, thoa, bôi, trét xung quanh. ‖ gạc, bôi. ‖ đút, bít. ‖ vấy vá; oblinire malas cerusâ, giồi mặt phấn chì.
Obliquatio, onis. *f.* V. Obliquitas.
Obliquatus, a, um. *part.* Obliquo.
Obliquè. *adv.* cách giại, xẹo nạy, vạy; obliquè extendere pedem, giại chơn; pluviam obliquè cadere, mưa giại; objectaculum vento pluviæ, &c. obliquè oppositum, phên giại.
Obliquitas, atis. *f.* sự giại, vạy, giẹo, giẹo giọ.
Obliquo, as, avi, atum, are. đặt giại, — giẹo giọ, — vạy, làm cho ra vẹo vò; obliquare crines, bới tóc; — preces, nói xeo nạy.
Obliquus, a, um. giại, giẹo, — giọ; via obliqua, đàng vạy; navigare obliquis velis, chạy vát; splendor obliquus, ánh giại.
Oblisus, a, um. *part.* Oblido.
Obliteo, es, tui, ere. et Oblitesco, is, tui, scere. *n.* ẩn mình; oblitescere ab aspectu, lánh mặt người ta.
Oblitteratio, onis. *f.* sự khuất lấp, sự quên sự gì đã biết trước.
Oblitteratus, a, um. *part.*
Oblittero, as, avi, atum, are. bôi, phá, gạc, khuất rẩy, khỏa lấp.
Oblitterus, a, um. đã cũ, đã khuất.
Oblitus, a, um. *part.* Oblino.
Oblitus, a, um. *part.* Obliviscor.
Oblivia, orum. *n. pl.* sự quên.

Oblivialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự quên.

Oblivio, onis. *f.* sự quên, quên đi; oblivioni dare, — tradere, khỏa lấp, bỏ quên, khuẩn lấp; oblivionem fingere, khuất dật.

Obliviosus, a, um. khuất lẫn, lẫn lội, hay quên, dễ quên, quên lấp.

Obliviscor, eris, itus sum, sci. *dep.* bỏ quên, quên, quên đi, — lấp, vong, khỏa lấp; oblivisci beneficii, vong ơn; — contumeliam, quên lấp sự sỉ nhục.

Oblivium, ii. *n.* sự bỏ quên.

Oblivius, a, um. đã khuất lấp.

Obloco, as, avi, atum, are. mướn theo giá đã đánh xong trước.

Oblocutio, onis. *f.* sự chống trả, chống cãi, sự lẩu bẩu, sự gièm.

Oblocutor, oris. *m.* kẻ chống trả, chống cãi, mắng trả.

Oblongulus, a, um. dài một ít.

Oblongus, a, um. dài, bề dài hơn bề ngang, dao.

Obloquium, ii. *n.* V. Oblocutio.

Obloquor, eris, cutus sum, loqui. *dep.* nói gièm, lẩu bẩu, khích báng, gièm nịnh, mắng trả, trách móc, nói vụng, than trách, năn trách.

Obloquutor. V. Oblocutor.

Oblucino, as, are. phát điên, mất trí.

Obluctor, aris, atus sum, ari. *dep.* vật, chống, đánh chống trả.

Obludo, is, lusi, lusum, dere. chơi cùng, chơi với.

Obluridus, a, um. mét, — meo, — xanh.

Obmanens, tis. *omn. gen.* hay ở lâu dài, vững bền.

Obmolior, iris, itus sum, iri. *dep.* rán mà đặt ngăn trở trước, ngăn đón, — chấn.

Obmoneo, es, ere. V. Admoneo.

Obmoveo, es, ere. V. Admoveo.

Obmurmuratio, onis. *f.* sự năn nỉ, năn trách, trách móc.

Obmurmuro, as, avi, atum, are. trách móc, nói vụng, năn trách.

Obmussito, as, are. et **Obmusso**, as, are. nói vụng, năn trách, lầm bầm.

Obmutesco, is, tui, tescere. *n.* ra câm, ngậm câm lại, nín đi, nín nang. ‖ ra cũ, chẳng có lệ nữa.

Obnato, as, avi, atum, are. lội trước, — ngừa đón.

Obnatus, a, um. đã sinh, đã mọc xung quanh.

Obnecto, is, ere. gióc, buộc.

† **Obnexatio**, onis. *f.* sự buộc, buộc làm, lãnh.

† **Obnexus**, ûs. *m.* dây, — buộc, dây phép buộc.

Obniger, a, um. đen mốc mốc.

Obnitor, eris, ixus sum, niti. *dep.* cự, gắng sức mà chống; obniti adversis, vững chịu tai nạn.

Obnixè. *adv.* cách gắng, gắng sức, gắn vó, xin này, này nỉ.

Obnixus, a, um. *part.* Obnitor.

Obnoxiè. *adv.* cách hèn, cách nhát.

Obnoxiosè. *adv.* cách phục.

Obnoxiosus, a, um. hay phục lắm, hay vâng lời chịu lụy.

Obnoxius, a, um. kẻ đáng phạt, có tội. ‖ kẻ phục, chịu lụy. ‖ mắc, mắc phải. ‖ độc; obnoxius miseriis, lọc đọc.

Obnubilatus, a, um. u ám.

Obnubilo, as, avi, atum, are. trời ra mù.

Obnubilus, a, um. có mây.

Obnubo, is, psi, ptum, bere. che, phủ, gói, vấn; obnubere caput, bịt mắt.

Obnunciatio, onis. *f.* sự đem tin dữ. ‖ sự chống cãi luật hay là đều gì người ta đã định.

Obnuncio, as, avi, atum, are. đem tin dữ. ‖ chống trả lề luật hay là sự gì người ta đã định khi nhóm nhau.

Oboleo, es, lui, ere. et **Obolesco**, is, lui, scere. bay mùi khét, bay mùi khai. ‖ hồ nghi, ngắm, — ý.

Obolus, i. *m.* đồng nhỏ kia, (một drachma chia làm sáu phần thì obolus đặng một.)

Obominor, aris, atus sum, ari. *dep.* bàn điềm dữ, nói tiên tri sẽ có điềm dữ.

Oborior, iris, ortus sum, iri. *dep.* mọc lên nơi ngay ta, mới mọc lên. ‖ sinh ra, xảy đến; obortus est risus, ai nấy cười lả.

Obosculor, aris, atus sum, ari. *dep.* hôn, hôn hít.

Obpalleo, es, ere. *n.* ra mét.

Obpallio, as, are. giấu dưới áo ngoài.

Obpessulatus, a, um. đã gài thoen.

Obpexus, ûs. *m.* sự chải lược.

Obprobro, as, are. mắng, quở trách.

Obpuvia. et **Obpuvio**. V. Oppuvia, et Oppuvio.

Obradio, as, are. chói lòa xung quanh.

Obraugatus, a, um. đã khan cổ, khản tiếng.

Obrepo, is, psi, ptum, pere. bò, lan, lết, — lát, lườn vào, lọng vào, chen, — chúc. ‖ lận, gạt. ‖ xảy đến, đến tình cờ, đến bất kì, đến khi bất ý; obrepere ad honores, lườn vào cho đặng quờn chức.

Obreptio, onis. *f.* sự lọng vào, sự nhắc mình lên quờn chức cách khôn khéo. ‖ sự lận, dối bề trên.

Obreptitius, a, um. đã đặng sự gì vì đã lận hay là dối.

Obreptivus, a, um. gian, trộm.

Obrepto, as, are. V. Obrepo.

Obretio, is, ivi, itum, ire. làm cho mắc bẫy, — lưới.

Obrigeo, es, ui, ere. et **Obrigesco**, is, gui, gescere. *n.* ra cứng vì sự rét, tê đi, trân mình vì sự rét.

† **Obritio**, onis. *f.* sự cười, nhạo, nhạo cười.

Obrizum, i. *n.* V. Obryzum.

Obroboratio, onis. *f.* sự tê hay là trân mình vì tật nào.
Obrodo, is, si, sum, dere. gặm, khới xung quanh.
Obrogatio, onis. *f.* sự đặt, hay là lập lề luật khác luật trước.
Obrogo, as, avi, atum, are. lập luật mới phá luật cũ. || nài hà.
Obructo, as, are. ập ợ trước mặt người ta.
Obrumpo, is, rupi, ruptum, pere. bể, vỡ.
Obruo, is, ui, utum, ere. chôn, lấp, giấu, vùi. || gieo, — giống. || chìm. || hiếp, đè ; obruere terrâ, vùi đất, lấp ; — laboribus, đày đọa ; obrui aquis, chết trôi ; — onere, dặc dử, lắc lưởng; — vino, say rượu, bầy xầy ; — ære alieno, mắc nợ lắm.
Obrussa, æ. *f.* luật phép cho đặng xét vàng đặng mấy, có phải là vàng thượng hay là vàng mấy.
Obrussum, i. *n.* V. Obrysum.
Obrutus, a, um. *part.* Obruo.
Obrysa, æ. *f.* V. Obrussa.
Obrysum, i. *n.* vàng mười, — ròng, — thượng, — luyện cho sạch lắm.
Obrysus, a, um. đã luyện, đã phi.
Obsævio, is, ii, ire. *n.* ở độc địa cùng kẻ khác.
† Obsaluto, as, avi, atum, are. tỏ mình ra trước mặt người cho đặng lạy.
Obsaturo, as, avi, atum, are. ăn no cho đến khi nhàm.
Obscævo, as, avi, atum, are. làm cho phải khốn nạn, nên điềm dữ.
Obscena, orum. *n. pl.* thân hạ, chỗ dơ dáy.
Obscenè. *adv.* cách dơ dáy, — nhớ nhớp, — xấu xa.
Obscenitas, atis. *f.* sự tục tĩu, nguyệt hoa, dơ dáy.
Obscenum, i. *n.* bàn tọa.
Obscenus, a, um. tục tĩu, nguyệt hoa, xấu xa, dơ dáy, nhớp nhúa. || hay sinh điềm dữ; verba obscena, lời tục tĩu, lời hoa tình, dâm từ.
Obscuratio, onis. *f.* sự tối tăm.
Obscuratus, a, um. *part.* Obscuro.
Obscurè. *adv.* cách tối, — mù, — sẽ sẽ, sẽ sẽ vậy, cách gỉa ; non obscurè, tỏ tường.
Obscurefacio, is, cere. V. Obscuro.
Obscuritas, atis. *f.* sự tối tăm, sự mù, mù mịt. || sự rối rắm, khó gỡ, — xử ; obscuritas generis, dòng hèn ; — naturæ, máy nhiệm các loài các vật thế gian.
Obscuro, as, avi, atum, are. làm cho ra tối tăm, — mù, — tối nhẫm, bôi cho mù, bớt sự sáng, làm cho rối rắm. || giấu, che, phủ cho kín ; obscurare veritatem, nói chẳng hết đều ; — allegoriis, dùng thí dụ mà che sự gì.
Obscurus, a, um. ior. issimus. ám, u, u ám, u minh, tối, — tăm, — mù, mội, muội, túi. || mắt mỏ, rối rắm, khúc mắt. || kín, — đáo, — miệng. || hèn, dòng phàm, vô danh. || đèn ; lucerna obscura, đèn leo lét ; cœlum obscurum, tối trời.
Obsecratio, onis. *f.* sự này nĩ, này xin, lời cầu nguyện. || lời thề.
Obsecro, as, avi, atum, are. này nĩ, này xin, nguyện xin, — cầu ; oro atquè obsecro, tôi xin và này xin.
† Obsecundanter. *adv.* cách phải lẽ, cách nhằm.
Obsecundatio, onis. *f.* V. Obsequium.
Obsecundo, as, avi, atum, are. chìu lòng, — ý, lấy lòng. || bàu chữa, phù hộ, phù trì.
† Obsecutio, onis. *f.* V. Obsequium.
Obsecutor, oris. *m.* kẻ chịu lụy.
Obsepio, is, sepivi, vel sepsi, septum, ire. ngăn chấn, — đón, rào.
Obsequela, æ. *f.* V. Obsequium.
Obsequenter. *adv.* cách chìu lòng, chìu ý, lịch sự, cách phải phép.
Obsequentia, æ. *f.* sự vâng lời, chịu lụy, chìu lòng, — ý, lịch sự.
Obsequiæ, arum. *f. pl.* sự cất đám.
† Obsequialis, *m. f.* V. Obsequiosus.
Obsequibilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ hay chịu lụy, chìu lòng, chìu ý.
Odsequiosus, a, um. kẻ dễ chịu lụy, hay chìu lòng chìu ý mau mắn, rất hiền lành, ngoan ngùy lắm, hay giúp lắm.
Obsequium, ii. *n.* sự vâng lời, phục, giúp đỡ, lịch sự, chìu lòng, tuân theo ; mutua fratrum obsequia, nghiã anh em.
Obsequor, eris, cutus sum, sequi. *dep.* chìu lòng, chìu ý, vưng lời, chịu lụy, phục, phụng, duông, — thứ, tuân theo ; mandato obsequi, phụng lệnh, — mạng, thính lệnh, tuân mạng ; obsequi voluntati, thuận theo ý ; — senibus, vưng nghe kẻ già cả.
Obseratus, a, um. *part.*
Obsero, as, avi, atum, are. khóa, gài thoen.
Obsero, is, sevi, situm, rere. gieo, — vãi, — giống, trồng; obserere mores, cặp nãi nết na.
Observabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng xém xét. || sự gì phải lánh.
Observantia, æ. *f.* sự lo giữ, giữ cẩn thận. || sự kính nắm, kính vì. || thói, — quen, lệ.
Observatè. *adv.* cách khôn khéo, — cẩn thận, khéo lo, khéo giữ.
Observatio, onis. *f.* sự xét, giữ, khéo giữ, — lo, sự cẩn thận. || sự kính, kính nắm. || cách ăn cách ở. || thói, — phép, lệ.
Observator, oris. *m.* kẻ xét, xem xét, giữ gìn.
† Observatorius, a, um. nơi mà lo sự thiên văn.

Observatrix, icis. *f.* nữ nhơn giữ.
Observatus, ûs. *m.* đều xét.
Observatus, a, um. *part.* Observo.
Observio, is, ire. *n.* V. Inservio.
Observito, as, avi, atum, are. xét, xem xét, năng xét, xét lòng xét nét.
Observo, as, avi, atum, are. xét, xem xét, lo, khéo lo, — giữ, giữ cẩn thận. ‖ vưng giữ, giữ gìn. ‖ kính, — nắm, — chuộng; observare legem, tuân pháp; — aliquem attentis oculis, nom; — januam, giữ cửa.
Obses, idis. *m.* cố, của cầm, đồ cầm hay là người phải ở đợ.
Obsessio, onis. *f.* sự vây, trùng vây; obsessio diabolica, chước dối.
Obsessor, oris. *m.* kẻ trùng vây. ‖ kẻ đứng một nơi luôn.
Obsessus, a, um. *part.* Obsideo.
Obsibilo, as, are. năn nỉ, trách móc.
Obsideo, es, sedi, sessum, dere. *n.* vây, trùng vây. ‖ cầm, — lấy, bắt, tranh đoạt. ‖ ngồi xung quanh; obsidere urbem, vây thành; — domi, ở nhà.
Obsides, um. *m. pl.* V. Obses.
Obsidiæ, arum. *f. pl.* V. Insidiæ.
Obsidianus, a, um. đen, và láng và lựu.
Obsidio, onis. *f.* sự vây, trùng vây, vi; obsidionem solvere, giải vi, mở giặc.
Obsidionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự trùng vây.
Obsidior. V. Insidior.
Obsidium, ii. *n.* sự vây, vi, trùng vây; obsidium dare, cho chấp cố, giao của cầm.
Obsido, is, sedi, sessum, dere. vi, trùng vây thành. ‖ bắt lấy. V. Obsideo. ‖ obsidere civitatem, hãm thành.
Obsigillo, as, avi, atum, are. đánh dấu, phong. ‖ giữ kín.
Obsignatio, onis. *f.* sự đánh dấu.
Obsignator, oris. *m.* kẻ đánh ấn.
Obsignatus, a, um. *part.*
Obsigno, as, avi, atum, are. đánh dấu, phong, phong thơ, kí; obsignare pecuniam, giao tiền làm của cầm.
Obsimulatus, a, um. rất dối trá.
Obsipo, as, avi, atum, are. quăng xung quanh, đổ ra; obsipare aquam, tưới nước.
Obsisto, is, stiti, stitum, sistere. ngữ, ngừa, ngăn ngừa, — đón, — chặn. ‖ chống, — cãi, — trả. ‖ đặt mình trước, ra mặt trước; obsistere verbis, ngăn can; — hostibus, ngăn giặc, ngăn chống; — voluntati alicujus, chống trí, đoạt lòng đoạt ý, ngại ý.
Obsitus, a, um. *part.* Obsero.
Obsolefacio, is, feci, factum, cere. làm cho bỏ thói quen.
Obsolefactus, a, um. đã ra cũ, chẳng có thói nữa. ‖ hư, nhơ, dơ.
Obsolefio, is, factus sum, fieri. ra cũ.
Obsoleo, es, levi, letum, ere. et
Obsolesco, is, levi, letum, scere. *n.* ra cũ, mất thói, chẳng quen nữa; obsolevit jam ista oratio, bài nầy chẳng có sức nữa.
Obsoletè. *adv.* theo thói cũ, như đời trước.
† Obsoleto, as, are. làm bợn nhơ, làm gỉ, vấy vá.
Obsoletus, a, um. đã ra cũ, hết thói, nhục nhục. ‖ hư, dơ, nhớp.
Obsolidatus, a, um. đã ra vững.
Obsonatio, onis. *f.* sự mua đồ ăn.
Obsonator, oris. *m.* kẻ sắm đồ ăn, người nhà bếp, kẻ nấu.
Obsonatus, ûs. *m.* đồ ăn hằng ngày, sự sắm đồ ăn.
Obsonatus, a, um. *part.* Obsonor.
† Obsonito, as, avi, atum, are. năng đi mua đồ ăn.
Obsonium, ii. *n.* đồ nấu ăn, của ăn, đồ dọn trên bàn.
Obsono, as, avi, atum, are. et
Obsonor, aris, atus sum, ari. *dep.* sắm đồ ăn, sắm của ngon, — đồ mĩ vị; obsonari cœnæ, mua đồ ăn bữa tối.
Obsono, as, nui, nitum, are. đánh tiếng om sòm, dức lác, ngầy tai.
Obsonus, a, um. hay sinh tiếng xấu, — nghịch tai.
Obsopio, is, ivi, itum, ire. sinh sự ngủ.
Obsopitus, a, um. buồn ngủ.
Obsopœus, i. *m.* kẻ làm nhà bếp.
Obsopola, æ. *m.* kẻ buôn đồ ăn.
Obsopolium, ii. *n.* chợ bán đồ ăn.
Obsorbeo, es, bui, et psi, ptum, bere. núc, uống núc, húp.
Obsordeo, es, ui, dere. et Obsordesco, is, ui, scere. *n.* ra nhớp, ra xấu.
† Obstaculum, i. *n.* ngăn trở, ngại, trất nghi, trở đáng, ngăn đón, — chặn, ngữ, sự chống, chống trả.
Obstantia, æ. *f.* ngăn, — trở, trở đáng.
Obstantia, ium. *n. pl.* sự gì ngăn trở.
Obstendo, is, dere. ngăn, đặt trước.
Obsterno. V. Sterno.
Obstetricium, ii. *n.* nghề mụ bà.
Obstetricius, a, um. thuộc về mụ bà.
Obstetrico, as, are. et Obstetricor, aris, ari. *dep.* làm nghề mụ bà.
Obstetrix, icis. *f.* mụ bà.
Obstinatè. *adv.* cách chấp nhứt; obstinatè retinere, chấp trệ.
Obstinatio, onis. *f.* sự chấp nhứt, cố chấp, chấp nê, cứng cổ, — cỏi. ‖ vững lòng, quyết chí; obstinatio fidei, sự chỉ tín.
Obstinatus, a, um. chấp nhứt, cứng cổ, — lòng, cang cường. *part.* Obstino.
Obstineo, es, ere. V. Obstendo.
Obstino, as, avi, atum, are. ở chấp nê, — chấp nhứt, — cứng cổ,

cứng lòng, ở cứng ý, cứ theo ý mình.

Obstipo, as, avi, atum, are. ở nghiêng; obstipare verticem, nghiêng cổ, gật đầu.

Obstipus, a, um. hay nghiêng cổ, hay gật đầu.

† Obstitum, i. *n.* sự giại, giẹo giọ.

† Obstitus, a, um. đã phải sét đánh.

Obsto, as, stiti, statum, vel stitum, are. cản, ngăn can, can gián, chấn, — đón, cự, ngăn lấp, ngáng, — lại, ngăn cấm, — lại. ‖ ở ngay, ở bên kia, ở trước mặt, ở ngay mặt, ở ngang mặt; obstare hostibus, ngự tặc.

Obstragulum, i. *n.* sự gì dùng mà che, màn phủ. ‖ dây da che dép.

Obstrangulatus, a, um. chết ngột.

† Obstrepitaculum, i. *n.* tiếng om sòm.

Obstreperus, a, um. hay dức lác.

Obstrepito, as, are. năng dức lác.

Obstrepo, is, pui, pitum, pere. dức lác, la lối, kêu om sòm. ‖ năn nỉ, trách móc. ‖ nài, nài hà, xin nài; obstrepere litteris alicui, năng gởi thơ khuấy người.

Obstrictus, ûs. *m.* sự riết, sự riết lại cho hẹp, sự hẹp lại.

Obstrictus, a, um. *part.* Obstringo.

Obstrigillatio, onis. *f.* sự xét nét, bắt lỗi.

Obstrigillator, oris. *m.* kẻ xét nét, bắt lỗi.

Obstrigillo, as, avi, atum, are. bắt lỗi, xét nét, chống, — cãi, — trả.

Obstrigillum, i. *n.* tai giày. ‖ nơi nhận ngọc trong nhẫn.

Obstrigillus, i. *m.* giày.

Obstringo, is, xi, strictum, gere. riết, — lại, buộc riết, — chặt; obstringere fidem alicui, giao lời cùng ai; — se perjurio, phạm lời thề.

Obstructio, onis. *f.* sự giấu, giả hình, sự làm lơ, làm ngơ.

Obstructus, a, um. *part.* Obstruo.

Obstrudo, is, si, sum, dere. giấu. ‖ háu ăn.

Obstruo, is, xi, ctum, ere. đút, bít, nhét, đóng, — bít, bưng bít; obstruere fauces, bưng miệng lại; — luminibus, ngăn lấp sự sáng nhà nào; cursus aquæ obstructus, nước bí; fauces obstructæ, cổ tắc; obstrui, tắc.

Obstrusus, a, um. kín. *part.* Obstrudo.

Obstupefacio, is, feci, factum, cere. làm cho sửng, — đứng.

Obstupefactus, a, um. bơ vơ, bỡ ngỡ, đứng sửng, sửng đi.

Obstupefio, is, factus sum, fieri. et Obstupeo, es, ui, ere. et Obstupesco, is, ui, scere. *n.* sửng đi, đứng sửng, lấy làm lạ. ‖ ra ngây muội, bất tỉnh nhơn sự.

Obstupidus, a, um. ngây muội. ‖ bỡ ngỡ, bơ vơ.

Obstrupratus, a, um. V. Stupratus.

Obsufflo, as, are. thổi trên.

Obsum, es, fui, esse. làm hại, sinh thiệt.

Obsurdesco, is, dui, scere. ra điếc, ngơ điếc.

Obsutus, a, um. đã may xung quanh.

Obtectus, a, um. đã che xung quanh. ‖ kín, kín đáo.

Obtego, is, texi, tectum, gere. che, dập dã, giấu, giữ kín; obtegere se corpore alicujus, núp ẩn mình sau lưng người.

Obtemperanter. *adv.* cách chịu lụy.

Obtemperatio, onis. *f.* sự vưng lời.

Obtempero, as, avi, atum, are. vưng lời, — nghe, chịu lụy, chiù ý, phụng, phượng, tuân; obtemperare mandato, vưng lệnh, phượng mạng, tuân mạng, y lệnh; — sibi, tuân theo ý mình.

Obtendo, is, di, tum, (một hai khi, sum.) dere. đặt trước, giương trước. ‖ che, phủ, lấy lẽ chữa mình; obtendere valetudinem, chữa mình là kẻ yếu sức; — pro viro nebulam, che phủ người trong mây.

Obtenebro, as, are. làm cho tối trời.

Obtentio, onis. *f.* sự dùng thí dụ mà che.

Obtento, as, avi, atum, are. đặng, cầm lấy.

Obtentus, ûs. *m.* sự treo, giương trước, sự che phủ. ‖ sự chữa, — mình, lẽ chữa mình, giồi mình.

Obtentus, a, um. *part.* Obtendo.

Obtero, is, trivi, tritum, rere. nghiền, tán, — ra, xát, chà, — xát, đạp. ‖ phá, — tán, hủy hoại, bớt; obterere aliquem verbis, quở phạt ai.

Obtestatio, onis. *f.* lời nguyền xin, lời thề nguyền. ‖ sự phục, hạ mình xuống.

Obtestor, aris, atus sum, ari. *dep.* này nì, nguyền xin, nguyện khẩn, thề nguyền. ‖ phân cứ, phân bua.

Obtexo, is, xui, textum, xere. diệt xung quanh.

Obticentia, æ. *f.* F. R. là ý bỏ sót một hai đều.

Obticeo, es, cui, cere. *n.* nín, ở lặng, làm tinh.

Obtigo, is, gere. V. Obtego.

Obtineo, es, ui, tentum, nere. đặng, cầm, — lấy, giữ, chiếm, giữ gìn; obtinere regnum multos annos, trị nước lâu năm; obtinuit consuetudo, có lệ.

Obtingit, tigit, gere. *n.* xảy đến, nay có; obtigit occasio, cơ hội xảy đến.

Obtinnio, is, ire. tiếng kêu xung quanh.

Obtorpeo, es, ui, ere. et Obtorpesco, is, cui, scere. *n.* ra tê, ra cóng, ra trân, trân mình.

Obtorqueo, es, si, tum, quere. vặn, xa, xe sự gì, giún, xây đi cách mạnh.

Obtrectatio, onis. *f.* sự ganh gổ, ghẻ mát. || hủy báng, giềm nịnh, lời hành, bổ vạ.

Obtrectator, oris. *m.* kẻ ganh gổ. || kẻ nói hành, nói giềm nịnh, bổ vạ.

Obtrectatus, ûs. *m.* V Obtrectatio.

Obtrecto, as, avi, atum, are. giềm nịnh, hủy báng, ganh gổ, ghẻ mát, nói hành, ghen, chê, nhạo; obtrectare legi, hủy báng lề luật.

† Obtritio, onis. *f.* sự ăn năn tội.

Obtritus, ûs. *m.* sự tán, chà, xát, nghiền.

Obtritus, a, um. *part.* Obtero. giập.

Obtrudo, is, si, sum, dere. chuổi, đâm chuổi, xô mạnh. || ép người ta chịu lấy, muốn ép chịu lấy; obtrudere palpum alicui, dua nịnh kẻ chẳng muốn.

Obtruncatio, onis. *f.* sự phát cây nho, sự cắt, chặt.

Obtruncator, oris. *m.* kẻ chặt.

Obtrunco, as, avi, atum, are. chém, — quách. || giết. || phát, chặt.

Obtueor, eris, itus sum, eri. *dep.* nhìn xem, nhìn trắng trắng; clauso oculorum altero obtueri, nheo, nheo mắt.

Obtuitus, ûs. *m.* V. Obtutus.

Obtumeo, es, mui, ere. et

Obtumesco, is, mui, scere. chương, sưng, — lên.

Obtundo, is, udi, usum, dere. làm cho tà, — cùn, — lụt lạt, — sớn; obtundere alicui aures vel caput, ngầy tai, yêng tai, dầy tai; — vocem, khản tiếng.

Obtunsio, onis. *f.* sự đánh.

Obtunsus, a, um. *part.* V. Obtusus.

Obtuor, eris. V. Obtueor.

Obturaculum, i. *n.* et Obturamentum, i. *n.* nút, nùi đút.

Obturatio, onis. *f.* sự nhét tai, bưng tai.

Obturatus, a, um. *part.* Obturo.

Obturbator, oris. *m.* kẻ làm lao xao, — xao xác, kẻ la lối, dức lác. || thầy cung hay nói lắm.

Obturbo, as, avi, atum, are. làm lao xao, — tạo loạn, — bậy bạ. || dức lác, la lối nơi tai kẻ nói. || phá; obturbare hostes, tàn binh.

Obturgesco, is, scere. *n.* sưng, — lên.

Obturo, as, avi, atum, are. đút, — nùi, nghẹt, nhém, nhét, trám, — lại; obturare rimas, nhém, đút nhém; — rimas bitumine, lấp vò; — nares, nghẹt mũi; lagena hermeticè obturata, ve khít rịt.

Obtusè. *adv.* cách lụt, — dốt, — nặng; obtusè videre, áp nhãn.

Obtusio sensuum. *f.* sự ngầy muội.

Obtusus, a, um. *part.* Obtundo.

Obtutùm. *adv.* V. Actutùm.

Obtutus, ûs. *m.* sự xem, coi, nhìn.

Obumbratio, onis. *f.* bóng.

Obumbratrix, icis. *f.* bóng che, hay che dưới bóng.

Obumbratus, a, um. *part.*

Obumbro, as, avi, atum, are. bóng che, bóng phủ. || bàu chữa, phù hộ, binh vực. || làm cho ra tối. || giấu, giả, làm ngơ.

Obuncatus, a, um. có kèo nèo, có móc, đã cong.

Obunculus, a, um. *dim.* Obuncus, a, um. có kèo nèo, có móc.

Obundatio, onis. *f.* nước lút, lụt.

Obundo, as, avi, atum, are. lút, — ngập, nước tràn ra.

Obungo, is, gere. xức, trét xung quanh.

Obustus, a, um. đã cháy xung quanh.

Obvagio, is, gii, itum, ire. kêu như con mới sinh ở trong nôi.

Obvagulo, as, avi, atum, are. dức lác nơi cửa người ta.

Obvallatio, onis. *f.* sự đắp lũy, đào hào, đóng cừ.

Obvallo, as, avi, atum, are. đắp lũy xung quanh, rào, đóng cừ.

Obvaricator, oris. *m.* kẻ đón đàng.

Obvaro, as, are. làm hư.

† Obvenientia, æ. *f.* sự tình cờ, sự xẩy đến.

Obvenio, is, veni, ventum, nire. ngừa, — đón, ra trước mặt. || xẩy đến, có, đến tình cờ; obvenire hæreditate alicui, đặng bởi cơ nghiệp.

Obventio, onis. *f.* của cải xẩy đến khi bất ý.

† Obventitius, a, um. hay xẩy đến, đến bất kì, đến tình cờ.

Obventus, ûs. *m.* sự đến, giáp mặt, gặp nhau.

† Obverbero, as, avi, atum, are. đánh xung quanh.

Obversatio, onis. *f.* sự đi đi lại lại, vãng lai.

Obversè. *adv.* ngay mặt.

Obversor, aris, atus sum, ari. *dep.* ở trước mặt, có mặt đó, ra mặt; obversari animo, nhớ lại trong trí.

Obversùm. *adv.* V. Adversùm.

Obversus, a, um. *part.*

Obverto, is, ti, sum, tere. trở bên; obvertere ora, trở mặt bên người; — alicui terga, sấp cật.

Obviàm. *adv.* ngừa, đón; obviàm ire, — procedere, đón đàng, đón rước, nghinh, ngừa, — rước, rước.

Obvigilatè. *adv.* V. Vigilanter.

Obvio, as, are. ngừa, — đón, đón đàng, ngăn ngừa, rước, đón rước. || lo trước, lo phòng, dự phòng. || chống trả, chống cãi chẳng chịu.

† Obviolo, as, are. V. Violo.

Obvius, a, um. gặp, — giữa đàng, dễ tìm, ở dưới tay, ở sẵn. || mắc phải. || biết lo trước; obvia comi-

tas, phép lịch sự biết quan phòng; quæsitum aliquem non habere obvium, lật đi.
Obvolito, as, are. bay xung quanh.
Obvolvo, is, vi, volutum, vere. gói, vấn, cuốn lại, giấu, che.
Obvolutatus, a, um. vấn vít.
Obvolutio, onis. *f.* et Obvolutorium, ii. *n.* khăn gói, bao gói.
Obvolutus, a, um. *part.* Obvolvo.

OC

Occa, æ. *f.* cái bừa.
Occæco, as, are. V. Obcæco.
Occæpto, as, are. V. Incipio.
Occallatio, onis. *f.* sự ra cứng như chai.
Occallatus, a, um. đã ra cứng lắm.
Occalleo, es, lui, ere. et Occallesco, is, lui, scere. *n.* ra cứng, ra cứng như đá như chai.
Occano, is, canui, occentum, nere. V. Occino.
Occasio, onis. *f.* cơ hội, dịp, thì hạp, thì tiện, mùa hạp, lẽ, cớ, phương thế. ‖ sự giáp mặt, giáp nhau, gặp nhau; datâ occasione se alicui adjungere, tùng theo; occasionem carpere, — nancisci, — arripere, — amplecti, thừa cơ, duổng gió bẻ măng; — amittere, lỡ lứa; — præbere, đọc đàng.
† Occasionalis, *m. f.* le. *n.* lis. hay sinh cớ sự, làm cớ.
Occasiuncula, æ. *f.* *dim.* Occasio.
Occasurus, a, um. sẽ phải hư, sẽ phải ngã, phải lặn.
Occasus, ûs. *m.* sự ngã, — xuống, chết, lặn. ‖ cơ hội, dịp; ad occasum, bên phương tây, nơi mặt trời lặn.
Occasus, a, um. *part.* Occido.
Occatio, onis. *f.* sự bừa.
Occator, oris. *m.* kẻ bừa. ‖ bụt hay việc ấy.
Occatorius, a, um. thuộc về sự bừa.
Occatus, a, um. *part.* Occo.

Occedo, is, cessi, cessum, dere. ngừa, — đón, đón, rước.
Occento, as, avi, atum, are. hát trước mặt. ‖ la lối, dức lác trước cửa; occentare ostium, hát trước cửa.
Occentus, ûs. *m.* sự hát, kêu, la, túc như chuột.
Occepto, as, are. V. Incipio.
Occhi, orum. *m. pl.* cây chuối.
† Occidaneus, a, um. thuộc về bên tây.
Occidens, tis. *omn. gen.* hay lặn. ‖ chết. ‖ hay hư; occidens sol, mặt trời lặn.
Occidens, tis. *m.* phương tây.
Occidentalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phương tây.
Occidio, onis. *f.* sự giết, phá hết.
Occidium, ii. *n.* sự phá, phá tàn.
Occido, is, cidi, cisum, dere. giết; occidere pugnis, đấm chết.
Occido, is, cidi, casum, dere. ngã, — xuống. ‖ lặn. ‖ chịu giết, ngã chết, phải hủy hoại; solem occidere, mặt trời lặn; in nihilum occidi, hư đi, ra không; occidi ferro, chết đâm; occidit memoria, đã khuất lấp.
Occidualis, *m. f.* le. *n.* is. V. Occidentalis.
Occiduus, a, um. hòng ngã, — hư. ‖ lặn. ‖ bên tây, phương tây; occiduo sole, khi mặt trời lặn.
Occillatio, onis. *f.* sự đưa đi đưa lại.
Occillator, oris. *m.* kẻ đưa con.
Occillo, as, are. đánh; occillare os alicui, đánh tai ai. V. Occo.
Occino, is, nui, centum, nere. hát bên kia, tiếng dội ra. ‖ ra tiếng điềm dữ.
Occipio, is, cepi, ceptum, pere. khỉ sự; occipere quæstum, mới làm nghề buôn bán; — magistratum, mới làm quan.
Occipitium, ii. *n.* et Occiput, itis. *n.* nơi ót.

Occisio, onis. *f.* sự giết, sát, giết bỏ. V. Occidio.
Occisito, as, are. năng giết, sát luôn.
Occisor, oris. *m.* kẻ giết, sát.
† Occisorius, a, um. nên giết, nên tế.
Occisus, a, um. *part.* Occido.
Occlamito, as, avi, atum, are. la lối xung quanh.
Occludo, is, si, sum, dere. đóng, bít, khóa; occludere fores, đóng cửa; — penitùs, đóng bít.
Occo, as, avi, atum, are. bừa.
Occœco. V. Obcœco.
Occœpio. V. Occipio.
Occœpto. V. Occepto.
Occubitus, ûs. *m.* V. Occasus.
Occubitus, a, um. *part.* Occumbo, vel Occubo.
Occubo, as, bui, bitum, are. nằm chết; occubare umbris, chết.
Occubui. *præt.* Occumbo, et Occubo.
Occulco, as, avi, atum, are. giày đạp.
Occulo, is, lui, cultum, lere. chôn, giấu, che, tàng. ‖ giữ kín, làm thinh.
Occultatè. *adv.* V. Occultè.
Occultatio, onis. *f.* sự ẩn mình.
Occultator, oris. *m.* kẻ trữ dường.
Occultatus, a, um. *part.* Occulto.
Occultè, iùs, issimè. *adv.* et Occultìm. *adv.* et Occultò. *adv.* cách kín, — trộm, — chùng; vitam occultè agere, tiềm tàng, tiềm tích.
Occulto, as, avi, atum, are. giấu, tàng, để kín, che.
Occultus, a, um. kín, — đáo, nhẹm.
Occumbo, is, bui, cubitum, bere. ngã, — xuống; occumbere morti, — mortem, — morte, chết.
Occupatio, onis. *f.* sự chiếm, chiếm lấy, đoạt, bắt lấy, choán, soán. ‖ sự làm, việc làm. ‖ bổn phận. ‖ sự nói, lạm hay là hồ nghi

trước; occupationibus impeditus, giặng việc.

Occupatitius, a, um. sự gì người ta chóan, bắt lấy trước.

Occupatus, a, um. *part*. Occupo. trở tay, mắc tay.

Occupo, onis. *m*. tên bụt hay kẻ trộm.

Occupo, as, avi, atum, are. chiếm, — lấy, — đoạt, bắt lấy, chóan, soán. ‖ đi trước, lo, làm, nói trước. ‖ làm cho người ta mắc chước; occupare terram desertam, chiếm đất. ‖ cho tay mắc cho việc làm; occupare animum in re, mắc sự gì trong trí; — regnum, soán vị.

Occurro, is, ri, sum, rere. ngừa, rước, đón rước. ‖ gặp, giáp mặt. ‖ ngộ. ‖ ra mặt, dâng mình. ‖ lo, đi trước. ‖ chống, — trả. ‖ nhớ, — lại, suy nhớ. ‖ chữa, — cứu; occurrere ex adverso, giáp mặt ngay nhau; — sibi mutuò, giáp mặt, tương phùng; — feliciter, gặp vận, — hội; — hospiti, giao tiếp; — malo, — hosti, ngăn ngừa.

Occursaculum, i. *n*. yêu quái, yêu tinh, tinh tường hiện ra ban đêm.

Occursatio, onis. *f*. sự vào ra, đi đi lại lại mà cầu quan cầu chức.

Occursator, oris. *m*. kẻ năng vào ra cầu chức.

Occursatrix, icis. *f*. nữ nhơn hay đi trước, hay thách.

Occursio, onis. *f*. V. Occursus.

Occursito, as, are. đón rước, ngừa đón.

Occurso, as, avi, atum, are. *freq*. Occurro. ngừa đón, đón đàng, — rước. ‖ tuôn đến, chạy đến. ‖ nhớ, suy nhớ, nhớ trong trí. ‖ chống trả; occursare fortunæ, chống số vận.

Occursor, oris. *m*. kẻ đón rước.

Occursorius, a, um. hay ở, hay gặp trước.

Occursus, ûs. *m*. sự gặp, ngộ.

Oceanus, i. *m*. biển cả. ‖ bụt hay biển.

Oceanus, a, um. thuộc về biển cả.

Ocella, æ. *m*. *f*. kẻ sinh ra cùng hai con mắt lươn.

Ocellata, orum. *n*. *pl*. trái lăn nhỏ có nhiều lỗ con gái dùng chơi, đồ chơi.

Ocellatus, a, um. có nhiều mắt hay là nhiều lỗ hình con mắt.

Ocellulus, i. *m*. *dim*.

Ocellus, i. *m*. con mắt nhỏ, mắt lươn; ocelle mi, ớ con rất yêu dấu.

Ochra, æ. *f*. huình thổ mà vẽ.

Ochthodæ, arum. *f*. *pl*. ung độc có miệng cứng và sưng.

Ocimastrum, i. *n*. cây é rừng.

Ocimum, i. *n*. rau é lớn lá. △ hương hoa thể.

Ocior, *m*. *f*. us. *n*. oris. hay chạy mau chơn hơn.

Ociosè. V. Otiosè.

Ocissimè. *adv*. mau lắm, tốc tốc.

Ocissimus, a, um. hay chạy hay đến mau lắm.

Ociter. *adv*. V. Citò.

Ociùs. *adv*. mau hơn.

Ocquinisco, is, scere. bái, bái đầu, ngồi xổm.

Ocrea, æ. *f*. hia, hia hài, miệt.

Ocreatus, a, um. kẻ mang hia hài.

Ocris, is. *m*. núi có nhiều đỉnh.

Ocseco, as, are. cắt nhằm, cắt phải.

Octachordon, i. *n*. et **Octachordos**, i. *m*. có tám dây.

Octaedrum, i. *n*. có tám phía.

Octaeteris, idis. *f*. một mùa tám năm.

Octangulus, a, um. có tám góc, bát lăng.

Octans, tis. *omn*. *gen*. phần thứ tám.

Octaphorum, i. *n*. V. Octophorum.

Octapodium, ii. *n*. khăn kia hoàng đế dùng mà che mình.

Octastylon, i. *n*. et **Octastylos**, i. *m*. *f*. có tám cột ngay.

Octavani, orum. *m*. *pl*. lính đội thứ tám.

Octavarii, orum. *m*. *pl*. quan sai mà lấy phần thứ tám trong tiền thuế.

Octavarium, ii. *n*. sự nộp phần thứ tám mà chịu thuế.

Octavò. *adv*. et **Octavùm**. *adv*. lần thứ tám.

Octavus, a, um. thứ tám.

Octennis, *m*. *f*. ne. *n*. is. đặng tám tuổi.

Octiès. *adv*. tám lần.

Octigesimus, a, um. V. Octingentesimus.

Octingenarius, a, um. thuộc về tám trăm.

Octingeni, æ, a. et **Octingenteni**, æ, a. et **Octingenti**, æ, a. tám trăm.

Octingentiès. *adv*. tám trăm lần.

Octipes, edis. *omn*. *gen*. có tám chơn.

Octo. *ind*. tám, bát.

October, bris. *m*. tháng mười, tháng Octobrê.

Octochordus, a, um. V. Octachordos.

Octodecim. mười tám.

Octogamus, i. *m*. kẻ đã giao hôn tám lần, đã cưới tám đời vợ.

Octogenarius, a, um. đặng tám mươi tuổi.

Octogeni, æ, a. tám mươi.

Octogesimus, a, um. thứ tám mươi.

Octogies. *adv*. tám mươi lần.

Octoginta. *ind*. tám mươi.

Octogonos, *m*. *f*. octogonon. *n*. et **Octogonus**, a, um. có tám góc.

Octojuges, um. *m*. *f*. *pl*. đoàn tám người.

Octominutalis, *m*. *f*. le. *n*. is. đáng tám đồng bạc nhỏ.

Octonarius, a, um. thuộc về thứ tám.

Octoni, æ, a. tám.

Octophoron, i. *n.* et Octophoros, i. *m. f.* kẻ đặng tám người dẩm võng.

Octophorum, i. *n.* kiệu, võng tám.

Octuagiès. *adv.* tám mươi lần.

Octuplicatus, a, um. kép số tám tám lần.

Octuplus, a, um. số tám kép tám lần.

Octussis, is. *m.* đồng kia đáng tám đồng tiền nhỏ.

† Oculariarius, ii. *m.* thợ làm con mắt bằng bạc, chai, &c.

Ocularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về con mắt.

† Oculariter. *adv.* bởi con mắt.

Ocularius, a, um. thuộc về con mắt.

Oculata, æ. *f.* cá kia.

Oculatio, onis. *f.* sự bẻ mụt cây nho.

Oculatus, a, um. có con mắt sáng.

Oculeus, a, um. có nhiều con mắt. ‖ trí sáng.

Oculicrepida, æ. *m. f.* kẻ đã phải khóet con mắt, kẻ đã bị đấm con mắt.

Oculiferium, ii. *n.* đồ, hàng mở nơi cửa kẻ buôn cho người ta coi.

Oculissimus, a, um. hay thấy rõ ràng. ‖ yêu dấu như con mắt vậy.

Oculitùs. *adv.* như con mắt; oculitùs amare, yêu mến như con mắt mình vậy.

Oculo, as, are. làm cho thấy rõ ràng.

Oculosus, a, um. thuộc về con mắt.

Oculus, i. *m.* con mắt. △ mục, nhãn. ‖ mụt, chồi, — mống. ‖ oculus tibi sum, người yêu mến tôi như con mắt người vậy, người yêu tôi lắm; vorare oculis, gầm ghè; oculos ferè clausos habere, híp mắt; oculi minaces, trừng con mắt; — profundi, mắt lóm vào; — semiclausi, mắt lim dim; — caligantes, ám nhãn; antè oculos, tại nhãn, nhãn tiền; oculos infirmitate excavari, mắt trõm vào; oculus unus alio minor, mại con mắt; — mundi, mặt trời; in ictu oculi, trong một nháy; oculi eminentes, con mắt lồi ra; in oculis aliquid habere, lo sự gì chăm chỉ.

Ocyma, atis. *n.* xe trạm hay đi mau lắm, xe chạy nhẹ lắm.

Ocymum, i. *n.* V. Ocimum.

Ocyor. V. Ocior.

OD

Oda, æ. *f.* et Ode, es. *f.* ca vịnh.

† Odariarius, ii. *m.* thầy dạy hát.

Odarium, ii. *n.* ca, — ngợi, — hát.

Odefacio, is, feci, factum, cere. V. Olfacio.

Odeum, i. *n.* áng hát bội có cột xung quanh và nóc nhà như chóp nón.

Odi, et Odivi, odisti, odit, osum, odisse. ghen ghét, cừu, cừu địch, chịu hay là nhịn chẳng đặng.

Odibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng ghét, đáng cừu.

Odiens, tis. *omn. gen.* kẻ cừu, kẻ ghét.

Odiosè. *adv.* cách đáng ghét, — cừu.

† Odiosicus, a, um. et Odiosus, a, um. hay làm cho người ta ghét, đáng ghét, hay khuấy khỏa, khuấy rối.

Odium, ii. *n.* sự ghen ghét, cừu, giận ghét, gớm. ‖ nhàm, — lờn. ‖ sự khuấy, khuấy rối; odium servare, cưu hờn, găm lấy; in odium mutuum esse, khích nhau.

Odo, onis. *m.* V. Udo.

Odonium, ii. *n.* V. Udo.

* Odontagogum, i. *n.* et Odontagra, æ. *f.* đồ mà kéo răng.

* Odontalgia, æ. *f.* sự đau răng.

* Odontes, um. *m. pl.* răng.

* Odontoglyphum, i. *n.* tăm xỉa răng bằng cây nứa.

Odontotrima, tis. *n.* V. Dentifricium.

Odontoxestes, is. *m.* đồ dùng mà cạo khớm răng, hay là cạo răng hư răng mọt.

Odopeta, æ. *f.* V. Lampetra.

Odophylaces, um. *m. pl.* quân tuần đàng.

Odopœus, i. *m.* kẻ lát đàng đá.

Odor, oris. *m.* mùi, màu. ‖ thuốc thơm. ‖ sự ngắm, — ý, — mùi, đánh hơi. ‖ hôi miệng; odor gravis, mùi khẳn khẳn; quàm excitatissimus odor, mùi thơm phức phức; odor suavis florum, khí thoại. ‖ sự định chừng.

Odoramen, inis. *n.* et Odoramentum, i. *n.* mùi thơm, thuốc thơm.

Odorans, tis. *omn. gen.* kẻ hít kẻ hóng mát.

Odorarius, a, um. thuộc về mùi thơm, — thuốc thơm. ‖ hay bay mùi thơm, có mùi thơm.

Odoratio, onis. *f.* sự hít, hít hơi, ngửi.

Odorativus, a, um. có mùi có màu.

Odoratus, ûs. *m.* sự ngửi, ngửi mùi, hít, tài phép ngửi, quen ngửi. ‖ mùi, màu.

Odoratus, a, um. thơm, — tho, hay bay mùi thơm.

Odoria, æ. *f.* bụt nữ hay sự thơm.

Odorifer, a, um. hay sinh mùi thơm.

Odorisequus, a, um. hay đánh hơi, hay theo mùi.

Odoro, as, avi, atum, are. làm cho thơm, đổ hay là đốt thuốc thơm, bay ra mùi thơm tho.

Odoror, aris, atus sum, ari. *dep.* hít, ngửi, hít hơi. ‖ ngắm, —

việc, — ý, do, — lòng; odorari vestigiis, đánh hơi, hít hơi; — aliquem, do ý.

Odorus, a, um. thơm, — tho, — lựng, — ngát, khẳn khẳn. ‖ hay đánh hơi; odora canum vis, muông săn hay đánh hơi tốt lắm.

* Odyssea, æ. *f.* văn thi kia.

OE

Œcodomia, æ. *f.* sự lập, lập nhà, cách thức nhà.

Œconomia, æ. *f.* sự lo, giữ, cai việc trong nhà. ‖ sự dọn, sắp lớp, đặt thứ tự.

† Œconomicus, a, um. thuộc về sự lo việc cửa nhà.

† Œconomus, i. *m.* kẻ áp việc, giữ việc.

† Œcumenicus, a, um. chung, thuộc về cả và thiên hạ; Concilium Œcumenicum, công luận chung cả và hội thánh.

† Œcus, i. *m.* nhà, nhà lớn mà ăn tiệc.

Œdema, atis. *n.* ung bướu chẳng sinh sự đau gì.

Œnanthe, es. *f.* hoa cây nho rừng. ‖ thứ cây chó đẻ.

Œnaria, æ. *f.* N. U. ‖ cây nho.

Œnarium, ii. *n.* quán, quán xá.

Œnogarum, i. *n.* thứ gia vị pha rượu.

Œnogeustes, is. *m.* kẻ đóng thùng.

Œnomeli, itos. *n.* đồ uống bằng mật ong pha với rượu.

* Œnophorum, i. *n.* hũ rượu.

Œnophorus, i. *m.* kẻ rót rượu, đem rượu.

Œnophylax, acis. *m.* kẻ giữ rượu.

Œnopolium, ii. *n.* quán bán rượu.

Œnopta, Œnoptes, et Œnoptista, æ. *m.* kẻ áp việc rót rượu cho đều khi người ta ăn tiệc.

Œnotheras, æ. *f.* thảo kia.

Œsophagus, i. *m.* họng.

Œstrum, i. *n.* et Œstrus, i. *m.* con ong lỗ, muỗi mòng. ‖ sự dại, mê, sốt tính, sốt trí mà làm văn.

Œsyperus, i. *m.* lông chiên chưa giặt.

Œsypum, i. *n.* sự dơ người ta đem ra bởi lông chiên khi chưa giặt.

Œtum, i. *n.* thảo kia.

OF

Ofella, æ. *f.* một miếng, một tấm, lát thịt.

Offa, æ. *f.* bánh canh, nước cánh đã dầm bánh, cục bột, cục thịt; offa panis, miếng bánh. ‖ sự sưng bởi bị dấu.

Offactus, a, um. *part.* Officio.

Offarcinatus, a, um. có nhiều gói.

Offarius, ii. *m.* kẻ làm nhà bếp.

Offatim. *adv.* từng lát.

Offectio, onis. *f.* sự nhuộm.

Offector, oris. *m.* thợ nhuộm đồ màu đã phai. ‖ kẻ làm hại.

Offectus, a, um. V. Impeditus.

Offendiculum, i. *n.* đá hay là đồ làm cho vấp phải, làm cho chơn vấp phải đá.

Offendimentum, i. *n.* et Offendix, icis. *f.* nút quai nón. ‖ đồ khóa sách.

Offendo, inis. *f.* V. Offensio.

Offendo, is, di, sum, ere. *act.* et *n.* tông chạm, — phải. ‖ vấp. — phải, — phải sự gì. ‖ mất lòng, chột ý, thất ý. ‖ lỗi, — phép, phạm tội. ‖ offendi, chột ý, mất luồng, mếch lòng, thất ý; offendere in aliquid, vấp phải; — scopulum, — ad scopulum, — in scopulo, đi vấp phải đá; — cor, mất lòng; — animum, chột ý, mất lòng; — existimationem, làm thiệt tiếng tốt.

Offensa, æ. *f.* sự vấp váp, tông chạm. ‖ lỗi, sự chột ý, mất lòng. ‖ sự khó ở, khó chịu; offensa potentium periculosa est, thất ý kẻ lớn là sự cheo leo.

Offensaculum, i. *n.* V. Offendiculum.

Offensans, tis. *omn. gen.* kẻ vấp, tông chạm. ‖ kẻ nói vấp, nói cà lăm.

Offensatio, onis. *f.* sự tông chạm, tông phải. ‖ sự nói vấp.

Offensator, oris. *m.* kẻ vấp. ‖ nói vấp.

Offensio, onis. *f.* sự tông, tông chạm, vấp. ‖ sự hại, thiệt hại, sự chột ý, chẳng đẹp. ‖ sự mất lòng. ‖ sự giận, ghét, sự gây giận. ‖ sự khó ở. ‖ ngăn trở, trở đáng. ‖ sự quở, quở trách, — phạt; offensiones corporis, bịnh hoạn phần xác; offensionem populi movere, gây giận dân sự.

Offensiuncula, æ. *f. dim.* Offensio.

Offenso, as, avi, atum, are. *freq.* V. Offendo.

Offensor, oris. *m.* kẻ mất lòng.

Offensum, i. *n.* V. Offensa.

Offensus, ûs. *m.* sự tông, tông phải, vấp.

Offensus, a, um. *part.* Offendo.

Offercio, is, si, tum, cire. bón, dồi; offercire gallinam, bón gà.

Offerentia, æ. *f.* sự dâng mình, ra mặt.

Offero, fers, obtuli, oblatum, Offerre. cho, dâng, cúng, tiến, cúng cấp; offerre munus regi, tiến cống; — Deo, cúng, dâng; — missæ sacrificium, dâng lễ tế; — aliquid ad funus vel nuptias, cấp cửa; legatum munus offerre, cống sứ.

Offertus, a, um. *part.* Offercio.

Offerumentæ, arum. *f. pl.* lằn roi.

Offerumenta, orum. *n. pl.* của cúng.

Officia, æ. *f.* V. Offucia.

Officialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bổn phận, — niềm.

Officialis, is. *m.* quan áp việc quan lớn hơn. ‖ thầy cả áp việc kiện tòa ngòai.

Officina, æ. *f.* nhà thợ, nhà đồ, phố; officinæ, dãy thợ. ‖ sự lập, dọn; officina chartaria, lò giấy.
Officinator, oris. *m.* thợ, kẻ có nghề.
Officio, is, feci, factum, cere. đặt mình trước, đón ngang. ‖ chống, — trả, — cãi. ‖ làm hại; officere nomini, làm cho nhơ danh.
Officiosè. *adv.* cách lịch sự, — hiền hay giúp.
Officiositas, atis. *f.* tính hay giúp, sự ngoan ngùy, lịch sự.
Officiosus, a, um. kẻ hay giúp đỡ, người hiền, ngoan ngùy. ‖ hay lo cho phải niềm.
Officiosus, i. *m.* tôi tớ hay giữ áo kẻ tắm rửa.
† Officiperda, æ. *m. f.* kẻ chẳng biết ơn ngãi. ‖ kẻ đã mất công.
Officium, ii. *n.* niềm, nghiệp, việc bổn phận, quờn, — chức. ‖ nghĩa, ơn, sự làm ơn, giúp; suprema officia, sự sau hết, như táng xác; officium fungi, — facere, officio fungi, satisfacere, parere, phải niềm, giữ việc bổn phận; mutua conjugum officia, niềm phu thê.
Offigo, is, xi, xum, gere. găm, cặm.
Offirmatus. V. Induratus.
Offirmo. V. Obfirmo.
Offla, æ. *f.* sự dư.
Offlecto, is, flexi, flexum, ctere. trở cách khác, trở ngả khác.
Offrenatus, a, um. đã hãm, cầm lại, có dây cang.
Offringo, is, fregi, fractum, gere. cày lần thứ hai.
Offucia, æ. *f.* phấn chì, bôi phấn. ‖ gỉa, lận, dối trá; offuciis os oblinere, gạt người.
† Offuco, as, are. cho uống.
Offula, æ. *f. dim.* Offa.
Offulcio, is, ire. dùng vải nát mà trám lại.
Offundo, is, fudi, fusum, dere. đổ trước, — xung quanh; offundere caliginem oculis, làm cho mù con mắt.
Offusco, as, avi, atum, are. bôi cho tối, làm cho mù.
Offusus, a, um. *part.* Offundo.

OG

Ogdoas, adis. *f.* số thứ tám.
Oggannio, is, ire. kêu như con chồn. ‖ ngầy tai, dức lác, phá tai; oggannire rem alicui ad aurem, — in aurem, ngầy tai người về sự gì.
Oggero, is, gessi, gestum, rere. năng dâng, năng cúng, đem nhiều. ‖ dọn, bâng trước mặt; oggerere amarum, làm tân khổ.
Oggrassor, aris, atus sum, ari. *dep.* trẩy đi bên kia, ngăn ngừa ngang mặt.

OH

Oh! *interj.* ớ! a! oh frater, ớ anh.
Ohe! *interj.* cha ôi! hỡi ôi!; ohe! jam satis est, cha ôi! thôi thôi.
Oho. *interj.* cha chả, kia kia người.

OL

Olax, acis. *omn. gen.* hay bay mùi.
Olea, æ. *f.* △ lãm mộc. ‖ cẩm lãm. ‖ du lãm, giống trái bút, oliva.
Oleaceus, a, um. thuộc về cây hay là trái hay là dầu oliva.
Oleagineus, et Oleaginus, a, um. có màu có tính oliva.
Oleamen, inis. *n.* et Oleamentum, i. *n.* thuốc nấu cao mà xức.
Olearis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về dầu hay là cây oliva.
Olearium, ii. *n.* kho để dầu oliva.
Olearius, ii. *m.* kẻ ép hay là buôn dầu oliva.
Olearius, a, um. thuộc về dầu oliva.
Oleastellus, i. *m. dim.*
Oleaster, tri. *m.* cây oliva rừng.
Oleastrense, is. *n.* thứ chì đen.
Oleastrinum, i. *n.* dầu oliva rừng.
Oleatus, a, um. đã xức dầu.
Olecranum, i. *n.* cánh chỏ.
Oleitas, atis. *f.* mùa hái trái oliva.
Olentia, æ. *f.* mùi, màu.
Olentiea, orum. *n. pl.* nơi bay mùi hôi, lỗ khanh lỗ xí.
Olenticetum, i. *n.* V. Sterquilinium.
Oleo, es, ui, litum, ere. thơm, bay mùi. ‖ hít, ngửi; olere valdè, thơm phức phức; — crocum, bay mùi nghệ; — furtum, có hình dạng sự trộm.
Oleosus, a, um. có dầu, đã ra dầu.
Oleraceus, a, um. thuộc về rau ăn.
† Olero, as, are. trồng rau.
† Oleto, as, avi, atum, are. làm cho bay mùi hôi.
† Oletum, i. *n.* chốn trồng cây oliva. ‖ nhà tiêu. ‖ cứt, phân.
Oleum, i. *n.* dầu, — ăn, — thắp; oleum cibarium, dầu ăn; — decumanum, dầu xấu hơn; — et operam perdere, uổng công; in oleo intingere, tắm dầu.
Olfacio, is, feci, factum, cere. hít, hít hơi, đánh hơi, ngửi, hôn hít. ‖ ngắm, — ý, — màu, định chừng; olfacere flores, ngửi hoa.
Olfactatrix, icis. *f.* người nữ ngửi.
Olfactatus, a, um. *part.*
Olfacto, as, avi, atum, are. dễ đánh hơi, hít hơi xa.
Olfactoriolum, i. *n.* hộp hay là ve nhỏ có thuốc thơm.
Olfactorium, ii. *n.* lư hương. ‖ bao có thuốc thơm.
Olfactrix, icis. *f.* người nữ hít hơi.
Olfactus, ûs. *m.* sự hôn hít, tài phép ngửi.
Olidus, a, um. có mùi khẳn khẳn, có màu, hay bay mùi.
Oligarchia, æ. *f.* nước một ít người cai trị.
Oligochronius, a, um. kẻ chẳng sống lâu.

Olìm. *adv.* xưa, đời trước, thuở trước, thuở xưa, mới, chưa có bao lâu, bây giờ, từ nầy về sau, từ nầy sấp lên, có khi, liền, một hai khi; olìm et nùnc, cổ kim. ‖ khi xưa, đời xưa, xưa kia, đời sơ, tích; si olìm, nếu có ngày nào.
Olitor, oris. *m.* kẻ làm vườn rau ăn.
Olitorius, a, um. thuộc về vườn rau.
Olitus, a, um. *part.* Oleo.
Oliva, æ. *f.* thứ trái ca na trái bùi, trái oliva. V. Olea.
Olivans, tis. *omn. gen.* kẻ hái trái oliva.
Olivarium, ii. *n.* V. Olivetum.
Olivarius, a, um. thuộc về dầu hay là trái oliva.
Oliveta, æ. *f.* V. Olivina.
Olivetum, i. *n.* chốn trồng cây oliva.
Olivifer, a, um. hay sinh trái oliva.
Olivina, æ. *f.* sự nhiều dầu. ‖ kho dầu. ‖ lộc lớn bởi dầu.
Olivitas, atis. *f.* mùa hái oliva. ‖ lộc bởi trái oliva mà ra.
Olivitor, oris. *m.* kẻ làm vườn cây oliva.
Olivum, i. *n.* dầu oliva, cẩm lãm du. ‖ thuốc thơm.
Olla, thay vì Illa.
Olla, æ. *f.* nồi, chõ; olla magna, bung; — exigua, niêu; — ad coquendum jusculum, trã.
Ollar, aris. *n.* vung, nắp siêu; qualis olla tale ollar, nồi nào vung nấy.
Ollaria, æ. *f.* pha trộn chì cùng đồng trong siêu đất.
Ollaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về siêu trã, — nồi.
Ollula, æ. *f.* siêu đất nhỏ.
Ollus, a, um. thay vì Ille, a, ud.
Ololygones, um. *f. pl.* con ếch hay kêu như gầm hét.
Olor, oris. *m.* mùi hôi.

Olor, oris. *m.* △ thiên nga, ngỗng trời, thứ con cò trắng lắm.
Olorifer, a, um. có ngỗng trời trên.
Olorinus, a, um. thuộc về ngỗng trời.
Olus, eris. *n.* rau, rau cỏ mà ăn; olera sale condita, dưa; — lixata, rau luộc; — seminare, đúc rau; — cruda et sine condimento, rau ghém; — varia simul mixta, rau tập tàng; quale olus talis vermis, rau nào sâu ấy.
Oluscula, orum. *n. pl.* rau nhỏ, cỏ con.
Olympia, orum. *n. pl.* lễ chơi trong năm ngày quen làm lại khi đã đủ bốn năm hai tháng.
Olympiacus, a, um. V. Olympicus.
Olympias, adis. *f.* một mùa bốn năm trọn thì mới làm lễ chơi ấy lại.
Olympicus, a, um. thuộc về lễ chơi Olympias, thuộc về núi kia, — trời.
Olympionices, æ. *m.* kẻ đặng trường danh lợi khi chơi lễ Olympia.
Olympus, i. *m.* núi kia. ‖ trời. ‖ N. H.

OM

Omasum, i. *n.* ruột cùng cổ hũ, lòng tạp.
Ombria, æ. *f.* thứ ngọc. ‖ mưa dông.
Omega. *ind. n.* chữ sau hết trong tiếng Græco; ego sum alpha et omega, tao là đấng trước sau, △ thỉ chung thỉ mạt.
Omelysis, is. *f.* bột mạch nha sống.
Omen, inis. *n.* điềm, tướng, sự gì chỉ việc hậu lai; omen dextrum, điềm lành, trinh tường, cát triệu; — sinistrum, điềm dữ, xấu màu.
Omentum, i. *n.* mỡ chài, mỡ sa. ‖ tấm da bao óc.
Ometis, idis. *f.* thứ khăn che vai và ngực.

† **Omilla,** æ. *f.* sự dùng trái đào mà đánh đáo.
Ominatè. *adv.* khi đã coi điềm, bói.
Ominatio, onis. *f.* sự coi điềm, coi tướng.
Ominator, oris. *m.* kẻ coi điềm, bói.
Omino, as, avi, atum, are. et
Ominor, aris, atus sum, ari. *dep.* bói, bàn điềm tốt xấu; ominari sibi ultima, bàn luận mình sẽ chóng chết.
Ominosè. *adv.* điềm xấu.
Ominosus, a, um. có điềm xấu.
Omissio, onis. *f.* sự sót, bỏ sót.
Omissus, a, um. đã sót, bỏ quên. ‖ trễ nải. *part.*
Omitto, is, misi, missum, tere. bỏ quên, sót, bỏ sót, bỏ, để lại, trễ nải; omittere scribendo, viết sót, viết mất; — aliquid, làm thinh về sự gì; — iracundiam, ngớt giận; age omitto, thôi, đừng nói nữa, vậy đã đủ, chớ nhắc lại nữa.
Ommentans, tis. *omn. gen.* kẻ đợi.
Omnia, ium. *n. pl.* V. Omnis.
Omnicanus, a, um. kẻ hay hát mọi sự. ‖ kẻ bạc tóc.
Omnicarpus, a, um. kẻ lấy hay là gặm lấy mọi nơi mọi bề.
Omnicolor, oris. *omn. gen.* có ngũ sắc.
Omnifariàm. *adv.* mọi cách mọi bề mọi phương.
Omnifer, a, um. hay sinh mọi sự.
Omniformis, *m. f.* me. *n.* is. có hay là mặc lấy mọi hình mọi dạng.
Omnigenus, a, um. thuộc về mọi giống.
† **Omnimedens,** tis. *omn. gen.* hay chữa đã mọi bịnh, hay chữa bá bệnh.
Omnimodè. *adv.* et Omnimodis. *adv.* et Omnimodò. *adv.* mọi vẻ, mọi cách, — đàng, — sự, — thể.
Omnimodus, a, um. có mọi cách.
Omninò. *adv.* dĩ tuyền, tuyệt, tận

tuyệt, hết, — cả, thảy thảy, tất, nói tắt, tóm lại, mà thôi, chẳng có lẽ nào, thật thì; omninò plenus, đầy phé phé; finis omninò, tận tuyệt; deleri omninò, đoạn tuyệt; omninò nihil, chẳng có chi cả.

Omniparens, tis. *omn. gen.* hay sinh mọi giống.

† **Omnipatens**, tis. *omn. gen.* trống trải mọi bề.

Omnipater, tris. *m.* cha mọi sự.

Omnipavus, a, um. hay sợ mọi đều.

Omniperitus, a, um. kẻ thông biết mọi đều, có tài mọi đàng.

Omnipollens, tis. *omn. gen.* et Omnipotens, tis. *omn. gen.* tuyền năng, phép tắc vô cùng, toàn năng toàn tài.

Omnipotentia, æ. *f.* sự toàn năng toàn tài.

Omnis, *m. f.* ne. *n.* is. hết, cả, cả và, mọi người, các, những, chúng, liệt đẳng, hễ, hễ là, khắp, liệt hạng, — vị, trên dưới; omnes ad unum, chẳng sót ai, thảy thảy, cả thảy, dĩ hạ; — adesse, khắp mặt; — homines, mọi người; omnia, mọi vật.

Omniscius, a, um. toàn tri.

Omnitenens, tis. *omn. gen.* hay cầm hết mọi sự dưới phép mình.

Omnituens, tis. *omn. gen.* hay thấy mọi sự.

Omnivagus, a, um. dông dài.

Omnivolens, tis. *omn. gen.* V. Omnipotens.

Omnivolus, a, um. hay muốn hay tham mọi sự.

Omnivomus, a, um. hay mửa lại mọi sự.

Omnivorus, a, um. hay táp, hay ăn tạp.

Omophagia, æ. *f.* sự ăn thịt sống.

Omoplatæ, arum. *f. pl.* chả vai.

Omphacinus, a, um. đã làm cùng trái chưa chín.

Omphacium, ii. *n.* trái nho chua, trái chưa chín.

Omphacomel, lis. *n.* mứt nho chua cùng mật ong.

Omphalos, i. *m.* rún.

Omphax, acis. *m.* buồng nho chua.

ON

Onæ, arum. *f. pl.* chuối ngọt.

Onager, gri. *m.* et Onagros, gri. *m.* con lừa rừng. ‖ đồ mà bắn đá.

Onagus, i. *m.* kẻ lùa con lừa.

Onco, as, are. kêu như con lừa.

Onerarius, a, um. thuộc về gánh, — chở đồ; oneraria navis, tàu chở đồ.

Onerator, oris. *m.* kẻ chất đồ mà chở.

Oneratus, a, um. *part.*

Onero, as, avi, atum, are. đặt gánh, cho gánh, chất gánh; onerare vino cadis, đổ rượu cho đầy thùng; — lætitiâ, làm cho vui mừng lắm; — mendaciis, bổ vạ.

Onerosè. *adv.* cách khó, khó lòng.

Onerositas, atis. *f.* đồ gánh.

Onerosus, a, um. nặng, nặng nề. ‖ khuấy khỏa, khó chịu.

Onirocrites, æ. *m.* kẻ cắt nghiã sự chiêm bao.

† **Oniscus**, i. *m.* thứ bọ đất, bọ cá. ‖ con sâu. ‖ cá kia.

Onistis, is. *f.* cỏ độc kia.

Onitis, idis. *f.* kinh giái.

Onobatis, is. *f.* nữ nhơn cỡi con lừa, đờn bà cỡi lừa vì đã chịu bắt khi phạm tội ngoại tình.

Onobrychis, is. *f.* △ thứ mộc trỉ. △ long đảm thảo.

Onocentaurus, i. *m.* yêu quái nửa hình nhơn nửa hình lừa.

Onocephalus, a, um. có đầu con lừa.

Onochiles, is. *f.* et Onoclea, æ. *f.* △ tử thảo.

Onocrotalus, i. *m.* △ thủy hồ lư điểu.

Onomatopæa, æ. *f.* sự lập một tiếng hay kêu như việc nó chỉ, như tiếng mèo, quạ &c.

Ononis, is. *f.* cỏ cứng kia hay ngăn trở bò khi nó cày.

Ononium, ii. *n.* thứ cỏ nàng hai.

Onus, eris. *n.* gánh, — nặng, việc nặng, sự nặng, nặng nề. ‖ quờn, — chức, sự nấy phú, phú cho, phú thác; onus grave, gánh nặng; oneri esse, rối lượng; — impar, cất chẳng nổi; — submittere se, ghé vai, nghiêng vai; totum onus ferre, đảm đang.

Onustatus, a, um. et Onustus, a, um. kẻ gánh vác nặng; onustus vino, bây xảy; — vulneribus, đầy vít tích.

Onychinus, a, um. có màu móng. ‖ thuộc về mã não thạch.

Onyx, ychis. *m.* △. mã não thạch. ‖ ngọc phụng. ‖ bình ngọc phụng để thuốc thơm. ‖ mủ máu nơi con mắt.

OP

Opa, æ. *f.* lỗ đặt đòn tay vào vách. ‖ lỗ chuồng bò câu. ‖ lỗ nơi vách mà đặt cây cho đặng lên cao mà làm việc.

Opacatus, a, um. ym bóng, ym mát.

Opacitas, atis. *f.* sự bóng che, sự tối tăm.

Opaco, as, avi, atum, are. có bóng che, có bóng mát, — ym dợp. ‖ làm cho ra tối tăm.

Opacus, a, um. ior. issimus. nơi có bóng, nơi ym dợp, mát, tối, tối tăm.

Opalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt xã tắc.

Opalus, i. *m.* ngọc kia.

Opella, æ. *f. dim.* Opera. khó nhọc nhẹ, sự giúp cách nhỏ mọn.

Opera, æ. *f.* công lao, khó nhọc, việc, — làm, — vàn, tài, tài

năng, sự lo lắng, thế, phương thế. ‖ sự giúp, giúp đỡ. ‖ việc làm trong một ngày; operam piam erogare, công đức; — mutuam sibi dare, thế công; — ludere, phí công, luống công; operâ eâdem, nhơn thể, trót thể, liên thể, nhơn việc; omni operâ eniti, gắng công; operæ pretium, tiền công; — pretium est, chính việc, sự tiện là; opera conducta, sự làm mướn; nobis opera vita est labore suo vivere, tay làm hàm nhai. V. Operæ.

Operæ, arum. *f. pl.* kẻ làm thuê làm mướn. ‖ bạn tàu. ‖ thợ.

Operaria, æ. *f.* nữ nhơn làm thuê.

Operarius, ii. *m.* kẻ làm mướn.

Operarius, a, um. thuộc về việc làm, — kẻ làm; operarius dies, ngày nên làm việc xác.

Operatio, onis. *f.* việc làm. ‖ sự tế lễ. ‖ việc phước đức, sự gì bởi việc khác mà ra.

Operator, oris. *m.* kẻ làm. ‖ đấng dựng nên mọi sự.

Operatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay làm, hay đặt cớ.

Operatus, a, um. *part.* Operor.

Operculatus, a, um. có vung, có nắp.

Operculo, as, avi, atum, are. che, che đậy, đặt vung, đặt nắp.

Operculum, i. *n.* vung, nắp; operculum mensæ, lồng bàn.

Operibo. thay vì Operiam.

Operimentum, i. khăn che, khăn phủ, — gói, nắp.

Operio, is, rui, pertum, ire. che, che đậy, phủ, tủ lại. ‖ đóng, khóa. ‖ giấu, làm lơ, làm ngơ; operire ostium, đóng cửa; — totum, trùm; stragulo totum operire se, trùm mền; — luctum, giấu sự buồn.

Operor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm việc, mần việc. ‖ tế lễ; festinè operari, mau tay. ‖ sinh đều nọ đều kia; operari studiis, lo việc học.

Operosè. *adv.* cách khó, — nhọc.

Operositas, atis. *f.* việc nặng, khó nhọc. ‖ nhà đồ, nhà thợ.

Operosus, a, um. ior. issimus. khó, — nhọc, nặng. ‖ kẻ siêng năng, hay chịu khó; operosa herba, cây thuốc diệu.

Operta, orum. *n. pl.* sự kín đáo, sự mầu.

Opertanea sacra, orum. *n. pl.* lễ tế quen dâng nơi kín.

Opertanei dii, orum. *m. pl.* bụt ở trong địa ngục.

Opertaneus, a, um. kín, — đáo, làm cách mầu.

Opertè. *adv.* cách kín, cách âm hảo.

† Operto, as, avi, atum, are. che.

Opertorium, ii. *n.* màn, khăn phủ. ‖ vung, nắp. ‖ khăn bàn.

Opertum, i. *n.* chốn kín. ‖ lửa lò cho ấm nhà tắm.

Opertura, æ. *f.* et Opertus, ûs. *m.* V. Operimentum.

Opertus, a, um. *part.* Operio.

Operula, æ. *f.* V. Opella.

Opes, um. *f. pl.* tài, tiền tài, tài hóa, vật, của cải lớn, sự hào phú, phú túc, sung túc. ‖ sự giúp. ‖ phép tắc, quờn thế; opes arboris, trái cây; — et libido, tài sắc; quisque si placet opibus inhiet et honoribus, nobis verum cognosse sat est, mặc ai chác lợi mua danh, miễn ta học đặng đạo lành thì thôi.

Opha, æ. *f.* thứ đấu.

Ophates, æ. *m.* V. Ophites.

Ophiaca, orum. *n. pl.* bài nói về con rắn.

Ophiasis, is. *f.* binh hay làm cho trọc tóc trọc lông.

Ophicardelus, i. *m.* ngọc kia.

Ophidium, ii. *n.* cá nhỏ kia.

Ophioctonon, i. *n.* cỏ kia gọi là ơn chúa.

Ophioctonus, a, um. kẻ giết con rắn.

Ophiogenæ, arum. *m. f. pl.* et

Ophiogenes, um. *m. pl.* dân kia khi nó đá đến kẻ phải con rắn cắn thì kẻ ấy đặng đã.

Ophionachus, a, um. kẻ hay đánh cùng con rắn.

Ophion, ii. *n.* loài vật kia.

Ophiophagi, orum. *m. pl.* kẻ hay ăn con rắn.

Ophioscorodon, i. *n.* et Ophiostaphyle, es. *f.* thứ cây hay sinh trái nhỏ kia như dưa chuột.

Ophiostaphyla, æ. *f.* V. Ampelomelæna.

Ophir. *ind.* xứ tàu vua Salomon đi kiếm vàng.

Ophirisium, ii. *n.* vàng ròng.

Ophites, æ. *m.* cẩm thạch rằn rực như da con rắn.

Ophiucus, i. *m.* tinh tú kia.

Ophiusa, æ. *f.* N. IN. ‖ N. U. ‖ thảo kia.

Ophthalmia, æ. *f.* tật con mắt, sự nhặm con mắt.

Ophthalmias, æ. *m.* cá có mắt lớn.

Ophthalmicus, i. *m.* thầy thuốc con mắt.

Ophthalmicus, a, um. thuộc về tật con mắt.

Ophthalmius, ii. *m.* ngọc kia.

Ophthalmus, i. *m.* con mắt.

Opicè. *adv.* cách vụng, cách độc.

Opicensus, a, um. đã đánh thuế cho.

Opicerda, æ. *f.* cứt con chiên.

Opicus, a, um. quê mùa, dại dột, dốt nát, độc ác. ‖ mọi, — rợ. ‖ dơ, nhớp, lem luốc.

Opidum, i. *n.* V. Oppidum.

Opifer, a, um. kẻ giúp.

Opifex, icis. *m.* thợ, kẻ làm việc gì; opifex mundi, — rerum, đấng dựng nên trời đất muôn vật.

Opificina, æ. *f.* nhà thợ, nhà đồ.

Opificium, ii. *n.* việc thợ làm.

Opilio, onis. *m.* kẻ chăn, mục đồng. ‖ chim kia.

Opimatio, onis. *f.* sự bón, nuôi cho béo. ‖ làm cho giàu.

Opimatus, a, um. đã nên béo.

Opimè. *adv.* cách béo, — sung mãn.

Opimitas, atis. *f.* sự béo chắc. ‖ sự phú túc, sung túc.

Opimo, as, avi, atum, are. bón, nuôi cho béo. ‖ làm cho giàu, — sung túc. ‖ đổ phân cho tốt đất; opimare mensam, thiết đãi.

Opimus, a, um. béo. ‖ tốt, sai trái. ‖ phú túc, sung mãn; opimus cibus, của mĩ vị; — ager, đất tốt.

Opinabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên bán tín bán nghi.

Opinamentum, i. *n.* sự ngờ, ngờ là.

Opinatio, onis. *f.* sự ngờ, ngờ, tưởng là. ‖ sự theo, ưng theo sự gì mình ngờ.

Opinatò. *adv.* cách có ý, cách đã ngờ là; nec opinatò, chẳng ngờ.

Opinator, oris. *m.* kẻ tỏ ý mình ngờ. ‖ kẻ chẳng dám quyết.

Opinatus, ûs. *m.* V. Opinio.

Opinatus, a, um. sự gì đã tưởng; opinatissima civitas, thành có danh lớn.

Opinio, onis. *f.* sự ngờ, ngờ là, ngờ, tưởng là, ý, đoán. ‖ tiếng, danh, — vọng, — thơm. ‖ đợi, — trông. ‖ sự nghi, nghi ngại. ‖ opinio propria, niệm tây; — ut mea est vel fert, ý tôi là, theo ý tôi thì; — bona de illo est, người có danh thơm; præter opinionem, chẳng ngờ.

Opiniosus, a, um. nên hồ nghi, chưa rõ, chưa ngờ.

Opiniosissimus, a, um. hay ngờ lắm, chẳng quyết đoán sự gì bao giờ.

Opino, as, are. et Opinor, aris, atus sum, ari. *dep.* ngờ, ngờ là, ngờ, tưởng là, dè là, đạc chừng; sic opinor, tôi đạc vậy.

† Opinosus, a, um. cứng cổ, hay theo ý mình.

Opinus, a, um. sự gì đã trông. V. Nec opinus.

Opiparè. *adv.* cách cao trọng, — sang.

Opiparis, *m. f.* re. *n.* is. et Opiparus, a, um. cao trọng, — sang, trọng thể.

* Opisthographus, a, um. đã viết hai bên, — sau lưng.

* Opisthophylax, acis. *omn. gen.* kẻ canh và ở sau.

Opisthotonicus, a, um. có tật trút cổ.

Opisthotonus, i. *m.* gân hay rút lại làm cho trút cổ.

Opiter, eris. *m.* kẻ đã mất cha mà còn ông.

Opitrix, icis. *f.* nữ nhơn mất cha mà còn ông.

Opitulatio, onis. *f.* sự giúp.

Opitulator, oris. *m.* kẻ giúp, giúp đỡ.

Opitulatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay giúp.

Opitulatus, ûs. *m.* sự giúp.

Opitulor, aris, atus sum, ari. *dep.* giúp, — đỡ, phù hộ, chửng cứu; opitulari morbis, chữa chùng bịnh.

† Opitulus, a, um. kẻ hay giúp.

Opium, ii. *n.* a phiện, △ nhã phiên.

Opobalsamatus, a, um. đã pha tô hạp.

Opobalsametum, i. *n.* nơi trồng cây tô hạp.

Opobalsamum, i. *n.* tô hạp.

Opobalsamus, i. *m.* cây tô hạp.

Opocarpathum, i. *n.* vị độc.

Opopanax, acis. *f.* vị nhơn sâm.

* Oporice, es. *f.* thuốc làm cùng các thứ trái mùa thu.

Oporinus, a, um. thuộc về mùa thu.

Oporotheca, æ. *f.* kho tích trái mùa thu.

Oportet, bat, uit, ere. *imp.* phải, nên, tua, xá tua, xá; etiam oportet, cũng phải; gerere se ut oportet, ở, hay là làm cho phải; sicut oportet, phải thế.

Oportunè. *adv.* V. Opportunè.

Oppando, is. V. Pando.

Oppango, is, pegi, pactum, gere. buộc, treo trước, đóng trên, cắm, cặm.

Oppansus, a, um. đã treo trước.

Oppecto, is, tere. chải lược cẩn thận.

Oppedo, is, dere. nhạo, nhạo cười, nhiếc.

Opperior, riris, peritus vel pertus sum, riri. *dep.* đứng chực. ‖ chực mà giúp người nằm bếp; me opperitor, hãy chực tôi.

Oppessulo, as, avi, atum, are. gài, đóng thoen.

Oppetitus, a, um. *part.*

Oppeto, is, ii, itum, tere. liều, — mình, dâng mình. ‖ chết; oppetere mortem, trí mạng, chết; — mortem pro religione, chịu tử đạo; — pestem alicui, muốn cho ai phải dịch khí, chúc dịch khí.

Oppexus, ûs. *m.* sự chải lược cẩn thận.

Oppicatio, onis. *f.* sự trét, trét chai.

Oppicator, oris. *m.* kẻ trét chai.

Oppico, as, avi, atum, are. trét chai.

Oppidaneus, a, um. V. Oppidanus.

Oppidani, orum. *m. pl.* kẻ ở trong thành trùng vây, dân hạ lưu.

Oppidanus, a, um. thuộc về thành, — kẻ ở trong thành.

Oppidatìm. *adv.* từng thành.

Oppidicus. V. Opicus.

Oppidò. *adv.* lắm, nhiều, rất, cực, sung mãn, hậu. ‖ tức thì; oppidò pauci, ít người lắm; — ineptus, rất ngây muội.

Oppidulum, i. *n.* thành nhỏ mọn.

Oppidum, i. *n.* thành, lũy, — đồn.

Oppignerator, oris. *m.* kẻ cho mượn khi có cố cầm.

Oppignero, as, avi, atum, are. cố, — chấp, cho cầm cố; oppignerare filiam, hứa gả con.

Oppilatio, onis. *f.* sự bí, sự gì phải lấp, nghẹt, chẳng thông. ‖ sự đút nùi, trét, trám; oppilatio narium, nghẹt mũi.

Oppilo, as, avi, atum, are. đóng bít, đút nùi, lấp vò, trám, trét.

Oppleo, es, evi, etum, ere. đổ cho đầy, lấp, vùi, che; opplere terrâ, — cinere, lấp đất, vùi lại; — os totum sibi lacrymis, khóc dai.

Opploro, as, avi, atum, are. khóc lóc trước mặt, khóc khuấy rối; opplorare auribus, ngầy tai vì sự kêu van.

Oppono, is, posui, positum, nere. đặt trước, ngừa, ngăn, — đón. ‖ chống trả, — cãi, — lẽ. ‖ sánh lại; opponere alicui insidias, bày mưu kế; — formidines, nhát người; — pignori, cố chấp.

Opportunè. *adv.* kịp thì tiện, thì hạp, phải thì.

Opportunitas, atis. *f.* thì hạp, thì tiện, dịp tốt, kịp thì, sự hạp, dễ, phải; opportunitate uti, đắc thì; temporis opportunitates amittere, thất thì; opportunitas temporis, sự phải thì, gặp thì. ‖ phương tiện.

Opportunum, i. *n.* V. Commodum.

Opportunus, a, um. tiện, hạp, phải thì, dễ, ích, — lợi; opportunum tempus, kịp thì, thì tiện; ventus et pluvia opportuna, phong điều vủ thuận.

Oppositio, onis. *f.* sự chống, chống trả, nghịch, — ý. ‖ sự khác nhau.

Oppositum, i. *n.* hai đều khác nhau, nghịch nhau.

Oppositus, ûs. *m.* sự đặt trước, chống đón.

Oppositus, a, um. *part.* Oppono.

Oppressio, onis. *f.* sự ăn hiếp.

Oppressiuncula, æ. *f.* sự hôn cách yêu mến thiết tha.

Oppressor, oris. *m.* kẻ ăn hiếp.

Oppressus, a, um. *part.*

Opprimo, is, pressi, pressum, mere. ăn hiếp, hà hiếp, hiếp, — đáp, ức hiếp, hăm hiếp, húng hiếp, lướt dẫm. ‖ ép, — lại, chất đống. ‖ chà, — xát, đạp. ‖ tới khi bất kì, tới khi vô ý. ‖ tới trước. ‖ giấu. ‖ đánh giặp, giết. ‖ lo cho, lo trước. ‖ đặng bởi nài hà; opprimi, oan ức, ức lòng; cedentem opprimere, lấn lướt; opprimere os alicui, bâng bít miệng ai; — ignem, tắt lửa.

Opprobramentum, i. *n.* V. Opprobrium, ii. *n.*

Opprobratio, onis. *f.* sự quở trách.

Opprobratus, a, um. đã quở trách.

Opprobriosus, a, um. hay sinh sỉ nhục.

Opprobrium, ii. *n.* sự nhục, sỉ nhục, xấu hổ. ‖ sự quở trách.

Opprobro, as, avi, atum, are. quở, — trách, mắng, nhiếc. ‖ làm sỉ nhục, gièm pha.

Oppugnatio, onis. *f.* sự xông pha, xông tới, đánh. ‖ sự cáo.

Oppugnator, oris. *m.* kẻ thách, đánh trước.

Oppugnatorius, a, um. hay dùng mà xông pha, — mà đánh.

Oppugnatus, a, um. *part.*

Oppugno, as, avi, atum, are. đánh, phá, xông pha, xông tới, bắt; oppugnare religionem, bắt đạo; — aliquem pecuniâ, đút tiền; — urbem, trùng vây thành.

Opputatio, onis. *f.* sự phát cây.

Opputo, as, avi, atum, are. phát cây.

Oppuvia, orum. *n. pl.* sự chịu đánh roi.

Oppuvio, is, ire. đánh roi.

Ops, opis. *f.* sự giúp, phù hộ, quờn phép; ops dea, bụt nữ hay đất. ‖ của cải. ‖ opem ferre, chữa chùng, giúp đỡ, — đáp, — bợ, phò giúp; — ferre sibi mutuam, tương tế, vùa nhau; si aqua ad littus arenam continuò aggregat, quantò magis nos debemus mutuam nobis opem ferre, nước còn quyến cát làm doi, huống chi ta chẳng tai bồi lấy nhau.

Opsartyci, orum. *m. pl.* sách nói về việc làm nhà bếp.

Opsigamium, ii. *n.* sự kết hôn nhơn khi già cả.

Opsimathes, is. *omn. gen.* kẻ học muộn.

Opsimathia, æ. *f.* sự học muộn.

Opsonator. V. Obsonator.

Optabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên ước ao.

Optabiliter. *adv.* như ý, như lòng muốn.

Optatio, onis. *f.* V. Optatum.

Optativus, a, um. thuộc về sự ước ao. ‖ thì trong sách mẹo.

Optatò. *adv.* như lòng muốn.

Optatum, i. *n.* sự ngóng trông, ước ao, muốn.

Optatus, a, um. *part.* Opto.

Opteria, orum. *n. pl.* của lễ chồng cho vợ khi mới giáp mặt.

Optice, es. *f.* nghề phép dạy về sự sáng và sự xem gần xa.

Opticus, a, um. thuộc về việc xem.

Optimas, atis. *m.* et Optimates, um. *m. pl.* đại thần, trượng nhơn, trưởng giả, tôn trưởng; optimates matronæ, nữ nhơn sang trọng.

Optimè. *adv.* rất tốt, đích đáng, khá gớm đi, tốt lạnh lùng; óptimè omnium, tốt quá.

Optimitas, atis. *f.* sự cao trọng, cao sang, ích lợi lắm.

Optimus, a, um. rất tốt, tốt lạnh lùng, nhứt hảo, bóng láng, tốt thay, — báu, — riết, — qua ưa, — vô biên; optimus bello, anh hùng; optima oratio, bài hay.

Optio, onis. *f.* sự chọn, lựa, phép chọn; optio sit tua, hãy chọn.

Optio, onis. *f.* kẻ giúp, giúp đỡ, phò, — giúp. ‖ quan phó. ‖ quân lính dự hàng. ‖ kẻ phát lương.

Optionatus, ûs. *m.* quờn phó.

Optívus, a, um. sự gì nên chọn, — đã chọn.

Opto, as, avi, atum, are. chọn, lựa. ‖ nguyền, nguyện, — tưởng, ức, mơ ước, trông ước, ước ao; optare vehementer, trông võ võ, vọng tưởng, bẩn bái; — locum tecto, chọn chỗ mà lập nhà; — alicui, chúc sự gì cho người; quid ampliùs optas? ức nỗi gì?

Optumus, a, um. V. Optimus.

Opulens, tis. *omn. gen.* phú qúi, phú túc.

Opulenter. *adv.* cách trọng thể, — phú quới, — phú túc.

Opulentia, æ. *f.* et Opulentitas, atis. *f.* sự giàu có, phú túc. ‖ quờn phép.

Opulento, as, avi, atum, are. làm cho giàu có.

Opulentus, a, um. giàu có, có phép lớn, — quờn phép cao, hào phú; opulentus auro, có nhiều vàng.

† Opulesco, is, scere. *n.* hóa nên giàu có.

Opulus, i. *m.* thứ cây dùng làm chóai cây nho.

Opunculo, onis. *m.* chim kia.

Opus, eris. *n.* sự, việc, việc làm, công, — phu. ‖ tài, — năng, — công. ‖ niềm, quờn. ‖ việc xây thành đắp lũy; opus urgens, việc gấp; — publicum, việc quan, việc bua; — liberum, việc hoãn; — privatum, việc tư; — militare, binh dịch; — præmio dignum, công nghiệp; — abjicere, buông tay; — bonum facere, lập công; initium operis, đầu tay; opere nimio, qúa chừng.

Opus. *ind.* sự cần, sự thiếu, phải có; opus est, phải, phải có, là tiện; — dux nobis est, ta phải có quan cai; — est lectionis, sự coi sách là sự cần; quæ opus sunt, việc phải làm.

Opusculum, i. *n.* sách nhỏ mọn.

OQ

Oquinisco. V. Ocquinisco.

OR

Ora, æ. *f.* cạnh, biên, gí, bià. ‖ cõi, biên thùy, bờ cõi. ‖ hướng, phương hướng, xứ. ‖ bãi, bờ. ‖ dây neo. ‖ bụt nữ kẻ xuân xanh; oræ vulneris, miệng vít tích; — luminis, mạng sống; fluminis ora, giang tân.

Ora. *n. pl.* V. Os, oris.

Oraclum, i. *n.* et Oraculum, i. *n.* lời bụt nói, — bụt nói tiên tri. ‖ chùa, chốn bụt phán như tiên tri. ‖ lý đóan; ex oraculo dictum, sự hẳn thật; oraculum edere, nói tiên tri.

† Oramentum, i. *n.* lời cầu, lời nguyền.

Orarium, ii. *n.* khăn lau mặt.

Orarius, a, um. thuộc về bãi, — bờ.

Orata, æ. *f.* V. Aurata.

Oratìm. *adv.* theo bãi, — bờ, lộng.

Oratio, onis. *f.* lời câu, lời nguyện, lời nguyện xin. ‖ câu, bài, — giảng, văn chương. ‖ kinh. ‖ oratio honesta est, lẽ chữa mình là lẽ lịch sự; orationis satis est, thôi đã đủ lời.

Oratiuncula, æ. *f. dim.* Oratio.

Orator, oris. *m.* kẻ giảng, giảng luận cao văn chương, văn đàm khoát luận. ‖ sứ, khâm sai, phụng sai mà thưa việc.

Oratoria, æ. *f.* (ám hảo ars.) phép văn chương kỉ thuật.

Oratoriè. *adv.* theo phép văn chương, cách hữu khẩu tài đích.

Oratorium, ii. *n.* nơi đọc kinh, phòng cầu nguyện.

Oratorius, a, um. thuộc về phép giảng giải, — văn chương, — ngôn ngữ khẩu thiệt.

Oratrix, icis. *f.* nữ nhơn nguyện xin.

Oratum, i. *n.* et Oratus, ûs. *m.* lời cầu xin, lời nguyện.

Oratus, a, um. *part.* Oro.

Orbatio, onis. *f.* sự thiếu, mất.

Orbator, oris. *m.* kẻ làm cho ai mất con.

Orbatus, a, um. *part.* Orbo. Orbatus amico vel conjuge, chếch doan.

Orbicularis, *m. f.* re. *n.* is. có hình vòng, có hình tròn.

Orbiculatìm. *adv.* cách tròn, hình vòng.

Orbiculatus, a, um. đã làm cách tròn, vòng tròn.

Orbiculus, i. *m.* rọc rọc nhỏ. ‖ vòng tròn nhỏ, cục tròn, bầu nhỏ.

Orbicus, a, um. có hình vòng tròn, phải làm tròn.

Orbifico, as, are. làm cho thiếu hay là mất con cái.

Orbile, is. *n.* vòng tròn bánh xe.

Orbis, is. *m.* vòng, — tròn. ‖ dĩa. ‖ miền đất, hướng, xứ. ‖ thế giái, — gian, bầu trời, — đất; orbis cavus, cái khiên; — escarius, dĩa; — alternus, dĩa bàn than; — universus, — totus, bốn biển; — lunæ, vầng thỏ, vầng nguyệt; — omnium terrarum, lục hạp, vũ trụ; in orbem agi, vần, luân, luân chuyển, xây quanh, tuần hoàn; — secare, vanh, cắt vanh; — agitare se, quay, — quất; — ligare, buộc cườm; orbis universi delineatio, địa đồ; orbis anni, giáp năm; — unionis, hột trai tròn; — ingens in urbe fuit, người ta đến trong thành đông như hội.

Orbita, æ. *f.* đàng bánh xe xoi. ‖

tum nhỏ xe. ‖ orbita vinculi, lằn lòi tói; — lunæ, vầng nguyệt.

Orbitas, atis. *f.* sự mất hay là thiếu của yêu dấu. ‖ sự góa bụa. ‖ sự mồ côi; orbitas luminis, mất sự sáng.

Orbitosus, a, um. có nhiều đàng bánh xe xoi.

Orbitudo, inis. *f.* V. Orbitas.

Orbo, as, avi, atum, are. làm cho cha mất con cái hay là làm cho con mất cha. ‖ cướp lấy, bắt lấy. ‖ khoẳn; orbare equitatu ducem, cất quờn quan tướng binh mã; — se luce, làm cho mình mất sự sáng.

Orbona, æ. *f.* bụt nữ hay bàu chữa kẻ mồ côi đơn cô bà góa.

Orbus, a, um. kẻ đã mất sự gì yêu dấu. ‖ chơ ngơ. ‖ đơn cô, góa, mồ côi; orbus socio, conjuge, thất mác; — conjuge, doan đơn, chếch doan, chếch phận, góa vợ, chếch mác; — auxilii, tất tưởi.

Orca, æ. *f.* cá lớn kia nghịch cùng cá voi. ‖ thùng rượu. ‖ ghè để dành chuối, ghè có hai quai. ‖ ghè dầu. ‖ hòm gương, — tích đồ trau giồi. ‖ ống đánh cờ. ‖ ngọc kia.

Orcades, um. *f. pl.* cù lao kia.

* Orchestopolarius, ii. *m.* kẻ múa hát, múa chén.

* Orchestra, æ. *f.* phần thấp hơn trong áng hát bội. ‖ nơi ca nhạc trong áng ấy.

Orchialex. luật định nên mời mấy người ăn tiệc.

Orchis, itis. *f.* trái oliva lớn. ‖ thảo kia. ‖ cá kia.

Orcinianus, a, um. V. Funebris.

Orcinus, a, um. thuộc về sự chết, — địa ngục.

Orcius, a, um. et Orcivus, a, um. thuộc về mồ mả.

Orco, as, avi, atum, are. kêu như chó sói.

Orcula, æ. *f.* ghè, vò mà đựng nước, dầu, &c.

Orcus, i. *m.* âm tư, bụt âm phủ, vương âm phủ. ‖ sự âm phủ, sự tối tăm địa ngục. ‖ diêm la, — phủ, địa ngục; decem orci judices, diêm vương.

Orcynus, i. *m.* cá biển kia. △ huình trạch ngư.

† Ordeum. V. Hordeum.

Ordia, orum. *n. pl.* sự mới khỉ sự, — dạy, — học, — làm.

Ordinariè. *adv.* từng lớp. ‖ hằng lề, thường.

Ordinarius, a, um. đã có thứ tự, có lớp lang, đã bày thứ tự, đã dọn. ‖ thường, — lề, tầm thường. ‖ đã theo phep, — luật. ‖ ở hàng nhứt; res ordinaria, sự thường; usui esse ordinario, thường dùng; ordinarius homo, thầy kiện.

Ordinatè. *adv.* et Ordinatìm. *adv.* theo thứ tự, — hàng, — bậc, từng bậc từng phép.

Ordinatio, onis. *f.* sự dọn, sắp, — lớp, soạn. ‖ phép, thứ tự, luật phép. ‖ chánh, — sự, trấn nhậm. ‖ sự phong, — quờn, — chức. ‖ lệnh.

Ordinativus, a, um. hay chỉ thứ tự.

Ordinator, oris. *m.* kẻ sắp, sắp lớp; ordinator litis, kẻ tra kiện.

Ordinatrix, icis. *f.* nữ nhơn soạn.

Ordinatus, a, um. *part.*

Ordino, as, avi, atum, are. bày thứ tự, sắp, — lớp, bày dạn dạn. ‖ phong, — quyền, — chức. ‖ lập, định luật phép; ordinare aciem, phân binh, — quân; — milites, điều binh; — acies, bày trận; — litem, tra kiện.

Ordior, iris, sus sum, diri. *dep.* mắc vải, dọn vải canh. ‖ khỉ sự, mở tay; ordiri paulò altiùs, khỉ sự nói từ khí mới đầu.

† Orditus, a, um. thay vì Orsus.

Orditus, ûs. *m.* et Ordium, ii. *n.* sự khỉ sự, gây việc, ra tay, mở tay làm, sự đầu.

Ordo, inis. *m.* thứ tự, hàng, — ngũ, lớp lang, sự sắp lớp. ‖ bậc, đấng bậc, bổn phận. ‖ sự liên, luôn, — nhau, dây luật, phép, điều lý. ‖ luống. ‖ phép lịch sự; sine ordine, lỗ mỗ; ordo agminum, đội ngũ; hominum varii ordines, nhơn luân; quinque præcipui ordines, ngũ luân, ngũ tự; primus ordine, thứ nhứt; supremus ordo, thượng phẩm.

Oreæ, arum. *f. pl.* hàm thiết.

Oreades, um. *f. pl.* bụt nữ áp núi non.

Oreb. *ind.* N. M.

Oreon, i. *n.* △ ô thê ca.

Oreoselinum, i. *n.* hoa khóm núi.

Oresitrophus, i. *m.* con chó kia.

Orexis, is. *f.* sự muốn ăn, tham ăn.

Organarius, ii. *m.* thợ đồ nhạc.

Organicè. *adv.* cách máy, — có máy.

Organici, orum. *m. pl.* kẻ cổ nhạc, bả lệnh.

Organicus, a, um. có máy, thuộc về đồ máy, — đồ nhạc. ‖ ca nhạc rập ràng. ‖ có ngũ quan, có đủ các phần mà làm người.

Organum, i. *n.* các đồ nhạc, — đờn kìm. ‖ các đồ thợ. ‖ máy. ‖ đồ kẻ đo đất. ‖ giọng. ‖ đờn tì bà; organum pneumaticum, phong kìm; — hydraulicum, thủy kìm; corpus organis instructum, mục mỗi.

Orgia, orum. *n. pl.* lễ chơi như kẻ bầy xảy mà kính bụt rượu.

Orgya, æ. *f.* thứ thước, sải.

Oria, æ. *f.* ghe cá, — lưới. ‖ V. Oreæ.

Oribata, æ. *m.* kẻ trèo non.

* Orichalcum, i. *n.* kim bản.

Oricilla, æ. *f.* tai nhỏ.

Oricularius, a, um. thuộc về tai.

Oriens, tis. *omn. gen.* mọc, mới mọc; oriens sol, mặt trời mới mọc.

Oriens, tis. *m.* phương đông, nơi mặt trời mọc. ‖ mặt trời.

Orientalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phương đông.

Orificium, ii. *n.* lỗ, miệng, khẩu; plenum usque ad orificium, sét chén.

Origanum, i. *n.* △ kinh giái.

Originalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự sinh, — dòng, — căn nguơn; peccatum originale, tội tổ tông.

Originaliter. *adv.* bởi cội rễ, — căn nguơn, căn bổn, bởi dòng.

Originarius, a, um. hay sinh ra bởi, có lẽ có phép bởi dòng dõi mình.

Originatio, onis. *f.* cội rễ, căn nguơn, căn bổn.

Originitùs. *adv.* bởi dòng dõi, bởi cội rễ.

Origo, inis. *f.* căn, — nguơn, — bổn, cội rễ. ‖ nguồn mạch, — cơn, dòng dõi; origo nominum, cội rễ tiếng.

Oriolæ, arum. *f. pl.* ghe hải chạy mau mà đi do.

Orion, onis. *m.* N. H. ‖ tinh tú, sao cày.

Orior, iris, ortus sum, iri. *dep.* sinh, — ra, mọc, — lên, — lú lú; solem oriri, mặt trời mọc.

Oritis, is. *f.* ngọc kia.

Oriundus, a, um. kẻ đã sinh ra bởi.

† **Ornamen**, inis. *n.* et Ornamentum, i. *n.* sự tề chỉnh, đồ tốt, văn sức, đồ dọn cho lịch sự, đồ giồi điểm; ornamenta, quờn chức. ‖ sự xinh, tốt lành, đẹp đẽ, văn thể.

Ornatè. *adv.* tề chỉnh, cách lịch sự, văn sức.

Ornatio, onis. *f.* sự tề chỉnh.

Ornator, oris. *m.* kẻ dọn tề chỉnh.

Ornatrix, icis. *f.* đầy tớ gái giúp bà thầy giồi điểm. ‖ nữ nhơn hay dọn cho lịch sự.

Ornatus, ûs. *m.* đồ tề chỉnh, văn sức. ‖ áo mặc. ‖ áo giáp. ‖ áo chức. ‖ đồ dọn cho lịch sự; ornatus regius, mảng bào; — præfectorum, đai bào; — equi, đồ ngựa; — orationis, — oratorius, lời văn hoa.

Ornatus, a, um. ior. issimus. *part.* Orno. đã dọn tề chỉnh, văn thể; ornatus multis dotibus vel virtutibus, gồm trọn, gồm no, đức nhuần mình; — gratiis, gồm phước lạ; — splendidè, rỡ ràng, rực rỡ; — benè, nghiêm chỉnh, hoa mĩ, trổ tràng.

Orneus, a, um. bằng thung thọ.

* **Ornithiæ**, arum. *f. pl.* gió bấc.

* **Ornithoboscium**, ii. *n.* sân nuôi gà vịt. ‖ lồng chim.

* **Ornithogale**, es. *f.* et Ornithogalum, i. *n.* hoa bạch kia.

* **Ornithon**, onis. *m.* et Ornithotrophium, ii. *n.* lồng chim.

Ornix, igis. *f.* chim kia, loài gà rừng.

Orno, as, avi, atum, are. dọn, — dẹp, — tề chỉnh, — lịch sự, — văn thể, chỉnh, giồi điểm, điêu trác, trau giồi, giồi mài, trau nắn, phô trương, tu chỉnh. ‖ tôn kính. ‖ sắm, — sửa, dọn. ‖ làm cho sáng danh; ornare se, trang điểm; — aliquem laudibus, tâng người lên; — fugam, sắm mà trốn; — convivium, dọn tiệc; — armis, sắm khí giái.

Ornus, i. *m.* hòe thọ rừng.

Oro, as, avi, atum, are. cầu, — nguyện, — xin, nguyện xin, cầu kì, — khẩn, đọc kinh, tưởng kinh. ‖ nguyện cho, xin cho; orare aliquid ab aliquo, — aliquid aliquem, cầu xin sự gì cùng ai; orare causam, kiện; — gnato uxorem, xin người ta gả con cho con trai ta; unum vos oro, tôi xin một đều.

Orobanche, es. *f.* thảo kia.

Orobax, acis. *f.* xích thược.

Orobias, æ. *m.* nhũ hương nhỏ hột.

Orobinus, a, um. thuộc về thứ dái chồn.

Orobites, is. *f.* thứ hàn the gỉa.

Orobitis, is. *f.* cổ xanh, màu xanh.

Orophanotrophium, ii. *n.* nhà thương cho kẻ mồ côi.

Orphanotrophus, i. *m.* kẻ nuôi con mồ côi.

Orphanus, i. *m.* mồ côi mồ cút, cô bần, cô độc, cô thân.

Orpheus, i. *m.* et Orpheum, et Orphea. tên người có danh trong việc đờn kìm cổ nhạc.

Orpheus, a, um. et Orphicus, a, um. thuộc về ông Orpheus.

Orphus, i. *m.* cá biển.

Orsa, orum. *n. pl.* sự khỉ sự, gây việc. ‖ bài giảng.

Orsus, ûs. *m.* sự khỉ sự, mở tay.

Orsus, a, um. *part.* Ordior.

Orthampelos, i. *f.* thứ cây nho.

Orthiax, cis. *m.* đồ cột buồm.

Orthiumcarmen. *n.* văn thi cao xa kia.

Orthocissos, i. *f.* thứ thiều, lá leo.

* **Orthodoxia**, æ. *f.* chính giáo, đạo phải lẽ.

Orthodoxus, a, um. có đạo chính.

Orthoepeia, æ. *f.* sự nói rõ, nói sửa.

Orthogonius, a, um. có góc ngay.

Orthogonus, i. *m.* góc ngay.

Orthographia, æ. *f.* phép viết sửa tiếng. ‖ tuồng đồ nhà.

Orthographus, a, um. kẻ hay viết sửa.

Orthomastica mala, orum. *n. pl.* △ tần qủa lớn như vú.

* **Orthopnæa**, æ. *f.* bịnh suyển.

* **Orthopnoicus**, a, um. có bịnh suyển.

* **Orthostates**, æ. *m.* cột, — cho vững, nọc, choái.

* Orthragoriscus, i. *m.* cá cúi.
Ortivus, a, um. hay mọc, mọc lên; ortivus sol, mặt trời mọc.
Ortus, ûs. *m.* sự mọc, mọc lên. ‖ sự sinh ra, dòng dõi, sự đầu; ortus solis, sự mặt trời mọc.
Ortus, a, um. *part.* Orior.
Ortygometra, æ. *f.* hòang đế chim cút, lòai chim cút.
Ortyx, ygis. *f.* chim cút. ‖ rau mã đề. △ xa tiền tử.
Oryx, ygis. *m.* thứ con dê. ‖ đồ giặc.
Oryza, æ. *f.* gạo, mễ; oriza in radice, lúa; — non contusa, gạo lứt; — cruda, gạo, — nước, — thóc, mễ; — cocta, cơm, phạn; cocta et exsicicata pro viatico, cơm phạn; — glutinosa et subliquida, cơm nhều nhão; — tosta ollæ inhærens, cơm sít; — communis cơm tẻ; — cara, gạo châu; orizam abluere, vút, vút gạo.

OS

Os, oris. *n.* miệng, khẩu, miệng người ta. ‖ mồm lòai vật. ‖ mỏ chim. ‖ mặt, — mũi, dạng, hình dạng, dáng, mồm mép, tư dong. ‖ tiếng, tiếng nói, miệng lưỡi. ‖ lỗ, — miệng. ‖ cửa, — vào, — biển. ‖ nguồn. ‖ bờ, bãi. ‖ mặt đc. ‖ ra mặt, có mặt. ‖ nhục, biết xấu hổ. ‖ giọng tốt; os mutatum, khác dạng; — vulneris, miệng vít tích; cibum ore emissum in os alienum ingerere, sún, sún cơm; os distorquere, — ducere, trề miệng, trề môi; — nocturnum, mặt xấu; — durum, mặt chai đá; ex abundantiâ cordis os loquitur, △ hữu ư trung tất hình ư ngọai; ore tènus, nói nhịp, dạ nhịp, đãi đằng, nói đưa, giọng lưỡi.
Os, ossis. *n.* xương, cốt, hài cốt; ossis pars extrema molior, xương sụn; ossa suis sedibus moveri, xương lọi; os sacrum, xương mông, △ cửu cao.
Osca, æ. *f.* lông chiên chưa giặt.
Oscedo, inis. *f.* ngáp, tật ngáp.
Oscen, inis. *f.* tiếng con chim kêu mà người tà bàn điềm tốt xấu.
Osci, orum. *m. pl.* N. H.
Oscilla, orum. *n. pl.* mặt mẻ. ‖ hình tượng cúng cho bụt. ‖ lễ chơi đánh đu, sự đánh đu.
Oscillatio, onis. *f.* sự đưa đu, đánh đu.
Oscillo, as, are. mặc mặt mẻ. ‖ đánh đu, đưa đu.
Oscillum, i. *n.* miệng nhỏ. ‖ đàng, lỗ nhỏ mà vào. ‖ giống có mộng.
Oscinum, i. *n.* phép dùng tiếng chim kêu mà bói.
Oscitabundus, a, um. hay ngáp. ‖ biếng nhác.
Oscitantèr. *adv.* lểu lảo.
Oscitatio, onis. *f.* sự ngáp, hả miệng, sự ngay lưng, biếng nhác, lểu lảo.
Oscito, as, avi, atum, are, et
Oscitor, aris, atus sum, ari. *dep.* ngáp. ‖ nở, nở ra.
Osculabundus, a, um. kẻ muốn hôn, kẻ năng hôn.
† Osculana pugna. phép đua vật mà kẻ thua thì đặng thắng trận.
Osculatio, onis. *f.* sự hôn, hun, hôn hít.
Osculo, as, are. et Osculor, aris, atus sum, ari. *dep.* hôn, hun, hôn hít.
Osculum, i. *n.* miệng nhỏ. ‖ hôn, hôn theo phép lịch sự.
Osmen. V. Omen.
Osor, oris. *m.* kẻ hờn, hềm, ghét.
Ossa, ium. *n. pl.* hột trái. ‖ cốt, hài cốt; ossa jacæ, óc mít.
† Ossarium, ii. *n.* chốn đặt xương kẻ chết.
Osseus, a, um. thuộc về xương. ‖ bằng xương, cứng như xương.
Ossiculatìm. *adv.* tầng đều, — sự, cách lẻ.
Ossiculum, i. *n.* xương nhỏ.
Ossifraga, æ. *f.* et Ossifragus, i. *m.* lòai chim phụng hòang.
Ossifragus, a, um. hay gãy xương, hay bẻ xương.
Ossilago, inis. *f.* bụt nữ hay làm cho cứng xương con nít. ‖ xương sụn, xương mềm.
Ossilegus, a, um. kẻ lặt xương.
Ossuarium, ii. *n.* nơi để xương kẻ chết.
Ossum, i. *n.* V. Os, ossis.
Ossuosus, a, um. đầy xương.
Ossuum, i. *n.* V. Os.
Ostendo, is, di, sum, dere. tỏ, — ra, giơ ra, cho coi, cho biết; ostendere se optimè, ở cho phải phép; — alicui suos amores, tỏ lòng yêu mến người.
Ostensio, onis. *f.* sự tỏ, tỏ ra, dấu, — chỉ; ad ostentionem justitiæ suæ, cho đặng tỏ ra sự công bình người.
Ostensionalis, *m. f.* le. *n.* is. hay dùng mà tỏ ra.
Ostensor, oris. *m.* kẻ bày việc, tiên sư.
Ostensus, a, um. *part.* Ostendo.
† Ostentamen, inis. *n.* sự phô trương.
Ostentarium, ii. *n.* sách kể phép lạ.
Ostentatio, onis. *f.* sự phô trương, khoe mình. ‖ hình, gỉa hình. ‖ sự bay nhảy. ‖ sự bán dạng.
Ostentatitius, a, um. có hình bề ngoài mà thôi, dùng bán dạng.
Ostentator, oris. *m.* et Ostentatrix, icis. *f.* kẻ khoe mình, nói pháo.
Ostentatus, a, um. *part.*
Ostento, as, avi, atum, are. bán dạng, song sanh, phô trương, xo xe. ‖ tỏ, — ra, cho coi, dâng, — cho. ‖ khoe trẻ, khen. ‖ hăm, đc. ‖ ostentare elegantiam, cáo gẩy; — se, múa dạng; — peritiam, ra tài; — aliquid cum gaudio, song sanh; — res, trẻ của.

Ostentrix, icis. *f.* nữ nhơn chỉ, — tỏ ra.
Ostentum, i. *n.* phép lạ, sự kì. ‖ điềm lạ.
Ostentus, ûs. *m.* sự chỉ, tỏ, dấu, — chỉ. ‖ sự phô trương, trẻ của ; ostentui esse, nên gương.
Ostentus, a, um. *part.* Ostendo.
Osteologia, æ. *f.* sách dạy việc hài cốt.
Ostes, æ. *m.* sự chuyển động.
Ostia, æ. *f.* N. U.
Ostiarium, ii. *n.* thuế cửa.
Ostiarius, ii. *m.* kẻ giữ cửa ngoại. ‖ xá nhơn nơi cửa phòng.
Ostiatìm. *adv.* từng cửa. ‖ từng đều ; ostiatim inquirere, hỏi dọ.
Ostigo, inis. *f.* V. Mentigo.
Ostiolum, i. *n.* cửa nhỏ, cửa mạch.
Ostium, ii. *n.* cửa. ‖ cửa biển.
Ostocopos, i. *m.* sự nhức xương.
Ostracias, æ. *m.* thứ ngọc hay chuốt như đá nổi.
Ostracina, orum. *n. pl.* sự biên trên ốc những người mình bàu lên.
Ostracinda, æ. *f.* sự đánh dồi, △ tam sơn.
Ostracismus, i. *m.* sự biên trên ốc tên người mình muốn đày.
Ostracites, æ. *m.* V. Ostracias.
Ostracium, ii. *n.* ngọc kia.
Ostrea, æ. *f.* et Ostrea, orum. *n. pl.* con hàu, thứ sò.
Ostrearia, æ. *f.* et Ostrearium, ii. *n.* nơi nuôi con hàu.
Ostrearius, a, um. thuộc về hàu.
Ostreatus, a, um. cứng, nhám như vỏ hàu.
Ostreatus, a, um. có nhiều hàu.
Ostreum, i. *n.* V. Ostrea.
Ostricolor, oris. *omn. gen.* màu điều.
Ostrifer, a, um. hay sinh hàu, — sò có màu điều.
Ostrinus, a, um. màu điều.
Ostrogothi, orum. *m. pl.* N. H.

Ostrum, i. *n.* màu điều.
Ostrya, æ. *f.* et Ostrys, yos. *f.* cây như hoè thọ.
Osurus, a, um. kẻ sẽ ghen ghét.
Osus, a, um. đã ghét.
Osyris, dis. *f.* hoa kia.

OT

Otacusta, æ. *m.* et Otacustes, æ. *m.* kẻ do nơi cửa, kẻ đi nghe và do nơi cửa, kẻ mách miệng.
Othonna, æ. *f.* thứ yên chỉ hoa.
Otia, æ. *f.* cá biển.
Otiabundus, a, um. kẻ du nhàn.
Otiolum, i. *n.* sự du nhàn một ít.
Otior, aris, atus sum, ari. *dep.* du nhàn, nhàn hạ, ngao du, ở nhưng, ở nể, ở dưng.
Otiosè. *adv.* cách ngao du, — ở dưng ở nể. ‖ lểu lảo, trễ nải. ‖ vô sự. ‖ dần dà, hoãn hoãn.
Otiositas, atis. *f.* sự ở nhưng, phong lưu.
Otiosus, a, um. kẻ du nhàn, nhàn hạ, ở nhưng, ở nể, phong lu, ở dưng, ở luống. ‖ hư luống, vô sự, vô ích. ‖ xong tay. ‖ chẳng lo sự gì.
Otis, idis. *f.* gà kia.
Otites, æ. *m.* ban miêu.
Otium, ii. *n.* sự du nhàn, nhàn hạ, ở nhưng, phong lu, luống, rồi tay; dies otii, ngày rồi, ngày nghỉ; non est otium, chẳng rồi ; parùm otii habere, rảnh việc ; vacare otio, nhàn hạ.
Otus, i. *m.* loài chim mèo. ‖ tên người giảnh giàng.

OV

Ovalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự Ovatio.
Ovans, tis. *omn. gen.* kẻ đặng sự Ovatio.
† Ovanter. *adv.* cách khởi hoàn.
Ovatio, onis. *f.* lễ trọng thứ hai dân Roma rước kẻ đã thắng trận ít vậy. ‖ mùa chim để trứng. ‖ sự để trứng.
Ovator, oris. *m.* V. Ovans.
Ovatus, ûs. *m.* tiếng tung hô.
Ovatus, a, um. *part.* Ovo.
Ovatus, a, um. có hình như trứng gà.
Oviaria, æ. *f.* đàn con chiên.
Oviaricus, a, um. thuộc về con chiên.
Oviarium, ii. *n.* V. Oviaria.
Ovicula, æ. *f.* chiên con.
Ovile, is. *n.* ràn con chiên.
Ovialia, ium. *n. pl.* chợ kia, sân nơi Roma.
† Ovilio, onis. *m.* kẻ chăn chiên.
Ovilis, *m. f.* le. *n.* is. et Ovillus, a, um. et Ovinus, a, um. thuộc về chiên.
Oviparus, a, um. hay để trứng.
Ovis, is. *f.* con chiên.
Ovo, as, avi, atum, are. khởi hoàn, mừng khấp khởi, thắng, — trận.
Ovum, i. *n.* trứng, trấng; ovum putridum, trứng ung ; ab ovo usque ad mala, từ đầu nhẫn gót ; ovum committere corvo, gởi trấng cho quạ.

OX

Oxalis, idis. *f.* thứ rau chua me, cây dẻo hoang.
Oxalme, es. *f.* nước mắm pha giấm.
* Oxartia, æ. *f.* nghề nhà bếp.
* Oxia, æ. *f.* thứ ghe hải.
Oximè. *adv.* thay vì Ocissimè.
Oxyachanthas, æ. *m.* △ cau khỉ.
Oxycedros, i. *f.* thứ hương nam mộc,
† Oxycomitra, orum. *n. pl.* trái oliva dưa.
* Oxygala, æ. *f.* et Oxygalac, actis. *n.* thứ bánh sữa có nhiều vị thuốc.
* Oxygarum, i. *n.* gia vị pha mắm và giấm.
* Oxygonus, i. *m.* góc nhọn.

* Oxylapathum, i. *n.* thứ thổ đại hoàng.
* Oxymeli. *n. ind.* mật ong pha cùng giấm và nước biển.
* Oxymorum, i. *n.* lời nói có hình dại.
* Oxymorus, a, um. kẻ nói đều gì xem tợ nghịch.
* Oxymyrsine, es. *f.* cây sim.
* Oxyodontes, um. *m. pl.* kẻ có răng sắc.
* Oxyporopola, æ. *m. f.* kẻ bán trái dưa giấm.
* Oxyporum, i. *n.* thứ gia vị.
* Oxyporus, a, um. hay qua mau lắm, hay thấu mau, hay chích mau.
* Oxys, idis. *f.* bình giấm.
* Oxys, yos. *f.* cây alleluia.
Oxys, yos. *omn. gen.* chua.
Oxyzomus, a, um. ngậm giấm.

OZ

Ozæna, æ. *f.* cá kia. ‖ nha cam.
Ozænitis, is. *f.* cam tùng giả.
* Oze, es. *f.* miệng hôi.
* Ozirat. *ind.* tháng sáu.
Ozymum, i. *n.* V. Ocimum.

PA

Pabulantia, ium. *n. pl.* loài vật hay chở.
Pabularis, *m. f.* re. *n.* ris. thuộc về của loài vật ăn.
Pabulatio, onis. *f.* sự cho ăn cỏ, sự chăn. ‖ đi bứt cỏ.
Pabulator, oris. *m.* kẻ chăn, kẻ đi bứt cỏ.
Pabulatorius, a, um. thuộc về của loài vật ăn.
Pabulor, aris, atus sum, ari. *dep.* chăn, — loài vật, cho nó ăn cỏ. ‖ đi bứt cỏ.
Pabulosus, a, um. có nhiều cỏ.
Pabulum, i. *n.* cỏ, đồ loài vật ăn. ‖ của ăn; pabulum amoris, mồi nuôi sự yêu mến.

Pacalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự bằng an; pacales olivæ, nhành cây oliva chỉ sự giao hòa.
Pacatè. *adv.* cách bằng an, cách yên.
Pacatio, onis. *f.* sự giao hòa, giao hòa thuận.
Pacator, oris. *m.* kẻ giao hòa.
* Pacatorius, a, um. hay làm hòa thuận.
Pacatus, a, um. đã ra bình yên. ‖ đã nguôi ngoai; pacata æquora, biển lặng.
Pacifer, a, um. hay đem sự bằng an, — hòa thuận.
Pacificatio, onis. *f.* sự giao hòa, — kết nhau.
Pacificator, oris. *m.* kẻ giao hòa.
Pacificatorius, a, um. hay lập sự bằng an.
Pacificatus, a, um. *part.* Pacifico.
Pacificè. *adv.* cách bằng an.
Pacifico, as, avi, atum, are. et
Pacificor, aris, atus sum, ari. *dep.* giao hòa, — thuận, làm cho bình yên, — cho nguôi ngoai; pacificari cum aliquo, làm hòa thuận cùng người.
Pacificus, a, um. hiền, — lành, thuận, — hòa, kẻ yêu sự bình yên, kẻ giao hòa; sæculum pacificum, đời trị; regnum pacificum, quốc tợ.
Pacio, onis. *f.* V. Pactio.
Pacio, is, ere. et Paciscor, eris, pactus sum, sci. *dep.* giao, — kết, — nhau, hứa cùng nhau; pacisci filiam alicui, — filiæ nuptias cum aliquo, gá con cho ai.
Paco, as, avi, atum, are. lập sự hòa thuận, an ủi, làm cho bằng an, — cho nguôi ngoai. ‖ bắt phục, làm cho thuần.
Pacta, æ. *f.* nữ nhi đã gá rồi.
Pactilis, *m. f.* le. *n.* is. đã làm cùng nhiều đồ cột nhau.
Pactio, onis. *f.* lời giao, — hứa.

Pactitius, a, um. đã giao kết cùng đặt đều buộc.
Pactolus, i. *m.* N. F.
Pactum, i. *n.* sự giao, giao kết, lời giao, — hứa; pactum inire, giao kết; pactis stare, giữ lời giao; pactum exuere, phá lời giao.
Pactus, ûs. *m.* V. Pactio.
Pactus, a, um. *part.* Paciscor.
Pactus, a, um. *part.* Pango.
Pæan, anis. *m.* ca vịnh ngợi bụt Apollo, tên bụt ấy. ‖ V. Pæon.
Pædagium, ii. *n.* V. Pædagogium.
Pædagoga, æ. *f.* nữ nhơn dạy con trẻ.
† Pædagogianus, a, um. kẻ ở trường học.
Pædagogium, ii. *n.* nhà con trẻ hay là họ tiểu ở.
Pædagogus, i. *m.* thầy dạy và giữ con trẻ. ‖ kẻ dẫn, — đàng.
Pæderos, otis. *m.* ngọc kia. ‖ thứ hoa khóm.
Pædia, æ. *f.* sự dạy con trẻ. ‖ sự chơi.
Pædidus, a, um. nhớp, dơ, lem hem.
Pædor, oris. *m.* sự nhơ, dơ, lem luốc.
Pænimosus, a, um. hay hôi, hôi hám. ‖ dơ, nhớp, hư.
Pænitentia. V. Pœnitentia.
Pæon, onis. *m.* phép văn thi như cōntĭnŭă, &c.
Pæonia, æ. *f.* thứ xích thược. ‖ xứ kia.
Pætulus, a, um. *dim.*
Pætus, a, um. kẻ có con mắt lênh một ít. ‖ mại con mắt.
Paganicum, i. *n.* lợi bởi nhà quê mà ra.
Paganicus, a, um. thuộc về nhà quê, — người quê mùa, — kẻ chẳng ở lính.
† Paganitas, atis. *f.* sự ngoại đạo.
Paganus, i. *m.* người nhà quê. ‖ kẻ chẳng ở lính. ‖ kẻ ngoại đạo.

Paganus, a, um. V. Paganicus.
Pagarcus, i. *m.* ông xã, xã làng.
Pagatìm. *adv.* từng làng.
Pagella, æ. *f.* trang nhỏ.
Pagina, æ. *f.* trang, — sách, trương. ‖ chặng hai choái.
† **Paginatus, a, um.** đã làm bằng nhiều đồ hiệp nhau.
Paginula, æ. *f.* V. Pagella.
Pagmentum, i. *n.* sự hiệp nhiều đồ cùng nhau.
Pago, is, pepigi, pactum, gere. V. Pango.
* **Pagrus, i.** *m.* cá kia.
Pagulus, i. *m.* ấp, thôn.
Pagurus, i. *m.* cua lớn.
Pagus, i. *m.* làng, — mạc, — nước, — hạnh, xã; primus pagi, xã trưởng; secundus pagi, trưởng. ‖ huyện.
Pala, æ. *f.* cái thêu. ‖ thứ tần quả mộc. ‖ lỗ nhận hột nhẫn.
Palabundus, a, um. V. Palans.
Palaca, æ. *f.* et **Palace, es.** *f.* V. Pallaca.
Palacra, et **Palacrana, æ.** *f.* khối vàng.
Palæstes, æ. *m.* kẻ đua vật.
Palæstina, æ. *f.* xứ kia.
Palæstinensis, *m. f.* se. *n.* is. et
Palestinus, a, um. thuộc về xứ Palæstina.
Palestra, æ. *f.* sự đua vật. ‖ trường đua. ‖ trường học nghệ văn võ. ‖ hình dong tốt kẻ hay nghề võ, tài kẻ hay đua vật. ‖ bụt nữ kia; palæstra honoris, trường danh lợi.
Palestricè. *adv.* theo cách kẻ đua vật.
Palæstricus, i. *m.* kẻ tập, thầy có nghề văn võ.
Palæstricus, a, um. thuộc về trường, — nghề văn vũ.
Palæstrita, æ. *m.* kẻ đua vật. ‖ thầy dạy nghề vũ.
† **Palafredus, i.** *m.* ngựa hay, ngựa tốt.

Palalia, æ. *f.* thảo kia.
Palàm. *adv.* lộ, tố lộ, tỏ tường, trước mặt thiên hạ.
Palamedis, vel **Palamediæ aves,** △ thiên nga; thứ con séo.
Palangæ, arum. *f. pl.* nề; palangas submittere, đặt nề.
Palangarii, orum. *m. pl.* đầm, phu.
† **Palango, as, are.** đặt nề mà chở đồ nặng.
Palans, tis. *omn. gen.* kẻ dông dài.
Palaria, orum. *n. pl.* phép tập lính đi xung quanh cột, trường tập thể ấy.
Palaris, *m. f.* re. *n.* is. dùng làm choái.
Palasea, æ. *f.* đùi có đuôi con bò đã tế.
Palatha, æ. *f.* thúng chuối, đống chuối.
Palatìm. *adv.* cách dông dài.
Palatio, onis. *f.* trồng và trồng cột dưới lòng sông cùng đặt chuông hay là đồ khác.
Palatium, ii. *n.* N. M. ‖ nơi kia trong thàng Roma. ‖ lầu, — đài, — các, đền, — đài, — rồng, — vàng, lầu son, phủ, các tiá; palatium regis, trào; — regni, cung điện; — aquis superpositum, thủy tọa.
Palatua, æ. *f.* bụt nữ kia.
Palatual, lis. *n.* lễ tế kia.
Palatum, i. *n.* et **Palatus, i.** *m.* be, miệng nếm; palato arridere, vừa miệng.
Palatus, a, um. đã đặt choái. ‖ dông dài.
Pale, es. *f.* sự đua vật.
Palea, æ. *f.* rơm, rạ, tranh; acervus palearum, đụn rơm; palea æris, vảy đồng.
Palear, aris. *n.* et **Palearia, ium.** *n. pl.* tấm da nơi cổ con bò, yếm con bò.
Palearis, *m. f.* re. *n.* is. bằng rơm.
Palearium, ii. *n.* kho rơm.

Palearius, a, um. đã pha rơm, đã gói trong rơm.
Paleatus, a. um. đã trộn cùng rơm.
Pales, is. *f.* bụt nữ kẻ chăn.
Palilia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt Pales.
Palilitium, ii. *n.* tinh tú kia.
Palilogia, æ. *f.* sự lặp.
Palimbacchius, ii. *m.* phép văn thi như jūcūndă.
* **Palimpissa, æ.** *f.* chai nấu hai lần.
Palimpsestus, i. *m.* tấm nháp.
Palingenesia, æ. *f.* sự sinh lại, sống lại.
Palinlogia, æ. *f.* P. R.
Palinodia, æ. *f.* sự sửa lại đều đã nói trước, chịu sự đã chối trước.
Palinurus, a, um. kẻ đái hai lần.
Palitans, tis. *omn. gen.* kẻ dông dài, xiêu lạc.
Paliureus, a, um. có nhiều bụi gai.
Palla, æ. *f.* áo ngoài người nữ. ‖ áo vắn ngoài.
Pallaca, æ. *f.* vợ bé, vợ mọn.
Pallacana, æ. *f.* hẹ, kiệu.
Pallace, es. *f.* V. Pallaca.
Pallacia, æ. *f.* et **Pallacium, ii.** *n.* sự giữ vợ mọn, nuôi vợ bé.
Palladium, ii. *n.* hình tượng bụt nữ Pallas.
Pallantis, idis. *f.* bụt nữ rạng đông.
Pallas, adis. *f.* bụt nữ hay sự giặc cùng các nghề nghiệp. ‖ dầu oliva.
Palleo, es, lui, lere. et **Pallesco, is, ui, scere.** *n.* ra mét meo, xanh xao; metu pallere, thất sắc; os pallens, mét mặt.
Pallia, orum. *n. pl.* áo mặc.
Palliastrum, i. *n.* áo cũ ngoài.
Palliatus, a, um. kẻ mặc áo dài.
Pallidulus, a, um. mét một ít.
Pallidus, a, um. mét, — meo, — yếng, — chằng, — xanh, trắng ỏng, xanh xao; pallidissimus, tái lét, tái ngắt, mét chằng.

Pallio, as, are. lấy áo dài mà che. ‖ nói quanh.

Palliolatìm. *adv.* có áo vấn ngoài, có khăn lúp đầu.

Palliolatus, a, um. có khăn có thứ mũ lúp đầu.

Palliolor, aris, ari. ở cách giả, ở dối trá.

Palliolum, i. *n.* áo vấn ngoài, khăn hay là mũ lúp đầu.

Pallium, ii. *n.* áo dài ngoài. ‖ khăn hay là mũ lông chiên người thành Roma quen lúp đầu khi khó ở. ‖ mền. ‖ màn phủ cửa.

Pallor, oris. *m.* sự mét, mét meo, sự thất sắc. ‖ màu phai. ‖ sự mốc.

Pallula, æ. *f.* áo vấn người nữ.

Palma, æ. *f.* bàn tay, tay. ‖ cây kè. ‖ cây chà là. ‖ nhành cây kè. ‖ sự thắng trận. ‖ kẻ đã thắng trận. ‖ nhành cây nho có trái. ‖ mái chèo. ‖ loài sơn tuế, lòai mật cật; palmam alicui dare, deferre, nhường sự thắng trận hay là phần biếu cho ai.

Palmares, ium. *m. pl.* huyền vũ trồng cây kè.

Palmaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sự thắng trận, phần thưởng vì sự thắng trận. ‖ đặng một gang bề cao hay là bề dài hay là bề ngang.

Palmarium, ii. *n.* của thưởng vì đặng thắng trận hay là được khi kiện.

Palmarius, a, um. đáng thưởng.

Palmatiæ, arum. *f. pl.* đất động mạnh lắm.

Palmatus, a, um. có nhành cây kè vẽ hay là thêu trên. ‖ có hình bàn tay in đó.

Palmes, itis. *m.* nhành cây nho sẽ sinh trái, cây nho. ‖ nhành cây kè.

Palmetum, i. *n.* chốn trồng cây kè.

Palmeus, a, um. thuộc về cây kè hay là cây chà là, &c.

† **Palmicerium.** et **Palmitorium**, ii. *n.* sự đánh bằng bàn tay. ‖ bê.

Palmiceus, a, um. V. Palmeus.

Palmicum augurium. *n.* sự coi xác nhức nhối nơi nào mà bói.

Palmifer, a, um. hay sinh cây kè.

Palmiger, a, um. kẻ cầm một nhành cây kè.

Palmipedalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Palmipes, edis. *omn. gen.* đặng một thước và một gang. ‖ có chơn như chim nước, như con vịt.

Palmiprimum vinum, i. *n.* rượu trái chuối.

† **Palmito**, as, are. năng dùng bàn tay mà đánh.

Palmo, as, avi, atum, are. buộc cây nho nơi choái. ‖ in dấu tay trên sự gì. ‖ giỡn, — hớt, rờ rệt.

† **Palmos**, i. *m.* sự nhức nhối nơi nào trong xác.

Palmoscopia, æ. *f.* sự coi nơi nào nhức mà bói.

Palmosus, a, um. có nhiều cây kè.

Palmula, æ. *f.* trái chà là. ‖ mái chèo.

Palmularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về bàn tay.

Palmularius, a, um. V. Puniceus.

Palmum, i. *n.* et **Palmus**, i. *m.* thước đặng tám tấc, gang, náng tay.

Palo, as, avi, atum, are. đặt choái.

Palor, aris, atus sum, ari. *dep.* xiêu lạc, đi lạc, đi dông dài. ‖ trất ngại. ‖ ngao ngán, lang xạo.

† **Palpabilis**, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ rờ đặng.

Palpamen, inis. *n.* et **Palpamentum**, i. *n.* V. Palpatio.

Palpandus, a, um. khá rờ, khá giỡn.

Palpatio, onis. *f.* sự rờ rệt, sờ.

Palpator, oris. *m.* kẻ a dua, dua nịnh.

Palpebræ, arum. *f. pl.* mí, mí con mắt. ‖ lông nheo.

Palpebralis, *m. f.* le. *n.* is. et **Palpebraris**, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về mí.

Palpebratio, onis. *f.* sự nháy mí.

Palpebro, as, are. nháy mí, nhấp nháy.

Palpebrum, i. *n.* V. Palpebræ.

Palpitatio, onis. *f.* sự cựa quậy, nhẩy lên nhẩy xuống, nhẩy mau lắm.

Palpito, as, avi, atum, are. nhẩy lên, — xuống, — mau lắm, cựa, cựa quậy.

Palpo, onis. *m.* kẻ dua nịnh. ‖ kẻ dắc người mù.

Palpo, as, avi, atum, are. et

Palpor, aris, atus sum, ari. *dep.* rờ, rờ rệt, sờ, giỡn, — hớt, mó. ‖ đi rờ rẫm, rà rẫm; palpari filio, giỡn con, giỡn bóng; palpando viam quærere, rà rẫm; palpari munere, đút của lễ.

Palpum, i. *n.* sự dùng bàn tay mà giỡn. ‖ sự a dua, dua nịnh.

Paludamentatus, a, um. V. Paludatus.

Paludamentum, i. *n.* thứ áo giáp.

Paludatus, a, um. kẻ mặc áo giáp.

† **Paludestris**, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về hồ, — ao hồ, — lầy.

Paludicola, æ. *m. f.* kẻ ở nơi lầy, ở nơi hồ. ‖ kẻ yêu nẩy. ‖ kẻ làm bùn nẩy.

Paludifer, a, um. hay sinh lầy, — nẩy.

Paludivagus, a, um. kẻ xiêu nơi lầy.

Paludosus, a, um. có nẩy, có lầy, có hồ.

Palumba, æ. *f.* et **Palumbes**, is. *m.* chim bò câu rừng, △ bạch hạp.

Palumbinus, a, um. thuộc về bò câu.

Palumbula, æ. *f.* et **Palumbulus**, i. *m.* chim bò câu con rừng, △ bạch hạp.

Palumbus, i. *m.* chim bò câu rừng.

Palus, i. *m.* cột, cừ, nọc, nọc giậu. ‖

choái. ‖ cọc, hàn; pali ad firmandum parietem, mầm róng; pali in portubus figi soliti, hàn; palos in portubus figere, cặm hàn.

Palus, udis. *m. f.* nẩy, lầy, hồ, bùn nẩy. sình, — nẩy, lỗ nẩy; in paludem labi, sa lầy.

Paluster, *m. f.* tre. *n.* is. et Palustris. *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về nẩy, — sình.

Pamphylia, æ. *f.* miền đất kia.

Pampillum, i. *n.* xe, xe gía nhẹ.

Pampinaceus, a, um. có hình nhành nho.

Pampinarium, ii. *n.* nhành cây nho non có lá.

Pampinarius, a, um. thuộc về nhành nho non.

Pampinatio, onis. *f.* sự phát mụt cây nho.

Pampinator, oris. *m.* kẻ chặt mụt cây nho.

Pampineus, a, um. thuộc về nhành cây nho.

Pampino, as, avi, atum, are. phát cây nho, — mụt dư nhành nho.

Pampinosus, a, um. có nhiều nhành nhiều lá cây nho.

Pampinus, i. *m.* nhành mới cây nho có lá. ‖ lá cây nho.

Pan, anos. *m.* bụt kẻ mục đồng.

Panaca, æ. *m. f.* bình đất kia.

Panacea, æ. *f.* et Panaces, is. *n.* thuốc bá bịnh. ‖ muối.

Panætolium, ii. *n.* hội chung cả và xứ Etolia. ‖ núi kia.

Panagiarium, ii. *n.* thúng đặt bánh đã làm phép lành.

Panagrum, i. *n.* lưới mà đựng mọi sự.

† Panaricium, ii. *n.* sự đau nhọt đầu ngón tay.

Panariolum, i. *n.* thúng mà đặt bánh, tủ bánh.

Panarium, ii. *n.* hòm, tủ đặt bánh.

* Panathenæa, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Minerva.

Panathenaicos, i. *n.* thứ thuốc dán.

Panax, acis. *m. f.* nhơn sâm. V. Panacea.

Pancarpineus, a, um. làm bằng các thứ trái.

Pancarpius, a, um. et Pancarpus, a, um. làm bằng nhiều đồ; pancarpiæ coronæ, mũ bằng các thứ hoa.

Pancarpum, i. *n.* lễ chơi có các thứ loài vật.

Panchaïa, æ. *f.* xứ Arabia sinh nhũ hương.

* Panchrestarius, ii. *m.* thợ làm các thứ bánh như chả.

* Panchrestum, i. *n.* thuốc bá bịnh.

* Panchrus, i. *m.* ngọc kia.

* Pancratiastes, æ. *m.* kẻ đã thắng trong các thứ đua vật.

Pancraticè. *adv.* Pancraticè valere, khỏe mạnh như kẻ đua vật.

Pancratium, ii. *n.* ngũ thứ đua vật, là vật, nhẩy, chạy, đấm, cùng đánh quần.

Pancratorium, ii. *n.* diễn trường các thứ đua vật.

* Pancreas, atis. *n.* thứ bịnh báng nước nơi da bao ruột nhỏ

Panda, æ. *f.* bụt nữ sự bằng an. ‖ tên tục bụt nữ Ceres.

Pandatio, onis. *f.* sự cong, cong lưng vì gánh nặng.

Pandatus, a, um. cong lưng.

Pandectæ, arum. *f. pl.* sách hỏi các đều thuộc về phép công bình.

* Pandeletia, æ. *f.* lời khuyên trọng, lời bảo có ích lắm.

Pandens, tis. *omn. gen.* kẻ mở.

Pandiculans, tis. *omn. gen.* kẻ uốn mình.

Pandicularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về phép tế lễ các bụt.

Pandiculatio, onis. *f.* sự uốn mình.

Pandiculor, aris, atus sum, ari. *dep.* uốn mình như khi buồn ngủ.

Pando, as, avi, atum, are. uốn, uốn cho cong.

Pando, is, di, pansum, et passum, dere. mở, tháo ra. ‖ tỏ ra, cắt nghiã; pandere versus, làm thơ; — se se, nở ra.

Pandocheus, i. *m.* chủ quán.

Pandor, aris, atus sum, ari. *dep.* cong lưng, cong lưng vì gánh nặng.

Pandora, æ. *f.* nữ kia các bụt cho nhiều của lễ.

Pandura, æ. *f.* đờn kìm có ba dây.

Pandurista, æ. *m.* kẻ gẩy đờn ấy.

Pandurizo, as, are. gẩy đờn có ba dây.

Pandus, a, um. cong lưng.

* Panegyricus, i. *m.* bài tặng.

* Panegyricus, a, um. thuộc về bài tặng.

* Panegyris, is. *f.* lễ hay là chợ phiên kia. ‖ bài tặng.

* Panegyrista, æ. *m.* kẻ làm lễ chơi, kẻ nhóm họ. ‖ kẻ giảng bài tặng.

Panemius, ii. *m.* tháng bẩy.

Paneros, otis. *m.* ngọc kia hay làm cho người ta đặng sinh con.

Panes, um. *m. pl.* bụt rừng, bụt đồng.

Pango, is, panxi, vel pegi, pactum, gere. cắm, cặm, đóng; pangere versus, làm thơ.

Pango, is, pepigi, pactum, gere. giao kết. ‖ gả con, hứa gả. ‖ rao, ca ngợi, hát; pangere inducias, hoãn việc giặc ra.

* Pangonius, ii. *m.* ngọc có nhiều mặt.

Paniceus, a, um. thuộc về bánh.

Paniceus, i. *m.* thợ bánh, kẻ làm bánh.

Panicium, ii. *n.* của gì ăn dùng mà thế bánh.

Panicœtaria, æ. *f.* nơi làm bánh.

Panicula, æ. *f.* et Paniculus, i. *m.* mao như mao bắp.

Paniculus, i. *m.* bánh nhỏ.

Panicum, i. *n.* cây kê, △ tiểu mạch. ‖ sực khiếp.

Panicus, a, um. hay làm cho sực hãi, — kinh khiếp.

Panifex, icis. *m. f.* kẻ làm bánh.

Panificina, æ. *f.* nơi làm và nấu bánh.

Panificium, ii. *n.* nghề làm bánh, các thứ bánh.

Panificus, i. *m.* kẻ làm bánh.

Panis, is. *m.* bánh, bánh mì; panis primarius, bánh nhứt hảo; — nauticus, bánh khô; — aureus, nén vàng, thoi vàng. ‖ chốc đầu.

Panisci, orum. *m. pl.* bụt rừng.

Pannarius, ii. *m.* kẻ bán hay là dệt nĩ hay là vải.

Pannelium. V. Panucellium.

Pannicularia, orum. *n. pl.* áo kẻ phải tù hay là áo kẻ đã chịu chết là của thuộc về kẻ sửa tù. V. Ventrale.

Pannicularius, a, um. thuộc về nĩ hay là vải mỏng.

Panniculus, i. *m.* nĩ, vải diễn. ‖ giẻ rách.

Pannificus, i. *m.* thợ dệt nĩ, dệt vải.

Pannonia, æ. *f.* N. R.

Pannositas, atis. *f.* da bủng vì bịnh làm cho nó mềm.

Pannosus, a, um. mặc áo rách rưới, lài xài, tả tơi.

Pannuceus, a, um. et **Pannucius**, a, um. mặc áo rách. ‖ đã vá, vá lại. ‖ đã nhăn, nhăn nhíu, giun.

Pannulus, i. *m.* giẻ rách.

Pannum, i. *n.* et **Pannus**, i. *m.* nĩ, ki, vải; pannus laneus, da lợn, nĩ. ‖ giẻ rách, tấm giẻ.

Pannychismus, i. *m.* việc mầu hay là thuộc về đạo làm ban đêm.

Panolethria, æ. *f.* sự phá, hoại tuyệt, đoạn tuyệt.

Panomphæus, a, um. kẻ mọi người ngợi khen, — tâng lên, kẻ nhậm lời mọi người.

Panoplia, æ. *f.* các thứ khí giái.

Pansa, æ. *m. f.* kẻ rộng chơn bề ngang.

Panselene, es. *f.* et **Panselenus**, i. *m.* ngày rằm, — vọng, trăng rằm.

Panselenus, a, um. đã sinh ra ngày rằm.

Pansus, a, um. *part.* Pando.

Pantagathi, orum. *m. pl.* chim chỉ điềm lành.

Pantex, icis. *m.* bụng, bụng chương. ‖ ruột. ‖ chốc sưng.

Pantheon, i. *n.* chùa trữ các bụt.

Panther, eris. *m.* lưới săn chim.

Panthera, æ. *f.* loài dữ như hùm.

Pantherium, ii. *n. dim.* Panther.

Pantherum, i. *m.* V. Panther.

Pantices, um. *m. pl.* ruột.

Pantomima, æ. *f.* nữ nhơn dùng cách điệu mà hát bội.

Pantomimicus, a, um. thuộc về đứa hát bội chẳng nói một dùng cách điệu.

Pantomimus, i. *m.* kẻ chẳng dùng lời nói một dùng cách điệu mà hát bội.

Panucellium, ii. *n.* Panucula, æ. *f.* Panuculum, i. *n.* Panuela, æ. *f.* **Panuelium**, ii. *n.* Panula, æ. *f.* et Panulia, æ. *f.* cái suốt, thoi. ‖ nhọt, mụt sưng, ung.

Panurgia, æ. *f.* sự dối trá, gian tà.

Panus, i. *m.* lọn chỉ lông chiên. ‖ nhọt kia.

Papa, æ. *m.* Đức giáo tông. ‖ cha. ‖ thầy cả.

Papadia, æ. *f.* vợ thầy cả.

Papæ. *interj. admi.* cha chả!

† **Papalis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Đức giáo tông.

† **Papatus**, ûs. *m.* quờn chức đại phụ thánh hội tông.

Papaver, eris. *n.* muồng, △ ngu mĩ.

Papaveratus, a, um. đã pha muồng, đã trồng muồng, màu muồng.

Papaverculum, i. *n.* muồng nhỏ.

Papavereus, a, um. bằng muồng.

Papaya, æ. *f.* cây đủ đủ.

Paphia, æ. *f.* bụt nữ quan im.

Paphlagonia, æ. *f.* xứ kia.

Paphos, et **Paphus**, i. *f.* N. U.

Papia lex. luật thuộc về kẻ tha quốc, — chực tiết, — nữ trinh tiết kia, — cơ đồ.

Papilio, onis. *m.* bướm, con bướm, con bìm bìm. ‖ nhà tạm, dinh trại.

Papilla, æ. *f.* vú, nút vú. ‖ chìa khóa ống. ‖ mụt ghẻ.

Papillatus, a, um. có hình nút.

Papparium, ii. *n.* của vú nuôi đã nhai và cho con ăn.

Pappas, æ. *m.* cha, cha nuôi, bố nuôi, thầy dạy. ‖ tên tục bụt Jupiter.

Pappo, as, avi, atum, are. ăn của chẳng phải nhai như cháo.

Pappus, i. *m.* ông. ‖ thứ bông. ‖ thảo kia.

Papula, æ. *f.* mụn, mụt ghẻ, sảy, lác, tật tổ đỉa.

Papulentus, a, um. V. Papulosus.

Papulo, as, are. ra mụn, — mụt ghẻ, — tật tổ đỉa. ‖ ra mụt chối.

Papulosus, a, um. đầy mụt chối, — mụn, — mụt ghẻ, — lác, — sảy.

Papyraceus, et **Papyreus**, a, um. thuộc về cây Papyrus.

Papyrifer, a, um. hay sinh cây Papyrus.

Papyrinus, a, um. thuộc về Papyrus.

Papyrio, onis. *f.* nơi cây Papyrus mọc.

Papyrius, a, um. V. Papyraceus.

Papyrum, i. *n.* et **Papyrus**, i. *f.* thứ cây dó người ta dùng làm buồm làm dây hay là giấy. ‖ giấy, — má. ‖ lác; qui nummos, arculas et alia ex papyro conficiunt, thợ mã.

Par, paris. *omn. gen.* bằng nhau, đối nhau, xứng nhau, sánh đôi, một trực; dignitate pares, liêu quan; par impar ludere, đánh chẵn đánh lẻ.

Par, paris. *n.* đôi, cặp, song, — nga, bộ; unum par, một đôi, một cặp; par integrum, song tuyền.
Para, æ. *f.* V. Parra.
Parabasis, is. *f.* tội, lỗi, sự phạm. ‖ đổi lời nói, nói đều khác. ‖ sự sang, qua nơi khác.
Parabia, æ. *f.* đồ uống pha với kê.
Parabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ sắm.
Parabola, æ. *f.* thí dụ, ví dụ, thí dũ.
Parabolani, orum. *m. pl.* người nhà quê phải chịu bua quan. ‖ đầy tớ nhà thương hay là đầy tớ trong nhà dòng.
Paraboli, orum. *m. pl.* kẻ đua vật cùng muông chim.
Parabolicè. *adv.* có thí dũ.
Parabolicus, a, um. bằng thí dũ.
Paraceulesticon, i. *n.* loa, còi mà đòi mà kêu.
Paracenterium, ii. *n.* thứ kim thầy thuốc mà kéo vảy con ngươi xuống.
Paracentesis, is. *f.* đồ kia mà chắt nước nơi bụng kẻ thũng trướng.
Paracercides, um. *m. pl.* xương nhỏ chơn.
Paracharacta, æ. *m. f.* kẻ đúc tiền ngụy.
Paracharagium, ii. *n.* đồ mà đúc tiền giả.
Paracharagma, atis. *n.* et
Paracharagmum, i. *n.* tiền giả.
Paracharaxima, orum. *n. pl.* tấm vàng bạc chưa có hiệu.
Paraclamys, ydis. *f.* thứ áo lính hay là con trẻ.
* Paraclesis, eos. *f.* sự an ủi, khuyên bảo. ‖ mời.
* Paracletus, i. *m.* kẻ hay an ủi, bàu chữa, binh vực.
Paraclytus, a, um. kẻ xấu danh, xấu nết, hoang hủy.
Paracmasis, is. *f.* sự mỏn cách.
Paracmasticus, a, um. kẻ mòn mỏi, mỏn cách.

Paracollecticum, i. *n.* cây viết, bút, thứ giống xốp hay thấm nước.
Paracope, es. *f.* sự sảng sốt.
* Parada, æ. *f.* mui ghe.
Paradelus, i. *m.* kẻ trổi chúng.
Paradiastole, es. *f.* F. R.
Paradigma, atis. *n.* ví dụ.
Paradigmaticè. *adv.* khéo bôi báo.
Paradiseus, a, um. et Paradisiacus, a, um. thuộc về thiên đàng.
Paradisicola, æ. *m. f.* kẻ ở trên thiên đàng.
Paradisus, i. *m.* thiên đàng, trời, cõi trời, nước thiên đàng. ‖ vườn, vườn trồng nhiều thứ cây sinh trái; paradisus terrestris, vườn diệu quang.
Paradoxi, orum. *m. pl.* kẻ đặng thắng trận nơi đua vật kia.
Paradoxum, i. *n.* lý đóan nghịch lý sự thiên hạ, ý lạ lùng.
Paradromis, idis. *f.* diễn trường trống kẻ đua vật tập mình.
Parænesis, is. *f.* sự an ủi, khuyên bảo, dũ.
Paræneticus, a, um. hay an ủi, hay khuyên lơn, — dũ.
Parafernalia, orum. *n. pl.* của đưa, của cải vợ. V. Parapherna.
Paragaudæ, arum. *f. pl.* et Paragaudes, um. *f. pl.* áo bề trong bằng vải diễn. ‖ gấu lụa áo.
† Paragium, ii. *n.* phần cơ nghiệp con út phải chia ra cùng anh.
Paragoge, es. *f.* sự thêm vần ở sau cùng tiếng, như amarier thay vì Amari. V. Deductio.
Paragogia, orum. *n. pl.* máng nước, đàng mương.
Paragogicus, a, um. thuốc làm cho êm, — điều.
Paragramma, atis. *n.* sự viết mất, sót mất.
Paragraphe, es. *f.* sự trừ một đều khi tra kiện. ‖ F. R. ‖ một điều về sự gì đã xét.
Paragraphus, i. *m.* một điều trong một đoạn sách. ‖ dấu chỉ sự gì đã gồm vào trọng đều chính.
Paralipomena, orum. *n. pl.* sự gì đã sót, — quên sót.
Paralius, ii. *m.* lòai xương rồng biển.
Parallage, es. *f.* et Parallaxis, is. *f.* phép thiên văn kia.
Parallelipipedum, i. *n.* đồ hình kia có các phía ngay nhau.
Parallelismus, i. *m.* sự hai hàng, hai đàng hay là hai mặt ngay nhau.
Parallelogrammus, a, um. có đàng hay là hàng ngay nhau và xa như nhau.
Parallelos, *m. f.* on. *n.* i. et Parallelus, a, um. ngay nhau và xa như nhau.
Paralogismus, i. *m.* câu luận nghịch lý, câu kết chẳng nhằm.
Paralus, i. *m.* tàu thánh dân kia.
Paralysis, is. *f.* sự bại, tật bại, tật bất toại, tật oải, chứng bất nhơn.
Paralyticus, a, um. kẻ mắc tật oải, kẻ bại.
Paramese, es. *f.* dây thứ năm đờn kìm kia.
Paramesus, i. *m.* ngón tay vô danh, ngón đeo nhẫn.
Paranete, es. *f.* dây thứ sáu đờn kìm kia.
Parangaria, æ. *f.* trạm. ‖ bua quan chẳng thường. ‖ sự qua đàng nào hay đi ngang.
Paranites, æ. *m.* ngọc kia.
Paranymphus, i. *m.* kẻ đưa đón người nữ mới kết bạn và đi ăn lễ cưới với.
Parapechia, æ. *f.* áo người nữ. ‖ áo có hai tấm nĩ điều hai bên.
Parapegma, atis. *n.* thẻ dán, bảng. ‖ tấm đồng treo đã thích hình trời cùng độ số và bốn mùa cho ai nấy đặng xem. ‖ đồ thiên văn cho đặng biết khi nào các tinh tú mọc hay là lặn.

Parapetasia, orum. *n. pl.* đồ hay là nhà che nhà khác.

Parapherna, orum. *n. pl.* của cải vợ đã đặng từ khi đã kết bạn rồi.

Paraphorum, i. *n.* thứ phèn chua xấu.

Paraphrasis, is. *f.* chú con, lời cắt nghĩa cho dài và rõ hơn.

Paraphrastes, æ. *m.* kẻ cắt nghĩa cho rõ hơn.

Paraplasma, atis. *n.* dấu trong sách nơi trọng hơn.

Paraplegia, æ. *f.* tật bại nơi nào trong xác.

Paraplexia, æ. *f.* đàm hỏa binh nhẹ vậy.

Pararium æs. tiền bằng hai cho kẻ ở binh ngựa và nuôi hai con ngựa.

Pararius, ii. *m.* kẻ làm môi dong, kẻ lo việc cho, đổi bạc. ‖ kẻ buôn ngựa.

Parasanga, æ. *f.* phép đo đặng ba mươi dặm đàng.

Parascenium, ii. *n.* hai bên và nơi sau đám hát bội.

Parasceve, es. *f.* V. Apparatus. ‖ ngày áp lễ.

Paraselena, æ. *f.* hình mặt trăng nghịch cùng mặt trăng.

Parasematographia, æ. *f.* sách dạy về các thứ bằng thị hay là hiệu nơi ấn kẻ sang trọng.

Parasiopesis, is. *f.* sự nín.

Parasita, æ. *f.* nữ nhơn ăn dỗ.

Parasitaster, tri. *m.* kẻ mới quen đi ăn dỗ.

Parasitatio, onis. *f.* nghề kẻ ăn dỗ, ăn chực.

Parasiticus, a, um. thuộc về kẻ ăn dỗ.

Parasitor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn dỗ, ăn chực.

Parasitus, i. *m.* kẻ ăn dỗ.

Parastades, um. *f. pl.* hai tấm đá làm thanh cửa hai bên.

Parastata, æ. *f.* cột.

Parastatica, æ. *f.* thứ cột.

* Parastichis, is. *f.* mục lục sách.

Parasynaxes, ium. *f. pl.* hội nhỏ mọn, nhóm nơi chòm xóm.

Paratè, iùs, issimè. *adv.* đã dọn, sắm, suy xét, có ý.

Paratilmus, i. *m.* sự nhổ lông mà phạt người bắn cùng có tội ngoại tình.

Paratio, onis. *f.* sự sắm, sắm sẵn, dọn.

Paratitia, orum. *n. pl.* sự dón các đều đầu đoạn. ‖ hai điều sách luật hiệp một ý cùng nhau.

† Paratorium, ii. *n.* hộp hay là đãy chén calice.

Paratragœdio, as, are. nói ngoa, ngoa miệng.

Paratriba, æ. *f.* sự cãi, cãi lẫy.

Paratrimma, atis. *n.* sự sứt da bể trong trái vế.

Paratum, i. *n.* V. Paratus.

† Paratura, æ. *f.* đồ trang điểm, đồ trau giồi, đồ tề chỉnh.

Paratus, ûs. *m.* sự dọn, sắm, sắm sửa, — sẵn, gia tài, đồ kẻ sang trọng. ‖ đồ trang điểm, đồ tề chỉnh.

Paratus, a, um. *part.* Paro. sẵn, — sàng, sắm sẵn; paratum esse ad aliquid, sắm sanh.

Parauxesis, is. *f.* lời ngoa, lời láo.

Paraveredus, i. *m.* ngựa trạm, ngựa mướn mà đi đàng tắt.

Parazonium, ii. *n.* dải gươm.

Parca, æ. *f.* số mạng, — hệ, — vận; parca nubila, xấu vận. ‖ thứ chim.

Parcæ, arum. *f. pl.* ba bụt nữ hay số mạng cùng sự chết.

Parcè. *adv.* dè dặt, tiết kiệm, đơn bạc, lào thào, nhín, tùng tiệm; parcè vesci, ăn nhín; — vivere, ẩm nhẫm; — uti, dè; parcissimè, chắt lót; parciùs dicere, giữ lời nói.

Parcendus, a, um. khá thứ tha, khá dè.

Parciloquium, ii. *n.* sự giữ lời nói.

Parcimonia, æ. *f.* sự dè dặt, nhín, tùng tiệm. ‖ sự tiết kiệm. ‖ sự khéo ở, khéo nói.

Parcipromus, a, um. kẻ ở tùng tiệm, tiết kiệm.

Parcitas, atis. *f.* sự nhín, dè, dè dặt, tiết kiệm, sự vừa phải.

Parco, is, peperci, vel parci, parcitum, vel parsum, parcere. dè, kiêng dè, ở tùng tiệm, ở tiết kiệm, nhín ra, để dành. ‖ thứ, thứ xá, — cho, chuẩn thứ, dong thứ, xá, tha; parcere suæ utilitati, hoài huỗn; — vitam alicui, nhiêu mạng.

Parcus, a, um. kiệm, cần kiệm, tiết kiệm, kẻ tùng tiệm. ‖ hà tiện, kẻ bòn, kẻ bỏn sẻn; parcus verbis, người ít đều.

Pardalianches, is. *n.* △ xa cang thảo.

* Pardalios, ii. *m.* ngọc vằn vện.

Pardalis, is. *f.* loài dữ như hùm, thứ hùm gấm.

Pardalium, ii. *n.* thứ sáp đánh, thuốc thơm.

Pardus, i. *m.* loài dữ như hùm, thứ hùm gấm.

* Pareas, æ. *m.* con rắn hiền kia.

* Parecbasis, is. *f.* V. Digressio.

Parectasis, is. *f.* thêm một chữ hay là một vần cho tiếng ra dài hơn.

Parectatus, a, um. kẻ mới nên lớn.

* Paredrus, i. *m.* quan phó, quan thừa. ‖ quỉ thần, tinh quái, yêu quái. ‖ anh hùng đã thành phật.

Paregmenon, i. *n.* tiếng bởi tiếng khác mà ra.

Paregoria, æ. *f.* sự êm, làm cho êm.

Paregoricus, a, um. hay làm êm.

Pareleon, tis. *n.* thêm một vần cho tiếng ra dài hơn.

Parelicia, æ. *f.* tuổi muốn già.

Parelion, ii. *n.* hình mặt trời chiếu minh trong áng mây.

Parelipsis, is. *f.* sự bỏ sót một chữ bất âm khi có hai chữ vô âm.

Parembole, es. *f.* đồ tế chỉnh đặt thêm.
Parenchiresis, is. *f.* sự gầy dựng việc qúa sức mình.
Parenchyma, tis. *n.* thể cốt nhục đã có trong các phần thân thể người ta.
Parens, tis. *m. f.* ông, tổ tông. ‖ kẻ lập, lập dòng, tiên sư; parentes, cha mẹ; — mariti et uxoris, sui gia; parentes, nghiêm từ, thung huyên, phụ mẫu, song thân; parentes injustè, magistratus irrationabiliter corripiunt, cha mẹ mắng oan quan mắng hiếp. ‖ áng ná.
Parens, tis. *omn. gen.* kẻ chịu lụy, vâng lời.
Parentalia, ium. *n. pl.* sự cất xác cha mẹ ông cố ông tổ. ‖ đám giỗ.
Parentalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cha mẹ, — ông, — tổ tông.
Parentatio, onis. *f.* sự cất đám cha mẹ.
Parentatus, a, um. đã làm tuần.
Parentela, æ. *f.* sự bà con, thân thích, — quyến.
Parentes, tum. *m. pl.* cha mẹ, ông bà ông vải, tổ tiên, — tông, — nễ.
Parenthesis, is. *f.* sự đặt, nhét vào giữa (như đây) giất vào. ( ).
Parentia, æ. *f.* sự vưng lời.
Parenticida, æ. *m. f.* kẻ đã giết cha hay là mẹ.
Parento, as, avi, atum, are. et **Parentor**, aris, atus sum, ari. *dep.* cất đám cha mẹ tổ tiên.
Pareo, es, ui, ritum, rere. tỏ mình ra, hiện đến. ‖ ra hẳn thật. ‖ vưng lời, chịu lụy; parere legibus, giữ lề luật; — cupiditatibus, theo tính xác thịt.
Pareori, orum. *m. pl.* ngựa xe gía. ‖ ngựa kẻ dẫy xe trạm cỡi.
Parephippius, ii. *m.* kẻ làm khổ sở cho con ngựa.
Parepigraphe, es. *f.* sự làm tuồng đồ khi hát bội. ‖ P. R.
Parerga, orum. *n. pl.* đồ xinh, đồ tốt đặt thêm. ‖ sự gì chẳng hiệp cùng lời nói hay là việc làm.
Paresis, is. *f.* sự trễ nải.
Parethonium, ii. *n.* thuốc vẽ làm cùng bùn và bọt nước biển.
Parhippus, i. *m.* con ngựa dư.
Parhypate, es. *m.* dây thứ hai trong đờn kìm kia.
Pariatio, onis. *f.* văn khế làm chứng đã trả nợ. ‖ cọng sở tổn và của đã đặng bằng nhau.
Pariator, oris. *m.* kẻ đã hao tốn cho bằng của đã đặng.
Pariatoria, æ. *f.* V. Pariatio.
Paricidi quæstores. *m. pl.* quan án sát trong thành Roma.
† **Pariculum**, i. *n.* văn khế lời giao đã sao tả.
Pariens, tis. *f.* đờn bà nằm bếp.
Parientia, æ. *f.* sự chịu lụy.
Paries, tis. *m.* vách, phên vách, vách thành, tường; paries terreus, vách đất, thổ tường; — antè ostium, bình phong; parietem lateritium vel terreum erigere, xây đắp; — benè tergendo polire, tri, tri lại.
Parietalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về vách.
Parietaria, æ. *f.* lá thuốc giòi.
Parietarius, ii. *m.* thợ xây đắp.
Parietinæ, arum. *f. pl.* vách cũ đã nát.
Parilema, atis. *n.* V. Palmes.
Parilia, ium. *n. pl.* V. Palilia.
Parilis, *m. f.* le. *n.* is. bằng, — nhau, xứng nhau, giống nhau.
Parilitas, atis. *f.* sự bằng nhau.
Pariliter. *adv.* bằng, đều nhau.
Pario, as, avi, atum, are. làm cho sở tổn và của đã đặng bằng nhau.
Pario, is, peperi, partum, et paritum, rere. sinh, — đẻ, đẻ, sản, sinh dựng, thai sinh, sinh sản. ‖ làm có, đặt có; parere ova, đẻ trứng; — verba, lập tiếng mới; — filium, sinh con.
Paris, herba paris. *f.* △ nam tinh miêu.
Parisii, orum. *m. pl.* thành Paris, kẻ ở trong thành ấy.
Parison, i. *n.* các phần trong câu hiệp hòa nhau.
Parissumus. thay vì Parissimus, *superl.* Par.
Paritas, atis. *f.* sự bằng, đều nhau.
Pariter. *adv.* cũng, đều, — nhau, cũng bằng, làm một, cũng vậy.
Parito, as, avi, atum, are. sắm sửa mình.
Paritudo, inis. *f.* et **Paritura**, æ. *f.* sự nằm bếp.
Parma, æ. *f.* cái khiên bằng da sống cho lính bộ. ‖ phím đặt trong ống bễ. ‖ N. U.
Parmatus, a, um. kẻ cầm khiên.
Parmula, æ. *f. dim.* Parma.
Parmularius, ii. *m.* thợ làm hay là kẻ cầm cái khiên nhỏ.
Parnacis, idis. *f.* áo con gái nhỏ.
Parnasseus, a, um. et **Parnassis**, idis. *f.* et **Parnassius**, a, um. thuộc về núi Parnassus.
Parnassus, i. *m.* N. M.
Paro, onis. *m.* ghe hải.
Paro, as, avi, atum, are. sắm, — sửa, — sanh, dọn, — dẹp; parare se, dọn mình; — convivium, dọn tiệc; — ære, mua.
Parochæ, arum. *f. pl.* lương thực các quan khi đi đàng xa mà làm việc nhà nước.
Parochia, æ. *f.* họ kẻ có đạo.
Parochialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một họ một làng có đạo.
Parochianus, a, um. kẻ thuộc về một họ có đạo.
Parochus, i. *m.* thầy cả chăn giữ một họ có đạo. ‖ kẻ giữ việc. ‖ kẻ thiết yến.

Paroculus, a, um. kẻ có mắt bằng nhau.

Parodia, æ. *f.* sự làm một ít câu văn như văn kẻ khác đã làm trước. ‖ sự đổi cách nói cao mà nói cách đơn sơ hơn.

Parodontides, um. *f. pl.* lợi răng sưng.

Parœcia, æ. *f.* địa phận giám mục. ‖ họ, làng có đạo.

* Parœcus, i. *m.* người họ có đạo.

* Parœmia, æ. *f.* tục ngữ nhằm sự và nhằm thì.

Paromœon, i. *n.* F. R. là khi nhiều tiếng khác nhau mà có một chữ đầu bằng nhau.

Paromologia, æ. *f.* F. R. là xưng đều gì cho đặng bắt lẽ kẻ cãi.

Paron, onis. *m.* V. Paro.

Paronomasia, æ. *f.* sự nói giễu và dùng tiếng có hai ý.

* Paronychia, orum. *n. pl.* ung độc nơi móng tay. ‖ thảo kia.

Paronyma, orum. *n. pl.* tiếng bởi tiếng khác mà ra.

Paronymia, æ. *f.* sự bắt chước một ít.

Paronymium, ii. *n.* tên tục. V. Cognomen.

Paropsis, idis. *f.* dĩa.

Paroptus, a, um. đã nướng.

Paros, i. *f.* N. INS.

Parotides, um. *f. pl.* hoa tai.

Parotis, idis. *f.* trái tai. ‖ mụt nhọt nơi lỗ tai.

Parotium, ii. *n.* hoa tai.

Paroxysmus, i. *m.* cơn bịnh dữ, cơn bịnh ngặt hơn.

Parra, æ. *f.* thứ chim điểm dữ.

Parrhasis, is. *f.* bắc đẩu.

† Parrhesia, æ. *f.* phép nói, sự nói dạn.

Parrhesiastes, æ. *m.* kẻ hay dạn nói qúa.

Parricida, æ. *m. f.* kẻ giết cha hay là mẹ.

Parricidalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự giết cha mẹ.

Parricidatus, ûs. *m.* tội giết cha mẹ.

Parricidialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự giết cha mẹ.

† Parricidialiter, et Parricidiosè. *adv.* như kẻ giết cha mẹ.

Parricidium, ii. *n.* tội giết cha mẹ ; parricidium fraternum, sự giết anh.

Pars, partis. *f.* phần, phần bồi. ‖ phe, bên. ‖ địa phận, đám. ‖ phía, bề. ‖ đấng bậc, phẩm trật, quờn, chức. ‖ niềm, bổn phận, sự phú cho, phú thác. ‖ danh, — vọng, — thơm ; pars (de loco.) phía, bên ; pars quam viri occupant, phe nam ; — agri, đám ruộng ; partes, phe đảng ; partes dividere, chia phần.

Parsimonia, æ. *f.* V. Parcimonia.

† Parsimonicus, a, um. V. Parcus.

Parsus, a, um. *part.* Parco.

Parta, æ. *f.* kẻ đã sinh đẻ.

Partheni, orum. *m. pl.* N. H.

Parthenice, es. *f.* et Parthenium, ii. *n.* lá thuốc giòi, △ lô thủy cát.

Parthenius, a, um. trinh tiết. ‖ thuộc về núi kia.

Parthenope, es. *f.* N. U. ‖ bụt cá nhơn.

Parthia, æ. *f.* miền đất kia.

Partiariò *adv.* V. Partitè.

Partiarius, ii. *m.* kẻ lấy vườn đất mà làm rẽ.

Partiarius, a, um. chia đặng ra hai.

Partiatìm. *adv.* từng phiên.

† Partibilis, *m. f.* le. *n.* is. chia đặng.

Particeps, cipis. *omn. gen.* kẻ đặng phần cùng kẻ khác, kẻ có thông công, bạn ; particeps conjurationis, kẻ thông công cùng phe đảng.

Participatio, onis. *f.* sự đặng phần, sự thông công.

Participatus, a, um. đã thông công.

Participatus, ûs. *m.* sự chia phần.

Participialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Participio.

Participium, ii. *n.* Participio verbo. ‖ sự thông công.

Participo, as, avi, atum, are. làm cho đặng phần, — thông công, ăn phần ; participare aliquem consilii, tỏ sự lo liệu cùng ai.

Particula, æ. *f.* mún, vụn, — vắn, phần nhỏ mọn ; particula cibi dentibus inhærens, da vụn dính cùng giắt vào răng.

† Particularis, *m. f.* re. *n.* is. riêng, tư.

Particulariter. *adv.* cách riêng.

Particulatìm. *adv.* bằng vụn, từng phần.

Particulatio, onis. *f.* sự bẻ vụn.

† Particulo, onis. *m.* kẻ đặng phần cơ đồ với.

† Particus, i. *m.* kẻ bán lẻ.

Partilis, *m. f.* le. *n.* is. chia đặng.

Partiliter. *adv.* từng phần.

Partìm. *adv.* phần, tầng phần, một phần, phần nhiều hơn ; partìm hominum, phần nhiều hơn trong người ta.

Partio, onis. *f.* V. Partus, ûs. *m.*

Partio, is, ivi, itum, ire. et

Partior, iris, itus sum, iri. *dep.* phân, chia phần.

Partitè. *adv.* cách chia phần.

Partitìm. *adv.* từng phần.

Partitio, onis. *f.* sự chia, phân.

Partitò. *adv.* bằng phần.

Partitor, oris. *m.* kẻ phân.

Partitudo, inis. *f.* sự nằm bếp.

Partitus, a, um. *part.* Partior.

Partor, oris. *m.* kẻ đặng.

† Partualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự nằm bếp.

Partula, æ. *f.* bụt quan âm.

Partumeius, a, um. kẻ dễ sinh đẻ.

Partura, æ. *f.* V. Partus, ûs. *m.*

Parturio, is, ivi, et ii, itum, ire. nằm bếp, sinh, đẻ, khó đẻ. ‖ sinh, — sản, — ra. ‖ làm cho bày ra ;

parturit omnis arbor, mọi cây sinh đọt.

Parturitio, onis. *f.* sự sinh con.

Partus, a, um. *part* Pario. đã sinh, — đẻ. ‖ đã đặng; partus honestè, đã đặng theo lẽ phải.

Partus, ûs. *m.* sự sinh, nằm bếp, đẻ. ‖ lứa. ‖ con đờn bà đã sinh. ‖ một lứa loài vật. ‖ chim đẻ. ‖ trái cây sinh.

* **Parulis**, idis. *f.* ung độc nơi lợi.

Parùm. *adv* ít, một ít, một chút, hẻo, một đỉnh, qủa, thiểu.

Parumper. *adv.* một chút, một ít lâu, một ít nữa, một giây, một lát.

Parunculus, i. *m. dim.* V. Paro.

Parunda, æ. *f.* V. Lucina.

Parvè. *adv.* một ít.

Parvi. (ám hảo pretii.) parvi refert, chẳng can chi.

Parvi, orum. *m. pl* trẻ mỏ.

Parvibibulus, a, um. kẻ ít uống.

Parvicollis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ vắn cổ.

Parvi-duco, is, xi, ctum, cere. et **Parvi-facio**, is, feci, factum, cere. et **Parvi-pendo**, is, di. sum, dere. sá bao, — chi, bao sá, chi sá, chẳng sá chi, bao quản, chẳng quản, nào quản, chẳng phương, phí chi, nhửng nhưng, bao nài, nài chi, chẳng mực, chẳng kể, chẳng chuộng.

† **Parvissimus**. a, um. rất nhỏ.

Parvitas, atis. *f* sự nhỏ mọn.

Parvo. *abl. abs.* bởi ít, cùng ít, chẳng bao lăm; parvo beatus, dầu có ít cũng bằng lòng.

Parvulùm. *adv.* ít, it lắm.

Parvulus, i. *m.* con trẻ, trẻ mỏ.

Parvulus, a. um. rất nhỏ.

Parvus a, um. nhỏ, — mọn, hèn; parvulus animus, trí nhỏ mọn.

Pascalis, *m. f.* le. *n.* is. hay đi ăn cỏ, có lẽ mà chăn đặng.

Pasceolus, i *m.* dãy da.

Pascha, æ. *f.* et **Pascha**, atis. *n.* sự qua, việc thiên thần qua mà giết các con đầu lòng dân Egypto. ‖ lễ nhắc lại phép lạ ấy, lễ tế con chiên. ‖ lễ Đức Chúa Jeju sống lại, lễ phục sinh, lễ phục hoạt.

Paschalis, *m. f* le. *n.* is. thuộc về lễ phục sinh, — lễ tế và ăn con chiên.

Pascito, as, avi, atum, are. năng chăn.

Pasco, is, pavi, pastum, scere. chăn, — giữ, nuôi dưỡng, cho ăn; pascere oves, chăn chiên; — barbam, giữ râu dài; — silentium, ở lặng; — servos, nuôi tôi mọi.

Pasco, et **Pascor**, eris, pastus sum, sci. *dep.* chăn, ăn, ăn cỏ; pasci per herbas, ăn cỏ. ‖ *pass.* nên của kẻ khác ăn.

Pascua, æ. *f.* đất, ruộng. ‖ nơi có cỏ ăn.

† **Pascualis**, *m. f.* le. *n.* is. loài vật chịu chăn.

Pascuarium, ii. *n.* tiền nộp cho loài vật đi ăn cỏ nơi nào.

† **Pascuè**. *adv.* hậu, bộn bề, nhiều.

Pascuosus, a, um. dùng đặng mà chăn và cho loài vật ăn.

Pascuum, i. *n.* nơi cỏ rậm, đồng có cỏ mà chăn loài vật.

Pascuus, a, um. thuộc về nơi cỏ.

Passales, ium. *f. pl.* tên chung con gà cùng con chiên hay ăn nơi nọ nơi kia.

Passariæ ficus. *f. pl.* chuối khô.

Passer, eris. *m.* chim sẻ, sẻ sẻ, △ tước. ‖ cá kia.

Passerarius, a, um. thuộc về chim sẻ sẻ.

Passerculus, i. *m.* sẻ sẻ con.

Passernices, um. *f. pl.* thứ đá mài.

Passibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay chịu dặng, hay chịu khó dặng.

† **Passibilitas**, atis. *f.* tài sức chịu khó.

† **Passibiliter**. *adv.* cách cực.

Passìm. *adv.* khắp mọi nơi, đâu đó, tứ phía. ‖ lộn lạo. bậy bạ.

Passio, onis *f.* sự chịu, chịu khó, — nạn, — tử đạo. ‖ bịnh hoạn.

† **Passionalis**, *m. f.* le. *n.* is. hay chịu dặng.

Passivè. *adv.* đâu đó. ‖ cách chịu.

† **Passivitas**, atis. *f.* sự bậy bạ. ‖ sự dương chịu khó.

Passivitùs. *adv.* V. Passim

Passivus, a, um. hay chịu, — chịu khó dặng. ‖ chung. ‖ thuộc về verbo Passivo.

Passulæ, arum. *f. pl.* trái nho phơi khô. △ bồ đào càn.

Passum, i. *n.* rượu bằng nho phơi khô.

Passus, a, um. *part.* Patior.

Passus, a, um. *part.* Pando.

Passus, ûs. *m.* bước, nước bước, cách đi. ‖ dấu, tích. ‖ thước đo đàng.

† **Pasticus**, a, um. hay khỉ sự ăn cỏ.

Pastillarius, ii. *m.* kẻ viên thuốc bột thơm.

Pastillesco, is, scere. hóa nên như thuốc viên thơm.

Pastillicans, tis. *omn. gen.* có hình viên.

Pastillum, i. *n.* bánh tròn đã cúng. ‖ bánh nhỏ.

Pastillus, i. *m.* thuốc viên thơm mà ăn hay là đốt, thứ thuốc đặc đã khô.

Pastinaca, æ. *f.* et **Pastinago**, inis. *f.* huình la bạc. ‖ cá đuối dộc.

Pastinatio, onis. *f* sự xấn đất.

Pastinator, oris. *m.* kẻ xấn đất.

Pastinatum, i. *n.* đám đất đã xấn với xuổng.

Pastinatus, ûs. *m.* V. Pastinatio.

Pastino, as, avi, atum, are. xấn đất với xuổng.

Pastinum, i. *n.* cuốc chỉa, xuổng. ‖ sự xấn đất. ‖ đất xấn.

Pastio, onis. *f.* sự chăn, của loài vật ăn.

Pastomis. V. Postomis.
Pastophori, orum. *m. pl.* sãi kia.
Pastophorium, ii. *n.* chái ngoại đền thờ, sân chầu. ‖ phòng nằm kẻ giữ hay là áp việc nhà thờ. ‖ nhà tạm. ‖ giường kẻ đã kết bạn.
Pastor, oris. *m.* kẻ chăn, mục đồng; pastor animarum, linh mục.
Pastoralis, *m f.* le. *n.* is. et Pastoritius, a, um. et Pastorius, a, um. thuộc về kẻ chăn.
† Pastrix, icis. *f.* nữ nhơn chăn.
Pastura, æ. *f.* của loài vật ăn. ‖ chốn mà chăn.
Pastus. ûs. *m.* của loài vật ăn, cỏ ăn. ‖ của ăn. ‖ sự chăn; pastus animorum, đồ nuôi trí, đồ nuôi linh hồn.
Pastus, a, um. *part.* Pasco.
Patagiarius, ii. *m.* thợ làm đồ Patagium.
† Patagiatus, a, um. có đồ Patagium.
Patagium, ii. *n.* đồ tế chỉnh đờn bà là một tấm nỉ có đinh vàng nơi gí áo xung quanh cổ và mối xuống trên ngực.
Patagones, um. *m. pl.* N. H. ‖ đồng tiền kia.
Patagus, i. *m.* tật kia để đém lại nơi xác.
Pataici, orum. *m. pl.* hình tượng bụt kia người ta đặt sau lái ghe.
Patalis, *m. f.* le. *n.* is. hay ra lớn.
Patara, æ. *f.* N. U.
Patefacio, is, feci, factum, cere. tỏ, tỏ ra, mở ra, bày tỏ, cho biết, cho hay. ‖ soi; patefacere aures assentatoribus, lắng tai mà nghe kẻ dua nịnh.
Patefactio, onis. *f.* sự tỏ ra, mở ra.
Patefactus, a, um. *part.* Patefacio.
Patefio, is, factus sum, fieri. ở trống, đã mở ra.
Patella, æ. *f.* bình nhỏ dùng mà tế lễ. ‖ đồ dùng mà nấu thịt như nồi, siêu, &c. dĩa mà đặt thịt ấy. ‖ xương tròn trên đầu gối. ‖ tật cây oliva.
Patellarii, orum. *m. pl.* thần bếp, vua bếp, táo quân.
Patellarius, a, um. thuộc về dĩa. kẻ làm hay là kẻ bán dĩa bát.
Patena, æ. *f.* dĩa có miệng rộng. ‖ dĩa chén Calice.
Patens, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. lộ, bày lộ lộ, quảng khoát, trống, trống trải; locus patens, nơi rồng rảng; domus patens, nhà trống; patens campus, đất đồng, đất bằng; — pelagus, khơi.
Patenter, iùs. *adv.* rõ ràng, tỏ rệt, tố lộ, trống.
† Patentes, ium. *f. pl.* tờ thị, bằng thị.
Pateo, es, tui, ere. ra trống, đã mở, giương ra. ‖ đã bày tỏ, đã rõ, đã hẳn thật, tố lộ. ‖ có tiếng đồn, ai nấy biết. ‖ mắc phải; patet janua, cửa ngỏ; — animus, cạn lòng; — illos deceptos, nó đã phải mưu kế thì đã rõ.
Pater, tris. *m.* cha, — sinh, — ruột, — đẻ, phụ, phụ da, thung đàng, nghiêm đàng, nghiêm phụ, thân phụ, hạ phụ, nhà thung; pater familias, chủ gia; — germanus, cha sinh; — adoptivus, cha mày; — et mater conjugum, da nương.
Patera, æ. *f.* chén uống.
Pateræ, arum. *m pl.* sãi kia.
Paternitas, atis. *f.* sự cha yêu mến, tình thâm cha.
Paternus, a, um. thuộc về cha. ‖ thuộc về quê hương.
Patesco, is. scere. ra lộ, tỏ mình ra, ra tỏ. ‖ duỗi; patescit campus, đồng ra quảng khoát.
Patet, patuit, patere. *imp.* đã rõ, đã tố lộ, — tỏ rệt, ai nấy biết.
Pathe, es. *f.* sự chịu, sự cực, khó, khốn cực, sự xao xác, cựa quậy lắm, động.
Pathema, atis. *n.* sự cực, đau lòng, sự chịu khó, sự động lòng qúa.
* Patheticè. *adv.* cách làm cho động lòng.
* Patheticus, a, um. hay làm cho động, — làm cho sôi nước mắt.
Pathetus, a, um. hay mắc sự đau đớn, hay mắc sự chịu khó.
Pathicus, a, um. dơ dáy, nguyệt hoa.
Pathicus, i. *m.* kẻ mê dâm dục.
Pathmos, i. *f.* N. IN.
Pathologia, æ. *f.* sách dạy việc bịnh hoạn tật nguyền.
Pathopœia, æ. *f.* tài phép làm cho người ta động lòng.
Patibilis, *m. f.* le. *n.* is. chịu đặng. ‖ có lẽ mà chịu đặng. ‖ kẻ chịu.
Patibulatus, a, um. đã treo nơi cột hình khổ, đã treo nơi cột hình phạt. ‖ đã đặt khăn vải xung quanh cổ.
Patibulum, i. *n.* et Patibulus, i. *m.* cột hình phạt, giá tréo kẻ có tội. ‖ cọc nạng mà cầm cổ tôi mọi khi muốn phạt nó. ‖ đồ dùng mà hái trái nho. ‖ cây gài cửa.
Patiens, tis. *omn. gen.* kẻ hay nhịn nhục, — chịu khó, — chịu cực; patiens operum, — laboris, kẻ hay chịu lao lực; — vetustatis, hay ở bền lâu dài.
Patienter. *adv.* cách nhịn, nhẫn nhục, bằng lòng, chẳng năn nỉ; patienter ferre, nhẫn nhục, nhịn, dong, chịu khó.
Patientia, æ. *f.* sự nhịn nhục, chịu khó lâu dài, sự vững lòng chịu.
Patina, æ. *f.* dĩa dùng mà nấu hay là dọn thịt.
Patinarium, ii. *n.* thịt hầm.
Patinarius, a, um. đã nấu trong dĩa. ‖ kẻ mê ăn.
Patior, eris, passus sum, pati. *dep.* chịu khó, nhịn, nhẫn nhục; pati damnum, thọ hại; — injustè, chịu oan; — esuriem, nhịn đói; — perpetuò, chịu lì.

Patiscens, tis. *omn. gen.* hay nẻ ra.
Patiuncula, æ. *f.* chảo.
Pator, oris. *m.* V. Hiatus.
† Patradelphis, idis. *f.* cô.
† Patradelphus, i. *m.* chú, bác.
Patraster, tri. *m.* cha ghẻ.
Patratio, onis. *f.* sự làm cho trọn, — rồi.
Patrator, oris. *m.* kẻ làm cho cùng việc, kẻ làm hoàn thành.
Patratus, a, um. *part.* Patro.
Patria, æ. *f.* quê vức, — quán, — hương, — nhà, — khổn, cố hương, cố địa, đất nước, hương, — lý, cố lý, miểu cũ, — cố lý, — quê quán, bổn quán, quê, thổ sản; extra patriam dispergi, sanh sơ thất sở.
Patriarcha, æ. *m.* giám mục cai giám mục nhiều xứ. ‖ tổ tông.
Patriarchalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Patriarcha.
Patriarchatus, ûs. *m.* quờn chức giám mục Patriarcha.
Patriarchium, ii. *n.* dinh giám mục ấy.
† Patrica, æ. *f.* vợ quan lớn Roma.
† Patrica, orum. *n. pl.* lễ phép mầu kẻ thờ mặt trời.
Patricè. *adv.* cách cao sang, cao trọng.
Patriciatus, ûs. *m.* quờn, bậc người sang trọng. ‖ quờn chức kia.
Patricida, æ. *m.* kẻ đã giết cha hay là người thiết nghĩa.
Patriciè. V. Patricè.
Patricii, orum. *m. pl.* quan lớn thành Roma. ‖ kẻ sang trọng. ‖ quờn chức lớn kia. ‖ tên tục nhiều bụt.
Patricius, a, um. thuộc về kẻ sang trọng.
Patriè. *adv.* như cha vậy.
Patrimonialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cơ nghiệp, — gia nghiệp.
Patrimoniolum, i. *n. dim.*

Patrimonium, ii. *n.* gia nghiệp cha mẹ để lại.
Patrimus, a, um. kẻ có cha còn sống.
† Patrinus, i. *m.* cha bàu chủ, — đỡ đầu, — cầm đầu, bỗ bàu chủ.
Patrisso, as, avi, atum, are. có hình dạng cha sinh, có thói phết như cha mình vậy.
Patritus, a, um. đã đặng bởi cha ruột.
Patrius, a, um. thuộc về cha mẹ, — quê hương.
Patro, as, avi, atum, are. làm cho hoàn thành, — hoàn tất, — cho rồi, — trọn; patrare promissa, chỉ tín; — facinus, phạm tội.
Patrocinatio, onis. *f.* sự bàu chữa, binh vực.
† Patrocinator, oris. *m.* kẻ bàu chữa.
Patrocinium, ii. *n.* sự phù hộ, bàu chữa, binh vực.
Patrocinor, aris, atus sum, ari. *dep.* bàu chủ, — chữa, phù hộ, binh vực; patrocinari alicui, bàu chủ người nào.
Patrona, æ. *f.* bà thánh bổn mạng. ‖ nữ nhơn bàu chủ, — binh vực, đờn bà đã phóng tôi.
Patronalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bổn mạng, — bàu chủ.
Patronatus, ûs. *m.* V. Patrocinium.
Patronus, i. *m.* bổn mạng, kẻ bàu chủ, binh vực, kẻ đã phóng tôi, quan thầy; patronum suum tueri, nói chòm xóm.
Patronymicus, a, um. hay chỉ cha ruột hay là quê hương.
Patror, aris, ari. *dep.* V. Patro.
Patrous, a, um. V. Patrius.
Patruelis, is. *m. f.* anh em con chú con bác. ‖ cháu con chú hay là con bác.
Patruelis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về anh em con chú con bác.

Patruissimus, i. *m.* chú hay là bác rất yêu hay là rất nhặt.
Patruus, i. *m.* chú, bác, thúc, bá thúc; patruus regius, quốc thúc; uxor patrui, thím; defuncto patre, patrui pedes sequendum, khoản cha tríu chơn chú.
Patruus, a, um. thuộc về chú bác, nhặt như chú.
Patulcius, ii. *m.* tên bụt kia.
Patulus, a, um. trống, — trải, quảng khoát, rộng.
Pauci, æ, a. ít, có ít, một ít.
Pauciens. *adv.* et Paucièes. *adv.* ít khi, chẳng mấy khi, hiếm.
Paucillatìm. *adv.* V. Paulatìm.
Pauciloquium, ii. *n.* sự nói ít đều, nói tắt, và lời.
Paucitas, atis. *f.* sự ít, một ít.
Pauculi, æ, a. rất ít, ít lắm.
Paucus, a, um. ít, một ít, một chút; paucis verbis, và lời; paucissimi, hiếm mặt.
Paulatìm. *adv.* dần dà, lần lần, đủng đẳng, khúc khắc, khoan khoan, từ từ; paulatìm sequi, lần theo.
Paulisper. *adv.* một ít lâu, một giây, một hồi.
Paulò. *adv.* ít; paulò ampliùs, — minùs, nhiều hơn, ít hơn.
Paululatìm. *adv.* dần dà, một khi một ít.
Paululò. *adv.* ít; paululò deteriùs, ngặt hơn một ít.
Paululùm. *adv.* một ít, ít lắm.
Paululus, a, um. rất ít, nhỏ lắm.
Paulùm. *adv.* một ít, một chút.
Paulus, a, um. ít.
Paulus, i. *m.* N. H.
Pauper, eris. *omn. gen.* bần cùng, khó khăn, cô bần, đơn bạc, kẻ khó, khó cực, bần nhơn, đói rách; valdè pauper, bần tĩ; pauper spiritu, thần bần; pauper sed mundus, lacerus sed olidus, khó mà sạch, rách mà thơm.

Pauperatus, a, um. đã ra khó khăn.
Pauperculus, a, um. bần tĩ.
Pauperies, ei. *f.* sự khó khăn, đói khát, thiếu thốn, cơ nghèo. ‖ sự loài vật làm hại; summa pauperies, đạm bạc.
Pauperiùs. *adv.* cách khó khăn hơn.
Paupero, as, avi, atum, are. làm cho ra khó khăn.
Paupertas, atis. *f.* sự khó khăn, cơ nghèo, thiếu thốn. ‖ bụt nữ kẻ khó khăn.
† Paupertatula, æ. *f.* *dim.* Paupertas.
Paupertinus, a, um. et Pauperus, a, um. V. Pauper.
Pausa, æ. *f.* sự nghỉ, nghỉ ngơi, hoãn việc, giãn việc, thôi việc.
Pausabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay nghỉ một hai khi.
Pausarius, ii. *m.* quan áp ghe hải kẻ dịch phu chèo.
† Pausatio, onis. *f.* V. Pausa.
† Pausatus, a, um. đã nghỉ.
Pausea, æ. *f.* et Pausia, æ. *f.* trái oliva chín.
Pauso, as, avi, atum, are. nghỉ, — ngơi, đỗ.
Pausus, i. *m.* bụt sự nghỉ.
Pauxillatim. *adv.* et Pauxillisper. *adv.* dần dà, một khi một ít.
Pauxillò. *adv.* V. Paulò.
Pauxilluli, æ, a. rất ít, hiếm mặt.
Pauxillùm. *adv.* rất ít.
Pauxillus, a, um. rất ít, rất nhỏ.
Pava, æ. *f.* con công mái.
Pavefactus, a, um. đã thất kinh.
Pavefio, is, ieri. sợ, — hãi, thất kinh.
Pavendus, a, um. khá sợ.
Paventia, æ. *f.* bụt nữ sự sợ.
Paveo, es, pavi, vere. et Pavesco, is, scere. *n.* sợ sệt, nhơn sợ, kinh khủng; pavere aliquid, sợ kẻo có sự; — ad rem, kinh hãi vì có sự.

Pavibundus, a, um. kẻ sợ sệt.
Pavicula, æ. *f.* et Paviculum, i. *n.* dùi vồ kẻ lát đàng đá.
Pavidè. *adv.* cách sợ sệt.
Pavidus, a, um. kẻ nhát, nhát gan.
Pavimentatus, a, um. đã lát đá.
Pavimento, as, avi, atum, are. lát đá, lát gạch.
Pavimentum, i. *n.* nền, — nhà, đàng lát, đá mà lát; pavimentum quod circuit domum, thềm nhà.
Pavio, is, ivi, itum, ire. dện đất cho bằng, lát đá, lát ván.
Pavitabundus, a, um. V. Pavibundus.
† Pavitatio, onis. *f.* V. Pavor.
Pavito, as, are. *n.* năng sợ sệt.
Pavitus, a, um. *part.* Pavio.
Pavo, onis. *m.* con công; pullus pavonis si non quoad plumas, saltem quoad alas similis est suis parentibus, con công chẳng giống lông thì giống cánh.
Pavogallus, i. *m.* loài gà lôi.
Pavonaceus, Pavonicus, Pavoninus, et Pavonius, a, um. thuộc về con công.
Pavor, oris. *m.* sự hãi, kinh hãi, sợ sệt. ‖ bụt hay sự kinh khiếp; animus pavore concutitur, kinh tâm phá đãm.
Pax, pacis. *f.* an, yên, sự bằng an, an nhàn, bình, — an, hòa thuận, huề, khang, khang ninh, — thới, ninh, an ninh, ổn, an ổn, thái bình, tịnh. ‖ sự ở lặng, vắng vẻ, thanh tịnh, tịch mạc. ‖ sự thứ tha, xá. ‖ bụt nữ sự hòa thuận; pax alta, thới bình; pacem armis obtinere, dẹp an; — inire, giao hòa; — rogare, cầu huề; — pangere, làm hòa; pace tuâ dixisse velim, vel dixisse liceat, xin phép nói; pax abi, thôi, đã đủ, sức khỏe.
† Paxamas, atis. *m.* Paxamatium, ii. *n.* Paxamatum, i. *n.* Paxamidium, ii. *n.* Paxamedium, ii. *n.*
Paximas, atis. *m.* Paximatium, ii. *n.* et Paximatum, i. *n.* bánh lùi hay là bánh khô cân đặng sáu lượng mà các thầy tu hành nước Egypto hằng ngày thì ăn hai cái.
Paxillus, i. *m.* nõ, choái. ‖ đồ dùng cho xương lồi ra nên bằng.

PE

Peanites, æ. *m.* ngọc kia.
Peccamen, inis. *n.* V. Peccatum.
Peccans, tis. *omn. gen.* kẻ phạm tội. ‖ độc, hại.
Peccanter. *adv.* cách trái lẽ.
† Peccantia, æ. *f.* Peccantela, æ. *f.* et Peccatio, onis. *f.* V. Peccatum.
Peccator, oris. *m.* kẻ phạm tội, tội nhơn.
Peccatorius, a, um. thuộc về tội.
Peccatrix, icis. *f.* nữ nhơn có tội.
Peccatum, i. *n.* et Peccatus, ûs. *m.* tội, tội lỗi, khiên, tội khiên, tội nghiệp; peccatum falsò imputatum, tội oan; — condonare, thứ tội; — admittere, phạm tội; peccati reum esse, có tội, mắc tội; — pœnas exigere, phạt tội; — sedes et regio, vòng tội lỗi; peccatum originale, tội tổ tông; — actuale, tội mình làm; — grande, tội trọng, tội nặng; — leve, tội nhẹ. ‖ lỗi niềm.
Pecco, as, avi, atum, are. phạm tội, làm tội, lỗi niềm; peccare in aliquem, phạm đến; — in Deum, Regem vel Superiores, phạm thượng; vina peccatura, rượu sẽ phải hư; peccat unus annulus, một tóc mai xiêu.
Pecora, um. *n. pl.* V. Pecus.
Pecoralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bầy loài vật.
Pecorarius, ii. *m.* kẻ chăn giữ bầy chiên bò. ‖ kẻ mướn nó. ‖ kẻ thâu thuế loài vật.

Pecorinus, a, um. thuộc về loài vật.

Pecorosus, a, um. có nhiều loài chiên bò, — lòai lục súc.

Pecten, inis. *m.* cái lược, lược chải. ‖ cái khổ, go khổ. ‖ bừa. — cào. ‖ cung gảy đờn, dùi đánh bong bong, thứ ốc. ‖ đàng nẻ mà chêm gỗ. ‖ văn thi. ‖ đờn kìm. ‖ cách múa hát kia. ‖ pecten textrinus, go khổ ; — veneris, rau kia.

† **Pectina**, æ. *f.* cái lược bằng lông nhím kẻ nện nỉ dùng.

Pectinarius, ii. *m.* thợ cái lược.

Pectinatìm. *adv.* như răng lược.

Pectinatus, a, um. *part* Pectino.

Pectino, as, avi, atum, are chải, chải lược. ‖ bừa ; pectinare segetem, lấy trang mà cào lúa.

Pectis, idis. *f.* đờn kìm kia.

Pectitus, a, um, *part.*

Pecto, is, pexui, vel pexi, pexum, vel pectitum, tere. chải ; pectere caput, chải đầu ; — comas, gỡ tóc ; — terram, bừa đất ; — pugnis, đánh đấm.

Pectora, orum. *n. pl.* V. Pectus.

Pectorale, is. *n.* thứ áo giáp, ướm. ‖ ướm thầy cả dân Judêu.

Pectoralia, ium. *n. pl.* áo giáp.

Pectoralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ngực.

Pectorosus, a, um. kẻ nô ngực.

Pectunculus, i, *m.* thứ ốc.

Pectus, oris. *n.* ngực, lòng, ức, mỏ ác. ‖ trí khôn, trí hảo, lòng muốn. ‖ gan, — dạ ; os pectoris, xương o ; pectus ferreum, lòng cứng như sắt ; pectore laborare, tức ngực ; sese ità erigere ut pectus multùm emineat, nẩy ngực ; imo pectore, tận tâm.

Pectusculum, i. *n.* ngực nhỏ.

Pecu. *n. ind.* trâu bò.

Pecua, uum. *n. pl.* bầy trâu bò.

† **Pecualis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trâu bò.

Pecuaria, orum. *n. pl.* loài trâu bò, lục súc. ‖ thuế trâu bò.

Pecuaria, æ. *f.* cách nuôi lục súc, nơi nuôi trâu bò. ‖ bầy trâu bò.

Pecuarius, ii. *m* kẻ chăn chiên bò. ‖ kẻ sắm của trâu bò ăn. ‖ kẻ thâu thuế trâu bò.

Pecuarius, a, um. thuộc về loài trâu bò.

† **Pecuasco**, is, scere. cho trâu bò đi nơi có cỏ ăn.

Pecudes, um. *f. pl.* V. Pecus.

Pecuinus, a, um. thuộc về trâu bò.

Peculatio, onis. *f.* V. Peculatus.

Peculator, oris. *m.* kẻ ăn bớt ăn trộm của, ăn tiền kho hay là tiền dân.

Peculatorius, a, um. thuộc về của riêng.

Peculatus, ûs. *m.* sự ăn trộm, ăn bớt tiền kho hay là tiền dân.

Peculiaris, *m. f.* re. *n.* is. riêng, tư. ‖ của đã đặng bởi công làm ; peculiare vinum, rượu tôi tớ uống.

Peculiariter. *adv.* riêng, tư. ‖ của đặng vì công riêng.

Peculiarius, a, um. thuộc về của tư.

Peculiatus, a, um. của đặng bởi công riêng và nhín ra. ‖ có tiền mặt, tiền sẵn.

Peculio, as, avi, atum, are. làm cho đặng nhờ của tư. ‖ nặn, vọt nặn của nhín ra.

Peculiolum, i. *n.* V. Peculium.

Peculiosus, a, um. có của cải để dành vì đã nhín ra.

Peculium, ii. *n.* của tư, của riêng, của nhín ra ; peculium castrense, của quân lính đặng bởi cha mẹ cho, của lính đặng bởi công lính.

Peculor, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn trộm, ăn bớt của kho hay là của dân.

Pecunia, æ. *f.* đồng tiền, tiền bạc ; pecunia præsens, — numerata, tiền mặt ; — conducta, tiền vay ; — quæstuosa, tiền cho vay ; — otiosa, tiền nhưng ; pecuniam facere, đúc tiền, làm giàu. ‖ bụt nữ tiền bạc.

Pecuniæ, arum. *f. pl.* của cải.

Pecunialis, *m f.* le. *n.* is. V. Pecuniarius.

Pecuniariè. *adv.* vì tiền bạc, bởi tiền bạc.

Pecuniaris, *m. f.* re. *n.* is. et Pecuniarius, a, um. thuộc về tiền bạc.

Pecuniola, æ. *f. dim.* Pecunia.

Pecuniosus, a, um. có nhiều bạc, giàu có, phú qúi.

Pecus, oris. *n.* bầy trâu bò, lục súc, chiên. ‖ ngây muội ; pecus niveum, con chiên ; — caprigenum, con dê ; — aligerum, con chim ; — squamosum, — aquaticum, con cá ; — equinum, bầy ngựa.

Pecus, udis. *m.* các thứ loài vật ăn cỏ và người ta lùa hay là dắc đặng ; pecus balans, con chiên ; pecudis consilio uti, theo ý kẻ ngây muội đã toan liệu.

Pecusculum, i. *n. dim.* Pecus.

Peda, æ. *f.* dấu chơn.

Pedalis, *m. f.* le. *n.* is. đặng một thước thợ mộc.

Pedamen, inis. *n.* et Pedamentum, i. *n.* choái.

Pedandus, a, um. phải đặt choái.

Pedaneus, a, um. đặng một thước. ‖ pedaneus judex, quan đoán thừa.

Pedarius, ii. *m.* quan có phép vào trào dình mà chẳng đặng luận sự gì. ‖ kẻ cất mũ mà tỏ ý mình ra.

Pedatìm. *adv.* dần dà, từng bước.

Pedatio, onis. *f.* sự đặt choái.

Pedatura, æ. *f.* một ít bước, sự đo theo thước mộc hay là chơn bước.

Pedatus, ús. *m.* lần ; pedatu tertio, lần thứ ba.

Pedatus, a, um. *part.* Pedo, as.

Pedema, atis. *n.* cách múa hát.

† **Pedeplana**, orum. *n. pl.* từng nhà dưới.

Pedepressìm. *adv.* nước bước nhỏ, sẽ sẽ.

Pedes, um. *m. pl.* chí, con chí, rận. ‖ gà con. V. Pes.

Pedes, itis. *m.* kẻ đi bộ. ‖ lính bộ ; pedites, binh bộ.

Pedester, tris. *m.* kẻ đi bộ. lính bộ.

Pedestris, *m. f.* tre. *n.* is. kẻ đi bộ. ‖ đứng ; pedestris statua, hình tượng đứng ; pedestres copiæ, binh bộ ; pedestre iter, chặng đàng đi trong một ngày ; pedestris sermo, — oratio, bài thấp.

Pedetentìm. *adv.* dần dà, sẽ sẽ, hoãn hoãn. khoan khoan. ‖ cẩn thận ; pedetentìm incedere, lân la

Pedica ,æ. *f.* dò lưới.

Pedicellus, i. *m. dim.* Pediculus.

Pedicinus, i. *m.* cây đã đút vào vặn ốc bộng ép.

† **Pedicosus**, a, um. V. Pediculosus.

Pedicularis, *m. f.* re. *n.* is. et Pedicularius, a, um. thuộc về chí, — rận.

Pediculosus, a, um. có chí.

Pediculus, i. *m.* et Pedis, is. *m.* chơn nhỏ. ‖ cuống lá, — trái. ‖ chí, rận, chấy ; pediculi capitis, chí ; — vestium, rận ; — cancri, — serpentis, ngoe ; — canum, bọ chó.

Pedisequa, æ. *f.* con đòi, đầy tớ gái ; pedisequæ reginæ, phậu ‖ tất hạ.

Pedisequus, i. *m.* đầy tớ trai, đứa hầu hạ, kẻ theo hầu, tất hạ.

Peditatus, ûs. *m.* binh bộ.

Peditum, i. *n.* et Peditus, ûs. *m.* dịt.

Pedo, is, pepedi, dere. dịt.

Pedo, as, avi, atum, are. dặt choái.

Pedo, onis. *m.* kẻ có chơn dài.

Pedor, oris. *m.* V. Pædor.

Pedule, is. *n.* et Pedulis, is. *f.* tất vấn bao chơn. ‖ phấn, bệ.

Pedulis, *m. f.* le. *n.* is. hay dùng bao chơn.

Pedulla, æ. *f.* thứ giày.

Pedum, i. *n.* gậy mục đồng. ‖ gậy giám mục ; pedum bonziorum, xích trượng.

Peganon, i. *n.* cửu lý hương.

* **Pegaseius**. et Pegaseus, a, um. thuộc về ngựa Pegasus.

* **Pegasus**, i. *m.* con ngựa có cánh, (như người ta bày đặt)

* **Pege**, es. *f.* mạch nước.

* **Pegma**, atis. *n.* đồ áng bội bè.

Pegmaris, is. *m.* kẻ đua vật trên áng bội bè.

Pegu. *ind.* nước mon, nước ô tầu.

Pejero, as, avi, atum, are. thề dối, phạm lời thề.

Pejor, *m. f* jus. *n.* oris. xấu hơn.

Pejoro, as, avi, atum, are. làm cho ra xấu hơn, — ngặt hơn.

Pejùs. *adv.* xấu hơn.

Pelagia, æ. *f.* loài con sò.

Pelagicus. et Pelagius, a, um. thuộc về biển.

Pelagus, i. *m.* et *n.* khơi, biển khơi, vời, ngoài vời. ‖ biển, — cả.

Pelamis, idis. *f.* cá biển kia.

Pelargicus, a, um. thuộc về loài con cò.

Pelargus, i. *m.* loài con cò.

Pelargi, orum. *m. pl.* N. H.

Pelasgia, æ. *f.* miền đất kia.

Pelasgus, i. *m.* loài giáp trước dào.

Pelecinon, i. *n.* thứ trắc ảnh hoành.

Pelecinos, i. *f.* cỏ hoang mọc trong lúa.

Pelecinus, i. *m.* chim kia.

Pelias, adis. *f.* giáo đồng ông Achileus.

† **Pelica**, æ. *f* thứ chén uống.

Pelicanus, i. *m.* chim dang nga.

Pelion, ii. *n.* N. M. ‖ N. U.

Pella, æ. *f.* N. U. ‖ N. M. ‖ thứ chim cò. ‖ đồ dùng trong tàu. ‖ bình nặn sữa bò.

Pellacia, æ. *f.* sự dối trá. ‖ sự mê dâm dục.

† **Pellarius**, ii. *m.* thợ thuộc hay là dọn da mà lót áo.

Pellax, acis. *omn. gen.* kẻ dối trá.

† **Pellecto**, as are. dỗ dành, xiêu lòng.

Pellego, is, gere. V. Perlego.

Pellex, icis. *f.* vợ bé, vợ mọn, — gạnh, thiếp, thê thiếp. ‖ pellex filiæ mater, mẹ làm cho hư con gái.

Pellicatio, onis. *f.* sự dỗ dành.

Pellicator, oris. *m.* kẻ dỗ dành, kẻ nói lời ong ve.

Pellicatus, ûs. *m.* sự chơi ác, sự phạm tội cùng kẻ có vợ.

Pelliceo. V. Pellicio.

Pelliceus, a, um. bằng da.

Pellicio, is, lexi, lectum, cere. dỗ, — dành, quến, — dỗ ; ad se aliquem pellicere, quến người.

† **Pellicor**, aris, ari. *dep.* ăn ở cùng người có vợ.

Pellicula, æ. *f.* da nhỏ, da mỏng ; pellicula ovorum vel in liquidorum superficie concreta, váng ; aliquid pelliculæ detrahi, sầy da.

Pelliculo, as, avi, atum, are. che bằng da.

Pellicus, a, um. bằng da.

Pelliger, a, um. kẻ mặc da.

Pellio, onis. *m.* thợ thuộc hay là dọn da lót áo.

Pellis, is. *f.* da, bì, da thứa, — thịt, da lót ; pellem è carne avelli, tróc da ; sub pellibus, dưới nhà tạm bằng da.

Pellitus, a, um. kẻ mặc áo da.

Pello, is, pepuli, pulsum, lere. xua, xua đuổi, xô, — ra, duổng dẫy, — bỏ ; digito pellere aliquid, khẩy ; pellere vino curas, uống rượu mà giải phiền lòng ; — in exilium, dày ; — morbos, chữa

binh; — humum pedibus, giậm chơn, giậm cẳng; — fores, gõ cửa; — lyram, gẩy đờn.
Pellonia, æ. *f.* bụt nữ hay đuổi kẻ làm giặc.
† Pellos, i. *m.* V. Pellus.
Pelluceo, es, uxi, cere. *n.* ra trong ngần, ra bóng láng, ra sáng; pellucere ex virtutibus, có nhơn đức cao sáng.
Pelluciditas, atis. *f.* sự trong ngần, trong bóng, bóng láng.
Pellucidulus, a, um. *dim.*
Pellucidus, a, um. trong ngần, — bóng, láng.
† Pellula, æ. *f.* V. Pellicula.
Pelluo, is, ere. rửa hết cả. V. Perluo.
Pellus, i. *m.* thứ chim cò.
Pelluvia, æ. *f.* et Pelluvium, ii. *n.* chậu rửa chơn. ‖ chậu, âu.
Pelopidæ, arum. *m. pl.* N. H.
Peloponnesus, i. *m.* miền đất kia.
Pelops, opis. *m.* N. H. ‖ kẻ có vợ và vợ bé.
Peloris, idis. *f.* thứ ốc biển lớn. ‖ chim kia.
Pelta, æ. *f.* thứ cái thuẫn khoét cổ áo.
Peltastæ, arum. *m. pl.* quân lính cầm thuẫn khoét cổ áo.
Peltatus, a, um. et Peltifer, a, um. kẻ cầm cái thuẫn ấy.
Pelusium, ii. *n.* N. U.
Pelvis, is. *f.* âu, chậu, thau; pelvis ænea, thau, thau bạt, ô; — testacea, vịm; — lignea, mộc liễu; — magna, ảng.
Pæminosus, a, um. V. Pæminosus.
Pemma, atis. *n.* các đồ ăn đã nấu. ‖ thứ bánh.
Penaria, æ. *f.* tủ mà để dành đồ, tủ hay là nơi tích đồ ăn.
Penarium, ii. *n.* et Penarius, ii. *m.* kho tích trữ đồ ăn.
Penarius, a, um. thuộc về kho tích của ăn.

Penas, atis. *m.* nhà, nhà ở, họ hàng, gia tiểu.
Penates, um. *m.* vua bếp, táo quân, thần riêng gia thất. ‖ nhà, nhà ở; penates regii, đền vua.
Penatifer, a, um. et Penatiger, a, um. kẻ đem qủi thần hay là vua bếp theo mình.
† Penator, oris. *m.* kẻ lo mua đồ ăn.
Pendeo, es, pependi, pensum, dere. *n.* treo, treo lên. ‖ ở dưới phép, chịu phép. ‖ hồ nghi, nghi ngại. ‖ hoãn, — ra. ‖ hệ. ‖ để mà bán; pendere ab ore, lắng tai mà nghe; — summâ aquâ, nổi trên mặt nước; pendent opera, việc đã hoãn.
Pendigo, inis. *f.* tật bể trong xác loài vật. ‖ phần bể trong hình tượng.
Pendo, is, pependi, pensum, dere. cân, nhắc cân, ‖ trả, — nợ, thường lại. ‖ suy, — xét, xem xét. ‖ chuộng, — lắm; pendere vectigal, đóng thuế, tấn cống; — altiùs, cao suy; — grates, tạ ơn; — magni, chuộng lắm.
Pendulus, a, um. xủ, — xuống, đã treo, phết đất. ‖ nghi ngại. ‖ dốc; pendula loca, đàng dốc; — vestis, áo xủ; manus pendulas gestare, xủ tay; aliquid è manu pendulum deferre, xách, bâng xách; aures pendulæ, tai trập.
Penè. *adv.* gần, gần gần, hòng, một ít nữa; penè dicam, tôi đã hòng nói.
Penelops, opis. *f.* V. Meleagris,
Penes. *præp.* (cai accus.) nơi, tại, mặc, trong phép, theo, ở nhà; penes reges, tại phép vua; — te est, sự ấy mặc người; — te es? mầy có tỉnh chăng? — te culpa est, sự lỗi ở tại mầy.
Penetrabilis, *m. f.* le. *n.* is. thâu vào, — qua đặng. ‖ hảo, thông hảo đặng. ‖ kẻ thông thấu.

Penetral, alis. *n.* et Penetrale, is. *n.* nhà trong, nơi kín hơn trong nhà. ‖ cung thánh. ‖ hình tượng bụt; penetralia, sự kín nhiệm; — animi, sự kín trong lòng.
Penetralis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì làm bề trong, sự gì ở trong, nơi trong. ‖ kẻ thấu.
Penetraliter, iùs. *adv.* trong, — hơn, — xa, cách thấu hơn.
Penetratio, onis. *f.* tài sức thâu, sự thâu qua.
Penetrator, oris. *m.* kẻ thâu qua. ‖ kẻ trộm thâu vào nhà.
Penetratus, a, um. *part.*
Penetro, as, avi, atum, are. thâu, — qua, — vào, thấu. ‖ thông hiểu, — biết. ‖ phạm, mất lòng, chột ý; penetrare ad sensum alicujus, ngấm ý; — aliquò versutè, lọng vào; — vi aliquò, lướt vào, lướt tới; — in angustum locum, chui, lòn; — animum alicujus, hiểu dạ; — locum non pervium, xuông vào; — se in fugam, trốn; — cor intimum, chứng lòng.
Penia, æ. *f.* bụt nữ kẻ khó khăn.
Penicillum, i. *n.* et Penicillus, i. *m.* bút, cây viết. ‖ vải sợi cũ lăn như bút mà nhét vào dấu vít. ‖ khăn chùi mủ máu vít. ‖ giẻ xấp lại đặt trên vít tích. ‖ bàn chải mà rửa; penicilli pars pilosa, ngòi viết; — manubrium, quản viết; — ductus, nét, phết.
Peniculamentum, i. *n.* giẻ rách.
Peniculum, i. *n.* et Peniculus, i. *m.* bút, cây viết. ‖ bàn chải, đồ chùi, khăn lau, giống bọp xọp thấm nước.
Peninsula, æ. *f.* mũi biển, doi.
Penis, is. *m.* đuôi lòai vật.
Penissimè. *adv.* hòng lắm, hòng quá; penissimè me perdidit, người đã làm cho tôi hòng phải mất.
Penitus, a, um. có đuôi.

Penitùs. *adv.* sâu lắm, đã thâu vào xa, tận, tuyệt, hết cả, cho đến cùng; penitùs deleri, chết tuyệt; — dirui, tan tành; — relinquere, xa lánh; — effundere, đổ trúc.

Penitus, a, um. bề trong, trong.

Penna, æ. *f.* lông cánh. ‖ cánh. ‖ thế, quờn thế, — phép, thế thần. ‖ viết lông. ‖ tên bắn.

Pennatulus, a, um. *dim.* Pennatus, a, um. có cánh, có lông cánh.

† Pennesco, is, scere. *n.* mới có cánh.

Pennifer, a, um. et Penniger, a, um. có cánh, có lông cánh.

Pennipes, edis. *omn. gen.* có cánh dưới chơn.

Pennipotens, tis. *omn. gen.* có cánh mạnh. ‖ con chim.

Pennula, æ. *f. dim.* Penna.

† Pennus, i. *m.* mũi nhọn.

Pensabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà thường lại đặng.

Pensatio, onis. *f.* sự thường lại, bổ thường. ‖ sự suy xét.

Pensator, oris. *m.* kẻ nhắc cân. ‖ kẻ toan liệu, xét.

Pensatus, a, um. *part.* Penso.

Pensè. *adv.* có ý chăm chỉ.

Pensiculatè. *adv.* cách suy xét.

† Pensiculator, oris. *m.* et Pensiculatrix, icis. *f.* kẻ toan lo, suy xét.

Pensiculatus, a, um. *part.*

Pensiculo, as, avi, atum, are. toan lo, lo liệu, suy lượng.

Pensilis, *m. f.* le. *n.* is. xủ, — xuống; pensilis phalerarum, thứ tua rơi, đồ có hình dò lưới phủ con ngựa; pensile horologium, đồng hồ, đồng hồ trái quít.

Pensio, onis. *f.* sự nhắc cân cho đặng biết của nặng nhẹ thể nào. ‖ sự trả nợ. ‖ tiền mướn nhà. ‖ thuế.

† Pensionarius, ii. *m.* kẻ phải trả nợ.

Pensior, *m. f.* ius. *n.* oris. qúi trọng hơn, tốt hơn, mắt hơn.

Pensitatio, onis. *f.* sự bổ thường, phạt tạ. ‖ tiền nộp hằng năm, thuế. ‖ sự hao tốn.

Pensitator, oris. *m.* et Pensitatrix, icis. *f.* kẻ toan lo, suy lượng. ‖ kẻ bổ thường.

Pensitatus, a, um. *part.*

Pensito, as, avi, atum, are. nhắc cân. ‖ sánh lại. ‖ suy lượng. ‖ bổ thường; pensitare de aliquâ re, suy xét sự gì.

Pensiuncula, æ. *f. dim.* Pensio.

Penso, as, avi, atum, are. nhắc cân. ‖ toan lo, lo liệu, toan liệu, suy lượng, — xét, — tính. ‖ thường, — lại, bổ thường; pensare maturè, lo xa, toan liệu trước sau; — iterùm iterùmque, suy đi gẫm lại; — agendi modum, liệu thế; — attento animo, chước liệu; — mœrore lætitiam, đã đặng vui mầng bao nhiêu thì phải phiền lòng bấy nhiêu.

† Pensor, oris. *m.* kẻ toan tính.

Pensum, i. *n.* việc phải làm trong một ngày. ‖ kéo vải. ‖ sự lo lắng; pars libri assignata in pensum, bài sách; pensum diurnum, nhựt khóa.

Pensura, æ. *f.* sự nhắc cân.

Pensus, a, um. *part.* Pendo.

* Pentachordus, a, um. có năm dây.

* Pentacontarchus, i. *m.* quan cai năm mươi người.

Pentadactylæ, arum. *f. pl.* Pentadactyles, ium. *f. pl.* et Pentadactyli, orum. *m. pl.* thứ ốc biển.

Pentadactylos, i. *m.* et Pentadactylum, i. *n.* ngũ trảo.

Pentadactylus, a, um. có nắm ngón tay.

* Pentadoron, i. *n.* tấm gạch đặng năm gang.

* Pentadorus, a, um. đặng năm gang.

* Pentaeteris, is. *f.* thì năm năm, giáp năm năm.

* Pentagonus, a, um. có năm góc, có ngũ lăng.

* Pentameter, a, um. có năm thước.

Pentapetes, is. *n.* V. Pentaphyllum.

Pentapharmacum, i. *n.* của ăn pha với đồ khác.

Pentaphyllum, i. *n.* cây ngũ trảo.

Pentapolis, is. *f.* nơi có năm thành.

Pentas, adis. *f.* năm, ngũ.

Pentasemus, i. *m.* phép văn thi có năm vần.

Pentaspaston, i. *n.* thứ trục có năm bánh xe mà kéo đồ nặng.

Pentastichus, a, um. có năm hàng cột.

Pentateuchon, i. *n.* et Pentateuchus, i. *m.* tên năm cuốn sách ông thánh Moyses viết.

* Pentathli, orum. *m. pl.* kẻ đua vật năm cách.

* Pentathlum, i. *n.* năm cách đua vật.

* Pentecoste, es. *f.* thì năm mươi ngày, lễ hiện xuống. ‖ lễ Đức thánh thần giáng lâm. ‖ thuế kia.

Penteris, is. *f.* ghe hải có năm hàng chèo.

Penu. *ind.* V. Penus.

Penuarius, a, um. V. Penarius.

Penula, æ. *f.* áo dài ngoài, thứ áo tơi. ‖ vung nồi, thứ thoen khóa.

Penularium, ii. *n.* hòm để áo dài ngòai.

Penularius, ii. *m.* kẻ làm áo dài.

Penularius, a, um. thuộc về tơi, — áo dài ngoài.

Penulatus, a, um. kẻ mang tơi.

Penultimus, a, um. kề sự hay là kề kẻ sau hết, gần rốt, thiếu một cho đặng sau hết.

Penum, i. *n.* V. Penus.

Penuria, æ. *f.* sự thốn thiếu, nghèo ngặt.

Penus, i. *m.* Penus, oris. *n.* et Penus, ûs. *m.* lương, lương thực.

† Peperitis, is. *f.* thảo kia.

Pepigisse. đã giao kết, — giao hòa. V. Pango.

* Peplion, ii. *n.* rau sam hoang.

Peplis, is. *f.* et Peplos, i. *f.* thứ muống có nước như sữa.

Peplum, i. *n.* et Peplus, i. *m.* áo hay là áo dài ngoài có hoa, khăn thêu lúp đầu người nữ.

* Peplus, i. *f.* thứ xương rồng.

Pepo, onis. *m.* dưa qủa, — gang, △ hương qua.

* Pepsis, is. *f.* sự tiêu đồ ăn.

Pepticæ, arum. *f.* thuốc dán cho dễ tiêu đồ ăn.

Pepugi, thay vì Pupugi.

Per. *præp.* (cai accus.) khi, thuở, ban, đang khi, có, theo, bằng, bởi, — vì, vì, tại, có mà, đặng mà, mà nên, phải, bởi vì đã qua, cho, làm mà, dọc, mặc; per vices, theo phiên; — tempus advenis, người đến nhằm kì; — otium, khi thong thả; — dilationes, những lần lữa; — omnia, trong mọi sự; — se, bởi mình; — vinum lapsus, đã ngã vì say rượu; — jocum, mà chơi, khi chơi; — pacem liceat te alloqui, xin phép thưa người, miễn chấp; — te stetit, sự ấy đã có mặc người; — me licet, tôi ưng, tôi cho phép, tôi chẳng ngăn trở gì.

Pera, æ. *f.* nang, dãy, nang thác.

Perabsurdè. *adv.* cách quấy lắm.

Perabsurdus, a, um. quấy lắm, rất vô phép, rất chạ lác.

Peraceo, es, cui, cere. V. Peracesco.

Peracer, *m.* acris. *f.* cre. *n.* is. rất chua, rất chua thé. ‖ rất tân.

Peracerbus, a, um. rất chua xót, rất chát.

Peracesco, is, cui, cere. ra chua úng lắm.

Peractio, onis. *f.* sự làm cho rồi, — trọn.

Peractor, oris. *m.* kẻ làm hoàn tất.

Peractus, a, um. *part.* Perago.

Peracuo, is, cui, cutum, ere. mài cho nhọn, tiêm, — lại, vạc nhọn.

Peracutè. *adv.* rất khôn khéo, rất qủi quyệt.

Peracutus, a, um. *part.* Peracuo.

Peradolescens, tis. *omn. gen.* kẻ còn trẻ.

Peradolescentulus, a, um. còn nhỏ tuổi lắm.

Peræa, æ. *f.* xứ kia.

Perædifico, as, avi, atum, are. làm nhà trọn, lập cho hoàn tất.

† Peræquatio, onis. *f.* sự ban bằng bặn.

† Peræquatores, um. *m. pl.* kẻ thâu tiền thuế.

Peræquè. *adv.* cách rất bằng, giống như hệt.

Peræquo, as, avi, atum, are. ban bằng bặn như mẹo mực, lấp hết.

Peræquus, a, um. rất công bình, rất bằng.

Peræstimo, as, avi, atum, are. định, phân định, tưởng, ngờ.

† Peraffabilis, *m. f.* le. *n.* is. rất ngoan ngùy.

† Peragitatio, onis. *f.* sự bắt bớ dữ lắm.

Peragito, as, avi, atum, are. lắc, lúc lắc, lay cho đặng pha sự gì với. ‖ thôi thúc, làm cho nóng mũi.

Perago, is, egi, actum, gere. làm hoàn thành, làm hoàn tất, — trọn. ‖ ứng nghiệm; peragere jussa, noi giữ lời dạy; — res gestas, viết sách sử; — partes suas, giữ trọn niềm; — humum, làm ruộng làm đất.

Peragranter. *adv.* cách trải qua.

Peragratio, onis. *f.* sự trải qua.

Peragrator, oris. *m.* et Peragratrix, icis. *f.* kẻ đi đàng, trải qua.

Peragratus, a, um. đã trải qua, kẻ đã đi qua.

Peragro, as, avi, atum, are. trải qua, đi đàng, đi qua; peragrari mente, nhớ trong trí như đi qua vậy; — per animos hominum, chứng lòng người ta.

Peralbus, a, um. trắng lộp lộp.

Peraltus, a, um. rất cao.

Peramanter. *adv.* cách yêu mến thiết tha.

Peramator, oris. *m.* kẻ tríu mến.

Perambulatio, onis. *f.* sự đi dạo nơi nọ nơi kia.

Perambulatorium, ii. *n.* đàng đi dạo xung quanh.

Perambulo, as, avi, atum, are. trải qua đàng nọ đàng kia.

Peramicè. *adv.* cách rất thiết ngãi.

Peramo, as, avi, atum, are. ái mộ lắm, tríu mến lắm.

Peramœnus, a, um. rất quang cảnh.

Peramplus, a, um. rất quang khoát.

Peramputatio, onis. *f.* sự chém bặp, phát, chặt.

Peramputo, as, avi, atum, are. chặt, chém, — bặp, cốt, phát.

Peranceps, cipitis. *omn. gen.* rất ngặn ngữ.

Perangustè. *adv.* cách rất hẹp, — tất.

Perangustus, a, um. rất chật chội, rất hẹp. ‖ rất tất, rất vắn.

Peranna, æ. *f.* bụt nữ người ta vái cho đặng phước cả và năm.

Peranno, as, avi, atum, are. sống một năm, bền một năm.

Perantiquus, a, um. rất cũ, rất già.

Perappositus, a, um, rất xứng hạp, rất tiện.

Perarans, tis. *omn. gen.* kẻ viết từ đầu cho đến hết.

† Peraratio, onis. *f.* sự viết từ đầu cho đến cùng.

Perardeo, es, si, sum, dere. cháy hết cả.

Perarduus, a, um. nơi hờm, hiểm hóc. ‖ rất khó, rối lắm.

Peraresco, is, rui, scere. *n.* ra khô héo.
Perargutè. *adv.* cách sâu sắc lắm.
Perargutus, a, um. rất qủi quyệt.
Peraridus, a, um. rất khô khan.
Perarmatio, onis. *f.* sự sắm đủ các thứ khí giái.
Perarmo, as, avi, atum, are. cho mang đủ các thứ khí giái.
Peraro, as, avi, atum, are. cày; perarare pontum, vượt biển; — auro carmina, viết thơ bằng chữ vàng.
Perasper, a, um. rất su si, rất nhám.
Perastutè. *adv.* cách rất qủi quyệt.
Perastutus, a, um. rất sâu sắc.
Peraticum, i. *n.* thứ cây Bdellium.
Peratìm. *adv.* từng bao từng bị.
Perattentè. *adv.* rất chăm chỉ.
Perattentus, a, um. rất có ý tứ.
Peraudiendus, a, um. khá nghe rất chăm chỉ.
Perbacchor, aris, atus sum, ari. *dep.* mê man, mê uống qúa.
Perbasio, as, are. hôn thiết tha.
Perbeatus, a, um. rất có phước.
Perbellè. *adv.* rất tốt, rất hay.
Perbenè. *adv.* ốt phải, rất nên.
Perbenevolè. *adv.* rất ngoan ngùy.
Perbenevolus, a, um. rất từ hậu.
Perbenignè. *adv.* cách rất từ huệ.
Perbibesia, æ. *f.* xứ quen uống lắm.
Perbibo, is, bibi, bibitum, bere. uống hết; perbibere animo, thấm lòng.
† Perbito, is, ere. V. Pereo.
Perblandè. *adv.* cách rất mơn trớn, rất ngọt lạt.
Perblandus, a, um. kẻ ngọt nghẽ lắm, ngọt lạt. ‖ ngọt miệng lắm.
Perbonus, a, um. kẻ rất nhơn từ, rất thiện.
Perbrevì. *adv.* chẳng khỏi bao lâu.
Perbrevis, *m. f.* ve. *n.* is. rất vắn, vắn chủn.
Perbreviter. *adv.* cách rất vắn, — tắt lắm.
Perca, æ. *f.* cá sông kia.

Percaco, as, are. vấy vá quần áo cả.
Percædo, is, cecidi, cæsum, dere. chém hết, phá tuyệt.
Percaleo, es, lui, lere. et Percalesco, is, lui, scere. ra cứng. ‖ thông hay, lầu thông,
Percandefacio, is, feci, factum, cere. nung cho đỏ.
Percandidus, a, um. trắng lộp lộp.
Percantatio, onis. *f.* sự ếm chú.
Percantatrix, icis. *f.* bà bóng.
Percarus, a, um. rất yêu dấu. ‖ rất mắt.
† Percatapiro, as, are. thử đi thử lại.
† Percatapso, is, ere. chia hết.
Percautè. *adv.* cách cẩn thận lắm.
Percautus, a, um. kẻ cẩn thận lắm, kẻ nắm giữ cẩn thận.
Percelebratus, a, um. có danh vọng.
Percelebris, *m. f.* bre. *n.* is. có danh tiếng lớn.
Percelebro, as, avi, atum, are. dương danh, đồn tiếng.
Percelebror, aris, atus sum, ari. ai nấy đồn, ai nấy nói.
Perceler, *m.* eris. *f.* re. *n.* is. rất bẻo lẻo, chóng lắm, lanh lỏi.
Perceleriter. *adv.* rất chóng.
Percello, is, culi, culsum, lere. xán, phá, hủy hoại, phá tuyệt. ‖ đánh đòn lắm. ‖ làm cho thất kinh; perculit me propè, nó đã gần nhận tôi xuống đất.
Percenseo, es, sui, sere. doãn, — lại. ‖ suy xét, xem xét, tuần, — sát. ‖ kén, kén dân.
Perceptio, onis. *f.* sự hái, lắt. ‖ sự hảo, trí hiểu.
† Perceptor, oris. *m.* kẻ thông hiểu.
Perceptus, a, um. *part.* Percipio.
Percerpo, is, cerpsi, cerptum, pere. hái, lắt.
Percido, is, cidi, cisum, dere. V. Percutio, et Tundo.
Percieo, es, vel is, ivi, itum, ere vel ire. làm cho động lòng lắm.

Percingo, is, inxi, inctum, gere. rào, đặt xung quanh, vây phủ.
Percipio, is, cepi, ceptum, cipere. hái, lắt, lấy, chịu lấy. ‖ hiểu, — thấu, hối ngộ, liễu, ngẫm màu, — ý; percipere clarè, hiểu thấu, xác biết, soi thấu; — auditu, nghe hiểu, nghe thẩm; — propriis auribus, tai nghe; — sensum, ngẫm ý; — intentum alicujus, liễu ý; — mente, ngẫm mật.
Percisus, a, um. đã phải đòn, — bị dấu.
Percitatus, a, um. đã chịu thôi thúc.
Percitus, a, um. *part.* Percieo.
Percivilis, *m. f.* le. *n.* is. người khá, tốt.
Perclamo, as, avi, atum, are. kêu cả tiếng.
Perclareo, es, rui, rere. *n.* ra tỏ tường, hóa nên rõ ràng.
Perclaudo, is, et Percludo, is, ere. đóng bít,
Percnopterus, i. *m.* thứ chim phụng hoàng.
Percoacto, as, avi, atum, are. ép cho chặt, nhận vào cho chặt.
Percoctus, a, um. *part.* Percoquo. chín nhừ, chín lắm.
Percognosco, is, gnovi, gnitum, gnoscere. lầu thông, thông hay.
Percolapho, as, are. vả, vả mặt.
Percolatio, onis. *f.* sự lọc, lượt.
Percolo, as, avi, atum, are. lọc, lượt.
Percolo, is, lui, cultum, lere. chuốt, giồi mài cho trọn. ‖ kính, chuộng. ‖ trau chuốt, dọn tề chỉnh.
Percomis, *m. f.* me. *n.* is. kẻ lịch sự, ngoan ngùy lắm.
Percommodè. *adv.* rất hạp, tiện lắm, nhằm kì tiện lắm.
Perconditus, a, um. rất kín.
Percontatio, onis. *f.* sự hỏi, hỏi han, tra hỏi.
Percontator, oris. *m.* et Percontatrix, icis. *f.* kẻ tọc mạch, kẻ muốn biết mọi sự.

Perfacundè. *adv.* cách rất khẩu thiệt.

Perfacundus, a, um. người đại khoa ngôn ngữ khẩu thiệt lắm.

Perfamiliaris, *m. f.* re. *n.* is. kẻ quen biết, thiết nghiã lắm.

Perfamiliariter. *adv.* cách thiết nghiã lắm.

Perfatuus, a, um. kẻ rất dại, rất ngây, rất vô phép.

Perfectè. *adv.* cách trọn, vuông trọn.

Perfectio, onis. *f.* sự trọn, trọn lành, toàn hảo. ‖ sự làm hoàn thành, viên mãn.

Perfectissimatus, ûs. *m.* quờn chức kia.

Perfector, oris. *m.* et Perfectrix, icis. *f.* kẻ làm cho hoàn tất, — cho trọn.

Perfectus, ûs. *m.* sự trọn, việc trọn, — hoàn thành, sự viên mãn.

Perfectus, a, um. *part.* Perficio. hoàn thành, trọn vẹn, viên mãn, trụi trẵng, hoàn tuyền, toàn hảo; perfectissimus, vạn tuyền; in omnibus perfectus, gồm trọn; opus perfectum, trọn việc; jam perfectum est, đã dứt; quia homo es, miserias necessariò patiaris, patiendo autem miserias, perfectior homo eris; có thân thì có khó, có khó mới nên thân.

Perfecundus, a, um. hay sinh sản lắm, sai trái.

Perferentia, æ. *f.* sự nhịn nhục lắm.

Perfero, fers, tuli, latum, ferre. đam cho đến. ‖ cất lấy. ‖ đặng. ‖ đem. ‖ nhịn, — nhục. ‖ mắc, — phải, chịu; perferre legem, lập lề luật; — ventrem, — partum, thai đã mãn ngày.

Perferox, ocis. *omn. gen.* rất độc dữ.

Perferus, a, um. rất độc ác.

Perfervefio, is, factus sum, fieri. ra nóng lắm.

Perferveo, es, vere. *n.* sôi.

Perfervidus, a, um. rất nóng.

Perfica, æ. *f.* bụt nữ hay sự vui sướng.

Perficè. *adv.* V. Perfectè.

Perficio, is, feci, fectum, ficere. làm cho trọn, — hoàn tất. ‖ làm cho hoàn tuyền. ‖ làm viên mãn, ứng nghiệm, giữ. ‖ làm cho, lo cho, đặng phương thế; perficere centum annos, sống một trăm tuổi; — promissa, giữ lời hứa; — cibum, tiêu đồ ăn; — pelles, thuộc da.

Perficus, a, um. kẻ làm cho trọn.

Perfidè. *adv.* cách thất tín, cách gian.

Perfidelis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ rất trung trực.

Perfidens, tis. *omn. gen.* kẻ tin cậy lắm.

Perfidia, æ. *f.* sự thất tín, gian tà.

Perfidiosè. *adv.* V. Perfidè.

Perfidiosus, a, um. kẻ thất tín, thất trung, gian tà.

Perfidus, a, um. kẻ gian, thất tín.

Perfigo, is, xi, xum, gere. khoan phủng.

Perfiguro, as, are. lập hình chuông chắn.

Perfinio, is, ire. đặt hạn, lập giái hạn, đặt mộc bài cho nhằm.

Perfixus, a, um. *part.* Perfigo.

Perflabilis, *m. f.* le. *n.* is. trống trải, nơi gió thổi tư bề.

Perflagitiosus, a, um. rất xấu hổ, rất sỉ nhục.

Perflamen, inis. *n.* hơi mạnh.

Perflatilis. V. Perflabilis.

Perflatus, ûs. *m.* gió, hơi mạnh, thông khí.

† Perfleo, es, ere. sôi nước mắt, khóc dai.

Perfletus, a, um. kẻ nhỉ nước mắt.

Perflo, as, avi, atum, ere. thổi mạnh lắm, vang dầy; perflare murmura conchâ, thổi tù và.

Perfluctuo, as, avi, atum, are. lội bơi, nổi lên giữa, lênh đênh với.

Perfluo, is, fluxi fluxum, fluere. chảy qua, — giữa, — trong, lưu giữa; perfluere voluptatibus, ăn ở sung sướng lắm.

Perfluus, a, um. rất yểu điệu.

Perfluxus, a, um. rất phù vân, phàm trần lắm.

Perfoco, as, are. làm cho chết ngột.

Perfodio, is, fodi, fossum, dere. thâu qua, khoan qua, khoan phủng; perfodere latus mucrone, xỏ gươm thâu qua xác người; — dentes spinâ argenteâ, dùng tăm bạc mà xỉa răng.

Perforaculum, i. *n.* et Perforale, is. *n.* cái khoan, mỏ nhát, giùi.

Perforatio, onis. *f.* sự khoan lỗ.

Perforatus, a, um. *part.* Perforo.

Perfore, thay vì Fore.

Performidabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng sợ lắm, đã rất nên sợ.

Performido, as, are. kiêng mặt, sợ lắm.

Performidolosus, a, um. kẻ rất nhát.

Performo, as, are. làm, lập cho trọn.

Perforo, as, avi, atum, are. khoan, — lỗ, khóet lỗ, đục lỗ.

Perfortiter. *adv.* cách gan dạ lắm.

Perfossor, oris. *m.* kẻ khóet vách.

Perfossus, a, um. *part.* Perfodio.

Perfractè. *adv.* cách cứng cổ lắm.

Perfractio, onis. *f.* sự xán vỡ.

Perfractus, a, um. *part.* Perfringo.

Perfremo, is, mui, mitum, mere. *n.* run rẩy, — en cả và mình.

Perfrequens, tis. *omn. gen.* dập diều lắm.

Perfreto, as, avi, atum, are. sang sông, qua sông, vượt một phần biển hẹp.

Perfricatus, a, um. *part.*

Perfrico, as, cui, frictum, vel fricatum, care. thoa, trét, bôi, xức, cà, cọ; perfricare os, chẳng biết xấu hổ.

Perfrictio, onis. *f.* sự ăn, khới, thịt hư. ‖ run en lắm.

Perfrigefacio, is, ere. làm cho lạnh.

Perfrigeo, es, frixi, frictum, gere. ra lạnh như đồng.

Perfrigeratio, onis. *f.* sự mát mẻ.

Perfrigeratus, a, um. đã ra lạnh.

Perfrigero, as, avi, atum, are. làm cho mát mẻ.

Perfrigesco, is, frixi, scere. ra lạnh, ra nguội lạnh lắm.

Perfrigidus, a, um. lạnh ngắt.

Perfringo, is, fregi, fractum, gere. xán vỡ, đánh vỡ, phá tan, — hết, hủy hoại. ‖ làm hư, phạm; perfringere phalangas, phá trận; — leges, phạm luật; lingua mollis semper conservatur, dens durus facile perfringitur, thiệt nhu thường tồn, xỉ cang tác chiết.

Perfrio, as, are. tán mạt.

Perfrivolus, a, um. rất bay nhảy.

Perfruor, eris, itus sum, frui. *dep.* hưởng trọn, dùng bằng an.

Perfuga, æ. *m. f.* kẻ trốn đến.

Perfugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn đến, lánh nương nhờ, chạy nương đụt. ‖ theo phe nghịch. ‖ lấy lẽ chữa mình.

Perfugium, ii. *n.* nơi nương đụt, nơi nương náu, nơi vững mà nương cậy. ‖ lẽ chữa mình, lẽ giả.

Perfulcio, is, si, tum, cire. chống đỡ mạnh lắm.

Perfulguro, as, avi, atum, are. nhấp nháng như chớp.

Perfunctio, onis. *f.* niềm, việc bổn phận.

Perfunctoriè. *adv.* cách lảo thảo, lây lất, tất bút, sơ sáo, sơ lậu, cẩu thả, lờm thờm, bờm thờm; perfunctoriè aliquid agere, làm sơ sáo, — bông thùa, — lảo thảo.

Perfunctorius, a, um. sự gì làm tất bút, — cẩu thả.

Perfunctus, a, um. *part.* Perfungor.

Perfundo, is, fudi, fusum, dere. đổ trên. ‖ dầm, nhúng, thấm. ‖ tưới. ‖ perfundere auro tecta, mạ vàng mái nhà; — lætitiâ, sinh sự vui mừng.

Perfungor, eris, functus sum gi. *dep.* giữ niềm, — việc bổn phận, — việc quờn chức. ‖ chịu, nhịn, chịu cực. ‖ khỏi; perfungi munere, giữ niềm mình; — curâ, khỏi sự lo.

Perfuro, is, rere. *n.* bẩy gan.

Perfusè. *adv.* bộn bề.

Perfusio, onis. *f.* sự đổ, đổ ra, đổ nước.

Perfusor, oris. *m.* kẻ đổ, đổ ra, đổ nước.

Perfusoriè. *adv.* cách bậy bạ, — lộn lạo.

Perfusorius, a, um. chẳng hay thâu vào, ở trên mặt.

Perfusus, a, um. *part.* Perfundo.

Pergama, orum. *n. pl.* đồn kia, nơi cao có lũy.

Pergamum, i. *n.* et Pergamus, i. *m.* N. U.

Pergaudeo, es, gavisus sum, dere. *n.* vui mừng lắm.

Pergigno, is, genui, genitum, nere. sinh, — ra, — sản.

Perglisco, is, scere. *n.* ra béo.

Pergnarus, a, um. kẻ lầu thông, biết rõ lắm.

Pergo, is, perrexi, perrectum, gere. đi, đi liên, cứ đàng đi. ‖ làm liên, — bền đỗ. ‖ chẳng nói đến, làm ngơ; perge ad reliqua, hãy nói đến sự khác; pergo præterita, tôi bỏ sót sự khác; pergere mori, quyết lòng chết.

Pergracilis, *m. f.* le. *n.* is. rất khổng khảnh, mảnh khảnh.

Pergræcor, aris, atus sum, ari. *dep.* uống qúa chén.

Pergrandesco, is, scere. *n.* mọc lên, nên lớn hơn.

Pergrandis, *m. f.* de. *n.* is. rất lớn, rất cao sang.

Pergraphicus, a, um. rất xinh rất tốt, gồm trọn.

Pergratus, a, um. rất đẹp lòng.

Pergravis, *m. f.* ve. *n.* is. rất nghiêm trang.

Pergraviter. *adv.* rất nặng nề, rất dữ.

Pergula, æ. *f.* câu lơn lòi ra nơi nhà. ‖ nhà lều. ‖ rạp. ‖ trường học thiên văn. ‖ chòi, trại. ‖ chòi đĩ thõa.

Pergulanus, a, um. thuộc về câu lơn, — rạp.

Perhaurio, is, si, stum, rire. tát, — nước. ‖ nuốt.

Perherclè. *adv.* thật thì.

Perhibeo, es, bui, bitum, bere. nói, quyết, làm chứng. ‖ ban, cho; perhibere honorem alicui, tôn kính người; — testimonium, làm chứng; ut perhibent, như lời người ta nói.

Perhiemo, as, avi, atum, are. bền đậu cả mùa đông.

Perhilùm. *adv.* rất ít.

Perhonestus, a, um. rất phải phép.

Perhonorificè. *adv.* cách kính lắm.

Perhonorificus, a, um. rất tôn kính.

Perhorreo, es, rui, rere. et

Perhorresco, is, rui, scere. nhờn, nhờm. ‖ rởn, — ốc, — gáy, run.

Perhorridus, a, um. rất tơi bời. ‖ rất gớm, rất quái gở.

Perhospita, æ. *f.* nữ nhơn trọng đãi khách.

Perhospitalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ đãi khách.

Perhospitus, a, um. nơi thiết khách.

Perhumanè. *adv.* et Perhumaniter. *adv.* cách khoan nhơn, — từ hậu.

Perhumanus, a, um. kẻ rất ngoan ngùy, từ hậu.

Periacti, orum. *m. pl.* đồ đẩy đi đẩy lại trong áng bội bè.

Periambus, i. *m.* phép văn thi như Dĕă.

Peribaris, idis. *f.* giày dày người nữ.
Periboetus, a, um. có danh tiếng.
Peribolum, i. *n.* nơi đi dạo.
Peribolus, a, um. V. Periodicus.
Peribolus, i. *m.* thứ rừng như vườn đã có thành xung quanh. ‖ phần lồi ra trên vách.
Pericardium, ii. *n.* thứ bao da phủ che trái tim.
Pericarpium, ii. *n.* thứ ánh thứ củ.
Pericharacter, eris. *m.* đồ thầy chích.
Periclitabundus, a, um. kẻ thử.
Periclitandus, a, um. khá thử.
Periclitatio, onis. *f.* sự thử, xét.
Periclitatus, a, um. *part.*
Periclitor, aris, atus sum, ari. *dep.* thử, coi thử, xem thử, dò. ‖ liều, — mình, phải sự hiểm ngèo, — cheo leo; periclitari animum, dò lòng, thử lòng; — capite, liều mình chết.
Periclum, i. *n.* thay vì Periculum.
Periclymenon, i. *n.* kim ngân hoa.
Pericranium, ii. *n.* tấm da bao óc.
Periculor, aris, ari. *dep.* V. Periclitor.
Periculosè. *adv.* cách hiểm ngèo.
Periculosus, a, um. cheo leo, hiểm ngèo, có le, gian hiểm, hiểm trở; valdè periculosus, cheo leo khấp khởi; via periculosa, đàng hiểm.
Periculum, i. *n.* nguy, gian nguy, nguy nan, sự cheo leo, sự liều. ‖ sự thử, coi thử; locus periculis plenus, nơi chông gai; versari in periculo, thon von, bưng trấng dội đá; adire pericula, liều; periculi nihil tibi est à me, chẳng có đều gì mà sợ bởi tôi.
Peridoneè. *adv.* rất phải, rất phải lẽ.
Peridoneus, a, um. rất xứng hạp, rất tiện, rất phải.
Peridromis, idis. *f.* đàng đi dạo xung quanh diễn trường.
Periegesis, is. *f.* tuồng đồ thế giái.
Periergia, æ. *f.* sự lo qúa, sự dư.
Perigæum, i. *n.* sự tinh tú ở gần đất hơn các thì khác.
Perignarus, a, um. rất dốt nát.
Perileucus, i. *m.* ngọc kia.
Perilexis, is. *f.* lời quanh.
Perillustris, *m. f.* tre. *n.* is. rất sang trọng, có danh sang.
Perimachia, æ. *f.* tuồng đồ mà đánh giặc.
Perimbecillus, a, um. kẻ rất yếu đuối.
Perimetros, i. *m.* vòng.
Perimo, is, emi, emptum, mere. giết. ‖ cất, phá, hủy hoại; perimere consilium alicujus, ngăn trở sự người đã toan liệu.
Perimpeditus, a, um. rất rối.
Perinæum, i. *n.* phần trong xác từ hậu môn cho đến thân hạ.
Perincertus, a, um. chẳng át, điệp ong.
Perincommodè. *adv.* cách rất chẳng hạp, cách chẳng tiện.
Perincommodus, a, um. rất chẳng hạp, rất nghịch.
Perinconsequens, tis. *omn. gen.* quấy, sự gì vô căn vô nguơn.
Perindè. *adv.* như, — vậy, cũng, — vậy.
Perindigeo, es, gere. *n.* thốn thiếu lắm.
Perindignè. *adv.* cách rất chẳng xứng, rất trái lẽ.
Perindignus, a, um. rất chẳng xứng, rất chẳng đáng.
Perindulgens, tis. *omn. gen.* kẻ rất dong thứ.
Perinephra, orum. *n. pl.* nơi béo gần trái cật.
Perinfamis, *m. f.* me. *n.* is. kẻ nhơ danh, xấu danh lắm.
Perinfirmus, a, um. kẻ rất yếu đuối.
Peringeniosus, a, um. kẻ có trí huệ, sắc trí lắm.
Peringratus, a, um. kẻ bất ơn bất nghiã lắm, bạc ngãi, bất hiếu lắm.
Periniquus, a, um. rất trái lẽ, rất gian, rất nghịch phép công bình.
Perinjuriè. *adv.* cách rất trái phép công bình. ‖ rất sỉ nhục.
Perinjuriosus, a, um. et Perinjurius, a, um. rất trái lẽ, — trái phép công bình. ‖ sỉ nhục, xấu hổ lắm.
Perinsignis, *m. f.* ne. *n.* is. kẻ có anh danh.
Perinteger, gra, grum. nguyên, trót; perintegra castitas, trinh tiết chẳng đúng bợn nhơ.
Perinundo, as, are. nước lút.
Perinungo, is, gere. xức, thoa hết.
Perinvalidus, a, um. rất yếu, chẳng có sức gì.
Perinvisus, a, um. kẻ phải sự ghen ghét.
Perinvitè. *adv.* rất chẳng bằng lòng.
Perinvitus, a, um. kẻ rất chẳng bằng lòng, chẳng đành.
Periocha, æ. *f.* tiểu dẫn, đề. ‖ một điều, một tích.
Periodeuta, æ. *m.* kẻ tuần sát.
Periodicus, a, um. hay giáp cữ. ‖ hay giáp vòng, thuộc về cữ.
Periodus, i. *f.* câu có nhiều phần khi nó hiệp với nhau rồi thì mới có nghiã trọn.
Periosta, æ. *f.* et Periosteum, i. *n.* thứ da mỏng hay che xương.
Peripatetici, orum. *m. pl.* quân tử kia nói cách vật và đương dạo.
Peripatus, i. *m.* sự hay là đàng đi dạo.
Peripetasmata, um. *n. pl.* màn hoa.
Peripetia, æ. *f.* sự thất vận, phải bỉ vận khi bất ý.
* **Peripheria**, æ. *f.* một vòng.
* **Periphrasis**, is. *f.* sự nói quanh.
* **Periphrasticus**, a, um. kẻ nói quanh.
* **Peripleroma**, atis. *n.* F. R. là bỏ thêm một tiếng dư trong câu.

* Periplus, i. *m.* sự vượt xung quanh.
* Peripneumaticus morbus. et Peripneumonia, æ. *f.* bịnh ho lao.
* Peripneumonicus, a, um. kẻ mắc bịnh ho lao.
† Peripsema, atis. *n.* vẩy, mạt sắt. ‖ đồ đã quét. ‖ của lễ tế hằng năm mà đền tội.
† Peripsima, atis. *n.* phân giữa bàn chơn.
† Peripteros, *m. f.* on. *n.* i. nhà có cột xa nhau xung quanh bề ngoài.
Periratus, a, um. kẻ thạnh nộ.
* Periscelis, idis. *f.* et Periscelium, ii. *n.* dây buộc tất.
* Periscii, orum. *m. pl.* người ta ở dưới hạn đạo.
* Perisseuma, atis. *n.* sự hậu, bộn bề, đầy dẫy, nhiều lắm. ‖ của hoàng đế ban cho dân.
* Perissologia, æ. *f.* tiếng dư, tiếng vô ích.
† Perisson, i. *n.* cỏ độc kia.
* Peristaphylini, orum. *m. pl.* thứ gân nơi cuống họng.
Peristasis, is. *f.* sự cớ, cớ quan, can cớ, đề, lời dẫn.
* Peristereon, i. *n.* et Peristereos, i. *f.* △ mã tiên thảo.
* Peristerotrophium, ii. *n.* chuồng bò câu.
Peristroma, atis. *n.* màn, — cháng, bức màn.
* Peristrophe, es. *f.* tài phép dùng lời kẻ cãi cùng ta cho đặng bắt lẽ nó.
* Peristylium, ii. *n.* et Peristylum, i. *n.* nhiều cột có hình câu lơn xung quanh nhà.
* Perisystole, es. *f.* thì hoãn khi trái tim và huyết mạch đem máu chảy khắp cả và xác rút nhau và nhột dựt mình cho máu chảy ra.
Peritè. *adv.* tiùs. tissimè. cách khéo, khoan thai, khéo léo.
Peritia, æ. *f.* tài, — năng, sự khéo, khôn khéo, tài trí, — nghề, sự khôn ngoan, trí huệ; peritiam ostentare, ra tài.
Perito, as, are. *freq.* Pereo.
Peritoneum, i. *n.* tấm da bao bụng.
Peritrochium, ii. *n.* bánh xe mà múc nước giếng.
Periturus, a, um. sẽ phải hư.
Peritus, a, um. kẻ có tài, khôn khéo, — ngoan, khéo, có trí huệ; peritissimus, khéo lắm; quam peritus, khéo thay; peritus multarum rerum, kẻ đã tầng nhiều sự.
† Perizoma, atis. *n.* thứ quần vấn. ‖ △ cao hoang.
† Perizonium, ii. *n.* áo vấn che ngực người nữ.
Perizyga, orum. *n. pl.* dây cang, — cương.
Perjucundè. *adv.* cách rất đẹp lòng, — rất vui mừng.
Perjucundus, a, um. rất đẹp, — xinh.
Perjuratio, onis. *f.* sự thề dối.
Perjuratiuncula, æ. *f.* thề dối vặt.
† Perjurator, oris. *m.* kẻ thề dối.
Perjuratus, a, um. đã có chứng dối.
Perjurè. *adv.* et Perjuriosè. *adv.* cách thề dối.
Perjuriosus, a, um. kẻ quen thề dối.
Perjurium, ii. *n.* sự thề dối.
Perjuro, as, avi, atum, are. thề dối.
Perjurus, a, um. kẻ thề dối.
Perlabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* chảy qua, — trong, lưu giữa.
Perlætus, a, um. kẻ rất vui mầng.
Perlapsus, a, um. *part.* Perlabor.
Perlatè. *adv.* cách rất rộng, — quảng.
Perlateo, es, tui, tere. *n.* ở kín lắm.
Perlatio, onis. *f.* sự nhịn nhục.
† Perlator, oris. *m.* kẻ đem.
Perlatus, a, um. *part.* Perfero.
Perlaudabilis, *m. f.* le. *n.* is. rất đáng khen.
Perlavo, as, are. rửa, súc cho sạch lắm.
Perlaxo, as, are. buông ra lắm.
Perlecebra, æ. *f.* V. Illecebra.
Perlecto, as, avi, atum, are. V. Pellicio.
Perlectus, a, um. đã đọc cho đến cùng.
Perlego, legis, legi, lectum, gere. đọc cho đến cùng; perlegere oculis, ngoạn.
Perlepidè. *adv.* cách chướng khúc lắm.
Perlepidus, a, um. kẻ hay giễu cợt, hay nói vui chơi, chướng khúc.
Perlevis, *m. f.* ve. *n.* is. rất nhẹ.
Perleviter. *adv.* cách nhẹ lắm.
Perlibens, tis. *omn. gen.* kẻ cam lòng lắm.
Perlibenter. *adv.* cam lòng lắm.
Perliberalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ rất lịch sự, rất ngoan ngùy.
Perliberaliter. *adv.* cách rất lịch sự, phải phép lắm.
Perlibet. *imp.* người ta ưng lòng lắm.
Perlibratio, onis. *f.* sự ban đất.
Perlibratus, a, um. *part.*
Perlibro, as, avi, atum, are. ban đất. ‖ bắn, phóng.
Perlicio, is, lexi, lectum, cere. V. Pellicio.
Perligo, as, are. buộc chặt.
Perlimo, as, avi, atum, are. giũa trọn, chuốt; perlimare oculorum aciem, làm cho sáng mắt hơn.
Perlinio, is, ivi, itum, ire. et
Perlino, is, levi, vel livi, vel lini, litum, nere. thoa, xức.
† Perliqueo, es, ere. et Perliquesco, is, scere. *n.* chảy, — ra, ra lỏng.
Perliquidus, a, um. rất lỏng.
Perlito, as, avi, atum, are. dâng của lễ tế rất đẹp.

Perlitteratus, a, um. kẻ hay chữ nghĩa lắm.
Perlitus, a, um. *part.* Perlino. perlitus fuco, đã giồi phấn.
Perlongè. *adv.* rất xa.
Perlonginquus, a, um. rất xa.
Perlongus, a, um. rất dài, rất quảng.
Perloquor, eris, qui. *dep.* nói lớn tiếng.
Perlubens, tis. *omn. gen.* kẻ làm bằng lòng.
Perlubenter. *adv.* V. Perlibenter.
Perlubet. *imp.* V. Perlibet.
Perlucens, tis. *omn. gen.* V. Pelluceo.
Perluctuosus, a, um. rất đáng thương tiếc.
Perludo, is, si, sum, dere. và chơi và trải qua.
Perluo, is, lui, lutum, ere. rửa hết cả, giặt cho sạch lắm; perluere se, tắm rửa mình.
Perlusorius, a, um. có thông công mà làm hại cho người khác.
Perlustro, as, avi, atum, are. tuần, — sát, can tầm, tuần thủ. ‖ ngoạn, xem xét, tra soát; perlustrare oculis, ngó xem khắp mọi nơi.
Perlutus, a, um. *part.* Perluo.
Permaceo, es, ere. ra gầy guộc, gầy mòn lắm.
Permacer, a, um. kẻ rất gầy võ.
Permacero, as, avi, atum, are. tắt vôi.
Permadefacio, is, cere. dầm, nhúng nước, ngâm nước.
Permadeo, es, dui, ere. et Permadesco, is, ui, scere. *n.* ngấm, ra dầm dề. ‖ mê man, uống rượu say; permadere vino, bầy xầy.
Permadidus, a, um. rất dầm dề.
Permagnificus, a, um. kẻ rất sang trọng, cao sang, rất trọng thể.
Permagnus, a, um. kẻ rất lớn.
Permalè. *adv.* rất trái lẽ.

Permananter. *adv.* cách chảy ra, — lan ra.
Permanasco, is, scere. lan ra, bày ra.
Permaneo, es, mansi, mansum, nere. đậu, bền đỗ, ở vững bền; permanere in eâdem mente, cứ một ý.
Permanesco, is, scere. *n.* V. Permanasco.
Permano, as, avi, atum, are. chảy, chảy ra, — vào. ‖ đồn tiếng; permanat amor in pectus, sự yêu mến lọng vào lòng.
Permansio, onis. *f.* sự bền đậu.
Permarinus, a, um. thuộc về biển.
Permaturesco, is, ui, rescere. *n.* ra chín lắm.
Permaturus, a, um. chín tốt.
Permaximè. *adv.* lắm lắm, hết sức.
Permeabilis, *m. f.* le. *n.* is. thâu qua đặng.
Permeatio, onis. *f.* sự thâu qua.
Permeator, oris. *m.* kẻ thâu qua.
Permeatus, a, um. đã thâu qua.
Permediocris, *m. f.* cre. *n.* is. rất don don, vừa.
Permediocriter. *adv.* chẳng vừa mấy, don don lắm.
Permeditatè. *adv.* cách chăm chỉ lắm, — suy lượng lắm.
Permensio, onis. *f.* sự đo rất nhằm, — rất phải lẽ phải phép.
Permensus, a, um. *part.* Permetior.
Permeo, as, avi, atum, are. thâu qua, qua giữa, thấu; permeare maria, vượt biển.
Permereo, es, rui, ritum, rere. ở lính lâu.
Permessus, i. *m.* N. P.
Permetior, iris, mensus sum, tiri. *dep.* đo đắn phải lẽ. ‖ trải qua; permetiri sæcula, sống lâu đời.
Permetuo, is, ui, ere. sợ hãi lắm.
Permilitatio, onis. *f.* sự ở lính.
Permilito, as, avi, atum, are. V. Permereo.

Permingo, is, gere. đái khắp.
Perminimus, a, um. rất nhỏ.
Perminuo, is, nui, nutum, ere. bớt, làm cho nhỏ hơn lắm.
Perminutus, a, um. đã làm nhỏ lắm.
Permirabilis, *m. f.* le. *n.* is. et Permirandus, a, um. rất lạ.
Permirè. *adv.* cách rất lạ.
Permirus, a, um. rất lạ.
Permisceo, es, cui, mistum, vel mixtum, scere. đổ lộn, trộn trạo; permiscere omnia, xáo lộn mọi sự.
Permiscibilis, *m. f.* le. *n.* is. đổ lộn, trộn được.
Permiserrimus, a, um. rất khốn cực.
Permissio, onis. *f.* phép, sự cho phép.
Permissor, oris. *m.* kẻ cho phép.
Permissu. *abl.* có phép, với phép.
Permissum, i. *n.* phép.
Permissus, a, um. *part.* Permitto.
Permistè. *adv.* et Permistìm. *adv.* nghênh ngang, bậy bạ.
Permistio, onis. *f.* sự đổ lộn, pha, chế.
Permistor, oris. *m.* kẻ đổ lộn, pha.
Permistus, a, um. *part.* Permisceo.
Permitis, *m. f.* te. *n.* is. rất hiền, — nhơn từ. ‖ rất chín, chín muồi.
Permitto, is, misi, missum, tere. gởi, để cho, duỗi. ‖ dịch. ‖ cho phép, cho đi, cho về, tha. ‖ để mặc ý. ‖ buông, thả; permittere se alicujus potestati, khâm phục; — se, đầu; — equos, dịch ngựa.
Permixtè. *adv.* V. Permistè.
Permodestè. *adv.* có nết na, nhu mì lắm.
Permodestus, a, um. tiết biêu, tốt nết lắm, tiết hạnh lắm.
Permodicè. *adv.* rất ít.
Permodicus, a, um. một nhỉ, ít qúa, nhỏ mọn lắm.
Permœstus, a, um. rất lo buồn.

Permolestè. *adv.* cách ưu phiền lắm.

Permolestus, a, um. rất rối, — khó lòng, ưu phiền lắm.

Permollis, *m. f.* le. *n.* is. rất mềm rất nhu.

Permolo, is, lere. xay, đâm, đánh lộn. ‖ làm hư.

Permonstrans, tis. *omn. gen.* kẻ chỉ.

Permotio, onis. *f.* sự động lòng, xao xiến lắm, tình mánh mạnh lắm.

Permotor, oris. *m.* kẻ gây sự, gây sự động.

Permotus, a, um. *part.*

Permoveo, es, movi, motum, vere. động, day động, làm cho động lòng mạnh lắm; permovere mentem miseratione, làm cho động lòng thương; permoveri miseratione vel irâ, chạnh lòng, chạnh gan vàng.

Permulceo, es, si, sum, cere. vuốt, — ve, giỡn, — hớt, nặng, rờ, sờ. ‖ dỗ, — dành, xiêu lòng; permulcere animos, — iras, làm cho nguôi giận.

Permulsio, onis. *f.* sự giỡn, nặng, dỗ.

Permulti, æ, a. nhiều, — người, nhiều lắm.

Permultò. *adv.* nhiều lắm.

Permultùm. nhiều.

Permultus, a, um. V. Permulti.

Permundus, a, um. rất sạch.

Permunio, is, ivi, itum, ire. xây thành lũy cho trọn.

Permunitus, a, um. có lũy vững, đã xây lũy rồi.

Permutabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà đổi đặng.

Permutatio, onis. *f.* sự thay đổi, đổi.

Permutatus, a, um. đã đổi chác.

Permuto, as, avi, atum, are. đổi, — chác, thay đổi. ‖ mua, — bán; permutare pecuniam, lấy tờ khế mà thế bạc lại.

Perna, æ. *f.* đùi. ‖ thứ ốc. ‖ rễ cây, mụt chồi; perna porci, đùi heo.

Pernavigatio, onis. *f.* sự vượt biển.

Pernavigator, oris. *m.* kẻ vượt biển.

Pernavigatus, a, um. *part.*

Pernavigo, as, avi, atum, are. vượt biển. ‖ lộng.

Pernecessarius, a, um. rất cần kíp. ‖ thân quyến, — thích. ‖ thiết nghĩa lắm.

Perneco, as, are. giết.

Pernego, as, avi, atum, are. chối, chối dài.

Perneo, es, nevi, netum, nere. kéo vải cho cùng.

Perniciabilis, *m. f.* le. *n.* is. et **Pernicialis,** *m. f.* le. *n.* is. độc, hay sinh thiệt.

Pernicies, ei. *f.* sự thiệt, hư, tai nạn, hư tuyệt.

Perniciosè. *adv.* cách hại, — độc.

Perniciosus, a, um. hay sinh hại, độc, khốn nạn.

Pernicitas, atis. *f.* sự đi mau lắm, sự nhẹ chạy.

Perniciter. *adv.* cách mau mắn, chóng, nhẹ lắm.

Perniger, a, um. đen địch, — thui.

Pernimiùm. *adv.* nhiều qúa.

Pernio, onis. *m.* et **Perniunculus,** i. *m.* sự sưng nơi gót vì rét lắm.

Perniteo, es, tere. ra láng, ra sáng.

Pernix, icis. *omn. gen.* kẻ hay đi mau, chạy mau chơn, nhẹ chơn; pernix manibus, kẻ nhẹ tay; pernicior vento, mau hơn gió.

Pernobilis, *m. f.* le. *n.* is. rất cao sang.

Pernobiliter. *adv.* cách rất cao trọng.

Pernoctatio, onis. *f.* sự thức ban đêm.

Pernoctator, oris. *m.* kẻ thức cả đêm.

Pernocto, as, avi, atum, are. thức cả đêm, chẳng ngủ thâu đêm.

Pernosco, is, novi, notum, scere. biết rõ, — trọn lắm; pernoscere omnia, tinh thông; — examine, xét biết.

Pernotesco, is, cui, scere. đã đồn, ai nấy biết, thiên hạ hay.

Pernotus, a, um. *part.* Pernosco.

Pernox, ctis. *omn. gen.* bền đỗ cả và đêm.

Pernoxius, a, um. rất độc, rất hại.

Pernumero, as, avi, atum, are. toán cho trọn, trả hết nợ.

Pernupèr. *adv.* mới lắm, khi nãy.

Pero, onis. *m.* thứ tất to, thứ hia vắn.

Perobscurè. *adv.* cách rất tối tăm.

Perobscurus, a, um. rất u minh.

Perodi, isti, isse. ghét lắm.

Perodiosus, a, um. rất gớm, đáng ghét.

Perofficiosè. *adv.* cách rất lịch sự.

Peroleo, es, lui, litum, lere. bay mùi mạnh lắm, thơm lắm.

Peronæus, i. *m.* xương nhỏ hơn trong cổ lẳng.

Peronatus, a, um. kẻ mặc tất to kia.

Perones, um. *m. pl.* bao dài và hẹp.

Peropacus, a, um. rất rậm rạp.

Peropportunè. *adv.* rất tiện, — hạp, kịp thì lắm.

Peropportunus, a, um. rất tiện, rất kịp thì, rất thuận.

Peroptatò. *adv.* như lòng muốn.

Peropto, as, avi, atum, are. ước ao, muốn lắm.

Peropus est. phải có chẳng khỏi, là sự cần kíp lắm.

Peroratio, onis. *f.* câu kết bài giảng.

Péroratus, a, um. *part.* Peroro.

Peroriga, æ. *m.* chủ hay là kẻ lo tàu con ngựa.

Perornatè. *adv.* cách tề chỉnh lắm.

Perornatus, a, um. *part.* Perorno. đã dọn tề chỉnh, văn sức.

Perorno, as, avi, atum, are. tôn kính, trọng đãi lắm.

Peroro, as, avi, atum, are. kết bài giảng; perorare in vitia, giảng quở trách tội lỗi.

Perosus, a, um. kẻ ghét, gớm lắm. ‖ kẻ phải người ta ghét.

Perpaco, as, avi, atum, are. giao hòa thuận thật, làm cho bằng an thật.

Perpallidus, a, um. rất mét meo.

Perparcè. *adv.* rất tùng tiệm.

Perparùm. *adv.* et Perparvulùm. rất ít.

Perparvulus, a, um. rất nhỏ, — nhỏ mọn.

Perparvus, a, um. rất nhỏ.

Perpasco, is, pavi, pastum, scere. V. Pasco.

Perpauci, æ, a. ít lắm.

Perpauculi, æ, a. ít qúa.

Perpaulùm. et Perpaululùm. *adv.* ít lắm, ít qúa.

Perpauper, eris. *omn. gen.* rất khó khăn.

Perpauxillùm. *adv.* V. Perpaululùm.

Perpavefacio, is, feci, factum, cere. làm cho thất kinh.

Perpedio, is, dire. ngăn trở, làm cho rối.

Perpello, is, puli, pulsum, lere. xô, — ra, dẫy, đẩy. ‖ làm cho động lòng, thôi thúc, ép, — lòng.

Perpendicularis, *m. f.* re. *n.* ris. sự ngay mực mẹo từ trên cho đến dưới.

Perpendiculariter. *adv.* ngay thẳng từ trên cho đến dưới.

Perpendiculator, oris. *m.* kẻ dùng mực mẹo cho ngay thẳng.

Perpendiculatus, a, um. đã cầm mực cho ngay trên dưới.

Perpendiculum, i. *n.* mực, mực mẹo.

Perpendo, is, di, sum, dere. châm chước, liệu, lo liệu, toan liệu, định liệu, nghị lượng, suy nghĩ, — lẽ, — tính, toan liệu, suy xét; perpendere ad disciplinæ præcepta, lượng xét theo phép nghề.

Perpensa, æ. *f.* thứ bắc tế tân.

Perpensatio, onis. *f.* sự cao suy, nghị lượng.

Perpensè. *adv.* cách lượng xét sâu, chăm chỉ lắm.

Perpensilis, *m. f.* le. *n.* is. rất nhẹ.

Perpensilitas, atis. *f.* sự nhẹ nhàng.

Perpenso, as, are. châm chước, nghị lượng.

Perpensus, a, um. *part.* Perpendo.

Perperàm. *adv.* et Perperè. *adv.* chạ, — lác, cách ngang, — trái lẽ, — chẳng phải. ‖ vô ý, bất ý; perperàm agere, làm chạ, làm ngang; — pronuntiare, nói trết; — interpretari, hảo theo ý trái.

Perperitudo, inis. *f.* sự ngây muội, dại dột, lang ben.

Perperitus, a, um. kẻ rất khôn khéo.

† Perpero, as, are. làm cách chẳng phải. ‖ ở vô phép, ở bèo trẹt.

Perperus, a, um. kẻ lang ben, bèo trẹt, ngu muội.

Perpes, etis. *omn. gen.* liên liên, liên lỉ, chuyên trị.

Perpessio, onis. *f.* sự chịu khó, nhịn.

Perpessitius, a, um. kẻ quen chịu khó, kẻ đã chịu khó.

Perpessus, ûs. *m.* V. Perpessio.

Perpetìm. *adv.* liên lỉ, chuyên trị.

Perpetior, eris, pessus sum, peti. *dep.* chịu khó, nhịn nhục. ‖ nhu mì.

Perpeto, is, tere. xin dai, xin này.

Perpetrabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên, sự gì nên.

Perpetratio, onis. *f.* sự làm, phạm.

† Perpetrator, oris. *m.* kẻ phạm.

Perpetratus, a, um. *part.*

Perpetro, as, avi, atum, are. làm, làm cho rồi, — hoàn tất; perpetrare cædem, phạm dân mạng.

Perpetualis, *m. f.* le. *n.* is. et Perpetuarius, a, um. liên lỉ, chẳng khi dừng.

Perpetuitas, atis. *f.* sự liên chẳng khi dừng, sự bền đỗ luôn, hằng hằng; ad perpetuitatem, cho đến đời đời.

Perpetuo, as, avi, atum, are. làm liên lỉ, làm luôn chẳng khi dừng; perpetuare verba, lây nhây.

Perpetùo. *adv.* et Perpetuùm. *adv.* liên liên, liên lỉ, chuyên trị; pati perpetuò, chịu lì; in perpetuùm, hằng hằng.

Perpetuus, a, um. liên chẳng khi dừng. liên lỉ; perpetuæ voluptates, sự vui sướng hay thay đổi nhau liên lỉ.

Perpexus, a, um. tóc gỡ tử tế.

Perpictus, a, um. đã vẽ khắp, đã vẽ tốt.

Perplaceo, es, cui, citum, cere. *n.* đẹp lòng lắm, ưa ý lắm.

Perplanus, a, um. rất rõ ràng.

Perplector, eris, cti. *dep.* buộc chặt, — trói.

Perplexabilis, *m. f.* le. *n.* is. rất rối, rối rắm. ‖ chưa ắt, khuẩn khúc.

Perplexabiliter. *adv.* Perplexè. *adv.* et Perplexìm. *adv.* cách rối, — mắt mỏ, — khuẩn khúc.

Perplexio, onis. *f.* et Perplexitas, atis. *f.* sự rối lòng, rối trí, chưa ắt, nghi ngại.

Perplexor, aris, atus sum, ari. làm cho rối, — khuẩn khúc.

Perplexus, a, um. rối rắm, mắt mỏ, chưa ắt, khuẩn khúc, bấn bíu.

Perplicatus, a, um. đã vấn lấy, vấn vít, đã gióc.

Perploro, as, are. khóc dai.

Perpluo, is, plui, plutum, ere. làm cho mưa xuống trong; domus perpluit, nhà dột.

Perplures, *m. f.* ra. *n.* ium. *pl.* nhiều hơn.

Perplurimùm. *adv.* lắm, lắm lắm, — bấy.

† **Perpol**. cách thề.

Perpolio, is, ivi, itum, ire. chuốt, trau giồi cho trọn.

Perpolitio, onis. *f.* sự chuốt cho trọn.

Perpolitissimè. *adv.* cách toàn hảo.

Perpolitor, oris. *m.* kẻ chuốt cho trọn.

Perpolitus, a, um. đã chuốt trơn lắm; perpolitus in dicendo, kẻ nói sửa lắm.

Perpopulatus, a, um. *part.*

Perpopulor, aris, atus sum, ari. *dep.* phá tan, — nát, — tuyệt.

Perportans, tis. *omn. gen.* kẻ đem, cất.

Perpotans, tis. *omn. gen.* kẻ uống rượu qúa.

Perpotatio, onis. *f.* sự uống qúa chén.

Perpotator, oris. *m.* kẻ mạnh uống.

Perpotior, iris, iri. *dep.* làm chủ cho trọn, hưởng nhờ hết.

Perpoto, as, avi, atum, are. uống qúa chén.

Perpremo, et Perprimo, is, pressi, pressum, mere. ép lắm, nhận vào.

Perproperè. *adv.* cách vội lắm.

Perpropinquus, a, um. rất gần.

Perprosper, era, erum. rất phước.

Perprurisco, is, ivi, scere. *n.* ngứa lắm, xót xáy lắm.

Perpudescit. *impers.* tủi mặt lắm.

Perpugnax, acis. *omn. gen.* kẻ chọc, hay cãi trả, cãi lẫy, cứng cổ lắm.

Perpulcher, ra, rum. rất xinh, rất tốt.

Perpulchrè. *adv.* rất xinh, — đẹp.

Perpulsus, a, um. *part.* Perpello.

Perpunctus, a, um. đã chịu xóc sâu.

† **Perpurgatio**, onis. *f.* thuốc xổ mạnh lắm.

Perpurgo, as, avi, atum, are. xổ ra chín chắn; perpurgare rationes, bôi sổ sách khi đã trả nợ xong.

Perpusillùm. *adv.* rất ít, ít qúa.

Perpusillus, a, um. rất nhỏ mọn.

Perputo, as, avi, atum, are. lược bày. ‖ phát, — cây chín chắn.

Perquàm. *adv.* lắm, rất, phải lắm; perquàm scire velim, tôi muốn biết lắm.

Perquiesco, is, scere. *n.* nghỉ luôn.

Perquiritatus, a, um. đã tìm lắm.

Perquiro, is, sivi, situm, rere. tìm tả, — kiếm cẩn thận lắm. ‖ hỏi han, tra hỏi, tra xét cặn kẽ.

Perquisitè. *adv.* cẩn thận, tử tế lắm.

Perquisitor, oris. *m.* kẻ tra hỏi, kẻ xét cẩn thận lắm. ‖ kẻ do, hỏi dọ.

Perquisitus, a, um. *part.* Perquiro.

Perrarò. *adv.* chẳng mấy khi, sưa lắm.

Perrarus, a, um. rất sưa, rất hiếm.

Perreconditus, a, um. rất kín.

Perrectus, a, um. *part.* Pergo.

Perrepo, is, repsi, reptum, pere. *n.* lườn vào, lễ mễ, lọng vào.

Perreptatio, onis. *f.* sự lườn vào, lòn.

Perrepto, as, avi, atum, are. V. Perrepo.

Perridiculè. *adv.* cách trếu tật lắm.

Perridiculus, a, um. cởi trêu, trếu tật lắm.

Perrisor, oris. *m.* kẻ hay cười, kẻ reo cười lắm.

Perrodo, is, si, sum, dere. khởi hết.

Perrogito, as, are. năng hỏi.

Perrogo, as, avi, atum, are. hỏi, — han, xin; perrogare sententias, hỏi ý mọi người.

Perrumpo, is, rupi, ruptum, pere. xán vỡ, bể làm hai, phá, — tan, xông vào, — pha; perrumpere omnia obstacula, quén ngút; — leges, phạm luật.

Perruptus, a, um. *part.* Perrumpo.

Persa, æ. *m.* N. H.

Persæpè. *adv.* rất năng.

Persævus, a, um. rất dữ.

Persalsè. *adv.* cách có ý vị, mặn mòi.

Persalsus, a, um. có ý vị, ý chỉ, mặn nồng lắm, nói trí lắm.

Persalutatio, onis. *f.* sự bái, chào, lạy mọi người.

Persaluto, as, avi, atum, are. chào, lạy cẩn thận.

Persanatio, onis. *f.* sự lành đã trọn.

Persanator, oris. *m.* kẻ chữa cho lành thật.

Persanatus, a, um. đã lành đã trọn.

Persanetè. *adv.* cách nhơn đức lắm.

Persano, as, avi, atum, are. chữa lành đã trọn.

Persanus, a, um. rất lành.

Persapiens, tis. *omn. gen.* rất khôn, — khôn ngoan.

Persapienter. *adv.* cách rất khôn.

Persatus, a, um. *part.* Persero.

Persciens, tis. *omn. gen.* kẻ lẩu thông.

Perscienter. *adv.* cách khôn khéo lắm.

Perscindo, is, scidi, scissum, dere. sả hai, xẻ ra; perscindere nubem, quén mây.

Perscissus, a, um. *part.* Perscindo.

Perscitus, a, um. kẻ có trí huệ lắm.

Perscribo, is, scripsi, scriptum, bere. viết dài, — trọn. ‖ nhắn tin, — lời. ‖ biên vào sổ; perscribere cuncta manu, dùng tay mình mà chép hết; — versus, làm thơ.

Perscriptio, onis. *f.* sự biên vào sổ. ‖ sổ bộ. ‖ lệnh, tờ khế cho đặng lãnh bạc.

Perscriptor, oris. *m.* thơ kí, kí lục.

Perscriptum, i. *n.* V. Perscriptio.
Perscriptus, a, um. *part.* Perscribo.
Perscrutatio, onis. *f.* sự dọ dẫn, xét.
Perscrutator, oris. *m.* quan tra hỏi.
Perscruto, as, are. et Perscrutor, aris, atus sum, ari. *dep.* dọ dẫn, lục lạo, soát, xét, soi xét, xét tỏ, xuyên tạc; perscrutari arcas muliebres, lục lạo hòm gương đờn bà.
Persea, æ. *f.* cây kia sinh trái trong nước Egypto, và sinh hoa nơi khác mà thôi.
Persecatio, onis. *f.* sự cất hết.
Persecator, oris. *m.* kẻ đốn, cốt hết.
Perseco, as, cui, sectum, are. đốn, cốt, cắt hết; persecare vitium, cắt cội rễ nết xấu.
Persector, aris, atus sum, ari. *dep.* đeo đuổi. ‖ tra xét từng đều.
Persecutio, onis. *f.* sự bắt, bắt bớ, cứ việc, đòi kiện. ‖ sự bắt đạo.
Persecutor, oris. *m.* kẻ bắt, bắt bớ, đòi kiện, kẻ đi theo, đeo đuổi. ‖ kẻ bắt đạo.
Persecutrix, icis. *f.* nữ nhơn bắt bớ.
Persecutus, a, um. *part.* Persequor.
Persedeo, es, sedi, sessum, dere. *n.* ngồi liên; persedere in equo, cỡi ngựa liên.
Persegnis, *m. f.* gne. *n.* is. sự gì làm chậm chạp.
Persegniter. *adv.* cách trễ nải, — chậm chạp lắm.
Persenesco, is, scere. *n.* ra lớn tuổi lắm.
Persenex, is. *omn. gen.* et Persenilis, *m. f.* le. *n.* is. già cả, lớn tuổi lắm.
Persentio, is, si, sum, tire. ngẫm màu, biết màu lắm, giác lắm.
Persentisco, is, scere. biết, nghi, — hoặc, ước chừng.
Persephone, es. *f.* bụt nữ Proserpina.

Persepolis, is. *f.* N. U.
Persequax, acis. *omn. gen.* kẻ hay theo bắt, đeo đuổi.
Persequor, eris, cutus vel quutus sum, qui. *dep.* đeo đuổi, tùy theo cho đến cùng. ‖ bắt, — bớ. ‖ vưng, — lời. ‖ cứ việc. ‖ làm. ‖ xét, suy xét. ‖ persequi aliquem vestigiis, đánh hơi mà đeo đuổi ai; — mandata, phụng lệnh; — incœpta, cứ việc đã khỉ sự; — viam, cứ đàng; — feras, săn.
Persequutio, onis. *f.* V. Persecutio.
Persero, is, sevi, satum, rere. gieo, — vãi. ‖ đồn tiếng, rao khắp.
Perservio, is, ire. ở lính.
Perseverabilis, *m. f.* le. *n.* is. et
Perseverans, tis. *omn. gen.* vững, bền đỗ.
Perseveranter. *adv.* cách bền đỗ.
Perseverantia, æ. *f.* et Perseveratio, onis. *f.* sự bền đỗ, bền đậu.
Persevero, as, avi, atum, are. bền đỗ, — đậu, đỗ, đậu, ở vững; perseverare in labore uno, vững chí mà làm một việc luôn.
Perseverus, a, um. kẻ rất nhặt, rất nghiêm nhặt, — nhặt nhiệm.
Perseus, i. *m.* N. H. ‖ tinh tú kia.
Persia, æ. *f.* N. R.
† Persibè. *adv.* cách rất quỉ quyệt.
Persibus, a, um. rất quỉ quyệt, sâu sắc lắm.
Persica, æ. *f.* thứ cây hồng đào.
Persicaria, æ. *f.* rau răm nhà trời.
Persiccatus, a, um. đã phơi khô lắm.
Persiccus, a, um. rất khô.
Persicum, i. *n.* trái hồng đào.
Persicus, i. *f.* thứ cây hồng đào; mali persici nucleus, đào nhơn.
Persicus, a, um. thuộc về nước Persia.
Persideo, es, sedi, sessum, dere. *n.* et Persido, is, dere. đậu, đỗ lâu, ở lâu trên hay là trong.
Persignator, oris. *m.* kẻ đánh con dấu, kẻ cẩn phong.

Persigno, as, avi, atum, are. đánh dấu, — ấn, cẩn phong.
Persillum, i. *n.* bình, ghè đã trét chai.
Persimilis, *m. f.* le. *n.* lis. hệt, giống như hệt.
Persimplex, icis. *omn. gen.* rất đơn sơ, thật thà.
Persis, idis. *f.* tên xứ.
Persisto, is, stiti, stitum, tere. *n.* ở vững bền. V. Persevero.
Persolata, æ. *f.* thương nhĩ, △ ngưu bằng tử; cây ké.
Persolemnis, *m. f.* ne. *n.* is. rất trọng thể.
Persoleo, es, lere. *n.* năng quen làm.
Persolido, as, avi, atum, are. làm cho ra cứng, — vững.
Persolvo, is, vi, solutum, vere. trả hết nợ, đền đủ; persolvere preces, nguyện kinh; — promissum, phải nguyền; — pœnas, chịu vạ; — grates, cám ơn.
Persolus, a, um. một mình, đơn chiếc.
Persoluta, æ. *f.* thảo kia.
Persolutus, a, um. *part.* Persolvo.
Persona, æ. *f.* ngôi, người, ngài, vị. ‖ quờn, — phép, — thế, — chức. ‖ mặt gỉa, mặt mẻ. ‖ hình, — dạng. ‖ sự làm trò, làm tuồng cách; persona regis, ngôi vua; personæ rationem habere, vì mặt, tây, thiên tây, vì, vì vỗi; tres personæ unus Deus, một Chúa ba ngôi, △ nhứt thể tam vị.
Personæ, arum. *f. pl.* hình tượng nhỏ thợ chạm hay là tạc.
Personalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ngôi, — người.
† Personalitas, atis. *f.* tài phép đứng làm người.
Personaliter. *adv.* cùng người ta. ‖ riêng, với người.
Personata, æ. *f.* et Personatia, æ. *f.* V. Persolata.

Personatus, a, um. kẻ mặc mặt mẻ. ‖ gỉa, — hình, — dạng, dối trá; personatus pater, kẻ gỉa hình cha.
Persono, as, ui, itum, are. vang, — lừng, — dầy, dấy tiếng; personare alicui aurem, dầy tai.
Personus, a, um. hay dấy tiếng, hay ra tiếng lớn, hay dội tiếng ra, vang lừng lắm.
Persorbeo, es, bere. húp hết.
Perspectè. *adv.* et Perspectiùs. *adv.* khi đã suy lượng đoạn, khi đã xét cẩn thận rồi.
Perspectio, onis. *f.* sự lẩu thông.
Perspecto, as, avi, atum, are. coi chơi hay là coi đám hát cho đến cùng. ‖ xem xét cặn kẽ, gẫm xem.
Perspectus, a, um. *part.* Perspicio.
Perspeculatus, a, um. *part.*
Perspeculor, aris, atus sum, ari. *dep.* xem xét, do, thám thính, canh dỏ.
Perspergo, is, si, sum, gere. tưới, rắc.
Perspicabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng cho người ta xem.
Perspicacia, æ. *f.* et Perspicacitas, atis. *f.* V. Perspicientia.
Perspicaciter. *adv.* cách minh mẫn.
Perspicax, acis. *omn. gen.* kẻ sáng con mắt. ‖ sáng ý, trí huệ, trí sâu, ngộ, dĩnh ngộ, minh mẫn; in rebus alienis perspicax, in suis caligans, việc người thì sáng việc mình thì quáng.
Perspicibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì dễ thấy.
Perspicientia, æ. *f.* sự ngộ, trí sáng, — huệ, — sâu, sáng ý.
Perspicio, is, spexi, spectum, cere. thấy, ngó rõ, dễ thấy. ‖ lẩu thông, ngộ. ‖ perspicere attentè, gẫm xem; — fidem, thử lòng ngay.
Perspicuè. *adv.* tỏ tường, rõ ràng.
Perspicuitas, atis. *f.* sự rõ ràng. ‖ sự trong ngần.
Perspicuus, a, um. tỏ, tỏ rõ, tỏ tường. ‖ trong ngần.
Perspiro, as, avi, atum, are. thổi, — vào, — qua, thấu qua.
Perspissè. *adv.* et Perspissò. *adv.* cách chậm chạp, muộn.
Perspisso, as, are. làm cho đặc lắm.
Perstabilis, *m. f.* le. *n.* is. rất vững bền, bền đỗ lâu dài.
Persterno, is, nere. lát đàng hết.
Perstillo, as, avi, atum, are. dột, nhỏ giọt.
Perstimulo, as, avi, atum, are. giục, thôi thúc lắm, dịch lắm.
Persto, as, steti, stitum, are. *n.* ở vững lòng, vững chí, quyết chí. ‖ bền lâu; perstat mihi mens, tôi dốc chí một ý luôn.
Perstratus, a, um. *part.* Persterno.
Perstrepo, is, pui, pitum, pere. làm om sòm, khuống lắm.
Perstrictio, onis. *f.* sự lạnh lẽo.
Perstrictus, a, um. *part.*
Perstringo, is, xi, strictum, gere. buộc chặt. ‖ dón, nói tắt, lược bày; perstringere oculorum aciem, xẩm mắt; — aures, ngầy tai; — terram aratro, cày đất.
Perstructus, a, um. đã làm, đã lập rồi.
Perstudiosè. *adv.* cách chăm chỉ lắm, — có ý lắm, — sốt sắng lắm.
† Perstudiosus, a, um. kẻ sốt sắng, ái mộ sự gì lắm.
Persuadeo, es, si, sum, dere. dỗ, khuyên lơn, — bảo, làm cho ai tin.
Persuasibilè. *adv.* V. Persuasibiliter.
Persuasibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên tin, có lẽ mà tin, sự bán tín bán nghi.
Persuasibiliter. *adv.* cách bán tín bán nghi, — có lẽ tin.
Persuasio, onis. *f.* sự tin, tưởng là thật. ‖ sự ngờ vô cớ.
Persuasor, oris. *m.* kẻ dỗ, khuyên.
Persuasorius, a, um. có sức mà dỗ, — giục người ta tin.
Persuastrix, icis. *f.* nữ nhơn dỗ.
Persuasus, ûs. *m.* V. Persuasio.
Persuasus, a, um. *part.* Persuadeo.
Persuaviter. *adv.* cách rất đẹp, — rất ngọt.
Persubitùm. *adv.* rất chóng vánh, hối bất cập, phút chốc.
Persubtilis, *m. f.* le. *n.* is. rất mỏng, — mỏng tanh, — mỏng mảnh. ‖ rất trí trá, — sắc, khôn khéo lắm.
Persudo, as, avi, atum, are. ra mồ hôi, tươm, mướt mồ hôi.
Persulcatus, a, um. có đàng cày.
Persulto, as, avi, atum, are. nhảy, — nhót. ‖ xông pha, — vào; persultare pabula, nhảy nhót trên hoa cỏ.
Persum, fui, esse. là nhiều, là mạnh, có nhiều lắm.
Persuo, is, ere. may cho trọn, may cho rồi.
Pertactus, a, um. *part.* Pertingo.
Pertædescit, ere. et Pertædet, duit, æsum est, dere. nhàm lắm, phiền lòng lắm, chẳng muốn gì.
Pertæsus, a, um. đã nhàm, rầu rĩ; pertæsus sermonis, nhàm bài.
Pertango. V. Pertingo.
Pertego, is, texi, tectum, gere. che, phủ hết, che cho trọn.
Pertendo, is, di, sum, dere. giương. ‖ làm hoàn tất. ‖ đè miền, tách miền, đè chừng; pertendere Romam, đè dặm thành Roma; — animo, rắn gan.
Pertento, as, avi, atum, are. thử, coi thử, xem thử, dò; manibus pertentare, măn mó.
Pertenuis, *m. f.* nue. *n.* is. rất mỏng mảnh. ‖ rất nhỏ.
Pertepidus, a, um. rất nguội lạnh.
Perterebrator, oris. *m.* kẻ khoan thâu, khoan phủng, — lủng.

Perterebro, as, avi, atum, are. khoan thâu qua, khoan phủng.

Pertergeo, es, si, sum, gere. et Pertergo, is, si, sum, gere. chùi, lau cẩn thận lắm.

Pertero, is, trivi, tritum, rere. mài.

Perterrefacio, is, feci, factum, cere. et Perterreo, es, rui, rere. làm cho thất kinh, nộ nạt, nhát.

Perterricrepus, a, um. nạt nộ, vang dầy lắm.

Perterrito, as, are. V. Perterreo.

Perterritus, a, um. *part.* Perterreo.

Pertexo, is, xui, textum, xere. dệt cho cùng, — trọn. ‖ làm cho cùng bài.

Pertica, æ. *f.* cái sào, trượng, cây ngay thẳng; perticam erigere in anno novo, lên nêu. ‖ choái. ‖ trượng đo đất.

Perticalis, *m. f.* le. *n.* is. dùng đặng mà làm sào.

Pertimefactus, a, um. rất sợ hãi.

Pertimeo, es, ui, mere. et Pertimesco, is, ui, scere. sợ, — hãi, kinh, — lắm; pertimescere rotam fortunæ, sợ vận bỉ lắm.

Pertinacia, æ. *f.* sự cứng cổ, cứng cỏi, — lòng, cố chấp, chấp nê. ‖ sự vững vàng, bền chí.

Pertinaciter. *adv.* cách chấp nhứt. ‖ bền chí.

Pertinax, acis. *omn. gen.* kẻ cứng cổ, cứng cỏi, — lòng, chấp nhứt, — nê, cố chấp, rắn gan, ngẳn cổ, rắn mắt. ‖ vững vàng, bền chí; pertinax recti, người trung trực lắm. ‖ bền, lâu dài. ‖ hà tiện, bỏn sẻn.

Pertineo, es, nui, nere. *n.* lan, — ra, tràn ra. ‖ hệ, thuộc, — về, hạp, ám hạp, tam hạp; pertinet ad rem, việc tiện là; — ad lunam, nó tới cho đến mặt trăng; — somnium ad hoc, sự chiêm bao chỉ sự nầy.

Pertingo, is, tigi, tactum, gere. lan ra cho đến, tột cho đến, tới cho đến; clamores pertingere, tiếng kêu thấu.

Pertoleratio, onis. *f.* sự chịu khó cho đến cùng.

Pertolero, as, avi, atum, are. nhịn, chịu cho đến cùng.

Pertorqueo, es, si, tum, quere. vặn ngược. ‖ hành hình lắm; pertorquere ora, trề miệng.

Pertractabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ cầm, dễ đá đến, — măn mó.

Pertractè. *adv.* cách thường.

Pertractatio, onis. *f.* sự chánh sự, trấn nhậm, lo việc. ‖ sự cầm trong tay, đá đến.

Pertractatus, a, um. *part.*

Pertracto, as, avi, atum, are. năng đá đến, năng cầm trong tay, — măn mó; pertractare aliquid omni cogitatione, suy đi gẫm lại sự gì.

Pertractus, ûs. *m.* sự lâu, lâu dài, bền.

Pertractus, a, um. *part.*

Pertraho, is, traxi, tractum, here. kéo đến, kéo lôi. ‖ làm dần dà, dùng dằng.

Pertranseo, is, ivi, itum, ere. đi qua, qua khỏi, sang bên kia.

Pertranslucidus, a, um. trong ngần.

Pertrepidus, a, um. nhát gan lắm.

Pertribuo, is, bui, butum, ere. cho, ban; pertribuere testimonium, làm chứng bằng lòng.

Pertristis, *m. f.* te. *n.* is. kẻ rất rầu, kẻ rất ưu phiền, rất nhặt nhiệm.

Pertritus, a, um. *part.* Pertero.

† Pertrux, ucis. *omn. gen.* rất dữ, rất bạc ác.

† Pertumacitas, atis. *f.* sự kiêu ngạo.

Pertumultuosè. *adv.* dầy, vỡ lỡ lắm.

Pertumultuosus, a, um. xao xác lắm.

Pertundo, is, tudi, tusum, dere. khoan, — lỗ, khoét lỗ, đào, xoi. ‖ đánh bể, — vỡ, xán.

Perturbatè. *adv.* cách lộn lạo, bậy bạ, hỗn hào.

Perturbatio, onis. *f.* sự xao xác, xao xiến, hồ đồ, bậy bạ, tao loạn; perturbatio cœli, dông tố.

Perturbator, oris. *m.* et Perturbatrix, icis. *f.* kẻ làm xao xác, kẻ làm loạn.

Perturbatus, a, um. *part.*

Perturbo, as, avi, atum, are. tán loạn, nhiễu, — nhương, li tán. ‖ làm xao xác, — hỗn hào, xáo lộn. ‖ xô, đuổi. ‖ trộn, pha; perturbare præcipitem ex civitate, đuổi ra khỏi thành.

Perturpis, *m. f.* pe. *n.* is. rất xấu hổ.

Pertussis, is. *f.* sự ho luôn.

Pertusura, æ. *f.* sự khoan lỗ.

Pertusus, a, um. *part.* Pertundo.

Perubiquè. *adv.* khắp mọi nơi.

Perula, æ. *f.* đãy, nang nhỏ.

Perunctio, onis. *f.* sự xức cả và xác.

Perunctus, a, um. *part.*

Perungo, is, xi, ctum, ere. xức cả và xác.

Perurbanè. *adv.* cách rất lịch sự.

Perurbanus, a, um. kẻ rất lịch sự, rất ngoan ngùy, rất vui, — khôn khéo. ‖ kẻ yêu ở trong thành lắm.

Perurgeo, es, gere. giục, ép lắm.

Peruro, is, ussi, ustum, rere. đốt, thiêu hết; peruri febri, nóng mình lắm.

Perustus, a, um. *part.* Peruro.

Perutilis, *m. f.* le. *n.* is. rất ích.

Perutrinquè. *adv.* bởi hai bên.

Pervado, is, si, sum, dere. qua, đi qua, thâu qua, — cho đến, trải qua. ‖ đồn, — tiếng, đồ ra khắp; pervadere animos hominum, dỗ lòng người ta, vỗ lòng người ta; — ora, bày ra trên mặt.

Pervagabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ dông dài.

Pervagatus, a, um. *part.*

Pervagor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi dông dài, xiêu lạc. ‖ bày ra, có tiếng đồn. ‖ ra thường.

Pervagus, a, um. kẻ đi dông dài.

Pervalidus, a, um. kẻ hùng hào.

Pervariè. *adv.* nhiều cách lắm, tỉả vẻ.

Pervarius, a, um. có nhiều cách, nhiều thể, tỉả vẻ.

Pervastatus, a, um. *part.*

Pervasto, as, avi, atum, are. phá hoang, phá tan khắp.

Pervasus, a, um. đã trải qua, thâu qua.

† Pervector, oris. *m.* kẻ đem tin.

Pervectus, a, um. *part.*

Perveho, is, vexi, vectum, here. chở; pervehi in portum, vào cửa; — ad exitus optatos, đặng như lòng muốn.

Pervello, is, vulsi, vel velli, vulsum, lere. nhổ, — ra. ‖ giục, nhiễu hại; pervellere aurem, kéo tai.

Pervenio, is, veni, ventum, nire. tới, đến, trải đến, tựu, — tới; pervenire in invidiam, phải người ta ghen ghét.

Pervenor, aris, atus sum, ari. *dep.* ái mộ việc săn. ‖ tra soát khắp mọi nơi.

Perventio, onis. *f.* sự tựu tới.

† Perventor, oris. *m.* kẻ lo lắng cho đặng nương thế kẻ có quờn phép.

Pervenustus, a, um. rất xinh.

Perverecundus, a, um. có nết tốt, kẻ hay những mặt.

Perversè. *adv.* iùs. issimè. cách trái lẽ, trái phép, gian, gian tà.

Perversio, onis. *f.* sự xáo lộn, lộn lại.

Perversitas, atis. *f.* sự xáo lộn, lộn lại, trái lẽ, vô phép, bất thứ tự. ‖ sự gian, gian tà; perversitas morum, sự xấu nết, sự hoang đàng.

Perversus, a, um. *part.* Perverto. đã lộn lại, úp, — lại, quấn, — vặn vặn, vạy, — vò. ‖ gian, — tà, tai quái, xấu ruột, gian vạy; perversa res, sự trái; — via, đàng trái; animo perverso, lòng gian.

Perverto, is, ti, sum, tere. xáo lộn, lộn lại, — bậy. ‖ phá, — tan. ‖ phạm. ‖ làm hư, — hư hết, — cho mất nết; pervertere jura divina et humana, chẳng sá chi luật Chúa và luật Vua; cum perverso perverteris, cum bono bonus eris, gần mực thì đen gần đèn thì sáng.

Pervesperì. *adv.* xế chiều lắm.

Pervestigatio, onis. *f.* sự tra soát.

Pervestigator, oris. *m.* et Pervestigatrix, icis. *f.* kẻ soát, xem xét cẩn thận lắm.

Pervestigatus, a, um. *part.*

Pervestigo, as, avi, atum, are. tra soát, dọ dẫn, xem xét, tìm kiếm cẩn thận lắm.

Pervetus, eris. *omn. gen.* et Pervetustus, a, um. rất già, rất cũ.

Perviàm. *adv.* qua giữa.

Pervicacia, æ. *f.* sự cứng cổ, cứng cỏi. ‖ sự bền chí, vững vàng.

Pervicax, acis. *omn. gen.* kẻ chấp nê, — nhứt, cứng cổ. ‖ kẻ bền chí, dốc chí, vững lòng.

† Pervico, onis. *m.* V. Pervicax.

Pervictus, a, um. đã phải thua mọi bề.

Pervicus, a, um. V. Pervicax.

Pervideo, es, vidi, visum, dere. thấy rõ ràng, xa xem, lo xa. ‖ xét, xem xét.

Pervigeo, es, gui, gere. sõi sàng, khỏe khoắn lắm; pervigere opibus et honoribus, làm trưởng giả.

Pervigil, ilis. *omn. gen.* kẻ thức luôn. ‖ chẳng hay tắt.

Pervigilatio, onis. *f.* sự thức liên.

Pervigilator, oris. *m.* kẻ canh thức luôn.

Pervigilatus, a, um. *part.* Pervigilo.

Pervigilia, æ. *f.* et Pervigilium, ii. *n.* sự thức đêm. ‖ áp ngày lễ.

Pervigilo, as, avi, atum, are. thức liên; pervigilare noctem, thức cả đêm.

Pervilis, *m. f.* le. *n.* is. có giá hạ, giá hèn lắm, ế lắm.

Pervinco, is, vici, victum, cere. đặng, thắng, đặng trận, đặng thế. ‖ đặng, cất lấy. ‖ làm chứng, lấy lẽ mà chứng; pervincere sonitum, lấp tiếng kêu.

Pervirens, tis. *omn. gen.* et Perviridis, *m. f.* de. *n.* is. rất xanh.

Perviso, is, sere. thấy rõ.

Pervius, a, um. thong, thông lưu, trống trải; pervius vento, — pluviæ, xan gió, xan mưa; domus vento et latronibus pervia, nhà trống.

Pervivo, is, vixi, ctum, vere. sống cho đến cùng.

† Pervolaticus, a, um. kẻ thâu khắp.

Pervolgo, as, avi, atum, are. trải qua.

Pervolitantia mundi. độ số vận chuyển luân phiên chóng vánh.

Pervolito, as, avi, atum, are. năng bay qua, bay giữa. ‖ bay trên không mau lắm. ‖ đồn tiếng, bày ra mau lắm.

Pervolo, as, avi, atum, are. bay qua. ‖ chạy mau lắm; pervolare in domum suam, chạy vào nhà mình; pervolat rumor, có tiếng đồn.

Pervolo, is, volui, velle. muốn lắm, ái mộ lắm; pervelim scire, tôi muốn biết lắm.

Pervoluto, as, avi, atum, are. trở sách đi trở sách lại, lật sách.

Pervolutus, a, um. *part.*

Pervolvo, is, vi, volutum, vere. cuốn, lăn mạnh; pervolvere se in luto, trăn trọc trong bùn.

Pervorsè. *adv.* V. Perversè.

Pervulgatè. *adv.* cách thường, — hèn.

Pervulgatus, a, um. *part.* Pervulgo.

Pervulgo, as, avi, atum, are. rao, — truyền, tỏ ra, đồn tiếng. ‖ trải qua; pervulgare librum, in sách; — se omnibus, phú mình cho hết mọi người.

Pes, pedis. *m.* chơn, — cẳng, △ túc. ‖ cuống trái. ‖ thước mộc. ‖ con chí. ‖ chột rau cỏ. ‖ chơn núi. ‖ cách chơi như đầy tớ; pedem proferre, duỗi chơn; — referre, lui chơn; — referre præ timore, nhờn lại; — referre propter horrorem, nhờm chơn; pes torpidus, tê chơn; tabulæ in quibus pedes inserti clauduntur, trăng; pedes velocissimi, liện chơn; — animalium, giò; pede gallinæ aliquid superstitiosè conjicere, coi giò; uno pede incedere, nhắc cò cò; pedibus junctis, chúm chơn; pedem dare, giúp đỡ; pes veli, chẳng buồm; pedibus ire, đi bộ.

Pescia, orum. *n. pl.* mũ bằng da con chiên.

† Pesestas, atis. *f.* dịch khí.

Pessarium, ii. *n.* đồ kia thầy thuốc dùng khi tử cung xiêu đi.

Pessimè. *adv.* rất xấu, — chẳng phải, — trái lẽ, tệ.

† Pessimitas, atis. *f.* sự rất xấu, rất trái lẽ.

Pessimo, as, are. làm khổ sở.

Pessimum, i. *n.* sự hại lớn. ‖ sự dữ, sự xấu qúa.

Pessimus, a, um. rất xấu, — dữ, — gian.

Pessulus, i. *m.* thoen, then; pessulo portam retinere, gài then.

Pessùm. *adv.* dưới, hạ; pessùm ire, sinh tệ, hóa xấu; — ire, chìm, té xuống.

Pessum, i. *n.* V. Pessarium.

Pessumdo, et Pessundo, as, dedi, datum, dare. chìm, — xuống, làm cho phải chìm. ‖ hủy hoại, phá tuyệt; pessumdare iracundiam, dằn lòng giận.

Pessus, i. *m.* V. Pessarium.

Pestibilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh dịch khí đặng.

† Pestibula, æ. *f.* rắn độc.

Pestifer, a, um. hay sinh thần khí, độc, hại.

Pestiferè. *adv.* cách độc, — hại.

Pestiferus, a, um. et Pestilens, tis. *omn. gen.* hay sinh ôn dịch, sinh tật lây, — chết. ‖ độc, — dữ, — địa. ‖ hay hại.

Pestilentia, æ. *f.* dịch khí, ôn dịch, thần khí, lây, tật lây. ‖ chướng khí, khí độc.

Pestilentiarius, a, um. Pestilentiosus, a, um. Pestilentus, a, um. et Pestilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh dịch khí, hay lây. ‖ độc, — địa, hay hại.

Pestilitas, atis. *f.* V. Pestis.

Pestinuncius, ii. *m.* kẻ nói tiên tri sẽ có dịch khí.

Pestis, is. *f.* dịch khí, thần khí, ôn dịch, lây, tật lây. ‖ tai, — nạn, — hại. ‖ tật dại. ‖ sự chết. ‖ thuốc độc. ‖ kẻ gian, gian tà, bợm. ‖ sự báo thù; pestis vulcania, sự đốt nhà; bubalus peste confectus, trâu toi.

Peta, æ. *f.* bụt nữ áp sự xin.

Petalium, ii. *n.* thuốc cao bằng cam tùng.

Petamenarius, ii. *m.* kẻ leo dây.

Petasatus, a, um. kẻ đội nón.

Petasio, onis. *m.* et Petaso, onis. *m.* đùi, — thịt.

Petasites, æ. *m.* cây ké, △ thương nhĩ.

Petasunculus, i. *m.* đùi nhỏ. ‖ nón nhỏ.

Petasus, i. *m.* nón; ossa petasi arundinei, sường nón; petasus laneus, nón chiên.

Petaurista, æ. *m.* et Petauristarius, ii. *m.* kẻ leo dây mà chơi.

Petaurum, i. *n.* đồ mà bay nơi áng bát bội. ‖ dây kẻ leo.

Petaurus, i. *m.* V. Petaurista.

† Petax, acis. *omn. gen.* kẻ hay nài.

Petelinus lucus. *m.* huyền vũ ngoài thành Roma.

Petesco, is, scere. et Petesso, is, ssere. năng xin, nài, nài hà.

Petiginosus, a, um. kẻ có tật lác.

Petigo, inis. *f.* V. Impetigo.

Petilium, ii. *n.* hoa hồng rừng.

Petilus, a, um. nhỏ, mỏng.

Petimen, inis. *n.* chốc cật con ngựa.

Petiolus, i. *m.* cuống, — trái. ‖ chơn nhỏ.

Petitio, onis. *f.* sự xin, lời xin. ‖ đơn, — trạng, — từ. ‖ trạng cáo. ‖ sự đánh, vật một keo.

Petitor, oris. *m.* kẻ xin, cầu, muốn. ‖ kẻ thưa đơn cáo.

Petitorius, a, um. thuộc về kẻ xin, — cáo.

Petitrix, icis. *f.* nữ nhơn hay xin, — cầu cho đặng.

Petitum, i. *n.* V. Petitus.

Petiturio, is, ire. vào hàng kẻ cầu quan cầu chức.

Petitus, ûs. *m.* V. Petitio.

Petitus, a, um. *part.*

Peto, is, ivi, et ii, itum, ere. xin, cầu, — xin. ‖ cầu quan, — chức, lo cho đặng. ‖ muốn, ước ao. ‖ đánh phá, xông pha. ‖ nhè, nheo, nhắm, — nhía; petere Romam, đè chừng thành Roma; — eumdem locum, cầu quờn chức ấy; — gloriam, ham hố danh vọng; — in vincula, đóng xiềng; — cibum sibi, kiếm đồ ăn; — altè suspirium, thở dài; — pœnas ab aliquo, bắt vạ ai; — telis, lẩy tên; — humiliter, phục vọng; — à Deo, — à Rege, ngửa xin, trông xin; — ut, xin cho; — ab, xin cùng.

Petoritum. et Petorritum, i. *n.* xe giá có bốn bánh xe.
Petra, æ. *f.* đá, hòn đá. ‖ sạn, sỏi.
Petræus, a, um. thuộc về đá, sinh trong đá.
Petrensis, *m.f.* se. *n.* is. hay ở trong hang đá.
Petreus, a, um. V. Petræus.
Petricosus, a, um. V. Petrosus. ‖ rối, — rắm, mắt mỏ.
Petrinus, a, um. bằng đá.
Petro, onis. *m.* con chiên đực. ‖ người nhà quê, người ở trên núi.
Petrolæum, i. *n.* thứ dầu như chai bởi đá mà chảy ra. △ thạch não du.
Petroselinum, i. *n.* rau cần, hoa khóm.
Petrosus, a, um. có đá, có sỏi; terra petrosa, đất sỏi.
Petteumata, atum. *n. pl.* thứ con cờ.
Petulans, tis. *omn. gen.* co máu, co cú. ‖ bẵm, già miệng, — giận. ‖ mê đắm, hoang đàng.
Petulanter. *adv.* cách co máu, — ngỗ nghịch, — dẫn lân. ‖ cách mê đắm, — dâm dục.
Petulantia, æ. *f.* sự co máu, co cú. ‖ sự bẵm, già miệng, — giận. ‖ tính nóng lắm, tính mê; petulantia ramorum, cây tốt dà.
Petulcus, a, um. kẻ hay húc, hay báng.
✝ Petunum, i. *n.* thuốc ăn, — hút.
Peuce, es. *f.* cây sinh chai.
Peucedanum, i. *n.* et Peucedanus, i. *f.* thảo kia gọi là đuôi heo.
Peumene, es. *f.* mật đà tăng, cứt bạc.
Peusis, is. *f.* sự hỏi. ‖ sự nói một mình.
Pexatus, a, um. kẻ mặc đồ nỉ có lông dài và tốt.
Pexitas, atis. *f.* sự lông dài nỉ không thẳng.
Pexus, a, um. *part.* Pecto.

Pezita, æ. *f.* thứ nấm vô chột. ‖ con cờ.

PH

Phæacia, æ. *f.* N. IN.
Phæacius, a, um. Phæacus, a, um. et Phæax, acis. *omn. gen.* kẻ thuộc về cù lao Phæacia. ‖ kẻ mê đắm, — vui sướng.
Phæcasiatus, a, um. kẻ mang giày trắng.
Phæcasium, ii. *n.* et Phæcasius, ii. *m.* thứ giày trắng bụt hay là sãi tế lễ quen mang. ‖ giày quan nội triều quen mang.
Phænomena, orum. *n. pl.* điềm lạ trên trời hay là trên không. △ quái dị sự.
Phagedæna, æ. *f.* sự đói lắm. ‖ nha cam.
Phagedænicus, a, um. thuộc về nha cam.
Phager, gri. *m.* cá kia.
Phagesia, et Phagesiposia, orum. *n. pl.* lễ vui chơi kia.
Phago, onis. *m.* V. Helluo.
Phalacrocorax, acis. *m.* loài con cò.
Phalæ, arum. *f. pl.* tháp gỗ.
Phalangæ, arum. *f. pl.* nề, trục. ‖ móc, — câu, — kéo. ‖ gậy, sào, nêu.
Phalangarii, orum. *m. pl.* kẻ đẩm, gánh. ‖ lính bộ đội kia.
Phalangitæ, arum. *m. pl.* lính bộ.
Phalangites, æ. *m.* cây thuốc giải độc.
Phalangium, ii. *n.* et Phalangius, ii. *m.* thứ nhện độc.
Phalanx, gis. *f.* binh bộ kia.
Phalarica, æ. *f.* V. Falarica.
Phalaris, idis. *f.* thảo kia. ‖ chim nước kia.
Phaleræ, arum. *f. pl.* tràng hột kia người sang trọng thành Roma đeo cổ. ‖ tua rơi con ngựa.
Phaleratus, a, um. có dây rơi, ngựa có đồ tốt; phalerata verba, lời chuốt.
Phalero, as, are. thắng ngựa cùng đặt tua rơi và các đồ tế chỉnh.
Phallagogia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu và bụt vườn.
Phallophoria, orum. *n. pl.* lễ tế bụt Isis.
✝ Phamenot. *m. ind.* tháng bẩy.
Phanias, æ. *m.* kẻ khoe mình qúa.
Phantasia, æ. *f.* trí vẽ, sự mường tượng, sự muốn, ước ao.
* Phantasma, tis. *n.* ma, — da, mộng mị, tà mị, yêu quái.
Phantasticus, a, um. kẻ hay mường tượng, kẻ có tính kì dị.
Phanuel. *m. ind.* nơi kia.
Pharan. *m. ind.* núi, rừng cát. ‖ N. U.
Pharetra, æ. *f.* vỏ tên, △ cao.
Pharetratus, a, um. et Pharetriger, a, um. kẻ vác vỏ tên.
* Pharias, æ. *m.* con rắn kia.
Pharicum, i. *n.* cá kia.
Pharisæi, orum. *m. pl.* N. H.
Pharisaicus, a, um. thuộc về phe Pharisæi.
Pharmaca, orum. *n. pl.* thuốc, các thứ thuốc uống cho đặng lành.
* Pharmaceutice, es. *f.* nghề phép việc thuốc thang.
* Pharmaceutria, æ. *f.* bà bóng, nữ nhơn làm thuốc độc.
* Pharmacia, æ. *f.* nghề phép chế thuốc và sắm các vị thuốc.
* Pharmacites, is. *omn. gen.* sự gì dùng mà chế thuốc the.
* Pharmacodes, is. *m.* mùi các vị thuốc.
* Pharmacopæus, i. *m.* kẻ sắm và chế thuốc thang.
Pharmacopola, æ. *m.* kẻ chế, bán thuốc. ‖ kẻ dốt quen làm thuốc mà thôi.
Pharmacopolium, ii. *n.* phố bán thuốc chế.
Pharmacum, i. *n.* thuốc the, — thang. ‖ thuốc độc.

Pharmacus, i. *m.* kẻ bạc ác, gian hùng. ‖ người dân kia quen tế lễ mà phạt tạ.
Pharmuthi. *m. ind.* tháng bốn kia.
Pharos, i. *f.* N. IN. ‖ tháp đã xây cao trong cù lao ấy mà treo lồng đèn soi cửa biển. ‖ tên nước Egypto.
Pharphar. *m. ind.* N. F.
Pharurim. *m. ind.* phía thành Jerusalem bên tây đền thờ.
Pharus, i. *m.* lồng đèn nơi cửa biển mà soi tàu ban đêm.
Pharynx, gis. *m.* phần họng trên.
Phase, es. *f.* V. Transitus.
Phaselus, i. *m. f.* xuồng, ghe nhỏ, tam bản.
Phaselus, i. *m.* et Phaseolus, i. *m.* thứ đậu trắng, — nành.
Phasga, æ. *f.* N. M.
Phasganium, ii. *n.* cây kia có lá như dao gươm.
Phasiaca, æ. *f.* chim trĩ.
Phasianarius, ii. *m.* kẻ nuôi chim trĩ.
Phasianinus, a, um. thuộc về chim trĩ.
Phasianus, i. *m.* chim trĩ, gà rừng.
Phasis, is, et idis. *m.* N. F.
Phasis, is. *f.* sự thấy mặt trăng, huyền mặt trăng. ‖ sự cáo.
Phasma, atis. *n.* sự hiện ra, hiện đến, chiêm mộng.
Phegor. *m. ind.* bụt vườn. ‖ N. M.
Phellandrion, ii. *n.* cây chó đẻ.
Phellus, i. *m.* thứ da cây bần. ‖ trống phách. ‖ chuông đồng hồ.
Phenion, ii. *n.* thứ hoa mẫu đơn.
Pheresæi, orum. *m. pl.* N. H.
Pheretrum. V. Feretrum.
Phetrium, ii. *n.* nơi kẻ thuộc về một họ nhóm nhau mà tế lễ.
Phiala, æ. *f.* ve nhỏ. ‖ thứ ghe có hình như ve nhỏ. ‖ thứ gân hay đóng hậu môn lại.
* Phiditia, orum. *n. pl.* tiệc chung dân Lacêdêmon.
* Philadelphia, æ. *f.* niềm ân ái anh em cùng nhau. ‖ N. U.

* Philanthropia, æ. *f.* đức ái nhơn.
* Philantropium, ii. *n.* sự ích và lợi kẻ lo mua bán cho.
* Philantropos, i. *f.* thứ bụi gai.
* Philarchæus, a, um. kẻ yêu việc đời xưa.
* Philarchia, æ. *f.* sự ham hố quờn cai.
* Philarete, es. *f.* sự ái mộ nhơn đức.
* Philargyria, æ. *f.* sự tham bạc yêu bạc.
* Philautia, æ. *f.* sự yêu mình, ái kỉ.
* Philema, atis. *n.* sự hôn hít.
* Philetæria, æ. *f.* et Philetærium, ii. *n.* rau é.
* Philetærius, a, um. kẻ yêu những người thiết nghĩa.
* Philippæi, orum. *m. pl.* đồng bạc có hiệu vua Philippus.
Philippenses, ium. *m. pl.* N. H.
Philippi, orum. *f. pl.* N. U.
Philippinæ, arum. *f. pl.* cù lao lữ tống.
Philistæi, orum. *m. pl.* Philistiim. *m. pl. ind.* et Philistini, orum. *m. pl.* N. H.
Philocalia, æ. *f.* sự yêu sự vẹn sạch cùng áo tề chỉnh.
Philogræcus, a, um. kẻ yêu tiếng Græco, yêu thói dân ấy.
Philogynia, æ. *f.* V. Mulierositas.
Philologia, æ. *f.* sự yêu nghề văn.
Philologus, a, um. kẻ ái mộ chữ nghĩa, kẻ đại lượng.
Philomela, æ. *f.* thứ chim choắt choè, △ hồng mã liêu.
* Philomusus, a, um. kẻ ái mộ nghề văn, — văn thi, — văn.
* Philosarca, æ. *m. f.* kẻ yêu thịt.
* Philosophaster, tri. *m.* kẻ có tiếng giả người quân tử.
* Philosophatiuncula, æ. *f.* câu luận vắn.
* Philosophema, atis. *n.* câu luận theo phép luận vật cùng lý.

* Philosophia, æ. *f.* sự yêu nhơn đức khôn ngoan. ‖ cách vật, cách vật cùng lý.
* Philosophicè. *adv.* cách như người quân tử, cách vật cùng lý.
* Philosophicus, a, um. thuộc về cách vật cùng lý.
Philosophor, aris, atus sum, ari. *dep.* luận, nghị luận, bàn luận theo cách vật cùng lý.
Philosophus, i. *m.* quân tử, cùng lý đích nhơn. ‖ kẻ yêu sự khôn ngoan.
Philosophus, a, um. thuộc về cách vật.
Philostorgia, æ. *f.* sự cha mẹ thương con qúa lẽ.
Philotechnus, a, um. kẻ yêu các nghề nghiệp.
Philotheorus, a, um. kẻ suy kẻ xét việc mà chẳng làm.
* Philtrum, i. *n.* thuốc yêu thuật, thuốc cho mê yêu.
Philura, æ. *f.* da mỏng dưới vỏ cây dùng mà viết.
Philus, i. *m.* kẻ yêu, yêu mến, phải lòng.
Philyra, æ. *f.* V. Philura.
Phimosis, is. *f.* tật kia nơi thân hạ và nơi gân.
Phimus, i. *m.* ống mà đánh cờ.
Phison, onis. *m.* N. F.
Phlebicus, a, um. thuộc về huyết mạch.
* Phleborragia, æ. *f.* huyết mạch nứt nở.
* Phlebotomia, æ. *f.* sự chích máu.
* Phlebotomo, as, are. chích máu, chích huyết mạch.
* Phlebotomum, i. *n.* dao chích máu.
* Phlebotomus, i. *m.* thầy chích.
* Phlebs, bis. *f.* huyết mạch.
* Phlegeton, ontis. *m.* N. F.
* Phlegma, atis. *n.* đờm, — đạnh.
* Phlegmaticus, a, um. kẻ có đờm.
* Phlegmone, es. *f.* sự sưng đỏ.

* Phlegon, onis. *m.* ngựa mặt trời.

* Phlegontis, idis. *f.* et Phlegontites, æ. *m.* ngọc háy soi như ngọn lửa.

Phlogites, æ. *m.* et Phlogitis, idis. *f.* ngọc đỏ như lửa.

Phlogium, ii. *n.* et Phlogitis, idis. *f.* thứ hoa địa đinh.

Phlomus, i. *m.* đại phong ngải.

Phlyctæna, æ. *f.* thứ đinh sang như phỏng da vậy.

Phobetor, oris. *m.* một con bụt hay sự ngủ.

Phoca, æ. *f.* bò con biển.

Phocis, idis. *f.* miền đất kia.

Phœbas, adis. *f.* bà vãi bụt Apollo.

Phœbe, es. *f.* mặt trăng.

Phœbeius, et Phœbeus, a, um. thuộc về mặt trời, — bụt Apollo.

Phœbus, i. *m.* mặt trời, bụt Apollo.

Phœnice, es. *f.* miền đất.

Phœniceus, a, um. có màu điều tươi tốt.

Phœnicia, æ. *f.* phương hướng kia.

Phœnicias, æ. *m.* gió tây, gió đông tây.

Phœnicobalanus, i. *m.* trái chà là.

Phœnicopterus, i. *m.* chim tốt kia có cánh như lửa khi nó sè cánh ngoài mặt trời.

Phœnicurus, i. *m.* chim nhỏ có đuôi đỏ trong mùa hè.

Phœnissa, æ. *f.* bà Didon.

Phœnix, icis. *m.* chim người ta bày đặt. ‖ N. P.

Pho vel Phoe. *m. ind.* Phật, Thích ca.

Phogor. *ind.* V. Phegor.

Pholoe, es. *f.* N. M.

Phonascus, i. *m.* thầy dạy hát, kẻ xướng, kẻ xướng hát, xướng lên.

Phosphoreus, a, um. thuộc về rạng đông.

Phosphorus, i. *m.* sao mai. ‖ vị thuốc hay soi như đốm đốm và dùng mà đốt đèn.

Phragmitis, idis. *f.* thứ sậy nứa dùng làm thuốc khi trặc chơn tay.

* Phrasis, is. *f.* câu, cách nói.

* Phrenes, is. *f.* △ cao hoang.

* Phrenesis, is. *f.* tật dại.

* Phreneticus, a, um. kẻ mắc tật sảng sốt.

† Phrenetizo, as, are. sảng sốt, sảng tính.

Phreniticus, a, um. kẻ dại.

Phrenitis, idis. *f.* tật điên cuồng, tật dại.

* Phronesis, is. *f.* sự khôn ngoan. ‖ sự biết, giác, từng biết.

Phryges, um. *m. pl.* N. H.

Phrygia, æ. *f.* N. P.

Phrygianus, et Phrygiatus, a, um. đã thêu tỉa, thêu thùa.

Phrygio, onis. *m.* thợ thêu.

Phrygionius, a, um. thuộc về thợ thêu, đã thêu thùa.

Phrygius, a, um. thuộc về xứ Phrygia. ‖ đã thêu dệt.

Phryxea vellera. *n. pl.* lông chiên vàng.

Phryxianus, a, um. có lông quăn như lông chiên.

Phthiotia, æ. *f.* miền đất kia.

Phtir, iros. *m.* con chí. ‖ cá kia. ‖ phần giữa bánh lái.

Phtiriacus, a, um. có tật hay sinh con chí.

* Phtiriasis, is. *f.* tật kia làm cho nhiều chí sinh ra trong da. ‖ thứ ghẻ nơi mí con mắt.

* Phtiroctonum, i. *n.* thảo kia gọi là cỏ con chí.

* Phtirophoros, i. *m.* cây tòng sinh sơn tòng tử.

* Phtisicus, a, um. kẻ có bịnh ho lao.

* Phtisis, is. *f.* thứ bịnh ho lao làm cho mòn mỏi. ‖ tật nơi con mắt.

* Phtoe, es. *f.* sự mòn mỏi, xác mòn hết cùng mắc bịnh nóng lạnh.

* Phthongus, i. *m.* tiếng người ta hay là đồ nhạc.

Phthorium, ii. *n.* thuốc phá thai.

Phu. *n. ind.* △ cẩu tích.

† Phuy, et Phy! *interj.* thôi thôi, đừng.

Phycis, is. *f.* cá kia trắng trong mùa xuân và có nhiều sắc mùa khác.

Phygethlum, i. *n.* et Phygethrum, i. *n.* bịnh hỏa đan.

Phylaca, æ. *f.* tù rạc.

Phylacista, æ. *m.* kẻ giữ tù, đề lao. ‖ kẻ làm mướn và đợi ngoài cửa tiền công.

Phylacterium, ii. *n.* tấm ván mà đặt sự gì trên. ‖ da mỏng đã biên điều răn Đức Chúa trời và các người Pharisêi đeo nơi tay nơi trán. ‖ bùa chú.

Phylarchus, i. *m.* kẻ cai dân. ‖ kẻ cai binh mã.

Phyllanthion, ii. *n.* thảo dùng mà nhuộm điều.

Phyllis, idis. *f.* cây hồ đào.

Phyma, atis. *n.* nhọt.

Physa, æ. *f.* thứ ốc.

Physalis, is. *f.* △ toan tương thảo.

Physes, ium. *f. pl.* ngọc giả hay ra như ngọc thật, ngọc vô danh.

Physeter, eris. *m.* cá biển hay thổi lắm.

Physica, orum. *n. pl.* các vật ngoại con mắt xem thấy đặng, các vật tự nhiên.

Physica, æ. *f.* phép dạy cách vật, sự biết bổn chất bổn tính các vật.

Physicè. *adv.* theo bổn tính bổn chất. ‖ tự nhiên.

† Physiculatus, a, um. đã xét theo luật phép cách vật cách bổn chất.

Physicus, i. *m.* kẻ biết bổn tính các vật, cách vật đích nhơn.

Physicus, a, um. thuộc về bổn tính, — bổn chất các vật.

Physiognomia, æ. *f.* tướng diện, tài tướng.

Physiognomon, onis. *m.* kẻ biết xem tướng.

Physiologia, æ. *f.* sự biết sự học bổn tính các vật các sự tự nhiên.
Physis, is. *f.* bổn tính, bổn chất.
Phyteuma, atis. *n.* thảo kia hay sinh sự yêu mến.
Phyturgia, æ. *f.* phép trồng hoa.
Phyturgus, i. *m.* kẻ hay trồng hoa ái mộ việc cây cối hoa cỏ.

PI

Piabilis, *m.f.* le. *n.* is. có lẽ mà đền đặng.
Piacularis, *m.f.* re. *n.* is. hay dùng mà đền mà phạt tạ.
Piaculariter. *adv.* phải đền, — phạt tạ.
Piaculo, as, are. đền tội, phạt tạ, tế lễ mà phạt tạ.
Piaculum, i. *n.* lễ tế mà đền tội mà phạt tạ. ‖ lỗi phải chịu đền. ‖ của lễ phải tế mà đền tội. ‖ phép yêu thuật.
Piaculus, a, um. V. Piacularis.
Piamen, inis. *n.* et Piamentum, i. *n.* V. Piaculum.
Piatio, onis. *f.* sự đền tội, phạt tạ.
Piator, oris. *m.* et Piatrix, icis. *f.* kẻ làm việc đền tội, kẻ phạt tạ.
Piatus, a, um. đã đền tội.
Pica, æ. *f.* chim sáo sáo, con thước, ác là.
Picaria, æ. *f.* nơi người ta lấy chai, lấy rái, △ nơi lấy cẩm lăm.
Picatus, a, um. *part.* Pico.
Picea, æ. *f.* cây sinh chai, △ ngô công tòng.
Piceariæ, arum. *f. pl.* thuế chai.
Piceaster, tri. *m.* cây tùng hoang sinh chai, △ mã vĩ tòng.
Piceatus, a, um. đã trét chai.
Picenum, i. *n.* N. P.
Piceus, a, um. bằng chai, đen như chai.
Pico, as, avi, atum, are. trét chai.
Picrides, um. *f. pl.* Picridia, orum. *n. pl.* et Picridiæ, arum. *f. pl.* khổ thảo hoang.

Picrocholus, a, um. có nhiều đờm.
Pictilis, *m.f.* le. *n.* is. đã vẽ, đã dọn tề chỉnh.
Pictor, oris. *m.* thợ vẽ.
Pictorius, a, um. thuộc về nghề vẽ.
Pictum, i. *n.* đồ vẽ, ảnh vẽ.
Pictura, æ. *f.* đồ vẽ, đồ hình. ‖ nghề vẽ. ‖ ảnh vẽ; pictura textilis, đồ thêu.
Picturatus, a, um. đã vẽ, đã thêu.
Pictus, a, um. *part.* Pingo. đã vẽ, đã thêu dệt, đã dọn tề chỉnh; tabula picta, bức tranh.
Picula, æ. *f. dim.* Pix.
Picumnus, i. *m.* bụt áp sự giao hôn.
Picumnus, i. *m.* et Picus, i. *m.* chim kia xanh và vàng.
Piè. *adv.* cách nhơn đức, — sốt sắng, — kính mến, — hiền lành.
Pierides, um. *f. pl.* chín bụt nữ hay các nghề văn.
Pierus, i. *m.* cha các bụt nữ ấy.
Pietas, atis. *f.* nhơn, — đức, — ngãi, — ái, lòng nhơn, khoan nhơn, lòng sốt sáng, lòng mến, — thương xót.
Pietaticultrix, icis. *f.* nữ nhơn hay thảo kính cha mẹ.
Pigeo. V. Piget.
Piger, gra, grum. kẻ trễ nải, biếng nhác, ngay xương. ‖ bền, lâu dài. ‖ hay đi chậm chạp; pigerrimus, đượn lưng; piger vultus, mặt châu chan; pigra gratia, ơn phải trông lâu.
Piget, guit, gitum, gere. *impers.* lo buồn, tiếc, ăn năn; piget me talium, tôi chẳng ưa các đều ấy.
Pigmentarius, ii. *m.* kẻ bán thuốc thơm, bán thuốc vẽ, — phấn chì.
Pigmentarius, a, um. thuộc về thuốc vẽ, — phấn chì.
† Pigmentatus, a, um. đã giồi phấn.
Pigmentum, i. *n.* phấn chì. ‖ thuốc vẽ; auri pigmentum, △ thư hoang.

Pignerarium, ii. *n.* nhà bán các thứ áo cũ.
Pigneratio, onis. *f.* sự cho cầm cố, đợ.
Pigneratitius, a, um. đã đợ, đợ dần. ‖ kẻ cầm của, cố chấp.
Pignerator, oris. *m.* et Pigneratrix, icis. *f.* kẻ cầm cố, cố chấp, xiết bỏ.
Pigneratus, a, um. *part.*
Pignero, as, avi, atum, are. đợ, — dần, cho cầm cố. ‖ làm ơn lấy lòng.
Pigneror, aris, atus sum, ari. *dep.* cầm của, xiết bỏ.
Pignus, oris. *n.* của cầm, của cố, của đợ. ‖ của cuộc, cuộc mà đánh cờ. ‖ dấu, tích, sự gì làm chứng. ‖ cha mẹ, con cái. ‖ thứ nha môn; pignus accipere, cầm của, cố chấp; — alicui committere, đợ dần; pignori domum tradere, đợ nhà; pro pignore apud aliquem remanere, ở đợ; tradere se in pignus, đợ mình; cum aliquo pignore certare, đánh cuộc; adscita pignora, con mày.
Pigrè. *adv.* cách trễ nải, — nhác, lểu lảo, nguội lạnh.
Pigredo, inis. *f.* V. Pigritia.
Pigreo, es, ere. *n.* ở trễ nải.
Pigresco, is, scere. ra chậm chạp, chảy rỏ rỉ.
Pigritia, æ. *f.* et Pigrities, ei. *f.* sự trễ nải, biếng nhác, lểu lảo, thơ mơ, nguội lạnh.
Pigritor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Pigro.
Pigriùs. *adv.* cách trễ nải, nhác qúa, nhác hơn.
Pigro, as, avi, atum, are. *n.* et Pigror, aris, atus sum, ari. *dep.* ở làm biếng, trễ nải, nhác, lần lữa.
Pigror, oris. *m.* sự tê, tê mê.
Piissimè. *adv.* V. Piè.
Pila, æ. *f.* cối dâm. ‖ cột. ‖ bờ đập, hàn, sự đóng cừ.

Pila, æ. *f.* trái cầu, hòn, — lăn, cù, hòn như lòng bóng, trái cục mà châm kim, trái búp, lọn, — chỉ. ‖ trái phá. ‖ bầu đất. ‖ đất dùng bắng bầu. ‖ hòn dùng bắt thăm. ‖ hình nộm, con bò nhìn.

Pilani, orum. *m. pl.* quân lính cầm lao.

Pilaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về trái cù; pilaris lusio, đá cầu.

Pilarius, ii. *m.* kẻ múa chén.

Pilates, æ. *m.* đá trắng lắm.

Pilatim. *adv.* từng cột, trên cột.

Pilatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay ăn trộm.

Pilatus, a, um. kẻ cầm lao. ‖ có hình như hàng cột. ‖ đã ăn trộm.

Pileatus, a, um. kẻ đội mũ.

Pilentum, i. *n.* thứ xe đờn bà thành Roma quen dùng.

Pileolum, i. *n.* et Pileolus, i. *m.* mũ nhỏ.

Pileum, i. *n.* et Pileus, i. *m.* mũ đầu cân, anh cân, lip, mão. ‖ tiếng chỉ sự thiết nghĩa. ‖ thứ da mỏng bao đầu trẻ mới sinh.

Pilicrepus, i. *m.* kẻ đá cầu.

Pilo, as, avi, atum, are. mọc lông. ‖ nhổ lông.

Pilosus, a, um. có nhiều lông.

Pilula, æ. *f.* hòn nhỏ, cù nhỏ, hoàn, viên; pilulæ medicinales, thuốc viên; — ad corroborandum, tễ thuốc.

Pilum, i. *n.* chày, — tay, — đâm, — dập dàng. ‖ lao. ‖ tên mỗi đội đặng một trăm quân phóng lao.

Pilumen, inis. *n.* trấu.

Pilumni, orum. *m. pl.* kẻ đâm gạo. ‖ dân Roma.

Pilumnus, i. *m.* bụt hay sự đâm.

Pilus, i. *m.* lông, mao.

Pimentum, i. *n.* ớt, trái ớt.

Pimpinella, æ. *f.* △ địa du.

Pimpla, æ. *f.* N. M.

Pimpleides, um. *f. pl.* tên tục các bụt nữ hay nghề văn.

Pinacotheca, æ. *f.* câu lơn mà treo ảnh vẽ.

Pinaster, tri. *m.* △ mã vĩ tòng.

Pinax, acis. *m.* ảnh, — vẽ.

Pincerna, æ. *m.* kẻ rót rượu, quan chước tửu cho vua.

† Pindo, is, ere. đâm, quết.

Pinea, æ. *f.* V. Pinus. ‖ sơn tòng tử.

† Pinealis, is. *f.* hạch trong óc.

Pinetum, i. *n.* nơi trồng cây tòng.

Pineus, a, um. thuộc về cây tòng.

Pingo, is, nxi, pictum, gere. vẽ, họa, — đồ, — hình. ‖ dõan lại. ‖ giồi, — mài, — phấn; pingere effigiem, họa hình; — imaginem, vẽ ảnh; — acu, thêu dệt.

Pinguarius, ii. *m.* kẻ bán mỡ.

Pingue, is. *n.* mỡ.

Pinguedineus, a, um. có mỡ, có dầu, béo.

Pinguedo, inis. *f.* mỡ, sự béo.

Pinguefacio, is, feci, factum, cere. nuôi cho béo, bón.

Pinguefactus, a, um. đã nên béo.

Pinguefio, is, factus sum, fieri. et

Pinguesco, is, scere. *n.* nên béo.

Pinguiarius, a, um. kẻ yêu mỡ, hay ăn mỡ.

Pinguis, *m. f.* gue. *n.* is. béo, mập, — mạp, béo mầm, phì mĩ, béo nân, nục. ‖ đượm nhuần. ‖ quê, — mùa, nặng, — nề; pingue ingenium, thấp trí; porcus pinguis, heo nục; pingue solum, đất đượm nhuần; homo pinguis, người béo.

Pinguiter. *adv.* cách béo, — to, — thô.

Pinguitia, æ. *f.* Pinguities, iei. et Pinguitudo, inis. *f.* V. Pinguedo.

Pinifer, a, um. hay sinh cây tòng.

Pinna, æ. *f.* lông cánh lớn. ‖ thứ mỏng tếch đặt trên mũ chiến. ‖ mang cá. ‖ phần lồi ra trên lũy thành. ‖ vải cuốn lại mà xỏ vào nơi vít tích. ‖ cây đạp trong máy phong kìm. ‖ ốc xa cừ. ‖ thứ hàu, hến. ‖ phần lãy có hình chơn châu chấu.

† Pinnaculum, i. *n.* nóc nhà, mái nhà.

Pinnatus, a, um. có cánh, có lông lớn, có mang. ‖ có hình như chơn châu chấu.

Pinnifer, a, um. et Pinniger, a, um. có cánh, có mang.

Pinnirapus, a, um. kẻ lo thế cho đặng cất lấy mỏng tếch mũ chiến kẻ nghịch.

Pinnophylax, acis. *m.* et Pinnoteres, æ. *m.* cá nhỏ kia sống trong ốc xa cừ.

Pinnula, æ. *f.* lông cánh nhỏ. ‖ mang cá nhỏ.

Pinsatio, onis. *f.* sự đâm, quết.

Pinsito, as, avi, atum, are. *freq.* năng đâm, năng quết.

Pinsitus, a, um. *part.* Pinso, is.

Pinso, as, are. et Pinso, is, sui, sum, vel situm, et pistum, sere. đâm, quết, tán, nghiền; pinsere flagro, đánh roi

Pinsor, oris. *m.* kẻ đâm, quết.

Pinsum, i. *n.* thịt dồi.

Pinsus, a, um. *part.* Pinso.

Pinus, i. *f.* cây tòng, cây tùng. ‖ thảo kia. ‖ chiếc tàu. ‖ △ tòng thọ; pinus sylvestris, △ mã vĩ tòng. ‖ đèn đuốc, — chai.

Pio, as, avi, atum, are. dâng của lễ tế mà cầu sự lành, — mà phạt tạ, — đền tội, — cho đặng làm cho sạch. ‖ kính, tôn kính; piare damna, bồ thường; — thure aras, đốt hương trên bàn thờ. ‖ chữa tật dại. ‖ tríu mến, yêu thiết tha.

Pipatio, onis. *f.* tiếng khóc la.

Pipatus, ûs. *m.* sự chút chít.

Piper, eris. *n.* hồ tiêu, tiêu sọ; piper longum, trái lốt; — nigrum, tiêu vỏ.

Piperatus, a, um. có hồ tiêu.

Piperitis, idis. *f.* thảo kia.

Pipilo, as, avi, atum, are. et Pipio,

is, ivi, itum, ire. chíp miệng, chiu chít, chút chít.

Pipio, onis. *m.* bò câu con.

Pipo, as, avi, atum, are. nói chả chớt, túc như gà. ‖ kêu như chim ưng.

Pipulum, i. *n.* et Pipulus, i. *m.* V. Convicium.

Piracium, ii. *n.* rượu trái lê.

Pirata, æ. *m.* kẻ cướp ngòai biển.

Piratica, æ. *f.* nghề ăn cướp ngòai biển.

Piraticus, a, um. thuộc về kẻ cướp ngòai biển.

Pirum, i. *n.* trái lê.

Pirus, i. *f.* cây lê. △ sa lê.

Pisatio, onis. *f.* sự đạp, đâm, quết.

Piscaria, æ. *f.* chốn người ta đi bắt cá đi đánh lưới. ‖ nơi có nhiều cá. ‖ chợ bán cá.

Piscarius, ii. *m.* quân rổi, kẻ bán cá ; piscario currente, etiam olla testacea currit, rổi chạy nồi rang cũng chạy.

Piscarius, a, um. thuộc về cá, — sự đánh lưới.

Piscatio, onis. *f.* sự bắt cá, câu cá, đánh lưới.

Piscator, oris. *m.* kẻ đánh lưới có nghề bắt cá, ngư phụ, ngư nhơn ; piscatorum cœtus, vạn chài, vạn lưới.

Piscatorius, a, um. thuộc về kẻ đánh lưới, — sự bắt cá.

Piscatoriumforum, chợ bán cá.

Piscatrix, icis. *f.* nữ nhơn bắt cá. ‖ thứ con ếch.

Piscatura, æ. *f.* et Piscatus, ûs. *m.* sự câu cá, bắt cá, đánh lưới, vãi chài. ‖ cá đã bắt đặng.

Pisces, ium. *m. pl.* song ngư cung, hợi thập nhị cung.

Pisciceps, cipis. *m.* V. Piscator.

Pisciculus, i. *m.* cá nhỏ, cá lòng tong.

Piscina, æ. *f.* ao, — hồ, bàu nươm, nơi nươm cá, ao nuôi cá, ao nước mà tắm rửa mình, ao nước cho loài vật uống, thùng nước, — tắm, bàu nươm đựng nước uống. ‖ nơi đổ nước đã dùng mà giặt đồ thánh. ‖ đìa.

† Piscinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ao, — hồ, — nước.

Piscinarius, ii. *m.* kẻ hay nuôi cá trong ao hồ, kẻ có cá nươm.

† Piscinensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về sự bắt cá.

Piscinula, æ. *f. dim.* Piscina.

Piscis, is. *m.* con cá. △ ngư; piscis volans, cá chuồn; piscium spinæ, ngạnh cá; piscem parire, cá rải; pisces simul confluere, cá rộ. ‖ tên chỉ Jesus Christus, vì trước dùng chữ mẫu nầy ΙΧΘΥΣ là chữ græco có nghiã là cá mà chỉ chữ đầu trong tên người.

Piscor, aris, atus sum, ari. *dep.* bắt cá, câu cá, đánh lưới, buông câu, thả câu; piscari in aere, uổng công.

Piscosus, a, um. et Pisculentus, a, um. có nhiều cá.

Pisinnus, i. *m.* thằng, đứa con nít.

Pisito, as, are. kêu như chim sẻ sẻ kia.

Piso, as, are. V. Pinso.

† Piso, onis. *m.* cối đâm.

Pissaphaltus, i. *m.* thứ dầu rái pha với chai.

Pisselæon, i. *n.* dầu làm với chai kia.

Pissinum, i. *n.* dầu sơn rái.

Pissoceron, i. *n.* mủ cây chế sáp con ong mật dùng mà trét bộng bề trong.

Pistacia, æ. *f.* △ cây bạch quả.

Pistacium, ii. *n.* bạch quả.

Pisticus, a, um. thật, không giả, không pha sự gì.

Pistillum, i. *n.* et Pistillus, i. *m.* chày, — đâm; pistillum manuale, chày tay.

* Pistis, is. *f.* V. Fides. ‖ thứ thuốc thơm.

Pisto, as, avi, atum, are. đâm, tán, giã.

* Pistolochia, æ. *f.* loài thanh mộc hương.

Pistor, oris. *m.* kẻ làm bánh. ‖ kẻ giã gạo.

Pistoricus, a, um. et Pistorius, a, um. thuộc về kẻ làm bánh, — sự bánh.

Pistrilla, æ. *f.* cối xay đá.

Pistrina, æ. *f.* cối xay đá. ‖ nơi làm hay là nấu bánh.

Pistrinarius, ii. *m.* kẻ xay lúa.

Pistrinarius, a, um. et Pistrinensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về sự xay lúa.

† Pistrinum, i. *n.* nhà xay lúa, nhà giã gạo, nhà làm bánh.

Pistris, is. *f.* V. Pristis.

Pistrix, icis. *f.* nữ nhơn làm bánh. ‖ cá biển. ‖ tinh tú kia. V. Pristis.

Pistura, æ. *f.* sự đâm, tán.

Pistus, a, um. *part.* Pinso.

Pisum, i. *n.* đậu.

Pisus, a, um. V. Pistus.

Pithecium, ii. *n.* con khỉ cái. ‖ sữa người nữ.

Pitheus, i. *m.* cảnh tinh đỏ như lửa có hình thùng.

Pithia, æ. *f.* V. Pythia.

* Pitho, ûs. *f.* bụt về sự dỗ.

* Pithœgia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu.

* Pithogaster, tri. *m.* bụng lớn như thùng.

Pitisso. V. Pytisso.

Pittacium, ii. *n.* tấm vải đã phết thuốc dán. ‖ nhãn ve. ‖ tấm nháp đã thoa sáp.

Pituita, æ. *f.* đờm đạnh; pituitâ inter clusam agere animam, sò sè; tussitare continuò propter pituitam, ho sò sò. ‖ tật kia nơi lưỡi con chim.

Pituitaria, æ. *f.* thảo kia hay làm cho khô da mỏng nơi lưỡi chim.

Pituitosus, a, um. kẻ có nhiều đờm, hay sò sè.

Pitynus, a, um. thuộc về cây tòng.

Pityis, idos. *f.* tòng tử.

Pityocampa, æ. *f.* con sâu cây tòng.

Pius, a, um. kẻ có nhơn đức, sốt sắng, khoan nhơn, nhơn từ, công chính, hiếu, thảo; pius in parentes, có lòng thảo cha mẹ.

Pix, icis. *f.* chai. △ cẩm lẩm.

Pixis, idis. *f.* V. Pyxis.

PL

Placabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ dễ êm, dễ êm lòng, dễ làm lợt, dễ an ủi, dễ làm lành, dễ nguôi.

Placabilitas, atis. *f.* tính mềm, — dễ nghe, — khoan nhơn.

Placabiliter. *adv.* cách êm, — làm cho nguôi ngoai.

Placamen, inis. *n.* et Placamentum, i. *n.* việc làm cho lòng êm, — nguôi lòng.

Placatè. *adv.* cách hiền, cam chịu, nhịn nhục.

Placatio, onis. *f.* sự làm lợt, — cho êm lòng, — cho nguôi.

Placatus, a, um. ior, issimus. đã nguôi. ‖ lặng, bằng an.

Placenta, æ. *f.* bánh, — ngọt.

Placentia, æ. *f.* ý muốn đẹp lòng. ‖ N. U.

Placentinus, i. *m.* kẻ làm bánh.

Placeo, es, cui, et citus sum, citum, cere. đẹp, — lòng, — ý, — dạ, đẹp thích, ưa, — ý, — thích, thích ý, mặc thích; placere sibi, yêu chuộng mình.

Placet, cuit, citum est. *impers.* người ta ưa, — muốn, — quyết, — định; placet senatui, trào đình truyền; — sapientibus, kẻ khôn ngoan tưởng.

Placibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà đẹp lòng.

Placidè. iùs. *adv.* êm mát, cách bằng tịnh, — thìn từ, — hiền.

Placiditas, atis. *f.* tính hiền, — êm.

Placidulus, a, um. *dim.*

Placidus, a, um. bằng tịnh, thìn từ, hiền lành, ở mịn; placidum cœlum, thanh trời; — mare, biển lặng.

Placita, orum. *n. pl.* ý, lý đóan các quân tử. ‖ lệnh, điều răn. ‖ sự thầy thuốc dạy.

Placitis, idis. *f.* △ loài cam lồ thạch.

Placito, as, avi, atum, are. đẹp, — lòng. ‖ kiện, — cáo.

Placitum, i. *n.* phép cai, quờn trấn đình môn, nha môn, tòa kiện.

Placitus, a, um. *part.* Placeo.

Placo, as, avi, atum, are. làm khuây, — nguôi ngoai, — lành. an ủi, làm cho bằng an; placare aliquem blandis verbis, làm lợt; — ventrem, cho no bụng; placari, êm lòng.

Plærique. V. Plerique.

Plaga, æ. *f.* dấu, — tích, thương tích. ‖ tai, — nạn, — cực. ‖ dấu đã chiết cây. ‖ roi mà đạp lúa.

Plaga, æ. *f.* hướng, phương, — hướng, xứ. ‖ màn, mền, nệm, mung, — xung, mùng cháng; quatuor plagæ mundi, bốn phương.

Plagæ, arum. *f. pl.* lưới săn.

† **Plagatus**, a, um. đầy dấu tích chồng chặp.

Plagiarius, ii. *m.* et Plagiator, oris. *m.* kẻ bán hay là mua người nào chẳng phải làm tôi, kẻ trử đứa tôi mọi khi nó trốn hay là giúp cho đặng trốn. ‖ kẻ ăn lóm.

Plagiger, a, um. Plagigerulus, a, um. et Plagipatida, æ. *m.* kẻ phải năng đòn.

Plagitum, i. *n.* sự mua bán, &c V. Plagiarius.

Plagosus, a, um. kẻ ái mộ sự đánh. ‖ kẻ đầy dấu tích.

Plagula, æ. *f.* nệm nhỏ. ‖ phần dưới áo. ‖ tờ giấy. ‖ khăn lúp đầu người nữ.

Plagusia, æ. *f.* thứ ốc.

Planarius, a, um. sự gì làm ngoài đồng hay là tức thì.

† **Planca**, æ. *f.* tấm ván, bản, đòn tay.

Planctus, ûs. *m.* sự đánh ngực mà tỏ lòng buồn bực lắm. ‖ sự khóc la, than khóc.

Plancus, a, um. kẻ có bàn chơn bằng.

Planè. *adv.* rõ ràng, tỏ tường, minh bạch, ‖ hết cả, tuyệt. ‖ thật, thật thì; planè cognoscere, làu, làu làu; — cognoscere res, libros, &c. làu đi.

Planeta, æ. *m.* tinh tú; septem planetæ, thất chánh.

Planetarius, ii. *m.* kẻ làm nghề bằng trời.

Planetes, æ. *m.* V. Planeta.

Planeticus, a, um. thuộc về tinh tú, — ngôi sao.

Plango, is, nxi, nctum, gere. đánh, đâm, đấm. ‖ kêu van, than thở; plangere pectora palmis, đánh ngực mà tỏ lòng đau đớn.

Plangor, oris. *m.* tiếng dội ra khi đánh sự gì. ‖ sự khóc than và đánh ngực.

Planguncula, æ. *f.* con nộm nhỏ mà chơi.

Planidus, a, um. ngay, — phắc phắc, bằng thẳng.

Planiloquus, a, um. kẻ hay nói rõ ràng, nói sửa tiếng.

Planipes, edis. *m. f.* kẻ hát, kẻ làm trò hèn hạ. ‖ kẻ leo và nhảy trên dây.

Planipes, edis. *omn. gen.* kẻ có chơn bằng.

Planitas, atis. *f.* sự rõ ràng.

Planitia, æ. *f.* et Planities, ei. *f.* et Planitudo, inis. *f.* mặt bằng thẳng.

Planitùs. *adv.* cách đàng bằng.
Plano, as, are. làm bằng bặn.
Planta, æ. *f.* loài săng cỏ. ‖ các loài nên trồng. ‖ náng chơn, dặng.
Plantago, inis. *f.* rau mã đề.
Plantares alæ. et **Plantaria,** ium. *n. pl.* cánh nơi gót chơn bụt Mercurius.
Plantaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về náng chơn, — dặng.
Plantarium, ii. *n.* nơi ương cây, chỗ có nhiều cây để mà bấng nơi khác. ‖ nhành uốn cho đặng sinh cây khác. ‖ của đứa con gái.
Plantarius, a, um. thuộc về nhành cùi cho đặng sinh cây khác, — sự bấng bầu.
Plantatio, onis. *f.* sự trồng, mùa trồng.
† **Plantator,** oris. *m.* kẻ trồng.
Plantiger, a, um. hay mọc mụt chồi mà bấng lại.
Planto, as, avi, atum, are. trồng; plantare arborem, trồng cây.
Planula, æ. *f.* thứ bào, cái bào có hai cán.
Planus, i. *m.* kẻ dông dài, thằng bợm bãi, đứa gian, đứa dối trá. ‖ kẻ làm trò mà chơi.
Planum, i. *n.* đồng bằng.
Planus, a, um. nior, nissimus. bằng, — thẳng, ngay thẳng, — phẳc phắc, có mặt bằng. ‖ rõ ràng, tỏ tường, làu làu.
Plasma, atis. *n.* đồ gốm. ‖ đấng làm người đã chịu lập bằng đất. ‖ thí dụ. ‖ đồ uống cho ngọt giọng.
† **Plasmatio,** onis. *f.* sự lập, sự dựng nên.
† **Plasmator,** oris. *m.* đấng dựng nên.
Plasmatura, æ. *f.* sự dựng nên.
Plasmo, as, are. lập, — hình, dựng nên.
Plastes, æ. *m.* thợ gốm, thợ chạm.
Plastica, æ. *f.* et **Plastice,** es. *f.* nghề làm đồ gốm.
Plasticus, a, um. thuộc về đồ hay là nghề gốm.
Plasticus, i. *m.* V. Plastes.
Platalea, æ. *f.* △ thứ chim đang nga, chim thủy hổ lô.
Platanetum, i. *n.* V. Platanon.
Plataninus, a, um. thuộc về cây bá tiêu.
Platanon, nonis. *n.* nơi trồng cây bá tiêu.
Platanus, i. *f.* cây bá tiêu.
Platea, æ. *f.* đình, đàng cái giữa thành, nơi có hàng phố; platea civitatis, thành trì. ‖ chợ. ‖ △ chim thủy hổ lô.
Platice, es. *f.* sự mới gẩy, mới lược qua.
Platicus, a, um. mới lược qua.
Platycerotes, um. *m. pl.* loài vật có sừng xa nhau.
Platycoriasis, is. *f.* sự con người đã mở mang qúa. ‖ tật con ngựa.
Platyophtalmus, i. *m.* thứ thanh mông thạch.
* **Platyphyllon,** i. *n.* thứ cây trứ có lá rộng lớn. ‖ thứ cây xương rồng.
Plaudo, is, si, sum, dere. vỗ tay, dùng tay chơn dùng cánh mà mừng; plaudere pedibus choreas, múa hát; — in aliquem, xỉ vả; — pennis, giũ cánh.
Plaudus, i. *m.* thứ con chó.
Plausibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đẹp lòng.
Plausibiliter. *adv.* cách vỗ tay mà mừng.
Plausito, as, are. bắt chước tiếng chim bò câu.
Plausor, oris. *m.* kẻ vỗ tay mà mừng.
Plaustellum, i. *n.* xe nhỏ.
Plaustrarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe.
Plaustrum, i. *n.* xe, xe cộ. ‖ tinh tú kia.
Plausus, ûs. *m.* sự vỗ tay, các dấu tỏ lòng mừng. ‖ sự giỡn, nậng.
Plausus, a, um. *part.* Plaudo.
Plautus, i. *m.* V. Plaudus.
Plebanus, a, um. thuộc về dân sự.
Plebeius, a, um. phàm nhơn, thường nhơn, dân phàm, loài én tước.
Plebes, ei. vel is. *f.* V. Plebs.
Plebesco, is, scere. *n.* ra dân phàm.
Plebicola, æ. *m. f.* kẻ vỗ lòng dân.
Plebiscitum, i. *n.* luật dân truyền.
Plebitas, atis. *f.* phận phàm hèn.
Plebs, ebis. *f.* dân phàm, — dã, — sự, thứ dân, bá tánh, dân đen, lê dân, ngu dân, dân nhơn.
Plecta, æ. *f.* tóc gióc có dây lụa thắt. ‖ mây hay là dây leo dùng mà cột. ‖ chén uống có hai tai.
Plectibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng phạt.
Plectilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì dễ uốn, dễ gióc.
Plecto, is, xi, vel xui, xum, ctere. đánh, — đòn, sửa phạt. ‖ uốn, gióc, vấn vít; plecti capite, chịu án tử.
Plectripotens, tis. *omn. gen.* kẻ hay nghề văn thi hay là đồ nhạc lịch lãm.
Plectrum, i. *n.* cái cung kéo đờn. ‖ đờn kìm phải dùng cung mà kéo nó.
Pleiades, um. *f. pl.* sao rua, mang chẳng.
Plenè, iùs, issimè. *adv.* cách đầy, hết cả.
Plenilunium, ii. *n.* rằm, trăng rằm, ngày rằm.
Plenitas, atis. *f.* et **Plenitudo,** inis. *f.* sự đầy, đầy dẫy, — đủ. ‖ đờm bời sự béo. ‖ sự mĩ vị, của mĩ vị. ‖ sự rộng, khoảng khoát.
Plenus, a, um. đầy, — dẫy, — đủ, — chủn, vun chủn. ‖ đã rồi, trọn, hoàn thành. ‖ béo, phì mĩ. ‖ quảng khoát; cumulatè plenus, vun xủn

xủn, vun đầy, vun chủn chủn; omninò plenus, đầy phé phé, — vặp; non omninò plenus, mấc; plena domus, nhà giàu; plenus vini, say rượu.

† Pleo, es, ere. V. Impleo.

Pleonasmus, i. *m.* nhiều tiếng đối nhau và chỉ một đều.

Plerique, ræque, raque. *pl.* phần lớn hơn, phần nhiều hơn; plerique omnes, gần hết.

Pleroma, atis. *n.* sự đầy, sự thêm đơm cho đủ.

Pleropicus, a, um. đã thêm đơm, bổ thêm.

Plerumquè. *adv.* nhiều khi, — lần, năng lắm, thường lề, đại cái.

Plerusque, raque, rumque. phần nhiều hơn.

* Plesmone, es. *f.* sự đầy vì đã ăn uống no nê.

* Plethora, æ. *f.* et Plethoriasis, is. *f.* sự xung khí lắm, sự đầy khí độc.

* Plethoricus, a, um. kẻ đầy đờm, đầy khí xấu.

* Plethos, i. *f.* sự đầy khí xấu.

* Plethrum, i. *n.* trượng đo đặng một trăm thước.

* Plethynticon, i. *n.* F. R. là đặt casu pluralê thay vì singularê.

† Pletura, æ. *f.* sự đổ cho đầy.

Pleura, æ. *f.* da mỏng bao xương sườn.

Pleurisis, is. *f.* V. Pleuritis.

Pleuriticus, a, um. kẻ đau nóng nơi da bao xương sườn, kẻ đau xóc.

Pleuritides, um. *f. pl.* thứ nút nơi ống phong kìm mà cho hay là cấm gió vào ống mặc ý kẻ giữ nó.

Pleuritis, idis. *f.* tật nóng nơi da mỏng bao xương sườn.

Plexus, a, um. *part.* Plecto.

Plexus, ûs. *m.* sự gióc, vấn vít.

Plica, æ. *f.* sự đã xếp.

Plicatilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ uốn, gióc hay là xếp đặng.

Plicatio, onis. *f.* sự xếp.

Plico, as, avi, vel cui, catum, vel citum, are. xếp, — lại; plicare vestes, xếp áo.

Plinthis, idis. *f.* tấm gạch vuông. ‖ đám đất đặng năm mươi sào vuông. ‖ phần vuông dưới cột như đá táng.

Plinthium, ii. *n.* tấm gạch vuông đã vẽ trắc ảnh. ‖ huyền cung. ‖ cơ quân. ‖ tấm gạch. ‖ lò hầm gạch hầm ngói.

Plinthophorus, a, um. kẻ gánh gạch.

Plinthurgia, æ. *f.* lò hầm gạch.

Plinthurgus, i. *m.* kẻ làm gạch.

Plinthus, i. *m.* V. Plinthis.

Plistolochia, æ. *f.* thảo kia.

Plodo, is. V. Plaudo.

Plorabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên thương khóc, đáng khóc.

Plorabundus, a, um. kẻ khóc dai.

Plorator, oris. *m.* et Ploratrix, icis. *f.* kẻ khóc lóc.

Ploratus, ûs. *m.* nước mắt, sự khóc; ploratus infantium, khóc òa.

Ploratus, a, um. *part.*

Ploro, as, avi, atum, are. khóc, — than, — lóc; indesinenter plorare, khóc riu rít.

Plota, æ. *f.* thứ cây nứa.

* Ploum, i. *n.* xe, cộ.

Plous, a, um. có hai bánh xe.

Ploxemus, i. *m.* et Ploximum, i. *n.* hòm.

Pluit, et Pluitur. mưa xuống.

Pluma, æ. *f.* lông con, — sồi. ‖ lông mới mọc; plumas evellere, phứt lông.

Plumarius, ii. *m.* kẻ làm việc cùng lông con. ‖ thợ thêu dệt.

Plumarius, a, um. đã làm bằng lông con chim. ‖ đã thêu thùa.

Plumatum, i. *n.* áo bằng lông con chim.

Plumatus, a, um. *part.* Plumo.

Plumbago, inis. *f.* mỏ có bạc pha với chì. ‖ hột có màu như chì. ‖ thứ chì dùng làm cây viết. ‖ rau răm nhà trời.

Plumbarius, ii. *m.* thợ chì.

Plumbarius, a, um. thuộc về chì, — thợ chì

Plumbata, æ. *f.* đạn chì.

Plumbatio, onis. *f.* et Plumbatura, æ. *f.* sự hàn, — the, — chì.

Plumbatus, a, um. *part.* Plumbo.

Plumbea, æ. *f.* đạn chì.

Plumbeus, a, um. bằng chì, có hình có màu chì. ‖ bầm, — tím. ‖ kẻ ngây muội, nặng nề, tối dạ. ‖ plumbeus auster, gió nam hay làm cho nặng mình lắm.

† Plumbibullium, ii. *n.* ấn bằng chì Đức Giáo tông.

Plumbo, as, avi, atum, are. lót chì, thoa chì, hàn, — chì, che hay là phủ dát chì.

Plumbosus, a, um. có nhiều chì.

Plumbum, i. *n.* chì, △ hắc thuyên. ‖ đạn chì. ‖ dấu bầm nơi con mắt.

Plumesco, is, scere. có lông con mới mọc.

Plumeus, a, um. bằng lông con chim.

Plumiger, a, um. có lông con.

Plumipes, edis. *omn. gen.* có lông cho đến chơn.

Plumo, as, avi, atum, are. ra lông, có lông con mới mọc. ‖ thêu thùa.

Plumosus, a, um. có nhiều lông.

Plumula, æ. *f.* lông con nhỏ, lông sồi nhỏ.

Pluo, is, ui, utum, ere. mưa xuống, rưới dào, mưa sa.

† Pluor, oris. *m.* mưa.

Pluralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nhiều.

Pluralitas, atis. *f.* sự nhiều, số nhiều.

Pluraliter. *adv.* theo số nhiều.

Plurativus, a, um. V. Pluralis.

Plures, *m.f.* ra. vel ria. *n.* rium. *pl.* nhiều, những.

Pluriès. *adv.* nhiều lần, — phen.

Plurifariàm. *adv.* nhiều cách, — thế.

Plurifarius, a, um. nhiều phương, — cách.

Pluriformis. V. Multiformis.

Plurimi. (ám hảo pretii.) lắm; plurimi æstimare, chuộng lắm.

Plurimùm. *adv.* lắm, nhiều, thường thường, năng, nhiều lần, hơn.

Plurimus, a, um. nhiều, — lắm; plurimus labor, việc nặng lắm; plurima luna, trăng rằm.

† Plurivocus, a, um. có nhiều ý, nhiều nghĩa.

Plus, uris. *n.* nhiều, nhiều hơn; plus mediâ parte, hơn nửa phần; paulò plus, hơn một ít; multò pluris, nhiều hơn lắm; ex unâ et eàdem re plura facere, tla vẽ.

Plùs. *adv.* hơn; plùs et minùs, thiệt hơn, đa thiểu.

Plùs plùsque. càng.

† Pluscula, æ. *f.* khóa, đồ dùng mà khóa.

Plusculè. *adv.* et Plusculùm. *adv.* hơn một ít, hơn qúa.

Plusculus, a, um. một ít nữa, hơn một ít.

Plutealis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đồ gọi là Pluteus.

Pluteum, i. *n.* et Pluteus, i. *m.* thứ bố vi quân lính che mình mà đi phá thành lũy. ‖ câu lơn. ‖ nơi cao, bờ đắp mà lên trên. ‖ dồ, xích hậu. ‖ phên, — vách. ‖ giá sách. ‖ tủ sách, tấm ván mà đặt sách. ‖ giường, thanh giường. ‖ đồ bằng và đơn sơ.

Pluto, onis. *m.* diêm vương, vua ngục.

Plutonialoca, orum. *n. pl.* hang đá kia hôi hám.

† Plutor, oris. *m.* đấng làm cho mưa sa.

Plutus, i. *m.* bụt của cải.

Pluvia, æ. *f.* mưa, hột mưa, △ vũ; pluvia abundans, mưa dào; — diuturna, mưa dầm; — opportuna, móc ngót, mưa nhơn; — intempestiva, mưa dông; — tenuis validum præcedens ventum, mưa ngoi; — tenuis, mưa phúi phúi, mưa phún phún; — continua, mưa rủ rỉ; pluviam aliquò dejici, mưa tạt; — deprecari, đảo vũ, kì đảo; pluvia impendet, vần vũ; strepitus ingentis pluviæ, mưa xố xố.

Pluviale, is. *n.* áo tơi, áo ngòai mà che cho khỏi mưa. ‖ cái dù, — lọng. ‖ áo nữ nhơn mang trên vai. ‖ thứ áo Cappa.

Pluvialis, *m. f.* le. *n.* is. Pluviaticus, a, um. et Pluviatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mưa, hay sinh mưa.

Pluviosus, a, um. có mưa gió.

Pluvius, a, um. thuộc về mưa; aqua pluvia, nước mưa.

PN

Pneuma, atis. *n.* V. Flatus.

Pneumaticus, a, um. thuộc về máy gió, — máy gió gài, — phong máy.

* Pneumon, onis. *m.* phổi.

* Pneumonia, æ. *f.* tật lao, lao tổn.

Pneumonica, orum. *n. pl.* thuốc cho kẻ lao tổn.

Pneumonicus, a, um. kẻ có bịnh lao tổn.

Pnigeus, i. *m.* thứ cái tắt đèn úp xuống mà cầm gió trong thủy máy.

Pnigitis, idis. *f.* thứ đất dẻo.

PO

Pocillator, oris. *m.* V. Pincerna.

Pocillum, i. *n.* chén uống.

Poculentus, a, um. đồ gì nên uống.

Poculum, i. *n.* chén uống. ‖ đồ uống. ‖ trản; unum poculum, nhứt trản.

† Podager, gra, grum. kẻ mắc tật nhiệt nơi lắt léo dưới chơn.

* Podagra, æ. *f.* tật nhiệt nơi lắt léo dưới chơn.

* Podagricus, a, um. et Podagrosus, a, um. V. Podager.

Podema, atis. *n.* V. Calceus.

Poderer. et Poderis, is. *f.* áo dài.

Podex, icis. *m.* lỗ trôn, hậu môn; quædam infirmitas in podice, bệnh trĩ.

Podismatus, a, um. đã đo từng thước.

Podismus, i. *m.* sự đo từng thước.

Podium, ii. *n.* câu lơn. ‖ nơi kia trong áng hát bội. ‖ nơi vua chúa và quan lớn ngồi trong áng bội bè.

Pœcile, es. *f.* câu lơn có bức ảnh.

Poema, atis. *n.* sách văn, — văn thi, thơ phú, thơ văn.

Poematium, ii. *n.* thơ phú vắn.

Pœna, æ. *f.* vạ, tội vạ, phần phạt, hình phạt; pœnas ab aliquo expetere, petere, repetere, sumere, pœnas poscere, reposcere, recipere ab aliquo, — in aliquem exigere, phạt, — tội, bắt tội, bắt vạ; pœnas dare, dependere, expendere, pendere, persolvere, — exsolvere, — luere, — reddere alicui, chịu phạt, chịu tội, mắc vạ, chạy vạ; pœnas à se repetere, phạt mình; pœna peccati, tội vạ.

Pœnalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tội vạ, — hình phạt.

Pœnaliter. *adv.* giữa hình phạt.

Pœnarius, a, um. V. Pœnalis.

† Pœnator, oris. *m.* kẻ sửa tù.

Pœni, orum. *m. pl.* N. H.

Pœnio, is. thay vì Punio.

Pœnitenter. *adv.* cách lo buồn, ăn năn.

Pœnitentia, æ. *f.* sự ăn năn, ăn năn tội, đau đớn trong lòng, thống hối. ‖ sự tiếc, lo buồn. ‖ sự nhàm, — lờn; pœnitentiam pro mortuis

in se recipere, sám hối. ‖ sự hãm mình, phạt mình.

Pœnitet, Pœnitebat, tuit, tere. *impers.* ăn năn, — tội, lo buồn, tiếc, đau đớn trong lòng, thống hối, phàn nàn; pœnitere peccati, ăn năn tội; pœnitet me verbi tui, tôi buồn vì lời mầy đã nói.

Pœnitudo, inis. *f.* V. Pœnitentia.

Pœnus, a, um. V. Pœni.

Poesis, is. *f.* tài phép làm thơ, — văn thi; regulæ poesis, niêm luật.

Poeta, æ. *m.* kẻ làm thơ, làm văn, — văn thi, △ nhơn thi.

Poetica, æ. *f.* et Poetice, es. *f.* niêm luật, thi tập; contra poeticæ leges, lạc vận.

Poeticè. *adv.* cách văn thi, như nhơn thi.

Poeticus, a, um. thuộc về văn, — thơ, — văn thi.

Poetificus, a, um. hay làm cho ra nhơn thi.

Poetor, aris, ari. *dep.* làm thơ, — văn thi.

Poetria, æ. *f.* et Poetris, idis. *f.* nữ nhơn thi, nữ nhơn làm thơ.

Pogonia, æ. *f.* et Pogonias, æ. *m.* sao chổi.

Pol. cách thề.

Polabrum, i. *n.* bẫy con ngỗng.

Polaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về bắc cực nam cực; stella polaris, bắc đẩu, bắc thần; stellæ polares australes, nam đẩu.

Polea, æ. *f.* cứt con lừa con.

Poledrus, i. *m.* ngựa con.

Polemicus, a, um. thuộc về sự cãi lẽ nhau.

Polemonia, æ. *f.* cây đại bi rừng.

Polenta, æ. *f.* bột mì hay là mạch nha đã sấy.

Polentarius, a, um. thuộc về Polenta.

Polia, æ. *f.* ngọc kia. ‖ tàu nhiều con ngựa.

Polimen, inis. *n.* đồ tề chỉnh.

Polimentum, i. *n.* nang, — hòn, dái.

Polio, is, ivi, itum, ire. làm vườn, cày, — ruộng. ‖ điêu trác, đánh bóng, giồi, — mài, trau giồi, — chuốt, — tria, đánh trơn lởn. ‖ đá cầu; polire arma, đánh bóng khí giái.

Polio, onis. *m.* thợ rèn súng, rèn khí giái, thợ điêu trác khí giái.

Polion, ii. *n.* thảo thơm kia.

Politè, iùs, issimè. *adv.* cách lịch sự.

Politia, æ. *f.* chánh sự, — giáo, cách chấp chánh, phép thứ tự trong nhà nước.

Politicus, a, um. thuộc về chánh sự, — nhơn chánh, — thứ tự.

Polities, ei. *f.* et Politio, onis. *f.* sự đánh bóng, điêu trác. ‖ tô, trét vách. ‖ sự cày lần sau miễn là đặng ăn một phần trái.

Politor, oris. *m.* et Politrix, icis. *f.* kẻ đánh bóng. ‖ kẻ làm hay là cày ruộng vườn miễn là đặng ăn một phần trái nó sẽ sinh.

Politulus, a, um. đã khá bóng láng.

Politura, æ. *f.* V. Politio. ‖ sự vẹn sạch, đẹp, ăn mặc tề chỉnh.

Politus, a, um. ior. issimus. đã trong bóng, đã điêu trác. ‖ politus omnibus virtutibus, gồm no mọi vẻ.

Polium montanum, i. *n.* tiểu bạc hà.

Pollen, inis. *n.* bột lọc.

Pollenter. *adv.* có phép lớn.

Pollentia, æ. *f.* phép, — tắc, sức, — mạnh, thế, quờn thế, tài, — trí.

Polleo, es, ere. *n.* có phép có quờn lớn, mạnh thế. ‖ có sức có hiệu, có hiệu nghiệm, thần hiệu. ‖ có tài, có trí; pollere industriâ, trổ tài, — nghề.

Pollex, icis. *m.* ngón tay cái. ‖ nhành cây nho đã cắt vắn. ‖ pollicem premere, binh vực, bàu, ưng; — vertere, chẳng ưng. ‖ tấc.

Pollicaris, *m. f.* re. *n.* is. lớn hay là rộng bằng một tấc, — một ngón tay cái.

Polliceo, es, ere. et Polliceor, eris, itus sum, eri. *dep.* hứa, — cho; polliceri montes aureos, hứa núi vàng, hứa nhiều đều lạ lắm.

Pollicitatio, onis. *f.* sự hứa.

Pollicitator, oris. *m.* et Pollicitatrix, icis. *f.* kẻ hứa.

Pollicitor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Polliceor.

Pollicitum, i. *n.* lời hứa, của hứa.

Pollicitus, a, um. *part.* Polliceor.

Pollinarius, a, um. thuộc về bột lọc.

Pollincio, is, nxi, ctum, cire. xức xác kẻ chết, lấy thuốc thơm mà xức xác kẻ chết. ‖ liệm xác.

Pollinctor, oris. *m.* kẻ liệm hay là xức thuốc thơm xác kẻ chết.

Pollinctorius, a, um. thuộc về sự liệm hay là xức thuốc thơm xác chết.

Pollinctura, æ. *f.* sự liệm hay là xức thuốc thơm xác kẻ chết.

Polliactus, a, um, *part.* Pollincio.

Pollingo, is, nxi. V. Pollincio.

Pollintio, onis. *f.* sự rây bột.

Pollintor, oris. *m.* kẻ rây bột.

Pollio, onis. *f.* V. Pollinctor.

Pollis, inis. *f.* V. Pollen.

Pollubrum, i. *n.* thau rửa tay, chậu.

Polluceo, es, xi, ctum, cere. *n.* chói sáng, — lòa, rực rỡ lắm, trong bóng lắm. ‖ cúng, dâng. ‖ dọn tiệc chung. ‖ phạm, làm hư.

Pollucibilis, *m. f.* le. *n.* is. cao trọng, trọng thể.

† Pollucibilitas, atis. *f.* sự trọng thể.

Pollucibiliter. *adv.* et Polluctè. *adv.* trọng thể.

Polluctum, i. *n.* et Polluctura, æ. *f.* phần của lễ tế nộp cho dân. ‖ tiệc lớn mà kính các bụt.
Polluctus, a, um. *part.* Polluceo.
Polluo, is, lui, lutum, ere. phạm, làm hư, vấy vá, xả rác; polluere jejunia, phá chay; — jura, phạm phép; — ferias, phạm ngày lễ.
Pollutio, onis. *f.* sự làm hư, làm dơ, nhớp nhúa, phạm.
Pollutus, a, um. *part.* Polluo.
Polonia, æ. *f.* N. R.
† Polosè. *adv.* từ bắc cực cho đến nam cực.
† Polosus, a, um. V. Altus.
† Polulæ, arum. *f. pl.* lọn vải, lọn chỉ mà đá cầu.
Polulus, a, um. V. Paululus.
Polus, i. *m.* Polus arcticus, bắc cực; — antarcticus, nam cực. ‖ bắc đẩu. ‖ trời, thiên. ‖ polus signifer, huình đạo.
Polyachantha, æ. *f.* et Polyacanthos, i. *f.* thứ tật lê.
* Polyandria, æ. *f.* nhiều người nam, hội nhơn.
Polyandrium, ii. *n.* et Polyandrum, i. *n.* đất thánh, chốn táng xác kẻ chết.
* Polyanthea, orum. *n. pl.* nhiều giùm hoa. ‖ sách góp nhiều đều thường.
* Polyanthemum, i. *n.* △ hoa hà thủ ô.
* Polyarna, nes, vel æ. *omn. gen.* et
* Polyarnus, a, um. kẻ có nhiều con chiên.
* Polybutes, is. *omn. gen.* kẻ có nhiều con bò.
* Polycarpus, i. *m.* củ rễ quạt, △ xa can, tiểu trư nha thảo.
* Polychronium, ii. *n.* tiếng hó hấp, ứng thượng.
* Polychronius, a, um. bền, sống lâu dài.
* Polycnemon, onis. *f.* kinh giái.
* Polygala, æ. *f.* △ mâng ngưu tử.
* Polygamia, æ. *f.* sự cưới hay là nuôi nhiều vợ.
* Polygamus, i. *m.* kẻ có nhiều vợ.
* Polygonatum, i. *n.* △ củ ổn biển súc.
* Polygonius, a, um. có nhiều góc.
* Polygonoides, is. *f.* thảo kia.
* Polygonus, i. *f.* củ rễ quạt, △ xa can.
* Polygrammus, i. *f.* ngọc kia. ‖ cá kia.
* Polygrammus, a, um. có nhiều đàng nhiều hàng.
* Polygynæcon, i. *n.* nhiều người nữ nhóm nhau, hội nữ nhơn.
* Polygynæus, a, um. kẻ có nhiều vợ.
* Polyhistor. oris. *omn. gen.* kẻ biết nhiều đều, đại lượng.
* Polyhymnia, æ. *f.* bụt nữ hay việc hát.
* Polymathes, is. *omn. gen.* kẻ đã học nhiều, kẻ đại lượng.
* Polymathia, æ. *f.* sự đại lượng.
* Polymelus, a, um. kẻ có nhiều con chiên.
* Polymitaria, æ. *f.* sự thêu dệt.
Polymitarius, ii. *m.* thợ thêu tỉu.
Polymitarius, a, um. thuộc về sự thêu thùa. ‖ có màu tử anh vì sợi tơ và canh tơ khác sắc nhau.
Polymitus, a, um. đã dệt cùng hai thứ sắc chỉ, sợi vải khác và canh chỉ khác. ‖ đã thêu thùa.
* Polymixus, a, um. có nhiều tim đèn.
* Polyonymus, i. *f.* lá thuốc giòi.
* Polyphagia, æ. *f.* sự tham ăn, ăn lắm.
* Polyphagus, a, um. kẻ háu ăn, ăn lắm.
* Polyplusius, a, um. kẻ có nhiều bạc.
* Polypodium, ii. *n.* quả hộp, △ cốt tối bổ.
* Polyposus, a, um. kẻ có tật trong lỗ mũi gọi là Polypus.
* Polyptica, orum. *n. pl.* sổ bộ.
* Polypus, i. *m.* con sâu nước. ‖ cục thịt mọc lên trong lỗ mũi. ‖ kẻ ăn dỗ, kẻ bòn chen, vọt nặn.
* Polyrrisus, a, um. có nhiều rễ.
* Polyspastus, i. *f.* nhiều rọc rọc.
* Polystaurium, ii. *n.* áo chức đức giám mục Patriarcha có nhiều câu rút trên.
* Polysyndeton, i. *n.* et Polysyntheton, i. *n.* F. R.
* Polythrix, icis. *f.* Polythrica, æ. *f.* et Polythriche, es. *f.* et Polytricon, i. *n.* △ tỉnh lan thảo. ‖ ngọc kia.
Polyzonos, i. *m.* ngọc kia.
Pomarium, ii. *n.* vườn trồng cây sinh trái ăn. ‖ kho tích trái.
Pomarius, ii. *m.* kẻ bán trái.
Pomarius, a, um. thuộc về trái trăng.
Pomeridianus, a, um. xế chiều, buổi chiều.
Pomerium, ii. *n.* V. Pomœrium.
Pometum, i. *n.* V. Pomarium.
Pomifer, a, um. hay sinh trái.
Pomilio, et Pomilius. V. Pumilio.
Pomœrium, ii. *n.* phần đất bề trong và bề ngoài thành mà chẳng ai đặng lập nhà.
Pomona, æ. *f.* bụt nữ áp sự trái trăng.
Pomonalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về Pomona.
Pomosus, a, um. sai trái, có nhiều trái.
Pompa, æ. *f.* các lễ phép trọng thể, sự oai nghi. ‖ sự phô trương, trẻ của.
Pompabilis, *m. f.* le. *n.* is. trọng thể.
† Pompabiliter. *adv.* cách trọng thể.
† Pompalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự trọng thể, — sự phô trương.
† Pompaliter. *adv.* et Pompaticè. *adv.* cách trọng thể.

Pompaticus, a, um. et Pompatus, a, um. trọng thể.
Pompholix, ygos. *f.* △ cam lồ thạch. ‖ ô long vĩ, đá hùng huỳnh. ‖ lòng bóng trên mặt nước khi gió làm cho nó động.
Pompilus, i. *m.* thứ cá hay theo tàu.
† Pompo, as, are. nói cầu cao.
† Pomposè. *adv.* cách trọng thể.
† Pomposus, a, um. trọng thể.
Pomum, i. *n.* các thứ trái nên ăn. ‖ cây sinh trái.
Pomus, i. *f.* các thứ cây sinh trái. ‖ trái trăng.
Ponderabilis, *m. f.* le. *n.* is. cân đặng.
Ponderale, is. *m.* V. Ponderarium.
Ponderans, tis. *omn. gen.* tior, *m. f.* ius. *n.* nặng.
Ponderarium, ii. *n.* nơi chung mà cân, nhà giữ cân.
Ponderatio, onis. *f.* sự cân, nhắc cân, trung cân. ‖ giá.
Ponderator, oris. *m.* kẻ cân, kẻ xét.
Ponderatus, a, um. *part.* Pondero.
Ponderitas, atis. *f.* sự nặng, nặng cân.
Pondero, as, avi, atum, are. cân, cân thăng bằng, nhắc cân. ‖ xét, xem xét, suy lượng; ponderare vires suas, liệu sức; — alterius intentum illo nesciente, liệu lòng người.
Ponderositas, atis. *f.* sự nặng, — nề, nặng cân.
Ponderosus, a, um. nặng, nặng nề, — cân. ‖ có giá, quí trọng. ‖ ponderosa epistola, thơ dài và rộng lắm.
Pondiculum, i. *n.* V. Ponduscul um.
Pondo. *ind. n.* cân đặng mười hai lượng.
Pondus, eris. *n.* sự nặng, nặng nề. ‖ trái cân. ‖ cân thăng bằng. ‖ gánh, — nặng. ‖ phép, thế, quờn thế, sức, tài, — năng. ‖ sự lo buồn, phiền lòng. ‖ sự rối lòng rối trí. ‖ sự hậu, bộn bề, nhiều. ‖ sự vững, vững vàng, bền chí. ‖ sự nghiêm, — trang.
Ponduseulum, i. *n. dim.* Pondus. ‖ trái cân mà vổng vập trái cân khác.
Pone. *præp.* (cai accus.) sau, bên sau, theo sau.
Ponè. *adv.* bên sau.
Pono, is, posui, positum, nere. đặt, sắp, soạn, lập; ponere se toro, nằm giường; — mensam, dọn bàn; — vitem, trồng nho; — arma, để khí giái, hạ khí giái xuống; — barbam, cạo râu; — ova, đẻ trứng; — vitia, cổi tính nết xấu. ‖ thôi. ‖ buộc, bắt. ‖ đợ, cho đợ. ‖ đặt cuộc, đánh cuộc. ‖ cho vay. ‖ tưởng, xét, đoán, ngờ. ‖ lấy làm vững, lo cho vững thế. ‖ hao, phí. ‖ ban, cho. ‖ dùng. ‖ nói, bày tỏ. ‖ nói hoặc, giả như. ‖ liều; ponere animum in re, lo việc chăm chỉ; — diem, hao phí ngày; — oscula, hôn; — pudorem, chẳng biết hổ người; — rationem, — calculos, tính sổ, khai sổ.
Pons, tis. *m.* cầu. ‖ dây lớn mà buộc cột buồm; pontem erigere, bắc cầu; pontium fornices, nhịp cầu; pons roboreus, cầu ván; — saxeus, cầu đá.
Pontani, orum. *m. pl.* đứa ăn mày kia.
† Pontaticum, i. *n.* tiền nộp mà qua trên cầu.
Ponticulus, i. *m.* cầu nhỏ.
Pontifex, icis. *m.* thầy cả, giám mục.
Pontificalis, *m. f.* le. *n.* thuộc về thầy cả.
Pontificatus, ûs. *m.* quờn chức thầy cả.
Pontificia, orum. *n. pl.* sách lễ nghi các giám mục.
Pontificium, ii. *n.* quờn phép các giám mục.
Pontificius, a, um. V. Pontificalis.
Pontilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cầu.
Ponto, onis. *m.* cầu lập trên hai chiếc ghe, đò, — giang.
Pontus, i. *m.* biển, — cả. ‖ N. R.
Popa, æ. *m.* kẻ giết loài vật mà tế lễ.
Popæaua, Popæanum. V. Poppæanus.
Popanum, i. *n.* thứ bánh mà cúng.
Popellus, i. *m.* dân phàm.
Popina, æ. *f.* quán, — xá, — rượu.
Popinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về quán.
Popinaria, æ. *f.* nữ nhơn chủ quán.
Popinarius, ii. *m.* chủ quán.
Popinatio, onis. *f.* sự uống rượu say trong quán.
Popinator, oris. *m.* et Popino, onis. *m.* kẻ năng uống rượu trong quán.
Popinor, aris, atus sum, are. *dep.* năng vào ra trong quán rượu.
Poples, itis. *m.* nhượng chơn.
Poplicitùs. *adv.* thiên hạ chịu sự hao tốn.
Poplicus, a, um. V. Publicus.
Poplus, i. *m.* et Popolus, i. *m.* V. Populus.
Poppæanus, a, um. thuộc về vợ vua Nêro; poppæana pinguia, thuốc nấu cao đã làm cùng sữa lừa cái.
Poppysma, atis. *n.* et Poppysmus, i. *m.* cách dùng tay dùng tiếng mà dỗ con ngựa.
Populabilis, *m. f.* le. *n.* is. phá tàn đặng.
Populabundus, a, um. kẻ phá phách, trộm cướp.
Popularia, um. *n. pl.* nơi bàng quan coi các lễ chơi hay là sự hát bội. ‖ lễ tế hội dân dâng cúng. ‖ sự chơi bời, chơi vặt.
Popularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về

dân, — bổn quốc. ‖ kẻ bửa lòng dân. ‖ chàng ta. ‖ kẻ thông công vào một phe, đồ đảng. ‖ hèn, — hạ, thường; populares conjurationis, phe tập lập.
Popularitas, atis. *f.* sự yêu thương dân, vỗ lòng dân.
Popularitèr. *adv.* cách như dân. ‖ cách hiền lành. ‖ cách bửa lòng dân.
Populatìm. *adv.* đông như hội, đông đấn. ‖ trong cả và dân.
Populatio, onis. *f.* sự phá, pha phách, hủy hoại, phá hoang.
Populator, oris. *m.* kẻ phá phách.
Populatrix, icis. *f.* nữ nhơn phá phách.
Populatus, ûs. *m.* V. Populatio.
Populatus, a, um. *part.* Populor.
Populetum, i. *n.* rừng cây dương.
Populeus, a, um. thuộc về dương thọ.
Populifer, a, um. hay sinh cây dương.
Populifugia, orum. *n. pl.* lễ kia.
Populiscitum, i. *n.* V. Plebiscitum.
Populneus, et Populnus, a, um. thuộc về dương thọ.
Populo, as, avi, atum, are. phá dân, hủy hoại.
Populonia, æ. *f.* N. U.
Populor, aris, atus sum, ari. *dep.* phá hoang, — phách, hủy hoại; populari ferro et igni, lấy gươm lấy lửa mà phá hết.
† Populositas, atis. *f.* sự đông đấn, đông như hội.
Populosus, a, um. có nhiều dân lắm.
Populus, i. *m.* dân, dân sự, lê dân, chúng dân, thứ dân, lê thứ, dân đen, lương dân, thần dân, thứ nhơn, thương sinh, bá tính, trăm họ; prima classis populi, tráng hạng; populos regere, dân mục; populi, vạn hộ. ‖ đông, — đấn. ‖ bầy con ong.

Populus, i. *f.* cây dương, dương thọ.
Por, is. *m.* V. Puer.
Porca, æ. *f.* heo nái. ‖ đàng cày. ‖ đám đất đặng ba mươi thước bề ngang và một trăm tám mươi bề dài.
Porcarius, ii. *m.* kẻ giữ heo.
Porcarius, a, um. thuộc về con heo.
Porcaster, tri. *m.* con heo lớn.
Porcastrum, i. *n.* rau sam.
* Porcella, æ. *f.* heo nái con.
* Porcellanæ, arum. *f. pl.* đất dùng làm dĩa bát, đồ bình bát.
Porcellio, onis. *m.* V. Oniscus.
Porcellus, i. *m.* heo con, heo bú sữa.
Porceo, es, cere. V. Arceo, Prohibeo.
Porcetra, æ. *f.* heo nái đã đẻ một lần mà thôi.
Porcilaca, æ. *f.* rau sam.
Porcinarius, ii. *m.* kẻ bán thịt heo.
Porcinus, a, um. thuộc về con heo.
Porcos, i. *m.* lưới đánh cá.
Porcula, æ. *f. dim.* Porca.
Porculatio, onis. *f.* đồ heo ăn.
Porculator, oris. *m.* kẻ nuôi heo cho béo.
† Porculena, æ. *f.* heo nái con.
Porculetum, i. *n.* vồng giữa hai đàng.
Porculum, i. *n.* đồ cầm dây trong cái ép.
Porculus, i. *m.* heo con.
Porcus, i. *m.* con heo, lợn, heo cúi, trư; porcus marinus, cá cúi; — sylvestris, heo rừng, △ dã trư; venter porci, nầy heo. ‖ kẻ mê ăn, kẻ béo lắm. ‖ người nhớp. ‖ quan tổng cờ thứ năm trong quân lính.
Porgo, is. V. Porrigo.
* Porisma, atis. *n.* câu kết bởi lẽ khác mà ra. ‖ trí sáng. ‖ câu kết bởi nhiều lẽ đã luận rồi mà ra.
* Porocele, es. *f.* tật hạ nang.

* Poromphalon, i. *n.* sự cứng nơi rún.
† Porositas, atis. *f.* sự có lỗ nhỏ như sợi tóc.
† Porosus, a, um. có lỗ nhỏ như sợi tóc như lỗ trong da cho rịn mồ hôi.
Porphyra, æ. *f.* V. Purpura.
Porphyreticus, a, um. porphyreticum marmor, đá cẩm thạch kia.
Porphyreus, a, um. V. Purpurarius.
Porphyreutica, æ. *f.* △ nghề bắt hải dinh.
Porphyriacus, et Porphyricus, a, um. màu điều, △ màu hải dinh.
Porphyrio, onis. *m.* chim có mỏ và chơn đỏ.
Porphyrites, æ. *m.* cẩm thạch kia.
Poryhyrium, ii. *n.* thứ ốc điều. △ hải dinh.
Porraceus, a, um. thuộc về kiệu.
Porrectè. *adv.* cách rộng, — quảng.
Porrectio, onis. *f.* sự duỗi, giơ, — ra.
Porrectum, i. *n.* đòn, — triêng, — xeo.
Porrectus, a, um. *part.* Porrigo.
Porrectus, a, um. *part.* Porricio.
Porriciæ, arum. *f. pl.* ruột loài vật tế phải đốt trên bàn thờ.
Porricio, is, cere. đốt trên bàn thờ ruột loài vật đã tế.
Porriginosus, a, um. kẻ có nhiều gạch trên đầu. ‖ mắc đòng đanh.
Porrigo, inis. *f.* gạch ở trên đầu. ‖ tật đòng đanh.
Porrigo, is, rexi, rectum, gere. duỗi, — ra, giương, — ra, giơ, — ra; porrigere manum, duỗi tay, giơ tay, ngửa tay. ‖ trải. ‖ giãn việc ra, trễ; porigere herbam, xưng mình là kẻ chịu thua.
Porrina, æ. *f.* vồng kiệu, — hẹ.
Porrò. *adv.* xa, — lắm, cách xa, xa hơn. ‖ đoạn, sau, từ nầy về sau. ‖ hơn. ‖ thật, — thì.

Porro. *conj.* mà, vậy, ấy vậy, song; porro consule, vậy thì liệu.

Porrum, i. *n.* kiệu, — đầu, hẹ, tiểu toán; species porri, củ nén, hẹ.

Porta, æ. *f.* cửa thành, cửa, môn, cửa ngõ, — chái, △ quyết. ‖ nơi hẹp, đàng hẹp; porta aulæ, ngọc quyết; — domûs præcipua, cửa chái; portæ laterales internæ, cửa khém; porta jecoris, huyết mạch gan; — cœli, nửa bầu trời.

Portabilis, *m. f.* le. *n.* is. nhịn đặng, chịu đặng.

† Portarius, ii. *m.* kẻ giữ cửa.

Portatio, onis. *f.* et Portatus, ûs. *m.* sự chở, xe, gánh.

Portatorius, a, um. dùng mà gánh, — mà chở.

Portatus, a, um. đã chở, gánh, đỡ.

Portendo, is, di, sum, dere. nói tiên tri, nói trước sự sẽ đến sau, nói sự hậu lai, bói. ‖ đặt cớ. ‖ cất theo mình; portendere alicui periculum, nói cho ai biết tai nạn hậu lai.

Portentifer, a, um. et Portentificus, a, um. kẻ làm điềm lạ, hay sinh sự lạ.

Portentosus, a, um. lạ, kì dị, quái gở, gở lạ.

Portentum, i. *n.* điềm lạ, sự gở lạ, kì dị. ‖ sự các nhơn thi bày đặt. ‖ người khốn nạn, kẻ hung dữ cho quê hương mình.

Portentus, a, um. *part.* Portendo.

Porthmeus, i. *m.* kẻ đưa đò.

Porticatio, onis. *f.* cách dọn câu lơn, hay là thành mỗ mả.

Porticula, æ. *f.* câu lơn nhỏ.

Porticus, ûs. *f.* tiền đàng có câu lơn và cột đỡ một bên. ‖ hai phía thấp hơn trong đền thờ. ‖ phe quân tử kia.

Portio, onis. *f.* phần, — bối; portio præ honore assignata, phần biếu; — terræ, đám đất; — cujusque, kỉ phần; — sulphurati ad instruendum tormentum, liều thuốc; portionem reservare, để phần; — assignare cuique, cấn phần; in æquas portiones distribuere, bình phân; portio rerum, sự xứng nhau, đối nhau.

† Portionalis, *m. f.* le. *n.* is. riêng, tư.

Portisculus, i. *m.* quan cai dịch phu, roi quan ấy cầm.

Portitans, tis. *omn. gen.* kẻ năng đem.

† Portitio, onis. *f.* sự chở, xe, đem.

Portito, as, avi, atum, are. đem, gánh.

Portitor, oris. *m.* kẻ đưa đò. ‖ kẻ thâu thuế kẻ đi qua đàng. ‖ kẻ gánh, đảm, phu.

Portiuncula, æ. *f.* phần nhỏ mọn. ‖ tên chốn kia.

Porto, as, avi, atum, are. đem, đam, gánh, vác, chở, xe; portare auxilium alicui, đi giúp người.

Portorium, ii. *n.* tiền qua đò. ‖ phần thủ thâu tiền thuế.

Portugalia, æ. *f.* N. R.

Portula, æ. *f.* cửa nhỏ.

Portulaca, æ. *f.* rau sam, △ mã xỉ hiện.

Portumnalia, ium. *n. pl.* lễ kia.

Portumnus, i. *m.* et Portunus, i. *m.* bụt áp cửa biển.

Portuosus, a, um. có nhiều cửa, nhiều vũng.

Portus, ûs. *m.* cửa biển, vũng. ‖ nơi vững mà náu, nơi náu ẩn. ‖ kho; portum capere, vào cửa; è portu solvere, ra cửa; signa in portubus ad viam profundiorem monstrandam, cắm vè.

Porus, i. *m.* lỗ, dàng, lỗ nhỏ như sợi tóc.

Porus, ri. *m.* đá kia trắng và cứng.

Posca, æ. *f.* rượu hèn. ‖ giấm pha với nước.

Poscinummius, a, um. kẻ xin bạc.

Posco, is, poposci, citum cere. xin, đòi; poscere veniam Deum, — veniam peccatis, xin Chúa tha tội. ‖ đánh giá. ‖ vái, cầu xin; poscere aliquem, đòi người nào chịu chết.

Posidium, ii. *n.* N. U.

Positio, onis. *f.* sự ở, cách ở, thế, thể nọ thể kia. ‖ bề nọ bề kia. ‖ phong cảnh. ‖ sự trồng. ‖ bài kẻ hay văn chương đặt. ‖ sự cùng tiếng nào. ‖ nominativo singulari. ‖ ngôi thứ nhứt trong verbo. ‖ positio surculi, trồng chồi mống. ‖ địa thế.

Positivus, a, um. thuộc về bậc positivo, — sự gì thật, chẳng hay thay đổi, bền.

Positor, oris. *m.* kẻ lập, dựng nên.

Positura, æ. *f.* cách ở, thế, sự thứ tự. ‖ địa thế; positure, sự chấm hay là vòng câu.

Positus, ûs. *m.* V. Positura.

Positus, a, um. *part.* Pono.

Posivi. thay vì Posui. V. Pono.

Possessio, onis. *f.* sự đặng, hưởng, — nhờ, cầm. ‖ gia nghiệp, ruộng, vườn, đất.

Possessiuncula, æ. *f.* gia nghiệp nhỏ mọn.

Possessivus, a, um. thuộc về sự đặng.

Possessor, oris. *m.* kẻ đặng, kẻ cầm. ‖ kẻ chiếm đoạt.

Possessorius, a, um. thuộc về sự đặng.

Possessus, a, um. *part.* Possideo.

Possessus, ûs. *m.* sự đặng, cầm.

Possestrix, icis. *f.* nữ nhơn đặng.

Possibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ đặng.

† Possibilitas, atis. *f.* sự có lẽ cho đặng.

† Possibiliter. *adv.* cách có lẽ mà đặng.

Possideo, es, sedi, sessum, dere. et † Possido, is, ere. đặng, có, cầm,

làm chủ sự gì, hưởng nhờ. ‖ chiếm lấy. ‖ trùng vây; possidere publicè, bao phong gia tài; — regnum, thiện vị, — quờn; — inverecundum ingenium, có mặt chai đá.

Possum, potes, potest, potui, posse. đặng, đắc, được, có phép, có sức, có tài có đức; forsàn potest vel poterit, hoặc đặng; posse plurimùm gratiâ apud aliquem, cậy thế người nào lắm; facere non posse, làm chẳng xuể.

Post, *præp.* (cai accus.) sau; post finem, khi hết rồi; — diem tertium, khỏi ba ngày; — hominum memoriam, từ thuở người ta nhớ đặng, kinh cửu; — tergum, sau lưng; — hunc diem, từ nầy nhẫn sau.

Post. *adv.* hậu, sau, đoạn; post anno, năm sau; — paucis diebus, khỏi một ít ngày đoạn; — paulò, một ít lâu đoạn.

† Posta, æ. *f.* trạm, cung.

Post-antè. V. Postèa.

Post-autumnalis, *m. f.* le. *n.* is. đã sinh ra sau mùa thu, mùa trái.

Post-deindè. V. Posteà.

Post-demùm. *adv.* sau hết, sau nữa.

Posteà. *adv.* sau, đoạn, khi sau, mai sau, sau lại; quid posteà? có sự gì nữa?

Postea-quàm. *adv.* khi sau đoạn.

† Posteo, is, ire. ở bề dưới, đờn em.

Postercaneus, a, um. kẻ ở sau.

† Posterdiè. thay vì Postridiè.

Posteri, orum. *m. pl.* miêu dệ, con cháu, tự, — hậu, — kế; posteris relinquere, lưu truyền.

Posterior, *m. f.* ius. *n.* oris. kẻ ở sau, kẻ kế thứ nhứt, thứ hai. ‖ nhỏ hơn, hèn hơn; posterior ætate, kẻ nhỏ tuổi hơn; — messis, mùa trái.

Posteriora, um. *n. pl.* phần sau lưng.

† Posterioritas, atis. *f.* sự ở sau, hậu.

Posteritas, atis. *f.* hậu đại, miêu dệ, kẻ hậu sinh, hậu lai, tự kế.

Posteriùs. *adv.* sau, đoạn.

Postero, as, are. ở hay là làm cho ra hèn hơn, ở dưới hơn. ‖ giãn việc ra, lần lữa, rày mai.

† Posterula, æ. *f.* đàng trễ.

Posterus, a, um. kẻ ở hay là đi sau, kế nhau. ‖ hạ, hèn, bề dưới; posterâ vel postero die, ngày mai; posteri dies, ngày xấu, — dữ.

Post-factum, i. *n.* việc đã làm sau.

Post-fenum, i. *n.* cỏ rác mùa trái.

Post-fero, ers, tuli, latum, ferre. V. Posthabeo.

Postfuit. người ta đã chê, đã bỏ.

Postfuturus, a, um. hậu lai, sẽ đến sau.

Post-genitus, a, um. kẻ hậu sinh, kẻ đã sinh ra sau, miêu dệ.

Posthabeo, es, bui, bitum, ere. chẳng chuộng, chẳng bao sá mấy; voluntatem alicujus posthabere, vượt lòng, — ý.

Posthabitus, a, um. *part.* Posthabeo.

Posthàc. et Posthæc. *adv.* từ nầy về sau, từ nầy nhẫn sau, từ nầy sấp lên.

Posthinc. *adv.* khi sau, đoạn, rồi.

Posthumus, a, um. kẻ đã sinh ra khi cha đã chết rồi.

Postibì. *adv.* đoạn, sau, rồi.

Postica, æ. *f.* bên tả, tay trái. ‖ phần sau lưng. ‖ phương bắc.

Posticium, ii. *n.* nhà sau, phần sau nhà.

Posticula, æ. *f.* cửa mạch nhỏ.

Posticulum, i. *n.* nhà nhỏ sau.

Posticum, i. *n.* cửa mạch.

Posticus, a, um. thuộc về bên sau, — phía sau; postica criminatio, sự mách.

Postideà. *adv.* et Postidem. *adv.* V. Posteà.

Postilena, æ. *f.* dây hậu, hậu thu.

† Postilla, æ. *f.* một hai chữ ngoại hàng.

Postillà. *adv.* et Postindè. *adv.* V. Posteà.

Postis, is. *m.* thanh cửa, cột cửa. ‖ cửa.

Postlatus, a, um. *part.* Postfero.

Postliminium, ii. *n.* phép trở về nơi đặng ở trước, hay là đặng lấy lại của người ta đã chiếm đoạt, hay là đặng về quê hương kẻ nghịch đã cướp lấy mình.

Post-meridianus, a, um. xế chiều.

Post-mitto, is, isi, issum, tere. V. Posthabeo.

Postmodò. et Postmodùm. *adv.* ngày sau, khi sau, đoạn.

Postomis, idis. *f.* cái kềm mà sửa và trừng trị con ngựa dữ.

Postpartor, oris. *m.* kẻ sẽ đặng lãnh cơ nghiệp ta khi ta chết rồi.

Postpono, is, sui, positum, ponere. chẳng chuộng mấy, chẳng bao sá mấy, chuộng ít hơn, chuộng chẳng bằng.

Postprincipium, ii. *n.* sự tấn tới.

Postputo, as, are. V. Posthabeo.

Postquam. *conj.* khi sau, khi sau đoạn, từ khi đã.

† Postremior, *m. f.* us. *n.* oris. *comparat.* Postremus.

† Postremissimus, a, um. *superl.* Postremus.

† Postremitas, atis. *f.* sự rốt, sau hết.

Postremò. *adv.* sau hết.

Postremùm. *adv.* lần sau hết.

Postremus, a, um. kẻ sau hết, rốt hết; postremi homines, kẻ rốt hèn.

Postridiè. *adv.* V. Postriduò.

† Postriduanus, a, um. thuộc về ngày mai.

Postriduò. *adv.* ngày mai, ngày sau.

Postscenium, ii. *n.* phía sau áng bội bè, sự gì có sau áng bội bè.

Postscribo, is, psi, ptum, bere. kí sau.
Postsignani, orum. *m. pl.* binh tiếp.
Postulatio, onis. *f.* lời xin, nguyện, — xin. ‖ đơn từ. ‖ trạng, — từ, — kêu đến.
Postulatitius, a, um. sự gì đã nài xin.
Postulator, oris. *m.* kẻ xin.
Postulatorius, a, um. dùng mà xin, — mà nguyện.
Postulatrix, icis. *f.* nữ nhơn xin.
Postulatum, i. *n.* sự xin, đơn từ, trạng, — cáo.
Postulatus, ûs. *m.* sự xin, đơn từ.
Postulatus, a, um. *part.*
Postulo, as, avi, atum, are. xin, nài xin, đòi; postulare ab aliquo, nài nỉ sự gì. ‖ muốn lắm, muốn ra sức; postulare judicem, thưa đơn cùng quan; — cum aliquo, năn nỉ cùng người; — aliquem de colloquio, xin nói khó cùng người.
Postumatus, ûs. *m.* hàng rốt.
Postumo, as, are. sự gì mới có sau.
Postumus, a, um. V. Posthumus.
† Postus, a, um. thay vì Positus.
Postvorta, æ. *f.* bụt nữ hay sự hậu lai.
Potabilis, *m. f.* le. *n.* is. uống đặng, nên uống.
Potaculum, i. *n.* sự uống.
Potamantis, idis. *f.* thảo kia.
Potamogiton, onis. *f.* thảo kia hay mọc trong hồ.
Potatio, onis. *f.* sự uống.
Potator, oris. *m.* kẻ hay uống.
Potatorius, a, um. dùng mà uống.
Potatus, ûs. *m.* đồ uống.
Potatus, a, um. *part.* Poto.
Pote. thay vì Potest. *adv.* sau hết, hoặc; pote est, có lẽ đặng.
Potens, tis. *omn. gen.* có quờn phép lớn, cao quờn, cao tay, có thế; potens viribus, cả sức, lớn sức; potens suî, định tính; — voti, toại lòng; — herba, diệu dược.
Potentator, oris. *m.* vua chúa.
Potentatus, ûs. *m.* quờn phép cai trị. ‖ phép làm.
Potenter. *adv.* cách mạnh, — cao tay. ‖ theo sức, cho vừa sức.
Potentia, æ. *f.* phép, quờn phép, cao quờn, thế, sức, sự cao tay, tài, — năng. ‖ thần hiệu, diệu; potentia naturalis, lương năng. ‖ sự cai trị.
Potentialiter. *adv.* cách cao tay, — có sức, cả sức.
Poterium, ii. *n.* chén, bát uống.
† Potessum. thay vì Possum.
† Potestam. thay vì Potestatem.
Potestas, atis. *f.* phép, — tắc, quờn phép, phép cai trị. ‖ phép làm; potestatis suæ, vel potestate in suâ esse, làm chủ mình, chẳng chịu phép ai; de potestate exire, bất tỉnh, chẳng theo lẽ phải nữa.
Potestates, um. *f. pl.* các đấng có quờn phép, — quờn chức, — cao tay. ‖ quan đại thần.
† Pothos, i. *m.* bụt hay sự yêu. ‖ sự ước ao, muốn. ‖ hoa lài.
Potilis, *m. f.* le. *n.* is. nên uống.
Potin? thay vì Potes ne? V. Possum.
Potina, æ. *f.* bụt nữ áp sự con nít uống. ‖ N. U.
Potio, onis. *f.* sự uống. ‖ thuốc chén, liều thuốc; potione amarâ sanatur morbus, dicto veraci offenditur animus, thuốc đắng đã tật lời thật mất lòng. ‖ thuốc độc.
Potio, is, ivi, itum, ire. V. Potior.
Potionatus, a, um. *part.*
Potiono, as, are. cho thuốc chén.
Potior, iris, itus sum, iri. *dep.* hưởng nhờ, có phép dùng, đặng, cầm, làm chủ; potiri rerum, quản trị mọi sự; — auro, chiếm lấy vàng; — laborem, chịu lao lực; — servitute, làm tôi.
Potior, *m. f.* ius. *n.* oris. *comp.* Potis. tốt hơn, hơn, chi bằng; felicitas longè potior est opibus, sang giàu chi bằng thanh nhàn.
Potis, *m. f.* te. *n.* is. kẻ đặng; potis es, mấy đặng.
Potissimè. et Potissimùm. *adv.* nhứt là, trên hết.
Potissimus, a, um. *superl.* Potis. kẻ nhứt hay là sự nhứt, nhứt là, trên hết, trước hết, chính sự.
Potitio, onis. *f.* phép dùng, hưởng nhờ, đặng, cầm.
Potito, as, avi, atum, are. năng uống, uống li bì.
Potitus, a, um. *part.* Potior.
Potitus, ûs. *m.* V. Potitio.
Potiuncula, æ. *f.* V. Potio.
Potiùs. *adv.* hơn, thà, tốt hơn; potiùs abeo, thà về.
Potniades, um. *f. pl.* V. Quadrigæ.
Poto, as, avi, atum, are. uống; potare totos dies, uống cả và ngày.
Potor, oris. *m.* kẻ hay uống, mê uống.
Potorium, ii. *n.* chén uống.
Potorius, a, um. dùng mà uống.
Potrix, icis. *f.* nữ nhơn hay uống.
Potua, æ. *f.* bụt nữ áp sự uống.
Potulentus, a, um. kẻ đã uống quá.
Potura, æ. *f.* V. Potio.
Potus, ûs. *m.* sự hay là đồ uống. ‖ sự uống qúa chén. ‖ nước đái.
Potus, a, um. *part.* Poto.

PR

Practica, æ. *f.* et Practice, es. *f.* sự làm, quen làm.
Practicus, a, um. thuộc về sự làm, — sự quen việc, — sự từng.
Præ. *præp.* (cai *abl.*) vì, bởi vì, trước, trong; præ oculis, trước con mắt; — nobis beatus, ông ấy sánh lại cùng ta thì có phước; — irâ, vì sự giận; — cunctis, hơn mọi người; — manu habere, thật tay; — ordine, lở thứ, lở lượt;

— se aliquid ferre, gerere, tỏ sự gì ra bề ngoài trên mặt mình.
† Præacceptatio, onis. *f.* F. R.
† Præaccidens, tis. *omn. gen.* hay xảy đến trước.
† Præaccipio, is, pere. lấy trước.
Præacuo, is, ere. mài nhọn lắm.
Præacutè. *adv.* cách khôn khéo lắm.
Præacutus, a, um. rất nhọn, — sắc.
Prææedificatus, a, um. đã lập trước.
Præaltè. *adv.* rất cao, rất sâu.
Præaltus, a, um. rất cao hay là rất sâu.
Præambulo, as, are. đi trước.
Præambulus, a, um. kẻ đi trước.
Præauditus, a, um. đã nghe trước.
Præbenda, orum. *n. pl.* lương tiền cùng các đồ cần cho các quan khi đi trấn nhậm xứ nào.
† Præbenda, æ. *f.* quờn chức có bổng lộc trong hội thánh.
Præbeo, es, bui, bitum, bere. cho, ban, dâng, giao, cho mượn. ‖ tỏ, — ra; præbere aurem, lắng tai mà nghe; — materiam igni, đun lửa; — se gratum, tỏ mình là kẻ biết ơn.
Præbia, orum. *n. pl.* bùa chú mà đeo.
Præbibo, is, bere. uống trước mà kính người, chào khi uống.
Præbita, orum. *n. pl.* lương thực mà dùng hằng ngày người nọ người kia chịu.
Præbitio, onis. *f.* phiên kẻ phải cho ăn cơm trưa. ‖ phép buộc mình chịu sự nọ sự kia.
Præbito, is, tere. V. Perimo, et Prætereo.
Præbitor, oris. *m.* kẻ lo mà sắm các đồ cần kíp; præbitor militaris commeatus, tào vận quan.
Præbitus, a, um. *part.* Præbeo.
Præcadens, tis. *omn. gen.* kẻ ngã xuống trước.
Præcalefactus, a, um. đã hâm trước, — hâm lắm, — hâm nóng lắm.

Præcalidus, a, um. rất nóng.
Præcalveo, es, vere. *n.* ra sói phần trước đầu.
Præcalvus, a, um. kẻ sói phần trước đầu.
Præcano, is, nere. nói tiên tri. ‖ lo trước cho khỏi ếm chú.
Præcantatio, onis. *f.* sự ếm chú.
Præcantator, oris. *m.* et Præcantatrix, icis. *f.* et Præcantrix, icis. *f.* kẻ có thế mà làm cho người ta khỏi phép thuật.
Præcanto, as, are. ếm chú.
Præcanus, a, um. kẻ sói đầu khi sớm.
Præcarus, a, um. rất mắt, yêu lắm.
† Præcautio, onis. *f.* sự lo trước, phòng trước.
Præcautor, oris. *m.* kẻ phòng hậu, quan phòng sự dữ hậu lai.
Præcautus, a, um. *part.*
Præcaveo, es, cavi, cautum, vere. giữ cho khỏi, lo kẻo phải, lo trước, phòng sự dữ hậu lai; præcavere alicui ab irâ multitudinis, cứu người cho khỏi cơn dâu sự giận dữ.
Præcedo, is, cessi, cessum, dere. *n.* đi trước, & trước, làm nhứt, lấn, trổi hơn; præcedere virtute, lấn gan.
Præceler, *m. f.* lere. *n.* is. kẻ mau mắn lắm, lẹ làng lắm, nhẹ nhàng lắm.
Præcelero, as, avi, atum, are. bức đi trước, — tới trước. ‖ tới, đến, lo trước.
Præcellens, tis. *omn. gen.* nhứt, — hảo.
Præcellentia, æ. *f.* sự nhứt hảo, sự trổi hơn, cao trọng hơn.
Præcello, is, et es, lui, celsum, ere. et ere. trổi, — hơn, lấn, cao bay xa chạy. ‖ cai, — trị, trấn nhậm, có quờn, có thế; præcellere ingenio, lấn trí; — genti, trị cả và dân.

Præcelsus, a, um. *part.* Præcello. rất cao, cao trọng, — sang.
Præcentio, onis. *f.* sự xướng, — hát, — lên. ‖ sự dọn mình, sắm sửa trước.
Præcentorius, a, um. thuộc về sự xướng lên.
Præcentrix, icis. *f.* nữ nhơn xướng lên, — phá phép thuật.
Præceps, cipitis. *omn. gen.* có dốc, có đàng dốc. ‖ chỗ hờm, hiểm hóc. ‖ lăng quăng, lút lắt, lẫy đẫy, vội, — vàng, — vã, nhẹ tính. ‖ kẻ vụng toan, vụng lo. ‖ hòng chết, gần hết. ‖ cheo leo; in præceps, hạ, dưới; in aquas aliquem dare præcipitem, trấn nước; in aquam præcipitem se dare, chết trầm nịch; præcipitem se dare, gieo mình.
Præceptio, onis. *f.* điều răn, luật, phép, lời giáo.
Præceptivè. *adv.* cách răn dạy.
Præceptivus, a, um. hay cho điều răn.
Præcepto, as, are. năng răn dạy.
Præceptor, oris. *m.* thầy dạy, — ra luật phép, — ra lệnh. ‖ kẻ đi và lo trước.
Præceptorius, a, um. kẻ lo trước, biểu trước.
Præceptrix, icis. *f.* nữ nhơn răn dạy.
Præceptum, i. *n.* lời răn dạy, điều luật, phép, giái, lời giáo, — bảo. ‖ lệnh, — truyền.
Præceptus, a, um. *part.* Præcipio.
Præcernens, tis. *omn. gen.* kẻ lo trước, phòng hậu.
Præcerpo, is, psi, ptum, pere. gặm. ‖ hái khi chưa đến mùa. ‖ bứt, cắt, phát, nhổ.
Præcertatio, onis. *f.* sự đánh thách cách nhẹ nhẽ, một ít quân thách thức. ‖ sự mới cãi lẽ, sự mới kình địch.
Præcessor, oris. *m.* kẻ áp, cai, &

trước, ngồi nhứt. ‖ kẻ ở hay là cai trước.

Præcharus, a, um. V. Præcarus.

Præciæ, arum. *m. pl.* V. Præclamitator.

Præcidaneus, a, um. et Præcidanius, a, um. đã tế lễ trước. ‖ đã giết áp ngày tế. ‖ đã cát trước.

Præcido, is, di, sum, dere. cắt, bứt, phát, hớt. ‖ chỉ rõ ràng, tỏ ra, bài; præcidere digitos, vanh tay; — frustum, cắt phiến; — capillos, hớt tóc. ‖ nói tắt, dón.

Præcinctio, onis. *f.* bậc dưới hết và xung quanh áng bội bè.

Præcinctorium, ii. *n.* sự gì che nửa phần ngực.

Præcinctorius, a, um. hay thắt hay buộc hay che xung quanh.

Præcinctura, æ. *f.* et Præcinctus, ûs. *m.* sự vấn, buộc xung quanh, thắt. ‖ nịt, dây, — đóng, khố, dải.

Præcinctus, a, um. *part.* Præcingo.

Præcingo, is, nxi, nctum, gere. vấn, thắt, cột xung quanh, ví; præcingere roseo tempora vinculo, đội mũ hoa hồng; præcingi ense, mang gươm.

Præcino, is, nui, centum, nere. xướng, — hát, — lên. ‖ nói tiên tri. ‖ lo trước cho khỏi phép thuật; præcinere fugam, bãi binh.

Præcio, is, ire. rao, — truyền.

Præcipes, is. V. Præceps.

Præcipio, is, cepi, ceptum, pere. lấy trước, chịu trước, lãnh trước. ‖ chiếm lấy trước. ‖ lo trước. ‖ dạy, — dỗ, chỉ bảo, huấn, giáo. ‖ răn, — dạy, — bảo, giái, khiến, sai sứ, chỉ thị, truyền lịnh. ‖ præcipere pecuniam, lãnh bạc trước; — animo cuncta, phòng hậu mọi sự.

Præcipitans, tis. *omn. gen.* nghiêng, xếu mếu. ‖ kẻ lút lắt; præcipitans sol, mặt trời lặn.

Præcipitanter. *adv.* cách lút lắt, thất thố, lăng quăng; præcipitanter loqui, nói lắp bắp, nói lau chau.

Præcipitantia, æ. *f.* sự ngã mau lắm. ‖ tính lăng quăng, sự hối hả, vội dạ.

Præcipitatio, onis. *f.* sự ngã xuống mau qúa. ‖ sự vội dạ.

Præcipitator, oris. *m.* kẻ gieo xuống.

Præcipitatus, a, um. *part.* Præcipito.

Præcipitium, ii. *n.* chỗ hờm, hiểm hóc, chỗ cao sâu cheo leo lắm.

Præcipito, as, avi, atum, are. gieo xuống, bỏ xuống. ‖ hối hả, — hấp, thôi thúc. ‖ quăng, ném. ‖ lâm, gần hết, gần cùng tận. ‖ vội dạ, làm vội vàng; præcipitare mentem, làm cho mất trí; — moras, bức đi; præcipitat nox, đã khuya.

Præcipuè. *adv.* nhứt là, trước hết, trên hết. ‖ cách riêng.

Præcipuus, a, um. thuộc về sự riêng, — việc tư. ‖ sự chính, bổn, chiềng mối, diệu, thần diệu. ‖ hiếm; opus præcipuum, việc chính.

Præcisè. *adv.* cách cắt, bớt. ‖ thật, rõ ràng, mà chớ. ‖ tắt; præcisè dicere, nói tắt; — negare, chối dài.

Præcisio, onis. *f.* sự cắt, đồ cắt. ‖ F. R.

Præcisus, a, um. *part.* Præcido.

Præclamitatio, onis. *f.* tiếng tri hô, — tung hô, — rao.

Præclamitator, oris. *m.* kẻ rao, — truyền. ‖ kẻ đi trước thầy sãi kia.

Præclarè. *adv.* rất rõ ràng, rất tốt.

Præclariter. *adv.* V. Præclarè.

Præclaritas, atis. *f.* danh vọng, sự cao sang, cao trọng.

Præclarus, a, um. rất sáng, — chói. ‖ rất cao sang, — sang trọng, có danh vọng. ‖ thần diệu; industriâ præclarus, xứng tài; præclarum ingenium, cao miêng, thượng trí.

Præclavium, ii. *n.* V. Latus clavus.

Præcludo, is, si, sum, dere. ngăn lấp, đóng bít, bưng bít. ‖ đuổi ra; præcludere spiritum, ngột.

† Præclueo, es, ere. có danh vọng lớn.

† Præcluis, *m. f.* e. *n.* is. rất cao sang.

Præclusio, onis. *f.* sự ngăn lấp.

† Præclusor, oris. *m.* kẻ đuổi ra.

Præclusus, a, um. *part.* Præcludo.

Præco, onis. *m.* kẻ cao rao. ‖ kẻ ngợi khen, kẻ làm bài tặng.

Præcoctus, a, um. *part.* Præcoquo.

Præcogitatio, onis. *f.* sự lo trước, phòng hậu.

Præcogitatus, a, um. *part.*

Præcogito, as, avi, atum, are. lo trước, tưởng trước, quan phòng.

Præcognitio, onis. *f.* sự biết trước.

Præcognitus, a, um. *part.*

Præcognosco, is, scere. biết trước, tiên tri.

Præcolo, is, lui, cultum, lere. dọn, sắm sửa. ‖ kính chuộng lắm.

Præcommodo, as, are. cho lãnh trước.

Præcommoveo, es, ere. làm cho động lắm, làm cho động trước.

Præcompositus, a, um. đã toan đã lo trước.

† Præconans, tis. *omn. gen.* kẻ cao rao.

Præconceptus, a, um. đã chịu thai đã nhâm thần trước, đã hảo trước.

Præconcinnatus, a, um. đã dọn tề chỉnh trước.

Præcondio, is, ire. ngấm muối.

Præconium, ii. *n.* sự cao rao, bán rao. ‖ bán thách gía lên xuống. ‖ tiền công kẻ cao rao. ‖ sự rao truyền. ‖ lời khen, bài tặng.

Præconsumo, is, sumpsi, sumptum, mere. hao tốn trước.

Præcontrecto, as, avi, atum, are. rờ, sờ trước.

Præcoquis, *m. f.* que. *n.* is. V. Præcox.

Præcordia, orum. *n. pl.* thứ da ngăn tim và phổi cho khỏi gan và lá lách, △ cao hoang. ‖ ruột. ‖ ngực. ‖ lòng, trí, tâm tình; præcordia aperire, cạn lòng.

Præcorrumpo, is, rupi, ruptum, pere. dỗ trước, làm hư trước.

Præcorruptus, a, um. đã hư trước.

Præcox, ocis. *omn. gen.* chín sớm, sớm, đã giú. ‖ chưa kịp thì, vội dạ quá; oriza præcox, lúa sớm.

Præcrassus, a, um. rất dày, dày dịch.

Præcrudus, a, um. sống, chẳng chín gì.

Præcultus, a, um. *part.* Præcolo.

Præcumbo, is, bere. *n.* nằm trước.

Præcupidus, a, um. kẻ tham, muốn lắm.

Præcuratio, onis. *f.* sự lo trước.

Præcuro, as, are. dọn, sắm sửa.

Præcurrentia, ium. *n. pl.* những sự cớ đã có trước việc gì.

Præcurro, is, cucurri, cursum, rere. đi, chạy trước, chạy mau hơn. ‖ tới trước, lấn, trổi hơn; præcurrere nunquam debet cognitioni approbatio, chẳng nên ưng việc khi chưa hảo nó trước.

Præcursio, onis. *f.* sự tới trước. ‖ sự lo suy trước, sự biết trước.

Præcursor, oris. *m.* kẻ đi kẻ chạy trước, đi do trước. ‖ kẻ nạt đàng. ‖ mã đội. ‖ con chó hay săn.

Præcursorius, a, um. thuộc về sự hay là dấu chỉ đều khác, — sự đi trước.

Præcursus, ûs. *m.* V. Præcursio.

Præcurvus, a, um. rất cong.

Præcussus, a, um. đã đánh dữ lắm.

Præcutio, is, ussi, ussum, tere. phất trước.

Præda, æ. *f.* của đặng khi đánh giặc. ‖ của đặng bắt đặng khi đi săn. ‖ sự ích lợi. ‖ sự đã đặng, đã tìm đặng.

Prædabundus, a, um. kẻ đặng nhiều của khi đánh giặc.

Prædaceus, a, um. bởi của đặng khi đánh giặc mà ra.

Prædamnatio, onis. *f.* sự đoán phạt sẵn.

Prædamnatus, a, um. *part.*

Prædamno, as, avi, atum, are. đoán trước, đoán sẵn.

Prædatio, onis. *f.* sự ăn cướp, chiếm lấy của người ta, sự đặng của khi đánh giặc.

Prædatitius, a, um. bởi của chiếm lấy mà ra.

Prædator, oris. *m.* đứa trộm cướp. ‖ kẻ đi săn. ‖ kẻ chiếm đoạt, thiện; prædator corporis, kẻ làm hư thân.

Prædatorius, a, um. thuộc về sự trộm cướp.

Prædatrix, icis. *f.* nữ nhơn trộm cướp.

Prædatum, i. *n.* et Prædatus, ûs. *m.* của đặng khi đánh giặc hay là khi trộm cướp.

Prædatus, a, um. *part.* Prædor.

Prædecessor, oris. *m.* kẻ đã ở trước.

Prædelasso, as, avi, atum, are. làm cho ra mệt trước.

Prædelegatio, onis. *f.* sự sai khiến trước.

Prædensatus, a, um. *part.*

Prædensor, aris, atus sum, ari. *pass.* ra đặc sệt lắm.

Prædensus, a, um. rất đặc sệt.

Prædes, ium. *m. pl.* của cải đã có gia nghiệp kẻ lãnh cho đặng vững.

† **Prædestinatiani**, orum. *m. pl.* phe kia lạc đạo.

† **Prædestinatio**, onis. *f.* sự chọn trước.

† **Prædestinatus**, a, um. *part.*

Prædestino, as, avi, atum, are. toan liệu sự gì trong trí. ‖ chọn trước cho đặng thanh nhàn đời đời.

† **Prædeterminatio**, onis. *f.* sự định quyết trước.

† **Prædexter**, a, um. rất khéo, rất lẹ làng.

Prædiator, oris. *m.* kẻ hay luật phép về sự ruộng nương vườn đất.

Prædiatorius, a, um. thuộc về gia nghiệp vườn đất.

Prædiatus, a, um. kẻ có nhiều ruộng nhiều đất.

Prædicabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng khen. ‖ sự gì nên nói về các vật cách trổng.

† **Prædicabilitas**, atis. *f.* tài của gì nên qui về nhiều người.

Prædicamentum, i. *n.* hàng hay là phép thứ tự quân tử quen sắp lớp các vật.

Prædicatio, onis. *f.* sự rao, cao rao. ‖ lời khen, bài tặng, bài giảng. ‖ chứng cớ.

Prædicativus, a, um. hay chỉ rõ, đơn sơ.

Prædicator, oris. *m.* kẻ rao, kẻ truyền, cáo rao. ‖ kẻ giảng, kẻ dạy.

† **Prædicatum**, i. *n.* sự tốt hay là xấu thuộc về vật gì.

Prædicatus, a, um. *part.*

Prædico, as, avi, atum, are. rao, rao truyền, cao rao, đồn tiếng, tỏ ra trước mặt thiên hạ. ‖ ngợi khen. ‖ giảng, — giải, — dạy. ‖ nói tiên tri, nói trước; prædicare religionem, giảng đạo.

Prædico, is, xi, ctum, cere. nói trước, nói tiên tri. ‖ kì ngày, cho tin, hẹn kì, chỉ thì, chỉ bảo; prædicere diem accusatoribus, kì ngày cho kẻ cáo ra mặt; — vitam alicujus, toán mạng; — vitam ex facie, coi tướng.

Prædicor, ari. *pass.* chịu nói, đem về, qui về, xứng vật nào; præ-

dicari in quid, xứng theo bổn tính vật gì; — in quale, xứng theo có sự chẳng cần gì và khi thì có khi thì không.

Prædictio, onis. *f.* et Prædictum, i. *n.* lời tiên tri, sự nói trước.

Prædictus, a, um. *part.* Prædico.

Prædifficilis, *m. f.* le. *n.* is. rất khó.

† Prædigestus, a, um. chín lắm, đã tiêu tốt.

Prædiolum, i. *n.* gia nghiệp nhỏ mọn.

Prædirus, a, um. rất bạc ác, rất độc.

Prædisco, is, didici, scere. học trước.

Prædispositus, a, um. đã dọn trước.

Præditus, a, um. kẻ có, đặng; præditus omni virtute, gồm no mọi vẻ; — ætate, có tuổi lớn; — culpâ, có lỗi; — amentiâ, kẻ dại.

Prædium, ii. *n.* gia nghiệp, gia sự, ruộng, vườn đất. ‖ địa phận.

Prædives, itis. *omn. gen.* kẻ giàu có lắm.

Prædivinatio, onis. *f.* sự tiên tri, đạc chừng sự hậu lai. ‖ sự bói.

Prædivinator, oris. *m.* kẻ đạc chừng sự hậu lai.

Prædivino, as, avi, atum, are. đánh mọng, đạc chừng sự hậu lai, bói sự sau sẽ đến.

Prædivinus, a, um. hay sinh sự đạc chừng về sự hậu lai.

Prædo, onis. *m.* kẻ trộm cướp trên đất hay là dưới biển.

Prædoceo, ces, ere. dạy bảo trước.

Prædoctus, a, um. kẻ đã học đã biết trước.

Prædomo, as, ui, mitum, mare. bắt cho thuần tính trước, trừng trị trước.

Prædonius, a, um. thuộc về sự trộm cướp.

Prædonulus, i. *m. dim.* Prædo.

Prædor, aris, atus sum, ari. *dep.* trộm cướp, bắt khi đánh giặc hay là khi đi săn hay là khi đi đánh cá. ‖ cất lấy, cướp lấy; prædari pisces calamo, câu cá.

Præduco, is, xi, ctum, cere. đem hay là dắc trước.

Præductorius, a, um. dùng mà dắc.

Præductus, a, um. *part.* Præduco.

Prædulcis, *m. f.* ce. *n.* is. rất ngọt.

Præduratus, a, um. đã ra cứng trước, đã ra cứng lắm.

Præduro, as, avi, atum, are. làm cho ra cứng lắm.

Prædurus, a, um. rất cứng, — mạnh.

Præeminentia, æ. *f.* sự cao sang, cao trọng, phẩm trật cao sang.

Præemineo, es, nere. trỗi hơn, — chúng; præeminere cæteros ingenio, lấn trí.

Præeo, is, ivi, itum, ire. đi trước, đi mau hơn, tới trước. ‖ præire verba alicui vel verbis, nói lời trước cho ai nói sau; — descripto, nói cho kẻ khác chép.

Præest, esse. V. Præsum.

Præexercitamentum, i. *n.* sự dọn hay là tập đều gì trước.

Præfacilis, *m. f.* le. *n.* is. rất dễ.

Præfacio, is, cere. V. Præfero.

Præfandus, a, um. khá nói trước.

Præfaris, fatur, fatus sum, fari. *dep.* nói trước. ‖ vái trước; præfari Deum, cầu nguyện cùng Chúa đã, kêu đến Chúa đã. ‖ làm tựa sách.

Præfatio, onis. *f.* sự nói trước, lời hay là đều đặt trước. ‖ tựa sách, đề; præfatio sacrorum profanos arcet, khi khỉ sự việc thánh thì phải dạy kẻ ngoại đạo mầu ra.

Præfatiuncula, æ. *f.* tựa vắn.

Præfatus, a, um. *part.* Præfari.

Præfatus, ûs. *m.* đề sách, tiểu dẫn.

† Præfectianus, a, um. et Præfectorius, a, um. thuộc về quan trấn nhậm.

Præfectura, æ. *f.* trấn, — nhậm, chánh sự, khanh, công khanh, sảnh, tỉnh, châu tỉnh.

Præfectus, i. *m.* quan, — gia, — viên, — trấn, — cai, — áp việc; præfectus magnus, đại thần, đại phụ; — supremus, tả thừa tướng; — justus, quan thanh; — litteratus, quan văn; — militaris, quan vũ, quan võ; — alicujus rei, vel negotio, kẻ thị sự; — classis, quan thượng thủy. ‖ quan quyền, — quờn; omnes præfecti, liêu quan, hàng thao mão.

Præfecundus, a, um. sai trái lắm, hay sinh sản lắm.

Præferendus, a, um. khá chuộng hơn.

Præfericulum, i. *n.* chậu đồng chẳng có tai, chậu dùng mà tế lễ.

Præfero, fers, tuli, latum, ferre. đem đi trước. ‖ soi. ‖ tỏ ra, làm chứng. ‖ chuộng hơn, chuộng dùng. ‖ phô trương, khoe mình; præferre facem alicui, cầm đuốc soi người; — ad libidinem, làm hư nết; — causam, lấy lẽ chữa mình.

Præferox, ocis. *omn. gen.* kẻ kiêu ngạo, kiêu hảnh, — cang lắm.

Præferratus, a, um. mang xiềng. ‖ đã bịt sắt. ‖ đã bịt đầu bằng sắt.

Præfertilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Præfecundus.

Præfervidus, a, um. rất nóng, sôi.

Præfestinatìm. *adv.* V. Præfestinè.

Præfestinatus, a, um. *part.* Præfestino.

Præfestinè. *adv.* bức qúa, vội qúa.

Præfestino, as, avi, atum, are. làm việc trái mùa, — khi chẳng tiện, — chẳng kịp thì. ‖ làm vội vàng, vội dạ, làm vùng vẫy.

Præfica, æ. *f.* nữ nhơn người ta mướn mà khóc khi cất đám.

Præficio, is, feci, fectum, ficere. nấy phú, phú thác, phú cho, đặt

áp tác, cho trấn nhậm; præficere ducem populo, đặt hay là bàu người lên mà cai quản dân sự.

Præfidenter. *adv.* cách dạn, cách trông cậy qúa.

Præfido, is, di, sum, dere. trông cậy qúa, tin cậy qúa chừng.

Præfigo, is, xi, xum, gere. cặm, cắm trước, đóng trước; præfigere ora capistris, dàm ngựa.

Præfiguratio, onis. *f.* thí dụ hay là hình bóng chỉ sự hậu lai.

† Præfiguro, as, avi, atum, are. gõ trước, làm cảo trước. ‖ vẽ hình, chỉ tỏ tướng.

Præfindo, is, dere. chẻ hay là chêm phân trước.

Præfinio, is, ivi, itum, ire. hạn, hẹn, phân giái hạn, chỉ mộc bài, lập luật phép, hạn chừng; præfinire sumptum ex censibus, liệu sự tốn theo lộc mình.

Præfinitio, onis. *f.* kì hạn.

Præfinitò. *adv.* cách có chừng, cách hạn.

Præfinitus, a, um. *part.* Præfinio.

Præfiscinè. *adv.* et Præfiscinì. *adv.* tôi nói chẳng phải mà khoe mình, tôi chẳng phân bì.

Præfixus, a, um. *part.* Præfigo.

Præfletus, a, um. kẻ người ta đã thương khóc lắm.

Præfloratus, a, um. đã lắt hoa nhứt.

Præfloreo, es, rui, rere. et

Præfloresco, is, rui, scere. *n.* hoa đơm bông sớm qúa, — trước hết.

Præfloro, as, avi, atum, are. lắt bông hoa nở trước hết.

Præfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy ra trước, — trước hết.

Præfluus, a, um. chảy trước.

† Præfluxus, ûs. *m.* sự chảy trước.

Præfocabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho phải ngột.

Præfocatio, onis. *f.* sự ngột.

Præfocatus, a, um. *part.*

Præfoco, as, avi, atum, are. cán cổ, nghẹt cổ, — họng, làm cho ngột; præfocare urbem fame, làm cho thành chết đói.

Præfodio, is, fodi, fossum, dere. đào trước, đào sâu; præfodere aurum, chôn vàng.

Præfœcundus, a, um. V. Præfecundus.

Præformatio, onis. *f.* sự gõ, gõ khuôn, làm cảo, làm hình dạng mà thử.

Præformator, oris. *m.* kẻ gõ trước, làm cảo, làm hình dạng mà thử.

Præformatus, a, um. *part.* Præformo.

Præformido, as, avi, atum, are. sợ trước, sợ lắm.

Præformo, as, avi, atum, are. gõ khuôn trước, làm khuôn rập trước. ‖ làm hình, — cảo trước.

Præfortis, *m. f.* te. *n.* is. rất mạnh, gan dạ lắm.

Præfotus, a, um. *part.*

Præfoveo, es, vere. bóp hay là thoa nơi đau.

Præfractè. *adv.* cách chấp nê, — vững chí, — cứng cổ.

Præfractus, a, um. *part.* Præfringo.

Præfrigidus, a, um. lạnh ngắt.

Præfringo, is, fregi, fractum, gere. xán vỡ, phá trước.

Præfugio, is, gere. trốn trước.

Præfulcio, is, si, tum, cire. đỡ, chống trước.

Præfulgens, tis. *omn. gen.* rất sáng.

Præfulgeo, es, si, gere. *n.* sáng chói, chói lòa lắm.

Præfulgidus, a, um. V. Præfulgens.

Præfulguro, as, avi, atum, are. nhấp nháng như chớp.

Præfulsi, *præt.* Præfulgeo, et Præfulcio.

Præfultus, a, um. *part.* Præfulcio.

Præfumigo, as, are. xông trước, xông hương.

Præfundo, is, fudi, fusum, dere. đổ trên, — thêm.

Præfurnium, ii. *n.* miệng lò lửa.

Præfuro, is, rere. *n.* bẩy gan.

Prægelidus, a, um. lạnh như gía rét.

Prægenitalis, *m. f.* le. *n.* is. con đầu lòng.

Prægermino, as, avi, atum, are. mọc mụt chồi trước, — sớm lắm.

Prægero, is, rere. bâng, — trước.

Prægestio, is, ivi, itum, ire. mừng trước, vui mừng lắm.

Prægestus, a, um. sự gì đã làm đã qua trước.

Prægigno, is, nere. sinh ra trước.

† Prægloriosus, a, um. có danh vọng lắm.

Prægnans, tis, et Prægnas, atis. *omn. gen.* nữ nhơn cưu mang, có thai, chịu thai, thai dựng, hoài thai, thai nghén, nhâm thần; prægnans bubalus, trâu chửa; — arbor, cây hòng đơm đọt.

Prægnatio, onis. *f.* et Prægnatus, ûs. *m.* sự cưu mang, sự chửa.

Prægnaviter. *adv.* cách mau mắn lắm.

Prægracilis, *m. f.* le. *n.* is. mảnh khảnh lắm.

† Prægrado, as, are. đi trước.

Prægrandis, *m. f.* de. *n.* is. lớn lắm.

Prægravans, tis. *omn. gen.* rất nặng, rất rối, rất khuấy khỏa.

Prægravatus, a, um. *part.* Prægravo.

Prægravidus, a, um. et Prægravis, *m. f.* ve. *n.* is. rất nặng. ‖ rất khuấy rối.

Prægravo, as, avi, atum, are. ra nặng nề lắm. ‖ làm cho ra nặng lắm. ‖ khuấy khỏa, làm rối lắm. ‖ lấn hơn, trổi hơn. ‖ nặng hơn, làm cho cân thăng bằng hạ xuống; corpus prægravat animum vitiis, xác hoang hủy làm cho linh hồn ra nặng nề.

Prægredior, eris, gressus sum,

gredi. *dep.* đi hay là tới trước. ‖ lấn, trổi hơn.

Prægressio, onis. *f.* et Prægressus, ûs. *m.* sự đi hay là ở trước.

Prægressus, a, um. *part.* Prægredior.

Prægubernans, tis. *omn. gen.* kẻ đi trước mà dẫn đàng.

Prægustator, oris. *m.* kẻ nếm, thử trước.

Prægusto, as, avi, atum, are. nếm, thử trước. △ tiên thường.

Prægypso, as, avi, atum, are. tô vôi.

Præhabeo. V. Præfero.

Præhendo. V. Prehendo.

Præhibeo. V. Præbeo.

Præi, ire. V. Præeo.

Præiens, euntis. *omn. gen.* kẻ đi trước.

† Præinfusus, a, um. đã ngấm trước.

† Præinnuo, is, ere. chỉ, tỏ, đem tin sẽ có sự gì sau.

Præjacens, tis. *omn. gen.* kẻ nằm trước.

Præjaceo, es, cui, ere. nằm trước, ở trước, đứng trước.

Præjacio, is, cere. quăng, ném trước.

Præjudicatio, onis. *f.* sự đoán tạm. ‖ sự đoán vội, — khi chưa suy xét.

Præjudicatus, a, um. *part.* Præjudico.

† Præjudicialis, *m. f.* le. *n.* is. tạm.

Præjudicium, ii. *n.* sự đoán xét tạm. ‖ sự đoán vội, binh vực phe nọ phe kia. ‖ sự thiệt hại.

Præjudico, as, avi, atum, are. phân đoán trước làm mẫu cho đặng theo sau. ‖ đoán trước. ‖ làm hại, làm thiệt.

Præjuratio, onis. *f.* cách thề có kẻ xướng lên và kẻ phải thề rằng; idem in me, tôi muốn mắc như vậy.

Præjuro, as, are. xướng lên cách thề.

Præjuvo, as, juvi, jutum, are. giúp đỡ trước.

Prælabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* đi trước. ‖ chảy trước, lòn vào, lan ra trước. ‖ chảy ra, — qua.

Prælambo, is, bere. liếm trước.

Prælapsus, a, um. *part.* Prælabor.

Prælargus, a, um. rất rộng.

Prælassatus, a, um. mệt trước.

Prælatio, onis. *f.* sự chuộng dùng.

† Prælator, oris. *m.* kẻ chuộng dùng.

† Prælatura, æ. *f.* quờn chức lớn trong hội thánh.

† Prælatus, i. *m.* thầy cả có quờn chức lớn trong hội thánh.

Prælatus, a, um. *part.* Præfero.

Prælautus, a, um. rất trọng thể.

Prælavo, is, vere. rửa hay là giặt trước.

Prælaxatus, a, um. lỏng lẻo. ‖ khỏe lại hơn bội phần.

Prælectio, onis. *f.* sự cắt nghĩa bài học.

Prælector, oris. *m.* kẻ giáo huấn trước mặt thiên hạ, kẻ giáo chung.

Prælectus, a, um. đã chọn lựa. ‖ đã cắt nghĩa, đã nghe nghĩa.

Prælego, as, avi, atum, are. lưu truyền cho ai phần gia nghiệp kia cho nấy đặng lãnh trước khi chia cơ đồ cùng kẻ khác.

Prælego, is, legi, lectum, gere. cắt nghĩa bài cho những kẻ muốn nghe. ‖ lộng; prælegere ora, lộng bãi; — nomina, xướng tên.

Præliaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sự giặc, — trận.

Præliator, oris. *m.* kẻ đánh giặc, kẻ yêu giao chiến.

Præliatus, a, um. đã chiến trận.

Præliber, a, um. rất thong dong.

Prælibo, as, avi, atum, are. nếm, thử trước.

Prælicenter. *adv.* cách vô phép lắm.

† Præligamen, inis. *n.* bùa, — chú.

Præliganeus, a, um. đã làm cùng trái đã hái trước hết.

Præligatus, a, um. *part.*

Præligo, as, avi, atum, are. cột, buộc trước; præligare capita vestibus, dùng áo mà lúp đầu.

Prælino, is, nere. xức, thoa, tô. ‖ giồi phấn.

Prælio, as, are. et Prælior, aris, atus sum, ari. *dep.* giao chiến, giáp trận, giao trận, chiến trận, đánh giặc. ‖ cãi, — lẽ, — lẫy.

Prælitus, a, um. *part.* Prælino.

Prælium, ii. *n.* trận, chiến trận, sự đánh, — giặc, binh trận; prælium committere, vào trận; prælio vincere, thắng trận; locus prælii, áng chiến trường; prælia latrunculorum, sự đánh cờ.

Præloco, as, are. đặt trước.

Prælocutio, onis. *f.* lời đề, sự giáo đầu, nói đầu.

Prælongo, as, avi, atum, are. làm cho ra dài hơn.

Prælongus, a, um. rất dài, — lớn.

Præloquor, eris, cutus sum, qui. *dep.* giáo đầu, khi phát nói trước đã. ‖ nói trước hết.

Præluceo, es, xi, cere. soi, — sáng, chói lòa. ‖ làm cho đẹp đẽ hơn, ra xinh tốt hơn. ‖ tâng người lên, nói tâng, làm cho người đặng sáng danh; prælucere alicui, sôi người.

Prælucidus, a, um. rất sáng, — chói lòa.

Præludium, ii. *n.* sự thử, tập trước làm sự gì.

Præludo, is, si, sum, dere. thử, tập làm sự gì trước; præludere ad pugnam, đánh thử.

Prælum, i. *n.* V. Prelum.

Prælumbo, as, are. đánh gãy lưng.

Præluminatus, a, um. kẻ chăm chỉ.

Prælusio, onis. *f.* sự thử, tập trước.

Prælustris, *m. f.* tre. *n.* is. rất sáng.

Præluvium, ii. *n*. thùng lớn trong nhà tắm rửa.

Præmacero, as, avi, atum, are. dầm trước, sú trước.

Præmaledico, is, cere. chưởi rủa trước.

Præmalo, vis, vult, lui, malle. muốn hơn, yêu hơn.

Præmando, as, avi, atum, are. khiến, nhắn bảo trước, dặn dò trước.

Præmando, is, ere. mem, nhai trước.

Præmansus, a, um. đã nhai trước.

Præmaturè. *adv*. sớm quá, trước mùa.

Præmaturitas, atis. *f*. chín sớm quá.

Præmaturus, a, um. chín sớm, trái mùa. ‖ sự gì xảy đến khi chẳng phải thì, — sớm quá.

Præmedicatus, a, um. kẻ đã uống thuốc phòng hậu, hay lo trước cho khỏi.

Præmeditatè. *adv*. cách lo suy trước.

Præmeditatio, onis. *f*. sự lo trước, sự quan phòng.

Præmeditatorium, ii. *n*. chốn vắng mà suy gẫm.

Præmeditatus, a, um. *part*.

Præmeditor, aris, atus sum, ari. *dep*. lo suy lo tưởng trước, phòng hậu, vẽ hình trong trí, dọn mình, sắm sửa mình.

Præmensus, a, um. đã đo đắn.

Præmercator, oris. *m*. kẻ mua hàng một mình cho đặng bán sau theo giá mình muốn. ‖ kẻ buôn bán sỉ.

Præmercatus, a, um. *part*.

Præmercor, aris, atus sum, ari. *dep*. mua trước, — sẵn, — sỉ. ‖ mua hàng họ hết cả mà bán lại mặc ý mình muốn đánh giá.

Præmessum, i. *n*. lúa mới dâng cho bụt Ceres.

Præmessus, a, um. đã gặt trước.

Præmetatus, a, um. đã họa đồ hình. ‖ đã đo đắn.

† **Præmetior**, iris, mensus sum, iri. *dep*. đo đắn trước.

Præmetium, ii. *n*. V. Præmessum.

Præmeto, is, ere. bớt lấy đã một phần lúa đã gặt.

Præmetor, aris, atus sum, ari. *dep*. đo trước, lo trước cho sẵn.

Præmetuenter. *adv*. cách lo lắng qúa.

Præmetuo, is, ere. sợ trước.

Præmiator, oris. *m*. V. Prædo. ‖ kẻ ban phần thưởng.

Præmiatrix, icis. *f*. nữ nhơn ban phần thưởng.

Præmicans, tis. *omn. gen*. hay chói loà lắm.

Præmigenus. V. Primigenius.

Præmigro, as, avi, atum, are. sang, dời chỗ khác trước.

Præminens. V. Præemineo.

Præminister, tri. *m*. kẻ giúp bàn ăn. ‖ kẻ giúp riêng một người, kẻ chơn tay.

† **Præministra**, æ. *f*. con đòi.

Præministro, as, are. giúp bàn cơm. ‖ giúp riêng một người.

Præminor, aris, ari. *dep*. ngăm dữ.

Præmior, aris, atus sum, ari. *dep*. lợi, được ích lợi.

Præmiosus, a, um. giàu có lắm.

Præmissa, orum. *n. pl*. câu mở và câu luận trong phép nghị luận.

Præmissus, a, um. sai trước.

Præmistus, a, um. đã pha, trộn.

Præmitis, *m. f*. te. *n*. is. rất hiền.

Præmitto, is, misi, missum, tere. sai trước, gởi trước. ‖ đặt trước.

Præmium, ii. *n*. của hay là phần thưởng; præmium assequi, ăn cuộc; præmiis donare, thưởng, thưởng phước, thưởng tứ, thưởng. ‖ tiền bạc dùng mua bán. ‖ lợi, — lãi. ‖ tiền công, — mướn. ‖ của đặng khi đánh giặc.

Præmoderans, tis. *omn. gen*. hay nhịp; præmoderans gressibus, hay nhịp chơn cho có chừng có phép thứ tự.

Præmodulor, aris, atus sum, ari. *dep*. nhịp, — nhàng.

Præmodùm. *adv*. qúa bội.

Præmolestia, æ. *f*. sự ưu phiền.

Præmolior, iris, itus sum, iri. *dep*. soạn, dọn, sắm sửa.

Præmollio, is, ivi, itum, ire. làm cho mềm, bóp cho mềm trước.

Præmollis, *m. f*. le. *n*. is. bọp xọp lắm, mềm lũn.

Præmollitus, a, um. *part*. Præmollio.

Præmoneo, es, ui, nitum, ere. bảo trước. ‖ nói tiên tri, nói như thầy bói. ‖ đạc chừng.

Præmonitio, onis. *f*. lời bảo.

† **Præmonitor**, oris. *m*. kẻ biểu trước. ‖ kẻ nói sự hậu lai.

Præmonitorius, a, um. hay bảo.

Præmonitum, i. *n*. et **Præmonitus**, ûs. *m*. sự bảo, thị, biểu trước. ‖ lời tiên tri, sự nói việc hậu lai, điềm lạ.

Præmonitus, a, um. *part*. Præmoneo.

Præmonstratio, onis. *f*. hình bóng sự hậu lai.

Præmonstrator, oris. *m*. kẻ dạy, dạy việc phải làm.

Præmonstro, as, avi, atum, are. dạy dỗ trước. ‖ nói tiên tri, nói sự hậu lai, chỉ điềm lạ hậu lai.

Præmordeo, es, di, sum, dere. cắn dữ.

Præmorior, reris, mortuus sum, ri. *dep*. chết sớm.

Præmortuus, a, um. đã chết sớm.

Præmoveo, es, vere. làm cho động lắm.

Præmulsus, a, um. đã pha đã chế mật ong. ‖ đã kéo trước.

Præmunio, is, ivi, itum, ire. làm cho vững trước. ‖ lo hết lòng hết sức.

Præmunitio, onis. *f.* sự dọn, sắm.

Prænarro, as, avi, atum, are. doãn lại trước.

Prænato, as, avi, atum, are. lội trước. ‖ chảy trước.

Prænavigatio, onis. *f.* sự vượt biển bên kia.

Prænavigo, as, avi, atum, are. vượt biển bên kia.

Prænexus, a, um. đã cột đã buộc trước; prænexum os, miệng bít.

Prænimis. *adv.* qúa lẽ lắm.

Præniteo, es, tui, tere. chói, sáng.

Prænobilis, *m.f.* le. *n.* is. sang trọng lắm, vinh hiển lắm.

Prænomen, inis. *n.* tên họ. ‖ thánh hiệu.

Prænomino, as, are. đặt tên riêng, đặt tên tục.

Prænosco, is, novi, notum, scere. tiên tri, biết trước.

Prænotatus, a, um. có để, có hiệu.

Prænotio, onis. *f.* sự biết trước.

† Prænoto, as, are. đặt nhãn, — hiệu.

Prænubilus, a, um. rất tối, u ám lắm, co áng mây.

† Prænuncupatus, a, um. đã kêu tên rồi.

† Prænuntiatio, onis. *f.* lời tiên tri.

Prænuntiativus, a, um. hay bảo hay đem tin dữ.

† Prænuntiator, oris. *m.* et Prænuntiatrix, icis. *f.* kẻ cho tin trước.

Prænuntio, as, avi, atum, are. bảo tin, đem tin trước. ‖ nói tiên tri.

Prænuntius, a, um. kẻ bảo tin trước. ‖ kẻ nói tiên tri; monstrum malorum prænuntium, yêu nghiệt.

Præobturo, as, avi, atum, are. đút, bít, đóng trước.

Præoccido, is, di, casum, dere. lặn trước.

Præoccupatio, onis. *f.* sự choán lấy trước. ‖ tật loài vật kia.

Præoccupatus, a, um. *part.*

Præoccupo, as, avi, atum, are. chiếm, — lấy, — đoạt, lấy trước, tới trước; præoccupare solum, choán đất. ‖ soán trước.

† Præopimus, a, um. rất béo.

Præopto, as, avi, atum, are. muốn hơn, ước ao hơn.

Præordinatus, a, um. đã định trước.

† Præordino, as, avi, atum, are. chọn, lựa, định trước.

Præostensus, a, um. đã tỏ trước.

Præpalpans, tis. *omn. gen.* kẻ giỡn, kẻ sờ.

Præpando, is, di, sum, dere. trải, lót trước.

Præparatio, onis. *f.* sự dọn, sắm sửa. ‖ V. Prolepsis.

Præparatò. *adv.* cách dọn dẹp, có ý tứ, có ý trước.

Præparator, oris. *m.* kẻ đi hay là đem tin trước.

Præparatorius, a, um. thuộc về sự dọn.

† Præparatura, æ. *f.* et Præparatus, ûs. *m.* V. Præparatio.

Præparatus, a, um. *part.* Præparo.

Præparcus, a, um. tiết kiệm lắm, hà tiện.

Præparo, as, avi, atum, are. dọn, sắm, — sửa, — sẵn, dự bị, dọn dẹp, dự, sắm sanh, dọn vén; præparare hyemi cibos, sắm của ăn cho mùa đông.

Præparvus, a, um. rất nhỏ.

Præpatior, eris, ati. *dep.* chịu khó trước.

Præpedimentum, i. *n.* sự ngăn trở.

Præpedio, is, ivi, itum, ire. ngăn cấm, can gián, cản, làm rối.

Præpeditus, a, um. lắng nhắng. ‖ mang xiềng.

Præpendeo, es, di, sum, dere. *n.* treo trước, xủ xuống trước; præpendet barba mento, có râu diềm dà nơi cằm.

Præpes, tis. *omn. gen.* hay bay cao xa và mau lắm. ‖ có cánh. ‖ con chim. V. Velox.

Præpeto, is, tere. muốn lắm. V. Anteeo.

Præpigneratus, a, um. đã đợ rồi.

Præpilatus, a, um. có nút dưới, có búp như hoa. ‖ có đầu tròn.

Præpinguis, *m.f.* gue. *n.* is. rất béo.

Præpolio, is, ire. chuốt trước.

Præpollens tis. *omn. gen.* có quờn có thế lớn.

Præpolleo, es, ere. có quờn phép, có thế lớn.

Præponderatus, a, um. *part.*

Præpondero, as, avi, atum, are. chuộng dùng, — hơn. ‖ nặng hơn, làm cho cân xuống. ‖ chịu chuộng hơn.

Præpono, is, posui, situm, nere. đặt trước. ‖ chuộng hơn, — dùng. ‖ phú cho, — việc cho, nấy phú, đặt áp việc; præponere pauca, nói một hai lời trước.

Præporto, as, avi, atum, are. bày ra, tỏ ra.

Præpos, otis. *omn. gen.* kẻ có quờn, có thế lớn.

Præpositio, onis. *f.* sự đặt trước. ‖ tiếng præpositio.

Præpositivus, a, um. nên đặt trước.

† Præpositor, oris. *m.* quan cai bộ.

Præpositura, æ. *f.* quờn trấn nhậm. ‖ sự phú cho.

Præpositus, i. *m.* chức việc, quan áp tác, quan cai.

Præpositus, a, um. *part.* Præpono.

Præpossum, potes, potui, posse. làm chủ, lấn, — hơn, có thế mạnh hơn.

Præposta, orum. *n. pl.* V. Præmissa.

Præposterè. *adv.* cách trái lẽ, — trái phép, hỗ đỗ; præposterè imitari, đòi hoi.

† Præposteritas, atis. *f.* sự sắp chữ ngược.

† Præpostero, as, are. xáo lộn.

Præposterus, a, um. trái lẽ, — phép, bất thứ tự, bậy bạ, lộn lạo,

ngược, nghịch ; præposterus legibus naturæ, nghịch lẽ luật tự nhiên.

Præpostus, a, um. V. Præpositus.

Præpotens, tis. *omn. gen.* rất phép tắc, có quờn phép lớn lắm ; præpotens, người đại thần.

Præpotentia, æ. *f.* phép cao hơn, — mạnh hơn.

Præpoto, as, avi, atum, are. uống trước. ‖ cho uống trước.

Præproperanter. *adv.* et Præproperè. *adv.* cách vội qúa ; præproperè loqui, nói lắp bắp.

Præproperus, a, um. kẻ bức, vội vàng, vội vã qúa, kẻ lểu lảo ; stomachus iræ præproperus, kẻ chấp vặt.

Præpulcher, a, um. rất xinh.

Præpurgo, as, are. uống thuốc xổ trước.

† Præputiatio, onis. *f.* sự để bì, giữ tấm da nơi thân hạ.

† Præputiatus, a, um. kẻ chưa chịu phép cắt bì.

Præputium, ii. *n.* da bao nút thân hạ ; præputia ponere, chịu phép cắt bì.

Præquàm. *adv.* hơn nữa, lại nữa, dầu vậy.

Præquestus, a, um. kẻ đã năn nỉ trước.

Prærabidus, a, um. kẻ phải cơn dại dữ lắm.

Præradio, as, avi, atum, are. chói lòa hơn, sáng giới hơn.

Prærado, is, si, sum, dere. cạo phần trước.

Prærancidus, a, um. hôi nghỉ lắm, mốc meo. ‖ cũ lắm.

Prærapidus, a, um. rất chóng, chảy mau lắm, chạy mau qúa.

Prærasus, a, um. đã cạo trước.

Præreptor, oris. *m.* kẻ cướp.

Præreptus, a, um. *part.* Præripio.

Prærigeo, es, gui, gere. đông lại dữ lắm, gía rét lắm.

Prærigidus, a, um. nhặt quá.

† Præripia, orum. *n. pl.* bờ sông.

Præripio, is, pui, reptum, pere. cướp, — lấy, hãm, — bắt. ‖ lo trước ; præripere se, trốn khỏi.

Præroboratus, a, um. đã bổ lại trước.

Prærodo, is, si, sum, dere. gặm, khởi mối, khởi đầu.

Prærogativa, æ. *f.* ơn riêng, đều ích, đều tiện. ‖ cuộc, của cố, dấu. ‖ phép bàu trước hết.

Prærogativus, a, um. kẻ có phép bàu trước hết. ‖ kẻ đặng nhờ ơn tư.

Prærogo, as, avi, atum, are. xin người bàu ai lên trước. ‖ trả nợ khi chưa đến mùa trả.

Prærosus, a, um. *part.* Prærodo.

Prærumpo, is, rupi, ruptum, pere. bẻ phần trước.

Præruptè. *adv.* cách chớn chở.

Præruptus, a, um. *part.* Prærumpo. chớn chở, hẳm ; locus præruptus, chỗ hờm ; littus præruptum, bờ hẳm ; valdè præruptus, nguy nga.

Prærutilus, a, um. rất bóng láng, rất chói sáng.

Præs, ædis. *m. f.* kẻ lãnh cho người vay bạc.

† Præsagatus, a, um. đã đạc chừng.

Præsagio, is, ivi, itum, ire. et

Præsagior, iris, iri. *dep.* tưởng sẽ có sự gì sau, đạc chừng sự hậu lai.

Præsagitio, onis. *f.* sự tưởng trước sẽ có sự gì đến sau.

Præsagium, ii. *n.* điềm chỉ sự hậu lai, sự suy tưởng việc sẽ đến sau.

Præsagus, a, um. kẻ hay ngờ trước sự hậu lai. ‖ điềm chỉ việc sau, kẻ đạc chừng, bói việc sau.

Præsalsus, a, um. mặn lắm, đã muối trước.

Præsanasco, is, scere. *n.* et

Præsanesco, is, scere. đã lành đã trước.

Præsano, as, avi, atum, are. làm cho vít nhíp miệng lại sớm quá.

Præsatus, a, um. *part.* Præsero.

Præsautiatus, a, um. bị dấu.

Præscatens, tis. *omn. gen.* đầy tràn.

† Præscientia, æ. *f.* sự biết trước việc hậu lai, tiên tri.

Præscio, is, ivi, itum, ire. et

Præscisco, is, ivi, itum, scere. biết trước. ‖ khiến trước.

Præscitio, onis. *f.* et Præscitum, i. *n.* sự biết việc hậu lai.

Præscitus, a, um. *part.* Præscio.

Præscius, a, um. kẻ biết trước, tiên tri ; præscius venturi, tiên tri hậu lai.

Præscribo, is, scripsi, scriptum, bere. đặt nhãn, viết hiệu, chép dấu trên. ‖ khiến, — dạy. ‖ ra cảo, ra mẫu. ‖ viết trước. ‖ lấy lẽ chữa mình. ‖ từ chịu lấy ; præscribere aliquid alicui, vẽ vời ; — fines, đặt mộc bài, hạn ; tabellam præfecti nomen præscribere, lên tờ. ‖ mất phép đòi của.

Præscriptio, onis. *f.* nhãn, hiệu. ‖ luật, phép, lệnh, giái, điều răn. ‖ lẽ chữa mình. ‖ sự từ, mất phép đòi của.

Præscriptivè. *adv.* theo lệnh, — phép.

Præscriptum, i. *n.* luật, phép, lệnh. ‖ cảo, mẫu chữ, mẫu viết.

Præscriptus, a, um. *part.* Præscribo.

Præseca, æ. *f.* thứ cải rổ.

Præseco, as, cui, sectum, care. cắt, bớt trước. ‖ cắt mối, — đầu.

Præsectus, a, um. *part.* Præseo.

Præsegmen, inis. *n.* manh, đồ vanh, đồ cắt rẻo, đồ dư.

Præsegnis, *m. f.* gne. *n.* is. trễ nải, chậm chạp lắm.

Præseminans, tis. *omn. gen.* kẻ lo liệu, mống, — lòng.

Præseminatio, onis. *f.* giống gieo trước. ‖ vượng hình.

Præseminatus, a, um. đã gieo trước.

Præsens, tis. *omn. gen.* có mặt đó ở đó, đứng đó, ở đây. ‖ có bây giờ, rày. ‖ có sẵn. ‖ lành, kiết. ‖ thần hiệu; præsens pecunia, — argentum, tiền mặt, bạc mặt; — Deus, Chúa bàu chữa.

Præsensio, onis. *f.* sự đạc chừng, ngờ trước.

Præsensus, a, um. *part.* Præsentio.

† **Præsentalis**, *m. f.* le. *n.* is. kẻ đương giúp việc.

Præsentaneè. *adv.* tức thì, vội, bức.

Præsentaneus, a, um. thần hiệu, diệu dược; pharmacum præsentaneum, thuốc hay. V. Præsens.

Præsentarius, a, um. có mặt, trước mặt; præsentarium argentum, bạc mặt.

Præsentatus, a, um. *part.* Præsento.

Præsentia, æ. *f.* mặt đó, sự đứng đó, ra mặt. ‖ sự hiện đến, hiện ra. ‖ thì nầy, bây giờ, rày; in præsentiâ, in præsentiarum, rày.

Præsentio, onis. *f.* V. Præsensio.

Præsentio, is, si, sum, tire. et

Præsentisco, is, sensi, sensum, scere. ngờ, nghi, đạc chừng; præsentire animo, đạc chừng trong trí.

Præsento, as, avi, atum, are. dâng, cúng. ‖ vẽ trong trí, doãn lại như vẽ hình vậy.

Præsepe, is. *n.* chuồng, ràn. ‖ máng cỏ. ‖ nơi ăn, bàn ăn cơm thường. ‖ tinh tú kia.

Præsepelio, is, ivi, pultum, lire. mai táng trước.

Præsepia, æ. *f.* V. Præsepe.

Præsepio, is, ivi, vel sepsi, septum, pire. rào xung quanh.

Præsepis, is. *f.* et Præsepium, ii. *n.* V. Præsepe.

Præseptus, a, um. *part.* Præsepio.

Præsepultus, a, um. *part.* Præsepelio.

Præsero, as, avi, atum, are. rào, đóng cửa.

Præsero, ris, sevi, satum, rere. gieo vãi trước.

Præsertìm. *adv.* nhứt là, trước hết.

Præservio, is, ivi, itum, ire. giúp đỡ, làm ơn trước.

Præses, idis. *m.* kẻ sở cai, kẻ cai trị, áp việc. ‖ quan trấn nhậm. ‖ kẻ giúp, — đỡ, phù hộ.

Præsest. thay vì Adest.

Præsicco, as, are. làm cho khô, phơi khô.

Præsiccus, a, um. khô.

† **Præsidalis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kẻ sở cai.

† **Præsidatus**, ûs. *m.* V. Præsidiatus.

† **Præsidens**, tis. *m.* V. Præses.

Præsideo, es, sedi, sessum, dere. cai, — trị, áp tác. ‖ trấn, — nhậm. ‖ giữ, — gìn, phù hộ; præsidere urbi, thủ thành; — exercitum, tổng binh.

Præsideratio, onis. *f.* mùa sớm qúa.

Præsidero, as, are. mùa đến sớm, mùa trái sớm qúa.

Præsidialis curia, æ. *f.* nha môn.

Præsidiarius, a, um. thuộc về sự giữ, — thủ, — đồn.

Præsidiatus, ûs. *m.* quờn chức quan cai, — áp việc, — trấn nhậm.

Præsidium, ii. *n.* quân thủ. ‖ đồn, lũy, đồn dinh. ‖ trái cậy, nơi nương náu, chốn náu ẩn, nơi vững. ‖ sự bàu chữa, phù hộ, binh vực. ‖ dỏ, xích hậu; præsidio esse alicui, binh vực ai.

Præsignator, oris. *m.* quan thâu phần thứ hai mươi trong sự thuế.

Præsignificatio, onis. *f.* hình bóng sự hậu lai.

Præsignifico, as, avi, atum, are. ra điềm, chỉ sự sau, tỏ sự hậu lai.

Præsignis, *m. f.* gne. *n.* is. rất sang rất trọng.

Præsigno, as, avi, atum, are. làm dấu trước.

Præsilio, is, lui, sultum, lire. nhảy mừng.

Præsipio, is, pere. nghi, biết trước.

Præsolidus, a, um. rất bền chí.

† **Præsolus**, a, um. một mình, chẳng ai hết.

Præsolutus, a, um. đã trả trước.

Præspargens, tis. *omn. gen.* kẻ đổ trước, kẻ đổ cho đầy.

Præspeculatus, a, um. đã suy xét.

Præspero, as, are. tin cậy trước.

Præstabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ lấn, trổi hơn. ‖ có ích hơn.

Præstana, æ. *f.* bụt nữ áp sự trổi hơn.

Præstans, tis. *omn. gen.* tốt lắm, trổi hơn, cao trọng, lấn; præstans fides, lòng ngay hiếm; — corpore, — formâ, hình dong nhan sắc.

Præstantia, æ. *f.* sự cao trọng, sự trổi hơn, sang trọng hơn. ‖ sự anh tài. ‖ sự thần hiệu.

Præstat, stabat, stitit, stare. chi bằng, bỏ chi, thà, thà thơm, tốt hơn; mori præstat potiùs quam peccare, thà chết chẳng thà phạm tội.

Præstatio, onis. *f.* sự cho, ban, chịu, nộp, phú. ‖ tiền hay là thuế phải nộp.

Præstator, oris. *m.* kẻ lãnh, — chịu.

Præstatus, a, um. *part.* Præsto.

Præstauro, as, are. cho, chịu, giục, đổ vào lòng.

Præstega, æ. *f.* et Præstegium, ii. *n.* câu lơn xung quanh nhà.

Præstergo, is, si, sum, gere. chùi cẩn thận lắm.

Præsterno, is, stravi, stratum, nere. trải, lót trước. ‖ dọn, sắm.

Præstes, itis. *m. f.* kẻ áp tác.

Præstigia, æ. *f.* et **Præstigiæ**, arum. *f. pl.* chước dối, ếm chú, chước thuật. ‖ chước, mưu kế khéo bày; præstigiis fugare diabolum, ếm, — chú.

Præstigiator, oris. *m.* kẻ múa chén. ‖ kẻ làm phù chú, ếm chú. ‖ kẻ mưu kế, dối trá.

Præstigiatrix, icis. *f.* bà bóng. ‖ nữ nhơn múa chén.

Præstigiosus, a, um. có nhiều chước dối trá.

Præstinguo, is, xi, nctum, gere. tắt, bôi, làm cho u ám.

Præstino, as, avi, atum, are. mua.

Præstites, um. *m. pl.* kẻ giữ, áp tác. ‖ vua bếp, thần dàng.

Præstitor, oris. *m.* kẻ cho, chịu, ban, nộp.

Præstituo, is, tui, tutum, ere. hạn, hẹn, kì, — trước; præstituere diem, hạn ngày, kì ngày.

Præsto, as, stiti, stitum, vel statum are. đứng trước. ‖ trổi hơn, lấn hơn. ‖ ban, cho, chịu, nộp. ‖ làm, lo việc. ‖ hứa, quyết, quả quyết, lãnh. ‖ thế lại, tiện nghi, thay mặt, — vì; præstare omnibus, tuyệt chúng, trổi chúng; — fidem, chỉ tín; magna præstare verbis, nói pháo; — benevolentiam, tỏ lòng thương.

Præstò. *adv.* vel *n. ind.* hiệp với verbo Sum, có mặt đó, — đây, có người sẵn; præsto est, nầy người; — esse alicui, đến kịp thì mà giúp người.

Præstolatio, onis. *f.* sự đợi.

Præstolo, as, are. et **Præstolor**, aris, atus sum, ari. *dep.* đợi, chờ đợi, trông đợi, chực, ngóng đợi; præstolari aliquem vel alicui, ứng hầu; — munus vel opus, ứng vụ.

Præstrangulo, as, are. thắt cổ trước.

† **Præstrictio**, onis. *f.* sự chặt chịa, riết.

Præstrictus, a, um. *part.*

Præstringo, is, xi, strictum, gere. chặt, buộc chặt, gút chặt, riết lại. ‖ lộng; præstringere oculos, xẩm mắt; — faucem laqueo, thắt cổ.

Præstructìm. *adv.* cẩn thận.

† **Præstructio**, onis. *f.* et **Præstructura**, æ. *f.* nền, sự dọn, sắm.

Præstructus, a, um. *part.*

Præstruo, is, truxi, structum, ere. lập trước, — bên trước. ‖ bít, đóng. ‖ dọn, sắm trước; præstruere aditum, bít đàng.

Præstupidus, a, um. rất ngây muội.

Præsudo, as, avi, atum, are. sương sa. ‖ ra mồ hôi lắm, nhọc nhằn.

Præsul, ulis. *m.* thầy sãi quan võ hay nhảy múa trước hết. ‖ quan giám, giám thị, áp tác. ‖ giám mục; præsul fori, quan đoán xét.

† **Præsulatus**, ûs. *m.* quờn chức lớn trong hội thánh.

Præsulsus, a, um. rất mặn.

Præsultator, oris. *m.* V. Præsultor.

Præsulto, as, avi, atum, are. đi trước và nhảy nhót. ‖ múa trước, làm đầu sự múa hát.

Præsultor, oris. *m.* kẻ múa trước hết, kẻ làm đầu sự múa hát.

Præsultura, æ. *f.* sự múa trước.

Præsum, es, fui, esse. áp tác, cai quản, giám thị. ‖ giữ, thủ; præesse provinciæ, trấn xứ; — studio, dạy học.

Præsumo, is, msi, mtum, mere. lấy trước. ‖ thày lay, mạo lấy. ‖ biết trước. ‖ cậy mình, khoe mình. ‖ bày vẽ trong trí; præsumere altiora se, róng vát; — in aliquem supplicium, hành phạt người trước; — gaudium, mừng trước.

† **Præsumptè**. *adv.* cách dạn lắm.

Præsumptio, onis. *f.* câu mở trong phép luận. ‖ sự lấy trước, mạo lấy. ‖ ngờ, sự nghi. ‖ sự thày lay. ‖ sự cậy mình. ‖ sự cứng cổ. ‖ sự dị đoan. ‖ sự lầm, — lỗi, mạo. ‖ F. R. là thưa trước người ta hỏi.

† **Præsumptivus**, a, um. có lẽ mà tưởng sẽ đặng.

Præsumptor, oris. *m.* kẻ cậy mình. ‖ kẻ chiếm lấy, kẻ thiện.

† **Præsumptoriè**. *adv.* cách dạn, cách cậy mình.

Præsumptum, i. *n.* sự đạc chừng.

† **Præsumptuosè**. *adv.* cách như kẻ cậy mình.

† **Præsumptuosus**, a, um. kẻ cậy mình.

Præsumptus, a, um. *part.* Præsumo.

Præsuo, is, sui, sutum, ere. may bên trước.

Prætactus, a, um. *part.*

Prætango, is, gere. đá đến, sờ trước, làm cho động lòng.

Prætectus, a, um. *part.*

Prætego, is, texi, tectum, gere. che trước.

Prætendo, is, di, sum, dere. giương trước, trải trước. ‖ lấy lẽ chữa mình. ‖ quyết, muốn cho đặng, tưởng mình đặng; prætendere retia, giăng lưới trước.

Prætener, a, um. rất non.

Prætenta, orum. *n. pl.* V. Castra.

Prætentatus, ûs. *m.* sự mó, rờ, sờ.

Prætento, as, avi, atum, are. mó, rờ, duỗi tay mà mó. ‖ thử, dò, xét trước; prætentare vires, thử sức.

Prætentura, æ. *f.* lũy, đồn che phần bề ngoài thành. ‖ điếm dò nhặt. ‖ quân thủ biên thùy.

Prætentus, a, um. *part.* Prætendo.

Prætenuis, *m. f.* nue. *n.* is. rất mỏng mảnh, rất mỏng tanh.

Prætepeo, es, pui, pere. et **Prætepesco**, is, pui, scere. *n.* ra nguội, ra lạnh. ‖ trễ, — việc.

Præter. *præp.* (cai acc.) song, — le,

dọc, chừa ra, trừ, không nhằm, gần, bên kia, qúa, trước, hơn, sau nữa, từ khi ấy về sau, đoạn, lại chẳng phải như, trái ; præter unum, chừa ra một người mà thôi ; — rem loqui, nói chẳng nhằm việc ; — voluntatem, nghịch ý ; — morem, trái chứng ; — oculos, trước mặt ; — mœnia, dọc lũy ; — spem, qúa sự trông ; — cæteros excellere, trổi chúng ; — expectationem omnium, chẳng phải như thiên hạ trông ; præter propter, ước chừng, đỗ.

Præterago, is, egi, actum, gere. đem, — qua bên kia.

Præterbito, as, avi, atum, are. đi qua khỏi.

Prætercursus, a, um. đã chạy qua.

Præterduco, is, xi, ctum, cere. đem, dắc, đưa qua trước.

Prætereà. *adv.* vã lại, mà lại, sau nữa. ‖ đoạn, rồi, sau.

Prætereo, is, ivi, et ii, itum, ire. đi qua, qua khỏi. ‖ lấn, trổi, — hơn. ‖ sót, bỏ sót, làm thinh. ‖ chẳng nói đến. ‖ lánh, trốn. ‖ trễ, — việc. ‖ trừ, chừa, từ ; præterire aliquem, vạng mặt ; — irreverenter superiorem, xuông xáo ; — diem præstitam, sai ngày ; — dignos, bỏ sót kẻ đáng ; non me præterit, tôi biết.

Præterequitans, tis. *omn. gen.* kẻ cỡi ngựa và qua trước.

† Prætereunter. *adv.* cách qua vậy.

Præterferor, latus sum, ferri. tới bên kia.

Præterfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy bên, — qua bên kia ; aquam aliquid præterfluere, nước thíp thíp. ‖ chảy gần, chảy dọc.

Prætergeo, es, si, sum, gere. chùi cho êm, chùi nhẹ nhẽ.

Prætergredior, eris, gressus sum, di. *dep.* qua khỏi, đi qua bên, đi xa hơn. ‖ lấn, — hơn, trổi hơn ; prætergredi terminum, qúa khỏi.

Præterhàc. *adv.* lại, sau nữa, vã lại.

Præterinquiro, is, rere. tra hỏi lại.

Præterita, orum. *n. pl.* sự đã qua, việc đời xưa.

Præteritio, onis. *f.* sự sót một người bà con trong cố ngôn. ‖ P. R.

Præteriti, orum. *m. pl.* kẻ người ta bỏ sót khi bàu hay là khi đặt cố ngôn. ‖ kẻ đã chết kì xưa.

Præteritum, i. *n.* thì præterito là thì đã qua.

Præteritus, a, um. *part.* Prætereo. dies præterita, bữa điếp, hôm điếp ; præteritis diebus, kì xưa ; sæculo præterito, đời trước.

Præterlabor, eris, lapsus sum, bi. *dep.* chảy qua khỏi, — bên kia, — dọc, — gần. ‖ khuất lấp, khỏa lấp ; præterlabi oram pelago, lộng bãi biển.

Præterlambo, is, ere. tưới bờ.

Præterlatus, a, um. *part.* Præterferor.

Præterluens, tis. *omn. gen.* hay chảy trước, — gần, — dọc.

Prætermeo, as, eavi, eatum, are. đi qua, qua khỏi, — bên khác, chảy qua khỏi.

Prætermissio, onis. *f.* sự sót, bỏ sót, quên.

Prætermissus, a, um. *part.*

Prætermitto, is, misi, missum, tere. sót, bỏ sót, chẳng nói đến. ‖ trễ, — việc, chẳng bao sá, chẳng kể. ‖ gởi bên kia ; prætermittere nullum diem, chẳng để qua ngày nào ; — voluptates, chê sự sung sướng.

Prætermonstrans, tis. *omn. gen.* kẻ chỉ nữa.

Prænavigatio, onis. *f.* sự vượt biển trước, — dọc.

Præternavigo, as, avi, atum, are. vượt biển trước, — dọc, — bên kia.

Prætero, is, trivi, tritum, rere. tán, đâm, thoa mạnh, — trước.

Præterquàm. *adv.* trừ, chừa, chẳng kể, nếu chẳng phải, nếu chẳng có. ‖ lại, vã lại, sau nữa ; præterquam quod, trừ, chẳng những.

Præterrado, is, si, sum, dere. cạo, cạo qua.

Prætersus, a, um. *part.* Prætergeo.

Prætervectio, onis. *f.* sự vượt qua khỏi.

Prætervectus, a, um. *part.*

Præterveho, is, vexi, vectum, here. et Prætervehor, eris, vectus sum, vehi. *dep.* đi qua khỏi, đi sang bên, sang trước, lộng ; prætervehere aliquid silentio, chẳng nói đến về sự gì.

Præterverto, is, tere. có trước mặt.

Prætervolo, as, avi, atum, are. bay qua khỏi ; prætervolat hominum sensus, sự ấy qua khỏi trí hiểu người ta.

† Prætestatus, a, um. đã đòi làm chứng trước.

Prætexo, is, xui, textum, xere. dệt trước, — phần trước. ‖ đặt trước hết. ‖ thêu, — thùa. ‖ khỉ sự, làm mẫu. ‖ lấy lẽ chữa, giấu ; prætexere littora, ở dọc bãi.

Prætexta, æ. *f.* áo dài viền màu điều con trẻ sang quen mạc cho đến mười bảy tuổi, và các thầy cùng các quan lớn thành Roma mặc khi chầu lễ gì chung.

Prætextatè. *adv.* cách chơi như trẻ.

Prætextatus, a, um. kẻ mặc áo prætexta. prætextati mores, nết xấu.

Prætextum, i. *n.* đồ tề chỉnh. ‖ lẽ chữa.

Prætextus, ûs. *m.* lẽ chữa mình, lời điên đảo mà chữa mình hay là giấu sự thật.

Prætextus, a, um. *part.* Prætexo.

Prætides. V. Prœtides.

Prætimeo, es, mui, mere. et Prætimesco, is, scere. sợ trước, — lắm.

Prætimidus, a, um. rất nhát.

Prætinctus, a, um. đã dầm, đã nhuộm trước.

Prætondeo, es, dere. gọt, cạo trước.

Prætor, oris. m. phiên trấn, quan cai đạo binh. ‖ thầy cai trường. ‖ prætor urbanus, quan đoán xét trong thành Roma; — ærarius, quan hộ bộ.

Prætoria, æ. f. chiếc tàu quan thượng thủy.

Prætorianus, a, um. thuộc về quan thượng binh; prætoriana civitas, dinh dãy.

† **Prætoriolum, i. n.** V. Prætorium.

Prætoritius, a, um. V. Prætorianus.

Prætorium, ii. n. chính dinh, dinh môn. ‖ dinh, — liễu, — trại quan thượng binh. ‖ sự công luận giặc giã. ‖ quân hầu dinh môn. ‖ đền đài nơi nhà quê.

Prætorius, a, um. V. Prætorianus.

Prætorqueo, es, si, tum, querе. vặn trước, xe săn trước.

Prætorridus, a, um. đã cháy lắm.

Prætractatus, ûs. m. bài hay là lời bảo dẫn.

Prætrepidans, tis. *omn. gen.* et **Prætrepidus, a, um.** hay nhảy, nhảy nhót. ‖ hay thất kinh.

Prætrunco, as, avi, atum, are. bớt, cắt trước.

Prætumidus, a, um. hay sưng lắm.

Prætura, æ. f. chức thượng binh, quờn phiên trấn.

Præulceratus, a, um. đã sứt da.

Præumbrans, tis. *omn. gen.* hay làm cho u ám, có bóng che.

Præungo, is, xi, ctum, gere. xức trước.

Præuro, is, ussi, ustum, rere. đốt dữ lắm.

Præut. *adv.* ví cho bằng.

Prævalentia, æ. f. sức lực hơn.

Prævaleo, es, ui, lere. n có sức, có thế mạnh hơn, có danh hơn. ‖ tốt hơn. ‖ có thần hiệu; prævalet virtute sapientia, nhơn đức khôn ngoan lấn sự dõng lực.

Prævalesco, is, lui, scere. ra mạnh hơn.

Prævalidè. *adv.* cách mạnh lắm.

Prævalidus, a, um. rất mạnh, — giàu có, phép tắc lắm. ‖ sai trái lắm. ‖ tốt hơn.

Prævallo, as, avi, atum, are. đắp lũy, xây thành trước.

Prævaporo, as, are. xông thuốc thơm trước.

Prævaricatio, onis. f. sự lỗi, lỗi phép, sự thông công mà lận kẻ tin ta. ‖ tội, sự phạm luật.

Prævaricator, oris. m. kẻ lỗi phép, kẻ lận người có lòng tin mình. ‖ kẻ phạm luật.

Prævaricatrix, icis. f. nữ nhơn lỗi phép.

Prævaricor, aris, atus sum, ari. *dep.* lỗi phép, bỏ phe kẻ ta đã chịu lấy bàu chữa, thông công mà gạt kẻ tin cậy ta; prævaricari accusatori, thông công cùng kẻ thưa cáo.

† **Prævarus, a, um.** hay gióc, — tréo nhau ‖ chẳng đều, chẳng bằng.

Prævectus, a, um. kẻ cỡi ngựa và đi trước. ‖ *part.*

Præveho, is, vexi, vectum, here. đem trước.

Prævello, is, vulsi, vulsum, lere. nhổ trước.

Prævelo, as, avi, atum, are. che trước, — phần trước.

Prævelox, ocis. *omn. gen.* lẹ làng lắm, kẻ chạy mau lắm.

Prævenio, is, veni, ventum, venire. tới trước. ‖ lấn, — hơn, trổi hơn. ‖ cáo trước, tiên cáo.

Præventio, onis. f. sự ngờ trước đều gì tốt hay là xấu cho ai.

Præventores, orum. m. pl. quân đi do trước.

Præventus, a, um. *part.* Prævenio.

† **Præventus, ûs. m.** sự tới trước.

Præverbia, orum. n. pl. tiếng præpositio đặt trước verbo.

Prævernat, are. *impers.* mùa xuân tới sớm.

Præverro, is, rere. quét trước.

Præverto, is, ti, sum, tere. đi trước, tới, đến trước, đi mau hơn. ‖ lấn, — hơn. ‖ chuộng, — hơn, — dùng; prævertere aliquem loquendo, nói rước; — amori, lấn sự yêu mến.

Prævertor, eris, sus sum, ti. *dep.* đi qua, lo đến việc nọ việc kia; præverti aliam rem non censere, chẳng có ý làm việc gì khác trước; — foras, phải đuổi ra khỏi nhà và đầu ra trước hết; prævertamur illùc, ta hãy nói đến sự nầy đã.

Prævetitus, a, um. *part.*

Præveto, as, tui, titum, tare. cấm trước.

Prævexatus, a, um. đã chịu khổ sở trước.

Prævideo, es, vidi, visum, dere. coi trước. ‖ phòng, dự phòng, lo liệu trước. ‖ ngó chừng, xa xem.

Prævincio, is, nxi, nctum, cire. trói sẵn. ‖ buộc trói chặt lắm.

Præviridans, tis. *omn. gen.* tuổi xuân xanh.

Præviridis, m. f. de. **n. is.** rất xanh.

† **Prævisio, onis. f.** sự phòng, phòng hậu, lo liệu trước. ‖ sự Chúa biết mọi việc hậu lai.

Præviso, is, sere. biết trước, liệu trước, tiên tri.

Prævisus, a, um. *part.* Prævideo.

Prævitio, as, avi, atum, are. làm hư trước.

Prævius, a, um. kẻ đi trước, kẻ áp tác.

Prævolo, as, avi, atum, are. bay trước. ‖ prævolare alicui, lo trước mọi sự người muốn.

† Præyolo, is, velle. chuộng dàng.
Pragmatica, æ. *f.* phép, luật; pragmatica sanctio, luật phép giao cùng nhau.
Pragmaticarius, ii. *m.* kí lục viết chiếu thơ vua.
Pragmaticum, i. *n.* chiếu thơ.
Pragmaticus, i. *m.* kẻ dạy lại bài học về phép công bình. ‖ thầy cung, — kiện, kẻ hay việc kiện cáo. ‖ kẻ lo cho xong việc kiện.
Pramnium, ii. *n.* ngọc kia. ‖ thành kia có rượu ngon lắm.
Prandeo, es, di, sum, dere. ăn bữa trưa, ăn cơm trưa; prandere olus, ăn rau bữa trưa.
Prandiculum, i. *n.* et Prandiolum, i. *n.* bữa trưa nhỏ mọn.
† Prandiopatra, æ. *m.* nhà bếp chẳng khéo.
Prandium, ii. *n.* cơm trưa, bữa trưa, buổi trưa, ban trưa.
Pransito, as, are. năng ăn cơm trưa.
Pransor, oris. *m.* kẻ ăn cơm trưa, kẻ đi ăn cơm trưa, kẻ đã chịu mời ăn bữa trưa.
Pransorius, a, um. thuộc về bữa trưa.
Pransus, a, um. *part.* Prandeo.
Prasii, orum. *m. pl.* N. H.
Prasina, æ. *f.* thạch lục.
Prasinafactio, onis. *f.* phe mặc áo xanh trong trường đua vật.
Prasinatus, a, um. kẻ mặc áo sắc xanh. ‖ đã vẽ màu xanh.
Prasinianus, a, um. thuộc về hay là kẻ binh vực phe kia mặc áo xanh.
Prasium, ii. *n.* thứ kinh giái.
Prasius, ii. *m.* ngọc kia.
Prasocurides, um. *m. pl.* con sâu hay ăn kiệu, — ăn hẹ.
Prasoides, is. *m.* ngọc kia màu như kiệu.
Pratensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về đồng cỏ.
Pratulum, i. *n.* đồng cỏ nhỏ mọn.
Pratum, i. *n.* đồng có nhiều cỏ tốt; prata viridia, nội luộc.
Pravè. *adv.* cách dữ, — xấu, — trái lẽ, xấu nết.
† Pravicordius, a, um. kẻ chẳng có lòng ngay.
Pravitas, atis. *f.* sự xấu hình, hình dạng xấu, khí chất xấu, — dữ, tính hoang, — gian tà.
Pravus, a, um. xấu, — xa, có hình dạng xấu. ‖ tà, gian tà, tư tà, hoang hủy, xấu nết, thiên; cor pravum, lòng tà; pravis moribus, hoang hủy; pravus monita ægrè fert, cây săng vạy ghét mực tàu ngay.
Praxis, is. *f.* sự làm, làm việc, quen làm, đã tặng.
Precabundus, a, um. kẻ cầu xin.
Precandus, a, um. khá nguyện xin.
† Precanter. *adv.* V. Precariò.
† Precaria, æ. *f.* của cúng cho nhà thờ mà kẻ cúng còn dùng đặng khi còn sống.
Precariò. *adv.* cách nguyện xin. ‖ cách tạm, — mượn; precariò regnare, cai trị tạm vậy.
† Precarium, ii. *n.* phép tạm. ‖ nhà, phòng đọc kinh.
Precarius, a, um. đã đặng vì xin, — vì cầu xin, — tạm vậy, — vì đã mượn; felis gestat globos precarios, mèo mang chuỗi hột.
Precatio, onis. *f.* sự cầu xin, nguyện xin. ‖ phép phù thủy.
Precativè. *adv.* cách cầu xin.
Precator, oris. *m.* kẻ cầu cho.
Precatorius, a, um. thuộc về sự đọc kinh, — cầu nguyện; globuli precatorii, tràng hột.
Precatrix, icis. *f.* nữ nhơn cầu cho.
Precatus, ûs. *m.* V. Precatio.
Precatus, a, um. *part.* Precor.
Preces, um. *f. pl.* lời cầu, — xin, — nguyện, sự đọc kinh. ‖ lời chưởi rủa; preces recitare, đọc kinh, nguyện kinh, tụng, — kinh; preces recitare demissâ voce, niệm kinh; preci nihil est relictum, chẳng có lẽ xin cho đặng nữa; per precem nunc te oro, tôi xin này hết lòng hết sức; prece emaci poscere, lót tiền mà xin.
Precius, a, um. sớm, mùa sớm.
Precor, aris, atus sum, ari. *dep.* cầu, — xin, — nguyện, kì, — khẩn, chúc nguyền, đảo, cầu đảo, nguyện cầu, — xin; precari benè alicui, chúc sự lành cho ai; — ad Deum, cầu xin cùng Chúa; — dira, chưởi rủa; — a Deo, ngửa xin Chúa.
Prehendo, is, di, sum, dere. lấy, chiếm, — lấy, — đoạt. ‖ cầu cho đặng. ‖ bắt lấy, cầm; prehendere dexteram, bắt tay; — auriculas, hôn; — oculis, xem; — animo, hảo. ‖ mọc, — lên.
† Prehensatio, onis. *f.* sự cầu, đút lót cho đặng.
Prehensio, onis. *f.* sự bắt lấy, cầm lấy. ‖ thứ trục mà cất gánh nặng.
Prehenso, as, avi, atum, are. năng cất lấy. ‖ cầu, — chức, a dua; prehensare genua, hôn đầu gối.
Prehensus, a, um. *part.* Prehendo.
Prelum, i. *n.* cái kẹp, đồ ép, bàn ép, cái che, bộng dầu, bàn ép mà in, cột cái kẹp; prælo subjicere, đàn.
Prema, æ. *f.* bụt nữ áp sự hôn nhơn.
† Premello, is, ere. đi kiện.
Premo, is, pressi, pressum, mere. ép, đàn, đè, kẹp, ép lại, bóp lại. ‖ bắt bớ, làm khổ sở, làm nghịch. ‖ giấu, làm ngơ. ‖ chôn. ‖ cầm lại. ‖ nói hay là làm dai. ‖ hà hiếp, hiếp đáp, hãm hiếp; premere fauces, cán cổ; — mammam, bú sữa; — famam, giọt người; — dentes, cắn răng. cặt

cặt; undiquè premi miseriis, tấn thối lưỡng nan.
Prendo, is, di, sum, dere. V. Prehendo.
Prensatio, onis. *f.* sự cầu cho đặng, kiếm thế, cầu thế.
Prensito, as, are. *freq.*
Prenso, as, are. V. Prehenso.
Prensus, a, um. *part.* Prendo.
Presbyter, eri. *m.* kẻ già cả, tuổi tác, người đáng kính, thầy cả, thầy chính tế, thầy đặc đức, linh mục.
Presbytera, æ. *f.* bà vãi.
Presbyteratus, ûs. *m.* chức thầy cả.
Presbyterium, ii. *n.* nhà thầy cả ở. ‖ hội thầy cả. ‖ chức thầy cả. ‖ phần nhà thờ gần cung thánh.
Pressatus, a, um. *part.* Presso.
Pressè. *adv.* cách chặt, — đầy đống. ‖ tắt, lược qua, dón lại. ‖ pressè dicere, nói tắt.
Pressìm. *adv.* cách ép lại, — chật, — chặt.
Pressio, onis. *f.* sự ép, — lại. ‖ đồ kéo gánh nặng; pressio nocturna, mộc đè.
Presso, as, avi, atum, are. ép lại.
Pressorium, ii. *n.* cái ép, bàn ép lại.
Pressorius, a, um. thuộc về cái ép.
Pressulè. *adv. dim.* Pressè. ép nhẹ.
Pressulus, a, um. đã giẹp một ít.
Pressura, æ. *f.* sự ép, — lại, nặn. ‖ sự vắt. ‖ vắt nước. ‖ trái nặng, đồ nặng mà đè sự gì. ‖ sự ép khí. ‖ sự mê, bịnh mê, bất tỉnh táo. ‖ sự gian nan, đau đớn, khốn cực.
Pressus, ûs. *m.* sự ép lại. ‖ sự bóp.
Pressus, a, um. *part.* Premo.
* Prester, eris. *m.* rắn kia khi nó cắn ai thì nấy khát mà uống chẳng đã khát. ‖ trận gió đỏ như lửa. ‖ kẻ hay đốt nhà cửa.
Pretiosè. *adv.* cách qúi trọng, — báu, — mắt, — tốt lắm, — tốt qúa.

Pretiositas, atis. *f.* sự qúi báu, giá cao.
Pretiosus, a, um. báu, châu, — báu, báu bối, hiếm có, qúi, — báu, — trọng, vô giá, tốt, — lắm, trọng tốt; valdè pretiosus, báu dĩ, vô giá, ngàn vàng; ensis pretiosus, báu dao; pretiosus sapor, mùi ngon lắm.
Prætium, ii. *n.* giá, — cã. ‖ công, tiền công, của thưởng. ‖ △ thương cả; pretium augere, lên giá, thăng giá; — minuere, sụt giá, hạ giá; — statuere, mà cả; in pretio habere, chuộng, yêu chuộng, lấy làm qúi, lấy làm trọng; magno in pretio habere, trọng dụng, — hậu; pretio aliquid agere, làm mướn; pretium temporis sequi, y thì giá; — supremum, giá thượng; — medium, giá trung; — infimum, giá hạ; — alicui rei facere, —, arrogare, statuere, constituere, imponere, đánh giá.
Prex, ecis. (chẳng quen dùng.) V. Preces.
Priapeium, ii. *n.* △ kiết dương thảo.
Priapiscus, i. *m.* V. Satyrion.
Pridèm. *adv.* hoánh, đã lâu; non ità pridèm, mới.
Pridianus, a, um. thuộc về bữa trước.
Pridiè. *adv.* bữa trước, một ngày trước, áp ngày.
Prima, orum. *n. pl.* sự đầu, khỉ sự.
Primæ, arum. *f. pl.* (ám hảo partes.) hàng nhứt, nhứt hạng; primas agere, ferre, tenere, ngồi hay là ở trước hết, ở nhứt.
† Primævitas, atis. *f.* tuổi xuân xanh.
Primævus, a, um. kẻ có tuổi xuân xanh. ‖ thuộc về sự bổn, — sự nhứt.
Primani, orum. *m. pl.* quân đội nhứt.

Primarius, a, um. kẻ làm đầu, đầu mục, trưởng giả.
Primas, atis. *m. f.* V. Primarius.
† Primates, um. *m. pl.* kẻ đầu mục. ‖ giám mục cai nhiều giám mục khác. ‖ quan viên.
Primatus, ûs. *m.* nhứt hạng. ‖ quờn phép giám mục thượng.
Primè. *adv.* V. Apprimè.
† Primiceriatus, ûs. *m.* quờn chức đầu mục trong nhà thờ kia.
Primicerius, ii. *m.* thầy cả đầu mục trong nhà thờ.
Primigenius, a, um. thuộc về cội rễ, — bổn; primigenia verba, cội rễ tiếng.
Primigenus, a, um. đã sinh ra trước hết.
Primipara, æ. *f.* nữ sinh con đầu lòng hay là loài vật đẻ lần đầu hết.
Primipilaris, is. *m.* quan cai mười đội quân phóng lao.
Primipilarius, ii. *m.* V. Primipilus.
Primipilum, i. *n.* lương gạo lính.
Primipilus, i. *m.* quan cai đội nhứt.
Primipotens, tis. *omn. gen.* kẻ có phép có thế mạnh hơn.
Primiscrinius, ii. *m.* quan phủ thừa. ‖ quan áp phòng tích các vật quới trọng nhà vua.
Primiter. *adv.* V. Primò.
Primitiæ, arum. *f. pl.* của đầu hết, của mới sinh; primitiæ frugum, lúa mới gặt.
Primitius, a, um. thứ nhứt.
Primitivus, a, um. hay sinh ra, — mọc sớm. ‖ thuộc về cội rễ.
Primitùs. *adv.* Primò. *adv.* et
Primodùm. *adv.* trước hết, đầu hết, lần thứ nhứt.
Primogenitalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Primigenius.
Primogenitus, a, um. con đầu lòng, trưởng nam, đích tử, con so; primogenitus regis, thới tử; primogenitus primogeniti, đích tôn. ‖ anh cả.

Primoplastus, i. m. đầu cội rễ loài người ta.

† Primordialis, m. f. le. n. is. thuộc về bổn, — cội rễ chính.

Primordialis, is. f. △ thiên xuân thảo.

Primordium, ii. n. đầu, cội rễ, bổn.

Primores, um. m. pl. kẻ đầu mục, trưởng gia, tôn trưởng, quan viên.

Primoris, gen. orem. acc. ori. abl. nhứt; primoris nasi cacumen, chót mũi; primores dentes, răng cửa; primoribus labris gustare, nếm một chút.

Primoturus, a, um. chín, nhằm mùa.

Primulùm. adv. khi mới đầu, bây giờ, rày, khi nãy.

Primulus, a, um. dim. primus; primo diluculo, khi mới tảng rạng.

Primùm. adv. đầu hết, trước hết, lần thứ nhứt.

Primus, a, um. nhứt. ‖ trùm, — trưởng, đầu mục, trưởng gia; primus societatis alicujus, trùm họ; — pagi, trùm làng; quod rerum omnium est primum, chính việc trên hết mọi việc.

Princeps, ipis. omn. gen. thứ nhứt, đầu mục. ‖ công tử, thế tử; excellentissime princeps, đức ông. ‖ chính, — sự, vốn. ‖ trọng, — hơn, nhứt, — hảo; princeps femina, bà công chúa.

Principalis, m. f. le. n. is. nhứt, chính, bổn. ‖ thuộc về công tử.

Principalitas, atis. f. sự nhứt, nhứt hạng.

Principalitèr. adv. nhứt là, chính sự. ‖ cách như công tử.

Principatus, ûs. m. nhứt hạng, thượng phẩm, quờn chức lớn, chức công tử, — đức ông. ‖ dòng dõi; principatus regius, quờn chức vua.

Principes, um. m. pl. quân lính đánh giặc đầu hạng.

Principia, orum. n. pl. cội rễ, bổn, luật phép, sự mới học, mới tập, đầu việc học; principia dicendi, đầu bài giảng. ‖ sân, chỗ điều binh; post principia, xích hậu. ‖ quân hộ vệ.

Principialis, m. f. le. n. is. thuộc về bổn, — cội rễ.

Principio. adv. trước hết, đầu hết. ‖ thuở đầu. ‖ sơ, — khi, khi đầu. ‖ trước hết.

Principium, ii. n. cội rễ, bổn, căn, — nguơn, — bổn, đầu, thỉ. ‖ quờn chức công tử, xứ có danh hiệu đức ông nào. ‖ đàng vào, cửa vào; principium et finis, thỉ chung; in principio, ban đầu.

Principor, ari. dep. V. Dominor.

Prinus, i. f. V. Illex.

Prior, m. f. ius. n. oris. comp. nhứt. ‖ kẻ trước, ở trước. ‖ hơn, tốt hơn, trổi hơn. ‖ trọng dụng. ‖ chính hơn; prior ad dandum, kẻ cho trước; — pueritia, tuổi nhỏ; priore anno, năm ngoái; priores nostri, tổ tiên ta; prior omnibus, kẻ trổi chúng.

† Prior, oris. m. quờn chức trong hội thánh; prior collegii, giám trường.

† Prioratus, ûs. m. quờn phép nhứt, — thượng. ‖ nhà hay là dòng có thầy cả giám.

Priorissa, æ. f. chức bà cai nữ tu.

Priorsùm. adv. et Priorsùs. adv. trước, phần trước, bề trước.

Priscè. adv. như thói cũ.

Priscus, a, um. kẻ thuộc về đời xưa, cũ, cựu.

Prista, æ. m. thợ cưa, thợ mộc.

Pristinalis, m. f. le. n. is. V. Pristinus.

Pristinè. adv. bữa trước, áp ngày.

Pristinus, a, um. đã có thuở xưa, — trước; pristinus mos, thói cũ; pristinum sidus, tinh tú kia.

Pristis, is. f. cá biển kia. ‖ chiếc tàu dài. ‖ chén uống.

Priùs. adv. trước, — hơn, — nữa, tiên; prius orto sole, trước khi mặt trời mọc.

Priusquàm. adv. trước khi, khi chưa; priusquam dicere incipio, trước khi mở miệng mà nói.

Privantia, ium. n. pl. tiếng làm cho nghịch nghĩa.

Privatè. adv. et Privatìm. adv. cách riêng, — tư.

Privatio, onis. f. sự cất, — lấy, sự thiếu.

Privativus, a, um. thuộc về sự thiếu.

Privatò. adv. như người riêng, — dân sự.

Privatus, a, um. riêng, tư. ‖ kẻ ở dân, chẳng có quờn chức gì; privatus affectus, tư tình; privata voluntas, tư ý; privatum negotium, tư sự.

Privatus, a, um. part. Privo.

† Priveræ, arum. f. pl. nữ nhơn ở riêng như dân sự.

Privigna, æ. f. con gái ghẻ, con riêng.

Privignus, i. m. con ghẻ, con riêng.

Privilegiarius, ii. m. kẻ đặng ơn hay là phép riêng.

Privilegium, ii. n. luật riêng đã lập vì người nào. ‖ ơn tư, phép riêng, phép khỏi lề luật chung.

Privo, as, avi, atum, are. cất lấy cho khỏi, bắt lấy, làm cho phải mất sự gì. ‖ cho phép cho khỏi, nhiêu thứ; privare oculis, khoét con mắt.

Privum, i. n. của riêng, của tư ai.

Privus, a, um. mỗi một người riêng. ‖ tư, thuộc về mỗi một người riêng. ‖ lạ, kì dị. ‖ tư, riêng.

Pro. interj. V. Proh!

Pro. præp. (cai. abl.) vì, bởi, bởi vì, mà thế, thế vì, bằng, như, trong, trước, theo, nhơn vì có, nhơn vì xét, mặc, theo sức, mà làm, mà nên, cho, thay vì, đang khi, ở,

cho đặng; pro nostrâ amicitiâ, vì lòng yêu nhau; — eo ac debui, như việc tôi đã phải làm; — tribunali sedere, ngồi trên tòa; — tempore, theo thì; — ratâ parte, theo phần suy tính cho phải; — viribus, phỉ sức; pro arbitrio, thuận lòng, — ý; — indiviso, để làm một chẳng chia; — me, thay vì tôi; vitam pro vitâ reddere, thế mạng; pro certo habere, lấy làm thật; — cornibus equites habere, đặt binh ngựa ở hai bên cạnh.

† Proædificatum, i. *n.* nhà người dân hay lòi ra nơi chung.

* Proæresis, is. *f.* sự chuộng dùng.

Proæreticus, a, um. nên chuộng dùng.

Proamita, æ. *f.* bà cô là chị em ông nội.

* Proasma, atis. *n.* đề, tiểu dẫn.

Proauctor, oris. *m.* trưởng tộc.

Proavia, æ. *f.* bà cố.

† Proavitor, oris. *m.* V. Proavus.

Proavitus, a, um. thuộc về ông cố bà cố.

Proavunculus, i. *m.* ông cậu là anh em bà.

Proavus, i. *m.* ông cố; proavi, tổ tiên.

† Proba, æ. *f.* dấu, — coi, — thử.

Probabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng thật, nên bán tín bán nghi. || đáng khen.

Probabilitas, atis. *f.* sự gì có lẽ lấy làm thật.

Probabilitèr. *adv.* cách nên lấy làm thật, — đáng khen.

* Probamentum, i. *n.* lẽ chứng.

Probata, orum. *n. pl.* con chiên.

Probatica, æ. *f.* probatica piscina, ao kia trong thành Jerusalem.

Probatio, onis. *f.* lẽ chứng. || sự ưng, ưa. || sự thử, xét. || khen.

Probativus, a, um. phải làm chứng đó.

Probator, oris. *m.* kẻ ưa, ưng, khen. || kẻ xét, thử.

† Probatoria, æ. *f.* sắc hay là tờ thể làm chứng về tài năng ai.

Probatorius, a, um. thuộc về sự chứng, — thử.

† Probatrix, icis. *f.* nữ nhơn ưng.

Probatus, a, um. *part.* Probo.

Probè. *adv.* tốt, nên, phải, lịch sự, lắm; jam probè, đã nên; probè intelligere, cóc biết; — percutere, đánh lắm.

Probissimè. *adv.* tốt lắm, phải lắm.

Probitas, atis. *f.* sự lành, phép ăn ở tốt lành, — lịch sự, — phải lẽ.

Probitèr. *adv.* V. Probè.

Problema, atis. *n.* đều đố, đều phải giải, đều hỏi chẳng rõ, — nên hồ nghi.

Problematicus, a, um. thuộc về đều đố, — đều phải giải.

Probo, as, avi, atum, are. ưng, — lòng, ưa, — hạp, khen. || thử, ướm. || làm chứng, lấy lẽ mà chứng; probare se, tỏ mình ra cách phải thế; — animos, ướm lòng.

* Probole, es. *f.* sự tỏ ra, một mũi.

† Probolus, i. *m.* hòn lố.

Proboscis, idis. *f.* vòi, — voi. || mồm. || mồm heo.

Probrosè. *adv.* cách sỉ nhục.

Probrosus, a, um. ior, issimus. xấu hổ, sỉ nhục, nhuốc nha.

Probrum, i. *n.* sự xấu hổ. || việc quái gở, — nhuốc nha. || tội loạn loan, tội ngoại tình. || lời sỉ nhục, — nhiếc nhóc; probro haberi, phải sỉ nhục.

Probus, a, um. kẻ lành, người lành, — tốt lành, lương thần, có nết na. || lịch sự, ngoan ngùy. || có tài, khéo; probus homo, người lành; — subditus, lương thần; proba mulier, đờn bà có nết.

Procacia, æ. *f.* et Procacitas, atis. *f.* sự bẵm, già hàm, lấy đây, lấy lũa, vô phép qúa, mặt đe.

Procaciter. *adv.* cách bẵm, vô phép qúa.

† Procalo, as, are. V. Provoco.

† Procapis, idis. *f.* dòng, — dõi, bổn tộc.

Procatio, onis. *f.* sự dỗ, dỗ dành.

Procax, acis. *omn. gen.* kẻ bẵm, lấy đây, — lũa, mặt đe, già hàm, lung lăng, vô phép. || co máu.

Procedentia, ium. *n. pl.* cục sinh ra nơi xương.

Procedo, is, cessi, cessum, dere. tấn, — tới, đi qua, sang bên, trải qua, phát, đi, trải đi, ra mặt, tỏ mình ra. || đặng ích, — ích lợi, thạnh. || mọc, — lên. || lan, — ra; exercitum procedere, tấn binh; procedere alicui obviàm, đón rước người; — ad opus, đi làm việc; — ad virtutem, — in virtute, tấn tới trong đàng nhơn đức.

Proceleusmaticus, i. *m.* phép văn thi như ăriĕtĕ.

Procella, æ. *f.* dông tố, bão bùng, sóng gió, dông, phong ba, bão tát, bão, gió tố, trận phong ba. || thì động dụng, thì loạn. || sự hỗn hào; procellam excitare, làm loạn.

Procello, is, culi, culsum, lere. V. Percello.

Procellosus, a, um. hay sinh dông, có nhiều bão, năng phải tố.

Procer, eris. *m.* một người trọng, kẻ trưởng giả.

Procerè. *adv.* bề dài. || trên, bởi trên.

Proceres, um. *m. pl.* chư tướng, đại thần, kẻ sang trọng, quan lớn.

Proceritas, atis. *f.* et Proceritudo, inis. *f.* sự bề cao, bề dài, vờn.

Procerulus, a, um. *dim.*

Procerus, a, um. vờn, chờn vờn, cao hay là dài.

Processio, onis. *f.* sự tấn, tấn tới. ‖ sự quân lính trẩy đi. ‖ vua ngự. ‖ sự kiệu ảnh.

Processus, ûs. *m.* sự đi, tới, đi qua, trải qua, qua khỏi. ‖ sự lòi, lồi ra. ‖ sự tấn tới, ích, — lợi. ‖ sự kiện, — cáo.

Procestrium, ii. *n.* nhà cầu, — trước, phòng trước. ‖ đồn lũy mà che hay là đỡ dinh trại hay là cửa thành.

Prochytes, æ. *f.* sự đổ rượu hay là bỏ trái trên cửa lễ tế. ‖ bình dùng khi tế. ‖ sự đổ nước vào tai loài vật tế.

Procidentia, æ. *f.* sự thoát giang. ‖ hạ nang.

Procido, is, di, dere. ngã xuống trước, chúi, ngã chúi. ‖ ra khỏi nơi, — chỗ; procidere ad pedes alicujus, sấp mình dưới chơn ai.

Prociduus, a, um. hay ngã, — chúi, — hạ, — xuống; procidua sedes, sự thoát giang.

Procieo, es, ivi, itum, ere. V. Postulo.

Procinctus, ûs. *m.* sự sẵn sàng, sự sẵn mà đánh giặc; in procinctu esse, — stare, đã sẵn.

Procinctus, a, um. đã sẵn, đã dọn sẵn sàng.

Procisus, a, um. đã phá, — tuyệt.

Procito, as, are. chọc, trêu chọc.

Procitus, a, um. đã xin.

Proclamatio, onis. *f.* sự cao rao.

Proclamator, oris. *m.* kẻ rao. ‖ kẻ kêu la lớn tiếng khi kiện.

Proclamo, as, avi, atum, are. kêu lớn tiếng, la. ‖ rao, cao rao.

Proclinatio, onis. *f.* sự dốc, đàng dốc.

Proclinatus, a, um. *part.*

Proclino, as, avi, atum, are. cúi, — xuống, làm cho nghiêng, làm cho ra dốc.

Proclinor, aris, atus sum, ari. đã nghiêng, nghiên lệch, đã xếu.

Proclive, is. *n.* dốc, đàng dốc ‖ sự gì dễ.

† **Proclivè.** *adv.* et **Proclivì.** *adv.* cách dốc, — dễ.

Proclivies, ei. *f.* V. Proclivitas.

Proclivis, *m. f.* **ve.** *n.* **is.** dốc, có dốc. ‖ kẻ mê, chìu về. ‖ dễ; proclivis ad libidinem, mê dâm dục; fluvii fundus proclivis, sông lòng chảo.

Proclivitas, atis. *f.* đàng dốc. ‖ tính mê, — chiù về, tính xấu.

Procliviter. *adv.* cách dễ.

Proclivium, ii. *n.* dốc, đàng dốc, dốc núi.

Procliviùs. *adv.* cách dễ hơn, — dễ quá.

Proclivus, a, um. V. Proclivis.

Proco, as, avi, atum, are. nài hà, xin nài. V. Procor.

Procœlius, ii. *m.* vần thi dư một vần giữa.

Procœton, onis. *n.* phòng trước. ‖ phòng để áo.

* **Procoma, æ.** *f.* tóc xủ trên trán.

* **Procomium, ii.** *n.* tóc ở phần trước đầu. ‖ lông xủ trên trán con ngựa. ‖ ca vịnh khen bụt mê ăn uống.

* **Proconia, æ.** *f.* bột mạch nha, bột lúa mì đã sấy.

Proconsul, lis. *m.* kẻ thay mặt quan Consul. V. Consul.

Proconsularis, *m. f.* **re.** *n.* **is.** thuộc về quan Proconsul.

Proconsulatus, ûs. *m.* chức quan Proconsul.

Procor, aris, atus sum, ari. *dep.* xin gả con, nâng niu, nựng, nói ngọt, dỗ ngọt, nói giễu cợt.

† **Procrago, craxi, craxe.** thay vì Proclamo, as, are.

Procrastinatio, onis. *f.* sự giãn, giãn việc ra, trễ, lần lữa.

Procrastinatus, a, um. đã trễ, lần lữa, rày mai.

Procrastino, as, avi, atum, are. lần lữa, — cứa, rày mai, lần hồi, khiên diên.

Procreatio, onis. *f.* sự sinh, — ra, nối dòng.

Procreator, oris. *m.* cha, — sinh; procreator mundi, Chúa sinh ra thiên hạ.

Procreatrix, icis. *f.* mẹ, — đẻ.

Procreatus, a, um. *part.*

Procreo, as, avi, atum, are. sinh, — ra, — dựng, dựng nên, tạo thành. ‖ nối dòng; bonum procreare filium, trổ sinh chồi quế.

Procresco, is, crevi, scere. mọc lên, — thêm, nên lớn.

Procubitor, oris. *m.* quân canh.

Procubo, as, bui, bitum, bare. *n.* nằm, sấp mình xuống, cúi xuống.

Procudo, is, di, sum, dere. rèn; procudere ingenium, rèn tập cho sắc trí.

Procul. *adv.* xa, viễn, cách xa; procul abesse, cách biệt; — esto, hãy lui ra.

Proculcatio, onis. *f.* sự đạp, giày đạp. ‖ sự phá, phá tan, hoại. ‖ sự chê, — bai.

Proculcatus, a, um. *part.*

Proculco, as, avi, atum, are. đạp, giày đạp, dận; proculcare imagines, phạm ảnh; — fata, chê sự chết.

Proculus, a, um. kẻ đã sinh ra khi cha đi khỏi.

Procumbo, is, cubui, cubitum, bere. sấp mình dưới, — xuống. ‖ nằm. ‖ ngã, — xuống; procumbere terræ, — in terram toto vultu, sấp mặt dưới đất; — ante pedes, sấp mình dưới chơn; — bello, bị trận, tử trận; — in voluptates, mê đắm vui sướng.

Procuratio, onis. *f.* sự giữ, — việc, áp việc, lo việc. ‖ sự đền, phạt tạ.

Procuratiuncula, æ. *f. dim.* Procuratio.

Procurator, oris. *m.* kẻ giữ, kẻ lo, áp việc, kẻ giữ việc.

Procuratorius, a, um. thuộc về kẻ giữ việc.

Procuratrix, icis. *f.* nữ nhơn lo, giữ việc.

Procuro, as, avi, atum, are. giữ, — gìn, lo việc, áp việc. ‖ làm. ‖ đền, phạt tạ; procurare ædes sacras, giữ việc thánh đàng; — arbores, giữ cây; — sacrificia, tế lễ mà phạt tạ.

Procurro, is, ri, sum, rere. chạy trước. ‖ lan, — ra; procurrere adversùs aquam, đi nước ngược.

Procursatio, onis. *f.* sự xông pha, xông qua, — tới.

Procursator, oris. *m.* kẻ xông tới, kẻ đi dông dài.

Procursio, onis. *f.* sự chạy một đỗi. ‖ sự nói đều khác.

Procurso, as, avi, atum, are. xông pha, xông tới, — qua.

Procursus, ûs. *m.* sự chạy. ‖ sự gio, gio ra, lồi ra. ‖ sự tấn tới; procursus virtutis, sự tấn tới trong đàng nhơn đức.

Procurvo, as, are. uốn trước, — bề trước.

Procurvus, a, um. rất cong.

Procus, i. *m.* kẻ đã đi hỏi, kẻ muốn cưới con gái.

Procymæa, orum. *n. pl.* bờ đập, hàn đá dưới cửa biển.

Procyon, onis. *n.* tinh tú kia.

Prodactus, a, um. *part.* Prodigo.

Prodeambulo, as, avi, atum, are. đi dạo ngoài nhà.

Prodeo, is, ivi, vel ii, itum, ire. gio, — ra. ‖ tới đến, đón rước, đón đàng, chấn đón. ‖ ra mặt, tỏ mình ra; prodire in hostem, ngăn giặc; — obviàm alicui, đón rước; — utero matris, ra khỏi lòng mẹ.

Prodico, is, xi, ctum, cere. hạn, hẹn, kì, chỉ; prodicere diem, hạn ngày.

Prodictator, oris. *m.* quan lớn thay mặt Dictator. V. Dictator.

Prodictio, onis. *f.* sự hẹn kì.

Prodictus, a, um. *part.* Prodico.

† **Prodigalitas**, atis. *f.* sự xa xí, phí của.

Prodigaliter. *adv.* et Prodigè. *adv.* cách xa xí, phanh phui, phuỉ pha.

Prodigentia, æ. *f.* sự xa xí, phí, hao phí.

Prodigialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự điềm lạ.

Prodigialiter. *adv.* cách lạ lùng.

Prodigiator, oris. *m.* kẻ cắt nghĩa điềm lạ.

Prodigiosè. *adv.* V. Prodigialiter.

Prodigiosus, a, um. lạ, lạ lùng, thuộc về điềm lạ.

Prodigium, ii. *n.* sự lạ, lạ lùng, điềm lạ. ‖ điềm dữ.

Prodigo, is, egi, gere. lùa, đuổi, — trước. ‖ phí, hao phí, xa xí, phanh phui.

Prodigus, a, um. kẻ xa xí, phí của, phanh phui, lổng phao, chời lờ. ‖ kẻ rộng rãi.

Prodiguus, a, um. Prodiguæ hostiæ, của lễ thiêu đốt hết.

Prodimus. thay vì Anteimus.

Prodisparo, as, avi, atum, are. phá thứ tự.

Proditio, onis. *f.* sự nộp, làm ngụy. ‖ sự tỏ ra, bày tỏ.

Proditor, oris. *m.* kẻ nộp, gian thần, kẻ thất tín. ‖ kẻ tỏ ra, cáo, mách miệng.

Proditrix, icis. *f.* nữ nhơn thất tín, nữ nhơn nộp.

Proditur. *impers.* người ta nói, — doãn lại, có kẻ rằng. ‖ có kẻ tới.

Proditus, a, um. *part.* Prodo.

Prodiùs. *adv.* xa hơn, sâu hơn, trước hơn.

Prodo, is, didi, ditum, dere. tỏ ra, bày ra, xưng ra, rao, đồn. ‖ nộp, thất tín, chẳng giữ lời hứa, dối trá. ‖ lần lữa, giãn việc ra; prodere fidem, thất tín; — exemplum, làm mẫu; — officium, lỗi niềm; — litteris, — memoriæ, — posteris, có tờ lưu truyền; prodit fama, có tiếng đồn.

Prodoceo, es, cui, doctum, cere. nói rõ ràng, xưng, rao tỏ tường.

Prodromus, i. *m.* nhà cầu trước nhà thờ. ‖ kẻ đi hay là đem tin trước. ‖ gió bấc kia. ‖ chuối chín sớm.

Produco, is, xi, ctum, cere. làm cho ra dài hơn, duỗi ra, giăng ra, lần lữa, giãn ra. ‖ cầm lại. ‖ làm cho trễ việc. ‖ sinh, — ra. ‖ tỏ ra, bày tỏ. ‖ đem, dắc, đưa. ‖ làm hư, nộp mình cho hư. ‖ treo ngoài mà bán, mở hàng. ‖ doãn lại, tỏ ra. ‖ đọc vần dài. ‖ thăng chức. ‖ cáo; producere longiùs sermonem, nói lai nhai, nói nhựa; — funus, đưa xác kẻ chết; — diem, phí ngày; — syllabam, đọc vần dài.

Productè. *adv.* cách dài.

Productilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà dát đặng, — làm cho ra dài.

Productio, onis. *f.* sự làm cho ra dài. ‖ đọc vần dài.

Productus, a, um. *part.* Produco.

† **Produx**, cis. *m.* kẻ đem, đưa.

Prœbia, orum. *n. pl.* V. Præbia.

Proedri, ii. orum. *m. pl.* quan thành Athena.

Proeleusis, is. *f.* sự kiệu ảnh trọng thể.

Prœlium. V. Prælium.

Prœmiator. V. Præmiator.

* **Proepiplexis**, is. *f.* sự sửa mình.

* **Proepizeuxis**, is. *f.* sự đặt một tiếng giữa hai verbo.

Prœtides, um. *f. pl.* con gái kia tưởng đã hóa ra con bò cái.

Profanatio, onis. *f.* sự phạm, làm hư.

Profanator, oris. *m.* kẻ phạm, làm hư.
Profanatus, a, um. *part.* Profano.
Profanè. *adv.* cách hèn, cách hư.
Profanitas, atis. *f.* kẻ làm sách về việc đời, đặt sách thế sự.
Profano, as, avi, atum, are. phạm, làm hư. ‖ đặt trước đền thờ, cúng, dâng cho; profanare festum, chẳng giữ ngày lễ.
Profanus, a, um. đã hư, đã ra hèn. ‖ đã làm phép, đã dâng cho. ‖ sự gì đã năng dùng, sự hèn.
Profaris, fatus sum, ari. *dep.* nói, phán. ‖ nói tiên tri.
Profatum, i. *n.* ngôn ngữ, lý đoán.
Profatus, ûs. *m.* sự nói.
Profectio, onis. *f.* sự trải đi, sự đi đàng.
Profectitius, a, um. bởi người nào mà ra; profectitia dos, của cha đưa con.
Profectò. *adv.* thật, — thì, át là, mựa khá hồ nghi.
Profectus, ûs. *m.* sự tấn tới, ích lợi.
Profectus, a, um. *part.* Proficiscor.
Profero, fers, tuli, latum, ferre. đem, — ra, tỏ ra, kéo ra, đuổi ra. ‖ cất lấy, — về, đem về. ‖ doãn, — lại, nói tích, thuật lại. ‖ giãn ra, trễ, làm cho ra dài hơn, dừng. ‖ mở mang. ‖ làm cho rộng hơn, thêm. ‖ tới, — đến; proferre se, loán; — sermonem ultrà modum, lây nhây; — gradum, — pedem, lui chơn, tới; — linguam, le lưỡi; — in medium, bày tỏ; — exempla, trưng tích; — lineam, gạch đàng.
Professio, onis. *f.* bổn phận nghề nghiệp. ‖ sổ bộ. ‖ trưng của cải trước mặt quan. ‖ sự tỏ ra, xưng ra.
Professor, oris. *m.* thầy dạy học.
Professorius, a, um. thuộc về kẻ dạy học.
Professus, a, um. *part.* Profiteor.
Profestus, a, um. thuộc về việc làm. ‖ áp ngày lễ. ‖ kẻ đã mất phép thông công; profestus dies, ngày nên làm việc xác.
Proficiens, tis. *omn. gen.* hay sinh ích lợi.
Proficio, is, feci, fectum, ficere. tấn tới, thạnh, — lợi, đặng ích lợi, sinh ích. ‖ giúp, — đỡ, làm ích; proficere nihil in aliquo, — apud aliquem, chẳng đặng nhờ ích gì cùng người; — auctoritate, dùng quờn phép mà giúp.
Proficisco, is, scere. et
Proficiscor, ceris, fectus sum, sci. *dep.* dời bước, — chơn, — gót, trẩy, — đi. ‖ đi, đi ra, đi về. ‖ sinh ra bởi. ‖ cứ; proficisci de, — ex loco ad locum, trẩy bởi chỗ nầy mà sang chỗ khác; — ad somnum, đi ngủ.
Profindo, is, fidi, fissum, dere. sả. ‖ cày, xắn.
Profiteor, eris, fessus sum, teri. *dep.* xưng, — ra, — ngay, tỏ ra, bày tỏ. ‖ hứa, giao, — lời. ‖ dạy, — tỏ tường. ‖ trưng, khai của cải mình; profiteri operam alicui, hứa giúp người; — nomen, vào hàng thi cử.
Proflatus, ûs. *m.* gió, gió thổi.
Proflatus, a, um. *part.* Proflo.
Proflictus, a, um. *part.* Profligo.
Profligatio, onis. *f.* sự phí của.
Profligator, oris. *m.* kẻ xa xí.
Profligatus, a, um. *part.*
Profligo, as, avi, atum, are. phá, — phách, bỏ, quăng, nhận xuống đất, hủy hoại. ‖ làm rồi, — hoàn tất, hoàn thành; profligare exercitum, phá trận; mœrore profligatus, bẩn thỉu.
Proflo, as, avi, atum, are. thổi, — mà đuổi mà xô ra; proflare somnum, ngáy pho pho; — massam æris, thổi mà dong khối đồng.
Profluens, tis. *omn. gen.* hay chảy; profluens fluvii, dòng sông.
Profluenter. *adv.* hậu, nhiều lắm, chứa chan.
Profluentia, æ. *f.* sự tràn, tràn trề, chứa chan, hậu.
Profluo, is, fluxi, fluxum, ere. *n.* chảy, — ra; profluit corpus, xác rịn mồ hôi; profluere ad libidines, mê theo tình tư dục.
Profluus, a, um. hay chảy ra, — chảy xuống.
Profluvium, ii. *n.* nước tràn ra, nước lút.
† **Profluvius**, a, um. hay chảy ra.
Profugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn xa, thoát khỏi.
Profugium, ii. *n.* nơi nương náu, nơi nương cậy, nơi ẩn. ‖ sự trốn.
Profugus, a, um. kẻ trốn, ẩn ánh, kẻ phải đày, kẻ dông dài; profugus è prælio, kẻ trốn trận; — pudor, lòng hổ ngươi mất đi.
Profundè. *adv.* sâu, cho sâu.
† **Profunditas**, atis. *f.* sự sâu.
Profundo, is, fudi, fusum, dere. đổ, — ra, đổ nhiều. ‖ mọc, sinh, — ra. ‖ phí, xa xí. ‖ hao tốn lắm; profundere sanguinem, đổ máu; — animam, — vitam, phú sự sống mình, nộp mình chết; suis vel alienis commotus ærumnis lacrymas profundere, khóc tủi.
Profundum, i. *n.* vực, — sâu, vũng vật. ‖ biển; profundum liquidum, khí, bụng.
Profundus, a, um. sâu. ‖ cao. ‖ dài, lớn qúa. ‖ sâu, — nhiệm, — sắc, cao sâu, thẳm, — sâu, thâm; profundus sensus, thâm ý; profundissimæ tenebræ, trời tối mù lắm.
Profusè. *adv.* cách xa xí, hậu, lắm; profusè obstare, chống trả vững lắm.
Profusio, onis. *f.* sự đổ ra. ‖ sự phí của, xa xí; profusio alvi, sự tháo dạ.
† **Profusor**, oris. *m.* kẻ xa xí.

Profusus, a, um. *part.* Profundo.

Progemmo, as, avi, atum, are. mọc chồi, mọc mụt.

Progener, eri. *m.* cha chàng rể. ‖ chồng đã cưới cháu gái ông.

Progeneratio, onis. *f.* sự sinh ra, nối dòng.

Progenero, as, avi, atum, are. sinh, — ra, nối dòng.

Progenies, ei. *f.* dòng dõi, tông môn. ‖ con cái.

Progenitor, oris. *m.* tổ tông, — nễ, tổ phụ, tổ tiên ; progenitores, ông bà ông vải.

Progenitus, a, um. sinh ra bởi.

Progermino, as, avi, atum, are. mọc mụt, — mộng.

Progero, is, gessi, gestum, rere. đem ra ngoại, đuổi, bỏ ra, xô ra.

Progigno, is, genui, genitum, gnere. sinh, — ra, nối dòng. ‖ đặt cớ, mở đàng, đọc đàng.

Prognarè. *adv.* trước mặt thiên hạ, tỏ tường.

Prognariter. *adv.* cách mạnh mẽ, cách dạn dĩ.

Prognatio, onis. *f.* sự sinh ra.

Prognatus, a, um. đã sinh ra; prognati, con cái.

Progne, es. *f.* con gái kia hóa ra con én.

* Prognosis, is. *f.* sự nói tiên tri, thỏa lạ.

Prognostes, æ. *m.* kẻ nói tiên tri, kẻ bói.

Prognostica, orum. *n. pl.* thỏa lạ, lời tiên tri.

† Prognostico, as, avi, atum, are. nói tiên tri, nói thỏa lạ.

Prognosticon, i. *n.* V. Prognostica.

* Programma, atis. *n.* bảng, — nhạn, — dán.

† Prograxo, as, are. V. Indico.

Progredior, eris, gressus sum, di. *dep.* đi tới, bước tới, tấn tới. ‖ thạnh, — lợi. ‖ lan ra. ‖ đặng danh vọng ; progredi exercitum, xuất binh ; — obviàm, đón rước ; — in virtute, tấn tới trong đàng phước đức.

Progressio, onis. *f.* sự tới, tấn tới. ‖ sự thêm. ‖ sự liền nhau, liên cư, liền chuyền; progressio virtutum, sự thêm nhơn đức.

† Progessor, oris. *m.* kẻ tấn tới.

Progressus, ûs. *m.* sự tấn, tới, bước tới. ‖ sự tấn tới; progressus ætatis, thêm tuổi.

Progressus, a, um. *part.* Progredior.

Progubernator, oris. *m.* phó lái.

Progymnasius, ii. *m.* bạn học.

Progymnasma, atis. *n.* V. Exercitatio.

Progymnasta, æ. *m.* V. Progymnasius.

Proh ! *interj.* ôi, hỡ ; proh dolor ! thương hỡ.

Prohæres, edis. *m.* kẻ đặng một phần cơ nghiệp. ‖ kẻ lãnh gia tài cơ đồ và chịu trả nợ miễn là nợ chẳng nặng hơn gia tài.

Prohedri. V. Proedri.

Prohibeo, es, bui, bitum, dere. cấm, cản, can gián, ngăn. ‖ giữ, để dành. ‖ lo cho khỏi ; prohibere opus aliquod, cản việc ; — severè, nghiêm kín, — nhặt, — cấm ; — urbe, đày ra khỏi thành ; — voce, chẳng cho nói ; — aditum alicui, — aliquem aditu, cấm người vào nhà.

Prohibitio, onis. *f.* sự cấm, cản.

Prohibitor, oris. *m.* kẻ cấm.

Prohibitorius, a, um. thuộc về sự cấm.

Prohibitus, a, um. *part.* Prohibeo.

Prohinc. V. Proindè. Ideò.

† Proilium, ii. *n.* V. Prælium.

Proin. et Proindè. *adv.* bởi đó, vì vậy, bởi đó cho nên. ‖ cũng bằng ; proinde ac, — quasi, như thể ; — expiscare quasi non nosses, ông hỏi như thể chẳng biết người ấy.

Projecta, orum. *n. pl.* nơi hay là phần gio ra, phần lồi ra.

Projectè. *adv.* cách vô sự, — chê.

Projectio, onis. *f.* sự quăng trước, sự giơ ; projectio brachii, sự giơ cánh tay.

Projectitius, a, um. đã quăng, — bỏ.

Projecto, as, are. năng quăng ; projectare probris, mắng nhiếc.

Projectorium, ii. *n.* cái đu, đu tiên, — rút.

Projectorius, a, um. thuộc về sự xổ.

Projectura, æ. *f.* phần gio ra.

Projectus, ûs. *m.* nơi lồi ra, phần gio ra. ‖ sự quăng.

Projectus, a, um. *part.* Projicio.

Projicio, is, jeci, jectum, cere. bỏ, quăng, bỏ rãy, từ bỏ, để lại, chê bỏ, chẳng dùng. ‖ ném ; ad ripam projici, giạt vào bờ. ‖ đuổi, — ra. ‖ giăng ra. ‖ projicere animam, vận mình, tự vận ; — spem salutis, mất lòng trông cậy phần rỗi. ‖ lần lữa.

Prolabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* ngã, — xuống, sa ngã. ‖ lầm, — lỗi, nói vô ý ; prolabi in caput, ngã chổng gọng ; — longiùs, nói dai.

Prolaptio, onis. *f.* sự trợt chơn.

Prolapsus, a, um. *part.* Prolabor.

Prolatatio, onis. *f.* sự giãn, — ra, hõan việc, hạn kì khác.

Prolatatus, a, um. *part.* Prolato.

Prolatio, onis. *f.* sự giăng ra, làm cho rộng hơn. ‖ sự giãn, — ra, hõan việc ra. ‖ sự trưng, trưng tích, doãn tích. ‖ sự đọc, nói ; prolatio rerum, ngày sắp ấn.

Prolato, as, avi, atum, are. làm cho rộng, làm quảng khoát hơn, mở cho rộng hơn, thêm. ‖ làm cho dài hơn, giãn việc, hoãn việc ra, trễ việc, hạn kì khác ; prolatare imperium, mở biên thùy nước cho rộng hơn.

Prolatus, ûs. *m*. V. Prolatio.
Prolatus, a, um. *part*. Profero.
Prolectatus, a, um. đã dỗ dành, đã xiêu lòng.
Prolectibilis, *m*. *f*. le. *n*. is. đẹp, tốt, hay dễ dỗ cho xiêu lòng.
Prolecto, as, avi, atum, are. dỗ, — dành, nói lời ong ve.
* Prolegomena, orum. *n*. *pl*. tiểu dẫn, tự, tựa sách.
Prolepsis, is. *f*. P. R. V. Præsumptio.
Proles, lis. *f*. dòng dõi, tông môn. ‖ nhi nữ, con cái, con. ‖ bầy, đoàn. ‖ chồi, mụt.
Proletarius, a, um. hèn, — hạ, dòng phàm; proletarius sermo, lời hèn.
Prolibo, as, avi, atum, are. đổ rượu hay là giống gì khác mà kính bụt.
Proliceo, es, cui, cere. thay vì Proliqueo. chảy ra.
Prolicio, is, lexi, lectum, cere. dỗ, khéo đến.
Proliquatus, a, um. đã dong.
† Prolitas, atis. *f*. V. Proles.
Prolixè. *adv*. cách rộng rãi, xa xỉ. ‖ cách dài.
Prolixitas, atis. *f*. et Prolixitudo, inis. *f*. sự dài, dài mân, phê phết.
Prolixo, as, avi, atum, are. giăng ra, mở cho rộng.
Prolixus, a, um. dài, diềm dà. ‖ rộng rãi, lịch sự; valdè prolixus, dài lượt thượt, dài mân. ‖ phê phết; iter prolixum, đàng xa.
† Prolobium, ii. *n*. trái tai.
Prolobus, i. *m*. V. Ingluvies.
* Prologium, ii. *n*. lời dón đọn.
* Prologus, i. *m*. lời đọc hay là đặt trước tuồng tập. ‖ kẻ đọc lời ấy.
Prolongo, as, avi, atum, are. làm cho ra dài, giãn ra, hoãn việc ra, trễ việc.
Proloquium, ii. *n*. câu luận trọn. ‖ lý đoán, ngôn ngữ. ‖ tiểu dẫn, tự.
Proloquor, eris, cutus sum, loqui. *dep*. nói ngay lòng, cạn lòng, nói sự tư tưởng.
† Proloquutor, oris. *m*. thầy cung, — kiện.
Prolubies, ei. *f*. Prolubido, inis. et Prolubium, ii. *n*. *f*. ý muốn, sự ước ao, ý kì dị.
Proludium, ii. *n*. sự tập trước, sự thử.
Proludo, is, si, sum, dere. thử, tập trước.
Prolugeo, es, gere. khóc dai hơn thường.
Proluo, is, lui, lutum, ere. rửa, chùi cho sạch. ‖ tưới, nhuần; proluere ventrem, uống thuốc xổ; — pecuniam, phí bạc.
Prolusio, onis. *f*. sự thử sức, thử trước làm. ‖ sự giáo đầu.
Prolusorius, a, um. thuộc về hai người thông công nhau mà làm hại người khác.
Prolutus, a, um. *part*. Proluo.
Proluvies, ei. *f*. et Proluvio, onis. *f*. nước tràn, — lút, nước bời lỗ khanh lỗ xí; proluvies ventris, — alvi, sự tháo dạ.
† Proluviosus, a, um. thuộc về tật lây.
Proluvium, ii. *n*. sự xa xí, phí.
* Prolyta, æ. *m*. kẻ đã học phép công bình đủ năm năm.
Promagister, tri. *m*. thầy thừa.
Promano, as, avi, atum, are. tràn ra, chảy ra, dột.
Promatertera, æ. *f*. bà dì là chị em bà cố ngoại.
† Promello, is, ere. giãn, hoãn, trễ việc; promellere litem, giãn việc kiện ra.
Promercalis, *m*. *f*. le. *n*. is. sự gì dư bán lại được khi đã sắm đủ cho mình; promercale aurum, vàng người ta muốn bán lại.
Promercium, ii. *n*. nghề buôn bán lại, nghề đổi chác, nghề buôn đồ cũ.
Promereo, es, rui, ritum, rere. et Promereor, eris, ritus sum, reri. *dep*. đáng, xứng đáng; promereri de aliquo ut, đáng cho ai; — pœnam, đáng phạt.
Promeritò. *adv*. nhứt là.
Promeritum, i. *n*. công, — nghiệp, ơn, ơn giúp.
Promeritus, a, um. *part*. Promereor.
† Promico, as, are. sáng giới xa.
Prominentia, æ. *f*. sự gio ra.
Promineo, es, nui, nere. gio, — ra, lòi, lồi ra, chỏ; preminere à cæterâ acie, tỏ mình ra cao hơn đạo binh.
† Promino, as, are. đem, dắc, đưa.
Prominulus, a, um. hay lòi ra một ít.
† Promiscàm. *adv*. et Promiscè. V. Promiscuè.
† Promisceo, es, scere. pha, trộn.
Promiscuè. *adv*. lộn, — lạo, tạp nhụ, vậy vạ, bất luận, đồ thập vật, chung.
Promiscuus, a, um. lộn lạo, tạp nhụ, vậy vạ. ‖ chung; promiscuam operam dare, giúp đỡ nhau.
Promissè. *adv*. bề dài, cách xả.
Promissio, onis. *f*. lời hứa.
Promissivè. *adv*. có lời hứa.
† Promissivus, a, um. thuộc về sự hứa.
Promissor, oris. *m*. kẻ hứa.
Promissum, i. *n*. lời hứa; promissum violare, lỗi nguyền; secundum promissum, phải nguyền; promissis stare, chỉ tín, vẹn nguyền; — non stare, thất tín, thất ước.
Promissus, ûs. *m*. lời hứa.
Promissus, a, um. *part*.
Promitto, is, misi, missum, tere. quăng, ném. ‖ hứa, giao, — hứa. ‖ nguyền, khẩn, — nguyền. ‖ đánh giá cao hơn. ‖ đe, — phạt.

|| để cho ra dài, để xả xuống; promittere tela, phóng lao; — barbam, để râu cho dài; — alicui ad cœnam, hứa đi ăn cơm tối trong nhà người.

Promnestria, æ. *f.* V. Pronuba.

Promo, is, prompsi, et msi, mptum, et mtum, mere. đem ra, kéo ra, lè, le ra. || mọc, — lên. || tỏ, — ra, bày tỏ; promere vina dolio, múc rượu trong tùng; — sententiam, tỏ ý mình; — se, nở ra.

Promoneo, es, nui, itum, nere. V. Præmoneo.

Promonstra, orum. *n. pl.* điềm lạ.

Promontorium, ii. *n.* mũi biển, doi.

Promotio, onis. *f.* et Promotus, ûs. *m.* sự phong chức, tăng chức.

† **Promotor**, oris. *m.* kẻ giúp mà tăng. || kẻ lo việc cho, thầy cả lo việc kiện cáo trong hội thánh.

Promotus, a, um. *part.*

Promoveo, es, movi, motum, vere. đuổi trước, lùa trước, thôi thúc trước. || giăng, — ra, giương ra, trải. || mở cho rộng. || bước tới. || phong, tăng chức. || lợi, thạnh lợi. || lui, trễ, giãn, hoãn việc ra; promovere iram, chọc giận; — imperium, mở nhà nước cho rộng hơn.

Promptè. *adv.* chóng, mău lắm, tức thì. || bằng lòng, cam lòng. || dễ.

Promptìm. *adv.* V. Promptè.

Prompto, as, are. *freq.* Promo.

Promptuarium, ii. *n.* cũi để của ăn, kho, — tàng, lều, vựa, tủ.

Promptuarius, a, um. thuộc về kho tích của ăn uống.

Promptulus, a, um. *dim.*

Promptus, a, um. đã đam ra, kéo ra. || sẵn sàng, tỏ tường. || nhẹ, — chơn, lịa, chón hón, giòn giã. || dễ, — lắm. || trống, — trải; manus promptissima, làm triến tay; manu promptus, sáng tay, lịa tay.

Promptus, ûs. *m.* đàng ra, — cho ra khỏi; in promptu res est, việc đã rõ; — habere, có sẵn.

Promulgatio, onis. *f.* sự rao, cao rao.

† **Promulgator**, oris. *m.* et Promulgatrix, icis. *f.* kẻ cao rao.

Promulgatus, a, um. *part.*

Promulgo, as, avi, atum, are. rao, cao rao, rao truyền, rao luật, dán luật, ban bố; promulgare legem, ra chánh giáo.

Promulsidare, is. *n.* et Promulsidarium, ii. *n.* cái dĩa dọn của ăn đặt trước hết trên bàn.

Promulsis, idis. *f.* của ăn trước khi chưa uống giống gì.

† **Promulsus**, a, um. đã giỡn hớt.

† **Promunctorium**, ii. *n.* khăn mũi. || nhíp đèn.

† **Promurale**, is. *n.* lũy hay là vách ở trước.

Promus, i. *m.* et Promuscondus, i. *m.* kẻ giữ việc, áp việc ăn uống; promus librorum, kẻ giữ và coi sách.

Promuscis, idis. *f.* vòi voi.

Promutuum, i. *n.* bạc đã cho mượn trước.

Promutuus, a, um. đã cho đã giúp trước.

Promylea, æ. *f.* et Promylius, ii. *m.* bụt kia nơi cửa biển người ta vái cho đặng trở về bằng an.

Pronaïa, æ. *f.* bụt nữ Minerva.

Pronaon, i. *n.* et Pronaos, i. *m.* tiền đàng, nhà cầu đền thờ.

Pronato, as, are. và lội và tới.

† **Pronatus**, a, um. nghiêng, — lệch. || đã sinh ra bởi.

Pronecto, is, nexui, nectum, ctere. làm cho ra dài hơn.

Pronepos, otis. *m.* con chắt, tằng tôn.

Proneptis, is. *f.* chắt gái.

Pronexium, ii. *n.* dây cột neo.

Pronis, *m. f.* ne. *n.* is. V. Promus.

Pronitas, atis. *f.* tính chìu về, tính mê, — nghiêng theo.

Proniùs. *adv.* cách chìu về quá.

Prono, as, are. uốn, cúi, cúi nghiêng.

Pronœa, æ. *f.* linh hồn thế gian, phép đấng xem sóc mọi sự.

Pronomen, inis. *n.* tiếng thay vì tên.

Pronominalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiếng thay vì tên.

Pronuba, æ. *f.* môi dong, bụt áp sự hôn nhơn.

Pronubæ, arum. *f. pl.* nữ nhơn đưa con gái về nhà chồng.

Pronubi, orum. *m. pl.* kẻ đưa chồng.

Pronubo, as, are. áp tác lễ cưới.

Pronubus, a, um. kẻ áp lễ cưới, kẻ đưa vợ chồng, kẻ áp tiệc đám cưới; pronubus annulus, nhẫn chồng cho vợ đeo.

Pronumero, as, are. tính toán.

Pronunciabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ nói đặng.

Pronunciatio, onis. *f.* sự rao. || lẽ luận, lý đoán. || án quan lên, — đoán xét. || sự nói hay là đọc tiếng.

Pronunciativus, a, um. thuộc về sự nói hay là đọc tiếng.

Pronunciator, oris. *m.* kẻ doãn tích, kẻ thuật lại mọi đều.

Pronunciatum, i. *n.* lẽ, lý đoán, ngôn ngữ. || án. || lẽ hẳn thật.

Pronunciatus, ûs. *m.* cách nói.

Pronunciatus, a, um. *part.*

Pronuncio, as, avi, atum, are. nói, nói tiếng, đọc. || thuật, — lại, doãn lại. || tỏ ra, xưng ra. || cho tin, cho biết. || đoán, — xét, định. || hứa. || bàu lên các quan, — các chức; perperàm pronunciare, ngọng, — lịu, nói ngọng, nói trại; rectè pronunciare, nói sửa; pronunciare nomina victorum, xướng tên kẻ đã thắng trận.

Pronuper. *adv.* mới, khi nãy, chẳng bao lâu.

Pronurus, i. *f.* vợ cháu.

Pronus, a, um. sấp, dốc. ‖ mê, chìu về. ‖ dễ; prona pars, bề sấp; pronum jacere, nằm sấp; pronam in partem vertere, úp sấp; pronus ad iram, sốt giận; prona fortuna, đạt vận.

† **Proœconomia**, æ. *f.* sự dọn và sắp lớp mà làm sách văn thi. ‖ cảo, mẫu sắm mà làm việc gì, tự sự.

Proœmior, aris, atus sum, ari. *dep.* dầu bài, giáo dầu, đầu bài giảng.

Proœmium, ii. *n.* đầu bài giảng, đề, tự. ‖ sự tập cho rập các đồ nhạc, đầu bài hát. ‖ bả lệnh mới khi sự.

Propædeumata, um. *n. pl.* et **Propædia**, orum. *n. pl.* việc phải học đầu hết.

Propagatio, onis. *f.* sự mở cho rộng, mở mang, thêm. ‖ cùi nhành nho dưới đất cho nó mọc lên; propagatio fidei, sự mở đạo thật cho rộng hơn.

Propagator, oris. *m.* kẻ mở rộng,

Propagatus, a, um. *part.*

Propago, as, avi, atum, are. mở cho rộng, mở mang, thêm. ‖ cùi dây nho dưới đất cho nó mọc lên; propagare religionem, mở đạo thêm; — stirpem, nối dòng; — vitam, làm cho trường thọ.

Propago, inis. *f.* nhành nho đã cùi dưới đất. ‖ dòng dõi, tông môn. ‖ nhành trồng dưới đất cho nó mọc.

Propala, æ. *m. f.* kẻ mở hàng mà bán. V. Propola.

Propalàm. *adv.* tỏ tường, tố lộ; rei perditæ indicia propalàm collocare, thẻ chiêu đề.

† **Propalatus**, a, um. *part.*

Propalo, as, avi, atum, are. mở và bày hàng họ cho thiên hạ mua. ‖ tỏ ra, thổ lộ.

Propandens, tis. *omn. gen.* rộng, quảng, trống lắm.

Propansus, a, um. đã giăng trước, trải trước. ‖ rộng, dài lắm, trống.

† **Propassio**, onis. *f.* sự tâm tình hay sực động khi chưa kịp suy.

Propassus, a, um. V. Propansus.

† **Propater**, tris. *m.* cha bàu chủ.

† **Propator**, oris. *m.* ông.

Propatruus, i. *m.* ông chú bác là anh em ông nội.

Propatulus, a, um. trống, — trải, tố lộ; in propatulo, ở nơi tố lộ.

Prope. *præp.* (cai accus.) gần, kề, ven; propè ad nubes, ven mây; — sedere, ngồi kề; — me habitat, nó ở gần nhà tôi; — finem, hầu hết.

Propè. *adv.* hòng, gần, hầu. ‖ cũng, sâm si, vòn vèn; propè perfectus, hầu rồi; — solus, gần như có một mình, hầu một mình.

Propediem. *adv.* chẳng khỏi bao lâu, đã gần ngày.

Propello, is, puli, pulsum, lere. đuổi trước, chuổi, dẩy. ‖ bỏ, — rãy, xua đuổi, xô ra; propellere hastam, phóng lao.

Propemodò. *adv.* et **Propemodùm.** *adv.* dá đuốt, hầu, gần, hòng.

Propempe, es. *f.* sự đưa đón trọng thể người nào về.

Propempta, æ. *f.* sự nộp thuế phần thứ năm.

Propempticum, i. *n.* thơ văn mà đưa đón ai.

Propendeo, es, di, sum, dere. sấp, nghiêng trước, xả xuống. ‖ chìu về, xiêu về.

Propendo, is, di, sum, dere. xét, suy lượng.

Propendulus, a, um. xả, — xuống.

Propensè. *adv.* cách chìu về, có ý, có tình mánh.

Propensio, onis. *f.* et **Propensitas**, atis. *f.* tình, — ý, thích, sự chìu về, chìu theo, ý lành; propensio naturalis, thích.

Propensus, a, um. *part.* Propendo.

Properantèr. *adv.* cách vội, vội vã, — vàng, lật đật.

Properantia, æ. *f.* V. Properatio.

Properatìm. *adv.* V. Properanter.

Properatio, onis. *f.* sự vội, — vàng, lật đật, bức.

Properatò. *adv.* V. Properè.

Properatus, ûs. *m.* V. Properatio.

Properatus, a, um. *part.* Propero.

Properè. et **Properiter.** *adv.* chóng, bức, kíp, cho kíp, tốc tốc.

Propero, as, avi, atum, are. hối hả, vội vàng, làm văng đi, xuân xăn; properare iter, bức đi, đi cho mau; — aliquid, làm vội vã.

Properus, a, um. kẻ bức đi, đi kíp; properus iræ, kẻ hay sốt giận.

Propes, edis. *m.* et **Propedes**, um. *m. pl.* chẳng buồm.

Propexus, a, um. đã chải lược cho đến dưới.

* **Propheta**, æ. *m.* et **Prophetes**, æ. *m.* thầy hòa thượng chùa có bụt hay phán như tiên tri. ‖ người tiên tri, thánh tiên tri.

Prophetalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiên tri.

Prophetia, æ. *f.* lời tiên tri.

† **Prophetialis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tiên tri.

Propheticè. *adv.* cách tiên tri.

Propheticus, a, um. thuộc về người tiên tri, — lời tiên tri.

Prophetis, idis. *f.* et **Prophetissa**, æ. *f.* nữ nhơn tiên tri.

Prophetizo, as, are. et **Propheto**, as, are. nói tiên tri.

Propinatio, onis. *f.* sự uống mà kính ai. ‖ sự uống qúa.

Propino, as, avi, atum, are. uống mà kính người, cầm chén và chào người thì mới uống, mời người uống, trao hay là đưa chén

uống; propinare patriam hostibus, nộp quê hương cho kẻ nghịch.

Propinquè. *adv.* gần, — gũi, ven.

Propinquitas, atis. *f.* sự gần gũi, lân cận. ‖ sự thân thích, thân quyến, thân cận. ‖ sự thiết nghĩa.

Propinquo, as, avi, atum, are. tới gần, đến gần. ‖ làm cho gần, làm cho ra gần, làm; propinquare mortem, ngăm ai sẽ chóng chết.

Propinquus, a, um. cận, lân, lân cận. ‖ thân cận, — thích, — quyến. ‖ sâm si, miả giống, hệt; præstat habere propinquos remotè à nobis quam vicinos propè degentes, anh em xa hơn láng diềng gần.

* Propio, as, are. tới gần.

Propior, *m. f.* ius. *n.* oris. gần hơn, cận, lân hơn. ‖ mới hơn. ‖ hệt, mìa giống hơn. ‖ xứng hạp hơn; propior gradu sanguinis, bà con gần đời hơn.

† Propiter. *adv.* V. Propè.

Propitiabilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Propitius.

Propitiatio, onis. *f.* phép tế lễ mà xin Chúa phù hộ.

† Propitiator, oris. *m.* kẻ hay làm cho Chúa phù hộ.

Propitiatorium, ii. *n.* nắp che hòm bia truyền thiên Chúa.

† Propitiatorius, a, um. hay làm cho đặng ơn tha ơn phù hộ.

Propitiatus, a, um. *part.*

Propitio, as, avi, atum, are. làm cho đặng ơn tha, — phù hộ.

Propitius, a, um. hay tha, — phù hộ. ‖ hay duông thứ.

Propiùs. *adv.* gần hơn.

* Proplasma, atis. *n.* khuôn rập.

* Proplastice, es. *f.* nghề đồ gốm hay là đồ sáp.

Propnigeum, i. *n.* cửa lò. ‖ phòng nóng trong nhà tắm. ‖ lò đốt than mà dùng trong nhà tắm.

Propola, æ. *m.* kẻ bán hàng xén, — hàng lẻ, rồi, kẻ mua đồ cả người ta mà bán lại, kẻ lo việc buôn cho kẻ khác.

* Propolis, is. *f.* thứ nhựa cây con ong mật dùng mà trám đàng nẻ bộng nó.

* Propoma, atis. *n.* V. Propinatio. ‖ chén rượu pha mật ong quen uống khi đầu ăn cơm.

Propompeia, æ. *f.* sự đi đông người mà đưa đón trọng thể.

Propono, is, posui, positum, nere. tỏ ra, bày tỏ, thổ lộ. ‖ dàng. ‖ dán, rao, cho biết, nói, cắt nghiã. ‖ chí lăm, rắp, — ranh, — toan, — lòng, thì chí; proponere animo, — in animum, dóc lòng, dóc chí; — venale, mở hàng mà bán; — mercedem, dâng phần thưởng; — edicta, treo bảng.

Propontis, idis. *f.* biển kia.

Proporrò. *adv.* lại, — nữa, sau nữa. ‖ chẳng khỏi, phải có. V. Prætereà.

Proportio, onis. *f.* sự cân đôi, sự xứng nhau.

† Proportionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự cân nhau, — cân đôi nhau.

† Proportionalitas, atis. *f.* sự cân đôi, xứng nhau, xứng hạp nhau.

† Proportionatus, a, um. có mọi phần xứng nhau, — hiệp nhau.

Propositio, onis. *f.* lẽ mà đặt bài, lẽ dùng ra bài. ‖ câu mở trong phép luận. ‖ ý, — muốn, — toan.

Propositum, i. *n.* sự đã định, sự đã rắp toan, sự đã rắp lòng, sự đã dóc chí. ‖ dẹo, cách ăn ở; sic propositum habere, dém vậy; à proposito deterreri, tính lui.

Propositus, a, um. *part.* Propono.

† Propræses, idis. *m.* quan tiện nghi.

Proprætor, oris. *m.* quan trấn xứ hay là tiện nghi quan trấn.

Propriassit. thay vì Proprium fecerit. đã lấy làm của riêng.

Propriatim. *adv.* cách lẻ, — từng đều.

Propriè. *adv.* cách riêng, — tư, — phải lẽ; propriè loqui, nói sửa, nói phải.

Proprietarius, ii. *m.* chủ của.

Proprietas, atis. *f.* thế. ‖ ý chính. ‖ nghĩa chính, chính nghĩa tiếng. ‖ sự đặng, làm chủ của gì. ‖ gia nghiệp; proprietas bona, — mala, tốt thế, xấu thế; — cœli et terræ, phong thủy thổ; — soli, địa thế; — mentis, sự tỉnh táo.

Proprior, *m. f.* us. *n.* oris. phải hơn.

Propritim. *adv.* V. Propriè.

Proprium, ii. *n.* sự gì riêng, của tư, sự gì thuộc về ai. ‖ tư kỉ.

Proprius, a, um. riêng, tư, tư kỉ, sự gì riêng. ‖ của hay là sự mình làm chủ, của tư kỉ. ‖ xứng, — hạp. ‖ thần hiệu; voluntas propria, ý riêng, ý tư.

Propter, *præp.* (cai accus.) vì, bởi, bởi vì, nhơn vì, gần, kề; propter vos, vì phò ông; — viam, kề đàng; — aquæ rivum, gần khe suối; — patrem cubare, nằm gần cha.

Proptereà. *adv.* bởi vậy, vì vậy, nhơn vì sự ấy, bởi đó cho nên, cho nên; proptereà quod, vì chưng, bởi vì; — ut, cho đặng, hầu cho.

Propterviam. của tế lễ bọt Herculus hầu cho đặng đi đàng và chẳng phải nao.

Propudiosus, a, um. kẻ xấu nết, hoang đàng, chẳng biết hổ người.

Propudium, ii. *n.* sự hổ người, xấu hổ, nguyệt hoa.

Propugnaculum, i. *n.* lũy, thành, — lũy, đồn. ‖ sự giúp đỡ, binh vực.

Propugnatio, onis. *f.* sự bàu chữa, phù hộ.

Propugnator, oris. *m.* kẻ bàu chữa, phù hộ, binh vực, giúp đỡ.

Propugnatrix, icis. *f.* nữ nhơn bàu chữa, phù hộ.

Propugnatus, a, um. *part.*

Propugno, as, avi, atum, are. *n.* đánh trả, chống giặc; propugnare pro æquitate, đánh giặc vì phép công bình.

Propulsatio, onis. *f.* sự chống trả, xô ra, cự, cự địch.

Propulsator, oris. *m.* kẻ xô, xô ra.

Propulsio, onis. *f.* sự xô, bỏ trước.

Propulso, as, avi, atum, are. *freq.* Propello. chống, — trả, xua đuổi, xô ra; propulsare inimicorum vim, cự địch.

Propulsus, ûs. *m.* V. Propulsio.

Propulsus, a, um. *part.* Propello.

* **Propus**, odis. *omn. gen.* kẻ có chơn dài. ‖ tinh tú kia.

Propylæum, i. *n.* sân dài, sân rộng trước đền thờ, — trước đền vua. ‖ đề, tiểu dẫn.

Proquæstor, oris. *m.* quan tiện nghi, quan áp kho bạc.

Proquàm. *adv.* mặc đòi, theo thể. V. Prout.

+ **Proquiritatus**, a, um. đã rao.

Proquirito, as, are. la hay là rao trước mặt dân.

Prora, æ. *f.* mũi tàu, — thuyền, tàu; prora et puppis, nầy là chính việc.

Prorepo, is, psi, ptum, repere. bò, lườn, lết. ‖ lan ra, bò lan; natibus et manibus prorepere, lết, — lát, la lết, lê lết, ngồi lết.

Proreta, æ. *m.* et Proreus, i. *m.* kẻ cầm lái theo phiên mình.

Prorex, egis. *m.* quan tiện nghi vua chúa, lưu thủ, quan chưởng.

Proripio, is, pui, reptum, pere. kéo, — ra, rút. ‖ cướp, — lấy; proripere se ex ædibus, trốn ra khỏi nhà.

Prorito, as, avi, atum, are. chọc, trêu chọc, giục. ‖ mời, dỗ.

Prorogatio, onis. *f.* sự giãn, — ra.

Prorogativus, a, um. nên giãn ra.

† **Prorogator**, oris. *m.* kẻ giữ, lo giữ.

Prorogatus, a, um. *part.*

Prorogo, as, avi, atum, are. giãn, — ra, hoãn việc ra. ‖ giữ, — gìn; prorogare alicui provinciam, còn để quan trấn xứ; — moras in hiemes, giãn việc ra cho đến mùa đông.

Prorsa, æ. *f.* bụt nữ áp việc nằm bếp.

† **Prorsi** limites, *pl.* giái hạn từ phương tây cho đến phương đông.

Prorsùm. *adv.* ngay thẳng. ‖ hết cả; rursùm prorsùm, đẩy đi đẩy lại, lui tới.

Prorsùs. *adv.* hết cả, cả và, tuyệt. ‖ thường lệ, chung, gần hết. ‖ ngay thẳng.

Prorsus, a, um. ngay, — thẳng.

Prorumpens, tis. *omn. gen.* hay phá.

Prorumpo, is, rupi, ruptum, pere. xông ra, — pha. ‖ xán, — vào. ‖ xông qua; prorumpere in hostes, xông pha kẻ nghịch.

Proruo, is, rui, rutum, ere. giản, giản vật, vật xuống, nhận xuống đất. ‖ ngã, — xuống; proruere columnam, phá cột; — in hostem, xông pha kẻ nghịch.

Proruptio, onis. *f.* sự xông pha, — tới.

Proruptor, oris. *m.* kẻ xông pha. ‖ lính binh mã nhẹ nhàng.

Proruptus, a, um. *part.* Prorumpo.

Prorutus, a, um. *part.* Proruo.

Prosa, æ. *f.* tiếng thường chẳng có thơ văn. ‖ ca ngợi quen hát khi làm lễ trọng.

Prosaicus, a, um. thuộc về tiếng thường.

Prosapia, æ. *f.* et Prosapies, ei. *f.* dòng dõi, dòng họ, miêu dệ, tông thân.

Prosapodosis, is. *f.* r. R.

† **Prosarius**, a, um. bằng tiếng đơn sơ, — tiếng thường.

Prosatus, a, um. *part.* Prosero.

Proscenium, ii. *n.* phần trước áng bội bè.

* **Proschematismus**, i. *m.* sự bớt một tiếng hay là một vần như egon' thay vì, egone.

Proscholium, ii. *n.* sân trước nhà học.

Proscholus, i. *m.* thầy phó sự học.

Proscindo, is, scidi, scissum, dere. sả, phát, xé ra, bẻ, xắn; proscindere arborem, đốn cây; — terram, xắn đất, cày đất; — aliquem, giột người.

Proscissio, onis. *f.* sự sả, xắn; proscissio terræ, xắn đất.

Proscissus, a, um. *part.* Proscindo.

Proscribo, is, psi, ptum, bere. dán, — bảng, dán thẻ cho dặng bảo người ta có kẻ muốn bán của gì. ‖ đày, án tử; proscribere bona alicujus, bao phong gia tài.

Proscriptio, onis. *f.* sự dán thẻ chỉ của bán. ‖ sự bao phong gia tài.

Proscriptor, oris. *m.* kẻ lên án tử, kẻ bao phong gia tài, kẻ đày.

Proscripturio, is, ivi, itum, ire. toan hay là muốn đày, muốn xua đuổi mà bao phong gia tài.

Proscriptus, a, um. *part.* Proscribo.

Proseco, as, cui, sectum, are. cắt một phần của lễ tế mà đốt trên bàn thờ. ‖ xắn đất.

Prosector, oris. *m.* kẻ cắt, thầy chích.

Prosectum, i. *n.* phần ruột dứt đoạn khi tế lễ.

Prosectus, ûs. *m.* sự cắt.

Prosectus, a, um. *part.* Proseco.

Prosecutio, onis. *f.* sự đưa, đưa đón.

Prosecutor, oris. *m.* quân canh giữ. ‖ kẻ lùa con ngựa con lừa, kẻ dẫy

xe. ‖ kẻ chở trong ghe. ‖ kẻ đưa đón.

Prosecutorius, a, um. thuộc về sự chở, — xe.

Proseda, æ. *f.* đĩ thõa.

Prosedamum, i. *n.* sự con ngựa chẳng đặng sinh con khác.

Proselyta, æ. *f.* et Proselytus, i. *m.* kẻ mới giữ đạo, kẻ trở lại đạo nào.

Proseminatus, a, um. *part.*

Prosemino, as, avi, atum, are. làm cho sinh ra, — mọc lên. ‖ gieo vãi.

Prosentio, is, ire. hồ nghi, ngắm sự trước.

Prosequium, ii. *n.* sự đưa.

Prosequor, queris, cutus sum, qui. *dep.* đưa, — đón, theo, — hầu. ‖ cứ, theo liên; prosequi amore aliquem virtute præstantem, mến đức, mến nghĩa; — exequias, — funus, đưa xác; — laudibus aliquem, ngợi khen người; — scripto, làm bài về sự gì; — maledictis, chưởi; — beneficiis, làm ơn.

Prosero, is, sevi, satum, rere. gieo, gieo vãi, — giống.

Prosero, is, rui, sertum, rere. tỏ ra, bày ra, phô trương.

Proserpina, æ. *f.* bụt nữ địa ngục.

Proserpinaca, æ. *f.* thảo kia.

Proserpo, is, serpsi, ptum, pere. *n.* bò, lết, — lát, lườn. ‖ proserpit herba, cỏ bò lan ra.

Proseucha, æ. *f.* nhà chung quân Judêu. ‖ nơi kẻ khó khăn tới vì đặng nhờ của bố thí. ‖ lời nguyện chúa.

Proseucticum, i. *n.* ca ngợi, lời cầu xin chúa.

Prosiciæ, arum. *f. pl.* Prosicies, ei. *f.* et Prosicium, ii. *n.* V. Prosectum.

Prosignani, orum. *m. pl.* quân lính đánh giặc nơi hàng nhì.

Prosilio, is, lui, lii vel ivi, sultum, ire. nhảy vồng lên, nhảy ra ngoài, — trước, nhảy vọt, vọt. ‖ lan, — ra, bò lan ra, mọc lên; prosilire in flagellum, sinh đọt; — strato, vùng dậy; prosilit venis cruor, máu vọt.

† Prosimitricus, a, um. có tiếng thường và tiếng văn thi.

† Prosimurium, ii. *n.* chặng đàng thánh từ thành cho đến nhà người ta ở.

Prosistens, tis. *omn. gen.* kẻ hay đứng trước.

Proslambanomenos, i. *m.* giọng hát là A rê.

Prosnesium, ii. *n.* V. Pronexium vel Prypnesium.

Prosocer, eri. *m.* cha ông gia.

Prosocrus, ûs. *f.* mẹ bà gia.

* Prosodia, æ. *f.* phép đọc vần dài, vần mặc đòi tiếng buộc.

* Prosodiacus, a, um. thuộc về Prosodia.

Prosodium, ii. *n.* ca vịnh quen ca xướng trước đám hát.

† Prosodum, i. *n.* đờn kìm kia.

* Prosonamasia, æ. *f.* sự tiếng giống nhau, như deligere oportet quem velis diligere; phải lựa người ông muốn yêu mến.

* Prosopographia, æ. *f.* sự vẽ tướng diện.

* Prosopolepsia, æ. *f.* sự tây, thiên, tây vị, vì người.

Prosopopœia, æ. *f.* F. R. là gìa người hay là vật hay nói hay làm sự gì.

† Prospectator, oris. *m.* kẻ bàu chủ, giữ gìn, phù hộ.

Prospectè. *adv.* ân cần, cẩn thận.

Prospectivus, a, um. hay giúp mà thấy xa.

Prospecto, as, avi, atum, are. xem, coi trước mặt, xem xa. ‖ thấy bởi xa, ngó chừng. ‖ lo trước, phòng hậu; prospectare pontum, ngó xem biển.

† Prospector, oris. *m*, kẻ lo trước.

Prospectus, a, um. *part.* Prospicio.

Prospectus, ûs. *m.* phong cảnh, cảnh vật. ‖ sự lo, lo cẩn thận, lo cho lịch sự. ‖ sự lo trước, phòng, dự phòng; prospectus jucundus, cảnh thanh; — amœnus montium et aquæ, ngoạn cảnh sơn thủy.

Prospeculor, aris, atus sum, ari. *dep.* do, ngó chừng, dòm ngó xa.

Prosper, a, um. lành, tốt, thới, — vận, kiết, may, phước; prospera tempora, thới vận.

Prosperatus, a, um. phước, kiết.

Prosperè. *adv.* cách phước, may.

Prospergo, is, si, sum, gere. V. Aspergo.

Prosperitas, atis. *f.* sự phước, may, kiết, đạt vận, tốt vận, phước lộc.

Prosperiter. *adv.* V. Prosperè.

Prospero, as, avi, atum, are. làm cho thạnh lợi, — cho thới, — cho may phước, — cho tốt vận.

† Prosperor, aris, atus sum, ari. *dep.* thạnh lợi, thới mọi bề, đặng may phước liên.

Prospersus, a, um. *part.* Prospergo.

Prosperus, a, um. kẻ đặng phước, đặng may, đặng tốt vận.

Prospex, icis. *m.* kẻ biết lo trước.

Prospicienter. *adv.* cách lo trước, cẩn thận, ân cần.

Prospicientia, æ. *f.* sự phòng, — thân, — trước, lo trước, sự cẩn thận, ân cần.

Prospicio, is, spexi, spectum, cere. đoái hoài. ‖ ngó, xem, coi, xem sóc, ngó chừng, ngó dặm, ngó trước mình, xem xét luôn. ‖ lo trước. ‖ phòng, dự phòng, phòng hậu; prospicere sibi, phòng thân; — sibi quo ad vitæ necessaria, lập thân; — alicui, ngõ ngàng; — ex speculâ, canh dò; — à tergo, ngó lui.

Prospicuè. *adv.* V. Prospicienter.

Prospicuus, a, um. sự gì ngó chừng. ‖ sự gì đáng xem, cao sang.

Prospiro, as, avi, atum, are. dễ thở, thở dài, có hơi thở dài.

Prostas, adis. *f.* nhà cầu, tiền đàng.

* Prostasia, æ. *f.* sự lồi ra, gio ra.

* Prostasis, is. *f.* sự binh vực.

* Prostates, æ. *m.* quan tướng, — cai, kẻ binh vực, bàu chủ.

* Prostaxis, is. *f.* lệnh, chiếu, thể thức, lời răn dạy.

Prosterno, is, stravi, stratum, nere. giản, — vật, nhận xuống, — xuống đất, níu xuống, phá. ‖ nộp mình cho hư, làm hư; prosternere humi, nhận xuống đất; — lapidibus, ném đá; — se ad pedes, sấp mình dưới chơn.

Prosthesis, is. *f.* sự thêm, thêm một chữ trước, như gnatus thay vì natus.

Prostibilis, *m. f.* le. *n.* is. đã hư.

Prostibula, æ. *f.* hoa nương.

Prostibulum, i. *n.* áng nguyệt hoa. ‖ đĩ thõa.

Prostituo, is, tui, tutum, ere. phú, nộp cho ai nấy; prostituere famam, gièm pha.

Prostituta, æ. *f.* đĩ thõa, hoa nương.

Prostitutio, onis. *f.* sự phú mình cho ai nấy, phận đĩ thõa.

Prostitutor, oris. *m.* kẻ làm cho hư, kẻ nộp cho ai nấy.

Prostitutus, a, um. đã hư mình; prostituti sermones, lời nguyệt hoa.

Prosto, as, stiti, stitum, stare. gio, — ra, lồi ra, lòi ra. ‖ đem bán, mở hàng bán. ‖ nộp mình cho ai nấy, phú mình cho hư.

Prostratio, onis. *f.* sự phá, nhận xuống đất.

† Prostrator, oris. *m.* kẻ phá, kẻ nhận xuống đất.

Prostratus, a, um. *part.* Prosterno. humi prostratum salutare, qùi lạy.

* Prostylus, a, um. có cột trước.

* Prostypa, orum. *n. pl.* đồ chạm trổ nhẹ vậy.

Prosubigo, is, egi, actum, gere. đạp, chà xát; prosubigere terram, giậm chơn; — fulmina, rèn sấm sét.

Prosublatus, a, um. *part.* Protollo.

Prosum, des, dest, fui, desse. có ích, đặng ích, sinh ích lợi, làm ích; prodesse ad concordiam, giúp mà giao hài; — ad tormina, có ích khi đau bão; quid prodest? nào ai đặng ích gì?

† Prosumia, æ. *f.* ghe hải mà đi do.

† Prosupero, as, are. tràn ra, dư dật.

Protagion, ii. *n.* rượu ngon kia.

* Protagonistes, æ. *m.* kẻ làm phần nhứt trong việc làm trò.

* Protasis, is. *f.* phần thứ nhứt trong một câu. ‖ câu mở trong phép luận. ‖ tiểu dẫn trong tuồng tập.

Protecta, orum. *n. pl.* câu lơn xung quanh nhà và che cho khỏi mưa gió.

Protectio, onis. *f.* sự bàu chủ, binh vực. ‖ sự lập câu lơn.

Protector, oris. *m.* quân hộ vệ. ‖ kẻ binh vực, bàu chữa.

Protectorius, a, um. thuộc về sự bảo hộ, — binh vực.

† Protectrix, icis. *f.* nữ nhơn bàu chủ.

Protectus, ûs. *m.* chái nhà, phên, mái hắt.

Protectus, a, um. *part.* Protego.

Protegens, tis. *omn. gen.* hay che.

Protego, is, texi, tectum, gere. che, — đậy, — chở, bàu chữa, ẩn nhẫn, bảo hộ, đùm bọc, đáp điếm, hộ, phù hộ, binh vực, vùa, — giúp, vưng hộ. ‖ lập câu lơn, lập chái nhà. ‖ giấu, lấy lẽ chữa mình. ‖ xua, xô ra, đặt xa; protegere hiemem, đặt cho khỏi lạnh lẽo; — naves à vento, đặt tàu nơi khuất gió.

Protelatus, a, um. *part.*

Protelo, as, avi, atum, are. đuổi xa, xua đuổi, xô cho xa. ‖ phá, — phách. ‖ trừ, đày. ‖ khoan giãn, trễ, lần lữa. ‖ cứ, — việc. ‖ đem cho. ‖ protelare sævis dictis, nói lời nhiếc nhóc sỉ nhục cho đến khi người ta bất tỉnh.

Protelum, i. *n.* loài vật chở và rán sức lâu dài lắm. ‖ sự rán công liên lỉ.

Protendo, is, di, sum, tendere. giăng, — ra, duỗi, giơ, — ra, giương ra. ‖ gỳa, gỳa ra. ‖ giãn ra, khoan giãn, lần lữa; protendere nanti manum, giơ tay cho kẻ lội; protendi, gỳa ra.

Protensus, a, um. et Protentus, a, um. *part.* Protendo.

Protenùs. *adv.* xa lắm.

* Protera, orum. *n. pl.* thay vì Priora.

Protermino, as, avi, atum, are. mở cho rộng, thêm.

Protero, is, trivi, tritum, rere. đạp, giày đạp, chà xát. ‖ phá. ‖ chê, khinh dễ lắm; proterere januam, phá cửa; — hostes, phá kẻ nghịch.

Proterreo, es, rui, ritum, rere. đuổi và nhát người ta.

Protervè. *adv.* cách băm, — ngỗ nghịch, lắm lắm, già giặn; protervè loqui, nói xấc, nói xô bồ.

Protervia, æ. *f.* sự xấc, lắm lắm, bãm, dẫn lân, sự vồ viu, sự vô phép, mặt đe.

† Protervio, is, ire. ăn ở xấc lắm.

Protervitas, atis. *f.* V. Protervia.

Proterviter. *adv.* V. Protervè.

Protervus, a, um. kẻ xấc, bãm, dẫn lân, vồ viu, thô vồ, lủm lắm, vô phép, mặt đe; homo protervus, người băm.

† Protestans, tis. *omn. gen.* kẻ phân cứ, qủa quyết.

† Protestatio, onis. *f.* sự phân bua.

† Protestator, oris. *m.* kẻ phân cứ.

Protestor, aris, atus sum, ari. *dep.*

làm chứng, chứng cớ. ‖ phân cứ, phân bua.

Proteus, i. *m.* bụt biển.

Prothesis, is. *f.* bàn thờ tiểu, bàn dọn đồ lễ.

* **Prothyma**, atis. *n.* sự xông hương lúa mì mạch nha cùng các của mới nhứt trước tế lễ.

† **Prothymè.** *adv.* vui lòng.

Prothymia, æ. *f.* sự vui, — vẻ, — lòng.

Prothyris, idis. *f.* con bọ.

Prothyrum, i. *n.* sơ li trước đền đài. ‖ sân trước nhà riêng.

* **Protimesis**, is. *f.* sự chuộng đàng. ‖ phép lấy lại cơ nghiệp đã phải bán.

Protinàm. *adv.* **Protinìs.** *adv.* et **Protinùs.** *adv.* tức thì, bây giờ, cho kíp. ‖ liền, — li. ‖ đầu hết. ‖ xa.

* **Protocollum**, i. *n.* sách thâu góp mẫu và phép làm các thứ văn khế. ‖ sổ sách biên việc tạm vậy.

* **Protocomium**, ii. *n.* nơi tóc hay là lông khi sự mọc lên.

Protollo, is, sustuli, sublatum, lere. lên, nhắc, — lên, kéo lên, trải, giương. ‖ giãn ra, lần lữa.

* **Protomartyr**, ris. *m.* △ trí mạng chi thả.

Protomedia, æ. *f.* thảo kia.

Protomysta, æ. *f.* thầy cả nhứt, thầy cai thầy khác.

Protonat, nuit, nitum, nare. sấm nổi.

Protonotarius, ii. *m.* kí lục nhứt, thơ kí.

* **Protoplastus**, a, um. kẻ đã chịu lập đầu hết như ông Adong.

* **Protopraxia**, æ. *f.* phép đòi nợ trước kẻ khác.

* **Protoprohedrus**, i. *m.* quan chánh, quan đoán nhứt.

* **Protopsaltes**, æ. *m.* kẻ xướng hát.

* **Protosecreta**, æ. *m.* kí lục nhứt.

* **Protosedeo**, es, ere. *n.* ngồi trước hết.

* **Protostasia**, æ. *f.* trạm thứ nhứt.

* **Protostates**, is. *m.* V. Antesignanus.

* **Protostrator**, oris. *m.* quan tướng, võ tướng. ‖ quan giúp vua ngự ngựa.

* **Protosymbulus**, i. *m.* quan chánh, — nhứt, — áp tác.

* **Prototomi**, orum. *m. pl.* lá non cải rổ.

* **Prototypus**, i. *m.* bổn nhứt, khuôn, cảo, mẫu nhứt, khuôn rập.

Protractio, onis. *f.* sự làm cho ra dài.

Protractus, ûs. *m.* chơn duông.

Protractus, a, um. *part.*

Protraho, is, traxi, tractum, here. kéo ra ngoài, hăm bắt. ‖ tỏ ra, bày tỏ, thổ lộ. ‖ giãn việc ra, lần lữa. ‖ nói thêm. ‖ trải; protrahere capillo in viam, bắt tóc mà níu xuống dọc đàng; — per vim, kéo lôi; — in lucem, bày tỏ tường.

* **Protrepticus**, a, um. thuộc về sự dạy dỗ.

Protrimentum, i. *n.* nem lọn, nem, thịt dồi.

Protritus, a, um. *part.* Protero.

* **Protropum**, i. *n.* rượu chảy ra khi chưa ép trái nho.

Protropus, a, um. thuộc về sự chảy khi chưa ép.

Protrudo, is, si, sum, dere. chuổi. ‖ giãn ra, lần lữa; protrudere foràs, xô nhủi ra.

Protubero, as, avi, atum, are. hóa ra như ung bướu, mọc lên như cỏ, mọc mụt, nẩy chồi, sinh nụ trái.

† **Protumidus**, a, um. chương, trằng, sưng.

Proturbatus, a, um. *part.*

Proturbo, as, avi, atum, are. đuổi, xua đuổi, xô, — ra, bỏ rãy, đảo. ‖ phá, — phách. ‖ proturbare aliquem à solio, truất ai xuống ngai vàng; — silvas, phá rừng.

Protutela, æ. *f.* sự phó người bàu chủ con mồ côi.

† **Protutor**, oris. *m.* kẻ phó người bàu chủ, cha bàu chủ thừa con mồ côi.

* **Protypum**, i. *n.* khuôn rập.

Proùt. *adv.* như, mặc dòi, — theo, dường bằng; proùt res postulat, mặc theo thì, theo việc.

Provectio, onis. *f.* sự phong, tăng lên, tăng chức, nhắc lên.

Provectus, ûs. *m.* sự tăng lên.

Provectus, a, um. *part.* Proveho; provectus annis, provectâ ætate homo, người lớn tuổi.

Proveditor, oris. *m.* quan kia.

Proveho, is, vexi, vectum, here. chở, xe, gánh, cất, — lấy. ‖ tăng, — lên, phong, nhắc lên. ‖ mở rộng; provehere vitam in periculum, liều mình; provehi portu, ra cửa biển; — in altum, ra khơi; — ad, — in maledicta, mắng chưởi.

Provendo, is, didi, ditum, dere. bán.

Provenio, is, veni, ventum, nire. *n.* ra mặt, ra ngoài, tỏ mình ra, bước tới. ‖ mọc, — ra, — lên, sinh ra. ‖ tới, đến. ‖ thạnh, — lợi, đặng; ædepol proveni nequiter, thật thì tôi chẳng đặng nhờ đều gì.

† **Provento**, as, are. *freq.* Provenio.

Proventus, ûs. *m.* sự ích lợi. ‖ trái trăng hoa quả, mùa gặt, lúa cùng các sự ích lợi thể ấy. ‖ sự thạnh lợi.

Proverbialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tục ngữ.

Proverbialiter. *adv.* proverbialiter dicunt, tục ngữ hằng đàm.

Proverbium, ii. *n.* tục ngữ, lời ví, ngạn ngữ, lời khôn.
Proversus, a, um. hay tới trước.
Provictus, a, um. *part.* Provivo.
Providè. *adv.* cẩn thận, khôn khéo.
Providenter. *adv.* cách khéo lo, cẩn thận.
Providentia, æ. *f.* sự lo trước, phòng hậu. ‖ phép đấng xem sóc mọi sự.
Provideo, es, vidi, visum, dere. lo trước, lo liệu trước, coi sóc, xem sóc. ‖ phòng, — hậu, quan phòng, dự phòng. ‖ giám ; providere sibi, phòng thân, hộ thân ; — rei frumentariæ, — rem frumentariam, — re frumentariâ, sắm lúa cho sẵn ; — rationibus suis, quan phòng việc mình ; — in posterum, lo sự hậu lai ; non providere, chẳng ngỡ ngàng.
Providus, a, um. kẻ hay lo trước, kẻ cẩn thận, khôn khéo. ‖ kẻ hay phòng hậu.
Provincia, æ. *f.* xứ, — sở. ‖ sự trấn, trấn nhậm. ‖ niềm, chức, bổn phận. ‖ việc, vụ.
Provincialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về xứ sở.
Provinciatìm. *adv.* từng xứ.
Provindemia, æ. *f.* tinh tú kia mọc lên gần mùa hái trái nho.
Provisio, onis. *f.* sự lo liệu trước, phòng hậu. ‖ sự cẩn thận. ‖ đồ ăn sẵn.
Proviso, is, si, sum, sere. đi thăm, đi viếng. ‖ hỏi thăm, hỏi tin.
Provisor, oris. *m.* kẻ lo việc, coi việc, kẻ sắm sửa. ‖ thầy cai trường.
Provisus, ûs. *m.* V. Provisio.
Provisus, a, um. *part.* Provideo.
Provivo, is, xi, ctum, ere. sống lâu hơn.
† **Provocabilis**, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà giục đặng.
Provocabulum, i. *n.* thay vì tên. ‖ tên tục.
Provocatio, onis. *f.* sự thách, — đánh, trêu chọc. ‖ sự phúc cáo.
Provocatitius, a, um. nên chọc.
Provocator, oris. *m.* kẻ thách.
Provocatorius, a, um. thuộc về sự thách.
Provocatrix, icis. *f.* nữ nhơn chọc.
Provocatus, a, um. *part.*
Provoco, as, avi, atum, are. thách, — thức. ‖ chọc, trêu chọc. ‖ chọc ghẹo, — gạy, dâm chọc. ‖ mời, giục ; provocare ad pugnam, thách thức ; — cantum, mời hát ; — maledictis, nhiếc nhóc. ‖ phúc cáo.
Provolo, as, avi, atum, are. bay, — lên, — trốn, — khỏi. ‖ chạy mau chơn ; provolare in locum alterius, giành chỗ kẻ khác.
Provolutus, a, um. *part.*
Provolvo, is, vi, volutum, vere. lăn lại trước ; provolvere se ad pedes alicujus, sấp mình dưới chơn người ; provolvi fortunis, mất hết của cải.
Provomo, is, mui, mitum, mere. mửa ra.
Provorsùs. V. Proversùs.
Provulgatus, a, um. *part.*
Provulgo, as, avi, atum, are. rao, đồn tiếng.
Prox ! tốt hè, đã nên, đã giỏi.
Proxeneta, æ. *m. f.* kẻ lo việc cho kẻ khác. △ kinh kỉ, kẻ mua bán cho kẻ khác.
* **Proxeneticum**, i. *n.* tiền công kẻ lo mua bán cho.
Proxeneticus, a, um. thuộc về kinh kỉ.
Proxenetria, æ. *f.* nữ kinh kỉ.
† **Proximatus**, ûs. *m.* quờn chức kia.
Proximè. *adv.* gần, — gũi, — lắm. ‖ mới, — lắm, khi nãy. ‖ nhứt là ; cùm proximè, tức thì khi.
Proximior. V. Propior.
Proximitas, atis. *f.* sự lân, lân cận, gần gũi. ‖ sự thân cận, họ hàng. ‖ sự mìa giống, sự hệt.
Proximiùs. *adv.* gần hơn.
Proximò. *adv.* V. Proximè.
Proximo, as, avi, atum, are. ở gần, ở lân cận, ở kề.
Proximus, a, um. cận, lân, — cận, phụ cận, kẻ gần hơn, gần gũi lắm, kề hơn. ‖ kẻ phụ, thứ hai. ‖ kẻ ngồi hàng nhì, có quờn thừa, quờn phó. ‖ thân cận, bà con. ‖ thiết nghĩa. ‖ kẻ ở trước và kẻ sau hết, đầu đuôi, thỉ mạt. ‖ giống nhau, hệt, giống như hệt. ‖ dễ, sẵn sàng.
Prudens, tis. *omn. gen.* kẻ khôn, khôn ngoan, — khéo, — kháo, khoan thai, khôn lớn, ngỗ khôn, lực lượng, tuấn tú. ‖ kẻ hay, biết, từng ; prudens rerum, người đã từng sự.
Prudenter. *adv.* cách khôn ngoan, — khôn khéo.
Prudentia, æ. *f.* sự khôn ngoan, ngỗ khôn, khoan thai. ‖ sự biết, quen, từng trải. ‖ sự hảo, trí hiểu. ‖ trí khôn, khôn lớn.
Pruina, æ. *f.* móc, sương móc, vũ. ‖ thuyết, mùa đông.
Pruinosus, a, um. có sương móc.
Pruna, æ. *f.* lửa than, than lửa ; prunas supergredi, bước hỏa thang.
† **Prunella**, æ. *f.* △ ô mai.
Prunellum, i. *n.* trái táo.
† **Prunellus**, i. *m.* cây táo rừng.
† **Pruneoli**, orum. *m. pl.* nấm nhỏ.
† **Prunetum**, i. *n.* nơi trồng cây táo, — cây lý.
† **Pruneus**, a, um. thuộc về trái táo.
† **Prunosus**, a, um. có nhiều than lửa. ‖ có nhiều trái táo trái lý.
Prunum, i. *n.* trái táo, trái lý. △ lý tử, đại táo, hồng táo.
Prunus, i. *f.* cây táo, cây lý.
Prurigiuosus, a, um. kẻ ngứa, kẻ chịu xót xáy.

Prurigo, inis. *f.* sự ngứa, — ngẩm, — ngơn, xót, — xáy; prurigo loquendi, ngứa miệng; — ridendi, nực cười.

Prurio, is, ivi, itum, ire. ngứa, — ngẩm, — ngơn, xót xa, — xáy. ‖ muốn, mơ ước lắm. ‖ ngứa tăn tăn; prurire in pugnam, muốn đánh giặc lắm.

Pruritivus, a, um. Pruritiva ulcera, chốc hay sinh ngứa.

Pruritus, ûs. *m.* sự ngứa.

Prussia, æ. *f.* N. R.

Prymnesium, ii. *n.* nọc ghe, — tàu. V. Tonsilla.

Prytaneum, i. *n.* nơi trong thành lũy kia quan đoán nhóm nhau mà xử việc người ta.

Prytaneia, æ. *f.* bạc người ta gởi trong lũy prytaneum mà giữ đó.

Prytanis, is. *m.* N. H.

PS

† Psallenda, orum. *n. pl.* kinh hát gọi là Graduale hay là Tractus.

Psallo, is, li, lere. gẩy đờn. ‖ hát.

Psallocitharista, æ. *m.* kẻ gẩy đờn.

Psalma, atis. *n.* cách gẩy đờn. ‖ sự hát và gẩy đờn.

† Psalmeli, orum. *m. pl.* kinh Graduale theo lễ nghi ông thánh Ambrosius.

† Psalmicanus, a, um. et

Psalmicen, inis. *m.* kẻ hát kinh psalmus, hát kinh vua David.

Psalmista, æ. *m.* kẻ đặt kinh thánh, ca vịnh vua David.

Psalmodia, æ. *f.* sự hát kinh thánh, ca vịnh vua David.

† Psalmographus, i. *m.* V. Psalmista.

Psalmus, i. *m.* kinh thánh, ca vịnh vua David. ‖ cách đọc kinh ấy.

Psalterium, ii. *n.* đờn, — kìm kia. ‖ ca hát sỉ nhục người ta gẩy trên đờn ấy. ‖ sách ca vịnh vua David.

Psaltes, æ. *m.* kẻ gẩy đờn kìm.

Psaltria, æ. *f.* nữ nhơn gẩy đờn.

Psaltrius, ii. *m.* kẻ gẩy đờn.

Psaronion, ii. *n.* ngọc kia.

* **Psecas, adis. *f.* hột nước, giọt nước. ‖ tưới một ít. ‖ nữ nhơn hay bới tóc người ta; psecade natus, người hèn.**

* **Psegma, atis. *n.* mạt đồng, — sắt, vẩy đồng. ‖ ten đồng. ‖ hột nước. ‖ vụn, vụn vằn, mún.**

Psen, enis. *m.* con ruồi cắn chuối, sâu kia hay sinh trong chuối hoang.

* Psephisma, atis. *n.* lệnh, — truyền, chiếu, thể thức.

* **Psephobolia, æ. *f.* cách đánh cờ.**

* **Psephobolum, i. *n.* ống mà quăng con cờ.**

* **Psephocleptes, æ. *m.* et Psephopæctes, æ. *m.* V. Præstigiator.**

* Psephophorus, i. *m.* kẻ bàu lên.

* Psephus, i. *m.* hòn nhỏ kẻ múa chén dùng. ‖ viên đá người ta dùng mà bàu ai lên.

Psetta, æ. *f.* lưỡi trâu.

Pseudadelphus, i. *m.* anh giả.

Pseudanchusa, æ. *f.* tử thảo giả.

Pseudapostolus, i. *m.* tông đồ giả.

Pseudenedrus, i. *m.* kẻ bày mưu kế kín.

Pseudepigraphus, a, um. có hiệu có nhãn giả.

Pseudisodomus, a, um. có lớp có hàng đá chẳng đều nhau.

Pseudobunium, ii. *n.* thứ la bạc hoang.

Pseudocato, onis. *m.* kẻ giả hình.

Pseudochristus, i. *m.* tiên tri giả, kẻ giả Chúa Chirixitô, quỉ vương.

Pseudocyperus, i. *f.* cây dương rừng.

* Pseudodictamnum, i. *n.* △ bạch tiển bì hoang.

Pseudodipterus, a, um. chẳng có hàng cột nhì bề trong. ‖ có một cánh giả.

Pseudoflavus, a, um. màu vàng nhựa.

Pseudographema, atis. *n.* lẽ luận dối trá, — chẳng nhằm.

Pseudographia, æ. *f.* sự tính toán chẳng nhằm. ‖ nghề phép kẻ giả đồ. ‖ giả chữ, chữ giả.

Pseudographum, i. *n.* sự giả chữ, giả khế.

Pseudographus, a, um. kẻ giả chữ, giả thơ. ‖ kẻ viết sự dối trá.

Pseudoliquidus, a, um. lỏng ít vậy.

Pseudologia, æ. *f.* sự dối trá.

Pseudologus, a, um. kẻ nói dối.

Pseudolus, i. *m.* kẻ dối trá.

Pseudomenos, i. *m.* lẽ giả.

Pseudonardus, i. *f.* cam tòng.

Pseudopatum, i. *n.* ván hay là đá lát giả.

Pseudopropheta, æ. *m.* et Pseudoprophetes, æ. *m.* tiên tri giả.

Pseudoprophetia, æ. *f.* lời tiên tri giả.

Pseudopropheticus, a, um. thuộc về tiên tri giả.

Pseudoprophetis, idis. *f.* nữ nhơn tiên tri giả.

Pseudoselinum, i. *n.* cây ngũ trảo.

* Pseudothyrum, i. *n.* cửa mạch.

Pseudourbanus, a, um. kẻ đặng nhờ những sự vui những sự ích như trong thành vậy.

Psila, æ. *f.* nệm có lông một bên.

Psilocitharista, æ. *m. f.* kẻ gẩy đờn mà chẳng hát.

Psilothrum, i. *n.* thảo kia.

Psimmythium, ii. *n.* et Psimythus, i. *m.* phấn chì, bạch thổ.

Psitta, æ. *f.* V. Psetta.

Psittacinus, a, um. màu chim ác mó.

Psittacus, i. *m.* chim ác mó, chim keo, — kéc; species psittaci, chim vẹt, — anh vũ, — sít.

* Psoadicus, a, um. kẻ đau lưng.

* Psora, æ. *f.* ghẻ, — chốc.

* Psoricus, a, um. kẻ có ghẻ. ‖ thuộc về ghẻ.

* Psychicus, a, um. thuộc về tính loài vật, — lòng thú.
* Psychomachia, æ. *f.* giặc lòng thần cùng lòng thú.
* Psychomanteum, i. *n.* et Psychomantium, ii. *n.* nơi người ta kêu linh hồn kẻ chết hiện ra.
* Psychotrophum, i. *n.* hoắc hương.
* Psychroluta, Psychrolutes, æ. *m.* *f.* kẻ tắm nước lạnh.
* Psylla, æ. *f.* con bọ chét.
Psyllion, ii. *n.* △ thanh tương tử.
Psythia, æ. *f.* cây nho kia.
Psythium, ii. *n.* rượu nấu cao.

PT

Ptarmica, æ. *f.* thảo kia làm cho nhảy mũi.
* Ptarmus, i. *m.* sự nhảy mũi.
Ptè. tiếng chẳng có nghĩa riêng một hay thêm sức tiếng khác như suopte pondere, bởi sự nặng riêng mình.
Pteris, idis. *f.* thứ rau dớn.
* Pterna, æ. *f.* chơn cột buồm.
* Pternica, æ. *f.* chột củ kia.
* Pteroma, atis. *n.* et Pteron, i. *n.* vách lập cao và ra như mang cá như cánh.
* Pterophorus, i. *m.* mã đội có cánh nơi mũ. ‖ xứ kia.
Pterotus, a, um. có cánh.
* Pterygiæ, arum. *f. pl.* mang cá. ‖ cờ ngũ sắc treo trong tàu. ‖ cờ gió đặt trên nóc nhà.
* Pterygium, ii. *n.* da mỏng kia ở từ khóe con mắt cho đến con người. ‖ thịt dư che móng.
* Pterygoma, atis. *n.* đồ áng bội bè có hình như cánh.
* Ptisana, æ. *f.* nước thuốc. ‖ mạch nha.
Ptisanarium, ii. *n.* siêu sắc nước thuốc.
* Ptochia, æ. *f.* Ptochium, ii. *n.* et
* Ptochodochium, ii. *n.* nhà thương cho kẻ liệt.
* Ptochopetus, a, um. hay sinh sự khó khăn.
* Ptochotrophia, æ. *f.* của kẻ khó ăn, sự nuôi kẻ khó khăn.
Ptochotrophita, æ. *m.* kẻ áp tác nhà thương.
* Ptochotrophium, ii. *n.* nhà chung mà nuôi kẻ khó khăn.
Ptolemais, idis. *f.* N. U.
Ptyas, adis. *f.* con rắn hay phun con mắt người ta.
Ptynx, gis. *f.* loài chim ưng.
Ptysis, is. *f.* et Ptysma, atis. *n.* sự giổ vật, nhểu dãi.

PU

† Pubeda, æ. *m.* con trai mới lớn.
Pubeo, es, bui, bere. *n.* mọc lông, nên lớn. ‖ mọc mạnh lắm.
Puber, eris. *omn. gen.* V. Pubes, eris.
Pubertas, atis. *f.* tuổi khôn, tuổi thành nhơn là mười bốn tuổi cho con trai và mười hai cho con gái. ‖ lông mới mọc. ‖ sự chín. ‖ tuổi xuân xanh, đang thì. ‖ tài phép sinh sản.
Pubes, is. *f.* lông mới mọc nơi cằm. ‖ tuổi đang thì.
Pubes, eris. *omn. gen.* có tuổi khôn, đã thành nhơn. ‖ tuổi xuân xanh. ‖ chín. ‖ mọc lên mạnh lắm. ‖ có lông có bông mới mọc.
Pubesco, is, bui, scere. *n.* mới có lông, ra thành nhơn, nên lớn, có tuổi khôn. ‖ mọc lên mạnh lắm. ‖ nên chín.
Pubis, is. *f.* V. Pubes, is.
Publica, æ. *f.* hoa nương.
Publicanus, i. *m.* Publicana, æ. *f.* kẻ thâu thuế, quan cai thâu. ‖ kẻ gian tà, dữ, xấu nết.
Publicatio, onis. *f.* sự bao phong gia tài.
† Publicator, oris. *m.* et Publicatrix, icis. *f.* kẻ rao, kẻ đồn tiếng.
Publicatus, a, um. đã bao phong gia tài. ‖ đã rao. ‖ đã hư mình. ‖ đã tỏ ra.
Publicè. *adv.* bởi phép quan cai, — phép quan áp sự, bởi phép chung. ‖ tỏ lộ, tỏ tường; publicè dare sumptus, lấy của chung mà chịu sở tổn.
Publicitùs. *adv.* V. Publicè.
Publicius, a, um. V. Publicus.
Publico, as, avi, atum, are. thổ lộ, tỏ ra, rao, cao rao, đồn tiếng. ‖ làm cho ra chung; publicare bona, bao phong gia tài; — corpus, phú mình cho hư thân, làm nghề đĩ thõa; — se, tỏ mình ra cho thiên hạ xem.
Publicola, æ. *m.* kẻ binh vực dân. ‖ N. H.
Publicum, i. *n.* thuế, — viết, xâu thuế. ‖ chỗ trống. ‖ kho tiền bạc chung.
Publicus, i. *m.* quan áp nhà cửa người ta cùng áp sự đánh cờ. ‖ tôi mọi chung.
Publicus, a, um. chung, thuộc về sự chung; opus publicum, việc bua quan, xâu thuế; via publica, đàng cái quan; publicum negotium, công sự; nuntiare de rebus publicis, phi báo; publica verba, lời thường, lời ai nấy quen dùng.
Pudefactus, a, um. đã hổ, đã nhuốc hổ.
Pudendus, a, um. khá nhuốc hổ, khá thẹn thuồng; pudenda velare, đóng dải.
Pudens, tis. *omn. gen.* tior. issimus. kẻ biết hổ ngươi, có nết na.
Pudenter, iùs, issimè. *adv.* cách có nết na.
Pudeo, es, dui, ditum, dere. et Pudesco, is, dui, itum, scere. *n.* hổ ngươi, — thẹn, thẹn mặt, thẹn thuồng, nhuốc hổ, xấu hổ, hổ mặt, mất cỡ; pudebit non me hoc dicere, tôi sẽ chẳng hổ ngươi mà nói điều ấy.

Pudibundus, a, um. kẻ hay hổ ngươi, có nết na. ‖ sự gì xấu hổ, hay sinh nhuốc nha.

Pudicè. *adv*. cách sạch, — thanh tịnh.

Pudicitia, æ. *f*. sự nết na, sạch sẽ, biết hổ ngươi, sự trinh khiết. ‖ bụt nữ áp sự nết na.

Pudicus, a, um. kẻ biết hổ ngươi, có nết na, vẹn sạch, hay những mặt.

Pudor, oris. *m*. sự hổ ngươi, nết na, biết xấu hổ, sự sạch sẽ, nhục; pudore affici, những, mất cỡ, mất tịt, đơ mặt, hổ ngươi, — thẹn, sỉ nhục, xỉ vả; — tabescere, đưng đi; pudoris nescius, lấp lẳng; motu digiti pudorem alicui incutere, lêu lêu; pudor malus, sự hổ ngươi vô lý; pudorem auferre virgini, — rapere puellæ, làm cho hư thân con gái.

Pudoricolor, oris. *m*. sượng mặt.

Puella, æ. *f*. con gái, đồng, — thân, — nhi, quê nữ; puella quæ arte venefici à dæmone possessa videtur, đồng thiếp. ‖ nữ nhơn mới lấy chồng.

Puellaris, *m*. *f*. re. *n*. is. thuộc về con gái.

Puellariter. *adv*. như con gái.

Puellarius, a, um. V. Puellaris.

Puellasco, is, scere. *n*. trở nên con gái, trở nên nhỏ tuổi. ‖ hóa ra yểu điệu.

Puellatoriè. *adv*. V. Puellariter.

Puellatorius, a, um. thuộc về con gái.

Puellula, æ. *f*. con gái nhỏ tuổi.

Puellus, i. *m*. con bé mọn, trai hài đồng, con nít.

Puer, eri. *m*. con trẻ trai, con trai, đồng nhi, trẻ mỏ, đồng mông, thơ ngây, niên thiếu. ‖ tôi, — tá, trẻ nhà, thằng tiểu hầu, tiểu vệ. ‖ con, đồng nhi dầu trai dầu gái; à puero, à pueris, từ thuở bé.

Puera, æ. *f*. con gái nhỏ.

Puerascens, tis. *omn*. *gen*. ra khỏi tuổi con nít.

Puerasco, is, scere. trở nên trẻ tuổi.

† **Puerculus**, i. *m*. V. Puellus.

Puerilis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về con trẻ, — con nít; more puerili loqui, lẻm dẻm; more puerili aliquid ostentare, song sanh; puerile est, sự ấy xứng con nít.

Puerilitas, atis. *f*. tuổi trẻ. ‖ cách thói như con trẻ như con nít.

Pueriliter. *adv*. như trẻ mỏ; pueriliter loqui, chút chớt.

Pueritia, æ. *f*. et **Puerities**, ei. *f*. tuổi trẻ mỏ. ‖ sự sạch sẽ con nít.

Puerpera, æ. *f*. đờn bà nằm bếp.

Puerperium, ii. *n*. sự nằm bếp, sự sinh con. ‖ con mới sinh.

Puerperus, a, um. thuộc về sự nằm bếp.

Puertia, æ. *f*. V. Pueritia.

Puerulus, i. *m*. con nít, con bé mọn.

Puerus, i. *m*. V. Puer.

Pugæ, arum. *f*. *pl*. bàn thối.

Pugil, lis. *m*. quân có nghề đánh đấm.

Pugilatio, onis. *f*. V. Pugilatus.

Pugilator, oris. *m*. V. Pugil.

Pugilatorius, a, um. thuộc về sự đánh đấm.

Pugilatus, ûs. *m*. nghề đánh đấm.

Pugilicè. *adv*. cách như kẻ đánh đấm.

Pugillares, ium. *m*. *pl*. et **Pugillaria**, ium. *n*. *pl*. đồ viết, nháp, tấm đá hay là đồ nháp khác.

Pugillarius, ii. *m*. thợ làm đồ nháp, làm tấm mà viết.

Pugillaris, *m*. *f*. re. *n*. is. bằng một nắm.

Pugillatorius, a, um. phải đấm.

Pugillo, as, are. et **Pugillor**, aris, ari. *dep*. đánh đấm nhau.

Pugillum, i. *n*. et **Pugillus**, i. *m*. nhắm, — mớ, một nhắm, mớ, một nắm; orizæ pugillus, nhắm gạo, mớ gạo; unus pugillus, một nắm.

Pugio, onis. *m*. dao bảy, — chín, dao chủy thủ; O pugionem plumbeum! trời ôi lẽ gì rất hèn rất yếu dường ấy!

Pugiunculus, i. *m*. dao bảy nhỏ.

Pugna, æ. *f*. trận, chiến trận, sự đánh giặc; ad pugnam vocare, khiêu chiến, sân hận, sân si; — progredi, hỗn chiến; pugna forensis, tiếng thầy cung cãi lời cãi lẽ cùng nhau.

Pugnacitas, atis. *f*. sự ái mộ chiến trận, sốt sắng việc giặc. ‖ tính co cú.

Pugnaciter. *adv*. cách cứng, cứng cổ, cách sốt, — nóng lòng.

Pugnaculum, i. *n*. đồn, lũy cao mà đánh giặc.

Pugnator, oris. *m*. kẻ đánh giặc.

Pugnatorius, a, um. thuộc về sự giặc giã.

Pugnatrix, icis. *f*. nữ nhơn đánh giặc.

Pugnatus, a, um. *part*. Pugno.

Pugnax, acis. *omn*. *gen*. cior. cissimus. kẻ hay đánh giặc, kẻ ái mộ chiến trận. ‖ cứng cổ, co cú. ‖ nóng, mạnh. ‖ hay chống, nghịch; pugnacior ventus, rấn gió; pugnax aquæ ignis, lửa nghịch cùng nước, lửa và nước kị nhau.

Pugneus, a, um. thuộc về sự đấm.

Pugnitùs. *adv*. cách đấm.

Pugno, as, avi, atum, are. chiến, giao chiến, công, — kích, day con vác, đánh giặc, đấu, đấu chiến, — địch, giao trận. ‖ cãi, — nhau, cãi lẫy, kình địch. ‖ ra sức, gắng công. ‖ cãi lẽ, muốn cho có, muốn cho phải làm vậy. ‖ chống, — cãi, — trả, ngăn; pugnare pugnam, giáp trận; — amori, chống ngăn lòng yêu mến; — alicui, — aliquem, — cum ali-

quo, đánh cùng người nào; — in adversas aquas, chèo ngược nước; pugnantia, kị.

Pugnus, i. *m.* sự nắm, nhắm tay; pugnum facere, nhắm tay, nắm tay; — impingere, đấm, đánh đấm; pugnis pectere, — contundere, — certare, đấm nhau; pugnus æris, một nắm đồng tiền.

Pulchellus, a, um. xinh, tốt lành.

Pulcher, chra, chrum. chrior. cherrimus. xinh, tốt, — lành, văn, — thể. ‖ qúi, — trọng, báu, châu báu. ‖ sang, — trọng, hay sinh danh vọng; pulcher bos, con bò béo tốt; pulchra origo, dòng sang.

† Pulchralia, ium. *n. pl.* các giống bánh, — thứ mứt, — sự ngon ngọt.

Pulchrè. iùs, errimè. *adv.* tốt, phải, — lắm, tốt lành, nên, hay, giỏi, rất; pulchrè dicere, nói khôn; — mihi est, việc tôi đã xuôi; — valere, khỏe mạnh.

† Pulchresco, is, scere. *n.* hóa nên tốt, làm cho ra xinh.

† Pulchritas, atis. *f.* et Pulchritudo, dinis. *f.* sự nhan sắc, văn thể, hình dong bống nhan; pulchritudo operis, việc trọn tốt.

Pulegium, ii. *n.* et Pulejum, ii. *n.* bạc hà.

Pulejatum, i. *n.* rượu đã pha bạc hà.

Pulex, icis. *m.* con bọ chét.

Pulicetum, i. *n.* chỗ có nhiều con bọ chét.

Pulicosus, a, um. có nhiều bọ chét.

Pulla, æ. *f.* đất xởi.

Pullarius, a, um. thuộc về ngựa con, — con trai nhỏ tuổi.

Pullarius, ii. *m.* kẻ giữ gà con và dùng mà bói.

Pullastra, æ. *f.* gà choai, gà bón.

Pullatio, onis. *f.* sự gà ấp, một lứa mới nở.

Pullatus, a, um. hay mặc áo màu dà. ‖ thuộc về dân phàm. ‖ đoàn người ta để chế.

Pulleiaceus, i. *m.* gà trống choai.

Pullescens, tis. *omn. gen.* bòng nở.

Pullesco, is, scere. *n.* V. Pullulasco.

Pullicenus, i. *m.* gà trống choai.

Pulligo, inis. *f.* màu dà.

Pullinus, a, um. thuộc về ngựa con.

Pullities, ei. *f.* lứa gà mới nở.

Pullo, as, are. Pullulasco, is, ere.

Pullulesco, is, scere. *n.* et Pullulo, as, are. mọc mụt, nảy chồi. ‖ sinh ra.

Pullulus, i. *m.* mụt chồi sinh ra hay là mọc lên dưới chơn cây.

Pullulus, a, um. có màu dà một ít.

Pullus, i. *m.* con các loài vật hay sinh ra. ‖ ngựa con. ‖ lừa con; pullus gallinaceus, gà con; — arboris, chồi cây.

Pullus, a, um. có màu dà; palla toga, áo tang chế.

Pulmentaria, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về cháo, — canh, — cháo lao, — các đồ ngon nấu hay là chiên xáo.

Pulmentarium, ii. *n.* cháo lao. ‖ đồ mĩ vị.

Pulmentarius, a, um. V. Pulmentaris.

Pulmentum, ti. *n.* cháo, — lao, đồ ngon, — mĩ vị.

Pulmo, onis. *m.* phế, phổi; pulmo affectus, lao tổn, ho lao.

Pulmonaceus, a, um. có hình như phổi.

Pulmonaria, æ. *f.* △ thạch hoa thể.

Pulmonarius, a, um. kẻ mắc tật ho lao.

Pulmoneus, a, um. thuộc về phổi, có hình như phổi.

Pulmunculus, i. *m.* cục thịt mọc lên dưới chơn con Camêlo nên nó đi chẳng đặng.

Pulpa, æ. *f.* thịt nhứt, thịt ngon hơn. ‖ lõm trái trăng. ‖ lõi cây.

Pulpamen, inis. *n.* et Pulpamentum, i. *n.* các đồ quen ăn với bánh, của ngon, đồ mĩ vị; pulpamentum mihi fames, sự đói là gia vị của tôi ăn.

† Pulpito, as, are. lát ván.

Pulpitum, i. *n.* tòa giảng, gía sách. ‖ áng bội bè.

Pulpo, as, are. kêu như con kên kên.

Pulposus, a, um. có thịt cứng và ngon. ‖ có nhiều vị nhiều lõm.

Puls, tis. *f.* cháo, — lao, canh, nước canh. ‖ cháo bằng bột mật trứng và bánh sữa.

Pulsabulum, i. *n.* cung, — đờn, — kéo. ‖ dùi bong bong, — đờn. ‖ cách gảy vòng nguyệt.

Pulsatio, onis. *f.* sự đánh, rung, vỗ, gõ, gảy. ‖ sự tông, tông chạm, — phải.

Pulsator, oris. *m.* kẻ gảy đờn.

Pulsatus, a, um. *part.* Pulso.

Pulsim. *adv.* cách vỗ, gõ, xô.

Pulsio, onis. *f.* sự xô, đuổi.

Pulso, as, avi, atum, are. xô, khua, đuổi, vỗ, đánh, tông, — chạm, — phải. ‖ vấp, — váp. ‖ gảy đờn. ‖ rung; pulsare ostium, gõ cửa; — campanam, rung chuông, khua chuông; — tympanum, khua trống; — pectus, làm cho động lòng, làm cho rầu rĩ.

Pulsula. V. Pusula, et Pustula.

Pulsuosus, a, um, hay sinh nhức lắm.

Pulsus, ûs. *m.* sự đánh, khua, vỗ. ‖ sự động, xô; pulsum venarum attingere, bắt mạch, chẩn mạch. ‖ pulsus, mạch lạc; — pedum, sự giậm chơn; — terræ, đất động.

Pulsus, a, um. *part.* Pello.

Pultarius, ii. *m.* nồi nấu các thứ cháo gọi là Puls. ‖ chảo, trã.

Pultatio, onis. *f.* sự gõ cửa.

Pulticula, æ. *f. dim.* Puls.

Pultificus, a, um. dùng mà làm đồ ăn gọi là **Puls.**

* **Pultifagonides,** is. *omn. gen.* et **Pultifagus,** a, um. kẻ hay ăn cháo lắm.

Pulto, as, avi, atum, are. V. **Pulso.**

Pulver, eris. V. **Pulvis.**

Pulveratica, æ. *f.* et **Pulveraticum,** i. *n.* tiền thưởng tôi mọi khi nó chịu vào sổ lính. ‖ phần thưởng trước.

Pulveratio, onis. *f.* sự xắn vắng đất khô cho bụi nó bay lên và dính buồng nho.

Pulvereus, a, um. bằng bụi, thuộc về bụi bụi đất, đầy bụi bặm.

Pulverixatus, a, um. đã tán mạt.

Pulvero, as, avi, atum, are. xắn bặng đất cho bụi bay lên và dính buồng nho cho nó mau chín. ‖ rắc bụi tro. ‖ tán, — mạt; pulverare herbas, đốt cỏ rác; — se, trần mình trong bụi tro.

Pulverulentus, a, um. có nhiều bụi.

Pulvillus, i. *m. dim.* gối nhỏ.

Pulvinar, aris. *n.* et **Pulvinarium,** ii. *n.* cái gối, gối đầu, trái dựa. ‖ giường nằm, — ăn cơm, — đặt bụt. ‖ đền thờ, chùa.

Pulvinaris, *m. f.* re. *n.* is. et **Pulvinarius,** a, um. thuộc về gối, — giường đặt bụt.

Pulvinatus, a, um. có hình gối, — trái dựa.

Pulvinensis, *m. f.* se. *n.* is. bụt nam hay là bụt nữ có giường trong chùa mình.

Pulvinitorius, ii, *m.* nội luộc, vườn có một vuông cỏ xanh tươi. ‖ vồng, tấm vuông trong vườn.

Pulvinulus, i. *m. dim.*

Pulvinus, i. *m.* nệm, cái gối đầu. ‖ bàn tọa đất, bàn tọa bằng cỏ xanh. ‖ vồng, vuông vườn. ‖ cồn cát. ‖ bàn cửa, bờ đắp, đàng đắp. ‖ phần đầu cột có hình cái gối đầu. ‖ đồ mà kéo các giống nặng.

Pulvis, veris. *m.* bụi, — bặm, — tro, cát. ‖ chiến trường, diễn trường, trường đua vật. ‖ đất, đất sét. ‖ mạt; pulvis coctus, vôi; citra pulverem, sine pulvere, dễ, chẳng khó gì.

Pulvisculum, i. *n.* et **Pulvisculus,** i. *m.* trần, bụi nhỏ nhỏ. ‖ mạt mỏng. ‖ bụi tro dùng mà chùi răng.

Pumex, icis. *m. f.* đá nổi. △ phẩu thủy thạch.

Pumicatio, onis. *f.* sự đánh bóng cùng đá nổi.

† **Pumicator,** oris. *m.* kẻ dùng đá nổi mà đánh bóng.

Pumicatus, a, um. đã đánh bóng cùng đá nổi.

Pumiceus, a, um. thuộc về đá nổi.

Pumico, as, avi, atum, are. dùng đá nổi mà đánh bóng.

Pumicosus, a, um. có nhiều hay là có hình đá nổi.

Pumilio, onis. *m.* **Pumilius,** ii. *m.* **Pumilo,** onis. *m.* et **Pumilus,** i. *m.* lùn, người lùn, người chắt chắt.

Puncta, æ. *f.* sự đâm một mũi.

† **Punctariola,** æ. *f.* sự đánh chòm xóm.

† **Punctatim.** *adv.* từng đều riêng, lẻ.

Punctillum, i. *n.* nét nhỏ.

Punctim. *adv.* bởi mũi; punctim interfici, chết đâm; — aliquid manu emittere, phóng.

Punctio, onis. *f.* sự đâm, châm, xóc, sự đau xóc.

Punctiuncula, æ. *f. dim.* **Punctio.**

Punctò. *adv.* trong một lát, trong một thì.

Punctulum, i. *n.* mũi nhọn. ‖ thì, lát, giây phút.

Punctum, i. *n.* mũi nhọn, sự đâm, châm, thọc, sự đau xóc. ‖ lỗ kim. ‖ nét, sự chấm, điểm. ‖ sự chấm tên ai mà bàu người ấy lên; punctum temporis, giây phút.

Punctura, æ. *f.* et **Punctus,** ûs. *m.* sự đâm, châm, xóc. ‖ sự chấm.

Punctus, a, um. *part.* **Pungo.**

Pungo, is, nxi, vel pupugi, punctum, gere. châm, đâm, thọc; pungere verbis, nói xâm, nói châm; — verbis ambiguis, nói lận; pungi aliquâ re acutâ, xốn xang, đau xốn.

Punicans, tis. *omn. gen.* V. **Puniceus.**

Punicanus, a, um. thuộc về thành Carthago, — xứ Phenicia.

Punicè. *adv.* theo tiếng, theo thói thành Carthago.

Puniceus, a, um. màu điều tươi tốt; punicea malus, cây lựu.

Punico, as, are. hóa nên đỏ tốt, ra màu điều cháy.

Punicum, i. *n.* thứ bánh.

Punicus, a, um. thuộc về thành Carthago; punica mala, trái lựu.

Punio, is, ivi, itum, ire. et **Punior,** iris, itus sum, iri. *dep.* phạt, sửa phạt, trách phạt, trị tội, trừng trị. ‖ chịu phạt; punire morte, sát phạt, tru; — capite, án tử; — necem, báo thù sự chết; reos punire, sửa tù.

Punitio, onis, *f.* phần phạt, vạ.

Punitor, oris. *m.* kẻ sửa phạt. ‖ kẻ báo thù.

Punitus, a, um. *part.* **Punio.**

Pupa, æ. *f.* con gái nhỏ. ‖ hình nộm nhỏ.

Pupilla, æ. *f.* con người, tròng, — con mắt. ‖ con gái nhỏ, con gái mồ côi.

Pupillaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về con nhỏ mồ côi, — ở dưới phép kẻ bàu chủ.

Pupillo, as, avi, atum, are. kêu như con công.

Pupillus, i. *m.* con trai mồ côi chưa có tuổi lớn và ở dưới phép người bàu chữa.

Puppis, is. *f.* đốc ghe, sau lái. ‖ chiếc tàu.
Pupula, æ. *f.* tròng, con ngươi.
Pupulus, i. *m.* con trẻ, trẻ con.
Pupus, i. *m.* con nít, con nhỏ.
Purè, iùs, issimè. *adv.* vẹn sạch, trong sạch. ‖ son. ‖ sạch sẽ. ‖ ngay, — thật. ‖ đơn sơ, ngay lòng ; purè loqui, nói sửa.
Purefacio, is, feci, factum, cere. chùi, — cho sạch.
Purgabilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ chùi.
Purgamen, inis. *n.* et Purgamentum, i. *n.* đồ nhơ nhớp, đồ dơ dáy, đồ vấy vá ; aurium purgamenta, cứt ráy.
Purgatè. *adv.* cách vẹn sạch.
Purgatio, onis. *f.* sự chùi, vét. ‖ sự xổ, thuốc xổ, thuốc tẩy. ‖ lễ chữa mình, lễ chôi lấy mình. ‖ sự đền tội. ‖ sự giồi lỗi ; purgatio cloacarum, vét lỗ khanh lỗ xí.
Purgativus, a, um. hay xổ, — tẩy.
Purgator, oris. *m.* kẻ tẩy, chùi, quét cho sạch, kẻ đãi.
Purgatorium, ii. *n.* chốn luyện tội, lửa luyện tội, lửa giải tội, chốn luyện hình.
Purgatorius, a, um. hay luyện cho sạch, hay tẩy, — đãi.
Purgatrix, icis. *f.* nữ nhơn tẩy ; purgatrix aqua, nước rửa tội.
Purgatus, a, um. *part.* Purgo.
Purgito, as, are. ra sức chôi lấy mình.
Purgo, as, avi, atum, are. tẩy, súc, quét cho sạch, đãi, ngoáy, váy. ‖ chữa mình, chôi lấy mình ; purgare crimen, giồi lỗi ; — se, chôi lấy mình, nói lấy ; — aliquid sordibus, đãi ; — orizam arenâ, đãi cát ; — aurum, chuyên vàng, luyện vàng, phi vàng ; — aures, ngóay tai, váy tai ; — labra, nhổ lông mép.
Purificatio, onis. *f.* sự đền, lễ phép cho đặng sạch.
Purificatorium, ii. *n.* khăn lau chén calicê. ‖ khăn lau tay.
Purificatus, a, um. *part.*
Purifico, as, avi, atum, are. làm cho sạch, chịu lễ phép tẩy cho đặng sạch.
Purificus, a, um. hay làm cho sạch.
Purimè. *adv.* thay vì Purissimè.
Puritas, atis. *f.* sự sạch sẽ, vẹn sạch. ‖ sự trong sạch. ‖ mủ máu.
Puriter. *adv.* cách sạch.
Puritia, æ. *f.* sự sạch sẽ.
Puro, as, are. tẩy, đãi.
Purpura, æ. *f.* ngao sinh màu điều. ‖ vải hay là áo điều. ‖ màu đỏ bầm, màu điều cháy. ‖ quan viên, quan quyền, sự trấn nhậm. ‖ △ hải dinh.
Purpurans, antis. *omn. gen.* ra như màu điều. ‖ có máu đổ trên.
Purpurarius, ii. *m.* thợ nhuộm màu điều.
Purpurarius, a, um. thuộc về màu điều.
Purpurasco, is, scere. *n.* hóa ra màu điều cháy.
Purpurati, orum. *m. pl.* quan lớn có phép mặc áo điều cháy.
Purpuratus, a, um. kẻ mặc áo điều.
Purpureus, a, um. màu điều, kẻ mặc áo điều, màu rum, màu tím.
Purpurissatus, a, um. đã phải đổ thuốc đỏ.
Purpurissum, i. *n.* phấn chì đỏ, son mà giồi mặt.
Purpuro, as, avi, atum, are. hóa nên tốt như màu điều cháy, làm cho nên tốt như điều.
Purulentatio, onis. *f.* V. Purulentia.
Purulentè. *adv.* cách ra mủ.
Purulentia, æ. *f.* mủ máu.
Purulentus, a, um. có mủ máu.
Purum, i. *n.* V. Cœlum.
Purus, i. *m.* V. Puer.
Purus, a, um. sạch, — sẽ, vẹn sạch, khiết, liêm, thanh liêm, ròng, thanh sạch, thanh, — bạch, thinh, — tịnh, — sạch, thuần, tinh. ‖ trong, — sạch. ‖ đơn sơ. ‖ thật, chẳng pha chẳng trộn sự gì, tuyền vẹn. ‖ dứt, — việc, — lời ; purissimus, trong lọc ; purus sceleris, — a scelere, sạch tội ; pura charta, giấy tinh ; cœlum purum, thanh trời ; purus à labe, đâu đúng bợn nhơ.
Pus, uris. *n.* mủ, — máu. ‖ lời nhiếc.
Pusa, æ. *f.* con gái nhỏ tuổi.
Pusilla, æ. *f. dim.* Pusa.
Pusillanimis, *m. f.* me. *n.* is. nhát.
† **Pusillanimitas**, atis. *f.* sự nhút nhát, nhát gan, sự sờn lòng.
Pusillanimiter. *adv.* cách nhút nhát, — sờn lòng.
Pusillanimus, a, um. kẻ nhát gan.
† **Pusillitas**, atis. *f.* sự tiểu tâm.
Pusillulus, a, um. *dim.* Pusillus.
Pusillùm. *adv.* ít, một chút.
Pusillus, a, um. nhỏ. ‖ nhát gan. ‖ hèn, nhẹ ; pusillus animus, tiểu tâm.
Pusio, onis. *m.* trẻ mỏ. V. Puer.
Pusiola, æ. *f.* con gái trẻ, con nít.
Pusito, as, avi, atum, are. kêu như chim sẻ sẻ.
Pustula, æ. *f.* sang, đinh sang, phỏng, — da, mụt, ghẻ.
Pustulatio, onis. *f.* đinh sang lớn.
Pustulatus, a, um. V. Pustulosus.
† **Pustulesco**, is, scere. đinh sang mọc lên.
Pustulo, as, are. sinh phỏng da, — đinh sang, — mụt.
Pustulosus, a, um. có nhiều đinh sang.
Pusula, æ. *f.* đinh sang. ‖ giống tật lây hỏa đan.
Pusulatus, a, um. V. Pustulatus.
Pusulosus, a, um. kẻ phải tật lây hỏa đan. V. Pustulosus, et Pusula.
Pusus, i. *m.* con nít.

Putà. *adv.* như thể, giả như, là, nghiã là.
Puta, æ. *f.* con gái trẻ. ‖ bụt nữ áp sự phát cây.
Putamen, inis. *n.* vỏ; cannæ putamina radere, róc mía.
Putatio, onis. *f.* sự phát cây. ‖ sự chuộng. ‖ sự tính toán.
† Putativè. *adv.* theo ý ngờ.
Putator, oris. *m.* kẻ phát cây.
Putatorius, a, um. thuộc về sự phát cây.
Putatus, a, um. *part.* Puto.
Puteal, alis. *n.* nắp giếng. ‖ chợ kia trong thành Roma người ta đổi bạc cùng nhau.
Putealis, *m. f.* le. *n.* is. et Puteanus, a, um. thuộc về giếng.
Putearius, ii. *m.* thợ đào giếng.
Putefactus, a, um. hôi hám, thối.
Puteo, es, tui, ere. *n.* hôi, — hám, thối tha, bay mùi thúi.
Puteolanus pulvis, *m.* đất pha phèn chua chai và sinh.
Putesco, is, scere. *n.* hóa ra thối.
Puteum, i. *n.* et Puteus, i. *m.* giếng; in puteo sedens cœlum aspicis? tọa tỉnh khán thiên?
Puticulæ, arum. *pl. f.* et Puticuli, orum. *m. pl.* giếng mà chôn xác dân sự.
Putidè. *adv.* cách hôi, — tanh hôi. ‖ cách chẳng đơn sơ, — cầu cao.
Putidiusculus, a, um. kẻ tỏ cách khoe, kẻ nói hay là làm cách chẳng đơn sơ. ‖ nhát qúa, sợ qúa.
Putidulus, a, um. hôi hám một ít.
Putidus, a, um. hôi, — hám, tanh hôi, thối. ‖ kẻ nói hay là làm sự gì cách chẳng đơn sơ; putida oratio, bài cầu cao.
Putilla, æ. *f.* con gái trẻ.
Putillus, i. *m.* con nít béo tốt.
Putis, *m. f.* te. *n.* is. hôi, tanh hôi.
Putisco, is, scere. hóa ra tanh hôi.
Putissimus, a, um. V. Putus.
† Putitus, a, um. V. Stultus.

Puto, as, avi, atum, are. phát, — cây. ‖ dãi, chùi. ‖ ngờ, — là, ngờ, ốc ngờ, tưởng, suy xét, phỏng, — đạc, — chừng; putare lanam, giặt lông chiên; — rem, xét việc; — rectè, đoán nhằm; — magni, chuộng lắm; — pro nihilo, chẳng bao sá.
Putor, oris. *m.* sự hôi, hôi hám, tanh hôi, inh.
† Putramen, inis. *n.* đống phân dơ.
Putredo, inis. *f.* sự bở rệt, tanh hôi, lũng, thối, — lầy, mục, hư, thúi.
Putrefacio, is, feci, factum, cere. làm cho hư, — tanh hôi. ‖ tán mạt. ‖ ra bụi tro.
Putrefactio, onis. *f.* V. Putredo.
Putrefactus, a, um. *part.* Putrefacio.
Putrefio, is, factus sum, fieri. Putreo, es, ui, ere. et Putresco, is, trui, scere. *n.* nũng, ươn, múi ra, hư, ra tanh hôi; vulnus putrescens, vít lở lói.
Putridus, a, um. mục, hư, tanh hôi, lũng, thối lầy, bở, — rệt, hôi, nát.
Putris, *m. f.* tre. *n.* is. hư, mục, nát; omninò putris, nát ngấu. ‖ ra bụi bụi; putres oculi, con mắt chếch lệch.
Putror, oris. *m.* sự hôi, tanh hôi.
† Putruosus, a, um. có nhiều sự mục nát, — sự tanh hôi.
Putus, a, um. sạch, đã dãi, đã chùi; puta oratio, bài giảng chín chắn.

PY

* Pyanepsium, ii. *n.* tháng octobrê.
Pycnitis, is. *f.* thảo kia.
Pycnocomon, i. *n.* thảo kia.
Pycnostylus, a, um. có hàng cột chật hẹp nhau qúa.
* Pycnoticus, a, um. hay làm cho đặc, làm cho trệ, hay cầm lại.
* Pycta, æ. *m.* V. Pugil.
* Pyctacium, ii. *n.* bảng đã viết tên các quan đoán xét. ‖ sự dón, dón lại, sự tất. ‖ sổ trường biên nhỏ. V. Pittacium.
* Pyctale, is. *n.* V. Pugilatus.
* Pyctes, æ. *m.* V. Pugil.
* Pyctomacharius, ii. *m.* V. Pugil.
* Pyga, æ. *f.* sự mở bình khi đã bắt thăm. ‖ bàn thối.
Pygargus, i. *m.* thứ chim phụng có đuôi trắng. ‖ thứ con dê con.
* Pygmæi, orum. *m. pl.* người chất chất.
Pygmæus, a, um. người lùn, người chất chất.
Pygmaris, is. *m.* V. Pegmaris.
* Pygolampas, adis. *f.* đốm đốm, con giời.
* Pyla, æ. *f.* cửa, chỗ hẹp, đàng hẹp mà lên núi, cửa nguồn. ‖ cột, chơn, thanh cửa.
* Pyloclastrum, i. *n.* lói, pháo; pyloclastrum accendere, đốt lói.
* Pylorus, i. *m.* lỗ dưới mề ác.
Pylus, i. *f.* N. U.
* Pyra, æ. *f.* đống củi mà thiêu xác kẻ chết.
* Pyractosis, is. *f.* sự làm việc nơi lửa hay là gần lửa.
Pyrale, is. *n.* V. Hypocaustum.
Pyralis, idis. *f.* sâu kia có cánh và ăn ở trong lửa.
Pyralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đống củi mà thiêu xác kẻ chết.
* Pyrama, æ. *f.* nhựa cây kia.
Pyramidatus, a, um. có hình măng tre có nhiều phía.
Pyramides, um. *f. pl.* thứ cột đá như hình măng tre có nhiều phía.
* Pyramis, idis. *f.* V. Pyramides.
Pyramus, i. *m.* N. F.
Pyrantes, is. *m.* đốm đốm.
Pyraster, tri. *m.* cây lê rừng.
Pyratium, ii. *n.* chốn trồng cây lê. ‖ đồ uống bằng trái lê.
Pyrausta, æ. *f.* V. Pyralis, idis.
* Pyrene, enis. *f.* ngọc kia.

Pyrenæi, orum. *m. pl.* núi kia.
* Pyrethrum, i. *n.* lòai củ phụ tử.
Pyretum, i. *n.* chốn trồng cây lê.
Pyrgus, i. *m.* ống mà đánh cờ.
Pyriaterium, ii. *n.* phòng hầm cho ra mồ hôi như tắm vậy.
Pyrilampis, idis. *m.* đốm đốm, giời.
Pyrio, as, are. hầm nước, hầm nơi mà tắm.
* Pyrites, æ. *m.* đá lửa. ‖ đá mà lát lò lát bếp. ‖ đá nấu sắt hay là đồng có sinh.
Pyritis, idis. *f.* ngọc hắc kia.
* Pyrobolarii, orum. *m. pl.* quân lính phóng hay là bắn tên đỏ tên lửa.
Pyrobolus, a, um. hay phóng lửa.
Pyrois, entos. *m.* hỏa tinh.
* Pyromantes, æ. *m.* kẻ dùng lửa mà bói.
* Pyromantia, æ. *f.* sự dùng lửa mà bói khoa.
* Pyrophorus, i. *m.* lồng ấp. ‖ than lửa, lửa đỏ. ‖ hỏa lò.
Pyropœcilus, i. *m.* ngọc kia.
Pyropus, i. *m.* ngọc chiếu như lửa ban đêm.
Pyrotechnia, æ. *f.* nghề lửa, phép lửa.
Pyrrhicha, æ. *f.* cách cầm khí giái và múa hát.
Pyrrhicharius, ii. *m.* kẻ múa hát Pyrrhicha.
Pyrrhichius, ii. *m.* phép văn thi như bŏnă.
Pyrrhocorax, acis. *m.* thứ con quạ có mỏ đỏ.
Pyrrhonii, orum. *m. pl.* quân tử kia hồ nghi mọi sự.
Pyrum, i. *n.* V. Pirum.
Pyruntes, um. *m. pl.* cá ngon kia.
Pyrus, i. *f.* V. Pirus.
* Pysma, atis. *n.* đều hỏi mắt mỏ.
Pystis, is. *f.* danh, — tiếng, — vọng, tiếng đồn.
Pythagoræus, a, um. thuộc về quân tử Pythagoras.
Pythagoricus, a, um. thuộc về Pythagoras.
Pythagorisso, as, are. theo phe quân tử Pythagoras.
Pythagorizusa, æ. *f.* nữ nhơn theo phe ông Pythagoras.
Pythaula, æ. *m.* et Pythaules, æ. *m.* kẻ thổi kèn mà kính bụt Apollo.
Pythia, æ. *f.* bà vãi bụt Apollo.
Pythia, orum. *n. pl.* lễ phép chơi mà kính bụt Apollo.
Pythicum, i. *n.* thơ văn khen bụt Apollo.
Pythicus, a, um. thuộc về con rắn bụt Apollo giết, — lễ chơi kính bụt ấy.
Pythii, orum. *m. pl.* kẻ đi hỏi bụt Apollo.
Pythionices, is. *m.* kẻ đặng trường danh lợi khi đua trong lễ kính bụt Apollo.
Pythium, ii. *n.* chùa bụt Apollo.
Pythius, a, um. thuộc về bụt Apollo.
Pytho, ûs. *f.* N. U. ‖ lời bụt Apollo phán.
Pythomantes, æ. *m. f.* thầy sãi hay là bà vãi bụt Apollo.
Pythomantia, æ. *f.* lời bụt Apollo phán.
Python, onis. *m.* con rắn bụt Apollo giết; mulier phythonem habens, bà bóng.
Pythones, um. *m. pl.* quỉ thần hay làm cho người ta nói như tiên tri. ‖ bóng chàng; pythones consulere, đi bói.
Pythonici, orum. *m. pl.* V. Pythones.
Pythonicus, a, um. thuộc về bụt Apollo.
Pythonissa, æ. *f.* bà bóng, bóng cốt; cantus pythonissæ, tụng rí.
* Pythonium, ii. *n.* rau thanh hao.
Pytisma, atis. *n.* sự dùng nước miếng mà xức cho trơn.
Pytisso, as, are. giổ một hai giọt rượu đã uống mà nếm.
Pyttacium, ii. *n.* thứ giày cựu.
Pyxachantus, i. *m.* thứ cây ngâu có gai.
Pyxidatus, a, um. đã làm như hộp. ‖ hai đều lọt vào nhau, hai đều có miệng vừa cùng nhau.
Pyxidicula, æ. *f.* hộp nhỏ.
Pyxinum, i. *n.* thuốc con mắt.
Pyxis, idis. *f.* hộp, qủa, bình thuốc thơm mà xức. ‖ thuốc độc; pixis nautica, địa bàn; — betel, đài trầu; — ad offerendum poculum aquæ, đài nước.

QUA

Quà. *adv.* (ám hảo viâ.) nơi nào, bởi nơi nào, ở đâu, qua đàng; quà ducit via, theo đàng đi; — facere id possis, sẽ lo thể nào cho đặng làm; homo quà animal est, đứng làm người theo bổn tính loài vật; quà mares quà feminæ, dẩu người nam dẩu người nữ.
Quacumquè. *adv.* nơi nào, đâu đó, bởi nơi nào mặc ý.
Quadamtenùs, et Quadantenùs. *adv.* một ít, một chút, cho đến chừng, cho đến thì.
Quadra, æ. *f.* bàn hay là diã mâm vuông. ‖ đồ gì người ta cắt lát; quadra casei, một lát bánh sữa. ‖ phần thứ bốn. ‖ phần trên hay là dưới cột.
Quadragenarius, a, um. thuộc về bốn mươi, đã đặng bốn mươi năm.
Quadrageni, æ, a. bốn mươi.
Quadragesima, æ. *f.* sự bốn mươi. ‖ mùa chay cả, tuần trai, tuần chay.
† Quadragesimalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mùa chay cả.
Quadragesimus, a, um. thứ bốn mươi.
Quadragiès. *adv.* bốn mươi lần.
Quadraginta. *ind.* bốn mươi.
Quadrangulatus, a, um. et

Quadrangulus, a, um. có bốn góc, vuông.

Quadrans, tis. *omn. gen.* một đồng kia chia ra làm bốn phần thì quadrans là một. ‖ phần thứ bốn, trong bốn phần một. ‖ một cân chia bốn thì quadrans là một; quadrantis pondere, bốn lượng cân; quadrans vini, bốn chén rượu; — pedis, ba tấc; — horæ, một khắc đồng hồ.

Quadrans, tis. *omn. gen.* hay xứng hạp, hay đối nhau.

Quadrantal, alis. *n.* đồ dùng mà lường chứa bốn mươi tám ve chai. ‖ đồ nào có sáu phía vuông.

Quadrantalis, *m. f.* le. *n.* is. đặng ba tấc bề dài hay là bề ngang hay là bề cao.

Quadrantaria, æ. *f.* hoa nương rốt hèn.

Quadrantarius, a, um. sự gì đáng một phần đồng tiền chia ra bốn. ‖ sự gì chẳng đáng báo lăm.

Quadrarius, a, um. vuông.

Quadratarius, ii. *m.* thợ cắt đá, thợ cắt đá hình vuông.

Quadratè. *adv.* et **Quadratìm**. *adv.* từng phần thứ bốn.

Quadratio, onis. *f.* hình vuông.

Quadratum, i. *n.* sự vuông.

Quadratura, æ. *f.* sự gì vuông.

Quadratus, a, um. vuông, có hình vuông; quadratæ litteræ, chữ lớn; quadratus bos, con bò mạnh, bò tốt; quadrata statura, mình vóc tốt.

Quadriceps, cipitis. *omn. gen.* kẻ có bốn đầu.

Quadridens, tis. *omn. gen.* có bốn răng, — bốn chỉa, — bốn trảo.

Quadriennis, *m. f.* ne. *n.* is. có bốn tuổi, đặng bốn năm, bền hay là thuộc về bốn năm.

Quadriennium, ii. *n.* mùa bốn năm.

Quadrieris, is. *f.* ghe hải có bốn hàng chèo.

Quadrifariàm. *adv.* et **Quadrifariter**. *adv.* phân ra làm bốn phần.

Quadrifidus, a, um. đã sả làm bốn phần.

† **Quadrifinalis**, *m. f.* le. *n.* is. có bốn phía. — khía.

† **Quadrifinium**, ii. *n.* mộc bài hạn bốn chỗ.

Quadrifluviatus, a, um. có bốn chỉ rằn hay là lườn như bốn huyết mạch.

Quadrifluvium, ii. *n.* bốn chỉ như huyết mạch hay chảy quanh như sông.

Quadrifluus, a, um. hay chảy theo bốn mương.

Quadriforis, *m. f.* re. *n.* is. có bốn cửa, bốn đàng.

Quadriformis, *m. f.* me. *n.* is. có bốn hình.

Quadriga, æ. *f.* giá, xe giá có bốn ngựa kéo.

Quadrigalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về xe giá.

Quadrigamus, i. *m.* kẻ đã cưới bốn đời vợ.

Quadrigarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe giá.

Quadrigarius, a, um. thuộc về xe giá bốn ngựa kéo.

Quadrigatus, a, um. có hình bốn ngựa kéo xe.

Quadrigeminus, a, um. V. Quadruplex.

Quadrigula, æ. *f. dim.* Quadriga.

Quadrijuges, um. *m. pl.* et **Quadrijugi**, orum. *m. pl.* bốn con ngựa ngay nhau kéo xe.

Quadrijugis, *m. f.* ge. *n.* is. et

Quadrijugus, a, um. có bốn ngựa kéo.

Quadrilaterus, a, um. có bốn phía.

Quadrilibris, *m. f.* bre. *n.* is. cân đặng bốn cân.

Quadrilinguis, *m. f.* gue. *n.* is. có bốn lưỡi, thuộc về bốn lưỡi.

Quadrilustris, *m. f.* tre. *n.* is. đặng hai mươi tuổi.

Quadrimanus, a, um. có bốn tay.

Quadrimatus, a, um. có bốn tuổi.

Quadrimembris, *m. f.* bre. *n.* is. có bốn phần, có tứ thể, có tứ chi.

Quadrimensis, *m. f.* se. *n.* is. **Quadrimenstruus**, a, um. et **Quadrimestris**, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về bốn tháng.

Quadrimodis, *m. f.* de. *n.* is. et

Quadrimodus, a, um. có bốn cách.

Quadrimulus, a, um. et **Quadrimus**, a, um. có bốn năm.

Quadringenarius, a, um. thuộc về bốn trăm.

Quadringeni, æ, a. *pl.* et **Quadringenteni**, æ, a. *pl.* bốn trăm.

Quadringentesimus, a, um. thứ bốn trăm.

Quadringenti, æ, a. *pl.* bốn trăm.

Quadringentiès. *adv.* bốn trăm lần.

Quadringentuplus, a, um hơn bằng bốn trăm, hơn bằng bốn trăm lần.

Quadrini, orum. *m. pl.* bốn.

Quadrinoctium, ii. *n.* một thì bốn đêm.

Quadrinodis, *m. f.* de. *n.* is. có bốn gút.

Quadrinus, a, um. thuộc về bốn phần.

Quadripartilis, *m. f.* le. *n.* is. phân đặng bốn phần, hay chia ra làm bốn phần.

Quadripartitio, onis. *f.* sự phân ra làm bốn phần.

Quadripartitò. *adv.* bằng bốn phần.

Quadripartitus, a, um. đã chia ra làm bốn phần.

Quadriplicatus, a, um. đã xấp bốn lớp, đã lặp lại bốn lần.

Quadriremis, *m. f.* me. *n.* is. có bốn hàng chèo.

Quadrivialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ngả tư.

Quadrivii, orum. *m. pl.* bụt áp ngả tư.

Quadrivium, ii. *n.* ngả tư.

Quadro, as, avi, atum, are. làm cho ra vuông. || cân đôi, — nhau. || xứng, hạp ; quadrare ad multa, hạp nhiều việc, dùng đặng nhiều việc ; — in aliquem, ưa người.

Quadrula, æ. *f.* lưỡi vuông. || diã vuông.

Quadrum, i. *n.* sự vuông, hình vuông ; quadrum imaginis, khuông ảnh.

Quadrumviri, orum. *m. pl.* V. Quatuor viri.

Quadrupedans, tis. *omn. gen.* kẻ đi bốn chơn. || có bốn chơn.

Quadrupedatìm. *adv.* cách đi bốn chơn, như lòai có bốn chơn.

Quadrupedus, a, um. có bốn chơn mà đi.

Quadrupes, edis. *omn. gen.* lòai lục súc, loài thú, loài vật có bốn chơn.

Quadruplaris, *m. f.* re. *n.* is. lặp lại bốn, hơn bằng bốn.

Quadruplator, oris. *m.* kẻ cáo cho đặng nhờ phần thứ bốn trong sự bao phong gia tài kẻ bị cáo. || kẻ lặp lại bốn lần. || kẻ thu tiền đưa đò hay là thuế khác mà đặng nhờ trong bốn phần một.

Quadruplex, icis. *omn. gen.* bằng bốn, hơn bằng bốn, bốn cách.

Quadruplicatio, onis. *f.* sự lặp lại bốn, lấy số bốn và xấp hay là tính nó lại bốn lần.

Quadruplicatò. *adv.* bằng bốn lần nữa.

Quadruplico, as, avi, atum, are. xấp hay là lặp lại bằng bốn, thêm số bốn bốn lần.

Quadruplo, as, are. trả bằng bốn.

Quadruplor, aris, atus sum, ari. *dep.* mách miệng cho đặng ăn phần thứ bốn trong sự bao phong gia tài kẻ bị cáo.

Quadruplum, i. *n.* bằng bốn, hơn bằng bốn ; quadruplo major, lớn hơn bằng bốn.

Quadruplus, a, um. hơn bằng bốn.

Quadrus, a, um. vuông.

Quadruvium, ii. *n.* V. Quadrivium.

Quærito, as, avi, atum, are. năng tìm, kiếm luôn. || hỏi, — dọ ; vitam quæritare, kiếm ăn.

Quæro, is, sivi, situm, rere. tìm, kiếm, — chác, tầm, can tầm, tìm tả, hỏi, — han, tra hỏi, hỏi dọ. || ra sức, gắng, — công. || tích, — trử, đặng ; quæro abs te, — ex te, — de te, tôi hỏi mầy cho biết ; quærere vitam, làm ăn, thực hóa ; — altiora se, cầu cao, lừn xem áng ; — modum aliquid agendi, tìm phương, kiếm thế ; — sitienter, côm cam, cam lam ; — res alienas avidè, ăn khín ; — pisces sub aquis, mò cá ; — rem, tham của, nên giàu có.

Quæsitio, onis. *f.* sự tìm kiếm, tra hỏi.

Quæsitor, oris. *m.* quan tra hỏi, tra xét. || quan bộ hình.

Quæsitum, i. *n.* đều hỏi. || sự gì đã đặng, lợi đặng.

Quæsitura, æ. *f.* quờn chức quan áp kho bạc.

Quæsitus, ûs. *m.* V. Quæsitio.

Quæsitus, a, um. *part.* Quæro.

Quæso, tôi xin, cậy cùng ; quæso à te, tôi dám xin hết lòng ; quæso ut liceat, xin phép.

Quæsticulus, i. *m. dim.* Quæstus. lợi nhỏ mọn, lợi tỏa.

Quæstio, onis. *f.* sự tìm, — kiếm. || sự hỏi, vấn. || đều hỏi, — luận, — bàn bạc ; quæstionem de aliquâ re habere, dao động. || sự tra hỏi. || sự khảo hình, khảo lược, kẹp khảo.

Quæstionarius, ii. *m.* kẻ kẹp khảo.

Quæstiuncula, æ. *f.* đều hỏi nhỏ mọn.

Quæstor, oris. *m.* kẻ tìm. || quan án sát. || quan áp kho tiền bạc.

Quæstorium, ii. *n.* hòm hay là kho bạc, quan áp việc ấy. || nhà, dinh quan giữ kho bạc.

Quæstorius, ii. *m.* kẻ đã đặng chức giữ kho bạc.

Quæstorius, a, um. thuộc về chức giữ kho bạc.

Quæstuarius, a, um. kẻ làm việc cho đặng lãnh tiền, làm mướn.

Quæstuosissimè. *adv.* — habere, đặng lợi lắm.

Quæstuosus, a, um. hay sinh lợi. || hay trục lợi, hay đoạt lợi, — tham lợi.

Quæstura, æ. *f.* quờn giữ kho tàng.

Quæstus, ûs. *m.* lợi, — lãi, ích lợi. || sự buôn bán, nghề nhgiệp ; quæstus omnes occupare, làm các nghề thầy thầy ; quæstui servire, quæstum colere, hà tiện, tham của.

Quæsumus. *pl.* quæso. chúng tôi nguyện xin.

Qualia, ium. *n. pl.* loài có thế riêng.

Qualibet. *adv.* mặc lòng, mặc ý muốn.

Qualis, *m. f.* le. *n.* is. ai, thể nào, thể ấy ; qualis pater talis et filius, cha nào con ấy.

Qualiscumque, *m. f.* lecumque. *n.* cujuscumque. *gen.* dầu ai, dầu làm sao.

Qualislibet, *m. f.* lelibet. *n.* cujuslibet. *gen.* ai mặc lòng, dầu ai ai mặc ý.

Qualisnam, *m. f.* qualenam. *n.* V. Qualis.

Qualisqualis, *m. f.* le. *n.* is. V. Qualiscumque.

Qualitas, atis. *f.* sự tốt hay là xấu trong vật, thế, đồ thế, bổn tính sự gì, thế thần.

Qualiter. *adv.* như, dường, dường bằng, theo một cách.

Qualitercumquè. *adv.* et Qualiterqualiter. *adv.* dầu thể nào thể nào.

Qualum, i. *n.* et **Qualus**, i. *m.* thúng, — mủng.

Quàm. *conj.* bấy, là thể nào, là; salubrior quàm dulcior, lành hơn ngọt; quàm facetè, hay lắm, đã nên vui; — vellem, tôi muốn là dường nào; — meipsum, bằng tôi, cho bằng tôi; — potero eum adjuvabo, tôi sẽ đặng sức thể nào thì tôi sẽ giúp thể ấy; quàm miserum! khốn hẽ! — bonus, tốt qua ưa, tốt thay; septimo die quàm profectus erat, ngày thứ bảy từ khi người đã trẩy đi rồi; — citò, chóng lắm; prudentior est quàm ut ista dixerit, nó khôn thì đã chẳng nói những đều nấy đâu; emori potius quàm servire, thà chết chẳng thà làm tôi.

Quamdiù. V. Quandiù.

Quamdudùm. *adv.* bao chầy, đã lâu lắm.

Quamlibet. *adv.* mặc ý muốn bao lăm, dầu mà. ‖ quamlibet parùm, ví dầu có ít, ít qúa.

Quamobrem. *adv.* vì làm sao, vì ý nào, có ý gì, vì sao, bởi vậy, vì vậy, nhơn sao.

Quamplures, *m. f.* ra. *n.* ium. *pl.* nhiều, — lắm, động đán lắm.

Quàmplurimo, (ám hảo pretio.) lắm, — bấy; quàmplurimo vendere, bán giá cao lắm, bán mắt lắm.

Quamplurimus, a, um. càng đặng nhiều hơn, nhiều lắm.

Quampridem? *adv.* đã đặng bao lâu?

Quamprimùm. *adv.* càng mau càng tốt, tốc tốc.

Quamvis. *adv.* tuy, — là, dầu mà. ‖ mặc ý muốn dường nào, lắm, lắm bấy; quamvis prudens sis, dầu mà đặng khôn ngoan thể nào.

Quanàm. *adv.* (ám hảo viâ.) bởi đâu, bởi cách nào.

Quandiù. *adv.* bao lâu, cho đến bao giờ, đương khi; quandiù vixit, đương khi người còn sống, cả và đời người.

Quandò. *adv.* khi nào, thuở nào, bao giờ. ‖ khi, đương khi. ‖ bởi vì, vì chưng; quandò gentium, thuở nào.

Quandocunquè. *adv.* hễ khi nào, hễ lần nào, mỗi lần khi. ‖ ngày sau, đời sau.

Quandolibet. *adv.* hôm nay hay là mai, chầy kíp.

Quandonam. *adv.* khi nào, rằng chữ.

Quandoquè. *adv.* có ngày, ngày nào, có khi, một hai khi. ‖ sau hết.

Quandoquidem. *conj.* bởi vì, vì chưng.

Quanquam. *conj.* tuy rằng, dầu mà; quanquam ità, đã hay là. ‖ song, — le, sau hết.

Quanti. (ám hảo pretii.) mấy, mấy lăm; quanti vendis? bán mấy? quanti quanti, dầu mấy dầu mấy mặc lòng.

Quantillo. (ám hảo pretio.) et

Quantillùm. *adv.* ít lắm dường nào.

Quantillus, a, um. rất ít là dường nào.

Quantisper. *adv.* bao lâu?

Quantitas, atis. *f.* sự bao nhiêu, từng nọ từng kia, chừng nấy chừng khác, ngằn, trực. ‖ giá; quantitas hæc, từ nấy; — illa, trực ấy, ngằn ấy; — magna, chan chứa, — hòa; — minima, hào hốt.

Quantò. *adv.* mấy. ‖ hơn. ‖ bao nhiêu; quantò magis, huống chi, — là, — huống là, phương chi, hà huống.

Quantociùs. *adv.* mau hơn là thể nào. ‖ cho mau.

Quantoperè. *adv.* mấy, cho đến đỗi, cho đến chừng nào.

Quantulò. *adv.* et Quantulùm. *adv.* ít lắm, ít oi.

Quantulumcumquè. *adv.* dầu ít ít thể nào.

Quantuluscunque, lacunque, lumcumque. dầu ít thể nào, ít lắm là thể nào.

Quantuluslibet, alibet, umlibet. dầu mà ít thể nào, ít ít mặc ý.

Quantulusquisque, laquæque, lumquodque. V. Quantuluscunque.

Quantùm. *adv.* mấy, bao lăm. ‖ dường nào; quantùm in me erit, theo sức tôi; — ad, bằng về sự. ‖ chừng nào, mấy lăm.

Quantumcunquè. *adv.* hễ ngằn nào mặc lòng. ‖ bao nhiêu.

Quantumvis. *adv.* mặc ý muốn bao nhiêu, mặc lòng muốn mấy lăm; quantumvis rusticus, tuy là quê mùa thể nào mặc lòng.

Quantus, a, um. lớn là dường nào, trọng là thể nào; quantus in dicendo! người có khẩu thiệt là dường nào! quanta mea sapientia est, theo trí khôn tôi.

Quantuscunque, tacunque, tumcumque. dầu người lớn, dầu người trọng thể nào.

Quantuslibet, alibet, umlibet. et Quantusvis, avis, umvis. dầu người lớn thể nào mặc lòng. V. Quantuscunque.

Quapropter. *conj.* bởi vậy, — đó cho nên, cho nên, bởi sự ấy, nhơn vì sự ấy. ‖ quapropter. *adv.* nhơn sao, vì sao, vì lẽ nào.

Quaquà. *adv.* bởi nơi nào nơi nào; quaquà tangit omne comburit, nó đá đến nơi nào nơi nào thì nó đốt nơi ấy.

Quaquaversùm. *adv.* et Quaquaversùs. *adv.* khắp mọi nơi.

Quarè? *adv.* nhơn sao, vì lẽ nào, vì sao, vì ý nào, nhơn vì sự ấy. ‖ vì vậy, bởi vậy, cho nên, bởi đó cho nên, hầu cho, cho đặng, thôi.

Quartadecimani, orum. *m. pl.* quân lính đội thứ mười bốn.

† **Quartalium**, ii. *n*. thứ quách mà cất xác kẻ chết. V. Canistrum.

Quartana, æ. *f*. cữ rét ba ngày một.

Quartani, orum. *m*. *pl*. quân lính đội thứ bốn. ‖ kẻ học đến hạng tư.

Quartarium, ii. *n*. trong bốn phần một.

Quartarius, ii. *m*. bình đựng đặng một ve chai nhỏ vậy.

Quartarius, a, um. cân hay là đựng trong bốn phần một. ‖ kẻ lãnh phần thứ bốn cho đặng chở đồ gì.

Quartatò. *adv*. đặng trong bốn phần một.

Quarticeps, cipitis. *omn. gen*. có bốn đỉnh, bốn đầu, bốn chót.

Quartò. *adv*. (ám hảo loco.) đến hạng tư. ‖ lần thứ bốn.

† **Quarto**, as, are. chia ra bốn phần, lấy phần thứ tư. ‖ phi vàng.

Quartùm. *adv*. lần thứ bốn.

Quartus, a, um. thứ bốn, thứ tư, tư.

Quartusdecimus, a, um. thứ mười bốn.

Quasì. *adv*. như, — thể, cũng, — vậy, gần như vậy, ví dường, dồ, khác nào, sánh ví, ví tợ; quasi verò nescias, như thể mầy chẳng biết.

Quasillaria, æ. *f*. đầy tớ gái lãnh trong thúng phần lông chiên phải làm trong một ngày.

Quasillum, i. *n*. et Quasillus, i. *m*. thúng con đòi đặt đồ kéo lông chiên.

Quassabilis, *m*. *f*. le. *n*. is. rung động.

† **Quassagipennus**, a, um. hay giũ cánh.

Quassatio, onis. *f*. sự lúc lắc, rung; quassatio capitis, sự gặc đầu.

Quassatura, æ. *f*. sự động cả và mình.

Quassatus, a, um. *part*.

Quasso, as, avi, atum, are. rung, lắc, động. ‖ phá; quassare caput, lắc đầu.

Quassus, ûs. *m*. sự rung, lúc lắc, động.

Quassus, a, um. *part*. Quatio.

Quatefacio, is, feci, factum, cere. làm cho run cả và mình. ‖ rung, lắc.

Quatenùs. *adv*. cho đến đỗi, cho đến chừng nào. ‖ bằng về, bao lâu khi. ‖ bởi vậy, vì chưng; quatenùs de religione dicebat, bằng về việc đạo nó đương nói khi ấy.

Quater. *adv*. bốn lần.

Quatercentiès. *adv*. bốn trăm lần.

Quaterdecies. *adv*. bốn mươi lần.

Quaterdeni, æ, a. *pl*. bốn mươi.

Quaternarius, a, um. thuộc về bốn.

Quaterni, æ, a. từng bốn, bốn người trong một hàng.

Quaternio, onis. *m*. bốn người, đặng bốn người. ‖ tập giấy đặng bốn tờ.

Quatinùs. *adv*. vì chưng, bởi vì.

Quatio, is, quassi, quassum, tere. làm cho động, rung, lúc lắc. ‖ vật, phá, — tàn, hủy hoại; quatere alas, giũ cánh; — aliquem foràs, đuổi người ra; — aliquem risu, làm cho ai cười nên sặc; — mente solidâ, làm cho mất trí.

Quatriduanus, a, um. thuộc về bốn ngày, đặng bốn ngày.

Quatriduò. *adv*. trong bốn ngày; quatriduò antè, bốn ngày trước.

Quatriduum, i. *n*. thì bốn ngày, chừng bốn ngày.

Quatuor. *ind. omn. gen*. bốn, tứ; quatuor partes, tư bề, tứ vi.

Quatuordeciès. *adv*. mười bốn lần.

Quatuordecim. *ind. omn. gen*. mười bốn.

Quatuorviratus, ûs. *m*. quờn chức bốn ông quan Roma. ‖ chánh sự bốn người.

Quatuorviri, orum. *m*. *pl*. bốn quan kia trong thành Roma.

Quaxo, as, are. V. Coaxo.

QUE

Que. *conj*. và, cùng. ‖ hay là. ‖ vì, vì chưng. V. An.

Quebecum, i. *n*. N. U.

Queis. thay vì Quibus.

Quemadmodùm. *adv*. như, dường bằng, cũng bằng, chẳng khác gì. ‖ làm sao, thể nào.

Queo, is, quivi, quitum, ire. có sức, có tài, đặng, làm đặng.

† **Querarium**, ii. *n*. thứ bánh ngọt.

Quercetum, i. *n*. chốn trồng cây dẽ bộp.

Querceus, Quercicus, Quercinus, et Querculanus, a, um. thuộc về cây dẽ bộp.

Quercus, ûs. *f*. △ trữ, — mộc, cây dẽ bộp. ‖ chiếc tàu. ‖ cán giáo. ‖ chén gỗ. ‖ △ tương đầu tử. ‖ mũ bằng lá cây dẽ bộp.

Querela, æ. *f*. lời trách, lời năn trách. ‖ sự năn nỉ, nỉ non. ‖ lời than, — kêu van. ‖ lo le.

Querelans, tis. *omn. gen*. kẻ năn nỉ.

Queribundus, a, um. thuộc về sự kêu van, — than thở.

Querimonia, æ. *f*. lời trách, lời năn nỉ. ‖ sự vợ chồng bất hài.

Queritor, aris, ari. *dep*. năng năn nỉ.

Querneus, et Quernus, a, um. thuộc về cây dẽ bộp.

Queror, reris, questus sum, queri. *dep*. trách, — móc, than trách, phàn nàn, than thở; queri alicui rem vel de re, năn nỉ cùng ai về sự gì; — multa, phàn nàn lắm; — sensìm, năn nỉ vừa phải.

Querquedulla, æ. *f*. thứ vịt nước.

Querquera, æ. *f*. cơn rét.

Querquerus, a, um. hay sinh rét lắm.

Querquetulanus, a, um. hay áp tác cây dẽ bộp.

Querulus, a, um. hay năng kêu van, — phàn nàn, — năn nỉ, băn

hăn, cẩu rẩu. || hay ra tiếng nỉ non; queruli libelli, đơn từ van siếc.

Questus, ûs. *m.* lời trách, lời năn nỉ, — kêu van.

Questus, a, um. đã năn nỉ, phàn nàn, trách móc.

QUI

Qui, quæ, quod. kẻ, ai, là kẻ, sở, thửa; quî vocare? quid tibi nomen? mầy tên là gì?

Quî. *abl. adv.* cho đặng, hầu cho, nhơn sao, thể nào, vì ý nào, chớ chi; quî audeam, há dám; quî dici potest, há rằng; quî fit ut ego nesciam? bởi đâu mà tôi chẳng biết?

Quia. *conj.* vì chưng, bởi vì, nhơn vì, nhơn bởi, số là.

Quianam? *conj.* nhơn sao, vì làm sao?

Quiane? *conj.* vậy sao, có phải vì lẽ, vì lẽ nào?

Quiatis, thay vì cujus.

Quicquam. thay vì Quidquam.

Quicque. V. Quidque.

Quicquid. V. Quidquid.

Quîcum. cùng ai, với ai.

Quicunque, quæcunque, quodcunque. hễ ai, ai nấy, giống nào, hễ là.

Quid. *n. geni.* cujus. đều gì, đi gì, giống gì, chi đó; quid curæ? màng chi, dứa chi? quid rei? đều gì, đều chi? — refert? can gì? — timendum? lo chi? — ad te? mắc gì mầy? quid ad me? quid curo? trối thây? — multa? nói hơn làm chi? — tibi vis? muốn nói đều gì? — enim, thật thì.

Quidam, quædam, quiddam vel quoddam. có kẻ, có người. || người kia, sự kia.

† Quidditas, atis. *f.* tính, bổn tính sự gì.

Quidem. *adv.* (phải đặt sau tiếng khác.) thật, — thì, ắt là; ego quidem, bằng về sự tôi; minimè mali illi quidem, thật thì nó chẳng có lòng dữ; ac mirificè quidem, vã lại cũng có cách lạ; ne cum periculo quidem meo, dầu tôi phải liều mình.

Quidnam, *n.* cujusnam. *gen.* đi gì, sự gì, chi đó.

Quidni? *adv.* sao chẳng? nhơn sao chẳng?

Quidquam. *n.* sự, có sự; quidquam nihil, chẳng có sự gì cả.

Quidque. *n.* mọi đều, mọi vật, hễ sự gì.

Quidquid. *n.* mọi đều, hễ vật gì, mỗi đều. || hơn; quidquid progredior, tôi càng bước tới thì.

Quidum? *adv.* sao vậy, vì lẽ nào?

Quidvis. *n.* sự gì mặc ý.

† Quiens, tis. *omn. gen.* có sức, có phép.

Quies, etis. *f.* sự nghỉ, nghỉ ngơi, ở dưng, du nhàn, nhàn hạ. || ninh, khang, an, yên, ổn, an ổn, tịnh. || sự ngủ, nghỉ. || sự dửng dưng. || quies avium, ổ chim; — ventorum, gió lặng; — dura, sự chết.

Quiescentia, æ. *f.* V. Quies.

Quiesco, is, evi, etum, scere. *n.* nghỉ, — ngơi, du nhàn, ở dưng. || để cho, để vậy. || chết, sinh thì; quiescas cætera, đừng lo việc khác; quiesce tu, mầy làm thinh đã; quiescere somno, ngủ; quiescit ventus, ngớt gió.

Quietalis, is. *m.* et Quietatus, i. *m.* V. Orcus.

† Quietator, oris. *m.* kẻ giao hòa.

Quietè. *adv.* cách an nhàn, bằng an.

† Quieto, as, are. giao hòa, lập hòa thuận.

† Quietorium, ii. *n.* mồ mả.

Quietus, a, um, ior, issimus. bình định, hoan nhã, — nhàn, yên, bình yên, điềm nhiên, an nhiên. || bằng an, nghỉ ngơi. || hiền, — lành. || thanh, lặng; locus quietus, nơi vắng vẻ, nơi thanh vắng, nơi tịch mạc; quieti, kẻ đã chết.

Quilibet, quælibet, quodlibet, quidlibet. *gen.* cujuslibet. hễ ai, hễ kẻ, dầu ai, dầu ai mặc lòng, giống nào giống nào.

Quimatus, ûs. *m.* sự năm tuổi.

Quìn. *adv.* et *conj.* nhơn sao chẳng? bởi đâu mà chẳng? quin taces? vì sao mà mầy chẳng làm thinh? quin dic quid est? nhơn sao mà chẳng nói sự gì đó? non possum quin exclamem, tôi chẳng kêu chẳng đặng; quin etiam necesse erit, vã lại sẽ nên việc cần.

Quinarius, ii. *m.* một đồng kia đặng năm đồng nhỏ.

Quinarius, a, um. thuộc về năm, đặng năm.

Quinavicenaria lex. luật phép chẳng cho giao sự gì khi chưa đặng hai mươi lăm tuổi cho đủ ngày đủ tháng.

Quincenti, æ, a. *pl.* V. Quingenti.

Quincuncialis, *m. f.* le. *n.* is. đặng năm tấc. || từng ngằn từng ngằn.

Quincunx, cis. *m.* vuông có ngằn như bàn cờ. || đặng năm lượng. || đồ đựng hai mươi muỗng; quincunces usuræ, sự ăn lợi một trăm thì ăn năm trong một năm.

Quincupedal, alis. *n.* trượng đặng năm thước.

Quincuplex, icis. *omn. gen.* đã chia ra năm phần.

Quindeciès. *adv.* mười lăm lần.

Quindecim. *ind.* mười lăm.

Quindecimus, a, um. thứ mười lăm.

Quindecimviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về

Quindecimviratus, ûs. *m.* quờn phép mười lăm người mà xét sách bà bóng.

Quindecimviri, orum. *m. pl.* mười

lăm người có quờn phép coi sách bà bóng Sibylla.
Quindeni, æ, a. *pl.* mười lăm.
Quinetiam. *conj.* mà lại, lại nữa.
Quingenarius, a, um. cân đặng năm trăm cân.
Quingeni, æ, a. *pl.* năm trăm.
Quingentarius, a, um. thuộc về năm trăm.
Quingentesimus, a, um. thứ năm trăm.
Quingenti, æ, a. *pl.* năm trăm.
Quingentiès. *adv.* năm trăm lần.
Quini, æ, a. *pl.* năm, ngũ.
Quinideni, æ, a. *pl.* V. Quindeni.
Quinimò. *conj.* mà lại, cũng nữa, lại nữa, chẳng những làm vậy mà lại.
Quinio, onis. *m.* số thứ năm.
Quiniviceni, æ, a. *pl.* hai mươi lăm.
Quinpotiùs. *conj.* nhơn sao chẳng? thì hơn, tốt hơn, thà; quinpotiùs adnota? sao người chẳng xét lại thì hơn?
Quinquagenarius, a, um. thuộc về năm mươi.
Quinquageni, æ, a. *pl.* năm mươi.
Quinquagesiès. *adv.* năm mươi lần.
Quinquagesima, æ. *f.* sự nộp thuế phần thứ năm mươi.
Quinquagesimus, a, um. thứ năm mươi.
Quinquagiès. *adv.* năm mươi lần.
Quinquaginta. *ind.* năm mươi.
Quinquatria, orum, vel ium. *n. pl.*
Quinquatriæ, arum. *f. pl.* et
Quinquatrus, uum. *f. pl.* lễ kia mà kính bụt Pallas.
Quinquatrus, ûs. *f.* sự rửa mình cho sạch tội ngày thứ năm kia.
Quinquè. *ind.* năm, ngũ.
Quinquefolium, ii. *n.* cây ngũ trảo.
Quinquefolius, a, um. có năm lá.
† Quinquegentanus, a, um. thuộc về năm thứ dân.
† Quinquegenus. *ind.* bằng năm giống, năm thứ.

Quinquelibralis, *m. f.* le. *n.* is. et Quinquelibris, *m. f.* bre. *n.* is. cân đặng năm cân, bằng năm cân.
Quinquemestris, *m. f.* tre. *n.* is. có năm tháng, thuộc về ngũ ngoạt.
Quinquennalia, ium. *n. pl.* lễ chơi đã có khi đủ năm năm.
Quinquennalis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì có khi đủ năm năm, bền năm năm.
† Quinquennalitas, atis. *f.* quờn chức kia đặng trong năm năm.
† Quinquennis, *m. f.* ne. *n.* is. thuộc về năm năm, đặng ngũ niên.
Quinquennium, ii. *n.* năm năm, thì ngũ niên.
Quinquepartitò. *adv.* đã chia ra làm năm phần.
Quinquepartitus, a, um. et Quinquepertitus, a, um. đã chia ra làm năm phần.
Quinqueprimi, orum. *m. pl.* năm người thứ nhứt hay là trước hết.
Quinqueremis, *m. f.* me. *n.* is. có năm hàng chèo.
Quinquertio, onis. *m.* kẻ tập đua vật hay là đã đặng trường danh lợi trong năm cách đua vật.
Quinquertium, ii. *n.* năm cách chơi chung, là đấm, đánh quần, chạy, nhẩy, vật.
Quinquessis, is. *m.* đồng kia đặng năm đồng tiền khác.
Quinquevir, i. *m.* một người trong năm quan.
Quinqueviratus, ûs. *m.* quờn chức năm ông quan.
Quinqueviri, orum. *m. pl.* năm ông quan cai.
Quinquiès. *adv.* năm lần.
Quinquiplico, as, are. xấp năm lớp, lập số năm năm lần, chập năm lần.
Quinquo, as, are. rửa mình, làm các lễ phép ngày thứ năm cho đặng sạch.

Quintadecimani, et Quintadecumani, orum. *m. pl.* quân lính đội thứ mười lăm.
† Quintale, is. *n.* một tạ, một trăm cân.
Quintani, orum. *m. pl.* lính đội thứ năm. ‖ học trò hạng ngũ.
Quintanus, a, um. ngũ hạng.
Quintarius, a, um. thứ năm. ‖ thuộc về chập, từng chập.
Quinticeps, cipitis. *omn. gen.* có năm đầu.
Quintilis, is. (ám hảo mensis.) tháng năm.
Quintò. et Quintùm. *adv.* lần thứ năm.
Quintuplex, icis. *omn. gen.* hơn bằng năm.
Quintuplicor, aris, are. chịu chập năm lần.
Quintus, a, um. thứ năm.
Quintusdecimus, a, um. thứ mười lăm.
Quipotè? có lẽ gì, có lẽ nào mà?
Quippè. *conj.* vì chưng. ‖ thật, ắt là.
Quippiam. thay vì Quidpiam.
Quippini? sao chẳng?
Quips. thay vì Qui.
Quirina, æ. *f.* một dòng thuộc về thành Roma ở nhà quê.
Quirinalia, ium. *n. pl.* lễ kính ông Romulus.
Quirinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ông Romulus, — núi kia.
Quirinus, i. *m.* tên tục ông Romulus.
Quiris, itis. *f.* lao. ‖ người thành Roma.
Quiritatio, onis. *f.* et Quiritatus, ûs. *m.* sự cầu xin, vái khấn trời đất. ‖ kêu van.
Quirites, tum, vel tium. *m. pl.* tên tục người thành Roma.
Quirito, as, avi, atum, are. et
Quiritor, aris, atus sum, ari. *dep.* than van, kêu van trước mặt thiên hạ, khấn vái trời đất.

Quirrito, as, are. hộc như con heo.

Quis, quæ, quod vel quid. ai, người nào, sự gì, giống nào, đứa nào; quâ gratiâ? vì lẽ nào? — ratione? cách nào, thể nào? si quis, nếu ai.

Quisnam, quænam, quodnam vel quidnam. ai? người nào? có ai? có sự gì chăng? quonam modo? thể nào?

Quispiam, quæpiam, quodpiam, vel quidpiam. có kẻ, kẻ nọ, có sự, sự nọ.

Quisquam, quæquam, quodquam, vel quidquam. có kẻ, kẻ nọ, có sự, sự nọ; quisquam unus, chẳng ai.

Quisque, quæque, quodque, vel quidque. mỗi kẻ, mỗi sự, hễ ai; quisque suos patimur manes, mỗi người có phần cực mà chịu; — dierum, mỗi ngày.

Quisquilia, orum. *n. pl.* que, nhành chết và rớt xuống. ‖ rác, cỏ rác. ‖ giẻ rách. ‖ dân hèn, — phàm. ‖ cá nhỏ và rẻ; quisquiliis locum sordidare, xả rác.

Quisquilium, ii. *n.* thứ cây sinh hột mà nhuộm màu điều.

Quisquis. ai ai mặc lòng. ‖ có kẻ, mỗi một người.

Quitus, a, um. đã đặng.

Quivis, quævis, quodvis, vel quidvis. ai ai mặc lòng, sự gì sự gì mặc lòng, hễ ai.

Quiviscumque, quæviscumque, quodviscumque. dầu ai, dầu sự gì.

QUO

Quò. *adv.* đến đâu, nơi nào, mô, đến chỗ nào; quò gentium fugiam, tôi sẽ trốn ở đâu; quò amentiæ progressi sitis! đã làm dại cho đến chừng nào! quò vadis? đi mô?

Quò. *conj.* cho đặng, cho, hầu cho. ‖ vì ý nào, vì lẽ nào, vì chưng. ‖ trước, ít nhiều, hơn, ít hơn; quò mihi fortunas, si non permittitur uti? nếu tôi chẳng đặng dùng của cải thì nó ra giống gì cho tôi?

Quoàd. *adv.* cho đến khi, cho đến khi nào, bao lâu, bao lăm; quoàd ejus fieri potest, theo chừng sức, có sức là bao nhiêu.

Quoadusquè. *adv.* cho đến khi.

Quocircà. *adv.* bởi vậy, bởi đó, ấy vậy.

Quocum. thay vì cumquo.

Quocumquè. *adv.* đâu đó, mọi nơi, hễ phương nào.

Quod. *pron. n.* sự, sự gì; quod fit boni, việc gì hóa nên việc lành; quod superest, bằng về sự khác; quod si, giả sử.

Quòd. *conj.* vì chưng, bởi vì. ‖ hầu cho, cho đặng. ‖ tuy là, dầu mà. ‖ bằng về sự. ‖ từ khi; tertius est dies quòd, là ngày thứ ba từ khi; in viam quòd te des nihil est, chẳng có lẽ cần gì mà trẩy đi đàng.

Quodammodò. *adv.* như, bằng.

Quoi. thay vì Cui. V. Qui, quæ, quod.

Quojus. thay vì Cujus.

Quolibet. *adv.* nơi nào mặc lòng.

Quominùs. *conj.* kẻo, hầu chẳng, cho khỏi, cho chẳng đặng; quominùs liceat vagari, hầu nó chẳng đặng đi dông dài.

Quomodò. *adv.* làm sao, thể nào, há, há dễ, bao nả? dường nào. ‖ như, — thể; quomodò decet? sao phải? sao nên? — potest dici? há rằng?

Quomodocunque? *adv.* dầu cách nào, dầu thể nào?

Quomodonàm. *adv.* song thể nào?

Quonàm. *adv.* ở đâu, nơi nào?

Quondàm. *adv.* xưa, thuở xưa, đời xưa. ‖ có ngày nào, có khi nào. ‖ một hai khi, có lần.

Quoniam. *conj.* vì chưng, bởi vì, số là. ‖ đoạn, khi rồi.

Quopiàm. *adv.* et Quoquàm. *adv.* nơi nào, chốn nào, phương nào.

Quoque. *conj.* và, mà, vã, lại, cũng, như vậy.

Quoque. vì et quo *abl.* qui.

Quoquò. *adv.* dầu nơi nào, dầu chỗ nào; quoquò gentium, dầu nơi nào trong thế giái.

Quoquomodò. *adv.* dầu cách nào, mỗi cách mỗi bề; quoquomodò se res habeat, dầu việc ra thể nào.

Quoquoversùm. *adv.* et Quoquoversùs. *adv.* mỗi cách mỗi bề, mọi nơi, khắp thế.

Quorsùm? *adv.* đến nơi nào, bên nào?

Quorsumnàm. *adv.* et Quorsùs. *adv.* vì ý nào, vì lẽ nào, sao mà, nào đặng ích gì, bởi đâu mà?

Quot. *ind.* mấy, mấy cái; quot homines tot mali, đặng bao nhiêu người thì xấu bấy nhiêu.

Quotannis. mọi năm, thường năm.

Quotcalendis. mỗi ngày mồng một.

Quotcumque. *ind.* bao nhiêu.

Quotdiebus. *adv.* et Quotdies. *adv.* mọi ngày, mỗi một ngày, thường ngày.

Quoteni, æ, a. *pl.* đặng mấy, số là mấy.

Quotennis, *m. f.* ne. is. đặng mấy năm, mấy tuổi.

Quotidianò. *adv.* V. Quotidiè.

Quotidinianus, a, um. thuộc về mỗi một ngày, — thường ngày, — hằng ngày, — sự thường.

Quotidiè. *adv.* hằng ngày, hôm mai, mỗi ngày.

Quotiès. *adv.* mấy lần, hễ lần nào, hễ mọi khi.

Quotiescunquè. *adv.* et Quotiesquè. *adv.* hễ lần nào, hễ bao giờ, mỗi một lần khi.

Quotlibet. *omn. gen.* muốn bao nhiêu mặc ý.

Quotmensibus. *adv.* mỗi tháng, mỗi một tháng.

Quotquot. *ind.* là bao nhiêu; quotquot estis omnes, mọi kẻ ở đó cả thảy.

Quotumus, a, um. V. Quotus.

Quotuplex, icis. *omn. gen.* mấy giống? mấy thứ, mấy cách?

Quotus, a, um? thứ mấy? quota hora est? đến giờ thứ mấy?

Quotuscunque, tacunque, tumcunque. dầu ai ai hay là dầu phần nào mặc ý; quotacunque pars, dầu phần rất nhỏ mọn.

Quotusquisque, taquæque, tumcunque. có mấy? đặng mấy? có ít là dường nào?

Quotusvis, tavis, tumvis. bao nhiêu mặc ý, bao nhiêu mặc lòng.

Quousquàm. *adv.* đâu đó, nơi nào.

Quousquè? *adv.* cho đến bao giờ? cho đến khi nào nữa?

Quovìs. *adv.* nơi nào mặc ý; quovis gentium, nơi nào thế giái mặc lòng.

Quoviscunquè. *adv.* đâu đó, nơi nào mặc lòng.

QUU

Quùm. thay vì Cùm.

Quùm primùm. V. Cùmprimùm.

RA

Rabbath. *ind.* n. u.

Rabbi. *ind.* thầy, tấn sĩ, sĩ hiền.

† **Rabbinus**, i. *m.* thầy quân judêu.

Rabboni. *ind.* thầy tôi.

† **Rabia**, æ. *f.* V. Rabies.

Rabidè. *adv.* cách dại, — say máu.

Rabidus, a, um. kẻ say máu, dại, kẻ hoảng hốt, kẻ giận dữ.

Rabies, iei. *f.* sự say máu, dại. ‖ sự hoảng hốt, sự bầy gan; rabies edendi, sự đói qúa.

† **Rabio**, is, ire. say máu, bầy gan.

Rabiosè. *adv.* cách say máu, — hoảng hốt, — giận dữ.

Rabiosulus, a, um. thuộc về sự hoảng hốt, — sự say máu, — sự sôi gan.

Rabiosus, a, um. say máu, kẻ dại, hoảng hốt, sôi gan.

Rabo, onis. *m.* V. Arrhabo.

Rabo, is, ere. *n.* say máu, ra dại, bầy gan, sôi gan.

Rabula, æ. *m.* thầy cung hay la.

† **Rabulatio**, onis. *f.* et **Rabulatus**, ûs. *m.* tiếng la lối thầy cung hèn hạ.

Raca. V. Racha.

Racco, as, are. gầm như hùm.

Racemarius, ii. *m.* nhành cây nho sinh ít trái.

Racematio, onis. *f.* sự mót buồng nho kẻ hái đã bỏ sót.

Racematus, a, um. hay sinh buồng nho, có buồng nho.

Racemifer, a, um. hay sinh buồng nho.

Racemor, aris, ari. *dep.* mót buồng nho. ‖ gia thêm sự gì kẻ làm bài trước đã sót.

Racemosus, a, um. có nhiều buồng nho, có hình nho, có chùm.

Racemus, i. *m.* buồng nho. ‖ hột trái nho. ‖ rượu nho. ‖ trái cây như trái sim.

Racha. *ind.* dại, — dột, nhẹ tính, mê muội.

† **Radiatilis**, *m. f.* le. *n.* is. sáng giới.

Radiatio, onis. *f.* et **Radiatus**, ûs. *m.* sự sáng giới.

Radiatus, a, um. *part.* Radio.

Radicatus, a, um. có rễ, đã sinh rễ.

Radicesco, is, scere. *n.* xỏ rễ, bén rễ.

Radicitùs. *adv.* cho đến rễ, cùng cội rễ. ‖ hết cả, tuyệt; radicitùs extirpare, tảo trừ; — evellere, trừ căn tiễn thảo; — deleri, đoạn tuyệt.

Radicor, aris, atus sum, ari. *dep.* xỏ rễ, bén rễ, đâm rễ.

Radicosus, a, um. có hay là sinh nhiều rễ.

Radicula, æ. *f.* rễ nhỏ. ‖ thảo kia. ‖ thứ cải củ.

Radio, as, avi, atum, are. giới, giấp giới, sáng giới, — lòa, chói sáng.

Radior, aris, atus sum, ari. *pass.* ra sáng lòa; radiari auro, vàng lòa ra cả và mình.

Radiolus, i. *m.* trái oliva nhỏ. ‖ ánh sáng nhỏ.

Radiosus, a, um. hay sáng giới.

Radius, ii. *m.* ánh sáng. ‖ roi, trượng đo. ‖ cái trang. ‖ xương cánh tay. ‖ căm xe. ‖ trượng hay là roi kẻ đo đất dùng mà gạch hay là đo. ‖ thoi cửi. ‖ hàng hay là đàng từ trung tim cho đến vòng. ‖ cựa gà. ‖ ghim nơi đuôi cá là giống cá đuối. ‖ thứ trái oliva dài; lucida nubes ex solis radiis, trời ráng ra.

Radix, icis. *f.* rễ, cội rễ. ‖ bổn, căn, căn nguơn, — bổn; radices montis, chơn núi; radices agere, xỏ rễ, đâm rễ; ad radicem usque amputare, đốn mạt đất; radix verbi, cội rễ tiếng. ‖ củ cải. ‖ radix dulcis, cam thảo.

Rado, is, si, sum, dere. cạo, giẫy, gọt; radere caput, cạo đầu; — littus, lộng; — aliquem fastis, bôi sổ tên người.

Radula, æ. *f.* cái trang, cái a.

Radulanus, a, um. đã cạo cùng cái trang.

Rages. *f.* n. u.

Raia, æ. *f.* cá đuối; species raiæ, cá đuối ó. △ sa dương ngư.

Ralla, æ. *f.* et **Rallum**, i. *n.* thứ cái trang.

Rallus, a, um. sưa, bằng vải sưa.

Ramale, is. *n.* nhành đã cắt hay là nhành khô.

Ramen, inis. *n.* et **Ramentum**, i. *n.* vẩy, mạt, — cưa, — sắt.

Ramentosus, a, um. có nhiều vẩy nhiều mạt cưa.
Rameus, a, um. thuộc về hay là bằng nhành cây.
Ramex, icis. *m*. nhành cây đã chặt. ‖ tật hạ nang.
Ramices, cum. *m. pl.* huyết mạch nhỏ trong phổi.
Ramicosus, a, um. có tật hạ nang.
Ramnenses. V. Rhamnenses.
Ramosus, a, um. có nhiều nhành.
† **Ramularius**, ii. *m*. kẻ phó người bàu chủ con mồ côi.
Ramulosus, a, um. đã làm như hình nhành.
Ramulus, i. *m*. nhành nhỏ, chà.
Ramus, i. *m*. nhành, ngành, ngành vàng, nhánh cây. ‖ phái, — sông, hói sông; ramus consanguinitatis, dòng phái, tông phái. ‖ cây. ‖ lá. ‖ gậy, dùi, dùi vồ.
Ramusculus, i. *m. dim.* Ramus.
Rana, æ. *f*. con ếc, con ếch, con nhái, △ điền kê; rana magna, ếch bà; — minor, nhái; species ranæ, oáp; ranas capere, chụp ếch. ‖ mụt dưới lưỡi con bò.
Rancens, tis. *omn. gen.* hôi nghỉ.
Rancesco, is, scere. hôi nghỉ.
Rancidè. *adv*. cách hôi, — chẳng đẹp.
Rancidulus, a, um. *dim.*
Rancidus, a, um. hôi nghỉ. ‖ chẳng đẹp, chẳng hạp.
Ranco, as, are. gầm hét như hùm.
Rancor, oris. *m*. sự hôi nghỉ. ‖ sự hềm hịch.
Ranetum, i. *n*. nơi có con ếch.
Ranula, æ. *f*. con nhái. ‖ mụt dưới lưỡi con bò.
Ranunculus, i. *m*. con nhái. ‖ △ hà thủ ô hoa; ranunculus sylvestris, △ qua địa hoa.
Rapa, æ. *f*. cải củ. △ la bạc.
Rapacia, orum. *n. pl.* lá xanh cải củ.
Rapacida, et Rapacides, æ. *m*. đứa trộm cướp, thằng bợm.
Rapacitas, atis. *f*. tính mê ăn trộm, sự trộm cướp.
Rapax, acis. *omn. gen.* kẻ hay ăn trộm, kẻ trộm cướp; rapax ignis, lửa cháy bẳng bẳng; — ingenium, trí sâu.
Raphaninus, a, um. thuộc về củ cải.
Raphanitis, idis. *f*. cây sản bò, △ xương bồ.
Raphanus, i. *m*. củ cải lớn.
Rapicia, orum. *n. pl.* V. Rapacia.
Rapicius, a, um. thuộc về củ cải.
Rapidè. *adv*. kíp, tốc tốc, tằng bẳng.
Rapiditas, atis. *f*. sự đi mau lắm, chạy kíp.
Rapidus, a, um. kẻ hay là sự chạy mau lắm. ‖ mạnh, hung hăng; rapidus ventus, rắn gió.
Rapina, æ. *f*. sự ăn trộm. ‖ của trôm cướp.
Rapinator, oris. *m*. kẻ trộm cướp.
Rapio, is, pui, ptum, pere. ăn cướp, bốc hốt, chiếm đoạt, cướp bốc, tranh đoạt, giành, — giổ, lược, thoán, trộm cướp. ‖ bắt, — lấy, hãm bắt; rapere terram, giành đất; — sibi mutuò, giành nhau; — oculis aliena, mắt láo lưng; — occasionem, thừa cơ.
Rapistrum, i. *n*. củ cải tròn và lớn. ‖ △ lạt lạt quán.
† **Rapo**, onis. *m*. V. Raptor.
Raptatus, a, um. *part.* Rapto.
Raptìm. *adv*. cách trộm cướp. ‖ thấp thoảng, thoảng qua, thỉnh thoảng, cho mau, cho chóng, cho kíp.
Raptio, onis. *f*. sự hãm, hãm bắt, — hiếp.
Raptito, as, are. *freq.* năng trộm cướp.
Rapto, as, avi, atum, are. cướp lấy, hãm bắt. ‖ phá phách; per vim raptare, kéo lôi.
Raptor, oris. *m*. kẻ cướp, cướp lấy, hãm bắt. ‖ kẻ đi săn.
Raptorius, a, um. thuộc về sự cướp lấy.
† **Raptrix**, icis. *f*. nữ nhơn cướp lấy.
Raptum, i. *n*. sự trộm cướp, của trộm cướp.
Raptura, æ. *f*. V. Captura.
Raptus, ûs. *m*. sự hãm bắt người nữ. ‖ sự kéo lôi. ‖ sự trộm cướp.
Raptus, a, um. *part.* Rapio.
Rapulum, i. *n*. củ cải nhỏ.
Rapum, i. *n*. củ cải.
Rarè. *adv*. sưa, ít, chẳng mấy khi; rarè et malè crescere, mọc le the. V. Raró.
Rarefacio, is, feci, factum, cere. làm cho ra sưa, tỉa ra.
† **Rarefactio**, onis. *f*. sự ra nhẹ hơn, ra sưa hơn; rarefactio aeris, khí nhẹ.
† **Rarefactivus**, a, um. thuộc về sự hay làm cho sưa hơn, — nhẹ hơn, — rộng hơn.
Rarefactus, a, um. *part.*
Rarefio, is, factus sum, fieri. ra sưa, ra rộng hơn, ra trong hơn, ra thanh hay là nhẹ hơn.
Rarenter. *adv*. V. Raró.
Raresco, is, scere. *n*. ra sưa hơn, ra thinh hơn, ra rộng hơn, đã tỉả ra. ‖ mất, chẳng thấy nữa; rarescit sonitus, tiếng đã gần vắng.
Raripilus, a, um. có ít lông.
Raritas, atis. *f*. et Raritudo, inis. *f*. sự gì chẳng đặc sệt. ‖ sự sưa, sự ít, sự đã tỉả ra; raritudo terræ, đất xởi.
Raró. *adv*. sưa, chẳng mấy khi, ít khi.
Rarus, a, um. sưa, rời rác. ‖ hiếm, — hoi, — lắm; rarior aer, khí nhẹ hơn, khí thanh hơn; rarissima conjux, đờn bà hiếm có.
Rasamen, inis. *n*. et Rasamentum, i. *n*. đồ đã cạo.
Rasilis, *m. f.* le. *n*. is. dễ cạo, dễ chuốt, đã cạo, đã đánh bóng.

Rasis, is. *f.* chai khô đã tán mạt mà làm thuốc.
Rasito, as, avi, atum, are. năng cạo, năng gọt; rasitare barbam, năng cạo râu.
Rasor, oris. *m.* kẻ hay gẩy đờn.
Rasorius, a, um. thuộc về sự cạo.
Rastellum, i. *n.* bừa nhỏ.
† **Rastraria**, æ. *f.* nữ quê mùa cầm cái bừa.
Rastrum, i. *n.* bừa cào, cái bừa.
Rastri, orum. *m. pl.* bừa.
Rasura, æ. *f.* sự cạo, đánh bóng. ‖ đồ cạo, mạt.
Rasus, ûs. *m.* sự cạo.
Rasus, a, um. *part.* Rado.
Ratariæ, arum. *f. pl.* V. Ratiariæ.
Rates. V. Ratis.
Ratiariæ, arum. *f. pl.* bè, bè cây.
Ratiarius, ii. *m.* kẻ làm bè.
Ratihabitio, onis. *f.* sự ưng, chịu.
Ratio, onis. *f.* lẽ, lý, trí khôn, — đoán, — xét. ‖ can hệ, lẽ lý, ngãi lý, nỗi, — nước, nông nỗi. ‖ tình lý. ‖ sự lo, xét, chuộng, vì. ‖ phương thế, cách, thói, phép. ‖ sự tính, tính toán, — sổ, cọng tính. ‖ việc, sự. ‖ mực, — mẹo, trực, luật phép. ‖ ý, ý tưởng, — lo, — ngờ, — toan liệu; ratio argumentandi, phép luận; — rerum, cơ quan, cớ sự, lý sự, sự tích; — agendi, cách ăn ở, cách phết; — recta, lẽ chính; — falsa, lẽ tà; rationi consentaneum, phải lẽ, — ngãi; — dissonum, nghịch lẽ, trái lẽ; rationem investigare, xét lẽ; rationi congruum, phải đạo; contra rationem, lỗi đạo; ratio naturalis, đạo hằng, lẽ hằng, nguơn tính; rationes refellere, bắt lẽ; argumentis suam agendi rationem comprobare, lý thế; nullâ cujuscunque habitâ ratione, chẳng nể ai, pha phách; personæ rationem habere, thiên tây, tây tà; ratione comprobatum, túc lý.
† **Rationabiliter**. *adv.* cách phải lẽ, — phải lý, — phải ngãi, — phải đạo.
Ratiocinatio, onis. *f.* lẽ luận, phép luận, câu luận. ‖ tuồng đồ nhà.
Ratiocinativus, a, um. thuộc về sự luận, — xét lẽ.
Ratiocinator, oris. *m.* kẻ giữ sổ, tính sổ.
Ratiocinatus, a, um. đã tính toán.
Ratiocinium, ii. *n.* sự tính toán. ‖ lẽ luận, sự xét lẽ.
Ratiocinor, aris, atus sum, ari. *dep.* tính toán. ‖ nói lẽ, luận lẽ, xét lẽ.
† **Rationabilis**, *m. f.* le. *n.* is. có trí khôn. ‖ phải lẽ, phải ngãi, phải đạo.
† **Rationabilitas**, atis. *f.* sự dùng trí khôn.
Rationabiliter. *adv.* phải lẽ.
Rationale, is. *n.* tấm áo vuông thầy cả judêu mang trên ngực.
Rationalia, ium. *n. pl.* sổ sách.
Rationalis, is. *m.* kẻ thâu góp, kẻ áp tác kho tàng, — kho bạc.
Rationalis, *m. f.* le. *n.* is. có trí khôn. ‖ phải lẽ, — đạo; rationalis philosophia, phép luận các vật, cách vật; — appetitus, lòng thần.
Rationalitas, atis. *f.* sự dùng trí khôn, tài khôn.
Rationaliter. *adv.* theo phép luận lý sự, theo trí khôn.
Rationarium, ii. *n.* sổ sách, sổ trường biên, sổ bộ.
Rationarius, ii. *m.* kẻ tính sổ.
Rationarius, a, um. thuộc về sự tính sổ sách.
Rationator, oris. *m.* V. Ratiocinator.
Ratis, is. *f.* bè, bè cây, bè gỗ. ‖ chiếc tàu.
Ratitus, a, um. quadrans ratitus, một đồng tiền có hình tàu trên.
Ratiuncula, æ. *f.* lẽ nhỏ mọn. ‖ sổ sách nhỏ mọn, cọng nhỏ.
Ratò. *adv.* cách hẳn thật; ratò habere, ưng, chịu, ắt lời.
Ratus, a, um. *part.* Reor. đã tin, đã tưởng, — ngờ, — quyết, kể chắc, ắt lời; jam ratum et propositum, đã quyết; verba rata, ốt lời, đứt lời; ratum habere, — facere, kể lấy, hẳn lòng, dứt lòng, hẳn dạ; pro ratâ parte, pro ratâ portione, theo phần mình, xứng phần mình.
Rauca, æ. *f.* con mọt, con sâu.
† **Raucedo**. V. Raucitas.
† **Rauceo**, es, ere. *n.* khan cổ, — giọng, — tiếng.
† **Raucidulus**, a, um. khan cổ một ít.
Raucio, is, ire. phải khan cổ.
Raucisonus, a, um. kẻ khan tiếng.
Raucitas, atis. *f.* sự khan cổ.
† **Raucor**, aris, atus sum, ari. phải khan giọng.
Raucus, a, um. khan giọng; rauci postes, cửa cọt kẹt.
Raudus, i, vel eris. *m.* đồng, thau.
Rauduscula, æ. *f.* cửa dát đồng.
Rauduscululm, i. *n.* nố tiền nhỏ mọn.
† **Rauduscululs**, a, um. bằng đồng.
Rausurus, a, um. sẽ phải khan giọng.
Ravastallus, a, um. V. Raviscellus.
Ravidus, a, um. màu dà.
Ravilla, æ. *f.* tên người nữ có con mắt màu dà.
Ravio, is, ire. la cho đến khi khan tiếng.
Ravis, is. *f.* sự khan giọng, tiếng khan.
† **Raviscellus**, et Ravistellus, a, um. màu dà, màu huỳnh một ít.
Ravus, a, um. màu dà; vox rava, tiếng khan.

RE

Re. *præp.* là như tiếng lại, một lần nữa.

Re. *abl.* Res.

† Reabscondo, is, dere. giấu lại.

† Readopto, as, are. lấy làm con một lần nữa.

† Readunatio, onis. *f.* sự hiệp làm một lại.

Reædifico, as, avi, atum, are. lập lại. ‖ tu lại.

† Reago, is, gere. tương làm, tương chống.

† Realis, *m. f.* le. *n.* is. thật, chẳng giả.

† Realitas, atis. *f.* sự thật.

† Realiter. *adv.* cách thật.

Reapsè. *adv.* hẳn thật, thật thì.

Reassumo, is, sumpsi, sumptum, mere. lấy lại.

Reatus, ûs. *m.* phận kẻ có tội. ‖ tội phải bị cáo. ‖ hình dạng kẻ bị cáo.

Rebaptizo, as, are. làm phép rửa tội lại.

Rebellatio, onis. *f.* V. Rebellio.

Rebellator, oris. *m.* et Rebellatrix, icis. *f.* kẻ bội nghịch, hung đồ, tôi loàn, nghịch tặc, — đảng, ngụy, — đảng, phản, — nghịch, — tặc; rebellatores, binh sói, loạn tặc; — insurgere, dấy loàn, khuấy loàn. ‖ loài cáo nội.

Rebellio, onis. *f.* sự loàn, sự bội nghịch, phản nghịch, ngụy, — đảng; rebellionem excitare, dấy loạn, làm loạn, làm ngụy.

Rebellio, onis. *m.* et Rebellis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ bội nghịch, ngụy.

Rebellium, ii. *n.* V. Rebellio.

Rebello, as, avi, atum, are. làm ngụy, dấy loàn, khuấy loàn, làm loạn, chính phạt, phản tặc, thoán thí, làm nghịch, khỉ ngụy, hưng loạn. ‖ đánh giặc lại; rebellat vulnus, vít nứt lại.

Rebito, as, are. trở về.

Reboo, as, avi, atum, are. vang, — lừng, — dậy.

Rebullio, is, ire. *n.* sôi lại.

Recalcitro, as, avi, atum, are. đá, ngựa đá, đá trả, chống trả; equum recalcitrare, ngựa đá.

Recalco, as, avi, atum, are. ép lại.

Recalefactus, a, um. đã hâm.

Recaleo, es, lui, ere. *n.* hâm, — lại, nóng lại.

Recalesco, is, lui, scere. *n.* ấm mình lại.

Recalfacio, is, feci, factum, cere. hâm.

† Recalfio, is, ieri. ra nóng lại.

Recalvaster, tri. *m.* kẻ sói trước đầu, sói trán.

† Recalvatio, onis. *f.* et Recalvities, ei. *f.* sự sói hết, sói trán.

Recalvus, a, um. kẻ sói trán.

Recandeo, es, dui, dere. et

Recandesco, is, dui, scere. *n.* trở ra trắng, trở ra bạc. ‖ ra như lửa; recanduit ira, nổi giận lại.

Recano, is, cinui, cantum, nere. hát lại.

Recantatus, a, um. *part.*

Recanto, as, avi, atum, are. hát lại sự gì đã hát trước. ‖ bùa ếm, phá bùa chú, phá phép thuật. ‖ chối sự gì đã nói trước, sửa lại lời trước.

† Recapitulo, as, are. nói dón.

Recasurus, a, um. sẽ phải ngã xuống lại. V. Recido.

Recauta, orum. *n. pl.* nố bay là sổ gì đã quyết chí cùng nhau cho xong.

† Recaveo, es, cavi, cautum, vere. phòng thân.

Recavus, a, um. sâu, lóm.

Recedo, is, cessi, cessum, dere. lui, — ra, — về, — chơn, ghé ra, dang ra, xê ra, thối, tránh ra; recedere paululùm, dịch ra, xê ra, xích ra; — et accedere, lui tới, tấn thối; — Romam, lui về thành Roma; — ab aliquo, tránh người; — à vitâ, — ab oculis, — de medio, qua đời; — ab officio, lỗi niềm; — à lege, phạm luật.

Recello, is, cellui, lere. hạ xuống. ‖ kéo sau, rút.

Recens, tis. *omn. gen.* ior. issimus. mới, tươi, non bợu, tơ; recentissimus, tươi vặc vặc; recens anima, người mới qua đời; — maritus, người mới cưới vợ; — sol, mặt trời mới mọc; recentiores, những người đời nầy.

Recèns. *adv.* mới, khi nãy, ngày xưa; recens creatum, tân tạo, tân lập.

Recenseo, es, sui, sum, vel situm, sere. kén, kể, soát, — lại, — cử, đếm. ‖ xem, — xét, dò, khảo sách, — bài. ‖ doãn, — lại, — tích, thuật lại; recensere milites, soát quân; — tributa, soát thuế; — senes, kén lão; — bona aliorum opera, kể công; — peccata, kể tội; — librum, sửa sách lại.

Recensio, onis. *f.* et Recensitio, onis. *f.* sự kén, soát, kể, xét lại.

Recensitus, a, um. et Recensus, a, um. *part.* Recenseo.

Recentatus, a, um. *part.*

Recentor, aris, atus sum, ari. *pass.* ra mới lại, chịu tân lập lại, sinh ra lại.

Receptaculum, i. *n.* bình hay là đồ mà hứng hay là chịu lấy sự gì. ‖ nơi nương náu, chỗ ẩn mình; receptaculum navigii, xưởng thuyền; — omnium purgamentorum, lỗ khanh lỗ xí.

Receptatio, onis. *f.* sự lấy lại.

Receptator, oris. *m.* kẻ trữ dưỡng, kẻ trữ người hay là của trộm, kẻ rước lấy.

† Receptibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng lại.

Receptio, onis. *f.* sự chịu lấy, rước lấy.

Receptitius, a, um. đã để dành cho mình. ‖ của đã bán mà phải lấy lại vì chẳng tỏ ra sự xấu nó.

Recepto, as, avi, atum, are. trử, — dưỡng, chịu lấy, rước lấy, lấy lại; receptare fures, trử dưỡng kẻ trộm cướp.

Receptor, oris. *m.* kẻ trử dưỡng. ‖ kẻ đặng lại, kẻ lấy lại.

Receptorium, ii. *n.* nơi náu ẩn, nơi nương náu.

Receptorius, a, um. thuộc về sự náu ẩn, — nương náu.

Receptrix, icis. *f.* nữ nhơn trử dưỡng.

Receptum, i. *n.* sự hứa, lời hứa, của gì đã lãnh, của đã chịu lãnh.

Receptus, a, um. *part.* Recipio.

Receptus, ûs. *m.* nơi nương náu, nơi náu ẩn. ‖ sự lui, lui chơn, — về. ‖ tổ chim; receptui signum dare, — canere, bãi binh.

Recessìm. *adv.* lui ra, cách trở lui.

Recessio, onis. *f.* sự gì ngó thấy xa xa, tuồng đồ tỏ ra sự gì như xa vậy, sự bớt cột cho nhỏ hơn khi lập nó cao hơn.

Recessus, a, um. nất, sâu, ở trong hơn.

Recessus, ûs. *m.* sự lui, lui về, trở lui. ‖ nơi vắng vẻ, nơi thanh vắng, chốn vắng, chốn vắng bặt; recessus collium, sâm uất; — in montibus, chốn lâm sơn; — oculorum, con mắt lóm vào. ‖ bóng nơi họa đồ hay làm cho thấy sự gì xa; recessus in animis hominum, những đều khuẩn khúc trong lòng người ta.

† **Rechamus**, i. *m.* sự nhiều rọc rọc hiệp nhau cho dễ kéo đồ nặng.

Rechedipna. V. Trechedipna.

Recidivatus, ûs. *m.* sự làm mới lại, tân lập lại, tu lại.

Recidivus, a, um. kẻ hay là sự gì trở lại, sinh ra lại, ra mới lại. ‖ hay khỏe mạnh lại. ‖ kẻ ngã xuống lại, sa ngã nữa; recidiva febris, cữ rét trở lại

Recido, is, cidi, casum, dere. ngã lại, sa ngã nữa. ‖ mắc, phải. ‖ trở lại; recidere ad nihilum, — incassum, ra không.

Recido, is, cidi, cisum, dere. chặt, đốn, cắt, bớt; recidere ungues, cắt móng.

Recinctus, a, um. *part.*

Recingor, eris, cinctus sum, gi. *dep.* mở dải, mở dây thắt lưng.

Reciniatus, a, um. V. Riciniatus.

Recinium, ii. *n.* V. Ricinium.

Recino, is, nui, centum, nere. hát lại, — một lần nữa. ‖ ra tiếng dội. ‖ sửa lại lời nói trước.

Reciperator, oris. *m.* V. Recuperator.

Recipio, is, cepi, ceptum, pere. chịu, — lấy, thọ. ‖ lấy lại, đặng lại. ‖ để dành, trử, tích trử. ‖ lãnh, — lấy, chịu lãnh. ‖ cứu vớt. ‖ trở về, lui về; recipere beneficia, chịu ơn; — ad se, gánh lấy; — in se, chịu cho, chịu lãnh; — se in locum vilem, nép mình xó tiện; — doctrinam, thọ giáo; — animum, — se, — mentem, tỉnh lại; — in custodiam, chịu giữ cho; — servum, trử tôi trốn.

Reciprocatio, onis. *f.* sự lui về, trở về nơi trước; reciprocatio æstûs, con nước lên xuống.

Reciprocatus, a, um. đã trả lại, đã cho về.

Reciprocatus, ûs. *m.* V. Reciprocatio.

Reciprocè. *adv.* khi trở lui, trở về.

† **Reciprocicornis**, *m. f.* ne. *n.* is. có sừng cong lại.

Reciproco, as, avi, atum, are. trả lại, gởi lại chỗ cũ; reciprocare telum manu, dâm buông lao; — animam, thở ra.

Reciprocus, a, um. hay trở lại nơi trước, hay đẩy đi đẩy lại. ‖ hay đối nhau, — giúp nhau, thuộc về sự cùng nhau; reciprocæ voces, tiếng dội.

Recisamen, inis. *n.* et **Recisamentum**, i. *n.* đồ vụn vụn bỏ, vụn cắt.

Recisio, onis. *f.* sự cắt, bớt.

Recisus, a, um. *part.* Recido.

Recitatio, onis. *f.* sự đọc lớn tiếng. ‖ cách đọc.

Recitator, oris. *m.* kẻ đọc sách lớn tiếng.

Recitatrix, icis. *f.* nữ nhơn đọc lớn tiếng.

Recitatus, a, um. *part.*

Recito, as, avi, atum, are. đọc sách, giảng sách. ‖ đọc chưởng, đọc ôn. ‖ thuật lại, doãn, — lại. ‖ kêu tên, nói tên; recitare memoriter, đọc ôn; — hæsitando, đọc lần nhần; — preces demissâ voce, niệm, niệm kinh, niệm lâm dâm.

Reclamatio, onis. *f.* sự chống trả cả tiếng, chống cãi.

† **Reclamator**, oris. *m.* et **Reclamatrix**, icis. *f.* kẻ cãi, chống trả cả tiếng.

Reclamitatio, onis. *f.* sự chống cãi nhiều lần.

Reclamito, as, avi, atum, are. năng chống cãi.

Reclamo, as, avi, atum, are. chống cãi, — trả, la mà chống, chẳng chịu. ‖ vang, — lừng. ‖ kêu nhiều lần; reclamare alicui pro reo, chống cãi người nào cho đặng binh vực kẻ bị cáo.

† **Reclangens**, tis. *omn. gen.* hay vang lừng.

† **Reclinatorium**, ii. *n.* cái gối, gối đầu.

Reclinatus, a, um. et **Reclinis**, *m. f.* ne. *n.* is. nằm, dựa.

Reclino, as, avi, atum, are. đặt nghiêng, hạ xuống, dựa, kề dựa, dựa trên, đỡ kề. ‖ úp sấp, trở bề ngửa.

† Reclinus, a, um. V. Reclinis.

Reclivis, *m. f.* ve. *n.* is. et Reclivus, a, um. nằm, nghiêng.

Recludo, is, si, sum, dere. mở. ‖ tủ lại, khóa lại; recludere portas, mở cửa; — occulta, tỏ sự kín ra; — ensem, tót gươm ra; — fata, làm cho sống lại.

Reclusio, onis. *f.* sự mở. ‖ sự đóng lại, khóa lại, nhốt lại.

Reclusus, a, um. *part.* Recludo.

Recoctus, a, um. *part.* Recoquo. đã nấu lại; recoctus senex, lão già đã từng.

Recœno, as, are. ăn cơm tối một lần nữa.

† Recogitatus, ûs. *m.* sự suy gẫm, sự suy lại.

Recogito, as, avi, atum, are. suy lại, đoái tưởng, gẫm lại, tưởng lại, lượng lại, nghĩ lại, tỏy lại.

Recognitio, onis. *f.* sự xét lại, dò, khảo sách lại. ‖ sự soát; recognitio suî, xét mình.

Recognitus, a, um. *part.*

Recognosco, is, gnovi, gnitum, scere. soát, xét lại. ‖ nhìn lại, nhớ lại. ‖ sửa lại, dò, khảo sách. ‖ ‖ tuần thủ, tuần sát; recognoscere equitum turmas, soát cơ binh mã; — librum, khảo sách.

Recogo, is, coegi, coactum, gere. tháo sự gì ra, chia các phần trong vật gì ra.

Recollectus, a, um. *part.*

Recolligo, is, legi, lectum, gere. góp, — lại, hái, lắt, tích trử; recolligere vires, bổ sức lại.

† Recolloco, as, are. đặt lại trên giường.

Recolo, as, avi, atum, are. lọc lại.

Recolo, is, lui, cultum, lere. làm lại. ‖ nhớ lại, tưởng lại; recolere agros, cày ruộng lại; — memoriam, nhớ lại; — pristinam amicitiam, đoái nghĩa; — memoriâ, ôn cố.

Recomminiscor, eris, sci. *dep.* nhớ lại.

Recompingo, is, gere. đóng lại, buộc lại, hiệp lại cho xứng nhau.

Recompono, is, posui, positum, nere. sửa sắn lại, hiệp đồ lại.

Recompositus, a, um. *part.* Recompono.

† Reconciliasso, is, ssere. V. Reconcilio.

Reconciliatio, onis. *f.* sự làm hòa thuận, làm lành lại.

Reconciliator, oris. *m.* kẻ giao hòa lại, lập thuận lại.

Reconciliatus, a, um. *part.*

Reconcilio, as, avi, atum, are. giao hòa lại, làm cho người ta hòa thuận lại. ‖ sửa đang, — lại. ‖ đặng lại; reconciliare pacem, giao hòa.

Reconcino, as, avi, atum, are. sửa lại, vá lại.

Reconditus, a, um. ditior. tissimus. kín, — đáo, sâu nhiệm; ars vel virtus recondita, phép thuật, phép nhiệm; sensus reconditus, ý sâu; recondita res, có ý gẫm. *part.*

Recondo, is, didi, ditum, dere. giấu, tích, — trử lại, chôn, ghi lòng. ‖ táng, mai táng, tống táng; recondere gladium, xỏ gươm vào vỏ; — oculos, nhắm con mắt.

Reconduco, is, duxi, ductum, cere. mướn lại.

Reconflor, aris, atus sum, ari. *pass.* chịu rèn lại. ‖ chịu lập lại.

† Reconsigno, as, are. làm dấu lại.

† Reeonsuesco, is, scere. lập thói nghịch, mắc thói khác xa.

Reconventio, onis. *f.* sự giao cùng nhau.

Recoquo, is, coxi, coctum, quere. nấu lại, rèn lại. ‖ làm mới lại, sửa lại.

Recordabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Recordandus, a, um. khá nhớ lại.

Recordatio, onis. *f.* sự nhớ lại, trí nhớ.

Recordatus, ûs. *m.* trí nhớ.

Recordatus, a, um. *part.*

Recordor, aris, atus sum, ari. *dep.* nhớ lại, chạnh nhớ, tưởng lại; recordari confusè, nhớ mạy; — sollicitè, khoăn khóai; locum ubi aliquid ante positum non recordari, sác nơi; — rei, — rem, — re, nhớ lại sự gì.

† Recorporatio, onis. *f.* sự mặc lấy xác cũ mình lại.

† Recorporativus, a, um. có phép có tài mở các đàng trong xác cho thông.

† Recorporo, as, are. làm cho sang qua bởi xác nọ đến xác kia. ‖ mở các đàng trong xác cho thông.

Recorrectus, a, um. đã sửa đang lại.

Recorrigo, is, rexi, rectum, gere. sửa lại, — đang, — sắn; recorrigere animum, sửa trí mình lại.

Recrastino, as, avi, atum, are. rày mai, lần lữa.

Recreatio, onis. *f.* sự bổ sức lại.

Recreator, oris. *m.* kẻ bổ sức lại.

Recreatus, a, um. *part.* Recreo.

Recrementum, i. *n.* bụi nhớp khi sàng gạo. ‖ đồ đã cạo, mạt.

Recreo, as, avi, atum, are. tạo lại, lập lại, tái tạo, dựng nên lại. ‖ bàu lên một lần khác. ‖ bổ sức lại; recreare aere libero, thỏa lòng; — mentem, làm cho vui trí; — aciem, vừa con mắt; — inopiam, bố thí.

Recrepo, as, are. vang lừng.

Recresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* mọc lại, mọc một lần nữa.

Recrudesco, is, dui, scere. *n.* hóa nên mới lại, thêm sức, bổ sức lại, tái phát; morbum recrudescere, bịnh hoàn nguơn; recruduit pugna, người ta giao trận lại.

Recta, æ. *f.* thứ áo người nam mặc áp ngày lễ cưới.

Rectà. *adv.* băng ngàn, thẳng, ngay thẳng; rectà aliquò ire, thẳng tách; — aliquò tendere, thẳng chỉ; equo rectà tendere aliquò, thẳng biêu.

Rectè. *adv.* tiùs. tissimè. ngay, ngay hàng, — đặng, — giọt. ‖ phải lẽ, thậm phải; rectissimè, chính đính, ngay chẳm chẳm; rectè ferre, nhịn nhục; — loqui, nói ngay.

Recticaulis, *m. f.* le. *n.* is. có chột ngay.

Rectio, onis. *f.* chánh sự, — giáo, sự trấn nhậm.

Rectitudo, inis. *f.* sự ngay.

Rectò. *adv.* ngay thẳng.

Rector, oris. *m.* quan trấn nhậm. ‖ kẻ bàu chủ. ‖ kẻ cày. ‖ vua, — chúa, đức ông. ‖ kẻ cai, cai trị. ‖ kẻ chuyên chủ, sở cai, sở trị.

Rectrix, icis. *f.* nữ nhơn cai trị.

Rectura, æ. *f.* sự sửa đang cho ngay.

Rectum, i. *n.* hàng ngay. ‖ sự công bình, lẽ phải, — ngay.

Rectus, a, um. ngay, thẳng, chính, công chính. ‖ đứng; cor rectum, lòng ngay; conscientia recta, ngay dạ, — lòng; recta loqui, nói ngay ngắn; arbor recta, cây óng, cây suôn. ‖ sửa sang, — đang, — sắn; recta via, đàng thẳng. ‖ trực, chính trực; recta ratio, lẽ chính; recta agendi ratio, đạo hạnh.

Recubitus, ûs. *m.* sự nằm.

Recubo, as, bui, bitum, are. nằm lại. ‖ nằm; recubare tyrio toro, nằm giường điều.

Recudo, is, di, sum, dere. rèn lại.

Recula, æ. *f. dim.* Res.

Recultus, a, um. *part.* Recolo.

Recumbo, is, cubui, cubitum, bere. *n.* nằm sải chơn sải tay. ‖ nằm ngồi gần bàn mà ăn. ‖ ngã, nghiêng. ‖ hạ xuống, sập xuống; recumbere in humeros, nghiêng vai, — cổ.

Recuperatio, onis. *f.* sự đặng lại, lấy lại.

Recuperativus, a, um. có lẽ cho đặng lại.

Recuperator, oris. *m.* kẻ đặng lại, lấy lại. ‖ quan khâm sai mà lo việc. ‖ quan phân xử việc kẻ láng diềng. ‖ kẻ lấy thành lại.

Recuperatorius, a, um. thuộc về việc quan sai mà xử hay là lo.

Recuperatus, a, um. *part.*

Recupero, as, avi, atum, are. đặng lại, lấy lại, đặng lại của đã mất; recuperare vires, bổ sức lại; — caput pecuniæ sine lucro, đủ vốn; — somnum, ngủ lại.

Recupio, is, ivi, itum, pere. ước ao lại, muốn lại.

Recurator, oris. *m.* kẻ chữa đã một lần nữa. ‖ kẻ lo việc chăm chỉ.

Recuratus, a, um. *part.*

Recuro, as, avi, atum, are. chữa đã một lần nữa, làm lại, tu lại, giữ cẩn thận.

Recurro, is, ri, sum, rere. chạy lại, chạy lại. ‖ chạy mà trở về, chạy đến. ‖ làm lại, trở về; recurrere in arcem, trở về đồn.

Recursio, onis. *f.* sự chạy đến.

Recursito, as, are. et.

Recurso, as, avi, atum, are. V. Recurro. recursare hùc et illùc, chạy lạc.

Recursus, ûs. *m.* sự chạy đi chạy lại.

Recurvatio, onis. *f.* sự uốn cong lại.

Recurvatus, a, um. *part.* Recurvo.

Recurvitas, atis. *f.* sự cong lại.

Recurvo, as, avi, atum, are. uốn cho cong lại, làm cho quằn lại, làm cho co quắp.

Recurvus, a, um. co quắp.

† **Recusabilis**, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ từ đặng.

Recusatio, onis. *f.* sự từ chối. ‖ lẽ chữa sự từ chối.

Recuso, as, avi, atum, are. từ, từ chối; recusare mendacium, bắt lời dối; — præ urbanitate, làm khách; — ore tenùs, cách lễ; — aliquid urbanè, từ nhường. ‖ chối cãi.

Recussus, ûs. *m.* sự nhảy, nẩy, văng lại, nẹt, nẹt lại.

Recussus, a, um. *part.*

Recutio, is, cussi, cussum, tere. rung, lắc, động.

Recutitus, a, um. đã chịu phép cắt bì. ‖ đã sứt da.

Redabsolvo, is, vi, solutum, vere. giải tội lại.

† **Redaccendo**, is, dere. thắp lại.

Redactus, ûs. *m.* lợi, lợi bởi đất ruộng.

Redactus, a, um. *part.* Redigo.

Redambulo, as, avi, atum, are. trở về, đi đàng mà về.

Redamo, as, avi, atum, are. lấy mến đáp mến, trả nghiã.

Redamptruo, et Redamtruo, as, avi, atum are. trở về, lui lại.

† **Redanimatio**, onis. *f.* linh hồn nhập vào xác lại, sự sống lại.

Redanimatus, a, um. đã sống lại.

† **Redanimo**, as, are. làm cho sống lại.

Redardesco, is, scere. *n.* cháy lại.

Redarguo, is, gui, gutum, guere. bắt lẽ, — lỗi, sửa phạt, quở trách.

Redargutio, onis. *f.* sự quở phạt.

Redauspico, as, avi, atum, are. coi chim lại mà bói. ‖ làm lại.

Redditio, onis. *f.* sự trả lại. ‖ phần thứ hai trong một câu thí dụ.

Redditor, oris. *m.* kẻ trả lại.

Redditus, ûs. *m.* lợi, bổng lộc, lợi đặng hằng năm.

Redditus, a, um. *part.*

Reddo, is, didi, ditum, dere. trả lại, hòan, — lại, lai hòan, tái hòan, hòan trả; reddere vicem,

trả miệng, trả nủa; — operis mercedem, trả công; — sanguinem, ứa máu ra; — obscœna, đi sông; — animam, chết; — voces, thưa lại; — animum, bổ sức lại.

Redemptio, onis. *f.* sự chuộc lại, thục, — lại, sự cứu chuộc. ‖ sự mua thuế chung.

Redemptito, as, are. et Redempto, as, are. cứu chuộc.

Redemptor, oris. *m.* kẻ cứu chuộc. ‖ kẻ lãnh việc làm, kẻ mua thuế.

Redemptrix, icis. *f.* nữ nhơn chuộc.

Redemptura, æ. *f.* sự mua thuế chung.

Redemptus, a, um. *part.* Redimo.

Redeo, is, ivi, et ii, itum, ire. *n.* trở về, về, đi về, lui về, hòan, khởi hoàn, hồi, — lại, phản hồi, tái hồi, hồi qui, qui, ra về. ‖ làm lại, khỉ sự lại. ‖ sinh lại. ‖ ngặt; redire domum, về nhà; — ad se, tủy thân, tỉnh táo, — lại; — ad verum errore abjecto, khử tà qui chính; — in patriam dignitate decorum, vinh qui; — animo, nhớ lại; quod ad te rediturum putas, lợi ông trông sẽ đặng nhờ.

Redhibeo, es, bui, bitum, bere. trả tiền của đã bán vì chẳng tỏ những sự xấu của ấy. ‖ trả lại.

Redhibitio, onis. *f.* sự trả tiền lại vì của xấu đã bán trước.

Redhibitor, oris. *m.* kẻ lấy lại của đã bán vì chẳng tỏ sự xấu của ấy.

Redhibitorius, a, um. thuộc về sự lấy lại của xấu vì chẳng tỏ sự xấu ra.

Redhostio, is, ivi, itum, ire. biết ơn, trả ơn lại.

Redico, is, cere. nói lại.

Rediculus, i. *m.* bụt kia.

Redigo, is, egi, actum, gere. ép, — lại, bắt. ‖ đem, — về, — lại. ‖ bắt phục. ‖ tích, — trử, góp, — lại. ‖ tóm về; redigere in ordinem, hòan hạng; — in ditionem suam, bắt phục; — ad inopiam, — ad miseriam, — ad necessitatem, làm cho phải cực phải ngặt.

Redimiculum, i. *n.* đồ tề chỉnh đờn bà dùng bịt đầu hay là mang nơi cổ.

Redimio, is, ivi, itum, ire. bịt, thắt, buộc xung quanh; redimire tintinnabulis, buộc lạc xung quanh.

Redimitus, ûs. *m.* dây lụa, dải người nữ buộc mũ.

Redimitus, a, um. *part.* Redimio.

Redimo, is, demi, demptum, mere. chuộc, — lại, cứu chuộc, lai thục. ‖ mua thuế nhà nước. ‖ lãnh việc làm y giá định. ‖ mua, — lại; redimere peccata, chuộc tội; — vitam suam vel alicujus, thục mạng; — captos, chuộc kẻ làm tôi. ‖ mà cả.

† Redindutus, a, um. đã mặc sự gì lại.

Redinteger, a, um. đã làm mới lại.

Redintegratio, onis. *f.* sự làm lại cho nguyên. ‖ sự nói lại, làm mới lại.

Redintegrator, oris. *m.* kẻ làm lại cho nguyên, tu lý, tu bổ lại.

Redintegratus, a, um. *part.*

Redintegro, as, avi, atum, are. làm lại cho nguyên, tu lý, tu bổ lại, nói lại, làm lại. ‖ bổ sức lại; redintegrare prælium, đánh giặc lại, giao trận lại.

† Redinvenio, is, ire. đặng lại, tìm lại.

Redipiscor, eris, deptus sum, isci. *dep.* được lại, lấy lại.

† Redisco, is, scere. học lại.

Reditio, onis. *f.* sự trở về.

Redito, as, are. về, trở về, năng về.

Reditus, ûs. *m.* sự về, qui, trở về. ‖ lộc, lợi.

Redivia, æ. *f.* V. Reduvia.

Redivius, ii. *m.* thứ con mọt.

Redivivus, a, um. kẻ sinh lại, sống lại.

Redo, onis. *m.* cá kia.

Redoleo, es, lui, lere. *n.* bay mùi, ra mùi thơm.

Redonator, oris. *m.* kẻ cho lại.

Redono, as, avi, atum, are. cho lại, trả lại.

† Redopto, as, are. ước ao lại, còn mơ ước.

Redordior, iris, rsus sum, diri. *dep.* tháo vải lại, tháo đồ dệt lại.

Redormio, is, ivi, itum, ire. *n.* ngủ lại.

Redormitio, onis. *f.* sự ngủ lại.

Redorno, as, are. dọn tề chỉnh lại.

Reduco, is, xi, ctum, cere. dắc lại, đem về. ‖ đưa, — đón. ‖ trử, — dưỡng. ‖ đem xa hơn. ‖ thắt lại, làm cho hẹp lại; reducere in concordiam, lập sự hòa thuận lại; — spiritum, nhịn hơi thở; — sinum, để ngực hở ra; capere ad reducendum, bắt về.

Reductio, onis. *f.* sự đem về, đưa về.

Reductivus, a, um. hay dùng mà phá đồ gì có nhiều tính.

Reducto, as, are. V. Reduco.

Reductor, oris. *m.* kẻ đem về, đưa về.

Reductus, a, um. *part.* Reduco.

Redulceratus, a, um. *part.*

Redulcero, as, avi, atum, are. làm cho dấu tích nứt lại.

Reduncus, a, um. cong, có móc.

Redundanter. *adv.* cách tràn, hậu, tràn trề, dư dật.

Redundantia, æ. *f.* sự tràn trề, dư dật.

Redundatio, onis. *f.* sự đầy dẫy.

Redundatus, a, um. *part.*

Redundo, as, avi, atum, are. tràn ra, — trề, đầy dẫy. ‖ có dư, có dư dật, dư thừa. ‖ văng lên; redundare digito, có một ngón dư; — sanguine, dầm máu.

Reduplicatus, a, um. đã kép, đã trả bằng hai.

Reduresco, is, scere. *n.* ra cứng lại.

Reduvia, æ. *f.* chốc nhỏ dưới móng. ‖ da nơi móng xước ra.

Reduviæ, arum. *f. pl.* đồ vụn của ăn giắt vào răng.

† Reduviosus, a, um. kẻ có nhiều da xước ra nơi móng.

Redux, ucis. *omn. gen.* kẻ đã trở về. ‖ kẻ thoát khỏi. ‖ kẻ đem về.

† Reexinanio, is, ire. đổ ra lại.

Reexspecto, as, avi, atum, are. đợi lâu.

† Refabrico, as, are. làm lại, lập lại.

Refacio, is, feci, factum, cere. làm lại.

Refectio, onis. *f.* sự làm lại, lập lại. ‖ sự sửa lại, khâu, vá khâu. ‖ sự ăn bữa, bổ sức lại.

Refector, oris. *m.* kẻ làm lại, sửa, vá lại.

Refectorium, ii. *n.* nhà ăn cơm.

Refectus, ûs. *m.* sự ăn, bổ sức lại.

Refectus, a, um. *part.* Reficio.

Refello, is, li, fellere. bắt lẽ. ‖ chống cãi. ‖ chẳng ưng, chẳng chịu.

Refercio, is, si, tum, cire. lấp, vun đắp, vun đống.

† Referendarium, ii. *n.* quờn chức tâu đơn.

Referendarius, ii. *m.* quan áp việc tâu đơn.

Referina, æ. *f.* V. Refriva.

Referio, is, ire. đánh trả. ‖ nảy, — lên, dội ra.

Referiva, æ. *f.* V. Refriva.

Refero, fers, tuli, latum, ferre. đem lại. ‖ đặt lại, sửa lại. ‖ doãn, — lại, học lại, thuật lại. ‖ đặng, phải, mắc phải. ‖ đem về, qui về. ‖ toan liệu, bàn luận với. ‖ dán lại. ‖ khỉ sự lại, làm lại. ‖ tục vào sổ, biên vào sổ. ‖ thưa, — lại, trả lời, nói trả. ‖ cho thông công, cho dự hàng. ‖ có hình giống như. ‖ lãnh cho, chịu lãnh; referre opem, giúp; — grates, báo ơn, — ngãi; — morem, lập thói; — pedem, — gradum, lui chơn; — clarè et ordine, vân vi; — se domum, trở về nhà; — in acta, biên vào sổ bộ; — vina, mửa rượu; — ad aliquem de suis rebus, bàn luận việc mình cùng người khác.

Refert, tulit, ferre. *impers.* đặng ích, có ích. ‖ mặc, thuộc về; quid refert, can chi đó, chẳng ngại; meâ refert, có ích cho tôi; parvi refert, chẳng bao lăm.

Refertus, a, um. *part.* Refercio.

Referveo, es, bui, vere. *n.* et

Refervesco, is, bui, scere. *n.* sôi lại. ‖ ra nguội lại.

Refibulo, as, avi, atum, are. mở khóa.

Reficio, is, feci, factum, cere. làm lại, sửa lại, lập lại; reficere se, bổ sức mình lại; — memoriam, nhớ lại; — tabulas, vá ván.

Refictio, onis. *f.* sự làm lại.

Refigo, is, xi, xum, gere. nhổ đồ đã cặm; refigere leges, phá luật.

Refingo, is, nxi, ctum, gere. sửa lại, gõ hình lại.

† Refiguror, aris, atus sum, ari. *dep.* mặc hình mới.

† Refirmatus, a, um. đã phải cặm lại.

Refixus, a, um. *part.* Refigo.

Reflabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay mất hơi dễ lắm.

Reflabri venti, orum. *m. pl.* gió ngược.

Reflagito, as, avi, atum, are. xin này lại.

Reflatio, onis. *f.* sự mất hơi.

Reflatus, ûs. *m.* gió ngược. ‖ hơi thở mạnh, thổi mạnh; reflatus fortunæ, vận bĩ.

Reflatus, a, um. đã phồng. ‖ đã mất hơi.

Reflecto, is, xi, xum, ctere. uốn lại, bẻ lại; reflectere caput, trở mặt; — pedem, trở về; — animum, suy lại.

Reflexìm. *adv.* cách suy tưởng.

Reflexio, onis. *f.* sự uốn lại, trở lại, sự suy gẫm.

Reflexus, ûs. *m.* vũng.

Reflexus, a, um. *part.* Reflecto.

Reflo, as, avi, atum, are. thổi ngược, thổi ngang.

Refloreo, es, rui, rere. *n.* et

Refloresco, is, rui, scere. *n.* nở đóa lại, hoa đơm bông lại.

Refluo, is, fluxi, fluxum, ere. chảy lên.

Refluus, a, um. hay chảy lên.

Refocillo, as, avi, atum, are. tẩm bổ, bổ sức lại; refocillari, lại nghỉn.

Refodio, is, fodi, fossum, dere. bới lại, đào lại.

Reformatio, onis. *f.* sự sửa lại. ‖ sự hóa nên khác.

Reformator, oris. *m.* Reformatrix, icis. *f.* kẻ sửa lại.

Reformatus, ûs. *m.* V. Reformatio.

Reformatus, a, um. *part.* Reformo.

Reformidatio, onis. *f.* sự sợ.

Reformido, as, avi, atum, are. sợ, kinh hãi; reformidare aliquem, kiêng vì.

Reformo, as, avi, atum, are. tu, — lại, sửa lại, gõ hình lại. ‖ làm cho ra tốt hơn; reformare ad hominem, làm cho ra hình người.

Refossus, a, um. *part.* Refodio.

Refotus, a, um. *part.*

Refoveo, es, fovi, fotum, vere. ấp lại, làm cho nóng lại. ‖ lập lại, sửa lại; refovere ignes, nhen lửa lại; — oculos, xức con mắt.

Refractariolus, a, um. kẻ cứng cổ một ít.

Refractarius, a, um. cứng cổ, — lòng.

† Refractio, onis. *f.* sự nảy lên, nẹt lại, dội ra.

Refractum, i. *n.* đất cày để nghỉ.
Refractus, a, um. *part.* Refringo.
Refrænatio, onis. *f.* V. Refrenatio.
Refragatio, onis. *f.* sự chống trả.
Refragator, oris. *m.* kẻ chống cãi.
Refragatus, a, um. *part.*
Refragor, aris, atus sum, ari. *dep.* chống trả, chống cãi. ‖ làm hại. ‖ chẳng ưng bụng, chẳng ưa ý.
Refrenatio, onis. *f.* sự hãm, dẹp, hãm khớp.
Refrenatus, a, um. *part.*
Refreno, as, avi, atum, are. hãm, — khớp, — dẹp; refrenare se, tu kỉ; — linguam, bớt lời; — libidines, dẹp lòng dục.
Refrequento, as, avi, atum, are. làm cho có dân lại, qui dân lại.
Refrico, as, cui, ctum, care. cà lại, cọ lại, mài lại. ‖ làm mới, tu lại. ‖ hóa nên mới lại; refricare memoriam, nhắc lại.
Refrigeo, es, gere. V. Refrigesco.
Refrigeratio, onis. *f.* sự hóng mát. ‖ sự ra nguội lạnh.
Refrigerator, oris. *m.* kẻ làm cho mát, kẻ quạt cho mát mẻ.
Refrigeratorius, a, um. hay làm cho mát, hay sinh mát mẻ.
Refrigeratrix, icis. *f.* nữ nhơn hay là đồ hay làm cho mát.
Refrigeratus, a, um. *part.* Refrigero.
Refrigerium, ii. *n.* sự mát mẻ. ‖ sự êm ái; magnum refrigerium, mát rợi rợi. ‖ thanh lương.
Refrigero, as, avi, atum, are. làm cho mát mẻ. ‖ làm cho bớt sự nóng; vento leni se refrigerare, hóng mát; corpus refrigeratum, mát mình.
† **Refrigeror**, aris, ari. *dep.* giúp, — đỡ, an ủi; refrigerari alicui, giúp, an ủi người.
† **Refrigescentia**, æ. *f.* sự nguội.
Refrigesco, is, frixi, scere. *n.* ra nguội. ‖ bớt sự nóng.
Refrigo, is, gere. chiên, rán.
Refringo, is, fregi, fractum, gere. xán vỡ, phá, đánh vỡ; refringere opes alicujus, làm cho ai mất hết của cải; — carcerem, phá cửa ngục; — verba, nói mà cà mà cặp.
Refriva, æ. *f.* đậu đem về nhà mà tế khi đã trồng đậu khác rồi hay là khi đã bòn đậu.
Refrondesco, is, scere. *n.* nở lộc lại, nảy lộc lại.
Refuga, æ. *m. f.* kẻ trốn.
Refugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn, lánh, xa lánh. ‖ từ, — chối. ‖ náu ẩn; refugere memoriam, khuất rảy; — à re, nhờm sự gì; — ad aliquem, chạy đến cùng ai.
Refugium, ii. *n.* nơi náu ẩn, chốn nương náu, nơi bàu chữa, mung xung, nơi vắng, — ẩn mình.
Refugus, a, um. kẻ trốn, xa lánh; refugum mare, nước ròng.
Refulgentia, æ. *f.* sự sáng chói.
Refulgeo, es, si, sum, gere. sáng chói, — lòa; refulget spes, có lẽ mà trông cậy.
Refulgidus, a, um. hay chói lói.
Refundo, is, fudi, fusum, dere. trút lại, đổ lại. ‖ hoàn sở tổn, trả sự hao tốn lại. ‖ nấu, dong, nấu cho chảy; refundere in aliquem, đổ dĩa; — culpam in aliquem, gieo vạ, đổ lỗi, qui lỗi, đổ vạ; — aliquid in alium, nấy lại, phú lại.
Refusè. *adv.* cách đầy dẫy, bộn.
† **Refusio**, onis. *f.* sự đổ ra.
Refusus, a, um. *part.* Refundo.
Refutatio, onis. *f.* sự bắt lẽ.
† **Refutator**, oris. *m.* kẻ bắt lẽ.
Refutatorius, a, um. thuộc về sự bắt lẽ.
Refutatus, ûs. *m.* V. Refutatio.
Refutatus, a, um. *part.*
Refuto, as, avi, atum, are. bắt lẽ, từ, chối, chẳng chịu. ‖ mắng, quở trách, xô, — ra, trừng; refutare testes, chẳng chịu kẻ chứng cớ ấy; — testibus, dùng chứng cớ mà tỏ sự dối; — hostem, ngăn giặc.
Regalia, ium. *n. pl.* lễ sinh nhựt các vua. ‖ phép vua đặng hưởng nhờ lộc kia.
Regaliolus, i. *m.* △ huế mộc điểu.
Regalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về vua chúa; regalia exta, điềm lành.
Regaliter. *adv.* cách như vua, — oai nghi trọng thể như vua.
Regelatus, a, um. *part.*
Regelo, as, avi, atum, are. làm cho nước đông chảy ra. ‖ làm cho mát mẻ.
Regemo, is, mui, mitum, mere. tiếng kêu van vang lừng.
Regeneratio, onis. *f.* sự sinh ra lại.
Regeneratus, a, um. *part.*
Regenero, as, avi, atum, are. sinh ra lại, làm cho sống lại; regenerare patrem, nên giống cha mình như hệt.
Regentes, ium. *m. pl.* quan cai, kẻ trị, thầy.
† **Regerendarii**, orum. *m. pl.* kí lục.
Regerminatio, onis. *f.* sự chồi mống mọc lại.
Regermino, as, avi, atum, are. mọc mụt lại.
Regero, is, gessi, gestum, rere. đem lại, sinh lại, mọc lại. ‖ vun đống. ‖ tục vào sổ. ‖ xua đuổi, xô ra. ‖ chống lại; regerere injuriam, dùng lời nhục mà đáp sỉ nhục; — culpam in aliquem, đổ lỗi cho người khác.
Regesta, orum. *m. pl.* sổ bộ.
Regestum, i. *n.* vồng đất.
Regestus, a, um. *part.* Regero.
Regia, æ. *f.* đô, kinh đô, hoa hạ, chốn kinh kì, kinh kì, — sư, — thành, đế kinh, long điện, phủ triệu phong. ‖ nhà tạm vua ngự.
† **Regibilis**, *m. f.* le. *n.* is. dễ trị.

Regiè. *adv.* cách trọng thể, — xứng đáng vua chúa.
Regificè. *adv.* V. Regiè.
Regificus, a, um. thuộc về vua, xứng đáng vua.
Regifugium, ii. *n.* lễ kia trong thành Roma.
Regigno, is, nere. V. Regenero.
Regii, orum. *m. pl.* quan hầu vua.
Regilla, æ. *f.* thứ áo. V. Recta.
Regimen, inis. *n.* sự cai trị, chánh hóa, — giáo, — lệnh, — sự. ‖ quốc chánh. ‖ bánh lái. ‖ cách cai trị; bonum regimen, nhơn chánh, liêm chánh.
Regimentum, i. *n.* quốc chánh.
Regina, æ. *f.* hoàng hậu, nữ vương, chính cung, — hậu, hùinh hậu. ‖ bà, bà thầy, nhà bà, bà sang trọng.
Regio, onis. *f.* miền, xứ, đất, giái, phương, — hướng, nơi, cách ở; egiones cœli quatuor, bốn phương; regio aerea, trên không; regiones vitæ, cùng hạn sự sống.
Regionalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về xứ, — phương hướng.
Regionaliter. *adv.* et Regionatìm. *adv.* từng xứ, từng phương.
Regionarius, a, um. thuộc về xứ, — phương.
Register, tri. *m.* sổ bộ.
† Registrarius, ii. *m.* kẻ biên sổ.
† Registro, as, are. tục vào sổ, biên vào sổ.
† Registrum, i. *n.* sổ bộ.
† Regito, as, are. cai, cai trị thường.
Regius, a, um. thuộc về vua, xứng đáng vua chúa; regius morbus, bịnh huình đãn; regia via, đàng quan; — vestis, long bào.
Reglutinatio, onis. *f.* sự kéo đồ đã dán.
Reglutino, as, avi, atum, are. cất đều đã dán. ‖ giựt lấy đồ gì. ‖ trả lại của người ta; reglutinare palpebras, nhướng con mắt ra.
Reglutinosus, a, um. dẻo lắm.
Regnator, oris. *m.* kẻ trị, kẻ trị vì như vua. ‖ quan trấn nhậm. ‖ kẻ đặng, kẻ cầm của.
Regnatrix, icis. *f.* nữ nhơn cai trị.
Regnatus, a, um. có vua cai trị. ‖ có đấng trấn nhậm.
Regnicola, æ. *m. f.* người bổn quốc.
Regno, as, avi, atum, are. trị nước, cai trị, tức vị. ‖ trấn nhậm; regnare in populo, trị dân; regnat ebrietas, có thói say rượu.
Regnum, i. *n.* nước, âu vàng, nước nhà, quốc, — gia, xã tắc. ‖ quờn chức vua. ‖ phép vua. ‖ phép quản trị. ‖ nơi người có thế; regnum florens, nước trị; — turbatum, nước loạn; regna vicina, lân quốc; regnum tueri, phò tá; longum iter probat validum equum, regnum turbatum subditum fidelem, trường đồ tri mã lực, quốc loạn thức thành thần; regnum judiciorum, nha môn; regna humida, — undosa, biển; regna invia vivis, — tristia, — pallida, — viduata lumine, địa ngục.
Rego, is, rexi, rectum, gere. trị, cai trị, — quản, quản trị, — hay, chưởng quản, — trị, củ suất, hay ngự trị, nhậm, tể trị, tể, trị vì, cầm lái, sửa dạy, hãm dẹp; regere populos, trị dân; — pace, thạnh trị; — cymbam, bẻ lái.
Regredior, eris, gressus sum, gredi. *dep.* lui về, trở về, trở gót; regredi in memoriam, nhớ lại.
Regressio, onis. *f.* et Regressus, ûs. *m.* sự lui về. ‖ trở về. ‖ sự chạy đến cùng; regressus æstûs, nước ròng.
Regressus, a, um. *part.* Regredior.
Regula, æ. *f.* luật, — phép. ‖ thước gạch, — nách. ‖ mẹo mực. ‖ khuôn phép, pháp, — chế. ‖ thúng đựng trái oliva mà ép nó. ‖ đòn tay. ‖ cây đón đàng diễn trường; ad regulam, nhằm, phải, — lẽ, tử tế, nhằm luật.
Regularis, *m. f.* re. *n.* is. nhằm lề luật, xứng luật phép; sacerdos regularis, thầy dòng; regulare æs, dát đồng.
Regulariter. *adv.* cách nhằm luật phép, tử tế.
Regulatìm. *adv.* cách nhằm, — phải, cách nhằm luật phép.
Regulo, as, are. lập luật phép.
Regulus, i. *m.* chư hầu, ngôi hầu, quốc công. ‖ △ huế mộc điểu.
Regustatio, onis. *f.* sự nếm lại.
Regusto, as, avi, atum, are. nếm lại; regustare litteras, coi thơ nhiều lần.
Regyro, as, avi, atum, are. đi xung quanh một lần nữa.
Rehalo, as, avi, atum, are. bay hơi lên.
† Rehisco, is, scere. *n.* nẻ ra lại.
Reicio. V. Rejicio.
† Reilata, æ. *f.* cá đuối.
Reincipio, is, pere. khỉ sự lại.
Reinvito, as, are. mời lại.
Reipsà. *adv.* chỉ kẻo, có thật như vậy.
† Reipus, i. *m.* của chồng cho đờn bà góa khi cưới nó.
Reiteratio, onis. *f.* sự lại, làm lại.
Reiterator, oris. *m.* kẻ làm lại, khỉ sự lại.
Reitero, as, avi, atum, are. khỉ sự một lần nữa, làm lại.
Reiva, æ. *f.* cá đuối.
Rejectanea, orum. *n. pl.* đồ bỏ ra.
Rejectaneus, a, um. sự gì đã bỏ ra, — đã quăng đi.
Rejectatio, onis. *f.* et Rejectio, onis. *f.* sự bỏ quăng. ‖ sự mửa ra, giổ ra, xổ ra. ‖ sự đuổi ra; rejectio judicum, sự từ chối quan đoán.
Rejecto, as, avi, atum, are. *freq.* năng bỏ ra. ‖ mửa ra.

Rejectus, ûs. *m.* sự giổ ra, mửa ra. ‖ lòng vét.
Rejectus, a, um. *part.*
Rejicio, is, jeci, jectum, cere. quăng, ném, phóng lại. ‖ xô ra, chống. ‖ đuổi ra. ‖ mửa ra. ‖ từ, từ chối. ‖ giãn ra, lần lữa; rejicere aliquem, dể ngươi; — sanguinem, thổ huyết; — audaciam, chống trả sự dạn dĩ; — hostes, ngăn chống kẻ nghịch.
Rejiculus, a, um. khá từ bỏ.
Relabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* ngã lại, trở về đến. ‖ chảy lên nguơn mạch; relabi in sinum alicujus, ngã trong tay người.
Relambo, is, bere. liếm lại.
Relangueo, es, gui, guere. et
Relanguesco, is, gui, scere. *n.* trở nên yếu đuối, hóa ra mòn mỏi lại. ‖ mất sức. ‖ hóa nên yếu điệu.
Relapsus, a, um. *part.* Relabor.
Relatio, onis. *f.* sự đem đi đem về. ‖ sự doãn, thuật lại; relatio gratiæ, sự tạ ơn.
† **Relativè**. *adv.* cách thuộc về.
Relativus, a, um. thuộc về, hay chiếu nhau.
Relator, oris. *m.* kẻ mở việc phải toan luận. ‖ kẻ doãn tích.
Relatus, ûs. *m.* V. Relatio.
Relatus, a, um. *part.* Refero.
Relavo, as, avi, atum, are. giặt lại, rửa lại.
Relaxatio, onis. *f.* sự mở, giải, nới.
Relaxator, oris. *m.* kẻ giải, mở.
Relaxatus, a, um. *part.*
Relaxo, as, avi, atum, are. mở, giải, buông, giương, nới ra, duỗi; relaxare alvum, xổ bụng; — vincula, mở dải; — animum, dưỡng nhàn.
Relaxus, a, um. giạc, đã mở đã giải ra.
Relectus, a, um. *part.* Relego.
Relegatio, onis. *f.* sự đày, xua đuổi; relegatio dotis, của cải chồng trối lại cho vợ.
Relegatus, a, um. *part.*
Relego, as, avi, atum, are. đày, đuổi, xua đuổi. ‖ để riêng, chia ra. ‖ đặt cho, đổ cho; relegare verba alicujus, kể chi lời người; — ab hominibus filium, lo cho con mình lánh sự thế gian.
Relego, is, legi, lectum, gere. đọc lại. ‖ lặt lượm, hái, góp, tích trữ; relegere littora, lộng lại.
Relentesco, is, scere. *n.* bớt, đi chậm hơn, ra yếu hơn.
Relevamen, inis. *n.* sự giúp, cứu.
† **Relevamentum**, i. *n.* phần tiền phải nộp cho người sang trọng là chính chủ vườn đất khi nó qua trong tay kẻ khác.
Relevatio, onis. *f.* sự giúp, cứu.
Relevatus, a, um. *part.* Relevo.
Relevium, ii. *n.* V. Relevamentum.
Relevo, as, avi, atum, are. ngửa, — lên. ‖ giúp, — đỡ, cứu lấy, chữa cứu, bớt cho nhẹ hơn; relevare caput, ngửa mặt lại; — ægrum, chữa kẻ liệt; — curâ, giải phiền lòng; — sitim, đã khát.
Relicinus, a, um. kẻ có tóc xả sau đầu.
Relictio, onis. *f.* et Relictus, ûs. *m.* sự bỏ, để tất tưởi.
Relictus, a, um. *part.* Relinquo.
Relido, is, dere. bắt lẽ, chống.
Religamen, inis. *n.* dây buộc, lạt.
Religatio, onis. *f.* sự buộc, cột.
Religatus, a, um. *part.* Religo.
Religens, tis. *omn. gen.* kẻ có lòng nhơn đức.
Religio, onis. *f.* đạo, đạo đức, sự thờ phượng Chúa. ‖ lễ phép, — nhạc, — nghi. ‖ sự dâng, tế. ‖ sự dị đoan. ‖ sự đa nghi. ‖ lương tâm. ‖ sự cẩn thận nhặt lắm. ‖ sự vì, kính vì. ‖ lòng ngay; religio Christiana, đạo Đức Chúa trời; — falsa, đạo vạy, tả đạo; — officii, niềm lệ.
Religiosè. *adv.* cách nhơn đức, — sốt sắng, — nhặt phép, — xứng lương tâm, — cặn kẽ, — cẩn thận, — ân cần.
Religiositas, atis. *f.* sự mến đạo đức, lễ thờ phượng.
Religiosus, a, um. kẻ có đạo đức, chín đạo, nhơn đức. ‖ thánh, đáng kính. ‖ có lòng đa nghi, mê sự dị đoan; religiosissimus testis, kẻ làm chứng ngay thật.
Religo, as, avi, atum, are. buộc, cột, thắt. ‖ mở, giải; cymbam religare, trối thuyền; religare manus post terga, trói cấp ké.
Relino, is, levi, vel livi, litum, nere. mở, tháo ra; relinere epistolam, mở thơ.
Relinquo, is, liqui, lictum, quere. bỏ, để, — lại, từ, di, để vậy, bỏ sót; relinquere rem alicui, trối của cho người; — arrhaboni, đặt cọc; — penitùs, lánh khỏi.
Reliqua, orum. *n. pl.* sự dư, còn, tồn, chỉ tồn, của còn mắc, sự còn thiếu mà trả cho đủ. ‖ xương cốt kẻ chết.
Reliquatio, onis. *f.* của thiếu cho đặng trả cho đủ, của còn mắc.
Reliquator, oris. *m.* et Reliquatrix, icis. *f.* kẻ chưa trả cho đủ.
Reliqui, orum. *m. pl.* kẻ khác.
Reliquiæ, arum. *f. pl.* sự dư, của dư, của thừa. ‖ dấu thánh, xương các thánh. ‖ reliquiæ vini, rượu cặn; sacrarum reliquiarum theca, ảnh ngọc.
Reliquor, aris, atus sum, ari. *dep.* còn mắc nợ trả chưa hết.
Reliquum, i. *n.* sự dư, chỉ tồn.
Reliquus, a, um. dư, còn, chỉ tồn, thừa, — thải; reliquam operam dare, làm cho trọn việc chưa xong; reliquum est ut, tôi còn

phải; in reliquum, từ nầy về sau.

Relisus, a, um. *part.* Relido.

Rellicuus, a, um. V. Reliquus.

Relligio. V. Religio.

Reloco, as, avi, atum, are. cho mướn lại, mướn lại bởi kẻ đã mướn trước

Reloquor, eris, qui. *dep.* nói lại.

Reluceo, es, xi, cere. *n.* chói lòa; reluxit cæco dies, người mù đặng xem sự sáng lại. ‖ sáng ngời.

Reluctatus, a, um. *part.*

Relucto, as, avi, atum, are. et Reluctor, aris, atus sum, ari. *dep.* chống, — trả, — cãi, — lại. ‖ chẳng ưa, nhờm.

Reludo, is, dere. đáp lời giễu cợt.

Relumino, as, are. làm cho đặng sáng lại, soi lại.

Reluo, is, lui, ere. kéo sự gì mắc, mở đồ rối.

Remacresco, is, scere. gầy mòn lại.

Remadeo, es, dui, dere. ra mốc meo lại.

Remaledico, is, xi, ctum, cere. lấy nhiếc mà đáp nhiếc.

Remancipatus, a, um. *part.*

Remancipo, as, are. bán lại. ‖ bắt phục lại.

Remando, as, are. truyền lại.

Remando, is, di, sum, dere. nhai lại. ‖ nhơi. ‖ suy đi suy lại, nhớ đi tưởng lại.

Remaneo, es, nsi, sum, nere. *n.* ở lại, ở tại. ‖ đỗ, — rường, đậu, bền đỗ, hãy còn.

Remano, as, avi, atum, are. chảy về nơi mạch nước lại.

Remansio, onis. *f.* sự đậu, đỗ, ở lại.

Remansor, oris. *m.* quân lính chẳng trở về kịp như phép đã dạy. ‖ lính khỏi việc đi bộ.

Remasculatus, a, um. *part.*

Remasculo, as, are. an ủi, thêm gan lại.

Remeabilis, *m. f.* le. *n.* is. trở về được.

Remeaculum, i. *n.* sự lui về, trở về.

Remeatus, ûs. *m.* sự trở về.

Remediabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà chữa đặng.

Remedialis, *m. f.* le. *n.* is. hay chữa đã, diệu dược.

Remediatio, onis. *f.* sự chữa cho đã.

Remediator, oris. *m.* kẻ chữa cho đã.

Remediatus, a, um. *part.*

Remedio, as, avi, atum, are. et

Remedior, aris, ari. *dep.* chữa cho đã, làm thuốc cho đã.

Remeditor, aris, ari. *dep.* suy đi gẫm lại.

Remedium, ii. *n.* thuốc, phương dược. ‖ thuốc giải độc. ‖ phương thế, lẽ chữa lấy; remedium magnum est in, nó là thuốc mầu cho.

Remeligo, inis. *f.* cá kia.

† **Rememini.** nhớ lại.

† **Rememoratio**, onis. *f.* sự nhớ lại.

† **Rememoro**, as, are. nhắc lại.

† **Rememoror**, aris, ari. *dep.* nhớ lại.

Remensus, a, um. *part.* Remetior.

Remeo, as, avi, atum, are. trở về.

Remetior, iris, mensus sum, tiri. *dep.* đo lại, đong lại. ‖ đong lừa; remetiri secum facta sua, xét lương tâm về việc mình làm.

Remex, igis. *m.* kẻ chèo, dịch phu.

Remigatio, onis. *f.* sự chèo.

Remigator, oris. *m.* V. Remex.

† **Remigero**, as, are. V. Remigro.

Remigium, ii. *n.* sự chèo, hàng chèo. ‖ ghe dịch phu chèo; remigium pennarum, — alarum, sự giũ cánh.

Remigo, as, avi, atum, are. chèo.

Remigro, as, avi, atum, are. trở về nơi cũ, — nơi trước; remigrare ad justitiam, cứ phép công bình lại.

Remiligo, inis. *f.* V. Remeligo.

Remillus, a, um. cong như hình cái chèo.

Reminiscentia, æ. *f.* sự nhớ lại. V. Recordatio.

Reminiscor, eris, sci. *dep.* nhớ lại; reminisci rei, — rem, — de re, nhớ lại sự gì.

Remipes, edis. *omn. gen.* có chơn như con vịt, kẻ dùng chơn như dùng chèo vậy.

Remisceo, es cui, mistum, cere. trộn lại. ‖ đặt lộn lạo.

† **Remissa**, æ. *f.* sự tha tội.

Remissarius, a, um. sự gì mở và gài được, sự gì cất đặng và đặt lại đặng.

Remissè, siùs, sissimè. *adv.* cách yếu, — lếu lảo, — lào thào, — nhẹ, — hiền lành; remissè agere, chơi, du nhàn.

Remissibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng tha, nên thứ. ‖ hiền lành. ‖ ngọt.

Remissio, onis. *f.* sự buông ra, mở ra, hạ xuống. ‖ sự nhẹ bớt. ‖ sự tha, tha thứ, xá. ‖ sự nghỉ, du nhàn. ‖ sự ngã lòng. ‖ sự bớt, hạ giá, giảm nợ; remissio morbi, sự giảm bệnh; — animi, sự dưỡng nhàn.

Remissivus, a, um. hay giải.

Remissor, oris. *m.* kẻ tha, giải.

Remissurus, a, um. kẻ sẽ gởi trả lại, sẽ cho về.

Remissus, a, um. *part.*

Remitto, is, misi, missum, ere. gởi lại, trả lại, cho về. ‖ quăng, ném lại. ‖ gởi. ‖ buông, thả, phóng. ‖ từ, bỏ, để. ‖ mở, giải, nới ra. ‖ sinh lợi. ‖ tha, thứ, xá. ‖ giãn, — ra. ‖ nguôi ra. ‖ nhẳng việc ra. ‖ thôi, nhường, để lại. ‖ giảm, bớt. ‖ sót, bỏ sót. ‖ ngã lòng, sờn chí; remittere iracundiam, nguôi lòng; — voluntate, nhường cho bằng lòng; — dubitare, cho phép nghi; — legem, chuẩn luật; —

debitum, tha nợ; — messem, đặng mùa; — memoriam, chẳng lo cho đặng nhớ lại; — fidem alicui, tha lời người hứa; — opus, giãn việc; — animum, dưỡng nhàn; morbum se remittere, bịnh sai bớt.

Remivagus, a, um. hay đi bởi phép chèo.

Remixtus, a, um. *part.* Remisceo.

Remolior, iris, itus sum, iri. *dep.* đem sang chỗ khác, lắc, động, rặn cho đặng cất đồ nặng; remoliri arma, đánh giặc lại.

Remolitus, a, um. *part.* Remolior.

Remollesco, is, scere. *n.* trở nên mềm, ra êm ái, ra hiền lành, — yểu điệu.

Remollio, is, ivi, itum, ire. làm cho ra mềm, — yểu điệu.

Remoneo, es, ere. *n.* bảo lại.

Remora, æ. *f.* sự ngăn đỗ gì. ‖ cá kia.

Remoramen, inis. *n.* et Remoramentum, i. *n.* sự gì làm cho trễ đàng.

Remorbesco, is, scere. *n.* mắc bịnh lại.

Remordeo, es, di, sum, dere. cắn lại. ‖ lương tâm cắn rúc.

Remores, ium. *f. pl.* chim thầy bói lấy như điềm ngăn trở việc gì.

Remoror, aris, atus sum, ari. *dep.* khoan giãn, trễ, — lại, trần trựa. ‖ lần lữa, đi chậm, đi dần dà; remorari gradum, đi chậm chơn; — commodum, làm thiệt.

Remotè, iùs, issimè. *adv.* xa.

Remotio, onis. *f.* sự đuổi, xô ra, dời ra.

Remotus, a, um. *part.*

Removeo, es, movi, motum, vere. đem ra, dời, đặt nơi khác, cất đi. ‖ đuổi, — ra, xô ra; removere se suâ arte, bỏ nghề nghiệp mình; locus remotus, viễn phương, — vọng, dao viễn, huyền viễn; locus valdè remotus, miền viễn, diệu vợi, thẳm xa.

Remugio, is, gii, gitum, gire. đáp tiếng rống. ‖ vang lừng.

Remulceo, es, cere. vuốt ve, giỡn. ‖ làm cho nguôi lòng; remulcere caudam, quít đuôi; — aures, trít tai.

Remulco, as, are. dùng tàu mà kéo tàu khác.

Remulcus, i. *m.* sự kéo tàu. ‖ dây dùng mà kéo tàu.

Remulus, i. *m.* giầm.

Remunculus, i. *m.* ghe cá.

Remundo, as, are. chùi, — cho sạch.

Remuneratio, onis. *f.* sự biết ơn, trả nghĩa, của thưởng.

Remunerator, oris. *m.* kẻ biết trả nghĩa, kẻ cho phần thưởng.

Remuneratus, a, um. *part.*

Remunero, as, avi, atum, are. et **Remuneror**, aris, atus sum, ari. *dep.* trả ơn, — công, biết ơn, thưởng, — tứ; remunerare præmio, — munere, cho phần thưởng.

Remunio, is, ivi, itum, ire. làm cho vững lại, xây lũy lại.

Remuria, orum. *n. pl.* lễ kia.

Remurmuro, as, avi, atum, are. vang lừng, ra tiếng dội.

Remus, i. *m.* cái chèo; aptare remum, gay chèo; remi corporis, cánh tay; — alarum, cánh.

† **Remutatio**, onis. *f.* sự thay đổi lại.

† **Remutator**, oris. *m.* kẻ đổi lại.

Remuto, as, avi, atum, are. đổi lại.

Ren, enis. *m.* V. Renes.

Renale, is. *n.* dải, khố, dây buộc lưng.

Renalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lưng, — cật, — thận.

Renanciscor, eris, nactus sum, sci. *dep.* được lại, gặp lại.

Renarro, as, avi, atum, are. thuật lại, nói tích lại.

Renascor, ceris, natus sum, sci. *dep.* sinh ra lại, sống lại.

Renavigo, as, avi, atum, are. vượt biển mà trở về.

Renavo, as, are. V. Renovo; renavare operam, rán sức lại.

Renecto, is, tere. buộc lại, thắt lại.

Renes, um. *m. pl.* trái cật, thận; renium arenæ, tật trái ké.

Reniculus, i. *m. dim.* Ren.

† **Renidentia**, æ. *f.* sự chói lòa, sáng. ‖ sự mỉn cười.

Renideo, es, dere. et Renidesco, is, cere. *n.* chói lòa, lòa ra, sáng ngời. ‖ mỉn cười. ‖ ở vui vẻ.

Renitor, eris, nixus sum, niti. *dep.* chống trả, — cãi.

Renixus, ûs. *m.* sự chống trả.

Renixus, a, um. *part.* Renitor.

Reno, as, avi, atum, are. lội mà trở về. ‖ lênh đênh.

Renodatus, a, um. *part.*

Renodo, as, avi, atum, are. gút lại, thắt lại, thắt gút lại.

Renosco, is, scere. nhìn lại.

Renovamen, inis. *n.* et Renovatio, onis. *f.* sự làm mới lại.

Renovativus, a, um. hay làm mới lại.

Renovator, oris. *m.* kẻ tu nhà lại.

Renovello, as, avi, atum, are. cuốc cây nho lại.

Renovo, as, avi, atum, are. làm mới lại, làm lại, khỉ sự lại; renovare memoriam, nhắc lại; — animum, thêm sức; — annos, trở lại con trẻ.

† **Renubilo**, as, are. cất màn che.

Renubo, is, bere. cưới vợ nữa, kết bạn lại.

Renudatus, a, um. *part.*

Renudo, as, are. lột trần, lột hết.

† **Renudus**, a, um. có phần sau đầu bày ra.

Renumeratus, a, um. *part.*

Renumero, as, avi, atum, are. toán lại, trả bạc lại cho kẻ đã giao;

renumerare dotem uxori, trả lại của đưa vợ.

Renunculi, orum. *m. pl.* trái cật nhỏ.

Renuntiatio, onis. *f.* sự thuật lại, nói lại, mách bảo. ‖ sự bỏ lời giao. ‖ sự từ, từ bỏ.

Renuntiator, oris. *m.* kẻ tỏ đều kín.

Renuntiatus, a, um. *part.*

Renuntio, as, avi, atum, are. thuật lại, nói lại, mách bảo, mách miệng. ‖ rao, tỏ ra, cho tin. ‖ từ, từ bỏ, để lại; renuntiare repudium, bẻ đồng tiền chiếc đũa; — amicitiam, dứt ngãi.

Renuntius, ii. *m.* kẻ thuật lại, kẻ tin lại.

Renuo, is, nui, nutum, ere. et

Renuto, as, avi, atum, are. từ bỏ, từ chối, chẳng nghe, chẳng ưng.

Renutrio, is, ire. nuôi lại.

Renutus, ûs. *m.* sự chẳng nghe, chẳng ưng, từ, lắc đầu.

Reor, reris, ratus sum, reri. *dep.* ngờ, tưởng; ut reor, như ý tôi, tôi tưởng làm vậy.

Repages, is. *f.* cái thoen, cây gài cửa.

Repagula, orum. *n. pl.* tay vượn, thoen, then, cây gài cửa.

† Repagulum, i. *n.* cái ngáng, đòn gài cửa.

Repandirostrus, a, um. có mỏ cong.

Repando, is, dere. mở lại. ‖ uốn cho cong lại.

Repandus, a, um. cong lại, quản.

Repango, is, panxi, et pegi, pactum, gere. cặm lại, cắm lại, đóng lại.

Reparabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà sửa lại, có lẽ mà vá lại, — cho đặng lại.

Reparatio, onis. *f.* sự tu lại, vá lại, lập lại, sửa lại.

Reparator, oris. *m.* kẻ tu lý, sửa lại, lập lại, vá lại, tái tạo.

Reparatus, a, um. *part.* Reparo.

Reparco, is, ci, cere. nhín ra, bớt mà để dành.

Reparo, as, avi, atum, are. tu lý, sửa lại, vá lại, lập lại, tái tạo. ‖ được lại. ‖ mua bán, đổi chác. ‖ làm lại, khỉ sự lại. ‖ sinh ra lại; reparare vires, bổ sức lại; — bellum, đánh giặc lại.

Reparturiens, tis. *omn. gen.* kẻ sinh ra lần thứ hai.

Repasco, is, scere. nuôi theo phiên mình.

Repastinatio, onis. *f.* sự cuốc cây nho lại.

Repastinatus, a, um. *part.*

Repastino, as, avi, atum, are. cuốc cây nho lại.

† Repatrio, as, avi, atum, are. trở về quê hương, tái hồi quê vức.

Repecto, is, xi, et xui, xum, ctere. bới tóc khi đã chải nó tử tế. ‖ chải lại.

Repedo, as, avi, atum, are. lui lại, trở về đàng đã đi trước.

Repello, is, puli, pulsum, pellere. xua đuổi, xô ra, bỏ; repellere aras, phá bàn thờ; — sanguinem, chích máu.

Rependo, is, di, sum, dere. cân lại, trả cân cho bằng. ‖ mua. ‖ cho mà thế lại, thưởng; rependere grates, báo ơn; — vices, trả miệng.

Repens, tis. *omn. gen.* hay đến tức thì, bỗng chúc, bất ý, hay xảy đến khi bất ý, — tình cờ. ‖ hay lườn. V. Repo.

Repensatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay thưởng, — hay thế, — hay trả lại, hay thế lại.

Repenso, as, avi, atum, are. trả lại, thưởng, thế lại; repensare merita meritis, lấy ơn đáp ơn; — incommodum, thường bồi sự thiệt. V. Rependo.

Repensus, a, um. *part.* Rependo.

Repentè. *adv.* et Repentinè. *adv.* et Repentinò. *adv.* bỗng chúc, sãy, sực chốc, thoát, — chốc, xảy.

Repentinus, a, um. sự gì hay đến khi bất ý, — sực đến, — xảy; repentinâ morte perire, chết tươi.

† Repercussibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho nó chiếu lại, hay dội lại, hay vang lừng lại đặng.

Repercussio, onis. *f.* et Repercussus, ûs. *m.* sự chiếu lại, soi, chói lại, dội tiếng, hay kêu hay vang lại; repercussio maris, con nước ròng; — vocis, tiếng dội ra; — solis, ánh sáng dội ra.

Repercussus, a, um. *part.*

Repercutio, is, cussi, cussum, tere. đánh trả, trả lại, chiếu lại, chói lại, vang lại, dội lại. ‖ xô ra; repercutere aciem oculorum, xẩm mắt; — pilam, ném vòng cầu lại; — fascinationes, phá ếm chú.

Reperio, is, peri, pertum, ire. gặp, đặng. ‖ đặng lại. ‖ nhìn, biết, làm cho ngã lẽ, thử. ‖ bày đặt; reperire causas, đặng lẽ mà chữa lấy mình.

† Repertitius, a, um. đã đặng, đã gặp.

Repertor, oris. *m.* kẻ bày đặt sự gì trước hết, tiên sư.

Repertorium, ii. *n.* sổ bộ, mục lục sổ bộ.

Repertrix, icis. *f.* nữ nhơn bày đặt sự gì trước hết.

Repertum, i. *n.* sự bày đặt, sự đã đặng.

Repertus, ûs. *m.* sự được lại.

Repertus, a, um. *part.* Reperio.

Repetentia, æ. *f.* sự nhớ lại.

Repetitio, onis. *f.* sự lặp đi lặp lại, sự nói đi nói lại. ‖ sự đòi lại. ‖ F. R.

Repetitor, oris. *m.* kẻ đòi lại.

Repetitus, a, um. *part.*

Repeto, is, petii, vel ivi, titum, tere. đòi lại, xin lại. ‖ đánh lại. ‖ lặp đi lặp lại. ‖ làm lại, khỉ sự lại; repetere pœnas ab aliquo,

đánh tội; — aliquem, tiếc người; — iterùm iterùmque, lặp đi lặp lại; — verba alicujus per jocum, nhái; — dicta alicujus, nói thuội.

Repetundæ, arum. *f. pl.* sự ăn bớt của dân, bớt của kho.

Repexus, a, um. *part.* Repecto.

Repignero, as, avi, atum, are. lấy lại của đợ, lấy lại của cố chấp.

Repigratus, a, um. đã trễ.

Repigritior, *m. f.* us. *n.* oris. kẻ trễ nải một ít.

Repigror, aris, atus sum, ari. *pass.* mắc trễ.

† Repingo, is, gere. vẽ lại. ‖ cặm lại, găm lại, đóng lại, buộc lại.

Replaudo, is, dere. đánh lại.

Repleo, es, evi, etum, ere. đổ lại cho đầy. ‖ bổ thêm. ‖ lấp lại. ‖ cho nhiều của; replere se escâ, ăn no; — vulnera, làm cho vít nhíp lại.

Repletio, onis. *f.* sự giữ đều hứa, sự ứng nghiệm lời.

Repletus, a, um. *part.* Repleo.

Replexus, a, um. xếp lại, vấn vít, gấp lại.

Replicatio, onis. *f.* sự vấn lấy, vấn vít. ‖ sự trả lời, thưa lại. ‖ gấp lại. ‖ vòng trời xung quanh đất giáp lại.

Replicatus, a, um. *part.*

Replico, as, ui, et avi, itum, et atum, are. gấp lại. ‖ chiếu lại, dội ánh sáng ra. ‖ phá, làm cho tà mũi. ‖ tháo ra, mở ra. ‖ cắt nghĩa, giải. ‖ suy lại; replicare vestigium, lui về; replicari in rugas, nhăn nhó.

Replum, i. *n.* thanh cửa hay là giống khác. ‖ đồ trên đầu cột. ‖ cột đỡ hai cánh cửa. V. Peplum.

Replumbatio, onis. *f.* sự tháo đồ hàn.

Replumbo, as, avi, atum, are. tháo đồ hàn.

Replumbor, aris, atus sum, ari. *pass.* dễ chịu uốn như chì.

† Replumis, *m. f.* me. *n.* is. có lông mọc lại.

† Repluo, is, ere. mưa lại. ‖ tràn ra, đầy tràn, vun đầy.

Repo, is, psi, ptum, pere. bò, lết, lườn, lể mể, trườn. ‖ lan ra, bò lan ra, ăn lan ra; serpentem repere, rắn lườn, rắn trườn; versutè aliquò repere, lọng vào.

Repofocilium, ii. *n.* đồ vùi lửa. ‖ tấm sắt đặt sau lò bếp.

Repolio, is, ivi, itum, ire. đánh bóng láng lại, chuốt lại, giồi mài lại.

Repondero, as, are. V. Rependo.

Repono, is, posui, positum, nere. đặt lại, để lại. ‖ lập lại, trả lại. ‖ đặt thế, thế cho. ‖ sửa lại. ‖ để dành, tích để, — trữ. ‖ bỏ, từ, hạ xuống. ‖ tục vào sổ, cho vào hàng. ‖ tin cậy, cậy nhờ; reponere fabulam, làm trò lại; — cervicem, nghiêng cổ; — capillum, bới tóc lại; — altâ mente, nhớ khắn khắn; — nummos, trả bạc lại; — remum, thôi chèo; — odium, hềm hịch; — pontes, bắc cầu lại.

Reporrigo, is, gere. dâng lại, trao lại, đưa lại.

Reportatus, a, um. *part.*

Reporto, as, avi, atum, are. đem về, đem lại. ‖ đem tin lại. ‖ đặng, giữ gìn; reportare victoriam, thắng trận; — commodatum, trả lại đồ mượn.

Reposco, is, poposci, poscitum, scere. xin lại, đòi lại. ‖ reposcere pœnas ab aliquo, đánh tội người.

† Reposco, onis. *m.* kẻ xin nài.

Repositio, onis. *f.* đống, — rơm.

Repositorium, ii. *n.* cái tủ, cũi.

Repositus, a, um. *part.* Repono. in terrâ repositus, trệt trạt.

Repostor, oris. *m.* kẻ tu lý, tu bổ.

† Repostorium, ii. *n.* V. Repositorium.

Repostus, a, um. V. Repositus. altâ mente repostum, ghi tạc, chữ dạ.

Repotatio, onis. *f.* sự ăn uống luân phiên. ‖ sự năng ăn uống cùng nhau.

Repotia, orum. *n. pl.* ngày sau lễ cưới. ‖ tiệc ăn hằng năm ngày lễ cưới.

Repotialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ngày sau lễ cưới.

Repræsentaneus, a, um. thần hiệu, hiệu nghiệm, diệu dược.

Repræsentatio, onis. *f.* sự tỏ ra, vẽ hình, tuồng đồ, ảnh, hình. ‖ sự trả nợ trước kì hạn.

Repræsentator, oris. *m.* kẻ hóa ra giống như hệt.

Repræsento, as, avi, atum, are. tỏ ra hình, ra tuồng đồ, đặt trước mặt. ‖ trả trước kì hạn; repræsentare affectum patris, tỏ ra lòng thương như cha vậy; — mercedem, trả công trước; — pecuniam, trả tiền trước.

Reprehendo, is, di, sum, dere. bắt lại. ‖ cầm lại, hãm lại. ‖ bắt lỗi, chê việc kẻ khác, trách. ‖ bắt lẽ; reprehendere fugitivum, bắt tôi trốn; — factum, chê việc; — regem, phúng gián.

† Reprehensibilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng trách.

Reprehensio, onis. *f.* sự bắt lại. ‖ sự quở, trách, bắt lỗi, bắt lẽ. ‖ F. R.

Reprehenso, as, are. năng quở, trách nặng lời.

Reprehensor, oris. *m.* kẻ bắt lỗi, bắt lẽ, quở trách, xét nét.

Reprehensus, a, um. *part.* Reprehendo.

Reprensus, a, um. V. Reprehensus.

Repressè. *adv.* cách dè, cẩn thận.

Repressio, onis. *f.* sự cầm lại, dẹp, hãm lại.

Repressor, oris. *m.* kẻ hăm dẹp lại, cấm lại, thìn lại.

Repressus, a, um. *part.*

Reprimo, is, pressi, pressum, mere. dẹp, hăm lại, át, thìn, trừng trị. ‖ cầm lại, cấm lại; reprimere mores, dẹp nết; — voluntatem, thìn ý; — hortando, khuyên trừng.

Reprobatio, onis. *f.* sự từ bỏ, chê.

† **Reprobatrix**, icis. *f.* nữ nhơn hay từ bỏ hay chê.

Reprobatus, a, um. *part.*

Reprobo, as, avi, atum, are. từ, bỏ, chê, chẳng ưng, chẳng ưa, duổng dẫy, — bỏ.

Reprobus, a, um. đáng từ bỏ, — duổng dẫy. ‖ đã phải chê bỏ; reprobus nummus, tấm bạc giả.

Repromissio, onis. *f.* sự giao hứa cùng nhau.

† **Repromissor**, oris. *m.* kẻ lãnh lấy, kẻ chịu lãnh.

Repromissus, a, um. *part.*

Repromitto, is, misi, missum, tere. giao cùng nhau. ‖ hứa.

Repropitior, aris, ari. tha, duông thứ, binh vực như khi trước.

Reptatio, onis. *f.* et **Reptatus**, ûs. *m.* sự bò, lườn, lết.

Reptatus, a, um. *part.* Repto.

Reptilis, *m. f.* le. *n.* is. hay bò, hay lườn; reptilia, loài côn trùng.

Reptitius, a, um. hay bò hay lết mà lên.

Repto, as, avi, atum, are. bò, lườn, lết. ‖ xiêu lạc ít vậy, đi dạo cách êm.

Repubero, as, are. et **Repubesco**, is, scere. trở nên con trẻ lại. ‖ đặng sức mình lại, khỏe mạnh lại, hay sinh trái như trước.

Repudiatio, onis. *f.* sự từ bỏ, đuổi, chê.

† **Repudiator**, oris. *m.* kẻ từ, bỏ, chê.

Repudiatus, a, um. *part.*

Repudio, as, avi, atum, are. từ, để bỏ, chê, xua đuổi, duổng dẫy, bỏ rãy, chẳng chịu, phân ly; repudiare, uxorem, bỏ vợ.

Repudiosus, a, um. đáng để bỏ.

Repudium, ii. *n.* sự từ, để bỏ, phân ly.

Repuerasco, is, scere. trở nên con trẻ lại, lộn đời, chơi như con nít.

Repugnans, tis. *omn. gen.* hay xung khắc; rationi repugnans, ngang trái.

Repugnanter. *adv.* cách nghịch ý, — khắc, — cực chẳng đã.

Repugnantia, ium. *n. pl.* đều kị nhau, đều nghịch cùng nhau.

Repugnantia, æ. *f.* et **Repugnatio**, onis. *f.* sự khắc, úy kị, kị nhau, nghịch nhau.

Repugnatorius, a, um. dùng mà đánh trả, — mà chống trả.

Repugnax, acis. *omn. gen.* kẻ hay cãi, hay chống cãi.

Repugno, as, avi, atum, are. đánh trả, chống trả. ‖ khắc, xung khắc, cãi lẫy, cãi trả. ‖ làm nghịch; repugnare legi, cãi phép; sibi mutuò repugnare, khắc nhau.

Repullulesco, is, scere. *n.* et **Repullulo**, as, avi, atum, are. nảy lộc lại, nảy chồi lại, mọc mụt lại.

Repulsa, æ. *f* sự chịu từ, từ bỏ, sự xin chẳng đặt.

Repulsator, oris. *m.* kẻ xua đuổi, từ, xô ra, duổng dẫy.

† **Repulsio**, onis. *f.* sự bắt lẽ.

Repulso, as. are. xô ra, đuổi, duổng dẫy. ‖ dội tiếng ra.

+ **Repulsorius**, a, um. dùng mà xô ra.

Repulsus, ûs. *m.* sự xô ra, duổng dẫy. ‖ sự chiếu lại, dội ánh sáng ra.

Repulsus, a, um. *part.* Repello.

Repulvero, as, are. vùi tro lại, rắc bụi lại.

Repumicatio, onis. *f.* sự dùng đá nổi mà đánh bóng. ‖ sự cắt mụt.

Repumico, as, are. lấy đá nổi mà đánh bóng lại.

Repungo, is, pupugi, et punxi. punctum, gere. châm trả, nói châm mà đáp châm.

Repurgatio, onis. *f.* sự rửa sạch, tẩy.

Repurgium, ii. *n.* sự tẩy.

Repurgo, as, avi, atum, are. tẩy, rửa cho sạch. ‖ dọn đàng.

Reputatio, onis. *f.* sự suy, suy xét, — tưởng. ‖ sự toán, tính lại.

† **Reputesco**, is, scere. *n.* bay mùi hôi hám lắm.

Reputo, as, avi, atum, are. suy, — tưởng, tưởng lại, suy xét, — nghiệm. ‖ toán, tính; reputare secum, tưởng thầm, ngờ ngàng, giấc lại; — sumptus, tính sở tổn.

Reputridus, a, um. hay bay mùi hôi lại.

Requeapse. thay vì Reapse.

† **Requesta**, æ. *f.* đơn, — từ.

Requies, ei, vel etis. *f.* sự nghỉ, nghỉ ngơi, — mệt; requies ab opere, nghỉ tay.

Requiesco, is, evi, etum, scere. *n.* nghỉ, — mệt, — ngơi, du nhàn; requiescere in aliquo, tin cậy người; — humo, nằm dưới đất; requierunt flumina cursus, dòng sông đã thôi chảy. ‖ chết, qua đời.

Requietio, onis. *f.* sự nghỉ.

Requietorium, ii. *n.* nơi nghỉ, mồ mả.

Requietudo, inis. *f.* V. Requies.

Requietus, a, um. *part.* Requiesco.

Requirito, as, are. hỏi han, — dọ, hỏi tin tức.

Requiro, is, sivi, situm, rere. tìm, kiếm. ‖ hỏi, — han, — dọ. ‖ muốn, tiếc, thương tiếc, thiếu. ‖ đòi. ‖ xét; requirere in se, tính sát; — ab, — ex aliquo, hỏi người.

Requisitio, onis. *f.* sự tra hỏi, tra xét.

Requisitus, a, um. *part.* Requiro; requisita naturæ, việc cần, sự đi ngoài.

Res, ei. *f.* sự, việc, của, vật. ‖ sự ích, ích lợi, sự tiện. ‖ của cải. ‖ gia tài, gia nghiệp, cơ đồ. ‖ sự tốn, của tốn; res injustè accepta, của chiêu; — amabilis, của yêu; — pretiosa, của báu; — contemptibilis, của quái; — rara, của hiếm; — fausta, sự lành; — infausta, sự dữ; — mira, sự lạ; — arcana, sự kín; — futuræ, sự vị lai; — domesticæ, gia sự; — caducæ et fluxæ, sự đời, của phù vân; rei ratio, lý sự, lý thế; ordo rerum, tự sự; rebus ità positis, vậy thì; rem sine domino suam facere, xí lấy; rem alienam bonâ fide accipere, lấy lậm; rerum ratio, cơ quan; status rerum, sự cớ; res animales, loài vật; — artificiosæ, đồ máy; — divina, sự tế lễ; — capitalis, tội đáng chết; — uxoria, sự hôn nhơn; è re natâ, nhằm thì, theo thì tiện; ab re, chẳng phải thì.

Resævio, is, ire. *n.* trở ra dại nữa.

Resalutatio, onis. *f.* sự chào lại.

Resalutatus, a, um. *part.*

Resaluto, as, avi, atum, are. chào lại, trả sự chào, lạy lại, lạy một lần nữa.

Resanesco, is, nui, scere. trở nên khôn lại, tỉnh táo lại.

† **Resano**, as, are. chữa đã một lần nữa.

Resarcio, is, si, tum, cire. vá, bổ vá, vá lại, sửa lại; resarcire damna, đặng lợi lại cho bằng đã phải thiệt.

Resarrio, is, ivi, itum, ire. phát cỏ lại, tiễn thảo lại, giẫy cỏ lại.

Rescindo, is, scidi, scissum, ndere. cắt, xé, chặt, bớt. ‖ phá, — ra, làm cho ra không; rescindere minutatìm, xắt, văm xắt; — terram, xắn đất lại; — æra militi, cất tiền quân lính.

Rescio, is, ivi, itum, ire. et

Rescisco, is, scere. *n.* biết, mắng tiếng, nghe sự chẳng hay, nghe việc người ta giấu, nghe sự mình chẳng hồ nghi đến.

Rescissio, onis. *f.* sự phá, sự làm cho ra hư ra không.

Rescissorius, a, um. thuộc về sự phá cho ra không.

Rescissus, a, um. *part.* Rescindo.

Rescribo, is, scripsi, scriptum, bere. viết lại, gởi thơ lại. ‖ chép mà thưa lại về sự gì; rescribere legionem, cấp quân lính lại; — argentum alicui, lãnh chịu người sẽ trả tiền bạc đến ngày hạn.

Rescriptio, onis. *f.* et Rescriptum, i. *n.* tờ, phiến từ, lời thưa lại, tờ thể, thể thức.

Rescriptus, a, um. *part.* Rescribo.

Rescula, æ. *f.* V. Recula.

Resculpo, is, pere. gõ lại, lập lại, làm mới lại.

Resecatio, onis. *f.* sự cắt, phát, xé, hớt.

Resecatus, a, um. *part.*

Reseco, as, avi, et cui, atum, et sectum, are. cắt, hớt, tề, — lại, văn lên. ‖ mũi lông chẳng chậy; resecare libidinem, hãm dẹp lòng mê.

Resecro, as, avi, atum, are. cầu nguyện đều nghịch cùng lời nguyện trước. ‖ giải vạ dứt phép thông công.

Resectio, onis. *f.* sự cắt, hớt, tề lại.

Resector, oris. *m.* kẻ hớt, tề.

Resectus, a, um. *part.* Reseco.

Resecutus, a, um. đã theo; echo resecuta, cuội đã dội tiếng ra.

Reseda, æ. *f.* thảo hay làm cho êm mụt nhọt.

Resedo, as, avi, atum, are. làm cho nguôi, làm khuây.

Resegmen, inis. *n.* đồ cắt, đồ hớt.

Reseminatio, onis. *f.* sự gieo lại.

Resemino, as, avi, atum, are. gieo lại.

Resequor, eris, cutus sum, sequi. thưa, nói lại.

Reseratus, ùs. *m.* đàng nẻ, lỗ hở.

Reseratus, a, um. *part.*

Resero, as, avi, atum, are. mở, — ra. ‖ tỏ ra, bày ra; reserare limina, mở cửa; — ora, phát ngôn; — oracula, cắt nghĩa lời bụt phán.

Resero, is, sevi, satum, rere. gieo lại, trồng lại.

Reservatus, a, um. *part.*

Reservo, as, avi, atum, are. tích trữ, để lại, để dành, nhín ra; reservare aliquid minimum, nhấn lại.

Reses, edis. *omn. gen.* đọng, chẳng chảy. ‖ trễ nải, biếng nhác; reses aqua, nước búng, nước đọng; — animus, lòng vô sự.

Resex, ecis. *m.* nhành cây nho để dành khi phát cây.

† **Resibilans**, tis. *omn. gen.* sự nhớ hay là hềm đều gì.

Resideo, es, sedi, sessum, dere. *n.* ngồi, ở, ở lại, đậu, đỗ, bền đậu. ‖ mắc, — phải. ‖ sập xuống. ‖ nguôi, khuây; residere humo, ngồi trệt; — esuriales ferias, chẳng đặng của ăn; resident iræ, ngớt giận; residet in te culpa, lỗi ấy tại mầy.

Residia, æ. *f.* V. Desidia.

Resido, is, sedi, dere. *n.* ngồi. ‖ đỗ, đỗ trên. ‖ sập xuống. ‖ dứng cặn lại. ‖ nguôi ngoai, ngớt bớt; residunt montes, núi lở.

Residuum, i. *n.* của dư, sự sót lại, sót tay, chỉ tồn, doi mót, dư thừa.

Residuus, a, um. dư, sót tay, sót lại, doi mót, chỉ tồn, dư thừa; residua felicitas, phước thừa; residui fructus post vindemiam, trái sót lại; residua pars facis, đốc đèn.

† **Resignaculum**, i. *n.* đồ dùng mà phá cẩn phong.

† **Resignatrix**, icis. *f.* nữ nhơn phá cẩn phong.

† **Resignatus**, a, um. *part.*

Resigno, as, avi, atum, are. mở thơ, xé cẩn phong, phá ấn. ‖ bớt, giảm. ‖ tỏ, — ra, bày tỏ. ‖ trả lại, thường lại; resignare testamentum, mở cố ngôn, khai lời trối; — fata venientia, nói sự hậu lai.

Resilio, is, lii, et lui, vel livi, sultum, lire. nẩy, — lên, nẹt, dội, — ra. ‖ nhẩy, — ra, — lên, — vọt, văng, — đi. ‖ nhẩy lui, lui ra, — về; resilire à conditione, chẳng chịu giữ lời giao.

† **Resilito**, as, are. năng nẩy. V. Resilio.

Resimus, a, um. chẳng nhọn; resimæ nares, mũi thấp.

Resina, æ. *f.* hàn the, nhựa thông.

Resinaceus, a, um. et Resinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hàn the.

Resinatus, a, um. đã pha nhựa thông.

Resinosus, a, um. có nhiều nhựa.

Resinula, æ. *f.* nhũ hương.

Resipio, is, pui, pere. bay mùi mạnh lắm; resipere amaritudinem, bay mùi đắng đót. V. Resipisco.

Resipiscentia, æ. *f.* sự chừa khớn.

Resipisco, is, pui, vel pivi, cere. *n.* tỉnh, — táo, — lại, khớn, chừa khớn, — cải, — cới, tự trách. ‖ khỏe lại.

† **Resistentia**, æ. *f.* sự chống, sự chống trả.

Resisto, is, restiti, restitum, tere. chống, — trả, — lại, — cãi, cản, ngự. ‖ ở lại sau, đứng lại. ‖ chừa lấy; resistere voluntati, cản ý; — hostibus, ngự tặc.

† **Resolubilis**, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà phá hay là nấu đổ cho lỏng cho chảy.

† **Resolutè**. *adv.* thong thả, dạn gan.

Resolutio, onis. *f.* sự giải, mở, tháo ra; resolutio alvi, sự tháo dạ. ‖ sự cắt nghĩa; resolutio venditionis, sự phá đều đã chịu bán.

Resolutoria sacra. *n. pl.* phép lễ tế kia thầy bói quen làm.

† **Resolutoricinium**, ii. *n.* dải buộc áo bề trong, dải nơi cổ áo ngòai.

Resolutus, a, um. *part.*

Resolvo, is, vi, solutum, vere. mở, giải, tháo ra. ‖ thả, phóng. ‖ tha tội, giải tội. ‖ bắt lẽ, giải ngãi. ‖ làm cho chảy, nấu cho ra lỏng, nấu cho chảy. ‖ đuổi, xua, quén mây, phá. ‖ làm cho ra yếu điệu, — non sức. ‖ phạm. ‖ tỏ ra. ‖ resolvere epistolam, mở thơ; — jugulum, chém; — dicta, bắt lẽ; — fraudes, tỏ ra mưu kế; — argentum, trả nợ; — curas, giải phiền lòng; — vires, làm cho ra yếu; — equos, mở đồ ngựa; — jura pudoris, phạm nết na.

Resonabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay vang, hay vang lừng, hay dội lại.

Resonantia, æ. *f.* sự vang lừng.

Resono, as, nui, nitum, are. vang, — lừng, — dậy, dội tiếng ra; gloria virtuti resonat, danh thơm dội tiếng nhơn đức ra; tonitru resonare, sấm nổi.

Resonus, a, um. hay vang, hay dội tiếng ra.

† **Resopio**, is, ire. làm cho mê.

Resorbeo, es, bui, ptum, bere. nuốt lại, húp lại; resorbere lacrymas, cầm nước mắt lại.

Respectio, onis. *f.* V. Respectus.

Respecto, as, avi, atum, are. nhìn xem, đoái lại, ghé mắt mà xem; obliquo lumine respectare aliquem, háy, háy hó.

Respectus, ûs. *m.* sự ghé mắt mà xem. ‖ sự xem, nhìn. ‖ sự kính, kính vì, vì vối. ‖ nể, kiêng nể. ‖ sự chiếu nhau, qui về. ‖ sự bàu chữa; respectus suî, sự xét mình lại.

Respergo, is, si, sum, gere. tưới, rẩy nước; respergere sanguine, đổ máu ra khắp; — terras lumine, soi đất.

Respergo, inis. *f.* Respersio, onis. *f.* et Respersus, ûs. *m.* sự tưới nước.

Respersus, a, um. *part.* Respergo.

Respicio, is, pexi, pectum, cere. đoái nhìn, — đến, ghé mắt, xem, nhìn lại, xem đến, — lại. ‖ thương xem, đoái thương. ‖ suy, — xét, — tưởng, tưởng lại. ‖ nể, kiêng nể, kính vì. ‖ thuộc về, thâu về; respicere ætatem, vì tuổi tác; — se, dong mình; — furtìm, liếc, — mắt, — xem; — facie suberectâ, nghênh mặt.

Respino, as, are. lể gai.

Respiraculum, i. *n.* et Respiramen, inis. *n.* et Respiramentum, i. *n.* họng hơi ra, họng thở vào thở ra, lỗ cho hơi ra, thau lậu.

Respiratio, onis. *f.* et Respiratus, ûs. *m.* hơi thở vào thở ra. ‖ sự nghỉ cho đặng hơi lại. ‖ hơi bay ra; respiratio aquarum, hơi nước.

Respiro, as, avi, atum, are. thở hơi, hơi ra, thở vào thở ra. ‖ khỏe lại, tỉnh lại, đặng sức lại. ‖ thôi, bớt. ‖ bay mùi, — hơi ra. ‖ dội tiếng ra; respirare à metu cædis, khỏi sợ người ta đánh chết.

† **Resplendentia**, æ. *f.* sự chói lói, chói lòa, lòa ra.

Resplendescens, tis. *omn. gen.* chói lói.

Respondeo, es, di, sum, dere. *n.* thưa, — lại, đáp, ứng đối, thưa thốt, ứng, — tiếng, — đáp, — lại. ‖ đối, — đáp, đối nhau. ‖ có hình giống, mìa giống. ‖ ở ngay, ở ngay nhau. ‖ lợi, đặng thạnh

lợi, thổi. ‖ xưng ra, tỏ ra; respondere criminibus, bắt lẽ người ta cáo; — ad diem, ra mặt đến thì hạn; — nominibus, trả nợ; — patri, con nòi; — par pari, trả miếng; respondent saxa voci, núi đá dội tiếng ra; respondendo aliquid exponere, phân thưa. ‖ lãnh chịu, — lấy.

Responsalis, is. *m.* kẻ có phép lãnh hay là làm sự gì thay vì người.

Responsio, onis. *f.* lời thưa, lời đáp.

Responsito, as, are. biết luật phép, luận việc cho người ta.

Responsivè. *adv.* cách thưa thốt.

Responso, as, avi, atum, are. thưa ngang ngược. ‖ dội tiếng ra. ‖ chống, — trả, ngự. ‖ cãi, — lẫy; responsare palato, cứng, khó ăn.

Responsor, oris. *m.* kẻ thưa. ‖ kẻ lãnh chịu. ‖ thầy thông luật và luận việc người ta.

† Responsoriale, is. *n.* sách hát responsorium là lời thưa.

† Responsorius, a, um. dùng mà thưa.

Responsum, i. *n.* lời thưa, — thưa thốt.

Responsus, ûs. *m.* sự xứng, xứng hạp, sự đối nhau.

Respublica, æ. *f.* hội người ta giữ luật phép như nước vậy. ‖ hội người ta chẳng có vua kẻ lớn cai trị mà thôi. ‖ chánh sự, sự trấn nhậm; reipublicæ peritus, người hay việc nhà nước.

Respuo, is, pui, putum, puere. giổ ra. ‖ chê, bỏ, từ, xô, — ra, đuổi ra, khinh dể; respuere sanguinem, thổ huyết; — vulnus, chẳng bị dấu đặng; — imperium, chẳng chịu vưng lời.

Restagnatio, onis. *f.* sự tràn ra.

Restagno, as, avi, atum, are. tràn ra, nước lắt, nước làm bàu.

Restauratio, onis. *f.* sự lập lại, tu lý, tái tạo.

Restaurator, oris. *m.* kẻ tu lý, lập lại.

Restauratus, a, um. *part.*

Restauro, as, avi, atum, are. tu lý, sửa lại, lập lại, tái tạo.

Restiarius, ii. *m.* thợ đánh dây. V. Restio.

† Restibilio, is, ire. lập lại.

Restibilis, *m. f.* le, *n.* is. sự gì phải gieo hằng năm.

Resticula, æ. *f.* dây nhỏ, dây mỏng.

† Resticularius, ii. *m.* thợ đánh dây.

Resticulus, i. *m.* V. Resticula.

† Restillo, as, are. *n.* nhỏ giọt lại.

Restinctio, onis. *f.* sự đã khát.

Restinctus, a, um. *part.*

Restinguo, is, nxi, nctum, guere. tắt; restinguere calcem, tắt vôi; — sitim, đã khát; — cupiditates, thìn lòng mê.

Restio, onis. *m.* thợ đánh dây. ‖ kẻ bán dây. ‖ kẻ chịu thắt cổ.

† Restio, is, ivi, itum, ire. nên gieo mọi năm, có lẽ mà gieo đặng mọi năm.

Restipo, as, are. làm cho đặc lại. ‖ rào giậu lại.

Restipulatio, onis. *f.* sự giao nhau.

Restipulor, aris, atus sum, ari. *dep.* giao cùng nhau, tương giao.

Restis, is. *f.* dây, — nhợ, — chạc, — neo.

† Restitator, oris. *m.* kẻ trễ kẻ chơi bời khi đi đàng.

Restito, as, avi, atum, are. trễ và chơi bời khi đi đàng.

† Restitrix, icis. *f.* nữ nhơn hay đứng lại nơi nào.

Restituo, is, ui, utum, ere. trả lại, thường, — lại, — bồi, đền, đền bồi. ‖ lập lại, sửa lại, tái tạo, tu lý, làm lại. ‖ đòi lại; restituere vires, bổ sức lại; — visum, làm cho đặng xem sự sáng lại; — aliquem, tha cho người đã phải đày; — adolescentem, đem con trai trở về đàng lành; — fraudata, trả lại của ăn trộm.

Restitutio, onis. *f.* sự trả lại, thường, — bồi. ‖ sự lập lại. ‖ sự tha tội và trả nghĩa lại.

Restitutor, oris. *m.* kẻ lập lại, tu lý, thường lại.

Restitutorius, a, um. thuộc về sự tu lý, — thường bồi.

Restitutrix, icis. *f.* nữ nhơn trả lại.

Restitutus, a, um. *part.* Restituo.

Resto, as, stiti, stitum, are. đứng lại, ở lại, đậu, đỗ. ‖ chống, — trả, — cãi; restare audacibus, chống kẻ ngang ngược.

Restrictè. *adv.* et Restrictim. *adv.* cách chặt, — nhặt.

† Restrictio, onis. *f.* sự ép.

Restrictus, a, um. *part.*

Restringo, gis, nxi, strictum, gere. buộc chặt, riết lại, thắt chặt. ‖ dẹp, hãm. ‖ mở, giải; restringere dentes, nghiến răng; — sumptus, hạn sự tốn cho có chừng.

Restructus, a, um. *part.*

Restruo, is, ere. lập lại, tái tạo.

Resudo, as, are. nhuần gội.

Resulco, as, are. làm đàng cày khác mới. ‖ làm cho vít nứt lại.

Resulto, as, avi, atum, are. nảy lại, nhảy lại, nẹt, vọt lên. ‖ vang, — lừng; vocis resultat imago, cuội dội tiếng ra.

Resumo, is, sumpsi, sumptum, mere. lấy lại; resumere animam, sống lại; — gemitus, kêu van lại.

Resumptio, onis. *f.* sự khỏe lại.

† Resumptivus, et Resumptorius, a, um. hay bổ sức lại.

Resumptus, a, um. *part.* Resumo.

Resuo, is, ere. may lại.

Resupinatus, a, um. *part.*

Resupino, as, avi, atum, are. nằm ngửa, bắt ngã ngửa, nhận xuống đất. ‖ xăn áo. ‖ lộn lạo. ‖ làm cho người ra kiêu hãnh; resupinare corpus, ễn lưng.

Resupinus, a, um. kẻ nằm ngửa. ‖ yểu điệu. ‖ kiêu ngạo.

Resurgo, is, rexi, rectum, gere. chổi dậy. ‖ tỉnh lại, — táo. ‖ mọc lại, sống lại, hoạt, phục sinh.

Resurrectio, onis. *f.* sự sống lại; Festum resurrectionis Domini, lễ phục sinh.

† Resuscitatio, onis. *f.* sự làm cho sống lại.

† Resuscitator, oris. *m.* kẻ làm cho sống lại.

Resuscito, as, avi, atum, are. thức dậy, giục lại. ‖ làm cho sống lại; resuscitare iram, gây giận lại.

Resutus, a, um. *part.* Resuo.

Retæ, arum. *f. pl.* cây ở trên bờ hay là dưới lòng sông ngăn trở ghe, lác hay ngăn trở như vậy.

Retalio, as, are. dùng phép thế mạng, dùng phép thế thường. ‖ bổ thường, đền lại, thường sự thiệt hại.

Retardatio, onis. *f.* sự trễ, ngăn trở, sự chậm chạp.

Retardatus, a, um. *part.*

Retardo, as, avi, atum, are. làm cho trễ, ngăn trở, cầm lại, làm việc chơi cho người ta trễ.

Retaxo, as, avi, atum, are. chê, quở trách lại, chê lại. .

Rete, is. *n.* retia. *pl.* lưới, — săn, — bắt cá; species retis, nhủi, rớ, vó, vợt, xăm, — trủ; rete nectere alicui, bủa giăng người.

Retectus, a, um. *part.*

Retego, is, texi, tectum, gere. mở ra, tỏ ra. ‖ che lại; retegere vultum, cất khăn lúp đầu; — curas, khuây buồn.

Retendo, is, di, sum, dere. mở ra, tháo ra, buông ra.

† Retentator, oris. *m.* et Retentatrix, icis. *f.* kẻ cầm của người ta và chẳng trả lại.

Retentatus, a, um. *part.* Retento.

Retentio, onis. *f.* sự cầm lại. ‖ sự giận việc đoán ra. ‖ sự giữ, để dành.

Retento, as, avi, atum, are. cầm lại, ngăn trở. ‖ thử, — lại; retentare vota, khấn vái lại; — tempora malè exacta, chuộc ngày giờ đã hao phí vô ích.

† Retentor, oris. *m.* kẻ cầm lại, vấn vít lại.

Retentus, a, um. *part.* Retendo.

Retentus, ûs. *m.* sự cầm lại, thói quen cầm lại.

Retergeo, es, si, sum, gere. chùi, tẩy.

Retero, is, ere. tán lại, quết lại. ‖ đánh bóng lại, chuốt lại.

Retexo, is, xui, xtum, xere. tháo ra của đã dệt. ‖ phá, — tàn. ‖ làm lại, khi sự lại; retexere se ipsum, trở ra người khác; — noxas, xét lỗi mình lại; — fata, làm cho sống lại.

Retextus, a, um. *part.* Retexo.

Retiaculum, i. *n.* lưới, dò lưới nhỏ, mặt lưới. ‖ thứ giường sắt như cầu lơn đặt trên bàn thờ. ‖ giá ngự.

Retiarius, ii. *m.* người đua vật và cầm lưới cho đặng vấn người đua cùng mình.

† Reticenter. *adv.* cách chẳng tỏ hết đều.

Reticentia, æ. *f.* sự nhẩm, nhẩm đi, sự nín, nín nang, sự chẳng nói cho hết đều. ‖ F. R.

Reticeo, es, cui, cere. *n.* nhẩm, — đi, nín, — nang, chẳng tỏ ra, giấu; reticere dolores, chẳng kêu van chẳng nặn nỉ.

Reticularis membrana, æ. *f.* tấm da ở trong con mắt.

Reticulatus, a, um. có hình như lưới.

Reticulum, i. *n.* et Reticulus, i. *m.* lưới có mặt nhỏ, thứ nang có hình lưới mà đặt lương thực. ‖ bao, mỡ chài, đãy có hình lưới. ‖ mũ có hình lưới; reticulum jecoris da mỏng phủ gan.

Retina, æ. *f.* tấm da mỏng và trong ngần ở trong con mắt hay làm cho ta đặng xem thấy.

Retinaculum, i. *n.* đồ cầm lại, đồ hãm khớp. ‖ dây cột ngựa, dàm. ‖ dây buộc, dây cang.

† Retinax, acis. *omn. gen.* có sức có phép cầm lại.

Retinentia, æ. *f.* sự nhớ, trí nhớ.

Retineo, es, nui, tentum, nere. cầm lại. ‖ đỡ. ‖ ngăn trở, làm cho trễ. ‖ giữ, — gìn; retinere se domi, cấm phòng; — memoriam, nhớ lại; — officium, trọn niềm; — firmiter, níu lấy, trì lại; — fidem, ở trung ngãi; — veritatem, nói thật luôn.

Retingo, is, nxi, ctum, gere. nhuốm lại. ‖ đổ máu ra nữa. ‖ tui lại.

Retinnio, is, ire. V. Tinnio.

Retiolum, i. *n. dim.* Rete. lưới nhỏ.

Retis, is. *m.* V. Rete.

Reto, as, are. phá cây phá lác ở dưới lòng sông và ngăn trở sự vượt sông ấy.

Retondeo, es, di, sum, dere. cạo lại.

Retono, as, are. vang lừng.

Retonsus, a, um. *part.* Retondeo.

Retorpesco, is, scere. *n.* trở nên mê, trở ra tê lại.

Retorqueo, es, si, tum, quere. vặn lại, đánh lại. ‖ xô, — ra, bỏ ra. ‖ dùng lẽ người cãi mà bắt lẽ người lại. ‖ làm cho người ta nhờm chơn; retorquere oculos, ghé mắt đến; — pilam, giao trái cầu lại

Retorresco, is, scere. *n.* ra khô héo.

Retorridè. *adv.* cách khô héo lắm.

Retorridus, a, um. khô héo, dã cháy, đã rụt lại.

Retortus, a, um. *part.* Retorqueo. trớt, — ra, quấn, — quiú, vênh,

— váo, vạy, — vò ; labia retorta, trớt môi ; funis valdè retortus, dây quấn vặn vặn.

Retostus, a, um. đã nấu lại, đã rang lại.

Retractatio, onis. *f.* sự bỏ lời hứa, chẳng giữ lời. ‖ sự sửa lại xét lại việc mình đã làm.

† **Retractator**, oris. *m.* kẻ cứng cổ.

Retractatus, a, um. *part.* Retracto.

† **Retractatus**, ûs. *m.* sự bớt cho nhẹ cho êm hơn, sự bỏ lời trước.

Retractio, onis. *f.* sự lập bậc thang cho nhỏ hay là hẹp hơn khi nó lên cao hơn, nơi rộng hơn trên bậc thang khi đủ chín mươi bậc. ‖ sự ngập nghừng ; retractio dierum, ngày vắn hơn.

Retracto, as, avi, atum, are. cầm lại, đá đến lại. ‖ sửa lại, xét lại, chuốt lại. ‖ dùng lại, lấy lại. ‖ bỏ lời, phá đều nói hay là làm hay là hứa. ‖ từ, bỏ ; retractare arma, cầm khí giái lại ; — librum, coi sách lại.

Retractus, a, um. *part.* Retraho.

Retrado, is, didi, ditum, dere. cho lại, trả lại.

Retraho, is, traxi, tractum, here. kéo lại, níu xuống, thụt, rút lại. ‖ đem về, — trở về. ‖ làm cho trở, — cho lo ra đàng khác ; retrahere collum, thụt cổ ; — ad se argentum, đặng bạc mình lại ; — à studio, trở đáng sự học hành.

Retransitio, onis. *f.* sự năng qua bởi đều nầy đến đều khác.

Retrectans, tis. *omn. gen.* cứng cổ.

Retrecto, as, are. V. Retracto.

Retribuo, is, bui, butum, buere. trả lại, thưởng ; retribuere mercedem, hoàn công.

Retributio, onis. *f.* sự trả, trả công, thưởng ; beneficium præstans, non speret retributionem, si speret, nullum beneficium præstet ; thi ân vô cầu báo, cầu báo bất thi ân.

† **Retributor**, oris. *m.* kẻ trả công.

Retributus, a, um. *part.* Retribuo.

† **Retrices**, um. *f. pl.* mương dùng mà tưới nước.

Retrimentum, i. *n.* cặn, cứt.

Retrituro, as, are. V. Trituro.

Retritus, a, um. *part.* Retero.

Retrò. *adv.* sau lưng, sau ; retrò ferre pedem, lui chơn.

Retroactus, a, um. *part.*

Retroago, is, egi, actum, gere. xô, — ra, đuổi ra, xua ra sau, bắt lui ra, đâm lui lại ; retroagere ordinem, khỉ sự ngược.

Retrocessio, onis. *f.* et Retrocessus, ûs. *m.* sự lui, lui ra, thụt lui, lui về.

Retrocitus, a, um. cong lại.

Retroduco, is, ere. kéo lại sau, rút sau.

Retroeo, is, ivi, itum, ire. lui lại, — về, trở lui, lui gót.

Retrofero, fers, tuli, latum, ferre. đem sau.

Retroflecto, is, tere. uốn cho cong bề sau.

Retroflexus, a, um. uốn cong bề sau.

Retrogradior, eris, gressus sum, gradi. lui, — ra, — chơn ; paulatìm retrogradi, dà lui.

Retrogradatio, onis. *f.* sự lui ra.

Retrogradis, *m. f.* de. *n.* is. hay lui.

Retrogrado, as, are. lui, — ra, — về.

Retrogradus, a, um. hay lui.

Retrogredior, eris, gressus sum, gredi. *dep.* V. Retrogradior.

Retrogressus, ús. *m.* sự lui.

Retrolego, is, legi, lectum, gere. nước xiết khi vượt biển.

Retropendulus, a, um. hay xủ, xủ xuống sau.

Retrorsùm. *adv.* et Retrorsùs. *adv.* sau, sau lưng, cách ngược.

Retrorsus, a, um. đã lui ra.

Retrospicio, is, spexi, spectum, ere. đoái, đoái xem, ngó lui, ngoái đầu.

Retroveho, is, here. đem sau hay là gánh và lui chơn.

Retroversùm. *adv.* et Retroversùs. *adv.* V. Retrorsùm.

Retroversus, a, um. đã trở bề sau, đã trở bề trái.

Retrudo, is, di, sum, dere. xô lại, xô sau, đâm lui lại.

Retrusus, a, um. *part.* Retrudo. kín, — đáo.

Retundo, is, tudi, tusum, dere. bất lại, làm cho lụt lạt. ‖ đút lại, trám lại. ‖ cầm lại, hãm, dẹp, phá ; retundere linguam, bất nín lại.

Retunsus, a, um. V. Retusus.

Returo, as, avi, atum, are. mở, — lại ; returare aures, làm cho lắng tai.

Retusio, onis. *f.* sự bất, sự làm cho lụt lạt, — cho tà.

Retusus, a, um. *part.* Retundo.

Reunctor, oris. *m.* kẻ thoa thuốc, dặt thuốc, học trò thầy chích, đầy tớ trong nhà tắm.

Reungo, is, nxi, nctum, gere. thoa thuốc lại, xức thuốc, bóp.

Reus, i. *m.* et Rea, æ. *f.* kẻ phải bị cáo. ‖ kẻ mắc tội, có tội, tội nhơn, tù nhơn. ‖ kẻ lãnh chịu, lãnh lấy ; examinare reum, khám nghiệm ; reus voti, kẻ mắc lời khấn hứa.

Revaleo, es, lui, lere et Revalesco, is, lui, scere. *n.* mạnh khỏe lại, đặng sức lại. ‖ thạnh lợi lại.

Revanesco, is, nui, scere. *n.* biến, — hoá, — mất.

Revectus, a, um. *part.*

Reveho, is, vexi, vectum, here. đem về, đem lại ; revehere ad superiorem ætatem, trở lên đến đời trước.

Revelatio, onis. *f.* sự tỏ ra, mở ra. ‖ sự tỏ đều kín.

Revelator, oris. *m.* kẻ tỏ ra, xưng ra.

Revelatorius, a, um. thuộc về sự tỏ ra.

Revelatus, a, um. *part.* Revelo.

Revello, is, velli, vel vulsi, vulsum, ellere. nhổ ra, — lên, kéo ra, tiến; revellere ex omni memoriâ, khỏa lấp cho tuyệt.

Revelo, as, are. tỏ ra, bày ra. ‖ tỏ ra sự kín; revelare caput, cất nón; — frontem, bớt tóc trên trán.

Revendo, is, didi, ditum, dere. bán lại.

Reveneo, is, ire. chịu bán lại.

Revenio, is, veni, ventum, nire. trở về, trở lại.

† **Reventus**, ûs. *m.* sự trở về.

Reverà. *adv.* ắt là, chỉn thật, ốt thật.

Reverbero, as, avi, atum, are. đánh lại, đánh mà xô ra.

Reverendus, a, um. đáng kính.

Reverens, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. kẻ sợ. ‖ kẻ tôn kính. ‖ kẻ có nết na.

Reverenter. *adv.* cách kính, — khép nép.

Reverentia, æ. *f.* sự kính, cung kính, kính sợ. ‖ bụt nữ kia. ‖ người đáng kính. ‖ sự lo, sự tôn. ‖ sự chuộng. ‖ sự cùng, sự hạn; reverentia externa, cung, khép nép; — interna, lòng kính; — in fratres majores, hiếu dễ; magnam exhibere reverentiam, trọng kính.

Revereor, eris, ritus sum, reri. *dep.* dái, kính dái, kính sợ. ‖ kính, tôn kính, vì; revereri ut parentem, kính như cha vậy.

Revergo, is, gere. revergere in commoda aliorum, làm cho kẻ khác đặng nhờ lợi.

Reveritus, a, um. *part.* Revereor.

Reverro, is, ri, sum, rere. phá của góp.

Reversio, onis. *f.* sự trở về cực chẳng đã. ‖ sự sắp ngược.

Reverso, as, are. et **Reversor**, aris, ari. *dep.* xáo, xáo lộn.

† **Reverticulum**, i. *n.* giáp vòng mặt trời.

Reverto, is, ti, sum, tere. et **Revertor**, eris, sus sum, ti. *dep.* trở về, lộn lại, phản, — hồi, qui, hồi qui, tái hồi, trở lại; reverti domum, về nhà; — ad se, định tính; — in gratiam, lập hoà thuận lại.

Revestio, is, ire. che lại, phủ che lại, mặc lại.

† **Revibratio**, onis. *f.* et **Revibratus**, ûs. *m.* dội ánh sáng lại, sự chiếu ánh sáng lại.

† **Revibro**, as, are. chiếu sự sáng lại, dội ánh sáng lại.

Revictio, onis. *f.* sự bắt lẽ.

Revicturus, a, um. sẽ sống lại.

Revictus, a, um. *part.* Revinco.

Revideo, es, vidi, visum, dere. đi thăm viếng lại, đi coi lại.

Revigeo, es, gere. et **Revigesco**, is, scere. khỏe lại, đặng sức lại.

Revilesco, is, scere. *n.* mất giá, ra hèn hơn, ra ế.

† **Revincibilis**, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà làm cho người ta tin.

Revincio, is, nxi, nctum, cire. riết, riết lại, buộc riết; revincire aliquem sibi, vỗ lòng người.

Revinco, is, ci, victum, cere. bắt lẽ cho mạnh, làm cho ngã lẽ; revincere crimen rebus, lấy chứng cớ mà giồi tội lỗi mình.

Revinctus, a, um. *part.* Revincio.

† **Revirens**, tis. *omn. gen.* et **Revirescens**, tis. *omn. gen.* nên xanh tươi lại.

Reviresco, is, rui, scere. *n.* ra tươi tốt lại. ‖ trở nên con trẻ, lộn đời. ‖ mọc lại.

† **Reviscerātio**, onis. *f.* sự ruột sinh ra lại.

† **Revisio**, onis. *f.* sự coi lại, xét lại.

Revisito, as, avi, atum, are. năng viếng lại, năng coi lại.

Reviso, is, si, sum, sere. viếng lại, xét lại, coi lại.

† **Revivificatus**, a, um. đã sống lại.

Revivisco, is, revixi, scere. *n.* sống lại. ‖ sinh ra lại, mọc lại. ‖ bổ sức lại, khỏe mạnh lại; reviviscere à metu, khỏi sự sợ.

† **Revivo**, is, vixi, vere. sống lại.

Revocabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên kêu lại, — đòi lại; revocabile damnum, phần thiệt có lẽ mà bổ thường lại.

Revocamen, inis. *n.* et **Revocatio**, onis. *f.* sự đòi lại, kêu lại. ‖ sự trở về.

Revocator, oris. *m.* kẻ kêu, gọi lại cho đặng sống lại.

Revocatoria, æ. *f.* thơ đòi người, thơ triệu.

Revocatorius, a, um. có phép có sức mà làm cho ra.

Revocatus, a, um. *part.*

Revoco, as, avi, atum, are. đòi lại, chiêu, kêu lại. ‖ lập lại, sửa lại. ‖ đem lại. ‖ cất lại, kéo ra, xua đuổi, xô ra. ‖ mời theo phiên. ‖ phát. ‖ trả lại; revocare dicta, trả lời; — in unum, thâu về; — populum, qui dân; — exercitum, chiêu binh; — gradum, — pedem, lui gót; — vitem, phát cây nho.

Revolo, as, avi, atum, are. bay mà trở về, trở về chóng vánh.

Revolubilis, *m. f.* le. *n.* is. lăn lại đặng.

Revolutus, a, um. *part.*

Revolvo, is, vi, volutum, vere. lăn, cuốn, — lại. ‖ tháo ra, mở ra, giở; revolvere libros, coi sách; — iter, đi một đàng như trước.

Revomo, is, mui, mitum, mere. mửa lại. ‖ chê bỏ.

Revorto, as, are. et **Revortor**, aris, ari. V. Reverto.

Revulsio, onis. *f.* sự nhổ ra.

Revulsus, a, um. *part.* Revello.

Rex, regis. *m.* vua, vua chúa, đế vương, triều đình, huỳnh, long nhan, nhơn quân, quân phụ, trung phụ, quân, — vương, quốc quân, quân thượng, thiên nhan, thượng thiên, vị vương, nhà vương, ngôi vua. ‖ đức ông, đại thần. ‖ người sang trọng, phú quí. ‖ quan trấn nhậm, quan chưởng, ông chưởng. ‖ thầy chưởng trị; rex legitimus, chính thống; — supremus, thượng đế; regem sedere, vua ngự; — prodire, ngự ra; — loqui, ngự phán; — mori, vua băng, tân thiên; regi dicere, tâu vua; regis litteræ, chiếu thơ.

Rexaciculum, i. *n.* thoen cửa, cây gài cửa.

† Rezono, as, are. mở dải. ‖ lấy sự gì trong dải. ‖ cởi khố.

RH

* Rhabarbarum, i. *n.* đại hoàng; rhabarbarum rhaponticum, sơn đại hoàng.

* Rhabdomantia, æ. *f.* cách phép dùng chiếc đũa mà bói khoa.

* Rhaca, *m. ind.* dại.

* Rhacinus, i. *m.* cá biển kia.

* Rhacion, ii. *n.* áo bằng tấm giẻ.

* Rhacoma, atis. *n.* thứ rễ cây kia.

Rhadamanthus, i. *m.* diêm vương.

* Rhadine, es. *f.* con gái yểu điệu.

Rhætia, æ. *f.* N. P.

* Rhagades, um. *f. pl.* et Rhagadia, orum. *n. pl.* sự da nứt nơi chơn tay.

Rhages, um. *f. pl.* đầu ngón.

* Rhagion, ii. *n.* thứ con nhện.

* Rhagma, atis. *n.* sự bể, nứt.

* Rhagoides, is. *omn. gen.* có hình như hột trái nho.

* Rhagois, idis. *f.* da mỏng trong con mắt.

Rhamnenses, ium. *m. pl.* et

Rhamnes, ium. *m. pl.* tên họ và tên một phần dân trong thành Roma.

* Rhamnus, i. *m.* cây có nhiều gai.

Rhamnusia, æ. *f.* et Rhamnusis, idis. *f.* tên bụt nữ kia.

Rhaphanitis, idis. *f.* thứ củ ngải mọi.

Rhaphanus, i. *m.* V. Raphanus.

* Rhapsodia, æ. *f.* phần thơ văn, văn thi thâu góp.

† Rharagra, æ. *f.* dao cạo râu.

Rhea, æ. *f.* tên bụt nữ.

* Rhectæ, arum. *f. pl.* sự đất chuyển động.

Rheda, æ. *f.* võng, võng dá, xe.

Rhedarius, a, um. thuộc về đảm võng, — kẻ làm xe, — dẫy xe.

Rhegium, ii. *n.* sự bể, nứt.

Rhegium julii, — Lepidi. N. U.

Rhemi, orum. *m. pl.* N. H. N. U.

Rheno, onis. *m.* áo lót lông kia.

Rhenus, i. *m.* N. F.

Rheon, onis. *m.* V. Rhabarbarum.

* Rhetor, oris. *m.* văn nhơn, thầy dạy hay là làm sách văn chương kỉ luật.

Rhetorica, orum. *n. pl.* văn chương kỉ luật.

Rhetorica, æ. *f.* et Rhetorice, es. *f.* phép dạy nghề văn chương, phép dạy làm bài.

Rhetoricè. *adv.* theo phép văn chương.

Rhetorici, orum. *m. pl.* sách dạy luật phép văn chương.

Rhetorico, as, are. et Rhetoricor, aris, ari. *dep.* nói hay là giảng theo luật phép văn chương.

Rhetoricus, a, um. thuộc về luật phép văn chương.

Rhetoricus, i. *m.* thầy hay nghề văn ít vậy.

Rhetorisso, as, are. nói như kẻ hay nghề văn.

Rhetra, æ. *f.* lời bụt phán. ‖ luật kia.

Rheubarbarum, i. *n.* đại hoàng.

Rheuma, atis. *n.* sự ho hen, khan tiếng.

Rheumaticus, a, um. kẻ ho, phải khan giọng, phải sổ mũi.

Rheumatismus, i. *m.* sự ho hen, sổ mũi, khan cổ.

Rhina, æ. *f.* thứ cá đuối.

Rhinion, ii. *n.* thuốc êm hay phá sự cứng nơi con mắt.

Rhinoceros, otis. *m.* con tây. △ tê, tê tượng. ‖ thứ bình có vòi.

Rhinocéroticus, a, um. thuộc về con tây.

Rhinocolura, æ. *f.* N. U.

Rhiphæi, orum. *m. pl.* N. M.

* Rhiza, æ. *f.* thứ cây chẳng sinh hoa. V. Radix.

Rhizias, æ. *m.* mủ rễ cây sinh an tức hương.

Rhizotomos, i. *f.* thứ củ ngải mọi.

Rhodanus, i. *m.* N. F.

Rhodia, æ. *f.* thứ rễ có mùi như hoa hồng.

Rhodienses, ium. *m. pl.* et Rhodii, orum. *m. pl.* N. H.

* Rhodinus, a, um. thuộc về hoa hay là màu hoa hồng, — thành Rhodus.

Rhoditis, is. *f.* ngọc màu hoa hồng.

Rhodius, a, um. thuộc về Rhodus.

* Rhododaphne, es. *f.* et Rododendros, i. *m.* cây giáp trước đào.

Rhodomeli. *ind.* mật ong đã thắng càng pha hoa hồng.

Rhodora, æ. *f.* cây kia.

Rhodus, i. *f.* N. IN. N. U.

Rhœas, adis. *f.* thứ muống. ‖ tật hay ăn khóe con mắt.

Rhœteum, i. *n.* mũi biển và thành kia.

Rhoites, is. *m.* rượu thạch lựu.

Rhomboides, is. *omn. gen.* hình kia có bốn góc và hai phía ngay nhau thì bằng nhau mà thôi.

Rhomboides, is. *m.* cá kia.

Rhombulus, i. *m.* hình vuông trong lá bài.

Rhombus, i. *m.* xa kéo vải, cuống tơ. ‖ cá kia. ‖ bánh xe thầy bói

quen dùng. V. Rhomboides. V. Trochus.

Rhomphea, æ. *f.* đại đao, thanh long đao. ‖ gươm dài.

Rhomphæalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đại đao.

Rhonchisonus, a, um. có tiếng như kẻ ngáy pho pho. ‖ hay nhạo cười.

Rhonchisso, as, avi, atum, are. ngáy pho pho.

Rhonchus, i. *m.* sự ngáy pho pho. ‖ sự nhạo cười. ‖ tiếng ếch kêu.

Rhopalon, i. *n.* hoa sen.

* **Rhus**, rhuis. *f.* thứ cây hay sinh mủ như nhựa thông.

* **Rhyparographus**, i. *m.* thợ vẽ đều thô tháp. ‖ kẻ làm sách nói những đều hèn hạ vô ích.

* **Rhypodes**, is. *n.* thứ thuốc dán.

* **Rhythmici**, orum. *m. pl.* kẻ hay nói cách hạn vận câu cao qúa.

* **Rhythmus**, i. *m.* sự hạn vận, bộ vận, rập ràng.

* **Rhytium**, ii. *n.* et Rhyton, i. *n.* chén uống có hình sừng đựng đặng sáu ve chai.

RI

* **Ribes**, ium. *f. pl.* △ trái tiểu kí.

* **Ribesium**, ii. *n.* △ cây tiểu kí.

Rica, æ. *f.* thứ khăn vuông lúp đầu. ‖ thứ áo điều có tua người nữ quen mang trên vai.

Riciniatus, a, um. kẻ mặc áo Rica.

Ricinium, ii. *n.* áo chế người nữ Roma. ‖ trâm cài.

Ricinus, i. *m.* thứ con bò mắt. ‖ phần cứng hơn trong phổi như thịt bạng nhạng.

Ricinus, i. *f.* cây đủ đủ tiá. ‖ thứ cây xương rồng.

Ricto, as, are. gầm như con mạch sắc báo.

Rictum, i. *n.* et Rictura, æ. *f.* et Rictus, ûs. *m.* mép, mồm mép.

Ricula, æ. *f. dim.* V. Rica.

Rideo, es, si, sum, dere. cười, vui cười, nhăn nớu, tiếu; ridere in stomacho, cười khúc khích; — aliquem, nhạo cười người; — dulce, cười mủn mỉn; — se invicem, nhễ nhau.

Ridibundus, a, um. kẻ hay vui cười.

Ridica, æ. *f.* choái cây nho.

Ridicula, æ. *f. dim.* V. Ridica.

Ridicula, orum. *n. pl.* đều tréu tật, sự kì dị.

Ridicularia, ium. *n. pl.* đều trêu chọc, lời vui, đều cới trêu.

Ridicularius, a, um. thuộc về sự cới trêu.

Ridiculè. *adv.* cách tréu tật, — cới trêu, — trêu chọc, — vui cười, — vui chơi.

Ridiculosus, a, um. losior. losissimus. kẻ hay trêu chọc, nói giễu cợt, nói vui. ‖ cới trêu, tréu tật.

Ridiculum, i. *n.* lời trêu chọc, lời giễu cợt.

Ridiculus, a, um. kẻ hay giễu cợt, kẻ nói vui. ‖ kẻ tréu tật, cới trêu.

Ridiculus, li. *m.* kẻ hay nói giễu cợt. ‖ kẻ kiếm ăn, ăn dỗ.

Rido, dis, dere. V. Rideo.

Rienes, um. *m. pl.* trái cật. ‖ dái.

Riga, æ. *f.* đàng, — gạch, đàng ngay, thước gạch.

Rigatio, onis. *f.* sự tưới nước.

Rigator, oris. *m.* kẻ tưới nước.

† **Rigatorium**, ii. *n.* bình tưới nước.

† **Rigatrix**, icis. *f.* nữ nhơn hay tưới.

Rigatus, a, um. *part.* Rigo.

Rigeo, es, gui, gere. *n.* ra cứng mình vì sự rét. ‖ ra tê, ra cứng; rigent horrore comæ, rởn gáy, nổi ốc.

Rigesco, is, scere. *n.* ra cứng vì giá rét. ‖ ra cứng, nên cứng cát. ‖ trở lại nhiệm nhặt xứng người nam.

Rigidè. *adv.* cách nhặt, — nhặt nhiệm. ‖ cách cứng chắc.

Rigiditas, atis. *f.* sự cứng, chắc.

Rigidor, aris, atus sum, ari. *dep.* nên cứng.

Rigidus, a, um. cứng vì giá rét. ‖ hay rởn gáy, hay nhờm, hay nổi ốc, hay đứng gáy. ‖ tê, vô sự. ‖ nhặt, — phép, — nhiệm. ‖ hay chịu khó, dẻo sức; rigidus leo, con sư tử độc dữ; — mons, núi hiểm hóc.

Rigo, as, avi, atum, are. tưới nước, rẩy nước; vestes rigare lacrymis, châu lụy thâm bâu.

Rigor, oris. *m.* giá rét dữ lắm, giá rét làm cho tê mình. ‖ sự run, ran en. ‖ dòng nước. ‖ sự nhặt nhiệm. ‖ sự vững vàng. ‖ cách đơn sơ, hình dáng lem hem.

Rigoratus, a, um. đã ra cứng hơn.

Rigorosus, a, um. nhặt nhiệm.

Riguum, i. *n.* ngòi rãnh, mương tưới nước. ‖ chỗ đượm nhuần.

Riguus, a, um. đã tưới, có nước tưới, có nước chảy và tưới bờ.

Rima, æ. *f.* hở, lỗ hở, đàng nẻ, đàng nứt. ‖ phương thế cho đặng lo hay là làm việc gì. ‖ phương trốn; per rimam aspicere, dòm lén; obturare rimam, nhém, đút nhém, nhém vào; rimas navigii opplere, xảm, — tàu.

Rimabundus, a, um. kẻ hay xét, — dòm lén.

† **Rimatìm**. *adv.* theo lỗ hở, nhặt.

† **Rimator**, oris. *m.* kẻ hay xem xet, hay soát cẩn thận lắm.

Rimor, aris, atus sum, ari. *dep.* dòm hành, dòm lén, — ngó, xét nét, xem xét cẩn thận, tra soát, dọ dẫn; rimari terram, xắn đất.

Rimosus, a, um. có nhiều đàng nẻ, — lỗ hở.

Rimula, æ. *f. dim.* Rima.

Ringor, eris, gi. *dep.* hầm hầm,

nhăn mặt, nhăn mũi. ‖ giận ngầm.

Ripa, æ. *f.* bờ, bãi, bậc sông, bờ bãi; ad ripam dejici, giạt vào bờ.

Riparienses, ium. *m. pl.* quân lưu thủ, quân đồn.

Riparius, a, um. kẻ hay ở nơi bãi hay là bờ sông.

† **Ripensis**, *m. f.* se. *n.* is. hay ở tại hay là dọc bãi.

Ripula, æ. *f. dim.* Ripa.

* **Riscus**, i. *m.* hòm, tủ, bao.

† **Risiloquium**, ii. *n.* bài giảng có đều cười pha với.

Risio, onis. *f.* sự vui cười.

Risor, oris. *m.* kẻ hay vui cười, hay nhạo cười, hay trêu chọc.

Risus, ûs. *m.* sự cười, sự vui cười, sự nực cười; risûs desiderium, nực cười, tức cười, muốn cười; risum mereri, đáng cho người ta nhạo cười. ‖ bụt hay sự vui cười.

Ritè. *adv.* theo lẽ phải, theo phép, — lẽ phép. ‖ phải, nhằm, giỏi, phải thế. ‖ may, — phước.

Rites, is. *m.* V. Ritus.

Ritualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lễ phép, — lễ nhạc, — lễ nghi.

Ritualiter. *adv.* theo lễ phép.

Ritus, ûs. *m.* lễ phép, lễ nghi, tiết lễ, lễ tiết, lễ nhạc.

Rivales, ium. *m. pl.* kẻ có phép mà dùng nước một khe suối cùng kẻ khác.

Rivalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ ở gần khe suối, kẻ ở gần ngòi rạch. ‖ kẻ đua nhau.

Rivalitas, atis. *f.* sự đua, đua nhau, phân bì.

Rivatìm. *adv.* theo ngòi rạch, bởi đàng mương.

† **Rivifinalis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đất có dòng nước làm giái hạn.

Rivinus, a, um. V. Rivalis.

Rivo, as, are. xiêu, nước xiết ghe.

† **Rivulus**, i. *m.* ngòi, — rạch nhỏ, hói.

Rivus, i. *m.* khe, — suối, rạch, ngòi rạch.

Rixa, æ. *f.* sự cãi, cãi lẫy, mắng nhau, kình địch, khắc bắc.

Rixatio, onis. *f.* V. Rixa.

Rixator, oris. *m.* et Rixatrix, icis. *f.* kẻ cãi lẫy, mắng, cơ cầu, dức lộn nhau.

Rixatus, a, um. *part.*

Rixo, as, avi, atum, are. et

Rixor, aris, atus sum, ari. *dep.* mắng, cãi lẫy, dức lộn nhau, cơ cầu, khắc bắc, kình địch, khuấy lộn nhau, cắn rọ nhau, đấu tranh, trí tróng; rixari de lanâ caprinâ, cãi nhau về sự vô ích.

Rixosus, a, um. kẻ hay cãi lẫy, hay trí tróng, co cú, co máu, co quắp.

RO

Robeus, a, um. V. Rubeus.

Robigalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt Robigus.

Robigo, inis. *f.* sự ten rét. V. Rubigo.

Robigus, i. *m.* bụt hay giữ đồ cho khỏi ten rét.

Roborarium, ii. *n.* ràn có hàng rào.

Roborasco, is, scere. *n.* khỏe lại, ra mạnh lại, ra vững.

Roboreus, a, um. thuộc về cây dẽ bộp.

Roboro, as, avi, atum, are. bổ sức lại, thêm sức.

† **Roborosus**, a, um. có tật hay làm cho cứng cả và mình.

Robur, oris. *n.* thứ cây chắc và cứng hơn cây dẽ bộp. ‖ sự vững, — vàng, mạnh mẽ. ‖ ngục. ‖ sự cứng. ‖ roi vọt. ‖ hèo quai. ‖ tật làm cho cứng cả và mình; robur lethale, gươm giáo; — curvum, thuyền; — tenere in virtute, giữ đạo đức cứng lắm; in robore expirare, chết trong ngục.

Roburneus, a, um. thuộc về cây dẽ bộp.

Robus, oris. *n.* V. Robur.

Robus, i. *m.* thứ lúa mì.

Robus, a, um. V. Rufus.

Robustarii, orum. *n. pl.* thợ làm việc cùng cây dẽ bộp.

† **Robustè**. *adv.* cách mạnh mẽ.

Robusteus, a, um. V. Roburneus.

Robustus, a, um. thuộc về cây dẽ bộp. ‖ chắc, — chắn, mạnh, — mẽ, vững vàng, tốt sức, tráng, — kiện, — lực, — sĩ; robustus carcer, ngục; — codex, sự đánh roi.

Rodo, is, si, sum, dere. gặm, khới, rúc, cắn rúc. ‖ giột, — giạt; rodere ossa, gặm xương.

Rodus, eris. *n.* khối chì.

† **Roga**, æ. *f.* tiền cho kẻ ăn mày, — bố thí. ‖ tiền công, — mướn, lương tiền, của thưởng.

† **Rogalia**, ium. *n. pl.* ngày người ta bố thí, ngày phát lương tiền.

Rogalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đống lửa, — củi.

Rogamentum, i. *n.* sự hỏi han.

Rogatio, onis. *f.* sự xin, cầu xin, nguyện xin, nài xin, đơn trạng, đơn từ. ‖ sự xét luật có thật chăng mà theo ý dân nguyện xin; rogationes, lời đọc kinh chung theo thói hội thánh.

Rogatiuncula, æ. *f.* đều hỏi nhỏ mọn. ‖ luật chẳng trọng gì.

Rogator, oris. *m.* et Rogatrix, icis. *f.* kẻ xin, này, nguyện cầu. ‖ kẻ ăn mày.

† **Rogatorium**, ii. *n.* nhà thương.

Rogatum, i. *n.* đều hỏi, đều đòi.

Rogatus, ûs. *m.* V. Rogatio.

Rogatus, a, um. *part.* Rogo.

Rogitatio, onis. *f.* sự năng xin, này, xin nài. ‖ sự xin lập luật.

Rogito, as, avi, atum, are. hỏi han, hỏi dọ. ‖ xin nài, năng xin; rogitare super aliquo, hỏi thăm người cặn kẽ lắm.

Rogo, as, avi, atum, are. hỏi, hỏi

han, tra hỏi. ‖ xin, nguyện xin. ‖ mượn. ‖ khất, thỉnh, xin xỏ; rogare enixè, nài xin, nguyền xin, khẩn nguyện; — beneficium aliquem, — ab aliquo, xin người làm ơn.

Rogum, i. *n.* et Rogus, i. *m.* đống củi mà thiêu xác kẻ chết.

Roma, æ. *f.* N. U. cum fueris Romæ, romano vivito more, si fueris alibì vivito sicut ibì; nhập giang tùy khúc, nhập gia tùy tục.

Romea, orum. *n. pl.* lễ kia trong thành Roma.

Romandiola, æ. *f.* N. P.

Romanè. *adv.* cách nghiêm trang xứng người thành Roma.

Romanensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về địa phận thành Roma.

Romanicus, a, um. thuộc về Roma.

† Romanitas, atis. *f.* thói phép nước Roma, thói dân Roma.

Romani, orum. *m. pl.* dân Roma.

Romanus, a, um. thuộc về thành hay là dân Roma.

Romelia, æ. *f.* N. P.

Romilia, æ. *f.* một dòng trong nước Roma.

Romilia lex. luật cấm dân lo việc nhà nước.

Romipeta, æ. *m. f.* kẻ trẩy đi Roma.

Romula, æ. *f.* N. P.

Romula arbor. cây chuối.

Romularis, *m. f.* re. *n.* is. người nước Roma.

Romuleus, a, um. thuộc về Roma.

Romulidæ, arum. *m. f. pl.* et Romulides, dum. *m. f. pl.* người Roma.

Romulius, et Romulus, a, um. thuộc về nước Roma.

Romulus, i. *m.* người lập thành Roma.

Roralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mù sương.

† Roramentum, i. *n.* cát vàng, mạt vàng, vẩy vàng.

Rorarii, orum. *m. pl.* quân lính hay bắn tên.

Rorarius, a, um. thuộc về Rorarii.

Roratio, onis. *f.* mù sương.

Roratus, a, um. *part.* Roro.

Roresco, is, scere. *n.* sương sa.

Roridus, a, um. ướt vì mù sương.

Rorifer, a, um. et Rorificus, a, um. hay sinh mù sương.

Rorifluus, a, um. hay sa mù sương.

Roro, as, avi, atum, are. tưới, dầm, nhúng nước. ‖ rorat, *impers.* sương sa; rorare imbrem, sương móc sa.

Rorulentus, a, um. ướt tại mù sương.

Ros, roris. *m.* mù sương, móc, sương móc; ros guttis magnis decidens, sương sa lác đác; rori exponere, phơi sương; ros marinus, nước biển; — liquidus, nước trong. ‖ bụt kia.

Rosa, æ. *f.* hoa hồng, △ môi khôi hoa; rosa moschata, hoàng thứ hoa; — alexandrina, tang vi; — rubra, lộc xuân hoa. ‖ △ môi khôi mộc. ‖ dầu hoa hồng. ‖ mùa hoa hồng. ‖ tiếng ngọt mà tỏ lòng yêu mến.

Rosaceus, a, um. bằng hoa hồng, thuộc về hoa hồng.

Rosalia, ium. *n. pl.* lễ vãi hoa hồng trên mồ mả.

Rosalis, *m. f.* le. *n.* is. bằng hoa hồng, thuộc về hoa hồng.

† Rosans, tis. *omn. gen.* V. Roseus.

Rosarium, ii. *n.* chuỗi hột; recitare rosarium, lần hột. V. Rosetum.

Rosarius, a, um. thuộc về hoa hồng.

Rosatum, i. *n.* rượu pha hoa hồng.

Rosatus, a, um. đã pha hoa hồng.

Roscidus, a, um. có nhiều mù sương, đã làm cùng mù sương.

Rosea, æ. *f.* xứ kia. ‖ thứ gai lớn. △ ma.

Rosetum, i. *n.* vườn trồng hoa hồng.

Roseus, a, um. V. Roscidus.

Roseus, a, um. có hình có giống hoa hồng. ‖ bằng hoa hồng, thuộc về hoa hồng; rosea Dea, bụt rạng đông. ‖ màu bò nâu.

Rosio, onis. *f.* sự đau quặn, quặn ruột.

Rosmarinum, i. *n.* et Rosmarinus, i. *m.* et Rosmaris, is. *f.* △ hương thảo, tây dương chổi.

* Rosmarus, i. *m.* con bò biển.

Rostellum, i. *n.* mỏ nhỏ, mõm nhọn.

Rostra, orum. *n. pl.* đám có tòa mà giảng dạy dân Roma, áng ấy có hình xỉ lô.

Rostralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nơi Rostra.

† Rostratula, æ. *f.* chim kia.

Rostratus, a, um. có mỏ, có mũi. ‖ có xỉ lô.

Rostro, as, are. sả, chẻ, mổ.

Rostrula, æ. *f.* chim kia.

Rostrum, i. *n.* mỏ. ‖ mõm. ‖ mũi. ‖ xỉ lô; aves rostro aliquid capere, chim gắp lấy.

Rosulentus, a, um. có nhiều hoa hồng.

Rosus, a, um. *part.* Rodo.

* Rota, æ. *f.* bánh xe. ‖ thứ hình phạt. ‖ thứ dê rừng, △ sơn dương. ‖ xe. ‖ thứ cá biển.

Rotabilis, *m. f.* le. *n.* lis. hay xây đặng. ‖ xe đi được, xe giá đi đặng.

Rotalis, *m. f.* le. *n.* is. có bánh xe.

Rotarius, ii. *m.* thợ làm xe.

Rotatilis, *m. f.* le. *n.* is. hay xây vần.

Rotatìm. *adv.* cách xây như bánh xe.

Rotatio, onis. *f.* sự quây, xây vần, sự bánh xe xây quanh.

Rotator, oris. *m.* kẻ xây.

Rotatus, a, um. *part.* Roto.

Rotatus, ûs. *m.* sự quây, xây như bánh xe.

Roto, as, avi, atum, are. xe đi, xây, — vần, — quanh; rotare telum, dâm buông.

Rotula, æ. *f.* bánh xe nhỏ, bánh chè.
Rotunda, æ. *f.* chùa kia rày là nhà thờ.
Rotundatio, onis. *f.* sự viên tròn.
Rotundatus, a, um. *part.* Rotundo.
Rotundè. *adv.* cách tròn, — vòng tròn. ‖ vuông tròn, tử tế, có thứ tự.
Rotundifolius, a, um. có lá tròn.
Rotunditas, atis. *f.* sự tròn, hình tròn.
Rotundo, as, avi, atum, are. viên tròn, làm tròn vo; rotundare summam, bổ thêm cho đủ cọng tính.
Rotundus, a, um. tròn, viên, tròn vo; perfectè rotundus, tròn vạnh vạnh; non benè rotundus, lép đép; non rotundus, méo, — mó; pars infima rerum rotundarum, trôn.
Roxolania, æ. *f.* N. P.

RU

Rubedo, inis. *f.* sự đỏ.
Rubefacio, is, feci, factum, cere. làm cho ra đỏ; rubefacere ora, làm cho mặt phẳng phẳng.
Rubefactus, a, um. đã ra đỏ.
Rubella, æ. *f.* cây nho và trái nho đỏ.
Rubelliana vitis. *f.* cây nho hay sinh trái đỏ.
Rubellio, onis. *f.* cá hồng. ‖ chim có đầu và cổ đỏ.
Rubellulus, a, um. *dim.*
Rubellus, a, um. đỏ một ít.
Rubens, tis. *omn. gen.* đỏ, ra đỏ; rubens facies ebriosi, mặt lừ đừ. ‖ thẹn mặt.
Rubeo, es, bui, bere. ra đỏ, nên đỏ. ‖ hổ ngươi, thẹn mặt.
Ruber, rubra, brum. đỏ, màu rum, màu thắm, xích; ruberrimus, đỏ lòm, — chót, — cháy, — hoét, — thắm; æs rubrum, đồng đỏ; dùm es propè rubrum rubesces, dùm es propè nigrum nigresces; △ cận châu gỉa xích, cận mặc gỉa hắc.
Rubesco, is, bui, scere. *n.* ra đỏ.
Rubeta, æ. *f.* thứ ếch độc. ‖ thứ con cóc.
Rubetum, i. *n.* nơi bụi lúp xúp, nơi gai gốc.
Rubeus, a, um. tiá, đỏ. ‖ thuộc về gai gốc.
Rubia, æ. *f.* △. thiến thảo; rubia sylvestris, △ đơn sâm; rubiæ radix, thiến căn.
Rubico, onis. *m.* N. F.
Rubicundulus, a, um. *dim.* hồng hồng.
Rubicundus, a, um. đỏ thắm.
Rubidus, a, um. đỏ tía.
Rubigalia, ium. *n. pl.* V. Robigalia.
Rubiginor, aris, ari. mắc ten rét.
Rubiginosus, a, um. hay ten rét; culter rubiginosus, dao rét.
Rubigo, inis. *f.* sự rét, ten rét. ‖ thứ tật hay làm cho hư lúa. ‖ bụt kia. ‖ sự nói hành bổ vạ.
Rubor, oris. *m.* màu đỏ, màu rum, — xích. ‖ sự đỏ mặt, thẹn mặt, hổ ngươi; rubore suffundi, mắt cỡ.
Rubrica, æ. *f.* thứ đất đỏ. ‖ đất làm gạch. ‖ ngân châu mà giồi mặt. ‖ đầu luật đã chép màu đỏ, luật. ‖ luật phép phải giữ trong sách lễ nghi.
Rubricatus, a, um. đã vẽ ngân châu, vẽ bằng xích thổ.
Rubrus, a, um. V. Ruber.
Rubrus, i. *m.* cá hồng.
Rubus, i. *m.* bụi, — gai, cụm, — cây, chòm cây, lùm; rubus idæus, cây dương môi; — caninus, kim anh hoa.
Ructamen, inis. *n.* V. Ructus.
† **Ructator**, oris. *m.* kẻ ợ, ập ợ.
Ructatrix, icis. *f.* sự gì hay làm cho ập ợ.
Ructatus, a, um. đã mửa ra khi ợ.
Ructitatio, onis. *f.* sự năng ợ.
Ructito, as, are. năng ập ợ.
Ructo, as, avi, atum, are. et Ructor, aris, atus sum, ari. *dep.* ợ, ập ợ. ‖ động mời.
* **Ructuo**, as, are. nói một đều luôn.
Ructuosus, a, um. hay sinh ập ợ.
Ructus, ûs. *m.* sự ợ, ập ợ.
Rudens, tis. *m.* dây, — neo.
† **Rudentatio**, onis. *f.* dây vấn nơi cột đã xoi.
† **Rudenter.** *adv.* cách quê mùa.
Rudentisibilus, i. *m.* sự om sòm khi giúp việc trong tàu.
Rudera, um. *n. pl.* đồ dư đồ cũ nhà hư.
Ruderarium, ii. *n.* cái sàng cát hay là đồ dư nhà hư.
Ruderarius, a, um. thuộc về cái sàng.
Ruderatio, onis. *f.* sự dùng đồ cũ nhà hư mà lập lại sự gì.
Ruderator, oris. *m.* kẻ lập sự gì cùng đồ cũ, kẻ làm vách thô.
Ruderatus, a, um. *part.*
Rudero, as, avi, atum, are. dùng đồ cũ nhà hư mà làm lại đồ khác.
Rudetum, i. *n.* nơi có nhiều đồ cũ nhà hư.
Rudiarius, ii. *m.* người đua vật đã đặng cái roi làm chứng mình khỏi phép mọi người và đặng thong thả. ‖ kẻ đan phên, kẻ đan sàng. ‖ thợ may áo giặc.
Rudicula, æ. *f. dim.* **Rudis.** đồ như cán muỗng mà khuấy sự gì.
Rudiculus, i. *m.* V. **Rudusculum.**
Rudimentum, i. *n.* sự đầu việc học hành. ‖ sự mới tập nghề gì. ‖ sự mới dạy.
Rudis, is. *f.* thó, roi thó, roi vọt, trượng; rudibus pugnare, đánh thó, đánh nghề.
Rudis, *m. f.* de. *n.* is. nhám, — nhúa, su si, giô giám. ‖ thô kệch, thô tiện, — tháp, ngu độn, — muội. ‖ chẳng trơn. ‖ chẳng quen,

chẳng biết phép lịch sự; rudis campus, đất chẳng ai cuốc; — capillus, tóc xả; — belli, — ad bella, kẻ chẳng tầng việc giặc gĩa. ‖ tấm mà khuấy hồ hay là thuốc dán.

Ruditas, atis. *f.* sự quê mùa, thô tháp. ‖ ngu độn, — muội. ‖ sự bỏ chẳng làm chẳng cày chẳng cuốc.

Ruditus, ûs. *m.* sự hầm hầm như con sư tử. ‖ tiếng con lừa kêu.

Rudo, is, dere. *n.* hầm hầm như sư tử. ‖ kêu như con lừa.

Rudor, oris. *m.* sự om sòm. V. Ruditus.

Rudus, eris. *n.* đồ cũ nhà hư. ‖ đá chưa cắt cho trơn. V. Raudus.

Ruduscculum, i. *n.* khối đồng. ‖ tiền đồng. ‖ ghè đá khoét đơn sơ.

Rufeo, es, ere. et Rufesco, is, scere. *n.* ra màu dà.

Rufius, ii. *m.* thứ chó sói dữ lắm.

Rufo, as, avi, atum, are. làm cho ra màu dà.

Rufuli, orum. *m. pl.* quan cai kia.

Rufulus, a, um. có màu dà một ít.

Rufus, a, um. màu dà.

Ruga, æ. *f.* sự nhăn, giun. ‖ lằn. ‖ sự già cả. ‖ sự râu rĩ. ‖ mặt nhiệm; rugas cogere, châu mày; rugas contrahere, giun lại, nhăn nhó.

Rugatus, a, um. nhăn nhíu, giun; pellis rugata, nhăn da, giun da.

Ruginosus, a, um. giun lắm.

Rugio, is, ii, et ivi, itum, ire. rền như sư tử, gầm hét, đuồm uôm.

Rugitus, ûs. *m.* sự gầm hét, rền.

Rugo, as, avi, atum, are. *n.* giun lại, làm cho ra nhăn nhíu. ‖ đi quanh quất.

Rugositas, atis. *f.* sự đầy nhăn nhíu.

Rugosus, a, um. có nhiều nhăn; rugosa vestis, áo dụng dịu; rugosior facies, mặt giun hơn trái nho khô.

Ruidus, a, um. nhám, su si.

Ruina, æ. *f.* sự hư, nát, sự ngã, sập, sự xếu, sự sập xuống. ‖ tai nạn, khốn nạn; ruina cœli, dông gió, bão bùng; ad ruinam tendere, thon von; — vergere, xếu.

Ruinosus, a, um. hay xếu, — sập xuống, — thon von.

Rulla, æ. *f.* et Rullum, i. *n.* V. Ralla.

Ruma, æ. *f.* vú. V. Rumen.

† Rumbus, i. *m.* một thứ gió trong vòn g ba mươi hai thứ gió.

Rumen, inis. *n.* vú, vú sữa. ‖ diều chim. ‖ tì vị loài vật hay nhơi.

Rumentum, i. *n.* tiếng chim kêu hay giăn việc thầy bói ra.

Rumex, icis. *m.* thứ rau dèo hoang, thứ rau chua me. ‖ thứ tên bắn.

Rumia, æ. *f.* et Rumina, æ. *f.* bụt nữ bàu con bú sữa.

Rumifero, as, avi, atum, are. et Rumifico, as, avi, atum, are. đồn tiếng.

Rumigeratio, onis. *f.* sự đồn tiếng, tiếng đồn.

Rumigero, as, are. đồn tiếng.

Rumigerulus, a, um. kẻ hay đem tin nọ tin kia, hay đồn tiếng.

Rumigo, as, are. nhơi.

Rumilia, æ. *f.* V. Romelia.

Ruminalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ hay nhơi.

Ruminatio, onis. *f.* sự nhơi. ‖ sự tưởng lại, suy lại. ‖ sự xếp lại.

Ruminator, oris. *m.* et Ruminatrix, icis. *f.* kẻ nhơi.

Rumino, as, avi, atum, are. nhơi.

Ruminor, aris, atus sum, ari. *dep.* suy lại trong trí, tưởng lại. ‖ nhơi.

Ruminus, a, um. thuộc về vú sữa. V. Ruminalis.

Ruminus, i. *m.* bụt ngọc hoàng hay nuôi các loài.

Rumis, is. *f.* V. Rumen.

Rumito, as, are. đồn tiếng.

Rumo, as, are. V. Rumino.

Rumor, oris. *m.* tiếng đồn, dộn dực. ‖ danh đồn; rumor confusus, xào xạc; rumore aliquid audire, nghe phưởng phất, mắng tiếng.

Rumpi, orum. *m. pl.* dây cây nho để mà leo giàn.

Rumpo, is, rupi, ruptum, pere. bể, — ra, đánh vỡ. ‖ phá. ‖ xé, — ra. ‖ làm cho mệt. ‖ làm cho nứt ra; rumpere funem, rụt dây; — somnum, phá sự ngủ; — fontem, làm cho mạch nước vọt; — moras, bước tới; — flagris, — loris, đánh nát thịt; — imperium, phạm luật phép.

Rumpotinetum, i. *n.* chốn đã trồng cây nhỏ mà đỡ cây nho.

Rumpotinetus, a, um. hay đỡ cây nho.

Rumpotina arbor. *f.* et Rumpotinum arbustum. *n.* choái cây nho.

Rumusculus, i. *m. dim.* Rumor.

† Runa, æ. *f.* thứ tên, thứ lao.

Runatus, a, um. kẻ cầm lao.

† Runca, æ. *f.* cái chét.

Runcatio, onis. *f.* sự làm rẫy, làm cỏ, giẫy cỏ.

Runcator, oris. *m.* et Runcatrix, icis. *f.* kẻ phát rẫy, phường rẫy.

Runcina, æ. *f.* cái bào, bào cóc. ‖ bụt nữ hay sự phát rẫy.

Runcino, as, avi, atum, are. bào cây, đẽo cây.

† Runcinnus, i. *m.* con ngựa chưa chịu thiến.

Runco, as, avi, atum, are. làm rẫy, phát rẫy, phát cỏ, giẫy cỏ. ‖ nhổ lông; runcare silvas, phát rừng, — rẫy.

Runco, onis. *f.* cái chét.

† Runcor, oris. *m.* sự nhẩy mũi.

Ruo, is, rui, rutum, vel ruitum, ere. sập xuống, đổi tàn, trụy, đọa, ngã xuống, xếu, — mếu. ‖ phá, — tan, — nát. ‖ sa ngã, lầm lỗi. ‖ xông pha, chồm, nhẩy

chồm; in caput ruere, chúi đầu; in humeros ruere, chổng gọng; in caput humerosque ruere, ngã lóc chóc, nẩy ngửa ra; ruere herbas, nhổ cỏ; ruit sol, mặt trời lặn; ruere in facinus, mê phạm tội; — in agendo, làm vội vàng; — in collum, hót cổ.

Rupes, is. *f.* hòn đá, núi đá, gành, đá chớn chở.

Rupex, icis. *omn. gen.* ngu muội như hòn đá.

Rupicapra, æ. *f.* dê rừng, sơn dương.

Rupico, onis. *m.* V. Rupex.

Rupina, æ. *f.* núi đá, đá chớn chở gần bãi biển, gành.

Ruptio, onis. *f.* sự bể, vỡ ra.

Ruptor, oris. *m.* kẻ đánh vỡ, kẻ thất tín, chẳng giữ lời hứa.

Ruptus, a, um. *part.* Rumpo.

Rura, ium. *n. pl.* chốn sản dã.

Ruralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đồng ruộng.

Ruratio, onis. *f.* việc đồng ruộng.

Rurestris, *m. f.* tre. *n.* is. quê mùa. V. Rusticanus.

Ruri. *adv.* ngoài đồng, nơi nhà quê.

Ruricola, æ. *m. f.* kẻ làm ruộng, △ nông phu.

Rurigena, æ. *m. f.* kẻ đã sinh ra ở nơi nhà quê.

Rurilulo, as, are. kêu như chim cú.

Rurina, et Rusina, æ. *f.* bụt nữ sản dã.

Ruro, as, avi, atum, are. et Ruror, aris, atus sum, ari. *dep.* ở nhà quê, làm việc đồng ruộng.

Rursùm. *adv.* et Rursùs. *adv.* lại, nữa, một lần nữa, một lần khác; rursùs examinare, phúc khảo. ‖ sau, sau lưng. V. Retrò.

Rus, uris. *n.* đồng, — ruộng, sản dã, chốn sản dã, nhà quê. ‖ sự thô, quê mùa; rus ire, đi ngoài đồng.

Ruscarius, a, um. thuộc về thứ cây sim hoang.

Rusculum, i. *n. dim.* Rus. ruộng nhỏ.

Ruscum, i. *n.* et Ruscus, i. *m.* thứ cây sim, thứ đống thanh thọ.

Rusor, oris. *m.* bụt kia.

Ruspor, aris, atus sum, ari. *dep.* tìm xét, do, soát, xét cẩn thận.

Russatus, a, um. đã nhuộm màu vàng. ‖ màu dà.

Russeolus, a, um. có màu dà một ít.

Russeus, a, um. màu dà.

Russia, æ. *f.* N. R.

Russulus, a, um. V. Russeolus.

Russus, a, um. màu dà.

† **Rustarius**, a, um. hay dùng mà phát bụi gai.

Rusticavinaria, orum. *n. pl.* ngày mồng một tháng septembrê.

Rustica, æ. *f.* nữ nhơn nhà quê.

Rusticanus, a, um. thuộc về người, nhà quê, — nông phu, — nhà quê, kệch, kẻ quê.

Rusticatìm. *adv.* cách quê mùa.

Rusticatio, onis. *f.* sự ở nhà quê. ‖ nghề ruộng, nghề nông.

Rusticè. *adv.* cách thô, — quê mùa.

Rusticellus, a, um. *dim.* Rusticus.

Rusticitas, atis. *f.* sự thô, thô tháp, — kệch, sự quê mùa. ‖ sự hổ ngươi vô cớ. ‖ việc ruộng nương. ‖ sự ngu muội. ‖ người nhà quê.

Rusticor, aris, atus sum, ari. *dep.* ở nhà quê. ‖ làm ruộng làm vườn. ‖ viết cách quê mùa.

Rusticula, æ. *f.* chim kia.

Rusticulus, a, um. quê mùa một ít.

Rusticulus, i. *m.* người mọn nhà quê.

Rusticus, a, um. kệch, thô, — tháp, quê mùa. ‖ thuộc về đồng ruộng, — ruộng nương. ‖ đơn sơ, chất phác. ‖ rusticorum more loqui, nói lủn lẳn.

Rusticus, i. *m.* người nhà quê, △ nông phu.

Ruta, æ. *f.* cửu lý hương, △ xú thảo.

Ruta et cæsa, orum. *n. pl.* gia tài, của nổi.

Rutabrum, i. *n.* V. Rastrum.

Rutabulum, i. *n.* cái thêu thợ nấu bánh.

Rutaceus, a, um. đã làm bằng cửu lý hương.

Rutarius, a, um. có nhiều đồ nhà cũ.

Rutatus, a, um. đã pha cửu lý hương.

Rutella, æ. *f.* thứ nhện độc lắm. ‖ sâu hay ăn cây.

Rutellum, i. *n.* cái thêu. ‖ cái trang kẻ đong lương.

Rutilatus, a, um. có màu vàng.

Rutilesco, is, scere. *n.* ra màu dà.

Rutilo, as, avi, atum, are. *n.* et *act.* sáng ra như vàng, làm cho chói lòa như vàng. ‖ fulgur rutilare, chớp nháng.

Rutilus, a, um. sáng như vàng.

Rutlus, i. *m.* cây gài cửa.

Rutrum, i. *n.* cuốc, — chỉa, chõi, xuổng, bừa, — cào, chòng. ‖ cái ô. ‖ đồ khuấy vôi cùng cát hay là khuấy rượu.

Rutuba, æ. *f.* sự phá, phá tan, hủy hoại, xáo lộn. ‖ N. F.

Rutula, æ. *f. dim.* Ruta.

Rutuli, orum. *m. pl.* N. H.

Rutulus, i. *m.* cây gài cửa.

Ruvidus, a, um. V. Ruidus.

SA

Sa, thay vì sua.

Saba. *ind.* N. U.

Sabæi, orum. *m. pl.* N. H.

† **Sabaia**, æ. *f.* rượu mạch nha.

† **Sabaiarius**, ii. *m.* thợ nấu rượu mạch nha.

† **Sabana**, æ. *f.* áo kẻ mới chịu phép rửa tội.

† **Sabanum**, i. *n.* khăn lau khi đã tắm rửa mình, V. Sudarium.

Sabaoth. *gen. pl. Hebr.* Chúa muôn binh.

† **Sabarium**, ii. *n.* sân trước nhà thờ, tiền đàng. V. Sabanum.
Sabath. *m. ind.* tháng mười một.
Sabatia, æ. *f.* N. U. ‖ N. P.
Sabaudia, æ. *f.* N. P.
Sabazia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt rượu.
Sabazius, ii. *m.* tên bụt rượu.
Sabbatarius, a, um. kẻ giữ ngày thứ bẩy.
Sabbaticus, a, um. thuộc về ngày thứ bẩy.
Sabbatismus, i. *m.* sự giữ ngày thứ bẩy.
Sabbatizo, as, are. giữ ngày thứ bẩy.
Sabbatum, i. *n.* ngày thứ bẩy, ngày Chúa nghỉ việc. ‖ một tuần. ‖ sabbati prima, ngày thứ nhứt trong tuần.
Sabe. *ind. m.* tháng hai.
Sabelli, orum. *m. pl.* N. H.
Sabina, æ. *f.* thứ ngô châu du. ‖ thứ khí giái mà bắn heo rừng.
Sabinè. *adv.* như cách dân Sabini.
Sabini, orum. *m. pl.* N. H.
Sabis, idis. *m.* N. F. ‖ tên Chúa.
Sabuletum, i. *n.* đồng cát. ‖ đất cát.
Sabulo, onis. *m.* cát to.
Sabulosus, a, um. có nhiều cát.
Sabulum, i. *n.* cát. ‖ thứ kèn.
Saburra, æ. *f.* cát to mà dằn thuyền. ‖ viên đá chim thiên nga cầm cho đặng chống cơn gió khi nó bay. ‖ nơi kia trử các con bợm. V. Suburra.
Saburralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cát dằn thuyền.
Saburratus, a, um. đã dằn. ‖ đã no.
Saburror, aris, ari. chịu dằn.
Sacæ, arum. *m. pl.* N. H.
Sacæa, orum. *n. pl.* lễ chơi kia.
Saccaria, æ. *f.* sự buôn bán bao bị.
Saccarius, ii. *m.* kẻ gánh bao. ‖ kẻ làm hay là bán bao bán bị.
Saccarius, a, um. thuộc về bao.
Saccatus, a, um. đã lọc; saccatus humor, nước đái.

Saccellatio, onis. *f.* sự bỏ thuốc nóng trong bị mà đặt trên mình người ta khi đau.
Saccellus, i. *m.* bao, bị nhỏ.
Sacceus, a, um. thuộc về bao, — áo nhặm.
Saccharites panis. *m.* thứ bánh ngọt.
Saccharum, i. *n.* đàng, đường; saccharum arenosum, đàng cát; — lapideum, đàng phèn.
† **Saccibucis**, *m. f.* ce. *n.* is. có miệng rộng như miệng bị.
† **Saccinus**, a, um. V. Sacceus.
Sacciperio, onis. *m.* et Sacciperium, ii. *n.* đãy lớn.
Sacco, as, avi, atum, are. lọc.
Saccularius, ii. *m.* kẻ ăn bớt của dân. ‖ thằng bợm bãi.
Sacculus, i. *m.* đãy để bạc. ‖ bao nhỏ mà đặt lúa.
Saccus, i. *m.* bao bị. ‖ đãy. ‖ áo nhặm. ‖ đồ mà lọc.
† **Sacellanus**, i. *m.* thầy giữ nhà thờ và làm lễ đó.
† **Sacellarius**, ii. *m.* kẻ lo việc nhà thờ.
Sacellum, i. *n.* nhà thờ nhỏ.
Sacena, æ. *f.* cái rìu dùng khi tế lễ.
Sacer, cra, crum. thánh, đã làm phép thánh, đã dâng cho Chúa. ‖ đã nộp cho quỉ cho địa ngục, xấu xa, ghớm ghiếc; ædes sacra, nhà thánh; sacer sanguis, huyết loài vật đã chịu tế; — ignis, thứ tật tổ điả; os sacrum, xương mông; auri sacra fames, sự đói khát vàng bạc rất quái gở.
Sacerdos, tis. *m. f.* thầy cả, thầy đạc đức, — chính tế, thần phụ. ‖ sãi vãi; sacerdos musarum vel phœbi, thi nhơn.
Sacerdotalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về thầy cả Sacerdote.
† **Sacerdotissa**, æ. *f.* bà vãi.
Sacerdotium, ii. *n.* quờn chức đấng làm thầy sacerdotê, chức chính tế.

Sacerdotula, æ. *f.* bà vãi nhỏ mọn.
Sacersanctus, a, um. V. Sacrosanctus.
† **Sacis**, is. *f.* thông khoan.
† **Sacitza**, æ. *f.* sự phá tan.
Sacodios, ii. *m.* ngọc hồng hồng.
Sacoma, atis. *n.* trái cân mà vồng lên trái cân khác.
Sacopenium, ii. *n.* cây thuốc kia.
Sacra, orum. *n. pl.* sự tế, lễ tế, phép thánh, lễ phép. ‖ ca ngợi, ca vịnh. ‖ đạo, phép đạo. ‖ đền thờ. ‖ phép mầu, sự mầu nhiệm. ‖ lễ, ngày lễ. ‖ V. Sacer et Sacrum.
Sacramen, inis. *n.* V. Sacramentum.
Sacramenta, orum. *n. pl.* phép bí tích. ‖ quân lính, việc lính.
† **Sacramentalis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phép bí tích.
Sacramentum, i. *n.* sự thề, phép thề. ‖ phép bí tích. ‖ tiền bạc kẻ kiện cáo đặt trong tay thầy cả mà giữ. ‖ tiền cuộc để tại người khác; sacramentum detrectare, — exuere, phạm sự thề; sacramento ligare, — adigere, — obligare, bắt thề.
Sacrani, orum. *m. pl.* N. H.
Sacrarium, ii. *n.* phòng để các đồ nhà thờ. ‖ đền thờ nhỏ. ‖ cung thánh.
Sacrarius, ii. *m.* kẻ giữ đồ nhà thờ.
Sacratio, onis. *f.* sự làm phép thánh, sự dâng cúng cho Chúa.
Sacrator, oris. *m.* kẻ làm phép thánh.
Sacratus, a, um. *part.* Sacro.
Sacricola, æ. *m. f.* đấng tế lễ, △ chủ tế.
Sacrifer, a, um. kẻ đem của thánh.
Sacrificalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự tế lễ.

Sacrificatio, onis. *f.* lễ tế, phép tế lễ.
Sacrificator, oris. *m.* đấng tế lễ.
Sacrificatus, ûs. *m.* V. Sacrificatio.
Sacrificatus, a, um. *part.* Sacrifico.
Sacrificium, ii. *n.* lễ tế, phép tế lễ; sacrificium celebrare, làm lễ; adesse sacrificio missæ, chầu lễ missa, xem lễ. ‖ tuần tự; locus sacrificii terræ, xã tắc; sacrificium cœli et terræ, giao xã.
Sacrifico, as, avi, atum, are. tế, tế lễ, tế thờ.
Sacrificola, æ. *m.* V. Sacricola.
Sacrificor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Sacrifico.
Sacrificola, æ. *f.* bà vãi.
Sacrificulus, i. *m.* sãi, sãi chùa.
Sacrificus, a, um. thuộc về sự tế. ‖ kẻ lo hay là ái mộ sự tế thờ.
Sacrilegè. *adv.* cách phạm sự thánh.
Sacrilegium, ii. *n.* tội phạm sự thánh, tội ăn trộm của thánh.
Sacrilegus, a, um. kẻ phạm sự thánh.
Sacrima, æ. *f.* sự cúng trái nho và rượu mới cho bụt rượu.
Sacris, *m. f.* cre. *n.* is. dùng đặng mà tế.
Sacris, is. *f.* V. Hostia.
† Sacrista, æ. *m.* kẻ giữ của nhà thờ. ‖ kẻ giữ kẻ liệt.
Sacrium, ii. *n.* V. Succinum.
Sacro, as, avi, atum, are. làm phép thánh, cúng, dâng cho. ‖ chưởi rủa, chúc sự dữ, nộp cho ma quỉ, cất phép thông công. ‖ thành tiên nhơn; sacrare fœdus, thề lời giao; — ludos, lập lễ phép chơi; — vota Deo, khẩn nguyện cùng Chúa.
Sacrosanctus, a, um. thánh, chẳng nên phạm.
Sacrum, i. *n.* lễ tế. V. Sacra.
Sacus, i. *m.* tổ chim bò câu.
Sadducæi, orum. *m. pl.* phe lạc đạo.
Sæcularis, *m. f.* re. *n.* is. sự gì đặng khi đủ một trăm năm, thuộc về đời, — thế gian.
Sæculum, i. *n.* một đời, △ đại, kiếp, thế, một đời đặng ba mươi hay là năm mươi hay là một trăm hay là một ngàn năm. ‖ thì chẳng có hạn. ‖ thì, mùa, tuổi; sæculi mores, thế thường, thói đời; — homo, người đời; — negotium, sự đời; sæculum præsens, đời nầy; — præteritum, đời xưa, tiền thế, tiền đại; — futurum, đời sau, hậu thế, hậu đại. ‖ sự ngoại đạo.
Sæpè, iùs, issimè. *adv.* năng, hằng thường lề, nhiều lần, hay, thường thường; sæpissimè, nhặt thúc; sæpè aliquid agere, hay làm.
Sæpenumerò. *adv.* V. Sæpè.
Sæpes, is. *f.* V. Sepes.
Sæpiculè. *adv.* năng khá khá.
Sæpimentum, i. *n.* V. Sepimentum.
Sæpissimus, a, um. năng lắm.
Sæpiusculè. *adv.* năng hơn một ít.
Sævè. *adv.* độc, — dữ, — địa.
Sævidictum, i. *n.* lời độc, — châm chích.
Sævidictus, a, um. kẻ hay nói lời độc.
Sævio, is, ii, itum, ire. *n.* làm sự dữ cho, ăn ở cách độc địa. ‖ ra dại, bẩy gan; sævire in tergum, — flagellis, đánh lưng dữ lắm; — in se, hăm mình lắm; — leniter, ngớt giận.
Sævitas, atis. *f.* V. Sævitia.
Sæviter. *adv.* cách độc, — dữ tợn.
Sævitia, æ. *f.* et Sævities, ei. *f.* sự độc, độc dữ, dữ tợn, bạc ác; sævitia maris, bão bùng; — annonæ, thì đông ken.
Sævus, a, um. độc, — dữ, bạc ác, dữ tợn. ‖ mạnh, hùng; sævus ventus, gió mạnh dữ; sæva bellua, loài dữ tợn.
Saga, æ. *f.* bà bóng. ‖ bà môi dong.
Saga, æ. *f.* V. Sagum.
Sagacitas, atis. *f.* then máy, thoen máy, sự quỉ quyệt, sự khôn ngoan, khôn khéo.
Sagaciter, ciùs, cissimè. *adv.* cách quỉ quyệt, — khôn khéo.
Sagana, æ. *f.* tên bà bóng kia. ‖ cối. ‖ thứ áo. ‖ thứ mủ cây.
Sagapenum, i. *n.* △ minh hắc hương.
Sagaria, æ. *f.* nghề buôn thứ áo giặc.
Sagarinus, a, um. hay cầm bó roi có rìu giữa.
Sagaris, idis. *f.* bó roi có riù giữa người nữ đánh giặc quen dùng.
Sagarius, ii. *m.* kẻ làm hay là bán thứ áo dùng mà đánh giặc.
† Sagatio, onis. *f.* sự nhạo.
Sagatus, a, um. kẻ mặc thứ áo giặc.
Sagax, acis. *omn. gen.* cior. cissimus. quỉ quái, — quyệt, khôn ngoan. ‖ hay đánh hơi.
Sagda, æ. *f.* ngọc xanh kia hay kéo gỗ như đá nam châm kéo sắt.
Sagena, æ. *f.* lưới, chài, lưới chài, lưới rê, — gang; sagenâ piscari, đánh lưới; funes præcipui sagenæ, giềng lưới.
Sagenarius, a, um. thuộc về lưới.
Sagenus, i. *m.* et Sagenobolus, i. *m.* kẻ bủa lưới, đánh lưới.
Sagenula, æ. *f. dim.* Sagena.
Sagestre, is. *n.* áo to ngoài.
Sagifarciarius, ii. *m.* kẻ làm áo lính áo giặc.
Sagimen, inis. *n.* V. Sagina.
Sagimino, as, are. V. Sagino.
Sagina, æ. *f.* et Saginamentum, i. *n.* của dùng mà nuôi cho beo, của dùng mà bón. ‖ mỡ, sự béo, phì, nục. ‖ loài vật bón. ‖ chốn bón loài vật.
Saginarium, ii. *n.* chỗ bón loài vật.
Saginatio, onis. *f.* sự bón, sự nuôi cho béo.
Saginatus, a, um. *part.*
Sagino, as, avi, atum, are. nuôi cho béo, — cho nục, bón; porcus

benè saginatus, heo nục; homo nimìs saginatus non valens incedere, người đi nục nịch.

Sagio, is, ire. *n.* thông hay, minh mẫn, phân minh.

Sagitta, æ. *f.* tên, lao, thỉ, tên me. ‖ thứ giùi. ‖ thảo kia. ‖ tinh tú kia. ‖ ngọn mụt nho.

Sagittarius, ii. *m.* kẻ bắn tên, lẩy tên. ‖ kẻ làm tên. ‖ đồng tiền kia; sagittarius peritus, thiện xạ. ‖ nhơn mã cung.

Sagittarius, a, um. thuộc về tên.

Sagittator, oris. *m.* V. Sagittarius.

Sagittatus, a, um. *part.* Sagitto.

Sagittifer, a, um. et Sagittiger, a, um. kẻ cầm kẻ đem tên.

Sagittipotens, tis. *omn. gen.* nhơn mã cung.

Sagitto, as, avi, atum, are. bắn giàng, lẩy cung, bắn tên mà dâm.

Sagittula, æ. *f. dim.* Sagitta.

Sagma, atis. *n.* yên ngựa, bành, lá thúy.

Sagmarius, a, um. thuộc về yên ngựa.

Sagmen, inis. *n.* △ mã tiên thảo.

Sagochlamys, ydis. *f.* thứ áo lính.

Sagulatus, a, um. kẻ mặc áo lính áo giặc.

Sagulum, i. *n.* et Sagum, i. *n.* áo lính, áo giặc kia. ‖ lông chiên to. ‖ nĩ to. ‖ áo thô kẻ khó khăn.

Saguntini, orum. *m. pl.* N. H.

Saguntum, i. *n.* et Saguntus, i. *f.* N. U.

Sagus, i. *m.* V. Sagum.

Sagus, a, um. V. Præsagus.

Sagus, i. *m.* thầy bói.

Sal, salis. *m. n.* muối. ‖ ý vị, ý chỉ, mặn nồng, ý mặn, lời mặn mòi, lời vui chơi, lời giễu cợt. ‖ biển. ‖ sự khôn ngoan. ‖ ố gỉ nơi ngọc; sal quoddam granis majoribus, muối rùm; — marinum, diêm; — gemmeum, lỗ sa; — urinæ, thu thạch; — armeniacum, cang sa; — petroleum, thạch não du; — nitrum, tiêu; spuma salis, bọt nước biển; sale pisces condire, muối cá; salem habere, có sự khôn ngoan; sal nigrum, lời châm chích dữ lắm.

Salacaccabia, orum. *n. pl.* thịt muối.

Salacia, æ. *f.* bụt nữ biển. ‖ nước ròng.

Salacitas, atis. *f.* tính mê dâm dục.

Salacon, onis. *m.* N. H. ‖ kẻ khoe mình qúa, kẻ phô trương mình, kẻ mê sự hư không, mê sự bay nhẩy.

Salaconia, æ. *f.* sự phô trương, khoe mình, sự bay nhẩy.

Salamandra, æ. *f.* thứ cà giông. △ thủ cung.

Salar, aris. *m.* cá kia.

Salariarius, a, um. kẻ làm thuê, kẻ lãnh lương tiền, lãnh tiền công.

Salaris, *m. f.* re. *n.* is. V. Salarius.

Salarium, ii. *n.* công, tiền công.

Salarius, ii. *m.* kẻ bán đồ muối.

Salarius, a, um. thuộc về muối.

Salax, acis. *omn. gen.* kẻ mê đắm. ‖ hay sinh lòng dục. ‖ thuộc về biển.

Salebra, æ. *f.* et Salebræ, arum. *f. pl.* đàng khó đi, nơi hiểm hóc. ‖ sự khó, rối rắm. ‖ cách nói chẳng êm.

Salebritas, atis. *f.* et Salebrositas, atis. *f.* nơi hê hủng, đàng khó.

Salebrosus, a, um. hê hủng, nhám, nhặm, hiểm hóc, khó đi.

Salgama, orum. *n. pl.* các thứ trái cùng đồ quen rim hay là dưa mà để dành cho đặng ăn.

Salgamarius, ii. *m.* kẻ ướp, kẻ rim. ‖ kẻ bán các giống mứt hay là dưa.

Sali, orum. *m. pl.* thứ con chim.

Saliaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về các sãi bụt quan võ. ‖ cao trọng, tốt, mĩ vị.

Saliatus, ûs. *m.* chức thầy sãi quan võ.

Salicastrum, i. *n.* thứ cây nho rừng.

Salicetum, i. *n.* V. Salictetum.

† Salicippius, ii. *m.* kẻ lên nơi cao cho đặng ra lớn cao hơn.

Salictarius, ii. *m.* kẻ dùng nhành cây liễu mà làm dây cột cây nho.

Salictarius, a, um. thuộc về cây liễu.

Salictetum, i. *n.* et Salictum, i. *n.* nơi trồng cây liễu.

† Salicus, a, um. lex salica, luật cấm các bà công chúa trị nước Phalansa.

Salientes, ium. *m. pl.* miệng ống mạch nước. ‖ vòi đồ chơi cho nước vọt lên.

Salifodina, æ. *f.* mỏ muối.

Saligneus, a, um. et Salignus, a, um. thuộc về cây liễu.

Salii, orum. *m. pl.* thầy sãi quan võ. ‖ N. H.

Salillum, i. *n.* bình nhỏ đặt muối.

Salina, æ. *f.* nại muối.

Salinacidus, a, um. mặn, chua.

Salinæ, arum. *f. pl.* nại muối. ‖ lời ý vị, lời vui chơi. ‖ N. U.

Salinarius, a, um. thuộc về muối.

Salinarius, ii. *m.* et Salinator, oris. *m.* kẻ nấu muối. ‖ kẻ bán muối.

Salinum, i. *n.* bình đặt muối.

Salio, is, ivi, vel ii, itum, ire. muối; salire carnem, muối thịt; — pisces, muối cá. ‖ rắc muối.

Salio, is, ii, saltum, ire. nhẩy, — nhót. ‖ nhẩy trên, hiệp làm một, giao cấu. ‖ vọt; aquam salire, nước vọt.

Salisatio, onis. *f.* sự mạch lạc nhẩy.

Salisubsulus, i. *m.* kẻ múa hát khi có lễ chơi mà kính các bụt.

Salitio, onis. *f.* sự nhẩy lên.

Salitor, oris. *m.* kẻ bán đồ muối. ‖ kẻ thủ kho muối.

Salitura, æ. *f.* sự muối, rắc muối, mùa hạp mà muối thịt hay là đồ khác.
Salitus, a, um. đã muối.
Saliunca, æ. *f.* cây chổi, cây rành rành. ‖ cam tòng.
Salius, a, um. thuộc về sãi quan vũ.
Saliva, æ. *f.* nước miếng, dãi, bọt dãi. ‖ mùi các đồ nấu, vị, mùi ngon các thứ thịt; saliva diffuens, bèn nhèn, nhểu dãi.
† **Salivare**, is. *n.* hàm thiết.
Salivarius, ii. *m.* thầy thuốc loài vật.
Salivarius, a, um. thuộc về bọt dãi. ‖ có hình bọt dãi.
Salivatio, onis. *f.* sự nhểu nước miếng.
Salivatum, i. *n.* thuốc cho con ngựa hay là loài vật khác lớn.
Salivo, as, avi, atum, are. nhểu dãi, — bọt dãi; salivare medicamine, cho thuốc mà nhểu bọt dãi.
Salivosus, a, um. có nhiều bọt dãi, có hình bọt dãi.
Salix, icis. *f.* cây liễu.
Sallo, is, si, sum, lere. rắc muối, bỏ muối, muối.
Salmacidus, a, um. mắn mắn; aqua salmacida, nước cứng, nước chè hai.
Salmo, onis. *m.* cá kia.
Salnitrum, i. *n.* diêm. △ tiêu. muối.
Salonitrum, i. *n.* diêm, muối.
Salor, oris. *m.* màu biếc.
Salpa, æ. *f.* cá kia.
Salpicta, Salpincta, et Salpista, æ. *m.* kẻ thổi loa.
Salpinx, ingis. *f.* ống loa.
Salpuga, et Salpyga, æ. *f.* con kiến độc. ‖ con rắn hay ở trong đàng nẻ.
Salsamen, inis. *n.* V. Salsamentum.
Salsamentarius, ii. *m.* kẻ bán thịt muối.
Salsamentarius, a, um. thuộc về thịt muối.

Salsamentum, i. *n.* thịt hay là cá muối.
Salsarius, ii. *m.* kẻ bán đồ muối.
Salsè. *adv.* cách mặn mòi, — có ý vị, — vui chơi, — có trí.
† **Salsedo**, inis. *f.* sự mặn.
Salsilago, inis. *f.* V. Salsugo.
Salsipotens, tis. *m.* thủy phủ.
Salsitudo, inis. *f.* sự mặn, khí mặn bởi xác người ta.
Salsugia, æ. *f.* sự ướp cho mặn.
Salsugo, inis. *f.* thứ nước mặn ở nại muối.
Salsura, æ. *f.* sự muối, mùa muối.
Salsus, a, um. mặn, đã rắc muối. ‖ mặn mòi, có ý vị, ý chỉ; dictum salsissimum, gìa rọi.
Saltatio, onis. *f.* sự múa, múa hát.
Saltatiuncula, æ. *f.* sự con trẻ múa.
Saltator, oris. *m.* kẻ múa, múa hát, nhảy, — xói xói; imperitus saltator terram inæqualem accusat quasi esset ipsius casûs causa; vụng múa lại chê đất lệch.
Saltatoriè. *adv.* cách múa, cách nhảy.
Saltatorius, a, um. thuộc về sự múa.
Saltatricula, æ. *f.* et Saltatrix, icis. *f.* nữ nhơn múa hát.
Saltatus, ûs. *m.* sự múa, múa hát.
Saltatus, a, um. *part.* Salto.
Saltem. *conj.* ít là, ít nữa là.
† **Salticus**, a, um. thuộc về sự hay là kẻ múa hát.
Saltìm. *conj.* V. Saltem.
Saltìm. *adv.* cách nhảy nhót.
Saltito, as, are. dẩy, — dót, nhảy xói xói.
Salto, as, avi, atum, are. múa, — hát, nhảy, nhảy choi choi; baculo saltare in hortis desertis, múa gậy vườn hoang.
Saltuares, ium. *f. pl.* cù lao lênh đênh hay động dưới chơn kẻ múa.
Saltuarius, ii. *m.* quan thủ rừng.
Saltuatìm. *adv.* cách nhảy nhót.

Saltuensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về rừng loài vật ăn cỏ.
Saltuosus, a, um. có nhiều rừng bối.
Saltura, æ. *f.* V. Salitura.
Saltus, ûs. *m.* sự nhảy, nhảy nhót, — từng bước. ‖ rừng, — bối, — rú. ‖ đàng hiểm hóc. ‖ ruộng rộng lớn, gia nghiệp lớn. ‖ rừng rậm con nai. ‖ sự múa. ‖ saltus vacui, rẫy mà chăn loài vật; per saltum ad aliquid evehi, lạp đẳng.
Saluber, *m.* bris. *f.* bre. *n.* is. et
Salubris, *m. f.* bre. *n.* is. lành, — lẽ, tốt lành. ‖ hay sinh sự ích, hạp, tiện. ‖ hay làm cho khỏe mạnh; salubris aura, tốt khí, thanh khí; salubre corpori vinum, rượu ích cho phần xác.
Salubritas, atis. *f.* thủy thổ yên lành, khí thanh.
Salubriter, briùs, berrimè. *adv.* cách lành, — thanh khí. ‖ cách tiện, — có ích lợi; salubriter nasci, sinh ra khi đủ ngày đủ tháng.
Salum, i. *n.* biển động. ‖ sự tàu nhồi. ‖ màu nước biển.
Salus, utis. *f.* bụt nữ hay sự khỏe mạnh. ‖ sự mạnh khỏe, sức mạnh, sự khỏe. ‖ thuốc, sự đã. ‖ phần rỗi. ‖ sự chào, lạy, kính mầng. ‖ sự vững vàng, nơi bàu chữa, nơi nương ẩn, nơi náu ẩn; salus animæ, phần rỗi linh hồn; plurimam salutem dicere, khể thủ bá bái; salutem mittere, gởi lời kính.
Salutaris, *m. f.* re. *n.* is. lành, tốt, hay làm cho khỏe mạnh, hay chữa đã, hay làm cho lành đã. ‖ hạp, ích, — lợi, tiện. ‖ thuộc về lời kính, — chào, — lạy; salutaris digitus, ngón chỉ, ngón trỏ; — ars, nghề thuốc.
Salutariter. *adv.* cách lành, — tiện, — hạp, — phải, — có ích.

Salutatio, onis. *f.* sự bái, sự chào, kính, — mừng, lạy. ‖ sự chầu chực.

Salutator, oris. *m.* kẻ chào, lạy, chầu chực vua hay là quan lớn.

Salutatorium, ii. *n.* chức quan thị vệ, chức quan lễ bộ.

Salutatorius, a, um. thuộc về sự chào, — bái, — lạy, — sự chầu chực.

Salutatrix, icis. *f.* nữ nhơn kính, — lạy.

Salutatus, a, um. *part.* Saluto.

Salutifer, a, um. et Salutiger, a, um. hay sinh sự lành, — sự khỏe mạnh, — phần rỗi.

Salutigerulus, a, um. kẻ đi kính mừng thay vì quan thầy mình.

Saluto, as, avi, atum, are. chào, bái, kính mừng, — lạy. ‖ thăm viếng. ‖ chầu chực. ‖ bái, lạy lục. ‖ giữ, — gìn; salutare more Europeo, bái, xá; — capite ad terram demisso, cúc cung; — plurimùm, đốn thủ; — sternutamentis, chào kẻ nhảy mũi.

† Salvatio, onis. *f.* phần rỗi, việc rỗi.

† Salvator, oris. *m.* đấng cứu, đấng cứu chuộc; Salvator mundi, Chúa cứu thế.

Salvè. *adv.* cách mạnh khỏe; quàm salvè agit? người sức khỏe thể nào?

Salveo, es, ere. *n.* khỏe, — mạnh; salve, salvete, salveto, salvetote; tôi kính mừng; salve frater, chào anh.

Salvia, æ. *f.* cây đại bi. △ ngưu nhĩ ngải; salvia minor, △ phiên ngải.

Salviatum, i. *n.* thuốc đại bi.

† Salvificator, oris. *m.* V. Salvator.

† Salvifico, as, are. cứu, — lấy, giữ cho khỏi, cứu cho khỏi.

Salvificus, a, um. lành, hay cứu.

Salvio, as, avi, atum, are. cho uống thuốc đại bi.

Salvo, as, avi, atum, are. cứu, cứu lấy, làm cho đặng rỗi; salvare animam, rỗi linh hồn.

Salvus, a, um. lành, khỏe, — mạnh. ‖ khỏi, thoát khỏi. ‖ nguyên, — vẹn; salva epistola, thơ chẳng rách; — virginitas, sự trinh khiết chẳng đúng.

Samaria, æ. *f.* N. P. N. U.

Samaritanus, a, um. et Samariticus, a, um. et Samaritis, idis. *f.* thuộc về Samaria.

Samarum, i. *n.* V. Samera.

Sambuca, æ. *f.* thứ đờn kìm. ‖ cầu bằng dây, đồ đánh giặc.

Sambucetum, i. *n.* chốn trồng ngô châu du.

Sambuceus, a, um. thuộc về cây ngô châu du.

Sambucina, æ. *f.* et Sambucistria, æ. *f.* nữ nhơn gẩy đờn Sambuca.

Sambucus, i. *m.* cây ngô châu du.

Samera, æ. *f.* hột cây du du di.

Samiarius, ii. *m.* kẻ chùi hay là đánh khí giái cho bóng láng.

Samiatus, a, um. *part.*

Samio, as, avi, atum, are. đánh bóng, chùi, mài.

Samiolus, a, um. thuộc về đất Samos.

Samius, a, um. thuộc về đất Samos; terra samia, đơn đầu.

Samnis, itis. *m. f.* et Samnites, um. *m. pl.* N. H. ‖ thứ người hay đua vật.

Samos, i. *f.* cù lao kia.

Samothrasia, æ. *f.* N. IN.

Sampsa, æ. *f.* hột hay là cặn trái oliva.

Sampsuchinus, a, um. thuộc về thứ kinh giái.

Sampsuchum, i. *n.* et Sampsuchus, i. *f.* et Sampsychus, i. *f.* thứ kinh giái.

Sanabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng lành, có lẽ cho lành đã.

Sanates, um. *m. pl.* N. H.

Sanatio, onis. *f.* sự chữa cho lành, sự lành đã.

Sanator, oris. *m.* kẻ chữa cho lành.

Sanatus, a, um. *part.* Sano.

Sancio, is, ivi, vel xi, citum, vel ctum, cire. định, răn, — dạy, đặt, lập. ‖ làm cho vững, ưng, lấy làm phải. ‖ cúng, dâng cho; sancire leges, lập luật; — scelus, phạt tội.

Sancitus, a, um. *part.* Sancio.

Sancitus, ûs. *m.* V. Sanctio.

Sanctè, iùs, issimè. *adv.* cách thánh, — nhơn đức, — phải lắm, — chẳng nên phạm, — nhằm lễ phép, nhằm luật phép; sanctè adjurare, thề mà phân cứ.

Sanctesco, is, scere. *n.* rửa mình cho sạch tội.

Sanctificatio, onis. *f.* sự làm cho ra thánh.

Sanctificator, oris. *m.* kẻ làm cho nên thánh.

Sanctificium, ii. *n.* của thánh, nơi thánh, cung thánh.

Sanctifico, as, are. làm cho ra thánh, dâng, cúng cho chúa.

Sanctificus, a, um. hay làm cho ra thánh.

Sanctiloquus, a, um. hay nói lời thánh, — về sự thánh.

Sanctimonia, æ. *f.* sự thánh, sự nhơn đức.

Sanctimonialis, is. *f.* nữ tu.

Sanctimonialiter. *adv.* cách thánh, — nhơn đức.

Sanctio, onis. *f.* luật, — phép, sự gì luật định. ‖ sự ưng, sự lấy làm vững, lấy làm phải. ‖ vạ luật định.

Sanctitas, atis. *f.* et Sanctitudo, inis. *f.* sự thánh, sự nhơn đức. ‖ sự công bình. ‖ nhơn đức sạch sẽ. ‖ sự kính kẻ chết.

Sanctor, oris. *m.* kẻ lập luật.

Sanctuarium, ii. *n.* cung thánh, nơi kín nhiệm để của thánh. ‖ cung điện. ‖ kho để của qúi trọng.

Sanctulus, a, um. *dim.*

Sanctus, a, um. thánh, đáng kính chuộng, có nhơn đức lắm. ‖ chẳng nên phạm ; sanctissima conjux, đờn bà rất vẹn sạch ; sancta dies, ngày lễ ; — oratio, cách viết trọn vẹn.

* Sanctus, a, um. thay vì Sancitus, là *part.* Sancio.

Sancus, i. *m.* bụt kia.

Sandaliarium, ii. *n.* chợ bán dép.

Sandaliarius, a, um. thuộc về dép.

Sandalides, dum. *f. pl.* thứ cây kè.

Sandaligerulus, a, um. kẻ cầm dép quan thầy mình.

Sandalium, ii. *n.* thứ dép, thứ giày.

† Sandaliotheca, æ. *f.* nơi mà để dép.

Sandalum, i. *n.* thứ lúa mì.

Sandapila, æ. *f.* hòm đất.

Sandapilarius, ii. *m.* kẻ khai huyệt, kẻ chôn xác.

Sandaraca, æ. *f.* sơn, △ hoàng đơn ; sandaraca arabum, △ bạch giao hương. ‖ thư hoàng.

Sandaracatus, a, um. đã pha hoàng đơn, đã sơn son.

Sandaracha, æ. *f.* thứ trạch thất hoa. ‖ sandaracha arabum, △ phong hương nhụy ; — arabum seu vernix, △ bạch giao hương. V. Sandaraca.

Sandarachatus, a, um. V. Sandaracatus.

Sandarachinus, et Sandaracinus, a, um. màu hoàng đơn.

Sandaresus, i. *f.* ngọc màu lửa.

Sandyx, ycis. *m. f.* △ hoàng đơn. ‖ son, ngân châu.

Sanè. *adv.* thật, ắt là, chẳng có lẽ hồ nghi. ‖ cách lành ; sanè quàm, nhiều lắm.

Sanesco, is, scere. *n.* đã bệnh, đặng khỏe mạnh lại.

Sanguen, inis. *n.* V. Sanguis.

Sanguiculus, i. *m.* thịt dồi cùng máu dê con.

Sanguilentus, a, um. đầy máu, dầm máu.

Sanguinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về máu.

Sanguinaria, æ. *f.* củ rễ quạt, △ xạ can, tiểu trư nha thảo.

Sanguinarius, a, um. thuộc về máu. ‖ ái mộ sự máu chảy ra.

Sanguinatio, onis. *f.* sự thổ huyết hay là máu cam, ra máu.

Sanguinetum, i. *n.* chốn đã trồng câu khỉ mộc.

Sanguineus, a, um. bằng máu, có sắc máu ; sanguineus frutex, △ cây câu khỉ hoang ; — imber, mưa máu.

Sanguino, as, avi, atum, are. *n.* et *act.* đổ máu ra, thổ huyết, ra máu. ‖ làm cho đầy máu.

Sanguinolentus, a, um. đầy máu, máu vấy vá.

Sanguinosus, a, um. có nhiều máu.

Sanguis, inis. *m.* máu, huyết. ‖ sức, — mạnh, vững bền. ‖ họ hàng, dòng dõi. ‖ sự sống. ‖ sự đổ máu ra ; sanguinem ore emittere, ứa máu ra ; — elicere, chích máu ; — manare, mướt máu ; — ubertìm effundere, lõa máu ; sanguine madens, máu chảy dầm dầm ; amittere sanguinem, mất sức ; sanguinem ore hauriens ad alios conspurcandos priùs commaculat os suum ; hàm huyết phún nhơn, tiên ô tự khẩu.

Sanguisorba, æ. *f.* △ địa du.

Sanguisuga, æ. *f.* con đỉa.

Sanies, ei. *f.* mủ, — máu. ‖ cặn.

Sanifer, a, um. hay làm cho khỏe.

Saniosus, a, um. đầy mủ.

Sanitas, atis. *f.* sự khỏe mạnh, sức khỏe, bình an. ‖ sự trí khôn, tỉnh táo. ‖ ad sanitatem convertere se, tỉnh táo lại.

† Saniter. *adv.* cách bình an.

Sanna, æ. *f.* sự nhạo cười, sự nhái.

Sannio, onis. *m.* et Sannius, ii. *m.* kẻ hay nhạo cười, đàm tiếu, hay làm hay là nói đều gì cho người ta vui cười, kẻ nhái.

Sano, as, avi, atum, are. chữa, — lấy, làm cho lành, làm cho đã, chữa bệnh, làm cho khỏe lại ; sanare mentes, làm cho người ta tỉnh táo lại.

Sanqualis, is. *f.* thứ chim phụng hoàng. ‖ cửa kia thành Roma.

Santalum, i. *n.* bạch đàn ; santalum album, bạch đàn hương ; — citrinum, huình đàn ; — rubrum, tử đàn.

Santerna, æ. *f.* hàn the, bàng sa.

Sanus, a, um. lành, khỏe, — mạnh, sức mạnh. ‖ hay tỉnh táo. ‖ nguyên, tuyền, — vẹn.

Sapa, æ. *f.* rượu nấu cho đến khi trong ba phần hao hai. ‖ mủ cây.

Saperda, æ. *m.* cá kia. ‖ kẻ xinh, đẹp lòng, hay nói vui.

† Saphæna, æ. *f.* huyết mạch nơi nổi hạch và chia ra làm ba trên đầu gối.

Saphon, onis. *m.* dây cột neo.

Sapidè. *adv.* cách ngon.

Sapidus, a, um. ngon, — ngọt, có mùi ngon, bùi ; valdè sapidum, bùi ngận.

Sapiens, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. khôn, — ngoan, thông minh, khôn khéo, — kháo, hiền nhơn, — triết, tuấn tú ; sapiens homo etiam à pueritiâ sapiens est, insipiens etiam usque ad senectutem insipiens est ; khôn thì khôn thuở nên ba, dại thì dại đến già.

Sapienter, iùs, tissimè. *adv.* cách khôn ngoan.

Sapientia, æ. *f.* sự khôn, — ngoan, khôn khéo, nhơn đức, công bình ; puerum loquendo affectare sapientiam, trẻ nói leo.

Sapientipotens, tis. *omn. gen.* kẻ rất khôn ngoan, cao trí.
Sapinea, æ. *f.* gốc cây sam.
Sapinetum, i. *n.* chốn trồng cây sam.
Sapineus et Sapinius, a, um. thuộc về cây sam.
Sapinos, i. *m.* ngọc kia.
Sapinus, i. *m.* cây sam ; thứ cây như cây tùng song nó cao hơn.
Sapio, is, ivi, vel pui, pere. có mùi ngon. ‖ ngấm, — màu, — vị. ‖ biết sự gì ngon hay là chẳng. ‖ bay mùi, ra hơi. ‖ ở khôn ngoan; sapere rem suam, biết lo sự ích lợi mình.
Saplutus, a, um. kẻ giàu có lắm.
Sapo, onis. *m.* xabong.
Sapor, oris. *m.* mùi ngon, vị. ‖ tài biết mùi, biết nếm, biết ngon. ‖ của mĩ vị.
Saporatus, a, um. đã đặt gia vị, đã ướp cho ngon.
Saporus, a, um. có mùi ngon, mĩ vị.
Sapphicus, a, um. thuộc về bà Sapho hay là phép văn thi.
Sapphiratus, a, um. đã dọn bằng bích ngọc.
Sapphirinus, a, um. bằng bích ngọc.
Sapphirus, i. *m.* bích ngọc.
Sappinus, a, um. thuộc về cây sam.
Sappium, ii. *n.* thứ cây tùng hay sinh nhựa hay sinh chai.
Sapros, i. *m.* thứ bánh sữa.
Sapsa, thay vì Seipsa.
Saraballa, orum. *n. pl.* et
Sarabara, orum. *n. pl.* áo dài.
Saraceni, orum. *m. pl.* N. H.
Sarcasmus, i. *m.* lời châm chích dữ lắm.
Sarcania, æ. *f.* N. P.
Sarcimen, inis. *n.* et Sarcimentum, i. *n.* đàng may.
Sarcina, æ. *f.* đồ gánh, đồ vác, khăn gói. ‖ sự lo buồn.

Sarcinæ, arum. *f. pl.* các đồ đem theo khi đi đàng.
Sarcinalis, *m. f.* le. *n.* is. et
Sarcinarius, a, um. thuộc về đồ gánh khi đi đàng.
Sarcinator, oris. *m.* et Sarcinatrix, icis. *f.* kẻ may vá.
Sarcinatus, a, um. kẻ gánh đồ, gánh khăn gói.
Sarcino, as, are. đặt gánh.
Sarcinosus, a, um. kẻ béo lắm.
Sarcinulæ, arum. *f. pl.* khăn gói nhỏ mọn.
Sarcio, is, si, tum, cire. vá, — lại, — may, chữa lại, sửa lại. ‖ thường, bồ thường; sarcire vestes, khâu, vá áo ; — damna, bồ thường sự thiệt hại.
Sarcion, ii. *n.* ố gỉ nơi ngọc.
Sarcitis, is. *f.* ngọc kia.
Sarcitor, oris. *m.* V. Sartor.
Sarcocele, es. *f.* ung bướu hay là thứ nha cam nơi dái. V. Ramex.
Sarcocolla, æ. *f.* mủ cây hay nhíp vít tích lại.
Sarcographia, æ. *f.* sự cắt nghĩa các phần có thịt trong xác người ta.
* Sarcoma, atis. *n.* cục thịt hay mọc trong mũi.
Sarcomphalon, i. *n.* cục thịt mọc nơi rún.
Sarcophagus, i. *m.* săng ấm bằng đá hay ăn thịt người ta. ‖ hòm đất.
Sarcosis, is. *f.* tật loài vật. ‖ cục thịt hay mọc lên.
Sarcoticus, a, um. hay làm cho thịt sống lại.
Sarculatio, onis. *f.* sự làm cỏ.
Sarculatus, a, um. *part.*
Sarculo, as, avi, atum, are. làm cỏ, phát cỏ, giẫy cỏ.
Sarculum, i. *n.* et Sarculus, i. *m.* cái chét, đồ làm cỏ.
Sarda, æ. *f.* ngọc kia. ‖ thứ cá trà.
Sardachates, æ. *f.* ngọc kia.

Sardina, æ. *f.* et Sardinia, æ. *f.* thứ cá trà. ‖ N. IN.
Sardo, as, are. V. Intelligo.
Sardoa, æ. *f.* cây độc kia.
Sardonicus, a, um. et Sardonius, a, um. thuộc về cù lao Sardinia; sardonicus risus, cười gằn.
Sardonychatus, a, um. rực rỡ bằng thứ mã não thạch.
Sardonychus, i. *m.* et Sardonyx, ycis. *m. f.* thứ mã não vàng thạch.
Sargus, i. *m.* cá kia.
Sari. *ind. n.* cây kia.
Sario, onis. *m.* cá rất ngon kia.
Sarissa, æ. *f.* thứ giáo dài lắm.
Sarissophori, orum. *m. pl.* cơ quân hay cầm giáo dài lắm.
Sarmadacus, i. *m.* người hay dối trá dàn.
Sarmatia, æ. *f.* N. P.
Sarmentitius, a, um. thuộc về nhành nho cắt. ‖ tên kẻ ngoại đặt cho kẻ có đạo khi thiêu xác nó cùng nhành nho.
Sarmentosus, a, um. hay mọc đọt như nhàn cây nho.
Sarmentum, i. *n.* nhành cây nho. ‖ dây nho. ‖ cuống buồng nho. ‖ đọt.
† Sarpo, is, psi, ptum, pere. cắt nhành cây nho.
Sarpta, æ. *f.* cây nho đã chịu phát.
Sarraceni, orum. *m. pl.* N. H.
Sarracudum, i. *n. dim.*
Sarracum, i. *n.* xe, xe chở đồ nặng.
Sarrio, is, ivi, itum, ire. làm cỏ, phát cỏ; sarrire saxum, mất công.
Sarritio, onis. *f.* sự làm cỏ.
Sarritor, oris. *m.* kẻ giẫy cỏ.
Sarritorius, a, um. thuộc về sự làm cỏ.
Sarritura, æ. *f.* mùa làm cỏ.
Sarritus, a, um. *part.* Sarrio.
Sarsilia, æ. *f.* △ thiên môn đông.
Sarsura, æ. *f.* nghề khâu vá.
Sartago, inis. *f.* chảo; sartago

magna, chảo đụn; — olei, vạc dầu.
Sartè. *adv.* V. Integrè.
Sartio, onis. *f.* V. Sarritio.
Sartor, oris. *m.* kẻ làm cỏ. ‖ kẻ vá áo, may áo, thợ may.
† Sartrix, icis. *f.* nữ nhơn hay vá hay may.
Sartura, æ. *f.* sự làm cỏ. ‖ sự khâu, vá lại. ‖ sự đặt choái.
Sartus, a, um. *part.* Sarcio.
Sarus, i. *m.* thì ba mươi ngày.
Sassafras, æ. *f.* vàng dè, huình chương. △ câu chướng.
Sat. *adv.* đủ, khá; jam sat, đã khá.
Sata, orum. *n. pl.* đám lúa, lúa má, đất đã gieo đã trồng.
Satageus, i. *m.* người hay lo lắng, bức tức, xăng xít, lăng xăng.
Satagito, as, avi, atum, are. lo lắng bối rối, làm búi.
Satago, is, egi, actum, gere. lo lắng cần mẫn, làm xăng xít; satagere rerum suarum, lo việc mình cặn kẽ.
Satan. *ind.* et Satanas, æ. *m.* quỉ, ma quỉ, satan. ‖ kẻ bày mưu, bày mưu chước.
Satelles, itis. *m.* long điện, kẻ hộ vệ. ‖ kẻ giúp việc người dữ tợn. ‖ satellites, các tinh tú nhỏ hay xây xung quanh tinh tú lớn.
Satellitium, ii. *n.* hộ vệ, cơ quân long điện. ‖ sự hầu hạ vua chúa.
† Satiabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng nuôi cho no.
Satianter. *adv.* hậu, đủ cho đặng no.
Satias, atis. *f.* V. Satietas.
Satiatè. *adv.* hậu, nhiều.
Satiatus, a, um. *part.* Satio.
Saties, ei. *f.* et Satietas, atis. *f.* sự no, no đủ, ăn no, sự nhàm, ngán; dicendi satietatem capere, nói nhàm.
Satin'? thay vì satis ne? có đủ chăng? có khá chăng?

Satio, onis. *f* sự gieo, sự trồng.
Satio, as, avi, atum, are. làm cho no, cho ăn no bụng, cho ăn no say, — no nê, — no đầy. ‖ làm cho đã. ‖ làm cho nhàm, — ngán. ‖ no đủ, đầy. ‖ nhuốm, thấm; satiare libidines, buông theo tính xác thịt; — lumine, soi; — iram, đã giận; satiari animo, thỏa lòng, thỏa ý, — chí, phỉ chí, phỉ ý, phỉ lòng phỉ dạ.
Satior, *m. f.* ius. *n.* oris. thà, tốt hơn, ích hơn, tiện hơn.
Satira. V. Satyra.
Satis. *adv.* đủ, khá, thôi; sic satis, vậy thì thôi.
Satisacceptio, onis. *f.* sự chịu lấy kẻ lãnh lờ.
Satisacceptor, oris. *m.* kẻ chịu lấy người lãnh lờ.
Satisaccipio, is, cepi, ceptum, pere. chịu lấy kẻ lãnh lờ.
Satiscaveo, es, vere. lo cho vững sự.
Satisdatio, onis. *f.* sự cho kẻ lãnh chịu. ‖ sự phạt tạ.
Satisdato. *abl. abs.* đã cho kẻ lãnh chịu.
Satisdator, oris. *m.* kẻ cho người lãnh chịu.
Satisdatum, i. *n.* sự lãnh chịu.
Satisdo, das, dedi, datum, dare. cho người lãnh chịu; satisdare damni infecti, cho kẻ lãnh thường sự thiệt hại nếu có.
Satisexigo, is, gere. đòi kẻ lãnh lờ.
Satisfacio, is, feci, factum, cere. làm đủ, giữ bổn phận mình cho nên, làm cho người bằng lòng. ‖ đền, trả nợ, chịu đền, thường, phạt tạ; pro peccato satisfacere, đền tội; satisfacere mandatis, vưng lời; — fidei, giữ lời; — naturæ, chết.
Satisfactio, onis. *f.* sự đền, phạt tạ. ‖ sự trả nợ.

† Satisfactorius, a, um. hay đền, có sức mà phạt tạ.
Satisfio, is, factus sum, fieri. đặng bằng lòng, chịu lời phạt tạ, chịu lấy việc đền.
Satisoffero, fers, ferre. dâng sự hay là người mà lãnh lờ.
Satispeto, is, tere. đòi kẻ lãnh lờ.
Satiùs. *adv.* tốt hơn. V. Satior.
Sativus, a, um. thuộc về đồ gieo.
Sator, oris. *m.* kẻ gieo vãi, trồng. ‖ đấng sinh ra, cha, đứng dựng nên.
Satorius, a, um. thuộc về giống gieo, — kẻ gieo vãi.
Satrapa, æ. *m.* et Satrapes, æ. vel is. *m.* quan trấn thủ, quan trấn xứ.
Satrapia, æ. *f.* chức trấn nhậm xứ trong nước Persia.
Satullo, as, are. V. Saturo.
Satullus, a, um. *dim.*
Satur, ra, rum. no, — nê, — bụng, — say, — đầy. ‖ béo, bón. ‖ mệt. ‖ khẩm lòng, khẩm dạ. ‖ nhiều, sai trái; jam satur, đã no; satur non sentit saporem, iratus perdit prudentiam; no hết ngon, giận hết khôn.
Satura, æ. *f.* diã có nhiều đồ lộn mà ăn. ‖ của ăn có vị, đồ gia vị. ‖ lề luật kia dạy nhiều việc. ‖ bài có văn lộn cùng lời thường. V. Satyra.
Saturamen, inis. *n.* đồ làm cho no.
Saturatio, onis. *f.* sự ăn no bụng, sự no đầy.
† Saturator, oris. *m.* kẻ cho ăn no.
Saturatus, a, um. *part.* Saturo.
Satureia, æ. *f.* et Satureia, orum. *n. pl.* rau kia.
Saturio, onis. *m.* kẻ ăn dỗ.
Saturitas, atis. *f.* sự no, no nê, — bụng. ‖ sự sai trái. ‖ cứt, của dư; usquè ad saturitatem, thẳng thoét; saturitatem fraudare, ăn chẳng no. ‖ bụt nữ kẻ ăn dỗ.

Saturnalia, ium. et iorum. *n. pl.* lễ kính bụt Saturnus.

Saturnalitius, a, um. thuộc về lễ kính bụt Saturnus.

Saturnia, æ. *f.* N. R. ‖ N. U. ‖ tên tinh tú kia.

Saturninus, a, um. et Saturnius, a, um. thuộc về bụt Saturnus.

Saturnus, i. *m.* bụt Saturnus. ‖ bịnh rét. ‖ tinh tú.

Saturo, as, avi, atum, are. cho ăn cho no bụng, làm cho đầy. ‖ làm cho nhàm, ngán; saturare odium, đã lòng ghét.

Satus, ûs. *m.* sự gieo giống, trồng. ‖ giống. ‖ sự sinh ra; satus qui non benè crescunt, đén.

Satus, a, um. *part.* Sero.

Satyra, æ. *f.* bài châm chích. ‖ đồ pha lộn nhau.

Satyri, orum. *m. pl.* văn thi châm chích.

Satyricus, a, um. thuộc về bài châm chích.

Satyricon, i. *n.* V. Satyrus.

Satyricus, i. *m.* kẻ đặt bài châm chích.

Satyrion, ii. *n.* cây có dáu.

Satyriscus, i. *m. dim.* Satyrus.

Satyrographus, i. *m.* kẻ làm sách châm chích.

Satyrus, i. *m.* bụt kia hay ở trên rừng.

Sauciatio, onis. *f.* sự bị tích, sự đánh cho phải bị tích.

Sauciatus, a, um. *part.*

Saucio, as, avi, atum, are. làm cho phải dấu, — vít, — bị tích, — lự thử; sauciare famam, phạm danh tiếng người.

Saucius, a, um. bị tích, lự thử, phải bị dấu; saucius mero, say rượu; — amore, phải lòng.

Saurion, ii. *n.* thứ cải.

Sauritis, is. *f.* thứ ngọc.

Saurix, icis. *f.* thứ chim cú.

Sauroctonus, i. *m.* hình tượng bụt Appollo.

Sauromatis, idis. *f.* nữ nhơn hay đánh giặc.

Save. *f.* nơi đất bằng, đồng nội.

Savillum, i. *n.* thứ bánh. ‖ V. Suavium.

Savium, ii. *n.* V. Suavium.

Saxatilis, is. *m.* cá kia.

Saxatilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Saxetanus, a, um. kẻ hay ở hay là sự gì mọc trong đá.

Saxetum, i. *n.* nơi có nhiều đá, nơi đất sỏi.

Saxeus, a, um. thuộc về đá. ‖ cứng như đá.

Saxialis, *m. f.* le. *n.* is. bằng đá.

Saxifer, a, um. kẻ đem hay là quăng đá.

Saxificus, a, um. hay làm cho ra đá.

Saxifraga, æ. *f.* et Saxifragum, i. *n.* thứ hổ nhĩ thảo.

Saxigenus, a, um. đã sinh ra bởi đá.

Saxitas, atis. *f.* tính đá.

Saxonia, æ. *f.* N. R.

Saxositas, atis. *f.* sự cứng như đá.

Saxosus, a, um. có nhiều đá, có nhiều sỏi. ‖ hay mọc trên đá.

Saxulum, i. *n. dim.*

Saxum, i. *n.* hòn đá, đá, viên đá. ‖ đá lửa. ‖ đá cẩm thạch. ‖ saxa in littore maris aut fluminis, gành đá.

SC

Scabellum, i. *n.* ghế nhỏ, bệ, phản. ‖ thứ ống trong phong kìm kẻ thổi quyển quen dùng.

Scaber, bra, brum. nhám, lục cục. ‖ có ghẻ.

Scaber, bri. *m.* thứ cái chét sắc mà cắt vó ngựa.

Scabidus, a, um. V. Scabiosus.

Scabies, ei. *f.* ghẻ, — chốc, mụt ghẻ, ghẻ ruồi, sang, ghẻ loài vật. ‖ bụt nữ hay ghẻ. ‖ sự lục cục, nhám; scabies in capite, đòng đanh; — purulenta, ghẻ cương.

† Scabile, is. *n.* ghế.

Scabillarius, ii. *m.* thợ làm đồ kia trong phong kìm. V. Scabellum.

Scabillum, i. *n.* V. Scabellum.

† Scabinatus, ûs. *m.* chức quan tổng thành.

† Scabineus, i. *m.* et Scabinus, i. *m.* quan tổng thành.

† Scabiola, æ. *f. dim.* Scabies.

Scabiosa minor. *f.* △ phàn hoa.

Scabiosus, a, um. kẻ mắc ghẻ. ‖ lục cục.

Scabitudo, inis. *f.* V. Scabrities.

Scabo, is, bi, bere. gãi, cào cấu. ‖ cào, cạo; fac sciam ubi prurias, ut scabere te valeam; biết ngứa dâu mà gãi.

Scabratus, a, um. đã ra nhám.

Scabrè. *adv.* V. Asperè.

Scabredo, inis. *f.* et Scabres, is. *f.* V. Scabritia.

† Scabridus, a, um. nhám, lục cục.

Scabritia, æ. *f.* et Scabrities, ei. *f.* sự nhám, lục cục. ‖ ghẻ, — chốc. ‖ lớp mọc trên vít.

Scabro, onis. *m.* kẻ hôi miệng vì có nhiều khớm trên răng.

Scabrosus, a, um. nhám, — sì.

Scabrum, i. *n.* sự nhám sì.

Scæa, æ. *f.* et Scææ, arum. *f. pl.* cửa thành Troja.

Scæna. V. Scena.

Scæva, æ. *m.* kẻ dùng tay trái.

Scæva, æ. *f.* sự coi giò coi chim mà bói.

Scævitas, atis. *f.* xấu số. ‖ trí hư, trí xấu.

Scævola, æ. *m.* kẻ dùng tay trái. ‖ N. H.

Scævus, a, um. V. Sinister.

Scala, æ. *f.* et Scalæ, arum. *f. pl.* thang, bậc; scalam admovere, bắc thang; scalarum gradus, bậc thang.

Scalaria, ium, vel iorum. *n. pl.* bậc mà lên nơi áng bội bè.

Scalarii, orum. *m. pl.* thợ làm thang hay là bậc.

Scalaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về bậc, — thang.

Scalenus, a, um. có ba góc chẳng đều nhau.

Scaleuthrum, i. *n.* kềm nhỏ.

Scalisterium, ii. *n.* cái chét.

Scalmus, i. *m.* cọc chèo. ‖ ghe, thuyền; sine scalmis remigare, bơi.

Scalpello, as, V. Scalpo.

Scalpellum, i. *n.* et Scalpellus, i. *m.* et Scalper, pri. *m.* dao chích, dao chạm.

Scalpo, is, psi, ptum, pere. chạm, — trổ. ‖ cào. ‖ thích. ‖ bươi, — móc; scalpere caput, bươi đầu; gallina terram scalpens, gà bươi; digito, ligno vel alio modo, terram scalpere ad aliquid extrahendum, khươi, khươi ra.

† Scalpra, æ. *f.* dao thợ giày. ‖ dao có hai cán. ‖ dao thợ đóng sách.

Scalpratus, a, um. sắc hay là có hình như cái đục.

Scalprum, i. *n.* đồ cào, — cạo, cái trang. ‖ cái đục, dao chạm, — thích, chàng, — đục; scalprum magnum, đục bạt; — minimum, đục hom; — chirurgicum, dao chích; scalpri species, đục vũm; — manubrium, đục tông; — species, đục xoi.

Scalptor, oris. *m.* thợ chạm, thợ thích.

Scalptorium, ii. *n.* cái trang, cái cào. ‖ dao chạm, chàng.

Scalptura, æ. *f.* nghề chạm, đồ đã chạm trổ.

Scalpturatus, a, um. đã chạm rực rỡ tốt lành.

Scalptus, a, um. *part.* Scalpo.

Scalpulum, i. *n.* đục hom.

† Scalpurigo, inis. *f.* sự nhột nhạt, sự ngứa.

† Scalpurio, is, ire. bươi, bươi như gà.

Scamander, dri. *m.* N. F.

Scambus, i. *m.* kẻ có chơn cong, có chơn quều.

Scamellum, i. *n.* et Scamillus, i. *m.* thứ chơn cột có hình như ghế. ‖ roi sắt nơi ná kia khi có giặc. ‖ nơi lồi ra như cái bệ.

Scamma, atis. *n.* diễu trường kẻ đua vật.

Scammonea, æ. *f.* et Scammoneum, i. *n.* et Scammonia, æ. *f.* khoai cà hoa vàng, cây bìm bìm đất. △ hắc sửu.

Scammonites, æ. *m.* rượu đã ngấm bìm bìm hay là khoai cà hoa vàng.

Scammonium, ii. *n.* mủ hay là nhựa khoai cà hay là hắc sửu.

Scamna, orum. *n. pl.* cây có nhành dài dùng mà cột cây nho.

Scamnatus, a, um. đã có đàng cày.

Scamnelum, i. *n.* et Scamnulum, i. *n. dim.*

Scamnum, i. *n.* phản, bệ. ‖ ghế, — đẳng. ‖ vổng. ‖ bặng đất chưa xắn. ‖ đám ruộng bề ngang rộng hơn bề dài.

Scandalizatus, a, um. *part.*

Scandalizo, as, are. làm gương xấu, làm cớ cho ai phạm sự gì, — cho ai vấp phải.

Scandalum, i. *n.* đá làm cho ai vấp phải. ‖ gương xấu, sự gì trái mở đàng cho ai phạm tội.

Scandinavia, æ. *f.* phương lớn kia.

Scandix, icis. *f.* rau thơm kia.

Scando, is, di, sum, dere. lên, leo, lết. ‖ nhẩy, — trên. ‖ thăng, trèo lên; scandere equum, cỡi ngựa; — vallum, trèo trên lũy. ‖ tính vãn có đủ hạn vận.

Scandula, æ. *f.* rui mè, thứ ngói gỗ.

Scandulaca, æ. *f.* cây bìm bìm, hắc sửu, khoai cà.

Scandularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về rui mè.

Scandularius, ii. *m.* thợ lợp nhà bặng ngói gỗ.

Scansile, is. *n.* chơn đàng.

Scansilia, ium. *n. pl.* ghế cao cho người có chức quờn.

Scansilis, *m. f.* le. *n.* is. dùng mà trèo lên; scansiles funes, chẳng.

Scansio, onis. *f.* sự lên, trèo lên.

Scansorius, a, um. hay giúp mà trèo lên. ‖ hay lên dặng.

† Scansuæ, arum. *f. pl.* chơn đàng.

Scantinia lex. luật phạt kẻ làm hư con trẻ.

Scapha, æ. *f.* xuồng, tam bản, ghe lườn. ‖ muổng xúc. ‖ nôi. ‖ thùng mà tắm rửa. ‖ thứ chậu đặt trong hòm tiêu hay là bình giỏ. ‖ hình phạt dữ kia. ‖ khám để tượng ảnh. ‖ sự rịt thuốc nơi đầu. V. Tholus.

Scaphe, es. *f.* hòn không dùng làm trắc ảnh.

Scaphium, ii. *n.* chén dài mà uống. ‖ chậu nhà tiêu. ‖ cái cào, xuổng, chõi. ‖ sọ.

Scaphula, æ. *f. dim.* Scapha.

Scaphum, i. *n.* lỗ trong tai.

Scaptensula, æ. *f.* mỏ bạc kia.

Scapulæ, arum. *f. pl.* vai. ‖ lưng.

Scapulare, is. *n.* áo thầy cả dân Judêu quen mặc.

Scapularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về vai.

† Scapularium, ii. *n.* áo che sau vai và trước ngực.

† Scapulo, as, avi, are. thoa vai.

† Scapulosus, a, um. kẻ có vai rộng.

† Scapulum, i. *n.* gậy lớn mà vác trên vai, đòn gánh.

Scapus, i. *m.* gốc, chơn, cội. ‖ chơn cột. ‖ đòn cân. ‖ đồ thanh cửa hay là thanh thang. ‖ scapus chartarum, tập giấy. ‖ cây cầm vải sợi thợ dệt.

Scarabeus, i. *m.* loài bò hung.

Scarificatio, onis. *f.* sự cắt da.

Scarificatus, a, um. *part.*

Scarifico, as, avi, atum, are. cắt da,

chích máu; scarificare dentes osse, lấy xương mà xỉa răng.

Scarifio, is, factus sum, fieri. chịu cắt da, chịu chích máu.

Scarites, æ. *m.* ngọc kia.

Scarrosus, a, um. lục cục. V. Squarrosus.

Scarus, i. *m.* cá hay nhơi.

Scatebra, æ. *f.* mạch nước, nước nhảy vọt.

† Scatebro, as, are. V. Scateo.

† Scatebrosus, a, um. có nhiều mạch nước.

Scateo, es, tui, tere. et Scato, is, ere. *n.* nhỉ, chảy. ‖ chảy tràn. ‖ đầy dẫy, có nhiều; scatere vermibus, nhúc nhúc, nhom nhom đầu; aquam scatere, nước nhỉ; scatere verbis, nói chạ lác.

Scaturex, icis. *omn. gen.* et

Scaturiginosus, a, um. có nhiều mạch nước.

Scaturigo, inis. *f.* mạch nước, nguồn, tuyền.

Scaturio, is, ire. *n.* nhỉ, chảy, có mạch nước.

Scaurus, a, um. kẻ có gót lớn.

Scazon, tis. *m.* phép văn thi.

† Scedicus, a, um. chưa cày, chưa làm.

Sceleratè. *adv.* cách gian qúa, — quái gở.

Sceleratus, a, um. *part.* Scelero. đã làm hư, đã phạm. ‖ đứa bợm bãi, gian tà, xấu xa, quái gở, ác nghiếp, hoang, — hủy, hoang đàng. ‖ sự dữ tợn, khốn nạn, tai, — vạ. ‖ phải xấu vận. ‖ qủi quyệt. ‖ kẻ đã phạm nhiều tội.

Sceleritas, atis. *f.* sự gian tà, bợm bãi.

Scelero, as, are. phạm, làm hư.

† Scelero, onis. *m.* thằng bợm bãi.

Scelerositas, atis. *f.* V. Sceleritas.

Scelerosus, a, um. et Scelerus, a, um. V. Sceleratus.

Scelestè. *adv.* V. Sceleratè.

Scelestus, a, um. kẻ ác nghiếp, hoang, — đàng, — hủy, gian tà.

Sceletus, i. *m.* xác người ta khi đã lột da và thịt hết còn xương mà thôi.

Sceloturbe, es. *f.* sự yếu đuối dưới chơn, thứ tật bại. V. Stomacace.

Scelus, eris. *n.* tội trọng lắm, sự ác nghiếp. ‖ sự độc. ‖ khốn nạn, tai nạn. ‖ hình phạt. ‖ virtutis nomine sua scelera tegere, đã gian lại ngoan.

Scena, æ. *f.* tấn tuồng, nơi rạp người ta hát bội thuở trước, tuồng tập.

Scenalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tấn tuồng, — tuồng tập.

Scenarius, a, um. et Scenaticus, a, um. et Scenatilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Scenicus.

Scenefactoria ars, artis. *f.* nghề làm nhà tạm.

Scenicè. *adv.* cách trò, — tuồng tập.

Scenicus, a, um. thuộc về áng bội bè.

Scenitæ, arum. *m. pl.* N. H.

* Scenographia, æ. *f.* tuồng đồ nhà, phóng vẽ hình nhà cửa.

Scenographicus, a, um. thuộc về đồ vẽ hình nhà.

Scenographicus, i. *m.* thợ họa đồ hình nhà. ‖ thợ vẽ đồ hát bội.

Scenoma, atis. *n.* nhà tạm.

Scenopegia, æ. *f.* et Scenopegia, orum. *n. pl.* lễ nhắc lại khi dân Judêu ở trong nhà tạm. ‖ sự làm rạp bằng nhành và lá cây.

Sceptici, orum. *m. pl.* hội người ta hồ nghi mọi sự.

Scepticus, a, um. thuộc về sự hồ nghi.

Sceptos, i. *m.* bão tát, sấm sét.

† Sceptratus, i. *m.* một đồng vàng.

Sceptrifer, a, um. et Sceptriger, a, um. kẻ cầm búa trị, △ cầm quờn bính.

Sceptruchi, orum. *m. pl.* người có quờn trị hết.

Sceptrum, i. *n.* cái búa, △ quờn bính. ‖ búa chỉ phép trị. ‖ nước, quờn vua chúa; sceptrum tradere, thiện vị; — usurpare, thiện quờn; sceptri successor legitimus, đông cung.

Sceptuchi, orum. *m. pl.* V. Sceptruchi.

Schaccus, i. *m.* sự đánh cờ, bàn cờ.

Schadon, onis. *m.* thứ côn trùng.

Schasterium, ii. *n.* lưỡi sắt kẻ bao chơn ngựa quen dùng. V. Scalpellus.

Scheda, æ. *f.* tờ giấy hay là tờ da, tờ vỏ cây. ‖ sách, — nhỏ mà biên việc hằng ngày.

Schedia, æ. *f.* bè, cái bè.

Schediasma, atis. *n.* văn thi đã làm vội. ‖ sự viết nháp.

Schedicus, a, um. đã cày đã làm vội vàng.

Schedium, ii. *n.* V. Schediasma.

Schedula, æ. *f.* phiếu từ.

Schema, atis. *n.* hình, — dạng, khuôn, hình dong, dong nghi. ‖ lời văn hoa. ‖ F. R.

Schema, æ. *f.* áo mặc, hình dong, cách ở, phong thể.

Schematismus, i. *m.* cách nói hay là viết thí dụ, — nói bóng.

Schematium, ii. *n.* cách múa hát.

* Schematopæia, æ. *f.* nghề giữ cách điệu.

* Schesis, is. *f.* phong thể. ‖ tình, tâm tình. F. R.

* Scheticus, a, um. V. Relativus.

Schibbolet. *ind.* gié lúa. V. Spica.

Schidia, orum. *n. pl.* et Schidiæ, arum. *f. pl.* giăm.

Schinus, i. *m.* cây chò, — sinh chai ròng, △ — vân hương thọ.

* Schisma, atis. *n.* phe, — đảng, — cánh, sự phân lìa nhau, rẽ nhau ra. ‖ sự rối đạo.

Schismaticus, a, um. kẻ đã làm phe làm cánh, đã phân lià nhau.
Schiston, i. n. et Schistum lac. mỡ sữa.
Schistus, i. m. thứ đá như thạch cao màu vàng nhựa.
Schistus, a, um. V. Fissilis.
Schœnicula, æ. f. hoa nương có dải lác hay là dùng thuốc thơm thường.
Schœnismus, i. m. thứ sào mà đo đất. ‖ cách khảo hình.
* Schœnium, ii. n. dây lác.
* Schœnobates, æ. m. f. kẻ leo dây.
* Schœnobatica, æ. f. nghề leo dây.
* Schœnos, i. m. Schœnum, i. n. et Schœnus, i. m. thứ lác thơm. ‖ thuốc thơm bằng lác ấy. ‖ đám đất đặng sáu mươi hay là bốn mươi dặm. ‖ dây mà leo.
Schoici, orum. m. pl. phép văn thi kia, như Signa te Signa, temerè me tangis et angis.
† Schola, æ. f. trường, — học, — ốc. ‖ lời răn, — răn dạy. ‖ môn đệ, học trò. ‖ cầu lơn xung quanh nhà tắm.
Scholarcha, æ. et Scholarches, æ. m. thầy dạy. ‖ thầy cai trường.
Scholaris, m. f. re. n. is. V. Scholasticus.
Scholaris, is. m. học trò, môn đệ. ‖ con nhà sang trọng ở lính. V. Scholarius.
Scholarium, ii. n. trường học, — tập.
Scholarius, ii. m. quân long điện. ‖ lính già hay là dư.
† Scholaster, tri. m. học trò. ‖ thầy dạy sách đoán.
† Scholasterium, ii. n. trường học. ‖ trạm mà nghỉ.
Scholasticus, a, um. thuộc về trường học, — trương tập.
Scholasticus, i. m. học trò, — sĩ, môn sinh, — đồ, nhu sinh, — sĩ, sĩ tử, thơ sinh. ‖ thầy cung, — kiện. ‖ kẻ làm hay là giảng bài văn hoa.
Scholiastes, æ. m. kẻ cắt nghĩa sách, kẻ đặt chú con trong sách.
Scholicus, a, um. V. Scholasticus.
Scholium, ii. n. chú con, lời mà cắt nghĩa sách.
Sciadeus, i. m. cá biển màu đen.
Sciadium, ii. n. dù, cái dù.
Sciæna, æ. f. cá kia.
Sciagraphia, æ. f. đồ phóng, đồ mới vẽ lược qua.
Sciamachia, æ. f. cách đánh gỉa mà tập.
Sciather, is. m. Sciathera, æ. f. et Sciatheras, æ. m. cái kim trong trắc ảnh.
Sciathericon horologium, ii. n. trắc ảnh.
Sciaticus, a, um. kẻ đau tật nhức nơi háng.
Scibilis, m. f. le. n. is. có lẽ mà biết đặng.
Scienter, iùs, issimè. adv. cách thông hay, — biết, — rõ, — sáng. ‖ có ý.
Scientia, æ. f. sự biết, hay, trí, thông minh, — biết, sự thông thái, trí sáng. ‖ nghề, tài, — năng, — trí; scientia naturalis, lương tri.
Scientiola, æ. f. dim. Scientia.
Scilicet. adv. là, nghĩa là, phải, như vậy, vậy chúc, dạ, thật, — như vậy.
Scilla, æ. f. thứ củ hành biển.
Scillinus, a, um. et Scillites, æ. omn. gen. et Scilliticus, a, um. thuộc về củ hành biển.
Scimpodium, ii. n. chõng, giảng chõng mà nghỉ.
Scin'? có biết chăng? thay vì scis ne?
Scincus, i. m. con kì đà.
Scindapsus, i. m. thứ đờn kìm.
Scindapsus, i. f. cây kia.
Scindo, is, scidi, scissum, dere. xẻ, — ra, rạch, rọc, cắt, phát, xé, — ra, chia ra. ‖ bẻ, xán, — vỡ; scindere solum, cày đất; — necessitudines, dứt nghĩa.
Scindula, æ. f. tấm, — bản, — ván, rui mè mà lợp nhà, đồ mà làm bức.
Scindularis, m. f. re. n. is. có rui mè.
Scinne? thay vì scisne? có biết chăng?
Scintilla, æ. f. đóm lửa, thàn lửa, tàn lửa.
Scintillatio, onis. f. sự nháng, lửa nháng. ‖ lửa cháy bằng bằng.
Scintillo, as, avi, atum, are. nháng, cháy bằng bằng.
Scintillula, æ. f. tàn nhỏ.
Scio, is, ivi, itum, ire. biết, hay, thuộc, hay đặng, tri; scire latinè, biết nói tiếng la tinh; — fidibus, hay gảy đờn.
Sciographia, æ. f. V. Scenographia.
Sciolus, a, um. kẻ biết một hai đều. ‖ kẻ hay.
Scior, sciuntur, sciri. pass. chịu nhìn, chịu biết.
Sciothericon. V. Sciathericon.
Scipio, onis. m. gậy, trượng. ‖ choái.
Sciraphia, æ. f. sự đánh cờ, bàn cờ.
Sciraphium, ii. n. nhà trử kẻ đánh cờ đánh bạc.
Sciroma. V. Scirrhoma.
Sciron, onis. m. tên bợm kia. ‖ gió kia.
Scirpea, æ. f. cái thúng bằng lác.
Scirpetum, i. n. chốn sinh lác, nơi lác mọc.
Scirpeus, a, um. bằng lác.
Scirpices, cum. m. pl. đồ kia con bò keo mà nhổ lác.
Scirpicula, æ. f. cái nò bằng lác.
Scirpiculum, i. n. thúng bằng lác.
Scirpiculus, i. m. lác nhỏ.
Scirpo, as, are. lấy lác mà buộc.
Scirpus, i. m. cây lác.

Scirrhoma, atis. *n.* et Scirrhus, i. *m.* cục kia cứng mà chẳng sinh sự đau đớn.
Sciscitatio, onis. *f.* sự hỏi han, tra hỏi.
Sciscitator, oris. *m.* kẻ hỏi han.
Sciscitatus, a, um. *part.*
Sciscito, as, avi, atum, are. et
Sciscitor, aris, atus sum, ari. *dep.* hỏi, — han, tra hỏi, vấn; sciscitari clanculùm, hỏi lóng; — paucis, lược vấn.
Scisco, is, ivi, itum, scere. biết, mắng tiếng, học. ‖ bàu lên. ‖ định, lập. ‖ sciscere legem, lập luật.
Scissilis, *m. f.* le. *n.* is. hay dễ nẻ.
Sissìm. *adv.* cách nẻ.
Scissio, onis. *f.* đàng nẻ, sự phân lìa, rẽ ra.
Scissor, oris. *m.* kẻ cắt thịt, vẽ thịt.
Scissura, æ. *f.* đàng nẻ, chớp, lạu, răn răn; parva scissura, rạn.
Scissus, ûs. *m.* sự sả ra, nẻ ra, rẽ ra.
Scissus, a, um. *part.* Scindo; poculum scissum, chén lạu.
Scitamenta, orum. *n. pl.* đồ ăn mĩ vị. ‖ lời bạt thiệp.
Scitatio, onis. *f.* V. Sciscitatio.
Scitator, oris. *m.* V. Scissitator.
Scitatus, a, um. *part.* Scitor.
Scitè, tiùs, tissimè .*adv.* cách khôn, — có trí, — kéo, — giỏi, — phải, — tốt, tử tế.
Scitor, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Scissitor.
Scitutè. *adv.* cách giỏi, — đẹp lòng.
Scitulus, a, um. kẻ giỏi, tốt lành, lịch sự.
Scitum, i. *n.* lệnh, điều răn, chiếu. ‖ lời khôn, lời có ý vị.
Scitus, a, um. *part.* Scisco. đã định, đã lập. ‖ *part.* Scio. khôn, — khéo, — ngoan. ‖ có tài. ‖ xinh, tốt lành; scitus lyræ, biết gảy đờn; — puer, trẻ tốt lành.
* Sciurus, i. *m.* con sóc.

Scius, a, um. kẻ hay, biết. ‖ kẻ có ý làm sự gì.
Sclavi, orum. *m. pl.* N. H.
Sclavonia, æ. *f.* miền đất kia.
* Scleriasis, is. *f.* thứ mụt lẹo cứng và đỏ.
Scleroma, tis. *n.* bướu cứng.
Scleros, i. *m.* thứ da mỏng trong con mắt nó là cội rễ sự xem.
Sclopetus, i. *m.* cái súng, súng tay, — hiệp; sclopetus major, súng trụ.
Scobina, æ. *f.* cái giũa.
Scobs, bis. *f.* et Scobis, is. *f.* mạt sắt, mạt cưa; scobis ænea, vảy đồng.
* Scolecia, æ. *f.* ten đồng.
Scolecium, ii. *n.* thứ cánh kiến.
* Scolius, ii. *m.* phép văn thi kia.
* Scolopax, acis. *m.* chim, cá kia.
* Scolopendra, æ. *f.* con bọ cá. ‖ cá kia.
Scolopendrium, ii. *n.* cây răng lá.
* Scolymus, i. *m.* thứ thảo nhi, △ tật lê.
Scomber, bri. *m.* et Scombrus, i. *m.* cá biển kia. △ thì ngư.
Scomma, atis. *n.* lời châm chích, lời đàm tiếu.
Scopa regia. *f.* cây kia.
Scopæ, arum. *f. pl.* cái chổi, chổi mà quét; scopæ vestiariæ, bàn chải; scopis mundare, quét sạch.
Scopæus, a, um. V. Pumilus.
Scoparius, ii. *m.* kẻ quét tước.
Scopelismus, i. *m.* tội kẻ quăng viên đá trong ruộng người ta.
Scopelizo, as, are. quăng đá trong ruộng người ta.
Scopeuma, atis. *n.* cách múa. ‖ cách đặt tay trên mắt cho đặng coi rõ hơn.
Scopio, onis. *m.* buồng nho.
Scopo, as, are. quét sạch. ‖ đánh roi.
Scopo, is, pere. xét, xét lại.
Scops, opis. *f.* thứ chim cú.

Scoptes, is. *m.* V. Cavillator.
Scopula, æ. *f.* et Scopulæ, arum. *f. pl.* chổi nhỏ mà quét.
Scopulosus, a, um. có nhiều đá nhiều rạn. ‖ rối rắm, mắt mỏ.
Scopulus, i. *m.* rạn, hòn rạn, đá rạn, hòn lố. ‖ đích, mô súng.
Scopus, i. *m.* đích, mô súng, hộc, bia. ‖ sự cùng trong việc, chính ý. ‖ cuống buồng nho; scopus medius, tròng bia; scopum attingere, trúng đích, trúng bia, nhằm bia; rectè ad scopum, ngay dẹo, — làn; Scopum non attingere, sái.
Scordalia, æ. *f.* sự mắng nhiếc làm sỉ nhục nhau.
* Scordalus, a, um. kẻ hay nhiếc, la lối, dức lác dữ lắm. ‖ kẻ hôi miệng. ‖ dữ tợn.
Scordilon, i. *n.* Scordium, ii. *n.* et
Scordotis, is. *f.* đăm thảo, mười tươi.
† Scordiscarius, a, um. V. Ephippiatus. ‖ kẻ làm nghề da có lông.
† Scordiscum, i. *n.* et Scordiscus, i. *m.* V. Ephippium.
Scordium, ii. *n.* cây mười tươi, △ trạch lan.
Scoria, æ. *f.* cứt các đồ như sắt, bạc, &c. ‖ tai nạn, khốn cực; scoria ferri, cứt sắt.
† Scorio, onis. *m.* V. Stolidus.
Scorodium, ii. *n.* et Scorodon, i. *n.* tỏi, củ tỏi.
Scorpæna, æ. *f.* cá kia hay cắn như con bò cạp.
Scorpiacum, i. n. thuốc giải độc bò cạp.
Scorpio, onis. *m.* con bò cạp, △ hạt tử, yết tử. ‖ cá kia. ‖ thứ ná mà bắn đá. ‖ ná bắn tên, tên ná đã bắn. ‖ thứ roi bằng dây có đầu mối bằng chì hay là bằng sắt nhọn và sắc. ‖ mô, — mốc. ‖ cây kia. ‖ cây có gai. ‖ △ thiên át cung.

Scorpioctonon, i. *n.* hoa qùi.
Scorpionius, a, um. thuộc về bò cạp.
† Scorpionius, ii. *m.* thứ dưa chuột.
Scorpitis, is. *f.* ngọc có hình bò cạp.
Scorpiurum, i. *n.* thứ hoa qùi.
Scorpius, ii. *m.* cách bới ngọn tóc trong đãy. ‖ đồ rực rỡ mà bới tóc con trẻ.
Scortator, oris. *m.* kẻ hoang đàng xấu nết, mê tà dâm.
Scortatus, ûs. *m.* sự mê dâm dục.
Scortea, æ. *f.* et Scorteum, i. *n.* áo tơi, áo dài ngoài, mũ da cho khuất mưa. ‖ vỏ tên.
Scorteus, a, um. bằng da.
Scortillum, i. *n. dim.* Scortum.
Scortor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi áng nguyệt hoa, quen cùng người hoa nương.
Scortum, i. *n.* da. ‖ hoa nương.
Scorzonera, æ. *f.* △ mạch môn đông, củ éo, △ thiên môn.
Scoti, orum. *m. pl.* N. H.
Scotia, æ. *f.* N. R.
Scotia, æ. *f.* phần xoi dưới chơn cột.
Scotodinos, i. *m.* et Scotoma, atis. *n.* sự chóng mặt.
Scrateo, es, tere. V. Meretricor.
Scratiæ, arum. *f. pl.* hoa nương rốt hèn.
Scratius, a, um. đáng chê, đáng cho ai nấy giổ trên.
Screabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên giổ.
Screatio, onis. *f.* V. Screatus.
Screator, oris. *m.* kẻ giổ, ho sò sò.
Screatus, ûs. *m.* sự ho và giổ, ho sò sò.
Screo, as, avi, atum, are. giổ, ho sò sò.
Scriba, æ. *m.* kí lục, thơ kí, tiền thầy, thơ lại; scriba regius, xá nhơn; — navis, tài phú; à manu scribæ, bên văn.
Scribæ, arum. *m. pl.* kẻ thông thái luật trong dân Judêu.
† Scribatus, ûs. *m.* chức thơ lại hay là thơ kí.

Scriblita, æ. *f.* thứ bánh ngọt.
Scriblitarius, ii. *m.* thợ bánh ngọt.
Scribo, is, psi, ptum, bere. viết, chép, biên, — kí, kí, tả, viết lách. ‖ rạch, gạch đàng. ‖ phóng, vẽ. ‖ làm sách, — lịch; scribere formam, vẽ hình dạng; — notis, viết thảo; — in aquâ, uổng công; — milites, cấp lính.
Scriniarius, ii. *m.* quan tri bộ, — cai bộ.
Scrinium, ii. *n.* hòm gương. ‖ phòng vua ngự.
Scriplum, i. *n.* V. Scriptulum.
Scriptilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ viết đặng.
Scriptio, onis. *f.* cách viết, sự viết. ‖ bài. ‖ cách tập giảng. ‖ đề.
Scriptito, as, avi, atum, are. et Scripto, as, are. năng viết.
Scriptor, oris. *m.* kí lục, kẻ tả, sao tả, biện lại, thơ lại. ‖ kẻ làm bài, làm sách; scriptor legum, đấng lập luật.
Scriptorius, a, um. dùng đặng mà viết.
Scriptulum, i. *m.* một lượng cân chia ra hai mươi bốn mà scriptulum là một.
Scriptum, i. *n.* đều chép, tờ. ‖ bài, sách. ‖ luật. ‖ trạng, đơn từ; scriptum publicum, phái, tờ; — publicum edere, tống tờ, lên tờ.
Scriptura, æ. *f.* sự viết, chép. ‖ thơ, bài. ‖ cách làm sách, cách đặt lời. ‖ thuế các nơi có cỏ phải nộp; scripturæ magister, kẻ mua thuế nơi có cỏ mà chăn loài vật.
Scripturarius, ii. *m.* kẻ mua thuế nơi có cỏ. ‖ kẻ thâu thuế ấy. ‖ cai bộ, quan giữ sổ sách.
Scripturarius, a, um. thuộc về sự thuế.
Scripturio, is, ire. *n.* muốn viết.
Scriptus, ûs. *m.* sự thâu thuế nơi có cỏ. V. Scriptio.
Scriptus, a, um. *part.* Scribo.

Scripuralis, *m. f.* le. *n.* is. V. Scrupularis.
Scrobiculus, i. *m.* huyệt nhỏ.
Scrobis, is. *f.* et Scrobs, obis. *m. f.* lỗ đào mà trồng cây, huyệt mả.
Scrofa, æ. *f.* heo nái, heo cái.
Scrofinus, a, um. thuộc về heo nái.
Scrofipascus, i. *m.* kẻ nuôi heo.
Scrofulæ, arum. *f. pl.* tật vắt khăn, △ tật lõa, mã đao.
Scrofularia, æ. *f.* △ thứ tử tô.
Scrotum, i. *n.* bao hay là dãy dái, nang hòn.
Scrupeda, æ. *m. f.* kẻ khó đi.
Scrupeus, a, um. lục cục, có nhiều sỏi.
Scrupi, orum. *m. pl.* con cờ.
Scruposus, a, um. có nhiều sỏi. ‖ khó, mắt mỏ.
Scrupularis, *m. f.* re. *n.* is. cân đặng hai mươi bốn hào.
Scrupulatìm. *adv.* từng hai mươi bốn hào.
Scrupulosè. *adv.* cách cẩn thận lắm, — nhặt, — mũi lông chẳng chảy.
Scrupulositas, atis. *f.* sự lo cẩn thận lắm, sự đa nghi.
Scrupulosus, a, um. lục cục, có nhiều sỏi. ‖ kẻ đa nghi. ‖ việc làm cặn kẽ qúa.
Scrupulum, i. *n.* hai mươi bốn hào, đám đất đặng mười thước vuông, hay là một trăm; scrupulum primum, một phút; — judaicum, một phần trong một ngàn phần.
Scrupulus, i. *m.* sỏi, đá nhỏ. ‖ sự ngăn trở. ‖ sự ngại lòng ngại trí, tật đa nghi. ‖ sự khó. V. Scrupulum.
Scrupus, i. *m.* sỏi vào trong giày sinh sự đau khi đi. ‖ đều đố. V. Scrupi.
Scruta, orum. *n. pl.* đồ cũ, đồ hay là vật xấu mà bán.
Scrutaria, æ. *f.* nghề bán đồ cũ.
Scrutarium, ii. *n.* nhà kẻ bán vật cũ.

Scrutarius, ii. *m.* kẻ bán vật cũ.

Scrutatio, onis. *f.* sự tìm, tìm kiếm, soát, xét.

Scrutator, oris. *m.* et **Scrutatrix**, tricis. *f.* kẻ tìm, xét, soát, do; scrutator omnium, thiêng sáng.

Scrutatus, a, um. *part.* Scrutor.

Scrutillus, i. *m.* lòng heo đã dồi thịt.

† **Scrutinium**, ii. *n.* sự thâu tên những người bắt thăm bàu ai.

Scrutor, aris, atus sum, ari. *dep.* lục, tìm, kiếm, soát, xét, do, dọ dẫn; scrutari omnia cum anxiâ religione, bới lông tìm vít; — scrupulosiùs, xuy mao cầu tì; — animum, dò lòng; — arcanum, xuyên tạc sự kín.

Sculna, æ. *m.* giám thị, kẻ định hay là xử việc cho hai người. ‖ kẻ cầm và giữ của cuộc.

Sculpo, is, psi, ptum, pere. chạm, — trổ, tạc, xoi trổ, thích; sculpere transforando, chạm lọng; — in lapide, — ære, bia tạc; — lecti vel portæ ornamenta, chạm lèo.

Sculponea, æ. *f.* bao tay bằng chì.

Sculponeæ, arum. *f. pl.* cái guốc. ‖ giày to.

Sculponeatus, a, um. kẻ mang guốc hay là giày to.

Sculptile, is. *n.* hình tượng.

Sculptilis, *m. f.* le. *n.* is. đã tạc, đã chạm.

Sculptor, oris. *m.* thợ chạm trổ.

† **Sculpturatus**, a, um. thuộc về sự chạm.

Sculptus, a, um. đã chạm trổ.

Scurra, æ. *m.* kẻ hay nói lời vui chơi, hát bội, nói trò. ‖ kẻ ăn dỗ. ‖ quân chầu, lính hộ vệ.

Scurrilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lời vui chơi, — việc vui chơi, — quấy qúa.

Scurrilitas, atis. *f.* lời hay là việc cho người ta vui cười, sự quấy qúa.

Scurriliter. *adv.* cách giễu cợt, — quấy qúa.

Scurror, aris, atus sum, ari. *dep.* nói giễu cợt, — quấy qúa, — gian nịnh.

Scurrula, æ. *m. dim.* Scurra.

Scuta, æ. *f.* cái dĩa.

Scutale, is. *n.* đãy có hình lưới chài nhỏ để mà ném đá.

Scutarius, ii. *m.* thợ làm cái thuẫn hay là cái khiên.

Scutarius, a, um. thuộc về cái thuẫn.

Scutatus, a, um. kẻ cầm hay là mang thuẫn.

Scutella, æ. *f.* bát, chén ăn cơm, dĩa.

Scutica, æ. *f.* dây da, roi.

Scutigerulus, a, um. kẻ cầm thuẫn quan thầy mình.

† **Scutilus**, a, um. kẻ gầy guộc qúa.

Scutra, æ. *f.* **Scutriscum**, i. *n.* et **Scutrum**, i. *n.* chậu.

Scutula, æ. *f.* bát, chén ăn cơm. ‖ cái nề. ‖ thứ trục trong đồ đánh giặc xưa. ‖ hình vuông dài. ‖ phần nhỏ vỏ cây mà chiết nó. ‖ nơi lát đá cẩm thạch. ‖ mặt lưới; ensis scutula, bánh chè.

Scutula operta, orum. *n. pl.* xương chả vai.

Scutulatus, a, um. đã đan đã dệt như mặt lưới như hình chài.

Scutulum, i. *n. dim.*

Scutum, i. *n.* et **Scutus**, i. *m.* cái thuẫn.

Scybalum, i. *n.* V. Quisquiliæ. et Rudus.

Scylax, acis. *m.* chó con. V. Catulus.

Scylla, æ. *f.* rạn kia. ‖ thứ cá; evitatâ Charybdi incidere in Scyllam, tránh lừ mắc đó.

Scyllæus, a, um. thuộc về rạn Scylla.

Scyllæus, a, um. thuộc về rạn Scylla.

Scymnus, i. *m.* sư tử con. ‖ con loài vật dữ.

Scyphulus, i. *m.* dĩa đèn nhỏ bằng thủy tinh.

Scyphus, i. *m.* chén uống, chén chung, hồ.

Scyricum, i. *n.* thứ màu xanh da trời.

Scyrus, i. *f.* N. IN.

Scytala, æ. *f.* et **Scytale**, es. *f.* cái trục người Lacedemon lăn tấm da đã chép chữ hay đối cùng tấm khác. ‖ số dùng mà chép. ‖ con rắn kia.

Scythæ, arum. *m. pl.* N. H.

Scythia, æ. *f.* N. R.

Scythica, æ. *f.* et **Scythice**, es. *f.* cam thảo.

Scythismus, i. *m.* sự bắt chước thói dân Scytha.

Scythisso, as, are. bắt chước thói dân Scytha, uống qúa chén.

Scythius, a, um. thuộc về Scythia.

Scyzinum, i. *n.* rượu kia.

SE

Se. *accus.* et *abl. pron.* sui. mình.

Se. thay vì Sine.

Sebaceus, a, um. et **Sebalis**, *m. f.* le. *n.* is. bằng mỡ loài vật.

Sebaste, es. *f.* N. U.

Sebazius. V. Sabazius.

Sebo, as, avi, atum, are. làm đèn giội, trét cùng mỡ loài vật.

Sebosus, a, um. có mỡ, đầy mỡ loài vật.

Sebum, i. *n.* mỡ loài vật đã nấu rồi; candela è sebo, đèn giội.

Sebusiani, orum. *m. pl.* N. H.

Secabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng cắt, cắt đặng.

Secale, is. *n.* thứ lúa mì.

Secalitius, a, um. thuộc về thứ lúa mì.

Secamentum, i. *n.* giăm, bức.

Secarius, a, um. thuộc về đồ giăm.

Secatio, onis. *f.* sự cắt, xẻ, cưa, sả.

Secedo, is, cessi, cessum, dere. *n.* lui ra, — chơn, — về, ghé ra. ‖ ở cách xa ; secedere parumper, xê ra ; — de viâ, tránh đàng.

Secerno, is, crevi, cretum, nere. phân ra, để dành, phân biện, — minh. ‖ chọn, lựa, lặt ; secernere clarè, phân minh ; — iniquum justo, phân biện tà chánh.

Secespita, æ. *f.* dao phay mà tế lễ. ‖ rìu hay là bào bằng đồng.

Secessio, onis. *f.* sự lui ra, ghé ra, lánh, nơi vắng. ‖ sự ngăn, ngăn cách.

Secessus, ûs. *m.* sự ghé ra, trẩy đi. ‖ chốn lâm tuyền, — vắng, nơi thanh vắng ; secessus profundus, chốn vắng tanh, — quạnh vắng, — sầm uất ; — profundissimus, chốn kheo khư ; — mentis, trí quên sửng.

Secivium, Secium, ii. *n.* et Secius-panis, et Secivum, i. *n.* thứ bánh dùng mà tế lễ.

Seciùs. *adv.* ít hơn. ‖ cũng vậy.

Secludo, is, si, sum, dere. phân ra, để riêng, đặt riêng. ‖ đuổi, — ra, đày ; secludere vitam corpore, giết ; — curas, khuây buồn. ‖ chữa ra.

Seclum, i. *n.* đời, đại. ‖ thứ, loài, giống ; secla propagare, nối dòng.

Seclusa, orum. *n. pl.* sự kín, mầu nhiệm.

† Seclusa, æ. *f.* nữ tu.

Seclusorium, ii. *n.* chốn đặt lồng gà vịt chim, nơi đặt của riêng.

Seclusus, a, um. *part.* Secludo.

Seco, as, cui, sectum, care. cắt, xẻ, cưa, sả. ‖ làm vít tích. ‖ sinh đau đớn. ‖ làm hoàn tất. ‖ xé, cắn. ‖ chia ra, phân ra ; secare circum-quaquè, riến ; — capillos, gọt tóc ; — lites, xử kiện ; — arva, cày ruộng.

Secor, thay vì Sequor.

Secordia, æ. *f.* sự trễ nải.

Secorditer. *adv.* V. Socorditer.

Secretarium, ii. *n.* chốn kín, chốn vắng. ‖ phòng luận việc. ‖ phòng nhà thờ. ‖ cung thánh.

† Secretarius, ii. *m.* kí lục, thơ lại.

Secretè. *adv.* et Secretìm. *adv.* V. Secretò.

Secretio, onis. *f.* sự tháo ra, rẽ ra, phân ra, chừa ra, để riêng.

Secretò. *adv.* kín, — đáo, riêng, khuất mặt ; secretò aliquid di-cere, thỏ thẻ. ‖ trộm.

Secretum, i. *n.* sự kín, kín đáo. ‖ nơi vắng vẻ. ‖ negotium secretum, tâm sự.

Secretus, a, um. *part.* Secerno. kín, — đáo. ‖ cẩn mật ; res secreta, sự kín ; secretam artem tegere, giấu mẹo.

Secta, æ. *f.* phe, — đảng, — cánh ; secta vitæ, cách ăn ở ; — falsa, phe dị đoan.

Sectaculum, i. *n.* dòng dõi, dòng họ.

Sectarius, a, um. đã chịu cắt. ‖ kẻ hay đi trước, hay dẫn đàng.

Sectatio, onis. *f.* sự theo.

Sectator, oris. *m.* kẻ đi theo, kẻ đi hầu, kẻ đi vưới, kẻ đưa. ‖ kẻ theo phe đảng, theo một ý như người ta, kẻ đồng tình.

Sectilis, *m. f.* le. *n.* is. cắt đặng. ‖ đã cưa, đã sả. ‖ sectilia pavimen-ta, nơi lát bằng nhiều bức.

Sectio, onis. *f.* sự cắt, xoi. ‖ phe. ‖ sự bán gia tài đã bao phong. ‖ của lính đặng khi đánh giặc.

Sectivus, a, um. V. Sectilis.

Sector, oris. *m.* kẻ cắt, cưa, xẻ, sả. ‖ kẻ mua gia tài đã bao phong.

Sector, aris, atus sum, ari. *dep.* theo, — dõi, — chơn, tùy theo, đưa, — đón. ‖ theo gót, làm theo, bắt chước. ‖ tìm, lo cho đặng. ‖ ái mộ ; sectari vestigia, noi dấu ; — lites, ái mộ sự kiện cáo.

Sectrix, icis. *f.* nữ nhơn mua gia tài đã bao phong.

Sectura, æ. *f.* sự cắt, chặt. ‖ nơi đã phải cắt.

Sectus, a, um. *part.* Seco.

Secubatio, onis. *f.* et Secubitus, ûs. *m.* sự nằm riêng, nằm một mình.

Secubo, as, bui, bitum, bare. nằm riêng.

Secula, æ. *f.* lưỡi hái.

Secularis. V. Sæcularis.

Seculum. V. Sæculum.

Secum, thay vì cum se. cùng mình, với mình, trong mình.

Secundæ, arum. *f. pl.* bào tử.

Secundani, orum. *m. pl.* lính đội nhì. ‖ học trò đã lên bậc nhì.

Secundarium, ii. *n.* bột khi đã cất lấy phần nhứt là như hoa nó.

Secundarius, a, um. thuộc về hạng nhì. ‖ kẻ đặng bậc thứ hai.

† Secundatus, ûs. *m.* hạng nhì.

Secundè. *adv.* may, phước.

Secundicerius, ii. *m.* kẻ đặng bậc nhì, kẻ phó người chánh. ‖ phủ.

Secundinæ, arum. *f. pl.* V. Se-cundæ.

Secundò. *adv.* lần thứ hai. ‖ thứ hai, cách hay là số thứ hai.

Secundo, as, avi, atum, are. giúp, — đỡ, phù hộ, binh vực, làm cho đặng phước, — cho thạnh lợi. ‖ vưng lời.

Secundùm. *præp.* cai *accus.* gần, kề, khỏi, khi đặng đoạn, dọc, vì, đang khi có, cho, cho đặng, theo, mặc ; secundùm aurem, gần lỗ tai ; — patrem, proximus es pater, trừ cha nó, thì ông thế cha cho nó ; — ea, lại, sau nữa, việc ấy rồi, khi những sự ấy đoạn ; — hanc diem, ngày mai ; — jus fasque, theo luật theo sự phải ; — ali-quem judicare, phân đoán cho ai đặng nhờ.

Secundùm. *adv.* cho lần thứ hai.

Secundus, a, um. thứ hai, nhị, nhì.

‖ kẻ đặng hạng nhì. ‖ may, phước, thuận, xuôi. ‖ thạnh lợi. ‖ phú, phó ; secundus ventus, gió xuôi, gió thuận ; — à rege, phú quân.

Securè. *adv.* cách vững, bằng an, chẳng sợ. ‖ cách trễ, biếng nhác.

Secures, ium. *m. pl.* quờn chức, quờn phép quan đặng quân lính hầu và cầm rìu trong một bó roi. V. Securis.

Securicla, æ. *f.* tấm gỗ có hình đuôi con én.

Securiclatus, a, um. đã hiệp cùng đồ có hình đuôi con én.

Securicula, æ. *f.* cái rìu, cái búa. ‖ đồ có hình đuôi con én.

Securidaca, æ. *f.* đậu xấu kia.

Securifer, a, um. et Securiger, a, um. kẻ cầm rìu búa.

Securis, is. *f.* rìu, búa ; securis militaris, việt, phủ việt ; — manubrium, sở rìu.

Securitas, atis. *f.* sự bằng an, chẳng sợ, yên lòng yên trí. ‖ sự trễ nải, vô sự. ‖ sự vững lòng, tin cậy.

Securus, a, um. kẻ bằng an, chẳng sợ, vững lòng, tin cậy, vững mình, vô sự ; securus à metu, kẻ chẳng lo sợ.

Secus. *n. ind.* V. Sexus.

Secùs. *præp.* cai *accus.* gần, dọc ; secùs fluvios, dọc bờ sông.

Secùs. *adv.* khác, cách khác ; rectè an secùs nihil ad nos, nên hay là chẳng thì ta chẳng sá chi ; secùs interpretari, cắt nghĩa trái lẽ ; — cedere, — procedere, — cadere, chẳng đặng nhờ lợi gì, chẳng xuôi.

Secutio, onis. *f.* sự bắt chước.

Secutor, oris. *m.* người đua vật thế lại cho kẻ đã phải chết. ‖ kẻ giữ gìn. ‖ xá nhơn. ‖ kẻ tùy theo.

Secutuleius, a, um. kẻ theo sau.

Secutus, a, um. *part.* Sequor.

Sed. *conj.* song, mà ; sed enim, nhưng mà.

Sed. thay vì se hay là sine ; sed ted, thay vì sine te, chẳng có mấy.

Sedamen, inis. *n.* V. Sedatio.

Sedatè. *adv.* cách bằng an, — nguôi ngoai, — chẳng động chút gì, bằng tịnh.

Sedatio, onis. *f.* sự nguôi ngoai, bằng tịnh, bằng yên, sự làm cho yên.

Sedator, oris. *m.* kẻ làm cho nguôi, kẻ làm cho bằng an.

Sedatus, a, um. *part.* Sedo.

Sedeciès. *adv.* mười sáu lần.

Sedecim, *ind.* mười sáu.

Sedecula, æ. *f.* ghế nhỏ.

Sedenim. V. Sed.

Sedentarius, ii. *m.* kẻ năng ngồi, thường ngồi, ngồi mà làm việc.

Sedeo, es, sedi, sessum, dere. ngồi, ngự. ‖ đỗ, đỗ trên. ‖ ấp. ‖ ở nhưng, ở không. ‖ ở, ở tại. ‖ tạc, ghi tạc ; sedere modestè, ngồi rén rén ; — in telonio, ngồi tuần ; — equo, cỡi ngựa ; — pro tribunali, ngồi trên tòa ; — ad gubernacula, cầm lái ; — in ovis, ấp trứng ; — in animo fideliter, ghi vào lòng ; sedet huic vestis, áo xứng hạp người ; sederunt montes, núi đã sập xuống. ‖ dựa.

Sedes, is. *f.* ghế, trước ỷ. ‖ nơi ở, nơi đậu, — đỗ. ‖ chốn, nơi, sự vây, trùng vây. ‖ nền. ‖ bàn tọa ; sedes mortalium, cõi thọ. ‖ mồ.

Sedicula, æ. *f.* et **Sediculum, i.** *n.* V. Sedecula.

Sedigitus, a, um. kẻ có sáu ngón.

Sedile, is. *n.* ghế, trước ỷ, tòa, bàn tọa, kỉ.

Sedimen, inis. *n.* et **Sedimentum, i.** *n.* cặn.

Seditio, onis. *f.* sự ngụy, lọan lạc, phe ngụy ; seditio maris, bão bùng.

Seditiosè. *adv.* cách ngụy loạn.

Seditiosus, a, um. kẻ làm ngụy, làm loạn, — phe cánh.

Sedo, as, avi, atum, are. làm cho nguôi ngoai, — khuây, — yên, — êm lòng ; sedare sitim, đã khát, thẳng nghỉn ; — tristitiam, giải sầu.

Seduco, is, duxi, ductum, cere. kéo riêng ra, đem nơi riêng. ‖ chia ra, phân chia, — ra. ‖ ăn bớt. ‖ dỗ dành, dối trá ; seducere ocellos, trở mặt đi ; — rem, ăn bớt của.

† **Seductilis,** *m. f.* **le.** *n.* **is.** dễ dỗ, dễ xiêu lòng.

Seductio, onis. *f.* sự kéo riêng ra, sự đem nơi riêng. ‖ sự rẽ ra, phân ra. ‖ sự dỗ dành.

Seductor, oris. *m.* kẻ dỗ dành, dối trá.

Seductorius, a, um. hay dỗ dành, hay dối.

Seductrix, icis. *f.* nữ nhơn hay dỗ dành.

Seductus, a, um. *part.* Seduco.

Seductus, ûs. *m.* nơi vắng vẻ.

Seduculum, i. *n.* roi mà đánh tôi mọi.

Sedularium, ii. *n.* cái gối, trái dựa, nệm.

Sedulè. *adv.* V. Sedulò.

Sedulitas, atis. *f.* sự ân cần, cần mẫn, cần quyền, sự tríu mến. ‖ sự sốt sắng qúa. ‖ sự siêng năng.

Sedulò. *adv.* ân cần, cần quyền, cần mẫn, năng nẵn ; sedulò colere, vun quén.

Sedulus, a, um. kẻ siêng năng, ân cần, cần quyền, tríu mến, sốt sắng quá.

Sedum, i. *n.* cây trạch thất.

Sedunum, i. *n.* N. U.

Segero, is, gessi, gestum, rere. chứa, — ra, để riêng, để dành, tích, — trữ, — để.

Seges, etis. *f.* các thứ lúa, lúa thóc, lúa má. ‖ mùa màng. ‖ đất cày. ‖ sự đầy dẫy, sự hậu, bộn bề.

Segesta, æ. *f.* bụt nữ hay sự mùa màng.

Segestre, is. *n.* et Segestria, orum. *n. pl.* vải thô, vải dày mà gói.

Segetalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lúa.

Segmen, inis. *n.* tấm giẻ, đồ vụn, đồ cắt, giăm.

Segmenta, orum. *n. pl.* tràng hay là vòng tay bằng nhiều thứ kim và nhiều thứ hột trai.

Segmentatus, a, um. đồ làm cùng nhiều tấm nhiều bức nhiều sắc. ‖ kẻ mặc áo có nhiều tấm ngũ sắc.

Segmentum, i. *n.* góc, đồ cắt. ‖ phe. ‖ bốn hướng. ‖ vòng ngay nhau trong bầu đất, phương hướng có phong thổ khác nhau. ‖ tấm giẻ, tua áo. V. Segmen.

Segnesco, is, scere. *n.* trở nên trễ nải.

Segnipes, edis. *omn. gen.* kẻ đi chậm chơn.

Segnis, *m. f.* ne. *n.* is. kẻ trễ nải, làm biếng, nhác, vô sự. ‖ kẻ làm chậm chạp. ‖ kẻ nguội lạnh. ‖ hay sinh ít.

Segnitas, atis. *f.* V. Segnitia.

Segniter, gniùs. *adv.* chậm, — chạp, trễ, nguội lạnh, cách nhác, — nhát gan.

Segnitia, æ. *f.* et Segnities, ei. *f.* sự trễ nải, biếng nhác, sự chậm chạp, nguội lạnh, vô sự, ngu muội. ‖ sự đưng, chẳng sinh gì; segnitia maris, biển lặng bằng tờ.

Segovia, æ. *f.* N. U.

Segregatìm. *adv.* cách riêng, — chừa mà để riêng.

Segregatio, onis. *f.* sự phân ra, rẽ ra, chừa ra.

Segregatus, a, um. *part.*

Segrego, as, avi, atum, are. phân ra, chia ra, rẽ ra, bỏ riêng, để riêng, chừa ra; segregare sermonem, nín lặng.

Segrex, egis. *omn. gen.* et Segregus, a, um. kẻ ở riêng, tu hành, ẩn sĩ, kẻ ẩn dật.

Segullum, i. *n.* đất hay là cát chỉ có mỏ vàng đó.

Seipsum, *accus.* mình người.

Sejugatus, a, um. *part.* Sejugo.

Sejuges, um. *m. pl.* xe có sáu con ngựa kéo ngay nhau. ‖ dân chẳng giữ một luật cùng nhau.

Sejugo, as, are. V. Sejungo.

Sejunctio, onis. *f.* sự rẽ ra, phân ly. ‖ sự bất thuận bất hòa, phân biệt.

Sejunctus, a, um. *part.*

Sejungo, is, nxi, nctum, gere. phân ra, rẽ ra, từ, từ biệt; sejungere animum ab aliquo, trở lòng; sejungi ab aliquo, phân cách, lìa cách, — mặt, — khỏi, — nhau; sejungere se ab aliquo, phân biệt, từ biệt, ly biệt; socius ab alio sejunctus, lẻ bạn.

Selago, inis. *f.* thứ đót.

Selas, atis. *n.* thứ ma trơi.

Selecta, orum. *n. pl.* sách góp bài lựa.

Selecti, orum. *m. pl.* hai mươi bụt cả. ‖ người sang trọng dân Roma.

Selectio, onis. *f.* sự lựa, chọn, lất, lượm lặt.

† Selector, oris. *m.* kẻ chọn, lựa.

Selectus, a, um. *part.* Seligo.

Selene, es. *f.* mặt trăng, nguyệt.

† Seleniacus, a, um. kẻ chàng chấu, chàng ràng, lao đao.

Selenites, æ. *f.* ngọc kia có hình mặt trăng.

Selenitium, ii. *n.* thứ cây thiều.

Selenium, ii. *n.* et Selenogonum, i. *n.* cây thược dược.

Selenographa, æ. *f.* sự cắt nghĩa việc mặt trăng.

Selenusium, ii. *n.* thứ lúa nhứt hạng.

Seleucia, æ. *f.* N. U.

Selibra, æ. *f.* nửa cân.

Seligo, is, legi, lectum, gere. chọn, lựa, lất, lượm lặt; exactè seligere, lọc lừa.

Selinoides, æ. *omn. gen.* có lá như hoa khóm. ‖ thứ cải rổ hoa.

Seliquastrum, i. *n.* ghế ngồi.

Sella, æ. *f.* ghế, trước ý. ‖ yên ngựa; sella ephippii, lá thúy; — gestatoria, kiệu.

Sellaria, æ. *f.* phòng rộng có nhiều trước ý xung quanh, phòng nhóm.

Sellariola, æ. *f.* nhà quán nhỏ mọn.

Sellarioli, orum. *m. pl.* kẻ ở cả ngày trong quán rượu.

Sellaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về yên ngựa.

Sellisternium, ii. *n.* V. Lectisternium.

Sellula, æ. *f.* ghế nhỏ.

Sellularii, orum. *m. pl.* thợ hay ngồi mà làm việc.

Sellularius, a, um. thuộc về ghế.

Sembella, æ. *f.* đồng tiền nhỏ kia.

Semel. *adv.* một lần; semel atque iterùm, một hai lần; — et in perpetuum, một lần cho hết; — ac vicies, hai mươi mốt lần. ‖ lần thứ nhứt. ‖ một hai khi. ‖ với, cùng nhau.

Semele, es. *f.* mẹ bụt rượu.

Semen, inis. *n.* giống, hột giống, giống má. ‖ sự trồng nhành cho nó đâm rễ. ‖ sự chiết cây. ‖ cây với rễ. ‖ dòng dõi, — họ, miêu dệ. ‖ cội rễ, cớ, dịp, sự dọc đàng, cái nguơn. ‖ semen terræ mandare gieo giống, tria giống; — vitiatum, giống trấm; — non germinans, trấm mộng; — aliquandiù in aquâ servare ut germinet râm giống; — flammæ, tàn lửa.

Sementatio, onis. *f.* mùa gieo vãi.

Sementaturus, a, um. sẽ sinh ra hột giống.

Sementicus, a, um. tốt mà gieo.

Sementifer, a, um. hay sinh hột giống.

Sementinus a, um thuộc về sự gieo giống. ‖ đã có cho đến mùa gieo vãi.
Sementis, is. *f.* sự gieo, mùa gieo. ‖ giống má đã gieo.
Sementivus, a, um. thuộc về sự gieo.
Semermus, a, um. V. Semiermis.
Semestris, *m. f.* tre. *n.* tris nửa sáu tháng. ‖ nửa tháng, mười lăm ngày.
Semestrium, ii. *n.* mùa sáu tháng.
Semesus, a, um. đã nửa chịu ăn, đã chịu khói nửa.
Semet, *accus. abl.* mình, mình chúc.
Semetrum, i. *n.* sự lạc vận.
Semi. thay vì Semis, nửa.
Semiacerbus, a, um. chua một ít.
Semiadapertus, a, um. nửa ngỏ, nửa trống.
Semiadopertilis, *m. f.* le. *n.* is. et Semiadopertulus, a, um. nửa đóng, nửa khép.
Semiagrestis, *m. f.* te. *n.* is. quê mùa một ít.
Semiambustus, a, um. nửa cháy.
Semiamictus, a, um. chẳng mặc áo cho đủ, ở trần.
Semiamputatus, a, um. đã cắt nửa.
Semianimis, *m. f.* me. *n.* is. et Semianimus, a, um. điếng hồn, chết điếng.
Semiannuus, a, um. thuộc về sáu tháng, — nửa năm.
Semiapertus, a, um. đã mở hé hé ; oculi semiaperti, con mắt lim dim.
Semiassus, a, um. đã nướng một ít.
Semiatratus, a, um. đè chế một ít.
Semibarbarus, a, um. mọi rợ một ít.
Semibos, ovis. *m.* nửa phần bò.
Semibrutus, a, um. ngu muội lắm.
Semicanaliculus, i. *m.* nửa mương.
Semicanus, a, um. có tóc nửa bạch.
Semicaper, pri. *m.* có nửa phần con dê dực.
† Semicaput, itis. *n.* nửa phần đầu.

Semicentussis, is *m.* một đồng tiền đặng năm mươi đồng thau.
Semicinctium, ii. *n* et Semicinctorium, ii. *n.* dải hẹp. ‖ dây buộc lưng. ‖ có nửa dải.
Semicircularis, *m. f.* re. *n.* is. có hình như bán nguyệt.
Semicirculatus, a, um. đã làm như bán nguyệt.
Semicirculus, i. *m.* nửa vòng, bán nguyệt. ‖ hội người có hình nửa vòng.
Semiclausus, a, um. nửa đóng ; oculi semiclausi, mắt lem nhem.
Semicoctus, a, um. nửa chín.
Semicombustus, a, um. nửa cháy.
Semiconfectus, a, um. nửa rồi.
Semiconspicuus, a, um. xem đặng nửa mình người.
Semicorporalis, *m. f.* le. *n.* is. et Semicorporeus. a, um. đặng thấy nửa phần mà thôi.
Semicrematus, et Semicremus, a, um. nửa cháy.
Semicrudus, a, um. nửa sống.
Semicubitalis, *m. f.* le. *n.* is. đặng nửa thước.
Semicubitus, ûs. *m.* nửa thước thợ mộc.
Semidea, æ. *f.* nữ nửa bụt.
Semideus, i. *m.* nửa bụt.
Semidiatonus, i. *m.* cách trong phép hát.
Semidies, ei. *m.* nửa ngày.
Semidigitalis, *m. f.* le. *n.* is. đặng nửa ngón.
Semidoctus, a, um. kẻ biết năm ba đều.
Semiermis, *m. f.* me. *n.* is. chẳng có khí giái cho đủ.
Semifactus, a, um. đã làm nửa, nửa rồi.
Semifastigium, ii. *n.* nửa nóc nhà.
Semifer, a, um. et Semiferus, a, um. có nửa hình nhơn nửa hình loài vật. ‖ đã sinh ra bởi loài thuần và bởi loài rừng. ‖ mọi rợ.

Semiflavus, a, um. vàng vàng.
Semiformis, *m. f.* me. *n.* is. có nửa hình.
Semifultus, a, um. nương dựa nửa.
† Semifumans, tis. *omn. gen.* còn bay khói một ít.
† Semifunium, ii. *n.* dây nhỏ hơn bằng nửa.
Semigræcè. *adv.* gần như dân Græco.
Semigræcus, a, um. nửa phần như dân Græco.
Semigravis, *m. f.* ve. *n.* is. nặng nề khá.
Semigro, as, avi, atum, are. dời đi nơi khác, bỏ người mà đi ở chỗ khác.
Simihians, tis. *omn. gen.* nửa hở.
Semihiulcus, a, um. nửa hở, nửa hả miệng.
Semihomo, onis. *m.* yêu quái có nửa hình nhơn. ‖ mọi rợ.
Semihora, æ. *f.* nửa giờ.
Semiinanis, *m. f.* ne. *n.* is. nửa không.
Semiinteger, a, um. đã chịu bớt nửa.
Semijejunium, ii. *n.* ăn chay nửa.
Semijugerum, i. *n.* nửa sào.
Semilacer, a, um. nửa rách.
Semilater, eris. *m.* nửa tấm gạch.
Semilautus, a, um. đã rửa một ít, nhớp.
Semiliber, a, um. chẳng đặng thong thả cho trọn.
Semilibra, æ. *f.* nửa cân.
Semilixa, æ *m.* đầy tớ lính.
Semilixula, æ. *m. dim.* Semilixa.
Semilotus, a, um. V. Semilautus.
Semilunaticus, a, um. nửa diên.
Semimadidus, a, um. ướt một ít, nhuần gội.
Semimarinus, a, um. nửa phần thuộc về biển.
Semimas, aris. *m.* et Semimasculus, a, um. nửa phần nam, lại cái. ‖ người hoạn.

Semimaturus, a, um. nửa chín.
Semimetopium, ii. *n.* chặng nơi cột có xuyên hoa.
Semimetrum, i. *n.* nửa thước.
Semiminima, æ. *f.* dấu vắn trong phép hát.
Semimitra, æ. *f.* nửa mũ.
Semimodius, ii. *m.* nửa lường.
Semimortuus, a, um. nửa chết.
Seminalia, ium. *n. pl.* mùa gặt.
Seminalis, *m. f.* le. *n.* is. dùng mà gieo.
Seminanis, *m. f.* ne. *n.* is. V. Semiinanis.
Seminarium, ii. *n.* chốn ương nhiều giống nhiều cây mà trồng lại. ‖ căn nguơn, căn bổn. ‖ trường học.
Seminarius, a, um. thuộc về hột giống.
Seminatio, onis. *f.* sự gieo giống.
Seminator, oris. *m.* kẻ gieo vãi. ‖ kẻ bày sự gì, làm cớ, mở đàng.
Seminatus, a, um. *part.* Semino.
Seminex, ecis. *omn. gen.* nửa chết.
Seminium, ii. *n.* giống má. ‖ miêu dệ, dòng dõi.
Semino, as, avi, atum, are. gieo vãi, — giống. ‖ sinh ra, nối dòng; seminare cultum Dei, mở đạo Chúa; — committendo terræ singula grana, ương mộng. ‖ vãi ra, rắc. ‖ đồn tiếng, bày sự gì.
Seminosus, a, um. đầy giống.
Seminudus, a, um. trần.
Semiobrutus, a, um. nửa chôn.
Semiographus, i. *m.* kẻ viết tắt, dùng dấu mà viết tắt.
Semionustus, a, um. kẻ mang nửa gánh.
Semiorbis, is. *m.* nửa bầu, nửa cầu.
Semiotica, æ. *f.* nghề phép thuốc hay xét cănnguơn trước sau các bịnh hoạn.
Semipaganus, a, um. nửa quê mùa.
Semipatens, tis. *omn. gen.* nửa trống trải, nửa ngỏ.
Semipedalis, *m. f.* le. *n.* is. et Semipedaneus, a, um. đặng nửa thước.
Semiperactus, a, um. rồi nửa.
Semiperemptus, a, um. đã hao nửa.
Semiperfectus, a, um. chưa trọn.
Semipes, edis. *m.* nửa thước. ‖ què chơn.
Semiphalarica, æ. *f.* cái giáo bằng nửa giáo khác.
Semipiscina, æ. *f.* ao hồ.
Semiplagium, ii. *n.* lưới nhỏ.
Semiplenè. *adv.* lưng vơi, nửa, chẳng trọn.
Semiplenus, a, um. lưng, lưng vơi, lưng vặc.
Semiplotia, orum. *n. pl.* giày mà đi săn.
Semipullatus, a, um. kẻ mặc đồ đen nửa.
Semipulsus, a, um. đã hòng phải đuổi cho trọn.
Semiputatus, a, um. đã phát nửa, đã chặt nửa.
Semiquinaria, æ. *f.* phép văn thi là tiếng cắt câu văn nơi giữa như ărmă vĭrŭmquĕ căno.
† **Semiquinarius**, a, um. kẻ chia năm làm hai phần.
Semirasus, a, um. đã cạo nửa.
Semireductus, a, um. đã hao nửa.
Semirefectus, a, um. đã sửa lại nửa.
Semirotundus, a, um. có hình nửa vòng.
Semiruptus, a, um. đã phá nửa.
Semirutus, a, um. gần hư.
Semis. *ind. m.* nửa, rưỡi, rưởi.
Semis, issis. *m.* nửa đồng kia.
Semisaucius, a, um. đã phải bị dấu một ít.
Semiseco, as, are. khứa.
Semisenex, is. *m.* lão già.
† **Semiseptenaria**, æ. *f.* phép kia trong văn thi. V. Semiquinaria.
Semisepultus, a, um. nửa chôn.
Semisermo, onis. *m.* tiếng gần như tiếng mọi.
Semisiccus, a, um. nửa khô.
Semisicilicus, i. *m.* phần thứ tám trong một lượng cân.
Semisomnis, *m. f.* ne. *n.* is. et
Semisomnus, a, um. nửa ngủ.
Semisonans, tis. *omn. gen.* hay kêu nửa tiếng.
† **Semisonarius**, a, um. V. Semizonarius.
Semisopitus, a, um. et Semisoporus, a, um. nửa mê ngủ.
Semispatha, æ. *f.* et
Semispathium, ii. *n.* cái mác, gươm nhỏ, dao.
Semissalis, *m. f.* le. *n.* is. lợi tiền vay một trăm ăn sáu trong một năm.
Semissarius, a, um. kẻ đặng nửa phần cơ nghiệp.
Semissis, is. *m.* nửa đồng tiền kia, sáu lượng. ‖ nửa phần. ‖ tiền lợi một năm sáu.
Semissis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về tiền lợi một trăm ăn sáu trong một năm.
Semissis, is. *m.* tấm sắt có hình nửa vòng dùng mà chám con ngựa.
Semisso, as, are. chám con ngựa cùng tấm sắt ấy.
Semisupinus, a, um. nửa nằm ngửa.
Semita, æ. *f.* đàng nẻo, — hẻm, đàng lối. ‖ phần biển hẹp. ‖ dấu, đàng cày, lằn; semitâ alterius viam facere, noi dấu người khác.
Semitalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đàng nẻo.
Semitarius, a, um. kẻ hay đi đàng hẹp, kẻ hay đi đàng nhỏ, đi các ngả ba. ‖ đứa bợm, đứa xấu nết.
Semitatìm. *adv.* từng ngả ba, từng đàng hẹp.
Semitatus, a, um. có nhiều đàng nẻo, đã chia ra nhiều đàng nhiều ngả.
Semitectus, a, um. che không kín.
Semitertiana, æ. *f.* thứ bịnh rét.

Semito, as, avi, atum, are. phân ra làm nhiều đàng nhiều ngả.
Semitogium, ii. *n.* áo vắn.
Semitonium, ii. *n.* nửa tiếng trong phép hát.
Semitractatus, a, um. đã làm chẳng trọn.
Semitrepidus, a, um. gần run.
Semitritus, a, um. nửa tán.
Semiulcus, eris. *n.* vít gần như chốc.
Semiuncia, æ. *f.* nửa lượng cân.
Semiustulandus, a, um. khá thui đốt.
Semiustulatus, a, um. thui đốt.
Semiustus, a, um. thui, nửa nướng.
Semivietus, a, um. nửa héo, nửa úa rữa.
Semivir, viri. *m.* yêu quái có nửa hình nhơn. ‖ bộ, hoạn. ‖ người yếu điệu.
Semivivus, a, um. nửa sống nửa chết.
Semivocalis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ chẳng có tiếng rõ.
Semivocalis, is. *f.* chữ có nửa tiếng kêu như F. L. M. N. R. S. X.
Semizonarius, ii. *m.* kẻ làm đai, thợ dải nhỏ.
Semnios, ii. *f.* thảo kia.
Semodialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nửa lường.
Semodius, ii. *m.* nửa lường.
Semones, um. *m. pl.* bụt nhỏ, anh hùng thành bụt.
Semotè. *adv.* cách riêng, — tư.
Semotus, a, um. *part.*
Semoveo, es, movi, motum, vere. đuổi xa, bỏ cách, xô ra, chừa ra, trừ ra; locus ab hominum tumultu semotus, nơi vắng tanh. ‖ để riêng.
Semper. *adv.* liên, liên chẳng khi đừng, luôn, đời đời, kiếp kiếp, chuyên, hoài, — hoài, luôn luôn, thường thường.
Semperlenitas, atis. *f.* sự hiền lành vững bền.

Sempervivum, i. *n.* hoa trạch thất.
Sempervivus, a, um. hay sống luôn.
Sempiternè. *adv.* V. Sempiternò.
Sempiternitas, atis. *f.* sự hằng có.
Sempiternò. *adv.* et Sempiternùm. *adv.* hằng hằng, đời đời, kiếp kiếp, liên chẳng khi đừng.
Sempiternus, a, um. hằng có đời đời, chẳng cùng, chẳng hay cùng.
Sempronia horrea. *n. pl.* kho tàng chung kia.
Semuncia, æ. *f.* nửa lượng cân. ‖ trong hai mươi bốn phần một. ‖ sự ăn lợi sáu trong một năm. ‖ thứ bành nhỏ.
Semuncialis, *m. f.* le. *n.* is. et Semunciarius, a, um. thuộc về nửa lượng, — phần thứ hai mươi bốn.
Semurium, ii. *n.* nơi đồng kia gần Roma có chùa bụt Apollo. ‖ N. U.
Sena, æ. *f.* cây thuốc xổ.
Senaculum, i. *n.* chốn các quan lớn Roma công đồng.
Senarioli, orum. *m. pl.* phép làm văn thi kia.
Senarius, a, um. có sáu, bằng sáu.
Senator, oris. *m.* quan lớn.
Senatorius, a, um. thuộc về quan lớn.
Senatulum, i. *n.* et Senatulus, i. *m. dim.*
Senatus, ûs. *m.* hội các quan lớn, nơi các quan ấy công đồng.
Senatus-consultum, i. *n.* luật công đồng truyền.
Senecio, onis. *f.* cây kia.
Senecio, onis. *m.* lão già ngủ.
Senecta, æ. *f.* et Senectus, utis. *f.* tuổi già, sự già cả. ‖ đầu bạc. ‖ sự đời xưa; in summâ senectute mori, già rụi.
Senectus, a, um. đã già cả. ‖ đã cũ.
Seneo, es, nui, nere. *n.* ra già cả.
Senesco, is, nui, nescere. *n.* ban già, nên già cả, nên cũ. ‖ hóa mỏ. ra cũ, mất sức; senescit hiems, mùa đông qua.
Senex, nis. *m.* lão già, già cả, — nua, — yếu, ông già, lão da. ‖ cũ, đời xưa. ‖ hỏng ngã, mất sức; valdè senex, già sạn, lão nhược; senex sine prole, người đơn cô, cô độc; senes alere, dưỡng lão.
Seni, æ, a. *pl.* có sáu; senorum annorum pueri, trẻ đặng sáu tuổi.
† Senica, æ. *f.* bà già, con mẹ.
Seniculus, a, um. kẻ già, lão già, bà già, con mẹ.
Senideni, æ, a. *pl.* có mười sáu.
Senilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kẻ già; senilis conditio, thân già.
Seniliter. *adv.* cách như kẻ già.
Senio, onis. *m.* số thứ sáu, có sáu.
Senior, *m. f.* ius. *n.* oris. già hơn. ‖ lão già.
Seniores, um. *m. pl.* các quan đại thần, quan công đồng. ‖ đờn anh, tổ tông, tổ tiên.
Senipes, edis. *omn. gen.* có sáu chơn, có sáu thước.
Senium, ii. *n.* tuổi già, sự già cả. ‖ sự buồn, tính mắt mỏ. ‖ lão, già; senio confectus, lão nhược, già lũ khủ; pellis senio maculata, da điểm mồi.
Sensa, orum. *n. pl.* sự tưởng, lo tưởng, ý, — chỉ, — tưởng, — suy.
† Sensatè. *adv.* cách khôn ngoan.
† Sensatio, onis. *f.* sự giác, sự từng biết, sự gì bề ngoài hay làm cho linh hồn từng biết bề trong.
† Sensatus, a, um. khôn, — ngoan, — khéo.
Sensibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì ngũ quan xem hay là biết đặng; sensibilis appetitus, lòng thú.
† Sensibilitas, atis. *f.* ý, lý, nghĩa.
† Sensibiliter. *adv.* bởi ngũ quan.
Sensiculus, i. *m.* lý đóan vắn.
Sensifer, a, um. hay sinh ý biết.

† **Sensifico, as, are.** làm đío ngũ quan đặng xem hay là biết sự gì.

Sensificus, a, um. hay làm cho ngũ quan đặng biết.

Sensilis, *m. f.* le. *n.* is. hay ở dưới ngũ quan.

Sensim. *adv.* dần dà, lần lần, một khi một ít, lải rải.

† **Sensitivus, a, um.** thuộc về sự giác sự biết.

† **Sensualia, ium. *n. pl.*** các đều ngũ quan xem hay là biết đặng.

† **Sensualis, *m. f.* le. *n.* is.** có ngũ quan. ‖ có ý, biết lo, biết sự, khôn. ‖ kẻ mê theo ngũ quan, mê theo lòng thú.

Sensualitas, atis. *f.* tài phép ngũ quan. ‖ sự đặng hưởng nhờ ngũ quan. ‖ sự mê theo xác thịt.

Sensum, i. *n.* ý biết, ý khôn.

Sensus, a, um. *part.* Sentio.

Sensus, ûs. *m.* ý biết, ý khôn. ‖ lý, lý đoán, trí đoán, — xét lẽ lý. ‖ tình lý, — mánh, sự động lòng. ‖ sự lo tưởng, lo suy. ‖ ý tưởng, — ngờ. ‖ nghĩa lý. ‖ bổn tính, tư chất; quinque sensus, ngũ quan, ngũ tư; sensus reconditus, thâm ý; — et significatio, ngãi lý; sensum capere, hiểu ý, ngắm ý.

Sententia, æ. *f.* ý, — tưởng, — ngờ, — xét, sự đoán, quyết, dốc lòng. ‖ sự bầu lên. ‖ lệnh, án. ‖ ngãi lý. ‖ lý đoán. ‖ judicem proferre sententiam, quan lên án; in aliorum abire sententiam, nói hùa, về lòng; sententia stat, tôi đã quyết lòng; — est, tôi có ý.

Sententialiter. *adv.* cách lý đoán. ‖ cách đoán, — lên án.

Sententiola, æ. *f. dim.* Sententia.

Sententiosè. *adv.* cách lý đoán.

Sententiosus, a, um. có lý đoán.

Sentes, ium. *m. pl.* bụi gai.

Senticosus, a, um. có nhiều gai.

Sentina, æ. *f.* lòng vét, khoang nước; sentina urbis, dân phàm trong thành.

Sentinaculum, i. *n.* đồ vét nước.

Sentinator, oris. *m.* kẻ giữ lòng vét.

Sentino, as, avi, atum, are. vét khoang nước. ‖ lo cho đặng gỡ sự rối.

Sentinosus, a, um. có mùi như lòng vét.

Sentinus, i. *m.* bụt kia.

Sentio, is, si, sum, tire. biết, giác, ngắm màu, biết màu, từng biết. ‖ hảo, coi, xét. ‖ tưởng, suy, ngờ, hồ nghi. ‖ thử. ‖ đoán, quyết, xử, giải. ‖ ngắm ý, liễu ý; sentire saporem, ngắm vị; — sonitum, nghe tiếng; — famem, biết đói.

Sentis, is. *m.* bụi gai. ‖ bơm bãi.

Sentisco, is, scere. *n.* biết, — ý, ngắm ý, hồ nghi, ngờ.

† **Sentosus, a, um.** V. Senticosus.

Sentus, a, um. gớm, — ghiếc. ‖ lem hem, — luốc.

† **Seorsè, Seorsìm, Seorsum, et Seorsùs.** *adv.* riêng, — ra, cách riêng, ở nơi riêng, tở tái; seorsùm iter agere, đi tla ra; — manere, ở riêng; — ab aliquo sentire, chẳng hiệp một ý cùng người.

Seorsus, a, um. đã để riêng, đã trừ, đã chừa ra.

Separ, is. *omn. gen.* đã chia ra, phân ra.

Separabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà rẽ ra đặng.

Separatè, et Separatìm. *adv.* cách riêng, — phân ra, rẽ ra, để riêng.

Separatio, onis. *f.* sự chia ra, phân ra, rẽ ra.

Separativus, a, um. hay rẽ ra.

Separator, oris. *m.* et Separatrix, icis. *f.* kẻ rẽ ra.

Separatus, ûs. *m.* sự rẽ ra.

Separatus, a, um. *part.*

Separo, as, avi, atum, are. để riêng, chừa ra, để dành, rẽ ra. ‖ ngăn, — cách. ‖ phân ly, phân biệt; separari, phân ly, rã rời, rời; separare vera a falsis, phân minh tà chánh.

Sepedes, um. *m. pl.* côn trùng có sáu chơn.

Sepelibilis, *m. f.* le. *n.* is. chôn đặng, giấu đặng.

Sepelio, is, ivi, ultum, ire. chôn, khâmh, mai táng; sepelire se vino et epulis, ăn uống qúa.

Sepes, is. *f.* hàng rào.

Sepia, æ. *f.* mực nang, △ ô tặc cốt. ‖ mực viết.

Sepicula, æ. *f. dim.* Sepes.

Sepimen, inis. *n* et Sepimentum, i. *n.* giậu, rào cùng cây.

Sepio, is, psi, ptum, pire. rào, rào giậu, cắm rào; spinis viam sepire, rấp.

Sepiola, æ. *f. dim.* Sepia.

Seplasia, æ. *f.* et Seplasiarium, ii. *n.* chợ kia bán các thứ thuốc thơm. ‖ nghề làm thuốc thơm.

Seplasiarius, ii. *m.* kẻ làm thuốc thơm. ‖ kẻ yểu điệu.

Sepono, is, posui, positum, nere. để riêng, chừa ra, để dành. ‖ chọn, lựa, rẽ ra. ‖ seponere curas, giãn việc ra; seponere modicum aliquid ad dandum vel servandum, nhín ra.

Sepositio, onis. *f.* sự để riêng, để dành, nhín ra. V. Oppigneratio.

Sepositus, a, um. *part.* Sepono.

Seps, sepis. *m. f.* thứ con rắn độc hay làm cho nát thịt. ‖ con rít.

Sepse. thay vì Seipse.

Septa, orum. *n. pl.* hàng rào, giậu. ‖ ràn. ‖ chỗ đã đóng nọc dân Roma nhóm họp. ‖ bờ đập, độn.

Septangulus, a, um. có bảy góc.

Septas, adis. *f.* số thứ bảy.

Septejugis, *m. f.* ge. *n.* is. có bảy con ngựa cột cùng nhau.

Septem. *ind.* bảy. △ thất.

Septematrus, uum. *f. pl.* bảy ngày

lễ kính bụt nữ Minerva hay là bụt nữ khác.
September, bris. *m.* tháng bẩy, — septembrê.
Septembonus, a, um. trọn tốt trọn lành.
Septembris, *m. f.* bre. *n.* is. thuộc về tháng bẩy.
Septemdecim. *ind.* mười bẩy.
Septemfluus, a, um. hay chẩy bởi bẩy mương.
Septemfratres, *m. pl.* N. M.
Septemgeminus, a, um. đã phân ra làm bẩy.
Septem-maria, ium. *n. pl.* bùn nẩy kia.
Septemmestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về bẩy tháng.
Septemnerva, æ. *f.* V. Plantago.
Septempedalis, *m. f.* le. *n.* is. có bẩy thước.
Septemplex, icis. *omn. gen.* kể số bẩy bẩy lần.
Septempliciter. *adv.* bẩy lần, hơn bằng bẩy lần.
Septemvir, iri. *m.* một người trong bẩy quan Roma hay đem người ta sang nơi khác và phân đất cho.
Septemviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bẩy quan Septemvir.
Septemviratus, ûs. *m.* quờn chức bẩy quan Septemvir.
Septenarius, a, um. thuộc về bẩy.
Septendecim. V. Septemdecim.
Septeni, æ, a. *pl.* có bẩy.
Septennis, *m. f.* ne. *n.* is. có bẩy tuổi, bẩy năm.
Septennium, ii. *n.* mùa bẩy năm.
Septentrio, onis. *m.* bắc, phương bắc, bắc cực. ‖ gió bắc. ‖ bắc đẩu.
Septentrionalis, *m. f.* le. *n.* is. et
Septentrionarius, a, um. thuộc về bắc; septentrionalis circulus, vòng bắc cực.
Septenus, a, um. thuộc về bẩy, thứ bẩy.
Senticollis, *m. f.* le. *n.* lis. có bẩy gò; septicollis arx, thành Roma.
* Septicus. a, um. có sức có tài làm cho hư nát.
Septiès. *adv.* bẩy lần.
Septifariàm. *adv.* có bẩy phần bẩy cách.
Septiforis, *m. f.* re. *n.* is. có bẩy lỗ.
Septiformis, *m. f.* me. *n.* is. có bẩy hình, có bẩy cách.
Septimana, æ. *f.* bẩy ngày, một tuần.
Septimanus, a, um. kể ở thứ bẩy trong hàng.
Septimatrus. V. Septematrus.
Septimontiale sacrum. lễ tế quen làm ngày Septimontium.
Septimontium, ii. *n.* lễ dân Roma quen làm khi đã đặng vây phủ núi thứ bẩy trong thành Roma.
Septimùm. *adv.* cho lần thứ bẩy.
Septimuncialis. V. Septimontiale.
Septimus, a, um. thứ bẩy.
Septimus-decimus, a, um. thứ mười bẩy.
Septingenarius, a, um. đặng bẩy trăm.
Septingeni, æ, a. bẩy trăm.
Septingentesimus, a, um. thứ bẩy trăm.
Septingenti. æ, a. *pl.* bẩy trăm.
Septingentiès. *adv.* bẩy trăm lần.
Septio, onis. *f.* hàng rào.
Septizodium, ii. *n.* et Septizonium, ii. *n.* nhà kia có bẩy hàng cột xung quanh.
Septuagenarius, a, um. đặng bẩy mươi. ‖ có bẩy mươi tuổi.
Septuageni, æ, a. *pl.* bẩy mươi.
Septuageniquini, æ, a. *pl.* bẩy mươi lăm.
Septuagenus, a, um. thứ bẩy mươi.
† Septuagesiès. *adv.* bẩy mươi lần.
Septuagesimus, a, um. thứ bẩy mươi.
Septuagiès. *adv.* bẩy mươi lần.
Septuaginta. *ind.* bẩy mươi lần.
Septuennis, *m. f.* ne. *n.* is. có bẩy tuổi bẩy năm.
Septum, i. *n.* hàng rào. ‖ △ cao hoang là da mỏng hay ngăn trái tim cùng phổi; septum rarum, sơ li.
Septuncialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bẩy lượng.
Septunx, cis. *m.* bẩy lượng. ‖ phép đo kia.
Septuosè. *adv.* cách chẳng rõ, cách rối.
† Septuosus, a, um. chẳng rõ, rối rắm.
Septuplus, a, um. hơn bằng bẩy lần.
Septus, a, um. *part.* Sepio; septus miseriis nequit seipsum eripere, ngồi thúng khôn bề cất thúng.
Septussis, is. *m.* bẩy chấm trên con cờ.
Sepulcralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mồ mả.
Sepulcretum, i. *n.* nơi chôn kẻ chết.
Sepulcrum, i. *n.* mồ mả, — ma, mồ. mộ, phần mộ; eligere locum sepulcri, điểm huyệt mả; veneficus qui illum locum elegit, thầy âm táng.
Sepultor, oris. *m.* kẻ chôn. ‖ kẻ xử cho cùng.
Sepultura, æ. *f.* sự chôn, táng xác, mai táng, trợ táng, tống táng. ‖ nơi chôn, đất mà táng; murus cingens sepulturæ locum, vynh mả.
† Sepultuarius, a, um. thuộc về sự mai táng.
Sepultus, a, um. *part.* Sepelio.
Sequacitas, atis. *f.* sự siêng mà theo.
Sequaciter. *adv.* có sự theo sau.
Sequana, æ. *f.* N. F.
Sequax, acis. *m.* kẻ hay theo, ái mộ theo. ‖ kẻ theo phe. ‖ dẻo. ‖. dai, dễ uốn; sequax Bacchi, kẻ mê uống rượu.

Sequela, æ. *f.* câu kết. || sự gì hay theo sau.

Sequentia, æ. *f.* câu kết.

Sequester, tri. *m.* tris. kẻ giữ của người ta giành nhau, — của khi chưa biết tài chủ cho rõ. || kẻ lập sự hòa thuận, giao hòa, giám thị, môi dong. || kẻ lo mà xử kiện cho xong, kẻ thưa cho, bàu cho.

Sequester, a, um. kẻ ở giữa hai người mà giao hòa.

Sequestrarius, a, um. thuộc về sự giữ của cho kẻ khác.

Sequestratio, onis. *f.* sự giao của cho người ta giữ.

† Sequestrator, oris. *m.* kẻ ngăn trở.

Sequestratorium, ii. *n.* nơi mà để của người ta giành nhau.

Sequestratus, a, um. *part.* Sequestro.

Sequestrò. *adv.* để riêng ra.

Sequestro, as, are. đặt riêng, để riêng ra, để dành, giao của cho người ta giữ cho đến khi xong việc giành nhau.

Sequestropositus, a, um. đã giao cho người ta giữ.

Sequestrum, i. *n.* của cầm, của giữ. || sự giám thị.

Sequior, *m. f.* ius. *n.* oris. kém hơn, xấu hơn.

Sequor, eris, quutus vel cutus sum, qui. *dep.* theo, — chơn, — dõi, cứ, dựa, — theo, dõi gót, theo gót, y, phăn theo, tùy, tùng, vin theo. || bắt chước. || tìm kiếm; sequi feras, săn muông chim; — pretium temporis, y thì giá; — singulatìm, lỗi đỗi; — constanter, lẻo đẻo; — judicium alicujus, ưng theo ý đoán người.

Sequutus, a, um. V. Secutus.

Sera, æ. *f.* ống khóa, cái khóa, thoen.

Sera, *acc. n. pl.* V. Serus.

Serapeum, i. *n.* chùa bụt Serapis.

Seraphim. *ind. m. pl.* các thánh thiên thần Seraphim.

Seraphis, idis. *m.* con rắn hay ở trong sông nilo.

Serapias, adis. *f.* V. Orchis.

Serapicus, a, um. xứng đáng bụt Serapis, cao trọng, sang.

Serapis, is, vel idis. *m.* con bò là bụt dân Egypto.

Serarius, a, um. kẻ làm cái khóa.

Serarius, a, um. thuộc về sữa nhì.

Seratus, a, um. *part.* Sero, as.

Serenator, oris. *m.* kẻ làm cho thanh trời.

Serenatus, a, um. *part.* Sereno.

Serenifer, a, um. hay làm cho trời thanh lại.

Serenitas, atis. *f.* sự thanh trời, trời xuân; serenitas animi, trí yên.

Sereno, as, avi, atum, are. làm cho thanh trời, — cho bằng an, — yên lòng, — nguôi ngoai, — khuây; serenare spem fronte, tỏ ra mặt trông cậy.

Serenum, i. *n.* trời thanh, — xuân.

Serenus, a, um. thanh, chẳng có mây. || bằng an, lặng; horæ serenæ, giờ xuân.

Seres, um. *m. pl.* N. H.

Seresco, is, scere. *n.* ra khô. || trở nên sữa nhì là ra như nước.

Serfos. thay vì Servus.

Sergia, æ. *f.* thứ trái oliva. || tên dòng trong Roma.

Seria, æ. *f.* thứ ghè mà đặt rượu hay là dầu. || ghè mà làm dưa hay là muối sự gì.

Seria, orum. *n. pl.* việc thẳm lặng, sự trọng.

Serica, æ. *f.* áo lụa.

Sericaria, æ. *f.* nữ nhơn hay nghề tơ lụa.

Sericarius, ii. *m.* kẻ có nghề tơ lụa.

Sericatus, a, um. kẻ mặc áo lụa.

Sericeus, a, um. thuộc về tơ lụa.

Serichatum, i. *n.* cây thơm kia.

Sericum, i. *n.* lụa, đồ lụa, tơ lụa; sericum ex bombicis fece confectum, đũi; — diversi coloris floribus pictum, gấm, — tửu; — crassum, lụa dày; species serici, lụa thao, tía, sa, quyến, giẻ.

Sericus, a, um. thuộc về lụa là. || thuộc về phương đông.

Series, ei. *f.* luồng, thứ tự, hàng, sổ, — sách. || sự nối dòng, hàng con cháu. || các năm liên nhau; series apothecarum, dãy phố; — arborum, — vestigiorum, một lối, một luồng.

Serietas, atis. *f.* sự thẳm lặng, cách nghiêm nhặt.

Serilla, orum. *n. pl.* dây neo, — tàu.

Seriò. *adv.* cách thật, chẳng nói chơi.

Seriola, æ. *f. dim.* Seria.

Serior, *m. f.* ius. *n.* oris. lớn tuổi hơn.

† Serior, aris, ari. *dep.* sắp lớp, lập hàng, lập luồng, — thứ tự.

Seriphium, ii. *n.* ngải cứu biển.

Seris, is. *f.* thứ rau diếp.

Serissimè, et Seriùs. V. Serò.

† Seritas, atis. *f.* sự trễ.

Serius, a, um. thẳm lặng, nghiêm trang, — nhặt.

Sermo, onis. *m.* tiếng, — nói, — đồn, lời, — nói. || sự nói khó, nói chuyện. || bài, — giảng. || ngôn, từ; sermonem de aliquâ re habere, nói tới; — longiùs producere, nói cằn nhằn, dai hoi, nói nhăng; sermo ornatus, lời thêu dệt.

Sermocinanter. *adv.* cách nói khó.

Sermocinatio, onis. *f.* sự nói khó. F. R.

Sermocinator, oris. *m.* et

Sermocinatrix, icis. *f.* kẻ nói chuyện, bàn luận, giảng.

Sermocinium, ii. *n. n.* sự nói khó, chuyện, bàn bạc, bài giảng.

Sermocinor, aris, atus sum, ari. *dep.*

bàn luận, — bạc, nói chuyện, chuyện văn, nói khó, giảng.

Sermonalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lời nói hay là bài giảng.

Sermonor, aris, ari. *dep.* V. Sermocinor.

Sermunculus, i. *m. dim.* Sermo.

Sero, as, are. V. Obsero.

Sero, is, sevi, satum, rere. gieo, — vãi, — giống. ‖ trồng. ‖ gây, — gổ. ‖ serere segetes ad plantandum posteà, bắc mạ; agri ubì serunt et non transplantantur segetes, ruộng sạ.

Sero, is, rui, sertum, rere. cứ việc, làm chuyên, tới, lại gần.

Serò. *adv.* muộn. ‖ chiều, xế, tối; seriùs ociùs, chẩy kíp.

Serotinus, a, um. thuộc về sự muộn, — sự chiều tối, — ban chiều, — mùa trái.

Serpens, tis. *m. f.* con rắn, xà. ‖ con rận, con chí; serpentis exuviæ, xà thoát; serpentem veneno suo aliquid irrorare, rắn phun; lapis serpentis, ngân tinh thạch.

Serpens, tis. *omn. gen.* hay bò, — lết, — lườn.

Serpentaria, æ. *f.* △ thạch xà, thảo xà.

Serpentifer, a, um. hay sinh con rắn.

Serpentigena, æ. *m. f.* bởi con rắn mà sinh ra.

Serpentiger, a, um. kẻ đem con rắn.

Serpentinus, a, um. thuộc về con rắn; serpentinus lapis, đá rắn.

Serperastra, orum. *n. pl.* tấm ván giăm hay là dây dùng mà buộc đầu gối con nít khi mới đi cho nó đặng vững chơn. ‖ chơn tay quan trấn hay xét lỗi kẻ bề dưới.

Serpo, is, psi, ptum, pere. *n.* bò, lườn, trườn, lan, — ra, bò lan ra, lọng vào; serpentem serpere, rắn trườn.

† Serpula, æ. *f.* con rắn.

Serpyllifer, a, um. hay sinh kê minh thảo.

* Serpyllum, i. *n.* △ kê minh thảo.

Serra, æ. *f.* cái cưa. ‖ cá kia. ‖ cách tập binh cho biết lui tới.

Serrabilis, *m. f.* le. *n.* is. cưa xẻ đặng.

Serraculum, i. *n.* đồ dùng mà khóa cửa. ‖ bánh lái.

† Serræ, arum. *f. pl.* nơi hẹp, chỗ hờm.

Serrago, inis. *f.* mạt cưa.

Serrata, æ. *f.* △ long đăm thảo.

Serrati, orum. *m. pl.* đồng tiền có cái cưa trên mặt.

Serratìm. *adv.* như hình cưa.

Serratorius, a, um. hay dùng mà cưa.

Serratula, æ. *f.* cây hoác hương.

Serratura, æ. *f.* sự cưa xẻ.

Serratus, a, um. có hình như răng cưa.

Serricula, æ. *f.* cưa nhỏ.

Serro, as, avi, atum, are. cưa, cưa xẻ, kéo cưa.

Serrula, æ. *f.* cưa nhỏ.

Serta, æ. *f.* dây.

† Sertatus, a, um. có giùm hoa xung quanh.

Sertor, oris. *m.* kẻ lãnh chịu.

Sertula campana, æ. *f.* thứ cây mộc trì.

Sertum, i. *n.* giùm hoa, mũ hoa.

Sertus, a, um. *part.* Sero, is, rui.

Serum, i. *n.* sữa nhì, — lỏng như nước.

Serum, i. *n.* chiều, ban chiều.

Serus, a, um. muộn, hay đến khi muộn, hay trễ, chậm chập. ‖ lâu dài; seri anni, sự già cả.

Serva, æ. *f.* con đòi, đầy tớ gái.

Servabilis, *m. f.* le. *n.* is. giữ đặng, dễ giữ.

Servaculum, i. *n.* neo tàu, ngăn gần lòng vét.

Servatio, onis. *f.* luật phép ăn ở.

Servator, oris. *m.* kẻ cứu, chữa cứu. ‖ giữ gìn, — lấy; servator honesti, kẻ ái mộ nhơn đức.

Servatrix, icis. *f.* nữ nhơn chữa cứu.

Servatus, a, um. *part.* Servo.

Servia, æ. *f.* N. P.

Serviæ, arum. *f. pl.* giùm hoa, tràng hoa.

Serviculus, i. *m.* tôi mọi nhỏ.

Servientes, ium. *m. pl.* nội triều, nội đền.

Servientia, æ. *f.* sự phục tùng.

Servilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tôi mọi. ‖ hèn hạ, phàm.

Serviliter. *adv.* cách hèn hạ, — như tôi tá.

Servilla, orum. *n. pl.* đoàn tôi mọi.

Servio, is, ivi, et ii, itum, ire. làm tôi tá, giúp, — đỡ. ‖ chầu, — cho, hầu hạ. ‖ mắc phải sự phục tùng, mắc dây buộc mình giúp việc người, tây vị; servire famæ, giữ danh tiếng; — cupiditatibus, buông theo xác thịt; — auribus, dua nịnh.

Servitia, orum. *n. pl.* tôi tá, tôi mọi.

Servitium, ii. *n.* V. Servitus.

Servitor, oris. *m.* tôi tá.

Servitritius, a, um. đã hư nát vì roi và vì sự làm tôi.

Servitudo, inis. *f.* V. Servitus.

Serviturus, a, um. sẽ giúp.

Servitus, utis. *f.* sự làm tôi, phận tôi mọi. ‖ sự gì khó hay là nặng ruộng đất hay là nhà cửa phải chịu.

Servo, as, avi, atum, are. giữ, — gìn, để dành, tích trữ, cầm lại. ‖ xem xét, xét lại, xét chăm chỉ, coi xét, xét nhặt. ‖ lo giữ, giữ cho khỏi, giữ kẻo; servare ritus et mores, thủ lễ; — fidem, giữ lời; — silvas, ở trong rừng; — morem alterius, bắt chước người.

Servula, æ. *f.* con đòi nhỏ mọn.

Servulus, i. *m.* đầy tớ, tôi tá nhỏ mọn, hề đồng, tiểu đồng.

Servus, i. *m.* tôi tá, đầy tớ, tôi mọi, hể nô, bộ hạ, nô bộc, nô tì, gia nô, thằng, tôi tớ; servus meus, trẻ nhà.

Servus, a, um. kẻ phải chịu việc hay là phục tùng người, gia nô, kẻ ở dưới phép. ‖ kẻ hèn hạ, phải làm tôi.

Sesach. *f. ind.* thành Babylon. ‖ bụt nữ kia.

Sesama, æ. *f.* V. Sesamum.

Sesamina, inum. *n. pl.* et

Sesaminus, a, um. thuộc về bắp hay là cây mè.

Sesamis, idis. *f.* et Sesamium, ii. *n.* bánh bằng mật ong cùng bột bắp hay là bột mè.

Sesamoidea, orum. *n. pl.* xương nhỏ nơi đốt ngón chơn ngón tay.

Sesamoides, is. *m.* cây có hình như bắp hay là mè.

Sesamum, i. *n.* mè, bắp. △ chi ma.

Sescuncia, æ. *f.* một lượng rưỡi. ‖ phần thứ tám. ‖ một phần sào đất.

Sescuncialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về phần thứ tám, — lượng rưỡi, — tấc rưỡi.

Sescunx, uncis. *m.* một lượng rưỡi.

Sescuplex, icis. *omn. gen.* hơn bằng một rưỡi, đã lấy ba rưỡi mà chia ra.

† **Sescuplicarius**, ii. *m.* lính hay ăn lương bằng hai rưỡi.

Sescuplum, i. *n.* bằng một lần rưỡi.

Sescuplus, a, um. V. Sescuplex.

Sese. thay vì se; sese dare, phú trót mình; se se uti, dưỡng nhàn.

Seselis, is. *f.* thứ tiểu hồi.

Sesqui. *ind.* một lần rưỡi.

Sesquialter, tera, terum. V. Sescuplex.

Sesquiannona, æ. *f.* lương thực, nang thác hơn bằng một rưỡi.

Sesquicularis, *m. f.* re. *n.* is. hay đựng đặng bằng một culêo rưỡi, culêo ấy là ghè dùng mà đong và đựng bảy trăm hai mươi ve chai.

Sesquicyathus, i. *m.* một cyathus rưỡi. V. Cyathus.

Sesquidigitalis, *m. f.* le. *n.* is. bằng một ngón rưỡi.

Sesquidigitus, i. *m.* một ngón rưỡi.

Sesquihora, æ. *f.* một giờ rưỡi.

Sesquijugerum, i. *n.* một sào rưỡi.

Sesquilibra, æ. *f.* một cân rưỡi.

Sesquimensis, *m. f.* se. *n.* is. dặng một tháng rưỡi.

Sesquimodius, ii. *m.* một lường rưỡi.

Sesquiobolus, i. *m.* một obolus rưỡi. V. Obolus.

Sesquioctavus, a, um. phần thứ tám rưỡi.

Sesquiopera, æ. *f.* et Sesquiopus, eris. *n.* một ngày rưỡi việc làm.

Sesquipæan, anis. *m.* phép văn thi kia.

Sesquipedalis, *m. f.* le. *n.* is. dặng một thước rưỡi.

Sesquipes, edis. *m.* một thước rưỡi.

Sesquiplaga, æ. *f.* sự đánh lại.

Sesquiplaris, *m. f.* re. *n.* is. kẻ ăn lương tiền bằng một rưỡi.

Sesquiplex, icis. *omn. gen.* V. Sescuplex.

Sesquisenex, is. *m.* người già lắm.

Sesquitertius, a, um. dặng ba rưỡi.

Sesquiulysses, is. *m.* thằng gian tà lắm.

Sessia, æ. *f.* cột có tượng bụt nữ hay sự gieo vãi.

Sessibulum, i. *n.* cái ghế.

Sessilis, *m. f.* le. *n.* is. dùng mà ngồi.

Sessimonium, ii. *n.* nhà nhóm họp, nơi công luận.

Sessio, onis. *f.* sự ngồi, nơi ngồi, người ngồi, cách ngồi. ‖ sự trễ, chậm chạp. ‖ sự nhóm, một buổi nhóm nhau.

Sessitatio, onis. *f.* sự ngồi di ngồi lại.

Sessito, as, avi, atum, are. ngồi và chổi dậy lại.

Sessiuncula, æ. *f.* nhà nhỏ mà nhóm nhau.

Sessor, oris. *m.* kẻ ngồi, kẻ coi, kẻ cỡi ngựa. ‖ kẻ ở, gia cư.

Sessorium, ii. *n.* cái kiệu. ‖ chỗ ở, nơi đậu.

Sessus, ûs. *m.* V. Sessio.

Sestans, tis. *m.* V. Sextans.

Sestertiarius, a, um. kẻ chẳng có hay là mướn sự gì đặng một đồng nhỏ Sestertius.

Sestertiolum, i. *n. dim.* V. Sestertius.

Sestertium, ii. *n.* đồng tiền bạc lớn kia. ‖ thứ màn hay là mền. ‖ thứ xuồng. ‖ nơi thát cổ người ta gần thành Roma.

Sestertius, ii. *m.* một đồng tiền bạc nhỏ.

Sestiana mala, *n. pl.* △ thứ tần quả.

Seta, æ *f.* lông, — gáy. ‖ bàn chải. ‖ bút, cây bút. ‖ cần câu.

Setania, æ. *f.* thứ sơn tra.

Setanium, ii. *n.* thứ củ hành ngon lắm.

Setanius, a, um. V. Sitanius.

Setarium, ii. *n.* et Setatium, ii. *n.* cái rây, cái rây bột.

Setiger, a, um. có lông dài và nhám.

Setosus, a, um. V. Setiger.

Setula, æ. *f dim.* V. Seta.

Seu, *conj.* hay là, là, dầu, cũng vậy, cũng nên.

Sevectus, a, um. *part.*

Seveho, is, vexi, vectum, here. đem, — qua, — sang, chở ra ngoài.

Severè. *adv.* cách nhặt, — cứng, — dữ; severè prohibere, nghiêm cấm.

Severitas, atis. *f.* sự nhặt, nghiêm, — nhặt, sự cứng, thẳng; severitas nimia exasperat animos, thẳng mực tàu đau lòng gỗ.

Severiter. *adv.* V. Severè.
Severitudo, inis. *f.* V. Severitas.
Severus, a, um. kẻ đằm đạm, đằm thắm, — địa, điềm đạm, nghiêm, — trang, — chỉnh, — nhặt, nhiệm nhặt, cứng thẳng. ‖ nhám, the. ‖ dữ. ‖ thật thà, chơn thật; naturâ severus, tính nghiêm; severum se ostendere, lấy oai; severa frons, châu mày.
Sevir, iri. *m.* quan kia cai sáu đội người sang trọng Roma. ‖ quan trong hội có sáu quan.
Seviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về quan Sevir.
Seviratus, ûs. *m.* quờn chức quan Sevir.
Sevium, ii. *n.* bánh lễ kia.
Sevo, as, are. V. Sebo.
Sevocatus, a, um. *part.*
Sevoco, as, avi, atum, are. kêu riêng, kéo ở nơi riêng. ‖ đuổi, — ra, cất lấy lại; sevocare se, ở riêng.
Sevosus, a, um. V. Sebosus.
Sevum. V. Sebum.
Sex. *ind.* sáu. △ lục.
Sexagenarius, a, um. có sáu mươi, có sáu mươi tuổi.
Sexageni, æ, a. *pl.* sáu mươi.
Sexageniquini, æ, a. *pl.* sáu mươi lăm.
Sexagesiès. *adv.* V. Sexagiès.
Sexagesimus, a, um. thứ sáu mươi.
Sexagiès. *adv.* sáu mươi lần.
Sexaginta. *ind.* sáu mươi.
Sexangulatus, a, um. et
Sexangulus, a, um. có sáu góc, lục lăng.
Sexatrus, ûs. *m.* ngày thứ sáu sau Idus. ‖ ngày thứ sáu khỏi lễ gì.
Sexcenarius, a, um. thuộc về sáu trăm.
Sexceni, æ, a. *pl.* Sexcenteni, æ, a. *pl.* sáu trăm.
Sexcentesimus, a, um. thứ sáu trăm.
Sexcenti, æ, a. *pl.* sáu trăm. ‖ nhiều lắm, số chẳng hạn.
Sexcentiès. *adv.* sáu trăm lần.
Sexcentoplagus, a, um. đã chịu đòn qúa bội.
Sexdeciès. *adv.* sáu mươi lần.
Sexdecim. *ind.* et Sexdequinquè. mười sáu.
Sexennalis, *m. f.* le. *n.* is. có hay là trở về khi đủ sáu năm.
Sexennis, *m. f.* ne. *n.* is. thuộc về sáu năm.
Sexennium, ii. *n.* thì sáu năm.
Sexiès. *adv.* sáu lần.
Sexsignani, orum. *m. pl.* lính đội thứ sáu.
Sextadecimani, orum. *m. pl.* lính đội thứ mười sáu.
Sextaneus, a, um. V. Sextus.
Sextans, tis. *m.* đồng tiền đặng hai lượng cân. ‖ phần thứ sáu trong đồ gì. ‖ hai lượng cân.
Sextantarius, a, um. thuộc về hai lượng cân.
Sextariolus, i. *m.* bình đựng một ve chai.
Sextarius, ii. *m.* đồ lường đặng mười sáu lượng rưỡi, đồ đựng đặng một ve chai.
Sextilis, is. *m.* tháng sáu.
Sextò. *adv.* thứ sáu, lần thứ sáu.
Sextritium, ii. *n.* chỗ bỏ xác người hoàng đế đã giết.
Sextula, æ. *f.* sáu đồng cân. ‖ phần thứ bảy mươi hai trong vật gì. ‖ trượng đo bốn trăm thước.
Sextùm. *adv.* cho lần thứ sáu.
Sextus, a, um. thứ sáu.
Sextusdecimus, a, um. thứ mười sáu.
Sexualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về thứ, — loài, — giống. V. Muliebris.
Sexungula, æ. *f.* con bợm hay tham lam.
Sexunx, uncis. *m.* sáu lượng.
Sexus, ûs. *m.* loài, thứ, giống, phong thể; sexus masculinus, loài nam; — femininus, phận gái.

SI

Si. conjunctio ấy cai, khi thì Indicativo khi thì Subjunctivo; si, ví bằng, nếu, ví dầu, gỉa như; si me amas, nếu người yêu tôi; si exploratum tibi sit, nếu ông lấy làm hẳn thật; si minùs, si quò minùs, ví bằng chẳng có như vậy; si ità, nếu vậy; si est, nếu có; si non, nếu không, nếu chẳng; si, nhược bằng; quod si, gỉa thể.
Siagonitæ, arum. *f. pl.* gân hàm răng.
Sialochus, a, um. kẻ giỏ khi nói.
Sialoma, atis. *n.* phần tròn trong cái khiên.
Sialon, i. *n.* nước miếng.
Sialus, i. *m.* heo nục.
Siamum, i. *n.* nước xiêm la.
Siban. *ind. n.* tháng ba.
Sibe. thay vì Sibi. cho mình.
Sibilator, oris. *m.* kẻ hút gió.
Sibilatrix, icis. *f.* nữ nhơn hút gió.
Sibilatus, us. *m.* sự hút gió.
Sibilo, as, avi, atum, are. hút gió. ‖ nhạo cười. ‖ kêu ầm ầm.
Sibilum, i. *n.* et Sibilus, i. *m.* sự hút gió.
Sibilus, a, um. kẻ hút gió, hay hút gió.
Sibimet. cho mình.
Sibimetipsis. cho mình nó.
Sibus, a, um. nóng.
Sibylla, æ. *f.* bà tiên tri, bà bóng.
Sibyllinus, a, um. thuộc về Sibylla.
Sibyna, æ. *f.* V. Venabulum.
Sic. *conj.* vậy, làm vậy, như vậy, thể ấy; sic met, thể vậy, vậy chúc; sic satis, vậy thôi.
Sica, æ. *f.* dao găm, dao chủy thủ. ‖ sự giết người.
Sicambria, æ. *f.* N. R.
Sicania, æ. *f.* N. R.

† Sicaria, æ. *f.* nang.
Sicarius, ii. *m.* kẻ hay giết người.
Siccabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà làm cho khô.
Siccaneus, a, um. et Siccanus, a, um. khô, bởi mình thì khô.
Siccarius, a, um. nơi phơi khô.
Siccatio, onis. *f.* sự làm cho khô.
Siccativus, a, um. et Siccatorius, a, um. có tài có phép làm cho khô cho ráo.
Siccatus, a, um. đã khô, đã ráo.
Sicce. thay vì Sic, ấy vậy.
Siccè. *adv.* cách khô, — ráo. ‖ cách lạt.
Siccesco, is, scere. *n.* ra khô, se se.
Siccificus, a, um. hay ráo.
Siccine? có phải làm vậy? có phải như vậy chăng?
Siccitas, atis. *f.* et Siccitudo, inis. *f.* sự hạn, hạn hán, khô khan, khô quánh; magna siccitas, đại hạn; siccitate aliquid contrahi, tóp, teo lại; — durescere, khô quánh. ‖ cách lạt; siccitas orationis, bài lạt.
Sicco, as, avi, atum, are. làm cho khô, — ráo; siccari paululùm, se se; siccare calices, uống chén cho hết; — in sole, phơi nắng; — ubera, nặn sữa.
Siccoculus, a, um. kẻ chẳng khóc.
Siccus, a, um. khô, — khan, cang hạn, khô khao; valdè siccus, khô khốc, — quánh. ‖ càn táo. ‖ kẻ tiết kiệm. ‖ khó khăn; semi-siccus, giốt giốt.
Sice. thay vì Sic.
Sicelicum, i. *n.* hột rau mương, △ thanh tương tử.
Sicera, æ. *f.* rượu mạch nha.
† Sicilatus, a, um. thuộc về dao chủy thủ.
Sicilia, æ. *f.* N. IN.
Sicilices, cum. *f. pl.* lưỡi xà mâu.
Sicilicula, æ. *f.* thứ giùi.
Sicilicum, i. *n.* et Sicilicus, i. *m.* phần thứ bốn trong lượng cân.
Sicilimentum, i. *n.* cỏ cắt lần thứ hai.
Sicilio, is, ivi, itum, ire. cắt cỏ lần thứ hai.
Sicilis. V. Sicilices.
Sicinium, ii. *n.* tiếng một người hát mà thôi.
† Sicinnista, æ. *m.* quân hát bội hay bắt chước việc kẻ chết đã làm trước.
Sicinnium, ii. *n.* cách múa hát.
Siclus, i. *m.* lượng cân. ‖ đồng tiền đặng bốn drachma. ‖ phần thứ bốn lượng cân Roma và Græcia.
Sicubì. *adv.* nếu có nơi nào.
Sicula, æ. *f. dim.* Sica.
Siculi, orum. *m. pl.* N. H.
Sicundè. *adv.* nếu bởi nơi nào.
Sicut. et Sicutì. *adv.* dường bằng, như, bằng, như thể, sánh dường, ví thể, xem tợ, ví tợ.
Sicyonia, orum. *n. pl.* et
Sicyonii, orum. *m. pl.* thứ giày đờn bà.
Sideralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về tinh tú.
Sideratio, onis. *f.* sự xem ngôi sao. ‖ tật nhiều cây.
Sideratitius, a, um. et Sideratus, a, um. đã khô héo.
Sidereus, a, um. thuộc về tinh tú. ‖ tốt, tốt như trời; siderea Dea, mặt trăng.
Siderion, ii. *n.* cây thuốc hay làm cho vít lành.
Siderites, æ. *m.* đá nam châm. ‖ ngọc kia.
Sideritesis, is. *f.* hoa nhựt qùi.
Sideritis, idis. *f.* lá thuốc giồi.
Sideropœcilus, i. *m.* đá màu sắt.
Sideror, aris, atus sum, ari. cây cối phải hư tại gió máy hay là tại giá rét.
Sido, is, sedi, vel sidi, dere. *n.* chìm, — xuống. ‖ đỗ, đậu. ‖ sập xuống. ‖ cặn đứng lại, lóng cặn; sidere navis cœpit, tàu khi sự chìm.
Sidon, onis. *m.* N. U.
Sidus, eris. *n.* ngôi sao, tinh tú, — thần, vì sao. ‖ phương, hướng, phong thủy, thủy thổ phương nào. ‖ đêm. ‖ mùa. ‖ đồ tề chỉnh, của rực rỡ. ‖ trời; sidus dextrum, tinh tú lành; sidera terrestria, hoa cỏ.
Siem, sies, siet. thay vì sim, sis, sit.
† Sifilo, as, are. nút gió.
Sigaleon, ii. *n.* bụt hay sự ở lặng.
Sigillaria, ium. *n. pl.* lễ chơi kia, của lễ người ta cho nhau khi ấy, nơi bán của ấy.
Sigillariarius, ii. *m.* kẻ làm hình tượng người ta cho nhau ngày lễ Sigillaria.
Sigillaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về hình tượng kia. ‖ thuộc về dấu, — ấn, — con chấm.
Sigillaritius, a, um. thuộc về của lễ sigillaria, — con dấu, — ấn, — phong.
Sigillarius, ii. *m.* V. Sigillariarius.
Sigillatìm. *adv.* cách riêng, — riêng ra.
Sigillator, oris. *m.* kẻ làm hình tượng nhỏ. ‖ kẻ phong, đánh con dấu.
Sigillatus, a, um. *part.*
Sigillo, as, avi, atum, are. chạm hình tượng nhỏ. ‖ phong, đánh con dấu, cẩn phong.
Sigillum, i. *n.* hình tượng chạm, con dấu, con chấm, ấn; sigillum imprimere, đánh con dấu, cẩn phong.
Siglia, orum. *n. pl.* dấu tắt, chữ thảo.
Sigma, atis. *n.* thứ giường có hình bán nguyệt mà ăn.
Sigmoides, um. *f. pl.* ba tấm da hay mở ra và hay đóng lại nơi trái

tim và ở gần phổi. ‖ thứ xương sụn nơi cuống họng.
Sigmoides, is. *omn. gen.* có hình như chữ C.
Signaculum, i. *n.* ấn, con dấu, con chấm. ‖ dấu riêng; signaculum corporis, phép cắt bì; — frontis, dấu câu rút.
Signanter. *adv.* cách riêng.
Signarius, ii. *m.* thợ chạm ảnh, quan tổng cờ.
Signatè. *adv.* có dấu riêng.
Signatio, onis. *f.* dấu riêng cho đặng nhìn ~~lại. ‖ dấu câu rút.~~
Signator, oris. *m.* kẻ đánh con dấu, cẩn phong. ‖ kẻ làm chứng và thủ kí. ‖ thợ chạm, thợ thích, thợ đúc tiền.
Signatorius, a, um. hay dùng mà cẩn phong.
Signatura, æ. *f.* sự đánh con dấu, cẩn phong.
Signatus, a, um. *part.* Signo.
† Significio, is, feci, factum, cere. V. Significo.
Signifer, i. *m.* tổng cờ. ‖ kẻ làm đầu, quan tướng. ‖ huình đạo.
Signifer, a, um. kẻ cầm cờ, tổng cờ, chạy hiệu. ‖ có hình chạm trổ. ‖ signiferi, quân nha kì, quân chạy hiệu; — in theatro, chạy hiệu; signifer orbis, — circulus, huình đạo mười hai cung.
Signifex, icis. *m.* thợ chạm, thợ thích.
Significabilis, *m. f.* le. *n.* is. có hiệu, hay ra nghĩa.
Significanter. *adv.* cách có hiệu rõ ràng, có nghĩa rõ.
Significantia, æ. *f.* nghĩa vững vàng, ý chỉ, tiếng mạnh.
Significatio, onis. *f.* nghĩa, ý chỉ, ngãi lý, ý mạnh. ‖ dấu, — chỉ, chứng. ‖ sự tỏ ra, tố cáo. ‖ sự bảo, rao.
Significativus, a, um. et Significatorius, a, um. có ý, có hiệu.

Significatus, ûs. *m.* thỏa lạ chỉ sự gì sẽ có sau. ‖ nghĩa tiếng.
Significatus, a, um. *part.*
Significo, as, avi, atum, are. có nghĩa. ‖ cho biết, — tin, — hay, bảo, làm dấu, ra hiệu, khởi; significare dolorem perceptum de morte alicujus, ejus propinquis; tang điếu; — regi, tấu khởi: præfectum scripto aliquid regi significare, trở tờ.
Significus, i. *m.* thợ thích.
Siguinum, i. *n.* vôi trộn cùng cát.
Signitenens, tis. *omn. gen.* có ngôi sao cho rực rỡ.
Signo, as, avi, atum, are. in, in dấu, làm dấu, tạc, chạm. ‖ có nghĩa, ra hiệu. ‖ tỏ ra, ra dấu, phong. ‖ đánh hiệu trên đồng tiền, đúc tiền. ‖ xét lại. ‖ dọn rực rỡ; signare epistolam, phong thơ.
Signum, i. *n.* dấu, — diếm, tăm dạng, hiệu. ‖ thỏa lạ. ‖ sự lạ, điềm lạ. ‖ cờ, kì. ‖ cung trong huình đạo. ‖ con dấu, ấn. ‖ hình tượng. ‖ hiệu nhà; signum edere, gióng lệnh; — dare, nổi lệnh; — publicum edere, hiệu lệnh; — grati animi accipere, lấy thảo; signa conferre, ra cờ; nullum signum, bặt tăm, mất tăm.
Sil, silis. *n.* thứ hồng đơn tốt.
Silaceus, a, um. thuộc về hồng đơn.
Silanus, i. *m.* vòi mạch nước.
Silatum, i. *n.* thứ rượu.
Silena, æ. *f.* nữ nhơn trịt mũi.
Sileni, orum. *m. pl.* loài yêu quái hay tùng bụt rượu. ‖ N. H.
Silentes, um. *m. pl.* kẻ đã chết.
Silenter. *adv.* cách ở lặng, — nín.
Silentiarii, orum. *m. pl.* quan thuộc nội lo việc thứ tự nghiêm chỉnh trong đền. ‖ kí lục.
Silentiò. *adv.* cách lặng, — bằng an, thủng thỉnh.

Silentiosus, a, um. quạnh vắng, tịch mạc. ‖ kẻ hay ở lặng, hay nín.
Silentium, ii. *n.* sự vắng, vắng tiếng, sự nín, ở lặng, tịch, tịch mạc, thanh vắng, quạnh vắng; altum de re aliquâ silentium, nín bặt, vắng bặt, vắng hoe; servare silentium, giữ miệng, hàm mai.
Silentus, a, um. vắng vẻ, quạnh vắng.
Silenus, i. *m.* bõ nuôi bụt rượu. ‖ bụt chước mầu.
Silenus, a, um. V. Simus.
Sileo, es, lui, lere. ở lặng, nín, nín lặng, giữ miệng, hàm mai. ‖ ở lặng, phẳng lặng, bằng an; silet mare, biển lặng.
Siler, eris. *n.* cây liễu.
Silesco, is, ui, scere. *n.* ở lặng, hay nín lặng. ‖ ra phẳng lặng, ra nguôi ngoai.
Silesia, æ. *f.* N. P.
Silex, icis. *m. f.* đá, đá lửa.
Silicarius, ii. *m.* thợ lát đá.
Silicernium, ii. *n.* sự đám giỗ. ‖ già lũ khủ.
Silicernius, ii. *m.* kẻ đi khum lưng lắm.
Silices, cum. *m. pl.* thứ đá lập nhà.
Siliceus, a, um. thuộc về đá, — đá lửa. ‖ cứng như đá lửa, độc, bạc ác.
Silicia, æ. *f.* △ thảo quyết minh.
Silicula, æ. *f.* vỏ mỏng các thứ đậu.
Siliginarius, a, um. thuộc về bột lọc lúa mì tốt.
Siligineus, a, um. bằng bột lọc.
Siligo, inis. *f.* lúa mì nhứt hạng. ‖ bột lọc nhứt.
Siliqua, æ. *f.* vỏ các thứ hột hay là đậu. ‖ đậu. ‖ thảo quyết minh. ‖ cây kia sinh trái loài vật ăn.
Siliquastrum, i. *n.* thảo kia.
Siliquor, aris, atus sum, ari. *dep.* nở ra vỏ trái. ‖ sinh vỏ, sinh bao trái.

Siliquosus, a, um. có vỏ, có bao.
Silli, orum. *m. pl.* văn thi châm chích.
Sillographus, i. *m.* kẻ làm bài châm chích.
Silo, onis. *m.* kẻ trịt mũi.
Silphium, ii. *n.* cây sinh nhàn.
Silurus, i. *m.* cá kia.
Silus, i. *m.* V. Silo. V. Telum.
Silus, a, um. kẻ trịt mũi.
Silva, æ. *f.* rừng, — bối, — rú, — rẫy, lâm sơn, rừng thung, tùng lâm. ‖ sự nhiều, đầy dẫy. ‖ văn thi kia; silva cædua, rừng già; — virtutum, gồm no mọi nhơn đức; — scaturigines, paries aures habent; rừng có mạch vách có tai.
Silvanus, i. *m.* bụt hay sự chăn.
Silvaticus, a, um. thuộc về rừng. ‖ mọi rợ.
Silvesco, is, scere. *n.* ra rậm rạp qúa.
Silvestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về rừng, — nhà quê, — sơn thủy, — chốn thảo lai, — mọi rợ; via silvestris, đàng truông; silvestris homo, dã nhơn, di địch, man di, mọi rợ.
Silvicola, æ. *m. f.* et Silvicultrix, icis. *f.* kẻ ở trong rừng, kẻ yêu ở trên rừng.
Silvifragus, a, um. kẻ phát rừng.
Silviger, a, um. rậm rạp.
Silvosus, a, um. có rừng bối.
Silvula, æ. *f.* rừng nhỏ, rừng xinh tốt, huyền vũ.
Sima, æ. *f.* phần sâu trên đầu cột.
† Simatus, a, um. đã ra trịt mũi.
Simia, æ. *f.* con khỉ cái. ‖ kẻ bắt chước người khác. ‖ kẻ có hình xấu như khỉ.
Simila, æ. *f.* bột lọc lúa mì.
Similagineus, a, um. thuộc về bột lọc.
Similago, inis. *f.* bột lọc lúa mì, bún.

Similamen, similaminis. *neutr.* V. Simulamen.
Similaris, *m. f.* similare. *n.* aris. có một giống một tính như nhau.
Similigenus, a, um. thuộc về một giống.
Similis, *m. f.* le. *n.* lis. mỉa giống, giống dạng, in như, mỉa, — mai, — tợ, — dạng, — chiệng, mỉa mỉa, mường tượng, tựa, như, cũng như; vultu similis, hệt mặt; simillimus, giống như hệt, — như đúc, — như in; — formæ, in rập, in khuôn. ‖ dường bằng, phất phưởng.
Similitas, atis. *f.* giống, mỉa mai, mỉa tợ.
Similiter. *adv.* như thể, cũng vậy, thể ấy, làm vậy, như hình ấy.
Similitudo, inis. *f.* miả mai, — tợ, sự hệt, sự xứng hạp nhau. ‖ ví dụ, thí dụ.
Simillimè. *adv.* giống như đúc.
Similo, as, are. nên miả giống.
Simininus, a, um. thuộc về con khỉ.
Simiolus, i. *m.* con khỉ nhỏ. ‖ kẻ bắt chước chẳng nhằm.
Simiotica, æ. *f.* nghề thuốc hay coi thỏa lạ.
† Simitu. thay vì Simul.
Simius, i. *m.* con khỉ, con vượn. ‖ có mặt mũi như con khỉ; simius pileatus, khỉ đội đầu cân; arborem agitando simiis timorem incutere, rung cây nhát khỉ.
Simo, as, are. làm cho trịt mũi.
Simois, entis. *m.* N. P.
† Simonia, æ. *f.* tội bán của thánh.
† Simoniacus, a, um. kẻ có tội bán của thánh.
† Simoniani, orum. *m. pl.* môn đệ phù thủy Simon.
Simplaris, *m. f.* re. *n.* is. et
Simplarius, a, um. đơn, chẳng kép.
Simplex, icis. *omn. gen.* cior. plicissimus. đơn sơ, chần chờ, thật thà, chất phát, thành thật. ‖ lạ, bợ ngợ, chẳng quen.
Simplicia, ium. *n. pl.* các thứ cây thuốc.
Simplicitas, atis. *f.* sự đơn, chẳng pha, chẳng trộn sự gì. ‖ sự đơn sơ, chất phác, thành thật, ngay thật.
Simpliciter. *adv.* cách đơn sơ, ngay thật.
Simplicitùs. *adv.* V. Simpliciter.
† Simplico, as, are. làm cho ra đơn.
Simplò. *adv.* cách đơn, một cách.
Simpludiarius, a, um. làm lễ chơi cách đơn sơ.
Simplum, i. *n.* sự đơn.
Simplus, a, um. đơn, chẳng kép.
Simpularius, ii. *m.* thợ làm bình Simpulum.
Simpularius, a, um. chẳng đáng bao lăm. ‖ V. Esculentus, Poculentus.
Simpulator, oris. *m.* kẻ đi ăn tiệc.
Simpulatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay làm việc phạt tạ.
Simpulona, æ. *f.* nữ nhơn yêu ăn tiệc.
Simpulones, um. *m. pl.* kẻ thiết nghĩa người chồng và giúp dọn tiệc.
Simpulum, i. *n.* et Simpuvium, i. *n.* bình nhỏ dùng khi tế.
Simpuviatrix, icis. *f.* V. Simpulatrix.
Simul. *adv.* cùng, với, đồng, lượt, làm một, cùng nhau, một khi, khi ấy, một nơi. ‖ tức thì, liền, bỗng chúc. ‖ đều, gốp; simul colligere, buộc gốp; — obviam habere, hội; multa simul gerere, kiêm nhiều việc; bis simul aliquid agere, hai lượt. ‖ và, song song, làm một; simul ac atque ut, tức thì đoạn, từ khi đoạn liền.
Simulachrum, — acrum, i. *n.* hình tượng, tượng, tượng ảnh; simulachrum arundineum, nộm; —

defuncti in quo animam ejus residere dicitur, thần vì. ‖ tai quái, yêu quái.
Simulamen, inis. *n.* et Simulamentum, i. *n.* tượng, hình, ảnh.
Simulanter. *adv.* et Simulatè. *adv.* cách gỉa đò, — gỉa hình ; simulatè loqui, nói giọng, nói nhịp ; — agere, làm giu giơ.
Simulatio, onis. *f.* sự gỉa hình, gỉa đò. ‖ lẽ chữa mình. ‖ sự bắt chước. ‖ mía giống.
Simulator, oris. *m.* kẻ gỉa hình, ở hạnh, làm hạnh.
Simulatrix, icis. *f.* sự gì hay làm cho người ta trở nên loài vật.
Simulatus, a, um. *part.*
Simulo, as, avi, atum, are. làm đò, gỉa đò, bôi bác, làm cách, — chước, múa dạng, gỉa mạo, gỉa hình, gỉa, làm mặt; simulare spem vultu, làm mặt trông cậy.
Simultas, atis. *f.* sự chấp pháp, hờn, sự căm hờn. ‖ sự giao, giao lời, đồng tình.
Simultè, et Simultèr. *adv.* V. Similiter.
Simulus, a, um. *dim.*
Simus, a, um. kẻ trịt mũi.
Sin. *conj.* mà, ví bằng, mà nếu, nhược bằng; sin verò, sin autem, mà nếu; sin aliter, sin minùs, má nếu chẳng có như vậy.
Sina, æ. *f.* nước đại minh, nước đại thanh.
Sinæ, arum. *m. pl.* người đại minh.
Sinape, is. *n.* V. Sinapi.
Sinapedochos, i. *m.* bình đựng bột cải.
Sinapi. *ind. n.* cây cải, hột cải.
Sinapinus, a, um. thuộc về cải.
Sinapis, is. *f.* △ giái thể. V. Sinapi.
Sinapismus, i. *m.* thuốc dán bằng bột cải. ‖ cách gia hình.
† Sinapium, ii. *n.* V. Sinapi.
Sinapizo, as, are. dùng bột hay là hột cải mà ướp. ‖ dán thuốc bột cải.
Sincerè. *adv.* ngay lòng, — thật, đơn sơ; sincerè fateri, xưng ngay.
Sinceritas, atis. *f.* sự ngay dạ, — thật, sự trọn vẹn, nguyên vẹn, sự chẳng hư, chẳng pha ; sinceritas animi et corporis, sự mạnh khỏe phần hồn và phần xác.
Sinceriter. *adv.* V. Sincerè.
Sincerus, a, um. kẻ ngay dạ, ngay thật, chất thật, — phác, chính trực, thành, — thật. ‖ nguyên, — vẹn, vẹn sạch, chẳng hư, chẳng pha, chẳng trộn sự gì; cor sincerum, lòng ngay, lòng thành.
Sinciput, pitis. *n.* phần trước đầu. ‖ đầu. ‖ mồm heo đã nấu chín.
Sindi, orum. *m. pl.* N. H.
Sindon, onis. *f.* khăn liệm xác.
Sinè. *præp.* cai *abl.* vô, chẳng, bất, chẳng có, nếu ... chẳng giúp thì; sine morâ, tức thì; — controversiâ, chẳng có lẽ hồ nghi ; — ratione, vô tình ; — advertentiâ, vô ý.
Sine. *imp.* verbo Sino ; sine te hoc exorem, xin ông ban ơn nầy cho tôi.
Singa, æ. *f.* bụt nữ kia.
Singæ, arum. *m. pl.* N. H.
Singillatìm. *adv.* cách riêng.
Singlariter. *adv.* V. Singulariter.
Singulariæ, arum. *f. pl.* chữ đầu tiếng chỉ một tiếng.
Singularié. *adv.* V. Singulariter.
Singularii, orum. *m. pl.* kẻ hộ vệ. ‖ kí lục, thơ kí.
Singularis, is. *m.* kẻ kì cục. ‖ số chỉ một.
Singularis, *m. f.* re. *n.* is. kì dị, kì cục, người lạ lùng. ‖ một mình, riêng. ‖ vắng, quạnh vắng. ‖ lạ, — lùng, hiếm, tốt. ‖ riêng ; singularis industria, kì tài.
† Singularitas, atis. *f.* sự một mình, số chỉ một.
Singulariter. *adv.* cách riêng, — một mình, — kì dị, — lạ, — vắng vẻ.
Singularius, a, um. V. Singularis.
Singulatìm. *adv.* cách riêng; singulatìm cadere, lợt đợt; — sequi, lỏi đỏi.
Singuli, æ, a. *pl.* mỗi, — một, — người. ‖ một mình. ‖ kì dị ; singulis annis, hằng năm ; — vicibus, mỗi phen.
Singultatus, a, um. *part.* Singulto.
Singultìm. *adv.* cách nấc, — ách nghịch.
Singultio, is, ire. nấc, tấm tức. ‖ túc như gà. ‖ ách nghịch.
Singulto, as, are. *n.* năng tấm tức, nấc nảo; singultare animam, tắt hơi.
Singultus, ûs. *m.* sự nấc cụt, nấc nảo; singultus gallinæ, gà túc.
Sinister, tra, trum. bên tả, bên trái. ‖ tốt, điềm tốt, — lành, cát. ‖ điềm xấu, — dữ, — hung ; manus sinistra, tay tả, tay trái, tay chiêu ; agmen sinistrum, tả dực ; fidei sinister, người gian tà.
Sinisteritas, atis. *f.* sự độc dữ, vụng trí, vụng lo.
Sinistra, æ. *f.* tay tả, — trái, — chiêu. ‖ bên tả.
Sinistrè. *adv.* cách trái ý, — nghịch ý.
Sinistro, as, are. *n.* đem bên tả, đi hay là trở bên tả. ‖ dùng tay trái.
Sinistrorsùm, Sinistrorsùs, et Sinistroversùs. *adv.* bên tả, bên tay trái.
Sino, is, sivi, situm, nere. để cho, nỡ, cho phép ; quis sinat, ai nỡ ; ne sinas, mựa nỡ.
† Sinophia, æ. *f.* trệ khí trong các nơi lắt léo kẻ đau tật nhiệt đó.
Sinopicus, a, um. màu xích thổ.
Sinopis, idis. *f.* xích thổ kia.

Sinuamen, inis. *n.* Sinuatio, onis. *f.* et Sinuatus, ûs. *m.* sự vẹo vò, uốn khúc.

Sinuatus, a, um. *part.* Sinuo.

Sinum, i. *n.* bình để sữa, bình mỡ sữa, hũ rượu.

Sinuo, as, avi, atum, are. uốn, — lại, đi khoanh như con rắn; sinuare arcus, giương cung. ‖ đào.

Sinuosè. *adv.* cách uốn khúc, — khoanh, — quanh co, — vẹo.

Sinuosus, a, um. có khoanh, có khúc, uốn khúc, vẹo vò. ‖ mắt mỏ, khúc mắt.

Sinus, i. *m.* V. Sinum.

Sinus, ûs. *m.* ngực, lòng. ‖ vũng. ‖ vịnh. ‖ thân áo. ‖ buồm. ‖ nơi sâu, — lóm. ‖ vực, — sâu. ‖ sự cong, uốn lại. ‖ tim, đích, phần giữa, — trung. ‖ lưỡi. ‖ sự xếp lại, lăn, xếp con. ‖ rún. ‖ sự quanh co, uốn khúc. ‖ tóc gióc; sinus ulceris, lỗ chốc lếch; sinum ex togâ facere, bọc áo; sinus solvere, giũ áo xuống; sinus falcis, sự cong lưỡi hái; sinus nunc dextros nunc sinistros solvere, vát nhiều lần; — fluminis ubì aqua residet, vũng búng; — fluminis ubì aqua in vorticem agitur, vũng vật; in sinum alicujus se recipere, dục vào; oculi sinus, chang mày; sinu gestare, bồng, — bế, — tay.

Sion, onis. *m.* N. M.

Sion, ii. *n.* rau cần. △ thủy cần thể.

Siparium, i. *n.* mảng tạ, mùng cháng, màn che áng bội bè.

Siparum, i. *n.* buồm hạc.

Sipho, et Siphon, onis. *m.* ống cong như vòi mà chát nước, thông khoan. ‖ ống thụt chữa lửa.

Siphunculus, i. *m. dim.* Sipho.

† Sipo, as, are. quăng, bỏ.

Siquà. *adv.* nếu thể ấy.

Siquandò. *adv.* nếu có lần nào.

Siquid. ví bằng có sự gì.

Siquidem. *conj.* bởi vì, — vậy, vì chưng. ‖ nếu có khi.

Siquis, qua, quid, vel quod. nếu có ai.

Siræum, i. *n.* rượu nấu cao.

Sircitula, æ. *f.* et Sircula, æ. *f.* thứ trái nho để dành đặng.

Siredones, um. *f. pl.* V. Siren.

Siremps. giống như hệt mọi bề.

Siren, enis. *f.* cá nhơn, cá có bình nữ nhơn. ‖ thứ chim. ‖ con sâu hay ở trong bộng con ong mật.

Sirenius, a, um. thuộc về cá nhơn, hay làm cho mê như cá ấy làm.

Siriacus, a, um. thuộc về ngôi sao Sirius.

Siriasis, is. *f.* sự nhức đầu lắm vì sự nắng hanh.

† Siringina, æ. *f.* sự lâm bế.

Sirius, ii. *m.* tinh tú thiên lang.

Sirpatus, a, um. *part.* Sirpo.

Sirpe, is. *n.* cây sinh nhàn.

Sirpea, æ. *f.* thúng hay là phên bằng cây liễu hay là bằng lác.

Sirpeus. V. Scirpeus.

Sirpicula, æ. *f. dim.* V. Sirpea.

Sirpicus, a, um. thuộc về cây nhàn.

Sirpo, as, avi, atum, are. đóng niền, nẹp. ‖ dan hay là dệt bằng lác.

Sirpus, i. *m.* đều đố. V. Scirpus.

Sirus, i. *m.* lỗ hầm sâu mà tích trữ lúa.

Sis. thay vì si vis, hay là suis.

Sisara, æ. *f.* đót.

Sisaron, i. *n.* V. Sisarum.

Sisarra, æ. *f.* chiên cái đặng hơn một tuổi.

Sisarum, i. *n.* et Siser, eris. *n.* thứ rau cần.

Sistento, as, are. V. Ostento.

Sisto, is, stiti, stitum, stere. cầm lại, dừng, — chơn, — nghỉ, đỗ, dứng lại. ‖ kì cho, — ngày. ‖ là, có, hữu; sistere se alicui, chiềng mặt, trình diện; — gradum, dừng chơn; — templum, lập đền thờ.

Sistratus, a, um. kẻ cầm đồ nhạc mà dịp chơn.

Sistrum, i. *n.* đồ nhạc mà dịp chơn.

Sisurna, æ. *f.* áo da.

* Sisymbrium, i. *n.* thứ rau húng dùng làm mũ cho kẻ mới kết bạn. ‖ đồ rực rỡ người nữ.

* Sisyphida, æ. *m. f.* kẻ ham hố quờn chức danh vọng.

* Sisyra, æ. *f.* áo bằng da con dê.

* Sisyrinchium, i. *n.* thảo kia.

Sitagogus, a, um. kẻ đem hay là chở lương thực.

Sitanion, ii. *n.* thứ lúa mì.

Sitanius, a, um. thuộc về thứ lúa mì.

Sitarcha, æ. *m.* quan áp việc lương thực.

Sitarchia, æ. *f.* quờn kẻ áp đồ ăn.

Sitarcia, æ. *f.* lương cho đủ một tháng. ‖ đãy, nang, bị.

Sitella, æ. *f.* bình đặt đồ dùng mà bàu người ta.

Sitibundus, a, um. hay khát lắm.

Siticen, inis. *m.* kẻ thổi loa quen dùng khi cất đám.

Siticulosus, a, um. khô, khô khan. ‖ hay làm cho khát. ‖ khát khao.

Sitienter. *adv.* cách khát khao, ham hố, bức tức lắm, ước ao lắm.

Sitientia, ium. *n. pl.* chốn khô khan, nơi khô héo.

Sitio, is, tivi, titum, tire. khát, — khao, — nước. ‖ khô héo. ‖ ước ao, muốn lắm, ngóng trông, ham hố; sitire honores, ham hố quờn chức.

Sitis, is. *f.* sự khát, khát nước. ‖ sự khô khan. ‖ sự ước ao, ham hố.

Sitista ova. *n. pl.* trứng ấp.

Sititor, oris. *m.* kẻ khát khao, ham hố lắm.

Sitivè. *adv.* theo địa thế.

Sitocapelus, i. *m.* kẻ bán hàng xáo.

* Sitocomia, æ. *f.* quờn quan áp đồ ăn. ‖ lương phát hằng năm cho bà góa con mồ côi.

* **Sitodia**, æ. *f.* sự thiếu lúa, thì cơ khát.
* **Sitodosia**, æ. *f.* sự phát lúa cho.
* **Sitodotes**, is. *m.* kẻ ban lúa cho dân vì lòng rộng rãi.
Sitologus, a, um. kẻ tích trữ lúa.
Sitometra, æ. *m.* kẻ đong lương. ‖ kẻ phát lương cho đủ năm.
* **Sitometrium**, i. *n.* sự phát bổn lương mỗi tháng cho tôi mọi.
Sitones, æ. *m.* kẻ lo mua lúa. ‖ quan áp lương thực.
Sitonia, æ. *f.* sự lo mua lương cho đủ.
Sitonicum, i. *n.* kho lúa.
* **Sitophylaces**, um. *m. pl.* hai mươi quan kia áp các thứ bột.
Sitos, i. *m.* V. Frumentum.
Sitostasius, ii. *m.* quan đánh giá lúa và áp sự bán lúa.
Sittace, es. *f.* chim kéc.
Sittyba, æ. *f.* da, tấm da mà đóng sách.
Situla, æ. *f.* et Situlus, i. *m.* gàu múc nước. ‖ bình đặt đồ bắt thăm.
Siturus, a, um. kẻ sẽ cho phép.
Situs, ûs. *m.* địa thế. ‖ bề. ‖ cách ở. ‖ chỗ ở. ‖ sự mốc, mốc xì. ‖ sự nhơ, dơ, lem luốc. ‖ phương hướng, phong thổ, thủy thổ. ‖ sự quên. ‖ nơi vắng vẻ. ‖ sự hôi. ‖ situm contrahere, mốc.
Situs, a, um. *part.* Sino.
Sivan, *m.* tháng dân judêu chỉ tháng năm và tháng sáu ta.
Sive. *conj.* dầu, — mà, và, hay là, có khi.

SM

Smaragdineus, a, um. et
Smaragdinus, a, um. thuộc về màu xanh ngọc kia.
Smaragdites, æ. *m.* núi kia có ngọc xanh. ‖ thứ đá cẩm thạch xanh.
Smaragdus, i. *m.* ngọc xanh qúi.
Smaris, idis. *f.* cá nhỏ kia.
Smecticus, a, um. hay chùi, hay gụt gỉ.
Smectis, is. *f.* đất kia hay phá những gỉ giớm.
Smegma, atis. *n.* xa bong. ‖ đồ dùng mà rửa cho sạch, thuốc tẩy.
Smegmaticus, a, um. có phép có vị mà tẩy.
Smilax, acis. *f.* △ cây diễn bá. ‖ bìm bìm, △ hắc sửu.
Smilion, ii. *n.* thuốc mẩu cho con mắt.
Smintheus, i. *m.* kẻ phá con chuột.
Sminthium, ii. *n.* chùa bụt Apollo.
Smyris, idis. *f.* đá cứng mà chuốt đồ, △ ma quảng thạch.
Smyrna, æ. *f.* N. U. ‖ thứ cây sim.
Smyrnium, ii. *n.* △ cây trường tòng. ‖ △ gia độc hoạt.
Smyrrhia, æ. *f.* rau thơm kia.
Smyrus, i. *m.* cá kia.

SO

Soana, æ. *f.* N. F.
Soanes, um. *m. pl.* N. H.
Sobella, æ. *f.* thứ con chồn, △ tao thử.
Soboles, is. *f.* dòng dõi, miêu dệ, con cái, con cháu. ‖ mụt. ‖ tóc con.
Sobolescens, tis. *omn. gen.* hay sinh sản.
Sobriè. *adv.* cách tiết kiệm, vừa phải. ‖ cách khôn ngoan.
Sobriefactus, a, um, kẻ tiết kiệm, kẻ ở cho vừa phải.
Sobrietas, atis. *f.* sự tiết kiệm, vừa phải, vừa đủ.
Sobrina, æ. *f.* chị em bạn con dì hay là chú bác họ đương ba đời.
Sobrinus, i. *m.* anh em bạn con dì hay là chú bác.
† **Sobrio**, as, are. làm cho ra tiết kiệm.
Sobrius, a, um. kẻ ở tiết kiệm, — ở cho vừa phải, vừa đủ. ‖ kẻ lo lắng, khôn ngoan. ‖ kẻ tỉnh táo.
Soccatus, a, um. kẻ mang thứ hia hài.
Soccifer, a, um. kẻ mang thứ hia. ‖ kẻ làm sách hát bội.
Socculus, i. *m. dim.*
Soccus, i. *m.* thứ hia hài thường. ‖ sự làm trò, truyện trò.
Socer, eri, *m.* et Socerus, i. *m.* ông gia, nhạc phụ.
† **Socera**, æ. *f.* V. Socrus.
Socia, æ. *f.* bạn nữ. ‖ vợ.
Sociabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà hiệp làm một, hay biết ăn ở cho phải lẽ.
Socialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bậu bạn, — bạn tác, — kẻ giao lân, — doan hài.
Socialitas, atis. *f.* sự hòa nhã người thiết nghiã.
Socialiter. *adv.* cách hòa thuận, — hòa nhã như bạn tác. ‖ theo luật họ lương bằng.
Sociatio, onis. *f.* sự kết nghiã, kết bạn, hiệp làm một.
Sociator, oris. *m.* et Sociatrix, icis. *f.* kẻ kết, hiệp làm một, kẻ nối.
Sociatus, a, um. *part.* Socio.
Socieneus, i. *m.* et Socienus, i. *m.* bạn, — hữu, — tác.
Societas, atis. *f.* họ, — đang, phường, — mạc, họ lương bằng, sự kết nghiã, kết bạn, hiệp làm một; societatem inire, họp chúng, nhóm họ.
Socio, as, avi, atum, are. hiệp làm một, kết bạn, giao kết, — lân, kết nghiã; sociare dextras, bắt tay; — amore, ngiã đệ; — cubilia cum aliquo, nằm một giường.
Sociofraudus, a, um. kẻ dối trá bạn mình.
Socius, i. *m.* bạn, — hữu, — tác, bằng đẳng, — nhau, kim bằng, liêu bằng, bậu bạn, thân cận; socii, thân quyến, — nghiã, bạn tác, đôi lứa; socius tori, chồng; — sanguinis, thân thích.
Socius, a, um. kẻ vào họ lương bằng, kẻ thông công, đặng phần,

kẻ có nghiã, đã giao lân. ‖ kẻ giúp, binh vực.

Socordia, æ. *f.* sự trễ nải, sự nhác, ngay lưng. ‖ sự ngu muội, thật thà.

Socordiùs. *adv.* cách biếng nhác.

Socors, dis. *omn. gen.* kẻ nhác, trễ nải, ngu độn, thật thà, dại.

† Socrualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bà gia.

Socrus, ûs. *f.* bà gia, nhạc mẫu.

Sodalis, is. *m. f.* bạn, — hữu, — tác, bậu bạn, liêu hữu, — bằng. ‖ đồng liêu.

Sodalitas, atis. *f.* họ đang, họ, họ lương bằng. ‖ sự thiết nghiã.

Sodalitium, ii. *n.* họ liêu hữu. ‖ yến tiệc họ đang. ‖ hội một ít người công luận. ‖ sự gian hay là đút tiền cho người ta bàu lên.

Sodalitius, a, um. thuộc về họ đang.

Sodes, thay vì si audes ; nếu dám, nếu đẹp lòng.

Sodoma, æ. *f.* N. U.

Sodomitæ, arum. *m. pl.* N. H.

Sodomiticus, a, um. thuộc về thành Sodoma.

Sol, solis. *m.* mặt trời, nhựt, mặt nhựt, vầng hồng, — ô. ‖ ngày ; solis defectus, — labores, nhựt thực ; sol occidens, mặt trời lặn ; △ tang du ; sol et luna quamquam lucida non tamen illuminant locum vase aliquo coopertum ; nhựt nguyệt kia tuy sáng, chậu úp nọ khôn soi.

Solago, inis. *f.* hoa qùi.

Solamen, inis. *n.* sự an ủi, giúp đỡ.

Solanum, i. *n.* thảo độc kia.

Solanus, i. *m.* gió đông. V. Subsolanus.

Solanus, a, um. et Solaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về mặt trời.

Solarium, i. *n.* nơi cao trên nhà người ta quen ăn cơm. ‖ trắc ảnh. ‖ bổng lộc ruộng hay là vườn sinh ra. ‖ thuế phải nộp.

Solarius, a, um. V. Solaris.

Solatio, onis. *f.* V. Solatium.

Solatiolum, i. *n.* sự an ủi nhỏ mọn.

Solatium, ii. *n.* sự an ủi, làm cho êm lòng, sự bớt phiền muộn.

Solator, oris. *m.* kẻ an ủi.

Solatum, i. *n.* tật bởi nắng hanh.

Solatus, a, um. kẻ đã phải nắng hanh. ‖ đã chịu phá tan. ‖ đã an ủi.

Solbustrella, æ. *f.* rau địa du.

Soldanella, æ. *f.* thứ bìm bìm.

Soldum, i. *n.* V. Solidum.

Soldurii, orum. *m. pl.* quân lính có nanh có vút mà bảo hộ quan đại thần mình.

Soldus, i. *m.* đồng tiền vàng riêng.

Solea, æ. *f.* dép. ‖ cùm. ‖ bộng dầu. ‖ vó ngựa. ‖ các thứ cá giẹp ; soleas sumere, chuốc dép. ‖ con cá lưỡi trâu.

Solearis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về dép,

Solearius, ii. *m.* thợ đóng dép, thợ giày.

Soleatus, a, um. kẻ mang dép.

Solemne, nis. *n.* lễ trọng, lễ cả.

Solemnis, *m. f.* ne. *n.* is. thuộc về lễ trọng, — lễ cả. ‖ sự gì quen làm thường.

Solemnitas, atis. *f.* ngày lễ trọng, lễ cả, sự trọng thể ; solemnitas examinum, hội thi. ‖ lễ phép phải giữ.

Solemnitèr, et Solemnitùs. *adv.* cách trọng thể ; solemniter agere, ấm đám.

Solen, enis. *m.* ống, máng xối, mương. ‖ đồ thầy chích mà đỡ cho vững phần thân thể gãy. ‖ cá biển kia. V. Concha.

Soleo, es, litus sum, lere. *n.* quen, hay, có thói ; ut solet, theo thói, như thói ; solere cum aliquo, có nghiã trái cùng người.

Solers, tis. *omn. gen.* tior. tissimus. khôn khéo, có tài năng, có trí huệ ; solerti esse auditu, sáng tai.

Solerter. *adv.* mưu trí, khôn khéo ; solerter egredi, thoát ra.

Solertia, æ. *f.* sự khôn khéo, mưu trí, tài năng, — trí ; mira solertia, kì tài, tài lạ ; magna solertia et animo vir, tài hồng hộc.

Solia, æ. *f.* △ tử thảo.

Soliar, aris. *n.* nệm tòa ngồi.

Soliaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về ghế ngồi khi tắm rửa mình.

Soliarius, ii. *m.* kẻ làm ghế ngồi mà tắm.

Solicanus, a, um. kẻ hát một mình.

Solidamen, inis. *n.* đồ đỡ cho vững.

Solidamentum, i. *n.* phần chắc trong xác.

Solidatio, onis. *f.* sự đắp nền, đào nền. ‖ sự làm cho vững.

Solidatus, a, um. *part.* Solido.

Solidè. *adv.* cách vững, — bền. ‖ mớ. ‖ trọn, hết ; solidè et firmiter aliquid agere, làm cho mớ.

Solidesco, is, scere. *n.* ra vững, ra cứng, ra mớ.

Solidipes, edis. *omn. gen.* có để liền chẳng hay chia ra làm hai (như vó ngựa.)

Soliditas, atis. *f.* sự vững, — vàng, bền, cứng, chắc. ‖ sự nguyên trót. ‖ sự đông đặc.

Soliditates, um. *f. pl.* mái nhà lát bằng đá cẩm thạch.

Solido, as, avi, atum, are. làm cho vững, — cho mớ, — cho cứng chắc. ‖ hàn. ‖ đỡ ; solidare stomachum vino, dùng rượu mà bổ tì vị.

Solidor, aris, atus sum, ari. *pass.* giao cho xong việc, giao cho dứt lời. ‖ chịu hàn.

Solidum, i. *n.* đất vững. ‖ tiền công, tiền thuê.

Solidurius, ii. *m.* V. Soldurii.

Solidus, a, um. đông đặc, chắc, kiên trí, vững, — bền ; solida dies, cả và ngày.

Solidus, i. *m*. V. Soldus.
Solifer, a, um. hay đem mặt trời.
Soliferreum, i. *n*. lao bằng sắt.
Solifuga, æ. *f*. V. Solipuga.
Soligena, æ. *m*. *f*. kẻ bởi mặt trời mà sinh ra.
Soliloquium, ii. *n*. sự nói khó một mình.
† Soliloquus, a, um. kẻ hay nói một mình.
† Solinum, i. *n*. ăn cơm một mình.
Solipuga, æ. *f*. et Solipunga, æ. *m*. *f*. thứ kiến độc.
Solisternium, ii. *n*. V. Lectisternium.
Solistimum, i. *n*. điềm lành khi gà con ham ăn và một ít hột lúa rớt bởi mỏ nó. ‖ sự té, ngã xuống, lở.
Solitanæ, arum. *f*. *pl*. ốc kia.
Solitaneus, a, um. thường, thường lề, có thói quen. ‖ sự gì chẳng tỏ ra ngoài.
Solitarius, a, um. kẻ ở một mình, ẩn sĩ, vắng bặt, dật sĩ, thảo lai, tu sĩ; locus solitarius, chốn tào khê, — quạnh quẽ, — quạnh vắng, — vắng vẻ; solitariam vitam agere, tu trì.
† Solitas, atis. *f*. sự ở một mình, ở riêng, ở cách mặt. ‖ sự tu trì.
Solitaurilia, ium. *n*. *pl*. lễ kia quen làm khi đủ năm năm.
Solitè. *adv*. cách riêng.
Solito, as, avi, atum, are. V. Soleo.
Solitudo, inis. *f*. chốn vắng vẻ, nơi thanh vắng, nơi quạnh quẽ, — vắng, rừng, dã, sản dã. ‖ sự ở riêng một mình, sự tất tưởi; alta solitudo, vắng hoe.
Solitus, a, um. *part*. Soleo.
Solium, ii. *n*. ghế, trước ỷ, tòa, bệ, ngai, — vàng. ‖ quờn vua. ‖ thùng tắm mình; solium regis, bệ rồng, ngai vàng; — conscendere, lên ngai, lên quờn, thượng vị, tức vị; in solium efferri, lên ngôi.
Solivagus, a, um. kẻ xiêu lạc một mình.
Sollicitatio, onis. *f*. sự giục, xui giục, này xin, sự lo lắng, khuấy cho đặng.
Sollicitator, oris. *m*. kẻ giục, kẻ giục lòng, xui giục làm sự xấu, kẻ làm cho hư.
Sollicitatus, a, um. *part*. Solicito.
Sollicitè. *adv*. cách lo lắng, cẩn thận, bồn chồn; sollicitè recordari, khoăn khóai; — investigare, đơn đáo, đôn đáo; — amare, ưu ái.
Sollicito, as, avi, atum, are. này xin, giục, — lòng, xui giục, thôi thúc, nhứ, ve vãn, mời, xiêu lòng. ‖ khuấy, — khỏa, — lòng, — rối. ‖ dò, thử. ‖ phá, xán. ‖ gây, — gổ; sollicitare forem, mở cửa; — feras, săn muông chim; — humum, cày đất; — judicium donis, đút tiền hối lộ quan đoán xét.
Sollicitò. *adv*. V. Sollicitè.
Sollicitudo, inis. *f*. sự lo buồn, ưu hoạn, ưu lo, phiền lòng.
Sollicitus, a, um. tior. tissimus. lo lắng, láu đáu, bôn chôn, toan đương, áy náy, ưu phiền, ưu lo, lo buồn, phấp pho, ưu lự; sollicitum esse, tư lự; interiùs sollicitus, phiền tư; sollicitus de re absente et remotâ, bát ngát; — vehementer, bồi hồi.
† Sollicurio, onis. *m*. kẻ tọc mạch mọi bề.
† Sollus, a, um. nguyên, — trót.
Solo, as, avi, atum, are. phá hoang.
Solœcismus, i. *m*. N. U. ‖ lỗi luật mẹo.
Solœcista, æ. *m*. kẻ lỗi luật sách mẹo.
Solœcum, i. *n*. lỗi luật mẹo.
Solœcus, a, um. nghịch luật mẹo.
Solor, aris, atus sum, ari. *dep*. an ủi. ‖ làm cho nguôi ngoai; solari famem, đã thèm ăn.
Solox, ocis. *omn*. *gen*. chưa gọt lông. ‖ lông chưa giặt.
Solpuga. V. Solipuga.
Solsequia, æ. *f*. et Solsequium, ii. *n*. hoa qùi.
Solstitialis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về Solstitium.
Solstitium, ii. *n*. nơi mặt trời xa hơn xích đạo; solstitium æstivum, hạ chí; — hyemale, đông chí.
Solubilis, *m*. *f*. le. *n*. is. dễ ra lỏng, dễ chảy. ‖ hay làm cho dễ lỏng.
Solum, i. *n*. đất, ruộng, đồng, địa, thổ. ‖ náng chơn, bàn chơn. ‖ nền. ‖ tới giày; solum natale, bổn xứ, thổ sản, quê hương; — aquæ, mặt nước.
Solùm. *adv*. Solummodò. *adv*. mà thôi; non solùm, chẳng những.
Solus, a, um. một mình, độc, độc chiếc, đơn cô, thân chinh, đơn chiếc, lẻ đôi, lụi cụi, đơn thân. ‖ vắng vẻ. ‖ xích thân.
Solutè. *adv*. cách thong thả, — dễ, chẳng ép mình, cách trẽ nải; solutè dicere, dễ nói.
Solutilis, *m*. *f*. le. *n*. is. hay dễ lìa ra, — dễ rẽ ra.
Solutìm. *adv*. cách giun, — chẳng thẳng.
Solutio, onis. *f*. sự mở gút, tháo ra. ‖ phần hay rẽ ra. ‖ sự giải lẽ hỏi. ‖ sự trả nợ. ‖ sự tháo dạ.
Solutus, a, um. *part*.
Solvo, is, vi, solutum, vere. mở, giải, tháo ra, mở gút. ‖ xổ. ‖ đuổi, phá. ‖ làm cho lỏng, — chảy ra. ‖ cắt nghĩa. ‖ trả nợ, đền. ‖ phạm. ‖ solvere peccata, giải tội; — obsidionem, mở giặc; — noctem, phá sự tối; — alvum, xổ bụng; — quæstionem, giải điều hỏi; — fidem, thất tín.

Solyma, æ. *f.* et Solyma, orum. *n. pl.* thành Jerusalem.

Somnialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự chiêm bao.

Somniator, oris. *m.* kẻ chiêm bao. ‖ kẻ tin sự chiêm bao. ‖ kẻ cắt nghĩa đều chiêm bao, kẻ bàn chiếm mộng.

Somniculosè. *adv.* cách trễ nải, — mê ngủ.

Somniculosus, a, um. kẻ mê ngủ. ‖ trễ nải. ‖ hay sinh buồn ngủ.

Somnifer, a, um. et Somnificus, a, um. hay sinh sự buồn ngủ.

Somnio, as, avi, atum, are. chiêm bao, chiếm mộng, mơ mòng, — màng.

Somnior, aris, atus sum, ari. *dep.* V. Somnio.

Somniosus, a, um. hay chiêm bao, hay mê ngủ.

Somnium, ii. *n.* sự chiêm bao, chiếm mộng, mộng mị, mớ; somnia conjicere, bàn chiếm mộng; — dicere, nói mộng mị.

Somnolentus, a, um. V. Somniculosus.

Somnorinus, a, um. et Somnurnus, a, um. sự gì thấy khi mơ màng.

Somnus, i. *m.* sự ngủ, giấc, — hòe, nằm ngủ. ‖ bụt hay sự ngủ; somno gravatus, bứ rứ; — saturatus, thẳng giấc; unus somnus, một giấc. ‖ sự mơ màng. ‖ ban đêm. ‖ sự lặng. ‖ sự trễ nải.

Somphus, i. *f.* trái bầu hoang, bầu biển.

Sonabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh tiếng, — ra tiếng, hay vang.

Sonax, acis. *omn. gen.* hay ra tiếng.

Sonchus, i. *m.* rau chua lẻ.

Sonipes, edis. *m.* con ngựa, ngựa chạy.

Sonito, as, are. *freq.* Sono, as.

Sonitus, ûs. *m.* tiếng, — kêu, — vang; sonitus aquæ, suối đờn; quidquid laxum motu sonitum edit, sọc sạch; sonitus maris, sóng biển âm âm.

Sonivius, et Sonivus, a, um. hay ra tiếng kêu khi té hay là rớt xuống.

Sono, as, nui, nitum, are. *n.* et Sono, is, ere. *n.* ra tiếng, vang lừng. ‖ mừng hát, ngợi khen. ‖ có nghĩa; quid sonat hæc vox? tiếng nầy có nghĩa gì?

Sonor, oris. *m.* tiếng vang dầy.

Sonorè. *adv.* cách vang lừng.

Sonoritas, atis. *f.* sự tiếng vang lừng.

Sonorus, a, um. hay ra tiếng lớn, hay vang dầy, hay âm âm; vox sonora, ấm tiếng.

Sons, tis. *omn. gen.* kẻ có tội, kẻ bị cáo; sonti jamjam morte mulctando ignoscere, truyền rỗi.

Sonticus, a, um. hay làm hại, độc; sonticus morbus, tật động kinh.

Sonus, i. *m.* et Sonus, ûs. *m.* tiếng, — kêu, — om sòm, — âm, △ âm. ‖ giọng, — nói, lời. ‖ tiếng tăm; sonus vocis, giọng; — sclopeti, bí bốp, lốp bốp; — catenarum, testarum, rủng rẳng.

* Sophia, æ. *f.* sự khôn ngoan.

* Sophisma, atis. *n.* lẽ gỉa, lẽ qủi quyệt, lẽ có hình sự thật.

* Sophismaticus, a, um. kẻ hay nói lẽ gỉa, — qủi quyệt.

* Sophista, æ. *m.* et Sophistes, æ. *m.* kẻ khéo bày đặt lẽ gỉa.

* Sophistice, es. *f.* sự bày đặt lẽ gỉa.

* Sophisticè. *adv.* cách qủi quyệt.

* Sophisticus, a, um. thuộc về lẽ gỉa.

* Sophòs. *adv.* tốt, hay lắm.

* Sophronicus, a, um. khôn ngoan.

* Sophronistæ, arum. *m. pl.* mười quan kia áp việc xét nết na đồng nhi.

* Sophronisteres, um. *m. pl.* hai răng mọc sau hết là răng cấm.

* Sophronisterium, ii. *n.* nhà mà sửa nết na lại.

* Sophrosyne, es. *f.* sự tiết kiệm.

* Sophus, i. *m.* kẻ khôn, người quân tử.

Sopio, is, ivi, et ii, itum, ire. làm cho ngủ. ‖ giết. ‖ sopiri, chết điếng, mất vía. ‖ làm cho nguôi việc.

Sopitus, a, um. *part.* Sopio.

Sopor, oris. *m.* sự ngủ, mê ngủ, giấc ngủ. ‖ sự chết điếng. ‖ chết. ‖ sự trễ nải. ‖ đồ uống cho mê ngủ. ‖ màng tang.

Soporatus, a, um. *part.* Soporo.

Soporifer, a, um. hay sinh sự buồn ngủ, hay sinh sự ngủ.

Soporo, as, avi, atum, ere. làm cho mê ngủ; soporare ignem, bớt lửa, dạt lửa.

Soporus, a, um. V. Soporifer.

Soracum, i. *n.* xe, xe cộ, xe chở đồ hát bội.

Soracus, i. *m.* hòm.

Soranus, i. *m.* tên bụt Pluto.

Sorbeo, es, bui, ptum, bere. húp, hút, lua, nuốt. ‖ uống. ‖ làm cho hư mất; sorbere theum, uống chè; — et flare, hô hấp; — odia alterius, nhịn nhục kẻ ghét mình.

Sorbilis, *m. f.* le. *n.* is. húp đặng.

Sorbillans, tis. *omn. gen.* kẻ hớp.

Sorbilum, i. *n.* cháo, nước canh.

Sorbitio, onis. *f.* et Sorbitium, ii. *n.* sự lua, lua cháo. ‖ nước thuốc.

Sorbitiuncula, æ. *f.* cháo nhỏ mọn.

Sorbium, ii. *n.* rượu bằng cừ đàng.

Sorbum, i. *n.* trái cừ đàng.

Sorbus, i. *f.* △ cây cừ đàng.

Sordeo, es, dui, dere. *n.* ra nhơ, ở nhớp, ra dơ. ‖ chịu chê. ‖ đáng chê, hà tiện, ra hèn hạ; sordere fumo, đã xông khói; sordet convivium, của ăn là đồ nhỏ mọn.

Sordes, ium. *f. pl.* sự nhơ, nhơ nhớp, bợn nhơ, bụi nhơ, ô uế, xấu dơ, lem luốc, trần cáu. ‖ sự hà tiện. ‖

xấu danh, sự xấu hổ. ‖ dân hèn, — mạt hạ; sordes in aquâ, cáu nước; sordibus infectus, lọ lem.
Sordesco, is, cere. *n.* ra nhớp, ra dơ.
Sordicula, æ. *f.* bợn nhơ.
Sordidatus, a, um. *part.* Sordido.
Sordidè. *adv.* cách nhớp, — hèn, chắt lót, bèn nhèn; sordidè compositus, xơ xác. ‖ cách hà tiện.
Sordido, as, are. vấy vá, xả rác.
Sordidulus, a, um. *dim.*
Sordidus, a, um. nhớp, — nhúa, dơ dáy, ô uế, hây húa, lọ lem, lem luốc. ‖ hà tiện, hèn hạ. ‖ xấu hổ. ‖ quê mùa; sordida verba, lời thô.
Sorditudo, inis. *f.* sự nhơ nhớp.
† Sordulentus, a, um. V. Sordidatus.
Sorex, icis. *m.* con chuột.
Soricetum, i. *n.* tổ chuột, hang chuột.
Soricinus, a, um. thuộc về con chuột.
Soriculatus, a, um. có nhiều sắc, gián sắc.
Sorillum, i. *n.* thứ thuyền.
Sorites, æ. *m.* phép dùng năm ba câu đoán mà luận sự gì.
Soror, oris. *f.* chị em gái, ả, chị ả; sorores, tỉ muội; soror natu major, ả, tỉ; — minor, em, muội. ‖ miả giống; sorores arbores, cây giống như nhau.
Sororcula, æ. *f. dim.* Soror.
Sororicida, æ. *m.* kẻ giết chị.
Sororio, as, avi, atum, are. tâng nhau.
Sororius, a, um. thuộc về chị em.
† Sororius, ii. *m.* anh rể.
Sorptus, a, um. *part.* Sorbeo.
Sors, tis. *f.* số, — hệ, — mạng, phận số, vận, số vận, vận hệ, căn doan, căn kiếp. ‖ bổn phận, doan phận, phận riêng. ‖ sự bắt thăm. ‖ vốn; sors infelix, xấu số; — felix, đạt vận; pro ut sors tulerit, mặc may; sortem mittere, cờ tịch; — amittere, lỗ vốn; sortes ducere, chiếm bốc, xin keo, sả vái, bắt thăm; sortem suam deplorare, tủi thân; quisque sorte sua contentus vivat, thú nào vui thú ấy.
Sorsùm. thay vì Seorsùm.
Sortè. *adv.* tình cờ. ‖ theo thì vận, — số mạng. ‖ bởi sự bắt thăm.
Sortes, ium. *f. pl.* các đồ dùng bắt thăm. ‖ quẻ, — bói. ‖ lời bụt phán; sortes mittere, làm quẻ, điểm quẻ.
Sorticula, æ. *f. dim.* Sors.
Sortiger, a, um. hay nói hay phán lời như bụt.
Sortilegium, ii. *n.* quẻ bói.
Sortilegus, i. *m.* thầy bói.
Sortio, is, ire. et Sortior, iris, itus sum, iri. *dep.* bắt thăm. ‖ bắt thăm mà chia phần; sortiri inter se laborem, chia nhau việc làm. ‖ đặng bởi sự bắt thăm.
Sortitio, onis. *f.* sự bắt thăm. ‖ bắt thăm mà bàu quan đoán việc đại sự. ‖ sự gì đặng khi bắt thăm. V. Subsortitio.
Sortitò. *adv.* cách bắt thăm. ‖ tình cờ, mặc may rủi. ‖ tự nhiên.
Sortitor, oris. *m.* kẻ bắt thăm.
Sortitus, a, um. *part.* Sortior.
Sortitus, ûs. *m.* sự bắt thăm.
* Sory, yos. *n.* vật đã nên giống thanh phàn.
Sos. thay vì eos, vel Suos.
Sospes, pitis. *m. f.* tuyền mạng, chẳng phải nao. ‖ có phước. ‖ kẻ đã khỏi sự hiểm nghèo mà chẳng phải nao.
Sospita, æ. *f.* nữ nhơn cứu cho khỏi tai nạn.
Sospitalis, *m. f.* le. *n.* is. hay chữa cho khỏi sự khốn nạn.
Sospitas, atis. *f.* sự mạnh khỏe.
Sospitator, oris. *m.* et Sospitatrix, icis. *f.* kẻ cứu cho khỏi tai nạn.
Sospito, as, avi, atum, are. giữ hay là cứu cho khỏi sự khốn nạn, giữ tuyền mạng.
Soter, eris. *m.* kẻ cứu, chữa lấy.
Soteria, orum. *n. pl.* lời nguyện văn thi hay là của lễ người ta dâng cho người thiết nghĩa đặng mạnh khỏe.
Sozusa, æ. *f.* cây ích mẫu.

SP

Spadicarius, ii. *m.* thợ nhuộm màu bò nâu.
Spadiceus, a, um. Spadicinus, a, um. et Spadicus, a, um. thuộc về màu bò nâu.
Spadicum, i. *n.* et Spadix, icis. *f.* nhành cây kè cùng trái nó. ‖ màu bò nâu, ngựa có sắc ấy. ‖ thứ đồ nhạc kia.
Spado, onis. *m.* bộ, cậu bộ, hoạn quan, giám.
† Spado, as, are. thiến, lặt.
† Spadonatus, ûs. *m.* sự thiến.
Spadonius, a, um. kẻ son sẻ, chẳng hay sinh, dưng.
Spagas, adis. *f.* chai, chai rái.
Spagiria, æ. *f.* nghề phép lóng sự gì cho sạch.
Spagiricus, a, um. thuộc về Spagiria.
Spagirista, æ. *m.* et Spagiricus, i. *m.* kẻ làm nghề Spagiria.
Sparganium, ii. *n.* thảo kia. ‖ V. Fasciola.
† Spargo, onis. *f.* V. Aspergo, inis.
Spargo, is, si sum, gere. dạt, dan, — ra, gieo, phanh ra, phun, — ra, rắc, tải ra. ‖ đồn tiếng; spargere sua, phanh phui của mình; — terras lumine, soi đất.
Sparsilis, *m. f.* le. *n.* is. tải ra đặng.
Sparsìm. *adv.* rải rác, đâu đó.
Sparsio, onis. *f.* sự dan ra, tải ra. ‖ nước nghệ quen đổ trên áng bội bè. ‖ của hoàng đế quăng cho dân.

Sparsus, a, um. *part.* Spargo; sparsa in unum colligere, dồn lại.
Sparta, æ. *f.* N. U.
Spartarium, ii. *n.* nơi trồng thứ lác có hoa.
Spartarius, ii. *m.* kẻ đánh dây lác. ‖ chim kia.
Spartarius, a, um. thuộc về thứ lác.
Sparteoli, orum. *m. pl.* quân canh giữ cho khỏi lửa cháy.
Sparteolus, i. *m.* dây nhỏ hay là thúng nhỏ bằng lác.
Spartea, æ. *f.* thứ giày lác.
Sparteus, a, um. thuộc về lác.
Sparticus, a, um. Spartiates, æ. *m.* et Spartiaticus, a, um. thuộc về thành Sparta.
Spartopolius, ii. *m.* ngọc kia. ‖ mặt mẻ kẻ hát bội.
Spartum, i. *n.* lác. ‖ dây.
Sparulus, i. *m.* cá kia.
Sparum, i. *n.* et Sparus, i. *m.* thứ lao. ‖ cá kia.
Spasma, atis. *n.* V. Spasmus.
Spasmicus, a, um. thuộc về tật rút gân lại.
Spasmosus, a, um. kẻ mắc tật rút gân lại.
Spasmus, i. *m.* tật kinh phong, tật gân co lại, tật rút gân lại.
Spasticus, a, um. hay mắc tật gân co lại. ‖ hay kéo.
Spatalium, ii. *n.* thứ vòng đeo tay.
Spatalocinædus, i. *m.* trẻ yếu điệu.
Spatha, æ. *f.* đồ kia mà khuấy thuốc cao. ‖ gươm rộng lưỡi.
Spathalium, ii. *n.* nhành cây chà là cùng trái nó. ‖ vòng đeo tay. ‖ đồ trau giồi.
Spatharius, i. *m.* V. Satelles.
Spathe, es. *f.* cây kè.
Spathomele, es. *f.* đồ thầy chích dùng mà dò thử.
Spathula, æ. *f. dim.* V. Spatha.
† Spatiabundus, a, um. et Spatiator, oris. *m.* kẻ hay đi dông dài.

Spatiatus, a, um. *part.* Spatior.
Spatiolum, i. *n.* đổi, khoảng nhỏ, chặng nhỏ.
Spatior, aris, atus sum, ari. *dep.* dạo, đi dạo chơi, đi dông dài, đi xung xăng. ‖ lan ra, tràn ra.
Spatiosè, siùs, sissimè. *adv.* cách rộng, — rộng rãi, — dài, lớn.
Spatiositas, atis. *f.* chỗ rộng.
Spatiosus, a, um. rộng, — rãi, quảng. ‖ dài, lớn. ‖ bền, lâu dài; spatiosa nox, đêm dài.
Spatium, ii. *n.* trường đua, diễn trường. ‖ chừng đỗi, chặng đàng, một độ, đỗi, khoảng. ‖ trạm, — nghỉ. ‖ nơi đi dạo, luồng cây. ‖ buổi, thì, thì du nhàn. ‖ sự rộng lớn, dài. ‖ sự giãn, giãn ra. ‖ phép văn thi; spatium itineris, chặng đàng, đỗi đàng; — quod globus vel telum percurrit, làn; — agrorum, khoảng ruộng; — servare, chừa khoản; — diei, bữa; — temporis, cơn; — hominum, vóc giạc người.
Spatula, æ. *f.* nhành cây. Spatula fetida, △ huyên thảo.
Spatulæ, arum. *f. pl.* chả vai.
Specellatus, a, um. V. Specillatus, a, um.
Specialis, *m. f.* le. *n.* is. riêng.
Specialitas, atis. *f.* sự riêng.
Specialiter. *adv.* cách riêng.
Speciarius, a, um. V. Specialis.
Speciatìm. *adv.* cách riêng, — riêng ra.
† Speciatus, a, um. đã phân ra từng giống.
Species, ei. *f.* hình, — dạng, — tượng, — ảnh. ‖ giống, món, nòi, — nằng. ‖ tướng, — diện, tài tướng, mặt mũi, giống hệt. ‖ dong nhan, hồng nhan, nhan sắc. ‖ hình bề ngoài, bóng, lẽ chữa mình. ‖ sự xem, coi, ngó. ‖ tinh quái, yêu quái, sự mộng mị; speciem ferre, coi thế, coi mòi; — præbere, làm hình; species fucata, tốt mã; — bona, tốt cách.
Species, erum. *f. pl.* hàng thơm tho. ‖ của lễ dâng cho quan đoán xử.
† Specifico, as, are. chỉ cách riêng, tỏ ra hay là chia ra từng giống.
† Specificus, a, um. thần hiệu.
Specilegium, ii. *n.* V. Spicilegium.
Specillatus, a, um. có hình như gương soi.
Specillum, i. *n.* đồ thầy chích dùng mà dò thử. ‖ đồ mà nhỏ giọt trong con mắt. ‖ mục kính.
Specimen, inis. *n.* dấu, — chỉ, — tỏ, — chứng. ‖ gương. ‖ sự thử, sự liệu, ý làm. ‖ đồ rực rỡ, đồ tề chỉnh.
Specio, is, cere. V. Aspicio.
Speciosè. *adv.* cách đẹp đẽ, tốt lành, trọng, cao trọng.
Speciositas, atis. *f.* sự mĩ sắc. V. Forma.
Speciosus, a, um. mĩ, — miều, — sắc. ‖ trọng, — thể, cao trọng. ‖ đẹp đẽ, tốt. ‖ có hình bề ngoài mà thôi; speciosa mulier, nữ nhan sắc.
Specito, as, are. V. Specto.
Specium, ii. *n.* V. Specillum.
Specla, thay vì Specula.
Spectabilis, *m. f.* le. *n.* is. xem thấy đặng. ‖ đáng cho người ta xem. ‖ trọng, quí trọng.
Spectabilitas, atis. *f.* tiếng kính.
Spectabundus, a, um. kẻ xem xét.
Spectaculum, i. *n.* đám hát bội. ‖ áng bội bè. ‖ diễn trường mà coi những sự vui chơi. ‖ kẻ xem sự gì chơi. ‖ sự gì lạ hay là hiếm; miseriarum spectacula, tuồng đồ.
Spectamen, inis. *n.* dấu hiệu, — tỏ ra, thể cho đặng nhìn lại người hay là của. ‖ sự vui chơi chung.
Spectamentum, i. *n.* sự gì thấy khi coi hát bội hay là đều chơi khác.

Spectatio, onis. *f.* sự xem, coi. ‖ sự suy xét. ‖ sự vui chơi chung.
Spectatissimè. *adv.* cách trọng thể lắm.
Spectativus, a, um. thuộc về sự xem sự xét.
Spectator, oris. *m.* et Spectatrix, icis. *f.* bàng quan, kẻ coi, xem, xét.
Spectatus, a, um. *part.* Specto.
Spectatus, ûs. *m.* sự xem, coi.
Spectile, is. *n.* thịt heo nơi rún.
Spectio, onis. *f.* sự coi giò hay là giống khác cho đặng điềm lành dữ.
Specto, as, avi, atum, are. coi, xem, ngó, xem xét, ngoạn. ‖ đoán, — xét. ‖ ở tại bên nọ bên kia. ‖ vị, tây vị, kính vì. ‖ chuộng. ‖ có ý, muốn. ‖ về, thuộc về. ‖ thử, dò. ‖ chờ, đợi. ‖ ở bàng quan ; spectare aurum, thử vàng ; — ad orientem, ở hay là trở bên phương đông ; ad quem spectat ? về đâu ? non spectat, vô can.
Spectrum, i. *n.* ma, yêu quái, tinh quái.
Spectus, ûs. *m.* V. Aspectus.
Specula, æ. *f.* sự trông cậy nhỏ mọn. ‖ nơi cao, — cao mà coi xa, xích hậu, tháp hay là nhà canh dỏ. ‖ đỉnh núi đá.
Speculabilis, *m. f.* le. *n.* lis. thấy xa đặng.
Speculabundus, a, um. kẻ ngó xem bởi nơi cao. ‖ kẻ ngóng trông.
Speculamen, inis. *n.* sự xem.
Specularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về tháp, — nơi cao mà canh dỏ. ‖ trong ngần, lựu ; lapis specularis, thạch cao.
Specularium, ii. *n.* △ thạch cao, vân mẫu chỉ.
Specularius, ii. *m.* kẻ làm mục kính, kẻ đặt kính.
Speculatio, onis. *f.* sự do, đi do, canh dỏ.
Speculator, oris. *m.* kẻ xem, suy, ngoạn. ‖ quân do, — canh dỏ, — tuần do. ‖ mã đội.
Speculatorium, ii. *n.* V. Specula.
Speculatorius, a, um. thuộc về sự xem, — ngó, — xem xét, — do.
Speculatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay xem, — coi, — ngoạn.
Speculatus, ûs. *m.* sự rình, sự tuần do nơi kín.
Speculatus, a, um. có nhiều mặt kính. ‖ kẻ tuần do. *part.*
Speculor, aris, atus sum, ari. *dep.* canh dỏ, thám thính. ‖ đi do, đi tuần. ‖ xem, coi, ngoạn ; speculari opportunitatem, đợi thì tiện.
Speculum, i. *n.* gương, — soi mặt, mặt kính, minh kính.
Specus, ûs. *m. f.* et Spelæum, i. *n.* hang, — đá, — dưới đất. ‖ mỏ. ‖ ngóc, lỗ mội, cống.
Spelta, æ. *f.* thứ lúa. V. Zea.
Spelunca, æ. *f.* V. Specus.
† Speluncosus, a, um. có nhiều lỗ, — hang.
Sperabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà trông cậy.
Sperata, æ. *f.* con gái gả.
Speratus, i. *m.* trai đã đi hỏi.
Speratus, a, um. *part.* Spero.
Sperma, atis. *n.* khí huyết.
Spermaticus, a, um. thuộc về khí huyết.
Spernax, acis. *omn. gen.* kẻ chê, dể ngươi.
Sperno, is, sprevi, spretum, nere. chê, khinh dể, dể ngươi. ‖ rẽ ra, xô ra, đuổi ra.
Spero, as, avi, atum, are. tin cậy, trông cậy, đợi trông, ngóng trông. ‖ tin. ‖ khi sự, gầy dựng. ‖ sợ. ‖ ngửa trông, vọng ; sperare gratiam, trông ơn.
Spes, ei. *f.* sự trông cậy, đợi trông, trông chờ, ngóng trông. ‖ sự sợ. ‖ bụt nữ hay sự trông cậy ; præter spem decipi, lỡ làng ; — spem malè aliquid proferre, lỡ miệng.
Spetile, is. *n.* V. Spectile.
Speusticus, a, um. vội vàng.
Spexeris, Spexis, thay vì Aspexeris, Aspexis.
Sphacos, i. *n.* cây đại bi.
* Sphæra, æ. *f.* trái cầu, hòn cù ; sphæra cœlestis, thiên cầu ; — terrestris, địa cầu.
Sphæricus, a, um. có hình tròn.
Sphærista, æ. *m.* kẻ đánh hay là đá cầu.
* Sphæristerium, ii. *n.* sự đá cầu.
* Sphærita, æ. *f.* thứ bánh tròn.
* Sphæroides, is. *omn. gen.* có hình tròn.
* Sphæromachia, æ. *f.* nghề đá cầu.
Sphærula, æ. *f.* sự gì tròn như búp chơn đèn, &c.
Sphage, es. *f.* lỗ nơi ngực, lỗ dưới cuống họng.
Sphagitides, um. *f.* mạch huyết nơi cổ.
Sphagnus, i. *f.* rêu cây dễ sừng.
Sphenisucs, i. *m.* đồ hình có phía chẳng bằng nhau.
Sphenois, idis. *m.* xương kia giữa đầu và má.
Sphincter, eris. *n.* thứ gân hay đóng các thứ miệng lại.
Sphinx, gis. *f.* loài yêu quái bày đặt.
Sphondylus, i. *m.* V. Spondylus.
Sphragis, idis. *f.* đất sét kia. ‖ dấu, con dấu, ấn. ‖ lỗ nhận ngọc vào nhẫn. ‖ ngọc xanh kia.
Sphragitis, idis. *f.* dấu chám kia.
Spica, æ. *f.* bông lúa, chẹn, — lúa, gié, — lúa. ‖ ánh gẳng củ tỏi. ‖ tinh tú kia ; spica nondùm explicata, đòng đòng lúa ; spicas emitti, trổ ; — relictas legere, mót bái.
Spicatus, a, um. có chẹn, — gié lúa, có hình gié lúa ; spicati nardi unguentum, thuốc cam tòng.

Spiceus, a, um. thuộc về gié lúa.
Spicifer, a, um. hay đem hay sinh gié lúa.
Spicilegium, ii. *n.* sự mót hái. ‖ sách góp nhiều đều.
Spicilegus, a, um. kẻ mót hái.
Spicio, is, cere. V. Aspicio.
Spico, as, avi, atum, are. vạc như lưỡi mác, hay là làm hình chẹn lúa.
Spicula, æ. *f.* thảo thơm kia.
Spiculator, oris. *m.* quân lính cầm lao cầm đòng.
Spiculatus, a, um. V. Acuminatus.
Spiculo, a, avi, atum, are. V. Acumino.
Spiculum, i. *n.* lao, đòng, tên. ‖ mũi tên. ‖ nọc con ong; spiculum solis, ánh mặt trời.
Spicum, i. *n.* et Spicus, i. *m.* V. Spica. Spicus crinalis, trâm cài.
Spina, æ. *f.* gai. ‖ mũi nhọn lông nhím. ‖ xương cá. ‖ nơi hờm, sự mắt mỏ, rối rắm; spina dorsi, xương sống; spinas educere, lễ gai. ‖ spina alba, △ giả nhơn sâm.
Spinachium, ii. *n.* et Spinachia, æ. *f.* △ ba thể.
Spinalis, *m.* *f.* le. *n.* is. thuộc về gai.
Spineola, æ. *f.* hoa hồng có lá nhỏ.
Spinesco, is, scere. hóa ra bụi gai.
Spinetum, i. *n.* nơi có bụi gai.
Spineus, a, um. thuộc về gai.
Spiniensis, is. *m.* bụt người ta cầu cho khỏi gai giữa ruộng.
Spinifer, a, um. et Spiniger, a, um. hay sinh gai.
Spinosulus, a, um. *dim.*
Spinosus, a, um. có nhiều gai. ‖ mắt mỏ, rối rắm. ‖ lục cục.
Spintharis, is. *f.* V. Spinturnix.
Spinther, is. *n.* vòng người nữ đeo tay.
Spinthria, æ. *m.* kẻ bày đặt nhiều đều quái gở.

Spinturnicium, ii. *n.* mặt con khỉ.
Spinturnix, icis. *f.* chim ra điềm dữ và đốt nhà người ta. ‖ chim xấu xa kia. ‖ con khỉ.
Spinula, æ. *f.* *dim.* Spina.
Spinularium, ii. *n.* ống đặt kim có cúc. ‖ trái mà găm kim có cúc.
Spinularius, ii. *m.* thợ kim có cúc.
Spinus, i. *f.* △ cây câu khỉ.
Spionia, æ. *f.* cây nho hoang.
Spionicus, a, um. thuộc về cây nho hoang.
Spira, æ. *f.* đàng khoanh. ‖ sự khoanh, đoanh. ‖ chơn cột. ‖ bánh nhỏ. ‖ bánh có hình ruột gà. ‖ đồ tế chỉnh người nữ. ‖ quai nón. ‖ mắt cây, nơi ung cây có sự vẩn vện; filum ceratum in spiram volutum, đèn ruột gà; spira serici convoluti, chỉ tơ; in spiram emittere, ném vòng cầu; serpens in spiram convolutus, rắn đoanh, rắn khoanh đòng.
Spirabilis, *m.* *f.* le. *n.* is. thở vào thở ra đặng.
Spiraculum, i. *n.* thâu lậu.
Spiræa, æ. *f.* cây dùng mà làm mũ.
Spiræ, arum. *f.* sự đoanh con rắn.
Spiramen, inis. *n.* et Spiramentum, i. *n.* thâu lậu, lỗ cho khí dễ vào ra. ‖ ống hỏa lò. ‖ cuống họng. ‖ hơi thở.
Spirarchus, i. *m.* quan cai đội nhứt kẻ phóng lao.
Spiratio, onis. *f.* hơi thở, thở ra, thổi ra, hơi ra, ra mùi, bày mùi ra. ‖ sự Đức Chúa xiphi ri tô sancto bởi Đức Chúa cha và Đức Chúa con mà thông ra.
† Spirator, oris. *m.* kẻ thổi, thở ra.
Spiratus, ûs. *m.* sự thở ra, hơi ra.
Spirillum, i. *n.* hoa kia gọi là râu dê.
Spiritalis, *m.* *f.* le. *n.* is. thiêng liêng, linh tính. ‖ thuộc về máy phong.

Spiritalitas, atis. *f.* linh tính, tính thiêng liêng.
Spiritaliter. *adv.* theo tính thiêng liêng.
Spiritualis, *m.* *f.* le. *n.* is. thiêng liêng, linh thiêng, thần linh.
† Spiritualitas, atis. *f.* linh tính, sự thiêng liêng.
† Spiritualiter. *adv.* cách thiêng liêng.
Spiritus, ûs. *m.* hơi, hơi thở, khí, gió. ‖ mùi. ‖ sự thổi, phong. ‖ thứ trần ai rất nhỏ hay làm cho xác sống. ‖ tiếng đồ nhạc như loa kèn &c. ‖ sự sống, mạng sống. ‖ gan, — ruột, — vàng. ‖ linh hồn, thần, lòng thần. ‖ sự kiêu ngạo; Spiritus sanctus, thánh thần; — vitalis, viá van; — terræ, thổ địa, thổ kì, địa phủ; — cœli, thiên phủ; extremum spiritum paulatìm emitti, mỏn hơi; spiritum frangere, phá sự kiêu ngạo; — colligere, tỉnh táo lại; spiritus malus, quỉ thần; — teter, sự hôi miệng.
Spiro, as, avi, atum, are. thổi, bay mùi ra, tươm mùi. ‖ thở ra, hơi lại. ‖ muốn, ham hố, khát khao; spirare ambrosiæ odorem, tươm mùi thơm lựng.
Spirula, æ. *f.* bánh nhỏ.
Spissamentum, i. *n.* sự gì làm cho đồ ra đặc hơn. ‖ nút, cái trám, nùi đút.
Spissatio, onis. *f.* sự gì làm cho đặc sệt. ‖ sự đút trám.
Spissè. *adv.* rậm rạp, đặc. ‖ cách khó, rối.
Spissesco, is, scere. *n.* ra đặc, ra khít, chẳng thông.
Spissigradissimus, a, um. kẻ đi nục nịch.
Spissitas, atis. *f.* et Spissitudo, inis. *f.* sự đặc, đặc sệt, dày.
Spisso, as, avi, atum, are. làm cho đặc, nấu cho đặc, nấu cho trệ

ngưng. ‖ làm lại, thêm bằng hai; spissare lac, làm cho sữa trệ.

Spissus, a, um. đặc, — sệt, dày, đậm, dồ dắn, nhặt. ‖ chắc, cứng. ‖ rậm rạp. ‖ chậm chạp, nặng nề. ‖ chật hẹp; spissum opus, việc mất mỏ.

Spithama, æ. *f.* gang, một gang.

Splen, enis. *n.* thăn, lá lách.

Splendeo, es, ui, dere. et Splendesco, is, dui, scere. *n.* chói, — lói, — lòa, sáng ngời, — lòa. ‖ ra sáng, bóng láng.

Splendidè. *adv.* cách sang, trọng thể, cao sang, ngỏa nguê.

Splendido, as, are. đánh bóng láng, ra sáng, ra bóng láng.

Splendidus, a, um. sáng lòa, chói, láng, bóng láng. ‖ sang trọng, cao sang.

† Splendificè. *adv.* V. Splendidè.

† Splendifico, as, are. soi, — sáng.

† Splendificus, a, um. V. Splendidus.

† Splendona, æ. *f.* gươm rộng lưỡi.

Splendor, oris. *m.* ánh sáng, hào quang, quang thể, sự sáng lòa, chói sáng, bóng láng. ‖ cao sang, trọng thể, sang trọng. ‖ nhan sắc, thể. ‖ dòng sang; splendor aquæ, nước trong.

Splendorifer, a, um. hay đem sự sáng.

Spleneticus, a, um. kẻ đau lá lách.

Spleniatus, a, um. kẻ có nhiều thuốc dán trên mình.

Splenicus, a, um. kẻ đau nơi lá lách.

Splenitis, is. *f.* phái trên hết trong huyết mạch đại.

Splenium, ii. *n.* thuốc dán. ‖ vải xé vụn mà dặt trên vít. V. Asplenium.

Spodium, ii. *n.* △ cam lồ thạch. ‖ ngà đã cháy, thuốc đen bằng ngà.

Spoliarium, ii. *n.* phòng cổi áo trước tắm rửa mình. ‖ nơi lột áo kẻ bị chết trong trường đua.

Spoliarius, ii. *m.* kẻ trữ của trộm.

Spoliatio, onis. *f.* sự ăn trộm, ăn cướp. ‖ sự mất của mình.

Spoliator, oris. *m.* et Spoliatrix, icis. *f.* kẻ trộm cướp, kẻ chiếm lấy của.

Spoliatus, a, um. *part.*

Spolio, as, avi, atum, are. lột, — áo, quét sạch. ‖ ăn trộm, ăn cướp, chiếm, — lấy, — đoạt; spoliare vitâ, giết người.

Spolium, ii. *n.* da lột. ‖ của đặng khi đánh giặc; spolia serpentum, lốt rắn.

Sponda, æ. *f.* giường nằm, thanh giường.

Spondæus, i. *m.* V. Spondeus.

Spondalia, et Spondaulia, orum. *n. pl.* văn thi hát khi tế lễ.

Spondaules, æ. *m.* bả lệnh thổi rập văn thi khi tế lễ.

Spondeo, es, spopondi, sponsum, dere. hứa, — cho, gá. ‖ lãnh, — lờ, — chịu. ‖ cuộc, đánh cuộc; spondere fide suâ, giao giữ lời hứa.

Spondeum, i. *n.* bình dùng khi tế lễ.

Spondeus, i. *m.* phép văn thi kia như vērāx.

Spondialia, ium. *n. pl.* V. Spondaulia.

Spondilia, orum. *n. pl.* V. Spondalia.

Spondias, æ. *f.* △ chi tử.

Spondyle, es. *f.* sâu nhỏ hay cắn rễ cây nho.

Spondylis, is. *f.* thứ con rắn.

Spondylium, ii. *n.* cây thuốc thơm.

Spondylus, i. *m.* trên kì loài vật. ‖ xương nhỏ. ‖ thịt con hàu. ‖ thứ ốc.

Spongia, æ. *f.* giông xốp hay thấm nước. ‖ đá nổi.

Spongiæ, arum. *f. pl.* rễ long tu thể vấn vít nhau.

Spongiola, æ. *f.* cục xốp mọc trên cây kim anh tử.

Spongiola, æ. *f.* *dim.* Spongia.

Spongiolus, i. *m.* nấm sinh trong cỏ.

Spongiosus, a, um. xốp.

Spongitis, is. *f.* ngọc kia.

Spongizo, as, are. dùng giống xốp mà chùi mà kì.

Spongos, i. *m.* bầu bí kia.

Spons, tis. *f.* V. Spontis.

Sponsa, æ. *f.* gái đã có lễ hỏi, gái đã chịu gá, — chịu gả. ‖ vợ.

Sponsalia, ium. *n. pl.* lễ hỏi, gá tiếng, lễ chịu lời.

Sponsalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lễ hỏi.

Sponsalitius, a, um. V. Sponsalis.

Sponsio, onis. *f.* lời hứa. ‖ sự đố, cuộc dải. ‖ sự giao kết.

Sponso, as, are. gá, chịu lễ hỏi.

Sponsor, oris. *m.* kẻ lãnh chịu.

Sponsum, i. *n.* et Sponsus, ûs. *m.* lời hứa, văn khế.

Sponsus, i. *m.* trai đi hỏi vợ. ‖ bạn trai, chồng.

Sponsus, a, um. *part.* Spondeo.

Spontalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Spontaneus.

Spontalitèr. *adv.* Spontaneè. *adv.* V. Spontè.

† Spontaneitas, atis. *f.* sự làm bằng lòng chẳng chịu ai ép uổng.

Spontaneus, a, um. cam lòng, bằng lòng, vui lòng, cả lòng.

Spontè. *adv.* bằng lòng, bởi ý muốn, bởi mình chẳng ai ép uổng. ‖ thong thả.

Spontis. *gen.* Spons. (chẳng quen dùng;) spontis suæ homo, người làm chủ ý riêng mình.

Spontivus, a, um. V. Spontaneus.

Sporades, um. *f. pl.* N. IN. ‖ sporades venæ, phái huyết mạch dại hay tới cho đến da thịt.

Sporta, æ. *f.* thứ thúng; sporta dossuaria, gùi; — magna, sịa.

Sportella, æ. *f.* thúng nhỏ. ‖ bánh ngọt.

Sportula, æ. *f.* thúng mủng đầy thịt cùng hoa quả kẻ lớn quen ban cho kẻ đi chầu cho sớm mai, bạc quen cho khi ấy.
Spretio, onis. *f.* sự chê, dể ngươi.
Spretor, oris. *m.* kẻ chê.
Spretus, a, um. *part.* Sperno.
Spretus, ûs. *m.* sự chê.
Spudastes, æ. *m.* kẻ theo phe, binh vực phe.
Spuma, æ. *f.* bọt, — dãi ; spuma motu piscis excitata, tăm cá ; — argenti, mật đà tăng.
Spumabundus, a, um. đầy bọt, đầy bọt dãi.
Spumatorium, ii. *n.* thứ muổng có lỗ mà xúc bọt.
Spumatus, a, um. *part.* Spumo.
Spumatus, ûs. *m.* sự nhểu bọt.
Spumesco, is, cere. *n.* ra bọt, sinh bọt.
Spumeus, a, um. et Spumidus, a, um. đầy bọt, có hình bọt.
Spumifer, a, um. hay sinh bọt.
Spumigena, æ. *m. f.* kẻ đã sinh ra bỡi bọt.
Spumiger, a, um. hay sinh bọt.
Spumo, as, avi, atum, are. nhểu bọt, — bọt dãi. ‖ đầy bọt. ‖ nổi bọt.
Spumosus, a, um. đầy bọt.
Spuo, is, spui, sputum, ere. giổ, — vật. ‖ mửa, — ra ; spuere in os, giổ trên mặt.
Spurcamen, inis. *n.* V. Spurcitia.
Spurcatus, a, um. *part.* Spurco.
Spurcè. *adv.* cách nhớp, — xấu, — hèn.
Spurcidicus, a, um. kẻ hay nói nguyệt hoa.
Spurcificus, a, um. kẻ hay làm sự dơ sự xấu.
Spurciloquium, ii. *n.* lời hoa tình, lời tục.
Spurcitia, æ. *f.* et Spurcities, ei. *f.* bợn nhơ, sự xấu, dơ dáy, nhơ nhớp, sự lem luốc, lọ lem.
Spurco, as, avi, atum, are. vấy vá, xả rác, phạm, làm dơ, làm hư ; spurcare vinum, pha rượu.
Spurcus, a, um. cior. cissimus. đầy bợn nhơ. ‖ dơ dáy, nguyệt hoa. ‖ hèn hạ.
Spurius, a, um. con chẳng chính, con gạnh.
Sputamen, inis. *n.* et Sputamentum, i. *n.* sự giổ, nước giổ.
† Sputatilicus, a, um. đáng cho người ta giổ trên.
Sputator, oris. *m.* kẻ giổ vặt.
Sputisma, atis. *n.* đồ giổ ra khi đã súc miệng hay là nếm sự gì.
Sputo, as, avi, atum, are. giổ vặt, năng giổ.
Sputum, i. *n.* et Sputus, us. *m.* nước miếng, nước giổ.

SQ

Squaleo, es, lui, lere. *n.* ở nhớp nhúa, ở lem luốc, lọ lem ; squalere vermibus, nhúc nhúc.
Squales, is. *f.* V. Squalor.
Squalesco, is, cere. *n.* ra nhớp.
Squalidè. *adv.* cách nhớp, — hèn, — quê mùa.
Squaliditas, atis. *f.* V. Squalor.
Squalidus, a, um. nhớp nhúa, bầy hầy, lem luốc, lọ lem, xài xạc. ‖ nhám, lục cục. ‖ hèn hạ, phàm. ‖ đất chưa cày, đất hoang.
Squalitas, atis. *f.* Squalitudo, inis. *f.* et Squalor, oris. *m.* sự dơ, nhớp nhúa, xài xạc. ‖ sự nhám, lục cục. ‖ quê mùa, vô phép. ‖ in squalorem compositus, kẻ mặc áo tang chế.
† Squalus, a, um. V. Squalidus.
Squalus, i. *m.* cá nhám, cá xà.
Squama, æ. *f.* vẩy, — cá ; squama æris, vẩy đồng ; — in oculis, vẩy che con ngươi.
Squamatìm. *adv.* có hình vẩy.
Squamatus, a, um. có vẩy che.
Squameus, a, um. có vẩy.
Squamifer, a, um. et Squamiger, a, um. có vẩy, có vẩy che.
Squamosus, a, um. đầy vẩy.
Squamula, æ. *f.* vẩy nhỏ.
Squarrosus, a, um. nhám, — sì, lục cục.
Squarus, i. *m.* cá nhám.
Squatina, æ. *f.* loài cá đuối.
Squatoraia, æ. *f.* et Squatraca, æ. *f.* cá đuối lớn.
Squilla, æ. *f.* tôm, tôm tép, ruốc, chà rinh. ‖ hẹ biển, △ hà.
Squinancia, æ. *f.* tật làm cho sưng cổ.
Squinanthum, i. *n.* et Squinanthus, i. *f.* thứ lác thơm.
Squirrus, i. *m.* tật hay sinh cục cứng trong gan.

ST

St. nín, — đi, — lặng.
Stabilimen, inis. *n.* et Stabilimentum, i. *n.* đồ đỡ, đồ đỡ cho vững, con bọ.
Stabilio, is, ivi, itum, ire. làm cho vững, đặt cho vững. ‖ đỡ, chống lại.
Stabilis, *m. f.* le. *n.* is. vững, — vàng, chắc. ‖ chẳng hay thay đổi.
Stabilitas, atis. *f.* sự vững, vững vàng, vững chắc, sự bền.
Stabiliter. *adv.* cách vững, vững vàng, — chắc.
Stabilitor, oris. *m.* kẻ làm cho vững.
Stabilitus, a, um. *part.* Stabilio.
Stabularius, ii. *m.* chủ quán. ‖ kẻ giữ ngựa trâu bò.
Stabulatio, onis. *f.* sự ở trong chuồng trong tàu.
Stabulo, as, are. et Stabulor, aris, atus sum, ari. *dep.* ở trong chuồng trong tàu, ở trong lũy, ở trong hang, ở trong tổ.
Stabulum, i. *n.* chuồng, tàu, ràn, tổ, hang, bộng ong. ‖ nhà quán,

quán. ‖ bầy. ‖ áng nguyệt hoa. ‖ trại, chòi.
Stachys, yos. *f.* đại bi núi.
Stacta, æ. *f.* et Stacte, es. *f.* △ mủ một dược.
Stactes, is. *f.* một dược nhứt hảo.
Stacteus, a, um. thuộc về một dược.
Stacula, æ. *f.* thứ cây nho.
Stadialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về dặm.
Stadiasmus, i. *m.* thước đo dặm.
Stadiatus, a, um. dài bằng một dặm.
Stadiodromus, i. *m.* kẻ chạy, tập chạy.
Stadium, ii. *n.* dặm, chặng đàng đặng một trăm hai mươi lăm bước. ‖ trường đua chạy, diễn trường. ‖ △ lý.
Stagma, atis. *n.* sự nhỏ giọt.
Stagnans, antis. *omn. gen.* nước lút, — đọng.
Stagnatilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nước đọng, — ao.
Stagnatio, onis. *f.* nước lút, — tràn. ‖ sự phi vàng ra khỏi bạc.
Stagnatum, i. *n.* bình mạ thiếc.
Stagnatus, a, um. *part.* Stagno.
Stagnensis, *m. f.* se. *n.* is. Stagneus, a, um. et Stagninus, a, um. thuộc về ao, — bàu.
Stagno, as, avi, atum, are. đọng, tràn ra, lút, nước đọng. ‖ dắc loài vật uống nước. ‖ làm cho vững vàng. ‖ mạ thiếc, hàn.
Stagnosus, a, um. có nhiều ao, có nước đọng.
Stagnum, i. *n.* ao, trì. ‖ biển.
Stagonias, æ. *m.* nhũ hương.
Stagonitis, tis. *f.* thứ mủ cây hay nhỏ giọt.
Stalagma, atis. *n.* V. Unguentum.
Stalagmias, æ. *m.* thứ thanh phàn hay nhỏ giọt.
Stalagmium, ii. *n.* hoa tai tròn.
Stalagmus, i. *m.* V. Homuncio.
† **Stale**, is. *n.* V. Stabulum.
† **Stalices**, um. *m. pl.* lưới, — săn.
† **Stalis**, is. *f.* V. Podex.
† **Stalus**, i. *m.* thứ ghế mà ngồi trong nhà thờ.
Stamen, inis. *n.* vải sợi. ‖ vải sợi đã đặt trên khung cửi. ‖ vải sợi kéo bởi cái kia có hình mụt măng. ‖ lưới nhện. ‖ áo mặc. ‖ dải thánh. ‖ dây đờn kìm. ‖ chỉ như gân trên lá cây, thứa cây; æreum stamen educere, kéo thép.
Stamineus, a, um. thuộc về vải sợi, — chỉ. ‖ có nhiều thứa.
Stannarius, ii. *m.* thợ làm bình thiếc.
Stanneus, a, um. thuộc về thiếc.
Stannum, i. *n.* thiếc.
Stans, tis. *omn. gen.* kẻ đứng. ‖ vững vàng. ‖ stantes oculi, mắt lồi ra; stantem aliquid expectare, đứng lẫm nhẫm. V. Incolumis.
† **Stapeda**, æ. *f.* et Stapes, edis. *f.* chơn đăng.
Staphys, idis. *f.* thảo kia.
Staphyle, es. *f.* cuống họng.
Staphylinus, i. *m.* △ huình la bạc.
Staphylobolium, ii. *n.* chốn ép trái nho.
Staphylodendros, i. *f.* cây kia hay sinh trái trăn.
Staphyloma, atis. *n.* thứ mụt mọc nơi con mắt loài vật.
Stapia, æ. *f.* chơn đăng.
Stasimus, a, um. V. Stans, et Stabilis.
Stata mater. *f.* bụt nữ kia.
Statana vina, orum. *n. pl.* rượu ngon kia.
Statanus, i. *m.* V. Statilinus.
Statarius, a, um. vững, chẳng hay động, chẳng hay bỏ chỗ phải ở, hay ở lặng.
Statellates, um. et Statellienses, ium. *m. pl.* N. H.
Stater, eris. *m.* đồng tiền kia nặng bằng bốn drachma. V. Drachma.
Statera, æ. *f.* cân, — thăng bằng. ‖ đòn cân; statera dolosa, cân non. ‖ thưng. ‖ thưng cả.
Stathmus, i. *m.* thước đo đàng kia.
Statica, æ. *f.* nghề biết phép cân thăng bằng.
Statice, es. *f.* nghề thuộc về cân thăng bằng. ‖ cây có bảy chột.
Staticulum, i. *n.* hình tượng nhỏ. ‖ bụt.
Staticulus, i. *m.* cách múa hát.
Staticulus, a, um. kẻ chẳng hay động mấy.
Statilinus, i. *m.* bụt hay bàu con nít mới đi.
Statim. *adv.* liền, tức thì, bỗng chúc, tịch thượng. ‖ cách vững, — vững vàng; statim ut, tức thì khi.
Statina, æ. *f.* bụt nữ hay bàu con nít mới biết đi.
Statio, onis. *f.* chỗ ở, nơi ở. ‖ nhà canh giữ, điếm dỏ, xích hậu. ‖ chỗ nghỉ. ‖ nơi vắng mà ẩn mình, nơi đụt. ‖ chợ, thị, hội, nơi nhóm, nơi đi dạo. ‖ cách ở, — thế; cymbarum statio, bến; navium statio, vũng tàu. ‖ trạm, cung. ‖ chuồng, tàu.
Stationalis, *m. f.* le. *n.* is. hay đứng lại.
Stationarius, a, um. kẻ hay canh giữ, hay đứng một nơi. ‖ mã đội.
Statiuncula, æ. *f. dim.* Statio.
Stativa, orum. *n. pl.* dinh trại, lũy.
Stativus, a, um. kẻ hay ở lại, hay nương đụt, hay ghé.
Stator, oris. *m.* tên bụt kia. ‖ xá nhơn, quân hầu hạ. ‖ đầy tớ theo quan thầy. ‖ quân canh giữ.
Statua, æ. *f.* hình tượng; statua ex paleis vel arundine texta, con bò nhìn; statuâ immobilior, đứng chần ngần.
Statuaria, æ. *f.* nghề thợ tượng hình, — thợ chạm hình tượng.
Statuarius, ii. *m.* thợ làm hình tượng.

Statuarius, a, um. thuộc về hình hay là nghề tượng hình.

Statuliber, a, um. kẻ đã chịu phóng bởi lời trối.

Statumen, inis. *n*. cái choái. ‖ việc kẻ lo cho con ngựa hay là thợ rèn. ‖ ván đặt trên lườn tàu. ‖ sự tô lần thứ nhứt. ‖ đồ như rơm rác lót trong chuồng.

Statuminatio, onis. *f*. sự đặt sỏi mà đắp nền. ‖ sự đặt choái.

Statumino, as, avi, atum, are. đặt choái. ‖ đặt sỏi mà đắp nền.

Statuncula, æ. *f*. et Statunculum, i. *n*. et Statunculus, i. *m*. hình tượng nhỏ. ‖ con dấu.

Statuo, is, tui, tutum, ere. lập, dựng, — nên, xây đắp. ‖ định, — liệu, — đoạt, toan định, dém, rắp, — ranh, — toan, — lòng, tính toán. ‖ cãi, quyết. ‖ dâng, cúng. ‖ dạy, khiến. ‖ đặng, hạn, kì; certò statuere, quyết định; firmo statuere animo, mấm, chí mấm, mấm lòng, mấm gan; vitam meliorem statuere, dốc lòng chừa; statuere summum bonum non dolere, lấy sự lành nhứt là khỏi đau đớn.

Statur, *impers*. người ta đứng, — thôi việc, — chẳng làm đi gì nữa.

Statura, æ. *f*. vóc giạc, vóc mình; staturâ eminente vir, giểnh giàng; — humili, lé dé, cặn cọt; staturam comparare, cáp chạn. ‖ vóc giạc cây cối.

Status, ûs. *m*. sự gì đứng, đẳng hạng, thế, cách ở. ‖ chính việc, chính sự, sự mắt mỏ hơn; status rerum, địa vị, sự cớ; in eodem statu, cầm chừng; rei statum inspicere, coi thế, nhắm thế thần. ‖ bổn phận.

Status, a, um. *part*. Sisto.

Statutio, onis. *f*. sự đặt, sắp lớp.

Statutum, i. *n*. luật, — phép, đều định, đều dém.

Statutus, a, um. *part*. Statuo. can hệ.

Steatitis, is. *f*. ngọc kia.

Steatocele, es. *f*. tật kia nơi dái.

Steatoma, atis. *n*. mụt trên da đầy giống mỡ.

Stega, æ. *f*. sạp trên hết trọng tàu.

Steganographia, æ. *f*. phép dùng số mà viết sự gì.

Stegnæ febres. *f*. *pl*. thứ bịnh rét chẳng cho thở ra.

Stela, æ. *f*. cột đá mà thích những sự muốn cho dân hay.

Stele, es. *f*. hàng đá lớn xung quanh vách.

Stelepharos, i. *f*. thứ rau mã đề.

Stelis, idis. *f*. thứ nhành gởi hay là mủ cây.

Stella, æ. *f*. ngôi sao, tinh tú. ‖ đốm đốm. ‖ cá kia. ‖ dấu sáng trong ngọc.

Stellaria, æ. *f*. cây gọi là chơn sư tử.

Stellaris, *m*. *f*. re. *n*. is. thuộc về ngôi sao.

Stellatio, onis. *f*. V. Sideratio.

Stellatura, æ. *f*. tội quan ăn bớt lương tiền lính. ‖ thẻ quân lính cho đặng lãnh lương mà thế tiền. V. Stellionatus.

Stellatus, a, um. *part*. Stello.

Stellifer, a, um. et Stelliger, a, um. đầy ngôi sao.

Stellimicans, tis. *omn*. *gen*. rực rỡ bởi ngôi sao.

Stellio, onis. *m*. thứ cà giông rằn rực. ‖ người gian, quỉ quyệt.

Stellionatus, ûs. *m*. tội kẻ bán của người ta mà nói là của mình hay là của đã cho kẻ khác cầm rồi như của chưa cho ai cầm. ‖ các giống tội chẳng có tiếng riêng.

Stelliparens, tis. *omn*. *gen*. kẻ hay sinh ngôi sao.

Stello, as, avi, atum, are. làm rực rỡ như ngôi sao. ‖ sáng như ngôi sao.

Stemma, atis. *n*. mũ hoa, tràng hoa. ‖ ảnh tượng hay là chơn duông tổ tiên đặt nơi tiền đàng. ‖ tông tích. ‖ sự sang trọng. ‖ dòng dõi sang.

Stena, orum. *n*. *pl*. đàng hẹp, chổ hờm.

Stenocoriasis, is. *f*. tật con ngựa.

Stephane, es. *f*. mũ, đồ bịt đầu, vòng xung quanh con người. ‖ phần ở trên hay là xung quanh đồ gì.

Stephanisæa, æ. *f*. đàng xung quanh sọ.

Stephanitus, a, um. đã làm cho ra hình mũ hoa.

Stephanoma, atis. *n*. của dùng mà làm mũ hoa.

Stephanomelis, itis. *f*. △ phiên bạch thảo.

Stephanophorus, a, um. kẻ cầm tràng hoa.

Stercorarium, ii. *n*. đống phân.

Stercorarius, a, um. thuộc về phân phướng.

Stercoratio, onis. *f*. sự đổ phân.

Stercoratus, a, um. đã đổ phân.

Stercoreus, a, um. bằng phân. ‖ hôi hám. ‖ hèn hạ.

Stercoro, as, avi, atum, are. đổ phân cho tốt đất. ‖ làm cho ra béo như khi đổ phân. ‖ phân phân.

Stercorosus, a, um. có nhiều phân.

Stercus, oris. *n*. phân phướng. ‖ cứt. ‖ △ nhơn trung huình. V. Scorio.

Sterelytis, idis. *f*. cứt bạc đã tán mạt.

Stereobata, æ. *f*. chơn cột. ‖ đồ xây đắp mà đỡ của gì.

Stereometria, æ. *f*. sự đo các giống đông đặc.

Stergethrum, i. *n*. △ cây trạch thất.

Sterigmus, i. *m*. ngọn lửa bởi sao mà sa.

Sterilefacio, is, feci, factum, cere. làm cho ra son sẻ, cho ra đưng.

Sterilefio, is, fieri. et Sterilesco, is, scere. ra son sẻ, ra đưng.

Sterilis, *m. f.* le. *n.* is. son sẻ. ‖ vô ích ; arbor sterilis, cây đưng, còi, chẳng hay sinh sự gì ; annus sterilis, thất bát ; mens sterilis, cạn lượng.

Sterilitas, atis. *f.* sự son sẻ, đưng, sự chẳng sinh sự gì, đại hạn ; sterilitas frugum, — annonæ, thì cơ khát.

Steriliter. *adv.* cách son, — đại hạn.

† Sterilus, a, um. V. Sterilis.

† Sterlinus, i. *m.* đồng tiền kia.

Sternax, acis. *omn. gen.* hay làm cho té dưới đất ; sternax equus, ngựa hay cất.

Sterno, is, stravi, stratum, nere. lót, trải. ‖ ban, ban cho bằng. ‖ vãi. ‖ bỏ, cho nằm thẳng. ‖ nhận xuống đất ; sternere equos, thắng ngựa.

Sternumentum, i. *n.* nhảy mũi.

Sternuo, is, ui, utum, ere. nhảy mũi.

Sternutamentum, i. *n.* et Sternutatio, onis. *f.* sự nhảy mũi, đồ làm cho nhảy mũi.

Sternuto, as, avi, atum, are. năng nhảy mũi, hắc xơi.

Sterquilinium, ii. *n.* đống phân. ‖ lời nhiếc.

Stertera, æ. *f.* nữ nhơn say rượu và ngáy pho pho.

Sterto, is, tui, tere. ngáy pho pho ; ad multam lucem stertere, ngủ nướng.

Stibadium, ii. *n.* giường bằng lác mà ngồi ăn cơm.

Stibi, is. *f.* V. Stibium.

† Stibinus, a, um. thuộc về phấn chì.

Stibium, ii. *n.* phấn chì trắng hay là đen. ‖ thanh mong thạch.

† Stica, æ. *f.* vỏ trái.

Sticha, æ. *f.* et Sticula, æ. *f.* thứ trái nho ngọt lắm.

Stigma, atis. *n.* et Stigma, æ. *f.* dấu, — chám trán hay là nơi khác, án. ‖ dấu in trên da thịt ; stigmata imponere, chám trán.

Stigmatias, æ. *m.* tôi mọi có án.

Stigmaticus, a, um. kẻ có án.

Stigmo, as, are. chám, — trán, án.

Stigmosus, a, um. kẻ có nhiều vít tích.

Stilbon, ontis. *m.* sao thủy.

Stilla, æ. *f.* giọt, — nhỏ xuống.

Stillarium, ii. *n.* mái hắt. ‖ phần đổ ra thêm khi bán giống lỏng.

Stillatim. *adv.* từng giọt.

Stillatio, onis. *f.* sự nhỏ xuống, giọt nhỏ sa.

Stillatitius, a, um. et Stillativus, a, um. hay nhỏ giọt, nhỏ sa từng giọt.

Stillatus, a, um. *part.* Stillo.

Stillicidium, ii. *n.* máng xối. ‖ mái hắt. ‖ cây diềm dà mà đụt mưa.

Stillo, as, avi, atum, are. nhỏ, — giọt, — sa, dột, chảy ra từng giọt ; stillare aliquid in aurem, dỉ tai.

† Stillo, as, are. mọc chột.

Stilus, i. *m.* đồ có mũi nhọn. ‖ chột cây. ‖ đồ như kim mà viết trên sáp. ‖ kim trắc ảnh. ‖ cách làm bài, sự tập làm bài. ‖ dao chủy thủ nhỏ và nhọn lắm. ‖ chông ; stilum vertere, sửa bài mình lại.

Stimmi, *n. ind.* △ thanh mong thạch.

Stimula, æ. *f.* bụt nữ kia.

Stimulatio, onis. *f.* sự dịch, giục lòng, xui giục.

Stimulator, oris, *m.* et Stimulatrix, icis. *f.* kẻ dịch, xui giục.

Stimulatus, a, um. *part.* Stimulo.

Stimuleus, a, um. có mũi nhọn.

Stimulo, as, avi, atum, are. dịch, giục, xui giục, giục lòng, thúc. ‖ làm khổ sở ; stimulare ad arma, thúc người ta lấy khí giái ; — sitim, sinh sự khát.

Stimulosus, a, um. hay giục, — thúc, — dịch.

Stimulus, i. *m.* cái dịch, — nhọn. ‖ roi có mũi nhọn. ‖ chông. ‖ sự gì hay giục hay thúc ; stimulus ad regendos elephantes, đót.

Stinetum, i. *n.* thảo kia.

Stinguo, is. V. Exstinguo.

Stipa, æ. *f.* V. Stupa.

Stipatio, onis. *f.* sự hộ vệ, sự hầu theo, đưa. ‖ hội, đông như hội. ‖ vun đống. ‖ sự ra đông đặc.

Stipator, oris. *m.* kẻ đưa, quân hộ vệ. ‖ kẻ gói đồ.

Stipatus, a, um. *part.* Stipo.

Stipendialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lương tiền.

Stipendiarium, ii. *n.* thuế, — viết.

Stipendiarius, a, um. kẻ phải chịu thuế. ‖ kẻ đã ở lính một ít năm.

Stipendior, aris, atus sum, ari. *dep.* ở lính và ăn lương nhà. ‖ ở lính và lãnh lương tiền vua.

Stipendiosus, a, um. lính đã ở lâu năm.

Stipendium, ii. *n.* lương, — tiền lính. ‖ lộc, bổng lộc. ‖ thì hạn phải ở lính mấy năm. ‖ vạ. ‖ sự giúp đỡ.

Stipes, itis. *m.* nọc, cừ. ‖ gốc cây, súc gỗ. ‖ cây. ‖ roi. ‖ ngu muội, đặc sệt.

Stipo, as, avi, atum, are. hộ vệ, đưa đón. ‖ nấu cho đặc. ‖ đổ cho đầy, vun đống. ‖ trám lại ; magno filiorum servorumque numero stipari, để huế.

Stips, ipis. *f.* đồng tiền nhỏ kia. ‖ lợi, sự ích lợi. ‖ của dâng, — thưởng. ‖ vạ ; stipem erogare, thí cho, phổ khuyến, làm doan làm phước, chẩn bần.

Stipula, æ. *f.* rơm, rạ, ống lúa, tranh. ‖ thứ ống quyển.

Stipularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về rơm, — rạ.

Stipulatio, onis. *f.* lời hứa, đều gì xen vào trong lời giao.

Stipulatiuncula, æ. *f.* *dim.* Stipulatio.

Stipulator, oris. *m.* kẻ giao hứa làm sự gì.

Stipulatus, ûs. *m.* V. Stipulatio.

Stipulatus, a, um. *part.*

Stipulor, aris, atus sum, ari. *dep.* giao cùng nhau, hứa làm sự gì; stipulari ab aliquo, đòi lời hứa người nào.

Stiria, æ. *f.* giọt nước hay sa hay là hòng sa. ‖ mũi dãi lỏng.

Stiriacus, a, um. hay dột hay nhỏ từng giọt.

Stiricidium, ii. *n.* máng xối.

Stirillum, i. *n.* râu con dê.

Stirpatus, a, um. đã mọc rễ, đã bén rễ.

Stirpesco, is, scere. *n.* bén rễ, sinh rễ.

Stirpitùs. *adv.* từ rễ. ‖ cho đến gốc. ‖ tuyệt.

Stirps, stirpis. *m. f.* gốc cây có rễ. ‖ súc gỗ. ‖ cây cối có rễ. ‖ dòng họ, tông môn; stirps regia, dòng vương tướng. ‖ mụt, mụt mống. ‖ cội rễ, bổn.

Stiva, æ. *f.* chuôi cày.

Stivarius, ii. *m.* kẻ cầm chuôi cày.

Stlata, æ. *f.* ghe sai, thuyền hải đạo chạy lắm.

Stlatarius, a, um. thuộc về thuyền hải đạo.

Stlembus, a, um. V. Tardus.

Stlengis, is. *f.* giọt dầu. ‖ đồ rực rỡ bịt đầu người nữ.

Stlopus, i. *m.* tiếng bí bốp khi đánh má búng. ‖ sự nói hay là dọc cách chẳng đơn sơ.

Sto, as, steti, statum, stare. đứng, — lại, ghé lại. ‖ chẳng chảy. ‖ ở vững vàng, chẳng động. ‖ ở bền, ở lâu dài. ‖ ở dưới phép, chịu phép. ‖ hẳn lòng. ‖ cứ một ý. ‖ ưng lời giao; stare promissis, thử ước; non stare verbis, sai lời; stare animo, tỉnh táo; — domi, ở nhà; stat mihi, tôi đã quyết lòng.

Stoa, æ. *f.* V. Porticus. ‖ kho chung kia.

Stoebe, es. *f.* cây nhỏ có gai.

Stoechas, adis. *f.* cây thơm kia.

Stoicè. *adv.* như Stoici.

Stoici, orum. *m. pl.* quân tử kia.

Stoicida, æ. *m.* et Stoicus, a, um. thuộc về quân tử Stoici.

Stola, æ. *f.* áo dài. ‖ người nữ có nết na. ‖ khăn dài thầy cả vấn qua cổ.

Stolatus, a, um. kẻ mặc áo dài.

Stolidè. *adv.* cách ngây muội, — vụng về.

Stolidus, a, um. kẻ ngu muội, vụng về, nhẹ tính, mặt bư, chờ vờ, ngây dại, — ngất, — ngúa, — muội, nghệch nghệch dầu, ngộ, ngơ ngẩn, — ngáo, ngu si, vô tài.

Stolo, onis. *m.* mụt vô ích mọc dưới chơn cây. ‖ kẻ ngu muội, ngu si, vụng về.

Stomacace, es. *f.* tật kia làm cho rụng răng.

Stomachabundus, a, um. kẻ giận dữ.

+ **Stomachanter**. *adv.* cách giận dữ.

Stomachatus, a, um. *part.* Stomachor.

Stomachicus, a, um. kẻ đau mỏ ác, đau tức. ‖ đồ hay chữa sự đau mỏ ác, thuốc chữa sự tức ngực.

Stomachor, aris, atus sum, ari. *dep.* giận dữ, tức giận, nổi giận, ngứa gan, tức gan; stomachari omnia, giận mọi sự.

Stomachosè. *adv.* cách giận.

Stomachosus, a, um. kẻ hay dễ giận, chấp vặt. ‖ làm hay là nói cách giận.

Stomachus, i. *m.* mỏ ác, trung tiêu, tì vị. ‖ họng. ‖ sự giận, giận dữ. ‖ ý muốn, sự ước ao, sự mường tượng.

* **Stomatice**, es. *f.* thuốc chữa tật nơi miệng.

* **Stomaticus**, a, um. có chốc trong miệng, hay chữa chốc ấy.

Stomoma, atis. *n.* sắt đã pha thép. ‖ vảy sắt.

Storax, acis. *m.* thứ tô hạp.

Storea, æ. *f.* chiếu, chiếc chiếu, tịch; storea magna, đệm; — viminea, chiếu mây; — floribus ornata, chiếu hoa.

Storeo, as, are. dệt chiếu, làm chiếu.

Strabo, onis. *m.* et Strabonus, a, um. et Strabus, a, um. kẻ lênh con mắt, có con mắt lênh.

Strages, is. *f.* sự chém giết phá qúa. ‖ sự phá tán, phá ra, hoại, bão phá hết.

Stragula, æ. *f.* áo kia mặc ban ngày và dùng mà đắp ban đêm.

Stragulum, i. *n.* mền, — đắp, khâm; stragulum equi, lá giậm, lá thúy.

Stramen, inis. *n.* rơm, rơm rạ lót chuồng loài vật.

Stramentarius, a, um. hay dùng mà cắt tranh hay là rơm rạ.

Stramentitius, a, um. V. Stramineus.

Stramentum, i. *n.* rơm, tranh lót chuồng loài vật. ‖ mền. ‖ bành.

Stramineus, a, um. thuộc về rơm, — tranh.

Stramonium, ii. *n.* cà dược, △ phật gia tử.

Strangia, æ. *f.* thứ lúa.

Strangulabilis, *m. f.* le. *n.* is. chịu thắt cổ đặng.

Strangulatio, onis. *f.* V. Strangulatus.

Strangulator, oris. *m.* et Strangulatrix, icis. *f.* kẻ thắt cổ.

Strangulatus, ûs. *m.* sự thắt cổ, cán cổ.

Strangulatus, a, um. *part.*

Strangulo, as, avi, atum, are. thắt cổ, cán cổ; strangulare sata, cỏ hiếp lúa.

Stranguria, æ. *f.* sự lám bế.

† **Strapo**, onis. *m.* kẻ hôi miệng.

Strata, orum. *n. pl.* giường nằm. ‖ đồ lát đàng.

Stratagema, atis. *n.* mưu, — kế, — chước.

Strategeum, i. *n.* kho để của lấy đặng khi đánh giặc. ‖ nhà quan võ nhóm mà luận việc.

Strategia, æ. *f.* sự cai quân lính. ‖ sự trấn nhậm.

Strategus, i. *m.* tướng soái. ‖ kẻ làm chủ trong yến tiệc.

Stratilax, acis. *m.* lính mới.

Stratiota, et Stratiotes, æ. *m.* quân lính.

Stratioticus, a, um. thuộc về lính.

Stratiotis, idis. *f.* thảo kia.

Stratius, ii. *m.* anh hùng.

Stratopedum, i. *n.* dinh trại.

Strator, oris. *m.* kẻ phá. ‖ quân giúp vua cỡi ngựa.

Stratoria, orum. *n. pl.* giường nằm.

Stratorius, a, um. dùng mà đắp.

Stratum, i. *n.* mền, mền đắp. ‖ lá tố. ‖ bành. ‖ yên ngựa. ‖ nệm, — chiếu lót. ‖ cây đặt trong vách mà đỡ đòn tay.

Stratura, æ. *f.* sự lát đá, lát đàng, quờn áp việc lát đàng. ‖ một lớp đất hay là phân phướng.

Stratus, a, um. *part.* Sterno.

Stratus, ûs. *m.* đồ trải mà nằm.

Strebula, æ. *f.* dùi thịt bò đã tế lễ.

Strena, æ. *f.* của lễ dâng ngày mồng một minh niên.

Strenua, æ. *f.* bụt nữ về sự khỏe mạnh.

Strenuè. *adv.* vững vàng, chín chắn, đại cang. ‖ cách mau mắn, siêng năng.

Strenuitas, atis. *f.* sự đại cang. ‖ sự siêng năng.

Strenuo, as, are. tỏ mình ra có gan vàng, tỏ mình người đại cang.

Strenuus, a, um. đại cang, vững lòng, cả gan. ‖ mạnh mẽ. ‖ siêng năng, cần mẫn.

Strepito, as, avi, atum, are. *freq.* V. Strepo.

Strepitus, i. *m.* et Strepitus, ûs. *m.* tiếng om sòm. ‖ tiếng đồ nhạc; strepitus multorum hominum euntium et redeuntium, đi nập nập; — in loco occulto editus, lịch kịch; — armorum, khí giái rủng rẳng; strepitum edere, khuống; strepitu molestiam afferre, làm rầu; — à somno excitare, khuống dậy.

Strepo, is, pui, pitum, pere. khuống, làm om sòm. ‖ vang lừng.

Strepsiceros, otis. *m.* dê con.

Streptos, i. *f.* thứ cây nho.

Stria, æ. *f.* khía cột có đàng xoi.

Striatura, æ. *f.* phần xoi trong cột.

Striatus, a, um. đã xoi đàng.

Stribligo, inis. *f.* lỗi luật mẹo.

Striblita, æ. *f.* V. Scriblita.

Striblitarius, ii. *m.* kẻ làm bánh ngọt.

† **Strictabillæ**, arum. *f. pl.* nữ nhơn đi chà lìa.

Strictè. *adv.* cẩn thận, chín chắn, nhặt, chặt, — chịa; strictè ligare, buộc chặt, riết lại.

Strictùm. *adv.* cách dón, — tắt.

Strictipellæ, arum. *f. pl.* người nữ có nghề chuốt da cho trơn.

Strictivellæ, arum. *f. pl.* người nữ nhổ lông và trau giồi lông mày.

Strictivus, a, um. dùng tay mà hái.

Strictor, oris. *m.* kẻ lấy tay mà hái.

Strictura, æ. *f.* vảy ra khi rèn sắt. ‖ mỏ sắt. ‖ sự dong, dong sắt. ‖ sự tức ách ách. ‖ sự hái trái oliva.

Strictus, a, um. *part.* Stringo.

Strideo, es, ui, ere. et Strido, is, di, ere. *n.* ra tiếng lảnh lói, kêu ót ét, — cọt kẹt, tiếng nổ, nổ ra; stridere dentibus, nghiến răng; stridunt ignes, lửa cháy bắng bắng.

Stridor, oris. *m.* tiếng lảnh lói, — cọt kẹt, — ót ét. ‖ sự nghiến.

Stridulus, a, um. hay ra tiếng lảnh lói, — tiếng cọt kẹt, — tiếng nổ.

Striga, æ. *f.* vồng. ‖ hàng con ngựa hay là đàng giữa hàng ấy. V. Strix.

Strigatium, ii. *n.* diễn trường.

Strigatus, a, um. đã cày, có đàng cày.

Strigilecula, æ. *f. dim.* Strigilis.

Strigil, is. et Strigilis, is. *f.* đồ kia mà cạo da thịt khi tắm rửa. ‖ đồ nhám như bàn chải hay là giống thấm nước mà chùi. ‖ khối vàng. ‖ đồ mà nhỏ giọt trong lỗ tai. ‖ đàng xoi trong cột.

Strigillo, vel Strigilo, as, are. dùng bàn chải mà chùi mà kì. V. Stringo.

Strigium, ii. *n.* áo ngoài xấu.

Strigmentum, i. *n.* đồ nhớp khi cạo da thịt hay là đều khác.

Strigo, as, avi, atum, are. đứng lại khi đi đàng.

Strigo, onis. *m.* người cặn cọt và chắc.

Strigosus, a, um. gầy guộc, — võ, ốm, — nhom, róc ráy, ốm xo.

Stringo, is, nxi, strictum, gere. bóp chặt, riết, — lại, buộc chặt, gút, buộc néo, — riết, thắt. ‖ hái, lắt, lặt, nhổ. ‖ tót ra. ‖ rút. ‖ đánh phải dấu nhẹ, đánh phứt. ‖ lộng, đi gần; stringere vulnus, rịt thuốc; — fune, thắt dây; — funem, gút dây; — cutem digitis extremis, véo; — manu, bóp, bọp; — ensem, tót gươm; — animum, làm cho động lòng.

Strigor, oris. *m.* sự run rẩy, đánh sứa.

Stringotomium, ii. *n.* dao kia mà cắt vó ngựa.

Strio, as, avi, atum, are. xoi, — đàng, làm đàng như khi cày vậy. ‖ trở về khi bò cày đến cùng tột.
Strix, igis. *f.* đàng xoi. ‖ thứ chim cú. ‖ tinh quái, yêu quái, ma. ‖ bà bóng.
Strobilus, i. *m.* trái cây tòng.
Strobus, i. *f.* cây thơm kia. ‖ N. U.
Stroma, atis. *n.* V. Stragulum.
Strombus, i. *m.* ốc biển lớn.
Strongyle, es. *f.* thứ phèn chua.
Stropha, æ. *f.* nơi, chốn. ‖ mưu kế, chước khéo. ‖ lời chạ lác. ‖ câu bài văn.
Strophe, es. *f.* câu bài văn.
Strophiarius, ii. *m.* thợ dệt khăn vấn qua cổ hay là đỡ ngực.
Strophiolum, i. *n.* mũ hoa nhỏ các thầy cả quen đội.
Strophium, ii. *n.* mũ hoa thầy cả. ‖ khăn che hay là đỡ ngực. ‖ dây neo.
Strophosus, a, um. kẻ đau quặn.
Strophus, i. *m.* quai chèo. ‖ sự đau quặn, quặn ruột.
Stroppus, i. *m.* thứ mũ hoa thầy cả.
† **Structè.** *adv.* cách dọn nhiều đồ.
Structilis, *m. f.* le. *n.* is. có nhiều đồ nhiều cái. ‖ đồ dùng mà lập.
Structio, onis. *f.* sự lập, xây đắp. ‖ sự nằm, giường nằm.
Structor, oris. *m.* thợ lập, — xây đắp, kẻ giám thành, áp việc, thợ đá, thợ làm nhà. ‖ kẻ cắt thịt, vẽ thịt. ‖ kẻ áp lương. ‖ kẻ làm đầu bếp.
Structorius, a, um. thuộc về sự xây đắp.
Structum, i. *n.* đồ lập đông đặc.
Structura, æ. *f.* sự lập, xây đắp, dựng nên. ‖ đồ lập, — xây đắp. ‖ thứ tự, sắp lớp. ‖ phép văn thi.
Structus, a, um. *part.* Struo.
Strues, is. *f.* đống, vun đống. ‖ đống củi. ‖ bánh mà cúng.
Strufertarius, ii. *m.* người mướn mà cúng hai cái bánh dưới cây sét đã đánh hay là mà phạt vì sự khác, thợ làm bánh ấy.
Struix, icis. *f.* sự lập. ‖ V. Strues.
Struma, æ. *f.* et Strumæ, arum. *f. pl.* tật vắt khăn, tật mã đao, △ lõa. ‖ cục bướu.
Strumaticus, a, um. kẻ mắc tật vắt khăn.
Strumea, æ. *f.* cây thuốc chữa tất vắt khăn.
Strumella, æ. *f. dim.* V. Struma.
Strumosus, a, um. kẻ có tật vắt khăn. ‖ kẻ có cục bướu.
Strumus, i. *m.* V. Strumea.
Struo, is, truxi, structum, ere. lập, xây đắp, dựng nên. ‖ bày mưu kế, luận kế, toan sự gì, mống lòng. ‖ dọn, soạn. ‖ struere epulas, dọn tiệc; — insidias, luận kế; — aciem, — copias, điều binh.
Struppus, i. *m.* V. Stroppus.
Struthea mala, orum. *n. pl.* △ mộc qua.
Struthio, onis. *m.* △ lạc xà điểu.
Struthiocamelinus, a, um. thuộc về lạc xà điểu.
Struthiocamelus, i. *m.* V. Struthio.
Struthiomela, orum. *n. pl.* △ mộc qua.
Struthium, ii. *n.* thảo kia.
Struthopodes, um. *f. pl.* nữ nhơn nước thiên trước có chơn rất nhỏ.
Struthos, i. *m.* V. Passer.
Strychnon, i. *n.* thảo kia.
Studeo, es, dui, dere. *n.* học, — hành. ‖ gắng, ra sức. ‖ binh vực ‖ muốn, ước ao; studere gloriæ, ham hố danh vọng; — pecuniæ, tham tiền; — aliquid, ái mộ sự gì.
Studiosè. *adv.* cách chăm chỉ, cẩn thận, cần mẫn. ‖ cách sốt sắng, — ái mộ, — yêu mến, nông nả.
Studiosus, a, um. kẻ sốt sắng, nông nả, ái mộ, muốn. ‖ kẻ ham học, yêu mến sự học hành. ‖ kẻ yêu, mến, dính bén, binh vực. ‖ kẻ thông thái, tấn sĩ; studiosus equorum, kẻ yêu con ngựa.
Studium, ii. *n.* sự học, học hành, sự tập đều nọ đều kia. ‖ sự lo lắng, sốt sắng, ái mộ, nông nả. ‖ sự yêu, binh vực; inflammato studio, dức dấy, lừng lẫy; studiorum labores, công đèn sách; studio alicujus teneri, yêu vì.
Stultè. *adv.* cách dại, — vụng về, hoáng, vơ váo, vơ vửng; stultè agere, làm hoáng; — garrire, nói làm thàm.
Stultesco, is, scere. *n.* ra dại dột.
Stultiloquentia, æ. *f.* et
Stultiloquium, ii. *n.* lời quấy qúa, lời vặt, lời dại.
Stultiloquus, a, um. kẻ hay nói vặt, nói lời quấy, nói dại.
Stultitia, æ. *f.* sự dại, dại dột, quấy. ‖ sự mê muội, bất tài. ‖ lỗi con trẻ.
Stultiùs. *adv.* V. Stultè.
Stultividentia, æ. *f.* sự lóc lách.
Stultividus, a, um. kẻ hay ngó chẳng nhằm.
Stultulus, a, um. *dim.*
Stultus, a, um. dại, — dột, điên cuồng, lác lờ, vụng về, ngây muội.
Stupa, æ. *f.* gốc gai; stupa arundinum, tinh tre.
Stuparius, a, um. thuộc về gốc gai, — gốc tơ.
Stupefacio, is, feci, factum, cere. làm cho người ta bỡ ngỡ, — sững đứng, — sững, — kinh hãi.
Stupefactus, a, um. *part.*
Stupefio, is, factus sum, fieri. sững, sững đứng, ra bỡ ngỡ.
Stupendus, a, um. lạ, — lùng, gở lạ.
Stupeo, es, ui, ere. *n.* et Stupesco, is, cui, scere. *n.* sửng, sững đứng, lấy làm lạ. ‖ tê; vir stupens, người bơ lơ; stupet unda, nước đọng.

Stupeus, a, um. thuộc về gốc gai.
Stupiditas, atis. *f.* sự ngây muội. ‖ sự sửng, bỡ ngỡ.
† **Stupido**, as, are. làm cho người ta sửng, — lấy làm lạ.
Stupidus, a, um. bơ ngơ, tê. ‖ ngây muội, dại, vô trí, mê muội, u mê, ngốc, bất trí.
Stupidus, i. *m.* kẻ làm trò cho người ta reo cười.
Stupor, oris. *m.* sự tê. ‖ sự ngây muội, dại, u mê. ‖ sự quên sửng, sững đứng; stupor dentium, sự ghê răng.
Stuporatus, a, um. kẻ người ta lấy làm lạ qúa lẽ.
Stupratio, onis. *f.* tội làm hư con gái hay là đờn bà.
Stuprator, oris. *m.* kẻ làm cho hư người nữ.
Stupratus, a, um. *part.*
Stupro, as, avi, atum, are. làm cho hư thân người nữ; stuprare per vim, hãm hiếp người nữ.
Stuprosus, a, um. kẻ mê dâm dục.
Stuprum, i. *n.* tội làm cho hư con gái hay là kẻ góa bụa. ‖ sự sỉ nhục, xấu hổ. ‖ việc dâm dục.
Sturio, onis. *m.* cá biển kia.
Sturnus, i. *m.* loài chim sẻ sẻ.
Stygialis, *m. f.* le. *n.* is. et Stygius, a, um. thuộc về địa ngục, — sông âm phủ.
Stylobata, æ. *m.* et Stylobates, æ. *m.* táng luôn.
Stylus, i. *m.* V. Stilus.
Stymma, atis. *n.* xác các đồ đã tán hay là đã ép, cặn.
Stypteria, æ. *f.* et Stypterium, ii. *n.* phèn, — chua.
Stypticus, a, um. thuộc về vị thuốc cầm lại.
Styrax, acis. *m.* cây thơm. ‖ △ tô hạp du.
Styx, ygis. *f.* sông âm phủ. ‖ khe suối kia.

SU

Suada, æ. *f.* et Suadela, æ. *f.* bụt nữ hay sự ngôn ngữ. ‖ miệng lưỡi, lời khéo.
Suadenter. *adv.* cách dũ.
Suadeo, es, suasi, suasum, ere. khuyên, — bảo, — lơn, dỗ dành, dũ, quyến dụ; suadere pacem, — de pace, khuyên người giao hòa; — somno, mời ngủ.
† **Suadibilis**, *m. f.* le. *n.* is. dễ bảo.
† **Suadiludius**, a, um. kẻ giục đánh cờ đánh bạc.
Suadus, a, um. hay giục, hay dỗ, có sức dũ.
Suamet. thay vì suâ ipsâ; suâ met vi, bởi sức mình.
Suapse. bởi mình; suapse sponte, bởi ý mình.
Suaria, æ. *f.* phận kẻ bán con heo.
Suarium, ii. *n.* chuồng heo.
Suarius, ii. *m.* kẻ giữ con heo.
Suarius, a, um. thuộc về con heo.
Suasio, onis. *f.* sự khuyên dỗ, lời bảo.
Suasor, oris. *m.* kẻ khuyên, dỗ, an ủi.
Suasoria, æ. *f.* bài khuyên bảo.
Suasorius, a, um. thuộc về đều khuyên, — dỗ.
Suasum, i. *n.* màu mốc mốc.
Suasus, a, um. *part.* Suadeo.
Suasus, ûs. *m.* V. Suasio.
Suatìm. *adv.* như con heo.
Suavè. *adv.* cách dịu dàng, — đẹp, — ngọt.
Suaviatio, onis. *f.* sự hôn cách thiết yêu.
Suavidicus, a, um. kẻ nói ngọt nói rim.
Suavillum, i. *n.* bánh có bột có trứng và mật cùng bánh sữa.
Suaviloquens, tis. *omn. gen.* kẻ nói êm, nói dịu dàng.
Suaviloquentia, æ. *f.* lời nói dịu dàng.
Suaviloquus, a, um. V. Suaviloquens.
Suavio, as, are. V. Suavior.
Suaviolum, i. *n. dim.* Suavium.
Suavio, onis. *m.* kẻ hay hôn.
Suavior, aris, atus sum, are. *dep.* hôn cách thiết yêu.
Suavis, *m. f.* ve. *n.* is. ngon ngọt, ngót, êm, — ái, dịu dàng, mát ngót, ngọt ngào; auditu suave, êm tai; suave olens, thơm tho.
Suavitas, atis. *f.* sự ngọt, êm, dịu dàng, đẹp lòng; virtutis suavitas, đạo vị.
Suaviter. *adv.* cách êm, — dịu dàng, mát ngót.
Suavitudo, inis. *f.* V. Suavitas.
Suavium, ii. *n.* sự hôn cách thiết yêu. ‖ tiếng chỉ sự yêu mến.
Sub. *præp.* (cai accus. khi có sự động và *abl.* khi chẳng có sự động;) sub, dưới, gần, khi, thuở, trước, khi ...... đoạn, trước mặt, đang khi, lấy mà làm, ước chừng, đến, dồ, đến chừng, khi gần, mà làm, vừa; sub pœnâ perpetuæ servitutis, nếu chẳng giữ làm vậy thì phải chịu làm tôi mãn đời; sub hoc tempus, ước chừng khi ấy; sub vesperum, khi gần chiều; sub prima frigora, đến ngày mới rét; sub Alexandro, thuở vua Alexandrô; sub adventum, khi đã đến nơi; sub eodem tempore, cũng một khi ấy dồ; sub exitu vitæ, khi đã gần chết; sub finem, cuối.
Subabsurdè. *adv.* cách vụng, — quấy, chẳng phải lẽ mấy, trếu.
Subabsurdus, a, um. quấy qúa một ít, trếu, — tật, cới trêu một ít.
Subaccuso, as, avi, atum, are. quở, trách một ít, quở nhẹ lời.
Subacerbus, a, um. chát một ít.
Subacidè. *adv.* cách chua một ít.
Subacidulè. *adv.* chua ít lắm.
Subacidulus, a, um. chua ít lắm.

Subacidus, a, um. chua một ít.
Subacrio, onis. *f.* sự quết vôi cùng cát trong ao, sú vôi và cát mà trét ao.
Subactor, oris. *m.* kẻ có nghiã trái.
Subactus, a, um. *part.* Subigo. nhuyễn, — nhàng, nhuần nhã, đã quết. ‖ đã chịu thắng trận. ‖ đã tập. ‖ đã chịu ép.
Subactus, ûs. *m.* sự quết, quết bột.
† **Subadjuva, æ.** *m.* quan phó.
Subadmoveo, es, movi, motum, vere. đem gần, đặt gần.
Subæger, gra, grum. đau, khó ở một ít.
Subægrè. *adv.* cách khó một chút, — rầu rĩ một ít.
Subæratus, a, um. đã pha đồng vào trong.
Subagitatio, onis. *f.* sự động, sự đá đến hay là chơi ác trái lẽ.
Subagitatrix, icis. *f.* con bợm.
Subagito, as, avi, atum, are. cựa quậy dưới mình, làm cho động. ‖ ra sức dỗ dành người, dỗ cho xiêu lòng.
Subagrestis, *m. f.* **te.** *n.* **is.** có thói có cách quê mùa.
Subalaris, *m. f.* **re.** *n.* **is.** giấu đặng dưới nách.
Subalbens, tis. *omn. gen.* et
Subalbicans, tis. *omn. gen.* trắng một ít.
Subalbico, as, are. ra trắng ít ít vậy.
Subalbidus, a, um. V. Subalbicans.
Subalternicum, i. *n.* △ lạp phách.
Subamarus, a, um. đắng một ít.
Subans, tis. *omn. gen.* hay đú.
Subaperio, is, rui, pertum, rire. chia ra.
† **Subaquaneus, a, um.** et **Subaqueus, a, um.** kẻ hay ở hay là sống dưới nước.
Subaquilus, a, um. đen mốc mốc.
Subaratio, onis. *f.* sự cuốc đất bề dưới.
Subaratus, a, um, đã cuốc bề dưới.
Subareo, es, rui, ere. et **Subaresco, is, rui scere.** *n.* ra khô một ít, mới khô.
Subargutulus, a, um. *dim.*
Subargutus, a, um. khôn khéo, quỉ quyệt khá khá.
Subaridè. *adv.* cách khô một ít.
Subarmalis, is. *f.* áo mặc trên áo giáp.
Subaro, as, avi, atum, are. cuốc đất bề dưới.
Subarrogans, tis. *omn. gen.* kiêu hảnh một ít.
Subarrogantèr. *adv.* cách kiêu cang một ít.
Subasper, era, erum. nhám một ít.
Subassentiens, tis. *omn. gen.* kẻ hòng thuận lòng, thuận lòng vừa phải.
† **Subasso, as, are.** nướng quay hiểng hiểng.
Subater, tra, trum. đen mốc mốc.
Subatio, onis. *f.* et **Subatus, ûs.** *m.* sự heo nái đú.
Subaudio, is, ivi, itum, ire. ám hảo, hiểu ngầm. ‖ nghe kẻ nói thầm thĩ.
† **Subauditio, onis.** *f.* sự ám hảo.
Subauratus, a, um. đã xuy ít vàng.
Subauscultator, oris. *m.* kẻ nghe lén, kẻ lắng tai mà nghe như qua vậy.
Subausculto, as, avi, atum, are. ra sức nghe và làm ngơ, nghe lén, nghe lóm.
Subausterus, a, um. chát một ít.
Subbalbè. *adv.* cách cà lăm một ít.
Subbasilicanus, i. *m.* kẻ ngao du và đi dạo chơi xung quanh nha môn. ‖ kẻ đi nghe tin tức.
Subbibo, is, bibi, bitum, bere. uống qúa chén một ít.
Subbigo. V. Subigo.
Subbini, æ, a. *pl.* hai một lượt cùng nhau.
Subblandior, iris, itus sum, iri. *dep.* giỡn, nói cợt, nói ngọt mà dỗ dành.
Subbrevis, *m. f.* **ve.** *n.* **is.** vắn một ít.
Subcæruleus, et **Subcærulus, a, um.** màu biếc một ít.
Subcandidus, a, um. trắng một ít.
Subcavus, a, um. sâu một ít.
Subceno. V. Subcœno.
Subcenturio, onis. *m.* quan phó đội một trăm quân.
Subcerno, is, ere. V. Succerno.
Subcesivus. V. Subsecivus.
Subcineritius, a, um. đã lùi.
Subcingo, is, nxi, nctum, gere. thắt dưới lưng.
Subcingulum, i. *n.* dây thắt lưng.
Subcisivum, i. *n.* của dư, chỉ tồn.
Subcisivus, a, um. V. Subsecivus.
Subcoacta, orum. *n. pl.* lông chiên đạp cho nó dính bén nhau.
Subcœlestis, *m. f.* **te.** *n.* **is.** hay ở dưới trời.
Subcœno, as, avi, atum, are. ăn cơm tối dưới nhà bếp, ăn của dư.
Subcontumeliosè. *adv.* cách sỉ nhục một ít.
Subcoquo, is, coxi, coctum, ere. nấu riu riu lửa.
Subcortex, icis. *m.* vỏ thứ hai.
Subcrassulus, a, um. dày một ít, béo một ít.
Subcresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* V. Succresco.
Subcrispus, a, um. kẻ có tóc quăn một ít.
Subcrudesco, is, scere. *n.* nấu hay là gíu sự gì cho nửa chín.
Subcrudus, a, um. nửa chín.
Subcruentus, a, um. có máu còn chảy một ít.
Subcultro, as, are. bầm xắt.
† **Subcumbus, i.** *m.* mộc bài.
Subcuneatus, a, um. đã đóng chêm mà cầm dưới.
Subcurator, oris. *m.* kẻ phó người giữ việc.

† **Subcurvus, a, um.** nao.
Subcustos, odis. *m.* kẻ phó người chánh giữ.
Subcutaneus, a, um. hay ở dưới da, ở giữa da và thịt.
Subdebilis, *m.* *f.* le. *n.* is. yếu đuối một ít.
Subdebilitatus, a, um. ốm yếu một ít.
Subdeficiens, tis. *omn. gen.* kẻ mòn mỏi.
Subdeficio, is, cere. ra mòn mỏi.
Subdelego, as, avi, atum, are. nấy khiến.
Subdiaconatus, ûs. *m.* quờn chức thầy tiểu phó tế.
Subdiaconus, i. *m.* thầy tiểu phó tế.
Subdialis, *m.* *f.* le. *n.* is. thuộc về sự dãi dầu.
Subdifficilis, *m.* *f.* le. *n.* is. khó một ít.
Subdiffido, is, sus sum, dere. *n.* nghi ngại, — nan, chẳng tin mấy.
Subdio, thay vì Sub dio. dãi dầu, tố lộ.
† Subdisjunctivus, a, um. hay chia ra một ít.
† Subdistinctio, onis. *f.* sự nghỉ lại một ít khi giảng.
† Subdistinguo, is, guere. nghỉ một một ít khi giảng. ‖ chấm bài.
Subdititius, a, um. et Subditivus, a, um. đã đặt mà thế lại.
Subdito, as, are. đặt dưới.
Subditus, a, um. *part.* Subdo. đã đặt dưới. ‖ đã thế cho. ‖ bộ hạ, thần dân, thần, nhơn thần, thần hạ; subditus fidelis, trung thần; — de regno benè meritus, huân thần; — intimus, cận thần, nội thần. ‖ bày đặt.
Subdiù. *adv.* ban ngày.
Subdo, is, didi, ditum, dere. đặt dưới, lót dưới. ‖ đặt thế, — thế lại, — thế cho. ‖ bày đặt. ‖ bắt chịu phép, bắt phục. ‖ nói thêm, — thừa. ‖ trưng tích. ‖ dẫn tay áo: subdere reum, cáo gian; — stimulos animo, giục lòng; — se, chịu phép, dách mình, đầu, đầu phục, chịu lụy, phục tùng, về đầu.
Subdoceo, es, cui, doctum, cere. phó thầy dạy.
Subdoctor, oris. *m.* thầy phó.
Subdoctus, a, um. kẻ biết một ít đều.
Subdolè. *adv.* cách dối, — quỉ quyệt.
Subdolus, a, um. kẻ có mưu chước dối trá.
Subdomo, as, mui, mitum, are. bắt phục, ép, bắt chịu phép, tập cho thuần, dẹp.
Subdubito, as, avi, atum, are. nghi ngại, — hoặc, — nan.
Subduco, is, xi, ctum, cere. kéo, — ra, rút, cất lấy bởi dưới. ‖ ăn trộm, — cắp. ‖ cất, bớt. ‖ thoát, — khỏi. ‖ tính toán. ‖ subducere aliquid, thuổn; — se custodiæ, thoát khỏi tù rạc.
Subductarius, a, um. dùng mà cất lấy.
Subductio, onis. *f.* sự cất, kéo lên. ‖ sự tính toán.
Subductus, a, um. *part.* Subduco.
Subdulcesco, is, scere. *n.* trở nên ngọt một ít.
Subdulcis, *m.* *f.* ce. *n.* is. ngọt một ít.
Subduratio, onis. *f.* sự ra cứng một ít.
Subdurator, oris. *m.* kẻ làm cho ra cứng một ít.
Subdurus, a, um. cứng một ít.
Subedo, is, vel subes, edi, esum, dere. ăn, cắn, khới phần dưới.
Subeo, is, ivi, vel ii, itum, ire. đi dưới, đặt mình dưới. ‖ chịu, phục. chịu phép, — lấy. ‖ liều, — mình. ‖ nhịn, chịu khó. ‖ vào, lòn. ‖ tới, đến gần. ‖ đánh, xông pha, — vào, — tới. ‖ đến, xảy đến. ‖ chiếm, — lấy, — đoạt. ‖ làm dò, giả hình. ‖ lọng vào; subire portum, vào cửa; — mortem, thọ tử; — omnia discrimina, đánh liều; — miseriam, phải đọa; — collem, trèo đèo.
Suber, eris. *n.* thứ cây dẽ sửng có da xốp lắm, phao, thứ cây bần, cây vông; suber mergitur, lapis supernatat, vông chìm đá nổi.
Suberectus, a, um. nửa đứng.
Subereus, a, um. thuộc về cây xốp.
Suberies, ei. *f.* V. Suber.
Suberigo, is, rexi, rectum, gere. nhắc lên, làm cho ra, — cho sinh ra.
Suberinus, a, um. bằng cây xốp.
Suberro, as, are. chạy dưới.
Subeundus, a, um. phải uốn lòng người.
Subex, icis. *m.* bệ, phản, đồ đặt trên hay là lót.
Subexhibeo, es, bui, bitum, bere. làm cho ra như hình vậy.
Subexplicans, tis. *omn. gen.* kẻ cắt nghĩa cách mấu.
Subfarraneus, a, um. kẻ lãnh phần bột bởi tay tôi mọi như tôi lãnh bởi tay quan thầy mình.
Subfermentatus, a, um. đã nổi như men một ít.
Subfervefacio, is, feci, factum, cere. làm cho sôi một ít.
Subfervefactus, a, um. *part.*
Subfervefio, is, factus sum, fieri. sôi một ít.
Subfervidus, a, um. nóng một ít.
Subfibulatus, a, um. *part.*
Subfibulo, as, avi, atum, are. khóa dưới. ‖ buộc, đóng chốt dưới.
Subfibulum, i. *n.* khăn trắng lúp đầu bà vãi đồng trinh kia.
Subflavus, a, um. vàng vàng.
Subfrico, as, cui, ctum, are. cọ, cà một ít.
Subfrigidè. *adv.* cách lạnh một ít.
Subfrigidus, a, um. lạnh một ít.

Subfuscus, a, um. màu dà.
† Subgamba, æ. *f.* nơi lắt léo trên vó ngựa.
Subglutio, is, ire. *n.* tấm tức.
Subgrandis, *m. f.* de. *n.* is. khá lớn, lớn vừa.
Subgravis, *m. f.* ve. *n.* is. có mùi hôi một ít.
Subgrunda, æ. *f.* phần dưới mái hắt. ‖ mái hắt.
Subgrundarium, ii. *n.* nơi mái nhà xối nước. ‖ chỗ chôn con trẻ chưa đặng bốn mươi ngày.
Subgrundatio, onis. *f.* nơi lồi ra trên vách mà đỡ mái nhà.
Subgrundia, orum. *n. pl.* V. Subgrunda.
Subgrundio, is, ire. *n.* nói lẩm bẩm.
† Subgularis, *m. f.* re. *n.* is. phần dưới họng loài vật.
Subgutto, as, are. *n.* dột một ít.
Subhæreo, es, si, sum, rere. *n.* dính bén dưới một ít.
Subhastarius, a, um. đã đặt mà bán nơi thách giá lên xuống.
Subhastatio, onis. *f.* sự bán cách thách giá lên xuống.
Subhastatus, a, um. *part.*
Subhasto, as, avi, atum, are. bán theo cách thách giá lên xuống, bán cách lên giá.
Subhorresco, is, scere. *n.* rởn, — gáy. ‖ có sóng gió.
Subhorridè. *adv.* cách lem hem.
Subhorridus, a, um. lem hem.
Subhumidus, a, um. yủ yủ, tiu tiu.
Subices, um. *m. pl.* V. Subex.
Subicito, as, are. V. Subigo.
Subiculum, i. *n. dim.* Subex.
Subidus, a, um. kẻ có lòng giục yêu mến.
Subiens, euntis. *omn. gen.* hay xảy đến.
Subigo, is, egi, actum, gere. đem dưới, lắc dưới. ‖ nhầu, — lại, nhồi, sú, xát. ‖ ép, bắt, — chịu phép, — cho thuần. ‖ thắng trận. ‖ mài. ‖ cà, cọ, bóp. ‖ chèo; subigere ventrem, bóp bụng; — farinam, quết bột; — manu carnes aut pisces sale conditos, xát muối.
Subimpudens, tis. *omn. gen.* kẻ có mặt đe, già miệng một ít.
Subìn. *adv.* V. Subindè.
Subinanis, *m. f.* ne. *n.* is. kẻ hay khoe mình một ít, mê sự bay nhảy một ít.
Subindè. *adv.* đoạn, rồi, sau, lại, đoạn tức thì. ‖ một hai khi, nhiều lần.
† Subindo, is, dere. thêm.
Subinferens, tis. *omn. gen.* subinferens omnem curam, lo hết lòng hết sức.
Subinflatus, a, um. sưng một ít, hay khoe mình một ít.
Subinfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. chảy dưới, — dưới đất.
Subingero, is, rere. đặt thế lại.
Subinjicio, is, ere. đổ dưới, bỏ dưới.
Subinsulsus, a, um. lạt một ít, trếu tật một chút.
Subintelligo, is, lexi, lectum, gere. hiểu ngầm. ‖ máng tiếng xấm xuất.
Subintro, as, are. xảy đến, kế hậu, kế vị.
Subintroduco, is, cere. đem vào, cho vào.
Subintroductus, a, um. đã xen vào.
Subintroeo, is, ire. lọng vào; subintroire speciem, mặc lấy hình.
Subinvideo, es, vidi, visum, dere. ganh gổ một ít.
Subinvisus, a, um. kẻ phải người ta ghét một ít hay là chẳng ưa mấy.
Subinvito, as, avi, atum, are. làm cách như mời vậy.
Subinvitus, a, um. kẻ làm sự gì chẳng bằng lòng mấy.
Subirascor, eris, ratus sum, sci. *dep.* giận nhẹ; càm subirasci, hờn mát.
Subiratè. *adv.* cách phát giận.
Subiratus, a, um. *part.* Subirascor.
Subis, is. *f.* chim hay đi đánh vỡ trứng trong tổ chim phụng hoàng.
Subitaneus. a, um. hay đến, — xảy đến khi bất ý; stupor subitaneus, kinh hãi, kinh hồn; mors subitanea, sự chết tươi.
Subitarius, a, um. đã làm vội; subitarii milites, binh tạm.
† Subitatio, onis. *f.* sự xảy đến khi bất ý.
Subitò. *adv.* et Subitùm. *adv.* bỗng chúc, phút chúc, hối bất cập, sảy, tức thì, — tốc. ‖ vội vàng.
Subitus, a, um. hay xảy đến phút chúc, — xảy đến khi vô ý, — hối bất cập, hay xảy đến, đã làm khi bất ý.
Subjaceo, es, cui, cere. ở hay là nằm dưới. ‖ chịu phục, — lụy.
Subjacto, as, avi, atum, are. quạt lúa, giần gạo. ‖ khoe mình. V. Subjecto.
Subjecta, æ. *f.* chơn cột, đá táng.
Subjectè. *adv.* cách chịu lụy.
† Subjectibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ bắt đặng chịu phép.
Subjectio, onis. *f.* sự đặt dưới. ‖ chơn cột, đá táng. ‖ bản đồ, tuồng đồ, đồ phóng, họa đồ hình. ‖ sự bày đặt, làm dối, gỉa. ‖ sự đặt sau. ‖ F. R. ‖ sự vâng phục, chịu lụy, hạ mình xuống; subjectio testamentorum, giả cố ngôn.
Subjectissimè. *adv.* cách khâm phục hết lòng.
Subjectivus, a, um. sự gì trải dưới; subjectiva pars, đều muốn luận, câu mở.
Subjecto, as, are. lắc dưới. ‖ đặt dưới.
Subjector, oris. *m.* kẻ giả văn khế.

Subjectus, ûs. *m*. sự đặt dưới.
Subjectus, a, um. *part*. Subjicio.
Subjices, um. *m*. *pl*. quần thần, — liêu, thần dân.
† **Subjicies**, ei. *f*. chơn đâng.
Subjicio, is, jeci, jectum, cere. đặt dưới, lót. ‖ nhắc lên. ‖ bắt, — chịu phép, — phục. ‖ gỉa, — như, — thể. ‖ liều, — mình. ‖ đặt thế cho. ‖ nói thêm lời, thưa. ‖ trưng, — tích. ‖ thúc thủ; subjicere brachia collo, hót cổ; — testamentum, gỉa cố ngôn; — periculis, liều mình; — prelo, ép; — rationem, nói lẽ; — se, hàng, — đầu, — phục. khâm phục, luồn lỗi, phục, qui phục, thọ chế, — pháp; subjicere se morti, liều mình chết.
Subjicito, as, are. năng đặt dưới, quăng trên.
Subjugalis, *m*. *f*. le. *n*. is. cho mang ách, hay ở dưới ách; subjugale, con lừa, loài vật quen chở đồ.
Subjugatio, onis. *f*. sự cho mang ách.
Subjugator, oris. *m*. kẻ cho mang ách.
Subjugatus, a, um. *part*. Subjugo.
Subjugis, *m*. *f*. ge. *n*. is. hay mắc ách.
Subjugium, ii. *n*. dây da mà cột ách con bò, dây niệt, dây óng.
Subjugo, as, avi, atum, are. bắt chịu phép, — phục. ‖ cho mang ách.
Subjugus, a, um. kẻ mắc ách.
Subjunctivus modus, i. *m*. thì Subjunctivo.
† **Subjunctorium**, ii. *n*. xe giá.
Subjunctus, a, um. *part*.
Subjungo, is, nxi. nctum, ere. buộc, nối làm một, hiệp làm một dưới. ‖ buộc xe. ‖ thêm với. ‖ thế lại; subjungere curru tigres, cột hùm keo xe.
Sublabor, eris, lapsus sum, labi. *dep*. chảy dưới. ‖ xếu mếu, — xáo, lở.
Sublabro, as, are. bú.
Sublacrymans, tis. *omn*. *gen*. khóc lóc.
Sublapsus, a, um. *part*. Sublabor.
Sublaqueo, as, are. lát ván hay là tô vôi dưới mái nhà.
Sublatè. *adv*. cách cao, — trọng.
Sublateo, es, ui, ere. ẩn mình dưới một ít, tàng nửa hình người.
Sublatio, onis. *f*. sự nhắc lên. ‖ sự cất lấy; sublatio animi, lòng kiêu ngạo.
Sublatus, a, um. *part*. Tollo, et Sustollo.
Sublavo, as, are. giặt rửa phần dưới.
† **Sublectio**, onis. *f*. sự thế lại, đặt sự gì thế cho.
Sublecto, as, are. giỡn và nhạo cười, chê cười.
Sublectus, a, um. *part*.
Sublego, is, legi, lectum, gere. hái, lặt của rụng. ‖ tích trữ. ‖ bàu, chọn thế cho. ‖ đọc qua, coi trộm.
Sublego, as, avi, atum, are. đặt thế cho, đặt thế vì.
Sublestus, a, um. yếu đuối, mòn.
Sublevatus, a, um. *part*.
Sublevo, as, avi, atum, are. nhắc, — lên, nâng, — đỡ, — lên. ‖ giúp, — đỡ. ‖ bớt, — cho nhẹ, làm cho êm, vợi bớt; sublevare se, đứng dậy lại; — alicujus inopiam, giúp kẻ thiếu thốn.
Sublica, æ. *f*. et Sublicium, ii. *n*. nọc đóng mà đỡ cầu, cái cong mà đỡ nhịp đỡ bán nguyệt.
Sublicius, a, um. đã đóng nọc mà lập hay là xây đấp trên.
Sublido, is, ere. đánh nhẹ.
Subligaculum, i. *n*. et Subligar, aris. *n*. quần, — chơn, — hồng, chăn, khố.
Subligatus, a, um. *part*.
Subligo, as, avi, atum, are. buộc, cột dưới.
Sublimatus, a, um. đã chịu lên cao, đã chịu phong.
Sublimè. *adv*. cách cao, — trọng.
† **Sublimen**, inis. *n*. mày cửa.
Sublimia, ium. *n*. *pl*. △ cảnh tinh, △ không trúng đích biến sự, sự gì lạ hiện ra trên không.
Sublimis, *m*. *f*. me. *n*. is. cao, — cả, — trọng, — xa. ‖ sang, — trọng. ‖ cả gan, dạn dĩ; sublime ingenium, trí cao.
Sublimitas, atis. *f*. sự cao, cao xa, cao trọng.
Sublimiter. *adv*. cao, — lắm. ‖ cách cao sang, — cao trọng.
Sublimo, as, avi, atum, are. nhắc lên cao, tâng lên.
Sublimus, a, um. V. Sublimis.
Sublineo, is, ivi, vel ii, itum, ire. et **Sublino**, is, levi, vel lini, litum, nere. thoa, xức, trét, bôi lần thứ nhứt.
Sublingio, onis. *m*. đứa giúp việc nhà bếp.
Sublitus, a, um. *part*. Sublino.
Sublivens, tis. *omn*. *gen*. ra bầm một ít.
Sublivesco, is, scere. ra bầm một ít.
Sublividus, a, um. bầm tím một ít.
Sublucanus, a, um. khi rạng ngày.
Sublucens, tis. *omn*. *gen*. sáng một ít.
Subluceo, es, xi, cere. *n*. sáng mờ mờ.
Sublucidus, a, um. sáng mờ mờ.
Subluco, as, are. phát cây.
Sublunaris, *m*. *f*. re. *n*. is. hay ở giữa đất và vòng nguyệt.
Sublunis, *m*. *f*. ne. *n*. is. sáng trăng một chút đỏ, trăng lu.
Subluo, is, ui, lutum, luere. rửa một ít, rửa dưới chơn.
Subluridus, a, um. bầm tím một ít.
Sublustris, *m*. *f*. tre. *n*. is. sáng một ít.
Subluteus, a, um. vàng một ít, huình một ít.

Sublutus, a, um. *part*. Subluo.
Subluvies, ei. *f*. mủ, — máu, mủ dưới móng chơn con chiên.
Submagister, tri. *m*. thầy phó.
Submanans, tis. *omn. gen*. hay chảy dưới đất.
Submeio, is, iere. đái dầm, tiểu tiện.
Submeiulus, i. *m*. kẻ đái mế, đái dầm.
† Submentum, i. *n*. phần dưới cằm.
Submereo, es, rui, rere. đáng một ít.
Submergo, is, mersi, mersum, gere. làm cho chìm, — chìm ngập, — xiêu đắm.
Submeridianus, a, um. sự gì làm hay là đến khi vừa đứng bóng.
Submersio, onis. *f*. sự nhúng hay là dầm nước.
Submersor, oris. *m*. kẻ làm cho chìm ngập.
Submersus, ûs. *m*. V. Submersio.
Submersus, a, um. *part*. Submergo.
Submerus, a, um. gần tuyền, chẳng pha sự gì.
Subminia, æ. *f*. thứ áo nĩ đỏ.
Subministratio, onis. *f*. sự giúp.
Subministrator, oris. *m*. kẻ giúp, kẻ cho, kẻ thêm.
Subministratus, ûs. *m*. của giúp.
Subministratus, a, um. *part*.
Subministro, as, avi, atum, are. giúp, — cho, — thêm.
Submissè. *adv*. cách dún mình, — khiêm nhượng, — phục. ‖ thầm, — thĩ; submissè loqui, nói thầm.
Submissìm. *adv*. thầm thĩ.
Submissio, onis. *f*. sự hạ xuống; submissio vocis, nói nhỏ tiếng hơn.
† Submissus, ûs. *m*. sự xui giục.
Submissus, a, um. đã hạ xuống. ‖ khiêm nhượng; submissâ voce loqui, nói thầm. *part*.
Submitto, is, misi, missum, tere. đút nhét, hối lộ, gởi trộm. ‖ đặt dưới. ‖ đặt thế, thế lại. ‖ hạ xuống, dòng lại. ‖ nhường, phục, chịu phép. ‖ giúp, — cho; submittere genua, qùi gối; — pretia, bớt giá; — se, lòn lõi, chìu lòn; — se alicui, chịu lươn nhét; — se simulatè, trá hàng.
Submœstus, a, um. phiền lòng một ít.
Submolestè. *adv*. cách khó, — khó lòng một ít.
Submolestus, a, um. rối, khó lòng một ít.
Submollis, *m. f*. le. *n*. is. xốp một ít.
Submoneo, es, nui, nitum, nere. khuyên bảo trộm, cho tin trộm, dỉ lời.
Submorosus, a, um. mắt mỏ, co máu một ít.
Submotor, oris. *m*. quân nạt đàng, xá nhơn.
Submotus, a, um. *part*.
Submoveo, es, movi, motum, vere. xô, xô ra, đuổi, — ra. ‖ lui ra. ‖ chia ra, xé ra. ‖ đày; submovere hostes, đuổi kẻ nghịch.
Submurmuro, as, are. nói lẩm bẩm.
Submuto, as, avi, atum, are. đổi, — nhau, — chác.
Subnascor, eris, natus sum, sci. *dep*. mọc lên dưới, mọc thay vì giống khác.
Subnato, as, avi, atum, are. lặn lội xuống, lặn dưới.
Subnavigo, as, avi, atum, are. vượt bên dưới.
Subnecto, is, nexui, nexum, ctere. gút, thắt bề dưới. ‖ thêm.
Subnego, as, avi, atum, are. làm như từ như chối vậy.
Subnervo, as, avi, atum, are. cắt gân. ‖ làm cho ra yếu điệu.
Subnexus, a, um. *part*. Subnecto.
Subniger, gra, grum. đen mốc mốc.
Subnixus, a, um. đã dựa. ‖ dã đỡ. ‖ nương thế, ỷ thế.
Subnodo, as, avi, atum, are. gút, thắt dưới.
Subnotatio, onis. *f*. tờ thể.
Subnoto, as, avi, atum, are. xét riêng, — trong lòng, — kín. ‖ kí, thủ kí.
Subnuba, æ. *f*. vợ mọn, vợ bé.
Subnubilus, a, um. u, u ám một ít.
Subo, as, avi, atum, are. lăng đú.
Subobscenè. *adv*. cách nguyệt hoa một ít.
Subobscenus, a, um. tục tĩu một ít.
Subobscurè. *adv*. cách u ám một ít.
Subobscurus, a, um. u, u ám, mắt mỏ, rối một ít. ‖ lu lít, mờ mờ, mờ mệt.
† Subocularis, *m. f*. re. *n*. is. hay ở dưới con mắt.
Subodiosus, a, um. đáng ghét một ít. ‖ hay khuấy khỏa, — làm rối.
Subodoror, aris, atus sum, ari. *dep*. ngấm mật một ít, đánh hơi.
Suboffendo, is, di, sum, dere. chột ý, mất lòng một ít.
Suboleo, es, lui, litum, lere. bay mùi, ra mùi. ‖ phải người ta ngầm ý một ít; subolet patri, cha tôi hồ nghi.
† Subolfacio, is, cere. ngấm mật trước.
Suborior, iris, ortus sum, riri. *dep*. mọc lên bởi dưới.
Subornator, oris. *m*. kẻ hối lộ, kẻ dằn tay áo.
Subornatus, a, um. *part*.
Suborno, as, avi, atum, are. giúp cho, lo cho. ‖ sắm đồ cần cho. ‖ hối lộ, ton lót, dằn tay áo, đút tiền, đun nhét, lươn nhét, đút nhét; subornare aliquem, dâm đót người; subornari muneribus, ăn âm cầu hối lộ.
Subortus, ûs. *m*. sự tinh tú mọc hay là lặn.
† Subostendo, is, dere. tỏ ra.
† Subostensus, a, um. đã có tin, dã hứa.
Subpætulus, a, um. có con mắt lênh một ít.

Subpallesco, is, scere. *n.* thất sắc một ít.
Subpallidè. *adv.* cách mét một ít.
Subpallidus, a, um. mét meo một ít.
Subpateo, es, ui, tere. *n.* trống bề dưới.
Subpernatus, a, um. đã chịu cắt nhượng chơn.
Subpinguis, *m. f.* gue. *n.* is. béo một ít.
Subpræfectus, i. *m.* quan phú, quan phó.
Subprocurator, oris. *m.* kẻ thay mặt, tiện nghi.
† **Subradio**, as, are. soi.
Subrado, is, dere. cạo bề dưới.
Subrancidus, a, um. hôi nghỉ một ít.
Subrasus, a, um. đã cạo một ít.
Subraucus, a, um. khản tiếng một ít.
Subrectio, onis. *f.* sự sửa lại cho đứng cho ngay.
Subrectus, a, um. *part.* Subrigo.
Subrefectus, a, um. khá lại, khỏe lại một ít.
Subregulus, i. *m.* quan chưởng, phú quân.
Subremaneo, es, nere. ở lại.
Subremigo, as, avi, atum, are. chèo bề dưới.
Subrenalis, *m. f.* le. *n.* is. hay ở dưới hay là xung quanh lưng.
Subrepo, is, psi, ptum, pere. lọng vào, lén, — vào. ‖ mọc sau.
Subreptio, onis. *f.* sự ăn trộm. ‖ sự lọng vào, lén vào.
Subreptitius, a, um. đã làm chùng trộm. ‖ đã ăn trộm. ‖ đã dối cho đặng, đã làm mưu kế.
Subreptito, as, are. *dim.* Subrepo.
Subreptivus, a, um. đã đặng bởi mưu kế.
Subreptus, a, um. *part.* Subrepo, hay là Subripio.
Subresideo, es, dere. *n.* đứng lại, nghỉ chơn.

Subrideo, es, si, sum, dere. mỉn cười, cười mỉn mỉn, chúm chím.
Subridiculè. *adv.* cách trếu tật một ít.
Subrigo, as, avi, atum, are. tưới một ít.
Subrigo, is, rexi, rectum, gere. rởn, nhắc lên, lên ; subrigere aures, giẳng tai.
Subriguus, a, um. đã tưới một ít.
Subringor, eris, gi. *dep.* giận một ít.
Subripio, is, pui, breptum, pere. ăn trộm, ăn cắp, đạo.
Subrogatus, a, um. *part.*
Subrogo, as, avi, atum, are. thế lại, đặt thế cho.
Subrostranus, i. *m.* et Subrostrarius, ii. *m.* kẻ phong lu, kẻ muốn mắng tin nọ tin kia.
Subrotatus, a, um. hay ở hay động hay xây trên bánh xe.
Subrotundus, a, um. tròn một ít.
Subrubeo, es, bui, bere. *n.* ra đỏ một ít, hổ ngươi một chút.
Subruber, bra, brum. Subrubeus, a, um. et Subrubicundus, a, um. đỏ hùn hùn ; terra subrubra, thổ chu.
Subrufus, a, um. hồng hồng.
Subrumo, as, avi, atum, are. cho bú sữa.
Subrumpo, is, pere. phá.
Subrumus, a, um. còn bú sữa.
Subruncivus, a, um. hay dùng làm mộc bài.
Subruo, is, si, utum, scere. làm lỗ mội, đào dưới đất. ‖ phá, — tan, hủy hoại.
Subruptus, a, um. đã gãy dưới.
Subrusticè. *adv.* cách quê mùa một ít.
Subrusticus, a, um. quê mùa một ít.
Subrutilus, a, um. vàng hồng hồng.
Subrutus, a, um. *part.* Subruo.
Subsalsus, a, um. mẳn mẳn.

† **Subsannatio**, onis. *f.* sự nhạo cười.
† **Subsannator**, oris. *m.* kẻ nhạo cười.
Subsanno, as, avi, atum, are. nhạo cười, chê bai, nhạo báng.
Subsarcinatus, a, um. kẻ giấu khăn gói. ‖ kẻ gánh nặng một ít.
Subsatus, a, um. *part.* Subsero.
Subscindo, is, dere. cắt bề dưới. ‖ bằm, — xắt.
Subscribo, is, psi, ptum, bere. kí, thủ kí, phê, — phú. ‖ ưng, hiệp một ý, binh vực. ‖ biên, — sổ. ‖ chép kín, viết trộm. ‖ kiện cáo. ‖ theo phe kẻ kiện cáo ; præfectum libello supplici subscribere, quan phê đơn.
Subscriptio, onis. *f.* sự kí, thủ kí. ‖ hiệp một ý cùng kẻ kiện. ‖ sổ, sổ bộ.
Subscriptor, oris. *m.* kẻ hiệp một ý cùng người kiện. ‖ kẻ ưng, ưa. ‖ kẻ thủ kí.
Subscriptus, a, um. *part.* Subscribo.
Subscus, udis. *f.* câu móc bằng sắt, đồ sắt mà cầm có hình đuôi con ến, con cá.
Subseciva, orum. *n. pl.* đám đất dư trong một sào.
Subsecivus, a, um. của dư, của để dành. ‖ hay thay đổi.
Subseco, as, cui, sectum, care. cắt một ít, — bề dưới. ‖ bằm.
Subsectus, a, um. *part.* Subseco.
Subsecundarius, a, um. hay đến sau, — đến thứ hai.
Subsedeo, es, dere. *n.* V. Subsideo.
Subsellium, ii. *n.* ghế, phản, tòa, trước ý. ‖ bệ kẻ bị cáo ngồi. ‖ tòa quan đoán.
Subsentio, is, si, sum, tire. nghi, ngấm ngầm.
† **Subsequenter**. *adv.* liền, liên tiếp.
Subsequor, eris, cutus sum, qui. *dep.* theo gần, duổng theo, đi

duổng, men theo, theo sau. ‖ theo gót, bắt chước. ‖ giúp, binh vực.

Subsericus, a, um. có nửa phần chỉ tơ.

Subsero, is, sevi, satum, rere. gieo vãi sau, — trên, — thế. ‖ thêm.

Subsertus, a, um. đã xỏ dưới.

Subservio, is, vii, vel vivi, itum, ire. *n.* giúp, — đỡ, phục, chịu lụy; subservire orationi, giúp cho vững lời người đã nói trước.

Subsessa, æ. *f.* chốn rình rập.

Subsessor, oris. *m.* kẻ rình. ‖ kẻ bày mưu mà làm cho hư người nữ.

Subsicivus. V. Subsecivus.

Subsidentia, æ. *f.* nước cặn.

Subsideo, es, sedi, sessum, dere. *n.* rình. ‖ ở phung lu, du, ngao du. ‖ chìm, — mất. ‖ xuống dưới, ra cặn; subsidere in viâ, đứng lại giữa đàng.

Subsidialis, *m. f.* le, *n.* is. et

Subsidiarius, a, um. hay giúp; acies subsidiaria, binh hậu tiếp.

Subsidior, aris, atus sum, ari. *dep.* làm như binh hậu tiếp.

Subsidium, ii. *n.* sự giúp, giúp đỡ, phù hộ. ‖ binh hậu tiếp. ‖ binh để dành. ‖ nơi ẩn, — náu ẩn. ‖ thuế viết.

Subsido, is, sedi, dere. chìm, — xuống, — ngập, xuống dưới, sập xuống. ‖ nằm, — dưới, — dưới đất. ‖ hòa nhau, hòa vào nhau. ‖ mòn mỏi. ‖ sờn lòng. ‖ đứng lại, do, rình. ‖ ở dưới; subsidunt maria, biển ở lặng.

Subsiduus, a, um. hay chìm xuống, hay bỏ cặn lại.

Subsignanus, i. *m.* lính theo cờ khác chẳng theo cờ mình đã tục vào sổ.

Subsignatio, onis. *f.* V. Subscriptio.

Subsignatus, a, um. *part.*

Subsigno, as, avi, atum, are. thêm đều khi viết, trưng tích. ‖ làm dấu mà nhớ, biên kí. ‖ buộc mình và thủ kí. ‖ đợ của, — đần, cố.

Subsilio, is, lui vel lii, sultum, lire. nhẩy, — nhót, — tới.

Subsimilis, *m. f.* le. *n.* is. gần mỉa giống, mỉa chiệng, chiệng chiệng.

Subsimiliter. *adv.* cách mỉa chiệng, có lẽ mà tưởng làm vậy.

Subsimus, a, um. trịt mũi một ít.

Subsipio, is, pui, pere. *n.* có mùi gần như đồ khác.

* Subsistentia, æ. *f.* sự đỡ mình, của nuôi mình.

Subsisto, is, stiti, stitum, stere. đậu, ngừng chơn, — lại, ở lại. ‖ còn có, có, là. ‖ bắt. ‖ hồ nghi. ‖ giúp, — đỡ. ‖ đỡ, — mình, nuôi xác. ‖ chống, — trả, đánh trả, ngăn đón vững vàng, ngăn lại. ‖ thôi nói; subsistere paulisper, ngừng chơn; — feras, bắt muông chim.

Subsitus, a, um. ở dưới.

Subsolanus, i. *m.* gió đông, bên đông.

Subsolanus, a, um. thuộc về phương đông.

† Subsono, as, are. *n.* chỉ trộm, chỉ thầm.

Subsortior, iris, itus sum, iri. *dep.* bắt thăm mà bàu lên kẻ thế lại.

Subsortitio, onis. *f.* sự bắt thăm mà bàu lên quan đoán xử khi kẻ tiên cáo và kẻ bị kiện chẳng chịu quan thường. V Sortitio.

Subsortitus, a, um. đã chịu bắt thăm cho đặng thế cho kẻ khác.

† Subspargo, is, gere. gieo trộm.

† Substamen, inis. *n.* V. Subtemen.

Substantia, æ. *f.* sự có, sự bởi mình mà có, tự hữu, cốt, tự lập. ‖ sự thật có. ‖ thể. ‖ của cải. ‖ của nuôi; substantia corporis, hình vóc. ‖ đại cái.

Substantialis, *m. f.* le. *n.* is. có vị có sức nuôi dưỡng, đại cái.

Snbstantialiter. *adv.* cách tự hữu, — tự lập, — thật co.

Substantiola, æ. *f.* của cải vừa đủ.

Substantivalis, *m. f.* le. *n.* is. V. Substantialis.

Substantivè. *adv.* theo cách tiếng Substantivum.

Substantivum, i. *n.* sự tự lập, bởi mình mà có.

Substantivus, a, um. thuộc về Substantivum.

Substerno, is, stravi, stratum, nere. lót, trải, đặt dưới; substernere animo omnia, tâng mình lên trên hết mọi sự.

Substillum, i. *n.* sự đái láu. ‖ sương móc.

Substituo, is, ui, utum, ere. thế, — lại. ‖ đặt sau. ‖ đặt dưới. ‖ bắt phục. ‖ tưởng, vẽ trong trí; substituere aliquem crimini, cáo người.

Substitutio, onis. *f.* sự thế, đặt thế.

Substitutivus, a, um. thuộc về sự nếu có thì.

Substitutus, a, um. *part.* Substituo.

Substo, as, stiti, statum, are. *n.* tự hữu, tự lập, bởi mình mà có, có, là. ‖ ở vững vàng. ‖ ở dưới.

Substomachans, tis. *omn. gen.* kẻ tức giận một ít.

Substramen, inis. *n.* đồ lót dưới loài vật cho nó nằm.

Substratus, a, um. đã lót, đã trải dưới.

Substratus, ûs. *m.* sự lót dưới.

Substrepo, is, pere. *n.* làm om sòm một ít.

Substridens, tis. *omn. gen.* kẻ tức giận.

Substrictus, a, um. *part.*

Substringo, is, xi, strictum, gere. riết, riết lại; substringere lintea malo, cuốn buồm; — aurem loquaci, lắng tai mà nghe kẻ ngoa ngoét.

Substructio, onis. *f.* sự lập nhà lớn. ‖ nền nhà. ‖ đồ đỡ máng nước.

Substructor, oris. *m.* kẻ lập nền.

Substructum, i. *n.* nền.

Substructus, a, um. *part.*

Substruo, is, truxi, tructum, uere. lập nền, đắp nền.

Subsulcus, i. *m.* đàng cày gần nhau.

Subsultìm. *adv.* cách nhẩy nhót, lanh chanh.

Subsulto, as, are. *freq.* Subsilio. đi lanh chanh.

Subsultus, ûs. *m.* sự đi lanh chanh, sự nhẩy nhẹ vậy.

Subsum, subes, subfui, subesse. ở dưới, ở khuất. ‖ lâm, hòng đến. ‖ ở ngay mặt. ‖ subest spes, còn có sự trông cậy; — nox, đêm gần tới.

Subsuo, is, sui, sutum, uere. may bề dưới.

Subsurdus, a, um. nặng tai, chẳng có tiếng rõ.

Subsutus, a, um. *part.* Subsuo.

† Subtabidus, a, um. mét xanh lắm.

Subtacitus, a, um. thinh nễ một ít.

Subtal, alis. *n.* phần sâu dưới bàn chơn.

Subtardus, a, um. muộn một ít, chậm chạp một ít.

Subtectus, a, um. kín một ít.

Subtegmen, inis. *n.* V. Subtemen.

Subtego, is, texi, tectum, gere. che một ít.

Subtegulanea, orum. *n. pl.* lát nhà bằng vôi trộn cùng đá cẩm thạch đã tán mạt.

Subtegulanus, a, um. ở dưới ngói.

Subtel, elis. *n.* V. Subtal.

Subtemen, inis. *n.* canh, — tơ, chỉ canh.

Subtendo, is, di, sum, dere. lót, giương ra dưới.

Subtento, as, avi, atum, are. dò lòng cách khéo.

Subtentus, a, um. *part.* Subtendo.

Subtenuis, *m. f.* ue. *n.* is. mỏng vừa.

Subtepidè. *adv.* cách nguội một ít.

Subter. *adv.* hạ, dưới, bề dưới.

Subter, *præp.* (cai *accus.* hay là *abl.*) hạ, dưới; sub mœnia, dưới vách lũy. V. Sub.

Subteractus, a, um. đã đẩy bề dưới.

Subteranhelo, as, are. *n.* kêu van hay là cực dưới gánh nặng.

Subtercavatus, a, um. dã đào bề dưới.

Subtercurrens, tis. *omn. gen.* hay chạy dưới.

Subtercutaneus, a, um. hay ở dưới da.

Subterduco, is, xi, ctum, cere. se subterducere, lánh, thoát khỏi.

Subterfluo, is, fluxi, fluxum, uere. chảy ra dưới. ‖ sẩy, — đi, thoát khỏi.

Subterfugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn trộm, lánh khỏi, thoát, — khỏi.

Subterfugium, ii. *n.* lẽ chữa mình, lẽ gỉa cho thoát khỏi.

Subterfundo, as, are. lập bề dưới.

Subterhabitus, a, um. đã chịu chê bai.

† Subterior, *m. f.* ius. *n.* oris. bề dưới.

† Subterjaceo, es, cui, cere. *n.* ở dưới, nằm dưới.

† Subterjacio, is, cere. quăng dưới.

Subterlabor, eris, lapsus sum, bi. *dep.* chảy bề dưới. ‖ trốn, lánh, thoát khỏi.

Subterlino, is, levi, litum, nere. xức, thoa, bóp bề dưới.

Subterluo, is, ere. rửa bề dưới.

Subterluvio, onis. *f.* sự nước xoi.

Subtermeo, as, avi, atum, are. đi hay là qua dưới.

Subternatans, tis. *omn. gen.* kẻ lặn lội dưới.

Subternus, a, um. V. Subterraneus.

Subtero, is, trivi, tritum, rere. tán nhỏ, tán mạt

Subterpedaneum, i. *n.* bệ, phản.

Subterpendens, tis. *omn. gen.* hay sà sà nơi cây.

Subterraneus, a, um. hay ở dưới đất, ngóc, cống, lỗ mội; via subterranea, ngóc.

Subterratorium, ii. *n.* cái cuốc, cái xuổng, cuốc chỉa.

Subterrenus, a, um. V. Subterraneus.

Subterreo, es, rui, ritum, rere. nhát người ít vậy.

Subterreus, a, um. V. Subterraneus.

Subterseco, as, are. cắt bề dưới.

Subtertenuo, as, avi, atum, are. bớt, vạc bề dưới.

Subtervacans, tis. *omn. gen.* lỗ mội.

Subtervolo, as, are. bay dưới.

Subtervolvo, is, vere. lăn dưới.

Subtexo, is, xui, xtum, xere. dệt lại. ‖ nối, — lại. ‖ che. ‖ làm sách, làm văn thi.

† Subticeo, es, cere. et Subticesco, is, scere. *n.* nín một ít, nín sau.

Subtililoquentia, æ. *f.* bài khôn khéo.

† Subtililoquus, a, um. kẻ hay nói khéo.

Subtilis, *m. f.* le. *n.* is. lior. lissimus. mỏng, — mảnh. ‖ qủi quyệt, khôn khéo, sắc sảo, trí trá; subtilis gladius, gươm sắc; subtilior gula, của mĩ vì.

Subtilitas, atis. *f.* sự khôn khéo, khôn ngoan, qủi quyệt, trí huệ, — sắc. ‖ sự mỏng, — tanh. ‖ mưu kế khéo. ‖ lời đơn sơ.

Subtiliter. *adv.* cách khéo, — qủi quyệt, — nhẹ, — nhẹ nhàng. ‖ đơn sơ. ‖ trí huệ; subtilissimè arripere, nhạy như nhíp.

Subtimeo, es, mui, mere. sợ một ít.

Subtinnio, is, ire. đánh chiêng, đánh xấp xải nhẹ vậy.

Subtitubo, as, are. ngập nghừng một ít, xếu một ít.
Subtractio, onis. *f.* sự ra khỏi, lui ra ; non sumus subtractionis filii, chúng tôi chẳng phải là con muốn lui ra cho khỏi.
Subtractus, a, um. *part.*
Subtraho, is, traxi, tractum, here. ăn cắp, cất lấy, ăn bớt; subtrahere se, lánh khỏi.
Subtristis, *m. f.* te. *n.* is. rầu rĩ một ít.
Subtritus, a, um. mòn bề dưới. ‖ đã tán mạt.
Subtundo, is, tudi, tusum, dere. đánh phứt, đánh nhẹ.
Subturpiculus, a, um. *dim.*
Subturpis, *m. f.* pe. *n.* is. xấu hổ một ít.
Subtùs. *adv.* dưới, bề dưới, hạ.
Subtusus, a, um. *part.* Subtundo.
Sububer, beris. *omn. gen.* kẻ còn bú.
Subucula, æ. *f.* áo bề trong người nam. ‖ bánh mà cúng.
Subuculatus, a, um. kẻ mặc áo bề trong.
Subuculum, i. *n.* bánh cúng.
Subula, æ. *f.* cái giùi; subulâ perforare, giùi lỗ; subulæ, gạc nai.
Subularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về giùi, — thợ đóng giày.
Subulcus, i. *m.* kẻ giữ con heo.
Subulo, onis. *m.* nai con. ‖ bả lạnh. ‖ thằng bợm.
† Subulo, as, are. thổi ống quyển, hút gío. ‖ giùi lỗ, giùi lỗ mà may.
Subura, æ. *f.* chỗ con bợm ở trong thành Roma.
Suburanensis, *m. f.* se. *n.* is. et
Suburanus, a, um. thuộc về nơi con bợm ở.
Suburbana, orum. *n. pl.* et
Suburbana, æ. *f.* nhà quê gần thành.
Suburbanè. *adv.* cách lịch sự khá.
Suburbanitas, atis. *f.* nơi gần thành.
Suburbanum, i. *n.* chốn kề thành, nhà quê gần thành.
Suburbanus, a, um. thuộc về chốn kề thành.
Suburbia, orum. *n. pl.* những nhà kề thành.
Suburbium, ii. *n.* xóm kề thành.
Suburgeo, es, gere. ép qúa.
Suburo, is, ussi, ustum, rere. thui, thui đốt.
Suburra, æ. *f.* V. Subura.
Subus, thay vì Suibus. V. Sus, is.
Subustio, onis. *f.* sự hầm nhà tắm.
Subustus, a, um. nửa cháy.
Subuvidus, a, um. yủ yủ.
Subvas, adis. *m.* phú lãnh, kẻ lãnh chịu thứ hai.
Subvectio, onis. *f.* sự chở, xe.
Subvecto, as, avi, atum, are. *freq.* V. Subveho.
Subvectus, ûs. *m.* V. Subvectio.
Subvectus, a, um. *part.*
Subveho, is, vexi, vectum, here. chở, xe, đem sang.
Subvello, lis, lere. nhổ lông.
Subvenio, is, veni, ventum, nire. *n.* tới đương khi. ‖ giúp, — đỡ. ‖ cứu, chữa. ‖ nhớ lại ; subvenire in arduis, cấp cứu.
Subventio, onis. *f.* sự giúp, giúp đỡ.
Subvento, as, are. *freq.* Subvenio.
Subventor, oris. *m.* kẻ giúp, làm ơn, làm phước.
Subventus, ûs. *m.* sự giúp, phù hộ.
Subverbustus, a, um. kẻ đã phải đòn nát lưng. ‖ kẻ mắc lằn roi.
Subvereor, eris, ritus sum, reri. *dep.* sợ một ít, lện một ít.
Subversio, onis. *f.* sự phá, xáo lộn.
Subverso, as, avi, atum, are. *freq.* Subverto. phá tuyệt.
Subversor, oris. *m.* kẻ phá ; subversor legum, kẻ phạm luật.
Subversus, a, um. *part.*
Subverto, is, ti, sum, tere. trở đất đi trở đất lại. ‖ phá, đảo, lật, phản phúc. ‖ hủy hoại. ‖ úp. ‖ xáo lộn. ‖ làm cho vấp phải, làm cho phải ngã ; subvertere aliquem, làm cho người phải hư mất ; — omninò, đổ trúc.
Subverustus, a, um. đã quay nướng.
Subvesperus, i. *m.* bên tây, nam tây.
Subveteribus. nơi trong chợ thành Roma mà đổi bạc.
Subvexus, a, um. có dốc êm.
Subvillicus, i. *m.* kẻ thuê mướn thứ hai.
Subviridis, *m. f.* de. *n.* is. xanh lá cam một ít.
Subvolito, as, are. năng bay.
Subvolo, as, avi, atum, are. bay, — lên ; pullus subvolare incipiens, bay chập chững.
Subvolvo, is, vi, volutum, vere. lăn, cuốn.
Sub vos placo. thay vì vobis Supplico.
Subvulsus, a, um. *part.* Subvello.
Subvulturius, a, um. màu kên kên.
Succedaneus, a, um. sự gì đặt thế, kẻ thế, thay vì.
Succedo, is, cessi, cessum, dere. vào dưới, vào trong. ‖ tới gần. ‖ kế hậu, — vị, thế, thay vì. ‖ xảy đến. ‖ đặng như ý muốn ; succedere antro, vào hang ; — in artem, nối nghiệp; — vice alicujus, thay vì ; — dominationi, chịu phép cai ; — ramis, đụt bóng cây.
Succendo, is, di, sum, dere. đốt, — dưới. ‖ phần, — hóa, thiêu, phần thiêu. ‖ giục, — lòng, thôi thúc ; succendere ora, làm cho đỏ mặt.
Succenseo, es, sui, sere. *n.* giận, — dữ, sôi gan ; succensere alicui, giận người.
Succensio, onis. *f.* sự cháy, lửa đốt.
Succensus, a, um. *part.* Succendo.
Succentivus, a, um. kẻ hát hay là gẩy đờn một phe cao hơn.
Succentor, oris. *m.* kẻ xui giục. ‖ V. Succentivus.

Succenturiatus, a, um. kẻ thế, thay vì.

Succenturio, as, are. cấp lính. ‖ thế, đặt thay vì.

Succentus, ûs. *m.* sự hát hay là gẩy đờn một phe cao hơn.

Succerda, æ. *f.* phân heo.

Succerno, is, crevi, cretum, nere. rây, lọc, sàng, giần, — sàng. ‖ để dành, — riêng.

Successa, orum. *n. pl.* sự thạnh lợi, đạt vận.

Successio, onis. *f.* sự kế hậu. ‖ sự thế, thay vì. ‖ sự thạnh, đạt vận. ‖ cơ đồ, cơ nghiệp.

Successivè. *adv.* cách kế hậu.

Successivus, a, um. hay kế hậu, — nối kế đặng.

Successor, oris. *m.* kẻ kế vị, kế hậu; successor legitimus regis, tự vị, trữ quân.

Successorius, a, um. thuộc về cơ đồ.

Successus, ûs. *m.* sự tới gần, lân cận. ‖ hang, — đá. ‖ sự thạnh lợi, đạt vận. ‖ mùa, thì, chừng đỗi.

Succensus, a, um. *part.* Succedo.

Succidaneus, a, um. V. Succedaneus.

Succidia, æ. *f.* phần thịt heo muối.

Succido, is, di, sum, dere. chặt, cắt, xẻ, cưa xẻ.

Succido, is, di, casum, dere. ngã, — xuống, sập, — xuống; succidunt mihi genua, tôi rũ đầu gối.

Succidus, a, um. ướt, yủ yủ, mốc meo.

Succiduus, a, um. hay dễ ngã.

Succinctè. *adv.* et Succinctìm. *adv.* dón, tóm lại, nói tắt.

† Succinctorium, ii. *n.* thứ ướm dài, quần, — chơn.

Succinctulus, a, um. *dim.*

Succinctus, a, um. *part.* Succingo.

Succineus, a, um. V. Succinus.

Succingo, is, nxi, nctum, gere. thắt, vận, xăn, bọc. ‖ vây, — phủ, bao lấy; retrò amictu se succingere, lật áo.

Succingulum, i. *n.* dây thắt lưng.

Succino, is, inui, entum, nere. hát sau người khác, — phe cao hay là phe thấp hơn. ‖ nói sau người khác.

Succinum, i. *n.* hổ phách, lạp phách.

Succinus, a, um. thuộc về lạp phách.

Succipio. V. Suscipio.

Succisio, onis. *f.* succisio lignorum, sự làm cây.

Succisivus, a, um. đã cắt, chặt, bớt. V. Subsecivus.

Succisus, a, um. *part.* Succido.

Succlamatio, onis. *f.* sự tung hô. ‖ hô hoán.

Succlamo, as, avi, atum, are. tung hô, hô hoán.

Succo, onis. *m.* kẻ tham của.

Succolatio, onis. *f.* sự cõng, cõng đòng đòng, vác.

Succollatus, a, um. *part.*

Succollo, as, avi, atum, are. cõng, cõng đòng đòng, vác.

Succosus, a, um. có nhiều vị, mĩ vị, có nhiều mủ cây. ‖ giàu có.

Succresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* mọc bên dưới. ‖ bò lan ra. ‖ kế hậu, đi sau.

Succretus, a, um. *part.* Succerno, et Succresco.

Succrotila vocula, giọng yếu.

Succuba, æ. *f.* vợ bé.

Succubo, as, are. nằm dưới.

† Succuboneus, a, um. thần dân, thần liêu.

Succudo, is, udi, usum, dere. rèn.

Succulentus, a, um. V. Succosus.

Succumbo, is, cubui, cubitum, bere. *n.* ngã xuống, — dưới. ‖ sấp mình xuống. ‖ hàng, — đầu, chịu phép, thua; succumbere bello, bị trận; — animo, sờn lòng; — culpæ, làm lỗi.

Succurro, is, ri, sum, rere. đón rước. ‖ giúp, phò giúp, giúp đáp. ‖ nhớ, — lại. ‖ chữa lấy, liệu cho, lo cho; succurrere sibi, độ thân; rebus suis alicui succurrere, tư trợ.

Succus, i. *m.* vị, mủ cây, trấp, khí, — xấu, — độc trong xác. ‖ sự mạnh, sức mạnh, khỏe mạnh; succus carnis vel fructuum, trấp; — fructuum mordacium et asperorum, the; — fructuum diffluens, rệu mật; — vini, rượu; — arundinis, đàng. ‖ mù sương. ‖ đồ ăn. ‖ thuốc, — độc. ‖ sự ngon, mĩ vị.

Succussarius, a, um. et Succussator, oris. *m.* kẻ rung, lắc lắm, rung mạnh. ‖ kẻ bỏ gánh xuống.

Succussatura, æ. *f.* sự con ngựa đi chẳng êm.

Succussio, onis. *f.* sự rung, động; succussio terræ, đất động.

Succusso, as, avi, atum, are. đi chẳng êm, làm cho day động. ‖ bỏ gánh xuống.

Succussor, oris. *m.* V. Succussator.

Succussus, ûs. *m.* sự rung, động.

Succussus, a, um. *part.*

Succutio, is, cussi, cussum, tere. rung, động, làm cho day động.

Sucerda, æ. *f.* V. Succerda.

Suctus, ûs. *m.* sự bú, nút.

Suctus, a, um. *part.* Sugo.

Sucula, æ. *f.* heo nái con. ‖ cái trục. ‖ áo bề trong.

Suculæ, arum. *f. pl.* tinh tú kia.

Suculus, i. *m.* heo con.

Sudabundus, a, um. kẻ rịn mồ hôi lắm.

Sudariolum, i. *n.* khăn nhỏ.

Sudarium, ii. *n.* khăn mũi, — mồ hôi, — xéo.

Sudatio, onis. *f.* sự rịn mồ hôi. ‖ nơi trong nhà tắm cho ra mồ hôi.

Sudator, oris. *m.* kẻ dễ rịn mồ hôi.

Sudatorium, ii. *n.* nơi trong nhà tắm cho ra mồ hôi.

Sudatorius, a, um. hay làm cho mồ hôi chảy ra.

Sudatrix, icis. *f.* nữ nhơn dễ rịn mồ hôi.

Sudatus, a, um. *part.* Sudo.

Sudes, is. *f.* nọc. ‖ gậy thui đốt dưới cho nó cứng và cho đặng vạc nó cho nhọn. ‖ cá kia.

Sudiculum, i. *n. dim.* Sudes.

Sudiculum, i. *n.* thư roi bằng dây.

Sudificus, a, um. hay làm cho thanh trời.

Sudis, is. *f.* cá kia.

Sudo, as, avi, atum, are. rịn mồ hôi, mồ hôi chảy ra. ‖ dột, nhỏ giọt. ‖ chịu khó nhọc; sudare mella, dột mật ong; — sanguinem, mướt máu.

Sudor, oris. *m.* mồ hôi. ‖ mù sương. ‖ khó nhọc; aliquid multo sudore et labore facere, đi xuôi về ngược, lặn mọe.

† Sudorus, a, um. dầm mồ hôi.

Sudum, i. *n.* trời ym, — lặng, mát trời, nhâm trời.

Sudus, a, um. thanh, lặng, mát. ‖ yỏ yỏ.

Sue, suem, sues. V. Sus, suis.

Suecia, æ. *f.* N. R.

Suedi, orum. *m. pl.* N. H.

† Sueo, es, ere. V. Suesco.

Suera, æ. *f.* thịt heo.

Sueres, um. *f. pl.* phần thịt heo.

Suesco, is, suevi, suetum, scere. *n.* quen, có thói, mắc thói.

Suetus, a, um. *part.* Suesco.

Suevonia, æ. *f.* N. R.

Sufes, etis. *m.* V. Suffes.

Suffarcinamictus, a, um. kẻ gánh nhiều gói.

Suffarcinatus, a, um. *part.*

Suffarcino, as, are. giao đồ giao gói mà cắp nách dưới áo; suffarcinare muneribus, ban nhiều của thưởng.

Suffaraneus, a, um. kẻ gánh lúa trong bị nơi dinh trại hay là bên chợ.

Suffectio, onis. *f.* sự thế, thế lại. ‖ sự nhuộm.

† Suffectura, æ. *f.* sự bổ thêm.

Suffectus, a, um. *part.* Sufficio.

Sufferentia, æ. *f.* sự nhịn, nhịn nhục, chịu khó.

Suffero, fers, sustuli, sublatum, ferre. chịu khó, — cực. ‖ cho; sufferre tergum, sấp cật; — mulctam, chạy vạ.

Suffertìm. *adv.* V. Plenè.

Suffertus, a, um. *part.* Suffercio.

Suffervefacio, is, feci, factum, cere. cho sôi một ít.

Suffervefactus, a, um. nóng một ít.

Suffervefio, is, factus sum, fieri. et

Sufferveo, es, bui, vere. *n.* sôi một ít.

Suffes, etis. *m.* quan lớn thành kia.

Suffibulator, oris. *m.* kẻ khóa dưới.

Suffibulo, as, are. V. Subfibulo.

Suffibulum, i. *n.* khăn trắng bà vãi kia lúp đầu khi tế lễ.

Sufficienter. *adv.* đủ, khẳm, túc.

Sufficientia, æ. *f.* sự đủ, khẳm.

Sufficio, is, feci, fectum, cere. đặt thế, thay vì. ‖ cho, ban. ‖ nhuộm. ‖ đủ, khẳm, túc, — dụng. ‖ có sức mà chống trả; animos et vires sufficere, an ủi lòng và bổ sức lại; sufficit, đã đủ, thôi; suffice, hãy ở bằng lòng.

Sufficiendus, a, um. khá xông thuốc thơm.

Suffigo, is, xi, xum, gere. găm, cặm, cắm; suffigere cruci, — in cruce, đóng đinh trên cây câu rút.

Suffimen, inis. *n.* thuốc thơm.

Suffimento, as, avi, atum, are. xông hương, xông thuốc thơm.

Suffimentum, i. *n.* V. Suffimen.

Suffindo, is, dere. sả, xẻ một ít, xẻ bên dưới. ‖ rán một ít.

Suffio, is, ivi, itum, ire. xông hương, xông thuốc thơm. ‖ làm cho nóng. ‖ ướp hương.

Suffiscus, i. *m.* dãy, bị, thúng.

Suffitio, onis. *f.* sự xông hương.

Suffitor, oris. *m.* kẻ dọn thuốc thơm.

Suffitus, ûs. *m.* V. Suffitio.

Suffitus, a, um. *part.* Suffio.

Suffixus, a, um. *part.* Suffigo.

Sufflabilis, *m. f.* le. *n.* is. thở ra đặng.

Sufflamen, inis. *n.* đồ hay là xà tích dùng mà ngăn bánh xe nơi đàng dốc.

Sufflamino, as, avi, atum, are. ngăn cầm bánh xe nơi đàng dốc. ‖ sự ngăn trở. ‖ sự trễ.

Sufflamo, as, are. đốt lửa, nhen lửa.

Sufflatio, onis. *f.* lòng bóng trên mặt nước.

Sufflatorium, ii. *n.* ống bễ.

Sufflatus, ûs. *m.* sự thổi. ‖ hơi thở.

Sufflatus, a, um. *part.* Sufflo.

Sufflavus, a, um. V. Subflavus.

Sufflo, as, avi, atum, are. thổi; sufflare se, giận dữ; — buccas, búng má. ‖ nói xấm xuất.

Suffocabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho ngột.

Suffocatio, onis. *f.* sự ngột, tức ngột, chết ngột.

Suffocatus, a, um. *part.*

Suffoco, as, avi, atum, are. làm cho ngột, — chết ngột, nghẹt cổ, — họng. ‖ làm cho phải chết; in aquis suffocare se, trầm mình, chết trầm nịch; aquis suffocari, chết đuối.

Suffodio, is, fodi, fossum, dere. đào dưới, làm lỗ mội, bới. ‖ khoan, khoét lỗ; suffodere murum, đánh ngạch.

Suffossio, onis. *f.* sự đào, đào dưới, bới, lỗ mội.

Suffossus, a, um. *part.* Suffodio.

Suffractus, a, um. *part.* Suffringo.

Suffrænatio, onis. *f.* V. Suffrenatio.
† Suffraganeus, i. *m.* giám mục dưới phep giám mục cai xứ.
Suffragatio, onis. *f.* sự bàu lên.
Suffragator, oris. *m.* kẻ bàu lên.
Suffragatorius, a, um. thuộc về sự bàu lên.
Suffragatrix, icis. *f.* nữ nhơn bàu lên.
Suffragino, as, are. cắt nhượng chơn.
Suffraginosus, a, um. có bướu cứng nơi nhượng chơn.
Suffragium, ii. *n.* tiếng ưng bàu lên. ‖ phép bàu lên. ‖ sự giúp, binh vực. ‖ hội bàu lên.
Suffrago, inis. *f.* nhượng chơn. ‖ bướu cứng nơi nhượng chơn con ngựa.
Suffragor, aris, atus sum, ari. *dep.* ưng bàu lên. ‖ binh vực, giúp đỡ; suffragari cupiditati, binh vực tình người.
Suffrenatio, onis. *f.* sự đặt đá hiệp làm một liền nhau trong nhịp bán nguyệt.
Suffrico, as, cui vel cavi, ctum vel catum, are. cọ, cà, thoa nhẹ.
Suffringo, is, fregi, fractum, gere. bẻ giữa, — dưới, — bên dưới.
Suffrio, as, avi, atum, are. bẻ ra mún, bẻ vụn.
Suffugio, is, fugi, fugitum, gere. trốn, lánh, thoát khỏi, lánh dưới; suffugere tactum, sensum, chẳng có lẽ đá đến và xem thấy đặng.
Suffugium, ii. *n.* nơi náu ẩn, nơi nương đụt.
Suffulcio, is, si, tum, cire. chống, — dưới, — đỡ.
Suffulcrum, i. *n.* choái, đồ chống.
Suffultus, a, um, *part.* Suffulcio.
Suffumigatio, onis. *f.* sự xông thuốc thơm.
Suffumigo, as, avi, atum, are. xông bên dưới. ‖ xông thuốc thơm mà đuổi khí độc.

Suffundatus, a, um. đã dùng mà lập nền.
Suffundo, is, fudi, fusum, dere. đổ dưới, đổ trộm; suffundere ore ruborem, làm cho thẹn mặt.
Suffuror, aris, atus sum, ari. *dep.* ăn trộm, ăn cắp.
Suffusio, onis. *f.* sự đổ vào. ‖ tật làm cho sưng hay là sinh vảy nơi con mắt; bilis suffusio, bịnh xung.
† Suffusor, oris. *m.* kẻ đổ, kẻ tưới.
Suffusorium, ii. *n.* đàng mương.
Suffusus, a, um. *part.* Suffundo. pudore suffusus, dở mả.
Suggero, is, gessi, gestum, rere. cho, giúp. ‖ nhắc, — lại. ‖ thế, — lại. ‖ đặt dưới. ‖ thêm, bổ thêm. ‖ bày kế; suggerere rei sumptus, chịu sở tổn.
Suggestio, onis. *f.* sự thêm, bổ thêm. ‖ sự bày kế, toan liệu cho, dỗ dành.
Suggestum, i. *n.* et Suggestus, ûs. *m.* nơi cao. ‖ tòa giảng, — khuyên dạy. ‖ đồ hát bội. ‖ sự bày mưu, giục lòng, dỗ dành.
Suggestus, a, um. *part.* Suggero.
Suggillatio, onis. *f.* dấu bầm tím, vít tích, lằn. ‖ nhơ danh.
Suggillatus, a, um. *part.*
Suggillo, as, avi, atum, are. đánh, làm cho phải dấu. ‖ làm cho phải vít tích bầm tím. ‖ làm cho nhơ danh, — hư danh. ‖ nhạo cười, làm sỉ nhục. ‖ bày mưu, dỗ danh, xui.
Suggredior, eris, gressus, sum, di. *dep.* tới chùng trộm, lén.
Suggressus, a, um. *part* Suggredior.
Suggrunda. V. Subgrunda.
Sugillo. V. Suggillo.
Sugo, is, xi, ctum, ere. bú, nút, hút, mút; sugere lac, bú sữa.
Suî, sibi, se, *pron.* (thuộc về ngôi thứ ba,) cho mình, thuộc về mình.

Suile, is. *n.* chuồng heo.
Suilla, æ. *f.* thịt heo.
Suillus, a, um. thuộc về con heo.
Suîmet, sibimet, semet, et
Suimetipsius, sibimetipsi, semetipsum, mình, mình chúc, bởi mình.
Suinus, a, um. V. Suillus.
Sulamitis, is. *f.* con gái thành Sulam.
Sulcamen, inis. *n.* V. Sulcus.
Sulcatìm. *adv.* từng đàng cày.
Sulcatio, onis. *f.* sự cày đàng, đàng cày.
Sulcator, oris. *m.* kẻ cày.
Sulcatus, a, um. *part.*
Sulco, as, avi, atum, are. cày, làm đàng cày. ‖ dũi; sulcare agros, cày ruộng; porcum sulcare terram, heo ũi, heo dũi; sulcare æquor, vượt biển.
Sulculus, i. *m.* đàng cày nhỏ. *dim.*
Sulcus, i. *m.* đàng cày, đàng luống cây. ‖ sự xới đất. ‖ đàng tàu vượt biển. ‖ ngọn lửa lan ra; sulcus cutis, da nhăn.
Sulfur, uris. *n.* V. Sulphur.
Sullaturio, is, ire. *n.* bắt chước ông Sylla.
Sulphur, uris. *n.* sinh, lưu huình; sulphur sacrum, sét.
Sulphurans, tis. *omn. gen.* V. Sulphureus.
Sulphuraria, æ. *f.* mỏ sinh.
Sulphurarius, ii. *m.* kẻ lấy và dọn sinh.
Sulphuratio, onis. *f.* lớp sinh. ‖ sự chấm sinh, xức sinh.
Sulphuratum, i. *n.* thẻ sinh. ‖ mùi, hơi sinh; sulphurata accendere, châm thẻ.
Sulphuratus, a, um. có sinh, đã chấm sinh.
Sulphureus, a, um. thuộc về sinh.
† Sulphuro, as, are. chấm sinh, tẩm sinh, làm cho bay mùi sinh.
Sulphurosus, a, um. có nhiều sinh.
Sultis. thay vì Si vultis.

Sum, thay vì Eum.

Sum, es, est, fui, esse. là, ở, có, đặt cớ, mở đàng, đặt cội rễ; illud est, ấy là; id est, nghĩa là; ubì est? ở đâu? illìc est, ở đó; apud aliquem esse, ở cùng người; est meum hoc facere, là việc tôi phải làm; — boni judicis, phải niêm quan đoán tốt; mihi desiderio est, tôi ước ao; mirâ sum alacritate, tôi giỏi giắn lắm; dùm ero, đương khi tôi sẽ sống; non solet esse diù, chẳng quen ở lâu dài; quanti erat triticum? gía lúa đã đặng bao nhiêu? esto, mặc lòng; benè sperare est, có lẽ mà trông cậy sự lành; est rectè apud matrem, mẹ tôi sức khỏe. ‖ thuộc về.

Sumatra, æ. *f.* N. IN.

Sumen, inis. *n.* vú heo nái cho con bú đặng hai ngày.

Sumes, is. *m.* tên bụt kia.

Suminata, æ. *f.* heo nái mới để.

Summa, æ. *f.* cọng, cọng lại, vốn. ‖ của cải. ‖ chính việc, việc nhứt. ‖ sự trọng hơn, chính ý. ‖ quờn chức trên hết. ‖ in summam redigere, cọng tính; summæ rerum, tóm lại; ad summam, in summâ, sau hết, nói tắt.

Summalis, *m. f.* le. *n.* is. cọng, — lại, — tính, đủ chẳng thiếu.

Summanale, is. *n.* bánh có hình bánh xe mà cúng.

Summano, as, are. nuốt.

Summanus, i. *m.* tên bụt âm phủ.

Summarium, ii. *n.* sự dón, tóm lại, đại cái.

† Summarius, ii. *m.* kẻ muốn làm nhứt.

Summas, atis. *m. f.* tôn trưởng, kẻ làm nhứt, làm cả, làm lớn.

Summatìm. *adv.* tóm lại, sảo lược, đại cái, dón. ‖ lược qua.

Summatus, ús. *m.* quờn chức cao hơn hết.

Summè. *adv.* trên, bởi trên, thượng. ‖ rất, lắm.

Summergo. các tiếng có chữ đầu Summ mà chẳng có đây thì coi tiếng Subm.

Summitas, atis. *f.* đảnh, đỉnh, chóp, chót, chót vót.

Summo. *abl. abs.* (ám hảo loco.) sau hết, rốt.

Summœnianus, a, um. kẻ ở gần lũy, hay chạy trên thành lũy.

Summœnium, ii. *n.* nơi gần lũy thành Roma các con bợm ở đó.

Summoperè. *adv.* lắm, rất.

Summotenùs. *adv.* cho đến trên, — đến chóp.

Summula, æ. *f. dim.* Summa.

Summùm. *accus.* (là như adverbio và ám hảo *ad.*) ít là, ít nữa là, nếu lâu thì. ‖ cho lần sau hết; aut summum cras, hay là ít nữa là đến mai; fac planè ut valeas nos ad summum, xin người lo cho đặng sức khỏe, bằng chúng tôi chẳng có lẽ cho đặng khỏe mạnh hơn. ‖ rất đỗi, rất phẩm.

Summum, i. *n.* chóp, chót, đỉnh, phần cao hơn; summum diei, chiều tối.

Summus, a, um. cao, — hơn, — trên hết, rất cao. ‖ lớn hơn, đại, cả. ‖ rốt hết, rốt đáy; à summo, từ trên; summus vir, người đại thần; summa aqua, mặt nước; — dies, ngày sau hết; — ætas, — senectus, sự già cả.

Summusso, as, are. V. Murmuro.

Summussus, a, um. kẻ nói lầm bầm.

Summuto, as, avi, atum, are. đổi chác.

Sumo, is, sumpsi, sumptum, mere. lấy, cất, — lấy. ‖ chọn, lựa. ‖ mượn. ‖ tốn, hao tốn. ‖ khi sự, gây việc, — dựng. ‖ mua. ‖ dùng, hao phí. ‖ bày đặt; sumere sibi spiritus, khoe mình, ra kiêu hảnh; — operam frustrà, uổng công; — supplicium, phạt; — otium, nghỉ; — liberos, nuôi con mày.

Sumptifacio, is, feci, factum, cere. hao tốn.

Sumptio, onis. *f.* của hay là sự gì lấy mọi lần. ‖ sự mượn. ‖ câu luận.

Sumptito, as, avi, atum, are. *freq.* năng lấy.

Sumptuarius, a, um. thuộc về sở tổn.

Sumptuarius, ii. *m.* kẻ tốn, giữ việc.

Sumptum, i. *n.* câu chịu trong phép luận.

Sumptuosè, iùs. *adv.* cách hao tốn lắm, — trọng thể.

Sumptuositas, atis. *f.* sự xa xí.

Sumptuosus, a, um. kẻ hao tốn, hao phí lắm, xa xí. ‖ mắt.

Sumptus, ús. *m.* sự tốn, hao tốn, phí, của tốn, sở tổn; sumptus itineris, hành phí.

Sumptus, a, um. *part.* Sumo.

Sunam. *ind.* N. U.

Sunamitis, idis. *f.* nữ nhơn thành Sunam.

Suno, as, are. V. Deprimo. Simo.

Suo, is, sui, sutum, ere. may, vá, nối; suere velum, chằm buồm; — latè, may lược; — vestem, may áo.

Suoptè. bởi mình.

Supellecticarius, ii. *m.* kẻ giữ áo, phòng bè.

Supellecticarius, a, um. thuộc về áo cùng các đồ đạc dùng trong nhà.

Supellex, lectilis. *f.* đồ, — đạc, gia tài; supellex verborum, kẻ đủ tiếng nói.

Super, era, erum. V. Superus.

Super. *præp.* (cai *accus.* khi có sự động, và khi chẳng có cai *abl.*) super, trên, qua khỏi, đang khi có, hơn, bên kia khỏi, hầu về, về, cho, cho đặng; super gratiam id esse animadvertit, người ấy suy lại sự ấy là sự qúa khỏi thế mình;

super mille erant, nó nhiều hơn một ngàn ; super cœnam, đang khi ăn bữa tối ; super aliquâ re scribere, viết về sự gì ; super somnum servus, đầy tớ hầu quan thầy khi đi ngủ ; super subterque premi, chịu khốn khó mọi bề ; super quam quod, chẳng những làm vậy mà lại.

Supera, orum. *n. pl.* trời, trời xanh.

Superà. thay vì Suprà.

Superabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ cho đặng thắng, — cho khỏi, — qua khỏi.

Superabluo, is, ere. tưới phần trên.

Superabundanter. *adv.* phu phỉ, dư dật, tràn trề.

† Superabundantia, æ. *f.* sự phu phỉ, dư dật.

Superabundo, as, avi, atum, are. tràn, — trề, — ra, có dư dật, đầy dẫy. ‖ có dư.

Superaccomodo, as, are. dọn trên.

Superacervo, as, are. vun đống.

Superadditum, i. *n.* của bỏ thêm, bổ bập.

Superadditus, a, um. *part.*

Superaddo, is, didi, ditum, dere. bỏ đơm, thêm đơm, đèo đơm, — lơm.

Superadduco, is, cere. đem nhiều người hơn.

Superadjicio, is, cere. thêm đơm.

Superadnata, æ. *f.* da mỏng kia trong con mắt.

Superadnexus, a, um. đã gút bề trên.

Superadornatus, a, um. đã dọn tề chỉnh bề ngoài.

Superadsto, as, are. *n.* ở, là, đứng trên, đỗ trên.

Superadultus, a, um. dã qua đang trẻ.

Superædificatio, onis. *f.* sự lập trên.

Superædifico, as, are. lập trên.

Superagero, as, avi, atum, are. vun đống, — đắp.

Superagnata, æ. *f.* V. Superadnata.

Superalligo, as, avi, atum, are. cột, buộc bên trên.

Superambulo, as, are. đi trên.

Superamentum, i. *n.* của dư, — dư dật.

Superanteactus, a, um. đã làm trước, thuộc về đời trước.

Superargumentans, tis. *omn. gen.* kẻ cãi lẽ nữa.

Superaspergo, is, gere. đổ trên, rắc.

Superatio, onis. *f.* sự thắng, — trận, lấn hơn.

Superator, oris. *m.* et Superatrix, icis. *f.* kẻ thắng, thắng trận, lấn, hơn, trổi hơn.

Superattollo, is, lere. nhắc lên trên.

Superattraho, is, here. kéo lên trên.

Superatus, a, um. *part.* Supero. superatis omnibus obstaculis aliquid absolvere, làm tẩu đi.

Superbè. *adv.* iùs. issimè. cách kiêu ngạo, — kiêu căng, — hảnh. ‖ cách dữ ; superbè loqui, qủa quác thước.

Superbia, æ. *f.* sự kiêu ngạo, sự kiêu căng, kiêu hảnh.

Superbibo, is, bibi, bitum, bere. uống thêm, — nữa.

Superbificus, a, um. hay sinh sự kiêu ngạo.

Superbiloquentia, æ. *f.* et Superbiloquium, ii. *n.* lời kiêu ngạo.

Superbio, is, ivi, itum, ire. ra kiêu ngạo, khoe mình, tâng mình lên. ‖ trổi, — hơn, — chúng.

Superbiter. *adv.* V. Superbè.

Superbus, a, um. kẻ kiêu ngạo, — căng, — hảnh. ‖ dữ, — tợn. ‖ sang, — trọng. ‖ tốt. ‖ cao trọng ; superbum merum, rượu ngon.

Supercado, is, cecidi, casum, dere. *n.* ngã xuống trên, sa trên.

† Supercœlestis, *m. f.* te. *n.* is. ở cao hơn trời.

Supercalco, as, avi, atum, are. giày dạp, đạp trên.

Supercerno, is, nere. giần sàng trên.

† Supercertor, aris, ari. *dep.* dánh, đánh giặc cho.

Supercido, is, cidi, casum, dere. *n.* ngã xuống trên, sa xuống trên.

Superciliosus, a, um. kẻ có lông mày dài. ‖ kẻ kiêu hảnh, kẻ lấy oai. ‖ cao. ‖ kẻ có mày liễu.

Supercilium, ii. *n.* lông mày, mày. ‖ sự nháy mắt nháy mày. ‖ sự kiêu hảnh. ‖ đảnh, đỉnh, chóp. ‖ mày cửa. ‖ mô, — mốc ; supercilia erigere, hỉnh màu ; supercilium triste, châu mày.

Superclaudo, is, si, sum, dere. rào, nhốt, — lại, — vào.

Supercompono, is, nere. đặt trên sự gì khác.

Superconcido, is, dere. xắt, bằm trên.

Supercontego, is, texi, tectum, gere. nhốt. ‖ lợp trên.

Supercorruo, is, ere. *n.* ngã trên.

Supercresco, is, crevi, cretum, cere. *n.* mọc trên, — thêm.

Supercubatio, onis. *f.* sự nằm trên.

Supercubo, as, avi, atum, are. nằm trên, nằm sấp.

Supercurro, is, rere. chạy trên, qua khỏi, trổi hơn.

Superdico, is, xi, ctum, cere. thêm lời nói.

Superdo, as, dedi, datum, are. đặt trên, dặt trên.

Superduco, is, xi, ctum, cere. còn đem, dem nữa.

Supereditus, a, um. cao hơn, rất cao.

Superedo, is, esi, esum, dere. ăn sau, ăn thêm.

Supereffluo, is, ere. tràn, tràn trề, dầy tràn, chứa chan, chảy trên.

Superemico, as, are. nhảy trên.

† Supereminentia, æ. *f.* quờn cai trên hết.

Superemineo, es, nui, nere. trổi,

— lên, lối, — ra. ‖ ra lớn hơn, nổi lên. ‖ ra cao hơn.

Superemorior, eris, mortuus sum, ri. *dep.* chết trên.

Superenato, as, avi, atum, are. lênh đênh, nổi phềnh, — lên, lội trên.

Supereo, is, ire. đi trên.

† Supererogo, as, are. cho thêm, cho bổ bập.

Superest. *imp.* còn, có dư, có nữa, lứa.

Superevolo, as, avi, atum, are. bay mau qúa.

Superexactio, onis. *f.* sự đòi nhiều hơn phép công bình buộc.

Superexaltatus, a, um. *part.*

Superexalto, as, avi, atum, are. nhắc lên, tâng lên.

Superexcurro, is, rere. lan ra, ăn lan ra trên hay là xa hơn.

Superexeo, is, ire. lo cho đặng sống cho đến, lo cho đặng trường thọ cho đến.

Superexigo, is, exigere. dòi thêm, đòi hơn lẽ phải.

Superextendo, is, dere. lót, trải, giương trên.

Superexsto, as, are. trổi, — chúng.

Superextollo, is, lere. tâng lên hơn hết mọi người.

Superferor, ferris, fertur, latus sum, ferri. chịu đem trên.

Superfeto, as. V. Superfœto.

Superficialis, *m. f.* le. *n.* is. có mặt ngoài mà thôi.

Superficiarius, a, um. đã lập trong đất kẻ khác theo lời giao cùng nhau.

† Superficiens, tis. *omn. gen.* tràn.

Superficies, ei. *f.* mặt, — ngoài, bề mặt, trên mặt, mặt trên. ‖ hễ sự gì đã lập trên đất; superficies terræ, mặt đất. ‖ chóp, đảnh. ‖ superficies ædis, mái nhà.

Superficium, ii. *n.* sự gì lập hay là trồng trên đất.

Superfio, is, fieri. ở dư, ra dư dật.

Superfixus, a, um. đã đóng, — găm trên.

Superflexus, a, um. cong trên.

Superfloreo, es, rui, rere. *n.* et

Superfloresco, is, cere. *n.* hoa đơm bông trên.

Superflorescens, tis. *omn. gen.* hay đơm bông hoa trên, hay nở hoa sau trái.

Superfluè. *adv.* phu phỉ qúa.

Superfluitas, atis. *f.* sự dư dật, tràn ra, — trề, lưu loát, dư thừa.

Superfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. tràn, — trề, — ra, dư thừa, chứa chan. ‖ ra dư dật.

† Superfluò. *adv.* dư dật.

Superfluum, i. *n.* sự dư, dư dật, — thừa; superfluum bonorum, phước thừa.

Superfluus, a, um. hay tràn trề, dư, — thừa, — dật, xả xượi.

Superfœtatio, onis. *f.* sự nghén lại, chửa lần khác.

Superfœto, as, avi, atum, are. chịu thai một lần nữa. ‖ chửa, nghén lại.

Superforaneus, a, um. kẻ phong lu, du, ngao du ngoài chợ. ‖ dư, vô ích.

Superforatus, a, um. đã khoan trên.

Superfore. sẽ phải ra dư.

† Superfrutico, as, are. mọc chồi lại.

Superfugio, is, gere. trốn bên trên.

Superfulgeo, es, gere. chói, sáng chói bên trên, chói hơn.

Superfundo, is, fudi, fusum, dere. đổ trên, giội; superfundere aquam, giội nước; superfundi, tràn ra.

Superfusio, onis. *f.* sự giội.

Superfusus, a, um. *part.* Superfundo.

Superfuturus, a, um. sẽ ra dư.

Supergaudeo, es, dere. *n.* mừng qúa bội.

Supergero, is, essi, estum. rere. bỏ trên, vun đống trên, chất đống.

Supergestus, a, um. *part.* Supergero.

† Supergloriosus, a, um. rất oai nghi rất vang hiển.

Supergredior, deris, gressus sum, gredi. *dep.* đi trên, đạp trên. ‖ lấn hơn, trổi, — hơn; supergredi omnem laudem, qúa khỏi mọi bài tặng.

Supergressus, a, um. *part.* Supergredi.

† Supergressus, ûs. *m.* sự cao.

Superhabeo, es, bere. dặt, cầm trên.

Superhumerale, is. *n.* áo vắt sau vai.

Superi, orum. *m. pl.* các chúa, các bụt, các đấng có phép trên trời.

Superilligo, as, avi, atum, are. buộc bên trên.

Superillinendus, a, um. khá xức bề trên.

Superillitus, a, um. đã thoa bề trên.

Superimmineo, nes, nere. *n.* lâm, hòng đến.

Superimmitto, is, tere. quăng trên, bỏ bên trên.

Superimpendens, tis. *omn. gen.* xiên xẹo, nghiêng trên.

Superimpendor, eris, di. *dep.* phú mình cho.

Superimpono, is, posui, positum, nere. đặt trên, chất, — đống, chồng, — chặp.

Superimpositus, a, um. *part.* Superimpono.

Superincendo, is, di, sum, dere. đốt hơn, thêm lửa.

Superincido, is, dere. rạch trên, chích bên trên.

Superincresco, is, crevi, cretum, scere. *n.* mọc trên.

Superincubans, tis. *omn. gen.* kẻ nằm trên.

Superincumbo, is, cubui, cubitum, bere. nằm trên.

Superincurvatus, a, um. kẻ nằm trên, nằm sấp.

Superindico, is, xi, ctum, cere. cáo và có dư, rao nhiều lần. ‖ cột thẻ sau lưng kẻ phải án.

Superindictio, onis. *f.* et Superindictum, i. *n.* thuế viết chẳng thường, thuế nặng nề.

Superinduco, is, xi, ctum, cere. đặt trên. ‖ chất đống. ‖ thêm. ‖ đem vào, xỏ vào.

Superinductio, onis. *f.* sự viết trên chữ đã sổ đi.

† **Superinductitius**, a, um. kẻ lấy ý riêng mà vào ra nhà người ta.

Superinductus, a, um. *part.* Superinduco.

Superindumentum, i. *n.* áo lá.

Superinduo, is, dui, dutum, duere. mặc trên, mặc ngòai.

Superindutus, a, um. *part.* Superinduo.

Superinfundo, is, dere. đổ trên, giội.

Superinfusus, a, um. đã giội.

Superingero, is, gessi, gestum, rere. chất đống, chồng chập.

Superingestus, a, um. *part.* Superingero.

Superinjectus, a, um. *part.*

Superinjicio, is, jeci, jectum, cere. bỏ, quăng trên.

Superinsideo, es, dere. ghi tạc, tạc sâu, in mạnh lắm.

Superinspicio, is, cere. xem sóc.

Superinsterno, is, nere. trải nệm.

Superinstillo, as, are. nhỏ từng giọt.

Superinstratus, a, um. đã trải, đã giương.

Superinstrepo, is, pere. vang lừng trên.

Superinstructus, a, um. *part.*

Superinstruo, is, ere. lập trên.

Superinsultans, tis. *omn. gen.* kẻ nhảy trên.

Superintectus, a, um. *part.*

Superintego, is, texi, tectum, gere. che trên.

Superintendo, is, dere. coi sóc.

Superintentor, oris. *m.* kẻ coi sóc, giám mục.

Superintono, as, nui, nitum, are. sấm nổi trên.

Superinunctus, a, um. *part.* Superinungo.

Superinundatio, onis. *f.* nước lút.

Superinundo, as, are. tràn ra.

Superinungo, is, xi, ctum, gere. xức trên.

Superinveho, is, here. đem trên, chở trên.

Superinvergo, is, gere. đổ trên.

Superior, *m. f.* us. *n.* oris. *comp.* Superus. cao hơn, trên hơn. ‖ bề trên, vai trên, tôn trưởng. ‖ đã qua, qua khỏi. ‖ kẻ có quờn cai; superior ætas, đời trước; superiores, tổ tiên. ‖ kẻ thắng trận; superiorem facientem inferior imitatur, △ thượng hành hạ hiệu.

Superius. *adv.* bên cao hơn. ‖ trước hơn.

Superjaceo, es, cere. *n.* chịu dán trên, — đặt trên, nằm trên.

Superjacio, is, jeci, jectum, cere. quăng trên.

Superjacto, as, are. ném trên, bắn trên, phóng trên. ‖ nhảy qua khỏi.

Superjactus, a, um. *part.* Superjacio.

Superjectio, onis. *f.* F. R. là lời ngoa.

Superjectus, a, um. *part.* Superjicio.

Superjectus, ûs. *m.* sự nhảy, sự nhảy qua khỏi.

Superjicio, is, jeci, jectum, cere. bỏ thêm trên. V. Superjacio.

Superjumentarius, ii. *m.* kẻ lo việc tàu ngựa, quan áp ngựa vua.

Superlabor, eris, bi. *dep.* chảy trên.

Superlacrymo, as, avi, atum, are. *n.* khóc trên.

Superlatio, onis. *f.* F. R. là lời ngoa. ‖ tên tục, tên chê. ‖ tiếng superlativo.

Superlativus, a, um. tiếng superlativo. nota superlativi, rất.

Superlatus, a, um. *part.* Superfero.

Superlaudabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng khen trên hết mọi sự.

Superliminare, is. *n.* mày cửa.

Superlino, is, levi, litum, nere. bố đơm, xức trên.

Superlitio, onis. *f.* sự bố đơm, xức thuốc dán.

Superlitus, a, um. *part.* Superlino.

† **Superlucror**, aris, atus sum, ari. *dep.* lợi thêm, lợi hơn, được lợi đơm.

Supermando, is, di, sum, dere. ăn sau, — thêm, — nữa.

† **Supermeo**, as, avi, atum, are. *n.* chảy trên, qua trên.

† **Supermetior**, iris, iri. *dep.* đong lường rộng hơn.

Supermico, as, cui, are. chói hơn. ‖ trổi hơn.

Supermitto, is, tere. giội, đổ trên.

† **Supermundialis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về trời.

Supermunio, is, ire. che trên, lợp trên.

Supernans, tis. *omn. gen.* hay lênh đênh, — nổi lên.

Supernas, atis. *omn. gen.* hay mọc ở nơi cao.

Supernato, as, avi, atum, are. nổi lênh đênh, nổi lên, lững đững, phập phềnh, nổi phềnh, phù, bập bều.

† **Supernaturalis**, *m. f.* le. *n.* is. hay qúa tính người ta, hay qúa tính qúa sức người ta.

Supernaturaliter. *adv.* cách qúa tính qúa sức người ta.

Supernatus, a, um. đã sinh hay là

mọc sau. ‖ nhượng chơn đã gãy.

Supernè. *adv.* bởi trên. ‖ trên mặt, bề mặt. ‖ trên.

† Supernitas, atis. *f.* sự cao, nơi cao.

† Supernomino, as, are. đặt tên tục, đặt tên thêm.

Supernumerarius, a, um. dư hàng, thuộc về người dư số.

Supernus, a, um. bởi trên, trên, thuộc về sự trên, — chúa, — trời; superna gratia, ơn trên.

Supero, as, avi, atum, are. hơn, lấn, — hơn, trổi, — hơn, vượt khỏi. ‖ thắng, — trận. ‖ qua khỏi, thâu qua. ‖ ra dư, dư hàng. ‖ còn sống. ‖ lớn hơn. ‖ tới trước. ‖ ra cao hơn. ‖ trổi hơn; superare ingenio, lấn trí; — ferro, giết; superat ne? người còn sống chăng? superari, thua, — sút, kém sút; superari viribus, thua sức.

Superobruo, is, rui, rutum, ruere. vùi, — lại, chôn, lấp trên.

Superobrutus, a, um. *part.* Superobruo.

Superoccidens, tis. *omn. gen.* hay lặn trên.

Superordino, as, are. dọn, sắp lớp.

Superpendeo, es, dere. ở nhiêng hay là xủ xuống.

Superpingo, is, nxi, pictum, gere. vẽ trên.

Superplaudo, is, ere. đập cánh.

Superpondero, as, avi, atum, are. nhắc cân cẩn thận.

Superpondium, ii. *n.* của thêm đơm khi cân sự gì.

Superpono, is, posui, positum, nere. để đơm, chồng chặp, đặt lên, đặt trên; rem aliquam alteri superponere ità ut extrema duntaxat fulciantur, gác, gác lên, gếch gác.

Superpositio, onis. *f.* cơn bịnh ngặt hơn.

Superpositus, a, um. *part.* Superpono.

Superpositus, i. *m.* V. Præpositus.

Superquàm. *conj.* chẳng những là mà thôi mà lại.

Superquatio, is, tere. rung mạnh lắm.

Superrado, is, si, sum, dere. cạo bên trên.

Superrigo, as, are. nước lút, tràn.

Superrimus, a, um. *superl.* Superus.

Superruo, is, uere. xông tới, — pha.

Superrutilo, as, are. chói trên.

Supersapio, is, pere. nên khôn ngoan lắm.

Superscando, is, di, sum, dere. trèo, — trặt, — trên.

Superscribo, is, psi, ptum, bere. viết trên, chép trên.

Superscriptio, onis. *f.* sự viết trên. ‖ thẻ, nhãn, hiệu.

Superscriptus, a, um. *part.* Superscribo.

Supersedeo, es, sedi, sessum, dere. *n.* ngồi trên, đỗ, đậu trên. ‖ khoan giãn, giãn việc ra, thôi; supersèdere prælio, thôi chiến trận; — loqui, thôi nói.

† Superseminator, oris. *m.* kẻ gieo trên.

† Superseminatus, a, um. *part.*

Supersemino, as, avi, atum, are. gieo vãi trên, gieo lộn.

Supersessus, a, um. *part.* Supersedeo.

Supersiliens, tis. *omn. gen.* kẻ nhảy trên.

Superspargo, et Superspergo, is, si, sum, gere. đổ, bỏ, quăng trên, rắc.

† Superspero, as, avi, atum, are. trông cậy lắm.

Superspicio, is, cere. ngửa mặt, xem trên.

Superstagno, as, avi, atum, are. nước lút, — ngập, — đọng nơi nọ nơi kia.

† Superstatumino, as, are. lập trên cách thô.

Supersterno, is, stravi, stratum, nere. trải, lót trên.

Superstes, titis. *omn. gen.* kẻ có mặt đó, kẻ làm chứng. ‖ kẻ còn sống, kẻ đã thoát khỏi, vượt khỏi. ‖ kẻ khỏe mạnh. ‖ dư, dư dật.

Superstillo, as, are. đổ từng giọt, giội từng giọt.

Superstitio, onis. *f.* sự dị đoan, dối trá, đạo vạy, đạo tà, tả đạo.

Superstitiosè. *adv.* cách dị đoan, — đa nghi.

Superstitiosus, a, um. kẻ mê sự dị đoan, — làm dị đoan, — theo đạo vạy. ‖ thầy bói, bà bóng.

Superstito, as, are. *n.* còn, dư, còn ở, còn sống. ‖ để dành.

Supersto, as, are. *n.* đứng, đậu trên.

Superstratus, a, um. *part.* Supersterno.

Superstrictus, a, um. *part.*

Superstringo, is, gere. riết lại trên.

Superstructus, a, um. *part.*

Superstruo, is, ere. lập dựng trên.

Supersubstantialis, *m. f.* le. *n.* is. hay qúa khỏi các giống ta dùng, của ăn ta phải lấy làm cốt làm nhứt.

Supersum, es, est, fui, esse. hãy còn, dư, thừa, — ra. ‖ còn sống, sống sau, — lâu hơn. ‖ bền đỗ. ‖ đặng, vượt khỏi. ‖ binh vực, bàu chữa. ‖ superesse alicui, sống lâu hơn người; nihil superesse, cùng tột.

Supertectus, a, um. *part.*

Supertego, is, gere. che trên, lợp trên.

Superterrenus, a, um. hay ở cao hơn đất.

Supertraho, is, here, kéo bên trên.

Superunctio, onis. *f.* sự xức trên.

Superunctus, a, um. *part.* Superungo.

Superundo, as, are. *n.* đặng phu phỉ.

Superungo, is, xi, ctum, gere. thoa trên, xức trên.

Superurgens, tis. *omn. gen.* hay thôi thúc bởi trên.

Superus, a, um. bởi trên, thuộc về trên, ở trên.

Supervacaneus, a, um. vô ích, thừa thãi, dư.

Supervaco, as, are. ra vô ích, ra dư.

Supervacuè. *adv.* vô ích.

† Supervacuitas, atis. *f.* sự vô ích, sự dư.

Supervacuò. *adv.* vô ích, thừa thãi.

Supervacuus, a, um. dư, — dật, thừa thãi, vô ích.

Supervado, is, dere. đi trên, bước đi trên, qua trên, — khỏi bên kia. ‖ vượt khỏi, thắng, lấn; supervadere munimenta, phá lũy.

Supervaganeus, a, um. kẻ hay năng bay trên mái nhà hay là trên nơi cao.

Supervagor, aris, atus sum, ari. *dep.* ra tốt dà, ra diềm dà, lan ra qúa.

Supervaleo, es, lui, lere. *n.* đặng sức hơn, có phép mạnh hơn.

Supervecto, as, are. *freq.* V. Superveho.

Supervectus, a, um. *part.*

Superveho, is, vexi, vectum, here. đem trên, — bên trên, làm cho lên trên.

Supervenio, is, veni, ventum, nire. *n.* lên trên, qua trên, — bên kia. ‖ xảy đến, đến khi bất ý. ‖ hiệp làm một, nối nhau. ‖ đi trước. ‖ lấn, trổi, — hơn; supervenire securis hostibus, xông tới khi kẻ nghịch chẳng tưởng đến.

Superventus, ûs. *m.* sự đến khi bất ý.

Supervestio, is, ivi, itum, ire. che trên, lợp trên; supervestire foliis, lợp lá.

Supervestitus, a, um. *part.* Supervestio.

† Supervinco, is, cere. thắng.

Supervivo, is, xi, ctum, vere. còn sống, sống qua khỏi, — lâu hơn.

Supervolito, as, are. năng bay trên.

Supervolo, as, avi, atum, are. bay trên, — qua khỏi.

Supervolutus, a, um. *part.*

Supervolvo, is, vere. lăn bên trên.

Supervomo, is, ere. mửa trên.

Supinalis, is. *m. f.* tên bụt kia.

Supinatio, onis. *f.* supinatio stomachi, mổ ác hư và mửa đồ ăn.

Supinatus, a, um. *part.* Supino.

Supinè. *adv.* cách trễ nải.

Supinitas, atis. *f.* sự nằm ngửa. ‖ sự biếng nhác.

Supino, as, avi, atum, are. nằm ngửa, đặt nằm ngửa, úp lại; supinatum os habere, hỉnh mũi.

Supinum, i. *n.* thì Supino.

Supinus, a, um. ngửa, nằm ngửa. ‖ có đàng dốc. ‖ trễ nải, biếng nhác. ‖ đi ngược, đi lui; ignorantia supina, sự chẳng biết bởi trễ nải lắm.

Suppactus, a, um. *part.* Suppingo.

Suppalpo, as, are. et Suppalpor, aris, atus sum, ari. *dep.* giỡn, — hớt, — bóng, dỗ, nói giễu cợt.

Suppar, aris. *omn. gen.* trang tác, gần sánh đôi.

Supparasitor, aris, atus sum, ari. *dep.* bắt chước kẻ ăn dỗ, dua, a dua, dua nịnh.

Supparo, as, are. hiệp làm một, nối nhau. ‖ làm cho ra giống như hệt.

Supparum, i. *n.* et Supparus, i. *m.* khăn lúp đầu người nữ. ‖ buồm kia. ‖ cờ. ‖ áo vắn bề trong người nữ.

Suppatens, tis. *omn. gen.* rộng, trống một ít.

Suppedaneum, i. *n.* bệ, phản.

Suppeditatio, onis. *f.* sự sung túc, sung mãn, phu phỉ.

Suppedito, as, avi, atum, are. đặt dưới chơn. ‖ cho, giúp, ban. ‖ có đủ, khẳm. ‖ có của nhiều, phu phỉ, sung túc. ‖ cấp dưỡng, chuyên vận; suppeditare vires, giúp sức; — alimenta, vận lương; montes deserti gemmas et pretiosos lapides suppeditant, △ lâm sơn tàng bửu ngọc.

Suppedo, et Suppello, is, ere. địt thầm.

Suppendeo, es, dere. treo trên.

Suppernatus, a, um. kẻ đã chịu cắt nhượng chơn.

Supperturbo, as, are. làm cho ngơ ngẩn, làm cho rối một ít.

Suppes, edis. *omn. gen.* hay ở dưới chơn.

Suppetiæ, arum. *f. pl.* et Suppetiatus, ûs. *m.* sự giúp, giúp đỡ, phù hộ.

Suppetior, aris, atus sum, ari. *dep.* giúp, cấp dưỡng, chuyên vận.

Suppetit, *impers.* đủ, thôi đã khẳm.

Suppeto, is, ere. *n.* có sẵn, thật tay; suppetit mihi consilium, tôi biết việc tôi phải làm; suppetunt facta dictis, lời nói việc làm xứng hạp nhau; quotidianis suppetere sumptibus, đủ mà dùng hằng ngày.

Suppeto, is, ere. *act.* xin chùng, — trộm, — chẳng nhằm.

Suppilator, oris. *m.* kẻ nhổ lông.

Suppilatus, a, um. *part.*

Suppilo, as, avi, atum, are. ăn cắp.

Suppingo, is, gere. buộc bên dưới. ‖ nhuộm.

Supplantatio, onis. *f.* sự gỉa trá, dối trá, mưu kế, gạt.

Supplanto, as, avi, atum, are. chiếc mạ, nhổ cây mà trồng lại. ‖ gạt, dối trá. ‖ phá. ‖ quèo; supplantare verba palato, nói cách yểu điệu.

Supplausio. V. Supplosio.

Supplementum, i. *n.* sự thêm binh, cấp lính mới. ‖ sự thêm, thêm

đơm. || ổn, — ong mật. || tăng bổ.
Suppleo, es, plevi, pletum, plere. bổ thêm, tăng bổ, thêm đơm, thế lại, giậm. || nối, — làm một; supplere exercitum, bổ thêm binh cho đủ; — patris locum, thế cha.
Suppletus, a, um. *part.* Suppleo.
Supplex, icis. *omn. gen.* kẻ này xin, nguyện xin; libellus supplex, đơn từ.
Supplicamentum, i. *n.* V. Supplicatio.
Supplicans, tis. *omn. gen.* kẻ này xin.
Supplicatio, onis. *f.* lời này xin, sự nguyện cầu chung, sự kiệu ảnh mà đội ơn.
Supplicator, oris. *m.* kẻ này xin.
Supplicè. Supplicitèr. et Supplicitùs. *adv.* cách nguyện cầu, — khiêm nhượng.
Supplicium, ii. *n.* sự nguyện cầu chung, kiệu ảnh, lễ tế. || nhành cây kẻ đi giao hòa quen cầm. || hình, — phạt, tù hình; supplicium pati, thọ hình; ultima adhibere supplicia, làm cho đến tay.
Supplico, as, avi, atum, are. cầu nguyện, — xin, ngửa trông. || phạt tạ, xin thứ tha; supplicare publicè, nguyện cầu chung.
Supplicuè. *adv.* V. Suppliciter.
Supplodo, is, si, sum, dere. giậm; supplodere pedem, giậm chơn.
Supplosio, onis. *f.* sự giậm chơn.
Suppœnitet, tuit, tere. *n.* ăn nặn một ít.
Suppono, is, posui, positum, nere. đặt dưới. || thế lại. || giả, — thể, bày đặt. || thêm. || ví chẳng bằng. || dợ. dợ đần; supponere humo, chôn; — se alicui, chịu phép người; — colla oneri, hạ mình xuống mà cất gánh; — testamentum, giả cố ngôn.
Supporto, as, avi, atum, are. đem, gánh, chở, xe một hai khi, đem qua, — sang.
Suppositio, onis. *f.* sự giả thể, bày đặt. || sự đặt trứng dưới con gà cho nó ấp.
Supposititius, a, um. giả, — trá, bày đặt.
Suppositorius, a, um. hay ở dưới.
Suppositus, a, um. *part.* Suppono.
Suppostor, oris. *m.* kẻ đặt dưới. || kẻ giả, giả trá, bày đặt.
Suppostorium, ii. *n.* đồ mà chống đỡ. || thuốc quết và đông đặc có hình măng tre mà nhét vào hậu môn.
Suppostrix, icis. *f.* nữ nhơn hay lấy con kẻ khác mà đặt thế con chính.
Suppostus, a, um. V. Suppositus.
Suppressio, onis. *f.* sự ngột, tức, — ách ách. || sự ăn gian, cầm của người ta; suppressio judicialis, sự nhầm tiền người ta giao mà đút lót quan; — nocturna, mộc đè.
Suppressiùs. *adv.* cách kín hơn, — nhẹm hơn.
Suppressor, oris. *m.* kẻ trữ dưỡng của gian.
Suppressus, a, um. *part.*
Supprimo, is, pressi, pressum, mere. cầm lại, hãm dẹp, thìn. || chống trả. || giấu, — giếm. || đè, đằn; supprimere sanguinem, cầm máu lại; — hostes, đánh kẻ nghịch.
Suppromo, is, prompsi, promptum, mere. phó kẻ giữ việc.
Suppromus, i. *m.* kẻ phó người giữ việc.
Suppudet, duit, dere. *n.* hổ người một ít.
Suppuratio, onis. *f.* sự ra mủ, chảy mủ máu.
Suppuratorius, a, um. hay làm cho ra mủ.
Suppuratum, i. *n.* V. Suppuratio.
Suppuratus, a, um. hay ra mủ.
Suppuro, as, avi, atum, are. ra mủ máu.
Suppus, a, um. V. Supinus.
† Supputarius, a, um. hay dùng mà tính toán.
Supputatio, onis. *f.* sự toán, tính.
Supputatorius, a, um. V. Supputarius.
Supputo, as, avi, atum, are. cắt đầu đó. || cắt bề dưới. || toán, tính, — lại, kể, đếm. || tưởng, ngờ, vẽ trong trí, — trong mường tượng; supputare rationem, tính sổ; — malè, tính lậm.
Supra. *præp.* cai *accus.* trên, qúa, ngoài, hay việc. || qúa khỏi, ngoài khỏi, trên khỏi; supra leges esse, ở ngoài lề luật; — vires, qúa sức, qúa độ, qúa chừng; — fidem, qúa sự người ta tin đặng; — caput ecce homo, ấy một người gần tới; — bibliothecam esse, hay việc giữ sách.
Suprà. *adv.* trên, bên trên, trước, khi nãy, thuở trước; nihil suprà, chẳng có sự gì tốt hơn; suprà quæ dixi, lời tôi mới nói khi nãy.
Supradictus, a, um. et Suprafatus, a, um. đã nói trước, — nói khi nãy.
Suprajacio, is, cere. quăng trên.
Supranatans, tis. *omn. gen.* hay nổi.
Suprapositus, a, um. đã đặt trên.
Suprascando, is, dere. treo lên, qua khỏi giái hạn.
Suprascriptus, a, um. đã chép trước nãy.
Suprasedens, tis. *omn. gen.* hay ngồi trên.
Supravivo, is, vere. *n.* sống sau, — lâu hơn, còn sống.
Suprema, orum. *n. pl.* giờ và hơi sau hết, cố ngôn. || sự chết, cất xác, — đám. || trối già; suprema sua ordinare, trối lại.

Supremitas, atis. *f.* sự chết, giờ sau hết. || quờn chức cao.
Supremò. *adv.* et Supremùm. *adv.* cho lần sau hết.
Supremus, a, um. cả, rất cao, cao hơn hết. || đại, — cả, — tướng. || sau hết, rốt; supremus Dominus, Chúa cả; suprema dignitas, thừa tướng; — voluntas, ý trên.
Sura, æ. *f.* ống chơn, trái chơn, xương ống chơn. || thứ hia hài vấn.
Surclo, as, are. V. Surculo.
Surctus, a, um. V. Surrectus.
Surculaceus, a, um. có hình mụt, — chồi mống, có đọt.
Surcularis, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về chồi mống, — nhành nhỏ, — đọt.
Surculo, as, avi, atum, are. phát cây, cắt đọt dư.
Surculosè. *adv.* từng chồi, — mụt.
Surculosus, a, um. có nhiều chồi.
Surculus, i. *m.* chồi, — mống, mụt, mậm. || nhành chiết cây. || đọt. || khuôn rập nhỏ; surculos plantare ad eos posteà transferendum, giâm, — giống, giư; — emittere, mọc chồi; surculi sinapum brassicarum, &c. con cải, con cải rồ.
Surdaster, tra, trum. kẻ nặng tai.
Surdè. *adv.* cách điếc tai.
Surdesco, is, scere. *n.* ra điếc.
† Surdigo, inis. *f.* et Surditas, atis. *f.* sự điếc, — tai, nặng tai.
Surdus, a, um. kẻ điếc, điếc tai, — lác, lảng tai. || kẻ làm ngơ điếc. || chẳng ra tiếng, chẳng vang lừng; surdus color, màu mốc mốc.
Surena, æ. *m.* quờn lớn kia. || cá kia.
Surgo, is, rexi, rectum, gere. nhắc, — lên. || chổi dậy, chờ dậy, chờ dậy, đi dậy, đứng dậy, hưng, chững dậy, nhớm dậy, phửng dậy. || mọc, — lên. || ra lớn, sưng, khoe mình. || surgere maturè, chổi dậy sớm; — aliquantisper, nhổm; surgit sol, mặt trời mọc lên.
Surgrunis, idis. *m.* V. Colonus.
Surio, is, ire. *n.* lăng đú.
Surpiculus, i. *m.* thúng nhỏ bằng lác; surpiculus piscatorius, nò.
Surpo, is, pere. V. Surripio.
Surptus, a, um. V. Surreptus.
Surrectio, onis. *f.* sự sống lại.
Surrectus, a, um. dựng lên, đứng cho ngay, dựng cho ngay.
Surrepitur. *impers.* người ta lọng vào.
Surreptus, a, um. *part.* Surripio.
Surrimo, is, mere. V. Sumo.
Surripio, is. V. Subripio.
Sursùm. *adv.* trên, bên trên, trên cao; sursùm deorsùm, trên dưới.
Surus, i. *m.* nọc, — rào.
Sùs, thay vì Sursùm. susdequè, trên dưới, thượng hạ, lộn lạo; — vertere, xáo lộn, — bấn; — quærere, sào huyệt.
Sus, a, um. thay vì Suus, a, um.
Sus, suis. *m. f.* con heo đực. || heo nái.
Susa, orum. *n. pl.* N. U.
Susceptio, onis. *f.* sự chịu làm việc, ra tay, gầy dựng. || sự giúp, phù hộ.
Suscepto, as, are. *freq.* Suscipio.
Susceptor, oris. *m.* kẻ lãnh việc, chịu làm, gầy dựng. || kẻ thâu thuế. || kẻ trứ dưỡng.
Susceptum, i. *n.* V. Susceptio.
Susceptus, a, um. *part.* Suscipio.
Susceptus, i. *m.* con bàu chủ.
Suscio, is, ire. đòi, kêu. V. Scio.
Suscipio, is, cepi, ceptum, pere. chịu, — lấy, lãnh, — lấy, — chịu, nhậm lấy. || đỡ, chống đỡ. || mắc phải. || phạm. || bàu chữa, binh vực, giúp; suscipere filium, dạy dỗ con; — morbos, nhuốm bệnh; — scelus in se, phạm tội; — iter, trẩy đi đàng; — in se, lãnh lấy, mang lấy, nghiêng vai.
Suscitabulum, i. *n.* et Suscitamen, inis. *n.* V. Incitamentum.
Suscitatio, onis. *f.* sự sống lại.
Suscitator, oris. *m.* kẻ làm cho sống lại, — khỏe lại.
Suscitatus, a, um. *part.*
Suscito, as, avi, atum, are. đánh thức. || thôi thúc, giục lòng. || động, lắc. || làm cho sống lại; suscitare ignem, nhen lửa; — è somno, đánh thức.
Susinatus, a, um. đã pha bạch hạp hoa vào.
Susinus, a, um. thuộc về bạch hạp hoa.
Susis, idis. *f.* Susidis aula, triều đình nước Persia.
Suspectatus, a, um. *part.* Suspecto.
Suspectio, onis. *f.* sự nghi ngại, ngờ. || sự lấy làm lạ.
Suspecto, as, avi, atum, are. ngửa xem. || ngờ, nghi ngại.
Suspectò. *adv.* cách nghi ngại.
Suspector, oris. *m.* kẻ lấy làm lạ.
Suspectus, ûs. *m.* sự ngửa xem. || sự cao, nơi cao. || sự lấy làm lạ.
Suspectus, a, um. *part.* Suscipio.
Suspendeo, es, di, sum, dere. treo, — bên trên, đặt xả xuống.
Suspendiosus, a, um. treo, đã thắt cổ mình.
Suspendium, ii. *n.* sự treo, thắt cổ mình; suspendio enecare se, tự ái.
Suspendo, is, di, sum, dere. treo, — lên. || đỡ, nhắc lên, nạy. || giãn ra; suspendere se, tự ái; — manum, ngờ tay; — rem, giãn việc ra; — vultum mentemque, làm cho ra như kẻ quên sững; — tellurem sulco vel vomere, cày đất.
Suspensè. *adv.* cách nghi ngại.
Suspensio, onis. *f.* sự ngờ, nghi ngại.

Suspensura, æ. *f.* nơi cao, sự nhắc lên.

Suspensus, a, um. *part.* Suspendo.

Suspicabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ hồ nghi, chẳng thật mấy.

Suspicans, is. *omn. gen.* V. Suspicax.

Suspicatrix, icis. *f.* nữ nhơn hay nghi.

Suspicax, acis. *omn. gen.* kẻ hay nghi ngại, ngờ.

Suspicio, onis. *f.* sự ngờ, nghi ngại. ‖ định chừng.

Suspicio, is, pexi, pectum, cere. ngửa xem, ngóng cổ, lấc, ngửa mặt, nhắm. ‖ lấy làm lạ. ‖ nghi ngại; suspicere se, nhắm hình, — dạng; — cœlum, — in cœlum, ngửa mặt lên trời.

Suspiciosè, iùs. *adv.* cách nghi ngại, — định chừng.

Suspiciosus, a, um. kẻ hồ nghi, nghi ngại, ngờ. ‖ kẻ sinh sự nghi.

Suspicio, as, are. et Suspicor, aris, atus sum, ari. *dep.* nghi ngại, — nan. ‖ đè nén. ‖ ngờ, định chừng; suspicari temerè, nghi nan thàm, nghi mạo, — vội.

Suspiratio, onis. *f.* et Suspiratus, ûs. *m.* sự thở ra, hơi ra. ‖ sự kêu cả tiếng, tung hô.

Suspiratus, a, um. đã khấn vái hết lòng.

Suspiriosè. *adv.* cách khó thở ra.

Suspiriosus, a, um. kẻ hay khó thở ra, kẻ phải binh suyển.

Suspiritus, ûs. *m.* et Suspirium, ii. *n.* hơi, — thở, — nghỉn, hô hấp, tấc hơi. ‖ tật suyển, sự khó thở ra.

Suspiro, as, avi, atum, are. ra hơi, ra khí, ra mùi. ‖ thở, — ra, — than. ‖ ước ao, khát khao, ái mộ; suspirare ad honores, ham hố quờn chức.

Susquedequè. *adv.* V. Sùs.

Sussilio, is, ire. V. Subsilio.

Sussulto, as, are. V. Subsulto.

Sustendo, is, dere. sustendere insidias alicui, bày mưu kế.

Sustentaculum, i. *n.* sự đỡ, choái.

Sustentatio, onis. *f.* sự giãn ra. ‖ sự giúp, giúp đỡ, bợ lấy. ‖ sự nâng đỡ, nuôi dưỡng; sustentatio suî, sự nhịn nhục.

Sustentator, oris. *m.* kẻ đỡ, bợ lấy.

Sustentatum est, người ta đã chống vững vàng.

Sustentatus, ûs. *m.* sự nâng đỡ.

Sustentatus, a, um. *part.*

Sustento, as, avi, atum, are. *freq.* Sustineo. đỡ, chống đỡ, nâng đỡ, đỡ lấy. ‖ giữ, — gìn, để dành. ‖ nuôi, — nấng, — dưỡng. ‖ nhịn, — nhục. ‖ giãn ra. ‖ ngăn đón. ‖ chống trả, ngăn cấm vững vàng. ‖ chịu, — lấy, đem; sustentare manibus, bợ, — lấy; — se manibus, vịn, — nương, — lấy; — aliquid, đỡ đùng; — aliquem ad ambulandum, dệnh người; — se arte aliquâ, nghề làm ăn.

Sustineo, es, nui, tentum, nere. đỡ, — lấy, — đùng, nâng đỡ, giúp, — đỡ, đem. ‖ cầm. ‖ binh vực, bàu chữa, phù hộ. ‖ giữ, — gìn, để dành. ‖ đặng. ‖ nuôi, — dưỡng. ‖ chịu, nhịn. ‖ chống, — trả, ngăn đón. ‖ đứng lại. ‖ giãn ra. ‖ tái. ‖ sustinere gradum, đứng lại; — se ab omni assensu, ngại ý chẳng dám quyết đều gì; — in noctem, giãn việc cho đến tối.

Sustollo, is, tuli, sublatum, tollere. nhắc lên. ‖ ăn trộm; sustollere in equum, đỡ mà lên ngựa. ‖ thẳng, — lên, vếch, — lên; vecte supposito aliquid sustollere, xeo, — lên, — nạy.

Susùm. *adv.* V. Sursùm.

Susurramen, inis. *n.* V. Susurratio.

Susurratìm. *adv.* cách thầm thĩ, dỉ tai, dỉ lời, lời xấm xuất. ‖ lời lẩm bẩm.

Susurro, onis. *m.* kẻ mách miệng, kẻ mách bảo.

Susurro, as, avi, atum, are. nói thầm thĩ, — xấm xuất, dỉ tai. ‖ nói lẩm bẩm. ‖ hát thầm, — nhỏ tiếng.

† **Susurrum**, i. *n*, et Susurrus, i. *m.* tiếng lá rụng hay là nước sa, tiếng xấm xuất; susurrus aquæ scaturientis, suối đờn; susurri lenes, sự dỉ lời. ‖ sự mách miệng, mách bảo.

Susurrus, a, um. hay sinh tiếng như suối đờn hay là như kẻ *nói* thầm.

† **Susurrus**, ûs. *m.* cách nói đẹp.

Sutela, æ. *f.* sự dối trá, gỉa trá.

Sutelocaptiotrica, æ. *m.* kẻ hay nói và cãi nhiều lẽ gỉa và khéo bày đặt.

Suterna, æ. *f.* đàng may, đồ đã may.

Sutilis, *m. f.* le. *n.* is. đã may.

Sutor, oris. *m.* thợ giày.

Sutoritius, a, um. et Sutorius, a, um. thuộc về thợ giày.

Sutrina, æ. *f.* phố thợ giày. ‖ nghề thợ giày.

Sutrinum, i. *n.* nhà thợ giày.

Sutrinus, a, um. thuộc về thợ giày.

Sutrium, ii. *n.* phố thợ may. ‖ N. U.

Sutrix, icis. *f.* nữ nhơn thợ giày.

Sutura, æ. *f.* đàng may, đàng chỉ, đàng kim; duplex sutura in extremâ veste, đàng viền. ‖ sự nhíp miệng vít tích, đàng trên xương sọ và xương mặt.

Sutus, a, um. *part.* Suo.

Suus, a, um. *pron.* mình, thuộc về mình, của mình; suus sibi pater, cha người; suâ spontè, cả lòng, bằng lòng, tử nhiên; corpus suum, mình mình; res sua, của mình.

Suusmet, Suamet, Suummet. mình chúc, thuộc về mình, — của mình chúc.

SY

Syagrus, i. *f.* thứ cây chà là.
Sybaris, is. *f.* N. P. ‖ N. U.
Sybaritanus, et Sybariticus, a, um. thuộc về thành Sybaris, kẻ yểu điệu, mê dâm dục.
Sybaritis, idis. *f.* sách nguyệt hoa kia.
Sybotes, æ. *m.* kẻ giữ con heo.
Sycaminus, i. *f.* thứ chuối.
Syce, es. *f.* trái chuối. ‖ cục thịt mọc lên trong xác. ‖ chai. ‖ chốc nơi khóe con mắt. ‖ thứ cây muồng.
Sycites, æ. *m.* tên tục bụt rượu. ‖ rượu trái chuối. ‖ ngọc kia.
Sycomorum, i. *n.* trái cây sung. △ phong thọ tử.
Sycomorus, i. *f.* cây sung. △ phong thọ.
Sycon, i. *n.* trái chuối.
* **Sycophanta**, æ. *m.* kẻ nói thừa, mách miệng, đổ vạ.
* **Sycophantia**, æ. *f.* lời nói thừa, lời bổ vạ.
* **Sycophantiosè**. *adv.* cách bổ vạ.
* **Sycophantisso**, as, are. et Sycophantor, aris, atus sum, ari. *dep.* bổ vạ, nói thừa.
* **Sycophillon**, i. *n.* hoa thục qùi, cây bông vàng chỉa lá.
Syderalis. V. Sideralis.
Syllaba, æ. *f.* vần, âm vần, vần chữ; syllaba ad consonantiam necessaria, hạn vần; syllabas vocare, đánh vần, luôn vần.
Syllabatìm. *adv.* từng vần.
Syllabicus, a, um. thuộc về vần.
Syllabus, i. *m.* mục lục.
Syllaturio, is, ire. *n.* bắt chước ông Sylla.
Syllepsis, is. *f.* F. R. là dặt tiếng xuôi ý tưởng ta hơn xuôi luật mẹo.
† **Syllogismaticus**, a, um. thuộc về phép luận.
Syllogismus, i. *m.* phép luận có ba câu một là câu mở, hai là câu luận, ba là câu kết.
Syllogisticus, a, um. thuộc về phép luận Syllogismus.
Sylva, V. Silva.
Symbola, æ. *f.* ảnh hưởng, thẳng cuội. ‖ nơi tiếng dội ra.
Symbolicè. *adv.* cách thí dụ, — có hình bóng.
† **Symbolicus**, a, um. thuộc về thí dụ, — hình bóng, — sự định chừng.
Symbolum, i. *n.* et Symbolus, i. *m.* dấu, nhẫn cho cầm cho vững lời hứa, của cố về sự yến tiệc. ‖ dấu nhẫn. ‖ ảnh hưởng. ‖ dấu chỉ, — bảo, khẩu hiệu. ‖ symbolum Apostolorum, kinh tin kính.
Symmetria, æ. *f.* sự đối nhau, xứng nhau, xứng hạp nhau.
Symmoniacum, i. *n.* et
Symmonianum, i. *n.* thứ cây chỉa ba.
Symmysta, æ. *m.* kẻ đã vào đạo mầu.
Sympasma, atis. *n.* thứ bột người ta quen rắc trên xác mình.
Sympathia, æ. *f.* sự phải ngãi, hạp nhau.
† **Sympathicus**, a, um. thuộc về sự phải ngãi.
* **Symperasma**, atis. *n.* câu kết, △ loạn, câu kết bài.
* **Symphasis**, is. *f.* sự tinh tú mọc lên cùng nhau trong một thì.
* **Symphonesis**, is. *f.* hai vần hay hạn nhau, hai tiếng rập nhau.
* **Symphonia**, æ. *f.* sự hát hay là gầy đờn rập ràng. ‖ loa, kèn loa.
Symphonia, æ. *f.* et Symphoniaca, æ. *f.* cây kia.
Symphoniacus, i. *m.* kẻ gầy đờn, thổi kèn, thổi loa.
Symphoniacus, a, um. thuộc về sự gầy đờn thổi kèn hát rập ràng.
* **Symphreatides**, um. *m.* *pl.* V. Contribulis.
Symphytum, i. *n.* △ tạc diệp.
Sympinium, ii. *n.* hũ rượu lớn.
Symplegades, um. *f.* *pl.* cù lao kia. ‖ bàn thối.
Symplegma, atis. *n.* nhiều hình hay là đồ chạm hiệp với nhau.
Symposiacus, a, um. thuộc về yến tiệc.
Symposiarcha, æ. *m.* et
Symposiarchus, i. *m.* kẻ áp yến tiệc.
Symposiastes, æ. *m.* kẻ dọn yến tiệc, làm tiệc.
Symposium, ii. *n.* V. Convivium.
Sympota, æ. *m.* người bạn uống rượu.
Sympotria, æ. *f.* nữ nhơn hay uống rượu khi ăn tiệc.
Sympsalma, atis. *n.* tiếng hát rập ràng.
Symptoma, atis. *n.* dấu chỉ sẽ mắc phải bệnh.
Symptomaticus, a, um. thuộc về dấu chỉ bệnh.
Symptosis, is. *f.* sự rụt, rụt lại. ‖ đàng hay đem ánh sáng trong con ngươi đóng bít.
Sympullum, i. *n.* V. Simpulum.
Synæresis, is. *f.* sự đặt hai vần ra một như alvaria thay vì alvearia.
Synagoga, æ. *f.* hội, nhà nhóm, nhà chung quân judêu nhóm.
Synalœpha, æ. *f.* Synalœphe, es. *f.* sự bớt một chữ âm khi gặp chữ âm khác như vit' est thay vì vita est.
Synanche, es. *f.* tật làm cho sưng nơi họng.
Synanchicus, a, um. thuộc về tật làm cho sưng họng.
Synaphia, æ. *f.* sự mặt trăng gặp tinh tú khác trong một cung huình đạo.
Synarthrosis, is. *f.* nơi lắt léo vững mạnh.
Synathrosmus, i. *m.* F. R.
Synaxaria, orum. *n.* *pl.* sách tóm

lại hạnh các thánh mà đọc trong nhà thờ.

Synaxis, is. *f.* hội mà đọc kinh nghe giảng hay là chịu các phép bí tích. ‖ sự tế lễ, làm lễ. ‖ phép mình thánh chúa. ‖ sự hiệp làm một cùng chúa.

Syncacurgema, atis. *n.* sự giả đều gì mà nhạo cười kẻ đã làm đều ấy.

Syncatathesis, is. *f.* sự ưng, ưa.

Syncategorema, atis. *n.* đều mới có nghĩa khi hiệp cùng đều khác.

Syncerastum, i. *n.* V. Edulium.

Syncerè. *adv.* V. Sin.

Synchondrosis, is. *f.* nơi lắt léo hiệp hai xương làm một.

Synchrisma, atis. *n.* sự xức.

Synchronus, a, um. trang tác.

Synchisis, is. *f.* sự lộn lạo, hỗn hào. ‖ F. R. lời ngoa, sự xáo lộn tiếng cho nên hư câu.

Synciput, itis. *n.* V. Sinciput.

Syncomistus, a, um. đã chẳng cất lấy sự gì.

Syncopa, æ. *f.* et Syncope, es. *f.* sự bớt một chữ hay là một vần như repostum thay vì repositum. ‖ sự mất vía, điếng hồn, chết điếng.

† Syncopatus, a, um. kẻ điếng hồn.

† Syncopo, as, are. chết điếng, mất vía.

Syncrisis, is. *f.* F. R. là sánh lại hai đều khác nhau.

Synderesis, is. *f.* sự lương tâm cắn rúc.

Syndicus, i. *m.* kẻ người ta sai khiến.

Synecdoche, es. *f.* F. R. là lấy một phần mà thế cho cả hay là lấy cả đều mà thế một phần.

Synecphonesis, is. *f.* V. Synæresis.

Synedria, æ. *f.* et Synedrium, ii. *n.* công đàng, dinh quan lớn công luận, nhà nhóm.

* Synedrus, i. *m.* quan hay công luận.

Synephebi, orum. *m. pl.* trẻ trang tác nhau.

Synephites, æ. *m.* V. Synophites.

Synesis, is. *f.* trí hảo, trí khôn. ‖ sự đặt hai đều hiệp làm một.

Synestotes, um. *m. pl.* kẻ ăn năn và đứng trong nhà thờ mà đọc kinh mà chưa đặng chịu các phép bí tích.

Syneurosis, is. *f.* sự xương hiệp làm một bởi gân.

Syngrapha, æ. *f.* văn khế, tờ khế, khế bứa, văn tự; syngrapham facere, làm tờ, làm khế.

Syngraphus, i. *m.* tờ thủ kí. V. Syngrapha.

Synistor, oris. *m.* V. Conscius.

Synochitis, idis. *f.* ngọc kia.

Synochus, i. *m.* sự cứ, liên, chuyên trị.

* Synodia, orum. *n. pl.* sự nói khó.

Synodicus, a, um. thuộc về hội nhóm.

Synoditæ, arum. *m. pl.* tu hành ở chung, viện tu.

Synodontitis, is. *f.* ngọc kia.

Synodus, ontis. *m.* cá ngon kia. △ huình trạch ngư.

* Synodus, i. *f.* hội công luận.

Synœciosis, is. *f.* F. R. là hiệp nhiều đều cùng nhau.

* Synœcium, ii. *n.* quán, nhà quán.

Synonyma, orum. *n. pl.* tiếng có một nghĩa như nhau.

* Synonymia, æ. *f.* nghĩa chung nhiều tiếng. ‖ tên chung.

* Synonimus, a, um. có một nghĩa, có một tên như nhau.

* Synophites, æ. *m.* ngọc kia.

* Synopsis, is. *f.* sự tóm, dón sách lại, ý hay là thể làm sách. ‖ sự xét đồ đạc mà tính sổ.

* Syntagma, atis. *n.* sách hay là việc đã làm cẩn thận. ‖ thứ tự lớp lang đạo binh chia ra nhiều cơ nhiều vệ. ‖ tiền tốn hằng năm mà chịu giặc.

* Syntasis, is. *f.* sự vươn mình, — vai, — tứ thể.

* Syntaxis, is. *f.* bài, hay là sách đặt có thứ tự. ‖ sự sắp tiếng. ‖ lệnh. ‖ bổng lộc hằng năm, tiền công thuê mướn hằng năm. ‖ soát binh, điểm binh.

* Syntecticus, a, um. kẻ mòn, mỏn cách, mòn sức.

* Synteresis, is. *f.* sự lo giữ mình.

* Syntexis, is. *f.* sự mòn sức, ho lao, bì lao.

* Synthema, atis. *n.* cờ quen cho binh đã hòng chiến. ‖ kim bài, long bài, thẻ cho người ta tin. ‖ thẻ quân chạy hiệu cho đặng lãnh ngựa. ‖ yên ngựa trạm. ‖ lý đoán mầu nhiệm. ‖ bó gié lúa có thứ tự.

* Synthesina, æ. *f.* áo đi ăn tiệc.

* Synthesis, is. *f.* đống dĩa bát chồng chặp, liễn dĩa bát. ‖ áo mà đi ăn yến tiệc. ‖ áo để dành. ‖ cách luận sự gì bởi đầu cội rễ mà xuống đến những sự bởi cội rễ ấy mà ra. ‖ sự chế, pha thuốc. ‖ thứ tự lớp lang.

Syntonia, æ. *f.* sự cứ một tiếng, tiếng âm lâu.

Syracusa, æ. *f.* et Syracusæ, arum. *f. pl.* N. U.

Syria, æ. *f.* N. R.

Syriacè. *adv.* theo tiếng nước Syria.

Syriacum, i. *n.* thuốc vẽ kia. ‖ rễ đang qui.

Syringa, æ. *f.* ống thông khoan. ‖ △ âm sang, bất liễm khẩu đích sang. ‖ hào đào bề dài. ‖ máng cỏ.

Syringias, æ. *m.* thứ cây nứa.

Syringitis, is. *f.* ngọc kia.

Syringium, ii. *n.* △ âm sang. ‖ lỗ tum xe.

Syringotomus, i. *m.* dao nhỏ mà cắt âm sang.

Syrinx, gis. *f.* tên bụt nữ kia. ‖ hang đá. ‖ ống thông khoan.

Syriscum, i. *n.* et Syriscus, i. *m.* bao bị mà đựng trái chuối.

† **Syrissa**, æ. *f.* nữ nhơn nước Syria.

Syrites, æ. *m.* đá hay sinh ra trong lòng bóng chó sói.

Syrium, ii. *n.* nước cốt bạch hạp hoa.

Syrius, a, um. thuộc về nước Syria.

Syrma, atis. *n.* áo dài, — có đuôi dài, áo kẻ hát bội. || cách làm bài làm tuồng tập.

Syrmaticus, a, um. có đuôi dài.

Syrmatophorus, a, um. kẻ cầm đuôi áo hay là mặc áo dài có đuôi.

Syrophœnicia, æ. *f.* xứ kia.

Syrophœnissa, æ. *f.* nữ nhơn xứ Syrophœnicia.

Syrtes, ium. *f. pl.* hòn lố, rạn, hòn rạn, cồn cát hiểm nghèo.

Syrticus, a, um. thuộc về rạn, — đồng cát Syrtes.

Syrtides, um. *f. pl.* ngọc ở trong cồn cát.

Syrus, i. *m.* lỗ hay là hang dưới đất mà đặt lúa. || chổi đót.

Syssitia, orum. *n. pl.* yến tiệc chung dân Lacêdêmon.

Syssitium, ii. *n.* nhà chung dân Lacêdêmon ăn cùng nhau.

* **Systema**, atis. *n.* cách thế, sự hiệp nhiều đồ nhiều xác. || sự hiệp nhiều lẽ dầu thật dầu giả cho đặng kết câu và làm chứng việc mình muốn bày, thế gia.

Systole, es. *f.* sự đọc hay là đặt một vần vắn làm vần dài. || những phòng trong trái tim hay rút lại. || mạch lạc hay rút lại.

* **Systilus**, a, um. nơi có cột xa nhau bằng hai bề dài cột ấy.

Sytriba, æ. *f.* bìa sách.

Syzetesis, is. *f.* V. Disputatio, et Disquisitio.

Syzygia, æ. *f.* sự mười đôi gân hiệp cùng nhau. || phép văn. V. Conjugium, et Conjugatio.

Syzygiæ, arum. *f. pl.* ngày mồng một và ngày rằm, sóc nhựt, sóc vọng.

TA

Taautes, is. *m.* bụt kia.

† **Tabacea**, æ. *f.* et Tabacum, i. *n.* cây thuốc, thuốc ăn. △ yên diệp; panis tabaci, vấ thuốc; tabacum naribus haurire, hít thuốc; fumum tabaci haurire, hút thuốc.

Tabanus, i. *m.* ong lỗ.

Tabefacio, is, ere. làm cho khô héo, làm cho ra mòn, — cho rũ liệt.

Tabefactus, a, um. *part.*

Tabefio, is, factus sum, fieri. V. Tabeo.

Tabefluens, tis. *omn. gen.* có nhiều mủ máu nhiều khí độc tràn ra.

Tabella, æ. *f. dim.* Tabula. tấm ván, đòn tay. || cái quạt. || phần bánh. || thứ bàn cờ. || ảnh. || tấm ván mà viết; tabella defunctorum, bài vị, linh vị, thần vì.

Tabellæ, arum. *f. pl.* tấm bằng ngà hay là gỗ đã xức sáp mà viết. || thơ.

Tabellarius, ii. *m.* kẻ đem thơ, quân chạy hiệu. || kẻ thâu thuế.

Tabellarius, a, um. thuộc về tấm mà viết, — thơ.

Tabellio, onis. *m.* kí lục, thơ kí.

Tabeo, es, bui, bere. *n.* ra hư, ra hình, ra thúi. || chảy ra, ra lỏng. || rũ liệt, ra mòn mỏi; tabere amore, mỏn cách vì sự yêu mến.

Taberna, æ. *f.* phố, — xá. || quán, nhà quán, quán xá. || cao lầu. || áng nguyệt hoa. V. Officina.

† **Tabernacularius**, ii. *m.* thợ làm phố.

Tabernaculum, i. *n.* nhà tạm. || cao lầu, nhà lều, trại; tabernaculum quadrum tabellæ ethnicorum, khám.

Tabernarius, ii. *m.* kẻ bán trong phố. || chủ quán xá.

Tabernarius, a, um. thuộc về phố, — quán xá.

Tabernula, æ. *f. dim.* Taberna.

Tabes, is. *f.* mủ, — máu, khí độc. || bệnh tổn, mỏn cách, mòn mỏi. || sự chảy, ra lỏng. || tuyết chảy ra; tabes animi, sự phân bì.

Tabesco, is, bui, scere. *n.* mắc bệnh tổn, — ho lao, ra mòn, rũ liệt. || ra khô héo. || chảy ra; tabescere mœrore, héo don; — pudore, đưng đi.

Tabidulus, a, um. *dim.*

Tabidus, a, um. hư, — nát, hôi, thúi, hình. || mòn, — mỏi, mỏn cách, rũ liệt, yếu đuối. || tabida nix, tuyết đã chảy ra.

Tabificabilis, *m. f.* le. *n.* is. et

Tabificus, a, um. hay làm cho chảy ra, — ra lỏng, — cho mòn sức, — mỏn cách, — lao tổn. || hay sinh khí độc, — thần khí. || hay làm cho héo don, — ngã lòng, — rối lòng rối trí.

Tabifluus, a, um. V. Tabefluens.

Tabitudo, inis. *f.* V. Tabes.

Tablinum, i. *n.* thay vì Tabulinum. phòng văn, — có nhiều tấm mà viết, phòng sách, — sổ bộ, — có nhiều ảnh nhiều đồ vẽ. || chốn lát ván mà ăn cơm tối trong mùa hè.

† **Tablisso**, as, are. đánh cờ.

Tabula, æ. *f.* tấm ván, bản, đòn tay. || bàn cờ. || tờ, dát. || ảnh, — vẽ. || tấm ván đã thoa sáp mà viết, nháp mà viết. || tờ dán mà rao hay là truyền sự gì. || sự bán cách lên gía; tabula lapidea, bia đá; — geographica, bản đồ; — erecta ad aliquem celebrandum, bảng nhạn; — picta, bức tranh.

Tabulæ, arum. *f. pl.* sổ, — trường biên, sổ biên việc hằng ngày. || thơ, khế, sổ sách mà kiện cáo. || cớ ngôn. || lằn áo; tabulæ pictæ, bức tranh; lex duodecim tabularum,

luật đựng mười hai đều dân Roma quen giữ.

Tabulamentum, i. *n.* nơi lát ván.

Tabularia, ium. *n. pl.* cách gia hình khảo lược.

Tabularia, æ. *f.* nơi đặt sổ bộ. ‖ việc kể tính sổ.

Tabularis, *m. f.* re. *n.* is. dùng đặng mà làm tấm ván mà viết hay là bức tranh.

Tabularium, ii. *n.* nhà giữ sổ bộ, — kí lục, — thơ kí.

Tabularius, ii. *m.* kẻ giữ sổ sách, kẻ thâu thuế. ‖ kí lục, thơ kí.

Tabulata, orum. *n. pl.* nhành cây chẳng ra như lát ván vậy.

Tabulatio, onis. *f.* sự lát ván, nơi có ván lát.

Tabulator, oris. *m.* kẻ lát ván.

Tabulatum, i. *n.* nơi lát ván. ‖ tầng. ‖ từng lớp; tabulatum ad sedendum, bệ, phản, bàn tọa.

Tabulatus, a, um. đã lát ván.

Tabulinum, i. *n.* câu lơn bằng ván.

Tabum, i. *n.* mủ máu.

Taceo, es, cui, citum, ere. *n.* ở lặng, nín lặng, làm thinh, ngậm miệng. ‖ giấu, giữ kín; tacere arcana, kín miệng; — qui nequit, nhẹy mép.

† **Tacibundus**, a, um. V. Taciturnus.

Tacitè, et Tacitò. *adv.* thầm, kín, nín lặng; tacitè flere, khóc thầm; — ferre, nhịn.

Tacitum, i. *n.* sự kín, kín đáo.

Taciturnitas, atis. *f.* sự thinh nễ, mủ mỉ. ‖ sự kín miệng.

Taciturnulus, a, um. *dim.*

Taciturnus, a, um. kẻ thinh nễ, mủ mỉ, lặng, vắng vẻ, tịch mạc; statuâ taciturnior, chỉm bỉm; taciturnus liber, sách vô danh.

Tacitus, a, um. *part.* Taceo.

Tactica, orum. *n. pl.* et Tactica, æ. *f.* nghề điều binh.

Tacticus, i. *m.* quan hay điều binh.

Tactilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà đá đến đặng.

Tactio, onis. *f.* sự đá đến, tài đá đến.

Tactus, ûs. *m.* sự đá đến.

Tactus, a, um. *part.* Tango.

Tæda, æ. *f.* đèn cái, đèn chai, đèn đuốc. ‖ tấm ván cây tùng. ‖ cây sinh chai. ‖ lễ cưới, đám cưới, thơ văn về lễ cưới; tædas jungere, kết bạn.

Tædet, debat, duit, dere. *impers.* nhàm, rầu rĩ, buồn, phiền lòng, chẳng muốn nữa; tædet nos vitæ, ta chẳng muốn sống nữa; tædere sermonis alicujus, nhàm tai, nghe nhàm; — ex alicujus assiduitate, nhàm lờn.

Tædifer, a, um. kẻ cầm đuốc.

Tædio, as, are. V. Tædet.

Tædiosus, a, um. hay sinh nhàm lờn, — sinh phiền lòng.

Tædium, ii. *n.* sự nhàm lờn, rầu rĩ; magno affectus tædio, đã nhàm.

Tædulus, a, um. hay sinh phiền lòng, — nhàm, — khuấy rối.

Tæna, æ. *f.* V. Tænia.

Tænara, orum. *n. pl.* mũi biển kia. ‖ địa ngục.

Tænarius, a, um. thuộc về mũi Tænara, — âm phủ.

Tænarium promontorium, ii. *n.* et Tænarus, i. *m.* mũi biển kia. ‖ âm phủ.

Tænia, æ. *f.* cái gí, dây, dải, tã. ‖ rạn, hòn rạn. ‖ cá biển. ‖ cách lập nhà lập cột. ‖ sán, trùng sán, lãi, sán chỏi; tænia libri, dây ngăn sách.

Tæniaca, æ. *f.* khúc bánh hay là thịt dài.

Tæniensis, *m. f.* se. *n.* is. hay ở xung quanh hòn rạn.

Tæniola, æ. *f. dim.* Tænia.

Tæpocon, i. *n.* cách viết dọc như người đại minh.

Tagax, acis. *omn. gen.* kẻ bợm, bợm bãi, gian tà, dối trá, thằng bợm khéo ăn trộm.

Tagenia, orum. *n. pl.* thứ bánh.

Tages, is. *omn. gen.* V. Tagax.

Tages, etis. *m.* con thần dàng là tiên sư nghề bói khoa.

Tago. thay vì Tango.

Tagus, i. *m.* N. M. ‖ N. F.

† **Talares**, ium. *m. pl.* đốt ngón chơn.

† **Talari**, orum. *m. pl.* đốt ngón tay.

Talaria, orum. *n. pl.* cánh bụt Mercurius ở dưới gót. ‖ phần chơn gần gót. ‖ áo dài; talaria induere, trốn.

Talaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về gót; talaris vestis, áo dài; — ludus, xương nhỏ con nít dùng mà chơi.

Talarius, a, um. thuộc về con cờ, — xương nhỏ mà chơi.

Talassio, onis. *f.* thúng mà đặt lông chiên. V. Thalassio.

Talcum, i. *n.* △ vân mẫu chỉ, △ thạch cao.

Talea, æ. *f.* nhành đã chặt mà trồng lại. ‖ đồng tiền kia. ‖ sự phát cây. ‖ chông. ‖ chốt gỗ cho vách đặng vững chắc.

Talentarius, a, um. nặng như một Talentum.

Talentum, i. *n.* tiếng chỉ nhiều bạc. ‖ nén bạc Hêbêrêu ước chừng đặng một ngàn tấm bạc. ‖ một nén vàng Hêbêrêu ước đặng mười bốn ngàn tấm bạc. ‖ một nén dân Græco đặng một trăm mười hai tấm bạc. ‖ sự gì nặng bằng chín mươi cân.

Taleola, æ. *f. dim.* Talea.

Talio, onis. *f.* hình phạt bằng tội đã phạm như răng thay vì răng; pœnam talionis pro vitâ obire, thế mạng.

Talipedo, as, are. đi chẳng vững, đi núc ních, đi như què vậy.

Talis, *m. f.* le. *n.* is. nọ, kia, mỗ, thể nọ, thể kia, — ấy, — nầy,

dường nào, — ấy, miả giống, mực nầy, mực ấy; — nuncius, tin tốt lành thể ấy; tale aliquid, sự gì giống như vậy; talis vir, người mực nầy.

Taliscumque, *m. f.* talecumque. *n.* dầu người nào, dầu sự gì.

Talitèr. *adv.* đến đỗi, thế nầy, thể ấy, dường ấy.

Talitha cumi. con hãy chổi dậy.

Talitrum, i. *n.* sự búng.

Talla, æ. *f.* da bề trong hay là vỏ củ hành.

Talpa, æ. *f.* con cà đúi. △ con lê thử.

Talpinus, a, um. thuộc về con lê thử, — con cà đúi.

Talus, i. *m.* gót, — chơn. ‖ bẩy xương trên cổ chơn. ‖ xương cắt mà chơi.

Tàm. *adv.* rất, bằng, càng, là thể nào, vậy, nhưng mà, đến đỗi, dường ấy; tàm sum amicus reipublicæ quàm qui maximè, tôi yêu nhà nước bằng hết mọi người; tàm stupidus ecquis? có người nào ngu muội đến đỗi? tàm gratia est, nhưng mà tôi dội ơn.

Tama, æ. *f.* sự sưng chơn vì đi đàng lâu.

Tamarice, es. *f.* Tamarindus, i. *m.* et Tamarix, icis. *f.* cây me, △ tam xuiên liễu.

Tamdè. *adv.* V. Tam.

Tamdiù. *adv.* V. Tandiù.

Tamen. *conj.* nhưng mà, — vậy, song, — le, dầu mà. ‖ sau hết.

Tamenetsi. *conj.* dầu, — mà.

Tamesis, is. *m.* N. F.

Tametsi. *conj.* dầu mà.

Tamiacus, a, um. thuộc về sự nộp cho vua.

Tamiatis, is. *f.* N. U.

Taminia, æ. *f.* trái nho rừng.

Tammuz. *ind. m.* bụt kia. ‖ tháng junio, — sáu.

Tamnus, i. *f.* thứ củ khoai. ‖ cây nho hoang.

Tamus, i. *m.* mũi biển nước tiểu tây.

Tanais, is. *m.* N. F.

Tandem. *adv.* sau hết, mới; tandem scire, mới hay.

Tandiù. *adv.* bấy lâu, bấy chầy, lâu lắc dường ấy, đương khi, bằng; tandiù quandiù, — quàm, — dùm, bấy chầy khi.

Tangibilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ mà đá đến, đá đến dặng.

Tango, is, tetigi, tactum, gere. đá đến, cầm. ‖ cất lấy. ‖ đánh. ‖ giục, — lòng, làm cho động lòng. ‖ nếm. ‖ nhạo cười, đàm tiếu. ‖ ăn gian, — cắp, bòn chen, vọt nặn. ‖ đến, tới; tangere transeundo, xuông, — qua; — rem acu, trung tim; — corpus aquâ, tắm rửa mình; — portum, vào cửa; — chordas, gẩy đờn; — saporem, nếm mùi.

Taniacæ. V. Tæniaca.

Tanos, i. *m.* ngọc kia.

Tanquàm. *conj.* dường bằng, dường, sánh dường, như thể nếu.

Tanti. (ám hảo pretii) rất lớn, — cao, — tiện, — ích; tanti mihi est, có sự ích rất trọng cho tôi là dường nào; tanti est, gía nó là bấy nhiêu; tanti facere, yêu chuộng lắm thể ấy. ‖ trọng dường ấy.

Tantidem. bấy nhiêu, bằng, thể ấy.

Tantillulùm. *adv.* rất ít.

Tantillùm. *adv.* ít, ít lắm.

Tantillus, a, um. ít, nhỏ lắm dường ấy.

Tantisper. *adv.* một ít, một lát, một thì; tantisper dùm, đương khi, cho đến khi.

Tanto. *abl.* (ám hảo pretio.) bấy nhiêu.

Tantò. *adv.* bao nhiêu; tantò magis, càng nhiều hơn; quinquiès tantò, hơn bằng năm; tantò major, càng lớn hơn; — antè, bao lâu dường ấy.

Tantoperè. *adv.* rất, lắm.

Tantulò. *adv.* tantulò venire, bán gía thấp lắm thể ấy.

Tantulùm. *adv.* một ít, — chút vậy.

Tantulus, a, um. rất ít, — nhỏ thể ấy.

Tantùm. *adv.* mà thôi. ‖ bấy nhiêu, dường ấy; tantùm opinor, tôi ngờ mà thôi; — cibi et potûs adhibere, cho ăn uống dường ấy; — quod, chẳng kể, trừ; — non, một ít nữa, đã hòng.

Tantumdem. *geni.* Tantidem. cũng bằng, — tày; tantumdem viæ est, còn một phần đàng cũng bằng.

Tantummodò. *adv.* mà thôi.

Tantus, a, um. rất cao, — lớn, — trọng, — mắt dường ấy. ‖ bấy nhiêu; tanto tempore, bấy chầy; tanta res, mực nầy, việc rất trọng rất ích dường ấy; tantum est, đã hết.

Tantusdem, adem, umdem. bằng, cũng, cũng bằng, — tày, cũng một; tantumdem est periculum, có sự hiểm nghèo cũng bằng.

Taos, i. *m.* ngọc kia.

Tapes, etis. *m.* Tapete, is. *n.* Tapetium, ii. *n.* et Tapetum, i. *n.* nệm, mền, màn; species tapetis, giẻ da lợn.

Taphiæ, arum. *f. pl.* et Taphias, adis. *f.* cù lao kia.

Taphii, orum. *m. pl.* N. H.

* Tapinophronesis, is. *f.* trí hèn hạ.

Tapinosis, is. *f.* F. R.

Taprobana, æ. *f.* N. IN.

Tapulla, æ. *f.* kẻ làm chủ yến tiệc, luật chủ ấy lập.

Tarandus, i. *m.* loài vật như con nai.

Tarantula, æ. *f.* con nhện độc lắm.

Taratantara. *ind.* tiếng chỉ sự loa thổi cách vui mừng.
Tardabilis, *m.f.* le. *n.* is. tê.
Tardatus, a, um. *part.* Tardo.
Tardè, iùs, issimè. *adv.* chậm, — chạp, — chơn, lần; tardè incedere, lần thần, đi lắc lưởng; — nimis, lâu lắc; jam tardè, đã muộn. ‖ trì.
Tardeo, es, ere. et Tardesco, is, scere. *n.* ra chậm chạp.
† Tardigemulus, a, um. kẻ kêu van khi đã muộn.
† Tardigenulus, a, um. kẻ có đầu gối nặng.
Tardigradus, a, um. kẻ chậm chơn.
Tardiloquus, a, um. kẻ nói chậm.
Tardipes, edis. *omn. gen.* kẻ đi chậm; tardipes deus, bụt quẻ là Vulcanus.
Tarditas, atis. *f.* Tardities, iei. *f.* et Tarditudo, inis. *f.* sự chậm, — chạp, — chơn. ‖ sự lần lữa, giãn ra; tarditas aurium, nặng tai; — ingenii, tối dạ.
Tardiusculè. *adv.* chậm một ít, muộn một chút.
Tardiusculus, a, um. kẻ chậm chạp một ít.
Tardo, as, avi, atum, are. làm cho chậm chạp, khoan giãn, lần lữa, trễ, ghé lại chỗ nọ chỗ kia; tardare alvum, cầm bụng lại.
Tardor, oris. *m.* V. Tarditas.
Tardus, a, um. chậm, — chạp, muộn, lần cần, — hồi, trễ nải, bần thần; tarda unda, nước đọng.
Targum. *ind.* chú con, lời cắt nghĩa, nghĩa.
Tarmes, itis. *m.* mọt ăn gỗ.
Tarne, es. *f.* khe suối kia. ‖ N. U. ‖ N. M.
Tarpeianus, a, um. et Tarpeius, a, um. thuộc về núi Tarpeio; tarpeius pater, — mons, núi thành Roma.

Tarquinii, orum. *m. pl.* N. H.
Tarsus, i. *f.* N. U.
Tartara, orum. *n. pl.* chín suối, suối vàng, âm phủ, △ cửu tuyền.
Tartareus, a, um. thuộc về âm phủ. ‖ dữ, gớm ghiếc.
Tartari, orum. *m. pl.* người hung nô.
Tartaria, æ. *f.* nước hung nô.
Tartarinus, a, um. V. Tartareus.
Tartarum, i. *n.* rượu cặn dính trong thùng.
Tartarus, i. *m.* âm phủ, địa ngục; rex tartari, long vương; custos tartari, âm tư; decem custodes tartari, thập điện. ‖ diêm la, — phủ.
Tarum, i. *n.* △ gia nam hương.
Tasconium, ii. *n.* bạch thổ mà làm nồi dót đồng dót bạc.
Tasis, is. *f.* sự giữ một trực khi hát hay là nói.
Tát. *interj.* a! ó!
Tata, æ. *m.* cha.
Tatæ. *interj.* a! ó!
Tatienses, ium. *m. pl.* N. H.
Tattæus sal, alis. *m.* muối kia làm thuốc cho con mắt.
Tatula, æ. *m.* bõ nuôi, cha nuôi.
Taura, æ. *f.* con bò cái chẳng hay đẻ con.
Taurea, æ. *f.* gân con bò. ‖ roi có nhiều dây da.
Taureus, a, um. thuộc về con bò đực.
Tauri, orum. *m. pl.* N. H.
Tauricornis, *m. f.* ne. *n.* is. có sừng con bò.
Taurifer, a, um. dùng đặng mà nuôi con bò.
Tauriformis, *m. f.* me. *n.* is. có hình con bò.
Taurigenus, a, um. đã sinh ra bởi con bò.
Taurii, orum. *m. pl.* et Taurilia, ium. *n. pl.* lễ chơi và lễ tế kính diêm vương.

Taurinus, a, um. thuộc về con bò.
Tauroboliatus, a, um. kẻ đã cúng con bò cho bụt nữ Cybêlê.
Taurobolium, ii. *n.* sự tế lễ con bò đực cho bụt nữ Cybêlê mà phạt tạ.
Taurulus, i. *m. dim.* Taurus.
Taurus, i. *m.* N. M.
Taurus, i. *m.* con bò đực. ‖ chim kia hay kêu như bò rống. ‖ bò hung. ‖ rễ cây. ‖ kim trung cung.
Tautogrammaton, i. *n.* thơ, văn có chữ T làm đầu mọi tiếng.
Tautologia, æ. *f.* lặp đi lặp lại một đều và dùng tiếng khác.
Tax. *ind. n.* tiếng roi đánh.
Taxa, æ. *f.* thứ cây giáp trước đào.
Taxatio, onis. *f.* thuế viết. ‖ sự đánh giá. ‖ câu kết lời giao lời trối.
Taxator, oris. *m.* kẻ nhiếc.
Taxatus, a, um. đã đánh giá.
Taxea, æ. *f.* thịt mỡ heo.
Taxeota, æ. *m.* kẻ có quờn, kẻ giữ việc gì.
Taxeus, a, um. thuộc về cây diễn bá.
Taxicus, a, um. bởi cây diễn bá mà sinh.
Taxillus, i. *m.* phần gỗ hay là ngà có sáu hay là tám phía mà đánh cờ. ‖ hòn cờ tịch.
Taxìm. *adv.* khoan khoan, một khi một ít, dần dà.
Taxo, as, avi, atum, are. đánh giá. ‖ chê, — bai, bắt lỗi, quở, sửa. ‖ đá đến, năng đá đến và bóp.
Taxo, onis. *m.* loài vật kia.
Taxus, i. *f.* △ cây diễn bá. ‖ giáo, đòng.
Taygetus, i. *m.* N. M.

TE

Te. *accus.* et *abl.* tu. te, mầy, anh.
† Teba, æ. *f.* núi, gò, động.
Techna, æ. *f.* sự dối trá, mưu kế.

Technici, orum. *m. pl.* kẻ đã làm bài hay là thuộc lề luật về nghề nghiệp nào.
Technophyon, ii. *n.* nghề nghiệp về sự dối trá.
Technopægnium, ii. *n.* việc vui chơi có công vì đã lấn sự mắt mỏ nố.
Technosus, a, um. đầy sự dối trá, — mưu kế.
Tecolithus, i. *m.* đá có phép tán trái ké.
Tectè. *adv.* kín, — đáo. ‖ cách ám hảo. ‖ cách khéo.
Tectonicus, a, um. thuộc về việc lập.
Tector, oris. *m.* kẻ trét, kẻ thoa, kẻ tô vách.
Tectoriolum, i. *n. dim.*
Tectorium, ii. *n.* sự trét, sự tô.
Tectorius, a, um. thuộc về sự tô hay là dùng mà trét mà tô.
Tectum, i. *n.* mái nhà, nóc, — nhà. ‖ nhà. ‖ tectum cymbæ, mui, — phên, — thuyền; — ad breve tempus erectum, rạp; — ædis pervadere ad furandum, đánh lôi giáng. ‖ áo người nhà quê.
Tectura, æ. *f.* sự trét, sự tô.
Tectus, a, um. *part.* Tego. khuất, — lấp, kín, — đáo, nhẹm. ‖ giả, — hình. ‖ khôn khéo.
Tecum, thay vì cum te, với mầy, vuối ông, — người.
Ted. thay vì Te.
Teda, æ. *f.* V. Tæda.
Tedigniloquides, is. *omn. gen.* ông nói sự gì xứng đáng anh.
Teges, etis. *f.* chiếc chiếu.
Tegeticula, æ. *f.* chiếu nhỏ, — vấn.
Tegillum, i. *n.* áo tơi, áo dài và thô mà che mình.
Tegimen, inis. *n.* Tegmen, inis. *n.* et Tegmentum, i. *n.* đồ che, — để mà che. ‖ vóc mình.
Tego, is, texi, tectum, gere. lợp. ‖ che, — đậy, đắp mền, án. ‖ iểm, — giấu, làm ngơ, chẳng tỏ ra. ‖ giúp, phù hộ, binh vực; cœlum tegit omnia, trời phủ khắp; cœlum tegit quos terra vehit, chiếu đất màn trời; virtutis nomine sua scelera tegere, đã gian lại ngoan; tegere galeâ caput, đội mũ chiến. ‖ chôn.
Tegula, æ. *f.* các đồ lợp nhà như ngói, tấm đá, dát đồng, &c.
Tegulaneus, a, um. thuộc về ngói, — đồ lợp nhà.
Tegularium, ii. *n.* lò ngói, nơi làm ngói.
Tegularius, a, um. thuộc về ngói.
Tegularius, ii. *m.* kẻ làm ngói.
† **Tegulitius**, a, um. đã lợp ngói.
† **Tegulo**, as, are. hầm ngói, lợp ngói, làm ngói.
Tegulum, i. *n.* đồ lợp nhà như tranh, lá, rơm, lác.
Tegumen, inis. *n.* et Tegumentum, i. *n.* sự che, màn che. ‖ lẽ chữa mình. ‖ lũy.
Tela, æ. *f.* vải, cửi. ‖ chỉ; tela jugalis, không cửi; — lineis distincta, vải sọc.
Telamones, um. *m. pl.* hình tượng giềnh giàng mà đỡ phần lòi ra hay là đầu cột.
Telchinis, is. *f.* N. IN.
Telebois, idis. *f.* miền đất kia.
Telephium, ii. *n.* rau sam hoang, △ hỏa bồn thảo.
† **Telescopium**, ii. *n.* ống dòm.
Teleta, æ. *f.* lễ phép mà vào đạo mầu.
Teliambus, i. *m.* phép văn thi.
Telicardios, ii. *m.* ngọc có hình sắc trái tim.
Telifer. et Teliger, a, um. kẻ cầm tên cầm lao.
Teliformis, is. *f.* △ thảo kia giống thảo quyết minh.
Telinum, i. *n.* thuốc thơm quới lắm.
Telirrhizos, i. *f.* ngọc màu biếc.
Telis, is. *f.* △ thảo quyết minh.
Tellumo, onis. *m.* bụt hay việc đất nầy.
Tellurus, i. *m.* V. Tellumo.
Tellus, uris. *f.* đất. ‖ ruộng, đồng. ‖ hướng, xứ. ‖ bụt nữ hay việc đất; tenuis tellus, đất xởi.
Tellustris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về đất.
Telo, onis. *m.* V. Tolleno.
Telonarius, ii. *m.* kẻ thâu thuế.
Teloneum, i. *n.* Telonia, æ. *f.* et
Telonium, ii. *n.* thuế, — viết. ‖ tuần, nhà tuần, tuần thủ. ‖ nơi thâu thuế; telonio præesse, ngồi tuần.
Telum, i. *n.* tên, lao, đòng. ‖ gươm; telum utrinquè acutum, tên làng cang; — non mediocre ad res gerendas, phương thế hay cho đặng làm việc hoàn tất.
Temerariè. *adv.* mách thàm.
Temerarius, a, um. kẻ vô tình vô ý, nhẹ tính, chẳng hay suy xét, chẳng khôn. ‖ hay xảy đến tình cờ.
Temerator, oris. *m.* kẻ phạm, làm cho hư. ‖ kẻ giả khế, giả lịnh.
Temeratus, a, um. *part.* Temero.
Temerè. *adv.* vô tình vô ý, vô cớ, vô lý. ‖ tình cờ. ‖ bậy bạ. ‖ mạo, mách thàm; temerè loqui, nói thàm, nói cẩu thả; — non est, có lẽ; — jacere, nằm sải tay sải chơn.
Temeritas, atis. *f.* tính chẳng biết suy, — chẳng khôn, nhẹ tính, tính vội.
Temeriter. *adv.* V. Temerè.
Temeritudo, inis. *f.* V. Temeritas.
Temero, as, avi, atum, are. phạm, làm cho hư, vấy vá, lỗi; temerare fidem, thất tín doan cang lệ; — fluvios venenis, đổ thuốc độc trong sông.
Temerus, a, um. V. Temerarius.
Temetum, i. *n.* rượu.
Temno, is, si, tum, nere. chê, — bai, khinh dể.

Temo, onis. *m.* điếu xe. ‖ cây đặt ngang. ‖ tinh tú kia. ‖ sự nộp tiền cho đặng một người thế lính cho mình; temo aratri, bắp cày.

Temonarius, ii. *m.* kẻ nộp tiền cho đặng một người thế lính cho mình.

Tempe. *n. pl.* et Tempea, orum. *n. pl.* nơi sủng cảnh giái.

Temperaculum, i. *n.* temperaculum ferri, sự tui sắt.

Temperamentum, i. *n.* sự chế chẩm. ‖ sự vừa, phải lẽ, tiết kiệm, tiết, — hạnh. ‖ cách, phương, — thế. ‖ khí chất; temperamentum cœli, thanh khí; — linguæ, sự giữ miệng.

Temperanter. *adv.* cách tiết, tiết hạnh, — kiệm, cách vừa phải.

Temperantia, æ. *f.* sự tiết, tiết kiệm, — hạnh, dẹp tính, — nết, thìn tính. ‖ sự chế chẩm.

Temperatè. *adv.* V. Temperanter.

Temperatio, onis. *f.* sự chế, pha. ‖ phong thổ. ‖ luật phép. ‖ sự châm chước.

Temperativus, a, um. dùng mà chế chẩm, — châm chước.

Temperator, oris. *m.* kẻ biết chế chẩm, — pha. ‖ kẻ tui.

Temperatura, æ. *f.* sự biết chế chẩm. ‖ sự tui. ‖ khí chất. ‖ phong thổ.

Temperatus, a, um. *part.* Tempero. ôn hòa, ấm áp, vừa, — phải.

Temperi, thay vì Tempori. tiện, nhằm thì, thì tiện.

Temperies, ei. *f.* sự chế chẩm vừa phải. ‖ phong thổ. ‖ thanh khí, ấm áp. ‖ khí chất. ‖ sự tiết, tiết hạnh, — kiệm, sự dẹp, thìn tính.

Temperiùs. *adv.* chóng hơn, sớm hơn.

Tempero, as, avi, atum, are. chế chẩm, châm chước, pha vừa phải, điều hòa, gia giảm. ‖ tui, — sắt. ‖ bớt, sửa lại, trị, dẹp, thìn, — tính. ‖ kiêng bớt. ‖ cầm lại; temperare vinum, pha rượu; — sibi, thìn mình; — vino, kiêng rượu.

Tempestas, atis. *f.* mùa, — màng. ‖ bão, — bùng, — tát, phong ba, dông, — tố, gío tố. ‖ tai nạn, — cực, khốn nạn; tempestas anni, mùa, vụ; — valida, bão tát; quatuor tempestates, bốn mùa, tứ thì, tư mùa, tứ vụ; tempestates anni, thì tiết.

Tempestivè. *adv.* khi nhằm thì, đến thì tiện, — thì hạp, kịp, — thì.

Tempestivitas, atis. *f.* thì tiện, — hạp, mùa hạp.

Tempestivus, a, um. đã làm khi nhằm thì, — thì tiện, — đến mùa hạp. ‖ chín nhằm mùa.

Tempestuosè. *adv.* cách dông tố.

Tempestuosus, a, um. có phong ba.

Tempestus, a, um. thay vì Tempestivus.

Templatìm. *adv.* từng đền thờ.

Templum, i. *n.* đền thờ, nhà thờ, chùa. ‖ mồ mả. ‖ cây đặt trên đòn tay mái nhà. ‖ chốn trống trải thầy bói coi chim bay.

Tempora, orum. *n. pl.* màng tang. ‖ thì hiểm nghèo, thì suy. ‖ việc lịch sự, phép lịch sự. ‖ cơ hội tiện, dịp hạp; tempora amicis reddere, giữ niềm bằng hữu.

Temporalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về màng tang. ‖ tạm vậy, thuộc về thì, — sự hay qua, — thay đổi, phù vân; negotia temporalia, thì sự.

† Temporalitas, atis. *f.* thói phép mới thế gian.

† Temporaliter. *adv.* tạm vậy.

† Temporaneus, a, um. V. Tempestivus.

† Temporariè. *adv.* tạm, — vậy.

Temporarius, a, um. tạm, — vậy, chẳng bền lâu. ‖ hay thay đổi.

† Temporatìm. *adv.* từng mùa.

Tempore. *abl. abs.* et Tempori. *adv.* khi nhằm thì, kịp thì, đến thì tiện, — mùa hạp. ‖ sớm.

Temporiùs. *adv.* temporiùs redire, trở về sớm hơn.

Temptor. V. Temtor.

Tempus, oris. *n.* ngày, giờ, thì, hậu, năm, đời, mùa, tháng. ‖ thì verbo. ‖ màng tang. ‖ thì suy, — hiểm nghèo, tai nạn. ‖ cơ hội, dịp. ‖ hướng. ‖ cờ; ad tempus, tạm; — uti, tạm dùng; — facere, làm tạm; tempus serotinum, buổi chiều; — meridianum, hướng nam; — circa meridiem, buổi trưa; — præstitutum, kì; ipso tempore, thật chừng; hoc tempore, rày, kì rày, ngày rày, chầu rày; servire tempori, đỡ thì; tempori cedere, theo thì, tùy thì; secundum tempus, phải thì. ‖ eodem tempore, một kì. ‖ kì khắc, thì khắc, tuế thì, — nguyệt; tempore opportuno testudo equum fugat, tempore adverso formica rapit bovem, đắc thì rùa đuổi ngựa, thất thế kiến tha bò.

Temptor, oris. *m.* kẻ khinh dể.

Temulenter. *adv.* như kẻ say rượu.

Temulentia, æ. *f.* sự say rượu.

Temulentus, a, um. bết, say bết, say rượu.

Tenacia, æ. *f.* sự cứng cổ.

Tenacitas, atis. *f.* sự cầm mạnh, sự giữ của gì. ‖ giữ bo bo, giữ trõm trõm, sự bòn đãi, bỏn sẻn, hà tiện.

Tenaciter. *adv.* cách cứng cổi, cứng cổ; tenaciter adhærere, sát sao.

Tenacitudo, inis. *f.* V. Tenacitas.

Tenaculum, i. *n.* đồ buộc.

Tenax, acis. *omn. gen.* hay dính bén, sát, — sao, khắt khao, vững vàng, — bền. ‖ hà tiện, bòn đãi, chặt chịa, chặt dạ. ‖ dẻo. ‖ cứng cổ, — cổi; tenacissimus, chẳng lọi ra, giữ tro tro, giữ chặt như đinh; — disciplinæ, kẻ giữ luật

cẩn thận; tenax justitiæ, người rất công bình.

Tendicula, æ. *f.* cái bẫy, lưới săn. ‖ sào mà giương hay là treo sự gì; exstruere tendiculam, đánh bẫy.

Tendo, onis. *m.* mối gân.

Tendo, is, tetendi, tensum, vel tentum, dere. giăng, giương, rán. ‖ đi, trẩy, — đi, đè miền, tách miền, đè chừng, — dặm, — ngàn. ‖ dâng, cúng. ‖ làm rạp, đóng dinh, — trại. ‖ gắng, ra sức. ‖ giơ. ‖ lan ra. ‖ có ý; tendere arcum, giương cung; — sagenam, giăng lưới; — insidias, bày mưu kế; — vela, buồm phồng ra; — sursùm, thăng, lên trên; — adversùs senatûs auctoritatem, chống trả quờn phép công đàng; tendere aliquò, đè miền, tách chừng; — aliquò rectà, thẳng tách.

Tendor, oris. *m.* sự đã giăng đã rán.

Tenebellæ, arum. *f. pl. dim.*

Tenebræ, arum. *f. pl.* sự tối tăm, mù mịt, u ám. ‖ đêm, — tối. ‖ sự tối mắt, mù, — quáng, — con mắt. ‖ trại, chòi hèn hạ. ‖ tù rạc. ‖ tenebræ spissæ, tối mịt; — reipublicæ, thì động dụng.

Tenebrans, tis. *omn. gen.* hay sinh tối tăm.

Tenebrarius, a, um. u ám, kẻ chẳng ai biết, hèn hạ.

Tenebratio, onis. *f.* sự u ám, tối.

Tenebresco, is, scere. *n.* et

Tenebrico, as, are. ra tối tăm.

Tenebricositas, atis. *f.* sự ra mù con mắt, láng quáng.

Tenebricosus, a, um. tối, — tăm, — mù, — mịt. ‖ kín, — đáo, giấu, sự gì dã tàng.

Tenebricus, a, um. V. Tenebrosus.

Tenebrio, onis. *m.* kẻ lánh sự sáng, ghét sự sáng, kẻ ẩn mình.

Tenebro, as, avi, atum, are. ra tối tăm.

Tenebrosè. *adv.* cách u ám.

Tenebrosus, a, um. tối, — tăm, — mù, u ám.

Tenedos, i. *f.* N. IN.

Tenellulus, a, um. et Tenellus, a, um. non nớt lắm, — nhuốt, nhỏ lắm.

Teneo, es, nui, tentum, nere. cầm, trì. ‖ hưởng, — nhờ, đặng, chiếm. ‖ cầm lại, giữ lại, thìn, dẹp, hãm. ‖ giữ mình cho khỏi, kiêng, — cữ. ‖ giữ, — gìn, để dành, đỡ, giúp. ‖ hảo, hiểu, thông, — biết. ‖ bắt lẽ, làm cho ngã lẽ. ‖ nhớ lại. ‖ ra cứng cổ, ra chấp nhứt; tenere firmiter, trì lại; tenere se invicem, choàng tay; — portum, ở trong cửa; — famam, giữ danh mình; — vestigia, nối gót; — imperium, cầm quờn; — oculos, dẹp con mắt; teneri agnatione, — cognatione alicujus, thuộc về một họ, thân thích cùng nhau; — voto, có lời khấn hứa buộc; illud arctè tenent, nó lấy sự ấy làm hẳn thật.

Tener, a, um. non, — nớt, — nhuốt, mềm, dịu dàng, dễ uốn. ‖ nõn nà, yểu điệu; tenerrimus, non mởu; pellem teneram recrescere, đơm da non; tenera ætas, tuổi con nít. ‖ kẻ mê sự vui sướng. ‖ nhỏ.

Tenerasco, is, scere. et Tenerescо, is, scere. ra mềm, ra dịu dàng, ra non.

Tenerè, iùs, errimè. *adv.* cách dịu dàng, — mềm, — yểu điệu.

Teneritas, atis. *f.* sự mềm, sự non. ‖ sự dịu dàng, yểu điệu.

Teneritudo, inis. *f.* V. Teneritas.

Teneriter. *adv.* V. Tenerè.

Tenesmus, i. *m.* tật kiết, sông kiết, đau kiết.

Tenitæ, arum. *f. pl.* ba bụt nữ hay mạng sống người ta.

Tenor, oris. *m.* lúc, một lúc, trực, sự liền, lối, chuyên trị, hàng, lớp, lối lần. ‖ cách thói, — phết, dẹo. ‖ dấu, — diếm, — chấm; aliquid uno tenore agere, canere, &c. một lúc, một trực.

Tensa, æ. *f.* kiệu mà khiêng hình tượng bụt.

Tensio, onis. *f.* sự đã giăng ra. ‖ tật gân. ‖ sự đóng dinh, — trại tạm, lập nhà tạm.

Tensura, æ. *f.* sự giăng ra, sự đã rán.

Tensus, a, um. *part.* Tendo.

Tentabundus, a, um. kẻ lo, kẻ thử mọi bề.

Tentamen, inis. *n.* Tentamentum, i. *n.* et Tentatio, onis. *f.* sự thử, coi thử, xem thử, dò, gẩy ra, — dựng. ‖ chước cám dỗ; tentamenta alicujus pangere, dò lòng dò ý người; tentatio morbi, cơn bệnh trở lại.

Tentator, oris. *m.* kẻ dỗ, cám dỗ.

Tentatus, a, um. *part.* Tento.

Tentigo, inis. *f.* sự lăng đú.

Tentipellium, ii. *n.* thuốc mà phá sự nhăn da.

Tento, as, avi, atum, are. thử, coi thử, xem thử, dò, gẩy, — dựng. ‖ dỗ — dành, cám dỗ. ‖ giục, xui giục, thôi thúc. ‖ rờ rẫm; tentare sententiam, dò ý; — animum, thử lòng; — aliquem verbis, nói dàn, nói rán; — pulsum, bắt mạch, chẩn mạch, án mạch, coi mạch; — aliquem donis, cho của lễ mà quến dỗ người; — scalis mœnia, bắc thang mà trèo lên trên lũy; — omnia, lo mọi phương mọi ngả.

Tentor, oris. *m.* kẻ buộc xe ngựa khi chạy trường đua.

Tentoriolum, i. *n. dim.*

Tentorium, ii. *n.* nhà tạm; tentorium quo teguntur mulieres in luctu, bố vi.

Tentorius, a, um. thuộc về nhà tạm.

Tentum, i. *n.* nhà tạm.
Tentus, a, um. *part.* Teneo, et *part.* Tendo.
Tenuabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho nhẹ cho mỏng hơn.
Tenuatim. *adv.* cách mỏng, — mảnh.
Tenuatio, onis. *f.* sự làm cho ra mỏng, — mảnh hình, bớt, vạc.
Tenuatus, a, um. *part.* Tenuo.
Tenuescens, tis. *omn. gen.* hay ngót xuống.
Tenuiarius, ii. *m.* thợ dệt vải dệt lụa diễn.
Tenuiculus, a, um. *dim.*
Tenuis, *m. f.* nue. *n.* is. mỏng, — mảnh, — mẻo. ‖ ốm, — nhom. ‖ có trí, khôn, quỉ quyệt. ‖ nhỏ, — mọn, ít. ‖ nhẹ, — nhàng. ‖ đơn sơ, hèn; tenuissimus, mỏng tanh, — kẹt, vướng; filum tenuissimum, chỉ vướng; tenuis homo, người có ít của cải; tenui loco ortus, người dòng hèn.
Tenuitas, atis. *f.* sự mỏng, — mảnh, vướng. ‖ ốm, — nhom. ‖ tenuitas vocis, giọng yếu; — aquæ, nước trong; — verborum, lời đơn sơ. ‖ sự khó khăn, hèn hạ.
Tenuiter. *adv.* cách mỏng, — nhẹ, — yếu, — khéo, — có trí, — khó khăn.
Tenuo, as, avi, atum, are. bớt, vạc, làm cho ra mỏng, — cho ra ốm, — cho ra yếu.
Tenus, ûs. *m.* bẫy, lưới.
Tenùs. *præp.* (khi præpositio ấy hiệp làm một cùng nomine ở số singulari, thì thường nó trị ablativo, bằng nó hiệp với nomine nào ở số plurali thì thường nó trị genitivo, dầu nó trị casu nào thì phải đặt nó ở sau nomine liên;) tenùs, cho đến, cho đến mà thôi; verbo tenùs, cho đến một lời; aurium tenùs, cho đến lỗ tai; lumborum tenùs, cho đến lưng; ore tenùs, đãi buôi; capulo tenùs, cho đến bánh chè; inguinibus tenùs, cho đến háng, cho đến đì.
Tepefacio, is, feci, factum, cere. hâm một ít, nấu cho ấm.
Tepefactus, a, um. *part.*
Tepefio, is, factus sum, fieri. V. Tepesco.
Tepeo, es, pui, pere. *n.* ra nguội, ra ấm một ít, ra nguội lạnh.
Tepesco, is, pui, scere. *n.* ra nguội, bớt sự nóng; corpus tepescere, trần mình.
Tephrias, æ. *m.* đá cẩm thạch màu mốc mốc.
Tephritis, idis. *f.* ngọc màu mốc mốc.
Tepidarium, ii. *n.* sự tắm rửa trong nước ấm.
Tepidè. *adv.* cách ấm, — nguội.
Tepido, as, avi, atum, are. làm cho ra nguội, hâm một ít.
Tepidulè. *adv. dim.* Tepidè.
Tepidulus, a, um. *dim.*
Tepidus, a, um. nguội, nguội lạnh, còn nóng một ít. ‖ nguội lòng, lạt lẽo; aqua tepida, nước hẩm hẩm.
Tepor, oris. *m.* sự nguội, — lạnh, ấm, còn nóng một ít. ‖ sự nguội lòng.
Teporatus , a, um. đã ra nguội.
Teporus, a, um. V. Tepidus.
Ter. *adv.* ba lần; ter ternus, chín lần.
Teraphim. *ind. m. pl.* hình tượng hay phán lời cho quân judêu.
Tercenarius, ii. *m.* V. Tricenarius.
Tercenteni, æ, a. et Tercenti, æ, a. *pl.* ba trăm.
Tercentiès. *adv.* ba trăm lần.
Tercentum. *ind.* ba trăm.
Terdeciès. *adv.* mười ba lần.
Terdeni, æ, a. *pl.* ba mươi.
Terebella, æ. *f.* et Terebellum, i. *n.* cái khoan nhỏ.
Terebenthinus, a, um. thuộc về nhựa cây lành ngạnh.
Terebinthus, i. *f.* cây lành ngạnh, cây hay sinh nhựa thông, △ cây nhiệt đồng du.
Terebra, æ. *f.* cái khoan, mỏ nhát, bàn thấc. ‖ dao thầy chích.
† **Terebramen**, inis. *n.* lỗ khoan.
Terebratio, onis. *f.* et Terebratus, ûs. *m.* sự khoan lỗ.
Terebratus, a, um. *part.*
Terebro, as, avi, atum, are. khoan lỗ. ‖ làm cho động lòng.
Teredo, inis. *f.* con mọt, con sùng; teredinem aliquid perforare, sùng đục.
Terensis, is. *f.* bụt nữ hay việc đâm gạo xay lúa.
Terentini ludi. *m. pl.* lễ chơi nơi diễn trường quan vũ một đời một lần.
Terentus, i. *m.* nơi trong diễn trường quan vũ.
Teres, etis. *omn. gen.* có hình như trục, có hình tròn và dài, dài và trơn; teres puer, trẻ dong dẩy; teretes aures, tai sáng.
Tergemina, æ. *f.* bụt nữ có ba tên.
Tergeminus, a, um. bằng ba.
Tergenus. *ind.* có ba giống.
Tergeo, es, si, sum, gere. V. Tergo.
Tergilia, æ. *f.* da thịt heo.
Terginum, i. *n.* dây cang, dây da sống mà đánh.
Terginus, a, um. bằng da.
Tergiversanter. *adv.* cách đảo trở.
Tergiversatio, onis. *f.* sự nấn ná, nấn lại, đảo trở, lẽ chữa mình.
Tergiversor, aris, atus sum, ari. *dep.* nấn ná, — lại, đảo trở, đảo đi đảo lại, róng vát, kiếm lẽ chữa mình. ‖ làm chậm chạp, — trễ. ‖ bỏ sự kiện cáo, thôi việc kiện.
Tergo, is, si, sum, gere. chùi, lau, kì, lọt, chùi cho sạch, đánh bóng. ‖ sửa bài; tergere manus, chùi tay.

Tergoro, as, avi, atum, are. trằn trọc, — xuống, trằn trọc trằn xa. ‖ đơm da non.

Tergum, i. *n.* cật, trái cật, lưng, lưng cổ. ‖ bên kia, — khác, bề mặt khác. ‖ cái thuẫn bằng da; terga vertere, sấp cật, — lưng; manus tergo postpositæ, cấp tay; à tergo, sau lưng; terga tauri cava, trống phách; — aquæ, mặt nước.

Tergus, oris. *n.* da loài vật. ‖ lưng. ‖ cái thuẫn da; tergus suis, đùi heo.

Termen, inis. *n.* V. Terminus.

Termentarium, ii. *n.* các thứ áo bằng vải mặc bề trong xác.

Termentum, i. *n.* V. Detrimentum.

Termes, itis. *m.* nhành cây có lá có trái. ‖ ngành hoa. V. Tarmes.

Terminalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt giữ mộc bài. ‖ cây bàng.

Terminalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mộc bài, — giái hạn.

Terminatè. *adv.* cách có hạn có cùng.

Terminatio, onis. *f.* sự trồng mộc bài. ‖ sự cắt nghĩa, câu kết, sự cùng, cùng lời.

Terminatus, a, um. *part.*

Termino, as, avi, atum, are. trồng mộc bài, lập giái hạn, cặm mô mốc. ‖ làm cùng, — cho rồi, — hoàn tất; terminare orationem, làm cho cùng bài giảng.

Terminus, i. *m.* bụt hay giữ mô mốc, đá trấn. ‖ mộc bài, giái hạn, cương, — giái, phong cương, cõi giái, giái hạn, mốc giái. ‖ ngằn, chừng, đỗi, mạt, cùng, cùng tột; usque terminum, đến đỗi; sine termino, vô biên.

Termiteus, a, um. bằng nhành cây oliva.

Termo, onis. *m.* V. Terminus.

Ternarius, a, um. thuộc về ba, có ba thước.

Terni, æ, a. *pl.* ba.

Ternideni, æ, a. *pl.* mười ba.

Ternio, onis. *m.* số ba, số thứ ba.

Ternus, a, um. thuộc về số ba.

Tero, is, trivi, itum, rere. cà, đảo, chà, — xát, tán, nghiền, cọ, mài. ‖ mất, uổng; terere molâ, xay; — manu, vọt; — pedibus vel manibus, chà xát; — pimenta, cà tiêu; — dentibus minutatìm, măm, — mún; — tempus, ngao du; teri usu, mòn; terere verbum, dùng tiếng; — iter, mở đàng.

Terpsichore, es. *f.* bụt nữ hay sự múa hát.

Terra, æ. *f.* đất, xứ, nơi, miền, hướng, phương, đất đai, địa, khôn, thổ, địa phận, ruộng, — nương, đồng. ‖ bụt nữ hay đất nầy; terræ, thế gian, loài người ta; cœlum et terra, thiên địa; terrarum ardua, núi; terram video, tội đã hòng khỏi sự khốn nạn; terræ portio, vạt đất; — sacrificium, xã tắc; — filius, người lạ chẳng biết dòng dõi nó; omnia è terrâ producuntur et in terram revertuntur, △ bá xương khai sinh ư thổ nhi phản ư thổ.

Terraceus, a, um. bằng đất.

Terræmotus, ûs. *m.* sự đất động, động địa.

Terraneola, æ. *f.* chim nhỏ kia.

Terrenificus, a, um. hay sinh sự sợ, — nhát.

Terrenum, i. *n.* đất, ruộng, đồng.

Terrenus, a, um. thuộc về đất, bằng đất; terrena via, terrenum iter, đàng bộ.

Terreo, es, rui, ritum, rere. nhát, làm nộ nạt, làm cho sợ hãi; terrere verbis, nói nhát; — clamoribus, nạt nộ; terreri, sờn, vỡ mật; — verberum recordatione, tởn đòn.

Terrestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về đất, bởi đất mà ra; terrestris cœna, bữa tối có rau ăn; — exercitus, binh bộ.

Terreus, a, um. bằng đất, đã làm bằng đất.

Terribilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho ai sợ, hay nhát, quái gở, gớm ghiếc, oai nghiêm.

Terribiliter. *adv.* cách ghớm ghiếc, — làm cho sợ hãi.

Terricola, æ. *f.* kẻ ở trên đất, kẻ ở thế gian nầy.

Terricula, æ. *f.* sự đe, hăm dữ lắm, ngăm cách nộ nạt.

Terriculamentum, i. *n.* ma nhát, yêu quái làm cho vỡ mật.

Terriculum, i. *n.* et Terrificatio, onis. *f.* cái bò cạp, bò nhìn mà nhát, sự hay sinh sự sợ; terricula avium, bẹo chim.

Terrifico, as, avi, atum, are. làm cho sợ hãi, nạt nộ, nhát, làm cho vỡ mật.

Terrificus, a, um. hay sinh sự sợ hãi, hay làm cho vỡ mật.

Terrigena, æ. *m. f.* et Terrigenus, a, um. kẻ bởi đất mà sinh ra.

Terriloquus, a, um. kẻ nói những đều quái gở, — gở lạ, — hay làm cho vỡ mật.

Terrisonus, a, um. hay vang lừng cách dữ lắm.

Territio, onis. *f.* V. Terror.

Territo, as, avi, atum, are. *freq.* Terreo. nhát, làm cho sợ hãi.

Territorialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đất, — địa phận.

Territorium, ii. *n.* đám đất, địa phận.

Territus, a, um. *part.* Terreo.

Terror, oris. *m.* sự sợ hãi, khiếp, kinh khiếp.

Terrosus, a, um. V. Terulentus.

† **Terrula**, æ. *f. dim.* Terra.

Terrulentè. *adv.* cách hèn, — ái mộ việc dưới đất nầy.

Tersus, ûs. *m.* sự chùi, kì, lau, lọt cho sạch.

Tersus, a, um. *part.* Tergeo. đã chùi, trơn lứt.

Tertiadecimani, orum. *m. pl.* lính đội thứ mười ba.

Tertiana, æ. *f.* bệnh rét hai ngày một.

Tertiana, orum. *m. pl.* lính đội thứ ba. ‖ học trò hạng ba.

Tertianus, a, um. thuộc về hạng ba.

Tertiarium, ii. *n.* phần thứ ba. ‖ một phần trong ba. ‖ bốn lượng cân.

Tertiarius, a, um. thuộc về tam hạng, — hàng ba. ‖ đựng một số và phần thứ ba số ấy. ‖ có phần thứ ba.

Tertiatio, onis. *f.* sự cuốc hay là cày đất lần thứ ba, ép sự gì lần thứ ba.

Tertiatus, a, um. *part.* Tertio.

Terticeps, cipitis. *omn. gen.* có ba đầu, có ba đỉnh.

Tertio, as, avi, atum, are. cày hay là cuốc đất lần thứ ba.

Tertiò. *adv.* lần thứ ba, thứ ba, ba lần.

Tertiùm. *adv.* thứ ba, lần thứ ba.

Tertius, a, um. thứ ba; nihil est tertium, chẳng có sự giữa, chẳng có phương thế nào,

Tertiusdecimus, a, um. thứ mười ba.

Tertiusvicesimus, a, um. thứ hai mươi ba.

Tertus, a, um. V. Tersus.

Teruncius, ii. *m.* đồng tiền, tiền hoẻn; teruncius pro scopo emissus, tiền cái; ex teruncio hæredem facere, trối cho ai đặng cơ nghiệp trong bốn phần một.

Terveneficus, i. *m.* kẻ làm hay là cho thuốc độc lắm.

Tesqua, orum. *n. pl.* ngàn, nơi mà coi chim hay là giống khác mà bói khoa. ‖ huyền vũ.

† **Tesquor**, oris. *m.* đồ nhớp, đồ dơ.

Tessella, æ. *f. dim.* Tessera, æ. *f.* tấm vuông gián sắc, tấm vuông mà lát nhà lát đàng.

Tessellarius, ii. *m.* thợ làm tấm vuông gián sắc mà lát.

Tessellatus, a, um. *part.*

Tessello, as, avi, atum, are. lát nhiều bức nhiều tấm như xuyên hoa, làm đồ gián sắc.

Tessera, æ. *f.* đồ hình có bốn mặt bốn góc. ‖ bức, tấm gián sắc, đồ xuyên hoa. ‖ dấu. ‖ hòn cờ tịch. ‖ tessera militaris, kim bài có khẩu hiệu trên; — frumentaria, tờ thẻ mà lãnh lương. ‖ hiệu, thẻ, khẩu hiệu.

Tesserarius, ii. *m.* kẻ giao hay là lãnh khẩu hiệu. ‖ kẻ làm thẻ, kẻ làm long bài.

Tesserarius, a, um. thuộc về hòn cờ, — cờ tịch, — thẻ.

Tesseratus, a, um. đã làm từng bức gián sắc từng xuyên hoa.

Tesserula, æ. *f.* đồ gián sắc hay là bức nhỏ mà làm xuyên hoa. ‖ sự bắt thăm kín mà bàu ai lên.

Testa, æ. *f.* đồ đất, — sành, sành, mưởng sành, các đồ đất hầm, các đồ gốm. ‖ đèn dầu bằng đất, thếp đèn. ‖ gạch, ngói. ‖ vôi trộn cùng cát. ‖ đồ trét. ‖ miểng sành. ‖ đém màu dà. ‖ loài ngao, — ốc, các thứ vỏ. ‖ ngao sò người ta viết tên người nó muốn đày. ‖ thứ sênh, sênh tiền mà đánh. ‖ miểng xương. ‖ ghe hải. ‖ gía rét. ‖ sọ.

Testabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ có phép làm chứng, có phép trối.

Testaceus, a, um. bằng sành. ‖ có màu gạch. ‖ có ngao, có vỏ, có vảy.

Testamen, inis. *n.* chứng cớ.

Testamentarius, ii. *m.* kẻ bày đặt hay là gỉa cố ngôn. ‖ kí lục viết lời trối.

Testamentarius, a, um. thuộc về cố ngôn.

Testamentum, i. *n.* cố ngôn, lời trối; testamentum ratum, cố ngôn vững vàng; — irritum, cố ngôn hư.

Testatìm. *adv.* V. Minutatìm.

Testatio, onis. *f.* sự đòi chứng cớ. ‖ chứng cớ. ‖ lẽ, dấu chỉ. ‖ testatio sacra, lời hứa chẳng nên phạm.

Testatò. *adv.* khi đã trối đoạn. ‖ trước mặt kẻ làm chứng. ‖ bởi đã có lẽ làm chứng thật.

Testator, oris. *m.* kẻ trối, kẻ làm cố ngôn, kẻ làm chứng.

Testatrix, icis. *f.* nữ nhơn trối.

Testatus, a, um. *part.* Testor.

Testeus, a, um. bằng sành.

Testiculatus, a, um. có dái.

Testiculor, aris, atus sum, ari. *dep.* cho con đực hiệp cùng con cái. ‖ cho kẻ chứng cớ.

Testiculus, i. *m.* dái, hòn dái, nang hòn.

Testificatio, onis. *f.* sự chứng cớ, sự tỏ ra.

Testificatus, a, um. *part.*

Testificor, aris, atus sum, ari. *dep.* chứng, làm chứng, tỏ ra, quyết. ‖ đòi hay là xin làm chứng, phân cứ.

Testimonialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về chứng cớ; testimoniales litteræ, văn bằng, bằng cớ, tờ thẻ.

Testimonium, ii. *n.* chứng, chứng cớ, bằng cứ, sự làm chứng, tờ thẻ. ‖ lẽ. ‖ dấu. ‖ sự tỏ ra; testimonium dicere, làm chứng.

Testis, is. *m.* kẻ làm chứng, chứng cớ; testis oculatus vel auritus, chứng nghiệm; adstantes in testes adhibere, phân cứ, phân bua; testis unus testis nullus, bini verò si id confirmant pro vero habetur, nhứt chứng phi, nhì chứng qủa. ‖ kẻ coi, bàng quan. ‖ hòn dái.

Testor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm chứng, chứng cớ. ‖ qủa quyết, tỏ ra rõ ràng, chứng lẽ. ‖ đòi hay là xin làm chứng, phân cứ. ‖

trời; testari gaudia, tỏ lòng vui mừng.

Testu. *ind.* *n.* nồi đất mà hầm sự gì. ‖ chuông đất mà hầm hay là nấu sự gì.

† Testuaceus, a, um. đã hầm hay là nấu dưới nồi hay là chuông đất.

Testuatium, ii. *n.* bánh đã hầm trong nồi đất.

Testudinatum, i. *n.* nóc tròn.

Testudinatus, a, um. Testudineatus, a, um. et Testudineus, a, um. có hình nhịp, — bán nguyệt.

Testudineus, a, um. thuộc về con rùa, — mu rùa.

Testudo, inis. *f.* con rùa, rùa thiêng, sam, trạnh, vích. ‖ đồ giặc đánh phá lũy. ‖ mu rùa. ‖ đờn kìm kia. ‖ nhịp, bán nguyệt. ‖ phòng, nhà cầu. ‖ sự quân lính hiệp cái thuẫn trên đầu; testudo acuta, nhím giương lông nó; concha pretiosa testudinis Caret dictæ, đồi mồi. ‖ △ biếc giáp, △ giáp ngư.

Testula, æ. *f.* cách đày. V. Testa.

Testum, i. *n.* ngói. ‖ bình sành.

Teta, æ. *f.* chim bò câu xanh, cu kì.

Tetanicus, a, um. kẻ phải tật gân rút lại.

Tetanothrum, i. *n.* thuốc hay làm cho trơn da bớt nhăn.

Tetanus, i. *m.* tật làm cho gân rút lại và cho vóc mình nên cứng.

Tetartæum, i. *n.* số thứ bốn.

Tetartæus, a, um. V. Quartanus, et Quatriduanus.

Tetartemoria, æ. *f.* một phần tiếng âm.

Tetartemorium, ii. *n.* V. Quadrans. trong bốn phần vòng một. ‖ sự lập mười hai cung huình đạo ba lần. ‖ cách coi tinh tú.

Tetarton, i. *n.* nửa lường đong.

Teter, tra, trum. đen thui, — sì, — địch. ‖ hư, nát, thúi. ‖ u ám, tối mịt. ‖ lở lói, gớm ghiếc. ‖ dữ tợn; tetræ tenebræ, tối mịt; tetra libido, sự hoang hủy qúa chừng.

Teterrimè. *adv.* cách dữ tợn.

* Tethalassomenum vinum. rượu pha nước biển.

Tethea, et Tethya, æ. *f.* thứ ngao biển.

* Tethys, yos. *f.* bà thủy, bụt nữ hay thủy hay biển. ‖ biển.

Tetini. thay vì tenui.

* Tetrachordum, i. *n.* đờn kìm có bốn dây. ‖ bốn tiếng rập; tetrachordum anni, bốn mùa.

* Tetrachordus, a, um. có bốn dây. ‖ có bốn tiếng, bốn hàng phím đờn.

* Tetracolum, i. *n.* có bốn câu có bốn phần, △ tứ chi.

Tetradorus, a, um. có bốn gang bề dài.

* Tetradrachma, æ. *f.* et Tetradrachmum, i. *n.* đồng tiền đặng bốn Drachma.

Tetraedron, i. *n.* đồ, hình có bốn góc ngay nhau và bằng nhau.

* Tetragnathium, ii. *n.* et

* Tetragnathius, ii. *m.* thứ con nhện.

* Tetragonum, i. *n.* đồ vuông.

* Tetragonus, a, um. có bốn góc.

* Tetragrammaton, i. *n.* tên chúa có bốn chữ mà thôi.

* Tetralogia, æ. *f.* bốn tuồng tập quen hát khi làm lễ kính bụt rượu.

* Tetramenus, a, um. có bốn tháng.

* Tetrametrum, i. *n.* thứ văn có bốn câu.

Tetrans, tis. *omn. gen.* trong bốn phần vòng một. ‖ phần thứ bốn. ‖ nơi hai đàng như chữ thập † gặp nhau.

* Tetrao, onis. *f.* chim lớn kia.

* Tetrapharmacum, i. *n.* thuốc dán kia. ‖ đồ ăn mĩ vị kia.

* Tetraphori, orum. *m. pl.* bốn tên phu, bốn đảm cùng nhau.

* Tetrapolis, is. *f.* xứ có bốn thành.

* Tetrarcha, æ. *m.* quan lớn đặng cai một phần trong một xứ hay là miền đất đã chia ra làm bốn phần.

* Tetrarchia, æ. *f.* quờn cai một phần xứ. V. Tetrarcha.

* Tetrastichon, i. *n.* thơ văn có bốn câu.

* Tetrastichus, i. *m.* hàng bốn cột.

* Tetrastophus, a, um. có bốn câu.

* Tetrastylus, a, um. có bốn cột ngay nhau.

* Tetrasyllabus, a, um. có bốn vần.

* Tetratericus, a, um. sự gì làm khi đủ bốn năm.

Tetrè. *adv.* cách dữ tợn, — chẳng phải.

Tetricè. *adv.* cách rầu, — phiền lòng.

Tetricitas, atis. *f.* sự phiền lòng, tính rầu rĩ, tính ưu phiền.

Tetricus, a, um. rầu rĩ, ưu phiền.

Tetrinnio, is, ire. kêu như con vịt.

Tetritudo, inis. *f.* V. Tetricitas.

Tetro, as, are. vấy vá, làm cho ra hôi hám.

* Tettigometra, æ. *f.* vỏ đầy trứng con ve ve chịu ấp trong vỏ ấy.

Tettigonia, æ. *f.* ve ve con. ‖ ve ve cái.

Teuchites, æ. *m.* thứ lác thơm.

Teucri, orum. *m. pl.* N. H.

Teucria, æ. *f.* N. U. ‖ N. R.

Teucrium, ii. *n.* cây thuốc hay cho lá lách.

Teutates, æ. *m.* bụt kia.

Teutones, et Teutoni, orum. *m. pl.* N. H.

Texo, is, xui, vel xi, textum, xere. dệt, — cửi, đan, bện, gióc; texere corbulas, đan thúng; — pannos, dệt vải; — crates, bện; — flores, gióc hoa; — navem, đóng tàu.

Texterna, æ. *f.* nhà thợ dệt cửi.

Textile, is. *n.* đồ đã dệt, cửi canh.

Textilis, *m f.* le. *n.* is. đã dệt, đã đan,

— gióc ; textilis ventus, vải diển, — mồng tanh, ren.

Textivilitium. V. Titivilitium.

Textor, oris. *m.* thợ dệt cửi, thợ dệt vải, dệt lụa.

Textorius, a, um. thuộc về sự dệt.

Textricula, æ. *f.* nữ nhơn hay dệt.

Textrina, æ. *f.* nghề dệt cửi, cửi canh.

Textrinum, i. *n.* không cửi.

Textrinus, a, um. V. Textilis. pecten textrinus, cái khổ.

Textrix, icis. *f.* nữ nhơn dệt cửi hay là gióc.

Textum, i. *n.* đồ dệt, đồ đan. ‖ vải, nỉ, lụa ; textum dicendi, cách làm bài.

Textura, æ. *f.* et Textus, ûs. *m.* cửi canh, đồ đã dệt. ‖ sự tiếp theo, liền, — nhau.

Textus, a, um. *part.* Texo.

Textus, ûs. *m.* lời đã lấy trong sách kẻ khác mà thuật lại.

TH

Thalamæ, arum. *f. pl.* lỗ mũi dãi thông công cùng lỗ mũi.

Thalamegus, i. *m.* thứ tàu.

Thalamepolus, a, um. V. Cubicularius.

Thalamentria, æ. *f.* nữ nhơn lo việc phòng bà thầy, phậu.

Thalamia, æ. *f.* N. U. ‖ lỗ mà đỡ cái chèo, cửa sổ trong tàu.

Thalamita, æ. *m.* et Thalamius, ii. *m.* kẻ chèo trước mũi ghe.

Thalamus, i. *m.* phòng nằm, buồng. ‖ giường, — nằm, — phu thê. ‖ hôn nhơn. ‖ bộng ong mật. ‖ chặng mày.

Thalassiarcha, æ. *m.* quan điều bát binh thủy.

Thalassiarchia, æ. *f.* quờn chức quan thượng thủy.

Thalassicus, a, um. et Thalassinus, a, um. màu biếc.

Thalassio, onis. *m.* et Thalassius, ii. *m.* bụt hay việc đoan nhơn. ‖ văn ca ngợi lễ cưới.

Thalassius, a, um. thuộc về biển.

Thalassocrator, oris. *m.* quan điều bát thủy.

Thalassomeli, itos. *m.* thuốc tẩy ngọt.

Thalassometra, æ. *m.* kẻ cầm lái, hoa tiêu.

Thalassuegus, i. *m.* bạn tàu.

Thalassus, i. *m.* V. Thalassio.

Thalia, æ. *f.* bụt nữ hay tuồng tập.

Thalictrum, i. *n.* △ đào bất tề.

Thallophori, orum. *m. pl.* kẻ cầm nhành cây oliva khi làm lễ kính bụt nữ Minerva.

Thallus, i. *m.* nhành và lá cùng trái cây oliva. ‖ củ tỏi.

Thalysia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Ceres khi đã gieo vãi rồi.

Thamnus, i. *m.* tháng junio. ‖ cây kia.

Thapsia, æ. *f.* cây sinh mủ minh hắc hương, △ a ngùy.

Thapsus, i. *f.* N. IN. ‖ N. U. ‖ gỗ có hình sắc cây ngâu.

Thargelia, orum. *n. pl.* lễ kính bụt kia.

Thargelion, ii. *n.* tháng aprilis.

Thargelius, ii. *m.* nồi mà nấu các giống trái trăng hoa quả mới chín cho đặng kính bụt Apollo và bụt Diana.

Thassa, æ. *f.* cá kia.

Thau. chữ hêbêrêu sau hết.

Theatralis, *m. f.* le. *n.* is. et **Theatricus**, a, um. thuộc về áng bội bè.

Theatridium, ii. *n.* áng bội bè nhỏ.

Theatrum, i. *n.* áng bội bè. ‖ kẻ coi hát bội, bàng quan. ‖ nơi trống mà để của cho bày ra trước mặt người ta ; theatrum miseriarum, vòng gian nan.

Theba, æ. *f.* N. U.

Thebaicæ, arum. *f. pl.* trái chà là.

Thebais, idis. *f.* miền đất kia.

Thebet. *ind.* tháng Januario.

Theca, æ. *f.* cái hộp, quả hộp, hòm gương, đãy, ống, tháp, vỏ, trấu, mo ; theca penicilli, tháp viết.

Thecatus, a, um. đã xỏ vào vỏ.

Thedo, onis. *m.* cá kia.

Theka, æ. *f.* cây sao.

Thelaspis, is. *f.* △ lạt lạt quán.

Thelyphonon, i. *n.* △ xạ cang thảo độc.

Thelypteris, is. *f.* △ quán mẫu trọng.

Thema, atis. *n.* sự ra bài. ‖ đều đặt mà làm bài, lẽ mà chứng. ‖ cách ở, địa thế. ‖ sự bói số con nít mới sinh.

Themis, is, vel idis, et istis. *f.* bụt nữ hay sự công bình.

Thensa, æ. *f.* V. Tensa.

Thensaurus. V. Thesaurus.

Theœnia, orum. *n. pl.* lễ chơi mà kính bụt rượu.

Theogonia, æ. *f.* sự tông tích các bụt.

Theologia, æ. *f.* sự luận việc Đức Chúa trời, sách đoán.

Theologicè. *adv.* cách như kẻ luận tính chúa, — đoán.

Theologicus, a, um. thuộc về sự luận việc Đức Chúa trời, — sách đoán.

Theologus, i. *m.* kẻ học hay là luận việc Đức Chúa trời.

Theoninus, a, um. thuộc về ông Theon là người hay nói châm chích, — kẻ châm chích, — kẻ giọt người.

* **Theophania**, æ. *f.* sự Đức Chúa trời tỏ mình ra.

* **Theorema**, atis. *n.* đều chỉ sự thật mà suy tưởng và có lẽ làm chứng. ‖ sự suy, suy gẫm, — tưởng. ‖ đều răn.

* **Theoretica**, æ. *f.* et Theoreticè, es. *f.* et Theoria, æ. *f.* sự suy xét và biết luật phép nghề nghiệp gì mà thôi.

* Theorice, es. *f.* sự suy gẫm.
* Theoricus, a, um. thuộc về sự suy gẫm.
* Theotimus, i. *m.* kẻ kính chuộng chúa.
* Theotocos, i. *f.* Mẹ Đức Chúa trời, thánh mẫu.
* Theocus, a, um. kẻ bởi chúa mà sinh ra.
* Therapeuta, æ. *m.* thầy thuốc, kẻ cứu lấy. ‖ thầy cả, — tu hành.

Therapeutice, es. *f.* cách chữa lấy bệnh.

Theraphim. V. Teraphim.

* Therarchus, i. *m.* quan áp việc săn.

Therates, is. *m.* kẻ săn.

Thereutice, es. *f.* nghề săn.

Theriaca, æ. *f.* et Theriace, es. *f.* thuốc kia, — giải độc.

Theriacus, a, um. thuộc về thuốc giải độc.

Therioma, atis. *n.* tật âm sang.

* Therionarca, æ. *f.* thảo hay làm cho con rắn tê.
* Theriotrophium, ii. *n.* chốn nuôi loài vật.

Theristrum, i. *n.* áo mỏng mặc mùa hè. ‖ khăn nữ nhơn lúp đầu trong mùa hè.

Therma, æ. *f.* phần nước Sicilia. ‖ N. U.

Thermæ, arum. *f. pl.* nhà tắm rửa mình. ‖ N. U.

Thermanticus, a, um. hay làm cho ấm mình.

Thermapala ova. *n. pl.* trứng luộc lòng.

Thermarius, ii. *m.* kẻ giữ cửa nhà tắm.

Thermefacio, is, feci, factum, cere. hâm nhà tắm.

Thermoclinium, ii. *n.* đồ mà hâm giường nằm.

Thermodotes, æ. *m.* kẻ cho nước nóng trong nhà tắm.

Thermometrum, i. *n.* đồ mà chỉ sự hàn và sự nhiệt, △ hàn thử biểu.

Thermopola, æ. *m.* kẻ bán đồ ăn.

Thermopolium, ii. *n.* nhà quán, nhà cho uống cà phe.

Thermopoto, as, are. uống đồ nóng.

Thermopylæ, arum. *f. pl.* chỗ hẹp và hờm giữa núi kia.

* Thermospodium, ii. *n.* lồng ấp, hỏa lò.

Thermulæ, arum. *f. pl. dim.* Thermæ.

Thesaurarius, a, um. thuộc về của cải.

Thesaurarius, ii. *m.* et Thesaurensis, is. *m.* kẻ giữ của cải.

† Thesaurizo, as, are. tích trữ của cải.

Thesaurus, i. *m.* của cải, — tích trử, — chôn. ‖ hòm tiền bạc. ‖ tầng ong. ‖ sự bốn bể, hậu, nhiều.

Thesium, ii. *n.* thảo mà xổ bụng.

Thesis, is. *f.* cách giảng bài các ông hay nghề văn đời xưa. ‖ đều hỏi cho người giải lẽ. ‖ đều hỏi thưa mà chứng lẽ trước mặt người ta.

Thesmophora, æ. *f.* tên tục bụt Ceres.

* Thesmophoria, orum. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Ceres.
* Thesmothetæ, arum. *m. pl.* quan áp việc giữ luật.

Thessalia, æ. *f.* xứ kia.

Thessalonica, æ. *f.* N. U.

Theta. *ind. n.* chữ græco. ‖ án, án tử. ‖ dấu chỉ lỗi.

Thetica, orum. *n. pl.* V. Thesis.

Thetis, idis. *f.* bụt nữ áp biển. ‖ biển.

Theum, i. *n.* trà, chè; theum sinicum, chè tàu, trà tàu; — anamiticum, chè huế; — præparare, pha trà.

Theurgia, æ. *f.* cách ếm chú.

Theurgus, i. *m.* thầy phù thủy.

Thiasitas, atis. *f.* V. Sodalitas.

Thlasiæ, arum. *m. pl.* quan bộ, hoạn.

Thlaspi. *ind.* et Thlaspis, is. *f.* cải hoang.

Thlibiæ, arum. *m. pl.* hoạn, quan bộ.

Thocum, i. *n.* thứ ghế.

Tholus, i. *m.* đá ở giữa nhịp mà cầm nó lại. ‖ nóc tròn trên nhà.

Thomix, icis. *f.* dây neo. V. Pulvillus.

Thoraca, æ. *f.* V. Thorax.

Thoracatus, a, um. kẻ mặc áo giáp.

† Thoracida, æ. *f.* hình tượng có nửa phần trên mà thôi.

† Thoracium, ii. *n.* ván xung quanh cột buồm mà đỡ kẻ lên trên. ‖ V. Propugnaculum.

Thorax, acis. *m.* ngực, mỏ ác. ‖ ướm, iếm. ‖ áo giáp, mã giáp; thoracem induere, mang ướm.

Thos, oris. *m.* thứ chó sói.

Thracia, æ. *f.* N. R.

Thracidia, orum. *n. pl.* khí giái kẻ đua vật như người nước Thracia.

Thracius, a, um. thuộc về Thracia; thracius lapis, đá kia khi muốn thắp nó thì phải đổ nước, và đổ dầu mà tắt nó.

Thrascias, æ. *m.* gió bấc tây.

Thraso, onis. *m.* kẻ dạn, dạn dĩ quá.

† Thrasonianus, a, um. kẻ khoe mình.

Thrax, acis. *omn. gen.* người xứ Thracia, kẻ đua vật và cầm khí giái như người nước Thracia.

Threni, orum. *m. pl.* lời kêu van, lời than.

Threnodia, æ. *f.* tiếng cung than.

Thridacias, æ. *f.* et Thridax, acis. *f.* thứ cà dược đỏ và độc.

Thripes, um. *m. pl.* mọt.

Thronus, i. *m.* tòa, ngai; thronus Dei ad judicandum homines, tòa phán xét; — regis, tòa ngự, ngai vàng, — rồng, — ngự, gía ngự.

Thryallis, idis. *f.* △ thứ mang thảo dùng lá nó làm tim đèn.

Thunnus, i. *m.* V. Thynnus.
Thurarius, ii. *m.* kẻ bán nhũ hương.
Thureus, a, um. thuộc về nhũ hương.
Thuribulum, i. *n.* bình hương, lư hương. ‖ tinh tú kia.
Thuricremus, a, um. kẻ đốt hương, xông hương.
Thurifer, a, um. hay sinh hương, hay dâng hương.
† **Thuriferarius**, ii. *m.* kẻ cầm bình hương.
Thurificator, oris. *m.* kẻ xông hay là cúng hương cho các bụt.
Thurilegus, a, um. kẻ hái hương.
Thus, uris. *n.* nhũ hương.
Thusculum, i. *n.* hột nhũ hương.
* **Thya**, æ. *f.* cây thơm kia.
* **Thyades**, um. *f. pl.* bà vãi bụt rượu.
† **Thyasus**, i. *m.* sự múa hát mà kính bụt rượu.
Thyatira, æ. *f.* N. IN. ‖ N. U.
Thyiæ, arum. *f. pl.* V. Thyades.
Thyinus, a, um. thuộc về cây Thya; ligna thyina, cây thơm thya.
Thyites, æ. *m.* đá cứng lắm dùng mà làm cối đâm.
Thyma, atis. *n.* lễ tế. ‖ muông sinh, loài vật mà tế. ‖ nhọt nhỏ.
Thymallus, i. *m.* cá kia.
Thymbra, æ. *f.* thảo thơm kia.
Thymelæa, æ. *f.* thảo kia, △ thứ nhục môi.
* **Thymele**, es. *f.* nơi cao trong áng bội bè cho cổ nhạc bả lệnh.
* **Thymelici**, orum. *m. pl.* bả lệnh.
Thymelicus, a, um. thuộc về đám hát.
Thymiama, atis. *n.* thuốc hay là viên thơm mà đốt hay là xông.
Thymiamaterium, ii. *n.* et
Thymiaterium, ii. *n.* bình hương, lư hương.
Thyminus, a, um. thuộc về thảo thơm Thymum.
Thymion, ii. *n.* cục cứng nơi ngón chơn.
Thymites, æ. *m.* rượu pha thảo thơm.
Thymium, ii. *n.* V. Thymus.
Thymosus, a, um. có nhiều thảo thơm.
Thymum, i. *n.* thảo thơm, △ giống kê minh thảo.
Thymus, i. *f.* mụt cóc, trái ban, nút ruồi, cục cứng nơi da.
Thynnus, i. *m.* cá ngon kia, △ huình trạch ngư.
Thynus, i. *m.* nhẫn.
Thyoneus, i. *m.* tên tục bụt rượu.
Thyroma, atis. *n.* cánh cửa.
Thyrsiculus, i. *m. dim.* Thyrsus.
Thyrsiger, a, um. kẻ cầm Thyrsus.
Thyrsus, i. *m.* chột cây, cội cây. ‖ thứ dòng có lá dây choại che lưỡi mà bụt rượu cùng những kẻ hầu theo cầm trong tay. ‖ tâm tình hay giục thi nhơn mà làm thơ làm văn.
Thysias, adis. *f.* bà vãi bụt rượu, tiếng tung hô các bà ấy.

TI

Tiara, æ. *f.* et Tiaras, æ. *m.* mũ các vua và các thầy cả nước Persia quen đội. ‖ mũ kia có hai tai xủ nơi má. ‖ mũ triều thiên Đức giáo tông.
Tiaratus, a, um. kẻ đội mũ.
Tibe. thay vì Tibi.
Tiberias, adis. *f.* N. U.
Tiberinus, i. *m.* et Tiberis, is. *m.* N. F.
Tiberium, ii. *n.* đá cẩm thạch kia.
Tibi, *dati. pron.* tu. cho mầy, cho ngươi.
Tibia, æ. *f.* xương ống, bắp chơn, sống chơn. ‖ kèn, quyển, sáo; inflare tibias, thổi kèn. ‖ thơ, văn.
Tibialia, ium. *n. pl.* tất, hài.
Tibialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về kèn, dùng đặng mà làm ống quyển.
Tibiarius, ii. *m.* kẻ làm kèn làm quyển.
Tibiatim. *adv.* trên sống chơn.
Tibicen, inis. *m.* kẻ thổi kèn, bả lệnh, cổ nhạc, cổ thủ. ‖ đồ chống đỡ.
Tibicida, æ. *m. f.* kẻ đánh xương ống, — sống chơn.
Tibicina, æ. *f.* nữ nhơn thổi kèn.
Tibicinium, ii. *n.* nghề thổi kèn.
Tibicino, as, are. thổi kèn. ‖ chống đỡ.
† **Tibinus**, a, um. thuộc về ống quyển.
Tibris, is. *m.* V. Tiberis.
Tibulus, i. *f.* thứ cây tùng.
* **Tichobates**, æ. *m.* kẻ trèo vách.
Tifata, æ. *m.* N. M.
Tigillum, i. *n. dim.* Tignum. đòn tay.
Tigillus, i. *m.* tên tục bụt Jovis.
Tignarius, a, um. thuộc về gác, — nhà lầu, — ván, — rầm; tignarius faber, thợ mộc.
Tigno, as, are. làm rầm, — nhà gác, lát ván.
Tignum, i. *n.* gỗ, súc, trếnh, đòn dông, thượng lương. ‖ sào, choái.
Tigrifer, a, um. hay đem con hùm.
Tigrinus, a, um. thuộc về con hùm.
Tigris, is, vel idis. *m.* N. F.
Tigris, is. *f.* vel idis. con hùm, hổ, cọp, khái; tigris major, hạm; — minor, beo; maculæ tigridis, vẻ beo; tigridem ululare, hùm gầm; tigridis humerus, vây hùm; tigris inanis, da hùm.
Tilia, æ. *f.* △ hạ mộc. ‖ da mỏng giữa vỏ và dác cây người đời trước dùng mà viết.
Tiliaceus, et Tiliagineus, a, um. et Tiliaris, *m. f.* re. *n.* is. △ thuộc về hạ mộc.
Timæus, i. *m.* sách kia.

Timefactus, a, um. mắc phải sợ hãi, thất kinh,

Timeo, es, mui, mere. *act.* et *neut.* sợ, — hãi, e, hoảng kinh, kinh khiếp, lệ, sợ sệt, uý, dái. ‖ nhờm, gớm, — ghiếc, ghét; timere sollicitè, e lo, âu lo; — ne, e nỗi; timeo Danaos et dona ferentes, tôi sợ dân græco dầu khi nó dâng của lễ.

Timescens, tis. *omn. gen.* kẻ sợ hãi.

Timidè. *adv.* cách nhát, — sợ.

Timiditas, atis. *f.* sự nhút nhát.

Timidulè. *adv.* cách nhát một ít.

Timidus, a, um. nhút nhát, luốt lát, thụt cổ, trun cổ lại, sợ.

Timor, oris. *m.* sự sợ, sợ hãi. ‖ kính sợ, — chuộng.

Timoratus, a, um. kẻ có lòng kính sợ chúa, người có nhơn đức.

Tina, æ. *f.* hũ, ghè rượu.

Tinca, æ. *f.* cá ngon kia ở nước ngọt.

Tinctilis, *m. f.* le. *n.* is. đồ dùng mà nhuộm.

† **Tinctio**, onis. *f.* sự nhuộm.

Tinctor, oris. *m.* thợ nhuộm.

Tinctorius, a, um. dùng mà nhuộm.

Tinctura, æ. *f.* et Tinctus, ûs. *m.* sự nhuộm, đồ hay là thuốc nhuộm.

Tinctus, a, um. *part.* Tingo.

Tinea, æ. *f.* con mối, con mọt, con sùng, mối trùn. ‖ trùng, sán sinh ra nơi hậu môn. ‖ trùn chỉ nước nguồn lạnh thể nào. ‖ sâu làm hư bộng con ong mật. ‖ con chí.

† **Tineo**, as, are. phải con mọt cắn rúc hay là mối ăn.

Tineola, æ. *f.* con chí, chấy.

Tineosus, a, um. đầy con mọt, đầy mối.

Tingitana, æ. *f.* xứ kia.

Tingo, is, tinxi, tinctum, gere. nhuộm, nhuốm, nhúng, dầm, chấm. ‖ tui, — sắt; tingere lumine, soi; — ferrum sanguine, nhúng gươm trong máu.

Tingomenæ, arum. *f. pl.* nữ nhơn hay uống qúa chén.

Tingui. chịu phép rửa tội.

Tinia, orum. *n. pl.* V. Tina.

Tiniaria, æ. *f.* thảo kia.

Tinnimentum, i. *n.* tiếng sắc lắm như tiếng sắt tiếng đồng.

Tinnio, is, ii, itum, ire. *n.* ra tiếng như sắt như đồng như chiêng hay là tiu đánh. ‖ kêu yêng ỏi; tinniunt aures, yêng tai, lói tai; tinnit tintinnabalum, đã rung chuông.

Tinnito, as, are. *freq.* Tinnio.

Tinnitus, ûs. *m.* tiếng sắt hay là đồng rủng rảng.

Tinnulus, a, um. có tiếng sắc và rõ, có tiếng thé lè.

Tinnunculus, i. *m.* chim kia.

Tintinnabulatus, a, um. kẻ mang chuông mang lạc.

Tintinnabulum, i. *n.* chuông, lạc.

Tintinnaculus, i. *m.* tôi mọi hay đánh kẻ làm tôi như nó.

Tintinnio, is, ire. et Tintino, as, are. V. Tinnio.

Tintinnus, i. *m.* chuông nhỏ, lạc.

Tintinulo, as, are. kêu như chim merops.

Tinunculus, i. *m.* loài chim ưng.

Tinus, i. *m.* thứ cây quế rành.

Tiphe, es. *f.* thứ gạo.

Tipula et Tipulla, æ. *f.* thứ con nhện chạy trên mặt nước mạch.

Tiro, onis. *m.* lính mới, — tân hàng. ‖ kẻ mới học nghề gì.

Tirocinium, ii. *n.* sự cấp lính mới. ‖ sự tập nghề nghiệp, tập cho quen.

Tironatus, ûs. *m.* V. Tirocinium.

Tirones, um. *m. pl.* người chưa đặng hai mươi lăm tuổi. ‖ trẻ mặc áo người nam.

Tiruncula, æ. *f.* con gái mới tập nghề mới học.

Tirunculus, i. *m.* con trai mới tập nghề mới học.

Tisiphone, es. *f.* nữ nhơn bẩy gan kia.

Titan, anis. *m.* bụt kia. ‖ mặt trời.

Titanes, um. *m. pl.* người bày đặt kia.

Titania, æ. *f.* et Titanis, idis. *f.* tên tục bụt nữ Diana. ‖ mặt trăng.

Titaniacus, a, um. Titanicus, et

Titanius, a, um. thuộc về Titanes.

Tithonis, is. *f.* rạng đông.

Tithymalus, i. *f.* thứ xương rồng.

Titia lex. *f.* luật cấm quan đoán ăn của hối lộ.

Titiæ aves, *f. pl.* chim bò câu thầy bói coi bay cho đặng bàn điềm tốt xấu.

Titii, orum. *m. pl.* sãi bụt Apollo.

Titillamentum, i. *n.* Titillatio, onis. *f.* et Titillatus, ûs. *m.* sự nhột, nhột nhạt, nôn.

Titillatus, a, um. *part.*

Titillo, as, avi, atum, are. nhột nhạt. ‖ dỗ, giỡn, thôi thúc; titillare cor, nôn ruột.

Titillus, i. *m.* sự nhột, nhột nhạt.

Titio, onis. *m.* vồ lửa, que lửa, than lửa.

Titivilitium, ii. *n.* et Titivillitium, ii. *n.* gốc lông chiên ở trong hai lớp nỉ. ‖ sự không, sự vô ích.

Titius, ii. *m.* cách múa yểu điệu.

Titubanter. *adv.* cách cháng váng, — dật dờ, — ngập nghừng.

Titubantia, æ. *f.* sự cà lăm, ngập nghừng.

Titubatio, onis. *f.* sự vật vờ, lặp lời lại, nói chẳng vững.

Titubatus, a, um. *part.*

Titubo, as, avi, atum, are. cháng váng, vật vờ, dật dờ, đi thất thưởng, đi chẳng vững, xếu xáo, xếu mếu, xáo xiểng. ‖ ngập nghừng, nói lặp, nói cà lăm; titubare currendo, chạy lập cập.

Titulatus, a, um. có nhãn, có hiệu.

Titulus, i. *m.* nhãn, đề, thị, tự. ‖ lẽ chữa mình. ‖ titulus honoris,

hiệu; — summi honoris, đức. ‖ bằng thị, bảng, — dán. ‖ dấu, — chỉ.

Tityrus, i. *m.* loài vật bởi con chiên và con dê đực mà sinh ra. ‖ chiên đực mạnh hơn trong đàn. ‖ loài con khỉ. ‖ thứ ống quyển. ‖ chim kia. ‖ tên người. ‖ phòng trà hay là quan lục phòng các chúa các bụt.

TM

Tmarius, ii. *m.* tên tục bụt Jovis.

Tmarus, i. *m.* N. M.

Tmesis, is. *f.* sự phân rẽ, chia ra, cắt, chích. ‖ F. R. hay chia ra tiếng kép bởi tiếng khác.

Tmolus, i. *m.* N. M. ‖ N. F.

TO

† Toca, æ. *f.* đá làm mô mốc.

Tocos, i. *m.* sự ăn lời.

Tocullio, onis. *m.* kẻ ăn lời.

Todillus, a, um. nhỏ, ốm, mỏng.

Tœcharchus, i. *m.* quan áp quân dịch phu mà chèo ghe hải.

Tofaceus, Tofatius, Toficius, Tofinus, et Tofosus, a, um. thuộc về hay là có hình đá tổ ong.

Tofus, i. *m.* đá tổ ong mềm.

Toga, æ. *f.* áo dài, — dòng chẹt tay. ‖ áo quan văn, — quan đoán. ‖ sự bằng an. ‖ hoa nương. ‖ đang thì.

Togatarius, ii. *m.* kẻ làm tuồng tập.

Togatulus, a, um. kẻ khó khăn.

Togatus, a, um. kẻ mặc áo dài. ‖ kẻ làm nghề quen thuở bằng an. ‖ người vừa đủ ăn. ‖ togata, hoa nương, nữ nhơn có tội ngoại tình; — militia, người nha môn.

Togula, æ. *f. dim.* Toga.

Tolerabilis, *m. f.* le. *n.* is. chịu đặng, nhịn đặng. ‖ kẻ làm thinh, hay nhịn, hay duông, ngoan ngùy.

Tolerabiliter. *adv.* cách vừa, có lẽ nhịn đặng.

Toleranter. *adv.* cách nhịn nhục.

Tolerantia, æ. Toleratio, onis. *f.* et Toleratus, ûs. *m.* sự nhịn nhục.

Toleratus, a, um. *part.*

Tolero, as, avi, atum, are. nhịn, — nhục, chịu, — khó, nở. ‖ nuôi dưỡng. ‖ tolerare se, ăn nhín; — egestatem alicujus, giúp đở kẻ khó khăn.

Toles, ium. *f. pl.* V. Tonsillæ.

Tolistobii, orum. *m. pl.* N. H.

Tolleno, onis. *m.* cái trục mà kéo đồ nặng. ‖ cần vọt.

Tollio, onis. *m.* kẻ múc nước giếng.

Tollo, is, sustuli, sublatum, lere. cất, — đi, — lấy, nhắc lên, kéo, vén, — lại, vác, gánh. ‖ lần lữa, giãn ra. ‖ sổ, bôi, gạc. ‖ phá, — tan, hủy hoại. ‖ tollere anchoram, kéo neo; — risum, reo cười; — fluctus, sóng gío dợn; — è medio, giết; — liberos, nuôi con; — in aera, dở hổng.

Tollono, onis. *m.* et Tollonus, i. *m.* V. Tolleno.

† Tolutaris, *m. f.* re. *n.* is. Tolutarius, a, um. et Tolutilis, *m. f.* le. *n.* is. hay đi kiệu, đi êm; equus tolutarius, ngựa kiệu.

Tolutiloquentia, æ. *f.* sự nói lấp bấp.

Tolutìm. *adv.* cách ngựa kiệu.

Tomacella, æ. *f.* Tomacina, æ. *f.*

Tomaclum, i. *n.* et Tomaculum, i. *n.* thịt dồi.

Tome, es. *f.* phép cắt hay là chia vần trong câu văn.

Tomentum, i. *n.* tơ gốc hay là bông lông chiên gốc.

Tomex, icis. *f.* et Tomix, icis. *f.* dây bằng lác.

Tomus, i. *m.* cuốn; opus constans multis tomis, pho sách.

Tonarium, ii. *n.* đồ hút gío mà ra cách xướng lên.

Tonatio, onis. *f.* tiếng sấm nổi.

Tondeo, es, totondi, tonsum, dere. cạo, gọt, xén, xẻo, cắt xẻo. ‖ gặt hái, bứt cỏ. ‖ phát. ‖ chăn; tondere caput ad cutem, cạo đầu; — aliquem auro, vọt nặn vàng người.

Tonesco, is, scere. *n.* V. Tono.

† Tongitio, onis. *f.* sự biết.

† Tongo, is, gere. biết.

Toni, orum. *m. pl.* dây ná mà bắn đá.

Tonitralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nơi sấm sinh ra.

Tonitru. *ind. n.* et Tonitrua, uum. *n. pl.* sấm, — sét, lôi đình; sonus tonitru, lùng bùng; fragor tonitru, sấm ran, sấm rầm rầm.

Tonitrualis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm cho sấm nổi, — sấm ran.

Tonitrus, ûs. *m.* et Tonitruum, i. *n.* V. Tonitru.

Tono, as, ui, itum, are. sấm nổi, — dậy. ‖ dấy tiếng, la lối, làm om sòm; tonare ore, dấy tiếng lùng bùng.

Tono, is, nere. *n.* V. Tono.

Tonor, oris. *m.* V. Tenor.

Toneæ, arum. *f. pl.* cái chèo, giầm. ‖ mặt chèo.

Tonsilis, *m. f.* le. *n.* is. cạo đặng.

Tonsilla, æ. *f.* nọc ghe.

Tonsillæ, arum. *f. pl.* hạch nơi họng.

Tonsio, onis. *f.* sự gọt, cắt lông chiên.

Tonsito, as, avi, atum, are. năng cạo, năng gọt.

Tonsor, oris. *m.* kẻ cạo râu. ‖ kẻ phát cây.

Tonsorium, ii. *n.* nhà kẻ cạo râu.

Tonsorius, a, um. thuộc về sự cạo râu; tonsorius culter, dao cạo râu.

Tonstricula, æ. *f.* nữ nhơn nhỏ mọn cạo râu.

Tonstrina, æ. *f.* nhà kẻ cạo râu.

Tonstrix, icis. *f.* nữ nhơn cạo râu.

Tonsura, æ. *f.* et Tonsus, ûs. *m.* sự

cạo, gọt, cắt lông, — tóc. ‖ sự phát cây. ‖ sự xẻo tóc hình tròn trên đầu.

Tonsus, a, um. *part.* Tondeo.

Tonum, i. *n.* sự sấm nổi trong áng bội bè.

Tonus, i. *m.* âm, tiếng, — âm, giọng; tonus altus, giọng ốc; — demissus, giọng trầm; — dissonans, lạc vận; quidam tonus, cung van; quinque toni, ngũ âm.

* Toparcha, æ. *m.* quan trấn thủ, quan tổng đốc.

* Toparchia, æ. *f.* một xứ, một trấn, một tỉnh.

Topazium, ii. *n.* Topazius, ii. *f.* et

Topazon, i. *n.* ngọc màu vàng.

† Toper. mau, chóng.

Tophaceus, a, um. V. Tofaceus.

Topia, orum. *m. pl.* sơn thủy chạm. ‖ hình dạng các kẻ làm vườn tỉa nhành khi nó phát cây.

Topiaria, æ. *f.* nghề kẻ tỉa nhành cho nó ra hình nọ hình kia.

Topiarius, ii. *m.* kẻ có nghề phát hay là tỉa cây. V. Topiaria.

Topiarius, a, um. thuộc về nghề tỉa nhành cây. V. Topiaria.

Topica, orum. *n. pl.* sách dạy phép lập câu luận.

Topice, es. *f. pl.* phép dạy cho biết luận cách nọ cách kia.

Topicus, a, um. thuộc về chỗ, — nơi.

Topographia, æ. *f.* họa đồ hình chỗ nọ chỗ kia.

Topothesia, æ. *f.* bài hay là bản đồ địa thế.

† Topper. V. Toper.

Toral, alis. *n.* mền đắp.

Torcular, aris. *n.* Torculare, is. *n.* et Torcularium, ii. *n.* đồ mà ép, bộng ép. ‖ nơi đặt đồ ép; torcular olei, bộng dầu; — pro cannis sacchari, cái che đạp mía.

Torcularius, ii. *m.* kẻ ép, thợ ép.

Torcularius, a, um. thuộc về bộng ép.

Torculo, as, are. ép bộng.

Torculus, a, um. thuộc về bộng ép.

Tordyle, is. *n.* hột giống như cây địa du.

Toreuma, atis. *n.* bình vàng hay là bình bạc chạm trổ.

Toreuta, æ. *m.* et Toreutes, æ. *m.* thợ chạm, thợ tiện.

Toreutice, es. *f.* sự chạm, nghề tiện.

Tori, orum. *m. pl.* tao dây. ‖ gốc cây nho lớn. ‖ cục thịt mềm ở giữa mối gân. ‖ gân. ‖ thịt có gân và sợi chỉ mềm. ‖ đàng có nhiều mạch huyết. ‖ bờ bãi có nhiều cỏ. V. Torus.

Tormentilla, æ. *f.* △ bạch thược, thược dược.

Tormentum, i. *n.* đồ giặc mà bắn viên đá. ‖ dây neo. ‖ hình khổ, — phạt. ‖ sự đau đớn. ‖ sự đạp lúa; tormenta bellica majora, súng đại bác; — minora, súng hiệp, — tay; tormentis veritatem inquirere, khảo lược, — vấn, tra khảo, đánh khảo; species tormenti quo pedes reorum in ligna comprimuntur, cái kẹp.

† Tormentuosus, a, um. hay sinh sự đau hay là nhức lắm.

† Tormina, um. *n. pl.* sự tháo dạ, hạ lợi. ‖ sự đau bão, cuộn ruột, não gan, não ruột, đau quặn, quặn ruột.

Torminalis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh bệnh hạ lợi.

Torminosus, a, um. kẻ quen mắc bệnh hạ lời, — đau quặn.

Tornatilis, *m. f.* le. *n.* is. đồ đã tiện.

Tornator, oris. *m.* thợ tiện.

Tornatura, æ. *f.* đồ hay là đàng xoi.

Tornatus, a, um. *part.*

Torno, as, avi, atum, are. tiện. ‖ xây, — đi, — quanh.

Tornus, i. *m.* bàn tiện.

Torosulus, a, um. *dim.*

Torosus, a, um. có nhiều thịt, có thịt hiệp với gân. ‖ có mắt, có ung bướu.

Torpedo, inis. *f.* sự tê. ‖ thứ sứa.

Torpefacio, is, feci, factum, cere. làm cho tê.

Torpeo, es, pui, pere. tê. ‖ mòn mỏi, rũ liệt; torpere metu, thất kinh.

Torpesco, is, scere. *n.* ra tê. ‖ ra yếu liệt, ra mòn mỏi; torpescere otio, cống xương.

Torpidè. *adv.* cách tê, — mòn, — yếu.

Torpidus, a, um. tê. ‖ mòn mỏi, rũ liệt, yếu đuối; manus torpida, cuống tay, cóng tay; somno torpidus, bở sở.

Torpor, oris. *m.* sự tê, cóng, cuống.

Torporatus, a, um. *part.*

Torporo, as, avi, atum, are. làm cho ra tê.

Torquatus, a, um. kẻ mang vòng hay là khoen nơi cổ.

Torqueo, es, si, tum, quere. đánh, gióc, vặn. ‖ bắn, phóng, ném, quăng. ‖ kéo, — với, lăn, quyến, cuốn. ‖ đánh khảo, khảo lược. ‖ xây, — đi, — quanh; torquere aliquotiès, kẹp ba đạc; — funes, xe dây, đánh dây, vặn dây, giún dây; torquere oculos, háy hó; — ora, trề miệng; — saxa, lăn đá; — cœlum et terras, cai trị thiên hạ.

Torques, is. *m.* et Torquis, is. *m. f.* vòng mà mang nơi cổ; torques florum, tràng hoa. ‖ mũ, — triều thiên.

Torrefacio, is, feci, factum, cere. chấy, rang, nướng.

Torrefactio, onis. *f.* sự sấy, rang, chấy trên giường sắt.

Torrefactus, a, um. đã rang.

Torrens, tis. *m.* nước chảy cuộn

cuộn, nước săn cón cón, nước săn; torrens ubi capiuntur pisces, chỗ sa.

Torrens, tis. *omn. gen.* hay cháy, nắng, nóng; torrens flumen, sông săn cuộn cuộn.

Torrenter. *adv.* cách mau mắn qúa, vội vàng lắm, thẳng xông.

Torreo, es, rui, tostum, rere. rang, nướng, cháy, sao. ‖ đốt, thiêu; torrere medicamentum, sao thuốc. ‖ nướng cho cháy. ‖ æstu solis torreri, dãi nắng.

Torresco, is, cere. đốt mình, nướng mình.

† **Torridatus**, a, um. đã cháy, đã nướng.

† **Torrido**, as, are. rang, nướng, đốt.

Torridus, a, um. đã cháy, đã khô héo vì trời nắng. ‖ nóng lắm, hay đốt cho cháy; æstas torrida, mùa hè nắng lửa.

Torris, is. *m.* vỏ lửa, củi cháy, than lửa.

Torror, oris. *m.* sự khô ráo.

Torsio, onis. *f.* sự đau quặn, quặn ruột.

Torta, æ. *f.* thứ bánh tròn. ‖ nhành cây đã giún làm dây.

Tortè. *adv.* cách vạy, — rối.

Tortilis, *m. f.* le. *n.* is. đã giún, đã tiện.

Tortio, onis. *f.* sự khảo lược.

Tortivus, a, um. thuộc về đồ đã ép, — đồ đã đặng bởi sự ép.

Torto, as, are. khảo lược.

Tortor, oris. *m.* quân đánh khảo.

Tortula, æ. *f. dim.* bánh tròn nhỏ.

Tortum, i. *n.* roi, đồ khảo.

† **Tortuosè.** *adv.* cách vạy, — quanh co.

† **Tortuositas**, atis. *f.* sự vạy vò.

Tortuosus, a, um. vạy vò quanh co, chẳng ngay. ‖ rối rắm, mắt mỏ; tortuosum ingenium, trí chẳng ngay thật.

Tortura, æ. *f.* sự giún, vặn. ‖ sự quặn ruột. ‖ sự kẹp khảo.

Tortus, ûs. *m.* sự vạy, quanh co.

Tortus, a, um. *part.* Torqueo. funis benè tortus, dây săn; — nimiùm tortus, dây quấn quíu; tortus capillus, tóc quăn; torta via, đàng vạy vò.

Torulus, i. *m.* nhợ, dây nhợ. ‖ mũ dệt như ren như mặt lưới người nữ dùng mà bịt tóc. ‖ cây thuốc cho bệnh suyễn. ‖ nệm nhỏ.

Torus, i. *m.* giường, — nằm. ‖ khến. ‖ đàng xoi dưới chơn cột. ‖ gân.

Torvà. *adv.* et **Torvè.** *adv.* cách háy.

Torvinus, a, um. V. Torvus.

Torvitas, atis. *f.* sự háy hó, gằm. ‖ sự nhặt qúa, tính sát qúa.

Torviter. *adv.* et **Torvùm.** *adv.* cách háy, — gằm.

Torvus, a, um. kẻ coi gằm, kẻ háy hó; torvis oculis intueri, nhìn trừng trợ.

Tostus, a, um. *part.* Terreo.

Tot. *pl. ind.* bấy nhiêu.

Totfariam. *adj. pl. ind.* bấy nhiêu.

Totidem. *adj. pl. ind.* bấy nhiêu, bấy nhiêu chúc.

Totiès. *adv.* bấy nhiêu lần.

Totjugis, *m. f.* ge. *n.* is. et **Totjugus**, a, um. tiả vẻ dường ấy.

Totus, a, um. cả, — thảy, hết, — cả, lụn, cả và, trọn, trụm; totâ vitâ, trọn đời, lụn đời; totum capere, bắt trụm; — operire, trùm; toto animo, hết lòng; totum esse in aliquâ re, hưng sùng. ‖ bấy nhiêu chúc.

Toxicum, i. *n.* thuốc độc, — độc mà xức mũi tên.

Toxillus, i. *m.* quân bắn tên, — bắn ná.

TR

Trabalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về cái trếnh, — xà, có hình cái xà.

Trabarium, ii. *n.* ghe cá, — lườn.

Trabea, æ. *f.* áo dài các bụt vua hay là thầy bói quen mặc.

Trabealis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về áo dài.

Trabeatus, a, um. kẻ mặc áo Trabea.

Trabecula, æ. *f.* cái trếnh nhỏ. ‖ đòn tay.

Trabicæ, arum. *f. pl.* thứ tàu nhẹ chạy mau lắm.

Trabes, is. *f.* et **Trabs**, is. *f.* đòn dông, thượng lương, rượng nhà, xà. ‖ cột và cửa ngõ nhà. ‖ mái. ‖ tàu. ‖ cán giáo. ‖ cây lớn và cao. ‖ ma trơi.

† **Trabucchus**, i. *m.* đồ mà bắn hòn đá lớn.

* **Trachea**, æ. *f.* yết hầu.

Trachelus, i. *m.* họng. ‖ cột tàu. ‖ phần đầu trục đã cắt một đàng cho nó đặng ở cho vững.

Trachonitis, idis. *f.* xứ kia.

Tracta, æ. *f.* et **Tracta**, orum. *n. pl.* cục bột đã ra dài vì đã quết lắm.

Tracta, orum. *n. pl.* lông chiên đã kéo và vấn trên con quay.

Tractabilis, *m. f.* le. *n.* is. cầm đặng, đá đến đặng, rờ đặng. ‖ kẻ hiền, hiền lành, dễ ăn ở.

Tractabilitas, atis. *f.* sự gì dễ đá đến dễ dùng.

Tractabiliter. *adv.* cách dễ.

Tractatio, onis. *f.* sự cầm, rờ, đá đến, cách dùng, — giữ; tractatio philosophiæ, học sách dạy sự khôn ngoan.

Tractator, oris. *m.* et **Tractatrix**, icis. *f.* kẻ cầm, rờ, đá đến nhẹ vậy. ‖ kẻ làm nghĩa sách, đặt chú con.

† **Tractatorium**, ii. *n.* nhà nhóm mà liệu việc.

Tractatus, ûs. *m.* sự cầm, rờ, đá đến. ‖ bài, sách luận sự.

Tractatus, a, um. *part.* Tracto.

Tractilis, *m. f.* le. *n.* is. kéo đặng.

Tractìm. *adv.* liên, luôn đi, tức thì. ‖ cách kéo.

Tractitius, a, um. phải kéo.

Tracto, as, avi, atum, are. kéo thẳng xông. ‖ cầm, rờ, sờ, đá đến nhẹ vậy, sờ cách êm. ‖ cai, — trị, giữ; tractare solum, cày đất; — artem, làm nghề; — liberaliter, thiết đãi; — arma, ở lính; — aliquid, bớ bên; — benignè, dặt dìu; — malè, hành hạ, giản thúc, dày xắt.

Tractorius, a, um. dùng mà kéo.

† **Tractuosus,** a, um. dẻo.

Tractus, ûs. *m.* sự kéo. ‖ xứ, miền. ‖ nét. ‖ sự xét hay là lấy cội rễ đều gì; tractus flammarum, ngọn lửa dài; — calami, nét viết; — arborum, luống cây.

Tractus, a, um. *part.* Traho.

Traditio, onis. *f.* sự trao, trao tay, — cho. ‖ sự truyền, lời truyền.

Traditor, oris. *m.* kẻ nộp, gian thần. ‖ kẻ trao, trao tay, — cho. ‖ kẻ dạy.

Traditum est, et Traditur. *impers.* để truyền, có lời truyền, truyền rằng.

Traditus, a, um. *part.*

Trado, is, didi, ditum, dere. trao, — cho, — tay, nộp, phú, — cho, đưa, dan tay. ‖ truyền, troàn, lưu truyền. ‖ nấy trao. ‖ dạy, — dỗ; tradere se, phú mình, nộp mình; — se totum alicui rei, mảng; — alicui, giao tại, giao tựu; — memoriam, — memoriæ, lưu truyền lời.

Traduco, is, xi, ctum, cere. đem, — qua, — sang, đưa qua. ‖ dịch, — tiếng. ‖ làm cho sỉ nhục, gièm, — pha, làm cho ai phải xấu danh; traducere tempus, hao phí ngày giờ; — librum, dịch sách.

Traductio, onis. *f.* sự đem qua, đem sang. ‖ sự gièm, — pha, làm cho phải sỉ nhục. ‖ thí dụ. ‖ F. R. là lặp tiếng lại; traductio in verbo, thí dụ, △ ẩn ngữ, tá ngãi.

Traductor, oris. *m.* kẻ đem qua.

Traductus, a, um. *part.* Traduco.

Tradux, ucis. *m. f.* nhành dài cây nho, — hiệp cùng nhành khác.

Tragacanthe, es. *f.* cày hay sinh thứ nhựa trong và bạch.

Tragacanthum, i. *n.* thứ nhựa trong và bạch kia.

Traganus, i. *m.* heo con có lông như dê dực.

Tragelaphus, i. *m.* loài vật có hình con nai và con dê dực.

Tragemata, um. *n. pl.* viên ngọt kia.

Tragicè. *adv.* cách dữ, — khốn nạn, — tuồng tập.

Tragicomœdia, æ. *f.* tuồng chơi.

Tragicus, i. *m.* kẻ đặt hay là làm tuồng tập.

Tragicus, a, um. thuộc về tuồng tập.

Tragium, ii. *n.* cây kia.

Tragœdia, æ. *f.* tuồng, — tập.

Tragœdiæ, arum. *f. pl.* cách nói hay là viết cao. ‖ sự dức lác, dức lộn, hỗn hào.

Tragœdus, i. *m.* kẻ làm hay là hát tuồng.

Tragopan, anis. *m.* et **Tragopanas,** adis. *f.* chim bày đặt kia có sừng.

Tragopogon, onis. *m.* △ thiên môn đông.

Tragoriganum, i. *n.* et **Tragoriganus,** i. *m.* thứ kinh giái.

Tragos, i. *m.* V. Hircus. ‖ cây ở gần biển. ‖ thứ lúa mì. ‖ thứ giống xốp hay thấm nước. ‖ thứ ngao hôi.

Tragula, æ. *f.* thứ giáo, thứ dòng. ‖ lưới cá, chài.

Tragularius, ii. *m.* kẻ phóng lao dài.

Tragum, i. *n.* nước thuốc làm cùng lúa mì. V. Verriculum.

Tragum, i. *n.* sự hôi nách.

Traha, æ. *f.* cộ, xe cộ.

Trahax, acis. *omn. gen.* hay kéo mọi sự đến mình.

Trahea, æ. *f.* V. Traha.

Traho, is, traxi, tractum, here. kéo, — lôi, — đi. ‖ khoan giãn, lần lữa. ‖ mắc, — phải, nhuốm, nhiễm. ‖ hút, húp, uống; trahere animam, thở ra; — merum, uống rượu; — calorem, ấm mình; — animis, suy gẫm, suy tưởng; — in culpam, bắt lỗi; — subito impetu, giặc lại; — impetu, giựt, — lấy, — lại; — manu, huề; — raptìm per vias, kéo lôi.

Trajectio, onis. *f.* sự qua, đi qua, sang; trajectio verborum, sự đặt tiếng ngược ngạo.

Trajectitius, a, um. sự gì đem sang, đem qua nơi khác; trajectitia sors, tiền nộp mà qua đò.

Trajecto, as, avi, atum, are. qua, sang, đem qua.

Trajector, oris. *m.* kẻ qua giữa.

Trajectum, i. *n.* N. U.

Trajectura, æ. *f.* sự đi qua, sang, qua giữa. ‖ sự gì lồi ra.

Trajectus, ûs. *m.* sự đi qua, sang, qua giữa.

Trajectus, a, um. *part.*

Trajicio, is, jeci, jectum, cere. đi qua, qua giữa, đâm thâu, — phủng, đâm thâu qua. ‖ đem qua, — sang, chở, xe; trajicere vadum, lội sông, qua sông; — asses funiculo, xỏ tiền; — aliquem pugione, dâm thâu qua cùng dao chủy thủ; — culpam in alterum, đổ vạ.

Tralatio, onis. *f.* V. Translatio.

Traloquor, eris, qui. *dep.* doãn tích, thuật lại từ đầu nhẫn gót.

Trama, æ. *f.* canh tơ, — vải, — dệt. ‖ sự không, vô ích, vặt.

Trames, itis. *m.* đàng trẽ, — tắt, — nẻo, — hẹp, tiểu lộ.

Tramitto, is, tere. V. Transmitto.
Tramosericus, a, um. có canh tơ.
+ Traneus, i. *m.* tháng Julio, — bẩy.
Trano, as, avi, atum, are. lội qua; tranare pericla, thoát khỏi sự hiểm nghèo; — pectus, đâm thâu qua ngực.
Tranquilla, æ. *f.* thứ chim cò.
Tranquillatus, a, um. đã giao hòa, đã an.
Tranquillè, tranquilliùs, tranquillissimè. *adv.* cách an hòa, — bằng an, — lặng, — êm, — nhè nhẹ.
Tranquillitas, atis. *f.* sự lặng, phẳng lặng. ‖ sự bằng an, an hòa.
Tranquillo. (ám hảo tempore.) đến thì yên.
Tranquillo, as, avi, atum, are. làm cho thanh trời, — thanh biển, — lặng lẽ. ‖ nguôi ngoai, làm khuây, — cho yên, — an hòa; tranquillare vultum, làm cho vui mặt.
Tranquillum, i. *n.* trời thanh, — lặng.
Tranquillus, a, um. điềm nhiên, yên, bằng an, hoan nhàn, phẳng lặng, an nhiên, bằng tịnh, thanh.
Trans, *præp.* cai. *acc.* bên kia, bên kia khỏi; trans flumen, bên kia sông; — hominem, khi chết đoạn.
Transabeo, is, ii, itum, ire. đi bên kia, sang, qua bên kia. ‖ thâu qua.
Transactio, onis. *f.* lời hay là sự giao cùng nhau. ‖ sự cùng, hết. ‖ sự tự thuận.
Transactor, oris. *m.* kẻ giao hòa, kẻ lo việc giao cho, kẻ tự thuận.
Transactus, a, um. *part.* Transigo.
Transadactus, a, um. *part.*
Transadigo, is, egi, actum, gere. qua bên kia, thâu qua.
Transalpinus, a, um. bên kia núi Alpes.
+ Transanimatio, onis. *f.* sự luân hồi.
Transaustrinus, a, um. ở bên kia khỏi phương nam.
Tansibo, is, bere. nuốt, húp.
Transcendens, tis. *omn. gen.* hay trổi, — trổi chúng.
Transcendentalis, *m. f.* le. *n.* is. tiếng về phép luận chỉ sự tốt xấu thuộc về mọi loài như tiếng lành, thật, một, &c.
Transcendo, is, di, sum, dere. *act.* et *n.* lên, trèo qua khỏi; transcendere vallum, trèo qua khỏi lũy; — ordinem naturæ, phạm lề luật tính giáo.
Transcensus, ûs. *m.* sự trèo lên.
Transcido, is, dere. et Transcindo, is, scidi, scissum, dere. đánh nát thịt.
Transcribo, is, psi, ptum, bere. chép lại, sao, — tả. ‖ vẽ, họa. ‖ tục vào sổ. ‖ từ phép mình mà giao nó cho kẻ khác; transcribere milites, truân lính.
Transcriptio, onis. *f.* sự từ phép mình mà để nó lại cho kẻ khác, sự nhường cho. ‖ lẽ chữa mình.
Transcriptus, a, um. *part.* Transcribo.
Transcurro, is, ri, sum, rere. *n.* chạy sang bên kia, chạy qua mau lắm. ‖ thoát khỏi. ‖ nói lược, lược bày; transcurrere cursum, chết sớm.
Transcursio, onis. *f.* chừng đỗi, — thì, mùa.
Transcursum, i. *n.* sự chạy mau.
Transcursus, ús. *m.* chạy lẹ làng, chạy mau. ‖ sự thâu qua, qua giữa. ‖ in transcursu, khi đi qua, lược qua. V. Obiter.
Transcursus, a, um. *part.* Transcurro.
Transdo. V. Trado.
Transduco. V. Traduco.
Transenna, æ. *f.* cái rèm, bức sáo, phên rèm, sợ li. ‖ lưới săn, bẫy.
Transeo, is, ivi, itum, ire. đi qua, qua, sang bên kia, qua khỏi, khỏi. trải qua, vãng. ‖ điểm binh. ‖ đến, tới, bởi nơi khác mà chở hay là đem. ‖ bỏ, chẳng kể, sá kể. ‖ thâu qua. ‖ thâu vào, thấm vào; transire raptìm, thoáng qua; — proximè, xoang qua; — juxtà aliquid ità ut tantùm non attingat, xuýt qua; — in saxum, hóa ra đá; — silentio, chẳng nói đến; — legem, phạm luật; — modum, qúa chừng.
Transero, is, rere. chiết, — cây.
Transertus, a, um. đã chiết.
† Transeunter. *adv.* lược qua.
Transfero, fers, tuli, latum, ferre. đem sang, đổi dời, dịch đi, khuân, thiên. ‖ giãn, — ra, trễ. ‖ dịch, — sách, — tiếng. ‖ sao tả; transferre fruges, khuân lúa; — verba, dùng thí dụ; — in risus, nhạo cười.
Transfigo, is xi, xum, gere. đâm thâu qua, xuyên; transfigere latus, xuyên hông.
† Transfigurabilis, *m. f.* le. *n.* is. ra hình khác đặng.
Transfiguratio, onis. *f.* sự lấy hình khác, trở ra hình khác.
† Transfigurator, oris. *m.* kẻ làm cho ra hình dạng khác.
Transfiguratus, a, um. *part.*
Transfiguro, as, avi, atum, are. lấy hình khác, ra hình khác, làm cho ra khác.
Transfixus, a, um. *part.* Transfigo.
Transfluo, is, fluxi, fluxum, fluere. *n.* chảy qua, — giữa, — tràn.
Transfodio, is, fodi, fossum, dere. đâm thâu qua, xuyên.
Transformatio, onis. *f.* sự đổi hình, ra hình khác.
Transformatus, a, um. *part.* Transformo.

Transformis, *m. f.* me. *n.* is. hay đổi hình, hay ra khác.

Transformo, as, avi, atum, are. làm cho ra hình khác, làm cho hóa nên khác.

Transforo, as, avi, atum, are. thâu qua, khoan, giùi thâu qua; transforare nasum, xỏ mũi; — lobum, xỏ tai.

Transfossus, a, um. *part.* Transfodio.

Transfretanus, a, um. hay ở bên kia biển.

Transfretatio, onis. *f.* sự qua phá, qua biển hẹp.

Transfreto, as, avi, atum, are. đi qua phá, qua biển hẹp, — biển hồ. ‖ qua bên kia nước.

Transfuga, æ. *m.* kẻ trốn, kẻ qua bên phe khác.

Transfugio, is, fugi, fugitum, gere. *n.* trốn, đi qua bên phe quân giặc; transfugere ab afflictâ amicitiâ, bỏ người bạn hữu tất tưởi.

Transfugium, ii. *n.* sự trốn, qua bên phe quân giặc.

Transfulgeo, es, gere. *n.* chói sáng giữa, sáng giại ra.

Transfumo, as, avi, atum, are. *n.* mất hơi. ‖ phun hay là đưa khói qua bên kia.

† **Transfunctorius**, a, um. việc làm sơ sảo.

Transfundo, is, fudi, fusum, dere. trút sang, rót sang, chước, đảo, sớt sang; transfundere laudes suas ad alium, nhường danh tiếng mình cho người khác.

Transfusio, onis. *f.* sự rót sang.

Transfusus, a, um. *part.* Transfundo.

Transgero, is, rere. đem sang.

Transglutio, is, ire. nuốt, húp.

Transgredior, eris, gressus sum, di. *dep.* đi qua, qua khỏi, — bên kia. ‖ lấn, — lướt. ‖ phạm, vi; transgredi mensuram, qúa chừng; — legem, vi pháp.

Transgressio, onis. *f.* sự đi qua bên kia. ‖ sự phạm, vi; transgressio verborum, sự dùng thí dụ.

† **Transgressor**, oris. *m.* kẻ phạm, phạm luật.

Transgressus, ûs. *m.* V. Transgressio.

Transigo, is, egi, actum, gere. xô giữa. ‖ xỏ trong, — qua. ‖ qua, thâu qua. ‖ xử, làm cho xong. ‖ giao, — cùng nhau; transigere pectus gladio, xỏ gươm thâu qua ngực; — vitam, qua thì, hao ngày giờ; — inter se, giao hòa nhau; — controversiam, xử sự.

Transilio, is, livi, vel lii, et lui, sultum, lire. nhảy qua, — thót. ‖ bỏ sót, chẳng nói đến. ‖ transilire montes, trèo đèo; — munera Liberi, uống qúa chén.

Transilis, *m. f.* le. *n.* is. hay trổi, — trổi hơn.

Transilvania, æ. *f.* N. P.

Transitio, onis. *f.* sự đi qua. ‖ sự trốn. ‖ F. R. là khéo qua từ đều nầy mà nói đều kia.

† **Transitor**, oris. *m.* kẻ đi qua.

Transitoriè. *adv.* lược qua.

Transitorius, a, um. kẻ hay là sự hay qua, thuộc về việc đi qua.

Transitus, ûs. *m.* đàng đi, nơi qua. ‖ sự qúa giang, trẩy đi. ‖ sự trốn, — đến phe khác. ‖ màu phai. ‖ F. R. là khéo qua từ đều nói đến đều khác.

Transitus, a, um. *part.* Transeo.

Transjacio, is, jeci, jactum, cere. ném, quăng bên kia, — qua khỏi.

Transjectio, onis. *f.* V. Trajectio.

Transjectus, a, um. *part.*

Transjicio, is, cere. V. Trajicio.

Transjungo, is, xi, ctum, gere. cột xe hay là cho con bò mang ách đến nơi khác thường.

Translabor, eris, lapsus sum, labi. *dep.* qua bên kia.

Translapsus, a, um. *part.* Translabor.

Translatio, onis. *f.* sự dời đi, đem sang chỗ khác hay là giao cho kẻ khác. ‖ bứng mà trồng nơi khác. ‖ sự dịch lời, dịch tiếng. ‖ translatio verbi, tá ngãi, thí dụ, △ hình dạng chi từ.

Translatitiè. *adv.* sơ sảo.

Translatitius, a, um. đã lấy, đã mượn nơi khác. ‖ thường, quen.

Translativè. *adv.* cách tá ngãi, — có thí dụ.

Translativus, a, um. phải thay đổi. ‖ thường, quen.

Translator, oris. *m.* kẻ nhẩm tiền.

Translatus, a, um. *part.* Transfero.

Translatus, ûs. *m.* sự phô trương, trọng thể, đồ nghiêm.

Translego, is, legi, lectum, gere. coi hay là đọc sách lược qua từ đầu đến cuối.

Transluceo, es, xi, ere. *n.* ở trong ngần.

Translucidus, a, um. V. Pellucidus.

Transmarinus, a, um. hay ở bên kia biển.

Transmeabilis, *m. f.* le. *n.* is. qua giữa đặng.

Transmeatio, onis. *f.* sự qua giữa, đi qua bên kia.

Transmeatorius, a, um. hay dời sang bên chỗ khác.

Transmeo, as, avi, atum, are. qua giữa, sang bên kia.

Transmigratio, onis. *f.* sự dời đi nơi khác.

Transmigro, as, avi, atum, are. dời chỗ ở, dời sang nơi khác.

Transmissio, onis. *f.* et Transmissus, ûs. *m.* sự sang, dời sang nơi khác. ‖ sự gởi hay là giao cho.

Transmissus, a, um. *part.*

Transmitto, is, misi, missum, tere. gởi cho, đem qua, — sang. ‖ cho đi, cho qua. ‖ qua, đi qua, sang. ‖ thâu qua, xuyên. ‖ bỏ sót, chẳng

nói đến. ‖ cho về. ‖ giao cho. ‖ nương cậy; transmittere fines suos, cho người ta đi qua biên thùy; — cibos, tiêu thịt; — tempus, hao phí ngày giờ.

Transmontanus, a, um. kẻ ở bên kia núi, — qua khỏi núi.

Transmotus, a, um. *part.*

Transmoveo, es, movi, motum, vere. đem qua, — sang, đổi dời.

Transmutatio, onis. *f.* sự đặt chữ ngược ngạo.

Transmuto, as, avi, atum, are. đổi, thay đổi.

Transnato, as, avi, atum, are. et Transno, as, avi, atum, are. lội qua, — sang; transnatare maria, vượt biển.

Transnavigo, as, avi, atum, are. vượt đến biển kia.

† Transnominatio, onis. *f.* F. R. V. Metonymia.

Transnomino, as, avi, atum, are. đổi tên.

Transnumero, as, avi, atum, are. chở hay là đem một nố tiền đã đếm.

Transpectus, ûs. *m.* sự coi thấu.

Transpicio, is, pexi, pectum, cere. coi thấu.

† Transplantatus, a, um. đã cấy, đã cấy hái, đã tỉả, tỉả ra, nhổ tỉá.

† Transplantor, aris, atus sum, ari. *passi.* chịu cấy hái, — nhổ tỉá.

Transpono, is, posui, positum, nere. đem sang, chở, xe. ‖ nhổ tỉả, tỉả mà trồng lại, cấy.

Transportatio, onis. *f.* sự đem, đem sang, — qua.

Transportatus, a, um. *part.*

Transporto, as, avi, atum, are. đem, — sang, — qua, — đi nơi khác. ‖ đày, — đi.

Transpositivus, a, um. hay đem sang, hay đặt nơi khác.

Transpositus, a, um. *part.* Transpono.

Transquietus, a, um. rất lặng lẽ, rất bằng an.

Transsubstantiatio, onis. *f.* tính thể hay là cốt sự gì biến hóa tính thể hay là cốt khác. ‖ sự trở tính.

Transtiberinus, a, um. ở bên kia sông Tiberis.

Transtigritanus, a, um. ở bên kia sông Tigris.

Transtillum, i. *n. dim.* đòn tay nhỏ.

Transtineo, es, nere. gác lên giữa, — ngang hai cây khác.

Transtra, orum. *n. pl.* đòn tay lớn gác ngang hai vách. ‖ bàu tọa xung quanh ghe hải cho quân dịch phu ngồi.

Transulto, as, avi, atum, are. nhảy sang chỗ nọ chỗ kia.

Transumo, is, sumpsi, sumptum, sumere. lấy bởi tay kẻ khác.

Transumptio, onis. *f.* F. R. như khi nói người đã sống mà thế tiếng người đã chết.

Transuo, is, ui, utum, ere. châm, may.

Transutus, a, um. *part.* Transuo. transutus verubus, đã xỏ nòng quay.

Transvador, aris, atus sum, ari. *dep.* lội, — sông, qua nơi cạn.

Transvarico, as, are. đi cáng náng, giương chơn.

Transvectio, onis. *f.* sự đi qua, đem sang. ‖ chở. ‖ sự soát binh mã.

Transvector, oris. *m.* kẻ đem qua, đem sang, chở.

Transvectus, a, um. *part.*

Transveho, is, vexi, vectum, here. đem qua, — sang, — qua bên kia, chở bên kia, khuân, xe. ‖ đâm thâu qua. ‖ đem cách như khởi hoàn vậy; transvehere copias, cho binh sang bên kia sông.

Transvena, æ. *m.* phụ cư, kẻ bộ hành.

Transvendo, is, didi, ditum, dere. bán cho.

Transvenio, is, ire. bởi nơi nọ nơi kia mà đến và qua khỏi.

Transverberatus, a, um. *part.*

Transverbero, as, avi, atum, are. đâm thâu qua.

Transversa, orum. *n. pl.* V. Adversaria.

Transversarius, a, um. ở ngang, đặt ngang, đặt hoành.

Transversè. *adv.* et Transversìm. *adv.* cách ngang, — hoành.

Transversio, onis. *f.* sự trở nên hình khác.

Transversum, i. *n.* sự ngang. ‖ thứ da mỏng hay ngăn mổ ác cùng ruột. △ cao hoang; transversum digiti, hoành một ngón tay.

Transversus, a, um. ở ngang, đặt ngang, — hoành; passione aliquâ transversum agi, thất tình; transversa verba, lời nghênh ngang; — itinera, đàng quanh, — trễ. ‖ *part.*

Transverto, is, ti, sum, tere. phá, — tan. ‖ trở bên khác, — lại.

Transvolito, as, avi, atum, are. năng bay qua bên kia.

Transvolo, as, are. bay qua bên kia.

Transvolvo, is, vere. lăn, cuốn.

Transvoro, as, are. háu ăn.

Trapes, etis. *m.* Trapetes, um. *m. pl.*

Trapetum, i. *n.* et Trapetus, i. *m.* cối xay mà đạp trái oliva.

* Trapezita, æ. *m.* kẻ làm nghề đổi bạc.

Trapezium, ii. *n.* hình có bốn phía chẳng ngay nhau.

Trapezophorum, i. *n.* chơn bàn.

Trasimenus lacus. hồ kia.

Traulotes, æ. *m. f.* et Traulus, i. *m.* kẻ cà lăm.

Travio, as, are. *n.* đi qua.

Travolo, as, are. V. Transvolo.

Trebaciter. *adv.* cách khéo.

Trebax, acis. *omn. gen.* kẻ đã tầng việc đời.

Treceni, æ, a. *pl.* et **Trecenteni**, æ, a. *pl.* ba trăm.
Trecentesimus, a, um. thứ ba trăm.
Trecenti, æ, a. *pl.* ba trăm.
Trecentiès. *adv.* ba trăm lần.
* **Trechedipna**, orum. *n. pl.* áo kẻ đi ăn yến tiệc. ‖ áo kẻ ăn giỗ.
Tredeciès. *adv.* mười ba lần.
Tredecim. *ind. omn. gen.* mười ba.
Tredecimus, a, um. thứ mười ba.
Treis, thay vì Tres, ba.
Tremebundus, a, um. kẻ run sợ.
Tremefacio, is, feci, factum, cere. làm cho run sợ. ‖ làm cho động, rung.
Tremefactus, a, um. *part.* Tremefacio.
Tremisco, is, scere. *n.* run sợ, sợ hãi, run rẩy, — en, sợ sệt.
Tremissis, is. *m.* et **Tremissius**, ii. *m.* phần thứ ba trong một đồng tiền.
Tremo, is, mui, mere. run sợ, sợ sệt, — hãi, run en, — rẩy; tremere animo, thất kinh.
Tremor, oris. *m.* sự sợ hãi, run sợ; tremor soli, động địa.
Tremulè. *adv.* cách sợ, — run.
Tremulus, a, um. kẻ sợ, run en. ‖ hay làm cho động; tremulus oculus, con mắt chói sáng.
Trepidanter. *adv.* cách vội cách bức như kẻ sợ hãi.
Trepidarius, a, um. V. Tolutarius.
Trepidatio, onis. *f.* sự kinh hãi, hãi hồn, sự xao xác vì hãi hồn. ‖ tật run en; summâ trepidatione interclusam habere animam, hồi hộp.
Trepidè. *adv.* cách vội, — xao xác vì kinh hãi, cách nhộn.
Trepido, as, avi, atum, are. kinh hãi, hãi hồn, lao xao vì sợ hãi, bức tức vội vàng vì kinh hãi. ‖ chạy lao xao, chạy bộn nhộn.
Trepidulus, a, um. *dim.*

Trepidus, a, um. kẻ làm vội, — bức, — bộn nhộn. ‖ kẻ nhát gan.
† **Trepo**, is, pere. *n.* xây, trở.
Trepondo. *ind.* cân đặng ba cân, nặng ba cân.
Tres, *m. f.* tria. *n.* trium. *pl.* ba. △ tam.
Tressis, *m. f.* se. *n.* is. đặng ba đồng tiền.
Triacontas, adis. *f.* ba chục.
Triangularis, *m. f.* re. *n.* is. có ba góc.
Triangulum, i. *n.* hình có ba góc.
Triangulus, a, um. V. Triangularis.
Triarii, orum. *m. pl.* cờ quân thứ ba để dành khi có sự ngặt thì mới sai. ‖ quan tổng cờ.
Trias, adis. *f.* số ba, ba đều. ‖ một chúa ba ngôi.
Tribacca, æ. *f.* hoa tai có ba hột trai.
Tribolum, i. *n.* V. Triobolum.
Tribon, onis. *m.* áo ngoài cũ.
Tribrachus, i. *m.* et **Tribrachys**, yos. *m.* phép văn thi như dŏmĭnă.
Tribuarius, a, um. thuộc về một dòng một phần thành.
Tribula, æ. *f.* thứ cộ quen dùng mà đạp lúa.
Tribularium, ii. *n.* trại kẻ làm nghề ruộng để các đồ nó.
Tribulatio, onis. *f.* sự gian nan, khốn khó, tai nạn, sự buồn, đau đớn.
Tribulatus, a, um. có mũi nhọn như cộ đạp lúa.
Tribulis, *m. f.* le. *n.* is. V. Tribuarius.
Tribulo, as, avi, atum, are. dùng cộ có mũi nhọn mà đạp lúa.
Tribulosus, a, um. có gai.
Tribulum, i. *n.* V. Tribula.
Tribulus, i. *m.* cây có gai, gai ma vương. △ bạch tật lê. ‖ chông. V. Murex.
Tribunal, alis. *n.* tòa, — đoán xét, nha môn. ‖ bực bàn thờ; ad aliud tribunal appellare, phúc cáo.
Tribunalia, ium. *n. pl.* nội luộc có hình gía ngự cho nước chảy xuống từng bậc.
Tribunatus, ûs. *m.* quờn quan hay bàu chữa dân. ‖ quờn quan chánh cơ.
Tribunitius, a, um. thuộc về quan Tribunus.
Tribunus, i. *m.* quan hay việc dân mà bàu chữa; tribunus militaris, — militum, quan chánh cơ.
Tribuo, is, bui, butum, ere. cho, ban. ‖ giao cho. ‖ chia ra, phân. ‖ dùng. ‖ đem, qui về; tribuere præmia, thưởng; — laudem, khen người; — alicui multùm plurimùm, chuộng người lắm.
Tribus, ûs. *m.* dòng, — họ, phe, phần dân.
Tributarius, a, um. kẻ nộp thuế.
Tributìm. *adv.* từng dòng, — hạng, — họ.
Tributio, onis. *f.* sự chia, phân.
Tributor, oris. *m.* kẻ cho, ban. ‖ kẻ chia, phân.
Tributorius, a, um. thuộc về sự chia, — phân.
Tributum, i. *n.* thuế, — viết, xâu thuế; tributum pecuniarium, tiền nộp; — solvere, nộp thuế; tributi expers, nhiêu thân; gravia exigere tributa, tụ liễm; tributum imponere, trưng thuế.
Tributus, ûs. *m.* V. Tributum.
Tributus, a, um. *part.* Tribuo.
Tricæ, arum. *f. pl.* sợi chỉ, sợi tóc hay vấn vít chơn con chim. ‖ sự vặt, sự hèn, lời vặt.
Tricenarius, a, um. thuộc về hay là có ba mươi.
Triceni, æ, a. *pl.* ba mươi.
Tricennalia, ium. *n. pl.* lễ trọng quen làm khi đủ ba mươi năm.
Tricennium, ii. *n.* thì ba mươi năm.
Tricenteni, æ, a. *pl.* ba trăm.

Tricentiès. *adv.* ba trăm lần.
Triceps, cipitis. *omn. gen.* có ba đầu.
Tricesimus, a, um. thứ ba mươi.
Tricessis, is. *m.* đồng kia đặng ba mươi đồng tiền nhỏ khác.
Trichalcum, i. *n.* đồng tiền đặng phần thứ bốn một đồng tiền Obolus.
Trichaptum, i. *n.* vải mỏng, — diến.
Trichias, æ. *m.* adis. *f.* thứ cá lầm.
Trichiasis, is. *f.* tật nơi mí con mắt.
Trichila, æ. *f.* rạp cây nho.
Trichilum, i. *n.* bình có ba vòi cho nước chảy. V. Stragula.
Trichinus, a, um. rậm rạp.
Trichitis, idis. *f.* phèn chua.
Trichomanes, is. *f.* △ thứ kê khước thảo.
Trichordis, *m. f.* de. *n.* is. có ba dây.
Trichorum, i. *n.* nhà chia ra ba phần. ‖ mái hay là nóc phân ra ba phía hay là ba phần. ‖ bàn thờ có ba mặt.
Trichrus, i. *m.* ngọc có ba sắc.
Triciès. *adv.* ba mươi lần.
Tricinium, ii. *n.* ba tiếng hát rập cùng nhau.
Triclinaria, orum. *n. pl.* nệm khi ngồi ăn. ‖ nhà ăn cơm.
Tricliniarches, æ. *m.* kẻ áp việc dọn đồ ăn.
Tricliniaris, *m. f.* re. *n.* is. et
Triclinarius, a, um. thuộc về giường nằm mà ăn, — nhà ăn.
Triclinium, ii. *n.* bàn ăn cơm có ba giường mà ngồi xung quanh giường thứ bốn thì để không cho kẻ giúp bàn dễ qua. ‖ phòng ăn cơm.
Trico, onis. *m.* kẻ khuấy khỏa, làm rối, cãi lẫy. ‖ V. Cinædus.
Trico, as, are. mắc sự rối. V. Tricor.
Tricoccum, i. *n.* thứ cây cò cò.
Tricolum, i. *n.* câu có ba phần.
Tricongius, ii. *m.* bình hay là ghè đựng đặng chín ve chai. ‖ kẻ hay uống lắm.
Tricor, aris, atus sum, ari. *dep.* khuấy khỏa, làm rối, rối lòng, mất công, lo sự vô ích, cãi lẫy về đều nhỏ mọn.
Tricorniger, a, um. et Tricornis, *m. f.* ne. *n.* is. có ba sừng.
Tricorpor, oris. *omn. gen.* có ba xác.
Tricorsus, a, um. V. Trico, onis.
Tricuspis, idis. *omn. gen.* có ba mũi nhọn.
Tridacna, orum. *n. pl.* con hàu rất lớn.
Tridens, tis. *m.* cái đinh ba, cuốc chỉa. ‖ chỉa mà ăn.
Tridens, tis. *omn. gen.* có ba mũi nhọn.
Tridentifer, a, um. et
Tridentiger, a, um. kẻ cầm hay là mang cái đinh ba.
Tridentipotens, tis. *omn. gen.* thủy phủ.
Tridentum, i. *n.* N. U.
Triduanus, a, um. thuộc về ba ngày, lâu bằng ba ngày.
Triduum, i. *n.* chừng đổi ba ngày.
Triennis, *m. f.* ne. *n.* is. đặng hay là thuộc về ba năm.
Triennium, ii. *n.* chừng thì ba năm.
Triens, tis. *m.* bốn lượng cân. ‖ trong ba phần một. ‖ một đồng đặng một phần đồng tiền khác. ‖ phần thứ ba thước đo, phần thứ ba một sào ruộng. ‖ bình đựng bốn chén uống.
Triental, alis. *n.* bình đựng đặng một ve chai.
Trientalis, *m. f.* le. *n.* is. có bốn tấc. ‖ đặng bốn lượng cân.
Trientarius, a, um. thuộc về một phần trong ba.
Trierarchus, i. *m.* quan thượng thủy các ghe hải quân dịch phu chèo.
Trieris, is. *f.* ghe hải đạo, ghe có bá hàng chèo.
Trietericus, a, um. et Trieterides, um. *f. pl.* có hay là làm khi đủ ba năm.
Trieteris, edis. *f.* thì ba năm.
Trifariàm. *adv.* et Trifariè. *adv.* ba cách, ba phần, ba bề.
Trifarius, a, um. có ba cách, ba bề. ‖ chia ra làm ba phần.
Trifatidicus, a, um. tiên tri có danh tiếng, thầy bói.
Trifaux, aucis. *omn. gen.* có ba họng.
Trifax, acis. *m.* thứ lao có ba góc mà phóng.
Trifer, a, um. et Triferus, a, um. hay sinh ba lần.
Trifidus, a, um. đã sả đã chia ra làm ba; trifida flamma, lưỡi sét.
Trifilis, *m. f.* le. *n.* is. có ba sợi chỉ, có ba lông.
Trifinium, ii. *n.* nơi ba mộc bài giáp nhau.
Trifissilis, *m. f.* le. *n.* is. hay nẻ ra làm ba.
Trifolinus, i. *m.* N. M.
Trifolium, ii. *n.* cây chỉa ba, tam trảo.
Triformis, *m. f.* me. *n.* is. có ba hình.
Trifur, uris. *m.* thằng bợm, đầu đảng, thầy kẻ cướp, gian hung.
Trifurcatus, a, um. V. Trifurcus, a, um.
Trifurcifer, a, um. kẻ bợm bãi, gian tà qúa bội.
† Trifurcium, ii. *n.* cái đinh ba.
Trifurcus, a, um. có đinh ba, có ba mũi nhọn.
Triga, æ. *f.* sự cột ba con ngựa ngay nhau. ‖ số ba.
* Trigamus, a, um. kẻ có hay là đã cưới ba đời vợ.
Trigarium, ii. *n.* diễn trường cho xe ba ngựa ngay nhau kéo đặng chạy đó.
Trigarius, ii. *m.* kẻ dẫy xe ba ngựa ngay nhau kéo.

Trigemina, æ. *f.* tên một cửa thành Roma.

Trigemini, orum. *m. pl.* ba đứa con sinh một lượt cùng nhau.

Trigeminus, a, um. đã làm lại ba lần.

Trigemmis, *m. f.* me. *n.* is. có ba mụt, ba chồi mống.

Trigesis. *adv.* ba mươi lần.

Trigesimus, a, um. thứ ba mươi.

Triginta. *ind. omn. gen.* ba mươi.

Trigla, æ. *f.* et Triglida, æ. *f.* V. Triglitis.

* **Triglites**, æ. *m.* ngọc có hình cá buôi.

Triglitis. idis. *f.* cá buôi.

Triglyphus, i. *m.* đồ tề chỉnh trên cột, đồ chạm lèo trên cột.

Trigon, onis. *m.* chốn trong nhà tắm rửa mà đá cầu. ‖ trái cầu cho ba người đá cùng nhau.

Trigonalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Trigonicus, a, um. có ba góc.

Trigonum, i. *n.* et Trigonus, i. *m.* hình ba góc.

Trigonus, a, um. V. Trigonalis.

Trigonus, i. *m.* thứ cá đuối.

Trihorium, ii. *n.* thì ba giờ.

Trijugis, *m. f.* ge. *n.* is. có ba ngựa kéo ngay nhau.

Trijugus, a, um. có ba.

Trilaterus, a, um. có ba bề, có ba phía.

Trilibris, *m. f.* bre. *n.* is. nặng bằng ba cân.

Trilinguis, *m. f.* gue. *n.* is. et

Trilinguus, a, um. có ba lưỡi.

Trilix, icis. *omn. gen.* có ba go, đã dệt cùng ba go.

Trimatus, ûs. *m.* ba tuổi.

Trimembris, *m. f.* bre. *n.* bris. có ba thân thể.

Trimestria, ium *n. pl.* giống hay mọc lên khi đủ ba tháng.

Trimestris, *m. f.* tre. *n.* is. có hay là thuộc về ba tháng.

Trimetallum, i. *n.* bình đã làm cùng ba thứ kim pha nhau.

Trimeter, a, um. có ba thước.

Trimma, atis. *n.* V. Veterator.

Trimodia, æ. *f.* đồ đựng đặng ba lường ba đấu.

Trimodium, ii. *n.* ba đấu, ba lường.

Trimodius, a, um. hay đựng ba đấu.

Trimulus, a, um. et Trimus, a, um. đặng ba tuổi, ba năm.

Trinacria, æ. *f.* N. IN.

Trinepos, otis. *m.* cháu trai ba đời.

Trineptis, is. *f.* cháu gái ba đời.

Trinitas, atis. *f.* số thứ ba. ‖ Sanctissima Trinitas, Đức Chúa trời ba ngôi.

Trinoctialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ba đêm.

Trinoctium, ii. *n.* chừng nội ba đêm.

Trinodis, *m. f.* de. *n.* is. có ba gút.

Trinundinum, i. *n.* chừng nội ba ngày chợ.

Trinundinò. *adv.* nội ba ngày chợ.

Trinus, a, um. ba, bằng ba.

Triobolum, i. *n.* et Triobolus, i. *m.* đồng tiền đặng ba đồng Obolus ; trioboli homo, người rốt hèn.

Triodeius, a, um. hay ở trong ngả ba.

Triones, um. *m. pl.* con bò cày đặng. ‖ bắc đẩu.

Trionymus, a, um. có ba tên.

Triophthalmus, i. *m.* ngọc có hình như ba con mắt.

Triorches, is. *m.* loài chim ưng. ‖ cây kia.

Tripalis, *m. f.* le. *n.* is. có ba cái choái mà đỡ.

Triparcus, a, um. kẻ rất hà tiện.

Tripartitò. *adv.* chia làm ba phần. ‖ trong ba nơi.

Tripartitus, a, um. đã chia làm ba phần.

Tripatinum, i. *n.* dọn đồ ăn trong ba dĩa.

Tripectorus, a, um. có ba ngực.

Tripedalis, *m. f.* le. *n.* is. et

Tripedaneus, a, um. có ba thước.

Tripellis, *m. f.* le. *n.* is. có ba da.

Triperditus, a, um. rất hư, rất nát.

Tripes, edis. *omn. gen.* có ba chơn, cái kiềng.

Tripetia, æ. *f.* ghế có ba chơn.

Triphonicus, i. *m.* gío bấc đông.

Tripictus, a, um. đã dùng ba tiếng mà viết mà làm bài.

Triplaris, *m. f.* re. *n.* is. Triplasius, a, um. et Triplex, icis. *omn. gen.* ba, có ba lớp.

Triplices, cum. *m. pl.* tấm biên sự gì có ba tờ.

Triplicabilis, *m. f.* le. *n.* is. xấp ba lớp đặng.

Triplicatio, onis. *f.* sự xấp ba lần, lặp lại ba lần.

Triplicatus, a, um. *part.* Triplico.

Tripliciter. *adv.* cách có ba lớp, — xấp ba, ba phương, ba cách.

Triplico, as, are. xấp ba, lặp lại ba lần.

Triplinthius, a, um. có ba lớp đá, có ba lớp gạch.

Triplus, a, um. hơn bằng ba.

Tripolis, is. *f.* N. U.

Tripolium, ii. *n.* △ cây đại kích.

Tripodium, ii *n.* et Tripondo. *ind.* nặng bằng ba cân.

Triportenta, orum. *n. pl.* sự gì rất lạ.

Tripudio, as, avi, atum, are. *n.* múa cách giậm chơn nhẹ lắm. ‖ giậm chơn mau lắm.

Tripudium, ii. *n.* sự giậm chơn nhẹ lắm mà múa hát. ‖ sự giậm chơn mau lắm. ‖ việc coi gà con ăn lúa mau lắm cho nên bởi miệng nó lúa rớt cho đặng bói.

* **Tripus**, odis. *m.* cái gì có ba chơn. ‖ lời bụt Apollo phán. ‖ cái kiềng.

Triquetra, æ. *f.* et Triquetrum, i. *n.* hình ba góc. ‖ N. IN.

Triquetrus, a, um. có ba góc. ‖ người cù lao Sicilia.

Triremis, *m. f.* me. *n.* is. có ba hàng cái chèo; ad triremes damnari, quân dịch phu có án mà chèo tuyền hải đạo.

Triscurria, orum. *n. pl.* lời vui chơi quấy qúa và hèn lắm.

Trisemus, a, um. bằng ba, xấp ba.

Trisippium, ii. *n.* đém nơi má các con ngựa tốt.

* **Trimegistus**, a, um. đại ba lần, rất cao rất trọng.

* **Trispastus**, a, um. có ba cái rọc rọc.

Trissago, inis. *f.* cây mười tứơi. △ long đãm thảo.

Trisso, as, are. kêu như chim én.

Tristatæ, arum. *m. pl.* phú quân.

Tristè. *adv.* cách rầu, — buồn.

Tristega, orum. *n. pl.* ba tầng.

Tristiculus, a, um. rầu một ít.

Tristificus, a, um. hay sinh sự rầu, — ưu phiền, — khuấy rối.

Tristimonia, æ. *f.* et Tristimonium, ii. *n.* sự rầu, ưu phiền.

Tristis, *m. f.* te. *n.* is. buồn, — bực, rầu, — rĩ, phiền lòng, — não, ưu phiền, lo phiền, phiền sầu, tẻ, — bài. ‖ nhặt, — phép, dộc dữ. ‖ đắng, — cay, — đót. ‖ gớm, — ghiếc. ‖ mờ mờ, u ám, tối. ‖ tristis succus, vị đắng; — domus, nhà tối tăm; — sententia, án tử; — facies, khó mặt; tristia tempora, khi tẻ; tristior vultus, mặt ủ dàu dàu.

† **Tristitas**, atis. *f.* Tristitia, æ. *f* Tristities, ei. *f.* et Tristitudo, inis. *f.* sự rầu rĩ, phiền lòng, xàu mặt, buồn bực, — bả, — ruột, phiền hoa.

Tristor, aris, ari. *dep.* lo phiền.

Trisulcus, a, um. có ba mũi nhọn.

Trisyllabus, a, um. có ba vần.

Trit. *ind.* tiếng chuột túc.

Tritavia, æ. *f.* bà ông sơ.

Tritavus, i. *m.* ông ông sơ.

Tritennatæ, arum. *f. pl.* sự làm tuần ngày thứ ba và ngày thứ chín mà nhớ lại kẻ chết.

Trithales, is. *f.* cây trường sinh nhỏ.

Triticarius, **Triticeus**, **Triticinus**, a, um. thuộc về lúa mì.

Triticum, i. *n.* lúa mì.

Triton, onis. *m.* thứ bụt biển. ‖ hồ kia.

Tritonia, æ. *f.* V. Tritonis.

Tritoniacus, a, um. thuộc về bụt biển.

Tritonis, idis. *f.* bụt nữ Minerva. ‖ cây oliva.

Tritonius, a, um. V. Tritoniacus.

Tritor, oris. *m.* kẻ tán thuốc.

Tritura, æ. *f.* et Trituratio, onis. *f.* sự tán, quết, đạp lúa.

Trituro, as, avi, atum, are. đạp lúa, xay lúa.

Triturritus, a, um. có ba vòng vấn vít, có ba cữ.

Tritus, ûs. *m.* sự tán, quết, đâm.

Tritus, a, um. *part.* Tero. khờn, sươn, cũ; galerus tritus, nón cời; via trita, đàng kiệt. ‖ tán, quết.

Triumphalia, ium. *n. pl.* lễ mừng khởi hoàn, lễ kính mừng kẻ đã thắng trận trọn công.

Triumphalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về lễ khởi hoàn; currus triumphalis, xe người khởi hoàn, △ bài phường.

Triumphator, oris. *m.* kẻ đã thắng trận, kẻ khởi hoàn.

Triumphatorius, a, um. V. Triumphalis.

Triumphatus, ûs. *m.* V. Triumphus.

Triumphatus, a, um. *part.*

Triumpho, as, avi, atum, are. *n.* chịu lễ kính mừng vì đã thắng trận, khởi hoàn. ‖ mừng rỡ, — khấp khởi.

Triumphus, i. *m.* sự khởi hoàn.

Triumvir, iri. *m.* ba ông quan.

Triumviralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về ba quan kia.

Triumviratus, ûs. *m.* quờn chức ba quan kia trong thành Roma.

Triuncis, *m. f.* ce. *n.* is. thuộc về ba lượng cân.

Triuncis, is. *m.* V. Quadrans.

Triveneficia, æ. *f.* nữ nhơn hay cho thuốc dộc lắm.

Trivia, æ. *f.* tên bụt nữ Diana.

Triviæ lacus, *m.* hồ, phá kia.

Trivialis, *m. f.* le. *n.* is. thường, hèn.

Trivialiter. *adv.* trong ngả ba.

Triviatìm. *adv.* giữa ngả ba.

Trivium, ii. *n.* ngả ba, tam kì.

Trivolum, i. *n.* V. Tribula.

Trixago, inis. *f.* V. Trissago.

Troas, adis. *f.* xứ kia.

Trochæus, i. *m.* phép văn thi như sōlă.

Trochilus, i. *m.* △ huế mộc điểu. ‖ đàng xoi trên cột. ‖ ghe lườn.

Trochiscus, i. *m.* thứ cái dàng hay là thứ thuốc tròn và khô.

Trochlea, æ. *f.* cái rọc rọc.

Trochleatìm. *adv.* cách có rọc rọc.

Troculus, i. *m. dim.* Trochus.

Trochum, i. *n.* thứ ghế, ghế ngồi.

Trochus, i. *m.* vụ chơi. ‖ thứ bánh xe con trẻ quen dùng mà chơi.

Trogon, onis. *m.* thứ chim xanh dùng mỏ mà khoét vỏ cây.

Troja, æ. *f.* N. R. ‖ N. U. ‖ cách chơi nơi diễn trường.

Trojanus, a, um. người nước Troja.

† **Tropæatus**, a, um. dã dọn đồ rực rỡ làm chứng sự thắng trận.

Tropæi, orum. *m. pl.* gío dất hay trở về đất khi dã thổi trên biển.

Tropæophorus, a, um. kẻ ban đồ rực rỡ thuộc về sự thắng trận.

Tropæum, i. *n.* dấu tích làm chứng sự thắng trận.

Tropæus, a, um. kẻ thức người mè ngủ qúa dậy vì ngủ lâu chẳng lành cho nó. ‖ kẻ dánh chơi và trở mình bên khác cho khỏi người ta hồ nghi cho mình.

Trophæum, i. *n.* V. Tropæum.
Tropica, orum. V. Conversio. Mutatio.
Tropici, orum. *m. pl.* vòng nhỏ trên bầu đất hay ở ngay vòng xích đạo là vòng phân bầu ấy ra hai. ‖ tropicus cancri, vòng cự giải cung; — capricorni, vòng ma yết cung. △ hạ chí quyện, bắc đai, △ đông chí quyện, nam đai.
Tropicus, a, um. thuộc về thí dụ, — ẩn ngữ.
Tropis, is. *f.* lòng vét. ‖ rượu lạt, — xấu.
Tropologia, æ. *f.* lời, bài có thí dụ.
Tropologicus, a, um. có thí dụ, có ẩn ngữ, tá ngãi.
Tropus, i. *m.* sự dùng lời theo ý mượn, △ ẩn ngữ, hình dạng chi từ.
Tros, ois. *m.* người nước Troja.
Trossula, æ. *f.* nữ nhơn làm xinh làm tốt.
Trossulus, i. *m.* con trai giỏi. ‖ kẻ làm tốt làm xinh.
Troxalis, is. *f.* thứ con chấu chấu.
Trua, æ. *f.* thứ muổng có nhiều lỗ mà khuấy đồ nấu.
Trucidatio, onis. *f.* sự giết, chém.
Trucidator, oris. *m.* kẻ giết.
Trucidatus, a, um. *part.*
Trucido, as, avi, atum, are. giết, chém. ‖ trucidare aliquem ex judicis sententiâ, hành hiến; — verbis, nhiếc nhóc qúa; — fenore, làm cho người ta phải hư mất vì sự ăn lời.
Tructa, æ. *f.* et Tructus, i. *m.* cá nước ngọt nhỏ và ngon lắm.
Truculenter. *adv.* cách dữ tợn.
Truculentia, æ. *f.* sự dữ tợn.
Truculentus, a, um. kẻ dữ, dữ tợn, độc địa, — ác.
Truculo, as, are. kêu như thứ chim sẻ sẻ lém đém.
Trudes, is. *m.* câu móc có mũi bằng sắt.
Trudo, is, si, sum, dere. chuổi, đâm chuổi. ‖ mọc, sinh. ‖ xô ra mạnh; magnâ vi trudere et trudi, đâm chuổi; trudere gemmas, mọc chồi; trudi forâs, chịu đuổi ra ngoài.
Trulla, æ. *f.* *dim.* Trua. muổng nhỏ có lỗ. ‖ cái bay. ‖ △ ô. ‖ lồng ấp, bỏa lò. ‖ chén có tai. ‖ chén uống. ‖ bình tiêu. ‖ chén uống có quai.
Trulleum, i. *n.* et Trullus, i. *m.* bình rửa tay.
Trulissatio, onis. *f.* sự tô, tô vách.
Trulisso, as, avi, atum, are. tô, — vôi, — vách.
Trullus, i. *m.* lầu rồng hoàng đế Constantino, hội thánh công luận đó lần thứ sáu.
Truncatus, a, um. *part.*
Trunco, as, avi, atum, are. chặt, chém, bớt, bớt một đầu một bên; truncare caput, chém; — faciem, xé rạch mặt; truncari, chết chém.
Trunculatus, a, um. đã chặt gốc, — chặt một phần. ‖ kẻ đem hay là cầm một miếng một phần đồ gì, một gốc một cội.
Trunculi, orum. *m. pl.* phần rốt thân thể loài vật nên ăn; trunculi suum, chơn, giò heo, một phần đầu heo.
Trunculus, i. *m.* một phần, một chút cá.
Truncus, a, um. V. Mutilus. truncus pedum, kẻ chẳng có chơn.
Truncus, i. *m.* gốc cây, súc, — gỗ. ‖ cây, cội, — cây. ‖ vóc, — mình, — giạc. ‖ xác chẳng có đầu. ‖ kẻ mê muội; truncus vacuus, bộng.
Truo, onis. *m.* chim kia. ‖ kẻ có mũi cao lắm, có mũi dài lắm.
Truo, as, are. khuấy cùng muổng.
Trusans, tis. *omn. gen.* kẻ năng xô, năng dầy.
Trusatilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì người ta xây quanh.
Trusito, as, are. năng đánh; *freq.*
Truso, as, are. *freq.* Trudo.
Trusus, a, um. *part.* Trudo.
Trutina, æ. *f.* cái cân, cân thăng bằng. ‖ sự xét, đoán.
Trutinatus, a, um. *part.*
Trutinor, aris, atus sum, ari. *dep.* cân, nhắc cân. ‖ xét, lượng xét cẩn thận.
Trux, ucis. *omn. gen.* dữ tợn, bạc ác, cộc cằn, hung bạo; truces oculi, trừng con mắt.
* **Tryblium**, ii. *n.* dĩa, bát.
Trycnon, i. *n.* các thứ củ khoai độc.
† **Tryga**, æ. *f.* rượu.
Tryginum, i. *n.* mực làm cùng rượu cặn.

TU

Tu, tui, tibi, te. *pron.* mầy, bậu, gã, anh, ông, người; ego et tu, qua bậu.
Tuatìm. *adv.* mặc ý, — lòng, mặc thói anh quen.
Tuba, æ. *f.* ống loa, cái loa, thứ tù và. ‖ vòi ống thụt. ‖ thơ, văn, sách văn; tubâ canere, thổi loa; tuba belli civilis, giáp phe loạn.
Tubarius, ii. *m.* thợ ống loa.
Tuber, eris. *n.* củ, khoai, — củ. ‖ mắt cây. ‖ bướu, cục, ung bướu; tuber esculentum, khoai nên ăn; — vitiatum, khoai sượng.
Tuber, eris. *f.* cây đại táo. ‖ trái đại táo.
Tuberculum, i. *n.* bướu nhỏ.
Tubero, as, are. V. Tumeo.
Tuberosus, a, um. có nhiều cục nhiều bướu.
Tubicen, inis. *m.* kẻ thổi loa.
Tubilustrium, ii. *n.* et Tubilustrum, i. *n.* lễ phép rửa ống loa cùng nước cam lồ.
Tubulatio, onis. *f.* sự xoi, xoi ống, — dàng.

Tubulatus, a, um. đã xoi như ống.
Tubulus, i. *m.* ống nhỏ.
Tuburcinabundus, a, um. hay háu ăn.
Tuburcinatus, a, um. *part.*
Tuburcinor, aris, atus sum, ari. *dep.* háu ăn.
Tubus, i. *m.* ống. ‖ tubi viscerum, ruột.
Tuca, orum. *n. pl.* thứ cháo, đồ mĩ vị mà nêm canh.
Tucetum, i. *n.* thịt dồi, chả. ‖ gia vị đặc, khúc thịt bò ướp cùng gia vị ấy.
Tudes, itis. *m.* dùi vồ, dùi đục.
Tudicula, æ. *f.* đồ mà đạp trái oliva.
Tudiculo, as, avi, atum, are. ép, trộn, pha. ‖ dẹp.
Tuditans, tis. *omn. gen.* kẻ lúc lắc, năng đánh. ‖ kẻ cựa quậy, bối rối.
Tueor, eris, tuitus sum, eri. *dep.* coi, xem, ngó. ‖ bàu chữa, binh vực, giúp đáp, phò, — giúp, binh vị, vùa, — giúp. ‖ giám, xét, áp việc. ‖ giữ, — gìn, phù hộ. ‖ khi verbo ấy có nghĩa passivo thì là chịu bàu chữa, chịu binh vực; regem vel regnum tueri, giúp rập, khuông phò, phò tá.
Tuguriolum, i. *n.* et Tuguriunculum, i. *n. dim.*
Tugurium, ii. *n.* chòi, trại, lều, lều lụi, thảo lư.
Tuipse. mầy chúc, cụ chúc.
Tui. *gen.* V. Tu. vel Tuus, a, um.
Tuitio, onis. *f.* sự bàu chữa, binh vực, phù hộ, giữ gìn.
Tuitor, oris. *m.* kẻ bàu chữa, giữ, canh giữ.
Tullianè. *adv.* cách như ông Cicero.
Tullianum, i. *n.* ngục kia.
Tullius, ii. *m.* máng nước, mương. ‖ máu nhảy vọt. ‖ N. H.
Tulo, is, tetuli, latum, thay vì Fero.
Tùm. *adv.* khi ấy, bấy giờ. ‖ lại, sau nữa, sau hết; quid tùm inde? bởi đó thì liệu làm sao?
Tum. *conj.* và, mà, chẳng những là ... mà thôi, mà lại, mà cũng.
† **Tumba**, æ. *f.* mồ mả.
Tumefacio, is, feci, factum, cere. làm cho sưng lên, làm cho nổi, làm cho phồng ra.
Tumefactus, a, um. *part.* Tumefacio.
Tumeo, es, mui, mere. *n.* sưng, — lên, — sốt, phồng ra. ‖ ra kiêu ngạo, tăng mình lên; tument lumina fletu, con mắt lu bù vì nước mắt nhỏ sa.
Tumesco, is, scere. *n.* chương, phồng ra, — lên, thình lên. ‖ ra kiêu ngạo. ‖ giận dữ. ‖ nổi như men.
Tumet. *gen.* Tuimet, *dat.* Tibimet. et Tumetipse. *gen.* Tuimetipsius, *dat.* Tibimetipsi, mầy chúc.
† **Tumicla**, æ. *f. dim.* Tomix. dây nhỏ, — nhợ, tao.
Tumidè. *adv.* cách sưng.
Tumiditas, atis. *f.* sự sưng lên, sự chương.
Tumidulus, a, um. *dim.*
Tumidus, a, um. đã sưng lên. ‖ đã ra kiêu ngạo; venter tumidus, chương bụng; tumidum aquâ, bệu; venter tumidus, phúc trướng.
Tumor, oris. *m.* cục, bướu sưng, sự nổi dát. ‖ nơi cao, gò đống. ‖ sự giận. ‖ cách nói cầu cao. ‖ tumor animi, lòng kiêu ngạo; — ex morsu insecti, nổi dát.
Tumulamen, inis. *n.* mồ mả.
Tumulatio, onis. *f.* sự chôn, — xác.
Tumulatus, a, um. *part.*
Tumulo, as, avi, atum, are. chôn, mai táng.
Tumulosus, a, um. có nhiều gò.
Tumultuariè. *adv.* V. Tumultuosè.
Tumultuarius, a, um. sự gì làm vội vàng, — bức tức, — hối hả.
Tumultuatìm. *adv.* V. Tumultuosè.
Tumultuatio, onis. *f.* sự hỗn hào, dộn dực, vội, hối hả.
Tumultuo, as, avi, atum, are. et
Tumultuor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm hỗn hào, — dộn dực, — nhộn, — lao xao, — vỡ lở. ‖ nộ, — nạt, làm nộ nạt. ‖ làm loạn, dấy loạn.
Tumultuosè. *adv.* bộn nhộn, hỗn hào, vỡ lở, bậy bạ.
Tumultuosus, a, um. hỗn hào, xao xiến, lao xao, xao xác, hỗn độn. ‖ kẻ làm ngụy, làm nghịch.
Tumultus, ûs. *m* hỗn độn, sự hỗn hào, xao xác, hồ đồ. ‖ sự loạn lạc, giặc ngụy. ‖ bão, — tát, — bùng. ‖ của ăn chẳng tiêu. ‖ sự rối lòng; tumultus sermonis, lời ngọng.
Tumulus, i. *m.* gò đống, nơi cao. ‖ mồ mả, phần mộ, nấm mả.
Tun' thay vì tune? có phải mầy chăng?
Tùnc. *adv.* khi ấy, bấy giờ, chốc ấy, bây chừ; tunc temporis, bây chừ.
Tundo, is, tutudi, tunsum, vel tusum, dere. dện, đâm, đánh, đóng, lèn, nện. ‖ tán, — mạt, nghiền; tundere aures, ngầy tai; — pectus, đánh ngực; — terram pede, giậm chơn; — terram, dện đất; — leviter ad æquandum vel excutiendum pulverem, dỗ xuống; — orizam, đâm gạo; — pannum, nện vải; — pungendo, đâm xáy; tundendo æquare, thốn lại.
Tunica, æ. *f.* áo lá quen mặc bề trong. ‖ áo chức thầy tiểu phú tế. ‖ da mỏng phủ nhọt. ‖ da mỏng con mắt. ‖ da mỏng ở giữa vỏ và dác cây. ‖ áo nhúng sinh.
Tunicatus, a, um. *part.* Tunico.
Tunicella, æ. *f. dim.* Tunica.
Tunico, as, avi, atum, are. cho mặc áo lá. ‖ phủ che cùng da mỏng.
Tunicula, æ. *f. dim.* Tunica.

Tunsus, a, um. *part.* Tundo.
Tuopte. *abl.* bởi mình.
Tuor, eris. V. Tueor.
† **Tuor**, oris. *m.* sự xem, tài xem.
Turba, æ. *f.* đoàn lũ, tốp, nhiều người lỗ mỗ. ‖ sự hỗn hào, dộn dực, lao xao; turba vulnerum, nhiều dấu vít chồng chặp.
Turbamentum, i. *n.* sự loạn lạc, nguỵ, hỗn độn.
Turbatè. *adv.* cách lao xao, — hỗn hào, hỗn độn, lỗ mỗ.
Turbatio, onis. *f.* V. Turbamentum; belli turbationes, loạn lạc.
Turbator, oris. *m.* kẻ làm loạn, làm hỗn độn, — phe cánh.
Turbatrix, icis. *f.* nữ nhơn làm phe cánh, nữ nhơn làm hỗn độn.
Turbatum, i. *n.* sự loạn, hỗn độn.
Turbatus, a, um. *part.* Turbo.
Turbellæ, arum. *f. pl. dim.* Turba.
† **Turbidatus**, a, um. V. Turbidus.
Turbidè. *adv.* cách hỗn độn, — xao xác, lỗ mỗ; turbidè loqui, nói ngọng.
Turbido, as, are. làm cho ra đục.
Turbidulus, a, um. *dim.*
Turbidus, a, um. đục, chẳng trong, tối tăm. ‖ lao xao, xao xiến, động lòng. ‖ kẻ vội vàng, bức tức, hối hả. ‖ kẻ làm hỗn độn, làm loạn; aqua turbida, nước đục, — bạc, — cáu, — lợn cợn; aqua valdè turbida, nước đục vẫn.
Turbinatio, onis. *f.* hình trái lê, — trái vụ.
Turbinatus, a, um. có hình trái lê, — trái vụ, có mũi nhọn như trái vụ.
Turbineus, a, um. hay xây quanh như trận gío.
Turbo, inis. *m.* cơn gío, dông, gío rấn, luồng gío, trận gío. ‖ vụ, cái chơi tròn như vụ. ‖ chốt. ‖ khoanh đòng. ‖ nước vật. ‖ bình mà đặt trái dâng cho bụt nữ kia. ‖ repentinus turbo, cây gío; pes turbinis lusorii, âm vụ; turbinem versare, chọi vụ.
Turbo, as, avi, atum, are. làm hỗn hào, xáo lộn, làm vậy vạ. ‖ làm cho ra đục. ‖ làm loạn, mống loạn; turbare mentem, làm cho ra điên cuồng; turbari mente, ngơ ngẩn.
† **Turbor**, oris *m.* sự gì sái chẳng yên trong xác.
Turbula, æ. *f. dim.* Turba.
Turbulentè. *adv.* et **Turbulenter.** *adv.* cách lao xao, — vậy vạ, — hỗn độn; turbulenter agere, làm lập cập.
Turbulentia, æ. *f.* sự hỗn độn, vậy vạ, xao xác.
Turbulento, as, are. V. Turbo.
Turbulentus, a, um. đục, chẳng trong. ‖ xao xiến, lao xao, rối rắm. ‖ loạn lạc. ‖ kẻ làm loạn, làm phe cánh; aqua turbulenta, nước lờ đờ; tempora turbulenta, thì động dụng, thì li tao.
Turbystum, i. *n.* thuốc hay quến đàm.
Turcæ, arum. *m. pl.* et **Turci**, orum. *m. pl.* N. H.
Turda, æ. *f.* thứ chim sẻ lém đém.
Turdarium, ii. *n.* nơi bón thứ sẻ sẻ ấy.
Turdarius, ii. *m.* kẻ bón chim sẻ lém đém.
Turdelix, icis. *f. dim.* Turda.
Turdillus, i. *m.* et **Turdulus**, i. *m. dim.* Turdus, i. *m.* thứ chim sẻ lém đém. ‖ cá kia.
Turgeo, es, gere. *n.* phềnh, sưng lên, ra sưng; turgere alicui, làm nũng; — ex morsu insecti, nổi dát.
Turgesco, is, scere. *n.* phềnh, nổi, sưng; orizam coquendo turgescere, gạo nở.
Turgidè. *adv.* cách sưng.
Turgidulus, a, um. *dim.*
Turgidus, a, um. sưng, sưng lên, trắng; buccæ turgidæ, trắng má; turgida frons cornibus, trán có sừng; turgidum mare, biển động.
† **Turgor**, oris. *m.* sự sưng, — lên, — húp.
Turio, onis. *m.* đọt cây.
Turma, æ. *f.* đoàn, — lũ, nậu, tốp. ‖ chiếc quân, cơ quân lính mã; turma prædonum, đạo kiếp; — formicarum, lũ kiến; dux alicujus turmæ, kẻ đầu nậu.
Turmale, is. *n.* V. Bellicum.
Turmalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một cơ quân ngựa.
Turmatìm. *adv.* từng cơ quân ngựa. ‖ vầy đoàn; turmatìm incedere, loán tới, — vào, — đến.
Turpatus, a, um. dơ, hư.
Turpè. *adv.* cách xấu, — dơ. V. Turpis.
Turpethum, i. *n.* △ đại kích.
Turpiculus, a, um. xấu xa, — hổ một ít. ‖ chẳng tốt mấy.
Turpido, inis. *f.* V. Turpitudo.
Turpificatus, a, um. đã ra lem hem, đã ra lem luốc. ‖ đã ra xấu xa, đã hư.
Turpiloquium, ii. *n.* lời tục tĩu.
Turpiloquor, eris, qui. *dep.* nói tục tĩu, nói hoa tình.
Turpilucricupidus, a, um. tham lợi hèn hạ.
Turpis, *m. f.* pe. *n.* is. xấu dạng, giệch giạc, lem hem. ‖ lớn qúa, chẳng xứng. ‖ độc dữ. ‖ xấu, — xa, dơ dáy, ô uế, nhớp nhúa, hoa tình, nguyệt hoa. ‖ vấy vá, lem luốc. ‖ sỉ nhục, xấu hổ; turpes phocæ, thứ cá nược lớn qúa.
Turpiter. *adv.* cách xấu dạng, — xấu hổ, — xấu xa, — hoa tình.
Turpitudo, inis. *f.* sự xấu, xấu dạng. ‖ xấu xa, — hổ, sỉ nhục; turpitudo verborum, lời tục; — generis, dòng hèn hạ.
Turpo, as, avi, atum, are. làm cho

ra xấu dạng. ‖ làm hư, — dơ, vấy vá. ‖ làm sỉ nhục, — xấu hổ, làm hư danh.
Turricula, æ. *f.* tháp nhỏ. ‖ ống mà đánh cờ.
Turrifer, a, um. et **Turriger**, a, um. kẻ mang hay là vác tháp.
Turris, is. *f.* tháp, hòn tháp; turrim erigere, xây tháp. ‖ cơ quân bố như hình vuông.
Turritus, a, um. có hòn tháp xung quanh lũy. ‖ kẻ mang tháp, chở hay là vác tháp. ‖ cao như tháp.
Tursio, onis. *m.* cá nược.
Turtur, uris. *m.* con chim cu.
Turturilla, æ. *f. dim.* Turtur.
Turunda, æ. *f.* bột mà bón gà vịt. ‖ đồ bằng vải cũ mà nhét trong vít tích.
Tus, uris. *n.* V. Thus.
Tuscia, æ. *f.* xứ kia.
Tusculanum, i. *n.* nhà quê ông Cicero.
Tussedo, inis. *f.* V. Tussis.
Tussicula, æ. *f.* sự ho nhẹ vậy.
Tussicularis, *m. f.* re. *n.* is. thuốc dùng mà chữa sự ho hen.
Tussiculosus, a, um. et **Tussicus**, a, um. kẻ ho hen.
Tussilago, inis. *f.* △ khoản đông hoa.
Tussio, is, ivi, itum, ire. ho, hen, tấu, khái tấu.
Tussis, is. *f.* ho, ho hen, bịnh ho; tussi propter ventum laborare, ho gió; tussis magna, ho sò sò.
Tusus, a, um. V. Tunsus.
Tutaculum, i. *n.* et **Tutamen**, inis. *n.* et **Tutamentum**, i. *n.* nơi nương náu, nơi náu ẩn, lũy, thành lũy.
Tutanus, i. *m.* bụt kia.
Tutatio, onis. *f.* sự giữ, binh vực, lũy.
Tutator, oris. *m.* kẻ giúp, binh vực, bàu chữa, phù hộ.

Tutè. *adv.* vững vàng, — thế, chắc.
Tuteipse. *pron.* mầy chúc.
Tutela, æ. *f.* sự bàu chữa, phù hộ. ‖ lũy, rào, — giậu, hàng rào. ‖ hình tượng đặt sau lái mà bàu chữa tàu; tutela animalium, sự nuôi loài vật.
Tutelaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về sự bàu chữa, — phù hộ.
Tutelarius, ii. *m.* kẻ giữ gìn.
† **Tutelator**, oris. *m.* kẻ bàu chữa.
Tutelina, æ. *f.* bụt nữ kia.
Tutemet. *pron.* mầy chúc.
Tutò. *adv.* V. Tutè.
Tuto, as, avi, atum, are. et
Tutor, aris, atus sum, ari. *dep.* bàu chữa, phù hộ, binh vực, giữ gìn, làm cho vững; regnum tutari, vực nước.
Tutor, oris. *m.* kẻ binh vực, bàu chữa, bàu chủ.
Tutorius, a, um. thuộc về sự bàu chủ.
Tutrix, icis. *f.* nữ nhơn bàu chủ.
Tutulatus, a, um. kẻ có vá trên đầu.
Tutulus, i. *m.* vá, tóc, một nắm tóc trên đỉnh đầu thắt cùng dây điều vợ các sãi quen để. ‖ phần cao hơn trong thành.
Tutunus, i. *m.* tên bụt Priapus.
Tutus, a, um. *part.* Tueor. vững, — vàng, chẳng có lẽ sợ. ‖ nơi náu; in locum tutum se recipere, náu, — ẩn, chui đụt. V. Securus.
Tuus, a, um. của mầy, — người, — anh; tempore non tuo, đến thì mầy khuấy rối; tuum est, là việc mầy.

TY

* **Tymbus**, i. *m.* mồ mả, phần mộ, đống củi mà thiêu xác.
Tympania, orum. *n. pl.* hột trai tròn trên và bằng dưới.
Tympanicus, a, um. kẻ mắc bệnh thũng.

Tympaniolum, i. *n.* trống nhỏ.
Tympanista, æ. *m.* et **Timpanistria**, æ. *f.* kẻ đánh trống.
Tympanites, æ. *m.* bệnh thũng, thũng trướng, cổ trướng.
Tympaniticus, a, um. kẻ mắc bệnh thũng.
Tympanizo, as, avi, atum, are. đánh trống, vỗ trống nhỏ.
Tympanotriba, æ. *m.* kẻ vỗ trống.
Tympanum, i. *n.* trống, cổ. ‖ đồ lồi ra. ‖ bánh xe lớn cho đặng kéo những đồ nặng. ‖ bánh xe dô quay thịt con chó xây. ‖ xe nước. ‖ bình úp cho đồng hồ nước.
* **Typhon**, onis. *m.* dông, trận gió, luồng gió dữ qúa. ‖ gió vật. ‖ lửa vật.
Typhonicus ventus, vel **Euro-aquilo**, gió bấc đông.
* **Typhus**, i. *m.* sự bay nhẩy, sự vô ích.
Typicus, a, um. thuộc về hình bóng, — hình vẽ, — thí dụ.
* **Typographia**, æ. *f.* sự in, nghề in; typographiæ tabula, bản in, bản chương.
* **Typographium**, ii. *n.* nhà in sách.
* **Typographus**, i. *m.* kẻ in.
* **Typotheta**, æ. *m.* kẻ áp việc in.
Typus, i. *m.* khuôn, cảo, mẫu, hình, thí dụ; libros typis edere, in sách.
Tyranna, æ. *f.* nữ nhơn bạc ác, nữ bá.
Tyrannicè. *adv.* cách độc địa.
Tyrannicida, æ. *m.* kẻ giết một người bạc ác người bá.
Tyrannicidium, ii. *n.* tội giết người dữ tợn người bá.
Tyrannicus, a, um. thuộc về sự hay là kẻ độc dữ, — hà hiếp.
* **Tyrannis**, idis. *f.* sự hà hiếp, độc dữ.
* **Tyrannoctonus**, a, um. kẻ giết bá, — người hà hiếp.

Tyrannopolita, æ. *m.* kẻ ở trong thành người hà hiếp.
Tyrannus, i. *m.* vua, vua chúa. ‖ bá. ‖ kẻ hà hiếp; regere ut tyrannus, bá đạo.
Tyriamethistus, i. *m.* màu ngọc tử anh.
Tyrianthinus, a, um. thuộc về màu tử anh.
Tyrii, orum. *m. pl.* N. H.
Tyrius, a, um. thuộc về người Tirii, — màu điều.
Tyro, onis. *m.* V. Tiro.
Tyropatina, æ. *f.* thứ bánh ngọt có hình bánh sữa.
Tyros, i. *f.* V. Tyrus.
Tyrotarichus, i. *m.* thứ đồ ăn bằng thịt muối và bánh sữa.
Tyrrhenia, æ. *f.* N. P.
Tyrsio. V. Tursio.
Tyruncula, et Tyrunculus. V. Tiruncula, Tirunculus.
Tyrus, i. *f.* N. IN. N. U. ‖ điều, màu điều; tyrus te vestit, mầy mặc áo điều.

UB

Uber, eris. *omn. gen.* đầy dẫy, sai trái, nhiều lắm; uber quæstus, nghề sinh lợi.
Uber, eris. *n.* vú, vú sữa. ‖ nút vú. ‖ sự sai trái, đầy dẫy; magnum uber cooperit os infantis, cả vú lấp miệng em; uber apum, ổ con ong mật.
Uberiùs, Uberrimè. *adv.* nhiều hơn, sai trái hơn, đầy dẫy hơn. ‖ cách dài, — rộng hơn.
Ubero, as, avi, atum, are. làm cho sai trái, — cho sinh nhiều. ‖ sai trái, sinh nhiều lắm.
Ubertas, atis. *f.* sự sai trái, sự đầy dẫy, sự tràn, nhiều lắm; ubertas verborum, khẩu thiệt.
Ubertìm. *adv.* hậu, nhiều lắm; ubertìm fluere, chảy ròng.
Uberto, as, are. làm cho sinh nhiều.
Ubertus, a, um. V. Uber.
Ubì. *adv.* ở đâu, đâu, chỗ nào; ubì gentium, — terrarum? đến nơi nào? ubì loco res est? việc ra làm sao?
Ubi. *conj.* khi, — nào, khi ... đoạn, tức thì khi; ubì illuxit, khi vừa sáng; hæc ubì dicta dedit, khi người đã nói làm vậy đoạn.
Ubi ubi, et Ubicumquè. *adv.* chỗ nào chỗ nào mặc lòng, đâu đó.
Ubilibet. *adv.* V. Ubivis.
Ubinàm. *adv.* nơi nào, chỗ nào, chớ nào, nào là.
Ubiquaquè. *adv.* hễ nơi nào nơi nào.
Ubiquè. *adv.* đâu đó, đâu đâu, gần xa, khắp mọi nơi, đòi nơi, đòi phương, mọi nơi.
Ubivis. *adv.* nơi nào mặc ý, đâu đâu mặc lòng.

UD

Udo, onis. *m.* bao chơn bằng lông con dê đực. ‖ giày mỏng.
Udo, as, are. dầm, nhúng nước.
Udor, doris. *m.* sự ướt, mốc, iả.
Udus, a, um. ướt, iả iả, dầm, đượm nhuần, nhuần gội. ‖ đã uống lắm.

UL

Ulcera. *pl.* V. Ulcus.
Ulceraria, æ. *f.* V. Marrubium.
Ulceratio, onis. *f.* sự chốc mọc, chốc, ung, bướu.
Ulceratus, a, um. *part.*
Ulcero, as, avi, atum, are. làm dấu vít, làm cho ra chốc, — cho trầy da.
Ulcerosus, a, um. có nhiều chốc, có nhiều ung. ‖ trầy da; ulcerosum jecur, lòng yêu mến lắm.
Ulcisco, is, scere. et Ulciscor, eris, ultus sum, sci. *dep.* thù, báo thù, oán, hềm, — thù, cừu địch, cưu thù, — oán, hềm oán, trả nủa, hờn thù, trả thù. ‖ phạt, — tội; ulcisci minima, thù vặt.
Ulcus, eris. *n.* chốc, — lếch, ung; ulcus in capite, chốc đầu; — in tibiâ, chốc sống; — in dorso, chốc cật; — in pudendis, lậu tinh.
Ulcusculum, i. *n.* chốc nhỏ.
Ulex, icis. *m.* △ thứ hương thảo, thứ chổi.
Uliginosus, a, um. có nhiều nẩy, có thấp khí, ướt luôn.
Uligo, inis. *f.* thấp khí, đất ướt.
Ullus, a, um. *gen.* Ullius. *dat.* Ulli. ai, gì, người nào, người nọ hay là người kia.
Ulmarium, ii. *n.* et Ulmetum, i. *n.* nơi trồng cây du du.
Ulmeus, a, um. thuộc về cây du du.
Ulmitriba, æ. *m.* tôi mọi năng chịu đòn cùng roi cây du du.
Ulmus, i. *f.* △ cây du du.
Ulna, æ. *f.* xương tay. ‖ sải. ‖ cánh tay. ‖ thước thợ mộc. ‖ thước đo ‖ một vâng; ulnis ambabus aliquid amplecti, bồng xoác; quantùm ambabus ulnis stringi potest, một vâng.
Ulophonon, i. *n.* cây độc kia.
Ulpicum, i. *n.* thứ củ tỏi lớn.
Uls, *præp.* V. Ultra.
Ulterior, *m. f.* ius. *n.* oris. trước hơn, xa nữa, bên kia. ‖ hay tới sau, còn tới nữa; ulterior ripa, bờ kia; — quis est? có ai đến sau chăng?
Ulteriùs. *adv.* bên qua khỏi, hơn nữa, xa nữa, xa hơn, qua khỏi; opus inchoatum ulteriùs producere, làm rốn.
Ultimè. *adv.* qúa chừng; ultimè flagris verberare, đánh qúa tay.
Ultimò. *adv.* sau hết.
Ultimo, as, are. *n.* gần hết, — rồi.
Ultimùm. *adv.* cho lần sau hết.
Ultimus, a, um. rốt, đốc, mạt, cùng, sau hết; ultima pars, đầu hồi; — voluntas morientis, di chúc; — verba morientis, di ngôn; —

terra, rốt thế giái; — pœna, án tử; — origo, cội rễ, đầu; ultimus lapis, mồ mả.

Ultio, onis. *f.* sự báo thù, thù oán; ultione sedatus, đã thở, bỏ ít; ultionem moliri, hềm thù, cừu thù; ad ultionem aliquem accendere, gây thù.

Ultis. *præp.* V. Ultra.

Ultor, oris. *m.* kẻ báo thù, thù oán, trả thù, giúp trả nủa.

Ultorius, a, um. hay giúp hay dùng mà trả thù.

Ultra. *præp.* cai *accus.* bên kia, bên kia khỏi, xa hơn; ultra villam, bên kia khỏi nhà quê; — vires, qúa sức; — statutum tempus, qúa kì; — modum, quá chừng, — lẽ, — phép, thới thậm.

Ultrà. *adv.* lại, hơn, hơn nữa; nil ultrà requirere, chẳng xin sự gì hơn.

Ultramundanus, a, um. kẻ ở bên kia khỏi thế giái.

Ultrix, icis. *f.* nữ nhơn trả thù. ‖ *n.* ultricia tela, tên hay trả nủa.

Ultrò. *adv.* tự nhiên, sẵn lòng, bằng lòng, cam lòng, cả lòng; ultrò accusare, cáo trước; — istum à me, người nầy hãy đi cho rảnh; ultrò citròque, đàu đó, bên nọ bên kia. ‖ lại, sau nữa.

Ultroneus, a, um. kẻ cả lòng sẵn lòng dâng mình. ‖ sự gì làm bằng lòng vui lòng. ‖ tự nhiên.

Ultrorsùm. *adv.* xa hơn.

Ultrotributa, orum. *n. pl.* thuế viết nộp bởi lòng rộng rãi.

Ultus, ûs. *m.* sự báo thù.

Ultus, a, um. *part.* Ulciscor.

Ulula, æ. *f.* chim cú, — mèo.

Ululabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng kêu van.

Ululamen, inis. *n.* V. Ululatus.

Ululatio, onis. *f.* et Ululatus, ûs. *m.* tiếng kêu van, tru, đuồm uôm, gầm hét.

Ululo, as, avi, atum, are. tru, gầm hét, kêu van cả tiếng; tigridem ululare, hùm gầm.

Ulva, æ. *f.* cây hay sinh ra trong nẩy, rêu bọt.

Ulvosus, a, um. cỏ hay sinh trong nẩy.

Ulyssipo, onis. *m.* et Ulyssipona, æ. *f.* N. U.

UM

Umbella, æ. *f.* dù, — diềm, dù lọng, tán.

Umbilicaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về rún.

Umbilicatus, a, um. có hình như rún.

Umbilicus, i. *m.* rún. ‖ giữa, phần giữa của gì. ‖ nút kia mà đóng sách nhỏ. ‖ trái bầu ở hai bên trục cuốn sách cuốn ảnh. ‖ vòng nhỏ cho biết gió. ‖ nơi nhét hột nhẫn. ‖ viên đá tròn. ‖ cá có ngao; dies ad umbilicum jam est, đã đứng bóng.

Umbo, onis. *m.* mặt cái khiên. ‖ khiên. ‖ cánh chỏ. ‖ lần áo dài. ‖ sự gì lồi ra. ‖ phần ngọc hay trồi.

Umbra, æ. *f.* bóng, bóng ác. ‖ hình, — bóng, — vẽ. ‖ hồn hay là hình bóng kẻ chết. ‖ tinh quái. ‖ kẻ đi ăn tiệc theo người chủ nhà đã mời. ‖ cá kia. ‖ lẽ gỉa chữa mình. ‖ sự du nhàn; umbra genarum, lông con nơi má; umbra inclinata, bóng giại; ad umbram se recipere, yếng bóng, nương bóng; ad umbram, cho đến tối.

Umbraculum, i. *n.* nơi im dợp, — mát mẻ, bóng mát, im mát. ‖ dù, tàn, dù lọng. ‖ trường học.

† Umbraliter. *adv.* cách có thí dụ, có hình bóng.

Umbraticola, æ. *m. f.* kẻ ái mộ bóng mát. ‖ kẻ yếu điệu.

Umbraticus, a, um. kẻ yêu mến bóng mát, sự gì làm dưới bóng; umbraticus homo, người yếu điệu; — doctor, thầy dạy học.

Umbratilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì có hay là làm dưới bóng.

Umbratiliter. *adv.* cách phóng, — qua vậy, — phớt phớt, — lược qua.

Umbratus, a, um. *part.* Umbro.

Umbria, æ. *f.* N. P.

Umbrifer, a, um. hay sinh bóng, có bóng mát, — bóng che. ‖ hay đem hình bóng kẻ chết.

Umbro, as, avi, atum, are. có bóng che, làm cho có bóng mát, yếng bóng; umbrare diem, làm cho ra tối tăm.

Umbrosus, a, um. im dợp, có bóng che, im mát.

UN

Unà. *adv.* với nhau, làm một; unà erimus, chúng tôi sẽ đi làm một.

Unanimans, tis. *omn. gen.* et

Unanimis, *m. f.* me. *n.* is. đồng lòng, có một ý một lòng, đồng tình, giùm lòng, hiệp lòng, — ý, — dạ, liên hòa.

Unanimitas, atis. *f.* sự đồng tình, đồng lòng, liên hòa.

Unanimitèr. *adv.* một lòng.

Unanimus, a, um. V. Unanimis.

Uncatio, onis. *f.* sự cong móng tay hay là móng chơn.

Uncatus, a, um. cong, uốn cong.

Uncia, æ. *f.* lượng cân. ‖ một tấc. ‖ trong mười hai phần uncia là một; uncia agri, phần thứ mười hai trong một sào ruộng.

Uncialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một lượng cân, — phần thứ mười hai; uncialis altitudo, cao hay là dày bằng một tấc.

Unciarius, a, um. V. Uncialis. unciarius hæres, kẻ đặng một phần cơ nghiệp trong mười hai phần.

Unciatim. *adv.* từng lượng, — đồng tiền, — phần thứ mười hai.

Uncinatus, a, um. đã uốn như hình móc, có móc.

Uncinus, i. *m.* móc.

Unciola, æ. *f.* phần thứ mười hai, cơ đồ. || phần nhỏ mọn, vụn.

Uncipes, edis. *omn. gen.* kẻ quều chơn, có chơn quéo.

Unctio, onis. *f.* sự xức, thoa. || thuốc dán.

Unctito, as, avi, atum, are. năng xức.

Unctiusculus, a, um. đã xức đã thoa hơn một ít.

Unctor, oris. *m.* kẻ xức thuốc thơm người tắm rửa mình.

Unctorius, a, um. thuộc về sự xức, — xức thuốc thơm.

Unctrix, icis. *f.* nữ nhơn hay xức thuốc thơm người nữ tắm xác.

Unctuarium, ii. *n.* phòng trong nhà tắm mà xức thuốc thơm.

Unctulus, a, um. *dim.* Unctus.

† Unctum, i. *n.* mỡ heo.

Unctuna, æ. *f.* sự xức thuốc thơm xác kẻ chết.

Unctus, ûs. *m.* V. Unctio.

Unctus, a, um. *part.* Ungo; uncta aqua, nước thơm.

Uncus, i. *m.* móc; uncus ligneus, kèo nèo.

Uncus, a, um. cong, đã uốn cong, có móc. || chòng, chõi, cuốc chỉa. || uncus dens, lưỡi cày.

Unda, æ. *f.* dợn sóng, lượn, thủy ba, nước. || đông như hội. || phần lồi ra trên đầu cột; undas sequi, theo lượn; tribus undis fervere, sôi một ít.

Undabundus, a, um. et Undans, tis. *omn. gen.* hay ra như sóng dợn; undans chlamys, áo dài phủ phê.

Undanter. *adv.* et Undatìm. *adv.* từng dợn sóng.

Undatus, a, um. *part.* Undo. vằn vện.

Undè. *adv.* bởi đâu; undè gentium? bởi xứ nào; — domo? bởi dòng dõi nào? — ablatum est, đã cất lấy bởi người.

Undeceni, æ, a. *pl.* mười một cùng nhau. || chín mươi chín.

Undecentesimus, a, um. thứ chín mươi chín.

Undecentum, *ind.* chín mươi chín.

Undeciès. *adv.* mười một lần.

Undecim. *ind* mười một.

Undecimus, a, um. thứ mười một.

Undeciremis, is. *f.* thuyền hải đạo có mười một hàng chèo.

Undecumquè. *adv.* et Undelibet. *adv.* dầu bởi nơi nào mặc lòng.

Undenarius, a, um. thuộc về số mười một.

Undeni, æ, a. *pl.* mười một hàng hay là mười một người cùng nhau.

Undenonaginta. *ind.* tám mươi chín.

Undeoctoginta. *ind.* bảy mươi chín.

Undequadragesimus, a, um. thứ ba mươi chín.

Undequadragiès. *adv.* ba mươi chín lần.

Undequadraginta. *ind.* ba mươi chín.

Undequaquè. *adv.* bởi mọi nơi, bởi mọi bề, khắp mọi nơi.

Undequinquagesimus, a, um. thứ bốn mươi chín.

Undequinquaginta. *ind.* bốn mươi chín.

Undesexagesimus, a, um. thứ năm mươi chín.

Undesexaginta. *ind.* năm mươi chín.

Undetriceni, æ, a. *pl.* hai mươi chín.

Undetricesimus, a, um. et

Undetrigesimus, a, um. thứ hai mươi chín.

Undetriginta. *ind.* hai mươi chín.

Undeviceni, æ, a. *pl.* mười chín.

Undevicesimus, a, um. et

Undevigesimus, a, um. thứ mười chín.

Undeviginti. *ind.* mười chín.

Undicola, æ. *m. f.* kẻ ở trong nước.

Undifragus, a, um. hay vỡ ra hay xòa ra như sóng vậy.

Undiquè. *adv.* Undiquesecùs. *adv.* et Undiqueversùm. *adv.* bởi mọi nơi, bởi khắp mọi nơi, đâu đó.

Undisonus, a, um. hay kêu ầm ầm, hay kêu như tiếng sóng dợn vậy.

Undo, as, avi, atum, are. *n.* sóng dợn, có sóng gío, biển động. || sôi. || có nhiều; undare campos sanguine, đổ máu ra tràn trề.

Undosè. *adv.* cách như sóng dợn.

Undosus, a, um. có sóng gío.

Undula, æ. *f.* phần trên đầu cột hay lồi ra.

Undulatus, a, um. có hình như ngút, — như guột mây, vân; lignum undulatum, vân gỗ; undulatæ nubes, guột mây.

Unedo, onis. *m.* △ cây dương môi. || trái dương môi.

† Ungellæ, arum. *f. pl.* móng và giò heo.

Ungo, is, xi, nctum. gere. xức, thoa, đổ; ungere unguento, đổ thuốc.

Unguedo, inis. *f.* et Unguen, inis. *n.* các thứ thuốc hay là dầu thơm dùng mà thoa hay là xức. || mỡ mà thoa.

Unguentaria, æ. *f.* nghề nấu thuốc thơm, nghề nấu hay là bán thuốc thơm. || nữ nhơn hay làm thuốc thơm.

Unguentarium, ii. *n.* thuế thuốc thơm lổng phải nộp.

Unguentarius, ii. *m.* kẻ nấu hay là bán thuốc thơm.

Unguentarius, a, um. thuộc về các thứ thuốc thơm.

Unguentatus, a, um. đã thoa thuốc thơm.

Unguentum, i. *n.* thuốc thơm lổng hay là nấu cao, dầu thơm, thuốc dán; linire unguento, vã thuốc.

Unguiculus, i. *m.* móng nhỏ; à te-

neris unguiculis, từ thuở mới sinh.

Unguilla, æ. *f.* bình thuốc thơm.

Unguinosus, a, um. béo.

Unguis, is. *m.* móng. ‖ đề, vó. ‖ vút, nanh vút. ‖ vảy con mắt. ‖ phần trắng lá hoa hồng buộc nó cùng búp; ungues arrodere, cắn móng, suy đi gẫm lại; ad unguem, toàn hảo; — omnia inspicere, hom thóc so hai lẽ mà coi; ungue premere, bấm; — legere flores, ngắt bông; — decerpere, ngắt; unguibus dilaniare, quào, — cấu, quấu; — arripere, quấu lấy; — impetere, ngắt véo; — fœdare, bấu; unguum transversum à conscientiâ non discedere, vững theo như lương tâm dạy cho nhặt.

Unguit. thay vì Ungit. V. Ungo.

Ungula, æ. *f.* đề, vó; omnibus ungulis, kiệt lực.

Ungulatus, a, um. có móng dài. ‖ có đề, có vó.

Ungulus, i. *m.* nhẫn.

Unguo. thay vì Ungo.

Ungustus, i. *m.* gậy cong trên như gậy giám mục.

Uni. thay vì Unius. ‖ *dativ.* Unus. ‖ *imperat.* Verbo Unio.

Unicalamus, a, um. có một ống mà thôi.

Unicaulis, *m.* *f.* le. *n.* is. có một chột, có một cội mà thôi.

Unicè. *adv.* mà thôi, có một; unicè diligere, yêu mến cách riêng, yêu trên hết mọi sự.

Unicolor, oris. *omn. gen.* et

Unicolorus, a, um. có một màu một sắc.

Unicornis, *m.* *f.* ne. *n.* is. có một sừng.

Unicornis, is. *m.* thứ con tây, tây ngu.

Unicuique. *dat.* V. Unusquisque.

Unicultor, oris. *m.* kẻ thờ phượng một chúa mà thôi.

Unicus, a, um. một, có một, lạ, riêng, rất yêu dấu, trọng, tốt lành; unicus amicus, người thiết nghĩa lắm; — vir, người chẳng có ai ví cho bằng.

Uniformis, *m.* *f.* me. *n.* is. bằng, có một hình, đều luôn, chẳng thay đổi.

Uniformitas, atis. *f.* sự đều, bằng.

Uniformiter. *adv.* cách bằng, — đều, — đều đặn.

Unigena, æ. *m.* *f.* một, con một, đã sinh hay là mọc một.

Unigenitus, i. *m.* con một.

Unijugus, a, um. đã chịu cột một sào ngang mà thôi. ‖ kẻ đã kết bạn một lần mà thôi.

Unimanus, a, um. có một tay mà thôi.

Unimodus, a, um. một cách mà thôi.

Unio, onis. *m.* hột trai, — châu, trân châu, hột chua. ‖ thứ củ hành. ‖ số một. ‖ hòa, sự hiệp lòng, hiệp làm một.

* Unio, is, ire. hiệp làm một, giao, nối.

Unioculus, a, um. V. Unoculus.

Uniola, æ. *f.* cỏ ống.

Unionitæ, arum. *m.* *pl.* phe lạc đạo chẳng tin đức chúa trời ba ngôi

† Unipetius, a, um. có một cuống mà thôi.

Unisonus, a, um. cung bằng.

Unistirpis, *m.* *f.* pe. *n.* is. cómột cội một rễ mà thôi.

Unitas, atis. *f.* sự một, nhiều phần hiệp làm một. ‖ số một. ‖ miả giống, giống như hệt. ‖ hòa, — thuận.

Uniter. *adv.* làm một, cùng nhau.

Unitus, a, um. đã nên một; amici indissolubiliter uniti, bạn hữu tình thâm.

Uniusmodi. *ind.* có một hình một cách, đều đặn.

Universalis, *m.* *f.* le. *n.* is. chung, cả và.

Universaliter. *adv.* hết cả, chung.

Universatìm. *adv.* et Universè. *adv.* cách tóm lại cả, cách chung, hết, gần hết.

Universitas, atis. *f.* sự chung, cả, hết cả; universitas generis humani, cả và loài người ta. ‖ hội, họ. ‖ cả và dân cả và nước. ‖ họ các thầy có phép dạy trong nước là Universitas Studiorum.

Universus, a, um. cả, — thảy, hết, — cả, cả và; universus orbis, tứ hải.

Universi, æ, a. *pl.* mọi người, hết cả, thảy thảy.

Univira, æ. *f.* et Univiria, æ. *f.* đờn bà đã lấy một đời chồng mà thôi.

Univiratus, ûs. *m.* phận người nữ đã lấy một đời chồng.

Univocus, a, um. thuộc về một tiếng chỉ nhiều giống khác nhau.

Unoculus, a, um. kẻ đui một con mắt, có một con mắt mà thôi.

† Unosè. *adv.* cùng nhau, làm một.

Unquàm. *adv.* chẳng hề, chẳng khi nào, chẳng hề bao giờ; semel unquam, một lần mà thôi.

Unum, i. *n.* một đều, một của; unum illud curo, tôi lo một việc ấy mà thôi; ad unum omnes, chẳng chừa mặt ai, dĩ hạ.

Unus, a, um. *gen.* Unius. *dat.* Uni. một, có một mà thôi. ‖ đều, — nhau, bằng, cũng bằng, một giống. bằng nhau; unus atque alter, hai; — post alium, nối đuôi.

Unusquilibet, quælibet, quodlibet. dầu ai, dầu người nào mặc lòng.

Unusquisque, unaquæque, unumquodque. mỗi một người, — một sự.

Unxia, æ. *f.* bụt nữ Juno.

UP

Upilio, onis. *m.* kẻ chăn chiên bò.

Upupa, æ. *f.* thứ chim rẽ quạt. ‖ thứ nhíp sắt có hình như mỏ chim rẽ quạt.

UR

Ureus, a, um. thuộc về đuôi.
Urania, æ. *f.* bụt nữ hay sự thiên văn.
Uranus, i. *m.* trời là cha bụt Saturnus.
Urbanatìm. *adv.* cách như người ở trong thành, — như kẻ chợ.
Urbanè. et Urbanicè. *adv.* cách lịch sự, — lễ, — đẹp, — vui.
Urbanicianus, a, um. et Urbanicus, a, um. thuộc về thành, — kẻ chợ.
Urbanitas, atis. *f.* sự lịch sự, cách lễ, lễ nghĩa, lời vui và khôn. ‖ sự dua nịnh.
Urbanus, a, um. kẻ lịch sự, kẻ chợ, lịch lãm, hàng dinh. ‖ kẻ hay nói lời vui và có trí, kẻ hay nói giễu cợt; urbani homines, kẻ chợ, hoa hạ; urbana loca, phường phố; os urbanum, sự nói sửa và êm tai.
Urbicapus, i. *m.* kẻ lấy thành.
Urbicarius, a, um. kẻ thuộc về đất Roma.
Urbicremus, a, um. kẻ đốt thành.
Urbicus, a, um. thuộc về thành Rôma.
Urbina, æ. *f.* thứ lao dài.
Urbs, urbis. *f.* thành, — đô, kinh thành, thị thành, thị thiềng. ‖ thành Roma. ‖ dân ở trong thành; urbem ponere, đắp thành.
Urceatìm. *adv.* cách như đổ nhiều gàu nước; urceatìm pluere, mưa dào.
Urceolaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về ghè, — ve, — bình ấm nước.
Urceolus, i. *m. dim.* ve nhỏ.
Urceus, i. *m.* ghè, hũ, bình ấm, bình nước, ve.
Uredo, inis. *f.* mây hay làm cho hư cây cối. ‖ sự ngứa.
Ureteres, um. *m. pl.* hai đàng đem nước tiểu xuống trong bàng quang.
Urethra, æ. *f.* đàng tiểu tiện. △ tiểu thủy đạo.
Urgeo, es, si, sum, gere. giục, xui giục, hối, — hấp, — hả, thúc, thôi thúc, dịch. ‖ ép, khuấy khỏa, làm rối; urgere saxum, lăn hòn đá; — equum, dịch ngựa; — iter, đi cho kíp; — opus, hối việc; urgens negotium, việc gấp, cấp sự, việc vội; urgente necessitate aliquid festinè agere, làm xổi; valdè urgens, gấp rúc.
Urica, æ. *f.* V. Eruca.
Urigo, inis. *f.* sự cây cối hư vì mây và sự nắng hanh.
Urina, æ. *f.* nước đái, — tiểu; urinam expellere, tiểu tiện; urinæ angustiæ, — difficultas, lâm bế.
Urinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về nước đái.
Urinator, oris. *m.* kẻ lặn dưới nước mà lấy hột trai hay là của khác.
Urinor, aris, atus sum, ari. *dep.* lặn lội.
Urinum, i. *n.* trứng chẳng có mộng.
Urinus, a, um. có gió mà thôi.
Urion, ii. *n.* đất có hình như đá nổi.
Urios, ii. *m.* tên bụt Jovis.
Urito, as, avi, atum, are. đốt.
Urna, æ. *f.* bình, hũ, ghè. ‖ bình dùng khi bắt thăm. ‖ bình mà đặt tro kẻ chết. ‖ ghè đựng đặng mười hai ve chai.
Urnalis, *m. f.* le. *n.* is. đựng đặng mười hai ve.
Urnarium, ii. *n.* tủ mà để bát để chén.
Urnarius, ii. *m.* thợ gốm. V. Aquarius.
Urniger, a, um. V. Aquarius.
Urnula, æ. *f. dim.* Urna.
Uro, is, ussi, ustum, rere. đốt, thiêu, phần thiêu. ‖ làm cho khô, — héo. ‖ đâm, làm dấu tích. ‖ chọc, — giận; urere aliquem, làm cực lòng người lắm; uri ignibus, chịu cực như lửa đốt vậy; — febribus, chịu bệnh nóng lắm; — loris, chịu đòn dữ lắm.
Uropygium, ii. *n.* phao câu.
Urpex, icis. *m.* bừa cào có răng bằng sắt.
Urruneum, i. *n.* phần dưới ống gíe lúa.
Ursa, æ. *f.* con gấu cái. ‖ ursa major, bắc đẩu, △ dao quang, sao bánh lái; ursa minor, tiểu đẩu, △ khôi tinh.
Ursinus, a, um. thuộc về con gấu.
Ursula, æ. *f.* gấu cái con. ‖ tên người nữ.
Ursulus, i. *m.* gấu đực con. ‖ N. H.
Ursus, i. *m.* con gấu, △ hùng; fel ursi, hùng đởm.
Urtica, æ. *f.* cây nàng hai, △ tầm ma. ‖ cá biển kia, sứa. ‖ sự ngứa.
Urticinus, a, um. thuộc về nàng hai.
Urticula, æ. *f. dim.* Urtica. ‖ N. H.
Urus, i. *m.* thứ bò rừng.
Urvo, as, are. dùng cái cày mà rạch đàng cho đặng xây thành đó.
Urvum, i. *n.* sự cong cái cày, mỏ cày.

US

Usio, onis. *f.* V. Usus.
Usitatè. *adv.* theo thói quen.
Usitatus, a, um. quen, đã quen, có thói. ‖ lịch lãm; usitatus in multis rebus, đã tằng nhiều sự.
Usitor, aris, atus sum, ari. *dep.* năng dùng.
Uspiàm. *adv.* đâu đó, dầu nơi nào mặc lòng, khắp mọi nơi.
Usquàm. *adv.* đến nơi nào, trong chỗ nào; usquàm gentium, đến nơi nào thế giái.
Usquè. (khi thì *adv.* khi thì *præp.*

cai nhiều casu bởi hiểu ngầm một *præp.* hiệp theo ;) usquè, cho đến, cho đến bây giờ, hầu từ thuở, xưa nay, song ... chăng ; usque ne valuisti ? người có đặng sức khỏe xưa nay chăng ? usque à pueris, hầu từ thuở bé ; usque à manè ad vesperam, từ sớm mai cho đến chiều tối ; usque adeò, cho đến đỗi ấy ; — adhuc, cho đến rày ; — ante hàc, cho đến khi ; — dudùm, usque dùm, cho đến bao lâu ; — eo dùm ut, cho đến đỗi ấy, cho nên ; — trans, cho đến bên kia khỏi ; — extrà, cho đến ngoài khỏi ; — sub, cho đến trên ; — quoad, cho đến khi ; — ad, chí nhẫn ; — nunc, đến nay ; — ad cœlum, tạn trời, tới trời.

Usquequaquè. *adv.* bởi khắp mọi nơi, ở khắp mọi nơi. ‖ luôn, liên, dời đời.

Usquequò. *adv.* cho đến khi, cho đến bao lâu khi. ‖ cho đến đỗi, — chừng. ‖ cho đến bao giờ? ‖ đến đâu.

Usta, æ. *f.* màu linh đơn, — hồng đơn.

Ustilago, inis. *f.* gai ma vương.

Ustio, onis. *f.* sự đốt, thiêu. ‖ sự nung nút sắt mà dốt thịt. ‖ phép cứu.

Ustor, oris. *m.* kẻ thiêu xác kẻ chết.

Ustricula, æ. *f.* nữ nhơn dọn mũ dọn tóc cho đờn bà.

Ustrina, æ. *f.* lò rèn. ‖ nơi thiêu xác kẻ chết.

Ustrinum, i. *n.* chốn mà thiêu xác kẻ chết.

Ustulatus, a, um. *part.*

Ustulo, as, avi, atum, are. đốt, phần thiêu ; ustulare bubalum, thui trâu.

Ustus, a, um. *part.* Uro.

Usualis, *m. f.* le. *n.* is. thường dùng.

Usualiter. *adv.* thường thường.

Usuarius, a, um. V. Usualis. ‖ sự gì dùng đặng mà chẳng phải là của mình.

Usucapio, onis. *f.* phép nhìn lấy của gì làm của mình vì đã cầm lâu như luật định cho.

Usucapio, is, cepi, captum, pere. đặng làm chủ của gì vì đã cầm bao lâu năm như luật nước định cho.

Usucaptus, a, um. *part.* Usucapio.

Usufacio, is, feci, factum, cere. chiếm, — lấy của gì.

Usufructuarius, a, um. kẻ dùng đặng của gì mà chẳng làm chủ của ấy.

Usura, æ. *f.* sự dụng, phép dùng. ‖ lợi, lời lãi, sự ăn lời ; usura longa inter nos fuit, chúng tôi đã ở cùng nhau lâu ; usuras prescribere, cho vay ăn lời.

Usurarius, a, um. sự gì nên dùng mà thôi. ‖ thuộc về sự ăn lời.

Usurpabilis, *m. f.* le. *n.* is. nên dùng, dùng đặng.

Usurpatio, onis. *f.* sự quen, quen dùng. ‖ sự cầm của, sự thôi cầm của một ít lâu. ‖ sự chiếm lấy, nhận mạo, đoạt.

Usurpator, oris. *m.* kẻ chiếm lấy, đoạt, nhận mạo.

Usurpatorius, a, um. thuộc về sự chiếm đoạt.

Usurpatus, a, um. *part.*

Usurpo, as, avi, atum, are. chiếm, — lấy, — đoạt, nhận mạo, nhìn lạm, gỉa trá, thâm, — loạn, thiện, thoán, tiếm, — đoạt, — thiết. ‖ dùng, dụng, quen dùng, giữ gìn. ‖ kêu, đặt tên ; usurpare oculis, coi, thấy ; — crebris sermonibus, năng nói ; — auctoritatem, ám lệnh, chuyên quờn, đoạt quờn, man lệnh, cướp quờn, thiện quờn, thoán vị ; — nomen, tá danh ; — paulatìm, thâm nhập, — vào ; — terram alienam paulatìm, lấn đất ; — rem alienam, chiếm lấy.

Usus, ûs. *m.* sự dùng, dụng, đặng, quen, thói, hưởng nhờ, thuộc về, cầm của bằng an. ‖ sự từng, từng trải. ‖ sự ích, ích lợi. ‖ sự quen, quen biết, quen nhau ; raro usui esse, viễn dụng ; usu aliquid facilè agere, dược nề ; — attritus, tệ.

Usus, a, um. *part.* Utor.

Ususfructus, ûs. *m.* phép hưởng nhờ hay là dùng của chẳng phải là của riêng mình.

Usuvenio, is, ire. *n.* đến, xảy đến.

UT

Ut. *conj.* (cai *subj.* một hai khi ;) ut, mà, cho, cho đặng, dầu mà, miễn là, cho nên ; ut ità dicam, hầu tôi đặng nói làm vậy ; ut ità sit tamen, dầu mà có làm vậy ; operam ut det, miễn là người giúp tôi ; ut vales ? người sức khỏe thể nào ; ut ille tùm humilis erat, nó ở khiêm nhượng thể nào ; ut libros illos edidisti, từ khi người đã làm các sách ấy ra ; ut fama est, như tiếng đồn ; non is est Deus ut nos decipiat, Đức Chúa trời chẳng phải là đấng thể ấy mà phỉnh ta ; propè factum est ut occideretur, nó đã gần phải giết song nó khỏi ; quâ ratione fit ut, cho nên nỗi ; ut possim, ngõ đặng ; ut videam, ngõ thấy.

Utcunquè. *adv.* dầu thể nào, — cách nào, cũng khá. ‖ theo việc, theo thì. ‖ bấy nhiêu lần khi. ‖ đến đỗi, cho đến đỗi.

Utensile, is. *n.* đồ dùng, khí, đồ lề ; omnia utensilia, đồ thập vật.

Uter, eri. *m.* V. Uterus.

Uter, tris. *m.* bầu da con dê mà đựng rượu hay là nước.

Uter, tra, trum. *gen.* utrius. *dat.* utri. itrong hai người nào, người

nào trong hai. ‖ người nọ hay là người kia.

Uterculus, i. *m.* bụng nhỏ. ‖ bầu da nhỏ.

Utercunque, utracunque, utrumcunque. dầu người nào trong hai.

Uterinus, a, um. đã sinh ra bởi một lòng bởi một mẹ; filius uterinus, con ruột; uterinus frater, tâm bào.

Uterlibet, utralibet, utrumlibet. ai ai trong hai người mặc lòng.

Uterque, utraque, utrumque. cả hai, cả và hai, hòa hai; uterque phœbus, mặt trời mọc và mặt trời lặn; — parens, và cha và mẹ.

Uterus, i. *m.* bụng. ‖ lòng, — mẹ, tử cung. ‖ con trong lòng mẹ; utero laborare, có thai, cưu mang.

Utervis, utravis, utrumvis. V. Uterlibet.

Uti. *conj.* cho đặng, hầu cho, như; uti decet, phải thể, nên thể. V. Ut.

Utibilis, *m.* *f.* le. *n.* is. dùng đặng.

Utilis, *m.* *f.* le. *n.* is. ích, — lợi, có ích, tiện, hạp; utilis ad nullam rem, vô ích; — ventus, gió thuận.

Utilitas, atis. *f.* sự ích, ích lợi, hạp, sướng ích; quid utilitatis? ích gì?

Utilitèr. *adv.* cách ích, — có lợi. ‖ khi tiện, đến thì hạp. ‖ theo luật phép.

Utinam! *adv.* chớ chi! no nao!

Utiquè. *adv.* ắt là, mà chớ, thật, — thì. ‖ bởi đó thì, — đó cho nên, ấy vậy. ‖ dạ, phải.

Utor, eris, usus sum, uti. *dep.* dùng, dụng, đặng, cầm, hưởng nhờ. ‖ ăn ở. ‖ có, gặp, chịu. ‖ uti bona, — bonis, dùng hay là hưởng nhờ của cải người ta; — tempore, tùy thì, lập thì; — moribus suis, ăn ở theo ý riêng mình; — se, dưỡng nhàn.

Utpotè. *adv.* bởi vì, vì chưng.

Utputà. *adv.* giả như, — linh, — thể, thí dụ.

Utquid. vì sao? sao? làm sao?

Utralibet. dầu bên nào mặc lòng.

Utraque. cả hai lần.

Utrarius, ii. *m.* kẻ gánh nước hay là rượu trong bầu da, đầy tớ quân lính, kẻ bán đồ ăn uống cho lính.

Utribì. *adv.* chỗ nào trong hai.

Utricida, æ. *m.* kẻ đã làm cho bầu da lủng đáy.

Utricularius, ii. *m.* kẻ thổi tù và, túc còi. ‖ kẻ có nghề đi ghe đi biển.

Utriculus, i. *m.* bầu da nhỏ. ‖ vỏ hột lúa khi còn ở trong gié. ‖ bụng nhỏ.

Utrindè. *adv.* trong hai bề nào, cả hai bề.

Utrinquè. *adv.* cả hai bề, hai bên.

Utrinquesecùs. *adv.* et Utrinsecùs. *adv.* bởi cả hai bên, bên nầy và bên kia.

Utrò. *adv.* trong hai bên bên nào? trong hai đến bên nào?

Utrobì. *adv.* nơi nào trong hai?

Utrobidem. *adv.* bên nầy và bên kia.

Utrobiquè. *adv.* trong hai bên.

Utrolibet. *adv.* bên nầy hay là bên kia.

Utroquè. *adv.* et Utroque versùs. *adv.* bởi cả hai bên, bên nầy và bên kia.

Utrubì. *adv.* bên nào?

Utrùm. *adv.* (tiếng nầy có nghĩa như *an*. V. An. song tiếng utrùm chỉ sự hồ nghi về hai đều mà thôi, và khi có utrùm thì thường có tiếng *an* hiệp theo hay là chịu ám hảo;) utrùm pro me an pro me et pro te, phải biết nếu là cho tôi hay là cho tôi và anh; nescio utrùm venturus sit, tôi chẳng biết nếu người sẽ đến hay là chăng? ‖ nếu, ví bằng.

Utrumnàm. *adv.* nếu có thật.

Utrùmne. *adv.* V. Utrùm.

Ut ut. *conj.* cai *indic.* dầu thể nào thể nào mặc lòng; utut hæc sunt, dầu việc ra thể nào mặc lòng.

UV

Uva, æ. *f.* trái nho, buồng nho. ‖ cây nho. ‖ cuống họng. ‖ ổn con ong mật treo trên nhành cây. ‖ △ bồ đào.

Uvens, tis. *omn. gen.* mốc, — meo.

Uvesco, is, scere. *n.* ra mốc meo.

Uvidulus, a, um. mốc một ít, ủ ủ.

Uvidus, a, um. mốc meo. ‖ có vị. ‖ có nước. ‖ đã uống khá. ‖ nhuần gội.

Uvifer, a, um. hay sinh trái nho.

Uvor, oris. *m.* sự mốc, mốc meo.

UX

Uxor, oris. *f.* vợ, đờn bà có chồng, bạn, thê; uxorem assumere, — ducere, — sibi adjungere, cưới vợ, thú thê; uxor fidelis, hiền thê; uxor et filii, thê noa, thê tử, vợ con.

Uxorcula. æ. *f.* *dim.* Uxor.

Uxorculo, as, are. yêu mến như vợ vậy.

Uxorium, ii. *n.* tiền vạ kẻ chực tiết phải nộp.

Uxorius, a, um. thuộc về vợ, — thê, — người nữ có chồng.

VA

Vacans, tis. *omn. gen.* trống, — trải, không, chẳng có. ‖ ngao du, nhàn sự. ‖ kẻ mắc làm, lo việc gì; vacantia, của dư; — bona, của cải chẳng có chủ; vacans mulier, bà góa bụa.

Vacanter. *adv.* cách vô ích.

Vacat. *impers.* nhàn sự.

Vacatìm. *adv.* cách thong thả, — thong dong, — nhàn hạ.

Vacatio, onis. *f.* sự du nhàn, rảnh

việc, khỏi làm việc, ngày nhàn, nhàn hạ; vacatio affectuum, vô tình.

Vacca, æ. *f.* con bò cái. ‖ N. U. ‖ N. F.

Vaccinium, ii. *n.* cây kia hay sinh trái đen. ‖ △ dạ hương lan.

Vaccinus, a, um. thuộc về bò cái.

Vaccula, æ. *f.* bò cái con.

Vacefio, is, fieri. *n.* ra trống, — không.

Vacerra, æ. *f.* cột mà buộc con ngựa trong tàu hay là trong diễn trường. ‖ cái ràn. ‖ phên.

Vacerrosus, a, um. V. Vecors et Vesanus.

Vacillatio, onis. *f.* sự vật vờ, khất khểu, trật trệu, sự đi lấng chấng, sự chẳng vững.

Vacillo, as, avi, atum, are. vật vờ, đi lấng chấng, đi chẳng vững, khất khểu. ‖ trật trệu. ‖ vacillat res, việc chẳng vững.

Vacinium, ii. *n.* V. Vaccinium.

Vacivè. *adv.* khi nhàn sự.

Vacivitas, atis. *f.* sự không, trống.

Vacivus, a, um. V. Vacuus.

Vaco, as, avi, atum, are. ở không, ở trống, chẳng có sự gì trong. ‖ ở nể, du nhàn. ‖ làm, mắc việc. ‖ khỏi; vacat domus superior, từng trên nhà ở trống chẳng ai ở; vacare milite et pecuniâ, thiếu lính và tiền; — culpâ, khỏi tội; — otio, nhàn hạ, ở nể; — corpori, xóc xáo.

Vacuatus, a, um. trống hổng.

Vacuè. *adv.* cách vô ích.

Vacuefacio, is, feci, factum, cere. làm cho ra trống hổng. ‖ phá, hủy hoại.

Vacuefactus, a, um. đã ra trống hổng.

Vacuit. thay vì Caruit. V. Careo.

Vacuitas, atis. *f.* sự trống hổng, sự không. ‖ sự nhiêu, khỏi. ‖ quờn chức chực quan; vacuitas molestiæ, vel ab angoribus, khỏi sự lo buồn.

Vacuna, æ. *f.* bụt nữ áp sự nhàn hạ.

Vacunalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt nữ áp sự nhàn hạ.

Vacuo, as, avi, atum, are. làm cho ra trống hổng, — ra không, — như sản dã, — như rừng hoang. ‖ chùi, — cho sạch, tẩy; vacuare colos, kéo vải.

Vacuus, a, um. trống, — hổng, không. ‖ chẳng. ‖ chẳng có ai ở, chẳng ai giữ, chẳng ai cầm. ‖ ở nể, nhàn sự, nhàn hạ; vacuus periculo, khỏi sự hiểm nghèo; — et nudus ab omni re, bần cùng; — opibus, bạch chỉ; — negotiis, nhàn hạ, — sự; — opere, lơ lửng, vô sự, thung dung; — venter, bụng xáp ve, xọp bụng; vacuum sive regio aerea, quãng không, huyền không; vacuus aer, thông khí; — ager, ruộng hoang; vacuum et nihil, hư vô; vacuis manibus, bạch chỉ, sạch tay, tay không; omninò vacuus, không làu làu, không lứt, luống không, sạch làu làu, trọi; vacuum laboris tempus, khi không, thì nhàn; in vacuum venire, nối quờn, nối nghiệp, kế hậu.

Vacuissimus, a, um. kẻ du nhàn lắm.

Vadatus, a, um. *part.* Vador.

Vadimonium, ii. *n.* kì hẹn mà ra mặt đến nha môn, kì ngày mà hầu kiện. ‖ kì cho; vadimonium constitutum, kì đã đến; — obire, — sistere, ra mặt đến kì hẹn.

Vado, as, avi, atum, are. lội cạn.

Vado, is, si, sum, dere. đi, bước đi, trẩy đi. ‖ qua, đi qua; vadere in præceps, gieo mình xuống, ngã, hư; vade foràs, ra khỏi

Vador, aris, atus sum, ari. *dep.* đòi kẻ lãnh người sẽ ra mặt đến kì hẹn hay là ra mặt hầu kiện; vadari aliquem, kì cho.

Vadosus, a, um. nơi cạn, lội cạn đặng, cạn trợt.

Vadum, i. *n.* et **Vadus**, i. *m.* cạn, cồn cạn; vadum trajicere, lội nước, — sông; — tentare, dò, dò lòng sông, dò ý; — facilè pervium, cạn trợt; vado inhærere, mắc cạn; res est in vado, việc đã vững chắc.

Væ! *interj.* khốn! khốn cho! væ victis! khốn cho kẻ thua!

Væcors, &c. V. Vecors.

Vafellus, a, um. *dim.*

Vafer, a, um. tai quái, bẻ bai, quỉ quyệt, quỉ quái, tai ngược.

Vaframen, inis. *n.* et **Vaframentum**, i. *n.* mưu, — kế, sự bẻ bai, quỉ quyệt.

Vafrè. *adv.* cách tai quái, — bẻ bai.

Vafritia, æ. *f.* et **Vafrities**, ei. *f.* V. Vaframen.

Vagabundus, a, um. et **Vagans**, tis. *omn. gen.* kẻ dông dài, đứa lưu linh, sa đà; mercator vagabundus, quân rồi.

Vagatio, onis. *f.* sự đi dông dài.

Vagè. *adv.* cách dông dài; vagè currere, chạy dông dài.

Vagina, æ. *f.* vỏ. ‖ vagina frumenti, vỏ lúa; — gladii, vỏ gươm. ‖ trường sản.

Vaginarius, ii. *m.* et **Vaginator**, oris. *m.* kẻ làm vỏ.

Vaginula, æ. *f. dim.* Vagina.

Vagio, is, ivi, itum, ire. kêu như con bé thơ trong nôi. ‖ kêu như con thỏ. ‖ kêu oa oa.

Vagito, as, are. *freq.* Vagio.

Vagitus, ûs. *m.* tiếng bé thơ trong nôi, con nít kêu oa oa.

Vago, as, avi, atum, are. et

Vagor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi dông dài, ngao du, ngao ngán, đi thơ thẩn, lang xạo. ‖ lạc, xiêu lạc, ghé, — lại, đi trở, nói đều

khác; vagari terras, — per orbem terrarum, đi thơ thẩn khắp thế nầy; vagatur nomen, — fama, có tiếng, có tiếng đồn; — animus, trí lẳng xao.

Vagor, oris. *m.* V. Vagitus.

Vagulatio, onis. *f.* lời năn nỉ và mắng nhiếc.

Vagulus, a, um. *dim.*

Vagus, a, um. kẻ đi dông dài, đứa vất mả. ‖ hay thay đổi, chẳng vững. ‖ thong dong, — thả. ‖ ngao du; vagum nomen, tiếng chung nhiều người.

Vah! *interj.* ó! a! hệ hê! mừng!

Vaha! *interj.* ó! mừng!

Valdè, valdiùs. *adv.* lắm, rất, cực. ‖ thay. ‖ phải, — lắm, — thế. ‖ gớm gang, — ghê, thậm.

Vale. *imper.* Valeo. hãy ở lại bằng an, hãy sức khỏe tôi về; vale in biduum, sức khỏe đến ngày mốt thì tôi trở về; vale æternum, — supremum dicere, từ giã cho lần sau hết.

Valedico, is, cere. từ giã, từ biệt, giã, từ, từ tạ.

Valens, tis. *omn. gen.* kẻ mạnh, mạnh mẽ, khỏe, — khoẻn. ‖ hiệu, — nghiệm, thần hiệu.

Valenter. *adv.* cách mạnh.

Valentia, æ. *f.* sự mạnh, mạnh mẽ, sức mạnh, phép mạnh. ‖ N. U.

Valentulus, a, um. *dim.* Valens.

Valeo, es, lui, litum, lere. khỏe, — mạnh, sức khỏe, bình yên, bằng an, bình an, yên ổn, an ổn, vô sự, an thuyên. ‖ có sức, có phép, có thế, có quờn, đặng phép. ‖ có hiệu nghiệm, hiệu, thần hiệu. ‖ ra vững vàng. ‖ có giá, đặng giá; valere auctoritate, có thế; — minùs à pecuniâ, có ít bạc; — viribus ad luctandum, cả sức mà đua vật.

Valeriana, æ. *f.* cây lông mao, △ cẩu tích.

Valesco, is, scere. ra mạnh, khỏe lại.

Valetudinarium, ii. *n.* nhà thương, phòng cho kẻ liệt.

Valetudinarius, a, um. kẻ yếu, ốm yếu, đau ốm, chẳng ổn mình.

Valetudinarius, ii. *m.* kẻ giữ người liệt.

Valetudo, inis. *f.* sự khỏe, mạnh, — khỏe; bonâ uti valetudine, mạnh khỏe, an ổn; ægrâ uti valetudine, đau ốm, ươn mình. ‖ bệnh, tật; valetudine tentari, mắc bệnh; valetudo mentis, sự dại. ‖ cách ở, khỏe hay là chẳng khỏe.

Valgia, æ. *f.* sự trề môi mà chê.

Valgio, is, ire. *n.* nhún, trề nhún, trề môi, — miệng mà nhạo cười.

Valgiter. *adv.* cách trề môi.

Valgus, a, um. kẻ quều chơn; valgum suavium, miệng trề nhún.

Validè, Validiùs, Validissimè. *adv.* mạnh, rất, cực, thay, thậm; validissimè favere, binh vực qúa.

Validitas, atis. *f.* sự mạnh, cả sức, phép mạnh, thế, sự phải, nhằm luật phép.

Validus, a, um. Validior, Validissimus. mạnh khỏe, an ổn. ‖ mạnh mẽ, vững vàng. ‖ có phép, có thế. ‖ phú quí. ‖ chắc, thần hiệu; validus opum, người giàu có; — cibus, đồ ăn cứng cát; valida tempestas, bão tát; post validam tempestatem nihil ferè consistit, bão bùng ngành ngọn xơ rơ.

Vallaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về thành lũy.

Vallatus, a, um. đã xây thành đắp lũy, đã rào, đóng nọc.

Vallecula, æ. *f.* nơi sủng nhỏ, nơi thấp một ít.

Vallefactus, a, um. đã sàng, đã giần.

Valles, is. *f.* V. Vallis.

Vallestris, *m. f.* tre. *n.* is. thuộc về nơi sủng.

Vallicula, æ. *f.* nơi sủng hẹp.

Vallis, is. *f.* nơi sủng, lỗ sủng, nà, hác, đất biền; vallis alarum, lỗ dưới nách.

Vallo, as, avi, atum, are. đắp lũy, rào xung quanh, đóng nọc, cặm rào; vallare monitis, khuyên bảo cho vững lòng.

Vallonia, æ. *f.* bụt nữ hay nơi sủng.

Vallum, i. *n.* lũy, đồn, hàng rào, lỗ hầm. ‖ nong nia.

Vallus, i. *m.* cái nọc, cọc, mầm, nọc giậu, — rào. ‖ hàng rào, lũy, đồn. ‖ chóai. ‖ nong nia.

Valor, oris. *m.* giá, — cã, — của đáng.

Valvæ, arum. *f. pl.* cánh cửa, — cửa sổ; valvæ bifores, cửa hai cánh.

Valvatus, a, um. có cánh như cửa.

Valvula, æ. *f.* cửa mạch. ‖ tấm da nên như cái thụt trong xác, tấm bằng da hay là giống khác hay chống lên sập xuống như cửa cho sự gì vào ra.

Valvulus, et Valvus, i. *m.* vỏ các thứ đậu.

Vana. *n. pl.* V. Vanè.

† **Vanans**, tis. *omn. gen.* kẻ dối trá.

Vandali, orum. *m. pl.* N. H.

Vanè. *adv.* vô ích, hư vô.

Vanesco, is, scere. *n.* biến, — mất.

Vanga, æ. *f.* cái cuốc, — bừa cào.

Vanidicus, a, um. kẻ hay nói láo, nói ngoa, — vặt.

Vaniloquentia, æ. *f.* lời ngoa, — láo, lời thàm, — vặt, — vô ích.

Vaniloquidorus, i. *m.* kẻ nói láo.

Vaniloquium, ii. *n.* V. Vaniloquentia.

Vaniloquus, a, um. V. Vanidicus.

Vanitas, atis. *f.* Vanities, ei. *f.* et

Vanitudo, inis. *f.* lời láo, — dối trá, lỗi, lầm lạc. ‖ lời thàm, — khoe mình, — ngoa. ‖ sự giả trá, nhẹ tính. ‖ sự vô ích, hư không;

vanitati deditus, chí lăng vân, bay nhảy.

Vanno, is, nere. sảy, — gạo.

Vannus, i. *f.* nong nia, trẩn ; orizam vanno purgare, sảy gạo.

Vano, as, are. V. Fallo.

Vanùm. *adv.* vô ích, hư không.

Vanus, a, um. trống hổng, không. ‖ vô ích, hư không. ‖ nhẹ tính, chẳng vững, hay thay đổi, — nói láo, — nói ngoa, — khoe mình ; vanus ingenio, người nhẹ tính ; — voti, kẻ chẳng đặng như lời nguyện xin ; res vanas ambire, xơn xao ; rebus vanis delinitus, băng sương.

Vapidè. *adv.* cách yếu, — chẳng mạnh.

Vapiditas, atis. *f.* sự hả hơi, mất hơi.

Vapidus, a, um. đã hả hơi, mất hơi, đã ra lạt, đã mất sức ; vapidum pectus, người xấu ruột.

Vapor, oris. *m*, hơi, khí. ‖ khói. ‖ sự nắng, trời nắng.

† **Vaporalis**, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hơi, — khí.

† **Vaporaliter**. *adv.* cách như hơi.

Vaporarium, ii. *n.* nơi trong nhà tắm để cho khói lên.

Vaporatè. *adv.* cách nóng.

Vaporatio, onis. *f.* sự hả hơi. ‖ sự xông.

Vaporatus, a, um. đã ra nóng bởi hơi nóng. ‖ đã hả hơi.

Vaporeus, a, um. hay làm cho nóng.

Vaporifer, a, um. hay bay hơi, nóng bởi hơi.

Vaporo, as, avi, atum, are. xông. — cho nóng. ‖ ra hơi, — khí, bay hơi, — mùi ; vaporare amnes, làm cho sông ra cạn.

Vaporosus, a, um. có nhiều khí, hả hơi, bay hơi.

Vaporus, a, um. hay ra hơi, hả hơi.

Vapos, oris. *m.* V. Vapor.

Vappa, æ. *f* rượu lạt, — mất sức. ‖ đứa vất mả.

Vapularis, *m. f.* re. *n.* is. kẻ chịu đòn.

Vapulo, as, avi, atum, are. chịu đòn, — đánh ; vapulare omnium sermonibus, phải mọi người nói gièm đến mình.

Vara, æ. *f.* cây dặt ngang.

Varatio, onis. *f.* sự uốn cong.

Vari, orum. *m. pl.* cọc nạng dã cặm mà đỡ sự gì. ‖ nút ruồi nơi mặt.

Varia, æ. *f.* △ loài con mạch sắc báo. ‖ thứ con sáo sáo có đuôi dài.

Variabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay thay đổi.

Variantia, æ. *f.* V. Varietas.

Variatìm. *adv.* nhiều cách, — thế.

Variatio, onis. *f.* sự hay thay đổi.

Variatus, a, um. *part.* Vario.

Varicator, oris. *m.* kẻ chẳng hẳng.

Varicitùs. *adv.* cách chẳng hẳng.

Varico, as, avi, atum, are. đứng hay là ngồi chẳng hẳng.

Varicosè. *adv.* V. Varicitùs.

Varicosus, a, um. kẻ đứng hay là ngồi chẳng hẳng. ‖ kẻ có mạch huyết sưng vì rán lắm hay là vì máu chẳng chảy cho đều.

Varicula, æ. *f. dim.* Varix.

Varicus, a, um. kẻ có chơn dài, kẻ duỗi chơn hay là chẳng hẳng.

Variè. *adv.* nhiều cách.

Variegatus, a, um. lang lổ, lém đém, gián, — sắc, rằn, — rực, sắc sở, vằn, — vện, vẻ. *part.*

Variego, as, are. làm cho ra vằn vện, — cho ra nhiều cách nhiều thế.

Varietas, atis. *f.* sự gián sắc, vẻ. ‖ sự thay đổi. ‖ sự nhẹ tính ; rerum varietas, tiả vẻ.

Vario, as, avi, atum, are. làm cho ra vằn vện, — gián sắc, — nhiều cách nhiều thế. ‖ thay đổi. ‖ tiả vẻ. ‖ trái úng ; variare acu tapetia, thêu thùa ; variari virgis, da phải lang lổ vì lằn roi.

Variolæ, arum. *f. pl.* trái ban, chẩn đậu, giống, ma chẩn, trái rạ ; variolis laborare, lên giống, lên sưởi ; facies variolis deformata, mặt rỗ, rổ chằng.

Varius, a, um. gián sắc, sắc sở, vằn vện. ‖ khác, cách khác, giống khac. ‖ hay thay đổi, chẳng vững. ‖ chẳng chính ; varia vestis, áo gián sắc ; variæ sententiæ, ý khác nhau.

Varix, icis. *f.* mạch huyết chơn hay sưng vì máu chảy chẳng đều. ‖ ung bướu nơi chơn con ngựa.

Varo, as, are. uốn cho cong.

Varus, a, um. kẻ có chơn quều, kẻ chòm chơn. ‖ cong, vạy vò. ‖ khác, — nhau, cách khác.

Vas, adis. *m.* kẻ lãnh, lãnh chịu ; vas mortis, — ad mortem, đoan đầu.

Vas, asis. *n.* bình, ghè, vò, chum, chĩnh, — vò ; vasa magna, ghè, chum ; vas pretiosum, bửu khí ; — lacunis deformatum, niếp, — vào ; — ore angusto et ventre amplo, tum ; — florum, chậu hoa, bình hoa ; — vini, hũ rượu, ché rượu. ‖ bộng ong mật. ‖ gia tài, của nổi, đồ đạc.

Vasarium, ii. *n* đồ, — đạc, đồ thập vật, lương thực cho quan đi trấn nhậm. ‖ tiền cho mướn ghè và đồ ép dầu. ‖ chậu dùng trong nhà tắm. ‖ cái tủ.

Vascellus, i. *m.* bình để tro kẻ chết.

Vascones, um. *m. pl.* N. H.

Vascularius, ii. *m.* thợ gốm, kẻ làm các thứ bình.

Vasculum, i. *n.* trình, thõng, bình ; vasculum calcis, bình vôi ; — porcellanum, bình bát.

Vascus, a, um. V. Levis et Inanis.

Vastabundus, a, um. kẻ hay phá.

Vastatio, onis. *f.* sự phá, hủy hoại.

Vastator, oris. *m.* et Vastatrix, icis. *f.* kẻ phá, phá phách, — tan, — nát.

Vastatorius, a, um. kẻ phá, hủy hoại.

Vastatus, a, um. *part.* Vasto.

Vastè, tiùs, tissimè. *adv.* cách rộng, — rộng rãi, — khoảng khoát. ‖ cách dữ.

Vastesco, is, scere. *n.* ra hoang lậu, đã ra hư nát.

Vastificus, a, um. kẻ phá, hủy hoại.

Vastitas, atis. *f.* sự rộng, sự khoảng khóat, sự lớn. ‖ sự phá, phá nát, — tan, — hoang lậu; vastitas soli, sự rộng đất; — aquarum, mênh mông, lênh láng; — odoris, mùi mạnh.

Vastities, ei. *f.* et Vastitudo, inis. *f.* V. Vastatio.

Vasto, as, avi, atum, are. phá, — nát, — hoang, làm cho ra hoang lậu; vastare ferro et incendio, dùng gươm dùng lửa mà phá tan.

Vastulus, a, um. *dim.*

Vastus, a, um. rộng, quảng, — khoát, lớn, cao lớn qúa. ‖ hoang lậu; vasta bellua, loài yêu quái lớn qúa; vastum pondus, gánh nặng; vastus animus, lòng tham chẳng cùng. ‖ quê mùa, nặng, chẳng đẹp.

Vasum, i. *n.* bình, vò, ghè.

Vates, is. *m. f.* người tiên tri. ‖ thầy bói, bà bóng. ‖ nhơn thi, kẻ làm văn làm thơ.

Vatia, æ. *m. f.* V. Vatius.

Vaticanus, i. *m.* bụt áp lời nói. ‖ tên gò kia nơi Roma.

Vaticinatio, onis. *f.* lời tiên tri, lời thầy bói.

Vaticinator, oris. *m.* kẻ nói tiên tri, kẻ bói.

Vaticinium, ii. *n.* lời tiên tri, lời bụt phán.

Vaticinius, a, um. V. Vaticinus.

Vaticinor, aris, atus sum, ari. *dep.* nói trước, nói tiên tri. ‖ nói như tiên tri. ‖ nói sảng.

Vaticinus, a, um. hay gồm hay chứa lời tiên tri. ‖ thuộc về phép văn thi.

Vatinius, a, um. Vatius, a, um. et

Vatrax, acis. *omn. gen.* kẻ quều chơn, kẻ chòm chơn.

VE

Ve. *conj.* hay là; leo aperve, con sư tử hay là heo rừng.

Vecordia, æ. *f.* lòng độc, sự thiểm, xấu ruột. ‖ sự quấy, sự chẳng phải. ‖ sự nhát gan, sự dại, điên cuồng.

Vecorditer. *adv.* cách thiểm, — độc, — dữ. ‖ cách dại, — dại dột, — hèn hạ, — xấu ruột.

Vecors, ordis. *omn. gen.* kẻ xấu ruột, thiểm, có lòng sâu độc. ‖ kẻ dại, điên cuồng. ‖ ngu muội; vecordissimus homo, người bạc ác.

Vectabilis, *m. f.* le. *n.* is. chở, xe đặng.

Vectabulum, i. *n.* et Vectaculum, i. *n.* xe, xe cộ.

Vectarius, a, um. thuộc về đồ chở, — xe.

Vectatio, onis. *f.* sự chở, sự xe, sự gánh, đem, — sang.

Vectatus, a, um. kẻ đã chở, đã xe, đã gánh.

Vectiarius, ii. *m.* kẻ xeo nạy.

Vectibilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Vectabilis.

Vecticarius, ii. *m.* V. Vectiarius.

Vecticularius, ii. *m.* V. Vectiarius.

Vecticularius, a, um. kẻ xeo nạy hay là dùng nầm mà phá cửa cho đặng ăn trộm; vecticulariam vitam vivere, khi thì có nhiều mà ăn khi thì không gì cả.

Vectigal, alis. *n.* thuế viết, xâu thuế. ‖ tiền thuế. ‖ lộc. ‖ tiền phải nộp cho đặng chở của gì; vectigal exigere, đánh thuế; — pendere, đóng thuế; — percipere, ăn thu phân; — colligere, thâu thuế; — imponere, trưng thuế.

Vectigaliarius, ii. *m.* quan cai trưng, quan cai thâu.

Vectigalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về thuế viết.

Vectigaliorum. thay vì Vectigalium.

Vectio, onis. *f.* sự chở, xe, đem, gánh.

Vectis, is. *m.* đòn, — gánh, nầm, chòng, đòn triêng. ‖ thoen, — cửa; vectis ferreus, cái chòng; — ferreus ad eruendos lapides, nầm; — utrinquè acutus, đòn xóc.

Vectitatus, a, um. *part.*

Vectito, as, are. *freq.*

Vecto, as, avi, atum, are. *freq.* Veho. chở, xe, gánh; vectare cymbà, chở thuyền.

Vector, oris. *m.* kẻ chở, xe, gánh. ‖ kẻ cầm lái. ‖ qúa giang. ‖ kẻ cỡi ngựa; vector equus, ngựa mà cỡi.

Vectorius, a, um. thuộc về sự chở, — xe, — loài vật chở.

Vectura, æ. *f.* sự chở, xe. ‖ tiền chở, — xe. ‖ quân đẩm, — phu.

† **Vecturarius**, a, um. V. Vectorius.

Vectus, a, um. *part.* Veho.

Vedius, ii. *m.* bụt âm phủ.

Vegeo, es, gere. xui giục. V. Vigeo.

Vegetamen, inis. *n.* et Vegetatio, onis. *f.* sự mọc bởi sức rễ. ‖ sự động; anima vegetationem habens, sinh hồn.

Vegetator, oris. *m.* kẻ bổ sức, thêm sức, làm cho động.

Vegetatus, a, um. *part.*

Vegeto, as, avi, atum, are. thêm sức, bổ sức lại, làm cho sống.

Vegetus, a, um. sức mạnh, mạnh mẽ. ‖ lẹ làng.

Vegrandis, *m. f.* de. *n.* is. rất lớn. ‖ xấu dạng, ốm nhom.

Veha, æ. *f.* đàng, — mà chở.

† **Vehela**, æ. *f.* xe cộ.

Vehemens, tis. tior, tissimus. *omn.*

gen. hung hăng, rắn rỏi, mạnh, — lắm ; ventus vehemens, rắn gío. ‖ lút lắt, nhặt, cộc cằn.

Vehementer. *adv.* lắm, mạnh, thiết, — tha, — thay, — bấy, bội phần. ‖ cách lút lắt, — hung hăng, — nhặt; vehementer (de amore vel desiderio) bắn bái ; vehementer dolere, thảm thiết.

† Vehementesco, is, scere. *n.* ra mạnh, ra lút lắt.

Vehementia, æ. *f.* sự lút lắt, mạnh, rắn rỏi; vehementia odoris, mùi hăng, mùi nồng nàn.

Vehes, is. *f.* đồ chở, một xe. ‖ việc làm trong một ngày.

Vehicularis, *m. f.* re. *n.* is. et

Vehicularius, a, um. thuộc về xe cộ, — sự chở; vehicularis cursus, trạm ngựa.

Vehicularius, ii. *m.* quan áp xe gía vua ngự.

Vehiculatio, onis. *f.* sự chở, xe. ‖ sự lo việc cung việc trạm.

Vehiculum, i. *n.* xe, — cộ, — gía ; vehicula meritoria, xe mướn ; — camerata, võng.

Veho, is, vexi, vectum, vehere. chở, xe, gánh, kéo; vehere humero, vác ; vehere ventrem gravem, cưu mang ; vehi equo concitato, ngựa tế.

Vejovis, is. *m.* bụt Jovis còn trẻ. ‖ thần dàng dữ.

Vel. *conj.* hay là, ít là, cũng, dầu mà, mà thôi ; vel ex hoc potes cognoscere, người biết đặng nhứt là bởi sự nầy.

Velabrensis, *m. f.* se. *n.* is. thuộc về chợ, — thị, — nhà tạm.

Velabrum, i. *n.* nơi trong thành Roma có hàng phố che bằng vải thô. ‖ chợ, thị.

Velamen, inis. *n.* et Velamentum, i. *n.* màn, — che, đồ phủ ; velamen capitis, mũ lúp ; — mulierum in funeribus, mũ mấn.

Velaria, orum. *n. pl.* màn che, màn vải thô mà che áng bội bè.

Velaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về buồm.

Velarium, ii. *n.* buồm, vải thô mà che.

Velarius, ii. *m.* xá nhơn.

Velatò. *adv.* cách có màn giữa, — mù, — chẳng rõ.

Velatus, a, um. *part.* Velo.

Veles, etis. *m.* lính mang khí giái nhẹ, lính mã có đồ nhẹ. ‖ lính tiên phong hoang. ‖ N. U.

Velia, æ. *f.* tên thành, tên gò kia trong thành Roma.

Velifer, a, um. kẻ đem đồ che, đem buồm.

Velificatio, onis. *f.* sự chạy buồm, cách đặt buồm ở thế nọ thế kia ; velificatione mutatâ, khi đã trở buồm đoạn.

Velificatus, a, um. *part.* Velificor.

Velificium, ii. *n.* nghề đánh buồm, nghề chạy buồm.

Velifico, as, avi, atum, are. et

Velificor, aris, atus sum, ari. *dep.* chạy buồm, xuôi buồm, buồm lan ; velificare alicui, binh vực người.

Velificus, a, um. làm đặng vì chạy nhiều buồm.

Velim. *subj.* Volo. videas velim, mời người coi, xin người xem.

Velitaris, *m. f.* re. *n.* is. thuộc về lính mang khí giái nhẹ.

Velitatìm. *adv.* cách đánh nhẹ, cách đánh giợm.

Velitatio, onis. *f.* sự đánh giặc nhẹ, sự đánh giặc chẳng mạnh. ‖ sự nhiếc nhóc nhau. ‖ sự đánh giợm.

Velitatus, a, um. *part.*

Velitor, aris, atus sum, ari. *dep.* đánh giợm, — nhẹ, — như thử vậy. ‖ giột nhau, nhiếc nhóc nhau.

Velivolans, tis. *omn. gen.* et Velivolus, a, um. kẻ chạy xuôi buồm. ‖ chạy đặng xuôi buồm.

Vellatura, æ. *f.* sự chở, xe, đồ chở.

Vellera. V. Vellus.

Vellereus, Vellerosus, et Velleus, a, um. bằng hay là thuộc về lông chiên, — da lông chiên.

Vellicatìm. *adv.* cách nhảy, lanh chanh.

Vellicatio, onis. *f.* et Vellicatus, ús. *m.* sự ngắt véo. ‖ cắn húc, trêu chọc, châm chích, bắt lẽ.

Vellimen, inis. *n.* da chiên có lông.

Vello, is, velli, vel vulsi, vulsum, lere. nhổ, — rễ, bứt, hái, kéo. ‖ nhiếc nhóc ; vellere munimenta, phá lũy ; — barbam, nhổ râu ; — pectus, làm khổ sở.

Vellus, eris. *n.* da con chiên có lông. ‖ da loài vật còn có lông. ‖ vellera, lá cây.

Velo, as, avi, atum, are. che, phủ, án, che đậy. ‖ cho mặc áo. ‖ dọn rực rỡ. ‖ giấu, ẩn ; velare peccata, ẩn ác.

Velocifer, a, um. kẻ đem hay là gánh sự gì cho chóng.

Velocitas, atis. *f.* sự chạy mau mắn, nhạy, — nhọt, lịa, nhẹ phới phới ; velocitas animi, trí sáng, trí lẹ.

Velociter. *adv.* mau mắn, chóng, nhạy nhọt, nhẹ phới ; velociter incedere, dảo tới ; velocissimè aliquid agere, làm lịa đi.

Velox, ocis. *omn. gen.* mau, — mắn, kẻ nhạy nhọt, nhẹ phới, lịa, kẻ chạy mau mắn. ‖ lẹ làng ; veloces horæ, giờ hay qua mau lắm.

Velum, i. *n.* màn, — che, khăn phủ, — lúp. ‖ buồm. ‖ sự giấu, ẩn. ‖ velum facere, chạy buồm, chạy xuôi buồm ; vela dare in altum, chạy ngoài khơi, gác khơi, dòng khơi ; — expandere, kéo buồm ; — demittere, hạ buồm ; obliquo velo ferri, róng vát ; funis

ad velum obtentum retinendum, dây lèo; vela ventum excipere, hứng gío.

Velut. et Veluti. *conj.* như, cũng như, như thể, dường bằng.

Vemens, tis. V. Vehemens.

Vementer. *adv.* V. Vehementer.

Vena, æ. *f.* huyết mạch, mạch, thứ mạch như mương hay đem máu khắp trong xác. ‖ vân gỗ, vân đá cẩm thạch. ‖ trí, — khôn. ‖ da mỏng dưới lưỡi; venas tangere, — tentare, chẩn mạch, bắt mạch, án mạch; vena aquæ, mạch nước; venas hominum tenere, biết lòng người ta cho cùng. ‖ mỏ, nguồn. ‖ lỗ như sợi tóc trong đất; venam incidere, — ferire, chích huyết mạch.

Venabulum, i. *n.* thứ khí giái mà săn heo rừng.

Venalis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì đặt ngoài cửa cho đặng bán, thuộc về đồ bán. ‖ kẻ ăn hối lộ.

† Venalitas, atis. *f.* sự bán, sự tham của, ăn hối lộ.

Venaliter. *adv.* cách buôn bán.

Venalitia, orum. *n. pl.* tôi mọi người ta đem bán.

Venalitiaria, æ. *f.* nghề bán tôi mọi.

Venalitiarius, ii. *m.* kẻ bán tôi mọi.

Venalitium, ii. *n.* tiền thuế các thứ hàng phải nộp.

Venalitius, ii. um. V. Venalitiarius.

Venalitius, a, um. để mà bán, đồ đặt ngoài mà bán, hàng bán.

Venaticus, a, um. thuộc về sự săn.

Venatio, onis. *f.* sự săn bắn. ‖ loài vật đã săn đặng đã bắn đặng.

Venatitius, a, um. V. Venaticus.

Venator, oris. *m.* kẻ săn, kẻ bắn. ‖ quân do, — thám thính.

Venatorius, a, um. thuộc về sự săn.

Venatrix, icis. *f.* nữ nhơn săn bắn.

Venatura, æ. *f.* sự săn bắn.

Venatus, ûs. *m.* sự săn. ‖ sự bắt cá.

Vendax, acis. *omn. gen.* kẻ hay buôn bán, muốn bán chác.

Vendibilis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì nên bán, — bán đặng, đáng bán, dễ bán; vendibilis oratio, bài giảng hay.

Vendico. V. Vindico.

Venditarius, a, um. hàng hay là đồ người ta muốn bán.

Venditatio, onis. *f.* sự phô trương, khoe mình, bán dạng.

Venditator, oris. *m.* kẻ khoe mình.

Venditio, onis. *f.* sự buôn bán, bán chác. ‖ đồ đã bán.

Vendito, as, avi, atum, are. muốn bán, bán chác, năng bán. ‖ ngợi khen, tâng lên. ‖ làm nghề hèn, ăn hối lộ; venditare se, phú mình làm sự xấu.

Venditor, oris. *m.* et Venditrix, icis. *f.* kẻ bán, bán chác.

Venditus, a, um. *part.*

Vendo, is, didi, ditum, dere. bán, — chác, mại, mãi. ‖ cho mướn; vendere carè, bán mắt; — vili, bán rẻ; — sub hastâ, bán cách đánh gía lên xuống mặc đòi ít nhiều kẻ mua; — quod ampliùs redimi nequit, đoạn mãi; — quod redimi potest, bán lại thục; — acceptâ tantum fide, bán chịu, chịu miệng, bán lừa; — numeratâ pecuniâ, bán mặt.

Venefica, æ. *f.* bà bóng, — bùa ngải, — cho thuốc độc.

Veneficium, ii. *n.* thuốc độc. ‖ phép dối trá như bùa chú, bùa ngải, mần, sai môi, coi nham, phù chú.

Venefico, as, are. cho thuốc độc, làm thuốc độc, làm dối trá, — phù chú, — bùa ngải; veneficare numerando digitis, nhâm độn.

Veneficus, a, um. thuộc về thuốc độc hay giết, — phù chú làm cho phải chết.

Veneficus, i. *m.* et Venenarius, ii. *m.* kẻ làm hay là cho thuốc độc, thầy mần, — phù thủy, pháp môn.

Venenatus, a, um. có thuốc độc. ‖ độc. ‖ có phù chú. ‖ hay châm chích. ‖ đã nhuộm.

Venenifer, a, um. độc dược. ‖ hay sinh độc, đem thuốc độc.

Veneno, as, are. cho thuốc độc. ‖ giột, châm chích, cắn húc. ‖ nhuộm.

Venenosus, a, um. độc, sinh độc, có thuốc độc.

Venenum, i. *n.* thuốc độc, độc dược, vị sang, rượu chẩm. ‖ phù chú, bùa ngải, phép thuật. ‖ thuốc, — thang, — the. ‖ thuốc chế, — pha mà xức xác kẻ chết. ‖ sự nhuộm. ‖ sự châm chích, giột giạt; vim veneni medicamento comprimere, dã thuốc, giải độc; venenum serpentis, nọc rắn; — rerum omnium, thủy ngân.

Veneo, is, ii, vel ivi, venum, ire. *n.* chịu bán; facilè venire, bán dắt.

Venerabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng kính, có lòng kính; magister venerabilis, tôn sư.

Venerabiliter. *adv.* cách kính.

Venerabundus, a, um. có lòng cung kính, kính nấm, hay tôn kính, trọng kính.

Venerandus, a, um. đáng kính.

Venerans, tis. *omn. gen.* kẻ mê dâm dục.

Veneranter. *adv.* cách trọng kính.

† Venerarius, a, um. V. Venereus.

Veneratio, onis. *f.* sự kính, cung kính, kính chuộng, tôn kính. ‖ sự thờ, kính lạy. ‖ sự oai nghi.

Venerator, oris. *m.* kẻ tôn kính, cung kính.

Veneratus, a, um. *part.* Veneror.

Veneres, um. *f. pl.* sự xinh, tốt dạng, đẹp đẽ, mĩ sắc, nõn nà.

Venereus, a, um. thuộc về bụt nữ Venus, — bụt nữ nguyệt hoa;

affectu venereo aliquem prosequi, phải lòng; venereæ res, sự vui sướng xác thịt.

Venerius, a, um. V. Venereus.

Venero, as, avi, atum, are. et

Veneror, aris, atus sum, ari. *dep.* kính, — nắm, — chuộng, cung kính, thành kính, trọng kính, thảo kính, hậu kính, muôn kính, khâm sùng, kính sợ, úy kính.

Venia, æ. *f.* sự tha, thứ, ơn tha, ân xá. ‖ phép đi, — làm, — về; veniam petere, làm lành, xin tha, khuyên lơn, khuyên thiện; — submissè petere, phạt tạ; — quæso, xin tha.

Veniabilis, *m. f.* le. *n.* is. et Venialis, *m. f.* le. *n.* is. đáng tha; peccatum veniale, tội nhẹ.

Venibo. thay vì Veniam.

Venilia, æ. *f.* con nước lên.

Venio, is, veni, ventum, venire. đến, tới, lai, lại, thỉnh tới. ‖ mọc. ‖ tựu, — đến, — tới, đi, đi về. ‖ xảy, — đến, mắc, — phải; venire coram, xáp nhau, — mặt; — in mundum, xuống thế, giáng thế; — in odium, phải người ta ghét; — ad nihilum, ra không; — in vitam, sinh ra, ra đời; — in usum, ra thói quen; — contrà aliquem, kiện cáo người; veni huc, lại đây.

Venor, aris, atus sum, ari. *dep.* đi săn, săn, — bắn. ‖ vây, — phủ, tìm kiếm; venari pisces, bắt cá; — apros in mari, luống công; — viros oculis, nháy mắt mà vỗ lòng người nam.

Venosus, a, um. có nhiều mạch nhiều vân.

Venter, tris. *m.* bụng, dạ, lòng, ruột. ‖ con trong lòng mẹ, thai dựng, — nghén. ‖ sự chửa, lứa. ‖ mồ ác, vị, tì vị. ‖ sự đói. ‖ sự ăn dỗ, háu ăn; venter obesus, bụng bang bang; ventris molestiam pati, chột bụng, rực bụng, phúc thống; — dolor frigore contractus, trùn ruột; — levis dolor, ê bụng; imo ventre dolere, đau trằn; ventrem ferre, có bụng, có thai.

Ventigenus, a, um. hay sinh gió.

Ventilabrum, i. *n.* cái nia, nong nia, quạt gió.

Ventilatio, onis. *f.* sự để hay là đặt ngòai không ngòai khí. ‖ sự làm cho thông khí. ‖ sự phơi khí.

Ventilator, oris. *m.* kẻ dê lúa, quạt lúa. ‖ kẻ múa chén, kẻ làm nhiều đều chơi rất khéo; ventilator naturæ, kẻ biết cách vật. ‖ kẻ quạt.

Ventilatus, a, um. *part.*

Ventilo, as, avi, atum, are. quạt, làm cho thông khí, quạt cho mát. ‖ dê, quạt, dê lúa. ‖ lắc, rung. ‖ ra tay, khỉ sự, dấm buông; ventilare concionem, giảng nhiều đều cho người ta dấy nguy.

Ventio, onis. *f.* sự tới, đến, lai.

Ventito, as, avi, atum, are. et

Vento, as, are. *n.* lai vãng, qua lại, năng đi, đi đi lại lại.

Ventosè. *adv.* cách sưng, — phồng.

Ventositas, atis. *f.* sự chương bụng vì khí. ‖ sự khoe mình.

Ventosus, a, um. đầy khí, — gió, phồng gió, ở ngòai gió. ‖ hay sinh gió, hay sinh khí. ‖ nhẹ như gió, hay thay đổi, nhẹ tính. ‖ kiêu ngạo; ventosa lingua, lời ngoa, lời láo.

Ventrale, is. *n.* dải, tấm da hay là vải có dây che bụng.

Ventralis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụng.

Ventricola, æ. *m. f.* kẻ lấy bụng mình như bụt nó thờ.

Ventricosus, a, um. có bụng bang bang.

Ventriculatio, onis. *f.* sự đau quặn ruột.

Ventriculosus, a, um. thuộc về bụng.

Ventriculus, i. *m.* tì vị.

Ventrificatio, onis. *f.* sự chương bụng.

Ventrifluus, a, um. hay xổ, — làm cho chảy.

Ventriloquus, a, um. kẻ bởi bụng mà nói.

Ventriosus, et Ventrosus, a, um. kẻ có bụng bang bang, có bụng lớn.

Ventulus, i. *m.* gío nhẹ khi quạt.

Venturus, a, um. sẽ có, sẽ đến, hậu lai.

Ventus, i. *m.* gió, phong, hơi, sự thổi. ‖ sự cực, khổ sở, bắt bớ. ‖ sự xuôi. ‖ thế. ‖ tiếng đồn; ventus secundus, gió xuôi, phong điều, — thuận; — adversus, gió ngược; — imminens, chuyển gió; ventum aliquid ejicere, gió đàn; — per foramen transire, gió lò; vento tumescere, phồng; — agitari, phất phơ; — capi, trúng phong; ventum aliquò intrare, gió tạt; à vento dejici, tạt; venti pati incommodum, cảm phong; vento exponere se, hóng gió; unus impetus venti, trận gió.

Venucula, æ. *f.* V. Venuncula.

Venula, æ. *f.* *dim.* Vena.

Venum, i. *n.* sự bán, đồ bán; venum ire, đã bán.

Venuncula, æ. *f.* thứ trái nho.

Venunculum, i. *n.* thứ lúa, thứ bột.

Venundator, oris. *m.* kẻ bán.

Venundatus, a, um. *part.*

Venundo, as, dedi, datum, dare. bán, giao đồ mà buôn.

Venus, ûs. *m.* sự bán.

Venus, eris. *f.* bụt nữ áp sự xinh tốt. ‖ sự yêu mến. ‖ người nữ người ta yêu dấu. ‖ sự xinh, tốt, đẹp đẽ, nhan sắc; venus dicendi, cách nói hay. ‖ sao kim.

Venustas, atis. *f.* sự mĩ sắc, nhan sắc, mĩ miều, phương phi, đẹp

đẽ. ‖ sự phước, vận thới. ‖ △ sự thể.

Venustè. *adv.* cách tề chỉnh, — đẹp đẽ, — lịch sự, — nổn nà.

Venusto, as, are. dọn tề chỉnh, dọn văn thể.

Venustulus, a, um. xinh, tốt lành, nổn nà, đẹp đẽ.

Venustus, a, um. mĩ sắc, — miều, nhan sắc, hồng nhan, phương phi, đẹp đẽ, xinh, tốt lành, tốt dạng, nổn nà, thể, lịch sự; venustus ad aspectum, đẹp mắt.

Veprecosus, a, um. có nhiều bụi gai.

Veprecula, æ. *f.* gai nhỏ.

Vepres, is. *m.* Vepreta, æ. *f.* et Vepretum, i. *n.* bụi gai.

Ver, eris. *n.* mùa xuân. ‖ đang thì, tuổi xuân xanh. ‖ hoa xuân.

Veraciter. *adv.* cách chơn thật.

Veraculus, i. *m.* et Verator, oris. *m.* et Veratrix, icis. *f.* kẻ làm thầy bói hay là bà bóng.

Veratrum, i. *n.* △ cây lê lư.

Verax, acis. *omn. gen.* kẻ ngay thật, chơn thật, thật thà, chất thật.

Verbascum, i. *n.* △ đại phong ngải, mang thảo.

Verbena, æ. *f.* cỏ roi ngựa, △ mã tiên thảo.

Verbenaca, æ. *f.* cỏ roi ngựa, △ mã tiên thảo. ‖ các thứ lá nhành cây dùng mà dọn bàn thờ.

Verbenarius, ii. *m.* sứ thần cầm nhành mã tiên thảo là dấu giao hòa.

Verbenatus, a, um. kẻ đội mũ bằng mã tiên thảo. ‖ dọn tề chỉnh cùng mã tiên thảo.

Verber, eris. *n.* roi, — vọt, — mót, dây đánh. ‖ đòn bọng, sự chịu đòn. ‖ verber ventorum, trận gió; — linguæ, lời quở phạt.

Verberabilis, *m. f.* le. *n.* lis. đáng chịu đòn bọng.

Verberatio, onis. *f.* sự đánh, đánh đòn, đòn bọng. ‖ sự quở, quở trách; multa verberatio minuit excusationes, gìa đòn non lẽ.

Verberator, oris. *m.* kẻ đánh.

Verberatus, ûs. *m.* sự đánh, đánh đòn.

Verberatus, a, um. *part.* Verbero.

Verbereus, a, um. dáng đòn bọng.

Verberito, as, avi, atum, are. năng đánh.

Verbero, onis. *m.* thàng xấc phải năng đòn bọng.

Verbero, as, avi, atum, are. đánh, — đòn, — dập, diệt đòn, dập đòn, cho đòn, biệng đòn, quất, đánh quất. ‖ mắng, nhiếc nhóc, quở, trách.

† **Verbificatio, onis.** *f.* lời nói.

Verbigena, æ. *m.* Đức Chúa Jeju ngôi thứ hai ra đời.

Verbigero, as, are. dức lộn nhau.

Verbivelitatio, onis. *f.* lời dức lác.

Verbosè, iùs. *adv.* cách có nhiều lời.

† **Verbositas, atis.** *f.* sự nhiều lời, sự ngoa.

† **Verboso, as, are.** *n.* nói nhiều lời, nói như kẹo, nói ngoa ngoét.

Verbosus, a, um. kẻ hay nói lắm, kẻ nói nhiều điều nhiều lời, kẻ ngoa ngoét.

Verbum, i. *n.* lời, — nói, đều, — nói, tiếng, — nói. ‖ tục ngữ, ngôn, — ngữ, từ, lý đoán. ‖ verbo; verba incerta, anh én; — aspera, lời chốt chát; — rata et concussa, lời đáy chốt, dứt lời; — decretoria, dứt lời; — rata, ắt lời, hẳn lời; — blanda, lời ngọt; — singula, mọi lời; — regis, kim ngôn; — dura, lời sành sỏi, lời xẳng; — falsa, lời dối, qủi thuyết; verbi gratiâ, — causâ, thí như, thí dụ, giả linh; ad verbum dicere, cạn lời; parcus verborum, ít lời, ít đều; verbis stare, giữ lời; paucis verbis, chút lời; verba simulata, lời thị phi; — canina, lời nhiếc; — ovantia, lời kiêu ngạo; — facere, nói, giảng; — in pedes cogere, làm văn làm thơ; multis verbis suadere, nói rim.

Verculum, i. *n.* lời ngọt.

Verè. *adv.* thật, — thì, thị; verissimè, qủa thị.

Verecundè. *adv.* cách có nết na, — biết hổ ngươi.

Verecundia, æ. *f.* sự hổ ngươi, nhuốc hổ, thẹn thuồng, sự nết na, sỉ, sự luốt lát; verecundia oris, sự nhũng mặt.

Verecunditer. *adv.* V. Verecundè.

Verecundor, aris, atus sum, ari. *dep.* xấu hổ, hổ ngươi, thẹn thuồng, nhuốc hổ.

Verecundus, a, um. kẻ hay hổ ngươi, thẹn thuồng, có nết na, luốt lát. ‖ đáng kính; verecundus color, hồng nhan; verecundum est dicere, phải hổ ngươi mà nói đều ấy.

Veredarius, ii. *m.* quân dịch kị, mã dội, kẻ đem tin.

Veredus, i. *m.* con ngựa trạm, đình pho.

Verenda, orum. *n. pl.* thân thể, phần kín trong mình chẳng nên nói đến, cu, cặc.

Verendus, a, um. khá kính, đáng kính, — sợ.

Verenter. *adv.* cách cung kính.

Vereor, eris, ritus sum, reri. *dep.* kính sợ, lện, sợ lện; vereri ab aliquo, sợ người; — alicui, sợ cho người; vereri perdidit, đã mất sự hổ ngươi.

Veretrum, i. *n.* thân thể, △ ngọc hành, phần trong mình người nam chẳng nên nói đến, cu, cặc.

Vergiliæ, arum. *f. pl.* sao rua, mang chủng.

Vergo, is, gere. *n.* nghiêng, chênh, — lệch, xếu, — xáo, — mếu, nghiêng bên nọ nghiêng bên kia. ‖

đổ rượu ra mà kính diêm vương; vergere ad Italiam, hay ở hay là trở bên phía nước Italia; sol vergens ad occasum, chênh chênh bóng ác.
Vergobretus, i. *m*. quan lớn kia.
Vericola, æ. *m*. *f*. kẻ chuộng sự chơn thật.
Vericulatus, a, um. kẻ cầm que cầm nòng quay.
Veridicè. *adv*. thị, thật thì.
Veridico, is, cere. nói thật.
Veridicus, a, um. kẻ nói thật. ‖ thật, chơn thật.
Veriloquium, ii. *n*. lời chơn thật, cội rễ tiếng.
Veriloquus, a, um. kẻ ngay thật, nói thật.
† Verimonia, æ. *f*. sự chơn thật.
Verisimilis, *m*. *f*. le. *n*. is. tựa tựa, sự gì nên bán tín bán nghi, có lẽ mà tin ít nhiều.
Verisimiliter. *adv*. cách tựa tựa.
Verisimilitudo, inis. *f*. sự tựa tựa, sự bán tín bán nghi.
Veritas, atis. *f*. sự thật, chơn thật, ngay thật, chất thật. ‖ sự công bình nhơn ngãi. ‖ sự thật chẳng gia, chắc, đặc, đông đặc. ‖ bụt nữ áp sự thật; verba veritati consona, lời thật; veritas odium parit, lời ngay trái tai.
Veritus, a, um. *part*. Vereor.
Veriverbium, ii. *n*. lời ngay thật.
Vermen. V. Vermis.
Vermiculatè. *adv*. cách có nhiều bức nhiều sắc.
Vermiculatio, onis. *f*. sự sâu mọt ăn gỗ.
Vermiculatus, a, um. *part*.
Vermiculor, aris, atus sum, ari. *dep*. phải mọt phải sâu ăn. ‖ làm đồ có nhiều bức gián sắc có xuyên hoa.
Vermiculosus, a, um. có nhiều sâu nhiều mọt.
Vermiculus, i. *m*. sâu nhỏ, giòi. ‖ tật làm cho con chó ra dại. ‖ bức gián sắc. ‖ cánh kiến; vermiculus qui manè oritur et serò moritur, phù du; — scaturiens in cadaveribus, giòi tửa; — in aquâ scatens, cung quăng; — fetidissimus, bọ xít.
Vermifluus, a, um. hay lúc nhúc, nhom nhom đầu.
Vermilium, ii. *n*. ngân châu, son.
Vermina, um. *n*. *pl*. đau quặn, sán khí.
Verminatio, onis. *f*. sự quặn ruột. ‖ con ngựa thống phúc.
Vermino, as, avi, atum, are. có trùng sán, sán khí, chịu cực vì con trùng con sán. ‖ chột bụng, đau quặn ruột. ‖ ngứa, — ngấm.
Verminosus, a, um. có trùng, có sâu, có giòi. ‖ hay ngứa.
Vermis, is. *m*. sâu, trùng, — sán, sâu bọ; vermis pilosus, sâu rọm, — nái, con nái; — qui perforat navigium, hà. ‖ con vét; lapis vermis, △ thạch tàm. ‖ con chí, con chấy, rận; olus quodlibet suos vermes habet, rau nào sâu ấy.
Verna, æ. *m*. *f*. tôi mọi đã sinh ra trong nhà quan thầy nó.
† Vernaculè. *adv*. theo tiếng bổn quốc.
Vernaculus, i. *m*. V. Verna. ‖ thằng gian, đứa xấc.
Vernaculus, a, um. thuộc về tôi mọi sinh ra trong nhà chủ nó. ‖ thuộc về nước, — quê hương; characteres vernaculi, chữ nôm, nôm na; verba vernacula, quốc ngữ.
Vernalis, *m*. *f*. le. *n*. is. V. Vernilis. ‖ thuộc về mùa xuân.
Vernalitas, atis. *f*. V. Vernilitas.
Vernaliter. *adv*. cách như tôi mọi lo lắng, cách dua nịnh, — hèn hạ.
Vernat. *impers*. trời ra như mùa xuân.
Vernatio, onis. *f*. rắn cổi lốt. ‖ lốt rắn.
Vernicomus, a, um. hay sinh lá hay sinh đọt đến mùa xuân.
Vernifer, a, um. thuộc về mùa xuân.
Vernilis, *m*. *f*. le. *n*. is. thuộc về tôi mọi.
Vernilitas, atis. *f*. sự giễu cợt, nói hay là làm đều trếu tật. ‖ phép lịch sự xứng tôi mọi.
Verniliter. *adv*. V. Vernaliter.
Vernix. *ind*. △ sơn khô, càn thất, bạch giao hương.
Verno. *abl*. (tempore) đến mùa xuân.
Verno, as, avi, atum, are. mọc, — lên, ra bậm, bậm bạp, đến mùa xuân. ‖ cổi lốt và mặc da mới đến mùa xuân. ‖ có dong mạo phương phi như thuở xuân xanh vậy; vernare bis floribus, hoa đơm bông một năm hai lần; flores vernantes, hoa xuân; arbor vernans, cây bậm.
Vernula, æ. *m*. *f*. tôi mọi con sinh ra trong nhà chủ cha mẹ nó.
Vernus, a, um. thuộc về mùa xuân; verna verba, lời tôi tớ.
Vero, as, are. nói sự thật.
Vero, onis. *m*. N. P.
Verò. *conj*. mà, nhưng mà, song, — le, thật, át là, vậy, ấy vậy; et verò, và át là; ego verò, bằng tôi thì; ità verò, sanè verò, thật thì.
Verpus, i. *m*. ngón giữa. ‖ kẻ đã chịu cắt bì.
Verres, is. *m*. con heo đực chưa thiến. ‖ N. H.
Verriculatus, a, um. có hình rớ.
Verriculum, i. *n*. thứ rớ, thứ lưới quét.
Verrinus, a, um. thuộc về heo đực, — ông Verres.
Verro, is, ri, sum, rere. kéo, quyến, bồi đất. ‖ lăn, cuốn. ‖ quét, — tước, — vén, — sạch, tảo. ‖ ăn

trộm hết; verrere domum, quét nhà; — cœrula, chèo thuyền; — nubila, mây un đống lại.

Verruca, æ. *f.* mụt cóc. ‖ lỗi nhẹ, sự chẳng trọn. ‖ gò, đống, mô.

Verrucaria, æ. *f.* cây vòi voi.

Verrucosus, a, um. có nhiều mụt cóc, nhám, nhám sì, lục cục.

Verrucula, æ. *f.* mụt cóc nhỏ.

Verrunco, as, are. trở, xây, đổi.

Versabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay thay đổi, hay xây bên nọ bên kia.

Versabundus, a, um. hay xây quanh.

Versatilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ xây. ‖ hay thay đổi. ‖ trở đi trở lại đặng.

Versatio, onis. *f.* sự xây quanh, sự xây vần luân chuyển. ‖ vòng; versatio rerum, sự loạn lạc.

Versatus, a, um. *part.* Verso.

Versicolor, oris. *omn. gen.* hay đổi sắc, gián sắc, sắc sỡ.

Versicolorius, et **Versicolorus**, a, um. V. Versicolor.

Versiculus, i. *m.* câu nhỏ, câu văn vắn.

Versificatio, onis. *f.* cách làm văn làm thơ, phép văn thi.

Versificator, oris. *m.* kẻ làm văn, kẻ văn thi.

Versificatus, a, um. thuộc về văn, — thơ, đã làm văn đã làm thơ.

Versifico, as, avi, atum, are. làm văn làm thơ.

Versificus, a, um. bằng văn, thuộc về văn, thuộc về thơ.

Versiformis, *m. f.* me. *n.* is. hay đổi hình dạng.

Versilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ xây.

† **Versio**, onis. *f.* sự dịch, dịch tiếng.

Versipellis, *m. f.* le. *n.* is. hay thay đổi hình dạng mặc ý. ‖ quỉ quyệt, hay giả nhiều hình. ‖ thứ người bày đặt có phép mặc lấy hình chó sói.

Verso, as, avi, atum, are. trở, — lại, xây. ‖ cầm, — trong tay. ‖ lúc lắc, làm cho động, — cho rối lòng rối trí. ‖ đổi, thay đổi. ‖ suy xét, lượng xét; versare aliquem, gạt người; — in omnem modum, lừa lọc, lựa lẫm; præ tristitiâ vel dolore se in omnem partem versare, nhảy quay, vật vã, vật dựa, trăn trở; versare pecuniam, cầm bạc; — turbinem, chọi vụ.

Versor, aris, atus sum, ari. *pass.* trở, chịu trở, năng ở tại, ở, ở tại, là, có, phải. ‖ nương ngụ, tạm ngụ, náu ngụ; versari domi, ở nhà; — in vicinitate, ở lân cận; — in pace, ngụ an; — in errore, lầm; — in angustiis, phải sự ngặt; — in sordidâ arte, làm nghề hèn hạ; — in loco difficili, luận việc mất mỏ; boni malique promiscuè versantur, hạc lập kê quần.

Versoria, æ. *f.* dây lèo; versoriam capere, kéo dây lèo, cải ý, cải cách ăn ở.

Versùm. *adv.* V. Versùs.

Versura, æ. *f.* sự trở, trở mình. ‖ nơi con bò cày trở lại. ‖ góc vách. ‖ sự dịch, dịch tiếng; versuram facere, vay tiền mà trả nợ.

Versùs. *præp.* (cai *accus.* và phải đặt sau nomine;) versùs, bên, về bên, trở bên, — về bên; portum versùs, bên về cửa biển.

Versus, a, um. *part.* Verto. et *part.* Verro.

Versus, ûs. *m.* câu thơ, văn, thơ văn, cách hát, — hát hỏng. ‖ hàng chữ, câu. ‖ đàng cày. ‖ đám đất đặng một trăm thước bề vuông. ‖ đám hát. ‖ luống; versus arborum, luống cây; — legere, đọc thơ; — pandere, làm thơ; — submissè canere, ngâm thơ; — tristes, — atri, bài thơ châm chích.

Versutè. *adv.* cách quỉ quyệt.

Versutia, æ. *f.* sự lau lách, sự quỉ quyệt, dối trá, mưu kế.

Versutiloquus, a, um. kẻ nói lời dối trá, có mưu kế, quỉ quyệt.

Versutus, a, um. lau lách, quỉ quyệt, tai quái, quỉ quái. ‖ khéo. ‖ dễ trở mình, giỏi.

Vertagus, i. *m.* muông săn.

Vertebra, æ. *f.* xương nhỏ hiệp làm một mà làm xương sống.

Vertebratus, a, um. có hình như xương sống.

Vertex, icis. *m.* đảnh, đỉnh, chóp, xoáy, chót, — vót. ‖ đầu. ‖ noc. ‖ nước vật, xoáy nước. ‖ sự gì hay xây, đồ mà xây quanh; vertex capitis, đỉnh đầu, xoáy; — montis, chót, đảnh núi, đầu non; — arboris, chót cây; vertice capitis ferre, đội; linea capillis formata in vertice, đàng tóc; vertex aquæ, xoáy nước; vertices dolorum, đau xóc.

Vertibulum, i. *n.* V. Vertebra.

Verticillatus, a, um. hay đâu lại cùng nhau như xương sống.

Verticillum, i. *n.* et **Verticillus**, i. *m.* thứ nút sắt có lỗ mà đặt dưới ống kéo vải cho dễ xây.

Verticordia, æ. *f.* tên bụt nữ Venus.

Verticosus, a, um. có nước vật, có xoáy nước.

Verticulæ, arum. *f. pl.* nơi lắt léo, xương nhỏ trong xương sống.

Verticulum, i. *n.* V. Verticillum.

Vertigino, as, are. chóng mặt, cháng váng, xửng vửng.

Vertiginosus, a, um. kẻ hay chóng mặt.

Vertigo, inis. *f.* sự chóng mặt, cháng váng. ‖ sự hay luân phiên luân chuyển, sự hay xây đi vần lại.

Verto, is, ti, sum, tere. xây, làm cho xây, quây, trở, — lại, lật. ‖ ngăn trở. ‖ dịch, — tiếng. ‖ phá,

— tan, — nát. || thay đổi, làm cho ra khác. || thuộc về, là. || đổ cho, đổ vạ. || cắt nghiã. || đặng, thạnh lợi; vertere terga, sấp cật, trở lưng; — faciem, trở mặt; — culpam in aliquem, đổ vạ cho người; — ad se pecuniam, ăn bớt tiền; — se in aquam, trở nên nước; — terram instrumento, xới lên; — in orbem, xáy đi; — se retrò, quày, — lại; — ad aliud latus, lật; — librum, dịch sách; — in fugam, đuổi ra; vertitur in eo res, chính sự là đều nầy; qui nescit quò se vertat, bơ vơ.

Vertumnalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt vườn bụt mùa xuân.

Vertumnus, i. *m.* bụt áp vườn, — áp mùa xuân, bụt áp sự đổi của cùng nhau, bụt áp sự lo tưởng người ta; vertumnis natus iniquis, kẻ chẳng đặng cầm trí lại.

Veru. *ind. n.* nòng quay. || lao, tên.

Veruculum, i. *n. dim.* Veru.

Verùm. *conj.* mà, nhưng mà; verùm etiam, mà cũng. || song.

Verum, i. *n.* sự thật, sự chơn thật.

Verumtamen. *conj.* song, mà, nhưng mà.

Verus, a, um. thật, chơn thật, chính, — trực, ngay thật, thật thà. || phải, — lẽ, công bình. || hẳn.

Verutum, i. *n.* thứ lao vắn và mỏng.

Verutus, a, um. kẻ cầm lao.

Vervactum, i. *n.* ruộng trổi.

Vervago, is, gere. xới, — đất.

Verveceus, et Vervecinus, a, um. thuộc về con chiên đực.

Vervex, ecis. *m.* con chiên đực. △ miên dương. || ngây muội.

Vervina, æ. *f.* lao vắn, thứ đót dài mà dò hàng gói kẻ thâu thuế quen cầm.

Vesania, æ. *f.* sự dại, dại dột.

Vesanio, is, ivi, ire. ra dại, làm cách dại, cách dữ tợn, bất tỉnh.

Vesanus, a, um. kẻ dại, dại dữ; vesana fames, đói dữ lắm; vesanum mare, biển động dữ quá.

Vescor, eris, sci. *dep.* ăn, ẩm thực; vesci alienis, ăn thép; — ex manu, ăn bốc; — escis et potionibus, ăn uống.

Vesculus, a, um. ốm, thất dưỡng.

Vescus, a, um. nên ăn, của nên ăn nên dùng. || đã nhàm của ăn. || ốm, gầy guộc.

Vesevus, i. *m.* V. Vesuvius.

Vesica, æ. *f.* bàng quang, lòng bóng. || đãy da. || nhọt, phỏng, — da.

Vesicaria, æ. *f.* thảo kia.

Vesicarius, a, um. thuộc về bàng quang, ở trong bàng quang.

Vesicula, æ. *f.* bàng quang nhỏ, phỏng, — da.

Vesiculosus, a, um. có lòng bóng, có nhiều phỏng.

Vespa, æ. *f.* ong vò vẽ. V. Vespillo.

Vesper, eri. *m.* sao hôm.

Vesper, eris. *m.* et Vespera, æ. *f.* xế chiều, chiều cả, buổi chiều, chiều tối, vãn thì. || cơm tối.

Vesperalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bên tây, — bên nơi mặt trời lặn.

Vesperascit, et Vesperat. *impers.* đã xế chiều, đã chiều tối.

Vesperatus, a, um. die jam vesperato, khi đã chiều tối.

Vespera, Vespere, Vesperi. khi hôm, khi chiều tối, vãn; vesperè et manè, hôm mai.

Vesperna, æ. *f.* bữa tối, cơm tối.

Vespertilio, onis. *f.* con dơi.

Vespertinus, a, um. thuộc về buổi tối, — chiều tối, — việc làm ban hôm; vespertina regio, phương tây; tempus vespertinum, chiều hôm, vãn thì.

Vesperugo, inis. *f.* sao hôm. || con dơi.

Vesperus, a, um. thuộc về hôm.

Vesperus, i. *m.* V. Vesper.

† Vespices, um. *f. pl.* lùm rậm, bụi rậm.

Vespillo, onis. *m.* kẻ chôn người khó khăn ban đêm.

Vesta, æ. *f.* bụt nữ vương trời, bụt lửa. || lửa, bàn thờ.

Vestalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt nữ Vesta.

Vestalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về bụt Vesta.

Vestalis, is. *f.* vãi bụt Vesta.

Vester, tra, trum. của bay, bay, thuộc về bay, — phô ông, — người; vestrum est dare, sự cho là việc bay.

Vestiarium, ii. *n.* phòng để áo. || tủ đặt áo, hòm áo. || áo mặc, sự tốn mà làm áo. || nhà giội.

Vestiarius, ii. *m.* kẻ may hay là bán áo. || kẻ giữ áo.

Vestiarius, a, um. thuộc về áo mặc.

Vestibulum, i. *n.* nhà ngoài, — khách, — cầu, tiền đàng, tam đàng; vestibulum artis ingredi, mới tập nghề.

Vesticeps, cipis. *omn. gen.* trai mới có râu, thành nhơn. || hư, đứa hư.

Vesticontubernium, ii. *n.* sự nằm một giường.

Vesticula, æ. *f. dim.* Vestis.

Vestifica, æ. *f.* nữ thợ may.

Vestificina, æ. *f.* nghề may áo.

Vestificus, i. *m.* thợ may.

Vestifluus, a, um. kẻ mặc áo dài, kẻ mặc áo phủ phê.

Vestigatio, onis. *f.* sự tìm kiếm.

Vestigator, oris. *m.* kẻ tìm, soát, săn, muốn cho đặng bắt loài nào, rảo tìm. || quân thám thính, — mách miệng.

Vestigium, ii. *n.* dấu, — chơn, dằm, — chơn, lằn, tăm dạng, tích. || náng chơn, bàn chơn, chơn; vestigia persequi, vestigiis ingredi, — insistere, nối gót,

— đuôi, noi, — theo, — dấu; suspenso vestigio, nhón gót; vestigium falli, sẩy chơn, trợt chơn; sine ullo vestigio, biệt tích, mất tích; vestigio eodem temporis, một khi ấy; è vestigio, tức thì, bỗng chốc.

Vestigo, as, avi, atum, are. ruổi tìm, — theo, theo bắt, — hơi. ‖ đánh hơi. ‖ đánh hơi mà ruổi theo. ‖ soát, xem xét, bới lông tìm vít, xét cẩn thận; vestigare altè oculis, ngó khắp xung quanh.

Vestimentum, i. *n.* áo, màn che, mền, áo mặc, nệm.

Vestio, is, ivi, itum, ire. mặc, — áo, — cho, che, phủ; vestire agrum vineis, trồng cây nho; — leviùs, ăn mặc bỉ bàng.

Vestiplica, æ. *f.* et Vestiplicus, i. *m.* phòng bẻ, kẻ giữ áo xếp áo quan thầy.

Vestis, is. *f.* áo, — mặc. ‖ râu, lông mới mọc. ‖ vải, đồ che; vestis pellicea, áo da, cầu; — exterior, áo ngoài, y, phục, y phục, tấm áo, y thường; pars vestis quæ pectus operit, tràng áo; — quædam vestis, vạt áo; vestis inferior, áo xiêm; vestem non insertis manicis sibi imponere, vứa lơm; — partìm exuere, trệch áo; — attollere, quén áo; — recolligere, lật áo; vestis sine manicis, áo lá; — serpentis, lốt rắn.

Vestipex, icis. *m.* Vestipica, æ. *f.* et Vestipicus, i. *m.* kẻ giữ kẻ lo việc áo quan thầy.

Vestitor, oris. *m.* thợ may.

Vestituda, æ. *f.* đồ tề chỉnh, xuyên hoa, đồ chạm trổ.

Vestitus, ûs. *m.* áo mặc, đồ mặc, đồ tề chỉnh, đồ trau giồi; vestitus riparum, cỏ nơi bãi; — orationis, lời văn hoa.

Vestitus, a, um. *part.* Vestio.

Vestras, atis. *omn. gen.* chàng bay, trai bay, người xứ bay, người phe bay, kẻ có một quê cùng chúng bay.

Vesuvius, ii. *m.* et Vesvius, ii. *m.* N. M. là núi hay phun lửa ra.

† Vetatio, onis. *f.* sự cấm.

† Vetatum. *supin.* Veto. (chẳng quen dùng).

Veter, eris. *omn. gen.* Veterior, Veterrimus. V. Vetus.

Veteramentarius, ii. *m.* kẻ bán hàng cũ, — hàng hèn hạ.

Veterani, orum. *m. pl.* lính đặng về nhà vì đã ở lính hai mươi năm.

Veterarium, ii. *n.* kho để của muốn giữ lâu, kho để nươm.

Veterasco, is, scere. *n.* ra cũ, ra già.

Veterator, oris. *m.* con bãi, bợm bãi, xỏ lá.

Veteratoriè. *adv.* cách bợm bãi.

Veteratorius, a, um. thuộc về sự xỏ lá, — bợm bãi.

Veteratrix, icis. *f.* con bợm bãi.

Veteratus, a, um. đã ra cũ, — già.

Veteres, um. *m. pl.* tổ tiên. V. Vetus.

Veterina, orum. *n. pl.* loài vật hay chở hay kéo xe.

Veterinarius, ii. *m.* kẻ chữa tật loài vật, kẻ bao chơn nó bằng sắt.

Veterinus, a, um. thuộc về loài vật hay chở.

Veternosè. *adv.* cách mê ngủ.

† Veternositas, atis. *f.* sự mê mẩn, mê ngủ.

Veternosus, a, um. mê ngủ, mê mẩn, yếu đuối. ‖ kẻ mắc bệnh thũng.

Veternum, i. *n.* et Veternus, i. *m.* tật mê ngủ, sự mê mẩn, sự ngây muội, lạt lẽo, vô sự. ‖ sự mốc meo. ‖ sự cũ, già. ‖ bệnh thũng.

Veternus, a, um. V. Veternosus.

Vetero, as, avi, atum, are. ra cũ, ra già, ra tuổi tác.

Vetitum, i. *n.* sự cấm, việc đã cấm.

Vetitus, a, um. *part.*

Veto, as, vetui, vetitum, (một hai khi vetatum,) are. cấm, chẳng cho nói hay là làm, ngăn trở, can, — gián; vetare opus aliquod, cản việc.

Vetulus, a, um. già một ít, lão; mulier vetula, bà già, mụ, mụ già, quả phụ, già nua. ‖ *dim.*

Vetus, eris. *omn. gen.* cũ, cựu, cố cựu, già cả. ‖ hư, yếu vì sự tuổi tác, già lũ khủ.

Vetusculus, a, um. già một ít.

Vetustas, atis. *f.* sự cũ, sự cựu, sự cố cựu, sự già, sự lâu dài. ‖ cựu ngãi. ‖ vetustatis patiens, vetustatem ferre, để nươm được. ‖ lốt rắn. ‖ sự đời trước.

Vetustè. *adv.* cách như tổ tiên, — như người đời xưa, — kinh cựu.

Vetustesco, is, scere. et

Vetustisco, is, scere. *n.* ra cũ, — già, — cựu, — cố cựu, — tuổi tác.

Vetustus, a, um. cũ, cựu, cố cựu, già, — cả, đã lâu năm lâu đời; vetusta gens, dòng sang đã lâu đời.

Vexabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay sinh phiền lòng, hay khuấy rối.

Vexabiliter. *adv.* cách khổ sở.

Vexamen, inis. *n.* et Vexatio, onis. *f.* sự bắt bớ, éo xách, — náu, khổ ngược, — sở. ‖ sự mệt, khó nhọc, sự động.

Vexativus, a, um. hay làm cho rối, — động, — khổ sở.

Vexator, oris. *m.* et Vexatrix, icis. *f.* kẻ bắt bớ, làm khổ sở.

Vexatus, a, um. *part.* Vexo.

Vexillarius, ii. *m.* quan tổng cờ.

Vexillatio, onis. *f.* đội hay là vệ quân có một cờ với nhau.

Vexillifer, a, um. thuộc về sự tổng cờ, — cầm cờ, quân nha kì.

Vexillum, i. *n.* cờ, kì, cờ xí, cờ binh mã, đội quân lính ngựa; vexillum navale, cờ tàu; — bel-

licum, kì, cờ giặc; — agitare, phất cờ, day cờ, vẩy cờ; — submittere, — deponere, hạ cờ; vexilla Idolorum, cờ phướn.

Vexo, as, avi, atum, are. day, — động, rung, lắc. ‖ bắt bớ, làm khổ sở, uốn éo, éo náu, giằn thúc, hà hiếp, — khắc, khổ khắc, khuấy khỏa, dày xắt, éo xách, xắt xói, ăn hiếp. ‖ phá, — nát, làm cho hư; vexare aliquantulùm, trêu người; vexari, chịu khổ sở, cực lực; vexare annonam, làm cho đồ ăn ra mắt; — verbis, nhiếc đáp.

VI

Via, æ. *f.* đàng, — sá, — cái, — chim, đường, lộ, — đồ, kiệt lộ. ‖ phương, — thế, cách. ‖ sự đi đàng; via publica, — militaris, — regia, — consularis, — prætoria, đàng quan, — cái; — brevior, đàng tắt, — trẽ; — virtutis, đàng nhơn ngãi, đàng phúc đức; — peccati, đàng tội lỗi; — in montibus, đèo ải; — silvestris, truông, đàng truông, truông mây; — utrinque septa, đàng lối; terminus viæ, cùng đàng; via strata, đàng lát đá; totâ erras viâ, người lầm mọi bề.

Vialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự đi đàng, — đàng mây.

Viarius, a, um. thuộc về đàng.

Viarius, ii. *m.* quan áp việc đàng cái.

Viaticatus, a, um. kẻ đã có đồ ăn mà đi đàng, có hành lý.

Viaticor, aris, atus sum, ari. *dep.* sắm lương thực đi đàng.

Viaticulum, i. *n.* *dim.*

Viaticum, i. *n.* của ăn đi đàng, lương thực. ‖ lương tiền lính. ‖ bổng lộc. ‖ phương, — thế, cách. ‖ mình thánh chúa. ‖ đồ hành lý, hành trang.

Viaticus, a, um. thuộc về sự đi đàng.

Viator, oris. *m.* kẻ đi đàng, bộ hành, kẻ đem thơ, đem tin, tiểu sai, xá sai. ‖ kẻ đem ngựa kéo thuyền.

Viatorius, a, um. thuộc về sự đi đàng.

Viatrix, icis. *f.* nữ nhơn đi đàng.

Vibex, icis. *f.* lằn, — roi, thương tích; vibex aculeati ictûs, nổi mận.

Vibia, æ. *f.* cái sào gác ngang trên cây đứng.

Vibilia, æ. *f.* bụt nữ bàu đàng và kẻ đi đàng.

Vibius, a. um. hay sống trên đất cùng trong nước.

Vibrabilis, *m. f.* le. *n.* is. ném hay là phóng đặng.

† Vibrabundus, a, um. kẻ phóng.

Vibramen, inis. *n.* V. Vibratio.

Vibrans, tis. *omn. gen.* đã đâm buông, đã phóng, — bắn. ‖ sáng giới. ‖ kẻ đã đâm buông. ‖ kẻ phóng. ‖ vibrans sonus, tiếng rung.

Vibratio, onis. *f.* et Vibratus, ûs. *m. f.* sự đâm buông hay là phóng lao. ‖ sự gì động bởi đồ gì hay đưa du. ‖ tiếng dây dờn hay là sự gì khác rung.

Vibratus, a, um. *part.* Vibro.

Vibrissi, orum. *m pl.* et

Vibrissæ, arum. *f. pl.* lông lỗ mũi.

Vibrisso, as, are. hát cách tiếng rung.

Vibro, as, avi, atum, are. đâm buông, phóng, bắn, quăng, ném. ‖ rung tiếng. ‖ giới, giấp giới, nháng; vibrare sicas, — tela, đâm buông; — fulmina, phóng sét. ‖ run, day động.

Viburnum, i. *n.* cây kia.

Vicanus, i. *m.* người làng, — xóm, kẻ ở trong làng.

Vicapota, æ. *f.* bụt nữ áp sự thắng trận.

Vicarianus, a, um. thuộc về kẻ thay vì, — thế lại.

Vicarius, a, um. kẻ thay vì, thế lại, thế cho, tiện nghi, phó, phú; vicarius damni, kẻ chịu thiệt thay vì người khác.

Vicarius, ii. *m.* tôi mọi chịu phép tôi mọi khác.

Vicatim. *adv.* từng đàng, — ngả, — làng, — xóm.

Vice, Vices, V. Vicis.

Vicenarius, a, um. thuộc về hai mươi. ‖ có hai mươi tuổi.

Viceni, æ, a. *pl.* hai mươi.

Vicennalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về hai mươi tuổi, — năm.

Vicennium, ii. *n.* mùa hay là thì đặng hai mươi năm.

Vicepræfectus, i. *m.* phó trấn.

Vicesima, æ. *f.* thuế viết một trăm nộp năm.

Vicesimani, orum. *m. pl.* lính đội hai mươi.

Vicesimarius, a, um. thuộc về hai mươi.

Vicesimatio, onis. *f.* sự phạt một người trong hai mươi.

Vicesimo, as, are. thâu thuế hai mươi phần thì lấy một, hai mươi người thì phạt một.

Vicesimus, a, um. thứ hai mươi.

Vicia, æ. *f.* tàm đậu. △ sơn mộc trĩ.

Viciarium, ii. *n.* nơi trồng tàm đậu.

Viciarius, a, um. thuộc về đậu tàm.

Viciès. *adv.* hai mươi lần.

Vicina, æ. *f.* nữ lân cận.

Vicinalis, *m. f.* le. *n.* is. lân cận, ở gần, láng diềng.

Vicinia, æ. *f.* Vicinitas, atis. *f.* et Vicinium, ii. *n.* sự lân cận, ở gần. ‖ láng diềng. ‖ miả giống, sự xứng nhau, đối nhau.

Vicinus, a, um. lân cận, láng diềng, xóm diềng, làng mạc, lân, gần miền, thân cận. ‖ miả giống, có hình dạng như, gần như nhau, hay đối nhau.

Vicis, *geni. f.* vici, *dat.* vicem, *accus.* vice, *abl.* vices, *nomi.* et *accus. pl.* vicibus, *dat.* et *abl.* phiên, lần, sự hay thay đổi, trồi, giáp, phiên thứ, — chuyến, phen. ‖ số, — phận, — hệ, — mạng, doan phận, bổn phận, thể, cách ở. ‖ nơi, chỗ, quờn, — phép, — chức, niềm; vice alternâ, per vices, alternis vicibus, luân phiên; hâc vice, phen nầy, lứa nầy, lần nầy, chuyến nầy; vice alicujus, thay mặt, phiên chuyến, thay vì; — alicujus agere, làm thế; sequenti vice, phen sau; multis vicibus, đòi phen, — lần, — thứ, năng chuyến; vice alicujus munus obire, tiện nghi; — versâ, ngược, lật ngược; — annuâ, mọi năm.

Vicissatìm. *adv.* et **Vicissìm.** *adv.* luân phiên. ‖ đối nhau, xứng, bằng, đều nhau, trả cho nhau.

Vicissitas, atis. *f.* et **Vicissitudo**, inis. *f.* sự loan phiên, đổi nhau, giúp đỡ cùng nhau.

Victima, æ. *f.* của tế lễ, của giết mà tế, △ muông sinh, hi sinh.

Victimarius, ii. *m.* kẻ giết loài vật mà tế.

Victimo, as, avi, atum, are. giết loài vật mà tế.

Victito, as, avi, atum, are. et

Victo, as, avi, atum, are. ăn, ăn nhín; parcè victitare, ăn tùng tiệm; victitare ficis, ăn chuối.

Victor, oris. *m.* kẻ đặng trận, đã thắng trận.

Victoria, æ. *f.* sự thắng trận; victoriam referre, đặng trận; — musicis instrumentis celebrare, khởi; partâ victoriâ reverti, khởi hoàn. ‖ bụt nữ áp sự thắng trận.

Victorialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về sự thắng trận.

Victoriatus, i. *m.* đồng tiền kia.

Victoriola, æ. *f.* hình nhỏ bụt áp sự thắng trận.

† **Victoriosus**, a, um. kẻ đặng trận.

Victrix, icis. *f.* nữ đặng trận. ‖ nữ nhơn đặng như ý xin như ý muốn. ‖ *adj.* arma victricia, khí giái đặng trận.

Victualia, ium. *n. pl.* của ăn cho đặng sống, — nhựt dụng.

Victualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về đồ ăn nuôi mình.

Victus, a, um. *part.* Vinco. persæpè victus lusu bello, &c. thua bệ; victæ opes, của cải đã hao phí.

Victus, ûs. *m.* sự ăn, đồ ăn nuôi mình, của nhựt dụng cho đặng sống. ‖ cách ăn uống; victus tenuis, ăn cách khó khăn.

Viculus, i. *m. dim.* xóm, ấp.

Vicus, i. *m.* làng, xóm, thôn, — hương, — phường, xóm diềng. ‖ đàng, ngả, dãy thành.

Videlicet. *adv.* nghĩa là, thí dụ, thật, — thì, ắt là.

Viden'? thay vì Vides ne? có thấy chăng?

Videns, tis. *omn. gen.* kẻ coi, thấy. ‖ tiên tri; vivus videns pereo, tôi chết vui lòng.

Video, es, vidi, visum, dere. ngó, — thấy, xem, coi, thấy, thị. ‖ xét, suy xét, xem xét, giữ, lo, lo phòng hậu, tiên tri, biết trước, hảo trước. ‖ đi viếng, đi thăm. ‖ làm chứng; videre repentè, sực thấy, xảy thấy; — nuntium, thấy tin, nói thấy; videndum, khá xem; vide quid agas? hãy lo hãy xét việc mầy sẽ làm; vide, vide, coi mà coi.

Videor, eris, visus sum, deri. chịu thấy. ‖ coi mòi, coi thế, bày ra, hiện ra, — hình. ‖ lấy làm phải, ưng; videor videre, tôi ngỡ thấy; videbitur, sẽ hay; videtur, coi màu, coi tình, xem tợ, ngỡ là; videtur si tibi, nếu đẹp lòng người.

Vidua, æ. *f.* bà góa, góa, — bụa, cô quả, góa chồng, quả phụ, thủ tiết, tiết phụ. ‖ phụ nữ có chồng mà đi khỏi.

Vidualis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về góa bụa.

Viduatus, a, um. *part.* Viduo.

† **Viduertas**, atis. *f.* tai nạn.

Viduitas, atis. *f.* sự thủ tiết, phận góa bụa. ‖ sự thiếu; viduitas opum, sự mất của cải.

Vidulum, i. *n.* et **Vidulus**, i. *m.* nang hay là đãy da mà đi đàng.

Viduo, as, avi, atum, are. cất, — lấy hết, trộm, lột, lấy trái phép, làm cho thiếu, làm cho mất; viduare civibus urbem, phá dân thành.

Viduus, i. *m.* nam thủ tiết, góa, góa vợ. ‖ bụt kia.

Viduus, a, um. chẳng có, thiếu, đã phải mất. ‖ không, trống; viduum arboribus solum, đất trọc lốc; — amoris pectus, lòng chẳng yêu mến.

† **Viduvium**, ii. *n.* doan phận kẻ thủ tiết.

Vieo, es, evi, etum, ere. dùng mây mà cột.

Vietor, oris. *m.* kẻ đóng thùng. ‖ kẻ đan nong nia.

Vietus, a, um. khô héo, héo don, úa rữa. ‖ yếu đuối, mòn, — mỏi. ‖ mỏng, — mảnh, — tanh.

Vigeni, æ, a. *pl.* hai mươi.

Vigeo, es, gui, gere. khỏe, — mạnh, đặng sức, sõi sàng. ‖ thạnh, — lợi, đặng phép mạnh, đặng thế; vigere memoriâ, sáng dạ; specie tenùs vigens, coi lựng lựng; regnum legibus et bonâ administratione vigens, chống khỏe qui mô.

Vigesco, is, scere. *n.* bổ sức lại, thêm sức, đặng mạnh hơn.

Vigesiès. *adv.* hai mươi lần.
Vigesima, &c. V. Vicesima.
Vigessis, is. *m.* hai mươi đồng tiền kia.
Vigiès. *adv.* hai mươi lần.
Vigil, ilis. *omn. gen.* kẻ thức, chẳng ngủ, kẻ giữ, canh giữ, lo lắng. ‖ chẳng cho ngủ; vigil ignis, lửa chẳng hay tắt; vigiles curæ, sự lo buồn hay ngăn trở sự ngủ.
Vigilabilis, *m. f.* le. *n.* is. kẻ hay thức, hay canh giữ.
Vigilanter. *adv.* cẩn thận.
Vigilantia, æ. *f.* sự lo lắng, cẩn thận. ‖ sự thức, canh.
Vigilarium, ii. *n.* điếm dồ, xích hậu.
Vigilarius, ii. *m.* kẻ tuần, quân tuần do, quân canh giữ.
Vigilatè. *adv.* V. Vigilanter.
Vigilatio, onis. *f.* sự thức, chẳng ngủ, canh giữ.
Vigilatus, a, um. *part.* Vigilo.
Vigilax, acis. *m.* kẻ hay thức, lo lắng lắm.
Vigiles, um. *m. pl.* quân tuần do, — canh, canh giữ; vigiles nocturni, gà trống.
Vigilia, æ. *f.* canh, — giờ, — giữ, sự thức, chẳng ngủ. ‖ áp ngày lễ. ‖ sự tuần, tuần do; vigilias agere, canh; — circumire, tuần; — alteri tradere, giao phiên canh; — accuratissimè agere, canh nhặt; quinque sunt vigiliæ noctis, đêm có năm canh. ‖ sự lo cẩn thận.
Vigilium, ii. *n.* áp ngày.
Vigilo, as, avi, atum, are. thức, tỉnh thức, — táo. ‖ canh giữ, lo lắng cẩn thận. ‖ chẳng tắt; vigilare studiis, học hành chăm chỉ.
Viginti. *ind. omn. gen.* hai mươi.
Vigintiangulus, a, um. có hai mươi góc.
Vigintivir, iri. *m.* quan kia.
Vigintiviratus, ûs. *m.* chức hai mươi quan áp việc phân đất cho kẻ khó khăn.

Vigor, oris. *m.* sức, sự mạnh khỏe; vigor nativus, tinh thần, — khí.
Vigorans, tis. *omn. gen.* hay khỏe, hay làm cho khỏe mạnh, hay bổ sức lại.
Vigoratus, a, um. mạnh mẽ.
Vileo, es, ui, lere. et Vilesco, is, scerere. *n.* sụt gía, hạ gía, gía ra hèn, gía ế, rẻ.
Vilipendo, is, di, dere. sá bao, sá chi, chẳng chuộng, dể ngươi, nhạo,
Vilis, *m. f.* le. *n.* is. có gía hạ, gía hèn, hèn hạ, rốt hèn, mẩy mún, hèn mọn. ‖ sụt gía, gía sụt. ‖ hèn mạt, thấp hèn, phàm hèn, phàm gian, — phu, ti tiện. ‖ rẻ. ‖ thường; res vilis, đồ hèn, đồ xạm; res vilissima, của quèn, tro mạt, việc mẩy mỏn, vật hèn lắm; vilis ipsi salus, người chẳng sá bao sự sống mình.
Vilissimè. *adv.* rẻ lắm, — qúa; vilissimè natus, người dòng hèn.
Vilitas, atis. *f.* gía sụt, — hạ, rẻ. ‖ sự hèn hạ; vilitas suî, sự chê mình.
Viliter, vilitiùs. *adv.* rẻ.
Vilito, as, are. làm cho ra hèn.
Villa, æ. *f.* nhà quê, sẳn dã, nhà vườn. ‖ sự ở nhà quê. ‖ ruộng đất, vườn cho mướn cho thuê.
Villaris, *m. f.* re. *n.* is. et Villaticus, a, um. thuộc về nhà vườn, — ruộng thuê mướn.
Villica, æ. *f.* nữ nhơn thuê nhà vườn, — thuê nhà quê, — thuê ruộng.
Villicatio, onis. *f.* sự cai việc nhà vườn nhà quê.
Villico, as, avi, atum, are. et
Villicor, aris, atus sum, ari. *dep.* thuê mướn nhà vườn, thuê ruộng, — đất. ‖ ở nhà quê, ở sẳn dã.
Villicus, i. *m.* kẻ thuê mướn nhà vườn, thuê đất ruộng.
Villicus, a, um. thuộc về nhà vườn mướn, — kẻ thuê ruộng.

Villosus, a, um. có nhiều lông.
Villula, æ. *f. dim.* Villa.
Villum, i. *n. dim.* Vinum. rượu lạt.
Villus, i. *m.* lông loài vật; villus ovium, da con chiên còn có lông.
Vimen, inis. *n.* et Vimentum, i. *n.* mây, dây, các thứ tre hay là cây dịu mềm dùng làm lạt.
Viminalia, ium. *n. pl.* nơi trồng mây cùng các thứ cây dịu mềm.
Viminalis, *m. f.* le. *n.* is. dùng đặng làm lạt.
Viminarius, ii. *m.* kẻ đan thúng, đan nong nia.
Viminetum, i. *n.* V. Viminalia.
Vimineus, a, um. thuộc về mây và các giống dùng làm lạt; fustis vimineus, hèo, — hoa.
Vinacea, æ. *f.* Vinacea, orum. *n. pl.*
Vinaceæ, arum. *f. pl.* et Vinacei, orum, *m. pl.* hột trái nho. ‖ xác trái nho khi đã ép rượu, hèm trái nho.
Vinaceus, a, um. thuộc về trái nho.
Vinacia, orum. *n. pl.* xác trái nho, hèm nho.
Vinaciola, æ. *f.* cây nho hay leo trên cây cao và sinh rượu lạt.
Vinalia, ium. *n. pl.* lễ đổ rượu mới mà kính bụt Jovis.
Vinalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về rượu.
Vinarium, ii. *n.* thùng đựng rượu.
Vinarius, a, um. thuộc về rượu.
Vinarius, ii. *m.* kẻ bán rượu. ‖ kẻ say li bì.
Vinca, æ. *f.* et Vinca pervinca, æ. *f.* hoa hải đàng, △ dương giác thứ.
Vinceus, a, um. dùng đặng mà buộc.
Vincibilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ thua, dễ lấn, dễ thắng trận.
Vincio, is, nxi, nctum, cire. trói, buộc, — trói. ‖ hãm, — dẹp. ‖ làm ếm chú, làm phép thuật; vincire tempora floribus, đội mũ hoa; — legibus, lập luật mà cản;

— reorum manus anteriùs decussatìm, trói chấp tay; — reorum manus decussatìm retrorsùm, trói cấp ké.

Vinclum, i. *n.* thay vì Vinculum.

Vinco, is, vici, victum, cere. đặng trận, thắng trận. || ăn, đặng, lấn, đặng thế, lấn hơn. || dũ, nói lẽ cho người ta tin, dỗ lòng. || trèo, lên trên; vincere aliquem aliquâ re, đặng thế; — cursu, chạy mau hơn; — flammâ, nấu; — noctem, phá sự tối tăm; vinci, chịu thua, thua kém; vicisti vel viceris, anh đã đặng, tôi để lại cho anh.

Vinctio, onis. *f.* sự buộc trói; vinctio plumbea, sự hàn chì; — benevolentiæ, nghiã keo sơn.

Vinctor, oris. *m.* kẻ hàn, kẻ hiệp làm một.

Vinctura, æ. *f.* et Vinctus, ûs. *m.* sự buộc trói. || dây, lạt buộc.

Vīnctus, a, um. *part.* Vincio.

Vinculatus, a, um. đã trói. V. Vinctus.

Vinculum, i. *n.* lạt, dây buộc, dây cột, — trói, — nuộc. || trăng trói, xiềng, — khóa, lòi tói, đòi tói, tù rạc. || sự mắc, mắc việc, rối, lăng nhăng; vinculum conjugale, nhơn doan, doan kìm sắt; — chartæ, cẩn phong; — capitis, mũ triều thiên; vinculis expediri, sổ ra.

Vindemia, æ. *f.* mùa hái buồng nho. || sự hái, gặt, lất; vindemia mellis, mùa đi lấy mật ong.

Vindemiales, ium. *f. pl.* mùa hái buồng nho.

Vindemialis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về mùa hái nho.

Vindemiator, oris. *m.* kẻ hái trái nho. || tinh tú kia.

Vindemiatorius, a, um. thuộc về mùa nho, — đồ dùng mà hái buồng nho.

Vindemio, as, avi, atum, are. hái trái nho.

Vindemiola, æ. *f.* của nhín, của để dành.

Vindemitor, oris. *m.* kẻ hái trái nho.

Vindex, icis. *m. f.* kẻ trả thù. || kẻ binh vực, bàu chữa. || kẻ đòi của mình lại; vindex libertatis, kẻ phù hộ cho khỏi làm tôi.

Vindicatio, onis. *f.* sự trả thù, bắt tội, bắt vạ. || sự đòi của mình lại.

Vindicatus, a, um. đã chịu phạt, đã chịu bắt vạ. || đã phù hộ đã binh vực.

Vindiciæ, arum. *f. pl.* sự cho người ta đặng hưởng nhờ tạm sự ích lợi là lộc của đương kiện; vindicias postulare secundum libertatem, xin cho mình đặng phép ở thong thả tạm vậy.

Vindico, as, avi, atum, are. báo thù, trả oán, thù oán, bắt tội. || phạt, bắt vạ. || cứu, cứu lấy, — cho khỏi, tha, binh vực, bàu chữa. || vindicare sibi, cam lấy; — sibi rem alienam, ám lấy của; — sibi aliquid injustè, nhận mạo, — lấy; — à tributis, cho nhiêu thân.

Vindicta, æ. *f.* sự thù oán, trả thù, báo thù. || sự binh vực, bàu chữa. || roi nhỏ quan dùng mà đánh một roi trên đầu kẻ khỏi làm tôi. || nủa; vindictam sumere, báo oán; — moliri, cưu oán, tích oán; — sumere de rebus minimis, thù vặt; vindictâ liber factus est, quan đã phóng tôi.

Vinea, æ. *f.* cây nho, vườn nho. || đồ mà che kẻ làm việc hay là kẻ đánh giặc.

Vinealis, *m. f.* le. *n.* is. Vinearius, a, um. et Vineaticus, a, um. thuộc về cây hay là vườn nho.

Vineola, æ. *f.* vườn nho nhỏ mọn.

Vinetum, i. *n.* vườn nho; vineta sua cædere, lo việc mình mà thôi.

Vineus, a, um. thuộc về rượu.

Vinifer, a, um. hay đem hay sinh rượu.

Vinipotor, oris. *m.* kẻ hay uống rượu lắm, kẻ say rượu.

Vinitor, oris. *m.* kẻ làm vườn nho.

Vinitorius, a, um. thuộc về kẻ làm vườn nho.

Vinnulus, a, um. dịu mềm. || hay ve vãn, hay dỗ, hay quyến dụ.

Vinnus, i. *m.* tóc mai.

Vinolentia, æ. *f.* sự say rượu, sự mê uống rượu.

Vinolentus, a, um. say, — rượu. || vinolenta medicamenta, thuốc đã chế rượu. || say dàng dàng.

Vinositas, atis. *f.* vị có mùi rượu.

Vinosus, a, um. kẻ mê uống rượu, mến rượu. || có mùi rượu.

Vinum, i. *n.* rượu, — nho, △ tửu. || buồng nho; vinum generosum, rượu tăm, — ngon; totâ die vino madidus, say li bì; vino immoderatè uti, uống qúa chén; vinum fundere, chước tửu, rót rượu; vino exilaratus, xoàng xoàng; ut tigris in silvâ sic est vinum in homine, tửu nhập tâm như hổ nhập lâm.

Vio, as, are. đi, đi đàng.

Viocurus, i. *m.* quan áp việc xây cầu đắp bờ đắp đàng.

Viola, æ. *f.* △ địa đinh thảo, lê đầu thảo; viola matronalis, △ kiết dương thảo, hoa sắc tím.

Violabilis, *m. f.* le. *n.* is. có lẽ làm hư đặng, có lẽ mà phạm đặng.

Violaceus, a, um. thuộc về màu tím, — màu tử anh.

Violacium, ii. *n.* vị hoa tím.

Violarium, ii. *n.* nơi có nhiều yên chỉ hoa, — nhiều hoa tím.

Violarius, ii. *m.* thợ nhuộm màu tím, — màu tử anh.

† Violatìm. *adv.* cách phạm.

Violatio, onis. *f.* sự phạm, làm cho hư; violatio fidei, sự thất tín.

Violator, oris. *m*. kẻ phạm, làm hư.
Violatus, ûs. *m*. V. Violatio.
Violatus, a, um. đã chịu hư, đã chịu phạm, đã phải hư, phải bị dấu, đã phải đúng; violatus ab arcu, phải bị dấu tên. ‖ đã chế đã pha vị hoa tím.
Violens, tis. *omn. gen*. mạnh, dữ, hung hăng.
Violentè. *adv*. et Violenter. *adv*. cách hung hăng, — dữ tợn, — hãm hiếp, bất đắc dĩ, chẳng bằng lòng, mạnh, cách lứt lắt.
Violentia, æ. *f*. sự hãm hiếp, sự hung hăng. ‖ sự dữ tợn; violentia cœli, bão tát.
Violentus, a, um. nóng, lứt lắt, hung hăng, giận dữ, dữ tợn.
Violo, as, avi, atum, are. phạm, vi, lỗi, làm hư, phạm đến. ‖ hãm hiếp, ép, — qúa, — trái lẽ. ‖ đốn, chặt, cắt, phá. ‖ làm dấu tích; violare leges, phạm phép, vi pháp; — mandatum, vi lệnh; — præceptum, phá giái; — justitiam, lỗi ngãi, lỗi nghì; — vulnere, đánh phải dấu tích; — venas, chích mạch huyết; — ebur ostro, nhuộm ngà màu điều; — fidem, thất tín.
Vipera, æ. *f*. rắn lục, — độc, — hổ mây, △ ô kiêu.
Viperalis, *m. f*. le. *n*. is, hay giải độc con rắn.
Vipereus, a, um. et Viperinus, a, um. thuộc về rắn hổ rắn lục, thuộc về ô kiêu.
Vipio, onis. *m*. △ chim thiên nga tiểu.
Vir, viri. *m*. người nam, nam nhơn, nam, — nhi. ‖ chồng. ‖ loài đực hay là trống trong loài vật. ‖ anh hùng, lực sĩ; præbe te virum, làm lấy; vir gregis, con dê đực; ut vir tulit, người đã chịu như lực sĩ; viri, lính bộ.
Virago, inis. *f*. nữ nhơn có hình dạng người nam. ‖ nữ nhơn có gan, — hay đánh giặc.
Viratus, a, um. thuộc về người nam, mạnh mẽ; virata mulier, nữ nhơn dõng lực.
† **Viratus**, ús. *m*. việc người lành phải làm.
Virectum, i. *n*. V. Viretum.
Virens, tis. *omn. gen*. xanh; virens puella, gái xuân xanh; — opibus, phú qúi. ‖ sởn sơ, tươi tốt, bậm bạp.
Vireo, es, rui, rere. *n*. nên xanh, ra sởn sơ, — sởn sang, ra tươi, ra tươi tốt, ra bậm bạp. ‖ ra mạnh, ra mạnh mẽ, ra vững, đặng sức; virere fronde novâ, sinh lá, sinh đọt mới.
Vireo, onis. *m*. △ loài chim thương canh.
Vires, ium. *f. pl*. sức, sức mạnh, sức lực. ‖ phép, — mạnh. ‖ quân lính, cơ, vệ quân. ‖ nhơn đức; magnes sine viribus, đá nam châm mất sức. V. Vis.
Viresco, is, scere. *n*. ra xanh, — tươi, ra xanh lại; virescere primâ ævi parte, đặng tuổi xuân xanh. ‖ ra mạnh, đặng sức hơn, mạnh mẽ.
Viretum, i. *n*. nơi có nhiều cỏ, nội luộc.
Virga, æ. *f*. roi, — vọt, — mót, trượng, gậy, roi đánh, — bằng dây. ‖ gậy dùng làm phép thuật. ‖ bó roi bó đót có rìu giữa quan consul quen dùng. V. Fascis. ‖ thứ bạch thổ mọi quen bôi mặt. ‖ mây mống chẳng tròn; virgarum supplicium, sự chịu đòn; virga ferrea, thiết bãng, tiên thiết.
Virgator, oris. *m*. kẻ đánh đòn, tôi mọi áp sự đánh roi. ‖ quan cai dịch phu.
Virgatus, a, um. có đàng từ trên cho đến dưới rằn rực. ‖ vằn vện.
Virgetum, i. *n*. nơi trồng liễu thọ, tre cùng các giống dùng làm lạt.
Virgeus, a, um. bằng tre, — liễu thọ.
Virgidemia, æ. *f*. sự chịu đòn dữ lắm.
Virgiliæ, arum. *f. pl*. V. Vergiliæ.
Virginalis, *m. f*. le. *n*. is. Virginarius, a, um. et Virgineus, a, um. thuộc về người nữ đồng trinh, — đồng thân, — đồng nhi nữ.
Virginia, æ. *f*. tên chồng đặt cho người nữ đồng trinh khi kết bạn.
Virginisvendonides, is. *m*. kẻ bán con gái nhỏ.
Virginitas, atis. *f*. sự đồng trinh, trinh tiết, đồng thân.
Virginor, aris, ari. *dep*. xưng mình là đồng trinh.
Virgo, inis. *f*. đồng trinh, — thân, trinh tiết, — nữ, quê nữ. ‖ con gái. ‖ con cái, con mái. ‖ đờn bà. ‖ thất nữ cung.
Virgula, æ. *f. dim*. Virga. roi nhỏ, đót. ‖ sự chấm; virgula divina, roi nhỏ mà làm phép yêu thuật; — censoria, sự chấm bài, sửa bài; — fumi, hơi bay lên dịu dàng; — odorifera, nhang, — khói, đèn nhang, hỏa nhang; ejusmodi virgulas incendere, thắp nhang.
Virgulatus, a, um. V. Virgatus.
Virgultum, i. *n*. cây hay sinh đọt mà thôi, — mụt, — chồi mống. ‖ đót.
Virguncula, æ. *f. dim*. Virgo.
Viria, æ. *f*. vòng đeo tay hay là vòng mang cổ người nam.
Viriatus, a, um. mạnh mẽ, sức lực, dõng lực.
Viriculæ, arum. *f. pl. dim*. Vires.
Viriculum, i. *n*. thứ chàng mà cắt ngà.
Viridans, tis. *omn. gen*. xanh, tươi tốt, bậm bạp. ‖ làm cho ra xanh; germina viridantia, chồi bậm.
Viridarium, ii. *n*. vườn trồng các thứ cây sinh trái.

Viridarius, ii. *m.* kẻ làm vườn.
Viridè. *adv.* cách xanh, màu xanh.
Viridia, ium. *n. pl.* nội luộc, nơi có cây có cỏ xanh tươi. ‖ vườn.
Viridianus, i. *m.* bụt kia.
Viridicans, tis. *omn. gen.* V. Viridans.
Viridicatus, a, um. đã ra xanh, đã ra xanh lại.
Viridis, *m. f.* de. *n.* is. xanh, màu xanh, sắc xanh, tươi, — tốt, thanh. ‖ mét, — meo, — xanh. ‖ màu biếc. ‖ mạnh mẽ, sức mạnh, tuổi xuân xanh. ‖ tươi, mới; viridissimus, xanh lè, — lẻo, — dờn dờn, — nghịt nghịt.
Viriditas, atis. *f.* sự xanh, tươi. ‖ tuổi xuân xanh, — mạnh mẽ.
Virilia, ium. *n. pl.* thân thể riêng người nam.
Virilis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về người nam, xứng nam nhơn. ‖ dõng lực, vững vàng, cả gan; virili pro parte vel portione, kiệt lực; in virilem, từng bình phân.
Virilitas, atis. *f.* tuổi đang thì, — thành nhơn. ‖ phận nam nhơn. ‖ dõng lực, hình dạng lực sĩ, hình dạng vững vàng mạnh mẽ.
Viriliter. *adv.* cách mạnh mẽ, — dõng lực; viriliter agere, xốc vác.
Viriola, æ. *f. dim.* Viria. vòng đeo tay.
† Viriolè. *adv.* cách mạnh mẽ.
Viriosus, a, um. V. Virosus. ‖ mạnh mẽ. ‖ độc.
Viripotens, tis. *omn. gen.* phép tắc, đấng toàn sức lực, cả sức.
Viripotens, tis. *f.* gái thành nhơn.
Viritanus ager. ruộng chia bình phân từng người ta.
Viritìm. *adv.* từng người. ‖ riêng, tư.
Viror, oris. *m.* sự xanh tươi.
Virosus, a, um. hay tìm hay kiếm nam nhơn.
Virosus, a, um. hôi, — hám, — thối, khai, hỉnh, bay mùi, — hơi xấu.
Virtualis, *m. f.* le. *n.* is. intentio virtualis, ý có sức bởi ý trước.
Virtus, utis. *f.* nhơn đức, đức, bề đức hạnh, nhơn ngãi, phúc đức, phước đức. ‖ bụt nữ áp nhơn đức. ‖ dõng lực, gan vàng, cả gan, sự mạnh mẽ, phép, — mạnh, — lớn. ‖ sự thần hiệu, thế, tài năng, công nghiệp; virtus eximia, cao đạo, — đức; virtutis opus, phúc đức; — arbor, cây đức; — fundamentum, nền nhơn đức; virtutum nexus, nhơn; virtus mercis, của buôn bán tốt; virtutes orationis, lời văn hoa, lời bạt thiệp. ‖ virtutes, phẩm thiên thần; virtutis studiosi se mutuò diligunt ejusdem verò artis æmuli sibi mutuò invident, △ đồng nghệ giả tương tật, đồng đạo giả tương ái.
Virulentia, æ. *f.* V. Virus. ‖ sự hôi thối.
Virulentus, a, um. có sự độc, độc.
Virus. *ind. n.* et Virus, iri. *n.* các thứ khí hay là mủ độc. ‖ thuốc độc. ‖ mùi hôi hám, — thối. ‖ sự đắng đót. ‖ sự chua, chát. ‖ sự nhuốm, nhuộm; virus amatorium, bùa ngải.
Vis, vis. *f.* sức, — mạnh, phép, — tắc, — mạnh, lực, — lượng. ‖ sự hãm hiếp, bắt, — hãm. ‖ sự đánh, — đòn. ‖ sự thần hiệu, sự diệu, thần diệu. ‖ sức mạnh, có thế mạnh. ‖ sự nhiều, lưu loát. ‖ quờn, — phép, thế. V. Vires. vim vi repellere, độc giải độc; — inferre, hãm hiếp; vires amittere, suy; — exerere, gắng sức, rán sức; ultrà vires, qúa sức; viribus potens, cả sức, lớn sức; — fidere, cậy sức; viribus totis, hết sức, tận lực, kiệt lực; — junctis, hiệp sức; pro viribus, phỉ sức; pro viribus agas, gắng lấy; vi aliquid agere, lấy sức; exhaustus viribus, suy tổn.
Vis? vis ne? có muốn chăng? V. Volo.
Viscatus, a, um. đã thoa, đã xức mủ cây.
Viscera, um. *n. pl.* ruột. ‖ lòng mẹ; viscera causæ, chính sự. ‖ viscera torqueri, đoạn trường; metu nimio viscera agitari, hộc tốc; viscera è ventre exire, sểu ruột; — præcidere, đoạn trường; — permovere et torquere (ut de medicâ potione,) bào ruột; — torqueri, đau ruột; — foràs emittere et pellem intromittere, ruột bỏ ra, da bỏ vào. ‖ viscera, trường, can trường, tâm trường, ruột loan, — tằm.
Visceratìm. *adv.* từng phần, — đoạn.
Visceratio, onis. *f.* phần chia một khúc thịt sống cho mọi người trong dân đến ngày lễ hay là khi cất đám. ‖ yến tiệc. ‖ của cho con chó ăn khi con nai đã chết.
† Viscereus, a, um. có ruột.
Viscidus, a, um. et Viscosus, a, um. dẻo, có mủ cây; oriza viscosa, nếp, gạo nếp.
Viscum, i. *n.* et Viscus, i. *m.* nhành gởi. ‖ mủ cây, nhựa cây. ‖ lưới săn.
Viscus, eris. *n.* ruột. V. Viscera. viscus è foco mandere, ăn ruột nướng.
Visendus, a, um. đáng cho người ta thấy.
Visibilis, *m. f.* le. *n.* is. xem thấy đặng.
Visibilitas, atis. *f.* sự gì làm cho đặng thấy.
† Visibiliter. *adv.* cách xem thấy đặng.
Visio, onis. *f.* sự xem, thấy. ‖ sự gì thấy khi chiêm bao, hay là hiện

ra hay là Đức Chúa trời tỏ ra. || sự biết, trí vẽ, sự mường tượng. || ý kì dị thợ vẽ. || đều hồi.
Visio, is, ire. địt thầm.
Visitatio, onis. *f.* sự hiện ra, hiện đến, tỏ ra. || sự thăm, thăm viếng.
† Visitator, oris. *m.* kẻ thăm viếng, bàu chữa, binh vực.
Visitatus, a, um. *part.*
Visito, as, avi, atum, are. năng viếng. || đi thăm.
Viso, is, si, sum, sere. thăm, — viếng; visendi causâ, — studio, vì ý tọc mạch.
Vispellio, onis. *m.* V. Vespillo.
† Visualitas, atis. *f.* sự xem, xem thấy.
Visula, æ. *f.* thứ cây nho. || N. F.
Visum, i. *n.* sự hiện ra, hiện đến. || sự mường tượng, sự gì thấy khi chiêm bao. || đều nọ đều kia xem thấy hay là đá đến đặng.
Visus, a, um. *part.* Video.
Visus, ûs. *m.* sự xem, tài xem, phép đặng xem. || sự xem thấy, ngó. || sự hiện đến, — ra. || hình bề ngoài; nocturno visu, khi chiêm bao.
Vita, æ. *f.* sự sống, mạng sống, cách ăn ở, thói, — phép, — phết, nết na. || truyện người đặng công danh. || đời. || tính mạng, sinh mạng. || vitâ abire, qua đời, tiền vãng; vitam solitariam agere, tu trì; — longam precari, chúc thọ, — trường thọ; — alicujus computare, toán số; — alicui permittere, nhiêu sinh; — pro vitâ reddere, thế mạng; totâ vitâ, mãn đời, — đại, trọn đời; vitâ donari, thứ mạng; salvâ vitâ omnia detrimenta facilè resarciuntur, còn da lông mọc, con chồi nên cây; vita sic erat, thuở ấy thói đời thì làm vậy.
Vitabilis, *m. f.* le. *n.* is. lánh đặng.
Vitabundus, a, um. kẻ ra sức cho đặng lánh, — khỏi.

Vitalia, ium. *n. pl.* phần quí trọng hơn trong xác như tâm, phổi &c. vitalia capitis, óc.
Vitalis, *m. f.* le. *n.* is. sự gì hay làm cho đặng sống, — hay giúp đỡ mạng sống; spiritus vitalis, vía van; vitalis ros, sữa vú nuôi. || kẻ sống đặng lâu. || đáng sống.
Vitalitas, atis. *f.* sức vía van.
Vitaliter. *adv.* có cội rễ sự sống.
Vitatio, onis. *f.* sự lánh, — khỏi.
Vitatus, a, um. đã lánh, — khỏi.
Vitellianæ, arum. *f. pl.* et
Vitelliani, orum. *m. pl.* tấm đã biên đều nguyệt hoa.
Vitellinus, a, um. thuộc về bò đực choai.
Vitellum, i. *n.* tròng đỏ.
Vitellus, i. *m.* tròng đỏ. || bò đực choai.
Viteus, a, um. thuộc về cây nho.
Vites. V. Vitis.
Vitex, icis. *f.* thuốc ôn, △ mạn kinh tử.
Vitiabilis, *m. f.* le. *n.* is. hư đặng.
Vitiarium, ii. *n.* chồi mống cây nho.
Vitiatio, onis. *f.* sự làm hư.
Vitiator, oris. *m.* kẻ làm hư, phạm, quyến dụ, dũ lòng.
Vitiatus, a, um. *part.* Vitio. hư, pha, bệ tệ, hư đi, hư hốt, vữa.
Viticarpifer, a, um. dùng mà phát cây nho.
Viticella, æ. *f.* dây leo như bìm bìm.
Viticola, æ. *m. f.* kẻ làm vườn nho.
Viticomus, a, um. hay đội mũ bằng nhành và lá cây nho.
Viticula, æ. *f.* cây nho nhỏ. || mụt nho.
Viticulum, i. *n.* mụt nho, chồi nho.
Vitifer, a, um. hay sinh hay đem cây nho.
Vitigenus, a, um. et Vitigineus, a, um. bởi cây nho mà sinh ra.
Vitilena, æ. *f.* hoa nương.
Vitilia, ium. *n. pl.* nhành liễu thọ dùng mà cột cây nho.

Vitiligo, inis. *f.* đém trắng nơi da, đơn, phung hủi.
Vitilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ uốn, dịu.
Vitiligator, oris. *m.* kẻ hay cãi lời, — cãi lẽ, — cãi trả, — cãi lẫy vì sự nhỏ mọn. || kẻ bỏ vạ. || kẻ bắt lẽ.
Vitilitigo, as, are. bắt lẽ luôn vì sự nhỏ mọn, cãi lẽ, — lời luôn khi chẳng đáng.
Vitimagistratus, ûs. *m.* quan người ta bàu chẳng nhằm phép.
Vitineus, a, um. thuộc về cây nho.
Vitio, as, avi, atum, are. làm hư, phạm. || pha, chế, gỉa, làm cho ra xấu; vitiare auras, làm cho khí ra độc; — virginem, làm cho hư thân người nữ đồng trinh. || vitiari, vữa.
Vitio, is, ire. làm vườn cây nho.
Vitiosè. *adv.* cách xấu, — hư, — lỗi, — thiếu.
Vitiositas, atis. *f.* sự thiếu, lỗi, bất cụ. || thói xấu, cách ăn cách ở xấu, tính nết xấu.
Vitiosus, a, um. đã hư, hư nát. || ươn, — ế. || thiếu, bất cụ, xấu. || hư hốt, hoang hủy.
Vitis, is. *f.* cây nho. || rượu. || nhành nho chặt quan cai một trăm quân dùng như roi đánh. || thứ củ choc.
Vitisator, oris. *m.* kẻ trồng cây nho.
Vitium, ii. *n.* sự thiếu, hư, lỗi, bất cụ, tội, nết hư, — xấu. || tật, bệnh, xấu hình, — dạng. || lời quở, — trách; vitio alicui dare, — vertere quod, bắt tội người vì; vitio vini id fecit, người đã làm sự ấy là tại uống rượu say; vitium oculorum, đau con mắt, xấu mắt.
Vito, as, avi, atum, are. trốn, lánh, — khỏi; vitare æstum, đụt nắng; — peccatum, lánh tội.
Vitrarius, ii. *m.* thợ làm đồ chai như ve hay là đồ thủy tinh.

Vitrea, orum. *n. pl.* et Vitreamina, um. *n. pl.* đồ chai, — thủy tinh.

Vitrearius, ii. *m.* V. Vitrarius.

Vitreolus, a, um. *dim.*

Vitreus, a, um. bằng chai, — thủy tinh, thuộc về chai. ‖ trong, — ngần. ‖ mỏng giòn ; vitrea unda, nước trong lẻo lẻo ; — fama, danh tiếng chẳng bền.

Vitriaria, æ. *f.* lá thuốc giòi.

* Vitricus, i. *m.* cha ghẻ, giượng ghẻ.

Vitriolum, i. *n.* △ phàn ; vitriolum romanum, thảo phàn ; — cyprum, đãm phàn.

Vitrix, icis. *f.* nữ nhơn dọn bình hoa hay là giùm hoa.

Vitrum, i. *n.* chai, thủy tinh. ‖ thứ chàm.

Vitta, æ. *f.* dây dùng mà bới hay là bịt tóc các thầy cả, và dùng mà dọn của tế lễ cho tề chỉnh. ‖ dây nữ nhơn có nết na quen dùng, dây, gí lụa lớn, tua.

Vittatus, a, um. có dây lụa rực rỡ mà bới tóc hay là bịt đầu tề chỉnh.

Vitula, æ. *f.* bò cái choai. ‖ bụt nữ áp sự vui mầng.

Vitulamen, inis. *n.* chồi mống.

Vitulinus, a, um. thuộc về bò đực choai.

Vitulor, aris, atus sum, ari. *dep.* chơi bời, — xuân, — vui.

Vitulus, i. *m.* con bò đực choai. ‖ ngựa con. ‖ bò biển. ‖ con các loài vật, nghé, con nghé.

Vitumnus, i. *m.* bụt ban sự sống.

Vituperabilis, *m. f.* le. *n.* is. đáng chê, — trách, — quở.

Vituperabiliter. *adv.* cách đáng chê, — đáng quở.

Vituperatio, onis. *f.* sự chê, nhạo chê, quở, trách, bắt lỗi.

Vituperator, oris. *m.* kẻ chê, quở, trách, bắt lẽ, — lỗi.

Vituperatus, a, um. *part.* Vitupero.

† Vituperium, ii. *n.* V. Vituperatio.

Vitupero, as, avi, atum, are. chê, nhạo chê, quở, trách, khinh dể, dể duôi, chê bai, — bỏ, bắt lẽ, — lỗi ; vituperare cœlum, chê mọi sự dầu trọn lành thể nào.

Vitupero, onis. *m.* V. Vituperator.

Vivacitas, atis. *f.* viá van, viá mạnh. ‖ trí mau mắn, — sáng, — lẹ lắm.

Vivaciter. *adv.* cách sốt sắng, — nóng, — hung hăng.

Vivarium, ii. *n.* ràn, nơi rào giậu mà nuôi loài vật. ‖ nơi nuôi con thỏ. ‖ ao hồ, đìa, đầm đìa. ‖ N. U.

Vivarius, a, um. thuộc về đầm đìa ; vivariæ naves, ghe cá.

Vivatus, a, um. V. Vividus.

Vivax, acis. *omn. gen.* hay sống lâu, trường thọ. ‖ bền, lâu dài. ‖ lẹ, — làng, mau mắn.

Vivè. *adv.* V. Vividè.

Vivebo. thay vì Vivam. V. Vivo.

Vivens, tis. *omn. gen.* sống.

Viverra, æ. *f.* thứ con chồn hay bắt con thỏ.

Vivesco, is, scere. *n.* mới sinh, ra đời. ‖ bổ sức lại, thêm sức.

Vivicomburium, ii. *n.* hình phạt thiêu xác người còn sống.

Vividè. *adv.* cách mạnh, — vững.

Vividulus, a, um. hay ban sự sống.

Vividus, a, um. sống, có mạng sống, có vía van. ‖ mạnh mẽ. ‖ sắc sảo ; vividus color, tốt màu ; vivida ingenia, trí sắc sảo.

† Vivificatio, onis. *f.* sự làm cho sống.

Vivificator, oris. *m.* kẻ làm cho đặng sống.

Vivificatus, a, um. *part.*

Vivifico, as, avi, atum, are. làm cho sống, ban hay là giữ sự sống.

Vivificus, a, um. hay làm cho đặng sống, — giúp sự sống.

Viviparus, a, um. hay sinh con sống.

Viviradix, icis. *f.* cây có rễ sống.

Vivisco, is, scere. *n.* V. Vivesco.

Vivo, is, xi, ctum, vere. *n.* sống. ‖ nuôi mình, ăn ở. ‖ chơi, — bời. ‖ ở, ở tại, tại. ‖ đặng bền, lâu dài ; in diem vivere, lần cứa, lần hồi ; vixit, người đã chết ; ne vivam, tôi chết nếu ; si vivo, nếu Đức Chúa trời giúp sức cho tôi đặng sống ; vivere alicui, chịu phục người ; — magnificè, ăn ở trọng thể.

Vivus, a, um. sống. ‖ mới, tươi, xanh, — tươi, tươi tốt. ‖ sắc sảo ; vivus amor, sốt mến ; viva aqua, nước mạch ; vivi lapides, đá lửa ; vivæ lucernæ, đèn sáng.

Vix. *adv.* khó, là họa, một ít nữa ; vix dùm dixeram, tôi đã vừa nói rồi thì ; vix est ut, có đặng là họa, có đặng thì rất khó. ‖ chẳng, không ; vix dùm, mới, chưa đặng bao lâu.

VO

Vobiscum. thay vì cum vobis, cùng chúng bay. V. Tu.

Vocabilis, *m. f.* le. *n.* is. V. Vocalis.

Vocabulum, i. *n.* tiếng, tên, tiếng dùng mà kêu sự gì.

Vocalis, *m. f.* le. *n.* is. có tiếng có giọng người. ‖ có tiếng mạnh. ‖ hay vang, vang lừng, — dậy. ‖ hay kêu, âm ; vocales chordæ, dây đờn kìm ; — litteræ, chữ âm. ‖ vocales, kẻ đờn hát.

Vocalissimus, a, um, có tiếng son, có giọng óc.

Vocalitas, atis. *f.* hai tiếng rập nhau, âm vận, hai tiếng bộ vận, ngọt giọng khi nói, nói êm tai, đọc êm tai.

Vocaliter. *adv.* cả tiếng.

Vocamen, inis. *n.* V. Vocabulum.

Vocatio, onis. *f.* sự kêu, mời, đòi, hạn ngày ra mặt. ‖ sự gọi.

Vocativè. *adv.* cách kêu, — gọi. ‖ nơi vocativo.

Vocativus, a, um, (casus,) casu Vocativo.

Vocator, oris. *m.* kẻ đi mời ăn tiệc, kẻ mời, đòi, kêu.

Vocatorius, a, um. thuộc về sự kêu, — gọi.

Vocatus, ûs. *m.* sự mời nhóm họp. ‖ sự vái, nguyện xin. ‖ sự mời, đòi.

Vocatus, a, um. *part.* Voco.

Vociferatio, onis. *f.* sự la lối, ểnh ẳng, dức lác, — lộn, la vang.

Vociferator, oris. *m.* kẻ dức lác, la vang.

Vociferatus, ûs. *m.* V. Vociferatio.

Vocifero, as, avi, atum, are. et

Vociferor, aris, atus sum, ari. *dep.* dức lác, la lối, la chuyển đi, dức lộn, hốc lác, kêu la, la óng óng, la phớ lỡ, la vỡ lỡ; vociferando invicem vocare, hú nhau.

Vocifico, as, avi, atum, are. kêu, gọi, kêu tên, lên tiếng mà chỉ.

Vocitatus, a, um. *part.*

Vocito, as, avi, atum, are. năng kêu, — gọi, kêu giựt giọng.

Voco, as, avi, atum, are. kêu, gọi, đòi, mời, mời nhóm họp, mời họ. ‖ đặt tên. ‖ kêu xin, nguyện cầu, vái. ‖ kì ngày, kì thì mà ra mặt nơi tòa kiện. ‖ hỏi, tra xét. ‖ chiêu; vocare à longè, kêu vói; — manu, ngoắt, ngoắt lại; — hostem, thách kẻ nghịch; — concionem, nhóm họ; — esum, — commessatum, — convivam, mời ăn; — in crimen, cáo tội, bắt tội; — deos in vota, vái bụt.

Voconia lex. luật chẳng cho người nữ đặng phần cơ nghiệp.

Vocula, æ. *f.* tiếng nhỏ, giọng tiểu.

Voculatio, onis. *f.* cách đọc, cách nói.

Vola, æ. *f.* bàn tay, — chơn; quantum vola potest continere, một nhúm.

Volantes, ium. *m. pl.* con chim.

Volatica, æ. *f.* thứ cá biển lớn qúa.

Volaticus, a, um. nhẹ, — tính, hay thay đổi.

Volatilis, *m. f.* le. *n.* is. hay bay. ‖ hay chóng qua, đi mau lắm. ‖ chẳng bền, chẳng vững; volatilia, loài cầm, loài chim, điểu thú; volatilia et aquatilia, chim trời cá nước.

Volatura, æ. *f.* et **Volatus**, ûs. *m.* sự bay. ‖ mùa con chim bay sang xứ khác. ‖ sự đi chóng, chạy mau.

Volema, orum. *n. pl.* trái lê lớn lắm.

Volenter. *adv.* cả lòng, cam lòng.

Volentia, æ. *f.* ý, ý muốn, thế, sự binh vực.

Volgiogum, i. *n.* cái bừa.

Volgigavus, Volgo, Volgus. V. Vulgus.

Volim, thay vì Velim. V. Volo.

Volito, as, avi, atum, are. năng bay, bay nơi nọ nơi kia, bay. ‖ chạy, đi nơi nọ nơi kia; volitare per ora, đặng danh tiếng; volitando continuò cadere, bay sập sận.

Volnus. thay vì Vulnus.

Volo, as, avi, atum, are. bay. ‖ chóng qua. ‖ đi kíp, đi mau. ‖ phi; volare in altum, bay bổng, cao phi.

Volo, vis, vult, volui, velle. muốn, ước ao, có ý muốn, yêu muốn; velle benè, malè, alicui, alicujus causâ, có ý lành hay là dữ cho người nào; volo te tribus verbis, volo te paucis, tôi muốn nói cùng anh một hai đều; velint nolint, dầu nó bằng lòng hay là chẳng.

Volones, um. *m. pl.* kẻ ở lính tại ý nó chẳng phải luật phép buộc.

Volpes. V. Vulpes.

Volsella, æ. *f.* cái nhíp, nhíp ben.

Volsgra, æ. *f.* chim ra điềm dữ.

Volsus, a, um. đã nhổ lông. V. Vulsus.

Voltus, thay vì Vultus.

Volubilis, *m. f.* le. *n.* is. dễ xây, hay xây quanh. ‖ hay thay đổi, chẳng bền; volubile buxum, cái vụ; volubilis oratio, bài hay.

Volubilitas, atis. *f.* sự dễ xây, dễ xây quanh. ‖ hình tròn. ‖ sự thay đổi, nhẹ tính.

Volubiliter. *adv.* cách xây quanh, — dễ chảy.

Volucer, *m.* cris. *m. f.* cre. *n.* is. có cánh, hay bay. ‖ đi chóng, qua mau lắm, đi nhẹ lắm.

Volucra, æ. *f.* sâu ở trong lá cây nho.

Volucris, is. *f.* con chim; volucris Junonia, con công.

Volucripes, edis. *omn. gen.* kẻ nhẹ chơn.

Volucriter. *adv.* chống, mau lắm.

Volumen, inis. *n.* sự vấn, vấn vít, cuốn. ‖ sách, cuốn sách; volumen epistolarum, gói thơ; opus constans multis voluminibus, pho sách; volumina serpentum, rắn đoanh; — fumi, khói un đống.

Voluminosus, a, um. có nhiều đoanh nhiều khoanh nhiều vấn.

Volumna, æ. *f.* et **Valumnus**, i. *m.* bụt hay bàu ý muốn con nít mới sinh.

Voluntariè. *adv.* et **Voluntariò.** *adv.* bằng lòng, sẵn lòng, cả lòng, cam lòng, tự nhiên, bởi mình, tại ý muốn.

Voluntarius, a, um. sự gì làm bằng lòng, bởi ý muốn, chẳng có ai ép.

Voluntas, atis. *f.* ý, — muốn, — chỉ, — tứ, — lành; ultima voluntas morientis, di ngôn, di chúc. ‖ lòng, — dạ, ới; propria voluntas, lòng tây, ý riêng; voluntati alicujus resistere, cãi ý; — obsistere,

ngại ý; thất ý; — obtemperare se, chìu lòng; levis nec certa voluntas, nhú nhứ; voluntas nominis, nghĩa tiếng.

Volup. *ind. n.* et Volupe. *ind. n.* sự gì sinh vui lòng, — vui mừng; volupe est mihi, tôi mừng bội phần vì sự ấy.

Volupia, æ. *f.* bụt nữ sự sung sướng.

Voluptabilis, *m. f.* le. *n.* is. đẹp.

Voluptariè. *adv.* cách sung sướng, — vui xác thịt.

Voluptarius, a, um. hay sinh vui lòng. ‖ phải sung sướng. ‖ mê dắm, sa đà, mê vui sướng, mê dâm dục.

Voluptas, atis. *f.* sự vui, vui vẻ, — chơi. ‖ vui sướng, sung sướng. ‖ lòng dục, tình tư dục. ‖ bụt nữ áp sự sung sướng. ‖ lễ vui chơi; in voluptatibus demersus, sa dắm, mê đắm.

Voluptificus, a, um. hay sinh sự vui sướng.

† Voluptuarius, a, um. V. Voluptarius.

Voluptuor, aris, atus sum, ari. *dep.* mê chơi bời, vui chơi lắm, sa đắm, mê đắm vui sướng.

† Voluptuosè. *adv.* V. Voluptariè.

Voluptuosus, a, um. hay dẹp, hay sinh vui sướng, mê đắm.

Voluta, æ. *f.* đồ chạm trên đầu cột có hình đoanh.

Volutabrum, i. *n.* bùn nẩy, bùn lầm heo rừng giầm.

Volutabundus, a, um. hay giầm bùn. ‖ hay lo liệu, suy lượng việc gì.

Volutatìm. *adv.* cách lăn, cách cuốn.

Volutatio, onis. *f.* sự lăn, cuốn. ‖ sự lắc, ghe lắc, lúc lắc. ‖ sự giầm, lăn chình, dầm; volutatio in luto, sự dầm bùn, giầm bùn; — animi, sự rối lòng rối trí.

Volutatus, ûs. *m.* sự lăn mình, giầm.

Volutatus, a, um. *part.* Voluto.

Volutè. *adv.* et Volutatìm. *adv.* cách lăn, — cuốn.

Volutina, æ. *f.* bụt nữ hay giữ bao hột lúa trong gíe.

Voluto, as, avi, atum, are. lăn đi lăn lại, cuốn đi cuốn lại; volutare se, lăn chình; — se in luto, dầm bùn; volutari in aquâ, giầm nước; — animo, lo tưởng; volutari in luto, giầm bùn; — ad pedes, sấp mình dưới chơn.

Volutus, ûs. *m.* sự bò, lết, trườn.

Volutus, a, um. *part.* Volvo.

Volva, æ. *f.* bao nấm, vỏ, da trái. ‖ V. Vulva.

Volvo, is, vi, lutum, vere. lăn, cuốn, — lại, làm cho xây vần; volvere mattam, cuốn chiếu; — cereos, lăn đèn; — se, trằn, — trọc; — se deorsùm, trằn xuống; — secum, — cum animo, tưởng thầm; volvi in câput, chúi đầu; — in orbem, luân chuyển; volvere verba, nói khéo và dễ; — libros, coi sách.

Volvox, ocis. *m.* sâu hay ăn cây nho.

† Vomax, acis. *omn. gen.* kẻ năng mửa ra.

Vomer, eris. *m.* lưỡi cày. ‖ cái cày.

Vomex, icis. *m.* phần trên lưỡi cày. ‖ sự mửa.

Vomica, æ. *f.* nhọt, ung có mủ máu, mụt bạc đầu, sang độc. ‖ đãy đầy; vomicam rumpere, làm cho mụt bạc đầu ra mủ.

Vomicosus, a, um. có mụt bạc đầu.

Vomicus, a, um. hay sinh thần khí, — sinh khí độc; strychnos nux vomica, cây củ chi.

Vomificus, a, um. hay sinh bợn dạ, — giục sự mửa ra.

Vomifluus, a, um. thuộc về sự mửa.

Vomis, is. *m.* V. Vomex.

Vomitio, onis. *f.* et Vomitium, ii. *n.* sự mửa, mửa mả.

Vomito, as, avi, atum, are. mửa, — ra, thổ, năng mửa.

Vomitor, oris. *m.* kẻ hay mửa.

Vomitoria, orum. *n. pl.* chỗ rộng cho người ta ra khỏi áng bội bè.

Vomitorius, a, um. hay làm cho mửa ra.

Vomitus, ûs. *m.* sự mửa, mửa mả.

Vomo, is, mui, mitum, mere. mửa, — mả, thổ; vomere sanguinem, thổ huyết; — magno impetu, mửa học tốc; — animam, chết.

Vopiscus, i. *m.* đứa con sinh ra còn sống khi mẹ sinh dôi khi đứa con khác đã chết khi sinh.

Vopte. thay vì Vosipsi.

Voracitas, atis. *f.* sự háu ăn.

Voraciter. *adv.* cách tham ăn, — háu ăn.

Voraginosus, a, um. có nhiều vực.

Vorago, inis. *f.* vực, — sâu, — thẳm, vũng vật. ‖ lỗ nẻ rộng lắm, lỗ sâu lắm; vorago patrimonii, kẻ phí cơ nghiệp; voragines fluvii ubì homines jam suffocati sunt, vực có húy.

† Voratio, onis. *f.* sự háu ăn, nuốt, ngốn, ních.

Vorator, oris. *m.* kẻ ních, ngốn.

† Voratrina, æ. *f.* quán rượu. ‖ vực, — sâu.

Voratus, a, um. *part.* Voro.

Vorax, acis. *omn. gen.* kẻ háu ăn, tham ăn, ních, ngốn; vorax usura, sự ăn lời qúa lẽ.

Voro, as, avi, atum, are. háu ăn, nuốt trộng, ních, thốc; vorare litteras, ái mộ coi sách; elephantem vorare aliquid, voi ngốn; canem vorare aliquid, chó thốc.

Vorsìm, Vorsùm, &c. V. Vers. ...

Vorsus, ûs. *m.* sự người ta xáy vòng mà múa hát.

Vortex, icis. *m.* vật nước, xoáy nước, vực, — sâu, vật gío. ‖ sự đau quặn, quặn ruột.

Vorticordius, &c. V. Verti. ...

Vos. *gen.* vestri, vestrûm. *dat.* vobis. bay, chúng bay, phô ông.
Voster, tra, trum. V. Vester.
Votifer, a, um. kẻ mang đồ đã vái đồ đã khấn.
Votivitas, atis. *f.* sự buộc mình vì đã khấn hứa.
Votivus, a, um. thuộc về đều khấn hứa, — đều đã dâng, — đều đã cúng đã vái. ‖ đẹp ý ta, đều đặng như ý muốn như lòng ước ao.
Votum, i. *n.* lời khấn, đều khấn hứa, lời nguyện, lời khấn vái, lời cầu nguyện. ‖ sự ước ao. ‖ ngày kì yên, ngày chúc phước cho nhà nước cho vua chúa ; vota divis canere, hát ca ngợi mà kính các bụt ; vota annuere, — damnare, nhậm lời khấn nguyện ; — solvere, — reddere, giữ lời khấn.
Votus, a, um. *part.*
Voveo, es, vovi, votum, vere. khấn, — hứa, — vái, — nguyện. ‖ ước ao, khát khao, ngóng trông ; vovere templum Deo, khấn hứa lập đền thờ cho Chúa.
Vox, ocis. *f.* giọng, tiếng, lời, tiếng tăm, — nói ; vox canora, trong tiếng, giọng trong ; — serena, tiếng thanh, — son ; — acuta, giọng óc ; — suavis, giọng ngọt, thanh bai ; voce altâ, cả tiếng ; — elatâ, lớn tiếng ; — contentâ, dắng, — dỏi ; sonum vocis intendere, dắng tiếng ; demissâ voce, thầm thĩ, lâm dâm ; voces intermissæ, thẽ thòi ; vox hæc una omnium est, ấy là tiếng thiên hạ dồn. ‖ chữ âm. ‖ dấu, chấm.

VU

Vulcanalia, ium. *n. pl.* lễ kính bụt lửa.
Vulcanalis, *m. f.* le. *n.* is. et Vulcanius, a, um. thuộc về bụt lửa ; vulcania acies, — pestis, lửa đốt.
Vulcanus, i. *m.* bụt lửa. ‖ lửa.
Vulga, æ. *f.* V. Bulga.
Vulgaris, *m. f.* re. *n.* is. thường, thuộc về dong nhơn ; vulgaris via, đàng kiệt ; vulgaria, lời mừng thường ; — verba, lời quê.
† Vulgaritas, atis. *f.* dong nhơn.
Vulgariter. *adv.* thường lệ.
Vulgarius, a, um. V. Vulgaris.
Vulgator, oris. *m.* kẻ tỏ ra, kẻ rao, đồn tiếng.
Vulgatus, a, um. *part.* Vulgo.
Vulgatus, ûs. *m.* sự rao.
Vulgivagus, a, um. V. Vulgaris.
Vulgò. *adv.* khắp mọi nơi. ‖ thường lệ, rõ ràng, trước mặt thiên hạ ; vulgò loquuntur, có tiếng đồn ; — conceptus, — quæsitus, con chẳng chính.
Vulgo, as, avi, atum, are. rao, đồn tiếng, bay ra, tỏ ra cho thiên hạ biết ; vulgare corpus, làm nghề con bợm ; — librum, in sách ; — rem in majus, nói thêm.
Vulgus, i. *m.* et *n.* dong nhơn, dân sự, phàm dân ; vulgi rumor, tiếng thứ dân đồn ; vulgus quod servorum solet, việc đầy tớ quen làm.
Vulgus, ûs. *m.* V. Vulgus, i.
Vulnerabilis, *m. f.* le. *n.* is. hay làm dấu vít, — sinh nhức lắm.
Vulnerarius, ii. *m.* thầy thuốc hay dặt thuốc.
Vulnerarius, a, um. thuộc về dấu tích, — thuốc chữa dấu tích.
Vulneratio, onis. *f.* sự đánh cho phải dấu vít. ‖ sự gièm pha, sự nhơ danh.
Vulneratus, a, um. *part.*
Vulnero, as, avi, atum, are. đánh cho phải dấu, — cho phải bị vít tích ; vulnerare verbis, nói mất lòng người.
Vulnifer, a, um. et Vulnificus, a, um. hay đánh cho bị dấu.
Vulnus, eris. *n.* dấu, — tích, vít. ‖ sự xé, cắt. ‖ tên, lao. ‖ sự thiệt, thiệt hại. ‖ sự phiền lòng. ‖ sự bị tích yêu mến, bị vì phải lòng. ‖ thương tích ; vulnus fasciolis obligare, rịt thuốc ; — curatu difficile, mạch lươn ; — continuò pus emittens, lưởi lười miệng ; vulnera mutua, tương ái.
Vulnusculum, i. *n* dấu tích nhỏ.
Vulpecula, æ. *f.* chồn con.
Vulpes, is. *f.* con cáo, cầy cáo, chồn.
Vulpinaris, *m. f.* re. *n.* is. quỉ như cầy cáo.
Vulpinor, aris, atus sum, ari. *dep.* làm như cáo, làm như chồn, làm mưu kế, dùng mưu chước.
Vulpinus, a, um. thuộc về con cáo, quỉ quyệt, có mưu trí.
Vulpio, onis. *m.* cáo già, con bãi, kẻ xỏ lá, quỉ quyệt lắm.
Vulsura, æ. *f.* sự nhổ.
Vulsus, a, um. *part.* Vello.
Vulticulus, i. *m. dim.* Vultus. mặt nhỏ, mặt chằn bẩn.
Vultuosus, a, um. kẻ có mặt nghiêm nhặt, mặt chằn bẩn, châu mày.
Vultur, uris. *m.* kên kên. ‖ kẻ tham của, tranh đoạt. ‖ N. M. vultur dilaceret viscera tua, kên kên rút ruột.
Vulturinus, a, um. thuộc về kên kên.
Vulturius, ii. *m.* V. Vultur. ‖ kẻ ăn của dân, tranh đoạt.
Vulturnus, i. *m.* thứ gió nam đông. ‖ N. F. bụt hay sông ấy.
Vultus, ûs. *m.* mặt, diện, — mạo, thể diện, tướng mạo, trượng mạo, trạng mạo, mạo, dong nhan, tư dong ; vultus mulieris, má hồng, má phấn ; ex vultu conjecturam facere, xem tướng ; vultus omnes exprimere, mặc lấy các giống hình dạng ; — habet pacem, người có mặt vui. ‖ chơn duông. ‖ hình, — dạng, — dáng.

Vulva, æ. *f.* lòng mẹ, lòng thai, tử cung. ‖ nhau. ‖ vulva porcina, nhau heo nái.

Vulvula, æ. *f. dim.* Vulva.

XA

Xanthenes, is. *m.* ngọc kia.

Xanthium, ii. *n.* cỏ hay làm cho tóc ra hồng, cây kẻ.

Xanthus, i. *m.* N. F.

XE

Xeniolum, i. *n. dim.* Xenium, ii. *n.* của lễ quen dâng cho khách thứa, — cho kẻ đi ăn tiệc, — cho quan trấn xứ. ‖ tiền công thầy kiện.

* Xenodochium, ii. *n.* nhà thương.

* Xenodochus, i. *m.* kẻ tiếp rước khách.

* Xenon, onis. *m.* nhà liệt.

* Xenoparochi, orum. *m. pl.* kẻ phải chịu củi và muối cho kẻ đi việc quan.

* Xerampelinus, a, um. có màu lá nho đã khô héo.

Xeranticus, a, um. hay làm cho khô, — làm cho ráo.

* Xerophagia, æ. *f.* sự ăn đồ khô.

Xerophthalmia, æ. *f.* sự đau con mắt, sự nhả quèn.

XI

* Xiphias, æ. *m.* cá có mũi nhọn trên miệng. ‖ sao chổi.

Xiphium, ii. *n.* thứ xương bồ, cây sần bò.

XY

Xylinus, a, um. thuộc về cây gòn, — bông gòn.

Xylobalsamum, i. *n.* cây sinh ra tô hạp.

Xylon, i. *n.* cây gòn, — bông gòn.

* Xylophyton, i. *n.* △ tạc diệp.

Xyris, is. *f.* thứ củ ngải mọi, thứ rễ quạt.

* Xystarchus, i. *m.* quan áp việc đua vật.

Xysticus, i. *m.* người tập nghề, tập đua vật nơi che kín khi xấu trời.

Xysticus, a, um. thuộc về sự đua vật.

Xystum, i. *n.* et Xystus, i. *m.* nơi che kín mà đi dạo hay là tập các nghề đua vật.

ZA

Zabulus, i. *m.* ma quỉ.

Zacintha, æ. *f.* bắc đại kích.

Zamia, æ. *f.* sự thiệt hại.

Zamiæ, arum. *f. pl.* trái cây tòng chín qúa nên nó làm cho hư trái khác khi người ta chẳng hái nó.

Zanchæ, arum. *f. pl.* thứ giày.

Zaplutus, i. *m.* người rất giàu.

ZE

Zea, æ. *f.* thứ lúa. ‖ thứ hương thảo.

Zelivira, æ. *f.* vợ mọn.

Zelo, as, are. phân bì, ganh gổ.

Zelotes, æ. *m.* kẻ sốt sắng, kẻ phân bì.

Zelotypa, æ. *f.* nữ nhơn hay phân bì.

Zelotypia, æ. *f.* sự phân bì.

Zelotypus, a, um. kẻ phân bì.

Zelus, i. *m.* sự sốt sắng, ái mộ, nong nả, nong sức.

Zenia, æ. *f.* nồi, siêu.

Zenith. *ind. n.* chính giữa trời ta, △ thiên đỉnh; zenith et nadir, chính giữa trời ta và chính giữa dưới chơn ta, △ thiên địa trung chi thiên hạ.

Zeodaria, æ. *f.* tam nại, sa cương.

Zephyrius, a, um. thuộc về gió mát, — gió xuân.

* Zephyrus, i. *m.* gió mát, hơi vàng, gió tây, — xuân, — dức.

Zeta, æ. *f.* buồng nằm, phòng.

Zetarius, ii. *m.* phòng bè.

Zetecula, æ. *f.* buồng nhỏ.

Zeugitæ, arum. *f. pl.* nhành có nhựa cây mà bắt chim.

* Zeugma, atis. *n.* N. U. ‖ F. R. là khi một verbo cai nhiều phần câu, như *nihil te nocturnum*[1] *præsidium palatii, nihil urbis*[2] *vigiliæ, nihil*[3] *timor populi. ... nihil horum*[4] *ora vultusque moverunt?* (nơi có số thì ám hảo verbo movit hay là moverunt, như đã có đến cùng câu.)

Zeus, ei. *m.* cá kia.

ZI

Zingiberi. *ind.* et Zinziberis, is. *f.* gẫng, △ sinh cương.

Zinzizulo, as, are. kêu như chim én.

Zirbus, i. *m.* V. Omentum.

Zizania, æ. *f.* et Zizanium, ii. *n.* cỏ lùng, cỏ lùng vực.

Zizyphum, i. *n.* trái đại táo, táo tử, kim táo.

Zizyphus, i. *f.* cây táo, hồng táo.

ZO

Zodiacus, a, um. thuộc về vòng huình đạo.

Zodiacus, i. *m.* vòng huình đạo; duodecim sunt zodiaci signa, vòng huình đạo có mười hai cung, scilicet;

Aries, bạch dương cung, tuất —, } id. ♈

Taurus, kim ngưu —, dậu —, } id. ♉

Gemini, song nhi —, thân —, } id. ♊

Cancer, cự giải —, mùi —, } id. ♋

Leo, sư tử —, ngọ —, } id. ♌

Virgo, thất nữ —, tị —, } id. ♍

Libra, thiên bình —, thìn —, } id. ♎

Scorpius, thiên át —, mẹo —, } id. ♍

Sagittarius, nhơn mã —, dần — } id. ♐

Capricornus, ma kiết —, sửu — } id. ♑

Amphora, thiếc bình —, tí —, } id. ♒

Pisces, song ngư —, hợi —, } id. ♓

Zona, æ. *f.* dải, khố, nịt; zonâ se cingere, đóng dải, — nịt, — khố; cingere renes zonâ, nịt lưng. ‖ dãy. ‖ zonam perdere, mất hết mọi sự. ‖ △ ngũ đạo, năm dàng như vòng chia bầu đất; zona frigida, hạn đạo; — torrida, nhiệt đạo; — temperata, ôn đạo. V. Zoster.

Zonalis, *m. f.* le. *n.* is. thuộc về một đàng ngũ đạo chia bầu đất.

Zonarius, ii. *m.* thợ làm hay là dệt dải dệt dây buộc lưng.

Zonarius, a, um. thuộc về dải, — dây thắt lưng.

Zonatìm. *adv.* cách như vòng, — tròn, — xây.

Zonula, æ. *f.* dải nhỏ.

* Zoophorus, i. *m.* vòng huình đạo. ‖ đồ trên đầu cột.

* Zoophthalmus, i. *m.* cây trường sinh.

Zopissa, æ. *f.* chai pha với sáp người ta cạo nơi tàu.

Zoster, is. *m.* tật kia là như hỏa đan.

* Zothecha, æ. *f.* phòng học, — để giường nằm.

ZU

Zura, æ. *f.* hột cây ngấy.

ZY

* Zygia, æ. *f.* thứ cây nhãn cứt dê, thứ trường khê, △ loài bạch dương thọ. ‖ ca ngợi khi người ta kết bạn.

* Zygis, is. *f.* △ thứ kê minh thảo.

* Zygostasium, ii. *n.* sự áp việc cân, sự áp lên cân, áp nhắc cân.

* Zygostates, æ. *m.* quan áp việc cân, — áp trái cân, — áp các đồ mà đong lường.

Zythum, i. *n.* et Zythus, i. *m.* rượu mạch nha pha cẩu tẩn đẳng.

Zyzania. V. Zizania.

FINIS.

A. M. D. G.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pagina 10, Columna 3, linea 39, trắc bá diệp, *lege* thảo kia tantùm et non trắc bá diệp.
—— 52, Col. 3, lin. 30, chùa *lege* chúa.
—— 88, Col. 3, lin. 24, Biremis, *lege* có hai hàng cái chèo.
—— 107, Col. 2, lin. 2, *adde* thuộc về xương sụn. lin. 4, *adde* có nhiều xương sụn. lin. 5, *adde* xương sụn.
—— 108, Col. 1, lin. 7, 9, et 11, dể *lege* dễ.
—— 185, Col. 1, lin. 40, cymbalum, *adde* cymbala xấp xải.
—— 514, Col. 2, lin. 10, prætium, *lege* pretium.
—— 655, Col. 2, lin. 24, tội *lege* tôi.
—— 673, Col. 1, lin. 9, yết *lege* kiết.

In tantâ signorum et accentuum silvâ, hos tantùm errores detegere potui; sed non dubito quin alii præterierint meam oculorum aciem sicut et typographi obtutum effugerunt, ideò horum correctionem linguæ peritis commendo meque eorum judicio libenter subjicio.

COCHIN-CHINESE VOCABULARY.

VOCABULAIRE COCHINCHINOIS.

APPENDIX

AD

DICTIONARIUM LATINO-ANAMITICUM.

COCHIN-CHINESE VOCABULARY.

VOCABULAIRE COCHINCHINOIS.

INDEX

VOCABULORUM COCINCINENSIUM.

TỰ VỊ AN NAM.

1838.

ADVERTISEMENT.

It is difficult to indicate the pronunciation of the Cochin-Chinese language according to the orthography adopted for writing it, by using examples and sounds from one language only. Hence we shall here only give an approximate pronunciation. I entreat those who desire a more ample detail to look over the Preface of the Cochin-Chinese and Latin Dictionary. A, long and clear. ă, short and clear. â, dull, hollow or confused. ê, is e close. E, is e open. I, is long. Y, is short. O, clear. ô, long and hollow. ơ, is pronounced like Thirl or like the French Dieu ; ư, is pronounced like ơ, but in a manner more hard and close. The italic letters indicate the pronunciation.

a, ă, â, ê, e, i, y, o, ô, u,
Ah, had, fall, fate, mare, me, pin, not, note, bull.
Ba, bê, be, bi, bo, bô, bu.
Bar, bate, bare, be, bode, bow, bull.
Ca, co, cô, cu.
Car, coral, core, cushion.
Đa, đê, đe, di, đo, đô, đu.
Dart, date, dare, deed, doe, dole, do.
Ga, ghê, ghe, gi, ghi, go, gô, gu.
Garb, gay, girl, gear, gear, goblet, go, ragout.
Ia, iê, ie, io, iô, iu.
Yard, yea, year, yonder, yeoman, you.
Kha, khê, khe, khi, kho khô, khu.
Kalendar, kale, kern, key, cod, code, coo.
La, lê, le, li, lo, lô, lu.
Lass, late, let, leap, log, low, look.
Ma, mê, me, mi, mo, mô, mu.
Mark, mate, mare, me, mortal, moat, move.
Na, nê, ne, ni, no, nô, nu.
Narcotic, name, nest, neap, not, note, noose.
Pha, phê, phe, phi, pho, phô, phu.
Pharmacy, phenomenon, pheasant, philosophy, phospor, phonics, phoo.
Qua, quê, que, qui, quo, quô, qu.
Quality, quake, quell, que, quodlibat, quote, cool.
Ra, Rê, re, ri, ro, rô, ru,
Rapine, rail, rare, reed, rot, rote, rue.
Sa, sê, se, si, so, sô, su.
Shabby, shade, shed, she, shop, shore, shoe.
Ta, Te, te, ti, to, tô, tu.
Tabby, table, tare, tea, tod, toad, toupet.
Tha, Thê, the, thi, tho, thô, thu.
That, Thames, there, theocracy, thorne, those, through.
Va, vê, ve, vi, vo, vô, vu.
Vacation, vain, very, vigorous, volatile, vote, voussoir.
Ua, uê, ue, ui, uo, uô, uy.
Antiquary, persuade, unarmed, languid, quot, quote, alloquy.
Xa, xê, xe, xi, xo, xô, xu.
Xyris, xenophon, xeromirum, xister, xochicapal, xochicapal, xow.

AVERTISSEMENT.

D'après l'orthographe adoptée pour écrire la langue Cochinchinoise, il est difficile d'en indiquer la prononciation en se servant des exemples et des sons d'une seule langue ; nous ne pouvons donc donner ici qu'une prononciation approximative, et engageons ceux qui désirent un plus ample détail à lire la préface du Dictionnaire Cochinchinois-Latin.

A, ă, â, ê, e, i, y, o, ô, ơ, u, ư.

A sans accent est long et clair ; ă avec un c renversé est clair et bref ; â avec un accent circonflexe est sourd. ê se prononce comme dans bonté ; e se prononce comme dans père, c'est un è ouvert. i est long. y est bref. o sans accent est clair. ô avec un accent circonflexe est long et un peu sourd. ơ est nommé barbu et se prononce comme *œu* ou *Dieu* en François. ư barbu se prononce comme ơ mais d'une manière plus serrée. u se prononce comme vous en François sans faire sentir l's.

Ba, bê, be, bi, bo, bô, bu.
Ca, co, cô, cu.
Đa, đê, đe, đi, đo, đô, đu.
Ga, go, gô, gu.
Ia, iê, ie, io, iô, iu.
Kha, khê, khe, khi, kho, khô, khu.
Kê, ke, ki.
La, lê, le, li, lo, lô, lu.
Ma, mê, me, mi, mo, mô, mu.
Na, nê, ne, ni, no, nô, nu.
Ra, rê, re, ri, ro, rô, ru.
Ta, tê, te, ti, to, tô, tu.
Tha, thê, the, thi, tho, thô, thu.

Tous ces mots se prononcent presque comme en François, en observant ce que nous avons dit au sujet des voyelles, et en ayant soin d'aspirer l'h.

Cha, chê, che, chi, cho, chô, chu, se prononcent presque comme kia, kiê, &c. en ne proférant pas le k dur, et en passant légèrement sur l'i.

Da, dê, de, di, do, dô, du, ce n'est pas le D François mais une espèce de Diê ou de Dz ; le D francais ordinaire est marqué par un trait en travers comme Đ. Da, dê, &c. se prononcent à-peu-près comme dia, diê, die, en faisant très-peu sentir l'i ou presque comme s'il y avoit dja ou dza.

Gia, giê, gie, &c. Dans Gia le G est dur, et ia se profère comme dans les deux premieres lettre du mot Iambe. Gi se prononce comme *Gui* dans *guimauve*. Ghe comme dans *guêtre*. Ghi comme dans *gui*.

Ha, hê, he, hi, ho, hô, hu, se prononcent comme en François ayant toujours soin d'aspirer *L'h*, soit qu'il se trouve au commencement, au milieu, ou à la fin des mots.

Pha, phê, phe, phi, pho, phô, phu, ont quelque rapport avec le *Fa*, *Fé*, des François.

Qua, quê, que, &c. s'énoncent comme en François dans les mots *quaker* ou *quacre*.

Sa, sê, se, si, so, sô, su ; se prononcent comme *cha*, *chê*, *che*, *chi*, *cho*, *chu*, ainsi Sa se prononce comme *chat* en François sans faire sentir le t final.

Tha, Thê, the, thi, tho, thô, thu, se proncent comme ta, tê, te, &c.

Xa, xê, xe, xi, xo, xu, se prononcent presque comme sia, siê, sie, sio, siu, en coulant légèrement sur l'i; la lettre *x* exprime une consonne dont le son est mitoyen entre celui de la lettre *s* et de la diphtongue *ch*.

Les mots qui se terminent en *an*, se prononcent comme *ane*, en appuyant très-peu sur l'e final ; ceux qui se

Cha, chê, che, chi, cho, chô, chu.
Kyak, kyêh, kyeh, kee, kyaw, kyow, q.
Da, dê, de, di, do, dô, du.
Dyah, dyêh, dyeh, dee, dyaw, dyow, due.
Gia, giê, gie, gio, giô, giu,
Gyah, gyêh, gyeh, gyow, giew.
Ghê, ghe, ghi.
Gyêh, gyeh, ghee.

The words which end in *an* are pronounced as though written *ahn;* those which end in *en* as in *man;* those which end in *en*, like *en* in *amen;* those which end in *eng*, like *Fang;* those in *êng*, like leng in length; those which end in *iêng* like *e-eng;* those in *ang* like *long* as pronounced by the Scotch.

The *h* is always aspirate, either in beginning, or in the middle, or in the end of words.

The Cochin-Chinese often use many different words to express the same thing, thus they say mặt trời or nhựt to signify the sun, and mặt trăng or nguyệt to signify the moon. It has seldom been possible to indicate in this vocabulary the different words which are used in this language to express the same object; for example, for the word Tiger, page 5, we have written the word Hùm which is the most common name; but they also use the words cọp, hổ, khái, beo, hạm, to designate a *Tiger*. Thus then when it is necessary to ascertain the different words which are used to denote the same thing, it will be sufficient to look for the word in the vocabulary in the Latin Dictionary, where all the synonymes will be found. In the proposed example in looking for the word *Tigris*, the words abovementioned will be found. The same may be said of all the nouns and verbs in the vocabulary, which for this reason cannot be separated from the Latin and Cochin-Chinese Dictionary, if the object be to render it really useful.

The greatest part of the English translation is due to the goodness of Mr. James Prinsep, Secretary to the Asiatic Society of Bengal, to whom the author is also under infinite obligations for his zeal in promoting this undertaking.

The publisher, Mr. John C. Marshman, is above all praise for his perseverance in this unthankful labour, and his disinterestedness in a work so costly. I publish the good offices of these gentlemen towards me, that I may discharge a debt of gratitude.

INDEX.

terminent en *en*, se pronocent comme *amen*; ceux en *eng* ou *éng* comme *faim* et *fin*; ceux en *iêng* comme s'il y avoit un accent aigu sur *mién*; ceux en *ieng*, comme *mien*, *tien*; ceux en *ang*, comme *amant* ou *sang*.

Les finalles, c, ch, m, n, nh, p, t, se font sentir dans la prononciation comme dans le latin.

Les Cochinchinois se servent souvent de plusieurs mots différents pour exprimer la même chose; ainsi ils disent mặt trời ou nhựt pour signifier le soleil, et mặt trăng ou nguyệt pour signifier la lune. Il a été rarement possible d'indiquer dans ce Vocabulaire, les divers mots dont on se sert dans cette langue pour énoncer un même objet, par exemple: au mot *Tigre* page 5, nous avons écrit le mot Hùm qui est le nom le plus ordinaire, mais ils employent aussi les mots de cọp, hổ, khai, beo, hạm, pour désigner un *Tigre*. Ainsi donc, lorsqu'on voudra connoître les différents mots dont ils se servent pour indiquer une même chose, il suffira de chercher dans le Dictionnaire Latin le mot qui est dans le Vocabulaire, et on y trouvera tous les synonymes. Dans l'exemple proposé, en cherchant *Tigris*, on y verra tous les noms cités ci-dessus. On peut dire la même chose de tous les noms et verbes du Vocabulaire, qui pour cette raison ne doit point être séparé du Dictionnaire Latin-Cochinchinois, si on veut qu'il soit véritablement utile.

La plus grande partie de la traduction Anglaise est due à la bonté de Mr. James Princep, Secrétaire de la Société Asiatique du Bengal, à qui l'auteur a aussi des obligations infinies pour son zèle à faire réussir cette entreprise.

L'imprimeur, Mr. J. C. Marshman, est au-dessus de tout éloge pour sa persévérance dans ce labeur ingrat, et son désintéressement dans un ouvrage si couteux. En publiant les bons offices de ces Messieurs envers moi, puissé-je acquitter la dette de la reconnoissance!

ADDENDA ET CORRIGENDA IN HOC VOCABULARIO.

Pagina 99. linea 9. decies septem, *lege* decies ac septies.

Pag. 111. lin. 5. quiddam, *lege* quidam.

Fautes a Corriger.

Page 128. ligne 45. mettez une virgule au lieu du point après *nuages*.

CORRIGENDA IN DICTIONARIO LATINO-ANAMITICO.

Pagina 708. linea 1. signum Virginis ponitur loco Scorpionis et vice versâ.

VOCABULAIRE DE LA LANGUE COCHINCHINOISE.

VOCABULARIUM LINGUÆ ANAMITICÆ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Of the Heaven.	*Des Cieux.*	*De Cœlis.*	Thuộc về Trời,—Thiên.
God.	Dieu.	Deus.	Đức Chúa trời.
Heaven.	Le ciel.	Cœlum.	Trời, thiên.
Paradise.	Le paradis.	Paradisus.	Thiên đàng.
Terrestrial paradise.	Paradis terrestre.	Paradisus terrestris.	Vườn diệu quang.
Sun.	Soleil.	Sol.	Mặt trời, nhựt.
Moon.	Lune.	Luna.	Mặt trăng, nguyệt.
Star.	Etoile.	Stella.	Ngôi sao.
Comet.	Comète.	Cometa.	Sao chổi.
Morning star.	Etoile du matin.	Stella matutina.	Sao mai.
Evening star.	Etoile du soir.	Stella vespertina.	Sao hôm.
The planet Venus.	Planète de venus.	Planeta venus.	Sao kim.
Jupiter.	—— de jupiter.	—— jupiter.	—— mộc.
Mercury.	—— de mercure.	—— mercurius.	—— thủy.
Mars.	—— de mars.	—— mars.	—— hỏa.
Saturn.	—— de saturne.	—— saturnus.	—— thổ.
The milky way.	Voie lactée.	Via lactea.	Ngân hà.
Orion.	Orion.	Orion.	Sao cày.
The pleiades.	Les pléïades.	Pleiades.	Sao rua.
The zoodiacal signs.	12 Signes du zodiaque.	12 Signa zodiaci.	Mười hai cung hùynh đạo.
The ram.	Bélier.	Aries.	Bạch dương cung. Tuất.
The bull.	Taureau.	Taurus.	Kim trung cung. Dậu.
The twins.	Gémeaux.	Gemini.	Song nhi cung. Thân.
The crab.	Cancer.	Cancer.	Cự giải cung. Mùi.
The lion.	Lion.	Leo.	Sư tử cung. Ngọ.
The virgin.	Vierge.	Virgo.	Thất nữ cung. Tị.
The scales.	Balance.	Libra.	Thiên bình cung. Thìn.
The scorpion.	Scorpion.	Scorpius.	Thiên yết cung. Mẹo.
The archer.	Sagitaire.	Sagittarius.	Nhơn mã cung. Dần.
The goat.	Capricorne.	Capricornus.	Thiết bình cung. Sửu.
The water bearer.	Verseau.	Aquarius.	Ma kiết cung. Tí.
The fishes.	Poissons.	Pisces.	Song ngư cung. Hợi.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Zenith.	Zénith.	Zenith.	Thiên đỉnh.
Nadir.	Nadir.	Nadir.	Địa đỉnh.
North pole.	Pole arctique.	Polus arcticus.	Đầu chốt phương bắc.
South pole.	Pole antarctique.	Polus antarcticus.	Đầu chốt phương nam.
Eclipse of the sun.	Eclipse de soleil.	Eclipsis solis.	Nhựt thực.
Eclipse of the moon.	Eclipse de lune.	Eclipsis lunæ.	Nguyệt thực.
Light.	La lumière.	Lux.	Sự sáng.
Darkness.	Les ténèbres.	Tenebræ.	Sự tối.

Of Air and Meteors.	*De L'air et des Météores.*	*De Aere et Meteoris.*	Về Khí cùng các sự lạ trên không.
Air.	L'air.	Aer.	Khí.
Pure air.	Air pur.	Aer purus.	Thanh khí.
Tainted air.	Air contagieux.	Aer infensus.	Khí độc.
Malaria.	Air qui engendre des maladies.	Aeris intemperies morbos pariens.	Chướng khí.
Will o'the wisp.	Feux follets.	Ignes fatui.	Ma trơi.
Night fire.	Feu léchant.	Ignis lambens.	Lửa liếm,—dậy.
Lightning.	Eclair.	Fulgur.	Chớp.
Thunderbolt.	Foudre.	Fulmen.	Sét.
Thunder.	Tonnerre.	Tonitru.	Sấm.
It thunders.	Le tonnerre gronde.	Tonitru resonat.	Sấm nổi.
Meteor.	Météore.	Meteorum.	Cảnh tinh.
Thunder claps.	Coup de tonnerre.	Ictus fulminis.	Lôi giáng.
Halo.	Cercle lumineux.	Halo seu corona.	Quầng.
Rainbow.	Arc-en-ciel.	Iris.	Mống.
Cloud.	Nuée.	Nubes.	Mây.
Thick cloud.	Nuage épais.	Nimbus.	Đám mây.
Rain.	Pluie.	Pluvia.	Mưa.
Hail.	Grèle.	Grando.	Mưa đá.
Dew.	Rosée.	Ros.	Mù sương.
Hoar frost.	Gelée blanche.	Pruina.	Sương móc.
Snow.	Neige.	Nix.	Tuyết.
There is a heavy dew.	Il tombe de la rosée.	Rorat.	Sương sa.

Of Fire.	*Du Feu.*	*De Igne.*	Về Lửa.
Fire	Feu.	Ignis.	Lửa.
Flaming fire.	Feu embrasé.	Ignis accensus.	Lửa đỏ.
Hearth.	Foyer.	Focus.	Bếp lửa.
Furnace.	Fourneau.	Furnus.	Lò, hỏa lò.
Fire brand.	Tison.	Titio.	Vỏ lửa.
Ember.	Braise.	Pruna.	Than lửa.
Spark.	Etincelle.	Scintilla.	Đóm lửa.
Flame.	Flamme.	Flamma.	Ngọn lửa.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM
Lamp.	Lampe.	Lampas.	Đèn.
Lantern.	Lanterne.	Laterna.	Lồng đèn.
Flambeau.	Flambeau.	Fax.	Đèn chai.
Torch.	Torche.	Tæda.	Đèn gió.
Wax taper.	Cierge.	Cereus.	Đèn sáp.
Wax candle.	Bougie.	Cereus in spiram ductus.	Đèn ruột gà.
A perfuming vase.	Cassolette.	Acerra odoraria.	Lư hương.
Wick.	Mèche de lampe.	Ellychnium.	Tim đèn.
Live coal.	Charbon ardent.	Carbo ardens.	Than đỏ.
Heat.	Chaleur.	Calor.	Sự nóng.
Cinder.	Cendre.	Cinis.	Tro.
Smoke.	Fumée.	Fumus.	Khói.
Soot.	Suie.	Fuligo.	Mò hóng. Lọ nghẹ.
Flint.	Pierre à feu.	Pyrites.	Đá lửa.
Tinder-box.	Fusil pour tirer du feu.	Ignitabulum.	Đồ đánh lửa.
Tinder.	Amorce.	Igniarius fomes.	Bùi nhùi.
Gunpowder.	Poudre à canon.	Sulphureus pulvis.	Thuốc súng.
Sulphur.	Soufre.	Sulphur.	Sinh.
To blow the fire.	Souffler le feu.	Sufflare ignem.	Thổi lửa.
To light the fire.	Construire le feu.	Condere ignem.	Nhúm lửa.
To put out the fire.	Couvrir le feu.	Tegere ignem.	Vùi lửa.
Charcoal.	Charbon de bois.	Carbo.	Than.

Of the Earth.	*De la Terre.*	*De Terrâ.*	Về Đất.
Earth.	Terre.	Terra.	Đất.
Good soil.	Bonne terre.	Terra bona.	Đất tốt.
Bad soil.	Mauvaise terre.	Terra sterilis.	Đất xấu.
Sandy soil.	Terre sablonneuse.	Terra arenosa.	Đất cát.
Clayey soil.	Terre argileuse.	Terra argilosa.	Đất sét.
Native soil.	Terre ou sol natal.	Solum natale.	Thổ sản.
What are the productions of the earth?	Quelles sont les productions de la terre?	Quænam gignuntur à terrâ?	Đất sinh những giống nào?
Animals, trees, plants, stones and metals.	Les animaux, les arbres, les plantes, les pierres et les métaux.	Animalia, arbores, plantæ, lapides et metalla.	Các loài vật, loài săng cỏ, loài đá cùng loài kim.

Of Animals.	*Des Animaux.*	*De Animalibus.*	Về Loài vật.
Lamb.	Agneau.	Agnus.	Con chiên.
Jackass.	Ane.	Asinus.	Con lừa đực.
Donkey.	Anesse.	Asina.	— Lừa cái.
Ox.	Bœuf.	Bos.	— Bò.
Horse.	Cheval.	Equus.	— Ngựa.
Camel.	Chameau.	Camelus.	— Đà. Lạc đà.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Gelding.	Cheval hongre.	Canterius.	Con Ngựa thiến.
Pony.	Petit cheval.	Equulus.	— Ngựa con.
A kicking horse.	Cheval qui regimbe.	Equus calcitrosus.	— Ngựa hay đá.
A bay horse.	Cheval bai.	Equus badius.	— Ngựa hồng.
A black horse.	Cheval noir.	Equus niger.	— Ngựa đen, — ngựa ô.
A white horse.	Cheval blanc.	Equus albus.	— ngựa trắng.
A piebald horse. [bitten.)	Cheval blanc et noir.	Equus pica. [latus.	Con ngựa vá.
A mottled grey ditto (or flea-	Cheval gris pommelé.	Equus leucophœus scutu-	— Ngựa séo.
A dun ditto.	Cheval bai doré.	Equus spadiceus inauratus.	— Ngựa đạm.
A brown ditto.	Cheval bai brun.	Equus ex badio nigricans.	— Ngựa khứu.
A skittish ditto.	Cheval ombrageux.	Equus meticulosus.	— Ngựa nhát.
A tripping ditto.	Cheval qui bronche.	Equus cespitator.	— Ngựa vấp.
A broken-in ditto.	Cheval dompté.	Equus domitus.	— Ngựa thuần.
An unbroken ditto.	Cheval indompté.	Equus indomitus.	— Ngựa sa hoàng.
Mare.	Cavale. Jument.	Equa.	— Ngựa cái.
Cat.	Chat.	Felis.	Con mèo.
Goat.	Chevre.	Capra.	— Dê.
Kid.	Chevreau.	Hædulus.	— Dê đực con.
Dog.	Chien.	Canis.	— Chó.
Hound.	Chien de chasse.	Canis venaticus.	Muông săn.
Bull dog.	Dogue.	Molossus.	Chó ngao.
Puppy.	Petit chien.	Catellus.	Con chó con.
Pig.	Cochon.	Porcus.	Con heo.
Heifer.	Génisse.	Juvenca.	— Bò cái con.
Rabbit.	Lapin.	Cuniculus.	— Thỏ.
Mule.	Mulet.	Mulus.	— La.
Bull.	Taureau.	Taurus.	— Bò đực.
Sow.	Truie.	Porca.	— Heo nái.
Cow.	Vache.	Vacca.	— Bò cái.
Calf.	Veau.	Vitulus.	— Bò đực con.
Ferret.	Belette.	Mustela.	— Sóc.
Doe.	Biche.	Cerva.	— Nai cái.
Buck stag.	Cerf.	Cervus.	— Nai đực.
Stag's horns.	Corne de cerf.	Cervi cornua.	Gạc nai.
Marten.	Marte.	Mustela martes.	Tao thử.
Hedgehog.	Herisson.	Erinaceus.	Con nhím.
Musk deer.	Musc.	Tragus moschiferus.	Xạ hương.
Elephant.	Elephant.	Elephantus.	Con voi.
Rat.	Rat.	Mus.	Con chuột.
Fox.	Renard.	Vulpes.	— Chồn.
Monkey.	Singe.	Simius.	— Khỉ.
Orang-otang.	Orang-outang.	Simia satyrus.	— Dã nhơn.
Gibbon (a kind of monkey.)	Gibon (singe.)	Simia gibon.	— Vượn.
Mole.	Taupe.	Talpa.	Lê thử.
Lion.	Lion.	Leo.	Sư tử.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Lioness.	Lionne.	Leæna.	Sư tử cái.
Wolf.	Loup.	Lupus.	Chó sói.
Bear.	Ourse.	Ursus.	Con gấu đực.
Bear. (female.)	Ourse. (femèle.)	Ursa.	— gấu cái.
Rhinoceros.	Rhinoceros.	Rhinoceros.	— tây.
Tiger.	Tigre.	Tigris.	— hùm.
Boar.	Sanglier.	Aper. [læ.	— heo rừng.
Bore's tusks.	Defenses de sanglier.	Aprinorum dentium falcu-	Nanh heo rừng.
Bore's head.	Hure de sanglier.	Caput aprugnum.	Mồm heo rừng.
Beaver.	Castor.	Castor.	Con thát.
Otter.	Loutre.	Lutra.	Con rái.
Tortoise.	Tortue.	Testudo.	— rùa.
Tortoise caret.	Tortue caret.	Testudo caret.	— đồi mồi.
Snake.	Serpent.	Serpens.	— rắn.
Adder.	Couleuvre.	Coluber.	— rắn hổ đất.
Viper.	Vipère.	Vipera.	— rắn mai.
Hooded snake,	Serpent à lunettes.	Naia vulgaris.	Rắn hổ mang.
Boa.	Serpent Boa.	Serpens boa.	Con trăn.
Lizard (oar.)	Espèce de lézard.	Species lacertæ.	Cà giông.
Small lizard.	Petit lezard.	Parva lacerta.	Thằn lằn.
Dragon.	Dragon.	Draco.	Con rồng, long.
Flying dragon.	— Volant.	Draco volans.	— cắc kè cánh.
Frog.	Grenouille.	Rana.	— ếc.
Small frog.	Petite grenouille.	Ranunculus.	— nhái.
Spider.	Araignée.	Aranea.	— nhện.
Cobweb.	Toile d'araignée.	Tela araneæ.	Lưới nhện.
Wood worm	Artison.	Cossus.	Sùng.
Caterpillar.	Chenille.	Eruca.	Sâu, Sâu rọm, sâu nái.
Maggot.	Ciron.	Acarus.	Mọt.
Wood louse.	Cloporte.	Aniscus asellus.	Con bọ đất.
Toad.	Crapaud.	Bufo.	Con cóc.
Beetle.	Escarbot.	Hister.	Con bò hung.
Ant.	Fourmi.	Formica.	Con kiến.
Formica leo.	Fourmi-lion.	Formica leo.	Con cút cút.
Snail.	Limaçon.	Limax.	Ốc bươu.
Louse.	Pou.	Pediculus.	Con chí, chấy.
Louse in clothes.	Pou des habits.	Vestium pediculi.	Rận.
Cricket.	Grillon.	Grillus.	Con dế.
Flea.	Puce.	Pulex.	Con bọ chết.
Bug.	Punaise.	Cimex.	— rệp.
Grass hopper.	Sauterelle.	Locusta.	— châu châu.
Scorpion.	Scorpion.	Scorpius.	— bò cạp.
Centipede.	Scolopendre.	Scolopendra mordicans.	Bọ cá.
White ant.	Termes.	Termes bellicosus.	Mối.
Worm.	Vers.	Vermis.	Sâu bọ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Of Birds.	*Des Oiseans.*	*De Avibus.*	Về Loài Chim.
Eagle.	Aigle.	Aquila.	Chim phụng hoàng.
Hawk.	Epervier.	Accipiter.	Chim ưng.
Crow.	Corbeau.	Corvus.	Quạ quạ.
Rook.	Corneille.	Cornix.	Ác là.
Heron.	Héron.	Ardea.	Chim cò.
Kite.	Milan.	Milvus.	— diều.
Vulture.	Vautour.	Vultur.	Chim kên kên.
Lark.	Alouette.	Alauda.	Chim chià vôi.
Falcon.	Faucon.	Falco.	Giác ưng.
Goldfinch.	Chardonneret.	Fringilla cardinalis.	Chim sẻ hồng đầu.
Blackbird.	Merle.	Merula.	Chim sẻ đen.
Nightingale.	Rossignol.	Luscinia.	— choắt chùe.
Parrot.	Perroquet.	Psittacus.	Con kéc, chim keo.
Magpie.	Pie.	Pica.	Chim sáo sáo.
Martin.	Martin.	Gracula tristis.	Chim cưởng.
Hill mina.	Mainate à collier jeaune.	Gracula colliflava.	Con nhồng.
Owl.	Chat-huang.	Strix.	Chim mèo.
Screech-owl.	Chouette.	Noctua.	Chim cú.
Bat.	Chauve-souris.	Vespertilio.	Con dơi.
Duck.	Canard.	Anas.	Con vịt.
Teal.	Sarcelle.	Anas querquedula.	— le le.
Plunger.	Plongeon.	Mergus.	Chim thằng cộc.
Quail.	Caille.	Coturnix.	— cút.
Capon.	Chapon.	Capo.	Gà thiến.
Cock.	Coq.	Gallus.	Gà trống.
Turkey.	Coq d' Inde.	Gallus indicus.	Gà lôi.
Pheasant.	Faisan.	Phasianus.	Chim trĩ.
Sparrow.	Moineau.	Passer.	Chim sẻ, sẻ sẻ.
Goose.	Oie.	Anser.	Con ngỗng.
Peacock.	Paon.	Pavo.	Con công.
Partridge.	Perdrix.	Perdix.	Chim đa đa.
Pigeon.	Pigeon.	Columba.	Chim bò câu.
Fowl.	Poule.	Gallina.	Con gà mái.
Dove.	Tourterelle.	Turtur.	Chim cu cu.
Swallow.	Hirondelle.	Hirundo.	Chim én.
Sea swallow.	Hirondelle salangan.	Hirundo maris.	Chim yến.
Loriot.	Loriot.	Oriolus.	Chim dộc dộc.
Beak.	Bec d'oiseau.	Rostrum.	Mỏ chim.
Feather.	Plume.	Pluma.	Lông chim.
Down.	Duvet.	Plumula.	Lông con.
Wing feathers.	Grande plume.	Penna.	Lông cánh.
Bird's foot.	Patte d'oiseau.	Pes avis.	Chơn chim.
—— tail.	Queue —.	Cauda —.	Đuôi chim.
—— crop.	Jabot —.	Ingluvies —.	Diều chim.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Bird's talons.	Ongles, Serres d'oiseau.	Falculæ Avis.	Vút.
Of Insects.	*Des Insectes.*	*De Insectis Volantibus.*	Về Côn trùng hay bay.
Bee.	Abeille.	Apis.	Con ong. Ong mật.
Swarm of Bees.	Essaim d'abeilles.	Examen apum.	Ổn.
Honey.	Miel d'abeilles.	Mel apum.	Mật ong.
Drone.	Bourdon.	Fucus.	Ong nghệ.
Cantharides.	Cantharides.	Cantharides.	Ban miêu.
Grasshopper.	Cigale.	Cicada.	Ve ve.
Mosquitoe.	Moustique.	Culex.	Con muỗi.
Wasp.	Guêpe.	Vespa.	Ong vò vẽ.
Fly.	Mouche.	Musca.	Con ruồi.
Fire fly.	Cicindelle, ver luisant.	Cicindela.	Đốm đốm.
Butterfly.	Papillon.	Papilio.	Bướm bướm.
Gadfly.	Taon.	Tabanus.	Ong lỗ.
Buprestis.	Bupreste.	Buprestis.	Ong bầu.
Buprestis (golden green.)	Bupreste vert doré.	Buprestis vittata.	Con quít.
Of Fishes.	*Des Poissons.*	*De Piscibus.*	Về Loài Cá.
Fish.	Poisson.	Piscis.	Con cá.
Eel.	Anguille.	Anguilla.	Con lươn.
Whale.	Baleine.	Balæna.	Cá voi.
Mullet.	Mulet.	Mullus.	Cá đối. cá buôi.
Carp.	Carpe.	Cyprinus.	Thứ cá gai.
Sea horse.	Cheval marin.	Equus marinus.	Cá ngựa.
Dorado.	Dorade.	Aurata.	Cá kim.
Blackish fish.	Coracin poisson noirâtre.	Coracinus.	Cá sủ.
Crab.	Ecrevisse.	Cancer.	Con cua.
Lobster.	Ecrevisse de mer.	Cancer marinus.	Cua biển.
Land crab.	Ecrevisse de terre.	Cancer campestris.	Cua đồng.
Herring.	Hareng.	Harengus.	Cá trích.
Oyster.	Huitre.	Ostrea.	Hàu.
Lamprey.	Lamproie.	Muræna.	Cá chình.
Mackerel.	Maquereau.	Scomber.	Thì ngư.
Porpoise.	Marsouin.	Delphinus phocœna.	Cá nược.
Muscle.	Moules.	Mytili.	Con sò.
Mother o'pearl.	Nacre.	Concha margaritifera.	Ốc xa cừ.
Ray fish.	Raye.	Raia.	Cá đuối.
Roach.	Rouget.	Rubellio.	Cá hồng.
Sardine.	Sardine.	Sardinia.	Cá lầm.
Sword fish.	Espadon.	Delphinus gladiator.	Cá đao.
Suttle fish.	Seche.	Sepia.	Cá mực, mực nang.
Sole.	Sole.	Solea.	Cá lờn bơn.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tench.	Tanche.	Tinca.	Cá mè.
Sea hog.	Porc-marin.	Porcus marinus.	Cá cúi.
Sea dog.	Chien de mer.	Canis marinus.	Cá mập, cá nhám.
Shark.	Requin.	Squalus maximus.	Cá xà.
Flying fish.	Poisson volant.	Piscis volans.	Cá chuồn.
Mermaid.	Sirènes.	Sirenes.	Cá người, cá nhơn.
Scales.	Ecailles de poisson.	Squamæ.	Vảy cá.
Fins.	Nageoires de poisson.	Branchiæ.	Mang cá.
Prawn.	Crevettes.	Gammarus.	Tôm.

Of Trees and Plants.	*Des arbres et des plantes.*	*De arboribus et plantis.*	Về Cây cối Hoa cỏ.
Tea of China.	Thé de Chine.	Thea viridis.	Cây trà.
— of Cochin China.	— de Cochinchine.	Idem.	Cây chè an nam.
Iron wood.	Bois de fer.	Baryxylum rufum.	Cây lim vàng.
Aloe wood.	Bois d'aloes.	Aloexyllum agallochum.	Cây dó bầu.
Sapan.	— de sappan.	Cæsalpinia sappan.	Cây vang, tô mộc.
Cassia fistula.	Casse fistuleuse.	Cassia fistula.	— bò cạp, trái xiêm.
Panicled-murraya.	Murraya paniculée.	Murraya paniculata.	— nguyệt qúi.
Japan-murraya.	Murraya du japon.	— exotica.	— nguyệt qúi tàu.
One-leaved lemon tree.	Limon monophylle.	Atalantia monophylla.	— cam đàng.
Orange-tree.	Oranger.	Citrus aurantium.	— cam.
Citron.	Citronier.	Citrus medica.	— chanh.
Almond (Persian.)	Amandier de Perse.	Amygdalus persica.	— đào nhơn.
——— Common.	— commun.	— communis.	— hạnh nhơn.
——— of Cochinchina.	— de Cochinchine.	— Cocincinensis.	— giang cuốc.
Japan-plum.	— nain.	Cerasus japonica.	— đào hoa hồng.
Chesnut.	Chataignier.	Castanea arbor.	— dẽ gai.
China quince.	Cognassier.	Cydonia sinensis.	Mộc qua.
Date.	Dattier.	Phænix farinifera.	Cây chà là.
Fig.	Figuier.	Ficus carica.	— vả.
Banana.	Bananier.	Musa.	— chuối.
Pomgranate.	Grenadier.	Punica granatum.	— lựu.
Mulberry.	Murier.	Morus indica.	— dâu.
Medlar.	Néflier.	Eriobotrya Japonica.	— sơn tra.
Walnut.	Noyer.	Juglans regia.	— hạch đào.
Plum.	Prunier.	Prunus domestica.	— môi.
Gambouge.	Guttier.	Garcinia Cambogia.	Cây vàng nhựa.
Indigo.	Indigotier.	Indigofera tinctoria.	— chàm nhỏ lá.
Sugar-cane.	Canne à sucre.	Saccharum officinarum.	Mía.
Jujube.	Jujubier.	Zizyphus jujuba.	Đại táo.
Pear.	Poirier.	Pyrus communis.	Cây lê tàu.
Apple.	Pommier.	Pyrus malus.	— bình bá.
Love apple.	Pomme d'ámour.	Lycopersicum esculentum.	Cà tây.
Guava.	Goyavier.	Psidium pyriferum.	Cây ổi.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Oily Pestachio.	Pistachier.	Pistacia oleosa.	Cây dầu trường.
Carinda.	Carambolier.	Averrhoa carambola.	— khế.
Mangoe.	Manguier.	Mangifera indica.	— xoài.
Cocoanut.	Cocotier.	Cocos nucifera.	— dừa.
Betelnut tree.	Arèque.	Areca catechu.	— cau.
Tamarind.	Tamarinier.	Tamarindus indica.	— me.
Jack.	Jaquier.	Artocarpus integrifolius.	— mít.
Bread fruit.	Arbre à pain.	Artocarpus incisus.	— sa kê.
Custard-apple.	Anone.	Anona squamosa.	— mẳng cầu.
Netted custard-apple.	Anone cœur de bœuf.	Anona reticulata.	— bình bát.
Pumplemuss.	Oranger des Indes.	Citrus decumana.	— bưởi.
Coffee.	Café.	Coffea arabica.	— cà phe.
Black pimela.	Canarium-pimèle.	Canarium Pimela.	— bùi.
White pimela.	—— blanc.	Canarium album.	— ca na.
Oily pimela.	—— huileux.	Canarium microcarpum.	— dầu rái.
Sour mangosteen.	Garcinia cochinchinois.	Garcinia Cocincinensis.	— bứa.
Litchi.	Nephelium litchi.	Nephelium lichi.	— vải.
Longan.	—— longan.	— longan.	— nhãn.
Hairy Litchi.	—— chevelu.	— lappaceum.	— chôm chôm.
Malacca Rose-apple.	Eugénie malaise.	Jambosa malacensis.	— đào hương tàu.
Rose-apple.	— jambosier.	Jambosa vulgaris.	— đào an nam.
Acute-angled eugenia.	—— à angles aigus.	Barringtonia acutangula.	— tam lang.
Branch flowered baccaurea.	Baccaurea ramiflore.	Baccaurea ramiflora.	— giâu tiên.
Stem flowered baccaurea.	— cauliflore.	— cauliflora.	— giâu đất.
Wild baccaurea.	— sauvage.	— silvestris.	— lòn bon.
Brown citron.	Citron brun.	Citrus fusca.	— bòng.
Water-caltrops.	Macre.	Trapa Cocincinensis.	— áu.
Bamboo.	Bambou.	Bambusa arundinaccea.	— tre.
Evergreen Cyprus.	Cyprès toujours vert.	Cupressus semper virens.	— dương.
White cedar.	— thuya.	Thuja sphæroidea.	— trắc bá diệp.
Cedar.	Cèdre.	Cedrus Libani.	Hương nam mộc.
Oak.	Chêne.	Quercus concentrica.	Cây dẽ sừng.
—— evergreen.	— vert.	—— ilex.	Cây dẽ gạo.
Ebony.	Ebène.	Maba-ebenus.	Cây mun.
China-beech.	Hêtre.	Fagus Cocincinensis.	Cây xương cá lớn lá.
Gambier.	Gambier.	Uncaria gambier.	Cau mứt.
Cochinchinese pine.	Pin sauvage.	Pinus massoniana.	Cây tòng.
Cochinchinese fir.	Pin sapin.	Belis jaculifolia.	Sam mộc.
Cinnamon tree.	Laurier Cannellier.	Cinnamomum aromaticum.	Cây quế.
Camphor tree.	— camphrier.	Camphora officinarum.	— long não.
Culilawan tree.	— culilawan.	Cinnamomum culilawan.	— quế rành.
Myrrh-laurel.	— myrrhe.	Laurus myrrha.	— dầu đắng, ô dược.
Polyadelphic-laurel.	— polyadelphe.	— polyadelpha.	— miếng sành bằng lá.
Curved-leaved laurel.	— à feuilles courbes.	— curvifolia.	— miếng sành cong lá.
Cubeb laurel.	— cubèbe.	— cubeba.	— mang tang.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Indian bay laurel.	Laurier indien.	Machilus odoratissimus.	cây bời lời dè.
Hairy laurel.	— velu.	Tetranthera pilosa.	— bời lời lông.
Three-leafed-chaste-tree.	Agnus castus.	Vitex trifolia.	Thuốc ôn, mạn kinh.
Ginger.	Gingembre.	Zingiber officinale.	Cây gừng.
Zerumbet.	Amome zerumbet	Zingiber zerumbet.	Ngải xanh.
Cardomum.	Cardamome.	Amomum cardamomum.	Bạch dậu khấu.
Villous-amomum.	Amome velu.	Amomum villosum.	Sa nhơn.
Galanga.	Galanga.	Alpinia galanga.	Cây riềng.
Cochinchinese hawthorn.	Alisier.	Rhaphiolepis Loureiri.	— bông vang trái.
Balsam-tree.	Baumier.	Canarium commune.	Tô hạp.
China-box.	Bouis.	Buxus Sinensis.	Cây hoinh dương.
Aglaia.	Aglaia.	Aglaia odorata.	— ngâu.
Confused honey suckle.	Chêvre-feuille.	Lonicera confusa.	Kim ngân tàu.
Climbing broom.	Genêt.	Butea Loureiri .	Cây giếng giếng.
Clove tree.	Giroflier.	Caryophyllus aromaticus.	— đinh hương.
Bulbous rush.	Jonc bulbeux.	Juncus bulbosus.	Cỏ mang châu.
Supine club-rush.	Scirpe couché.	Scirpus supinus.	Cây năn thấp.
Capsule club-rush.	Scirpe à capsules.	— capsularis.	Tim bấc.
Mirtle.	Myrte.	Myrtus communis.	Cây sim nhà.
Wild mirtle.	— sauvage.	Eugenia dumetorum.	— sim rừng lớn.
Indian nardus.	Nard.	Michrochloa setacea.	Cam tùng hương.
Field Buck thorn.	Nerprun.	Rhamnus agrestis.	Cây na.
Liquorice.	Réglisse.	Glycyrrhiza glabra.	Cam thảo.
Rosemary.	Romarin.	Rosmarinus officinalis.	Tây dương chổi.
Rosmary toon-tree.	Cédréla romarin.	Cedrela rosmarinus.	Rành chổi.
Rose tree.	Rosier.	Rosa.	Cây hoa hồng.
Cinnamon-rose.	Rosier cinnamome.	Rosa cinnamomea.	Hoa quế.
Scotch-rose.	— épineux.	— spinosissima.	— hồng lợt.
Provins-rose.	— à cent feuilles.	— centifolia.	— hồng tàu.
Indian-rose.	— Indien.	— Indica.	— hồng cuống gai.
White rose.	— blanc.	— alba.	Hoa hồng trắng.
Nankeen-rose.	— de Nanking.	— Nankinensis.	Hoa hồng tiểu.
Juniper.	Genévrier.	Juniperus barbadensis.	Nhít viên tùng.
Weeping willow.	Saule.	Salix Babylonica.	Cây liễu lá tre.
Elder-tree.	Sureau.	Sambucus Loureiriana.	Ngô châu du.
Rotan.	Rotang.	Calamus rotang.	Mây.
Cane.	— des cannes.	— scipionum.	Hèo tàu.
Vine.	Vigne.	Vitis vinifera.	Cây nho tàu.
Indian vine.	— des Indes.	— Indica.	— nho rừng.
Wild vine.	— sauvage.	— labrusca.	— nho rừng chiả lá.
Raceme.	Grappe.	Racemus.	Buồng nho.
Grapes.	Raisin.	Uva.	Trái nho.
Molucca-croton.	Croton des Moluques.	Aleurites triloba.	Ba đậu nam.
Lac-bearing croton.	— à laque.	Aleurites laccifera.	Cây cánh kiến.
Wolly croton.	— laineux.	Croton lanatus.	— trẩi.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM
Castor oil tree.	Ricin.	Ricinus communis.	Cây đủ đủ dầu.
Scollop-leaved Ricinus.	— tanarius.	Mappa tanaria.	Bạch đàn nam.
Loefling's physic-nut.	Janipha de Loefling.	Janipha Loeflingii.	Bạch phụ tử.
Mountain varnish-tree.	Vernis des montagnes.	Elæococcus vernicia.	Cây dầu sơn.
Grand-flowered gardenia.	Gardenia à grandes fleurs.	Gardenia grandiflora.	— dành nam.
Flowery gardenia.	— fleurie.	— florida.	— dành tàu.
Quamoclit bind-weed.	Quamoclit vulgaire.	Quamoclit vulgaris.	— dương leo.
Wheat.	Froment.	Triticum.	Lúa mì.
Indian corn.	Maïs.	Zea mays.	Cây bắp.
Barley.	Orge.	Hordeum.	Mạch nha.
Rice.	Riz.	Oriza sativa.	Gạo, Lúa.
Indian oily grain.	Sésame.	Sesamum indicum.	Cây mè.
Nutmeg.	Muscadier.	Myristica.	— nhục đậu khấu.

Vegetables.	*Des légumes.*	*De leguminibus.*	Về Loài Đậu.
Pea.	Pois cultivé.	Pisum sativum.	Đậu tròn.
Kidney bean.	Haricots.	Phaseolus vulgaris.	— trắng tàu.
Rayed-bean.	— rayés.	Radiatus.	— xanh.
Tunquin-bean.	— du Tonquin.	— Tunquinensis.	— kẻ bắc.
Mungo-bean.	— mungo.	— mungo.	— muống ăn.
China-dolichos.	Dolichos Chinois.	Dolichos Sinensis.	— đũa.
Sword-podded dolichos.	— à lame d'épée.	Canavalia gladiata.	— rựa.
Gigantic dolichos.	— très-haut.	Mucuna gigantea.	— ván phú yên.
Common purple dolichos.	— pourpré.	Lablab vulgaris.	— ván tiá.
Common white dolichos.	— blanc.	Lablab vulgaris.	— ván trắng.
Three-lobed dolichos.	— à trois lobes.	Pachyrrhizus trilobus.	Sắn dài củ.
Dolichos of the mountains.	Dolichos des montagnes.	Pachyrrhizus montanus.	Đậu sắn rừng.
Hispid-soja.	— du Japon.	Soja hispida.	Đậu nành.
Bean.	Fêve.	Faba vulgaris.	Tàm đậu.
Retuse leaved crotalaria.	Crotalaire émousseé.	Crotalaria retusa.	Cây lục lạc.
Hairy vetch.	Ers velu.	Ervum hirsutum.	— dái chồn.

Of Garden and Pot-herbs.	*Des herbes de jardin et des herbes potagères.*	*De herbis hortensibus et oleribus.*	Về Hoa cỏ cùng rau vườn.
Worm-wood.	Absynthe.	Artemisia vulgaris.	Ngải cứu.
Garlic.	Ail.	Allium sativum.	Củ tỏi.
Dill.	Anet.	Fœniculum vulgare.	Tiểu hồi.
Anis.	Anis.	Pimpinella anisum.	Hồi hương.
Aniseed-tree.	Anis étoilé.	Illicium anisatum.	Đại hồi.
Southern wood.	Aurone.	Artemisia abrotanum.	Thanh hao.
Carrot.	Carotte.	Daucus carota.	Hồ la bạc.
Mushroom.	Champignon.	Agaricus campestris.	Nấm.
Endive.	Chicorée endive.	Cichorium endivia.	Khổ thảo.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM
Cabbage.	Chou.	Brassica oleracea.	Cải rổ.
Pumpkin.	Courge citrouille.	Cucurbita pepo.	Bí đao.
Gross pumkin.	Citrouille grosse.	Cucurbita maxima.	Bí ngô.
Water melon.	Melon d'eau.	Cucurbita citrullus.	Dưa hấu.
Bottle gourd.	Calebasse.	Lagenaria vulgaris.	Bầu.
Cucumber.	Concombre.	Cucumis sativus.	Dưa chuột.
Acute-angled cucumber.	— acutangulé. [merveilles.	— acutangulus.	Mướp khến.
Elaterium cucumber.	— sauvage ou pomme de	Cucumis momordica.	Mướp đắng. Khổ qua.
Pentandrous luffa.	Papangaie luffa.	Luffa pentandra.	Mướp ngọt.
Coriander.	Coriandre.	Coriandrum.	Rau ngò.
Water cress.	Cresson.	Nasturtium.	Đình lịch.
Shallot.	Echalotte.	Allium ascalonicum.	Cây nén.
Lettuce.	Laitue.	Lactuca.	Rau diếp.
Millet.	Millet.	Milium.	Cây kê.
Onion.	Oignon.	Allium cepa.	Củ hành.
Crisp-leaved sorrel.	Oseille frisée.	Rumex crispus.	Cây điều hoang.
Parsley.	Persil.	Petroselinum sativum.	Hoa khóm.
Leek.	Porreau.	Allium porrum.	Củ hẹ.
Purslane.	Pourpier.	Portulaca oleracea.	Rau sam.
Rape.	Rave.	Brassica rapa.	Củ cải.
Rue.	Rue.	Ruta gravè olens.	Cửu lí hương.
Balsam-blumea.	Sauge.	Blumea balsamifera.	Cây đại bi.
Dioscorides' Pluchea.	—— Dioscoride.	Pluchea Dioscoridis.	Cây từ bi.
Cacalia.	Cacalie.	Cacalia.	Rau lủi.
Tuber.	Pomme de terre ou racine.	Tuber.	Củ, khoai.
Green-dragon.	Serpentaire.	Arum dracontium.	Củ chóc, bán hạ.
Commelina.	Commeline.	Commelina.	Củ éo rải.
Healing-commelina.	—— medicinale.	— medica.	Củ éo chum.
Ox-eye.	Œil de bœuf.	Buphthalmum.	Cúc tầng ô.

Of Medicinal herbs.	*Des Herbes médicinales.*	*De Herbis Medicis.*	Về Hoa cỏ làm thuốc
Mushroom.	Agaric.	Agaricus.	Nấm.
Agrimony.	Aigremoine.	Agrimonia.	Chi hao.
Aloe.	Aloès.	Aloë soccotrina.	Lư hội.
Angelica.	Angélique.	Archangelica officinalis.	Đang qui.
Betony.	Bétoine. [nus.	Betonica.	Hoắc hương.
Venus hair.	Capillaire cheveu de vé-	Adiantum capillus veneris.	Cây đuôi chồn.
Knap weed.	Centaurée.	Centaurea.	Bạch đầu lông.
Wood sorrel.	Alleluia ou pain de coucou.	Oxalis corniculata.	Chua me ba chìa.
Poppy.	Pavot.	Papaver somniferum.	Muống.
Alkekengi Winter-cherry.	Coqueret.	Physalis alkekengi.	Toan tương.
Hellebore.	Ellébore.	Helleborus.	Lê lư.
Gentian.	Gentiane grimpante.	Gentiana scandens.	Rau mơ.
Bitter Robinia.	—— amère.	Robinia amara.	Khổ sâm.

ENGLISH LANGGUEG.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Germander.	Germandrée.	Isolepis squarrosa.	Mười tưới.
Dog's Grass.	Chiendent.	Cynodon dactylon.	Cỏ ống.
Hone-crop.	Joubarbe.	Sedum.	Trường sinh tròn lá.
Hore-hound.	Marrube.	Marrubium.	Tạm thảo.
Worm wood.	Armoise.	Artemisia.	Ích mẫu.
Mallow.	Mauve.	Malva tomentosa.	Cây váy thi.
Sida.	— des Indes.	Abutilon Indicum.	— cối xay.
Melilot.	Mélilot.	Melilotus.	— chỉa ba.
Balm.	Mélisse.	Melissa.	Tử tố, tiá tô.
Mercury.	Mercuriale.	Mercurialis.	Rau mại.
St. John wort.	Millepertuis.	Hypericum.	Lành ngạnh trắng.
Marjoram.	Origan.	Origanum.	Kinh giái.
Pellitory.	Pariétaire.	Parietaria.	Thuốc giòi.
Opium.	Suc de pavot, opium.	Opium.	A phiện.
Persicaria.	Persicaire.	Polygonum odoratum.	Rau răm.
Perminker.	Pervenche.	Vinca rosea.	Dương giác thử.
Tobacco.	Tabac.	Nicotiana tabacum.	Thuốc ăn.
Peony.	Pivoine.	Pæonia.	Thược dược.
Plantain.	Plantain.	Plantago.	Mã đề.
Polypody.	Polypode.	Polypodium repandum.	Cốt toài bổ.
Anguillaria of Cochincina.	Anguillaire de Cochin- [chine.	Anguillaria Cocincinensis.	Thiên môn đông.
Penny royal.	Pouliot.	Mentha pulegium.	Bạc hà.
Lung wort.	Pulmonaire.	Pulmonaria officinalis.	Thạch hoa thể.
Rhubarb.	Rhubarbe.	Rheum palmatum.	Đại hoàng.
Birth-wort.	Aristoloche.	Aristolochia	Cây khoai cà.
Scabiose.	Scabieuse.	Scabiosa.	Cỏ lưỡi mèo.
Scammony.	Scammonée.	Convolvulus scammonia.	Khoai cà hoa vàng.
Septfoil.	Tormentille.	Tormentilla.	Bạch dược.
Valerian.	Valeriane.	Valeriana.	Cẩu tích.
Ver-vain.	Verveine.	Verbena.	Cỏ roi ngựa, mã tiên thảo.
Mustard.	Moutarde.	Sinapis.	Cải, cải cu.
Asafætida.	Assa fœtida.	Ferula assa fœtida.	A ngùy.
Caltrops.	Chausse-trape.	Tribulus lanuginosus.	Gai ma vương.
Meadow-rue.	Thalictron.	Thalictrum.	Bối mẫu.
Cyperus.	Souchet.	Cyperus.	Cỏ cú.
Mint.	Menthe.	Mentha.	Rau húng.
Common celandine.	Grande éclaire.	Chelidonium majus.	Huình liên.
China smilax.	Smilax Chinois.	Smilax China.	Thổ phục linh.
Mullein.	Bouillon blanc.	Verbascum.	Mảng thảo.
Bastard saffron.	Cartame.	Carthamus tinctorius.	Cây rum.
Woolly headed burdock.	Petite bardane.	Xanthium Indicum.	Cây ké.
Master-wort.	Impératoire.	Imperatoria.	Sa sâm.
Hart's tongue.	Scolopendre.	Scolopendrium.	Thạch vi.
Marvel of Peru.	Belle de nuit.	Mirabilis jalapa.	Hoa phấn.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Of Wild Herbs.	*Des herbes sauvages.*	*De herbis agrestibus.*	Về hoa cỏ hoang.
Bear's breech.	Acanthe.	Acanthus.	Cây ô rô.
Horse tail.	Prêle.	Equisetum.	Mộc tặc.
Water parsnip.	Berle.	Sium.	Rau cần hoang.
Asarabacca.	Cabaret.	Asarum.	Tế tân.
Dwarf cassia.	Casse naine.	Cassia pumila.	Cây me đất.
Water reed.	Roseau.	Arundo.	Cây sậy.
Hemp.	Chanvre.	Cannabis sativa.	Gai.
Niruri phyllanthus.	Phyllanthus niruri.	Phyllanthus niruri.	Cây chó đẻ.
Fern.	Fougère.	Aspidium.	Cây đuôi chồn.
Bedstrow.	Grateron.	Galium.	Huình tinh.
Rush.	Jonc.	Juncus.	Cỏ mang châu.
Lichen.	Lichen.	Lichen.	Rêu cây.
Thistle.	Chardon.	Carduus.	Cà cuốc.
Mulberry.	Murier.	Morus.	Cây dâu.
Morel.	Morille impudique.	Phallus impudicus.	Nấm chó.
Nettle.	Ortie.	Urtica.	Cỏ nàng hai.
Trefoil.	Trêfle.	Trifolium.	Cây chỉa ba.
Zizania.	Zizanie.	Zizania.	Cỏ lùng vực.
Phyllanthus urinary.	Phyllanthus.	Phyllanthus urinaria.	— sữa.
Trivial rhapis.	Rhapis triviale.	Rhapis trivialis.	— may.
Upright eclipta.	Eclipta droite.	Eclipta erecta.	— mực.
Sphœranthus.	Sphœranthus.	Sphœranthus.	— bò xít.
Spinifex.	Spinifex.	Spinifex.	— chạy bãi biển.
Club-rush.	Scirpe millet.	Scirpus miliaceus.	— rát.
Exalted Rottboellia.	Rottboellie élevée.	Rottboellia exaltata.	— tranh.
Dog's tail grass.	Cynosure.	Cynosurus.	— chỉ trắng.
Indian madder.	Hedyotis.	Hedyotis.	— lưỡi rắn.
Oldenlandia.	Oldenlandia.	Oldenlandia.	— nọc.
Pupalia.	Pupalie.	Pupalia prostrata.	— xước.
Meadow-grass.	Paturin.	Poa.	— duôi phụng.
Bobartia.	Bobartia.	Bobartia.	— gà.
Flea-bane.	Pluchea.	Pluchea.	— duôi hùm.
Pharnaceum.	Mollugo.	Mollugo.	— đắng.
Panic grass.	Panis.	Panicum.	— sâu tôm.

Of Flowers.	*Des Fleurs.*	*De Floribus.*	Về Loài hoa.
Cock's comb.	Celosia.	Celosia.	Hoa mồng gà.
Three-colored amarant.	Amaranthe à trois couleurs.	Amarantus tricolor.	Hồng hiến.
White day lilly.	Lis blanc.	Lilium candidum.	Bạch hạp hoa.
Yellow day lilly.	Hémérocalle.	Hemerocallis flava.	Bông huiên, kim châm hoa.
Poplar-leaved hibiscus.	Hibiscus ou guimauve.	Hibiscus populneus.	Cây tra.
Chinese-rose hibiscus.	—— Rose de Chine.	—— Rosa sinensis.	Hồng cẩn.
Changeable hibiscus.	—— Changeant.	—— Mutabilis.	Phù duông.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Syrian hibiscus.	Hibiscus de Syrie.	Hibiscus Syriacus.	Hồng cẩn biếc.
Bind-weed.	Liseron.	Convolvulus arvensis.	Bìm bìm đất.
Chinese-pardanthus.	Iris tigre.	Pardanthus Sinensis.	Rẽ quạt.
Sun flower.	Helianthus ou soleil.	Helianthus.	Hoa qùi.
Epidendrum.	Epidendrum.	Epidendrum.	— lơn tía.
Bragantia.	Bragance.	Bragantia racemosa.	— đen mộc.
Knotty Mimosa.	Inga.	Inga nodosa.	Cây cổ áo.
Farnesian mimosa.	Acacia de farnèse.	Vachellia farnesiana.	Hoa xiêm gai.
Buffoon orchis.	Orchis bouffon.	Orchis morio.	Củ dái chồn.
Broad-leaved orchis.	Orchis à larges feuilles.	Orchis latifolia.	Hồng môn.
Jasmin.	Jasmin.	Jasminum.	Hoa lài.
Fragrant olive-tree.	Olivier odorant.	Olea fragrans.	Hoa mọc tây.
Obscure chloranthus.	Chloranthus.	Chloranthus inconspicuus.	Hoa sói.
Pointed-leaved plumeria.	Frangipanier acuminé.	Plumeria acuminata.	— sứ trắng.
Champaca-tree.	Michelia champac.	Michelia champaca.	— sứ nam.
West coast-creeper.	Pergulaire odorante.	Pergularia odoratissima.	— hoa lí.
Globe amarant.	Immortelle.	Gomphrena globosa.	— nở ngày.
Tuberose.	Tubereuse.	Polianthes tuberosa.	— huệ.
Fairest flower fence.	La belle poincillade.	Poinciana pulcherrima.	— phụng.
Mignionette.	Reséda.	Reseda odorata.	— phấn.
Showy sacred bean.	Nénuphar nelumbo.	Nelumbium speciosum.	— sen.
Coco magnolia.	Magnolier.	Magnolia coco.	— da hạp.
Scarlet pentapetes.	Pentapètes.	Pentapetes phœnicea.	— tị ngọ.
Marigold.	Œillet d'inde.	Tagetes.	Cúc vạn thọ.
Primrose.	Primevère.	Primula.	Ngọc trâm hoa.
Violet.	Violette.	Viola.	Kiết tương hoa.
Balsam.	Balsamine.	Impatiens balsamina.	Móng tay cổ.
Gilly flower.	Violier.	Leucojum capitulatum	Huình lơn.
Basil.	Basilic.	Ocymum.	Rau é lớn lá.

Of Smells and Perfumes.	*Des odeurs ou parfums.*	*De odoratis vel aromatibus.*	Về Loài thuốc thơm.
Musk.	Musc.	Moschus.	Xạ hương.
Amber gris.	Ambre gris.	Ambra grisea.	Hổ phách.
Yellow ambergris.	—,jaune.	Succinum.	Lạp phách.
Red ambergris.	— rouge.	Electrum rubrum.	Huyết phách.
Benjamin.	Benjoin.	Benzoin.	An tức hương.
Balsam.	Baume.	Opobalsamum.	Tô hạp.
Frankinsence.	Encens.	Thus.	Nhũ hương.
Laserwort.	Laser.	Laserpitium.	Nhang.
Pommade.	Pommade.	Pomatum.	Thuốc cao thơm.
Rosemary water.	Eau de la reine de hongrie.	Aqua rorismarini.	Rượu chổi.
Scented water.	Eau de Senteur.	Aqua odorata.	Nước thơm.
Aloe-wood.	Bois d'aloès.	Aloexylum.	Trầm hương.
Calambac.	Bois de calambac.	Lignum calambac.	Kì nam.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Sandal.	Santal.	Santalum.	Bạch đàn.
Of Metals and Minerals.	*Des métaux et des minéraux.*	*De metallis et de mineralibus.*	Về loài kim và thạch.
Gold.	Or.	Aurum.	Vàng, kim.
Gold ore.	Mine d'or.	Aurifodina.	Mỏ vàng.
Pure gold.	Or épuré.	Obryzum.	Vàng ròng.
Liquid gold.	Or liquide.	Aurum liquidum.	Vàng nước.
Gold in bars.	Or en masse.	—— informe.	Khối vàng.
Gold wire.	— trait.	—— in fila ductum.	Kim tuyến.
—— coined.	— monoyé.	—— signatum.	Đồng vàng có hiệu.
Thin plate of gold.	Lame d'or.	Bractea aurea.	Dát vàng.
Gold ingot.	Pain d'or.	Panis aureus.	Nén vàng.
Silver.	Argent.	Argentum.	Bạc, ngân.
Brass.	Airain.	Æs.	Đồng.
—— vessels of.	Instrument d'airain.	Instrumentum æreum.	Đồ đồng.
—— wire.	Fil d'archal.	Filum æreum.	Thép thau.
—— red.	Airain rouge.	Æs cyprium.	Đồng đỏ.
—— white.	— blanc.	— album.	— bạch.
—— black.	— noir.	— nigrum.	— đen.
—— mixed with gold.	— mélé d'or.	— auro mixtum.	— thòa.
Copper.	Cuivre.	Cuprum.	Thau.
Tin.	Etain.	Stannum.	Thiếc.
Lead.	Plomb.	Plumbum.	Chì.
Lead mine.	Mine de plomb.	Plumbaria fodina.	Mỏ chì.
Iron.	Fer.	Ferrum.	Sắt.
Pig iron.	Gueuse de fer.	Porca ferri.	Quánh sắt.
Solder of do.	Soudure de fer.	Ferrumen.	Hàn sắt.
Rust.	Rouille de fer.	Ferrugo.	Rét.
Dross.	Mâchefer.	Ferri scoria.	Cứt sắt.
Filings of do.	Limaille de fer.	Scobs.	Mạt sắt.
Iron scales.	Pailles de fer.	Stricturæ.	Vảy sắt.
Mercury.	Mercure.	Hydrargyrum.	Thủy.
Green vitriol.	Vitriol.	Vitriolum viride.	Phàn.
White vitriol.	— blanc.	— album.	Bạch phàn.
Blue vitriol.	— bleu.	— cyprum.	Đảm phàn.
Sal ammoniac.	Sel ammoniac.	Sal ammoniacum.	Cang sa.
Nitre.	Salpêtre.	Sal nitrum.	Diêm.
Borax.	Borax.	Borax.	Hàn the.
Alum.	Alun.	Alumen.	Phèn chua.
Orpiment.	Orpiment.	Auripigmentum.	Tì hoàng.
Antimony.	Antimoine.	Stibium.	Thanh mông thạch.
Realgar.	Réalgar.	Realgar.	Tì sương.
Calamine.	Calamine.	Cadmia.	Đá hùng huỳnh.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Sulphur.	Soufre.	Sulphur.	Sinh.
Vermillion.	Vermillon.	Minium.	Ngân châu.
Cinnabar.	Cinnabre.	Cinnabaris.	Châu sa.
Ochre.	Ocre.	Ochra.	Sắc thâm thổ.
Litharge.	Litharge.	Lithargyrium.	Mật đà tăng.
Stone.	Pierre.	Lapis.	Đá.
Squared stones.	— de taille.	Lapis quadratus.	Đá vuông, đá bàn.
Pumice stone.	— ponce.	Pumex.	Đá nổi.
Whetstone.	— à aiguiser.	Cos.	Đá mài.
Flint stone.	— à feu.	Pyrites.	Đá lửa.
Touchstone.	— de touche.	Lapis lydius.	Đá thử vàng.
Lapis lazuli.	— lazulite.	Lapis lazuli.	Kim tinh thạch.
Hœmatites.	— hématite.	—— hematites.	Đại gỉa thạch.
Jasper.	— de jaspe.	—— jaspis.	Mã não.
Loadstone.	— d'aimant.	Magnes lapis.	Đá nam châm.
Aerolite.	— de tonnerre.	Lapis ceraunius.	Thích lịch thạch.
Pyrites.	— d'airain.	—— chalcites.	Tự nhiên đồng.
Marble.	Marbre.	Marmor.	Đá cẩm thạch.
Jet.	Jayet.	Lapis gagates.	Bích phong thạch.
Talc.	Talc.	Talcus.	Vân mẫu thạch.
Brick.	Brique.	Later.	Gạch.
Alabaster.	Albâtre.	Alabastrum.	Ngọc phụng.
Crystal.	Cristal.	Crystallum.	Thủy tinh.
Diamond.	Diamant.	Adamas.	Ngọc kim cang.
Gem.	Pierre précieuse.	Gemma.	Ngọc.
Pearl.	Perle.	Margarita.	Hột trai, hột châu.
Ivory.	Ivoire.	Ebur.	Ngà.
Of Gums.	*Des gommes.*	*De gummi et resinâ.*	Về mủ cây.
Pitch.	Poix.	Pix.	Chai.
Resin.	Poix résine.	Resina.	Nhiệt đồng du.
Camphor.	Camphre.	Camphora.	Long não.
Benjamin.	Benjoin.	Benzoinum.	An tức hương.
Storax.	Styrax.	Styrax.	Tô hạp dầu.
Myrrh.	Myrrhe.	Myrrha.	Một dược.
Incense.	Encens.	Thus.	Nhũ hương.
Turpentine.	Térébenthine.	Terebenthina.	Nhựa thông.
Varnish.	Vernis.	Vernix.	Dầu sơn.
Gamboge.	Gomme gutte.	Gummi gutta.	Vàng nhựa.
Lac.	— laque.	—— lacca.	Cánh kiến.
Gum of the peach tree.	— de pécher.	—— persicum.	Đào giao.
Sandarach.	Sandaraque.	Sandaracha.	Bạch giao hương.
Dragon's blood.	Sang-dragon.	Sanguisdraconis.	Huyết kiệt.
Gum cerasi, or of the cherry [tree.	Gomme de cérisier.	Gummi cerasi.	Phiên đào nhụy.
Sogapenum.	—— séraphique.	Sagapenum.	Minh hắc hương.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Glue.	Colle.	Gluten.	Keo.
Glue from an Ass's skin.	— de peau d'âne.	Gluten ex pelle asini.	A giao.
Hart's horn.	— de cornes de cerf.	— ex cornu cervi.	Lộc giác giao.

Of water.	*De l'eau.*	*De aquâ.*	Về Nước.
Water.	Eau.	Aqua.	Nước.
Fresh water.	— vive.	— viva.	— lã.
Standing ditto.	— croupissante.	— reses.	— búng.
Clear ditto.	— claire.	— limpida.	— trong.
Muddy ditto.	— trouble.	— turbida.	— đục.
Soft ditto.	— douce.	— dulcis.	— ngọt.
Salt ditto.	— salée.	— salsa.	— mặn.
Running ditto.	— courante.	— profluens.	Dòng nước.
Spring ditto.	— de fontaine.	— fontana.	Nước suối.
River ditto.	— de rivière.	— rivi.	— khe.
Tidal ditto.	— de fleuve.	— fluviatilis.	— sông.
Well ditto.	— de puits.	— puteana.	— giếng.
Rain ditto.	— de pluie.	— pluvia.	— mưa.
Distilled ditto.	— distillée.	— stillata.	Nước nhỏ giọt.
Dew.	— de rose.	— rosacea.	— hoa hồng.
Brandy.	— de vie.	Vinum igne stillatum.	Rượu mạnh.
Scented water.	— de senteur.	Aqua odoraria.	Nước thơm.
A spring of water.	Veine d'eau.	Vena aquæ.	Mạch nước.
The Sea.	La mer.	Mare.	Biển.
Lake.	Lac.	Lacus.	Bàu.
Marsh.	Marais.	Palus.	Hồ.
Rivulet.	Riviere.	Rivus.	Khe suối.
River.	Fleuve.	Flumen.	Sông.
Well.	Puits.	Puteus.	Giếng.
Straits.	Détroit.	Fretum.	Biển hẹp.
Gulph.	Golfe.	Sinus.	Vịnh, vũng.
Port.	Port.	Portus.	Cửa biển.
Shore.	Rivage.	Littus.	Bãi biển.
Cape.	Cap.	Promontorium.	Mũi biển.
Reef.	Brisans.	Scopuli.	Rạn, hòn lố.
Sand bank.	Banc de sable.	Moles arenaria.	Cồn cát.
Storm.	Orage.	Procella.	Dông.
Tempest.	Tempête.	Tempestas.	Bão tát.
Billows.	Flots.	Fluctus.	Sóng.
Waves.	Ondes.	Undæ.	Dợn sóng.
Island.	Ile.	Insula.	Cù lao.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Of Men.	*De l'homme et de ses parties.*	*De homine ejusque partibus.*	Về các phần thuộc về người ta.
Man.	L'homme.	Vir.	Người nam.
Woman.	La femme.	Mulier.	Người nữ.
Head.	La tête.	Caput.	Đầu.
Sinciput.	Le sinciput.	Sinciput.	Phần trước đầu.
Occiput.	L'occiput.	Occiput.	Phần sau đầu.
Crown of the head.	Le sommet de la tête.	Vertex.	Xoáy.
Forehead.	Le front.	Frons.	Trán.
Temples.	Les tempes.	Tempora.	Màng tang.
Ear.	L'oreille.	Auris.	Tai.
Cavity of do.	Le creux de l'oreille.	Auris fossa.	Lỗ tai.
Tip of do.	Le bout de l'oreille.	Lobulus auriculæ.	Trái tai.
Eye brow.	Les sourcils.	Supercilia.	Lông mày.
Eye lid.	La paupière.	Palpebra.	Mí con mắt.
Eye lash.	Cils.	Cilia.	Lông mí.
Eye.	L'œil.	Oculus.	Con mắt.
Cover of ditto.	Coin de l'œil.	Canthus oculi.	Khóe con mắt.
Socket of ditto.	Enfoncement de l'œil.	Orbita oculi.	Quầng con mắt.
White of ditto.	Le blanc de l'œil.	Tunica albuginea.	Tròng trắng.
Pupil of ditto.	La prunelle de l'œil.	Pupilla oculi.	Con người.
Nose.	Le nez.	Nasus.	Mũi.
Bridge of the nose.	Le haut du nez.	Nasi dorsum.	Sống mũi.
Nostrils.	Les narines.	Nares.	Lỗ mũi.
Tip of the nose.	Le bout du nez.	Apex nasi.	Chóp mũi.
Cheek.	Les joues.	Genæ.	Má.
Mouth.	La bouche.	Os.	Miệng.
Face.	La face.	Facies.	Mặt.
Lip.	Les lèvres.	Labia.	Môi miếng.
Gums.	Les gencives.	Gingivæ.	Lợi răng.
Teeth.	Les dents.	Dentes.	Răng, xỉ.
Front teeth.	Dents de devant.	— incisivi.	Răng cửa.
Eye teeth.	— œilleres.	— canini.	Răng chó.
Grinders.	— molaires.	— molares.	Răng cấm.
Gag teeth.	Surdents.	Dentes brochi.	Răng trối.
Hollow teeth.	Dents creuses.	Dentes cavi.	Lồi xỉ.
Tongue.	La langue.	Lingua.	Lưỡi.
Palate.	Le palais de la bouche.	Palatum.	Be.
Jaw.	La machoire.	Maxilla.	Hàm răng.
Chin.	Le menton.	Mentum.	Cằm.
Neck.	Le cou.	Collum.	Cổ.
Hind part of ditto.	Le derrière du cou.	Cervix.	Ót.
Nape of ditto.	La nuque.	Nucha.	Lỗ dưới ót.
Throat.	Le gosier.	Guttur.	Họng.
Uvula.	La luette.	Uvula.	Óc giọng.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM
Chest.	La poitrine.	Pectus.	Ngực.
Breast.	La mamelle.	Mamma.	Vú.
Nipple.	Bouton de la mamelle.	Papilla.	Nút vú.
Belly.	Le ventre.	Venter.	Bụng.
Navel.	Le nombril.	Umbilicus.	Rún.
Groin.	L'aine.	Inguen.	Đì.
Arm.	Le bras.	Brachium.	Cánh tay.
Elbow.	Le coude.	Cubitus.	Cánh chỏ.
Arm-pit.	L'aisselle.	Axilla.	Nách.
Hand.	La main.	Manus.	Tay.
Fist.	Poignet de la main.	Carpus.	Cổ tay.
Palm.	Paume de la main.	Palma.	Bàn tay.
Finger.	Doigt.	Digitus.	Ngón tay.
Knuckles.	La jointure des doigts.	Articulus digitorum.	Đốt ngón tay.
Thumb.	Le pouce.	Pollex.	Ngón cái.
Fore finger.	L'index.	Index.	Ngón chỉ, ngón trỏ.
Middle finger.	Le doigt du milieu.	Digitus medius.	Ngón giữa.
Ring finger.	Le doigt annulaire.	Digitus annularis.	Ngón đeo nhẫn.
Little finger.	Le petit doigt.	Digitus minimus.	Ngón út.
Nail.	L'ongle.	Unguis.	Móng.
Shoulder.	L'épaule.	Humerus.	Vai.
Back.	Le dos.	Dorsum.	Lưng.
Loins.	Les lombes.	Lumbi.	Trái cật.
Flanks.	Les flancs.	Ilia.	Hông.
Buttocks.	Les fesses.	Nates.	Bàn trôn, bàn tọa, đít.
Anus.	L'anus.	Anus.	Lỗ trôn, hậu môn.
Os sacrum.	L'os sacrum.	Os sacrum.	Xương mông.
Privy parts.	Les parties génitales.	Genitalia.	Chỗ dơ dáy, Thân hạ.
Thighs.	Les cuisses.	Femora.	Trái vế.
Lower part of the thigh.	Le bas de la cuisse.	Pars infima femoris.	Cổ vế.
Knee.	Le genou.	Genu.	Đầu gối.
Shin.	Le jarret.	Poples.	Nhượng chơn.
Leg.	La jambe.	Crùs.	Ống chơn.
Calf.	Le gras de la jambe.	Sura.	Trái chơn.
Ankle.	La cheville.	Malleolus.	Mắt cá.
Foot.	Le pied.	Pes.	Chơn.
Plant of the foot.	La plante du pied.	Planta pedis.	Bàn chơn.
Instep.	Le coude-pied.	Tarsus.	Cổ chơn.
Sale of the foot.	Le dessous du pied.	Metatarsus.	Náng chơn.
Heel.	Le talon.	Calx.	Gót chơn.
Great toe.	L'orteil.	Digitus pedis.	Ngón chơn.
Skin.	La peau.	Cutis.	Da.
Body.	Le corps.	Corpus.	Xác.
Flesh.	La chair.	Caro.	Thịt.
Bone.	L'os.	Os.	Xương.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Nerves.	Les nerfs.	Nervi.	Gân.
Veins.	Les veines.	Venæ.	Mạch, huyết mạch.
Membranes.	Les membranes.	Membranæ.	Da mỏng.
Fat.	La graisse.	Adeps.	Mỡ.
Marrow.	La moelle.	Medulla.	Tủy.
Skull.	Le crâne.	Cranium.	Sọ.
Spine.	L'épine du dos.	Spina dorsi.	Xương sống.
Ribs.	Les côtes.	Costæ.	Xương sườn.
Shoulder blade.	L'os de l'épaule.	Scapula.	Xương Vai.
Shin bone.	L'os de la jambe.	Tibia.	Bắp chơn.
Heart.	Le cœur.	Cor.	Lòng, trái tim.
Pulse.	Le poumon.	Pulmo.	Phổi, phế.
Liver.	Le foie.	Jecur.	Gan, can.
Gall.	Le fiel.	Fel.	Đăm.
Spleen.	La rate.	Splen.	Lá lách.
Brain.	Le cerveau.	Cerebrum.	Óc.
Stomach.	L'estomac.	Stomachus.	Mỏ ác, tì vị.
Intestines.	Les boyaux.	Intestina.	Ruột.
Womb.	La matrice.	Uterus.	Lòng mẹ, cung tử.
Bladder.	La vessie.	Vesica urinaria.	Bàng quang.
Wind pipe.	La trachée-artère.	Trachea-arteria	Yết hầu.
Blood.	Le sang.	Sanguis.	Máu, huyết.
Phlegm.	Les phlegmes.	Phlegmata.	Đờm.
Bile.	La bile.	Bilis.	Huình đàm.
Milk.	Le lait.	Lac.	Sữa.
Semen.	Le sperme.	Sperma.	Khí huyết, giống xấu.
Urine.	L'urine.	Urina.	Nước đái.
Dung.	La fiente.	Fimum.	Phẩn, phân, cứt.
Excrement.	La merde.	Excrementa.	Cứt, nhơn trung huình.
Snot.	La morve.	Mucus nasi.	Mũi dãi.
Sweat.	La sueur.	Sudor.	Mồ hôi.
Saliva.	La salive.	Saliva.	Bọt dãi.
Spittle.	Le crachat.	Sputum.	Nước miếng, Sự giổ.
Tears.	Les larmes.	Lachrymæ.	Nước mắt.
Hair.	Les cheveux.	Capilli.	Tóc.
Fine hair.	Le poil.	Pilus.	Lông.
Beard.	La barbe.	Barba.	Râu.
Mustachios.	La moustache.	Mystax.	Lông mép.
Dandriff.	La crasse de la tête.	Furfures capitis.	Gàu.
After birth.	L'arrière-faix.	Secundinæ.	Bào tử.
Sight.	La vue.	Visus.	Sự xem.
Hearing.	L'ouie.	Auditus.	Sự nghe.
Smell.	L'odorat.	Odoratus.	Sự ngửi.
Taste.	Le gout.	Gustus.	Sự nếm.
Touch.	Le toucher.	Tactus.	Sự đá đến.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Corporeal qualities.	*Les qualités du corps humain.*	*Dotes humani corporis.*	Vê tư dong tốt.
Health.	La santé.	Valetudo.	Sự khỏe.
Good health.	—— bonne.	—— integra.	Sự mạnh khỏe.
Ill ditto.	—— mauvaise.	Invaletudo.	Sự đau.
Ruined ditto.	—— ruinée.	Valetudo perdita.	Sự rũ liệt.
Strength.	La force.	Robur.	Sự mạnh sức.
Beauty.	La beauté.	Pulchritudo.	Sự xinh, tốt lành.
Female beauty.	—— de femme.	Muliebris venustas.	Sự nhan sắc, mĩ sắc.
Male ditto.	—— d'homme.	Virilis dignitas.	Dong nghi nghiêm chỉnh.
Noble presence.	La prestance.	Augustus habitus.	Hình dạng oai nghi.
Figure.	La taille.	Statura corporis.	Vóc giạc.
Tall figure.	—— haute.	—— procera.	Mình vóc cao.
Elegant ditto.	—— riche.	—— justa et elegans.	Mình vóc vừa phải tốt.
Short ditto.	—— petite.	—— humilis.	Vóc giạc thấp, mình lé dé.
Countenance.	Mine, air du visage.	Oris species.	Tướng diện.
Open ditto.	Mine d'honnête homme.	Species liberalis.	Tốt tướng.
Child of good features.	Enfant de bonne mine.	Puer eleganti formâ.	Trẻ mĩ miều.
Ill-favoured mien.	Mine de mauvais sujet.	Homo fœdâ oris specie.	Xấu tướng.
Complexion.	Teint.	Nativus color.	Sắc tư dong.
Florid ditto.	—— vermeil.	Oris color roseus.	Hồng nhan.
Fine ditto.	—— beau.	Oris color eximius.	Mặt nhan sắc.
Painted ditto.	—— fardé.	Fuco illitus color.	Mặt giồi phấn.
Pleasing countenance.	Bonne grace du visage.	Oris venustas.	Tướng diện tốt lành.

Corporeal Defects.	*Les défauts du corps humain.*	*Vitia corporis humani.*	Về tư dong xấu.
Blear eyedness.	La chassie.	Lippitudo.	Sự ghèn, nhả con mắt.
Wrinkles.	Les rides.	Rugæ.	Sự nhăn.
Warts.	Les verrues.	Verrucæ.	Mụt cóc.
Freckles.	Les lentilles.	Lentigines.	Nút ruồi.
Cataract.	La taie.	Macula corneæ.	Vảy cá trong con mắt.
Blindness.	Aveuglement.	Cœcitas.	Sự mù con mắt.
Deafness.	Surdité.	Surditas.	— điếc tai.
Thinness.	Maigreur.	Macies.	— ốm.
Ugliness.	L'aideur.	Deformitas.	— xấu dạng.
Weakness.	Foiblesse.	Debilitas.	— yếu.
Blind.	Aveugle.	Cœcus.	Kẻ mù con mắt.
—— of one eye.	Borgne.	Luscus.	Kẻ lé.
Lame.	Boiteux.	Claudus.	Kẻ què chơn.
Stutterer.	Begue.	Balbus.	Kẻ cà lăm.
Hump backed.	Bossu.	Gibbus.	— có bướu.
Blear eyed.	Chassieux.	Lippus.	— bét con mắt.
Bald.	Chauve.	Calvus.	— sói đầu.
Flat nosed.	Camus.	Simus.	— cụt mũi.
Infirm.	Débile.	Infirmus.	— yếu, kẻ đau.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Maimed.	Estropié.	Mutilus.	Kẻ què quặt.
Eunuch.	Eunuque.	Eunuchus.	Hoạn, quan bộ.
Left-handed.	Gaucher.	Scæva.	Kẻ dùng tay trái.
Giant.	Géant.	Gigas.	Giềnh giàng.
Squint.	Louche.	Strabo.	Kẻ có con mắt lênh.
Ugly.	Laid.	Deformis.	Kẻ xấu dạng.
Thin.	Maigre.	Macilentus.	Kẻ gầy guộc.
Bewitched.	Maléficié.	Veneficio illigatus.	Kẻ phải yêu thuật.
One handed.	Manchot.	Mancus.	Kẻ què tay.
Dumb.	Muet.	Mutus.	Kẻ câm.
Dwarf.	Nain.	Pumilio.	Người lùn.
Impotent.	Perclus.	Membris captus.	Kẻ bại tứ thể.
Rotten nosed.	Punais.	Fetidæ naris homo.	Kẻ hôi mũi.
Deaf.	Sourd.	Surdus.	Kẻ điếc.

Of dress &c.	*Des habits &c.*	*De vestibus &c.*	Về áo &c.
Wollen cloth.	Drap de laine.	Pannus laneus.	Nĩ.
Silken ditto.	—— de soie.	Sericum.	Lụa.
Satin.	Satin.	—— lucidum.	Lãnh.
Velvet.	Velours.	—— villosum.	Nhung.
Damask.	Damas.	—— damascenum.	Hồng đào.
Gauze.	Gaze.	Textum subtilissimum.	Tàng ong, giẻ the.
Floss silk.	Filoselle.	Cracissima bombyx.	Lụa thao.
Scarlet.	Ecarlate.	Pannus coccineus.	Nĩ đỏ.
Cotton stuffs.	Etoffe de coton.	—— gossypinus.	Vải.
Fine ditto.	—— fine.	—— tenuis.	Vải diễn.
Coarse ditto.	—— grossière.	—— crassus. [crispus.	Vải thô.
Crape.	Crêpe.	—— bombycinus tenuis et	Nhiễu.
Button.	Bouton.	Globulus.	Nút áo.
Buckle.	Boucle.	Fibula. [tur.	Cái khóa.
Button hole.	Boutonnière.	Fissura cui globulus inseri-	Khuy áo.
Border.	Bordure.	Limbus.	Bâu áo.
Fringe.	Frange.	Ora.	Gấu áo.
Lace.	Dentele.	Textum denticulatum.	Ren.
Ribbon.	Ruban.	Vitta.	Dây.
Silk.	Ruban de soie.	Vitta serica.	Dây lụa.
Embroidery.	Broderie.	Opus phrygium.	Đồ thêu.
Hat.	Chapeau.	Pileus, galerus.	Nón.
Beaver hat.	—— de laine.	Pileus laneus.	Nón lông chiên.
Straw hat.	—— de paille.	Pileus stramineus.	Nón rơm.
Hat string.	Cordon de chapeau.	Pilei cingulum.	Dây nón.
Chin string.	Mentonnière.	Pilei ligula.	Quai nón.
Cap.	Bonnet.	Pileolus.	Mũ.
College cap.	Bonnet carré.	Pileolus quadratus.	Mũ vuông.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Night cap.	Bonnet de nuit.	Pileolus nocturnus.	Mũ ban đêm.
Shift.	Chemise.	Indusium.	Áo trắng trong.
Drawers.	Caleçon.	Subligaculum.	Quần bể trong.
Breeches.	Culotte.	Femoralia.	Quần.
Waistcoat.	Gilet.	Brivior subucula.	Áo lá.
Jacket.	Veste.	Subucula manicata	Áo vắn ngòai.
Coat.	Habit.	Vestis.	Áo.
Frock coat.	Habit long.	Toga.	Áo dài.
Robes.	Habit de dignité.	Toga dignitatis.	Áo chức.
Stockings.	Bas.	Tibialia.	Tất.
Garters.	Jarretières.	Periscellides.	Dây buộc tất.
Shoes.	Souliers.	Calcei.	Giày.
Strap to ditto.	Courroie de soulier.	Calcei corrigia.	Dây giày.
Shoe buckle.	Boucles de soulier.	Fibula calcei.	Khóa giày.
Boot.	Bottes.	Ocreæ.	Hia.
Wooden shoe.	Sabot.	Ligneus calceus.	Guốc.
Cloak.	Manteau.	Pallium.	Áo dài ngoài.
Great coat made of leaves.	—— de feuillage.	Pallium frondeum.	Áo tơi.
Monastic dress.	Habit de religieux.	Vestis religiosa.	— dòng.
Mourning ditto.	—— de deuil.	—— lugubris.	— bực.
Regal robes.	—— royal.	—— regia.	— cẩm bào.
Penetential dress.	—— de pénitence.	Cilicium.	— nhặm.
Nuptial ditto.	—— nuptial.	Vestis nuptialis.	— nhựt bình.
Skin ditto.	—— de peau.	—— pellicea.	— cầu.
Dress of a Baudhist priest.	—— de Bonze.	—— Bonzii.	— ca sa.
Military Uniform.	—— militaire.	—— militaris.	— mền.
Handkerchief.	Mouchoir.	Linteolum.	Khăn mũi.
—— for wiping the sweat.	—— pour la sueur.	Sudarium.	Khăn mồ hôi.
Neckcloth.	—— de cou.	Strophium.	Khăn vấn cổ.
Skull cap.	Toque.	Pileolus rugatus.	Khăn bịt đầu.
Petticoat.	Jupon.	Togula.	Chăn.
Wimple.	Guimpe.	Mamillare.	Iếm.
Bib.	Bavette.	Pectorale linteum.	Ướm.
Waistband.	Ceinture.	Cingulum.	Dải.
Veil.	Voile.	Velum.	Khăn lúp đầu.
Glove.	Gand.	Chiroteca.	Bao tay.
Head pin.	Aiguille de tête.	Discerniculum.	Trâm.
Earring.	Boucle d'oreilles.	Inauris.	Hoa tai.
Necklace.	Collier.	Torques.	Tràng hột.
Bracelet.	Brasselet.	Armilla.	Vòng đeo tay, xuyến.
Ring.	Anneau.	Annulus.	Nhẫn.
Jewels.	Pierreries.	Gemmæ.	Ngọc, hột trai.
Fan.	Eventail.	Flabellum.	Quạt.
Mask.	Masque.	Larva.	Mặt mẻ.
Parasol.	Parasol.	Umbella.	Dù.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Watch.	Montre.	Manuale horologium.	Đồng hồ trái quít.
Looking glass.	Miroir.	Speculum.	Mặt kính.
Pockets.	Langes.	Panniculi.	Khăn vấn con nít.
Cradle.	Berceau.	Cunæ.	Nôi.
Of Eating.	*Du manger.*	*De re cibariâ.*	Về của ăn.
To eat.	Manger.	Edere.	Ăn.
To mince.	—— peu à la fois.	Esitare.	Ăn ít mỗi một lần.
To stuff.	—— beaucoup.	Edere multùm.	Ăn nhiều.
To drink.	Boire.	Bibere.	Uống.
—— wine.	—— du vin.	—— vinum.	—— rượu.
—— water.	—— de l'eau.	—— aquam.	—— nước.
—— tea.	—— du thé.	—— theum.	—— trà.
Gulp down.	—— d'un seul coup.	—— uno haustu.	—— núc.
Dinner.	Diner.	Prandium.	Ăn bữa trưa.
Supper.	Souper.	Cœna.	Ăn bữa tối.
Breakfast.	Déjeuner.	Jentaculum.	Lót lòng.
Tiffin.	Gouter.	Merenda.	Ăn hàng.
Feast.	Festin.	Convivium.	Ăn tiệc.
Master of a feast.	Le maître du festin.	Epuli dominus.	Chủ làm tiệc.
Guests at a feast.	Convive.	Conviva.	Người đi ăn tiệc.
Wedding feast.	Festin nuptial.	Nuptiale epulum.	Ăn cưới.
Funeral repast.	—— des obsèques.	Parentales epulæ.	— giỗ.
Birth day.	— du jour de la naissance.	Natalitia.	— viá.
To feast.	Faire un festin.	Convivari	Yến ẩm.
To prepare a feast.	Préparer un festin.	Epulas instruere.	Làm yến, dọn tiệc.
Appetite.	Appétit.	Esuries.	Sự muốn ăn.
Hunger.	Faim.	Fames.	Sự đói.
Thirst.	Soif.	Sitis.	Sự khát.
Distaste for food.	Dégout des viandes.	Fastidium.	Sự nhàm của ăn.
Drunkenness.	Ivresse.	Ebrietas.	Sự say rượu.
Drunkard.	Ivrogne.	Ebriosus.	Kẻ say rượu.
Bread.	Pain.	Panis.	Bánh.
—— Wheaten.	—— de froment.	—— triticeus.	—— bột mì.
—— of fine flower.	—— de fleur de farine.	—— similagineus.	—— bột lọc.
—— of barley.	—— d'orge.	—— hordeaceus.	—— mạch nha.
Bread of coarse bran.	—— de son.	—— furfuraceus.	—— cám.
Leavened bread.	—— levé.	—— fermentatus.	—— có men.
Unleavened ditto.	—— azyme.	—— non fermentatus.	—— chẳng có men.
New ditto.	—— tendre.	—— tener.	—— mềm.
Stale ditto.	—— sec.	—— siccus.	—— khô.
Crumbs of ditto.	Miette de pain.	—— mica.	Mún bánh.
Pieces of ditto.	Morceau de pain.	—— buccella.	Miếng bánh.
Paste.	Pâte de pain.	Farina ex aquâ subactâ.	Bột quết.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To knead paste.	Pétrir la pâte.	Farinam subigere.	Quết bột.
Cake.	Gâteau.	Bellaria.	Bánh ngọt.
Meat.	Chair.	Caro.	Thịt.
Mutton.	—— de mouton.	Vervecina caro.	— con chiên.
Beef.	—— de bœuf.	Bubula caro.	— bò.
Veal.	—— de veau.	Vitulina caro.	— bò con.
Pork.	—— de porc.	Porcina caro.	— heo.
Boiled meat.	—— bouillie.	Elixa caro.	— luộc.
Roasted ditto.	—— rôtie.	Assa caro.	— quay, thịt nướng.
Stewed ditto.	—— à l'étuvée.	Caro juri incocta.	— hầm.
Fried ditto.	—— fricassée.	Caro frixa.	— chiên.
Minced meat ditto.	Hachis.	Minutal.	Chả.
Ham.	Jambon.	Perna.	Đùi.
Shoulder.	Omoplates.	Omoplatæ.	Chả vai.
Chitterlings.	Andouille.	Hilla.	Thịt và ruột heo dồi.
Black puddings.	Boudin.	Botellus.	Mỡ và huyết heo dồi.
Sausage.	Saucisson.	Lucanica.	Thịt heo dồi.
Broth.	Potage.	Jusculum.	Canh.
Vegetable broth.	— d'herbes.	— ex oleribus.	Canh rau.
Rice ditto.	— de riz.	Pulmentum oryzæ.	Cháo.
Pot herb.	Herbe potagère.	Olus.	Rau.
Pease perridge.	Purée de pois.	Pulmentum è pisis.	Cháo đậu.
Milk.	Lait.	Lac.	Sữa.
Cream.	Crême de lait.	Lactis cremor.	Mỡ sữa.
Butter.	Beurre.	Butyrum.	Mỡ sữa đã đánh.
Cheese.	Fromage.	Caseus.	Bánh sữa.
Fresh cheese.	—— frais.	—— recens.	— sữa tươi.
Mouldered.	—— mou.	—— mollis.	— sữa mềm.
Eggs.	Œuf.	Ovum.	Trứng.
Yolk of ditto.	Jaune d'œuf.	Ovi vitellus.	Tròng đỏ.
White of ditto.	Blanc d'œuf.	Ovi albumen.	Tròng trắng.
Fresh eggs.	Œuf frais.	Ovum recens.	Trứng mới.
Eggs boiled in the shell.	— à la coque.	— incoctum suæ testæ.	Trứng luộc.
Fried.	— frit.	— frixum.	Trứng chiên.
Fried eggs not beaten up.	— au miroir.	— frixum non intritum.	Chả trứng ngồi.
Omelette.	Omelette.	Ovorum intrita.	Chả trứng.
Sauce.	Sauce.	Condimentum.	Đồ gia vị.
Ragout.	Ragouts.	Gulæ irritamenta.	Đồ xáo.
Brine.	Saumure.	Muria.	Nước mắm.
Spice.	Epices.	Aromata.	Hương hoa, thuốc thơm.
Ginger.	Gingembre.	Zingiber.	Gừng.
Pepper.	Poivre.	Piper.	Hồ tiêu.
Clove.	Clous de girofle.	Caryophylli.	Đinh hương.
Cinnamon.	Canelle.	Cinnamomum.	Nhục quế.
Nutmeg.	Noix muscade.	Nux myristica.	Nhục đậu khấu.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Mustard.	Moutarde.	Sinapis.	Cải.
Salad.	Salade.	Acetaria.	Rau trộn.
Salt.	Sel.	Sal.	Muối.
Oil.	Huile.	Oleum.	Dầu.
Vinegar.	Vinaigre.	Acetum.	Giấm.
Wine.	Vin pur.	Merum.	Rượu nho.
Effervescent wine.	—— fumeux.	Vinum fumosum.	Rượu bọt.
Good ditto.	—— excellent.	—— generosum.	Rượu ngon.
Sweet ditto.	—— doux.	—— dulce.	— ngọt.
Light ditto.	—— léger.	—— tenue.	— yếu.
Sour ditto.	—— tourné.	—— vapidum.	— hư.
Dead ditto.	—— évanté.	—— evanidum.	— mất hơi.
Negus.	Hypocras.	—— aromaticum.	— hương hoa.
Ambrosia.	Ambroisie.	Ambrosia.	Của ăn rất ngon.
Nectar.	Nectar.	Nectar.	Của uống rất ngon.
Beer.	Bière.	Cervisia.	Rượu mạch nha.
Brandy.	Eau de vie.	Vinum igne stillatum.	Rượu mạnh.
Honey.	Miel.	Mel.	Mật ong.
Of the soul. Its faculties.	*De l'ame. Facultés de l'ame.*	*De Animâ. Facultates animæ.*	Về linh hồn. Tài linh hồn.
The three faculties.	Ses trois facultés.	Tres ipsius facultates.	Ba tài.
The Memory.	La mémoire.	Memoria.	Trí nhớ.
The Understanding.	L'entendement.	Mens.	Trí hảo.
The Will.	La volonté.	Voluntas.	Trí muốn.
Good memory.	Mémoire heureuse.	Memoria felix.	Trí sáng, Sáng dạ.
Bad memory.	Mémoire courte.	Memoria tenuis.	Trí tối, Tối dạ.
The mind is called Understanding when it knows.	L'entendement s'appelle esprit lorsqu'il connoit.	Mens, ingenium vocatur, cùm cognoscit.	Tài hảo gọi là trí khi nó biết sự gì.
It is called Judgment when it discerns.	L'entendement s'appelle jugement lorsqu'il discerne et juge.	Mens, judicium vocatur, cum discernit et judicat.	Tài hảo gọi là trí đoán xét khi nó phân biện và phân đoán.
The mind.	L'esprit.	Ingenium.	Trí.
Good qualities of it.	Vertus de l'esprit.	Ingenii virtutes.	Tài phép trí.
Quickness.	Finesse.	Solertia.	Mưu trí.
Sagacity.	Adresse.	Sagacitas.	Trí huệ.
Docility.	Docilité.	Docilitas.	Trí dễ biểu..
Industry.	Industrie.	Industria.	Tài trí.
Ingenuity.	Ingénuité.	Ingenuitas.	Thật thà.
Correctness.	Justesse.	Concinnitas.	Xứng sự thứ tự.
Sincerity.	Sincérité.	Sinceritas.	Ngay thật
Simplicity.	Simplicité.	Simplicitas.	Đơn sơ.
Subtilty.	Subtilité.	Perspicacia.	Trí sâu.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Bad qualities of the Mind.	*Les vices de l'esprit.*	*Ingenii vitia.*	Về sự tiểu trí.
Stupidity.	Bêtise.	Stupor.	Trí ngây muội.
Silliness.	Fatuité.	Fatuitas.	Sự luông lao.
Cunning.	Finesse.	Calliditas.	Sự qủi quyệt.
Folly.	Folie.	Stultitia.	Sự dại.
Duplicity.	Duplicité.	Astutia.	Sự mưu chước.
Malice.	Malice.	Malitia.	Sự tà.
Thick headedness.	Niaiserie.	Stoliditas.	Sự ngộ.
Stupidity.	Stupidité.	Stupiditas.	Sự ngây dại.
Timidity.	Timidité.	Timiditas.	Sự nhút nhát.
Whimsicality.	Bizarrerie.	Morositas.	Sự cú mấu.
Rudeness.	Grossièreté.	Rusticitas.	Sự quê mùa.
Stubborness.	Indocilité.	Indocile ingenium.	Cứng cổ.
Judgment; the good qualities of it.	*Le jugement, vertus du jugement.*	*Judicium, Judicii virtutes.*	Trí đoán, Tài phép trí đoán.
Decorum.	Bienséance.	Decorum.	Sự phải phép.
Civility.	Civilité.	Urbanitas.	Sự lịch sự.
Circumspection.	Circonspection.	Circumspectio.	Sự kiêng nể.
Gravity.	Gravité.	Gravitas.	Sự nghiêm trang.
Justice.	Justice.	Justitia.	Phép công bình.
Prudence.	Prudence.	Prudentia.	Sự khôn ngoan.
Bad qualities of it.	*Les vices du Jugement.*	*Judicii vitia.*	Về sự tiểu trí đoán.
Affectation.	Afféterie.	Nimium studium.	Cách ăn ở yểu điệu qúa.
Impudence.	Effronterie.	Impudentia.	Sự lấy lũa.
Hypocrasy.	Hypocrisie.	Hypocrisis.	Sự giả hình.
Impertinence.	Impertinence.	Insulsitas.	Sự vô tình.
Importunity.	Importunité.	Importunitas.	Sự ác dai.
Imprudence.	Imprudence.	Imprudentia.	Sự bất khôn.
Incivility.	Incivilité.	Rusticitas.	Sự ngu muội.
Indecency.	Indécence.	Indecora agendi ratio.	Sự vô phép.
Incredulity.	Incrédulité.	Incredulitas.	Sự bất tín.
Indignity.	Indignité.	Indignitas.	Sự chẳng xứng hạp.
Indiscretion.	Indiscrétion.	Inconsiderantia.	Sự khật khù.
Levity.	Légèreté.	Animi levitas.	Nhẹ tính.
Negligence.	Négligence.	Negligentia,	Sự trễ nải.
Temerity.	Témérité.	Temeritas.	Sự mách thàm.
The Will. Virtues of it.	*La volonté. Les vertus de la volonté.*	*Voluntas. Voluntatis virtutes.*	Ý muốn. Nhơn đức ý muốn.
Abstinence.	Abstinence.	Abstinentia.	Sự kiêng giữ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Affability.	Affabilité.	Affabilitas.	Sự ngoan.
Beneficence.	Bienfaisance.	Beneficentia.	Sự làm ơn.
Goodness.	Bonté.	Benignitas.	Sự hiền hậu.
Benevolence.	Bienveillance.	Benevolentia.	Lòng muốn làm ơn.
Bravery.	Bravoure.	Fortitudo.	Sự dõng.
Charity.	Charité.	Charitas.	Nhơn ái.
Chastity.	Chasteté.	Castitas.	Nhơn đức sạch sẽ.
Continence.	Continence.	Continentia.	Sự tiết hạnh.
Constancy.	Constance.	Constantia.	Sự vững chí.
Courtesy.	Courtoisie.	Comitas.	Sự ngoan ngùy.
Gentleness.	Douceur.	Mansuetudo.	Sự hiền lành.
Devotion.	Dévotion.	Pietas in Deum.	Lòng sốt sắng.
Diligence.	Diligence.	Diligentia.	Sự siêng năng.
Hope.	Espérance.	Spes.	Sự trông cậy.
Fidelity.	Fidélité.	Fidelitas.	Sự tiết ngãi.
Faith.	Foi.	Fides.	Đức tin.
Generosity.	Générosité.	Magnanimitas.	Sự chí sĩ.
Gratitude.	Gratitude.	Gratus animus.	Lòng biết ơn.
Humility.	Humilité.	Humilitas.	Sự khiêm nhượng.
Humanity.	Humanité.	Humanitas.	Nhơn ngãi.
Innocence.	Innocence.	Integritas vitæ.	Sự sạch tội.
Liberality.	Liberalité.	Liberalitas.	Sự rộng rãi.
Magnificence.	Magnificence.	Magnificentia.	Sự cao trọng.
Mercy.	Misericorde.	Misericordia.	Sự nhơn từ.
Moderation.	Modération.	Moderatio.	Sự tiết.
Modesty.	Modestie.	Modestia.	Nết na.
Neatness.	Netteté.	Munditia.	Sự trong bóng.
Obeisance.	Obeissance.	Obedientia.	Sự vâng lời.
Patience.	Patience.	Patientia.	Sự nhịn nhục.
Regularity.	Bon ordre.	Concinnitas.	Sự vẹn vẽ.
Needity.	Pudicité.	Pudicitia.	Sự khiết.
Purity.	Pureté.	Puritas.	Sự vẹn sạch.
Shame.	Pudeur.	Pudor.	Sự nhục.
Religion.	Religion.	Religio.	Đạo.
Sanctity.	Sainteté.	Sanctitas.	Sự thánh.
Sobriety.	Sobriété.	Sobrietas.	Sự tiết kiệm.
Valour.	Valeur.	Animi magnitudo.	Sự cả gan.
Vigilance.	Vigilance.	Vigilantia.	Sự canh giữ.

Vices of the will.	*Les vices de la volonté.*	*Vitia voluntatis.*	Sự xấu trong ý muốn.
Ambition.	Ambition.	Ambitio.	Sự ham hố.
Avarice.	Avarice.	Avaritia.	Sự hà tiện.
Arrogance.	Arrogance.	Arrogantia.	Sự kiêu hảnh.
Audacity.	Audace.	Audacia.	Sự dạn dĩ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Foolish talk.	Inepties.	Ineptiæ.	Sự vô ích.
Bigotry.	Bigoterie.	Superstitio.	Sự dị đoan.
Nonsense.	Bizarrerie.	Morrositas.	Sự cú mấu.
Buffoonery.	Bouffonnerie.	Scurillitas.	Sự giễu cợt quấy.
Envy.	Envie.	Invidia.	Sự ganh gổ.
Ostentation.	Faste.	Fastus.	Cách cầu cao.
Knavery.	Friponnerie.	Malus dolus.	Sự mưu chước.
Gluttony.	Gourmandise.	Gula.	Sự mê ăn uống.
Indecency.	Immodestie.	Immodestia.	Sự trắc nết.
Impiety.	Impiété.	Impietas.	Sự khinh dể đạo.
Inconstancy.	Inconstance.	Animi levitas.	Nhẹ tính.
Incontinence.	Incontinence.	Incontinentia.	Sự mê dâm.
Indevotion.	Indévotion.	Neglectus cultûs divini.	Sự trễ nải trong việc thờ.
Ingratitude.	Ingratitude.	Ingratus animus.	Sự bất nghĩa.
Impudence.	Impudence.	Impudentia.	Mặt đe.
Insolence.	Insolence.	Insolentia.	Sự xấc.
Intemperance.	Intempérance.	Intemperantia.	Sự bất tiết kiệm.
Obstinacy.	Lésinerie.	Tenacitas.	Sự rít rát.
Libertinism.	Libertinage.	Licentia morum.	Sự mê đắm.
Luxury.	Luxure.	Luxuria.	Sự dâm dục.
Pertinacity.	Opiniatreté.	Pertinacia.	Sự cố chấp.
Pride.	Orgueil.	Superbia.	Sự kiêu ngạo.
Prodigality.	Prodigalité.	Prodigalitas.	Sự xa xí.
Idleness.	Paresse.	Pigritia.	Sự trễ nải.
Vanity.	Vanité.	Vanitas.	Sự bay nhảy.

The passions.	*Les passions.*	*Animi motus.*	Các tâm tình.
Love.	Amour.	Amor.	Sự yêu.
Hatred.	Haine.	Odium.	Sự ghét.
Desire.	Desir.	Desiderium.	Sự ước ao.
Fear.	Crainte.	Timor.	Sự sợ.
Hope.	Espérance.	Spes.	Sự trông cậy.
Despair.	Désespoir.	Desperatio.	Sự ngã lòng trông cậy.
Boldness.	Hardiesse.	Audacia.	Dạn gan.
Shame.	Honte.	Pudor.	Sự nhục.
Anger.	Colère.	Ira.	Sự giận.
Rage.	Rage.	Rabies.	Sự say máu.
Fury.	Fureur.	Furor.	Sự thạnh nộ.
Joy.	Joie.	Lætitia.	Sự vui.
Sorrow.	Tristesse.	Tristitia.	Sự buồn.
Constancy.	Constance.	Constantia.	Sự vững chí.
Impatience.	Impatience.	Impatientia.	Sự bất nhịn.
Indignation.	Indignation.	Indignatio.	Sự giận dữ.
Spite.	Dépit.	Stomachus.	Sự tức giận.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Fear.	Peur.	Pavor.	Sự kinh sợ.
Anxiety.	Anxieté.	Anxietas.	Sự âu lo.
Emluation.	Emulation.	Æmulatio.	Sự kình địch.
Jealousy.	Jalousie.	Zelotypia.	Sự phân bì.
Compassion.	Compassion.	Commiseratio.	Sự động lòng thương.
Grief.	Douleur.	Dolor.	Sự đau.
Evil actions resulting from vice and unbridled passions.	*Les méchantes actions que produisent les vices et les passions déréglées.*	*Flagitia quæ è vitiis cupiditatibusque effrenatis oriuntur.*	Những tội lỗi bởi các tính trái mà ra.
Adultery.	Adultère.	Adulterium.	Tội ngoại tình.
Adulterer.	Homme adultère.	Adulter.	Người nam có tội ngoại [tình.
Adulteress.	Femme adultère.	Adultera.	Người nữ có tội ngoại tình.
Apostacy.	Apostasie.	Religionis desertio.	Sự bỏ đạo.
Apostate.	Apostat.	Religionis desertor.	Kẻ bỏ đạo.
Assassination.	Assassinat.	Cogitata cædes.	Tội giết người cả lòng.
Assassin.	Assassin.	Sicarius.	Kẻ giết người cả lòng.
Blasphemy.	Blasphême.	Blasphemia.	Lộng ngôn.
Blasphemer.	Blasphémateur.	Blasphemus.	Kẻ nói lộng ngôn.
Bobbery.	Brigandage.	Latrocinium.	Sự trộm cướp.
Robber.	Brigand.	Latro.	Kẻ trộm cướp.
Calumny.	Calomnie.	Calumnia.	Đều bỏ vạ.
Calumniator.	Calomniateur.	Calumniator.	Kẻ bỏ vạ.
Crime.	Crime.	Crimen.	Tội.
Criminal.	Criminel.	Sceleratus.	Kẻ phạm tội.
Cruelty.	Cruauté.	Crudelitas.	Sự dữ tợn.
Cruel.	Cruel.	Crudelis.	Kẻ dữ tợn.
Enchantment.	Enchantement.	Incantatio.	Sự ếm chú.
Felony.	Félonie.	Clientis fraus capitalis.	Tội loạn thần.
Felon.	Félon.	Cliens capitalis.	Loạn thần đáng chết.
Fornication.	Fornication.	Stuprum.	Tội tà dâm.
Fornicator.	Fornicateur.	Fornicator.	Kẻ phạm tà dâm.
Flattery.	Flatterie.	Adulatio.	Sự nịnh.
Flatteur.	Flatteur.	Adulator.	Kẻ nịnh.
Fraud.	Fourberie.	Fraus.	Sự gian tà.
A cheat.	Fourbe.	Fraudulentus.	Kẻ gian tà.
Roguery.	Friponnerie.	Malus dolus.	Mưu kế.
Rogue.	Fripon.	Dolosus.	Kẻ qủi trá, bợm bãi.
Homicide.	Homicide.	Homicidium.	Sự giết người.
A homicide.	Homme homicide.	Homicida.	Kẻ giết người.
Imposture.	Imposture.	Fallacia.	Sự dối trá.
Impostor.	Imposteur.	Deceptor.	Kẻ dối trá.
Incest.	Inceste.	Incestum.	Tội loạn luân.
An incestuous person.	Incestueux.	Incestus, a.	Kẻ có tội loạn luân.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIENG AN NAM.
Iniquity.	Iniquité.	Iniquitas.	Sự tà.
Wicked.	Inique.	Iniquus.	Kẻ gian tà.
Injustice.	Injustice.	Injustitia.	Sự bất công bình.
Unjust.	Injuste.	Injustus.	Kẻ lỗi phép công bình.
Larceny.	Larcin.	Furtum.	Sự ăn trộm.
Thief.	Larron.	Fur.	Kẻ ăn trộm.
Malice.	Malice.	Malitia.	Tư tà.
Malicious.	Malicieux.	Malitiosus.	Kẻ qủi quái.
Massacre.	Massacre.	Cædes.	Sự giết kẻ chẳng đánh trả.
Slaughterer.	Massacreur.	Mactator.	Kẻ giết người chẳng đánh trả.
Slander.	Médisance.	Obtrectatio.	Lời hành.
Slanderer.	Medisant.	Obtrectator.	Kẻ nói hành.
Lie.	Mensonge.	Mendacium.	Lời dối.
Liar.	Menteur.	Mendax.	Kẻ nói dối.
Murderer.	Meurtier.	Interfector.	Kẻ giết.
Mockery.	Moquerie.	Derisio.	Sự nhạo.
Mocker.	Moqueur.	Derisor.	Kẻ nhạo.
Perjury.	Parjure.	Perjurium.	Sự thề dối.
Perjurer.	Parjure.	Perjurus, a, um.	Kẻ thề dối.
Parricide.	Parricide.	Parricidium.	Sự giết cha.
Parricide.	Parricide.	Parricida.	Kẻ giết cha.
Peculation,	Péculat.	Peculatus.	Sự ăn bớt tiền nhà nước.
Peculator.	Coupable de péculat.	Peculator.	Kẻ ăn bớt tiền nhà nước.
Perfidy.	Perfidie.	Perfidia.	Sự gian tà.
Perfidious.	Perfide.	Perfidus.	Gian thần.
Profanation.	Profanation.	Profanatio.	Sự phạm của.
Profane.	Profane.	Profanus.	Kẻ phạm của.
Rebellion.	Rébellion.	Rebellio.	Sự dấy loạn.
Rebel.	Rébelle.	Rebellis.	Tôi loàn.
Cunning.	Ruse.	Astutia.	Sự bẻ bai.
A cunning person.	Rusé.	Astutus.	Tai quái.
Sacrilege.	Sacrilége.	Sacrilegium.	Tội phạm đồ thánh.
Sacrilegious.	Sacrilége.	Sacrilegus.	Kẻ phạm đồ thánh.
Scandal.	Scandale.	Scandalum.	Gương xấu.
Scandalous.	Scandaleux.	Infamis.	Kẻ làm gương xấu.
Sedition.	Sédition.	Seditio.	Sự ngụy.
Seditious.	Séditieux.	Seditiosus.	Ngụy đảng.
Simony.	Simonie.	Simonia.	Tội buôn của thánh.
One guilty of it.	Simoniaque.	Simoniacus.	Kẻ buôn của thánh.
Sorcery.	Sorcelerie.	Veneficium.	Phù chú.
Sorcerer.	Sorcier.	Veneficus.	Phù thủy.
Treason.	Trahison.	Proditio.	Sự nộp.
Traitor.	Traître.	Proditor.	Kẻ nộp.
Deceit.	Tromperie.	Fraus.	Mớp.
Deceiver.	Trompeur.	Fraudulentus.	Kẻ gạt lớp.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tyranny.	Tyrannie.	Tyrannis.	Bá đạo.
Tyrant.	Tyran.	Tyrannus.	Bá.
Robbery.	Volerie.	Latrocinium.	Sự ăn trộm.
Robber.	Voleur.	Latro.	Kẻ ăn trộm.
Usury.	Usure.	Usura.	Sự ăn lời.
Usurer.	Usurier.	Fenerator.	Kẻ ăn lời.
Of a town and its parts.	*D'une ville et de ses parties.*	*De civitate ejusquepartibus.*	Về thành cùng các phần thành.
Private and public Buildings.	*Edifices particuliers et publics.*	*Ædificia tùm privata tùm publica.*	Các nhà riêng cùng các nhà chung.
House.	Maison.	Domus.	Nhà.
Shop.	Boutique.	Officina.	Nhà việc, phố.
Temple.	Temple.	Templum.	Đền thờ.
Palace.	Palais.	Palatium.	Lầu đài.
Hospital.	Hôpital des malades.	Nosocomium.	Nhà thương kẻ liệt.
—— for pilgrims.	— pour les pélerins.	Xenodochium.	Nhà thương khách.
Town-hall.	Hôtel de ville.	Basilica civilis consilii.	Nhà công đàng.
Courts of Justice.	Barreau.	Forum.	Nha môn, tụng đàng.
Arsenal.	Arsenal.	Armamentarium.	Nhà để khí giái.
College.	Académie.	Academia.	Hàn lâm viện.
Street.	Rue.	Vicus.	Đàng.
Lane.	Rue étroite.	Angiportus.	Đàng hẹp.
Market.	Marché.	Forum.	Chợ.
Square.	Place.	Platea.	Đình.
Prison.	Prison.	Carcer.	Tù rạc.
Walls.	Murailles.	Mœnia.	Thành.
Fortifications.	Fortifications.	Munitiones.	Lũy.
Of the inhabitants of a town.	*Des habitans d'une ville.*	*De incolis civitatis.*	Về những người ở trong thành.
Infancy.	Enfance.	Infantia.	Sự bé mọn.
Childhood.	Adolescence.	Adolescentia.	Tuổi trẻ.
Youth.	Jeunesse.	Juventus.	Sự xuân xanh.
Manhood.	Age viril.	Virilis ætas.	Đang thì, nam nhơn.
Old age.	Viellesse.	Senectus.	Sự già cả.
Decrepitude.	Décrépitude.	Senectus ultima.	Sự già yếu.
Fœtus.	Fœtus.	Fœtus.	Vượng hình.
Abortion.	Avorton.	Abortivus partus.	Con sa.
Young girl.	Jeune fille.	Adolescentula.	Con gái.
Young woman.	Jeune femme.	Junior femina.	Đờn bà còn trẻ.
Young man.	Jeune homme.	Juvenis.	Con trai.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Adult.	Homme fait.	Vir.	Nam nhơn.
Old man.	Viellard.	Senex.	Ông già.
Old woman.	Vielle femme.	Anus.	Bà già.
Dotard.	Viellard décrepit.	Senex decrepitus.	Ông già lớn tuổi lắm.
Magistrate.	Magistrat.	Magistratus.	Quan.
Private persons.	Personne privée.	Privatus.	Người dân.
Nobility.	Personne noble.	Nobilis.	— sang trọng.
Gentry.	Roturier.	Plebeius.	— phàm.
Learned.	Docte.	Doctus.	— thông thái.
Idiot.	Idiot.	Idiota.	— dốt.
Rich.	Riche.	Dives.	— giàu.
Poor.	Pauvre.	Pauper.	— khó khăn.
Emperor.	Empereur.	Imperator.	Hoàng đế.
Empress.	Impératrice.	Imperatrix.	Bà hoàng hậu.
King.	Roi.	Rex.	Vua.
Queen.	Reine.	Regina.	Nữ vương.
Prince.	Prince.	Princeps.	Đức ông.
Princess.	Princesse.	Femina princeps.	Bà công chúa.
Duke.	Duc.	Dux.	Đấng cai trị, tướng.
Count.	Comte.	Comes.	Đấng hầu vua.
Marquis.	Marquis.	Marchio.	— giữ biên thùy.
Viscount.	Vicomte.	Vicecomes.	— thay mặt quan hầu vua.
Baron.	Baron.	Baro.	Hùng hào sang trọng.
Lord.	Seigneur.	Dynastes.	Ông, chúa, nhà ông.
Lady.	Dame.	Matrona.	Nhà bà.
Gentleman.	Gentil-homme.	Vir nobilis.	Người cao sang.
Young lady.	Demoiselle.	Virgo nobilis	Đờn bà sang trọng.
Esquire.	Ecuyer.	Scutarius nobilis.	Đấng cầm cái thuẫn vua.
Citizen.	Bourgeois.	Civis.	Người thị thành.
Artisan.	Artisan.	Artifex.	Thợ.
Peasant.	Paysan.	Rusticus.	Kẻ quê mùa.
Beggar.	Gueux.	Mendicus.	Kẻ ăn mày.
Slave.	Esclave.	Mancipium.	Nô, mọi.
Servant.	Serviteur.	Servus.	Tôi.
Holiness.	Sainteté.	Sanctitas.	Đấng thánh.
Majesty.	Majesté.	Majestas.	Bệ hạ.
Eminence.	Eminence.	Eminentia.	Đấng cao kiến.
Highness.	Altesse.	Celsitudo.	Đấng cao sang.
Mightiness.	Grandeur.	Amplitudo.	Đấng cao trọng.
Excellency.	Excellence.	Excellentia.	Đấng qúi trọng.
Lordship.	Seigneurie.	Dominatio.	Nhà ông.
Reverence.	Révérence.	Reverentia.	Đấng kính.
Fathership.	Paternité.	Paternitas.	Đấng làm cha.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Degrees of relationship.	*Divers degrés de parenté.*	*Cognationum varii gradus.*	Những bậc các người thân thích.
Great great grandfather.	Trisaïeul.	Abavus.	Ông sơ.
Great grandfather.	Bisaïeul.	Proavus.	Ông cố.
Grandfather.	Aïeul.	Avus.	Ông.
Father.	Père.	Pater.	Cha.
Son.	Fils.	Filius.	Con trai.
Grandson.	Petit fils.	Nepos.	Cháu.
Great grandson.	Arrière-petit-fils.	Pronepos.	Chắt.
Great great grandson.	— petit-fils du fils.	Abnepos.	Chút.
Brother.	Frère.	Frater.	Anh.
Brother german.	Frères germains.	Fratres germani.	Anh em ruột.
Uterine brother.	Frères utérins.	Fratres uterini.	Anh em ruột một mẹ.
Cousin german.	Cousin-germain.	Sobrinus patruelis.	Anh em con chú con bác.
Paternal uncle.	Oncle paternel.	Patruus.	Chú, bác.
—— Grand uncle.	Grand-oncle paternel.	Patruus magnus.	Bác, chú là anh em vuối ông.
Maternal uncle.	Oncle maternel.	Avunculus.	Cậu.
—— Grand uncle.	Grand-oncle maternel.	Avunculus magnus.	Ông cậu là anh em vứơi bà.
Great great grandmother.	Trisaïeule.	Abavia.	Bà sơ.
Great grandmother.	Bisaïeule.	Proavia.	Bà cố.
Grandmother.	Aïeule.	Avia.	Bà.
Mother.	Mère.	Mater.	Mẹ.
Daughter.	Fille.	Filia.	Con gái.
Granddaughter.	Petite fille.	Neptis.	Cháu gái.
Great granddaughter.	Arriere-petite fille.	Proneptis.	Chắt gái.
Great great ditto.	—— petite fille de la fille.	Abneptis.	Chút gái.
Sister.	Sœur.	Soror.	Chị em.
Cousin german.	Cousine-germaine.	Sobrina patruelis.	Chị em con chú con bác.
Paternal aunt.	Tante paternelle.	Amita.	Cô.
Maternal ditto.	Tante maternelle.	Matertera.	Dì.
Grand aunt.	Grande tante.	Matertera magna.	Bà dì là chị em vứơi bà.
Elder brother.	Frère ainé.	Frater natu major.	Anh.
Younger ditto.	Frère cadet.	Frater natu minor.	Em trai.
Elder sister.	Sœur ainée.	Soror natu major.	Chị.
Younger ditto.	Sœur cadette.	Soror natu minor.	Em gái.

Relationship.	*Alliance.*	*Affinitas.*	Sự thân quyến.
Betrothed man.	Fiancé.	Sponsus.	Con trai đã đi hỏi.
Betrothed woman.	Fiancée.	Sponsa.	Con gái có lễ hỏi.
Husband.	Mari.	Maritus.	Chồng.
Wife.	Femme du mari.	Uxor.	Vợ.
Father-in-law.	Beau-père des époux.	Socer.	ông gia.
Mother-in-law.	Belle-mère.	Socrus.	Bà gia.
Step-father.	Beau-père, le mari de ma [mère.	Vitricus.	Cha ghẻ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Step-mother.	Marâtre.	Noverca.	Mẹ ghẻ.
Son-in-law.	Gendre.	Gener.	Rể.
Daughter-in-law.	Brue.	Nurus.	Dâu.
Son by another mother.	Beau-fils, le fils d'un autre lit.	Privignus.	Con trai ghẻ, con riêng.
Daughter by ditto.	Belle-fille, fille d'un autre lit.	Privigna.	Con gái ghẻ, con riêng.
Brother-in-law on the husband's side.	Beau frère, frère du mari.	Levir.	Anh em chồng.
Ditto on the wife's side.	— frère, frère de la femme.	Uxoris frater.	Anh em vợ.
Sister's husband.	— frère, mari de ma sœur.	Sororis meæ vir.	Anh hay là em rể.
Brother's wife.	Belle-sœur, femme de mon frère.	Fratris mei uxor.	Chị hay là em dâu.
Adopted son.	Fils adoptif.	Adoptivus filius.	Trai mày.
Adopted daughter.	Fille adoptive.	Adoptiva filia.	Gái mày.
Godfather.	Parrain.	Pater lustricus.	Cha bàu chủ.
Godmother.	Marraine.	Mater lustrica.	Mẹ bàu chủ.
Brotherhood.	Confrairie.	Sodalitium.	Họ.
Society.	Société.	Societas.	Họ lương bằng.
Ally.	Allié, confédéré.	Federatus.	Kim bằng.
Assembly.	Assemblée.	Cœtus.	Hội.
Fellow countryman.	Compatriote.	Popularis.	Chàng ta.
Father.	Père de famille.	Pater familias.	Chủ nhà.
Mother.	Mère de famille.	Mater familias.	Bà chủ nhà.
Son.	Fils.	Filius familiæ.	Con trai.
Eldest son.	Ainé de famille.	Natu maximus.	Anh.
—— daughter.	Ainée.	Natu maxima.	Chị.
Younger son.	Cadet.	Natu minor.	Em trai.
Younger daughter.	Cadette.	Natu minor.	Em gái.
Youngest son.	Le plus jeune.	Natu minimus.	Trai út.
—— daughter.	La plus jeune.	Natu minima.	Gái út.
Orphan.	Orphelin.	Pupillus.	Con mồ côi.
Twins.	Jumeau.	Gemellus.	Con sinh đôi.
Unmarried man.	Garçon non marié.	Nondum maritus.	Trai chưa có vợ.
Bachelor.	Vieux garçon célibataire.	Cœlebs.	Trai chực tiết.
Bachelorhood.	Célibat.	Cœlibatus.	Sự chực tiết.
Lover.	Amant.	Procus.	Kẻ phải lòng.
Rival.	Rival.	Rivalis.	Kẻ đua tranh.
Heir.	Héritier.	Hæres.	Kẻ đặng cơ nghiệp.
Tutor.	Tuteur.	Tutor.	Kẻ giữ con mồ côi và của nó.
Curator.	Curateur.	Curator.	Kẻ giữ của con mồ côi.
Widower.	Veuf.	Viduus.	Góa vợ.
Widow.	Veuve.	Vidua.	Góa chồng.
Foster brother.	Frère de lait.	Collactaneus.	Anh em một vú nuôi.
Bastard.	Bâtard.	Spurius.	Con gạnh.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Attributes of a woman.	*Attributs propres aux femmes.*	*Feminis propria.*	Sự riêng thuộc về người nữ.
Woman.	Femme.	Mulier.	Đờn bà.
Lady, matron.	Femme d'honneur.	Matrona.	Nhà bà.
Bad woman.	Femme vile.	Muliercula.	Con mẹ.
Courageous woman.	Femme courageuse.	Virago.	Nữ nhơn gan dạ.
Virgin.	Vierge.	Virgo.	Trinh nữ.
Marriageable girl.	Fille nubile.	Virgo nubilis.	Nữ nhơn có tuổi kết bạn.
Betrothed.	Fiancée.	Sponsa.	Con đã chịu gá.
Married.	Epousée.	Nupta.	Con gái có chồng.
Pregnant.	Enceinte.	Prægnans.	Đờn bà có thai.
Delivered.	Accouchée.	Puerpera.	Đờn bà nằm bếp.
Midwife.	Sage femme.	Obstetrix.	Mụ bà.
Nurse.	Nourrice.	Nutrix.	Vú nuôi.
Concubine.	Concubine.	Concubina.	Vợ mọn.
Prostitute.	Prostituée.	Meretrix.	Đĩ thoã.
Brothel.	Maison de prostitution.	Lupanar.	Áng nguyệt hoa.

Of a house and its parts.	*D'une maison et de ses parties.*	*De domo ejusque partibus.*	Về nhà cùng các phần nhà.
Foundation.	Fondement.	Fundamentum.	Nền.
Wall.	Muraille.	Paries.	Vách.
Ground floor.	Parterre.	Pavimentum.	Nơi lát.
Cieling.	Lambris.	Laquear.	Lá mái.
Story.	Etage.	Contignatio.	Tầng nhà.
Room.	Appartement.	Ædium pars.	Phần nhà.
Stairs.	Escalier.	Scalæ.	Bậc.
Roof.	Toit.	Tectum.	Mái nhà.
Door.	Porte.	Ostium.	Cửa.
Porch.	Vestibule.	Vestibulum.	Tiền đàng.
Lower court.	Basse-cour.	Area.	Sân.
Hall.	Salle à l'entrée de la maison.	Atrium.	Tam quan.
Chamber.	Chambre.	Conclave.	Phòng.
Anti-chamber.	Antichambre.	Anterius conclave.	Tiền phòng.
Inner room.	Arrière-chambre.	Interius conclave.	Hậu phòng.
Bed chamber.	Chambre à dormir.	Cubiculum.	Buồng nằm.
Window.	Fenêtre.	Fenestra.	Cửa sổ.
Dining room.	Salle.	Aula.	Đình.
Closet.	Cabinet.	Conclave secretius.	Phòng kín.
Study.	Cabinet d'étude.	Museum.	Phòng văn.
Wardrobe.	Garderobe pour les habits.	Vestiarium.	Tủ để áo mặc.
Barn.	Grenier.	Horreum.	Kho.
Balcony.	Balcon.	Podium.	Nơi có câu lơn.
Garret.	Guérite.	Specula.	Xích hậu.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tower.	Tour.	Turris.	Tháp.
Cellar.	Cellier.	Cella vinaria.	Lều để rượu.
Refectory.	Réfectoire.	Cœnaculum.	Nhà ăn cơm.
Kitchen.	Cuisine.	Culina.	Nhà bếp.
Stable.	Etable.	Stabulum.	Chuồng.
Aviary.	Volière.	Aviarium.	Lồng chim.
Pigeon house.	Columbier.	Columbarium.	Chuồng bồ câu.
Poultry yard.	Poulaillier.	Gallinarium.	Chuồng gà.
Park.	Parc.	Septum.	Hàng rào.
Privy.	Latrines.	Latrina.	Nhà tiêu.
Ridge of the roof.	Faîte du toit.	Fastigium.	Nóc nhà.
Tile.	Tuile.	Tegula.	Ngói.
House eave.	Avant-toit.	Compluvium.	Mái hiên.
Gutter.	Gouttières.	Colliquiæ.	Máng xối.
Flat roof.	Toit plat.	Planum tectum.	Mái bằng.
Sloping ditto.	Toit à pante.	Declive tectum.	Mái dốc.
Four-sided ditto.	Toit à quatre pantes.	Testudineatum tectum.	Mái vuông.
Town gate.	Porte de ville.	Porta civitatis.	Cửa thành.
Threshold of a door.	Seuil de porte.	Limen inferius.	Ngạch cửa.
Lintel.	Linteau de porte.	Limen superius.	Mày cửa.
Door post.	Jambage de porte.	Postis.	Thanh cửa.
Sham door.	Fausse porte.	Pseudothyrum.	Cửa giả.
Back door.	Porte de derrière.	Posticum.	Cửa mạch.
Double door.	Porte à deux battans.	Valvæ.	Cửa hai cánh.
Hinge.	Gond de porte.	Cardo.	Chốt cửa.
Lock.	Serrure.	Sera.	Cái khóa.
Padlock.	Cadenat.	Sera catenata.	Ống khóa.
Key.	Clef.	Clavis.	Chià khóa.
Bolt.	Verrou.	Pessulus.	Thoen.
Beam.	Poutre.	Trabs.	Trếnh.
Rafter.	Soliveau.	Tigillum.	Đòn tay.
Board, plank.	Ais.	Tabula.	Bản, ván.
Stone wall.	Muraille de pierre.	Paries lapideus.	Vách đá.
Mud ditto.	Muraille de terre.	Paries terreus.	Vách đất.
Lime.	Chaux.	Calx.	Vôi.
Mortar.	Mortier.	Arenatum.	Vôi trộn vuối cát.
Plastered wall.	Muraille crépie.	Indutus arenato paries.	Vách tô.
Table.	Table.	Mensa.	Bàn.
Bench.	Banc.	Scamnum.	Ghế vuông.
Sedan.	Chaise à porteurs.	Sella gestatoria.	Kiệu.
Easy chair.	Fauteuil.	Cathedra honoraria.	Tòa.
Arm chair.	Chaise à bras.	Sella brachiata.	Trước ỷ.
Stool.	Escabeau.	Scabellum.	Bệ.
Trunk.	Coffre.	Arca.	Hòm.
Box.	Cassette.	Capsula.	Hòm nhỏ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Jewel box.	Ecrin.	Scrinium.	Hòm gương.
Trunk of which the lid is [round.	Bahut.	Arca camerata.	Hòm vỏ măng.
Side board.	Buffet.	Abacus.	Thớt.
Bed.	Lit.	Lectus.	Giường.
Carpet.	Tapis.	Tapes.	Nệm.
Tapestry.	Tapisserie.	Peristroma.	Màn cháng.
Picture.	Tableau.	Tabula picta.	Ảnh vẽ.
Looking glass.	Miroir.	Speculum.	Kính soi.
Candlestick.	Chandelier.	Candelabrum.	Chơn đèn.
Chamber pot.	Pot de chambre.	Matula.	Bình tiêu.
Urinal.	Urinal.	Scaphium.	Bình tiểu.
Bedstead.	Bois de lit.	Nudus lectus.	Thanh giường.
Quilt.	Couette.	Plumea culcitra.	Nệm lông chim.
Matrass.	Matelas.	Culcitra lanea.	Nệm lông chiên.
Straw.	Paillasse.	Culcitra straminea.	Nệm rơm.
Mat.	Natte.	Matta.	Chiếu.
Ornamented mat.	Natte à fleurs.	Matta floribus ornata.	Chiếu hoa.
Counterpane.	Couverture de lit.	Stragulum.	Mền.
Sheet.	Linceul.	Linteum.	Mền vải.
Pillow.	Oreiller.	Cervical.	Gối.
Cushion.	Coussin.	Pulvinus.	Trái dựa.
Bed curtains.	Rideau de lit.	Siparium.	Mùng cháng.
Fire place.	Cheminée.	Focus.	Bếp.
Tripod (grate).	Trépied.	Tripus.	Hòn núc.
Bellows.	Soufflets.	Follis.	Ống bễ.
Tongs.	Pincette.	Forceps.	Kềm.
Kitchen utensils.	Vaisselle de cuisine.	Vasa culinaria.	Đồ nhà bếp.
Cupboard.	Armoire.	Armarium.	Tủ.
Stew pan.	Marmite.	Olla.	Nồi.
Cover of ditto.	Courvercle de marmite.	Operculum ollæ.	Vung.
Handle of ditto.	Anse de marmite.	Ansa ollæ.	Quai nồi.
Spoon.	Cuillère.	Cochlear.	Muỗng.
Boiler.	Chaudron.	Caldarium.	Xanh.
Large kettle.	Chaudière.	Lebes.	Vạc.
Breazer pot.	Coquemar.	Cucuma.	Bình ấm.
Frying pan.	Poêlle à frire.	Sartago.	Chảo.
Gridiron.	Gril.	Craticula.	Giường sắt.
Skimmer.	Ecumoire.	Cochleare cribrarium.	Muỗng lọc.
Strainer.	Couloir.	Colum.	Bình lọc.
Jack.	Ratissoire.	Radula.	Cái a.
Spit.	Broche.	Veru.	Nòng quay.
Mortar.	Mortier.	Mortarium.	Cối.
Pestle.	Pilon.	Pilum.	Chày.
Chafing dish.	Réchaud.	Foculus.	Hỏa lò.
Pot.	Pot.	Vas.	Bình.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Earthern pot.	Pot de terre.	Vas fictile.	Bình đất.
Water ditto.	Pot à l'eau.	Aquarium.	Bình nước.
Bottle.	Bouteille.	Lagena.	Ve chai.
Pitcher.	Cruche.	Hydria.	Hũ.
Bucket.	Seau.	Situla.	Gàu.
Soap.	Savon.	Sapo.	Xa bong.
Dish clout.	Torchon.	Peniculum.	Khăn chùi.
Oven.	Four.	Clibanus.	Lò lửa.
Yeast.	Levain.	Fermentum.	Men
Flour.	Farine.	Farina.	Bột.
Dough.	Pâte.	Farina subacta.	Bột quết.
Sieve.	Tamis.	Cribrum.	Cái rây.
Table.	Table à manger.	Mensa.	Bàn ăn.
Table cloth.	Nappe.	Mappa.	Khăn trải trên bàn.
Napkin.	Serviette.	Mantile.	Khăn bàn.
Wash-hand bason.	Cuvette.	Labellum.	Thau rửa tay.
Towel.	Essuye-main.	Mantellum.	Khăn lau tay.
Plate.	Assiette.	Orbis.	Dĩa
Clean ditto.	Assiette nette.	Orbis purus.	Dĩa sạch.
Knife.	Couteau.	Culter.	Dao.
Fork.	Fourchette.	Fuscinula.	Chỉa.
Salt cellar.	Salière.	Salinum.	Bình muối.
Pepper box.	Poivrière.	Piperis vasculum.	Bình hồ tiêu.
Dish.	Plat.	Lanx, pelvis.	Dĩa lớn.
Large dish.	Plat grand et creux.	Magis.	Mâm.
Spoon.	Ecuelle.	Scutella.	Bát.
Vinegar bottle.	Vinaigrier.	Acetabulum.	Bình giấm.
Mustard pot.	Moutardier.	Sinapedochos.	Bình bột cải.
Mug.	Aiguière.	Aqualis.	Bình nước.
Glass.	Verre.	Poculum.	Chén.
Basket.	Corbeille.	Corbis.	Thúng.
Tooth pick.	Cure-dent.	Dentiscalpium.	Tăm xiả răng.
Ear pick.	Cure-oreille.	Auriscalpium.	Cái váy tai.
Servants.	Serviteurs	Ministri.	Kẻ giúp việc.
Butler.	Procureur.	Curator.	Kẻ giữ việc.
Secretary.	Secrétaire.	Scriba.	Kí lục.
Dressing man.	Valet de chambre.	Cubicularius.	Phòng bè.
Footman.	Laquais.	Pedissequus.	Kẻ hầu theo.
Cup bearer.	Echanson.	Pocillator, pincerna.	Kẻ rót rượu.
Housekeeper.	Panetier.	Panis curator.	— giữ bánh.
Steward.	Dépensier.	Promuscondus.	— phát tiền chợ.
Coachman.	Cocher.	Rhedarius.	— dẫy xe.
Groom.	Palefrenier.	Agaso.	— giữ ngựa.
Cook.	Cuisinier.	Coquus.	— làm nhà bếp.
Porter.	Portier.	Janitor.	— giữ cửa.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Farmer.	Métayer.	Villicus.	Kẻ giữ nhà quê.
Cowherd.	Bouvier.	Bubulcus.	Kẻ giữ trâu bò.
Swineherd.	Porcher.	Subulcus.	Kẻ giữ con heo.
Shepherd.	Berger.	Pastor.	Kẻ chăn.
Gardener.	Jardinier.	Hortulanus.	Kẻ làm vườn.
Ditcher.	Fossoyeur.	Fossor.	Kẻ đào huyệt.
Vintner.	Vigneron.	Vinitor.	Kẻ làm vườn nho.
Mattock or spade.	Hoyau.	Ligo.	Xuổng.
Pick axe.	Houe à deux dents.	Bipalium.	Chỉa.
Labourer.	Laboureur.	Agricola.	Nông phu.
Plough.	Charrue.	Aratrum.	Cái cày.
—— stake.	Manche de charrue.	Stiva.	Bắp cày.
—— share.	Soc de charrue.	Vomer.	Lưỡi cày.
Harrow.	Herse.	Occa.	Cái bừa.
Sower.	Semeur.	Sator.	Kẻ gieo giống.
Weeder.	Sarcleur.	Sarculator.	Kẻ phát cỏ.
Reaper.	Moissonneur.	Messor.	Kẻ gặt lúa.
Scythe.	Faulx.	Falx.	Cái lưỡi hái.
Flail.	Fléau.	Flagellum.	Roi đánh lúa.
Pitch fork.	Fourche.	Furca.	Cọc nạng.
Rake.	Rateau.	Rastellum.	Cái bừa cào.
Winnow.	Van.	Ventilabrum.	Cái nia.
Fisherman.	Pêcheur.	Piscator.	Kẻ đánh lưới.
Fisherman's nets.	Filets de pêcheur.	Rete.	Lưới.
—— line.	Ligne.	Linea.	Nhợ câu.
—— hook.	Hameçon.	Hamus.	Lưỡi câu.
Fowler.	Oiseleur.	Auceps.	Kẻ bắt chim.
Bird net.	Filets d'oiseleur.	Cassis.	Lưới săn.
Bird lime.	Glue.	Viscum.	Mủ cây.
Cage.	Cage.	Cavea.	Lồng chim.
Workman.	Manœuvre.	Operarius.	Kẻ làm mướn.

Of a temple and its parts,	*D'un temple et de ses parties.*	*De templo ejusque partibus.*	Về đền thờ cùng các phần đền ấy.
Porch.	Parvis.	Propylæum.	Tiền đàng.
Reading desk.	Pupitre.	Pluteus.	Giá sách.
Sacristy.	Sacristie.	Sacrarium.	Phòng giữ đồ lễ.
Bellfry.	Clocher.	Turris campanaria.	Tháp đặt chuông.
Bell.	Cloche.	Campana.	Chuông.
Font.	Baptistère.	Baptisterium.	Nơi làm phép rửa tội.
Cup for holy water.	Bénitier.	Vas lustricum.	Bình nước thánh.
Confessional.	Confessional.	Confessarii tribunal.	Tòa giải tội.
Burial ground.	Cimetière.	Cœmeterium.	Đất thánh.
Altar.	Autel.	Altare.	Bàn thờ.

F

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Small altar.	Petit autel.	Ara minor.	Bàn thờ tiểu.
Front of the altar.	Devant d'autel.	Frontale.	Quần bàn thờ.
Tabernacle.	Tabernacle.	Tabernaculum.	Hòm để mình Chúa.
Altar cloth.	Nappe.	Mappa.	Khăn bàn thờ.
Missal.	Missel.	Missale.	Sách lễ.
Taper.	Cierge.	Cereus.	Đèn sáp.
Crucifix.	Crucifix.	Crucifixi effigies.	Tượng ảnh chuộc tội.
Pyx.	Ciboire.	Sacra pyxis.	Bình để mình Chúa.
The remonstrance.	Soleil.	Sol eucharisticus.	Hình mặt trời mà để mình [Chúa.
Censor.	Encensoir.	Thuribulum.	Bình hương.
Incense box.	Navette.	Navicula.	Tàu hương.
Perfuming pan.	Cassolette.	Acerra odoraria.	Lư hương.
Host.	Hostie.	Hostia.	Bánh lễ.
—— consecrated.	Hostie consacrée.	Hostia sacra.	Bánh đã nên mình Chúa.
Chalice.	Calice.	Calix.	Chén calicê, Chén thánh.
Patine.	Patène.	Patena.	Diã chén calicê.
Purificatory or linen cloth.	Purificatoire.	Purificatorium.	Khăn lau chén thánh.
Corporal (linen).	Corporal.	Corporale.	Khăn đặt mình Chúa.
Purse.	Bourse.	Bursa.	Đãy khăn thánh.
Pall.	Pale.	Palla.	Tấm che chén thánh.
Veil of the chalice.	Voile du calice.	Velum.	Khăn che chén thánh.
Cruet.	Burette.	Urceolus.	Ve nhỏ.
Basin.	Bassin.	Pelvis.	Thau nhỏ.
Towel.	Linge à essuyer les doigts.	Mantile.	Khăn lau tay.
Small bell.	Clochette.	Campanula.	Chuông nhỏ.
Cassock.	Soutane.	Toga.	Áo dài.
Surplice.	Surplis.	Superpelliceum.	Áo dòng.
An Amice.	Amict.	Amictus.	Khăn vai.
Alb.	Aube.	Alba.	Áo trắng dài.
Girdle.	Ceinture.	Cingulum.	Dây buộc lưng.
Maniple.	Manipule.	Manipulus.	Khăn tay tả.
Stole.	Etole.	Stola.	Khăn vắt cổ.
Chasuble.	Chasuble.	Casula.	Áo lễ.
Cope.	Chappe.	Trabes sacra, Cappa.	Áo dài ngoài.
Dalmatic.	Dalmatique.	Dalmatica.	Áo chức thầy phó tế và tiểu [tế.
Camail.	Camail.	Humerale.	Áo lá sen.
Rochet.	Rochet.	Rochetum.	Áo ro kê to.
Cap.	Bonnet.	Pileolus.	Mũ.
Mitre.	Mitre.	Mitra.	Mũ giám mục.
Tiara.	Tiare.	Tiara.	Mũ đức giáo tông.
Crosier.	Crosse.	Pedum pontificium.	Gậy giám mục.
Ecclesiastics.	*Personnes ecclésiastiques.*	*Personæ ecclesiasticæ.*	Những người thuộc về hội [thánh.
Pope.	Pape.	Papa.	Đức giáo tông.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
			[đức giáo tông.
Cardinal.	Cardinal.	Cardinalis.	Thầy cả công luận cùng
Patriarch.	Patriarche.	Patriarcha.	Đấng cai nhiều giám mục.
Bishop.	Evêque.	Episcopus.	Đức giám mục.
Assistant to ditto.	Coadjuteur d'Evêque.	Episcopo adjutor.	Đấng giám mục phó.
Priest.	Prêtre.	Sacerdos.	Thầy chính tế.
Deacon.	Diacre.	Diaconus.	Thầy phó tế.
Sub-deacon.	Sous-diacre.	Subdiaconus.	Thầy tiểu phó tế.
Minor.	Minoré.	Minoratus.	Thầy chịu bốn chức.
Clerk.	Clerc tonsuré.	Clericus.	Thầy chịu phép cắt tóc.
Abbot.	Abbé.	Abbas.	Thầy cai dòng.
Abbess.	Abbesse.	Abbatissa.	Bà nữ cai dòng.
Abbey.	Abbaye.	Abbatia.	Nhà dòng.
Curate.	Curé.	Parochus.	Thầy cai một họ.
Vicar.	Vicaire.	Vicarius.	Thầy thế cho thầy cai.
Vicar episcopal.	Grand-vicaire.	Episcopi vicarius.	Giám mục thừa.
Chorister.	Chantre.	Cantor.	Kẻ hát.
Leader of a choir.	Maitre de chœur.	Magister chori.	Thầy nhịp sự hát.
Sacristan.	Sacristain.	Sacrista.	Kẻ giữ đồ nhà thờ.

The mass, &c.	*La messe, &c.*	*Missa, &c.*	Sự làm lễ, &c.
Mass.	Messe.	Missa, sacrum.	Lễ, lễ missa.
High mass.	Grand-messe.	Solemne sacrum.	Lễ trọng, lễ hát.
Low mass.	Messe basse.	Missa privata.	Lễ thường.
Mass for the living.	Messe pour les vivants.	Missa pro vivis.	Lễ cho kẻ sống.
—— for the dead.	Messe pour les morts.	Missa pro defunctis.	Lễ cho các đấng linh hồn.
To celebrate mass.	Dire la messe.	Sacrum facere.	Làm lễ.
To chant mass.	Chanter la messe.	Missam cantare.	Hát lễ.
To attend mass.	Ouir la messe.	Missam audire.	Chầu lễ.
Explain the faith.	Faire le prône.	Fidei capita explanare.	Giảng lẽ đức tin.
Give the blessing.	Donner la bénédiction.	Benedicere.	Làm phép lành.
The sacraments.	Les sacrements.	Sacramenta.	Phép bí tích.
Baptism.	Sacrement de baptême.	Sacramentum baptismi.	Phép rửa tội.
Confirmation.	—— de confirmation.	—— confirmationis.	Phép xức trán.
Penitence.	—— de pénitence.	—— pœnitentiæ.	Phép giải tội.
Communion.	—— D'eucharistie.	—— eucharistiæ.	—— mình thánh Chúa.
Extreme unction.	—— de l'extrême-onction.	—— extremæ unctionis.	—— xức dầu thánh.
Ordination.	—— de l'ordre.	—— ordinis.	—— truyền chức thánh.
Marriage.	—— de mariage.	—— matrimonii.	—— hôn phối.
To confess.	Se confesser.	Peccata confiteri.	Xưng tội.
To communicate.	Communier.	Suscipere corpus Christi.	Rước mình thánh Chúa.
To ordain.	Donner les ordres.	Sacros ordines conferre.	Phong chức.
The sacramentals.	Les sacramentaux.	Sacramentalia.	Phép chỉ sự thánh.
Holy water.	Eau bénite.	Aqua lustralis.	Thánh thủy. [phép thánh.
Agnus Dei.	Agnus-Dei.	Agnus ex sacrâ cerâ.	Sáp có hình con chiên có

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Medal.	Médaille.	Sacrum numisma.	Tượng ảnh vảy.
Relics.	Reliques.	Reliquiæ sacræ.	Dấu thánh.
Reliquary.	Reliquaire.	Lipsanotheca.	Hộp dấu thánh.
Image.	Image.	Imagò.	Ảnh giấy.
—— of a saint.	Statue d'un saint.	Statua.	Hình tượng.
Holy bread.	Pain bénit.	Panis sacer.	Bánh có phép lành.
Holy taper.	Cierge bénit.	Cereus sacratus.	Đèn sáp có phép lành.
Indulgence.	Indulgence.	Indulgentia.	Ơn tha.
Plenary ditto.	—— plénière.	Indulgentia plenaria.	Phép đại xá.
Partial ditto.	—— partielle.	Indulgentia partialis.	Phép ân xá.
Rosary.	Chapelet.	Corona precatoria. [tare.	Chuỗi hột.
To tell one's beads. [cross.	Dire son chapelet.	Coronam precatoriam reci-	Lần hột.
To make the sign of the	Faire le signe de la croix.	Munire se signo crucis.	Lấy dấu rất thánh câu rút.
Ceremonies.	Cérémonies.	Cæremoniæ.	Lễ phép, lễ nhạc.
Ritual.	Rituel.	Rituum liber.	Sách các phép.
Prayers.	Les prières.	Sacræ preces.	Sự cầu nguyện.
Divine service.	Office divin.	Horarium pensum.	Kinh nhựt khóa.
To repeat the service.	Dire son office.	Officium recitare.	Đọc kinh bổn phận.
Breviary.	Bréviaire.	Breviarium.	Sách kinh các thầy.
Psaltery.	Psautier.	Psalterium.	Sách kinh ca ngợi.
Hymn.	Hymne.	Hymnus.	Ca vịnh.
Verse.	Verset.	Versiculus.	Câu vắn.
Lesson.	Leçon.	Lectio.	Bài đọc.
Meditation.	Méditation.	Pia meditatio.	Sự suy gẫm.
Chant or anthem.	Oraison vocale.	Vocalis precatio.	Sự đọc kinh.
Sermon.	Prédication.	Sacra concio.	Bài giảng.
To preach.	Prêcher.	Concionem habere.	Giảng dạy.
To attend sermon.	Assister à la prédication.	Concioni interesse.	Nghe giảng.
To repeat the catechism.	Faire le catéchisme.	Fidei christianæ præcepta tradere.	Cắt nghiã sách kinh tin kính.
Procession.	Procession.	Supplicatio.	Kiệu ảnh.
To make a procession.	Faire la procession.	Supplicationem habere.	Đi kiệu ảnh.
To bury.	Ensevelir un mort.	Mortuum sepelire.	Liệm xác.
To attend a funeral.	Assister aux obsèques.	Exequias comitari.	Đi đưa xác.
Funeral procession.	Convoi des funérailles.	Pompa funebris.	Sự cất đám.
Exorcism.	Exorcisme.	Exorcismus.	Kinh trừ quỉ.
To exorcise.	Exorciser.	Dœmones fugare.	Trừ quỉ.
Ecclesiastical censure.	Les censures.	Censuræ ecclesiasticæ.	Các vạ hội thánh.
Excommunication.	Excommunication.	Excommunicatio.	Vạ dứt phép thông công.
—— Major.	—— majeure.	—— major.	Vạ dứt thông công lớn.
—— Minor.	—— mineure.	—— minor.	Vạ dứt thông công kém.
Interdiction.	Interdit.	Interdictum.	Vạ cấm và phạt nhiều cách.
Suspension.	Suspense.	Suspensio.	Vạ cấm thầy làm việc chức thánh. [việc chức thánh.
Irregularity.	Irrégularité.	Irregularitas.	Ngăn trở chịu hay là làm

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
The solemn festivals.	Les fêtes solennelles.	Festa solemnia.	Các lễ cả.
Christians.	Noël.	Christi natalitia.	Ngày lễ sinh nhựt.
Epiphany.	Les rois.	Christi epiphania.	— lễ ba vua đi tìm Đức Chúa Jeju mà lạy.
Easter.	Pâque.	Pascha.	— lễ phục sinh.
Ascension.	Ascension.	Ascensio domini.	—— lễ đức Chúa Jeju thăng [thiên.
Whit-sunday.	Pentecôte.	Pentecostes.	Lễ đức Chúa Xi phi ri tô sang tô hiện xuống.
Corpus Christi day.	La fête-Dieu.	Festum corporis Christi.	Lễ mình thánh đức Chúa Jeju.
St. John's day.	La nativité de St. Jean Bap- [tiste.	Nativitas Sti. Joannis Bap- [tistæ.	Lễ sinh nhựt ông thánh [Gioang Baotixita.
St. Peter and St. Paul.	St. Pierre et St. Paul.	Sanctorum Petri et Pauli festum.	Lễ ông thánh Vê rô cùng ông thánh Phao lồ.
Assumption.	Assomption de Marie.	Assumptio B. Mariæ.	Lễ đức Chúa Bà thăng thiên.
Nativity of V. M.	Nativité de Marie.	Nativitas B. Mariæ.	Lễ sinh nhựt đức Chúa Bà.
Purification.	Purification de Marie.	Purificatio B. Mariæ.	Lễ đức Chúa Bà đem đức Chúa Jeju vào đền thánh.
Annunciation.	Annonciation de Marie.	Annuntiatio B. Mariæ.	Lễ truyền tin.
Circumcision.	Circoncision de Jésus.	Circumcisio Jesu.	Lễ đặt tên.
To celebrate a feast.	Célébrer une fête.	Festum diem colere.	Chầu ngày lễ.
To keep holidays.	Chômer les fêtes.	Festis diebus feriari.	Giữ ngày lễ.

Particular days for devotion.	*Jours de particulière dévotion.*	*Dies privatæ devotionis.*	Ngày lễ lạy.
All hallows.	La toussaint.	Festum sanctorum omnium.	Ngày lễ các thánh nam [nữ.
The conception.	La conception de la Ste. Vierge.	Virginis sacræ immaculata conceptio.	Ngày lễ đức Chúa Bà khỏi tội tổ tông.
St. Stephen.	St. Etienne.	S. Stephanus.	Lễ ông thánh xê tê pha nô.
St. John and the other [apostles.	St. Jean et les autres apôtres.	S. Joannes et alii apostoli.	Lễ ông thánh Gioang cùng các thánh tông đồ.
St. Joseph.	St. Joseph.	S. Joseph.	Lễ ông thánh Ju de.
St. Laurent.	St. Laurent.	S. Laurentius.	Lễ ông thánh Lô ren sô.
The visitation.	La fête de la visitation de la Ste. Vierge.	Festum visitationis B. Mariæ.	Lễ đức Chúa Bà đi viếng Bà thánh I sa ve.
The presentation.	La fête de la présentation de Marie.	Festum præsentationis B. Mariæ.	Lễ đức Chúa Bà vào đền thánh.
The seven dolours.	Fête des sept douleurs.	Festum septem dolorum.	Lễ bảy sự thương khó.
The transfiguration.	La transfiguration de Jésus Christ.	—— transfigurationis Jesu Christi.	Lễ đức Chúa Jeju tỏ mình ra chói lói sáng láng.
The sacred heart.	Fête du sacré cœur de Jésus.	— sacratissimi cordis Jesu.	— rất thánh trái tim Đ. C. J.
The communication of all souls.	La commémoration des fidèles trépassés.	Commemoratio omnium fidelium defunctorum.	Ngày lễ các đẳng linh hồn.
Penitential days.	Jours de pénitence.	Dies pœnitentiæ.	Ngày đền tội.
Advent.	L'avent.	Adventus.	Mùa át ven tô.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Lent.	Le carême.	Quadragesima.	Mùa chay cả.
The ember-day.	Les quatre-temps.	Quaterna tempora.	Chay mùa.
Vigil.	Vigile.	Vigilia.	Chay thánh. [thiên.
Rogation.	Rogations.	Rogationes.	Ba ngày trước lễ thăng
Good Friday.	Le vendredi.	Dies veneris.	Ngày thứ sáu.
Sabbath.	Le samedi.	Sabbatum.	Ngày thứ bảy.
Fast.	Jeune.	Jejunium.	Sự ăn chay.
To keep the fast.	Observer le jeune.	Jejunium servare.	Giữ ngày chay.
To violate.	Rompre le jeune.	Jejunium violare.	Phạm sự ăn chay.
Abstaining from meat.	Abstinence de viande.	Abstinentia carnis.	Sự kiêng thịt.
To wear sackcloth.	Porter le cilice.	Cilicium induere.	Mặc áo nhặm.
Whip one's self.	Se donner la discipline.	Flagello cædere se.	Đánh tội.

Of Justice.	*De la justice.*	*De forensi curiâ.*	Về nha môn.
Supreme Court.	Cour souveraine.	Suprema curia.	Công đồng.
Inferior ——.	Cour subalterne.	Secundariæ vicis curia.	Nha môn, dinh môn.
Chancellor.	Chancelier.	Cancellarius.	Hình bộ.
President.	Président.	Præses.	Quan đoán nhứt.
Counsel.	Conseiller.	Consiliarius.	Quan công luận.
Judge.	Juge.	Judex.	Quan đoán xét.
Puisne Judge.	Juge subalterne.	Judex inferior.	Quan phó đoán.
Receiver General.	Trésorier général.	Quæstor.	Quan áp kho vàng bạc.
Lawyer.	Avocat.	Advocatus.	Quan bàu.
Avowee.	Avoué.	Causidicus.	Quan kiện cho.
Secretary.	Secrétaire.	Tabellio.	Kí lục.
Register.	Gréffier.	Tabularius.	Thơ kí.
Notary.	Notaire.	Libellio.	Quân biên kí.
Tipstaff.	Huissier.	Apparitor.	Quân thủ môn.
Constable.	Sergent.	Accensus apparitor.	Quân hầu việc.
Verger.	Sergent à verge.	Accensus virgatus.	Quân cầm roi.
Town crier.	Crieur public.	Præco.	Quân cao rao.
Jailor.	Geolier.	Carceris custos.	Chủ ngục.
Executioner.	Bourreau.	Carnifex.	Quân sửa tù.
Criminal.	Criminel.	Reus.	Tù nhơn.
Torture.	Torture.	Tormentum.	Hình phạt.
To torture.	Mettre à la question.	Reum torquere.	Tra khảo.
Pillory.	Pilori.	Infamis sontium cippus.	Cột mà buộc tù nhơn.
Whip.	Le fouet.	Virgarum supplicium.	Hình phạt bằng roi.
Gallows.	La potence.	Patibulum.	Cột gia hình.
To hang.	Pendre.	In patibulo suspendere.	Thắt cổ.
Justice.	Justice.	Justitia.	Phép công bình.
Cause.	Procès.	Lis.	Sự kiện.
To plead.	Plaider.	Litem inferre.	Đi kiện.
To decide a case.	Vider un procès.	Litem dirimere.	Đoán kiện.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To examine a cause.	Examiner un procès.	Litem discutere.	Tra kiện.
To lose it.	Perdre un procès.	Causâ cadere.	Thua kiện.
To gain it.	Gagner un procès.	Litem obtinere.	Đặng kiện.

Of the Court and its Officers.	*De la cour d'un prince et de ses officiers.*	*De aulâ principis et de ejus administris.*	Về triều đình cùng các quan giúp việc nhà nước.
Minister of war.	Ministre de la guerre. [lics.	Rei bellicæ summus præfec-	Binh bộ.
Minister of public works.	Ministre des travaux pub-	Operi publico præfectus.	Công bộ.
—— of justice.	Ministre de la justice.	Justitiæ præfectus.	Hình bộ.
—— of finance.	Ministre des finances.	Rei ærariæ præfectus.	Hộ bộ.
Master of the ceremonies.	Maitre des cérémonies.	Cæremoniarum moderator.	Lễ bộ.
Prefect of letters.	Mandarin de lettres.	Litteris præfectus.	Lại bộ.
Chancellor.	Garde des sceaux.	Regiorum signorum custos.	Quan giữ ấn vua.
Marshal.	Maréchal.	Marescallus.	Đại tướng quân.
Admiral.	Amiral.	Rei maritimæ præfectus.	Hải tướng quân.
General of infantry.	Général d'infanterie.	Dux militiæ pedestris.	Vũ tướng quân bộ.
—— of cavalry.	Général de cavalerie.	Dux equitum.	Vũ tướng binh mã.
Colonel.	Colonel.	Legionis tribunus.	Quan chánh.
Lieutenant Colonel.	Lieutenant Colonel.	Secundariæ vicis tribunus.	Quan phó.
King's preceptor.	Précepteur du roi. [roi.	Regis præceptor. [tus.	Thầy vua.
Captain of the body guard.	Capitaine des gardes du	Prætoriæ cohortis præfec-	Quan cai hộ vệ.
Regiment of the guard.	Régiment des gardes.	Cohors prætoria.	Hộ vệ.
King's physician.	Médecin du roi.	Regis medicus.	Ngự y.
Courtier.	Courtisan.	Aulicus.	Nội triều.
King's servants.	Valets du roi.	Ministri regii.	Nội viện.
—— eunuchs.	Eunuques du roi.	Eunuchi regii.	Nội hoạn.
Governor of a province.	Gouverneur de province.	Provinciæ gubernator.	Quan tổng đốc.
—— of a prefecture.	— de préfecture.	Præfectus.	Quan trấn, bố chánh.
Criminal Judge.	Juge criminel.	Quæsitor.	Quan án sát.
Viceroy.	Lieutenant du roi.	Prorex.	Quan quận công.
Sub-prefect.	Sous-préfet.	Præfecti vicarius.	Quan phủ.
Chief of a district.	Chef de canton.	Toparchiæ præfectus.	Quan huyện.
Petty chief.	Chef subalterne.	— præfectus inferior.	Ông tổng.
Chief of a village.	Chef de village.	Primus pagi.	Xã trưởng.

Of the Arsenal and arms.	*De l'arsenal et des armes.*	*De armentario et armis.*	Về nhà để khí giái và đồ giái.
Cannon.	Canon.	Tormentum bellicum.	Súng lớn, súng bình.
Brass ditto.	Canon de fonte.	Tormentum ære fusum.	Súng đồng.
Iron ditto.	Canon de fer.	Tormentum ferreum.	Súng sắt.
Mouth of ditto.	Bouche du canon.	Os tormenti.	Khẩu súng.
Touch hole of ditto.	Lumière du canon.	Lumen tormenti. [tus.	Ngòi.
Gun carriage.	L'affut d'un canon.	Ligneus tormenti appara-	Xe súng.
To cast a cannon.	Fondre un canon.	Tormentum conflare.	Đúc súng.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To load a cannon.	Charger un canon.	Tormontum pulvere et [glande munire.	Nạp súng.
To fire ditto.	Tirer un canon.	Tormentum explodere.	Bắn súng.
To spike ditto.	Enclouer un canon.	Tormenti lumen extingue- [re.	Trám lỗ ngòi.
Petard.	Pétard.	Pyloclastrum.	Pháo.
Grenade.	Grenade.	Igniaria bolis.	Trái phá.
Bullet.	Boulet.	Globulus ferreus.	Đạn sắt.
Musket.	Fusil.	Ferrea fistula longior.	Súng tay.
Pistol.	Pistolet.	Sclopetus minor.	Súng vắn, súng mã.
Ball.	Balle.	Glans.	Đạn nhỏ.
Powder.	Poudre.	Pulvis pyrius.	Thuốc súng.
Match.	Mêche.	Restis ignita.	Hỏa mai.
Javelin.	Javelot.	Jaculum.	Lao.
Arrow.	Flêche.	Sagitta.	Tên.
Quiver.	Carquois.	Pharetra.	Vỏ tên.
Lance.	Lance.	Lancea.	Giáo.
Halberd.	Hallebarde.	Hasta.	Qua.
Curved halberd.	Hallebarde recourbée.	Hasta adunca.	Mâu.
Pike.	Pique.	Hasta prælonga.	Trường thương.
Sabre.	Sabre.	Gladius.	Gươm.
Sword.	Epée.	Ensis.	Dao quắt.
Double edged ditto.	Epée à deux tranchants.	Gladius anceps.	Gươm hai lưỡi.
Costly ditto.	Epée précieuse.	Gladius pretiosus.	Bửu kiếm.
To draw swords.	Mettre l'épée à la main.	Stringere ensem.	Tót gươm.
Dagger.	Poignard.	Pugio.	Dao chủy thủ.
Helmet.	Casque.	Galea.	Mũ chiến.
Breastplate.	Plastron.	Pectorale ferreum.	Ướm sắt.
Cuiras.	Cuirasse.	Lorica.	Áo giáp, mã giáp.
Gauntlet.	Gantelet.	Manica ferrea.	Bao tay sắt.
Buckler.	Bouclier.	Clypeus.	Cái thuẫn.
Shield.	Rondache.	Scutum.	Khiên.

Of the Army.	*De L'armée.*	*De Exercitu.*	Về binh.
General.	Général d'armée.	Exercitûs imperator.	Vũ tướng.
Colonel of cavalry.	Colonel de cavalerie.	Magister equitum.	Quan chánh binh mã.
—— of infantry.	Colonel d'infanterie.	Tribunus militum.	Quan chánh binh bộ.
Captain.	Capitaine.	Centurio.	Cai đội.
Lieutenant.	Lieutenant de capitaine.	Turmæ ductoris legatus.	Quan phó đội.
Ensign.	Porte-enseigne.	Signifer.	Tổng cờ.
Sergeant.	Sergent.	Centuriæ instructor.	Quan cai quân.
Corporal.	Caporal.	Decurio.	Ông bếp.
Drummer.	Tambour.	Tympanista.	Kẻ đánh trống.
Soldier.	Soldat.	Miles.	Quân lính.
Foot.	Fantassin.	Pedes.	Quân binh bộ.
Horse.	Cavalier.	Eques.	Quân binh ngựa.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Lancer.	Lancier.	Lancearius.	Quân cầm giáo.
Spearman.	Piquier.	Hastatus.	Quân cầm qua.
Fusilier.	Fusilier.	Capultarius.	Quân bắn súng tay.
Cross-bowman.	Arbalétrier.	Balistarius.	Quân bắn ná.
Archer.	Archer.	Sagittarius.	Quân bắn tên.
Cannoneer.	Canonier.	Tormenti librator.	Quân bắn súng bính.
Miner.	Mineur.	Cunicularius.	Quân đào ngóc.
Pioneer.	Pionnier.	Fossor castrensis.	Quân dọn đàng.
Sentry.	Sentinelle.	Excubitor.	Quân canh.
Advance guard.	Avant-garde.	Prima acies.	Tiền binh.
Main body.	Corps de bataille.	Media acies.	Trung binh.
Rear guard.	Arriere-garde.	Postrema acies.	Hậu binh, Binh tiếp.
Reserve.	Corps de réserve.	Subsidiarii.	Lính hậu tiếp.
Infantry.	Infanterie.	Peditatus.	Binh bộ.
Cavalry.	Cavalerie.	Equitatus.	Binh ngựa.
Squadron.	Escadron.	Agmen equestre.	Dực binh ngựa.
Battalion.	Bataillon.	Agmen pedestre.	Dực binh bộ.
—— right wing.	Bataillon de droite.	Agmen dextrum.	Hữu dực.
—— left do.	Bataillon de gauche.	Agmen sinistrum.	Tả dực.
To manœuvre a battalion.	Ranger un bataillon.	Agmen ordinare.	Điều binh.
To break ditto.	Rompre un bataillon.	Agmen dissipare.	Tàn binh.
Regiment.	Régiment.	Legio.	Cơ quân.
Troop of horse.	Compagnie de cavalerie.	Cohors.	Đội quân binh ngựa.
To enlist.	Enroler les soldats.	Milites conscribere.	Bắt lính.
To raise soldiers.	Faire une levée de soldats.	Dare homines militiæ.	Cấp lính.
Enlisted men.	Soldats enrolés.	Milites auctorati.	Tinh binh.
To review.	Passer la revue.	Milites recensere.	Soát binh.
To muster.	Faire le dénombrement.	Milites enumerare.	Điểm binh.
To lead an army.	Conduire l'armée.	Exercitum ducere.	Đem binh.
To exercise it.	Exercer l'armée.	Exercitum exercitare.	Tập binh.
To divide it.	Diviser l'armée.	Exercitum dividere.	Phân binh.
To advance it.	Faire avancer l'armée.	Exercitum procedere..	Tấn binh.
To retreat.	Faire reculer l'armée.	Exercitum retrocedere.	Hồi binh.
To encamp.	Camper.	Castra ponere.	Đóng binh.
To recal an army.	Rappeler l'armée.	Exercitum revocare.	Chiêu binh
To beat to the charge.	Sonner la charge.	Bellicum canere.	Ra dấu chiến, ra trận.
To sound a retreat.	Sonner la retraite.	Receptui canere.	Bãi binh.
To gain a victory.	Gagner la bataille.	Victoriam referre.	Thắng trận.
To be defeated.	Perdre la bataille.	Victoriam amittere.	Thất trận, thua.
To fight to the death.	Combattre jusqu'à la mort.	Usque ad mortem dimicare.	Tử chiến.
To come off victorious.	Revenir victorieux.	Partâ victoriâ reverti.	Khở hoàn.
To yield.	Se rendre.	Se dedere.	Hàng đầu.
To besiege.	Assiéger une place.	Oppidum obsidere.	Vây thành.
To be besieged.	Etre assiégé.	Obsidione cingi.	Bị trùng vây.
To breach.	Abattre les murailles.	Muros diruere.	Phá thành.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To storm a town.	Prendre une ville.	Urbem capere.	Lấy thành.
The Sciences.	*Des sciences.*	*De scientiis.*	**Về sự biết.**
Doctor.	Docteur.	Doctor.	Tấn sĩ.
Licentiate.	Licencié.	Licenciatus.	Hương cống.
Bachelor.	Bachelier.	Baccalaureus.	Sinh đồ. [sách đoán.
Theology.	Théologie.	Theologia.	Luận thiên Chúa chi thơ,
Moral theology.	Théologie morale.	Theologia moralis.	Luận việc phải làm.
Doctrinal theology.	Theologie dogmatique.	Theologia dogmatica.	Luận việc phải tin.
Philosophy.	Philosophie.	Philosophia.	Phép luận cách vật.
Metaphysics.	Métaphysique.	Metaphysica.	— luận thiên địa qủi thần.
Physics.	Physique.	Physica.	— luận bổn chất bổn tính các vật.
Logic.	Logique.	Logica.	— luận nhẳm lẽ.
Jurisprudence.	Jurisprudence.	Jurisprudentia.	Sự thông lề luật. [rộng.
Mathematics.	Mathématiques.	Mathematicæ.	Phép tính số cùng sự cao
Astronomy.	Astronomie.	Astronomia.	Sự thiên văn.
Astrology.	Astrologie.	Astrologia.	Sự bẳng trời.
Arithmetic.	Arithmétique.	Arithmetica.	Nghề tính toán. [chữ.
Algebra.	Algèbre.	Algebra.	— tính sự cao rộng vuối
Trigonometry.	Trigonometrie.	Trigonometria.	— đo hình ba góc. [xem.
Optics.	Optique.	Optica.	Phép dạy về sự sáng và sự
Music.	Musique.	Musica.	Nghề hát cùng cổ nhạc.
Geometry.	Géométrie.	Geometria.	Phép đo đất.
Geography.	Géographie.	Geographia.	— bản đồ, họa đồ.
Chronology.	Chronologie.	Chronologia.	— biết các đời.
Mechanics.	Mécanique.	Mechanica.	Nghề làm các đồ các máy.
Statistics.	Statique.	Statica.	Phép cân thăng bằng.
Architecture.	Architecture.	Architectonica.	Nghề lập cho có thứ tự.
Navigation.	Navigation.	Ars nautica.	Nghề chạy biển.
Poetry.	Poésie.	Poetica.	Phép thơ văn.
Rhetoric.	Rhétorique.	Rhetorica.	— văn chương.
Grammar.	Grammaire.	Grammatica.	— nói và viết cho sửa.
Medicine.	Médecine.	Medicina.	Y, nghề làm thuốc.
Of Maladies and things pertaining to Medicine.	*Des maladies et de ce qui regarde la médecine.*	*De morbis corporis et de aliis ad medicinam pertinentibus.*	Về các bệnh cùng các đều khác thuộc về nghề làm thuốc. [rụng tóc.
The fox evil.	Alopécie.	Alopecia.	Tật làm cho rụng lông
Asthma.	Asthme.	Asthma.	Bệnh suyển. [tỉnh.
Apoplexy.	Apoplexie.	Apoplexia.	— làm cho ra bất động bất
Calculus.	Calcul.	Calculus.	Tật trái ké.
Madness.	Folie.	Insanitas.	Sự điên cuồng.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Catarrhi.	Coryze.	Coryza.	Sự sổ mũi.
Colic.	Colique.	Colica.	Sự quặn ruột.
Crisis.	Crise.	Crisis.	Cơn ngặt.
Diarrhæa.	Diarrhée.	Diarrhœa.	Sự tháo dạ.
Tooth-ache.	Douleur de dents.	Odontalgia.	Sự đau răng.
Dysentery.	Dyssenterie.	Dysenteria.	Bệnh hạ lợi.
Epilepsy.	Epilepsie.	Epilepsia.	Bệnh động kinh.
Eresipalus.	Erysipèle.	Erysipelas.	Tật tổ điả.
Fever.	Fièvre.	Febris.	Bệnh rét bịnh nóng lạnh.
—— ephemerat.	Fièvre éphémère.	— ephemera.	Bệnh rét một ngày.
—— constant.	Fièvre continue.	— continua.	Bệnh rét luôn.
—— tertian.	Fièvre tierce.	— tertiana.	Bệnh rét hai ngày một.
—— quartan.	Fièvre quarte.	— quartana.	Bệnh rét ba ngày một.
—— acute.	Fièvre chaude.	— acuta.	Bệnh nóng.
—— slight.	Fièvre légère.	Febricula.	En.
To tremble with a fever.	Trembler de la fièvre.	Horrescere.	Run en.
Delirium.	Délire.	Delirium.	Sự sảng sốt.
Symptom.	Symptôme.	Symptoma.	Dấu chỉ là bệnh gì.
Flow of urine.	Diabète.	Diabetes.	Sự tiểu tiện năng lắm.
Gout.	Goutte.	Arthritis.	Sự đau nơi lắt léo.
Chiragra.	Goutte aux mains.	Chiragra.	Sự đau nơi lắt léo tay.
Podagra.	Goutte aux pieds.	Podagra.	Sự đau nơi lắt léo chơn.
Hœmorrhage.	Hémorrhagie.	Hœmorrhagia.	Sự rong máu, mướt máu.
Hœmorrhoids.	Hémorrhoïdes.	Hœmorrhoides.	Trĩ sang, trĩ lậu.
Rupture.	Hernie.	Hernia.	Hạ nang, ruột sa.
Dropsy.	Hydropisie.	Hydrops.	Tật thũng.
Jaundice.	Jaunisse.	Icterus.	Tật huình đản, bủng beo.
Indigestion.	Indigestion.	Dyspepsia.	Sự chẳng tiêu đồ ăn.
Lethargy.	L'éthargie.	Lethargia.	Sự mê bất tỉnh.
Leprosy. [down.	Lèpre.	Lepra.	Tật phung.
The palate of the mouth	Luette abbatue.	Descensus uvulæ.	Cục cuống họng sập xuống.
Head-ache.	Migraine.	Hemicrania.	Sự nhức đầu.
Obstruction.	Opilation.	Obstructio.	Sự nghẹt.
Ophthalmia.	Ophthalmie.	Ophthalmia.	Sự đau con mắt.
A swoon, or fainting fit.	Syncope.	Animi deliquium.	Sự chết điếng.
Paralysis or palsy.	Paralysie.	Paralysis.	Tật bại. [chấy.
Pedicular disease.	Phtiriase.	Phtiriasis.	Tật hay sinh con chí con
Plague.	Peste.	Pestis.	Ôn dịch.
Frenzy.	Phrénésie.	Phrenesis.	Tật bẩy gan.
Consumption.	Phtisie.	Phthisis.	Sự gầy mòn.
Decline.	Pulmonie.	Pneumonia.	Tật ho lao.
One having the stone.	Qui a la pierre.	Calculosus.	Kẻ có trái ké.
Cold.	Rhume.	Tussis.	Bệnh ho.
Hoarseness.	Enrouement.	Raucedo.	Sự khan cổ.
Spleen.	Mal de rate.	Solenalgia.	Tật lá lách.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Measles.	Rougeole.	Morbilli.	Mụt sưởi.
Quinsy.	Esquinancie.	Angina parotidea.	Yết hầu bế. [lắm.
Spasms.	Spasme.	Spasmus.	Gân động tự nhiên mạnh
Strangury.	Strangurie.	Stranguria.	Sự lâm bế.
Chicken pox.	Varice.	Varix.	Huyết mạch sưng húp.
The venereal disease.	Syphilis.	Syphilis.	Tim la.
Small pox.	Petite vérole.	Variolæ.	Trái giống.
To have the small pox.	Avoir la petite vérole.	Variolis laborare.	Lên giống.
Vertigo.	Vertige.	Vertigo.	Chóng mặt.
Vomiting.	Vomissement.	Vomitus.	Sự mửa ra.
Ulcer.	Ulcères.	Ulcus.	Chốc.
—— in the mouth.	Ulcère à la bouche.	Ulcus oris.	Chốc mép.
—— head.	Ulcère à la tête.	Ulcus capitis.	Chốc đầu.
—— leg.	Ulcère à la jambe.	Ulcus cruris.	Chốc sống.
—— back.	Ulcère au dos.	Ulcus dorsi.	Chốc cật.
Carbuncle.	Ulcère charbon.	Carbunculus.	Chốc độc, cái sang.
Cancer.	Ulcère chancreux.	Ulcus cancrosum.	Chốc hay ăn thịt.
—— ani.	Ulcère au fondement.	Ulcus ani.	Chốc nơi hậu môn.
Pusor malder.	Pus d'ulcère.	Pus.	Mủ.
Bloody puss.	Pus sanglant.	Sanies.	Mủ máu.
Abscess.	Abscès.	Abscessus.	Cương.
Furuncle; boil.	Furoncle.	Furunculus.	Mụt nhọt.
Scrofula.	Ecrouelles.	Scrophulæ.	Tràng nhạc, tật vắt khăn.
Cancer.	Cancer.	Cancer.	Nha cam.
Fistula.	Fistule.	Fistula.	Âm sang.
Gangrene.	Gangrène.	Gangrena.	Cái độc làm cho thịt hư.
Ringworm.	Dartre.	Herpes.	Lác.
Goitre.	Goitre.	Bronchocele.	Bứu nơi cổ.
Itch.	Gale.	Scabies.	Ghẻ.
Pustules.	Pustules.	Pustulæ.	Mụt, đinh sang.
Pimple.	Echauboulures.	Papulæ.	Sảy.
Scald head.	Teigne.	Tinea capitis.	Đòng đanh.
Wound.	Plaie.	Vulnus.	Dấu tích.
To dress a wound.	Penser une plaie.	Vulneri mederi.	Dặt thuốc.
To bandage it.	Bander une plaie.	Vulnus fasciolis obligare.	Rịt thuốc.
Mutilation.	Mutilation.	Mutilatio.	Sự chặt một phần thân thể.
Dislocation.	Dislocation.	Luxatio.	Sự sái.
Fracture.	Rupture.	Fractura.	Sự gãy.
Burn.	Brûlure.	Ambustio.	Sự nám da.
Bruise.	Contusion.	Contusio.	Sự bầm tím.
Skinning.	Ecorchure.	Excoriatio.	Sự sứt da.
Scratch.	Egratignure.	Summæ cutis laceratio.	Sự bấu da.
Cut.	Coupure.	Vulnus incisum.	Sự cắt da.
A blow.	Soufflet.	Alapa.	Sự vả mặt.
A cuff.	Coup de poing.	Colaphus.	Sự đấm.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
A kick.	Coup de pied.	Pedis ictus.	Sự đá.
A whipping.	Coup de fouet.	Verbera.	Sự đánh roi.
A wale.	Marque de coups de fouet.	Vibex.	Lằn roi.
Bole.	Bol.	Bolus.	Thuốc hoàn mềm.
Armenian bole.	Bol d'armenie.	Bolus armena.	Xích thạch chi.
Cautery.	Cautère.	Cauterium.	Thuốc cứu.
Poultice.	Cataplasme.	Cataplasma.	Thuốc dặt.
Glyster.	Clystère.	Clysterium.	Thông khoan.
To administer a glyster.	Donner un clystère.	Clysterium injicere.	Cho thông khoan.
Cordial.	Cordial.	Cordiale remedium.	Thuốc bổ.
Decoction.	Décoction.	Decoctum.	Thuốc đã sắc.
Diet.	Diète.	Diæta.	Sự kiêng cữ.
Dose.	Dose.	Dosis.	Liều thuốc.
Electuary.	Electuaire.	Electuarium.	Thuốc chế nấu cao. [mạnh.
Elixir.	Elixir.	Elixir.	Vị thuốc đã ngâm rượu
Gargle.	Gargarisme.	Gargarisma.	Thuốc súc miệng.
Hydromel.	Hydromel.	Hydromel.	Nước mật ong.
Draught.	Potion medicale.	Potio medicata.	Thuốc thang.
Medicine in pills.	Médecine en pilules.	Pilulæ in massâ.	Thuốc viên.
—— purgative.	Medecine purgative.	Purgantia.	Thuốc xổ.
—— astringent.	Medecine astringente.	Astringentia.	Thuốc cầm.
Ointment.	Onguent.	Unguentum.	Thuốc dán.
Pills.	Pilules.	Pilulæ.	Thuốc hoàn.
Preventive.	Préservatif.	Antidotum.	Thuốc giải độc.
Bleeding.	Saignée.	Venæ sectio.	Sự chích máu.
Leech.	Sangsue.	Hirudo.	Con đỉa.
To apply leeches.	Appliquer une sangsue.	Hirudinem adhibere.	Cho con đỉa nút.
Emetic.	Vomitif.	Emeticum.	Thuốc mửa.
Death.	La mort.	Mors.	Sự chết.
Natural death.	Mort naturelle.	Mors naturalis.	Sự chết thường.
Sudden ditto.	Mort subite.	Mors repentina.	Sự chết tươi.
Premature ditto.	Mort prématurée.	Mors immatura.	Sự chết yểu.
Unjust ditto.	Mort injuste.	Injusta damnatio.	Sự chết oan.
Agony.	Agonie.	Agonia.	Sự gấp rúc, hấp hối.
To die.	Mourir.	Mori.	Chết, sinh thì.
Corpse.	Cadavre.	Cadaver.	Xác chết.
Skeleton.	Squelette.	Sceletus.	Xương xác chết lắp lại.
Dust.	Poussière.	Pulvis.	Tro bụi.

Of Geography.	*De la géographie.*	*De geographiâ.*	Về bản đồ.
Zones.	Zones.	Zonæ.	Đạo.
Torrid zone.	Zone torride.	Zona torrida.	Nhiệt đạo.
Temperate ditto.	Zones tempérées.	Zonæ temperatæ.	Ôn đạo.
Frigid zone.	Zones froides.	Zonæ frigidæ.	Hạn đạo.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
The Equator.	L'équateur.	Æquator.	Vòng xích đạo.
The Zodiac.	Le zodiaque.	Zodiacus.	Vòng huình đạo.
The Meridian.	Le méridien.	Meridianus.	Vòng chính ngọ.
The Horizon.	L'horizon.	Horizon.	Vòng phân trên dưới ta.
Tropic of Cancer.	Tropique du cancer.	Tropicus cancri.	Vòng cự giải cung.
—— of Capricorn.	Tropique du capricorne.	Tropicus capricorni.	Vòng ma yết cung.
Arctic circle.	Cercle polaire arctique.	Circulus polaris arcticus.	Vòng gần đầu chốt phương bắc.
Antarctic circle.	— polaire antarctique.	Circulus polaris antarcticus.	Vòng gần đầu chốt phương [nam.
Ecliptic.	Ecliptique.	Eclipticus.	Đàng huình đạo mặt trời đi.
Globe.	Globe.	Sphæra.	Bầu.
—— Celestial.	Globe céleste.	Sphæra cœlestis.	Bậu trời, thiên cầu.
—— Terrestrial.	Globe terrestre.	Sphæra terrestris.	Bầu đất, địa cầu.
Armillary sphere.	Sphère armillaire.	Sphæra armillaris.	Bầu có nhiều vòng.
Right ditto.	Sphère droite.	Sphæra recta.	Xích đạo thẳng.
Oblique ditto.	Sphère oblique.	Sphæra obliqua.	Xích đạo nghiêng.
Parallel ditto.	Sphere parallele.	Sphæra parallela.	Xích đạo đứng bằng.
Circumference.	Circonférence.	Circumductus.	Sự tròn ngoài vòng.
Circle.	Cercle.	Circulus.	Vòng.
Line.	Ligne.	Linea.	Đàng.
Diameter.	Diamètre.	Diametrum.	Đàng thẳng qua giữa vòng.
Radius.	Rayon.	Radius.	Nửa phần đàng thẳng qua giữa vòng.
Centre.	Centre.	Centrum.	Trung tim.
Axis.	Axe du monde.	Axis mundi.	Chốt thế giái.
Two poles of the world.	Les deux pôles du monde.	Uterque polus.	Hai đầu chốt thế giái.
Geographical map.	Carte de géographie.	Tabula geographica.	Bản đồ, họa đồ.
East.	L'orient.	Oriens.	Phương đông.
West.	L'occident.	Occidens.	Phương tây.
North.	Le nord.	Septentrio.	Phương bắc.
South.	Le midi.	Australis regio.	Phương nam.
Europe.	L'Europe.	Europa.	Phương Tây.
Asia.	L'Asie.	Asia.	Phương Đông.
Africa.	L'Affrique.	Affrica.	Phương A phi ri ca.
America.	L'Amérique.	America.	Phương Thế giái mới.
China.	La Chine.	Sinarum imperium.	Nước Đại minh.
Japan.	Le Japon.	Japonia.	Nước Nhựt bổn.
Corea.	La Corée.	Corea.	Nước Triều tiển.
Cochin China.	La Cochinchine.	Cocincina.	Nước An nam, Đại việt.
Touquin.	Le Tong-king.	Tunquinum.	Nước Đàng ngoài.
Cambogia.	Le Camboge.	Cambodia.	Nước Cao mên.
Siam.	Siam.	Siamum.	Nước Xiêm.
Pegu.	Le Pégu.	Regnum Pegu.	Nước Xiêm mon, Ô tầu.
Bengal.	Le Bengale.	Bengala.	Miền dưới.
Thibet.	Le Thibet.	Thibetum.	Nước Thi bét, tây tàng.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tartary.	La Tartarie.	Tartaria.	Nước Hung nô.
India.	Les Indes.	Indiæ.	— Thiên trước.
Persia.	La Perse.	Persia.	— Biết xi ca.
Arabia.	L'Arabie.	Arabia.	— Arabia.
England.	L'Angleterre.	Anglia.	— Hồng mao.
France.	La France.	Gallia.	— Pha lang sa.
Germany.	L'Allemagne.	Germania.	— A lê ma nha.
Spain.	L'Espagne.	Hispania.	— Hi xi pha nha.
Portugal.	Le Portugal.	Lusitania.	— Bút tu ghê.
Batavia.	Batavia.	Batavia.	— Giang lu ba, Ô lơn.
Manilla.	Manille.	Manilæ.	Lữ tống.
Malacca.	Malacca.	Malacca.	Thành Ma la ca.
Macao.	Macao.	Macaum.	Thành Ma cao.
Pekin.	Péking.	Civitas Pekinensis.	Bắc kinh.
Nankin.	Nanking.	— Nankinensis.	Nam kinh.
Hue.	Huế.	— Regia Cocincinæ.	Huế kinh đô.
Singapore.	Singapore.	— Syngapora.	Phố mới.
Penang.	Pinang.	Insula Pinatensis.	Hòn cau.
Pulo-condor.	Pulo-condor.	— Pulo-condor.	Hòn côn nôn.
Malays.	Malais.	Malaccenses.	Dân chà và.

Of Time Keepers.	*Des horloges.*	*De horologiis.*	Vệ đồng hồ.
Watch.	Horloges à roues.	Horologia rotata.	Đồng hồ có bánh xe.
Clepsydra.	Horloge d'eau.	Clepsydra.	Đồng hồ nước.
Sand glass.	Sablier.	Ex arenâ horologium.	Đồng hồ cát.
Sun dial,	Cadran solaire.	Solarium.	Trắc ảnh.
Watch.	Montre.	Horogium manuale.	Đồng hồ trái quít.
Dial plate.	Cadran de montre.	Quadrans horarius.	Mặt đồng hồ.
Balance.	Balancier.	Libramentum.	Trái đẫy đi đẫy lại.
Governing wheel.	Maitresse-roue.	Primaria rota.	Bánh xe nhứt.
Chain.	Chaine.	Catena.	Dây xà tích.
Main spring.	Ressort.	Elaterium.	Thép hay nẩy lên.
Hair spring.	Spirale.	Chalybs in spiram ductus.	Thép tóc hình ruột gà.
Hand of a clock.	Aiguille.	Acus horarum index.	Kim chỉ giờ.

Of Numbers.	*Des nombres.*	*De numeris.*			Về số.	
		Latini.	*Romani.*	*Arabici.*	Annam	Đại minh.
One.	Un.	Unus.	I.	I.	Một.	Nhứt.
Two.	Deux.	Duo.	II.	2.	Hai.	Nhị.
Three.	Trois.	Tres.	III.	3.	Ba.	Tam.
Four.	Quatre.	Quatuor.	IV.	4.	Bốn.	Tứ.
Five.	Cinq.	Quinque.	V.	5.	Năm.	Ngũ.
Six.	Six.	Sex.	VI.	6.	Sáu.	Lục.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.		TIẾNG AN NAM.	
Seven.	Sept.	Septem.	VII.	7. Bảy.	Thất.
Eight.	Huit.	Octo.	VIII.	8. Tám.	Bát.
Nine.	Neuf.	Novem.	IX.	9. Chín.	Cửu.
Ten.	Dix.	Decem.	X.	10. Mười.	Thập.
Eleven.	Onze.	Undecim.	XI.	11. Mười một.	Thập nhứt.
Twelve.	Douze.	Duodecim.	XII.	12. Mười hai.	Thập nhị.
Thirteen.	Treize.	Tredecim.	XIII.	13. Mười ba.	Thập tam.
Fourteen.	Quatorze.	Quatuordecim.	XIV.	14. Mười bốn.	Thập tứ.
Fifteen.	Quinze.	Quindecim.	XV.	15. Mười lăm.	Thập ngũ.
Sixteen.	Seize.	Sexdecim.	XVI.	16. Mười sáu..	Thập lục.
Seventeen.	Dix-sept.	Septemdecim.	XVII.	17. Mười bảy.	Thập thất.
Eighteen.	Dix-huit.	Octodecim.	XVIII.	18. Mười tám.	Thập bát.
Nineteen .	Dix-neuf.	Novemdecim.	XIX.	19. Mười chín.	Thập cửu.
Twenty.	Vingt.	Viginti.	XX.	20. Hai mươi.	Nhị thập.
Twenty-one.	Vingt-un.	Viginti unus.	XXI.	21. Hai mươi mốt.	Nhị thậpnhứt
—— two.	Vingt-deux.	— duo.	XXII.	22. Hai mươi hai.	Nhị thập nhị.
—— three.	Vingt-trois.	— tres.	XXIII.	23. Hai mươi ba.	Nhị thập tam.
—— four.	Vingt-quatre.	— quatuor.	XXIV.	24. Hai mươi bốn.	Nhị thập tứ.
—— five.	Vingt-cinq.	— quinque.	XXV.	25. Hai mươi lăm.	Nhị thậpngũ.
—— six.	Vingt-six.	— sex.	XXVI.	26. Hai mươi sáu.	Nhị thập lục.
—— seven.	Vingt-sept.	— septem.	XXVII.	27. Hai mươi bảy.	Nhị thập thất.
—— eight.	Vingt-huit.	— octo.	XXVIII.	28. Hai mươi tám.	Nhị thập bát.
—— nine.	Vingt-neuf.	— novem.	XXIX.	29. Hai mươi chín.	Nhị thập cửu.
Thirty.	Trente.	Triginta.	XXX.	30. Ba mươi.	Tam thập.
Thirty-one.	Trente-un.	— unus.	XXXI.	31. Ba mươi mốt.	Tam thậpnhứt.
—— five.	Trente-cinq.	— quinque.	XXXV.	35. Ba mươi lăm.	Tam thập ngũ.
Forty.	Quarante.	Quadraginta.	XL.	40. Bốn mươi.	Tứ thập.
Forty-one.	Quarante-un.	— unus.	XLI.	41. Bốn mươi mốt.	Tứ thập nhứt.
—— five.	Quarante-cinq.	— quinque.	XLV.	45. Bốn mươi lăm.	Tứ thập ngũ.
Fifty.	Cinquante.	Quinquaginta.	L.	50. Năm mươi.	Ngũ thập.
—— five.	Cinquante-cinq.	— quinque.	LV.	55. Năm mươi lăm.	Ngũ thậpngũ.
Sixty.	Soixante.	Sexaginta.	LX.	60. Sáu mươi.	Lục thập.
—— five.	Soixante-cinq.	— quinque.	LXV.	65. Sáu mươi lăm.	Lục thập ngũ.
Seventy.	Soixante-dix.	Septuaginta.	LXX.	70. Bảy mươi.	Thất thập.
Eighty.	Quatre-vingts.	Octoginta.	LXXX.	80. Tám mươi.	Bát thập.
Ninety.	Quatre-vingt-dix.	Nonaginta.	XC.	90. Chín mươi.	Cửu thập.
A hundred.	Cent.	Centum.	C.	100. Một trăm.	Nhứt bá.
Two hundred.	Deux cents.	Ducenti.	CC.	200. Hai trăm.	Nhị bá.
Three ditto.	Trois cents.	Trecenti.	CCC.	300. Ba trăm.	Tam bá.
Four ditto.	Quatre cents.	Quadringenti.	CD.	400. Bốn trăm.	Tứ bá.
Five ditto.	Cing cents.	Quingenti.	D.	500. Năm trăm.	Ngũ bá.
Six ditto.	Six cents.	Sexcenti.	DC.	600. Sáu trăm.	Lục bá.
Seven ditto.	Sept cents.	Septingenti.	DCC.	700. Bảy trăm.	Thất bá.
Eight ditto.	Huit cents.	Octingenti.	DCCC.	800. Tám trăm.	Bát bá.
Nine ditto.	Neuf cents.	Nongenti.	CM.	900. Chín trăm.	Cửu bá.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.			TIẾNG AN NAM.	
Thousand.	Mille.	Mille.	M.	1000.	Một ngàn.	Nhứt thiên.
Two thousand.	Deux mille.	Duo millia.	MM.	2000.	Hai ngàn.	Nhị thiên.
Three ditto.	Trois mille.	Tria millia.	MMM.	3000.	Ba ngàn.	Tam thiên.
Four ditto.	Quatre mille.	Quatuor —.	IVm.	4000.	Bốn ngàn.	Tứ thiên.
Five ditto.	Cinq mille.	Quinque —.	Vm.	5000.	Năm ngàn.	Ngũ thiên.
Six ditto.	Six mille.	Sex —.	VIm.	6000.	Sáu ngàn.	Lục thiên.
Seven ditto.	Sept mille.	Septem —.	VIIm.	7000.	Bảy ngàn.	Thất thiên.
Eight ditto.	Huit mille.	Octo —.	VIIIm.	8000.	Tám ngàn.	Bát thiên.
Nine ditto.	Neuf mille.	Novem —.	IXm.	9000.	Chín ngàn.	Cửu thiên.
Ten ditto.	Dix mille.	Decem —.	Xm.	10,000.	Một muôn.	Nhứt vạn.
Eleven ditto.	Onze mille.	Undecim —.	XIm.	11,000.	Muôn mốt.	Nhứt vạn nhứt thiên.
Twelve ditto.	Douze mille.	Duodecim —.	XIIm.	12,000.	Muôn hai.	Nhứt vạn nhị thiên.
Twenty ditto.	Vingt mille.	Viginti —.	XXm.	20,000.	Hai muôn.	Nhị vạn.
Thirty ditto.	Trente mille.	Triginta —.	XXXm.	30,000.	Ba muôn.	Tam vạn.
Forty ditto.	Quarante mille.	Quadraginta —.	XLm.	40,000.	Bốn muôn.	Tứ vạn.
Fifty ditto.	Cinquante mille.	Quinquaginta —.	Lm.	50,000.	Năm muôn.	Ngũ vạn.
A hundred ditto.	Cent mille.	Centum —.	Cm.	100,000.	Vẹo.	Ức.
Two hundred ditto.	Deux cent mille.	Ducenta —.	CCm.	200,000.	Hai vẹo.	Nhị ức.
Five hundred ditto.	Cinquante mille.	Quingenta —.	Dm.	500,000.	Năm vẹo.	Ngũ ức.
A million.	Un million.	Decies centum —.	M̄.	1,000,000.	Mười vẹo.	Triệu.
Two millions.	Deux millions.	Vicies centena —.	M̄M̄.	2,000,000.	Hai mươi vẹo.	Nhị triệu.
Ten ditto.	Dix millions.	Centies centena —.	XM̄.	10,000,000.	Một trăm vẹo.	Kinh.
A hundred ditto.	Cent millions.	Millies centena —.	CM̄.	100,000,000.	Một ngàn vẹo.	Tĩ.
Once.	Une fois.	Semel.			Một lần.	
Twice.	Deux fois.	Bis. Iterùm.			Hai lần.	
Thrice.	Trois fois.	Ter.			Ba lần.	
Ten times.	Dix fois.	Deciès.			Mười lần.	
Twenty ditto.	Vingt fois.	Viciès.			Hai mươi lần.	
A hundred ditto.	Cent fois.	Centiès.			Một trăm lần.	
A thousand ditto.	Mille fois.	Millies.			Một ngàn lần.	
A hundred thousand, &c.	Cent mille fois, &c.	Centies millies, &c.			Một vẹo lần, &c.	
First.	Premier.	Primus.			Thứ nhứt.	
Second.	Second.	Secundus.			Thứ hai.	
Third.	Troisième.	Tertius.			Thứ ba.	
Fourth.	Quatrième.	Quartus.			Thứ bốn.	

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tenth.	Dixième.	Decimus.	Thứ mười.
Fifteenth.	Quinzième.	Decimus quintus.	Thứ mười lăm.
Twentieth.	Vingtième.	Vigesimus.	Thứ hai mươi.
Twenty-fifth.	Vingt cinquième.	Vigesimus quintus.	Thứ hai mươi lăm.
Hundredth.	Centième.	Centesimus.	Thứ một trăm.
Thousandth.	Millième.	Millesimus.	Thứ một ngàn.
Firstly.	Premièrement.	Primò.	Trước hết, Đầu hết, lần thứ nhứt.
Secondly.	Secondement.	Secundò.	Lần thứ hai, sau.
Thirdly.	Troisièmement, &c.	Tertiò, &c.	Lần thứ ba, đoạn, &c.

Unum bis assumptum dat duo, bis bina dant quatuor, &c.
Chủng nhứt vi nhị, bội nhị thành tứ, &c.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

Of Navigation.	*De la navigation.*	*De naviculariâ.*	Về sự vượt biển.
Ship.	Navire.	Navis.	Tàu.
Man-of-war.	Vaisseau de guerre.	— bellica.	Tàu trận.
Merchantman.	— marchand.	— oneraria.	Tàu buôn bán.
Vessel with oars.	— à rames.	Actuarium.	Ghe hải.
Bark.	Barque.	Cymba oneraria.	Ghe bầu.
Boat.	Batteau.	Cymba.	Ghe, thuyền.
Ferry boat.	Bac.	Linter.	Đò.
Skiff.	Esquif.	Scapha.	Xuồng.
Sloop.	Chaloupe.	Lembus.	Tam bản.
Smack.	Nacelle.	Cymbula.	Ghe lườn.
Poop.	La poupe.	Puppis.	Lái.
Prow.	La proue.	Prora.	Mũi ghe.
Deck.	Le tillac.	Fori navis.	Sạp tàu.
Rudder.	Le gouvernail.	Gubernaculum.	Bánh lái.
Heel.	La carène.	Carina.	Lườn ghe.
Hold.	La sentine.	Sentina.	Lòng vét.
Ballast.	Le lest.	Saburra.	Đồ dằn ghe.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Mast.	Le mat.	Malus.	Cột tàu.
Main mast.	Le grand mat.	Malus maximus.	Cột lòng.
Mizen mast.	Mat d'artimon.	Artemon.	Cột ưng.
Fore mast.	Mat d'avant.	Malus anticus.	Cột mũi.
Bowsprit.	Mat de beau pré.	Prorteæ malus.	Cột chốt mũi.
Sail.	Voile.	Velum.	Buồm.
Main sail.	La grande voile.	Velum summi mali.	Buồm loan.
Mizen ditto.	Voile d'artimon.	Artemon.	Buồm cưu.
Maintop ditto.	— du grand hunier.	Magnum supparum.	Buồm hoàng.
Maintop gallant ditto.	— du grand perroquet.	— psitaci velum.	Buồm phụng.
Main royal.	— du grand kakatoès.	— kakatoes velum.	Buồm điểu.
Driver.	La brigantine.	Brigantina velum.	Buồm ưng.
Foretop gallant sail.	Voile du petit perroquet.	Psitaci minoris velum.	Buồm thước.
Gafftop sail.	— du perroquet de fougue.	— impetuosi velum.	Buồm hạc.
Capstan.	Cabestan.	Ergata.	Cột trục neo.
Oar.	Rame.	Remus.	Cái chèo.
Peg of the oar.	Cheville de la rame.	Scalmus.	Cọc chèo.
Strap of the oar.	Lien de la rame.	Strophus.	Quai chèo.
Blade of the oar.	Partie plate de la rame.	Palmula remi.	Mái chèo.
Handle of the oar.	Manche de la rame.	Manubrium remi.	Guốc chèo.
Anchor.	Ancre.	Anchora.	Neo.
Sheet anchor.	La grosse ancre.	Anchora sacra.	Neo thần.
Cable.	Cable.	Rudens.	Dây neo.
Plumb.	Sonde.	Bolis.	Trái dò.
Compass.	Boussole.	Pixis nautica.	Hộp đá nam châm.
Flag (colours).	Pavillon.	Navale vexillum.	Cờ tàu.
Captain.	Capitaine de navire.	Navis dux.	Chúa tàu.
Pilot.	Pilote.	Nauclerus.	Ông hoa tiêu.
Sailor.	Matelot.	Nautica opera.	Bạn tàu.
Passengers.	Passagers.	Vectores, epibatæ.	Kẻ quá giang.
Rowers.	Rameurs.	Remiges.	Kẻ chèo.
Pirate.	Pirate.	Prædo maritimus.	Kẻ cướp dưới biển.
To man a vessel.	Equiper un navire.	Navem instruere.	Dọn tàu.
To freight ditto.	Fréter un navire.	Navem conducere.	Mướn tàu.
To weigh anchor.	Lever l'ancre.	Anchoras tollere.	Kéo neo.
To put to sea.	Metre à la voile.	Vela dare.	Kéo buồm.
To make sail.	Faire voile.	Sublatis velis solvere.	Chạy buồm.
To keep the high sea.	Cingler en haute mer.	Altum tenere.	Ra khơi.
To coast.	Cottoyer.	Oram legere.	Lộng.
To hoist sail.	Hisser la voile.	Velum tendere.	Kéo buồm.
To take in sail.	Amener la voila.	Velum dimittere.	Hạ buồm xuống.
To lower the flag or strike [colours.	Baisser le pavillon.	Vexillum submittere.	Hạ cờ xuống.
To shew a light.	Faire fanal.	Navi præferre facem.	Chiêu lồng dèn.
To be at anchor.	Etre à l'ancre.	Stare in anchoris.	Cặm neo.
To leak.	Faire eau.	Undis viam præbere.	Lậu thủy.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To anchor.	Mouiller.	Anchoram jacere.	Gieo neo.
To row with the stream.	Ramer à vau-l'eau.	Secundo flumine remigare.	Chèo xuôi nước.
—— against a stream.	— contre le courrant.	Adverso flumine remigare.	Chèo ngược nước.
To take advantage of the wind.	Prendre le vent.	Uti vento.	Bọc gió.
To go before the wind.	Naviguer vent arrière.	Secundo uti vento.	Chạy gió sau lái.
To have the wind in one's teeth.	Avoir le vent de bout.	Adverso uti vento.	Mắc gió trước mũi.
The wind freshens.	Le vent fraichit.	Ventus increbrescit.	Rắn gió.
To luff.	Louvoyer.	Navem in lævam à dextrâ, à sinistrâ in dextram detorquere.	Chạy vát.
Wind.	Vent.	Ventus.	Gió.
East wind.	Vent d'orient.	Eurus.	Gió đông.
West ditto.	— d'occident.	Favonius.	Gió tây.
South ditto.	— du midi.	Auster.	Gió nam.
North ditto.	— du septentrion.	Boreas.	Gió bắc.
South-east ditto.	— du sud-est.	Notozephyrus.	Gió nồm.
North-east ditto.	— du nord-ouest.	Caurus.	Gió may.
North-west ditto.	— du nord-est.	Etesias.	Gió chướng.
Wind east quarter north.	— d'est quart de nord.	Inter aquilonem et etesiam.	Gió sóc.
Wind north-east quarter east.	— du nord est quart d'est.	Meses.	Gió đông bắc.
Hurricane.	Tourbillon de vent.	Turbo venti.	Trận gió.
Tempest.	Tempête	Tempestas.	Bão.
Storm.	Orage.	Procella.	Dông.
Calm.	Bonace.	Malacia.	Biển lặng.
To reach port.	Arriver au port.	Portum tenere.	Vào cửa.

Of men, of letters, and arts.	*Des gens de lettres et autres arts.*	*De hominibus litteratis et aliis artibus.*	Về các văn nhơn cùng các nghề khác.
Theologian.	Théologien.	Theologus.	Người hay sách đoán.
Preacher.	Prédicateur.	Concionator.	Thầy giảng.
Logician.	Logicien.	Logicus.	— hay phép luận lẽ.
Natural philosopher.	Physicien.	Physicus.	Thầy hay tính các vật.
Jurisconsulte.	Jurisconsulte.	Jurisconsultus.	— hay luật nước.
Rhetorician.	Rhétoricien.	Rhetor.	— hay phép văn chương.
Poet.	Poéte.	Poeta.	Thi nhơn.
Philologist.	Philologue.	Philologus.	Văn nhơn.
Grammarian.	Grammérien.	Grammaticus.	Thầy nói và viết sửa.
Printer.	Imprimeur.	Typographus.	Thợ in.
Physician.	Médecin.	Medicus.	Thầy thuốc.
Apothecary.	Apothicaire.	Pharmacopola.	— bán thuốc.
Surgeon.	Chirurgien.	Chirurgus.	— chích.
Astrologer.	Astrologue.	Astrologus.	— coi tinh tú mà đoán.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Astronomer.	Astronome.	Astronomus.	— thiên văn.
Chronologist.	Chronologiste.	Chronologus.	— hay việc các đời.
Geometrician.	Géomètre.	Geometra.	Thầy hay phép đo đất.
Geographer.	Géographe.	Geographus.	— hay bản đồ.
Musician.	Musicien.	Musicus.	— hay nhạc và phép hát.
Architect.	Architecte.	Architectus.	Thợ cả mà làm nhà.
Painter.	Peintre.	Pictor.	Thợ vẽ.
Sculptor.	Sculpteur.	Sculptor.	Thợ thích.
Engraver.	Graveur.	Cælator.	Thợ chạm.
Die cutter.	Monoyeur.	Signator monetarius.	— đúc tiền.
Glazier.	Verrier.	Vitrarius.	— nấu chai.
Jeweller.	Joaillier.	Gemmati operis artifex.	— chuốt hay là bán hột trai.
Goldsmith.	Orfèvre.	Aurifex.	— bạc.
Dancing master.	Maitre de danse.	Saltandi magister.	Thầy dạy múa.
Merchant.	Marchand.	Mercator.	Lái buôn.
Draper.	Marchand drapier.	Laneæ vestis propola.	Kẻ bán áo lông chiên.
Linen draper.	Marchand de toile.	Mercator lintearius.	Kẻ bán vải.
Silk merchant.	Marchand de soie.	Serici panni propola.	Kẻ bán lụa.
Wholesale dealer.	Marchand en gros.	Mercator magnarius.	Kẻ bán sỉ.
Retail ditto.	Marchand en détail.	Mercis dividuæ mercator.	Kẻ bán lẻ.
Bookseller.	Marchand libraire.	Bibliopola.	Kẻ bán sách.
Grocer.	Marchand épicier.	Mercator aromatarius.	Kẻ bán hương hoa.
Mercer.	Mercier.	Minutæ mercis propola.	Kẻ bán hàng xén.
Banker.	Banquier.	Mensarius.	Kẻ đổi tiền bạc.
Caulker.	Courretier.	Proxeneta.	Kinh kỉ.
Courier.	Courrier.	Veredarius cursor.	Mã đội.
Barber.	Barbier.	Tonsor.	Kẻ cạo râu.
Boatman.	Batelier.	Navicularius.	Lái ghe.
Washerman.	Blanchisseur.	Qui lintea purgat.	Kẻ giặt áo.
Butcher.	Boucher.	Lanius.	Hàng thịt.
Baker.	Boulanger.	Pistor.	Kẻ làm bánh.
Embroiderer.	Brodeur.	Phrygio.	Thợ thêu.
Innkeeper.	Cabaretier.	Caupo.	Chủ quán.
Hatter.	Chapelier.	Pileorum artifex.	Thợ nón.
Carpenter.	Charpentier.	Faber lignarius.	Thợ mộc.
Ropemaker.	Cordier.	Restiarius.	Thợ đánh dây.
Shoemaker.	Cordonnier.	Sutor.	Thợ giày.
Gilder.	Doreur.	Inaurator.	Thợ mạ vàng.
Founder.	Fondeur.	Fusor.	Thợ đúc.
Polisher.	Fourbisseur.	Politor.	Thợ chuốt khí giái.
Watchmaker.	Horloger.	Horologiorum opifex.	Thợ đồng hồ.
Farrier.	Maréchal.	Faber ferrarius.	Thợ rèn.
Jockey.	Maquignon.	Mango.	Lái buôn ngựa.
Miller.	Meunier.	Molitor.	Kẻ xay lúa.
Porter.	Porte-faix.	Bajulator.	Quân đẩm, quân phu.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Tailor.	Tailleur.	Sarcinator.	Thợ may.
Weaver.	Tisserand.	Textor.	Thợ cửi.
Cooper.	Tonnelier.	Doliarius.	Thợ đóng thùng.
Turner.	Tourneur.	Tornator.	Thợ tiện.

Of Grammar.	*Dela grammaire.*	*De grammaticâ.*	**Về sách mẹo.**
Letter.	Lettre.	Littera.	Chữ.
Syllable.	Syllabe.	Syllaba.	Vần.
Word.	Mot.	Dictio.	Tiếng.
Discourse.	Discours.	Oratio.	Bài giảng.
Lecture.	Lecture.	Lectio.	Bài đọc.
Book.	Livre.	Liber.	Sách.
Volume.	Tome.	Tomus.	Cuốn sách.
Composition.	Composition.	Compositio.	Bài.
To write.	Ecrire.	Scribere.	Viết.
Pen.	Plume.	Penna.	Lông viết.
Penknife.	Canif.	Cultellus.	Dao cắt viết.
Inkstand.	Ecritoire.	Atramentarium.	Bình mực.
Ink.	Encre.	Atramentum.	Mực.
Paper.	Papier.	Charta.	Giấy.
Quire.	Cahier.	Libellus papyraceus.	Tập giấy.
Solecism.	Solécisme.	Solæcismus.	Lỗi luật mẹo.
Barbarism.	Barbarisme.	Barbarismus.	Tiếng mọi.
Vowel.	Voyelle.	Vocalis.	Tiếng âm.
Consonant.	Consonne.	Consonans.	Tiếng âm vuối.
Line.	Ligne.	Linea.	Đàng.
Page.	Page.	Pagina.	Trang.
Chapter.	Chapitre.	Caput.	Đoạn.
Title.	Titre.	Titulus.	Đề.
Stop.	Point.	Punctum.	Vòng.
Comma.	Virgule.	Virgula.	Chấm.
Edge of a book.	Tranche de livre.	Sectura libri.	Lòng mo.
Back of a book.	Dos de livre.	Dorsum libri.	Lưng sách.
Poem.	Poème.	Poema.	Thi kinh.
Ode.	Ode.	Ode.	Thơ ca ngợi.
Elegy.	Elégie.	Elegia.	Thơ bực, văn tế.
Eclogue.	Eglogue.	Ecloga.	Thơ chỉ mục đồng.
Enigma.	Enigme.	Ænigma.	Đều đố.
Strophe.	Strophe.	Strophe.	Câu thơ.
Noun.	Le nom.	Nomen.	Tên.
Pronoun.	Le pronom.	Pronomen.	Tiếng thay vì tên.
Verb.	Le verbe.	Verbum.	— chỉ cách ở.
Participle.	Le participe.	Participium.	— bởi verbô mà ra.
Adverb.	L'adverbe.	Adverbium.	— giúp nghiã verbô.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Preposition.	Préposition.	Præpositio.	Tiếng cai tiếng sau nó.
Conjunction.	Conjunction.	Conjunctio.	— buộc các tiếng hiệp làm một.
Interjection.	Interjection.	Interjectio.	— chỉ các sự động trong lòng.
Masculine.	Masculin.	Masculinum.	Giống đực, giống nam.
Feminine.	Féminin.	Femininum.	Giống cái, giống nữ.
Neuter.	Neutre.	Neutrum.	Giống neutrô.
Positive.	Positif.	Gradus positivus.	Bậc positivô.
Comparative.	Comparatif.	— comparativus.	— chỉ sự sánh lại.
Superlative.	Superlatif.	— superlativus.	— chỉ sự trên hết.
Holy.	Saint.	Sanctus.	Thánh.
More holy.	Plus saint.	Sanctior.	Thánh hơn.
Most holy.	Très-saint.	Sanctissimus.	Rất thánh.
Number.	Nombre.	Numerus.	Số.
Singular number.	Nombre singulier.	Numerus singularis.	Số một.
Plural number.	Nombre pluriel.	Numerus pluralis.	Số nhiều.
I, Thou, He.	Je. Tu. Il.	Ego. Tu. Ille.	Tôi. Mầy. Nó.
We, you, they.	Nous. Vous. Ils.	Nos. Vos. Illi.	Chúng tôi. Chúng bay. Chúng nó.
Himself.	Soi.	Suî.	Mình.
Mine, thine.	Le mien. Le tien.	Meus. Tuus.	Thuộc về mình, — về mầy.
Ours, yours.	Le nôtre. Le vôtre.	Noster. Vester.	Thuộc về chúng tôi, — về chúng bay.
His.	Le sien.	Suus, a, um.	Thuộc về mình.
This.	Ce, cette, celui-ci.	Hic, hæc, hoc.	Người nầy, nầy.
He, she, it.	Lui, elle, celui-là.	Ille, illa, illud.	Người ấy, ấy.
The same.	Le même, la même.	Idem, eadem.	Cũng một ấy.
Self, himself.	Même, lui même.	Ipse, ipsa, ipsum.	Ấy chốc.
Who? which, what.	Qui, le quel, que.	Qui, quæ, quod.	Là kẻ, là sự.
Who? ditto.	Qui? le quel? quoi?	Quis? quæ? quid?	Ai? đi gì?
Whoever.	Quiconque.	Quicumque.	Ai ai mặc lòng.
Some.	Quelque, quelqu'un.	Quidam.	Có kẻ.
Whatsoever.	Qui que ce soit.	Quilibet.	Ai ai mặc lòng.
Each.	Chaque, chacun.	Quisque.	Mỗi kẻ.
Of our country.	De notre pays.	Nostras.	Kẻ có một quê cùng chúng tôi.
Of your country.	Qui est de votre pays.	Vestras.	Kẻ có một quê cùng bay.
Of what country.	De quel pays.	Cujas.	Kẻ có một quê cùng ai.

N. B. The singular pronouns, mầy, thou, thee, and nó, he or she are only used in addressing one much inferior. In addressing equals the terms anh, brother, chú, cậu uncle, are employed;

N. B. On ne doit pas se servir des mots tu, toi, mầy, ni lui, elle, nó, à moins qu'on ne parle à quelqu'un qui ne soit d'un rang très inférieur à celui qui parle. Il faut se servir des mots de frère, anh,

N. B. Non decet uti vocibus mầy, tu, neque nó, ille, illa, nisi loquens sit multò superior personâ cui loquitur. Oportet adhibere voces, *anh*, frater, *chú*, patruus, cậu, avunculus, quandò sermo est

N. B. Chẳng nên dùng tiếng mầy hay là nó, khi bề trên nói cùng kẻ bề dưới thì mới nên một hai khi. Phải dùng tiếng anh hay lá chú, cậu, khi nói cùng bậu bạn, và tiếng ông khi nói cùng bề trên;

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
for superiors, *ông*, sir; and *quan* for a Madarin.	d'oncle, chú, cậu, envers les égaux, de monsieur, *ông*, envers les supérieurs, et de *quan* si c'est un mandarin.	cum æqualibus, et *ông* dominus, avus, quandò confabulamur cum superioribus; si agatur de præfecto oportet uti voce *quan*.	ví bằng người ta có chức quờn thì phải dùng tiếng quan.

Conjugation of verbs.	*Conjugaison des verbes.*	*De conjugatione verborum.*	Về conjugatione verbô.
The Cochin Chinese have only three tenses; the present, past and future.	Les Cochinchinois n'ont que les trois principaux temps, le présent, le passé, et le futur.	Cocincinenses non habent nisi tria præcipua tempora, præsens, præteritum, et futurum.	An nam có ba thì mà thôi, thì bây giờ, thì đã qua, thì sẽ có sau.
I love, thou lovest, he loves, we love, you love, they love.	J'aime, tu aimes il aime, nous aimons, vous aimez, ils aiment.	Amo, amas, amat, amamus, amatis, amant.	Tôi mến, mầy mến, nó mến, chúng tôi mến, chúng bay mến, chúng nó mến.
I loved, thou lovedst, he [loved, &c.	J'aimai, tu aimas, il aima &.	Amavi, amavisti, amavit, [&c.	Tôi đã mến, mầy đã mến, nó đã mến &c.
I shall love, thou shalt love, &c.	J'aimerai, tu aimeras, il aimera &c.	Amabo, amabis, amabit &c.	Tôi sẽ mến, mầy sẽ mến, nó sẽ mến &c.
For the imperative they add the word hãy, and chớ chi for the subjunctive.	Pour l'imperatif ils ajoutent le mot hãy, et chớ chi pour le subjonctif.	In tempore Imperativo utuntur voce hãy, et chớ chi pro subjunctivo.	Cho đặng lập thì Imperativô, tiếng an nam dùng hãy, và đặt chớ chi cho đặng lập thì subjunctivô.
Love.	Aime.	Ama.	Hãy mến.
Let me love.	Que j'aime.	Amem.	Chớ chi tôi mến.
To love.	Aimer.	Amare.	Mến.
To abandon.	Abandonner.	Relinquere.	Bỏ.
To destroy.	Abattre.	Destruere.	Phá.
To abhor.	Abhorrer.	Abhorrere.	Ghớm.
To accept.	Accepter.	Accipere.	Chịu lấy.
To accompany.	Accompagner.	Comitari.	Đưa.
To concede.	Accorder.	Concedere.	Chịu cho.
To accuse.	Accuser.	Accusare.	Cáo.
To adore.	Adorer.	Adorare.	Thờ.
To establish.	Affermir.	Stabilire.	Làm cho vững.
To affirm.	Affirmer.	Asserere.	Quyết.
To help.	Aider.	Adjuvare.	Giúp.
To add.	Ajouter.	Addere.	Thêm.
To annul.	Annuller.	Abrogare.	Phá cho dứt.
To call.	Appeler.	Vocare.	Kêu.
To bring.	Apporter.	Afferre.	Đem.
To apprehend.	Apprehender.	Vereri.	E, Sợ.
To learn.	Apprendre.	Discere.	Học.
To prepare.	Apprêter.	Præparare.	Dọn.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To approach.	Approcher.	Appropinquare.	Đến gần.
To extract.	Arracher.	Evellere.	Nhổ.
To arrange.	Arranger.	Disponere.	Sắm sửa.
To assemble.	Assembler.	Conjungere.	Hiệp làm một.
To attach.	Attacher.	Ligare.	Buộc.
To increase.	Augmenter.	Augere.	Thêm.
To advise.	Avertir.	Monere.	Bảo, biểu.
To have.	Avoir.	Habere.	Có.
To laugh at.	Bafouer.	Irridere.	Nhạo.
To lower.	Baisser.	Demittere.	Hạ xuống.
To stammer.	Balbutier.	Balbutire.	Nói cà lăm.
To banish.	Bannir.	In exilium agere.	Đày.
To strike.	Battre.	Percutere.	Đánh.
To build.	Bâtir.	Ædificare.	Lập.
To wash out.	Biffer.	Delere.	Bôi.
To blame.	Blâmer.	Vituperare.	Chê.
To embroil.	Brouiller.	Sùs deque vertere.	Xáo lộn.
To shine.	Briller.	Splendere.	Sáng lòa.
To conspire.	Cabaler.	Conjurare.	Tập lập.
To cajole.	Cajoler.	Blandiri.	Giỡn.
To calculate.	Calculer.	Computare.	Toán.
To calm.	Calmer.	Sedare.	Làm cho ngnôi.
To prose.	Caqueter.	Garrire.	Nói bổng chăng.
To break.	Casser.	Frangere.	Bẻ.
To celebrate.	Célébrer.	Celebrare.	Khen.
To censure.	Censurer.	Reprehendere.	Bắt lỗi.
To cease.	Cesser.	Desinere.	Thôi.
To change.	Changer.	Mutare.	Đổi.
To cherish.	Chérir.	Adamare.	Yêu mến.
To choose.	Choisir.	Eligere.	Chọn.
To command.	Commander.	Præcipere.	Khiến.
To compare.	Comparer.	Comparare.	Sánh lại.
To complain.	Complaire.	Obsequi.	Chìu lòng.
To conceive.	Concevoir.	Concipere.	Chịu thai.
To understand.	Comprendre.	Intelligere.	Hảo, hiểu.
To count.	Compter.	Numerare.	Đếm.
To commit.	Confier.	Committere.	Gởi cho.
To confide.	Confier, (se)	Confidere.	Tin cậy.
To consent.	Consentir.	Assentire.	Ưng lòng.
To accomplish.	Consommer.	Perficere.	Làm hoàn tất.
To conspire.	Conspirer.	Conspirare.	Mống loạn.
To consume.	Consumer	Absumere.	Hao.
To satisfy.	Contenter.	Satisfacere.	Làm cho ưng lòng.
To continue.	Continuer.	Pergere.	Cứ việc.
To compel.	Contraindre.	Cogere.	Ép.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To consent.	Convenir.	Consentire.	Chịu, ưng lòng.
To invite.	Convier.	Invitare.	Mời.
To covet.	Convoiter.	Concupiscere.	Thèm, muốn.
To copy.	Copier.	Exscribere.	Sao tả.
To correct.	Corriger.	Emendare.	Sửa.
To pervert.	Corrompre.	Pervertere.	Làm hư.
To fear.	Craindre.	Timere.	Sợ.
To dig.	Creuser.	Fodere.	Đào.
To believe.	Croire.	Credere.	Tin.
To throw open.	Déceler.	Patefacere.	Tỏ ra.
To discover.	Découvrir.	Adaperire.	Mở ra.
To decorate.	Décorer.	Exornare.	Dọn tề chỉnh.
To flow.	Découler.	Fluere.	Chảy.
To devastate.	Désoler.	Devastare.	Phá tan.
To dedicate.	Dédier.	Dedicare.	Dâng cho.
To prohibit.	Défendre.	Prohibere.	Cấm.
To degrade.	Dégrader.	Dignitate spoliare.	Cất chức.
To disguise.	Déguiser.	Rem alterare.	Giả của.
To relinquish.	Délaisser.	Derelinquere.	Từ bỏ.
To deliberate.	Déliberer.	Deliberare.	Lo liệu.
To ask.	Demander.	Petere.	Xin.
To live at or remain.	Demeurer.	Manere.	Ở.
To denounce.	Dénoncer.	Renuntiare.	Mách miệng.
To extirpate.	Déraciner.	Extirpare.	Nhổ rễ.
To rob.	Dérober.	Furari.	Ăn trộm.
To point out.	Désigner.	Indicare.	Chỉ.
To desire.	Désirer.	Desiderare.	Ước ao.
To defer.	Différer.	Differre opus.	Giãn việc ra.
To discern.	Discerner.	Discernere.	Phân minh.
To dispose.	Disposer.	Disponere.	Dọn.
To dissimulate.	Dissimuler.	Dissimulare.	Gỉa hình.
To distinguish.	Distinguer.	Distinguere.	Phân biện.
To divert.	Divertir.	Oblectare.	Làm cho vui.
To divorce.	Divorcer.	Dimittere uxorem.	Phân li.
To give.	Donner.	Dare.	Cho.
To doubt.	Douter.	Dubitare.	Hồ nghi.
To dupe, deceive.	Duper.	Decipere.	Gạt.
To clear up.	Eclaircir.	Extricare.	Gỡ.
To write.	Ecrire.	Scribere.	Viết.
To enervate.	Efféminer.	Enervare.	Làm cho ra yếu điệu.
To freighten.	Effrayer.	Perterrere.	Làm cho thất kinh.
To equal.	Egaler.	Æquare.	Làm cho bằng.
To make equal.	Egaliser.	Exæquare partitiones.	Bình phân.
To enlarge.	Elargir.	Distendere.	Mở rộng.
To elevate.	Elever.	Attollere.	Nhắc lên.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To chose, elect.	Elire.	Eligere.	Bàu lên.
To remove.	Eloigner.	Removere.	Đặt xa.
To set on fire.	Embrâser.	Incendere.	Đốt.
To move.	Emouvoir.	Commovere.	Làm cho động lòng.
To carry off.	Emporter.	Auferre.	Đem đi.
To enchant.	Enchanter.	Incantare.	Ếm chú.
To enclose.	Enclorre.	Sepire.	Rào.
To bring forth young.	Enfanter.	Parere.	Sinh đẻ.
To teach.	Enseigner.	Docere.	Dạy.
To sow.	Ensemencer.	Seminare.	Gieo.
To heap up.	Entasser.	Acervare.	Vun đống.
To hear.	Entendre.	Audire.	Nghe.
To bury.	Enterrer.	Tumulare.	Chôn xác.
To envy.	Envier.	Invidere.	Phân bì.
To prove	Eprouver.	Tentare.	Thử.
To hope.	Espérer.	Sperare.	Trông cậy.
To esteem.	Estimer.	Æstimare.	Chuộng.
To establish.	Etablir.	Constituere.	Lập.
To study.	Etudier.	Studere.	Học.
To be.	Etre.	Esse.	Là.
To awake.	Eveiller, (s')	Evigilare.	Thức dậy.
To excel.	Exceller.	Excellere.	Trổi hơn.
To excite.	Exciter.	Excitare.	Giục.
To exist.	Exister.	Existere.	Ở, hữu, là, có.
To flee from, exempt.	Exempter.	Immunem facere.	Nhiêu thứ.
To explain.	Expliquer.	Explanare.	Cắt nghiã.
To make.	Fabriquer.	Fabricare.	Làm, lập.
To fail.	Faillir.	Errare.	Lỗi.
To make.	Faire.	Facere.	Làm.
To fatigue.	Fatiguer.	Labori indulgere.	Làm việc.
To favour.	Favoriser.	Favere.	Binh vực.
To feign.	Feindre.	Fingere.	Gỉa dạng.
To congratulate.	Féliciter.	Congratulari.	Mừng.
To shut.	Fermer.	Claudere.	Đóng.
To finish.	Finir.	Finire.	Làm rồi.
To flog.	Flageller.	Flagellis cædere.	Đánh roi.
To flatter.	Flatter.	Adulari.	A dua.
To found.	Fonder.	Condere.	Lập.
To melt.	Fondre.	Fundere.	Đúc.
To oblige.	Forcer.	Cogere.	Ép.
To strike.	Frapper.	Verberare.	Đánh.
To fly away.	Fuir.	Fugere.	Trốn.
To bet.	Gager.	Sponsionem facere.	Cuộc.
To gain.	Gagner.	Lucrari.	Lợi.
To guarantee.	Garantir.	Suscipere in se.	Lãnh lấy.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To keep.	Garder.	Custodire.	Giữ.
To govern.	Gouverner.	Gubernare.	Trấn.
To scold.	Gronder.	Increpare.	Quở.
To heal.	Guérir.	Sanare.	Chữa bệnh.
To guide.	Guider.	Ducere.	Dẫn.
To hate.	Haïr.	Odisse.	Ghét.
To harangue.	Haranguer.	Concionari.	Giảng.
To provoke.	Provoquer.	Provocare.	Trêu chọc.
To lift up.	Hausser.	Tollere.	Kéo lên.
To inherit.	Hériter.	Hereditatem adire.	Đặng cơ nghiệp.
To hesitate.	Hésiter.	Hærere.	Nghi ngại.
To fling.	Heurter.	Pulsare.	Gõ.
To honour.	Honorer.	Honorare.	Kính.
To humiliate.	Humilier.	Reprimere.	Hạ người xuống.
To suck.	Humer.	Sorbere.	Húp.
To throw.	Hurler.	Ululare.	Sủa.
To illustrate.	Illustrer.	Illustrare.	Làm cho nên sang.
To imagine.	Imaginer.	Effingere.	Bày vẽ.
To print.	Imprimer.	Imprimere.	In.
To impute.	Imputer.	Adscribere.	Đặt cho.
To incline.	Incliner.	Inclinare.	Đặt nghiêng.
To compensate.	Indemniser.	Compensare.	Thế lại.
To inform.	Informer.	Commonere.	Cho tin.
To insinuate.	Insinuer.	In animum infundere.	Đổ vào lòng.
To instruct.	Instruire.	Docere.	Dạy.
To invite.	Inviter.	Invitare.	Mời.
To invent.	Inventer.	Excogitare.	Bày sự trước hết.
To spout out.	Jaillir.	Salire.	Vọt.
To join.	Joindre.	Jungere.	Nối.
To judge.	Juger.	Judicare.	Đoán xét.
To swear.	Jurer.	Jurare.	Thề.
To justify.	Justifier.	De re purgare.	Rửa lỗi.
To plough.	Labourer.	Arare.	Cày.
To lacerate.	Lacérer.	Lacerare.	Xé.
To loose.	Lâcher.	Dimittere.	Buông ra.
To leave.	Laisser.	Relinquere.	Để.
To lament.	Lamenter.	Lamentari.	Khóc khoải.
To throw.	Lancer.	Jacere.	Quăng.
To languish.	Languir.	Languere.	Liệt nhược.
To dally, trifle.	Lanterner.	Immorari.	Trễ.
To stone.	Lapider.	Lapidibus obruere.	Ném đá.
To weary.	Lasser.	Lassare.	Làm cho mệt.
To wash.	Laver.	Lavare.	Rửa.
To be sordid.	Lésiner.	Nimium parcè facere.	Ở tiết kiệm qúa.
To ballast.	Lester.	Navem saburrare.	Dằn tàu.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To dismiss.	Licencier.	Milites dimittere.	Cho quân về.
To sell by auction.	Liciter.	Licitari.	Lên giá.
To bind.	Lier.	Ligare.	Cột.
To file.	Limer.	Limare.	Giũa.
To limit.	Limiter.	Præstituere.	Hạn.
To deliver up.	Livrer.	Tradere.	Nộp.
To lodge.	Loger.	Diversari.	Ở đậu.
To coast.	Longer.	Secundum littus progredi.	Đi theo bãi.
To let.	Louer.	Laudare.	Ngợi khen.
To shine.	Luire.	Splendere.	Sáng.
To polish.	Lustrer.	Nitorem inducere.	Làm cho láng.
To wrestle.	Lutter.	Luctare.	Vật.
To disjoint.	Luxer.	Luxari.	Sái.
To macerate.	Macérer, (se)	Macerare se.	Hãm mình.
To chew.	Mâcher.	Mandere.	Nhai.
To maculate.	Maculer.	Maculare.	Làm gỉ.
To become thin.	Maigrir.	Macescere.	Gầy mòn.
To affirm.	Maintenir.	Defendere.	Binh vực.
To do mischief.	Malfaire.	Malè agere.	Làm sự chẳng nên.
To eat.	Manger.	Comedere.	Ăn.
To manifest.	Manifester.	Manifestare.	Bày tỏ.
To want.	Manquer.	Egere.	Thiếu.
To sell.	Marchander.	Pretium percontari.	Hỏi giá.
To marry.	Marier, (se)	Uxorem ducere.	Cưới vợ.
To pickle.	Mariner.	Sale condire.	Ướp muối.
To specify.	Marquer.	Notare.	Làm dấu.
To hammer.	Marteler.	Malleo tundere.	Đánh búa.
To martyr.	Martyriser.	Christianum necare.	Giết người có đạo.
To curse.	Maudire.	Maledicere.	Chửởi.
To slander.	Médire.	Detrahere.	Nói hành.
To meditate.	Méditer.	Meditari.	Gẫm.
To mix.	Mêler.	Miscere.	Trộn.
To threaten.	Menacer.	Minari.	Đe.
To economize.	Ménager.	Impensæ parcere.	Tổn ít.
To beg.	Mendier.	Mendicare.	Ăn mày.
To lie.	Mentir.	Mentiri.	Nói dối.
To despise.	Mépriser.	Contemnere.	Chê.
To merit.	Mériter.	Mereri.	Đáng.
To measure.	Mesurer.	Metiri.	Đo.
To put.	Mettre.	Ponere.	Đặt.
To aim.	Mirer.	Collimare.	Nhắm nhía.
To mix.	Mixtionner.	Liquorem admiscere.	Pha.
To reap.	Moissonner.	Metere.	Gặt hái.
To ascend.	Monter.	Ascendere.	Lên.
To show.	Montrer.	Ostendere.	Tỏ ra, chỉ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To ridicule.	Moquer (se)	Illudere.	Nhạo báng.
To bite.	Mordre.	Mordere.	Cắn.
To mould.	Mouler.	Ducere formam.	Gõ khuôn.
To die.	Mourir.	Mori.	Chết.
To froth.	Mousser.	Spumare.	Sinh bọt.
To low.	Mugir.	Mugire.	Rống.
To ripen.	Mûrir.	Maturare.	Làm cho chín.
To be born.	Naître.	Nasci.	Sinh ra.
To relate.	Narrer.	Narrare.	Nói chuyện.
To neglect.	Négliger.	Negligere.	Trễ.
To clean.	Nettoyer.	Mundare.	Chùi sạch.
To nestle.	Nicher.	Nidificare.	Làm ổ.
To deny.	Nier.	Negare.	Chối.
To blacken.	Noircir.	Nigro colore inficere.	Bôi đen.
To name.	Nommer.	Nomen indere.	Đặt tên.
To note.	Noter.	Notare.	Biên.
To nourish.	Nourrir.	Nutrire.	Nuôi.
To drown.	Noyer (se)	Præcipitare se in aquam.	Trầm nịch.
To injure.	Nuire.	Nocere.	Làm hại.
To obey.	Obeir.	Obedire.	Vưng lời.
To oblige.	Obliger.	Impellere.	Bắt.
To keep.	Obscurcir.	Obscurare.	Làm cho ra tối.
To darken.	Observer.	Servare.	Giữ.
To obtain.	Obtenir.	Impetrare.	Đặng.
To offend.	Offenser.	Offendere.	Mất lòng.
To offer.	Offrir.	Offerre.	Dâng.
To anoint.	Oindre.	Ungere.	Xức.
To overshadow.	Ombrager.	Obumbrare.	Làm cho im dợp.
To oppose.	S'opposer.	Obstare.	Cản.
To choose.	Opter.	Optare.	Hai đều chọn một.
To command.	Ordonner.	Præcipere.	Răn.
To adorn.	Orner.	Ornare.	Dọn tề chỉnh.
To dare.	Oser.	Audere.	Dám.
To warp.	Ourdir.	Telam ordiri.	Kéo vải.
To outrage.	Outrager.	Contumeliam imponere.	Xúc báng.
To open.	Ouvrir.	Adaperire.	Mở.
To pacify.	Pacifier.	Pacem conciliare.	Lập hòa thuận.
To graze.	Paître.	Pascere.	Chăn.
To turn pale.	Pâlir.	Pallescere.	Mét mặt.
To palisade.	Palissader.	Palis munire.	Đóng nọc giậu.
To feel.	Palper.	Palpare.	Rờ.
To paliate.	Pallier.	Simulatione tegere.	Làm lơ.
To faint.	Pâmer, (se)	Animâ defici.	Điếng hồn.
To paralyze.	Paralyser.	Paralysim inducere.	Sinh tật bại.
To pardon.	Pardonner.	Parcere.	Tha thứ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To speak.	Parler.	Loqui.	Nói.
To depart.	Partir.	Proficisci.	Trẩy đi.
To attain.	Parvenir.	Consequi.	Đặng.
To pass.	Passer.	Transire.	Đi qua.
To be passionate.	Se passionner.	Vehementer expetere.	Ái mộ.
To be patient.	Patienter.	Perdurare.	Nhịn.
To pave.	Paver.	Pavimentum struere.	Lát.
To deck with flags.	Pavoiser.	Vexilla suspendere.	Treo các cờ.
To pay.	Payer.	Solvere.	Trả.
To comb.	Peigner.	Pectere.	Chải.
To paint.	Peindre.	Pingere.	Vẽ.
To pain.	Peiner.	Vexare.	Làm khổ sở.
To peal.	Peler.	Decorticare.	Gọt.
To penetrate.	Pénétrer.	Penetrare.	Thâu.
To think.	Penser.	Cogitare.	Tưởng.
To pierce.	Percer.	Forare.	Khoan.
To collect.	Percevoir.	Colligere.	Góp.
To loose.	Perdre.	Perdere.	Mất.
To perfect.	Perfectionner.	Perficere.	Làm trọn.
To permit.	Permettre.	Permittere.	Cho phép.
To persecute.	Persécuter.	Insectari.	Bắt bớ.
To persevere.	Persévérer.	Perseverare.	Bền đỗ.
To persuade.	Persuader.	Persuadere.	Dỗ.
To pervert.	Pervertir.	Depravare.	Làm hư.
To weigh.	Peser.	Ponderare.	Cân.
To break wind backwards.	Peter.	Pedere.	Địt.
To knead.	Pétrir.	Pinsere.	Quết.
To pound.	Piler.	Tundere.	Đâm.
To pillage.	Piller.	Rapere.	Trộm cướp.
To pinch.	Pincer.	Vellicare.	Véo.
To sting.	Piquer.	Pungere.	Châm.
To make water.	Pisser.	Mingere.	Đái, tiểu tiện.
To place.	Placer.	Ponere.	Đặt.
To plead.	Plaider.	Litigare.	Kiện.
To complain.	Se plaindre.	Conqueri.	Năn nỉ.
To please.	Plaire.	Placere.	Đẹp lòng.
To joke.	Plaisanter.	Jocari.	Nói cợt.
To plant.	Planter.	Plantare.	Trồng.
To weap.	Pleurer.	Flere.	Khóc.
To bend.	Plier.	Plicare.	Xếp.
To plume.	Plumer.	Plumas vellere.	Nhổ lông.
To nettle.	Pointiller.	Argutari.	Cãi.
To pepper.	Poivrer.	Pipere condire.	Ướp tiêu.
To polish.	Polir.	Polire.	Chuốt.
To lay eggs.	Pondre.	Ova eniti.	Đẻ trứng.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIENG AN NAM.
To carry.	Porter.	Ferre.	Đem.
To pursue.	Poursuivre.	Persequi.	Đeo đuổi.
To provide.	Pourvoir.	Providere.	Phòng.
To push.	Pousser.	Impellere.	Đẩy.
To be able.	Pouvoir.	Posse.	Đặng, được.
To practise.	Pratiquer.	Colere.	Giữ.
To preach.	Prêcher.	Prædicare.	Giảng.
To predict.	Prédire.	Futura prædicere.	Nói tiên tri.
To prefer.	Préférer.	Anteponere.	Chuộng hơn.
To take.	Prendre.	Capere.	Lấy.
To premise.	Préposer.	Negotio præficere.	Đặt áp việc.
To present.	Présenter.	Porrigere.	Trao.
To lend.	Prêter.	Commodare.	Cho mượn.
To pray.	Prier.	Orare.	Cầu.
To procure.	Procurer.	Commoda curare.	Lo cho người.
To produce.	Produire.	Producere.	Sinh.
To profit.	Profiter.	Facere progressum.	Tấn tới.
To walk.	Se Promener.	Ambulare.	Đi dạo.
To promise.	Promettre.	Promittere.	Hứa.
To propagate.	Propager.	Propagare.	Sinh sản.
To protect.	Protéger.	Protegere.	Chở che.
To stink.	Puer.	Fœtere.	Hôi thối.
To purge.	Se Purger.	Uti alvi ductione.	Uống thuốc xổ.
To quarrel.	Quereller.	Convitiis lacessere.	Nhiếc.
To leave.	Quitter.	Relinquere.	Để.
To lower.	Rabaisser.	Deprimere.	Hạ xuống.
To plane.	Raboter.	Runcinare.	Bào.
To buy again.	Racheter.	Redimere.	Chuộc.
To refine.	Raffiner.	Metalla purgare.	Luyện kim.
To refresh.	Rafraichir.	Refrigerare.	Làm cho mát.
To reason.	Raisonner.	Ratiocinari.	Luận lẽ.
To gather.	Ramasser.	Colligere.	Thâu, góp.
To bring back.	Ramener.	Reducere.	Đem về.
To row.	Ramer.	Remigare.	Chèo.
To creep.	Ramper.	Repere.	Bò, lết.
To range.	Ranger.	Ordine collocare.	Sắp lại.
To grate.	Râper.	Limare.	Giũa.
To recall.	Rappeller.	Revocare.	Kêu lại.
To shave.	Raser.	Barbam abradere.	Cạo râu.
To satisfy.	Rassasier.	Saturare.	Cho ăn no.
To collect.	Rassembler.	Dispersa colligere.	Thâu đồ bật bạ.
To ravage.	Ravager.	Devastare.	Phá nát.
To ravish.	Ravir.	Rapere.	Ăn cướp.
To streak.	Rayer.	Lineam ducere.	Rạch đàng.
To recapitulate.	Récapituler.	Compendio dicere.	Nói dón.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To reject.	Rebuter.	Fastidiosè repellere.	Bỏ rẫy.
To conceal.	Recéler.	Receptare.	Trử dương.
To receive.	Recevoir.	Recipere.	Chịu lấy.
To reseek.	Rechercher.	Investigare.	Tìm kiếm.
To recite.	Réciter.	Ex memoriâ exponere.	Đọc ôn.
To reclaim.	Réclamer.	Auxilium implorare.	Xin cứu.
To recompense.	Récompenser.	Remunerare.	Thưởng.
To reconcile.	Réconcilier.	Pacem componere.	Giao hòa lại.
To recognize.	Reconnoître.	Agnoscere.	Nhìn.
To have recourse to.	Recourir.	Ad aliquem confugere.	Chạy đến cùng.
To recover.	Recouvrer.	Recuperare.	Đặng của mình lại.
To recruit.	Recruter.	Adscribere milites.	Cấp lính.
To draw back.	Reculer.	Retrò cedere.	Lui.
To redress.	Redresser.	Erigere.	Dựng lại.
To reduce.	Réduire.	Sibi subjicere.	Bắt phục mình.
To repair.	Refaire.	Iterùm facere.	Làm lại.
To reform.	Réformer.	Reformare.	Sửa lại.
To refuse.	Refuser.	Recusare.	Chối, từ.
To regale.	Régaler.	Epulas instruere.	Làm tiệc.
To regard.	Regarder.	Aspicere.	Xem, coi.
To reign.	Régner.	Regnare.	Trị.
To throw back.	Rejeter.	Rejicere.	Từ bỏ.
To rejoice.	Réjouir, (se)	Gaudere.	Vui mừng.
To slacken.	Relâcher.	Relaxare.	Nới ra.
To bind.	Relier.	Compingere librum.	Đóng sách.
To remit.	Remettre.	Opus remittere.	Giãn việc.
To ascend.	Remonter.	Iterùm ascendere.	Lên lại.
To fill.	Remplir.	Implere.	Đổ cho đầy.
To move.	Remuer.	Movere.	Lắc.
To revive.	Renaître.	Renasci.	Sinh lại,
To meet.	Rencontrer.	Offendere.	Gặp.
To return.	Rendre.	Reddere.	Trả.
To renounce.	Renoncer.	Abnegare.	Từ chối.
To re-enter.	Rentrer.	Introire iterùm.	Vào lại.
To repair.	Réparer.	Restaurare.	Tu lí.
To divide.	Répartir.	Dividere.	Phân chia.
To repass.	Repasser.	Iterùm transire.	Đi qua lần nữa.
To refold.	Replier.	Replicare.	Xếp lại.
To answer.	Répondre.	Respondere.	Thưa.
To repose.	Reposer, (se)	Requiescere.	Nghỉ.
To retake.	Reprendre.	Iterùm capere.	Lấy lại.
To represent.	Représenter.	Exponere.	Bày tỏ.
To reject.	Réprouver.	Reprobare.	Từ bỏ.
To reserve.	Réserver.	Reponere.	Để dành.
To respect.	Respecter.	Venerari.	Kính.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To breathe.	Respirer.	Spiritum ducere.	Thở ra.
To resemble.	Ressembler.	Similem esse.	Nên mla dạng.
To fasten.	Resserrer.	Contrahere.	Làm cho hẹp hơn.
To resuscitate.	Ressusciter.	Ad vitam revocare.	Làm cho sống lại.
To remain.	Rester.	Superesse.	Thừa.
To re-establish.	Rétablir.	Renovare.	Làm mới lại.
To retard.	Retarder.	Moram afferre.	Làm trễ.
To resound.	Retentir.	Resonare.	Vang.
To retire.	Retirer.	Reducere.	Kéo lại.
To return.	Retourner.	Reverti.	Trở về.
To dream.	Rêver.	Somniare.	Chiêm bao.
To clothe.	Revêtir.	Vestire.	Cho áo mặc.
To revolt.	Révolter.	Seditionem commovere.	Gây loạn.
To rinse.	Rincer.	Colluere.	Súc.
To laugh.	Rire.	Ridere.	Cười.
To break.	Rompre.	Rumpere.	Bể.
To snore.	Ronfler.	Stertere.	Ngáy pho pho.
To belch.	Roter.	Ructare.	Ợ.
To roast.	Rôtir.	Assare.	Nướng.
To re-open.	Rouvrir.	Reserare.	Mở lại.
To roar.	Rugir.	Rugire.	Gầm hét.
To ruminate.	Ruminer.	Ruminare.	Nhơi.
To sacrifice.	Sacrifier.	Sacrificare.	Tế.
To bleed.	Saigner.	Sanguinem elicere.	Chích máu.
To soil.	Salir.	Sordidare.	Vấy vá.
To salt.	Saler.	Sale condire.	Ướp muối.
To gush out.	Saillir.	Salire.	Nhảy vọt.
To salute.	Saluer.	Salutem impertire.	Chào, lạy.
To sift.	Sasser.	Incernere.	Rây.
To satisfy.	Satisfaire.	Satisfacere.	Làm đủ, đền.
To drip.	Saucer.	Jure intingere.	Chấm gia vị.
To jump.	Sauter.	Exilire.	Nhảy.
To save.	Sauver.	Salvare.	Cứu.
To seal.	Sceller.	Obfirmare sigillo.	Đánh dấu.
To saw.	Scier.	Serrare.	Cưa.
To scrutinize.	Scruter.	Scrutari.	Tra soát.
To carve.	Sculpter.	Insculpere.	Thích.
To dry.	Sécher.	Siccare.	Phơi khô.
To succour.	Secourir,	Adjuvare.	Giúp.
To seduce.	Séduire.	Seducere.	Dỗ dành.
To feel.	Sentir.	Sentire.	Giác.
To separate.	Séparer.	Sejungere.	Rẽ ra.
To serve.	Servir.	Famulari.	Giúp việc.
To whistle.	Siffler.	Sibilare.	Hút gió.
To sign.	Signer.	Chirographum apponere.	Thủ kí.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To attend.	Soigner.	Curare.	Giữ.
To solemnize.	Sollenniser.	Solemnitatem agere.	Làm lễ trọng.
To solicit.	Solliciter.	Incitare.	Giục lòng.
To sound.	Sonder.	Tentare vadum.	Dò.
To ring.	Sonner.	Sonare.	Ra tiếng kêu.
To go out.	Sortir.	Exire.	Ra.
To blow.	Souffler.	Sufflare.	Thổi.
To suffer.	Souffrir.	Pati.	Chịu khó.
To soil.	Souiller.	Fœdare.	Làm dơ.
To raise.	Soulever.	Altè extollere.	Dở lên.
To submit.	Soumettre.	Subjicere.	Bắt phục.
To smile.	Sourire.	Subridere.	Mỉn cười.
To uphold.	Soutenir.	Sustentare.	Đỡ lên.
To remember.	Se souvenir.	Reminisci.	Nhớ lại.
To stipulate.	Stipuler.	Stipulari.	Giao kết.
To undergo.	Subir.	Subire.	Chịu.
To submerge.	Submerger.	Submergere.	Làm cho chìm.
To substitute.	Substituer.	Substituere.	Thế lại.
To succeed.	Succéder.	Succedere.	Thế lấy.
To sweat.	Suer.	Insudare.	Ra mồ hôi.
To suffocate.	Suffoquer.	Fauces elidere.	Cán cổ.
To sweat.	Suinter.	Exspirare.	Rịn.
To follow.	Suivre.	Sequi.	Theo.
To supply.	Suppléer.	Supplere.	Thêm sự thiếu.
To surmount.	Surmonter.	Superare.	Lấn.
To watch over.	Surveiller.	Advigilare.	Xem sóc.
To suspend.	Suspendre.	Suspendere.	Treo.
To sustain.	Sustenter.	Victum præbere.	Nuôi dưỡng.
To endeavour.	Tâcher.	Conari.	Rán sức.
To stain.	Tacher.	Conspurcare.	Làm ố gỉ.
To prune.	Tailler.	Amputare.	Phát.
To be silent.	Se taire.	Tacere.	Làm thinh.
To tan.	Tanner.	Coria curare.	Thuộc da.
To delay.	Tarder.	Morari.	Trễ.
To feel.	Tâter.	Gustu explorare.	Nếm.
To tax.	Taxer.	Tributum imponere.	Trưng thuế.
To dye.	Teindre.	Tingere.	Nhuộm.
To testify.	Témoigner.	Testari.	Làm chứng.
To moderate.	Tempérer.	Temperare.	Châm chước.
To stretch out.	Tendre.	Extendere.	Giăng.
To hold.	Tenir.	Tenere.	Cầm.
To tempt.	Tenter.	Ad facinus impellere.	Giục phạm tội.
To suck.	Teter.	Lac sugere.	Bú sữa.
To grow lukewarm.	Tiédir.	Tepescere.	Ra nguội.
To pull.	Tirer.	Trahere.	Kéo.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To tolerate.	Tolérer.	Tolerare.	Nhịn.
To fall.	Tomber.	Cadere.	Ngã.
To thunder.	Tonner.	Tonare.	Sấm nổi.
To wipe.	Torcher.	Detergere.	Chùi.
To wring.	Tordre.	Torquere.	Vặn.
To torture.	Torturer.	Tormentis inquirere.	Khảo.
To touch.	Toucher.	Tangere.	Đá đến.
To turn.	Tourner.	Circumvolvere.	Xây.
To cough.	Tousser.	Tussire.	Ho.
To trace.	Tracer.	Delineare.	Gạch đàng.
To translate.	Traduire.	Convertere.	Dịch.
To trail.	Traîner.	Trahere.	Kéo.
To milk.	Traire.	Mulgere.	Nặn.
To treat.	Traiter.	Benè aut malè excipere.	Đãi tốt hay là xấu.
To transcribe.	Transcrire.	Transcribere.	Sao tả.
To transpierce.	Transpercer.	Transforare.	Thâu qua.
To transport.	Transporter.	Transferre.	Đem sang.
To encircle.	Traquer.	Illaqueare.	Đánh bẫy.
To tremble.	Trembler.	Tremere.	Run.
To stamp.	Trépigner.	Tripudiare.	Giậm chơn.
To plait.	Tresser.	Intexere.	Gióc.
To triumph.	Triompher.	Triumphare.	Khởi hoàn.
To trouble.	Troubler.	Aquam turbare.	Làm cho nước đục.
To find.	Trouver.	Confingere.	Bày đặt.
To kill.	Tuer.	Occidere.	Giết.
To unite.	Unir.	Conjungere.	Hiệp làm một.
To use.	User.	Uti.	Dùng.
To usurp.	Usurper.	Usurpare.	Chiếm lấy.
To conquer.	Vaincre.	Vincere.	Thắng.
To be worth.	Valoir.	Valere.	Có giá.
To boast.	Vanter.	Laudare.	Ngợi khen.
To wallow.	Se vautrer.	In cœno volvere se.	Trần mình dưới bùn.
To watch.	Veiller.	Vigilare.	Thức.
To sell.	Vendre.	Vendere.	Bán.
To come.	Venir.	Venire.	Đến.
To blow.	Venter.	Ventum flare.	Gío thổi.
To grow green.	Verdir.	Virescere.	Ra xanh.
To varnish.	Vernir.	Sandarachâ linire.	Thoa sơn.
To pour.	Verser.	Fundere.	Đổ.
To clothe.	Vêtir, (se)	Vestem induere.	Mặc áo.
To vex.	Vexer.	Vexare.	Làm khổ sở.
To vitiate.	Vicier.	Vitiare.	Làm hư.
To grow old.	Viellir.	Senescere.	Ra gìa.
To violate.	Violer.	Violare.	Phạm.
To aim.	Viser.	Collimare.	Nhắm nhía.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
To visit.	Visiter.	Invisere.	Viếng.
To live.	Vivre.	Vivere.	Sống.
To see.	Voir.	Videre.	Thấy.
To drive.	Voiturer.	Vehere.	Chở.
To rob.	Voler.	Volare.	Bay.
To vomit.	Vomir.	Evomere.	Mửa.
To devote.	Vouer.	Vovere.	Khấn.
To will.	Vouloir.	Velle.	Muốn.
To travel.	Voyager.	Iter facere.	Đi đàng.

N. B. To reduce most of these verbs into substantives it is sufficient to add the word sự, thing: as muốn, to wish, preceded by sự becomes "the will." Khấn, to vow, sự khấn, a vow, and so of others.	N. B. Pour réduire la plupart de ces verbes en substantif, il suffit d'ajouter le mot sự, chose; ainsi vouloir, muốn, précédé du mot sự, devient la volonté, ou le vouloir. Vouer, khấn, se change en vœu par l'addition du mot sự; il en est ainsi des autres.	N. B. Ad reducenda pleraque verba ista ad nomen substantivum, satis est adjicere vocem sự, res; verbi gratiâ, velle, muốn, fit voluntas anteponendo ipsi sự muốn. Vovere, khấn, fit votum per vocem sự khấn, et sic de aliis.	N. B. Khi ai muốn dùng các verbô trước nầy mà lập tiếng substantivô, thì phải đặt tiếng sự trước mà thôi; thí dụ, muốn là verbô, song khi đặt sự muốn thì nó ra substantivô; khấn cũng là verbô, song khi đặt sự khấn thì nó cũng ra substantivô, mà các verbô khác thì cũng vậy.

DIALOGUE BETWEEN THE CAPTAIN OF A SHIP AND A COCHIN CHINESE.	DIALOGUE ENTRE UN CAPITAINE DE NAVIRE ET UN COCHINCHINOIS.	DIALOGUS INTER UNUM NAVIS PRÆFECTUM ET UNUM COCINCINENSEM.	Lời Chúa tàu và người An nam vấn đáp cùng nhau.

Good day, Sir, how do you do?	Bonjour, Monsieur, comment vous portez-vous?	Salve, Domine, quomodò vales?	Lạy ông, người có sức khỏe chăng?
I thank you, I am very well.	Je vous remercie, Je me porte bien.	Gratias tibi, benè me habeo.	Đội ơn ông, tôi cũng khá mạnh.
Where do you come from?	D'où venez vous?	Undè venis?	Ông bởi đâu mà đến?
I come from Europe.	Je viens d' Europe.	Ex Europâ.	Bởi Phương tây.
How many months were you on your voyage?	Vous avez navigué pendant combien de mois?	Mare navigasti per quot menses?	Ông vượt biển mấy tháng?
Six months. I left London, the capital of England, on the 20th of February.	Six mois, Je suis parti de Londre capitale de l'Angleterre, le vingt de Février.	Per sex menses, profectus sum è Londino civitate regiâ Anglicâ, die vigesimâ Februarii.	Sáu tháng, chúng tôi chạy ngày hai mươi tháng hai bên tây, tại kinh đô Hồng mao gọi là London.
You have had a pleasant voyage.	Vous avez eu une heureuse navigation.	Secundâ navigatione pervectus fuisti.	Ông đi làm vậy thì thuận phong lắm.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
We now navigate every part of the ocean with perfect ease.	On navigue maintenant sur tout l'océan avec facilité.	Totum hodiè facilè navigatur mare oceanum.	Rày người ta dễ vượt biển cả.
You have only just arrived. Did you sleep well last night?	Vous arrivez tout récemment, avez-vous pu dormir cette nuit?	Recenter appulisti, potuisti ne benè dormire hâc nocte?	Ông mới vào cửa, có ngủ đặng đêm nầy chăng?
I slept very well: and you, how did you pass the night?	J'ai bien dormi; et vous comment avez-vous passé la nuit?	Optimè dormivi, et tu quomodò?	Tôi ngủ đặng khá, mà ông thì làm sao?
I did not sleep well.	Je n'ai pas bien reposé.	Ego non tam benè requievi.	[thôi. Tôi nghỉ đặng một ít mà
Why; have you any anxiety?	Pourquoi, avez-vous quelque inquiétude?	Quarè, habes ne aliquam anxietatem?	Sao vậy, ông có rối gì trong trí chăng?
No; but the noise of the thunder and the constant lightning disturbed my repose.	Non, mais le bruit du tonnerre et des éclairs répétés, ont troublé mon sommeil.	Nihil angoris mihi est, sed fragor tonitru et fulgura repetita somnum amoverunt.	Tôi chẳng có sự rối, sọng tiếng sấm sét nổi và chớp năng chói lòa, chẳng cho tôi ngủ êm.
What do you intend doing to-day?	Qu'avez-vous intention de faire aujourd'hui?	Quid intendis agere hâc die?	Ông có ý làm đi gì hôm nay chăng?
I wish to pay a visit to the chief Mandarin, and to his wife and children.	Je veux visiter le grand Mandarin ainsi que sa femme et ses enfans.	Volo invisere magnum Præfectum, ipsius mulierem et filios.	Tôi muốn đi viếng Quan lớn cùng thể tử người.
You may see the chief Mandarin, but it is not the custom in this country to pay visits to ladies.	Vous pouvez visiter le grand Mandarin, mais il n'est pas d'usage dans ce pays de rendre visite aux Dames.	Potes invisere Præfectum, sed in hoc regno mos non est visitandi mulieres.	Ông đi viếng Quan lớn thì được, song thói nước nầy chẳng cho phép thăm đờn bà.
I will willingly conform to the manners of the country. I have no intention of doing any thing contrary to the usages of the kingdom; there is an ancient proverb which says, when you are at Rome do as the Romans do; and when you are in a strange country, follow the customs of the place.	Je me conformerai volontiers aux mœurs du pays, je n'ai point intention de faire la moindre chose contre les usages du Royaume, il est un vieux proverbe qui dit: qu'à Rome il faut faire comme à Rome, et lorsqu'on se trouve dans un autre lieu suivre les usages de ce lieu.	Hujus Regni moribus libenter obtemperabo, nolo enim quid moliri adversus regionis consuetudines, est enim adagium tritum: cum Romæ fueris romano vivito more, cum fueris alibì vivito sicut ibì.	Tôi cam lòng chìu theo quốc pháp, tôi chẳng có ý làm đều gì nghịch cùng thói phép đất nầy, có tục ngữ rằng: nhập giang tùy khúc, nhập gia tùy tục.
If you wish it, I will take you to the Mandarin of the port; you must first be presented to him that he may be informed of the object of your voyage.	Si vous le désirez, je vous conduirai au Mandarin du port, il faut d'abord se présenter à lui afin qu'il soit informé du sujet de votre voyage.	Si vis, ducam te ad Præfectum portui præpositum, oportet enim, primùm accedere ad illum ut cognoscat ad quid hùc venisti.	Nếu ông muốn thì tôi sẽ đem ông vào thăm quan thủ cửa trước đã, hầu người đặng hay ông đến đây việc gì.
Very well; let us go now;	Très-bien, allons donc à	Optimè, eamus igitur nùnc,	Phải lắm, chúng tôi hãy

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
but first tell me, my friend, who you are?	présent, mais auparavant, dites moi, mon ami, qui vous êtes.	sed anteà dic mihi, frater, quis es tu?	đi bây giờ, song xin anh nói cùng tôi, anh là ai?
I am interpreter to the king in the English, French, Portuguese and Latin languages.	Je suis l'interprête du Roi pour les langues Anglaise, Francaise, Portugaise et Latine.	Ego sum interpres regis pro linguâ Anglicâ, Gallicâ, Lusitanâ et Latinâ.	Thưa ông, tôi là thông ngôn vua mà cắt nghiã tiếng Hồng mao, tiếng Pha lang sa, tiếng Bút tu ghe, và tiếng Latinh.
Who taught you all these languages to enable you to act as interpreter?	Qui vous a enseigné toutes ces langues, pourque vous soyez capable de les interpréter.	Quis te docuit has omnes linguas, ut possis eas interpretari.	Ai đã dạy anh các tiếng ấy cho đặng làm thông sự thể ấy.
At the time the Catholic Religion flourished in this kingdom, I was a pupil of the ancient preachers of the Gospel, and from hearing them speak as well as by reading European books I learnt these different languages.	Dans le temps que la Religion Catholique florissoit dans ce Royaume, j'étois écolier des anciens prédicateurs de l'Evangile, en les entendant parler, et en lisant les livres Européens, j'ai appris ces différentes langues.	Tempore quo florebat Religio Catholica in hoc Imperio, discipulus fui antiquorum sancti Evangelii præconum, audiendo illos et libros Europæos legendo, harum linguarum cognitionem consecutus sum.	Thuở đạo chánh thiên chúa đặng thạnh lợi trong Nước nầy, thì tôi làm học trò các thầy giảng đạo thánh ấy, và bởi tôi nghe các thầy nói và bởi tôi coi sách tây thì mới biết đặng các tiếng ấy.
That is sufficient; let us now go.	Cela suffit, partous maintenant.	Sufficit, eamus nùnc.	Thì thôi, chúng ta hãy đi.
It will be better that I should first go and enquire of the Mandarin's servants, if he is at home; and if we can see him.	Il vaut mieux que j'aille auparavant pour m'informer des serviteurs du Mandarin, s'il est à la maison et s'il est visible.	Meliùs est ut ego eam ante et à ministris præfecti inquiram, utrùm ipse sit domi et adiri possit.	Tôi đi trước mà hỏi chơn tay quan thủ, cho đặng biết người có ở nhà và có nên vào thăm ông thì tốt hơn.
Your plan is good, my dear friend, go immediately and give me an answer.	Votre dessein est bon, mon cher ami, allez donc au plutôt et donnez-moi réponse.	Propositum tuum videtur bonum, optime frater, vade igitur citiùs et da mihi responsum.	Anh liệu làm vậy thì hay, xin đi cho kíp và nói lại cho tôi biết cùng.
Sir, I have enquired of the Mandarin's servants if he is visible; they tell me that the Mandarin is occupied in transacting business from nine o'clock till twelve, after which he retires till three o'clock, it will therefore be better for us to go at four o'clock.	Monsieur, je me suis informé des serviteurs du Mandarin s'il étoit visible, ils m'ont répondu, que le Mandarin étoit occupé à vider les différents depuis neuf heures jusqu'à midi, et qu'après cela il alloit reposer jusqu'à trois heures, qu'ainsi il seroit mieux d'aller chez lui à quatre heures.	Domine, jam scissitatus sum à præfecti ministris, et ipsi sic dixerunt: Præfectus dirimit negotia ab horâ nonâ usque ad meridiem, quibus absolutis, vadit dormitum ad horam usque tertiam, satiùs igitur erit ut dux navis domi accedat horâ quartâ.	Thưa ông, tôi đã hỏi han chơn tay quan lớn, các chú nói rằng; quan lớn mắc xử việc từ giờ thứ chín cho đến đứng bóng, đoạn người đi nghỉ cho đến giờ thứ ba, nếu chúa tàu tới đến giờ thứ bốn thì phải hơn.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
You have a watch, Sir, will you tell me the hour ?	Vous avez une montre, Monsieur, veuillez bien me dire quelle heure il est.	Habes, Domine, horologium manuale, quota hora est nunc ?	Ông có đồng hồ trái quít, xin ông coi, rày đến giờ thứ mấy ?
It is now three o'clock. I must, therefore, shave, wash and dress myself in my best clothes, in honour of the Mandarin.	Il est à présent trois heures, il faut donc me raser, me laver, et me revêtir de beaux habits pour faire honneur au Mandarin.	Nunc est tertia, oportet ergò barbam radere, faciem lavare, vestemque bonam induere in honorem Præfecti.	Rày đã đến giờ thứ ba, bởi đó tôi phải cạo râu, rửa mặt mũi và mặc áo lịch sự mà kính Quan lớn.
Come here boy, get ready my black shoes, a white shirt, a yellow waistcoat, green pantaloons, violet coloured stockings, a red neck-handkerchief; and my blue coat. Brush my hat ; make haste; I must go on shore to pay a visit to the Mandarin.	Viens ici garçon, prépare mes souliers noirs, une chemise blanche, un gilet jaune, des pantalons verts, des bas violets, un mouchoir de cou rouge, et mon habit bleu ; brosse mon chapeau, hâte toi, il faut que j'aille à terre pour rendre visite au Mandarin.	O puer, veni hùc, dispone calceamenta nigra, para indusium album, breviorem subuculam flavam, femoralia viridia, tibialia violacea, strophium rubrum, et vestem cæruleam ; scopulâ deterge galerum, fac citiùs, oportet enim me in terram ascendere Præfecti invisendi causâ.	Ớ chú, lại đây, hãy dọn giày đen, áo trắng bề trong, áo lá vàng, quần xanh lá cam, tất tím, khăn cổ đỏ, và áo xanh da trời bề ngoại; lấy bàn chải chùi nón, hãy làm cho kíp, vì tôi phải lên đất, mà đi viếng quan lớn.
I think, Sir, you had better eat something before you go; perhaps, if the Mandarin detains you long in conversation you may suffer from hunger.	Je crois, Monsieur, que vous feriez bien de manger quelque chose avant de descendre, il pourroit arriver que le mandarin en s'entretenant long temps avec vous ne vous fît souffrir de la faim.	Domine, cautiùs fortassè esset aliquid manducare antequam in terram ascendas, fieri enim potest ut diù colloquaris cum Præfecto et fame labores.	Thưa ông, nếu ông ăn một hai miếng trước lên đất thì hơn, hoạc ông sẽ nói truyện cùng quan lâu dài, e đói chăng ?
There are two boats coming to sell provisions.	Voilà deux barques qui viennent vendre des provisions.	Ecce duæ cymbæ remigantes ad nos ad vendendum cibaria.	Kià hai chiếc ghe chèo đây mà bán đồ ăn.
We congratulate you, Sir, on your safe arrival here ; how do you do ?	Nous vous félicitons, Monsieur, de votre heureuse arriveé ici, comment vous portez vous ?	Gratulamur, tibi Domine, felicem adventum, vales ne ?	Chúng tôi kính mừng ông mới tới đây, người có bằng an chăng ?
Very well, I am also happy to meet you in good health.	Bien, Je me félicite aussi de vous rencontrer en bonne santé.	Benè, Ego vicissim lætor quod incolumis vos incolumes offendam.	Chúng tôi cũng đã khá và vui mừng vì gặp anh em bằng an như vậy.
Where do you come from ?	D'où venez-vous ?	Ex quo loco nobis adestis ?	Bởi đâu anh em đến đây ?
From that village near the sea shore, where we have greater facility in exercising our trade of fishermen.	De ce village voisin du rivage de la mer, nous avons dans cet endroit plus de commodité pour	E pago isto prope littus maris, ibi major datur facilitas ad exercendam artem piscatoriam.	Chúng tôi ở trong xóm nảy gần bãi biển cho dễ làm nghề cá.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
	exercer notre profession de pêcheur.		
Have you any good fish. It is long since I tasted any fresh fish.	Avez-vous de bons poissons, il ya bien long-temps que je n'ai pu manger du poisson frais?	Habetis ne bonos pisces, jam à multis diebus non potui pisces recentes comedere?	Các chú có cá tốt, chúng tôi chẳng đặng ăn cá tươi đã lâu?
Yes, Sir, we have some of several kinds, and very good ones; such as sardines, flying fish, mullet, skate and cuttle fish.	Oui, Monsieur, nous avons plusieurs espèces de très-bons poissons, tels que les sardines, les poissons volants, les mullets, les raies et les sèches.	Etiam, non desunt pisces optimi et diversæ speciei, ut sardiniæ, pisces volantes, mulli, raiæ, sepiæ.	Dạ, chúng tôi có nhiều thứ cá tốt, như cá lầm, cá chuồn, cá đối, cá đuối, cá mực.
You have no crocodiles, sharks, sea hogs and sea dogs.	Vous n'avez point de crocodile, de porc-marin, de requin ou chien de mer.	Nullum, affertis crocodilum, porcum marinum, et squalum seu canem marinum?	Anh em chẳng chở con sấu, cá cúi, cá xà cũng là cá mập chăng?
We have none. Our boat is too samll to carry such large fish: there is a large boat near this, which will bring some.	Nous n'en avons point, notre barque est trop petite pour porter de si gros poissons, voilà une grande barque près d'ici qui vous en apportera.	Nullum, cymba enim nostra impar est tantis piscibus vehendis, en cymba magna non procul distans, ipsa afferet vobis.	Thưa không, vì ghe chúng tôi nhỏ lắm cho đặng chở cá lớn, ấy chiếc ghe lớn chẳng xa bao lăm, nó sẽ đem cá ấy cho các ông.
Bring the fish on deck that we may see them.	Apportez les poissons sur le navire afin que nous les voyons.	Deferte pisces supra navim, ut videamus.	Hãy đem cá lên trên tàu mà coi.
I will take them all, how much do you want for them?	Je les prendrai tous, combien en voulez-vous?	Accipiam omnes, quanti illos venditis?	Chúng tôi sẽ mua hết, muốn mấy?
Observe, Sir, that here are sixty fish, and we only ask four bundles for them.	Faites bien attention, Monsieur, qu'il y a là soixante poissons, et que nous ne demandons que quatre ligatures.	Attende, Domine, hìc apponuntur sexaginta pisces, et quatuor ligaturas tantùm petimus.	Xin ông xét lại, đây có sáu mươi con cá, mà chúng tôi xin bốn quan tiền mà thôi.
I don't know yet what a bundle is; show me one.	Je ne sais point encore ce que c'est qu'une ligature, montrez m'en une.	Quid sit ligatura nondùm intelligo, ostende mihi unam.	Quan tiền là đi gì tôi chưa biết, cho tôi coi một.
We have only with us a few pence or Sapèques, but this will be sufficient to give you an idea of the ligature or quan; look at this penny which has a square hole in the middle—we string six hun-	Nous n'avons ici que quelques deniers ou sapèques, mais cela suffit pour vous donner une idée de la ligature ou quan; regardez ce denier (đồng) qui a un trou carré dans le milieu;	Non habemus nisi paucos teruncios, sed hoc sufficit ad enucleandum quid sit quan seu ligatura; aspice hunc teruncium (đồng) perforatum in medio foramine quadrato; nobis est consuetudo	Chúng tôi có một ít đồng mà thôi, song đã đủ mà cắt nghiã một quan là làm sao; xin ông coi một đồng nầy có lỗ vuông giữa, chúng tôi quen xỏ sáu trăm đồng thể ấy cùng nhau, ấy là một

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
dred of these together; and these form what we call a quan or bundle, — we divide this into ten parts or masses, each containing sixty pence, so that ten masses or tiền are equivalent to one bundle.	nous enfilons six cents deniers ensemble, c'est ce que nous appelons quan ou ligature; nous divisons cette ligature en dix parties ou masses (tiền) qui renferment soixante deniers chaque, ainsi dix masses ou dix tiền equivalent à une ligature.	ligandi simul sexcentos teruncios quos vocamus unam ligaturam; dividimus iterùm illam ligaturam in decem partes seu fasciculos complectentes sexaginta teruncios quos massam vocamus (tiền,) igitur decem massæ seu mười tiền æquivalent uni ligaturæ.	quan; lại chúng tôi chia quan tiền ấy ra làm mười phần, mỗi một phần đặng sáu mươi đồng, gọi là một tiền, bởi đó một quan gồm lại mười tiền.
I understand: but I am still ignorant of the value of this penny and of the metal of which it is composed.	Je comprends, mais j'ignore encore quelle est la matière de ce denier et quelle est sa valeur.	Intelligo, sed nondùm scio quænam sit hujus teruncii materia et quanti est.	Nghe được, song chúng tôi chưa biết sự chất đồng ấy và giá một quan đáng bao nhiêu.
The metal is Zinc: its value is by no means fixed; it rises and falls according as the price of the nail or loaf of silver, as it is called, rises or falls.	La matière c'est le zinc, sa valeur n'est point fixe, elle augmente ou diminue selon que le prix du clou ou du pain d'argent augmente ou diminue.	Materia ipsius est zinc, ipsius pretium verò non est constitutum, ascendit vel descendit, seu augetur vel minuitur pro ut pretium argenti quod vocamus clavum vel panem crescit aut decrescit.	Sự chất đồng ấy là kẽm, giá nó chẳng thật, nó lên xuống mặc đòi giá đính bạc, nén bạc lên xuống.
Continue your explanation, that I may learn the value of the nail or loaf of silver.	Continuez votre explication, afin que je connoisse la valeur du clou et du pain d'argent.	Perge elucidationem tuam, ut cognoscam quanti valeant clavus et panis argenteus.	Cứ việc, hãy cắt nghĩa cho tôi đặng hay, một đính và một néu bạc đáng mấy quan tiền.
A nail of silver is sometimes worth three, sometimes four, five or six ligatures, according as there is plenty or scarcity of silver, few or many purchasers; then the loaf of silver is worth thirty, forty or sixty ligatures. For the nail contains one ounce of silver, and the loaf weighs ten.	Un clou d'argent vaut quelquefois trois, quelquefois quatre, cinq ou six ligatures, selon qu'il y a peu ou beaucoup d'argent et beaucoup ou peu d'acheteurs; alors le pain d'argent vaut trente, quarante ou soixante ligatures, car le clou est une once d'argent et le pain pèse dix onces.	Unus clavus argenti aliquandò valet tres, aliquandò quatuor, quinque vel sex ligaturas, pro ut est multùm vel parùm argenti, et multi vel pauci sunt emptores; tùnc panis argenti valet triginta, quadraginta vel sexaginta ligaturas; clavus enim est una uncia argenti, sed panis argenti pendit decem uncias.	Một đính bạc khi thì đáng ba, khi thì đáng bốn, khi thì đáng năm hay là sáu quan, mặc đòi ít nhiều bạc, và ít nhiều kẻ mua; khi ấy một nén cũng đáng ba mươi, bốn mươi hay là sáu mươi quan, vì một đính là một lượng bạc, mà một néu là mười lượng.
Do you know the Spanish pillar dollar?	Connoissez-vous la piastre d'Espagne qui a deux colonnes.	Cognoscis ne nummum Hispanicum vulgari nomine patacam dictum	Có biết đồng bạc tây gọi là tấm bạc tròn, tấm bạc hai cột chăng?

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
		qui habet duas columnas?	
We do know it, but the dollar is lighter than our nail — for the latter weighs thirty-nine grains, and the former weighs only twenty-seven grains.	Nous la connoissons, mais la piastre est plus légère que notre clou, car celui-ci pèse trente neuf grammes et la piastre ne pèse que ving sept grammes.	Cognoscimus, sed nummus Hispanicus levior est nostro clavo, etenim hic pendit triginta novem partes seu grammas, et ille viginti septem solummodò.	Chúng tôi biết, song một tấm bạc tây nhẹ hơn đính bạc ta, vì đính ta cân đặng ba mươi chín phần, và bạc tấm thì cân có hai mươi bẩy phần mà thôi.
We have also crowns of the same shape and weight as the Spanish dollar, but we do not know if our crowns are made of purer silver than the European ones.	Nous avons aussi des écus de la même forme et du même poids que la piastre d'Espagne, mais nous ignorons si nos piastres sont d'un argent plus pur que celui d'Europe.	Apud nos etiam sunt nummi ejusdem formæ et ponderis ac Hispani, sed nobis non est notum utrùm nummi nostri sint ex argento puriori quam Europæi.	Chúng tôi cũng có tấm bạc tròn hình dạng như bạc tây và nặng như vậy, song chúng tôi chẳng rõ bạc tấm ta ròng hơn bạc tây hay là chăng. ?
There is a boat laden with fruit; will you buy some of it? it will refresh you.	Voilà une barque chargée de fruits, voulez-vous en acheter pour vous rafraichir?	En cymba fructibus onusta, visne emere ad refrigerium?	Kià có ghe chở trái trăng hoa qủa, ông có muốn mua mà ăn cho mát chăng?
Yes; for after so long a voyage I feel much heated. I must, therefore, take something of a cooling nature.	Oui, car après une si longue navigation, Je ressens un grand échauffement, il faut à présent faire usage de choses rafraichissantes.	Emam, quia post tam longam navigationem æstum nimium in me ipso experior, nùnc oportet uti rebus ad refrigerandum idoneis.	Tôi mua, vì vượt biển lâu ngày trong mình nóng lắm, rày phải dùng đồ mát.
We have brought plantains, pine apples, cocoanuts, mangoes, oranges, lemons, pamplemuses,—custard apples, jacks; we have also kitchen herbs, such as lettuce, purslain, water parsley, cacalia, persecaria, radishes, cabbages, yam, onions, garlic, mint, and sugarcanes, as a delicacy.	Nous apportons des bananes, des ananas, des cocos, des mangues, des oranges, des limons, des pampelmous, des anones, des jaques; nous avons aussi des herbes potagères, telles que laitues, pourpier, berle, cacalie, persicaire, raves, choux, batates, oignons, aulx, menthe frisée, et des cannes à sucre pour faire bonne bouche.	Afferimus musas, (seu ficos bananas,) ananates, (seu bromelias,) coco, mangas, mala aurantia, limones, citros decumanas, anonas, et artocarpos jacas; habemus etiam olera, ut lactucas, portulacam, sium, cacaliam, polygonum, sicut et rapas, brassicas, convolvulos batatas, cepas, allia, mentham crispam, et cannas sacchari ad bonum halitum.	Chúng tôi chở chuối, thơm, trái dừa, xoài, cam, chanh, bưởi, mẳng cầu, mít; lại chúng tôi có rau, như rau diếp, rau sam, rau cần, rau lủi, rau răm, sau nữa chúng tôi có củ cải, cải rổ, khoai lang, hành, củ tỏi, rau húng, và miá cho thơm miệng.
Sir, it is time to go and pay a visit to the Mandarin of the port.	Monsieur, c'est l'heure d'aller rendre visite au Mandarin du port.	Domine, jam venit hora adeundi Præfectum portûs.	Lạy ông, ấy đã đến giờ đi viếng quan thủ ngữ.
Let us go.	Allons.	Eamus.	Chúng ta hãy đi.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
That will do—here is the Mandarin and he is come to visit the ship.	C'est assez, voilà le Mandarin qui arrive avec sa garde pour visiter le navire.	Sufficit, ecce Præfectus militibus stipatus qui accedit ad navem visitandam.	Thôi, nầy quan cùng lính hầu đến xét tàu.
We congratulate the Captain of this ship.	Nous félicitons le capitaine du navire sur son heureuse arrivée.	Gratulamur duci navis felicem adventum.	Chúng ta kính mừng chúa tàu mới đến.
I thank you, and congratulate you also.	Je vous remercie et vous félicite aussi.	Gratias, benè etiam vobis sit omnibus.	Tôi tạ ơn cùng chúc phước lành cho các ông.
Bring a chair for the Mandarin.	Apportez une chaise pour le Mandarin.	Affer sedile ut Præfectus sedeat.	Hãy đem trước ỷ cho quan ngồi.
Will you take a glass of wine?	Voulez-vous accepter un verre de vin?	Visne bibere poculum vini?	Ngài có muốn uống một chén rượu nho chăng?
I am much obliged to you, I will take a glass of brandy.	J'en suis très-reconnoissant, je prendrai un verre d'eau de vie.	Grates tibi persolvo, accipiam poculum vini igne vaporati et stillati.	Đội ơn ông, tôi sẽ uống một chén rượu mạnh.
As you like; we have brandy, and some very good wine.	A votre volonté, nous avons de l'eau de vie et du très-bon vin.	Ad libitum tuum, habemus illud sicut et vinum vitis generosum.	Mặc ý ông, chúng tôi có rượu mạnh, và rượu nho ngon lắm.
We, of Cochin China prefer brandy to wine—we find the latter insipid.	Nous autres Cochinchinois nous buvons plus volontiers un verre d'eau de vie que de vin, nous trouvons le vin fade.	Nos Anamitæ libentiùs exsicamus pateram vini stillati quam meri, quia istud est insulsum.	An nam chúng tôi chuộng rượu mạnh hơn, vì rượu nho lạt lắm.
What is the object of the Mandarin's visit?	Quel est le sujet de la visite du Mandarin?	Præfectus ad quid hùc venit?	Quan đến đây việc gì?
Sir, the king of Cochin China has ordered us to visit every vessel which arrives in this port, and to enquire of the Captain what he intends doing here.	Monsieur, le Roi de Cochinchine nous ordonne de visiter tous les navires qui entrent dans ce port, et de demander au capitaine ce qu'il vient faire ici?	Domine, Rex hujus regni Cocincinensis mandat nobis, ut omnes naves hunc portum adeuntes inspiciamus, et à duce navis sciscitemur ad quid hùc appulit?	Thưa ông, có lịnh hoàng đế nước Đại việt, dạy chúng tôi xét các tàu vào cửa nầy, và hỏi chúa tàu người tới đây việc gì?
I have come to sell and to purchase several things belonging to this country.	Je suis venu pour vendre et acheter plusieurs objets de ce pays.	Veni ad vendendum et emendum multas res hujus regionis.	Chúng tôi đến đây mà buôn bán và mua nhiều vật đất nầy.
You are a European?	Vous êtes Européen?	Tu es vir Europæus?	Ông là người bên tây chăng?
Yes, Mandarin.	Oui, Mandarin.	Etiam, Domine.	Thưa phải.
Europeans are prohibited by an order of the king, from buying or selling any thing in this port—will you, therefore, I pray, go on to the port of Touron which is not	Les Européens ne peuvent acheter ou vendre quoique ce soit dans ce port, une ordonnance royale le défend; veuillez, je vous prie, continuer votre route jusqu'au port de	Emere et vendere viro Europæo non datur in isto portu, hoc prohibetur à præscripto regio; naviges, oro, usque ad portum Touron, parvo spatio à Regiâ distantem, faci-	Thưa ông, người bên tây chẳng đặng mua bán giống gì trong cửa nầy, vì có lịnh bề trên cấm; xin ông chạy ra đến cửa hàn, đó thì gần kinh đô,

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
far from the royal city—you will there obtain, with greater facility, permission from his Majesty.	Touron, qui n'est pas loin de la ville royale, il vous sera plus facile d'obtenir la permission de sa Majesté.	liùs erit tibi ad hanc facultatem à Rege postulandam.	và dễ xin phép cùng Đức Vua.
Let us weigh anchor. Two or three days more, and we shall be at Touron, a very large port, and one of the finest in the world.	Levons l'ancre, encore deux ou trois jours, et nous serons à Touron port très-vaste et l'un des plus beaux du monde.	Anchoram sólvamus, ad hùc duo vel tres dies portum Touron amplissimum nec non primi ordinis in utroque polo subiemus.	Kéo neo, một hai ngày nữa chúng ta sẽ vào cửa hàn, là cửa rộng cùng nhứt hạng trong bốn biển.
Let us return thanks to God, we have arrived at the port of Touron; but I have a foreboding that we shall have to exercise much patience; whatever may happen, I will bear it with a good grace.	Rendons graces à Dieu, nous sommes au port de Touron, mais selon mon pressentiment, je crois que nous aurons besoin de patience, quoiqu'il arrive, je le supporterai de bonne grâce.	Deo gratias, en portus Touron, sed ut opinor, patientia nobis erit necessaria, quid quid sit libenter feram.	Cám ơn Chúa, ấy là cửa hàn, song e phải nhịn nhục chăng? mặc lòng chúng tôi sẽ cam chịu.
There is the Custom House. I will go there immediately, that my affairs may not detain us.	Voilà la douane, j'y vais de suite, pour que mes affaires ne tirent pas trop en longueur.	Hoc est telonium, statim ad illud pergo, ne mea negotia diutiùs protrahantur.	Kià nhà thổ đó, chúng tôi lên đất tức thì kẻo việc ta phải trễ lâu ngày.
Good day, Mandarin; how do you do?	Bonjour, Mandarin, comment vous portez-vous?	Ave, bone Præfecte, vales ne?	Chúng tôi kính mừng quan lành, ông có sức khỏe chăng?
I thank you, I am not well to-day. I have a very bad head-ache; my wife has a fever; my son is attacked with the itch and chique; and my servant has the dysentery; so that all in my house hold is ill.	Je vous remercie, aujourd'hui je ne suis pas à mon aise, j'éprouve un grand mal de tête, ma femme a la fièvre, mon fils est attaqué de la gale et d'une chique, mon domestique a le cours de ventre, ainsi toute ma maison est malade.	Gratias tibi, hodiè non tam benè valeo, quia doleo à capite, conjux mea habet febrim, filius meus pruritu scabiei et pulice penetranti infestatur, servus patitur fluxum ventris, sic tota domus morbo laborat.	Đội ơn ông, hom nay tôi khó ở vì nhức đầu, bà đau bệnh rét, con tôi mắc ghẻ và con vét, đầy tớ tháo dạ, nên cả và nhà đau hết.
If you like I will give you some European medicines.	Je vous donnerai, si vous le désirez quelques médecines d'Europe?	Si vis dabo tibi aliquam medicinam Europæam?	Ví bằng, ông muốn thì chúng tôi sẽ cho một ít thuốc bên tây.
If you have a Doctor on board, I shall feel obliged to you, and to him also, if he will prepare us a few doses of medicine.	Si vous avez un médecin à bord, Je vous serai obligé, ainsi qu'à lui s'il nous prépare quelques tasses de médecine.	Si est medicus Europæus in navi, oro, ut præparet nobis aliquot pocula medicinæ.	Nếu có thầy thuốc dưới tàu, thì chúng tôi xin người hốt một hai thang thuốc.
We have a Doctor on board	Il y a un médecin à bord, il	Est medicus in navi, ipse	Có thầy dưới tàu, người sẵn

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
—he will first go and pay you and your family a visit, to learn the nature of your complaints—he will then give you the proper remedies : this is the plan adopted by European Doctors.	viendra vous visiter ainsi que toute votre famille pour connoître la maladie, en suite il vous donnera les remèdes, telle est la méthode des médecins Européens.	lubenti animo visitabit te et domum tuam antè, ad explorandum morbum et posteà ipse medicas potiones dabit, is est modus medicorum in Europâ.	lòng lên viếng ông cùng thê tử mà coi bệnh dã, đoạn người mới hốt thuốc đặng, phép bên tây thì làm vậy.
This plan is a very good one. Has this Doctor studied long, and is he considered clever.	Cette méthode est excellente, ce médecin a-t-il étudié long-temps, et est-il habile ?	Methodus ista certè est optima; ille medicus studuit ne multo tempore et est ne capax ?	Phép ấy thì hay thật ; thầy ấy đã học nghề thuốc lâu và người có giỏi chăng ?
He is very clever, and knows every thing on earth.	Très-habile, il connoit tout cè qui a été crée sur la terre.	Capacissimus est vir ille, cognoscit omnes res creatas in hoc mundo.	Thầy ấy là người giỏi lắm, và thông các loài các vật đã có dưới thế nầy.
Did he pass any examination when in Europe.	Lorsqu'il étoit en Europe a-t-il subi ses examens ?	Ipse cùm adhùc erat in Europâ suæ eruditionis periclitationem fecit vel nondùm ?	Thầy ấy khi ở phương tây đã thi hay là chưa ?
He passed his examinations, and received his diploma of Doctor.	Il a subi ses examens, et a reçu le grade de Docteur.	Jam theses suas propugnavit, ipse est Doctor ?	Thưa đã, và người là tấn sĩ.
What has brought him here ?	Qu'est-il venu faire ici ?	Ad quid hùc accessit ?	Người đến đây việc gì ?
He is come here for the purpose of studying the natural history of the country; to seek out and collect its animal, vegetable, and mineral productions, and other curiosities.	Il est venu ici pour chasser les differents animaux, pour connoître et chercher les arbres, les plantes, les métaux, les pierres et autres objets curieux.	Ille venit hùc ad venandum omnia animalia mira, et ad investigandum omnes arbores, plantas, metalla, lapides, et omnia alia singularia.	Người ấy đến đây mà săn các muông chim lạ, và tìm kiếm các cây cối, các hoa cỏ, các thứ kim, thạch, cùng các đều lạ như vậy.
What is the use of taking so much trouble, and undergoing such fatigue, for this purpose ?	A quoi bon tant fatiguer et tant suer pour de tels objets ?	Ad quid laborare et sudare pro his omnibus ?	Vì ý nào chịu khó đổ mồ hôi cho đặng các vật thể ấy ?
Because these men are ambitious of studying the secrets of nature; and it is by learning every thing in heaven and earth, that they become really wise.	Parceque ces hommes sont jaloux d'étudier les secrets de la nature, et c'est par la connoissance de tout ce qui éxiste dans le ciel et sur la terre qu'ils deviennent vraiment savants.	Quia omnes hujusmodi homines cupidi sunt in perspiciendâ rerum naturâ, et per cognitionem omnium quæ in cœlo et in terrâ sunt tùnc tantùm fiunt verè docti.	Vì các người ấy ham hố xét bổn tính các vật, và khi người ta thông thiên đạt địa, thì mới gọi là người thông thái thật.
You speak very reasonably;	Vous dites des choses très-	Rationi valdè consona di-	Ông nói làm vậy thì thậm

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
but the king alone can grant permission to make these researches.	raisonnables, mais le Roi seul peut accorder la faculté de faire de telles recherches.	cis; sed facultatem inquirendi hæc omnia soli Regi concedere datur.	phải, song có một vua cho phép đặng mà di tìm các vật thể ấy.
Now, I ought to enquire what your intentions werein coming here—in order to inform the king thereof.	Maintenant, je dois vous demander à quel dessein vous êtes venu ici, afin d'en informer le Roi.	Nùnc oportet à te quærere ad quid hunc portum subiisti, ut scripto omnia Regi referam ?	Rày tôi phải hỏi, ông vào cửa nầy việc gì, hầu tòi đặng trở biểu ?
I am come to sell cannon of great and small caliber, guns, clocks, watches, chintzes, silks, cloth, wine, and many other things, as you may see in my invoice.	Je suis venu pour vendre des canons de grand et petit calibre, des fusils, des horloges, des montres, des indiennes, des soiries, du drap, du vin, et beaucoup d'autres objets, comme on peut le voir dans ma facture.	Veni ad vendendum tormenta bellica majoris et minoris formæ, fistulas ferreas longiores, horologia magna, horologia manualia, telas catagraphas, serica, pannos, vinum, et multa alia ut videre est in meo albo.	Tôi đến mà bán súng bính, súng trụ, súng tay, đồng hồ lớn, đồng hồ trái quít, vải hoa, lụa, nĩ, rượu, cùng nhiều đồ khác như đã có trong sổ tôi.
You must translate it into CochinChinese—this interpreter can do it.	Il faut la traduire en Cochinchinois ; cet interprête peut le faire.	Oportet transferre album in linguam Anamiticam ; interpres iste potest hoc perficere.	Phải dịch sổ ấy ra tiếng An nam ; thông ngôn nảy làm việc ấy đặng.
Will you be paid in money, or will you make exchanges ?	Voulez-vous être payé en argent, ou voulez-vous faire un échange.	Vis ne recipere pecuniam, vel res tuas cum nostris commutare?	Có muốn lấy bạc, hay là đổi của ông cùng của nước nầy ?
I will receive half the price in silver, and I will buy your goods for the value of the other half—will you tell me what things are sold here, that I may purchase them?	Je recevrai la moitié du prix de mes objets en argent, et j'acheterai vos marchandises pour la valeur de l'autre moitié ; veuillez bien me dire quelles sont les choses qu'on vend ici afin que je puisse en acheter.	Recipiam mediam partem in argentum, et emam res vestras pro parte aliâ ; fave mihi et dic quæ venum eaht in hoc regno, ut possim illa emere.	Tôi sẽ lấy bạc phần nửa, và tôi sẽ mua của đất nầy phần nửa ; xin ông nói cho tôi đặng hay, trong nước nầy quen bán những vật gì cho chúng tôi lo mà mua.
We have rice, indigo, sugar-candy, and powdered sugar, ivory, rhinoceros horns, buffaloe hides, cinnamon, agallochum, ebony, tea, silk, and many other things.	Nous avons du riz, de l'indigo, du sucre en poudre, du sucre candi, de l'ivoire, des cornes de rhinoceros, des peaux de buffle, de la canelle, du bois d'aigle, d'ébène, de thek, de la soie et beaucoup d'autres objets.	Habemus oryzam, indicum, saccharum arenosum, saccharum candum, ebur, cornua rhinocerotis, pelles bubali, cinnamomum, lignum aloes seu aquilæ, ebenum, thekam, bombycem et alia multa.	Chúng tôi có gạo, chàm, đàng cát, đàng phèn, ngà, sừng tây, da trâu, quế, kì nam, gỗ mun, gỗ sao, cũng tơ và nhiều vật khác.
Dont trouble yourself, Sir, in two days we shall re-	Soyez tranquille, Monsieur, dans deux jours nous re-	Bono animo esto, Domine, post duos dies responsum	Xin ông, ở bằng an, đủ hai ngày sẽ có lệnh bề trên

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
ceive an answer from his Majesty and shall know what he means to purchase.	cevrons la réponse de sa Majesté, et nous saurons ce qu'elle veut acheter.	Majestatis suæ adveniet et notum erit quidquid Rex mandat emere.	dạy, ngự mãi những vật gì.
There is the king's page with the minister of the marine.	Voilà le page du Roi avec le ministre de la marine.	En puer regius et maris Præfectus.	Ấy cậu họ tiểu cùng quan thượng thủy.
So much the better, my business will be despatched all the sooner.	Tant mieux mes affaires n'en seront que plutôt expédiées.	Tantò meliùs, opus meum citiùs extricabitur.	Càng tốt, việc tôi sẽ xong mau hơn.
The Emperor orders us to buy all the cannons, large and small; how many has the Captain brought?	L'empereur ordonne d'acheter tous les canons grands et petits, combien le capitaine en a-t-il apporté.	Vult Imperator omnia tormenta sive magna sivè minora emere, Dux navis habet quot millia?	Lệnh hoàng để dạy mãi các khẩu súng lớn nhỏ, chúa tàu chở mấy ngàn khẩu?
My vessel has brought fifty cannons of large caliber, thirty of smaller caliber, three thousand guns; each cannon of large caliber is worth fifty dollars, which makes two thousand five hundred dollars; the cannon of smaller caliber is worth thirty dollars, which makes nine hundred dollars; each gun is worth six dollars, which makes the sum of eighteen thousand dollars, and the sum total of all these cannons is twenty-one thousand four hundred dollars.	Mon navire a apporté cinquante canons de gros calibre, trente d'un calibre moindre, trois mille fusils: chaque canon de gros calibre vaut cinquante piastres, cequi fait deux mille cinq cents piastres; Le canon d'un calibre moindre vaut trente piastres cequi donne neuf cents piastres; chaque fusil vaut six piastres ce qui fait la somme de dix huit mille piastres, et la somme totale de tous ces canons donne vingt-un mille quatre cents piastres.	Vexit mea navis quinquaginta tormenta majoris formæ, triginta minoris, tria millia fistularum ferrearum longiorum; unumquodque tormentum majoris formæ valet quinquaginta nummos hispanicos, summa efficit duo milla et quingentos nummos; Tormentum minoris formæ valet triginta nummos, summa complectitur nongintos nummos; unaquæque fistula longior valet sex nummos, summa amplectitur octo decem millia nummorum, summa summarum omnium tormentorum producit viginti unum mille et quadringentos nummos.	Chúng tôi chở năm mươi khẩu súng bính, ba mươi khẩu súng trụ, ba ngàn súng tay; mỗi một khẩu súng bính giá đáng năm mươi tấm bạc, cọng lại là hai ngàn năm trăm tấm; mỗi khẩu súng trụ giá đáng ba mươi tấm, cọng lại là chín trăm tấm; mỗi khẩu súng tay giá đáng sáu tấm, cọng lại là một muôn tám ngàn tấm bạc, cọng các khẩu súng lớn nhỏ là hai muôn một ngàn bốn trăm tấm bạc.
The king will also buy some cloth, red, green and blue, a thousand yards of each colour.	Le Roi veut aussi acheter du drap, rouge, vert et bleu, mille aunes de chaque couleur.	Rex vult etiam emere pannum, rubrum, viridem et cæruleum, ex unoquoque colore mille ulnas.	Lệnh cũng muốn mãi nĩ đỏ, nĩ xanh lá cam và nĩ xanh da trời, mỗi một thứ là một ngàn thước.
A thousand yards of red cloth sells for six thou-	Mille aunes de drap rouge se vendent six mille	Mille mensuræ panni rubri veneunt sex mille num-	Một ngàn thước nĩ đỏ giá đáng sáu ngàn tấm bạc,

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
sand dollars, because it is six dollars a yard; as for the green and the blue, they are worth four dollars a yard, which makes the sum of eight thousand dollars; and the total cost of the three, the red, green and blue cloth, is fourteen thousand dollars.	piastres, parceque l'aune vaut six piastres; quand au vert et au bleu, l'aune vaut quatre piastres, ce qui fait une somme de huit mille piastres, le total de ces trois sommes de drap rouge, vert et bleu est de quatorze mille piastres.	mis, quia unaquæque ulna valet sex nummos; quod verò pertinet ad pannum seu viridem seu cæruleum, unaquæque mensura venumdatur quatuor nummis, summa igitur efficit octo millia nummorum, summaque summarum panni rubri viridis et cærulei complet quatuor decim millia nummorum.	vì mỗi thước giá đáng sáu tấm; bằng nỉ xanh dầu sắc lá cam hay là da trời, mỗi một thước giá đáng bốn tấm, cọng là tám ngàn, và sáu ngàn nỉ đỏ cọng lại là một muôn bốn ngàn tấm bạc.
Very well, I will buy all this for the king—but still I beg you will take off something from this sum.	C'est bien, j'acheterai tout cela pour sa Majesté; néanmoins je vous prie de diminuer quelque chose de cette somme.	Satis est, emam omnia pro Rege, attamen, oro, ut minuas aliquid ab istâ summâ.	Thôi, chúng tôi sẽ mãi hết cho Đức bề trên, song xin ông hạ giá cọng ấy một ít.
I am a just and upright man. I have fixed a reasonable price on my goods, and, therefore, cannot reduce it.	Je suis un homme droit et juste, j'ai fixé le prix de mes marchandises d'une manière équitable, je ne puis le diminuer d'avantage.	Ego sum justus et rectus, statui pretium mercium juxta æquitatem, non possum illud magis submittere.	Tôi có lòng ngay, tôi đã đánh giá các vật cho xứng giá trung mà thôi, nên chẳng có lẽ mà hạ giá ấy nữa.
What will you buy, Sir, in exchange for the half of the sum which is due?	Que voulez vous acheter Monsieur, en échange de la moitié de la somme qui vous est due?	Domine, quid vis emere in commutationem mediæ summæ quæ tibi debetur?	Thưa ông, muốn mua những vật gì mà thế nửa phần tiền bạc?
Thirty-five thousand four hundred dollars is owing to me—I will buy sugar for ten thousand dollars; indigo for three thousand; ivory for two thousand; cinnamon for two thousand also; ebony for seven hundred dollars. What is the price per quintal of each of these things?	Il m'est dû trente-cinq mille quatre cents piastres; J'acheterai du sucre pour dix mille piastres, de l'indigo pour trois mille, de l'ivoire pour deux mille, de la canelle pour deux mille aussi; et du bois d'ebène pour sept cents piastres; combien vendez-vous le quintal de chaque chose?	Debentur mihi triginta quinque millia et quadringenti nummi; emam saccharum, pro decem millibus nummis; indicum, pro tribus millibus; ebur, pro duobus millibus; cinnamomum etiam pro duobus millibus; et ebenum pro septingentis nummis; quanti venditis centumpondo unius cujusque rei?	Các vật chúng tôi đã bán, cọng lại là ba muôn năm ngàn bốn trăm tấm bạc; chúng tôi sẽ mua đường cho đủ một muôn tấm; chàm cho đủ ba ngàn, ngà cho đủ hai ngàn; quê cũng hai ngàn; mun cho đủ bảy trăm; mỗi một tạ các giống ấy giá đáng bao nhiêu?
You must excuse me, Sir, I don't know that. I must now return to His Majesty, and give him	Monsieur, je vous prie de m'excuser, je ne sais pas cela, il faut à présent que je retourne auprès	Parcat mihi, Dominus, nescio hoc, nùnc oportet me redire et Imperatori omnia referre, quo expleto	Lạy ông xin tha, chúng tôi chẳng biết sự ấy, rày chúng tôi phải trở về mà tâu các việc lại cho Đức

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
an account of all; after which I will return and answer your question.	de sa Majesté pour lui rendre compte de tout, aussitôt après je reviendrai et vous donnerai la réponse.	veniam iterùm ad dandum ipsi responsum.	bề trên hay, đoạn chúng tôi trở vào mà thưa lại cùng ông.
How many days will elapse from the time of your departure to your return?	Depuis votre départ jusqu'à votre retour, combien de jours s'écouleront-ils?	Ab egressu tuo usque ad reditum quot dies elabentur?	Ông đi mấy ngày thì mới về đây?
I don't know; but I think I may be back in five days.	Je l'ignore, mais je pense que dans cinq jours je serai de retour.	Nescio certè, sed opinor me post quinque dies hùc esse reversurum.	Thưa ông, tôi chẳng biết sự ấy cho thật, song tôi tưởng cách năm ngày thì tôi sẽ trở về cửa nầy.
I wish you good-morning, Sir, may every prosperity attend you. His Majesty has examined all the things, ordered a trial to be made of the cannons, and sends you back a few cannons of large caliber, and a few guns which burst.	Je vous salue, Monsieur, et vous souhaite toute sorte de prospérités. Sa Majesté a examiné tous les objets, elle a ordonné d'éprouver les canons, elle vous renvoie quelques canons de gros calibre et quelques fusils qui ont éclaté.	Ave, Domine, benè fiat tibi, Imperator omnes res emptas inspexit, mandavit experiri tormenta, attamen ipse tibi reddit aliquot tormenta majoris formæ et fistulas ferreas longiores, quia in experimento disrupta fuere.	Lạy ông đặng mọi sự lành, Đức bề trên đã coi các vật người đã mãi, cùng đã dạy thử các súng, lệnh chẳng trách sự gì, song bề trên trả lại một ít khẩu súng bính và súng tay, vì khi thử các súng thì nó để ra.
That is not astonishing, for when you wish to try cannons, you charge them four or five times more than is necessary—every thing has its proportion—if then the cannons burst, when loaded in this manner, it cannot be otherwise—and what cannon could stand?	Cela n'est pas étonnant, car lorsque vous voulez éprouver les canons, vous les chargez trois ou quatre fois plus qu'il ne faut, chaque chose à sa proportion, si donc en les chargeant de cette manière les canons éclatent, cela ne peut pas être autrement, quel canon pourroit en être exempt?	Hoc non est mirum, cùm enim tormenta probare vultis, tunc munitis illa pulvere pyrio et globo modo triplici vel quadruplici majori quam par est, omnia modum habent, si igitur vos sic instruitis tormenta, illa in fragmenta disrumpantur necesse est, quænam tormenta sufferre possent?	Sự ấy chẳng lạ gì, vì khi các ông muốn thử súng thì nạp thuốc và đạn bằng ba bằng bốn hơn lẽ phải, song mọi sự đã có chừng, nếu nạp súng thể ấy thì nó phải để ra làm sao cho khỏi, súng nào chịu đặng?
Have you a written list of the prices of the things I wish to buy?	Avez-vous par écrit le prix des marchandises que je veux acheter?	Habesne scriptum pretium eorum quæ volo emere?	Có thơ biên giá các vật tôi muốn mua chăng?
I have. The quintal of sugar sells for five dollars; the quintal of indigo, fifty; the quintal of ivory, thirty; and a quintal of good cinnamon, a hundred and eighty dollars.	Je l'ai, le quintal de sucre, se vend cinq piastres; le quintal d'indigo, cinquante; le quintal d'ivoire, trente; et le quintal de la bonne cannelle cent quatre vingt piastres.	Habeo, centumpondium sacchari, venditur quinque nummis; centumpondium indici, quinquaginta; centumpondium eboris, triginta; centumpondium cinnamomi op-	Thưa có, một tạ đường, giá đáng năm tấm bạc; một tạ chàm năm mươi tấm; một tạ ngà ba mươi tấm; một tạ quế tốt một trăm tám mươi tấm bạc.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
		timi centum octoginta nummis.	
Very good. If the merchandise is of good quality, I will take it. I will examine every thing; but take care you don't mix sand with the sugar.	C'est bien, si les marchandises sont d'une bonne qualité je les prendrai; j'examinerai tout, mais prenez bien garde de ne pas mêler du sable avec le sucre.	Benè est sic, si omnes merces sunt optimæ accipiam, visitabo omnia, et cavete ne arenam saccharo admisceatis.	Làm vậy thì nên, nếu các vật ấy là giống tốt thì tôi sẽ chịu lấy, tôi sẽ xét mọi vật, anh em phải giữ, đứng trộn cát vuối đàng.
Heaven defend us, Sir, we dare not.	Dieu nous en préserve, Monsieur, nous n'oserions.	Absit, Domine, hoc non auderemus.	Lạy ông, chúng tôi chẳng dám.
Every one is tired; if the Mandarin agrees with me, we will drink a glass of wine or a cup of tea, according to the will of each person; but lest drinking alone should be hurtful, we had better eat something.	Chacun est fatigué, si le Mandarin est de mon avis nous boirons un verre de vin ou même une tasse de thé, à la volonté de chacun, mais de peur que la boisson seule ne soit nuisible, il est bon de manger quelque chose.	Unusquisque est fatigatus, si Præfecto placet, bibemus poculum vini vel thei ad libitum cujusque, at ne fortè noceat potus oportet aliquid manducare.	Ai nấy cũng đã mệt, nếu Quan muốn thì chúng tôi sẽ uống một chén rượu hay là một chén trà mặc ý ai, song cũng phải ăn một hai ít kẻo đồ uống làm hại ta chăng?
You are right, Captain, we are accustomed to drink tea, but a glass of wine will be much more agreeable.	Vous dites vrai Capitaine, nous avons l'usage de boire du thé, mais un verre de vin nous sera beaucoup plus agréable.	Rectè dicis, Domine, nobis inest consuetudo bibendi theum, sed poculum vini nostrum animi gratum et lætitiam adaugebit.	Thưa ông nói làm vậy thì phải lắm, chúng tôi quen uống nước trà, song nếu ngài cho một chén rượu thì chúng tôi sẽ mừng hơn.
Sit down; we have fowl, duck, goose, pork, buffaloe meat and beef; let each one take what he likes.	Asseyez-vous nous avons poule, canard et oie, de la viande de porc, de buffle et de bœuf, que chacun prenne ce qui lui convient.	Sedete, habemus hìc gallinam, anatem et anserem, carnem porcinam, bufalinam et bovinam, quidquid vult quis hoc accipiat.	Các ông ngồi, đây có gà vịt ngỗng, thịt heo, thịt trâu, thịt bò, ai muốn giống gì thì mặc ý ai.
We are in the habit of using small sticks to eat with—it is, therefore, necessary first to cut the meat up in small pieces.	Nous avons l'habitude de nous servir de bâtonnets ou petites baguettes pour manger, il faut donc auparavant découper les viandes en petits morceaux.	Pro nostrâ consuetudine utimur bacillis ad manducandum, ideò oportet antè carnes minutatim rescindere.	Chúng tôi quen dùng chiếc đũa mà ăn, nên phải xắt thịt đã.
There is the soup; there is a fowl boiled on a slow fire, which is very tender. The duck and the goose are roasted; the rest of the meat has first been	Voilà la soupe, voilà une poule bouillie à petit feu qui est très-tendre, l'oie et le canard sont rôtis, les autres viandes ont d'abord été à demi grillées	Est offa, ecce gallina lento igne cocta quæ est tenerrima, anser et anas sunt tosti, sed aliæ carnes fue-	Có nước canh, nầy gà hầm mềm lắm, ngỗng vịt là thịt quay, song các thứ thịt heo trâu bò đã thui, đoạn thì luộc mà thôi.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
half grilled, and then boiled in water.	puis on les a fait cuire dans l'eau.	runt primò semiustulatæ et posteà in aquâ decoctæ.	
All the dishes are nourishing, but we prefer pork to every thing.	Tous les mets sont succulents, mais nous préférons surtout la viande de porc.	Omnes cibi sapidi sunt, at nos imprimis carnem porcinam in deliciis habemus.	Các đồ ăn thì rất ngon, song chúng tôi lấy thịt heo làm nhứt.
I now wish to obtain some information from the Interpreter, which is necessary for my own dealings, and to instruct me in the ways of the country.	Je desire maintenant demander à l'interprête, quelques renseignements qui me sont nécessaires pour mon commerce et pour m'instruire des usages du pays.	Nùnc quæro ab interprete, quædam mihi necessaria tùm ad vendendum, tùm ad discendum hujus regni consuetudines.	Rày tôi xin hỏi thông ngôn một hai đều cần, mà dạy tôi về phép buôn bán cùng về phép nhà nước.
I am willing to do all I can to oblige you, provided there is nothing contrary to the laws of the kingdom.	Je suis disposé a faire tout ce qui dépendra de moi pour vous obliger, pourvu qu'il n'y ait rien de contraire aux lois de ce royaume.	Libenti animo hoc faciam pro viribus, dummodò nihil sit hujus regni legibus contrarium.	Thưa ông tôi sẵn lòng mà giúp ông theo sức, miễn là chẳng có sự gì phạm phép bổn quốc.
This is our intention also; heaven defend us from asking any thing unreasonable of you.	C'est aussi notre intention, Dieu nous garde de vous demander une chose déraisonnable.	Et nos habemus idem propositum, absit à nobis ut petamus à te aliquid rationi dissonum.	Chúng tôi cũng có ý như vậy, chẳng dám xin anh làm đều gì trái lẽ.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.
Decimal Calculation.	**Du cacul decimal.**
One.	1 Un.
Ten.	2 Dix.
A hundred.	3 Cent.
A thousand.	4 Mille.
Ten thousand.	5 Dix mille.
A hundred thousand.	6 Cent mille.
A million.	7 Million.
Ten millions.	8 Dix millions.
A hundred millions.	9 Cent millions.
A billion.	10 Billion.
Ten billions.	11 Dix billions.
A hundred billions.	12 Cent billions.
A trillion.	13 Trillion.
Ten trillions.	14 Dix trillions.
A hundred trillions.	15 Cent trillions.

ENGLISH LANGUAGE.	LANGUE FRANÇOISE.	LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Will you tell me what it is you wish to enquire of me?	Veuillez, me dire, sur quoi vous desirez m'interroger ?	Dicas mihi, velim, quibus de rebus cupis pereontari ?	Xin ông nói cho tôi biết ý ông thể nào ?
First, I wish thoroughly to understand the manner of reckoning; secondly, the system of weights; thirdly, of measures; fourthly, of land measure; fifthly, the ell or cloth measure; sixthly, the measures of length; seventhly, the monetary system; eighthly, the eight lines for calculating fortunes; ninthly, the names of seasons and cycles; tenthly, I wish to have a specimen of your poetry.	Je désire connoître à fond, premièrement, la manière de compter; secondement, les poids; troisièmement, les boisseaux; quatrièmement, les mesures agraires; cinquièmement, l'aulne; sixièmement, les mesures itinéraires; septièmement les monnoies; huitièmement, les huit lignes pour connoitre le sort; neuvièmement, les noms de temps et le cycle; dixièmement, je désire un échantillon de votre poésie.	Desidero clarè cognoscere, primò, vestram computandi methodum; secundò, vestra pondera; tertiò, vestros modios; quartò, agrorum mensuras; quintò, ulnam; sextò, mensuras itinerarias; septimò, vestras monetas; octavò, octo lineas ad sortes ducendas; nonò, nomina temporis et cyclum; decimò, unum specimen vestræ poeseos.	Tôi ước ao biết rõ, thứ nhứt, phép toán; thứ hai, phép kể cân; thứ ba, phép đong lường; thứ bốn, phép kể ruộng; thứ năm, phép kể vải; thứ sáu, phép kể dặm; thứ bảy, phép kể tiền bạc; thứ tám, bát quái; thứ chín, phép kể ngày, giờ, năm, tháng; thứ mười, xin ông cho tôi đặng một dấu về phép văn Annam.
All this I have written in a small book which you can read.	J'ai tout cela écrit dans un petit livre que vous pouvez lire.	Omnia hæc conscripsi in libello, quem potes legere.	Tôi đã chép các đều ấy trong một cuốn sách nhỏ, xin ông coi.

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
DE COMPUTATIONE NUMERICA DECUMANA.	Về phép toán.
1 Unum.	Vì nhứt=một.
10 Decem.	Vì thập=mười.
100 Centum.	Vì bách=trăm.
1000 Mille.	Vì thiên=ngàn.
10,000 Decem millia.	Vì vạn=muôn.
100,000 Centum millia.	Vì ức=vẹo=mười muôn.
1,000,000 Decies centena millia.	Vì triệu=mười ức.
10,000,000 Centies centum millia.	Vì kinh=mười triệu.
100,000,000 Centies mille millia.	Vì tỉ=mười kinh.
1,000,000,000 Millies mille millia.	Vì cai=mười tỉ.
10,000,000,000 Centies centum mille millia.	Vì nhương=mười cai.
100,000,000,000 Centies mille millia millium.	Vì câu=mười nhương.
1,000,000,000,000 Millies mille millia millium.	Vì nhản=mười câu.
10,000,000,000,000 Centum centies mille millia millium.	Vì chính=mười nhản.
100,000,000,000,000 Centum millies mille millia millium.	Vì tải=mười chính.

ENGLISH LANGUAGE.

Of Weights.

A Cochinchinese dram, called Đồng, is the tenth part of their ounce or 60 grs. troy=3.905 grammes French. The ounce, or Lượng=39.05 gram. or 602.5 grs. or nearly one ounce and a quarter English. The pound is called Cân; it contains sixteen ounces or 624.8 French grammes, or 9635 English troy grains=1 lb. 8 oz. 35 grs. troy, or 1 lb. 6 oz. 10 grs. avoirdupois weight.

				troy lbs.		avoir. lbs.
One Yến	=	10 cân	=	16.725	or	13.764.
One Bình	=	50 cân	=	83.625	or	68.820.
One Tạ	=	100 cân	=	167.25	or	137.64.
One Quân	=	500 cân	=	836.25	or	688.20.

Hence it will be perceived that the Tạ comes near to the English cwt. and that the Quân falls a little short of 6 cwt.

Of Measures.

It is very difficult to fix the capacity of the measures, which vary in every province. Some estimate by the Lương, some by the Vuông, and others by the Giạ. Purchasers should always agree before hand as to the measures to be employed, as they are not fixed by standard authority ?

Of Land Measures.

N. B. We speak here only of measures of length employed in measuring fields, Ruộng ngũ, which are derived from the perch of five cubits.

The Phân is the tenth of the Tấc.

The Tấc is the tenth of the Thước.

The Thước is the ordinary human cubit. It is the unit of all measures of length; it contains 18 French inches or 19,12 inches English. This measure is used by architects and also by carpenters.

Of the Measure of five cubits and five inches.

N. B. Fields measured by the perch of five cubits and

LANGUE FRANÇOISE.

Des Poids.

Un gros Cochinchinois nommé Đồng ou dizième partie de leur once=3. 905 grammes ; selon l'ancien poids francois=73. 52 grains. L'once Cochinchinoise ou Lượng =39.05 grammes=une once françoise + deux gros + 15 grains + $\frac{15}{53}$ La livre se nomme Cân, elle est de 16 onces, elle=624. 8 grammes, donc elle l'emporte sur la livre françoise, de 4 onces, 3 gros, 27 grains, $\frac{0}{53}$.

Un Yến=10 cân ou livres.
Un Bình=50 cân.
Un Tạ=100 cân.
Un Quân=500 cân.

D'après la différence marquée ci-dessus pour la livre, on peut connoître facilement la différence qui existe entre les poids françois anciens et les poids Cochinchinois. Pour les poids et mesures d'après le système métrique et le calcul décimal on peut voir la colonne qui est en face.

Des boisseaux.

N. B. Il est très-difficile de fixer la capacité des boisseaux, chaque province a sa mesure, les uns l'appellent Lương, les autres Vuông, les autres Giạ; c'est aux acheteurs à convenir de la mesure et de la voir auparavant, car dans ce pays les mesures ne sont point échantillonées.

Des mesures pour les champs.

N. B. Nous ne parlons ici que des mesures de longueur, et des champs qu'on mesure avec une perche de cinq coudées.

Le Phân est la dixième partie du Tấc.

Le Tấc est la dixième partie du Thước ou coudée.

Le Thước est la coudée ordinaire ; ce mot de Thước est commun à toutes les mesures de longueur, elle a dix huit pouces françois, c'est de cette mesure que se servent les architectes et les charpentiers.

De la mesure de cinq coudees et cinq pouces.

N. B. On appelle Ruộng lục les champs qu'on mesure

LINGUA LATINA.

De ponderibus.

Unum Đồng Anamiticum quod haberi potest ut ipsorum drachma, est pars decima unciæ=3. 905 grammas; juxta pondus Gallicum antiquum=73. 52 grana.

Uncia dicta Lượng=39. 05 grammas = unam unciam Gallicam + duas drachmas + 15 grana $\frac{15}{53}$.

Libra vocatur Cân et 16 uncias complectitur=624. 8 grammas; igitur illa præponderat Gallicæ, 4 unciis, 3 drachmis, 27 granis + $\frac{9}{53}$.

Unum Yến=10 libras seu cân.

Unum Bình=50 libras.

Unum Tạ=100 libras.

Unum Quân=500 libras.

Ex suprà dictis pro librâ, cognosci potest discrimen pro aliis ponderibus Gallicis et Anamiticis. Quod attinet ad pondera et mensuras juxta systema metricum et computationem decumanam, hæc videre est in columnâ adversâ.

De modiis.

N. B. Difficillimum est ut non dicam impossibile, statuere modiorum Anamiticorum capacitatem. Unaquæque provincia habet suam mensuram plùs vel minùs amplam, quam alii vocant Lường, alii Vuông, alii Giạ; emptorum est hujusmodi mensuras recognoscere, quia apud hunc populum modii et aliæ mensuræ, nullo rei sigillo notantur.

De mensuris agrorum.

N. B. Hìc agitur de mensuris in longitudinem, et primò de agris quinariis Ruộng ngũ, seu de agris quos metiuntur cum perticâ qninque cubitos complectente.

Phân est decima pars unius Tấc.

Tấc est decima pars cubiti seu Thước.

Thước seu cubitus est nomen commune mensurarum in longitudinem. Hìc loquimur de cubito octodecim pollices seu uncias complectente. Fabri lignarii eâdem mensurâ utuntur.

TIẾNG AN NAM.

Về phép kể cân.

		Grammæ.
Vì ai=atomum	=	0,00000003905.
Vì trần=10 ai.	=	0,0000003905.
Vì huy=10 trần.	=	0,000003905.
Vì châu=10 huy.	=	0,00003905.
Vì hốt=10 châu.	=	0,0003905.
Vì hào=10 hốt.	=	0,003905.
Vì ly=10 hào.	=	0,03905.
Vì phân=10 ly.	=	0,3905.
Vì đồng=10 phân.	=	3,905.
Vì lượng=10 đồng.	=	39,05.
Vì nén=10 lương.	=	390,5.
Vì cân=16 lương.	=	624,8.
Vì yến=10 cân.	=	6,248. Kilogrammæ.
Vì bình=50 cân.	=	31,24.
Vì tạ=100 cân,	=	62,48.
Vì quân=500 cân.	=	312,4.

Phép kể lường.

Vì toát=một nhón=256 grana milii.
Vì sao=1 nhắm=unum pugillum.
Vì thược=10 sao=1200 grana milii.
Vì hạp=10 thược.
Vì thăng=10 hạp.
Vì đấu=10 thăng.
Vì hộc=10 đấu.

Phép kể Ruộng. Ruộng ngũ.

	Metra.
Vì ly =	0,00048726.
Vì phân=10 ly=	0,0048726.
Vì tấc = 10phân =	0,048726.
Vì thước=10 tấc =	0,48726.
Vì ngũ=5thước =	2,4363.
Vì sào=15thước=	7,3089.
Vì mẫu=10sào,=	73,089.

ENGLISH LANGUAGE.

five inches, are denominated Ruộng lục. It makes the acre (mẫu) or square measure of these lands much larger. In all other respects the system is the same as in the five-cubit measure.

Of the Ell.

N. B. The Cochinchinese ell (thước) contains about 24 French inches, or about 25½ inches English. It is used only for cloths and silks. It resembles the average Indian *gaj*.

Of Itinerary Measures.

The Dặm, or Cochinchinese stadium, is of very uncertain magnitude; it may be taken in round terms as one-fifth of a league, French.

The Lý is the tenth-part of the common league of 25 to the degree.

Of Money.

The gold and silver used by the Cochinchinese, are generally in a refined state, but sometimes they are highly alloyed. The different forms of money will be seen below. The first and most precious is called the golden loaf, (or ingot :) it is divided into halves (half-loaves) of similar form. The second is the loaf of silver, nén bạc.

There is another piece of money called đính bạc; or smaller ingot of silver, which is subdivided into halves and quarters.

They have also a fractional coinage of sápeks, as well as dollars or piastres, lately struck by the king, Minh Mạng. The money weights are the same as those used for other purposes and noticed above, but they vary sometimes by several grains.

No. 1 is the representation of a silver ingot of 10 ounces with the marks thereon. It is worth about 81 francs, 57c. or 32 rupees of the Company's coinage. It is called pure, and if so, would be worth 35.85, but the title seems, on the touchstone, as well as by specific gravity, to be 95 fine, 5 alloy. The natives call it Nén bạc. One piece essayed for Mr. Crawford turned out rather purer, or 17½ dwts. better than Rupee standard.

LANGUE FRANÇOISE.

avec une perche de cinq coudées et cinq poucesce ; qui rend les arpents (mẫu) de ces terres beaucoup plus considérables ; pour le reste tout est comme dans la mesure de cinq coudées.

De l'aune.

N. B. L'aune Cochinchinoise Thước a environ vingt quatre pouces françois, on ne s'en sert que pour les toiles et les soieries, elle egale 0,64968 de mètre.

Des mesures itineraires.

Dặm est la stade Cochinchinoise, dont ils n'ont pas eux-mêmes une idée très-claire, elle nous paroit égaler la cinquième partie d'une lieue commune.

Lý est la dixième partie d'une lieu ordinaire de vingt cinq au degré.

Des Monnoies

L'or et L'argent dont les Cochinchinois font usage est ordinairement de première qualité, quelquefois cependant leurs piastres renferment beaucoup d'alliage. Ils ont des monnoies de diverses formes, ainsi qu'on peut le voir plus bas. La première et la plus précieuse est celle qu'on appelle pain d'or, qui se divise aussi en deux parties égales et de même forme que l'entier. La seconde est le pain d'argent ; ils ont une autre monnoie appelée clou, il y en a en or et en argent, et ils le subdivisent en moitié et en quart.

Ils ont aussi des sapèques ou deniers, et des piastres nouvellement frappées par sa Majesté Minh Mạng. Le poids des monnoies est le même que pour les autres objets, nous l'avons marqué plus haut, mais il varie quelquefois de plusieurs grains.

No. 1 représente un pain d'argent pesant 10 onces Cochinchinoises, il vaut environ 81 f. 57c. Cet argent n'est pas absolument pur, autrement il vaudroit environ 86 f. 80c. Son titre d'après sa pesanteur spécifique, et d'après un essai sur la pierre de touche, est de 95 parties pures et 5 d'alliage il est même quelquefois plus pur. Les Cochinchinois le nomment Nén.

LINGUA LATINA. — TIẾNG AN NAM.

De agris senariis.

N. B. Ruộng lục idem sonat ac ager senarius quem metiuntur cum perticâ quinque cubitos et 5 pollices habente. Undè fit ut Mẫu seu juger istorum agrorum majorem habeat longitudinem quam juger agri quinarii, cætera verò computantur ut suprà pro agris quinariis.

Ruộng lục.

		Metra.
Vì ly	=	0,00048726.
Vì phân=10 ly	=	0,0048726.
Vì tấc=10 phân	=	0,048726.
Vì thước=10 tấc	=	0,48726.
Vì sào=16 thước 5 tấc	=	8.03979.
Vì mẫu=10 sào	=	80,3979.

De ulna seu Mensura panni et serici.

N. B. Ista ulna Cocincinencis Thước quæ in metra reducitur, continet tres palmos et adæquat unum cubitum et sex pollices, (juxta pedem regium gallicum) hâc utuntur tantummodò ad metiendum pannos et serica.

Phép kể vải và lụa.

		Metra.
Vì ly	=	0,00064968.
Vì phân=10 ly	=	0,0064968.
Vì tấc=10 phân	=	0,064968.
Vì thước=10 tấc	=	0,64968.
Vì trượng=10 thước= 1 đượng	=	6,4968.
Vì Thất=30thước= 1 cái vải	=	19,4904.
Vì gọn=10 cái vải	=	194,904.

De Mensuris longitudinis.

Dặm seu stadium Anamiticum de quo ipsi nullam dant verisimilem enodationem, videtur nobis æquare quintam partem leucæ communis.

Lý est decima pars leucæ communis, viginti quinque in gradu leucas computando.

Phép kể dặm và lý.

Unum Dặm=2736pedes regios=456 sexpedas=888m.

5 Dặm=2280 sexpedas=4.444 kilometra seu leucam.

1 Lý= $\frac{1}{10}$ leucæ communis=228 sexpedas=444,39m.

10 Lý=1 leucam=2280 sexpedas=4.444 kilometra.

De Monetis.

Argentum et aurum quo utuntur Anamitæ est ordinariè purum, sed quandòquè argentum nummorum est adulteratum. Habent monetas variæ formæ ut videre est infrà, inter quas prima dicitur panis aureus, et frustum ipsius seu pars media panis aurei ; altera vocatur panis argenteus. Est clavus aureus et clavus argenteus, uterque dividuntur etiam in duas et quatuor partes. Habent etiam teruncios et nummos vulgò patacas, à Rege Minh Mạng recenter cusos. Pondus monetarum idem est ac pro cæteris rebus supra relatum, sed aliquandò discrimen est multorum granorum.

No. 1. Est figura panis argentei 10 uncias Anamiticas ponderantis. Valet circiter 81 f. 57c. Ille est ferè ex argento puro, etenim ex ipsius specificâ gravitate, et experimento in lapide lydio, cernitur continere 95 partes argenti puri, et 5 admistionis, sed quandoquè purius est. Anamiticè vocatur Nén bạc.

Về tiền bạc.

Vàng bạc Annam quen dùng là vàng bạc khá tinh, có một thứ đồng bạc tròn chẳng tinh nhiều khi. Trong nước ấy có nhiều thứ nhiều hình vàng bạc, như nén coi sau nầy. Thứ thứ nhứt là Nén vàng, và nửa nén vàng, mà nửa nén ấy gọi là một thoi vàng ; có Nén bạc, và đính vàng, cũng đính bạc, các thứ đính ấy cũng có chia ra làm hai làm bốn phần. Có đồng tiền, và tấm bạc tròn mới, có hiệu vua Minh Mạng.

ENGLISH LANGUAGE.

No. 2 is an impression of a half-ingot of gold of 5 ounce weight, worth about 693 francs, 40c. say 277 rupees.

No. 3 is the figure of the silver 'clou,' or tenth part of the ingot, weighing one ounce. It is worth about 8 francs, 15c. or 3¼ rupees. It is called the đính bạc.

There is also the đính vàng or the same piece in gold, valued at about 138 francs or 53¼ rupees.

No. 4 represents the half, or nửa đính bạc, a silver piece weighing half an ounce. Fractions of it in halves and quarters of gold or silver, are also to be seen.

Nos. 5, 6 are two Cochinchinese dollars, intended to be of the same weight as the Spanish dollar or 420 grains troy—27.45 grains, but in general its value is not above 4 francs (1.6 rupee) from the great adulteration of the metal, which is found to contain 80 of copper or 240 parts. The name it bears among the Cochinchinese is Tấm bạc tròn, or Bạc chiên phi.

No. 7. The sápek, pice, or farthing of Cochin China is called đồng; it is composed of pure zinc, cast in a mould, with a hole in the centre. On the obverse is the name of the king, now Minh Mạng, with two other letters thông bửu as on the dollar. On the reverse are only the two letters thất phân 'seven parts', that is, seven parts of a gros or dram. It weighs generally from 40 to 42 grains troy (2.6767 gramme) sixty sapeks make one 'heap', called in Cochinchinese một tiền. Ten heaps make a ligature or bundle or Quan weighing about 3¼ pounds avoir.

OF THE BÁT QUÁI OR EIGHT MAGIC LINES FOR CALCULATING FORTUNES.

The king Phục Hi who is regarded as the founder of the Chinese monarchy first allowed (according to tradition) these extraordinary signs on the back of a dragon-horse, and on the shell of a tortoise, and took thence the idea of forming characters for the use of posterity. He first traced these several lines and constructed letters from them. But, as it is also related in another Chinese book, that the entire history of the world is to be found inscribed on the back of this tortoise, the chinese and those who put

LANGUE FRANÇOISE.

Nº 2. Est l'empreinte d'un demi-pain d'or pesant 5 onces. Il vaut environ 693 f. 40c. il se nomme Thoi vàng ou Nửa nén vàng.

Nº 3. Est la forme d'un clou d'argent ou dixième partie du pain d'argent. Il vaut environ 8 f. 15.71c. on le nomme đính bạc, ou lượng bạc, once d'argent.

Il ont aussi un clou en or qui a le même poids que celui d'argent, l'or est de première qualité et vaut dix sept fois le prix du clou d'argent=138 f. 68c.

Nº 4. Est la figure d'un demi-clou d'argent qui pèse demi-once. On le designe sous le nom de Nửa đính ou Nửa lượng bạc. Ils ont aussi des demi-clous en or et des quarts de clou en or et en argent

Nºs 5 et 6. Sont deux piastres Cochinchinoises du même poids que la piastre D'Espagne=27.045 grammes, mais elle ne vaut guère que 4 f. parce que sur un tout de 240 parties, 80 sont de cuivre. Son nom est Tấm bạc tròn, ou Bạc chiên phi.

Nº 7. La sapèque, denier ou liard de Cochinchine se nomme đồng, le zinc pur en est la matière. On lit sur une de ses surfaces le nom du Roi, (c'est à présent Minh Mạng.) avec deux autres lettres Thông bửu, comme sur la piastre. De l'autre côté, il n'y a que deux lettres, phân, sept parties. Elle pèse ordinairement de 40 à 42 grains, et peut égaler environ, 2.6767 grammes. Il faut soixante sapèques pour faire une masse nommée en Cochinois một tiền. Dix masses forment une ligature ou Quan en Cochinchinois qui pèse un peu plus d'un kilogramme et demi.

LEX HUIT LIGNES OU BÁT QUÁI POUR LES SORTS.

Le roi Phục Hi qui est regardé comme le fondateur de la monarchie Chinoise, vit (ainsi que le rapporte une fable) ces signes extraordinaires sur le dos d'un Dragon-cheval et sur une écaille de tortue, c'est ce qui lui donna l'idée de s'en servir pour former des caractères pour les générations futures. Il traca d'abord ces huit lignes, et en forma des lettres. Mais, comme il est aussi rapporté dans un autre livre Chinois, que l'histoire du monde se trouvoit écrite en entier sur le dos de cette tortue, alors les Chinois et ceux

LINGUA LATINA. TIẾNG AN NAM.

No. 2. Est effigies semi-panis aurei, 5 uncias ponderantis, valet circiter 693 f. 40c. Anamiticè dicitur Thoi vàng vel Nửa nén vàng.

No 3. Designatur forma clavi argentei seu pars decima panis argentei. Valet circiter 8 f. 15. 71c. Vocatur Đính bạc, vel lượng bạc, id est uncia argenti.

Clavus etiam aureus apud ipsos videre est, ejusdem est ponderis ac clavus argenteus, aurum ipsius est probissimum, valetque decies septem pretium clavi argenti, ideò = 138f. 68c.

No 4. Est imago semi-clavi argentei, semi-unciam ponderantis, vocatur nửa đính vel nửa lượng bạc. Habent etiam semi-clavos aureos et quadrantes utriusque clavi.

No 5. et 6. Hìc duo dantur nummi Anamitici, ejusdem ponderis ac Hispanici = 27. 045 grammas, sed iste nummus non valet nisi 4 f. quia ex toto 240 partibus constante, 80 partes sunt ex cupro.

No 7. Sapeca seu Teruncius Anamiticus Đồng dictus, cujus materia est zinc, foramen habet in medio. In unâ parte leguntur litteræ Minh Mạng, et Thông bửu vel báu, ut in nummis, in aliâ sunt duæ litteræ thất phân, septem partes. Pendit ordinariè à 40 ad 42 grana = circiter 2.6767 grammas. Sexaginta Teruncii efficiunt unam massam, Anamiticè một tiền dictam. Fasciculus sexcentorum terunciorum efficit unam ligaturam Anamiticè Quan, ipsius pondus circiter = 1 kilogrammam et magis quàm dimidium.

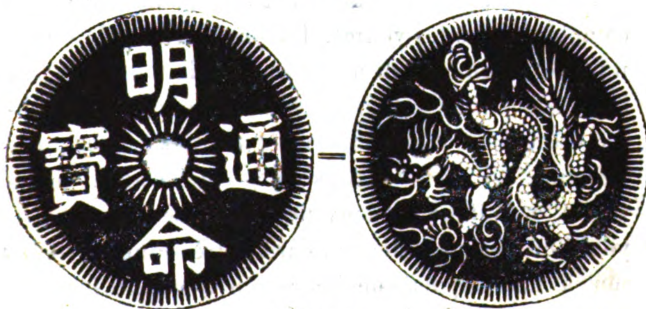
No 1

中平 十兩 公甲

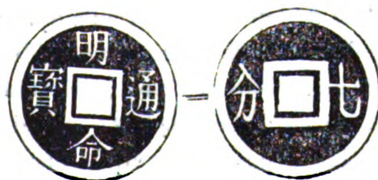
No 2

中平 公五兩

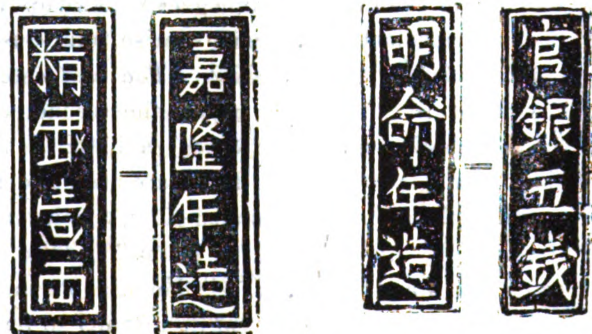
No 6

No 7

No 3 No 4

No 5

faith in their books consider that animal as of good augury. It is on this account that the diviners or soothsayers of this country make use of a tortoise shell in working sorceries, casting fortunes, and predicting events. Every wise man knows how false and ridiculous is this pretended art. They say also that these eight lines represent the eight divisions of the world, as well as the elements. They employ four of these lines in their compass, and place them between the four cardinal points.

Subsequently the emperor Thần Nông, by combining these letters two and two, formed thereby sixty-four hexagrams which, (as they imagine) figured the whole system of moral and physical nature. Such sayings and doings are nothing more than tales invented and improved upon ad libitum.

Of the division of time.

The Anamitans like the Chinese have ten radical letters called thập can, which are used in combination with the horary marks or the cycle of twelve letters, in denoting divisions of time.

They divide the day and the night into twelve equal parts called gío or hours, each being therefore double our reckoning. The night is divided into five watches or canh and the day into six, or khắc. Thus the intermediate hour about sunrise and sunset is not included in these watches. The first watch of the night is called canh một: the second, canh hai; the third, canh ba; the fourth, canh tư; the fifth, canh năm. But when the hours are used to denote watches, the first in them named giờ tí, which denotes the two hours from 11 p. m. to 1 a. m.; giờ sửu, succeeds from 1 a. m. to 3 a. m.; giờ dần from 3 a. m. to 5 a. m.; giờ mẹo to 7 a. m.; giờ thìn from 7 to 9; giờ tị from 9 to 11 of the forenoon; giờ ngọ, thence to 1 of the afternoon; giờ mùi from 1 to 3 p. m.; giờ thân from 3 to 5 p. m. giờ dậu, from 5 to 7 p. m.; giờ tuất, from 7 to 9 p. m.; giờ hợi from 9 to 11 p. m. The beginning of each hour is called bốn, the middle trung and the end mạt. But in general, the Cochinchinese hour, equal to two of our reckoning, is divided into two parts; the first, called sơ or the first part, and the second chánh, or true, just.

qui ajoutent foi à leurs livres, regardèrent la tortue comme un animal de bon augure. C'est à cause de cela que les devins de ces pays, se servent d'une ecaille de tortue pour faire des sortilèges et prédire l'avenir. Il n'est personne qui ne comprenne combien est faux et insensé un tel art. Ils disent aussi que ces huit lignes indiquent les huit parties du monde et les divers éléments. Il employent quatre de ces lignes dans leur boussole et les placent entre les quatre points cardinaux. Voyez N° 8.

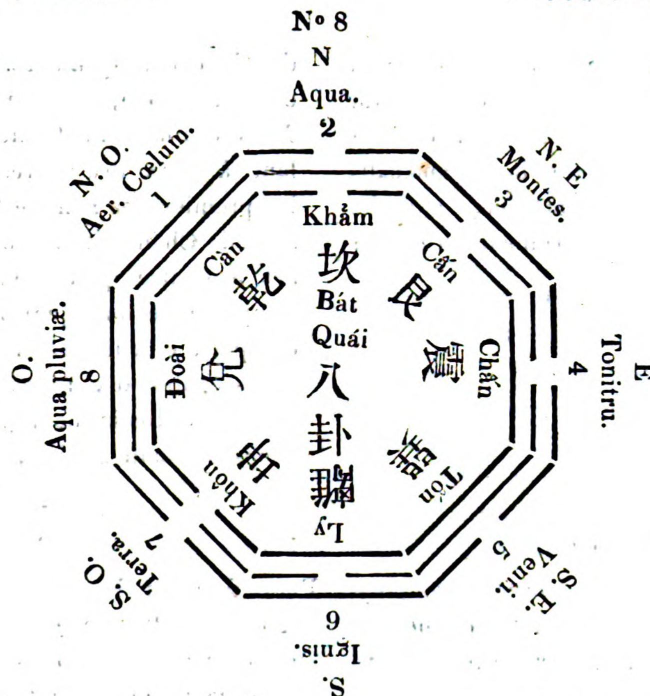
Dans la suite l'empereur Thần Nông en combinant ces lettres deux à deux en forma soixante quatre hexagrammes, qui (d'après ce qu'on dit) peignoient toute la nature morale et physique. Les paroles et les faits de cette nature sont des contes inventés à plaisir.

Des noms de temps.

Les Cochinchinois ont ainsi que les Chinois les Thập can ou dix lettres radicales, qui combinées avec les instruments horaires ou le cycle de douze lettres servent à diviser le temps.

Ils divisent le jour et la nuit en douze parties égales, qu'ils appellent heures ou Giờ; ainsi l'heure Anamite équivaut à deux des nôtres. Ngày signifie le jour et Đêm la nuit. Ils divisent la nuit en cinq veilles ou Canh, et le jour en six veilles qu'ils nomment Khắc. Ainsi l'heure qui se trouve entre cinq et six du matin et celle qui est entre six et sept du soir ne sont point comptées dans les veilles. La première veille de la nuit se nomme Canh một; la seconde Canh hai; la troisième Canh ba; la quatrième Canh tư; la cinquième Canh năm. Lorsqu'ils se servent des heures pour désigner les veilles, alors la première est appelée Giờ tí, et indique les deux heures qui se trouvent depuis onze jusqu'à deux heures après-minuit; Giờ sửu a lieu depuis une heure après-minuit jusqu'à trois; Giờ dần, depuis trois jusqu'à cinq; Giờ mẹo, depuis cinq jusqu'à sept; Giờ thìn, depuis sept jusqu'à neuf; Giờ tị, depuis neuf jusqu'à onze; Giờ ngọ, depuis onze jusqu'à une heure après-midi; Giờ mùi, depuis une heure jusqu'à trois; Giờ thân, depuis trois jusqu'à cinq; Giờ dậu, depuis cinq jusqu'à sept; Giờ tuất, depuis sept jusqu'à neuf; Giờ hợi,

N° 8

BÁT QUÁI. OCTO LINEÆ SEU SORTES.

Rex Phục Hi qui habetur ut primus monarchiæ Sinicæ fundator; vidit (ut refert mentitus liber) hæc signa singularia in dorso Draconis-Equi, et in Testudinis tegumento, quæ signata in ipsius animo impulerunt eum, uti ipsis ad formandum characteres quos posteris tradere voluit. Delineavit primùm octo lineas bát quái et ex ipsis litteras confecit. Sed quia in Libro Sinico refertur; omnia quæ fuerunt à constitutione mundi usque ad illud tempus fuisse scripta in tegumento Testudinis, tùnc Sinenses et illi qui fidem ipsorum libris adhibent, Testudinem habuerunt in omen dextrum; undè omnes harioli utuntur ipsius tegumento ad consulendum sortibus. Quæ sit verò divinationis falsitas et stultitia nullum Sapientem fugit. Iidem dicunt octo lineas indicare octo partes mundi et varia elementa. Adhibent etiam quatuor ex istis lineis in pyxide nauticâ, in spatiis quæ intersunt quatuor præcipuas partes mundi. Octo lineæ binæ compositæ à Rege Thần Nông effecerunt sexaginta quatuor Hexagrammas, quæ (ut aiunt) rerum universitatem tam moralem quam physicam depingebant. Tale dictum et tale factum nihil aliud sunt quàm fabula ficta et commentitia.

BÁT QUÁI HAY LÀ TÁM QUẺ.

Vua Phục Hi, có kẻ tưởng người là đầu các vua nước Đại Minh, có sách bày đặt người thấy trên lưng loài vật kia có hình con rồng và con ngựa, và thấy trên mu con rùa, dấu kì dị ấy, và nó giục lòng vua ấy dùng nó mà làm chữ cho đặng lưu truyền cho nước mình. Trước hết người viết tám quẻ và lấy nó mà lập chữ, song bởi có sách Đại Minh nói rằng; các việc đã có từ tạo thiên lập địa, thì đã chép sẵn trên lưng con rùa ấy, người Đại Minh và kẻ tin sách nó, nghe lời dối trá thể ấy thì lấy con rùa làm điềm lành, vã bởi cớ ấy các thầy bói dùng mu rùa mà bói khoa. Song ai có trí khôn thì dễ biết phép bói là đều dối và dại dột là thể nào. Lại kẻ bói nói rằng; tám quẻ chỉ tám hướng, cùng các thứ ngũ hành, kim hành. Sau nữa các địa bàn quen dùng trong đất ấy, thì có bốn quẻ, mọi quẻ đặt giữa mọi chặng chỉ mọt phương trong bốn phương chính.

Đến ngày sau vua Thần Nông, lấy tám quẻ ấy và xổ đi xổ lại hai quẻ cùng nhau, thì đặng sáu mươi bốn hình khác hay chỉ các đều thuộc về phong hóa và bổn chất các vật thiên hạ. Lời nói cùng việc làm thể ấy là hai đều vô căn vô nguơn.

ENGLISH LANGUAGE.

Their half hour has four quarters or khắc; and their hour is thus made up of eight parts tám khắc. Each khắc or quarter of an hour is divided into fifteen parts or minutes equal to hours, and called phân. The clepsydra (or water cup) and the sand glass are the common instruments in use for the measurement of time.

Of the Months.

To designate the months, there are two terms employed; tháng, or nguyệt, ngoạt, moon. Sometimes the year is of twelve, sometimes of thirteen months. In the space of three years an intercalary month, tháng nhuận, is added to bring the lunar year to an accordance with the solar; that is to say, in the space of nineteen years seven intercalary months are introduced. The month is sometimes of 29 days; when it is denominated tháng thiếu or ngoạt tiểu; at other times it has 30 days and then it takes the name of tháng đủ or of ngoạt đại, the full month. The first moon or the first month of the Cochinchinese year is that which occurs nearest to the entry of the sun into the sign of pisces; and the intercalary month is brought in when in the course of a lunar month the sun does not enter into any zodiacal sign. If the conjuncture takes place before midnight, then the first day of the moon begins on the midnight of the preceding day. They subdivide the month into three decades or tuần; the first is called thượng tuần; the second, trung tuần; the third, hạ tuần. Each day is designated in the calendar by one of the letters of the cycle of sixty years, and the series continues through a period of eighty years: when it begins again. One cycle began in 1760 and will terminate in 1840. The year 1838 is called mồ tuất, the first day of the month has the name of giáp tuất; the second ất hợi and so on with the rest, following the letters of the cycle, as set forth below. The first month is called Tháng giêng, &c. and the last, tháng chạp. They

LANGUE FRANÇOISE.

depuis neuf jusqu'à onze. Chaque heure a son commencement Bổn, son milieu Trung, et sa fin Mạt. Mais ordinairement, l'heure Cochinchinoise equivalant à deux des nôtres, se divise en deux parties; la première se nomme Sơ ou commencement, et la seconde Chánh, ou heure vraie, juste. Leur demi-heure a quatre quarts ou Khắc, ainsi l'heure est composeé de huit quarts Tám khắc. Chaque Khắc ou quart d'heure, se divise en quinze parties ou minutes égales aux nôtres et nommées phân. Ils se servent ordinairement pour mesurer le temps de Clepsydre et de Sablier.

Des mois.

Pour designer le mois ils se servent des mots de Tháng, ou de Nguyệt, Ngoạt, lune. Quelquefois leur année est de douze mois, quelquefois de treize. Dans l'espace de deux ou trois ans, ils ajoutent un mois intercalaire nommé Tháng nhuận, afin que l'année lunaire puisse répondre à l'année solaire; c'est adire que dans l'intervalle de dix neuf-ans, ils ont sept mois intercalaires; leur mois n'a quelquefois que vingt-neuf jours et il se nomme alors Tháng thiếu, ou Ngoạt tiểu; d'autrefois il a trente jours et alors il prend le nom de Tháng đủ, ou de Ngoạt đại, mois plein. Le premier mois ou première lune, est celle qui précède immédiatement l'entrée du soleil dans le signe des poissons, et la lune intercalaire a lieu lorsque dans le cours d'une lune le soleil n'entre dans aucun signe. Si la conjonction a lieu avant minuit, alors le premier jour de la lune commence à minuit du jour précédent. Ils partagent le mois en trois décades ou Tuần; la première se nomme Thượng tuần; la seconde Trung tuần; la troisième Hạ tuần. Chaque jour est designé dans le Calendrier par une des lettres du Cycle de soixante ans qui s'étend jusqu'à une periode de quatre vingts-ans, dont une a eu son commencement en 1760 et finira en 1840. L'année 1838 est nommée Mồ tuất, le premier jour du mois a le nom de Giáp tuất, le second ất hợi, &. et ainsi de suite en servant des lettres du Cycle comme ci-après. Le premier mois est appelé Tháng giêng; le second Tháng hai; on se sert des nombres ordinaires pour les autres, mais le dernier

LINGUA LATINA.

De Nominibus Temporis.
Phép kể thì cùng ngày giờ.

Anamitæ habent sicut Sinenses Thập Can seu decem litteras primigenias, quibus cum horariis combinatis utuntur ad numeranda tempora. Can idem sonat ac radix.

Ipsi dividunt diem et noctem simul in duodecim partes æquales quas vocant Giờ horas; undè una hora Anamitica duabus nostris æquivalet. Dies dicitur Ngày, nox verò Đêm. Dividunt noctem seu tempus quo sol est infra horizontem, in quinque vigilias quæ vocantur Canh. Diem verò seu tempus quo sol est supra horizontem dividunt in sex vigilias Khắc dictas; undè hora quæ intercedit horæ quintæ cum sextâ matutinâ, et hora quæ intercedit horæ sextæ vespertinæ cum septimâ, pro nihilo habentur vel saltem non computantur in vigiliis. 1ª Vigilia noctis dicitur, Canh một. 2ª Canh hai. 3ª Canh ba. 4ª Canh tư. 5ª Canh năm. Quandò verò computant per horas, tunc Giờ tí indicat vigiliam seu duas horas quæ intercedunt ab undecimâ horâ noctis ad primam post mediam noctem; Giờ sửu à primâ noctis ad tertiam; Giờ dần à tertiâ ad quintam; Giờ mẹo à quintâ ad septimam; Giờ thìn à septimâ ad nonam; Giờ tị à nonâ ad undecimam; Giờ ngọ ab undecimâ ad primam pomeridianam; Giờ mùi à primâ ad tertiam; Giờ thân à tertiâ ad quintam; Giờ dậu à quintâ ad septimam; Giờ tuất à septimâ ad nonam; Giờ hợi à nonâ ad undecimam. Unaquæque hora habet suum principium Bổn, suum medium Trung, et suum finem Mạt. Sed ordinariè hora Cocincinensis æquivalens duabus nostris in duas partes dividitur, prior dicitur Sơ initium, posterior verò dicitur Chánh recta seu vera hora. Sed unaquæque semi-hora ipsorum habet quatuor Khắc seu quadrantes, undè octo computantur quadrantes in horâ Anamiticâ. Unumquodque Khắc dividitur in quindecim partes (phân) minutis nostris æquales. Ad quam divisionem temporis obtinendam, utuntur plerumquè clepsydrâ vel horologio ex arenâ.

De Mensibus.
Về Tháng.

Mensis dicitur Tháng, vel Ngoạt aut Nguyệt, luna. Anamitæ habent quandòque duodecim quandòque tredecim menses seu lunas in anno. In spatio duorum vel trium annorum, adjiciunt unum mensem intercalarem Tháng nhuận dictum, ut annus lunaris, elapsis periodis debitis anno solari respondeat, id est intrà novem decim annos, septem menses intercalares habent. Sed mensis ipsorum habet quandòque viginti novem dies, et tunc vocatur mensis parvus vel deficiens Tháng thiếu vel Ngoạt tiểu; quandòque habet triginta dies et tunc dicitur Tháng đủ vel Ngoạt đại mensis plenus aut magnus. Prima luna occurrit in diebus quibus sol piscium signum ingreditur, et quandò duæ novæ lunæ locum habent, sole remanente in uno zodiaci signo, tùnc ponitur mensis embolimæus. Si conjunctio locum habeat ante mediam noctem, tùnc primus dies lunæ is est qui incipit mediâ nocte diei præcedentis. Mensem dividunt in tres decades quæ vocantur Tuần, prima decas dicitur Thượng tuần; secunda Trung tuần; tertia Hạ tuần. Unaquæque designatur in calendario per litteras è cyclo sexaginta annorum, ille cyclus complectitur etiam periodum octoginta annorum, cujus una incœpit anno 1760 et exitum habebit anno 1840. Hic annus 1838 nominatur Mồ tuất, sed prima dies primi mensis seu lunæ nominatur Giáp tuất, secunda ất hợi &c. et sic proceditur semper utendo vocibus cycli ut videre est infrà. Primus mensis dicitur Tháng giêng vel chánh ngoạt. Secundus Tháng hai, vel nhị ngoạt. Tertius Tháng ba, vel tam ngoạt. Quartus Tháng tư, vel tứ ngoạt. Quintus Tháng nam, vel ngũ ngoạt. Sextus Tháng sáu, vel lục ngoạt. Septimus Tháng bảy, vel thất ngoạt. Octavus Tháng tám, vel bát ngoạt. Nonus Tháng chín, vel cửu ngoạt. Decimus Tháng mười, vel thập ngoạt. Undecimus Tháng mười một, vel thập nhứt ngoạt. Duodecimus verò vocatur Tháng chạp, vel thập nhị ngoạt. A primâ die cujusque mensis usque ad decimam inclusivè, adjiciunt unam vocem seu articulum mồng, in computando. Igitur de primâ die non dicunt tantùm ngày một, sed utuntur verbo ngày mồng một; de secundâ die, ngày mồng hai; et de decimâ die, ngày mồng mười. Enumeratis diebus et notatis sive quoad

ENGLISH LANGUAGE.

frequently also use the terms chánh ngoạt, and other names which will be found under the Latin column. In designating the days from the first to the tenth inclusive, the article mồng must be prefixed. Thus for the first day ngày mồng một, and not ngày một; for the second day, ngày mồng hai; and for the tenth day, ngày mồng mười. After pointing out the day and the observance suitable thereto or the prohibitions of the country, also what appertains to their superstition as lucky and unlucky days, and eclipses of the sun and the moon, the mode of distributing and arranging other articles of information regarding the seasons will be understood from the specimen on the right.

Of the years.

The year is called nam or niên in Cochinchinese. For the computation of the years, they make use of the cycle of twelve years; and with the same letters they form a cycle of sixty years; thus the cycle is composed of the twelve letters, or chi, combined with the ten letters called thập can. But in order that the last letter of the cycle of twelve should come in with the last of the cycle of ten, it is necessary that the ten can should be united successively six times with each of the chi, and that each of the chi should be joined five times with each of the can. Thus is formed a cycle of sixty called vận niên lục giáp. It is however tho ordinary custom to compute ordinary matters by the years of the reign of each prince. For example, Minh Mạng thập cửu niên, signifies the nineteenth year of the reign of the emperor Minh Mạng; nevertheless in all events of importance, or of antiquity, it is indispensable to insert the date according to the cycle of sixty years, which has been adopted from the Chinese.

There are many opinions on the subject of the cycles already elapsed; some admitting 71, others 74, others 75. In this conflict of opinions it appear most reasonable to follow the opinion of the learned council of the mathematical tribunal, held in 1684, which decided that the said year 684 was the first of the 67th cycle, which would finish in 1743. There-

LANGUE FRANÇOISE.

se nomme Tháng chạp. On se sert aussi de Nhứt ngoạt, et des autres noms qui sont ici dans la colonne latine. En designant les jours qui se trouvent depuis le premier jusqu'au dixième inclusivement, on les fait précéder de l'article mồng, ainsi on ne dit pas du premier jour, ngày một, mais ngày mồng một; pour le second jour, ngày mồng hai, &c. et ngày mồng mười pour le dixième. Après avoir indiqué les jours et marqué ce qui a rapport aux usages, prohibitions du royaume, et même ce qui regarde les superstitions, comme les jours heureux et malheureux, ainsi que les éclipses, pour ce qui regarde les saisons voilà la manière dont ils les distribuent dans leur calendrier, qui est ici en regard.

Des années.

L'année ou an se dit Nam ou Niên en Cochinchinois. Pour la supputation des années, ils se servent du cycle de douze ans, et des mêmes lettres de ce cycle ils forment un cycle de soixante ans. Le cycle est composé de douze lettres ou Chi (branche) qui se combinent avec chacune des dix lettres nommées Thập can dix troncs ou racines. Mais pour que la dernière lettre du cycle de douze se rencontre avec la dernière du cycle de dix ans, il faut que les dix Can soyent réunis chacun six fois à quelqu'un des Chi, et que chaqu Chi soit réuni cinq fois à quelqu'un des Can. C'est ainsi que se forme le cycle de soixante ans, appelé Vận niên lục giáp. Quoiqu'ils soyent dans l'usage de supputer les choses ordinaires par le nombre des années du Règne de chaque Prince, par exemple, Minh Mạng thập cửu niên, signifie la dixneuvième année du Règne de L'Empereur Minh Mạng; cependant lorsqu'il s'agit d'évènements majeurs ou anciens, il est nécessaire alors, de se servir du cycle de soixante ans qu'ils ont recu des Chinois, afin de faire la supputation.

Il y a beaucoup d'opinions au sujet des cycles écoulés, les uns en admettent 71, les autres 74, les autres 75. Dans ce conflit d'opinions, il nous semble plus raisonnable de suivre le sentiment des savants préposés au Tribunal Chinois des mathématiques, qui en 1684 décidèrent que cette même année 1684 étoit la pre-

LINGUA LATINA.

usus vel prohibitiones Regni, sive quoad superstitiones, ut de diebus fastis vel nefastis, sive quoad Solis vel Lunæ defectiones, pro diversis verò tempestatibus, sic ordinariè Ephemerides conficiunt.

Ephemerides Cocincinenses et Sinenses.

N. B. Duodecim lunæ seu menses Anamitici, sic nostris circiter respondent.

1	♓	1° gradu. 21	Februarius.	Vũ thủy.	Aqua pluviæ.	Eau de pluie.	Rain water.
		15° gradu. 6	Martius.	Kinh trập.	Motus reptilium.	Mouvement des reptiles.	Motion of reptiles.
2	♈	1° gradu. 22	Martius.	Xuân phân.	Equinoctium veris.	Equinoxe du printemps.	Vernal equinox.
		15° gradu. 6	Aprilis.	Thanh minh.	Limpida claritas.	Clarté pure.	Pure brightness.
3	♉	1° gradu. 22	Aprilis.	Cốc vũ.	Frugum pluvia.	Pluie des fruits de la terre.	Rain for the fruits of the earth.
		15° gradu. 7	Maius.	Lập hạ.	Initium æstatis.	Commencement de l'été.	Beginning of summer.
4	♊	1° gradu. 22	Maius.	Tiểu mãn.	Parva eluvio.	Debordement des eaux.	Flood.
		15° gradu. 7	Junius.	Mang chủng.	Herbarum semina.	Semences des plantes.	Seed of plants.
5	♋	1° gradu. 22	Junius.	Hạ chí.	Solstitium æstivum.	Solstice d'été.	Summer solstice.
		15° gradu. 8	Julius.	Tiểu thử.	Parvus calor.	Petite chaleur.	Moderate heat.
6	♌	1° gradu. 21	Julius.	Đại thử.	Magnus calor.	Grande chaleur.	Great heat.
		15° gradu. 9	Augustus.	Lập thu.	Initium autumni.	Commencement de l'automne.	Beginning of autumn.
7	♍	1° gradu. 24	Augustus.	Xử thử.	Finis caloris.	Fin de la chaleur.	End of the heat.
		15° gradu. 9	September.	Bạch lộ.	Ros albus.	Rosée blanche.	White dew.
8	♎	1° gradu. 24	September.	Thu phân.	Equinoctium autumni.	Equinoxe d'automne.	Autumnal equinox.
		15° gradu. 9	October.	Hàn lộ.	Frigidus ros.	Rosée froide.	Cold dew.
9	♏	1° gradu. 21	October.	Sương giáng.	Pruinæ descensus.	Gelée blanche.	White frost.
		15° gradu. 8	November.	Lập đông.	Initium hiemis.	Commencement de l'hiver.	Beginning of winter.
10	♐	1° gradu. 23	November.	Tiểu tuyết.	Parva nix.	Peu de neige.	Little snow.
		15° gradu. 8	December.	Đại tuyết.	Magna nix.	Beaucoup de neige.	Much snow.
11	♑	1° gradu. 22	December.	Đông chí.	Solstitium hiemale.	Solstice d'hiver.	Winter solstice.
		15° gradu. 6	Januarius.	Tiểu hàn.	Parvum frigus.	Froid médiocre.	Moderate cold.
12	♒	1° gradu. 21	Januarius.	Đại hàn.	Magnum frigus.	Grand froid.	Great cold.
		15° gradu. 5	Februarius.	Lập xuân.	Initium veris.	Commencement du printemps.	Beginning of spring.

fore in 1803 they reckoned 68 cycles, the present year 1838 is in the 69th cycle, which will terminate in 1863. Thus by continually adding 60 years, the cycle will be continued to the end of time.

Cycle of 60 years.

In the neighbouring table will be seen the series of 60 years. The second column shews the Cochin Chinese series of the Thập Can letters and the third column, that of the twelve Chi.

The years 1683, 1743, 1803, 1863 correspond with the end of their respective cycles. By using the tabular series of 60 years here given, it is easy to know the letters of the cycle proper to each year. Thus if, for example, it be desired to know the letters that denote the year 1838; deduct from that amount the number 1803, and take the difference which is 35. Then seeking for the number 35 in the table of the cycle of 60 years, there will be found the letters mồ tuất, which are precisely the letters denoting the year 1838. For dates anterior to 1803, as for instance 1800, it becomes necessary to deduct the final year of the preceding cycle; which in this case is 1743, from 1800, and the difference, which is 57, will be found to be canh thân which was the cyclar denomination of the year, 1800.

Of the letters of the cycle of ten and of the cycle of twelve.

The ten letters called radical or Thập can, to distinguish them from the twelve letters called chí, or branch, although they have no signification by themselves are indispensable as auxiliaries. The letters of the duodecimal cycle signify each an animal, as may be seen in the cycle below, which begins in 1838. The first column designates the year, the second the names of the can and the chi; the third, the names of the animals in Chinese, as pronounced in the Cochin Chinese dialect:—the fourth gives the real Cochin Chinese name of the same animal. The fifth

mière du Soixante septième cycle qui a fini en 1743. Ainsi en 1803 on comptoit soixante huit cycles; cette année 1838 nous sommes dans le soixante neuvième qui finira en 1863. Donc en ajoutant soixante ans, on perpétuera le cycle jusqu'à la fin du monde.

Cycle de 60 ans.

En regardant le Tableau du cycle vous verrez la série des années notée en chifres arabes; la première série en langue Cochinchinoise indique les lettres du Thập Can, et la seconde serie les lettres des douze Chi.

Les années 1683, 1743, 1803, 1863, &c. répondent à la fin d'un cycle. En se servant du tableau ou Série du cycle de 6° ans ci-après, il est facile de connoître qu'elles sont les lettres du cycle propres à chaque année et qui le designent. Si, par exemple on désire connoître les lettres qui désignent l'année 1838, il faut soustraire de 1838, le nombre 1803, et prendre sa différence qui est 35. En cherchant le nombre 35 dans la table du cycle de Soixante ans, on trouve à côté les lettres Mồ Tuất qui sont précisément celles qui indiquent l'année 1838. Si on veut savoir quelles sont les lettres antérieures au cycle de 1803, par exemple, celles de 1800, alors il faut soustraire le cycle précédent qui est 1743 de 1800, et sa différence qui est 57 donne dans la même table les lettres Canh Thân, qui furent celles de l'année 1800.

Des lettres du Cycle de dix et du Cycle de douze lettres.

Les dix lettres nommées radicales ou Thập Can, pour les distinguer des douze lettres nommées Chi ou Rameaux, quoiqu'elles n'ayent aucune signification par elles mêmes, ne laissent pas d'être auxiliaires. La première est Giáp, la seconde ất, &c. Les lettres du cycle de douze signifient chacune un animal ainsi qu'on peut le voir dans le cycle ci-après qui commence en 1838. La Première série désigne l'année, la Seconde les noms des Can et des Chi, la Troisième le nom des animaux en langue Chinoise mais prononcée à la manière Cochinchinoise, la

LINGUA LATINA.

De annis.

Annus dicitur Năm vel Niên. Ad annos computandos utuntur Anamitæ cyclo duodecim annorum et ex ejusdem cycli litteris conficiunt cyclum sexaginta annorum. Duodecim ergò sunt litteræ cycli duodenarii, quarum quælibet unitur uni ex decem aliis Thập Can dictis. Ut autem ultima littera cycli duodenarii concurrat cum ultimâ ex decem aliis litteris primigeniis Thập Can, idem cyclus debet quinquies repeti, et sic habetur alius Cyclus sexaginta annorum qui dicitur Vận niên lục giáp. Etsi ipsi habeant consuetudinem computandi seriem rerum ordinariarum per numerum annorum principatuum, v. g. Minh Mạng thập cửu niên, quo indicatur annus decimus nonus Imperii Minh Mạng; attamen quandò agitur de majoribus et antiquis, computare necesse est per cyclum sexaginta amorum quem à Sinensibus acceperunt.

Multæ sunt sententiæ circa numerum cyclorum jam elapsorum; alii admittunt 71, alii 74, alii 75 cyclos elapsos. In tanto opinionum conflictu nobis meliùs videtur acquiescere sententiæ Doctorum Sinensium tribunali rerum mathematicarum præpositorum. Etenim anno 1684 ipsi decreverunt hunc annum 1684 esse primum cycli 67mi. qui finem habuit anno 1743. Igitur 68 cycli computabantur anno 1803, et hoc anno 1838 fluit cyclus 69us. qui exitum suum habebit anno 1863. Sic adjiciendo 60 annos, cyclus usque ad finem mundi perdurabit.

Cyclus Sexaginta Annorum. Vận niên lục giáp.

Annus.	1a series.	2a Series.						
1	Giáp	Tí.	21	Giáp	Thân.	41	Giáp	Thìn.
2	Ất	Sửu.	22	Ất	Dậu.	42	Ất	Tị.
3	Bính	Dần.	23	Bính	Tuất.	43	Bính	Ngọ.
4	Đinh	Mẹo.	24	Đinh	Hợi.	44	Đinh	Mùi.
5	Mồ	Thìn.	25	Mồ	Tí.	45	Mồ	Thân.
6	Kỉ	Tị.	26	Kỉ	Sửu.	46	Kỉ	Dậu.
7	Canh	Ngọ.	27	Canh	Dần.	47	Canh	Tuất.
8	Tân	Mùi.	28	Tân	Mẹo.	48	Tân	Hợi.
9	Nhâm	Thân.	29	Nhâm	Thìn.	49	Nhâm	Tí.
10	Qúi	Dậu.	30	Qúi	Tị.	50	Qúi	Sửu.
11	Giáp	Tuất.	31	Giáp	Ngọ.	51	Giáp	Dần.
12	Ất	Hợi.	32	Ất	Mùi.	52	Ất	Mẹo.
13	Bính	Tí.	33	Bính	Thân.	53	Bính	Thìn.
14	Đinh	Sửu.	34	Đinh	Dậu.	54	Đinh	Tị.
15	Mồ	Dần.	35	Mồ	Tuất.	55	Mồ	Ngọ.
16	Kỉ	Mẹo.	36	Kỉ	Hợi.	56	Kỉ	Mùi.
17	Canh	Thìn.	37	Canh	Tí.	57	Canh	Thân.
18	Tân	Tị.	38	Tân	Sửu.	58	Tân	Dậu.
19	Nhâm	Ngọ.	39	Nhâm	Dần.	59	Nhâm	Tuất.
20	Qúi	Mùi.	40	Qúi	Mẹo.	60	Qúi	Hợi

ENGLISH LANGUAGE.

the same in Latin, and the last two in French and English.

Cycle or revolution of twelve years, commencing with the year 1838, and finishing with the year 1849.

The year 1838 corresponds with the 19th year of the reign of the emperor Minh Mạng. Therefore, when it is written Minh Mạng thập cửu niên tuế thứ mồ tuất; or in other words the tenth-nine year of the reign of Minh Mạng, following the order of the years of the cycle, we shall meet with the letters mồ tuất.

LANGUE FRANÇOISE.

Quatrième désigne ce même nom en pur Cochinchinois, la Cinquième l'indique en latin, la Sixième en français, et la Septième en Anglais.

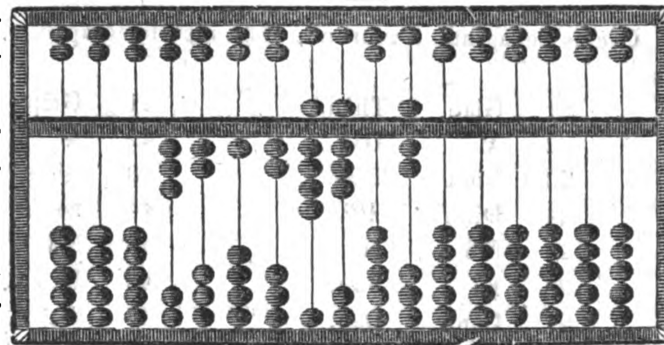
Cycle ou révolution de douze ans en commençant l'an 1838 et finissant l'an 1849.

L'anneée 1838 correspond à la dix-neuvième année du règne de L'empereur Minh Mạng. Ainsi lorsqu'il est écrit Minh Mạng thập cửu niên tuế thứ mồ tuất; cela veut dire: la dix-neuvième année du Règne de Minh Mạng suivant l'ordre des années du Cycle on rencontre les lettres mồ tuất.

N° 9.

Abacus Sinensis, seu Bàn toán.

3 2, 1 2 9, 8 0 7.

N° 9 is the Chinese abacus, or table of computation. This table may be used to calculate as far as ten quatrillions. To express, for example, 32,129,807; we begin with the right; we separate three from the lower range and raise them. These by their position signify *thirty millions.* We pass then to the next line, which is on the right; we separate two other pieces to indicate *two millions.* We raise another piece in the next line to express *a hundred thousand;* in the same manner we separate two others to mark the *twenty thousand.* To point out *nine thousand* we lower one of the two pieces of the upper range; this piece has the value of *five*, and when to it are joined the four pieces from the lower range, we obtain *nine thousand.* To obtain *eight hundred*, we lower equally *five* from the upper range, which united to three pieces from the inferior range, make up *eight hundred.* To mark the cypher, or the absence of any figure in the line of tens, we make no movement, but pass on to the next line; and lowering one piece which is worth *five*, we make it up *seven*, by adding to it two others from the lower rank.

Le N° 9 est la figure de l'abaque Chinois ou table de computation. Cette table peut servir jusqu'à dix quatrillions. Pour exprimer, par exemple, 32,129,807, on commence d'abord par la gauche, on sépare trois des boules de la case inférieure qu'on élève, et qui par leur position indiquent *trente millions.* On passe ensuite à la rangée suivante qui est à droite, on sépare deux autres boules pour indiquer les *deux millions.* On élève une autre boule dans la rangée voisine, pour exprimer les *cent mille.* On sépare de la même manière deux autres boules pour marquer les *vingt mille.* Pour indiquer les *neuf mille*, on fait descendre une des deux boules de la case supérieure, cette boule vaut *cinq*, on ajoute ce nombre aux quatre boules de la case inférieure, ce qui donne *neuf mille.* Pour obtenir les *huit cents*, on abaisse également *cinq* de la case supérieure qui réunis aux trois boules de la case inférieure, donnent *huit cents.* Pour marquer le *zéro* ou absence de la *dizaine*, on ne dérange aucune boule, mais on passe à la rangée voisine, on fait descendre de la case supérieure une boule qui vaut *cinq*, en joignant ce nombre aux deux autres boules de la case inférieure, on a les sept unités.

LINGUA LATINA.

Anni 1683, 1743, 1803, 1863, respondent fini unius cycli. Utendo tabulâ seu serie suprà descriptâ cognitu facile est que sit littera unicnique anno propria et hunc annum designans. Ad cognoscendum v. g. litteras anni 1838 oportet subtrahere 1803 de illo numero et sumere ipsius differentiam quæ est 35; quære igitur numerum 35 in cyclo sexaginta annorum, occurrent tibi litteræ Mồ Tuất quæ sunt litteræ verè indicantes annum 1838; si verò cognoscere velis litteras anni anterioris cyclo 1803, v. g. litteras anni 1800, tùnc oportet subtrahere illum numerum 1800 à cyclo anteriori seu antecedente qui est 1743, et ipsius differentia quæ est 57 indicat in eâdem tabulâ litteras Canh Thân quæ fuerunt littteræ illius anni 1800.

De litteris denariis et duodenariis.

Decem litteræ quæ sunt quasi radices et dictæ Thập Can, ad differentiam duodecim litterarum quæ dicuntur Chi seu rami, etsi per se nullam habeant hìc significationem, sunt nihilominùs auxiliatrices. Prima est giáp, secunda ất, &c. ut videre est in serie supra positâ. Litteræ verò cycli duodenarii habent significationem quorumdam animalium quæ omnia enucleantur in cyclo duodenario infrà descripto quique respondet anno 1838. Prima series indicat annum, secunda series indicat voces cycli denarii et duodenarii, tertia significationem vel potiùs nomen animalium in linguâ Sinensi sed more Anamitico pronuntiatam, quarta indicat idem nomen juxta linguam Anamiticam, quinta est ipsius latina explanatio, sexta est gallica, et septima est anglica enucleatio.

Annus 1838 respondet anno decimo nono imperii Minh Mạng Imperatoris Cocincinæ. Undè quandò legitur Minh Mạng thập cửu niên tuế thứ mồ tuất, significatur: anno decimo nono imperii Minh Mạng, ordine annorum cycli servato, occurrunt litteræ Mồ tuất.

Cyclus Duodenarius seu unius Cycli Anamitici Revolutio. Vận niên nhứt Giáp.

1ª Series.	2ª Series.	3ª Series.	4ª Series.	5ª Series.	6ª Series.	7ª Series.
1838	Mồ Tuất.	Cẩu.	Chó.	Canis.	Chien.	Dog.
1839	Kỉ Hợi.	Trư.	Heo.	Porcus.	Porc.	Hog.
1840	Canh Tí.	Thử.	Chuột.	Mus.	Rat.	Rat.
1841	Tân Sửu.	Ngưu.	Bò.	Bos.	Bœuf.	Ox.
1842	Nhâm Dần.	Hổ.	Hùm.	Tigris.	Tigre.	Tiger.
1843	Qúi Mẹo.	Thố.	Thỏ.	Lepus.	Lièvre.	Hare.
1844	Giáp Thìn.	Long.	Rồng.	Draco.	Dragon.	Dragon.
1845	Ất Tị.	Xà.	Rắn.	Serpens.	Serpent.	Serpent.
1846	Bính Ngọ.	Mã.	Ngựa.	Equus.	Cheval.	Horse.
1847	Đinh Mùi.	Dương.	Dê.	Capra.	Chèvre.	Goat.
1848	Mồ Thân.	Hầu.	Khỉ.	Simius.	Singe.	Ape.
1849	Kỉ Dậu.	Kê.	Gà.	Gallina.	Poule.	Fowl.

No 9. Abacus seu tabula computationis. Ad utendum illâ tabula, v. g. ad exprimendum 32,129,807, sic proceditur. Incipiendo à sinistrâ, tres inferioris loculamenti globuli elevantur, eorum situs indicat *triginta mille millia*. Dein separantur ad dexteram et in ordine vicino duo alii globuli, ad designandum *duo mille millia*. Alius posteà ex quinque globulis vicinis attollitur ad significandum *centum millia*. Duo alii vicini globuli iterùm separantur ad indicandum *viginti millia*. Pro *novem mille*, è loculamento superiori deorsùm trahitur unus globulus numero *quinque* æquivalenti, cui numero junguntur quatuor globuli loculamenti inferioris, summa dat *novem millia*. Ad indicandum *octingenta*, è loculamento superiori detrahitur etiam unus globulus *quinque* æquivalens, jungitur tribus loculamenti inferioris globulis, sic perficiuntur *octingenta*. Ad designandam absentiam denarii numeri seu Zero, tùnc nullus removetur globulus, sed ad alium vicinum ordinem progredi oportet, et ad se trahere è loculamento superiori unum globulum *quinque* æquivalens, duobus aliis è loculamento inferiori additur et tùnc *Septem unitates* absolvuntur.

ENGLISH LANGUAGE.

The Martyrdom of Agnes.

Auspicious sign ! in the year Canh thân, under the dy-
nasty of Han, [tion.
The son of God became incarnate for man's redemp-
In the kingdom of Annam this holy and merciful God
Caused the light of faith to shine, O inestimable grace !
There lived there then a man of worth named Lam,
Whose pious family were the glory of Annam.
His name, (received at the baptismal font) was Charles,
His natal soil, Lâm Tuyền, in the province of Diên ninh;
His wife was called Elizabeth ;
Their life was a model of every virtue.
Bless'd with a family of twelve docile children,
Seven boys and five girls, they were a happy family.
Each one was distinguished for filial piety.
Their eldest son received the name of Laurent ;
His parents consecrated him to God.
Raised to the priesthood by his virtues and talents,
He watch'd with zeal over the Christians of the country,
A source of joy unspeakable to his Father.
Among the daughters, Agnes claims our attention ;
She their eighth child, a model of virtue,
From her earliest infancy till death, [humility.
Was ever distinguished for modesty, meekness and
Scarce had she number'd sixteen summers, when
Heav'n claim'd her mother from her fond embrace.
Agnes, bathed in tears, exclaimed,
My mother is no more; though young, we are orphans,
My charge henceforth shall be the three youngest,
And I will devote myself to my aged father's wants.
When Agnes had attained her nineteenth year,
Her father wished to see her settled.
Agnes much pained and in deep grief of heart,
Exclaimed with sighs, why think of a daughter?
Still, oh my father, thy will shall be mine. [ded.
Praise be to God, cried he, then you shall be wed-
And then he devoted his cares to her establishment.
Mark was chosen for her spouse,
And they were soon united in happy wedlock.
Two children blessed their union,
Both distinguished by their prudence and their virtue ;
Barnabas was the elder, and Paul the younger.
When Agnes had attained her eight and twentieth year,
Her father quitted her for his native home.
She sighed for the moment of his return.

LANGUE FRANÇOISE.

Le Martyre D'Agnès.

Heureux présage ! en l'année Canh thân, sous la dy-
nastie des Hán,
Le fils de Dieu s'incarna pour le salut des hommes.
Dans le royaume d'Annam, ce Dieu saint et clement,
Fit briller le flambeau de la foi, grâce inestimable !
Il y eut alors un homme vertueux nommé Lam,
Dont la famille religieuse fut la gloire d'Annam ;
Il reçut au baptême le nom de Charles,
Il naquit à Lâm Tuyền dans la province de Diên ninh.
Son épouse se nommoit Elizabeth, [vertus.
Ils furent pendant leur vie le modèle de toutes les
Ils donnèrent le jour à douze enfans dociles,
Sept garcons et cinq filles, qu'elle heureuse famille !
Tous se distinguèrent par leur piété filiale.
L'ainé reçut le nom de Laurent,
Ses parents le consacrèrent au Seigneur.
Ses vertus et ses talents l'élevèrent au sacerdoce ;
Il soigna avec zèle les chrétiens du pays,
Son père en ressentoit une joie ineffable.
Parmi leurs filles, Agnès est digne d'attention,
Elle fut le huitième enfant, et un modèle de vertu,
Depuis son enfance jusqu'à sa mort, [et sa douceur.
Elle se distingua toujours par sa modestie, son humilité
Apeine arrivée à son seixième automne, [sein.
Le Seigneur la sépare de sa mère qu'il reçoit dans son
Agnès répand alors des flots de larmes, et dit: [phelins.
Ma mère n'est plus, quoique jeunes nous sommes or-
Je prendrai soin des trois plus jeunes enfants,
Et pourvoirai aux besoins de mon vieux père.
Lorsqu' Agnès fut parvenue à l'âge de dix-neuf ans,
Son père pensa alors à l'établir.
Agnès dans l'anxiété et douleur de son cœur,
Disoit en soupirant : à quoi bon s'occuper d'une fille?
Néanmoins, ô mon Pére, votre volonté sera la mienne.
Dieu soit béni, reprit le vieillard, je vais donc te marier.
Il s'occupe dès-lors de son établissement.
Marc fut choisi pour son époux,
Et ils furent unis par le lien du mariage.
Ils eurent de leur union deux enfans,
Tous deux distingués par leur vertu et leur prudence,
Barnabé fut l'aîné et Paul le cadet.
Agnès étoit âgée de vingt-huit ans,
Lorsque son père la quitta pour visiter le sol natal.
Elle soupiroit après le moment de son retour,

LINGUA LATINA.

Agnetis Martyrium.

Omen dextrum! anno Canh thân, stirpe Hán regnante,
Verbum Dei caro factum est propter hominum salutem.
In Regno Anamitico, Deus sanctus et misericors,
Doctrinam suam sacram et salutiferam impertivit.
Tùnc vir quiddam virtute præditus, Lam nomine,
Familiæ suæ gloria nec non regni lumen exstitit.
In sacro fonte nomen Caroli ipse suscepit.
Diên ninh ipsius est provincia, Lâm Tuyền natale solum.
Uxorem sibi adjunxit cui nomen Elizabeth,
Usque ad mortem ambo suis eluxere virtutibus.
Egregios duodecim filios ipsi genuerunt,
Masculos septem et feminas quinque, felix domus!
Reverentiâ quali filios in parentes decet, omnes clari.
Primogenitus nomine Laurentii fuit donatus,
A parentibus Domino consecratus fuit.
Virtutibus et doctrinâ clarus Sacerdotio dignatus est;
Suos concives Christi discipulos sedulò curat,
Ipsius pater inenarrabili perfunditur gaudio.
Inter filias, memoria Agnetis est colenda,
Octava fuit parentum progenies, virtutum exemplar,
A teneris annis usque ad mortem præbuit.
Semper modestiâ gravis, corde humilis ac mitis refulsit.
Ad decimum sextum vix pervenerat autumnum,
Cùm matre orbatur, quæ in sinu Domini recipitur.
Ex ejus oculis abundantes effluunt lacrymæ, ait:
Jam mater mea fuit, orbi sumus etsi juniores,
Tres minimi ætate curæ mihi erunt,
Patrisque senis necessitatibus subministrabo.
Decimum et nonum Agnes attigerat annum,
Cùm pater nuptui illam collocare meditatur.
Anxio sollicitoque animo Agnes,
Ingemiscens dicit: de virgine quorsùm curas?
Attamen non mea, sed tua, pater, voluntas fiat.
Sit laus Deo, subjicit senex, pro te ero sollicitus.
Ex tùnc connubium virgini paratur.
Viro cui nomen Marcus Agnes traditur,
Matrimonii vinculis uterque jungitur.
Ex hoc connubio duo ipsis nati sunt filii,
Virtute et prudentiâ uterque posteà insignes.
Barnabas primogenitus, Paulus verò posterior fuit.
Agnetem viginti octo annis natam,
Reliquerat pater, ut natalia loca inviseret.
Impatiens moræ, reditum patris expetit filia,

TIENG AN NAM.

Inê tử đạo.

Văn.

Tượng điềm lành từ Canh thân Hán,
Chúa ra đời giáng đản chưng dân.
Cõi nam Chúa thánh hiển thần,
Đức nhơn giáo hóa oai ân mựa làm.
Có người đức hạnh danh Lam,
Dòng truyền giữ đạo nước nam nên tài,
Ca rô lô hiệu là người.
Diên ninh ấy phủ, nhà nơi Lâm Tuyền.
Vợ hiệu Sa ve là tên,
Giai lão kết nguyền, đạo đức kính tin.
Sinh đặng mười hai con hiền,
Bảy trai, năm gái, đã nên phước nhà!
Trọn bề trung hiếu thảo hòa.
Lo ren thứ nhứt thật là trưởng nam,
Phú dâng cho Chúa mặc làm.
Học hành thông suốt, chức đang nên thầy;
Vào ra xem sóc nước nầy,
Lòng cha mừng phỉ lo tây chẳng hề.
Gái thì đặng một Inê,
Là con thứ tám trọn bề thảo ngay,
Vốn hiền từ bé nhẫn nay.
Nết na khiêm nhượng tính hay nhơn từ.
Tuổi vừa mười sáu thu dư,
Sa ve Chúa rước mẫu từ lìa con.
Inê nước mắt bằng non:
Mẹ thác chẳng còn, em dại mồ côi,
Ba em để lại chị nuôi.
Cha già phượng dưỡng em tôi giữ gìn.
Inê tuổi mười chín niên,
Cha mới toan nguyền định chốn sàng đông.
Bèn lo áy náy tấc lòng,
Than rằng: phận gái, uổng công chăng là.
Sự nầy thì mặc lòng cha.
Đội ơn Chúa định lẽ nào dám toan.
Kể từ định chốn nhơn doan,
Mát cô là hiệu phụng loan kết nghì.
Sắt cầm hội hiệp phu thê.
Mới sinh nam tử đặng thì hai trai.
Ước nên tuấn tú hiền tài.
Nabê là hiệu, thứ hai Phao lồ.
Inê hai mươi tám thu,
Cha tới cõi cù viếng cảnh xa quê.
Những trông báo bổ ơn nghì,

ENGLISH LANGUAGE.

When alas, she hears that he is no more !
The heart of Agnes is overwhelmed with grief ;
She prays for her parents with piety and fervour.
My elder brother, she cries, is engaged in sacred duties ;
I am married — who will tend my younger brothers ?
She resolves to apply to her elder brother. [gether."
" Return Laurent, reverend father, let us consult to-
The pious Laurent receives her letter,
And torrents of tears flow from his eyes. [duty.
Ungrateful that I am, says he, I have violated filial
Then he prepares the altar, and offers the holy sacrifice.
The service ended, he returns thanks to God.
He departs for his home, pale, agitated in mind.
The remembrance of his parents is ever present to him.
He comes to comfort and to counsel his sister.
Agnes sees him, and is in an ecstacy of joy ;
At length thou art come — what shall we do?
Where hast thou lived these ten long years? [come.
Thy sister always thought of thee, and now thou art
Laurent consoles his brothers with zeal. [other."
" Be wise," says he, " and live in harmony with each
He then divides the property. [soul of my father,
" My portion," says he, I consecrate to relieve the
I have equally divided the portion of each.
The paternal mansion is the lot of the youngest.
Live like Christians, pay attention to your religion.
And you, my sister Agnes, secure true peace.
The six brothers then mutually resolve, [father.
To proceed to Đồng nai and to bring the relics of their
Traversing by degrees the various provinces,
They bring his mortal remains to Diên ninh,
They inter them, and then separate from each other.
Laurent thus piously exhorts his sister :
Our family contains both boys and girls.
But my greatest affection has always been for thee.
Faithfully preserve the ten precept of our God.
Never violate them ; resist temptations.
Agnes with sighs replies, alas my father !
The Christian here lives *in the world ;*
How then, having bid this earth adieu,
Shall my freed soul reach Heaven's pure mansions ?
Laurent seeks afresh to encourage his sister :
The most devoted virgin is not free from sin.
Even the cenobite and the anchorite,
May become inconstant and fall.

LANGUE FRANÇOISE.

Qui l'eut pensé? Elle apprend que son père n'est plus.
Agnès en a le cœur navré de douleur,
Elle prie pour ses parents avec piété et ferveur.
Mon frère aîné, est occupé des fonctions du Sacerdoce ;
Je suis mariée, qui soignera mes plus jeunes frères ?
Elle prend aussitôt la résolution d'écrire à son frère.
" Laurent, Révérend Père, reviens pour me conseiller."
Le pieux Laurent reçoit la lettre,
Et deux ruisseaux de larmes s'échappent de ses yeux.
Il dit : ingrat, J'ai violé le devoir d'un bon fils,
Puis il prépare l'autel et offre le saint sacrifice ;
La messe achevée il rend grâces au Seigneur.
Il part pour son pays, il est pâle, son cœur est agité.
Le souvenir de ses parents s'offre toujours à son esprit,
Il vient pour secourir et conseiller sa sœur.
Agnès en le voyant tressaille de joie ;
Enfin te voilà de retour : comment ferons-nous ?
Pendant ces dix ans, où as tu habité ?
Ta sœur pensoit toujours à toi, enfin tu arrives.
Laurent console ses frères avec zèle :
Soyez sages, dit-il, et vivez tous en bonne harmonie.
Il fait ensuite le partage des biens. [de notre père,
Je consacre ma portion d'aîné au soulagement de l'ame
J'ai égalisé tous les lots de chacun,
La maison paternelle est due au plus jeune,
Vivez chrétiennement, observez la religion.
Agnès ma chère sœur, conserve la vraie félicité.
Les six frères prennent ensemble la résolution,
D'aller à Đồng Nai chercher les restes de leur père.
Parcourant peu à peu diverses provinces,
Ils apportent à Diên Ninh la dépouille mortelle,
Ils l'ensévélissent, puis chacun se sépare.
Laurent fait de pieuses ex hortations à sa sœur :
Il y a dans la famille des garçons et des filles,
Mais j'eus toujours pour toi une plus grande amitié,
Observe fidellement les dix préceptes de Dieu,
Ne les viole jamais, résiste aux tentations.
Agnès soupirant, dit ô mon Père !
Le chrétien vit au milieu du monde,
Comment après avoir quitté cette terre, [ciel ?
Mon âme séparée de son corps, iroit-elle droit au
Laurent lui donne de nouveaux motifs de consolation :
La vierge la plus sainte n'est point impeccable,
Le Cénobite et L'anachorète même,
Peuvent tomber et devenir inconstans.

LINGUA LATINA.

Sed proh dolor! ad cœlum translatum audit patrem.
Tùnc assiduo confecta mœrore Agnes,
Pro parentibus ad Deum pias fundit preces.
Frater major sacerdotii muneribus vacat, inquit:
Ego viro sum ligata, ecquis fratres minimos curabit?
Hæc secum revolvens, litteras fratri mittit.
" Pater Laurenti, redi, precor, ut simul consulamus."
Laurentius epistolam recipit pius,
Et uberes spargit lacrymas, heu! inquit:
Ingrati animi crimine inquinor, patri defui!
Statim aram disponit et sacrum offert;
Peracto sacro, gratiisque Deo datis,
Petit patriam exsangui colore animoque anxio.
Parentum memoria menti ejus sæpiùs occurrit,
Auxilium sorori subministraturus advenit.
Videt illum Agnes et gaudio gestit;
Reducem, ait, tandem te aspicio, quid agendum?
Per hos decem annos, quæ te tenuere loca?
Fratris suî soror semper memor erat, ipsi tandem ades.
Solatio fratres religiosè levat Laurentius:
Probam concordemque, inquit, vitam ducite.
Deindè paterna dispartitur bona.
Meam primogeniti partem, pro patris animâ voveo,
Sua cuique æqua jam est pars,
Fratrum minimo paterna continget domus,
Animum cohibete, Deique legem fideliter servate.
Veræ felicitatis semitas, Agnes, nunquam derelinquas.
Concordes inter se sex fratres statuunt,
Ut in Đồng Nai tendant patrisque reliquias tollant.
Gradatìm per varias incedentes provincias,
Illas tandem in regionem Diên Ninh referunt,
Illisque sepultis, unusquisque ad sua redit.
Laurentius Agnetem sic piè hortatur:
Fratres et sorores sunt in genere nostro,
Tu mihi semper carior dilectiorque fuisti,
Dei præceptis fidelis et constans esto,
Ne illa perfringas, invictam in tentationibus te serva.
Cui ingemiscens Agnes, pater mi!
Res inter mundanas vivit Christianus,
Eheu! quî hanc terram deserens,
Libera ad cœlum anima evolaret?
Laurentius nova sorori solatia confert:
Virgo etsi sancta, labis non est immunis,
Ipsi Cœnobitæ atque Anachoretæ,
Labi possunt, nec pace firmantur.

TIẾNG ẠN NAM.

Hay đâu cha đã kíp về thượng thiên.
Inê lòng những lo phiền,
Kính cha thương mẹ, cầu nguyền chẳng khuây.
Anh thì chịu chức làm thầy,
Tôi thì xuất nghiệp, em rày cậy ai?
Mới toan thơ gởi cho thầy.
" Loren cha hởi về đây toan cùng."
Loren từ hiếu tin thông,
Hai hàng châu lụy ròng ròng nhỏ sa,
Tôi đã lỗi đạo cùng cha!
Đặt bàn làm lễ missa nguyện cầu;
Lễ thôi từ giã đền châu,
Trở về bổn quán, dạ âu lo lường.
Lòng thương cha mẹ võ vàng,
Phải về lo liệu toan đương em cùng.
Inê xem thấy lòng mừng;
Cha đã về cùng toan liệu làm sao?
Mười năm cha ở phương nao?
Lòng em trông nhớ rày sao mới về?
Loren an ủi mọi bề:
Các em chớ dại lỗi nghì chẳng nên.
Mới phân gia nghiệp điền viên.
Phần anh phú để cầu nguyền cho cha,
Các phần anh đã chia ra,
Em thì gìn giữ cửa nhà làm ăn,
Thìn lòng giữ đạo cho cần.
Inê em hởi giữ phần phước em.
Sáu người huinh đệ mới toan,
Đồng Nai tới rước tài quan đam về.
Dần dà cõi nọ xứ kia,
Rước đặng đam về nơi phủ Diên Ninh,
Táng cha thôi mới khởi trình.
Mọi nỗi tâm tình dặn bảo Inê:
Trong dòng nam nữ hai phe,
Lòng anh thương một Inê hơn nhiều,
Em thì giữ vẹn mười điều,
Chớ hề sai chậy, chước nghèo phải sa.
Inê than hỏi chường cha:
Phép trong lẽ đạo người ta ở đời,
Đến khi mình có đổi dời,
Phép nào xác khỏi hồn bay thẳng về?
Loren an ủi mọi bề:
Dầu đồng trinh thánh cũng đi chẳng tuyền,
Dầu mà khổ hạnh tu truyền,
Hãy còn đôi chối chưa yên một bề.

ENGLISH LANGUAGE.

Much happier is the lot of the baptised infant,
Whose soul ascends to Heaven like a brilliant star.
Thus is it with the Martyr or with one who in prison,
Dies for the faith; they both enjoy the same bliss.
Agnes, seated by her brother, now begins, [him.
She makes a recital; she groans, nor dares she leave
Your pious discourse, she says, your words of fire,
Enkindle in my soul desires for Heaven.
O happy were it mine to enter the lists, [palm.
I could confront danger, and might bear away the
The affection of Agnes had detained her brother,
But Laurent bids her adieu, and hastes away.
Scarce has he reached Bình Khương and taken repose,
And bestowed his cares on the Christians around,
When suddenly, O prodigy in earth and heaven!
He learns that the courageous Christians must fight.
In the commencement of the year Canh thìn.
Nguyễn Minh, king of the realm issues an edict.
It is announced to all his subjects,
That whoever adores the idol Phật shall be protected,
But that the obstinate worshipper of the God of heaven,
Who will not recant, shall be punished.
A certain person lost to honour—who would credit it!
With a mind diseased by hate, accuses Agnes.
The orders of the King, says he, are positive and severe.
Why then thus obstinately despise them?
Thus saying, he goes to the court, presents his charge,
Which clearly states the different grievances.
" Here is the accusation.
I salute the court, and accuse here in explicit terms,
Three persons as rebels, against the King and the laws.
Their names are Agnes, Martha and Dominique. [dom.
They despise the creed of Phật and the laws of the king-
We cannot suffer them.
All three unite with heart and strength,
To trample upon the usages and edicts of this realm.
They follow the religion of the God of heav'n. [cestors.
And disdain the creed of Phật, the religion of their an-
This religion is contrary to all our customs,
And its doctrine rests upon no foundation.
Why not arrest the progress of such disorders?
These sectaries are besides people of no study. [found
Their mind is not so vast, as to comprehend the pro-
I beseech the mandarins to examine them themselves.
I am a humble man; and leave all to their wisdom.

LANGUE FRANÇOISE.

Bien plus heureux est le sort de l'enfant baptisé,
Son âme s'envole au ciel, comme un astre brillant.
Il en est ainsi du martyr, ou de celui qui en prison
Meurt pour la foi, ils vont jouir du même bonheur.
Agnès assise au près de son frère, prend la parole,
Elle fait un récit, elle gémit, et ne peut se séparer de lui.
Vos pieux discours, vos paroles de feu,
Embrâsent mon cœur du desir du ciel,
Heureuse! s'il m'étoit donné d'entrer en lice, [palme!
J'affronterois le danger, et peut-être remporterois la
L'affection d'Agnès retarde le départ de son frère,
Laurent lui dit adieu et repart aussitôt.
Apeine arrivé à Bình Khương et pris quelque repos,
Il donnoit tous ses soins aux Chrétiens du lieu, [terre!
Lorsque tout à coup, ô prodige dans le ciel et sur la
Il apprend que le Chrétien courageux doit combattre.
Au commencement de l'année Canh thìn,
Nuguyễn Minh Roi du pays, donne un édit:
Il fait connoître à tous ses sujets,
Que quiconque adorera l'idole de Phật, sera bien traité,
Mais que l'adorateur opiniâtre du Dieu du Ciel,
Qui ne s'amendera pas, sera certainement puni.
Qui l'eut cru! un homme perdu d'honneur,
Dont le cœur étoit ulcéré par la haine, accuse Agnès.
Les ordres du Roi, dit-il sont positifs et sévères,
Pourquoi les méprisez-vous si opiniâtrément?
Cela dit, il va au Prétoire, présente l'acte d'accusation.
Cet écrit expose avec clarté les divers griefs.
" Voici l'accusation:
Salut, J'accuse ici en termes clairs,
Trois personnes rebelles au Roi et aux lois,
Leur nom est Agnès, Marthe, et Dominique, [dupays,
Ils méprisent la religion de Phật, et violent les lois
Nous ne pouvons les souffrir,
Car ils unissent leur cœur et leurs forces, [aume.
Pour ne faire aucun cas des usages et des édits du roy-
Ils suivent la religion du Dieu du Ciel, [de Phật.
Et dédaignent le culte de leurs ancêtres qui est celui
Cette Religion est contraire à toutes nos coutumes,
Et sa doctrine n'est appuyée sur aucun fondement.
Pourquoi ne pas arrêter un tel désordre?
Ces sectaires sont en outre des gens sans aucune étude,
Leur intelligence est audessous des choses profondes.
Je supplie les mandarins d'examiner eux-mêmes.
Je ne suis qu'un homme vil, je remets tout à leur sagess

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Multò felicior est infantis anima baptizati,	Hơn chăng hơn thánh đồng nhi,
Sideris instar radians in cœlum avolat.	Hồn ngay thẳng ruổi tiên kì tợ sao.
Sic et martyris anima, aut in carcere patientis,	Cùng hồn tử đạo tù lao,
Si fortè moriatur, uterque eàdem felicitate gaudet.	Hoặc là chết thác cũng cao một bề.
Fratri assidens Agnes, multa subjicit,	Inê thưa thốt ngồi kề,
Proponit, ingemiscit, nunquàm divellitur ab illo,	Trình cha than hỏi, chẳng khi nào rời,
Pius ignitusque tuus sermo,	Thấy chạ dặn bảo mọi lời,
Ardens mihi suscitat cœli desiderium,	Công lòng bát ngát ước nơi cõi lành,
O utinam mihi detur insigni occurrere pugnæ,	Xin cho gặp hội cầu danh,
Periculum subiens, palmam victrix fortè referrem!	Ta sẽ liệu mình họa đặng cùng chăng ?
Fratri discedenti soror moras ponit amans,	Inê bịn rịn dùng dằng,
Tandem dato vale, Laurentius celeriter exit.	Loren từ giã phăng phăng lại dời.
Vix redux et quiescens in Bình Khương,	Bình Khương vừa đến nghỉ ngơi,
Suas in Christi fideles curas conferebat,	Giữ gìn xem sóc mọi nơi linh hồn,
Quùm repentè, res cœlo terræque miranda !	Chẳng ngờ tượng bởi càn khôn,
Athletis Christi campus patet pugnæ.	Thiên đàng mở hội võ môn khoa tài.
Anno Canh thìn ut primùm occasio data est,	Canh thìn vừa thuở thiên khai,
Nguyễn Minh Rex edictum promulgat :	Nguyễn chúa trị đời hiệu lịnh cả ra :
Cunctisque suis denuntiat subditis,	Truyền cho thiên hạ gần xa,
Cuicumque idolum Phật colenti benè fore,	Ai thờ đạo Phật thì ta dong tình,
In cultu verò Dei cœli perseveranti,	Bằng ai giữ đạo thiên sinh,
Nec in bonam frugem se recipienti certas parari pœnas.	Chẳng chừa thì bắt tội tình chớ tha.
Eheu! quis crederet? surgit homo nequam,	Chẳng ngờ có đứa gian tà,
Qui nefario ductus odio Agnetem accusat.	Lòng hểm độc dữ cáo bà Inê.
Certa et severa exstant regis mandata,	Lịnh nghiêm phép kín nhiều bề,
Quorsùs pervicaci animo vos illa contemnitis ?	Chị em sao có lòng mê chẳng chừa ?
His dictis, Prætorium petit libellumque protendit.	Lên Dinh trấn thả chướng thưa,
Claris et variis delationibus libellus scatet.	Trạng bày sau trước, trình thư cáo rằng.
" En accusatio :	" Có trạng rằng :
Salutem, hìc claré arguimus,	Trạng tố thân tường,
Tres reos regi et legibus contumaces,	Khi quân mạn pháp sự kim tam tử,
Agnetem, Martham, et Dominicum nomine.	Danh hiệu Inê Mát ta tinh kỳ Duminh đẳng chúng.
Religionem Phật contemnunt atque jura patria,	Phi kỳ Phật môn lăng túng chánh lịnh,
Ab ipsis alienam habemus mentem,	Ngu dẳng nan y tam giả,
Etenim uno animo viribusque junctis,	Vị kỳ đồng tâm hiệp lực,
Regni edicta moresque perfringunt,	Bất luận quốc pháp, bất kính điều chương,
Uni cœlorum Domino cultum persolvunt.	Tùng đồng thiên Chúa đạo.
Avitam Phật religionem fastidiunt,	Phất cố như lai Phật tổ,
Ipsorum ritus legibus nostris omnibus sunt contrarii,	Thả thử đạo lễ bất tuân kim cổ pháp,
Doctrinaque eorum nullo stabilitur fundamento.	Bất luận thỉ chung.
Quî tantam non compescere confusionem ?	Như thử hà y đẳng phân loạn hoành tùng giả ?
Ipsi etiam nullas omninò litteras noscunt,	Phả bất nặc văn thơ chỉ tự,
Angustius est eorum ingenium ut altas cognoscat causas.	Tâm vô hải hà kỳ minh đại sự.
Supplex oro, ut Præfecti ipsi rem expendant.	Khẩn khất mặc quan đồng luận.
Vilis ego sum, omnia eorum sapientiæ committo.	Tiểu sinh ngưỡng vọng cao minh.

ENGLISH LANGUAGE.

Such is my request."
The act of accusation is clear and precise.
The Prefect calls the soldiers and gives orders,
To arrest Agnes, and the others who were accused.
Agnes and Dominique present themselves at the bar.
Martha, unable to sustain the torments,
Seeks safety in flight.
The Judge interrogates the accused with care :
You have only one word to say ;
Renounce the worship of the God of heaven ;
Follow that of Phật ; tread under foot this cross ;
And forthwith your sin shall be pardoned. [dignity.
Else you die, and your bodies shall be treated with in-
The King of this realm is an enlightened monarch.
Until now no one has practised this religion of Heaven.
It is certainly a false religion ;
Renounce it, and I send you hence absolved.
Otherwise, you die without the rites of sepulture. [great
Your fancied happiness is a dream ; and your sin is
Agnes now replies with calmness :
We regard the laws of God, who is our Father;
This is the true way, and it is not erroneous.
How could I be ungrateful towards such a benefactor?
In two words, pardon or condemn, as you will. [ward.
Death is to me preferable, and heaven will be my re-
Command either life or death.
Firm as a rock, my heart will not quake.
The Judge, unwilling to shed the blood of the people,
Exclaims, why detain our soldiers for this woman?
Let both the culprits be sent to prison for a time ;
They shall be delivered up when we shall deem it fit.
Agnes and Dominique are cast into prison. [sad,
Days roll on ; they are not delivered up, and become
And look for the necessary help from God,
To remain firm, if their sufferings should be protracted.
Agnes exhorts Dominique to calm his grief and says,
Take courage brother ; born of the same parents,
We have a common origin, and we will die together ;
God himself will be our reward in heaven.
Scarce were these words utter'd when Laurent arrives.
He had learned that they were doomed to die,
And comes to visit and console them.
He even seeks to share their lot. [ther !
We are children of one blood ; how sweet to die toge-
May God make us faithful, and fortify our minds.

LANGUE FRANÇOISE.

Tel est mon placet."
L'acte d'accusation étoit clair et précis.
Le Préfet fait appeler les soldats et leur ordonne,
D'arrêter Agnès et les deux autres accusés.
Agnès et Dominique se présentent au Prétoire.
Marthe incapable de supporter les tourments
Cherche son salut dans la fuite.
Le Juge interroge les deux accusés avec soin :
Vous n'avez qu'un mot à dire,
Renoncez à votre religion du Dieu du Ciel,
Suivez celle de Phật, foulez aux pieds cette croix,
Et votre péché sera aussitôt pardonné ; [la voirie.
Sinon je vous fais mourir, et votre corps sera jetté à
Le Roi de ce pays est un Prince vertueux et éclairé.
Jusqu'ici personne n'a pratiqué cette religion du Ciel,
Elle est certainement une religion fausse,
Abandonnez la, je vous renvoie absous, [pulture.
Autrement je vous fais mourir et vous prive de la sé-
Votre bonheur est vain, et votre péché est grand.
Agnès lui répond avec calme :
Nous observons la loi de Dieu qui est notre Père,
C'est la véritable voie, elle n'est point erronée, [faiteur ?
Comment pourrois-je être ingrate envers un tel bien-
En deux mots, pardonnez ou condamnez, à votre volonté ;
La mort m'est préférable, le Ciel sera ma récompense.
Ou la vie ou la mort, ordonnez ce que vous voudrez,
Semblable à un rocher mon cœur est inébranlable.
Le Juge ne vouloit point répandre le sang du peuple,
Il dit : à quoi bon pour une femme fatiguer nos soldats?
Qu'on les mette tous les deux en prison pour un temps,
On nous les livrera lorsque nous le jugerons à propos.
Agnès et Dominique sont mis en prison. [tristent,
Plusieurs jours s'écoulent on ne les livre point, ils s'at-
Ils demandent à Dieu le secours nécessaire, [temps.
Pour demeurer fermes, si on les retient encore long-
Agnès exhorte Dominique à ne pas s'affliger : [ents,
Courage, mon frère, nous sommes nés de mêmes par-
Nous n'avons qu'une même origine, mourrons ensemble !
Dieu sera notre récompense dans le même séjour.
Ces paroles achevées, Laurent arrive.
Il a appris qu'ils sont condamnés à mourir,
Il vient les visiter et les consoler,
Il desire aussi mourir avec eux. [ble ?
Issus d'un même sang, qu'il est doux de mourir ensem-
Que Dieu nous rende fideles à sa grâce et nous fortifie.

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
En meus libellus."	Trạng điều."
Rectè atque ordine omnia referebantur.	Trạng bày sau trước căn do.
Ad se vocatos præfectus mittit milites et mandat,	Lịnh quan cắt khiến đình pho giục đòi,
Ut Agnetem duosque alios vinctos adducant.	Bắt Inê lại với hai người.
Jam Agnes et Dominicus in Prætorio sistunt.	Chị em hai đứa vào nơi công đàng.
Martha verò suppliciis tolerandis impar,	Mắt ta lòng chịu khôn đang,
In fugâ suam quærit salutem.	Liều mình trốn trước lên đàng ra đi.
Reis solerter interrogatis, judex ait:	Ông nghè mới hỏi vân vi:
Unum utrique vobis superest verbum,	Nàng cùng nam tử toan nghi một lời,
Dei cœli religionem ambo abjicite,	Bay mà bỏ đạo Chúa trời,
Ad cultum Phật deflectentes, hanc calcate crucem,	Trở về đạo Phật, giày nơi ảnh nầy,
Illicò venia vestram delebit culpam;	Thì tao thứ tội cho bay;
Quod ni feceritis, mortem passi, inhumati jacebitis.	Chẳng thì tao giết bỏ thây oan mình.
Hujus regni Princeps omni virtute et doctrinâ ornatur.	Nước nầy Chúa thánh thần minh.
Hanc cœli religionem nemo servavit unquam,	Nào ai giữ đạo thiên sinh bao giờ,
Fallax et vanus est hic Dei cultus,	Chúa trời bay thật đạo vơ,
Cuncta respuite, vos insontes remittam,	Bỏ đi tao đặng thứ tha dong tình,
Secùs vobis et vitam et sepulchri spem aufero.	Chẳng thì tao giết bỏ mình.
Vanâ delusi felicitate, peccato sordescitis.	Phước đâu chẳng thấy, tội tình nhuốc nha.
Cui Agnes quietè respondet:	Inê đặt gối trình qua:
Dei patris nostri optimi legi obtemperamus,	Chúng tôi giữ đạo Chúa cha nhơn từ,
Hæc sola via et veritas erroris immunis.	Thật đàng công chính chẳng tư.
Quî proditrix, tantam Dei gratiam indignè persolverem?	Tôi đâu dám bỏ công phu ngãi người?
Hæc duo verba, ignosce aut damna prout tibi libet;	Mặc ông tha giết hai lời;
At meum est potiùs mori, cœlum erit merces.	Tôi thà chịu chết, cõi trời nên công.
Vitam aut mortem, quod placet, jube,	Giết tha thì mặc lượng ông,
Mihi ferreæ molis instar, immotus animus stat.	Kim thạch là lòng chẳng chậy mỗ phân.
A sanguine suorum abhorrens præses,	Ông nghè chẳng muốn giết dân,
Ecquid, ait, milites in vanis feminæ pœnis exerceam?	Vật chi phụ nữ nhọc nhằn quân ta!
Ambos in eumdem carcerem ad tempus projicite,	Hãy giam tạm nó một nhà,
Posteà tradetis, prout erit consilium.	Ngày sau sẽ nộp lượng hòa mặc khi.
Agnes et Dominicus in carcere includuntur,	Cầm Du minh với Inê.
Pluresque per dies derelicti mœrent,	Ngày sau chưa nộp ủ ê lo buồn,
Congruum à Deo auxilium efflagitant,	Cầu xin cùng Chúa giúp con,
Et donum perseverantiæ, ne fortè diù protrahantur.	Giúp tôi cho đặng kẻo còn để lâu.
Agnes Dominici animum erigit et solatur:	Lại dặn Du minh chớ âu:
Age, frater, ambobus iidem parentes fuere,	Chị em cốt nhục đồng bào mẹ cha,
Ambobus eadem origo, ageddùm, ambo moriamur!	Đồng sinh đồng tử hai ta,
In eodem regno Deus ipse erit nobis merces.	Trả công ơn Chúa một nhà hiệp nhau.
His dictis, en Laurentius ipse advenit.	Nầy đoạn Loren về sau.
Audivit eos capite fuisse damnatos,	Nghe tin em đã chịu âu tử hình,
Invisit illos solatium præbere cupiens,	Viếng em an ủi tâm tình,
Eorumque mortis particeps vult fieri. [mori!	Mới toan liều mình chịu với cùng em.
Quàm dulce, inquit, ex eodem sanguine natis simul	Đồng sinh đồng tử cho êm!
Gratiæ dociles nos efficiat viresque Deus addat.	Tôi xin trọn ngãi Chúa thêm sức cùng.

ENGLISH LANGUAGE.

We are brothers; let us have but one end. [sure!
To live and die with you, O Agnes, how great a plea-
Henceforth we will follow the same course.
Take courage; let us be constant to the same destiny.
Agnes preserves a peaceful calm,
And says to her brother; Be not deceived, listen;
Religion is cruelly persecuted in this realm.
The Christians will grow weary and neglectful;
And wilt thou still resolve to die with us? [law.
Doubt it not; the scattered Christians will forget God's
Far better were it to remain with them,
That thou mightest watch over their souls. [phews,
Thou wilt, above all, care for the interest of our ne-
And our young brothers will find a father in you.
It is for this that God in his secret designs,
Is indulgent; no fetters bind thee; why afflict thyself?
It is God who makes the Mandarin propitious to thee.
He arrests thee not; thou mayest take thy choice.
When I shall have reached my starry home above,
I will pray God to introduce thee to those enjoyments.
Laurent, bathed in tears, replies,
My tender Agnes, what peace can I enjoy?
One instant more, and the judge will have decided all.
Be not cast down, sister, augment not my grief.
In losing thee, there remains to me no more repose.
If I lose this occasion, I may never enjoy another. [sion.
Here is a letter of advice from the provicar of the Mis-
" The foreign Missionaries, assembled together, say:
Henceforth afflictions will follow the Christians;
We can neither succour nor console them.
Every where they are abandoned, and orphans.
We are foreigners and cannot assume the garb of natives.
Why then Laurent expose thyself to death?
The Mandarin favours thee; he seeks only for presents.
Thou art a Cochin Chinese priest,
Destined to watch over the Christians in times of danger.
Why then desire to pluck the martyr's palm? [realm?
To whom else shall I confide the Christians of the
" Whom shall I find to succour me?
Thus much have I written to give you my advice."
A letter now arrives with instructions from the Bishop.
Its contents are faithfully made known; it says:
" In the name of God, the just and almighty sovereign.
And of the Sovereign Pontiff, whose vicar I am.
May the grace of God be with father Laurent; peace!

LANGUE FRANÇOISE.

Nous sommes frères, n'ayons qu'un même but.
Vivre et mourir avec vous, Agnès, ah! quel plaisir!
Désormais nous suivrons tous la même route,
Courage, soyons constants dans la même destinée.
Agnès conservant le calme et la paix,
Dit à son frère: écoute-moi, ne te fais pas illusion,
La Religion est persécutée dans ce royaume,
Les Chrétiens deviendront tièdes et négligents,
Et tu prends la résolution de mourir avec nous? [Dieu,
N'en doutes pas, les Chrétiens égarés oublieront la loi de
Il est beaucoup mieux de rester avec eux,
Afin de prendre soin de leur âme,
Tu pourvoiras surtout aux besoins de nos neveux,
Et nos jeunes frères auront en toi un Père.
C'est pour cela que Dieu dans ses secrets desseins [ger?
Te favorise, tu n'es pas chargé de fers, pourquoi t'en affli-
C'est le Seigneur qui te rend le mandarin propice,
Il ne t'arrête pas, tu peux encore prendre ton parti,
Lorsque je serai dans le beau ciel étoilé,
Je prierai Dieu de t'introduire dans ce lieu de délices.
Alors Laurent fondant en larmes lui dit: [paix?
Ah! ma tendre Agnès, comment pourrois-je être en-
Encore un instant, la sentence du Juge aura tout décidé.
Ne te fâches point, Agnès, n'augmentes pas ma douleur,
En te perdant, il ne me reste plus aucun repos, [blable.
Cette occasion manquée, je n'en trouverai jamais de sem-
Voici la lettre d'avis du Provicaire de la Mission.
" Les Missionnaires étrangers assemblés, ont dit:
Désormais les Chrétiens seront dans l'affliction,
Nous ne pouvons les soigner ni les consoler,
Partout ils sont abandonnés et orphelins, [indigène.
Nous sommes étrangers nous n'avons point la figure
Pour quoi Laurent, voulez-vous [illegible] affronter la mort?
Le mandarin vous favorise, il désire quelque présent.
Vous êtes prêtre Cochinchinois,
Destiné à soigner les fidèles dans les temps difficiles,
Pourquoi vouloir cueillir la palme du martyre?
A quel autre confierai-je les Chrétiens du royaume?
Qui pourrai-je trouver pour me servir d'appui?
J'ai écrit cette lettre pour vous donner mes avis." [que.
On remet à l'instant la lettre d'instruction de L'Evê-
Son contenu est fidellement exposé, il dit:
" Au nom du Dieu souverain, juste et tout puissant,
Du souverain Pontife dont je suis le Vicaire,
Que la grâce de Dieu soit avec le Prêtre Laurent, salut.

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Fratribus nobis unus idemque sit animus. [consortes!	Anh em dốc chí một lòng.
Oh! quam jucundum, Agnes, vitæ et mortis ejusdem esse	Sinh tử đạo đồng em hỡi Inê !
Unam, omnes deinceps sequemur viam, [pes simus.	Từ rày ta một đặng về,
Agite, ejusdem sortis ejusdemque constantiæ partici-	Anh sao em vậy chớ hề tới lui.
Agnes verò placida et quieta,	Inê lòng lại ngùi ngùi,
Ne tuus, audi frater, te decipiat ardor,	Khuyên cha, cha hãy nghe tôi kẻo lầm,
Contra religionem in hoc regno sævitur,	Nước nầy đạo Chúa ngăn cấm,
Christi discipuli posteà tepidi languescent,	Ngày sau giáo hữu mê tâm nguôi lòng,
Tu nobis commori statutum in animo habes? [fient,	Cha mà toan chịu tử đồng,
Utique Christiani errore ducti legis divinæ immemores	Ắt là bổn đạo lạt lòng ngãi nhơn,
Multò magis præstat ut apud ipsos remaneas,	Chẳng bằng ở lại thì hơn,
Animarumque curam ubìque geras;	Giữ gìn xem sóc mọi nơi linh hồn;
Nostrorum tibi nepotum præcipuum studium erit,	Trước là dạy dỗ cháu con,
Minimorumque fratrum pater vives:	Anh em thơ dại thì còn có cha:
Ideò absconditis in suis consiliis, Deus tibi	Cho nên ý Chúa nhiệm xa,
Favens à te vincula arcet, quid doleas?	Dong thầy chẳng bắt, sao cha chẳng bàn?
Sic Deus propitium tibi Præfectum efficit,	Vậy nên Chúa mở lòng quan,
Ille tibi parcens non comprehendit ut tibi consulas.	Tha cha chẳng bắt mà toan đặng nào.
Ego cùm ad cœlos stellis distinctos conscendero,	Tôi mà dựa nguyệt ngồi sao,
A Deo poscam ut te ad æternas admittat delicias.	Thì tôi cũng nguyện cha vào cõi vui.
Cui nùnc lacrymans Laurentius:	Thầy bèn lã chã châu rơi:
Agnes, inquit, chara soror, quî quiescere possem?	Inê em hỡi, anh ngồi sao an?
In modico et cuncta staturus est judex,	Một mai mặc lịnh nhà quan,
Ne tuus, quæso, dolor meo dolori adjiciat,	Em chớ phàn nàn, anh lại buồn thêm,
Te discedente, quæ pax mihi superstiti manebit?	Em về anh ở sao an?
Hâc semel elapsâ nunquam talis redibit opportunitas.	Khoa nầy chẳng liệu, mà toan khoa nào.
En verba exhortationis à Provicario data.	Nầy lời cha cả khuyên sao.
" Evangelii præcones externi simul censent:	" Các thầy ngoại quốc tiêu hao nói rằng:
Multas in posterùm Christianis imminere tribulationes,	Từ rày con cái mắng tăng,
Ipsi à nobis nec curas, nec solatia accipere poterunt,	Cha khôn gìn giữ ủi an mọi lời,
Ubìque dispersi orphani remanebunt. [datur.	Đòi phương man mác mồ côi.
Nobis advenis personam Anamitarum ludendi non	Cha là ngoại quốc khôn noi thế tình.
Quorsùm mortis pèriculum vis subire Laurenti?	Loren dốc chí liều mình?
Tibi præfectus indulget, munera sitit.	Lịnh quan chẳng bắt tư tình ý tham.
Te indigenam regni Anamitici sacerdotem,	Thầy là người nước An nam,
Ut ipsi succurras rebus in angustis, Deus reservat.	Để khi nghèo hiểm giúp làm cho dân.
Quarè martyrii palmam referre expetis?	Nhơn sao thầy lại giành phần!
Cuinam alteri hujus regni fideles demandabo?	Lấy ai gìn giữ con dân nước nầy?
Quemnam adjutorem mihi reperiam?	Ai hầu xem sóc đỡ thầy?
Hæc scripsi ut consilia mea cognoscas."	Làm thơ một bức gởi rày thông tin."
His Episcopi monitoriæ superveniunt litteræ,	Nầy lời thầy cả gởi khuyên,
Quarum summa sedulò exponitur dicens:	Mọi lời sau trước căn nguyên đọc rằng:
" In nomine summè justi ac omnipotentis Dei,	" Chúa cả công bình cầm quờn thưởng phạt,
Summique Pontificis cujus ego Episcopus Vicarius sum,	Pha pha chính tước, Thầy cả Vít vồ,
Gratia Dei sit cum Laurentio, salutem.	Ơn Chúa giúp cho Loren đặng tồ.

ENGLISH LANGUAGE.

The Redeemer of men first gave them instruction,
For three years, and then delivered himself to death.
You, Laurent, have now taken the firm resolution to die.
You abandon the Christians; who will console them?
The foreign priests must be concealed here and there;
We confide the christian flock to your vigilance.
Why hasten then to go unto your Saviour? [life?
Who will henceforth teach the Christians the way of
We entrust the faithful of Annam to your care.
But if you are deaf to my advice,
Reflect seriously, and obey the secret designs of God.
We exhort you constantly to live with the Christians,
To the end of these troublous times.
Aid them; abundant rain repairs the evils of drought.
Succour our people to the close of these tribulations.
And may the grace of God enlighten and fortify you,
Here ended the letter."
When Laurent had finished the perusal of this epistle,
The tears rolled down his cheeks in torrents.
If I lose, said he, this noble opportunity.
When may I hope to attain the mansions of Heaven?
Agnes now taking up the discourse, says,
I beseech you, my father, to obey the Bishop.
The Christians on their part also address him a letter.
"O father; leave us not orphans;
We supplicate you to remain with us;
We pray the Lord to continue you among us."
Agnes anew opposes his design. [death.
If thou lovest thy sister, cease to expose thyself to
This is equally the sentiment of all.
Thy sister salutes thee, and prays thee to yield to her.
Laurent feels his soul strongly moved.
He says with sighs, my sister, thy brother departs.
Adieu, Dominique; adieu, Agnes.
Remain both here, I leave you in peace.
Day and night will I pray before the altar for you. [saints.
I will entreat God to place you in the assembly of the
Laurent departs, and the afflicted Mark,
Comes to visit his faithful spouse.
O Agnes, my sister, where art thou confined?
Thy husband is come from the country to visit thee.
To suffer together is the duty of man and wife.
Wilt thou abandon our two poor children?
We are separated, I dare not oppose it.
But why remain in this prison?

LANGUE FRANÇOISE.

Le Rédempteur des hommes les enseigna dabord
Avec soin pendant trois ans, puis se livra à la mort. [ir,
Aprésent, vous Laurent, avez résolu fermement de mour-
Vous abandonnez les Chrétiens, qui les consolera?
La figure des Européens les oblige à se cacher ça et là.
Nous confions les Chrétiens à votre vigilance.
Pourquoi vous hâter d'aller vers le Seigneur? [salut?
Qui enseignera désormais aux Chrétiens la voie du
Nous remettons entre vos mains les Chrétiens d'Annam.
Mais si vous êtes sourd à mes avis, [seins de Dieu.
Refléchissez sérieusement, et obéissez aux secrets des-
Nous vous exhortons à vivre au milieu des Chrétiens,
Jusqu'au dernier terme de ces temps orageux; [chéresse.
Aidez les, une pluie abondante répare les maux de la se-
Secourez notre peuple jusqu'à la fin de ses tribulations.
Que la grâce du Seigneur vous éclaire et vous fortifie.
Fin de la lettre."
Lorsque Laurent eut fini la lecture de cette épitre,
Des larmes abondantes inondèrent son visage.
Si je manque, dit-il, une si belle occasion,
Quand pourrai-je monter en triomphe dans le Ciel?
Agnès prend la parole et dit:
Je vous prie, ô mon père, d'obeir à L'Evêque.
De leur côté, les Chrétiens, lui adressent une lettre.
"O notre père, ne nous laissez point orphelins,
Nous vous supplions de rester avec nous, [nous."
Nous prions le Seigneur de vous laisser au milieu de
Agnès s'oppose de nouveau au dessein de son frère.
Si tu aimes ta sœur, cesse de vouloir t'exposer à la mort,
C'est aussi le sentiment de tous,
Ta sœur en te saluant, te prie de l'exaucer.
Laurent sent son cœur fortement ému,
Il dit en soupirant, ma sœur, ton frère part.
Adieu Dominique, adieu Agnès,
Restez ici tous deux, je vous laisse en paix. [vous.
Jour et nuit aux pieds du saint autel, je prierai pour
A fin que Dieu vous place dans l'assemblée de ses Saints.
Laurent parti, Marc l'affliction dans le cœur,
Vient visiter son épouse fidèle.
Agnès, ô ma sœur, où es tu renfermée! [siter.
Ton époux se souvient de sa compagne, il vient la vi-
Souffrir ensemble est le devoir de deux époux;
Abandonnerois tu nos deux pauvres enfans?
Nous sommes séparés, je n'ose m'y opposer.
Mais à quoi bon rester dans cette prison?

LINGUA LATINA.

Hominum redemptor Deus genus humanum docuit
Diligenter per tres annos, dein vitæ periculum adiit.
Nunc tu Laurenti, firmiter proponis mortem oppetere,
Christianos derelinquis, quis ipsis solator aderit ?
Suâ fronte proditi Sacerdotes exteri passim latitant.
Tibi vigilem Fidelium curam imponimus.
Quarè ad Dominum citiùs evolare tentas ?
Ecquis dein Christianos salutem doceat ?
Omnes Anamiticos fideles tibi committimus.
Si surdam monitis meis aurem præbes,
Seriò cogita, et secretis Dei consiliis obtempera.
Medius, precor, constanter vivas
Inter Christianos, donec sedetur tempestas ;
Adjuva illos, terræ calore arescenti pluvia favet.
Succurre plebi usque ad tribulationis exitum.
Suâ cœlesti gratiâ illuminet te Deus et protegat.
Finis epistolæ."
Quâ perlectâ, Laurentius
Largis humectat lacrymis ora.
Hoc tàm pretioso neglecto casu,
Quandonam triumphans ad cœlum ascendam ?
Cui Agnes talia fatur :
Episcopo, quæso, pater mi, obsequere.
Intereà Christiani ad eum quoquè scribunt.
" Ne discedas, Pater, nec nos deseras orphanos,
Precamur, in medio nostrî vitam ducas,
A Deo petimus, ut te nobiscum relinquat."
Iterùm Agnes mentem fratris oppugnat.
Si quis sororis amor, Frater, mortem appetere desinas,
Omnes ore unanimi in hoc consentiunt ;
Sororis salutem et preces ne rejicias, quæso.
Totis commotus præcordiis Laurentius,
Ingemiscens sorori ait : Frater tuus discedit.
Vale Dominice, et tu vale Agnes,
Ambo hìc manete, in pacè vos relinquo.
Diu noctuque ad altare preces effundam,
A Deo flagitans ut medios inter Sanctos assidatis.
Discedente Laurentio, en Marcus mœstior,
Venit invisendum conjugem fidelem.
Agnes, mea soror, ubì detineris ?
Te suam sociam socius memor visitat,
Vera conjugum societas est simul pati ;
Duosne nostros velles deserere puellos ?
Ab invicem separari contradicere non audeo.
Ad quid tamen in carcere permanes ?

TIENG AN NAM.

Chúa chuộc tội dạy dỗ muôn dân,
Ba năm ân cần mới toan chịu chết.
Thầy rày dốc quyết muốn chịu tử nghì,
Bỏ bổn đạo đi, ai hầu an ủi ?
Các thầy khác thói ẩn yếng đòi phương.
Nấy cho thầy gìn giữ dân lương,
Nỡ nào thầy lại toan về cùng Chúa ?
Ai hầu dạy dỗ bổn đạo linh hồn ?
Phú cho thầy Nam việt các con.
Bằng chẳng chịu đài vàng mặc phán,
Lời lành diệu toán đến tận thần cơ.
Khuyên thầy ở lại sớm khuya,
Cùng bổn đạo khỏi thì nguy hiểm,
Giúp hạn mưa dào trợ hiểm,
Khỏi chưng thì hoạn nạn bổn dân.
Ơn Chúa đượm nhuần sáng soi phù hộ.
Nay thơ."
Loren bèn đọc thơ rồi,
Đượm ngừng nước mắt nhuốm sôi hai hàng.
Khoa nầy chẳng gặp bảng vàng,
Ngày nào cho đặng hiến vang cõi trời ?
Inê thưa thốt chường lời :
Xin cha nghe lịnh Đức thầy bề trên.
Nầy lời bổn đạo lại khuyên.
" Cha chớ xa miền bỏ chúng mồ côi,
Xin cha ở lại cùng tôi,
Cầu xin Chúa để cha tôi lại cùng."
Inê can gián hết lòng.
Thương em cha thác uổng công chăng là,
Ấy lời thế luận gần xa ;
Em qùi trăm lạy xin cha nhậm lời.
Loren lòng động ngùi ngùi,
Thảm thương mọi nỗi em ôi anh về.
Anh giã Duminh Inê,
Rày em ở lại, anh về cho an,
Đêm ngày cầu nguyện dưới bàn,
Xin hai em đặng làm quan cõi trời.
Nầy đoạn mát cô càng thương,
Tìm lên viếng vợ tư lương thảm sầu,
Inê em hỡi cầm đâu ?
Rày anh đến viếng bạn hầu kẻo thương.
Vợ chồng đạo ngãi tào khương,
Con thơ nỡ bỏ lo lường làm sao ?
Lià nhau anh dám cãi nào.
Làm chi nên nỗi tù lao rạc hình.

ENGLISH LANGUAGE.

Agnes, remains calm and silent.
Her husband in tears says, with deep sighs,
United by the sacred ties of our youth,
How can we ever taste repose, if we be separated?
If the name of wife has no power over thy mind, [fants?
Who will watch over and nourish our two helpless in-
Their little faces are now pale and wan;
And their wasted body seems to ask, why abandon us?
Be not insensible to my entreaties, dear Agnes;
The conjugal tie unites us to our latest breath.
Agnes replies, this surely is a stratagem of satan,
Who now seeks to rob me of my soul.
And art thou here, O mark! my tender husband?
I owe my thanks to God for all his goodness to me.
As for thee, still abide in the world, and be not overcome.
Repress thy passions, keep God's laws; this is better;
One day we shall again be united. [cend to heaven;
If thou lovest me, pray that my soul may straight as-
To me this will be a proof of true conjugal love.
Lose not thy courage, but respect our ties. [my voice.
I hear, says Laurent, thy cruel advice, thou art deaf to
I bid thee adieu; I remove our infants.
With deep groans he sheds a torrent of tears.
My love for thee, Agnes, is now the torment of my soul.
Removed from thee, I shall pine away. [see thee again.
Deprived of thy heart and thy virtues, I cannot hope to
A short time ere she is presented to the judge,
Agnes addresses a letter to her husband,
In which she salutes her brothers and other relatives,
And her friends likewise; no one is forgotten.
The contents of the letter.
"May the all-powerful God protect my children.
I thank my husband for all his kindness to me.
I had hoped to pass a thousand springs in sweet union;
Heaven forbids it; let us follow the path of virtue.
The true faith alone sustains my courage.
Grace from above enlightens my mind.
The happy moment has arrived for me;
I am about to part with all that I hold most dear.
However great may have been my sins,
My hope is in God, I sigh after true happiness.
I pray my husband not to take offence;
Let him pity our children, who will soon be motherless.
Dear husband, be faithful to the law of thy God,
So that we may be reunited for eternity.

LANGUE FRANÇOISE.

Agnès se tient dans le calme et le silence.
Son époux éploré et poussant de hauts cris, lui dit:
Unis par des nœuds sacrés dès notre jeunesse,
Comment être séparés maintenant et gouter le repos?
Si le nom d'époux ne peut rien en ce jour sur ton cœur,
Qui soignera-nos deux petits enfans et qui les nourrira?
Leur visage enfantin est pâle et décoloré, [vous!
Leur corps desséché te dit, pourquoi nous abandonnez-
Ne sois point, chère Agnès, insensible à mes avis,
Le lien conjugal nous unit jusqu' au dernier soupir.
Agnès répond: c'est un piége du démon,
Il veut cette fois ravir mon ame.
Marc mon tendre époux, tu es venu ici,
Je dois remercier Dieu de ses bienfaits envers moi.
Pour toi, reste en ce monde, ne te laisse point abattre:
Réprime tes passions, suis la loi sainte, c'est le mieux.
Un jour nous serons de nouveau réunis.
Si tu m'aimes, prie afin que mon ame aille droit au ciel,
Tel est le véritable amour de deux époux,
Ne perd point courage, respecte nos liens.
J'entends tes durs avis, tu es sourde à ma voix,
Je te fais mes adieux, j'emmène nos enfans.
Il verse en gémissant un torrent de larmes. [cœur.
L'amour que j'ai pour toi Agnès, fait le tourment de mon
Eloigné de toi, le chagrin me consume, [voir!
Loin de ton cœur et de tes vertus, sans espoir de te re-
Peu de temps avant d'être presentée au Juge,
Agnès écrit une lettre à son époux,
Elle y salue ses frères, ses parents,
Ses alliés, personne n'est oublié.
Contenu de la lettre.
"Que le Dieu tout puissant protége mes enfants,
Je remercie mon époux de ses bontés pour moi. [temps,
J'espérois passer dans notre douce union mille prin-
Le Ciel ne le veut pas, suivons le sentier de la vertu.
La vraie foi soutient mon courage,
La grâce d'en haut éclaire mon esprit.
Le moment heureux est arrivé pour moi,
Mais je dois me séparer de ce que j'ai de plus cher.
Quelques soyent mes infidelités,
J'espère en Dieu, et soupire après le vrai bonheur.
Je prie mon époux de ne point s'offenser,
Qu'il ait pitié de nos enfans, ils vont perdre leur mère.
Cher époux sois fidèle à la loi de ton Dieu,
Afin que nous soyons réunis pendant l'éternité.

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Agnes verò tranquilla silescit.	Inê lẳng lặng làm thinh.
Vir magis ejulans conjugem compellat:	Chồng càng than khóc vợ mình kể khuyên:
Sacro nexu à juventute fuimus conjuncti,	Sắt cầm từ thuở ấu niên,
Quî nùnc sejungi possemus et in corde pace frui?	Nỡ nào li biệt cho an tấc lòng.
Si conjugum nomen hodiè parvi-pendas, [triet?	Dẩu chẳng nên đạo vợ chồng,
Binæ et tenellæ prolis curam quis geret eamque nu-	Con thơ ai kể quan phòng dưỡng nuôi,
Genæ et labia eorum pallida facta sunt,	Má hồng mặt bạc mày môi,
Corpus est exile, ipsi tibi dicunt: quî nos deseris?	Mình vàng vóc ngọc bỏ tôi chẳng nhìn?
Meis, chara Agnes, ne surdescas consiliis,	Em hởi nghe lời anh khuyên,
Ad extremum spiritum connubii leges devinciunt.	Sắt cầm giai lão nhơn duyên hiệp hòa.
Cui Agnes: hæ sunt dæmonis astutiæ,	Inê rằng: chước qủi ma,
Animæ meæ ruinam hâc vice molitur.	Nó toan làm hại hồn ta phen nầy.
Marce vir dilectissime, hùc gressus tulisti,	Mát cô anh đã tới đây,
Nùnc grates Deo pro beneficiis debeo rependere.	Công linh nghiã Chúa tôi rày trả ơn.
Tu vitam hìc ducas impavidus,	Anh thì ở lại chớ sờn,
Animum cohibe, legem Dei serva, hoc meliùs tibi,	Thìn lòng giữ đạo chẳng hơn cũng tày,
Erit una dies quæ nos iterùm sociabit. [cendat,	Ngày sau ta lại hiệp vầy.
Si diligis me, Deum roga, ut anima mea ad eum as-	Thương thì cầu nguyện hồn ngay thẳng về,
Hæc est conjugis vera dilectio,	Ấy là ngãi đạo phu thê,
Animum ne despondeas, vincula reverearis.	Chớ ra lòng mọn lỗi nghì chẳng nên.
Audiens tua dura verba, hortatui surdam,	Nghe lời em cứng khôn khuyên,
Recedens, tibi dico vale, et prolem abduco.	Giã em còn ở anh về cùng con.
Lacrymas abundantes gemens fundit.	Ròng ròng nước mắt bằng non.
Tuî me urget amor, Agnes, et animum torquet,	Thương em anh phải ruột don héo sầu,
A te sejunctus mœrore conficior, [visendi!	Từ rày chếch bạn phải âu,
Corde tuo, virtutibus tuis viduatus, sine spe te iterùm	Lìa tâm lìa đức lìa nhau khôn tìm,
Cùm jam ad judicem ducenda erat Agnes,	Gần ngày đam nộp chị em,
Litteras mittit conjugi suo,	Inê mới gởi thơ đem cho chồng,
Salutemque dat fratribus, cognatis,	Cùng thăm huinh đệ đạo đồng,
Affinibus omnibus in utrâque lineâ.	Họ hàng trên dưới, tổ tông hai đàng.
" Epistolæ summa.	" Thơ rằng.
Deus omnipotens meis succurat filiolis,	Chúa cả cao quang phù trì tiểu tử;
Viro de me optimè merito grates persolvo.	Thiếp nay nhi nữ cám đức phu quân.
Concordis vitæ per mille vera mihi spes erat,	Ngãi sắt cầm những ước thiên xuân,
Deus verò haud annuit, virtutis semitæ adhæreamus.	Doan kim cải trọn bề tứ đức.
Vera fides meam sublevat animam,	Đạo chính giúp tôi bền sức,
Divinaque gratia mentem illustrat.	Ơn trên Chúa cả mở lòng.
Faustissima tandem dies mihi lucet,	Xảy gặp hội mây rồng,
Sed ab omnibus charis debeo avelli.	Phải lìa doan cá nước.
Quot et quantæ fuerint in partibus meis agendis culpæ,	Thiếp dầu lỗi tam tùng tứ đức,
In Deo confido, veramque beatitudinem sitio. [pias,	Dốc trọn nguyền vạn thọ cõi xa.
Ex his conjux dilectissime nullam offensionem susci-	Xin lang quân chớ chấp ngãi hòa,
Suâ mox orbos matre miserans puellos diligas.	Thương ấu tử mồ côi mất mẹ.
Ne graveris vir, legem Dei constanter custodire,	Chàng thì chớ nại, giữ đạo cho bền,
Ut sic in æternum de novo sociati unà vivamus.	Đến cõi trường miên hai ta lại hiệp.

ENGLISH LANGUAGE.

If thou shouldest in after years desire another partner,
Choose for a wife some one who is truly worthy;
Confide to her the care of our children.
Engrave these my last words on thy heart.
Although I shall soon be separated from thee,
Forget not that our souls are here only on pilgrimage.
Contemn therefore the evil ways of this world; [vice.
Shun intemperance, and luxury, and all the haunts of
When our children shall have reached manhood,
Fail not to instruct and to console them.
I salute thy father, thy mother, and all my relatives.
If thy wife has caused thee any pain, deign to forgive her.
Bestow thy care on our nephews, I leave them orphans.
Never correct these unfortunate children with severity.
I salute likewise all my relatives.
Adieu brothers and sisters! Adieu aunts and nephews!
Adieu friends and old companions dear! I leave you all.
Here ended the letter."
Having sent this letter, she says to her brother;
Grieve not; one is our origin and one will be our end.
By nature's ties we are united in close relationship;
And the same lot awaits us; prove thyself manly.
The Mandarin now orders them to appear. [strength.
Agnes cries, grant, O Lord, my brother the grace of
We have both made the same resolution. [reasonable.
The Judge says, I make no request of you that is not
Abandon the religion of the God of Heaven;
Return to that of Phật, trample upon the cross,
And I will dismiss you absolved from all your faults.
Else, your sentence is death, without sepulture.
Agnes immediately replies without hesitation,
We adore God, the creator of heaven and earth.
The heavens and the earth are the work of His hand.
It is he who has created man and all things that exist.
It is our duty to follow only the true religion.
Phật was born in the Indies; we do not adore him.
This cross was once the punishment of my God. [day?
I adored it yesterday, shall I trample it under foot to-
No, no; death would be preferable.
Thus I might make some return for the love of my God.
Our fate now remains in your hands. [do you require?
Whatever be your torments, I will bear them, what more
The Prefect has given his orders,
The Judge dares not absolve the criminals.
Both are to be detained in prison;

LANGUE FRANÇOISE.

Si par la suite tu desires contracter un nouveau mariage,
Choisis une épouse vraiment vertueuse,
Confie lui le soin de nos enfans.
Grave dans ton cœur mes dernières paroles;
Quoique bientôt séparée de toi, [nage.
N'oublie pas que notre ame est ici, comme en péléri-
Ainsi méprise de ce monde les usages pervers,
Fuis les mauvais lieux, le vin et la luxure.
Lorsque nos enfants seront parvenus à l'âge de raison,
Ne manques point de les instruire et de les consoler.
Je salue mon beau-Père, sa femme, et tous mes parents.
Si ton épouse t'a causé quelque peine, pardonne lui.
Prends soin de nos neveux, je les laisse orphelins, [tunés.
Ne corriges point avec des paroles dures ces petits infor-
Je salue ici tous mes parents,
Adieu frères et sœurs, adieu tantes et neveux.
Adieu alliés, vieux amis, je vous quitte tous.
Fin de la lettre."
Après avoir envoyé cette lettre, elle dit à son frère: [aussi.
Courage, notre origine est la même notre mort le sera
Issus d'un même sang nous sommes frères germains,
Un même sort nous attend, sois homme de cœur.
Le mandarin ordonne de les amener, Agnes dit:
Seigneur, accordez à mon frère une grâce de force.
Nous n'avons tous les deux qu'une même résolution.
Le juge leur dit: je n'exige qu'une chose raisonnable,
Abandonnez la religion du Dieu du Ciel, [croix,
Revenez au culte de Phật, si vous foulez auxpieds cette
Je vous renvoie absous de votre faute,
Sinon, je vous fais mourir et vous prive de la sépulture.
Agnès prend la parole et répond sans détour:
Nous adorons le Dieu créateur du Ciel et de la terre,
Les Cieux, et la terre sont l'ouvrage de ses mains,
C'est lui qui a crée les hommes et tout ce qui existe,
Nous ne devons suivre que la vraie Religion.
Phật est né dans les Indes, nous ne l'adorons point.
Cette croix fut jadis le supplice de mon Dieu.
Je l'adorois hier, aujourd'hui je la foulerois aux pieds?
Non, non, plutôt mourir.
Par là je rendrai à mon Dieu amour pour amour.
Mon sort est maintenant entre vos mains, [il de plus?
Quelques soient vos tourmens je les souffrirai, que faut-
Le Préfet a donné ses ordres,
Le Juge ne doit point les absoudre,
Tous deux doivent être détenus en prison,

LINGUA LATINA.

Si deinceps ad alias transire nuptias statueris,
Verè virtuti deditam tibi sponsam elige,
Et prolis nostræ curam ipsi committe.
Tuæ sponsæ monita altâ mente sint reposta:
Licet jam à te me ipsam sejungam,
Anima his in terris puncto temporis peragrat. [reas,
Igitur, conjux, à sæculi pravis moribus semper abhor-
Lupanar, vinum et libidinis æstus fuge.
Statim ac rationis usum filioli nostri attigerint,
Illos docere solatioque sublevare, ne negligas. [lutem,
Socero et soceræ nec non et singulis cognatis do sa-
Ignoscas quidquid ab uxore tibi displicuerit;
Nepotum, qui meâ morte orbi remanent, miserearis,
Neque eos misellos verbis asperis corrigas.
Nunc verò salutem parentibus in utrâque lineâ
Dico, valete ergo fratres et sorores, amitæ et nepotes,
Valete affines, et veteres amici, à vobis avellor.
Finis epistolæ."
Hâc missâ epistolâ, iterùm fratri ait: [mœreas,
Ejusdem originis et ejusdem mortis participes, ne
Uno ortu unoque sanguine donati, germani sumus,
Una eademque sors utrique superest, fortis tibi consta.
Præfecti jussu ad tribunal ducuntur, Agnes ait:
Domine, vires et animum fratri meo largire,
Utrique mens ac voluntas una et eadem est.
Tùm judex: unum rationi consonum à vobis requiro,
Cœlorum Dei religionem abjicite,
Ad cultum Phật redite, hanc si calcaveritis crucem,
Vos à culpâ absolutos demittam,
Secùs, vos interemptos et insepultos jacere jubebo.
Cui Agnes clarè et apertè respondet: [ligio.
Adorare Deum Cœli et terræ creatorem, en nostra re-
Cœli et terra sunt opus suum,
Humanum genus et quidquid est ipse creavit,
Soli veræque Religioni nobis est obtemperandum.
Hunc Phật in Indiis natum neutiquam colimus.
Hanc crucem, Dei mei olim supplicium,
Herì adorabam, hodiè calcarem?
Absit! mors ipsa mors mihi potior est,
Sic moriens, amorem Dei amore rependam.
In tuis manibus jam sors mea stat,
Quid plura? omnes cruciatus libenter subibo.
Præfectus verò rem decreto statuerat,
Negatâ judici ignoscendi facultate,
Ambo rei in carcere detineri debent,

TIẾNG AN NAM.

Sau dầu cải nghiệp làm bạn nơi nào,
Phải chọn bề nhơn đức đạo cao,
Gởi ấu tử cho con nương cậy.
Chàng thì giữ lấy lời thiếp chớ quên:
Mặt dầu đã cách nhơn duyên,
Hồn nọ phút giây chẳng khỏi.
Xin lang quân thế tình chớ đoái,
Áng nguyệt hoa, tửu sắc thìn mình.
Sau con dầu khôn lớn thành hình,
Xin dạy dỗ ủi an chớ bỏ.
Kính thăm nhạc phụ từ mẫu song thân,
Nữ tử vọng ân trăm đàng miễn chấp.
Xin thương tiểu điệt thơ dại mồ côi,
Chớ nỡ nặng lời, con thơ tất tưởi.
Sau thăm trên dưới huinh đệ họ hàng,
Gởi cô tôn ấu tử gia đàng,
Giã hết cựu bang từ rày li biệt.
Nay thơ."
Thơ thôi lại nói cùng em:
Đồng sinh đồng tử cho em chớ nài,
Chị em cốt nhục hình hài,
Chị sao em vậy làm trai cho bền.
Lịnh quan đam nộp lại nguyền:
Xin em chịu đặng Chúa thêm sức cùng,
Chị em dốc chí một lòng.
Ông nghè mới hỏi lẽ công một lời,
Bay mà bỏ đạo Chúa trời,
Trở về đạo Phật đạp nơi ảnh nầy,
Thì tao thứ tội dong bay,
Chẳng thì tao giết bỏ thây oan mình.
Inê thưa thốt phân minh:
Đạo nầy thờ Chúa thiên sinh tạo đời,
Có công sinh đất dựng trời,
Tạo thành nhơn vật, mọi nơi thế nầy.
Chúng ta phải giữ đạo ngay.
Phật người thiên trước cõi tây chẳng thờ.
Ảnh nầy hình Chúa tại xưa,
Khi nào thờ phượng bây giờ đạp đi;
Tôi xin chịu chết chẳng nể,
Trả công ơn Chúa công kia ngãi nầy,
Ơn ông lượng rộng xét suy,
Đổi nào tôi chịu, làm chi nữa là.
Quan trên trấn thả truyền ra:
Ông nghè mới dạy chớ tha loài nầy.
Bắt vào cầm ngục chớ chạy,

ENGLISH LANGUAGE.

[ly watched.
They are to be deprived of meat and drink and strict-
The one who first yields to sufferings, [free.
Will come and trample upon the cross, and will then be
But the one whose heart is hard and disobedient,
Shall be detained till death, and then cast to the winds.
Both are bound in irons and thrown into a dungeon.
They enter the hideous abode with tranquillity.
No ray of light can penetrate it.
Agnes was scarcely seated, when she exclaims,
My heart is filled with joy, I enjoy true liberty.
Her countenance and words announce her happiness.
She writes a short epistle,
To regulate the conduct of her children during life.
The contents of the letter. [earth.
" There is a God all-powerful who rules heaven and
It is He who created and preserved you from infancy.
In the first place, believe firmly in him;
And, next to him, honour your earthly parents.
Your mother's name is Agnes Huình Thị.
She has been blessed with two incomparable children.
She prays for every blessing to descend on you both.
Mark Nghiêm Hiển is the name of your father.
Laurent, the true pastor of souls is your maternal uncle.
I could wish to live a thousand autumns with you,
But God from above. calls us to the combat. [death,
From gratitude to God your mother offers herself to
And though so young, you have no longer a mother.
This letter is your mother's testament, [do.
That when grown to manhood you may know what to
Children, respect your father and your mother-in-law.
And in the days of reason seek the advice of your uncle.
You will evince your gratitude for all my anxious care,
If you live conformable to the laws of Jesus Christ,
So that your mother may see you in another world.
If it should please your father to seek another union,
Treat him and his wife with equal respect.
Guard against ingratitude and pride.
If you love your mother, follow her advice. [luxury,
Let the haunts of debauchery and intemperance and
And every evil word be held in deep abhorrence.
Your mother is now in the mansions of bliss.
She leaves her will in clear terms.
And bids adieu to the children whom she leaves below.
Cultivate the virtues of modesty and humility.
Here ended the letter."

LANGUE FRANÇOISE.

[sévèrement.
Le manger et le boire leur sont interdits, on doit les garder
Celui d'entre eux qui ne pourra supporter ce tourment,
Viendra fouler aux pieds la croix, et sera renvoyé libre.
Mais celui dont le cœur est endurci et désobeissant,
Doit-être détenu jusqu'à la mort et jetté à la voirie.
Tous deux sont chargés de fers et conduits au cachot.
Ils entrent tranquillement dans cet affreux séjour,
Aucun rayon de lumière ne peut y pénétrer.
Apeine assise, Agnès alors s'écrie :
Mon cœur nage dans la joie, je jouis de la vraie liberté.
Sa face et ses paroles tout annonce son contentement.
Elle écrit une courte épitre,
Pour régler la conduite de ses enfans dans le monde.
Contenu de la lettre. [terre,
" Il est un Dieu tout puissant qui gouverne le Ciel et la
C'est lui qui vous a créé et nourri dans mon sein.
Croyez dabord fermement en lui,
Puis honorez tous vos parents.
Le nom de votre mère est Agnes Huình Thị :
Elle enfanta deux fils incomparables,
Elle leur souhaite à tous deux, toute sorte de biens.
Marc Nghiêm Hiển est le nom de votre Père. [nel.
Laurent vrai pasteur des ames, est votre oncle mater-
J'aurois desiré vivre avec vous mille automnes,
Mais du haut du ciel, Dieu nous appelle au combat,
Pour remercier son Dieu, votre mère s'offre à la mort.
Quoique bien jeunes vous n'avez plus de mère.
Cet écrit sera pour vous son testament, [cerne.
Afin que devenus grands, vous sachiez ce qui vous con-
Observez la modestie et l'humilité, [mère,
Enfans, respectez votre Père, obéissez à votre belle-
Devenus raisonnables, suivez votre oncle, écoutez ses avis.
Vous serez reconnoissants de mes soins pour vous,
Si vous vivez d'une manière conforme à la loi de Dieu,
Afin que votre mère puisse vous revoir dans l'autre vie.
S'il plait à votre Père de se remarier,
Respectez-le toujours, ainsi que son épouse.
Gardez-vous de l'ingratitude et de l'orgueil.
Si vous aimez votre mère, observez ses avis :
Que les lieux de débauche, le vin, la luxure,
Et les paroles mauvaises vous soient en horreur.
Votre mère est à présent dans le sejour du bonheur,
Elle vous laisse son testament en termes clairs,
Et dit adieu à ses enfans, qu'elle laisse dans ce monde.
Fin de la lettre."

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Cibo potuque interdicti sedulò sunt custodiendi.	Cấm cho ăn uống, truyền vây giữ gìn.
Si quis ex eis sit tali supplicio impar,	Đứa nào nhịn đói chẳng đang.
Educetur, ut calcatâ cruce liber evadat.	Đam ra phạm ảnh xử xong cho về.
Pertinacem verò et mandato non audientem,	Đứa nào lòng cứng chẳng nghe,
Detinete ad mortem insepultumque relinquite.	Thì cầm cho chết bỏ thây ra ngoài.
Vinctum utrumque ad carcerem reducunt.	Bắt đam vào ngục hòa hai.
Placidi in hoc horridum ingrediuntur antrum,	Chị em rén rén vào nơi ngục hình.
Carcer iste est omni luce destitutus,	Rạc nầy chỉn thật u minh.
Ubì Agnes sedens, in istas voces erumpit:	Mới toan ngồi xuống phân minh nói rằng :
Mens deliciis affluit, verâ libertate gaudeo,	Lòng mừng chơn bước thung thăng.
Os loquentis et colloquium lætitiâ perfunduntur.	Mặt vui hớn hở nói năng vui cười.
Nunc aliquot Verba exarat,	Làm thơ một bức ba lời,
Filiolisque benè vivendi in sæculo norman præbet.	Dặn con sau trước ở đời cho an.
“ Summa epistolæ.	“ Vậy có thơ rằng :
Est Deus omnipotens Cœli terræque moderator,	Chúa cả xây vần càn khôn phúc tái,
Ipse vos in utero meo finxit et nutrivit,	Sở sinh là ngãi, dưỡng giục bào thai.
In eum imprimìs constanter credatis,	Trước kính tin một Chúa chớ nài,
In utrâque dein lineâ parentes revereamini.	Sau thảo kính hai bên cha mẹ.
Vestra mater est Agnes Huình Thị cognomine :	Mẫu thân Huình Thị mẹ là Inê :
Vos ambos eximiam prolem genuit,	Sinh hai con châu báu sánh kể.
Cui omnia bona exoptat.	Mẹ những ước đá vàng trượng mạo.
Vobis pater Marcus Nghiêm Hiền nomine.	Mát cô danh ấy hiệu thật Nghiêm Hiền.
Verus animarum pater Laurentius est vester avunculus.	Cậu là Loren cha linh hồn thật.
Utinam! inter vos multos per autumnos vivere licuisset,	Một nhà hiệp mặt kế hiệu thiên thu,
Sed Deus è Cœlis certamen paravit,	Trên chín tầng mở hội thiên cù,
Ut grates Deo referat mater, mortem libens subit.	Mẹ liều thác trả công ơn Chúa.
Adhuc infantuli jam matre estis orbati.	Con thì thơ bé mẹ thác chẳng còn.
Mater testamentum vobis delineat,	Bức thơ nầy để lại cho con,
Ut majores cognoscatis quid ad utrumque spectat.	Sau khôn lớn mọi lời cho biết.
Modestiæ et humilitatis virtutem teneatis,	Con thì giữ nết đức hạnh khiêm nhường,
Puelli estote patri subjecti et novercæ dociles,	Bé thờ cha vâng giữ gia nương,
Grandiores verò avunculo ejusque monitis adhæreatis.	Lớn theo cậu ủi an dạy dỗ.
Pro vobis susceptos à me labores rependetis,	Cù lao báo bổ ơn ấy chớ nài,
Si mores et vita doctrinæ Christi congruant,	Miễn là con giữ đạo thành tài,
Ut in aliâ vitâ vestram videre faciem matri detur.	Cho mẹ đặng ngày sau thấy mặt.
Etsi pater novas ineat nuptias,	Dầu cha cải nghiệp kế mẫu qui đàng.
Ipsum et uxorem perpetuo in honore habeatis.	Hai con thìn khiêm nhượng kính đang.
Ingratum animum nec non superbiam repellatis.	Chớ khá ở bạc tình kiêu ngạo.
Si quæ vobis pietas matri monenti pareatis :	Lời lành dặn bảo thương mẹ thì nghe :
A prostibulis, vino atque libidinibus,	Áng vui chơi tửu sắc rượu chè,
A verbis perfidis atque ab obscenis abhorreatis.	Lời độc dữ gian tà lánh rẹn.
Jam nùnc beatas ad sedes mater accessit,	Mẹ rày đà đến cõi thọ diệu quang,
Testamentum omnimodè clarum vobis relinquit,	Mọi lời sau trước rõ ràng.
Ambobus in sæculo degentibus mater dicit vale.	Mẹ giã con còn ở thế.
Finis epistolæ. ”	Nay thơ. ”

ENGLISH LANGUAGE.

The letter is now taken to the house.
Mark, seeing it, is overwhelmed with grief.
He already knows all that concerns him. [dred fold.
The letter to his children augments his grief a hun-
Agnes, he cries, dear wife, how great is thy courage!
But my heart is torn with the grief.
He weeps, he groans, he wastes with sorrow. [tresses me.
O children, how insensible is your mother, how she dis-
This healthy visage, these bright eyes now fade.
Thou abandonest thy children, why dost thou not return?
He laments and cries, Agnes, beloved companion.
What is become of the day of our tender union?
Now I am alone; and the house is empty.
And the tears flow anew in torrents from his eyes.
Agnes thou desirest the palm with too much ardour.
In vain thy husband suffers, thou breakest our bonds.
My children, dear children, whom do you call?
Your mother is gone to market and will soon return.
But soon the children forget their father's reply.
They cry again, O mother, mother! where art thou?
The grieving father's wounds are opened afresh.
He takes his children and goes straight to the prison.
Come, says he, my children, come to your mother;
We may see her to-day, to-morrow may be too late.
Behold thy children, Agnes, wilt thou continue pitiless?
Come forth, look on them, wilt thou contemn then?
This said, he descends the steps of the dungeon.
The children cry, O father, where is our mother?
Agnes feels her heart most deeply moved.
She hears her children cry; she sees them in tears.
She would fain keep silence, and preserve peace,
But fearing to offend her husband,
She prays her Lord to give her words,
And to render her victorious in this new trial. [ther.
Mark, says she, my dear husband, thou art come hi-
It is friendship which brings thee; and I thank thee;
Yet, I must pray thee to conduct thy children home.
Why should thy love do violence to my heart?
The children, hearing the voice of their mother,
Cry, O mother, mother, return with your children.
Agnes is so deeply moved, that she is almost insensible,
And prays God to succour her in her severe anguish.
She restrains her breath; she dares not to breathe.
Thus feels a Mandarin far from his natal soil. [clouds.
At once the eastern heavens are covered with thick

LANGUE FRANÇOISE.

La lettre est portée à la maison,
Marc en la voyant en a le cœur fendu de douleur,
Il connoit déjà tout ce qui le concerne, [ple.
La lettre à ses enfants augmente sa douleur au centu-
Agnès chère épouse, que ton courage est grand!
Mais mon cœur est déchiré par le chagrin.
Il pleure, il gémit, il séche de douleur. [elle me peine!
O mes enfans, que votre mère est insensible, combien
Ce visage si frais, ces yeux si brillants tout est flétri.
Tu abandonnes tes enfans désolés, pourquoi ne reviens tu?
Il lamente et dit: Agnès chère compagne,
Que sont devenus ces jours de notre tendre union!
Maintenant je suis seul, et la maison est vuide.
De nouveaux flots de larmes découlent de ses yeux.
Agnès tu desires la palme avec trop d'ardeur,
C'est envain que ton époux souffres, tu romps nos liens!
Mes enfans, chers enfans, qui appelez-vous?
Votre mère est au marché elle reviendra dans peu.
Bientôt les enfants ont oublié la réponse de leur Père,
Ils s'écrient: ô mère, ô notre mère où êtes vous donc?
Le Père désolé sent ses plaies se rouvrir,
Il prend ses enfans, va droit à la prison en disant:
Venez mes enfans, venez vers votre mère; [tard.
On peut la voir aujourd'hui, demain peut-être sera trop
Voilà tes enfans, Agnès, seras-tu toujours sans pitié?
Sors, jette un regard sur eux, pourrois-tu les dédaigner?
Il dit: et descend les degrés du cachot. [mère?
Les enfans s'écrient, ô mon Père, où est donc notre
Agnès se sent émue jusqu'au fond des entrailles. [mes.
Elle entend les cris de ses enfants, les voit baignés de lar-
Elle voudroit garder le silence et conserver la paix,
Mais craignant d'offenser son mari,
Elle prie le Seigneur de parler par sa bouche,
Et de la rendre victorieuse dans ce nouveau combat.
Marc, lui dit-elle, époux bien aimé, tu es venu ici
Pour me visiter par amitié, je t'en remercie.
Veuille, je t'en prie, reconduire les enfans à la maison.
Pourquoi ton amour, veut-il faire violence à mon cœur?
Les enfans en entendant la voix de leur mère,
S'écrient: ô mère! ô mère, revenez avec vos enfans.
Agnès est si fortement émue, qu'elle va s'évanouir.
Elle prie Dieu de la secourir dans ces dures angoisses.
Elle retient son haleine, et n'ose respirer.
Ainsi agit un Mandarin loin de son sol natal. [ges.
Tout à coup vers l'orient, le ciel se couvre d'epais nua-

LINGUA LATINA.

Quas domi allatas litteras,
Aspiciens Marcus mœrore conteritur,
Rerum sibi scriptarum conscio,
Dolorem centies multiplicat ad filioles epistola.
O mea dilectissima Agnes, quanta tibi fortitudo!
Sed præcordia mea dolore torquentur.
Lacrymas fundens ingemiscit, dolore tabescit. [lorem!
Quàm crudelis, filioli, vestra mater, meum adauget do-
Os et oculi nuper tam vividi nùnc languent, [deas?
Prolem flentem et ejulantem deseris, ut quid non re-
Ipse lamentatur dicens: Agnes dulcissima consors,
Jam jam effluxere concordis conjugii dies amœnissimi!
Nunc à te viduatus, domus etiam vacua apparet.
Uberiores iterùm lacrymæ effluunt.
Agnes, palmam ardentiùs appetis,
Frustrà patitur conjux, tu fœdera rumpis!
Filioli, heu! filioli, quam vocatis?
Mater mox reditura emporium petiit.
Paterni responsi pueri jam immemores,
Mater, iterùm clamant, mater, quò ivisti?
Tùnc pater renovato dolori impar,
Illos amplectitur, et ad carcerem tendens, ait:
Venite filioli, ad genitricem venite; [pliùs.
Hodiè patet aditus, ne posteà memores non detur am-
En proles tua, Agnes, eris ne adhùc immisericors?
Ostende te illi, quî posses illam despicere!
Dixit: et descendens antri gradus terit.
Pueri clamitant, ubì, pater, est genitrix nostra?
Visceribus in imis commovetur mater,
Ambos videt filios ejulantes et lacrymis deformes.
Ad fruendum pace silere vellet,
Sed viri offensionem formidans,
A Deo petit ut ipse suo ore loquatur,
Et novo in hoc certamine eam victricem efficiat.
Marce, inquit illa, vir amatissime hùc venisti,
Me amanter invisis, gratias tibi ago.
Nùnc filios ad domum reducas, quæso,
Ad quid hìc adamans, vim cordi vis inferre?
Cujus vocem dignoscentes filioli,
Clamitant: mater, mater, te tuæ proli reducem redde.
Illa graviùs commovetur penèque deficit.
A Deo postulat ut arctis in his angustiis ipsi succurrat,
Animam comprimens nec suspiria trahit.
Sic à suâ patriâ distans Præfectus sibi attendit.
Subitò spissæ nubes intendunt se ab oriente,

TIENG AN NAM.

Thơ đam về đến gia đàng,
Mát cô xem thấy xót xa đoạn trường,
Thơ chồng mọi nỗi đà tường,
Thơ con lại gởi làm thương trăm đàng.
Inê em chịu sao đang!
Ruột loan vấn vít dạ gan đeo sầu.
Khóc than thôi lại lo âu,
Con ôi mẹ cứng làm rầu càng thêm.
Mặt hoa mày liễu mất êm,
Bỏ con kêu khóc sao nên chẳng về?
Than rằng: bậu hởi Inê,
Nào khi loan phụng sánh kề hỏi han!
Bây giờ quạnh quẽ phòng loan.
Hai hàng nước mắt lụy chan chẳng đừng.
Em thì danh tiết lẫy lừng,
Anh thì luống chịu vì chưng doan hài.
Con ôi! con hởi! kêu ai?
Mẹ bay đi chợ một mai sẽ về.
Một giây con lại quên đi.
Kêu rằng ớ mẹ, mẹ đi phương nào!
Động lòng cha lại thương sao.
Ẵm con tìm tới tù lao lại rằng:
Con đi với mẹ con chăng?
Gặp rày kẻo nhớ xa chừng biết đâu,
Nầy con em đã thương sao?
Ra cho con thấy nỡ nào từ con.
Thốt thôi bước xuống thềm môn.
Con rằng cha hởi thì nào mẹ tôi?
Inê lòng động thương ôi!
Thấy con kêu khóc nhuốm sôi hai hàng.
Muốn làm thinh vậy cho an,
Lại e thất ý phu lang chăng là,
Cầu xin cùng Chúa nói ra,
Giúp tôi bền vững khỏi qua nạn nầy.
Mát cô anh đã tới đây,
Thiếp giã ơn rày, đã có lòng thương.
Bồng con trở lại gia đường,
Làm chi bịn rịn áp lòng dạ tôi?
Con nghe tiếng mẹ thốt thôi,
Kêu rằng: ớ mẹ, mẹ ôi chẳng về.
Mẹ càng chuyển động ngã kể,
Cầu xin cùng Chúa khỏi bể gian nan,
Nín hơi chẳng dám thở than.
Khác nào như kẻ làm quan xa miền.
Chẳng ngờ tượng bởi đông thiên,

ENGLISH LANGUAGE.

A heavy shower follows, and the Court is inundated,
The waters spreads from east to west;
The prison is deluged; the culprits must be removed.
A more elevated habitation is prepared for them.
Agnes issues with calmness from the prison.
The two children, seeing their mother, cry out,
O mother, return to our home with us.
Mark is consumed with grief; [affliction.
O Agnes, for once change thy resolution, and pity my
Still calm and tranquil she replies,
My lot is in the hands of God. [ready arrived.
She waits to re-enter the prison; the hour has al-
She gives her children a few pence to buy some sweets.
Scarcely have they departed,
When Agnes hastens to enter the prison.
It was, indeed, the abode of obscurity.
Soldiers guarded the entrance and the outlet.
The children return with lamentations,
And cry, O mother, return with us to our home.
Agnes is silent, and dares not open her lips. [sight.
She prays the Lord to remove the children from her
Mark falls more and more a prey to sorrow.
He takes his children, rises, and departs, saying,
Thy husband henceforth will live only in bitterness.
I go away, fearing to displease thee by remaining.
Carrying one infant, and leading the other, he departs.
His tears flow in torrents, he sits down anew.
The two children repeat, where is our mother?
You remove us, and our mother does not follow?
Mark, overwhelmed, breathes forth the deepest sighs.
He says your mother is at the market to buy sweets.
He then regains the road towards his home.
He groans, night and day; he tastes no repose.
Long had Agnes and Dominique now been detained.
Meagre, pale and wrinkled, they are nothing but bones.
Agnes exhorts and consoles her brother. [darin.
Take courage, Dominique, thou wilt soon be a Man-
Let us then be grateful to God.
Do not grieve thus; thou augmentest my pains.
To suffer hunger and thirst is not so painful a thing!
A wasted body is the more light—God strengthens us.
But seeing thee overcome with fatigue,
I pray my God to call thee to him early.
As for me, who am oppressed with sins,
God will perhaps leave me here for a longer time.

LANGUE FRANÇOISE.

[inondé,
L'orage est suivi d'une grande pluie, le Prétoire est
Les eaux se répandent de l'orient à l'occident,
La Prison est submergée, il faut en sortir les détenus.
On leur prépare une habitation plus élevée.
Agnès sort de cette prison avec calme,
Les deux enfans en voyant leur mère, s'écrient:
O mère, revenez à la maison avec nous.
Marc se consume de chagrin, [à mon affliction.
Agnès pour cette fois change de résolution, aye égard
Toujours calme et tranquille, elle lui répond:
Mon sort est entre les mains de Dieu. [venue,
Elle attend le moment de rentrer, déjà l'heure est
Donne des deniers à sesenfans pouracheterdes bonbons.
Apeine sont-ils partis,
Qu' Agnès se hâte d'entrer dans sa prison.
C'est le véritable séjour de l'obscurité,
Des soldats en gardent l'entrée et la sortie.
Les enfans de retour se lamentent,
Ils s'écrient: ô mère venez avec nous au logis.
Agnès en silence n'ose ouvrir la bouche,
Elle demande au Seigneur d'éloigner ses enfans.
Marc est deplus en plus en proie à la douleur,
Il prend ses enfans, se lève, et sort en disant:
Ton époux désormais ne vivra que d'amertume,
Je m'en vais, de peur de te déplaire en restant.
Un enfant dans ses bras, un autre par la main, ilpart.
Les larmes coulent à grands flots, il s'assied de nouveau.
Les deux enfans répètent: où est donc notre mère?
Vous nous remmenez, et notre mère ne vient pas?
Marc accablé, pousse de profonds soupirs, [bons.
Il les joue, votre mère au marché vous achète des bon-
Il reprend le chemin de sa maison,
Il gémit jour et nuit, il n'a aucun repos.
Depuis long-temps, Agnès et Dominique sont détenus,
Maigres, pâles et ridés, ils n'ont que les os.
Agnès exhorte et console son frère:
Courage, Dominique, tu seras bientôt Mandarin,
Soyons donc reconnoissants envers Dieu,
Ne t'attristes point, tu augmentes ma peine.
Souffrir la faim la soif, n'est pas chose si pénible!
Un corps desséché est plus léger, Dieu nous fortifie.
Te voyant épuisé de fatigues,
Je prie le Seigneur de t'appeler à lui au plus tôt.
Quant à moi qui suis chargée de péchés,
Dieu me laissera peut-être ici encore long-temps.

LINGUA LATINA.

Procellæ succedit nimbus, prætorium inundatur,
Aquæ affluentes ab ortu usque ad occasum,
Carcerem invadunt, oportet detentos educere.
Alia altiorque ipsis paratur mansio.
Matri ex antro placidè exeunti,
Sua obviam soboles adstat clamans :
O mater, ad domum nobiscum redi.
Tali ac tanto mœrore Marcus contabescit,
Agnes, pro hâc vice consilium muta, mœrenti fave.
Cui illa semper sibi eadem et immota manens :
In manibus Dei sortes meæ sunt.
Ingressum carceris exspectat, jam venit hora,
Teruncils natos ludit, ut emant bellaria,
Illisque recedentibus et vix viam ingredientibus,
Festinans Agnes carcerem subit.
Locus est densus spissâ caligine,
Milites aditum ipsiusque exitum custodiunt.
Redeunt nati, ejulatus edunt,
Clamant : ô mater domum repete nobiscum.
Silens audit Agnes nec verbum profert,
A Deo precatur ut prolem ab ipsâ avellat.
Sed Marcus magis magisque ingemiscens,
Filios amplectitur, surgit, egreditur dicens :
Posthàc amara sponsum cura torquebit,
Ne tibi displiceam oportet abire.
Unum è filiis complectens, alterum manu tenens, exit.
At brevi lacrymis diffusus, iterum residet.
Puerorum uterque clamitat : ubi est ergo mater mea?
Domum reducis nos, matre non reduce ?
Marcus mœrens longa trahit suspiria,
Deludit infantes, vestra mater, in foro bellaria emit.
Viam carpens domum revertitur,
Sed eum fugit quies, diu noctuque gemitus edit.
Tempore jam longo detinentur Agnes et Dominicus, [tur.
Corporis macies, oris pallor, pellis rugæ patent, ossa nudan-
Nihilominus Agnes consilia solatiaque suppeditat
Fratri, agedum Dominice, mox Princeps stabis,
Sic Deo nostro grates rependamus,
Mœrore tuo ne meo dolori addas.
Famem sitimque pati quid tam arduum !
Minimè gravat macie torridum corpus, adest nobis Deus.
Videns te languoribus fractum,
A Deo peto ut te quam citiùs ad se evocet.
Mihi verò multarum culparum consciæ,
Diutiùs forsan Deus hìc me morabitur.

TIẾNG AN NAM.

Trời làm bão lụt trường an dẫy đầy,
Nước tràn khắp hết đông tây.
Ngục cầm ở đó ướt nay phải dời.
Lập làm chốn khác cao khơi.
Inê rén rén lại dời chơn ra,
Hai con thấy mẹ kêu la :
Kêu rằng : ớ mẹ về nhà cùng con.
Mát cô ruột thắt héo don.
Xin em nhịn đã phen nầy kẻo âu.
Inê lòng chẳng chuyển đâu:
Nói rằng sự ấy mặc dầu thiên cơ.
Chờ cho ngục đoạn đến giờ,
Trao tiền kíp dỗ con thơ mua hàng.
Hai con vừa bước ra đàng,
Inê kíp lại toan đang vào tù.
Ngục nầy là chốn âm u,
Quân canh gìn giữ hai đàng vào ra.
Hai con trở lại khóc la,
Kêu rằng ; ớ mẹ về nhà cũng con.
Inê nín lặng làm thinh,
Cầu xin cùng Chúa xui con ra về.
Mát cô thảm thiết nhiều bề,
Bồng con chờ dậy ra đi nói rằng :
Từ rày anh chịu mảng tăng,
Phải về cho kẻo chẳng bằng lòng em.
Tay bồng tay dắc lui thêm.
Hai hàng nước mắt lụy tuôn lại ngồi.
Con rằng : thì nào mẹ tôi ?
Bồng tôi trở lại, mẹ ôi chẳng về.
Mát cô than thở nhiều bề,
Dối rằng con hởi, mẹ đi mua hàng.
Trở về vừa đến gia đàng,
Tới nhà nghỉ mát, thở than đêm ngày.
Nầy đoạn trong ngục đã chầy,
Mình gầy mặt võ, xương bày, da nhăn.
Dặn dò sau trước ủi an,
Duminh em hởi làm quan phen nầy,
Trả công ơn Chúa phải vầy,
Em chớ phiền rày chị lại buồn thêm.
Đói lòng khát nước càng êm.
Mình khô càng nhẹ Chúa thêm sức cùng.
Thấy đà mỏi mệt nhọc công.
Tôi xin cho kíp chớ dong lâu ngày.
Hay tôi tội lỗi còn dày,
Cho nên Chúa để lâu ngày cùng chăng ?

ENGLISH LANGUAGE.

They are detained more than a month.
Forty days roll away; what! nothing new?
At length the sentinel sees an extraordinary sign;
From regard to the prisoners he speaks not of it.
At this conjuncture, Laurent arrives. [greatly moved.
He sees them reduced to the last extremity; he is
He requests to see whether they are still in life.
I will remain only an instant; I will instantly depart.
The sentinel permits him to visit them.
They congratulate each other and mingle their tears.
Laurent gives them all the consolation in his power.
He sits downs; he absolves, and encourages them.
He asks of the Lord to aid them both, [thirst.
That they may endure the torment of hunger and
He then bids them adieu and departs.
The guards watch with care, never quitting the prison.
After six-and-forty days, the last moment arrives.
Dominique is still strong, but Agnes is overcome. [sus.
She breathes with pain, she pronounces the name of Je-
She entreats Dominique to pray for her.
She is silent; she places her hands upon her breast
In the form of the cross, and God receives her to himself.
She expires at noon in the season of inundations.
All at once the heavens become calm and serene.
The relatives of Agnes are informed of her death,
That they may assist at the funeral rites. [pair thither.
The Christians also having received the tidings, re-
Laurent marches at their head.
The guard immediately permits them to enter the prison.
Each one is surprised to see the place illuminated.
Promptly they remove the corpse from the dungeon.
Dominique, feeble in the faith, is abandoned by God;
And during the night takes to flight. [miscuously,
Issuing from the vestibule, the procession walks on pro-
And conveys the body of Agnes to consecrated ground.
Laurent having offered up his prayers, cries out,
Never did the epidendre send forth a sweeter perfume.
What flower exhales so agreeable an odour?
The Christians dare not lament so glorious a death,
Yet the remembrance of Agnes, draws forth their tears.
The priest consoles and silences them; he whispers:
The orders of the Prefect are severe; be moderate.
He addresses his prayers again to God.
He intreats that the sins of Agnes may be forgiven.
Who is so illustrious from her merit and virtues,

LANGUE FRANÇOISE.

Ils sont détenus depuis plus d'un mois, [nouveau?
Quarante jours se s'ont écoulés, quoi! rien encore de
Enfin la sentinelle a vu un signe extraordinaire,
Par égard pour les prisonniers, elle garde le silence.
Sur ces entrefaites, Laurent arrive, [est ému,
Il les voit tous deux n'ayant que la peau sur les os, il
Il demande à s'assurer s'ils sont encore en vie,
Je ne m'arrêterai qu'un instant, et sortirai aussitôt.
La sentinelle lui permet de les visiter,
Ils se félicitent et pleurent tous ensemble.
Laurent leur donne toute sorte de consolation, [rage.
Puis il s'assied, les absout de leurs fautes, et les encou-
Il demande au Seigneur de les aider tous deux, [soif,
Afin qu'ils puissent endurer le tourment de la faim de la
Il leur dit ensuite adieu et sort. [son.
Les gardes veillent avec soin, et ne quittent pas la pri-
Après quarante-six jours, le dernier moment arrive.
Dominique est encore fort, mais Agnès est très-foible,
Elle respire avec peine, elle prononce le nom de Jesus,
Puis dit à Dominique de l'invoquer pour elle.
Elle se tait, place ses mains sur sa poitrine,
En forme de croix, Dieu la reçoit dans son sein. [tion,
Elle expira au milieu du jour, dans la saison de l'inonda-
Tout-à-coup le Ciel devint calme et serein.
Tous les parents d'Agnès furent avertis de sa mort,
Afin que chacun vînt assiter à ses funérailles,
Les Chrétiens informés s'y rendirent aussi.
Laurent marchoit à leur tête,
La garde leur permet d'entrer aussitôt dans la prison,
Chacun s'étonne de voir ce lieu tout brilant de clarté,
On retire promptement le corps de ce cachot. [Dieu,
Alors Dominique foible dans la foi est abandonné de
Cette même nuit il prend la fuite.
Sorti du vestibule le convoi marche pêle-mêle,
Et porte en terre sainte le corps d'Agnès.
Le Prêtre ayant récité les priéres, s'écrie:
L'épidendre ne répandit jamais un parfum plus suave,
Quelle fleur exhale une odeur si agréable?
Les Chrétiens n'osent pas s'attrister d'une si belle mort,
Mais le souvenir d'Agnès leur arrache des larmes.
Le Prêtre les console et les retient, il leur dit tout bas:
Les ordres du Préfet sont sévères, modérez-vous.
Il addresse de nouveau des prières à Dieu:
Il le supplie d'oublier les fautes passées d'Agnès,
Si illustre par son mérite et ses vertus,

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Iam magis ab uno mense ambo detinentur,	Kể đã một tháng răng răng,
Per quadraginta dies quî fit ut nihil novi occurrat?	Bốn tuần có lẽ mình chẳng thấy gì?
Tandem aliquid insoliti prospexit excubitor,	Quân canh thấy sự dị kì,
Vinctorum miserans rem silentio dissimulat.	Lòng thương chẳng nỡ vân vi lời gì.
Intereà supervenit Laurentius,	Loren vừa bước chơn đi,
Uterque ossa et pellis totus est, videns commovetur,	Thấy hai em đã gầy mòn thảm thương,
Custos, sine ut inviseam illos si adhùc vitâ fruantur vel non,	Thưa quân thăm thử thác còn,
Aliquantisper, et statim retrò cedam.	Một giây tôi sẽ dời chơn ra về.
Annuit custos ut ambos visitet,	Cho thầy vào viếng Inê,
Promiscuis in fletibus et gaudiis se amplexantur.	Mừng nhau bơ bải vỗ về hỏi han.
Multimodis solatia germanus præbet,	Hết lòng an ủi ủi an,
Dein sedens, peccata solvit, hortaturque illos.	Lại ngồi giải tội khuyên cạn dặn dò.
A Domino poscit ut ambos adjuvet,	Cầu xin cùng Chúa giúp cho,
Et uterque sitis et famis cruciatus toleret,	Kẻo mà đói khát nhỏ to thay là,
Fratri sororique valedicens exit.	Giã hai em ở anh ra.
Vigiles ac indefessi custodes carceri perstant.	Quân canh gìn giữ chẳng tha chẳng lìa.
Post quadraginta sex dies, finis advenit,	Tứ tuần lục nhựt đến kỳ,
Dominicus adhuc valet, Agnes verò deficit viribus,	Duminh còn khỏe Inê gầy mòn,
Nomen Jesu profert, spiritumque difficile ducit, [vocet,	Gượng mà kêu Chúa hơi don,
A fratre poscit et vice ipsius morientis Dominum in-	Mượn em kêu giúp kẻo non hơi rày,
Silensque pectori imponit manus,	Làm thinh thôi mới chấp tay,
Crucis in modum, sic in sinu Dei recipitur.	Để qua trên ngực Chúa rày rước đi.
Mediâ die animam exspiravit, tempus erat aquationum,	Giữa ngày bão lụt đang thì,
Confestim nitescuit cœlum atque sedatum est.	Bỗng liền tạnh nắng tư vi như tờ.
Mortis certiores facti sunt parentes,	Tin cho dòng họ thân sơ,
Ut Agnetis funeri justa persolvere tentarent,	Ai ai đều đến táng đưa xác người,
Hujus conscii omnes concurrunt Christiani.	Hay tin bổn đạo tới nơi.
Laurentius anteit, subsequitur populus,	Loren đi trước các người đi sau,
A custode celerem carceris aditum impetrant,	Xin quân mở cửa cho mau,
Antrum mirâ luce corruscans quisque miratur,	Quân quan xem thấy mọi nơi chói lòa,
Statim è carcere arripitur corpus.	Tức thì đam xác người ra.
Intereà modicæ fidei Dominicus à Deo derelictus,	Duminh yếu đạo Chúa cha chẳng nhìn,
Hâc eâdem nocte fugam cappessit.	Trốn ra khi ấy ban đêm.
E vestibulo egressa, promiscuè cohors incedit,	Ra khỏi cửa thềm lộn lạo đều đi,
Corpus ad sacrum comitatur sepulchrum.	Đam về đất thánh một khi.
Sacris precibus perfunctus Sacerdos exclamat	Thầy bèn cầu nguyện vân vi nói rằng :
Nunquam suaviùs redoluit epidendrum,	Hơi thơm hơn nữa hương lang,
Quis flos tam gratum exspirat odorem?	Ra mùi phức phức dường bằng hoa dâu.
De tali more Christicolæ dolere non audent,	Anh em lòng chẳng dám sầu,
Sed Agnetis memores ægrè à lacrymis temperant, [ait :	Song le ngãi trọng dạ âu khôn cầm.
Quibus, desiderii acfletûs moderator sacerdos submisse	Thầy bèn an ủi âm thầm.
Dura nobis instant Prefecti jussa, vos cohibete.	Lịnh quan phép nhặt nhẫn tâm cho bền.
Et iterùm supplex Deum orat :	Thốt thôi thầy lại cầu nguyền :
Ne reminiscaris præterita Agnetis delicta,	Xin cho em khỏi tiền khiên ở đời,
Quæ virtutibus et dotibus inclyta fuit,	Hạnh nầy công đã nên người.

ENGLISH LANGUAGE.

That the stars of night could not be compared to her ;
That she may be placed in an abode pure as crystal.
And there enjoy felicity and eternal glory.
Let the virtues of Agnes be engraved on tablets of gold,
She is in heaven and ought to serve us below as a model.
I have written her life to preserve it to posterity,
That all may strive to imitate her.
I foresee that troublous times will come.
Blessed be God ; and may he sustain us in tribulation.
He will not leave us always in affliction. [er.
When prosperity succeeds misfortune, the joy is great-
Let us pray God to give us necessary succour.
In keeping the ten precepts, we shall escape hell.
This memoir is written in clear language ;
Read it with attention; pray with fervour.
The Christian religion is full of mysteries.
He who practises it, will live eternally.
May this writing be engraved on tablets of gold,
So that our nephews may receive salutary instruction,
And know that Agnes is the coryphëus of our band.
Let the annals of the saints be frequently perused.
Engrave them on your heart, make them the rule of life,
And keep the ten Commandments—this is true wisdom.

FINIS.

A. M. D. G.

LANGUE FRANÇOISE.

Que l'éclat de l'astre de la nuit ne peut lui être comparé,
Et de la placer dans le séjour aussi pur que le crystal,
Pour y jouir de la félicité et de la gloire éternelles.
Que les vertus d'Agnès soient gravées sur une table d'or,
Elle est dans les Cieux, et doit ici nous servir de modèle.
J'ai écrit sa vie pour la conserver à la postérité,
Afin que chacun s'éfforce de l'imiter.
Je prévois que les jours à venir seront mauvais, [tion.
Que Dieu soit béni et nous soutienne dans la tribula-
Il ne nous laissera pas toujours dans l'affliction, [de.
A l'infortune succède la felicité, et la joie est plus gran-
Prions Dieu de nous donner les secours nécessaires,
En observant les dix préceptes, nous éviterons l'enfer.
Cette vie est écrite en termes clairs,
Lisez-la avec attention, priez avec ferveur.
La Religion Chrétienne est remplie de mystères,
Celui qui la pratique, vivra éternellement.
Que cet écrit soit gravé sur des tablettes d'or,
Afin que nos neveux y puisent de salutaires instructions,
Et sachent qu'Agnès est notre coryphée.
Lisez souvent les annales des Saints, [tre conduite,
Gravez-les dans votre cœur et faites-en la régle de vot-
Observer les dix commandements, voilà la vraie science.

FIN.

A. M. D. G.

LINGUA LATINA.	TIẾNG AN NAM.
Lunæque nitor cum ipsâ comparari nequit,	Nguyệt in dương nguyệt tốt tươi khôn bì,
Ad chrystallinas sedes anima ipsius perveniens,	Linh hồn tới chốn lưu li,
Felicitate ac splendoribus fruatur æternis.	Thanh nhàn tự tại oai nghi rỡ ràng.
Agnetis virtutes auro insculpantur,	Công danh ghi tạc bia vàng,
In hoc sæculo sola præstat nobis in cœlis exemplar.	Trong đời có một nên gương trong trời.
Descriptam ejus vitam posteris nuncupo,	Chép làm một bổn để đời,
Ut Agnetis virtuti quisque accedere conetur.	Truyền cho thiên hạ người người học theo.
Durissima tempora nobis imminere prævideo,	Thấy thì hầu đã cheo leo,
Benedictus sit Deus, in periculis ipse nos adjuvet.	Đội ơn Chúa cả giúp nghèo cho an.
Perpetuam mediis in curis non agemus vitam,	Chẳng qua thiên vận tuần hoàn,
Adversæ succedit fortuna secunda, lætitia crescit.	Bỉ thôi lại thới, vui hơn khắp nhà.
Congruum à Domino auxilium exoremus, [mus.	Cầu xin cùng Chúa giúp ta,
Ut decem Dei præcepta servantes, infernum effugia-	Giữ gìn mười giái kẻo sa địa hình.
Hanc vitam clarè scriptam,	Hạnh nầy thì đã phân minh,
Sedulò perlegite, pièque orationi instate.	Xem cho tường tận dâng kinh nguyện cầu.
Mysteriorum plena est Christi religio,	Phép trong lẽ đạo nhiệm mầu,
Qui vitâ et moribus ipsi inhæret in ævum celebrabitur.	Ai mà học đặng mới hầu thơm danh.
Aureis in tabellis hæc scripta cælentur,	Bia vàng tạc chữ chí linh,
Quibus benè vivendi documenta posteri capientes,	Để truyền sách ấy nối dòng đời sau,
Agnetem et nostrum decus et caput esse agnoscant.	Inê là hiệu làm đầu.
Acta sanctorum diligenter pervolvite,	Hiền kia thánh nọ xem làu bổn căn,
Altâ maneant mente reposta, sintque morum norma,	Giáo nhơn học lấy làm lòng,
Decem Dei mandata servans, ipse verâ pollet scientiâ.	Giữ trong mười giái thì thông lẽ mầu.

FINIS. — Cùng văn.

A. M. D. G.

